SC.7.Pl.1.

— 939

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI.

Digitized by Google

Digitized by Google

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI
IN SÆCULORUM CLASSES
DISTRIBUTA.
SÆCULUM SECUNDUM
QUOD EST AB ANNO CHRISTI DC. AD DCC.

Collegit Domnus LUCAS d'ACHERY, *Congregationis Sancti Mauri Monachus*,
ac cum eo edidit D. JOANNES MABILLON, *ejusdem Congregationis*,
qui & universum Opus Notis, Observationibus,
Indicibusque necessariis illustravit.

VENETIIS.

Apud SEBASTIANUM COLETI, & JOSEPHUM BETTINELLI.

MDCCXXXIII.

SUPERIORUM PERMISSU, AC EXCELLENTISS. SENATUS PRIVIL.

Digitized by Google

AD PIOS ERUDITOSQUE
LECTORES
PRÆFATIO.

I. DECURSIS primi Sæculi Benedictini salebris, accedimus haud inviti ad secundum, in quo paulo jucundior apparet rerum facies, & piorum Monachorum turba numerosior. Aureum vere Sæculum! dum præjacta gratiæ virtutumque semina, quæ in seipso divinitus recondita habuit *Vir omnium Justorum spiritu plenus*, calamitosis temporibus eruperunt in flores, ac demum orbi Christiano fructus uberrimos protulerunt. Mortuo S. P. BENEDICTO, Cassinensi Monasterio susque deque verso, cum sacri instituti propagandi pene emortua videretur spes omnis, res e contrario in immensum crevit: & seu Christianis detrimentis succurrente, seu futuris malis providente Numine, ex sacris tum Benedicti, tum Cassini cineribus agminum sanctorum numerosa consurrexit soboles, per partes Europæ præcipuas diffundenda. Postquam enim Gregorius Magnus Sancti Benedicti vitam & Regulam voce ac calamo suo celebravit, postquam Bonifacius Papa IV. eamdem Regulam in Synodo Romana commendavit; eam ambabus (quod ajunt) ulnis excepere Monachi, sive qui ab anterioribus Patribus institutiones suas hauserant, sive qui nova Monasteria construere volebant. Et, quod fieri solet in principio cujuslibet disciplinæ, Benedictinis affeclis pia æmulatione flagrantibus, tot & tanta sacri Ordinis lumina mundo illuxerunt, ut non alia unquam ætas piorum Monachorum fecundior fuerit, numquam felicius viderit sæculum Benedictina Religio. Quod quidem magno Dei præpotentis beneficio accidit: ut cum scientia & doctrina deficientibus invalesceret ignorantia, Ecclesia errorum & hæreseon procellis afflicta turbaretur; præsto adesset morum sanctitas, quæ fide & zelo armata periclitanti Ecclesiæ opem ferret. Neque enim homines solum sapientes & doctos, *salem terræ & lucem mundi* prædicavit Veritas Christus, sed etiam sanctos viros, qui & corruptis moribus salem integritatis, & occæcatis mentibus justitiæ lumen opponunt.

2. Infame tum erat in Oriente nomen Muhammedis Pseudo-prophetæ natione Saraceni, qui ex Judæorum, Arianorum, & Nestorianorum dogmatibus propriisque commentis novam sectam conflavit; ac popularibus suis Arabiæ Felicis incolis per se primum, deinde toti ferme Orienti per suos impiæ superstitionis dominationisque jugum imposuit. Id Heraclii Augusti principatu infeliciter cœptum, quum Chlotharius II. Francicum Regnum administrabat. Paulo post, id est Dagoberto Chlotharii filio regnante, etiam Orientis Ecclesias infe-

cit Monothelitarum hærefis, Cyro Alexandrino Patriarcha incentore: cui Heraclius Imperator, ejufque nepos Conftans, aliis Conftaotinus dictus, edictis & auctoritate plurimum faverunt. Ex Regia urbe per Sergium, Pyrrhum, & Paulum Conftantinopolitanos Patriarchas malum io alias Ecclefias permanavit: nec pepercifict Occidenti, nifi Theodori, Martini, aliorumque Pontificum Romanorum vigilantia piorum homioum confiliis & ope adjuta obftitiffet. Neque tamen Occidentales feu Aquilonares plagæ ab fuo quoque contagio immunes erant. Gallia Paganos aliquot in locis, Corturiacenfes, Tornacenfes, Gandavenfes & finitimos populos fuftinebat. Britannia infula permiftos habebat idololatras, Scottos feu Hibernos a Romanis ritibus de Pafchate deque Tonfura diffentientes patiebatur. Germania majori fui ex parte io Gentilifmi tenebris delitefcebat. Gallia per Audomarum & Amandum; Britannia per Auguftinum, Wilfridum, & Cuthbertum, aliofque viros fanctiffimos refipuit: Germania Kiliano, Winfrido, Rudperto aliifque ductoribus, Evaogelii lucem refpicere cœpit, Bonifacium fæculo infequenti Apoftolum habitura. Columbanus in Gallia Monafticum ftatum extulit; Euftafius, Agilus, Amandus, Audomarus, Remaclus, Wandregifilus, Filibertus mirifice propagarunt. Auguftinus, Wilfridus, Cuthbertus, Beoedictus Bifcopus Britanniam; Fructuofus, Hildefoofus Hifpaniam fanctorum Monachorum agminibus implevere. Et quidem hic fere erat per feptimum fæculum Chriftianæ ac Monafticæ Reipublicæ ftatus.

3. Ut vero præftituto a nobis fuperiori Præfatione ordini ac difpofitioni infiftamus, quædam argumenta hic fundameoti loco tractanda funt, quæ fubfequentibus Actis non parum lucis adlatora videntur. Primum erit de S. Columbani Regula & Inftitutis, an a S. Benedicti Regula diverfa fint, ao cum illa aliquando coierint? II. de Monaftici ftatus antiquitate in Belgio, ejufdemque per S. Amandum propagatione. III. de Sanctimonialium & Canonicarum origine itidem in Belgio. IV. Obfervationes varias Ecclefiafticas & Monafticas complectetur. V. denique Obfervationes hiftoricas & chronologicas. Quæ antequam latius explicare incipiam, juvat nonnulla diluere objecta, quæ adverfus confilii ac propofiti noftri rationem Sæculo primo ftabilitam opponuntur.

4. Conqueruntur fiquidem e noftris quidam de violato a nobis Sanctorum noftrorum Canone, nimirum quod fanctos Monachos quamplures in extraneorum claffem rejecerimus, minoribufque typis ediderimus eorum Acta, quos io domefticorum ac fodalium numero Scriptores noftri hactenus habuerant. Ex adverfo nonnulli alterius partis homines caufantur, quod hiftoriam noftram Actis Sanctorum fubdititiorum oneremus. Quin eos continuo, fi tales eos agnofcimus, infalutatos prætermittere libuit, ut germanis ac propriis Sanctis integrum demus locum? Verum quodcumque utrobique eft incommodi, tantum abeft ut inftituti noftri methodum ac rationes convellat aut attingat, quin potius illuftrando confilio noftro confert plurimum: quod paucis demonftrare juvat.

5. Nihil convenientius aut accommodatius videtur potuiffe ioveniri ad utriufque partis conciliationem, quam fi Sanctos dubios & extraneos, quos tamen nonnulli e noftris proprios & germanos exiftimarunt, retineremus quidem, fed minoribus characteribus defignaremus. Sic enim utrorumque votis fit fatis, dum & noftri habent eorum Acta quæ legant; alii vero diftinctos habent quos eliminandos velint. Nec melius, opinor, vel alumni Benedictini qui Patris ac familiæ Benedictioæ legitima decora propugnare debet; vel hiftorici finceri & veritatis amantis partes explere licebat. At rem propius intueamur.

6. Provocamur ad Martyrologii Benedictini edicta, quibus obviam a nobis itum nonnulli queruntur. Nefas quippe exiftimant violare Sanctorum noftrorum Canonem, quem Majores noftri fanctum effe voluerunt. Verum nec Canoo ifte, qualifcumque tandem eft, tam facer videri debet, ut pau-

paulum ab ipso recedere piaculum sit; nec forsitan ullo modo ab eo recessimus.

7. Qui viros Pios & Illustres Ordinis S. Benedicti in numerum primus redegit Trithemius, non ita explicavit aut complexus est omnia, quasi aut nihil ab ipso prætermissum, aut nihil commissum fuerit. Suam profecto laudem meretur eruditissimus vir. At quemadmodum qui novæ cujusdam disciplinæ rudimenta præscribunt, non adsequuntur omnia, sed in plerisque deficiunt allucinanturve: ita & Trithemio accidit in eruderanda Benedictini Ordinis antiquitate: multa si quidem aliis explicanda, illustranda & supplenda reliquit. Certe Arnoldus Wion, primus Martyrologii Benedictini concinnator, quum uno post Trithemium sæculo Sanctorum nostrorum Fastos ordinare tentavit, adeo „ obscura invenit omnia, ut nihil incertius Sanctorum Monachorum rebus præ„ clare gestis fuisse affirmet: quorum Vitæ, ætas videlicet, conditio, mors „ & cetera hujusmodi ita in obscuris latebant, ut etiam an Monachi unquam „ fuissent nesciretur. Excusandus proinde Arnoldus, sane de Benedictina Republica benemeritus; excusandus, inquam, si in aliquibus lapsus est, sive nobis Sanctos vindicando extraneos, sive prætermittendo proprios. In his enim errare aliquando hominem per offusas antiquitati tenebras ambulantem necesse fuit. Hinc Menardus noster, qui libros duos Observationum in Wionis Martyrologium commentatus est, quosdam Sanctos a Wione admissos secernit a nostris, alios ab eodem prætermissos adjungit: quod etiam præstiterat Antonius Yepezius in Annalibus Benedictinis. Quid enim attinet ementitos & fictitios Ordini Benedictino affingere honores, cum suo satis superque splendore illustretur? Næ illi ignavam & otiosam familiæ suæ expendunt operam, qui ejus decora immodicis efferunt elogiis: nec tantum perficere in ejus injuriam possent injusti contemptores aut vituperatores, quantum laudatores nimii ac præcipites, qui dum laudibus sine delectu student, & vera falsis immiscent, etiam veritatem in discrimen adducunt: contingitque illis, ut nec vera dicentibus credatur. Unde mihi semper maximæ curæ fuit hunc scopulum vitare: & quamvis eruditione & scientia inferior, nulli tamen sinceritate verique studio cedere unquam sustinebo. Neminem calumniari aut traducere est animus: multa ignoraverunt Majores nostri, quæ dissimulare non possumus. Nimirum postquam nostro sæculo innumera antiquitatis monumenta eruta sunt e tenebris, postquam tot clarissimi & eruditissimi viri historicis rebus illustrandis insudaverunt; tot fabularum debellata sunt monstra, adeo res obscuræ in manifestam lucem venerunt, ut qui in antiquitatis rebus clarius non videt, oculos claudere vel se ipse excæcare dicendus sit. Nihil igitur mirum, si nonnullos Monachos sanctos, quos Wion in nostrorum ordinem retulit, aliquando in dubiorum aut subdititiorum classem rejicimus: cum eorum Acta aliaque permulta, quibus destitutus erat Wion, habeamus præ manibus: iisque inspectis facilius sit de eorum instituto ac professionis conditione judicare.

8. Illud etiam addam in excusationem Wionis & aliorum, quod etiamsi germanos Ordinis Benedictini Monachos sanctos ab alienis facile distinguere potuissent, non tamen continuo quoscumque extraneos eliminare & abjicere debuerint. Sunt enim ex his plerique ita Ordini nostro affines & tanta necessitudine nostris alligati, sive quod in Cœnobia ab ipsis condita nostri proxime successerunt, sive quod eorum discipuli in S. Benedicti castra commigrarunt, ut e re nostra esse videatur, eorum memoriam in Tabulis nostris conservare, id exigente affinitatis & necessitudinis lege, quæ inter ipsos adscititios & nostros intercedit. Quemadmodum qui alterius generis feminam in familiæ suæ consortium vocant, ejus stemma gentilitium & præclaras stirpis imagines propriæ familiæ adjungunt & immiscent. Sic qui regionem aut provinciam aliquam in tabella depingunt, finitimarum regionum partes viciniores exprimere solent. Uno verbo dicam: manca esset ac mutila Ordinis Benedictini historia, si ejusmodi Sanctorum memoriam & res præclare gestas præter-

bani Regulam Benedictinæ cessisse. In hacce controversia suffragium meum premere aut dissimulare, nec possum, nec debeo. Columbanus (ut quidem mihi videtur) diversum a Benedictino vivendi genus in Galliam invexisse non immerito dici potest. Primo enim ex Hibernia seu ex Bancorensi Monasterio venit in Galliam, antequam Regula Sancti Benedicti in Britanniam insulam, adeoque in Hiberniam penetravisset. Deinde in Gallia constitutus, Monachis Regulam peculiarem scripsit, quam in Codice Regularum una cum ipsius Pœnitentiali legere licet. In ea nullum fere vestigium Benedictinæ Regulæ apparet. Præterea Jonas in Actis Columbani ejusque discipulorum sæpe Sancti Columbani, nusquam Sancti Benedicti Regulam memorat. Equidem aliquot in locis *Regulam sanctam* laudat, quo nomine Concilia Sancti Benedicti Regulam commendare solent. At Jonas Columbani Regulam, quam ipse professus erat, designasse videtur. Ad hæc Columbanus & Monachi ab eo instituti Scottorum habitum, tonsuram aliosque ritus præferebant, uti ex Concilio Matisconensi Agrestii causa coacto apparet. Denique in eo Concilio conquestus est Agrestius, teste Jona in Vita S. Eustasii, quod *Columbani discipuli a ceterorum more desciscerent*. His argumentis adductus inclinat animus, ut Monasticum B. Columbani genus a Benedictino diversum ae separatum principio fuisse concedam. At utrumque paulopost in unum demum vivendi genus quibusdam ritibus detractis & temperatis coaluisse, persuasum mihi est: id quod & rationes superiores aliæque inferius referendæ validissime adstruunt. Et Columbanus quidem in Italiam profectus, S. Benedicti fama permotus, ejus Regulam ut se moribus Romaois aecommodaret, in suo ipsius Bobiensi Monasterio admisisse dici haud temere potest. At in Gallia post Synodum Matisconensem anno 625. habitam Columbani ritibus eamdem Regulam accessisse, nemo jure negaverit. Id quomodo factum sit, exponere juvat.

15. Agrestius ex Theoderici Francorum Regis Notario Monachus Luxoviensis, deio apostata & schismaticus, *B. Columbani Regulam offendit, adversus Regulam ejus canino* * *dente garriens*, ut Jonas in Vita S. Eustasii auctor est. *Cumque uibil profecisset, statuit ut synodali examinatione probaretur. Emanante ergo Regali auctoritate multi Burgundiæ Episcopi in suburbio Matisconensi conveniunt. Sciscitantur Agrestium, quid adversus Regulam S. Columbani objiceret. At ille ait, superflua quædam & canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri: se suæ Regulæ habere, cochleam quam lamberent crebro Crucis signo signari, & in ingressu cujuslibet domus intra Cœnobium tam introeundo quam egrediendo benedictionem postulare. Columbanum a ceterorum more desciscere, &c.* Eustasii Abbatis responsis confusus Agrestius, *addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi, alio charactere exprimi, & ab omnium more descisci*, notans videlicet Scoticam tonsuram, quæ dimidiatam coronam reddebat. Scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cæsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat, sicuti ex Ceolfridi Abbatis epistola in Actis S. Eustasii inferius probabimus. Eustasius aliis Agrestii calumniis fecit satis: ad tonsuræ accusationem, quia rem dissimulare non poterat, oec aliis forsitan approbari posse putabat, nihil respondit. Quantas turbas in Britannia excitaverit Scotica illa tonsura, aliique Scottorum ritus, testatur Venerabilis Beda passim, præcipue lib. 3. capp. 3. & 4. & lib. 5. cap. 16. Reversus e Concilio Matisconensi Eustasius, ut scandalum de tonsura inusitata aliisque moribus ab Ecclesia Romana alienis excuteret, S. Benedicti Regulam cum Columbani Institutis conjunxit, quemadmodum Ludovicum Pium Imperatorem in Monasterio Landevenecensi fecisse, in Præfatione Sæculi 1. observavimus. Hinc Auctor libri de Vita B. Salabergæ supra laudatus affirmat, sub Waldeberti qui Eustasio paulo post Concilium successit regimine, complura Monasteria *ex Regula dumtaxat* SS. BENEDICTI & COLUMBANI ædificata fuisse: quod etiam Sancti Donati aliorumque testimoniis confirmavimus. Et certe quis credat, Audoenum, Eligium, Nivardum, ex Luxoviensi Monasterio arcessituros fuisse Monachos Simoniaca distinctos corona,

Ad anno 625.

* al. livido

Ad anno 625.

num. 69.

rona, quam homines Romanis moribus addicti adeo aversabantur? Neque vero Honorius Papa Bertulfum Abbatem Bobiensem cum eo honore, qualem in ad ann. 640. ipsius Bertulfi Vita describit Jonas itineris comes, suscepturus erat, si eatenus detrectasset Romanis parere moribus, quos tantopere commendatos Romani Pontifices semper esse voluerunt. Ita ergo S. Columbani Institutum cum Benedictino coaluisse ante sæculi VIII. initium videtur, eum ad modum quo in Cœnobio Atanensi *non modo Cassiani, verumetiam Basilii & reliquorum Abbatum qui Monasterialem vitam instituerunt, celebratæ sunt Regulæ*, ut Gregorius Turonicus Episc. auctor est in Hist. lib. 10. cap. 29. Adversariorum argumenta discutiamus.

16. Bollandiani socii in id conveniunt, ut Benedictum Anianæ Abbatem velint Regulæ Benedictinæ propagatorem primarium in Gallia, adjutorem Ludovicum Augustum. At Regulam nostram ante utriusque ætatem ubique per Galliam, immo per Europam fuisse diffusam, pronum est comprobare.

17. Si ante Concilium Aquisgranense anno 817. jussu Ludovici Pii habitum Regula S. Benedicti per Galliam recepta non erat, ridicula est Caroli Magni interrogatio in Capitulari Interrog. *Si in Gallia Monachi fuissent, priusquam traditio* REGULÆ S. BENEDICTI *in has parochias devenisset?* Nec minus inepta illa, quæ in Brevi subsequente exstat: *Inquirendum qua Regula Monachi vixissent in Gallia, priusquam* REGULA S. BENEDICTI *in ea tradita fuisset: cum legamus, inquiunt, S. Martinum & Monachum fuisse, & sub se Monachos habuisse, qui multo ante S. Benedictum fuit*. Cur enim, quæso, viros, eruditos adhibebat Carolus Magnus ad id inquirendum, nisi quia jam ante suam ipsius ætatem Regula Benedictina ubique invaluerat? Sane si res suo tempore acta fuisset, eam non adduxisset in quæstionem homo alioquin rerum suo ævo gestarum haud ignarus. Carolo Magno succinit Albinus Alcuinus Flaccus, ejus Præceptor, aliquot annis ante ipsum mortuus, in Epigr. 112. de S. Benedicto agens hoc disticho:

Turba Monachorum celebrat te sancta per orbem,
Quorum vita fuit famine scripta tuo.

Quis ferat hanc Alcuini sententiam, si unum aut alterum dumtaxat Monasterium in Gallia, nec plura in Britannia, S. Benedicti leges sectabantur? Hæc quidem sufficere debuerant ad propositæ quæstionis illustrationem: at ex ipsis Benedicti Anianensis Actis controversia dirimenda est.

18. S. Ardo seu Smaragdus, ejusdem Benedicti Anianensis discipulus & Vitæ scriptor, hæc de Præceptore suo commemorat: *Dedit autem cor suum ad* Bolland. 2. Febr. num. 25. *investigandam B. Benedicti Regulam, eamque ut intelligere posset satagens, circuivit Monasteria, peritos quosque interrogans quæ ignorabat*. Ergo passim in Monasteriis Gallicanis antea servabatur Regula Benedictina: alias incassum Benedictus Anianensis Monasteria perlustrabat, ut ejus praxim usumque exploraret. Quis enim Benedictinæ Regulæ studiosus indagator, Augustinianorum aliave Religiosorum hominum Collegia adeat, ut ejusdem Rægulæ usus & observationes percipiat? Porro necdum Benedictus ille Anianæ Abbas Concordiam suam scripserat. Sic enim subdit Ardo: *Et omnium Sanctorum quascumque invenire potuit Regulas congregavit, normamque utilem & Monasteriorum salubres consuetudines didicit, suisque eas tradidit Monachis observandas*. Audire mihi videor quemdam insusurrantem, alias Patrum Regulas in Gallicanis Cœnobiis a prædicto Abbate repertas: eas proinde isthic observatas fuisse. Id ejusmodi est, quasi si quis inventa apud Dominicanos S. Benedicti Regula, continuo eos Benedictinos esse proclamat. Si adhuc hærere pergis, audi Ardonem causæ nostræ amplius patrocinantem. *Præfecit eum quoque* (scilicet Benenum. 36. dictum Anianensem) *Imperator Ludovicus* CUNCTIS IN REGNO SUO COENOBIIS. *Multa denique Monasteria erant, quæ quondam regulariter fuerant instituta; sed paullatim tepescente rigore Regularis pene reperierat Ordo. Ut autem sicut* UNA OMNIUM ERAT PROFESSIO, *fieret quoque omnium Monasterio-*

rum

Digitized by Google

rum salubris una consuetudo, jubente Imperatore aggregatis Cœnobiorum Patribus una cum quampluribus Monachis per plures resedit dies. Omnibus ergo simul positis Regulam ab integro discutiens, cunctis obscura dilucidans, dubia patefecit, priscos errores abstulit, utiles consuetudines, affectusque confirmavit. Judicia igitur Regulæ cunctaque dubia ad proficuum deducta effectum, quas minus Regula pandit consuetudines, assentientibus cunctis protulit, de quibus etiam Capitulare Institutum Imperatori confirmandum præbuit, ut omnibus in Regno suo positis Monasteriis observare præciperet. Cui protinus Imperator adsensum præbuit. Perfectum itaque propagatumque est opus Divina opitulante misericordia, & una cunctis generaliter observatur Regula, cunctaque Monasteria ita ad formam unitatis redacta sunt, acsi ab uno Magistro & in uno imbuerentur loco. Hæc paullo fusius retuli, quod Henschenius eodem loco abutatur, ut opinionem suam fulciat. Hue æquorum hominum, immo Henschenii ipsius fidem appello. Ludovicus Augustus non duobus aut tribus, sed *cunctis in Regno suo Monasteriis*, Benedictum Anianensem præficit: Synodum cogit, *ut sicut una omnium erat professio, fieret quoque omnium Monasteriorum salubris una consuetudo*. Ergo ante una erat professio in cunctis Galliæ Monasteriis. Separata erant abinvicem Monasteria, diversis addicta ritibus; alii aliter Regulam Benedictinam interpretabantur, io plerisque Ordo Regularis pene deperierat. Concilium indicit Imperator, de abdicandis S. Columbani aliorumve Patrum Regulis Verbum oullum. Benedictinæ Regulæ dubia explicantur, consuetudines diversæ conciliantur; pravæ reformantur, meliores constituuntur, admittuntur ubique: Abbas omnibus unus providet Benedictus, Anianensis Monasterii Rector. Quis hoc de primaria Regulæ receptione, non de Monasteriorum reformatione & modo vivendi uniformi explicare absque gravi errore possit? Sane Ardo in consequentibus idem exponens, seu potius Monachi Indenses in Epistola sua de obitu sui Benedicti: *Hic est* BENEDICTUS, inquiunt, *per quem Dominus Christus in omni Regno Francorum* REGULAM S. BENEDICTI RESTAURAVIT. Restauravit, inquam, hoc est in integrum restituit, & ita *in omni Regno Francorum* observanda curavit, ut olim fuerat observata. Jam ergo ante illum *in omni Regno Francorum* hæc eadem Regula stabilita fuerat. Nemo quippe restaurat, quod non ante exstitit. At Benedictus hic sæpe laudatus Monachum in Cœnobio S. Sequani induit anno 773. siquidem post annos professionis octo supra quadraginta, supremum diem absolvit anno 821. Ergo ante medium sæculum VIII. Regula sancta *in omni Regno Francorum* recepta erat. Neque demum Caroli Martelli aut tandem filii ejus Pippini principatu Ordo Benedictinus in Cœnobiis Gallicanis florere cœpit. Quin potius ob bellorum tempestates Monasteria desolata, sæcularibus viris in beneficium attributa, denique omni ferme Religionis cultu & observatione destituta sunt. Hinc mali labes, ob quam *Regularis Ordo pene deperiisse* ab Ardone dicitur. Longe proinde ante Monasterii Cassinensis instaurationem per Petronacem Gregorio tertio Romano Pontifice peractam per Galliam vigebat Ordo noster: alias qui fieri potuisset, ut ab anno 740. quo Cassinensis restitutio perfecta est, ad annum 773. quo Benedictus Gallus Monasticum habitum sumpsit, hoc est intra annorum triginta trium spatium, Regularis Ordo S. Benedicti primum quidem ubique admitti, exin florere, demum abjecto omnis pene Religionis cultu in omnibus Monasteriis deperire potuerit? Et tamen ista approbare coguntur adversarii, si idem Ordo per Galliam a Cassinensi dumtaxat instauratione propagari cœpit. Verum quid tandem respondebunt ad canonem 15. Concilii Augustodunensis anno circa 665. habiti, quo statuitur de *Abbatibus & Monachis, ut quidquid canonicus Ordo vel Regula S. Benedicti edocet, & implere & custodire in omnibus debeant*. Reponent fortasse, mirum non esse, si Leodegarius qui Regulam S. Benedicti in Maxentiano Pictonum Monasterio observari viderat Abbas, eamdem Regulam jam Episcopus Monachis Augustodunensis diœcesis imponere curavit, (sic enim fere Carolus Cointius

Le Cointe ad ann. 663 n. 18.

needum Monachum induerat. Cur ergo Pippinus non S. Columbani Regulam, siquidem earenus viguisset a norma S. Benedicti aliena; cur, inquam, eam non imposuit Monasterio S. Galli, qui Columbani discipulus addictissimus fuerat, nisi quia ante octavum sæculum utriusque Legumlatoris, Benedicti scilicet & Columbani Instituta jam in unum coaluerant? immo jam Benedicti Regula sola audiri ac exerceri cœperat? Verum Columbano nostris partibus vindicato, ad Amandum convertatur oratio.

§. II.

De Monastici status antiquitate in Belgio, ejusdemque per S. Amandum propagatione.

24. ORDINIS Cœnobitici in Gallia Belgica probat antiquitatem S. Paulinus Nolanus Episcopus in Epistola 28. ad Victricium Rotomagensem Episcopum his verbis: *Et nunc in terra Morinorum situ orbis extrema, quam barbaris fluctibus fremens tundit Oceanus, gentium populi remotarum qui sedebant in latebris, via maris arenosa extra Jordanem antequam pinguescerent fines deserti in ea, orta sibi per tuam Sanctitatem a Domino luce gaudentes, corda aspera Christo intrante posuerunt. Ubi quondam deserta silvarum ac litorum pariter intuta advenæ Barbari aut latrones incolæ frequentabant; nunc venerabiles & Angelici Sanctorum chori urbes, opida, insulas, silvas Ecclesiis & Monasteriis numerosis plebe consona celebrant.* Et S. Treverius Monachus *ex genere Nortmannorum Caturcinensi territorio ortus, in pago Tarovvanensi Monasterium, quod in suburbio Tarovvanicæ urbis situm erat, expetiisse* sæculo 6. dicitur. Parum exculta fuit in Belgio Monastica Religio adusque sæculum 7. quo per SS. Amandum & Audomarum eorumque discipulos magnum incrementum cepit. Audomarus eductus fuerat ex Luxoviensi Asceterio, ex Turonico S. Amandus, cujus de Instituto modo agere proposui. Bolland. 16. Janu.

25. Amandus *cum jam adolescentiam transiens, in robur migraret virile*; parentes patriamque relinquens, *ad Ogiam insulam*, Rupellæ proximam *navigans, tandem portum Monasterii petiit*, sicuti scribit in ejus Vita Baudemundus. Amandum isthic susceptum, necdum tamen Monachum factum *cœpit pater ejus blandis sermonibus irretire, ut quantocius de Monasterio egredevetur*. At Amandus *in eodem permanens desiderio, relicto solo parentibusque, Turonis ad sepulcbrum sanctissimi petiit Martini. Cum ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui abscidit, adeptusque Clericatus honorem, omnem gratiam trascendebat in Clero*. Postea *ab Abbate ipsius loci & a Fratribus benedictione percepta, civitatem Bituricas ad sanctum petiit* AUSTREGISILUM. Ab eo sanctoque Sulpicio *clementissime susceptus, in cellula juxta Ecclesiam tribus fere militavit lustris*: Dein *incidit ei cogitatio ut ad limina Apostolorum properare deberet*. Reversus in Gallias, *coactus a Rege & Sacerdotibus Episcopus ordinatus est. Accepto Pontificatus bonore, Gentibus verbum Domini evangelizare cœpit*, nimirum Gandensibus, Tornacensibus, aliisque Galliæ Belgicæ populis: ubi varia Monasteria, in his præcipua Gandense, postea Bavonianum dictum, Blandiniense & Elnonense excitavit. Carolus Cointius opinatur, Clericos in Gandensi & Blandiniensi Ecclesia primum institutos, quibus post annos circa duodecim Monachi successerint: in Elnonensi vero non aliam quam S. Columbani Regulam propositam fuisse. Mirum est, quam sollicitus sit vir cruditissimus, ut S. Columbano discipulos undiquaque conquisitos supponat, adimat Benedicto: quod ægre quidem profero adversus hominem, cujus amicitiam uti & eruditionem colo. Nec me movet, quod Sodales nostros tam anxio delectu ab extraneis secernat, dummodo sententiam suam bene probet. Sicut enim nullum sanctorum Monachorum alienum a nobis reputamus; ita subdititium, si fieri possit, neminem nobis arrogare studemus. Duo in præsens probare contendo, nempe Amandum in Sancti Benedicti leges jurasse, nec aliam quam S. Benedicti Re-

Regulam * Monasteriis ab se conditis imposuisse : tum Monachos in utroque Cœnobio Gandavensi, non Clericos, a primordiis exstitisse.

* Hinc tamen non excludo ritus S. Columbani, quos una cum S Benedicti Regula in Cœnobio Barisiaco a se institutos dicit S. Amandus in quadam Charta a nobis in fine hujusce Tomi edita.

Had Valef in Discept. de Basil. & in ejusd. defens probat. in Monasterio B. Martini olim Monachos fuisse.

26. Amandus in Turonico S. Martini Monasterio *Clericatus honorem*, id est tonsuram ac vestes Monasticas suscepit. Huc spectare videtur Alcuinus in Epigr. 59. de Martiniana Basilica agens, postremo hocce disticho:

Dum sanctus Præsul hic inhabitavit Amandus,
Crevit honor Patris, crevit & iste locus.

In Præfatione Sæculi 1. jam adduxi Ibbonis Episcopi Turonici Litteras ad Guntramnum ejusdem Cœnobii Abbatem, quibus jubet Ibbo, *ut si Abbas ab hac luce discesserit, alius per electionem memorati Congregationis Monasterii, quorum vita perfecta credetur, sicut Regula* S. BENEDICTI *edocet, in eorum consensu solidetur: sicut & auctoritas Papæ urbis Romæ Adeodati continet per Privilegii seriem*. subscribit IBBO *peccator Episcopus integra voluntate & devotione ad Monasterium S. Martini, ubi Monachi* SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI *conversari videntur*. Istud Privilegium in suspicionem interpolationis vocari non potest. Cum enim ex ejusdem Ecclesiæ Archivis depromptum sit, constetque Monachos exinde Caroli Magni principatu deturbatos fuisse; non potest dici a Canonicis subornatum fuisse in gratiam Regulæ Benedictinæ, cujus mentio Canonicis tanti non est. Ibboni præiverat Berto seu Bertus, in Actis S. Leodegarii Episcopi Augustodunensis laudatus, qui anno circa 680. confirmavit Privilegium Basilicæ Martinianæ a Chrotperto decessore suo concessum eo pacto, ut Monachis eligendi Abbatem *secundum Regulam* S. BENEDICTI faceret copiam. In eadem Basilica perseverasse Monachos usque ad tempus Alcuini, eodem loci probavimus: cujus rei etiam fidem facit ejusdem Auctoris Epistola 31. *Sanctissimis Fratribus & B. Martino servientibus*, directa, in qua eos ad humilitatem aliasque virtutes exhortans, *Per humilitatem*, inquit, *obedientiam & charitatem Monachus cœlum adscendit. Non est igitur laudabile in vestimentis habitum imitari Patrum, sine observatione mandatorum quæ illic statuerunt*. Porro Monachos Turonenses Benedictinis Sodalibus sese primos adjunxisse, ut pote vicinos Glannafoliensi Cœnobio, veri similius est, quam eos de Luxoviensium remotiorum Instituto cogitasse. Ergo Amandus in Turonico S. Martini Cœnobio Benedictinas leges didicit, ibi Monasticum habitum induit.

Lege Valef. ibid.

27. Nec obstar, quod Amandus *Clericatus honorem* isthic accepisse dicitur. Hoc enim loquendi genere antiqui Scriptores Monasticam tonsuram ac solemnem habitus Religiosi susceptionem non raro designabant. Hue testimonia quædam conferre juvat. Aredius Abbas Lemovicinus *construxit Templa*, teste Gregorio Turon. Episc. in lib. 10. Hist. cap. 19. *ac ex familia propria tonsuratos instituit Monachos*. Et tamen Gregorius ipse in lib. 2. de Gl. Martyr. cap. 28. ejusdem Aredii Monachum appellat *Clericum Aredii Lemovicini Abbatis*. Et ne quis de Clerico sæculari in ejus Monasterio degente id interpretetur, eumdem Clericum postea *Monachum* vocat. *Quod ne quis dubitet*, inquit, *testor omnipotentem Deum, quia ab ipsius Abbatis hæc ore cognovi, apud cujus Monachum hæc gesta sunt*. Præterea in lib. de Gl. Conf. cap. 82. idem Auctor de S. Eusichio Recluso, *qui tamquam Eremita inter spinarum condensitatem ab hominum se familiaritate removerat*, hæc inserit: *Habebant Clerici ejus* (id est Monachi) *duo vasa apum* &c. Gregorius item auctor est in lib. de Vit. PP. cap. 6. Gallum nobilem Arvernum *Monasterium Crononense sexto milliario ab Arverna urbe expetiisse*, ac suppliciter Abbatem exorasse, *ut sibi comam capitis tondere dignaretur*. Abbas quum rem patri ejus haud ingratam fore cognovit, *puerum Clericum fecit*. Et S. Chlodoaldus *postpositum * Regnum terrenum, ad Dominum transiisse, & sibi manu propria capillos radens, Clericus* (id est Monachus) *factus esse*, dicitur in ejusdem Gregorii lib. 3. Hist. cap. 18. Denique in lib. 1. de Gl. Martyr. cap. 76. puerum quemdam in Monasterio Agaunensi *Clericum factum, cum reliquis Clericis, & inter choros psallentium Monachorum* post obitum cecinisse, Gregorius affirmat. Gregorio complures alii Auctores suffragantur. Conditor libri de gestis S. Marculfi Abbatis Nantensis commemorat, Marculfum Childebertum Regem sub finem vitæ

* pro postposito.

Secul. 1. ad ann. 556.

vitæ adiisse apud Compendium villam Regiam : in eoque itinere , dum lepus quem Regii venatores insequebantur confugisset ad virum sanctum, per contumeliam illusum fuisse his verbis : *Qua temeritate*, *Clerice* , (sic Marculfum Monachum & Monachorum Patrem cognominant) *venationem Regis invadere præsumpsisti?* Jonas sæculi 7. Auctor haud ignobilis, in Vita S. Co- anno. 57.
lumbani eodem sensu *Clerici* vocem usurpat , dum inducit Columbanum ad ann. 615.
Theodeberto Austriæ Regi suadentem, *ut a bello desistat*, *seque Clericum faciens*, *sacræ Religioni subderetur*. Wandregisilus referente Aigrado in Actis S. Ansberti Rotomagensis Episcopi, Ansbertum Monachum fieri postulantem , *Clericatus honore decorabilem reddidisse* fertur . Auctor antiquus & gravis qui
Vitam S. Sigolenæ litteris mandavit , miraculum *de Clerico dæmoniaco* (sic ad ann. 697.
enim capituli inscriptio præfert) liberato his verbis exprimit cap. 16. *Illo tempore quidam juvenis Dadulfus nomine sub professione Monachi omnem humilitatem atque innocentiam mentitus accessit* .... *Exigentibus meritis correptus a dæmone est* .... *ad Sanctam defertur curandus*. En qui *Clericus* in titulo capitis nominatur , in ipso contextu *professionem Monachi* moribus mentitus dicitur . His testibus accedit Chronographus Fontanellensis Cœnobii, Ludovici Pii æ-
qualis, qui cap. 13. *Hardoinum hoc in Cœnobio Clericatus suscepisse habitum* To. 3. Spic. Acheri.
scribit. Quinetiam idem Auctor Monachorum collegium *Clerum* appellat cap. 16. *Sicut illi*, inquit, Wandregisilus nimirum & Ansbertus , Fontanellense Monasterium *in exordio sui ædificiis nobilitaverunt* , *Clerum auxerunt ; ita iste* (Ansegisus) *diruta emendare studuit*, *Clerum nobilissime auxit*.

28. Plura id genus testimonia huic rei affirmandæ congerere possem : at ista , opinor , sufficient ad refellendam eorum sententiam qui ubicumque *Clerici* nomen expressum legerint, Clericos sæculares, non Monachos intelligi opinantur. Quod in erratum incidit Theodoricus Abbas Trudonianus in Vita S. Bavonis a se scripta : pertraxitque alios in idem mendum , qui ex primarii scriptoris Vitæ S. Bavonis verbis male intellectis tradiderunt , Clericos Gandæ Monasterio primitus a S. Amando fuisse impositos, postea Mo-
nachos successisse , quibus Florbertus Abbas præfectus sit . Id Molanus in Molan. 1. Octob.
lib. de Natal. SS. Belgii de Ganda Monasterio admittit : quod Carolus Cointius ad Blandiniense Cœnobium extendit, eo quod Clericorum longe utilior
(uti ipse putat) quam Monachorum erat opera Episcopo verbum Dei per vi- To. 2. Annal. ad ann.
cinam regionem disseminanti . Et tamen Gregorius Magnus in expeditionem 631. n. 5.
Britannicam Monachos, non Clericos direxit : nec aliis quam Monachis Germania , sicut & Britanniæ insulæ pars magna aliæque provinciæ complures , Fidei restitutæ primitias referunt acceptas. Quod citra invidiam interim sit dictum. Clericorum operam Ecclesiæ utilissimam laudamus. Sed quid juvat Monachos deprimere , ut Clericos extollas ? Utrosque operarios messis Dominica recipit & locupletat . Redeo ad rem. Consulamus Auctorem primarium Vitæ
S. Bavonis , quem e tenebris nunc primum eruimus , ut resciamus quid *Cleri-* ad ann 651.
corum nomine intelligat , Monachos an Clericos sæculares. En ejus verba : *Deo etiam annuente Clericorum Cœnobium in ipso castro Gandavo honorifice est con-*
structum, *ubi die noctuque laus a Fidelibus decantatur* . *His expletis in eodem* anno. 5.
Monasterio B. Confessor Bavo comam capitis sui abscindi deprecatus est : & adeptus venerandi Pontificis (Amandi) *manibus Clericatus honorem*, *meruit fieri consors Apostolorum*, idest Apostolicæ institutionis : quod præcipue convenit Monachis, quos Apostolicæ vitæ imitatores S. Bernardus aliique permulti appellant . Mentem suam Auctor in consequentibus clarius exprimit. *Dimisit comam capitis*, *& invenit coronam gloriæ : reliquit vestimenta sæcularia* , *& suscepit stolam*
candidam : reliquit pompam hujus mundi, *& indutus est loricam fidei* . Quibus anno 7.
verbis Scriptor iste religiosas vestes ac tonsuram satis exprimit . At paulo post diserte enuntiat, *Clericorum* vocabulo non tantum Monachos a se intellectos , sed etiam Monachos ad Regulam S. Benedicti institutos . *Ergo Allowinus vir Dei reversus ad supradictum castrum Gaudavum*, *ad venerabilem virum* FLORBERTUM *Abbatem* , *quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super*

gregem

Digitized by Google

gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibi humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur, largiri. Ergo Florbertus Abbas erat, antequam Bavo tonsuram acciperet: nam ab eo tempore Amandus Gandavum regressus non erat. Et Reclusi illic admittebantur, quod in Clericorum sæcularium collegiis rarius usitatum. Audi amplius. *Ut vero pius Pater ejus petitionem audivit, cum gaudio suscepit: & ejusdem Fratribus Monasterii juxta præceptum pii Patris* BENEDICTI *convocata omni Congregatione ejus patefecit preces, ut si forsitan juniori revelatum fuisset, &c.* Quæ postrema verba deprompta sunt ex cap. 3. Regulæ Benedictinæ, cujus *præcepto* in isto facto paruisse Florbertus dicitur. Denique Florberti discipuli *ad obedientiam* seu ad laborem manualem, cellæ gratia S. Bavoni exstruendæ, exiisse dicuntur: quod Monachis aptari necesse est. Sed quid pluribus immoror? quando adversarii Monachis, non Clericis præfuisse concedunt Florbertum, quem tamen *Clericorum Rectorem* fuisse Auctor sentit: quo nomine proinde Monachos (uti ex aliis etiam ipsius verbis apparet) intelligit. Nec aliam quæras causam, cur S. Bavo qui statim atque in Monachum attonsus est, Amando prædicationis socium se adjunxerat, *per suprascriptum Pontificem sibi licentiam dari petiit, Monasteria circuire Christi Athletarum, quatinus vitam Monachorum & conversationem Cœnobitarum posset agnoscere*. Nimirum Monachus cum esset, Monachorum perfectiorum mores rimari atque æmulari votis omnibus optabat. Unde Gandam postea reversus, in cella recludi (quod optimum judicavit) apud se statuit.

29. Ex his manifestum est, Monachos non Clericos sæculares in Ganda Monasterio (quod etiam de Blandiniensi dicendum est) ab initio exstitisse: quod satis superque veri simile reddit Amandi ipsius Monastica professio. Nempe Monachus Monachos haud dubie in locis ab se erectis instituit, Benedictinus Benedictinos. Non ergo commentitia videri debet ista clausula Privilegii Martini Papæ, qua decernit, *ut liceat Abbati* FLORBERTO *in universis utilitatibus* Monasterii Blandiniensis, *ita omnia disponere absque ullius contradictione vel refragatione, ut inibi Deo servientes libere invigilent mandatis Domini secundum Regulam* S. BENEDICTI: cum alioquin superius probaverimus, S. A-
Miræi Notit. cap. 53. mandum in Turonico S. Martini Cœnobio Benedictinis Institutis assuevisse. Certe in Litteris Arnulfi Flandriæ Comitis, quibus prædia varia Monasterio Blandiniensi restituit; *regnante Ludovico filio Caroli Regis Reclausi*, cognomento Simplicis, leguntur hæc verba: *Cupio omni tempore ævi in sæpefato Monasterio Monachos Christo ancillari (ut actum est tempore S. Amandi) secundum normam* S. BENEDICTI *viventes*. Et quidem tempore Vindiciani Episcopi Cameracensis & Atrebatensis, id est post medium sæculum septimum, Vedastinæ Abbatiæ Monachi Benedictini præerant. Quippe Fulradus, Vedastini apud Atrebates Monasterii Abbas, cum *irregulariter vivens, ab Rothardo Episcopo sæpe graviter argueretur; induratus gloriabatur se habere S. Vindiciani ejusdem Sedis Episcopi Privilegia Apostolica auctoritate confirmata, in quibus decretum esset, Monachos S. Vedasti non debere habere respectum ad Pontificem Ecclesiæ Cameracensium. Ex hoc sane*, infert Baldericus hujusce facti relator in Chron. lib. 1. cap. 106. *falsam argumentationem trahens, quod B. Vindicianus suo tempore omnes inquietudines a Monasterio S. Vedasti scripto præcepto exclusit, ut quiete* SECUNDUM REGULAM S. BENEDICTI *Monachi viventes Deo servirent, non ut inordinate & turpiter conversantes, veluti iste cum suis, a proposito descicerent*. Hæc Baldericus sæculi 11. Auctor. Porro S. Vindicianus æqualis erat & amicus S. Amandi, successor S. Autberti, qui Autbertus in Basilica Vedastina Monachos instituerat, haud alios sane quam Benedictinos ac S. Amandi discipulos. Hatta quippe primus Abbas Vedastinus a S. Vindiciano, *secundo or-*
ad ann. 689. *dinationis ejus anno benedictus, simul Gandensem S. Petri Abbatiam quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat*, prout in Actis S. Eusebiæ num. 4. legitur.

30. Nunc locus postularet, ut de S. Audomaro ejusque discipulis S. Bertino aliis-

aliisque Instituti Monastici per Belgium propagatoribus ageremus. Verum cum e Monasterio Luxoviensi educti sint eo tempore, quo jam Luxovienses Cœnobitæ castris Benedictinis (ut superius probatum est) sese adjunxerant; de his plura dicere supersedeo, transitum facturus ad Sanctimoniales, quæ procurante potissimum Sancto Amando in Gallia Belgica institutæ sunt.

§. III.

De Monacharum & Canonicarum origine in Belgio.

31. SANCTUS Amandus non solum Monasteria virorum in Belgio, verumetiam Cœnobia puellarum, Nivialense, Melbodiense, Castrilocense, Marcianense, aliaque nonnulla ordinavit. Monachas an Canonicas illis in locis collocaverit, inquirendum. Primo audiendus Miræus in Notis „ ad capitul. 13. Codic. Donat. ita differens: Canonissarum nobili stirpe „ progenitarum, quæque ad nuptias transire possunt, collegia in Hanno„ nia sunt duo, Montense & Melbodiense: totidem in Comitatu Na„ murcensi, Andennense & Monasteriense: & unum in Brabantia Nivellense, „ omnium apud Belgas (ut opinor) antiquissimum. Idem Auctor in lib. de Canonicorum collegiis capp. 17. & 19. satis mentem suam aperit circa originem „ Canonicarum. Non sum nescius, inquit, cap. 19. multos contendere olim „ Canonicarum istarum, ut ceterarum Virginum collegia, si non omnia, sal„ tem pleraque voto sese castitatis perpetuæ solita obstringere, etsi ipsæ Cano„ nicæ ægre forsitan admittant. Verum quia nonnulli persuadere volunt, hujusmodi Cœnobia a primordiis attributa fuisse Canonicabus, quæ oullis adstrictæ fuerint votis; utrumque quoad fieri poterit brevissime refellere proposui.

32. Nullas Canonicas in Galliis ante sæculum 9. exstitisse, argumenta non pauca demonstrant. In Gallia Belgica Virginum Cœnobia primus excitavit ordinavitque S. Amandus, iisque Monachas sine dubio non Canonicas imposuit Monachus ipse. Duplex in unoquoque Parthenone conventus erat, Monachorum scilicet ac Puellarum: hæ ab illis regebantur pro more: id quod Patres Concilii Hispalensis Actione 2. statuerunt. S. Foillanus aliique Monachi Scotti in Monasterio Nivialensi hospitari soliti erant. Et in libro de Mirac. Sanctæ Gertrudis Abbatissæ Nivialensis, exorto apud Niviallam incendio, *Monachorum ac Virginum concurrentium* fit mentio. In isto Monasterio præter Abbatissam quæ Sanctimonialibus præerat, erat & Abbas Monachorum isthic degentium SUBINUS, uti in Actis S. Aldegundis num. 18. legitur. Et S. Jonatus Abbas Monachis Marcianensibus præfectus est a B. Amando, quo tempore S. Rictrudis ibidem Monachas regebat. Adde & Monasterium Habendense seu Romaricense, in quo S. Amatus, Monachorum illic degentium Abbas, Mactefledem Sanctimonialibus præposuit. Amato successit Romaricus Abbas, huic Adelphius, quo Abbate Tetta seu Tecta Virginibus præsidebat. Duplicem etiam conventum in Parthenone Melbodiensi fuisse, innuit Auctor secundarius Vitæ S. Aldegundis supremis lucubrationis suæ verbis: *Estque ipse locus*, inquit, *grege Puellarum farcitus, aliorumque Deo servientium numerositate repletus*. Suffragatur etiam Vita S. Waldetrudis de Cœnobio Castrilocensi: sic enim Auctor in Prologo loquitur: *Quorumdam religiosorum Fratrum ac Sororum charitate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi*. Idem etiam probabimus de Parthenone S. Joannis Bapt. apud Laudunum in Vita S. Salabergæ inferius suo loco. Quemadmodum in Belgica illa Cœnobia successerunt collegia Canonicarum Monachabus, ita & Monachis Canonicorum conventus: ut sicut primitus Monachi Monachabus, ita postmodum Canonici Canonicabus Sacramenta administrarent. Puellas in illis Cœnobiis degentes velo consecratas, & castitatis voto obstrictas fuisse, clarius est quam ut probatione indigeat. Gertrudis Abbatissa Nivialensis *sacrum vela-*

cap. 3. ad ann. 658.

ad ann. 684.

men cum Sodalibus suis ab S. Amando accepisse dicitur. S. Aldegundis *sacræ Religionis velamen & habitum* suscepit. Waldetrudis ab S. Autberto Episcopo *velamen sacrum impetravit*. Denique S. Begga Gertrudis Abbatissæ Nivialensis soror, & ipsa Abbatissa Andanensis, Monasterium construxit, *ubi Religiosam vitam duceret, Virginesque sacras in servitutem Divinam perpetua stabilitate firmaret*, uti ad lib. Mirac. S. Gertrudis observavimus. Non ergo sæculum repetere illis licebat, quæ *perpetua stabilitate in servitutem Divinam* mancipabantur. Erant illis in locis Monachæ, non Canonicæ sæculares (prout nunc) sæcularibus votis implicatæ. Erant, inquam, Monachæ Benedictinæ, quibus S. Amandus leges Benedictinas præscripserit. In Concilio apud Leptinas agri Cameracensis vicum anno 743. habito S. Bonifacius statuit, *ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales* JUXTA REGULAM S. BENEDICTI *vivere studeant*. Ad Cameracensem diœcesim pertinebant & hucusque pertinent Melbodiense & Montense seu Castrilocense Cœnobia Puellarum. Immo Concilium illud a Bonifacio Legato Apostolico coactum valebat apud ceteras Galliæ ac Germaniæ provincias: ubi proinde *Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regula S. Benedicti vivere* tenebantur, quam antea professæ erant.

33. Hinc intelligitur, nullas tum fuisse alias *Ancillas Dei Monasteriales* quam Monachas; nondum Canonicarum nomen audiri cœpisse. In Conciliis sæculo 8. convocatis Canonicarum mentio nulla, nec in Epist. 9. Zachariæ Papæ ad Pippinum Francorum Regem cap. 5. nec in Responsionibus Stephani Papæ III. ad Gallos, neque in Capitulari Caroli Magni ann. 779. condito, ubi aptissima Canonicarum commemoratio futura erat. In Concilio Francofordiensi ann. 794. statuitur cap. 46. *ut de Abbatissis quæ canonice aut regulariter non vivunt, Episcopi requirant, & Regi adnuntient, ut ab honore priventur*. Quo in loco dictio *canonice* opponi videtur *regulariter*: tametsi in titulo sola vox *regulariter* apponatur in hunc modum: *Abbatissæ quæ regulariter non vivunt deponendæ*. At vero in Concilio Maguntino anno 813. clarius Canonicæ exprimuntur cap. 13. *Abbatissas cum Sanctimonialibus omnino recte & juste vivere censemus. Quæ vero professionem sanctæ Regulæ* BENEDICTI *fecerunt, regulariter vivant; sin autem canonice vivant pleniter, & sub diligenti cura custodiam habeant, & in Claustris permaneant, &c.* Novellum tum fuisse Canonicarum Institutum satis probant Patres Concilii Cabilonensis; dum cap. 53. aliisque subsequentibus *admonitiones* seu leges præscribunt *Sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant*. Paulo post in Concilio Aquigranensi anno 816. post Regulam Canonicorum composita est in gratiam Canonicarum alia, quæ capitulis 28. continetur. Itaque sæculo 8. nulla erant præter Virginum Benedictinarum Cœnobia: appetente sæculo 9. duo tantum erant Parthenonum genera, Monacharum & Canonicarum. Illæ S. Benedicti Regulam observabant: his pro Regula erant decreta Concilii Aquigranensis, quæ Regula ex SS. Cypriani, Athanasii, Hieronymi & Cæsarii dictis propriisque Synodi statutis conflata est. Utræque, Monachæ scilicet & Canonicæ, communi nomine vocabantur *Sanctimoniales, Sorores, Puellæ, Ancillæ Dei*; uti & Canonici *Fratres*. Canonicæ postea dictæ sunt *Dominæ, Domicellæ*: utriusque Ordinis habitacula, *Monasteria* dicta. Canonicæ vota perpetua profitebantur, nec illis sæculum repetere integrum erat, ex cap. 18. Regulæ, quam Patres Concilii Aquigranensis dictaverunt. *Si his omnibus exhibitis*, inquiunt, *inemendabilis atque incorrigibilis apparuerit, quia nullatenus hinc sæculum repetere fas est, advocetur si necesse est Episcopus*. Secundo vestibus nigris utebantur, ex cap. 10. *Quid prodest vestibus nigris indui &c.* Differebant vero a Virginibus Benedictinis, quod plura ac lautiora habebant edulia, & carnibus vescebantur cap. 13. quod Ancillas singulæ singulas habebant cap. 21. aliaque hujusmodi, quæ Puellis Regularibus non permittebantur. Hinc apparet, quantum a vero aberret Guillelmus de Rebreviettis in Vita galli-ce edita S. Gertrudis, qui ut Nivialensis Ecclesiæ Canonicabus hodiernis adblandiatur, primarias Puellas Nivialenses nullis votis adstrictas fuisse audet affirmare.

Erat & aliud genus Sanctimonialium seu Devotarum, in privatis ædibus assumpto velo manentium de quibus Ordo Romanus, & liber Mirac. S. Richarii, item S. Remacli hic.

34. Et-

34. Ergo ut ad propositum revertar, Virgines Nivialenses, Melbodienses, Castrilocenses, aliæque ab origine Monachæ erant, & Institutis Benedictinis S. Amando suggerente addictæ. Verum quo pacto a Monastico statu ad Canonicalem desciverint, paucis explicandum. Postquam Chrodegangus Mettensis Episcopus Canonicis Regulam præscripsit, feminæ etiam nonnullæ æmulatione adductæ Canonicarum nomen affectare cœperunt: quæ tamen vota solemnia profitebantur. Post cladem a Nortmannis illatam Cœnobia perplura censu ac religione destituta, in corruptos mores prolapsa sunt: Monachis Canonici, Monachabus Canonicæ plerisque in locis successerunt. Bruno Archiepiscopus
Coloniensis, Legati Apostolici munus medio sæculo 10. gerens, in villa Mon- Jac. Guis.
tensi (si Jacobo Guisio credimus) *in Ecclesia B. Virginis* MARIÆ, *quæ nunc* To. 2. lib.
S. Waldetrudis nuncupatur, & in villa Malbodiensi in Ecclesia quæ nunc Alde- 14. c. 35. ita
gundis dicitur, Canonicales ordinavit Præbendas sæculares, de Sanctimonialibus citatus a
Canonicos & Canonicas sæculares ordinans. Nivialenses adusque sæculum 11. vo- Vinchantio
cabantur *Fratres* ac *Sanctimoniales*, prout constat ex Diplomate Henrici IV. in Annal.
Imper. anno 1059. concesso, quo prædia Ecclesiæ Nivialensis *in tres portiones* Hann.
divisa probat, scilicet *in Xenodochium, in beneficium Abbatissæ, in Præbendas* Miræi No-
Fratrum seu Sanctimonialium 72. Et Gerardus Cameracensis Episcopus *in* tit. c. 99.
Landensi territorio Besnejum cambiavit cum Sororibus S. Gertrudis. Tametsi ib. c. 84.
jam Canonicæ erant, uti ex Præbendarum appellatione satis intelligitur. Canonicæ *Dominæ* dici cœperunt sæculo insequenti, eoque nomine Odo Camera-
censis Episcopus eas vocat in suis Litteris apud Miræum his verbis: *Ego* ODO ib. c. 128.
piæ petitioni Richetæ Abbatissæ sanctæ Gertrudis Nivialensis Ecclesiæ annuens, audiens etiam preces Dominarum Monasterii & Canonicorum &c. Et tamen pri-
scum *Sanctimonialium* vocabulum etiam retinebant. Nam Lotharius Impera- ib. c. 147.
tor *precibus tam Clericorum quam Sanctimonialium sanctæ Gertrudis Nivellensis Ecclesiæ*, rerum divisionem ab Henrico IV. factam confirmat anno 1136. Et primitus quidem Canonicæ illæ sæculares (ut credere par est) velo retento vota perpetua promittebant. At rebus in deteriora labentibus, nostro ævo solæ Abbatissæ cum Officialibus (ut vocant) vota nuncupant, servatis alicubi Ordine & ritibus Benedictinis, quemadmodum de Romaricensi Ecclesia ad Acta
S. Romarici dicturi sumus. Hinc *in Monasterio Thorensi Ordin. sancti Benedi-* ad ann. 653.
cti diœcesis Leodiensis ipsa dumtaxat Abbatissa dictum Ordinem expresse profiteri consuevit, ut Franciscus Vinchantius in Hannon. Annal. cap. 12. refert. Id genus vitæ laxioris cum iniquius ferrent Puellæ Monasterii Horreensis apud Treviros (cui quondam B. Modesta, S. Gertrudi Abbatissæ Nivialensi præcipua necessitudine & professione adstricta præfuit) abjecto Canonicarum indumento & vitæ genere, ad Sancti Patris Benedicti leges sese revocaverunt anno 1495. eximio sane exemplo & hortatu D. Joannæ de Bettstein Abbatissæ, quæ avitam Ordinis Monastici disciplinam vetustate & morum corruptela collapsam reduxit. Quod utinam aliæ imitentur.

§. IV.

Observationes Ecclesiasticæ ac Monasticæ ex secundi Sæculi Benedictini Actis erutæ.

35. QUANDOQUIDEM intellexi haud ingratas fuisse viris eruditis Observationes, quas ex primi sæculi Actis unum in fasciculum conjeci; lubet hoc eodem loco duplicem huic operæ articulum adhibere, unum qui res Ecclesiasticas & Monasticas, alterum qui res historicas & chronologicas complectatur.

36. Atque ut a sacrosancto Missæ sacrificio incipiam, notare in primis juvat, Observ. 1.
quod viri pii haud pauci per sæculum 7. rem sacram quotidie frequentasse leguntur; id quod anterioribus sæculis non tam obvium videtur. S. Goar Ana-

ad ann.639. Anachoreta *habuit consuetudinem omni die, excepta Parasceve, Missarum solemnia celebrare populo.* Et S. Geremarus Abbas Flaviacensis, *factus Sacerdos,* ad ann.658. *offerebat sacrificium per singulos dies.* Venerabilis Beda in lib. 2. Hist. Abbatum Monasterii sui idem affirmat de Ceolfrido Abbate, qui Romam pergens, *ex* ad ann.690. *die quo de Monasterio suo profectus abiit, usque ad diem quo defunctus est, quotidie Missa cantata salutaris hostiæ Deo munus offerebat.* Ubi *Missam cantare* non est certa ac modulata voce sacris operari, uti modo usurpatur; sed *recitare.* Exstat luculentum hujusce significationis testimonium apud Remigium Autissiodorensem Episcop. in Explicatione Canonis Missæ, dum rationem reddit, cur *Te igitur clementissime Pater* tacite recitetur, his verbis: *Idcirco, ut fertur, venit consuetudo in Ecclesia, ut* TACITE *ipsa obsecratio atque consecratio a Sacerdote* CANTETUR, *ne verba tam sacra vilescerent.* Quo in significatu eamdem vocem usurpat Beda in Epistola ad Egbertum Episcopum recens a Waræo edita. *S. Antistes Ambrosius,* inquit, *hoc de Fide loquens admonet, ut verba Symboli matutinis semper horis Fideles quique decantent.* Denique ut plura alia omittam, eodem sensu Licinius Andecavorum Episcopus *quotidie Missam cum ingenti cordis compunctione cantasse* fertur. Idem observavit Gregorius Magnus in lib. Dial. cap. 56. de Cassio Narniensi Episcopo, *qui quotidianum offerre consueverat Deo sacrificium.* Lege Regulam Solitar. a Grimlaico scriptam, cap. 36. Non tamen quotidiana Missæ frequentatio ita Sacerdotibus in more erat sæculo 7. ut singuli in dies ad altare sacra celebraturi accederent. Quin etiam tum vigebat ritus ille, quo Sacerdotes, immo & Episcopi, in publica Missa Communionem sacram percipiebant. Ceolfridus supra laudatus in profectionis Romanæ procinctu, *cantata primo mane Missa, communicantibus qui aderant,* (aderant autem sine dubio Presbyteri complures) *continuo præparatur ad eundum.* Et Concilium Toletanum 4. anno tertio Sisenandi Regis, hoc est anno Christi 634. celebratum statuit cap. 17. *ut Sacerdotes & Levitæ ante altare communicent, in choro Clerus, extra chorum populus.* Eumdem ritum egregie illustrat Ordo Romanus quatuor primis capitulis. *Accedunt primum Episcopi* (verba sunt capitis 4.) *secundum ordinem de manu Pontificis communicare, & post eos adscendunt Presbyteri omnes ut communicent ad altare.* Lege Morinum de Ordinat. sacr. P. 3. Exercit. 8. cap. 1. Postea usus obtinuit, ut unus Sacerdos plures Missas uno die celebraret: quod quidem ob penuriam Sacerdotum Concilium Emeritense æra 704. collectum permiserat fieri per singulas quæ uni Presbytero commissæ erant parochias *pro diebus Dominicis* cap. 19. Tempore procedente quod necessitate admissum est, in usum cessit, adeout Leo Papa *una die septem vel* Walafr. de reb. Eccles. c. 21. *novem Missarum solemnia celebrasse* dicatur apud Walafridum Strabum. Eadgarus Rex in Canonibus anno 967. conditis habet cap. 37. *Ut nullus Sacerdos Missam sæpius in uno die celebret quam ter ad summum.* Plures Missas etiam sæculo 11. peragebant Sacerdotes, testante Petro Damiani libro quinto Epistola decima nona. Postea id tantum in quibusdam solemnitatibus, demum in sola Nativitatis Christi celebritate licuit.

37. Qui diebus festis sacrosanctis Mysteriis intererant, cibi ac potus expertes esse oportebat. Auctor antiquus & gravis in libr. de Vita Sancti Walarici cap. 15. *Duo,* inquit, *germani erant, qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum solemnia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum, veniam postulant, & de reliquo sese emendaturos spondent.* Simile factum de alio qui die Dominica heminam vini ante Missam biberat, continenter subjicitur: Huc spectat canon 19. Concil. Autissiodor. *Non licet Presbytero aut Diacono aut Subdiacono, post acceptum cibum vel poculum Missas tractare, aut in Ecclesia dum Missæ dicuntur stare.*

Obser. II. ad ann.622.

38. Præterea diebus Dominicis Christiani Matutinis officiis interesse communi lege tenebantur solebantque. In Vita Sancti Leodegarii Anonymus Ebroini interitum describit cap. 16. his fere verbis: Quidam ex *Optimatibus* *post*

Obser. III. ad ann.678.

Bibl. S. P. To. 9.

post exspolium ad Ebroini ostium ante lucem observat egressurum. Dies agebatur Dominica: ideoque processurus erat ad Matutinarum solemnia. Cum autem ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperate prosiliens, gladio eum percussit in capite. Si Ebroino Majori domus Regiæ, homini alioquin vitæ haud severioris religio fuisset abstinere a precibus antelucanis; quanto magis aliis? Lege Pallad. de vita S. Joannis Chrysost. & Vitam Gallicam lib. 3. cap. 10.

39. Quinetiam carpenti usum die Dominica fuisse interdictum, auctor est Obser. IV.
Beda in lib. de Vita S. Cuthberti cap. 27. ubi Cuthberti congressum cum Ermentrude Regina exponit. ad ann. 687.
Confestim intravit ad Reginam, & secreto eam alloquens, (erat autem dies Sabbati;) Vide, inquit, *mature illucescente secunda Sabbati*, id est feria 2. hebdomadæ, *adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet) vadasque & Regiam civitatem citissime introeas.* Unde Theodorus in Capitulari: *Græci & Romani in die Dominica navigant & equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulant, nisi ad Ecclesiam tantum: nec balneant se Græci, nec scribunt publice, tamen pro necessitate seorsum in domo scribunt*, &c. Confer can. 28. Conc. 3. Aurelian. Denique antiquitus usque ad nostri ævi memoriam, observatio Dominicæ diei *a vespera usque ad vesperam*, ut loquitur Herardus Turon. Episc. in capit. 2. protendebatur. Et Eustachius Abbas apud Matthæum Parisium ad ann. 1200. & Rogerium Hovedensem ad ann. 1201. hortamentis persuadere nisus est, ut *ab hora nona Sabbati usque ad ortum Solis in die Lunæ feriatio protenderetur.* Hujus rei obvia sunt exempla tum in his Actis, tum apud Gregorium Turon. in lib. 3. de Mirac. S. Martini capp. 31. & 56. tametsi Ahyto Basileensis Episcopus ineunte sæculo 10. pronuntiat in Capitul. art. 8. *ut omnem Dominicam a mane usque ad vesperam ferientur, ne Judaismo capiantur.* Lege Constitutionem Abbatis *de Flay* de cautiori observatione Dominicæ facta anno 1203. Tom. 2. Conc. Angl. Tom. 6. Spicil. Acheriani.

40. Luculentum Sacramenti Confirmationis exemplum profert Beda in Vita Obser. V.
S. Cuthberti soluta oratione composita cap. 29. tum aliud cap. 32. quæ tu consule suis locis. Legendus item Beda in Epistola recens edita ad Egbertum, in hæc verba: *Si autem aliquid utilitatis Fidelibus conferre manus impositionem qua Spiritus sanctus accipitur credimus; constat e contrario quod hæc ipsa utilitas eis quibus manus impositio defuerit abest.*

41. Pœnitentiæ publicæ præclarum specimen edidit S. Amatus Abbas Ha- Obser. VI.
bendensis, dum solidum annum ante obitum suum *in cinere & cilicio* jacere ad ann. 627.
voluit. Qui homicidium perpetraverant, ferreis vinculis constricti, per loca sancta peregrinari jubebantur. Neque enim quovis tempore pœna capitis plexa est hominis cædes. In lib. 3. Mirac. S. Bavonis, *Duo nepotes inter se rixantes,* ad ann. 653.
correptis armis alter alterum oppressit. In se itaque reversus fratricidium expavit, n. 4.
Episcopum adiit, ac more Christianæ remissionis peregrinando pœnitentiam accepit. Post varia loca perlustrata, in quodam S. Bavonis Oratorio, *virtute Divina quibus erat strictus ferrei crepuerunt circuli.* Et in lib. de Mirac. S. Galli c. 34. *pauperculus quidam propter homicidii reatum circulis ferreis tam in collo quam in utroque constrictus brachio*, in Basilica S. Galli *nexus quibus stringebatur amittere* ad ann. 646.
meruit. Omittere non possum quod in cod. Ms. de Mirac. SS. Floriani & Florentii legitur, huic rei illustrandæ aptissimum. *Consuetudine antiqua partibus interioris Franciæ usque hodie mos inolevit, ut quisquis propinquiorem sibi parentem gladio jugulaverit, & postea pœnitentia ductus, ad Pontificem crimen admissi facinoris detulerit, ipso decernente Pontifice, ex ipso gladio ferrei nexus componantur, & collum peccatoris venter atque brachia strictim innectantur ex ipsis ferreis vinculis: sicque de propria patria & solo patrio pellatur. Interim quousque Divina pietas eadem vincula solvi præcipiat, primum Romæ, dehinc per diversa Sanctorum loca veniam criminis efflagitando peregre proficisci cogitur.* Posthæc subjicitur miraculum in Monasterio S. Florentii patratum erga quemdam Clericum Amelium nomine, qui avunculum occiderat: ob idque *ab* ARTEARIO *Trajectensium urbis Episcopo damnatus*, prædictam sententiam exceperat. Solutas meritis Sancti Florentii, *quia Abbas tunc præsens non aderat, obnixe deprecatus est*

Fratres, ut ex nomine Abbatis ipsorum deprecatoriam epistolam jam præfato Episcopo, a quo in pœnitentiam missus fuerat, transscriberent, quatinus eum in propria parochia misericorditer reciperet: utpote quem Divina benignitas ac meritum S. Florentii specialiter absolutum in solutione visibilium vinculorum monstraverat, ipse quoque sua Pontificali auctoritate omnimodis absolutum esse decerneret. Lege adnotationes in Mirac. Sancti Joannis Abbatis Reomaensis Sæculo primo.

Append. Sæc. 1. ad ann. 639 n. 7.

Obser. VII. 42. Jam ut de Sanctorum Reliquiis nonnihil observemus, non otiosum erit adnotare ritum, quem Sæculi 7. homines in iis transferendis recondendisve frequentare cœperunt. Ante istud sæculum, Sanctorum corpora tangere aut loco movere, Occidentalibus religio erat. Insignis est ea de re Gregorii Magni Epistola ad Constantiam Augustam, quæ *propter eam quam in bonore S. Pauli Apostoli in palatio ædificabat Ecclesiam, caput ejusdem Apostoli aut aliud quid de corpore ipsius transmitti* ad se pecierat. Respondet Gregorius id sibi non licere, relatis variis prodigiis ad tumulos SS. Petri, Pauli ac Laurentii factis adversus eos qui humum eorum sepulchris contiguam effoderant. Tum subdit: *Cognoscat autem tranquillissima Domina, quia Romanis consuetudo non est, quando Sanctorum Reliquias dant, ut quidquam tangere præsumant de corpore: sed tantummodo in pyxide brandeum mittitur, atque ad sacratissima corpora Sanctorum ponitur: quod levatum, in Ecclesia quæ est dedicanda, debita cum veneratione reconditur, & tantæ per hoc ibidem virtutes fiunt, ac si illuc specialiter eorum corpora deferantur.* Et infra: *In Romanis namque vel totius Occidentis partibus omnino intolerabile est atque sacrilegum, si Sanctorum corpora tangere quisquam fortasse voluerit. Quod si præsumpserit, certum est quia hæc temeritas impunita nullo modo remanebit. Pro qua re de Græcorum consuetudine qui ossa Sanctorum levare se asserunt, vehementer miramur & vix credimus.* Hinc patet, in Gregorii pontificatu nefas fuisse in Occidente Sanctorum corpora contingere aut e tumulis levare; sed Reliquiarum loco brandea fuisse transmissa. De brandeis seu linteis ejuscemodi legendus Gregorius Turonicus Episc. tum in lib. 1. de Mirac. S. Martini cap. 11. tum in lib. 1. de Gl. Martyr. cap. 28. qui rursus cap. 47. Reliquias SS. Gervasii & Protasii, id est *linteamina seu pallulas* eorum sanguine intinctas a S. Martino in Galliam asporratas asserit. Et lib. 2. capp. 34. & 35. Reliquias S. Juliani vocat *fimbrias pallæ quæ sanctum tegit tumulum* a se detractas: & *parumper ceræ a sepulchro sublatum* capp. 40. & 44. Item Reliquias S. Martini appellat *ampullam olei* ab S. Aredio e S. Martini sepulchro ablatam in lib. de Gl. Conf. cap. 9. item *uvam de vite quam Sanctus plantaverat* cap. 10. Id genus Reliquias ad Templorum dedicationes adhibebant illius temporis homines, qui Sanctorum membra distrahere, sive huc illucque circumferre, optimo consilio non sustinebant. Verum per sæculum 7. Sanctorum corpora e tumulis levari transferrique cœperunt. Quippe S. Audoenus Rotomagensis Episcopus S. Marculfi Abbatis Nantensis, Eligius Noviomagensis Episcopus S. Quintini, Ansbertus itidem Rotomagensis Antistes Audoeni decessoris sui, Episcopus quidam S. Amandi Episcopi, Ansoaldus Pictavorum Episcopus S. Leodegarii Episcopi & Martyris, Sexburga Eliensis Abbatissa S. Ethildritæ Abbatissæ, Eadbertus Lindisfarnensis Episcopus Cuthberti decessoris sui, alii aliorum corpora solemni ritu levaverunt: quod etiam S. Hildefonsus Toletanus Pontifex erga S. Leocadiam præstitit. Nec tamen eo animo id actitabatur, ut membra sancta hinc inde distraherentur, sed ut transferrentur in locum decentiorem. Certe S. Audoenus qui S. Marculfi caput auferre volebat, a consilio suo divinitus revocatus est. Et S. Hildefonsus S. Leocadiæ dumtaxat veli partem cultro præcidit. In Gestis quoque Regum Franc. quæ ante annos 850. scripta sunt, cap. 44. & in Gestis Dagoberti cap. 52. Chlodoveus qui anno 640. regnavit apud Francos, *brachium S. Dionysii Martyris abscidisse instigante diabolo* dicitur, *& per idem tempus concidisse Regnum Francorum casibus pestiferis.*

Reg. lib. 3. Epist. 30. Ind. 12.

Sæculo 1. ad ann 558. ad ann. 667.

Obser. VIII 43. Fatendum est nihilominus, varias ante sæculum 7. Elevationes (ut vocant) translationesque Sanctorum celebratas fuisse, cum in Oriente, tum in

in Occidente. *Constantinus* Imp. teste Hieronymo in lib. contra Vigilantium, *sanctas Reliquias Andreæ, Lucæ & Timothei transtulit Constantinopolim; Arcadius ossa B. Samuelis de Judæa transtulit in Thraciam*. Et Pulcheria Augusta SS. 40. Martyrum Reliquias e ruderibus eduxisse legitur apud Sozomenum in lib. 9. cap. 2. & Nicephorum Callistum in lib. 14. cap. 10. qui Nicephorus Stephani Protomartyris, Zachariæ Prophetæ, aliorumque Sanctorum Reliquias translatas commemorat ejusdem libri capp. 9. 10. & 11. Denique *post Consulatum Basilii anno 20. corpus S. Antonii Eremitæ repertum, cum maximo honore Alexandriam perducitur, & in Basilica S. Joannis Bapt. honorifice collocatur*, ut Victor Tunonensis in Chron. auctor est. Neque id in Occidente inauditum. S. Ambrosius Mediolanensis Episcopus SS. Gervasii & Protasii Reliquias loco movit. Perpetuus Turonicus S. Martini, Gregorius Lingonicus S. Benigni Martyris, Palladius Santonicus S. Eutropii Episcopi, Ebregisilus Agrippinensis S. Mallosi Martyris, Monulfus Trajectensis S. Arvatii ejusdem Sedis Antistitis, Germanus Parisiorum Episcopus S. Ursini Biturigum Episcopi corpora e tumulis sustulerunt, & convenientiori loco recondiderunt. Ista ignorare non poterat Gregorius Magnus. Sed quia in detrimentum Religionis id nonnumquam fieri adverterunt Ecclesiæ Pastores, parcius ejusmodi Translationes pontificatu S. Gregorii peragebant, & mos antea inductus jam in desuetudinem abierat, qui Gregorio mortuo revocari ac frequentari cœpit. Cur enim, quæso, corpora SS. Pontificum haud ignobilium Germani utriusque, Autissiodorensis & Parisiaci, Remigii Remensis; cur Gregorii Magni, S. Albani Martyris, aliorumque Sanctorum corpora in primariis tumulis ad sæculum usque octavum jacuerunt, nisi quia tum temporis Translationes fere insusitatæ erant? Quid Ecclesiæ Pastores impulerit, ut transferendarum Reliquiarum morem abrogaverint, conjicimus ex S. Augustino in lib. de Opere Monach. cap. 8. ubi redarguit personatos quosdam ac fictos Monachos, qui *circumeuntes provincias, membra Martyrum (si tamen Martyrum membra) venditabant*. Quæ Theodosio Imperatori sanciendæ hujusce legis fuit occasio: *Humatum corpus nemo ad alterum locum transferat, nemo Martyrem distrahat, nemo mercetur*, uti Acherius in Guiberti Abbatis lib. 1. cap. 4. de Pignorib. Sanctor. adnotavit. Quod postea Patres Concilii Moguntiacensis cap. 50. anno 813. iteraverunt. *Certe si Sanctorum corpora*, inquit Guibertus eodem loco, *sua juxta naturæ debitum loca, id est sepulchra servassent, hujusmodi quos recensui errores*, nimirum SS. Reliquiarum nundinationes ac *falsificationes, cessassent. Per hoc enim quod e tumulis eruuntur, membratim huc illucque feruntur: & cum pietatis obtentus occasio circumlationis exstiterit, ad hoc subeunte nequitia detorqueri cœpta est intentionis rectitudo, ut pene quæ simpliciter fieri consueverant, corrumperet universa cupido*. Deinde relata Gregorii Magni auctoritate superius adducta subinfert: *Dicat quisque quod sentit: securus plane ego inferam, non Deo, non Sanctis ipsis unquam fuisse placitum, ut eorum cujuspiam debuerit reserari sepulchrum, aut dirimi per frusta corpusculum*.

Greg. Tur. de Glor. Mart. lib. 1. capp. 51. 56. 63. de Gl. Conf. c. 72. & 80.

C. 1 ult. de Sepulc. viol. C. Theodos.

44. Et quidem per septimum sæculum tametsi Sanctorum corpora frequentius loco moveri cœperunt; tamen, ut jam dixi, religio erat sacra corpora membratim distrahere: nec illa ita e tumulis levabantur, ut sacris altaribus (id quod nunc fit) sublimi loco imponerentur. Quod antequam explicare incipio, juvat describere modum, quem antiquiores Patres in recondendis colendisve Sanctorum Reliquiis observabant. Eusebius Pamphilus Cæsareæ Episcopus in Hist. Eccles. lib. 4. cap. 15. refert Smyrnensis Ecclesiæ Epistolam ad Ecclesias Ponti de Polycarpi Episcopi martyrio scriptam, in qua quidam dicuntur suggessisse Nicetæ „ Herodis patri, ut Proconsulem adiret moneretque, ne cadaver illius donaret, „ ne forte (ut ajebant) relicto Crucifixo hunc deinceps Christiani colere in„ciperent. Porro cum Centurio pertinaciam Judæorum animadverteret, cor„pus in medio collocatum, ut moris est, concremavit: atque ita nos demum „ ossa illius gemmis pretiosissimis chariora & quovis auro puriora colligentes, „ ubi decebat condidimus. Quo etiam in loco si fieri poterit, (in-

Obser. IX.

„ quiunt Smyrnenſes) convenientibus, concedet Deus natalem ejus martyrii „ diem cum hilaritate & gaudio celebrare, tum in memoriam eorum qui de„ functi ſunt, tum ad poſteros hujuſmodi exemplo erudiendos & confirman„ dos. Lege V. C. Henrici Valeſii adnotationem in hunc locum, ubi ex eo„ dem Euſebio in Serm. 2. de Reſurrect. obſervat, fuiſſe & alium morem ſe„ cutis temporibus, ut ſinguli Fidelium Reliquias Martyrum quaſcumque nan„ ciſci potuerant, domi honorifice ſervarent. Huc etiam, inquit, referendus „ eſt mos Ægyptiorum, qui Martyrum corpora non humabant, ſed domi in „ lectulis repoſita ſervabant, ut refert Athanaſius in Vita B. Antonii. Verum in cœmeteriis paſſim humabantur colebanturque. Lege Epiſtolam Dionyſii Alexandrini Epiſcopi ad Germanum Epiſc. in qua Æmilianum Præfectum indu„ cit ſibi comminantem: Nullatenus licebit vobis nec quibuſcumque aliis con„ ventus agere, aut ea quæ vocantur cœmeteria adire, ſicuti Euſebius in lib. 7. cap. 11. commemorat: qui rurſus lib. 9. cap. 2. meminit interdicti, quo Maximinus Imp. Chriſtianos a conventibus qui in cœmeteriis fieri ſolebant, arcere aggreſſus eſt. Corpora 40. Martyrum qui regnante Licinio paſſi ſunt, Euſebia Diaconiſſa ſepelivit in Oratorio ſubterraneo, & in duabus pyxidibus argenteis collocavit, teſte Sozomeno in lib. 9. Hiſt. cap. 2. Omnino audiendus Gregorius Turonicus Epiſc. in lib. 1. de Mirac. Martyr. cap. 28. de S. Petri tumulo agens in hunc modum: *Sepultus eſt in Templo quod vocabatur antiquitus Vaticanum, quatuor ordines columnarum valde mirabilium numero nonaginta ſex habens. Habet etiam quatuor in altari, quæ ſunt ſimul centum, præter illas quæ ciborium ſepulcbri ſuſtentant. Hoc enim ſepulcbrum ſub altari collocatum valde rarum habetur. Sed qui orare deſiderat, reſeratis cancellis quibus locus ille ambitur, accedit ſuper ſepulcbrum: & ſic feneſtella parvula patefacta* *, *immiſſo introrſum capite, quæ neceſſitas promit efflagitat. Nec moratur effectus, ſi petitionis tantum juſta proferatur oratio. Quod ſi beata auferre deſiderat pignora, palliolum aliquod momentana penſatum jacet intrinſecus. Deinde vigilans ac jejunans devotiſſime deprecatur, ut devotioni ſuæ virtus Apoſtolica ſuffragetur. Mirum dictu! ſi fides hominis prævaluerit, a tumulo palliolum elevatum ita imbuitur Divina virtute, ut multo amplius quam penſaverat ponderet: & tunc ſcit qui levaverit, cum ejus gratia ſumpſiſſe quod petiit. Multi enim & claves aureas ad reſerandos cancellos beati ſepulcbri faciunt, quas ferentes pro benedictione priores accipiunt, quibus infirmitati tribulatorum medeantur. Omnia enim fides integra præſtat.* En quales Reliquias majores noſtri inquirebant! Subdit Gregorius: *Sunt ibi & columnæ miræ elegantiæ, candore niveo, quatuor numero, quæ ciborium ſepulcbri ſuſtinere dicuntur.* Hunc locum paulo fuſius retuli, quod rei „ quam tractamus illuſtrandæ aptiſſimus videatur. Nec abs re erit, etiam con„ ſulere adnotationem Henrici Valeſii in Sozomeni lib. 9. cap. 2. Duplex, „ inquit, erat foramen ſuper Martyrum Reliquias: alterum exterius, in al„ tari vel in pavimento, ſub quo conditæ erant Reliquiæ: alterum interius, „ in capſa ſeu arca, qua Reliquiæ claudebantur. Per hæc autem foramina „ quæ e regione ſibi invicem reſpondebant, Chriſtiani ſolebant demittere ve„ lamina, ut Sanctorum Reliquias contingerent, quæ pro magna benedictione „ accipiebant, &c.

* lege de Gl. Conf. c. 37. de feneſtella ad Venerandi Epiſc. ſepulchrum.

Obſer. X. 45. Hinc etiam colligimus, Sanctorum corpora antiquitus vel ſub altari, vel ſubtus apſidem recondi ſolita eſſe. Ambroſius in Epiſt. 85. ad Marcellinam ſororem de SS. Gervaſio & Protaſio agens: *Succedant*, inquit, *victimæ triumphales in locum ubi Chriſtus hoſtia eſt: ſed ille ſuper altare qui pro omnibus paſſus eſt, iſti ſub altari qui illius redempti ſunt paſſione. Hunc ergo locum prædeſtinaveram mibi. Dignum eſt enim ut ibi requieſcat Sacerdos, ubi offerre conſuevit.* Super Sanctorum Reliquias quæ intra apſidem recondebantur, erigebantur ciboria ſeu turritæ ædiculæ, quatuor columnis innixæ, columba aurea decoratæ, uti Gregorius Turon. Epiſc. tumulum S. Dionyſii in lib. 1. de Gl. Mart. cap. 72. depingit, cruce in ſummo appoſita, in lib. 2. cap. 20. Qualia fere ciboria altaribus imponebantur, de quibus Chronographus Centulenſis in lib. 3. cap. 3.

cap. 3. hæc habet : *Super illa tria altaria habentur tria ciboria ex argento & auro parata, in quibus tres dependent coronæ, ſingulæ per ſingula ex auro gemmiſque paratæ cum aureis cruciculis aliiſque ornamentis.* Non tamen Sanctorum corpora io ſuperna ciborii parte collocabantur, ut quidam exiſtimant: ſed cum in terram recondita eſſent, eorum tumuli turritis illis ædiculis exornabantur, eo fere modo quo antiqui Baſilicas ſuper Sanctorum ſepulchra ædificabant. *Guntramnus Rex* teſte Paulo Diacono Warnefridi filio io lib. 3. de Geſt. Lang. cap. 35. *ciborium ſolidum ex auro miræ magnitudinis & magni ponderis fecit, multiſque illud pretioſiſſimis gemmis decoratum ad ſepulchrum Domini Hieroſolymam tranſmittere voluit. Sed cum minime potuiſſet, idem ſupra corpus B. Marcelli Martyris, quod in civitate Cavallono ſitum eſt, poni fecit.* Ejuſmodi ciboria ſeu turritas ædiculas etiam *fredas* appellabant. Chlotharius Chlodovei M. filius, ut Herricus Monachus io lib. 1. de Mirac. S. Germani Autiſſ. cap. 27. auctor eſt, *ſuper adorandam beatiſſimi Germani Memoriam per manus S. Deſiderii ejuſdem tunc urbis Epiſcopi, Regalibus expenſis fredam compoſuit.* Aliis nominibus *lectos, lecticas, tumbas, mauſolea*, ædiculas illas deſignabant, quarum tectum *repa* ſeu *crepa* dicebatur. Denique Gregorius Turon. Epiſc. in lib. de Gl. Conſ. cap. 96. S. Albini membra *intra vitream apſidem* concluſa fuiſſe docet.

Tom. Spic. Acherii.

46. Hoc ritu veteres illi Chriſtiani Sanctorum corpora venerabantur. Sæculo 7. quamvis ſæpius e tumulis levarentur, tamen etiam tum humo recondebantur, more haud omnino diſſimili. S. Amandi corpus paucis poſt obitum annis e ſepulchro levatum, iterum ſæculo 9. cum moveret Lotharius ædituus, *urnam ſepulchri non, ut antea fuerat, in profundioribus poſuit, ſed in ſuperioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen ſub illo accendi poſſet.* Ergo in primaria illa Elevatione corpus *in profundioribus* repoſitum fuerat. S. Ethildritæ corpus itidem *in urnam marmoream* ſextodecimo anno ab obitu illatum, ſub terra collocatum eſt. S. Eligius Noviomagenſis Epiſcopus teſtante S. Audoeno in lib. 2. Vitæ cap. 6. B. Quintini corpus a ſe inventum *ſumma cum diligentia citra altare tranſpoſuit, tumbam denique ex auro argentoque & gemmis miro opere deſuper fabricavit.* Item S. Piatonis corpus *ſicut Martyrem decuit, eleganter compoſuit, atque mauſoleum urbane deſuper fabricavit* cap. 7. Sic Sancti Balthildis Regina *juſſit crepam ex auro atque argento mirifice fabricari, quam ſupra Confeſſoris* (Eligii) *membra deponeret*, cap. 39. Paulo aliter Sancti Cuthberti Translationem factam Venerabilis Beda commemorat. Fratres Lindiſfarnenſes involutum novo amictu corpus novaque io theca reconditum *ſupra pavimentum ſanctuarii poſuerunt.* Eadberti vero ſucceſſoris *corpus in ſepulchro benedicti Patris Cuthberti ponentes, appoſuerunt deſuper arcam, in qua incorrupta ejuſdem Patris membra locaverant.*

Milonis Supplem. c. 7. ad ann. 679.

47. Sæculo 8. S. Germani Pariſiaci Epiſcopi corpus, cujus Translatio ſpectante Pippino Rege facta dicitur, *depoſitum eſt in foſſam ſibi præparatam.* B. Joannis Baptiſtæ (ut putant) caput *in ciborio* una cum quibuſdam SS. Innocentium Reliquiis concluſum fuiſſe legitur in Chron. Malleacenſi. Ad quem modum S. Emmeramni Epiſcopi corpus *in ciborio quadrato, auro tecto & gemmis redimito, octo columnis innixo* ſuſtentabatur, cum quo incluſi erant Evangeliorum libri, ſicuti Arnolfus io lib. de Mirac. ejuſdem cap. 5. refert. Eſt hujuſce ritus inſigne monumentum in Chron. Fontanell. cap. 13. de turricula, in qua capſa Reliquiarum S. Georgii collocata eſt, quam deſcribit hoc modo teſtis oculatus : *Eſt formæ quadratæ, ex quatuor videlicet angulis ab imo adſurgens, & ita omne opus paullatim minuendo in latitudine, in ſummo anguſtum redditur, ut pyramidem in altitudine reddat, uniuſque mali parvi concluſione ſolidetur. Habet quoque in medio ſui ſolariolum *, in quo codex ille Evangelicus cum capſa illa ſervabatur, cui deſuper aptatum eſt laquear. Eminet in altitudine pedum circiter octo, in latitudine plus minuſque trium.* Qualiter ſæculo 9. Reliquiæ Sanctorum adſervarentur, diſcimus tum ex Walafrido Strabo, tum ex Lupo Abbate Ferrarienſi. Ille in lib. de Mirac. S. Galli cap. 2. rem ita deſcribit. Boſo Conſtantienſis Eccleſiæ Præſul *ſumens loculum in quo ſanctum*

Tom. 1. Bibl Labbe

Tom. 2. Caniſii.

* eadem voce utitur Chronographus c. 12. ad ann. 646.

corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper (ut moris est) arcam altiorem construxit, fossam vero terra replevit. Lupus vero in lib. de Vita S. Wigberti cap. 25. agens de Reliquiis ejusdem Sancti Monasterio Herolsesfelt concessis, *a reliquis*, inquit, *Dei servis illic exceptum, magnifice primo loco est in Ecclesia conditum: atque Lullus annuente Magno Carolo, monumentum illius, quo more per Gallias Germaniamque ceterorum Sanctorum visuntur, auro & argento, necnon reliquis congruentibus metallis exornandum curavit*. Lotharius Elnonensis æedituus *urnam Sepulchri* S. Amandi *non ut antea fuerat in profundioribus posuit, sed in superioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen sub illo accendi posset*. Attamen per sæculum nonum pleraque Sanctorum corpora in subterraneis locis etiam quiescebant, ut ex Adtevaldo in lib. de Mirac. S. Bened. cap. 34. item ex lib. 1. Mirac. S. Filiberti Abbatis, hic cum ex Mirac. S. Martini Abb. Vertaveosis in Appendice Sæculi 1. telatis manifestum est. Quinetiam Sæculo 11. adhuc consuetudo illa vigebat. Id apparet ex lib. 1.
ad ann. 650. Mirac. S. Agili cap. 7. Nam *tempore Roberti Abbatis quædam Emelina nomine perturbatione spiritus immundi vexata, in pavimentum sacratum, quo continetur sub terræ latibulo gleba hujus sanctissimi viri, recubuisse*, ibique sanata fuisse dicitur. Et Petrus Damiani in lib. de Vita S. Romualdi narrat, post quinquennium ab sancti viri obitu datam fuisse Monachis ab Apostolica Sede licentiam, non ut corpus levarent, sed *ut supra venerabile corpus ejus altare construerent*. Subdit Petrus: *Azo quidam Frater silvam petiit, quatenus modicam capsam faceret, quæ S. Confessoris ossa & pulverem tantummodo capere potuisset*. Postea thecarum aurearum & argentearum usus, sanctorumque corporum distractio-
Guib. de pignorib. SS. nes in morem abierunt. Qua de re Guibertus Abbas Novigenti, propter abusus inde enatos, graviter ac vehementer conqueritur: tametsi jam principatu Ludovici Pii Augusti in Monasterio Centulensi erant *capsæ Reliquiarum aureæ & argenteæ, vel eburneæ triginta*, teste Hariulfo in Chron. lib. 3. cap. 3. Et S.
Chron. Font. c. 6. Hugo Rotomagensis Episcopus dimisit inter alia Cœnobio Fontanellensi *capsam auro & gemmis decoratam, continentem pignora diversorum Sanctorum*, quæ tamen non alia fuisse quam brandea suspicari licet. Hæc prolixiori oratione persecutus sum, quod istud argumentum a nemine hactenus ex professo expositum legerim.

Obser. XI. 48. Si quid furti in Oratoriis, in quibus Sanctorum Reliquiæ continebantur accidisset, solebant antiqui Sanctos ipsos ad rei amissæ restitutionem non tam oratione quam pia violentia adigere. Alii id præstabant altarium nudatione, ut S. Fructuosus Bracatensis Episcopus, qui ob prædia Monasterio suo ablata, *sancta nudavit altaria, & ciliciis induit ea*. Alii luminum exstinctione, ut
ad ann. 670. Christianus æedituus Floriacensis in lib. Mirac. S. P. Benedicti cap. 26. ob armillas ab Ecclesia sublatas. Egregium est hanc in rem exemplum Leonis Episcopi Agathensis. Is ob agrum quemdam ab hæretico homine subtractum Ec-
ad ann. 653. clesiæ S. Andreæ, *prosternitur in oratione, celebrat vigilias, ac noctem totam in lacrymis & psallentio ducit. Mane autem facto accedit ad lychnos qui de camera Ecclesiæ dependebant, extendensque virgam quam tenebat, effregit cunctos &c.* ut apud Gregorium Turon. Episc. lib. 1. de Gl. Mart. cap. 79. legitur. Alii vel Reliquias sacras, vel Sanctorum imagines in terram aut in spinas deponebant. Chronographus Senoniensis in lib. 5. cap. 7. *Quum Dominus de Salmis*
To. 3. Spic. *res Ecclesiæ Senoniensis diriperet, Monachi consilio Gilonis Episcopi Tullensis imagines Redemptoris nostri & etiam beatissimi Simeonis Confessoris de locis suis ad terram super spinas deposuerunt*. Denique S. Eligius instar comminantis ad sanctam Columbam, cui Oratorium construxerat, sic orationem direxisse legitur in lib. 2. Vitæ cap. 30. *Nisi cito ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, equidem spinis allatis faciam hanc januam ita obserari, ut numquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur ab hodie*. Sæculo 9. aut insequenti alius inductus est ritus, ut scilicet Sanctorum Reliquiæ adversus pervasores deferreotur: quod sexcentis exemplis constat. Lugdunense Concilium generale sub Gregorio X. relatum in 6. Decretal. de Off. ord. cap. *Si Canonici*, reprobavit *detestabilem abu-*

abusum horrendæ indevotionis illorum, qui Crucis, B. Mariæ Virginis, aliorumque Sanctorum imagines seu statuas irreverenti ausu tractantes, eas in aggravationem cessationis (a divinis) prosternunt in terram, & urticis spinisque supponunt.

49. His observationibus succedant quædam animadversiones de Episcoporum destitutione, quam nimirum ob causam, & quo ritu isthoc sæculo 7. perageretur. Episcopos aliosque ministros sacros ob lapsum carnalem perpetua depositione feriebant Canones. Id S. Amando districte observandum præcipit Martinus Papa in Epistola ad ipsum Amandum, relata in Supplem. Miloois cap. 2. iis sane verbis quæ hic integra transcribere conveniret. *Qui semel post suam ordinationem in lapsu ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci: sed sufficiat ei lamentationibus fletibusque assiduis quousque advixerit in eadem pœnitentia perdurare, ut commissum delictum valeat extinguere &c.* Unde illa Isidori Hispalensis eximia sententia ad Helladium Toletanum Episcopum: *Sciat se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis.* Lege Elogium S. Helladii ad ann. 632. Iisdem legibus præivit Gregorius Magnus, quemadmodum ex lib. 7. Epist. 25. Indict. 1. & lib. 10. Epist. 8. intelligitur. Quare non immerito viris eruditis suppositititia videtur illa pars Epistolæ S. Doctoris *ad Secundinum servum Dei*, quæ lapsis Sacerdotibus veniam gradumque non adimit: maxime cum pars illa Epistolæ in nonnullis exemplaribus MSS. desideretur. Attamen genuinam Gregorii scriptionem esse appendicem illam epistolæ ad Secundinum, multa persuadere videntur: stilus ubique æqualis; Pauli Warnefridi Diaconi ac Monachi Cassinensis exemplar ad S. Adelardum Abbatem Corbejensem, cujus autographum penes nos habemus, in quo hæc epistolæ pars legitur. Nec minus favent Hincmarus Remensis Antistes in Capitulari 2. Art. ult. ubi totam fere illam epistolæ controversæ partem refert; & Anselmus Cantuariæ Episcopus in lib. 1. Epist. 56. ad Guillelmum Abbatem, in qua hæc verba: *Qui autem huic sententiæ quæ ad sacri Ordinis officium reditum post lapsum concedit, nequaquam aliqua ratione nisi auctoritate fulciatur scripturarum, vult consensum attribuere; legat Epistolam B. Callisti Papæ, decretum universis Episcopis per Galliam constitutis, & B. Gregorii ad Secundinum Inclusum..... sed quoniam idem B. Gregorius idipsum in aliis suis quibusdam Epistolis studiose prohibet; ne sibi ipse contrarius sit, de apertis quidem prohibuisse, de occultis vero per occultam pœnitentiam concessisse intelligitur.* Hincmari testimonium hac in parte eo majoris est auctoritatis, quod accusaretur a quibusdam, quasi faveret Novatianis, dum restitutionem Presbyteris & Diaconis lapsis denegabat. Quod si tum temporis variassent Gregorianæ Epistolæ exemplaria, id certe dissimulaturus non fuisset, quod causæ suæ futurum erat opportunum. Verum istud quodcumque est controversiæ, dirimendum relinquo doctissimo viro, qui Gregorii Operum editionem accuratam molitur.

Obser. XII. — ad ann. 67[?]. — Regest lib. 7. Epist. 53. Ind. 2. — To. 1. op. Hincm. citt. fin.

50. Alias causas ob quas ministri sacri in ordinem, immo extra ordinem redigebantur, persequi non est hujus loci. Superest ut quo ritu id fieret, ex his Actis depromamus. In Vita S. Leodegarii primaria ab anonymo scripta cap. 14. *Theodericus & Hebroinus Didonem, qui sanctum virum Leodegarium cum Waimero expulit de sede sui Episcopatus, & tradidit pœnæ illectus, condemnatum ab ipsa Synodo, calvaria accepta in capite, expulsum a sancta congregatione segregasse* dicuntur. Et Hebroini invidentia *factum est, ut Episcoporum consilio, Leodegarii disrumperet vestimentum, quatenus ob hoc esset ei interdictum, ut ultra non præsumeret offerre sacrificium.* Qui destitutionis ritus ex Gregorio Turon. Episc. lib. 5. Hist. cap. 19. in causa Prætextati Rotomagensis Episcopi confirmatur. In Actis S. Theodardi Narbonensis Episcopi qui nono sæculo florebat, Selva aliique Episcopi hoc modo abjecti feruntur. *Truncatis in conspectu omnium ac penitus scissis Episcopalibus indumentis, baculisque super eorum capita confractis, necnon annulis singulorum ab eorum digitis dedecore cum magno avulsis, ab omni ordine Clericatus penitus dejecti sunt ac depositi.* Nulla hic

Obs. XIII. — ad ann. 678. — Catel in Hist. Occitan. pag. 769.

hic mentio de Mitra, (sic pileum Episcopalem vocant) uti neque in Concilio Toletano 4. cap. 27. neque in Ordine Romano: quamquam Sulpicius Pius
ad ann. 644. n. 37. Biturigum Episcopus *Pontificale petalum* gestasse memoratur. A rebus Ecclesiasticis ad Monasticas transeamus.

Ob. XIV. 51. Abbates Monachorum per sæculum 7. ab Episcopis ordinabantur. Huc facit Venerabilis Beda in Hist. Abbatum Monasterii sui lib. 1. num. 11. Bene-
ad ann. 690. dicti Biscopi referens hæc verba: *Quemcumque omnes unanimi charitatis inquisitione optimum cognoscentes elegeritis, hunc vobis accito Episcopo rogetis Abbatem consueta benedictione firmare*. Et lib. 2. num. 19. *Reverso autem domo Huetberto advocatur Episcopus Acca, & solita illum in Abbatis officium benedictione confirmat*. Hinc Ordo Romanus de ordinatione Abbatis. *Incipit capitulum ex canone Theodori* Episcopi Cantuariensis. *In ordinatione Abbatis Episcopus debet Missam cantare, & eum benedicere inclinato capite cum duobus vel tribus de Fratribus suis, & dat ei baculum & pedules. Post Antiphonam ad Introitum & dictam orationem, adnuntiat Episcopus in populum dicens: Ecclesiæ nostræ, Fratres charissimi, Pater electus suum adest ordinem ad suscipiendum. Unde Apostolica prius censemus eum auctoritate examinandum, suum propositum & S.* BENEDICTI *Regulam si velit observare &c.* Denique ex Gregorio Magno in lib. 7. Epist. 7. Indict. 2. constat, Abbatissas tum *solemni more ab Episcopo ordinatas* fuisse: quod etiam merito de Abbatibus dicere possumus.

Obser. XV. 52. Privilegium immunitatis Cœnobii Bobiensis adstruit Jonas Monachus Auctor æqualis in Vita S. Bertulfi Abbatis, & qui librum de Mirac. S. Columbani Abbatis composuit Monachus Bobiensis anonymus cap. 23. Quod non eo animo observo, quasi de ejusmodi Privilegiis disceptare velim: sed quo appareat, rem haud novitiam esse, eamque a viris piis ac Sanctis Attala & Bertulfo comparatam. Lege S. Anselmi lib. 2. Epist. 33. ad Urbanum Papam.

Ob. XVI. 53. In Præfatione ad Sæculum 1. observavimus, Ecclesias Monachorum feminis quondam inaccessas fuisse. Cujus rei exempla etiam hic habes in A-
ad ann. 658. ctis S. Geremari Abbatis num. 24. de Monasterio Flaviacensi. *Mulieribus*,
ad ann. 664. inquit Geremarus, *nullus unquam accessus patebit*. In Mirac. S. Remacli num. 21. de Monasterio Stabulensi. In Supplemento Milonis Monachi cap. 6. de Cœnobio Elnonensi: item de Ecclesia Lindisfarnensi in Vita S. Cuthberti Episcopi. Ejusdem ritus insigne exemplum de Romano S. Pauli Monasterio Baronius ad ann. 713. commemorat. Lege Leonis Papæ Epistolam ad Hu-
To. 2. Spic. pag. 375. gonem Abbatem de Monasterio S. Martini. Ecclesiæ Pontiniacensis *solis Anglicanis mulieribus*, teste Matthæo Parisio ad ann. 1250. concessus erat aditus ob S. Edmundum popularem suum. At in Monasteria S. Columbano subjecta, Luxovium & alia, nequidem sæculares homines ingredi permittebantur. Quam ob causam Theodericus Rex Columbanum in calumniam rapuisse & vexavisse dicitur in Vita S. Columbani num. 33. Prætermittere non possum Monachorum sancti Galli egregium factum huic loco opportunum, ab EKKehardo Juniore in lib. de Casib. Monast. S. Galli cap. 1. fuse relatum, cujus hæc summa. *Petiit Salomon adolescens bene educatus, ut Frater conscriptus fieri mereretur*. (Illi in partem ac societatem precum & piarum actionum adlegebantur.) *Aulam Regis Ludovici adiit, Capellanus factus, ejus fit intimus, & prælibatis Abbatiis proclive est prælatus. Locum autem S. Galli sibi præ omnibus habitum subinde adiit, Claustrumque ille quia potens erat, absque duce & (quod magnæ confusionis tunc erat) cum lineis vestibus dietim introiit*. Increpitus a Monachis, *abstinuit tandem absque aliquo Patrum, ut moris est, præduce Claustrum introire. Post aliquantum temporis a palatio veniens, Quadragesimam in eo loco agere elegit. Ingreditur clam penetralia Claustri nudipes, cappa quidem (uti Fratrum unus putaretur) indutus. Vigiles cum lumine confestim adproperant, agnitus est, atque illico Ruggerus Pater; Per S. Galli, inquit, meritum (sic enim Patres jurabant) hunc in Claustro ejus bis horis non patiemur habitum. In processu temporis habitum S. Galli sumere pollicetur: tantum in-*

Digitized by Google

interim propter Clauſtri reverentiam talis habitus ſibimet rogat ſit licitus. Variis Fratrum hinc inde tractatibus vix tandem conceditur: deſignaturque ei locus, quem hodie lapidibus quadris notatum videmus, quibus intrans habitum indueret, exiens exueret. Scilicet ea Majorum noſtrorum religio erat. Quod ſi religioſe poſteri ſervaſſent, Clauſtra Monaſtica, quæ olim ſtudentium ac Deo vacantium Monachorum latibula erant, non fuiſſent converſa in diverticula & deambulatoria hominum ſæcularium.

§. V.

Obſervationes hiſtoricæ & chronologicæ.

54. QUAM inclinata fuerint in Occidente per ſæculum 7. ſtudia litterarum, docet Agatho Pontifex Romanus in Epiſtola ad Conſtantinum Auguſtum, dum Legatorum quos Conſtantinopolim ad Concilium dirigebat, imperitiam excuſat his verbis: *Apud homines in medio Gentium poſitos, & de labore corporis cotidianum victum cum ſumma exercitatione conquirentes, quomodo ad plenum poterit inveniri ſcripturarum ſcientia, niſi quæ regulariter a Sanctis atque Apoſtolicis prædeceſſoribus & venerabilibus quinque Conciliis definita ſunt, cum ſimplicitate cordis & ſine ambiguitate a Patribus traditæ Fidei conſervamus*. Et in alia Epiſtola tam ſuo quam Patrum Synodi Romanæ miſſa nomine: *Non æſtimamus quemquam temporibus noſtris reperiri poſſe, qui de ſummitate ſcientiæ glorietur: quandoquidem in noſtris regionibus diverſarum Gentium cotidie æſtuat furor, nunc confligendo, nunc diſcurrendo, nunc rapiendo. Unde tota vita noſtra ſollicitudinibus plena eſt, quos Gentium manus circumdat: & quibus de labore corporis victus eſt, eoquod priſtina Eccleſiarum ſubſtantia paullatim per diverſas calamitates deficiendo ſuccubuit. Et ſola eſt noſtra ſubſtantia fides noſtra, cum qua nobis vivere ſumma eſt gloria*. Aurea ſane ferrei ſæculi verba! Ex illa ſtudiorum inclinatione natum eſt & aliud malum, negligentia ſcilicet & incuria librorum: adeo ut Tajus Cæſarauguſtanus Epiſcopus, qui poſtremam partem Moralium Gregorii Magni apud Hiſpanos fruſtra perquiſierat, Romam ea de cauſa Chindaſuindi Regis juſſu profectus, eam non aliter quam Divina revelatione recuperare potuerit. Cujus rei extat monumentum in Append. ad Concil. Toletan. 7. & apud Baronium ad annum 649. Obſ.XVII.

55. Idem Tajus in Epiſtola nuncupatoria ad Quiricum Toletanum Epiſcopum, qua libros quinque de rebus Divinis ex Gregorii Magni operibus collectos dedicavit, ſui temporis calamitates deflet in hunc modum.

„ DOMNO venerabili ſanctiſſimoque viro QUIRICO Epiſcopo TA-
„ JUS indignus Cæſarauguſtanæ urbis Epiſcopus cognomento SAMUHEL.
„ Memor veſtræ benigniſſimæ petitionis, noſtræque devotiſſimæ promiſſionis,
„ hujus textum libelli comptis ſententiarum titulis prænotatum veſtræ Sancti-
„ tati mali dirigeodum: ut ſicut unius ſanctæ charitatis vinculo nectimur,
„ ita quoque laboris ac lectionis gratia merito participemur. Ordo namque ra-
„ tionis expoſcit, ut prius cauſas originum, immo potius calamitatum, qua-
„ liter editus, vel in quibus ſit anxietatibus diſtoratus atque conſcriptus, bre-
„ vitare qua poſſum veſtris auditibus pandam, & ita demum ad reliqua oratio-
„ nis ſermo percurrat. Optime novit Beatitudo veſtra tempus illud, quo tor-
„ tuoſus anguis ore peſtifero in quorumdam mentibus virulenta ſeminum ſuorum
„ ſparſerit zizania, fraudulentaque deceptione a tramite recti itineris greſſum
„ removerit mentium perditarum. Io quo quidam homo peſtifer atque inſani
„ capitis FROJA tyrannidem ſumens, adſumptis ſceleris ſui perverſis ſautori-
„ bus adverſum orthodoxum magnumque Dei cultorem RECCESUINTHUM
„ Principem fraudulenta prætendens molimina, ſuperbo adniſu Chriſtianos de-
„ bellaturus adgreditur patriam. Hujus itaque ſceleris cauſa gens efferа Vaſco-
„ num Pyrenæis montibus promota, diverſis vaſtationibus Hiberiæ patriam po-

„ pulando crassatur. Heu proh dolor! discendi studium calamitatis intercipit „ magnitudo. Sed tandem veniendum est ad id quod formidat oratio. Innoxius „ quippe multorum Christianorum sanguis effunditur: alii jugulis, nonnulli „ missilibus, plerique diversis jaculis sauciantur, innumerabilis multitudo capti- „ vorum abducitur, immensa spolia subtrahuntur. Templis Dei infaustum „ bellum infertur, sacra altaria destruuntur, plerique ex Clericatus officio en- „ sibus obtruncantur, atque inhumata canibus avibusque multorum exponuo- „ tur cadavera occisorum: itaut 78. Psalmi non immerito illi calamitati con- „ grua videatur inscriptio. Cumque nos hujuscemodi causa Cæsaraugustæ urbis „ circumseptos murorum ambitus contineret, adventumque supra taxati Prin- „ cipis præstolaremur, omnipotentis Domini misericordiam promptissime exo- „ rantes efflagitabamus, ut tyrannicæ jugum dominationis nequaquam cervici- „ bus nostris sineret imponi, auxiliumque dexteræ suæ piissimo Principi contra „ impiissimum hostem quantocius impertiret. Sed orationes pauperum & de- „ precationem misericordissimi Principis protinus exaudivit Dominus. Misso i- „ gitur cœlitus propugnatore fortissimo, hunc auxilio omnipotentiæ suæ suble- „ vat, illum vero tyrannicæ superstitionis auctorem repentino casu condemnat: „ isti tribuens palmam victoriæ copiosam, illi vero inferens atrocissimæ mortis „ infamiam. In hoc igitur supra taxatæ tempestatis turbine, licet diebus con- „ tinuis periculis circumquaque sævientibus minime quippiam agere liceret, „ nec uspiam progrediendi aut alicujus ruris libera esset facultas excolendi; no- „ ctium tamen otia laborum spiritualium incrementis congessimus, ac de sacris „ voluminibus scilicet S. Papæ GREGORII Romensis sententiarum capitula „ in quinque libellis discreta, uno codicis textu conclusa auxiliante Domino „ colligendo decerpsimus.... Sumentes igitur exordium ab omnipotentis Domi- „ ni immutabilis essentiæ Trinitate atque ab origine mundi hominumque plas- „ matione usque ad hujus sæculi consummationem &c. Hæc ex MS. cod. Thuaneæ Bibliothecæ per custodem humanissimum D. Quesoelium benigne communicato fusius excerpsi, tum quia hæc epistola optime rerum Hispanicarum statum exponit, tum quia Taji lucubrationem hactenus ignotam in apertam lucem exhibet.

56. Nec meliori loco tum erat res litteraria in partibus Gallicanis, quemadmodum ex vetustis monumentis nobis relictis intelligitur: *Mundus senescit* (inquit Fredegarius Scholasticus in Prologo Chronici sui) *ideoque prudentiæ acumen in nobis tepescit: nec quisquam potest hujus temporis nec præsumit, Oratoribus esse similis*. Britannia insula hominibus piis & Christianæ disciplinæ amantissimis abundavit, paucos litteratos habuit ante Venerabilem Bedam: si forte Theodorum Cantuariæ Episcopum excipias. Germania armis quam litteris valentior fuit. Non defuere tamen aliquot viri docti, Isidorus & Hildefonsus, in Hispania; Columbanus, Jonas, Audoenus & Eligius in Gallia & Italia: quales sane ferebat ætas illa.

57. Quod attinet ad res chronologicas, cum Romani Indictione & annis Pontificum, Galli annis Regum, Hispani æra sua vulgata, venerabilis Beda in rebus Britannicis æra Christiana, in historicis libris sæculi 7. usi sint; operæ pretium fuerit quasdam difficultates, quæ remoram in subsequentibus Actis facere possent, hoc loco explanare, maxime circa Regum Francorum annos, qui non facile cum vulgato æræ Dionysianæ calculo conciliari possunt.

OBS. XIX. 58. Prima ac maxima difficultas est de regno Dagoberti Senioris, quem annos sexdecim regnavisse constat. Verum hos annos alii a tempore quo vivente patre Chlothario Rex Austriæ constitutus est, alii dumtaxat a patris obitu numerandos existimant. Posteriorem sententiam quam secuti sunt fere omnes recentiores uno aut altero excepto, primus omnium valide confutavit V. C. Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 18. ubi multis docet præferendam prioris calculi rationem. Valesio accedit Carolus Cointius in Annal. Eccl. Franc. Tom. 2. & 3. quibus subscribere me cogunt validissima argumenta: tametsi socii Bollandiani posteriori sententiæ hactenus inhærent.

59. An-

59. Antequam Valesiani calculi argumenta consideremus, præfigendi sunt anni Chlotharii Regis auctoritate Fredegarii Scholastici, quem unicum habemus istius controversiæ auctorem & interpretem. Anno Guntramni Regis 24. *quum Guntramno perlatum fuisset quod frater suus Chilpericus esset interfectus, Chlotharium* puerum *in Regno* Neustriæ *firmavit*, inquit Fredegarius in Chron. cap. 3. *Anno Guntramni 26. Levichildus Rex Spaniæ moritur, & obtinuit Regnum Recaredus filius ejus* cap. 6. Atqui ex Chronico Isidori Hispalensis Episc. *æra sexcentesima vigesima quarta*, hoc est anno Domini concepti 586. *Levvigildo defuncto Recaredus Regno est coronatus* : quo anno Guntramnus regni annum 26. Chlotharius nepos tertium agebat. Chlotharius *anno 30. regni sui*, teste Fredegario cap. 43. hoc est anno 613. *in Burgundia & Austria Regnum arripuit* : & cap. 47. anno 38. * regni sui seu anno Christi 622. aut ineunte insequenti *Dagobertum filium suum consortem Regni fecisse, eumque super Austrasios Regem constituisse* legitur. Denique *anno 45. regni sui*, Christi 628. *Chlotharius moritur* cap. 56. Dagobertus vero ut Fredegarius cap. 79. auctor est, consentitque liber de Gestis Dagoberti, *anno 16. regni sui emisit spiritum*, & quidem 15. Kalend. Februarias, quem diem Monachi nostri Dionysiani anniversaria precatione & ritu solemni etiam nunc celebrant. Si ergo regnum Dagoberti numeres ab ejus principatu in Austria, annum Christi 638. Dagoberti supremum constituere debes : at si a morte patris ineas, anno Christi 644. Dagoberti obitum collocabis. Cur autem priorem sententiam præferamus, paucis accipe.

* sic Valesius restituit ex MSS.

60. Primum argumentum est, quod Fredegarius statim post Chlotharii mortem subjicit annum septimum Dagoberti Regis, quo is *Burgundiam ingressus, maximam partem Regni paterni adsumpserit*. Quis putet Dagobertum sex annos a morte patris dormitasse, nequaquam de ineundo paterno Regno cogitasse? Et quidem Hermannus Contractus in Chron. Fredegarii mentem clarius exprimit, quam ut commentario egeat. LOTHARIUS *Rex Francorum fortis, pius & religiosus, anno regni 45. defunctus, & Parisiis in Basilica S. Vincentii sepultus est. Ejus Regnum* DAGOBERTUS *accipiens, quum jam sex annis regnaret, decem annis postea rexit*. Alterum argumentum est, quod Fredegarius exordium regni Sigiberti Dagoberti filii, non a patris obitu, sed a tempore quo Rex Austriæ ab eo impositus est, modo prorsus simili deducit. Siquidem annum 10. regni Sigiberti cum anno 4. regni Chlodovei ejus fratris comparat capp. 88. & 89. Propterea Fredegarius (ut Valesius observat) caput 47. inscribit *de initio regni Dagoberti*, & caput 75. *de initio regni Sigiberti in Auster*, tum scilicet quum Dagobertus a patre Chlothario, & Sigibertus a Dagoberto genitore Reges Austrasiorum sunt constituti. His duobus Valesii argumentis tertium adjicit Carolus Cointius, petitum ex Jonæ Prologo in Vitam S. Columbani cum Actis S. Eustasii collato. Nimirum Jonas Prologum scribebat triennio vixdum elapso a morte S. Bertulfi Abbatis anno 640. demortui. Et tamen scribebat Eustasii Vitam Columbani Actis continenter subjectam, quum jam *Ecclesiæ Veromandensi præerat Elegius*, qui *anno tertio Chlodovei* Dagoberti filii ordinatus est Episcopus. Tribus illis argumentis superaddo alia duo, quæ Fredegarii Chronicon suppeditat. Nimirum cap. 73. dicitur Sisenandus Sencilam seu Suinthilam Hispanorum Regem solio deturbasse ac Regnum occupasse *anno 9. regni* Dagoberti. At vero Sisenandus regnare cœpit anno 631. quandoquidem Concilium Toletanum 4. convocatum est *anno tertio regnante gloriosissimo Principe Sisenando*, ut habent ipsius Concilii Acta; & quidem *æra sexcentesima septuagesima prima*, ut ex vetustis monumentis eruit Garsias Loaisa. Anno proinde Christi 633. aut certe insequenti : sicuti reponit Joannes Mariana in lib. 6. Hist. cap. 5. qui Suinthilam anno 631. expulsum, eodemque Sisenandum subrogatum fuisse docet. Denique (quod postremum nostræ sententiæ argumentum est) Fredegarius cap. 82. testatur, *Sentilam*, quem alii Chintilam appellant, *qui Sisenando in Regnum successerat, defunctum esse anno secundo Chlodovei Regis* Dagoberti filii : id quod Hermannus Con-

le Cointe ad ann. 640. num. 21.

Contractus etiam ex Fredegario docet. Cbintila sub finem anni 635. Sisenando successit, regnavitque annis tribus, mensibus 11. diebus sedecim, sicuti numerat Joannes Mariana, qui Chintilæ obitum anno 639. consignat. Certe in brevi Serie Regum Gothorum (quæ a V. C. Andrea Chesnio sine auctoris nomine edita, Juliano Toletano Episcopo in Ms. cod. Thuaneo tribuitur) *Sisenandus annis quatuor, Cbintila annis tribus regnavisse* leguntur. Hinc corrigendus Rudericus Toletanus Episcopus, qui Chintilano regni annos quinque adsignat. Ergo Chintila vivere desiit anno Christi 639. & tamen anno secundo Chlodovei Regis, seu anno secundo post mortem Dagoberti ejus patris: qui proinde anno 638. obiisse dicendus est.

Chesn. To. 1. Hist. Franc. pag. 815.

61. Opponitur epocha ordinationis SS. Eligii & Audoeni, qui teste ipso Audoeno in lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 1. *Convenientes simul in civitatem Rotomagensem 14. die mensis tertii*, id est Maji, *tertio anno Cblodovei juvenculi adbuc Regis, die Dominico ante Litanias consecrati sunt Episcopi*. Qui characteres chronologici (inquiunt adversarii) conveniunt cum anno Domini 646. quo anno dies Dominica ante Adscensionem Christi seu ante Litanias Majores in diem 14. mensis Maji incidebat. Ex quo inferunt, regni Chlodovei exordium desumendum esse ab anno 644. quo Dagobertum decessisse colligunt. Hunc nodum optime, ut quidem ego existimo, solvit Carolus Cointius, qui versus prædictos ita dispungit, ut Audoenum & Eligium dicat Rotomagum accessisse die 14. Maji, non vero eodem die, sed insequenti Dominica, quæ Adscensionem Domini præcedebat, fuisse ordinatos, anno scilicet 640. quo Pascha in 16. Aprilis, Dominica ante Adscensionem in 21. Maji incidebat.

ad ann. 640. n. 20. & seqq.

Obs. XX. 62. His de annis Dagoberti præmissis, dubia quædam de aliis Regibus breviter elucidanda sunt. CHLODOVEO Dagoberti filio *regni annos* 18. tribuit Fredegarii continuator, Chronica Moisacense & Besveose, Scriptor Vitæ secundæ S. Wandregisili, aliique; quidam annos tantum 17. tribuunt. Obiit igitur Chlodoveus anno 654. aut certe insequenti. Successit CHLOTHARIUS filius, quem regnavisse annis 14. (non vero dumtaxat annis 4. uti in Fredegarii Append. & apud Hermannum Contractum scribitur) constat tum ex prædictis S. Wandregisili Actis, tum hoc argumento, quod Austrasii post ejus obitum ei Cblotbarium filium suppofuerunt. Quod certe de puero octenni (nam Chlotharius successerat quadrimus Chlodoveo patri) nullatenus fingi, minus persuaderi vulgo potuisset. Chlotharius anno 669. successorem habuit Childericum fratrem, qui jam in Austria annis circa novem regnaverat. Exstinctus est post annos quatuor, ut in Actis Waningi legitur: sceptrumque reliquit Theodorico fratri, quem prius in Dionysianum Monasterium relegaverat. Theodoricus monarchiam tenuit annis 17. integris, ab anno scilicet 673. ad 690. nam Autumno anni 673. Childericus frater oppressus fuit. Liber de Gestis Reg. Franc. & Hermannus Contractus Theodorico regni annos 19. adsignant: quæ diversitas in annos cavos rejicienda est. Theodorici anno 16. habitum est Concilium Rotomagense, præsidente Ansberto Metropolita, cujus corpus *anno regni Cbildeberti decimo, Cbristi* 704. translatum legitur in veterrimo Chron. Fontanell. cap. 2. Et in fine veteris Chronici Eusebiani, quod Jacobi Bongarsii scriptum invenisse se ait Josephus Scaliger anno 5. Childeberti Regis Franc. Pippino jubente, fuisse Pascha 10. Kalend. April. Adscensionem Kalendis Majis: quæ notæ in annum 699. conveniunt: quod Hadrianus Valesius observavit. Ex quibus intelligitur, Cbildebertum anno 695. regnum iniisse: proindeque Cblodoveum ejus fratrem ac decessorem, cui plerique Auctores & libri Mss. regni annos 4. tribuunt, Tbeodorico patri anno 691. successisse. Porro Cbildebertum Theodorici filium, Chlodovei fratrem & successorem anno 711. obiisse, nunc constat inter eruditos. De Regibus Francorum hæc se habent.

Obs. XXI. 63. In annis Pontificum Romanorum vulgatum sequimur calculum, præterquam in Martino, Eugenio, Vitaliano & successoribus usque ad Agathonem, de quorum pontificatu pauca observanda. Martinus auctore Hermanno Contracto anno 649. sedere cœpit. Sedit autem *annis sex, mensibus fere duo-*

duobus, seu ut Anastasius scribit, *annos sex mensem unum, dies viginti sex*. Anno igitur 655. ejus martyrium accidit, non vero anno 654. ut Baronio videtur, qui etiam in exsilio Martini designando lapsus est. Siquidem Martino decretum est exsilium *feria secunda* 15. *Kalend. Julias*; ejectio vero contigit *feria quarta*, 13. *easdem Kalend.* id quod ipsius Martini epistola testatum facit. Proinde non anno 650. ut Baronius putat, sed anno 653. currente litera Dominica F, Martinus ex urbe Roma abductus est. Id jam antea observavit Carolus Cointius ad ann. 658. num. 6. & seqq. qui etiam recte corrigit Baronium in designandis annis Eugenii & Vitaliani Pontificum Romanorum, aliosque successores summovet, donec tandem in Agathone Papa cum Baronio in concordiam redit. *Anno* 655. inquit Hermannus, *Martinus Papa in exilio migravit ad Dominum, pro quo Romæ Eugenius ordinatus, sedit annis duobus, mensibus fere decem. Anno* 657. *Romæ Eugenio Papa defuncto cessavit Episcopatus mensibus fere duobus. Anno* 658. *Vitalianus Papa sedit annis* 14. Anastasius Bibliothecarius paullo diligentius tempus cujusque pontificatus designat, sicuti in Tabula nostra chronologica inferius designabimus. At Hermanni calculo in designando pontificatus initio omnino standum est. Certe Milo Monachus Elnonensis in Sopplem. ad Vitam S. Amandi cap. 5. num. 8. annum Domini 661. illigat anno episcopatus Vitaliani Papæ tertio, qui proinde non anno (ut apud Baronium) 655. sed anno 658. sedere cœpit. Hinc annos sequentium Pontificum usque ad Agathonem summovemus.

64. Antequam has observationes finio, nonnihil de Frodoardo Canonico Remensi dicendum occurrit. V. C. Antonius Wionius Herovallius, quem rei antiquariæ Geniom merito appellaveris, pro sua in litteratos omnes providentia me monuit, exstare in Bibliotheca RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Conventus Parisiaci Acta Sanctorum manu descripta, ex quibus non parum utilitatis accepi. In his deprehendi Frodoardi Canonici Remensis libros 14. de variis Sanctis metrice compositos, in quibus Pontificum Romanorum aliorumque virorum illustrium egregia facta secundum temporis rationem describuntur. Istos libros numero 15. jam e Bibliotheca Trevirensi indicaverat Joannes Bonderius in Indic. Mss. codd. Belgic. & ex eo Gerardus Vossius in lib. 2. de Hist. Lat. cap. 40. tametsi libros dumtaxat quatuordecim præfert exemplar Parisiense, detractis duobus primis libris cum capite 1. tertii. Præter Acta nonnulla Sanctorum ex his Frodoardi libris a me eruta, duo veniunt observanda nempe silentium Frodoardi hominis supparis de Joanna fabulosa illa Papissa, quæ a nonnullis inter Leonem IV. & Benedictum III. insulse inseritur. Sic enim Leonis mortem & Benedicti electionem describit Frodoardus in lib. 12. Epigr. 1. Observ. XXII.

Hinc rebus bene dispositis, portu, urbe, soloque
Ausoniæ tuto, digna mercede ponitur, (Leo scil.)
Se deflens, Patribus claris cum milite junctis,
JESUM *corde petit prono se munere digno*
Solari. Nec abest Dominus haurire paratus
Servorum gemitus, dum spirat mentibus, unò
Orè simul cunctos BENEDICTUM *poscere Patrem:*
Æthereo qui rore ferax, &c.
His radians meritis, in sancto clara Senatu
Jura capit, &c.

Idem Auctor (quod alterum observatu dignum) scribit se Romam fuisse profectom Leone VII. Pontifice, ab eoque benigne exceptum: quo Pontifice etiamtum superstite librum suum 12. absolvit. Sic enim canit:

Qui me visentem ætherei pia limina Petri
Jocunde excipiens, animo quæsita benigno
Admisit, favitque pie, studuitque modeste.

Et post paucos versus:

Quem Pater omnipotens alacrem cultuque venustum
Attollat servetque diu &c.

Hinc patet, libros istos a Frodoardo scriptos fuisse ante annum 939. quo Leoni VII. successit Stephanus octavus. Frodoardus in neutra historia sua, scilicet in Historia Remensis Ecclesiæ libris 4. exarata aut in Chronico, (nam utriusque eumdem esse auctorem constat) Romanæ suæ peregrinationis meminit. Unde forsitan suspicari quis posset, an libri 14. Carminum prælaudati ejusdem sint Auctoris, an potius Frodoardi nepotis ejus, de quo in Chron. ad ann. 963. agit. At certe Frodoardum seniorem & historicum versibus delectatum fuisse probat liber de Miraculis S. Mariæ in Ecclesia Remensi, quæ miracula *versibus* a se exarata fuisse, in lib. 3. hist. cap. 6. testatur. Ejus epitaphium in exemplari Carmelitano lib. 14. Carminum subjicitur, quod alias Deo dante referemus.

65. Jam res postulat ut nostra claudatur Præfatio, ne justos limites excedat. Nec convenientius a me claudi potest, quam si gratiam retulero iis, quos hujus operis adjutores habuimus. Viris humanissimis & clarissimis, quos in Præfatione Sæculi 1. commemoravi, hocque loco iterum cum honoris nomine tamquam commemoratos haberi jubemus, adjungendus est V. C. Emericus Bigotius, qui nobis e locupletissima sua Bibliotheca plures libros MSS. communicavit, ut suo loco testabimur. Aliis qui codices vel operam suam nobis præstiterunt, quum occasio sese offeret, debitam gratiam persolvemus. Verum id mutuæ gratiæ beneficium postulo ab iis, quibus hic labor qualiscumque noster usui futurus est, ut me & eos omnes qui quoquo modo huic operi adlaboraverint, precibus suis juvent: quo Deus Opt. Max. labores nostros fortunet, & Ecclesiæ sanctæ, cui potissimum hac in re consultum volumus, haud inutiles esse concedat.

CHRO-

CHRONOLOGIA BREVIS AD SECUNDUM SÆCULUM BENEDICTINUM.

SUMMI PONTIFICES.

Anno 604. *Sabinianus* post Gregorium M. sedit menses quinque, dies novemdecim; sic Baronius: nam Anastasius habet ann. 1. mens. 5. dies 9.
606. *Bonifacius* III. post annum fere integrum vacationis, mens. 8. dies 23. Anast. 28.
607. *Bonifacius* IV. ann. 6. mens. 8 dies 13. sic Baron. & Anast.
614. *Deusdedit* ann. 2. mens. 11. dies 26 et Anast. ann. 3. dies 24.
617. *Bonifacius* V. ann. 7. mens. 10. diem 1. Anast. ann. 5. dies 13.
626. *Honorius* I. ann. 12. mens. 4. dies 17. Anast. ann. 22. mens. 11. dies 17.
639. *Severinus* mens. 2. dies 4.
639. *Johannes* IV. ann. 1. mens. 9. dies 6. Anast. (dies 18.)
641. *Theodorus* ann. 7. mens. 5. dies 20. Anast. (dies 10.)
* 649. *Martinus* I. ann. 6. mens. 1. dies 26. *ita Anastasius, hic & in seqq. præferendus, uti alias probatum est.*
* 655. *Eugenius* ann. 2. mens. 8. dies 24.
* 658. *Vitalianus* ann. 14. mens. 6
* 673. *Adeodatus* ann. 4. mens. 2. dies 23.
* 677. *Domnus* ann. 1. mens. 5 dies 10.
679. *Agatho* ann. 3. mens. 6. dies 25 Anast. ann. 2. mens. 6. dies 5.
683. *Leo* II. mens. 10 dies 24. Anast. (dies 17.)
684. *Benedictus* II. mens. 8 dies 17. Anast. mens. 10. dies 12.
685. *Johannes* V. ann. 1. dies 11. Anast. (dies 9)
686. *Cono* mens. 11. dies 23 Petro & Theodoro schismaticis.
687. *Sergius* I. ann. 13 mens. 8 mens. 8. dies 24. Anast. (dies 23)
701. *Johannes* VI. ann. 3. mens. 2. dies 12.

FRANCORUM REGES.

584. *Chlotharius* Chilperico patri succedit, regnantibus in Burgundia *Guntramno*, *Childeberto* in Austria; succedentibus in Regno Childeberti patris & Guntramni patrui *Theodeberto* in Austria & Theodorico in Burgundia, quibus anno 613. exstinctis monarchiam obtinet Chlotharius, ad annum 628. superstes.
622. *Dagobertus* Chlotharii filius anno paterni regni tricesimo nono Rex Austriæ salutatus, patre mortuo monarchiam obtinet, Chariberto fratre sola Aquitaniæ portione per annum potiri jusso.
638. *Chlodoveus* patri succedit mense Januario, cum jam ab anno 633. Austriæ Rex fuisset renuntiatus *Sigibertus* major ejus frater. Qui anno circa 650. mortuus Austriæ Regnum reliquit Dagoberto filio, paullo post per Grimoaldum Majorem domus regnandi cupidum in Hiberniam pulso: ac deinde anno circa 673. restituto, demumque post quinque aut sex annos defuncto.
655. *Chlotharius* Chlodovæi filius, sub matris Balthildis disciplina educatus, Franciæ imperat, annis 14.
659. *Childericus* ejus frater Chlothario Austrasiæ annis aliquot præfuit: eoque mortuo, fratre vero Theoderico in Monasterium Dionysianum relegato, monarchiam occupat annis 4.
673. *Theodericus*, Chlodovei filius tertius, exstincto fratre Childerico Imperium capessit tenetque annis 17.
691. *Chlodoveus* Theoderici filius regnat annis 4.
695. *Childebertus* alter Theoderici filius ad annum 711.

MAJORES DOMUS FRANCIÆ, S. ARNULFI ET PIPPINORUM POSTERI.

Majores domus sub *Chlothario* fuere *Landericus*, ejusque successor *Gundoaldus* seu Gundolandus, qui S. Aldegundis avunculus fuisse videtur. Chlotharius monarchiam adeptus, *Uuarnacharium* Præfecturam Palatii in Burgundia restituit, Austrasiis *Radonem*, cui successit *Pippinus*, præposuit, usus plurimum *S. Arnulfi* consilio.

Gundoaldo principatu Dagoberti defuncto successisse videtur *Æga*; *Ægæ Erchinoaldus anno tertio regni Chlodovei*, inquit Fredegarius, in Neustria scilicet: nam in Burgundia *Flaochatus* eo ipso anno eamdem dignitatem obtinuit. Porro *Grimoaldus* Pippino patre mortuo Majordomus in Austriæ regno est constitutus.

Chlotharius, Chlodovei filius natu major, mortuo Erchinoaldo *Ebroinum*; *Childericus* Frater *Vulfoaldum* Majores domus habuere. Vulfoaldus *Martinum* & *Pippinum* secundum suæ Præfecturæ successores sortitus est. *Theoderico* utriusque Regis fratre postea regnante *Leudesius* Erchinoaldi filius Palatio præfectus est, eoque paullo post occiso *Ebroinus* restitutus: cui etiam interfecto *Vuarato* substituitur. Vuaratto a *Gislemaro* filio dignitate spoliatus, eo necato eamdem recepit. Successit Vuarattoni *Bertharius* gener, a quo contempti Neostrasiorum Proceres ex Austrasia evocaverunt Pippinum secundum Haristallensem dictum, qui Præfecturam Palatii per Austrasiam *Grimoaldo* filio cessit, & *Princeps* ipse appellatus Regiam dignitatem ad posteros transmisit. Is anno circiter 680. mortuo Vulfoaldo palatinam Præfecturam in Austrasia consecutus est cum Martino fratre patrueli, quo ante duos annos e medio sublato solus in Austrasia dominatur, in tota vero Francia anno circa 687. obiitque an. 714. eodem fere tempore quo filius Grimoaldus.

Pippinus I. Majordomus vocatus, ex Ita seu Iduberga sanctissima uxore suscepit *Grimoaldum* dignitatis suæ heredem, *S. Gertrudem* Abbatissam Nivialensem, & *Beggam* Ansigisili conjugem futuram. Huic Pippino soror fuit *Amalberga*, quæ Vualberto *SS Vualdetrudem* & Aldegundem genuit. Ansigisilus seu Ansigisus Anchises patrem habuit *S. Arnulfum* postea Metensem Episcopum; matrem vero *Dodam*, si Actis S. Chlodulfi credimus. Qui Arnulfo tribuunt *Arnoaldum* patrem, *Ansbertum* avum, *Blithildem* Chlotharii majoris Francorum Regis aviam; eam Paulo Varnefridi in lib. de Metens. Episc. & Scriptori Vitæ S. Arnulfi perantiquo incognitam dicunt, nec ante Caroli Calvi principatum admirantem. In Actis S. Odæ eidem Arnulfo patrem *Bodgisum*, matrem *S. Odam* habuisse fertur. Quidquid sit certum est, Arnulfum *nobilissimo Francorum Genere* ortum fuisse ac procreavisse duos filios, *Ansigisilum* modo laudatum & *Chlodulfum* Metensem Episcopum, de quo plura in ejus Vita infra ad ann. 696. Sunt qui tertium Arnulfo filium tribuunt *Vualchisum* S. Vuandregisili Abbatis Fontanellensis patrem: qua de re in Actis S. Vuandregisili ad ann. 667. agemus. De S. Arnulfi genere lege Hadrianum Valesium in rer. Franc. lib. 18 & Ludovicum Fabrium disputantes in Ansbertinæ familiæ assertores.

Chronologia Brevis ad II. Sæculum Benedict.

Ergo Ansigisilus S. Arnulfi filius ex Begga Pippini Landinensis filia procreavit PIPPINUM Brevem, a villa Haristallio Haristalliensem dictum: Pippinus ex Plectrude religiosissima conjuge DROGONEM S. Hugonis Archiepiscopi Rotomagensis parentem, & GRIMOALDUM Majoremdomus in Austria; ex Alpaide vero CAROLUM Martellum PIPPINI Regis patrem; ex alterutra CHILDEBRANDUM Ducem.

Fuere igitur PIPPINI plures, nempe 1. PIPPINUS senior Landinensis & Majordomus appellatus: 2. PIPPINUS Haristalliensis & Princeps Franciæ, senioris ex Begga nepos: 3. PIPPINUS Rex, Caroli Martelli filius. Præter istos, 4. PIPPINUS fuit Grimoaldi junioris filius: 5. PIPPINUS Caroli Magni, Rex Italiæ & 6. Pippinus ejus nothus, Prumiæ Monachus: 7. Pippinus Ludovici Augusti, Aquitaniæ Rex: 8. denique PIPPINUS Pippini septimi filius, cum Carolo fratre Monachus.

ITALIÆ REGES LANGOBARDI.

Anno 592. *Agilulfus* Italiæ Regnum occupat annis 24.
616. *Adaloaldus* filius ejectus anno 626.
626. *Arioaldus* regnat ad annum 637.
637. *Rotharis* filius Ajonis Ducis Brixiensis ad ann. 652.
653. *Rodoaldus* seu Chrodoaldus ad ann. 657.
657. *Pertharitus* & *Godebertus* fratres Regno spoliati ann. 662.
663 *Grimoaldus* cæso Godeberto, Pertharito fugato, Regnum iniit, tenuitque annis 10.
673. Pertharitus mortuo Grimoaldo restitutus, imperat annis 18. cum Cuniberto filio annis 10.
689. Cunibertus mortuo patre annis 12.
701. Luitbertus filius.

HISPANIÆ REGES VESIGOTHI.

Anno 601. Reccaredo succedit *Liuva* filius, regnavitque annis fere duobus.
603. *Vitericus* Regni invasor ad ann. 610.
610. *Gundemarus* annis duobus ac mens. 10
612. *Sisebutus* ad ann. 621.
621. *Reccaredus* filius mens. 3. *Suintila* seu Sentila successor pellitur anno 631.
631. *Sisenandus* qui Concilium Toletanum 4. coegit, cui successit
635. *Chintilanus* annis 4. quo regnante Concilia Tolet. 5. & 6. celebrata fuer.
639. *Tulga* annis 2. mens. 4.
641. *Chindasuinthus* annis 10. sub quo Concilium Tolet. 7.
651. *Recesuinthus*, anno 648. Rex a patre dictus, Regno potitur ad ann. 672. cujus tempore Concilia Tolet. 8. 9. & 10. celebrantur.
672. *Vuamba* Regnum abdicavit anno 680. quo *Ervigius* in ejus locum substitutus est per annos 7.
687. *Egica* Ervigii gener ad ann. 701.

BRITANNIÆ INSULÆ REGES.

Britannia insula per sæculum 7. in heptarchiam divisa fuit, sæculo 8. in monarchiam redacta. In Australi insulæ parte Cantii Regnum *Comitatum Cantii*; Regnum Australium Saxonum *Comitatu Suthsexia & Suthreia continebat. In parte Boreali* Northumbriæ Regnum *Bernicios qui modo Scoti; & Deiras qui Eboracenses, Dunelmenses & Lancastrenses, suo ambitu complectebatur.* Eastangliæ Regnum *obtinebat Orientales Anglos Northumbris;* Eastsexia *Orientales Saxones Cantiis finitimos: utrique Regno Occidentem versus Mercia Regnum respondebat. Vuestsexia vero seu Occiduorum Saxonum Principatus Cantia & Suthsexia Occidentalis erat. Singulorum Regnorum Principes hic exhibere longum ac pene otiosum foret: Cantii Reges historiis rebus nostris magis familiares commemorare satis erit.*

CANTII REGES.

„ *Ethelbertus* Cantuariorum Rex, teste Beda in lib. 2. Hist. cap. 5. anno ab Incar. Domini 613. post
„ Regnum temporale quod quinquaginta & sex annis gloriosissime tenuerat, æterna cœlestis regni gaudia
„ subiit. Is est qui Fidem catholicam docente Augustino primus amplexus est.
913. „ *Eadbaldus* ejus filius anno Dominicæ Inc. 640. transiens ex hac vita, Earconberto filio Regni gu-
„ bernacula reliquit, inquit idem Auctor lib. 3. cap. 8.
640. „ *Earconbertus* piissimus Princeps, S. Earcongothæ pater, suscepta Regni gubernacula viginti quatuor
„ annos & aliquot mensibus nobilissime tenuit.
664. „ Earconbertus pridie Iduum Juliarum defunctus, *Egberto* filio sedem Regni reliquit, quam ille su-
„ sceptam per novem annos tenuit. Idem lib. 4. cap. 1.
673. „ Egberto mortuo mense Julio *Lotherius* successit in Regnum, quod ipse annos 11. & menses septem
„ tenuit, lib. 4. cap. 5.
684. „ Defuncto Lotherio Regnum illud per aliquod temporis spatium Reges dubii vel externi disperdiderunt: do-
„ nec legitimus Rex *Vuictredus*, id est filius Egberti, confortatus in Regno religione simul & industria gen-
„ tem suam ab extranea invasione liberaret, ibid. cap. 26. qui Vuictredus uti lib. 5. cap. 24. dicitur, anno
„ Dominicæ Inc. 725. (Matthæus habet 722.) defunctus est nono die Kal. Majarum: & Regni quod per
„ triginta quatuor & semis annos tenebat, Æthilbertum, Eadbertum, & Alricum reliquit heredes.

SANCTI ET MONASTERIORUM ORIGINES.

Anno 604. *Gregorius* Papa I. cognomento Magnus } *Acta extant sæcula 1.*
605. *Petrus* ejus Diaconus.
607. S. *Augustinus* Cantuariensis Episcopus.
608. S. *Petrus* Abbas primus Monasterii S. Petri in suburbio Cantuariensi, quod S. Augustinus juvante Ethelberto Rege condiderat.
610. S. *Gleodesindis* Abbatissa & conditrix Monasterii Mettensis quod nunc ejus nomine insignitur.
615. S. *Columbanus* Abbas, multorum Monachorum Pater, varia construxit Monasteria, Anagratense, Luxoviense, & Fontanense circiter ann. 590. Bobiense vero anno 613.
616. S. *Virgilius* Arelatensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi.
619. *Laurentius* Episcopus Cantuariensis, S. Augustini socius.
620. S. *Vualdrada* Abbatissa Parthenonis S. Petri in civitate Mettensi quod etiamnunc exstat.
S. *Basolus* Confessor in Monasterio Vvizanensi prope Remos.
622. S. *Vualaricus* Abbas & auctor Monasterii Leuconaensis, quod ad Somonæ ostia ann. circa 613. inchoavit

624. S.

Anno 624 *S. Mellitus* ex S. Augustini socio primum Episcopus Londinensis, deinde Cantuariensis, quo curante Westmonasterium in suburbio Londinensi exstructum est.
S. Austregisilus Bituricus Episcopus ex Abbate Monasterii S. Nicetii Lugduni.
625 *S. Deicolus* Abbas primus Monasterii Lutrensis circiter an. 615. constructi.
S. Eustasius Abbas Luxoviensis post S. Columbanum.
627 *S. Attala* Abbas secundus Bobiensis.
S. Amatus Abbas primus Monasterii Habendensis anno circa 620. a S. Romarico ædificati.
632 *S. Helladius* Toletanus Episcopus ex Abbate Agaliensi.
S. Rusticola Abbatissa Parthenonis S. Cæsarii Arelate.
635 *S. Justus* Toletanus Episcopus ex Monacho Agaliensi.
640 *S. Arnulfus* Mettensis Episcopus, post Anachoreta in Monasterio Habendensi.
S. Bertulfus tertius Abbas Bobiensis.
644 *S. Sulpitius* Bituricensis Episcopus ex Abbate Castrensi, auctor Cœnobii Navensis, nunc S. Sulpicii, in suburbio Biturico.
645 *S. Richarius* Abbas primus Centulensis Monasterii anno circa 625. conditi, & Cellæ Crisciacensis.
646 *S. Gallus* Abbas in Alamannia, discipulus S. Columbani.
647 *S. Paulus* Verodunensis Episcopus ex Monacho Theologiensi.
649 *S. Goar* Confessor & Anachoreta prope Treviros.
650 *S. Furseus* Abbas primus Latiniacensis Monasterii anno fere 644. ab Erchinoaldo constructi.
S. Agilus Abbas primus Cœnobii Resbacensis, quod S. Audoenus in Briegio saltu anno 636. extruxit.
652 S. Donatus Vesontionensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi.
653 Translatio Reliquiarum *S. P. Benedicti & S. Scholasticæ* in Galliam.
S. Bavo Confessor in Monasterio Gandensi, postea S. Bavonis appellato.
S. Romaricus Abbas secundus & conditor Monasterii Habendensis.
655 *S. Salaberga* Abbatissa & conditrix Parthenonis S. Johannis Bapt. in urbe Laudunensi.
S. Sigiramnus Abbas qui Monasteria Longoretense anno 641. & Millebeccense ædificavit.
S. Burgundofara seu Fare Abbatissa prima Parthenonis Eboriacensis anno 615. inchoati.
656 *S. Livinus* Episcopus Hibernus & Martyr in Belgio.
658 *S. Gertrudis* Abbatissa prima Nivialensis Cœnobii anno circa 644. ædificati.
S. Geremarus Abbas Flaviacensis Monasterii ab ipso conditi primus.
660 *S. Clarus* Abbas Viennensis in Gallia.
S. Theodechildis Abbatissa Jotrensis Parthenonis, quod Ado in Briegio saltu anno fere 630. excitavit.
664 *S. Remaclus* Trajecti Episcopus ex Abbate Stabulensi, qui postquam Solemniacum aliquot annis rexit, Stabulense & Malmundariense in Arduenna silva juvante Sigiberto Rege construere cœpit anno 658.
665 *S. Waldebertus* Abbas tertius Luxoviensis.
S. Magnus Abbas Fossensis, S. Galli discipulus.
666 *S. Germanus* Abbas primus Monasterii Grandivallensis.
667 *S. Hildefonsus* Toletanus Episcopus ex Abbate Agaliensi.
S. Wandregisilus Abbas primus Cœnobii Fontanellensis anno 648. incepti.
S. Audomarus Tarvenensis Episcopus ex Monacho Luxoviensi, Monasterii Sithiensis auctor an. circa 650.
668 *S. Judocus* Anachoreta in Pontivo, ubi nunc Cœnobium Judocense.
669 SS. *Serenicus & Serenedus* fratres Spoletini, hic in pago Cenomannico, ille in Oximensi Monasterii conditores.
670 *S. Fructuosus* Bracarensis Episcopus, multorum Monachorum Pater & Cœnobiorum auctor.
S. Babolenus Abbas Fossatensis Monasterii prope Luteriam Parisiorum anno circa 640. exstructi.
S. Fiacrius Anachoreta in pago Meldensi, Monasterii Broilensis.
S. Adelphius Abbas Habendensis seu Romaricensis.
672 *S. Erembertus* Tolosanus Episcopus ex Monacho Fontanellensi.
672 *S. Faro* Episcopus Meldensis, Cœnobii S. Crucis in ejusdem urbis suburbio conditor.
673 *S. Frodobertus* Abbas primus Monasterii Cellensis in suburbio Tricassino.
674 *S. Præjectus* Arvernorum Episcopus Martyr cum B. Amarino Abbate.
675 *S. Emmianus*, *Mumbolus & Eloquius* Abbates Latiniacenses.
S. Aigulfus Abbas Lerinensis & Martyr.
677 S. Vincentius seu Madelgarius Sonegiis in Hannonia exstructor Altimontensis & Sonegiensis Monasterior.
678 *S. Mummolus* Abbas Floriacensis Monasterii anno circa 645. conditi.
S. Leodegarius Augustodunensis Episcopus ex Abbate Monasterii S. Maxentii apud Pictonas.
679 S. Amandus Trajectensis Episcopus ex Monacho Abbatiæ S. Martini Turonis: qui varia Monasteria, in his Elnonense famosissimum anno 632. Gandense & Blandiniense in Belgio excitavit.
S. Etheldreda ex Regina Abbatissa prima & conditrix Parthenonis Elien. an. 673. obi de Abbatissis subseq.
680 S. *Bathildis* ex Regina Monacha & auctor Cœnobii Kalensis in agro Parisiaco circ. ann. 667. eodemque tempore Monasterii Corbejensis.
S. *Ultanus* Abbas Monasterii Perronensis ab Erchinoaldo exstructi anno 650.
681 S. Gislenus Confessor & conditor Cellæ in Hannonia.
682 S. *Humbertus* Confessor, qui Maricolense Monasterium ædificavit.
684 S. *Aldegundis* Abbatissa prima Melbodiensis in Hannonia.
S. *Filibertus* Abbas primus Gemeticensis & Heriensis Monasteriorum conditorque, & aliorum: Gemetici quidem anno circa 654. Heriensis vero anno fere 675.
685 S. Baronctus Monachus Longoretensis post Anachoreta Pistorii cum S. Desiderio.
S. *Bercharius* Abbas primus Monasteriorum Altivillarensis a S. Nivardo Remensi Episcopo ad Matronam conditi, & Dervensis in Partensi Campaniæ pago.
S. *Cornedus* Monachus Fontanellæ & Anachoreta.
686 S. *Waldetrudis* Abbatissa & conditrix Parthenonis Castrilocensis in Hannonia.
S. *Landelinus* Abbas primus Crispiniensis itidem in Hannonia.
687 S. *Cuthbertus* Lindisfarnensis Episcopus & Anachoreta in insula Farne.
S. *Rictrudis* Abbatissa Marcianensis Cœnobii in Flandria.
S. *Aicardus* Abbas Gemeticensis & auctor Cœnobii Quinciacensis prope Augustoritum Pictonum.
688 S. *Waningus* Confessor, conditor Parthenonis Fiscamnensis in Caletis.
S. *Austrudis* Abbatissa Laudunensis post matrem S. Salabergam.
689 S. *Eusebia* Abbatissa Parthenonis Hamaticensis in Flandria post amitam S. Gertrudem.
S. *Kilianus* Episcopus & Martyr Herbipoli.
990 S. *Tillo* Monachus Sollemniacensis.
S. *Benedictus* Biscopus Abbas primus Wiremuthensis & Girvensis & cum eo *SS. Sigfridus & Ceolfridus* ibidem Abbates.
S. *Hadalinus* Confessor & conditor Cellæ ad Mosam.
S. *Hunegundis* Sanctimonialis Humolariensis in Veromanduis.
S. *Theodorus* Episcopus Cantuariensis & cum eo *S. Adrianus* Abbas Monasterii S. Petri Cantuariæ.
S. *Theodefridus* Abbas primus Corbejensis Cœnobii a S. Bathilde Regina exstructi ann. fere 657.
695 S. *Valerius* Abbas Monasterii S. Petri de Montibus in Hispania.

Anno 696. *S. Chlodulfus* Episcopus Mettensis, S. Arnulfi filius.
698. *S. Ansbertus* Rotomagensis Episcopus ex Monacho & Abbate Fontanellensi.
S. Angadrisma Abbatissa Oratorii prope civitatem Bellovacorum, S. Ansberto desponsata.
S. Claudius Episcopus Vesontionensis, dein Abbas Monasterii S. Eugendi
S. Trudo Confessor & conditor Cœnobii quod nunc S. Trudonis dicitur, in Hasbania.

In supplemento Sæculi 1. Benedict. habes Vitam S. P. Benedicti a Frodoardo *metrice scriptam, & Acta S. Paterni auctore* Venantio Fortunato.

INDEX SANCTORUM
SECUNDI SÆCULI BENEDICTINI.

Digitized by Google

HER,

Google

Digitized by Google

INDEX SANCTORUM PRÆTERMISSORUM,

In hoc sæcundo Sæculo Benedictino.

ASTERISCUS * *designat eos qui germani Benedictini esse videntur.*

A

* ADEODATUS Papa ex Monachis, inquit vulgatus Anastasius, *in Monasterio S. Erasmi sito in Cælio monte, in quo concreverat nisus est, prædictus sanctissimus vir, multa nova ædificia augmentavit, sed & cætera conquisivit, & in vita sua Abbatem vel congregationem ibidem instituit.... Sepultus est ad B. Petrum sub die 6. Kalend. Julias.*

* AGATHO Papa ex Monachis, ait idem Auctor, quo Pontifice sexta Synodus Universalis in Trullo adversus Monothelitas celebrata est anno 680. *Sepultus est ad B. Petrum Apost. sub die 4. Idus Januarii.*

* ALDEGUNDIS Sanctimonialis Trucinii, Flandriæ *Drongene* prope Gandavum, nunc Ord. Præmonst. filia Basini Regis & Martyris, discipula S. Amandi, colitur 20. die Junii.

* AUREA Abbatissa Parisiaca laudatur in Vita S. Eligii lib. 1. capp. 17. & 18. & lib. 2. cap. 51. Quippe Eligius *Parisius dignum sanctarum Virginum construxit Archisterium, ubi districtam Regulæ disciplinam constituens, usque ad trecentarum numerum Puellarum congregavit, quibus & Abbatissam Deo dignam puellam, nomine* AUREAM, *filiam scilicet Maurini & Quiriæ constituit*, inquit Audoenus lib. 1. cap. 17. & cap. 18. *Cuncto opere Monasterii peracto, atque omnibus ædificiis Ancillarum Dei expletis, ædificavit postremo Basilicam in honore S. Pauli Apostoli ad Ancillarum Dei corpora sepelienda: cujus tecta sublimia operuit plumbo cum elegantia: qua in Basilica Beatus quoque* QUINTILIANUS *jacet Abbas humatus*. Denique lib. 2. cap. 51. quum nefanda clades depopularetur urbem *Parisiacam*, Eligio vocante, Aurea morte correpta est, pridie Nonas Octob. anno circa 666. cujus corpus post quinquennium illatum est in urbem. Nam Ecclesia S. Pauli ubi sepulta est, extra muros quondam erat dicebaturque Ecclesia S. Pauli in Campis. Monasterium vero S. Aureæ muris inclusum complectebatur eam insulæ partem, quam nunc usque vulgus Circuitum S. Eligii, vulgo *la Ceinture S. Eloy* appellat. Ecclesia S. Martialis sacra etiamnunc perstat a Patribus Barnabitis occupata, cujus media pars S. Eligio dedicata est. Cave confundas Auream nostram cum S. Aurea de qua Anastasius in Vita Sergii Papæ: & corrige vitiosissimum codicem manu descriptum Bibliothecæ nostræ Pratensis, qui Beulium in errorem induxit: quo in codice Aurea Parisiaca fuisse Syra dicitur.

AUTBERTUS Episcopus Cameracensis videtur non fuisse Monachus ex ejus Vita apud Surium 13. Decemb. In hac Actis frequenter laudatur.

AYA Hidulfi Comitis (ut vocant) Hanoniæ uxor, Sanctimonialis haud fuisse videtur.

B

* BALDERICUS Abbas Montisfalconis in Vita S. Vuandregisili memoratus fusè laudatur a Frodoardo Canonico Remensi in Hist. lib. 4. cap. 38. & seqq.

BALDOMERUS Subdiaconus Lugdunensis, in *Monasterio S. Justi* exceptus a Vivemio Abbate, a Gaudrico Episcopo ejusdem urbis Subdiaconus ordinatus, ibidem mortuus est die 27. Febr. anno circa 660. Lege ejus Acta apud Bollandum.

* BERTA Abbatissa Avennaci, *Avenay*, in pago Remensi ad Matronam, de qua legendus Frodoardus in Hist. Rem. lib. 4. cap. 47. Hæc a viro suo sanctissimo Gumberto relicta, *Cœnobium puellare apud Avennacum, Domino sibi locum per Angelum demonstrante, construxit*, ubi ejus corpus cum S. Gumberti Reliquiis hactenus religiose colitur. Distinguenda est ab alia Berta Abbatissa, Lotharii Imp. filia.

BEUNOUS Monachus Anglus laudatur in Martyrologio Benedictino Angl. die 2. Novemb.

BIRINUS Episcopus Durcastrensis, laudatur apud Bedam in lib. 3. Hist. cap. 7. & Vuillelmum Malmesb. de Pontif. Dorcest. atque Surium die 3. Decemb. an fuerit Monachus non constat.

BONIFACIUS Papa IV. Monachis Benedictinis impense favit, dum eos anno 610. adversus Clericos defendit in Concilio Romano, in quo Regulam S. Benedicti commendavit. *His domum suam Monasterium facit quod & dotavit*, inquit Anastasius. An vero Monachus ipse fuerit, non satis claret.

* BOVA & DODA Sanctimoniales Remenses laudantur a Frodoardo in Hist. lib. 4. capp. 38. & 39. Earum corpora adservantur in celebri Parthenone Benedictino S. Petri in urbe Remorum, ubi die 24. Aprilis coluntur.

C

CADEOLDUS Episcopus Viennensis quod vitæ institutum ante Episcopatum sectatus sit, quidve egerit, non constat. Lege Bollandum die 14. Janu.

CEADDA Episcopus Lindisfarnensis laudatur apud Bedam lib. 3. Hist. cap. 28. & lib. 4. capp. 2. & 3. Lege Bollandum 2. Martii.

CEDDUS Episcopus Londoniensis, superioris frater, colitur 7. Janu. Lege Bedam lib. 3. cap. 22. & seqq. Ceddus ejusque frater Ceadda licet uterque Anglus, Scottorum mores Aidano præceptore sectatus, ordinatus Episcopus a Scottis, teste Beda lib. 3. cap. 25. tametsi post Concilium in Monasterio S. Hildæ anno 664. habitum, *relictis Scottorum* vestigiis ad suam sedem redisse dicitur.

CONO Abbas Lerinensis ad quem exstat Gregorii M. epist. 8. lib. 9. colitur 29. Maji.

D

* DESIDERIUS Abbas discipulus S. Sigiranni Abbatis, *ex Blavinnensi territorio* ad Gammnam *nobili ex progenie ortus*, in Longoretensi Monasterio a S. Sigiranno in Monachum attonsus est. Postea *contigit ut ab ipso B. Sigiranno transmitteretur in partibus Nirsuniæ in territorio Bituricensi, in loco qui vocatur Ruiriacus, in quo loco Oratorium construxerat B. Sigirannus, atque in honore sanctæ Dei Genitricis Virginis & B. Galli Arvernensis Episcopi consecraverat, & ibidem Monachos in Dei servitium delegaverat*. Illic Abbatis officium gessisse videtur Desiderius, qui eodem in loco *edidit cellulam parvulam in honore gloriosissimi Domni Martini, in qua non parvas est virtutes operatus. Dehinc a Fratrum contemplatione remotus solitarie se inclusit in cellula*. Mortuus 14. *Kal. Novemb. infra Oratorium S. Mariæ est sepultus*, uti legimus in ejus Actis tum MSS. tum editis Tom. 2. Bibl. Labbeanæ, in quibus cetera non videntur luce digna. Hinc intelligitur, S. Desiderium Abbatem alium esse a B. Desiderio Monacho eidem Longoretensi, socio S. Baronti, de quo in alio Indice.

DEUS DEDIT Episcopus Cantuariensis postquam anno 653. mortuus est Honorius Dorovernensis Episcopus, *cessante Episcopatu per annum & sex menses*, inquit Beda lib. 3. Hist. cap. 21. *electus est Archiepiscopus Cathedræ Doruvernensis 6. Deusdedit de gente Occidentalium Saxonum*, ordinatus ab Ithamar Rofensi Antistite 7. Kalend. April. rexit Ecclesiam annos 9. menses 4. duos dies Successorem habuit Damianum *de genere Australium Saxonum*.

E

EADBURGA Virgo Alesburiæ in Anglia in Martyrol. Benedictin. Anglic. 18. Julii, & Edith ejus socia eodem die.

* EANSVUIDA Virgo & Abbatissa Forkstoniensis in Cantia, filia Eadbaldi Regis, in Martyrol. 31. Augusti, circa ann. 630.

* EBREMUNDUS seu EVREMUNDUS Abbas primus Fontaneti ad Ornam fluvium, diœcesis Bajocensis, vixit præsulatu Annoberti Episcopi Sagiensis, qui Concilio Rotomagensi sub S. Ansberto, anno 689. subscripsit. Hinc corrigendus eorum calculus, qui Ebremundum sæculo 6. floruisse ac decessisse affirmant. Corrigendum etiam vetus Lectionarium Monasterii sancti Petri Carnotensis, in quo Ebremundus cum sancto Ebrulfo postea Abbate Uticensi in aula Chil-

perici Regis educatus fuisse dicitur. In Eodem Lectionarium legimus, Ebremundum assumpta Monachi habitu *evolasse ad eremum qui Eucumicas vocatur*, ubi *Monasteria Monachorum ac Sanctimonialium ædificaverit*. Deinde, ut subditur, *in villa quadam quæ hucusque Fontanetum vocitatur, alias sex Ecclesias construxit, unam in honore S. Desiderii, in qua etiam non minimam multitudinem Monachorum sub Regulari jugo congregavit. Audiens sanctæ Sagiensis Ecclesiæ Præsul* ANNOBERTUS *famam B. viri Ebremundi, festinanter Archidiaconum suum* FORTUNATUM *ad eum direxit, ad inquirendum si vera essent quæ de eo audierunt*. Episcopus auditis ejus virtutibus ad eum perrexit, *& S. Ebremundum secum deduxit ad Ecclesiam* (Cathedralem) *beatorum Gervasii & Protasii, & eum Abbatem consecravit in loco qui vocatur Mons-majoris*. Cetera ejus gesta desiderantur. Ebremundi corpus sepultum fuit in Ecclesia Fontanetensi, ac everso a Nortmannis Monasterio translatum est in Cœnobium Uticense S. Ebrulfi, ex quo in Aurelianorum urbem asportatum fuit ab Hugone Duce, prout ex Orderico Vitali lib. 6. Hist. discimus: deinde in oppidum diœcesis Bellovacensis Credolium vulgo *Creil* delatum est, ac demum a Calvinistis combustum præter caput, quod in Collegiata ejusdem oppidi Ecclesia adservatur. Rodulfus *Taisson* Sæculo 10. instauravit Monasterium S. Stephani Fontaneti, quod hactenus exstitit Ordini Benedictino subjectum.

* EDILBURGA Abbatissa Eboriacensis post S. Eantongotam teste Beda lib. 3. Hist. cap. 8. colitur die 7. Julii.

ELIGIUS Episcopus Noviomagensis non fuit Monachus teste Audoeno in Vita lib. 1. cap. 15. tametsi ante ordinationem suam *sub Clericatus normula aliqua temporis curricula tergisse* dicitur lib. 2. cap. 2.

ENIMIA Virgo in pago Mimatensi, cujus Vitam tres legimus mendis & erroribus refertas, colitur die 6. Octob. In 1. Vita hæc leguntur. ENIMIA *in provincia illa Germaniæ quæ Francia nuncupatur oriunda exstitit, scilicet progenita de patre Rege nomine* CHLODOVEO *filio Dagoberti, cujus atavus eodem nomine Chlodoveus inter Francorum Reges primus suscepit Fidem*. At Chlodoveus tres dumtaxar masculos, nullam feminam procreavit. Enimia conjugii copulam fugiens, *lepra* divinitus percussa fuisse dicitur, & *in partes Gabalitanas* monitu Divino secessisse, & ad fontem *Burlam* prope alveum Tarni fluvii lepram deposuisse: ubi Puellare Cœnobium exstruxit & Basilicam *in honore sanctæ Dei Genitricis ab Hilera seu Ilero Gabalitanæ Ecclesiæ Præsule* consecratam. *Quo audito miseris Rex* CHLODOVEUS *progenitor ejus ac* DAGOBERTUS *germanus ipsius curiales ac præfectorios Legatos, qui Monasterium Virginis de propriis redditibus curarent*. Denique Enimiam post mortem ibidem fuisse sepultam una cum cognomine ac filiola sua eodem die defuncta, cujus corpus DAGOBERTUS *Enimiæ germanus* (scilicet Dagobertus II. Sigiberti Austriæ Regis filius) cominiscartore deceptus in Franciam pro germanæ corpore detulerit. Fortean S. Enimia filia fuerit S. Bertæ, quæ filia dicitur Ursanæ sororis S. Balthildis, quæ Balthildis Chlodoveo Dagoberti filio nupsit. Monasterium S. Enimiæ conversum est in Prioratum, Abbatiæ S. Theofridi apud Vellavos subjectum, in quo S. Enimiæ Reliquiæ coluntur.

* ERCONVUALDUS Londinensis Episcopus scriptorem Vitæ habuit Gotcelinum Monachum, sed hactenus recuperare eam nobis non licuit. Interim lege Bedæ Hist. lib. 4. cap. 6. Vuillelmum Malmesb. de Pontif. Angl. lib. 2. & Martyrol. Anglic. 30 April. & 14. Novemb.

* ETHILBURGA Abbatissa Berecinensis, S. Erconvualdi soror, laudatur a Beda lib. 4. cap. 6. & seqq. qui cap. 7. citat librum de mirabilibus in Berecinensi Monasterio factis, in quibus nonnulla commemorat.

EUSTADIOLA Abbatissa Bituricensis tempore Sulpicii Pii *Episcopi floruit*. Post mortem viri cui conjugata fuerat, construxit Basilicam S. Mariæ, & Monasterium Virginum, quibus ipsa præfuit. Sepulta est in Ecclesia S. Pauli extramurana, quam ipsa construxerat. Lege ejus Vitam To. 2. Bibl. Labbeanæ.

EVUALDI duo an fuerint Monachi, incertum ex Beda lib. 5. cap. 11.

F

* FLORENTINA Virgo & Abbatissa in Hispania, S. Leandri soror, laudatur in Elogio S. Leandri Sæculo 1. ad ann. 600. Quod attinet ad locum in quo Abbatissæ nomine plurimis Virginibus præfuit, illud exstitisse creditur prope Astigim urbem ad Syngilis fluvii ripam, uti censent Joannes Mariana in Hist. Hisp. lib. 6. cap. 1. aliique. Quod Monasterium a Saracenis eversum esse cæsis Sanctimonialibus haud paucis ajunt, quo loco S. Hieronymi nomine Cœnobium exstat. *Obiit piæ memoriæ* S. FLORENTINA *Die decimo Kalend. Septemb. Æra* 671. id est anno Christi 633. si vulgato epitaphio fides est. Addit Breviarium Vallisoletanum, ejus corpus hodie Berzocane, quod est oppidum Placentinæ diœcesis, marmoreo sepulcro intra sacellum cratæ ferrea occlusum magna religione adservari: quod etiam Mariana loco superiori memoravit. Illic ejus festus dies colitur prid. Idus Martii: & tamen in Martyrol. Bened. 12. Kal. Julii celebratur.

G

GODOBERTA Virgo Novioni in Gallia nata est *in villa Ambianensi. Vir Dei* S. ELIGIUS *in conspectu* CHLOTHARII *Regis cum annulo suo desponsavit Domino. Inde perveniens ad Noviomensem civitatem, Chlotharius Rex dedit illi palatium suum cum Oratorio S. Gregorii Mart. & villas duas & duodecim feminas, quæ in illo Monasterio sedulo serviebant*. Hæc in ejus Vita mendose scripta. Siquidem Eligius nondum præerat Sedi Noviomagensi, quum Chlotharius Rex Dagoberti pater superstes erat: nec id de Chlothario Chlodovei II. filio intelligi potest. S. Godoberta colitur die 2. April.

GUDILA Vidua in Belgio, non fuit Sanctimonialis, uti ex ejus Actis apparet apud Bollandum 8. Janu.

H

* HIGBALDUS Abbas Bardeniensis in Comitatu Lincolensi *vir sanctissimus ac continentissimus* vocatur a Beda lib. 4. Hist. cap. 3. Lege Martyrol. Anglic. die 21. Julii & Acta S. Suvitberti Sæculo seq.

* HILDEBERTUS seu Hildevertus, Episcopus Meldicensis, quem Scriptor Vitæ sancti Faroni DATLEVERTUM cap. 110. appellat; Aldebertum patrem habuisse dicitur, & suasu S. Faroni præceptoris sui in Monasterium secessisse, priusquam Faronis succederet. Quæ de Romana ejus peregrinatione ad Bonifacium Papam & reversione ad Furseum Abbatem Latiniacensem leguntur in ejus Actis, omnino cohærere nequeunt. Colitur 26. Maji.

HONORIUS Cantuariensis Episcopus Justo successit, anno 634. Pallium & Epistolam ab Honorio Papa accepit apud Bedam lib. 2. cap. 18. *Metas sui cursus implevit anno ab Inc. Domini* 653. *prid. Kal. Octob.* inquit Beda lib. 3. cap. 21 *& cessante Episcopatu per annum & sex menses, electus est Episcopus Cathedræ Doruvernensis sextus* DEUSDEDIT.

I & K

IRENE Virgo & Martyr in Lusitania commendatur ab Antonio Yepesio ad ann. 653. & a Menardo lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad 20. Octob.

ISIDORUS Episcopus Hispalensis non fuit Monachus, ut censet Antonius Yepesius ad ann. 635. cap. 3. cui Arnoldus Vvion & Constantinus Cajetanus contradicunt. Lege ejus Acta apud Surium April. 4.

JULIANUS Episcopus Toletanus non videtur fuisse Monachus ex ejus elogio quod Felix Episcopus libro Ildefonsi de Viris illust. adjecit.

* KINEBURGA Regina & Abbatissa laudatur apud Bedam lib. 3. Hist. cap. 21. Lege Martyrologium Benedictino-Anglic. 7. Martii, & Bollandum.

L

LANDRICUS Episcopus Meldensis, male Mettensis, colitur in Martyrol. Bened. 17. April. at nihil de eo exploratum habemus. Lege Elogium S. Vincentii seu Madelgarii, qui ejus pater fuisse dicitur.

LAUTENUS Abbas Æduensis LAURENTII *Abbatis magisterio usus* fuisse dicitur, deinde in eremum se recepisse, ubi *septuaginta Monachorum Cœnobium*, Sistense dictum, construxerit. Postea crescente numero discipulorum, *aliud Cœnobium quadraginta Monachorum erexisse in loco qui Maximiacus dicitur. Annos natus amplius quinquaginta ab* AMANDO *Episcopo Presbyter ordinatus*. Pharadæus ejus discipulus ex obedientia se in ardentem rogum injecisse fertur. S. Lautenus colitur in vetusto Breviario Vallisoletano die 25 Septemb. uti & in Cluniacensi. Monasteria ejus redacta sunt in

Prio-

Prinsiacum, alterum S. Lautoni vulgo *S. Lautein*, alterum Maximiacum, vernacule *Mesnay* appellatum.

LEO Papa II. quantum ex libro Pontif. Roman. intelligitur, non videtur fuisse Monachus.

LEONEGISILUS seu Lenogisilus Monachus in pago Genomannensi, natione Germanus, relictis parentibus pagania primo venit in urbem Arvernorum, ubi Baptismum suscepit. Exin Romam profectus, postea in pagum Cenomannensem accessit tempore Hadoindi Episcopi, qui ei vicum Rupiacum condendo Monasterio concessit, ubi post mortem sepultus est Leonegisilus, cujus corpus tempore procedente in Monasterium S. Viventii sub Verziaco diœcesis Æduensis translatum est. Consule ejus Acta apud Bolland. in Append. Tom. 1. Janu.

LEOPARDINUS Monachus, Vivarensis Monasterii auctor, omissus in Martyrologiis Benedictino & Gallicano, locum fortasse hisce in Actis obtinere deberet, nisi ejus Vita quam in MS. cod. & Tomo 2. Bibliothecæ Labbeanæ legimus, pluribus mendis esset respersa. Siquidem istius Vitæ conditor Leopardini ætatem componit cum S. Portiani Confessoris, Theodorici Regis & Sulpicii Pii Biturigum Episcopi tempore: cum constet ex Gregorio Turonensi Episcopo de Vitis PP. cap. 5. Portianum vixisse principatu Theodorici, qui Chlodovei Magni filius natu major fuit. Uno proinde sæculo utrumque antecessit Sulpicium Pium, qui anno circa 625. Bituricensem cathedram iniit. Cetera ejus gesta Auctoris fere verbis perstringimus. LEOPARDINUS Arvernensi patria natus, *audieus veridica relationis cotidiana vicissitudine, quia* Biturigis præsideret in Archiepiscopali Sede B. SULPICIUS PIUS *nomine; ad eum venit, & cum eo aliquamdiu commoratus*, (in Novensi scilicet Monasterio, ut vetus Lectionarium Novense præfert) *una dierum S. Leopardinus cordis sui desiderium S. Sulpicio aperuit, si ille foras ejus Episcopii terminum habitationem eligere, vel alicubi remanere*. Adsentiente Sulpicio, *in Borbonensi vico valde habilem & delectabilem locum* VIVARIS *nomine expetiit, qui fundus erat cujusdam Principis nomine* ARDEI *secundum Deum & secundum sæculum multa reverentia digni. Leopardinus supplex eum adiit deprecatusque est eum, ut in Oratorio quod erat in honore Dei & S. Symphoriani consecratum, liceret ei persolvere Domino cotidiana laudationis canticum*. Annuit Ardeus, *& totum Vivaris fundum bona vice tradidit sub testamento legum & chartarum, & sub principali stipulatione Regum*. Campum a Sancto excultum in Albiniensi parochia invasit Blithildis Ardei conjux, a Leopardino ertus ob rem diris addicta. Hinc versa in furorem mulier, Placidum quemdam sancti viri *mitrioiam* (forte œconomum) in ejus necem impellit. Leopardinus in Ecclesiam *Colobera* Fratrum visitaturus pergit, & in regressu a quatuor sicariis a Blithilde immissis securi percutitur. Qui ex vulnere cum convaluisset, ex pago Nivernensi ubi Viaticum piæ matronæ præbuerat revertens, *transmeato Aleris flumine* tandem ab impiis sicariis a Blithilde statim conductis capite feritur *Nonis Octobris*. Corpus ejus fossa reconditum, luce cælica indice detegitur a pastoribus: sed jubente Blithilde in *Aure amnis* profluentem, *qui non longe positus est ab Alerico flumine*; deinde ne ab Ardeo marito inde educeretur, *in Alerem fluvium* projicitur. Blithilde pessime Arii more exstincta corpus sacrum a quodam Monacho Sancti discipulo repertum, *in sarcophago* ligneo componitur, & cum ampulla sanguine ejus plena in Vivarensi S. Symphoriani Ecclesia sepelitur. Monasterium Vivarense nunc est Prioratus S. Leopardini nomine dictus, Abbatiæ S. Sulpicii Bituricensis subjectus in Archipresbyteratu Bituricensi.

LICINIUS Episcopus Andecavensis fueritne Monachus ex ejus Actis non est exploratum. *Ædificavit Monasterium extra civitatem non longe a muris in honorem S. Joannis Bapt. Dedit etiam quosdam vasculos & vineas Bertigranno Cenomannensium Episcopo in adjutorium ad Apostolorum Monasterium construendum juxta prædictam Cenomannicam urbem. Sepultus est in Ecclesia S. Joannis Bapt. quam ipse a novo fundaverat, in qua agmina Monachorum congregaverat, & inea regulariter militare constituerat*. Hæc ex ejus Vita apud Bolland. 13 Feb.

LIETFARDUS Episcopus (uti aiunt) Cantuariensis, in Indicibus Antistitum Cantuariensium non exstat. Certe recentiori Auctori qui ejus gesta descripsit apud Bollandum 4. Februarii, eique Episcopi Cantuariensis nomen tribuit, hac de re non tota fides. Nam Lietfardus tempore Dagoberti I. Francorum Regis, cum e Romano itinere in Angliam rediret, interfectus est in silva Artesiæ Arida-Gamantiana dicta; tunc temporis Sedi Cantuariensi præerat Justus Episcopus, cui anno 34. successit Honorius anno 653. defunctus, Deusdedit locum sectuens.

LUPUS Episcopus Cabilonensis non fuit Monachus, ut colligitur ex ejus Actis apud Bollandum 27. Jan.

M

MADELGISILUS quis qualisve fuerit, incompertum est, ut patet ex Chron. Centul. lib. 3. cap. 29. To. 4. Spic. ubi ejus Translatio ex oppido Monasteriolo in Cœnobium Centulam memoratur.

MAGNOBODUS Episcopus Andegavensis duos habuit Vitæ scriptores, unum anonymum perantiquum, alterum Marbodum ejusdem sedis Episcopum. Anonymi lucubratio capitulis 32. constat. Magnobodus cap. 1. natus dicitur *in pago Andegavensi*. Parentes habuit *admodum exspectabiles inter concives, sub jure Hlotharii filii Chilperici consistentes*. *A S. LICINIO Andecavensium Episcopo, tertiario ablato cæsario, Ecclesiæ sanctæ institutione officiis* cap. 3. *Cum prædictus Pontifex Licinius in suburbio prælibatæ civitatis Andecavensis Basilicam in honore S. Joannis Bapt. a se constructam dedicare vellet, Magnobodum Romam direxit, ut Reliquias a summo Pontifice consequi mereretur, quibus Basilicam consecrare posset* cap. 5. Licinio mortuo successit *cum consensu Franc. Regis Dagoberti filii Hlotharii* cap. 6. Archidiaconum Pictavensis Ecclesiæ nomine AGERICUM dolore dentium liberavit: qui Agericus postea *eligitur Pontifex plebis Deo dignus & adlicens conspicitur* cap. 20. NIULFUM Abbatem *qui Cœnobium in quo S. Albinus olim Andecavensium Antistes corpore quiescit, secundum normam sacræ Religionis regere satagebat*, a podagra exemit cap. 27. *Basilicam construxit in honore gloriosi Martyris Saturnini primi Tolosanæ civitatis Episcopi & in honore omnium Martyrum plurimorumque Sanctorum, Monasterium summo apparatu ædificans, viros sub sancto proposito aggregare curavit* cap. 40. Obiit 17. *Kalend. Novemb.* anno circa 654. sepultus in modo dicta Ecclesia, quæ nunc S. Magnobodi, vulgo *Saint Mainbeuf* cognominatur, atque Collegiata.

MAXIMUS Abbas Limoniensis in pago Viennensi non exstat in Martyrologio Benedictino: pauca tamen de ejus Vita, quæ habetur apud Bollandum pluribus referta mendis observare juvat. *Ortus est in territorio Cadurcensi in villa Margarita anno 8. sub Brunechilde Regina*, patre Gundoberto, Maguelde matre. Conjugium aversatus, cum Ambrosio socio secessit *in locum super fluvio Olta*, vulgo *Olt* seu *Lot* dictum *subtus Rotsa*. Inde eductus conjugem assumere cogitur: sed sponsalibus contractis Viennam aufugit, ac postea se recepit *in Limoniacum Monasterium, situm inter montuosa loca super amne Rhodano, habens ex latere Aquilonis Limonis fluenta, & ab Occidente montem minorem Tarnitum* appellatum. Illic ignotus, Samsoni Abbati substituitur. Quare Eldebodi Regis cursoris jussu 4. *Nonas Iann. anno* 12. *Chlotharii Regis* necatus dicitur, eo quod absque ejus nutu Monasterii regimen acceperat.

MONTANA Abbatissa fere ignota est. Ejus Vita cum Actis S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis confunditur, ut Menardus noster in lib. 2. Observat. ad 1. Octob. observavit. Carolus Cointius ad ann. 659. num. 6. contulit utrinsque sanctæ Acta, quæ de verbo respondent.

N & O

NIVARDUS Episcopus Remensis laudatur in Actis S. Bercharii ad ann. 685. & apud Flodoardum lib. 2. cap. 7 quod Monasterium Altivillarense condiderit: at eum fuisse Monachum nuspiam legitur.

ODA vidua, Boggis (ut ajunt) Aquitaniæ Ducis relicta, an fuerit Monacha ex ejus Actis MSS. non constat. Et tamen apud Ægidium Aureæ-Vallis Monachū in Addit. ad Anselmum de Episc. Leod. cap. 10. *Monasterium Amaniense construxisse*, ibique in sanctu viduitatis proposito Deo servisse, ac requievisse dicitur. Colitur 23. Octob.

P

PALLADIUS Episcopus Autissiodorensis ex Abbate Monasterii S. Germani Autissiodorensis, tria construxit Monasteria, nempe *Monasterium Virginum, Monasterium S. Juliani Martyris, ubi ædificavit Basilicam alteram quam in honore sanctæ Dei Genitricis* MARIÆ *sollicavit, quod Monasterium Virginum esse constituit, quod ante ipsum infra muros civitatis parvo ambitu constructum, virorum fuisse certissimum est. Fecit & Basilicam prope muros civitatis in honore S. Eusebii Vercellen-*

cellensis Pontif. & Martyr, quod etiam Monachorum esse constituit: quo in Basilica sepultus est. Vixit temporibus *Dagoberti Regis*, ut ex Hist. Pontif. Autissiod discimus.

Paulinus Episcopus Eboracensis commendatur apud Bedam in Hist. lib. 2. cap. 9. & seqq. maxime quod Northanumbrorum Regem cum Rege suorum Edwinum ad Christi Fidem adduxerit. Is Mellito subsidiarius a Gregorio M. in Britanniam missus, ut patet ex Beda lib. 1. cap. 29. Episcopus sacratus est Eboraci an. 625. ex lib. 2. cap. 9. anno vero 633. creatus est Eboracensis Episcopus cap 20. mortuus an. 644. ex lib. 3. cap. 14. *Iduum Octob.* Eum fuisse Monachum probabile, at exploratum non est.

R

R*aineldis* Virgo & Martyr in Belgio non videtur fuisse Monacha, uti nec S. Gudila ejus soror. Lege Molanum in Natal. SS. Belg. ad 16. Julii.

* *Reolus* Episcopus Remensis, *qui neptem S. Nivardi decessoris sui, filiam Childerici habuit uxorem, filium suum nomine Gedeonem de nepte S. Nivardi susceptum, in Altivillarensi Monasterio Monachum fieri petiit*, inquit Frodoardus in Hist. lib. 2. cap. 7. & *rerum suarum partem ad idem Monasterium condonavit. Beatus autem Nivardus... exhortatus B. Reolum, Religionis ei suasit adsumere habitum.* Cetera ejus gesta lege apud eumdem Auctorem cap. 10. ubi dicitur *construxisse Monasterium Orbacense*, diœcesis Suessionensis recens Congregationi nostræ unitum, *in loco quem promeruit dono Regis Theoderici*: atque *impetrasse a Monasterio Resbacensi sex Monachos, qui regimina sanctæ Regulæ ibidem tenerent, & alios ea docerent. Ex quibus unum Leudemarum nomine in eodem loco Abbatem constituit.* Interfuit subscripsitque Synodo Rotomagensi sub S. Ansberto Antistite eoru circa 689. ac post annos paucos decessit.

* *Rodingus* Abbas primus Bellilocii, in finibus Campaniæ & Lotharingiæ ex Monacho Theologiensi; Regulam S. P. N. Benedicti quam in Cœnobio Theologiensi didicerat, in Bellilocensi Monasterio servari voluit, ut legitur in ejus Vita MS. quam ex Bellilocensi Monasterio RR. PP. Benedictini Congregationis S. Vitoni subjecti exspectamus. Interim legendus Menardus lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad 17. Septemb. ubi S. Rodingi, vulgo *S Rouyn* gesta perstringit.

Rudbertus Episcopus Salzburgensis Sæculo sequenti.

S

S*alvius* Episcopus Ambianensis confunditur a nonnullis, imo et ab ipsius Vitæ scriptore apud Bollandum die 11. Febr. cum Episcopo Albigensi, dum ea quæ Gregorius Turonicus Episcopus de Albigensi narrat lib. 7. cap. 1. eadem omnino Ambianensi tribuuntur. Honorato Ambianorum Episcopo successisse dicitur S. Salvius Theoderico Rege, Childeberti (ut Bollandus conjicit) filio, cujus Theoderici principatus cum Acharii Noviomagensis Episcopi Pontificatu male componitur. Nisi forte dicas Salvium vixisse principatu Theoderici Chlodovei II. filii, eumque esse qui subscripsit Concilio Rotomagensi sub Ansberto, nec proinde Honorato successisse. S. Salvii Reliquiæ religiose coluntur in Benedictino ejusdem S. Cœnobio apud Monasteriolum, *S. Saulve de Montreuil* appellato, quod ab eodem viro sancto ædificatum videtur. Lege Menardum lib. 2. Observ. ad 11. Janu.

Sebbus Orientalium Saxonum Rex, pluribus laudatur a Beda lib. 3. Hist. cap. 30. Vitam privatam & Monachicam *cunctis Regni divitiis præferens, si non obstinatus conjugis animus negaret, relicto Regno subisset. Infirmitate correptus permaxima qua & mortuus est, venit ad Antistitem civitatis Londoniæ, nomine Valdhere, & per ejus benedictionem habitum Religionis quem diu desideraverat accepit.*

* *Sethrida & Ethilberga* una post alteram Abbatissæ Eboracenses, laudantur apud Bedam lib. 3. cap. 8. S. Sethrida inscribitur in Supplement. Martyrol. Gallicani die 10. Janu. quo Bollandus de ea agit.

* *Severinus* Monachus Tiburtinus Kalendis Novembris celebratur in Martyrol. Benedict. Acta illius desiderantur, inquit Ferrarius in Catal. SS. Ital. corpus vero in majori S. Laurentii Ecclesia Tiburi sub ara adservatur.

Sigebertus Rex Orientalium Anglorum laudatur a Beda lib. 2. cap. 15. & lib. 3. cap. 18. & 19.

T

* T*Etricus* ex Abbate Monasterii S. Germani Autissiodorensis Episcopus, *fuit temporibus Romanorum Præsulum Leonis, Benedicti, Johannis, Cononis, Sergii, sub Childeberto juniore Franc. Rege. Qui appellatus est justus, vir mitissimus & omni bonitate ornatus. Hic beatus vir primo anno ordinationis suæ habito Concilio constituit, qualiter Abbates vel Archipresbyteri in Ecclesia S. Stephani Divinum persolverent officium.* Ab Archidiacono suo nomine *Ragenfredo, dum sopore resolutus quiesceret, gladio verberatur, martyrio vitam finivit 15. Kal. April. & sepultus est cum summa devotione Fidelium in Basilica S. Eusebii Mart.* Lege librum de Episc. Autissiod. To. 1. Bibl. Labbeanæ.

* *Theodardus* Episcopus Trajectensis, S. Remacli discipulus & in Sede Trajectensi successor, cum Childericum Regem ad repetendas Ecclesiæ suæ res, quas nonnulli invaserant, adiret, ab illis necatus est in Alsatia, nempe in saltu Benvalt prope Nemetum, in sicura commisso. Isthic duo luminaria divinitus emicuisse, & mulieri cæcæ lumen fuisse restitutum legitur. Hæc sola notatu sunt digna in ejus Actis apud Surium ad 10. Septemb. ubi additur membra ejus per S. Lambertum in Tungrorum civitatem relata fuisse. Lege Acta S. Lamberti Sæculo proximo.

* *Theorithgita* seu Tuichgyth Monacha Berecingensis in Orientali Saxonum provincia, laudatur apud Bedam lib. 4. cap. 9.

Thurianus Episcopus Dolensis, *in Britannia minori est exortus juxta Monasterium Vellone nuncupatum, quod subditum est potestati Monasterii S. Samsonis.* Dolum ubi S. Samsonis corpus quiescebat profectus, litteris instructus, a Tirmailo Clericis præficitur, ajusdem successor futurus. Jam Episcopus Rivallum qui Monasterium & Ecclesiam S. Maochi flammis absumpserat, ad pœnitentiam adducit. Moritur III. Iulii. Lege ejus Acta apud Surium, eruta a Bibliotheca Monasterii S. Germani Pratensis, ubi S. Thuriavi corpus a Nortmannorum tempore quiescit.

Tilbe Virgo & Sanctimonialis Dormancestriæ in Martyrol. Anglo-Bened. laudatur die 6. Martii.

V

V*Aleria* Virgo & Abbatissa præfuit Monasterio S. Petri, quod struxit S. Vindicianus Episcopus in pago Cameracensi ad Scaldim in Hunulfi-curte, inquit Molanus in Nat. SS. Belg. ad 8. Octob.

Vunefrida Virgo Regia, ob tuendæ castitatis votum martyrio affecta pluribus laudatur in Martyrol. Anglo-Bened. die 3. Novembr.

Vuinebaudus Abbas Trecassinus natus fuit in vico Nogento diœcesis Trecensis. Adolescens solitariam vitam amplexus, in notitiam venit *Gallomagni* Episcopi Trecassini ac mortuo *Audorico* Abbati suburbani Monasterii S. Lupi suffectus est. S. Lupum Senonum Antistitem in exsilium a Chlothario Rege ejectum opera sua revocavit. Mortuus est 8. Idus Aprilis anno circa 623. prout ejus Acta apud Camuzatum in Promptuar. testantur faciunt. Monasterio S. Lupi cui præfuit a Nortmannis everso, alia Ecclesia S. Lupi nomine dicta intra urbis muros constructa est, quam primo Canonici sæculares, tum ab anno 1104. Canonici Augustini occuparunt.

KALEN-

KALENDARIUM SANCTORUM, QUORUM ACTA in hoc secundo Sæculo Benedictino exhibentur.

Januarius.

1. Viennæ in Galliis S. Clari Abbatis, pag. 463
In insula Germanica apud Trecas S. Frodoberti Abbatis Cellensis, 599
2. In Monasterio Bobiensi S. Bladulfi Monachi, Ibid.
3. In Lenconaensi S. Blitmundi Abbatis, 78 & seqq.
6. In portu Bononiensi S. Petri Abbatis Cantuariensis, 1
7. Apud Lemovices in Monasterio Sollemniacensi S. Tillonis Conf. 954
8. Caletis in Monasterio Fiscamnensi S. Vvaningi Conf. 932
9. Cantiæ in Monasterio S. Petri, S. Adriani Abbatis, 985. & seqq.
10. Romæ S. Agathoni Papæ, *inter prætermissos.*
11. Ambianis S. Salvi Episcopi, *inter prætermissos.*
12. In Monasterio Vviremuthensi S. Benedicti Biscopi Abbatis, 961
16. In Perronensi S. Fursei Abbatis Latiniacensis, 286
17. Bituricis S. Sulpicii Episcopi cognomento Pii, 157
18. In Monasterio Luxensi S. Deicoli Abbatis, 95
23. Toleti Hildefonsi Episcopi, 493
25. Arvernis SS. Martyrum Præjecti Episcopi, & Amarini Abbatis, 611
27. Lichafildiæ in Anglia S. Sexvulfi Episcopi, 724 990
28. In Monasterio Kalensi S. Balthildis Reginæ, 742
In Melbodiensi S. Aldegundis Abbatissæ, 773

Februarius.

2. Cantuariæ S. Laurentii Episcopi, 56
3. Cellæ ad Mosam S. Hadalini Confess. 972
In Monasterio Eliensi S. Vverburgæ Abbatissæ, 724 729. 735. 736
5. In Elnonensi S. Andreæ Abbatis, 679
6. Ibidem S. Amandi Trajectensis, 678
8. Verodunii in Gallia S. Pauli Episcopi, 257
9. In Monasterio Altimontensi in Hannonia S. Ansberti Episcopi Rotomagensis, qui ibidem exsul decessit, 1002
In Anglia S. Trumvvini Pictorum Australium Episcopi, 844
13. In Monasterio Eliensi S. Ermenildæ Abbatissæ, 735. 736
18. Toleti S. Helladii Episcopi, 127
23. In Monasterio Melbodiensi S. Aldetrudis Abbatissæ, 780

Martius.

2. In Anglia S. Ceaddæ Episcopi Merciorum & Lindisfarorum. *V. Indicem* 1.
3. In Anglia S. Ovvini Monachi, 724 727
5. Arelate in Gallia S. Virgilii Episcopi, 52
7. In Monasterio Girvensi S. Eastervvini Abbatis, 965. 966
10. In Bobiensi S. Attalæ Abbatis, 115
In Latiniacensi S. Emmiani Abbatis, 624
15. In Habandensi S. Mactefledis Abbatissæ, 124
16. In Hamaticensi S. Eusebiæ Abbatissæ, 944
18. In Nivialensi S. Gertrudis Abbatissæ, 442
20. Farnæ insulæ S. Cuthberti Episcopi & Anachoretæ, 841
25. Pistorii SS. Barontii & Desiderii Conf. 792
In Maricolensi Monasterio S. Humberti Conf. 767
27. In Dervensi S. Berchari Abbatis, 797
Oratorii apud Bellovacos S. Angadrismæ Abbatissæ, 578
29. Luxovii S. Eustasii Abbatis, 108

Aprilis.

9. In Monasterio Castrilocensi S. Vvaldetrudis Abbatissæ, 830
19. Gandavi in Cœnobio Blandinio S. Florberti Abbatis, 383. 387. 388. 438
24. Cantuariæ S. Melliti Episcopi, 84
26. Centulæ S. Richarii Abbatis. 176
30. Fontanellæ S. Erembarti Episcopi Tolosani, 578

Majus.

3. Perronæ S. Ultani Abbatis, 752
5. Mettis S. Vvaldradæ Abbatissæ, 58
Broilo Monasterio S. Mauronti Abbatis, 908. 909
6. Lindisfarnæ S. Eadberti Episcopi, 875. 876 896
7. In pago Oximensi sancti Serenici Confessoris, 547
8. In Monasterio Nivialensi S. Ittæ seu Iduberga, matris S. Gertrudis, 444. 445
9. Toleti S. Justi Episcopi. 138
12. Marcianis sanctæ Rictrudis viduæ & Abbatissæ, 899
20. Bituricis S. Austregisili Episcopi, 88
28. In Oie Campaniæ insula S. Godonis Abbatis, nepotis S. Vvandregisili, 516 517
30. Cellæ in Hannonia SS. Lamberti & Bellerii Monachorum, & S. Gisleni, discipulorum, 758

Junius.

6. In Monasterio S. Eugendi, S. Claudii Abbatis & Episcopi Vesontionensis, 1018
8. Mettis S. Chlodulphi Episcopi, filii S. Arnulfi, 998
15. In Monasterio Crispiniensi S. Landelini Abbatis, 837
22. Ibidem S. Domitiani Abbatis, 839. 840
23. In Monasterio Eliensi S. Ethildritæ Reginæ & Abbatissæ, 707
26. In Monasterio Fossatensi S. Baboleni Abbatis, 564
27. In Monasterio Crispiniensi S. Adelini Abbatis, 839. 842
30. Marcianis S. Clotsindis Abbatissæ, 904

Julius.

6. In pago Trevirensi S. Goaris Conf. 264
In Monasterio Eliensi S. Sexburgæ Abbatissæ, 724 729. 735
7. In Monasterio Eboriacensi SS. Earthongothæ & Edilburgæ 420
8. Herbipoli S. Kiliani Episcopi & Martyris cum sociis, 951
In Anglia S. Vvitburgæ Virginis, 709
14. Sonegiis in Belgio S. Vincentii seu Madelgarii Conf. 643
22. Fontanellæ S. Vvandregisili Abbatis. 302

Augustus.

1. Marcianis S. Jonati Abbatis, 900. 906. 912
8. Burdigalæ in Monasterio S. Crucis S. Mummuli seu Mummolini Abbatis. 845
12. In Monasterio Jotro S. Agilbertæ Abbatissæ, 466. 467
15. In pago Rameoli S. Balsemii nepotis S. Basoli, 62
16. In eremo Habendensi, S. Arnulfi Metensis Episcopi, 139
19. In Monasterio Bobiensi S. Bertulfi Abbatis. 150
20. Herio insula S. Filiberti Abbatis, 782
22. In Monasterio Vviremuthensi S. Sigfridi Abbatis, 848. 966
24. Coludi in Anglia S. Ebbæ Abbatissæ, 721. 851
25. In Monasterio Humolariensi S. Hunegundis Virginis, 977
29. In Monasterio Habendensi S. Adelphii Abbatis, 576
30. Resbaci S. Agili Abbatis, 301
In pago Briegio S. Fiacrii Conf. 572
31. In Monasterio Bobiensi S. Baboleni Abbatis, 564 567 & Monachorum Merovæ, Agibodi, Theodebaldi, Bandachatii & Leopardi, 152. & seqq.

September.

3. In Monasterio Lerinensi S. Aigulfi Abbatis, 627
In Stabulensi S. Remacli Episcopi Trajectensis, 468
6. Lauduni S. Chagnoaldi Episcopi. *V. Indicem* 1.
Monasterio Fussensi S. Magni Abbatis, 484
7. In Melbodii S. Madelbertæ Abbatissæ, 780
9. In Monasterio Sithivensi S. Audomari Episcopi Tarvennensis, 455
In Mailrosensi S. Boisili Præpositi, 848. 850
13. In Broilensi S. Amati Senonensis Episcopi, 900
In Luxoviensi S. Columbini Abbatis. 100. 108
15. In Gemeticensi S. Aicadri Abbatis, 914
17. In Bellilocensi S. Rodingi Abbatis, *inter omissos.*
22. Lauduni S. Salabergæ Abbatissæ, 405
24. In Monasterio Flaviacensi S. Geremari Abbatis, 455
25. Apud Lingonas in Monasterio Geminorum S. Ceolfridi Abbatis Vviremuthensis, 969

October.

1. Gandæ Monasterio S. Bavonis Conf. 378
2. Sarcingo vico Atrebatensi S. Leodegarii Episcopi Augustodunensis, 649
4. Parisiis S. Aureæ Abbatissæ, *inter omissos.*
6. Treviris in Monasterio Horreensi S. Modestæ Abbatissæ, 448
8. Corbejæ in Gallia S. Theodefridi Abbatis & Episcopi, *in nonnullis Martyrologiis MSS. die sequenti.*
9. Cellis Hannoniæ Monasterio S. Gisleni Conf. 755
10. In Monasterio Jotro S. Theodechildis Abbatissæ, 455
16. In Alamannia S. Galli Abbatis, 215
Noviomi in Gallia S. Mummoli Episcopi, 538. 539
17. Lauduni S. Antiudis Abbatissæ, 936
19. In Monasterio Blavianensi S. Desiderii Abbatis, *inter omissos.*
20. In Theologiensi S. Vvandeleni Abbatis, 259
21. In Fontanellensi S. Condedi Conf. 826

25. In

INDEX TOPOGRAPHICUS SANCTORUM

Secundi Sæculi Benedictini.

ITALIA.

GALLIA.

IN HISPANIA.

IN ANGLIA.

NO-

NOMINA AUCTORUM PRÆCIPUORUM,

Qui Secundi Sæculi Benedictini Acta scripserunt.

ADREVALDUS, Monachus Floriacensis, Caroli Calvi æqualis, scripsit historiam Translationis S. P. Benedicti in Galliam, pag. 338. Miracula in Gallia facta, 354. Vitam S. Aigulfi Abbatis, 657. An alius sit Adrevaldus ab Adalberto Monacho qui historiam Translationis S Benedicti composuisse dicitur, non satis constat. Certe in brevi Chronico Floriacensi apud Chesnium To. 3. Hist. Fr. pag. 355. *Adalbertus bonæ memoriæ Monachus* xi. *Kalend. Januarii memoratur obiisse anno* 853. quo Adrevaldus adolescere cœperat, ad annum fere 880. superstes.

ADSO Abbas Dervensis, anno 990. in itinere Hierosolymitano mortuus composuit Vitam S. Basoli, 62. & S. Berchari Abb. 798.

AIGRADUS Monachus Fontanellensis Vitam S. Ansberti Episcopi Rotomagensis litteris mandavit sæculo 8. pag. 1002.

AIMOINUS Monachus Floriacensis historiam Translationis S. P. Benedicti metrice post annum millesimum scripsit, 344.

ALBINUS Alcuinus Flaccus Vitam S. Richarii Abbatis expolivit, 178.

BAUDEMUNDUS Monachus Elnonensis Vitam S. Amandi præceptoris sui exaravit, 679

BEDA Venerabilis S. Cuthberti Vitam descripsit soluta oratione, 845. & stricte, 878. item historiam Abbatum Monasterii sui, scilicet Benedicti Episcopi, &c. 961. Vitam sancti Theodori Cantuariensis, 985.

BONIFACIUS, alius a S. Bonifacio Episcopo Maguntino, Vitam S. Livini Episcopi, 419.

DONATUS Diaconus Ecclesiæ Mettensis Vitam S. Trudonis Conf. 1022.

FLORENTIUS Presbyter Tricassinus Acta S. Rusticulæ Abbatissæ Arelatensis, 130.

FRODOARDUS Canonicus Remensis, dein Monachus, ut constat ex Epistola Adelagi Bremensis Archiepisci ad ipsum, metrice condidit Acta S. Columbani, 26. Attalæ, 129. Bertulfi, 152.

FULBERTUS Monachus Rotomagensis scripsit Vitam S. Aicadri Abb. 914.

HILDEGARIUS Episcopus Meldensis Vitam S. Faronis Episc. 584.

HUCBALDUS Monachus Elnonensis desinente sæculo 9. scripsit Vitam S. Rictrudis, 890. Lege quæ de eo diximus pag. 679. & Frodoardum lib. 4. Hist. Rem. cap. 9.

INGELRAMNUS Abbas Centulensis sæculo 10. cecinit gesta S. Richarii Abbatis, 189.

JOANNES Abbas Gorziensis Vitam S. Glodesindis 10. exornavit, 1040.

JONAS Monachus Bobiensis scripsit Vitam S. Columbani præceptoris sui, 3. Eustasii Abb. 108. Attalæ, 115. Bertulfi, 150. Burgundofaræ, 420. Alius est JONAS qui Vitam S. Hucberti Episcopi Leodicensis; alius item JONAS Monachus Fontanellensis qui Acta S. Vulframni dictavit. Denique alius JONAS qui Caroli Calvi Notarius fuit Tomo 4. Spicil pag. 496. Jonas S Columbani discipulus, patria Segusianus, ut patet ex Vita S. Attalæ pag. 118 in Vita S. Vualarici Abbatis cap. 6. dicitur JONAS *Abba vir magnus, eloquentia plenus, dictandi peritus*: ne idem non immerito videatur esse cum Jona illo, qui Acta S. Joannis Abbatis Romanensis interpolavit. Scribebat Jonas paullo post mortem S. Bertulfi, ut constat ex Præfatione in Vitam S. Columbani; & quidem Eligio jam Episcopo, ex Vita S. Eustasii num. 17.

JULIANUS Episcopus Toletanus S. Hildefonsum Episcopum laudavit, 494.

LIVINUS Episcopus sanctus & Martyr Epitaphium S. Bavonis cecinit, 387.

MILO Monachus Elnonensis principatu Caroli Calvi Supplementum Vitæ S. Amandi adjecit, 688.

ODO Abbas Cluniacensis & Floriacensis Sanctus Sermonem de Translatione S. P. Benedicti habuit, 348.

RAINERUS Monachus Caltensis Vitam & miracula S. Gisleni Confess. medio sæculo 11. scripsit, 755. 756. 763.

THEODERICUS Abbas Trudonianus exornavit Acta S. Bavonis, 378. & S. Trudonis, 1022.

THEODORI fetus de sancto Magno spurius est, 424.

THOMAS Eliensis Monachus Vitam S. Edeldritæ consarcinavit, 363.

VALERIUS Abbas S. Fructuosi Episc. Bracarensis Vitam descripsit, 556.

URSINUS S. Leodegarii Episc. Augustodunensis, 668.

VVALAFRIDUS Strabus Vitam & miracula sancti Galli, 215.

VVANDALBERTUS Acta & miracula sancti Goaris Anachoritæ, 269. 276.

Zixilanes Episcopus Toletanus Vitam sancti Hildefonsi Episcopi, 495.

Digitized by Google

SI peregrinas palmas extraneasque victorias & coronas ac transmarinos triumphos tanta nos oportet sedulitate venerari, ut quod alienum est locis, nostrum faciamus officiis; & illud quod includitur sepulcris, sit commune suffragiis: Quanto nos impensius convenit in eorum recordatione *fervere studio, excubare famulatu, quibus multiplicem Religio venerationem, Ecclesia honorem,* Ordo *charitatem? ut sicut eorum per unius parentis gremium jure nascendi cognati sumus, ita nobis erga nos pietatis & gratiæ privilegium vindicemus, atque ad eos fidei devotione* & imitatione *prius accedamus: ut quorum esse* discipuli *gratulamur in terris, cum his municipatum habere mereamur in cælis.* Eusebius Gallicanus Episcopus in homilia de SS. Martyr. Ephipodio & Alexandro Tom. 5. Bibl. PP.

SEmper quidem opera-pretium fuit illustres Sanctorum describere Vitas, ut sint in speculum & exemplum, ac quoddam veluti condimentum vitæ hominum super terram. Per hoc enim quodammodo apud nos etiam post mortem vivunt, multosque ex his qui mortui sunt, ad veram provocant & revocant vitam. Verum nunc maxime id requirit charitas sanctitatis, & nostra plane ætas inops virorum. S. Bernardus Prol. in Vitam S. Malachiæ.

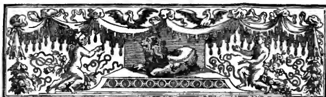
ACTA

ACTA
SANCTORUM
ORDINIS
S. BENEDICTI.

SÆCULUM SECUNDUM,

Quod est a CHRISTO nato Septimum.

Digitized by Google

SANCTI PETRI

ABBATIS CANTUARIENSIS

ELOGIUM HISTORICUM.

CIRCA AN. 608
6. Januarii.

I. *USPICATO a* PETRO *S. Petri Cantuarienſis Abbate primo ducimus ſecundi iſtius Sæculi initium*. GREGORIUS *Pontifex dignitate & cognomento Magnus anno ab Incarnatione Domini* 596. Divino admonitus inſtinctu, *inquit Beda in Hiſt. lib.* 1. *cap.* 23. miſit ſervum Dei AUGUSTINUM & alios plures Monachos timentes Dominum, *quorum e numero* PETRUS *erat*, prædicare verbum Dei genti Anglorum. *Poſtea vero quam Auguſtinus ab Antiſtite Arelatenſi* Archiepiſcopus genti Anglorum ordinatus eſt, reverſus Britanniam, miſit continuo Romam Laurentium Presbyterum & Petrum Monachum, qui B. Pontifici Gregorio gentem Anglorum Fidem Chriſti accepiſſe, ac ſe Epiſcopum factum eſſe referrent: ſimul & de eis quæ neceſſaria videbantur quæſtionibus ejus conſulta flagitans. Nec mora, congrua quæſtionibus reſponſa recepit, *quæ idem Auctor cap.* 27. *refert. Inde intelligitur quanta apud Auguſtinum eſſet Petri exiſtimatio, quem tali legationi miniſtrum adhibuit*. *Petrus cum Auguſtino in Angliam miſſus, Romam legatur.*

2. At Auguſtinus, *ſubdit Beda cap.* 33. ubi in Regia civitate ſedem Epiſcopalem accepit, recuperavit in ea Regio fultus adminiculo Eccleſiam, quam ibi Romanorum antiquorum Fidelium opere factam fuiſſe didicerat, & eam in nomine S. Salvatoris Dei & Domini noſtri JESU-CHRISTI ſacravit, atque ibidem ſibi habitationem ſtatuit & cunctis ſucceſſoribus ſuis. Fecit autem & Monaſterium non longe ab ipſa civitate ad Orientem, in quo ejus hortatu ETHELBERTUS Eccleſiam BB. Apoſtolorum Petri & Pauli a fundamentis conſtruxit, ac diverſis donis ditavit: in qua & ipſius Auguſtini & omnium Epiſcoporum Dorovernenſium ſimul & Regum Cantiæ poni corpora poſſent. Quam tamen Eccleſiam non ipſe Auguſtinus, ſed ſucceſſor ejus Laurentius conſecravit. Primus autem ejuſdem Monaſterii Abbas PETRUS Presbyter fuit, qui Legatus Galliam miſſus, demerſus eſt in ſinu maris qui vocatur Amfleat, (*nunc* Ambleteau, *opidum Bononiæ portum obtendens*) & ab incolis loci ignobili traditur ſepulturæ. *Fit Abbas S. Petri Cantuar. Mergitur oceano.*

3. Sed omnipotens Deus ut qualis meriti vir fuerit demonſtraret, omni nocte ſupra ſepulchrum ejus lux cœleſtis apparuit: donec animadvertentes vicini, qui videbant ſanctum fuiſſe virum qui ibi eſſet ſepultus, & inveſtigantes unde & quis eſſet, abſtulerunt corpus, & in Bononia civitate juxta honorem tanto viro congruum in Eccleſia poſuerunt. *Luce cœleſti ejus ſepultura illuſtratur. Bononiæ ſepelitur.*

4. *Juvat hoc loco referre quæ* GOTCELINUS *Cantuarienſis Monachus in lib.* 2. *Tranſlationis S. Auguſtini MS. cap.* 28. *de Petro commemorat in hunc modum*. Ethelbertus primum Abbatem huic ſancto contubernio a ſanctis inſtitutoribus ſuis

CIRCA AN. 608 6 Januarii. suis clectum præfecit PETRUM, quem in facra legationis obedientia martyrialiter mari fubmerfum & ejectum ætheræ lucis radius fingulis noctibus defuper affufus oftendit civem fupernum, donec digniori loco habeat fepulchrum. Requiefcit celebriter Bononiæ in Ecclefia Canonicorum, ubi nuper factum prodigium videtur memorandum his, adeo qui ignotis Sanctis derogant in exemplum. Loci Æedituus ipfius fanctum corpus de Ecclefia ejecit in cimiterium, indignatus in Ecclefia honorari quem ipfe nefciffet, cum etiam nefciret quantus effet quem inhonoraffet. Qui cum cenferet priores fuos qui Sanctum fic honoraverant erraffe, fuo potius captus eft errore. Sequenti enim nocte cum lecto recubans arrogaret fe magnifice feciffe, qui Ecclefiam purgaffet a tam ignobili funere, fupervenit ei repente Abbas in cuculla & cambutta * vifus manifefte. Quem increpans adfpectu terrifico ac minaci: Adeone, inquit, placet tibi quod me de Ecclefia projecifti? Interrogante Æedituo exterrito quis effet; Abbas, ait, fum nomine Petrus, qui adfto Deo Sanctus inter Sanctos in cœleftibus. Unde nunc fcies quem elaboraveris ante deftituere quam cognofcere. Infequitur minas effera multa, percutit ac percutit ipfa quam manu geftabat paftorali virga, ferit caput, tundit latera, conquaffat omnia membra: tandem illo femimortuo & immobili relicto divinus ultor abfceffit. Cumque Matutinæ ufque in ortum folis morarentur fonitore damnato, nec effet qui pulfantibus & clamantibus aperiret, tandem infractis oftiis ad contritum prorupere, auditaque ab eo querulofa caufa fufceptum linteo exportavere, poftera die mortuum in cimiterio fepelire de fratre gementes: Sanctum vero de ipfo cimiterio honorifice receptum in Ecclefia recondidere, tanto prodigio proditum gaudentes. Hujus fidei teftis eft hefternus Abbas SCOLLANDUS, qui tunc aderat cum hæc recenter facta celebrarentur.

Æedituum fibi injurium fecit. — * id eft, pedo paftorali.

Scollandus Abbas quis? 5. *Hactenus Gotcelinus coævus Scollando, qui Scollandus tefte Orderico in Hift. lib. 4. ad ann.* 1069. Cœnobio B. Petri Apoftolorum Principis quod Anglorum primus Doctor conftruxerat Auguftinus, famofus Abbas, fcientia & bonitate pollens prælatus eft. Hic ex nominato ftemmate in Normannia natus, in Monte Michaelis Archangeli ad periculum maris regulariter educatus, ad emendationem morum Cantuariis a Normannis eft prælatus.

Status Monafterii S. Petri. 6. *S. Petri Monafterium in Orientali Cantuariæ fuburbio fitum, olim florentiffimum fuit, ante fæculum XI. S. Auguftini dictum, æmulum Ecclefiæ Cathedrali S. Salvatoris, cui æque adjunctum erat Benedictinorum Cœnobium quod Henricus VIII. diffipavit. Nec meliorem fortem obtinuit S. Petri feu S. Auguftini fuburbanum Monafterium, cujus pars maxima ruinis involuta, reliqua in ædes regias conversa, uti Bollandus adnotavit, qui S. Petri Abbatis natalem cum Martyrologio Anglicano & Ferrario confignat* 8. *Id. Januarii, cum in Martyrologio Benedictino & apud Molanum* 3. *Kalend. Januarii collocetur. Forte hic Translationis, ille obitus dies adfignandus. Petro in regimen fuburbani Monafterii Cantuarienfis Joannes Abbas jam fucceſſerat anno Phocæ Imp.* 8. *Chrifti* 610. *ut conftat ex litteris Bonifacii Papæ IV. a Clemente Reynero in Apoftol. Bened. recitatis, & a Beda venerabili in lib.*2. *Hift. cap.*4. *laudatis. Anno proinde circa* 608. *Petri obitum collocamus, quem Auguftino paullulo fupervixiffe veri fimile eft.*

AN. CHR. 615 21. Novem.

VITA SANCTI COLUMBANI ABBATIS.

Auctore JONA Monacho Bobienfi fere æquali.

Collata cum diverfis Codicibus MSS.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Habes hic, Lector, de S. Columbano plurimorum Patre Monachorum jam a Surio editam JONÆ *Monachi Bobienfis lucubrationem, ac* FRODOARDI *Carmen numquam vifum: habes & librum Miraculorum ejufdem Columbani, quem ex apographo S. Mariani Autiffiodorenfis a noftro Georgio Viollio Sacerdote defcriptum, atque ad exemplar Ciftercienfium ab erudito Jacobo Lannojo collatum nunc primum vulgamus.*

2. De

2. De Jona Monacho & Frodoardo in istius Sæculi Præludiis satis dictum. Illud hoc loco observare convenit, Jonæ lucubrationes in MS. Cod. Compendiensi distinctas esse in libros tres, quorum primus Vitam S. Columbani, secundus B. Attalæ Gesta, tertius Parthenonis quod Evoriacas dicitur Virgines illustres commendat, cui libro continenter Vita S. Bertulfi adjuncta est. Verum Jonas in subjecto Prologo opus suum dividit in libros duos. Primus beati COLUMBAE seu Columbani gesta perstringit, secundus discipulorum ejus ATTALI & EUSTASII vel ceterorum quos meminimus, *inquit*, Vitam differt. *Quos inter numerat Burgundofaram in lib. 1. seu in Vita S. Columbani num.* 50. de qua (*Jonæ verba sunt*) postea in subsequentibus narrabimus. *Et initio Vitæ Burgundofaræ:* Meminisse velim Lectorem, *ait Auctor*, me superius fuisse narraturum pollicitum de Cœnobio supramemorato Burgundofaræ, quod Evoriacas vocant, *&c. Ex quibus apparet eos errare, qui Burgundofaræ Vitam Bedæ auctori tribuunt. Ista Jonæ opuscula exhibere continuo serio nobis haud licuit, qui Sanctorum Acta quo quisque decessit anno referre propositum habemus. Lectorem ea de re monuisse sufficiat.* AN.CHR. 615 21. Novem.

3. Præter Jonæ fetum de S. Columbano, legimus aliam ejusdem Sancti Vitam Anonymi opera compendiosius scriptam, a Jona discrepantem quibusdam in locis, quæ pro narrationis opportunitate citato Anonymo suggeremus.

4. Liber Miraculorum Vitæ S. Columbani subjectus, exaratus est a Monacho Bobiensi, qui Hugonis Regis tempore paullo post Berengarium ejus decessorem, nimirum Sæculo X. se vixisse capp. 7. & 9. profitetur. In illis Miraculis nonnulla reperies notatu haud indigna. De S. Columbani Regula & Instituto legesis Præfationem huic Tomo præmissam.

PROLOGUS AUCTORIS AD BOBOLENUM & WALDEBERTUM Abbates.

1. D*OMINIS eximiis & sacri culminis regimine decoratis religionisque copia fultis* BOBOLENO *&* WALDEBERTO *Patribus* JONAS *peccator*. Memini me ante hoc ferme triennium Fratrum conniventia flagitante, vel B. BERTULFI Abbatis imperio jubente cum apud eos Apenninis ruribus vacans in Ebobiensi *a* Cœnobio morarer fuisse pollicitum, ut almi Patris COLUMBANI meo studerem stilo texere gesta: præsertim cum hi qui eo fuerunt in tempore, & penes ipsum patrata viderunt, quamplurimi penes vos superstites sint, qui nobis non audita sed visa narrarent, vel quæ etiam nos per venerabiles viros ATTALAM & EUSTASIUM didicimus: quorum primus Ebobiensis, secundus Luxoviensis Cœnobii, quo vos Præsules exsistitis *b*, ejus successores fuerunt, qui Magistri Instituta suis plebibus *c* servanda tradiderunt. Quorum vitam utcumque quivimus in postmodum deprompsimus seu plurimorum quos cluentia memorabiles reddidit. Auctoris fides.

2. Sed quæ prædictorum Fratrum agapis vel Patris prædicti præcepto conjiciens rebar liquido exuberari, multum me ego ad hoc opus imparem reperio. Si enim me in hoc opere nequaquam indignum judicassem, olim jam ad ea texenda temerario quamvis conatu aggressus fuissem. Quamquam me & per triennium Oceani per ora vehat & scabra lintris adacta, has quoque scatens molles sectando vias madefacit sæpe & lenta palus Elnonis plantas ob venerabilis AMANDI Pontificis ferendum suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores Evangelico mucrone coercet. Erit tamen commissi operis, venerandi Patres, vestri arbitrii cultus, ut si aliqua minus rite prompta decore facunditatis caruerint, vestris phaleramentis decorentur, ut legentibus apta fiant, ne dum meam imperitiam in eloquio exhorrent, cum dictis facta non exæquentur, Sanctorum virtutes fastidiose ferendo non imitentur: & cum ad paratum opus ovantes manum tetenderint, mox sentium asperitate cruentatam nitantur subtrahere. Quibus dicendum est nantes solere post ima gurgitum fractis viribus ripæ redditos, cum alia defuerint subsidia, festino conamine sentes apprehendere, & divitum fauces cum aliæ dapes redundent, sæpe agrestia desiderare; & ple-

a Ita scribunt antiqui codd. MSS. pro quo libri editi præferunt Bobiense. Est autem Bobium Monasterium, multorum Cœnobiorum caput, positum in Alpibus Cottiis provincia Italiæ ad amniculum cognominem, longe a flumine Trebia & Apennino, abestque ab urbe Ticino millia passuum 40. quo in loco accrevit opidum Episcopali Sede a Benedicto VIII. illustratum: Monasterium vero Congregationi Cassinensi, alias S Justinæ unitum est. Lege Italiæ Sacr. Tomum 4. ubi de Episc. Bobiensibus.

b Nempe Bobolenus post Bertulfum Attalæ successorem Bobio, Waldebertus post Eustasium Columbani successorem Luxovio præerant. Eorum Acta consule infra.

c Id est discipulis, quo nomine Jonas non raro Monachorum multitudinem appellat.

AN.CHR. 615 plerosque musicorum omnium, organi scilicet, psalterii, cytharæ melos aures opletas, mollis sæpe avenæ modulamini auditum accommodare.

21.Novem. 3. Et si me quempiam laudare repererint qui adhuc superis [a] junctus sit, non me adulatorem putent, sed rei bene gestæ dissertorem, nec favere cuiquam panegyrico carmine, sed digna memoriæ commendare. Nec adeo * quisquis superest, tumefcat, si a me largita conditoris dona narrata videat, ne elationis stimulo sinceræ mentis soliditatem corrumpat. Nulli quippe dubium est, quod adulator polluat mentes decore plenas virtutum, sicut ad Israel per Isaiam Dominus loquitur: *Popule meus, qui beatum te dicunt, ipsi te decipiunt, & viam gressuum tuorum dissipant*. Sapientem enim, ut vulgo dicitur, falsa laus increpat, vera ad meliora tendere provocat. Adornet ergo eos in eo quod bene gesserunt fama laudabilis, increpent ne maculet amittendo fervorem tepor vituperabilis. Caveant alii si dignum imitatione quid gesserint, ne sibi impostmodum perniciosæ elationis damna attrahant ex commemoratione patratæ virtutis.

Auctor adulationis suspicionem a se removet.

* forte ideo

Isa. 3.

Opus in duos libros partitur.

4. Inserimus ergo illa quæ a veris assertoribus experti sumus fuisse patrata, & prætermittere negligentiæ deputavimus; multaque prætermissa quæ ex toto nequaquam meminimus, & pro parte scribere nullatenus ratum duximus. Quæ sunt ergo posita duobus libellis intercidi, ut uno volumine legentibus fastidium amputarem. Primus B. COLUMBÆ gesta perstringit, secundus discipulorum ejus ATTALI & EUSTASII, vel ceterorum quos meminimus vitam edisserit. Ergo ea vestro libramine pensanda censemus, ut a vobis sagaci examinatione probata, a ceteris ambiguitatem pellant. Nam si quippiam aliquis non rite distinctum, ac de industria corrupta reperit, rejicienda judicabit: præsertim si doctorum facundia fultus, affatim scientia oppletus abundet. Noverit tamen nos non ad hoc vestigia tendere, ut nos putemus doctorum gressibus coæquari. Illi rore eloquentiæ madentes virides campos flore pinxerunt, nobis vix arida tellus arbusta gignere novit. Illi ditis balsami lacrymam ex Engaddi, floresque aromatum ex Arabia *; nobis ex Hibernia [b] vix butyrum pinguescit. Illi piper nardumque sumunt ex India, nobis pennifera juga, Apennina juga, quo zephiris rigescunt frigore flabris, vix tandem saliuncam præbent. Illi pretiosi lapidis varietate gloriantur, nobis temerarium videtur Galliæ succino gloriari. Illi poma palmarum magnopere peregrina dirigunt, nobis Ausoniæ * juxta Poetam sunt mitia mollis castaneæ poma. Valete almi Patres veri vigoris atque roboris, Deo dicati æterno. Amen.

* Supple habent.

PRÆFATIO.

5. RUTILANS, atque eximio fulgore micans sanctorum Præsulum atque Monachorum doctrina, Patrumque sollertia, nobilium virorum condidit Vitas doctorum, scilicet ut posteris alma redolerent priscorum exempla. Egit hoc a sæculis rerum Sator æternus, ut suorum famulorum famam commendaret perennem ut relinqueret futuris sæculis de præcedentium meritis, vel imitanda exempla vel memoriæ commendanda, & ut ventura soboles gloriaretur de præcedentium meritis. Quorum Beatus Athanasius Antonii, Hieronymus Pauli & Hilarionis, vel ceterorum quos cultus bonæ vitæ laudabiles reddebat; Posthumianus vero, Severus, & Gallus Martini egregii Pastoris nostris eorum memoriam dimisere sæculis: plerique aliorum, quos aut fama, aut bonorum exempla operum, vel virtutum monimenta commendaverunt, ut sunt columnæ Ecclesiarum, Hilarius, Ambrosius, Augustinus, qui inter tot sæculi turbines, & fluctuante mundo statum Ecclesiæ sustentarunt, ne flatu adversante iniquo, hæreti-

Deus Sanctis Vitæ suæ Scriptores providit.

[a] Eadem dictione Jonas utitur infra num. 18. & in Vita S Eustasii num.9. necnon in Vita S. Burgundofaræ cap. 2. Retinenda proinde est, nec ullatenus mutanda, ut nonnullis videtur. *Superos* Jonas intelligit superstites homines seu vivos, qui comparatione eorum qui jacent in tumulis, *superi* appellari possunt. Unde idem Auctor in Vita S. Burgundofaræ cap. 9. de Leudeberga obitu agens, *Superos*, inquit, *linquens auras, ad æterna gaudia est provecta*.

[b] Non quod Jonas ex Hibernia prodierit, ut nonnulli putaverunt, sed quod magistros Hibernos habuerit. Eum enim Segusia Liguriæ civitate ortum esse constat ex Vita S. Attalæ ab ipso scripta, quam ad an. 627. referemus.

reticorum procella quatiente, veram Fidem hæretica adversitas macularet. Quorum nos exempla, temerario licet conatu secuti, nec meritorum supplemento, sed fidei favore suffulti, non elucubranti scientiæ fonte referti, tanti Patris nostri vitam sæculis refulgentem sequentibus cupimus enarrare. Erit tamen nostrorum arbiter dictorum virtutum Largitor immensus, qui illi & gratiæ suæ munera & vitæ perennis largitus est coronam.

AN.CHR. 615 21.Novem.

INCIPIT VITA.

6. COLUMBANUS igitur qui & COLUMBA dicitur, ortus est ex Hibernia insula in extremo Oceani sita *a* cujus insulæ situs, ut ferunt, amœnus ac diversarum capax nationum, ceterorum caret bellis populorum. Hanc Scottorum gens incolit, gens quamquam absque reliquarum gentium legibus, tamen in Christiani vigoris dogmate florens, omnium vicinarum gentium fide præpollet. Natus est ergo hic Columbanus inter primordia Fidei gentis illius, ut Fides quam infecundam ex parte gens illa habebat, suo ac sodalium suorum munimine cultu uberi fecundaretur. Sed priusquam lucem vitæ præsentis caperet, quid ante ejus ortum actum sit, non est silendum. Nam cum ejus genitrix jam conceptu alvo gravida teneretur, subito per intempestam noctem sopore depressa vidit ex sinu suo rutilantem solem & nimio fulgore micantem procedere; & mundo magnum lumen præbere. Hæc genitrix postquam sopore membra laxavit, & cæcas mundo surgens aurora repulit tenebras, apud semet intra clauso conamine pensare cœpit: & ex gaudio tantæ visionis vim sagaci animo trutinans, vicinorum solaminis supplementum petit, quos doctrina sollertes reddebat, quærens ut tantæ visionis vim sapientum corda rimarentur. Tandem peritorum libramine responsa recepit, se egregiæ indolis utero tenere virum, qui & suæ saluti utilia, & proximorum provideret utilitati opportuna. Hunc mater postquam edidit, tanta custodia servavit, ut vix eum vel cognatis parentum reliquorum moribus crederet, quoadusque vita puberis ad boni cultus operis Christo duce sine quo nihil boni agitur, adspiraret. Nec immerito solem fulgentem suo e sinu procedere mater conspexit, qui in matris universorum Ecclesiæ membris instar Phœbi claro fulgore micat, Domino dicente: *Tunc justi fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum*. Sic Debora precantis voce ad Dominum, Spiritu-sancto monente olim loquebatur, dicens: *Qui autem diligunt te, sicut sol in ortu suo splendet, sic rutilant*. Ætherea etenim axis siderum distinctione flavescens, de frequentia celebræ * lucis speciosior est: sicut diei lux Phœbi aucta splendore mundo amœna refulget; ita corpus Ecclesiæ Conditoris ditata opibus, Sanctorum augmentata numero, & scientiæ religione nitescit, ut ex frequentia doctorum pullulent luera subsequentium. Et ut sol vel luna astraque omnia noctem diemque suo ortore nobilitant: ita sanctorum merita Sacerdotum Ecclesiæ monimenta roborant.

Columbanus Hibernus per solem præsignatur.

Matth. 13.

Judic. 15.

* celebris.

7. Peractis itaque infantiæ annis, in pueritiæ ætate pubescens, liberalium litterarum doctrinis & Grammaticorum studiis, ingenio capaci dare operam cœpit: laboremque per omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens, usque ad virilem ætatem uberi intentione desixit. Sed cum eum formæ elegantia, præsertim corporis candore pubertas nobilis omnibus gratum redderet, cœpit contra eum tandem antiquus hostis letifera tela laxare: ut quem tanto ingenio crescere cerneret, suis eum laqueis valuisset irretire. Aggressusque lascivarum puellarum in eum suscitavit amores, præcipue quas forma corporis perfunctorio decore, horrendo desiderio in miserorum animos solet immergere. Sed cum se egregius miles tantis telis undique urgeri conspiceret, & dimicantes secum callidi hostis versutias se contra erigere conspexisset, & per actus fragilitatis humanæ cito ad procliva posse labendo demergi; ut Livius ait, nullum esse tam sanctum in religione, tamque custodia clausum, quem penetrare libido nequeat; Evangelicum clypeum læva tenens, ensemque ancipitem dextera ferens, contra imminentes

Litteris imbuitur.

a Et quidem in Lagenorum provincia, ex Jona infra num. 9. quæ provincia tota maritima ad Ortum jacet, incolis *Leighnich*, Britannis *Lein*, Anglis *Leinster*, Latinis Lagenia dicta, olim erat una portio Pentarchiæ, in quam Hibernia insula olim dividebatur.

AN.CHR. 615 21.Novem.

cuncos hostium pugnaturus paratur pergere, ne frustrato labore B. Columbanus quem potissimo ingenio desudaverat in Grammatica, Rhetorica, Geometrica, vel divinarum scripturarum serie, in sæculi illecebris occuparet: daturque adhuc locus stimulis urgendis.

Carnis tentationibus pulsatus, piæ feminæ consilio patriam deserit.

8. Cum jam hæc penes se volveret, venit ad cujusdam religiosæ ac Deo dicatæ feminæ cellulam: quam cum prius humili voce salutasset, postea castigatione juvenili ut poterat hortari aggressus est. Quæ videns crescentem in adolescente vigorem: Ego, ait, ut cumque potui, ad bellum progressa exivi. En duodecim annorum tempora volvuntur, quibus & domo carui, & hunc peregrinationis locum expetivi, & numquam deinceps Christo præsule sæculo militavi; aratrum manu tenens, retro non respexi, & nisi fragilis sexus obstasset, mari transacto, potioris peregrinationis locum petissem. Tu vero adolescentiæ flammis æstuans, natale solum incolis; ad fragiles voces, velis nolis, fragilitate attrahente, aurem accommodas, & vitare te femineum sexum libere credis? Non reminisceris suasum Evæ, adæ lapsum; Samson a Dalila seductum, David a pristina justitia pulchritudine Bersabee corruptum, sapientissimum Salomonem mulierum amore deceptum? Perge, inquit, o juvenis, perge, evade ruinam per quam multos comperis corruisse. Declina viam quæ inferi ducit ad valvas. Hujus ergo dictis pavefactus adolescens, & ultra quam adolescentem terreri crederes, grates taliter increpanti refert, sodalibusque valedicens iter arripuit: materque ejus dolore stimulata precatur ut non se relinquat. At ille: Nonne, inquit, audisti, *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus*? Obstanti matri & limini ostii inhærenti postulat ut se ire sinat. Illa ejulans & pavimento prostrata denegat se permissuram; ille limeo matremque transiliens, poposcit matrem ne mœrore solvatur, dicens se numquam deinceps in hac vita videndum, sed quocumque salutis via iter pandat, se progressurum.

Matt. 10.

A Silene Abbate informatur.

9. Relicto ergo natali solo, quem Lagenorum terram incolæ nuncupant, ad virum venerabilem nomine SILENEM perrexit, qui eo tempore singulari religione & Scripturarum sacrarum scientiæ flore inter suos pollebat. Quem cum vir sanctus ingenii sagacis esse videret, omnium divinarum Scripturarum studiis eum imbuit: ita tamen, ut fieri adsolet, colludendo Magister discipulos sciscitari conatur, ut de suo ingenio cognosceret vel flagrantem ubertatem sensuum, vel negligentiæ somno torporem; cœpitque ab eo ex difficilium quæstionum materia sensus quærere. At ille pavido, quamquam tamen sagaci ex pectore, ne inobediens magistro appareret, non cœnodoxiæ tactus vitio, sed magistro parendo, vice versa objecta sibi elucubrabat, memor illius Psalmographi præconii: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*. Tantum ejus in pectore Divinarum thesauri Scripturarum conditi tenebantur, ut intra adolescentiæ ætatem deteotus, Psalmorum librum elimato sermone exponeret; multaque alia, quæ vel ad cantum digna, vel ad docendum utilia, condidit dicta. Dedit deinde operam ut Monachorum necteretur societati, & Monasterium cujus est vocabulum BANCHOR [a] petiit, in quo virtutum Præsul ubertate elucebat B. COMMOGELLUS, egregius inter suos Monachorum Pater, quique religionis studio & regularis disciplinæ cultu præcipuus habebatur, ibique orationibus & jejuniis vacare cœpit; & jugum Christi, quod deferentibus leve est, super se ferre, semetipsumque sibi abnegando, ac crucem suam tollendo, Christum sequi: ut qui aliorum doctor futurus erat, ipse quod doctrina didicerat, in sui corporis mortificatione ferendo, uberius exemplo monstraret; & qui aliis implenda docturus erat, ipse prius impleret. Peractis itaque annorum multorum in Monasterio circulis, cœpit peregrinationem desiderare, memor illius Dominici imperii ad Abraham: *Exi de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & vade in terram quam tibi monstravero*. Confessus igitur venerabili patri Commogello cordis ardorem,

Psal. 80.

Psalmos exponit.

In Banchorensi Monasterio a Commogello excipitur.

Gen. 12.

[a] Hoc Monasterium in Ultonia Hiberniæ provincia situm, a Banchorensi Vvalliæ Cœnobio distinguendum esse, Seculo I. ad Vitam S. Augustini cap. 34. pag. 322. probatum est.

rem, & ignitum igne Domini desiderium, de quo igne Dominus loquitur: *Ignem veni mittere in terram, quem volo ut ardeat;* ardentem Patri patefaciebat affectum, sed non ita in Patre reperiebat responsum, ut sua petitio anhelabat. Erat enim venerabili Commogello durum, tanti solamiois pati dispendium. Tandem tamen adspirare cœpit & cordi anteponere, ut non plus suæ necessitati studeret, quam aliorum utilitati opportuna quæreret. Nec sine Omnipotentis arbitrio fiebat, qui tironem suum ad bella futura erudierat, ut de ejus victoria gloriosos referret triumphos, lætasque victorias de cæsorum hostium reportaret phalangis. Vocatumque eum Abbas, tristem licet sibi, tamen aliis utilem depromit sententiam, se & pacis vinculum, & solaminis supplementum comitesque itineris, quos religio claros reddebat, largiturum. AN.CHR. 615 21.Novem. Luc. 12.

10. Collecto sane Fratrum cœtu, omnium orationum suffragium postulat, ut venturo itineri solamen largiatur, pietatisque tribuat affectum. Vicesimum [a] ergo ætatis annum agens, arrepto itinere cum duodecim comitibus Christo Duce ad litus maris accedunt. Ibi omnipotentis misericordiam præstolantur, ut si suæ voluntati inhæreret conceptum consilium, effectus ejus nutu perficiatur: agnoscuntque secum clementis Judicis voluntatem adesse, carinamque ingressi dubias per freta ingrediuntur vias, miteque salum prosperantibus zephyrorum flabris secantes, pemici cursu ad Britannicos sinus perveniunt. Paullisper ibidem morantes, vires resumunt ancipiti animo, anxiaque cordis consilia trutinantur. Placet tandem arva Gallica planta terere, & mores hominum ferventi astu sciscitari, ut si salus ibi ferenda sit, quantisper commorari; si obduratas caligine arrogantiæ mentes reperiant, ad vicinas nationes pertransire. Cum sociis 12. venit in Gallias.

11. A Britannicis ergo finibus progressi, ad Gallias, ubi tunc vel ob frequentiam hostium externorum, vel ob negligentiam Præsulum, Religionis virtus pene abolita habebatur, tendunt. Fides tantum manebat Christiana, nam pœnitentiæ medicamenta, & mortificationis amor vix vel paucis in illis reperiebantur locis. Agebat venerandus vir ut per quæcumque loca progrederetur, verbum Evangelicum annunciaret. Erat enim gratum hominibus, ut quod facundiæ cultus adornabat, elucubratæ prædicationis doctrina, simul & exempla virtutum confirmabant. Tanta erat humilitatis ubertas, ut versa vice, sicut de honoribus homines sæculi conantur quærere dignitates, ita iste cum sodalibus suis de humilitatis cultu alter alterum nitebatur prævenire, memores præcepti illius: *Qui se humiliat exaltabitur*. Et illud Isaiæ: *Ad quem respiciam, nisi ad humilem, & quietum, & trementem sermones meos?* Tanta pietas, tanta charitas omnibus inerat, ut unum velle, unum esset nolle; modestia atque sobrietas, mansuetudo & lenitas in omnibus redolebat. Exsecrabantur desidiæ atque discordiæ vitium, arrogantiæ atque elationis supercilium duris castigationibus ictuum feriebant, iræ ac livoris noxam sagaci intentione pellebant. Tanta patientiæ virtus, charitatis affectus, lenitatis cultus aderat, ut mitem in medio eorum Deum patule non ambigeres habitare. Si quempiam ex his labi in vitium reperissent, simul omnes æquo jure negligentem correptionibus cædere studebant. Communia omnibus omnia erant: si quispiam proprium usurpare aliquid tentasset, a ceterorum consortio segregatus pœnitentiæ ultione vindicabatur. Nullus proximo contrarietatem rependere, nullus asperum sermonem proferre audebat, itaut in conversatione Angelicam agi vitam crederes. Tanta in beatum virum gratia redundabat, ut io quorumcumque domibus quantisper commoraretur, omnium animos ad Religionis cultum defigeret.

Religionis status in Gallias. Columbanus cum sociis de humilitate certat. Matt. 23. Isai. 66. Eorum mores & virtutes.

[a] In MS. cod. San-Germanensi legitur, *tricesimum*, uti etiam in Vitæ S. Columbani epitome apud Ferdinandum Ughellum relata Tom. 4 Ital. Sac. ubi de Episc. & Abb. Bobiens. Tricennem fuisse Columbanum quum Hiberniam reliquit, magis simile veri est. Nam *peractis infantiæ annis* liberales disciplinas didicit, quo in studio *omne pueritiæ vel adolescentiæ tempus exercens*, *usque ad virilem ætatem* perseveravit. Tum se tentationibus carnis oppeti sentiens, auctore pia feminæ primo Silenii Abbatis, postea Commogelli magisterio in Banchor se subdidit, denique *peractis annorum multorum in Monasterio circulis cœpit peregrinationem desiderare*. Itaut vix ante suum ætatis vicesimum Monasterium Banchorense petierit jam vir, in quo minus decem annis persistere non debuit, si annorum multorum curricula inibi peregit.

AN.CHR. 615 21.Novem.

A Sigiberto excipitur.

12. Pervenit ergo fama Columbani SIGIBERTI *a* Regis ad aulam, qui eo tempore duobus Regnis Austrasiorum Burgundionumque inclytus regnabat Francis; quorum eximium nomen præ ceteris gentibus, quæ Gallias incolunt habebatur. Ad quem cum vir sanctus cum suis accessisset, gratus Regi & Aulicis ob egregiæ doctrinæ copiam redditus est. Cœpit tandem ab eo Rex petere, ut intra terminos Galliarum resideret, nec ad alias gentes transiens se relinqueret: omnia quæ ejus voluntas poposcisset, se paraturum. Tunc ille Regi ait, non se aliarum possessione opum fore ditandum; sed Evangelici præconii, quantum carnis fragilitas non obstabat, sectaturum exemplum: *Qui vult*, inquit, *post me venire, abneget semetipsum sibi, tollat crucem suam, & sequatur me*. Cui talia objicienti Rex præbet responsa: Si Christi crucem tollere & ipsum sequi desideras, potioris eremi sectare quietem: tantum ne nostræ ditionis solo relicto, ad vicinas pertranseas nationes, ut & tui præmii augmentum, & nostræ saluti provideas opportuna. Data itaque optione obtemperavit Regis persuasionibus, eremumque petivit. Erat enim tunc vasta eremus VOSAGUS *b* nomine, in qua castrum erat dirutum olim, quod antiquorum traditio ANAGRATES nuncupabant. Ad quem vir sanctus cum venisset, licet aspera vastitate solitudinis & scopulorum interpositione loca aspera essent, ibi cum suis resedit parvo alimentorum solamine contentus, memor illius verbi, Non in solo pane hominem vivere, sed verbo vitæ satiari, & affluenti dape abundare, qua quisquis sumpta esuriem nesciat in ævum.

Luc. 9.

Alimoniæ suppetunt Dei monitu accipit.

13. Eo vero in loco viro Dei cum suis commorante, subito unus e Fratribus, vel ob probationem, vel quamlibet culpam attrahentem vi febrium cœpit flagellari. Sed cum nulla alimentorum solamina adessent, nisi corticum & herbarum pabula præberentur; tantummodo cœpit omnium animus adspirare, ut pro ægri Fratris sospitate, jejunio omnes & orationi vacarent. Tertia jam die peracto jejunio nihil habentes unde fessa corpora reficerentur, subito conspiciunt, virum quemdam cum panum supplemento vel pulmentorum equis oneratis ante fores adstare, qui se referebat subita cordis admonitione actum, ut eis ex sua substantia subveniret, qui tantam egestatem pro Christo in eremo sustinerent. Oblatis itaque viro Dei quæ detulerat, cœpit eum cordis humilitate deposcere, ut vir sanctus pro conjuge sua Dominum deprecaretur, quam per anni circulum tantus ignis febrium urebat, ut jam non crederetur superis reddi. Humili ergo & anxio corde poscenti noluit vir Dei denegare solamen, adhibitisque simul Fratribus pro ea misericordiam Domini deprecatur. Cumque ille cum suis orationem complesset, statim ea quæ periculum mortis in propatulo habebat, sanitati est reddita. At vero cum vit ejus largita sibi a viro Dei benedictione domum remeasset, invenit conjugem suam domi sedentem: sciscitatusque qua hora eam febrium vis reliquisset, reperit ea hora sanatam fuisse, qua hora vir Dei pro ea Dominum deprecatus esset.

14. Trans-

a Anonymus in vita S. Columbani, & qui S. Salabergæ Acta scripsit gravis ac pene coævus Auctor, Columbanum in Galliam advenisse affirmant Childeberto Austrasiis & Burgundionibus imperante: rectius Ordericus Vitalis sub finem lib. 8. id accidisse Rege Childeberto Sigiberti filio refert. Columbanus paullo ante annum Christi 590. in Galliam appulsus est, uti infra ad annum 38. probabimus, quo tempore Childebertus Austriæ, Guntramnus patruus Burgundiæ principatum gerebant. Guntramnus Childeberto nepoti Burgundiæ regnum anno 593. morte resignavit. Unde levi errore Auctores prædicti accessum Columbani contigisse ajunt Childeberto Austrasios & Burgundiones regente, cum utrumque regnum paullo post Columbani adventum ad ipsum Childebertum fuerit devolutum. Porro Jonas iterum hallucinatus est, dum *regnis Austrasiorum, Burgundionumque regnasse* putavit Sigibertum, qui numquam Burgundia potitus est. Errandi occasio inde nata est, quod Burgundiæ principatus per Sigibertum ex paterna hereditate in Childeberti potestatem venisse falso autumaverit. Nec quisquam dicat Jonæ scriptionem a librariis vitiatam, ac pro Childeberto scriptum Sigibertum. Hanc enim germanam esse Jonæ de Sigiberto sententiam constat ex num. 31. infra.

b Vosagus, *la Vosge*, in Burgundiæ Comitatu, Burgundiam a Lotharingia & Alesatia dirimit, Musæ Mosellæque & Araris nobilium fluviorum origine insignis. In loco Anagrates dicto, vernacule *Anegray*, conditum est Anagratense Monasterium, quod amplius non exstat. Fontanense redactum est in Prioratum Conventualem Luxovio subjectum. Huc referenda quæ in Vita S. Nicetii Vesontionensis Episcopi in Vesontione Joannis Chiffletii parte 2. §. 22. leguntur, ubi Nicetius Anagrates & Luxovium & Fontanas adiisse, & Ecclesiarum altaria rogatu Columbani dedicasse dicitur. Quæ si vera sunt, Anagratensis Cœnobii primordia revocari non possunt ad annum (ut quibusdam placet) 570. cum post annum 590. Nicetius sedem Vesontionensem obtinuerit.

14. Transacto itaque deinceps parvo temporis intervallo, quo pia capiti Christo placamenta ac piamina mentis per contritionem carnis, injuriasque famis mortificata Deo membra offertent, ac inviolatum Religionis statum servare studetent; duris acerbitatibus omnis frangebatur carnis voluptas, ut videlicet prædo virtutum omnium & expoliator fugeret. Novem jam transierant dies, quo vir Dei cum suis non alias dapes caperet, quam arborum cortices herbasque saltus: sed temperavit escæ acerbitatem pietas virtutis Divinæ. Monuitque per visum Abbatem quemdam nomine CARAMTOCUM, qui Monasterio, cui SALICIS [a] nomen est, præerat, ut famulo suo Columbano intra eremi vastitatem consistenti necessaria deferret. Expergefactus igitur Caramtocus, Cellerarium suum MARCULPUM nomine vocat, reique admonitæ causam narrat. At ille: Fac, inquit, ut imperatum est tibi. Jubet ergo Caramtocus Marculfum ire, & omnia quæ possit parare, Beatoque Columbano deferre. Oneratis ergo Marculfus vehiculis iter arripuit: sed cum solitudinis ora attigit, viam sibi pandendi itineris nequaquam reperit. Fuit tandem consilium ut si Dei esset imperium, præmissis equis imperantis potentia viam aperiret. Mira virtus! antecedentes equi ignotum iter ungula terunt, rectoque itinere ante fores B. Columbani ad Anagrates perveniunt. Mirans Marculfus, equorum vestigia subsecutus ad virum Dei pervenit, & quæ detulerat præsentavit. Ille grates Conditori rependit, quia sic suis famulis in deserto parare mensam non distulit. Accepta ergo ab eo benedictione Marculfus, calle quo venerat repedavit, omnibusque rei gestæ causam patefecit. Cœpit exinde frequentia populi & infirmantium cohortes ob sanitatem redintegrandam ad eum frequentare, & omnium infirmitatum suffragium quærere: quorum vota cum revocare a se nequiret, omnium petitionibus parens, orationum medicamine cunctorum ad se venientium infirmitatibus Divino fultus auxilio curando subveniebat.

AN.CHR. 615 21. Novem.

15. His denique in locis evenit, ut per opaca saltus interdum isdem vir sanctus deambulatet, & librum humero ferens de Scripturis sacris secum disputaret; subitoque cogitatio in mentem ruit, quid eligeret melius in hominum injurias incidere, an ferarum sævitiam sustinere. Cumque urgeret cogitationum illata severitas, crebro frontem signo Crucis armans atque orans intra se ajebat, melius esse ferocitatem bestiarum absque alieno peccato, quam hominum rabiem sustinere cum damno animarum. Dumque hæc animo volveret, conspicit duodecim lupos advenire, & dextra levaque se medium adstare, manebatque immobilis atque dicens: Deus in adjutorium meum intende; Domine ad adjuvandum me festina. Propius illi accedunt, & ora vestimenti ejus jungunt: cumque ille constans adstaret, interritum relinquunt, saltumque pervagantur. Hac tentatione in securitatem trajecta, iter per saltum carpit. Cumque haud procul abiisset, audit vocem Svevorum multorum per avia oberrantium, qui eo in tempore iisdem locis latrocinia exercebant: sicque demum trajecta per constantiam tentatione repulit adversitatem. Sed hoc utrum diaboli fallacia finxerit, an rei veritate gestum sit, patule non agnovit. Rursumque recessit a cellula, longiorique via vasta eremi penetrans, reperit saxum immane præruptaque rupis latera, aspera scopulis terga avia hominibus, ibique conspicit concavum in caute sinum. Aggressusque abdita perscrutari, reperit in interiore sinu ursi habitaculum, ipsumque interius residentem. Mitem ergo feram abire jubet, nec deinceps hos, inquit, repetas calles. Abiit fera mitis, nec prorsus est ausa redire; distabatque ab Anagrate locus plus minusve millibus septem.

Dæmonum larvas eludit.

In eremum se abdit.

16. Quo in tempore cum in eadem concava scopuli solitatiam vitam duceret, sicut erat ejus consuetudinis, ut cum Dominicis festis vel quorumlibet Sanctotum sacratæ solemnitatis appropinquaret adventus, ab aliorum societate segregatus, & abditis locis receptus, vel longiori spatio eremi secreta sectabatur;

NOTA.

Ex rupe fontem scaturire facit.

[a] Nullum hoc nomine Monasterium amplius illis in partibus superest, nisi forte Salicis vocabulum tribuas castro Salinensi, in quo est Prioratus Monasterio Cluniacensi subjectus.

AN.CHR. 615 21. Novem. ut solida mente & absque curarum inquietudine solus orationi vacaret, & religioni omni conatu intenderet; erat cibo ita attenuatus, ut vix vivere crederetur: nec aliunde penitus, quam agrestium herbarum exigua mensura, vel parvulorum pomorum, quæ eremus illa ferebat, quæ etiam Bollucas * vulgo appellant, vescebatur. Potus aqua erat, ut qui semper in aliorum curis occupatus, hæc æque agere nequiret, saltem per intervalla temporum pro parte mentis vota perageret. Eratque ejus in ministerio puerulus quidam nomine DOMOALIS, qui cum certæ opportunitates Monasterio evenissent, solus Patri renuntiaret, ac Fratribus observanda referret. Positus ergo in præfato sinu eminentis saxi, qui aliunde penitus aditum denegabat, multisque jam diebus inibi resedisset; cœpit supradictus puerulus sub silentii voce conqueri, cur in promptu aquam non haberet, sed cum grandi labore per montis ardua fessis poplitibus deferret. Cui Columbanus, Fili, inquit, paulisper saxi terga satage cavare; memento populo Israel Dominum de caute latices produxisse. At ille Patri obediens rupem cavare aggressus est. Sanctus itaque vir statim genibus provolutus orationibus Dominum deprecatur, ut suæ necessitati tribuat opportuna. Tandem ejus parens precibus, pie petenti larga subvenit potestas: moxque latex productus fons cœpit manare perennis, qui usque in hodiernum manat. Nec immerito misericors Dominus suis Sanctis tribuit postulata, qui ob præceptorum suorum imperia proprias crucifixerunt voluntates, tanta fide pollentes, ut quæ ab ejus misericordia postulaverint, impetrare non dubitent; quia ipse promisit dicens: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis huic monti, transi, & transiet, & nihil impossibile erit vobis*. Et alibi: *Omnia quæcumque orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis*.

* al. Bullucas, Bulgulas.

Matt. 17.

Marc. 11.

Luxoviense Monasterium construit.

17. Cumque jam multorum Monachorum societate densaretur, cœpit cogitare ut potiorem locum in eadem eremo quæreret, quo Monasterium construeret. Invenitque castrum firmissimo munimine olim fuisse cultum, a supradicto loco distans plus minus octo millibus, quem prisca tempora LUXOVIUM *a* nuncupabant: ibique aquæ callidæ cultu eximio constructæ habebantur. Ibi imaginum lapidearum densitas vicina saltus densabat, quas cultu miserabili rituque profano vetusta paganorum tempora honorabant. Ibi residens vir egregius Monasterium construere cœpit, ad cujus famam plebs undique concurrere, & se cultui Religionis dicare curabant; itaut plurima Monachorum multitudo adunata vix unius Cœnobii collegio consistere valeret. Ibi Nobilium liberi undique concurrere nitebantur, ut & spreta phaleramenta sæculi, & præsentium pompam facultatum contemnentes, æterna præmia caperent. Quod B. COLUMBANUS cernens, undique ad pœnitentiæ medicamenta plebes concurrere, & unius Cœnobii septa tantam conversantium cohortem absque difficultate non tenere, quamvis mente una & corde uno, tamen conversationi tantæ multitudinis incongruum, alium experimento locum quærit; quem aquarum irriguitas adornabat; aliudque Monasterium construit, cui *Fontanas* nomen indidit, deditque gubernatores Præpositos, de quorum religione nihil dubitabatur. His ergo in locis Monachorum plebibus constitutis ipse vicissim omnibus intererat; Regulamque quam tenerent Spiritu-sancto repletus condidit, in qua qualis & quantæ disciplinæ vir sanctus fuerit, prudens lector vel auditor agnoscit.

In solitudine pisces miraculose accuperat.

18. Eo itaque tempore quidam Frater, nomine AUTIERNUS, pulsare cœpit ut peregrinandi in Hiberniam causa perveniret. Cui Columbanus ait: Pergentes in eremum, voluntatem Dei probemus, utrum desideratum iter arripias, an in cœtu Fratrum permaneas. Pergentes ergo simul, tertium adolescentem nomi-

a Luxoviense Monasterium, vulgo *Luxeu*, ante vicesimum annum, quam inde pelleretur Columbanus constructum est, ut patet ex num. 38. Cum ergo Columbanus anno 610. exsulare jussus sit, sicut eo loci probabimus, anno 590. collocanda sunt initia Luxoviensis Cœnobii, ex quo tamquam ex sacro Religionis Monasticæ seminario prodierunt viri complures sanctitate & Ecclesiasticis dignitatibus illustres. Illic diu viguit laus Divina, quam perennem seu perpetuam vocant, nimirum ab ipsu conditu ad Wandalorum stragem Abbate Mileto seu Mellinu perpetratam. Floret etiam nunc Regulæ Benedictinæ præcipuo cultu, quem RR. PP. Congregat. S. Vitoni feliciter ibidem restituerunt.

nomine SOMARIUM, qui adhuc superis * junctus est, in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum pervenerunt, unius tantum panis cibo contenti. Cumque jam duodecimus transisset dies, nec quidquam de panis fragmento remansisset, horaque refectionis appropinquaret; imperantur a Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportune reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis Mosellatenus advenerunt, capturamque piscium olim a piscatoribus consertam & undis oppositam cernunt. Accedentesque, quinque magnos reperiunt pisces, sumentesque tres, quia viverent, Patri præsentandos vehunt. At ille: Cur, inquit, non quinque detulistis? Respondent, mortuos reperisse duos, proinde reliquisse. Et ille ait: Nequaquam ex his comedetis, nisi quos dimisistis venerint. At illi miraculo perculsi de providentia Divinæ gratiæ, pernici cursu repetunt, increpanturque cur repertam mannam reliquissent, & sic cibum parare jubentur. Nempe Spiritusancto repletus, noverat sibi a Domino passim dapes paratas.

AN. CHR. 615
21. Novem.
* id est, superest. V. Notas ad Prolog. Vitæ.

19. Alia quoque vice cum in eadem solitudine moraretur, non tamen eo loco, jam quinquaginta dies transierant, unusque tantum e Fratribus cum eo erat GALLUS nomine; cui ille imperat ut ad Bruscam * eat, piscesque capiat. Ille abiit, ratemque duxit, ut ad Lignonem * amnem pergeret. Quo cum pervenisset, reteque in alveum jactasset; adspexit tantam multitudinem advenire nec prorsus rete teneri; sed velut in parietem impingerent, retro reverti. Laboravit itaque per totam diem, neque unum capere quivit; reversusque Patri renuntiat de frustrato labore. Ille inobedientem increpat, cur non ad denuntiatum locum properasset. Aitque denuo: Vade cito, ad denuntiatum locum perge. Pervenit itaque, & rete undis opposuit, tantaque piscium copia rete est impletum, ut vix præ multitudine trahi potuisset.

* La riviere de Brusch.
* Loignon.
NOTA obedientiæ meritum.

20. Morabatur alia vice in supradicto scopuli sinu, a quo ursum expulerat, diuque ibi oratione & jejunio corpus afflixerat. Cognovit autem per revelationem Fratres, qui penes Luxovium erant, diversis morborum generibus vexari, nec amplius remansisse quam qui ægrotis ministrabant. Egressus itaque de specu ad Luxovium venit: cumque omnes afflictos cerneret, imperat ut omnes surgant, atque messem in area virga cædant. Surrexerunt ergo quorum conscientiam obedientiæ ignis urebat: ad areamque venientes virga messem cædere cum fidei gratia aggressi sunt. Videns ergo Pater fidem in filiis & obedientiæ gratiam abundare: Sinite, inquit, fessa ægritudine membra a labore refici. Mirantur de sospitate obedientes, nullo doloris vestigio in eis remanente: mensasque parare jubet, ut uberi gaudio omnes reficerentur. Increpantur deinde inobedientes, ignavia fidei arguitur, longitudo ægritudinis denuntiatur. Mira ultio! nam suprema jam anni parte transacta inobedientes ægritudinis pœna ita vehementer excussit, ut vix mortem evaderent. Impleverunt mensuram pœnitentiæ de suscepto inobedientiæ tempore.

Fratres obedientes febre liberat.

21. Interea tempus evenerat, ut copia segetum horreis conderentur; nec prorsus vix ventorum nubes compilare cessabat. Urgebat sane necessitas, ne maturæ messis spicæ in stipulam germine emisso perirent. Eratque vir Dei apud Fontanas Cœnobium, ubi & messium copiam novus ager locupletem dederat. Irruebant ventorum flabra cum vehementia imbrium, nec omnino nubila cœli dare terris pluviam quiescebant. Quid ad hæc vir Dei ageret anxio corde pensabat: armavit mentem fides, docuit impetrare opportuna, accersivitque omnes, ac segetem præcidi jubet. Mirantur illi Patris imperium; nec tamen quisquam Patri cogitatum depromit. Venerunt omnes falcibusque inter diffusionem imbrium secant segetem, Patremque quid agat conspiciunt. Ille quatuor plenos religione viros per quatuor angulos messis præponit, COMININUM & EUNOCUM ac EQUANACUM ex Scottorum genere, quartumque GURGANUM genere Britonem. His ordinatis ipse cum reliquis messem medius præcidebat. Mira virtus! fugiebat imber a segete, & undique pluvia diffundebatur; medios tantum messores solis ardor torrebat, æstusque vehemens quousque messem conderent afflavit. Sic fides & oratio meruit, ut pulsa pluvia æstum inter imbres haberet.

Pluviam a messe propellit.

22. Erat

AN.CHR. 615 21.Novem.

Sterili filios a Deo impetrat.

22. Erat eo tempore Dux quidam nomine WALDELENUS qui gentes quæ intra Alpium septa & Jurani saltus arva iocolunt regebat. Huic soboles nulla erat, ut Juvencus de Zacharia & Elizabeth ait,

Gratius ut donum jam desperantibus esset.

Hic cum conjuge sua FLAVIA nomine, & genere & prudentia nobili, ad B.Columbaoum ex Vesontionensi opido pergit, precantes simul ut pro eis Dominum deprecaretur. Dicunt se multis opibus esse ditatos, sed cui bereditatem post obitum relinquerent, beredem non haberent. Quibus vir sanctus: Si voti, inquit, vestri est, ut Largitori donum consecretis, mihique ex lavacro suscipiendum tradatis; pro vobis ego Domini clementiam implorabo, ut non solum quem Domino voveatis habeatis, verumetiam quanta volueritis post pignora suscipiatis. At illi promittunt se ejus imperiis læto animo parituros; tantum pro ipsis Domini misericordiam non desinat implorare. Spondet vir Dei muoeribus plenus se in promptu habere; tantum ne pacti fœdus studeant violare. Mirum dictu! vix domum remeant, dono Creatoris alvo gravida matet futura exspectat. Editum mox ad sanctum virum defert, & suis orationibus largitum munus demonstrat: grates Conditori agit, qui sic ad petitiones famulorum suorum quæsita dona largitur. Quem vir sanctus manibus receptum sacravit, sacroque lavacro ablutum ipse suscepit, DONATIque * nomen imponit, matrique ad nutriendum reddit. Qui post alitus in eodem Monasterio, sapientia imbutus, Vesontionis Pontifex effectus, ounc usque superest eamdem Cathedram regens. Qui post pro amore B. Columbani ex ipsius Regula Monasterium virorum construxit, quod PALATIUM *a* nuncupant ob veterum monimenta murorum. Addidit post eum bonitatis Largitor famuli sui promissum, alium filium RAMELENUM nomine, qui nobilitate & sapientia pollens, post Patris obitum in ejus honore est suffectus, quamvis in sæculari habitu, tamen in Creatoris amore pervigil. Nam & ipse in amore beati viri in saltu Jurense super Movisanam fluviolum Monasterium ex ejus Regula construxit, in quo SIAGRIUM Abbatem præfecit. Addiditque Dominus duas filias adhuc pristino muneri, & in sæculo nobiles, & in Christi timore perfectas. Post ista munera mater ipsorum Flavia post mariti obitum Monasterium Puellarum *b* io supradicta urbe Vesontione construxit, omnique munimine roborans, multarum Puellarum concionem adunavit. Tantum in eis viri Dei gratia flagravit, ut omnia phaleramenta præsentis vitæ contemnentes ad omnipotentis Dei cultum anhelarent.

* Lege ejus Vitam infra.

Digitum abscissum restituit.

23. Si vero aliqua inserere nitimur quæ parva hominibus videantur, erit obtrectatorum latratibus patens Conditoris largitio, qui æque io minimis ut io magnis misericorditer adspirat: nec differt in modicis aurem pietatis accommodare, sicut in maximis exaudit vota petentis. Quadam etenim die cum vir Dei egregius ad præcidendam messem cum Fratribus penes Calmem quam Bamariciam vocant, venissent, flanteque Austro falce segetem secarent; evenit ut unus eorum THEUDEGISILUS nomine digitum falce præcideret; nec prorsus hæreret præptet pellis parvo retentaculo. Itaque vir Dei Theudegisilum alonge cernens stantem, imperat ut cum sodalibus cœptum opus perficiat. At ille rei gestæ causam promit: celer ille ad ipsum properat, digitumque illitum saliva pristinæ sanitati statim reddit. Imperat ut acceleret cœptum opus, vires augeat. Cœpit cum gaudio geminare laborem, & præ ceteris ad præcidendam stipulam uberius urgere; qui dudum de præciso membro animum mœrori subdebat. Hæc nobis ipse Theudegisilus narravit, digitumque monstravit, & in supradicto Monasterio Luxovio tale quidam vice alia simile gessit.

Winoci frontem faucium curat.

24. Namquidam Presbyter ex parochiaois, pater BABOLENI, qui nunc Bobiensi

a Palatium, nunc Monasterium S. Pauli Ord. S Bened. a mœnibus civitatis Vesontionum Dubi flumine dirimitur.

b Illius Parthenonis Virginibus, ac præcipue Flaviæ matri S. Donatus Regulam a se consarcinatam nuncupavit. Puellare Cœnobium illud a B. Maria nomen habet, ac vicinæ portæ civitatis nomen dedit. Appellari quoque solet Jussanum Monasterium, quod postea Balmensibus seu Cluniacensibus Monachis traditum, tandem anno Christi 1607. PP. Minimis cessit. Lege Vesontionem Chiffletii parte 2. in Donato.

Digitized by Google

biensi Cœnobio præest, WINNOCUS nomine, ad B. Columbanum venit: erat- AN.CHR.
que ille in saltu cum Fratribus ob lignorum opportunitates parandas. Cumque 615
supradictus Winnocus venisset, miransque adspiceret, quanta vi truncum quer- 23.Novem.
cus cuneis arieteque partirent, elapsus a trunco cuneus mediam frontem secavit, ac venarum profluas sanguinis undas produxit. Videnſque vir Dei Columbanus detecto osse sanguinem fluentem, statim in terram orans ruit, surgensque saliva illitum ita sanum reddidit, ut vix cicatricis vestigium remaneret.

25. Alia quoque vice cum ad cibum capiendum veniret B. Columbanus in *Corvo imperat.* sæpefato Cœnobio Luxovio, tegumenta manuum, quæ Galli Wantos vocant, quos ad operis laborem solitus erat habere, supra lapidem qui ante fores Refectorii erat, deposuit; moxque quiete reddita corvus ales rapax advolavit, unumque ex eis rostro ferens abstulit. Peracta refectionis hora, foras vir Dei egrediens, tegumenta manuum requirit: cumque omnes inter se conquirerent quis abstulisset, vir sanctus ait: Nullum alium esse, qui sine commeatu aliquid attingere præsumpsisset, nisi alitem qui a Noc dimissus ad Arcam non remeasset. Addiditque se nullo modo suos pullos aliturum; si furtum celeri volatu non referret. Exspectantibus Fratribus in medio omnium corvus advolat, male sublatum furtum rostro reportat: nec se pennigera conatur eripere fuga sed mitis ante omnium conspectum, oblitus ferocitatis, ultionem expectat, quem vir sanctus abire imperat. O mira æterni Judicis virtus! qui tanta suis famulis præstat, ut non solum hominum honoribus, sed etiam avium obedientia clarescant.

26. Patratum est aliud miraculum, quod per B. Columbanum & ejus Cellerarium factum fuit referam. Cum hora refectionis appropinquaret, & minister *Cervisiam imperio sist.* Refectorii cervisiam administrare conaretur (quæ ex frumenti vel hordei succo excoquitur, quamque præ ceteris in orbe terrarum gentibus præter Scoticas & Barbaras gentes quæ Oceanum incolunt usitantur, id est Gallia, Britannia, Hibernia Germania, ceteræque quæ ab eorum moribus non desciscunt) vas quod tybrum *a* nuncupant, minister ad cellarium deportat, & ante vas quo cervisia condita erat apponit: tractoque ferraculo meatum in tybrum currere sinit. Quem subito Patris imperio alius e Fratribus vocavit. At ille obedientiæ igne ardens, oblitus meatum obserare, pernici cursu ad beatum pergit virum, ferraculum quod duciculum vocant, manu deferens. Postquam sibi vir Dei quæ voluerat imperata deprompsit, recordatus negligentiæ, celer ad cellarium redit, conjiciens nihil in vase de quo cervisia decurrebat remansisse. Intuitusque supra tybrum cervisiam crevisse, & nec minimam stillam foris cecidisse, ut crederes in longitudinem tybrum geminatum esse; ut qualis & quanta rotunditas infra tybrum inerat coronæ, talis in altum crevisset urna. Quantum fuit imperantis meritum! quanta obedientia subsequentis! ut sic utriusque tristitiam Dominus voluisset avertere; ne si Fratrum substantiam, & imperantis & obedientis ardor diminuisset, ambo se a licitis alimentis abdicassent. Sicque æquus Arbiter occurrit, ut utrorumque culpas ablueret, quas illi si casu eveniente & Domino permittente fuisset patratum, ambo suis noxis evenisse asseruissent.

27. Eodemque tempore actum est, ut per densa saltus viburna fruticum, so- *Urso imperat.*
litudinis amator *b* vir Dei ambularet; reperitque cadaver cervi, quem luporum feritas peremerat, ursum devorare velle, cujus sanguinem lambens, antequam exiguam carnis partem voravisset, ad eum vir Dei accessit, imperans ne corium quod ad usus calceamentorum necessarium erat læderet. Tunc bestia oblita ferocitatis, mitis esse cœpit: & contra naturam absque murmure blandiens, atque colla submittens cadaver reliquit. Quod vir Dei ad Fratres rediens indicavit, jubens ut irent, & ex cervi cadavere corium avellerent. Abeuntes ergo Fratres repererunt cadaver, videruntque rapacium alitum procul multitudinem adesse, nec cadaver supra viri Dei interdictum contingere audere. Diuque exspectantes alon-

---

a Surius Typrum, Anonymus scribit Gillonem, quo nomine ampulla vitrea vel figulina significatur.
b Apud Surium verba hæc inseruntur, *quæ propter Fredemungiacas culmen seu Calmen erat*, vir Dei, &c.

ANCHR. 615 21 Novem. alonge, si vel fera vel avis audaci conatu prohibitæ escæ urgeretur prædam capere, conspiciunt ad odorem cadaveris adventare, & procul adstantes ac si mortiferum aliquid ac letale deviare, & celeri fuga omittere.

Annonam multiplicat. 28. Moransque alia vice penes Luxovium Columbanus, WINNOCUS Presbyter, cujus superius mentionem fecimus, venit ad eum, sequebaturque Winnocus Columbani vestigia quocumque iret. Veneruntque ad horreum quo frumenta condebantur. Adspiciens Winnocus, & parvipendens copiæ exiguitatem, ajebat se non habere panis abundantiam, unde tanta multitudo aleretur: curque senitia torpeat quærendi frumenta increpat. Cui B. Columbanus respondit: Si rite Conditori suo deserviant plebes, numquam esuriem sentient, sic enim vox præconantis Psalmographi concelebrat: *Non vidi justum derelictum, nec semen* Psal. 36. *ejus quærens panem*. Perfacile farre borreum replet, qui de quinque panibus hominum quinque millia satiavit. Manente denique nocte illa ibi Winnoco, viri Dei fide & oratione horreum repletum est. Maneque consurgens Winnocus, & juxta borreum transiens, inopinate horreum apertum cernit, clavigerumque simul ante ostium adstantem sciscitatur quis hoc direxerit, aut quæ plaustrorum congeries hæc frumenta devexerit. Cui horrei custos ait: Non ita est ut putas, nam cerne si vestigia plaustrorum vel jumentorum telluri impressa pareant? nequaquam enim claves a me hac nocte discesserunt; sed obserato horrei ostio, Divino solamine frumento repletum est horreum. Cœpit de industria ille intentis oculis in terram respicere, & deferentium vestigia diligenti examinatione cognoscere. Cumque nihil horum simile quid reperisset, ait: Potens est Dominus servis suis parare mensam in deserto. Trajecto exin temporis intervallo venit isdem Columbanus ad Fontanas Cœnobium, reperitque Fratres sexaginta sarculo terram excolere, & semini futuro confectis glebis arva parare. Cumque vidisset eos magno labore glebas scindere, ait: Sit vobis, o Fratres a Domino collata refectio. Quo audito, minister ait: Pater crede mihi, non sunt nobis amplius quam duo panes, & paullulum cervisiæ. Ille, Vade, inquit, & defer huc. Concito ille gradu perrexit, duosque panes & parum cervisiæ detulit. Intuens in cœlos Columbanus ait: Christe JESU unica spes orbis, tu hos panes & hunc potum multiplica, qui de quinque panibus quinque millia hominum satiasti in eremo. Mira fides! satiati sunt omnes, potuque bausto prout voluntas cuique fuit, dupla minister fragminum spolia revexit, potusque duplicavit mensuram; sicque intellexit plus mereri fidem digna divini muneris lucra, quam desperationem quæ solet diminuere etiam collata.

Mortem Monachi impedit. 29. Cum quodam tempore in eodem Cœnobio Luxovio vir Dei commoraretur, accidit ut unus e Fratribus nomine & ipse COLUMBANUS febre correptus, atque in extremis positis felicem præstolabatur exitum. Cumque jam ultimo halitu carere vellet, fidus de cœlesti munere quod longo famulatu quæsierat, vidit ad se virum fulva luce amictum accedere, sibique dicere: Non te modo a corpore ducere possum, quia orationibus & lacrymis Patris tui Columbani præpedior. Cumque hæc Columbanus audisset, mœrens acsi e somno evigilasset, suum ministrum THEUDEGESILUM cujus superius * mentionem fecimus, clamare cœpit: Festine, inquit, perge, Patrem communem Columbanum ad me venire compelle. Concito ille gradu venit, ac B. Columbanum in Ecclesia positum flentem reperit, postulat ut ad ægrotum festinus accedat. Venit ergo perniciter, & quid vellet interrogavit. At ille causam objicit: Cur me, inquit, tuis orationibus in hac ærumnosa vita detines? nam adsunt qui me ducere volunt, si tuis fletibus, & precibus non præpedirentur. Retentionis quæso solve obstacula, ut mihi jam pateant cœlestia regna. Tum metu Columbanus percussus, signo tacto omnes adesse imperavit, sancti sodalis amissionem gaudio temperavit; Corpus Christi abeunti de hac vita Viaticum præbuit, & post extrema oscula defunctionis cantus implevit [a]. Erat enim ex eodem genere, quo & B. Columbanus, unoque comitatu & nomine ex Hibernia processerant.

* Num. 22.

Feras cicures habet. 30. Nec mireris cur sic bestiæ ac volucres viri Dei parerent imperio. Nam CHAM-

[a] Iste Columbanus Monachus in Martyrol. Bened. 10. Kal. Decemb. memoratur.

CHAMNOALDO Lugduno Clavato Pontifice, qui ejus & minister & discipulus fuit, cognovimus referente, qui se testabatur sæpe vidisse, cum in eremo 21. Novem. vel jejunio vel orationi vacans deambularet, sæpe solitum feras, bestias ac aves accersire, quæ ad imperium ejus statim veniebant, quas manu blandiens attrectabat: ita feræ avesque gaudentes ac ludentes lætitia uberi, velut catuli solent dominis exsultare, exsultabant. Ferusculam, quam vulgo homines Squirium * vocant, sæpe de arduis arborum culminibus accersitam, manuque perceptam, suo collo impositam sinumque ingredientem ac exeuntem sæpe vidisse supradictus vir testabatur. * Un Escureux.

31. Creverat jam passim fama sancti viri in universas Galliæ vel Germaniæ provincias, eratque omnium cultu venerabilis, rumore laudabilis, intantum ut THEODERICUS Rex qui eo in tempore regnabat, ad eum sæpe veniret, & orationum ejus suffragium omni cum humilitate deposceret. SIGEBERTUS etenim, cujus superius mentionem fecimus, apud Victoriacum * villam publicam, quæ in suburbano Attrebatensis urbis sita est, HILPERICI germani sui dolo, qui apud Tornacum opidum tunc erat, quem Sigebertus usque ad mortem persequebatur, interfectus est. Perempto itaque Sigeberto, HILDEBERTUS filius ejus Regni sceptra suscepit, annuente matre BRUNECHILDE. Mortuo deinde Hildeberto intra adolescentiæ annos, regnaverunt filii Hildeberti duo THEODEBERTUS & THEODERICUS cum avia Brunechilde. Regno Burgundionum Theodericus potitus est, & Regnum Austrasiorum Theodebertus suscepit regendum. Theodericus ergo quia in termino regni sui B. Columbanum haberet, gratulabatur. Ad quem cum sæpissime veniret, cœpit vir Dei eum increpare, cur concubinarum adulteriis misceretur, & non potius legitimæ conjugis solamine frueretur; ut Regalis proles ex honorabili Regina *a* prodiret, & non potius ex lupanaribus videretur emergi. Cumque jam ad viri Dei imperium Regis sermo obtemperaret, & se ab omnibus illicitis segregare responderet, mentem Brunechildis aviæ, secundæ ut erat Jezabelis, antiquus anguis adiit; eamque contra virum Dei stimulatam superbiæ aculeo excitat, quia cerneret viro Dei Theodericum obedire. Verebatur enim ne si abjectis concubinis Reginam aulæ præfecisset, dignitatis atque honoris sui modum amputasset.

Theodericum objurgat. * Vitry.

32. Evenit ergo ut quadam die B. Columbanus ad Brunechildem veniret. Erat enim tunc apud Brocariacam villam. Cumque illa eum in aulam venisse cerneret, filios Theoderici, quos de adulterinis permixtionibus habebat, ad virum Dei adducit: quos cum vidisset, sciscitatur quid sibi vellent. Cui Brunechildis ait: Regis sunt filii, hos tu benedictione robora. At ille: Nequaquam, inquit, istos regalia sceptra suscepturos scias, quia de lupanaribus emerserunt. Illa furens parvulos abire jubet. Egrediens ergo vir Dei regiam aulam, dum limitem transiliret, fragor exortus totam domum quatiens omnibus terrorem incussit, nec tamen miseræ feminæ furorem compescuit. Paratque deinde insidias moliri vicinis Monasteriis, & per nuntios imperat, ut nulli eorum extra Monasterii terminos iter pandatur, neque receptacula Monachis ejus, vel qualibet subsidia tribuantur. Cernens B. Columbanus Regios animos adversum se permutatos, ad eos properat ut suis monitis miseræ pertinaciæ intentum frangat. Erat enim tunc temporis apud Spissiam villam publicam: quo cum sole jam occumbente venisset, Regi nuntiant virum Dei inibi esse, nec in Regis domibus intrare velle. Tunc Theodericus ait: Melius esse virum Dei opportunis subsidiis honorare, quam Dominum ex servorum ejus offensa ad iracundiam provocare. Jubet ergo Regio cultu opportuna parare, Deique famulo dirigi. Itaque venerunt, & juxta imperium Regis oblata offerunt. Qui cum vidisset dapes & pocula cultu Regio administrata, inquirit quid sibi ista vellent. Ajunt illi, Tibi scias a Rege fore * directa. Abominatus ea, ait: Scriptum est: *Munera impiorum reprobat Altissimus*; non enim dignum est, ut famulorum Dei ora cibis ejus polluantur, qui non solum suis, verumetiam aliorum habitaculis famulis Dei

Ejus filios benedicere recusat. Regios cibos rejicit. * esse. Eccl. 34.

a Si Fredegario in cap. 30. fides est, Theodericus anno Regni sui 12. Emengardam Betterici Hispaniæ Regis filiam uxorem duxit, & post annum suasu Brunechildis turpiter ad patrem remisit.

Digitized by Google

AN.CHR. 615 21. Novem.

Dei aditum denegat. His dictis vascula omnia in frusta dirupta sunt, vinaque ac sicera sola diffusa, ceteraque separatim dispersa. Pavefacti ministri rei gestæ causam Regi nuntiant. Ille pavore perculsus cum avia diluculo ad virum Dei properat, precantur de commisso veniam, se postmodum emendare pollicentur. His placatus promissis, ad Monasterium rediit. Sed polliciti vadimonii juramenta non diu servata violantur. Exercentur miseriarum incrementa, solitaque a Rege adulteria patrantur. Quo audito Columbanus litteras ad eum verberibus plenas direxit, comminaturque excommunicationem, si emendare dilatando non vellet.

33. Ad hæc rursum permota Brunechildis, Regis animum adversus Columbanum excitat, omniqueconatu intendit perturbare, hortaturque Proceres, Aulicos & Optimates omnes, ut Regis animum contra virum Dei perturbarent, Episcoposque sollicitare aggressa est, ut ejus Religionem detrahendo, & statum Regulæ quem suis custodiendum Monachis indiderat, macularent. Obtemperantes igitur Aulici persuasionibus miseræ Reginæ, Regis animum contra virum Dei perturbant, cogentes ut aut cederet, aut Religionem probaret. Coactus itaque Rex ad virum Dei Luxovium venit; conquestusque est cum eo, cur a comprovincialium moribus descisceret, & intra septa secretiora omnibus Christianis aditus non pateret *. Beatus itaque Columbanus, ut erat audax atque animo vigens, talia objicienti Regi respondit, se consuetudinem non habere, ut sæcularibus hominibus & a religione alienis famulorum Dei habitationis pandat introitum: sed opportuna aptaque loca ad hoc habere parata, quo omnium hospitum adventus suscipiatur. Ad hæc Rex: Si, inquit, largitati nostræ munera & solaminis supplementum capere cupis, omnibus in locis omnium patebit introitus. Vir Dei respondit: Si sicut nuncusque sub regularis disciplinæ habenis constrictum fuit, violare conaris; nec tuis muneribus, nec quibuscumque subsidiis me fore a te scias sustentandum. Et si ob hanc causam hoc in loco venisti ut Servorum Dei Cœnobia destruas, & regularem disciplinam macules, cito noveris tuum regnum funditus ruiturum, & cum omni propagine regia demergendum. Quod postea rei probavit eventus. Jam enim temerario conatu Rex Refectorium ingressus fuerat. His ergo territus dictis, foras celerrime repedat. Duris posthæc viri Dei increpationibus Rex urgebatur. Contra quæ Theodericus ait: Martyrii coronam me tibi illaturum speras: non esse me tantæ dementiæ scias, ut hoc tantum perpetrem scelus; sed potioris consilii tibi scias utilia paraturum, ut qui ab omnium sæcularium more desciscis, qua veneras, ea via repedare studeas. Aulicorum simul consona voce vota prorumpunt, se habere non velle his in locis, qui omnibus non societur. Ad hæc Columbanus se dicit Cœnobii septa non egressurum, nisi violenter abstrahatur.

* Confer Vitam S. Agili Abb. num. 6. & 7. infra.

Vesontionem relegatur.

34. Discessit ergo Rex relinquens virum quemdam Procerem nomine BAUDULFUM. Is enim cum remansisset, virum Dei a Monasterio pellere, & penes Vesontionense opidum ad exsulandum perducit, quoadusque regalis sententia, quod voluisset decerneret. Commorans ergo inibi audivit carcerem eo in loco plenum esse damnatorum hominum mortis pœnam exspectantium. Ad quem vir Dei properat: ingressusque ostium, nullo obstante, verbum Dei damnatis depromit: spondentque illi se si liberarentur emendaturos, & de commissa noxa pœnitentiam acturos. Beatus itaque Columbanus post hæc ministro domus, cujus superius fecimus mentionem *, imperat ut manu ferrum quo compedes irretiti erant atque innexi, apprehendat ac trahat. Quod cum ille apprehensum traheret, veluti frutex putrefacta per partes comminuitur; egredi carcerem damnatos solutis compedibus jubet, peractoque Evangelici cultus officio pedes lavit, linteoque absterſit. Imperat deinde ut Ecclesiam petant & commissi sceleris pœnitentiam agant, ac fletibus abluendo culpas lavent. Properantes ergo illi Ecclesiæ fores obseratas reperiunt. Tribunus ergo militum cum vidisset virtute Dei per B. Columbanum damnatorum compedes fractas, & vacuum sibi tantummodo relinqui ergastulum; insequi calces damnatorum, acsi ex somno excitatus cum militibus cœpit. Illi vero post tergum appropinquare satelli-

Reos e carcere & tribuni manibus liberat.

* Num. 16.

tellites videntes, & fores Ecclesiæ obseratas cementes, gemina vallati angustia, virum Dei compellant ut eruantur. Anxio ille anhelitu sursum caput attollit, precaturque Dominum ut sua virtute ereptos e ferro, non sinat denuo tradi satellitum nexui. Nec morata Auctoris bonitas fores firmi obseratas claustris referat, in angustia positis aditum pandit, pernicique cursu ingrediuntur Ecclesiam: fores vero post damnatorum introitum in oculis militum absque humana manu obserantur, acsi custos usu clavigero perniciter & reseraffet & obseraffet. Perveniens ergo Columbanus cum suis simulque & Tribunus cum militibus, fores obseratas reperiunt, ASPASIUMque nomine custodem quærunt, ut claves largiatur. Quo cum venisset claviger, ostii fores reserare volens, ait se numquam diligentius obserata claustra invenisse. Nec quisquam post ausus est damnatis injuriam inferre, quos divina virtus eruisset.

AN.CHR. 615 21.Novem.

35. Post hæc vir Dei cernens quod nullis custodiis angeretur, a nulloque molestia sibi inferretur, (videbant enim omnes in eo Dei virtutem flagrare, ideoque omnes ab ejus injuriis segregabantur, ne sociis culparum forent) adscendit Dominica die in verticem arduum ad cacumen montis illius, ita enim situs urbis habetur, cum domorum densitas in diffuso latere proclivi montis sita sit, prorumpant ardua in sublimibus cacumina, quæ undique abscissi fluminis Dovæ * alveo vallante nullatenus commeantibus viam pandit) ibique usque ad medium diem exspectat, si aliquis iter ad Monasterium revertendi prohibeat. Et cum nullus contrarius exsisteret, ipse per mediam urbem cum suis ad Monasterium regreditur. Quo audito Brunechildis ac Theodericus, quod scilicet ab exsilio revertisset, acrioribus iræ aculeis stimulantur, jubentque militum cohortem, ut rursum virum Dei vi abstrahant, & ad pristinum revocent prorsus exsilium. Venientes ergo milites cum Tribuno peragrantur septa Monasterii, virum Dei perquirunt. Residebat enim ille in atrio Ecclesiæ, librumque legebat: ubi cum sæpe venissent, & prope eum transirent, itaut nonnulli in eum pedibus suis offenderent, & vestimentis suis ejus vestimenta tangerent, obcæcatis luminibus ipsum nequaquam videbant. Eratque spectaculum pulcherrimum: ille ovans cernebat, quærebatur, nec omnino inveniebatur; illum in medio eorum positum cum viderent non videbant. Venitque Tribunus, intuitusque per fenestram, virum Dei inter ipsos lætum residere, & legere. Cernensque virtutem Dei, ait: Quid tantum intrantes atria Ecclesiæ peragratis, nec omnino reperitis? nequaquam amplius insaniæ errore cor vestrum decipiatur, non enim poteritis vos invenire, quem virtus tegit Divina. Recedite ab hac intentione, & Regi properemus nuntiare, quia eum minime reperistis. Daturque manifeste intelligi Tribunum militum non sponte ad faciendam viro Dei injuriam venisse, & ideo ad eum videndum lumen habere meruisse.

*Le Doux.

36. Renuntiantibus illis auribus Regiis, ille aucto furore miseræ intentionis, BERTARIUM Comitem ad eum attentius perquirendum virorum cum præsidio, simulque & Baudulfum quem superius direxerat destinavit. Qui cum venissent, B. Columbanum in Ecclesia positum cum psallentium choro, atque orationi deditum eum omni congregatione Fratrum reperiunt, sicque virum Dei alloquuntur: Vir Dei, precamur ut tam Regiis quam etiam nostris obedias præceptis: egressusque pergas eo itinere quo primum his adventasti in locis. At ille: Non enim, inquit, reor placere Conditori, semel natali solo ob Christi timorem relicto, denuo repetere. Cumque nullatenus cernerent sibi virum Dei obaudire, relictis quibusdam quibus ferocitas animi inerat, Bertarius abscessit. Hi vero qui remanserant, virum Dei hortantur ut illis misereatur, qui ad tale opus patrandum infideliter fuerant relicti, eorumque periculo consuleret: qui si eum violenter non abstraherent, mortis periculum incurrerent. At ille ut jam sæpius testatus est, nisi vi abstraheretur se non discessurum ait. Illi gemino vallati periculo, undique urgente formidine, pallium quo indutus erat attingunt, alii genibus provoluti cum lacrymis precantur, ut tanti sceleris culpa illis ignosceretur, qui non suis desideriis, sed regiis obtemperarent præceptis.

A Regis Satellitibus iterum discedere cogitur.

Loco cedit Fratribus ejulantibus

37. Videns ergo vir Dei periculum aliorum fore si in sua sententia perduraret, cum

AN.CHR. 615 11.Novem.

cum omni ejulatu atque mœrore egreditur, deputatis custodibus, qui quousque ditionis regno pelleretur, non eum relinquerent. Inter quos RAGAMUNDUS erat primus, qui eum Namnetis usque perduxit, universis Fratribus velut funus subsequentibus: nam mœror omnium corda repleverat. Anxius Pater tantorum membrorum dispendio, cœlos respicit: *Æterne*, inquit, *Conditor rerum, tu nobis præpara cibum opportunum, quo tibi tuæ famulentur in Ecclesia plebes.* Consolatur deinde universam eohortem, simul ut spem in Deum ponant, & omnipotenti Deo immensas laudes rependant: se hoc non ob dispendium suum vel suorum habere, sed ob multiplicandas Monachorum plebes hanc esse datam occasionem. Quicumque enim sequi vellent promptissimo animo ad sustineodas secum injurias, venirent; qui vero io supradicto Cœnobio remanere voluerint, securi in hoc loco remanerent, scientes cito Dominum de eorum mœrore ultionem daturum. Sed cum æquo animo de custodia Pastoris segregari non vellent, custodes Regii inquiuot nequaquam hunc sequi alios permissuros, oisi quos sui ortus terra dederat, vel qui e Britannico arvo ipsum secuti fuerant; ceteros, qui alio essent orti solo, præceptis regis ibi esse remansuros. Hoc cum egregius Pater eerneret vi a se sua membra discerpi, tam suus quam etiam membrorum suorum dolor multiplicatur: pro tanti sceleris pondere Dominum coosolatorem omnium deprecatur, ut quos a se regia pertinacia segregabat, ipse sua custodia tueretur. Inter quos Venerabilis vir, qui post in eodem Monasterio Pater exstitit EUSTASIUS, discipulus & minister sancti viri, violenter avellitur; intendente super eum MIETIO avunculo ejus, qui Lingonicæ Ecclesiæ Pontifex erat.

Hominem sibi injurium a dæmone correptum liberat.

38. Egressus ergo vir sanctus cum suis vicesimo anno *a* post incolatum eremi illius per urbem Vesontionum Augustodnno usque ad Cavalonem *b* castrum pervenit. Sed priusquam ad Cavalonem pervenisset, in viam eustos equorum Theoderici occurrit, lanceaque virum Dei trajicere voluit, sed malivolam aoimam ultio mox Divina prævenit. Nam dextera quam adversum virum Dei levaverat corruente lanceam ante suos pedes humi defixit, ipse dæmone correptus ante vestigia viri Dei ruit. Quem cernens ille se eoram ultione percussum, die illa nocteque penes se tenuit. Cumque sequens rursum dies illuxit, ad se accersivit, Deoque savente curatus a peste ad propria remeavit.

Item energumenos 12.

39. Deinde ad Choram *c* fluvium properans, ad domum cujusdam nobilis & religiosæ feminæ THEODEMANDÆ pervenit: quo cum esset, duodecim occurrunt viri pleni rabido dæmone, furentes atque rueotes in terram, quos vir Dei protinus oratione curavit. Eademque die ad vicum quem Choram vocant veneruot, ibique quinque phrenesi vexati obviam venerunt, ubi & mox sanati sunt. Exin Autissiodorum properavit, ibique RAGAMUNDUM allocutus est, quia ipse eum via qua ibat duceret: *Memento*, inquit, *o Ragamuode, Chlotharium, quem nuoc spernitis, intra triennium dominum habebitis.* At ille: *Cur*, inquit, *talia domine mi ais.* Illeque: *Videbitis prorsus quæ dixi, si tunc vitam superis feras.*

In reliquo itinere varia miracula patrat.

40. Progressus exin ab Autissiodoro, conspicit juvenem a dæmone correptum pemici ex adverso currere cursu, viginti enim millibus totis viribus eucurrerat.

---

a Qui Columbani adventum in Galliam ante annum 570. collocant Auctores recentiores, hos viginti annos computant, non ab ingressu Columbani in Vosagi solitudinem, in qua diutius eum perstitisse adserunt, sed a primo condito Monasterii Luxoviensis, quem anno Christi 590. illigant, quum prius Anagratense & Fontanense Cœnobia ædificasset Columbanus. Verum Jonas diserte loquitur hoc in loco de Columbani mora in Vosagi eremo, ad quam Anagrates & Fontanæ æque ac Luxovium pertinebant. Accessit ergo Columbanus in Galliam paullo ante annum 590. & locis nonnullis brevi perlustratis sedem fixit in Vosagi solitudine, ubi tria hæc Cœnobia construxit. Deinde e Burgundia ejectus est anno post eremi illius incolatum vicesimo, Christi 610. Nam ex num. seq. & num. 43. constat, triennio post Theodeberto & Theoderico occisis Monarchiam cessisse Chlothario, quod anno 613. accidit. Certe eodem fere tempore, quo in Britanniam Augustinus a B. Gregorio missus est, Columbanum in Galliam accessisse, colligitur ex Epistola Laurentii Doroberneasis Episcop. & aliorum apud Bedam in lib. 2. Hist. cap. 4. in hæc verba. *Columbanum Abbatem in Galliis venientem nihil discrepare a Britonibus in eorum conversatione didicimus.*

b Anonymus scribit, Avallonem, quod est Burgundiæ opidum inter Augustodunum & Autissiodorum.

c Petrus Franc. Chiffletius in Probat. Hist. Trenorciensis pag. 163. legit Icaunam Burgundiæ fluvium, vulgo *l'Yonne*; Choram vero vicum de quo paullo post, post interpretatur Crepantium, *Crevant*, quod est opidum ad Icaunam. Et tamen Jonas scripsit Choram fluvium, rectius amnem, qui in Icaunam influit.

rerat. Quo viso substitit, quousque saucius homo dæmonis arte veniret, veniensque ante pedes viri Dei ruit, quem statim orationibus curavit, patenterque sospitem reddidit. Deinde ad Nivernis opidum venit, custodibus antecedentibus & subsequentibus, ut Ligeris scapha reciperetur, Britannicoque finui redderetur. Ubi etiam cum venissent, & lento conamine in scapham insilirent, unus de custodibus arrepto remo unum eorum, qui LUA dicebatur, percussit, virum sanctissimum & omni religioni deditum. Quod vir Dei intuens, sua coram se membra cædi: Cur, inquit, crudelis addis mihi mœrorem? an non sufficit ad vestram ruinam patrati sceleris malum? cur contra mitem immitis appares? cur fessa Christi membra cædis? cur sævitiam in mansuetis prætendis; memento te a Divinitate ultionem in hoc loco recepturum, in quo Christi membra furens percussisti. Probavit illatæ sententiæ pœnam ultio mox subsecuta: nam ut subsequenti vice rediens, ad eumdem portum transiturus venit, divinitus percussus in eodem loco est demersus. Quid enim fuerat ut justus Arbiter eamdem ultionem inpostmodum dilatasset, nisi ut tunc Sancti obtutus de ejus vindicta non macularentur.

ANCHR. 615

21. Novem.

41. Indeque ad Aurelianensem urbem venerunt: quo eum nec aditum Ecclesiarum sibi ex Regis præceptis pandi videret, cum grandi mœrore super ripam Ligeris tentoriis contentus paullisper quiescit. Cumque jam sumptuum necessaria indigerent, duos in urbem direxit ut necessaria quærerent, quorum unus erat POTENTINUS nomine qui adhuc superest, & Armoricana in loca in suburbio Constantiæ urbis Monachorum cohortem adunavit. Cumque lustrantes urbem nihil reperissent (quia regio timore aut vendere aut dare nihil audebant) via qua urbem intraverant repedabant, obviamque habent mulierem in plantea ex genere Syrorum. Quos cum vidisset, sciscitata est quinam essent. Illi veritate rei digesta, ajunt se necessaria quæsisse, nec prorsus invenisse. Illa infit: Accedite domini mei ad domum famulæ vestræ, & quæ sunt neressaria vobiscum vehite. Nam & ego advena sum ex longinquo Orientis sole. Illi ovantes eam sunt ex calce secuti, venerunt ad domum ejus, & sella supposita quieverunt; donec tulit quod ab eis quæsitum esset. Erat simul in consessu vir ejus, olim jam luminibus orbatus, de quo sciscitati sunt quis esset. Et illa inquit: Vir meus ex eodem genere Syrorum sicut & ego, quem per multorum curricula annorum luminibus privatum traho. Illi inquiunt: Si Christi famuli Columbæ obtutibus præsentetur, suarum interventu orationum lumen posse recipere. At illi promissi muneris fidem exhibens mentem roborat, surgensque prosecutus est eorum cum duce vestigia. Narraverunt ergo hospitalitatis munus in peregrinis: nec prorsus verba impleverant, & cæcus adstabat, precaturque Dei virum ut suis orationibus ei lumen restituat. Videns ille fidem ejus, omnes poposcit ut pro cæco orarent, pronusque diu super humum jacuit, surgensque manu oculos attigit, & post Crucis signum postulatum lumen recepit. Gaudet ille recuperato lumine, ut videlicet qui interius lumen in hospites habere non omiserat, exteriori non careret. Sicque exinde turba obsessorum quos dæmones horrendo furore torquebant, ad virum Dei curandi gratia properant; daturque salus largita a Domino: omnes enim ibi a viro Dei curati sunt. His virtutibus populus urbis permotus, virum Dei suis honoribus latenter fulciebat: non enim patule propter custodes quidquam præbere audebant, ne Regis iram incurrerent. Deinde arreptum iter peragunt.

Aurelia.

42. Navigantes ergo per Ligerim ad Turonensem perveniunt urbem, ubi vir sanctus custodes precatur, ut scapham ponto appropinquent, seque ad sepulchrum B. Martini ire sinant. Quod abnuentes custodes, navigare veloci conatu compellunt, remigeros urgent ut omni virtute cursu celeri portum transeant, gubernatori imperant ut medio fluminis alveo scapham teneat. Quod videns B. Columbanus, mœstos vultus ad cœlum erigit, compellans se tantæ mœstitiæ subdi, ut nec Sanctorum sepulchra visere permitteretur. Urgentibus ergo omnibus, mox ut contra portum ventum est, velut quibusdam anchoris defixa scapha stare cœpit, & ad portum caput dirigere. Quod cum custodes obstare non valerent,

Turonibus.

AN.CHR. 615 21.Novem. reot, inviti ſcapbam quo velit ire ſinunt. Mirum in modum medio e fluviolo ad portum pennigero ceu volatu pervenit, portuque recepto viro Dei viam pandit. Ille vero gratias Regi offert æterno, qui ſuis ſic obtemperare non dedignatur ſervis. Egreſſus ſane ad ſepulchrum B. Martioi accedit: & tota ibi nocte in oratione excubat. Illuceſceote vero die a LEOPARIO illius urbis Epiſcopo invitatur ad eſum: ire non abnuit, præſertim ob ſuorum requiem Fratrum; moratuſque eſt eo die cum ſupradicto Pontifice. Qui cum hora refectionis cum eo ad menſam reſideret, interrogatus cur ad patriam repedaret, reſpondit: Canis me Theodericus meis a Fratribus abegit.

Theoderici necem prædicit. 43. Tunc unus e convivis CHRODOVALDUS nomine, qui amitam Theodeberti Regis in coojugium habebat, Regi tamen Theoderico fidelis erat, viro Dei humili voce reſpondit: Si melius eſſet lacte potari, quam abſynthio? Cui vir Dei: Cognoſco, ait, te Regis Theoderici fœderis jura ſervare velle. At ille fatetur ſe fœdus fidei promiſiſſe, & quamdiu valeret, obſervaret. Si Regis, inquit, Theoderici junctus es fœderi, amico tuo & domino lætus eris a me Legatus directus. Hæc ergo auribus ejus infer, & ipſum & ſuos liberos intra triennii eſſe circulum delendos, radicituſque ſtirpem ejus Dominum eradicaturum. Cur, inquit, ſupradictus vir, talia famule Dei promis? At ille: Non enim queo ſilere, quæ mihi Dominus loquenda tradidit. Quod poſtmodum omnes Galliæ nationes ſenſere impletum, confirmavitque ſuperius ad Ragamundum ſententiam illatam.

44. Sublato deinde prandio vir Dei ad ſcapham remeat, reperitque ſuos multa triſtitia depreſſos: & inquirens quid evenit, præterita nocte quæ in ſcapha habuiſſent furto perdidiſſe inveoit, ſimulque aureos quos in pauperes non erogaverat furto ablatos. Quo audito, ad ſepulchrum B. Confeſſoris repedat, queſtuſque eſt non idcirco ad ejus excubaſſe Reliquias, ut ille ſua ac ſuorum ſineret damna patrare Fratrum. Nec mora, is qui ſacculum cum aureis furatus fuerat, cœpit inter flagella corporis ac pœnas acclamare & dicere, illo & illo in loco aureos ſe occultatos habere. Quod videntes ſocii omnes currunt, furtoque ſublata omnia reddunt, virumque Dei precantur ut tanti ſceleris culpas ignoſcat. Quod miraculum omnibus terrorem incuſſit, ut deinceps qui iſta audierint, velut ſacrata omnia quæ ad virum Dei pertinebant attingere non auderent. Præbens itaque neceſſaria Leoparius, viro Dei vale dixit.

45. Navali ergo itinere ovans uſque ad Namnetis opidum venit, & ibi aliNamnetis. quantiſper moratus eſt. Quod cum quadam die quidam egenus ante fores cellulæ in qua vir Dei meditabatur clamaret, vocato ille miniſtro: Præbe, inquit, cibi alimoniam petenti. Et ille: Non eſt nobis, ait, panis niſi paullulum farinæ tantum. At ille ait: Quantum habes? Teſtaturque ille ſe amplius non habere, ut rebatur, quam farinæ modum. Da ergo, dicit, totum, nec quidquam reſerves in craſtinum. Obediens miniſter ſimul totum pauperi tribuit, nihil ad neceſſitatem communem reſervans. Jejunantibus ergo illis tertia jam dies illuxerat nihil penes ſe habentibus præter ſpei & fidei gratiam, unde feſſis jejunio membris ſubvenirent; cum ſubito audiunt fores ſigno terere. Cumque oſtiarius ſciſcitaretur, cujus rei neceſſitas poſceret ſono fragoris aures Fratrum inquietare: is qui fores terebat, ait, ſe a domina ſua PROCULA nomine directum eſſe, quæ ſe divinitus admonitam dicebat, ut ſumptus viro Dei Columbano atque comitibus ejus qoi apud Namnetis opidum morarentur, dirigeret, haberique io proximo: & ſe ideo præveniſſe ut vaſa quo reciperent præpararent; centum modios eſſe vini, ducentoſque frumenti, ſed & bracis [a] centum modios: quod oſtiarius celeri curſu Patri indicanda properat. At ille: Sine, inquit; ſe dicens ſcire, Fratrumque cœtum adunari jubet, ut ſimul poſiti pro largitrice Dominum deprecarentur, ſimulque grates referrent Conditori, qui ſuos ſolari non deſinit in omnibus famulos neceſſitatibus, & poſt munus oblatum reciperent. O mira Conditoris pietas! egere nos ſinit, ut ſua dona egentibus largiendo demonſtret: tentari permittit, ut in tentatione ſubveniens ſuorum uberius in ſe corda excitet famulorum;

[a] In alia vita ſic legitur, & *braci unde cerviſiam faciunt centum*.

rum; sua membra sævis laceranda tradit, ut circa sanatorum medicum multiplicata dilectio confirmetur.

46. Aliaque simul nobilis & religiosa femina DODA nomine direxit ducentos frumenti ac promiscuæ * modios centum. Quæ causa maximam verecundiam urbis illius Pontifici excitavit, nomine SUFRONIO, a quo nihil muneris impetrare, nec quidquam commutando capere potuere. Quo cum moraretur quædam mulier dæmonis peste plena cum filia, itemque alia truci morbo repleta venit: quas cum Columbanus vidisset, communem pro eis Dominum exoravit, sanitatique post redditas, comitatui suo * redire præcepit.

21. Novem.

* Supple, annonæ.

* al. ad metas suas.

47. Post hæc Suffronius Namnetensis urbis Episcopus una cum TEUDOALDO Comite juxta Regis imperium B. Columbanum navi susceptum ad Hiberniam destinare præparabat. Sed vir Dei inquit: Si navis quæ finibus Hiberniæ redditur adest, supellectilem comitesque suscipiat; ego interim scapha receptus Ligeris unda vehor, quousque maris ad alta deferar. Reperta ergo navi quæ Scottorum commercia vexerat, omnem supellectilem comitesque recipit. Cum jam remigera arte prosperantibus zephiris navis ad alta pelagi tenderet, undarum moles advenit, navemque ad litus redire coegit, planoque terræ solo defixam reliquit: collectoque fluctu in finibus æquor quievit. Mansit ergo per triduum absque undis carina. Intellexit ergo dominus navis ob viri Dei supellectilem comitesque receptos se sic esse detentum. Fuit tandem consilium rejici omnia a navis finibus quæ ad virum Dei pertinebant. Nec mora, undarum moles affuit, carinamque ad alta provexit. Mirantes itaque omnes cognoverunt non esse voluntatem Dei, ut retro amplius repedaret. Ad metatum * ergo suum, quo prius fuerat rediit, nullo obstante quo vellet ire; sed magis prout quisque poterat virum Dei honoribus ac sumptibus fulciebat: nec defuit quidquam præsidii, dum in omnibus Conditoris manebat auxilium: quia numquam prorsus obdormiet, qui sub alarum suarum umbra Israel tegit. Sic nempe omnibus omnia largiendo demonstrat, ut ab omnibus pro munerum suorum glorificetur largitione.

* Id est, mansionem.

48. Moratus ergo ibi paullulum, post ad Chlotharium Hilperici filium, qui Neustrasiis Francis regnabat extrema Gallia ad Oceanum positis pergit. Porro Chlotharius audierat quantis qualibusque injuriis virum Dei Brunechildis ac Theodericus fatigaverant. Quem cum vidisset, velut cœleste munus recepit, ovansque precatur, ut si vellet intra sui regni terminos resideret, seque ei prout voluerit famulaturum. At ille ait, nequaquam se his in locis consistere velle, vel ob suam peregrinationem augendam, vel illius inimicitiarum occasionem sedandam. Tenuit ergo eum Chlotharius quantis potuit penes se diebus castigatusque ab eo est de quibusdam erroribus, quibus vix aula Regia caret. Spondet se Chlotharius juxta ejus imperium omnia emendaturum. Erat enim Chlotharius solers in amore sapientiæ. Inventum ergo optatum munus gratificabatur. Morante autem eo penes Chlotharium, lis oritur inter Theodebertum & Theodericum, & disceptantibus utrisque de regni termino uterque ad Chlotharium Legatos dirigunt, uterque adversus parem auxilium postulat. Quod Chlotharius B. Columbano insinuare procurat, consulens ut si videretur ejus consilio, se uni consentiendo contra alium dimicare. Ad quem ille prophetico repletus spiritu ait, neutris se fore pariturum consiliis, suam intra triennii tempus in ditionem utrorum regna venire. Videns ergo Chlotharius a viro Dei talia sibi prophetico ore dici, neutri parere voluit; sed promissum sibi tempus fideliter expectans post potitus est triumpho victoriæ.

Chlotharium adit & corrigit.

Prædicit ei Monarchiam brevi cessuram.

49. Post hæc coegit Chlotharium vir Dei ut sibi solamen largiretur, utque per Theodeberti regnum, si valeret, ad Italiam Alpium juga transcendens perveniret. Datis ergo comitibus qui eum usque ad Theodebertum perducerent, itinere arrepto ad Parisius urbem pervenit: quo cum venisset, occurrit ei homo in porta habens spirirum immundum, debacchans & discerpens & garrulans: queruloque sciscitatur virum Dei affamine: Quid his vir Dei agis in locis? raucoque anhelitu alonge virum Dei Columbanum advenire dudum jam clamitabat. Quem cum vir Dei vidisset ait: Egredere pestifer, egredere, nec corpus Chri-

Lutetiæ energumenum liberat.

AN.CHR. 615 23.Novem.

Christi lavacro ablutum diu obsidere præsumas: cede virtuti Dei, & Christi nomine invocato contremisce. Sed cum diu sævis atrisque viribus obstaret, vir Dei manu ori ejus injecit, linguamque obrectat, in virtute Dei imperat ut egrediatur. Tunc horrida vi discerpens eum ut vix nexibus teneretur, cum viscerum motione ac vomitu multo progressus, tantum fœtorem adstantibus dedit, ut sulphureos se crederent facilius tolerare odores.

Apud Meldas Agnerici & Autharici domum benedicit.

50. Deinde ad Meldense opidum properat: quo cum venisset, quidam vir nobilis HAGNERICUS Theodeberti conviva, vir sapiens, & consiliis Regis gratus, & nobilitate ac sapientia vallatus erat. Is virum Dei miro gaudio recepit, seque habere curam ejus spopondit, qualiter ad Theodeberti accederet aulam, & non esse necesse alios comites e regio latere habere. Ad hoc enim aliorum differebat subsidium, ut virum Dei secum quamdiu valeret tenere potuisset, & ejus doctrina domus sua nobilitaretur. Benedixit ergo vir Dei domum ejus, filiamque ejus nomine BURGUNDOFARAM, quæ infra infantiles annos erat, benedicens eam Domino vovit, de qua postea in subsequentibus narrabimus*. Progressusque inde venit ad villam quamdam Wltiacum, quæ supra amnem Maternam sita est. Ibi receptus est a quodam viro AUTHARIO nomine, cujus conjux AIGA dicebatur; erantque his filii *a* infra infantiæ annos decennes*, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacravit, qui post, mox ut pubescere cœperunt, Chlothario Regi primum ac deinceps Dagoberto gratissimi sunt habiti; qui postquam sæculi gloria illustrati fuerunt, accelerare cœperunt, ut pro gloria sæculi non carerent æterna. Quorum major natu, ADO nomine, semet suis voluntatibus abdicavit, postquam intra Jorani saltus arva Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: juniorque nomine DADO intra Briegensem saltum supra fluviolum * Resbacenum ex supradicti viri Regula Monasterium construxit. Tanta in virum Dei gratia redundabat, ut quoscumque sacravit, in boni cultus perseverantia dies suprema invenit: & quos de industria monuit, gavisi sunt se postea impunitatem meruisse; nec immerito tanti viri fultus adminiculo partem gratiæ potitus est supplemento, qui doctrinis ejus innexus noluit a justæ vitæ tramite deviare.

* Lege Vitam S. Burgundofaræ infra.

* Surio detenti.

*immo torrentem

Lege infra Vitam S. Agili.

Suscipitur a Theodeberto.

51. Exinde ad Theodebertum venit; quem cum Theodebertus vidisset, ovans suis sedibus recepit. Jam enim multi Fratrum post eum ex Luxovio venerant, quos velut ex hostium præda recipiebat. Pollicitusque est Theodebertus se reperire intra terminos suos loca venusta, & famulis Dei ad omnem opportunitatem congrua, proximasque ad prædicandum nationes undique haberi. Ad hæc vir Dei inquit: Si pollicitationis tuæ adminiculum præbueris, & demum falsitatis noxam non opposueris, quantisper me moraturum scias ac probaturum si in cordibus gentium vicinarum Fidem serere valuero. Dedit ergo Rex optionem quacumque in parte voluisset experimento quærere locum, qui sibi & suis placuisset. Inde requisivit locum, quem favor omnium laudabilem reddebat intra Germaniæ terminos Rheno tamen transmisso, opidum olim diruptum, quod Brigantias * nuncupabatur. Sed quid tunc vir Dei egerit dum per Rheni alveum navigaret, silendum non est.

Brigantiis consedit.

*Brigance.

Maguntiæ ab Episcopo necessaria accipit.

52. Dum quodam die per Rheni alveum, ut diximus, scapha veherentur, ad urbem quam Maguntiacum veteres appellarunt, perveniunt. Quo cum venisset, remigeri qui in comitatu viri Dei a Rege directi fuerant, viro Dei ajunt se in urbe amicos habere, qui necessarios sumptus præberent, jam enim defecerant in itinere longo stipendia sumptuum. Quibus vir Dei ait: Ite. Qui cum abiissent nihil repererunt. Reversique a viro Dei interrogati, respondent se nullatenus impetrare ab amicis aliquid potuisse. At ille: Sinite me, inquit, paullulum ad meum abire amicum. Mirantibus illis unde illo in loco, quo ante non fuerat, ami-

a Codex Conchensis scribit, *erantque his filii tres*. Anonymus qui Vitam S. Colombani compendio scripsit: *Inde in villa quadam quæ supra Matronam fluvium posita erat, a viro quodam & ejus conjuge honorifice suscipitur, quibus erant duo filii, qui adhuc infantia annis detinebantur*. Et quidem hoc ad mentem Jonæ magis accedit. Lege Frodoardi Carmen & Vitam S. Agili Abbatis infra.

amicum haberet. Progressus ille ad Ecclesiam pergit: quam ingressus, pavimento inhærens longæ orationis protectione Dominum suum & pietatis postulat auctorem. Nec mora, Episcopus urbis illius *a* domo progressus ad Ecclesiam venit, repertumque B. Columbanum sciscitatur quis sit. At ille fatetur se peregrinum esse. Cui ille ait: Si necesse est sumptuum copiam capere, propera domum, & quantum necesse fuerit tecum defer. At ille cum gratias egisset ei, simulque & Conditori qui inspiraverat, pueros festinus ad navem ipse dirigit ut omnes veniant custode uno dimisso, & quæ vellent secum deportarent. Quod ne cui casu evenisse videatur, solitus erat postea idem Episcopus protestari, numquam se antea sic attonitum in tribuendo necessaria fuisse absque alia opportunitate. Ad beati enim Columbani meritum, Divina admonitione ad Ecclesiam se venisse testabatur.

AN.CHR. 615 21.Novem.

53. Deinde perveniunt ad locum *b*, quem peragrans vir Dei non suis placere animis ait, sed tamen ob Fidem in eis serendam inibi paullisper moraturum se spopondit. Sunt etenim inibi vicinæ nationes Svevorum. Quo cum moraretur, & inter habitatores loci illius progrederetur, reperit eos sacrificium profanum litare velle, vasque magnum, quod vulgo Cupam vocant, quod viginti & sex modios amplius minusve capiebat, cervisia plenum in medio habebant positum. Ad quod vir Dei accessit, & sciscitatur quid de illo fieri vellent. Illi ajunt Deo suo Vodano *c*, quem Mercurium vocant alii se velle litare. Ille pestiferum opus audiens, vas eminus sufflat, miroque modo vas cum fragore dissolvitur, & in frusta dividitur, visque rapida cum fragore cervisiæ prorumpit: manifesteque datur intelligi diabolum in eo vase fuisse occultatum, qui per profanum litatorem caperet animas sacrificantium. Videntes Barbari obstupefacti ajunt, magnum virum Dei habere anhelitum, qui sic possit dissolvere vas ligaminibus munitum: castigatosque dictis Evangelicis, ut ab his segregarentur sacrificiis, domibus redire imperat. Multi ergo eorum tunc per beati viri suasum ad doctrinam, & ad Christi Fidem conversi, Baptismum consecuti sunt; aliosque etiam, quos jam lavacro ablutos error detinebat profanus, ad cultum Evangelicæ doctrinæ monitis suis ut bonus pastor Ecclesiæ seminibus reducebat sparsis.

Svevos plures ad Fidem convertit.

54. Eo itaque tempore Theodericus atque Brunechildis non solum adversum Columbanum insaniebant, verumetiam & contra sanctissimum DESIDERIUM Viennensis urbis Episcopum adversabantur; quem primum exsilio damnatum multis injuriis affligere nitebantur, ad postremum vero glorioso martyrio coronarunt: cujus gesta scripta habentur, quibus & quantis adversitatibus gloriosum apud Dominum meruit habere triumphum. Vacante * itaque Columbano cum suis penes Brigantiam urbem, duræ egestatis tempus obvenit. Sed quamvis alimoniæ deessent, manebat intemerata atque inconcussa fides, quæ necessaria apud Dominum impetraret. Cumque jam triduo jejunio fessa corpora essent, repererunt tantam copiam alitum, velut Israelitarum castra coturnix olim operuit; itaut omnem pagum loci illius alitum multitudo oppleret. Intellexit vir Dei suam suorumque ob salutem has dapes terræ diffundi, nec prorsus alibi evenire, præter eoquo ipse moraretur in loco. Jubet suos prius grates laudesque rependere Conditori, sicque alitum dapes capere. Eratque mirum & stupendum miraculum, capiebantur aves prout Patris imperium urgebat, nec abscedere pennigera fuga nitebantur. Mansit ergo alitum manna per triduum diffusa: quarto deinde die quidam Pontifex ex vicinis urbibus frumenti copiam Divina admonitus adspiratione ad beatum Columbanum direxit; sed mox Omnipotens qui penuriam patientibus aligeros præbuerat cibos, ut farris adeps advenit, alitum phalanges imperavit abire. Nam EUSTASIUM hoc cognovimus re-

Desiderii Episcopi martyrium an. 607.

* Sutio, vagante.

Columbanus cum suis tempore famis divinitus pascitur.

a Tunc Maguntiæ Sedem tenebat Leonisius, de quo legendum Fredegarii Chronicon cap. 38.

b Nempe in locum qui Tucconia dicebatur, in capite lacus Tigurini, uti ex Walafrido Strabone infra in Vita S. Galli cap. 4. memoratur.

c Apud Anonymum ita legitur: *qui apud eos Vuotant vocatur, Latini autem Martem illum appellant.* Paulus Diaconus in lib. 1. de Gest. Langob. c. 9. Vuodan *sane, inquit, quem adjecta litera Godan dixerunt, ipse est qui apud Romanos Mercurius dicitur, & ab universis Germaniæ gentibus ut Deus adoratur.*

AN CHR. 615 21. Novem. Psal. 77.

ferente, qui eo tempore inter reliquos sub viri Dei obedientia ibidem tenebatur adnexus, quod nullus fuerit in caterva, qui ante talium genera alitum se vidisse referret: & tantus sapor in cibo aderat, ut regias dapes vinceret. O mirum divinæ potentiæ donum! quando terrenæ dapes cultoribus Christi desunt, tunc demum cœlestia tribuuntur, sicut de Israel dictum est: *Panem cœli dedit eis*: cum terrenæ opes subvenerint, tunc gratis amoventur illatæ.

55. Ipso itaque tempore cum sub quodam scopulo inter vasta eremi jejunio corpus conficeret, & nihil aliud præter ruris poma, quorum superius fecimus mentionem, in cibos caperet; venit assueta abditæ voracitatis fera ursus, cœpitque necessarios delambere cibos, ac poma ore detrahere. Cumque hora refectionis advenisset, CHAGNOALDUM *a* ministrum suum dirigit, ut consuetam mensuram pomorum deferret. Qui cum abiisset, ursum interiores frutices rubosque pervagari perspexit, ac poma lambendo carpere. Festinus redit, Patrique indicat: ille imperat ut eat, partemque fruticum in cibos feræ dimittat, aliamque partem sibi reservare juber. Abiitque Chagnoaldus, ac jussa implevit, divisitque virga frutices rubosque, quæ poma ferebant, & partem suam juxta viri Dei imperium egit ut fera comedat, aliamque partem in usu viri Dei reservar. Mira in fera obedientia! nequaquam ex prohibita parte ausa est capere cibos, sed in segregata permissaque sibi fruticum parte tantummodo pabula requisivit, quoadusque vir Dei eo in loco commoratus est.

S. Slavorum conversionem meditatur.

56. Interea cogitatio in mentem ruit, ut Venetiorum, qui & Sclavi dicuntur, terminos adiret, cæcasque mentes Evangelica luce illustraret, ac ab origine per avia oberrantibus veritatis viam panderet. Cumque hæc votis patrandum esset, Angelus Domini ei per visum apparuit; parvoque ambitu, velut in paginali solent stylo orbis describere circulum, mundi compagem monstravit. Cernis inquit, quod maneat totus orbis descriptus? perge dextera, lævaque qua eligis, ut laboris tui fructus comedas. Intellexit ergo ille non esse gentis illius in promptu Fidei profectum, quievitque in loco illo, donec aditus ad Italiam panderetur.

Theodeberto prædicit excidium. *id est Monachum

57. Interea inter Theodebertum & Theodericum pacis pactum infirmatur, ac quisque adversus fratrem usque ad internecionem desævit, utrisque gentium robore superbientibus: & interim vir Dei ad Theodebertum accedit, eumque suadet ut cœptæ arrogantiæ supercilium deponeret, seque Clericum * faceret, & in Ecclesiæ positus gremio sacræ subderetur Religioni, ne simul cum damno præsentis regni, æternæ pateretur vitæ dispendium. Quod & Regi & omnibus circumadstantibus ridiculum excitavit: ajebant enim numquam se audiisse Merovingum, in regno sublimatum, voluntarium Clericum fuisse. Derestantibus ergo omnibus Columbanus ait: Si voluntarius nullatenus Clericarus honorem sumat, in brevi Clericus invitus exsistet. His ergo dictis vir Dei ad cellulam rediit, moxque prophetici dicti eventum res habuit. Nec mora, Theodericus Theodebertum ad bellum coegit, & prope Tullum bello devictum fugat; postque collecto magno robore exercitus persequitur. Simili modo gentium multarum Theodebertus robore vallatus, ad Tulbiacense *b* castrum pugnaturus venit: ibi prœlio inito innumeræ hominum phalanges ex utroque exercitu perierunt. Victus tandem Theodebertus fugit. Eo igitur tempore vir Dei in eremo morabatur, contentus tantum unius ministri Chagnoaldi famulatu. Ea ergo hora, qua apud Tulbiacum commissum est bellum, supra quercus putrefactæ truncum vir Dei librum legens residebat: quem subitus sopor oppressit, & quid inter duos Reges ageretur vidit. Moxque excitatus ministrum vocat, cruentamque Regum pugnam indicat, multum humanum sanguinem fundi suspirans. Cui temerario conatu minister ait: Pater mi, Theodeberto tuis præbe

a Sic MS. codd. quibus usi sumus. Et tamen Surius legit Magnoaldum, cujus Vitam suo loco exhibebimus.

b Tulbiacum, Volgo *Zulpich*, Cloduvei de Alemannis victoria nobile, abest a Colonia Agrippina versus Treviros millibus passuum viginti quatuor: quo in loco Theodebertus a fratre utrobique victus se postmodum interfectus est, regni Theoderici anno 17. Christi 612. secundum Fredegarii calculum cap. 37.

he precibus suffragium, ut communem debellet hostem Theodericum. Ad hæc Columbanus: Stultum ac religioni alienum consilium administras, non enim ita Dominus voluit, qui nos pro inimicis nostris orare præcepit: in arbitrio est jam justi Judicis quid de eis fieri velit. Inquirens ergo post minister eam temporis diem & horam, reperit ita fuisse sicut viro Dei revelatum fuerat. Persecutus est Theodebertum Theodericus, & suorum proditione captum ad aviam Brunechildem direxit: quem cum avia recepisset, quia Theoderici parti Brunechildis favens erat, furens Theodebertum fieri Clericum rogavit: at non post multos dies, impie nimis post Clericatum perimi jussit.

AN.CHR. 615 21.Nuvem.

58. Porro Theodericus penes Mettense morans opidum, divinitus percussus inter flagrantis ignis incendia mortuus est *a*: post quem Brunechildis filium ejus SIGEBERTUM in regno suffecit. Itaque Chlotharius memor prophetiæ viri Dei, collecto exercitu fines regni, quæ suæ ditioni debebantur, conatur recipere. Contra quem Sigebertus cum hostium cuneis pugnaturus advenit, quem Chlotharius captum peremit, fratresque ejus quinque *b* Theoderici filios cum proavia Brunechilde cepit, pueros separatim peremit: Brunechildem vero primo ignobiliter camelo impositam hostibus girando monstravit, post indomitorum equorum caudis ligatam miserabiliter vita privavit *c*. Funditus ergo radicitusque deleta Theoderici stirpe Chlotharius potitus est trium regnorum solus monarchia: quo facto B. Columbani prophetia in omnibus impleta est. Unus enim intra triennium cum omni stirpe funditus deletus, alius violenter Clericus factus, tertium regnorum possessione ac dominatione dilatatus est.

Chlotharius post Theoderici ac filiorum interitum munarchiam obtinet.

59. Beatus ergo Columbanus cum vidisset (ut superius diximus) devictum a Theoderico Theodebertum, redacta Gallia atque Germania sub Theoderico, Italiam ingreditur, ubi ab AGILULFO Langobardorum Rege honorifice susceptus est, qui largita optione ut intra Italiam, quocumque in loco voluisset, habitaret, Dei consultu actum est, dum ille penes Mediolanum urbem moraretur, ut hæreticorum fraudes, id est Arianæ perfidiæ, Scripturarum cauterio discerpere ac desecare vellet. Contra quos etiam libellum florenti scientia edidit.

Columbanus ab Agilulfo in Italia exceptus contra Arianos scribit.

60. Dumque hæc aguntur, vir quidam nomine JOCUNDUS ad Regem venit, qui Regi indicavit se in solitudine ruribus Apenninis Basilicam B. Petri Apostolorum Principis scire, in qua virtutes expertus sit fieri, loca ubertate fecunda, aquis irrigua cum piscium copia, quem locum veterum traditio BOBIUM nuncupabat, ob rivum in eo loco hoc nomine fluentem; amnemque alium profluentem nomine Triveam *; super quem olim Hannibal hiemans, hominum, equorum, elephantorum atrocissima damna sensit. Ubi cum venisset, omni cum intentione Basilicam inibi semirutam reperiens, prisco decori renovans reddidit. In cujus restauratione mira Domini virtus panditur. Nam cum per prærupta saxorum scopula trabes ex abietibus inter densa saltus locis inaccessibilibus cæderentur, vel alibi cæsæ inibi casu elapsæ aspero, aditum plaustrorum denegarent; mirum in modum trabem quam vix triginta vel quadraginta homines plano terræ solo positam vehere non valebant, ibi cum duobus vel tribus (prout ardui callis meatus patebat) vir Dei accedens, suis ac suorum humeris immane pondus imponebat: & ubi antea præ asperitate itineris libero gressu vix gradiebantur, onerati mox trabis pondere festini gradiebantur: ut versa vice qui onera ferrent, acsi ab aliis veherentur, firmis vestigiis velut otio vacantes ovantesque irent. Videns itaque vir Dei tanti auxilii supplementum, suos hortatur ut cœptum opus læti perficiant, animoque roborati ea consistere in eremo studeant, Dei in hoc voluntatem esse affirmans. Tecta itaque Templi culmina *, & murorum restaurat ruinas, ceteraque quæ ad Monasterii necessitatem pertinent, construere parat.

Bobiense Monasterium condit.

* vulgo la Trebia.

* pru tectis culminibus.

B iiiij 61. In-

a Et tamen Fredegarius cap. 39. scribit Theodericum Mettis profluviu ventris interiisse anno regni sui 18. Christi 613.

b Legendum duos. Nam ex quatuor Theoderici filiis Childebertus equo fuga lapsus mortem evasit, Sigibertu, Corbo, Meroveoque peremptis.

c Idem refert anonymus coævus in Append. ad Marium, qui anonymus Brunechildis interitum cum Heraclii Imp. ann. 14. conjungit.

AN.CHR. 615 21. Novem.

A Chlothario in Galliam frustra revocatur.

61. Interea memoratus Rex Chlotharius viri Dei prophetiæ effectum in se fuisse impletum cernens, Venerabilem EUSTASIUM qui ejus in locum Luxoviense Monasterium regebat, ad se venire imperat: quem pio affamine rogat, ut sibi cum supplemento publico legationem fungi curet, sociosque quos vellet, nobilium virorum haberet, qui sui vadimonii arbitri essent: post B. Columbanum pergerent, & quocumque eum reperissent in loco, eleganti suasu ad se venire hortarentur. Perrexit itaque Venerabilis discipulus *a*, Magistri vestigia prosecutus: qui cum ad eum venisset, Chlotharii verba depromit. Viso ergo Eustasio B. Columbanus gavisus recepti muneris aditu gratulatur, retentumque penes se tantisper hortatur, ut sui laboris reminisceretur, cohortem Fratrum disciplinæ habenis erudiret, multorumque collegio Christi plebem adunaret, suisque Institutis educaret. Dimissus posthæc ad Chlotharium remeare jubetur, talibusque responsis Regias mulcere imperat aures, seque retro repedare nullatenus ratum duceret: tantummodo poscere ut sodales suos, qui Luxovium incolebant, regali adminiculo ac præsidio foveret. Litteras castigationum affamine plenas Regi dirigit gratissimum munus. Rex velut pignus federis viri Dei ovans litteras recepit: nec ejus petitioni oblivionis noxam præponit. Omni denique præsidio supradictum Monasterium munire studet, annuis censibus ditat, terminos undique, prout voluntas Venerabilis Eustasii erat, auget; omnique conatu ad auxilium inibi habitantium ob viri Dei amorem intendit. Porro B.Columbanus expleto anni circulo in antedicto Monasterio Bobiense, vita beata functus, animam membris solutam cœlo reddidit, 11. Kalend. Decembris *b*. Cujus strenuitatem si quis nosse velit, in ejus dictis *c* reperiet. Reliquiæque ejus eo habentur in loco conditæ, ubi & virtutum decore pollent præsule Christo cui est gloria per omnia sæcula sæculorum, Amen.

ALIA VITA

Auctore FRODOARDO Canonico Remensi postea Monacho in lib. 14. Carm. cap. 18.

Ex MS. cod. RR. PP. Carmelitarum Excalceat. Conventus Paris.

DIVERSÆ Hesperia patriæ radiante virescunt,
Diversis simul hostibus illustratur & ipsa.
AMBROSIO insignem Vates petit inclytus urbem *
Gente COLUMBANUS Scottorum & sanguine cretus.
Qui pius a puero vixit mirabilis ævo,
Christi Castra * locans, multoque hæc milite replens.
Propositi metas hujus virtutis odorem
Nare sequens avida, paullo excessisse videbor.
Finis at hunc Italis quoniam impertivit agonis *,
Ausoniis tandem placuit junxisse tropæis.
Quem genitrix dum utero gestat procedere solem
Adspiciens gremiis, lumen prænoscere prolis
Illustrata datur sparsuræ lumine terras.
Artibus imbutus claris, documenta palæstræ

* id est Mediolanum

* Monasteria

* vitæ

Aggre-

a In itinere Agaunense Monasterium lustrans, Amatum vidit, & in reditu secum Luxovium perduxit ex Vita S. Amati infra, ubi Eustachius dicitur.

b Apud Usuardum, Adonem & Surium legitur 9 *Kal. Decemb.* at 11. Kal. Dec. S. Columbani memoria consignatur in Martyrologiis Wandalberti, & Bened. quibus Vitæ S. Columbani exemplaria MSS. quæ vidimus suffragantur. Anno Christi 615. S. Columbanum ad Superos abiisse, inde colligitur, quod annum integrum post suum e Gallia discessum, & Theoderici Regis interitum in Monasterio Bobiensi expleverit.

c Præter B. Columbani Regulam ejusque Pœnitentiale, exstant opuscula ejus nonnulla Melchioris Goldasti opera Insulæ anno 1604. edita. Et tamen Regulam Columbani, qualis typis vulgata est, integram non esse constat, si caput in Concord. Regul. cap 74. § 10. citatum ex Regula Columbani cap. 33. ad Columbani Regulam pertinet. Columbani Opus contra Arianos num. 59. memoratum non exstat. Lege adnotata ad Vitæ S. Sadlabergæ exordium.

Aggreditur superæ, virtutibus optime fultus AN.CHR. 615
Gallica rura petit, Divina his semina portans, 21. Novem.
Ore manuque vocans cœlorum ad culmina cunctos.
Celsa petens gradibus, eremi secreta requirit,
Atque columbinis scandens subit ardua pennis.
Nec Divæ * frustratur opis solamine servus, * Divinæ
Crastina præceptis innixus commoda temnens.
Quærentis Deus ægroto solatia Fratri
Allevat angorem, legans optata vehentem
Defessis alimenta virum, nec missus inanis
Aut mercede carens iteris *a* solator abire.
Ægri subventor medicamina conjugis orat,
Subsidiumque refert, quæsitaque dona reportat
Et patris ad votum reperit viguisse jugalem.
Inde CARANTOCUS secretis visibus Abbas
Admonitus Sancto suffragia ferre laboris,
Accito famulo cœlestia jussa retexit,
Expleat imperitans. Properat MARCULFUS, onustis
Lata * ministrat equis, sed quo se tramite ducat * allata
Inscius ignoransque petendus ubi incola degat.
Atque ita nutanti quid agat dum corde volutat,
Consilium menti ingeritur, jumenta viandi
Destinet officio, præeant quo quæ acta sequatur.
Vis recto Divina regens animalia calle,
Ducit in optati Patris ora sequente magistro.
Sicque Dei famulum ductantibus ille veredis
Inveniens præsentat onus: gratesque Tonanti
Laudis utrimque datæ: ditat benedictio Vatis
Ac revocat * gerulum præconia digna ferentem. * reducit ad sua.
Invisunt refugam mundi jam deinde frequentes,
Atque colunt plebes, pietatis honore petentes
Ditari, verbo refici, precibusque levari.
Ille favet votis, morbisque medetur anhelis,
Mirificat pellitque feras, procul effugat hostes
Septus, & intactus perstat feritate lupina,
Miti pace truces ausus rabiemque serenans.
Ursum quo pepulit, scopuli legit atra minacis,
Incolit hæc solus, puero visente ministro.
Agreste hunc sustentat olus, fert pocula lympha.
Quam procul inde petens, longum puer ipse laborem
Ut queritur, saxi scrutari terga jubetur.
Dum Patris precibus cœli secreta petuntur,
Factum, & cum votis latices funduntur opimi,
Fons rupe exoritur montis hinc perpete lapsu,
Jam devexa rigans, & commoda munera præbens.
Castra replere Dei properantibus undique turmis,
Agmina metator cogens, loca providet apta,
Distribuit cœtus, certans præmonstrat agonem,
Munia disponens, leges dat, juraque tractat,
Quæ descripta docent qualis radiaverit auctor.
Ipse eremum peragrans gemino comitatus alumno
Indiguusque cibi, socios jubet ire petitum,
Signatoque loco victum deferre repertum.
Deproperant, loca dicta ineunt, fluvialia cernunt

Mu-

a Iter Iteris, sicut Itiner Itineris non raro habent Veteres. Lege adnotata ad Vitam S. Cuthberti metrice a Beda descriptam ad ann. 687.

AN. CHR. 615
21. Novem.

Munera, non proprio terris adstrata elemento.
Sumunt tres de quinque esoces *, ad prandia tollunt. (* Salmones)
Increpantur ut ingrati, qui prona refutent
Dona Patris, missi redeunt, contempta reportant.
Mandat item quondam capturæ instare sodalem *. (* Gallum)
Atque locum signat, laxata ubi retia pandat.
Illi visum alias, nec cærula * jussa lacessit, (* id est, amnem)
Nec prædæ concessa petens, miratur adactos
Instantesque haud posse capi sinuamine * pisces. (* retium sinibus)
Impactos spectat maculis *, nullum eximit undis:
Consumptaque die casso sudore laboris
Regreditur fructu vacuus contemptor alumnus.
Arguitur spretis vano conamine jussis,
Et vada jam tandem decreta subire jubetur.
Paret abinde eliens & lina capacia solvens
Vix revocare velet capturæ pondere farta *. (* referta)
Sicque hilaris Patrem reperit, data dona rependit.
Ursi spelæo quondam ipse remotior hærens,
Languorum secreta teri per famina Fratres
Addiscit stimulis, solum superesse ministros
Ægrotis servire datos. Horum ipse misertus
Peste repellenda petit hac Lussovia castra.
Attritis jubet exsurgant, famulatibus instent,
Immineant * messi fervente labore terendæ. (* insistant)
Surgunt præcepto soliti gaudere paterno,
Accedunt monitis, trituræ insistere certant.
Virtuti supplici fugiens vis morbida cedit,
Roboreque implentur pulso marcore medullæ.
Adgaudens Pater obsequiis, recreare laborem
Mirantum jam posse suum decernit, ovanter
Instaurat mensas, dapibusque venustat opimis.
Gaudia concelebrat nullo residente dolore,
Ni solum infidis sectari jussa moratis.
Quorum desidia arguitur, pigredo notatur,
Atque animæ languor carnis languore piatur:
Ac pestis mora præcinitur *, longumque rotata (* prædicitur)
Volvitur anxietas, annus dum limina claudit.
Siccatis quondam stipulis sub tempore messis
Insurgant, inhibentque legi * dona annua nimbi. (* colligi)
Insistunt pluviæ, spes ipsa ablata metendi
Mentibus attonitis iterum ne germina culmis
Insurgunt fetis famis in discrimina granis.
Ille sub hæc Domino committere vota benigno,
Spemque librans Christo, sociis jubet arma * capessant, (* falces)
Messem ineant, curvis invadant falcibus arva.
Mirari comites, nemo audet promere contra
Quin faveant jussis ruraliaque arma ferentes
Appellunt segeti: custodes ille per oras
Distribuit ruri, quos vita excelsior ornat
Quattuor excipiens CONIMINUM, EUNOCUM, ECONAMUM
Sanguine Scottorum, GURGANUM gente Britannum.
His ita dispositis operi cum Fratribus Abbas
Insistit: proh mira fides! toto æthere rores
Funduntur circa, sicco cadit hæc seges agro,
Tostaque * mirando sic cuncta reconditur æstu. (* sicca)
Primates steriles virtutem pauperis hujus

Sen-

ANCHR. 615 21. Novem.

Sentiscunt, adeunt, quæsitaque gaudia prolis
Accipiunt, celebri lætantur honore parentum.
WANDALENUS ovans DONATO nomine & actu
Pignore florescit, sacer at Pater expiat undis,
Enutritque datum cœlesti lacte clientem.
Quem post Pontificis Vesontio culmine tollit,
Quique Monasterium normaque & honore Patroni * (* Columbani)
Constituens Christo, certantia castra coaptat.
Fenora natorum genitor pro pignore lato * (* collato)
Tutoris recipit meritis, ipsique parentes
Se obstringunt Domino; mater turmam aggregat almam
Castarum gaudens comitum se his esse sodalem.
Sufficitur Patri CRAMELENUS, & ipse beati
Abbati splendore datus devotus amori,
Instituit cœtum Patris hujus regmine cultum.
Inclytus iste Pater probitatis munere pollens
Quam locuples operum vixit, quam lucis abundans,
Afflictis impensa docent solamina crebra.
THEUDEGISOLUS hoc digito sibi falce reciso
Comperit *, excipiens subitam medicante salutem (* expertus est)
Ore Patris, fusa plagæ per aperta saliva:
Fortior & cœptum repetens sine labe laborem,
Membro crediderat quod se amisisse recepto.
Nec minus egregiæ persunctus honore medelæ
Pernicem conquirit opem cladisque levamen
Otia sectatus senior WINOCUS agreste,
Dum miratur opus Patrum terrena gerentum,
Militiæque viros superæ sudare labore
Adstupet agricolæ; cuneo saliente petitus
Frontis aperta gemit, fusoque cruore madescit.
At miserans Pater angorem, celeransque juvamen,
In-que-cubans votis, properat purgare salivis,
Oreque conspersum reddit post sputa piatum.
Dumque fovens facili sævum linit unguine vulnus,
Curat, vixque cicatricum vestigia servat,
Salvificum digno hic sectatus tramite Patrem.
Frumenti dolet ærumna fraccescere * Fratres, (* animo frangi)
Sollicitum fidis comitem Pater erigit orsis:
Non linqui Justum, subolem nec quærere panem.
Dictis vota fidem faciunt, vacua horrea solo
Largitore Deo facili virtute replentur.
Nox subiit totum, vector nisi nemo repertus
Conditor immensus, large dans omnibus unus.
Sic quondam glebas rastro sarientibus adstans,
Sexaginta jubet geminorum munera panum
Cum potus quod parvum aderat solamine ferri.
Mirantur crevisse dapes vescentibus illis
Ruricolæ, duplumque stupet legisse * minister (* collegisse)
Convivis saturis, escarum & fenora potus.
Nec solum proprios clemens ita servat alumnos:
Quin succurrit & externis, & vincula solvit
Ætheria, tactu famuli contrita fatiscunt
Ad jussum æra Patris, velluntur * crimina fantes (* eripiuntur)
Se purgaturos lacrymis jam sponte litandis.
Nexibus eductis * lavat, ac vestigia tergit, (* f. eductos)
Et lotis agit Ecclesiam, sed limine clauso

Non

AN.CHR. 615
21.Novem.

Non patet introitus trepidis, jamjamque propinquo
Agmine custodum repetentum ad tormina raptos *.
Vincula qui jussis, precibus quoque limina pandit,
Claustraque cum votis reserat nutantibus ægris,
Ac simul ingressis solitis struit ostia septis.
Clavier * hæc hostesque suo munita vigore
Cernentes, metuunt divino oumine tutos
Appetere, humanis aut subdere legibus actos.
Adversis etiam ille bonus, sævisque benignus
Excipitur, percussoris tormenta revincti
Nexibus internis ferro torpente relapso
Dejecti dextra, ante pedes miseratus, ademptum
Dæmonico redhibet virtuti animusque furori.
Obvia bis sævi quondam atro flamine pleni
Ora tulere viri, prece mox quos ille redemit.
Vexati rabida veniunt ita quinque phrenesi,
Illico quis præbet pulsa quoque peste salutem
Sic Patri juvenem viginti millibus actum
Currere pernici volucris virtute chelydri *
Restituit precibus fixum votisque receptum.
Mater item cum prole ruit hac labe referta,
Nec mora, purgatas pariter Pater iste remittit.
Sicque Parisiacæ bacchans in limine portæ,
Hucque venire querens, mœstis sibi vocibus hostem *,
Atque Dei famulum vulgato nomine prodens:
Fortibus imperiis diris dum viribus obstat,
Ore manum capit innocuo, linguaque repressa
Almifici digitis, jussus fœtore sequente
Sulphuris Ætnæi affectum lacerumque relinquit.
Tempore jam multo Phœbei muneris expers
Hospite clarifico rutilantia dona resumit,
Frustratusque diu revocato lumine gaudet,
Ipse peregrinus peregrinum ut lumine captat.
Hic vir præpollens Christique Columba renidens,
Lumine quam clarus superoque nitore coruscus
Fulserit, innumeris radiantia culmina donis
Virtutum retegunt, volucresque feræque loquuntur
Saltibus * accitæ, nisuque adulante receptæ.
An non hæc * furto corvus clamasse relato,
Imperiique tremens visus terrere potentis,
Pergere ni jussus post reddita damna, nec ausus?
Ursus an insolito reboat non ista pavore
Jam prælibata verbo depulsus ab esca,
Tergora cervinæ servans illæsa rapinæ,
Et famulans sanctis Sanctorum ad commoda jussis?
Nec solus notat hæc testis *, diversa feruntur
Huc attracta olidis * animantia, nare sagaci
Nutibus atque repulsa Patris; dum pelle revulsa
Pabula nudatum finitur præstare cadaver.
Sed nec dissimili regitur moderamine, pomis
Qui per discipulum cessis insistere parens
Parcere scit vetitis, cessatque inhiare rapinis,
Vivere decretis *, escisque absistere partis *.
Quam virtute patens verbi quam culmine præstans
Hic Pater enituit, & jussa & facta resignant.
Id quoque castrorum retegit famulatus alumnum,

* ereptos
* f. Claviger.
* serpentis seu dæmonis
* Columbanum
* e saltibus seu silvis
* miracula
* Ursus
* id est, olentibus carnibus.
* permissis
* præsentibus

Et

AN.CHR. 615
25 Novem.

Et quondam liquor emissus famulante cliente,
Nec tamen effusus pervadens claustra coronæ
Spargit humum, quin insueto petit agmine * cœlum,   * impetu
Tollitur in vacuum, duplicatque cacumine trullum *,   * vas vinarium
Jussa Patris decorans, famulique patrata venustans.
Sic farris modius superest quique usibus unus,
Dum simul indiguo fertur mandante Patrono,
Divite rebus ACRA a monitis parente supernis,
Tertia jejunis redit expectantibus ut lux,
Quadringentenos potusque cibique rependit
Spem præterque fidem vacuis fulcimine cuncto:
Gratiaque augetur cumulat dum DODA trecentos.
Quondam inopi victus cœlis alimenta feruntur:
Destinat æthra cibos orantibus alite multo,
Plumigeram seriem non diffugiente volucre
Absque labore ferunt, epulis dant fervere mensas
Ditibus, atque palatinas dulcedine visis
Exsuperare dapes, triduoque hoc dapsile terris
Manna manet, frugum accedit dum copia quarto
Lata die, supero spiramine, Præsule b jusso
Vicinas habitante plagas dare fercula Sancto.
Sic & amicorum sociis solamine cassis
Ipse animo fidens fidum perquirit amicum *,   * Christum
Ecclesiamque petens aperiri munere dextram
Exposcit Domini: nec amicus vota moratus,
Pontificem mittit repletum ardore ferendi
Quæ libeant Vati, gratis data sumere poscit.
Ille bono grates Domino fert pectore prono,
Accitisque suis devote oblata capessit.
Inde fluenta legens Rheni, loca barbara visit.
Sarmatica Sævos * adiens regione suetos.   * l. Suevos
Progrediens quoque sacrificos offendit, inanes
Luminis æterni lyphantia * liba parentes.   * Lymphatica
Dolium erat magnum sacris gremiique capacis
Turbida cervisiæ retinens libamina terræ:
Quod Domini miles leni sufflamine solvens
Dissipat, erumpit pariterque fragorque liquorque:
Ut videas Sanctum fugere horrida flamina * flatum.   * dæmones
Barbaries pavefacta stupet, falsisque recedens
Pars non parva Dei recipit juga suavia veri,
Inque fide infirmi firmantur robore facti.
Cogitat interea Sclavorum visere fines,
Luce pia lustrare animas ab origine cæcas.
Angelus at visis adstans, depingit in orbis
Schemate desertum tenui sub imagine mundum,
Ut dextram lævamve petat, fructusque labore
Quæsitos ineat. Sancto hæc spiramine plenus
Viridimens *, nec adesse videns quo vincula gentis   * discutiens
Solvantur Domino tempus laqueata, quiescit.
Cœlicolis æquidem qualis quantusque probetur,
Æquivoci * casso pandit conamine custos.   * Columbani alterius
Militiæ optanti metam palmamque laboris

Quæ-

a In MS. codice legitur Aera. Nomen est proprium uti & Doda infra. Aera apud Jonam Procula dicitur.

b Episcopo scilicet Maguntino, nomine Leonisio. Hoc factum ac sequens per anticipationem referuntur.

AN.CHR. 615 21. Novem.

Quæsitam oranti fulva se luce revelans;
Corpore non, inquit, modo te producere possum,
Patre Columbano poscente, & flente repulsus.
Ocius ille jubet mœrens properare ministrum,
Flagitet accitum raptim decurrere Patrem
Visere marcentem. Sacra flens Æde repertus
Poscitur, accedit, causamque & vota requirit.
Ingrate * precibus queritur sese ille teneri, (* invito)
Ductori obstari lacrymis, retinacula solvat,
Jamque aditum cœli sitienti regna recludat.
Ille metu attonitus, Fratres ciet ære petitos,
Atque recedenti quæsita viatica præbet,
Oscula fert, funus cognati * complet amici. (* popularis)
Ipsi jam Reges hujus sua subdere colla
Non renuunt monitis, hinc lividus hostis adactus
Invidiæ stimulis molimina nota revisit,
Pectora sceptriferæ * supplens Regumque parentis, (* Brunechildis)
Et quia vir Domini Regis * benedicere cretam (* Theoderici)
Crimine contemnit sobolem, regalia sceptra
Haud suscepturam memorans; Regina furore
Hunc agitat diro, prohibens pia munera ferri,
Hospitiove capi socios, vel dote juvari.
Arguere infessos monitor, vel frangere motus
Regis it irati, nec linquit dura magistri,
Nec probat hospitium, recipit nec munera Regum,
Improba dona abicit, nutu data vascula rumpit
Intuitus virtute, dapes & pocula fundit.
Auditis stupidus tremebundo horrore tyrannus
Supplex adproperat, veniam sibi criminis orat,
Emendare admissa vovet, compescere spondet
Sollicitus labem, placatque hoc fœdere Patrem.
Ast ubi Castra * Pater repetit, mox pacta soluta (* Monasterium)
Flagitium cumulant, consueta piacla retractat.
Almifator contra verborum verbera legat,
Grammata * plena minis, acrique notamine mittit, (* Litteras)
Quis mulier veteris repleta furore veneni
Ad furibunda Palatinos ipsumque nepotem
Instimulat Regem, pellat quo Castra colentem,
Publica compellens ad jura vacare calentem.
Impulsus stimulis leges temerare Toparcha
Attentat: contra invictus pius incola perstat,
Vaticinans omni procerem cum stirpe libandum *. (* resecandum)
Territus hoc celer egreditur Rex famine sacris
Quæ violatum ierat, non se, sectante * coronam (* persequente)
Martyrii testans hujus contingere votis.
Quin eat, offendit quæ ritu examina linquat,
Ad natale solum, venit quo calle, recedat.
Ille negat Christi se sponte relinquere Castra.
Rex abiens sævum quem novit ad ista ministrum
Deputat, hocque Patrem pulsum Vesontio captat.
Hæc quoque mira gerens verbo vincimina * solvit, (* reorum)
Ecclesiæ referat valvas prece, munit apertas,
Liberat exemptos, vertitque regitque redemptos.
Vim superam cives ipsi renitere tuentes,
Ejus ab aporia * sese compescere censent. (* injuria)
Ille videns se nullo angi custode, reverti

Ad

Ad data Castra petit, mediique in sole diei
Regreditur, mediam populo spectante per urbem. AN CHR. 615 21. Novem.
Nec mora concutiunt Proceres hæc nuntia diros,
Instingantque initum passim cumulare furorem.
Legatur furiata cohors comitante Tribuno
Vellere ductorem, exiliique reducere mulctam.
Accedens truculenta manus cæcatur in uno *, * Columbano
Cetera conspiciens, præsentem quærit & ambit.
Impingunt in eum pedibus, velamine vestem
Contingunt, se cernentem neque cernere possunt.
Sidit * ovans inter trepidi anxia flabra tumultus, * residet
Sed datur hoc spectare Duci, qui forte renutans
Venerat ac nolens, solus residere legentem
In medio videt errantum, sed tegmine * lætum. * vultu
Quos revocans repedare jubet, Regique referre
Frustra agitare virum Divo tutamine tectum.
Infremit hæc capiens, auctoque furore tyrannus
Accumulat facinus, ... ad pessima legans
Crudelis famulos peragenda negotia jussos.
Psallentem cœtu inveniunt stipante canoro,
Exeat insinuant, venit quo tramite pergat.
Renuit ille greges charosque relinquere natos.
Lictores utrimque timor conturbat & horror,
Hinc Regis furor, hinc tanti reverentia Patris.
Compatiens pius indultor discrimine septis,
Egreditur, lamentantes comitantur alumni,
Avulsi quidam luctu potiore tenentur.
Hos solatori Domino tamen ille tuendos
Allegans, laudare monet sine fine Tonantem,
Altorem huncque patrem valeant ut habere foventem.
Ducitur exsilio, ferroque petitus inani
Vi tegitur supera, captum tortoribus * hostem * a dæmonibus
Eripit, hunc priscæ redhibens pluresque saluti.
Affatus quoque ductorem, quem spernat haberet
Ocius ut dominatorem, tempusque resignat,
LOTHARIO careat dominis sub Principe charis.
Tandem actus Ligeris fluctus jam lintre subire
Oceanique petiturus pervertere campos,
Dum lento * scapham subeunt molimine Fratres; *utpote inviti
Egregium Sancti comitem cognomine LUAM
Custodum remo quidam audacissimus haurit *. * percutit
Increpat atrocem ductor * pro crimine dignam, *Columbanus
Præcinit & Christo luiturum vindice mulctam.
Famina lata sequens certi probat ultio Vatis:
Moxque revisentem portum vorat unda protervum.
Ac Pius arradens fluvialia terga earina,
Sicubi metatur, pronis fert lumina cæcis,
Horrida spirituum depellit monstra nigrorum.
Puppe secans undas Turoni delabitur oris,
Visere sacra volens Martini avertitur aula,
Cum mœrore gemens votis portum obtinet imis:
Remis acta avidis moderans se scapha resistit,
Arma gubernantum spreto rectore triumphans,
Litora sponte petens fert invito arva magistro.
Ductori supero grates pius advena pangens
Templa optata subit, Sanctis noctem excubat aris,

AN.CHR. 615 21. Nov.

Seque suosque Deo Martini munere legans,
Papa *a* Leupario convivia inire rogatus.
Obsequitur sociis curans relevare dolorem,
Prandendumque inter replicans oracula firmat,
Pulsorem fuerat quæ jam jaculatus in hostem:
Ante triennales memorans Hyperionis * orbes
* Solis — Cum natis pariter ruiturum Theodericum.
Hinc navem repetens Fratres angore teneri
Invenit, addiscens furtum caligine * passos.
* nocte — Nec mora, Martini jacturam questus ad urnam
Regreditur, non se hic vigilasse fatetur
Ille suos fineret tolerare ut damna sodales.
Concutitur mox latro gravi quatiente flagello,
Exclamatque palam qua tecta nomismata celet.
Cernentes socii currunt, sublata rependunt,
Flagitio parci poscunt, horrore tremiscunt,
Remque Patris vere ut sacram tractare pavescunt.
Omnia pauperibus largito ac ferre parato
Indiguoque dapis, cœlestia dona feruntur,
Gratificusque capit, pestesque & livida * pellit.
Æquoreas tandem Ligeri delatus in oras,
* Dæmones — Ad patriam revehi, Oceanumque subire jubetur.
Scottica navis adest quæ res comitesque capessit
Licta Patris refugæ nativa revisere rura.
Remigiis igitur zephirisque faventibus acta
Findit terga maris, fluctusque anitur altos:
Cum subito mare nolle viri sentiscit, & imo
Exsiliens pelago sævis conatibus obstat,
Fluctibus atque ratim propellens reddit arenis.
Cœrula subducens retegit, siccatque carinam,
Collectumque sibi finibus requiescit adactis.
Sistere sic triduo cogens sine gurgite cumbam
Nauclero cernente Dei quo numina casu
Res Patris exhausta, sociosque a puppe remittit.
Æquora mox adsunt, properantque resumere lintrem,
Optatisque vehunt per plana liquentia flabris,
Laudantes placitum cuncti præferre Tonantis,
Mirari factum, Vatem quo vellet abire
Mittere sponte suum, famulatu opibusque levare.
Missus Lotharii devotam competit aulam,
Quem Rex munus ovans acsi cœleste receptat.
Flagitat ut maneat degendi habitacula præstat.
Regibus ille cavens lites augere, recusat,
Increpat errorem, regit apte regmine Regem.
Interea bellum gemino meditante tyranno
Poscitur alterutro, neutro parere jubetur
* Supple ac * prædicuntur — Rex Patris imperio, sceptra * utriusque canuntur *
Hujus regminibus terna intra tempora subdi.
Obsequitur Princeps monitis, fidoque fidelis
Exspectat promissa animo, spes figitur æthræ,
Et patiens servat donec data culmina sumat.
Applicitis Vatis sociis, solatia cœpti
* itineris. — Fert iteris * gelidas superare volentibus Alpes.

Qua-

a Ergo adhuc sæculo 10. Episcopi dicebantur Papæ: item Summi Pontifices saltem ii qui Metropolitæ erant uti ex Odone Glannafoliensi Abbate in Hist. Transl. S. Mauri Abb. constat.

AN.CHR. 615 21.Novem.

Quaque venit Pater egregius, virtute coruſcat,
Horrida deturbat, ſacratu mitia firmat.
Meldenſi comitem ſe CHAGNERICUS ab urbe
Ultro offert, ejuſque dicat benedictio natam
Cum laribus BURGUNDO-FARAM Chriſto indole junctam.
Quam pater infido tentans abſcindere niſu,
Lumine percuſſam febribuſque extrema trahentem
Ingemit, EUSTASIOQUE petit Patris hujus alumno
Hoſpite ſuſcepto ſanari peſte remota.
Ille rogans iterat * votum, fert inde medelam.
Quo pergente, necem legit * hæc quam frangere pactum,
Dum promiſſa ferat, ſacra dum velamina captet,
Candida Caſtra * locat ſponſo quis militet Agno,
Agmina ſiderei coeant quo florida regni.
Matronam ipſe means excepit * honore Columba,
AUTHARII colitur devoti munere amici.
Cujus & hic ſubolem gemino ſplendore micantem
Matre ferente ſacrans, fidei benedicit honore.
Regibus accepti, regali munere clari
Hinc adſpirantes ſuperis Chriſtoque flagrantes,
Vitanteſque voluptatum diſcrimina, cœlum
Mente petunt, cœleſtiaque agmina cogunt,
Caſtra beata locant, Juranis ſaltibus arunt *,
Alter Resbacis Briegenſis margine rivi.
Sic quoſcumque Patris locuples benedictio munit,
Obtinus * attollit cœlorum in culmina finis.
Conſiliis quicumque hujus parere faventes
Non renuere regi, gaudent ſibi proſpera ferri.
At conſulta animi qui poſthabuere paterni,
Expertes voti vacuo flevere dolore:
Ut Rex ille repulſoris frater * Patris almi,
Servitiis ſubici Chriſti qui ſponte ſalubri
Dum vitat parendo Patri, ſubſternitur hoſti.
Nec dilata diu res, bella cientur utrimque,
Diverſæ alterutrum coeunt in prœlia gentes.
Vir Domini ſolus vaſtam comitante miniſtro
Inierat tum forte eremum, reſidenſque legenſque
Appetitur ſubito, Domino moderante, ſopore,
Atque videt Reges inter quæ bella caleſcant.
Excitus adſtanti famulo arma flagrantia pandit,
Effundi nimium ſuſpirat utrimque cruorem.
Pulſorem * contra monet exorare miniſter.
Conſilium Pater inſulſum notat improba faſſum,
Dum magis hoſtilem decernat amare ſalutem,
Atque rogare Deum, cujus hæc belle librantur,
Numine qui juſta diſponit lance duellum.
Jam qui conſultis renuit ſervire benignis
Terga parat fratri, captuſque aviæque ſubactus
Ponit gemmiferos muliebri forfice crines:
Et quæ non voluit Chriſti ſubſtratus amori
Sumere, ludibrio præmonſtrat ſigna coronæ.
Nec mora, mactatus rabie laceratur Hyenæ *:
Æthetio frater * tactus conſumitur igne.
Atque ita LOTHARIUS cernens ſibi ſceptra parari
Sancto dicta Columbano ſubit, arma prehendit,
Debita cum turmis properans ſibi regna capeſſit.

* iterari facit
* eligit
* Monaſterium Evoriacas
* f. exceptus
* f. alter
* f. Optimus
* Theodebertus
* Theodericum
* Brunechildis
* Theodericus.

AN.CHR. 615 11. Novem.

Regis adulterio genitam facili agmine prolem
Cum fcelerum incentrice capit, necat, excipit aulæ
Criminis altricem expoftam, vectamque camelo
Indomitis innectit equis, terit impete raptis.
Sic fic veridici complentur famina Vatis.
Ergo Columbanus pennis animifque columbæ
Regna fuperna petens, Gallorum tranfvolat Alpes,
Aufoniam ingrediens, AGILULFO Rege decenter
Excipitur; fubiens pia mœnia, Mediolanum
Incolit, expurgatque herefes, atque arma miniftrans
Ecclefiæ, recti meditatur dogmata callis.
Accipienfque * a fe rupti juga montis aceto *
Mirifici fplendore Petri comique colique:
Ocius hæc fuperans, avido petit alta volatu:
Semirutamque aulam neglectu monticolarum
Offendens, prifco accelerat reparare decore,
Succifafque trabes fcopulis per devia collis
Pondera quadragenorum per plana virorum,
Cum tribus aut geminis fine fufte vehebat alumnis.
Nec pondus veluti veherent, quin pondere vecti.
Sicque pio Fratrum mentes hortamine firmans,
Incepto lætis operi perfiftere votis,
Ut qui velle Dei patulo fulcimine captent.
Culmina reftaurat propere, farcitque ruinas;
Atque Monafterii diverfa habitacula condit.
LOTHARIUS Vatis completa oracula cernens,
EUSTASIUM monitis Luffovia Caftra regentem
Dirigit, almifici veftigia facra Magiftri
Cum prece fectari lata fuplicamine Regis,
Quo redeat, votis degat, quæfitaque fumat.
Gaudet hic adventu geniti, fuadetque morari
Quantifper fecum claræ pietatis alumnum,
Ad requiem comitum, doctrinæ ad regimina Fratrum:
Se repedare negans, retroque redire recufans.
Regi gratifico monitum poft pergere legat,
Corrigat ut propriam morum moderamine vitam,
Suftentet focios Luffovia Caftra colentes,
Præfidiis foveat, regali munere comat.
Fœdera grata hilaris Rex captans honore venuftat,
Caftra fuperna fovet, delegata agmina fulcit,
Subfidiis explet, dominandi finibus auget.
At Pater ipfe Columbanus dum clauditur annus,
Mandatis * nova fepta colit Cællæ Ebobienfis.
Nexibus hinc animam carnis tenebrifque folutam
Almifico cœlis infert fplendore decoram.
Pignera reftructi per eum Templi æde locantur.
Quam celfæ meritum vitæ, data figna loquuntur:
Strenuitatem animi præftans doctrina profatur.

* Audiens
* f. acuta
* Regalis.

MI.

MIRACULA S. COLUMBANI, AN.CHR. 615 21.Novem.

SCRIPTA A MONACHO BOBIENSI

anonymo, qui sæculo 10. vixit, ut constat ex capp. 7.9. & seqq.

Ex MSS. codd. Cisterc. & Autissiod.

PRÆFATIO AUCTORIS.

I. QUÆ Dominus noster per merita Patroni nostri sanctissimi COLUMBANI pandere dignatus est ab ortu nativitatis ejus usque ad adventum ipsius in partibus Ebobiensis, seu & de constructione ipsius Cœnobii, vel obitu ejus, JONÆ cujusdam studio transcripta reperimus. Cetera quæ adhuc ipse vivens gessit in supradicto loco, quia præfatus vir silendo præteriit, ut ne tanti viri gesta vel miracula oblivioni traderentur, jussum est mihi a quodam Præceptore meo, ut proprio stilo quomodo valerem transscriberem. Quod ego denegare non ausus sum, quia vapulare metuebam: & cum essem indoctus, inchoare timebam. Qua de re undique me premebant angustiæ. Sperans tamen in eum qui linguas infantium disertas facit, & qui per Prophetam clamat, *Aperi os tuum & ego adimplebo illud*, quod ille mihi minimo intellectum posset tribuere per misericordiam quod deerat per ætatem, ad ea Ps. 80. 11. juxta meam parvitatem recitanda toto me desiderio mancipavi. Nec cogitet quisquam quod audacter vel propriis viribus confisus sarcinam tantæ molis arripuerim; sed quia jussio Præceptoris me ad hoc opus impulit, nec fas fuit ejus (sicut jam retuli) jussionibus non parere. Nihil itaque mihi conscius, sed prius ad Deum mente conversus, suppliciter postulavi, ut vel scintillam sancti sui Spiritus mihi parvulo non negaret ad ea narranda quæ jussus fueram: aliter Auctoris enim nequibam, sicut ipse dicit: *Sine me nihil potestis facere*. Discant etiam consilium. æmuli non me irridere, quia non sponte, sed coactus hoc opus aggressus sum. Joan. 15.5. Ab exordio enim ædificationis Ecclesiæ, misericordia * in jam fato loco, & * forte, miracula facta ipsius dilectissimæ speluncæ hæc enarrare cœpi, & pauca de ejus virtutibus disserere quæ a veracissimis viris didici: & postea ad ea me contuli quæ temporibus præcellentissimi HUGONIS Regis acta sunt, quia necesse fuit aliquid immorari. Titulos etiam uniuscujusque virtutis supposui, quo facilius eluceret in capite quidquid esset requirendum in corpore.

I. De adventu ipsius in Italia & de constructione Ecclesiæ in loco Ebobiensi.

2. Columbanus igitur Hibernia ortus, post alia Cœnobia in partibus Galliarum structa, seu & post nonnulla adversa quæ a THEODERICO Rege, & BRUNECHILDE perpessus est, monitu Angelico Italiam veniens, ab AGILULFO Longobardorum Rege honorifice susceptus est, sicut in sacris ejus reperimus gestis: dataque ei optione loci Ebobiensis, Monasterium inibi construere cœpit: ubi etiam Ecclesiam in honore almæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ ex lignis construxit ad magnitudinem sanctissimi corporis sui. Inter ceteras denique virtutes quas Dominus in ipsa operatus est Ecclesia, hæc præcipue viguit, sicut ab antecessoribus nostris audivimus, quod si aliquis tristis illic adveniebat, si ibi aliquam morulam haberet, interventu sanctæ Virginis supradictique viri, lætus exinde revertebantur. Ante ipsam denique Ecclesiam sanctus ATTALUS Crucem affixit, ubi & meruit cœlos videre apertos: ipsamque Ecclesiam venerabilis Abbas AGILULPUS [a] ex lapidibus struxit, turremque super eam ædificavit, & campanas fecit in ea pendere sicut nunc cernitur.

[a] Aigulfus seu Agilulfus Bobiense Monasterium rexit anno 883. & reliquo sæculo 9. sicuti videre licet in Ital. Sac. Tom. 4.

AN.CHR. 615 21.Novem.

II. De vestigio pedum ipsius in terra expresso.

3. Venerabilis etenim Columbanus secretiorem locum exquirens, sicut ejus mos erat, ut videretur aliquantulum segregatus a Fratribus vacare orationibus, & jejuniis immorari; egressusque a Monasterio transitoque flumine Trevia, juxta illud pergens devenit ad fluviolum qui vocatur *Coriasca*: Indeque juxta alveum ipsius fluminis iter agens, rupes illas circumquaque pervidens advenit inter duos montes unde illud decurrit; ex quibus unus qui est ad dexteram partem vocatur TELECTUM, alter vero qui est ad lævam nuncupatur rustica lingua GROPPOALTUM: in illam vero ripam quæ est ad sinistram partem adscendens, devenit ad quamdam petram quæ videtur in eminentiore rupe esse posita, & exinde circumquaque rupes hinc & inde conspicere poterat: mirabileque dictu! in ipsa petra vestigium sanctissimi pedis ejus dextri sic expressum est sicut hodieque apparet, quasi si aliquis sigillum in cera expresserit, & ablato illo cujuscumque figuram demonstret, sic & ipsa petra, sicut supra diximus, vestigium ipsius demonstrat Sancti. Ex illa enim die ille locus ob reverentiam venerandi viri, lingua rustica AD URNAM S. COLUMBANI vocatur . Sed in temporibus nostris unus rusticus qui in illa rupe capellas custodiebat, ipsam petram adscendens (sicut mos est pastorum in illam adscendere propter calorem solis, vel ob custodiam caprarum) non dedit honorem Deo neque S. Columbano: ipsam pariter a corpore totius petræ separavit, & in fluviolum quod prædiximus devolvit. Idem vero rusticus ipso die percussus est, & postea non meruit sanari. Quo comperto venerabilis Sacerdos THEODERULFUS nomine, qui eidem speluncæ tunc præerat, ipsam perquiri fecit, & ad se deportari rogavit, dignoque loco reposuit.

III. De inventa spelunca & petra in suo loco apposita.

4. Sanctus denique Columbanus in jamdictam rupem locum sibi aptum non inveniens, ipsam relinquens, in rupem aliam quæ est juxta montem prædictum adscendens, subtilissime perlustrans, dedenit ad radicem saxi, cui supereminet magna rupis. In ea itaque locum sibi cernens congruum mundansque, Ecclesiam inibi construxit in honore beatæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ, ea mensura quam supra ostendimus. Solitariam vero ibi agens vitam soli Deo vacabat in jejuniis & orationibus, tantumque Sabbato vel diebus festis ad Monasterium revertebatur: totaque Quadragesima illic mansisse perhibetur. Cumque semitam illic requireret unde venire vel redire posset, transitum habuit secus saxum de quo olim magna pars divisa fuerat, & in ipso itinere jacebat. Denique cum ex nulla parte locum divertendi inveniret, humano destitutus auxilio, ad divinum recurrit, orans virtutem sibi a Deo dari, quatenus ipsam partem in suo loco posset restituere. Tanta autem adminiculans Dei pietas Electo suo virtutem tribuit, ut ipsam loco suo restitueret unde visa fuerat cecidisse, liberum gressum omnibus illic tendentibus dans. Ob venerationem itaque tanti miraculi, a fidelibus Crux juxta eam posita est, sicut & hodie cernitur.

IV. De Cruce juxta saxum posita.

5. Sanctus Columbanus non longe ab Ecclesia quam supra diximus locum alium eligens, ubi saxum erat aliquantulum concavum, crucem sibi affixit. NOTA. Consuetudo est enim hominibus hujus gentis, unumquemque per diem centies & eo plus genuflectere: ad quod opus locum eumdem ab eo credimus expetitum. Quidam autem Francigena orationum causa iter agens, transitum habuit juxta jamfatam speluncam. Ut cognovit autem a dicentibus in illis partibus Ecclesiam a B. Columbano constructam, orationis causa illic pervenit.

venit. Cumque venisset ad ostium, & sicut mos est pulsasset, receptus ductusque est ad orationem, resumptisque paullulum viribus, perrexit ad jamdictam Crucem: ibique flexis poplitibus orans, Crucem illam adspiciens, sollicitequé inquirens quis illic eam apposuerit, ut didicit a S. Columbano factam & illic appositam, opportunum tempus exquirens, partem ex ea latenter abstulit, & ob amorem sancti viri semper secum deportavit. Romam itaque pergens locaque Sanctorum circuiens, reversus postea in Franciam, inter cetera veronarrationis suæ colloquia virtutes S. Columbani quas a custode prædictæ speluncæ didicerat narrabat, gloriabaturque se habere partem Crucis quam sua fabricaverat manu, & per quam non paucas virtutes factas narrabat. Post multum vero temporis ex ipsis partibus veniens ad prædictam speluncam, partem Crucis quam deportaverat & virtutes quas per eam Dominus egerat narravit, de quibus virtutibus videtur nobis rectum esse, nostro operi unam inserere. Dicebat enim prædictus Francigena fratrem suum longo tempore caduca passione vexatum, haustu ipsius Crucis sanitati pristinæ restitutum, cessante jam omni pene industria Medicorum. Nullus enim ejus potuit incommoditati aliqua medendi arte succurrere, quia ad laudem sui nominis servo suo Columbæ Dominus hujus prærogativam contulerat sanitatis. In eodem vero loco in quo prædicta Crux a S. Columbano posita fuerat, Ecclesia in honore sanctæ Crucis constructa est, sicut nunc cernitur, ubi etiam ipsa Crux pro amore incliti viri honestissime servatur.

AN CHR. 615 21. Novem.

V. De legumine quod numquam seritur, sed ex se profert semen.

6. Quia de constructione, dilectissimi, speluncæ loqui cœpimus, libet de virtutibus S. Columbani inserere, de quibus ipse locus usque nunc floret. Nam legumen Pis, quod rustici *Herbiliam vocant*, ex adventus sui tempore per singulos annos sponte nascitur per illas rupes quas ipse perambulavit, nullo serente, & quod nobis majus miraculum videtur, per scissuras petrarum ubi nullus humor adest. Non æqualiter tamen per singulos annos nascitur. In multis enim locis ubi præsenti anno orta fuerit, in alio deerit. Sed in hoc Domini nostri virtutem esse credimus, quod ipse per servum suum quotidie operatur. Nam si in uno loco per singulos annos nasceretur, forsan multi putarent non esse virtutem Sancti, sed de illius semine ubi caderet, & inde oriretur. Mos enim est custodi ipsius speluncæ quando apparuerit, ibi signum mittere, quousque ad maturitatem pervenerit, diligenterque tunc colligere, & Abbati transmittere. Abbas vero Regibus, sive Principibus solitus est pro benedictione S. Columbani dare.

VI. De puero quodam ferrario.

7. Quidam vir ferrarius, nomine Petrus, & in ipsa arte bene instructus, omnibusque nobis notissimus, nuper excæcatus est. Habens denique uxorem & filios, contristari cœpit quomodo eos gubernare vel regere posset, qui humanum lumen amiserat. At ille videns se esse privatum lumine, humanam medicinam respuens, ad Divinam recurrit. Præcepit namque uxori suæ ut ceram in luminaribus præpararet, & homines qui eum ducerent ad prædictam speluncam acquireret. Veniente ergo illo ad jamdictam speluncam, ingressus Oratorium cum luminaribus deprecabatur S. Columbanum, quatinus intercederet pro eo ad Dominum, ut ei pristinum lumen reddere dignaretur. Meritis itaque S. Columbani meruit amissum lumen recipere, & gratias agens Deo, cum gaudio reversus est domum suam. Denique adhuc superest, & valet, & bonum testimonium habet ab his qui eum norunt.

AN.CHR. 615 21. Nov.

VII. *De contracto in solemnitate S. Columbani sanato.*

8. Miraculum quod gestum est in supramemorato Cœnobio Ebobiensi tempore BERENGARII Imperatoris *a* videtur nobis non esse commodum silentio tegere, quia sicut Raphael Angelus Tobiæ dixit, Opera Dei revelare honorificum & decentissimum est. Hujus ergo miraculi qui adhuc supersunt testes sunt, qui in ipsa solemnitate ibi adfuerunt. Fuit quidam pauperculus nomine Gaudinus ex Francia ortus, omnique corpore contractus, itaut vascula in quibus solebat cibum vel potum sumere, nullo modo aliter portare posset nisi super collum poneret, & sic reptando cum bacillis properaret. Adveniens igitur in jamdictum locum, receptus ductusque est ad Hospitale, sicut mos est, ibique hospitium & victum inveniens plures illic mansit annos. Quodam itaque anno in vigilia solemnitatis sanctissimi Columbani, omnibus membris dolere cœpit. In ipsa autem nocte sonatis signis ad vigilias omnes accurrunt, ipse vero inter eos adfuit nimis dolendo atque lamentando, itaut in ipsis vigiliis magnas voces emitteret, vocesque nonnullorum psallentium vel legentium interrumperet. Multi vero sperabant * eum tunc exire de sæculo, condolentes ei. Finitis vero Matutinis, & ad minorem Missam venientibus, ipse (sicut jam dixi) advenit. Diaconus vero in ambonem adscendens, Evangeliumque pronuncians, ipse nihilominus magnis clamoribus agebatur, & cœperunt ossa ejus sonare quasi dum virgulta franguntur, cœpitque se extendere. At illi qui juxta eum erant, videntes quod fiebat, levantes eum adducunt ante cancellos. Videntes autem omnes qui aderant, virtutem Dei per meritum S. Columbani in ipso fieri, in lacrymis resoluti sunt, itaut Diaconus qui Evangelium legens inchoaverat, vix propter luctum finire valeret & levantes eum deportaverunt in cryptam ante sacratissimum S. Columbani sepulchrum, laudantes Dominum qui per servum suum eo tempore tantum miraculum declarare dignatus est. Ipse autem Gaudinus ajebat se videre duas columbas pulcherrimas sedere super sacratissimum corpus: his tamen qui ibi aderant, non est datum eas videre. Credimus enim in tanta virtute non defuisse præsentiam sanctissimi viri. Ipse vero in omnibus recuperata sanitate per aliquot menses ibidem mansit, & postea discessit. De his ita. Nunc veniamus ad ea quæ superius promisimus.

* id est, credebant.

VIII. *De Principibus qui res S. Columbani invaserunt.*

9. Tempore excellentissimi Regis HUGONIS *b*, erant Principes in Italia, qui nec recta facere neque etiam consentire cupiebant, de quibus sapientissimus Salomon nos admonet: Ne æmuleris, inquit, viros malos, nec desideres esse cum iis: quia rapinas mens illorum meditatur, & fraudes labia eorum loquuntur: & ipse in Ecclesiastico; *Interdum dominatur homo homini in malum suum.* Vidi impios sepultos qui etiam cum adviverent, in loco suo erant, & laudabantur in civitate quasi justorum operum. Etenim quoniam non profertur cito contra malos sententia, absque ullo timore, & filii hominum perpetrant mala. Inter quos erant & GUIDO Episcopus Placentinæ urbis, & RAINERIUS, & non pauci alii qui res Ecclesiæ Ebobiensis abstractas habebant, & injuste suo juri conjunctas. SILVERADUS *c* autem illo tempore regebat supradictam Abbatiam. Contigit autem ut ALDA nobilissima Regina duceret secum sapientissimum castissimumque atque nobilissimum virum nomine GERLANNUM, cupiens eum Episcopali fastigio sublimare. Videns autem eum Rex sapientiæ florere virtutibus, suum sigillum ei tribuit summumque Cancellarium esse præcepit. Mortuo autem Silverado Abbate, tribuit ei supramemoratam Ab-

Eccl. 8. 9.

a Berengarius Dux Forojuliensis anno Christi 900. Regnum Italiæ occupat, Imperii corona postea violenter extorta occiditur anno 924. Lege Baronium.

b Hugo Provinciæ Comes, anno 926. Italiæ Rex creatus, fit Monachus anno 945.

c Silveradus in Catalogo Abbatum Bobiensium To. 4. Ital. Sac. desideratur, uti & Gerlannus hoc in capite memoratus.

Abbatiam, in qua veniens invenit eam sua possessione privatam. Unde multum tristis effectus, cogitare cœpit qualiter ipsam terram ab illo dominatu abstraheret. Unde sæpius interpellavit supradictum Regem, sed Rex potestative eam non valebat ab iis auferre. Metuebat enim eos, ne si aliquid contra eorum voluntatem ageret, Regni damnum incurreret: quia scimus etiam contra eum sæpius rebellasse. Consilium autem prædicto Patri Rex Getlanno tribuit, ut corpus B. Columbani caute de tumulo levaret, & quando ipse colloquium cum suis Principibus ageret Papiæ, deferret, ut videntes ipsum sacratissimum corpus propter suas res illuc delatum esse, vel sic ab illarum rapacitate cessarent. AN.CHR. 615 21. Nov.

IX. De Magistris ad sepulchrum S. Columbani frustra laborantibus.

10. Non multo post itaque ad Monasterium reversus, paucis Senioribus secretum hoc indicavit; jussitque uno ex magistris nomine CHRISTIANO, ut de lignis abiegnis arcam faceret aptam tanto pignori ad portandum. Nos autem qui eramus in illo tempore, arcam fabricare videbamus, sed ad quod tempus * fieret ignorabamus. Appropinquante autem die quo sanctum corpus levandum erat, jussit supradicto magistro ut ad sacratissimum corpus cum magna reverentia accederet, mensamque sublevaret, quod & factum est. Cum autem vellent lapides desuper sacrum sepulchrum levare, tota die frustra laborantibus, nec unum quiverunt amovere: pavore autem perterriti indicaverunt hoc Abbati. Quo audito nimio terrore percussus, ad sacratissimum sepulchrum devenit, prostratoque toto corpore in terra cum lacrymis, adserens se non ob aliam causam levare velle nisi necessitate sibi servientium compellente: diuque ibi orante, ut sineret se levari cum magno gemitu obsecrabat. Illoque ad suam domum reverso tanta celeritate levaverunt, ut omnes aperte cognoscerent antea se levari non velle. Ad lapidem autem venientibus qui tegebat sanctum corpus, non sunt ausi levare, sed nuntiaverunt Abbati ut veniret, & indicaret quid exinde vellet. Veniente ergo illo cum religiosis Fratribus, sublato lapide sanctum corpus adspicientes subtilissimo pallio circumdatum, perfusi lacrymis prostratique in terra diu oraverunt, coopertoque sepulchro, & sigillo apposito usque in crastino dimiserunt.

* lege opus

X. Qualiter Sancti corpus de tumulo est elevatum, vel de sanitate cujusdam Presbyteri.

11. Mane autem peracto, venientibus omnibus Fratribus cum Clericis de circumadjacentibus plebibus quasi hora tertia in majori Ecclesia, & ipse venerabilis Abbas cum quatuor religiosis Monachis sacerdotalibus vestibus indutis, prostrati in terra cum magno rugitu & lacrymis oraverunt, sanctumque corpus adspicientes alio pallio circumdederunt, & in arcam quam prædiximus condiderunt. Cooperta itaque arca, serisque obfirmatis, aliique ante fores ipsius cryptæ exspectantes cum cereis & lampadibus atque thymiamate, rursus reliqui omnes in majori Ecclesia litanias personabant. Levatum itaque pretiosissimum corpus delatum est in throno ante altare almi clavigerique Petri, & qui adstabant magno fletu permoti grandibus clamoribus ajunt: Sancte Columbane adjuva nos: tui sumus, obsecra Dominum ne pereamus. Et custodibus deputatis perrexerunt omnes ad mensam. Sed quid in ipso spatio Dominus per servum suum operatus est, videtur nobis non esse silendum. GRIMALDUS quidam Presbyter custos Ecclesiæ S. Martini gravissimo languore per multum tempus percussus, itaut omnium membrorum careret officiis, ad Monasterium adductus est. Auditoque quod sanctum corpus a tumulo eductum, & ante alrare Sancti Petri positum esset, rogavit ut illic portaretur. Quo delatus subtus arcam, nisu quo valuit toto se corpore prostravit. Mira virtus! ipse enim qui tanto tempore caruit officio omnium membrorum, in parvo spatio adeptus est tantam virtutem, ut quando Fratres surrexerunt a mensa, repererunt eum ante

Digitized by Google

AN.CHR. 615 21. Nov. te arcam stantem, baculoque suo se sustentantem, Deum glorificantem, sanctoque Columbano gratias agentem, & non post modicum, cum aliis ipsum inclytum corpus sequentem.

XI. Quo ordine iter agere cœperant, vel quomodo candelæ accensæ sunt.

12. Denique venerabilis Abbas convocavit duos Presbyteros, unus ex illis nomine RAINERIUS, qui postea custos speluncæ prædicti Sancti effectus est; præcepitque illis, ut quamdiu arca veheretur, semper ante ipsam duo tintinnabula personarent: jussitque antecedere cruces cum cereis & thuribulis cuppamque suam necnon & peram, ubi adsuetus erat dum adviveret Evangelia portare. Signis vero concrepantibus, & in Ecclesia convenientes, non modica caterva populorum, diuque cum lacrymis clamante, ipse venerabilis Abbas prior accessit cum tribus Senioribus ad arcam: imponentesque humeris suis, ire cœperunt eo ordine quo supra diximus. Monachi vero Antiphonas canentes, populique *Kyrie eleison* acclamantes, egressi a Monasterio venerunt in pratum quod nuncupatur *Ad pontem*, ibique subter condensam arborem deposuerunt. Jussit denique ut cortex ipsius arboris abstraheretur, quatinus signum Crucis appareret: & ubicumque illud corpus deponeretur, ob memoriam ipsius cruces fierent. Illic vero moram agentibus, multi venerunt ex vicinis villulis & ad arcam venientes, baculis dimissis, humo prostrati adorarunt Sanctum, indeque pergentibus pervenerunt in quamdam possessionem prædicti Cœnobii, quæ nominatur Sarcurianum *, jam advesperascente die: arcaque in Ecclesia ante altare posita, candelabris cum cereis accensis ad caput pedesque appositis, & deputatis Fratribus, qui illic Psalmos cantarent, reliquis qui ad hoc officium erant deputati, quæ necessaria erant Fratribus præparantibus, subito ventus irrupit, & candelas omnes exstinxit: turbatique illi qui ad almum corpus excubabant, per vicinas domos ignem quærere aggressi sunt, ut possent exinde candelas accendere. Denique revertentes invenirunt candelas Divino nutu accensas, lætioresque effecti gratias egerunt Deo, sanctoque Columbano. Dispositis ergo qui vigilias erga sacrum corpus Psalmosque pernoctantes canerent, alii se sopori dederunt, mane autem facto finitis Matutinis iter arripiunt.

NOTA.

* al. Saturanum.

XII. De puero a nativitate muto & loquela ei reddita.

13. Quidam itaque rusticus habitans in pago *Cannavim*, habens filium ab ortu nativitatis mutum, ipsa die agrum colens una cum filio suo repente exclamavit puer ad patrem: Pater, pater, ecce S. Columbanus adest. Illeque valde admirans & gaudens ait: Quid ais fili? Et ille: Non audis, pater, ecce inde veniunt famuli S. Columbani afferentes eum. Ille vero adscendens super excelsiorem locum, intentis auribus auscultans, intuensque oculis adspiciebat, si aliquod signum videret de hoc quod a filio audierat: diuque exspectans audivit a longe per montem qui vocatur Longus, sonitus venientium, vocesque *Kyrie eleison* acclamantium. Ille itaque cernens quod a filio audierat verum esse, currens ad Ecclesiam nuntiavit hoc Sacerdoti: Sacerdos autem hoc audiens sacris vestibus indutus, jussit urnas impleri vino, exiensque in viam per quam venturi erant, præstolabatur eorum adventum. Illis vero appropinquantibus supplex ac submissus obsecrabat Sanctum, narravitque omnibus quod factum fuerat, & potum tribuens omnibus, gratias agentes Deo, iter quod cœperant prosequuntur.

XIII. De transitu Padi & percussorio tintinnabuli invento.

14. Dehinc pervenerunt ad portum qui vocatur Periculosus, illicque præparatam navim invenerunt. In ea itaque corpus sanctum deponentes cum his qui

qui tintinnabula vel cereos, seu & cruces portabant, recto itinere ad aliam delati sunt ripam. Mirantibus vero nautis, virtutem esse Sancti acclamabant, quod in neutram partem divertisset: & cunctis narrabant numquam eis ita accidisse. Sed Rainerius Sacerdos portitor unius tintinnabuli, illo nesciente percussorium sui tintinnabuli in flumine cecidit. Exspectante vero illo cum aliis donec omnes transirent, ad eamdem horam venientes quo sanctum corpus levare deberent, & tintinnabula juxta morem sonarent, prædictus Rainerius suum movens, nullum sonum reddebat: miransque adspiciens in eum, vidensque quod percussorium in eo deesset, nimis tristis effectus est, & hoc suæ negligentiæ deputans, lacrymando interpellabat S. Columbanum, quatenus illud sibi reddatur. Fratres vero videntes eum nimis tristem esse & plorantem, interrogant quid ei accidisset, quod tantæ mœstitiæ se subderet. At ille retulit eis quod ei evenerat, adserens ut quando in navim introisset, juxta consuetudinem tintinnabulum percussisset, sed nesciens qua hora ei cecidisset. Adspicientesque ubi ille steterat vel sederat, eum minime invenerunt. Jam vero omnes eum desperantes, ajunt se non posse eum invenire eoquod in profundum dimersum fuerit Piadi. Ipse vero nullomodo poterat consolari, sed revertens ad ripam fluminis, multum mœrens, sicut jam dixi, ajebat: Deus pius & misericors, esto propitius mihi peccatori. Tu scis quia multum deliqui, nequiter egi, sed non impediant hodie peccata mea ut deficiat obsequium quod debeo domino meo Patri Columbano. Sed omnipotens & misericors Deus per meritum S. Columbani affuit precibus ejus. Adspiciens vero in flumine, videt ipsum non longe ad pedes suos in aquam jacentem: & gaudio plenus currens ipsum levavit, & in ipsum tintinnabulum inserens, gratias agens Deo & S. Columbano, mœrorem in lætitiam convertens cœptum officium bene adimplevit.

AN.CHR. 615 21. Nov.

XIV. De scyniphes seu & de cereis ardentibus divinitus accensis.

15. Transitis itaque omnibus, jam vespere appropinquante, non longe a via divertentes nocte illa manserunt, ibique candelæ exstinctæ & divinitus accensæ sunt, sicut in alio loco jam diximus, aliaque virtus est ibi subsecuta. Nocte illa aer immutatus est, & parva pluvia emissa est, scyniphesque multæ apparuerunt, itaut illi qui procul ab arca manserunt, tanta perpessi sunt, ut nocte illa quiescere non valerent, & in crastino facies oculique eorum tumefacti apparuerunt, ut etiam recte videre non possent, pœnitueruntque ipsa nocte se longe secessisse ab arca. Illi vero qui ad arcam excubabant, nihil mali perpessi sunt. Nonnulli autem alii cognoscentes quod hi qui circa arcam erant nihil mali paterentur, confugerunt illuc.

XV. De ingressu ejus in civitate & feminabus a dæmonio arreptis.

16. Denique illucescente crastina iter peragunt ad civitatem. Ante ergo quam appropinquarent ad sanctum Petrum qui dicitur Leprosorum, candelæ exstinctæ sunt, & data sunt thuribula duobus ex viris prædicti Abbatis, ut adscenderent equos, ignemque citius deferrent, ut non deessent luminaria sacratissimo corpori ingredienti civitatem. Ar illi currentes, antequam reverterentur, hi qui cereos portabant repente ceram super se fluere conspicientes, erectis oculis videntes cereos jamdictos accensos, post illos clamare cœperunt. Ad sanctum autem Petrum venientibus multitudo populi obviam illis advenit, quatuorque feminæ a dæmonibus vexatæ occurrerunt, quæ non post modicum juxta sacratissimum corpus meritis S. Columbani a peste qua tentæ fuerant mundatæ sunt: ibique nuntius Regis advenit, rogans illos ex parte Regis ut ad se in palatio non deferant, non se esse dignum dicens ut tam pretiosissimum corpus ad se venire debeat, sed ipse magis ad eum veniret, suisque se precibus commendaret, & ut sui misereretur exposceret. Jussitque ut ad Ecclesiam

AN.CHR. 615 21. Nov. fiam fancti Michaelis quæ eft infra mœnia civitatis conftructa deportaretur. Ad portam autem civitatis quæ vocatur S. Joannis venientes, tanta multitudo utriufque fexus occurrit, ut in plateis fe non caperent, fed adfcendentes fupra muros & tecta, ipfum facratiffimum corpus videre cupiebant : quod cum grandi labore ad fupradictam Ecclefiam perductum eft. Illa quoque nocte dieque vigilias exfequentes, quæ neceffaria erant Fratribus, viri nobilefque feminæ omnia adminiftrabant.

XVI. De Lothario filio Hugonis Regis a febribus fanato.

17. Igitur virtutes quas Dominus in ipfa Ecclefia per fervum fuum operatus eft, quantum ad memoriam Dominus reducere dignatus eft, videtur nobis non effe rectum filentio tegere. LOTHARIUS bonæ indolis puer, filius prædicti Regis quem ALDA Regina fua genuit, magnis febribus urebatur; qui jubente patre ad fupradictam Ecclefiam in ulnis adductus eft, nutriciufque fuus veftitum quo erat indutus abftrahens, & fuper arcam extendens, collocavit eum fubtus arcam, quatinus illuc quiefceret. Fratribus denique Litanias Miffafque pro eo celebrantibus, ipfe fomno depreffus jacebat. Orationibufque pro eo finitis a fomno excitatus eft : & cum cuppa ei prædicti Sancti potum tribuentes, integerrimam adeptus eft fanitatem. Illum vero ad palatium reducentes, patri matrique fanum repræfentant. At illi gratias egerunt Deo Sanctoque Columbano, quia filium quem infirmum miferant, fanum receperunt.

XVII. De adventu Regis & Reginæ ad facratiffimum corpus.

18. Regina autem poft recuperatam filii fanitatem, ad corpus fanctum veniens, gratiafque agens pro filio, fupplex exorat, ut pro fe etiam intercedere ad Dominum dignetur. Pallium ergo fuper fanctum corpus fumens, Fratres blande alloquitur, confolabaturque eos ne abundantiori triftitia abforberentur, promittens eis fe inquantum valeret apud Regem fuofque Optimates intervenire. Et deprecans eos pro fe orare ad palatium rediit. At Rex opportunum tempus exquirit, cupiens illic fecrete venire. Quadam itaque nocte cum paucis admodum veniens Regiamque Ecclefiæ intrans, timens fancto appropinquare corpori, illic humo profternitur. Oratione vero finita, occulte exiens ad aulam fuam rediit. Poftea vero veniens cum fuis Principibus locutus eft Fratribus & pallium unum offerens receffit.

XVIII. De muliere brachium habente aridum.

19. Nonnulli vero promifcui fexus & ætatis quotidie orationis caufa cum luminaribus adveniebant. Quædam namque mulier advenit habens manum aridam. Subtus arcam ergo fe profternens, orat ut fanitatem mereretur accipere. Precibus autem S. Columbani obtinuit ut fana reverteretur domi. Vir autem ejus domum rediens, fanam eam & fedentem invenit, filaque trahentem. Mirans ait ad illam : Quid eft hoc mulier? Et illa : Deo gratias, bene. Et ille inquit : Quomodo fana facta es? Et infit : Fui ad S. Columbanum, & precibus ejus obtinui ut fana exinde reverterer, ficuti vides. At ille gaudens & tremens ait : Cui hoc indicafti? Et illa : Nemini. At ille : Male, inquit, fecifti, quod Monachis hoc non indicafti. Surge & præpara panem & vinum, feu & carnes & ceram in luminaribus & veni mecum, & illis indicabo quid erga te geftum fit. Metuo enim fi filuerimus, ne crimen incurramus. At ille feftinans detulit eis quæ fupra diximus, & indicavit quid erga uxorem fuam actum fuerit. Illi vero accipientes quæ detulerant, gratias egerunt Deo & S. Columbano.

XIX. De

AN CHR. 615 21.Novem.

XIX. De muliere quæ partem pedis arcæ dentibus silenter abstraxit.

20. Alia itaque mulier veniens nescio quo instinctu, sed (sicut rei exitus probat) non recta fide, seseque subtus arcam sternens, particulam arcæ dentibus absconse abstrahens, nullique indicans, domi secum detulit. Nocte vero subsecuta, cum se una cum viro suo sopori dedisset, repentina morte defuncta est. Vir autem ejus a somno excitatus mulierem alloquitur sperans * eam vivere. Comperto denique quod mortua esset, valde expavit : accensoque lumine intuens eam, partem ligni quam pridie ab arca abstraxerat, ad caput ejus invenit. Sciebat enim ille præterita die illic eam fuisse. Itaque adsumens partem quam supra diximus illuc deportat, cunctis nuntians quod suæ evenit uxori. Notum autem factum est omnibus; sed non modicus timor invasit omnes, maximeque mulieres, dicebantque ad invicem : Non vult S. Columbanus ut ad ejus arcam appropinquemus. Ab illo autem die nulla ausa est accedere ad arcam.

* credens.

XX. De muto & loquela ei reddita ipsius manu sanata.

21. Per idem itaque tempus homo quidam nomine MALDEBERTUS, a partibus Mediolanensium revertens, invenit quemdam adolescentem nomine Andream, mutum a nativitate sua, medioque corpore præmortuum. Auditoque quod corpus S. Columbani Papiæ delatum esset, & magnis floreret virtutibus, misericordia motus super eum, imponensque eum super asinum suum Papiam duxit; indeque ad sanctum corpus deferens illic deposuit & abscessit. Illa vero die & altera sicut erat ibi permanens, tertia die jam subtus arcam jacens subito exclamavit : Date mihi aliquid ut manducem. Illi vero qui circumstabant audientes quod loqueretur, cupientes eum audire loquentem, interrogabant quid vellet. Illeque manum dexteram sanam ostendens ajebat: Modo me S. Columbanus loqui fecit, manumque meam sanavit quam videtis. Ac illi magno attoniti gaudio, venerabili Abbati hoc indicaverunt. Audiens autem quod factum erat, festinus ad corpus venit, ipsumque alloquens, manum ipsius quæ sanata erat plorando osculans, signa Ecclesiæ sonare præcepit, sed & omnia signa aliarum Ecclesiarum personuerunt. Et hoc habebant in signum ut quando Dominus per S. Columbanum aliquam ageret virtutem, illius Ecclesiæ signa primitus sonarent, & postea aliarum signa Ecclesiarum perstreperent. Auditoque hoc miraculo maxima multitudo utriusque sexus advenit, sed & Regina quam prædiximus cum magna turba nobilium accurrit. Venerabilis autem Abbas suis manibus eum levavit, & super cancellos eum posuit, ut ab omnibus posset videri & audiri, & elevata voce *Te Deum laudamus* cum omnibus proclamant, sed & in omnibus virtutibus similiter agentes. Finitoque hymno admonent illum ut alte loqueretur, quatinus possent omnes eum audire. Et accedebant omnes qui poterant nobiles & ignobiles, plorando manum ipsius osculantes : & valde admirantes unusquisque cum gaudio ad propriam reversi sunt domum.

XXI. De Fratribus ad Archiepiscopum directis, & cuppa cum jussu Regali ante se deportata, seu & de fuga Widonis ipsius fratris.

22. His ita peractis, supradictus venerabilis Abbas duos seniores ad Mediolanum misit ad LAMBERTUM Archiepiscopum qui eo tempore regebat supradictam Ecclesiam, mandans precando quatinus ei adjutorium ferret ut res S. Columbani abstrahere posset de manibus supradictorum Principum. Post non multa colloquia ad extremum hoc dedit eis in mandatum, ut si ipsam terram acquirere non possent, corpus Sancti illuc deferrent, & ipse de suis rebus eis tantum tribuere promisit quantum ad necessaria sufficere pos-

Digitized by Google

AN.CHR. 615 21.Novem.

possent, quousque supradictum Cœnobium ad pristinum statum rediret. Igitur ad colloquium quod supra diximus prædicti Principes venientes, una die sedente Rege una cum ipsis in aula Regia, de supradictis rebus colloquentes jussit afferri Cuppam S. Columbani. Qua cum magna reverentia allata bibit in ea Rex & Optimates ejus. Sed cum ante supradictum WIDONEM & fratrem ejus RAINERIUM perducta fuisset, indignati noluerunt cum ea bibere, sed sicut scriptum est, indurata sunt corda eorum ut non viderent cœlum, neque recordarentur judiciorum justorum. Obliti sunt enim fœdus quod pepigerant Regi, ipsaque nocte de civitate aufugerunt. Sed Rainerius divina ultione de equo cecidit; itaut omnes qui ibi aderant, putarent eum mortuum: sed noluit Deus qui neminem vult perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.

XXII. De eo qui rabidus effectus est.

23. Denique scimus esse scriptum, incompositos judices, incompositos habere milites; & ideo non sufficiebat ad ruinam illorum quod res supradicti Cœnobii invaserant, verumetiam virulentis linguis sancto corpori cœperunt detrahere, dicebantque ex eis quidam: Nolumus dimittere possessiones quas quæritis propter ossa caballina vel asinina quæ huc attulistis. Inter quos unus nomine ALVEUS qui hoc aperte inclamitabat, subito rabidus effectus, ad corpus Sancti magno cum labore adducitur; ibique diu huc illucque cum grandi dolore divertens, adserebat se in Sanctum deliquisse & nimis peccasse: clamabatque, quod nisi ejus precibus juvaretur, continuo se esse moriturum. Habebat quoque ipse secum sororem sacris vestibus indutam, cum magno rugitu & lacrymis procidentem ad supradictorum pedes Fratrum, quæ indulgentiam poscebat germano. At illi cœperunt pro ereptione ipsius prædictum Sanctum obsecrare cum lacrymis, & litaniis omnes insistere. Qui a circumstantibus corrigiam sibi dari poscens, suoque in collo mittens, ad pedem prædictæ arcæ se ligavit, & non post multum somno sopitus jacuit. Excitatus denique a somno sanus & incolumis surrexit, agens gratias Deo sanctoque Columbano; & signa omnium Ecclesiarum percutientes, sicut supra, & *Te Deum Laudamus* omnes exclamantes, quique redierunt in sua.

XXIII. De rebus S. Columbani redditis, vel quæ in Privilegiis eorum continentur; seu & admonitione quondam ad Episcopum.

24. His itaque peractis videntes omnes qui ibi aderant viri Dei injurias Divina ultione vindicari, nonnulli ex supradictis Principibus venientes ad sacratissimum corpus, mittebant in peram Sancti singulos fustes *a*: ut per hoc cunctis claresceret, res S. Columbani quas antea injuste invasas habebant, ipsi Sancto restitutas. Rex denique Privilegia *b* sanctæ Sedis Apostolicæ, HONORII, THEODORI, MARTINI, SERGII, GREGORII, ZACHARIÆ, & ceterorum Episcoporum ante se recitari præcepit.

Privilegia Immunitatis seu Exemptionis Monasteria Bobiensi concessa.

25. Visum est ergo huic nostro operi aliquid ex ipsis inserere, ut audiant temeratores, quid cavere eis conveniat. Interdicunt enim omnibus Episcopis vicinis, proculque ab ipso Monasterio constitutis, ut nihil usurpent, nihilque præsumant contra hæc quæ eorum Privilegia instituta decernunt, videlicet ut Episcopus quem Pater Monasterii vel tota Congregatio invitaverit ad Missarum solemnia celebranda, aut consecrationes Presbyterorum seu Diaconorum, vel etiam tabularum in quibus Missæ debeant celebrari, ipse habeat facultatem in eodem Monasterio ingrediendi, tantum ad pii opus ministerii peragendum: quo peracto nihil contingat, sed gratis omnia peragens, ad propria mox regredi non moretur. Nihil vero usurpet de rebus Monasterii, non de sacris altaribus, non de

a Fustis seu virgæ ac festucæ traditione solebant Veteres dominium cujusque rei in alium transferre. Virga enim semper domini symbolum fuit. Lege Spelmanni Glossarium verbo *Fistuca*.

b De istis Privilegiis lege Vitam S. Bertulfi Abbatis Bobiensis a Jona descriptam, infra.

de ornamentis, neque de vasis, neque de sacris voluminibus; nec quidquam majus AN.CHR.
vel exiguum, sed nec concupiscere atteotet. Quia si prohibita concupiscere fa- 615
tis est noxium, quanto magis sacra auferre vel desiderare, & juri suo mancipa- 21.Nov.
re videtur esse contrarium? Prohibent etiam Episcopis in quorum Parochia videtur prædictum Monasterium constructum, ut nihil contra tenorem præsentium Decretorum pia postulatione indultorum quidquam attentent, neque ullo modo ejus Baptismales Ecclesias, vel decimas de rebus ad ipsum Monasterium pertinentibus sibi vindicent, neque ipsi suorumque successores præsumant prohibita contingere. Chrisma igitur vel quidquid ad sacra mysteria pertinet, si a Patre Monasterii fuerit postulatum, a quibuscumque ipse præviderit, concedant Præsulibus tribuendum: & ut superius dictum est, nullam potestatem permittunt habere Episcopos in eodem Monasterio, neque in rebus, neque in ordinandis personis, nisi eum quem tota Congregatio regulariter elegerit, & secundum ejusdem congregationis electionem dominus Imperator io tempore qui eo fuerit, ordinare concesserit, ut in eodem Monasterio debeat ordinari. Super hæc, neque Presbyteros, neque Diacones, nec quamlibet personam io eodem Monasterio habere ullo modo potestatem, immutare quidquam vel agere permittunt; ut cognoscant quia sub Apostolica Sede, id est B. Petri defensione & tuitione esse videatur. Rogatus veto Episcopus a Patre Monasterii vel a cuncta Congregatione, suam debet exhibere præsentiam: non autem petitus ad secreta Monasterii non accedat, ne quietam vitam Monachorum, qui solitaria peragere propter Deum studia decreverunt, frequens Sacerdotum insolentia * inrumpat; ut in laudibus Dei conversantes, pro incolumitate sanctæ Sedis Apostolicæ, & pro excelleotissimis Regibus pia gubernatione regnantibus assidue Dominum deprecari non cessent. Si autem, quod absit, Monachi in eodem Monasterio constituti, tepidi in Dei amore, & in Institutis Patrum torpentes quandoque conspiciuotur exsistere, secundum Regulam ab Abbate, id est a Patre Monasterii corrigi debent. Si autem & ipse Abbas io ignavia aliqua contra Instituta Patrum & Regulæ tenorem fuerit deprehensus, & in aliquam sinistram partem inclinatus a Sede Apostolica sub cujus constitutione consistit, instituunt corrigendum. Nec enim cuiquam Episcopo dant licentiam, sub obtentu reprehensionis aliquam in Monasterio suam ostendere potestatem, sed ejus Capiti, id est Sedi Apostolicæ.

* dure.

25. Et post pauca, contradicunt etiam Præsulibus, maximeque sanctæ Terdooensis Ecclesiæ atque Placeotinæ, quæ viciniores esse videntur, ut oullus unquam, quod moderno tempore est tentatum, prædictum Monasterium, vel quæ ad ipsum pertineot, a sancta Sede Apostolica subtrahare, & suæ Diœcesi subjugare appetat, sed io libertate secundum concessionem Apostolicam, ut fuit priscis temporibus, nullique subjectum, nisi sanctæ Sedi Apostolicæ, cui pertinere cognoscitur. Et si quædam invidiose contra Privilegia jamdictorum Præsulum moderno tempore præsumptive subrepta sunt, nullam firmitatem obtineant, sed sint evacuata & irrita cum suis auctoribus, & Instituta legitima sanctæ Sedis Apostolicæ multis temporibus observata, inviolata & indisrupta permaneant. Quod si (quod absit) calliditate aliqua vel avaritiæ instigatione aliquis quidquam de prohibitis præsumpserit attentandum, vel contra illorum Decreta quoquomodo obviandum; primum sui ordinis gradu & dignitate privetur, & ex B. Petri Apostoli auctoritate, qui ligandi in cœlo & in terra meruit potestatem, sit excommunicatus, & a participatione Domini nostri JESU-CHRISTI corporis & sanguinis immunis, ac ab illorum consortio seclusus, necnon ab excellentissimis qui in tempore illo fuerint Regibus nihilominus submovendus: quatinus statuta possint perpetua definitione manere, & temeratores præsentium decretorum de suorum temeritatibus pœnis multiplicibus subjacere. Fiat.

26. Velim scire, o Episcope, qui Decreta prædictorum Præsulum conaris inrumpere; quid ad hæc quæ audisti respondere cupis? quod rogo tibi melius esse videtur? Si melius est tibi societas prædictorum, quos scimus summos Pastores, & optimos fuisse viros & magni meriti apud Deum, sicut io Gestis eorum

AN.CHR. 615 21. Nov. rum invenimus, quos etiam & Vicarios in sede almi Clavigeri Petri fore * certissime scimus; an a societate eorum secludi, & ab eo cui data est a Domino potestas in cœlo & in terra ligandi atque solvendi, excommunicari, & quod summum & magnum malum est, a corpore & sanguine Domini nostri JESU-CHRISTI, alienari? Forsitan dicis: Nolo segregari ab illorum societate, neque a B. Petro excommunicari, neque a corpore Domini nostri JESU-CHRISTI, quod scimus veraciter mortem esse animæ, sicut ipse dicit: Qui non manducat meam carnem & non bibit meum sanguinem, *non habet vitam in semetipso*; nec etiam Decreta illorum disrumpere volo, sed quia video ipsum Cœnobium pene destructum esse, & cupio ut per me ad pristinum redeat statum. O Episcope, noli te fallere. Cave quod dicis. Audi quod ipsi tibi dicunt. Non tibi permittimus ingredi in ipso Cœnobio, nisi invitatus fueris a Patre Monasterii vel a cunctis Fratribus: & si invitatus veneris, interdicimus tibi ex auctoritate S. Petri, ut nihil usurpes, nihilque contingas nec etiam concupiscas, sed ad quod vocatus es, gratis omnia peragas, ad propria regredi mox non moreris. Dicis enim quod pene destructum est. Verum dicis; sed si verum est quod ais, per te ad pristinum redeat statum, ut Abbatem secundum Regulam habeat, qui adimpleat hoc quod tu adseris te velle adimplere: & tunc apparebit quod zelo Dei utaris, & illa vera sint quæ dicis; quia sicut scriptum est: *Non potestis duobus Dominis servire*; ita & tu non vales tuum Episcopatum regere, & Monachos secundum Regulam S. BENEDICTI a gubernare. De his ista sufficiant. Cum autem venerimus ante conspectum Domini, tunc manifesta erunt abscondita cordis nostri, & recipiemus juxta quod gessimus. Nunc vero ad cœpta redeamus.

*id est fuisse.

Jo. 6. 53.

Matt. 6. 24.

XXIV. *Quid in Edictis Regum contineatur.*

27. Supradictus vero Rex auditis Privilegiis, Præceptum quod bonæ memoriæ AIGULPHUS Sancto Columbano tradidit, seu & ADULGUALDI, GRIMOALDI, CUNIBERTI, LIUTPRANDI, RATCHISI, AISTULPHI, DESIDERII, KAROLI Augusti, LUDOVICI, atque item LUDOVICI filii ejus, KAROLOMAGNI *, etiam KAROLI Imperatoris, necnon ARNULFI, BERENGARIIque Imperatoris, seu & ceterorum Regum ante se legere jussit: in quibus legebatur quomodo præfatum Monasterium Ebobiense de redditibus suisque possessionibus ditaverunt, & eum omnibus ad eumdem sanctum & venerabilem locum pertinentibus, cum hominibus, liberis, sive servis colonisque, & familiis utriusque sexus in sua tuitione receperunt, & post non multa alia hoc ad ultimum infertur: Ut si aliquis Privilegia sanctæ Sedis Apostolicæ in eodem loco concessa, vel confirmationes Præceptorum suorum infringere tentaverit, scire debet se compositurum auri optimi libras trecentas, medietatemque cameræ ipsorum, & medietatem parti prædicti Cœnobii. Et quid magis cavendum est, quam si unquam ullo in tempore quis ex successoribus ipsorum aut Princeps, aut aliquis homo, eorum statuta aut testamenta ipsorum, vel supradicta Privilegia disrumpere conatus fuerit, quod anathematis ultione mulctatus, partem cum Juda traditore, in fine extremi examinis habere imprecantur?

* Carolomanni.

XXV. *Ad eos qui res S. Columbani injuste suis obsequiis deputant.*

28. Volo denique cœpta prosequi: sed quod superius legitur, indiscussa præterire non queo. Scimus enim scriptum esse, omne quod semel oblatum est Deo, sive homo, sive quodlibet animal, vel quæcumque res fuerit, nullo pacto posse postea redimi; & miror quid illi cogitant qui res S. Columbani invadunt & suis obsequiis deputant. Possessiones enim quas nunc sanctus iste locus possi-

a Ergo longe ante Lucii II. Romani Pontificis tempora S. Benedicti Regula (quidquid dicat Ferdinandus Ughellus in Ital. Sac. To. 4) in Bobiensi Monasterio servabatur.

Digitized by Google

possidet, a quibuscumque oblatæ fuerunt, sive a Regibus seu & a ceteris Fidelibus, non propter hoc obtulerunt, ut aliquando optarent, quatinus in possessiones sæcularium devenirent, sed ad necessaria Fratrum domino sanctoque Columbano hic servientium, seu & ad sustentationes pauperum & peregrinorum permanerent. Hunc vero e contrario illis subtrahitur, sæcularibusque defertur. Hi namque fame cruciantur, illi vero affluentissime exinde aluntur. Hi nudi frigore & gelu uruntur, illi tamen exinde pretiosissimis vestibus induuntur. Hi discalceati nudisque pedibus incedunt, illi vero pinguissimos equos exinde equitant. Unde enim pauperes & infirmos alere debuerant, inde canes eorum saginantur: unde hospites & peregrinos suscipere & nutrire debuerant, inde suorum famuli vel famulæ inflantur: unde Ecclesias vel domos Fratrum instaurare debuerant, sui homines ditantur. Et quidem, qui propria jubentur tribuere, non timent quod aliorum est auferre. Et ubi tunc habent quod Dominus eis præcipit in Evangelio, esurientes pascere, infirmos visitare, nudos vestire, & cetera quæ ibi leguntur? Et si in igne mittendus est qui non largitur propria, putas ubi mittendus est qui aufert aliena? A quo enim acceperunt omnia quæ possident? Credo enim quod non intelligant ab omnipotente Deo se accepisse. Nonne omnes divites facere poterat si vellet; utique potest. Numquid solos divites pretio sui sancti sanguinis redemit? Certe pro omnibus mortuus est Christus, & resurrexit. Res enim vel pecunias quoquomodo acquisitas quas nunc habent, filiis vel nepotibus in hæreditatem dimittere cupiunt, & res quas Domino oblatas sciunt, abstrahere non timent. Et quomodo possunt quod olim a Fidelibus oblatum fuerat Deo, ab ipso abstrahere & suo juri mancipare? Certe nemo juste neque legitime potest. Audituri enim sunt illi a Domino in judicio: Servi mali & pigri, quare non dedistis omnia mea pauperibus quæ vobis ad erogandum dedi, & nunc una cum ipsis reciperetis regnum æternum? Non solum autem illa fraudastis, sed etiam quod alii dederunt vos abstulistis. Proinde quia noluistis perfrui sempiterno regno cum Fidelibus, abhinc cum diabolo habete supplicium æternum. Legimus enim nonnulla Testamenta supradictorum offerentium, in quibus invitant omnes qui res quas S. Columbano tradiderunt, tulerit vel subtraxerit, in extremi judicii die, ante tremendum Judicem affore cum eis, & exinde rationem redditurum, & (quod superius in privilegiis & præceptis retinetur), cum proditore Juda in perpetuum optant habere portionem. Quod non sine magno gemitu vel suspirio audire vel legere possumus. Certe multo melius fuisset illis non nasci quam propter cupiditatem humanæ gloriæ cum illo Juda damnari. Quid ad hæc possumus dicere tam magnæ cupiditati? O insatiabilis cupiditas, quid cogis amatores tuos! Magis vis ut ipsi in extremo examine cum Juda traditore in inferno inferiori, sine fine inextinguibili igne crementur, quam cum Domino, & Sanctis omnibus in perpetuum felici gaudio perfruantur. O miseri homines, qui supradicta agitis. Quare non consideratis quibus pœnis nunc vexatur Judas, vel quid in extremo examine ipsi patientur, qui cum eo societatem merebuntur habere? O infelicissima miseria, quis unquam lætus ad mortem pergit? quis unquam ad decollandum, vel ad jugulandum lubens ducitur? Cessate miseri, parcite cupiditati, nolite animas vestras perdere pro nihilo. Totus mundus vobis erit alienus, nudi nati estis, nudi sepeliemini. Cogitate itaque mortem quæ finem dat mundi voluptatibus; & dum tempus est, a rapinis cessate: & larga manu propria Dei pauperibus vel Fidelibus porrigite, pœnitentiamque agite, quatinus regnum cœlorum Deo auxiliante acquirere, & a perpetuis pœnis eripi possitis. Dehinc ad ordinem redeamus.

AN.CHR. 615 21. Nov.

Matth 5.

XXVI. De Præcepto a Rege Hugone accepto, & de aqua in puteo restituta.

29. Auditis itaque Rex Præceptis antecessorum suorum excellentissimorum Regum visum est illi rectum & æquum, ut juxta morem prædictorum Regum Præceptum sancto loco venerandoque Abbati GERLANNO, cunctisque Fratribus tribueret: quod & fecit. Si quis velit scire quod in eo legitur, in textu,

ANCHR. 615 21. Nov. textu, illius agnoscere poterit. Accepta ergo licentia a Rege, una cum sancto corpore ad propria reverti jussi sunt. Egressi denique a Ticinensi urbe ad curticellam S.Columbani, quæ vocatur Barbadam venientes, ibi nocte illa manserunt. Mane autem facto iter peragunt ad curtem prædicti Monasterii Ebobiensis, quæ vocatur Memoriola, quam GANDULFUS unus de prædictis Principibus olim invaserat. In quam venientes, aquam ad potandum minime invenerunt: eratque ibi puteus altus, sed aqua deerat. In quo nonnulli intrantes, sperantes illic invenire aquam ad refocillandam sitim quam patiebantur, minime repererunt, nisi parvam & ipsam fœtidam. Ille vero qui Cuppam Sancti portabat, paullulum aquæ in ea mittens, in ipsum puteum projecit & abscessit. Ipsam denique curtem recipientes, ad Monasterium redeunt. Post ternum vero diem ad Monasterium aliqui ex ipsis partibus advenientes, puteum quem sine aqua dimiserant, plenum esse affirmant.

XXVII. De puero sanitati reddito.

30. Igitur quidam rusticus, Martinus nomine, habitabat in possessiuncula jamfatæ speluncæ, habens filium sex annorum nomine Andream. Hic quadam die egressus ad agrum colendum, jussit prædicto filio ut ei ferramentum quod vulgo Mannariam vocant afferret, quatinus arbusculas ipsius agri succideret. Ducens supradictus puer ferramentum quod jussus fuerat, transitum habuit juxta quamdam maceriam, in qua propinquans pavore magno perterritus est, & ferramento patri tributo, ad domum rediit. Ibique sedens adspicit ad se venientes duas formas in specie mulierum tam teterrimas & deformes, ut sicut ipse adhuc adserit, nec antea nec postea similes formas vidisset: & colloquentes cum eo recesserunt. Ex illa die omnium membrorum amisit officium; & sic per circulum anni in lecto decubans, sine aliqua virtute mansit. Notans itaque supradictus vir diem in qua beati viri corpus ad Monasterium reverti deberet, ipse suum filium suo in collo mittens, ad jamdictum Monasterium ipsi Sancto occurrit pro suo filio rogaturus. Supradicto vero corpore ante altare S. Petri posito, ipse filium suum ad arcam deportans, manumque ipsius involvens in palla quæ erat super arcam extensa, infit: Sancte Columbane, tibi offero filium meum, ut tuus maneat servus in perpetuum: tantummodo deprecare Dominum, quatinus sanitati restituatur. Et hæc dicens, subter arcam collocat exspectans quid accideret. At ille soporatus venit: a somno autem excitatus sanus surrexit. At ille videns filium suum sanitati restitutum, gratias agens Deo sanctoque Columbano, nullique hoc indicans, ad domum suam reversus est gaudens. Hoc denique miraculum per idem tempus Fratribus incognitum mansit: sed longo post tempore Rainerius cujus superius memoriam fecimus, custos effectus S. Columbani speluncæ, a quodam narrante cognovit. Ille vero rogans ad se venire jamdictum patrem pueri, subtiliter inquirit, si verum esset quod de puero audierat miraculum factum. Ipse denique recitavit ei omnia, sicut superius diximus. Prædictus vero Rainerius gaudio repletus agens gratias Deo cum lacrymis, increpavit eum valde, quare tanto tempore Fratribus hoc indicare noluit: & eum ad se ducere rogans, secum per decem annos retinuit, & Fratribus omnibus qui ad eum visitandi causa, sicut mos est, veniebant, rei gestæ causam patefecit. Nunc vero in supradicto Monasterio manet, & est. Fuit enim sutor pellium, & Fratribus omnibus exinde libentissime servivit.

XXVIII. De eo qui mutus fuerat ad Monasterium deducto & feminabus in pedibus constitutis.

31. Venerabilis autem Abbas juvenem qui fuerat mutus pro amore S. Columbani ejusque reverentiæ secum adducens ad Monasterium, & ut illic in testimonium omnibus afforet, jussit ut in Hospitali maneret & exinde quotidie victum acciperet. Ipse denique vestimenta quæ ei sufficere possent, annualiter administrare promisit. Postea ipse multis annis in Monasterio mansit; omnibus nobilioribus illic advenientibus manum suam quæ sanata fuerat ostendens, roga-

rogabatque illos ut pro amore S. Columbani qui ei manum loquelamque restituit, aliquod subsidium tribuerent. Quod & nonnulli pro amore supradicti Sancti ejus favebant petitionibus. Supradictas vero feminas quæ a dæmoniis liberatæ fuerant, in plebibus manere constituit, præcipiens Archipresbyteris ut victum & vestimenta annualiter eis pro amore S. Columbani tribuerent. His itaque peractis accipientes sacratissimum corpus, in præfato sepulchro eum honorifice collocaverunt: ubi floret virtutibus usque in hodiernum diem *a*. Venerabilis autem Abbas convocans omnes Fratres, admonensque eos ut gratias agerent Deo, qui illis temporibus tantis florere fecit virtutibus sanctissimum dominumque Columbanum, constituit ut dies ipsius Relationis quod est tertio Kalendas Augusti, celeberrimus ab ipsis haberetur. Quod & factum est, & usque nunc peragitur ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI, qui vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen. AN.CHR. 615 21. Nov.

VITA SANCTI VIRGILII EPISCOPI ARELATENSIS,

CIRCA AN. 616 5. Mart.

Auctore anonymo Scriptore gravi, quem sub sæculi 8. initium vixisse ex num. 7. colligitur.

Ex Chronologia Lerinensi ad MS. cod. emendata.

1. IGITUR beatissimi VIRGILII Arelatensis urbis Antistitis hodie dies sanctæ solemnitatis recolitur, cujus nos gesta pandera devotio fidelis admonet, & mos priscus constringit: quia nisi evidens comperta relatio tenacibus litteris custodita servetur, variatur actio veteris * per novos sæpius relatores. Nam ut de ejus mysticæ actionis insignia * nihil sit dubium, nihilque faciat vulgaris adsertio fabulosum; quæ ab ipso facta sunt & probata, veridico sunt sermone narranda. Verumtamen ne audientibus faceret prolixitas inapta fastidium, studuimus silere plurima, pauca disserere. Hic igitur in vico proprio cui vocabulum est SAMON, qui est in partibus Aquitaniæ, vitæ sumpsit exordium, Christianis parentibus editus, factus illico Christianus. Qui ab ipsis infantiæ rudimentis erecta semper humilitate erescebat, ita teneros ætatis annos morum maturitate castigans, ut proprietatem sui nominis impleret gratia sanctitatis.

* f. vetus * l. insignibus.

Virgilius Aquitanicus.

2. Postquam vero adolescentiæ situ corporeo cœpit robore pubescere, blandimenta luxuriæ animo incidente castrabat, ut pollicitæ virginitatis palmam pro incorrupta integritate perciperet, & in regnis cœlestibus triumpharet. Fuit itaque bonorum omnium præditus ornamentis, & dignis suffragiis præferendus, speciosus vultu, blandus adspectu; ore placidus, mente serenus; patientia fortis, magnanimitate laudabilis; amicus pacis, largus inimicis; pulvereum fastidiens solum, accensus in amore cœlorum; de temporalibus æterna comparans, contemnens temporalia pro æternis. Qui ut interius Divinæ legis præcepta agnosceret, ita naturaliter capax acumine litterarum est studiis eruditus, ut pastum animæ legendi aviditate colligeret, & more apum æternæ dulcedinis nectar hauriret. Sedquamlibet cuncta a se vitiorum carnalium incrementa succidens omni in parte digna meritorum conversatione fulgeret, virtutem tamen sui corporis abstinentiæ assiduitate frangebat, in se incentiva delicti antequam nasceretur ulciscens, cui tantum percussor dignoscitur defuisse martyrio; nam ipsa se procul dubio Martyrem & cruciatu fecit & merito.

Virtutibus fulget.

3. Cunctam quinetiam facultatum suarum copiam derelinquens, Insulam S. Monasterii Lerinensis expetiit, ubi æternas justus divitias inveniret: Evangelica in omnibus miles Christi præcepta secutus, quod nisi cunctis opibus redderetur extraneus, non posset esse perfectus: nec aliter regni cœlestis præmia compararet, nisi universa contemneret. In qua Congregatione dum cunctos charitate perfecta diligeret, diligebatur a cunctis: qui eatenus raptim novi amoris studio antiquam est regulam consecutus, vel mystica apparuit conversatione præcipuus, ut S. HONORATO præcessori suo summis virtutibus præferendo, qui in eodem loco Abbatis nomen digne gesserat, & honorifice succederet *b*, & meritis coæquaret.

Fit Monachus Lerinensis.

a Corpus S. Columbani cum SS. Attalæ & Bertulfi Reliquiis in Monasterio Bobiensi hodie quoque adservari adserit Ferdinandus Ughellus Ital. Sacræ Tom. 4. tametsi Britones Armorici in urbe *Locmene* diœcesis Venetensis corpus S. Columbani se possidere gloriantur, quo jure? ipsi viderint. In Martyrol. Bened. prid. Kalend. Septemb. celebratur S. Columbani aliorumque Sanctorum Bobiensium Translatio, quo nomine corporum elevationem significatam arbitramur.

b Nempe in regimen Monasterii Lerinensis, non tamen continenter, cum Honoratus circa an. 435. decesserit. Et tamen Gregorius Turon. Episc. loco infra citando Virgilium ex Abbate Augustodunensi creatum scribit Sedis Arelatensis Episcopum, Certe in vulgata Abbatum Lerinensium Indice S. Virgilii nomen desideratur.

CIRCA AN. 616 5. Mart.

4. Ubi dum commissum gregem custodiret sollertia pastorali, & solus ex more siogulis noctibus cum geous humanum depositi soporis imago comprimeret, Monasterii septa lustraret, ab insolito contigit, ut illum quidam sollicitudiue Monachus io anois puerilibus constitutus evestigio sequeretur. Tunc heatissimi viri coospectihus forma ingenti atque terribili diabolus insidiator apparuit, sed sicut Christi Athletam spiritualibos armis indutum non valoit terrere, ita inopinantem Monachum ictu formidiois sauciavit: qui ad cellulam illico vix gressu trepidante confugiens, igneis est febribus violenter acceosus. Rursus tameo pertiosx ille decepto existimaos se posse sanctum Dei Virgilium vel io aliquo perturbare, igneo se dracooe formatum osteodit: sed raptim territus Crucis armis evaouit, quoniam jam invictus athleta hostem quem sæpius vicerat non timebat; qui com totius Iusulæ ambitum peragrasset, concitus ad stratum Monachi rediit ægrotantis: uhi dum orationum preces intra arcana pectoris sui claustra diffuoderet, mox & pristioæ iocolumitati redditor languidus, & præda caruit latro deceptus. Ac proiode obtinnit geminam virtus iovicta victoriam: quoniam dum vires ægroto reddidit, adversarium superavit. Deflet inimicus quod perdidit, gaudet Monachus quod recepit.

Monachum oratione salvat.

5. Dum siogulis similiter noctibus Pastor egregius oe aliquid adversi contiogeret ovile Domioicum circuiret, ad litus æquoris qood vocatur Molis accessit, ubi insidiator ille quasi oavem oneratam adveoisse, fallacis speciem imagiois ante oculos ausus est coofiogere Sacerdotis: ostendens nautas solito ritu fervere, vel navis instrumeota colligere, ex quihus duo ad ipsius Sancti latera perveoere dicentes: In his quidem partibus negotiandi nos causa perduxit, quibus re iugens compeodium rei eveotus exhibuit. Virgilium te esse novimus noo mioos sanctitate quam nomine, quem universitas in traosmariois partihus tanta aviditate videre desiderat, ut si hoc obtinere possit, nihil pretiosius esse censeret. Nullum nobis ergo utile lucrum qoocumque lahore præstahitur, oisi ut te Hierosolymam impositum navi ducamus, quem successo prospero inopinantem invenimus, quod & tibi proculdubio ad culmeo immodicum pertinebit, si felici cursu ihidem adveheris, quo votis omoium exspectaris. Vir itaque Dei iosidias inimici cognoscens, sanctæ Crucis armatus auxilio, præsidia superna iovocaos, spirituali hac auctoritate respondit: Decipere non potest Christi milites nequitia deceptoris, nec fraudibus valetis illudere, qnos adversa Deus admooet prævidere; quoniam ita præsentem Insulam beatissimi Honorati moni vir oratio, per quem ex ea draco est habitator ejectus, ut nullum huic ulterius nocendi aditum possit hahere diaholos. Evanoit inter hæc navis fictilis ah oculis pernoctaotis. Vir aotem Sanctus protinus festinans ad Oratorium remeavit, & ot ad vigilias surgerent admonoit: uhi cum omoi sancta Coogregatione ipsi celeberrimas studuit reddere laudes, per quem illi successerat victoria triumphalis.

Dæmonis astus & figmenta dissipat.

6. Quem dum tantis virtutum mysteriis esse præcipuum per universum orbem velox fama vulgaret, ad Pontificium Arelatensis urhis amore omnium Sacerdotum vel civium non minus raptus quam electus adducitur, & reluctans protinus coosecratur *a*. Qui licet jam Virgilius ubi amplius cresceret non haberet, attameo nihil de oominis sui proprietate mioorans, dum vigil permansit in opere, claruit in honore. Ioter cetera igitur quæ in eodem fulgebant bonorum actuum ornamenta, monstrabat illum patientia fortem, beoevolentia patientem, libertas alacrem, liberalitas ahundantem, magnanimitas liheralem, pietas mitem, sedulitas diligentem, charitas dulcem, largitas generalem, doctrioa laudabilem, æquitas singularem, humilitas pauperem, dignitas affluentem.

Pontifex Arelatensis creatur.

7. Qui cum esset omnibus virtutibus adornatus, Scripturis quoque divinis nulli priorum iofimus, Basilicam in honore S. Stephani Protomartyris Christi *b* iotra urbem Arelatensem fideli qua poterat devotioe coostruxit. Sed nec hoc ad coosortaoda corda Arelateosium esse censuimus omittendum, quod dum Beatissimus Antistes ad ipsius Basilicæ Templum, quod cum magna devotione construxerat, com ceteris Episcopis qui ad dedicatiooem Templi convenerant, psallendo sacras cum honore maximo Reliquias Beati Stephani vel aliorum Sanctorum adveheret, io ipsius urbis porta improvise versus iste ex ordine sic venit: *Hæc porta Domini, Justi intrabunt per eam.* *c* quod proculdubio intelligeodum est, urbis memoratæ portam sic ejus orationibus munitam, ut sicut hacteous per longinqua spatia temporum propitiante Deo numquam esse comprobatur iorupta *d*, ita nec io posterum posse inrumpi Divinitate propitia censeatur: quoniam facillime Pastor ille præcipuus, quem viventem monstraot gesta post transitum, apud Dominum obtioere potuit, ut gloriosam ejus meritis urbem

Ecclesiam S. Stephani Arelate condit.

Protectio perpetua civitatis Arelatensis.

a Gregorius Turon. in lib. 9. cap. 23. ad Childeberti II. annum 13. Christi 588. ita scribit: *Obiit & Licerius Arelatensis Episcopus, in cujus loco Virgilius Abbas Augustodunensis opitulante Syagrio Episcopo substitutus est.* Et tamen Petrus Saxius in Pontif. Arelat. Indices Arelatenses secutus, Licerium inter & Virgilium reponit Paschasium, quem quia brevissimo tempore sedit, a Gregorio prætermissum censet. Deinde Virgilium non ex Augustodunensi sed Lerinensi Abbate factum contendit Episcopum, istius Vitæ Scriptoris fulcus auctoritate. Aliis potior est Gregorio fides. Æquo Lectori permittimus judicium: tametsi auctori domestico ac suppari non facile repugnare licet.

b Nunc Basilica S. Trophimi, a sacris quos continet S. Trophimi cineribus appellatur, estque Ecclesia Major civitatis Arelatensium.

c In proprio Sanctorum Arelat. per Claretum olim Archidiaconum ordinato, iste versus in pariete nulla manu humana exaratus repente apparuisse dicitur.

d Et tamen Saraceni anno 738. Arelatem urbem obsidione ceperunt labefactaruntque. Hinc colligas istius Vitæ Scriptorem sub initium seculi 8. vixisse, quod etiam ex stili gravitate aliisque characteribus satis intelligitur. Nec refert, quod ipse Auctor se *longinquis spatiis temporum* Virgilio posteriorem indicet: cum antiquis Scriptoribus familiare sit, annos quinquaginta sexagintave longinquiorum temporum nomine exprimere.

CIRCA AN. 616 5. Mart.

bem banc, inqua Pontificium emeruit, perpetuis temporibus defensaret, aforis per virtutem sui corporis, & infra per Templum sacratissimum quod construait, undique per beneficia indulta quæ meruit. Omnes ergo Divinitate propria noverunt, sicut psallentium turba prædixit, urbem Arelatensem per defensorem Virgilium in omnibus esse munitam: nec permitti potest ut locum illum hostiles cunei valeant inrumpere, ubi ille Christo dignoscitur militasse. Unde nec reliqui Antistites præcessores illius, qui in omnibus ejus æquantur meritis, censeudi sunt minores.

Mortuum suscitat.

8. Dum in Basilica igitur ipsa quam ad effectum perduxerat instantia pastorali Vigilias celebraret, & inter reliqua ex hoc Deo gratias ageret, quia suum desiderium adimplesset; quod miraculum dignoscitur contigisse, non putamns silentio præterire. AURELIANUS itaque quidam Arelatensis Diaconus fratris filium, quem parvulum parentum transitus detelinquetae, nutriendum excipiens, plusquam filium diligebat, qui dum per murum ejusdem urbis cum reliquis infantibus vespere Sabbati luderet, interveniente casu lapsus corruit, & spiritum cervicibus fractis amisit. A quo nuntio Diaconus ille percnlsus nimio dolore, percurrens corpus exanime vestimentis suis coopertum rapuit, & ad sacrum Pontificem ubi celebrabat vigilias secretius deportavit, tractans qualiter eum publice pedibus ipsius prosterneret, & ut ipsi vitam deberet reddere supplicaret. Sed quia probatissimus Christi miles omnino jactantiam fugere noverat, ad cubiculum ipsius eum studuit deportare, vel in lectulo prostratum ejusdem lectaribus operire, sciens & tota mente confidens quod illum vivificare poterat spiritalis Medicus, qui consueverat suscitare defunctos. Unde cum multo mœrore, spem tamen de confidentia capiens, ad vigilias remeavit, & in loco ubi stare consueverat, dubitanter accessit: quo viso clementissimus Pontifex silentium psallentibus quæ gesta fuerant replicaturus indicens, cum coinneto devotionis studio orationem implesset, Diaconem illum ex hoc quod feeerat fortiter increpavit: quem non solum removere nequivit territum, sed etiam amplius studuit incitare compunctum. Tunc ad ipsius prostratus pedes clamare cœpit, quod nisi vitam defuncto redderet, ejus vestigia non laxaret: addens etiam quia facillime illum poterat suscitare, de quo meruerat quæ fuerant acta nuntio nullo indicante cognoscere. Qua improbitate compulsus & ratione constrictus, ipso tamen comitante qui precabatur, ad lectulum suum secretius decrevit accedere, sed turbam populi nec vitare quivit, quin ad ipsius rei miraculum conveniret. Ad quod corpusculum cum fuisset ingressus, auxilia Divina tota mentis aviditate deposcens, manum ejus qui functus fuerat fiducialiter apprehendit, & pristinæ sanitati restituit. Tunc omnis constipatio populi circumsepta clamat. Gloria tibi Deus, nec nullatenns removeri poterant singuli, quin viderent motum & audirent eloquium suscitati: de qua seditione vix ad vigilias Clericorum suorum auxilio ereptus revocati poterat, quem concursum Fidelium obsidebat. In hoc miraculo paullo minor apparuit confidentis Diaconi fides, quam virtus sancti Pontificis.

Dæmonem Basilicæ ædificio adversantem fugat.

9. Interea de plurimis pauca videamur ut dinumerare, ad superiora quæ prætermisimus stilo scribendi redeamus. Quadam itaque die dum vir beatissimus Basilicam extra muros urbis hujus miro opere conderet, visum est ei, ut columnæ marmoreæ, quæ ibidem nunc videntur adsistere, in altum deductæ erigi deberent. Contigit autem ut vir Domini absens *, omnes nimio labore farigarentur, & moles lapidum movere non possent. Sed in nullo gravabatur tanti onus ponderis, quod ejus præcedebant auxilia sanctitatis. Dum ille tamen ad Templi illius septa operarios indesinenter insisteret, ita eodem absente diabolicæ artis obviante nequitia universam multitudinem virorum occulta prægravavit objectio. Cumque nullis rebus accedere potuissent, alios quamplures juvencos etiam adjunxerunt, quibus vis major esse poterat, & robur validius imminebat. Sed nihil proficere poterant, quibus spiritalis adversitas resistebat, & tamquam si totam urbem illam (quod impossibile esse dignoscitur) trahere niterentur, ita pondus mobile fraus inimica resistens fecerat non posse moveri. Cujus rei gestum beatissimo Antistiti anhelans illico nuntius perturbatus exhibuit; ille vero ad locum indubitanter accessit, nec terrore trepidus, nec mœrore confusus: cujus tantum adspectinus insidiator ille latere non potuit, qui populo universo latebat. Tunc clamosa voce dicere cœpit: Frustra per ignorantiam laboratis, dum videre inimici hostis obstacula non potestis. Nam ego conspicio Æthiopem parvulum in quo diabolicæ virtutis consistit immanitas, juvenculis certantibus obviantem. Tunc genu flexo devotus adorans ut insidiatoris adversitatem vinceret, auxilia Divina poposcit, & conversus ad funebrem dixit: O omnis dolor *, & inimice humani generis, quomodo ausus es opus Dei insidiari? ad hanc vocem territus adversarius illico (quia amplius sub præsentia sacri Pontificis nocere non licuit) cum nimio fœtore discessit, & remotis culminis quæ ab ejus insidiis prægravatæ fuerant, ad dispositum locum ubi videbantur apponi absque ulla difficultate erectæ suot: quoniam nihil illi insidiator adversari poterat, cui Dei arbitrio dæmonia subjecta esse videbantur. Dedicavit autem idem beatus Antistes Basilicam quam construxit in honore Salvatoris Domini Nostri JESU-CHRISTI & Beati Honorati Confessoris *a* atque ibidem Ordinem constituit Monachorum servientium Deo.

* pro viro Dei absente

* lege o plene omni dolo

Dedicat Ecclesiam in honorem Salvatoris & S. Honorati.

a Ista Ecclesia extra muros Arelatenses eo in loco quem ob magnam sepulchrorum multitudinem Campos Elysios vocant, constituta, Sæculo XI. una cum adjuncta Cella Monachis S. Victoris Massiliensis cessit dono Rajambaldi & laudatione Gibelini Arelatensium Pontificum: sed lapsu temporis restituta, postmodum annexa est Tarasconensi Parthenoni Ord. S. Bened. donec anno 1616. Religiosis PP. Minimorum familiæ obvenit. In cujus Ecclesiæ crypta visuntur marmorea monumenta Sanctorum, ipsiusque B. Virgilii, quorum lypsana in urbem postea invecta sunt.

CIRCA AN. 616 5. Marr.

Puellam mortuam vitæ restituit.

10. Cumque a beato Pontifice sacra Missarum solemnia celebrarentur, contigit ut cujusdam viduæ unica filia in annis adolescentiæ constituta a maligno spiritu raperetur. Quam cum piissima genitrix infelici casu decepta, non minus miseranda quam misera, ea usu gestanda feretro collocaverat, ad sacrum trepida concurrit Antistitem, cum lacrymis potius quam verbis causam improbi doloris adsignans, ut supra corpus exanime orationem fuoderet supplicavit. Quod vir Dei pietate victus nec differre potuit, nec negare: sed ad feretrum confidenter accessit, ibique pronus adorans, vel in sublime geminas maouom suarum palmas attollens, precibus beatis obtiouit, ut mortuam suscitaret. Quæ raptim tamquam post oimium soporem evigilans, oculos rediviva prægravatos aperuit, & advocata surrexit. Longum itaque est gaudia materna differere, & stuporem admirantis populi replicare. Post quæ tamen miracula a cujus mortis jura * virtus meritis armata resolverat, dum jactantiam Pontifex ille fugeret, concitus remeavit: sed devotio populi quæ suffragia in divois laudibus intonabat, tanta enm aviditate præcinxerat, ut maaimam partem indumenti sui in Reliquiarum patrocinia civili violeotia rapuisset: unde pro ejus virtutibus declarandis, quod vix circa scapulas remanere potuit, hodieroa devotio reservavit.

* f. a puella, cujus vitam a mortis jure.

Item hominem exanimem.

11. Erat itaque in eadem urbe immanissimus serpens qui multos e populo laniaverat, dum quidam adolesceus morsu ejus suffocatus fuisset eastioctus, turbam populi quam præsentem * cootigerat, supplicantem obtinuit, ut ad locum quo jacebat corpus eaanime perveniret. Ille vero sacratissimus Pastor ancipiti reddebatur cogitatione suspensus, dum hinc fletibus quæ poscebant negare oon poterat, iode ne jactantiam incurreret metuebat. Ast tameo pietate victus & multorum obsequiis ut ad locum accederet, vota populi supplicaotis implevit: ubi manus suas ad cœlum elevavit, pariterque oculos lacrymis stillantibus, defuncto salutem pristinam reddidit, quem teste populo suscitavit. Sed ita eum parentes proprii pugnis pectora concisa tundeotes, ululatibus & fletibus obsidebant, ut coosurgera non valeret, quamlibet salutem pristinam recepisset. Unam tamen manum ad genitorem, aliam ad genitricem attollens, membris inter utrumque titubantibus elevatur, & populo Deo gratias acclamante ad hospitium revertitur proprium, cui jam cœperant parare sepulcbrum. Unde piissimi ganitorea arbitrandum est quale gaudium potuerint habere post luctum, dum bioc exsultabant da præsentia rediviva sobolis, inde quod ad integrum viveret vix credebant.

* supple esse.

Serpentem necat.

12. Perreait itaque sacratissimus Pootifex ad locum ubi latebat ille sævissimus coluber qui multos jam ex populo peremerat, & viso eo animi indignatione commotus, projecto baculo quem in manu gerebat, erectis sursum manibus cœlestem Actotem invocans, exstinctum calor vitæ deseruit, atque per medium crepuit. Congregata denique copiosa lignorum strue ignem suppoui jussit. Nec mirum est qualiter spiritalis athleta dum gregem bumani generis delenderet, hostem ejus ictu letifero perculisset, qui quod expedire gaudio manus armata coosueverat, flatu operante supplebat: & forsitan serientis ictum fallere potuit, qui obtutum Pontificis non fefellit. Inflicta vero vulnera ita orationis medicamento & Crucis sanavit auxilio, ut subita pariter & livorem abstergeret & dolorem: nec quidem quod dirus serpens rabidis dentibus & aviditate insana corruperat, apparebat.

Hominem saucium sanat.

13. Alia vero die bos quemdam petulcus cornu serienti jugulaverat, vel eatrinsecus intranea ejus expulerat: quem dum illico ad eumdem Medicum famulantum devotio deduxisset, licet in omnibus virtutibus iocurrere se jactantiam formidaret, clemeoter tamen vulneratum excepit: cujus manos diligenter attractans, fomeutis salutiferis oblectavit, & per vulnus intromisit: quod ipse superposita spongia leviter alligans, ne aliquis solvere præter illum auderet, iostanter admonuit. Quod cum die septima laxasset, ita io integrum foisse sanatom apparuit, ut via ibidem vel cicatricis vestigium remansisset.

Cilicio semper & unica usus tunica.

14. Ejus vero semper artus teueros cilicii edomabat asperitas, unde interiorem tunicam induebat, quam de corpore suo crucis studio numquam abstulit: sed se etiam cum eadem sepeliri præcepit. Nec unquam uti voluit lavacris, ne forte aoimorum suorum costantia, quam calcatis carnalibus vitiis moostrabat sustinere, etiam martyrio mollior redderetor.

Cæco lumen reddit

15. Quidam igitur cæcus dum per quindecim anoos naturali lumine captus, vel sospita cæcitate damnatus jugi tenebrarum caligine teoeretur obnoxius, saoctissimum iodesinenter precabatur Antistitem, ot ipsi lumen amissum suis intercessionibus redderet, & videudi aciem restauraret. Qui dum arrogautiam vitaodo differret, FULGENTIUM quemdam Subdiaconem qoi ei obsequi consueverat, statuit deprecari, ut quando nocturois horis beatissimus Pontifex solus Basilicas circuibat, eum pro mercede sua secretius traheret, & ad Templi vestibulom quo egredi consueverat deportaret. Quod quadam oocte dum mane mysticum ad altare S. Stephaoi ex more vir Dei psallendo sacras excubias celebraret, præfatus Subdiaconus implere non distulit: ubi dum cæcus ille solo prostratus exspectans Sacerdotis adventum quiesceret, Medicus quem desiderabat adveoit; in quo dum improviso molliter gradieodo pedem impulisset, veneranda ejus vestigia supplex amplectitur, & ut visom illi redderet deprecatur. Qui orationem * confidenter factam siguaculum Crucis super ejus oculos imposuit, & diu clausa lumina subito reseravit: quem osculans contestatus est ei, ut nulli paoderet quod ipsi per illum Deus visum restituisset. Et licet hoc spoponderit, pro magnitudine gaudii non potuit occultare. Sed quamlibet operatio secreta fuisset, opus tameo supplicum * aequit esse secretum: & qui visum per tot annorum curricula non habuerat, non latere potuit quod videbat, sed etiam fugata tenebrarum caligine splendebat Actor, redditor luminis, & gratia fulgebat Actoris.

* pro oratione facta.

* f. publicum.

16. Et

Digitized by Google

CIRCA AN. 616 5. Marc.

16. Et licet Divina largitas in amorem Sanctorum audientium vota semper amplificet, non tamen ad integrum cuncta rerum miracula expleri possunt, quamliber in longum protenta lectio perducatur: aut quando inter tanta operum Sanctorum insignia invenienda est finis ejus operis, in quo cœlestis gratia præfulsit Actoris, & cui facillime constitit illuminare cæcos, sanare claudos, suscitare defunctos? Quidquid amplius dicitur, invenitur. Quid plura? Incunctanter omnia implere poterat, in quo Spiritus-sanctus præfulgebat.

Miracula plura prætermissa.

17. Cœpit vero quandoquidem inter hæc immensa mysteria diem sui obitus esse vicinam sacratissima revelatione cognoscere. Tunc palam omnibus humilitate sanctissima studuit judicare quod de hac luce migraturus esset. Unde licet omnes subito mœrore turbati in hoc quod se jam migraturum esse prædixerat, intuitu proprio quid ageret præstolati fuerunt. Tunc cum in stratu proprio tamquam soporem capiens recubasset, dum divinum impleret Officium, & Hymnos vel Cantica psalleret, amittens spiritum ad cœlestia migravit anno centesimo vigesimo-septimo ætatis suæ *a*. In quo loco eadem hora tam suavissimus odor fragravit veluti si universos verni temporis flores in unum divina provisio congregasset. Unde quid aliud censendum est, nisi amœnitatem Paradisi ad cultum ipsius funeris respirasse? nec mirum quod transitus sui nuntium, non solum ad privata mœnia velox fama provexit, sed & per universum sæculi ambitum divulgavit. Occurrunt undique per diversos viarum accessus fideles cunei populorum, optantes singuli vel vehiculi velamenta contingere pro munimine salutari.

Virgilius obito prænuntiato moritur.

18. Tunc quædam adolescentula in vico qui vocatur Gallica *b* funus naturæ reddiderat, cujus corpusculum afferens dilectio propinquorum deportavit ad tumulum, quem jam in ipsius sepulturæ arca deposita, necdum tamen ut tumulandi mos est regmine cooperta, subito illia psallentium turba insonuit, a quibus sacrum corpus offerebatur: sub quo monumento amatores ipsius puellæ, quæ ad sepeliendum evecta fuerat, amnem Rhodani fluvii transmeantes a Clero vel populo fusis precibus vel lachrymis poposcerunt, ut deponentes feretrum quod gestabant, subtus puellæ corpus exanime traheretur. Cunctis igitur fidei ardor inhæsit, ac de effectu non dubii, tam sanctæ petitioni nihilominus denegarunt: & submittentes defunctæ corpus projecerunt, colloquentes ad invicem quod vir ille Apostolicus cui numquam Divina defuerat gratia, quamlibet naturæ debitum reddidisset, virtutibus tamen ac meritis viveret. Illico igitur universus populus devotione fidelissima sese in diutina oratione prosternit, atque consurgens dum unanimiter *Kyrie eleison* septies proclamassent, mortua puella surrexit. Omnes subito terror invasit, & amentiæ more gaudium cum stupore miscentes, uno morabantur adspectu. Jam quidem luctum exsultatio oborta compresserat, cuncti tamen super tam insigni mysterio obstupescebant. Quid plura? Ad integrum tunc & qui funus puellæ detulerant convenerunt: ipsaque cultum funebrem congratulatione respuens, vitalibus est rursus indumentis induta, & præcedentibus sequentibusque populis velox adjungitur, de se in sancti præconii testimonio, salutem publica voce proclamans: O sanctissima merita Sacerdotis! o beatum meritum vitamque Pontificis! qui ut se remuneratione divina in æternum viventem ostenderet, post mortem mortuam suscitavit.

Ipsius feretri contactu mortua puella reviviscit.

19. Quas tamen terras * vix amor populi Arelatensis exuberans arcet, ad Ecclesiam S. Salvatoris detulerunt, habentes de funere luctum, gaudium de virtute. Tunc in ipsa Basilica supra nominata quam ipse construxerat, tumulum cum magna sollemnitate percepit, ubi auxiliante Christo quidquid confidenter petitur invenitur: ubi non proculdubio fides sit dubia, non * virtus permanet infinita. Non post longa igitur spatia temporis dum in hujus commemoratione Pastoris multa narrarentur a multis, Subdiaconus quidam nomine ARISTARCHUS conversatione sanctissimus circumstantibus palam rei gestæ tenorem exposuit dicens: Nullus nostrum dubitet
„ Beatissimum Virgilium, de cujus tanta virtutibus velut ipsa veritas suggerit replicatis, dum
„ in hujus sæculi mansit spatiis, non minus cum Angelis quam cum hominibus habitasse, quem
„ nobiscum humana conditio tenebat assiduum, cum Sanctis dignitas meritorum.

In Ecclesia S. Salvatoris sepelitur.

* id est sacrum corpus, antiquis glebam.

20. Contigit autem quadam nocte ut in hac urbe, ubi illi Pontificium provisio superna commiserat, S. Stephani celeberrima Inventio, quæ est 3. Nonas Augusti immineret, quo ad celebrandas excubias admonitor fuerat deputatur *c*.

Testimonium Aristarchi de S. Virgilio:

* lege nam

a Quibusdam suspecta non immerito videtur tam longæ ætatis mensura. Sedebat adhuc Virgilius anno 601. ut constat ex lib. 9. Epist. 63. Gregorii M. qui plures alias Epistolas, adeoque Pallium Pontificale ad ipsum transmisit: quod mirum est ab hoc Auctore fuisse prætermissum. Idem ipse Virgilius S. Augustinum Anglorum Apostolum ordinavit Archiepiscopum, quamquam Venerabilis Beda in lib. 1. Hist. cap 27. designat Ætherium, qui tum Lugdunensi non Arelatensi Ecclesiæ præerat. Quamdiu Virgilius post annum 601. superstes fuerit, incertum. Ipsum inter & Theodosium, a quo B. Rusticula sumus ann. 632. curatum inferius in Rusticulæ Vita dicemus, unus intercessit Florianus Episcopus Arelatensis: ideoque anno circa 616. accidisse putamus S. Virgilii mortem, cujus memoriam antiqui Martyrologiorum Scriptores omiserunt, celebrant vero Arelatenses 7. Id. Octob. Lerinenses Monachi Benedictini 3. Non. Martias.

b Locus est in insula trans Rhodanum, qui vulgo nunc dicitur *Galleque*, ut Vincentius Barralis in Chronol. Lerin. adnotavit.

c Cetera desunt in exemplaribus MSS. tum eo quod Vincentius Barralis Chronologiæ Lerinensis compilator a Francisco Claretto Arelatensis Ecclesiæ Archidiacono accepit; tum alio (si tamen aliud est) quod venerabilis dominus Saxius ejusdem Ecclesiæ Canonicus V. C. Petri Saxii nepos communicavit nostro Andreæ *Genest*, qui editam S. Virgilii Vitam istius codicis ope emendatam & restitutam ad nos transmisit. Is etiam rogatus nos monuit, videri quidem sancti Virgilii tumulum in cryptis Ecclesiæ S. Honorati ab ipso B. Virgilio (ut superius dictum est) extructæ; at vero Arelatensibus incompertum esse, quo in loco B. Virgilii Reliquiæ habeantur: nisi si cum aliis Sanctorum corporibus ex eadem S. Honorati Ecclesia in majorem Basilicam illatæ, asserventur in quadam theca (Sanctam Arcam vocant) quæ ignotas Reliquias plures continet.

Digitized by Google

AN. CHR. 619
2. Februar.

SANCTI LAURENTII EPISCOPI CANTUARIENSIS

ELOGIUM HISTORICUM.

Beda & Gotcelinus de Laurentio scripsere.

1. PRÆTER *Venerabilem Bedam, S. Laurentii Vitam æque ac ejus decessoris Augustini descripsit* GOTCELINUS *Monachus Bertinianus, qui in Angliam a S. Auselmo Cautuariensi Antistite evocatus, Ramesiæ primum, tum Dorobberniæ babitavit, ubi varias Sauctorum scripsit Vitas, uti ex Villelmo Malmesburiensi ad S. Augustini Acta Sæculo I. prænotavimus. Gotcelini de Laurentio lucubrationem cum reperire non licuerit, juvat quæ de ipso idem Auctor in bist. Transl. S. Augustini cap. 16. commemoravit hic iuserere.*

Laurentii facta ex Gotcelino.

2. Quarta tandem die quæ est quarta feria, quasi expediti ad beatissimos contubernales & successores suos LAURENTIUM ac Mellitum ad ipsum Principem (*Augustiuum*) devehendos accessere. Laurentius cum ipso duce Augustino primus venit, cum quo & diaboli aciem primus rupit, primusque ab ipso adhuc vivente ordinatus Archipontifex, ut quondam S. Clemens summo Petro superstiti successit. *Et infra*. De B. Laurentio dulce esset memorare, quomodo mortuum suscitaverit, super undas maris pedibus cucurrerit, igne de cœlo evocato virtute Eliæ impios conflagraverit, quomodo fontem aridis locis productum in perpetuum rivum effuderit, qua pœna arceatur omnis feminarum accessus ab Ecclesia quæ ejus Apostolatui exstructa & consecrara est in Scottia, ut nuper Regina Scottiæ inclyta MARGARETA cum oblationibus aditum tentare ausa, subito sit percussa atque repulsa, sed Clericorum prece restituta. Verum hæc loci artitudine exclusive prætermitto, alibi Deo adspirante retexenda.

2. *Quam hic promittit Auctor S. Laurentii Vitam, edidit sine dubio, teste Willelmo Malmesburiensi in lib. de Pontif. Angl. bis verbis:* Huic (*Augustino*) successit Laurentius annis quinque, cujus virtutes & ceterorum (de quibus Beda narrans breviter perstringit omnia, tædii scilicet offensam veritus) GOSCELINUS quidam quantum veterum relatione addiscere potuit, scripsit, miras prorsus & prædicandas adjiciens quas oculata fide perspexerat virtutes. *Hunc Gotcelini de Laurentio fetum legerat Molauus, qui istius fetus exordium refert in Add. ad Usuardum 2. Febr.* Dominis charissimis & paternæ, &c. *Gotcelinum Joannes Capgravius in compendium redegit. Sufficiunt quæ ex ipso Gotcelino superius delibavimus.*

Laurentius Presbyter & Monachus.

* Greg. lib. 9. Epist. 52. 55. 56.

3. *Dubitant nonnulli, an Laurentius ex Italia cum Augustiuo, an ex Gallia in Britanniam ab ipso evocatus profectus sit. Dubitant etiam fueritne Monachus, quem Gregorius * passim & Beda* Presbyterum *appellant. De primo explorata videtur esse res, tum ex Gotcelino supra, tum ex ipso facto Augustini qui* Archiepiscopus genti Anglorum ordinatus, *inquit Beda in Hist. lib. 1. c. 26.* misit continuo Romam Laurentium Presbyrerum & Petrum Monachum, qui B. Pontifici Gregorio gentem Anglorum Fidem Christi accepisse, ac se Episcopum factum esse referrent; *non missurus profecto nisi quos Roma secum adductos, Gregorio notos habebat. Ex quo apparet etiam Laurentium Monachum fuisse, cum nonnisi* Monachos timentes Deum * *ex Italia Gregorius in Angliam miserit. Quoniam vero rariores tum erant in Monasteriis Presbyteri, bos Presbyteros non Monachos appellare solebant, quo nomine* Beda Presbyter *celebrari consuevit. Adde in Ecclesia Cantuariensi ab Augustiuo ad longa usque tempora, nullos Antistites nisi Monachos præfuisse. Bedam de Laurentio dicentem audiamus.*

* Beda lib. 1. c. 25.

Laurentius successor ab Augustino designatus, strenue officium exsequitur.

4. Successit AUGUSTINO, *inquit lib. 1. cap. 4.* in Episcopatum LAURENTIUS: quem ipse idcirco adhuc vivens ordinaverat, ne se defuncto status Ecclesiæ tam rudis vel ad horam Pastore destitutus vacillare inciperet. In quo & exemplum sequebatur primi Pastoris Ecclesiæ, hoc est beatissimi Apostolorum Principis

Pe-

Digitized by Google

Petri: qui fundata Romæ Ecclesia Christi, Clementem sibi adjutorem Evangelizandi simul & successorem consecrasse perhibetur. *Hoc & Valerium Hipponensem contra morem Ecclesiæ præstitisse in Magnum Augustinum Possidius in Augustini Vita cap. 8. auctor est.* Laurentius Archiepiscopatus gradu potitus, strenuissime fundamenta Ecclesiæ quæ nobiliter jacta vidit, augmentare atque ad perfectum debiti culminis & crebra voce sanctæ exhortationis & continuis piæ operationis exemplis provehere curavit. Denique non solum novæ quæ de Angelis erat collecta Ecclesiæ curam gerebat, sed & veterum Britanniæ incolarum, necnon & Scottorum, qui Hiberniam insulam Britanniæ proximam incolunt, populis pastoralem impendere curabat sollicitudinem.

AN. CHR. 619 2. Februar.

5. Siquidem ubi Scottorum in præfata ipsorum patria, quomodo & Brittonum in ipsa Britannia, vitam ac professionem minus Ecclesiasticam in multis esse cognovit, maxime quod Paschæ solemnitatem non suo tempore celebrarent, sed ut supra docuimus *, a quarta-decima luna usque ad vicesimam Dominicæ Resurrectionis diem observandum esse putarent; scripsit eum Coepiscopis suis exhortatoriam ad eos epistolam, obsecrans eos contestans, unitatem pacis & Catholicæ observationis eum ea quæ toto orbe diffusa est Christi Ecclesia tenere: cujus videlicet Epistolæ principium hoc est.

Scottos ad ritus Catholicos adducere conatur.

* cap. 2.

„ Dominis charissimis Fratribus, Episcopis vel Abbatibus per universam Scot-
„ tiam, LAURENTIUS, MELLITUS & JUSTUS Episcopi, servi servorum Dei.
„ Dum nos Sedes Apostolica more suo, sicut in universo orbe terrarum, in his
„ Occiduis partibus ad prædicandum gentibus paganis dirigeret, atque in hanc
„ insulam quæ Britannia nuncupatur contigit introisse; antequam cognoscere-
„ mus, credentes quod juxta morem universalis Ecclesiæ ingrederentur, in
„ magna reverentia sanctitatis tam Brittones quam Scottos venerati sumus.
„ Sed cognoscentes Brittones, Scottos meliores putavimus. Scottos vero per
„ DAGANUM Episcopum, in hanc quam superius memoravimus insulam,
„ & COLUMBANUM Abbatem in Galliis venientem, nihil discrepare a Brit-
„ tonibus in eorum conversatione didicimus. Nam Daganus Episcopus ad nos
„ veniens, non solum cibum nobiscum, sed nec in eodem hospitio quo vesce-
„ bamur, sumere voluit.

Epistolam ad eos scribit.

Misit enim Laurentius cum Coepiscopis suis, etiam Brittonum Sacerdotibus litteras suo gradu condignas, quibus eos in unitate Catholica confirmare satagit. Sed quantum hæc agendo profecerit adhuc præsentia tempora declarant. *Reliquum Epistolæ desideratur. Non caruit fructu illa Epistola, uti constat ex Vitæ S. Laurentii per Gotcelinum scriptæ fragmento, quod Usserius in Notis ad Epist. 7. Hibern. sic reddit:* S. TERENANUS ARCHIPONTIFEX HIBERNIÆ ad eum transiit, vir tantæ sanctitatis ut tres mortuos suscitasse perhibeatur. Qui audiens B. Laurentium de Paschæ observatione aliisque Apostolicis institutionibus mutuo conventu disputantem, dedit manus veritati, suosque discipulos indignantes quod tam divinus vir tali advenæ subjaceret, ad veritatis lineam suo exemplo cum sua gente correxit, *id est arguit. Hæc enim quæstio agente S. Wilfrido anno Christi 664. definita ac pene sopita est, ut in Vita S. Wilfridi sæculo sequente videbimus. Lege Bedæ Hist. lib. 3. cap. 25. & 26.*

6. Cum vero Laurentius, *ait Beda cap.* 6. Mellitum Justumque secuturus, ac Britanniam esset relicturus, jussit ipsa sibi nocte in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli, de qua frequenter jam diximus, stratum parari: in quo eum post multas preces ac lacrymas ad Deum pro statu Ecclesiæ fusas ad quiescendum membra posuisset atque obdormisset, apparuit ei beatissimus Apostolorum Princeps, & multo illum tempore secretæ noctis flagellis acrioribus afficiens, sciscitabatur Apostolica districtione, quare gregem quem sibi ipse crediderat relinqueret, vel cui Pastorum oves Christi, in medio luporum positas fugiens ipse dimitteret. „ An mei, inquit, oblitus es exempli, qui pro parvulis Christi,
„ quos mihi in indicium suæ dilectionis commendaverat, vincula, verbera, car-
„ ceres, afflictiones, ipsam postremo mortem, mortem autem Crucis, ab in-
„ fidelibus & inimicis Christi, ipse cum Christo coronandus, pertuli?

Gregem relicturus a B. Petro corripitur.

7. His

AN.CHR. 619 2. Febr.

Ostensis plagis Regem ad Fidem reducit.

* scilicet, Eadbaldum

7. His beati Petri flagellis simul & exhortationibus animatus famulus Christi Laurentius, mox mane facto venit ad Regem *, & retecto vestimento, quaotis esset verberibus laceratus, ei ostendit. Qui multum miratus, & inquirens quis tanto viro tales ausus esset plagas infligere, ut audivit, quia causa suæ salutis Episcopus ab Apostolo Christi tanta esset tormenta plagasque perpessus, extimuit multum, atque anathematizato omni idololatriæ cultu, abdicato connubio non legitimo, suscepit Fidem Chisti, & baptizatus Ecclesiæ rebus quantum valuit in omnibus consulere ac favere curavit.

Mellitum & Justum e Gallia revocat.

* Rochester

* Eadbaldo

8. Misit etiam in Galliam, & revocavit Mellitum & Justum, eosque ad suas Ecclesias libere instituendas redire præcepit. Qui post annum ex quo abierant reversi sunt. Et Justus quidem ad civitatem Rossi * cui præfuerat rediit: Mellitum vero Londonienses Episcopum recipere noluerunt, idololatris Pontificibus magis servire gaudentes. Non enim tanta erat ei *, quanta patri ipsius, regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente ex quo ad Dominum conversus est, Divinis se studuit mancipare præceptis. Denique & Monasterio beatissimi Apostolorum Principis, Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecravit Archiepiscopus Mellitus.

9. *Idem Auctor paullo post S. Laurentii obitum perstringit his verbis:* Hoc enim regnante Rege beatus Archiepiscopus Laurentius regnum cœleste conscendit, atque in Ecclesia & Monasterio S. Apostoli Petri, juxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est, die quarto Nonarum Febtuariarum, *nempe anno* 619. *uti colligitur ex Beda in fine hujus capitis dum Mellitum Laurentii successore post regiminis annos quinque affirmat obiisse anno* 624. *quo anno de Mellito agemus. Laurentius prope S. Augustinum in suburbana S. Petri Basilica sepultus, tale meruit Epitaphium, si Harpbsfeldio credimus.*

Hi sacra, Laurenti, sunt signa tui monumenti
Tu quoque jocundus Pater Antistesque secundus
Pro populo Christi scapulas dorsumque dedisti,
Artubus hui! laceris multa vibice mederis.

Verum hi versus Leonini posteriorem longe ætatem sapiunt, & fortasse ad Sæculi 11. *finem, quando sacrum ejus corpus una cum aliis levatum est, referendi sunt.*

CIRCA AN. 620 5. Maji.

SANCTÆ VALDRADÆ
ABBATISSÆ METTENSIS,
ELOGIUM HISTORICUM.

Varia apud Mettenses Cœnobia.

* S. Vvaldrdæ

1. *Apud Mettas, urbem Galliæ Belgicæ celeberrimam, plura hoc ipso de quo tractamus ævos erecta fuere Cœnobia. Quippe* Pappolus *ejusdem civitatis Episcopus S. Symphoriani Abbatiam extra muros ædificavit, quam* Adalbero *Antistes hoc nomine secundus jam longo tempore destructam anno* 992. *restituit, sed bellorum necessitas postea in urbem transferri coegit.* Glodesindis *piissima virgo adsumpto velo propriam ædem in Parthenonum collegium eodem tempore convertit, ut in ipsius Vita uberius declarabimus. Nec multo post* Sigibertus Rex *Cœnobium S. Martini in Campis dictum, ubi primo sepultus est, condidisse fertur. Erat etiam in suburbio Mettensi SS. Apostolorum Ecclesia, quæ S. Arnulfi Reliquiis decorata, eodem sæculo in Monasterium accrevit. Sedente Pappolo superius laudato* Eleutherius Francorum Dux *appellatus præclaram Sanctimonialium exstruxit domum, cui B.* Valdradam *, quam præ manibus habemus, præficiendam curavit. Mittimus Abbatiam Gorziensem a* Pippino *&* Chrodegando *non ita procul ab urbe institutam; S. Clementis itidem Abbatiam B. Arnulfi Ecclesiæ olim subjectam, aliasque. Unum hoc loco adnotare convenit, in nulla forte alia urbe plura superesse decora Benedictini ordinis, qui apud Mettas Cœnobia septem, quatuor scilicet virorum, Virginum tria etiamnunc possidet. Abbatiæ virorum a RR. PP. Congregationis S. Vitoni primævo splendori restitutæ, SS. Vincentii, Arnulfi, Clementis ac Symphoriani; Feminarum vero B. Mariæ, S. Glodesindis, ac S. Petri nominibus celebrantur, ut de Gorzia aliisque illius diœcesis Cœnobiis interim taceamus.*

S. Vvaldradæ elogium

2. *Illustris Meurissius Madaurensis Episcopus ex Archivis Monasterii S. Petri excepit de S. Vval-*

Vvaldrada quæ sequuntur. Temporibus Theodarici & Theodaaarti Galliæ Regum & Childeberti Regis filiorum, B. Vualdrada famula Christi devotissima in Del culta ac Divina Religione clarissima emicuit. Quæ carnisuobilitate splendidissima, utpote prædictorum Regum affinitati connexa, divitiis & opibus Inclyta, mundo reuootians Monachicam vitam elegit. Cum itaque io hoc sanctitatis proposito famula Christi excrescens proficeret, domiuus Eleutharius Francorum Dux gloriosus sanctæ Vvaldradæ sanguine proximus, forte tunc Monasterium Deo & S. Petro infra muros Mediomatricorum propriis ex divitiis ædificans, ex prædiis superantibus numerum ditissime ampliavit Puellarum religiosissimarum, quibus primum præfecit S. Vvaldradam Abbatissam. Hæc vero ot divine humaneque subditis prodesse simul ac præesse valeret, prædia sua quæ ex patrum successione multa susceperat, Deo & S. Petro tradidit, tamque firme ac stabiliter id facere curavit, ut inconvulsum per cuncta futurorum tempora permaneret. Egit hoc anno secundo Theoderici Francorum Regis, testamento ab eodem Rege & cunctis suis Priocipibus, Galliarum Pontificibus optime firmato, & ita firmato decreto, ut si quia hæredum aut parentum S. Vvaldradæ ductus cupiditate data Deo auferre tentaverit, legali decreto sua perdat, & quod aggredietur nullo modo implere valeat.

CIRCA AN. 620 5. Maji.

3. *Hæc quidem, tametsi recentioris videntur Auctoris, retulimus, quod potiora de B. Vvaldrada nos deficiant monimenta. Theodericus Childeberti Regis filius, non Austrasiano regno, ad quod Mediomatricum opidum pertinebat; sed Burgundiæ imperabat. Quorsum ergo Vvaldradæ donationem confirmat? nec ad Theodericum III. Clodovei II. filium recurras. Hoc enim prohibet ætas B. Vvaldradæ*, quæ jam temporibus Theoderici & Theodeberti Childeberti filiorum religione clarissima emicabat. *Proinde reponendus videtur Theodebertus loco Theoderici, qui licet post fratris necem paullulum superstes, Austriæ principatum occupaverit, non tamen ad annum regni Austrasiani secundum pervenit.*

Dubia in ista relatione.

4. *S. Vvaldrada in Martyrologiis Benedictino & Gallicano 2. Non. Maij celebratur, utrobique* miraculis clara *dicitur. Colitur præcipue in Monasterio S. Petri ab ipsa dotato, quod Adalbero Mettensium Episcopus hujus nominis secundus incunte sæculo XI. reparavit, adjuncto Parthenone S. Mariæ, in quod Monacharum examina apud S. Petrum redundantium immigrarent.*

VITA SANCTI BASOLI

CIRCA AN. 620 21. Nov.

CONFESSORIS,

Auctore Monacho anonymo, qui circa initium Sæculi X. vixit.

Ex MS. codice Monasterii Altivillarensis a R. P. Martino Thys communicato.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *En tibi, Lector, duplicem de* S. Basoli * *gestis lucubrationem, alteram ab anonymo Cœnobii S. Basoli Monacho, alteram ab* Adsona *Dervensi Abbate exaratam: cui idcirco præponimus Anonymum, quod hunc Adsone superiorem existimemus.*

* S. Basle

2. *S. Basoli Vitam ab* Adsona *Dervensi Abbate scriptam fuisse, fidem facit liber secundus ad Vitam * S. Berebarii Abb. in Promptuario Tricass. adjectus, his verbis:* Gesta quoque S. Confessoris Basoli præfatiooibus facundis aotepositis cum subsequentia miraculorum lepide edita digessit ad liquidum (Adso,) hocque oon præsumptive, sed interpellatus a sapiente Garberto tunc Remensis urbis Archiepiscopo, atque a sibi cognomine præclarissimo viro scilicet Adsona Abbate Monasterii prædicti Coofessoris. *Eam Adsonis Dervensis lucubrationem non aliam esse ab ea, quam ex Monasterii S. Basoli codice, Auctoris licet nomine destitutam, secundo loco proferimus, nonnulla persuadere videntur. Primo enim Auctor duplicem adhibet Præfationem, quod non relato consonat testimonio. Deinde in Præfatione prima adserit*, quod noo hoc proprius quidlibet faciendi impetus, sed præceptum venerabilium Patrum (*Gerberti scilicet & Adsonis alterius*) oos duxerit, sub quorom imperio militamus...., qui post loogam Monasticæ Institutionis abolitam honestatem hac oostra ætate Regularis militiæ sunt reparatores atque recreatores. *At Gerbertus Remensis Archiepisc. & Adso S. Basoli Abbas proxime post restitutam inibi Monasticam disciplinam florebant, uti eo loci dicturi sumus. Adde in eodem exemplari, ex quo Vitam posteriori loco positam eruimus, subsequi librum de Translatione & miraculis S. Basoli, quem librum sine dubio laudatus Vitæ S. Berchari textus satis indicat, a nobis Benedictino Sæculo IV. evulgandum. Profectus in Terram sanctam Adso Dervensis, anno 992. mortuus dicitur *, cui mortuo Adsonem Viriziacensem scripto Epitaphio parentasse perperam putavit Guillelmus Marlottus, vir alioqui doctus, cum econtrario Adso Dervensis cognomini suo Abbati Viriziacensi epitaphium posuerit, ut ex jam laudati Camuzati Promptuario constat.*

* exstat infra.

* in Promptuar. Trec. ibid. fol. 94.

3. *Quod vero Vitam ab anonymo conditam Adsonis opusculo prætulerimus, illud in causa fuit, quod Adsonem ea usum fuisse credimus. Certe Adso ipse in Præfatione prima alium Auctorem ob oculos habuisse se fatetur.* Quædam igitur, *inquit*, tradita ex antiqoorum memoria copiosius retuli-

CIRCA AN. 620 26 Nov.

tulimus, quædam vero ab ore Fidelium relata stilo proprio commendavimus, &c. Iisdem autem verbis sæpissime utitur Adso, quibus auctor anonymus, ut vitæ prioris numeros n. 3. 4. &c. cum posterioris num. 10. 13. 14. &c. conferenti patebit. Porro anonymus Monachus S. Basoli, quem identidem Patronum nostrum vocat, vixit paullo post factam ab Hincmaro S. Basoli Translationem, cujus in fine vitæ meminit.

3. His quædam addere juvat de ortu, situ, ac mutatione Viriziacensis Monasterii, in quo B. Basolus tirocinium peregit. Istius Cœnobii primordia Suavegottæ Reginæ & filiæ ejus Theudechildi auctoribus tribuit Albericus in Chronico, adductus fortean auctoritate Frodoardi, apud quem in lib. 2. Hist. Rem. c. 1. Mapingii Episc. Rem. temporibus Suavegotta Regina Remensi Ecclesiæ tertiam partem villæ Viriziaci per testamenti paginam delegasse reperitur: quam partem quoque Præsul Theudechildi præfatæ Reginæ filiis usufructuario per precariam salvo Ecclesiæ jure concessit. Ex quibus conjicere licet, jam tum extitisse Monasterium in vico Viriziaco, cujus tertiam dumtaxat partem adsignat Ecclesiæ Remensi Suavegotta, cum antea forsitan duas partes Monasterio ædificando una cum filia impendisset. Certe Theudechildis, quam Theoderici Chlodovei Magni filii ex Suavegotta posteriori uxore nonnulli filiam adserunt, ad urbem Senonas Monasterium Apostolorum, hodie S. Petri Vivi nomine appellatum exstruxisse & prædiis locupletasse, ab Odoranno & Roberto Monacho in Chronicis dicitur: ut non immerito eam suspiceris auctorem Cœnobii Viriziacensis, quod S. Reolus Remorum Episc. apud Frodoardum lib. 2. cap. 10. suo opere restruxisse fertur. Viriziacum, vernacule Verzy, vicus est ad urbis Remorum Australem partem, inter Remos & Catalaunnum urbes medius, ad radices montis & initia Rigetis silvæ, vulgo la Forest de la Route, in cujus montis devexo latere nunc situm est S. Basoli Monasterium, vulgo S. Basle, locus equidem religiosa solitudine jucundissimus, in quo B. Confessor annis 40. reclusus sepultusque est. Quæ Monasterii translatio facta est ante Hincmari Remensis Præsulis tempora, cum aliud partim propter incursus barbaricos, partim propter frequentes & perpetes in regno Principum discordias, ut Adso in S. Basoli historia Translationis testatur, omnino deperiisset.... In eadem vero die, idem inquit Auctor, qua honorificentissimum translatum est ejus corpus, ipsa etiam dedicatur Ecclesia in honore B. Martini Christi Domini Confessoris ac sanctissimi BASOLI nostri per sæcula Patroni specialis. Quo ex tempore Monasterium S. Basoli nomine vulgari cœpit, rarius Viriziacense appellatum, in quo Ebbo Remorum Antistes, exauctorati Ludovici Pii accusatus, aliquamdiu delituit. De S. Basolo agit Frodoardus in lib. 2. hist. cap. 3. qui rursus cap. 7. ita de S. Nivardo Episcopo Remensi scribit: Dedit quoque sub Privilegii jure ad Monasterium S. BASOLI Ecclesiam in Viriziaco, in honore S. MARIAE constructam cum omnibus ad ipsam pertinentibus, simulque locellum qui Wassiacus dicitur. Immunitatem quoque ipsis Monachis sub PERRONE Abbate ibidem Deo servientibus instituit, &c.

Basolus ex Aquitania in Campaniam secedit.

1. TEMPORIBUS SIGIBERTI, CHILPERICI Regum Franciæ fuit vir Dei BASOLUS nomine, utroque parente Aquitanicus, spectabili prosapia exortus, qui ab ætatis primævæ tirociniis totum se disciplinis mancipavit cœlestibus, castitate præditus, charitate profusus, in vigiliis sedulus, in oratione devotus, in fide perfectus, abstinentiæ deditus, humanitate refertus, sapientia redimitus, justitia insignitus, in sermone verissimus. Qui cum in adolescentia crescens transisset pueritiam, videns mundi istius divitias fallaces esse, respuens eas, plus Christum diligere cupiens, quam inanes delicias appetere nitens, relicta paterna hereditate cum omni parentum affinitate, peregre profectus est in exteram regionem, Patriarcharum exempla complens, quæ olim in libro Geneseos legerat

Gen. 12. 1.

dicente Domino ad Abraham: Exi de terra tua & de cognatione tua, ac de domo patris tui, & vade in terram quam monstravero tibi.

Angelo duce.

2. Divinitus ergo provocatus vir summæ nobilitatis, Armoricana a a regione, ex territorio videlicet Lemovicino, B. Basolus Remensem ad urbem peregre profectus est, patrocinia almi REMIGII desiderabiliter appetens, relictis magnis copiis Aquitaniæ sanctam sibi paupertatem elegit Remensis Campaniæ: præclarus terrigena sublimitate, sed nobilior cœlesti dignitate; generosus humana propinquitate, sed generosior Angelica societate. Cui sicut ab initio divina providentia Sanctis suis peregre proficiscentibus benignum comitem contulit Angelum, ita & isti cœlestem merito aptavit custodem, ut quo tendebat pede vel mente, æthereum secum haberet ducem, quem & meruerat habere beata intentione consortem. Apparuit ergo Angelus Domini B. Basolo socius itineris, qui erat jam particeps effectus vero cultu Divinæ majestatis, sicut scriptum est de cunctis veri Dei cultoribus, quod cum inhæremus Deo, non est Angelus nostra mente potentior, testante Domino de resurgentium

Matth. 22.

dignitate: Erunt sicut Angeli Dei in cælo.

ab Ægidio Episcopo excipitur.

3. Denique cum beatissimus puer egregiæ indolis Basolus Remensem ingrederetur, ut præmissum est, urbem, plurimi e populo gratulantes ei occurrerunt devoto animo. Quem dignissime suscipiens Ægidius b tunc temporis Remorum urbis insignis Pontifex, cujus rei gra-

tia

a Aquitania, inquit Plinius lib. 4. cap. 17. Aremorica ante dicta. Nam teste Jul. Cæs. lib. 7. de Bello Gall. cap. 14. Universis civitatibus quæ Oceanum attingunt, Gallorum consuetudine Armoricæ appellantur. Armor enim ad mare vel supra mare significat. Inde aviti idiomatis memores medii sæculi homines, Lemovicum, quod est Aquitaniæ primæ oppidum, etsi in interiori ejus parte, in Armoricana regione situm dixere. Lege Dandinum in lib. 1. Rer. Aquitanic. cap. 1.

b Ægidium ad Lemovices profectum hospitio exceptum aliquando fuisse a S. Basoli parentibus, traditur in alia Vita num. 2.

CIRCA AN. 620 26. Nov.

ria nativum solum relinqueret, quamve ob causam peregrinaretur, per omoia eum prudenter sciscitavit. Cui illico omnem rei veritatem dixit. Cognito ergo hujus sanctissimi viri exsulantis desiderio venerandus Præsul Ægidius, ingenti animæ alacritate gratanter repletus, magnis præconiis benedicebat Dominum, qui salvos facit sperantes in se.

In Viriziacense Monasterium se recipit.

4. Cum igitur præfatæ rei aviditate flagraret vir Domini Basolus, petiit memoratum Antistitem, ut secretius ei gratia conversationis concederet habitaculum, quoniam nolebat videri in publico, eum propositum haberet turbas vitare populorum. Cui spatium & optionem ad hoc perquirendum venerabilis Præsul libentissime eessit, si forte talem in suo Episcopio locum potuisset reperire, qui aptus & competeus foret suæ efficaciæ. Tandem superna disponente graria reperit quemdam locum justum ac timoratum sibique per omnia beneplacitum in vico nuncupante *Viriziaco* * situm ad radices montis Remorum, quem nemus Rigetii sua frondinm densitate obumbrat dum ibi inchoat. Eo loco erat tunc temporis Cœnobiolum numero duodecim Monachorum constitutum: quo com pervenisset Divino, ut creditur, instinctu prædictus Domini famulus, ejusque desiderium Fratres comperissent, mox ab omoibus unanimiter in societate fraternitatis suscipitur, & ut servus Dei eximius a cunctis visceraliter veneratur & colitur.

* Verzy

Litteris sacris & virtutibus informatur.

5. Susceptus igitur intra septa Monasterii benigne a Fratribus noster Patronua B. Basolus traditur KOMARCO a DIOMERO ejusdem loci venerabili Abbate sacris litteris imbuendus. In didascalia divina sibi inspirante gratia die noctuque in lege Domioi meditans, sic doctrina emicuit, ut non solum coætaneos, verumetiam contubernales suos majoris ætatis sapientia præferretur *. Nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur. Qui contrita continuatis jejuniis ossa, * studebat quotidie erogare pauperibus statutum sibi generali Regulæ pensa victum ex parte maxima, pauxillum dumtaxat sibi reservans quo aleretur anima, corpusque oe deficeret famis inopia. Præter vitam nil esuriebat, præter jostitiam nihil sitiebat. Præsentia tamquam inania atque transacta absente spiritu non videbat, & in futuro reposita quasi oculis subdita concupiscebat. Et vere felix terra quæ talem * sed felicior quæ erudivit, & de alumno nobis patronum, de homine Angelum ac doctorem remisit.

* l. præcederet

* pro contritis affibus.

* supple peperit

Basoli elogium. Ex S. Petro Chrysologo.

6. Bene igitur & congrue secundum Prophetam hodie dicimus: *In memoria æterna erit justus*. Digne enim in memoriam versatur hominum, qui ad gaudium transiit Angelorum: qui ideo gratiam Dei clarificatus invenit quia mundi gloriam non quæsivit. Qui gubernaculum fidei viriliter tenens, anchoram spei traoquilla jam in statione composuit. Qui contra impetum diaboli scutum Dei ita infatigabiliter tenoit, ut ad victoriam perveniret. Interoosum autem bonorum suorum formas ac species sicut nemo ad plenum inspicere potuit, ita nemo sufficit explicare: quas sicut ille excolere studuit, ita elaboravit occulere; & cum hæc vellet augeri, nolebat agnosci. Et quidem hæc est natura justitiæ, ut quanto studiosius abscondi optat, tanto clarius innotescat, & occultatio ipsa prædicatio sit. Per populos taotorum bonorum fama volitabat. Eminebat in admiratione omnium velut civitas super verticem montis exposita, nec jam lucerna poterat latere sub modio. Gloriosa illa anima aperuit latentes in se divitias cœlestium munerum, & de armario suaveolentium virtutum aromata sanctificationis, & gratiarum suarum soper omnem hanc Ecclesiam effudit. Neglector quietis, sefuga voluntatis *, appetitor laboris; patiens abjectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilis ad merita, superbus ad vitia.

* f. voluptatis

Secedit in eremum. Apocal. 22. 21.

7. Quid plura? nam ut merita illi magis accrescereot, juxta quod scriptum est, ut *Justus justificetur adhuc, & Sanctus sanctificetur adhuc*, volens humanam per omoia vitare conversationem & arripere solitariam, elegit sibi rursus alterum locum in fastigio coorigui montis nemorosi tanto sibi aptiorem, quanto ab humana cohabitatione secretiorem, in quo cellulam cum Oratorio construxit, quo liberius contemplativos carperet fructus. In qua reclusione quadraginta annis Deo aptissime militans, & contra antiquum hostem ut fortis Christi Athleta viriliter atque insuperabiliter dimicaos, abstioentiis atque eleemosynis, vigiliis & orationibus freno corporali se constringebat: die vero noctuque orationi & lectioni indesinenter vacabat, & cunctos ad se venientes doctrina gratiæ illustrabat.

Fontem equlitus obtinet.

8. Dum in hoc loco hic inclytus Domini Confessor almifica conversatiooe degeret, placuit Divinæ pietati ostendere populis virtutem sui Confessoris. Nam orante illo ut Dominus aquam de terra ei produceret, veluti quondam filiis Israel in deserto penuria sitis deficientibus aquam produxit e petra, mox dicto citius ab ipsis terræ visceribus fons in eodem loco effluere cœpit cui vetus nomen est, LEGIT OSSA: qui ut arbitramur, pro eo quod ex officio medicaminis depulsa infirmitate ligat ossa, id est firmat & sanat sua salubri potatione, nomen accepit. Qui olim sub Sancti sepulchro exsiliens, per Ecclesiæ nunc fundamentum quasi de vasculo sese prorumpit, haustu dulcis & ad potandum salubris. De qoo videlicet fonte sicut multis saniratum experimentis compertum est, si quis ægrotus cujuslibet invalitudinis desiderium potandi ex illo habuerit, & ex eo potaverit, aut corpus suum in balneo abluerit; fisus ejus meritis qui hoc veneratur in loco, protinus sanitati pristinæ Dei gratia restituitur.

Cæco lumen restituit.

9. Illud quoque miraculum quod in eodem loco per servum Domini est patratum, neqoaquam silentio est prætermittendum. Nam cum quidam puer ab ipso lucis exortu luminibus privatus, nomioe Aunegiselus excubaret ante ædes illins, duodecimo ætatis suæ anno lapsa virtute cœlitus orante viro Dei lomine est dooatus. Hujus divinæ operationis miraculum aodientes.

CIRCA AN. 620 26. Nov.

dientes venerabiles Monachi meritis & intercessionibus fore concessum B. Basoli, venerunt cum crucibus & cetoferariis psallentes magnis laudum vocibus cum gratiarum actionibus.

*al. Attila

Aprum a venatoribus liberat.

10. Placuit etiam Omnipotentiæ huic miraculo aliud adjungere. Cum enim quidam homo præpotens ATALA* nomine, justus ac timoratus insequeretur aprinam venationem in prædicto nemore contiguo illius cellulæ, contigit aprum miræ magnitudinis dilapsum præsentia canum eidem cellulæ appropinquare. Quo cum vix fugiendo perveniret, intelligens quodammodo se meritis Sancti liberandum & a morte præsenti evadendum, deposita bellnina feritate ad pedes illius ceu veniam postulans prosternitur, & ejus obtentu ab insecutoribus liberatur. Exinde quasi mos inolevisse extunc & nunc creditur, & usque hodie pro Sancti veneratione observatur, ut si fuerit in præfato saltu promota quælibet venatio, & intra aggestum illius silvulæ hinc & inde prominentem ingressa fuerit, nec canis nec venator quilibet postea illam prosequi audebit: quod meritis Sancti actitari nemo Fidelium est qui dubitet.

Suspensum a laqueo.

11. Est & aliud non contemnendæ rei miraculum, quod proculdubio meritis Confessoris sui constat a Domino prærogatum. Nam suspensus laqueo ab adversariis quidam homo nomine Ragenulfus, cum in extremo funere mortis oculos jugiter tenderet ad cœlum, lacrymabili voce invocato B. Basolo, a dira morte meruit rupto laqueo liberari continuo.

Virtutum ejus recapitulatio.

12. Nec illud quoque silere debemus in tempore, quod de Patrono nostro B. Basolo, de ejus vita vel virtutibus a veracibus nostris senioribus audivimus, ut ad laudem sui nominis aliquid breviter de ejus operibus scribere non pigeamus. Fuit itaque misericordia benignus, honestate morum præcipuus, jocundus in sermone, devotus in prædicatione, pietate laudabilis, suavitate amabilis, nudos vestimentis tegens, surdis auditum reddens, cæcos illuminans, dæmonia ab obsessis corporibus eliminans.

Balsemio ad se vocato moritur.

13. Denique prænoscens prophetiæ spiritu imminere sibi tempus suæ resolutionis, convocatis fidelibus suis direxit ad suum nepotem BALSEMIUM legatos, qui eum ad se de sua regione Lemovicina perducerent, intimans ei suis litteris, quod post suum obitum in eadem reclusione debeat conversari, sicut a Domino revelatum fuerat sibi. Cujus salutaribus præceptis ut bonus filius protinus obtemperans, utpote ad supernam hereditatem pervenire desiderans, usque ad exitus sui diem in ea reclusione permansit *a*. Decessit autem B. Patronus noster Basolus ab hac luce 6. Kal. Decemb. *b* superaggregatus cœtibus Angelorum. Ejus autem celebrior festivitas, quia propter confluentiam populi famosior, celebratur Idus Octobris, quo etiam die sanctissimum ejus corpus translatum est ab HINCMARO venerabili Remorum Archiepiscopo, in quo loco ex die sui obitus plurimæ virtutes patratæ sunt quæ per negligentiam non sunt scriptæ. Est ibi pax Dei & laus Domini cum gaudio, & benedicitur Christus Filius Dei, qui cum Patre regnat in unitate Spiritus sancti in sæcula sæculorum, Amen.

Translatio corporis

ALIA VITA

Auctore ADSONE Dervensi Abbate, qui anno 992. obiit.

Ex membranis Monasterii S. Basoli eruta a nostro Philippo Romagny.

PROLOGUS AUCTORIS.

Jacobi 1. 17.

I. QUONIAM describenda sanctissimi Confessoris Christi BASOLI vitæ actuumque insignia præ manibus habemus, os & cor nostrum in cœlum dirigimus: quia testante Scriptura, omne datum optimum & omne donum perfectum desursum esse cognoscimus. Ad hoc autem opus trepidi omnino manum extendimus, quia tantæ materiæ meritis & ingenio impares viribus fracti succumbimus, quam uni ex antiqui temporis primoribus satis condignam esse perpendimus. Cui etiamsi, ut gentilium figmenta referunt, Homerus aut Tullius Cicero rediret ab inferis, non posset verbis includere omne ut gestum est opus divinæ virtutis; quanto minus ego solus homuncio, cui nec scientia præsto est, nec meritorum ulla decusat ratio, nec ea quæ in rebus excellentibus est valde.

a Cum Balsemius S. Basoli nepos usque ad mortem in patrui sui cella permanserit, distinguendus omnino est ab alio Balsemio Martyre, quem apud Arceias in territorio Trecensi a Vvandalis martyrio affectum ferunt. Balsemium martyrem a Vvandalis occisum sæculo quinto, Balsemium reclusum in cella sua mortuum sæculo septimo adscribe. Hic in Martyrologio Benedictino & Breviario Remensi 18. Kal. Septemb. ille 17. easdem Kal. colitur. Unde non immerito reprehendas Colvenerium qui in Notis ad Frodoardi lib. 2. cap. 3. unum cum alio ex duobus conflavit.

b Nempe anno circa 620. Nam S. Basolus ab Ægidio Episcopo Remis exceptus est circiter annum 575. Vixit aliquot annis in Cœnobio Viriziacensi, priusquam se recluderet in privata cellula, in qua annis 40. exactis decessit ac sepultus est. Ejus mentionem fecit Usuardus geminos Idib. Octob. qui dies Translationis est, his verbis: *In territorio Remensi S. Basoli Confes.* Ado vero ad eamdem diem: *Natalis S. Basoli Presbyteri Confes. qui in loco ubi nunc requiescit Eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. Hic Natalis* nomine intellige festum quodlibet, quo vocabulo Veteres illi etiam Cathedram S. Petri designabant. Sic quippe in quodam veterrimo Corbejæ Martyrologio legitur: *Natalis Cathedræ S. Petri*. Lege Menardum nostrum in Sacrament. lib. pag. 270. Observandum insuper S. Basoli Translationem ab Hincmaro primum in Pontificatu annum agente factam esse: siquidem Usuardus tempore Caroli Calvi Martyrologium suum scribens, S. Basoli memoriam in ipsius Translationis die celebravit. Certe Frodoardus in lib. 2. cap. 3. Basolum 6. Kalendas Decembris decessisse affirmat.

Digitized by Google

CIRCA AN. 620 26. Nov.

valde necessaria docti sermonis oratio? Quid ergo? etsi indigni sumus omnino tacebimus? Forsitan enim culpam incurrimus, si ejus de quo semper digne loqui possumus, virtutes & opera silemus. Quod si ex nobis nullam sufficientiam habemus, credimus tamen, ut Gregorius Romanæ rex eloquentiæ scribit, quia vires quas imperitia denegat, charitas ministrat. Et fortasse eo facundiores erimus, quo propria virtute nil fidimus: quia quanto quis humiliter intra suam se deprimit ignorantiam, tanto sublevatur interius per spiritum illuminantem: & auditoribus animo utilius solet prodesse quod procedit exterius ex vera humilitate. At vero oratio quæ ex fastu superbiæ prodit, audientem non adjuvat, sed fastidit. Ergo quia mentis ariditate constricti sumus, tanto vehementius ad fontem aquarum viventium sitientes recurrimus, quanto inardescente siti intus æstuamus, in illum suspirantes, in illum nostra præcordia ponentes, de quo veraciter scriptum tenemus, quia in cœlo habet cathedram qui docet corda hominum.

Aug tract. 3. in 1 Epist Joan. circa finem.

2. Inde itaque accipere volumus, unde innumerabilium fluenta paginarum emanasse cognoscimus, cujus gratiæ totum profecto adscribimus, quo docente egreditur quidquid profertur. Sed & si post nos subito prosiliat, qui opus hoc nostrum evestigio remordeat, ut & ipse his venustius componendis eloquii sui torrentes influat, quæ nos minus idonee vel temere composuisse redarguat; reducat ad memoriam, quod non hoc proprius quidlibet faciendi impetus, sed præceptum venerabilium Patrum nos duxerit, sub quorum imperio militamus: quibus si contradiceremus, majoris dementiæ nefas esse putavimus. Ipsorum ergo contra omnia inopinatæ objectionis jacula defensione confidimus, quibus obedientiæ onus auctoribus tolerandum esse suscepimus, qui post longam Monasticæ institutionis abolitam honestatem hac nostra ætate regularis militiæ sunt reparatores atque recreatores *a*. Quibus cum obedimus, vitæ nostræ ordinem honoramus ac nostræ servitutis propositum illæsum conservamus. Cum vero ab eorum obedientia temere declinamus, Deum offendimus, animas nostras lædimus, pro mercede inobedientiæ damnationis judicium sustinemus. Ergo in hac parte nemo mordaci præjudicio in nos jacula contorqueat, quia vituperari non debemus si institutæ servitutis humiliter officium implemus.

Quibus auctoribus scriptor hanc vitam componat.

3. Sed neque econtra laudationis cujusque funes innectimus, quia omnino laudari a quoquam recusamus, qui laudandum numquam aliquid nos egisse meminimus. In hoc namque tali negotio non est a dictante quærenda laudatio, sed virtutum imitanda proportio: & rerum gestarum cum veritate proferenda assertio. Si igitur debet quis laudari, ille laudetur de quo nos famuli loquimur, ille laudetur qui virtutes operatur, ille qui jam triumphaliter pervenit ad portum, non ille qui adhuc in incerto, inter fluctus dirigit remum. Unus est igitur ex principibus Monachorum sublimium, quem nos Monasticæ vitæ professores indignissimos qui nec minima meritorum particulam attigimus, oportet laudare & recolere devotis pectoribus. Justum quippe est, ut quem habemus præ oculis nostri Ordinis ducem præcipuum, quo regente, per varios casus & tot discrimina rerum tendimus ad patriam, nostri devotionem exhibeamus obsequii ritumque colendi, ut tunc suos esse recognoscat, cum in judicio veniens a servitute sua non fuisse extraneos considerat. Qui hæc autem legerit, intelligat, quod nostra exactio ad legendum eum non compellat, sciatque quia alia pro aliis non introducere voluimus; sed rei gestæ ordinem diligentissime investigantes, quantum studium nostrum pertingere potuit, ne tantus domini Confessor in populo lateret, effecit; qui his Franciæ partibus & Monachorum imitator egregius exstitit, totius populi sui apud Dominum semper piissimus mediator erit.

Auctoris modestia.

4. Quædam igitur tradita ex antiquorum memoria copiosis retulimus, quædam vero ab ore fidelium relata stilo proprio commendavimus, nonnulla quoque addere libuit quibus & ipsi interfuimus, sed & illa breviter executi sumus quæ rebus testimonio præsentium adstipulante didicimus. In descriptione autem nostra ordinem servare supersedimus; dummodo id ageremus, ut quæ se nostræ inferrent notitiæ, surda ore non transeundum esse judicaremus; quamvis quoque a pluribus affirmari soleat, quod sollers antiquitas ex beati viri actibus posterorum memoriæ non modicæ quantitatis librum reliquerit, qui tamen adhuc nostris conspectibus usque in præsens deprehendi non potuit. Sed sive illud est, sive ut Poeta canit: Audieras sed fama fuit; specialis Pastoris nostri virtutes & opera nos silere minime convenit, qui & ante corpus ejus excubias agimus *b*, & patrocinii singularitate gaudemus. Nec nobis erit oneri quantumcumque ipsius præconia scimus ab aliis dilatari: immo potius surgent incrementa gaudii, si ubi nos deficimus, contigerit per alium adimpleri; quia virtutes ejus quas cœlo teste est operatus, sicut nullus mortalium potuit pleniter agnoscere, ita sermo plurimorum non valet omnimodis explicare.

Fides hujus historiæ.

Auctor rerum ordinem non servat.

ALIA

a Frodoardus in Chron. ad ann. 952. *Artoldus*, inquit, *Archiepiscopus in Monasterio S. Basoli Monachos mittit expulsis Clericis qui serviebant ibi, committens illud Hincmaro & Retmaro Abbatibus*. Hincmarus Abbas S. Remigii apud Remos, & Rotmarus Altivillacensis forte Abbas, Monachis apud Basolum restitutis præficiendum curatunt Odoleum Abbatem, cui Adso Gerberto Remorum Antistiti coævus successit, ædificavitque Basilicam qualis etiamnunc superest, ut Gerbertus in Epist. 7. testatur. Lege Guillelmum *Marlot* in lib. 4. Metrop. Rem. cap. 25. & 26.

b Hic nomine Monachorum S. Basoli loquitur Adso Abbas Dervensis Cœnobii, vulgo *Monstier-en-Der*, diœcesis Catalaunensis, in tractu Partensi, *le Parthois*.

CIRCA AN. 620 26. Nov.

ALIA PRÆFATIO.

Exempla Sanctorum quam utilia.

5. EX longo hujus peregrinationis tædio felicem ad patriam revertentes, habemus necessaria SS. Patrum exempla, quos novimus promeruisse virtutibus gloriosum ad cœlos adscensum. Hic namque, ut dicitur, intet Chatibdim Syllamque navigantes, non sine magno periculo iter medium ducimus, & valde formidandum, ne in dexteram sive in partem sinistram vela relaxemus. Præsto sunt enim utrimque truculentæ bestiæ, quæ si nos ad se declinantes adspexerint, patenti baratro sorbeant, atque profundis gurgitibus immergant. Quia igitur hæe mortis latibula per nos caute evitare non possumus, ideo curiose lumine Sanctorum præcedentium semitas exploremus, ut iter tutum inter tot discrimina teneamus. Quod tunc convenienter agimus, si eorum virtutes & opera consideremus, nobisque ex eorum imitatione salutis exempla capiamus: si mores componimus, vitam emendamus, & quidquid est in nobis Deo displicens, per sanctæ conversationis studium fiat Redemptori placens. Bono etenim fructu Sanctorum memoriam recolimus, si fastidium non sit imitari quod auribus audimus. Bono fructu Sanctorum celebramus festa, si condimentum innocentiæ accipit his infelix conscientia nostra. Festiva namque gaudia non ciborum vinique affluentiæ, sed mentem purificans desiderium de Spiritu-sancto componit lætitia.

6. Ideo ergo nos beati Pastoris nostri ac præclari Confessoris Christi Basoli vitam actusque describimus, ut per quod iter ad gloriam pervenerit in memoriam reducamus. Ecce etenim si quanta sit ejus gloria in cœlo consideremus, ad ea tamen quæ ante pertulit visum reflectamus: quia nibil mihi prodest, cum de cœlestibus audio, si hæc quibus ad cœlestia tenditur, ad manus non evolvo. Unde sanctissimi hujus Patris vitam fidelibus dueimus in exemplum, qui quod diaboli tentamenta fortiter evicit, se profecto in ardua sequendum filios edocuit. Et quoniam gentiles Philosophi prælatis suorum facinoribus provocati, ipsi perditi perditos quæsivere memoriæ mandare perenni, ut in ore hominum viverent qui anima & corpore pariter decessissent; quanto nos gloriosos Sanctorum triumphos dignus attollimus, quos in æternitate cum Deo regnare non dubitamus? Hi namque post mortem melius vivunt, illic ubi vivunt: cum exstincta quoque eorum corpora tantis quotidie miraculis coruscant, illic etiam nbi temporaliter non vivunt. Patientius enim actionem recito, quæ Confessorem meum Beatissimum Basolum æternæ jocunditati adsciptum cum civibus narrat, qusm eam quæ Herculem gigantea olim enormitate præditum in cœlum translatum esse mendaciter affirmat. Iste itaque dum sol mundum suo lumine cinxerit, apud homines perenoi vivet in gloria; illum vero, ut fertur, æternæ morti semper apud inferos torquebit Ixionea rota. Ipsius ergo gesta breviter in notitiam deducimus hominum, qui laudibus honoratur Angelorum. Præstabit, ut credimus, Lectori suo non minimam in cœlestibus gloriam, quicumque cum dilectione suam recitaverit lectionem. Sed ne stili rusticitate sancti viri actibus vilitatis injuriam subministret, solam tantum præferat materiam, sed tamen Auctoris occultet pagina nomen.

Auctor nomen suum premit.

INCIPIT VITA.

S. Basoli patria & nobilitas.

7. IGITUR Beatissimus BASOLUS Aquitania provincia inclyto parentum germine exortus territorio urbis Lemovicinæ, natu & genere fuit nobilissimus. Qui felici auspicio metas infantiæ supergressus, cum tempora adolescentiæ sacri tirocinii incremento contigisset, ad divinæ servitutis opus totum se convertit. Ac primum terrenæ militiæ specie detentus, illos primævæ ætatis annos inter populares turmas sub studio pietatis exsolverat. Qui licet communiter in sæculo aliquamdiu conversatus, non tamen sacram adolescentiam vitiis subdiderat, quibus illa ætas nimium implicari solet. Jam tum quidem æstuans amore cœlestium, semperque tendens in augmenta virtutum. Et quamvis sæcularis rei superducta specie teneretur, disciplinis tamen cœlestibus animum inserebat, Evangelicam perfectionem in illa etiam infirmitate sibi præ oculis inserens, patrem matremque minus dilexerat, ut Deo se approbante fieri dignior potuisset. Ecclesiis Dei aut Monasteriis animus pervigilans in adolescentia meditabatur, quod postmodum altius impleretur. Fides in ejus pectore amplum regebat imperium, charitas atque dilectio apud eum perpetui fomitis perurgebat incendium: castitutis autem candore in se eminente, non fixit pedem in lubrico ne maculam traheret ab occulto. Vigilias ac sacras orationes sibi perpetuans, quantum intelligere poterat, non segniter agebat: abstinentiæ autem districtionibus deditus, cibo potuque temperaus, juventutis insoleutiam duris nexibus infrenaverat. Patientiam quoque in adversis inter sæculares quantum excoluit, exponere nemo sufficit. Circa pauperes tanta ei liberalitas erat, ut quidquid concessæ facultatis fuerat, id totum præter quotidianum victum, stipendiis effunderet miserorum. Erat autem inter hæc animo piissimus, sermone veracissimus, justitia insignis, spe longanimis, motu acceptus, incessu verecundus, moribus gravis, lenitate amabilis, verbo communis, omnibus affabilis, gratus alloquio, bonestus in domo, tardus in publico, lacrymantium dulcedo, imbecillium fortitudo, stantium beatitudo, omniumque in eo bonorum decentissima claritudo. Tanta etiam se vi coartaverat, ut Ecclesiasticæ disciplinæ nonnullos exercitio præditos animi virtutibus sub illo quoque habitu transcenderet.

Virtutes ejus adhuc laici

Ad S. Remigii sepulchrum devotus accedit.

8. Cum denique prædictos hos omnes bonorum gradus pertransiret florida beatissimi Basoli juventus, Dei præventus dono accenditur ejus animus, ut jam plenius renuntiare debuisset mundo, sua omnia desereret, de finibus suis exiret, regnum Franciæ penetraret, Remensem

urbem

CIRCA AN. 620

26. Novem.

urbem specialiter expeteret, ac beati RAMIGII de cujus sanctis actibus mira & egregia jam olim multa cognovisset, tumulum corporaliter inviseret, ibique sacris vigiliis & orationibus excubaret. Et quotidie quanto gratia major io eo excreverat, tanto altius animo revolvebat, quia ad claritatem visionis Dei aliter adscendere non posset, nisi liber omnibus sæculi impedimentis, discipulum se faciat Salvatoris, qui cunctis suis veris sequacibus dicit: *Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris*. Cujus vocem Beatissimus vir Basolus diligenter amplectens, metuebat se inter turbines sæculi positum animæ suæ facile incurrisse jacturam. Felicissimum vincendi genus esse, fallaces mundi divitias contemnere, aurum atque argentum nec habere nec quærere, veram paupertatem ambire, quæ cœlorum tribuat ampla palatia possidere. Hæc igitur secum versans in pectore, fidem atque constantiam Abrahæ antiqui ac nobilis Patriarchæ præ oculis revocat, qui derelicto nativitatis solo atque paternæ cognationis domo, iguota sibi fidenter expetiit, & quo est jussus exivit.

Matth. 11. 29.

9. Hinc itaque vir sanctus altius cœpit ingemiscere, quod hoc præcepti genus, necdum fuerat expertos. Qui si meote nativum jam cespitem reliquerat, reputabat tamen quia adhuc corpore interesset. Tandem igitur sumpta, ut ferunt, tantummodo illa sua re militari, qua primos flores casta juventus non voluptate sæculi, sed perfunctorio exercitio agere consoeverat, nudatus parentibus, Dei protectione vestitus, lætus jam suam peregrinationem aggreditur: atque ita qui aote suorum fultus blandimentis fuerat, longæ peregrinationis hospes factus, egregium habendi genus elegerat, ut saltem ubi caput reclinaret cum Christo omnino noo haberet. Nam ut non arbitreris hanc viri laudabilem peregrinationem supernæ mercedis gloria vacuatam, attende paululum, & quiddam tibi in ea invenies valde admirandum.

Omnia relinquere statuit.

10. Cum eoim sanctissimus Christi Confessor extra regni sui fines pedem peregrinaturus extenderet, ut quantus esset in cœlo qui peregrinabatur in terra divina virtus ostenderet, sicut & ab initio sæculi omnibus Saoctis suis peregre proficiscentibus, ita & isti merito aptavit ductorem, ut quo tendebat pede vel mente æthereum secum baberet custodem, quem & mererat ioterna intentiooe consortem, itaut de eo scriptum esse videatur: *Ecce ego mitto Angelum meum qui præcedat te & custodiat semper*. Apparuit siquidem ei Angelus Domini socius itineris, qui erat jam particeps effectus vero cultu divinæ majestatis, sicut scriptum est de veris Dei cultoribus: quia cum iobæremus Deo, non est Angelus nostra mente potentior, domino etiam alibi testaute de innoceotium non ætate sed puritate. *Angeli*, inquit, *eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est*. Etenim qui quondam Israelitico populo Pharaonis imperium declinanti vias maris Rubri aperuit, atque eum per terribiles solitudines gradientem columnam ignis in nocte, & columuam nubis in die præcedere jussit, necnon a loco nativitatis usque in promissionibus terram festioantem magnis de cœlo signis comitantibus introduxit; ipse nunc nun dissimilibus miraculorum causis beato viro BASOLO ducem Angelicum per totum illud piæ peregrinationis delegavit exsilium. Quo fretus ductore viæ, ad Rhemensem perveoit urbem, longo viæ labori finem daturus. Divinitus ergo, ut creditur, beatus BASOLUS a regione Armoricana atque ex territorio Lemovicinu provocatos, has est partes ingressus: qui relictis magnis copiis Aquitaniæ, sanctam sibi paupertatem elegit Rhemensis Campaniæ; nobilis terrigena sublimitate, sed nubilior cœlesti dignitate, generosus bumana prosapia, sed generosior societate Angelica: quem sic ideo Deus exaltavit, quia ipse in conspectu divioæ majestatis, seipsum semper humiliare studuit.

Angelum itineris ducem meretur.

Exod. 23. 20.

Matth. 18. 10.

11. Eodem autem tempore urbis Remoram florente concivio, ita tota refulgebat civitas distinctis Sanctorum fulgoribus adhuc in carne degentium, tamquam quidam cœlestis circulus stellarum adoroatur micantium compositis ordinibus. Quorum tunc erat vir admirandæ sanctitatis summus Pastor ÆGIDIUS, qui eodem Remorum Pontificio sublimatus, post dignæ & laudabilis vitæ Antistitem Remigium, ea Sede claruit qoartus *a*. Qui scilicet venerabilis Pontifex viribus suis & ingenio plurima addidit eidem Episcopio. Moribus & vita Pontificis dignitatem implebat, rebus Episcopium sublimaverat, terminos dilataverat, Ecclesiasticæ familiæ copia quantum fuit possibile ditaverat, multis se laboribus tradens atque vigiliis, ne sui sentiret dispendia gregis: qui quantis floruit bonorum exercitiis, FORTUNATUS Presbyter Doctor egregius ac Poeta facundissimus ab ipso Ægidio partibus, ut legitur, Italiæ in Gallias provocatus, vitam, mores, prædicationem ac pastoralem ejus sollicitudinem metrica ratione breviter, sed eloquenter complexus est. Huoc ergo valde diligebant Francorum Proceres. Rex etiam CHILPARICUS qui tunc temporis Francorum potiebatur imperio, quique administrationem regni post patris obitum viribus obtinuerat, quoniam & ejus partibus faveret, & mysterio regalis consilii interesset. In ea quoque altercatione quæ inter CHILPERICUM ac CHILDEBERTUM Reges de principatu regni fuerat oborta, hic idem Præsul a Chilperici Regis auxilio non defecit & copia, unde molta postea legitur sustinuisse adversa.

Multi sanctitate illustres florent Remis.

In his Ægidius Remorum Episcopus.

Fortunatus illius gesta metro conscripsit.

12. In-

a Frodoardus in libri 2. Historiæ cap. 1. *B. Remigio*, inquit, *successisse traditur Romanus, Romano Flavius, post quos Mapinius*. Et cap. 2. *Præsul Ægidius Mapinium legitur secutus*, anno scilicet 569. Ægidii elogium a Fortunato conditum refertur apud eumdem Frodoardum in cap. 2. supra citato. De Ægidii depositione quæ anno 590. in Concilio Mettensi agente Childeberto Rege facta est, legendus Gregorius Turon. in lib. 10. cap. 19. & 20. Hujus Vitæ Auctor in Ægidio laudando nimius videtur. Cur enim Childeberto proprio Rege neglecto immoderatius favebat Chilperico?

CIRCA AN. 620

26 Novem.

Ægidius a parentibus S. Basoli hospitio exceptus.

12. Interea dum frequentibus regiis expeditionibus non deesset Ægidius, Chilperico Francorum Rege Aquitaniæ partes sæpe expetente, cum aliis illius regni urbibus, tum etiam Lemovico territorio clarus & notus erat Episcopus pro suæ bonitatis merito omnibus venerandus. Et cum per multa bonorum exercitia curreret, quibus haud immerito Justorum judicio laudari debuisset; in hoc præcipue etiam a Deo sublimari meruit, quando suo tempore Rhemorum urbem adventu beatissimi Basoli divina gratia illustravit. Qui scilicet vir in omnibus Deo acceptissimus, licet egressus de terra sua bis Franciæ nostræ se intulerit partibus, tamen sicut ex his potest Lector cognoscere, prædictus Præsul in has oras beato viro adventus causa fuit, quia videlicet ab ipsius nobilissimis parentibus, regium comitatum secutus, ut traditur officiosa liberalitate fuerit Lemovicis susceptus, atque apud eos familiaritatis gratia per aliquod tempus diversatus.

S. Basolus Remis ab Ægidio reverenter excipitur.

13. Denique cum devotissimus Christi cultor S. Basolus Rhemensem urbem per Dei dispensationem fuisset ingressus, cognito tanti viri adventu, jam dici non potest quanta devotione plurimi civium ei currunt obviam. Nec defuit inter ceteros civitatem ingresso dilectus Pastor Ægidius, qui dignissimo sicut competebat homini, Sanctum Dei suscipiens, cujus in hoc quoque erat studium, ut religiosas ac Deo acceptas personas undecumque suæ urbi adsciisceret, lætatur & gaudet, quod de longinquis terrarum finibus hanc sibi perfectæ virtutis columnam Deus destinavisset. Christi vero fidelis servus ac devotus quis potest cogitare quanto interius replebatur gaudio, cum Dominus in conspectu suo viam peregrinationis ejus dirigeret? Posthæc itaque venerabilis Pontifex interrogat, cur summæ nobilitatis vir nativum solum reliquerat, cur tantus peregrinandi ardor sibi placuisset? Cui sicut veritas expetebat, dilectus Dei famulus suum propositum per ordinem indicavit, Deo se in paupertate velle servire, ac pro cognatione patria hujus regni exilium sponte commutasse, non jam sua repetere, sed sicut multi Sanctorum priori ævo fecerant, peregre vitam finire. Cognito ergo pio exsulantis viri desiderio, Præsul clarissimus ingenti alacritate repletus, magnis præconiis benedicebat Dominum, qui in se confidentibus benignum semper confert auxilium, & ad se serviendum animos attrahit plurimorum.

Ab eodem obtinet locum e turba remotum.

14. Post hæc igitur vir Domini Basolus memoratum Antistitem petiit, ut secretius ei conversandi gratia concederet habitaculum, quoniam videri nolebat in publico, cum haberet propositum turbas vitare populorum: ad hoc se testatus advenisse, ut cultum divinæ religionis, quem liber inter suos non sibi fuisset licitum expedire, inter ignotas terras potuisset forsitan perfectius adimplere. Inde quoque venerabilis Præsul magis gaudere & glorificare Dei misericordiam, cum audisset tantum virum se præ omnibus elegisse, atque intra Episcopii sui fines habitare velle. Sed cum potius optaret penes se eum retinendum, nisi viro Dei a populi frequentia remotius vivendi intentio esset, ei spatium perquirendi & optionem libenti concessit animo, aptum sibi & competentem ad habitandum locum in toto Rhemensi territorio. Tandem itaque Deo providente reperit quemdam locum in vico cui antiquus ille & primus indigena Viriziaco * nomen imposuit, situm ad radices montis Rhemorum. Quod quidem suarum densitate frondium nemus obumbrat Rigerium *, dum inchoationis suæ illic sumit exordium. Hic olim a primis temporibus Cœnobium habuit vitæ regularis, hic competentia Monachorum habitacula prinrisævi sagax industria procuravit. Inhabitantes Monachi collegium suum intra duodenum numerum contraxerant, mores & actus militantium beati COLUMBANI *a*, sicut in antiquariis reperimus, tunc temporis Instituta regebant: unius Patris spiritualis cuncti parebant imperio. Agebatur cœlestis militia studii ac præclaris exercitiis Dominici disciplina servitii, ubi nullus communis Regulæ transcendebat terminum, nisi Abbatis judicio causa obedientiæ constitutum vel corporis infirmitate concessum. Huc igitur cum gratia & auctoritate dilecti Præsulis Ægidii perveniens, comperto a Fratribus ejus desiderio, mox omnium unanimitate ac summæ devotionis alacritate, in societatem fraternitatis suscipitur; atque pro suæ religionis merito ab universis reverenter amatur & colitur.

* Verzy

* les bois de la Route

Varziacensium Monachorum societati adjungitur.

Sacris litteris imbuitur.

15. Susceptus itaque a Fratribus intra septa Monasterii B. Basolus Congregationi Monachorum addictus, cuidam Monacho Kumarcho nomine a DIOMERO ejusdem loci venerabili Abbate, sacris litteris traditur imbuendus. Qui sanctæ disciplinæ studia ingressus, divina se perlustrante gratia, die noctuque in lege Domini meditando in eo doctrinæ perfectionis in brevi culmen emicuit. Nec mirum cum per sancti Spiritus magisterium edoctus, id ejus consequeretur gratia, pro cujus amore se tanta libertate privaverat cognatione paterna.

Virtutum ejus catalogus.

16. Jam vero quantæ humilitatis, quantæ fuerit patientiæ, quantæ lenitatis, quantæ mansuetudinis, quantæ benevolentiæ, quis digno poterit sermone perstringere? Solers in lectione, studiosus in retractatione, devotus in oratione, compunctus in lacrymis, intentus Psalmorum oraculis, verax in verbis, assiduus in divinis rebus. Abstinentiæ rigore carnem macerans, statutum sibi generali regula victum minuendo subtrahens, ut plus esset quod pauperi posset eroga-

a Si nostra de tempore adventus S. Columbani in Galliam sententia probatur, prius in Cœnobium Viriziacense admissus est Basolus, quam S. Columbanus Institutum suum in has partes intulerat. Immo in aliorum opinione qui S. Columbanum anno circa 570. huc advenisse dicunt Columbani Regula nondum invaluerat ante Ægidii Remorum Antistitis, qui S. Basolum excepit, exauctorationem anno 590. factam: quo anno Columbanus fundamenta jecit Luxoviensis Monasterii, ex quo Religionem a se inductam propagavit. Ac *Regula sancta* ut loquitur Frodoardus lib. 2. cap. 7. a B. Nivardo Remorum Episcopo S. Basoli Monasterio imposita est sæculo VII. eoque nomine passim intelligit Frodoardus Regulam SS. Benedicti & Columbani insimul in Monasteriis illo sæculo receptam, ad quod sine dubio Saculum *antiquaria* illa Instrumenta referenda sunt.

CIRCA AN. 620

26. Novem.

etogati, qnam cotpotis usibas indulgeti, potius desiderans unimæ sempet cibam quærere quam timens per sumis inopiam corpus depetite, sententiam Evangelii semper habens ptæ oculis, pet qaam sciebat a Domino tepromissum: *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Ad obediendum vero sempet Seniorum decretis ita io omnibas promptissimus & paratus, ut etiam in abjectis & vilissimis tebus summo gandio excurreret explendis. In omni veto vita suu, in toto sao illo ptimario tirocinio, nihil plas dilexit, plas amavit, plas secutus est, quam pietatis babere vitntem, in qua adeo studuit, adeo operatus est, at cam aliis multis flotaetit, banc tumen tamquum omnium bonurum virtutum suaram optimum salsumentum in cunctis sibi adhibuit. Qui ab illo pietatum fonte ptimurio plene decoratas, oil aliud foris ostendere potait, quam quod intas donum pietatis insudit. Fuit numque ubique piissimus, ubique clementiæ ubertate profusus: pius in opulentia, pius in mediocti sabstantia: pius citra ditiores, pias nihilominns citca paupetiotes. Et si coarctatos atque exttema necessitate possessos mana sublevante instantibns non posset ungustiis eruere, ptecibus insistebat quo saperna potentiu levamen afferret: Unde asque hodie quilibet aut rerum pulsns iocommodis, aat alicajus malefactoris satigatione consttictua, aut morbo utgente vexatus, si plena fide ad Sancti hujus ucceffetit tamulum, qaia pium quæsierit, largitate pietatis indulgentiam lætas tepottabit. Sæpe qnoqae & nos tatbas popalares ad suctum corpus ejus, coacto gtege venisse adspeximus, contta udvetsarios suos voto uc lactymis udjutorium implotasse, quorum precibus sanctus Dei Confessot pietate petmotas semineccs erexit, miscsis occurrit, vexatos absolvit, hostes abjecit, ttistes in gaadia commutavit, & dolentibus feliciu provenire secit. Hinc igitar sucile cognosce, quia qaicumqne ad eum cum pietate accessit, a manere pietatis vacaas noo tecessit: quia gaod vit iste beatus accepit, gratis dedit; quod possedit, libentet ttibuit; qaod obtineri decait, numqnam negavit.

Math. 5. 6.

Pietatem præ ceteris virtutibus coluit maxime erga afflictos.

17. Hic siqaidem longo inter Fratres in Monastetio tempote vivens, ac sab monasticæ institutionis disciplina cum cetetis Deo militans, ita se spititualibus subdidit institutis, at moribus consocios suos antecedetet, atqae prudentiæ decore intet alios ipse tesplendetet. Et cum de virtute in virtutem fidelis Domini miles sablimitet exctevisset, petsectissimis ipse cœpit haberi persectior: & cum caveret ne de servotis utque constantiæ saæ gratia, divina in statera justitiæ examinatio minus aliqaid invenisset; per quotidiana inctementa sempet teodebut ad altiota, semper in sanctitate setventior ac seipso sublimiot. Nam cam diatatna examinatione in Congtegutione Fratrum communis exercitio pugnæ bene ptobatas & andiqae persecte suisset elimatus, ut secundum Scriptatam jastiot esset, & magis udhuc sanctificari potaisset; ad singulate certamen propetat contta diabolum pugnatutus, Domini virtate sapientet armatus.

Ad perfectionem jugiter adspirat.

18. Volens itaque humanam pet omnia vitate conversationem & ingredi vitam solitatiam, in nemorosi montis cacamine locum rursus sibi elegit ulterum, in quo cellam cum Oratorio consttaxit, singulasites conversasi desiderans, quo mandatis cœlestibus persectins esset intentas, & contemplativos suavius & putius posset decetpere fructus. Quo in loco sectetius per quadragintu annos bubitans, & contra antiqaum serpentem at fortis utbletu virilitet atque insuperabiliter dimicans, Imperatori suo fidelitet militavit. Ubi quantos sudotes, quuntos subierit pro Christo labores, quantasve spititualium certaminum sibi indixerit passiones, solo teste cœlo, solo decettans cœlestis Arbitti canctu penetrante secteio atque invisibili judicio, quiu non valet nostro setmone sevolvi, decernendum relinqaimus fidelium æstimationi: quia Sancti non minuitur glotia, ubi nostræ deficit copia linguæ. Vigiliis nimirnm & orationibus jagiter intentns, aat legebut sempet, aut vir Sanctus otabat. Nallum tempus a meditatione legis Dei prætetiens, nullo momento a salutis operibas cessans, lassata continuis afflictionibus membra in servitutem spiritus tedigebat, casnem spiritui, spiritum curvubat Salvatoti: totus in lectione, totas io oratione: semper io ejus ote Chtistus, semper in ejas cotde Spititas-Sanctus, sempet ab ejus pectore æternæ vitæ monita procedebant.

19. Cum autem ejas opinio cœpisset ite pet populos, quia profecto tanti viti religiosa vita occultari diu non poterat, cœpetnnt ad eum popalotum confluete multitudines, sulutis & vitæ anxilium ab ipso expetentes. Qui Beatissimas Dei setvus per sancti Spiritus gratiam sapienter edoctus, venientium ad se fteqaentias hominum effugere non valens, eas sanctatam prædicaiionum tadiis illusttabat, eloquiis Domini inflammabat, atque ad amorem cœlestium qnos dictis provocabat, exemplis insotmabat. Gaudebat populus universus ad doctrinam ipsius benedicendo simal & laadaodo Dominum, qui sibi ad salatem maltorum io sioes suos liberalissimam ditexetat patronum.

Populum verbo & exemplo ad melioris vitæ institutum hortatur.

20. Non vero est ullo modo dabitandum, qaod B. BASOLUS qui taototam bonotum ptias radices fixerut, atqne intimis virtutibus Deo soli sibique cognitas saerat per signorum tamos extetios diffusus, ooo etiam hominibas demoostratus insignitet mitacalis cotuscatet. Qui dam in prædicto loco in saoctæ conversationis culmen emioere cœpisset, placuit clementiæ Divinitatis ostendete, qaantæ apud se esset vittatis & metiti, qui tantam io tetta cotam popnlis visas fuisset bumiliati. Nam cam io summo mootis vettice, sicat prædiximas, reconditiotis babitaculi cellulam erexisset, & aquæ penuria vit sanctas nimiam labotatet; quadam die in illo monte oisus est de tertæ visceribns ad suos usas aqaam educere. Qui cum ad fodieodam terram accederet, & aquam sibi deesse anxius settet, devotis ptecibus ad Dominum convetsas enm invocat, qoi quondam populo sno per deserta sitis ioopia satigato, uquam de duro dignatus est ptoducere saxo. Mox dicto citius sons in eodem loco

Fontem in montis vertice cœlitus impetrat.

AN. CHR. 620

16 Novem.

cœpit abundantissimus fluere, qui usque in præsens tempus de superioribus ad ima delabitur; cui videlicet fonti ad viri Dei obsequium in monte emananti, vetus nomen est Legit ossa. Qui tamen non absque ratione sic appellari creditur: nam pro eo quod ex officio medicaminis depulsa infirmitate humana ligat ossa, id est firmat & solidat, ab ipsa sua salubri potatione nomen ei fuisse impositum non dubitamus. Qui fons olim sub Sancti sepulchro exsiliens, nunc quodam quasi de vasculo per Ecclesiæ se fundamenta prorumpit *a*, haustu dulcis & ad potandum salubris. De quo scilicet sicut multis sanitatum experimentis compertum tenemus, si quis ægrotus quacumque infirmitate detentus desiderium potandi, vel corpus ex eo habuerit abluendi, de virtute sancti Confessoris confisus, adeptione speratæ salutis non erit ullo modo Divina pietate frustratus.

Cæco natu lumen restituit.

21. Aliud quoque non prætermimus insigne virtutis miraculum, quod ad ostendendum B. Confessoris Christi Basoli meritum constat in eodem loco Divina fuisse potentia declaratum. Nam quidam puer sicut ab ipso portantis utero in mundum nascendo prodierat, perpetua luminis orbitate privatus nomine Aunegiselus, oculorum male ingenita cæcitate tenebatur damnatus: cui cœlum & terra per suæ naturæ qualitatem incognita fuerant, nisi tantum quod auditu vel tactu potuisset advertere. Hic igitur cæcitatis suæ damna non sponte ferens, ad montis superiora per alterum ductus, ante illius viri Dei cellulam excubare consueverat cæcus. Cujus injuriæ Sanctus Domini misericorditer compassus, ad cœlestem recurrens Medicum, orando studebat obtinere remedium. Nec Divina dignatio audire distulit proximi pro salute infirmi certantem. Nam mox expleta oratione, inter medias tenebras diu negata lux patuit, atque ad novæ claritatis gratiam reserata fronte novum sibi mundum quem numquam viderat recognovit: qui duodecimo suæ ætatis anno meliori ducatu lumen ad propria lætus reportavit. Quo venerabiles Monachi in inferiori montis situ, sicut supra ostendimus, habitantes audito, insolitæ rei admiranda novitate perculsi, accensis cereis Dominicæ Crucis in manibus signum ferentes triumphale, magnis laudum vocibus usque ad eum locum venerunt psallentes, Deo gratias unanimiter agentes.

Matt. 5.14.

22. Ab eo igitur tempore nomen beati viri omnem circa regionem, per plures cœpit diffundi, quia sicut scriptum est: *Non potest civitas abscondi supra montem constituta*. Ad multorum quoque notitiam ipsius fama sanctitatis illata, ad laudem Conditoris & gloriam plurimorum provocaverat corda. In Septemtrionali autem ipsius montis eminentiori parte quæ urbem respicit, antequam in eo loco cellam sibi construeret, inter condensa silvarum fruteta orandi sibi frequentiam fecerat. In quo scilicet loco orationis ac sacræ lectionis vota quanto secretius tanto purius persolvebat. Ubi etiam Crux erat posita lapidea, quia vir Dei nimis indignum ferebat quemquam diutius inhabitare locum, nisi hoc salutis signum contineotem. Quæ etiam Crux integerrima ibi permanet usque in præsentem diem *b*. Lectoriolum quoque quoddam ligneum sculptoriæ artis pulcherrima specie compositum secum Dei famulus ferre consueverat, altitudine palmo a terra prominenti; cui sive sedens, sive etiam in terra jacens, Psalmorum vel sacrarum Scripturarum supposita volumina sæpe recitabat. De qua videlicet mensula, excisas ad fidem Divinæ virtutis sparsim particulas morbisque & maxime dentium æstibus interpositas, multas novimus effecisse virtutes, sicut loco suo poterit cognoscere Lector.

Crucem lapideam in eremo erigere curavit.

23. Jam igitur Divina potentia secundum ineffabiles Divinitatis & gloriæ suæ divitias, hunc beatum virum terrenę etiam sublimitatis hominibus constituens haberi reverendum, locum quoque propter inhabitantis meritum temporalibus rebus, ad præsens quidem sub hac occasione decreverat fulciendum. Erat namque quidam præpotens ATTILA nomine; hic venandi gratia (ut illud genus est hominum) contiguam viri Dei cellulæ silvam suam intraverat. Nec spe frustrata agrestis præda defuit. Nam miræ magnitudinis aprum, recentibus vestigiis fugientem insequitur anhelantibus equis. At illa immanis bestia, ut cunctis viventibus est natura mortis horrere interitum, montem in quo vir Dei resederat adscendit, ad cellam ejus recto gressu pervenit, sensumque quodammodo rationis habens, deposita feritate ante pedes Sancti bispida bellua provolvitur, quasi vitæ suæ imploratura præsidium. At ille misertus irrationabili pecudi, sicut erat plenus pietatis & gratiæ, tanta insecutores virtute uno fixit in loco, ut & viderent oculis sibi proximam bestiam, & tamen hianti ore non possent omnino contingere. Prædictus itaque Attila sicut erat vir bonus, manifeste cognita Dei virtute, præsumptionis suæ flagitans veniam, quidquid circa locum sui juris erat, nonnulla etiam propriæ possessionis prædia, villam quoque ubi usu rustico Septem-salices dicitur, sancto viro contulit, locumque ejus traditis facultatibus primus ipse ditavit. Atque extunc quasi mos inolevisse creditur, & usque hodie venerationi ex illo observatur, ut si in prædicto Rigetii saltu quælibet fuerit promota venatio, postquam illius intra aggestum silvulæ, cui hinc inde prominet, ingressa pervenerit, nec canis, nec venator ulterius audeat insequi.

Aprum a venatoribus tuetur.

Nota insigne miraculum

* Sept-saux ad Vidulam amnem.

Ultio divina in eum qui in S. Basoli festo venationi vacabat.

* f. intuitu

24. Et quoniam se præbuit rei gestæ occasio, dicemus & aliud quod longe post sancti viri transitum tempore in re simili, sed dissimiliter accedit; quæ res pene tota gesta est in circuitu * regionis. Quidam ex Francorum Ducibus, non longe a sancti viri Basoli Cœnobio illum suum domesticum collocaverat apparatum: in cujus superbi divitis gestu, vultu & habitu nihil quam sæcularis potentiæ tumor insederat. Erat igitur ea dies, qua sancti Confessoris hujus

a Visitur hodie quoque fons ipse in crypta B. Mariæ sacra sub majori altari, distinctus ab eo qui ex proximo loco per tubos plumbeos in Monasterium derivatur.

b In ipso loco Crux etiamnunc visitur, cui exigua cella ante annos paucos adjuncta erat.

AN CHR. 26. Nov.

hujus expectabatur ventura sollemnitas. Ait igitur suis: Ante diloculum estote parati, qu.. cras venatum ire disposui. Inter quos, qoi saioris meotis exstiterant, ab hac intentione Principem conabantur avertere, dicentes sacras vigilias adesse: a tali potiua opere parcendum, tantæ diei servare reverentiam, sibi magis quiescendum & esse feriatum. Contra quæ ille obstinatiot sua verba rotat, qnod dixerat se impleturum firmat. Crastinum tempua advenerat, equi sternuntur, qnæ talibus fueraot officiia apta præparantur, capturis silvestribua tendunt frenos committere. Nec mora, spumantis apri cursum ille insequena usque ad prædictum silvulæ aggestum pervolaverat. Hic mox equo labente ad terram graviter confractus devolvitur: ita correptus non jam eqno, sed humeris hominum impositus ad sua deportatur, diem illum venerari de cetero, si vitæ redderetur, pollicitus.

25. Referimus & aliud non coutemnendæ rei miraculum, in quo uno solo liquido pateat, quantæ fuerit virtutia & meriri, cujus solummodo iovocato nomine mors jus suum perdidit, & prædam quam iotra fauces pene cootraxerat ut penitua absorbens inglutiret, virtute sancti Basoli superata non potuit. Dicant alii quid sentiant & velint, ego autem profiteor & testor, quia ubicumque se opportunitas dedit, si vera ex side rogatus est sicut rogandus fuit, miserorum necessitatea juvit, atque in mortibns frequenter positis occurrit. Homo quidam erat vocabulo Rageoulfus: hic quadam admissi ioterveniente factiooe ab adversariis fuerat comprebeosus. Qui cum morti ejna nullatenus parcere volnissent, ad medium deductus, discussus, dijudicatus, tandem mox est patibulo affixus. Hic ergo sicut erat inter cœlum terramque suspeosus, cum anima jam in extremis ageret, ac prope miserrimam animam oodis exactus evomere debuisset, inter laqueos (quod aliis est mortibua nequius) hujus sanctissimi Confessoris Christi subito sibi memoria iocidit. Voce itaque qua poterat, adstrictus ut erat faucibua, omni conamine spiritum colligena, totia præcordiis sanctum Dei Basolum invocat, & ot sibi in extrema oecessitate succurrat, lacrymabiliter expostulat. Nec privatus est ereptoris auxilio: nam laquens mox rumpitur, ille ab alto labitur, pœnale tormentum solvitur. Super omnes timor & admiratio ruit, ille solutus & liber a morte recedit. Plures quoque alii per diversa locorum ad ejus invocatiooem sacri nominis lethale periculum evaserunt.

Suspensum in patibulo incolumem servat.

26. Fuit autem inter hæc S. Basolus vita perfectissimua, misericordia benignissimua, morum honestate præcipuus, jocundus in sermone, devotus in prædicatione, pietate laudabilis, suavitate amabilia, nudoa vestimento tegens, surdis auditum reddeos, cæcos illuminans, dæmooia ab obsessia corporibua eliminans. Denique suæ resolutionis diem spiritu prophetiæ sibi prævidens imminere, io Aquitaoiam dirigena, nepotem suum ad se saoctum convocat ab urbe Lemovica BALAEMIUM *: qni statim hujus Patria legatione suscepta ab illia egreditur finibus atqoe ipsius se præsentat gratanter adspectibua. Cui B. Basolus adserit per spiritum sibi fnisse revelatum, quod ipse in ejusdem habitatione cellæ conversari debeat post obitum suum; cujus salutaria præcepta, ut bonus filius obedieoter amplectitur. Itaque quamdiu posthæc in corpore sanctissimua supervixit Basolua, hi duo viri nobilissimi in timore Domini religiosissime sunt eooversati.

Balsemium nepotem ex Aquitania ad se vocat.

* V. aliam Vitam

27. Denique cum jam Divina clementia tot labores æternæ retribntionis dignos decerneret, quia non alitor immortalitatis gloria vestiri poterat, nisi pro debito carnis mortali exutus tegmine fuisset; per quadraginta annos Deo probatus ac perfectus inventus, oous deponens corporis cœlum ingreditur beatia Angelicis spiritibus sociandus, atque in æternum sine fine victurus: io quo modo lætatur, modo gaudet, modo bonorum omoium felici jocunditate perfruitur, qui numquam in hac vita requiem habnit, numquam cessavit dooec ad eum perveniret quem qoæsierat, quem optaverat, qoem & diu de toto corde in hac lacrymarum convalle suspirana desiderabat. Si quis ergo plenius hunc virum nosse desiderat, quam fortiter fide mundum vicerit, legat illud obi inscribitur ei nomen novum & nomeo civitatis oovæ Jerusalem: & cum intellexerit quibns illa civitaa fulgeat ornameotis, hoc totum illi conferat, eoquod ibidem quodammodo ipse civis & possessor bujus civitatia a Deo conditore creditur inperpetunm cooſtitutus, factua jam suavis inter Paradisi delicias, nec est in eo macula. Quem dextera Christi amplectitur, & lævam sub eapite, pacia somno dormiens premit, ideo coram eo in æteroom factua est in pace locus & habitatio ejus in Sion. Dum igitur sæcula manent & nox cum die partitur vices, fama prædicabitnr io eo saoctissimæ vitæ, & nos numquam immnnea erimus ab ipsina laude. Decessit autem bic Patronus noster ab hac luce ad Dominum die sexto Kaleodarum Decembrium in eo loco quem sibi composuerar ad agendum sanctæ vitæ propositum. Nepos vero ejua BALSEMIUA & ipse sanctissimus in eadem cella usque ad exitum fnum mansit, bene Patris sui per omnia vestigia secutua.

Felix ejus obitus

Dies obitus.

M O N I T U M.

Sancti Basoli corpus ab Hincmaro Remorum Episcopo e tumulo levatum est medio Saculo 9. cujus rei historiam a Frodoardo pratermissam Benedictino Saculo 4. recitabimus. Interim monitum Lectorem volumus, S. Basoli corpus prater ipsius Baculum in proprio Monasterio a Nostris honorificentissime adservari in argentea theca, quam Hugo Abbas hujus nominis secundus fieri jussit, sacrasque B. Basoli Reliquias in ea recondidit aono Inc. Verbi 1121. regnante Ludovico Rege Fraocor. anno regni 13. Archiepiscopatus vero D. Rodulfi 14. *uti in capsa suppedaneo legitur.*

AN. CHR. 12. Decem.

VITA SANCTI WALARICI

ABBATIS LEUCONAENSIS PRIMI,

Auctore gravi anonymo, qui sæculo 8. vixit.

Ad MSS. codd. Monasterii S. Walarici, S. Audoeni, & S. Petri de Conchis restituta.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Vualle-ry

1. *Qui primus acta S.* WALARICI *, *quem antiqui Gualaricum sæpissime vocant, litteris commendavit* RAIMBERTUS *seu* RAGIMBERTUS *Abbas Leuconaensis, labente Sæculo 7. sternisse videtur, Raimberti lucubrationem impolitam ac prolixiorem exornavit contraxitque Auctor anonymus, jubente* HUGONE *Archiepiscopo &* THEODINO *Abbate Leuconaensi petente, uti anonymus in sequenti Prologo testatur. Raimberti fetus excidit omnino, superestque solus ejus expolitor, cujus ætas ex Hugonis Archiepiscopi & Theodini Abbatis tempore investiganda est.*

2. *Monasterio Leuconaensi anno Christi 981. ab Hugone Magno restituto quatuor præfuere Abbates, qui in historia Relationis S. Vualarici Benedictino Sæculo 5. a nobis referenda recensentur hoc ordine:* RESTOLDUS ex Monacho S. Luciani Bellovacensis, primus Abbas *post Monachorum restitutionem. Secundus* FULCRADUS, *cui successit* ADHELMUS S. Vedasti Monachus. *Quartus* THEODINUS S. Dionysij Monachus. *Theodinus e vivis abierat ante annum 1052. quo* WALO *S. Vualarici Abbas B. Bertini elevationi interfuit. Huic Theodino nuncupatam ab anonymo fuisse S. Vualarici Vitam inficiari nos cogunt hæc argumenta. Anonymus in Prologo suo dicit se fuisse interpellatum de edenda* succincto & polito sermone *S. Vualarici Vita*, quam ante aliquot annos venerandus vir Raimbertus Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. *Præfuit autem Raimbertus ante Monasterii sui cladem a Normannis anno 859. patratam, (ut ex præmisso Abbatum catalogo colligitur) immo ante Sæculi 8. initium. Quippe ipsius interpolator in Vita cap. 13. num. 17. protestatur, se eas tantum B. Vualarici virtutes descripsisse*, quas a veridicis & bene compertis viris audierat, quos ipse edocuit & enutrivit, & quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit. *Et cap. 29. num. 36.* Non ea, *inquit*, quæ a plurimis fabulose, sed ipsa quæ a veridicis testibus comprobata esse didicimus, & illa maxime quæ a venerabili viro RAIMBERTO erudito Abbate... conscripta reperimus. *Quæ sane verba Auctorem prope æqualem designant: ut veri sit simile, Raimbertum post Blitmundum Vualarico successisse, Raimberto Theodinum hujusce nominis primum.*

3. *Quis vero Hugo Archiepiscopus, cujus jussione Vita S. Vualarici ab anonymo expolita est? Nimirum Hugo Antistes Rotomagensis, atque Fontanellensis ac Gemmeticensis Abbas, in cujus diœcesi fortean residebat anonymus, qui apud Vualaricenses aliquando exceptus hospitio, prout in Prologo suo commemorat, S. Vualarici Vitam renovare compulsus est. Neque enim inter Antistites Remensis Metropolis, ad quam pertinet S. Vualarici Monasterium in diœcesi Ambianensi positum, invenimus ullum ante Hugonem Heriberti Comitis filium, qui anno circa 935. Remensem Ecclesiam regebat, S. Vualarici Abbatia nondum restituta. Porro Hugo de Arceiis anno 1350. Remorum Archiepiscopus extra lineas temporum longius abest.*

* le pays de Vimeux

4. *Usuardus meminit B. Vualarici pridie Idus Decembris, qui est dies ejus obitus, his verbis:* In pago Wimnacensi * S. Walerici Presbyteri & Confessoris. *Item Ado:* In pago Wimnacense Natalis S. Walerici, qui super Somnam fluvium eremiticam vitam ducens, etiam miraculis claruit. *Neuter Vualaricum Abbatem nominat: sed hunc ei titulum deberi constat ex Vita Scriptore anonymo, qui in fine opusculi sui Blitmundum Vualarici successorem vocat* secundum *Monasterii Leuconaensis* Abbatem. *Duplici alia celebritate colitur idem Sanctus in suo Monasterio: Nempe Kalend. April. (quo die in nonnullis Martyrologiis locum habet) commemoratur ejus Translatio a* BERCUNDO *Ambianensium Episcopo, facta e Capella in qua sacrum ipsius corpus sepultum fuerat, in Ecclesiam Monasterii principalem, quod ex cap. 29. num. 39. colligitur. Alia celebritas incidit in diem secundam Junii, quando ejusdem corpus ex Bertiniano Monasterio relatum est, ut suo tempore dicemus. Porro locus in quo vir Sanctus supremos annos absolvit, antiquis* Leuconaus *seu* Leucanaus *&* Legonaus *appellatus, diœcesis Ambianensis, in pago Witmacensi ad ostia Somenæ * fluminis, nunc Monasterio & oppido S. Vualarici dicto illustratur, quod Monasterium Nostrates regunt.*

* la Some

PRO-

Digitized by Google

AN.CHR. 622 12.Decem.

PROLOGUS AUCTORIS.

I. DOMINO *meo semper proprio & insolubili charitatis vinculo retinendo Domno & Patri* THEODINO *Abbati, & omni sanctæ Congregationi vestræ quæ vobiscum Domino deservit & sub regulari cura vivere gaudet, Amicus vester proprius* a *& omnium Christicolarum servus, perpetuam vobis in Christo salutem*. In primis quasi provolutus vestris vestigiis humili prece deposco, ut adsistentes vos sacris altaribus, qui sedulas & dignas Deo quotidie solvitis preces, me etsi indignum famulum vestrum in alta memoria cordis vestri semper dignemini habere. Decetero vero ut scitis cum ante plures dies in vestro Cœnobio positus, vobiscum ut convenerat loqui cupissem, vestra tunc Fraternitas nostram parvitatem summa cum humilitate postulabat, ut Vitam Patroni vestri beati GUALARICI succincto & compto sermone ederem, quam ante aliquot annos venerandus vir RAIMBERTUS Abbas summo quidem studio, sed nimis prolixo & simplici sermone dictaverat. Sed & hoc mihi ipsum addebatis, quod HUGO Archiepiscopus noster *b* ipse hoc jusserat, ut mediocritas mea præfatam Vitam quasi apertius ac luculentius vobis deberet conscribere: cujus jussionibus inquantum valemus contradicere non debemus. Et duplex exinde nos causa hortatur, dum & vestra me delectat charitas, & ille qui est summus Pontifex hoc fieri jubet. Et ideo nos ita calamum temperavimus, ut sermo brevis & admodum planus simplicioribus Fratribus intelligentiam augeret, & nec nimis rusticus & indoctus esset, ne studiosis præberet fastidium.

INCIPIT VITA.

2. Fuit vir vitæ venerabilis GUALARICUS nomine, mediocris quidem genere; sed nobilissimus fide. Hujus beati viri infantia divina ut erat inspiratione afflata, (ut postmodum eventus rerum ipsarumque virtutum ejus fama edocuit) sacris quidem Monasticis a Domino erudiebatur disciplinis. Nam cum esset in Alvernica regione ortus, & adhuc puerulus, sed mente tamen grandævus, oviculas patris sui ibidem per pascua lata circumagens & per amœna vireta eas conservans, audivit in locis vicinorum propinquis qualiter nobilium parvulorum mos est Doctoribus instruere scholas.

I. *Qualiter didicit Alphabetum & notitiam literarum.*

3. Exin tali desiderio provocatus, tabellam sibi faciens, cum summa veneratione humili prece a præceptore infantium depoposcit, ut sibi alphabetum scriberet & notitiam literarum insinuaret. Qui mox adeptus quod postulaverat, lætus valde ad opus sibi injunctum a quo discesserat remeavit. Sed cum hæc agerentur, res admiranda atque memoria digna evenit.

II. *Quomodo in custodia gregum totum per se paravit Psalterium.*

4. Cum enim puerulus hic bonæ indolis patris sui gregem servaret in agris; assidua meditatione Divino fultus auxilio absque nutu genitoris sui non solum, ut diximus, notitiam literarum, sed & parvo intervallo totum paraverat Psalterium. Exinde cœpit Ecclesiam frequentare: & dum ibi acie mentis choros psallentium intenderet, magis ac magis igne timoris Dei accendebatur, & compunctione cordis amplius roborabatur, de quo igne Dominus dicit: *Ignem veni mittere in terram quem volo ut ardeat*. Sed & illud quod quidam ait: Luc. 12.49.

Et feriunt summos fulgura montes.

a Proprius non est nomen Auctoris, sed is alludens ad id quod superius dixit: *Domino meo proprio*, subjicit, *Amicus vester proprius*.

b Nempe Rotomagensis, ad cujus diœcesim forte Auctor attinebat, ut in Observat. præviis diximus. Hugo ex Monacho Fontanellensi Episcopus Sedi Rotomagensi ab anno 722. ad 730. præfuisse dicitur: quem calculum Sæculo proximo discutiemus.

AN.CHR. 622 22. Decem.

III. Qualiter Autumo sequitur avunculum, & patri poscenti & Abbati minanti denegat reditum.

5. Deinde exardescente in animo ejus calore fidei in majus, audivit non longe esse quoddam Monasterium nomine AUTUMO *, ubi cujusdam avunculi sui subsequitur vestigia. Cui cum præfatus Pater ut de Monasterio egrederetur ediceret, ille beatus puer fertur respondisse, jam se ulterius patris domum non esse visurum. Tunc pater in stuporem & mœrorem animi conversus cœpit plura argumenta perquirere & molimine mentis suæ pertractare, adsumens secum Patris Monasterii, immo & omnium Fratrum consilium, qualiter possent ejus animum ad se reducere, ut ad propria voluisset remeare. Tunc Fratres una cum consensu Abbatis consentientes precibus genitoris, cœperunt beatum puerulum perurgere, ut ad parentes suos reverteretur, & quandocumque vellet iterum ad septa Monasterii repedaret, addentes etiam terroribus blandimenta, offerentes oscula, & verbera minitantes, & jejunium ei duorum vel trium dierum imponentes sed ille instinctus consilio potiori, quasi fundamentum ut erat supra petram, immobilis atque interritus in percepta animi sui voluntate perduravit, illius præcepti non immemor: *Qui amat patrem aut matrem plusquam me, non est me dignus.* Et illius Apostoli dicti: *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames?*

* Monasterium ignotum.

Matth. 10. Rom. 8.

IV. Abbas habito consilio cum Monachis, suscepit eum in Monasterio permissione patris.

6. Tunc præfatus Abbas victus jam cum esset adolescentis animi instantia *, perspiciens bonum ejus atque immobile desiderium, secum hæc tandem pertractans Fratribus dixit: Non abjiciamus hoc quod nobis a Deo datum esse videmus. Tunc omnes unanimiter cum bona voluntate & gaudio spirituali infra septa Monasterii ad Clericatus officium * illum provocant; & intra paucos dies adveniente sæpedicto patre ejus sub regulari eum ordine constituunt. Crescente autem ætate & gratia providentiæ Dei erga illum omnium affectus quotidie erescebat. Erat enim corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentia præditus, temperantia clarus, interna fortitudine firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate largus, patientia robustus, charitate sollicitus, bonorum operum plusquam ætas permitteret gratia plenus, stabilis inerat moribus, ut suis Confratribus regula & norma esset virtutum.

* al. constantia

* nempe per tonsuram Monachalem.

V. Ubi peregrinationem elegit & UNACHARIUM Autissiodorensem Episcopum expetiit.

7. Sed inter hæc animus ad altiora fastigia & ad potiora ingenia semper adscendens, cœpit peregrinationem Dei amore appetere, & patriam parentesque suos deserere. Tunc ad Monasterium beati quondam Antistitis UNACHARII a Autissiodorensis Episcopi perrexit, quod in suburbano ipsius civitatis in quodam est viridario constructum: & ibi a præfato Pontifice benigne est susceptus. Quamplurimum itaque tempus arctissimis jejuniis orationibusque & vigiliis cœlestem ibi vitam agebat in terris.

VI. BOBONEM convertit & conversum Luxovium perducit secum.

8. Et cum longe lateque per diversa loca fama virtutis ejus se spargeret, quidam

a Aunacharius seu Aunarius Ecclesiæ Autissiodorensi præfuit ab anno 67c. ad 605. *Basilicam B. Germani*, inquit Hericus Monachus de Mirac. S. Germani Autissiodorensis Episc. cap. 25. *magnificis prædiis locupletavit*, cujus Basilicæ a B. Chrothilde Regina ædificatæ Abbas primus fuisse creditur, ibiqua sine dubio Vualaticum excepit.

dam vir nobilis & opibus plenus nomine Bobo ad eum visitandi gratia & suæ instructionis causa devote accessit, sed ab ipso Dei famulo devotius est susceptus. Nam intaotum eum Divinis instruxerat eloquiis & oratione sua jam muniverat, ut omni etiam mundi cura postposita voluntariam paupertatem pro Deo eligens, & ad domum propriam ulterius noo regrediens, nec retro adspiciens, sed manum io stipite ponens, una cum magistro suo sancto Gualarico pari religionis fervore Luxovium usque pervenit. Ubi venerandus & admodum sanctus & sanctæ religionis cultor B. Columbanus ex Hibernia insula ortus his quidem in locis ferme ducentorum viginti, ut fertur, Monachorum Pater præerat Cœnobiis, in quibus nullus sibi aliquid dicebat proprium præter diurnos labores, nocturnasque vigilias. Omnibus etiam omnia erant communia, unumque velle & unum nolle, quibus cor unum & anima una erat in Deo. Et nihil quidem muodiale secum habebant, oisi parcissimum & mediocrem cibum, & humillimum simplicemque vestitum, sed tamen sibi in Christo omnia possidebant. Et his quidem deliciis atque his divitiis contenti vitam tunc Angelicam ducebant in terris. Quales vero vel quanti tales tunc uno regebantur Pastore, non est nunc nostræ, ut puto, parvitatis edicere, ne prolixa oratio vel rusticus sermo dictandi fastidium inferat legentibus. Ne videamur tamen omnia præteriisse, primam ejus * virtutem qualiter in Gestis ipsius invenimus, breviffime in medio proferamus.

AN.CHR. 622 12. Dec.

* nempe Columbani.

9. Etenim priusquam mater eum in lucis auras ederet, in sinu suo solem prospexit terris lumen effuodere, quod rerum eventus ita postmodum probavit, quia quasi sol ab Occidente ortus retrogradiens, sic ille partes Europæ sparsim gyrando sua doctrina splendida & clara illustravit. Si quis vero curiosius & plenius hoc scire voluerit, qualis & quantus in virtutibus miraculorum vir iste beatus exstiterit, vel in scieotia & doctrina Divinarum humanarumque scripturarum, aut præsagio futurorum, seu quot & quales gentes ad Fidem Christi adquisierit, Monasteria utriusque sexus construxerit, in dictandi peritia vel exponendi qualis fuerit; facillime hoc poterit iovenire si opuscula illa perquirat, quæ eruditus discipulorum illius Jonas Abba vir magnus, eloquentia plenus & dictandi peritus, polito & limato satis sermone de vita ejus composuit. Sed dum magistrum & confratrem beati Gualarici quis vel qualis fuerit breviter ac succincte perstrinximus, longius paulisper a proposito oostro discessimus. Sed ad historiam auxiliante Domino & ipso intercedente redeamus.

VII. Ubi olera per obedientiam a vermibus liberavit, & ob hoc habitum promeruit.

10. Cum autem hic Dei famulus præfato Cœnobio Luxovio inhabitaret, in primis humilitatis causa & ritu Novitiorum hortum excolere cœpit, in quo admiranda & ultra modum olera crescebant. Sed cum contigisset, sicut solet aliquando, ut a vermibus ubique olera devastarentur, B. Columbanus hortum ingrediens & non solum ibi læsionem a vermibus oon inveniens, sed magis cuncta virentia, jocunda & amœna atque intacta conspiciens, intellexit vir Deo plenus hoc non esse rei eventum, sed humilitatem & obedientiam & meritum fidei B. Gualarici. Ille vero e contrario non suo facto hoc deputabat, sed meritis Fratrum omnia esse defensata dicebat. Postquam autem in illo tantam gratiam beatus Pater inspexit, jussit eum inter condignos probatosque Monachos constitui, quem Fratres adhuc quasi Novitium inter modernos esse judicandum æstimabant.

VIII. Ubi cellam Columbani intravit, & odor suavissimus prædicantem afflavit.

11. Interea dum prædictus Pater more solito ad instruendos Fratres Divinæ

AN.CHR. 622 12. Decem. uæ lectioni insisteret, & inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquiis, cumque Fratres undique concurrentes ad audiendum verbum Dei se invicem antecederent; dum inter illos vestibulum ipsius domus beatus Gualaricus subintraret, ad illius ingressum B. Columbanus mirum in modum odorem magnæ fragrantiæ & mirandæ suavitatis ad se venisse persensit. Cumque hoc sensisset, & quis tunc ad eum fuerat ingressus comperisset, fertur hunc sermonem Divino ut erat spiritu plenus subjunxisse: *Tu es merito Abbas Monasterii & senior, mihi diligende.*

IX. Expulso Columbano ab Ecclesia, iterum cum sancto AUSTASIO *eam reædificat.*

12. Postquam vero præfatus Columbanus cum Fratribus suis de prædicto Cœnobio fuit expulsus insequente illum THEODERICO & stimulante adversario & avia ejus BRUNICHILDE, qui hoc tempore regnum Burgundianorum tenebant, Austrasiorum vero germanus THEODEBERTUS regebat; cum adhuc solummodo solium regni Austrasiorum vir valde idoneus & beneplacitus Deo Rex CHLOTHARIUS sibi vindicabat, quem sæpedictus B. Columbanus sua sancta doctrina monuerat, & tam de amplificando ei regno quam de prædictis Regibus sibi invicem rebellibus una cum stirpe eorum justo Dei judicio a regno quidem male usurpato infra triennium penitus esse perituros, & Monarchiam eorum hoc ipso gloriosi Chlothario adunandam esse; hæc Sacerdos Dei vaticinando omnia sæpe prædixerat. In præfato vero Luxovio post discessum beati viri nonnulli pastores ad manendum ibidem convenerant, & B. Gualaricus de quadam cellula regrediens, juxta Domini virtutem expulsis Sæcularibus cœpit ipsum sanctum locum restruere.

* lege ejus Vitam ad ann. 625. infra.

13. Inter hæc beatus AUSTASIUS *a B. Columbano fuerat destinatus ad hoc ipsum Cœnobium regendum, cum adhuc quadam ex parte fines ipsius Monasterii quidam utique Sæculares possiderent. Cum autem de ipsis Sæcularibus dejiciendis calumnia & lis insurgere conaretur, tunc B. Austasius cum esset & ipse nobilitate generis & moribus decoratus, una cum famulo Dei Gualarico, sic illos suasoriis & suis mellifluis eloquiis auxiliante Domino de prædictis finibus Monasterii promoverunt, ut de ipsorum Sæcularium controversia nullum inter eos scandalum exsurgeret. Sed dum quidam ex Fratribus levi animo permotus vellet eos impatienter subsequi, vir Domini blandis ut erat verbis ne iret coercebat. Sed ille cum jussa sibi magis ac magis contemneret, tunc ei famulus Dei inquit: *Fili non eos subsequaris, ne forte etiam cum notato tibi signo ad nos usque redeas.* Cumque tantum prædictus Frater cum aliis comitibus suis illos subsequeretur, orta est contentio inter illos, & lapidis ictu in manu est percussus: unde etiam tamdiu magno dolore est afflictus, ut juxta sententiam servi Dei in signo, quamdiu adviveret, culpa ipsius appareret. Nam articulus ille quem medici auricularem, vulgus vero minimellum nuncupant, ex vehementia nimii doloris ita se contraxerat, ut etiam radicitus exsiccaretur.

X. Ubi WALDOLENUS *a S. Columbano petiit, ut comes esset sanctus Gualaricus suæ prædicationis.*

14. Quidam vero e Fratribus nomine GUALDOLENUS desiderio quodam accensus petiit a beato Columbano, ut licentiam ei prædicandi inter gentes concederet, & venerabilem virum Gualaricum pro solatio sovendæ religionis secum abire permitteret. Cui beatus Pater respondisse fertur: *Etsi pro bono, Fili, properare disponis, sed hoc scias, quod ille servus Dei magnus est quem tecum ire perquiris. Hoc autem cave ne ei aliquid molestiæ ingeras, ne per hoc scandali machinamenta incurras.* Cumque ei ut postulaverat hoc B. Columbanus permisisset, cum dicto factum venit imposterum sicut a Sancto Dei fuerat prædictum. Cumque pari comitatu in Neustriam pervenissent, accesserunt ad quemdam præcelsum Regem Chlotharium, cui remotum locum residendi petierunt.

XI. Ubi

XI. Ubi mortuum resuscitavit.

15. Advenientes vero ad quemdam locum Ambianensium, perveniunt *Gualiniago*, ubi quidam Comes nomine SIGOBARDUS juxta morem sæculi concioni præsidebat, quod rustici mallum vocant. Et cum ibidem, ut solet adesse, malis gestis justa vel injusta sententia uoicuique proderetur, contigit ut quidam reus ob meritum quidem reatus sui morte damnatus, in equuleo jam esset suspensus atque defunctus. Cumque eum alonge beatus Gualaricus inspexisset, permotus visceribus ut erat pietate plenus, concito cursu pervenit ad stipitem: & prohibentibus eum carnificibus ne cadaver jam mortuum ullo modo tetigisset, ille quidem intrepidus, ut quidam ait: *Perfecta dilectio foras mittit timorem*, vinculum incidit, & corpus defuncti manibus propriis ad terram deposuit, & super supinata membra ejus summo studio charitatis sese cum lacrymis admodum profusis in oratione prostemit, itaut facie sua faciem illius imprimeret, & quantum promptior in prece fuerat, tantum citius a Domino obtinuit quod popofcit. Nam adstantibus cunctis immoque stupentibus, quasi ex profundo somno paullatim caleficientibus membris, qui mortuus fuerat statim incolumis revixit *a*. Cumque tam magnum miraculum in conventu populi, in præsentia Præsidis præsentatum fuisset, tunc vir Domini supplicare cœpit, ut quem Dei pietas resuscitaverat, bonitas ipsius Judicis ubicumque liberum ire permitteret: sed ille sævo furore accensus, iterum eum in patibulum suspendi jubet. At inquit illi servus Dei: Homo, constat te jam illum interfecisse, quem potentia Dei resuscitavit: & nisi meipsum cum illo suspenderis, aliter eum mihi tollere non prævalebis. Et si tu me exiguum Christi servulum audire contemnis, est utique mundi Creator qui se invocantem neminem spemit, & nos pro suis legibus certantes sua solita pietate modo dignabitur exaudire. Cumque his dictis & precibus victus fuisset tyrannus, jussit reum solvi: qui multa per tempora vixit.

1 Joan. 4.

XII. Quod quædam BERTILA *ab eo petiit, ut sepulturæ mereretur tradere corpus ipsius.*

16. Nec illud dignum memoriæ æstimamus esse prætereundum, quod illustris & Deo devota BERTILA matrona quæ multa eis bona largita est, ut erat sagacis ingenii, providens futura, inspiciens virum admodum esse sanctum, supplici prece postulat ab eo dicens: Hoc peto & humillima prece satis exposco, ut si unquam vobis Deo volente ego miserrima superstes exstitero, corpus tuum pro sancto pignore sepelire merear. Et ipse respondisse fertur: In Dei hoc agitur arbitrio, & fiat ubi vel sicut placuerit ei.

XIII. Ubi a Rege cum consensu Ambianensis Episcopi locum Leucanaus ad habitandum accepit.

17. Tunc vero præfatus rex una cum consensu Pontificis Ambianensis juxta eorum petitionem locum eis secretum & remotioris vitæ & habitatui Monachorum satis aptum qui LEUCANAUS antiquo vocabulo dicebatur, regio Præcepto cessit. In eodem vero loco prædictus Antistes Ambianensis beatus BERCHUNDUS * diebus Quadragesimæ contemplationi Divinæ solebat adesse remotus. Ibi autem se beatus Gualaricus in quadam cellula segregatus a Fratribus inclusit, ut omni mundi cura postposita suo solito more tantummodo Divinæ meditationi insisteret: ceteri vero Fratres construentes sibi cellulam *b* de eleemosyna Regis videbantur habere substantiam. Situs vero loci illius valde con-

* Surio Bernardus

a In urbe Ambianensi nuper visebatur Capella S. Valarico sacra, eo ut crederur in loco, ubi vir Sanctus hominem suspendio exstinctum vitæ reddiderat.

b Hæc Monasterii Leuconaensis primordia referenda sunt ad annum circa 613. post tres annos quam Columbanus Luxovio expulsus est.

AN.CHR. 622 congruus. Nam uno ex latere vicinitate maris est amœnus, alio autem ex latere torridus discurrit fluvius pisciferæ Somene *, pars autem quæ super scopulos & ingentia saxa ab imis ad summa ac præcelsa erigitur, aularum vel ædium fabricam in excelsa aeris fastigia & magnum ac mirandum mundo vel vicinæ regioni præbet spectaculum. Nec minus illa regio tertia quæ ceteris præcellit glebis, optima atque frugifera, & tam pomiferis quam pulcherrimis arboribus densa undique magno ambitu circumcingitur silvis. In ipso itaque eodemque loco B. Gualaricus a tumultu circum habitaotis populi voluisset se latere: sed felix fama virtutum & exempla bonorum operum ubique eum clarum & insignem plurimum reddebant juxta illam Dominicam sententiam: *Non potest civitas abscondi supra montem posita, neque accendunt lucernam & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt: sic luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est.* Hic ergo Sacerdos juxta Prophetam in Templo Dei lapis est vivus in ædificio Dei appellatus, qui recte, ut audio, Adamanti lapidi pretioso comparatur, cujus natura talis est, ut quidquid adspexerit, ipsum etiam ferrum ad se subtrahat. Immo etiam & huic famulo Dei gratia, quæ in vultu verbisque micabat, quamplures ei adsociabat in opere. Vita vero ipsius vel virtutes quas per eum Dominus gessit & cotidie facit, a nobis modo vix enumerari queunt: sed illas tantummodo in hac paginula brevissimo & compendioso planoque stilo descripsimus, quas a veridicis & bene compertis viris audivimus quos ipse edocuit & enutrivit, & quosdam ex ipsis de diversis languoribus sanitati restituit, ex quibus unum in medio ounc proferamus.

12. Decem. * la Somme

Matth. 5.

XIV. Quomodo BLITMUNDUM *sanavit & sanum sibi filium adoptavit.*

* l'Isere in Delphinatu

18. Quidam enim ex eis erga Iseræ * alveum erat oriundus nomine BLITMUNDUS sive GOGUS, qui ab antiquo adversario fuerat percussus & compaginibus omnium membrorum ita erat dissolutus, ut sursum surgere omnino non valeret. Cumque famulo Dei adductus & præsentatus fuisset, adspiciens in eum ait: Hoc opus, O inimice, tuum est: & segregatum in Oratorium suum duxit. Cumque ei manum imposuisset, & oculos ad cœlum elevasset, (ut postea referebat ipse qui debilis fuerat) continuo immanis dolor cœpit sese exspargere, ubicumque ille famulus Dei manum imposuisset, & quasi per quosdam meatus a corpore illius, ipsa infirmitas undique dejecta, auxiliante Domino statim ita recessit, ut in ipsa eademque hora solutis nervis qui exsiccaverant, manu sua porrecta in proprium statum erigeret eum, & integram illi sanitatem opitulante Domino restitueret. Tunc qui pro foribus aderant, nimio timore ac stupore perculsi cœperunt simul Sacerdotem Dei summo honore venerari, dignasque Deo laudes & gratias referre, sed & ipsum de quo prædiximus Blitmundum in tantum plene sua sacra doctrina postmodum edocuit & enutrivit, ut ad ipsum sanctum locum regendum ac ædificandum secundus, & dignus in loco Abbas mereretur succedere.

Blitmundus Vvalarici successor.

XV. Ubi Fratribus WALDOLENI *farinam dare præcepit & datam citius referendam esse prædixit.*

19. Waldolenus vero, cujus superius fecimus mentionem, accepta sibi annona & copia cibariorum quæ eis regio munere fuerat concessa, contigit interveniente aliqua necessitate ut Fratres ipsius Waldoleni a B. Gualarico partem farinæ expeterent. At ille ut solitus cui nihil deerat, concite peteotibus benigno animo postulata dari præcepit secundum illud Evangelicum: *Omni petenti te da, & omni habenti dabitur & abundabit.* Et illud Psalmographi: *Sperantes autem in Domino non deficient omni bono.* Sed illis eam illis gerentibus in responso hoc addidit: Petita quidem a nobis portabitis, sed mihi credite, recipienda non erunt. Cumque geruli impetratam farinam suo quidem Seniori præsentassent, ita invenerunt ut vir Dei renuenda prædixerat. Nam nimis concite eis præcipitur, ut hoc ipsum unde venerat summa cum velocitate reporteot.

Luc. 6.

XVI. Quod

AN.CHR. 622 11. Decem.

XVI. Quod dæmonia ab obsessis corporibus jejunio & oratione ejiciebat.

20. De obsessis corporibus dæmonia multa ejiciebat, inter quos erat unus infremens in corio inclusus. Cumque ad pedes ejus illum projecissent, peracto quidem jejunio & oratione pristinæ eum reddidit sanitati. Ad eum autem quoties tales deferebantur, segregabat eos in cellula separatim: & afflictus jejunio & oratione, sic illos favente Domino integræ saluti restituebat. Sed plures erant quibus eulogias mittebat, qui vero ei præsentati aderant, cum terrore magno vocis exclamabant & dicebant: Heu, heu! jam nos ille adversarius noster torquet, jam nos Gualaricus incendit.

XVII. Quod spiritu prophetiæ claruerit.

21. Sed nec illud prætereundum est, quod inter ceteras virtutes non minus spiritu propheriæ claruisse dignoscitur. Nam acta & occulta vel culpas absentium frequenter in publico coercebat, ut tantum illos cautiores & erubescentes de reliquis culpis efficeret, quantum constabat eum nil latuisse si quid contrarium Dei voluntati in ejus absentia egissent. Sed hoc miraculo a plurimis invento cogebantur discipuli & auditores verbi, uti interrogati ab eo nihil ei suarum culparum tegerent, sed cui hoc protinus abscondere non poterant, omnia ipsi in publico referebant.

XVIII. Quod duos germanos quia ante auditam Missam biberant increpavit.

22. Inter hæc duo germani erant qui ad eum in festivitate B. Martini advenerant, quibus increpando ait: Admiror cur ante Missarum solemnia bibere præsumpsistis. Qui confitentes commissum suum veniam postulant, & de reliquo sese emendaturos spondent. Alium vero die Dominico ad se venientem admonebat dicens: Fili hoc facere non debueras quod hodie fecisti. Nonne cum adhuc in domo propria vestimentis tuis te juxta morem indueres, inspexisti conjugem tuam, & illa tibi secundum voluntatem tuam heminam plenam porrexit, & tu incontinens & incautus ante Missam bibere præsumpsisti? Sed immo & ipse veniam postulans, & hoc coram eo pœnituit quod illicite commisit. NOTA.

XIX. Quod puerum fidelis matronæ de furto castigavit, & in flascone serpentem & in pane venenum esse docuit.

23. Nec minus est illud factum mirabile. Dum quædam illustris matrona per quemdam puerum eulogias in hora prandii, id est panem & flascones ei misisset, præfatus puer aviditate cibi potusque circumventus partem sibi retinuit, partemque aliam servo Dei præsentavit. Qui cum hoc factum Divino numine cognovisset, ait: Quod nobis nunc allatum est, inde Deo gratias referimus: sed tu fili hoc prævide ne quid incaute sumas de illo pane vel illo flascone quod tibi in quodam loco abscondere voluisti: quia serpens etiam in illo vasculo, & in pane illo venenum etiam habetur mortiferum *. Tunc stupefactus puer illico obriguit terrore, moxque reversus sicut servus Dei prædixerat, ita invenit. Nam vasculum illud cum aperuisset & exinde anguem exire vidisset, illum panem contingere nullatenus audebat: sed tremefactus & confusus de eo quod gesserat, ad Dei servum rediens pœnitentiam de facto gerebat.

* Idem de S. Benedicto Vitæ ca. 18.

XX. Quomodo cuidam signum Crucis imposuit, & ab ejus oculo morbum pustulæ ejecit.

24. Sed & illud adjungendum est miraculum. Quidam ad eum venit habens venenosum atque mortiferum illum languorem secus oculum, quem pustulam vocant. Cumque signum Dei imposuisset, jussit eum discedere & proprium

AN.CHR. 622 12. Dec. prium opus suum sibi exercere. Sed adhuc in fide dubitanti infert: Et quidem ut video minus te de salute tua confidere cognosco. Et addidit ei hæc futura prædicens: Sed tu vero cum ad domum veneris, jus tibi sumendum conjux tua porrigit, sed tu illud omnino non accipias: & vide ne alia medicamenta præter hoc signum de hac infirmitate requiras. Quod si feceris, de ista quidem nunc evades, sed dum advixeris, quoddam ex illa signum habebis. Quæ ita ut dixerat rei eventus probavit. Nam offerente ei conjuge jussellum sumpsit, & adhuc cornu requisivit vel aliquod genus extrahendi veneni quidquid invenire potuisset. Et licet juxta sententiam servi Dei mortem tunc evaserit, sed tamen oculum quidem amisit & luscus per tempora vixit. De prædicta autem infirmitate quales & quamplures exinde per illum Dominus curaverit, quia nimis est prolixum singula percurrere, & ut puto non est necessarium cuncta vobis referre; sed hoc tamen innotesci curabimus, quia quiqui ad Dei famulum eum ipsa accessissent, solummodo signo Crucis impresso & saliva oris sui linitos, statim illos incolumes reddebat, & in ipsa eademque hora opus quod sibi vellent exercere imperabat.

XXI. Quomodo stips ejus præcepto impulsus cecidit, & gentem ad Fidem convertit.

25. Sed & aliud pandimus vobis miraculum. Cum de quodam Principe, pedestri ut solebat itinere ad cellam rediret, pervenit ad locum qui dicitur Augusta *a* juxta Auvæ fluvium: nam pro humilitate asellum in itinere sedere consueverat, sed magis adhuc causa majori adsumendi laboris pedibus frequenter gradiebatur. Et juxta ripam ipsius fluminis stips erat magnus, diversis imaginibus figuratus atque ibi in terram magna virtute immissus, qui nimio cultu more Gentilium a rusticis colebatur. Cumque hoc Confessor Domini vidisset, confestim zelo Dei accensus ad puerum dixit: Fili mi, impinge hunc in ruinam cadendum. Qui nihil hæsitans nec moratus, manu hoc tantummodo contigit, & pondus immensum quod vix multitudo hominum magna vi posset evellere vel securibus incidere, a tactu unius obedientis Monachi quasi madidus & putrefactus nimio fragore & magno impetu subito ad terram cecidit, atque in semetipsum totus confractus apparuit. Et his quidem rusticis habitantibus in locis non parvum tam mœrorem quam & stuporem omnibus præbuit. Sed undique illis certatim concurrentibus cum armis & fustibus, indigne hoc ferentes invicem ut quasi injuriam Dei sui vindicarent, cum in eum unanimiter magno furore erupissent & extensis brachiis colaphos ictusque suos in aere suspendissent, ille ut erat semper animo intrepidus atque robustus, fertur eis illud dixisse: Si Dominus hoc permittit, nullus eis resistere valebit. At illi econtrario perterriti, ab intentione animi sui statim Divino nutu repressi ab eo recesserunt. Sed his ita dimissis cœpit Sacerdos Divino spiritu afflatus eos instruere, ut relictis idolis omnipotenti Deo deservirent, & in ipso eodemque loco postea in honorem B. Gualarici Basilicam construxerunt juxta fontem aliquem, ex quo fertur ipse se lavasse, ubi plurima beneficia recta fide petentibus a Domino præstantur.

XXII. Ursinum germanum MAURONTI *manibus tetigit & eum pristinæ sanitati restituit.*

26. Nec illud a nobis prætereundum est quod de quodam puerulo fecit URSINO, qui de alta satis fuerat prosapia. Germanus quidem erat cujusdam nobilissimi MAURONTI *, qui & ipse summus inter Proceres palatii & dignitatem aulæ regiæ illo in tempore cunctos suo ingenio præcellebat. Sed majora tamen his potitus est, dum formosam sibi valde pro Christo reliquerat sponsam, sed &

*de eo cum S. Mauronto.

a Augusta videtur esse illud opidulum, quod Nostrates *le Bourg d' Augst* appellant, positum ad mare, media fere itinere ab Augu urbe (vulgo *la ville d' Eu*) ad S. Vualarici Monasterium. Fluvium Auvæ interpretamur rivulum illum, qui per paludes eidem Monasterio vicinas in vicum *Ouivol*, cujus Ecclesia B. Vualarico sacra ac subjecta est, excurrit, ac deinde in Oceanum influit.

& cuncta dignitate sæculi postposita cœlestis Domini sequebatur vestigia. Sed AN.CHR.
de prædicto Ursino quid fecerit prosequamur. Cui cum juxta clunem vulnus 622
excrevisset, magnum mortis jam ei periculum imminebat. Genitor vero ejus 12.Decem.
ad credendum fatis admodum duram & incredibilem mentem gerebat: sed parentes tamen curaverunt, quorum mens tum sanior & fides robustior inerat, ut puerulum illum ante sæpedicti beati viri præsentiam præsentarent. Cumque vulnus illud propriis manibus contigisset, statim ab illo infirmitas illa recessit.

XXIII. Quomodo tactu suarum manuum quemdam jam morientem sanavit puerum.

27. Quidam vero vir nobilis venit ad eum, supplicans ab eo ut sanaret filium suum nomine Audobertum, qui languore disenteriæ longo jam tædio afflictus, magis jam infelici pœna quam vita tenebatur, cum tantummodo extremam & optatam sibi exspectabat horam. Etsi hoc forsitan non vellet, vel hoc saltem mereretur ut ab ipso sepulturæ traderetur. At ipse Beatus ait: Qui quatriduanum illum jam fœtidum suscitavit de tumulo, & huic spiritu adhuc vitali in summo pectusculo anhelanti valet utique salutem restituere. Cumque eum suis sacris manibus contigisset, tunc ipse qui semivivus aderat, & longe ante nullam carnis alimoniam sumpserat, fertur clamasse & postulasse a patre, ut quantocius cibum sumeret. Et non longa mora interposita, qui manibus parentum servo Dei fuerat allatus, lætus jam una cum patre divina interveniente medela, equo vehebatur ad propria, qui postea longam & religiosam vitam fertur duxisse per tempora.

XXIV. Quod eum irridentibus Presbytero & Judice, unus eorum lumen amisit, & virilia sua emarcuerunt alteri.

28. Nec hoc a nobis prætereundum est, quid pro eo adhuc in hac mortali vita degente superna & divina ultio gesserit. Et nobis per hoc pateoter datur intelligi, quia qui Christi famulos irritat, non solum illos, sed & ipsum habitatorem illorum Dominum ad iracundiam provocat, qui ait: *Qui vos audit me audit, & qui vos spernit me spernit*. Luc.10.16. Et item dicit: *Qui manet in me, & ego in eo*. Joan.15.5. Et ideo intantum omnino metuenda est ira Justorum, quantum jam in eis omnipotentem Judicem & Dominum præsentialiter inesse cognoscimus. Nam cum præfatus amicus Dei de quodam loco Caldis *a* ad septa Monasterii tempore hiemis repedaret, contigit ut præ nimia austeritate frigoris in domicilium cujusdam Presbyteri cum suis sodalibus ad se calefaciendum declinaret. At illi qui talem quidem & tam magnum hospitem eximio cultu venerari debuerant, ut hujus sacro eloquio (ut ei mos erat) instrui mererentur, magis turpia ac inhonesta, immo luxuriosa atque muliebria verba una cum Judice loci ipsius famulo Dei loqui audacter atque contumaciter cœperunt. Sed ipse econtra ut consueverat, putridis & corruptis cicatricibus semper hominum salubria medicamenta Divini verbi imponebat. Ajebat enim ad eos: Filii, numquid illud in Evangelio non audistis, De omni verbo otioso rationem reddituri sumus in die judicii? Matt. 12. Sed illi contempto ejus præcepto magis ac magis incongruis ac impudicissimis sermonibus ebulliebant, ut est illud: *Ex abundantia cordis os loquitur*. Mat 12.34. At ille subjungens inquit: Volui utique propter rigorem frigoris corpusculum meum ab igne paulisper refovere, sed vestris prohibeor sceleratissimis verbis, immo nunc etiam exire non calefactus a vobis compellor. Cumque de domo illa egrederetur, illud non oblivíscitur præceptum, pulverem ibi pedibus suis excutit & ad locum destinatum iter direxit. Sed illos infelices & procaces verborum quos * sæpe diximus ultio Divina mox subsequitur. * f. quæ Nam ille Presbyter qui recte sibi vel aliis prævidere neglexerat, oculorum subito lumen amisit, & loci ipsius prædicto Judici sua emarcuerunt statim virilia. Cumque hoc persensissent Dei jam judicio se esse percussos, licet sera pœni-

a Forte *Cayeux*, qui vicus S. Vvalarici opido proximus est versus Occidentem.

AN.CHR. 622 12. Decem.

pœnitentia ducti summa eum humilitate per verba precantia supplicabant, ut iterum famulus Dei in domum illam vellet intrare. Sed ille nihil illorum precibus adsensit. Nam unus in sua cœcitate permansit, at vero alius contracto corpore & putrescentibus genitalibus ibi de hoc eaduco migravit sæculo.

XXV. Quod virgo ab utero matris fuit, & omnibus virtutibus excrevit.

29. Merito ergo tantis & talibus virtutibus eminebat, eujus vitam & Divina gratia plenam fuisse comperimus, ut quinta paginula hujus libelli brevissimo relatu perstrinximus & computatione. Ab utero enim matris virgo manebat corpore: humilitas vero ejus & benignitas ultra humanum modum excedebat. Tantum enim Divina gratia & compunctione erat plenus, ut quot vicibus talentum sibi ereditum Divinæ intelligentiæ auribus discipulorum erogaverat, quotve cœlum spiritu psallens & mente adspexerat, vel humo prostratus orationem direxit, tot etiam vicibus lacrymatus est. Quis enumerare queat pemoctatas vigilias, profusas furtivasque orationes, quas inter condensa veprium & per convexa vallium plurimum amabat? Quidve dicam illas peculiares & profusas admodum orationes, quas pro hoc in eubieulo elausus Deo soli meditans frequenter excedebat?

Vestes ejus & charitas.

30. Cujus lectulus ex virgis contextus vili satis lectariola tegebatur, tunica cum capella [a] tantum utens, & linea vestimenta non requirens. Cursum [b] vero tam Monasterialem quam & Gallicanum magno studio indesinenter eelebrabat: & cum hoc dupliciter explicaret, tunc quidem imbecillia membra parvo sopori tandem laxabat. Animi autem ejus intentio talis erat, ut per nullum tempus vacaret otio, quo non aut lectioni seu orationi vel operibus manuum suarum insisteret. Et cum omnino in omnes largus & humanus esset, magis tamen in pauperes & egenos & in domesticos fidei hoc exercebat, intantum etiam ut de propriis humeris vestimentum suum eis tribueret. Sed & alimoniam & eeteram substantiam Fratrum de crastino nihil cogitans omni petenti se dabat: & ut Fratres exinde non contristarentur, blandis & eonsolatoriis verbis eos refovebat dicens: Filii hoc sectamini, & pro certo scitote atque probatum habete, quia quicumque hilari animo necessaria petentibus tribuerit, quidquid & ipse necessarium postulaverit, citius a Domino impetrabit. Sed & hoc ipsum non solum verbis sed etiam factis confirmabat. Nam prædictis suis Fratribus affluenter administrante Domino & ipso orante undique eis afferebantur omnia.

XXVI. Aviculas suis manibus pascebat, & pastas ad propria redire permittebat.

31. Tanta vero mansuetudo Divinæ misericordiæ erat in eo, ut avieulæ in manu ejus frequenter sine formidine cibum sumerent, & articulis suis quandocumque vellet, oblitas suæ feritatis & quasi domesticas eas palparet. Cumque Fratres ad eum venientes expavescerent & eireumquaque volitantes aves adessent, ille dicebat ad eos: Filii non faciamus eis injuriam, sed permittamus eas paullulum satiari de micis. Et cum Fratres juxta Patris imperium retrogrederentur, illæ pennigero volatu undique certatim adventabant, ut more suo solito annonam sibi allatam de manu Dei famuli iterum atque iterum adsumerent.

XXVII. Quod erga delinquentes nimia pietate usus fuerit.

32. Circa etiam ipsos Fratres tam ei benigna pietas inerat, ut si quempiam de junioribus pro quibuslibet eulpis jussisset flagellare, & hoc ipsum ne

---

[a] Capellam hoc loco caputium interpretamur, quasi dicas capam seu cappam, quæ vox etiam capitis tegmen significat.

[b] Cursus nomine intelligi nonnumquam statas & horarias Ecclesiæ preces, ea quod quotidie recurrant, Sæculo 1. ad Vitam S. Germani pag. 244. probavimus. Sane vox hæc Auctorem veterrimum sapit, & paucos qui ea usi sint post Caroli Magni tempora reperias. Lege adnotata in Vitam S. Goaris per Vuandalbertum num. 10.

ne fieret frequenter jubebat, sed convocato illo ad se blande leniterque admonebat dicens: Fili hoc cave & tibimetipsi jam attende qualem & quantam injuriam nunc perpeti poteras, sed modo ad emendandum ista tibi sola verecundia sufficiat ut alterius jam hoc vitium non admittas. Et quamplures hoc modo sua melliflua doctrina magis prohibebat a crimine, quam aliorum irascentium dira verbera coercebant. AN.CHR. 622 12. Decem.

33. Et cum esset vultu hilaris, sermone compositus, statura optima, longa & exili, palmæ tenues & extentæ, gracilissimis digitis & prolixis, oculis pulcherrimis, adspectuque delectabili, facies ejus valde pallida & macie erat confecta: quia frequenter in tota hebdomada nisi in die Dominico nihil in cibo sumebat, non vinum, non siceram, neque aliud quod inebriare potest usitans, cum in adventu quidem hospitum in dilectione charitatis de omnibus his poculis prægustaret. Et sic tabe corporis animam suam pavit, ut de officio tamen sibi commisso nihil unquam præteriret. Quando vero per eum Dominus diversis languoribus gratiam curationum dabat, vel futura & occulta prænuntiabat, tunc colore roseo malæ genarum ejus nimio fulgore visu mirabili emicabant: ut per hoc palam omnibus daretur intelligi, quia ea quæ facta vel dicta per eum dicimus, auxiliante Domino & cooperante Spiritu sancto fiebant. Et his ita gestis ad beatum ac felicem prospere jam properabat finem. Corporis forma & victus.

XXVIII. Incipit transitus S. Gualarici Abbatis.

34. Quadam vero die cum S. Gualaricus de quadam cellula adveniens & claustra Monasterii sui Dominico die fuisset ingressus, accedens in verticem montis ad quamdam arborem quæ undique vepribus erat circumsepta, ubi vir Deo plenus furtivas illas & dignas Deo orationes quas sæpe diximus solebat exercere remotus; cumque ibi coram illo aliqui adstarent Fratres, infixis coram ipsis duobus paxillis designabat mensuram unius capacem staturæ, & ait illis; Cum de hac præsenti vita tandem volente Deo a vobis migravero, vos me in hoc loco sepelire curate. Et ut ab eo dictum fuerat, ita factum cito evenit. Locum suæ sepulturæ designat.

35. Nam in altero die Dominico hunc quem diximus subsequente proximo sarcina carnis deposita, cum victoria migravit ad cœlestia regna *a*. Juxta illam itaque quam diximus arborem, in qua B. Episcopus BERCUNDUS, ut ipse referebat, Sanctorum Reliquias solebat suspendere, (quod huic Dei famulo fuerat incognitum nisi fuisset a Divino spiritu nunciatum) in ipso eodemque loco, qualiter ipse prædixerat ac designaverat, summo cum honore sancta ac felicia ibidem reconduntur membra *b*. Et ex hoc nobis aperte datur intelligi, quod eidem obitus suus, immo & locus qui jam erat Reliquiis Apostolicis consecratus, Divino quidem numine ante aliquos dies hoc fuerat revelatum. Moritur.

36. Sed his ita peractis, quæ vel qualia miraculorum signa post suum de hac vita obitum Divina per eum gessit potentia, ne cuncta videamur præteriisse, vel pauca ex multis brevissimo quidem relatu, ut disposuimus, scire hoc volentibus referamus, non ea quæ a plurimis fabulose, sed ipsa quæ a veridicis testibus comprobata esse didicimus: & illa maxime quæ a venerabili viro RAIMBERTO erudito Abbate, pio licet studio ac religioso labore & prolixo sermone, sed tamen satis simplicis & incomposita editione conscripta reperimus. Miracula a Raimberto Abb. descripta.

37. Quædam autem puella per tria ferme annorum curricula, oculorum Cæca videt.

 fue-

a Nempe pridie Idus Decemb. uti Usuardus & Ado in sinceris Martyrologiis testantur, & quidem die Dominico, vivente adhuc Chlothario Rege, quem admodum Auctor hic & num. 42. scribit. Qui characteres chronologici anno Christi 622. respondent, nec ulli alii anno intra Chlotharii Monarchæ principatum competit litera Dominicalis C, nisi annis Bissextilibus 616. & 628. Ast anno 628. Litera Dominicalis B, post Bissextum Kalendas Martias usque ad anni finem quo Vualaricus mortuus est, excurrebat: anno vero 616. vix Leuconaum locum vir sanctus inhabitare cœperat.

b Exstat etiamnunc eodem in loco Capella sesquilapide a Monasterio, a nautis plurimum frequentata, ubi navigium suscepturi B. Vualarico se commendant: quod quidem ab antiqua religione profectum est. Nam Vuillelmus primus Anglicam expeditionem suscepturus, cum *mense Augusto ad S. Vualaricum venisset, facto cum senioribus consilio*, inquit, Vuillelmus Malmesbur. in lib. 3. de Gest. Angl. *corpus S. Vualarici foras efferri, & pro vento deprecando sub dio exponi jussit. Nec mora intercessit, quin prosper flatus carbasa impleret*. Quod anno 1066. factum Matthæus Paris. refert.

AN. CHR. 622. 12. Dec.

fuerat luce orbata, quam parentes ad antedictum locum servi Dei perducere curabant. Sed cum ejus finibus appropinquasset, ait ad illos: Quid est hoc quod sic eminus luce clarius video resplendere? At illi responderunt: Oratorium est domni Gualarici. Et sic laudes Deo referebat & grates, lumenque recepit serenum.

Puella Sancto injuria punitur. *supple factum est

38. Sed & illud quoque miraculum adhuc sitientibus referamus, quod * in quodam loco nomine Augusta, ubi stips idoli ille (ut superius diximus) jussu Dei fuerat confractus, & Basilicam ibidem jam in Dei nomine accolæ loci illius præfato Dei famulo construxerant; juxta quam dum quadam die quædam feminæ iter agerent, una ex eis præcessit alias, atque lucrata sibi oratione ad subsequentes se socias hortando ait: Descendite de his vestris in loco sancto vehiculis, & pro nostris postulate cum prece facinoribus: & paullulum resumptis viribus vestris, nunc potate de poculis, & sic tandem cum gaudio auxiliante Domino ad destinata pergamus loca. At illa quæ ex his prior esse videbatur, contemnens ibidem orationi incumbere, sed super sessis vehiculis una cum filia ad locum quo destinaverant sine mora properabat. Cumque inter se invicem sermocinarentur, tunc filia cum indignatione matri sic oritur fari: O dulcissima genitrix, o mea spes unica semper, numquid illo in loco habitatores venerari conantur illum quem ante hos annos asello insidentem despicabili habitu cernebamus? Cui illa respondens ait: Huic vero ut ais filia, rustici volunt fieri Memoriam *a*, cujus opera apud nos vilia & contemptu digna videbantur. Tunc inter ipsarum stulta & vana colloquia cœperunt crura natæ quasi more paralysis rigore nimii doloris constringi. Et cum hoc contristata matri suæ innotuisset, at illa stupefacta obriguit quid hoc erat quidve vellet esse interrogans. Tunc simul secum pertractabant, & mente sua sibi invicem revolvebant, quid de præfata oratione sancti viri die eadem fecissent, quidve dixissent. Tunc primum licet coacte magna tamen humilitate, immo & nimio terrore perculsæ, ad prædictum Oratorium viri Dei summa jam cum festinatione repedabant, & ibi deposita elatione & cervice mentis, tandem in fletu & planctu prostratæ jacuerunt postulantes sibi veniam de commisso, usquedum favente Domino qui prope est omnibus invocantibus eum, integram sanitatem sæpedicta sua filia reciperet.

Berchundus Episc. sanctum corpus Ambianum deferre cogitat, sed frustra. 2. Tim. 3. 12.

39. Sed post suum, ut præfati sumus, de hac luce beatum obitum tantum se sancto Cœnobio humanæ importunitatis mersit conditio, ut illa necessitas illos Monachos inde ire urgeret, quæ piis animis prodesse solet, ut est illud: Qui volunt in Christo pie vivere, oportet eos tribulationes sustinere. Ad tempus igitur deserentes locum, illud etiam Evangelicum sectantes; Si persequentur vos in una civitate fugite in aliam, & cum in solitudinem locus ille redactus fuisset, B. Pontifex BERCHUNDUS Divino instinctus amore conabatur sanctum illud depositum ad suam civitatem magno cum triumpho deferre: sed cum facta oratione jussisset sanctum effodere corpus, proficere non valebant. Tunc præfatus Pontifex, Oremus, inquit, ad Dominum, vereor enim ne impossibilitas operis aliquo modo nobis accedat. Cumque orationi incubuissent intentius, & bis & ter impetum levandi tentassent, nihil tamen profecerunt. Sicut enim in corpore vivens eremum, ita & defunctus eumdem diligebat locum.

Blitmundus e Bobio in Leuconaense Monasterium reditum postulat. * infra.

40. Ibidem etiam eum Blitmundus discipulus ejus deposuerat, quem famulus Dei de sua infirmitate (ut superius diximus) curaverat. Qui tunc in illo tempore cum esset in Bobio sub obedientia B. ATHALÆ Abbati, cujus gesta scripta habentur * frequenter ab illo humiliter postulabat, ut ad locum illum in Francia ubi B. Gualaricus in eremo ibidem est sepultus, conversandi vel visitandi gratia ei concederet demorari: quæ ab illo minime tunc illo in tempore impetravit. Sed illo perseverante in precibus, B. Athala peracto quodam annorum curriculo quadam infirmitate afflictus infirmatus jacebat. Dehine cum quadam die B. Athala ad Ecclesiam iret, sustentabat imbecillia membra Monachus ille præfatus, qui Cellam S. Gualarici sæpe ei petierat visitare. At ipse hoc

a Id est Oratorium Sancti memoriæ consecratum.

hoc referebat, dum pariter ambularent, visum esse ei non solum mentem, sed AN CHR.
etiam ipsa membra ab eo sustentata aliquantulo spatio a terra, quasi trium 622
pedum in aere suspendi cum ipso. Tunc ait ad eum: Fili mi, quam antea a 11. Dec.
a nobis expetieras, modo habeas ambulandi & visitandi licentiam. Cumque ille statim minus hoc intelligens dixisset: Domine mi, quo me ire præcipis? At S. Athala subjunxit: Tu ad locum S. Gualarici quo sæpe postulaveras, sume nunc a nobis volente Deo licentiam pergendi. Video enim eum in nimia claritate, & mihi hoc ipsum evenit expetere, ut utinam ipse merear in tantam gloriam introire. Et per hoc aperte datur intelligi, dum adhuc in corpore ipse vivebat, alius positus in æterna gloria videbatur. Et transacto verborum colloquio, pauco intervallo migravit ad Dominum.

41. Tunc sæpedictus ille Monachus quem beatus edocuerat Gualaricus, ad antedictum locum Leuconao ut admonitus fuerat a sancto viro accessit *a*, in quo pene anni spatio eremitalem ac sterilem vitam duxit. Tunc petiit præfatus vir Blitmundus tam a glorioso Rege CHLOTHARIO, quam a Pontifice qui tunc erat Ambianensium, ut tale Præceptum daret ac licentiam ut ibi construeret Monasterium. Tunc destructis idolis & ritibus Gentilium, vir Domini Blitmundus qui & secundus Abbas in loco eodem exstitit, auxiliante omnipotente Domino & Christianorum vicinorum adminiculis, construere * ibi curave- * id est re-
rat tam Monasterium quam Ecclesiam miræ magnitudinis & cultu nimio de- stituere cu-
coratam. Concurrentibus ergo undique populis recta fide petentibus, merita ravit, ut ex num 39. col-
ejus ibidem magnis virtutibus clarescunt præstante Domino nostro Jesu Christo, ligitur.
qui cum æterno Deo Patre & cum Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per infinita sæculorum sæcula, Amen.

M O N I T U M.

De Teanslatione corporis S. Vualarici in castrum Monsteolium, deinde in Monasterium Bertinianum per ARNULFUM *Magnum Flandriæ Comitem facta, ac de ejusdem Relatione pee* HUGONEM *Ducem cognomento Capetum anno 981. agemus Benedictino Sæculo 5. Paullo post* INGELRAMNUS *Abbas Centulensis* Sanctorum WALARICI Abbatis & Wlframni Archiepiscopi honori proprios exutus coaptavit, *ut Hariulfus in Chron. Centul. lib. 4. cap. 11. testatur. Nec omittendum quod Matthæus uterque, Parisius & Westmonasteriensis, ad annum 1197. referunt de Rege Richardo, qui comperto* quod naves ex Anglia convenire consueverant ad S. Walericum, deferentes inimicis victualia; in ejus injuriæ ultinnem villam combussit, Monachos dispersit, feretrumque S. Walerici cum Reliquiis in Normanniam transvexit, *forte in opidum S. Vualarici dictum in Caletis, Diepam inter & Fiscamnum, unde nomen loco relictum. Hic observare convenit, in Chronicis Gaufredi Prioris Vosiensis Tom. 2. Bibl. Labbeanæ frequentem S.* VALERICI *Conf. ac Cœnobii apud Arvernos hoc nomine dicti fieri mentionem, & cap. 15. ista haberi*: Apud S. Valericum corpus ipsius Confessoris quiescit, cujus ope incolæ terræ illius ab imminentibus periculis sæpe liberantur. *Verum alius est a Vualarico nostro Valericus iste, cujus res gestas beneficio nostri Laurentii* Dumas *tandem accepimus ex Breviario Ms. Ecclesiæ S. Martialis Lemovicinæ desumptas, ex quibus hæc carptim delibamus.* Valericus in provincia Galliæ quæ Germania dicitur inferior, illustrium virorum sanguine, Christianis parentibus natus est. Litteris divinis bene doctus, Aquitaniam provinciam est ingressus. Locum secretum ad Deo serviendum quærens, Lemovicarum civitatem expetiit, ut ad sepulchrum S. Martialis Apostoli accedens, propositum suum Deo commendaret. Clerici qui in Ecclesia S. Martialis permanebant, deduxerunt eum voluntarium in quemdam locum secretum, triginta fere millibus ab urbe Lemovicina disjunctum contra Orientem, in territorio (*id est diœcesi*) Lemovicensi. Dederat autem prædictum locum eidem Ecclesiæ Dux STEPHANUS: in quo loco B. Valerico cellulam Clerici ædificaverunt, atque Ecclesiam S. Juliani Martyris eidem construxerunt. Diebus Dominicis ad Ecclesiam S. Juliani ut Sacramentorum mysteria perciperet properabat. Senio gravatus, sumpto Viatico vinculis carnis solutus est quinta Epiphaniorum die, hoc est 4. Idus Januarii. *Naac locus* saint Vaulry *appellatae, estque Peiogatus Conventualis Ecclesiæ S. Martialis subjectus.*

a Nempe anno 627. quo Attalam in cœlum migrasse inferius dicemus. Quamdiu Leuconaense Monasterium rexerit Blitmundus, incertum. Ejus Reliquiæ cum B. Vualarici corpore necnon Sanctorum Sevoldi Martyris, Ribberti & Vulganii Confessor. sacris exuviis ibibi adservantur. Blitmundus colitur 3. Nonas Januarias, tum in prædicto Monasterio, tum in vico proximo, ab ipsius nomine *S. Blimond* appellato.

AN. CHR. 624
14 Aprilis.

S. MELLITI LONDONIENSIS EPISCOPI PRIMI, DEIN ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS III.

ELOGIUM HISTORICUM.

Vitæ Scriptores.

1. SANCTI MELLITI *Vitam compendio excipit* BEDA *in l. 1. Hist. c. 29. & l. 2. c. 3. & seqq.* GOTSELINUS *deinde Bertinianus Monachus*, *quas Beda breviter perstrinxerat tædii scilicet offensam veritus*, *inquit*, *Vuillelmus Malmesb. in l. 1. de Pont. Angl.* quantum veterum relatione addiscere potuit, miras prorsus & prædicandas scripsit virtutes, adjiciens quas oculata fide perspexerat novas. *At cum Gotselini integrum opus de Melliti gestis reperire non licuerit*, *S. Antistitis Acta ex venerabili Beda*, *Vuillelmo Malmesb. aliisque mouumentis fide dignis colligemus*.

* Extat fragmentum in To. 1. Monast. Angl. p. 56.

Mellitus Abbas in Angliam missus.

2. MELLITUS Romæ Abbas, *uti Vuillelmus Malmesb. iu lib. 2. de Pontif. Angl. auctor est*, non cum Augustino Angliam venerat, sed postmodum ad Prædicatorum supplementum missus fuerat. *Cum enim Augustinus ab Episcopo Arelatensi Archiepiscopus ordinatus*, *per Laurentium & Petrum B. Gregorio Summo Pontifici suggessisset*, multam quidem sibi esse messem, sed operarios paucos, misit (*ait Beda in lib. 1. Hist. cap. 29.*) cum præfatis Legatariis suis plures cooperatores ac verbi ministros, in quibus primi & præcipui erant MELLITUS, Justus, Paulinus, Rufinianus: & per eos generaliter universa, quæ ad cultum erant ac ministerium Ecclesiæ necessaria. *Abbatem fuisse Mellitum antequam a Gregorio in Angliam directus esset*, *coustat etiam ex his litteris*, *quibus Gregorius abeuntem prosecutus est*. Dilectissimo filio MELLITO Abbati Greg. servus servorum Dei. Post discessum Congregationis nostræ quæ tecum est, valde sumus suspensi redditi, quia nihil de prosperitate vestri itineris audisse nos contigit, *&c.* Data die 15. Kalend. Jul. imperante domino nostro Mauritio Tiberio piissimo Augusto anno 19. Indict. 4. *qui characteres chronologici anno Christi 601. respoudeut*. *Erat ergo Abbas Mellitus*, *Monasterii S. Andreæ*, *an Patriarchii Lateraneusis Monachis Cassinatibus attributi*, *an tantum Abbas seu Prælatus eorum quos Gregorius Augustino subsidiarios delegabat*, *incertum*.

Apud Bed. l. 1. c. 30.

Mellitus London. Episc. creatur.

3. Anno Incarnationis sexcentesimo quarto, *teste Beda in lib. 2. c. 3.* Augustinus Britanniarum Archiepiscopus ordinavit duos Episcopos, Mellitum videlicet & Justum: Mellitum quidem ad prædicandum provinciæ Orientalium Saxonum, qui Thamesi * fluvio dirimuntur a Cantio, & ipsi Orientali mari contigui, quorum metropolis Londonia civitas est super ripam præfati fluminis posita, & ipsa multorum emporium populorum terra marique venientium: in qua videlicet gente tunc temporis SEBERHTUS nepos ETHELBERTI ex sorore RICULA regnabat, quamvis sub potestate positus ejusdem Ethelberti, qui omnibus usque ad terminum Humbri fluminis imperabat. Ubi vero & hæc provincia verbum veritatis prædicante Mellito accepit, fecit Rex Ethelbertus in civitate Londonia Ecclesiam S. Pauli Apostoli, in qua locum Sedis Episcopalis & ipse & successores ejus haberent. *Londouia jam tunc florentissima civitas*, *nunc sedes Regia*, *a B. Gregorio Augustini Archiepiscopi sedes designata fuerat*, *ut apparet ex ipsius Gregorii epistola ad Augustiuum missa*, *quam Beda in lib. 1. cap. 29. refert*. Verumtamen, *ait Malmesburiensis Mouachus in lib. 1. de Pont.* quia primus Doctor (*Augustinus*) sedulitate Regis hospitis & civium charitate captus, Cantuariæ incolatum vivens throno annis 15. & mortuus tumulo fovit, omnis eo in posterum honor translatus est.

* in Thamise

Greg. l. 12. Epist. 15. Ind. 4.

Romam petit.

4. *Postquam Beda S. Augustini obitum in lib. 2. cap. 3. descripsit*, *addit ista cap. 4.* His temporibus venit Mellitus Londoniæ Episcopus Romam de necessariis Ecclesiæ Anglorum causis cum Apostolico Papa BONEFACIO tractaturus. Et

AN. CHR. 624

Et cum idem Papa reverendissimus cogeret Synodum Episcoporum Italiæ de vita Monachorum & quiete ordinaturus, & ipse Mellitus inter eos adsedit anno octavo imperii Phocatis Principis Indict. 13. tertia die Kalend. Mart. *id est anno Christi* 610. ut quæque erant regulariter decreta, sua quoque auctoritate subscribens confirmaret, ac Britanniam rediens, secum Anglorum Ecclesiis mandata atque observanda deferret una cum epistolis quas idem Pontifex Deo dilecto Archiepiscopo Laurentio & Clero universo, similiter & Ethelberto Regi atque genti Anglorum direxit.

24. Aprilis.

5. *Causam seu occasionem Romani itineris Baronius Mellito fuisse suspicatur insolitam (ut credunt) Ecclesiæ Vvestmonasteriensis dedicationem, de qua audiendus Vvillelmus Malmesb. in lib. 2. de Pont. Angl.* Tunc vero Mellitus Deo cooperante & Ethelberti adjutus adminiculo, Christianitatis Fidem egregie in illa provincia propagavit. Nam & Monasterium B. Petro in Occidentali civitatis parte fecit, ipsius Apostoli (ut fertur) admonitus nuntio: qui & coram visis Ecclesiam recens factam per se dedicaverit, & per rusticum Episcopo xenium gratissimum, grandem scilicet piscem destinaverit. Nec vero de dicto dubitare voluit, qui videret agrestis fatuitatis hominem, qui nec Christianus esset, de Petro afferentem nuntium, ejusdemque corporis lineamenta quæ Mellitus nosset, ex pictura veraciter pronuntiantem. Creditum ergo, nec consecrationis mysterium repetitum, quam perfectam monstrarent candelæ per totam Ecclesiam accensæ, cruces factæ, nec minus aquæ adspersæ, & sacrati olei locis debitis non frivola vestigia. Cessit divino officio humana sedulitas, pronuntiavitque voce prophetica momenti magni futurum Monasterium, in quo Apostolus Pontificale exercuisset obsequium.

Dedicatio Ecclesiæ Vvestmonasteriis miraculosa. Baron. ad an. 610.

6. *Istius dedicationis Beda non meminit, eam vero incunctanter adseruerunt Osbernus in Vita S. Dunstani, Sulcardus Monachus Vvestmonasteriensis in Chronico, aliique Anglorum Historici, quibus Nicolaus Papa II. in litteris ad Eduardum Regem datis adsentire videtur, ut in Monast. Anglic. Tom. 1. legere licet.* Præterea, *inquit Nicolaus*, illi loco quem sub nomine sanctæ Pœnitentiæ construendum & meliorandum suscepisti, quoniam (*ut fertur*) primam antiquitus consecrationem a B. Petro accepit, cujus licet indigni Vicarii sumus, & quia regia antiquitus sedes est; ex auctoritate dei & dictorum Apostolorum atque hujus Romanæ Sedis & nostra concedimus, permittimus & solidissime confirmamus, ut amplius in perpetuum regiæ constitutionis & consecrationis locus sit atque repositorium regalium insignium, & habitatio perpetua Monachorum, qui nulli omnino personæ nisi Regi subdantur, habeantque potestatem secundum Regulam B. BENEDICTI per successiones eligere sibi dignos Abbates. *Quippe S. Petri Monasterium, quod,* propter vetustatem & frequentes bellorum tumultus (*ut habet charta restaurationis*) pene videbatur destructum, EDUARDUS *Rex piissimus Ethelredi filius instauraverat*. Nec minus, *inquit Malmesbur. in lib. 2. de Pont.* sed multo etiam magis Rex WILLELMUS extulit locum magnis redditibus prædiorum, quod ibi regni susceperit insignia. Consuetudo igitur apud posteros invaluit, ut propter Eduardi inibi sepulti memoriam, regiam regnaturi accipiant coronam.

Vvestmonasterii instauratio & prærogativa.

7. *Situm erat Monasterium in suburbana Thamesis insula, Thorneia dicta, ad Occidentalem Londoniæ plagam, unde Vvestmonasterium, Anglis* Westminster *dictum, toto regno celeberrimum post S. Eduardi principatum.* Jam inde, *ait Anonymus in libro singulari de monumentis Ecclesiæ Vvestmonasteriensis, hoc Monasterium cum Regum Angliæ inauguratione & coronatione, tum etiam sepultura & Regalium repositione longe fuit celeberrimum. Verum post 160. annos hanc Eduardi fabricam subvertit Henric III. novamque Ecclesiam speciosa structura, multiplici marmorearum columnarum ordine, tecto laminis plumbeis convestito, quinquaginta annorum opere ipse primum ponens lapidem anno 1220. exædificavit, & palatio regio illustravit Abbates Basilicam ad Occasum plurimum auxerunt: Henricus VII. anno 15[illegible] in suam suorumque sepulturam, ad Ortum, sacrarium admirandæ eleganti[illegible] 14000. librarum adjecit, in quo sepulchrum ejus splendidissimum [illegible]*

Nuperus ejus status. Lege Annal. Bened. Antonii Yepez ad an. 605. cap. 2.

Digitized by Google

AN.CHR. 644 24. Aprilis.

ex ære solido cernitur. Expulsis postea ab Henrico VIII. Monachis, Ecclesia ad varias subinde vices revoluta fuit. Primum Decanum habuit & Præbendarios, mox Episcopum unicum Thomam Thurlbeium anno 1541. qui patrimonio Ecclesiæ acceiso cessit & Decano reliquit. Statimque nimirum anno 1656. Monachi illic restituti sunt cum suo Abbate Joanne Feckenano, invictissimo Fidei pugile: quibus paullo post auctoritate Parlamentaria ejectis & varie divexatis Ecclesiam in Collegiatam heterodoxorum nefaria Regina Elizabetha convertit. Joannis Feckenani Abbatis clarissimos agones, quos tandem anno 1585. feliciter complevit, aliorumque ipsius discipulorum suo loco Deo dante referemus.

8. Post mortem Ethelberti, quæ anno ab Incarn. Dominica 613. accidit, *ut Beda in lib. 2. cap. 5. auctor est*, cum filius ejus Eadbaldus regni gubernacula suscepisset, magno tenellis adhuc Ecclesiæ incrementis detrimento fuit. Siquidem non solum Christi Fidem recipere noluerat, sed & fornicatione pollutus est tali, qualem nec inter Gentes audiram Apostolus testatur, itaut uxorem patris haberet. Quo utroque scelere occasionem dedit ad priorem vomitum revertendi iis, qui sub imperio sui parentis, vel favore vel timore regio, Fidei & castimoniæ jura susceperant. Nec supernæ flagella districtionis perfido Regi castigando vel corrigendo defuere. Nam crebra mentis vesania & spiritus immundi invasione premebatur. Auxit autem procellam hujusmodi perturbationis etiam mors SEBERHTI Regis Orientalium Saxonum: qui ubi regna perennia petens, tres filios suos qui pagani perduraverant, regni temporalis heredes reliquit, cœperunt illi mox idololatriæ quam vivente eo aliquantulum intermisisse videbantur palam servire, subjectisque populis idola colendi liberam dare licentiam.

Mellitus a paganis ob negatam Eucharistiam expellitur

9. Cumque viderent Pontificem (*Mellitum*) celebratis in Ecclesia Missarum solemniis Eucharistiam populo dare, dicebant (ut vulgo fertur) ad eum barbara inflati stultitia: Quare non & nobis porrigis panem nitidum, quem & Patri nostro Saba (sic namque eum appellare consueverant) dabas, & populo adhuc in Ecclesia dare non desistis? Quibus ille respondebat: Si vultis ablui fonte illo salutari quo pater vester ablutus est, potestis etiam panis sancti cui ille participabat esse participes. Sin autem lavacrum vitæ contemnitis, nullatenus valetis panem vitæ percipere. At illi: Nolumus, inquiunt, fontem illum intrare, quia nec opus illo nos habere novimus: sed tamen pane illo refici volumus. Cumque diligenter ac sæpe ab illo essent admoniri nequaquam ita fieri posse, ut absque purgatione sacro-sancta quis oblationi sacro-sanctæ communicet; ad ultimum furore commoti ajebant: Si non vis adsentire nobis in tam facili causa quam petimus, non poteris jam in nostra provincia demorari. Et expulerunt eum, ac de suo regno cum suis abire jusserunt.

Duo notanda.

10. *Priusquam cetera persequamur, duo hoc in loco observanda sunt. Unum, Eucharistiam tunc temporis ex* pane nitido, *id est ultra morem candido, qualis modo adhibetur, confici solitam fuisse. Concilium Calchutense in Anglia anno 787. celebratum cap.10. sic statuit*: Oblationes etiam Fidelium tales sint, ut panis sit, non crusta. *Quærit Algerus in lib.2. de Sacram. cap.* 9. quare in candido pane consecretur magis corpus Christi quam in nigro vel cujuscumque coloris? *Respondet*: Pane quidem cujuscumque annonæ sive coloris non prohibetur fieri corpus Christi si necessitas fuerit: sed decet revera eum candidissimum esse & mundissimum si facultas non defuerit, qui transferri debet in splendidissimum corpus Agni immaculati. *Lege Vicecomitem in lib. 2. de antiq. Missæ ritib. cap. 9. & seq. Modum quem prisci Cluniacenses Monachi in conficiendis hostiis servabant, expressum habes in lib. 3. Consuetud. Cluniac. cap. 13. Alterum hic observandum est, Gentiles seu Infideles illos Anglos rei sacræ interesse fuisse permissos: quod primæva non sustinebat religio. Pergit Beda in eodem loco.*

Mellitus cum Justo Britanniam deserit.

11. Qui expulsus inde venit Cantiam, tractaturus cum Laurentio & Justo Coepiscopis quid in his esset agendum: decretumque est communi consilio, quia satius esset ut omnes patriam redeuntes libera ibi mente Dominum deservirent, quam inter rebelles Fidei Barbaros sine fructu residerent. Discessere itaque primo Mellitus ac Justus, atque ad partes Galliæ secessere, ibi rerum finem

finem exspectare disponentes. Sed non multo tempore Reges qui præconem veritatis a se expulerant, dæmoniacis cultibus impune serviebant. Nam egressi contra gentem Gevissorum in prælium, omnes pariter cum sua militia corruerunt: nec licet auctoribus perditis, excitatum ad scelera vulgus potuit corrigi, atque ad simplicitatem Fidei & charitatis quæ est in Christo revocari. AN.CHR. 624 24. Aprilis.

12. *Verum Eadbaldus Rex cum inspectis Laurentii Episcopi plagis a B. Petro eo quod etiam e Britannia discedere ac oves deserere vellet inflictis, idololatriam incestumque connubium abdicasset, prout Beda in lib. 2. cap. 6. fusius commemorat:* Misit etiam, *inquit*, in Galliam & revocavit Mellitum & Justum, eosque ad suas Ecclesias libere instituendas libere redire præcepit: qui post annum ex quo abierant reversi sunt. Et Justus quidem ad civitatem Rosi cui præfuerat rediit: Mellitum vero Londonienses Episcopum recipere noluerunt, idololatris Pontificibus magis servire gaudentes. Non enim tanta erat ei (*Eadbaldo*) quanta patri ipsius regni potestas, ut etiam nolentibus ac contradicentibus paganis Antistitem suæ posset Ecclesiæ reddere. Verumtamen ipse cum sua gente ex quo ad Dominum conversus est, Divinis se studuit mancipare præceptis. Denique & in Monasterio beatissimi Apostolorum Principis (*nimirum in Vvestmonasterio*) Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis fecit, quam consecravit Archiepiscopus Mellitus. *Subdit Beda c.7.* A Rege revocatur. A Londoniensibus rejicitur.

13. Hoc enim regnante Rege B. Archiepiscopus Laurentius regnum cœleste conscendit, atque in Ecclesia & Monasterio S. Apostoli Petri juxta prædecessorem suum Augustinum sepultus est die quarto Nonarum Februarii. Post quem Mellitus qui erat Londoniæ Episcopus Sedem Dorvernensis Ecclesiæ tertius ab Augustino suscepit: Justus autem adhuc superstes Roffensem regebat Ecclesiam. Qui cum magna Ecclesiam Anglorum cura ac labore gubernarent, susceperunt scripta exhortatoria a Pontifice Romanæ & Apostolicæ Sedis BONEFACIO, qui post DEUSDEDIT Ecclesiæ præfuit anno Incarnationis Dominicæ sexcentesimo nonodecimo. Laurentio succedit.

14. Erat autem Mellitus corporis infirmitate, id est podagra gravatus, sed mentis gressibus sanus, alacriter terrena quæque transiliens, atque ad cœlestia semper amanda, petenda & quærenda pervolans. Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. Denique ut unum virtutis ejus unde cetera intelligi possunt, testimonium referam; tempore quodam civitas Dorvernensis per culpam incuriæ igne correpta, crebrescentibus cœpit flammis consumi. Quibus cum nullo aquarum injectu posset aliquis obsistere, jamque civitatis esset pars vastata non minima, atque ad Episcopum furens se flamma dilataret; confidens Episcopus in Divinum ubi humanum deerat auxilium, jussit se obviam sævientibus & huc illucque volantibus efferri ignium globis. Erat autem eo loco ubi flammarum impetus maxime incumbebat Martyrium (*id est Ecclesia*) beatorum quatuor Coronatorum. Ibi ergo perlatus obsequentum manibus Episcopus, cœpit orando periculum infirmus abigere, quod firma fortium manus multum laborando nequiverat. Nec mora, ventus qui a Meridie flans urbi incendium sparserat, contra Meridiem reflexus primo vim furoris sui a læsione locorum quæ contra erant abstraxit, ac mox funditus quiescendo flammis pariter sopitis atque exstinctis compescuit. Et quia vir Dei igne Divinæ charitatis fortiter ardebat, qui tempestates potestatum aeriarum a sua suorumque læsione crebris orationibus vel exhortationibus repellere consueverat; merito ventis flammisque mundialibus prævalere, & ne sibi suisque nocerent, obtinere poterat. Commendatio sua

15. Et hic ergo postquam annis quinque rexit Ecclesiam, Eadbaldo regnante migravit ad cœlos, sepultusque est cum Patribus suis in sæpedicto Monasterio & Ecclesia beatissimi Apostolorum Principis anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo vigesimo quarto, die octava Kalendarum Majarum. Cui statim successit in Pontificatum Justus qui erat Roffensis Ecclesiæ Episcopus. *Melliti ipso die mentionem faciunt vetusti Martyrologiorum Scriptores: Gotselinus vero Bertinianus Monachus in historia Translationis S. Augustini Anglorum Apostoli, quam ad ann. 1091. referemus. S. Melliti Reliquiæ quædam in Ecclesia S. Pauli apud Londoniam in brachiis argenteis olim adservabantur, uti ex Inventariis ut vocant an. 1298. factis & a Vuillia Dugdalio in Hist. Ecclesiæ S. Pauli relatis constat.* Moritur, sepelitur, transfertur.

AN.CHR. 624 20. Maji.

VITA S. AUSTREGISILI EPISCOPI BITURICENSIS,

Auctore anonymo coævo, ut ex num. 11. & 13. constat:

Ad MSS. codd. & Labbeanam editionem stilo genuino restituta.

*S. Austrille. Austregisilus Biturix Guntramni Mapparius.

1. IGITUR AUSTREGISILUS * natus *a* AGUNDINO patre Bituricæ civitatis indigena fuit. Parentum quidem clara progenies, tamen opulentia rerum nec multum dives nec indigens, sed sufficiens erat ex omnibus rerum substantiis. Cumque in pueritia sacris litteris fuisset institutus, & a minore ad robustiorem transisset ætatem, in obsequio gloriosi Regis GUNTRAMNI deputatur a patre, ubi non modicum temporis spatium sub sæculari disciplina prudenter militavit. Erat Regi gratissimus & universis commilitonibus amantissimus, intantum ut linteum quo Rex lotia manibus tergere solitus erat ipse proferret, & ob hoc Mapparius vocabatur. Tunc vero jam in sæculari habitu, eleemosynis, orationibus, & vigiliis, die noctuque vigilantissime insistebat, & ad cœlestem patriam ineffabili gaudio anhelabat. Jam in hoc sæculo fideliter videbatur illi servire, cui inhianter in cœlestibus inseparabiliter inhærere cupiebat. Aliquando cœpit a parentibus cogi ut uxorem duceret. Ille amore pudicitiæ casus & molestias nuptiarum devitans, differebat nuptias dicens: In hac causa opperienda est Dei voluntas & potestas: quia dubium est bonam an malam ducam. Si bonam, timeo perdere: Si malam, timeo ne possim carere. Quid me in dubium vultis venire & sub vacua sollicitudine quæ usibus mulierum sunt implicari? cum possim liber vivere, cur me alterius mancipabo servitio? Hæc audientes parentes contristati cœperunt eum interius urgere, ut eorum faceret in hac parte voluntatem. Ille ne contristare eos videretur, quos potius ovantes habere cupiebat, ita facturum se promisit, ut si esset Domini voluntas faceret quod hortabantur.

Conjugem respuit.

Dei voluntatem hac de re explorat.

2. Igitur cum esset in ministerio antedicti Regis, cœpit secum volvere de hac causa, ut quæreret quidnam esset ei condignius. Occurrit in mente tres viros e vicino aut longe æquales natione, & rerum familiarium parili substantia. Quorum nomina scribens in tria pittacia *, misit ea super altare sub palla in Basilica S. Joannis cominus ab urbe Cabilloni sita *b*; votum faciens ut tres noctes sine somni perceptione in oratione persisteret. Et expletis trium noctium spatiis, mittens manum, quale Dominus ei admoveri pittacium dignaretur arriperet, & cujus in ipso scriptum nomen inveniret, ejus filiam petere deberet. Transacta una nocte absque digestione somni, adveniente altera cœpit somno gravari. Et circiter mediæ noctis tempore cum jam ferre non posset somni torporem; flexo genu incubuit formulæ *c* & obdormivit. Et ecce in visu adstiterunt ei duo viri ante altare senes decori vultu. Et ait unus ad alterum: Cujus filiam hic Austregisilus sponsabit? At ille interroganti dicit: Ignoras quia jam sponsatus est? Ait: Cujus filiam? Respondit: Justi Judicis. In hac visione expergefactus cœpit deliberabundus hærere, quisnam hic justus esset, qui & judex fuerit, & filiam haberet innuptam. Cum non invenisset, dubius de petitione, ibat solito ad aulam Regis. Pervenit in burgo ubi diversorium habebat. Inerant ibi hospites congregati, pauper veteranus cum muliercula sua. Quo viso cœpit illa feminola dicere: Hospes, subsiste paulisper, & referam tibi somnium quod nunc diluculo de te vidi. Videbar mihi audire magni soni fragorem quasi psallentium voces, & ajo hospiti tuo: Homo quid est istud quod audio? Num aliqua festivitas hodie a Sacerdotibus celebratur ubi processio fiat? Et dixit mihi: Hospes noster Austregisilus uxorem ducit. Et ego gavisa summa alacritate, progressa sum videre puellam, ut considerarem vultum & speciem ejus. Cumque præterirent Clerici per hanc plateam in albis vestibus deferentes cruces, & psalmos ex more procedentium canentes, ultimus eorum veniens tu & reliquum vulgus sequebatur post tergum. Et ego curiosius considerabam, & nullam videbam nostri sexus adesse personam, nec puellam quam duceres. Et dico hospiti tuo: Ubi est puella quam hospes noster accepit? At ille: Nonne vides eam in manibus suis? Et ego adspexi: aliud non vidi nisi librum Evangelii in manibus tuis. Tunc ille Beatus intellexit juxta suam visionem & somnium mulierculæ Domini vocatione ad Sacerdotale officium sese provocari. Cum in palatium pervenisset, pulsanti ostium ostiarius aperuit. Et cum introiret in domum Regis, solito ipse Rex responsum imposuit his verbis & eo ordine magna voce: *Posuisti in capite ejus coronam de lapide pretioso*, & cetera quæ sequun-

* id est schedas

Ecclesiæ sponsum se fore intelligit.

Psal. 20.

a In elogio S. Austregisili tumulo olim affixo hæc legebantur: *Tertio Decembrium Kalendarum proles edita precedens ab alvo, absolvit genitricis viscera, bis vicenis & primo Childeberto regnante in anno. Feria hic quarta tempus signatur, & quartadecima quoque Luna fertur per alta Scorpii*, &c. quæ Tom. 2. Bibl. Labbeanæ habentur. Proinde Austregisilus natus est anno Christi 551. quo Dominicali litera A currente, dies tertius Kal. Decemb. in feriam quartam incidebat, regni vero Childeberti annus 41. incipiebat.

b Nunc mœnibus urbis inclusa est, *Saint Jean Baptiste de Maisel* dicta, qua in Ecclesia anno 894. Concilium in causa Gerfordi Monachi Flaviniacensis habitum est.

c Formula pro sedili hic usurpatur, Gallice *une forme*, quo nomine intelliguntur sedilia qualia in Templis visuntur, quæ pro libitu deprimuntur & eriguntur.

AN CHR. 624. 20. Maji.

sequuntor. Jam extunc confirmata est in ipsa spes fidei de Domini vocatione, & cœpit enixius de bonis operibus proficere, & de nuptiis ultra cessavit cogitare quid ageret.

Exactionum falso accusatur.

3. Tunc totius malitiæ artifex & invidus callidusque hostis humani generis eum videret eum ingenti ardore beatam sitire gloriam & æternam, cœpit suis deceptionibus scandala parare qualiter ab isto sancto proposito Dei famulum inhibere posset. Erat tunc in palatio Regis quidam potestate præditus, homo ferus & superbiæ nimiæ deditus BATAALANUS nomine, qui temerario ordine quiddam de fiscalibus rebus fraudulenter occuparet. Unde dum argueretur a Rege, ostendit illi falsam auctoritatem. Quis, inquit, Rex hanc præceptionem dedit? Dixit: Austregisilus Mapparius. Accersitus Austregisilus, interrogatus, quod non fecerat denegavit. Illos decertantes Rex in furorem versus jussit eos ex hoc in campo certare, ut quis falleret Domini judicio monstraretur. Jam advenerat dies institutus certandi. Mane surgens Austregisilus, clypeum cum jaculo per pueros suos direxit in campum, ubi Rex agonistas exspectare solitus erat. Ipse autem cum ad Basilicam S. Marcelli *a* orandi gratia pergeret, habuit quemdam pauperem obvium, & quid ei amplius largireur non habebat quam unum trientem. Nam etsi fuerant, in simile opus abierant. Venit enim in mente illud propheticum: *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem, in die mala liberabit eum Dominus, & non tradet eum in manus inimici ejus.* Dato triente ingreditur Basilicam, præmissa oratione vexillo Crucis se munivit, quod est armatura Dei, fidus de sua justitia & de Domini justo judicio imperterritus festinusque ad certamen pergebat. Cum ibidem præstolaretur adversarii adventum, ecce veniens quidam ex ministris Betheleni, anhelabundus & lugubri vultu nuntians Regi mortuum esse Bethelenum. Rex indagare cœpit tam celerem ejus interitum, qualiter contigisset. Ille his verbis & eo ordine exponebat Regi. Cum veniret Bethelenus servus tuus hesterno ad Placitum *b*, mansit sub Auriaco. Et hodie cum illucesceret dies, jussit sibi parari equum mansuetissimum. Quo adscenso, tamquam fixus mansit immobilis. Cujus cum calcaribus latera perforaret, exsiliens summa velocitate, ingenti impetu cœpit in diversa flectere membra, caput jungere pedibus, pedes superiores in sublime excutere. Tamdiu memoratum Bethelenum ventilavit atque concussit, donec tamquam præcisa arbor ut ab impetu turbinis evulsa, ab alto præceps in terram rueret. Et nec hoc satis fuit, vertens se equus ille junctis pedibus percussit eum in cerebro, itaut cruor per aures & nares prorumperet, usque adeo ut antequam levaretur a terra spiritum exhalaret. Completum est in eo quod scriptum est: *Perdes omnes qui loquuntur mendacium;* Et *Testis falsus non erit impunitus.* Hoc audito Rex accersivit ad se Austregisilum, & ait ei: Pugnavit pro te Dominus, cujus auxilium fideliter poposcisti. Mortuus est, inquiens, Bethelenus Divina ultione punitus. Ille vero non gaudens in interitu inimici, gratias agebat Deo quod ab ejus sanguine impollutas Dominus suas servasset manus, memorans versiculum Psalmi: Domine respexisti humilitatem meam, & salvam fecisti de necessitatibus animam meam, nec conclusisti me in manus inimici, & fidelem famulum suum servavit illæsum. Jam tunc superna pietas & Divina potentia famulum quem sibi dignum Sacerdotem fore prædestinaverat, adhuc in sæculari habitu ab ingruentibus tempestatibus diaboli servabat.

Duello purgare se jubetur.

Psal. 40.

Bethelenus calumniator pœnas luit.

Psal. 5.
Prov. 19. 5.

Psal. 30.

4. Post hæc cœpit ipse Austregisilus in amore & dilectione Dei attentius in bonis operibus proficere, & Clericatus onus inhianter desiderare. Per quem hoc Regem peteret dubitabat. Erat tunc in domo Regis inter ceteros Senatores præstantissimus, ÆTHERIUS nomine, vir prudentissimus & singulari cautelæ deditus, cui Rex omnia tractatus sui præcipua arcana pandebat, qui tunc dignus Episcopatu, postea Lugduno Galliæ nobilissima civitate Episcopus ordinatus est, qui memoratum famulum Dei singulariter diligebat. Quem Austregisilus rogavit ut Regis permissu peteret se ad Clericatus onus venire debere. Qui suggessit & impetravit. Adeptis epistolis perrexit Autisiodorum civitatem, ibique ab AUNARIO B. Episcopo decisa cæsarie Clericus effectus & Subdiaconus ordinatus est. Recessit inde ad memoratum Ætherium: ille jam Episcopatu accepto, benignissime eum cum magno gaudio recepit, Presbyterum & Abbatem B. Nicetii Episcopi & Confessoris ordinavit, & ob hanc dilectionem perfectionis dedit ei de rebus Ecclesiæ Coloniam Albiano nomine, usibus suis profuturam.

Subdiaconus & Abbas ordinatur Austregisilus.

5. Cum tempus venit vindemiæ, & jam uvæ erant præcoquæ, ivit B. Austregisilus vindemiam colligere, & jussit prius parari vasa quibus mustum reconderet. Quod & factum est. Repleto vase musto, unum quod illi vocant cupam *c*, ferme viginti metra capiens resedit vacuum. Eadem nocte ex torculari machina adhuc exortum est mustum, fere amphora una. Cum non esset alibi ubi reconderetur, jussit illud in illa majore quæ vacua erat recondi. Ille in eumdem cellarium ingressus, facta oratione signum Crucis figuravit: mane ipso regressus ad Basilicam custos cupæ illius cum introisset cellarium considerare si salva essent vasa cum musto, adspexit & illam quæ vacua remanserat, sicut & reliqua vasa superexundabat, ebulliebatque tanta repletione, ut desuper plurimum mustum laberetur in terra. Ille tanto mysterio obstupefactus, evestigio ad Basilicam ad sanctum Dei hominem cucurrit, nuntians ei quod factum fuerat. Ille silentium impo-

Vinum auget.

a Ecclesia S. Marcelli a Gontramno Rege condita est una cum Monasterio, quod Cluniacensi Cœnobio subjacet.

b Placitum, locus ubi causæ aguntur, Gallice *les Plaits*.

c Cupa seu Caupa, vas vinarium seu dolium, unde caupones dicti. Nostrates calicem vinarium vocant cupam, *une coupe*, item dolium majus in quo racemi teruntur, vulgo *une cuve*. Cupa nomine non semel usus est Varro teste Nonio.

AN.CHR. 624

imponens ajebat: Vide nemini dixeris. Nulli dubium quod Dominus pro merito & oratione præfati famuli sui operari dignatus est.

20. Maji. Vinum & aquam in sacrificium divinitus accipit.

6. Post hæc cum Dominus vellet eum juxta sanctum propositum suum demonstrare, eo tempore cum esset memoratus Dei homo cum beatissimo Ætberio Episcopo in quadam villa in Genevensi territorio super lacum, erut baud procul ab ipsa villa castellum desertom & ab universis habitatoribus vacuum. Inerunt ibi Ecclesiæ & ipsæ fere semirutæ. Cum orandi gratia in ipso loco præsutus B. Austregisilus perrexisset, & nullum custodem nec aliquem Clericum ibidem reperisset vigilantem, patentibos ostiis & sacrariolo clauso & seris obfirmato, voluit Missas *a* in illa Basilica celebrare. Deerat aqua qua aut manos ablueret, aut in sacrificium misceret. Dicit ad amicom suum MAACULFUM eo tempore Lectorem, nunc Abbatem in ipsius Basilica, ubi corpus ipsius conditom esse videtur: Requirite pauxillum aquæ, ut hic celebremus Missas. Qui cum quæsissent non invenerunt. Regressi ad eum in illam Ecclesiam invenerunt ostia de sacrario illo aperta, quæ ante sesuta viderunt. Et cum introissent, invenerunt ipsum virum Dei adstantem, & ante se habentem duas crateras plenas, unam uqua, alium vino. Illi obstupefucti hec miruculum iutuentes, in pavorem non modicum conversi sunt.

Sedi Bituricæ præest 12. annis.

7. Cum Dominus eum ad sublimiorem gradus bonorem provehere vellet, decedente Bituricas APOLLINARE Episcopo S. Aostregisilus in loco ejus electus ub omnibus ex consensu Regis Episcopus subrogutur. In quo gradu dignitatis duodecim unnos rexit Ecclesium, sicut ipse Angelo revelante cognoverat. Num cum primum terminum memoratæ orbis ingressus fuisset, mansit in villa Germaniaco nocte illu, factoque diluculo, vocavit SULPICTUM Diaconem *b* qui ei postea successor fuit, & DESIDERIUM item Diaconem & dixit eis: Hac nocte mihi Dominus dignatus est revelare duodecim annos in isto grudu dignitatis regere Ecclesiam Bituricum.

Paralyticam sanat.

8. Eo tempore erut mulier aliqua in suburbio ipsius civitutis, longo jam tempore uridis membris, uervis contractis, morbo paralysi affectu, ot nullum ferme membrorum ad officium suum movete posset, nisi cum necesse fuisset ceterorum munibus ubi necessitas exigebat deferretur. Petiit se u vicinis ad virum sanctum deportari. Cumqoe ad altare delata fuisset, & vir Sanctus solito officium Divinom in Ecclesiam exsolvere advenisset, vidit misellam incurvutum ad ipsum ulture jacentem & dicentem: Sancte Austregisile udjuva me. At ille: Domini pietas & potestus te salvare potest. Ille manus oculosque tollens ud cœlum dixit: Extende mibi manum tuum. Ar illu uit: Nequeo. Ille upprebensa illius dextera & digitum inferens in sua pulmu, digitos ejus qui olim per ipsum morbum manibus udhæserant direait. Similiter & omniu membra fecit, donec erexit eam super pedes. Et restituta est pristinæ sanituti, & membra sua, ut sunu solita erant, officium receperunt. Et ait ad eam: Cave ne tu ad pristina vitiu devolvaris, ne forte deterius tibi contingat. Quiu ferebatur illa antequam in ista infirmitate luberetur, voluptati dedita luxuriose vixisse.

Item contractum.

9. Per idem tempus in urbe Biturica erat uobilissima mente & natalibus illustris BERTOAAA sacratu Dei famula *c*. Et cum solito more ipsa noctorno tempore vigilare properabat, invenie in platea sub stillicidio cujusdam domos jacentem pauperem nomine Beroaldum pannis obsitum, omuibus membris contractum. Cœpit inquirere ejus casus miseriæ, & cur ibi jaceret. At ille dixit: Jamdiu in isto morbo cruciatus jaceo, & non est qui mibl auxilietur. Volente me ad Ecclesiam ire nequeo, ut S. Austregisili conspectui deducar. At illa hæc audiens ingemuit, & compassione ipsius pauperis compuncta, præcepit pueros suos eum levare a terra, & subpositia manibus quusi funus exanime ad Ecclesiam deferre, & eoram altario rogavit deponi, obi advenerat sæpesatus vir Dei. Intuens debilem contractum, seusit in spiritu ob causam peccati nequissimum spiritum potestate accepta istam contractionem puoperi insliaisse, præcepit eum in loco remotiori deserri. Et ille in orutione prostratus aliquumdiu, postea ud pauperem illum accessit. Et (nisi fallor) iu balneum eum jussit mitti, & contrectans manibus omniu membra extendens deprecatus Domini auxilium impetruvit quod petiit. Adfuit superna gratiu, & puuper ille pristinæ sanitati restitutus, posteu ab omnibus visus & nullo claudicante membrorum plures vixit annos.

Cæcam illuminat. * f. sibi

10. Eo tempore erat qoædam matrona nomine PATERNA, babens ud ministerium familiarem puellam suis * creditum nomine Augustam. Accidit uutem ut ab interpolatore totius immunditiæ percussa, lumine cluritatis amisso, torporem cæcitatis incurrisset. Propter quod memorata domina ipsius puellæ scripsit epistolam, & misit eam ud sæpesatum Dei hominem, petens ut suis orationibus ab ipsa cæcitate cururetur. Quam ille intuens suspexit ad cœlos, Domini auxilium postulans: & uceipiens oleum beuedixit & linivit cæcæ oculos. Oratione facta, cæca quæ dudum fuerat, protinus apertis oculis copiam videndi recepit.

Infirmum pane benedicto sanari restituit.

11. Post idem tempus illustris matrona & Deo dicata AUSTROAERTA *d*, relicta ub illustrissimo viro CHRONOALDO, refert quid ipsa præseute uctum fuit. Unos de pictoribus suis uomine Leodema-

---

a Apud Veteres Missa pro sacrificiu Christianorum semper iu plurali offerebatur. Trita res apud Gregorium Turon. Illud forte inde factum est quod in uno sacrificio plures dicerentur orationes, quas Collectas vocant, Missæ non raro ulim appellatæ.

b Et taman Sulpicius in propriis Actis inferius referendis Diaconus u S. Austregisilo ordinatus dicitar.

c Bertoara Parthenon B. Mariæ da Salis prope Bituricas condidit ac rexit, qua da re agit Jonas in Vita S. Eustasii infra. Istud Cœnobium per Gaufridium vice comitem ineunte sæculo 11. sub Dagoberto Episcopo ad Sæculares Canonicos conversum legitur in Patriarchio Bituric. Tom. 2. Bibl. Labbeanæ.

d Distinguenda est u S. Austreberta Virgine Tarvanensi, cujus Vitam in consequentibus referemus.

AN. CHR. 624. 20. Maji.

demarus, morbo atrocissimo vexabatur, & illa habebat repositum panem quem memoratus Austregisilus benedixerat, & ei eulogias transmiserat. Quem illa ad hoc reservabat, ut si quis videretur aliquo tædio affici, eum integra fide sumendi dare deberet. Rogavit memoratum pistorem apprehendi, & de illo pane in os ejus mitti præcepit, quem ille penitus accipere recusabat. Sed apprehendentes invitum & coactum, aperto ore ingesserunt de ipso pane in ejus faucibus. Posthæc nec mora evomuit omnem amaritudinem qua vexabatur, & sanus effectus hodieque officium suum facere videtur.

Auctoris ætas.

12. Quidam molendinarius eo tempore nomine Monulfus, die Dominico temerarius in spiritu volens juxta sui industriam molam emendare, accepto ancipiti ferro, quod vulgo Scottam vocant, cœpit terere molam. Ex quo peccato adhæsit manui ejus manubrium ferri illius, quod nullus poterat de manu ejus auferre. Et tantæ districtione artatus est, ut inter digitos illius jam cœpisset sanguis prorumpere, & adspicientibus ob fœtorem fastidium facere, venitque ad præfatum Dei hominem. Ille postulans Dei auxilium, accepit manum ejus ubi adhæserat malleus, digitos primum extendens: & tulit illud ferrum & manum illius attrectavit, & omnem doloris atrocitatem expulit, & sanus factus homo ille recessit.

Pœna hominis Dominicæ diei religionem violantis.

13. Erat tunc procul ab urbe Biturica juxta vicum Briodorum puella adolescentula parentibus amantissima, nomine FAIOVALA, quam nequissimus spiritus oppressam crudeli cruciatu vexabat, itaut acsi phrenetico morbo die noctuque nulla ei esset requies vociferandi; intantum ut in amentiam delapsa, nec se nec parentes agnosceret, & diversarum ferarum voces, mugitusque & avium querulas voces ingenti vociferatione geminaret. Lugebant parentes, vicini condolebant, & mirabantur in tam tenera ætate tantæ crudelitatis contritionem infelicem posse sustinere. Adducitur ad sæpefatum virum Dei: Ille intuens eam cognovit ob callidi hostis contritionem afflictam, & præcepit eam propius altari admoveri. Et accepto pane & calice more solito spirituales hostias Domino offerens, mysticum prece conficit corpus Domini. Ipse prius percepit, deditque puellæ. At illa ubi accepit, protinus a vociferatione reticuit. Benedixit vestimenta ejus & velari eam parentibus religiosa veste præcepit, & a vino & carnibus abstinere debere dixit: Quod & factum est. Ex illa hora fugato dæmonio puella illa pristinæ sanitati restituta, hodieque in Monasterio B. BERTOARAE reclusa, inter reliquas Dei famulas laudabili conversatione degere videtur.

Austregisilus dæmoniacam liberat.

Consecratio corporis Christi.

Auctoris ætas.

14. Erat tunc in ipsa civitate Biturica quidam pauperrimus juvenis nomine Leonastus, & longo jam tempore debilitate contractus, itaut plantæ ejus ad poplites adhærerent: & deportabatur humeris alterius per singulorum ostia, & victitando eleemosynam quærebat. Cum vir beatissimus Austregisilus obdormivit in Domino, gestatorium ubi sanctum corpus illius ferebatur, pauper ille sequebatur, & ad Basilicam ubi sepultus est pervenit, jacens ante sepulchrum ejus eadem nocte. Qui relaxatis membris quæ erant arida, officium pedum consecutus, postea visus est per semetipsum in eadem civitate rectus ambulare.

Contractus erigitur.

15. Nec illud præterire debemus quod venerabilis JANUARIUS Presbyter refert, qui & quando sepultus est a B. RAURECO a Episcopo memoratus vir Dei, inibi erat. Et cum corpus ipsius Sancti appositum in sepulchro illo fuisset, & eum præfatus Pontifex sepelisset, cum ex more tumulus ille componitur, stans præfatus Episcopus Raurecus ad pedes ejus & memoratus Presbyter Januarius, adspexit quasi sæpefatus S. Austregisilus ad dexteram ipsius Raureci in candidis vestibus & decoro vultu adsistere videretur. Quem cum ille miraretur, subito hæc visio ab oculis ipsius ablata est. Nulli dubium quin Angelus Dei custos ipsius Austregisili, qui cum illo usque ad sepulchrum semper fuit, ipse memorato Presbytero apparuit.

Angelus in ejus sepultura apparet.

16. Longum est ut universa sigillatim evolvam signa & sanitates, quas Dominus per ipsum servum suum fecit, quanti ejus oratione & actu de diversis infirmitatibus sanati sunt, quanti mortalium sententia damnati in carceribus retrusi sua oratione laxati a vinculis, nullius custodis obstaculo ad Ecclesiam confugerunt. Quanti pauperes, viduæ, orphani sua eleemosyna sustentati sunt, testis est Deus & sancti Angeli ejus, & illi qui viderunt. Sed jam propter nimiam prolixitatem terminus sit operis schedulæ. Plenus dierum in bonæ confessione obiit, anima ejus migravit ad Dominum b, terræ terra reddita est. Cujus intercessione si meritis æquari non possumus, saltim vel imitatores esse mereamur, præstante illo qui in Trinitate perfecta, vivit & regnat Deus unus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

LIBER

---

a Alias Rauraco, qui Episcopus Nivernensis fuit.

b Nempe 13. Kalend. Junii (quo die ejus memoria in Martyrol. Usuardi & Adonis celebratur) & quidem anno Christi 624. Natus est Austregisilus anno 551. Postea Guntramni Regis Mapparius, aulæ pertæsus a B. Aunario Episcopo Autissiodorensi Subdiaconus ordinatus. Factus deinde Abbas jussu Ætherii Episc. Lugdunensis, postmodum Apollinari in Sedem Bituricam successit anno 612. inauguratus die 13. Feb. qui eo an. in Dominicam incidebat. Vixit in Pontificatu annos 12. ac successorem habuit Sulpicium Pium, qui anno 625. Concilio Remensi sub Sonnatio subscripsit, ut suo loco dicemus. S. Austregisili Reliquiæ in propria Ecclesia Collegiata suburbii Biturici, olim adservabantur: nunc quo in loco lateant, num ab hæreticis combustæ sint, incertum. In collegiata S. Ursini Ecclesia intramurana os ejus insigne ostenditur.

AN. CHR. 624 20. Maji.

LIBER MIRACULORUM.

Auctore anonymo, qui sæculo 8. vixisse videtur.

Bituricæ ab exactionibus liberat.

1. DE virtutibus B. Austregisili Episcopi & Confessoris licet rustico sermone, tamen devoto, pauca narremus, quæ Dominus post ejus obitum gessit. Dum adhuc ipse beatus viveret, ut pius Pastor semper curam Ecclesiæ plebisque sibi commissæ quotidie gerebat, & de faucibus luporum eruere certabat. Tunc veniebat e Palatio THEODERICI Regis suo permissu homo sævissimus GUARNERIUS nomine, avaritiæ turpis lucri cupidus, superbiæ deditus, ut urbem vel pagum Bituricum ditioni Regis subditum, ipse tributa vel quæque exigenda erant jussu Regis exigeret & ei referret. Tunc vadunt omnes cives ad B. Austregisilum ut eos ab hac inconsueta violentia liberaret. Tunc ipse Beatus pro tanti periculi instantia se die noctuque in oratione prostravit, ut Domini pietate ab hostium incursionibus eruerentur. Appropinquante vero eodem infelici Guarnerio ad civitatem, beatus Episcopus contra eum exiit, & pro plebe sibi commissa quasi murus salutis interfuit. Erat etiam paratus boni Pastoris sequens exemplum, mori si necesse esset pro ovibus commissis. Accedens autem ad præfatum Guarnerium ait ei: Unde huc advenisti, inique? Quo pergis? Quid agere cupis? Resistat Dominus iniquæ voluntati tuæ, nec te ingredi civitatem permittat, nec descriptionem populi facere. Tunc ibidem Guarnerius iracundia vehementer accensus, quod contra voluntatem Episcopi non posset implere quod Rex vel ipse cupiverant, cum grandi furore reversus est ad palatium, nuntians Regi Austregisilo Episcopo repugnante non posse impleri jussa ejus.

Id etiam præstat mortuus per B. Sulpicium.

2. Interea B. Austregisilus beato fine quievit in pace. Tunc B. SULPICIUS ejus Diaconus Dei prædestinatione electus a populo, in loco ejus consecratus est Episcopus. Post paucum vero tempus supradictus Guarnerius reversus a palatio opus malum quod dudum cogitaverat B. Austregisilo vivente, iterum urgente suo interventu & Regis *a* permissu veniens ad urbem Bituricam implere disponit. Tunc B. Sulpicius anxius apud semetipsum quid de hac re facere deberet, a Domino postulabat auxilium. Cum esset ipse B. Sulpicius totus mansuetus & mitis, ejus violentiæ resistere trepidabat. Sed quod humana manu non poterat, de Domino confidebat. Accedensque ad ipsum Guarnerium cœpit orare, ut quos tempore beati prædecessoris sui tributarios non habuerat, suo tempore liberos esse sineret. At ille utpote crudelis, verba viri Dei audire contempsit. Tunc B. Sulpicius contestatus est eum, quia si contra fas Divinum quæ cupiebat impleret, longo tempore ex hoc non gauderet. At ille postquam urbem ingressus ea quæ a Rege jussa fuerant adimplesset, & momentaneo fortunæ dato gauderet, ad Basilicam S. Austregisili corpore non corde quasi oraturus advenit, pervenitque ad locum ubi B. Austregisilus a fidelibus Christianis cum maximo decore sepultus erat, adspexit in cryptam & vidit eam auro argentoque mire adornatam, dixitque cum nimia arrogantia: Austregisilus debuerat aurum & argentum suum pauperibus erogare, non super tumulum suum jubere poni. Nec propter hoc dicebat quasi de pauperibus curaret, sed similis Judæ Scarioth avaritia anhelabat. De illo sepulchro regressus, orandi causa circumibat altaria.

Nota.

Guarnerii exactoris infelix exitus.

3. Dum ambularet per ipsam Basilicam, lignum quoddam in quo vela pendebant, ruens cecidit super cerebrum ejus. Qui ita percussus est, ut cruor per oculos & barbas ejus deflueret & sanguis ad terram laberetur. Tunc ipse Guarnerius clamavit voce qua poterat, dicens: Austregisilus dum viveret semper mihi inimicus fuit & contrarius, & adhuc jam mortuus morti vicinæ me tradidit. Sic ipse Divina virtute percussus, nec facinus suum recognovit, nec veniam a Sancto Dei postulavit, sed adhuc malitia fervens ad Augustodunensem urbem voluit ire, ut Episcopum loci illius destrueret & condemnaret. Et pergens mansit non longe ab urbe in villa Anlariaco. Cum omnes recubuissent, surrexit ipse Guarnerius petens secessum ut purgaret ventrem. Cumque sederet ibi obdormivit. Et cum evigilasset, dixit his qui adsistebant sibi: Austregisilus & Sulpicius hac hora urceum aureum cum manili miserunt mihi. Quis ex vobis illud recepit? Negantibus illis quod non viderant, eadem verba repetere nesciens quid diceret. Statim intestina vel omnia interiora ejus in secessum proruerunt. Qui indignus ut erat indigna morte vitam finivit. Postea nullus unquam ausus est virorum regalium urbem Bituricam hujuscemodi tributis summittere *b*, quia miser qui cœperat pro tali culpa vita privatus erat. Tunc impletum est in illo quod dicit Propheta: *Thesaurizat & ignorat cui congregat ea;* Et, *In verticem ipsius iniquitas ejus descendet.*

Psal. 38.
Psal. 7.

Incendiarii domus ejus puniuntur.

4. Post idem tempus cum PIPPINUS Princeps Francorum adversus EUDONEM Aquitaniæ Principem volens dimicare, ad urbem Bituricam advenisset; Barbari de ipso exercitu positi cum in villa quæ vocatur Carobrias domum quamdam quæ B. Austregisili fuerat, & in qua ipse frequenter manens jacuerat vel dormierat, igne vellent succendere, dixerunt ex vicinis quidam qui ibidem commanebant: Nolite succendere domum istam, quia domus est S. Austregisili, ubi ipse sæpe mansit vel jacuit, & ideo Dominus plures virtutes inibi operatur. At illi parvi-

a Non jam Theoderici, siquidem longe ante exstinctus fuerat, quam Sulpicius Bituricam Sedem conscenderet. An vero id de Chlothario, optimo utique Principe credendum sit, judicent alii.
b Et tamen Dagobertus hoc etiam tentasse per Lullonem exactorem, in Vita S. Sulpicii dicitur.

parvipendentes quæ audiebant, totam domum illam vallaverunt incendio. Statim hora qua ignem accenderunt, arrepti sunt a dæmonio. Unus autem ex ipsis qui ignem supposuerant, abstracto ostio de ipsa domo quæ vehementer ardebat, in ipsam flammam se projecit, ibique vitam finivit. Alii sese dentibus laniabant, nonnulli vero sibi invicem membra truncabant. Pervenerunt ad castra ubi Pippinus cum Francorum exercitu morabatur. At illi ut cognoverunt quod eis acciderat, pavore magno sunt perterriti. Mandavit Rex ut nullus auderet villas vel res S. Austregisili contingere. AN.CHR. 624 20. Maji.

5. Nec multo post tempore cum EUDO Princeps Bituricas civitatem obsidione circumvallatam haberet, unum de Optimatibus suis AGNUM nomine in [a] Monasterio B. Austregisili jussit manere. At ille quidquid invenire potuit in ipso Cœnobio, suis comitibus tradidit dispensandum, itaut nulla Fratribus remaneret substantia. Cum autem ipsa civitas tradita fuisset præfato Principi & pax denuntiata in omnibus, Abbas ex ipso Monasterio BERCORIALIS nomine, exiens de urbe cum eulogiis & munere venit ad præfatum Agnum & dixit ei: Accipe parvum munusculum argenti quod Fratribus S. Austregisilo servientibus de præda remansit indireptum, & miserere servis Dei ut vivere possint & pro te orare. At ille nimia superbus, nolens præstare quæ petebantur, sed deridens, ait Abbati: Dominus meus Eudo jussit mihi ut te ipsum in custodiam mittam, vel in captivitatem ducam, & tu mihi suggeris pro Monachis tuis? Reversus Abba nuntiat Fratribus nihil profecisse preces suas coram præfato Agno: ideoque admonuit Dominum vel B. Episcopum exorare. Tunc ipsi Monachi accedentes ad sepulcbrum B. Austregisili cum dolore & lacrymis cœperunt orare & dicere: Eripe nos Domine servos tuos de inimico nostro, quia ad te confugimus. Vides Domine quia quæ dedisti nobis ad tibi serviendum & supplicandum, homo iniquus suis usibus deputat. Ille vero infelix Agnus perlustrans omnes villas S. Austregisili quidquid reperit secum ducebat, pecora, jumenta, & multa alia, ut duceret omnia in patriam qua venerat. Dum vero iter ageret, apparuit ei S. Austregisilus per somnium dicens: Cur me tam graviter prædatus es, & mihi servientes tam tristes reliquisti? Et hæc dicens, percussit eum in cerebro. At ipse evigilans clamavit voce magna dicens: Succurrite mihi, quia Austregisilus Episcopus percussit me in capite, & nullatenus me vivere spero. Ad Eudonem Principem pergite festinanter, qui me jussit res Austregisili possidere, & precamini eum ut me de propriis suis facultatibus redimat, quia ego in servitio illius positus feci malum istud, unde spero * me vita privari. Hæc audiens Rex Eudo magno pavore concussus est, jussitque omnia illico reddere, quæ infelix Agnus de villis S. Austregisili deprædatus fuerat, præcipiens cunctis comitibus suis ut ulterius nemo præsumeret res Sancti contingere. Qui Rex dum sederet ad mensam, recordatus præfati Agni, direxit ei vasculum quoddam argenteum, ut hoc quasi pro emendatione suorum scelerum Deo offerret. Qui Agnus ut vidit tam parvum donum ait: Valde parum est hoc ut conferam pro innumerorum scelerum emendatione. Et hæc dicens, exspiravit. Impletum est in illo quod Propheta testatur: *Qui inique agunt, exterminabuntur: & qui juste, ipsi hereditabant terram.* Monasterii direptor percutitur. * puto. Psal. 36.

6. Nec mora, post tempus illud unus ex Optimatibus Eudonis Principis nomine FARDEGISITUS prædatus est jumenta ab Monasterio S. Austregisili. Cumque ea deduxisset ad propria cum alia præda quamplurima, & cum multa elatione eam dividere vellet sociis suis, statim febre valida accensus est, ut semper mori timeret. Recordatus autem virtutem S. Austregisili quia servientes sibi nullatenus a sæcularibus injuriari permittit, sed absque dilatione vindicat, misit ad SALOMONEM ipsius Monasterii Abbatem, vel ad reliquos Fratres reddens omnia quæ ab eis tulerat, insuper rogans multum ut pro se Dominum deprecarentur, quatinus & sanitatem reciperet, & absolutionem peccati. Nec mora, Pater Monasterii cum eulogiis Legatos direxit, qui ipsum ægrum visitarent, & benedictionem S. Austregisili præsentarent. At illi cum venissent ubi Fredegisilus de vita diffidens jacebat, benedictionem quam afferebant præsentaverunt. Ipse gratias agens invocat nomen B. Austregisili, & cum summa reverentia communicans ex ipsis eulogiis statim vigore recepto a ministris suis se portari jussit ubi erant ipsa jumenta, ut ipse manibus redderet quod male tulerat. Cumque ea reddidisset, statim sanus effectus gaudens & exsiliens remeavit domum, unde antea æger exierat manibus deportatus alienis. Impletum est in illo quod Dominus per Prophetam dicit: *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur, & vivat.* Et item: *Cum conversus ingemueris, salvus eris.* Alius resipiscens sanatur.

7. In ipso quoque tempore unus ex Comitibus Eudonis Principis ADROALDUS nomine, cum castellum editum in ipso pago Biturico violenter acquisisset, ibique comprehendens Abbatem Monasterii S. Austregisili BEATRADUM nomine teneret captivum, exigeretque ut collatione auri & argenti se redimeret; Abbas compulsus quidquid habere potuit in auro & argento dedit pro redemptione sua, & adhuc coactus & invitus calicem unum aureum & alia vasa sacrata ex ipso Cœnobio præfato Comiti tradidit, & cum dolore multo remeavit ad Fratres. Qui cum dolore & gemitu vel suspirio in orationibus suis die noctuque a S. Austregisilo postulabat solatium, ut quod cupiditas humana ei abstulerat, Domini pietas redderet. Nec mora fuit, cum ipsum Adroaldum magnus timor invasit, ut nec cibum sumeret, nec biberet, nec valeret dormire, neque stare vel sedere poterat, & quid agere deberet ignorabat. Aderat ibidem servus Item alius.

---

[a] Istud Monasterium ad sæculares Canonicos transiit tempore Dagoberti Archiepiscopi Bituricensis, qui ab anno 987. ad 1012. Sedem tenuit. Certe aliquando Monachos in S. Austregisili Cœnobio degisse, ex verbis proxime sequentibus constat. Superest hodie quoque ista Ecclesia S. Austregisilo sacra, nunc Collegiata, extra urbem, diversa ab alia parochiali, quæ diminutiva appellatione *S. Austrilles* dicitur.

AN. CHR. 624 20. Maji.

servus Dei VVILLICHRAMNUS nomine. Requisivit ab eo consilium quid agere deberet, indicans ei omnem infirmitatem suam. At ille doctissimus & sapientia plenus requisivit ab eo si aliquid de rebus S. Austregisili possideret inique. At ille confessus est, quia calicem aureum S. Austregisili & alias plurimas res secum haberet. Audiens autem hæc idem servus Dei dixit: Non audisti famam B. Austregisili quid adversantibus sibi fecerit, aut quod occiderit multos & flagellaverit? Si vis vivere vel usque mane, redde omnia quæ injuste ab eo tulisti. Hæc audiens ipse pavore multo perterritus, omnia quæ exinde accepit ad S. Austregisilum reddenda transmisit, & mox pristinam sanitatem recepit; & quamdiu vixit, ipsi Sancto pro castigatione sua vota persolvens gratias egit.

Visio de pœna eorum qui res S. Austregisili deprædati erant.

8. Etsi ipsis temporibus homo in Biturica civitate LUPUS nomine, bonis moribus deditus, humilis atque sapiens, sobriam & castam vitam ducens, qui ardenti desiderio orandi gratia perrexit ad urbem Turonicam. Cumque diutissime in Basilica S. Martini orasset, tandem surrexit ab oratione. Tunc unus ex Dei servis cum vidisset eum diu orantem, mitem atque honestum, accersivit eum ad se, & dixit ei: Quod est tibi nomen, vel unde es, aut pro qua causa huc advenisti? Ille respondit: Lupus vocor, Bituricas maneo, & huc pro peccatis meis orandi gratia adveni. Ille respondit: Habeo aliquid servientibus S. Austregisili dicere. Ego in spiritu Bituricas alia die fui, in corpore numquam fui. Crede mihi quia ego istis diebus in Ecclesia B. Austregisili in spiritu fui, & quid ibi viderim narrabo tibi. Vidi in ipsa Ecclesia intra sancta sanctorum B. Petrum ad invitationem B. Austregisili adstantem, & cum eo SULPITIUM & S. LAURIANUM [a], aliosque multos sanctos viros ipsius pagi incolas & corpore requiescentes, & ante eos a longe stabant ADROALDUS, BLADEGISILUS, SUFFROINUS, GUNTALDUS, & alii quamplures qui casas Dei deprædati fuerant & destruxerant. Tunc vidi beatum Austregisilum prostrare se ad pedes beati Petri & dicere: Fac nobis, Domine Petre, justitiam de istis malignis pervasoribus, qui casas nostras diripiunt, & servientibus nobis quæ possidere videntur auferunt. Hæc Austregisilo precante, jussit Apostolus Petrus omnes punire, quosdam vero in æternis tormentis destinare. Novissime autem Adroaldum virga quam manu tenebat B. Petrus in capite percussit, ut eum morti traderet. Tunc B. Sulpicius ut vir mitis cœpit rogare ne moreretur. Beatus autem Austregisilus contrarius ait: Non tibi rectum videtur, Frater, ut exaudiantur Fratres nobis servientes injuriam patientes? Et hæc dicens, visio quam videbam ablata est ab oculis meis. Audiens hæc ipse Lupus, rediens ad urbem Bituricam indicavit omnia Fratribus Monasterii S. Austregisili. Memoratus vero Adroaldus non parvo post tempore febri immani correptus, vitam finivit. Reliqui vero omnes inemandati ut accusati fuerant a domino Austregisilo perierunt. Qui vita privati sententiam debitam suis sceleribus sine dubio protulerunt.

Sacramentum ad S. sepulchrum factum violans moritur.

9. Cum EUDO Rex orandi gratia ad Monasterium S. Austregisili advenisset, facta oratione cœpit conqueri cum Fratribus dicens: Quis ex vobis, o Domini, faciet justitiam mihi de S. Austregisilo? Ipsi credidi, & eum fidejussorem recepi, quando CHUTIANUS in isto loco fecit mihi sacramentum. Et ajebat ad S. Austregisilum: Sancte Austregisile, fac mihi de temetipso justitiam. Si tibi non credidissem, Chutianus me non fugisset. Nunc vero judica juste de *illo*, & ego tuis servientibus multa bona dabo. Ipse enim Chutianus postquam ad sepulchrum Beati Austregisili Eudoni Regi fidem juravit, in Franciam ad CAROLUM Regem fugit. Eodem tempore quo præfatus Princeps a B. Austregisilo de ipso justitiam poposcit, prædictus Chutianus vehementi plaga fuit percussus, ita ut usque ad mortem veniens clamaret & diceret: Austregisilus me flagellat pro sacramento quod ad sepulchrum ejus dedi, & propter hoc quod Eudoni mentitus sum, Austregisilus me diversis cruciatibus constrinxit. Et nisi fallor seipsum laniare dentibus volebat, nisi catena vinciretur, donec tandem gravi cruciatu vitam finivit.

Naves ad ejus invocationem cœlitus adducuntur.

10. Alio tempore Vice-dominus ex ipso Cœnobio S. Austregisili Vuidomarus nomine, pro causa utilitatis Monasterii voluit ire ad urbem Pictavorum. Accepta itaque benedictione Fratrum, destinatum legebat iter. Cum autem venissent ad Vigennæ * fluvium, volentes illum transire, neminem repererunt qui eos navigio citra flumen exponeret. Et vesperante jam die diversorium manendi non habebant. Dum vero super ripam adstarent, viderunt ultra navigia posita. At ipse Vuidomarus fide non dubius cœpit invocare nomen Domini, & merita S. Austregisili, ut sicut sciret eos illud flumen transire faceret. Dum hæc orando secum volverent, motæ sunt omnes naves a loco ulterioris ripæ, & sine remigio hominis venerunt ad ipsos. Qui videntes hæc immensis laudibus glorificaverunt Deum & S. Austregisilum. Et adscendentes easdem naves, sine dilatione transeuntes flumen, venerunt ad villam quo hospitari solito more disposuerant.

* la Vienne

Muto lingua solvitur.

11. Alio nihilominus tempore quidam homo Britannicus mutus, venit curationis gratia ad Monasterium S. Austregisili: qui aliquo tempore sustentatus eleemosynis Fratrum, permansit mutus in eodem loco. Veniente vero die festo ipsius Sancti, dum ante sepulchrum ejus staret, cœpit sanguinem ore rejicere. Quod videns custos Ecclesiæ, indignatus cœpit increpare eum dicens: Egredere foras, quia quod Ecclesiam cruore tuo commaculas noxium est. At ille jam valens loqui, Britannica sicut poterat lingua cœpit dicere ei: Liberatus sum, liberatus sum. Statim solutum est vinculum linguæ ejus, & cœpit uti omnibus audientibus planis verbis, & interrogantibus quo nomine vocaretur, dixit quia Emmo vocabatur. Qui postea ibi deserviens plurimis vixit annis.

12. Mul-

[a] Lege Laurianum Episcopum Hispalensem, qui in vico Vastino, *Vatan*, diœcesis Bituricensis morte affectus est, cujus Vitam Philippus Labbe Tom. 2. Bibl. refert.

12. Multas præterea operatur Dominos virtutes *a* per merita Austregisili, & operabitur in sæculum, qui cum unigenito Filio suo & Spiritu-Sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

VITA SANCTI DEICOLI ABBATIS LUTRENSIS I.

CIRCA AN. 625 28. Januar.

Auctore Monacho Anonymo, qui sæculo 10. vixit,

Ex MS. cod. Cisterc. & Bollando.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Sanctus DEICOLUS, *recentioribus* DEICOLA *, *Lutrensis Abbas primus, ignotus fuisse videtur Bedæ, Vuandalberto, Usuardo & Adoni, aliisque Martyrologiorum Scriptoribus qui media ætate vixerunt: siquidem in recentioribus duntaxat Kalendariis (si Luxovienses ac Lutrenses fortasse membranas excipias) inter Cœlites locum habet. Ejus Vitam primus scripsisse videtur Monachus anonymus hic velatus, jubente* WERDOLFO *Abbate successore B.* BALTHRAMNI, *qui annuente Othone I. necdum Imperatore, Lutrense Monasterium circa annum 920. restauravit, infra num. 28. & 29. Dubitat Joannes Bollandus, an hujus Vitæ Scriptor Monachus fuerit, quod professionem suam in Prologo obscurius exprimat. At se Monachum Benedictinum satis prodit, dum num. 23.* Beatissimum Patrem nostrum Benedictum *vocat. Porro Lutra, seu (ut MSS. codices scribunt) Luthra, vernacule* Lure, *diœcesis Bisuntinæ, non longe a Luxovio ad Lignonem amnem, vulgo* Loignon, *hodie quoque celebris est Ord. S. Bened. Abbatia.*

* S. Dey

PROLOGUS AUCTORIS AD WERDOLFUM ABBATEM LUTR.

1. QUI se mundumque floccipendere veri deliberatione comprobatur, uranicæ crementum scholæ vicatim oportet felici satis commercio augmentare. Quin insuper inextricabili prægustatæ dulcedinis pignore, remota fluctivæ funditus morula impeditionis, utpote in carne non ambulans sed in spiritu, in omnibus spiritus fructibus impertæsus operam dare. Qoa pia sed utinam integra fecundum sese suspicione pereitus dignosceris, immodicæ venerationis haud immerite Pater WERDOLFE *, indefatigatis humeris vigilum vallatus frequentia per tot solis in Zodiaco reditus inoffenso articulo cœlibatum ferente mandas, rogas, supplicas, quatious obedientiam ego haud non aliter fecus ac Monachorum qualiscumque licet assecla, spiritale opus spiritali tentare debeam imitatione. Ad quod ego sine mora inquam parco, sed marcore inscitiæ vix queo, utpura qui nullo theolatriæ tenore hactenus gradum fixi, sed e contra. Bona, inquiens, voluntas sit tibi, non deerit charitas Dei, per quam omnia bona efficaciam inveniunt, pium cœptum sine dubio ducit ad effectum *b*.

* de eo infra n.27.29.

INCIPIT VITA.

2. Cum Monarches atque auriga Domini Columbanus de Cœnobio Luxoviensium fuisset exturbatus, peregrinationem quam Evangelica obedientia suscepit, ad augendum opus Divinum, nil metuens inimici versutiam, Italiam properans augmentare curavit. Et qoia civitas non potest abscondi supra montem posita, quarinus lucerna Domini omnibus sane per orbem Ecclesiis in propatulo luceret; eductis secum quos perfectiores esse noverat quibusdam discipulis suis, Divina elementia præeunte, comitante ac subsequente læti profecti sunt. Cumque ad duo milliaria progressi fuissent, & venissent ad locum qui *Vepras* dicitur, beatus Deicolus sancti Patris Monachus jam provectioris ætatis exsistens, pedibus vehementer debilitari cœpit. Nec mora, provolutus genibus Patris licentiam remanendi devote supplicat. At illle mitissimo affectu condolens imbeeillitati Fratris, licentiam non negavit, atque Divinæ misericordiæ illum paterna

Deicolus, Columbanum in Italiam recedentem sequi non valens in Burgundia remanet.

a Philippus Labbeus in Tom. 2. Bibl. alium Miraculorum librum refert, quem quia nihil singulare continet, omittendum censuimus.

b Post hunc Prologum sequitur apud Bollandum alius prolixior in bina distinctus capita, qui in plerisque S. Deicoli Vitæ exemplaribus MSS. omittitur. In primo capite Sancti qui in Gallia coluntur celebriores memorantur, ubi inter alios SS. Benedicti, Scholasticæ & Sebastiani corpora in Gallia servari dicuntur. In secundo adventus S. Columbani in Galliam, ejusdemque exsilium describitur.

CIRCA AN. 625
28. Januar.

na voce commendavit dicens : Deus omnipotens pro cujus amore patrium solum reliquisti & in omnibus mihi semper obediens fuisti, faciat nos insimul gaudere in præsentia majestatis suæ. Et cum se diu præ charitatis magnitudine invicem amplexarentur & pias lacrymas copiose funderent, tandem pius Pater benedictionem discipulo his verbis præoptavit dicens : Benedicat tibi Dominus ex Sion, ut videas quæ sunt bona in Jerusalem omnibus diebus vitæ tuæ. His dictis Pater tantus viam ocius arripuit cœptam, discipulus autem sicut Divinitas ante sæcula disposuit, ob multorum salutem apud Burgundiones remansit.

Fontem defixo in terram baculo elicit.

3. Postquam vero B. Deicolus se solum coram Deo relictum cognovit, omnigenæ devotioni nisum precibusque operam dedit, ut quidquid Divinæ voluntati de se complaceret, in proximo sibi propalaret. Decursis autem passim incertis silvarum diverticulis intente quæritans atque vestigans opportuna humanæ habitationi loca, tandem venit ad locum quemdam aridum satis sitis aogore depressus. Cumque flexis poplitibus diu ibidem rerum Inventori supplicasset, fulciatorio * quo utebatur terram paululum egerens, subito fideli famulo suo largam fonticuli uodam donavit, qui limpidissimo rivulo exinde loca vicina irrigat, & usquedum humus erit ab universis incolis ejusdem Patris nomine & vocitatur & amatur & habilis colitur. Tanto autem talique munere vir Domini consolatus Divinitati gratias egit, & ipse abunde refecit, & omnibus post se sæculis memoriæ suæ evidenter reliquit benedictionem. Et hoc est primom virtutis miraculum quod Dominus fecit per B. Deicolum. Vere mirabilis Deus in Sanctis suis & fidelis in omnibus verbis suis, ipse qui in Evangelio ait : *Amen Dico vobis, quidquid orantes petitis, credite quia accipietis, & fiet vobis.* Fecit quod promisit, & fidem servi sui claro honore ditavit : & qui quondam Israelitico * cothurno aquam de rupe produxit, ipse ad precem famuli sui locum peraridum abundare jussit rivis aquarum.

* id est fulcro seu baculo

Marc. 11. 24

* al. contubernio

Lutram se recipit Subulco duce.

4. Cumque vir sanctus per eremum quasi erraticus viator conveoientia manendi loca disquireret, quippe cui Pater suus sub obedientiæ titulo denuntiavit ne Luxoviense Monasterium ulterius intraret, insperato contigit ut suillum gregem offenderet. Subulcus vero videns tam proceræ staturæ virum, & antea invisi habitus veste circumdatum, stupore perculsus inquirere cœpit quisnam esset, aut unde venisset, quidve voti habuisset, quod in tam vasta eremo sine ductore aut conviatore incedere voluisset. Cui vir Dei blando sermone respondit : Ne paveas frater, peregrinus ego sum & Monachicum propositum gero : vellem autem si tuo sedisset animo, quatinus propter charitatem ostendere mihi debuisses ocius si in vicinia aliquis locus humanæ sit conversationi proficuus. Cui porcarius ait : Nescio quidem in ista parte locum habitabilem nisi haud longe hinc quemdam, qui *Lutbra* vocatur, palustrem & fontibus satis creberrimis irriguum, situm in prædio cujusdam præpotentis vassalli nomine WERFARII. Cui vir sanctus : Potesne, inquit, mihi, frater, ducatum præbere, quo possim locum ipsum videre ? At ille respondit : Possem utique aliquomodo, sed gregem meum absque provisore dimittere non præsumo. Cui B. Deicolus; Noli, inquit, mihi, fili, tenaciter negare taotillum spatii: veraciter scias quia si mecum pergere disponis, nec minimum porciculum interim perdes. Et si aliquid discredis, ego tibi fustem meum coostituo custodem vicarium, ut io redeundo cognoscas quantom fides mea valeat cum charitate tua. Hoc dicto fustem quem manu gerebat solo radicitus fixit, & præcedente ductore ad locum tetendit nominatum. Cumque post longum horæ spatium porcarius eadem repedasset via gregem videre sollicitus, invenit secundum pollicitatiooem viri gregem suum circa fustem gyratum saturatumque accubasse, nec unum quidem ex illo deesse. O vere beati viri meritum, cui & bruta animalia obediunt, dum ille rationabiliter Deum quærit! Ipse supra homines fideles suos elevat qui cum Deus esset super omnia homo fieri voluit.

Fores Sacelli ei ultro aperiuntur.

5. Inter omoia vir venerabilis Deicolus ad locum desideratum perveniens, Di-

CIRCA AN. 625 18. Jan.

Divino semper operi indefessus insistens, utpote is cui crucifixus erat mundo, totumque semetipsum obtulit Deo; invenit Ecclesiam in clivo cujusdam montis sitam in honore S. Martini consecratam, in qua præscriptus miles certis temporibus una cum suis Divini cultus offerebat officium. Idem vero locellus in quo nunc sacratissima gleba in pace quiescit, necdum alicui aditum intrandi præbuit, sed erat undique præmunitus silvarum densitate ac fontium irriguitate. Vir autem Domini Evangelici memor præcepti, attendit ne justitiam suam faceret coram hominibus ne videretur ab eis: sed secretum horæ spatium exspectavit, quando solus soli Deo se substernere potuisset. Mirum dictu & humano investigabile ingenio! quoties Ecclesiæ ejusdem januas ad implendam divinæ sinaxis horam solus adiit, absque mora nullo referatore largum illi præbuere ingressum.

Presbyteri ob hoc indignationem incurrit.

6. Quæ res a Presbytero agnita, his verbis se conqueri in publico cœpit: Heu mihi, propter unum Monachum jam hic vivere non possum. Cumque populatio non modica quæ ad Ecclesiam convenerat percunctaretur quid sibi talia vellent, Presbyter adjecit: Latitat quidem in ista silvula Monachus quidam peregrinus, qui nescio quibus incantationibus utitur, & mediis noctibus orationis gratia huc frequenter venire solitus januas diligenter obfirmatas dictu citius reserat & iotus orationibus vacat. Testor Deum cœli & terræ, quia si posthac illum in Ecclesia invenero nostra, dignis verberibus affectum rejiciam & injuriatum. Cui adstantes consulte dixerunt: Patientiam interim habe, quoad domious noster veniat & ipse veritatem discutiat: & si ex Deo est talis virtus non possumus prohibere illum; sin autem aliter ut unum decet impostorem de finibus nostris eliminemus eum. Ecce qui omnipotenti Deo devote adhærent quomodo elementis imperaot nec resistunt. Ille qui post resurrectionem suam clausis januis ad discipulos intravit, ipse famulo suo Deicolo clausa ostia aperiri jussit.

Rustici frustra spinis obstruunt Oratorii aditum.

7. Beatus vero Deicolus diu noctuque Divinæ præsentiæ strenue supplicans, minas hominum minime verens, quippe qui custodia semper erat septus Angelica, more solito Ecclesiam intrabat, quousque Presbyter eum officialibus acriter illum insequeretur. Sed cum Deus omnipotens servum suum a manibus impiorum servaret innocuum, fraudulenti malitia iterum adducti fenestras Ecclesiæ aperuerunt, januas autem patefactas maxima congerie veprium, spinarum, ac tribulorum postes & liminaria usque ad summum obstruxerunt dicentes: Fortassis si Monachus ille modo nititur ingredi, absque signo non evadet infortunii. Sed quia nec sapientia, nec prudentia, nec consilium potest esse contra Deum; malivolentia illa virum Dei non nocuit, verum quoties ille commodum duxit potenter intravit.

Wersarius in Sanctum injurius divinitus punitur.

8. Qua de re viri stolidissimi ultra modum debacchati legationem questuosam domino suo qui tunc temporis in alodio *a* suo manebat in loco qui dicitur *Villa Callonis* transmiserunt dicentes: Placet tibi ut Monachus quidam capellulam tuam sibi vendicet io Oratorium, nec ullus eum ejicere possit? His auditis Wersarius furore præcipiti arreptus crudelem nimis sententiam in virum Dei sanxit dicens: Ite cum festinatione, & si quis illum fidelium meorum capere possit, sine audientia castretur. Vix ille mandatum dedit, una eademque hora in laqueum quem servo Dei injuste paravit, justo Dei judicio ipse mirabiliter incidit. Nam idem membrum quod famulo Dei præcidi jussit, mox illi in tumorem versum est, itaut omnia viscera ejus in eumdem locum violenter insiderent, mortemque vicinam pararent. Cumque vehementi dolore vexari videretur, uxor ejus BERTILDIS nomine memor sententiæ quam viro Dei temere imposuit, cum luctu gravi illum admonuit dicens: Certe eredo quia propter illum peregrinum quem sine causa castrari jussisti, dolor ipse io te retorsus est: mittam ergo velocius & accersam illum, si forte per orationes ejus dolor tantus effugetur a te. Sed quia nihil fit in terra sine causa, antequam oun-

a Alodium est prædium liberum nulli servituti obnoxium.

CIRCA AN. 625 nuntii ad virum Dei pervenirent, iisdem Werfarius morti subactus finem vivendi fecit.

15. Jan.

Deicolus in domo Verfarii mortui quid egerit.

9. Quibus auditis B. Deicolus non injuriam irreligiosi militis, sed fidem devotæ mulieris inspiciens, pedetentim iter arripuit. Cumque ad locum venisset, religiosa femina jam vidua effecta maximo cum honore sicut tantum Patrem decuit suscepit: ipse vero utpote de itinere lassus antequam sessum pergeret, birrum *a* suum quem Græci amphibalum vocant, deponere voluit causa refrigerandi. Quod servitores quamplurimi qui aderant videntes undique accurrerunt ut viri vestimentum diligenter mitterent in salvum. Quibus ille: Non ita, inquit, erit filioli, nam ego servitorem invenio qui vestimentum mihi fideliter servet. Peregrinus sum pro Christo, quidquid de servo suo illi placet, faciat. Mira res atque stupenda! vir venerandus adspiciens radium solis per fenestram domus ad instar trabis ingredientem (quod nihil aliud est juxta definitionem Philosophorum nisi crassitudo aeris & illustratio Solis) accessit & vestimentum superposuit. Ibi quippe ferme duarum aut trium horarum spatium absque terreno sustentaculo pependit, & virum Dei exspectavit quando se reinduere vellet. Ad hoc miraculum stupefacti qui aderant, gloriam Deo dederunt, qui sic famulum suum inaudito more dignatus est honorificare.

Prædia Monasterio construendo accipit.

10. Videns autem venerabilis femina tam evidens miraculum per servum Dei fieri, pedibus ejus provoluta cœpit luctum geminare & magnis vocibus virum Dei appellare dicens: O serve Dei summi, miserere famuli tui senioris mei: quia in te ignoranter peccavit, & sic eum ultio Divina amplius vivere non permisit. Nunc autem plus doleo super peccatum ejus ne apud inferos crucietur, quam de morte ejus temporali qua infeliciter sum orbata. Quapropter, Pater mi & domine, pietati tuæ terra tenus supplico, quatinus omnipotentem Deum, cujus servus esse comprobaris, pio voto pro illius animæ absolutione intercedere digneris, ne vitæ æternæ expers efficiatur: & qualecumque sit prædium nostrum apud Vivarium & ipsum locum in quo S. Martini Ecclesia est constructa, cum omnibus appendiciis suis, insuper & istam villam cum omnibus ad se pertinentibus Paternitati tuæ libens trado jure perpetuo possidendum. Cui ille respondit: Noli timere; credo Deo meo, quia propter fidem tuam non solum liberabitur anima ejus de manu inferni *, sed etiam in proximo potietur gaudio paradisi: quia in te video Apostoli sententiam veraciter impletam qua dicit: *Salvabitur vir infidelis per mulierem fidelem*. Sicque vir Deo plenus per insigne miraculum quod patravit, multorum animos ad amorem religionis convertit.

* id est Purgatorii.

1 Co. 7. 14.

Monasterium Lutrense cum duobus Oratoriis condit.

11. Cumque vir sanctus futura per spiritum prævidens, nominata prædia manu potestativa in multorum præsentia suscipere, cum maxima Fidelium turma Luthram ingreditur. Cumque diutissime solus locum ipsum lustraret, tandem intravit quo nunc requiescit. Ibi quippe se in orationem dedit, atque donorum Largitori gratias egit, & postea ait: Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam. Quod audientes circumcirca Fideles visitandi gratia servum Dei adierunt, & copiosis donariis illum ditaverunt: ipse vero maximo studio nisum dedit, qualiter eumdem locum ad sacræ religionis usum efficeret aptum. Tantam autem prosperitatem Divina illi largitas præstitit, quatinus ibidem parva intercapedine duo Oratoria formoso opere compleret, unum in honore beatissimi Principis Apostolorum, aliud vero in honore Doctoris Gentium. Quibus patratis cœpere undique religiosi viri ad tanti Patris magisterium confluere, & colla sua suavi jugo Christi devote submittere: & factus est locus ille secundum voluntatem Domini paradisus Monachorum, qui hactenus patuit latibulis ferarum. Et ut totum dicam, videres ibi evidenden-

a Byrrus seu Byrrum multa significat: nempe lacernam, palliolum Sacerdotale, pileum. Quadrat huic loco Papiæ interpretatio: *Birrus a Græco fit vestis, amphibalus villosus*, quamquam non apparet, ex qua voce Græca Papias derivet hocce verbum, quod alii a πυῤῥὸς deducunt, eoquod birri rufi ac rutili coloris principio esse solerent. Birri formam fuisse lacernam seu pallium cum cucullo censet Ferrarius *de Re vestiaria* parte 2. lib. 1. c. 20. cujus pallii usus etiam ad Monachos traductus, tametsi Isidorus in Regulæ cap. 13. hoc genus indumenti Monachis interdicit. Amphibalum lacerna utrimque villosa.

CIRCA AN. 625

18. Jan.

denter Isaiæ compleri prophetiam quæ dicit : *In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & junci*. Sed quia Propheta metonymicos loquebatur, calamum ponens pro eo quod per calamum fit, id est sacra Scriptura intelligitur; per juncum autem spes & lætitia auditorum designatur. Isa. 35. 7. Quid vir sanctus una cum Fratribus & discipulis ageret, nisi ut sacra eloquia meditando, prædicando, legendo impleret? Ergo secundum perfectionem disciplinæ Domini, qua ille beatus ad liquidum usque evasit, constituta est ibi Divini schola servitii, ut secundum Actus Apostolorum omnibus esset cor unum & anima una, nec quisquam illorum proprium aliquid haberet, sed essent illis omnia communia. Act. 4. 31.

Aprum ad se confugientem tuetur.

12. Quadam die dum beatus vir vigilanti studio operi Divino cum Fratribus insisteret, contigit ut inclytus rex CHLOTHARIUS qui secundum quod ei Pater Columbanus prophetiæ spiritu plenus prædixit jam erat trium regnorum soliditate roboratus, in viciniam ejusdem Monasterii gratia advenisset venandi. Habuit namque curtem fiscumque regalem prope Monasterium, qui adhuc ad virum Dei nihil pertinebat. Quadam vice cum multi optimatum venatu nobili singularem maximumque aprum insequerentur, extemplo fera ferales fugiens homines spiritualium virorum confugit ad ædes, mitisque viri Dei cellam ingreditur. Vir autem sanctus qui semper erat totus in Deo suspensus, videns ferocitatem bestiæ in mansuetudinem conversam, manum misericorditer ei præbuit, & ait : Crede mihi, quia ad charitatem confugisti, hodie vita non privaberis. Cum ecce undique venatores bestiæ vestigia insectantes ad viri Dei cellam usque pervenerunt. Illi autem qui perfectioris sensus erant, cum Oratorium viri Dei suissent ingressi, & bestiam invenissent ferocitate postposita ante altare accubare, pene spiritum præ stupore non habebant : & cum celeritate maxima legatos direxerunt, qui magnificum Regem ad tantæ virtutis spectaculum vocarent.

Prædia multa a Chlothario accipit.

13. Qui cum regaliter venisset, oratione facta, maxima virum humilitate interrogare studuit unde esset, vel quid sibi studii habuisset. Cui cum vir sanctus secundum quod se veritas habuit narrasset, Rex subjunxit : Et unde, Pater venerande, vivis vel hi qui tecum sunt? Vir Domini respondit : Scriptum est, quia timentibus Dominum nihil deest. Hoc autem te non lateat, quia pauperem vitam gerimus, sed sufficit nobis si timuerimus Deum. Ps. 13. 10. Et cum Rex agnovisset quia beati Columbani discipulus esset, ait : Certe, Pater mi, tantum sta nobiscum & ne derelinquas nos : ego satis pensabo qualiter locus iste propter paternitatem tuam imposterum absque penuria stabilietur. Omnia quæ hueusque ad mei arbitrium in ista vicinia pertinebant sive in silvis sive in piscationibus regalibus, pratis quoque vel pascuis, ab hodierna die & deinceps tradens tibi trado, & huic sacro loco perpetualiter possidendum. Quin insuper apud villam quæ *Bredanas* vocatur, cum Ecclesia & omnibus quæ ibi habentur firmiter delego, & quia hic cuncta desunt, omnia quæ apud sanctum Antonium juris mei dicuntur, libera traditione ut Patri dignissimo liberaliter trado. His itaque firmatis vidente Rege & omnibus qui aderant, viri Dei jussione aper absque ullius læsione consueta cum impetu petiit lustra, sicque devotus Rex benedictione Patris devote percepta cum gaudio remeavit ad propria.

Romam profectus, Cœnobium suum Romano Pontifici subjicit.

14. His sane peractis cœpit vir Domini anxie apud semetipsum meditari, qualiter locum quem illi Deus omnipotens in peregrinatione sua donare dignum duxit, sub defensione principali muniret, ut nequaquam post ejus felicem obitum patuisset infandis raptoribus pacisque semper inimicis. Tandem inspiratione superna sapienti usus consilio, collecto cœtu Fratrum ac servitorum Romanam petiit Celsitudinem. Cumque a Romano Pontifice satis honorifice susceptus fuisset, postquam limina Apostolorum visitavit orationemque complevit, subtili inquisitione Papa requirit, quænam causa sit tanto Patri tam grandem itineris laborem suscepisse. Cui vir Domini: Scottigena, inquit, Frater sum, pro Christo sum peregrinus. Contigit autem me subsistere & juxta voluntatem Domini in partibus Galliarum apud Burgundiones in loco qui Luthra vo-

CIRCA AN. 625 18. Jan.

catur, ubi jam Divino adminiculo Principibus Apostolorum qui hanc Romanam possident arcem, duo Oratoria pro posse meo construxi. Et nunc Dominus ditavit locum illum per Principes terræ illius prædiis quamoptimis & fiscis regalibus & pene in omnibus quæ ad usum Fratrum nostrorum sufficere possunt. Est aurem gens illa effera & rapacitati supra modum dedita. Quapropter, Præsul, capitalem placet mihi locum ipsum & omnia quæ subjacent illi, Apostolorum Principi firma traditione delegare sub testificatione perpetuæ memoriæ, eo videlicet tenore ut successores mei qui amodo & deinceps ipsum disciplinabiliter gubernaturi sunt locum, annis singulis huic præsentiæ Apostolicæ pro censu deferant decem solidos argenti.

Privilegium & Reliquias obtinet.

15. Patrarisque omnibus pro quibus perrexerat juxta firmæ petitionis rationem, accepit chartam Apostolica auctoritate sigillatam, ut quamdiu mundus steterit, ejusdem loci Abbas, qui secundum electionem Fratrum ibi commorantium ordinatus fuerit, in omnibus habeat liberum arbitrium disponendi quæ Dei sunt absque ullius contradictione. Quin insuper clavigera manu sub anathematis vinculo præceptum dedit, ut nulli Regum vel Optimatum unquam liceat loco præfato molestiam inferre vel vi vel potestate, nisi qui Romanum imperium ministrat, & advocationem Apostolicæ Sedis fortitur, semper eumdem locum defensione sua fideliter tueatur. Beatus vero Deicolus Apostolica donatione valde lætificatus, Romanis mœnibus dorsum dans, cursu retrogrado Galliam celer repedat cœlestibus oneratus muneribus, id est pretiosis Martyrum Reliquiis & ornamentis Ecclesiasticis simul cum Privilegio suo, Apostolico obfirmato sigillo.

Columbino Abbate instituto secedit in solitudinem.

16. Postquam se læto peracto labore domi recepit, & omnia quæ ad Deum pertinent religiosissime in Monasterio ordinavit, quemdam discipulum suum nomine COLUMBINUM, quem & de sacro fonte levavit, & per semetipsum instituit, de cujus vita & moribus valde erat securus, cum electione Fratrum in locum suum Abbatem constituit, atque regimen animarum commisit. Quo ordinato ipse ad secreriorem locum atque artiorem vitam anhelans, seorsum sibi Oratorium parvum construxit, & in nomine sanctæ Trinitatis consecrari fecit: ut qui hactenus cum Martha saragebat circa frequens ministerium, jam posthæc cum Maria secus pedes Domini sedere & verbum ejus intente audire decrevit. Sicque vir Sanctus quia in practica, id est in activa vita pro Domino fideliter desudavit, graduali ordine ad theoricam, id est contemplarivam vitam digne conscendit, non jam sicut prius de multis sollicitus, sed unum quod necessarium est cum Psalmista quærens & dicens: Unam petii a Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ. Et quia optimam partem sibi elegit, non auferetur ab eo in æternum.

Ps. 26. 4.

Moritur suscepto Viatico.

17. Postquam autem vir venerandus jam ætate provectus multimodis meritis plenus cœlibatum finivit in terris, de ergastulo carnis lætus egrediens civium supernorum frequentiis circumseptus, in cœlestibus est collocatus mansionibus. Obiit autem egregius Pater die quinto decimo Kalendarum Februariarum *a*, in quo solet Phœbus tropicum Capricornium exire, & primam partem Aquarii per Zodiacum circulum præripere. Sed hora illa qua ejus felix appropinquavit decessus, Columbinum Abbatem cum Fratribus accersivit, & commonens de omnibus quæ Dei sunt, & ut pacem ac chariratem in invicem servarent, cumque nostræ redemptionis Viaticum percepisset, osculum dedit Fratribus, & valedicens omnibus inter ipsa verba orationis & laudis lætissimam animam reddidit cœlis. Sepultus vero est in Oratorio quod ipse sibi construxit, & in quo annis multis angelicam vitam duxit: ibique ejus sacra lipsana in pace tumulata gloriam resurrectionis ibi exspectant, quousque Dominus revertatur a nuptiis & mors absorbeatur in victoria, ut in conventu omnium Electorum cum Christo appareat in gloria.

18. Post-

a Nimirum circa annum 625. annis circiter decem post S. Columbani decessum ut conjicimus. In quodam Flurario MS a Bollando citato refertur ejus Translatio 21. Novemb. his verbis: *Translatio SS. Ambrosii Mediolan. Episc. Brendani & Deicoli Abbatum*. S. COLUMBINUS colitur Idib. Septemb.

CIRCA AN. 625
18. Jan.

18. Postquam venerabilis Pater Deicolus orbe decessit, & vitæ æternæ pascua feliciter intravit, beatus Columbinus in omnibus operam dedit qualiter una cum Fratribus suis paterna vestigia inerrato sequi potuisset. Dedit autem Dominus per merita servi sui Deicoli eidem loco tantum profectum ut multi nobilium atque potentum, relicto vertiginis spiritu sæcularis cum omnibus quæ habere poterant, Monachicam disciplinam eligerent, & Monasterium satis ditarent, ipsi quoque sacræ subjacerent Regulæ *.

Lutrensis Monasterii florens status.

* Bolland. rubrica

19. Cumque ibidem spiritalis schola vigeret per multa annorum curricula, subito orta est tempestas lacrymabilis, cujus immanitatem pene sensit totus orbis. Gens quippe Hungarorum *a* ferocissima, cujus rabiem per sæculum clamant urbium mœnia diruta, Ecclesiæ ædificia consumpta, ultione Divina, ad afficiendam Ecclesiam quæ falsis Christianis exuberavit, ideoque Dominum in multis exacerbavit, numerosis pugnatorum copiis erupit, & veluti acerrima bellua quæcumque invasit dentibus suis comminuit, cetera vero pedibus conculcavit. Cumque Burgundionum regnum exercitus invaderet copiosus, omnesque indigenæ a minimo usque ad maximum per juga montium, per anfractus vallium, per prærupta scopulorum, vivendi cupidine latitassent, contigit ut viri diabolici Monasterium intrarent B. Deicoli: quod cum fuissent diligenter perscrutati & neminem reperirent, omnia secundum solitam dementiam igni tradere decementes, absque duobus Apostolorum Oratoriis, Divina clementia eorum profana annihilavit molimina. Ad sepulchrum vero S. Deicoli dum furibundi accedere conarentur, ita sunt Divino timore perculsi, ut æstimarent se sub celeritate periclitari. Tandem egredientes, concremare tanti Patris pausatorium studentes, superna eis repugnante potentia nec unam quidem tegulam perurere valuerunt. Tunc insaniæ naturali furorem adjicientes, Oratorium stramine ad summum usque repleverunt, & focum pervalidum superposuerunt, ut voluntatem suam malignam satiarent. Mira virtus! quanto magis conati sunt, tanto magis se stramina spreverunt & supremum tectum illæsum servaverunt. Quod videntes homines iniqui pavefacti foras fugerunt. Ecce quomodo Domini clementia contra insensatos pugnavit, & famuli sui tumbam intemeratam servavit. Tunc liquido patuit qualis vir esset, qui locum illum in hereditatem a Domino promeruisset. Cumque viri barbarici omni fera crudeliores totam pene Galliam atque Germaniam partim ferro partim incendio consumpsissent, nullusque Christianus exsisteret qui illis occurreret contoque minaretur, infelices impunitate sui lætati in sua sunt reversi multis opibus onerati. Lamentabile dictu! videres in sacris locis ubi antea Monachorum floruit religio, Clericorum militavit devotio, urticas, sentes atque omnigena arbusta hac in solitudine succrescere: & quia pauci habitatores remanserant, in solitudinem agri ubique redacti sunt.

Hongari Galliam incursantes S. Deicoli sepulchrum comburere nequeunt.

20. Cumque & locus beati Deicoli tanti persensisset infortunium dispendii; ut jam nec Monachus ibi nec Clericus haberetur, Comes quidam belli potens de Alsatiæ partibus nomine HEBERARDUS, qui regnum Burgundionum frequentare erat solitus, locum illum invasit, & in hereditatem sibi nefario vendicavit. Et quia non inventus est qui illi obstitisset, omni tempore quo post advixit, manu tyrannica contra fas retinuit. Heu proh dolor! sanctus Confessor Domini Deicolus numquam cogitavit Comites habere loci sui heredes, sed Monachos Deo amabiles: nec unquam studuit caballos aut canes venaticos pascere, sed pauperes & peregrinos colligere. O mira Dei patientia! esto, numquid non tacens semper tacebo? dicit Dominus. Nequaquam. Eodem vero Comite in tanta mentis obstinatione vita decente filius ejus HUGO nomine, qui & ipse jam Comes effectus fuit, omnia quæ patris sui esse videbantur sive jure sive

Lutrense Monasterium invadit Alsatiæ Comes Heberardus.

Hugo deinde.

a Hic per anticipationem commemoratur Hungarorum in Galliam incursio, quæ ab anno 900. ad 937. non semel contigit, ac proinde post factam a Waldrada Lotharii pellice invasionem Monasterii Lutr. inferius referendam. Albertus Abbas Stadensis: *Anno 921. Hungari non solum Saxoniam aliasque cis Rhenum provincias, verumetiam trans Rhenum Lotharingiam & Franciam demoliti sunt. Et anno Domini 937. Hungari Franciam & Alemanniam & Galliam Burgundiamque devastantes, per Italiam redierunt.*

CIRCA AN. 625 18. Jan.

ſive injuria poteſtative invaſit, tenaciterque ſibi advendicavit, inter quæ omnia & locum ſancti Patris Deicoli. Qui cum maſculæ prolis fortitudine in omnibus propemodum regnis famoſus haberetur, & in multis negotiis ac ſi miles caſtrenſis invictus exſiſteret, aliquamdiu impune potitus eſt prædio S. Deicoli.

Tres Hugonis filii membrorum contractione puniuntur.

21. Cumque ſacer locus diatim ſæcularibus eſſet occupatus ſordibus, quadam vice eum tres filii ejus feſſi ac veſpertini in eumdem deveniſſent locum, peractis omnibus quæ ad manum neceſſaria erant, ſani atque incolumes incaute ſe prope beati Patris ſepulchrum collocaverunt. Et quia gloriam Deo nec ſancto ſuo Deicolo honorem dederunt, impune eis (Deo gratias) non ceſſit. Cuinam amplius paream? Sed quia veritas odium parit, mei autem propoſiti eſt perſonam non reſpicere, qui gratus * ducat gratum, qui ingratus * ingratum; ego vero viam regiam tenens nec favorem populi ſpectans, nec modulum alicujus reculæ ſperans, a dextris & a ſiniſtris ſecundum Apoſtolum tenens veritatem, non ſilere optimum judico. Nonne omnes qui Martyrum nomine cenſentur, pro veritate ſunt proſtrati in morte? Quoniam autem Veritas Chriſtus eſt, ipſam teſtor omneſque ſequaces ejus, eadem nocte tres filii ejus quorum primogenitus HEBERARDUS erat, ſecundus HUGO, tertius GUNTRAMNUS, cum poſt dulcedinem ſomni evigilaſſent ad exercitium venandi, ſemetipſos invenerunt diſſimiles ſibi. Videres certe viros Conſulares adeo contractos & imbecilles, ut putares eos genuino more omnium membrorum impotentes & totius valetudinis enerves: & ut ſere totum dicam ad laudem Chriſti & Sancti ſui, niſi linguæ ſolæ quæ pœnitentiam & reatus confeſſionem palpitabant, membra cetera omnimodis erant inutilia: manus non, pedes vero nihil: de ceteris non dubitabitur.

* Bolland. gratum.
* Bol. ingratum

Comes ſuum crimen agnoſcit cum filiis.

22. Cumque egregii milites diu captivi tenerentur in vinculis piaculi, pater jam maturæ ætatis ad ſuæ damnationis ſpectaculum non ſegnis venit accerſitus, lacrymis plenus, variis vicatim objicientibus pro talibus incommodis ſe eſſe reos, ſe in multis peccaſſe teſtantes. Tandem pater ſenex filiorum dolore intolerabili compulſus his verbis in veritatem prorupit: Audite me, inquit, filii, intendite verba patris veſtri. Scitote pro certo quia non caſu aliquo iſtud vobis evenit inſortunium, ſed juſto Dei judicio atque ultione Dominica. Nam pater meus multoties mihi narrare ſolitus fuit qualiter locum poſſideret; & quia locus iſte ſanctus ſancti Domini fuiſſet Deicoli. Sed ut video, iniquitas illa modo venit ſuper capita veſtra, quia omnipotens Deus inultam abire non ſinit injuriam Electorum ſuorum, ſed reddet filiis iniquitatem patrum in quartam & quintam generationem. Credo tamen quia miſericordia more paterno caſtigat nos, ne morti inperpetuum tradat, quia neminem vult perire, ſed omnes ſalvos facere. Quapropter pura confeſſione & dignis pœnitentiæ lamentis confugiamus ad Dominum & Sanctum ſuum in quem peccavimus: & fortaſſis non modo reſtituemini vos priſtinis formis, verumetiam (quod majus eſt) animarum veſtrarum remedium perfectum promerebimur. Ad hæc filii unanimes dixerunt: Optimum conſilium inveniſti pater, parati ſumus corde perfecto noſmetipſos in ſervos tradere ſancto Deicolo. Pœniteat igitur factorum: ſi pœniteat haud nocet error. Conemur omnimodis ut carnis generoſitatem mutemus in mentis nobilitatem. Abrenuntiemus mundo qui in maligno poſitus eſt; demus operam qualiter poſthac ſoli Deo vacare valeamus. Monachicam profeſſionem aggrediamur, voveamus Deo & reddamus nos: ambulemus dum lucem hujus vitæ habemus, ne nos æternæ mortis tenebræ comprehendant.

Pater cum filiis ſanatis Monachus efficitur.

23. Quibus dictis ſatellites perciti accurrunt triſtem ejulatum agentes funebrique more bacchantes. Flebile dictu! cerneres Præfectorios Barones paulo ante aquilis velociores, leonibus ferociores, alienis uti ſolatiis, & quaſi vinctos ferro ante beati Patris ſepulchrum deportari. Cumque ibidem diutiſſime Divinæ ſupplicarent clementiæ ſe peccaſſe *, ſe merito in hanc miſeriam deveniſſe, lacrymabiliter acclamantes interventu ſancti Patris cœlitus ſunt reſpecti ac priſtinæ integritati redditi. Quid amplius agerent? pater cum filiis ſurgens communi voto communique conſenſu tradiderunt ſe Deo & ſancto ſuo Deicolo, non ad ſervitium militare, ſed ad obſequium monachile: quo facto ſacramento jus-

* al. erraſſe

CIRCA AN. 625

18. Jan.

jusjurandi super tanti Patris sepulchrum se unanimiter tricaverunt *, quatinus eorum nullus se subtraheret quin inproximo sæculo funditus abrenuntiaret, ac beatissimi Patris nostri * BENEDICTI Regulæ tonsura, habitu, professione obedientialiter se subderet, & ejusdem loci stabilitatem fine tenus custodiret. Qua pactione peracta iterum iterumque juramento terribili firmitudinem super sanctum Patrem fecerunt, ne ab illa die & usquequo cœlum volvitur, locum ipsum & omnia quæ subjacent illi, vel ipsi pro hereditate cuperent possidere, vel quispiam usquam de parentelæ eorum successione habiturus esset, vel quantum est pedis spatium jure hereditario possidendum. Et facta stipulatione coram multis regressi sunt in sua cum lætitia non modica [a].

* id est, obstinxerunt

* Bolland. deest nostri

24. Silere integrum paginam non censeo, quod pene omnes Europæ incolas necessario præsentiscere contigit. Postquam HUGO Comes & filii ejus quos supra titulavimus, vellent nollent, sicut voverunt Deo & sancto Deicolo locum sanctum liberum reddiderunt, curiose quærere cœperunt per multas eremi cellulas, si usquam invenire possent amicum Christi aliquem & veræ conversationis institutorem, qui & locum paterno more & Monastico ordine fulciret, & ipsi sub ejus imperio vexillum sacræ ferrent obedientiæ. Extitit autem tunc temporis quidam omnipotentis Dei amicus familiaris nomine BALTRANNUS vitæ per omnia laudabilis, qui jam tunc per decem quinquennia vitam eremiticam irreprehensibiliter ab omnibus duxisse ferebatur: tantasque jam virtutes per illum Dominus operatus est, ut nec Adriaticus sinus nomen ejus recludere posset, sed etiam apud Danaos præconium ejus celebre haberetur, nempe pro cœlibatus ejus magnitudine. Taceo de Regibus terræ & Optimatibus: ipse famosissimus Princeps OTTO [b] qui tunc agebat in sceptro, frequentare illum solitus erat, & maximis donariis locum ejus abundanter extulit: adeout ipse venerabilis Pater ob frequentiam hospitum secretum sibi tuguriolum in quo secum versari posset construeret: locum autem quem primitus probavit, Monasticæ disciplinæ collecta non minima Monachorum caterva devote aptaret.

Baltranni Abbatis sanctitas.

25. Cumque sanctus vir lucrandis animabus aliquot annos invigilaret, antiquus hostis per satellites suos multis injuriis exturbare illum cœpit, dolens sibi quotidie detrimentum fieri de animabus quas vir Domini ejus dentibus eripuit, & Deo reddere studuit. Occasione ejus accepta duo Episcopi avaritia stimulati, hianti fauce, eumdem locum cœperunt invadere, non ut illis curæ esset de loco, sed ut res quas Fidelium largitas ad stabiliendum Divinæ scholæ servitium loco concessit, de ejus sacro obitu interim suspensi studio rapaci penitus sibi autumarent *: quorum alter Mettensis erat Ecclesiæ provisor, alter vero Argentinensis * exstitit œconomus ovilis. Cumque tales Ecclesiarum arietes propter res cœlitus coacervatas diu altercarentur, (nam unus illorum parrochiæ occasione, alter vero loci subjectione suo juri cedere contendit) vice quadam omnipotentis Dei famulus maxima invalitudine captus est, atque fini propinquus effectus: cujus opinio infirmitatis dum vicinas pervolaret provincias, utrique Episcopi quasi vultures rostro famelico viri Dei Cellam invadunt, ejusque felicem transitum præstolantur suspecti. Quod cum ille comperisset, subito superna medicante clementia confortari cœpit ac meliorari: & convocans iniquorum hominum aliquot personales ad se, diligenter inquisivit causam opperiendi eorum. Cumque illi secundum quod se res habuit narrassent, vir Domini respondit: Sed & ego non ignoro voluntatis vestræ nisum & inimici generis humani machinamentum. Recedite quantocius, nam non morior modo, & credite mihi quia non continget vobis quod cupitis, ut oblationes Fidelium quas me contigit habere, vos debeatis post obitum meum exstirpare. Tali concrepitu omnis ille conventus valde recessit inde confusus.

Episcopi duo ejus rebus inhiant, sed frustra.

* Bolland. autumarent

* Strasbourg

[a] Quæ sequentibus numeris usque ad num. 30. comprehenduntur, præpostero ordine apud Bollandum referuntur.

[b] Otto, nimirum I. cognomento Magnus, ab anno 936. ad 973. imperavit.

CIRCA AN. 625
18. Jan.

Ab Hugone & filiis ejus Lutram invitatur.

26. Vir autem Domini plus cupiens rerum fuatum ipsum qui dedit Deum habere heredem quam fæculum, larga manu cœpit omnia quæ habuit pauperibus & Clericis prodige expendere, volens femetipsum funditus expedire, etiam fenex peregrinationem pro Chrifto accipere, & dies fibi conceffos apud beatiffimum Apoftolorum Principem Romæ claufarius & privatus facro infiftere otio. Quod cum denundinatum percrebuiffet apud Hugonem ac filios ejus, lacrymabili precatu virum Domini non fegnes petierunt, ne illos defereret quafi orphanos & orbatos. Quibus vir Domini refpondit nullo modo fe ibi amplius durare, fed invidiæ locum dare velle, atque ita fibi a Domino deftinatum fuiffe. Illi autem luminibus perudis amplius virum Dei perurgere cœperunt dicentes: O amice Dei fpecialis & columna fanctæ Ecclefiæ inconcuffibilis, audi fervos tuos, & ne derelinquas nos defolatos. Sciat Paternitas tua nos Monachili vita moribufque voto diu exfiftere, fed ducem ac Patrem non poffe hactenus invenire. Qua de re, Pater fancte, placeat tibi nobifcum pergere huc prope ad locum quemdam fanctum & Monafticæ converfationi convenientiffimum qui Luthra vocatur. Quibus vir Domini refpondit: Quid vobis locus ipfe contigit? Ajunt illi: Nihil quippe ad nos pertinet, fed vir quidam beatiffimus nomine Deicolus qui & S. Columbani fuit difcipulus, a Domino promeruit in hereditatem. Ipfe quippe locum conftruxit & Monafticæ difciplinæ fubegit, & fua fancta præfentia cotidie ibi miraculis corufcat. Accidit autem occafione quadam ut parentes noftri locum ipfum non ante plures annos invaderent & quafi proprium poffiderent: nunc autem adeo fumus ibi divinitus perterriti, ut in præfentia tanti Patris facramentis horrificis nuperrime nos obligatos habeamus in proximo Monachicam profeffionem arripere, & perpetuo ibi ftabilitatem cuftodire.

Mittit qui locum explerent.

27. Ad hæc vir pius refpondit: Scriptum eft, Omnia quæ facis fac cum confilio & poft factum non pœnitebis. Si Divinæ providentiæ placet ut moveam de loco ifto, & veftro cedam hortamento, talem facite credentiam mihi in confpectu Fratrum noftrorum ceterorumque Fidelium, ut omnia Divini officii ornamenta quæ penes me habeo falva atque intacta illuc deferatis, & ibi mihi inconvulfa reconfignetis. Ea dumtaxat conditione ut prius illic diligam aliquem de Fratribus noftris fidelem virum qui diligenter locum probet in filvis, in agris, in pratis, in pifcationibus & in omnibus quæ Monachorum utilitas exigit: quia folus non veniam, fed Fratres meos ac fervitores mecum deducam. Ad hæc illi: Fiat, inquiunt, juxta voluntatem tuam, Pater. Et facramento facto in conventu multorum, ficut Sancto viro placuit, direxit cum illis nepotem fuum nomine WERDOLFUM quem per fe inftituit, & in quo tota fpes fua poft Deum exftitit, qui cum omni diligentia veritatem comprobaret. Ad virum Dei reverfus lætum nuntium retulit: & poftquam illi locum fecreto prodidit, addidit: Cavendum eft, inquiens, ne hominibus iftis facile fidem præbeamus. Locus vero ipfe, ut omnes fatentur indigenæ, Romanæ fubjectus eft dominationi & fubfcripto cenfu fummo fubjacet Pontifici. Quapropter fi in præfentia Principis Ottonis locum redbibere noluerint & priftinæ libertati reddere, ab ipfa Imperatoria manu recipiamus illum, tali videlicet certitudine, ut ufque inperpetuum nemini liceat violare quod fceptrigera majeftas diffinivit illibatum permanere.

Locum ab Imperatore obtinet.

28. Vir Domini ad hæc: Acceptabile, inquit, fit Deo omnipotenti confilium tuum. Nunc ergo accingere, viam obedientiæ arripe, & hæc omnia ex parte mea innotefcere Imperatori accelera. Qui illico Patris præcepto parere ftudens, adfcenfis caballis profpero itinere Imperatorem adiit, & de quo agebatur innotuit. Quod fi quis mihi liventi objiciat oculo eumdem Principem tunc temporis Imperatorem non exftitiffe; facile per ftrophatum illum revincam fyllogifmum, accidens effe honorem fuperadditum, effentiam vero in idemtitate perfiftere. Et quia effici potuit quod effectus eft, poteftas illi femper adfuit, actus autem ad horam fucceffit. Sed hæc per exceffum, jam cœpta profequamur. Cumque piiffimus Princeps hæc omnia comperiffet, rerum

Re-

Repertori grates egit, & post hæc ait: Audite omnes consiliarii æquitatis & amici fideles, cogitavi multoties illum Patrem nostrum beatum virum Baltranum, quia præcordialiter illum diligo, si mihi vellet consentire, Pontificali honore sublimare: nunc autem ut video magis eligit pauper Christi persistere in agone certaminis sacri, quam hujus sæculi phaleramentis prosperari. Et ecce nuntius ejus certissimus per quem mihi fideliter mandat in peregrinatione se velle mori pro Christo, & locum quem hactenus incoluit invidiæ relinquere. Est autem locus in Burgundiæ partibus sacræ conversationi satis aptus, quem hucusque Hugo Comes & filii ejus usurpative possederunt: quem Sanctus a dominatione nostri sibi rogitat liberaliter delegari, & omnia quæ Deus omnipotens illi ad servitium suum stabiliendum concessit, imperii nostri auctoritate eidem loco perpetualiter subclioare. Nam locus ipse sub advocatione Imperii nostri Romanæ atque Apostolicæ subjacet Sedi. Responderunt Aulici atque Consiliarii Imperatoris: Si placet majestati tuæ, accersiantur ante conspectum tuum viri illi qui hucusque contra fas & jus ejusdem locum sibi veodicaverunt, & lege publica coram reddant, & sacramento firmissimo credentiam talem faciant cunctis militantibus atque privatis fidelibus tuis, quatinus ex hoc nunc & usque in sæculum, nec ipsi, nec aliquis successionis illorum iniquitatem illam præsumat renovare, aut locum ipsum vi aut potestate audeat inquietare, sed firmiter atque inconvulse, sicut ab initio constructionis loci fuit, Fratribus Deo ibidem & S. Deicolo servientibus liberum maneat arbitrium eligendi Abbatem secundum Deum, qui loco potentialiter præsit absque contradictione aliqua. Quiniosuper Imperialis Celsitudo intimare curet Apostolico Episcopo, quatinus cœlestium auctoritate clavium privilegii Præcepta componat, faciatque sigillo Apostolici nomiois firma. Quid tantum morari in singulis necesse est? omnia secundum quod Divinitati placuit, Imperator devotus fidelium consultum implevit: sacri invasores loci iniquos vocavit, jure universali locum recepit, atque mille sub testibus beato viro, secundum quod superius dictum est, potestative contradidit, ipsum quoque RODULFO Duci atque præfatis Comitibus ad custodiendum sub fidelitatis suæ conditione commisit, atque res sancto viro cœlitus collatas. CIRCA AN. 625 18. Januar.

29. Tali igitur tenore vir Domini in locum destructum B. Deicoli inthroizatus est cum Monachis suis ac servitoribus & omnibus quæ divina largitas illi concessit. Et valde necesse fuit, ut secum subsidium sumptuum deferret, quia omnibus humanæ vitæ rebus locum destitutum lamentabiliter invenit. Tune omnimodis nisum dedit, qualiter locum renovare spiritualiter posset. Monasterium sanctissimæ Dei genitricis semperque Virginis MARIÆ, quod ante permodieum fuit honorifice ampliavit, exaltavit, & ad perfectum usque perduxit. Officinas pro posse in brevi construxit, ut Monastica disciplina quæ semper apud illum viguit, a Monachis custodiri inviolate posset. Intravit autem Pater venerandus locum eumdem in vigiliis Apostolorum Simonis & Judæ, atque eodem anno in Assumptionis die perpetuæ Virginis MARIÆ, sicut illi ante plures annos divinitus præsignatum fuit, plenus Spiritu-sancto obiit ac sepultus est in dextris altaris Monasterii, quod ipse in melius renovavit. Ibi quippe frequentius cum fides credentium exigit miraculis coruscat. Ipso vero regna cœlestia petente, in regimine Monasterii nepos ejus WERDOLFUS illi successit qui adhuc superest, & cœlibem vitam ipse ducit, & omnibus recte conversari volentibus ut lampas emicat. Monasterio restaurato pie moritur. Werdolfus succedit.

30. Sed quia adhuc supersunt nonnulli qui mirantur & scire gestiunt, qualiter locus sancti Patris devenerit in iniquam manum HEBERARDI Comitis & filii ejus; non piget qualitercumque veraci stilo prodere. Sed dum oitor hoc, videor temporibus præposterum ordinem imponere, quem Græci Anastrophen vocant, rationi autem & paginæ quæ subjacet præsumptionem, vel præoccupationem quam Græci Prolepsim nominant. Postquam vero beatus COLUMBANUS [a] peracto laboris Post Ichabbatis mortem Lutbra Lotharii pellicidata.

[a] In Martyrologiis recentioribus Columbanus Idibus Septembris colitur.

CIRCA AN. 625 18. Januar.

laboris sui cursu cœlestia regni petivit, in locum ejus venerabilis ICHA *a* Abbas successit. Qui cum annis multis strenue eumdem locum gubernaret & magna vigilantia gregem sibi commissum provideret, cerneres subito propter novæ Herodiadis fraudulentiam Abbatem cum Monachis expelli, & omnia divinæ scholæ arma (heu!) perditum iri. Hæc autem exstitit causa eo tempore quo LOTHARIUS Rex *b* in Alsatia provincia morabatur, in fisco suo nobili qui *Marelegia* vocatur, cujus adhuc dignitatem miri operis mœnia excelsa testantur, repente antiqui hostis cauterio inustus est & in tantam præcipitatæ mentis insaniam perductus, ut uxorem suam religiosam Reginam BERTHSINDAM dimitteret, & lupam quamdam nomine WALDERALDAM duceret. Quæ quia præstigiatrix erat opinatissima, ita maleficiis multigenis Regis animum fascinavit, ut omnia quæ ab illo peteret, facile impetraret. Cumque nefas tale cresceret, & nemo esset qui facillaret *, quasi licenter miserum caput tanto utebatur incestu. Tamen verecundia agente, quia in Palatio versari cum illa nequivit, Abbatiam S. Deicoli illi tradidit, atque infernali dote ditavit. Tunc meretrix lætissima effecta sacrum locum sibi usurpavit, & in locum qui dicitur sancti Quintini consedit, ibique omnia quæ sancti Patris erant funesto more depopulavit. Abbatem injuriavit, Monachos omnes pepulit, ideo proculdubio in amaritudine erit anima ejus in æternum.

* id est fauces aperiret

Lotharius legitimæ conjugi reconciliatur.

31. Venerabilis autem Regina postquam divortium sensit, scortumque Regis deprehensit, noluit eum ad palam traducere, sed salubri correptione corrigere: initoque consilio cum familiaribus, reclamationis gratia Romam quantocius adiit. Quæ cum immodica veneratione ab omni cœtu Romano suscepta fuisset, secreto Apostolicum Pontificem convenit, sui seniorisque dissidium plena lacrymis aperuit. Quod cum Pastor Ecclesiæ comperisset, Apostolicis litteris Regem accersivit ocius, quatinus tanto sceleri finem imponeret, & de cetero emendaret. Cumque Rex accersitus veniret, uti Regem decuit honorifice susceptus est. Peracta oratione in consistorio Lateranensi Papa cum Rege colloquium habuit, atque digna causatione castigavit. Tunc Rex corde compunctus, terræ prostratus veniam petiit, & se culpabilem reddidit. Acceptaque pœnitentia Papa Reginam in præsentia Regis vocavit, & in Christo reconciliavit, & Reginæ dexteram Regis dexteræ reddidit, atque terribili anathemate illum obstrinxit, ut secundum Apostolum sicut Christus Ecclesiam, ita & ipse diligeret amodo uxorem suam.

Ephes. 5. 25.

A pellice iterum seductus divinitus punitus.

32. Quo peracto Rex ad Galliam regreditur, Regina autem, sicut femineum iter exigit, protractius viam carpsit, adeout illam Rex nunc duobus, nunc uno die præcederet. At præfata Maga audiens quia Rex Ecclesiastico tenore reconciliatus esset Reginæ, colubrino sibilo Regem absente Regina aggreditur denuo. Cumque jam superato monte Pardorum quadam nocte Rex hospitaretur apud castrum sancti Domnini *c*, Præfatæ lupæ Missatici Noto agiliores supervenere, vestimenta ejus prostibularia Regis oculis inserentes. Quibus inspectis ita furoris & invidiæ ignibus in Reginam confestim exarsit, ut irrevocabili censura secum deliberaret non ante repatriare, quam illam videret decapitari. Sed prævenit

a Bollandus legit ICHO. In Diplomate Lotharii Regis dato prid. Non. Maji indict. 13. adeoque anno 865. HICCA Abbas Lutrensis memoratur, ut Sammarthani in Gall. Christ. adnotarunt. Ergo si Icha noster idem est cum illo Hicca, (quod quidem verisimile videtur) non immediate successit Columbino, qui ad sæculi 8. initium pertingere vix potuit.

b Nonnulla hic ab antiquis variant monimentis circa hanc historiam, quam ex Reginone & Baronio sic breviter accipe. Lotharius Rex Lotharii Imper. filius, ab anno 855. ad 868. regno potitus, uxorem duxit THEUTPERGAM, hic BERTHSINDAM, quam in Synodis Aquisgranensi anno 862. & Metensi anno 863. probantibus, quasi incestuosam & illegitimam conjugem abjecit, ut Walderadam sibi copularet. Quæ Conciliabula, seu (ut ajunt) prostibula cum rescidisset Nicolaus Papa I. postea anno 865. in Galliam direxit Arsenium Episcopum Hortensem, qui Theutpergam Reginam Lothario restituit. Nec tamen ab infami Vvalderadæ consortio omnino temperavit Lotharius, qui post Nicolai mortem anno proximo, Christi 868. Romam adiit cum Hadriani Papæ venia, ab eoque interrogatus, servassetne Nicolai Papæ Monita, haberetve animum numquam ad Vvaldradam in posterum accedendi, sacram Dominici corporis communionem de manu Pontificis sub contestatione malo animo sumpsit. *Porro*, inquit Rhegino, *Lotharius Roma egressus morbo corripitur, & Placentiam perveniens diem clausit extremum 6. Id. Aug.* cum plerisque Proceribus, quos perjurii ac communionis sacrilegæ socios ac conscios habuit.

c Burgum S. Domnini, vulgo *Burgo San-Domnino*, inter Parmam & Placentiam, olim Julia Fidentia dicta, Episcopali Sede a Clemente VIII. donata, & a Paulo V. Bononiensi Ecclesiæ subjecta.

CIRCA AN. 625
18. Januar.

venit voluntatem ejus Divina severitas atque dispositionis ejus justissima æquitas. Nam cum in crastinum de hospitio moveret incolumis, priusquam cibi aliquid attingeret, ita cum suis omnibus subita aura contagiatus atque plagatus est, ut de tanta multitudine nec inventus sit unus cui inhæreret cibus aut pilus. Tandem reatum cognoscentes Placentinam * urbem subintrant moribundi. Ibi quippe miserabilis Rex cum suis omnibus sine redemptionis Viatico vitam finivit, exceptis quodam Clerico & servitore morbido, qui veritatem rei vix nuntiarent evasi. Quis apud semetipsum constitutus non videat hanc evidentem ultionem per merita S. Deicoli fuisse exortam? Cumque devota Regina ad memoratam urbem perveniret, & tantam stragem mortuorum lacrymolenta videret; Christum Domini seniorem suum tumulari fecit, ceteros vero prout facultas dedit subterrari jussit, & posthæc in pace repatriavit.

* Plaisance, in Æmilia ad Padum

Vualderada in monitem S. Romarici confugit.

33. Audiens autem Walderalda femina nequissima omnia quæ acciderant in via Romana, timore venerabilis Reginæ plus territa quam proprii sceleris reatu compuncta, quippe quæ de Christianitate quidquam præpter solum vocabulum non habuit, fuga potius quam voluntate lapsa Deum quærere simulavit, Monasteriumque S. Romarici *a* hypocrita intravit. Cumque ibi aliquandiu velo potius quam mente conversaretur, post tergum respiciens doluit locum S. Deicoli sibi penitus auferri & quasi se exheredatam more femineo cœpit conqueri. Accitoque Heberardo Comite consanguinitatis occasione scelus adhuc immane præsumpsit, eique locum sanctum sub advocationis tuitione commisit. Ille autem ut erat cupidus & sacrorum invasor locorum, occasione tali locum invasit B. Deicoli, & post infandæ mulieris decessum unca manu sibi in hereditate adscivit. Et fecisset. Nam nec ipsi impune cessit, nempe secundum Prophetam sanguinem admiscuit sanguini, id est scelus addidit sceleri. ADALLINDAM vero legitimam uxorem suam dimisit, repudii libellum dedit, semetipsum autem lupanaribus immiscuit. Nam quamdam Nonnam apud Monasterium *Etbestebin b* sibi applicavit, & iniquitatem illam ad mortem usque pertraxit. Adallindis autem posthæc quid fecerit, paginæ inserendum honestas non sinit. Comes vero ipse quali morte vitam finierit, propalare exempli causa non piget.

S. Deicoli Monasterium Heberardo tradit.

Osee 4. 2. Heberardus Nonnam sibi copulat.

Male perit.

34. Audenter dico quæ personis fidelibus adserentibus nosse me luce clarius contigir. Crederes videlicet ipsum pene triennio Herodiana peste percussum, qui secundum Actus Apostolorum percussus ab Angelo scatens vermibus exspiravit. Vermes quippe ita sibi a vertice usque ad talos ebulliebant, ut frequentanei ejus maximum inde putorem tolerarenr, sicque miserabiliter cum Herode vitam miserabilem finivit. Nec dubitandum quin in tormentis æqualem sortiatur pœnam, cujus in omni scelere imitatus est vitam. Et quia B. Deicolo præjudicialiter hæreditatem suam tulit in terris, ipse se quodammodo æterna hæreditate privavit in cœlis.

Hildegardis Comitissa S. Deicoli Reliquias frustra rapere tentat.

35. Sed quia jam in superiori capitulo satis memoravimus, qualiter Comes Hugo iniquus heres S. Deicoli sit effectus; nunc restat ut & aliqua mira sancti Patris opera propensius calamo pandamus. HILDEGARDIS namque Comitissa ejusdem Hugonis conjunx vice quadam curiositatis causa illecta, sancti Patris Oratorium cum Presbyteris & cetera fidelium turmula temere intravit, ut aliquid de gleba tanti Patris secum maximo pro munere Alsatiam asportaret. Cumque multo conamine sacri cooperculum sarcophagi levare sudarent, tantus terræ motus subito omnia ædificia concussit sequentibus tonitruis quam maximis & fulminum terroribus, ut omnes amentes effecti cæcitate densissima quaterentur: adeout nemo fere duabus horis proximum sum videre valuisset. Tunc Comitissa corde compuncta experta est in brevi, quantum valeant apud Deum gloriosa merita Deicoli sui.

S. Columbini dentem raptum indevote tractans punitur.

36. Sed quia nequicquam ad tumulum sancti Patris laborare comprobata est, adtu-

a De Monasterio S. Romarici, vulgo *Remiremont*, agemus infra in Vita ipsius ac SS. Amati & Romarici.

b Bollando *Erestein*, aliis *Hestebin*, Sanctimonialium Cœnobium a Ludovico Pio & Hermengarde ejus conjuge ædificatum ad Illum flumen inter Argentoratum & Benfeldiam.

CIRCA AN. 625 18. Januar. ad tumulum S. Columbini audacter accessit, ut vel discipuli aliquod carperet; cui divinitus magister fuit negatus. O mira Dei judicia! Cum paucis accessit, facile tumbam aperuit, unumque tantummodo dentem magna cum festinatione sibi arripuit, iterumque tumulum clausit. At postquam deotem dispexit, more femineo dubitare cœpit an pro Reliquiis venerari debuisset, quod tam facile & sine resistentia promeruisset. Et ut fidem illi aliqua virtus ostensa daret, prunas ardentes in Oratorio cumulari jussit, dentemque in medium projecit. Quid plura? dictu citius dens strepitum maximum dedit, saltum quousque materia obstitisset victor & innocens fecit. Tandem credula effecta pretiosum pignus recolligere studuit, magnaque diligentia secum collocavit. Ex illa hora & quamdiu superius * coovixit, dolor dentium ab ea vel ad horam non recessit. Tunc sera pœnitentia ducta dentem tumulo restituit, dolor tamen immobilis remansit. Et quare Sanctus Domini tumulum permitteret aperiri, nollet tamen asportari, dicat qui velit, mihi vero non lucet. Unum tantum patet, ut quia Monachi feminarum consortia declinare solent, quod perfectus Pater in vita sua custodire studuit, hoc & post mortem violari noluit. Tunc aperte omnibus innotuit quantum valeant merita Magistri, si tantum discipuli.

* id est superstitibus V. Prol. Vitæ S. Columbani.

VITA SANCTI EUSTASII

AN. CHR. 625 29. Martii.

ABBATIS LUXOVIENSIS SECUNDI,

A JONA Monacho Bobiensi auctore coævo, instar secundi libri, Vitæ S. Columbani una cum B. Attalæ Gestis adjecta.

Ad MSS. codd. Cisterc. aliosque emendata.

I. IGITUR venerabilis EUSTASIUS *a*, ut superius diximus *, a B. Columbano ab Italia paterno affectu directus, dum æquo jure subditas regeret catervas Monachorum, evenit ut pro communi necessitate ad Regem CHLOTHARIUM pergeret, qui eo tempore in ultimis Galliæ finibus Oceani maris habitabat. Fuit ergo arrepti itineris via per saltum pagumque Briegium *: perventumque est ad quamdam villam CHAGNERICI quo dudum aliquantisper moratus fuerat. Villæ vocabulum Pipimisium *b* dicitur, distans ab urbe Meldorum * circiter millibus duobus. Ibi nunc Chagnericus cum conjuge sua LEUDEGUNDE nomine, Christiana & sanæ mentis femina morabatur, & suum filium CHAGNOALDUM, cujus superius * fecimus mentionem, penes se habebant. Viso itaque Eustasio Chagnericus miro cum gaudio recepit: eratque simul cum patre matreque filia BURGUNDOFARA nomine, quam (ut superius diximus *) B. COLUMBANUS Domino sacravērat. Quam pater cum jam desponsasset ac nuptiis adversum voluntatem puellæ tradi voluisset, dolore oculorum percussa & febrium igne ita succensa est, ut vix jam superis *c* reddi crederetur. Hanc in extremis anhelitibus positam B. Eustasius videns patrem increpat dicens, suæ noxæ esse quod hæc tantis ureretur pœnis: quia viri Dei interdictum violare vellet. At ille dissimulans: Utinam, inquit, sospitati redderetur, & Divinis famularetur obsequiis! Non se ta-

* Vitæ sancti Columbani nu. 61.

Eustasius venit ad Chagnericum.

* la Brie

* Meaux

* ibid. n. 30. & 55.

Burgundofaram sanat & Deo sacrari jubet.

* ibid. n. 50.

a In Prologo Anonymi qui huic Jonæ lucubrationi apud Henschenium præmittitur, EUSTASIUS dicitur *ex Burgundionum genere* procreatus. In Vita S. Vualarici cap. 9. B. Austasius *nobilitate generis & moribus decoratus* prædicatur. Denique Jonas in Vita S. Columbani num. 37. Mietium Lingonicæ Ecclesiæ Pontificem Eustasii avunculum fuisse testatur.

b Pipimisium habent tum Jonæ quotquot vidimus exemplaria, tum Hildegarius in Vita S. Faronis cap. 36. Pipimisium nonnulli interpretantur *Oppigny*: sed ubinam gentium in Brigia sit ille locus *Oppigny*, ab ipsis Brigiæ incolis discere non potuimus. Exstat duabus fere leucis supra Meldas vicus quidam ad Matronam vernacule *Changy*, quem vicum non alium esse putamus a Pipimisio, sic posteris appellatum a Chagnerico seu Changerico S. Burgundofaræ patre. Certe intervallum a Meldis oppido hic per Jonam assignatum prædicto vico non male respondet; & vicinia Vultiaci villæ, vulgo *Ussy*, in qua S. Autharius Audoeni pater a Columbano conventus est, conjecturæ nostræ favere videtur.

c Superis, id est superstitibus seu vivis, prout ad Prologum Vitæ S. Columbani interpretati sumus.

AN.CHR. 625

29. Martii.

ſe talibus votis obſtare debere ait. Accedens itaque ad ſtratum puellæ, ſciſcitatur ſi ſuæ fuerit adſentationis, quod contra B. Columbani interdictum poſt vota cœleſtia rurſus iteraverit terrena. At puella deteſtatur * ſe talibus votis numquam paruiſſe, ut terrenis cœleſtia commutaret, ſed paratam fuiſſe beati viri parere præconiis, ſeque ait præterita vidiſſe nocte ſimili figura virum qua ipſe eſt, qui oculorum ſuorum lumen redderet, vocemque ſimul audiſſe dicentem: Quodcumque tibi hic vir dixerit fac; & ſanaberis. Infer ergo auribus meis quæ mihi ſint cuſtodienda, & tuis orationibus pelle dolorem a Domino illatum. Proſtratus itaque humo cum lacrymis venerandus vir Dominum poſtulat, ut pollicitum munus infundat: ſurgenſque crucem ſupra oculos exprimit, & manu oculos palpando Domini præſidium adeſſe deplorat *. Protinus ſalute ſecuta lumen redditur, febrium ignis fugatur: redditamque ſoſpitati matri commendat, ut ab CHLOTHARIO rediens religioſis veſtibus induat.

*id eſt proteſtatur

* id eſt implorat

2. Cumque pater cerneret ſoſpitati filiam redditam, ſponſo tradi decernit, pollicitationi priſtinæ cæcam oblivionis foveam inferens. Quo puella comperto credidit uni ſodali conſilium, cum qua fugam inire queat. Cumque illa adſenſum præbuiſſet, felici fuga clam elapſæ arrepta, ad Baſilicam B. Petri Apoſtolorum principis pervenerunt. Quo pater comperto poſt eas furens dirigit pueros, atque jubet ut apprehenſam filiam crudeliter perimant. Pergentes pueri finibus * Eccleſiæ puellam receptam reperiunt; & pauliſper morati ut genitoris ira frangeretur, comminantur mortis periculum. At illa inquit: Mortem me formidare putatis? In hoc Eccleſiæ pavimento probate: ob talem etenim cauſam ovans mortem recipio pro eo qui pro me non dedignatus eſt mori. Nec mora B. Euſtaſius remeat, puellam a cuſtodia liberat, patrem terribiliter increpat: Religionis veſte per Pontificem urbis illius GUNDOALDUM nomine induit, ſacravitque ſalutaribus ſacramentis. Monaſterium quoque Virginum Chriſti ſupra paternum ſolum inter fluvios Mugram & albam ædificat, Fratreſque qui ædificandi curam habeant deputat, germanum puellæ CHAGNOALDUM & WALBERTUM qui ei poſtea ſucceſſit *a*, ut Regulam doceant decernit. In quo quantæ virtutes poſtea factæ fuerint, ſi vita comes fuerit, proſequi nitemur *.

A Patris ira eam liberat ac Deo ſacrat.

* al. finibus

*lege Vitam S. Burgundofaræ ad ann. 650.

3. Reverſus ergo venerabilis vir Euſtaſius ad Luxovium, Magiſtri præceptum implere parat: ut gentes quæ vicinæ erant, Fidei pabulo alerentur. Progreſſus igitur Waraſcis *b* prædicat: quorum alii idololatriæ cultibus dediti, alii Fotini vel Bonoſi errore maculati erant. His ad Fidem converſis, ad Bojos qui nunc Bavocarii vocantur tendit, eoſque multo labore imbutos Fideique liniamento * correptos, plurimos eorum ad Fidem convertit: ubi cum aliquantiſper moratus fuiſſet, dimiſit ſagaces viros qui cœpti laboris in ſtudio deſudarent; ipſe vero ad Luxovium remeare ſtudet.

Vvaraſcos & Boios ad rectam Fidem convertit.

* ſic MS.

4. Cumque iter carperet, venit ad quemdam virum nomine GODOINUM *c*, qui eo tempore ad villam quam Moſam * vocant ob amnem eo in loco fluentem morabatur. Is ergo cum vidiſſet Euſtaſium, velut gratiſſimum munus domi recepit. Ingreſſus ergo Euſtaſius domum, præmiſſa benedictione poſcit ut liberos quos habebat repræſentet. Ille obediens, duos bonæ indolis liberos repræſentat. Quem vir Dei interrogans: Eſt, inquit, tibi adhuc proles? Ille fatetur præter unam filiam luminibus orbatam nomine ADALBERGAM *, ſe am-

Salabergam a cæcitate liberat.

* Meuſe

* Salabergam, lege Vitam infra.

---

a Nempe Euſtaſio in regimen Cœnobii Luxovienſis, ut in Vvaldeberti Elogio ad annum 665. dicemus.

b Mogra ſeu Mucra. Duplex eſt amnis ejuſdem nominis, uterque in Matronam influens, alter ſupra Meldas qui minor; infra idem oppidum alter qui Mucra abſolute, vulgo *le Morin* dicitur. Ille paullo infra Jotrenſe Parthenona, ad Orientem; hic itidem paullo infra S. Faræ Monaſterium olim Evoriacas appellatum, ad Aquilonem præterlabitur, recipitque ex parte Orientali rivulum prope idem Cœnobium decurrentem, quem Jonas ſine dubio *Albæ* nomine intelligit.

c Vvaraſcos in provincia Sequanorum *ad utramque Dubii ripam* ſediſſe, Scriptor Vitæ S. Salabergæ teſtatur. Imbuti erant erroribus Photini Sirmienſis quondam Epiſcopi, qui teſte Epiphanio Hæreſi 71. docebat Chriſtum ab initio non eſſe, ſed a Maria & hucuſque ipſum exſiſtere: quem in errorem impegit etiam Bonoſus Narſitanus in Dacia Epiſcopus. De Boiorum gente ad Vitam S. Salabergæ inferius agemus.

AN CHR. 625 29. Martii.

amplius non habere. Veniat, inquit, illa. Quam cum vidisset, sciscitatus est, utrum juvenilis animus ad cultum Divini timoris adspiraret. Affatim ut tenera quiverat ætas, ait se paratam esse sacris præconiis obtemperare. Dedit ille operam & per duos dies jejunio corpus affecit, mentem fide armavit, super oculos benedictionis oleum effudit: meruit tandem per interventum Sancti viri cæcitas lumen habere. Redintegravit ergo Divina pietas interventu famuli sui luminis damna, ut hæc quæ lumen receperat, post Divina munera ad cultum timoris Dei uberius adspiraret. Quæ nuncusque superest Divinis obsequiis dedita: nec solum suæ utilitati, sed & aliis providet opportuna.

Agilum sanat.

Rediit Luxium.

Discipulos Præsules habuit.

* Laon

5. Cum progressus inde cœptum iter perageret, quemdam Fratrem AGILEM nomine, qui modo Resbacensi Cœnobio Præsul exsistit, vehemens febrium ignis arripuit. Quem Eustasius attigit, interventuque orationum sanavit, & pristinæ statim sospitati reddidit. Deinde perveniens ad supradictum Cœnobium *, ibi tam plebem interius, quam vicinos populos ad Christianum vigorem excitare studuit: multosque eorum ad pœnitentiæ medicamenta pertraxit: fuitque ejus studii, ut multos sua facundia erudiret. Nam multi eorum post Ecclesiarum Præsules exstiterunt, CHAGNOALDUS Lugduni Clavati *, ACHARIUS Viromandorum & Noviomensis ac Tornacensis Episcopus, RAGNACHARIUS Augustanæ *a* & Basileæ, AUDOMARUS Boloniæ & Tervanensis opidi.

Agrestium Monachum in prædicatione compescit.

* diabolus

* id est licentiam

Jerem. 1.

Gen. 5.

6. Cumque jam haberetur ab hominibus gratus, adeout nullus se B. Columbanum perdidisse gemeret qui ejus doctrinis imbutus fuisset, præsertim cum cernerent in discipulo Magistri instituta manere, omniumque Francorum Procerum honore fulciretur, & Chlotharii Regis amore ac veneratione clueret; exarsit solito lividus adversus Sanctorum famam hydrus*: excitatque ex finibus matris novum Cain qui fratrem zelo velit exstinguere; vel etiam novum proditorem qui Magistri dicta scinderet, & collidendo solida ad fragiles turbarum aures fragilem mentem accommodaret. Excitat unum e subditis AGRESTIUM nomine, qui quondam THEODERICI Regis Notarius fuerat, & quadam cordis compunctione tactus, omnia quæ possederat relinquens & ad Luxovium veniens, se & sua omnia supradicto Patri tradiderat. Quid cuncta replicem? Religionis speciem in Monasterio gestans, post commeatum* postulat, ut Gentium esse prædicator permitteretur. Quem vir sanctus diu objurgans increpat se ad tale opus minime idoneum, rudem adhuc in religione putare, vel dignum dicens omnibus Ecclesiasticis phaleramentis decoratum esse debere qui tale opus susciperet. Hieremias enim Domini electione præmissus se dignum denegat dicens: *A, a, a, Domine Deus, ego puer sum, nescio loqui*. Moyses electus a Domino se tardum lingua testatur.

Agrestius tandem excorts licentis ob Aquilejensibus seducitur.

Matt. 16.

7. His dictis cum nihil proficeret, quem tenere non valet ire sinit. Qui cum ad Bavocarios tendens venisset, paullulum moratus nullum fructum exercens, velut alta platanus garrula ventorum folia tremulas quatit ad auras, sed fructuum copiam nescit. Deinde ad Aquilejam pertransit. Aquilejenses etenim dissentiunt a communione Sedis Apostolicæ (de qua Dominus in Evangelio ad B. Apostolorum Principem Petrum loquitur: *Tu es Petrus & super hanc Petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversus eam*) ob trium Capitulorum *b* dissensionem, ex qua discordiæ in longum incrementa manarunt, quod præsenti operi non est inserendum. Itaque veniens Aquilejam,

---

a Sic legendum cum MSS. non vero *Augustoduni*, ut apud Bollandum. *Augustanæ* nomine intellige Augustam Rauracorum, vulgo *Augst*, (prope Basileam, *Basle*) urbem quondam, hodie in vicum redactam.

b Quæstio trium Capitulorum, quæ amplius uno sæculo Ecclesiam exagitavit, exinde sumpsit originem, quod cum Ibas Edessenus ac Theodoretus Cyrensis Episcopi una cum Theodori Mopsuesteni in Cilicia secunda Antistitis recepti essent in Concil. Chalced. Act. 10. Consulatu Marciani, Christi anno 451. habita 6. Kal. Novembris; uno fere post sæculo agente Theodoro Cæsareæ Cappadociæ Episcopo damnati sunt a Justiniano Imp. quod Nestorio favere viderentur. Coactum est ea de causa Constantinopoli Concilium anno 553. jussu Imperatoris, in quo Concilio damnatio iterata, cui summi Pontifices primo repugnantes postea adsensi sunt, cum multi Episcopi in primis Aquilejenses in defensione Trium Capitulorum perstiterunt. Lege Baron. Tom. 8. ad an. 538. & seqq. Aquilejenses tandem sub Sergio Papa resipuisse, auctor est Paul. Diac. lib. 5. cap. 14. Hist. Longob.

lejam, socius statim schismatis effectus, a Romanæ Sedis communione sejunctus, ac divisus a totius orbis communione: qui cum Romanæ Sædi jungeretur, damnabat insulam Aquilejam Orthodoxam Fidem non tenere. Quo schismate imbutus epistolam venenosam & increpationibus plenam ad B. ATTALAM per AURELIUM ADALVALDI Regis Longobardorum Notarium dirigit. Quam per multorum annorum spatia abditam habui, & postea mea negligentia perdidi. Nec alius quilibet eam, sed ipse proprio stilo scripserat. 29. Martii.

Attalæ Abbati Bobiensi Epistolam venenosam scribit.

8. Directa itaque ad B. Attalam epistola ipse ad Luxovium properat, & postea B. Eustasium schismatis aculeis tentat, si sanam mentem suis vesaniis corrumpere queat. Quo venerandus vir comperto, diu paternis assaminibus errantem monet. Sed postquam salutaribus monitis mentem peste corruptam & salubri antidoto curare nequivisset, a suo suorumque collegio segregavit.

Luxovium reversus, Eustasium pervertere tentat.

9. Refutatus ergo a B. Eustasio se huc illucque vertit, ut nonnullos adsentationis suæ fautores facere queat. Sed cum nihil ejus imperitia facere quivisset, B. Columbani Religionem offendit, adversus Regulam ejus canino dente gariens ac veluti cœnosa sus grunniens per quos potuit garrulitatis suæ murmur excitavit, annuente sibi ABELLENO Genevensis * urbis Episcopo, qui consanguinitati suæ proximus erat. Is itaque Abellenus vicinos catervatim Episcopos sibi jungere in Agrestii auxilio omni studio nisus est, itaut Regem CHLOTHARIUM tentarent, si eorum partis adsentator futurus esset. At ille sciens & cognitam experimento habens B. Columbani sanctitatem & discipulorum doctrinam, adversus sanctam doctrinam grunnientes suis studet redarguere responsis. Cumque nihil profecisset, statuit ut Synodali examinatione probaretur, non ambigens de B. Eustasii auctoritate & doctrina, quod omnes adversantes Sanctæ Regulæ prudentia & facunditate administrante sibi Spiritusancto superaret.

Rejectus Episcopos in S. Columbani Regulam accendit.

** Geneve*

10. Emanante ergo regali auctoritate multi Burgundiæ Episcopi in suburbano Matisconensis urbis conveniunt: inter quos residebat maximus hæreticus, qui maxime Synodum fieri urgebat WARNACHARIUS, qui erat B. Eustasii adversarius. Sed prævaluit B. Eustasii deprecatio, ut qui auctor miseræ intentionis & adsentator fieri vellet, correptus a Domino per eum omnium vires frangeret. Prædicto ergo & statuto die quando adversus Eustasium altercatio oriretur, ipse morte præventus interiit *a*. Fractis itaque in eo Agrestianæ partis viribus turbantur omnes, & sciscitantur Agrestium, quid adversus Regulam B. Columbani vel venerabilem Eustasium objiceret. At ille trementibus labiis, & nihil auctoritatis ac elucubrati eloquii habens ait, superflua quædam & canonicæ institutioni aliena eorum studiis teneri. Cumque illum urgerent, tandem criminis causam depromit: se suæ Regulæ habere, cochleam *b* quam lamberent crebro crucis signo signari, & in ingressu cujuslibet domus intra Cœnobium tam introeundo quam egrediendo benedictionem postulare. Cumque illi nil dignum synodalibus dissertionibus objici cernerent: Alia, inquiunt, si habet opponat: At ille prorupit dicens se scire Columbanum a ceterorum more desciscere, & ipse Missarum solemnia multiplicatione Orationum vel Collectarum celebrare: & multa alia superflua quæ eum auctore acsi hæreses tradita exsecrari deberent.

Refutatur in Synodo Matisconensi anno 624.

11. Audito beatus Eustasius hæreseos nomine se cum suo magistro notari, ait: Vos o decus Sacerdotum, probare debetis, qui in Ecclesiis veritatis ac justitiæ seminarium distribuant, & qui veritati ac veræ religioni aliena tradant. „ Quidquid enim a norma veri tramitis dissentit, extra Ecclesiæ corpus haberi debet. Vestrum est discernere objecta, an sint Scripturarum serie aliena. At illi ajunt, tuo ore nosse volumus quid dignum ex hoc in responsionibus

Eustasius objectis calumniis satisfacit.

a Hic ergo Vvarnacharius alius est a Vvarnachario Majoredomus, qui post Eustasium mortuus est, nimirum Chlutharii regni anno 41. Christi 626. teste Fredegario in Chron. cap. 54.

b Ista repetuntur ex Pœnitentiali S. Columbani, in quo qui non signaverit cochleam quod lambit, sex percussionibus; egrediens vel ingrediens domum sine signo Crucis, duodecim plagis subjacere tenebatur.

AN.CHR. 625 23. Martii. „ nibus reddas. At ille: Nequaquam, inquit, reor contrarium esse Religioni, „ si cochlea quam Christianus lambit, vel quodcumque vas aut poculum signo „ Crucis munitur: cum per adventum signi Dominici pellatur pestis adversan„ tis inimici. Introeunte vero cellulam Monacho vel exeunte, benedictione Do„ mini armari ratum duco juxta Psalmistæ vocem: *Dominus custodit te ab om-* (Psal. 120.) „ *ni malo: custodiat animam tuam Dominus. Dominus custodiat introitum tuum,* „ *& exitum tuum ex hoc nunc & usque in sæculum.* Licet hoc ad unumquem„ que Christianum referatur, ut gratia Baptismi per Fidem in Ecclesia in„ troeunte servetur; tamen quotidie manu sua sive in ingressu, sive egressu, „ sive progressu unumquemque nostrum signo Crucis armari vel benedictione „ sodalium roborari fas duco. Multiplicationem vero Orationum in sacris of„ ficiis credo omnibus proficere Ecclesiis. Cum enim plus Dominus quæri„ tur, plus invenitur; & cum uberius oratione pulsatur, ad misericordiam „ pœnitentium citius excitatur; nihil aliud plus desudare debemus, quam „ orationi incumbere. Sic enim a Domino sub Apostolorum numero horta„ mur: *Vigilate & orate ne intretis in tentationem.* (Matt. 26.) Sic enim nos & Aposto„ lus sine intermissione orare rogat: (1. Thess. 5.) sic omnis Scripturarum ordo jubet cla„ mare: qui enim clamare negligit, neglectus & abscissus a Christi membris „ abjicitur. Nihil enim tam utile tamque salubre, quam Creatorem multi„ plicatione precum & assiduitate orationum pulsare.

Ob novam calumniam de tonsura, Agrestium ad Dei judicium provocat.

12. His & horum similibus responsis confusus Agrestius addit garrulitatis noxam calumniator, capitis comam aliter tondi [a], alio charactere exprimi, & ab omnium more descisci. Comperendinatim Agrestio talia loquenti & frivola garrulanti, Eustasius sagax, ut erat virtute patientiæ & scientiæ compertus, respondit: Horum, inquit, in præsentia Sacerdotum te ego ejus discipulus & successor, cujus tu disciplinam & instituta damnas, ad Divinum judicium cum eo intra præsentis anni circulum causas dicturum iovito, ut justi judicii examine vindictam sentias, cujus famulum tuis detractionibus maculare procuras. His dictis mentes quorumdam qui Agrestii ante partis fautores erant perculit, hortanturque omnes ut pacis nexu corda jungerent: & iste præsumptæ temeritatis audaciam tolleret & ille paterno affectu labentem piis correptionibus foveret. Ad quos B. Eustasius: Vestris libens satisfacerem precibus, si misera mens duritiam vecordis molliret, & correctis cauterio mortis vel antidoto visceribus defectis, ad salutiferum charitatis fraternæ statum remeare niteretur. Cogentibus ergo cunctis Agrestius simulate pacem postulat, quod postea actis depromisit. Eustasius mitis animi & mentis virtutum conscius, favet suasioni poscentium, pacem tribuit, osculum porrigit.

Romaricum & Amatum seducit.

** lege Acta infra.*

13. Attamen Agrestius manifestam vesaniam verecundiæ metu pepulit, non tamen omnibus a malis abscessit. Cœpit namque deinceps Monasteria tentare, & sub specie discipuli pretium proditionis taxare. Ad quemdam enim virum venerabilem ROMARICUM* veniens, qui primus inter nobiles fuerat apud THEODEBERTUM habitus, priusquam per B. Columbani exemplum ac Eustasii prædicationem monitus, ad Luxovium veniens Monasticæ iostitutioni se subdidit. Quo diu sub regulari tenore vitam agente, postea Eustasio annuente Puellarum Monasterium in propria exstruxit possessione: in quo & Regulam B. Columbani custodiendam indidit. Cumque jam multa religione polleret, ad eum Agrestius pergit, seseque subditum atque obedientem simulat: simulque AMATUM quem ibi Eustasius ad imbuendam Regulam præfecerat, mollibus suggillationibus tentat. Nam eo in tempore ob quemdam neglectum tam Amatus quam Romaricus ab Eustasio objurgati fuerant.

Læsos

[a] Legendum tonderi. Nempe discipuli S. Columbani tonsuram gerebant Hibernicam, quæ dimidiatam coronam reddebat: scilicet ab aure ad aurem per frontem in coronam cæsus erat capillus, ab aure ad aurem per occipitium capillus intonsus dependebat. *Ceterum tonsuram eam quam magum ferunt habuisse Simonem, quis rogo Fidelium non statim cum ipsa magia primo detestetur & merito exsufflet? Quæ adspectu in frontis quidem superficie, coronæ videtur speciem præferre, sed ubi ad cervicem considerando perveneris, decurtatam eam quam te videre putabas invenies coronam,* inquit Ceolfridus Abbas in Epistola sua apud Bedam lib. 5. Hist. cap. 22.

AN. CHR. 625 29. Martii.

Læſos ergo ut ſenſit, quo facilius exaſperatas mentes ſuis adſertionibus jungeret, ſtimulavit paullatim venenata verba ſanas mentes recipere, & in contemptum Regulæ B. Columbani propriam veſaniam propagare. Proh dolor! exſecrabili ſuaſu ac letifera imbutione monita ſana inſaniens maculavit. Qui abjectis inſtitutis priſtinis, rudibus conati fuerant inſtruere plebem doctrinis: & ſeducto juxta Job angue, manu obſtetricante Divina, rurſum zelo invidiæ reducere non metuunt, (Job. 26. 13.)

14. Deinde ad BURGUNDOFARAM iter dirigit, ut eam ſuis ſtimulationibus ſi valuiſſet commacularet. Quem Chriſti Virgo non femineo more, ſed virili confodit reſponſione. Num tu, inquiens, confeſſor veritatis & novorum introductor argumentorum, ad hoc huc acceſſiſti, ut veneno tuo dulcia melle perfunderes, & vitalia alimenta letali amaritudine commutares? Eis tu detrahis quorum ego virtutes experta cognovi, quorum doctrinam ſalubrem recepi, ex quorum eruditione multos cœleſtia regna penetraſſe comperi. Meminiſſe te velim Iſaiæ dictum: *Væ qui dicunt malum bonum, & bonum malum*. Accelera, & prorſus ab hac veſania feſtinus recede. Confutatus ergo his Chriſti famulæ reſponſis, rurſus ad Romaricum vel Amatum repedat, ut cœptam deceptionis rugam contrahat. (Burgundofaram fruſtra tentat.) (Iſa. 5.)

15. Nec defuit Divina ultio. Cum ad hoc jam omnes adſpirarent ut contemptus priſtinarum adſentatores forent Inſtitutionum, primum lupi rabiei morbo detenti duos es his qui fautores erant hujus adſertionis per intempeſtam noctem intra Monaſterii ſepta inrumpentes morſibus laniarunt, atque cum rabiei peſte derelictos miſerabiliter morti tradiderunt. Alium PLAURELIUM nomine qui adhuc diſcordiæ fomitem vehementer adſpirabat, dæmonum rabies pervaſit, atque ignobiliter morti tradidit, nam propria manu ipſe ſe laqueo ſuſpendit. Sed cum hæc ultio nequaquam fieret correptio delinquentium, protinus major ſecuta eſt. Nam ſubito fulgure cœlo elapſum terribili fragore percutit locum, Eccleſiam pervagatur, ſubvertit tegumenta, plebem urit, examinat, ut ſcilicet præſens correptio, qui ſimplicitate nimia, præveniente calliditate jam permixta ignavæ perſuaſioni adſenſum præbuerant, monſtraret futuram debere fugere iram. Mortui ſunt ad præſens viginti: deinde metu perculſos paullatim mors rapit: itaut ex ea ultione, ſicut ajunt, amplius quam quinquaginta morerentur, nempe auctore criminis reſervato ad pœnitentiam, ut ſi agnoſcat culpam & redeat ad veniam, proculdubio ſanitatem recipiat. Nullum etenim Dominus perire deſiderat, ſed ſemper quamgravibus delictis obrutum per pœnitentiæ fomenta redire expectat. (Ejus fautores puniti.)

16. Cumque iſdem Agreſtius ſæpius ſibi pœnitentiæ locum datum non cognoviſſet, ut Euſtaſii ſententia ad judicium invitantis prævaleret, ante triginta dierum circulum quam vertentis anni meta compleretur, a ſervo ſuo quem ipſe redemerat ſecuri percuſſus interiit. Occaſio criminis dicebatur permixtio uxoris: quod quamvis multi dixerint, & verum adſerere velint, noſtrum tamen hoc affirmare non eſt. Cuncta enim juxta Salomonem adducet Dominus in judicium pro omni erratu, ſive bonum ſive malum. Et Apoſtolus: *Uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit*. A nobis tamen dicendum eſt, quod juſta eum ſententia Divini judicii ideo ferire non diſtulit, ut & adſentatoribus fugere a lacerationibus ſanctorum famulorum Dei monſtraret, & ille contumaciæ commiſſa per meritam ultionem luetet. Amatus vero ac Romaricus venerabilis Euſtaſii convenientiam poſtulantes recipiunt, atque deſidia ſubmota fruuntur. (Agreſtius & ipſe mala morte perit.) (Eccl. 12.) (1. Cor. 3.) (Amatus & Romaricus reſipiſcunt.)

17. Abellenus vero vel ceteri Galliarum Epiſcopi poſt ad roboranda Columbani Inſtituta adſpirant. Quammulti jam in amore Columbani & ejus Regulæ Monaſteria conſtruunt, plebes adunant, gregem Chriſti congregant. Inter quos inluſter tunc vir ELEGIUS, qui modo Virimandenſis Eccleſiæ Pontifex præeſt, (de quo quia ſupereſt, non meo judicio quod ſupereſt fulciendus eſt, ne adulationis (Multi ſub Regula S. Columbani Monaſteria conſtruunt.)

ANCHR. 625 tionis noxa reprehendar) juxta Lemovicensem urbem Monasterium nobile Solemniacum *a* nomine construxit supra fluvium Vicennam * , distans a supradicta urbe millibus quatuor, & alia multa in iisdem locis Cœnobia : sed & in Parisius Puellarum Monasterium quod de Regio munere susceperat, ædificat, in quo Christi Virginem AUREAM nomine præfecit. In Bituricensi vero urbe, Puellarum Monasterium *b* ex B. Columbani Regula BERTHOARA nobilis genere & religione femina construxit. Itemque in suburbano *c* Bituricensis urbis vir venerabilis THEODULFUS cognomento BOBOLENUS Monasteria ex Regula Columbani omni religione pollentia construxit, primum in Insula supra fluvium Milmandram, ubi Religiosorum adunavit catervam; alium Gaudiacum nomine, haud procul a fluviolo Albeta; tertium Christi Virginum congregationi, loco nuncupato Carantomo supra fluvium jamdictum Milmandram; itemque aliud Christi Virginum, juxta Nivernense opidum sub eadem Regula construxit.

29 Martii.

* la Vienne

Eustasius ad mortem se preparat.

18. Beatus vero Eustasius has post victorias corrigere delinquentes studet ac suæ parti adunare decernit. Deinde Monachorum sub ejus obedientia in sæpefato Cœnobio concio maxima erat, ut ex hoc jam multa per vicina loca Monasteria construerentur: quæ ejus successor B. Wandelbertus firmavit atque ædificavit. Jamque beatum de hac vita exitum præstolans, omni intentione ad contemplanda mysticorum præconiorum documenta desudat, solique Deo mente intenta preces fundens dirigit preces. Cumque jam per multorum curricula annorum in hoc opere intente vacaret, evenit tempus vocationis ejus: daturque sententia justi Judicis, ut quod minus annorum circuli diversis afflictionibus peracti purgaverant, paucorum dierum corporis infirmitas curaret. Interrogatus inter pœnæ incendia per visionem nocturnam, si quadraginta dierum spatio leviori pœna curari vellet, aut potius triginta ferventiori incendio purgatus vita beata functus cœlos penetrare, respondit ille: Melius „ esse quamvis durioribus in brevi subjici flagellis, quam lenioribus longis con„ sumi pœnis. Explevit ergo provisam atque electam pœnam corporis tricesimo die: omnibusque valedicens, triste remanentibus promissum depromit, atque sui exitus horam eadem esse die denuntiat. Viatico itaque sumpto animam cœlo reddidit, solumque desiderium supernorum & paternum regimen viventibus & religionis exemplum dimisit. Ipse autem cum victoriæ pace tertio Kalendas Maji *d* ætherea penetravit regna *e* duce Christo, cui est virtus & honor in sæcula sæculorum, Amen.

Dies 30. ægrotat.

Moritur sumpto Viatico.

VITA

---

a De Solemniaco (*Solignac*) Cœnobio Ord. S. Bened. lege Vitam S. Remacli infra.

b Monasterium a Berthoara constructum, nunc redactum est in Ecclesiam Collegiatam, quæ B. Mariæ de Salis, vulgo *Nostre-Dame de Sales* dicitur.

c Loci suburbani nomine intellige urbis territorium seu tractum urbi subjectum, quem alias pagum vocant, unde suburbicariæ regiones. Certe Milmandra fluviolus, vulgo *la Marmande*, & Albata *l'Aubois*, de quibus hic, decem fere milliaribus Gallicis ab Avarico Bituricum distant. Ex Monasteriis a Bobolено constructis primum destructum est, uti & Gaudiacum, tertium *Charenton* dictum Puellarum Ord. S. Bened. adhuc subsistit, æque ac quartum ejusdem Ordinis sub nomine B. Mariæ.

d Anno scilicet Christi 625. Nam in Vita S. Salabergæ num. 7. curam Fratrum Luxoviensium *tribus non parum minus egisse lustris* dicitur post Columbanum, qui anno 610. Luxovio pulsus est. Eustasio successit VVALBERTUS seu VVALDEBERTUS, cujus gesta ad annum 665. referemus.

e Legendum 4. Kalend. Maji, quemadmodum constat ex antiquis Martyrologiis Vandelberti & Adonis, qui Ado Eustasium primo loco ita commendat: 4. *Kalend. Maji Depositio S. Eustasii Abb. discipuli S. Columbani, qui Pater ferme sexcentorum extitit Monachorum, & vitæ sanctitate conspicuus, etiam miraculis claruit.* Corpus S. Eustasii (ut doctissimus Henschenius adnotavit) asservatur Vvergavillæ, vulgo *Vergaville* in Lotharingia, in Abbatia Sanctimonialium Ord. S. Bened. diœcesis Mettensis prope Dieuzam oppidum (*Dieuze*) aquis Salariis percelebre, quo in loco S. Eustasius maxime in liberandis energumenis & emendibus restituendis elucet.

VITA S. ATTALÆ ABBATIS BOBIENSIS SECUNDI,

AN.CHR. 627
10. Martii.

Vitæ S. Columbani instar secundi libri ab JONA Monacho Bobiensi addita.

Ex Chronologia Lerinensi, Henschenio & codd. MSS.

I.
Attala Columbani successor ab Arigio instructus Lerinum petit.

CUM ergo venerabilis Columbanus de hac luce migrasset, ejus in locum Attala suffectus est *a* omni religione laudabilis: cujus post magistrum virtutes claræ fulserunt. Hic ex Burgundionum genere nobilis natione fuit, sed nobilior sanctitate per vestigia magistrum secutus, sed qualiter rudimenta illius inter ipsa primordia uberem profectum adquisierint, prætermittendum non est. Itaque cum patris studio nobili liberalibus litteris imbutus fuisset, ARIGIO *b* cuidam Pontifici a genitore commendatus est. Sed cum se nihil utilitatis agere cerneret, cœpit rudis affectus ad potiora anhelare, deditque operam ut postpositis phaleramentis sæculi Monachorum jungeretur cohorti. Clam ergo a sodalibus progressus duobus pueris contentus ad Lirinense Cœnobium venit: quo diu vitam degens cum nequaquam cerneret Regularis disciplinæ habenis ceteros colla submittere, cœpit anxio animo trutinare, quo potioris consilii aditus viam panderet. Progressus ergo inde ad B Columbanum Luxovio tenus venit. Quem vir sanctus cum ingenii sagacis sollertem esse cerneret, suo ministerio junxit, ac in omnibus divinis monitis erudire tentavit.

Postea Luxovium.

II.
Abbas factus a suis exagitatur.

Ergo cum egregie post B. Columbanum supradictum Cœnobium regeret, & in omni disciplina Regularis tenoris erudiret; contra eum antiqui anguis versutia letiferum discordiæ virus noxiis retibus laxare cœpit, excitans aliquorum contra eum corda subditorum, qui se ajebant nimii fervoris austeritatem ferre non posse, & arduæ disciplinæ pondera portare non valere. At ille sagaci ut erat animo pia fomenta præbere, & salutaris antidoti quo sanies putrefacta absccideretur potum dare studens, mollire tumentia corda nitebatur. Denique castigatos cum secum tenere non valeret, mœrore animi turbatus multis precibus cum pietatis obsequio prosequebatur ut se non relinquerent, & ab ardui itineris calle non deviarent, reminiscerenturque Patres per mortificationem & contemptum præsentis vitæ regna cœlorum possidere. Cumque se nihil jam proficere cerneret, nec alibi trahentes animos suæ societatis habenis irretiri posse vidisset, pertinaces ire sinit: qui postquam segregati sunt ab eo, alii eorum marinis sunt finibus recepti, alii locum eremi ob libertatem habendam petiere. Qui temeritatis suæ atque arrogantiæ inibi positi, mox in obtutu damna sensere. Nam cum his in locis morarentur, & virum Dei suis detractionibus laniarent, unus eorum qui ROCOLENUS dicebatur, qui & jurgiorum, ut credebatur, incrementa ministrabat, subito igne febrium accensus inter pœnas incendii clamare cœpit, se si valuisset ad B. Attalam venire velle & admissi criminis damna pœnitentiæ medicamento lenire. Nec mora, vix hæc dicere ei licuit obmutuit, ac extremum halitum dimisit. At hi qui aderant, videntes viri Dei injurias Divina ultione vindicari, plurimi eorum ad virum Dei remeant, suasque noxas confitentes se in omnibus si recipiantur emendaturos pollicentur. Quos vir sanctus miro gaudio acsi e luporum ore ereptas oves recepit, suisque locis suas agnoscentes culpas restituit. At vero alii qui verecundia præ-

Pœna rebellium Monachorum.

a Nempe apud Bobiense Monasterium, ut ad Præfationem Vitæ S. Columbani dictum est, quod etiam ex Art. 3. sequenti constat.

b Is est S. Arigius seu Aridius Vapincensis Episcopus, qui Concil. Valentino & Matisconensi II. anno 585. interfuit, & Dalmaticarum usum a Gregorio M. obtinuit, Regest. lib. 7. Ep. 113. Ejus Vitam lege apud Philippum Labbeum To. 2. Biblioth.

AN.CHR. 627 10. Martii.

prævenientе vel temeritate ac arrogantiæ vitio maculati redire noluerunt & datum pœnitentiæ locum non redeundo contempserunt, diversis mortibus sunt direpti: ut manifeste daretur intelligi, socios eos fuisse ejus in excitanda contumaciæ incrementa, quem ultio Divina percusserat, & propterea cum ceteris veniam non meruisse. Nam unus eorum THEODEMUNDUS nomine securi percussus interiit: alius dum parvi fluminis alveum transmearet, irretitis poplitibus per parvulam fluvii undam necatus est: tertius vero qui THEUTARIUS dicebatur, cum se in mare portaturum carinæ tradidisset, dimersus est. Videntes hæc qui adhuc supererant, verecundia summota post socios ad B. Attalam repedant. Qui ab ipso ut superius alii recepti & salvati sunt.

III. Fluvii inundationem compescit.

Alia ab eo patrata miracula omnium in supradicto Monasterio Fratrum testimonio approbantur: inter quos ego positus & Beati viri ministerio deputatus tenebar, cum quodam in tempore fluviolus cujus superius mentionem fecimus Bobius nomine, turgidis aquarum molibus violenter ac rapaci cursu defluens, ut solent torrentes ex Alpium cacuminibus dilapsi & imbrium effusione aucti, ita iste faxorum rupes & arborum congeries nimia vi tumescens coacervaret, molinum Monasterii rapido cursu suffodere ac totam officinam ocius demergere nitebatur. Quo fragore audito custos molini nomine AGEBODUS ad molinum pergit, ut videret si tanti fragoris moles inibi dispendii damna generaret: ubi cum venisset, vidit nisi celeri auxilio subvenirent, cuncta fore diripienda; festinusque Patri nuntianda credit, ut solamen præbeat, quo opportune necessaria ex aquarum fluctibus liberarent. Ad quem vir Dei: Vade, inquit, voca mihi SINOALDUM Diaconem, tu vero stratu receptus somnum cape, nec metu aliquo detentus mœrori corda summittas. Erat enim mane, priusquam aurora funderet grata lumina terris. Venit ergo Sinoaldus ad virum Dei, cui B.Attala ait: Apprehenso baculo quo sustentor vade ad Bobium, imperantisque voce dicito signo Dominicæ Crucis prælato, ut istas desinat persodere ripas, nec præsumptæ audaciæ modos suppleat, sed alia cedens latera ista sinat esse illæsa, imperiisque se cognoscat Domini recessurum. Quo viri Dei imperio supradictus vir obediens, cum fidei adminiculo pergit, & imposito ripæ baculo imperat, ut se ex viri Dei præceptis, annuente Divina potentia, illo promoveret a loco, aliaque collis latera violento conatu cedat: moxque obediens fluvius relicto alveo collis latera cedens, fluenta per ardua collis latera velut ales strictos latices sustentabat, quoadusque alvei concava paterent, quo sustentante, liquido fluerent. Jamque prorumpens aurora mundo ut lumen panderet surgebat, & cœpit intra semetipsum cogitans Sinoaldus dicere: Vadam & videbo si viro Dei violenti fluctus obedierint. Venitque ad ripam alvei, & vacuum cernens, spectabat qualiter alterius collis latera cederet, ut sibi alveum quo flueret aperiret. Festinusque ad virum Dei venit, peractæ victoriæ trophæum nuntiavit. Cui vir Dei: Nullatenus me, inquit, in hoc sæculo vivente ulli dicere præsumas. Proculdubio ut ne favor adulatorum cor plenum virtutibus macularet. Quod vitium quamvis diversis sint virtutibus ditati, ab omnibus est Sanctis studiose fugiendum. Nam hoc callidus hostis malitiose studet, ut dum in majoribus ac certis culpis Sanctos Dei maculare non valet, saltem vel in occultis quæ minora videntur polluat.

IV. Digitum Monacho abscissum restituit.

Factumque est deinceps, cum aliquo in tempore unus Monachorum nomine FRAIMERICUS ad frumenta ferenda vomere tellurem excoleret, subito stivæ firmitatem duræ glebæ asperitas peremit atque confregit. Quam cum supradictus Frater componere conaretur, subito & inopinato ictu ferramenti pollicem ex læva præcidit, sulcoque conditum superposita gleba velut funus sepulturæ tradit, relictoque vomere ad Monasterium pergit, Patrique confessione humo prostratus prodit. Quod videns vir Dei: Ubi est, inquit, pars abscissi pollicis? At ille fatetur a se terræ conditum, sulcoque sepultum. Male, ille ait, fecisti, cur mihi non detulisti? concito ergo gradu nulli causam indicans perge, sumptoque eo huc deporta. Ille itaque egressus pergit; imperatumque pollicis damnum deportat. Erat enim spatium per ardui montis dorsa flexuoso

NOTA.

xuoso itinere tendentia vel interfluentis Triviæ * alveum quasi milliarii uoius · AN CHR. 627
Porro vir Dei suscipiens frusta pollicis, suis salivis illitum manui junxit, conjunctusque pollex carnis glutino velut antea fuerat adhæsit, tacitoque silentio ut 10. Martii.
abeat imperat. O mira virtus omnipotentis! qua sic suos in terris glorificat, * Is Trebia flumen
ut frigida absciſſaque membra eorum interventu pristino decori reddat.

V. Puerum moribundum sanat.

Isdem etenim vir cum quodam io tempore ad Mediolanum urbem vcoisset, ibi quidam puerulus in extremis febrium anxietatibus positus, vitæ tantum exspectabat exitum: cujus parentes audito B. Attalæ adventu festino ad eum properant cursu, eumque precantur ut illis subveniat. Quod cum vir Dei dissimulare voluisset, fletibus ac terribilibus sacramentis eum compellaot, ut prius oon eat quam noxius ardor se supprimat, ne isdem laoguidus eo abscedeote vitalibus privetur auris. Anxius ergo & popularis favoris tumores fugiens: Ite, inquit, ego ut potero vos prosequar. Veniens ergo Basilicas & Sanctorum loca circuit, proque infirmo precatur ut protinus sospitati reddatur. Deinde ut promissæ fidei impleret effectum, ad infirmum festinus venit, & ne quis largitoris hujus muneris præco exsisteret, domum latenter ingressus infirmum attigit, moxque virtus Divina sanctis ejus precibus favens sospitati pristinæ ægrum reddidit. Grates simul parentes Conditori referunr, qui sic suorum ad petitiooes famulorum pietatis suæ accommodat aures. Erat enim isdem vir gratus omnibus, singularis servoris, singularis lenitatis in peregrinis & pauperibus: noverat & superbiæ resistere, & humilibus subditus esse; sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica aperire. In solvendis ac disponendis quæstionibus sagax, adversus hæreticorum procellas vigens ac solidus, fortis io adversis, sobrius in prosperis, temperans in omnibus, discretus in cunctis. Redundabat amor & timor in subditis, redolebat doctrina in discipulis; nullus juxta eum vel mœrore tenebatur, vel nimia lætitia extollebatur.

Ejus virtutes.

VI. Obitum suum divinitus prædiscit.

Cumque jam eum ab ærumnis hujus sæculi rerum Reparator liberare vellet, monstrare ei per visionem voluit ut de mundo egressurus paratum io omnibus iter haberet, quinquaginta dierum spatio suspenso, quo iter pararet venturum: sed non aperte viri Dei animus cognoverat iter istud exitum esse vitæ, an ad alium quemcumque locum esset progressurus. Utrumque tamen vir Dei præparat. Septa Monasterii densat, tegumenta renovat, omnia roborat, ut si abeat oihil imbecille dimittat: vehicula quoque resovet, libros ligaminibus firmat: supellectilia ablui, diffuta consui, corrupta componi, calciamenta parari, ut omnia præsto sint jubet. Ipse vero jejunio & vigiliis atque orationibus corpus afficit, itaut oumquam intentus antea in oratione visus fuisset desudare. Et ne cui ridiculum videatur, referam quid in me isdem vir cgerit. Cum jam novem annorum per circulum in Monasterio conversatus fuissem, & sæpe parentibus postulantibus ut eos ex permissu suo viserem, nec impetravissent; nullo exinde mentionem faciente ait: Vade festinus, fili, & matrem fratremque visita, & nulla mora præpediente revertere. Cumque differrem & temporis opportunitatem evenire in proximo dicerem; (erat enim tempus nimii frigoris, tempus scilicet Februarii) at ille ait: Accelera aggredi iter quod tibi dixi. Nescis utrum inpostmodum liceat agere. Datis ergo comitibus BLIDULFO presbytero & HERMENOALDO Diacono, de quorum religione nihil dubitabatur, ad destinatum pervenimus locum *a*. Erat enim locus Sigusia, urbs nobilis, quondam Taurinatum colonia, a Monasterio distans centum quadraginta millibus, ubi ut pervenimus, gratuite a genitrice post tantorum intervalla annorum suscepti fumus, sed non diu optato genitrix fruitur dono. Nam eadem nocte febre correptus inter incendia clamare cœpi, me viri Dei precibus torqueri, ne inibi cootra interdictum quantisper morarer: si non me cito moveant, quocumque potuissem conamine ad Mooasterium repedare, me cito morte præveniendum. Mater ad

Jonæ ex patria reditum accelerare facit.

a Apud Bedam & Vincentium Barralem in Chronol. Lerin. hæc leguntur: *ad destinatum pervenimus locum, a Monasterio distantem centum & quadraginta millibus. Ubi cum venimus, gratuita pietate a genitrice, &c.* Ex nostra vero lectione, quam ex MSS. Compendiensi & Regniacensi eruimus, apparet quæ fuerit Jonæ patria, quem nonnulli Scotum seu Hibernum perperam fingunt.

AN.CHR. 627. 10. Martii.

hæc: Melius mihi esset, fili, ut te ibi sanum scirem, quam hic mortuum deflerem. Fateor longum fuit diei exspectare adventum. Vix erumpente aurora, retro repedare studuimus, me nec quidquam cibi capiente, donec medii pene itineris loca pertingeremus. Festinantibus ergo ac iter urgentibus sospitatem rursum recepi, venientesque ad Monasterium Patrem jam febribus detentum reperimus, ac morti proximum: quibus visis gratulatus est. Sicque aperte cognovimus viri Dei in hoc prævaluisse preces, ut me vis febrium urgeret cito ad Monasterium ante ejus exitum redire.

VII. Crucem salutat.

Cui cum jam in supremis vitæ præsentis hora fungeretur, cum adhuc vigens halitus superesset, se foras cellulam protrahi jubet: surgensque de strato quo valebat conamine, sustentantibus undique Fratribus foris cellulam progressus, adspiciens Crucem quam ipse in eodem loco poni præceperat, ut egrediens ingrediensque cellulam, tactu ejus suam frontem muniret, cœpit mœstas lacrymas ,, fundere ac trophæum Crucis memorare: Ave, inquit, alma Crux quæ mun- ,, di pretium portasti, quæ vexilla ferens æterna tu nostrorum vulnerum medi- ,, cinam attulisti: tu cruore ejus illita es, qui ut genus humanum salvaret, e ,, cœlo in hanc lacrymarum vallem descendit, qui in te primi Adæ rugam exten- ,, dit dudum, geminamque secundus Adam lavacro maculam abluit. Dumque hæc ageret, precatur omnes ut abeant, sesesque cellulæ reddant, sibique paulisper locum quietum præbeant. Abeuntibus ergo omnibus unus tantummodo nomine BLIDEMUNDUS post tergum viri Dei tacito anhelitu stetit, cogitans viri Dei poplites fessi ut erant, fractis conatibus casum si incidissent, se ad suscipiendum eum paratum fore. Cum ergo nullum superesse putaret, cœpit Conditoris clementiam cum lacrymarum ubertate conquirere, ut largitatis suæ sibi acsi indigno dona largiri dignaretur, & veteres maculas delens, omnia saluti redintegraret, hancque antiquam misericordiam exercens se cœlesti munere non abdicaret. Tum inter mœsta suspiria & fluentes lacrymas cœlos intuens, vidit sibi subito eosdem apertos, quos per multarum horarum spatia intuens uberes cordis rugitus promebat. Gratias deinde refert Omnipotenti, qui sibi januas cœli apertas monstraret, quas post paullulum corporis membris anima exuta penetratura esset. Facto inde signo jussit ut Fratres advenirent, qui eum cellulæ redderent. Hæc nobis supradictus Frater eadem die retulit. Hanc quippe consolationem famulo suo Christus ostendit, ut extremos halitus securus de futura venia, immo gloria ovans dimitteret. Quod vir Dei occultare voluisset, si supradictus Blidemundus abdite post ejus dorsum non remansisset. Altera vero die valedicens Fratribus omnibus, exhortans eos ut cœptum iter non relinquerent, sed in melioribus actibus roborati quotidie perseverando firmarentur. Consolatus ergo eunctos, vitæ præsentis nexibus absolutus, animam cœlo reddidit *a*. Merito enim rerum Reparator Sanctos suos virtutum copia adornat sicut scriptum est: *Spiritus ejus ornavit cœlos:* quia illi ad cœlestem vitam anhelantes, ejus præceptis parere student, ut de labore fructus recipiant vitæ æternæ.

De suo salute certus factus moritur.

Job. 26. 13.

DE

a Nimirum anno 627. Nam Arioaldo Langobardorum Rege in Adalvaldi locum subrogato (quod anno 626. contigisse ex Paulo Diacono in lib. 4. Hist. Lang. cap. 5. constat) adhuc in vivis erat Attala, a quo Blidulfus Monachus Ticinum missus *obvium habuit Arioaldum Regem Langobardorum*, inquit Jonas in Vita S. Bertulfi infra. At Honorius Papa Bertulfo Attalæ successori Privilegium concessisse tertio Idus Januarias indict. 1. seu anno 628. legitur in Italiæ Sacræ To. 4. Ubi de Episc. Bob. Et S. Blitmundus Attala mortuo in Monasterium Leuconaense reversus est vivente adhuc Chlothario Rege, ut ex fine Vitæ S. Walarici probatur. Anno proinde Chlotharii mortem præcedente, Christi 627. B. Attala mortuus est, & quidem 6. Idus Martias teste Usuardo, qui eum Attalum vocat.

Digitized by Google

AN.CHR. 627 10. Martii.

DE SANCTO ATTALA CARMEN,

Auctore FRODOARDO Remensi Canonico, postea Monacho; in lib. 14. Carm. 19.

Ex MS. codice R.R. P.P. Carmelitarum Excalceatorum Conventus Parisiensis.

MAGNIFICO Patri * magnus succedit alumnus *Columbano
ATTALA, cui celsam peperit Burgundia stirpem.
Pontifici datur hic genitore ferente colendus *, * erudiendus
Artior angustum fervescit scandere callem.
Sic clam progrediens, Monachorum Castra peragrat,
Et potiora calens *, dicto fert colla Patrono, *desiderans
Atque COLUMBANO tradit se luce regendum.
Ille sibi nectens, quæsito lumine flammat,
Dum * petitur virtute vicem supplere Magistri, * Donec
Dignus ubi egregie pro Castris prælia sanctis
Exercens, anguiva * doli fert bella furentis. * diabolica
Carpitur austerus tepidis durusque remissis,
Avellit teneros * lateri fera lingua Sodales, * imperfectos
Diripit, atque eremi per devia raptat operta.
Incentor doctorque mali sævo uritur igne *, * febris
Supplicii clamans meritam se pendere pœnam.
Nec facilem quit adire Patrem captando piamen,
Quin rapitur, mutusque animam dimittit in auras.
His pavidi comites repetunt Patris atria plures,
Atque ut oves trita capiuntur fauce lupina.
Ast qui tutorem fastu tempsere superbo,
Convulsi variis consumunt cladibus ausus.
Hi ferro plexi, rapidis hi fluctibus hausti,
Inveniuntque piam quotquot rediere medelam.
Prævalidis Patris istius modo vota patrantur,
Imperiis clarent, precibus modo digna profusis.
Hæc Bobius quondam violentis imbribus auctus
Molibus effusus, lymphaque tumente rotatus
Approbat, indictus * sacris removere furorem, * jussus
Vellere farriteri fabricam vexare molini
Inhibitus, posito leges statuente bacillo,
Et Crucis ad signum monitis parente fluento,
Arduaque aggresso facilem fugiendo meatum.
Visa tropæa redit SINOALDUS prodere Patri.
Virtutem quoque magnifici probat ille Magistri;
Ruricolæ insistens operi, stisæque * medendæ, * stivæ
Cui lævæ pollex dextra resecatur iniqua.
Jamque datus glebis, Patri dum promitur actum,
Educi tumulo ac passus per mille jubetur
Deferri, imbutusque sacris moderante salivis
Fracturæ Medico vitamque ferente sepultis,
Jungitur unifico viduatæ glutine palmæ,
Præcipiturque datam tacite tractare salutem.
Sic quondam puerum spirare suprema putatum
Visere, solatiis votisque juvare rogatus,

AN.CHR. 627 10. Martii.

Adventu incolumem precibusque dat ire vigentem.
Inter plura dein virtutum gesta piarum
Hunc Deus ærumnis censens absolvere anhelis,
Lumine lustrari pacis, fotuque quietis,
Tempora certa iteris * signat jamjamque petendi.
Et licet ipse dies post quinquaginta meandum
Quo fit, non adeo monitis dicatur apertis;
Præparat apta remansuris tamen, atque migranti
Septa Monasterii densans tegmenta reformat,
Ac studet invalidum nihil ut lapsumve resídat.
Emunit reparatque libros, nexatque solutos.
Excubiis precibusque vacans jejunia ductat,
Corpus contribulans animam cœlestibus aptat.
Discipulo * post nona novæ reparamina messis
Visere flagrantes sese spectare parentes
Præcipit, atque mora nulla impediente reverti.
In geminisque viam sectans custodibus auctus,
Complecti genitrice datur sub luce diurna,
Nox equidem repedare monet, febrisque perurgens.
Compellit clamare Patris se ardere querelis,
Exitioque rapi, mora si teneat redeundi.
Moxque die callem repetens remeante cupitum,
Salvatur remeans, febrium vis linquit euntem,
Sanatus Patrem reperit suprema trahentem.
Adventu tamen exhilarat, funusque paternum
Tormentum * videt esse suum celeremque regressum.
At Pater extremos monitus pangensque notansque
Se Cruce communit, Crucis edita * pronus adorat,
Attollensque Crucem lacrymis & laudibus ornat.
Tum secreta petens veterum delicta proborum
Abstergi rogitat, fletuque rigante repurgat.
Sic inter gemitus triti & suspiria cordis
Attollens oculos, cœlum sibi cernit apertum:
Glorificansque Deum grates dependit & odas.
Substiterat se clam testis qui visa referret,
Panderet acceptæ qui diva levamina vocis.
Altera lux terris jam cœlica dona ferebat,
Ille vocans summumque vale dans Fratribus, addit
Exhortans, cœptis maneant, potiora capessant.
Sic verbo genitos solans absolvitur imis,
Et pia sidereæ mentis fert flamina cœlis.

* itineris

* Jonæ

* id est causa tormenti &c.

* alta

CIRCA AN. 627 13 Sept.

VITA SANCTI AMATI
ABBATIS HABENDENSIS I.

Auctore Monacho Anonymo suppari, qui etiam SS. Romarici & Adelphi Acta conscripsit.

Aucta & restituta ad MS. cod. V.C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. AMATOS *duos, Luxoviensem unum, Montis-Romarici alterum, distinguit perperam Tritbemius, cum* S. AMATUS *, *cujus Acta hic subjicimus, primum fuerit Monachus Agaunensis, deinde Luxoviensis, ac postmodum Montis Romarici Abbas; non confundendus cum Amato Abbate Agaunensi, quem Theodorico Rege, Chlodovei junioris filio, Sedunensi Ecclesiæ præfuisse Franciscus*

* S. Ame

CIRCA AN. 627

ciscus Augustinus in Hist. Chronolog. Pedemont. advertit. Quo etiam tempore S. Amatus Senonum Episcopus florebat.

13. Septem.

2. *S. Amati Vitam scripsit Monachus anonymus ac subæqualis, a Surio phrasi mutata sine Præfatione editus, idemque ipse, ut videtur, qui SS. Romarici & Adelphi Abbatum Gesta litteris commendavit. Ætatem suam indicat in subjecta Vita num. 5. dum B. Amati Cellam & trabem miraculo auctam se vidisse testatur: & in Vita S. Romarici * se ejus discipulis æqualem vixisse num. 9. & ult. prodit, ac demum Adelphi Abbatis Acta * post tres annos ab ejus morte a se scripta innuit num. 2. S. Amati Vita scripta ad* CLYDONEM, *forte Abbatem Montis-Romarici post Adelphum.*

* ad ann. 653.
* ad ann. 670.

3. *S. Amati meminit Ado in Martyrol. Idib. Septemb. his verbis:* Eodem die S. AMATI Presbyteri & Abb. Monasterio Romarici. *Addit Usuardus in sincero apographo:* qui miræ abstinentiæ & Anachoriticæ vitæ sectator, virtutum & miraculorum gratia illustrem conversationem duxit. *Uterque eum* Presbyterum *vocat, quod quidem ex Vitæ num. 10. constat: uterque Monasterium cui Amatus præfuit,* Monasterium Romarici *appellat, quod ab hujus Vitæ Scriptore num. 28.* Monasterium Habense *dicitur, legendum* Habendense, *seu* Habundense, *uti in Vita S. Adelphi num. 6. sic dictum a castro Habundi seu Habendi * quod Romaricus in Cœnobium duplex, Virorum scilicet ac Virginum, convertit, situm in Vosago haud procul a Mosella in arduo monte, unde* Mons-Romarici, Mons-sanctus, *vulgo* Remiremont *a posteris dictus est. Illic plures Ecclesias * constructas ajunt, in quibus jugem psalmodiam a Virginibus septem in turmas distinctis decantandam B. Amatus instituit, ad quem modum S. Saloberga idem in Cœnobio Laudunensi præstitit *. Illic Monachis Abbates præfuerunt* AMATUS, ROMARICUS, ADELPHUS, & GARICHRAMNUS, *de quo in Vita S. Adelphi; Virginibus vero* MACTEFLREDIS *seu* MACTEFREDIS *(quam primam fuisse Abbatissam, non Gertrudem, constat ex Vita S. Amati num. 18. & ex notatis ad Vitam S. Romarici num. 5.)* S. CLARA *seu Cæcilia,* GEGOBERGA *ante dicta, (cui Vita S. Romarici nuncupata est) &* TECTA *seu Tetta, quæ alio nomine Cebetrudis seu Gebetrudis dicitur in Vita S. Adelphi, cui* S. PERPETUA *successisse dicitur.*

Num. 28.
* Romberg
* Ecclesia S. Mariæ in Vita S. Amat. nu. 25. Ecclesia S. Petri in Vita S. Adelphi n. 6.
* Vita ad ann. 655.

4. *Istud Cœnobium primo quidem in vertice montis ædificatum, sed postea ab Hunnis eversum, a Ludovico III. Imp. in radice montis trans-Mosellæ fluvium restitutum accrevit in opidum, quod vernacule* Remiremont *appellatur: ubi Sanctimoniales adsumpto pridem Canonicarum nomine & habitu, Regulæ Benedictinæ subjectæ manent, etsi sola Abbatissa nostris temporibus Vota solemniter profiteatur. Fallitur Marnavitius, dum in Notis ad S. Columbani Opera, S. Benedicti Regulam in Parthenone Romaricensi unsquam observatam adserit, quod vetustis Cœnobii Instrumentis in Observationibus præviis ad S. Romarici Vitam refellemus.*

Monasterii Romarici status præsens.

I. IMPERIIS tuis, beatissime CLYDO *, eloquio quidem exiguo, sed voto uberrimo parere disposui. Præcipis itaque, ut sancta illa opera quæ in hac luce egit B. AMATUS, litterarum paginis in processu temporis mandare debeam, nec silentio magis fore prætereundum, quod dignum est summis laudibus celebrandum. Nunc igitur annuente Domino & te jubente pauca de multis expediam, tamquam scilicet litteratis viam hujus itineris ostendens.

Præfatio Auctoris ad Clydonem.
* al. Dido

2. Hic denique temporibus DAGOBERTI Regis, sicut moribus egregius, ita in cunctis sanctitate, nomine & actu Amatus fuit. Nobilibus natus parentibus ex Romana oriundus stirpe in suburbano Gratianopolitanæ * civitatis præclaræ indolis puer exortus est, patre videlicet nomine HELIODORO, summæ Christianitati innixo. Cum ergo esset vir devotissimus, filium Amatum ut Monasticis traderet excubiis devovit, atque beati Mauricii * liminibus mancipandus adolescens tamquam munus Deo acceptabile offertur. Haud mora post temporis spatium a primævo inter Scholares imbutus, primus in bonis habetur.

Amatus nobilis Gratianopolita, Monasterio infans traditus.
* Grenoble, in Provincia.
* nimirum in Agaunensi Monasterio, infra nu. 12.

3. Nam cum Monasticis normis jugiter incumbens, ut fere per annos triginta se se totum dedisset, majoris eremi secretum expetens clam a septis Monasterii egressus, paullulum procul in devexa excelsissimi montis rupe semet athleta contra diabolum pugnaturus dedit. Nam cum ab Abbate sui Monasterii vel a Fratribus anxio & sollerti quæreretur studio, triduano ille cum jejunio peracto, vix tandem per obliqua montis saxosi inter periculosos scopulos sancta reperiuntur vestigia, & perventum est ubi Sanctus latitabat quidem hominibus, sed præsto erat Deo. Cumque repertus fuisset, ut ad Monasterium remearet deposcunt, quia Abbas Fratresque anxii mœrentesque essent pro illo, vel quid sibi vellet ista abscessio sciscitarentur. Illico ait: Sinite me, Fratres, obsecro in hoc arto locello mea admissa deflere, atque Redemptori meo sedulo deservire obsequio.

Eremum clam petit.
Inventus in Monasterium redire recusat.

CIRCA AN. 627 13. Sept.

Pane & aqua post triduum vescitur.

* nempe panis

Dæmon ei panem furatur.

4. Nam enim ex his eum evellere non potuissent, tunc ajunt: Quid vis ut tuæ sit sustentationis alimentum? Saltem indica nobis. Tum ille: Panis, inquit, & aqua post triduum, quousque Dominus voluerit suppletum jejunium: ut tribuantur mihi potiora nón flagito, nec egeo, & hic * hordei sit. Hæc dicta illumque inventum narrant Abbati. Tunc unus deinceps eligitur ab Abbate minister e Fratribus cui nomen BERINUS, qui continuis ei famularetur obsequiis. Acceptoque igitur pane urceoque aqua repleto pergit ad virum Dei: hisque datis discessit. Cumque vir Dei orationi incumberet, tentator in corvo adfuit, furatoque pane aquam effudit. Sed surgens Amatus his contemplatis ait: Gratias tibi ago, Domine JESU-CHRISTE, quia meum augeri jubes jejunium. Et hoc perpetuum aderit suffragium, quoniam nihil est in hoc mundo quod absque tuo geratur arbitrio.

Trabem breviorem auget in cellæ ædificium.

Auctor miraculi testis.

5. Post aliquod igitur tempus parvum eidem construitur antrum. Sed artifex mensuram cubiculi non tenens, accedit ad virum Dei dicens: Sine me, vir Dei ad locum quo cæditur lignum, quoniam trabs duorum manubriorum mensura brevior esse videtur. Tunc ille: Noli, inquit, Fili, sed revertere & metire: habeo fidem. Revertens igitur metiensque lignum reperit tot largius, quot dudum fuerat brevius. Illico remeans ad virum Dei narrat quod actum est. Tum ille: Sile, inquit, & noli illud recidere, quoniam donum Dei est. Ego enim testis sum, quia forinsecus tegmen ceteris eminentem suprascriptam mensuram vidi.

Fontem orando e saxo elicit.

6. Aliud denique miraculum per eumdem virum Dominus fecit. Cumque jam per anni spatium eidem aqua de vallium amnibus a ministro deferretur, condolens injuriæ Fratribus ait: Accedamus, Fratres, & eamus ad saxum hoc & oremus, quoniam potens est Deus aquam de petra producere. Oratione igitur completa surgunt utrique, atque baculo quem vir Dei manu gestabat silicem percussit. Egressaque mox lympha perennis manat, ibique parare jussit cisternam plumbeam. Hanc ergo repletam aqua foras eructantem jugiter vidi.

Labore proprio vivit.

7. Posthæc autem in eadem rupe parvulum spatium terræ reperiens abscisso nemore campellum fecit, utpote capientem quartam partem modii, in quo hordeum serere solebat. Justum quippe est, dicens, ut proprio unusquisque vivat labore.

Molam vertit ad excutiendum soporem.

8. Habuit autem & infra cellulam molam *a*, quam tunc manu agebat, cum canenti ei fessisque membris somnus obreperet. Calciamentis nullo ibidemque tempore utebatur. Locellus autem in quo ad molendum pedes extendere consueverat, minutis & acutissimis lapillis repletus erat. Itaque mos illius exstitit, ut tentationem carnis vel somnum corporis per laborem molæ abigeret.

Saxi molem a dæmone impulsam a cella avertit.

9. Quodam autem tempore cum in campello quem excolere vir Dei solitus erat foderet, de excelsa montis rupe saxo immani ruente cellulæ suæ intuitus mox imminere ruinam, quod reor diabolica compulisset astutia; sicque signum crucis depingens ait: in nomine Domini JESU-CHRSITI præcipio tibi ne amplius descendas. Cumque jam in propinquo tegmine mansiunculæ esset, statim sistens monti inhæsit. Pendet autem ex latere & monti inhæret, nec omnino speluncam lædit. Crebro autem diabolus cum suis satellitibus accedens, concutiendam & evertendam cellulam a monte funditus minabatur. Ille vero in Domino fortissimus prœliator inconcussum & intrepidum gestabat pectus dicens: Dominus mihi adjutor est, non timebo, quid faciat mihi homo.

Episcopi sui pecuniam rejicit.

10. Denique illius loci Episcopus *b* familiarissima ei erat devinctus charitate. Qui cum crebra visitatione delectaretur adesse virum Dei propter Christi amorem paupertatem sectantem, decrevit auri quantitate solari, utrum sibi an pauperibus voluisset decernere. Ipse vero ait: O bone Præsul, hæc quæ a te offeruntur, illis tribuenda sunt quibus major necessitas incumbit. Ego autem spretis retinaculis mundi, nudus egressus sum de terra, nudus revertar in pulverem.

Is nam-

---

a B. Germanus Parisiorum Episcopus & S. Radegundis molæ vertendæ in Quadragesima præcipue insudasse leguntur in primo sæculo Benedictino pag. 322.

b Nempe Episcopus Sedunensis, forte Leudemundus, de quo Fredegarius in Chron. cap. 44.

CIRCA AN. 627

13. Sept.

Is namque cum hæc importuno precatu inserre vellet nec potuisset, clam cum egrederetur altariolo quo Missas celebrare adsuetus erat, aurum superposuit. Cumque ex more nocte subacta ad sacra Mysteria hora legitima famulus Christi venisset, repertos solidos tamquam inimici exsecrans insidias, in vallium ima præcipiti demersit jactatu dicens: Dominus pars hereditatis meæ; ego his non indigeo.

Vestis ejus ac cibus in Quadragesima.

11. Vervecum quippe pellibus membra tegebat. Temporibus namque Quadragesimæ, quinque nucleis nucum cum parvo poculo aquæ in quotidiana refectione illius, post vespertinis laudibus peractis, vilis quidem sed Deo placita mensa parabatur. Interdum quippe triduana crebroque prolixiora protrahens jejunia, fessus membris, sed Spiritu-sancto repletus, Christo jugi famulabatur obsequio. Balnearum somentis bis tantum ibidem utebatur in anno, ante sanctum videlicet Domini Natalis diem, ejusque sacræ Resurrectionis Paschæ. Hæc erat illius sui corporis cura. De cetero vero pleraque latent occulta quæ tunc gesta sunt miracula.

Balneum bis in anno.

Amatus a S. Eustasio invisitur.

12. Temporibus autem illis in partibus Vosagi vir egregius & religione celeberrimus Abbas EUSTACHIUS constabat. Tunc forte accidit ut egressus, metas penetraret Italiæ *a*, introiensque Cœnobium Agaunense sciscitari cœpit, quis inter primos sanctitate primus ibidem haberetur. Tunc ajunt: An fortassis ignoras sanctum virum Amatum, qui in hac excelsissima rupe jam fere per triennium duram gerit vitam? Illeque his auditis confestim montis perartam & pene gressu labentem conscendit semitam: inventoque viro tanta charitate amplexus est, ut nullatenus pateretur eum sibi deesse. Quid plura? Revertens igitur ab Italia ablatum sanctum hominem Luxovium usque perduxit, affirmans lucernam non esse sub modio occultandam, quin potius illis qui in domo Domini sunt lumen præbendum, & illum perfectiorem viam posse tenere qui proprias sedes reliquerit.

Luxovium abducitur.

Omnibus charus.

13. Denique conversatus aliquod temporis spatium in Monasterio illo sanctus Amatus ab omnibus amatus effectus est. Erat utique serenus vultu, hilaris adspectu, præclarus & celer eloquio, cautus & firmus consilio, compunctioni deditus, profusus in lacrymis, temperatus in prosperis, mitis & lætus in adversis, moribus egregius, sanctitate fulgentissimus, charitate in omnibus præditus, abstinentiæ discretioni innixus. Sic utique omnibus bonis ditatus tamquam lumen magnum in mundo renitebat. Factum est autem in illis temporibus directus a Fratribus ut quasdam urbes Austrasiorum lustraret: multa enim gratia prædicationis in illo vigebat.

Verbum Dei prædicat.

Romaricum ad sæculi contemptum adducit.

** Vita ad ann. 653.*

14. Vir autem nobilis erat in palatio & honorabilis in populo, cui nomen ROMARICUS *, sub laico habitu, sed jam tunc mentem gerebat religiosam. Nutu ergo Divino, ut credo, annuente, ad hujus domum hospitalitatis gratia sanctus adfuit Amatus. Intuitus autem virum Dei, cum multa reverentia & honore suscepit eum. Cumque jam mensa posita esset, cœpit inter epulas flagitare, ut sibimet desideranti verbum salutis nuntiaret. „ Mox ille cum velox & cautus esset in verbo exorsus ait: Cernis hunc „ discum argenteum; quantos iste dudum servos habuit, quantosque deinceps habiturus est. Et tu velis nolis nunc suus servus es, quoniam ad „ servandum eum possides. Sed nunc æquum super se edentibus reddidit suffragium, de quo a te qui eum nunc servas ratio in futuro requirenda „ exigetur. Scriptum namque est: *Aurum & argentum vestrum æruginabit, & ærugo eorum in testimonium vobis erit.* Unde Dominus ait: *Væ vobis divitibus qui habetis consolationem vestram.* His denique auditis Romaricus ait: Obsecro Sanctitatem vestram aliquantulum dierum mecum facite, & narrate quid faciam, quoniam id solum quod olim angens gestiebam, modernis nunc annuente Domino congratulor adfore temporibus. Tunc Amatus exorsus

Jac. 5. Luc. 6.

a Anno scilicet Christi 613 cum Eustachius seu Eustasius jussu Chlotharii ad S. Columbanum profectus est. Lege Vitam S. Columbani auctore Jona in fine, supra ad an. 615.

CIRCA AN. 627 23. Sept.

„ fus ait : Aufculta paullulum vir bone. Cum fis nobilitate parentum excelfus & divitiis inclytus, ingenioque fagax, miror fi non nofti refponfum Domini. Cum quidam eum interrogaffet quomodo vitam æternam capere poffet dicens : Magifter bone, quid faciam ut habeam vitam æternam ? Et paucis interpofitis eidem dicitur : *Si vis ad vitam ingredi ferva mandata*. Dicit illi adolefcens : Omnia hæc cuftodivi a juventute mea, quid mihi adhuc deeft? Ait illi JESUS : *Si vis perfectus effe, vade, vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thefaurum in cœlo, & veni fequere me*. Audiens autem hoc vir Domini Romaricus defiderio & amore Dei refertus, non multis poftactis diebus fpretis divitiis & rebus fæcularibus detonfum fervitio Domini fui caput fefe Monafticis imbuendum tradidit normis.

Matth. 19.

Puellare Cœnobium cum Romarico condit.

15. His rite edoctus per idem tempus, confilio proculdubio Omnipotentis Dei agente, fanctus magifter Amatus & difcipulus ejus Romaricus fub magna fanctitate atque fummæ perfectionis religiofiffima intentione Monafterium Puellarum condunt.

Debilem pedibus curat.

16. Hoc autem dum ædificaretur, quidam contractus pedibus, ablato greffu quatiebatur infelix. Adfuit igitur fancto Amato obfecrans fibimet priftinæ virtutis incolumitatem præbendam. Tunc almificus vir ait : Domini mei JESU-CHRISTI eft tibi dare quæ pofcis, Fili mi. Sed mifericordia motus rurfus dixit : Et quia video his te indigere, efto nobifcum faltem paucis diebus, oremufque pariter Dominum. Habeto ergo fidem & dabitur tibi a Domino quod poftulas, quomodo affatim benigna eft mifericordia ejus. Quid plura? In proximo temporis tribuitur debili greffus, atque rurfus arva plantas dudum peregrinas terenda exfultantes recipiunt, & graditur deinceps homo pedibus propriis, qui pridem pedibus geftabatur alienis.

Dæmonem a Monacha pellit.

17. Puella fanctimonialis in eodem Cœnobio abfque licentia Senioris pomum edendum præfumpfit, fed mox diabolus ingreffus, eamdem difcerpere cœpit. Tunc nuntio præpeti Amatus adeft & mox adftantibus ait : Numquid non prædixi vobis quod inimicus nofter diabolus tamquam leo rugiens circuit quem devoret? Denique Puellis ait : Oportet, o Filiæ, ut ifte immundus fpiritus vigiliis & orationibus, jejuniis atque oratione pellatur. Et his finitis Dæmon aufugit. Cumque incolumis fuiffet reddita Sororibus, vir almificus dixit : Intuemini, dulciffimæ Sorores, quid vobis præftiterit Dominus, ficut fcriptum eft : *Refiftite diabolo, & fugiet a vobis*. Confuetudo utique illius erat, ut id quod fuis orationibus Dominus tribuebat, aliorum meritis actum fuiffe adfcriberet.

Jac. 4. 3.

Mactefledem Abbatiffam inftituit.

18. In hoc eodemque Cœnobio hic vir elegit unam quæ Sororibus præeffet, & hæc erat defiderio Dnmini plena & religione præcipua, cujus nomen erat MACTEFLEDIS [a]. Hanc ad exemplum fummæ fanctitatis ceteris imitandam propofuit : fed omnipotens Dnminus qui fuorum femper eft fidelium fuffragator, volens ejus laboribus & fancto defiderio quantocius æterna præmia reddere, priufquam in hac follicitudine duorum annorum curricula ut conjicio peregiffet, ad finem hujus vitæ pervenit.

Illa poft biennium moritur.

19. Sed una ex Sororibus præcedenti nocte per vifum miræ magnitudinis ftellam egredientem de Monafterio vidit cœlofque introeuntem confpexit. Præfata autem Mactefledis cum in ipfo articulo fuæ vitæ jam in ingreffu anima effet, quædam Soror ait : Canite Pfalmos, quoniam jam Mater noftra nos relinquit. Illa inter hæc ait : Silete paullulum, quoniam S. Paulus nondum adeft. Et poft pufillum annuit ut canerent. Sicque fancta illa anima de hac luce læta properavit ad Dominum.

Amatus jugem pfalmodiam inftituit.

20. Porro S. Amatus femper eremi fecretum diligens, infra profunda vaftaque Vofagi caftrum reperiens, ficut inpræfentiarum cernitur Monafterium, tranf-

[a] Sammarthani primam illius Cœnobii Abbatiffam vocant Gertrudem. Addit Joannes Ruyrius in lib. Antiq. Vofagi cap. 14. in Recap. Gertrudem & Claram Romarici filias fuiffe, nixus charta quadam Romarico adfcripta.

CIRCA AN. 627 13. Sept.

In antrum se recipit.

transmigravit: ibique opitulante Domino multis Virginibus psallentium per septem turmas in unaquaque turma duodenis psallentibus die noctuque jugiter instituit. Sed ipse in obliqua montis parte concavum reperiens saxum, angustum sibi soli habitaculum *a* præparavit, habuitque lectulum in alveolo ad status sui mensuram factum. Siquidem & specus amplius longiusque non eminebat, & desuper immanis rupis dependebat, atque per hanc minister funi tintinnabulum ligatum parvam particulam panis cum modico aquæ poculo homini Dei Amato præbebat. Dominicis vero diebus egrediens, Fratribus vel Sororibus jugiter sanctas Scripturas relegebat, admonens illos ad æterna gaudia & ad cœlestem patriam quantocius properare. Totus enim erat dulcis consilio, totus amabilis eloquio: plenus quippe erat Spiritu sancto, cœleste semper meditans opus. Moris sui fuit, ut dum jugiter hilarem vultum gerebat, ad instar racemi guttas lacrymarum ab illius oculis defluere videres. Sæpe enim præsago spiritu etiam quorumdam cogitationes prodebat.

Dominicis diebus ad suos verba facit.

Fratrem proprietatis reum benigne ad pœnitentiam provocat.

21. Quadam itaque die dum quidam Frater in præsentia sui graderetur: Siste, inquit, Frater mi, quo loquar tecum. Vereor dulcissime meus, ait, ne forte inimici vesania ac subtilitas aliquid tibi cupiditatis malum contra Regulæ decretum proprium habere injiciat. Tunc ille ait: Absit a me secus quippiam agere, nisi id quod tua Sanctitas prædicat, & nostra continet Regula. Inter has igitur confabulationes, sanctus vir oram cucullæ tenens, utroque digito hinc inde complexus consutum infra trientem reperit, moxque dixit: Hic ergo quid habes Frater mi? Confestim ille pavore percussus pedibus sancti viri sese prostravit dicens: Heu mihi misero, tremissem furatus sum. Tum ille: Surge, inquit, & age pœnitentiam: qui furabatur jam non furetur.

Sanctimoniales ab apibus obedientiam discunt.

22. Quodam denique die Puellæ Sanctimoniales dum apum examen recipere gestiunt, sanctus vir adfuit. Erant autem ibi duo vasa apibus parata. Quibus ait: Vultis hoc examen recipere? Dicunt ei: Istud vas lacte & bona herba linivimus, in hoc recipiendæ sunt apes. Nolite, ait, sed in aliud vas recipiantur. Et his dictis abiit. Illæ ergo postponentes sancti viri mandatum, in vas quod paraverant apes aptaverunt. Sed contra jussum viri Dei capturam intromissæ fere per quinque dies nec volatum capiunt, nec suarum necessitudini florigeras decerpunt silvas. Crebro autem advenientes puellæ pulsant vas. Illæ quidem vivæ intromurmurant, nec tamen foras egrediuntur. Tandem Puellæ jussa hominis Dei ad memoriam revocantes, ad eumdem pergunt & narrant ei omnia. Tum ille: Ite, inquit, & migrate eas in vas de quo dixeram. Quod cum factum fuisset, tamquam de custodia carceris exeuntes, mox lætæ & volatum capiunt & esum, atque omnibus ibi laborantibus ampliora illæ lucra fecerunt. Multa quidem miracula in hac vita vir iste peregit, quæ nunc ut stilo pandantur, affatim satisque prolixum volumen facient. Nunc ergo ad illa narranda properemus quæ propinquante die obitus sui laudabiliter fecit.

Amatus moriturus pœnitentiam publicam agit.

23. Amatus igitur ante anni peracti circulum imminere obitus sui diem quibusdam Fratribus prænuntiavit. Erat itaque Frater quidam quem familiari retinebat amore, quo accito ait: Si nosti ab ineunte ætate sub quanto studio & charitate te nutrierim, volo ut ea quæ tibi præcipio facias secreta, & caute peragas, quoniam apropinquare jam meæ mortis exitum proculdubio credas. Habeto igitur socium ad hoc opus CASTORIUM nostrum Presbyterum, pergesque in silvam hanc, atque cinere evecto facite de cilicio culcitram meam, quam repletam cinere in lectulo stratus mei ponite, quoniam de quibusdam factis meis me oportet pœnitere & libet. Tunc Frater ille: O Domine, inquit, quomodo hoc potest fieri ut sustineas talia, quoniam pro longa abstinentia & tribulationibus multis jam fessus es membris. At ille: His, Frater, te ignorante olim usus sum, sed robustum me fecit Dominus semper in illis esse. Confessionem, inquit, meam coram omnibus facere disposui & pœnitentiam legitimam accipiens, ita opto de sæculo quandoque exire. Tu vero age quæ dixi.

a Illic Ecclesia parœcialis S. Amato sacra hodie cernitur.

CIRCA AN. 627 13. Sept.

NOTA.

* l. purgationis.

xi. Factum est igitur quod præcepit. Jam non post exactis multis diebus, acceitis Fratribus, si qua se meminit deliquisse, prostratus cilicio & cinere in eorum præsentia publica voce confessus est. Hanc igitur dum gereret pœnitentiam, inæqualitatem corporis passus jugi quatiebatur dolore. Sed vir Sanctus cognoscens peccatorum suorum purgationem * tempus advenisse, in his infirmitatibus multipliciter exsultabat.

Salutaria suis dat monita.

Solidum annum in cinere ac cilicio agit.

24. Aderant denique qui coram eo sanctas Scripturas legerent. Veniebant namque catervatim & Fratres qui verbum salutis ab eo audirent. Cumque jam isti imbuti recederent, alii imbuendi accedebant. Similiter Ancillæ Dei horis competentibus turmatim commeantes plenam ab eo de vita ventura capiebant doctrinam. Cumque jam prope anno peracto in hoc cilicio & cinere membris infirmitate plenis, diebus ac noctibus jugiter orationibus incumberet, cute & carnibus sublatis ossa pura patebant. Sed vox illius perseverans cum fletibus semper erat ad Christum. Venit ergo ultimus dies lætus quidem animæ suæ, sed Fratribus & Sororibus amarus. Passim tunc per omnes cellulas illas fletus & mœror regnabat. Lugebant igitur semetipsos a tanto viro desertos esse, sed congratulabantur illi jam Angelorum contubernia adeptum fuisse. Mox itaque cum ad finem venisset, cuidam Fratri præcepit dicens: Affer, inquit, epistolam Leonis Papæ missam ad S. Flavianum, quoniam in ipsa plenissima ratio Fidei Catholicæ continetur. Allataque epistola coram eo legebatur. Cumque „ in præsenti recenseretur, sanctus vir dicebat: Sic credo, Trinitas ineffabilis; „ ita confiteor, Deus omnipotens; ita de te sentio, Filius Dei JESU-CHRISTE „ qui pro nostra salute dignatus es in hunc mundum venire; sic de te intelligo, „ Deus æterne Spiritus-sancte: unum Deum in Trinitate, trinumque in unita- „ te confiteor; ita edoctus de tua sentio Incarnatione, piissime Christe. Quid plura? Per universas sententias suam semper aptabat confessionem *a*, scilicet ut vir Sanctus se in omnibus orthodoxum comprobaret.

S. Leonis epistolam sibi legi jubet.

Extra Ecclesiam sibi parat sepulturam.

Epitaphium suum dictat.

25. Denique cum esset in sancta humilitate præcipuus, indignum se reputans infra valvas Basilicæ sepeliendum, in introitu ostii Basilicæ S. MARIÆ suum parari sepulchrum jussit, scribens desuper titulum quem ipse edidit „ hoc modo dicens: Omnis homo Dei qui in hunc locum sanctum ad o- „ randum introieris, si merueris obtinere quæ postulas, pro anima AMATI „ pœnitentis hic sepulti Domini misericordiam deprecari digneris: ut si quid „ mea parvitas de meis peccatis obtinere non potuit tepide pœnitendo, ob- „ tineat vestra tantorum charitas sedule Domini misericordiam deprecando.

Nota modum juvandi moribundum.

Amatus moritur.

26. Congregati ergo Fratres atque Sorores, universusque sexus, lugentes præstolabantur exitum sancti viri, Evangelia scilicet legentes, atque Psalmos hymnosque coram lectulo decantantes. Inter has igitur voces veniam ab universis petens atque eis valedicens, ita emisit spiritum *b*. Tunc exsultare magis ibi libet, sed flere potius compellitur. Flent ergo Monachi, plangunt devotæ Puellæ, lugent universi populi, sexus uterque, adolescentes atque infantes, sanctum virum defunctum fuisse, seque orphanos ac angentes relictas esse.

Monacho cuidam apparet.

27. Sepultus est ergo loco *c* quo ipse præceperat, sed in die tertio cuidam Fratri Matutinis dictis per visum apparuit dicens: Quid agitis o Fratres? Tum ille: Lugentes atque tristes sumus de tua absentia, Pater piissime, quia orphanos nos dereliquisti. Ad hæc ille: Ne contristemini, scitote me absolutum de meis peccatis, beneque receptum in conspectum Domini mei.

a Hanc confessionem & pœnitentiam egisse videtur Amatus, eo quod Agrestio seu Agrestino schismatico parumper cum Romarico adhæserat.

b Mortuus est S. Amatus paulo ante secessum B. Arnulfi Mettensis Episcopi in eremum: siquidem a Romarico illuc deductus fuisse dicitur Arnolfus in Vita sua, nulla Amati mentione facta. Quod argumento est Romaricum jam Abbatiæ curam egisse. Cum ergo secessum Arnulfi anno Christi 629. contigisse putemus, Amati obitum paulo post Concilium Matisconense anno 624. adversus Agrestium celebratum reponimus, anno scilicet 627. Idib. Septemb. quo die ab Usuardo & Adone memoratur.

c Ex eo loco S. Amati corpus una cum SS. Romarici & Adelphi Reliquiis a Drogone Tullensi Episcopo in Monasterium Novum ad radices montis trans Mosellam restitutum circa annum 910. translatum est: postea vero S. Leonis Papæ IX. manibus ibidem loco decentiori collocatum, præcipuo honore colitur.

Digitized by Google

mei. Vos autem nunc in hoc loco paupertatis eaminus excoquit, sed non post multum temporis spatium Dominus Deus omnipotens omnibus bonis isthic vos abundare faciet. Dic interim Fratri ROMARICO ut æquo animo sit, & de Monasterio magnam sollicitudinem gerat & memor sit mei semper. Et his dictis abscessit. Confestim surgens Frater ille hæc universa cum lacrymis narravit homini Dei Romarico.

CIRCA AN. 627 23. Sept.

Romarico Monasterium ac seipsum commendat.

28. Posthæc Regis munificentia repente circiter ducentos aureos ibidem destinavit. Nam & deinceps largiente Domino, sicut in præsenti cernitur, plurima adjutoria Habensis * Monasterii mancipata sunt usibus. Hæc proculdubio obtinuit S. Amati oratio.

Monasterii res crescunt

* Habendensis

29. Denique eum jam anni circulus peractus fuisset & sub illo tumulo, ut supra diximus, beati viri tegerentur membra, & ob illius solemnitatem nocte vigiliæ celebratæ fuissent, rursus post Matutinos cuidam Fratri revelatum est, ut quantocius beata membra illa infra Basilicam sanctæ Mariæ ponerentur. Quod confestim opitulante Domino sub magna est reverentia celebratum, ubi annua revolutione populorum catervæ ad ipsius solemnia festinantes, per ejus interventum salvandos se esse non dubitant præstante JESU-CHRISTO, qui vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Transfertur in Basilicam & præcipua solemnitate colitur.

SANCTI HELLADII EPISCOPI TOLETANI

AN CHR. 632 18 Febr.

ELOGIUM HISTORICUM.

1. *CUM per hoc septimum Æræ Christianæ sæculum Episcopi Toletani fere omnes e Monasterio potissimum Agaliensi adsumpti sint; juvat antequam Helladii elogium conficiamus, pauca de Agaliensi Monasterio, pauca item de Toletanæ Ecclesiæ Episcopis qui septimo sederunt sæculo disserere.*

2. *Agaliensi Monasterio nullum in Hispania illustrius quondam, nunc obscurius nullum, a Mauris sus deque eversum. Situm erat in suburbio Toletano, villa Agalula: sed modo Toletani villam Agalulam inquirunt. Si qua Pseudo-Maximi Chronico fides*, Æra quingentesima nonagesima secunda, *seu anno Christi* 554. ATHANAGILDUS Rex in planitie suburbii Toletani ædificavit Monasterium Ord. S. BENEDICTI in honorem S. Juliani apud Arvernos passi, dictum Agaliense ab Agalula villa propinqua, quod distat minus quam centum & quinquaginta passus ab Ecclesia Prætoriensi SS. Petri & Pauli, inter Occidentem & Septemtrionem situm: & ibi constituit primum Abbatem sanctum virum EUPHEMIUM (*quem alio nomine alibi dictum ait Epiphanium cognomento Helladium*) natione Græcum ex Italia vocatum, qui postea fuit vocatus ad primam Toleti Sedem. *Et Pseudo-Liutprandus in Chron. ad Æram* 662. *Agaliense Monasterium statuit* in suburbio Toleti Septemtrionem versus, non procul a Tago flumine & a Prætoriensi Templo S. Leocadiæ extra muros in planitie. *Quæ non eo animo relata esse volumus, quasi corruptis illis Scriptoribus fidem imperemus: ast Cretæ non semper mentiuntur. De Abbatibus qui Agaliensi Monasterio præfuerunt, Pseudo-Maximo haud credimus. Certe Aurasium, quem Euphemio seu Epiphanio in ipsius Cœnobii regimen successisse scribit, Monachum non fuisse, satis ex S. Ildefonso in lib. 2. de Vir. Illust. cap 5. colligitur. Constat vero ex eodem S. Ildefonso*, HELLADIUM *quo de nunc agere instituimus, illius Monasterii* Patrem fuisse, *ac post eum tertio loco* JUSTUM, *etiam in Sede Toletana successorem; qui* ad RICHILANEM Agaliensis Monasterii *itidem* Patrem *seu Abbatem scripsisse c.8. dicitur. Mauri capta Hispania non continuo diruere istud Monasterium, quod sub Gothis & Mauris annos omnino trecentos perstitisse, auctor est Antonius Yepezius in Chr. Bened. ad an.* 554. *cap.* 5. *Hæc de Agaliensi Monasterio dicta sufficiant, in quo S. Benedicti Regulam a primo conditu viguisse consentiunt Scriptores Hispanici, probatque puerorum educa-*

Agaliensis Monasterii situs & eventus.

AN.CHR. 632 15. Febr.

educatio, quæ inibi ad S. Benedicti & Concilii Toletani IV. mentem fiebat, ut in sanctis Justo, Eugenio priori (aliis secundo, & Ildefonso Episcopis Toletanis apparet.

Episcopi Toletani. * Tajo

3. *Toletum, urbs Hispaniæ Tarraconensis ad Tagum * fluvium circumfluentem, Metropolis florentissima, non tam illustrata est Gothorum Regum sede, quam Pontificum suorum sanctitate. Nam ut ab eo quod tractamus sæculo non recedamus, sex Episcopos virtute clarissimos sibi continuo succedentes habuit,* AURASIUM, HELLADIUM, JUSTUM, EUGENIOS *duos, eorumque præcipuam coronam & ornamentum* B. ILDEFONSUM: *ex quibus Justus, Eugenius prior & Ildefonsus, Helladium magistrum & institutorem habuere.* AURASIUS Toletanæ Ecclesiæ præfuit post Adelphium, *inquit Ildefonsus de vir. illust. cap.* 5. Vixit in Sacerdotio temporibus Witterici, Gundemari & exordiis Sisebuti Regum, annis ferme duodecim, *nempe usque ad Christi annum circa* 614. *siquidem Sisebutus anno* 612. *regnare cœpit.* HELLADIUS post Aurasium, *teste eodem Auctore cap.* 7. decem & octo annis sacrum regimen tenuit, *scilicet ad annum* 632. *Nam quo tempore Sisenandi proditione, an rebellione Suintbila sublatus est, & ipse Helladius in vivis esse desiit, inquit Joannes Mariana, in lib.* 6. *Hist. cap.* 4. JUSTUS Helladii discipulus, *pergit Ildefonsus, cap.* 8. exstitit Rector annis tribus. EUGENIUS discipulus Helladii, conlector & consors Justi, vixit in Sacerdotio fere undecim annis, *cap.* 13. *qui cum anno Christi* 646. *conveniunt.* Item EUGENIUS *alter* post Eugenium fere duodecim annis tenuit dignitatem, *cap.* 14. *ac demum* ILDEFONSUS novem annis & duobus fere mensibus clarus habitus fuit vitæ meritis & retentatione regiminis, *uti Julianus Toletanus in Addit. ad Ildefonsum tradit. Ildefonso* CYRIACUS *seu Quiricus Abbas Agaliensis successit, cui* TAJUS *Cæsar-Augustæ Episcopus Collectanea sua ex libris Moralium S. Gregorii Magni nuncupavit, ut in hujus sæculi Præfatione notavimus. Denique* JULIANUS discipulus Eugenii secundi, *inquit Felix Toletanus itidem Episcopus,* post beatæ memoriæ Quiricum præsulatus honorem & Sacerdotii dignitatem annis decem obtinuit mense uno, diebus septem, *atque* ÆRA 728. *id est anno Christi* 690. diem clausit extremum, *&* SISBERTUM *hominem turbulentum, postea* FELICEM *successores habuit. Ad Helladium veniamus.*

Helladii memoriam & cultus neglecta.

4. S. HELLADII *memoria duplicem passa est injuriam, nempe quod ipsius gesta vix pauca ad nos Scriptorum penuria pervenerunt, & quod publica veneratione in Ecclesia etiam Toletana diutius frustratus est. Quippe sub finem sæculi a nobis proxime elapsi, Martyrologio Romano primum inscribi, quod Cæsari Baronio accuranti, immo Gregorio XIII. approbanti debet; ac paullo post in Ecclesia Toletana ritu semiduplici coli cœpit, ut ex Breviario jussu Bernardi Saudovalii Archiepiscopi Toletani & Cardinalis Zapatæ anno* 1613. *excuso Joannes Bollandus observavit. Quod certe posterorum incuria factum credimus: siquidem tempore Roderici Toletani Antistitis, qui anno Domini concepti* 1243. *Historiam suam absolvit,* venerabilem Helladium Toletanæ Sedis Metropolitanum Episcopum, sanctitatis præconio præfulgentem Ecclesia venerabatur, *sicut Rodericus ipse in lib.* 2. *cap.* 17. *scribit. Audiendus Ildefonsus de vir. illust. cap.* 7. *ubi magistrum suum, a quo & Diaconus ordinatus est, commendat his verbis.*

Helladius ex pio aulico Monachus, Abbas, Episcopus.

5. HELLADIUS post AURASIUM Sedis ejus adeptus est locum. Hic cum regiæ aulæ illustrissimus, publicarumque rector exsisteret rerum, sub sæculari habitu Monachi votum explebat & opus. Nam ad Monasterium nostrum illud, Agaliense dico, cujus me susceptio Monachum fecit, (quod munere Dei perennisque ac patentis sanctitatis decora & opinabile cunctis & palam est totis) cum sæpe discursantium negotiorum ductus itinere perveniret; remota clientum sæculique pompa decoris, adeo Monachorum peculiaritatibus inhærebat, ut turmis junctus eorum, stipularum fasciculos ad clibanum deportaret. Cumque inter decorem insolentiamque sæculi, solitudinis & amaret & sectaretur arcana; celeri fuga relictis omnibus quæ esse noverat mundi, adiit sanctum Monasterium quod frequentaverat voto, venit permansurus optabili usu. Ibi factus Monachis Pater, meritis studiisque sanctis & vitam Monachorum debite rexit,

& sta-

& statum Monasterii totius communis rei divitiis cumulavit. Ex hoc fessis pene senio artubus, ad Pontificatus apicem evocatur: & quia vocaretur vi coactus pariter & ignotus, illic majora virtutum exempla quam Monachus dedit: quia statum mundi quem contempsit virtute, magna perhibetur rexisse discretione. Miserationes eleemosynarumque copias tam largiter egenis intulisse probatur, acsi de illius stomacho putasset inopium & artus descendere & viscera confoveri. Scribere renuit, (*Unde corrigendus Vuion in Martyrol. Bened. ubi Helladium* scriptis clarissimum *vocat*) quia quod scribendum fuit, quotidianæ operationis pagina demonstravit. Me ad Monasterium rediens memoratum, ultimo vitæ suæ tempore Levitam fecit. Senex obiit, decem & octo annis sacrum regimen tenuit temporibus Sisebuti, Suinthilani & exordiis Sisenandi Regum. Beatus habitus fuit, qui post beatior gloriam cœlestis regni bona plenus senectute promeruit. *Sisenandus Æra* 669. *id est anno Christi* 631. *teste Isidoro Pacensi regnare cœpit: ut proinde anno insequenti Helladius obiisse dicendus. Id probatur ex Justi successoris obitu, quem Ildefonsus post regiminis annos tres ait accidisse* tempore Sisenandi, qui Rex, *inquit*, post hunc die nonadecima defunctus abscessit. *Atqui Sisenandus secundum Joannis Marianæ calculum, (cui tamen Rodericus Toletanus in lib.* 2. *cap.* 19. *non consentit*) *annis tribus, mensibus undecim, diebus sedecim regnavit. Lucas Tudensis, numero absoluto, regni dumtaxat annos tres Sisenando tribuit. Rodericus in lib.* 2. *cap.* 15. *Helladium Concilio III. Toletano interfuisse Rege Reccaredo scribit: quod non de Helladio nostro, intelligendum, sed de Euphemio, quem cognominatum Helladium supra ex Pseudo-Maximo vidimus.*

AN.CHR. 632

11. Febr.

6. *Ildefonsus in Præfatione ad lib. de vir. illust. de S. Helladio hæc memorat*: Rursus cum Helladio Episcopo Sedis ejus, JUSTUS Diaconus (*alius a Justo Helladii discipulo de quo Ildefonsus cap.* 8.) fastu superbiæ insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus & ipse tabefactus: sed in reprobum versus sensum ob intemperantiam morum a ministris altaris sui dormiens strangulatus laqueo expiravit. Item cum successori ejus Justo, &c. *ut videas de alio Justo Episcopo supra haberi sermonem.*

Vindicta de Justo.

7. *Exstat Isidori Hispalensis Episcopi egregia epistola ad nostrum Helladium ceterosque Coepiscopos, in qua eum districte monet de redigendo in ordinem Episcopo Cordubensi, qui* in Pontificali culmine carnali labe dilapsus *fuerat*, *hæc inter cetera effatus*: Cum effusione lacrymarum vestram Sanctitatem deposcimus, ut idem lapsus sancto cœtui vestro præsentatus, agnito a vobis confessionis eloquio, synodali sententia a gradu Sacerdotali deponatur. Melius est illi ut temporaliter judicetur a vobis, quam æterno damnetur judicio. Levior est illi præsentis temporis ignominia, quam futuræ gehennæ tormenta. Sciat enim se amisisse nomen & officium Sacerdotis, qui meritum perdidit sanctitatis. Quapropter judicii vestri decreto, pœnitentiæ perpetim flagitia perpetrata lamentatione deploret: plangat Sacerdotii cultum, quem male vivendo perdidit: lugeat animæ suæ statum, quem tanto putredinis cœno coinquinavit: fortasse porriget illi manum quandoque Spiritus-sanctus, ut per dignam satisfactionem mereatur peccatorum remissionem. *Hoc loco admonere liceat, apud Henricum Canisium Tom.* 5. *antiq. Lect. in fine cujusdam Pœnitentialis, post Halitgarii Episc. Camerac. libros quinque editi, reperiri epistolam quamdam Isidori nomine ad Masonem Episcopum, fortean Emeritensem, scriptam* anno 4. Domini Witerici Regis, *id est anno Christi* 606. *juxta ipsius Isidori calculum in Chronico*: *qua in Epistola consultus a Masone Isidorus, quo modo conciliandi essent diversi in speciem de Sacerdotum lapsorum restitutione Canones, sic respondet*: Nulla est in hujusmodi sententia decretorum diversitas intelligenda, quod alibi legitur, in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post pœnitentiam; alibi post hujusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui Ordinis meritum. Hæc enim diversitas hoc modo distinguitur: Illos enim ad pristinos officii gradus redire Canon præcipit, quos præcesserit pœnitentiæ satisfactio vel digna peccatorum confessio: at contra hi qui neque a vitio corruptionis emendantur, at hoc ipsum car-

Isidori Epistola ad Helladium de Episcopo lapso.

Isidori alia hac de re epistola.

AN. CHR. 632 18. Febr. carnale delictum quod admittunt, etiam vindicare quadam superstitiosa temeritate nituntur; nec gradum utique honoris, nec gratiam communionis recipiant, &c. *Id in transcursu observavimus, quod hæc Epistola in editis non habeatur. De Potamio Episcopo Bracarensi in Concilio Toletano X. insigne est hanc in rem exemplum. Verum hæc alias.*

Helladii sepultura & epitaphium. 8. *Helladius in S. Leocadiæ Martyris Templo celeberrimo per Sisebutum Regem exstructo sepultus est, cui sanctus Ildefonsus hoc Epitaphium occinuisse fertur.*

PRæsulis HELLADII tumba requiescit in ista
Corpus, at illius spiritus astra tenet.
Toleti Rector fuit hic dum degit in aula,
Ex Monacho Rector Agaliensis erat.
Hinc Toletanam rapitur violenter ad urbem
Confectus senio, sed pietate vigens;
Corporis exuvias Martyr Leocadia cepit:
Ista domus Reges Pontificesque capit.
Unde die extrema surget redivivus ad auras,
Ut capiat meritis præmia digna suis.
Jamque octoginta senior transegerat annos,
Gloria Pontificum fax animosa Dei.
ILDEFONSUS ego quem fecerat ille Ministrum,
Persolvi Sancto carmina pauca seni.

Et quidem S. Ildefonsus Epitaphia & quædam Epigrammata *condidit teste Juliano Toletano Episcopo in Addit. ad Ildefonsum de Vir. illustr. ut veri simile sit, istud in Magistri sui honorem ab ipso fuisse fabricatum, prout a Joanne Tamaio in Martyrologio Hispan. & a Joanne Bollando diem 18. Februarii refertur.*

AN. CHR. 632 11. August.

VITA S. RUSTICULÆ ABBATISSÆ ARELATENSIS,

Auctore FLORENTIO Presbytero Tricastinensi fere coævo.

Ex variis codd. MSS.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hæc Vita cujus varia fragmenta V.C. Andreas Chesnius in Tom. 1. Hist. Franc. publicavit, integra nunc primum prodit ex ipsius Chesnii cod. MS. aliisque apographis, scripta ab auctore gravi FLORENTIO *Presbytero Tricastinæ seu Tricastrinæ Ecclesiæ, (quæ urbs est Episcopalis sub Metropolita Arelatensi) ac dedicata* CELSAE *Abbatissæ, quæ non multo post B. Rusticulam in Monasterii Arelatensis regimen successit. Nam auctor in Præfatione testatur, se ea scribere quæ* relatione fideli *ipsius Celsæ Abbatissæ, & quæ* de virtutibus præfatæ RUSTICULAE quidam Fideles se simul nosse & vidisse *adserebant. Quid quod Florentius num. 29. & 32. Virginibus sacris dolorem de B. Rusticulæ morte refricare subterfugit, quod quidem novum fuisse vulnus satis arguit. In codd. MSS. huic Vitæ talis præfigitur titulus:* Incipit Prologus ad Vitam sanctæ recordationis B. RUSTICULAE sive MARCIAE civis Vasionensis, Abbatissæ sacri Monasterii S. Cæsarii Arelatensis: *quod Monasterium nunc S. Cæsarii dictum, vulgo* S. Cesaire *seu* le Grand-Monastier, *sub Regula S. P. Benedicti etiamnunc florere, Sæculo 1. Benedictino ad Vitam S. Cæsarii diximus.*

PRÆFATIO AD CELSAM ABBATISSAM.

I. DOMINÆ *venerabili in Christo Sorori Matri gregis Christo Præsule adgregati,* CELSAE *Abbatissæ* FLORENTIUS *Præsbyter Ecclesiæ civitatis Tricastrinæ* * *perpetuam in Domino salutem.* Merito inter omnes virtutes obedientia sibi vindicat principatum, dum considerata sui possibilitate aliquid imperantibus obsequitur. Patrocinante ergo omnipotentia divina, simulque precibus vestris adjutus, ortum nativitatis sanctæ recordationis Domnæ RUSTICULAE sive MARCIAE, vitæque ejus qualitatem ac primordia religionis virtutisque quam gratia Divina exercuisse perhibetur ex ordine prosecutus, in unius libelli opusculo conscriptum sancto cœtui vestro obtuli lectitans *. Unde obsecro ut pro me vestris orationibus

* de Trois-chasteaux

* f. lectitandum.

bus impetretis, ne qui culpam contemptoris fugio, præsumptoris noxam incurram. Sed credo quod orando me implere faciatis quod arripere jubendo fecistis. Nam certissimum est, quia si quid in hoc scribendi studio vituperationis exstiterit, meæ erit audaciæ; vestræ vero orationis, si non evasero culpa, ne aut quidquam superflue, aut non veraciter dictum esse videatur; cum nu noverit id procul dubio indidisse opusculum, quod relatione fideli tu mihi, Venerabilis in Christo, scriptis simpliciter ac fideliter indicasti, etiam & quidam fideles de virtutibus præfatæ se simul nosse & vidisse testificatione perspicua narraverunt. Orate ergo quæso, Virgines Christi, ut dum ego auctoritati vestræ pareo, quod ministerium in me obtineri non potest, vestra mereatur intercessione haberi.

AN. CHR. 632

11. August.

INCIPIT VITA.

2. Clarissimis igitur orta natalibus VALERIANO & CLEMANTIA conjugibus Romanis *a* cultum Christianitatis cum summa veneratione colentibus, commorantibus eisdem in agro Hebocasiaco, qui est situs in territorio Vasionensi *, factum est ut nasceretur eis filius: etenim multo post tempore dedit eis Dominus hanc sacratissimam prolem RUSTICULAM. Contigit autem ut eadem die qua hæc nata est, pater ejus de hac luce migraverit. Transactis igitur non plurimis diebus defunctus est & parvulus: postmodum vero mater viduitatis veste contecta, tristitiam quam conjugis amissione vel filii assumpserat, per hanc prolem fœcunditatis suæ utero editam consolabatur. Quam genitrix ad sacri Baptismatis undam Christo obtulit sanciendam, eamque in regenerationis fonte ex suo genere RUSTICULAM vocitavit: ab omni vero domus familia MARCIA nuncupabatur. Erat itaque pulchra facie & eleganti corpore, tanta vero dilectione a notis & amicis vel a domus familia habebatur, tamquam si cœlesti jam sibi gratia condonatam omnes congauderent.

Rusticula nata mox patrem amittit.

* de Vaison

Baptizatur. Binomia fuit.

3. Quadam igitur nocte cum mater ejus sopori dedita obcubuisset, vidit in ecstasi quasi duos pullos columbarum suo affectu enutrire: & unum quidem niveo candore præfulgentem, alium varietatis tegmine tectum. Cumque super eos nimio affectu congauderet, videtur sibi quod domus nunciaret, quod S. CÆSARIUS urbis Arelatensis Episcopus præ foribus adstaret: Quod Ita audiens, sanctissimi viri gavisa adventu, in occursum ejus læta properat, atque officiosissime eum salutans ut ingressu suo benedictionem suæ domui largiretur humili prece poscebat: ingressusque domum benedixit eam. Cumque illa honore debito deprecaretur, ut eulogias ejus accipere mereretur, dignaratur ipse potum vel cibum capere, hoc ab eo responsum accepit: Dominus tecum sit, filia mea; nam ego ut pullum illum columbarum quem tu dulciter tibi videris enutrire, ut mihi concedas exopto. At illa hæsitans circa semetipsam, cogitabat unde hoc sciret, quod hæc illa apud se haberet, dicens se hujusmodi rem non habere. At ille dixit ad eam: Coram Deo dico, non hinc egrediar, priusquam petitioni meæ satisfacias. Mox illa negare non potuit, sed exhibuit, & statim viro sancto obtulit. Ille vero cum magno gaudio apprehendens eum qui nimio candore præfulgebat, ovans pectore suo collocavit & valefaciens abscessit. At illa expergefacta cogitabat intra semetipsam quid hoc esset, & revolvebat in animo suo quare ille qui defunctus fuerat sibi apparuisset: ignorans quod famulam suam Christus sponsam sibi eligera adoptaret, qui ait: *Non potest civitas abscondi supra montem posita, sed neque accendunt lucernam ut ponant eam sub modio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt.*

S. Cæsarius Rusticulam Deo sacrari a matre in somnis petit.

Matt. 5. 15.

4. Igitur cum esset hæc virgo annorum quinque, rapta est a quodam viro nobili nomine CHERAONIO. Cumque eam ad domum suam perduxisset, genitrici suæ eam obtulit ad enutriendam, ut cum ad legitimam pervenisset ætatem, sibi eam matrimonio copularet. Sed ille qui non dormit neque dormitat in ævo qui custodit Israel, revelavit Spiritu suo sancto beatissimæ LILIOLÆ Abbatissæ Monasterii, quod sanctæ recordationis orbis Arelatensis Cæsarius Papa fundavit, ut peteret a venerabili SYAGRIO Episcopo * qualiter agere deberet apud gloriosissimum GONDRAMNUM Regem, ut intra septa Monasterii faceret eam introire. Tunc suprascriptus Cheraonius cum hoc factum comperisset, cœpit multis precibus & muneribus precari ut illa concederetur ei in matrimonium; sed divina concedente gratia ita ipsi Regi in suo corde largitus est Dominus, ut eam per quemdam Abbatem virum magnæ conversationis ad sanctam Liliolam dirigere deberet. Parabat denique jam illam sibi Dominus Christus vas electionis in sanctificationem honori.

Rusticula quinquennis rapitur.

* Eduensi.

Guntramni jussu restituta Liliolæ Abbatissæ committitur.

5. Qualem vero virtutem per eam Dominus, dum adhuc in rudimentis infantiæ esset, ipso in tempore fecerit intimabo. Igitur adimpletur jussio Regis. Venientibus ergo illis in itinere, cum applicuissent ad ripam nobilissimi fluminis Rodani, cœperunt secum quærere qui cum ipsa erant, quod alimenta ciborum minime haberent. Sed Dominus qui non privat bonis eos qui ambulant in innocentia, ut eripiat animas eorum a morte & alat eos in fame, ipse per famulam suam tribuit egentibus donum misericordiæ suæ. Dum vero sic ambularet venerabilis puella cum una ex famulabus suis, comperit juxta marginem fluminis piscem miræ magnitudinis: & apprehendens pallium quo induebatur, extendit per ora fluminis, captumque eum tenuit fortiter. At ille reluctari cœpit, & ad se eam trahere: Domini vero gratia præstitit virtutem famulæ suæ, & prædam quam cœperat omni cum velocitate extraxit. Tanta autem fuit magnitudo piscis illius, ut omnes qui cum ipsa erant ex eo satiarentur. Et admiran-

Piscem miraculo capit.

a Id est civibus in Provincia ortis, quæ Provincia Romanorum olim dicta est, vulgo *la Provence*, intra quam Provinciam sita est Sedes Episcopalis Vasionensis sub Comitatu & Archiepiscopatu Arelatensi.

AN. CHR. 632

tes super hoc factum dicebant: Vere in hoc apparet, quia multas animas ista per verbum Dei capiet, & Christo Domino consecrabit.

21. August. In Monasterium S. Cæsarii admittitur ann. 562.

6. Venientibus autem illis ad civitatem Aralatensem, ubi Pontifex erat illis temporibus Apostolicus vir SAPAUDUS, introduxerunt eam ad sanctam Liliolam Abbatissam: quæ gavisa de adventu ejus, excepit illam cum gaudio magno intra septa sancti Monasterii *a*: & edocens illam omnem Fidei sanctitatem adgregavit Virginibus Christi. Quod factum mater ejus comperit, cum nimio dolore & lacrymis mittit ad Pontificem civitatis: & cum magnis precibus atque muneribus ab eo poposcit, ut qualicumque occasione inventa proprium ei pignus quolibet modo redderetur, hujusmodi preces ad eum dirigens: Miserere quæso humilitati meæ, sanctissime Pater, & releva afflictam unico pignore orbatam. Adspicio domus facultates, familiæ innumeram multitudinem, & cui hæc derelinquam ignoro. Imple mihi spei meæ fructum. Quis nunc ætatem meam fovebit, unica quam habebam amissa? Quæro sobolem meam, & non invenio: ubi curram, ubi divertam, ignoro. Precor beatitudinis tuæ gratiam, & per Deum te obtestor, ut miserearis mihi tam intolerabili dolore percussæ, & viduitati meæ unicam filiam jubeas reddi. Ad hæc vir Deo plenus talia remandat: „ Nobilitati tuæ quolibet voto obtemperare cupio, sed Divini nominis præ„ ceptum transgredi non audeo. Opes quas tu ei dare promittis, momentaneo fine transeunt: Di„ vitiæ vero quæ ipsi a Christo parefactæ sunt, perpetuis gaudiis perfruuntur. Consolare ergo que„ so jam, dulcissima filia, & noli flere amissam, quam credimus cum Christo esse regnaturam.

A matre repetitur.

Matris blandimenta respuit.

7. Hæc audiens genitrix nullam consolationem accepit; sed majorem animi dolorem sentiens dirigit quosdam e suis cum diversis generibus munerum, divitias atque ornamenta sæculi secum portantes, quatenus possent Christi virginem a sancto proposito revocare. Sed illa cujus fidei fundamenta stabilita jam erant supra petram firmissimam, omnia tamquam stercus respuens, una eademque perseverabat immobilis.

Scripturam sacram discit.

8. Tantam autem ei gratiam Dominus & memoriæ capacitatem dignatus est tribuere, ut intra pauca temporum spatia Psalmos omnes disceret, & omnes Scripturas Divinas memoriter retineret. Nam fertur aliquando dum infans Psalmos pararet, & ut adsolet infantia, somno occuparetur, recumbens in genua unius de Sororibus Psalmum & ipsa in aure dicebat. Quæ mox ut expergefacta fuisset, tamquam si eum legisset, ita memoriter recensebat, implens illud Scripturæ dictum: *Ego dormio & cor meum vigilat*. Tanta autem charitate & humilitate circa sanctam illam Congregationem se exhibebat, ut omnes eam nimio venerarentur affectu. Erat enim strenua in omnibus, prudens in verbis, moribus bonis, elegans specie, ætate conspicua, in omnibus mansueta, præceptis Christi morigera, ut suis proprietatis nomine actibus demonstraret, ut jam illo in tempore digna Sponsi vocem mereretur audire: *Speciosa facta est*.

Cant. 5. 2.

Omnibus venerabilis.

Cant. 6. 9.

Liliolæ substituitur ann. 574.

9. Itaque beatissima Liliola *b* de hac luce migrante ad Dominum, visum est ad omnem illam sanctam Congregationem, ut dilectam Dei Rusticulam sibi eligerent fieri Matrem. Illa autem refutabat, indignam se dicens esse ad hoc opus. Quid multa? favente Domino impletur devotio Ancillarum Dei: impositoque sibi honore, Christi sancto moderamine invigilabat pro animabus ad se pertinentibus. Erat autem tunc annorum circiter decem & octo. Et ita se cœpit in abstinentiis & vigiliis dare, ut etiam tertio die cibum caperet & cilicio tegeretur, implens Apostoli dictum: *In vigiliis & jejuniis, in laboribus multis*. Reliquis vero Sororibus nocturnis horis quiescentibus illa per totum noctis spatium in Ecclesiis, psalmis, hymnis & orationibus insistebat, & pro tradito sibi grege, vel pro universo populo fletibus multis Dominum precabatur.

Qualiter vixerit.

2 Cor. 6. 5.

Ecclesias duas construit.

10. His igitur sanctissima virgo florens concepit animo, Spiritu-sancto instigante, ut ampliorem orationis locum Virginibus Christi institueret. Interea construxit Templa, munivit mœnia Sanctis. Ab inchoatione Ecclesiæ dum fundamenta ponerentur, manibus suis beatissima mater exsultans, lapides artificibus porrigebat: perfectoque opere Domino favente atque inspirante, Ecclesiam in honore sanctæ Crucis instruxit. Dehinc demonstratum est eidem per revelationem ædificium miræ magnitudinis in cœlo ædificatum, quod intuens jubetur a Domino ut simile fabricaret in terris. At illa fida festinabat gaudens implere jussionem Domini sui, perfecitque Templum micanti pulchritudine constructum. Cogitavit autem apud se ut in hoc ædificio, quod eminentius erat, Crucem Domini collocaret, & illam quam prius fundaverat in honore S. Archangeli Michaelis adoptaret. Ergo sanctis Sacerdotibus Christi septem altaria ibidem collocavit; primum in honore Crucis Christi, deinde sanctorum Archangelorum Gabrielis atque Raphaelis, addens post aliquot annos S. Thomæ Apostoli, S. Mauricii, S. Sebastiani, & S. Pontii. Vere enim secundum Apostoli dictum ut sapiens architectus fundamentum posuit: ædificavit in terris, quod postea invenit in cœlis. Ipsi namque eidem sidereas mansiones paradisi suis interpellationibus paraverunt, quos tanto amore venerabiliter excoluit in terris.

1. Cor. 3. 10.

Christo plures lucratur

11. O quanta, Domine, dispensatio procurationis tuæ, quæ per famulam tuam Rusticulam tantum gregem de luporum faucibus ereptum tuo ovili collocasti! O quantæ Virgines crebrescente fama ejus sponsis relictis Christo se sociaverunt! quantæ viduæ per ejus prædicationem laqueum sæculi relinquentes claustrum Monasterii expetierunt. Facta est ergo, ut Apostolus sit, omnibus omnia ut omnes salvaret.

12. Tan-

a Sexennis tunc erat Rusticola, alias secundum B. Cæsarii Regulam cap. 5. *Nulla unquam in Monasterio infantula parvula, nisi ab annis sex & septem, quæ jam & litteras discere & obedientiæ possit obtemperare, suscipi permittebatur*.

b Liliola successerat Cæsariæ juniori, quæ post Cæsariam seniorem S. Cæsarii sororem prædicto Monasterio Præfuerat. Sic quarto loco Rusticula illic Abbatissæ dignitatem gessit.

Digitized by Google

ANCHR. 622

22. Tantam vero gratiam ei contulit Deus, ut quisquis ægrotus ex devotione eulogias ei petiisset, protinus pristinam reciperet sanitatem. Quædam mulier ita diabolico tremore erat correpta, ut nec panis ori ejus nisi alienis manibus porrigeretur. Petens vero de vestimentis beatissimæ, lavit illud aqua mundissima & bibit, & ita mox pristina recuperata est sanitas, tamquam si nihil mali habuisset. Una de Sororibus gravissimum dolorem sustinens oculorum, dum non diebus, non noctibus quietem ullam haberet, revelante ei Divina clementia petiit, ut de aqua unde beatam * faciem laverat eidem donaretur. Statim vero ut oculos de aqua ipsa tetigit, maximam continuo consequi promeruit sanitatem, atque ad glorificandam Dei omnipotentiam, quæ in se fuerant gesta cum magno gaudio Sororibus indicavit.

11. August. Curationes multas divinitus facit.

* f. Beata

23. Quædam virgo habens spiritum malignum, videntes parentes ejus graviter eam fatigari a diabolo, rogaverunt beatissimam Matrem, ut filiam ipsorum intra septa Monasterii recipi permitteret, non manifestantes quæ illi ab immundo spiritu evenissent. Illa ut erat plena Spiritus-sancti dulcedine, recipit eam, duciturque ad Oratorium sancti Antistitis Cæsarii, statimque spiritus immundus, ut solitus erat, cœpit graviter ipsam puellam fatigare: nuntiatumque est beatissimæ Matri. At illa veniens, mox genua flexit in oratione, & sanitatem a Creatore proprio ut obtineat humili prece deposcit. Cumque surrexisset, in oratione signum Crucis in fronte ejus defixit: illa vero spumans & ululatum diræ vocis emittens lugebat dicens: Heu me miseram! quia jam orbata sine filiis remaneo, in uno dic amitto quod tantis annis enutrivi. Dehinc beatissima Mater intentas dirigens ad Deum preces, ut memorata sanitati pristinæ restauraretur confidenter obtinuit: ad puellam vero ipsam numquam spiritus malignus amplius accessit, & perfectam postmodum Sanctimonialem sibi eam Dominus consecravit.

Energumenam liberat.

24. Quadam die cum faciem suam lavaret Christi ancilla, ex famulis quæ idem inserviebant, nomine Onoridia, oculis elevatis, cum vultum ejus conspexisset, tantum splendorem in facie ejus se vidisse, asseruit tamquam si radius solis ibidem rutilaret: quæ tremens cursitans reliquit eam. At piissima Mater progressa post ipsam, sollicite inquirebat quid apud se vidisset, quod sic cursu rapidissimo fugere festinaret. Illa tremens indicavit quod præclaram lucem micantem in oculis ejus conspexisset. Beata vero hæc audiens, non jactantiæ tulit, sed expansis manibus ad Deum dicebat: Domine ne prævalcat famulæ tuæ inimicus, sed scuto gratiæ tuæ dignare protegere ancillam tuam. Ipse vero præfulgebat in facie ejus, cujus amorem tota intentione gerebat in pectore.

Radiis coruscat.

25. Quadam nocte defatigato corpusculo modicum quieti indulgens cum sopori dedita fuisset, apparuit ei quædam Virgo auro textis vestibus induta, vultu fulgenti, nimio fulgore coruscans, & pulsans latus ejus & inquirens ab ea utrum vigilaret, dixit: Marcia, cognosce quia quando de hoc corpore migraveris, mecum vel cum reliquis Christi discipulis Virginibus quæ pro nomine Domini certaverunt, portionem habebis. Illa autem pavefacta sciscitabatur ab ea quisnam esset qui hoc illi diceret. Tunc dixit ei: Ego sum Lucia, quæ pro Christi nomine dimicavi. Fertur namque non post multos dies sanctam Melaniam ei apparuisse & similia dixisse.

A S. Lucia de sua salute fit certior.

26. Nec illud siquidem omittendum putabo quod ei Dominus revelare dignatus est. Nocte quadam cum solita consuetudine vigilias celebrasset, Matutinis jam expletis post nimium laborem corpusque modicæ quieti dedisset, quasi in ecstasi posita vidit de sublimibus cœli virum præclarum & metuendum venientem. Cumque intra se tanta revolveret quisnam hic esset, locutus est ei dicens: Noli timere: Ego sum Michael Princeps militiæ Dei, & missus sum a Domino Jesu-Christo ut videam certamen tuum quod depugnatura es. Hæc eo loquente, ecce apparuit ante oculos ejus persona quædam horrenda & valde detestabilis atque vilissima: altitudo autem ejus videbatur eminentior nubibus cœli. Cumque eum vidisset tremens, Archangelum intuebatur auxilium ab eo petens. Qui conversus dixit ad illam: Ne timeas, sed accedens dimica cum isto, & scito quia si eum modo viceris, & usque in æternum vinces. Illa autem cum grandi timore eum apprehendens adduxit usque ad dexteram. Ipse vero excutiens se de manibus ejus, iterum in altius erigebatur. Adspiciens eam Angelus dixit: Viriliter age, quia adhuc depugnatura es. Auctoritate vero accepta ab Angelo, fecit sicut & prius. Cumque in altitudinem erigeretur, dixit ad eam Angelus: Apprehende eum tertio, & pone pedem tuum super cervicem ejus, & scito quia modo tibi numquam prævalebit. Cumque fecisset sicut ei præceptum fuerat, confusus atque prostratus spiritus nequam ab oculis ejus evanuit: Angelus vero Domini lætissimo vultu evolavit ad cœlos. Expergefacta vero Beatissima, cum ipsam adstantes Virgines precarentur, ut quæ vidisset narraret, eo quod sic eam per soporem luctantem vidissent, cœpit cum grandi mœrore referre quæ sibi revelata fuissent. Vere pius Dominus qui revelavit famulæ suæ secreta mysterii sui, quod nunc vobis narrare perutile fore cognovi.

Cum dæmone certat, eumque vincit.

27. Quadam die cum in Basilica S. Petri hora meridiei convenisset, vox ad eam facta est, & vocavit eam nomine suo dicens: Marcia imitare Dominum tuum in Cruce pendentem, imitare & conservum tuum Stephanum quando a Judæis lapidabatur, dicentem: *Deus ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*. Evigilans vero in hoc ipso mirabatur quæ esset visio ista. Diabolus vero bonis semper invidens, consilio suo maligno suasit cuidam Episcopo, Maximo nomine *a*, (nam

Apud Chlotharium accusatur de occultato Rege, an. 614.

a Et tamen Maximus Avenionensis Episcopus colitur ut Sanctus, cujus Reliquiæ in Templo B. Mariæ de Domnis honorantur, qui in hoc facto id solum reprehensione dignum egisse videtur, quod falsis delationibus deceptus, (quod sanctissimis viris sæpe contigit) Rusticulam accusavit apud Chlotharium, quasi occulte Regem enutriret, nempe Childebertum Theodorici Regis filium, qui ex fratrum cæde a Chlothario patrata se subduxerat, ut in Vita S. Columbani ad ann. 615. legitur.

AN CHR. 632. 31. August.

(nam non opere) & cuidam Principi nobili secundum sæculum (nam non apud Deum) nomine RICCIMIRO, ut falsum testimonium cogitarent adversum famulam Christi, quod illa occulte Regem nutriret; & abeuntes ad Regem CHLOTHARIUM accusaverunt eam. Ille autem hæc audiens, commotus est ira vehementi, & jussit suprascripto Principi ut diligenter hæc inquiri juberet, & sibi denuntiari. Ille vero cum multis Episcopis & reliquis similibus suis ad civitatem Arelatensem veniens, cœpit plus minas ingerere quam rei veritatem inquirere. Congregatio vero sancta cum videret Matrem suam verbis fallentium nimium opprimi, illa suo solito more arma gratiæ cœlestis arripiens, modulatis vocibus psallentes illum poscebant defensorem e cœlis, qui S. Susannæ ab impiis condemnatæ S. Danielem præmisit liberatorem. Quidam perditus ex amicis suprascripti viri, nomine ANDOALDUS, voluntati Principis sui parere cupiens, evaginato gladio verberare voluit famulam Christi. Sed Dominus qui per Prophetam suum dixit: *Gladius eorum intret in corda ipsorum, & arma eorum conteratur*, ipse de manibus ejus resupinum gladium ruere fecit, & innocentem liberavit a morte. Ipse vero qui hoc conatus est facere, non multo post tempore manibus pedibusque truncatus has ejulans voces dabat: Heu me miserum! quia tantum facinus admisi, famulam Dei trucidare cupiens; & ideo in tam nefandis & amarissimis cruciatibus mereor dari. Et ita ut dignus erat vitam finivit.

Temerarii hominis pœna. — Psal. 36. 15.

Iterum accusatur.

18. Postmodum vero suprascriptus vir Riccimirus direxit quosdam e suis ad Regem, qui adferere deberent quod culpabilis inventa fuisset Beatissima virgo Christi in hoc falso crimine. Et amplius furore accensus Rex misit quemdam de Optimatibus suis nomine FARAULFUM qui suis eam præsentaret obtutibus. Ipse vero veniens cœpit graviter insistere ut extraheret a sancto ovili Virginem Christi. Illa autem cum Regi cœlorum plusquam terreno se obedire protestaretur, & magis se mori velle quam transgredi præceptum S. Patris Cæsarii *a*, videns suprascriptus vir quia quod sibi jussum fuerat, si non adimpleret, periculum sibi esset venturum; cœpit ex jussione Regis Principi civitati Ipsius nomine NINFIDIO minacibus verbis adserere, quod si eam ipsa die de Monasterio non abstraheret, periculum capitis sui esset futurum. Ille vero eo quod nimium veneraretur famulam Dei, cum lacrymis & humilitate qua decebat eam precabatur, ut absque aliqua injuria voluntarie egrederetur: hoc cum juramento protestans, quod si jussio impia juberet sanguinem suum cum sanguine Christi ancillæ fundi, maximum ei gaudium esset futurum.

Custodiæ mancipatur.

19. Igitur instigatione præsentium nec innocentiæ fides attenditur, nec accusationis veritas flagitatur, sed falsis assertionibus condemnata abstrahitur a sancto ovili, atque in cella Monasterii quod est in civitate sub custodia mancipatur. Congregatio vero quæ ducatum suæ sanctitatis gerebat, videns impie direptam fuisse sibi Pastorem, non potest dici quali mœrore sint afflictæ. Fundunt lacrymas, nec est qui opem præbeat pietatis, vel qui ferre valeat consolationum solatia. Ovile Christi quod modulatis psallentium vocibus in Dei laudibus resultabat, pro Matris absentia ululatibus & gemitibus resonabat. Conversus est illis dies in nocte, dulcedo in amaritudine, cantica * in luctu, lux in tenebris, vita in morte: omnes omnino mori magis quam piissima Matre absente vivere cupiebant. Denique, ut supra diximus, introgressa in cella Monasterii ipsius, more consueto dum pervigil in sanctis orationibus insisteret, iniqui homines consilio diabolico armati, lapidibus domum obruentes super ipsam venerunt: sed nihil illi nocere poterant quam Christi gratia protegebat.

* gallice chanson

Ad Regem honorifice deducitur, anno 618.

20. Expletis igitur septem diebus, adducitur de civitate itinere quo cœperat pergens. Dominus autem qui non derelinquit sperantes in se, sed exaltat humiles, ipse misit Angelum suum, & abstulit opprobrium a filiis Israel, revelavitque per Spiritum suum sanctum cuidam Apostolico viro Episcopo civitatis Viennensis nomine meritisque DOMNULO, ut protinus ad Regem graderetur, & denuntiaret ipsi gravem se offensionem Dei habere, eo quod injusto judicio condemnasset famulam Christi, & protinus se a filio orbari pro tam immisericordi jussione. Audiens autem hæc Rex timore nimio corripitur, & direxit duos Comites viros Deum timentes, qui cum honore & reverentia ad se eam deberent perducere, sed & de singulis civitatibus quæ ei necessaria erant opes ministrari præcipiens.

Dæmones ex obsessis corporibus ejicit.

21. Quanta vero mirabilia in itinere ipse Dominus per ejus operationes sit operatus, plane referam. In civitatibus vero in quibus famula Dei ventura erat, vexati a spiritibus immundis, ante plurimis diebus adventum ejus prænuntiabant dicentes: Ecce famula Dei jam venit ut nos torqueat, & de habitatione nostra ejiciat: & quasi stadiis tribus aut quatuor venientes obviam ei humiliter prosternebantur confitentes atque dicentes, Cur nos famula Christi torquere venisti & de domiciliis nostris expellere? Inquirenti vero Christi ancillæ quo casu vel negligentia spiritus maligni in hominibus introissent confitebatur unusquisque per singula, unus quia poculum aquæ sine signaculo hausisset, alius quia per gulam, alius quia per perjurium, alius per furtum, alius per homicidium, vel reliquis malis. Unus autem ex ipsis dicebat, quia in fonte se posuerat: cum autem vellet bibere de aqua ipsa, infelix ipse homo & signum Crucis ibidem minime fecisset, ita in eum fuisset ingressus spiritus malignus; & obtestabantur eam per Crucem & clavos Domini, ut non eos juberet egredi de domiciliis suis. Illa autem ne vel modicum jactantiæ subiret, redemptionis Dominicæ Crucem quam secum deferebat super capita eorum imponens & orans, protinus salvabantur.

Nota.

Orando fores Basilicæ aperit. — * scilicet Episcopi Viennensis

22. Cum ad Basilicam S. Desiderii Martyris * maxima cum devotione venisset, & fores clausas

a Nempe Cæsarius in Regula Virg. cap. 1. statuit ut Monacha *usque ad mortem suam de Monasterio non egrediatur, nec de Basilica ubi ostium esse videtur.*

fas reperisset, ubi Sancti corpus erat positum, fidei alacritate repleta postulabat Martyrem Christi dicens: Beatissime amice Dei, adesto mihi nunc tribulatæ, & permitte me accedere, ut procumbens exorem ad sancta vestigia tua. Hæc ea dicente, disruptæ sunt catenæ & reserata sunt claustra, & toto corpore prostrata humo obtinuit precibus quod fidei alacritate poscebat.

ANCHR. 632 11. August.

23. Verum quia longum est quæ & quanta mirabilia per singulas quasque civitates ad laudem nominis sui Dominus per eam sit operatus per ordinem narrare, ad rerum exitus redeamus. Igitur cum perducta fuisset ad Regem, Christo duce salutatura eum aggreditur: Interea famulam Christi non jam fama vulgante, sed corporali præsentia comprobante tam Rex quam Regina & Optimates sui cum magno honore & reverentia venerari cœperunt. Inquirenti ergo Regi Principibus suis, si vera essent quæ ipsi de ea fuerant nuntiata; ista cum juramento asseruit testificans Deum non solum se non fecisse, sed nec cogitare potuisse hujusmodi rem. Cumque ista agerentur, & Rex ipse dubietatem in suo animo gereret, filius suus quem valde diligebat, extrema agere cœpit, & quod ei antea fuerat prædictum per injusta judicia quæ in Dei famulam exercuerat, filium se amissurum *a*, complevit in meritum. Defuncto itaque eo tristis ac mœrens Rex quidnam de Christi ancilla fieri juberet ignorabat. Accedentes vero ad eum palatii illius Primarii, hoc ei dederunt consilium, ut dilectam Dei Rusticulam quam cum injuria ad se fecerat venire, cum magno honore juberet ad propria remeare. Quod & factum est. Auctoritate igitur accepta Beatissima reverten di ad propria, quantum gaudium illius provinciæ fuerit, quis valeat narrare?

Regi præsentatur.

Regis filio cœlitus percusso Rusticula absoluta dimittitur.

24. Cum autem venisset in civitatem Senonis *, quidam a diabolo correptus de altiori cenaculo se projecit, & ad basternam *b* ubi Dei famula ducebatur, cursu rapidissimo properavit, detraxitque illud velum quo fenestra basternæ tegebatur, & intrinsecus caput admittens manus Beatissimæ devorare conabatur. Quæ elevata confestim dextera Crucis vexillum in fronte ejus defixit, prostratusque in terram quasi effigiem hominis sanguine plenam evomuit, & continuo pristinam recuperavit salutem.

Arreptitium a dæmone liberat.

* Sens

25. Verum quia longum esset cuncta de virtutibus ejus referre, illud referam cum quali gaudio vel exultatione a suis civibus est recepta. Igitur cum nuntiatum fuisset venerabilem Dei famulam reverti atque propius imminere civitati, egreditur in occursum ejus omnis ætas, omnisque sexus, Religiosi, laici nobiles & ignobiles, divites & pauperes, incolæ & advenæ, omnes gaudent, omnes lætantur, omnes Deo gratias referunt, quia talem oratricem quam dudum se amisisse lugebant, protinus sibi Dei gratia redonatam esse gauderent. Interea adventus ejus Christi Virginibus nuntiatur, quæ mox inenarrabili lætitia repletæ hymnum exultationis Domino canunt qui reddidit Pastorem ovibus afflictis. Introgressa igitur in sanctum ovile, unde abstracta fuerat, excipitur a filiabus modulatis vocibus psallentibus atque dicentibus: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Constipata igitur choris Virginum, solioque proprio residens, pia Magistra pari Domino voce gratias referebat: exhortansque discipulas, quæ nimium afflictæ fuerant absentia sui, earum orationibus se in loco pristino restauratam fuisse Mater sancta fatebatur. Et in Psalmistæ prorumpens vocem: Magnificate, inquit, Dominum mecum, dilectissimæ Filiæ, & exaltemus nomen ejus in invicem, quia exquisivi Dominum & exaudivit me, & de omnibus tribulationibus meis eripuit me; habitareque fecit sterilem in domum matrem filiorum lætantem.

Suis cum gaudio restituitur.

Luc. 2. 14.

26. Non multo post tempore inimici illi homines qui crimen objecerant famulæ Christi, confusi atque compuncti veniunt ad eam humiliter veniam postulantes, atque pro sui culpa indulgentiam flagitantes. Illa vero quæ erat repleta dulcedine Spiritus-sancti, alacri animo eos suscipiens tamquam si magnis honoribus eam sublimassent, ita dulciter alloquens, Dominum pro ipsis deprecabatur. Legerat enim sanctum Evangelium quod ait: Si dimiseritis hominibus peccata eorum, & Pater vester cœlestis dimittet vestra.

Vindicta cœlestis in adversarios

Matt. 6. 14.

27. Transacta hac tempestate, commorata est cum Filiabus, quas dulciter enutriebat annis quatuordecim, edocens illas omnem Fidei sanctitatem. Nam una de Sororibus cum graviter ab infestatione meridiani dæmonis *c* nimiam fatigationem sustineret, & corpore tremebunda

Monacha virtute capillorum ejus curatur a dæmonio meridiano.

a Hunc Chlotharii Regis filium Historici omnes ignotum habuere. An forte id intelligendum de Meroveo Theodorici filio, quem Chlotharius e sacro fonte excepit, & a nece quam duobus Theodorici filiis Sigiberto & Corbo intulit, utpote filiolum excepit, & Ingobodi Graphioni commendavit? Lege Fredegarii Chron. cap. 42. ubi Meroveus plures vixisse annos post fratrum cædem dicitur.

b Basterna vehiculi genus ἀπὸ τοῦ βαστάζειν, quod verbum *ferre* significat.

c Quid sit infestatio dæmonii meridiani, ex Gregorio Turon. Episc. in lib. 4. de Mirac. S. Martini cap. 36. utcumque intelligitur. *Conjux Sereati hominis*, inquit, *nostri cum de cultura viro præmissa rediret, subito inter manus dilapsa comitantium terræ corruit, ligataque lingua nullum verbum ex ore potens proferre, obmutuit. Interea accedentibus ariolis ac dicentibus eam Meridiani Dæmonis incursum pati; ligamina herbarum atque incantationum verba proferebant, sed nil medicaminis juxta morem conferre poterant peritura*. Addit Gregorius, *ægrotam amotis ligaminibus* adhibito oleo de sepulchro B. Martini, *sermone reddito, nequitia doli perempta convaluisse*. In miraculis MSS. S. Jovini Abbatis Ensionensis hæc leguntur: *Erant duo pueri in via publica circa meridiem foris stantes, qui valido impulsu turbine graviter infirmati, quasi insanire cœperunt, & parentum suorum neminem recognoscere valuerunt. Cumque consolationem eorum minime reciperent, furibundi ad sepulchra Sanctorum*, (Jovini & Martini Abbatis Vertavensis) *a suis parentibus sunt oblati: qui vexillo Crucis a Monachis consignati, meritis SS. Martini atque Jovini a Dæmonio Meridiano sunt liberati*. Ergo Dæmonium meridianum, seu incursus dæmonii meridiani antiquis dicebatur subita & aperta quævis morbi violenti incursio, qua quis sensuum mentisve facultate de repente privabatur: sic dicta tum quod a dæmone imprimi crederetur, tum quod summo die proveniret.

AN CHR. 632. 11. Aug.

hunda nullatenus se erigere posset, Divina clementia largiente aliæ fideli Sorori dignatus est Dominus incordari [a], ut ex capillis beatissimæ Matris igne subposito ureret, & in aqua munda eidem bibere daret. Quæ statim pristinam recipiens sanitatem simul pro recaperatione corporis maximas cum devotione gratias retulerunt.

* id est inspicere. Monachas duas a morte imminente revocat.

28. Quodam tempore cum nimia clade populus civitatis opprimeretur, etiam & Dei famulæ subitaneo fine ad Christum migratent, cœpit beatissima Mater graviter affligi pro eis. Contigit autem ut duæ ex Sororibus gladio ipso percussæ invicem prosternerentur: & cum vicinæ jam morti oculis obtenebratis lucem diei cernere non possent, Matrem sanctam pro se oraturam vix jam languentes exposcunt. Veniens vero Dei famula in loco Oratorii S. Cæsarii ubi ipse jacebat, humi prostrata cum lacrymis auctorem Deum ut morti jam proximas vitæ restituat deprecatur. Cumque surrexisset ab orationis officio, credula quodammodo præstitum sibi fuisse a Domino quod postulaverat, ad visitandas eas accedit, & de salute earum inquirit. Quæ protinus revalescentes gratias Deo & Matri referant, suis se orationibus mox fuisse a mortis periculo liberatas.

Auctor multa omittit.

29. Sunt præterea plurima quæ de virtutibus ejus scribi prolixius possent; sed ne fastidium legentibus prolixitatis meæ sermo generare videatur, finem operi demus, ut & legentes verba lectionis reficiant, & audientes tali exemplo provocati intercedentibus bonis operibus vita potiantur æterna. Sufficere sanctis animabus vestris credo, dilectissimæ Christi Virgines, quanta pro recordatione sanctissimæ Matris Dominæ meæ Rusticulæ sive Marciæ, de virtutibus, institutis, atque doctrinis ejus, ad laudem honoris Dei omnipotentis parvissimo locutionis meæ sermone prout laudi facultas concessit, fideliter explicavi. Sed quia jam nunc tempus exigit, ut qualiter ad illa beata præmia quæ Justis sunt parata, eam Dominus vocaverit intimemus, licet mœstitiam vobis ingeram, jam tamen accedam.

Septuagenaria major vocatur ad cœlos Rusticula.

30. Septuagesimum septimum agens ætatis suæ annum, cum adversum se diabolum jugiter dimicantem Christi juvamine roborata viriliter triumphare valuisset in terris, ad præmia parata læta evocatur ad cœlos, ut recipiat quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis adscendit, quæ sunt parata diligentibus Deum, eoquod triticum horrei Dominici familiæ sibi commissæ prudenter atque fideliter dispensaverit, zeloque Spiritus-sancti succensa templa Dei nutantia justitiæ vigore stabilierit.

Quomodo Virgines rexerit.

Hæc illius jugis opera, jugis intentio fuit, ut ne quam illarum superflue tristitia affligeret, neque nimio labore gravarentur aut quiete torpescerent, sed fervent spiritu omnes cogebat ad regimen. Mirandum est quomodo beatissima Mater tot officia compleverit, dum quotidie ægritudo suo corpori non deesset. Hinc illud erat quod Congregatio ex diversa terrarum parte collecta in illius amorem exardentes, omnes Dominam, omnes piam Matrem vocarent. Didicerant enim omnes ipsam sibi compatientem dolores ipsius suos computare, ipsaque afflicta affligi, & respirante convalescere. Quando autem congregatæ fuissent omnes in unum ad opus sanctum celebrandum, productis fontibus cœlestium doctrinarum singularum corda rigabat. Cum quali vero dulcedine & pia charitate eas castigaverit, corripuerit, & iterum clementi affecta non ut domina, sed quasi pia genitrix monitis salubribus imbuerit, non dicam, disserere, sed nec cogitare me posse profiteor. O vere beata! quæ Christi amorem toto pectore gerens, digne

Luc. 19.

cum servo illo qui duplatis talentis a Domino mereretur audire, quia super multa constituatur; audiatur & hæc propria & fideli descriptione quam circumspectionem circa hunc gregem habuit: Euge ancilla bona & fidelis, intra in domum Domini tui.

Extremo laborans morbo quid egerit.

31. Factum est autem quadam die quæ est sexta sabbati, Vesperam cum Filiabus ex more decantans, adjuncta etiam Duodena [a], valde se corpore jam fatigari sentiens, super viribus sibi imponens solita consuetudine lectiones fertur dixisse. Sciebat enim se jam celerius ad Dominum migraturam. Die itaque sabbati illucescente cœpit modico frigore teneri, & membris omnibus dissolvi. Posthæc lectulo incumbens cum nimia ægritudine febrium teneretur, non tamen a Dei laudibus os ejus cessavit, sed oculis in cœlo intentis invictum ab oratione spiritum non relaxans, commendabat Domino Filias quas orphanas relinquebat, flentesque forti animo consolabatur. Digna enim erat jam tunc cum Apostolo dicere: *Bonum certa-*

2. Tim. 4. 7.

men certavi, cursum consummavi, fidem servavi; de cetero mihi reposita est corona justitiæ. Tempus erat quo ad regimen convocata consors fieret Dei electorum. Aliqua vero die Dominica

Nota.

gravius tædiare cœpit: & quia consuetudinis suæ erat ut lectulus suus nonnisi revoluto anni curriculo fieri deberet, poscentibus famulis * Dei ut aliquantulum mollioribus strameatis sibi

* famulabus

indulgeret, eoquod tam gravem fatigationem corporis sustineret, penitus adquiescere noluit. Secunda vero sabbati, Natale S. Laurentii Martyris, cœpit viribus corporis amplius distendi, & validissime fleuma * ejus pectori sonare. Hæc videntes Virgines Christi, contristatæ

* phlegma

omnes fletum gemitumque reddebant. Cumque hora diei tertia facta esset, & Congregatio præ nimia tristitia sub silentio psalleret, contristata Mater sancta inquirit, cur voces psallentium

[a] Intellige Completorium, sic dictum aliquando ab antiquis, quod hora diei duodecima celebraretur. S. Aurelianus in Ordine psalmodiæ ad suam ipsius Regulam adjecto, post Lucernarium seu Vesperas *Duodecima* bis meminit. Primo agit de Duodecima tempore Paschali, ubi post Duodecimam taxat Matutinos. At secunda dum agit de Duodecima tempore hiemali, inter Duodecimam & Matutinos interponit Completam. *Quando repausaturi estis*, inquit, *in schola in qua manetis, Completa dicatur. In primis directanea Psalmus 90. dicatur.* Ergo in æstate *Duodecima* Completorium erat Aureliano, in hieme non erat. Cum enim horæ inæquales essent in usu, hora lucis duodecima in hieme ob diei brevitatem non statim lectum petebant, sed aliud officium instante somni tempore persolvebant.

Digitized by Google

AN. CHR. 632

11. August.

Moritur.

tium minime audiret. Respondeot mœstitiæ mœrore se noo posse. Clarius, inquit, psallant, ut & ego confortationem capiam, quia vere satis mihi dulce est. Alis vero die cum oullus vitalis motus in ejus jam pene corpore remansisset, oculi tamen ejus in vigore quo fuerant persistebant tamqusm stells micantes: & huc illucque circumspiciens, minime jsm loqui potens, maou silentium flentibus, consolationemque insinuabat. Cumque una de Sororibus pedes ejns sttrectaret, ut utrum videret si calidi essent an frigidi, dixit: Adhuc non est hora. Post paullulum vero hora diei sexta lætissimo vultu, oculis præfulgentibus quasi subridens, gloriosa anima felix ad cœlum transfertur *a*, innumeris sociata choris Saoctorum.

Ingens sui desiderium relinquit.

32. Jam vero dici noo potest, quali dolore sint percussæ Famulæ Christi a gémitu: nulls a fletu, nulla ab ululatu cessare potuit, piissimam Matrem se amisisse ingementes, itaut tecta Oratorii ipsius discessu ruere putarentur. Parem luctum dilectio universalis indixerat, eratque veluti seminarium lacrymarum generalis dolor omnium diligentium, & desinente voce gemitus resonsbat clamsutium & dicentium: O, inquit, piissime Domine, quare avertisti faciem tuam a nobis, ut non meruissemus amplius tali dulcissima Mstre educari vel ejus pio affectu enutriri? Et hæc quidem pro suis justis laboribus feliciter se congaudet migrasse in cœlis: sed oobis væ quas tam cito orphanas reliquit in terris. Quis enim in filios illam dulcedinem ostendit quantum oobis piissima Mater? quis unquam poterit ore proprio promere, quo ingenio bajulabat exiguitatem nostram diebus ac noctibus pro peccatis nostris incessabiliter Deum deprecaos? Sed quid multis morer? dum de tali Dei famula quidquid laudanti ore pro ejus recordatione dicetur, omnia vobis inter damna, Christi Virgines, computantes dolor vos plus vincit.

Corpus ejus sepelitur ab Episcopo.

* exsequias

Cæcus lumen recipit.

33. Sanctum vero illud corpus magna fidei ambitiooe ex more compositum lugentium orphanis frequentabatur officiis. Alia vero die veniens Episcopus civitatis THEODOSIUS Pontifex Clero omni aggregato accepit sanctum corpus super aurum & lapidem pretiosum Crucibus & columnis ardentibus cereorum. Ad obsequias * sutem venerandas non solum Fidelium, sed etiam Judæorum concurrunt agmina populorum, omoium lacrymæ invicem se superare certabant. Igitur dum præ multitudine plangentium Virginum vix funus elatum a Monasterio psallentium choris honoraretur, unus de Senioribus servientibus Monasterii dum oculorum sibimet perditum fuisse graviter defleret lumen, submitti se ejus feretro petens, lumen sibi ab omnium Domino ut restituatur cum summa fidei ambitione deposcit; statimque videndi usum refusa luce recepit. Deinde S. MARIAE Basilicæ *b* corpus venerandum infertur, & sacri altaris mysteria celebrantes cum digno honore sanctum illud corpus splendore nimio coruscante ad dexteram partem altaris tumulo collocatur: nempe ut quæ decorem propriæ virginitatis Christo fide plenissima obtulit, choro Virginum, quarum principatum tenet gloriosa MARIA Virgo dextræ parti sedens Agni, canticum illud novum decantans, niveo vestimentorum tegimine, gemmisque pretiosis decorata perpetuis laudum titulis honoretur.

Rusticula varias curationes patrat.

34. Ad declaranda vero merita virtutum suarum, quæ per ejus orationes post ejus transitum Dominus sit operatus, nefas est silentio præterire. Una de Christi ancillabus tertianæ febris typo ingentibus ardoribus urgebatur. Accipiens autem linteum quo corpus beatissimæ Matris fuerat involutum, magna cum fide lavat illud aqua munda, & bibens, illam a febribus vel ab angustiis resoluta salva effecta est.

35. Unus de servientibus Monasterii ipsius cum per ægritudinem gressum sibi ablatum graviter defleret, in sopore positus jubetur petere a Christi ancillis ut de grabato ubi sancta Mater quieverat quatuor anguli lavarentur, & ipsi bibere daretur. Id ubi factum est, maximam continuo promeruit consequi sanitatem. Quisque vero ægrotus quamvis in gravi angustia positus ejus implorans sanctitatem, qualemvis parvum linteum aut pannum de ipsius vestimentis suo corpori fide plenissima collocaverit, promeretur a Domino & recuperationem corporis & animæ recipere sanitatem.

Sollicita de suis.

36. Qualem vero curam vel sollicitudinem de animabus ad se pertinentibus, dum adhuc superstes esset hæc beatissima Mater habuerit, ex hoc cognosci potest, dum post discessum pia sollicitudine unamquamque earum visitans monuerit, castigaverit, ut ferventi studio ad opus sanctum festinare deberent.

Aucloris invocatio.

37. O venerabilis famula Christi dum pro tuis laboribus justis paradiso læta exsultas, preces gregis Deo Patri offerre dignare. Esto advocatrix pro ipsis ad Dominum JESUM-CHRISTUM

I iiiij STUM

a Anno scilicer 632. uti Carolus *le Cointe*, in Annal. ad ann. 556. num. 17. & ad ann. 632. num. 15. adversus Joannem Columbium recte probat. Quippe eo anno Natalis S. Laurentii in feriam secundam, quo die Rusticula annos septem & septuaginta provecta desiit, incidebat: & Rusticula quinquennis a Cheronio rapta, (supra num. 4.) Guntramni jussu ante annum Christi 581. Guntramni primum, matri restitui non potuit. Nec Rusticulæ obitus anno 627. illigari potest, nec in annum 638. differri, qui anni litera Dominicali D similiter præditi erant. Cum enim ex num. 27. Rusticula post regressum ex aula Chlotharii annis 14. supervixerit, quo ante annum 614. profecta non est; annum 627. excessit. Nec tamen attigit annum 638. Sera enim fuisset suspicio de occultato Childeberto, qui Brunechildis & Chlotharii manus anno 613. fuga elapsus evaserat, & non facile jam grandævus in Feminarum Monasterio contineri poterat. S. Rusticula colitur 3. Idus Augustas.

b Basilica S. Mariæ una erat ex tribus quas in gratiam Sanctimonialium quibus Rusticula præfuit, S. Cæsarius construxisse dicitur in libro primo Vitæ Sæculo 1. Bened. pag. 688. num. 32. Illic S. Rusticulæ corpus diu religiose servatum, postea in Majorem Ecclesiam S. Trophimo sacram illatum est, excepto capite quod in prædicto Parthenone, nunc S. Cæsarii dicto, condigne honoratur.

AN.CHR. 632 11. August.

stum, ot mereantur omnes tecum in illa beatitudioe gaudere, ubi est lætitia Angelorum, gaudium Prophetarum, laus Apostolorum, victoriæ Martyrum, exsultatio Virginum, gloria Sacerdotum, & omnium sine fine laodantiom Deum perpetua beatitudo.

Sanctimonialibus se commendat. 38. Obsecro igitur bonitatem vestram, Sanctæ Virginis Christi, per ineffabilem Dei omnipotentiam, ut quoties hæc a vobis receofita fuerint gesta, semper memoriam mei in vestris orationibos habeatis, cujus hæc studio scripta suot: ut ipse Domious ooster Iesus-Chaistus, cui omne jodiciom Pater dedit, aoimam meam innomeris criminibus obligatam a morte liberet, & de profoodo inferni gorgite extractam in illa gloria beatarum animarum largo indolgentiæ suæ muoere jungat, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit, domioatur & regnat Deos per cuncta sæcula sæculorum, Amen.

AN.CHR. 635 3. Septemb.

SANCTI JUSTI EPISCOPI TOLETANI

ELOGIUM HISTORICUM.

Justi elogium. 1. DE S. Justo *ea solum explorata habemus, quæ S. Ildefonsus in lib. de Vir. illustr. cap. 8. refert in hunc modum*: Justus post Helladium, discipulus ejus, illique successor innexus est, vir habitudine corporis ingeniique meritis decorus atque subtilis, ab infantia Monachus, ab Helladio ad virtutem Monasticæ institutionis affatim educatus pariter & instructus, in Agaliensi Monasterio tertius post illum Rector est factus. In Pontificatu autem mox illi successor inductus, vir ingenio acer & eloquio sufficiens: magna spe profuturus, nisi hunc ante longævam vitam dies abstulisset extrema. Scripsit ad Richilanem Agaliensis Monasterii Patrem epistolam debita & sufficienti prosecutione constructam: in qua patenter adstruit, susceptum gregem penitus relinquere non debere. Exstitit Rector annis tribus, & tempore Sisenandi obiit: qui Rex post hunc die nonodecimo defunctus abscessit. *Hæc Ildefonsus.*

Altera Justo Diac. 2. *De Agaliensi Monasterio & Episcoporum Toletanorum successione in S. Helladii Elogio ad ann. 632. dictum est. Justum Toletanum Episcopum cum alio Justo Diacono, Helladii itidem discipulo nonnulli perperam confundunt. Ildefonsi verba in Prologo ad lib. de Vir. illust. refutando commento sufficiunt.* Rursus, *inquit*, cum Helladio Episcopo Sedis ejus Justus Diaconus fastu superbiæ insultaret, post mortem quidem sui Pontificis vixit Episcopus & ipse tabefactus: sed in reprobum versus sensum, ob intemperantiam morum a ministris altaris sui dormiens strangulatus laqueo exspiravit. Item cum successori ejus (*nempe Helladii*) Justo Episcopo Gerontius Presbyter Principis oblectamine fotus contemptum adversitatemque deferret, tam repentino motu vim perdidit intellectus, ut multis medicorum curationibus quidquid in medelam fieret, totum in pestis augmentum cresceret. Sicque invaluit commotio, ut usque ad obitum suum terror esset homini ejus vel participatio visionis, vel colloquium oris. *Quippe Justus Toletanus ex Agaliensi Abbate Helladii successor; Justus ex Diacono sæculari ignotæ Sedis Episcopus factus est. Posterior* ob intemperantiam *morum a Clericis suis suffocatus dicitur: prior Gerontii Presbyteri Episcopum contemnentis dementatione vindicatur, & in successoris Eugenii elogio Sanctus diserte a B. Ildefonso prædicatur.*

Memoria epitaphium. 3. *S. Justi nomen in Fastis Romanis non habetur, neque in antiquis Martyrologiis, si forte Toletanum excipias Kalendarium, in quo locum habuisse ab antiquo dicitur 3. Non. Septemb. ut ex Thomæ Tamaji Notis ad Liutprandum Joannes Tamajus in Martyrolog. Hisp. ad ipsum diem observat. Et tamen in Benedictinis Tabulis S. Justus 7. Id. Maji memoratur. In Hieronymi Higuerani adnotationibus ad vulgatum Liutprandi Chronicon reperitur hoc B. Justi Epitaphium a quodam neoterico prolatum.*

AN CHR. 635 3. Septemb.

NOndum note fatis terris notissime cœlo,
Heu! moreris gentis gloria, JUSTE tuæ.
A puero es Monachus BENEDICTI castra secutus,
Discipulus sancti carior Helladii.
Ira * te genuit, Toletum nutrit in arctis
Ordinis obsequiis, & vocat ad Cathedram.
Agaliensis eras prius in pietate palæstræ,
Altus ad egregias inde vocaris oves.
Doctus, amans equi, castus, moderatus, honestus,
Sobrius, ingenio, relligione vales.
Ut fueras sollers Abbas, sic providus ipse
Præsul, & officio sic in utroque decens.
Te vocat Alfonsus Sanctum sanctissimus idem:
Dignus es & compar Præsulis Helladii.
Tertia lux meritum Septembris te intulit astris;
Leucadiæ in Templo busta parata tibi.
Diaconum qui te credunt vixisse beati
Helladii, falli arbitror hos nimium.
Hic Lector fuit Helladii; sanctissimus Abbas
Dum regit Helladius, Agaliensis eras.
Hinc Toletanam Præsul conscendis ad urbem,
Moribus & sophia non minor Helladio.
Ora pro nobis, Præsul justissime JUSTE,
Note Deo, doctis note piisque viris.

* Urbs Gallæcia

Prætermittimus ea quæ ex Pseudo Liutprando de S. Justo circumferuntur, nisi quod beati viri obitus recte cum anno Christi 635. componitur, quod in sancti Helladii Elogio expendimus.

VITA S. ARNULFI EPISCOPI METTENSIS,

AN.CHR. 640 18. August.

Auctore Monacho anonymo coævo.

Ex MS. cod. Chesniano & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. PRIMUS *qui* S. ARNULFI * *Vitam scripsit auctor anonymus, coævum se non uno in loco prodit. Siquidem num.* 2. *Arnulfi* laudabilia facta nonnulla a familiaribus illius narrantibus, pleraque per semetipsum cognovisse *se adserit. Deinde hunc ipsum Auctorem interfuisse illi miraculo quo Arnulfus incendium extinxit, constat ex num.* 20. *ubi se Romarici socium ac proinde Monachum satis declarat. Postremo in fine Vitæ alloquitur* CHLODULFUM *Mettensem Episcopum, Arnulfi filium, quo jubente eam scripserat: ut Chlodulfi Biographus num.* 23. *observavit. Quæ quidem Jonæ Bobiensi Monacho, quem Baronius istius lucubrationis conditorem suspicatur, convenire non possunt, qui nec Romarici socius, nec ad Chlodulfi Pontificatum superstes fuisse videtur. Certe Jonas principio Vitæ S. Bertulfi Abb. Bobiensis, mentionem facit Arnulfi, cujus consanguineus erat Bertulfus; nec tamen de Arnulfi Vita a se scripta aut scribenda quidquam loquitur. Paulus Diaconus in lib.* 6. *de Gest. Langob. cap.* 16. *libri de S. Arnulfi Vita & mirabilibus ejus gestis compositi meminit: de quo etiam* quædam miranda *in lib. de Episcopis Mettens. a se conscripta affirmat, a nobis post Vitam sequentem referenda.*

* S.Arnoul.

2. *Post anonymum* UMNO *quidam S. Arnulfi Vitam auxit, cui Vitæ hic titulus in MS. cod. Montis-Romarici præfixus est*, Vita S. ARNULFI Episcopi Mettensis jussu Caroli Magni scripta. *Suscepti operis rationem reddidit Auctor his verbis:* Exhortatione plurimorum commonitus UMNO Dei gratia præventus ac impulsus, gesta B. Pontificis ARNULFI explananda suscepi, non ut aureo Babylonis poculo audientibus ficta propinarem, sed ut opera Dei quæ in suo dignatus est operari Sancto, ad ædificationem Fidelibus adsignarem. Priore siquidem de ipso ad-

AN.CHR. 640 16. August. adscripta, quibusdam videbantur minus luculenta & ingrata: tum quia stemma ejus nobilitatis, tempus locumque ipsius nativitatis, quæ sunt autentici fundamenta operis, quasi præ excellentia cunctis nota præteribant; tum quæ incipiebant proloqui, minus adsignata relinquebant. Memorabile quoque annuli ejus insigne omnino reticebant, quod CAROLUS MAGNUS cui fuerat tritavus, cum veritatis approbatione scribi jussit. *Et cap. 1. Arnulfi genus ita describit*: CHLODOVEUS primus Rex Francorum Christianus genuit præcelsum Regem CHLOTHARIUM, cujus filiam BHLITHILDEM nomine ANSBERTUS vir Aquitanicus præpotens divitiis & genere in matrimonium accepit, de qua BURTGISUM genuit, patrem beati hujus ARNULFI. *Denique cap. 3.* Natus est autem B. ARNULFUS Aquitanico patre, Suevia matre in castro Lacensi * in Comitatu Calvimontensi Imperatoris Mauritii temporibus, qui primus de genere Græcorum imperavit Romanis.

* Lalensi, Lay dioec. Tullens.

3. *Hoc se auctore maxime tuetur Ansbertinæ familiæ Defensor Antonius Dominicius parte 1. cap. 25. quasi Umno jussu ac tempore Caroli Magni eam Vitam scripserit. At certe titulus illi Vitæ præfixus falsus esse vel inde convincitur, quod Umno ad id præstandum* exhortatione plurimorum se commonitum *profatus, ambitiosum Caroli M. nomen non expressit. Librarium in errorem induxit Umno his verbis*: Quod Carolus M. cui fuerat tritavus cum veritatis approbatione scribi jussit. *Cui id jusserit Carolus, non exprimit Umno: fortasse Carolus id muneris imposuit Paulo Diacono, qui hoc de annulo miraculum primus in libro de Mettensib. Episc. scripsisse videtur, ut inferius referemus. Certe auctor Carolo Magno æqualis Arnulfum non in* Comitatu Lacensi, *sed in* pago Lacensi *natum dicturus fuisset. Postremo Paulus Diaconus Arnulfi genus ex regia Chlotharii stirpe non deducit, non cum patre* Aquitanico, matreve Suevia, *sed* nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortum *dicit. S. Arnulfi stemma gentilicium initio hujus Tomi delineavimus.*

Præfatio Auctoris. 1. IN omnipotentis Dei nomine, & Christi JESU Domini nostri filii ejus Vitam vel Acta sanctissimi Arnulfi Antistitis, auxiliante Spiritu-sancto qui in ipso requievit, stilo elicere aggrediar, præcipiente Domino de bonis, Aperi Domine os meum, & ego adimplebo illud. Ergo reticenda non sunt quæque in exemplum bonæ actionis divulgata proficiunt, atque suis lectoribus proculdubio municipatum tribuunt cum Sanctis.

Psal. 80.

2. Beatus igitur ARNULFUS Episcopus prosapia genitus Francorum, altus satis & nobilis parentibus *a* atque opulentissimus in rebus sæculi fuit: sed nobilior deinceps & subtilior in Fide Christi permansit. Hujus itaque laudabilia facta quæ gessit, nonnulla ego a familiaribus illius narrantibus, pleraque per memetipsum quæ scribenda sunt cognovi. Qua de re operæpretium censeo, ut ab ipsius nativitatis die exordium loquendi sumamus. Erat igitur quidam peregrinus contiguo illo in loco habitans, a partibus Italiæ veniens servus, nomine STEPHANUS. Huic cum revelata fuissent hujus exordia, silentio paullisper interposito, tamquam cœlitus sibi responsum datum præsaga voce exorsus ait: Scitote omnes, & attendite, quoniam puer iste qui natus est, sublimissimis atque summis honoribus gestandus, magnus erit apud Deum & homines. Quod & deinceps verax probavit eventus.

Arnulfi genus nobile & nativitas. Auctoris fides.

3. Posthæc autem puer laudabilis indolis plenus gratia Dei, ut tempus advenit, litterarum studiis imbuendus mandatur. Mox itaque traditus præceptori, inter ceteros contubernales suos sagax ingenio & memoriæ capax amabilis fulsit. Eratque Christo in se habitante subditus cunctis, sed fide & charitate celsior omnibus.

Arnulfus litteras discit.

4. Cumque jam bene edoctus ad roboratam pervenisset ætatem, GUNDULFO Subregulo, seu etiam Rectori Palatii, vel Consiliario Regis exercitandus in bonis acti-

Iunab Regi potens.

a De S. Arnolfi parentibus gravis est apud viros doctos controversia. Joannes Bouchetius de Famil. Franc. orig. Thomas Aquinas Carmelita excalceatus & Marcus Antonius Dominicius in Opusc. de Ansberti famil. B. Arnolfum ex Ferreolorum & Tonantiorum Senatorio genere per Blithildem Chlotharii Senioris filiam deducunt, ajuntque Ansbertum Tonantii Ferreoli III. filium ex Blithilde uxore suscepisse præter alios Ansoaldum Ducem, quem alii Buotgisum vocant, ex quo & ejus uxore Oda natus sit Arnulfus. Contra vero Ludovicus Faber in Disquisit. Hadrianus Vales. in Rer. Franc. lib. 8. & 17. ac præcipue lib. 18. pag. 23. aliique nonnulli superiorem de Arnulfi genere sententiam validissime impugnant, eamque sæculo 9. in gratiam Carolovingiorum qui ex Arnolfo originem sumpsere, excogitatam demonstrant. Unum addendum superest, Scriptorem Vitæ S. Clodulfi suo loco referendum, omnino de materna Arnulfi linea siluisse. Ceterum UDALRICUS seu ULRICUS Remorum Episcopus in charta de Prioratu Layo data an. 950. apud Meurissium Modanrensem Episc. in Hist. Episc. Mettens. pag. 136. in Clodulfo adserit in prædicta villa Layo, sita *in Comitatu Calvomontissa* prope Nancejum, Arnulfum genitum fuisse, (quod etiam Umnonem Abbatem dixisse, supra observavimus) ob idque ab Adalberone Mettensium Episcopo, jussu Othonis Imp. *Monachos sub Regula Sancti Benedicti* ibi fuisse institutos, ubi S. Clodulfi Reliquiæ asservantur.

actibus traditur. Hunc ille cum accepisset, per multa deinceps probatum experimenta, jam THEODEBERTI Regis ministerio dignum aptavit. Nam virtutem belli gerendi, seu potentiam illius deinceps in armis quis enarrare queat, præsertim cum sæpe phalanges adversarum gentium suo subegerit mucrone? Quapropter effectus est demum Christo præsule omnium primus, qui dudum pene cunctorum ultimus videbatur: itaut sex provinciæ *a*, quas & tunc & nunc totidem agunt domestici, sub illius administratione solius regerentur arbitrio. Nam & sedulus in oratione, in jejuniis, in misericordia pauperum incumbebat: & sicut scriptum est, Reddebat quæ Dei sunt Deo, & quæ Cæsaris Cæsari restituebat.

AN.CHR. 640
26. Aug.
Matt.22.

5. Interea igitur vix cogentibus amicis atque parentibus, ab inclita & nobilissima gente puellam, quia sic Deus voluit, duxit uxorem *b*. Nam illud eidem Dominus speciale munus veluti duarum gemmarum splendidum decus in mundo indulsit, ut ex eadem egregia femina duorum filiorum gaudia susceperit *c*. Dum hæc itaque agerentur, sicut jam supra diximus, diversis in palatio honoribus & ministerio primus floruit. Sed jugis illius meditatio circa Monasteria vel loca sancta invigilabat.

Uxorem ducit.

6. Temporibus autem illis erat in ministerio Regis vir egregius nomine ROMARICUS*, qui desiderio illius sancto ac familiari jungebatur affectu. Cum hoc igitur consilio inito secundum præceptum Domini, qui dixit: *Vade, & vende omnia quæ habes & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me*; relictis omnibus, Lerinum usque Monasterium peregrinando propter Christum itinerare disposuit. Sed utriusque desideriis in hac causa obsuit voluntas Altissimi. Neque enim fas omnipotens Deus fore censuit, ut hi duo viri qui demum veluti duæ lampades fulserunt in sæculo, sub unius modii articulo occulerentur, dicente Domino: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt*.

Lerinum cogitat cum Romarico.
* Vita ad ann.653.

7. Miracula *d* autem aliqua saltem de multis quæ gessit narranda aggrediar. Sed illud quidem primum ponendum censeo, quod fertur idem egisse, antequam Episcopatus solium conscendisset. Hic equidem cum pro suis pœniteret excessibus, contigit ut eum per Mosellæ amnis pontem transiret, cumque subter fluminis alta nec visui penetrabilia cerneret gurgitis immensitate, annulum quem forte secum habebat accepit, & his verbis in fluvium projecit: Tunc me, inquit, solutum nexibus peccatorum putabo, quando hunc quem projicio annulum recepero. Post aliquantos vero annos, jam Sacerdotali solio adscenso, allatus est sibi a quodam piscatore piscis: quem cum gratiarum actione vir sanctus accepisset, præparari sibi eumdem, quia solito a carnibus abstinebat, ad verspertinam refectionem præcepit. Quem susceptum minister, cum secundum morem exenterasset, eumdem annulum in extis ejusdem reperit piscis. Sed nescius facti, rem admirans sancto Pontifici detulit; quem ille recognoscens, jam fidus gratias Deo pro suorum agens solutione peccatorum, vitam postmodum in nullis remissius duxit, sed plus etiam posthæc jejuniis, vigiliis & orationibus se coartavit. Annulus quippe ille in palatio adhuc habetur. Mirari potest, & in his magnifice Deus laudatur, quomodo in præsenti effectu sanctus vir certificari meruit adhuc casibus subjectus de remissione peccatorum suorum. Quod procul dubio non fieret, nisi dignissimus Deo foret.

Annulum in fluvium projectum in signum indulgentiæ cœlitus recuperat.

8. Incipit interea urbs Mettensium indigere Pontifice, & vox consona populi ut

Mettensis Episcopus creatur.

a Id est, sex villas regias in sex provinciis regni Austriaci positas, prout Hadrianus Valesius in lib.12. Rer. Franc. interpretatur.

b DODAM vocant S. Arnulfi uxorem, quæ viro ad infulas electo, apud Treviros velata dicitur in Vita S. Clodulfi num 2.

c Nempe Chlodulfum postea Mettensem Episcopum, cujus jussu hæc Vita scripta est, & Anchisen. Falluntur ergo qui tertium fingunt S. Arnulfi filium, nomine Vualtchisum, S. Vuandregisili Abbatis patrem, de quo in Vita S Vuandregisili infra agendum.

d Sequens miraculum in apographis Cisterc. & Autissiod. legitur, in Surio & in pluribus codd. MSS. desideratur. Et vero non a primario Auctore descriptum, sed ab librariis adjectum patet ex dictis & ex Paulo Diacono in lib. de Mettensibus Episcopis, cujus Pauli elogium de S. Arnulfo huic Vitæ subjiciemus. Porro iste Arnulfi annulus hodie quoque in S. Stephani Ecclesia apud Mettas asservatur, & quotannis Benedictinis Abbatiæ S. Arnulfi Monachis in ejus festo solemniter ostenditur.

AN.CHR. 640 16. August.

li ut sibi Arnulfus Pontifex [a] detur instare: quia & Principi acceptissimus haberetur, & sacricolis actibus pollere nosceretur. Ille autem lacrymans & compulsus, quia ita Deo placitum fuit, urbem ad gubernandum suscepit. Siedeinceps Episcopales gestavit infulas, ut etiam domesticatus sollicitudinem atque primatum palatii, acsi nolens teneret. Mox etiam tanta tamque profusa magnificentia in eleemosynis pauperum accrevit, ut etiam de longinquis regionibus atque civitatibus, fama currente, innumera caterva pauperum ad S. Arnulfum Pontificem resocillanda festinarent. Erat namque jugiter sollicitus atque intentus in cunctis bonis actibus, præsertim in susceptione Monachorum seu peregrinantium devotissimus invigilabat, itaut quos hospitio recepisset, manibus propriis pedes ablueret: illosque vestitos ac refectos deducens, mox alios resocillandos susciperet.

Liberalis in pauperes & peregrinos.

Porro abstinentiæ illius normam narrare quis valeat, vel maxime cum interdum post triduana seu amplius protracta jejunia pane hordeaceo, seu lymphæ poculo victitaret? Indutus namque jugiter intrinsecus cilicio, sic exesis jam membris vigiliis atque jejuniis geminum ingerebat cruciatum.

In seipsum rigidus.

9. Cumque in his atque diversis bonis atque actibus tamquam potentissimus auriga jugiter invigilaret, contigit eum in contiguis partibus Vosagi in prædio sancti Stephani adesse: ibique coram eo adducta est mulier quædam nomine Bettila, a dæmonio nequiter arrepta, & discrimine vitæ suæ sæpe fortiter quatiebatur. Cumque hæc coram sancto Præsule debacchari cœpisset, is quippe pietate ut erat semper immensa ductus ait: Heu miserrimum genus humanum! ut quid tantum prævaluit inimicus, ut ubi Christus debuit habitare, illo domicilium infelix possideat? Superventura igitur nocte mulierem in vigiliis persistere præcepit. Cumque vix Sanctus sese in orationem dedisset, mox dæmonium clamans & ejulans a muliere discessit. Illico gaudentibus omnibus jussit illam abire incolumem & lætam, quæ dudum fuerat ab inimico oppressa & infirma.

Dæmoniacam liberat.

10. Per idem namque tempus quo triduanum jejunium universalis celebrare consuevit Ecclesia, vir sanctus extra civitatem cum crucibus atque promiscuo genere populi orandi gratia secundum morem ex urbe processit: & ecce ex mediis catervis femina arrepta a dæmonio clamare cœpit. Hanc ille eum vidisset, vexillo Crucis injecto, mox ab adversario ereptam sanavit. Alio quoque tempore infra urbem ob orationis gratiam ad Basilicam sanctæ Crucis accessit, ibique puellam nequiter debacchantem reperit: quam cum vidisset, motus misericordia, Archidiacono suo ait: Nunc igitur, frater, hac nocte pro ista miserrima orationum vigilias celebremus, & superveniente diluculo, isthuc pariter revertamur. Cumque crastina die secundum condictum inibi adfuissent, puellam ab hoste antiquo liberatam invenerunt: sicque factum est ut sanctitas hujus viri, etiam absentes longeque positos curaret.

Rogationum tempore aliam purgat.

Item aliam.

11. Temporibus quoque DAGOBERTI Regis cum in palatio esset, eidem quidam leprosus clamare cœpit, victum seu vestitum deposcens. At ille statim jussit eum in hospitium duci. Cumque erga illum secundum morem suum solitam impenderet pietatem, sciscitari voluit, quia Barbarus erat, si sacra unda Baptismatis ablutus esset. Repente ille: Nequaquam, mi Domine, ait: nam ego infelix abjectus in populo, quis mihi gratiam Baptismi tribueret? Tum isdem inquit: Ne verearis frater, possibile est: tantummodo crede in Christum, & erit Domini voluntas, ut geminam, id est animæ & corporis tui capias medelam. Accepto ergo a sancto viro Baptismi sacramento, repente de corpore illius lepra discessit,

Baptismo leprosum mundat.

[a] Arnulfus post Pappolum Sedem Mettensem anno Christi 614. obtinuisse videtur, non principatu ac permissu Theodeberti Regis, ut Auctor Vitæ S. Clodulfi num. 4. aliique recentiores existimavere; sed Chlotharii monarchiæ anno secundo, regni anno 31. Certe Fredegarius dum factione ARNULFI & PIPPINI Chlotharium in Austriam anno superiori vocatum scribit, Arnulfum non dicit Episcopum, quod alias non omittit capitibus 52. & 58. Deinde idem Fredegarius cap. 58. Dagoberti iter ex Burgundia Parisios anno regni ejus septimo recitans, ait ipsum Dagobertum *ab initio quo regnare cœperat, usque eodem tempore, consilio primitus beatissimi Arnulfi Mettensis urbis Pontificis & Pippini Majoris-domus usum fuisse, post discessum* (scilicet in eremum) *B. Arnulfi, adhuc consilium Pippini Majoris-domus & Cuniberti Pontificis urbis Coloniæ* adhibuisse. Dagoberti regni annus 7. incidit in annum Christi 629. qui annus fuit a Chlotarii patris morte proximus, quo Arnulfus licentiam petendæ solitudinis a Dagoberto extorsit, quam a Chlothario obtinere non potuerat. Si ergo Arnulfus annos 15. dies 10. Sedem Mettensem tenuit, eam anno 614. iniisse dicendus est. Interfuit Concilio Remensi anno 625. sub Sonnatio, apud Frodoardum lib. 2 Hist. Remens. cap. 5.

cessit, & factus est deinceps in utraque substantia sanus, qui prius fuerat peccator & maculosus.

AN CHR. 640

16. Aug.

12. Postea autem cum patrias Toringorum cum eodem Rege invisendas intrasset, forte fuit ut quidam Procerum nomine ODDILO, puerum atque parentem quem satis diligebat supremis funeraret fletibus. Nam & consanguinitate propinquo & amicitia eidem insolubili jungebatur affectu. Rege autem quantocius ex eadem properante villa, nihil aliud angustianti consilii aderat, nisi languentis capite amputato, more gentilium cadaver ignibus comburendum traderetur. Sed credimus omnipotentis Dei tunc voluntate id actum esse, sanctum Arnulfum Episcopum a mansionibus nondum egressum fuisse. Quo competto Oddilo, ad eumdem veloci perrexit gressu, & causam infelicitatis potius singultibus quam verbis exposuit. Vir igitur egregius cum festinatione perrexit ad languentis lectulum: ubi cum humi fuisset prostratus, diutissime oravit. Tum demum semivivum hominem, ut illius mos erat, alloquitur. Pœnite, inquit, fili, si quid forte mali gessisti, ut duplicem accipias medicinam. Ille autem venisse hominem Dei exsultans, vix verbis affatur quod corde volvebat, quia extremis quatiebatur conatibus. Quid plura? calefacta affertur aqua, & manibus propriis vir sanctus faciem ægroti, pedes & manus cum ingenti abluit diligentia, atque oleo corpus illius perunxit. Sicque factum est, ut eadem die tamquam nullam infirmitatem perpessus, cum ceteris villam egrediens incolumis, lætus & gaudens iter arriperet.

Semivivum restituit.

13. Alio denique tempore quod gessit miraculum non silendum est. Quidam namque homo scelestus nomine NODDO *a* quadam die alvo refertus, vino æstuans, eum complicibus suis viro sancto derogare ausus est, non esse scilicet cultorem Dei, sed hominem potius voluptati deditum, ad cujus videlicet lectum nocturnis horis non solum Rex, verumetiam & Regina tamquam consilium flagitans properaret. Cum ergo stratum una cum detrahente socio petisset, jubente Domino casu accidit, ut omnia vestimenta illorum flamma circumdans vallaret; atque illico exsilientes, aquam ingentibus deposcebant vocibus, sed aqua injecta flammam divinitus missam non exstinguebat. Ardebant nequiter circa nates, vel genitalia loca camisiæ illorum, nec a se ardentia vestimenta exuere prævalebant. Quid plura? quia aliud facere non poterant, exsilientes & ad instar porcorum luto sese vociferantes involvunt, sed magis ac magis genitalia ipsorum ignis cremabat immensus. Tunc quippe, ut reor, impletum est super eos quod scriptum est: Detrahentem occulte proximo suo, hunc prosequebar: sicque Divina censura jubente actum fuit, ut de quibus Pontificem sanctum detraxerant, in ipsis pœnam sentirent. Nam non post multum temporis in tantis transgressionibus præfatus Noddo deprehensus est, ut scelera illius una cum vita, quia justum erat, regalis gladius amputavit: ac ne solus moreretur, ipsius filius mox eadem sententia percussus interiit.

Ultio cælestis in ejus obtrectatores.

Psal. 100.

14. Per idem autem tempus, cum jam pene omnes thesauros in usus pauperum erogasset, adhuc supererat ei discus argenti habens pondus libras septuaginta duas. Hunc HUGO quidam inter primates Procerum datis alimoniis vel his quæ pauperibus necessaria erant comparavit. Sed omnipotens Deus non passus est ut illo frueretur homo laicus, qui in honore B. Stephani Proto-martyris jam olim consecratus fuisset. Nam supradicto Hugone repentina morte prostrato, præfatus discus HLOTHARIO Regi adlatus est: qui cum a narrantibus comperisset, hunc a S. Arnulfo ob alimoniam pauperum venumdatum fuisse, mox miro inspiramine tamquam cœlitus actus jubet eumdem velociter suprapositis centum aureis usque Mettis deferri sancto Pontifici. Sicque factum est ut & matricularii * seu ceteri pauperes Dei sustentationem alimoniæ haberent, & res Sanctorum quibus data semel fuerat, absque ullius redderetur dispendio.

Discum in pauperes erogatum recuperat.

* id est pauperes in Ecclesiæ matricula descripti.

15. Cumque hæ & similes quamplures virtutes per illum cœpissent crebrescere in populo, mox remotiora a fragoribus vulgi expetiit loca, in quibus sæpe et-

Solitudinem frequentat.

a Hæc historia a Grimlaico describitur in Regula Solitar. cap. 63. Noddo hic memoratus alius erat a Noddone Duce, de quo infra num. 25.

AN. CHR. 640 — 16. August. — Psal. 45.

ergastulo retrusus, soli Deo orationibus sacris studiosissime vacaret, monente Altissimo qui dixit: *Vacate & videte quoniam ego sum Dominus*. Nam crebro in villa Dodiniaca, quæ contigua est Vosagi, interdum Calciaco non multum longe ab urbe cellula retrusus, cœlum diebus ac noctibus precibus pulsabat.

Successorem postulat. — *Chlothario negante.*

16. Sed dum in his Athleta Christi contra diabolum sanctissime ac fortiter dimicaret, conscientia tactus, ne plebs sibi a Domino credita illo remoto æternæ vitæ pabula quiddam minus acciperet; repente cœpit intentissime a Principe flagitare, ut successorem sui Præsulem daret. Mittensque epistolas per internuntios, se indignum hujus operis, seque peccatorem clamitabat: & ut talem eligeret Pontificem, qui prædicationis verbum dignus seminaret in populum. Quibus relectis mox HLOTHARIUS Rex non modicis repletur angoribus, ab omni se auxilin destitutum queritans, si S. Amulfus Episcopus a frequentia palatii cessasset. Cui inter cetera nihilominus remittit scripta dicens: Domne & Pater, quæ scripsistis per vestram epistolam, ut in vestro loco alium deberemus eligere successorem, istud nostra præsumptio facere nulla ratione præsumit. Hinc interim inter reliqua ait: Quantum de devotione vestra, quam ex admonitione Divina esse confidimus, gavisi sumus; tantum iterum dolentes tractavimus, quod non optavimus de vestro conspectu esse absentes. Immo Domne & Pater si qualibet devotione compulsus pro bono operis actu alicubi deliberatis proficisci, petimus nt nos sine pace vestra vel communione pro amore Divino nullatenus relinquatis. Nam præfatus Rex Hlotharius tanta eum fide & amore dilexit, ut cum prolem suam DAGOBERTUM in principatus culmine sublimasset, eidem regnum ad gubernandum & filium ad erudiendum in manu tradidisset. Quem ille acceptum ita altissima & profunda erudivit prudentia, ut in Sicambrorum natione Rex nullus illi similis fuisse narraretur.

Dagobertum instituit.

Dagoberti minis ab eremi desiderio non vincitur. — * *al. solatio.*

17. Sed cum indissolubili desiderio ad eremum properare disponeret, voluit, & suspicatus est prudens Rex Dagobertus eum minis terreri: scilicet ut ab ipsis consilio vel auxilio * non discederet, dicens ad eum: Dilectissimi filii tui (quia ita admissum habet) nisi nobiscum consistas, caput amputabo. Ad hoc ille respondens ait: Filii mei vita in manu Dei est: jam tu tuam vitam non possides, quando ab insontibus vitam auferre disponis. Tunc Rex iratus adversus eum dependentem ex poplite mucronem manu arripuit. Tunc sanctus Arnulfus Regis morituri parvi ducens iram, constanter dixit: Quid agis o miserrime? mala pro bonis mihi rependere vis? ecce me paratum, exere arma in sanguinem meum, ut tuis libet animis. Ego pro illius mandatis mori non dubito, qui mihi & vitam dedit, & pro me mortuus est. Tunc unus Procerum ait: Noli impie agere contra temetipsum, o bone Rex: an non vides virum sanctum destinatum & cupidum esse ad martyrium, aut cur non pertimescis Christi Domini servum lacessere? At his dictis, jubente Domino ira ejus irrita paulisper conticuit.

Rex annuit ejus secessui pauperibus gementibus. — * *Gomatrudis*

18. Interea adest & Regina *, & reminiscentes culpæ suæ, uterque ad pedes S. Amulfi corrunnt, & ut illis misereatur exoranr dicentes: Perge, Domne, ad eremum quo vis: tantummodo placatum te habeamus, quem molestum usurpantes exaggeravimus. Tunc sanctus vir data illis venia a palatio egreditur: & ecce reperit pro foribus claudorum, cæcorum, atque universorum pauperum, viduarum & orphanorum pene innumeram multitudinem adstantem. Cumque eum vidissent, omnes vociferare cœperunt dicentes: O sancte Pastor, cur nos miseros derelinquis? aut quis miserebitur nostri? aut quis tribuet nobis victum & vestitnm? Nam te amoto moriemur omnes, nuditate atque fame consumpti. Obsecramus pro Christo ne nos derelinquas. Tum ille lacrymans, blanda voce eos alloquens dixit: Dabit Deus vobis Pastorem qui vos pascat in miseratione & misericordia: nam faciem meam non longo tempore amodo videbitis. Vos autem quærite primum regnum Dei, sicut dicit Christus, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis. Estote pacati in invicem, benigni, misericordes: ut dum ista nunc paupertate & miseria angustiamini, in futura vita regnare mereamini cum Christo. Siquidem & Lazarus mendicus in sinum Abrahæ transportatus est ab Angelis: ita & vos quærite Dominum, & hic quoque in æternnm vivet anima vestra.

19. Post-

AN.CHR. 640 16. August.

19. Posthæc autem paucis temporibus actis, viro justo jugi iotentione pulsanti sanctus GOERICUS, cognomeoto ABBO, hujus successor eligitur. Digne quippe a Domioo actum est, ut Sancto Sanctus succederet. Quo audito vir egregius ROMARICUS a partibus Vosagi egressus ad beatum pergit Arnulfum; atque ex providentia utriusque infra vasta eremi aptum eidem præparavit locum. *Goericum habet successorem.*

20. Sed mox eadem die superventura nocte qua venerat, quid miraculi per hunc almificum Pontificem infra urbem gestum fuerit, silere non valeo. Casu contigit ut promptuarium Regis ignis vorans vexaret, atque eructans excelsissima flamma domos circumquaque affines mioaciter lamberet. Repeote exsurgens omnis civitas, videntes sui exitium, in ejulatum atque clamorem conversa est. Quo audito nos veloci gressu ad domum viri Dei pervenimus, & reperimus eumdem, sicut illius jugiter mos erat, psalmodiæ melos personantem: statimque apprehensa maou illius, ait Romaricus: Egredere, Domine, ecce, inquit, pro foribus equi nostri, ne (quod absit) te in hac urbe ignis iste consumat. Ad hæc ille inquit: Nequaquam, dilectissime, sed deducite me illuc, & videamus hoc impium quod grassatur incendium, & ponite me vicinum illius, ut si ita vult Deus ut ardeam, ecce in manu ejus sum. Tum nostenentes sanctas manus illius, ad larem pervenimus, & mox jubeote illo inoratione prostrati Capitulo dicto surreximus omnes. Tuoc ille elevans manum contra ingentes flammas, vexillum Crucis injecit: & mox miro in modo tamquam cœlitus percussus, nil alibi nocens, infra parietes in semetipsum totum retorsus ignis interiit; nos quoque deinceps securi de periculo subacto, gratias agentes Deo, dictis Matutinis ad lectulos nostros remeavimus. Illico autem cuidam e Fratribus apparuit talis visio. Intueos in cœlum, vidit tamquam flammam ignis signaculum Crucis depictum: & statim de cœlo ex obliquo vox facta est dicens: Cernis hoc, inquit, signum? hac nocte Arnulfus Episcopus per ipsum totam civitatem istam ab incendio liberavit. Mirantibus nobis omnibus virtutem quam vidimus de igne prostrato, Frater ille hanc visionem narravit. *Incendium restinguit.* *Auctoris aeta*

21. Posthæc autem B. Arnulfus relictis cunctis sæculi rebus, atque bene perfecteque pauperibus erogatis, jamque fidus & securus de thesauro recondito in cœlo, non multis delapsis diebus pauper quidem propter Christum effectus in sæculo, sed jam dives virtute Domini, veluti novus Helias ad eremum *a* properans, & inter bestias ac feras silvæ, parvulis mansiunculis patratis, cotidiana meditatione laudes Deo personabat, adscitis quoque aliquantulis secum Monachulis, necnon & leprosis, manibus propriis fidelissimam servitutem jugiter impendebat, calciamenta a pedibus detrahens atque detergens, capita & pedes illorum crebro abluens, necnon & lectos ipsorum reciprocis diebus studiosissime compositos parabat. Nam & coquinæ officium non abhorrens idem Episcopus sanctus & cocus, sæpe esuriens ipse suos contubernales pascebat. Sed & lectum stratus ejus vile quidem in oculis hominum, sed pulcherrimum in obtutibus Angelorum, spretis dumtaxat mollibus & pretiosis vestibus cilicio exornabat. *Eremum petit Arnulfus.* *Qualiter ibi vixerit.*

22. In his igitur atque innumerabilibus bonis dum Angelicam ageret vitam, jam omnipotens Deus suum Athletam ad destinatum volens vocare bravium, ad ultimum urgetur diem. Quo comperto adest vir religiosissimus Romaricus cum ceteris Monachis gloriosum ejus præstolans egressum. Tunc electus Dei, & sacratissimus Pontifex, eum alloqueos ait: Bone vir & amabilis Deo, obsecra Christum pro me, jam adest dies in quo Judici meo præsentandus apparebo. Quid faciam? nil boni gessi in hoc sæculo; & omnibus sceleribus & pec- *Morti proximus peccatorum metu anxiatur.*

a Nempe ad Montem-Sanctum ubi Romaricus degebat, quo in loco Cœnobitæ & Anachoretæ præter Virgines Deo sacras consistebant. Huc spectat fragmentum alterius Vitæ S. Arnulfi a Meurissio Episcopo Madaurensi relatum. *Constat quod hic vir beatus Monachi habitum in eremo suscepit, & B. Germanum in Abbatem constituit, &c.* Grimlaicus Presbyter in Regulæ Solitar. cap. I. Arnulfum prius Reclusum dicit quam Eremitam. *B. Arnulfus*, loquit, *non solum temporalia reliquit omnia, sed etiam Episcopatum quem post amissionem bonorum temporalium Domino largiente suscepit, ipsum dimisit, & postea cellulam retrusionis expetiit, ibique multis diebus sese ad exercitandum in Divinis cultibus Domino mancipavit. Deinde vero post multorum curriculum annorum adsumpsit alas sicut columba, hoc est virtutes spirituales, & ad eremum convolavit;* &c.

AN. CHR. 640 16. August.

peccatis vallatus coartor, pro quibus Dominum, ut merear veniam, obsecro supplicato. Hæc vir sanctus ait, quia scriptum est: *Justus in primordio sermonis accusator sui est*. Interea venit hora, ut sancta illa anima manibus sanctorum Angelorum ad Christum gestaretur *a*. Fit autem illico proculdubio magnum gaudium supernarum Virtutum in cœlo, & ingens luctus pauperum Christi atque Monachorum in sæculo. Adest mox juxta morem sanctum & sacrum Evangelium, quod Lector inter psallentium luctus & cantus personat voce: sicque demum vir egregius Romaricus allatum sanctissimum corpus illius cum dignitate & honore quo valuit, in castello Habendo *b* sepulturæ tradidit.

Prov. 18.

Sepelitur in castro Habendensi.

Mettas opidum transfertur.

23. Post obitum Arnulfi anni fere jam acto tempore vir electissimus successor ejus GOERICUS Episcopus consilio inito, coacervata Clericorum seu etiam populorum caterva ingenti, adscitis quoque duobus Episcopis *c* sanctum una pergunt ad eremum. Quo in loco excubias cum reverentia celebrantes, sancta membra ab urna lapidis auferentes grabato imponunt, atque mox arripientes itinera cum gaudio remeant ad urbem. Nam suavitatis odor ex his sacris membris cunctos replebat evehentes: sed qualia deinceps in itinere per eumdem claruerint miracula, ut valeo demonstrabo.

Miracula in Translatione facta. * f. tellus sescisse

24. Dum autem gestantes veniunt ad quemdam rivum cujus riparum tellure * scissa euntibus convallem atque lubricum pandebat meatum, posteriores qui feretrum portabant, casu corruunt: sed ut reor eumdem statim Angeli susceperunt. Nam priores evehentes nullo retardantes gressu, grabato in aere sublato gradiuntur libere; atque surgentes qui lapsi fuerant, jam transmeato convalle sese jungunt ad collegas.

Incestuosi pœna. * le Chaumontois

25. Post istud denique in itinere mox aliud emicuit signum. Quidam homo in pago Calvomontense * nomine CUNTA incestuosus fuit. Hunc ille sæpius redarguens, cum nec ad pœnitentiæ emendationem perducere potuisset, in hac vita impœnitentem reliquit. Forte fuit ut in ejusdem incestuosi villa Oratorium esset, quo in loco iterantibus * illis, congruum erat, ut mansio pararetur, ideo vel maxime quia sanctum corpus oportebat excubiis in Basilica honorari. Venientes autem ad terminos incestuosi, repente figitur gressus portantium, itaut ulterius vectandi sacra membra facultatem non haberent. Et ecce angustia Sacerdotibus & universo populo: quoniam mansionem ad quam verterentur, ignorabant, præsertim cum jam dies declinata esset ad vesperum. Tunc NODDO Dux qui erat ex euntibus unus ait: Videtis quia terram hujus incestuosi despicit? Est autem procul villa mea, sed nos ante nox includet, quam illue venire valeamus. Sed & deest inibi mihi potus vel apparatus, quo hanc multitudinem reficere possim, nisi tantummodo in uno vasculo modicum quiddam cervisiæ. Quibus auditis universus populus iter retorquens, in tanta velocitate pergunt, ut potius geruli semetipsos portari, quam portare sentirent: atque diei adhuc lucem habentes, ad destinatum pervenerunt locum. Tunc Noddo ait: Nunc igitur B. Arnulfus pascat nos nocte ista, quoniam quod deest nobis, ipso intercedente adesse poterit. Statim in tanta exuberantia accrevit modicitas potus illius, ut omnibus affatim satiatis adhuc in crastinum superesset.

* itinerantibus

In Ecclesia SS. Apostolorum depositus. lege Vitam S. Goerici.

26. Posthæc autem cum magna prosperitate & lætitia ad urbem perveniunt, & ec-

a Quo die & anno obierit S. Arnulfus, obscurum videtur. Natalem ejus diem assignant Beda in Martyrol. 15. Kal. Aug. his verbis: *Natale* S. ARNULFI *Confessoris*; item Ado: *Apud civitatem Mettensium Natalis* S. ARNULFI *Episcopi, qui sanctitate & miraculorum gloria illustris, Eremiticam vitam diligens, beato fine quievit*; & Martyrol. Romanum. Omnino vero præferenda sententia fuerit Usuardi & Wandalberti, qui Arnulfi obitum 17. Kalend. Septemb. consignant, cum dies 15. Kal. Aug. sit ejus dies Translationis, de qua infra. Scriptor Vitæ S. Goerici: *Datis oblationibus*, inquit, *15 Kalend. Augusti idem corpus S. Arnulfi ad Ecclesiam quæ tunc temporis ad SS. Apostolos vocabatur, deportant*. Consentit Vitæ S. Arnulfi auctor, dum *anni fere jam acto tempore* e morte factam ait Translationem. Nam si Arnulfi obitus in 15. Kal. Augusti Translatio vero in 17. Kal. Septemb. incideret, non anno *fere* exacto, sed præterlapso facta Translatio diceretur. De anno major difficultas. Sigibertus annum 640. assignat, quem sequi statuimus dum certior non occurrit. Et tamen Jonas qui anno tertio post S. Bertulfi Abbatis Bobiensis mortem, hoc est anno 643. scribebat, initio Vitæ Arnulfum Mettensem Episcopum *laudat*, necdum *Sanctum* appellat.

b De castro Habendo, vulgo *Remberg*, ubi Romaricus Monasterium Habendense construxit, legenda Acta SS. Amati & Romarici Abbatum.

c Tullensi nimirum & Virdunensi, ut in Vita S. Goerici dicitur. Tunc Virdunensi Ecclesiæ præerat Paulus de quo ad ann. 647. Tullensi Theodefredus.

& ecce mox omnis civitas, cum crucibus & cereis, atque ingenti gaudio & admiratione obviam currit: & Pastorem suum, quem dudum veluti fugacem amiserant, cœlo jam regnantem recipiunt, atque sacrum corpus illius in Basilica sanctorum Apostolorum *a* cum reverentia & grandi exsultatione sepulturæ recondunt. Mox quippe sepultus, quid apud Christum in eremo mercatus fuisset, suis civibus demonstravit miraculis.

AN.CHR. 640 16.August.

27. Nam mulier quædam nomine Julia, luminibus olim cæcata, ad sepulchrum ejus accessit: ubi cum prostrata cum fide orasset, absque mora lumen multorum annorum temporibus desideratum recepit, atque exitus viarum quos externa auxilii ante manu calcare consueverat, propriis cernens luminibus ad diversorium læta remeabat.

Miraculis fulget.

28. Aliud denique rursus miraculum non sileam, quod nuper narrante viro Religioso ARENGISILO Abbate comperi. Siquidem mulier quædam nomine Ceucerella in suburbano Mediomatrici * degens, ausa fuit Dominica die operari; sed mox divinitus verberata, utraque manu contracta est. Tunc magnis vallata angoribus, ad suprascriptum Abbatem pervenit. At ille præcepit eidem, quantocius ad sepulchrum sancti Antistitis cum fide festinaret. Ubi cum adfuisset, ostia obserata repagulis invenit, & illico ante valvas sanctæ Basilicæ semetipsam prosternens, se in orationem dedit cum lacrymis vociferans, atque deprecans sanctum Arnulfum Episcopum ut se sanaret. Statimque digiti illius qui jamdudum fortiter palmis inhæserant, resoluto rigore pristinam receperunt medelam, & remeat mox ad propria incolumis & læta, quæ venerat tristis & contracta.

Mulier ob violatam Dominicæ religionem contracta sanatur.

* Mete

29. Per idem namque tempus homunculus fuit nomine Ciaro nequiter pedibus contractus, qui ex utroque latere auxiliantibus baculis vix pedetentim & cum ingenti injuria callem nitebatur contingere. Hic cum crocis * suis ad urnam sancti viri semetipsum sanandum in oratione prostravit: statimque resolutis nervorum contractibus surrexit sanus & lætus, atque ad domicilium pedibus propriis revertitur, qui ad sanctum sepulchrum fustibus sustentatus venit ut sanaretur.

Claudus erigitur.

* id est fulcris subalaribus, gallice croces.

30. Hæc nos pauca de pluribus viri virtutibus vel operibus bonis, ut valuimus, scriptis indidimus. Ceterum si omnia bona quæ egit stilo persequentes membranis inserere studuissemus, enorme volumen & magnum legentibus adfuissent. Elegimus namque de multis saltim aliqua narrare, ne audientium auribus fastidium faceremus, auxiliante Deo Omnipotente, & JESU-CHRISTO Redemptore nostro, cui est potestas & gloria per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

31. Ecce, reverentissime Domine CHLODULFE Pontifex *, habeto conscriptam quam poposcisti Vitam & genitoris tui gesta. Juste quippe & perfecte censuisti, ut cujus tenes Sedem, crebro relegas & acta.

Auctor Clodulfum alloquitur.

* scil. Metensis V. supra.

APPENDIX AD VITAM SANCTI ARNULFI

Ex Paulo Diacono, Monacho Cassinensi,

In libro de Episcopis Mettensis Ecclesiæ apud Chesnium Tom. 2. Hist. Franc. & MSS. codd.

VICESIMUS ac sextus AGIULFUS, qui fertur patre ex nobili Senatorum familia ortus, ex Chlodovei Francorum Regis filia procreatus.

a Ista Ecclesia postea S. Arnulfi dicta, extra muros Mettenses, quam Meurissius Madaurensis Episcopus beato Joanni Evangelistæ sacram per incogitantiam scripsit, anno sæculi superioris 1552. destructa est: Sanctum vero B. Arnulfi corpus translatum est in Ecclesiam FF. Prædicatorum, quam Ecclesiam in Abbatiam erectam ejusdem Sancti nomine insignitam RR. Patres Benedictini Congregationis sancti Vitoni possident una cum pretiosis sancti Arnulfi Reliquiis, quæ longe ante in argentea theca per Simonem Abbatem elaborata, anno Christi 1167. præsentibus Frederico Imperatore & Theoderico Mettensis Ecclesiæ electo recondita fuerant.

AN.CHR. 640. Post ipsum exstitit nepos ipsius nomine ARNOALDUS, quem sequutus est PAPPOLUS.

16. August. Post hos ad regimen Ecclesiæ beatissimus ARNULFUS adscitus est, vir per omnia lumine sanctitatis & splendore generis clarus. Qui ex nobilissimo fortissimoque Francorum stemmate ortus, ita Dei Ecclesiæ præfuit, ut & palatii moderator sub honore Major-domatus exsisteret. Hic denique & in corpore permanens, simul & post vitæ exitum multa admiranda perpetravit, quæ si quis nosse desiderat, libellum qui de ejus specialiter actibus conscriptus est legat. Unum tamen ejus admirabile factum referam, quod satis miratus sum quo ordine præterierit is qui ejus contexuit Vitam. Hic denique cum pœnitentiam pro aliquibus excessibus ageret, contigit ut per Mosellæ fluminis pontem transiret. Cumque subterfluentium aquarum profundos nec visu penetrabiles gurgites cerneret, non dubiæ spei fiduciam mente gerens, extractum digito annulum in illarum aquarum profunditatem projecit. Tunc, inquiens, me putabo culparum nexibus absolutum, quando istum quem projicio recepero annulum. Post aliquot vero annos cum ad Episcopatus adscendisset officium, ei die quadam piscator quidam piscem attulit, quem ille sibi (quia carnibus abstinebat) ad refectionem vespertinam jussit præparari. Cumque eum minister ejus officii more solito exenterasset, eumdem annulum intra ipsius piscis intestinum reperit. Ille factum admiratus, sed rem nesciens B. Arnulfo detulit, quem ille ut vidit, statim recognovit, ac Deo omnipotenti jam de remissione delictorum fidus gratias retulit: ac deinceps non remissius vitam duxit, sed majori se potius abstinentia coartavit. Nec dissimiliter Pater hic venerabilis quam olim Gedeon ille signum a Domino poposcit. Ille etenim indicium per vellus in area positum capere voluit, utrum in bello victoriam de inimicis habere potuisset: iste annulum in profundissimum fluminis gurgitem projiciens experiri cupit, utrum de inimicis jam victoriam cepisset. Fortes quidem erant quos ille deviceral, sed hi quos iste superaverat fortiores. Hoc ego non a qualibet mediocri persona didici, sed ipso totius veritatis adsertore præcelso Rege CAROLO referente cognovi, qui de ejusdem B. Arnulfi descendens prosapia, & in generationis linea trinepos exstabat.

Miraculum de annulo.

Anchiso benedixit Arnulfus. Nam venerandus iste vir (ut ad superiora redeam) juventutis suæ tempore in matrimonii copula duos filios procreavit, id est ANCHISUM & CHLODULFUM, cujus Anchisi nomen ab Anchise Patre Æneæ qui a Troja in Italia olim venerat creditur esse deductum. Nam gens Francorum, sicut a veteribus est traditum, a Trojana prosapia trahit exordium. Cum igitur hos duos de quibus præmisimus venerabilis Arnulfus filios haberet, quoniam erat misericors & ad pietatis opera semper intentus, utrisque suis filiis cœpit suadere ut ei adsensum præberent, quatenus omnes suas facultates ad usus pauperum dispertiret. Tunc major filius, id est CHLODULFUS se hoc posse facere, id est ut portionem sibi debitam patri largiretur, omnimodis denegavit. At vero minor filius ejus, id est Anchisus, fidens de Christi pietate sibi pluriora condonari, ad omnia quæ pater vellet libenter obedire promittit. Agit venerandus pater gratias filio, & promittit ei pluriora eumdem quam reliquerat habiturum. Insuper benedixit eum ejusque cunctam progeniem nascituram imposterum. Factumque est ita. Nam & pluriores Anchiso quam reliquerat divitiæ accesserunt, & ita paterna est in eo constabilita benedictio, ut de ejus progenie tam strenui fortesque viri nascerentur, ut non immerito ad ejus prosapiam Francorum translatum sit regnum.

Anchisi regia posteritas. Et ut agnoscere possis, hoc paucis animadvertere docebo. ANCHISUS genuit Pippinum quo nihil unquam potuit esse audacius. PIPPINUS Brevis genuit KAROLUM Tuditem sive Martellum viris omnino fortissimis conferendum, qui inter cetera & magna bella quæ gessit, ita præcipue Saracenos detrivit, ut usque hodie gens illa truculenta & perfida Francorum arma formidet. Hic itaque genuit PIPPINUM sapientia & fortitudine satis clarum, qui inter reliqua quæ patravit,

travit, Wascones jamdudum Francorum ditioni rebelles cum Waifario suo Principe felicitate mira debellavit & subdidit. Item hujus filius magnus Rex KAROLUS exstitit, qui Francorum regnum sicut numquam fuerat dilatavit. Denique inter plura & miranda quæ gessit, Longobardorum gentem bis jam a Patre devictam, altero eorum Rege cui DESIDERIUS nomen erat capto, alteroque qui dicebatur ADELGISUS & cum genitore suo Constantinopolim pulso, universam Italiam sine gravi prœlio suæ subdidit ditioni, (& quod raro fieri adsolet) clementi moderamine victoriam temperavit. Romanos præterea, ipsamque Romuleam urbem jampridem ejus præsentiam desiderantem, quæ aliquantocius mundi domina fuerat, & tunc a Longobardis depressa gemebat, duris angustiis eximens suis addidit sceptris, cunctaque nihilominus Italia miti dominatione potitus est. De quo viro nescias, utrum virtutem bellicam in eo, an sapientiæ claritatem, omniumque liberalium artium magis admireris peritiam. Hic ex HILDEGRAD conjuge quatuor filios & quinque filias procreavit, habuit tamen ante legale connubium ex HIMILTRUDA nobili puella filium nomine PIPPINUM. Natorum sane ejus quos Hildegrad ei peperit ista sunt nomina. Primus dictus est KAROLUS, scilicet Patris ac proavi vocabulo nuncupatus. Secundus item PIPPINUS fratri atque avo æquivocus. Tertius LODOHIC qui cum HLOTHARIO qui biennis occubuit uno partu est genitus, ex quibus jam minor Pippinus regnum Italiæ, Lodohic Aquitaniæ tenent. Mortua autem Hildegrad Rex excellentissimus Karolus FASTERADAM duxit uxorem. Quæ Hildegrad apud urbem Mettensem in B. Arnulfi Ecclesia requiescit. Pro eo denique quod a B. Arnulfo jamfati Reges originem ducerent, suorum carorum ibi defuncta corpora posuere. Nam ibi humatæ sunt duæ Regis Pippini filiæ, quarum una ROTAIL, altera ALDELAID appellata est. Ibi quoque & junioris Regis Karoli duæ nihilominus tumulatæ sunt natæ, scilicet ALDELAID & HILDEGRAD, quæ Hildegrad materno nuncupata nomine matrem morientem citius secuta est: quarum omnium epitaphia a nobis jussu gloriosi Regis Karoli edita ut de eis liquido lectori satisfieret subtus annectere curavi, &c. *apud Chesnium*. AN.CHR. 640 16. August.

Post beatissimum denique Arnulfum Mettensi Ecclesiæ GOERICUS tricesimus qui & ABBO vocitatus est præfuit.

Deinde GODO primus atque tricesimus Episcopalis officii curam gessit.

Quo de mundo excedente CHLODULFUS cujus supra mentionem fecimus, B. Patris Arnulfi genitalis filius, Anchisi quoque a quo semen propagatum est Regium germanus, ad Episcopale culmen ob paternæ sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus adscendit. De quo nihil ad nos amplius præter quod a tali radice exortus est, fama perduxit.

Quo decedente fidelem populum moderaturus tertius atque tricesimus ABBO adscitus est.

Post quem APTATUS, deinde FELIX gregi fideliter Domino Pastores exstiterunt.

Dehinc SIGIBALDUS generosis ortus natalibus religioso cœtui Antistes effectus est, vir per omnia utilitatibus Ecclesiæ deditus, sacrorum quoque culminum solertissimus restitutor. Hic de animarum statu sollicitus duo Monasteria condidit, e quibus unum Elanacum vel etiam Nova-cella dicitur, alterum quoque Nova-villa vocitatur. Hunc dirus podagræ dolor vehementer afflixit: sed ille in æternis gaudiis mentem figens, dolores corporeos patientissime toleravit.

Jam hinc vir egregius & omnibus præconiis efferendus CHRODEGANDUS Antistes eligitur, &c.

AN.CHR. 640
19. Augusti.

VITA S. BERTULFI ABBATIS
BOBIENSIS TERTII,

Auctore JONA Monacho Bobiensi ipsius discipulo.

Ex MSS. cod. Compend. & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Vitam* S. BERTULFI *Bobiensis Abbatis tertii, Venerabili Bedæ falso adscriptam, a Surio expolitam restituere tentavimus. Eam reperimus, at mutilam, in quodam Monasterii nostri Compendiensis apographo, in quo Jonæ lucubrationes, excepta S. Eustasii Abbatis Vita, hoc modo dispositæ sunt, ut Vita S. Columbani unum librum, Vita S. Attalæ Abbatis alterum, narratio de rebus mirificis in Burgundofaræ Monasterio Eboriacensi patratis tertium constituat distinctum in 18. capitula; quorum tertiamdecimum S. Bertulfi Abbatis Bobiensis Acta qualia hic subjiciuntur comprehendit, alia quinque) quæ quidem in MS. cod. lacero desiderata, ex Surio supplevimus) quorumdam Monachorum Bobiensium præclara facta mortemque egregiam perstringunt. Jonas auctor rebus pene omnibus testis adfuit.*

2. *Jonæ adjecimus* FRODOARDI *Carmen de S. Bertulfo, ex cod. MS. RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Parisiensium acceptum, sicut & nonnulla alia de SS. Columbano & Attala, quæ suis locis jam supra repræsentavimus.*

Prologus Auctoris. 1. QUAM præclara sint monimenta Justorum, Doctorum ordo per temporum vicissitudines studuit posteritati declarare. Quæ ergo nunc nostris noscuntur patrata temporibus, nequaquam silentio negligentiæ somno torpente sunt prætermittenda: ut sicut nobis præcedentium exempla uberius religionis studia generant, ita postmodum posteritati nostrorum temporum augmenta pariant: dumque aliis imitanda propagamus, nobis sæpius memoranda opponimus. Venerabilis etenim BERTULFUS Ebobiensis Cœnobii Præsul, cujus superius fecimus mentionem *, quis quantusque fuerit, a nobis non est omittendum tradere memoriæ: sed prius qualis conversatio in sæculo fuerit memorandum est.

* in Prologo Vitæ S. Columbani, & in Vita S. Attalæ.

Bertulfus S. Arnulfi consanguineus Luxovium petit. 2. Fuit enim genere nobilis, licet gentilis, consanguineus ARNULFI Metensis urbis Pontificis. Qui cum præfatum Pontificem Arnulfum ad cultum Religionis post aulicos honores, infulas, pompasque sæculi ad Religionis studia anhelare perspexit, nisus est & ipse calcando terrena cœlestia desiderare. Postposuit patrem, natale solum, pompas orbis juxta Evangelii vocem: postremum amissione rerum nudus tollendo crucem ac semetipsum abnegando secutus est Christum. Junctus supradicto Pontifici Arnulfo *a*, cum ipso tantisper moratus est. Deinde ad venerabilem virum EUSTASIUM perrexit, quo diu subjectus sanctæ Regulæ, religionique gratus omnibus mansit.

Bobium cum Attala profectus. 3. Exin adventante beato Attala ex Ausoniæ * partibus, cum voluntate & pacis vinculo venerabilis vir Eustasius ejus societati subjunctus est: quia erat illis cor unum & anima una, nec quidquam discordiæ manebat, sic * mutuo ac vicissim subjectos sibi commutarent. Abiit ergo post vestigia venerabilis Attalæ, Ausoniæque finibus receptus, in Ebobiensi Cœnobio sub obedientia beati Attalæ permansit. Cumque Repertor rerum sæpefatum Patrem Attalam ad cœlestia regna post ærumnas sæculi evocavit, omnis concio Monachorum voce animoque unito; In paterno honore, ajunt, BERTULFUM sublimamus. Qui per tredecim annos omni diligentiæ studio plebem docere ac imbuere salu-

* Italiæ
* supple ut

Abbas fuit 13. annis.

a Arnulfus nondum in solitudinem secesserat cum ipsi junctus est Bertulfus, sed adhuc in Episcopatu degebat. Eustasius siquidem ad quem postea Bertulfus relicto Arnulfo se recepit, decessit anno 625. quo anno S. ARNULFUS *Metensium Præsul*, inquit Frodoardus in lib. 2. Hist. Rem. Synodo Remensi sub Sonnatio celebratæ *invenitur interfuisse*.

ſalubribus monitis non omiſit. Sed quid in his temporibus geſſerit, memoriæ tradendum eſt. AN.CHR. 640

19. Auguſt.

4. Cum jam egregiis moribus bonitate & diſciplina, ſcientiaque moderante plebem regeret, cœpit antiquus anguis quietem adverſitatis ictu quatere. Excitavit quemdam PROVUM nomine Dertonenſis *a* urbis Pontificem, qui ut ſubjectum ſibi præfatum Abbatem cum Cœnobli ſupplemento faceret omni vi intendebat. Aggreſſus primum aulicos vel Pontifices eſt vicinos muneribus tentare. Cumque ſibi junctos gauderet, Regi per eos ſuadere adiit. Regnabat enim eodem tempore ARIOVVALDUS Longobardus. Sed cum nihil aliud a Rege in reſponſis recepiſſent, niſi ut Eccleſiaſtico jure probarent, utrum Cœnobia procul ab urbibus ita Epiſcopali debeant miniſtrare dominio: ille omnes quos potuit ſuo intentui jungit.

Ab Epiſcopo Dertonenſi de immunitate exagitatur.

5. Cumque hæc agerentur, unus ex aulicis clam præfato Bertulfo quod rei fomenta geſtirent mandavit. Ille miſſos experiendi cauſa ad Regem direxit, quibus Ariovvaldus: „ Non, inquit, meum eſt Sacerdotum cauſas diſcernere, „ quas Synodalis examinatio ad purum debet adducere. Sciſcitantur illi, ſi illorum ſit fautor conſilii. Nequaquam ait ſe eis favere, qui adverſum Dei famulum moleſtias vellent generare. Cumque illi quamvis a Barbaro & Arianæ ſectæ credulo talia fari cernerent, poſcunt ut ſupplemento publico qualiter Romæ ad Sedem Apoſtolicam venire queant fulciantur.

Regem habet benevolum.

6. Largito ergo beneficio, regio cultu Romam uſque ſupradictus Abba, in cujus obſequio ego inſui *, ad HONORIUM Papam acceſſit. Qui cum rei cauſam patefeciſſet, ille deinduſtria quærit quæ ſit conſuetudinis * Regularis diſciplinæ. Cumque cuncta alacri animo in aures Præſulis digeſſiſſet, placuit Honorio Regularis ſeries, religionis cultus, ac humilitatis indicia. Tenuit ergo eum tantiſper, & quotidiano affamine Bertulſum roborare niſus, ut cœpti itineris laborem non relinqueret, & Arianæ peſtis perfidiam Evangelii mucrone ferire non abnueret. Erat enim venerabilis Præſul Honorius ſagax animo, vigens conſilio, doctrina clarens, dulcedine & humilitate pollens. Lætabatur a Gentibus ſocium reperiſſe, cum quo dulcia promeret affamina: nec prorſus delectabatur ut cito ab ejus conſortio ſegregaretur.

Honorium Papam adit Jona comite.

* ſ. interfui

* conſuetudo

7. Sed cum vehemens æſtus quærendi longum prohiberet ſpatium, præbuit optatum munus, Privilegia *b* Sedis Apoſtolicæ largitus eſt, quatenus nullus Epiſcoporum in præfato Cœnobio quolibet jure dominari conaretur. Perceptum ergo optatum munus *, ad patriam remeare niſi ſumus.

Privilegia immunitatis impetrat.

8. Cumque peracto itineris ſpatio Tuſcana arva poſtpoſita *, Apennina attigimus rura, & prope caſtrum cui *Biſmantum* nomen eſt veniſſemus; tanta vis febrium Bertulſum oppreſſit, ut omnino morte præveniri crederetur. Æger enim ab urbe progreſſus fuerat. Oppreſſerat omnes mœſtitia tam longævi itineris, quam labor ægri Patris: nec prorſus de ejuſdem ſoſpitate ſpem habentes, tenſo tentorio, aſpero in loco, nec omnino de ſoſpitate paterna fidentes metati ſumus. Erat enim Vigilia paſſionis beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum. Cumque jam atra nox irrueret, ille inter ignes febrium me accerſivit, ac curis mens dedita de nocturna vigilia ſuſcitavit. Cumque ego excubaſſem quouſque intempeſta nox rueret, tantus me ſopor oppreſſit, ut ſurſum caput attollere non valerem, omneſque qui erga tentorium ſarcinas vel equos excubabant, ſimili ſunt ſopore depreſſi.

* pro percepto munere

Ægrotans res ſacras curat.

* Tuſcanis arvis poſtpoſitis

9. Cumque ergo cuncta ſilentia operiſſent, beatus Apoſtolorum Princeps Petrus advenit, ac ſuper ſtratum ægri Patris adſtitit: Surge, inquit, & ſoſpes tuos ad ſodales perge. Cumque ille inquireret quis eſſet, ille ait: Petrus. Mea

A B. Petro ſanatur.

a Surio *Procum Cleronenſis urbis Pontificem*, inſigni menda, cum ſcribendum ſit *Dertonenſis*. Eſt autem Dertona ſeu Tortona urbs Liguriæ Epiſcopalis ſub Metropoli Mediolanenſi, media inter Genuam & Placentiam. Codex Compendienſis diſtincte habet PROVUM *nomine Dertonenſis urbis Pontificem*, nec aliter prætuliſſe videtur codex quo uſus eſt Surius: quamvis incertum ſit num vitiatum non ſit Epiſcopi nomen, qui in Italia Sacra Tomo 4. PENUS ſive PINUS & PROCULUS dicitur.

b In Tomo 4. Italiæ ſacræ ubi de Abbatibus Bobienſ. in Bertulſo, exſtat Honorii Privilegium de immunitate Cœnobii Bobienſis, datum 3. Idus Januarii, Imperii Heraclii Auguſti anno 8, Indict. 2, quæ notæ anno Chriſti 628. conveniunt.

AN.CHR. 640 19. August.

hodie clara in toto orbe celebrantur solemnia. Cumque hæc dixisset, abiit. Ille timore perculsus anxio & trepido corde me sciscitari curat quid rei causa inesset. Putabat enim & audisse vocem & adspectum vidisse. Cumque ego ajerem me nihil vidisse vel audisse: Non cernis, inquit, fulvam lucem quo Petrus Apostolus pergit? Cumque ajerem me nequaquam videre, silere cœpit. Cumque ego cognovissem quid rei causæ gestiret, vix tandem precibus obtinere merui, ut mihi rei panderet veritatem: quod ille omnino siluisset, si me & audisse & vidisse non putasset.

Dæmoniacos duos liberat.

* Surio Viatorem

10. Cum quodam in tempore expleto psallendi officio una cum Fratribus secunda diei hora de Ecclesia B. Petri egrederetur, obvium habuit hominem in via Turinum * nomine, dæmonis rabie plenum. Quem intuens cœlos inspexit, Conditoremque postulavit, ut suæ voci favens adesset, sauciumque dæmonis peste suis consulendo precibus curaret. Deinde imperavit ut vis rabida dæmonis ab homine exiret, nec prorsus præsumeret Dei imaginem maculare. Mirabiliter discerpendo iniqua pestis fugit ab homine, protinusque salus secuta est, sospesque ab Ecclesia una cum Fratribus egressus atque incolumis permanens, gratias Creatori rependit, qui sic famulo suo cito favendo ejusque orationibus obtemperando suo cruciatui subvenit. Deinde interposito temporum circulo, alius sæva dæmonis peste infantulus oppressus nomine Dominicus, filius cujusdam nomine Orbani ad eum curandi gratia properavit. Quem diu increpans curavit, & sævam pestem ab homine exire fecit. Deinde alia virtus subsecuta est.

Leprosum mundat.

11. Quidam leprosus valida lepra perfusus, nec prorsus sospitatem recipiendam a Medicis fiduciam gerens, ad venerabilem virum Bertulfum venit, suisque orationibus ut opem misericordiæ mereretur postulavit. Quem cum vir fiducia plenus adspexisset, gravissimæ ultioni hominem subjacere suspiravit, imperatque ut secum quoadusque sospes redderetur maneret. Dedit operam ut mens virtutum conscia cœlos penetrans ad suas preces rerum Conditorem excitaret. Peractoque biduano jejunio, oleum supra membra ulceribus plena effudit: moxque didicere membra post viscerum putredinem sanitatem recipere, & ad pristinum decorem denuo reverti: & ita sanus æger effectus est, ut nec vestigium lepræ in ejus corpore appareret. Sicque Creator omnium suis favendo subvenit, ut uberius vigore virtutum roborati, calcando perfunctoria, cœlestia semper studeant adimplere præconia [a].

De ultione Monachi ab Arianis.

* Pavie

* Captarem

12. Plerumque etenim Monachorum experti sumus virtutes flagrare: & ideo ratum ducimus ut ex bis aliqua interferamus. Cum quodam tempore BLIDULFUS Presbyter, cujus superius memoriam fecimus, a beato Attala ad Ticinum * urbem directus fuisset, ibique pervenisset, viaque mediæ civitatis ambulans obvium babuit ARIOVVALDUM Ducem Longobardorum, genere hominem nobilissimum, generum AGILULFI, cognatum ADALWALDI, sectæ Arianæ credulum, qui post Adavvaldi obitum regnum Longobardorum regendum suscepit. Is ergo cum Blidulfum vidisset, ait: Ex Columbani Monachis iste est, qui nobis salutantibus denegant apta respondere. Cumque jam haud procul abesset, deridens salutem præmisit. Ad hæc Blidulfus: Salutem, inquit, optabam * tuam, si tu non tuis seductoribus & veritate alienis faveres doctrinis, quos & Sacerdotes adhuc vocatis mendacio sibi allatum nomen usurpantes. Porro melius est te ineffabilem Trinitatem una Deitate confiteri, non tres potestates, sed tres personas, nec unam trium nominum per-

[a] Cetera S. Bertolfi gesta silentio pressit Jonas, nec ea quidem pauca: siquidem ea quæ in itinere Romano facta hactenus descripsit, initio prælaturæ S. Bertulfi contigisse ex citato Honorii Privilegio colligitur, & tamen Jonas post ipsius Bertulfi obitum hæc scribebat, cum ei annos regiminis tredecim supra num. 3. tribuat, & lucubrationes has Boboleno Bertulfi successori in Prologo Vitæ S. Columbani præmisso inscribat. Porro S. Bertulfi memoria quæ in antiquis Martyrologiis desideratur, in Benedictino celebratur 14. Kalend. Septemb. quo die S. Bertolfus obiit, postquam Cœnobium Bobiense post beatum Attalam annos tredecim rexerat.

perſonam, ſed tres in veritate Patris & Filii & Spiritus ſancti perſonas, una poteſtate, voluntate, eſſentia. AN CHR. 640 29. Auguſt.

13. Hæc cum paulliſper audiens, progreſſus ait, cur ſe non habere hujus incredulitatis miniſtros, qui obruente noctis caligine redeuntem ſollicitarent, & fuſtibus vel ſudibus colliſum morti hunc Monachum traderent? Tunc unus veſanior ceteris ait, ad hoc ſe patrandum paratum eſſe ſi jubeat. Ille vero: Si hæc, inquit, feceris, muneribus te ſequenti die ditabo. Progreſſus ergo ſocium ſibi ſceleris alium ſimilem ſui jungit, viamque atris obruentibus tenebris cuſtodit. Commeans ergo per eamdem viam Monachus & Presbyter, & a cœna ad quam a quodam Chriſtiano invitatus fuerat regreſſus, inopinato in ſatellites incidit: percuſſuſque cerebro ac omni compage corporis colliſus magnis fuſtium ictibus, ac ſudibus pulſatus interiit, nullo e populo ſentiente, (erat enim abditus locus) ſed nec dare vocem quiverat anticipatus loco a talibus. Diu ergo exanime, ut putabant, cadaver cædentes abeunt, auctori ſceleris patratum facinus nuntiant.

14. Cumque is ad cujus domum morabatur morari Presbyterum & Monachum cerneret, eventum rei neſciens; (erat enim & ipſe Presbyter JUSTUS nomine) veritus ne in Arianos incidiſſet, arrepto baculo e parte dirigit iter, reperitque jacentem, acſi ſomno depreſſum ſuſcitare conatur. Ille vero velut ab ſtrato incolumis ſurgit, vix plagarum veſtigiis parentibus: pariter ad metatum pergunt. Conquirenti quid hoc fuiſſet, nihil ei reſpondir unquam ſuavius acceſſiſſe, nec ſomnum dulciorem habuiſſe teſtatur. Interrogat ſi dolor aliquot membrorum attingat, nequaquam plus ſoſpitem fuiſſe, & neſcire ſibi aliquid adverſi eveniſſe reſpondit. Peractis ergo neceſſariis ad Monaſterium repedat. Is ergo qui ſe ſpontaneum ad hoc patrandum opus indiderat, mox poſt diſceſſum Monachi ab Ticino a dæmone corripitur, & diverſis pœnarum incendiis flagellatur, admiſſumque facinus exitiabiliter confitetur. Omnis populus clamat: Quicumque talia Ebobienſibus Monachis, quæ ipſe patraverat, commutat, ſimili ultioni ſubjaceat: & qui Arianorum adquieſcat perſuaſionibus, talem iram juſti Judicis ſentiat.

15. Quod facinus videns Ariovvaldus divinitus manifeſtatum, confuſus & metuens ne ſibi aliquid ſimile eveniat; ipſum quem vis horrida torquebat, cum ſociis ad beatum Attalam dirigit, precaturque pro ſe ut commiſſum malum ignoſcant: ſe multo famulatu paratum eſſe, ſi ejus dona vellent recipere. Videns B. Attala membri ſui injurias divinitus vindicatas, rogat ut cuncti pro peſtifero orent, utque vis adverſæ poteſtatis miſero ab homine pellatur: nam munera impii ac hæretici hominis numquam in perpetuum ſe ſuſcipere reſpondit. Cunctorum ergo orationibus Dominus ad tempus pepercit, redditus ſanitati ſtatim homo ſoſpes rediit, ſed vitæ lucro non diu potitus eſt. Cumque metatui ſuo reſideret, & ab aliis increparetur cur hoc feciſſet; inſultantis voce dicit ſe hoc ſponte feciſſe quod exinde vellet. Mox correptus igne febrium & inter pœnas incendii clamans vita privatus eſt. Quem nequaquam juxta aliorum ſepulchra ſepelire auſi ſunt, ſed procul ab omnibus in quodam conſpicuo loco, quo prætereuntes dicerent: Hic ille miſer tumulatus jacet, qui Ebobienſibus Monachis ſua laſcivia crudelitatem adminiſtravit *.

*Hucuſque ex codice Compend.

De Monacho MEROVEO *& ultione ejus.*

16. Eodem tempore Monachus MEROVEUS nomine, a B. Attala Dertonam urbem miſſus, & cauſa ejus negotii propter quod venerat, longius ab urbe progreſſus, ad quamdam villam Iriæ *a* fluvio adjacentem acceſſit: ubi fanum quoddam arboribus conſitum videns, allatum ignem ei admovit congeſtis in modum piræ lignis. Id vero cernentes fani cultores, Meroveum apprehenſum diu-

Meroveus ſubmergi nequit.

K iiiij

a Surius ſcribit Yræ. Iria fluvius eſt Liguriæ ex Apennino monte apud Antilam, Dertonam & Caſtrum-novum fluens, poſtea in Padum influens, aliis Scripia, vulgo *la Scrivia* dictus, inquit Philippus Ferrarius in Lexico.

AN.CHR. 640 19 August. diuque fustibus cæsum & ictibus contusum in flumen illud demergere conantur. Sed unda Monachum non ausa fuit suscipere, licet ille ejus rei quam gesserat nomine mori paratus esset. Cernentes ergo illi non posse eum mergi, quem Domini clementia servaret, mane inter se communicato consilio super undas eum prosternunt, materiamque super eum coacervant, ut immani pondere deprimeretur. Cumque id scelus se jam confecisse putarent, relicto (ut putabant) cadavere ad litus redeunt. Illis abeuntibus Meroveus nihil molestiæ sentiens, incolumis a fluvio surgit diruptis nexibus, sospes Dertonam ingreditur, ac postea ad Monasterium redit. Ecce autem repente Divina ultio in ejus adversarios animadvertit. Quotquot enim in eo fuere contubernio, diversis sunt calamitatibus affecti: alii cæcitate, alii ignis adustione, quidam publica contractione, plerique omnium membrorum debilitate, itaut diversi diversas sentirent pœnas. At ubi compererunt Meroveum sospitem ad Bobiense Monasterium revertisse, quidam ex iis eo adducti sunt: & perpaucis quidem pœnitentiæ medicina remedium attulit, reliqui omnes ea ultione perire.

Divina ultio de persecutoribus ejus.

De obitu AGIBODI *Monachi.*

17. Ita sane mirificum famulis suis Deus munus impertit, cum post damna corporis & post irrogatas injurias, & in præsenti vita adjutorio suo eos roborat, & in futuro post certamina coronando glorificat, quos hic propter nomen suum illatam injuriam sponte excipere sentit. Vidimus nos in eodem Bobiensi Monasterio etiam aliorum Monachorum felicem vitam felicioremqne exitum, qui multa virtutum de se exempla præbuere: e quibus nos saltem aliqua referemus, ut viventibus eorumque vitam imitari cupientibus uberior adhortatio accedat.

18. Monachus qnidam AGIBODUS nomine, qui beati Attalæ tempore Monialium Monasterium gubernarat, in extremis angoribus positus, sui exitus exspectabat horam. Cumque jam Fratres adstarent, qui animæ e mundo migranti suprema officia persolverent, atque de more ad psallendi munus sese præpararent; elapsa e corpore anima vidit eternam lucem sibi paratam, solemque miro fulgore micantem. Cum autem ea visione stuperet, diceretque se numqnam talem solem vidisse, vel claritatem quæ ei posset æquiparari: unus e Cœlicolis accedens sciscitatur quid sic attonita intueatur. Illa respondet, solem micantem se intueri, cui numquam alium similem viderit. Ait Cœlicola: Noveris te hodie venturam ad nos & in hac admirabili luce habitaturam septiesque vincentem solis lumen, Justorum choris inserendam. Reversa igitur vale dic Fratrum collegio, atque ita porro redibis ad nos.

19. Reversa igitur anima in corpus, Agibodus Fratribus ultimum vale dixit. Quodam autem e Fratribus percontante quamdiu in eo ancipiti exitu moratus esset; ei indicavit quid vidisset, & quanta ipsi esset claritas promissa, quodque eadem hora obiturus sit postquam Viaticum perceperit, & Fratribus vale dixerit. Sumpto inde sacratissimo Domini corpore, omnibus osculo præbito, orat ut charitatis officia corpori impendant, Itaque promissionem cœlestem mox finis profecutus est, felicemque obtinuit exitum, magno sui desiderio superstitibus derelicto. Hunc enim Sanctorum Remunerator posteris voluit exemplo esse, ut qui ejus coronam ante exitum promissam cognovissent, ejus puritatis & religionis in omnibus imitatores se præberent. Fuerat is a puero sub disciplina Regulari eruditus, sub Columbano a sæculo conversus, simplex & omni bonitate inter Fratres conspicuus, obedientia & religione pollens, denique juxta Pauli sententiam malitia omnino parvulus. Quid enim sibi vult quod clementissimus Deus exeunti de mundo monstrare voluit qualis postea futurus esset, nisi ut ostendat eos qui simili simplicitate vivunt, & obedientiæ & mortificationi voluntariæ subjiciuntur, similem exspectare remunerationem & æterni luminis esse claritate potituros?

Viatico sumpto Agibodus feliciter obit.

1. Cor. 4.

AN.CHR. 640 19. August.

De obitu THEODALDI *&* BAUDACHARIO *Monacho.* a

20. Vidimus & alium huic obedientia, pietate & mansuetudine similem Theodaldum feliciter ex hac vita abeuntem, & summa animi exsultatione ad æterna animi gaudia properantem. Cum enim lætus in suo strato decumberet, rogat ut Fratres omnes ad ipsum veniant: iisque omnibus supremum vale dicens, se eadem hora ait e corpore egressurum. Qua autem ratione exitum suum cognoverit, nobis haudquaquam voluit indicare. Cumque omnibus vale dixisset, Viaticum poposcit. Quo accepto Antiphonam ipse imposuit ita dicens: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion:* absolutaque Antiphonæ melodia lætus & summa hilaritate refertus animam reddidit Creatori: ut nobis qui præsentes eramus aperte liceret intelligere, eum de gloria cœlesti & promisso præmio usqueadeo exsultasse.

Viaticum sumit Theodaldus. Psal. 83.

21. Alius Monachus sub Abbate Bertulfo, nomine BAUDACHARIUS, cum tempore vindemiæ deputatus esset vineæ custodiendæ, ne ea ab avibus & bestiis aliqua injuria vel detrimento afficeretur; evenit ut triginta Fratres ejusdem vineæ tuendæ causa eo advenirent. Ille ergo charitate plenus orat, ut illic post laborem fessa membra reficiant, cum nihil aliud haberet quam parum panis quem in suos usus secum attulerat. Objurgante autem eum Præposito dicenteque ne quid tale attentaret, quandoquidem panes conficere non posset; ille ait: Largæ mecum dapes sunt, quibus possint etiam plures satiari. Præposito sciscitante quænam illæ sint dapes, respondet anatem sibi a Domino datam. Tum vero Præpositus: Fac, inquit, sicut dixisti. Divisit itaque anatem triginta Fratribus: atque adeo illi exsatiati sunt, ut dicerent se numquam ita cibo expletos fuisse. Auxit enim fides quod dapibus deerat.

Baudacharius medica annona reficit 30. Fratres.

De LEOPARDO *Monacho.*

22. LEOPARDUS quoque Monachus alio tempore vineæ tuendæ deputatus invenit vulpeculam botrum vorantem. Quam objurgans minis intentatis jussit ne amplius vineam attingeret. Sed cum ille abiisset, furax bestiola rediit ad carpendas uvas; quas ubi contra illius prohibitionem gustavit, hærente in ore cibo vetito exstincta est: moxque Leopardus Monachus vineam studio circumiens, reperit vulpem mortuam in ore prohibitos tenentem cibos.

Vulpes vetitis uvis utens moritur.

23. Alio tempore eodem Leopardo cum Meroveo, cujus supra fecimus mentionem, septa vineæ ex Abbatis imperio defendente, arborem securi succiderunt, ramis sepem densarunt. Dumque arborem totam ramis nudassent, inter se statuerunt humi prostrati Dominum rogare ut ipse vires suppeditet, quibus possint arboris truncum integrum ad sepem asportare. Inde ab oratione surgentes, invocato nomine omnipotentis Dei truncum corripiunt, & in locum destinatum perferre conantur: & ecce quem vix multi pertrahere potuissent, duo homines fide armati, levi motu portant. Postea vero multi Fratres simul collecti eumdem truncum movere volentes levare nequibant: atque ita Omnipotentis virtutem agnoverunt, quam duo illi Fratres nulli indicare voluerunt, sed secreto alii aliis patefecerunt.

Truncum ingentem duo Fratres oratione facta levant.

24. At nos fortassis rodet quispiam & carpet, quod hæc inserere hoc loco voluimus: sed nos tamen quæ ad Dei gloriam faciunt, silere nequivimus. Ille vero dijudicet recipiendane sint vel rejicienda hæc Dei dona, qui talia non abnuit nec abjicienda sentit quæ Fidei canon admittit.

Auctoris excusatio.

DE

a SS. Theodaldi & Baudacharii, duorumque superiorum, Merovei & Agibodi, necnon Leobardi (de quo postea) Translatio in Martyrol. Bened. celebratur prid. Kalend. Septemb. ubi pro LEOBARDI, corrupte Leompardi legitur.

AN. CHR. 640 19. August.

DE EODEM S. BERTULFO

Carmen FRODOARDI Canonici Remensis, postea Monachi in lib. 14. Carm. 20.

Ex MS. cod. RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum Parif.

* Attalam

HUNC * fequitur fervens fub Relligionis amore,
Francica progenies altum quem fanguinis edit,
ARNULFO celebri BERTULFUS ftirpe cohærens
Pontifici, quem celfa videns faftigia mente
Spernere cœlefti, fectatur, & ardua fæcli
Culmina contemnens, Crucis arripit alta tropæa,
EUSTASIUMque petens Luffovia lege colentem
Caftra Columbani, monitis attollitur almis,
Omnibus & gratus virtuti degit & aptus
ATTALA, fed Gallos * Luffovium & ut petit agmen,
Utriufque Patris * focia pietate favente,
Huic quoque fe dedens Italos fortitur agones,
Permanet ac fidus. Poftquam at Pater * emigrat aftris;
Communi allegitur Fratrum fervore * Magifter,
Perfovet atque regit divo moderamine fumptos.

* Galliam
* Euftafii & Attalæ
* Attala
* defiderio

Atra venena coquens impellit ad improba ferpens
Corda propinquorum, vicino fubdere fuadens
Hunc * fibi Pontifici, fata nec fibi quærere ceffa *.
Hinc Proceres adit, hinc Regem, nec vota faceffit,
Nec cœptis refilit. Qua vi cogente beatus
Romulidam Pater aggreditur compofcere Papam,
Quæfitus Normam recitat, Præcepta refignat.
Antiftes monitis adgaudet HONORIUS aptis,
Amplexufque virum, refovet, veneratur, honorat,
Juraque concedit, leges & regmina munit,
Invitufque redire finit. Thufcana terebat
Marcenti arva gradu: languor Patrem, angor alumnos
Prefferat hærentes, nec fpem redeuntis habentes.
Roboris excubias nox fert columis....
Juris Apoftolici cultum Pater ordinat æger,
Ac folito difponit agi folemnia ritu.
Qui fibi qui fociis ftatuens infomnia fervent.
Nox curas fubigit, cunctos fopor obruit altus,
Cuftodes etiam lethæa oblivia ftemit.
A feculis lictus *, Chrifto cuftode levatur,
Solaturque Petro * dum Principe vifitur Abbas.
Surgere præcipitur, fofpefque redire jubetur,
Accipit * & Petrum fefe petiiffe Patronum.
Attonitus rogat excitum dare vifa miniftrum:
Ille negans illuftratum fe luce petita,
Hanc retegi pofcit, precibufque extorquet anhelis;
Atque reperta notat, teftifque accedit adacter.

* Bertulfum
* conceffa
* a difcipulis relictus
* a Petro
* audit

It Pater ipfe valens, aliofque dat ire valentes,
Dæmonicas pellit peftes, purgat prece mentes.
VICTORINUS id expertus, datus obvius almo;
Nec mora curatus, grates ftudet edere fanus.
Sic puer oppreffus fævoque latrone voratus,
Abbatis nutu redit atra fauce receptus.
Tabem etiam lepræ fupero depellit honore,

Et

Digitized by Google

Et Medicis desperatum, sacro unguine salvum
Post pia vota facit, postquam jejunia ducit.
Atque ita labe cutem, sanie sic viscera mundat,
Ut morbi post nulla decus * vestigia linquat. * scil. sanitatis

VITA SANCTI SULPICII PII

AN.CHR. 644
17. Jan.

EPISCOPI BITURICENSIS,

Auctore anonymo Monacho Sulpiciano fere coævo.

Ex codicib. Mss. & Joanne Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Præter* SULPITIUM *cognomento* SEVERUM *Bituricensem Episcopum, quem nonnulli cum Severo Sulpicio S. Martini discipulo perperam confundunt, habuit Ecclesia Bituricensis alium Antistitem cognominem* SULPICIUM * *dictum* PIUM, *cujus in præsenti Vitam exhibemus. Ille sub finem Sæculi 6. hic initio Sæculi 7. floruit.* * S. Sulpice

2. *Sulpicii Pii Vitam Scriptores duo coævi litteris commendarunt, fusius alter isque Monachus Cœnobii a Sulpicio constructi, quem suum utique Patronum identidem appellat: alter compendiosius, quem idcirco Abbreviatorem vocabimus. Utrumque edidit Joannes Bollandus ad 17. Januarii: priorem dumtaxat hic dabimus, si quid in alio dignum observatu fuerit, suo loco adnotaturi. Ætatem suam indicat Monachus Sulpicianus num.* 4. 11. 16. 17. *&* 23. *ac Vitæ a se scriptæ adjecit librum Miraculorum, quem in fine Vitæ S. Sulpicii promiserat: quamvis stilus metrice cadens & passim languens libri miraculorum, alium omnino Auctorem sapere videatur, uti & Prologus Vitæ præmissus, qui in membranis permultis desideratur. Patriarchii Bituricensis * Scriptor* quinque libros de vita & miraculis ipsius S. SULPICII in Archivis Thesauri Cathedralis Ecclesiæ Bituricis *adservatos affirmat: nec alium putes Auctorem a nostro, cujus lucubrationem in nonnullis exemplaribus in libros quinque distinctam advertimus, prout in margine adnotatum observare licet.* * Exstat apud Philip. Labbe tom. 2. Biblioth.

3. *Monachi Sulpiciani lucubrationem exornavit* JOANNES PHERNANDUS *Cufalis Benedicti Monachus a Trithemio in lib. de Scriptoribus Eccles. laudatus & Patriarchio Bituricensi cap. 31. insertus, a quo apices aliquot illustrando anonymo mutuabimur. Tacemus Vincentium Bellovacensem & S. Antoninum, qui una cum Neotericis multis de S. Sulpicio egerunt.*

4. *Sulpicium commendant in suis Martyrologiis Usuardus & Ado ad diem 16. Kalend. Febr. Notanda verba Adonis:* Bituricas depositio B. SULPICII Episcopi & Confessoris, qui a pueritia litteris eruditus & sanctæ conversationis luce conspicuus, etiam laicus virtutibus claruit. Post etiam coma deposita Monachorum Pater exstitit: atque inde ad Episcopalem provectus Cathedram, vita clarus in pace quievit. *Quippe Sulpicius fuit Abbas Castrensis, præfectus Monachis qui in castris regiis officia Divina nocte dieque persolvebant.*

5. *Fuit ergo Monachus Sulpicius, & quidem ante & post Pontificatum: nam regimen pastorale annis ante mortem aliquot abdicavit, ut Deo liberius in Navensi Monasterio a se condito vacaret. At cujus demum Instituti Monachus? Qui S. Columbani Regulæ a Benedictina divortium toto illo sæculo contumax defendunt, non facile Sulpicium nobis subducent. Tempore Waldeberti Abbatis Luxoviensis, ac proinde Sulpicii, Monasteria* ex Regula dumtaxat SS. BENEDICTI & COLUMBANI, *teste Scriptore Vitæ S. Salabergæ gravi ac coævo, condebantur. Jonas Bobiensis Monachus in Vita S. Eustasii Abbatis superius ad ann. 625. relata dum Cœnobia ad S. Columbani præscriptum apud Bituricas constructa enumerat, Navensis seu Sulpiciani Monasterii tum existentis haud meminit: nempe quod sinceris ac puris S. Benedicti Institutis parebat.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CLARA radiante congerie qua dono Imperatoris æterni ob merita Præsulis almi aula repletur Ecclesiæ, virtutum lampade coruscante, etsi minus idonee digna possumus eloqui, tamen vel sermonem tenuem devotæ plebis auribus tentamus inferre, maxime cum audientium sit fructus, virorum gesta Fidelium revolvere calamo pro memoria populorum. Et licet nihil egeat mortalium Justus littera, cujus nomen cœlesti jam continetur in pagina; tamen fidei succrescunt augmenta, dum Sanctorum recentia replicantur exempla: cum & cohorti Christicolæ Pastor clausus paradiso terreno repræsentatur stilo, & grex exemplis accitus ad æthera tendat gressu, quatinus juxta

Digitized by Google

AN.CHR. 644 17. Jan. Dan. 12. 3. * de isto oleo infra n. 43. & seqq.

juxta Danielis oraculum, & doctus Patroni magisterio populus ut splendor Firmamenti rutilet, & Doctor siderea sibi luce cumulata coruscet: præsertim cum ob sui declarationem meriti in orbe vasto Galliæ inter virtutum crebram materiem insigni Christi munere ad sacrum illius corpus assidue fons olei * redundet rore cœlesti: & sic ignis juge capiat pabulum, ut infusione sancti Spiritus continuatum liquor sumat augmentum. Cui scilicet prudenti viro etsi naturæ debito mors exstinxit corpusculum, fulgent tamen viventia miracula polyandro. *a*

INCIPIT LIBER PRIMUS.

Sulpicius Bituris in virtute & litteris educatus.

1. Beatus igitur SULPICIUS ortus claris parentibus *b*, civium pene primoribus castrisque regalibus altus, Bituricæ fuit urbis egregius Pastor, & nunc glorioso excessu Patronus est effectus. Qui in flore ætatis primævæ Christi militiam laqueis sæculi ruptis perseveranti definitione suscepit: & intantum capessendæ religionis proposito adhuc puerulus vir beatus exarserat, ut (ita dicam) si persecutionis tempus non defuisset, periculis se sponte præceps ingereret. Hinc jam lectionibus cœpit Divinorum voluminum mancipari, & in eruditionibus Fidei semetipsum insegniter exercere. Denique pro juvenilibus reprimendis cupiditatibus & sapientiæ profectibus adipiscendis, orationibus se & abstinentiæ frenis constringebat: & ita ei ab ipsis cunabulis Ecclesiastica regula in observantia honorabilis fuit, ut multorum juvenum ac senum ad eum confluentium turbas de Fidei nostræ religione sciscitantes, non solum ad Fidem converteret, verumetiam perfectæ vitæ institutionibus informaret.

Castitatis amans.

3. Manifeste autem ei aderat Divina gratia, per quam innumerabiles ad imitationem sui in Fide Dei provocabat. Ante omnia, præcepta Evangelica & vocem Salvatoris summo amore & studio implenda esse censebat. Nam etsi juvenilis quidem & minus perfecti sensus fortasse videretur, sed perfectissimæ castitatis indicium continens, velut fundamentum quoddam primum in anima collocavit. Et ita demum reliquas super hoc perrexit ædificare virtutes; & secundum Evangeliorum scilicet fidem, qua voce Salvatoris depromitur exhortatio, quia *sunt eunuchi qui se castraverunt pro regno Dei*, spreta conjugii copula, propositum obtinuit castitatis. (Mat. 19. 12.)

Loca sacra ornat.

4. Certe quantum eorum relatione cognovimus, qui ei a pueritia usque in tempora nostra comites ministrive fuerunt, nihil aliud in sæculari adhuc positus habitus visus est agere, quam Monasteria construere, Basilicas extollere, opere novo Ecclesias restaurare dirutas, miseris auxilium ferre, pauperibus egentibusque e suis opibus necessaria ministrare, profligatis non solum sermone & exhortatione perfectæ & spiritualis doctrinæ, verum suis officiis ac ministeriis multa e vinculis, pœnis, & squaloribus liberare.

In Ecclesia pernoctat.

5. Ecclesia erat quædam a parentum haud longe posita domo, utpote ab hostibus pene diruta, ubi Clericorum & populorum nulla erat frequentia. Ibi cum beati viri crebra fierent orationum lucra, qui quidem jactantiæ vitans attingere fomitem, silentia noctium profunda cum fierent, clam vestimentis indutus quibus moris est uti pœnitentibus, armatus sacris orationibus pernoctare pergebat: & labore sancto somnis spretis inertibus, dulci meditatione transacta, cum roseæ lucis splendor mundum irradiaret, rursum sæcularium tegminibus ornabatur, & ita sanctum elaborabat propositum occultare. Hæc prima puerilia rudimenta, hic ludus ejus infantiæ, talis in eo coadolevit erga Dominum affectus.

Dæmones fugat.

6. Nocte quadam in Ecclesia de qua diximus, eo cum duobus pueris vigilante

---

a Polyandrum seu Polyandrium significat commune virorum diversorium, Monasterium, (quo sensu hic sumi videtur) & cœmiterium.

b Joannes Phemandus hunc locum illustrat his verbis: *Huic Biturigum vicus cui Vastinio* (Vatan) *vocabulum est, natale solum exstitit, genus autem illustre ex Optimatibus atque Primoribus istius provinciæ viris: eodemque tempore floruit quo* THEODERICUS, *deinde Christianissimus Rex* CHLOTHARIUS II. *feliciter Gallicani regni prudenter moderabatur habenas.*

AN.CHR. 644 17. Jan.

lante atque in oratione pronius incumbente, cum mentis in profundioribus tota dependeret delectatio, spiritus duo teterrimi immanes, Æthiopum vultui similes, apprehensos singuli pueros ab Ecclesia violenter trahere nitebantur. Tandem vir Dei post tergum magnis clamoribus ejulantes reperit suos. Intuetur tetros, manum elevat contra adversarios, jamque pueros vi abstrahentes cum foras egressum præriperent, Dei facer vexillum depromit Crucis. Illico tetris cruentisque elapsis, pueri sospites remanserunt. Ex eo igitur tempore ille totius bonitatis æmulus & veritatis inimicus, salutisque humanæ hostis, omnia molimina contra Dei militem versans, quem mente corrumpere non valuit, minis phantasticis nititur deterrere. De quo si quis exploratius discere vult, breviter post pauca in suis ostendemus locis.

In miraculis vanam gloriam fugit.

7. Clarescere interea signis & virtutum cœpit miraculis adornari. Nam & ægros in sæculari adhuc positus habitu oratione curabat, & dæmones verbo fugabat totis viribus Christi Athleta, desudans ut a sancto proposito numquam discederet. Quod humanum favorem latere cupiebat, ne qua sæculi hujus aura favoris erumperet, & aures suas arrogantiæ pollutione macularet. Igitur cum hæc ab eodem gererentur, & per gestorum bonitatem tacita quadam prædicatione Dei nostri veritas nosceretur; cumque plerumque (ut adsolet) alios pie credentes splendor lucis accenderet, alios impie derogantes perfidiæ nebulosæ tetra caligo suffunderet, itaut completum videretur quod scriptum est in Genesi, quia Ægypciis erant tenebræ crassæ & palpabiles, *Exod.10.20* filiis autem Israel erat lux in omnibus suis; pergit nihilominus Deus noster magnificari in Sancto suo, & cœptæ virtutis opus prosperioribus successibus propagare.

Diaconus ordinatur.

8. Cumque repente fama de eo longe lateque respersa, & præcipue in partem quæ sub axe ponitur Occidentis peragrans evolasset, poscente AUSTREGISILO Bituricæ urbis Episcopo a THEODERICO Principe, ut sibi licentia daretur participationem docendi ei in Ecclesia tradere, eo quod ad ipsum doctrinæ gratia multitudines convolarent; nec mora, Regia defertur auctoritas ut decisa cæsarie clericatus susciperet onus. Et succedentibus gradibus, anno & eo amplius præpositus ceteris, Leviticæ sortis indeptus officium, Ecclesiæ ministravit.

Abbas deinde Castrensis, in pauperes liberalis

9. Interea magis magisque signorum gratia cingebatur: & cum a fidelibus CHLOTHARIO Principis fuisset suasum, illico ab Episcopo poscit ut pro salute sua ac exercitus sui, licentia daretur, ut vir beatus in suis castris Abbatis officio fungeretur. Denique cum in suis suorumque omnium sumptibus ministratio fieret triduana, sufficientia unius diei servata, reliqua indigentibus erogabat. Cumque sui metu necessitatis mussitarent: Oculos, inquit, mentis vestræ, o filii, in Domino figite Salvatore. Regnum ejus primum quærite & justitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis. Recordamini illud Propheticum: *Inquirentes autem Dominum non deficient omni bono*. Nimirum tanta ei *Psal.33.11.* subito a Fidelibus ciborum opulentia mittebatur, ut non absurde illud cen- *Mat.19.29.* tuplicatum fenus quod suis discipulis Retributor fidelis promiserat, absque humana gloria se accepisse gauderet.

Regem sanitati restituit. ** pro diffuso*

10. Tandem evolutis diebus paucis Rex crudeli afficitur morbo, & virus diffusum * per artus præceps ad mortem festinat. Interea Regina repentino luctu percussa, monilia projicit, vestimenta dirumpit, crines genasque dilacerat, & jam amissum quasi conjugem deflet. Turbatur domus, junguntur planctibus Dominæ lacrymæ famularum. Ad beatissimum etenim virum concurrunt, genibus adhærent, sanctis lacrymis pedes rigant, ut regia pro salute pius Sacerdos orationem Domino funderet. Is autem cujus spes in omnipotente Deo consistebat, irrigat fletibus vultum, ac pectore tunso ægra suspiria protrahit, vigilias jejuniaque continuat, jugiter fundit preces pro ægro. Peractis diebus quinque Rex magis magisque proclivius ad mortem dilabitur. Tum a consodalibus Sacerdos rogatur, ut nimiam ob temperandam inediam ciborum capiat parcitatem. Non comedam, inquit, donec sospitatem Principis ob-

AN.CHR. 644 27. Jan.

obtinere queam a Christo Domino, cui servio. Hi vero cum eum Principe jam spiritu deficiente & pene exanimi, longæva inedia frustra corpus insons clamitarent affligere; ille cujus salus in Deo fortiter perdurabat, pollicetur diebus septem expletis, Principem pristino recepto vigore, cum eodem ceterisque sodalibus cibum esse sumpturum. Itaque dies adest votis omnium exspectata: Sacerdotis promissa complentur, Principi velox medela tribuitur, omnium manibus glorioso triumpho Sacerdos attollitur, & regali convivio magnis honoribus evocatur. Erat quippe per hoc charus omnibus & acceptus.

Ætas & fides Auctoris.

11. Et quoniam quæ a Majoribus nostris coævis beati viri gesta didicimus, ea fide ut ad nos pervenerunt, stilo digessimus; nunc a nostri temporis parte quam inspeximus, parte vero a condiscipulis nostris nobis tradita sumamus exordium, & ad posteritatis memoriam relinquamus.

Austregisilo succedit Simoniacis rejectis.

12. Cum igitur de virtutum ejus floribus & gratia signorum atque gemmis aula Regis pulchro decore vernaret, & velut splendor quidam luminis mundo huic effulsisset & odoris sui fragrantiam longe lateque complesset, factum est ut Episcopus sacer (cujus paulo superius fecimus mentionem) glorioso excessu migraret ad Dominum. Et cum universus Ecclesiæ populus pro Episcopo eligendo convenisset in unum, atque alius de alio, ut fieri solet * cum talibus, conclamaret, & pars quædam insanioris vulgi clientis favore in quibusdam de Primoribus consensum præberent, & per mortalem protervumque Præfectum cum infinitis ponderibus auri argentique relationes intulissent Regi ad consensum, ut secundum illam sacrilegam infandi Simonis sectam, cœlestem gratiam contra jus fasque præriperent: nostri vero, quibus Salvator loquitur: *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*, ab immortali Christo Deoque perfecto, beatum virum sibi poscerent Sacerdotem fore; nihilominus tenuem cum paucis verbis legationis formulam mittunt & per unum de quibus dicitur: *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum*, Regis auribus patefaciunt. Cumque is (ut solet plerumque) humanæ cupiditatis veneno infectus, ad copiosam illatam pecuniam animum haberet inflexum, uxor ejus amore succensa Divino, virum suum monebat, dignum justumque clamitans fore, post talis tantique viri excessum hunc suæ permittere Sedi, qui pari merito ac miraculorum signis & virtutum gratia, esset decore simili fultus. Et illud mulier gloriosa ad viri memoriam revocabat, quo labore, oratione sua eum paulo ante de mortis traxerat præcipitio. Tandem cœlesti indulgentia Princeps altius ore traxit consilium, cupiditatisque represso veneno, spretis malorum suasionibus, sine dilatione jussit impleri quod Divinæ fuerat placitum providentiæ. Et ita Domino procurante Episcopalis apicis meruit primam Aquitaniæ Sedem. Dei enim fuit voluntatis, ut diversantes inter se populos & animos diffidentes ad amorem Pontificis velox conversio revocaret, & subito in uno consensu fœderaret.

* al. in talibus Multi Sedem Biturzicam Simoniace ambiunt.

Luc. 12. 32.

Matth. 5. 3.

Vivit in Episcopatu sanctissime.

13. Decus igitur Pontificale nactus B. Sulpicius, oneri succubuit non honori: factus est denique omnia omnibus, non quærens quæ sibi utilia essent, sed quæ multis, & salvi fierent. Et subito velut lampadem quamdam Sacerdotem suum Dominus accendere properat. Integre etenim vir beatus tradidit semetipsum in abstinentia plurima, jejuniis indesinentibus, in vigiliis pene jugibus; ita ut si quando parum aliquid somni necessitas naturalis exigeret, hunc non supra strati mollitiem, qua numquam uti consueverat, sed super foliis matulæ * ciliciique dependeret superficiem. Vir venerabilis & Deo dignus, cum esset in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clarus, non magnipendebat sermonis ornatum, scilicet quia in eo erat anima Divinis ornata virtutibus, simul & signorum gratia, quæ ei a Domino JESU-CHRISTO fuerat concessa, augens quotidie prædicationem verbi Dei, & salutaria semina regni cœlorum per omnem terram latius ferens.

* id est florea

Judæos ad Fidem adducit.

14. Mox quidem intantum ad emendandum populum Judæorum vetustis infe-

fectum venenis profecit, ut quasi novellam lucem veritatis sibi adspicere viderentur. Et cum Religionis doctor multa quidem verbis, plura tamen doceret exemplis; nec viderent ab eo discipulis imperari, quod non prius ipse fecerit; nullum sine mora absque Baptismi gratia in urbe sibi cœlitus tradita Judæum habitare permisit. Nam cum pro eorum conversione Dominum jugiter precaretur, ac doceret eos per Baptismum habere peccatorum remissionem, & non aliter eos posse intrare in regnum Dei; quasi veri Solis in eorum corda resplenduissent radii, obstupescentes, ac revelata facie Dei gloriam contuentes, antiquos pœnitentes errores, fideli cum confessione venientes, ab ipso Pontifice baptizati sunt. Divino igitur munere bellator egregius prædam inimico abstraxit, Auctori restituit, de penetralibus cordis Christi amore infidelitatis maculam expulit. Nonnulli ex ipsis sub nostræ Fidei religione hodie degunt.

AN CHR. 644 17. Jan.

15. Breve etenim post tempus tanta in eo virtutum gratia augebatur, ut non minus per eum signa quam dudum per Apostolos fierent. Nam cum paulo superius dixerimus, quod dæmones verbo fugaret, & ægros oratione curaret; addidit Deus noster magnificari in Sancto suo, itaut in processu temporis cæcis visum, surdis auditum, locutionem redderet mutis, vitam mortuis, mancis dexteras, claudis gressus restitueret, & alia quamplura, quæ longum est narrare per singula, de quibus, si Dei favor adjuverit, optamus perstringere pauca. Eja age sermo quod spondes.

Lib. II. Apostolicis signis claret.

16. Gunthoaldus quidam filium suum annorum circiter decem, cujus gutturi ita adhæserat lingua, ut sermo formatus numquam de ore ejus fuisset prolatus, ante pedes beati viri exposuit, causam innotuit omnem. At ille humano miseratus affectu, cum gemitu & suspiriis oculos ad cœlum simul tetendit & palmas, Christum qui est super omnia Deus, tota fide fusis lacrymis invocans, & oratione præmissa, linguam pueri contrectavit, & signum ei Crucis impressit. Illico lingua resolvitur, & variis sermonum responsis usque hodie mirabiliter loquitur. Præclaris gloriosisque signis stupeoda miracula succeduot.

Elinguem curat.

17. Eo tempore quo mortifera fames, utpote omnes provincias populata est, puer quidam fame præmortuus, genibus Sancti spiritu tenui provolvitur, & ut sui misereretur exorat. Cujus misertus vir pietate plenus, respiciens ad eum qui præerat domui: Hunc, inquit, summo studio sub testimonio Christi tibi commendo. Tum ille sicut præcipiebat adhibiturum se diligentiam pollicetur: & dum huc atque illuc occupationibus variis teneretur, paulo indiligentius habere inopem cœpit. Qui frigore inediaque consumptus, in fornacem se balnearum injecit, & cum spiritu tenui membra jam fessa trahere nequivisset, tandem exanimatus interiit. Percunctatisque omnibus aliquando minister, cuncta penetrat, & nusquam indicia de puero reperit. Sed Antistes beatus a ministro reposcit commendatum. At ille ejus genibus obvolutus, eum se perdidisse fatetur. Protinus vir beatus ingreditur cellulam, prosternitur terræ, fundit uberes fletus, geminat alta suspiria, Dominum supplicat Jesum, ut suis obtutibus redderetur. Intantum enim dure acceperat quæ audierat, talesque fletus cum vocibus emittebat, quasi proprium facinus lugens, acsi jam ante tribunal æterni Judicis anima defuncti de ejus manibus requireretur. Interea is cujus officium erat, ad fornacem properat succendendam, & reperto cadavere rigida membra retrahere nititur: agnitoque exanimi, beato Pontifici nuntiat. Rursum ille terræ prostratus ingemuit, fundit preces, diu in suspiriis permanet, elevatoque capite super exanimis ossa, calidam jubet perfundi aquam. Interea Dei Sacerdos sine intermissione pro eodem tunso pectore Dominum postulabat. Cœperunt defuncti membra se movere paullatim, & famulantia usibus in officium pristinum ossa redire. Et licet tenuis, in oratione durante Beato, post ad pedes ejus evolvitur, & tacto vestigio pristinum collegit robur. Sic a famis pernicie hodie creditur superesse: etenim tempore multo apud nos commoratus est deinceps.

Mortuum ad vitam revocat.

18. Nondum temporibus multis emensis, memoratur etiam ab eo aliud divini-

Chrismate & aqua benedictis aquas purgat.

AN.CHR. 644 23 Januar. vinitus gestum. Gurges quidam erat io Virisionensium *a* situs agello, aquarum mole copiosus, utpote dæmonibus coosecratus: & si aliquis causa qualibet ingrederetur eumdem, repente funibus dæmonicis circumplexus amittebat crudeliter vitam. Sed Dei auxilium adfuit aliquando adventu B. Sulpicii. Tum indigenæ loci genibus adhærentes sanctis exorant, ut suis Sacerdos subveniat, quia multos propinquos famulosque ibidem se amisisse plangebant. At ille, ut semper, ita toto affectu miseratus, chrisma cum oleo & aqua commisceri * modica jubet: & benedicens, discipulo tradidit, præcipiens, ut ad instar Elisæi Prophetæ diceret: *Hæc dicit Dominus: Sanavi aquas has, & non erit in eis ultra mors, neque sterilitas.* Quod eum factum fuisset, subito pessimus hostis ita fugatus est, ut sub felicitate extuoc universi transeant, & piscium copiam io litore trahant, & nemo periculum sentiat. Reddita est igitur populo salus, ablata est infirmitas aquæ.

* al. modicum. 4 Reg. 2. 21

Aquis extinctum resuscitat. 19. Non longum post tempus sequitur longe clarior virtus. Cum unus ex rusticis ob mitigandum æstivum fervorem ultroneus se projecisset in flumen, illico Satanæ laqueis vinctus, vitam violenter abrupit. Hic locus non longe a Basilicæ ponitur domo, ubi Dei Sanctus in cujusdam exedræ loco refectiouis gratia cum Fratribus discumbebat. Interea anus quædam eminus consistebat, & repente inouit manu ministris, qui conspectu Antistitis sistebaot. At illi per unum ex conservis indicium rei pereunctati nituntur: & dum ventum est ad locum, indicat mulier quemdam in ima demersum spiritu caruisse. Tum socios evocat, & Pontifici ouotiat: qui jubet abstractum corpus ad Nonam usque servari. Et refectis omnibus, oratioois adiit locum. Et quidem statim ut poposcerat, vivificationem ex animis elicuerat; sed ideo a Sexta tres credidit intercedere horas, ut nulli dubium esset vere fuisse defunctum. Tandem ab oratione surgit, & suo conspectui exaoimem præcepit sisti, elevataque manu Crucis impressit imaginem, resumptoque spiritu passim defuncti membra moventur: & sic ad vocem Antistitis velociter surgit incolumis, & recepto vigore propriis remeat gressibus.

Crucis signo incendium restinguit. 20. Quodam tempore quidam de Optimatibus, nomine THEODEGISILUS, visendi gratia ad beatum venit Antistitem. Dilectionem adhibet quam noverat omoibus impertiri: & cum esset hiems, oimia congeruntur pabula igni. Ministrorum mentes fortasse detentæ erant in aliud, de casu ignis nemo sollicitus fuit. Tandem flamma velociter devorat tecta; jamque ea respersa cœperunt quati uoiversa, & minante ruina validas reperiunt flammas: copiosus ignis in pavorem reddiderat universos. Ob difficultatem nimiam cum nemo auderet adscendere tecta, præsidio desperati fugam arripiunt universi. Cum Crucis vexillo manu Sacerdos resistere nititur flammis, & mirantibus omnibus ita flammarum globi extemplo restincti sunt *b*, antequam manum suam Dei servus retraheret, ac si aquarum magni fluminis impetu undique fuissent vallati.

Item aliud. 21. Referamus huic simile gestum. Infra mœnia urbis quædam de illustribus femina spicis segetum horreum repleverat magnum. Intempesta nocte furtim scelestus ingreditur, ignique conjecto mox flammæ circumdant. Nec latere quivit, quod luctus omnium manifestat: tumultus increpuit, ubi vir beatus sopore deprimitur consueto. Tandem per discipulum causam reperit gesti, cursu præpeti pergens flammarum rogum cum canticis spiritualibus circuit. Miris modis cum baculo terminum defigit, igneus collis quem non transgredi queat. Omni ex parte vicinas adhærentes domos dum tangerent, ad se reversæ restringuntur flammæ in unum, chaos fugiunt quo non transgredi audent. Tripudians Pater ad Ecclesiam remeat gaudens, matutinis horis debitas persolvere laudes.

22. Ad-

a Virisio *Vierzon*, oppidum io Biturigibus, in quo exstat S. Petri Cœnobium Ord. S. Bened. Congregationi S. Mauri recens unitum, Dovrense olim dictum, quod Radulfus Bituricensis Archiepiscop. sæculo 9. condidit, deinde per Gerontium ejusdem Sedis Antistitem anno 903 in castrum ejusdem oppidi translatum est. Lege Auctorem Patriarchii Bituric. To. 2 Bibl. Labbeanæ cap. 47. & 52 & Chronicon Virzionense ibid. pag. 737.

b Ex hoc sequentibusque miraculis apparet, S. Sulpicii virtutem maxime in restinguendis incendiis enituisse. Hoc ipso quo hæc scribimus ann. 1668 mense Octobri, incendium in suburbio Sulpiciano casu excitatum cum ingentis conflagrationis periculum intentaret, allato S. Sulpicii capite derepente extinctum est.

22. Addamus tertium miraculorum simile gestum. Monasterium quoddam in eadem urbe vir Dei summo construxerat nisu, in quo Virginum ac continentium feminarum incluserat agmen *a* : ubi structuram lapidum grandævis extulit ædibus. Casu cujusdam de incautis, cum noctis silentia fierent, ab igne parieti prærepto paulatim crescens extenditur : mox domo prærupta vicinas attingere præparat. Jamque moles flammarum in magnum excreverat montem. Tandem Dei Sacerdos ovium suarum accitu occurrit ad caulas, immensæ altitudinis cum Crucis signo flammis resistere parat. Illico medio rogo auxilium apparet sanctum columbæ in specie, in qua super Dominum Spiritus-sanctus descenderat baptizatum. Subito flammæ restrictæ ceteras non audent contingere domos. Ereptas oves Pastor salutaribus instruit monitis, per cujus doctrinam inter easdem hodie castitatis propositum fulget. Quæ dum sapientiæ studio semet gestiunt, non solum corpora, sed & animas virginitatis gratia consecrant, præparantes vasa munda ad sapientiam, ex quibus Divini verbi concubitus sanctos & immortales expetunt, ex quibus posteritas relinquarur nequaquam corruptelæ mortalitatis obnoxia; abstinentiæ vero ac sobrietatis & honestatis gratia quanta inter easdem pulchro decore resulgeat, vires edicere superant. Nunc ad narrationis nostræ redeamus sermonem.

AN CHR. 644

17. Jan.

Item aliud.

23. Procul ab urbe, loco Anatra qui dicitur, securibus præcepit arborem succidi immanem : quo actu succisa corruit velox, unus ex pueris mente detentus in aliud attonitus sistens, mortem non refugit demens. Protinus Sacerdos manum cum Crucis elevat signo, arboremque vertit in alteram mirabiliter partem, puerumque abstraxit sospitem de mortis periculo.

Puerum ab interitu eripit.

24. Et jam resulgentibus quemadmodum clarissimorum siderum miraculis, vigente fide, qua ubique cuncti pariter in Dominum crediderant Salvatorem, ille totius bonitatis æmulus & humani generis deceptor antiquus, malignis quibusdam viris interno bello Ecclesiam in pace quiescentem cum omni plebe nititur impugnare, & Principem *b* quemdam Galliarum provinciarum cupiditatis ardore flammat, & occultis persuasionibus urget, ut Bituricam plebem cum Ecclesiæ Sacerdotibus nefando censu conscribat : & velut quamdam bestiam bino ore sibilantem, binisque linguis diabolica venena vibrantem, ex suis factoribus unum, memoratam plebem quatere mittit. Sed quia Divina virtus & gratia in maximo certamine præcipue numquam deserit suos, multitudinem Christianam permanentem a sæculis liberam cum nefandus minister sub crudelitate regia cogeret deservire; universi afflictionem impiam non ferentes, tanta multitudo ad pium confluxit Pastorem, tantusque plangentium elevatis vocibus increpuit fragor, ut putaretur audientium terribile esse tonitruum. Hoc solum voces omnium conclamabant: Pie Pastor, subveni gregi, quem usque nunc pastorali sovisti affectu. Age ne pereat grex tibi commissus a Deo: defende a lupo quem rabido lacerat dente. Unde ille nimia pietate permotus, universis indicto jejunio, Assessorem *c* alloquitur blande, ut impiam desinat prosequi jussionem. Sed ubi mens dura fastu non frangeretur, ac spretis affatibus Sacerdotis acrior magis magisque servesceret, cellulam petit Beatus, terræ prosternitur, sanctum tundit verbere pectus, petit a Domino quod a Præside nequiverat obtinere. Et sciens non minorem animi esse virtutem pro inimico exorare Dominum, quam procumbere pro Domino; conversionem inimicorum potius petiit, quam perniciem. Et quidem illico si petisset, immoderati Principis & sævissimi Assessoris digna præcellens adsuerat pœna : sed erat vir beatus contra suos adversarios mitis semper & pius.

Tributum iniquum abrogat.

 25. Unum

a In urbe Biturica antiquissimum eorum quæ supersunt Sanctimonialium Cœnobium est S. Laurentii Parthenan Ordinis S. Benedicti, cujus initia Carolo Magno tribuuntur. An potius ad Sulpicium referenda, restituta ad Carolum?

b Vita brevior Regem, Dagobertum; exactorem, Lullonem exprimit. Sulpicius simile quid adversus Guarnerium Theoderici Regis administrum præstitisse, in Sancti Austregisili miraculis dicitur.

c Alii Assisores vocant, qui assisas seu taxationes imponunt, Gallica *Assises*, quod tributi impositionem significat.

AN.CHR. 644 17. Jan.

Regem ad pœnitentiam per discipulum commovet.

25. Unum interea mittit e suis Solitarium quemdam, EBREGISILUM nomine, (qui renuntians omnibus, idest sæculo cum suis omnibus, vita & sermone ad exemplum beati viri erat præstantior ceteris) ut sævitiam Principis redargueret. Qui nisi melioris vitæ emendatione mutasset, interitum repentinum ei imminere nuntiaret. Addebat etiam Beati Sequipeda, Principem de commissis impietatibus scelerum monens, si forte posset commissi pœnitudinem gerere, si posset flere pro scelere, & ultrices flammarum pœnas lacrymarum ubertate restinguere; quia non vult tantum Deus mortem peccatorum, quantum ut convertantur & vivant. Quo Rex audito, nimio deterretur metu, & tanto pavore concutitur, ut statim agnita culpa lugens delictum cum lacrymis, regali absque fastigio pœnitudinem gerens, libenter impleret quæ a tanto Sacerdote per discipulum fuerant intimata. Velociter insuetus aboletur census, descriptio rescinditur impia, salus tribuitur populo; & velut post nimiam tempestatem Solis splendor redditus fuisset, pace Ecclesiæ data, Sacerdotum gaudia cumulantur. Mirabiliter quoque Rex adjecit, ut generalis daretur auctoritas, ne imposterum impia exactio iteraretur in plebe. Assessorem vero atrocem, qui commendationi Regis adsensum non præbuit, digna perculit ultio *a*, & vitam qua fruebatur indigne, amisit illico cum dedecore. Nec enim poterat tanti piaculi minister impunitus evadere. O beatum per omnia virum! qui numquam se de adversariorum furoribus manu defendebat aut telo, sed jejuniis, continuisque vigiliis, sub altari positus, per obsecrationem defensorem sibi atque Ecclesiæ suæ Deum parabat. Et quis eum unquam suis machinis aut oppugnationibus quiverit deterrere, qui auxiliatrice dextra Christi semper tutus invictusque manebat?

Coadjutorem sibi adsciscit.

26. Per idem vero tempus per omnia vir Dei simplicitatem Apostolicam observans, nullo inferior, & in omnibus perfectus vere Sacerdos & Hostia Dei, cum se ubique sollicitum circa alentiam pauperum dudum susceptum opus explere contenderet, & ætas jam perfecta ad senectutem decrepitam proclivis dependeret, cum se vidisset ad omnia non sufficere, vel in profundioribus vacare Divinis, vel in sanctis orationibus sicut optabat jugiter permanere, vel in eorum qui quotidie Fidei reddebantur instructionibus adimplendis, ex quibus omnibus nec respirare quidem & unius horæ saltem liberum tempus dabatur, dum semper in alia ex aliis vocaretur, itaut a prima luce usque in profundam vesperam numquam cessaret in variis occupationibus detineri; cum ergo se tanto onere vidisset gravari, utilius esse ratus est, ut uni ex fidelibus Christianis primoribus regionis, plene jam & optime instructo viro WLFELENTO * traderet participationem officii sui ac laboris, dumtaxat Divini verbi committeret ministerium: & ita conhibito Clero, Sacerdotii inibi jura suscepit.

* al. Vulfolendo

Humilitati &c. vacat.

27. Enarrare quis valeat, qua humilitate, qua charitate circa suorum comitum & ministrorum ac præsidia pauperum deinceps se exhibere contentus est? Qui semper Evangelicum illud mundissimo ore ruminabat, & totis viribus implere opere contendebat: *Qui vult esse vester primus, sit vester ultimus: & qui vult esse vester dominus, sit vester servus*. Et quia oculum mentis suæ totum habebat in Deo fixum, indeficienter considerabat Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM propter nos hominem factum, hoc nos docuisse; ut usque ad mortem obluctemur adversum peccatum. Siquidem & ipse non rapinam arbitratus est æqualem se esse Deo, sed semetipsum exinanivit formam servi accipiens, & habitu repertus ut homo: humiliavit semetipsum usque ad mortem. Quem Sulpicius Dei Sanctus sequutus, omnium profligationum labores & cruciatus carnis & mentis suscepit, ne propositum fidei conscientia macularet.

Mat. 20. 26.

Lib. III. Favem collitas dete. git.

28. Quoniam quidem si volumus nunc beatissimi Sulpicii Episcopi enarrare virtutes, & exponere robur constantiæ, nec nobis copia tanti sermonis est, nec putamus aliis, nisi his solis qui oculis suis intuebantur videri credibilia; nunc ad illa quæ prius cœperat sermo percurrat, ut de miraculorum gestis, quæ

a Anonymus, *Ultione Divina*, inquit, *creditur & Regem & satellitem suum post breve spatium interiisse*.

quæ sibi juncto participe deinceps cœlitus egerit, pauca perplectere contendamus. Tempore quodam unus de sceleratis & utpote indigentibus, in promptuarium beati viri se noctu violentus injecit, statim diripere nititur quod atroci mente facinus furti conceperat: & dum abire festinat, nullus remeandi patet exitus, & munimine omni constructo quasi carcere septus, reus undique ligatur. Noctis ergo totius itinere incassum consumpto, facilis cui fuerat ingressus, nec tenuis patet regressus. Interea lucis splendor mundum irradiat, & vir Dei unum de custodibus evocat, mittens ad socium mandat, ut quem errore lassatum, & velut quibusdam artatum vinculis ita innexum crimine in promptuario repetisset, attraheret.

AN.CHR 644 17. Jan.

29. Haud mora, minister socium properans adiit: quo vocato scelestum reperiunt intra, & ut attraherent protinus comprehendunt. Inter horum manus lubricus repente elabitur: & cum sese criminibus cerneret circumseptum & undique a turbis vallatum, malens subire celerem mortem, quam longi facinoris trahere cruciatus, in puteum cubitorum fere octoginta, eminus qui aderat, intetiturum se præceps injecit. Nihilominus cum eum vorax terra * suscepisset, Antistitis beati suffragia postulabat. Tum vir Dei occursu veloci adventans, jubet post elapsum quemdam de pueris descendere innexum, fatis mooens diligentia summa scelestum trahere circumplexum. Cumque omnes non posse jam vivere clamitarent, quem tantæ altitudinis terræ hiatus voraverat, sed potius ab omnibus jam interiisse crederetur, imperat puerum jussis obedire velociter. Ingreditur famulus, nec cunctatus signaculo viri sancti armatus, alacrem reperit quem omnes credebant esse exanimem. Connexum funibus captivum ad patrium revocat solum. Constipantur mœnia agminibus populorum: ad spectaculum tantæ rei pene tota confluxerat civitas; complosis manibus voces omnium perstrepebant: mirantur sospitem quem tantæ altitudinis mersum baratro jam putabant esse defunctum. Hactenus criminosus alto mentis stupore discussus, sanctis postratus vestigiis postulat facinoris veniam. Illico vir pietate plenus indulget, & usibus tribuit necessaria, monens sæpe ut potius petat, quam rapiat; munere sibi optet conferri, non rapina. En quam in eo fuit perfecta humilitas, prompta misericordia, sancta simplicitas: quantæ vero patientiæ fuerit & longanimitatis, quis dicere valeat?

Eum e puteo præcipitio incolumem educit.

* f. aqua.

30. Cum unus ex discipulis de ordine Levitarum repedandi ad propria licentiam postulatet, ille dilectionis affectu, ne aliquid casu longævi itineris accideret, libertatem ei abeundi non tribuit. Hic vero spiritu armatus superbiæ, cum vix curarum oblivionem quies prima laxaverat, gradu concito cum vehiculo fugam facinore stimulante arripuit: qui ita digno cæcitatis percutitur supplicio, ut huc atque illuc per totam noctem incertus vacuo labore discurreret. Reddito terris die, cursu incassum consumpto, in loco in quo festinus iter arripuit, se consistere cernit. Ad Sacerdotem denique quem jam nihil puto lateret, veniam facinoris petit, genibus adhæret sanctis, gesta per ordinem fatetur. Ignoscit mens pietate promptissima, illico tribuit veniam confitenti.

Diaconi inobedientia castigata.

31. Etenim quanta quibusve contra eum pessimus dæmon artibus cum universo exercitu suo intentione pugnaverit, atque super omnes ceteros qui per illud tempus pro Christi nomine colluctabantur, nova protulerit, atque adversus eum dæmonici furoris arma commoverit, agnoscere cupientibus curavimus perstringere pauca. Et quia de ejus pernoctationibus crebris paulo ante jam diximus; cum in profundo cujusdam noctis silentio Psalmorum canora in Baptisterio peregisset, perrexit cum paucis ad B. Martini Basilicam, ut reliquo noctis spatio usque ad Matutinas in Divinis laudibus inibi epularetur. Cumque puero cum lucerna præeunte jam fores Basilicæ contigisset, ingerens se funestus dæmon forma valida & specie avis teterrimæ & horribilis, primum lucem quæ præibat nititur suffocare, deinde se in faciem oculosque beati viri cum magno impetu injecit, & huc atque illuc eminus circumvolitans, ridiculosis intentionibus, iterum atque iterum violentum infestumque reddebat. Ad hæc vir Dei parvi gesta pendens: Scio, inquit, qui sis, antiqui serpentis minister, nec te la-

Infestationes dæmonum elisæ.

ANCHR. 644 27. Jan.

tere permittis, cui persecutorem nequissimum pene jugiter te ostendis. Tandem manum elevante eo cum Crucis signo, non solum se ultra miscere non ausus est, verum * in ictu Crucis impressæ ita evanuit.

* al. Injectu.

Famulus a dæmone multatus convalescit.

32. Ut erat impudens & delusio miserabilis, dein in injuria sancti viri plurimum furorem stimulis seditiosus hostis accendit. Cum itaque unum ex pueris mente & conversatione simplicem, Ansulsum nomine, pro Fratrum & pauperum victu necessario exhibendo locum ad quemdam ire præcepisset, haud mora, præceptis obedit, jussa implet, ad propria remeare contendit. Cui sævissimus Dæmon cum suis apparitoribus se ei obvium intulit: quem de vehiculo ejecit, eumque male multatum flagris reliquit exanimem, semivivus scilicet a proximis defertur ad domum. Et cum ob injuriam S. Sulpicii, quæ gesta fuerant nemo referret, ad eum tandem per Spiritum quem Divinitatis gratia acceperat prophetiæ, sensit ministrum, continuatis diebus decem mutum permanere & cæcum, omnibus præmortuis membris, & ita obserato ore cum dentibus, ut nec aquæ guttam aliquis posset interius fundere. Interea vir Dei id quod spiritu senserat, gestorum ordine Fratribus indicat, afflictumque dolens ex affectu, & lacrymas profundens ex pietate, pro se pius Pastor ovem sustinuisse cruciatus lugebat. Illico tamen sancta terræ membra prosternit, & post orationem ab humo consurgens, panis buccellam cum vino exanimi jubet offerri: protinus in ore ejus reseratis cum ferro dentibus stillam vini, de quo * miserat, proximi persuderunt. Mox jam magna ex parte præmortuo redduntur sensus amissi, & in vigorem pristinum famulantia redeunt membra. Hæc quidem ab ipso qui pertulit & fidelium testimonio agnovimus confirmatum.

* al. quod.

Sulpicius psallens dæmonis terriculamenta spernit.

33. Nec multo post reddito terris occasu diei B. Sulpicius in Ecclesiam cum paucis ingreditur pernoctare: & cum alta quies adesset, tenui sibilo serpentis astutia primum demulcet in aura. Dein quies ubique cum esset, Ecclesiæ septa valido impetu, arcus, aras, lucernas, ceteraque officia concutit, itaut jam putarent discipuli Ecclesiam funditus everti: & cum pavore nimio trementes, pallentesque relictis canticis, exspectantes interitum, adhærent pavimento. Sed Beatus invictus per omnia ita fortiter in Divinis canticis persistebat, parvipendens quæ invidus perpetrabat, ut in prosperis numquam constantior fuisset nec clarior. Tandem invidus anguis cum suo exercitu in una se mole conglomerat, & putans gravioribus ictibus sonituque intemeratam constantiam deterrere, immenso tumultu perstrepens ante faciem B. viri se pavimento injecit, itaut putarent discipuli in frusta magistrum fuisse contritum. Ipsi quidem diu attoniti permanserunt: gloriosus vero Sacerdos divinis jaculis adversarium vulnerans, in spiritualibus canticis perseverat. Sane discipulos arguit, cur relictis canticis minis phantasticis deterriti fuissent. Sed quid mirum, si hic humani generis hostis tanti Sacerdotis necem expetiit, quippe qui dux & signifer erat in populo Dei; cum etiam nefaria & impura flagitia ad ipsam quoque Divinitatis quondam tetendit injuriam?

Pene exanimem Eucharistia suscitat.

34. Et quia indesinenter contra bonitatem malitia pugnat, & Sanctos Dei æmulatio insequitur adversarii; quanta pessimus hostis diversis illusionibus se manifestans, stimulis furoris sui adversus Christi catervam, quam ejus dextera per Sacerdotem suum protegebat, exaggerasse dicatur, non sufficimus loqui. Tamen unum de iis quæ crudeliter in quemdam de Christi famulis sub tantis testibus gesserit, brevi sermone tradamus. Cum unus ex turmis eorum, quorum officium est jugiter in Ecclesia Matre canere Deo, LEGONTIUS nomine, Cursu debito pernoctare ad Ecclesiam pergeret, humani generis hostem offendit sibimet bellatorem: & ira adversarius frendens, ab itinere boni operis cœpto Dei servum nititur revocare, afflictumque cædibus multis semivivum reliquit pene & exanimem; & mane solo prostrato reperto a pluribus, omnes sensus officii amiserant famulatum. Tunc Sanctus Dei procul ab urbe discesserat, & cum post triduum fuisset regressus, reperit eum semivivum, & flagris male multatum. Tum juxta membra Fratris se prosternens ingemuit fortiter, vique dentibus reseratis, Sacrificium in ore ejus propriis manibus Dei Sacerdos infudit.

Et

ANCHR. 644
27. Jan.

Et miro ſtupore ſpectantibus omnibus ita repente apprehenſa manu ejus in faciem Sacerdotis ſurrexit incolumis, acſi nihil mali habuiſſe putaretur : & ubique ſaliens benedicebat Dominum.

Dominicæ Dei violatorem ſanat.

35. Nec multum poſt tempus unus ex ruſticis arrepta manu ſecuri neſario polluit opere Reſurrectionis Dominicæ diem : illico manus areſcit ſacrilega, cute ſiccata cum nervis, ſecuris adhæſa recluditur. Repente ad Dei properat Sanctum, veſtigiis obvolvitur Chriſti Athletæ : ſacrilegii auctorem manus arida prodit, & lugentem ad Eccleſiam potius reum monet pervenire. Sacerdos, orationes continuat ſub altare, tandem ut poſſit a Chriſto facinoris quod commiſerat veniam impetrare. Interea Dei Sanctus ad conſuetum recurrit præſidium, ingreditur cellulam conſperſus cinere, in oratione fuſis lacrymis pernoctavit : & cum ad Eccleſiam facto mane debitis laudibus exſolvendis Dei Sacerdos veniſſet, vulgi diverſitate cum ſecuri hominem intuente, in orationem vir Dei pronus incumbit : & ita repente reus non ſuſtinens cruciatus, magnis clamoribus perſtrepebat, ut putaretur locus ille commotus. Nam & pavor immenſus arripuit univerſos. Interea ſacrilega manus in officio ſubito reſtituitur priſtino, oſſa, cutis, & nervi ſuis replentur humoribus, ſecuris ex eadem manu in partem reſiluit mirabiliter : fundit criminoſus uberes fletus, peccatum fatetur & abſolvitur, domi remeat abſolutus. Itaque Divina providentia miſericordia præcellens, animæ morbos corporis afflictione componit, ſecundum illud : *Viſitabo in virga iniquitates eorum : miſericordiam vero meam non auferam ab eis*. Pſ.88. 13.

Aqua manibus adhibita morbos curat.

36. Et quia dudum in terris poſitus Dominus & Salvator noſter diſcipulis dixerat : *Si credideritis in me, opera quæ ego facio, & vos facietis, & majora horum facietis*; Jo. 14. 12. intantum poſtremo ad fidei amorem virum beatum ſpiritualis flamma ſuccenderat, ut ſi quiſpiam aquam diſtillantem e manibus ſuis dum lavaretur occulte præriperet, & languentis cujuſque corpus attingeret, pleriſque infirmitatibus caruiſſet, ſed præcipue a tertianis & quartanis paſſionibus vexati, miro ſtupore reciperent priſtinam ſoſpitatem. Nam quanta aut quæque per eum Dominus ad ultimum egerit ſigna, ac virtutum novis ſtupendiſque miraculis declaraverit, non aliis niſi his ſolis qui oculis ſuis intuiti ſunt putamus eſſe credibilia.

Clerum informat.

37. Et quoniam conſortium vitæ & actuum non cum ceteris mortalibus, ſed cum Angelis immortalibus habere crederetur, intantum fallaciam ac blandimenta reſpuit mundi, ut recte cum Apoſtolo diceret : *Mibi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum*. Philipp. 1. 21. Et illud : *Optabam diſſolvi & eſſe cum Chriſto*, niſi propter eos optaret vivere, pro quibus & mori. Ibid. 23. Tamquam ſtercus denique pompam renuit ſæculi, aurum ſprevit, argentum reprobavit ut lutum. Concilia celebrat, [a] Epiſcopos per Synodos evocat, monet crebro ne Divina prætermittantur mandata, prorſus replicans illud Salvatoris mandatum : *Nolite poſſidere aurum neque argentum, &c.* Matt.10.9. ſed ſecundum Apoſtolum, *habentes*, inquit, *victum & veſtitum, bis contenti ſimus*, 1.Tim. 6 8. & ea quæ ſequuntur fugienda. Ipſe vero totis viribus elaborabat, caſtigans corpus ſuum & ſervituti redigens, ne forte cum aliis prædicabat, ipſe reprobus efficeretur. Multo etenim tempore B. Sulpicius argentea vaſa non habuit, neque uſus eſt, ſed omnia in ſuis uſibus erant lignea, fictilia, & marmorea. O intemerata conſtantia! quæ vitia quibus pulſatur humana fragilitas, patientiæ virtute calcavit. Et quoniam ſecundum Salvatoris vocem ea docuit quæ ipſe prius per omnia fecerat, nulli dubium, quod eſſet magnus in regno cœlorum. Math. 5.9. Iſte fuit Sacerdos Dei pontificale Petalum [b] geſtans, qui in ſemetipſo crucifigendo corpus & perſequendo vitia, adeptus eſt novum, non morte, ſed carnis mortificatione martyrium.

Clerum inſtruit, Concilia celebrat.

Vaſis fictilibus utitur.

Multis ſui exemplo ad perfectionem tendentibus loca congrua diſponit.

38. Et cum jam ſatis abundeque Eccleſias, Monaſteria, Cellaſque conſtruxerat, innumerabilium Clericorum Pater ac Monachorum effectus, renuntiantibus

[a] Sulpicius Synodo Remenſi ſub Sonnatio Epiſcopo anno (ut recte Carolus *le Cointe* in Annal. probat) 625. habita ſubſcripſit.

[b] Petalum a Græco πέταλον bracteam ſeu laminam ſignificat fronti vel pectori Pontificis apponi ſolitam. Lege Iſidorum lib. 19. Orig. cap. 21.

AN.CHR. 644 17. Jan.

tibus quamplurimis facultatibus suis, qui ad ejusmodi philosophiam dediti, bonis suis quibusque indigentibus erogatis, multasque sollicitudines etiam vitæ procul abjicientes, & extra urbem in hortulis vel exiguis quibusque agellis degentes, alii vero, sicuti in Actibus Apostolorum hi qui primitus credebant, vitam duxisse memorantur, possessiones suas & prædia vendentes, & pretia ponentes ante pedes ceterorum, divisis unicuique prout opus erat; ut Evangelico facile fungeretur officio, omnes quos optaverat in spiritualibus dogmatibus plenissime instructos, & ita in studiis Philosophiæ Christianæ ad imitationem Magistri deditos, ut nonnulli etiam post triduum non tam desideratum quam necessarium corpori indulgerent cibum: videlicet dum in profundiore intelligentia sacrorum voluminum plerique conversantes, tamquam copiosis dapibus inhiantes, expleri nequiverint, & continendo acrius inflammarentur, & jugi certamine ita adversus carnem agonizarent, ut in nullo voluptati ejus ac libidini concedentes; animam vero alendam sapientiæ pastibus, & scientiæ cibis in majus semper agentes. Exsultans Pater de tali studio filiorum, tandem fœnus repositum properat ab æterno exigere Patre. Et subito adest Dominus consolari ac munerari servum fidelem.

Moritur.

39. Et dum his virtutum fulgeret miraculis, beatæ consummationis gloriosum tempus advenit. Sed cum fracta jam ævo membra deficerent, afflictum emortuumque corpus onus abstinentiæ roborabat: & quod natura neglexerat, meritum confirmabat. Itaque plenus dierum, ætatisque suæ tempore consummato, meritorum splendore coruscans, terrena terris membra commendat [a], spiritus cœlestis inter Angelorum choros celsa cœli conscendit.

Omnibus ingens sui desiderium relinquit.

40. Igitur ex omni latere urbis innumerabilium populorum repente undique caterva confluxit: constipantur mœnia, atria, omnesque plateæ, intantum denique ut nisi auxilium adfuisset B. Antistitis, pars maxima populi contrita sub pedibus, vi obrupto spiritu, constipatione tantorum necarentur. Erat omnium planctus immensus, mœror intolerabilis, tantoque gemitu lugentes erumpebant in voce, ut lapidea etiam pectora immensos profunderent fletus. Nescio an fuisset inibi quis tam crudelis & demens, qui se a lacrymis revocare potuisset. Tantus etenim vocum increpuit fragor, ut locus ille quasi a magno tonitrno concuti putaretur. Et cum esset omnium infinitus animæ mœror, Clericorum prorsus interrupti singultus, acediosa lamentatio spirituales hymnos canere vix finebat: ea tantummodo inter singultum verba dolentium gemitus extorquebat: Heu grex desolate quid agis? en amisso Pastore dispergeris, & quis unquam te a luporum rabidis dentibus quiverit liberare? In morte denique tua, o Pastor bone, omnes nos interiisse quis ambigat?

Corpus ipsius sepelitur.

41. Interea ventum est ad Basilicam, ubi nunc Dei Sacerdos glorioso triumpho resurrectionis tempus exspectans, miro decore jacet humatus, quam quidem

---

[a] Obiit S. Sulpicius 16. Kal. Febr. ut ex Martyrologiis initio prænotavimus, anno circa 644. quod ita collegimus. Sulpicius Sedi Bituricæ post Austregisilum impositus est anno 624. vel insequenti, quo Synodo Remensi subscripsit. Si Patriarchii Bituricensis consarcinatori fidem adhibemus, sedit annis 13. quibus expletis VULFOLENDUM sibi Coadjutorem ac successurum ordinavit. Vixit aliquot post annos: nam DESIDERIUS Cadurcorum Episcopus in Epistola 10. ad Dadonem seu Audoenum recens Episcopum Rotomagensem, *amicum*, habere se gloriatur *præstabilem meritis* SULPICIUM. Dado vero ante annum 641. ordinatus non fuit Episcopus. Certe ex superioribus satis intelligitur, Sulpicium aliquamdiu subrogato Vulfolendo superstitem fuisse. Charus erat maxime Desiderio prædicto, quem jussu Dagoberti anno regni 8. consecratum legitur apud Vitæ ipsius S. Desiderii scriptorem, qui cap. 8. Epistolam refert Dagoberti nomine ad Sulpicium scriptam, in qua Sulpicium *Archimetropolitanum* Rex appellat. Et *Sanctum Patriarcham* Epistola 12. vocat Desiderius ipse, cui Sulpicius duas direxit Epistolas, quæ post Desiderii litteras in To. 1 Hist. Franc. Chesnii ordine 64. & 72. inferuntur. S. Sulpicii Reliquiæ in proprio suburbii Bituricensis Monasterio religiose a Nostris adservantur, caput vero in theca separata ibidem videtur: ut plane falli necesse sit Antonium Domenecum in lib. SS. Principatus Cataloniæ, aliosque, qui illud in Villæ-Francæ oppido ditionis Confluentanæ ad Terhin haberi affirmant. Ado in sincero Martyrologio nullam Sulpicii Translationem memorat. In antiquo Martyrologio S. Laurentii Bituricensis a Philippo Labbeo To. 2. Bibl. vulgato duplex notatur S. Sulpicii Translatio; Una 6 Kalend. Septemb. his verbis: *Bituricas civitate Translatio corporis* S. SULPICII *Episc. & Conf. magnæ sanctitatis viri*; Altera 12. Kal. Novemb. *Bituricas Translatio* S. SULPICII *Episc. & Confess.* Utraque solemnis ab antiquo fuit in Monasterio Naveusi, ut ex vetusto Diurnali MS. constat. Credere par est, eas repetendas esse a tempore Normannorum qui prædictum Monasterium devastarunt: ob quorum metum corpus S. Sulpicii in tutiorem locum deportatum, inde vero relatum, duplici celebritati occasionem dedit.

dem dudum ipse summo construxerat nisu *a*. Corpus illatum sepulchro, plebs universa Pastoris absentiam sustinere non valens, ultra humanum modum mugitum pavimento prostrati reddebant. Ita dumtaxat, ut etiam nec ministris Ecclesiæ permitteretur libertas officii persolvendi. Lugebant quidem quasi absentem, quem non amiserant, sed præmiserant; nescientes plane, quod legationem pro ipsis cœlum penetrans Divinis obtutibus fungi properat, ut ibi interpellaret pro plebe, quod hic poscenti redderet ac fideli; ibi funderet vota, quod hic responderet votis. AN.CHR. 644 17. Januar.

42. Nec mora a semet patitur esse absentem, quem in terris positus labore foverat indesinenti; sed illico spiritu properat visitare quem corpore reliquerat non affectu. Et ita repente variis infirmitatibus salutem reddendo se prodidit esse præsentem, ut quasi cœlitus lumen ostensum, aut radius quidam solis erumpens, totum orbem claritate superni luminis illustraret: ex quo per omnes civitates & vicos, immensæ multitudines velut messium tempore ad areas triticum, ita ad Ecclesias populi congregabantur. Et non solum de diversis miraculis sanitatum vicinas civitates, verumetiam universa regna terrarum, tamquam volatu pennifero fama clarissima refulsisset. Et nisi Basilica ipsa magna ex parte ampliata fuisset *b*, capacitate sua infirmantium multitudinem recipere nequivisset. Et si Deum meruero ducem, adhuc de iis quæ nunc triumphator egregius egerit, brevi sermone ostendere cupio. Digne etiam plane ab antiquis præcessoribus, ubi hæc geruntur, NAVIS ob portum navigii vocitatur, qui quasi præsagio futurorum quodam hoc olim indicat nomen, quod nunc affectu manifestat Divino. Ea scilicet Navis est, in qua qui adhærent, hujus sæculi transeunt mare, & ad patriam longe positam, videlicet regni cœlestis, perveniunt liberi. Ibi nempe ab imminentibus malorum procellis visibilium & invisibilium, confugii efficitur portus, ibi a sæculi fluctibus seu turbinum tempestatibus evadendi tribuitur gratia. Illic quotidie infundunt sal scientiæ infirmis & ignaris: ibi per intercessionem B. Patris nostri ab æterno & invisibili medico, gratis medela tribuitur infirmantium: per eam prorsus naufragi atque exsules pristinam redeunt ad patriam. Miraculis illustratur ejus sepulchrum.

43. Prætermissis igitur ceteris, in quibus post paullulum, ut supra pollicitus sum, operam dabo; nunc de illa lucerna, quæ ante sepulchrum Beati suspenditur, breviter dicam. Fertur a ministris oleo semel fuisse impleta & exundante sancto liquore *c* multitudinem desuper jugi effundere labe *, ex quo multi peruncti variis plerisque caruisse dicuntur infirmitatibus. Et hoc non sine admiratione fatendum, quod semel tempore vespertino Sacerdotalis cœtus, dum Divinis canticis personaret, repente ictu fulmineo cœlestis flamma lucernæ fomentum percutiens, cunctis intuentibus lumen præbuit mirabiliter, & numquam deinceps fulgorem amiserit, quam Divino ministerio usque hodie instinctum fovet pabulum. Lampas jugi manat oleo. * f. lapsu

44. His gestis clarissimi viri, etsi indignis quibus explicata sunt dictis, nunc tempore congruo terminum dare disponimus, ori manum imponimus, introrsus ad conscientiam redire festinamus. Et quidem quem imitari non possumus,

L iiiij Pa-

---

a *Locus ille*, inquit Abbreviator, *ubi ipsa Basilica & ubi memoratur Dei vir sepultus est, nominatur* NAVIS, (quod etiam infra dicit iste Auctor) *eoquod ibidem portus navigii esse videtur: locus amœnissimus, inter duos amnes* (Euram scilicet & Avaricum, vulgo l'*Eure* & l'Auron) *nemoribus & vineis copiosus, pratis fluminibus interfusis: immensa planities, ut ibidem habitantes similitudinem paradisi videantur possidere.* Nec omittenda hic verba Joannis Pheruandi. *Inter cetera quæ plurima labore sumptuque non parvo pius Pater erexerat Monasteria, unum præsertim in deliciis habebat, quod in suburbio Bituricæ urbis situm, ac Deipara Virgini consecratum, NAVIS cognomento placuerat appellari. Illic probatissimos Monasticæ conversationis viros habitare præceperat, quorum sanctissima bene vivendi norma suam ipsorum salutem operari cupientibus lucidissima præberet exempla. Diligebat ex animo Fratres illos, quibus & Abbatem sese exhibebat & socium*, &c. Istud Monasterium jampridem S. Sulpicii nomine insignitum, cui præsidet Abbas Regularis e Nostris, etiamnunc florentissimum est.

b DOMIO Abbas *Basilicam illam maxima ex parte ampliasse* dicitur ab alio Auctore anonymo coævo. Hinc Joannes Bollandus suspicatur hujus Vitæ scriptorem fuisse ipsum Domionem, qui nomen suum modestiæ causa reticuerit. Verum ex libro sequenti Miraculorum quem Bollandus non vidit, constat num.3. alium tum temporis præfuisse Abbatem.

c Clarius Scriptor vitæ brevioris: *Et exundante multitudine olei quod desuper labebatur in terram, multi peruncti, de infirmitate sua exuti sunt.*

AN. CHR. 644 17. Januar.

Patronum nobis fieri postulemus; ut suis meritis adjuvemur, cujus natalitia celebramus, eo opitulante, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

LIBER QUARTUS.

Complectens Miracula post S. Sulpicii obitum facta, eodem Auctore anonymo, ut ex num. 1. constat.

Ex MS cod. Sulpiciano & Philippo Labbeo.

1. INSTAURAT nostra molimina ad murmura renovanda B. SULPICIUS, dum vitam virtutibus probat. Quamvis lege obitus deposuerit carnem, tamen sine carne superstes adhuc cernitur atque tenetur, quærenti adsistens, & se numquam abscondens precanti. Et quoniam pollicitum me dudum in parte superiori, quam de vita ipsius illustris Patroni indigno edidi ore, vobis fuisse reor, ut de insignibus miraculorum, quæ post siderea penetralia fultus triumphator egregius gesserit, brevi sermone plura perstringerem; nunc tempus adest de tanta mole potentum virtutum exiguam saltem contingere partem. Quamquam universos fines ab ejus virtutibus acsi solis splendor miraculorum claritas refulsisset, tamen e multis gestis paucissima tangam, scilicet non ornato politoque sermone, sed causis manifestis obstupendisque laudes aggrediar extollere tanti Patroni, & qualis signo virtutis primo claruerit, in fronte lectionis prætexam.

Dum tumulus ornatur, aurum repertum.

2. Dum arte quorumdam opificum erga tumulum gloriosissimi viri, penetralia quæque opere celeri decoris gratia explerent, uti rutilante bractea, vel diversorum coloribus lapidum resulgeret, ardentique desiderio labori insisterent jugi; dumque unius diei spatium de patientia vel miraculis ipsius Sacerdotis, quæ in corpore Deo placito gesserit, mutuo conferentes, peregissent jejunando diem, vigilando tenebras, tempus utrumque duxerunt, itaut facto mane canerent cum Propbeta: *Oblitus sum manducare panem meum a voce gemitus mei.* (Psal. 101. 6.) Et arripientes opera adsueta, talibus dictis preces fuderunt: Dei sacer Sulpici, adest jam revisere celeriter gregi derelicto, quem quondam pio affectu fovisti, & animas quas ob tui amoris contemplationem hesterno die jejunare fecisti, hodie jam refice fessas. Necdum preces compleverant, & ecce inter marmorum fragmina reperiunt aureum * probum, in quo Cæsaris antiquissimi manebat expressa figura. Exsultantes subito ac trementes, nemo interea audet cœlestia attingere dona. Tandem indicant Monasterii Patri; tum ille concito properat cursu, & cum Sacerdotali cœtu levat cœlestia cum canticis dona. Jamque salutis percepta uncia indulget sane in refectione artificum, reperit ferme pondus medii sicli.

NOTA. * nummum

Visum recipiunt cæci.

3. Cumque salutis humanæ velut lucerna in sublimi posita fulgens, gratia reluceret, & penetralia urbis rumoris flamma lustraret, ecce subito Maurinus cæcus de Maceriaco fundo, dum præcedente duce infra mœnia stipem quæreret, ubi talia comperit, cursu veloci magis pendente de latere duce, quam fronte præcedente properat, & ubi veneranda requiescunt membra prostratus occumbit, & mox de illo vasculo ante tumulum B. Sulpicii suspenso, liquore huic cæco litis oculis cœperunt reserata patescere lumina, & infusa paullatim adsuescere lucem, quam ætas amiserat terrena. Et sentiens percepisse egregia lumina, tantæ gratiæ fama respersit ubique per ora. Nam SENECEM quemdam de ordine Levitarum Monasterii Pater qui hodie superest, ut ab ipso didici, junctis comitibus sovit, a Monasteriolo, quod SORBARIUS * dicitur, digressum; cui obducta nube oculorum latebat visus, & infusa tenebris ferme triginta per annos macularum tegmina privaverant luce. Ubi se miserum clamitans Abbatis obtutibus intulit, tenui liquore oculis infuso, illico tegmina suspensa, & vix fugata, didicit jam redditam captivam cernere lucem.

* ignotum

Quidam a dæmone liberatur.

4. Postquam virtutum opus celeberrimum cœtu mœnia complevisset, certatim occurrentes cuncti, quorum vel mentes dæmones, vel corpora morbi obrue-

ruerant, orantes medelam membris, hi greſſus ſtabiles, hi ſenſus recipientes, exſultantes abibant. Præcipue tamen e cunctis quid in uno Landegiſillo nomine, quem dæmonum turba totum captivum jure tenebat, per interceſſionem famuli ſui Chriſti contulerit gratia, dicam. Dum acerrime more venantium bacchans, nemorum quodam die efferus ſecreta luſtraret, dæmonum telis improvidus ceſſit repente, pectuſque fœdatum legionum effecit templum, eumque ſocii tandem Petulco reperiunt, nec valent pauci vincere furentem, qui cunctis debacchans, dentibus frendens, venenato ore efficiebatur ſodalium hoſtis. Interea undique vallatum catenis muniunt, tetrum ad urbem provehunt, ad locum pertrahunt tumuli ſacri. Tum dæmonum phalanx per obſeſſum corpus in modum organi varias exprimit voces, & nunc vibrans venena, ſerpentis ſibila perflat. At ubi ante ſacrum ſepulchrum ventum eſt, inter trahentium manus adjutus, dæmonum ope ſolutus, ferreis nodis ſepta ſancti ſepulchri ut penniger repente tranſiliit. Nec mora, hoſtis enixius cœpit ſævire jam proditus, frendere maxillis, dentes nudare minaces, ingentem exercens morſibus iram, dum fugiunt trepidi, nec quiſquam obſiſtere audet. Quid moror? ubi tegnum* ſancti corporis molitur conſcendere, tactum e manibus noxiis artus nervique cœperunt rigeſcere protinus; & colliſus repente poſt tergum terram corpore preſſit. Turbantur cuncta tumultu, ſpargens innumeros per credula corda pavores: illico is cui officium erat, excurrit ex dicto liquore perfundere ſemianimem, & ſubito ejecta dæmonum turba, per triduum contexuit ſolum. Tandem quaſi a ſopore excitus gravi, in ſemet paullulum reverſus, quidnam ſibi ignorans feciſſet acceſſum a ſociis percunctatur: & geſti notam agnoſcens, longa de pectore trahit ſuſpiria, & confeſtim advolutus genibus Sacerdotum, orat ut non ſolum mentis, verum quantocius ſæcularem deponeret habitum: & arrepta forcipe, capitis ſui propriis abſcidit cæſariem manibus, menteque alacri repedavit domum, & (ni fallor) incolumis hodie ſupereſt.

AN.CHR. 644 27. Januar.

* ſ. tegmen.

5. Nec multum ſane poſthæc miracula fluxerat tempus, & ecce ab agello Prugnius plauſtro advectus ſe protinus offert, cujus languor cuncta diſſolverat membra, vitamque tenebat jam pœna ſuperſtes; & precibus projectus talibus orat, ut ſi non languoris crudelis ſarcinæ, vel vitæ finis finem faciat cruciatibus tantis. Sub quo languore bis ſenis currentibus menſibus, in atriis degens, augebat quotidie dolor, macerans ſine fine cruores. At ubi nihil medelæ afflictum corpus ſentiret, & deteriora prioribus poſteriora ſuccederent, ad ſuam molitur repedare domum, inter ſuorum dumtaxat efflare ſpiritum manus. Et cum propinquorum humeris ulniſque evectus, ad locum ubi ſacrum corpus evectantium humeris quondam ſepoſitum fuerat ventum eſt, illico ſenſit quiddam in ſe veniſſe ſupernum: & confeſtim inter brachia ſuſtentantium depulſus fugatur morbus, & priſtino venæ ſubito replentur humore, extentaque crura, arentes penetrat cœleſtis benedictio artus & rigat exhauſtas divino rore medullas. Quid multa? Saliens æger pavore concutitur nimio, adytis refugit. Videntium turba interrogat: Quem tibi terribilis viſus concuſſit corde pavorem, cum læti ſermonis gratia placet? E cœli, inquit, ſolio rerum omnium Pater mihi talia tribuit. Tum per mediam mirantis populi turbam abibat, humeris fortioribus ſuam ſuppellectilem vectans.

Impotentia membra firmantur.

6. Nec longo poſt tempore de Baguriaco fundo, qui eſt in conſpectu Baſilicæ Sancti, uxorem ſuam quidam arreptam immundo ſpiritu, ardenti fide ad limina templi projicit, & his verbis intulit preces: Te, inquit, exoro, Antiſtes beate, Angelorum conſors, hominumque ſalus, horribilem propellas de uxoris corpore morbum, reddaſque mariti natorumque tenerum ſolatia vitæ. Nam curſus lunæ eadem torquet dæmonis arte, & dejectam in liquidas projicit undas, aut miſeram ſæpe volvit in ignem. Tunc ubi vinctam ante ſepulchrum glorioſum fecit ſtare colliſam, repente procubuit ſimul convulſa venena. Illico dæmon purgato corde fugabatur. Tunc vir exſultans cum uxore, mente alacer domi remeat ovans.

Arreptitia liberatur.

7. Exin quidam a Seſedomno colonia, quæ duodecim milibus ferme a Baſilicæ

Furioſus menti redditur.

licæ

AN CHR. 644 17. Januar. licæ atriis distat, vinctus offertur in templum cujus spiritus acer mentem immundam impleverat, lacerans virtute furoris quoscumque attingere valuisset: nec poterat rapidum quisquam retinere furentem, nisi ferreis vinculis catenarum, & nisi a pluribus comprimeretur, inter manus trahentium vincla quæque rumpebat, & obvios quoscumque laniabat. Cumque dura cervix dæmonum adstricta habenis orationi procumbere reluctaret, vi Sacerdotum & vulgi a quo sequebatur oppressus, oleo sancto perfusus, illico ab eo acerrimus abiit dæmon, & sese gravi pondere discussus, admirans exsultabat jam sospes de donis supernæ salutis. Interea gratia plebis salusque veneranda micabat, cuncta per ora fulgens dilatavit fama. Aderant populi hinc inde ruentes, complebant tecta, avidique atria petebant: & cum se innumeris cœpisset sublimis Antistes signorum prodere miraculis, passim implebantur cœlestia horrea farre, & per omnem terram mellisonis linguis præsentia Christi per tanta miracula terras illustrare credebatur, itaut cum Propheta plebs universa clamitaret: *Visitasti Domine terram, & inebriasti eam*. Denique languoris tabe perfusus, diversis malis nexus, certatim reddebat miranda gaudia fanus.

Psal. 64. 9.

Leprosus curatur. 8. Inter quos ecce sub religionis habitu quidam Aurelianorum a finibus, quem totum obsesso fœdaverat corpore lepra, horrida contexerat viscera tabes, ad veneranda procubuit Antistitis membra. Precatur avide tandem ut careat languoris pondere tanti, semet interea poscit liquore perfundere sancto: unctusque lurida membra renovari paullisper suam carnem miratur, nitensque cuntis æquiparat gratiam puerorum, & ita demum exsultans properat revisere incolumis patriam. O vere beatum per omnia virum, qui cum ad astra volans cuncta transscenderet sidera, tam sedulo studio fovit Ecclesiam! Superna penetrat, terrena illustrat; in cœlis regnat, & hic triumphat.

Cæca videt. 9. Nam sub tenebris ab utero degens quædam puella, cum parentum aures ob desiderium lucis inflammaret, sublimis famæ rumore comperto, eorum viscera concutit jurgans. Cum omnium, inquiens, siderea dona variam morborum suffragiis B. Sulpicii medelam dispertiunt, cur densa caligine septa infelix resideo trusa? Obsecro, inquit, evehite me ad sepulchrum hominis Dei. At illi properant cum orbata quantocius ad tumulum sanctum, ubi projectam alligant tremulas inter suspiria voces, pallentesque rigant lacrymarum flumine malas; suffragia poscunt fideli cum gemitu corde.

Febricitans convalescit. 10. Raris interea diebus excursis, ex necessariis unus alumnisque Pontificis pene omnium civium charus & notus, quem febris juge lege recursa ad quartum reditura diem, ita semper reditura diem, ita semper repetendo ruinas consumpserat, ut afflictum corpus nihil medelæ sentiret, dum strepitando terræ prostratus ventura patitur die: hæc * vero solo adhæsa, salutis sustinet dona futuræ, adsunt utrisque subito ætherea dona, & dum membra dolore fessa prostrata gemunt, dantur afflictis solatia vitæ. Iste sensit paullatim mollito corpore suis medelam infundere venis: Hæc vero a tactu liquoris suspensa tegmina macularum, vix amota oculis, didicit jam reddita luce fere acies, lumenque novum mirata recepit; uterque jam sospites redierunt ad propria læti. O atque utinam nostri cordis tenebras medicina Patroni fugaret, & antiquam rursum nostram infunderet lucem!

* cæca

Sermo & auditus cuidam conceduntur. 11. Nec sane pretereundum est quod juvenis quidam ad sacrum dehinc sepulchrum offertur, cui sævitia dæmonis rapta fuerat visus auditusque substantia. At ubi perunctus est oleo, propulsus fuit de pectore dæmon. Sane redierunt officia sensus, & rudis homo in sermonibus, e quibus per duodenos ferme annos neque unum aures penetraverat ejus, per magisterium comitum puerilia verba redactus quasi in cunabulis fari nitebatur: & ita recepta dona salutis, permanserunt in officio membra.

Contracta curatur. 12. Exin Doda quædam ex Nevernensium mœnibus, diversorum humeris evecta, cujus ita nervi marcuerant, ut genua genis, & plantæ adhærerent natibus, ubi curvato corpore, & conglomeratis artubus, illata sepulchro manibus ulnisque trementibus adytis penetralia tangeret, medelæ cui cuncta deferant auxi-

auxilia, sancto perfusa liquore, cito illabitur salus, & repente artubus extensis, passim gressibus restitutis, bina per lustra pressit vestigiis tellurem. Receptaque pristina sospitate nullo indigens adminiculo, ad suum remeat diversorium. O vere sine fine miseratio prompta! qui in corpore positus mente humili diligebat omnes, nunc in cœlum triumphans spernet nullum.

AN.CHR. 644 17. Januar.

13. Nam quemdam ex Sapaugia pago, horrido morbo intexerat lepra, cuncta inficiens macula tegmina carne, & densas sparserat in corpore vitiato guttas. Quem cum sanorum fastidia abhorrescerent, opinione agnita quæ Christi gratia per omnes sparserat fines, cupiens corpus fœdatum de unguento sancto habere linitum, cursu properans concito, inter populorum catervas adytis penetrat, & ante gloriosum sepulchrum super pavimento membra prosternit. Tum oratione præmissa, exesa carne ostendit horridam cutem: & semet aptans sub exundante lucerna, sensit a tactu succi, divini muneris dona, remeare raptim per membra salutem, & dispergi celerem renovatam in carne nitorem. Tum sanatus æger attollens ad sancta mysteria vultum, grates refert pro tantæ dono salutis; conspicatur suam cutem, & miratur nitescere jam sanam numquam ab eo fuisse tam præclaram.

Lib. V. Mulier oleo sacro peruncta sanatur.

14. Jam semel prolata in laudem tanti Patroni quidnam lingua siles, cum tibi per intercessionem gloriosi Antistitis, quamvis robur adsit, fontem virtutum ejus fatendo vacuare non vales? Ergo vel quantum vales age, & in sanctam Domino committe favillam, ut rigor ingenii Christo adspirante tepescat, & glacialem cordis Sulpicii oratio solvat. Nam ut præter ea obscura quæ erga humiles gesta sunt non taceam certe quia nequaquam latent quæ erga CONSORTIAM quamdam eximio perfunctam honore, parentibus claram celsamque sæculi dignitatibus, uxorem ESONIS, qui quondam culmine moderaminis Galliarum partem rexit, gesta sunt: quæ etiam ipsius Sacerdotis charitatis lege ob probitatem morum charissima fuit. Nam cum Massiliæ mœnibus consumpta gravi morbo teneretur, atque omni motu torpentia membra cum officiis caruissent, jam carnem relinquens spirabat tenuis flagrante in pectore flatus. Pallebant vicina morte propinqui, arentes artus lacrymarum fonte rigabant. Interea irrumpit a proforibus quidam, & secum de oleo lætitiæ nostræ parvum liquorem detulisse fatetur. Cumque turba plangentium Deo gratias laudesque de dono superni muneris resonaret, protinus allato liquore totis compagibus irroratis, propulso vitiati fellis morbo, veterem expellit subita virtus dolorem. Reddita est igitur a corpore fugato veneno pristina virtus. Et mox mirante populo mulier valida surgit, & stabiles gressus divino munere sistit, dat laudem Domino per sancta altaria Christo.

Oleum in ampulla asservatum guttas cœlitus emittit.

15. Nam quid feminas studio fideli meruisse compererim, quemcumque dabit Christus sermone retexam. Cum fidelis quædam, BELLAM nomine, ex Carentomago, flagrante in pectore fide, de dicto sæpe liquore lenticulam suam a Basilicæ millibus ferme triginta, absque vehiculo, senile jam corpore, ad suum diversorium deportasset, & cujusdam in cellula sublimiter candidis tecta linteaminibus collocasset; illico cellulam sacrans, ac venerabiliter donum quod detulerat ibi reponens, jugiter preces & jejunia geminat, excubia omnibus pene noctibus celebrat. Tandem manibus ulnisque trementibus amota vela parumper attrectat lenticulam, & ecce densæ refulgent aureæ undique sparsæ per vasculum guttæ, & fletum fundens præ gaudio, nunc suspiria longa de pectore trahit, nunc arva corpore premit, nunc ad limina satagens, pergit propinquorum dumtaxat evocare catervam: & ne diutius morer, quosdam de Fratribus de Monasterio eminus sito conversantibus protinus evocat, gesta cum lacrymis per ordinem fatur. Stupent miranturque pariter universi, adspirant sursum credentium corda. Alii interea sanctum liquorem vertisse * in aurum putant, alii industria artificum auri fragmenta in eodem vasculo inserta ajebant. Sed Dei Athletæ ad corda dubia roboranda lenticulam vacuant, liquorem in concava fundunt, infusaque lymphis curiosius mundant, attrectant, nec quidquam ex auro in vitro reperiunt: repleto vasculo oleo rursum mirum in modum sparguntur

* versum esse

AN.CHR. 644 guntur undique aureæ guttæ, & infertæ rurfum vitreo crate ufque hodie permanent Fidelium in admiratione, &c.

17. Januar.

Paralytica oleo inuncta vegetatur. ** al. a Phrotinas*

16. Nec multum poft tempus Amphiolinas* prædio ipfius Pontificis quædam femina, cum torpentia membra, quorum officia morbus diffolverat acer, ad ejus in grabato evecta fepulchrum, ex dicto liquore fuiffent peruncta, nec mora ceperunt cuncta officium membra, & firmatis corporis ufibus ftratum fuum ad fuam domum propriis humeris vectat. Tunc per pectora plebis miracula læta frequentant. Hinc e diverfis partibus certatim orbis agmina conveniunt, multiplicant preces, dat gratia velox optatæ pietatis opem. Lætantur ovantes, laudes complofis manibus fonant.

Cæci vident.

17. Nec multum poft a Lemovicorum urbe cæcorum fe bis fenus numerus offert in atriis templi, flexoque poplite curvis genibus magno murmure perftrepunt. Sancta interea penetrant, tumulum vallant, genas lacrymis rigant, pectora verberibus tundunt. Quid multa? Nec mora, cœperunt Fidelium mentes poft fpatia longa novam cernere lucem, & paullo furgentes atque in fe agnofcentes dona fupema, prorfus texuerunt corpore arva. Et poft paucos dies captivis fplendore oculis infufo incolumes ad propria repedarunt, &c.

Tempeftas fedatur.

18. Duo viri ex Turonorum Pictavorumque mœnibus, charitatis lege connexi, Chrifti juffa complentes, omnibus renuntiatis fuis, ad fepulchrum B. Sulpicii orationis caufa properare crediderunt, ac de Memoria ejus fuis humeris ardente fide imponentes, Orientalem fub axem nituntur properare: ut quæ de religionis dogmate vel exemplis Fidelium arripuiffent, ad fuam inftructionem vindicarent. Igitur cum Maffiliam aggreffi, datis naulis his qui claffibus præerant, puppem confcendiffent, & fulcare jam freta molirentur, & Auftri mox vento nave inflata, tumente fluctu, laxatis velis volat undique carina. Poftquam confurgit puppis in altum, & ad cœlum rapidus cœpit pontus fubtollere montes, interea Chrifti milites, pariterque nautæ, extorres ab arva præcipites ferebantur in altum: & cum ad litus remigare moliuntur & nequeunt, effigies in quas more patrio Piratæ placare fueverant, procumbentes exorant, ut ponti pericula mitigentur. Et cum magis in ira confurgeret æquor, immenfus hinc inde tumefceret ventus, fociis indicant Sancti, ut B. Sulpicii fuffragia pofcant: forfan ejus interventu placidam fternet Chriftus fub æquore pacem. Actoque repente laterna oleo plena, quæ fufpenfa fiftebat, divino accenditur minifterio; at ubi miro ftupore abfque humana notitia refulfiffet, & tumente fucco undis liquor adjectione Divina fuperlabaret, hærentes nautæ fummotis auftris, placita freta fubito mitefcere cernunt. Tum illi inter fe fe timidis affatibus conferunt, qualis fit quæ tanta fit ei præmiffa gratia, ut fola invocatione nominis ejus, etiam freta concita ventis fummittant colla. Egreffi igitur e claffibus nautæ in Africanum larem, Templum in ejus nomine miro opere extulerunt, in quo fignorum gratia variis modis Chrifto largiente refulget. Nam quid in facrilegis, infidis, Deique pacta tranfgredientibus, ad fui famuli gloriam minaci feveritate Chrifti contulerit dextera, pauca tangam.

Nautæ in Africa extruunt templum B. Sulpicio.

Perjuri plectuntur. ** al. Mauritironno diœcefi, id eft parœcia.*

19. Cum unus ex Maucironno* diœcefi de fenore fuo ad quemdam repofceret, tandem dementi temeritate is cui fenus creditum fuerat, reluctans, abnegat ac mutuata reddere temnit. Utrique jurgant, jusjurandum fenerator ab æmulo flagitat; locum eligit ad fepulchrum venerabile: adverfarium advocat, viam cum eodem carpit; pie monet, ut indultam partem pecuniæ mediam, aliam folvat, & fub ira cœlefti ne crudeliter ruat. Is autem cui mentem vefania tntam captivam jure tenebat, perfiftit negans, & cum eminus oculis infidelibus mœnia urbis circumluftraret, ubi intuitus eft aulam Regis fuperni, dentibus infrendens ferpentis fibila perflans, poft tergum allifus corruit, & protinus efflavit mifer fpiramina vitæ. Etenim quam celeri fuffragio Sancti Fidelium medela difpertitur, tam velox e fuperis præcordiis infidelium digna illabitur ultio. Et quia interdum injuftos jufto tremore divinitus cogit cœleftis gratia virtute fentire fæpe rebelles, fi nondum præcepta Regum ad verbera cogunt.

20. Nam

AN.CHR. 644

17. Januar.

20. Nam quidam adiit quondam Ecclesiæ sanctæ se connectere membris, qui protinus Crucis sacratæ vexilla secutus, contempta * mortalia gaudia, Clericatus nomine, cum jura repente arripuit, breve post tempus neglecta militia, qui thalami jura sociamque carnis spreverat, ubi lascivia stimulare animum cœpit, crassatus veneno libidinis, ad spurcitiam animo pergit. Ubi is qui illi præerat constuprasse eum cum scorta reperit, angit, verberat, correctum emendare molitur. Jamque cæsum ad Basilicam evocat, promissa elicit, Sulpicius sanctus proponitur testis. Et ne demum nefandæ mulieris amplexibus jungat, pollicetur sacramentis. Rursum post breve tempus rediviva voluptas stimulare animum cœpit. Nec mora, cuncta rejiciens sacra, in amplexus nuptiarum & vota recurrit, & post Clericatus titulum, nomen nititur capessere mariti. Sociatur interim scortæ, & captivatus vecors illico illabitur tartaro, & stimulante eum facinore, fugam cum socia arripuit. Et cum procul jam cursu concito pergerent, senserunt subito ultricem vindictam in se venisse e cœlis: & Divino repente concussi terrore, rigentibus venis, membra humo presserunt. Reperti a proximis, tandem in plaustro advecti, projiciunt semianimes in atriis Templi: fatentur peccatum, subito & datur passim indulgentia reis. Quid multa? Divinis flagris multatus delictum lacrymis luens, gessit pœnitudinem diu, & agnita melioris vitæ conversatione, revertenti Ecclesiæ sinu, lætabatur cuncta fraternitas.

Clericus dato sacramento castitatem violans punitur.

* contemptis &c.

21. Nec multum post, reccurrentem * gloriosi Antistitis natalis diem, dum excuteret quidam purgaretque aream, a proximis arguebatur, cur ob metum sancti Pontificis, cum placita dies omnium quietem tribueret, servile auderet opus exercere solus. Non Deus est, ioquit, sed homo nostræ conditionis par Sulpicius iste. Subito arentibus venis, obriguit nervorum cuncta compago, & virga quam sacrilega manu tenebat adstrictam, repente & quasi ferro retrusa frustrata innexis conamina gerens, reus pœnitudine sera cum corpore membrorum ad sanctum properat tumulum: & quem paullo ante superba mens despexerat, ounc enixis vocibus humiliter invocat. Et ubi stipante agmine Sacerdotum contractione absque succo manus extendere non valeret, ex liquore laudabili demulsa, paullatim arentes artus venarum humore rigantur, & extensa manu virga adhæsa procul extemplo resiliit. Divino igitur verbere cæsus repedavit sospes ad propria & lætus.

Divina ultio in exercentem violatorem festi B. Sulpicii.

* pro recurrente &c.

22. Ob seditionem quamdam *a* ex Reipublicæ prædio exhibentur vincti in urbe septuaginta ferme, truduntur in vinculis rei, & adstrictis nectuntur ergastula membris. Tunc caligo carceris tetra perfunditur vallo, traxerunt longa reorum supplicia membra: coosumpti fame continuata putredinis tabe, exesa carne cœperunt pallescere genæ. Afflictis inedia dissolvitur passim cuncta compago. Quid amplius? deferuntur regalia jussa, ut omnium adsint diversa supplicia. Tunc feralis infamia frendens intraverat urbem, & spiritu tenui flagrante in pectore, pallebat infelix ordo reorum, hærebant nexæ per squalida colla catenæ, incutiens fractis stridentia vincula membris. Statuitur tempus, in quo alii distentis membris mali pendula came exponerent cruciandа; alii artus facibus consumpti, alii truncati interirent. Interea magis gemitu, quam sono verborum sedulo proclamant suffragia Palæstri nostri. Tandem reorum rumor pias attigit aures S. Sulpicii, & subito angelicus concutit reorum viscera terror; mox etiam obstupefactis ad aures irrumpit attooitas, solvuntur catenæ, vincla de collo prosiliunt: & cum sese rumore placito mutuo exhortarentur, custos carceris emious, qui observabat audito fragore, atra penetrat, reos innexos intuetur & pene spiritum efflat. Et nonsuperno, sed humano ingenio, aut per car-

Solvuntur vincti & liberantur.

a Huc spectare videntur quæ refert S. Audoenus in Vitæ S. Eligii lib. 2, c. 24. *Eligius cum in civitate Biturica ad Memoriam S. Sulpicii Confessoris oraret, audivit complures nuper mortis sententia damnatos teneri in carcere fiscali vinctos; interfecerant enim quemdam fiscalem judicem, & idcirco habebantur in vinculis. Rogat se deduci ad eos, sed cum appropinquasset custodiæ carceris, mox milites consurgentes obstiterunt ei vehementer, nec permiserunt eum propius accedere. Tunc ille mæstus admodum indignatusque animo discessit, & coeptum iter peregit.* Regressus ex urbe Lemovica, meritis ac virtute sua solvit reos, qui *ad Basilicam S. Sulpicii* properantes, ostium sponte patefactum invenerunt.

AN. CHR. 644 17. Jan.

carmina mathematica, vincla tanta putans fuisse soluta, rursum accersiens ministrum, curiosius squalida membra circumsepit, nudos artus nectit, claustra munit, caput concutit, cædes ante tempus minatur. Interea dies adest exspectata votis, & crassa caligo urbem involvit obtectam. Grata quies blando sparserat sopore per pectora militum, marcebant oculi somno custodum, adsistunt humanæ vota salutis: & laxatæ ereptim ceciderunt catenæ, quæ pallentium stringebant colla reorum, &c.

23. Hæc pauca ausus propere percurrere verbis signavi indoctus populo relegenda fideli, firmare credita grandia gaudia: qui quærit scriptum, parum mirabitur gesta. Hoc mirari satis est, quod talem Antistitem post longa urbs Biturica promeruit tempora, & perpetuo gaudet plebs universa patrono, eo largiente, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

AN. CHR. 645 26. Apr.

VITA S. RICHARII ABBATIS CENTULENSIS PRIMI,

Auctore ALBINO ALCUINO FLACCO, qui tempore Caroli Magni floruit.

Ex Surio & Pithæo ad MSS. codd. collatis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

*S. Riquier Alcuinus Vitæ S. Richarii secundus scriptor.

*Extat To. 4 Spicil. Acherii.

1. ANTEQUAM ALCUINUS *petente* ANGILBERTO *Centulensi Abbate, accedente etiam Caroli M. auctoritate, S. Richarii * gesta describeret, jam alia ipsius Sancti Vita rudiori stilo digesta cum libro Miraculorum exstabat, ut ex subjecta Alcuini Præfatione constat: quam Vitam Alcuinus expolivit mutato Mirac. libro, qui una cum primaria illa scriptione seu Vita intercidit. Alcuinus insuper teste Harialfo Monacho in Chron. Cental. lib. 2.* cap.* 11. Antiphonas quoque & Responsoria vel Hymnos de eodem Sancto composuit, ut magni Patris festivitas nihil minus congrui officii habere videretur. Ubi notandum est quod quodam in Hymno ipsum Richarium laudando alloquens dicit:

Tu struxisti Cœnobium
Loco prope Argubium,
Et aliud in Centulo,
Ambo perenni merito.

Quid sit Argubium, ignoratur. Locus erat sine dubio prope silvam Crisciacensem, in qua Monasterium a S. Richario exstructum esse infra cap. 12. videbimus. In Litteris Guidonis Ambianensium Episcopi lib. 4. Chron. Centul. cap. 22. altaria villarum Argubii & Montis-Elisii *exprimuntur.*

Paschasius Ratbertus an inter Vitæ Richarianæ Scriptores adnumerandus.

2. PASCHASIUM RATBERTUM *Corbejensem Abbatem sanctitatem & doctrina clarissimum putant nonnulli post Alcuinum exornandis seu amplificandis Richarii Actis dedisse operam. Certe hoc apud Centulenses nostros traditione acceptum creditur: quamquam ne satis antiqua ac firma non sit ista persuasio, omnino vereor. Harialfus Chronologus Centulensis mox laudatus, qui anno 1088. Chronico suo supremam imposuit manum, quidquid in S. Richarii commendationem reperire potuit, in suum retulit Chronicon: in quo majoris fidei parandæ gratia, Auctores ex quibus sua dicta hausit, diligenter solitus est nominare. Alcuinum Richarianæ Vitæ Scriptorem passim commemorat, Minoris Monachi de S. Richario Versus in lib. 1. cap. 24. aliosque Angilberti Abba. lib. 2. cap. 11. citat, necnon lib. 4. cap. 8. ejusdem Sancti Vitam metrice ab Ingelramno Abbate compositam: nusquam vero Vitæ a Ratberto scriptæ meminit. Et tamen opportuna erat istius rei commemoratio in lib. 2. cap. 11. dum hæc scribit:* 14. Kalend. Junii obiit ALBINUS, qui ALCUINUS, Abbas Levita & Monachus, dictator Vitæ S. Richarii. His quoque temporibus florebat Corbejensis Abbas S. ADELARDUS, qui nobilitatis & sanctæ Religionis laude per totam Galliam colebatur. Hujus amator & auditor præclarus emicuit RATBERTUS, qui tanto charitatis fervore erga nostrates Monachos agebatur, ut ea ipsa quæ nostris misit vel scripsit, non amoris verba, sed totum amor & pura dilectio deprehendantur. (*Intelligit Commentarium in Matthæum, de quo infra.*) Quique cum ipsius S. Adelardi digereret Vitam; „ Gaude, inquit, Corbeja, quia cum cetera loca sancta proprios emiserint Pa„ tronos, Atrebas, Vedastum & Centula sanctissimum RICHARIUM; tu quoque emittes Ade„ lardum tuum. In quo studiose considerandum, quanta reverentia extulerit magnificum Pastorem & Patronum nostrum, quem cum adjectione superlativa nominavit, cum illum insignem Episcopum Vedastum nudo nomine designare contentus sit. Fecit hoc ob assidua miraculorum quæ apud nos gerebantur magnalia, fecit & ob illam revera sanctissimam ejus vitam, quæ non tam sancta quam sanctitatis speculum utique comprobatur. Hic ad nostri Monasterii Monachum

AN.CHR. 645 26 Apr.

chum GOLLANDUM scripsit Expositionem super Evaogelium Matthæi, taoti pendens Centulenses, ut sua eis mitteret scripta, quatenus eorom judicio debereot cum auctoritate quaquaversum proferri. *Hic probare modis omnibus nititur Harialfus, quanti Ratbertus fecerit B. Richarium ac Monachos Centulenses. Quis non videat aptissimum huic rei probandæ argumentum esse Vitam S. Richarii a Ratberto scriptam, si eam agnovisset? Et quidem istius opinionis a posteris conceptæ originem videre mihi videor in relatis Hariulfi verbis:* Fecit & ob illam revera sanctissimam ejus vitam, *quæ de Vita S. Richarii a Ratberto scripta quidam male interpretati sunt, in his* JOANNES *de Capella Presbyter & Curatus de Honneu, qui* mandato & jussu Rev. in Christo Patris ac domioi D. EUSTACHII Divina permissiooe Ceotulensis Abbatis, anoo Domini 1492. meose Maji, *incboavit* Cbrooica abbreviata * soper gestis & factis dominorum ac sanctorum Abbatum hujus sacri Cœoobii ac sacratissimæ Ecclesiæ Patroni (*inquit*) oostri S. RICHARII de S. Richario, Ambianensis diœcesis, Ordini Saocti Beoedicti ad Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentis. *Sic enim Joannes ille Auctores qui S. Richarii gesta litteris prosecuti sunt commemorat:* Cujus vitam descripserunt quatuor excellentissimi Doctores, quorum primus fuit Magister ALBINUS ALCUINUS natinnis Anglicanæ, Doctor & instructor Caroli Magni qui impetravit Uoiversitatem Parisieosem. Secuodus descriptor fuit PASCHASIUS sollemnis Doctor & interpres legis Divinæ, qui post fuit Abbas Corbejensis & appellatus RATBERTUS sanctus. * Tertius fuit INGRANNUS Monachus hujus Cœnobii & de Centula oriuodus, &c. Quarti describentis Vitam & gesta S. Richarii nomeo ignoratur, qoia desctipsit Cbronicon in lingua materna. *Menardus noster in lib. 2. Observat. in Martyrol. Bened. ad diem 26. April. de S. Ratberto agens, recitat fragmentum Vitæ S. Richarii manuscriptæ, a nobis infra examinandæ, in hæc verba.* Quanta itaque extuoc & deioceps austeritate B. RICHARIUS vitam duxerit, quamque fortiter sua membra mortificaverit, præsentis opusculi testatur narratio, a Revereodis viris RATBERTO Abbate, necnon Alcuino Albioo studiose descripta. *Tam pertinax mentio de Richariana Ratberti Vita animum excitavit ad disquirendam tanti viri lucubrationem, sicubi deprehendi posset. Apud Centulenses nostros ejus apices nulli habentur. In præclaris Corbejensis Bibliothecæ reliquiis MSS. plura supersunt de Sanctorum gestis volumina: in uno exstat S. Richarii Vita Alcuino quidem inscripta, sed multis aucta interpolationibus, quas post Alcuini fetum genuinum referemus. Hac Vita inspecta venit in animum, esse ipsissimum Ratberti opus. At re attentius considerata constat, nihil aliud esse quam Alcuini narrationem, auctam insiticiis relationibus Chronographi Centulensis Hariulfi: qui cum Ratberti de S. Richario lucubrationem ignoraverit, non ipse ex Ratberto, sed anonymus quidam (quem Interpolatorem Corbejensem in consequentibus appellabimus) ex ipsius Hariulfi verbis vulgatam Alcuinum interpolavit. Cum ergo nec Joannis de Capella, nec anonymi a Menardo citati auctoritas tanti esse videatur, (quod de isto anonymo infra demonstrabimus) ut S. Richarii vitam a Ratberto scriptam esse nos cogat fateri; traditioni quidem honorem habemus, sed tamen incertum erit semper hac de re judicium, donec oculis res facta fuerit exploratior.*

* nondum edita

* Ignatius Joseph Carmelita Excalc. in lib. 1 Hist. Eccles. Abbavillef. cap. 82, tertio loco scriptorem nominat S. Erikium, qui tam in prosa, quam in carmen Vitam S. Richarii composuerit. Sed unde id hauserit, quisve fuerit Erikius ille, nondum addiscere licuit.

3. *Post Alcuinum & anonymi Corbejensis interpolationes adducimus* INGELRAMNUM *seu Angelramnum nusquam editum, primum Monachum, deinde Abbatem Centulensem ineunte sæculo 11. qui* præcipieote sibi venerabili suo quondam Magistro Domoo scilicet FULBERTO Carnotensi Episcopo (*inquit Hariulfus in Chron. lib. 4. cap. 8.*) almiflui Coofessoris Christi RICHARII Vitam ab antiquis compendiose descriptam, versu heroico jocundiorem fecit, nihil pene extriosecos addens, sed eumdem sensum per omnia repræsentans. *Ingelramnus Carmen suum divisit in libros quatuor. In primo purum putum Alcuinum (si metri formam excipias) exhibuit, ut Capita Capitibus conferenti perspectum erit. Cur vero Ratbertum si forte de Richario scripserat, prætermisisset? In secundo ac tertio libris Miracula S. Richarii ab vetusto Auctore enarrata, in quarto Relationem S. Richarii versibus reddidit.*

4. *Ingelramni historia Relationis in Benedictinum Sæculum 5. rejecta, sola Capitula librorum secundi ac tertii repræsentamus. Cum enim exhibeamus antiquum Scriptorem Miraculorum quæ Ingelramnus versibus cecinit, supervacuum visum est toties eadem recantare: sed Ingelramni Capitula librorum secundi ac tertii edidimus, ut ipsis cum veterrimo illo Miraculo Scriptore consensus appareat. Porro antiquus Miraculo consarcinator opus suum in libros partitus est duos: in primo miracula ante sæculum nonum facta commemorat. In secundo libro refert ea quæ suo tempore, hoc est anno 860. ac subsequentibus contigerant.*

Libri duo Mirac. S. Richarii.

5. *His insuper legimus aliam S. Richarii Vitam in apographo Centulensi, ex quo Menardus noster quosdam versus de Ratberto superius adductos excepit. In ista Vita Anonymus affirmat relationem suam esse ipsammet Ratberti & Alcuini narrationem. Sed quæ præter Alcuini dicta refert, nec probare, nec Ratberto tribuere est animus. Quippe Richarii stemma gentilitium ex Raganario Chlodovei Magni fratre per Alquarium ipsius Raganarii filium Ducem Pontivensem deducit. Romanas Richarii peregrinationes duas ad Joannem cognomento Mercurium & ad Silverium Pontifices describit, aliaque nonnulla, quæ tam a veritate, quam a Ratberto aliena esse certissimum est. Hunc anonymum non semel nomine Interpolatoris Centulensis, ut ab Interpolatore Corbejensi distinguatur, refellemus.*

Interpolator Centulensis.

6. *S. Richarium 6. Kalend. Maji memorat præter Wandalbertum Usuardus his verbis:* In Pago Pootivo S. RICHARII Presbyteri & Confessoris. *Pontivensium regio, vulgo* le Pootbieu, tra-

Richarii memoria in fastis sacris.

Digitized by Google

AN. CHR. 645

tractus est Picardiæ intra fines Ambianensium, Morinorum & Neustrianorum, cujus tractus caput Abbavilla, Abbeville, *a qua duabus leucis Orientem versus distat Centula seu Centulum opidulum, ubi Centulense Monasterium, utrumque nunc S. Richarii * nomine insignitum, ad Scardnonem rivulum, quem loci incolæ vulgari nomine* la riviere aux Cardons *appellant. Magna fuit quondam istius Cœnobii dignitas, præcipue a tempore S. Angilberti Abbatis, qui in suo Cœnobio* Monachos trecentos, centumque pueros inibi erudiendos, *ac Laudem perennem instituit *. Illic floruere Abbates dignitate ac religione præstantissimi*, S. ANGILBERTUS *Caroli M. gener, qui tres Ecclesias * Laudi perpetuæ, primam in honorem S. Salvatoris ac S. Richarii, alteram S. Mariæ, tertiam in honorem S. Benedicti consecravit;* NITHARDUS *Angilberti filius ac successor aut certe Ludovici, si Petavio in Sintagmate Nithardi credimus;* HELIZACHAR *post Helricum* Abbas sanctissimus; *post Ribbodonem* LUDOVICUS ex regali prosapia oriundus; HRUODOLFUS gloriosissimi Regis Caroli, *Calvi scilicet*, avunculus; *atque (ut taceamus Heligaudum ex Comite Monachum & Abbatem, ac Guelfonem* Abbatem sanctissimum) KARLOMANNUS *ipsius gloriosissimi Regis Caroli filius. Paullo post regimen Karlomanni dirutum est a Barbaris Cœnobium: cui restaurato post Ingelardum Corbejæ Monachum præfuit* INGELRAMNUS *rebus pie ac præclare gestis, immo & prophetiæ dono clarus; ac* GERVINUM *virum sanctitate eximium habuit successorem. Ceteros mittimus ac Monachos pietate insignes, in his* ANSEGISUM *ad Nicolaum Papam a Carolo Calvo legatum **, HIEREMIAM, *qui postea Senonensium Antistes fuit, &* ODELGERUM *Monachum, quem Hariulfus in lib. 4. cap. 10. magnopere commendat. Ceterum hodie quoque non ignobile est S. Richarii Monasterium Centulense a Nostris inhabitatum & excultum, cujus primordia a B. Richario circa annum 625. jacta esse credimus. S. Benedicti Regulam, illic a primordiis aut certe non multo post viguisse ex eo constat, quod Centulensi Monasterio præfuerit tertio loco Coschinus Abbas Gemmeticensis Cœnobii, quod Instituto Benedictino ab origine addictum fuisse ex SS. Filiberti & Aicadri Abbatum Actis perspicuum est.*

[Margin: 26. Aprilis. * S. Riquier. * Hariulfus in Chron. lib. c. 21. * ibid. c. 8. lib. 3. c. 22. * ibid. c. 14. & 20.]

PRÆFATIO ALCUINI

AD CAROLUM IMPERATOREM.

Albinus S. Richarii tam expolie, petente Angilberto, immo & Carolo M.

I. D*OMINO semper venerabili, semperque desiderabili, piissimo sanctæ Ecclesiæ Tutori, gratia Dei semper Augusto* CAROLO, *vestræ Excellentiæ perpes amicus* ALBINUS. Remorante vestræ Excellentiæ pietate in loco sancto & merito venerabili Centula, cum & ego vestræ gloriæ servus, vestræ pietatis ibidem prosecutus vestigia aliquantisper commorarer, oraverat meam parvitatem vir magnus in Christo Domnus & venerabilis Abbas ANGILBERTUS *a*, quo in laudem Conditoris, qui mirabilis semper apparet in Electis suis, quemdam libellum stillo simpliciori digestum de vita sanctissimi ac vere magnifici Confessoris RICHARII cultius adnotarem. Dumque exauditis continuo precibus ejus, quæ ipsi Divinæ majestati exaudibiles & caræ noscuntur, eumdem mihi exhiberi libellum petissem, non parum miratus sum, cur tanti nominis Confessor, quem tantarum virtutum operatorem esse constabat, quemque prisca fama in miraculorum patratione post ipsos Apostolos nulli ferebat secundum, tam modico gestorum volumine potiretur. Idque mihi stupescenti innotuit jam dictus memorabilis vir Angilbertus ac spirituales Fratres ejusdem sancti loci, haberi apud se, quin & apud diversas Ecclesias codicem alium grandioris quantitatis, in qua scilicet illa miracula *b* legebantur, quibus non immerito sanctum Christi Confessorem omnis Gallia attollebat. Cujus simplex & minus polita locutio, quia Fratribus ad excitandum in populum apertior videbatur, sufficere sibi eamdem descriptionem consenserunt. Dumque in iis quæ rogabant prænotandis jamjamque animos applicarem, repente vestræ pietatis nuntio sum conventus, uti ea quæ tractabam sic notarem, sicut revera vestræ sapientiæ auribus inferenda. Hinc ego vocato Notario & fixo præ oculis jam dicto libello, ea quæ refer-

[Margin: Liber Miracc. S. Richarii.]

a Angilbertus ad Superos transiit anno 814. duodecimo Kalend. Martias, quo tempore de eo agemus. Lege Notas infra.

b Excidit liber iste Miraculorum, quæ eadem a posteriori Scriptore Miraculorum inferius evulgato in libro 1. relata esse suspicamur.

Digitized by Google

referre videbatur de conversione, de moribus, de continentia & sanctitate vere incomparabili, necnon & glorioso transitu ejus ad Christum, seu de relatione pretiosi corporis in locum priorem, dictatu admodum compendioso, titulo Vitæ beatissimi Patris Richarii aptavimus: & nisi propria decipior imperitia, veluti pretiosum obrizum vestræ prudentissimæ sapientiæ ad ornandum diadema Christianæ Philosophiæ, fide humili devotissime commendamus. Et quia in vestri pectoris cubili gloriam Christi, & Sanctorum ejus honorem regnare cognoscimus, hanc nostri tam beati opusculi Præfationem vestræ in Domino beatæ honorificentiæ dedicamus.

* *Gesta Sacerdotis magni tenet ista libellus*
RICHARII; *cujus Centula corpus habet*.

*Hoc distichon non est Alcuini.

CAP. I. Richarius Pontivensis

Temporibus gloriosissimi Regis Francorum DAGOBERTI *a*, qui & sæculari potestate præclarus, & Christiana religione nobilis effulsit; (nam Optimates suos dignitatibus exaltavit, & servos Dei honoribus excoluit) in illis, inquam, diebus plurima ubique Monasteria a sanctis Patribus cœperunt construi: necnon & multi ex Laico habitu viri religiosi inventi sunt. Ex quibus RICHARIUS quidam, natus in villa Centula provinciæ Pontivæ *, velut lucifer inter umbras oriens emicuit, non tam nobilibus juxta sæculum parentibus ortus, quam moribus honestus & omni probitate devotissimus: itaut in rustica vita quædam præsagia futuræ sanctitatis gereret.

* Le Ponthieu

II. Caidocum & Frichorium excipit.

Contigit autem illo tempore *b* duos Sacerdotes sanctitate florentes & virtutum meritis fulgentes, quorum prior CAIDOCUS vocabatur, alter vero FRICORIUS *c*, de Hiberniæ partibus in Pontivas pervenisse regiones, sed a rusticis & popularibus illius loci propter insolentiam morum non sunt suscepti, nec digno eorum sanctitate honore tractati: sed magis injuriis afflictos & opprobriis castigatos a finibus suis cœperunt eos expellere. Quorum violentiæ & sceleratis præsumptionibus futurus Dei famulus Richarius obviavit, Christique servos de manibus impiorum eripuit, & cum omni benignitate eos deducere in domum suam, Deo providente; ut illi protegerentur & ipse salvaretur, obtinuit. Nec lucerna gratiæ Dei accensa diutius abscondi potuit, sed ut patefacta lumen sanctitatis & prædicationis longe lateque ad salutem multorum sparsit. Nam introductos hospites suos cum magno charitatis honore curavit, eosque sibi verbum Dei prædicantes, eum tota humilitate & intentione audivit. Nec frustra in terram bonam semen verbum Dei sparsum est: sed quod aure audiebat, hoc radicitus corde retinebat, & centenos in horrea Christi, ut postea hiec clarius & sanctitate & miraculorum ostensione elaruit, fructus germinavit *d*.

a Cave putes Dagoberto regnante natum esse Richarium, qui ætate jam provectus ipsum Dagobertum apud Centulam excepisse dicitur infra num. 21. Lege Chron. Centul. lib. 1. cap. 5. Floruit igitur Richarius Dagoberto Rege, ortus nobili genere, quod quidem ex Alcuino non obscure, ex Angilberti versibus post Vitam referendis clarius intelligitur. Neque hic audiendus Interpolator Centulensis in Observat. prævio num. 5. designatus, aliive post eum, qui Richarii genus derivent ex Chlodovei Magni fratre nomine Raganario, cujus filius ALQUARIUS, DAMIANAM *Burgundiæ Ducis filiam Chrothildis Reginæ sororem in matrimonium* duxerit, ex qua susceptus Richarius. Fabulosa est genealogia hæc, Hariulfo Centulensi Chronographo ignota, quam Neotericorum aliquis Burgundiæ Duces præ oculis habens infeliciter commentus est. Certe ex Gregorii Turonici Episcopi lib. 2. Hist. cap. 28. constat, Chrothildi unicam fuisse sororem MUCURANAM.

b Addit MS. cod. Compend. *quo Sigibertus Rex cum uxore Brunichilde statuto Mettis regni solio gubernabat Germaniam*. Quæ verba non sunt Alcuini, sed Hariulfi Chronographi in lib. 1. cap. 6. qui ut sententiam suam de ætate Richarii cap. 5. expositam firmaret, illum versum explicationis gratia adjecit.

c Fricorii nomen desideratur in plerisque codicib. Notanda verba Chronographi Centul. lib. 1. cap. 6 *Alterius nomen eo quod visu lingua barbara ineptum visum est, a prioribus mutatum vocatur & scribitur* HADRIANUS... *Fertur vero quod cum* COLUMBANO *illi quoque maria hue properando transmearunt*... *Jamdicti praterea viri Dei post emensum vitæ præsentis stadium, in mortalitatis adepti bravium, cælicas sedes suo ingressu exhilarant, Centulensem Ecclesiam*... *corporibus nobilitant*... *Verumtamen licet nos jam eorum transitum explicuerimus, noverit Lector eos usquedum senescerent in Divinis operibus Centulæ degisse*. Eorum Epitaphia scripsit S. Angilbertus infertus referenda, & Gervinus Abbas *Sancti Confessoris Caidoci sociique illius corpora a terra levavit, & eorum reliquias decentius collocans, fidelibus populis honorandas tenuit*, inquit Chronographus lib. 4. cap. 31. Quæ Reliquiæ in Monasterio Centulensi hodie quoque coluntur.

d Hoc in loco Interpolator Centulensis perperam inserit Richarii iter Romanum ad Joannem Mercurium Papam, & post aliquot annos iteratam ejusdem profectionem ad Silverium, Romanæ Sedis Antistitem. Quæ quidem sicut a Richarii ætate, ita prorsus a veritate aliena explodenda sunt. Certe Joannes Mercurius ac Silverius Romani Pontifices uno fere sæculo Richarium præcedebant.

AN CHR. 645 26. Aprilis.

III. Ad meliorem frugem se convertit

Igitur ex prædicatione famulorom Dei & adfpiratione gratiæ Divinæ compunctus, ad lacrymas converfus, confeffionem fuorum fecit peccatorum, & in confpectu, omnipotentis Dei ardenter veniam petens, lacrymis abfolvit, quod ignoranter ab adolefcentiæ illecebris peccavit: & qui Dominum fufcepit in famulis fuis hofpitalitatis gratia, fufceptus eft a Domioo mifericordiæ pietate. Nam ex eo tempore initium facræ Religionis fumpfit, & ad altiora pietatis faftigia gradibus quotidie humilitatis fcandere nitebatur: & arreptum femel vitæ iter, fidei paffibus peragere conatus eft, atque pofteriora oblivifcens, fe io anteriora cum Apoftolo extendit, illiufque verficuli per fingulos gradus memor: *Ibunt fancti de virtute in virtutem*: quateous perveniret ad id quod fequitur: *videbitur Deus deorum in Sion*. Itaque mox ab initio converfionis fuæ tam dura fe caftigatiooe conftrinxit, ut poft longa & dioturna jejunia, pane hordeaceo cinere commixto & aqua lacrymis temperata feffum jejuniis corpufculum refocillaret, omni deinceps vitæ fuæ tempore nihil admittens lautioris edulii: & hujus cibi fuftentaculo bis tantom in hebdomada fumpto, die fcilicet Dominica & quinta feria, devotus Chrifti athleta vigiliis & orationibus die ooctuque Domino militabat, non aerem verberans, fed corpus fuum caftigans, ne futurus Chrifti prædicator in aliquo reprobus inveoiretur.

Philipp. 3. Pfal. 33.

IV. Fit Sacerdos & concionator.

Sed his atque hujufmodi virtutum gradibus & fanctiffimæ vitæ moribus Deo acceptabilis, dignis fucceffibus ad Sacerdotalem pervenit honorem: ut cui prædicationis devotio inerat, honoris dignitas non deeffet. Quem honorem ut famulus Dei magna humilitate ornavit, & vera charitate excoluit, & verbi Dei prædicatione ampliavit, atque velut bonus agricola fpinas peccatorum de agro Domini Evangelico vomere eradicavit, & arida corda fuperno perpetuæ falutis rore irrigavit *a*. Sed & Divina clementia poft ejus irrigationem, in ifto populo plurima fidei dedit incrementa. Unde & omnibus prædictus vir Dei Richarius honorabilis factus eft & charus quia quod ore prædicavit, exemplo oftendit, & viam vitæ quam aliis fermone monftravit, ipfe prior actu præcucurrit.

V. Mifericors in pauperes.

Quidquid vero ei populus in ftipendia prædicatioois fponte obtulit, omoia pauperibus dividere feftinavit: indignumque ei vifum fuit de craftino præfentis vitæ cogitare, qui divitias æternæ vitæ accipere anhelabat. Ideo oblata ab hominibus diftribuit, ut promiffa a Deo acciperet. Felix commercium, ut qui parva ac tranfitoria hilariter diftribuerat, magna & æterna feliciter effet accepturus. Nam ftodiofiffimus fuit pauperum confolator, peregrinorum fufceptor, viduarum defenfor, pupillorum & orphanorum pater: itaut veriffime de eo fanctiffimi Job teftimonium dici potuerit: *Oculus fui cæco, pes claudo, & pater orphano: & caufam quam nefciebam, diligentiffime perfcrutabar*. Quapropter undique ad eum infirmi confluebant: quos læto fufcipiens animo, medelam eis confolationis per fanctas oratiooes præbebat. Nec leprofos vel elephantiacos exhorruit, fed quafi fratres amplexabatur, balneifque eorum membra faucia fovebat: eademque poft ipfos ingreffus eft, magis ea pietate illos emundans, quam fe commaculans, prophetici fermonis noo furdus auditor, dicentis: *Egenos vagofque induc in domum tuam, & nudum veftimentis tuis cooperi, & carnem tuam ne defpexeris*.

Job. 29.

VI. Omnibus verbum vitæ diftribuit.

Nec folum carnali refectione ad fe venientes fovebat, fed etiam fpirituali fanctæ prædicationis folatio reficere eos non ceffavit. Et ficut miferorum idoneus ubique fuit confolator, ita fuperborum durus caftigator effe noo timuit. Illos pietatis clementia elevabat, hos feveræ invectionis cenfura deprimebat. Nec terrenæ poteftatis iram foris metuebat, quem timor interius divinæ potentiæ totum corroborabat, parvipendens divitum minas, ut præco veritatis exfifteret. Nec fuit aruodo vento agitata, ut eum aura humanæ vel laudis, vel detractionis commoveret: fed in arce folidæ veritatis confiftens, ab humano ore fecundum Apoftolum judicari contempfit: viamque regiam incedens, nec

1. Cor. 4.

a Addit Chronici Centul. Auctor lib. 1. cap. 6. *Ab illo denique tempore habitum Religionis fumens, in dies de virtute in virtutem fcandere geftiebat*. Quod fatis innuit Alcuinus, dum num. 3. ait Richarium peracta peccatorum confeffione *initium facræ Religionis* fumpfiffe.

Digitized by Google

nec a dextris propter terrores potentium, nec a finiftris propter blanditias adulantium declinabat. Quapropter magnam plebem Domino Deo fuo in hac præfenti provincia adquifivit, & fibi honorem perpetuum promeruit *. AN CHR. 645 26. Aprilis.

Unde populus ejus cernens in Chrifto devotionem religiofam, cœpit eum attentius honorare, & multa ei pro eleemofynarum largitione afferre: quæ ille ut erat Dei & proximorum dilectione plenus, omnia in pauperum elargitus eft folatia, maximeque in captivorum expendit redemptionem. Nam alios occultis diabolica fraude peccatorum vinculis obligatos per fedulæ prædicationis hortamenta folvebat, alios fæculari captivitate oppreffos pecuniæ largitione redemit: ut illi fpiritaliter abfoluti jucundarentur in Domino: & ifti carnali fervitute liberati converterentur ad Deum. * Vide Append. n. 1. VII.

VIII. Etiam Britannis.

Et non folum in his regionibus per pietatis opera, vel per prædicationis lumina prædictus vir Domini clarus effulfit: fed ut Lucifer æquoreos Oceani campos tranfiliens, præco diurni luminis nocturnas fuo exortu difcutit umbras: fic ille in ultramarinas Britanniæ regiones, ad expellendas ignorantiæ tenebras, lumen veritatis fuo fparfit adventu, fcilicet ut ficut in iftis regionibus, fic & in illis alios a fervitute diabolica, alios a captivitate carnali liberaret. Illis verbum Dei infudit, iftis charitatis pretium impendit, ut pro temporali redemptione æternam reciperent libertatem *. Sic ergo bonus Dominicæ pecuniæ negotiator, duo duplicis charitatis Dei & proximi talenta multiplicare ftuduit, quatenus cum multiplici laboris fui fructu Domino fuo obviare poffet, & hanc vocem audire jucundiffimam: Euge ferve bone & fidelis: quia fuper pauca fuifti fidelis, fupra multa te conftituam: intra in gaudium Domini tui. Fertur vero, dum caufa prædicationis in Britannia diutius moraretur, fubito illi veniffe in mentem, aliquos fui juris fub fervitute fe reliquiffe in Gallia. Itaque dolore percuffus, dixit ad fuos: Heu noftros fub fervitute dimifimus in patria, dum huc alios liberaturi venimus, maximeque fcio eos cito effe morituros. Sed ite feftinanter, navemque confcendite, & eos facite ingenuos, priufquam moriantur. Illi haud fegniter præceptum fecuti paternum, in patriam venerunt, prædictofque fervos viri Dei falvos & incolumes invenerunt, eofque veluti juffi erant, manumittentes, fecerunt ingenuos: qui non poft multum temporis, ficuti fanctus vir Dei prædixerat, defuncti funt. O quanta clementia eft Dei Chrifti, qui famulo fuo pietatis affectum inferuit, & fervorum ejus mortem futuram oftendit: quatenus illi mifericordiæ merces de fuis non periret, & illos morientes fervitutis jugum non gravaret. Qui & ob alienos liberandos tanti itineris periculum fubire non timuit, & ex eo tempore neminem fui juris fub fervitutis jugo retinere voluit: fed ubique omnes ad fe pertinentes libertate propria perdonavit, ne in proprios durior effe videretur, qui in alienos mitiffimus apparere geftiebat, & mercedem quam ex aliis congregavit, de fuis accumularet *a*.

* Vide Append. n 2.

Matth. 25.

Servos fuos manumittit.

IX. Reverfus ad mortem fe præparat.

Igitur prædicationis officio in Britannia peracto cum multiplici verbi Dei fructu reverfus eft in patriam: ne dum in aliena meffe quæreret mercedem, in propria perderet: & tanto fe ardentius fervituti Dei fubegit, quanto viciniorem fibi diem remunerationis effe præfenfit. Nam feipfum quotidianis jejuniis maceravit, mortificatione carnis conftrinxit, vigiliis afflixit, orationibus munivit, charitate confirmavit, fpe corroboravit, fide armavit, nulli malum pro malo reddens, nullius adulator, neminem contemnens, ut viam veritatis prior ipfe incederet, quam ceteris prædicando monftraverat. Sic vir Dei galea falutis indutus, & gladio verbi Dei accinctus, & lorica juftitiæ undique circumdatus, atque fcuto fidei armatus, calceatufque in præparationem Evangelii pacis, proceffit in prælium publicum contra antiquum hoftem, omnia tela ejus ignea fortiffimo fidei umbone repellens: quotidianifque triumphis fpolia multa victo hofte reportavit in Ecclefiam Chrifti, tam metuendus humani generis inimico, quam humano generi pernecceffarius: utpote qui non fuam tantum, fed multorum

a Scriptor Chron. lib. 2. cap. 25. hic agit de conftructione Centulenfis Monafterii, quod Richarius *in paterno folo conftruxit, ubi ipfe fuerat mundo procreatus*, quod Interpolator Corbejenfis poft caput 4. retulit.

AN.CHR. 645 28. Aprilis.

quæsivit salutem. Ideo justum est, ut multorum ore in Christo laudetur multorum per Christum redemptor: cujus non tanti est miracula narrare quæ ab eo gesta sunt, quanti miraculorum cognoscere virtutem, qua cœlesti Regi in diebus suis multum acquisivit populum. Nam officium prædicationis omnium signorum ostensione majus esse non dubium est, licet non defuerit pro temporum opportunitate vel rerum convenientia signorum perpetratio, quæ per eum Divina peregit clementia.

X. *Richtrudem invisit.*

Quodam namque tempore maligni spiritus tentatio ad verecundiam accidit viro Dei, quam Dei misericordia ad laudem ei concessit evenire. Visitavit enim equitando quamdam Deo devotam feminam RICHTRUDEM *a* nomine: & cum jam post dulces vitæ epulas & post colloquia salubria ipse vir Dei adscenso equo ad propria remeare dispofuisset, femina prædicta, juxta morem, equitantis vestigia Patris secuta est, habens in ulnis filiolum suum *, ut parvulus quoque benedictione hominis Dei roboraretur, quem ipse ante sacro baptismate Deo regeneraverat. Accipiente itaque infantem Equite venerando seu ad benedicendum, seu ad osculandum, antiquus hostis omnibus bonis inimicus, immisit equo ferocitatem, qui huc illucque dentibus frendens pedibusque calcitrans & toto corpore insaniens, inconsueto impetu per campum discurrere cœpit. Quod pavida cernens mater oculos avertit, ne morientem videret filium, quem servus Dei sæviente equo manu tenebat. Familia vero pro morte pueri vel casu viri Dei strepere, plangere, ejulare non destitit. Sed dextera Christi, quæ Petrum trepidantem levavit ne mergeretur in undis, puerum cadentem sublevabat, ne allideretur in terris. Nam oratione a famulo Dei facta, puer incolumis quasi avicula pervenit ad terram, & equus redditus est mansuetudini suæ. Et mater quidem filium suum super terram sanum & ridentem suscepit in ulnas suas; ipse tamen Sacerdos Dei non equo iter agere, sed asello mansuetissimo ex eo tempore voluit. Sic ergo miserante Deo tentatio maligni hostis illi versa est in laudis honorem; & superbia equi facta est humilitatis gratia & magistra. Nam non erat immemor Dominum Christum, dum ad redemptionem properaret humani generis, asello iter egisse, non equo. Sic & ipse propter salutiferam prædicationem dum per multa quotidie festinaret loca, asellum sibi portitorem sufficere judicavit. Quocumque autem iter agebat, aut Psalmi in ore ejus resonabant, aut salutis ex ore ejus prædicatio audiebatur. Nec mirum, si Christum semper prædicaret lingua, quem semper gerebat in corde, per quem pius consolator miseris fuit, & durus invector potentibus: illorum inopiam clementi miseratione relevans, istorum superbiam severa castigatione reprimens.

** De quo infra in Append. num. 2.*

Puerum ejus a periculo servat.

Asello uti statuit.

XI. *Dagoberto salutaria dat monita.*

Nam quodam tempore Rex potentissimus DAGOBERTUS rogante viro inlustri GISLEMARO easdem venire in partes, & virum Dei ut se sacro-sanctis ejus orationibus commendaret, invisere contigit. Quem ipse famulus Dei & sanctitatis suæ benedictione roboravit, & Sacerdotali auctoritate libera voce castigavit, denuntians ei: ne in sæculari superbiret potentia, ne in fugitivis speraret divitiis, ne vanis adulantium extolleretur rumoribus, ne caducis gauderet honoribus: sed magis Dei timeret potentiam, illiusque immensam laudaret gloriam, humanam vero potentiam vel gloriam nullam putaret, quæ subito velut volatilis umbra recedat, & tamquam spuma super aquam, tentationis flante vento, evanescat: atque hoc potius timendo cogitaret, quia potentes potenter tormenta patientur:
„ & cui plus datur, plus exigetur ab eo. Qui autem vix sufficit pro se solo ra-
„ tionem reddere Deo in die judicii, quomodo poterit supportare rationem red-
„ dere pro tantis millibus populi sibi commissi? Idcirco quisque magis timere po-
„ test præesse, quam subesse: quia qui subest, pro se solo rationem reddet Deo;
„ qui autem præsunt, pro omnibus rationem reddituri sunt, qui sub eorum sunt
„ potestate constituti. Qua castigatione Rex, ut fuit sapientissimus, benigne susscepta, gaudens ejus libera veritatis fiducia, Sacerdotem Christi secum ad convivium venire rogavit. Qui Chtisti confortatus exemplo sæcularium non respuen-

Prandet cum eo.

a Aliis RICTRUDAM: quæ an eadem sit cum S. Richtrude Abbatissa Marcianensi, in ipsius Richtrudis Vita discutiemus.

puentis convivia, ut prædicationis sumeret occasionem, venit cum Rege ad mensam ejus, totaque die illa & nocte inter epulas lætitiæ, verbi Dei dapes salutiferas convivis suis ministravit. Cujus constantia morum & instantia prædicationis præfatus Rex delectatus, cœpit eum ex animo amare & honore prosequi, intantum ut ea ipsa die aliquid de censu suo ad luminaria domus Dei *a* ei condonaret, ratum æstimans ut sicut ipse invisibili prædicationis lumine ab eo illuminatus esset, sic visibili luce per eum domus Domini illustraretur; & quod intus ei fulgebat in fide, hoc foris fulgesceret in Ecclesia, memor præcepti Dominici, quo dicitur: *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent patrem vestrum, qui in cœlis est*. Itemque in Psalmo: *In lumine tuo videbimus lumen*: id est in lumine fidei quod fulget in mente, lumen foris scintillat quod splendescit in opere.

AN.CHR. 644 17. Janoar.

Censum a Rege in luminaria accipit.

Matth. 5.

Psal. 35.

XII. Eremum petit.

Exinde autem famulus Dei, quia ab hominibus honorabatur, homines fugere meditabatur, ut honores temporales declinando honores acciperet perpetuos: eremumque concupivit, quatenus liberius soli Deo vacaret, & contemplativos carperet fructus, qui ad id usque temporis in actualibus haud segniter desudarat, sciens a Domino dictum de Maria sedente secus pedes ejus, & verbum vitæ attentius audiente: *Optimam partem elegit sibi Maria quæ non auferetur ab ea*. Hujusque memor sententiæ, Monasticam * vitam petiit, quo secretius sola cœlestia mente rimaretur, Ecclesiæ regimen alteri *b* tradens, quam ipse in Centulo vico Christo fundaverat. Porro GISLEMARUS vir inluster & Christianæ religionis devotus amator, simul & MAURONTUS, nobilis quidam vir, & terrarum vel silvarum ad Regem pertinentium servator, præbuerunt ei locum manendi in silva Crisciacense *c*, qui & ipse Maurontus postea sæculari habitu deposito Monachus factus est in eodem loco. Cumque viro Dei mansionem solitariam præparasset, Christo Monasterium construere inchoavit.

Luc. 10.

* id est eremiticam.

Mauronto adjuncto Monasterium inchoat.

XIII.

Vir igitur Dei habitationem illam cum uno solo commilitone ingressus est, parvo tantum tuguriunculo vilissimo opere facto contentus, ut habitatio vitæ conveniret; superfluum æstimans sæculi contemptorem aliquid sæculi deliciarum habere velle. At inibi tanta se mortificatione carnis castigavit, tanta jejuniorum & vigiliarum assiduitate maceravit, ut vix ossa arentia dissipatis juncturis sibi adhærerent, & trementia baculo regente vestigia difficile moveret. Jam mente sæculo major, sola cœlestia semper cogitabat, quantumque mundo alienus, tantum Deo proximus erat, illum quotidie vincens in eremo, a quo Adam olim victus est in paradiso: super aspidem & basiliscum ambulans, caput quotidie antiqui conterens serpentis, temporalia contemnens, æterna sola suspirans, scalam somniantis Jacobi omni hora adscendens, atque per angustam viam quæ ducit ad vitam incedens, iter suum assiduis munivit orationibus. Nec clausa tamen eremi angustia lucis columna latere potuit, quin potius sui fulgoris radiis longo lateque magis innotuit. Quapropter undique ad hominem Dei diversis fatigati infirmitatibus confluxerunt, quos sanctarum medicinis orationum sanavit, omnesque ad se quocumque morbo afflictos venientes, vel tristitiæ cujuslibet rancore angustiatos, sanos & hilares domum remeare fecit, nec in

Multos infirmos curat.

a Nempe Ecclesiæ *quam in vico Centule fundaverat*, ut dicitur cap. sequenti. In Chron. Centul. lib 4. cap. 21. prædium a Dagoberto concessum *Campania* vocatur.

b Ocialdo videlicet de quo infra cap. 14. Sic enim Interpolator Corbejensis hoc loco, & Hariolfus in lib. 1. cap. 19 *Verum quia Ecclesia in Centule exstructa absque Abbate nec debebat esse, nec poterat, hoc officio sese exonerant, unum e discipulis perfecta ac probata sanctitatis nomine* OCIALDUM *jamdicto Cœnobio præfecit Abbatem*.

c In editis mendose legitur *Tristiacensis*, cum nostra lectio in omnibus apographis habeatur. Est autem Crisciacensis seu Chrisciacensis silva *distans a Centula* Occidentem versus *decem passuum millibus*, *ubi Richarius sub honore nostræ Dominæ* S. MARIÆ *Monasterium construere inchoavit*, *quod nunc Forestis-Cella dicitur*, inquiunt Interpolator Corbejensis & Chronographus Centul. in lib. 1. cap. 29. quasi dicas *Silva-Cella*. Hinc corrigendus Jacobus Malbrancus, qui in lib. 3. de Morinis cap. 39. cum hoc loco legisset in libris editis silvam Tristiacensem, eamdem esse putavit cum silva Nepiensi ad Lisiam fluvium, ubi Richarius Cœnobium Bruilense hortante viro illustri Mauronto ædificaverit, tandemque vitam inibi finierit. In Foresti Cella quondam habebantur *Ecclesiæ tres*, *prima* S. MARIÆ, *secunda S. Petri*, *tertia S. Richarii*: *ubi erant altaria auro argentoque ornata*, &c. Chron. Centul. lib. 3. cap. 3. idemque Abbas Centulensi ac Forestensi Monasteriis præsidebat lib. 2. cap. 26. quod ad Hugonis Regis tempora observatum, lib. 4. cap. 12. Nunc Foreste-Monasterium, vernacule *Forest-Monstier*, etsi censu exiguo præditum multumque detritum, proprium habet Abbatem, Monachos Ord. S. Bened. perpaucos.

Digitized by Google

ANCHR. 645 26. Aprilis.

domo salutis diu morbus manere valuit, sed quanto propius accessit, tanto velocius recessit *a*. Mihi vero non singulas virtutum ejus species nominatim enarrare propositum est, sed vitæ sanctitatem paucis perstringere verbis, ne eloquii mei tarditate multiplex signorum per eum gestorum fama magis obscuretur quam laudetur. Doctioribus ergo illa relinquens, quo fine præsens hoc sæculum sancta illa anima deseruerit, solum mihi dicere sufficiat.

XIV. Sepulturam suæ providet.

Nam auctore Spiritu-sancto quo semper vegetatus est, præscius diem advocationis suæ, qua felicitatem diu desideratam accepturus erat, & semper adjungi Christo quem semper amaverat, vocavit ad se SIGOBARDUM commilitonem suum, dixitque ei: Scio, fili mi, scio, quod finis meus non tardat, & Regem meum quem diu concupivi, citius videbo, & utinam tam propitium mihi servo suo, quam desiderabilem Sanctis suis. Sed tu, fili mi, præpara vasculum corpusculo meo quo condatur, non superfluo studio, sed necessario usu: ut illic servetur in illum diem, quo corruptela hæc vertatur in incorruptionem, & mortale hoc induatur immortalitate: & para te cum omni diligentia, dulcissime fili, ut ubi dies illa quæ mihi modo appropinquat, tibi advenerit, te paratum inveniat. Ego vero ingredior viam universæ carnis: tantum mihi misericors fit Salvator mundi, & me modo defendat ab hoste, qui me olim redemit ab hoste: & quem præsentis vitæ habui consolatorem, æternæ vitæ mihi inveniam largitorem. Hæc discipulus a Patre audiens lacrymis perfusus, tamen præcepta secutus, lignum inveniens fidit, cavavit, & corpori Patris coaptavit, piisque fletibus rigavit quod fecit, pene prius lacrymis implens amaris, quam paternis membris: aptatumque ut potuit sarcophagum in loco præfinito a Patre composuit. Interim vero dum tristia Patri filius pararet obsequia, validior Patrem coquebat infirmitas, & in frigido corpusculo vix halitus remansit extremus, nec tamen ab orationis cessavit officio, vel Divinæ laudis obsequio: & dum salutifero Corporis & Sanguinis Christi Viatico suum iter munivit, inter gratiarum actiones & verba orationis, 6. Kalend. Maji spiritum emisit *b*: positusque est in sepulchro a discipulo in loco ubi ipse præceperat. Sed mirum dictu! inter exsequias paternas subito discipulus sopore oppressus, vidit in visu quasi raptus esset in aulam splendidissimam omnique decore pulcherrimam, immo solis luce clariorem: in qua B. Richarium præclaro & hilari vultu vidit habitantem, sibique loquentem: Ecce, Frater Sigobarde, qualem mansionem præparavit mihi Deus, pro vili quam habui in terra, pulcherrimam in cœlo: pro contemptibili gloriosam, pro obscura lucidissimam, & pro fumosa omni suavitate renidentem. Evigilans autem Sigobardus, lætior opus exsequiarum perfecit, Deo providente ut filius consolaretur, & Patris ei gloria ostenderetur. Conditus est ergo, ut prædixi, Miles Christi, ubi suo Regi militaverat. Sed non multo post Fratres a Centulo Monasterio cum suo Abbate OCIOALDO viro religioso & Sancti successore venerunt, & corpus S. Richarii tulerunt *c*, posueruntque in loco, quo & nunc cum magna meritorum gloria requiescit. Ibi enim præstante Deo per servi sui Reliquias nova sæpius audiuntur miracula geri, ut fides precantium patefiat, merita sancti viri ostendantur, & in servo suo Christi laus celebretur sicuti dictum est: *Laudate Dominum in Sanctis ejus*. Psal. 150.

Viatico sumpto moritur.

Sigobardo gloriosus apparet.

Centulam ejus corpus transfertur.

Qui-

a Post hæc Interpolator & Chronographus in lib. 1. cap. 20. inferunt quiddam de avibus, quas Richarius familiares habuisse dicitur.

b Videlicet Æræ Christianæ anno 645. Nam ex Interpolatore Corbejensi & versibus infra referendis apparet S. Richarii corpus post annos ab ipsius morte *circiter centum & sexaginta* translatum fuisse præsente Carolo Magno, qui teste Eginhardo in Caroli Vita *anno 800. Pascha apud S. Richarium celebravit*: quo anno indubie S. Richarii Translatio facta est. Ergo S. Richarii obitus circa annum 640. est collocandus. Ut autem anno 645. consignemus, inducit dies Illationis, quo ejusdem Sancti corpus e Foresti-Monasterio post quinque menses & dies 12. ab obitu elapsos Centulam delatum est 7. Idus Octob. (ut infra legitur) hauddubie Dominico die, qui anno 645. in diem nonum Octob. litera B. præditum incidebat. Nec recedit ab hoc calculo Hariulfus in Chronol. lib. 1. cap. 26. dum ait, Richarium *jam emeritum militem & morti proximum* fuisse, *quando B.* FILIBERTUS *juveniles annos in Dei servitio exercebat, continentissimæ servitutis tirocinium gerens in Resbacensi Cœnobio sub sancto Abbate* AGILO. Confer Vitam S. Filiberti.

c Nempe 7. Idus Octob. ut Corbejensis Interpolator inferius docet.

Quidam contractus corpore debilis, sed fide robustus, frequentabat orando fancti Dei sepulchrum: qui optata sanitate subito recepta dedit gloriam Deo, quod infirmus venisset, & sanus recederet. In cujus miraculi memoriam usque hodie sustentacula infirmitatis illius pendent in Ecclesia S. Richarii. Sed & multoties dæmoniaci ad corpus Sancti Dei suorum obsequio deducti, Divina concedente clementia a vexatione maligni spiritus liberantur.

AN.CHR. 645 26. Aprilis.

XV. Contractus aliique sanantur.

Quodam tempore vinculis & catenis constricti quidam per publicam ducebantur plateam, quæ est juxta B. Richarii Ecclesiam: qui cum eminus ad viri Dei propinquarent Templum, voce magna clamare cœperunt: Sancte Richari salva nos: & statim ruptis vinculis absoluti sunt.

XVI. Catenati solvuntur.

Item clades magna quam venenosam lacertam * vocant, longe lateque morte amara habitatores terræ interfecit, & vix ab ea tactus vivus evasit. Percussusque est ea peste quidam e Fratribus S. Richarii: qui licet mortem timeret propter cladem, vitam tamen non desperavit propter Patronum. Ergo quasi ad certa suffragia comitantibus Fratribus cucurrit ad sepulchrum viri Dei: ibique communiter oratione facta & ipse liberatus est a morte, & omnes defensi sunt a plaga, nec aliquis ex illis Fratribus mortifera cladis ejus vastatione percussus est. Nec solum illi liberati sunt, sed & si quis alonge veniens plaga tactus pestifera ad S. Richarii cum fide fugiat solatium, etiam cum clade mortis evadit periculum.

XVII. Pestis curatur.

* al. panuculam.

Unde intelligi datur, quantam habeat apud Deum potestatem pro nostris intercedendi peccatis si cum fide clamemus ad illum, qui tanta est virtute præditus depellendi morbos ab illis qui cum fide veniunt ad eum. Nam patet ex miraculis qualis sit ex meritis, & anteacta vita fulgescit in opere subsequenti: itaut non sit opus dubitare de sanctitate, dum tantus est in virtute. Intelligite hinc, Fratres charissimi, qui pauper voluit esse pro Christo, quales modo habeat divitias cum Christo: & qui appetiit esse contemptibilis inter homines, quam gloriosus regnet inter Angelos, honorem quem fugit in terris, nunc possidens feliciſſime in cœlis. Quapropter dignum est ut ab omnibus honorificetur, qui omnium Dominum semper amavit: propensius tamen a nobis qui ejus corpori quotidie adsistimus *: quatenus quos filios genuit in doctrinis, dignos possideat heredes in meritis. Nec illi tantum prodest nostra laudatio, quantum nobis ejus imitatio. Magis illi placet imitator devotus, quam laudator otiosus. Unde Fratres chariſſimi & sanctiſſimi Patres & Filii jucundiſſimi totiusque sanctæ Congregationis populus qui ad tanti Patroni festa convenistis, dignos vos facite, ut Deus omnipotens per ejus intercessiones, vestras exaudiat orationes. Ornate vosmetipsos spiritali pulchritudine, supereminentis charitatis gloria, victrici fidei fortitudine & spe suaviſſima de Christi bonitate, sequentes semper sanctorum Patrum vestigia: ut per eorum gradientes exempla, illorum societate digni efficiamini, & secundum Apostolum abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobrie & juste & pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum: cui est gloria in sæcula sæculorum, Amen.

* Alcuinus hæc dicit in persona Monachorum Centul.

APPENDIX AD ALCUINUM,

Ex Interpolatore Corbejensi, qui Vitæ S. Richarii ab Alcuino scriptæ nonnulla hinc inde ex Hariulfi Chronico inseruit.

In fine capitis 4. post verbum promeruit, *addit Interpolator:*

1. Multas etiam per eamdem provinciam Ecclesias in iis quæ sibi ex paterna hereditate provenerant prædiis fundavit, quas speciali devotione in honorem beatæ Dei Genitricis & semper Virginis MARIAE dicavit. Ex quibus præmaximam in loco nativo Centula

Richarius Ecclesias B. Mariæ nuncupat.

AN.CHR. 645 26. Apr.

tula ex paterna ſcilicet domo inſtituit: quam Monachorum agmine complens, Divinæ virtutis ubertate ſanctificavit, præſidendo ibidem jure Abbatis.

In cap. 8. poſt illa verba, reciperent libertatem, *multa inſeruntur*:

Inſtaurus a ſtive. * V. lib. 2. Mirac. cap. 2. infra.

2. Extat igitur villa in pago Pontivo Sidrudis * vocata, in qua ſupradictus venerabilis Pater Richarius conſueverat manſionis habere hoſpitium, quum æquoreos Oceani campos transfretare ſtuderet, partim ſalotiferæ incumbens prædicationi regionis Britannicæ, partim captivorum ſtudens redemptioni. Erat autem tunc ipſius villæ domina SIGEDRUDIS, a qua videlicet ipſum prædium metonimice meruit nuncupari. Contigit itaque hiemali tempore de Britannia redeuntem Sanctum illo Richarium adventaſſe, eumque ibi poſitum cum turba redemptorum quam ducebat, nox oppreſſit. A Senatrice igitur jamdicta ſe ſuoſque vir ſanctus hoſpitio recipi popoſcit: cui illa hanc munificentiam omnino denegavit. Cumque vir Dei domicilium ſibi quemquam præſtare nolle vidiſſet, eumque alíorſum progredi hora tardior prohiberet, cum redemptis ſuis quorum tunc ingentem ſecum habebat multitudinem, ejuſdem vici ſitum peragravit, invenitque foſſatum magnum, quo homines non pauci poterant clanculo congregari. In hoc itaque cum ſuis ſeceſſit, totiuſque noctis ſpatium inibi peregit, hymniſque divinis ac laudibus omnipotenti Deo ſe pervigilem exhibuit. Nocte igitur eadem cum ſanctus Pater ſuique comites in foſſato cubitarent, tantam e nubibus contigit defluere nivium magnitudinem, ut omnis patria vix ferre quiverit illatum denſitatem. Operta omnia & in ſubitum candorem univerſa mutata ſunt. Solum illud foſſati ſpatium quo Sanctus cum ſuis tuebatur, nix non invaſit: & quæ geſtu vel ventorum vel ſua ſubtilitate etiam interna tectorum penetrabat, ab ejus injuria ſeſe continuit, qui hominum carens domicilio ſuperna protectione tegebatur. Mane facto habitatores loci exſurgunt, & vel ſibi vel pecoribus ſuis per medias nives viam ſecare coguntur. Sole lucente dum omnia pervidentur, invenitur ſanctus Pater Richarius aquis nivium remanſiſſe intactus. Quo facto omnes obſtupeſcunt, admirantur: & vere hunc qui taliter ſit defenſus, Dei cultorem & amicum prædicant. Hanc ſancti viri erga Deum poſſibilitatem ut illa nobilis femina aure cordis percepit, in tanto charitatis glutino deinceps eum dilexit, ut ipſam ei villam perpetuo traderet habendam. Vere ergo mirabilis Deus in Sanctis ſuis, vere fidelis in promiſſis! Ipſe fidelem famulum humano ſemel auxilio deſtitutum in longum non deſeruit: ſed ubi ad horam non permiſit habere manſionem, fecit percipere ex toto hereditatem.

Fontem orando impetrat. V. lib. 1. Mirac. c. 3. infra.

Cum itaque B. Richarius pro cœleſtis patriæ palma militarem adhuc duceret vitam in terris, in prædicto prædio hoſpitium ſæpe habebat apud memoratam Dei ancillam, cum ſcilicet Britanniam pergeret, vel inde ad propria repedaret. Quæ cum in magna familiaritate apud eum haberetur, utpote cujus vitam conſpiciebat in Dei opere aſſiduam; petiit eum ut ſuis ſacris precibus apud Omnipotentis clementiam obtineret, quatenus ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde neceſſaria. Qua prece ejus coactus oravit. Poſt orationem autem ſuam in terram baculum fixit, atque mox fons erupit, qui uſque in præſens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus ſervi Dei primitus emicuit. Qui cum nulla unquam ſterilitate ſiccetur, numquam tamen ejuſdem villæ rura tranſgreditur, ſed poſt rarum curſum eadem qua naſcitur terra ſorbetur. Multa miracula in remediis ægrotorum ex ejuſdem fontis aqua Divina peregit potentia: quæ tot ac tanta ſunt, ut ob nimiam pluralitatem omnino ſint reticenda.

Fluvium pedibus trajicit. * Authie.

Nulla autem antiquitatis longiturnitas abolere unquam potuit ex ore poſterorum de eodem Patre noſtro inſigne miraculum: quod cum beatiſſimus Pater ac vigilantiſſimus Paſtor poſt impenſam populis tranſmarinis divinæ gratiæ prædicationem, ſi quando accidiſſet tardius haberi vehiculum, quo in redeundo tranſmeandus eſſet Altejæ * fluvius, abſque ullo humanæ opis adminiculo eamdem aquam pedibus non humectis tranſiſſet. Vere enim iſte vir Dominici atque Apoſtolici imitator exempli merito omnium virtutum genere ſublimatur, quem non generis claritudo, non corporis proprii delectatio, non mundialis ambitio contraxit, quominus ſæculi amorem parvipendens, ſibique mundum ac ſe mundo crucifigens, veſtigia Salvatoris abdicatis omnibus ad unguem ſequeretur. Et quid mirum ſi ex largitate Conditoris flumina ſicco pede tranſmeavit, qui alto mentis conamine fluxam mundi dignitatem cum ſuis illecebris per gratiam Redemptoris ſuperans conculcavit?

Piratarum manus effugit. * Meſoultre.

Contigit etiam aliquando, ut rediens de Britannia ingentem redemptorum deduceret multitudinem; cum ſubito reſpectans poſt tergum, vidit turbas hominum perverſorum piratico more omnes quos cepiſſent ſpoliantium, ac ſi quis forte reſtitiſſet trucidantium. Intelligens vero eorum malam voluntatem, iis quos deducebat mortem vel rerum damna inferre nitentium, pluſque ſuis timens quam ſibi, invocat Divinitatem, ut cito de manibus perſequentium erueretur. Cujus preci ſuperna virtus vicina citiſſime tranſpoſuit eum cum ſuis omnibus ultra flumen ultraque ſilvam quæ flumini proxima erat: ac velut illum quondam Prophetam Abacuc, ineffabili modo portavit illum vis cœleſtis in locum ſecuritatis. Sicque perſecutoribus fruſtratis locus ille ubi Sanctus reſedit, mox ULTRUM * nomen accepit, ob Divinam ſcilicet virtutem, quæ illum poſt precem fuſam mox ultra tranſtulerat. Nec mirum ſi Moſaico meruit honorari prodigio, qui non minus Chriſtianis temporibus in domo Domini fidelis inventus eſt, quam ille quondam Deo familiaris Moyſes ſub tempore datæ legis fidelis repertus eſt. Iſte dogmate Chriſtiano quum jam umbra præteriiſſet, Fidelium pectora imbuebat: ille vero promiſſis honorum mortalium Judæorum dura corda ne in idololatriam diffluerent, in ſpecie futurorum coercere vix poterat.

Moy-

Moyses conducebat populos efferatos, qui terras Chananæorum præliando pervaderent: & B. Richarius plebes pias deducebat, quæ Christam imitando dejectorum spiritunm sedes cœlicas perpetim possiderent. Et quamquam multum distet inter umbram litteræ occidentis & gratiam Spiritus vivificantis; nos tamen sic admirabile meritum hujus Patris collaudamus, ut in Christi gloriam qui conditor est utriusqae Testamenti, virtutes amborum referamns. AN.CHR. 645 27. Apr.

Quodam vero tempore Altejæ litori aquam ipsam transire volens, cimbæ adventum opperiendo insidebat; cum ecce quidam Pontivensis indigena homo cæcus qui tanto eum reliquis contribulibus suis Patrono gloriabatur, inibi illum morari comperiens, alienis obtutibus deductus occurrit, & carissimum patrem patriæque duminum infinitis exaggerans clamoribus lumen proprium sibi perdonari poposcit. Cujus necessitati vir sanctus misericordissimo ut semper fuit corde compatiens, eum ad se propius accivit. Quo applicato digitos sacræ dexteræ labris sacratissimis apposuit, indeque tollens salivam, orbati oculos linivit: statimque Duminicum exemplum virtus eadem prosecuta, diu cæcatum luminatum reddidit. Quo loco villa consistit, quæ ob ejus amorem miraculique memoriam, DOMNUS-RICHARIUS *a* dicitur. Cæco lumen restituit.

Quædam illustris matrona nomine RICTRUDIS, tunc sancto viro fide & nobilitate amica, nunc autem cœlesti sede beata, aliquando ipso sanctissimo Sacerdoti suum destinaverat filium nomine MAURONTUM *b*, quem ipse Sanctus Baptismatis unda diluens, Christi cauterio notavit. At cum puer isdem jam renatus matri esset redditus, maligni spiritus tentatiu accidit viro Dei tali occasione. Visitavit enim equitando jamdictam Deo devotam feminam Rictrudem &c. *Hoc factum ab Alcuino supra cap. 10. iisdem verbis commemoratur.*

Post caput 13. sic habet Interpolator.

3. Quia autem pro eximia sanctitate clarissimus atque celeberrimus habebatur, non diu est permissus eo loco requiescere, ubi propter infrequens & remotiorem vitam semetipsum retruserat. Jacuit tamen ajus sanctissimi corporis gleba in loco supradicto in ligneo sarcophago quod sibi a discipulo præparari jusserat, spatio quinque mensium & dierum duodecim, id est a 6. Kalend. Maji usque ad 7. Idus Octob. Eo die vel tempore, videlicet 7. Idus Octob. Fratres a Centulo Monasterio cum suo Abbate OCIALDO viro religioso Sanctique successore venerunt, & dilecti Patris venerandum corpus de sarcophago ligneo levaverunt ita ab omni corruptione liberum, sicuti ab omni dilectione sæculi cor. Concurrentia ergo tanto Confessori debita glebam omni auro cariorem devotissime humeris imponentes, præcedente & subsequente innumera Religiosorum plebialiumque caterva, detulerunt Centulam, ut quæ sancti viri gaudebat genitura, ejua consequenter ornaretur sepultura.

Sepultus est itaque cum magnifico honore in Ecclesia sua, quam sub honore sanctæ Dei genitricis MARIAE dudum ædificaverat, 7. Idus Octob. in quo loco a parte capitis ejus B. Petri Principis Apostolorum altare habetur, ubi longo quievit tempore usque ad tempora KAROLI Magni Imperaturis. Isdem vero præcellentissimus Princeps cum propter frequentissima quæ per idem tempus Divina majestas meritis ejusdem S. Patris nostri operabatur miracula, quorum usque hodie in ejus Ecclesia retinentur monumenta, ferventis erga eum fuisset dilectionis ac devotionis, eversa priuri Ecclesia condignam ei ædificavit Basilicam *c* omni venustate & divitiis pulcherrimam: quæ postea piratarum incursione desolata atque combusta, vix aliqua prisci decoris repræsentat vestigia. Carolus Magnus Basilicam ad ejus tumulum ædificat.

Sitiens autem præfatus Imperator & omni desiderio concupiscens ejus sacratissima ussa conspicere, cujus carnes æstimabat more ceterorum hominum in cinerem redactas esse; jussit ei fieri ab aurifice capsam auream quo transferretur, ut desiderii sui effectu potiretur. Adveniente ergo optato tempore quo religiosum Principis adimpleretur desiderium, pretiosum sanctissimi Richarii corpus integrum inventum est atque incorruptum post 160. annos quo præsens reliquerat sæculum. Et ne cui hoc videatur fabulosum, attestantur versus metrici jussu ejusdem Principis in eadem capsa aurea aureis literis sculpti, quorum exemplar usque hodie inter antiqua Ecclesiæ illius habentur munumenta, quos huic operi dignum duximus adnectere ad confirmandam fidem narrationis nostræ. B. Richarii corpus integrum reperit.

In

a Domnus-Richarius, vulgo *Dourier*, opidulum est ad Altejam fluvium, a quo non longe abest Ultrum, *Mesoutre*, superius memoratum.

b Alcuinus supra cap. 10. Mauronti nomen reticuit. Et siquidem Rictrudis filius Maurontus fuerit appellatus, hinc oritus dubium duplex, an Maurontus Rictrudis filius idem fuerit cum Mauronto silvarum regiarum custode cap. 12. memorato? tum an is ipse Maurontus sanctus qui Brulensis Monasterium excitavit? Primum affirmat Hariulfus in Chron. lib. 1. cap. 19. utrumque Hucbaldus Elnonensis Monachus in Vitam S. Rictrudis: primum vero probare possumus. Maurontus enim ille *silvarum regiarum custos* conjugatus erat, uti ex S. Vvalarici vita ad annum 622. relata constat; at Maurontus Abbas Broilensis in Actis S. Ritrudis & S. Amati Senonum Episcopi conjugium detestasse dicitur. Ille in Foreste-Cella Monachus factus est ex Alcuino supra cap. 12. hic apud Broilum. Sane si Alcuinus Maurontum illum aulicum eumdem cum S. Richarii filio spirituali, Rictrudis libero fuisse credidisset, in cap. 12. non iis usus esset verbis, *Maurontus nobilis quidam vir*, sed Rictrudis filium jam a se cap. 10. memoratum appellasset. Lege Vitam S. Rictrudis an. 689. ubi de S. Mauronto agemus.

c In Chron. Centul. lib. 2. cap. 7. & seq. Angilbertus Abbas adjuvante Carolo M. tres Basilicas exstruxisse dicitus, primam *in honore Salvatoris & S. Richarii*; alteram in honorem B. Mariæ *citra fluviolum Scarduonem (vulgo la riviere aux Cardons)* tertiam *S. Benedicto Abbati, quam super ripam jamdicti fluvioli collocavit*: primam *ad Aquilonem*, secundam *ad Austrum*, tertiam *ad Orientem; Claustrum vero Monachorum triangulum factum est. Monasterium igitur secundum decretum Regul. sanctissimi Benedicti ita dispositum fuit, ut omnis ars omneque opus necessarium intra loci ambitum exerceretur*. Idem Angilbertus 300. *Monachos & centum pueros scholis erudiendos sub eodem habitu & victu* ibidem constituit ex cap. 11. ut laus perennis Deo persolveretur. De his alias.

AN.CHR. 645 26. Apr.

* Extat in Chron. Centul. lib. 2, cap. 12.

In fronte sepulchri S. Richarii:

Aurea cœlestem thesaurum contegit urna,
Cultorem Domini nomine RICHARIUM:
Stemmate præcelso quem Centula protulit ista,
Quique loci Pastor floruit egregius.

In dextro latere;

Postposito mundi quo grandi fulsit honore,
Amplas divitias sprevit amore Dei.
Hic corpus proprium frangens certamine duro,
Vir pius & magnus semper in orbe eluit.

In culmine arcæ desuper.

Hic vitam functis, reparavit lumina cæcis,
Leprosisque salus hoc refovente redit.
Plenus Apostolicis virtutibus atque loquelis,
Cœlestes tenuit semper in ore dapes.

In sinistro latere.

Huic KAROLUS *Princeps condignum mente benigna*
Perficiens Templum condidit & tumulum,
Post sexagenos & centum circiter annos,
Cum Domini famulus integer extat adhuc.

In fronte pedum.

Ipsius ut meritis capiat cœlestia regna,
Regnaque Francorum pace quietus agat.

EPITAPHIUM S. CAIDOCI * CONF.

* De quo in Vita S. Richarii cap. 2.

* Ex eod. Chron. loco citato.

Auctore eodem ANGILBERTO Abbate Centulensi.

* MOLE sub hac tegitur CHAIDOCUS jure Sacerdos
Scotia quem genuit, Gallica terra tegit.
Hic Domini Christi gaudens præcepta secutus
Contempsit patrias mente beatus opes.
Hinc sibi concrevit centeni copia fructus,
Et metit ætherei præmia larga soli.
Huic Angilbertus fretus pietate magistra
Et tumulo carmen condidit & tumulum.

EPITAPHIUM S. FRICHORII CONF.

CORPORE terreno qui cernitur esse sepultus,
Gaudia pro meritis cœlica lætus habet.
Iste fuit FRICORUS Chaidoco consociatus,
Quem sibi concessum Centula gaudet ovans.
Hic virtute valens despexit prospera mundi,
Et modo viventi gloria magna patet.
Quando Deo placuit, cœlorum regna petivit:
Nunc Angilberti carmine fulget. Amen.

ALIA

ALIA VITA SANCTI RICHARII

AN.CHR. 645. 26. April.

Metrice descripta ab INGELRAMNO Scholastico, ipsius Sancti Monacho.

Ex MS. cod. Monast. Centulensis.

VITA Patris sancti versu descripta RICHARI,
  Ipsius famulus quam sibi composuit
  Abba INGELRAMNUS, necnon miracula plura
Vita acta gessit quæ per eum Dominus.
Sollers, o Lector, quamvis sint schemate vili,
  Ne pigeat nostros versiculos legere.
Plurima perpendes fuerint quæ digna flagellis:
  Attamen utile in his invenies aliquid.
Cum vitium agnosces, ipse emendare memento,
  Utile pertracta quo utilis ipse fias.
Ingenito Patri, genitæ sit gloria Proli,
  Sit sancto amborum gloria Spiritui.

INGELRAMNUS Scholasticus FULBERTO Episcopo.

Dono totius prudentiæ, Divinæ scilicet atque humanæ, debriato sufficienter & sobrie, FULBERTO *Præceptori & domino* INGELRAMNUS *Monachus ipsius Scholasticorum vilissimus ad quam vocamur Divinitatis cognitionem*. Super nostro profectu quem amplius te gaudere oporteat, qui nobis ut aggrediamur grandia, paterno affectu sollicitudinem impendere non cessas? Nos tamen dediti pigritiæ, quod utile sapiamus aliquid, vixdum valemus promere: Unde fit, ut quia ut lucretur talentum expendere nolumus, nedum mereamur audire *Euge* delectabile, cum inutili servo subimus damna defossæ pecuniæ. Nostris denique culpis promerentibus agitur, quod præpeditus pluribus negotiis minus te præbes nostris adspectibus. Qua in re licet tuæ Sanctitatis non minuatur constantia, nostra tamen juste punitur negligentia: ut qui proferenda occultamus, his quæ opus sunt scire careamus. Quod vitium taciturnitatis formidans incurrere, non parvæ materiæ mihi pondus imposui, videlicet Vitam S. RICHARII describere metrice: in qua quomodo fuerat edita rhetorico stilo diligenter & lucide, nihil addere vel minuere decrevi, metro dumtaxat Scriptoris dicta rependens. Quod ut facerem, non me fingendi nova constrinxit impossibilitas, verum persuasit imitatio carminis quorumdam venerabilium ex Divinitate canentium: qui refugientes adinventiones novas, sacræ Scripturæ simpliciter repræsentavere sententias. Quorum labor meo judicio nequaquam deputandus est super alienum fundamentum ædificatio, sed magis Divinorum miraculorum officiosissima recitatio. Singulis igitur principiis quatuor librorum quos edidi, singulos Prologos inserui, ob hoc solum ut in his postularem veniam mihi Poetæ novo, cum invenirentur multa quæ possent annotari vitio. Quod opusculum quia tuo labore faciente confinxi, tuæ correctioni devovi: neque id passus sum proferre palam, donec tui favoris dignaretur clementia. Ergo munus oblatum suscipere ne renue, aures pias inutili carmini commodare ne refuge: ut in hoc etiam laudis tuæ cumulus adcrescat, dum futura noverit ætas habuisse te discipulos alicujus utilitatis idoneos. Quod si impetrare mereor, id negotii nostris conscholasticis manda: sunt etenim digni illorum quidam, quorum auctoritati præbeatur credulitas.

PRO-

AN. CHR. 645 26. Apr.

PROLOGUS PROPOSITIONIS.

Laus sanctorum & scriptio Vitæ eorum commendatur.

Expendit quoties devotio Christicolarum
In Sanctis laudes: quis laudatur nisi Christus?
Nempe quid ipsius dono fecere refertur.
Ecclesiastica laus quapropter continuari
Debet, & assiduus fieri concentus in hymnis,
Non tantum vocis, verum modulamine cordis.
Hæc equidem Domino Sanctisque placere probatur.
Utile præterea Sanctorum scribere gesta.
Namque Beatorum dum transit vita per aures
Corporeas, animus Divino ardescit amore,
Ac se deposito consortem tegmine carnis
Exoptat, quorum miratur lucida facta.

Auctoris consilium.

Vitam RICHARII quapropter scribere Sancti
Aggredior metro, quo illi qui carmine gaudent
Hanc habeant: prosam quos plus delectat habere,
Illam quam nostri quondam fecere priores.
Nec solum scribam vivens quæ mira peregit,
Quinetiam postquam projecit pondera carnis,
Longo sed spatio Sancti caruit quia Claustrum
Scriptorum studio; quamvis perplura patrasset,
Acsi non fuerint, omnino facta silentur.
At postquam ingenii nostri scintilla reluxit,
Gratia quam Domini succenderat omnipotentis;
Pastor præfatus fecit miracula si qua
Juxta quod potui, curavi tradere chartis.
Pondera & ut nostri fierent majora libelli,
Hæc illis junxi quæ industria prisca notavit.
Nec cupidus laudis (mens est mihi conscia testis)
Hoc opus incœpi: cupiens sed scire futuros
Pastorem nostrum tales habuisse clientes,
Qui, etsi imperfecte, sapuerunt ludere versu.

Opus in 4. libros partitum.

Sed tres antiquo quia sunt in codice libri a,
Hunc numerum metrum contendit reddere nostrum:
Quas etiam metas illi noscuntur habere,
Me dare constirui quos sum scripturus & ipsis.
Insuper ex multis memorans miracula pauca,
Quæ Sancti meritis nostris sunt gesta diebus;
Aggredior librum reliquis superaddere quartum.

Ætas auctoris.

Non bene compositos notet & ne forte quis illos;
In studio memet fateor cum fingere cœpi,
Ternos annorum nondum implevisse dierum b.

PROLOGUS INVOCATIONIS.

Auctor perpetuæ lucis largitor & index,
Æternum tibi qui Natum ingenitus genuisti,
Per quem fecisti quidquid subsistit in orbe,
Perlustras totum sancto qui Flamine mundum,
Quem credunt cuncti retinet quos Ordo fidelis;
Sic Personarum distinctum nomine terno,

Sim-

a Nimirum liber Vitæ ab Alcuino, & duo libri Miraculorum inferius relati, ab anonymo editi.
b Hoc est nondum implevisse tres annorum hebdomadas, seu annos unum & viginti, si recte divinamus.

Simplex ut Deitas maneat tibi semper & una; AN.CHR. 645
Monstras antiquis typica qui Lege Beatis 26. Apr.
Quæ referat sumens JESUS de Virgine carnem;
Menti infunde meæ donum cœleste benignus,
Osque reple laude, ut possim cantare decenter
Quæ per RICHARIUM gessisti mira beatum.
Sicut enim errorem sequitur cui tu via non es;
Sic quisquam sine te poterit nil dicere de te.
Voce quidem novi te commonuisse Prophetæ
Dilatetur ut os, quia sis implere paratus.
Ad succlamandum quapropter præparo linguam:
Da gustare mihi quam sis bonus atque suavis,
Ut valeam pastus tanta dulcedine verbum
Eructare bonum, canere & magnalia Regis
Cuncta gubernantis, qui nos de fauce leonis
Eripuit tetri: cujus pietate soluti
A vinclis mortis, cœli super astra levamur.
Nutu namque tuo cœlum volvuntur & astra,
Tendit ad alta ignis, terrarum pondus ad ima,
In mare cunctarum cursus festinat aquarum:
Omnia claudit hiems, solvuntur & omnia Vere,
Æstatis fervor terrarum semina siccat,
Decutit arboribus fructus Autumnus honorem:
Noscitur atque nihil naturæ in rebus haberi,
Quod præceptorum contemnat jussa tuorum.
Errores cunctos ad me vitare nocivos,
Ut pateat duce te semper mihi semita vitæ.

I. Quod Sanctum patres genuerunt religiosi.

Si quis Francorum studiose gesta priorum
Scrutatus fuerit, discet bellando frequenter
Primos barbaricas Reges superasse catervas;
Sicque DAGOBERTUM Regnum tenuisse quiete,
Dici ut pacificus posset Salomonque secundus.
Ipse manu larga populis popularia dona
Præbuit, & dignum Christi servis famulatum.
Pluribus inque locis terræ cœpere coloni
Tunc Ædes fundare sacras, & religiosus
Accrevit Domino populus. Quo tempore fulgens
Lucifer astriferas sicut resplendet in auras,
Claruit in villa claris e patribus ortus,
Laribus a centum fuerat quæ Centula dicta,
Carum Richarius cunctis & amabile pignus:
In quo nobilitas generis nec sola refulsit,
Moribus in sanctis permansit denique constans,
Ut laicus vitæ gereret præsagia sanctæ.

II. Arripuit callem quibus erudientibus artum.

Tunc & Pontivus meruit splendescere pagus
Forte Sacerdotum radians fulgore duorum:
Nomen majoris quorum fuerat CAIDOCUS,
Egregios meritis quos misit Hibernia nobis.
Ex ipsis populus temnens audire salutem,
Non recipit digne, digno nec tractat honore;

Sed

AN.CHR. 645 26. Apr.

Sed magis a propriis cœpit depellere metis.
Quorum crudelis sanctum violentia movit
Richarium, & Justos rapiens a plebe feroci
Hospitium tribuit, tenuit, fovitque benigne,
Disponente Deo, quo salvarentur utrique.
Succensusque diu Divino lumine lychnus
Nec claudi valuit, radios sed in ampla tetendit.
Namque peregrinos postquam suscepit in ædem,
Ipsis corporeos sumptus largitur, ab ipsis
Sollicitus vitæ eapiens compendia sanctæ.
Nec tellus sterilis percepit semina verbi:
Sed menti inseruit, carnis quod sumpsit ab aure,
Quamplura & Christi portavit ad horrea grana.

III. Qualiter exactæ deflevit crimina vitæ.

Sic quoque magniloquum sancta ratione virorum
Cœlestique simul tactus spiramine sanctus,
Mente pia propriæ pandit peccamina vitæ:
Atque juventuti si quid vitiosa voluptas
Contulerit culpæ, lacrymarum flumine tersit,
Hospitiumque Deo quia sub specie famulorum
Præstitit, ipsius fuit a pietate receptus.
Extunc sumpsit enim primordia Religionis,
More & Apostolico postponens posteriora
Prudenter sese rapiebat in anteriora:
Versiculique memor Psalmistæ vaticinantis,
Qui transire refert a virtute ad virtutem
Electos, Dominum ut quivisset adire deorum.

IV. Quod pollens multa est factus virtute Sacerdos.

Post se carnali tantum frenavit ab esca,
Ut corpus potius nutriret quam satiaret
Lassatum longis jejunis robore panis
Conjuncti cineri, lacrymis aucto quoque potu.
Hocque cibo tentus, carnem servire coegit
Spiritui, pugnans aeris nec perculit auras,
Sed corpus fregit, sub servitiumque redegit:
Doctrinæ Christi lator ne forte futurus,
A quoquam ex aliquo posset reprobarier actu.
His igitur multisque aliis profectibus auctus,
Sancta Sacerdotis sic ad fastigia venit:
Christum ut qui promptus fuerat per plura referre,
Congruus hoc tanto quo non caruisset honore,
Hunc famulus Christi fructu pietatis adornat,
Hunc præceptorum geminum donavit honore,
Hunc quæ sunt Domini demonstrans amplificavit;
Cultor & ut sapiens Divino vomere sulcans,
Sentes peccati de Christi vulsit agello,
Atque salutiferum roravit mentibus imbrem.

V. Quod prior implevit, quæ alios facienda docebat.

Quo fuso, pietas Domini nec defuit alma:
Quippe Fidem nostræ fecit succrescere gentis.

Unde

Digitized by Google

Unde Dei servus carus cunctis & amandus
Exstitit & merito. Quonam non dignus honore
Esset, mellifluo qui quod sermone docebat,
Prævius hoc sacro monstrabat signifer actu?
Si quid & a populo doctrinæ in stipe recepit,
Illud egenorum delegit sumptus ut esset.
Quinetiam vitæ venturæ ductus amore
Decrevit lucem non sollicitare sequentem.
Creditor o felix, o vir recolende per ævum,
Dum præstas parvum, cœli qui regna lucraris!
Denique solamen miseris, tectum peregrinis
Exhibuit, viduis tutor fuit atque pupillis:
Ut Job pes claudis, oculus quoque lumine demptis.

VI. Quod miseros fovit, rigidos dureque domavit.

Nec despexit opem laceris conferre leprosis:
Sed promptus lavacris ipsorum membra resovit,
Intrat in hæc etiam post illos ipse lavandus.
Quidque Propheta pio quondam præceperat ore,
Frangere qui panem jubet esurientibus, atque
In tectum Christi conducere mandat egenos:
Ille Deo plenus surda non sumpsit ab aure.
Nec sibi conjunctis tantum solatia carnis,
Sed recreans animos, impendit verba salutis:
Et solabatur sicut pietate misellos,
Dura sic domuit sub conditione superbos.
Nec foris humanus valuit devincere terror,
Interius Christi quem perlustraverat ardor.
Non fuit a vento quæ turbaretur arundo,
Posset ut ullius lingua fallente reflecti:
Semper sed solide sistens bonitatis in arce,
Humano sese tempsit reprehendier ore.
Sic Domino plebem, & Domini sibi junxit amorem.

VII. Quod tribuit, sibi nil retinens, oblata misellis.

Hujus & a populo Sancti devotio sancta
Postquam conspicitur; colitur, veneratur, amatur:
Donatur donis. In eum * dilectio duplex
Sed quoniam fuerat, partim dispersit egenis
Hæc eadem, partim captos ex hisque redemit.
Namque diabolicis alios erroribus actos
In culpam, solvit vitæ documenta ministrans.
Mundanis dominis retributo & munere digno
Plures servili positos sub lege redemit,
Ut possent animæ primi gaudere salute,
Ferre jugum Domini fieret leve atque secundis.

* lege in eo

VIII. More Prophetarum implevit quod Spiritus illum.

Nec solum Divina docens in partibus istis
Innotuit magnus, clari sed Solis ad instar
Oceani glaucis qui mox ut surgit ab undis
Depellit radiis tetræ vestigia noctis;
Promptus ad indoctos satagit transire Britannos,

AN.CHR. 645 25. Apr.

Illustrans patriam variis erroribus atram,
In qua per spatium dum longi temporis ipse
Stat non segnis in his quæ sunt Divina docendis;
Illius in mentem fertur venisse repente,
Servos in patria quosdam quia liquerat ista
Nondum libertos ex consuetudine factos.
Ad socios inquit, se hoc percutiente dolore:
Heu! nos solliciti dum festinamus ad istos,
Servili proprios sub conditione legatos
Liquimus in patria, novi cito quos morituros.
Litus quapropter quam festinanter adite,
Undas atque maris certatim carpite remis,
Mittentesque manum famulos absolvite nostros.
Haud secus ac jussit patrantes rite ministri
In patriam veniunt, Sancti sanosque clientes
Inveniunt, donant ac libertatis honore.
Qui facti ingenui, revoluto tempore parvo,
Dixerat ut Sanctus, ponunt habitacula carnis.
Ingens o Domini quanta est clementia Christi!
Qui famuli in mentem sevit pietatis amorem,
Finem servorum monstravit quique propinquam,
Huic ne de propriis periisset opus miserantis,
Nec gravitatis onus morientibus imposuisset.
Extunc qui nullum sub se retinere volebat,
Sed sibi subjectos studuit dissolvere cunctos,
In propriis durus ne censeretur haberi,
Externis mitem qui se præbere parabat:
Quodque salute lucrum collegerat ex aliorum,
Per pietatis opus posset cumulare suorum.

IX. Quam fuerit constans rediens a parte Britannum.

Doctrinæ agresti qui postquam pabula plebi
Contulit, ad patriam properat remeare relictam:
Messoris cupidi morem ne forte sequendo,
Quærere in alterius gaudet dum præmia messe,
Perderet ipse manu propria quam severat ipsam.
Christi & in obsequiis tanto flagravit anhelus,
Quanto diem prope cognovit sibi muneris esse.
Denique jejunans vires carnis macerabat,
Afflixit semet vigilans, munivit & orans,
Consolidavit spe, fidei præcinxit & armis;
Nullius atque malis motus maledicta rependit.
Non sprevit quemquam, nullum decepit adulans.
Scilicet ut vitæ callem prior ingrederetur
Actu, quem plures sancto sermone docebat.
Sic galea tectus, cinctus gladioque salutis,
Undique justitiæ circumdatus atque lorica,
Sanctæ etiam fidei tutus munimine scuti,
Ad bellum vivax antiquum vadit in hostem,
Illius ac pellens ardentia tela frequenter
Vicit, & Ecclesiæ Christi spolia ampla reduxit:
Ipsi tanto magis hosti metuendus iniquo,
Utilis humanis quantum meruit fore * causis.
Nam sibi non solum sed multis subveniebat.
Denique multorum juste celebratur ab ore,

* esse

Mul-

Multos per Christum qui defendebat ab hoste. AN.CHR. 645
Cujus virtutum non tanti est dicere gesta, 26. Apr.
Quanti quæ fuerit virtus cognoscere tanta,
Multam qua plebem Domino dum vivit adunat.
Indoctos etenim cœlesti pascere pane
Ne quisquam dubitet, signo quod prævalet omni.
Quamvis dum tempus, dum convenientia rerum
Poscunt, effectus non deesset mira operandi,
Vir sanctus Domino quæ concedente peregit.

X. Orans tentantem se quod prostraverit hostem.

Denique sustinuit tentatus ab hoste ruborem,
Quem Domini pietas in laudis vertit honorem.
Visens subsidio quamdam suffultus equino
Matronam, sancta sub religione pudicam,
In cujus vitæ qui postquam pectora sanctæ
Dogmata transfudit, disponit forte reverti.
At mulier nati deportans membra pusilli
Insequitur Sanctum, quatinus benediceret illum,
De fontis sacra quem jam susceperat unda.
A Sanctoque Dei jam vix infante recepto,
Antiquo insidias hoste exercente vetustas,
Dentibus infremuit sonipes, pedibusque relaxis
Vertitur in rabiem, curritque, salitque, meatque.
Quod cernens, stupidos genitrix avertit ocellos,
Interitum pueri videat ne forte ruentis.
Ast utriusque timens damnum vulgus famulorum,
Non fletus, planctus, luctus emittere cessat.
Petrum cunctantem sed quæ suscepit in undis,
Dum cecidit puerum conservat dextera Christi.
Munera namque precum postquam porrexit in altum
Vir Domini, inlæsus puer incolumisque repente
Ad terram venit, vector datur atque quieti,
Et mater lætis prolem amplexatur in ulnis:
Ad decus & famuli Dominus sic transtulit hostis
Fraudes, ac humili doctrix fuit ala superba.
Denique nullius voluit conscendere posthæc
Dorsa ferocis equi, potius sed mitis aselli:
Nempe tenens, mortem properat dum sumere Vita,
Isto quod vili fuerit gestamine vecta.
Causa doctrinæ sic dum loca plura peragrat,
Sedulus huic Sancto lator suffecit asellus.
Et quocumque sui gressus vestigia flexit,
Aut resonat Christo sancto modulamine Psalmos,
Illius aut verbum doctrinæ auditur ab ore.
Nec mirum lingua Christum si prædicat ipse,
A cujus sobria modicum nec mente recessit:
Per quem consuluit miseris, durusque superbis
Exstitit, angorem solans clementer eorum,
In-que-crepans rigide mores compresserat horum.

XI. Quod fama motus hunc visit Rex DAGOBERTUS.

Tempore nam quodam Sancti rumore coactus
Militis atque sui cujusdam GISELEMARI

AN CHR. 645. 26. Apr.

Suggestu, partes præfatus venit in illas.
Rex DAGOBERTUS, famulum Dominique revisit,
Se cupiens hominis precibus committere tanti.
Quem Sacer egregius gemino dignatur honore:
Roborat hunc sanctæ sancto signamine dextræ,
Corrigit audacter passus nescire verenter,
Suadens mundanam penitus contemnere pompam,
Credulus ac linguis discat non esse dolosis:
Nonque caducorum gradibus gauderet honorum,
Sed magis Æterni formidet posse potentis,
Illius atque suo maneat laus semper in ore:
Sedulus ac teneat, quia nulla potentia mundi est,
Quæ dum magna viget, tenuis vacuatur ut umbra:
Instar & exiguæ gignunt quam flumina spumæ
Labitur, ad modicum si flat tentatio venti.
Immo pati tractet Magnos tormenta potenter,
Cuique datur multum, multum quæretur ab illo:
Qui vix atque Deo rationem reddere pro se
Sufficit, ex multis quo pacto ferre valebit?
Ut præsit potius quam subdi quisque vereri
Idcirco debet. Nam qui subjectus habetur
Pro se portabit solo pondus rationis:
At contra regni qui sublimatur honore,
Ante Deum proprio, multorum & fasce premetur.
Hæc sobriam Regis penetrat correctio mentem,
Utque suus fiat poscit conviva Sacerdos.
Norma qui Christi fretus convivia mundi
Non aspernantis, doctrinæ occasio nasci
Ex hoc ut posset, regalem venit ad aulam,
Occupat atque diem totam cum nocte sequente,
Vitæ cœlestis præbens epulantibus escas.
Cujus & intantum mulsit constantia Regem,
Quædam de proprio censu ut concederet illi,
Unde Dei Templo posset lucere lucerna:
Omnino justum reputans, ut sicut ab illo
Inlustratus erat Divino lumine, Templum
Munere visibili Domini inlustraret & ipse.

XII. Quod vitare volens homines, deserta petivit.

Pluribus a populis quia vir Domini veneratur,
Adspectus hominum vitare exinde volebat:
Ut dum terrenos cautus devitat honores,
Contemplaretur secum cœlestia tantum.
Mundum deseruit mundus, eremumque cupivit,
Ad cultum Domini quo posset liber haberi,
Contemplativos & quo decerpere fructus,
Dum tenet activos ad quos non segnis anhelat,
Pertractans Dominum partem laudasse Mariæ,
Optima quod fuerit, quod non raperetur ab illa.
Hoc memorans, vitam contendit adire remotam,
Quo rimaretur cœlestia sola frequenter.
Tradidit Ecclesiam necnon quam fecerat ipse
Sub cura alterius Procuratoris habendam.
Cui GISELMARUS Divinæ legis amator
Editus & clara MAURONTUS stirpe parentum,

Ter-

Terras & silvas Regis collata potestas
Cui tunc servandi fuerat, tribuere manendi
In silva loculum devoti Chrisciacense.
Qui post Maurontus Divino ductus amore,
Armis depositis habitum sumpsit Monachilem.

XIII. Quod Templum in loculo sibi concesso ædificavit.

Quo vero in loculo Sancto magale pararunt
Præfati heroes, jecit fundamina Templi
Sanctus, & hanc uno tantum comitante ministro
Ingreditur cellam vili nimium strue factam,
Congrue quo vitæ fieret habitatio sanctæ:
Qui temnit mundum decernens, esse superbum
Delicias mundi si conspiciatur habere.
Duriter ac sese tam mortificavit ibidem
Orans & vigilans, jejunia crebraque solvens *,
Ut vix juncturis hærerent ossa relaxis,
Difficile & trepidos baculo custode movebat
Gressus: ac scandens animi conamine mundum,
Semper mente pia tractat cœlestia sola.
Huic alienus erat sæclo, Christoque propinquus.
Illum pugnabat contra, expugnabat & illum,
Qui lætabatur quondam quod vicerit Adam,
Aspipedem super incedens simul & basiliscum,
Antiqui caput assidue contriverit hostis.
Despiciens terram, cœli suspirat ad aulam,
Per scalamque Jacob jugiter scandebat ad illam:
Atque per angustum qui ducit ad æthera callem,
Continuis precibus munivit iter venerandum.
Nec strictura eremi lucis clausere columnam:
Amplo quinctiam radians fulgore refulsit.
Quare multigenis plures angoribus acti
Ad sanctum coivere virum, quos ipse benigne
Suscipiens, sanare precum studuit medicinis:
Et quo quisque fuit morbo vexatus, ad ipsum
Accedens, sanus propriam remeavit ad ædem.

XIV. Cum famulo Sanctus loquitur de morte futura.

Ast ego virtutes hujus non promere cunctas
Proposui, vitæ sed tantum insignia sanctæ:
Ne nimium tardæ dum judicor esse loquelæ,
Quæ egit multorum signorum fama tepescat.
Spiritus hoc præsens sæclum quo fine reliquit
Dicere jam satis est, doctis hæc ipsa relinquens.
Namque diem noscens carnis qua ponere tegmen
Deberet, longi munus capere atque laboris;
Accersit famulum sibi qui fuerat SIGOBARDUM,
Quem sic demulcens affatur voce paterna:
O Fili, propriam carnem cito cerno ruendam,
Quemque diu cupii conspectum Regis adibo.
Vas quo condatur corpus sed perge parare,
Non nimio cultu, sed carnis ut exigit usus,
Tempus adusque illud quo conservetur ibidem,
Quo incorruptelam sumet corruptio cuncta.

AN.CHR. 645 26. Apr.

Teque para semper toto conamine, Frater,
Quæ mihi nunc instat tibi quo cum venerit hora,
Hoc fragile absque metu possis deponere corpus.
Ipse viam gradior tellus quam tota tenebit:
Subveniat mihi nunc Christi clementia tantum
Eruat atque modo tetri de fauce leonis,
Olim morte sua qui me subtraxit ab illa.
Et qui præsentis tribuit solamina vitæ,
Largiter ipse mihi concedat dona futuræ.
Hæc Pater: at fletus famulum solvebat amarus.
Sponte pia tamen ipsius præcepta secutus,
Invento ligno, finditque, cavatque, paratque,
Utque valet, satagit membris aptare paternis:
Quodque opus effecit, mœstus plorando rigavit.
Pene prius lacrymis implens quam corpore Patris.
Interea a famulo Sancti dum jussa fiebant,
Languoris gravior Sanctum decoxerat angor,
Et vix in gelido permansit corpore fletus.
Os tamen a precibus Christi nec laude repressit.
Dumque salutiferam Divini corporis escam
Sumeret, assiduis fundens rogitamina verbis,
Sexto dum Majas mundum celebrare Kalendas
Cernebat Phœbus, transivit ad æthera Sanctus,
Quem fervus posuit vivens ubi jusserat ipse.
Sed mirum dictu! peragit dum funera Patris
Discipulus, subito se subripiente sopore
Obdormivit, claram quasi traheretur in aulam,
Vidit & in visu, pulchram nimioque decore,
Quæque etiam rutili vincebat lumina Solis:
In qua Richarium cernens habitare beatum,
Audivit vocem ipsius sibi talia fantem:
En, Frater, qualem Christus mihi contulit ædem,
Pro vili caram, fulgentem pro tenebrosa,
Pro fumi plena tanto fulgore coruscam.
Qui postquam somno fuit experrectus ab illo,
Lætior obsequium compleverit exsequiarum,
Disponente Deo, talis tam grandis ut angor
Soletur famuli, & monstretur gloria Sancti.
A Famulo Sanctus sicut retuli sepelitur,
Qua Christi Reges servibat maxime votis.
Nec diuturna quidem post intervalla fuere,
Abbas cum Monachis quos Centula fundus habebat
OCIOALDUS, vir non parvæ religionis
Quod venit, sancti corpus tulit atque Richari
Idibus Octobris, posuitque ubi nunc requiescit.
In quo sæpe loco miranda Deo tribuente
Fiunt, sancta fides orantum quo patefiat,
Ac meritis cujus fuerit Sacer ille sciatur,
Psalmista utque canit, Christus laudetur in illo.

XV. *Quidam contractus fit sanus Sancti apud antrum.*

Contractus membris, fidei sed robore fortis,
Quidam sæpe rogans Sancti veniebat ad antrum.
Hic subito loculo discedens sanus ab illo
Glorificat Dominum, quod sic suffultus abibat.

Nec

AN.CHR. 645. 26. Apr.

Nec tamen hic solus meruit sentire juvamen,
Quinetiam multi similis quos gratia visit.

XVI. Quod Sancti meritis solvuntur vincla reorum.

Quidam constricti vinclis vinctique catenis
Per callem Templo vicinum forte Richari
Deducebantur : quod mox alonge videre
Ut possunt, clamant : Christi nos solve Sacerdos.
Ferrea tunc meritis rumpuntur vincula Sancti.

XVII. Frater salvatur, plures quum peste peribant.

Sed quid perpessus fuerit de Fratribus unus
Sancti Richarii, nunc exigit ordo referre.
Crudelis quondam clades multos perimebat
Indigenas terræ, dira qua denique clade
Sancti percutitur Richari e Fratribus unus:
Qui licet exitium mortis pro clade timeret,
Vitam sub tanto didicit sperare Patrono.
Ergo ad mausoleum Fratrum comitante caterva
Sancti confugit velut ad solatia certa.
Dumque preces ibi cunctorum funduntur ab ore,
Qui fuerat passus, gaudet discedere sanus.

XVIII. Vox exhortantis nexa est in fine libelli.

Colligat Auditor quid nostra fides mereatur,
Intercessorem si nobis quærimus illum,
Tam cito corporeos qui adsuevit pellere morbos.
Nam meritum Sancti monstrant miracula gesta,
Cernitur atque sequens vitam signare priorem:
Quodque fuit Sanctus, narrat post funera virtus.
En pauper Christi, Fratrum perpende caterva,
Ipsius consors est factus divitiarum:
Qui ante oculos hominum despectus & esse cupivit,
Anglorum * socias nunc gaudet habere cohortes:
Quique in præsenti mundo vitavit honores,
Lætatur, cœlum meruit qui jure perenni.
Cunctorum dignus quapropter honore videtur,
Cunctorum Domino mitis qui semper adhæsit.
Expedit & nobis præ cunctis hunc venerari,
Illius membris qui cernimur esse propinqui:
Ut quos nutrivit Divini semine Verbi,
Noverit heredes sibimet succedere dignos.
Illi nec tantum Sancto laudatio nostra,
Illius quantum confert imitatio nobis.
Denique plus gaudet si quis bonus illum imitatur,
Quam si clamoso vacuus quis prædicat ore.
Unde Patres sancti Fratresque cohorsque fidelis,
Festum devoti qui tanti Patris adistis,
Ut sitis digni studium exercere laboris,
Ipsius precibus vestri quo vota rogatus
Conscendant summi solii fastigia Regis;
Spirituali vos ipsos ornate decore,
In vobis duplex vigeat dilectio semper,

* Angelorum.

ANCHR. 645 26. April.

Assidue ac maneat spei fideique lucerna.
Quamque Patres sancti normam docuere secuti,
Ipsis in cœlo ut possitis consociari.
Utque jubet Paulus mundi nocitura negantes,
Contenti justo, sæclo vivatis in isto,
Adventum Domini spectantes spemque beatam,
Qui nos a vinclis mortis moriendo redemit,
Exutos culpa populum ut faceret sibi gratum,
Gloria cui par est cum Patre & Flamine sancto.
Sit satis hæc Sancti de vita pauca tulisse,
Jam labor exposcit primum finire libellum.

LIBRI II. CAPITULA.

PROLOGUS. In eo nihil singulare continetur: de Scriptore miraculorum hæc habentur:

Quæ quia rhetoricus Scriptor numerosa videbat,
Cura fuit geminos illi facere inde libellos.

CAPITULA LIBRI III.

PROLOGUS. Nihil habet notatu dignum.

MIRACULA superioribus indicata Capitulis, ab INGELRAMNO descripta hic prætermittimus, cum præter metri formam nihil habeant diversum ab iis quæ ex Auctore primario mox subjiciemus. Addidit Ingelramnus librum quartum de Relatione corporis S. Richarii & miraculis exinde consecutis, quem librum Sæculo V. Benedictino referemus.

MIRA-

Digitized by Google

AN.CHR. 645 26. Apr.

MIRACULA S. RICHARII

Scripta duobus libris a Monacho Centulensi anonymo, quem anno 860. vixisse ex lib. 2. apparet.

Ex Mss. codicib. Centul. & Compendiensi.

LIBER PRIMUS.

SANCTORUM sacra miracula operante Divina clementia Angelico didicimus oraculo esse propalanda, qui inter cetera loquitur ad beatum Tobiam: *Sacramentum*, inquiens, *Regis abscondere bonum est*, *opera autem Dei revelare & confiteri bonorificum est*. (Tob.12.7.) Qua nos admonitione tacti, ea quæ pro meritis beati Richarii miracula divina peregit dignatio, litteris mandare studuimus: & quia incuria antiquorum omnia prætermissa videntur, nisi pauca quæ in vita ipsius attitulata sunt; operæ pretium duximus, ut quæ fidelium adstipulatione testium collegimus, incipere a moderamine regni piissimi Cæsaris LUDOVICI; & cetera usque in præsens, quantum facultas memoriæ suppetit illorum, deducentes.

CAP. I. * Huc de verbo in Chronicon suum retulit Hariulfus lib. 3. cap. 1. Heutu arborem Richarii nomine famosam excidens punitur.

Anno sacræ Incarnationis Domini nostri JESU octingentesimo quartodecimo, Indictione septima, dum felix Francia sub gloriosissimi Cæsaris LUDOVICI moderamine omni venustate floreret, obtinuit beneficio ipsius Principis HERICUS Abbas regimen Monasterii B. Richarii: quod dum reneret, adeptus est quidam suis precibus ex vassallis ipsius, nomine HEUTO, villam Sidrudem quæ erat in sorte Fratrum deputata ad calciamenta & ad quædam illorum alia vestimenta. Ipsa est nimirum quam antiqua suis posteris intimavit industria per generationis ordinem, quam venerabilis Pater noster Richarius solebat mansionis hospitium tenere, cum Oceani æquoreos transfretare campos studuerat: partim salutiferæ incumbens prædicationi regionis Britanniæ, partim etiam in captivorum desudabat redemptione. Fuit enim prope nemus, quod usque hodie aliquod sui dat indicium, ubi illum accolæ locis ipsius, & in iter carpendo & inde redeundo lassitudinem corporis temperare, & sacras fundere orationes, linea genealogiæ ducente prodiderunt. Inter quæ erat quædam fagus, juxta quam jugiter ipsum consuetæ insistere orationi iidem coloni tradiderunt, quæ postea ab illis inreverenti honore habita est. Quam animi devotionem sancti viri ut quædam nobilis femina ad cujus dominatum ipsa possessio pertinebat, aure cordis percepit, quæ vocabatur SYGETRUDIS, a qua postea ipsum territorium obtinuit nomen *a*, in tanto charitatis glutino dilexit eum, ut ei ipsam villam traderet perpetuo habendam. Hanc dum consecutus esset prædictus Heuto, cœpit libera ea uti potestate. Quadam autem die dum rura illius circuiret, super jamdictam fagum venit: quam dum enormem esse intuitus esset, jussit incidi, & quia apta esset ad ministerium foci judicavit. Cui sui servi professi sunt se minime hoc audere perpeti, eoquod paterna traditione didicissent illum esse sacratum fustem, & ibi B. Richarium consuevisse orare cum transmarinos peteret fines, & ei omne istius rei capitulum texuerunt. Quod ille superba mente contempsit, dicens hanc esse vanam observationem, & ob hoc non debere dimitti ut non incideretur. Qua vi constricti fecerunt ut a suo domino acceperant mandatum. Sed dum incisa fuisset & per partes truncata, superiores findi potuerunt. Et cum ventum esset ad penultimum, invenerunt ibi capillos, velut reliquias, & quasdam barbæ incisiones. Quod cum ceteri in honore haberent, ille omne jussit spargere, confirmans dementium opus esse. Cum vero ultimum findere tentassent cum malleis & cuneis & omni hujus generis machinamento, reppulit omnia, & indivisibilis permansit. Et dum fatigarentur casso labore, itaut erat integer, jussit carro im-

a Nomen loco per contractionem *Sidrudis*, vulgo *Serrer* prope Monasteriolum opidum vulgo *Montreuil*.

AN.CHR. 645 26. Aprilis. imponi, & ad domum ubi ipse habitabat deferri: & vocavit quemdam colonum nomine Herrardum, cui delegata est providentia illius, rogans sibi equum adducere, & ut ipse secum iret gratia leporini venatus imperavit. Erat enim ipse Herrardus hujus ludi sciolus. Et ubi vix equitassent spatium quantum bis aut ter jactus est fundæ, cœpit anxiari, & se profiteri graviter infirmitate torqueri. Qui dum hortaretur a prædicto Herrardo, ut si descendisset equo, & paullatim in sinu quievisset illius, sperare se illum levius habere, consensit & nequaquam illi juvamen præstitit, sed infirmitate crescente ut poruit ad villam unde discesserat remeavit. Servi autem ut ab illo jussi fuerant, detulerunt partem fagi insectibilem, & ante januam domus illius projecerunt. Quæ dum ibi jaceret & nulla spes restaret fissuræ, in ipso die quidam ex colonis: Istane est, air sociis qui aderant, pars fagi quam nostri tot molimina adjuncta findere nequiverunt? Cui cum fidem rei darent: Videtur, inquir, mihi facili patere divisioni. Et accepta securi quansi tentando, ad primum ictum ferientis illico divisa est, & inventa est quædam crux, quæ inserta erat uni ex illis partibus, & in altera velut impressa videretur ostendebar: quam an Sanctus ipse incidisset dum illic orationi vacaret, & crescenre mole arboris circumcreta est; an divinitus pro miraculo ranti viri insita, incertum haberur. Hoc illi qui aderant ut viderunt, nimio terrore perculsi sunt. Initoque consilio, itaut erant partes cum cruce, intulerunt in apothecam sub custodia cujusdam Heroldi ad cujus curam ipsum ministerium respiciebat. Qui ostium sera obsirmans non tantum propter hujusmodi rem, sed eriam quia quosdam sui domini rhesauros ibi servabat, recessit. Nocteque subsequente cum se in ipsa apotheca sopori dedisset, & adhuc partes cumcruce ibi essent, seris & vectibus munivir ostium. Et mane facto nihil de illis parribus nec de cruce invenit, atque ingenti metu perterritus omnibus inrimare studuir tam mirabile hujuscemodi factum. Quod illi audientes & omni sollicirudine perscrutantes minime repererunr. Quod & usque hodie manet incognitum: Prædictus vero Heuto quinto fere die in infirmitate positus spiritum emisir. Hæc autem ita se habere ex multis ipsius villæ incolis præsertim Herrardi & Heroldi, quos superius posuimus qui interfuere, testimonio confirmara sunt.

II Arbor item servata. Nec illud silentio tegendum videtur quod temporibus ELIZACHARIS Abbatis successoris HERICI *a* accidit in villa supradicta. Erat quædam tilia in manso dominico quæ non parvam molem corporis præstabat. Hæc autem quadam nocte vi ventorum tacta, usque adeo concussa est, ut de summo usque deorsum in quatuor sectiones finderetur, terræ coæquata, radicibus tantum fixa. Hanc dum die illucescente ita esse comperit quidam ex Fratribus Monasterii S. Richarii nomine EGELVVINUS, cui ipsa obedientia erat imposita, rogavit suos ur præpararent cuneos & malleos, quatinus in crastino flascones & quæcumque essent necessaria inde fierent, sed vanus labor eos fesellit. Nam ut primo mane expediti ad hoc peragendum opus venerunt, ita incolumen atque in pristino statu erectam conspiciunt arborem, excepto quod cicatrices a summo usque ad ima parebant, acsi nullum istius rei damnum perpessa fuisset. Quæ multo postea duravit tempore easdem cicarrices in testimonio conservans.

III. Fons a B. Richario cœlitus impetratus. Fertur ab antiquis traditum esse, quod bearus Richarius dum adhuc pro cœlestis patriæ palma militarem duceret vitam in terris, in prædicto sæpe territorio hospitium haberet apud memoratam Dei ancillam. Quæ cum magna familiaritate ei jungeretur, urpote cujus vitam in Dei opere conspiciebat assiduam, petiir eum ut suis sacris precibus apud omnipotentis Dei clementiam obtineret, qualiter ditari mereretur in aquæ largitione. Erat enim ibi valde necessaria. Qua prece ejus coactus, orasse perhibetur; post orationem aurem suam in terram fixisse baculum atque mox erupisse fontem, qui usque in præsens ibi perdurat, illud exhibens ad quod orationibus sancti viri primitus enituit. Multa hinc

a Addit Chronicon Centul. lib. 3. cap. 4. *quem ferunt Gemmetici quoque Monasterii fuisse Rectorem ..: Hic magna sanctitatis studiis pollebat, & in tantam profecit summa Religionis severitatem, ut ab ingressu Monasterii omnimodum arceret feminarum accessum*. Lege cap. 4. infra.

ta hinc dici poterant, sed omittere illa decrevimus, quia ad ea transire festinamus, quæ ubi præclarum ejus corporis margaritum conditum habetur, omnipotens Deus ob sui militis gloriam ad salutem hominum operari dignatus est. AN.CHR. 645 26. Aprilis.

IV. Paralytica sanatur.

Quidam paterfamilias divitiis valde inclytus in Burgundionum regione positus honorifice degebat. Cui liberorum facultas erat sublata, nisi tantum in unius filiæ adspectu, quæ in annis locata erat virgineis, spes sola remanserat superstitis. Quam diræ passio paralysis adeo angebat, ut nec manus ad os valeret porrigere. Cumque eam pater proprius per quæque loca Sanctorum congrua hujus circumduceret negotii, & nullum adipisceretur medicamentum, contigit eam a suis desperare posse nancisci incolumitatem. Istis autem eos tenebris obvolutos accidit una noctium, ut per visionem compellaretur pater illius a quodam sibi ignoto talibus affaminibus: Vade, inquit, in Franciam regionem ad plagas Boreales, ducens tecum unicam filiam dilectam, & perquire venerabilis sancti Richarii Monasterium, quod situm est spatio quindecim leucarum a portu *Quentovvic* a, ibique scito ob ipsius merita illam pristinam consequi sanitatem. Et quia tres ibi habentur Ecclesiæ, præpara quamplurimos cereos, ut unicuique altari proprium superponas cereum. Nec multum differre stude, quia in proximo ipsius Sancti magna aderit festivitas. Ille vero expergefactus congratulans visioni quam celere non distulit jussa implere. Paratisque omnibus itineri necessariis cum multo comitatu & filia lecticæ imposita, utens interrogatorio calle ad supradictum pervenit Cœnobium. Et cum ibi ante fere duorum spatia dierum festivitatis illius advenisset, substitit ejus præstolans adventum. Et quia mos in illo tempore instituente præclaro Abbate jamdicto ELIZACHAR deerat limina Monasterii feminis tetigisse, a meridiei climate bina extendit tentoria. Cum autem præclaræ festivitatis, quæ septimo Idus Octobris colitur, vigilia advenisset, sumptos unicuique altari superposuit cereos: & quædam munuscula obtulit B. Richario, necnon Fratribus largitus est suorum quantitatem aliquam thesaurorum: Fratres vero gratia mutuæ charitatis vicem rependere suæ humanitatis studuerunt. Cum igitur in ipsa venerabili die post peracta Missarum solemnia ex vinatico sancti Richarii, & ex suarum apothecarum vino mitterent ei benedictionem, illa jamdicta illius filia, quam sæva paralysis possederat, audito ipso vinatico petiit sibi ex ipso dari potum. Cumque procuratrix illius vellet sua manu vas adsumere, & ipsius solito ori porrigere, illa renuit, sed extensa insolito manu utcumque potum ori attulit, totumque hausit. Illo autem perhausto surrexit incolumis, & convivas omnes in amore Confessoris Christi deprecata est bibere pergens in circuitu, & unicuique congruum dans poculum. Et pater omnesque sui in gloriam & laudem Dei versi sunt, quod sancti sui nomen longinquis etiam manifestat regionibus. Quæ intantum sanitatem adepta est, ut equitando ad sua remearet. NOTA.

V. Contracta erigitur.

Erat quædam meretrix, nomine Olgia, de territorio quod vocatur Villare b, consistens secus muros Monasterii ad plagas Boreales, quæ multorum causa ruinæ fuit. Hæc dum in hujus secis luto multo grassaretur tempore, contigit eam omnium suorum membrorum contractionis damna subire, adeout ipsa facie non more hominum, sed retro respiceret. Hæc a suis cum cereis ad suffragia Patris nostri adducta est, quæ ibi meritis illius propriam consequuta est sanitatem. Postquam autem meruit opitulatione divina, perdita uti commoditate, non se erexit terere consueta vitia libidinis, sed magis servire studuit. Nam si antea in cœno istius miseriæ insatiabilis fuit, postea multo magis deteriora addidit. Quam Dei clementia duriore virga castigavit. Nam quantum majora adjecit superioribus, tantum copiosius secunda vice contracta est, ablata si-

---

a Aliis *Quentavvic*, nunc portus Stapulæ, vulgo, *Estaples*, ad ostia Quantiæ, unde priscum nomen *Quentavvic*.

b Hic vicus nunc destructus est, tametsi nomen loco reliquit, *les terres de Villers*. Alius est vicus ejusdem appellationis uno milliari a Centula, versus Orientem.

AN.CHR. 645 26. Aprilis.

ta simul facultate loquendi. Quam iterum sui ad consueta præsidia studuerunt deferre, quæ illuc perducta est tempore vespertini officii Dominici diei. Peracta vero oratione, ut ibi aliquantisper substitit, vidit poma jacentia super altare, quod est ante præclarum mausoleum Patris nostri, & innuit sicut potuit ut sibi daretur ex ipsis. Quæ ut ad primum gustum tetigit, donum perditæ recepit loquelæ, ac deinde in ipsa nocte ex integro consecuta est sanitatem, quæ nequaquam ultra apposuit se volutare in istius calamitatis veneno, duobus castigata flagellis.

VI. Latro contractis membris curatur. * Ergnie.

Venit quidam homo nomine Restoldus de pago Evercino * ad Monasterium Christi Militis inter alios pedestres sæpedicti Abbatis ELIZACHARIS utens tali comitatu gratia victum quæritandi. Qui ubi aliquamdiu commoratus ibidem fuisset, accidit ut in vigilia sanctæ Pentecostes suggestus levitate mentis, piscinam quæ secus est sita Monasterium, peteret causa piscandi. Quo fere tota nocte cassum complente laborem nihil adeptus est, sed ingenti frigore torpere cœpit. Sed dum taliter fatigaretur, relicto opere cœpto perrexit ubi pistoria ars exercebatur, ut ibi residuo noctis tempore requiesceret. Erat enim jam imminens diluculum. Et quia ibi opere cæmentario clibanus tali schemate factus fuerat, ut supra in circuitu ferme sex hominum lectus sufficeret, illic se inerti dedit quieti. Circa autem auroræ adventum Fratribus Deo hymnologiam persolventibus, pistoribusque exterfa somni ignavia succendentibus jamdictam fornacem ad humanitatis opus, cœpit ille somnificans cum magno gemitu voces emittere, quas auditas ministri primum mirantur soni personam. Deinde glomerati adeunt hominem sciscitantes, quando aut cur illuc advenisset. At ille narravit eis rei gestæ capitulum. Qui tollentes eum ante faciem ignis ponunt. Percunctari etiam cœperunt, cur tam diras prius emitteret voces. Quibus ipse: Videbam me, inquit, sævi tempore somni a custode apothecarum tam valde manibus genibusque comprimi eum increpationis assiduitate, quare tantæ audaciæ fuissem deditus, ut illum lacum causa meæ ausus essem petere rapinæ, itaut ad præsens cernitis, sit mihi denegatus pedum incessus nervis contractis, & non valeo nisi manibus genibusque volutis repere. Qua imbecillitate mansit biennio aut fere triennio occupatus, non discedens alicubi. Post tot temporum spatia mense Augusto die apta resurrectionis Christi mysterio, dum vivifica laus in B. Richarii Ecclesia celebraretur tempore nocturnali, contigit illum adesse. Et cum ex more institutionis præclaræ S. BENEDICTI Regulæ sacra lectio Evangelii eatenus perduceretur, & vox una omnium adstantium respondisset, Amen, & Sacerdos hymnum adjungeret Ambrosianum, *Te decet laus*, *te decet hymnus*; ille prorupit ingenti clamore in vocem. Et quidam ex Fratribus concite currentes hujus rei gratia perculsi invenerunt hominem pronum in terra jacentem, toto extenso corpore secus mediam portam, quæ pervia est intrantibus ex parte Occidentis, & suffragines illius madefactas sanguine, guttis adeo decurrentibus, ut in vestigiis apparerent. Quæ ut ipsi postea adseruerunt, multum putredinis fœtorem dabant. At ubi inviolabilis Dei laus expleta est, cum magna jocunditate & concinentibus omnibus hymnidica voce *Te Deum laudamus*, adjungentes dulcem campanarum melodiam deferunt illum ante S. Richarii roriferum mausoleum. Et quia nec sedere poterat, nec se vertere in aliud latus, mattulam *a* ipsi supposuere. Et sic omnia expleta, omnes pariter suo se Claustro dederunt. Et postquam primæ diei horæ divina laus peracta est, Fratres adeunt ipsum, percunctantes curiositate humana, si aliquid ante vidisset dignum dictu in ipso suæ vocis ictu. Tum ille: Cum vobis almifici officii celebrantibus magnificas laudes ingressus fuissem hanc venerabilem domum, resedi ubi me postea prostratum invenistis jacere. Cumque diu vigilarem ad opus intemerati officii, subito ingens me invasit sopor. Et ecce duo venerabili canitie viri candidis induti vestibus his me vocibus alloquuntur: Cur piger dormitas & non

a *Matta*, cujus diminutivum Mattula, est stratum durum; stratis plumæ & caprinis lodicibus appositum ab Augustino usurpatum in lib. 5. contra Faust. c. 5. Unde Gallis nostris *Mattelas*. Derivatur a Græco *ματτω*, *subigo*, Gallis *matter*. Mattæ meminit S. P. Benedictus in Regulæ cap. 62.

non audis ea quæ recitantur? & cum ego horum timore perculsus, deponere somni inertiam tentassem, apprehenderunt me unus per pedes, & alter per scapulas, & sic extenderunt ut me prostratum invenistis. Horum gratia, talem me scitote prorupisse in vocem. Et cum interrogaretur quod illi visum fuit, qui poterant ii tales esse magnifici viri; respondit se ignorare. Et Fratres omnium Largitori bonorum qui Sanctum suum mirificat, consona voce cordis obtulerunt laudes fletibus consecrantes. Qui perfectam consecutus est sanitatem, & usque ad supremas finis sui metas permanens circa Monasterii limina, pastus est eleemosynis Fratrum. AN.CHR. 645 26. Aprilis.

VII. Item feminæ contractæ.

Femina nomine Bethania de villa vocabulo Altisvvico *a* contractis manibus adeout ungues infigerentur mediæ palmæ, venit in vigilia sacræ Nativitatis Christi ad Monasterium S. Richarii ob sui medelam: ibique propter ipsius intercessionem in Missarum celebratione ipsius diei propriarum recepit manuum sanitatem.

VIII. Item homo. *Donqueure.

Homo quidam de villa prædicta, cum casu accidisset eum potare cum quibusdam latronibus, ipse tamen dum inscius eorum malitiæ fuisset, comprehensus est cum eis, & in villa Dulcurio *, quæ circiter trium leucarum spatio distat a Monasterio, Pastoris nostri nervo mancipatus. Qui usquequo illic jacuit, nullum habens fidejussorem, donec omnia sua contraherentur membra. Quod custodes conspicientes & minime suum in eo lucrum considerantes, custodia relaxarunt. Quem sui propinqui tollentes, secum ad prædictum prædium detulerunt. Post aliquod vero temporis spatium visum est illis, ad suffragia ut Patris nostri ferri debuisset, credentes illum inibi ipsius intercessionibus obtinere sanitatem. Nec divina illos credulitas fefellit. Nam ponentes illum in carrucam, illuc perduxerunt. Cum autem ibi fere anni revolutionem duxisset, præcipuis meritis beati Richarii meruit congruam nancisci sanitatem.

IX. Et femina. * Longuet.

Quædam femina de possessione nuncupamine Longo * contractis manibus, in solemnitate Christi Confessoris pristinam adepta est sospitatem.

X. Cæca videt.

Puella cæca a nativitate trium pene annorum continens metas, cui pater Justinus, mater vero Grimberta vocabatur, de villa *Prineres* allata est a suis parentibus ad celebrem B. Richarii festivitatem. Quam cum illic in ipsius diei vigilia, inter mœnia quæ Paradisi *b* nomine vocantur, custos Ecclesiæ a suis tentam comperisset, cognitos sciscitatur quid illi accidisset. Et ipsi rei ordinem pandunt. Quos ille hortatus est instanti Omnipotentem oratione deposcere, quatinus illorum pignori misericordiam sui præstare dignaretur. Et accenso candelæ lumine, ipsius dando obtulit adspectui. At illa porrecta manu apprehendit candelam. Cui subsequendo obtulit pomum, ipsumque nihilominus eodem ordine sumpsit. Et ita his duobus indiciis perfectissimam consecura est visionem. At illi nimio timore perculsi, unanimiter ex intimo cordis laudes dederunt Deo.

XI. Normannorum metu corpus S. Richarii effertur.

Dum Cœnobii Centulensis Abbas LUDOVICUS teneret regimina *c*, ob malignorum timorem Danorum, quos Sequana illis alebat temporibus, quorum Princeps fuit RAMERUS, multa Monasteria circumjacentia affinitatis ipsius litoris, necnon villæ fecundæ pristinum amisere decorem. Nam supradicto tempore templa Ecclesiarum suum deposuerunt ornatum, & una Deo servientium multitudo fugam expetunt, horum canina turbata rabie, universa auferens secum quæ ad venustatem pertinent altaris. Nec iste solum turbo fervorem

---

a In Chron. Centul. lib. 3. cap. 7. nominatur Altisgaico.

b De Paradiso Ecclesiæ Centulensis, vulgo *le Parvy*, notando verba Scriptoris Vitæ S. Angilberti Abb. *Ipsa mœnia quæ vocantur Paradisus, turrita mole surgentia, tribus altariis consecrata sunt: videlicet in porta Occidentali altare S. Michaelis, in porta Australi altare S. Gabrielis, quæ venerabilis Hildivvardus Episcopus consecravit: in porta autem Septemtrionali altare S. Raphaelis dedicavit religiosus Ambianorum Episc. Jesse 11. Non. Septemb.*

c *Anno Dominicæ Incarn. 844. regnante Carolo anno 4 Indict. 6. Præsule Ecclesiæ Romanæ Sergio Papa, Ribbodone Centulensi defuncto Abbate, ejusdem Cœnobii curam suscepit gloriosus vir* LUDOVICUS *tam Divina quam sæculari prudentia ornatus. Iste ex regali prosapia oriundus fuit*, inquit, Chronographus Centul. lib. 3. cap. 7. qui cap. 8 de ablatione & relatione corporis S. Richarii agit.

AN.CHR. 645 26. Aprilis.

vorem sui sævi rheumatis propinquis quibusque locis afflavit, sed etiam longinquiora ipsius flatu commota sunt. Eo enim pestifero rumore & Monasterium hoc concussum est. Quod intantum obtinuit, ut non solum facultates Ecclesiæ, verumetiam ipsum intemerabilem thesaurum corporis S. Richarii contigit fugam inire. Nam Fratres qui ibi ad serviendum Deo aderant, tollentes illud discesserunt, paucos loci custodes relinquentes. Qua dispersione circiter trium hebdomadarum tempus sustinuerunt.

Illis discedentibus refertur.

Postquam autem placuit ei cui omnia bona substantialiter adsunt, accidens eminus latet, consuetam opem minime linquere, exercuit id quod illi ab æternitate inerat. Nam ministros suos, quibus utitur justitia sua ad vindictam nostram, quia in multis offendimus omnes, copiosa sua clementia fecit petere aliarum sedes regionum. Quod postquam gestum est, visum est Dei famulis istius Cœnobii non debere diu abesse tam honorabilem thesaurum a loco unde fuerat sumptus, & in quadam die Dominica, qua a fidelibus Resurrectio Christi celebratur, induti candidis sericis vestibus cum flamminibus & crucibus & omni decore compositi, gaudioque inenarrabili spiritalis lætitiæ repleti, in hymnis & laudibus Dei intulerunt beatissimi Richarii pretiosum corpus ubi ante noverant fuisse. Quo comitatu non minima pars Pontivæ adfuit regionis, congratulans de tam magni reditu sui Patroni. In quo felici itinere, duo omnipotens Deus præclara miracula ob honorem sui Militis ostendere dignatus est.

XII. Paralyticus curatur.

Quidam enim homo nomine Gotselinus, quem sanguis nobilium genuerat parentum, a sæva erat possessus clade paralysis, itaut omnium illi usus membrorum denegaretur. Qui postquam comperit Sanctum Dei deferri ad locum pristinum, rogavit suos ut comitem se facerent hujus felicis itineris, credens ibi sui nancisci corporis per merita ipsius sospitatem. Quem quia aliter proprii domestici iter agere non valebant, imposuerunt mitissimo equo, & ex utraque parte tenentes duxerunt. Qui ubi eminus conspexit feretrum, in quo nobile illud margaritum a suis vehebatur Sacerdotibus cum omni fideli turba prosequente, statim confessus est se levius habere. Cum autem illum sui servi de equo voluissent deponere, minime consensit, sed magis voluit per se descendere. Jam enim senserat clementiam Dei in se factam orationibus B. Richarii, & pedibus sicut valuit obvius incessit nullo se sustentante. Et ubi appropiavit quantum est interstitii jactus fundæ, adoravit Deum in Sancti sui gloria, toto corruens in terram extenso corpore, crebro Sanctum Dei invocans, ut suis meritis dignaretur illi conferre sanitatem animæ & corporis. Ut autem surrexit de loco, ita sanus effectus est, ut pedibus sine ullius adminiculo secutus est tam optabilem thesaurum usque in locum suæ depositionis. Et post Missarum sollemnia expleta equitando ad sua reversus est ita incolumis, ut nullam læsionem suorum sentiret membrorum.

XIII. Item hydropicus.

Cuidam Landrico nomine erat servus obtinens vocabulum Maginibertus, quem adeo dira passio angebat hydropica, ut inhabilis haberetur ad omne opus, vixque e loco moveri potuisset, positus in Monasterio ubi tornale opus exercebatur. Postquam vero jamdictus pretiosus thesaurus mœniis Monasterii appropinquavit, quidam e famulis qui ibi aderant, hortati sunt eum ut secum procederet obviam corpori B. Richarii, ibique sperare se pro certo posse illum obtinere congruam sanitatem. Quibus ipse velut excusando: Videtis, ait, quia de loco in quo nunc jaceo, non valeo me in gradus erigere: & quomodo cogitis me ire ubi non possum. Cui professi sunt se inferre ;juvamen, tantum ut ipse adsensum præberet. Qua importunitate illorum convictus, illis sustentantibus utcumque valuit illuc suos direxit gressus: sed antequam ad portam perveniret quæ respicit Aquilonaria signa, obviam habent chorum psallentium ante intemerabilem thesaurum corporis Patris nostri: procidentesque adoraverunt. At ubi Sacerdotes, quibus cura erat delegata ferre jamdictum honorabile margaritum, e regione pervenissent, ille hydropicus exclamavit dicens se a quodam Sacerdote calcari qui portabat feretrum.' Quod aliter constat fuisse. Qui postquam se erexit de loco in quo jacuerat gratia orationis, visum

AN. CHR. 645

26. Aprilis.

sum est ei ut persunderetur quasi de pleno caccabo atque bulliente a vertice usque ad pedes, & ita pristinam consecutus est sanitatem. Qui multo postea ibidem mansit tempore persectissime sanus.

XIV.

Puer nobilis paralysi detentus Deo a parentibus vovetur, & sanus efficitur.

Miserator & misericors Dominus qui multiplici radio pietatis genus illustrat humanum, Divini medicaminis antidotum corpori atque animo adbibens consecratum, ipse quosdam a peste ægritudinis curatos unctione interius alloquitur, itaut In propatulo consistat, quid interius egerit flamma supernæ accensionis: quosdam vero solo curationis intuitu respicit, unctionis præmio minime concesso, qui cordis sui pravitates sequi videntur ingrediunturque quo se tentatio ducit. Nec est in his omnipotentia Dei deroganda, sed potius misericordia laudanda, ac justa judicia tremenda. Denique & quod Deum diximus misericorditer quosdam post curationis vulnus unctione alloqui, miraculo subsequente luce clarius patebit. Tale est enim boc cœlitus actum, quale nequaquam decet esse litteris prætermissum. Quidam generosi secundum mundi hujus habitudinem parentes, septi non solum obsequiis ac honoribus plurimis, sed etiam Divinæ fidei imbuti sacramentis, detulerunt in cunabulis filium unice dilectum nomine ALBRICUM, ad almifica Patris nostri suffragia. Qui puerulus quasi paralyseos passione angebatur, adeout incongruus ad omnia, quæ illa ætas suscipit, haberetur. Qui etiam in vocis obstaculo laborabat, & nec unius soni verbum percutere linguæ flagello valebat. Quem ante mausoleum Christi Militis ponentes, votis ac promissionibus suppliciter devoventes, ut si pristina incolumitate Dei auxilio ac Sancti sui imploratu fungi mereretur, Domino mancipari atque loci ipsius patrono sub Monachica norma deberet famulari. In cujus devotionis titulo sumpta forcipe caput instar coronæ totonderunt ea conditione vel tenore, ne in reliquo ab bac professione retro pedem vertere valuisset. Denique altaria, quæ in Ecclesia beati Richarii fuerant, necnon in Sanctæ MARIÆ, omnia palliis vestierunt. Jacuit autem inibi tota nocte, in quo parvissimo positus loculo, tum Christi clementia eum tangente ac misericorditer eum prospiciente per hujus sancti suffragium adeptus est omnium artuum sanitatem. Linguæ vero quædam connexio superstes exstitit, qua tamen, veluti sibi adjacet, verba solet proferre. Qui ad horam cujusdam temporis ad domum parentum reductus, ac congruo suo equo tempore reductus, dignius ac honorabilius Domini servitio est mancipatus, qui hactenus id votis necnon prosessionibus exsequitur, ad quod suorum adsensu primitus traditus fuerat parentum. Nam licet linguæ præpediatur obstaculo, mens tamen sedula gestit babitare in cœlis: & quod oris officio ex integro non utitur, cordis penetrale inde auctius cœlestibus fruitur. Et hoc est quod superius prælibavimus, quoniam qui unctione tangitur, necesse est ut mente supernis solidetur. Hoc autem credimus, si visus non fallit, ea agere quæ Divina pietas creditur amare. Et ut in his fixo gradu persistat, usque ad finis sui metas misericordia Dei pro illo est imploranda.

NOTA.

XV.

Cæcus & debilis pedibus sanatur.

* Neuville.

Inops quoque quidam nomine Bertoldus duobus orbatus erat muneribus, videlicet visus & gressus. Qui aliquamdiu a Novæ-villæ * accolis, quæ sita est secus muros Monasterii, in quodam positus tuguriolo parcimoniam victus consequebatur. Sed postquam deseruit illam stationem, adiit mœnia Monasterii, & simili ritu degere cœpit. Cum autem illic ferme anfractum anni duxisset, una dierum, tempore jam imminente vespertinæ synaxis, cœpit circumquaque suis validissime torqueri membris. Cum vero vespertini officii auretenus signum percepisset primum nolæ *a*, velut quivit illuc suos direxit gressus genuum. Et cum in Ecclesiæ sinu aliquantisper subsisteret, & quaternorum melodia Psalmorum compleretur, ventumque esset ad sacri concentum Evangelii, statim ille exclamavit voce magna corruens in terram extenso corpore. Et ubi laus ipsius ore completa est, delatus est industria Fratrum concinentium *Te Deum lauda-*

a Durandus in Rational. lib. 1. cap. 4. Sex genera tintinnabulorum memorat. *Squilla pulsatur in tricli-nio*, 2. *in Refectorio*, *Cymbalum in Claustro*, *Nola in choro*, *Nolula seu dupla campanula in horologio*. *Campana in campanili*, *Signum in turri*.

Digitized by Google

AN CHR. 645 26. April. *laudamus* ex alto cordis suspirio & signis concrepantibus ad nectareum spiritali flore sepulchrum almifici Richarii. Qui pleniter gressuum consequutus est dignitatem, oculorum vero munus ex aliquanta parte. Nam intantum visum recepit, ut iter suum de proximo valeret intendere, qui usque ad terminum suæ mortis permansit circa Monasterii januas, utens eleemosynario pane Hospitalis.

XVI. Cæca illuminatur. Quidam ex Fratribus nostris, cujus industria multa alia ex virtutibus B. Richarii didicimus relatu, hæc nobis inter cetera intimavit, quod quædam femina dum in conjugali maneret vita, oculorum lumine privata est. Hæc dum diu in hujus calamitatis esset ærumna, & se impotentem in servitio debito mansi conspiceret, deprecata est virum suum ut eam relinqueret, licentiamque daret velum suo capiti imponere, affirmans se per visionem monitam ut in Monasterio S. Richarii apud S. MARIAM acciperet velum capitis more Monialium, & ut ab ipso deinceps aleretur victu eleemosynario humiliter postulavit. Quod ut ille audivit, consensit: acceptaque congrua suæ manus exenia a domino suo, in cujus famulatu degebat, istius rei meruit nancisci licentiam, & sumpto sibi quodam amico comite itineris ad prædictum pervenit Monasterium. Et cum ibi cum eulogiis pro sua possibilitate ante Præpositum Monasterii pervenisset, omne ei suum desiderium aperuit, & ut suo imperio velaretur suppliciter suggessit. Cujus ut vidit immobilem affectum Præpositus, aliquamdiu dubitans, hoc suum non esse dixit, tandem nec prohibuit. Ipsaque a suis adducta ad Basilicam B. MARIÆ *a*, ut ipsa petierat, jamdictum habitum suscepit. Cum vero in ipsa die reverteretur, ubi cœpit appropinquare villæ, quæ Mons-Angelorum *b* vocatur: Videtur mihi, ait, quod ante nos sit mons quidam & super illum Ecclesia, cujus a me turricula conspicitur. Quam cum derisorio verbo suus jamdictus familiaris subsannaret, nec illam tantum videre ut pedem de loco in alium posset mittere confirmaret: Dimitte me, inquit, & tunc asserta mea vera apparebunt. Ut autem dimissa est, rectissime per callem incessit, illud assidue ore volvens: Deum laudo quoniam per merita dominæ meæ S. MARIÆ & B. Richarii, lumen mihi restitutum est meorum oculorum. Intantum vero hoc munere ditata est, ut adinstar prius videret.

XVII. Vinctus solvitur. Cum quidam vinctus a suis duceretur custodibus, contigit eos per Monasterium sancti viri transitum habere. Cumque ibi facta oratione rursus iter carpere tentassent, ille vinctus elevavit vocem his verbis: Domine Deus & sancte Richari adjuva me. Quem superba mente quidam custodum compescuit dicens: Non te hodie adjuvabit sanctus Richarius, quem tu invocas. Sed antequam atrium Monasterii exirent, solutus est vinctus sponte, & cursu rapidissimo aufugit in Basilicam Christi Confessoris ibique salvatus est, atque illico transitoria vox superbiæ corruit, humilitas vero intercessionibus sancti Richarii elevata est.

XVIII. Item alius. Erat quidam pestifer homo latrocinii operis, nomine Dierbertus, qui in villa supradicta Dulcurio vinculis publicis trusus est. Ubi dum prolixo cruciaretur tempore, & nullum suæ relaxationis fidejussorem haberet, nullo de illo curante propter sua crebra mala opera, cœpit relaxari aliquo modo a custode ipsius supplicii nomine Goifrido. Nam sumpto eo & catenato vinculis ligneis industria mechanicæ artis patrata ut collum & manus implexæ illis essent, ducebat per metentes, per quasque etiam domos, non tantum ob istius sustentationem sed potius ut ipse inde aleretur. Cumque aliquo hoc faceret tempore, contigit eum etiam ad Monasterium S. Richarii hujusmodi negotio venire. Erat enim illo tempore indictum jejunium, & Fratres cum ceteris Fideli-

---

a Non tamen Monachæ habitabant in ista Basilica, quæ una erat ex illis quæ Laudi Perenni designata pro Monachis erat. Et tamen BERTHA Angilberti conjux velo adsumpto apud Centulam constitit in loco privato. Erat ergo mulier hæc, uti & alia infra lib. 2. cap. 4. memorata, ex earum numero quas Devotas appellant.

b Nunc locus Nubis-mons, vulgo *Nuemont* seu *Nuelmont* appellatur, ab nubem quæ Centulenses Monachos S. Richarii corpus Monasteriolo referentes ab illius urbis civibus armatis divisit ac protexit, ut in historia Relationis suo loco videbimus. Distat bino milliari a Monasterio Centulensi.

delibus cruces sequebantur. Cum vero reverterentur, & in mœnia quæ sunt secus Ecclesiam ex parte Occidentis quæ obtinent vocabulum Paradisi * pervenissent, prædictus Goifridus una secum illum vinctum tenens affuit, sperans in ipsius eleemosyna more consueto sibi furtivum emolumentum acquirere. Sed omnipotentis Dei clementia vertit illud reciproca voce. Nam qui antea plurimorum oculos fefellerat, ut ea quæ dabantur, non illi, sed sibi temere usurpabat, eo modo ipse delusus est. Cum enim ad interiora iret Ecclesiæ gratia audiendi Divinum officium Missarum, & prædictum vinctum ante januas Basilicæ reliquisset, intercessionibus S. Confessoris soluta sunt sponte vincula, & celeri cursu sese in Ecclesiam dedit, ibique Dei protectione sui quoque Militis imploratu liberatus est.

AN CHR. 645

26. Aprilis.

* le Parvis

XIX. Puella de villa nomine Durcapto *a* contractis omnibus membris, delata est in parvis scalis ad Patris nostri solemnitatem. Quæ dum mysteria Missarum ipsius celebrantur diei, meruit pristinam adipisci sanitatem.

XX. Item puella simili morbo contractionis possessa, allata est ad beati Richarii festivitatem, quæ inibi propriam consecuta est medelam.

LIBER SECUNDUS.

HACTENUS quamquam stilo imperito veritatem harum exsecuti sumus rerum: ea tamen nos constat posuisse miracula, quæ fidelium relatione testium nequaquam scrupulum dubietatis cuilibet devote legentium credimus afferre. Nunc deinceps ea ponenda sunt, quæ coram positi vidimus, in quibus extrinsecus persona testimonii non quæritur, propria nos conscientia in omnibus instruente. Exsistunt enim quædam his inserta quæ diversis in locis exstitere patrata, eo modo vel tenore nobis velociter relata, ut eorum dictis ita animus solidatur, acsi nobis fuissent præsentibus acta.

Auctor ea quæ vidit, hic scribit.

CAP. I. Normanni Franciam devastant.

ANNO Incarnationis Dominicæ 859. Indictione octava, depopulata est dira clades non minimam Franciæ partem. Nam mare eo tempore quamvis sub quibusdam assidue obscuris significationibus illud minime cessat exercere, nudum suum suis ostendit vicinis affectum. Ea enim tempestate alumnos proprios quos sui tabo nutrierat fellis, velut parturiendo evomuit. Heu quam sæva illius gemina parturitio, id est significativa & detecta! Quarum prior suum constituit esse in rapiendis animabus, & ad infimum sui sævi flaminis mergendis: sequens autem jura suæ transgressa est naturæ, & pro affectu pio utitur homicidiis cruentis. Nam quæ aliquando suavem solebat suis finitimis deferre pastum, nunc mortis præstat interitum. Et unde olim enormis educta fuerat saturitas, inde nunc nigra egreditur fames. Nam tempore supradicto dira Danorum manus, late maris æquora contexit suis de navibus, adeout feræ silvestres putarentur malis sursum porrectis: quorum popularitate Monasteria destructa, civitates dissipatæ, villæ radicitus corruerunt: & (quod nequius est) ipsa hominum nec minus popularium quam servientium Deo multitudo turpibus traditur canibus. Et ipsos partim trucidant, partim prædæ dirigunt suarum navium, partim etiam trucibus necant flammis. Qua pestilentia contigit obvolvi & Monasterium S. Richarii. Nam Monachi qui ibi theoricæ subtile arripuerant iter, dispersi sunt velut oves præsentia torvi lupi. Qui huc illucque diffugiendo diversas suarum viarum calamitates perpessi sunt. At novissime adepti sunt habitationis locum in territorio cujusdam Deo devotæ feminæ beneficio nomine HENGILRADÆ, obtinente vocabulum *Podervais*: ibique supradictæ feminæ largitione non paucos duxere dies. Et cum fere perageret bis trinos solaris gyrus menses in istius sævæ miseriæ tempore, recordatus est Dominus per intercessionem sui militis suorum in magna angustia positorum servorum. Nam quadam nocte Dominica, qua tunc a Fidelibus Septuagesimus* colebatur, istiusmodi declaratum est. Erat quædam anus in supradicta villa, quæ eleemosynis antedictæ feminæ pascebatur, quæ ta-

Monachi Centulenses fugiunt.

* Septuagesima

a Durcaptum vulgo *Drucat* nominatur in Indice possessionum Centulensis Monasterii apud Hariulfum lib 3. c. 3. Donatio vero a Carolo Calvo facta ibid. cap. 29.

ANCHR. 645 26. Aprilis. Revocantur a B. Richario.

lem se retulit visionem vidisse. Cum enim se, ait, silenti dedisset quieti, nocte eadem adstitit quidam veneranda canitie senex, vestibus indutus candidis velut nix, ferens in manibus aureum baculum. Quam vir sanctus pulsando interrogavit, ubi Centulenses Monachi fuissent. At illa quamvis per visum, ut postea retulit, timebat aliquem speculatorem Danorum fuisse, & omnino se negavit scire. Cui ille secunda vice: Noli rimere, ait, sed indica mihi ubi sunt. At illa respondit: Confiteor me nunc minime scire illorum Conventum ob malignorum rimorem Danorum, quos hac illac discurrendo fugiunt, sed tamen quamsæpissime huc soluti sunt ad mœnia meæ dominæ convenire, cujus eleemosynis alor. Cui ille subjungendo, Vade, ait, & dic servis meis: Nolite timere. Ego protegam & custodiam, nec amplius patiemini isto tempore malorum insidias Danorum, & loci mei defensor exstiti ab omnibus ingruentibus pressuris. Nam ex eo tempore, quo vos illinc existis, ego remansi & custodivi ab omnibus adversis. Vosque cito revertemini ad pristinum vestrum locum. Illa autem retulit quibusdam Fratribus illam felicem visionem. Quæ cum ad aures plurimorum pervenisset, repleti sunt inenarrabili jocunditate, gratiarum Deo laudes offerentes, qui suorum semper servorum in angustia positorum recordari dignatus est per Sancti sui intercessionem. Quam visionem rei exitus probavit. Nam postea nec adeo sævit malitia Danorum, nec Fratres Centulenses pavore eorum diversas mansionum sedes mutaverunt, sed parvo tempore transacto, suo se mari dederunt discedentes. O quam clemens exstitit beatus Richarius erga suos, qui dum adversa patiuntur, adesse eis dignatur benignus consolator. Cujus intercessionibus Claustra sui Monasterii custodita sunt, servi sui famulatus protecti, eminus insidiæ Danorum fugatæ.

II. Fur sacrilegus punitur.

Nec illud videtur silentio tegendum, quid etiam in pago Belvacensi Divina operata est clementia ob reverentiam B. Richarii. Est quoddam prædium illic nomine Civinocurtis *a*, quod subjacet Monasterio illius & in Fratrum sorte situm est. In hoc habetur Ecclesia in honore ipsius & mansus Dominicus ex una parte Ecclesiæ, & ex altera Presbyteri, cui ipsius Ecclesiæ gubernacula committuntur. Hanc dum teneret WARICULFUS Presbyter, pervius quoque locus haberetur per Ecclesiam ex manso Dominico in Presbyteri, erat illi famulus qui propter suæ parvitatis staturam nomine utebatur diminutivo, hoc est Martinellus, qui horas sui furti captabat congruas. Hoc domino suo ignorante nec omnino consentiente, & quæque poterat suæ manui apta ex manso dominico in ipsius deferebat. Quod dum aliquo faceret tempore, & sese vellet ab hac temeritate minime compescere, contigit ut quadam die cum transiret per præfatam Ecclesiam ferens ligna, inveniret ibi senem veneranda canitie, stola indutum candida, cum baculo in manibus, qui eum castigatorio verbo prohibuit ne illud furtum amplius exerceret, nec illam Ecclesiam suo incesto opere magis pollueret. Quod ille mandatum pertimescens, ut solent qui noviter imperantur, implere studuit. Cum autem tres vel fere quatuor menses in iis observationibus se strinxisset, & de die in diem paulatim hoc dimittere cœpisset, utpote qui præterita consueverunt oblivisci, cœpit ut prius consuetum repetere opus, & iterum dum transiret per supradictam Ecclesiam ferens solitum furti emolumentum, ecce senex qui ante prohibuerat ne talia faceret adfuit, his eum vocibus dure compellans: Cur homo, inquit, non observasti quæ tibi jusseram ut non furareris quæ in ista mansione habentur, tuisque fœdis operibus non inquinares hanc Basilicam? Et cum hac voce impressit illi manu sua ingentem alapam, itaut deorsum caderet velut exanimis. Qui usque ad vitæ suæ terminum nullo operi aptus fuit in egestate permanens, itaur cutis una cum capillis illi deflueret.

III. Festum S. Richarii mulier violans punitur.

Est etiam quædam villula nomine Argovillare * in pago Ambianense, subjecta Monasterio Christi Militis. In hac dum annua celebraretur ipsius festivitas, contigit

* Argentevillers

a Civinocurtis, vulgo *Chevincour* vicus est diœcesis Belvacensis prope urbem Compendium ad Isaram, Monasterio Centulensi hodie quoque subjectus. In Chron. Centul. lib. 3. cap. 13. exstat *Hludovici Privilegium de Civinocurte*.

AN.CHR. 645 26. Aprilis.

tigit feminam nomine Avundam illius poteſtatis in ſervitio textrino deſudare. Quam cum ſua vicina increpatorio verbo caſtigaret quæ non erat ex ipſa familia, cur non celebraret ſui Senioris ſolemnitatem, ſed extraneis turpe daret exemplum, tale reddidit reſponſum: Non, inquiens, mihi opus eſt hanc obſervare celebritatem, quoniam multi ſervi ſui famulatus eam ſatagunt cuſtodire. Cui poſt hanc vocem morbus venenoſæ lacertæ ſive panuculæ miſerabiliter inolevit, quo morbo tertia die vitæ præſenti terminum poſuit.

IV. Contracta curatur.

Puella nomine Gerheldis de Villare Gemmeticenſe, in territorio quod Froocortis * vocatur ſitum a meridiei cardine Monaſterii Patris noſtri, hoſpitium tenebat. Quæ cum aliquo tempore ibi commoraretur, incidit in peſtiferæ languorem calamitatis, quam uſquequo perpeſſa eſt, donec omnium membrorum damna contractionis lueret. In quibus manſit ærumnis fere integrum anni tempus. In quo ſuæ miſeriæ tempore multis vicibus per ſoporem noctis hortabatur a quodam ſibi ignoto, ut Baſilicam B. Richarii peteret cauſa orationis, ferens candelam ob ſui medelam. Quod illa diſtulit obedire, maxime cum non haberet ſolatium hoc peragere. Sed quot vicibus jubebatur ire, tot qualemcumque poterat invenire mittebat candelam. Cum vero feſtivitas ſanctiſſimi Richarii adveniſſet, nocte præcedente apparuit illi quidam candido vultu, qui illam juſſit minime dimittere, ut non veniret ad ſacram celebritatem ſupradictæ diei, ibique ſe ſcire abſqe ſcrupulo meritis ipſius Sancti congruam conſequi ſanitatem. Quæ nequaquam juſſa contempſit, ſed ut valuit implere ſtuduit. Cumque tempus nocturni officii advenit, adſuit inter alios in Baſilica qui hujus Sancti amore ex multis convenerant locis. Cum vero jam nocturni officii laus expleretur, & Matutinorum ſubſequeretur, cœpit ſororcula prædictæ puellæ dormitare. At illa ut ſedebat, pulſavit eam baculo rogans ut ſe adjuvaret, & quia omnia tremerent ſua membra indicavit. Et feminæ quæ juxta eam aderant, reclinaverunt eam in gremium cujuſdam. Ubi autem cœpit pene exanimare, ſtatim projiciens ſe in terram illico extenſa eſt. Poſt Matutinorum vero conſummata ſolemnia, cum ingenti alacritate animi, in hymnidicis melodiis & ſignis concrepantibus delata eſt ad honorabile ſepulchrum beatiſſimi Sacerdotis. Quæ intantum recepit ſanitatem, ut modo nihil appareat ſi unquam particeps illius fuiſſet languoris. Quæ uſque hodie viſitat orationes frequenter illius, ferens velum capitis inſtar Monialium.

* Friaucourt

NOTA. V. l. 2. c. 16.

V. Cæca videt.

Mulier quædam detulit parvulum ſuum filium cæcum ad ſuffragia Patroni noſtri in ipſius ſacra feſtivitate: & ubi Miſſarum illius diei ſolemnia agebantur, interceſſionibus Sancti Dei meruit luce frui oculorum.

VI. Adoleſcens curatur.

Puer nomine Dodo de villa Cathorto *, fere duodecim ætatis continens curricula, dum quodam die reverteretur ſequens boves ab opere arandi, ecce ſæviſſimus turbo adſuit, & illum boveſque intantum concuſſit, ut in illius turbinis violentia portaretur quaſi ſpatio jactus lapidis. Nam duos boves eliſit, quorum alter damna mortis ſuſtinuit. At puerum multo tempore extra puritatem ſuæ mentis fecit eſſe, & ita contractum, ut ſe minime poſſet de loco movere, niſi ab aliquo portaretur. Quod videns mater pueri, ſtuduit eum ferre ad Baſilicam Chriſti Confeſſoris: & ibi ſecus manſione accepta, id eſt in villa prædicta Froocortis, quandocumque illi poſſibilitas aderat, propter ſui medelam aliquando mittebat per alium, aliquando vero ipſe apportabat candelam. Et ubi trium tempus annorum peractum eſt, cœpit jam ſuſtentaculo iter ſuum agere, quod vulgari nomine Crocia * vocatur. Et iterum poſt expletionem trium annorum, cum in feſtivitate S. Richarii Miſſarum ſolemnia celebraremus, præcipuis meritis ipſius meruit perditam invenire ſanitatem.

* Caouru

* vulgo une croſſe, fulcrum ſubalare

VII. S. Richarii caput in thecam argenteam infertur.

Anno Incarnat. Domini noſtri JESU-CHRISTI octingenteſimo ſexageſimo quarto a, menſe Octobri, die ſexta Kalendarum Novembrium tranſlatum eſt a Fratribus glorioſum caput S. Richarii de capſa lignea, in qua conditum habebatur propter Normannorum imminentes preſſuras, in argenteam auro gemmiſ-

a In MS. Compend. legitur, 859. at librarii errore, ut patet tum ex MS. cod. Centul. tum ex Hariulfo, qui in Chron. Centul. lib.3. cap. 11. noſtram lectionem habet.

AN. CHR. que redimitam, cum honore debito ac reverentia. Ad quod Divinum dum fuissemus officium, convenit etiam non minima pars famulorum Monasterii, qui in diversis deserviebant officinis, ad tam honorabile spectaculum, simul se ejus sacris orationibus commendantes. Inter quos quidam e famulis nomine Geroldus adfuit; qui in officio coquinæ Fratrum usque adhuc deservit, qui adeo oculorum lumine privatus erat, ut vix quippiam videre valeret, & in illorum doloribus sine cessatione diu noctuque cruciabatur. Cui Medicorum peritia nulla proficua erat; jamjamque ab omnibus desperabatur posse illum pristinum consequi visum. Qui cum inter reliquos gratia hujus salutiferi spectaculi advenisset, jam in ea infirmitate positus circiter anno & dimidio, &, ut ipse refert, semper sibi venisse in mentem quod per venerabilis Pastoris nostri vivifica merita deberetur ei visus rediit, supplici voce Deum adoravit, & ut sui meritis beati Richarii dignaretur misereri, ex corde contrito postulavit. Qui antequam suam complevisset orationem, sensit se levius habere, & ante revolutionem circuli septimanæ ita perfectissime visum recepit, ut numquam se perfectius videre testatur.

645

26. Aprilis.

VIII. Item puer contractus.

* Vauchelles

Est quædam villa nomine Valcellas * circiter duarum spatio leugarum a Monasterio B. Richarii, in qua fuit homo nomine Madevvinus, ejusque conjunx Biada, quorum filius vocabulo Hildradus fere septem continens annos in gravissimam incidit egestatem, itaut nec se valuisset in aliud vertere latus. In qua dum laboraret, incurrit etiam in damna contractionis. Postquam autem quasi circulum anni in hac miseria peregit, visum est suis ut ad S. Albini suffragia ferri debuisset, quatinus ipsius meritis illi sanitas Dei clementia donaretur. Est enim illius Oratorium non longe distans a prædicta possessione. Quem secum tollentes cum candelis detulerunt ad prædictam Basilicam: sed nihil ibi dignum voti sui adepti sunt. Deinde ut se viderunt hoc munere privatos, ad Monasterium nostri Patris illum duxerunt. Qui cum illic pene totam peregisset hebdomadam, & nullum suæ sanitatis nancisceretur remedium, parentes sui in desperationis tenebras versi, rursum ad sua illum reduxerunt. Et ut illic aliquantulos duxisset dies: respexit eum clementia Divina, & fecit ei desiderium inesse, ut iterum sacras B. Richarii orationes adire debuisset. Moxque ut ipse isto radio Divinæ lucis tactus est, cœpit manibus pedibusque veluti repere. Quod sui considerantes, minime moram fecerunt ad desiderata Patrocinia eum perducere. Et breves illi anticulas facientes, ut in illis iter velut reptando valuisset habere, illic dimiserunt. Cum autem ibidem fere septem annorum curriculum peregisset, meruit pristinam consequi sanitatem. Nam cum in festivitate Patroni nostri tempore nocturnali ad sacrum fuissemus officium, & secunda lectio recitaretur, intercessionibus ejusdem priscæ incolumitati redditus est. Quem Fratres quidam tollentes ad almificum beati Richarii mausoleum deportaverunt, atque post expletionem Divinæ laudis devotam more Ecclesiastico hymnologiam pro illo Domino obtulimus, qui modo perfecte sanus est.

IX. Item alius.

* al. Scalbatis, vulgo Estrebeuf

* pro rejectis molisminibus

Homo nomine Lantfridus de villa, quæ nuncupatur nomine fluvioli Scalbacis * secus currentis, fere leuga distans a Monasterio sancti Walarici, subjectus fisco Cresiacensi, in gravissimam cecidit ægritudinem. Qui cum se gratia sui remedii plurimis dedisset Medicis, & illorum peritia incisus sive coctus fuisset, nihil illi contulit salutis: sed potius unde sibi arbitratus est incolumitatem provenire, inde majus sustinuit detrimentum. Nam tantum medicorum suffragium exquisivit, usquequo contractionis luem incurreret, nec aliter valens callem suæ viæ incedere; nisi in carruca positus, nec se e loco movere, nisi a duobus levaretur hominibus. Qui sero sui reminiscens, rejecta * medicorum molimina, meliorem semitam arripuit tradens se orationibus Sanctorum. Qui cum per multa sacra Sanctorum duceretur Patrocinia, contigit per Dei dispensationem nullam suæ salutis nancisci sospitatem. At novissime delatus est suorum sagacitate ad Monasterium Centulense in Patroni nostri sacra solemnitate. Qui cum ibi oratione celebrata, ad sua reductus esset, cœperunt venæ suorum artuum aliquamdiu relaxari, & ipse levius habere. Sed cum prædicta festivitas post anni circulum advenisset, non ille (ut dignum erat) gratias referens pro ipso aliquantulo

suo

AN.CHR. 645

26. Aprilis.

suo remedio expetivit orationes B. Richarii, sed versus in ignaviæ tenebras domi remansit. Intantumque demum contractus est, ut nequaquam secunda primæ posset comparari contractioni. Quod sui considerantes, ut iterum advenit ipsa solemnitas feria, in carrucam ponentes illuc eum detulere, quoddam quoque animal S. Richario pro ipsius medela dantes. Ibique oratione exacta ad propria demum reductus est. Qui postea mense Februario pristinæ sanitati donatus est, ipseque nobis omne istius rei capitulum composuit.

X. Item alius. * le Vexin diœc. Rotomag.

Item homo nomine Hermenteus de pago Vilcassino * de villa Freneicortis a primæva pueritia contractus & mutus fuit. Qui cum fere sexdecim esset annorum, apud S. Sebastianum Martyrem meruit adipisci munera perditæ loquelæ, & manus dextræ extensionem. Qui deinde Pontivam adiit regionem, & in villa, quæ *Longa* dicitur, & in circumjacentibus eleemosynario vitam inopem pane sustentabat. Cum autem circiter quadraginta esset annorum, cœpit illum quidam sibi ignotus compellare per visionem multis vicibus, ut iret ad Monasterium Centulense, ibique se pro certo sciret propriam obtinere sanitatem. Et ut celebritas Patris nostri advenit, impositus asello, quo uti itinere solebat, illuc delatus est. Cumque ad nocturnale officium convenissemus, & laus primæ celebraretur nocturnæ, opitulantibus meritis beati Richarii illico extensus est, simulque manus sinistræ dono solutionis potitus est. Quem tollentes & ante mausoleum Patroni nostri ponentes, post expletos Matutinos more Ecclesiastico pro illo Domino laudes studuimus celebrare.

XI. Mulier die festo laurificio vacans punitur, tum sanatur. * Bussa

Puella nomine Angla de villa Botiono * ex familia S. Richarii cum in Purificatione S. MARIÆ quiddam lini operaretur, manu sinistra contracta est, itaut medius pollex inter indicis & impudici artus insigeretur ceteris deorsum ad palmæ radicem pendentibus. Quæ cum prope in hac ærumna laboraret mensem integrum, spontanea suæ manus extensione pristinam sanitatem adepta est. Cum vero appropinquaret festivitas sancti viri, fere spatio ante unius mensis eo quo supra ordine, sed aliquantisper gravius prædicta læva contracta est. Et cum ad solemnitatem ob sui medelam inter alios suos vicinos qui hujus Sancti amore convenerunt iter carperet, & jam ex ista esset parte villæ, quæ Hinvvalthcortis dicitur, suæ manus meruit recipere sanitatem.

XII. Contracta erigitur.

Est vicus in pago Ambianensi nomine Incra *a*, pertinens ad Monasterium B. Richarii, in quo dum vigilia sacri festi Paschalis celebraretur, quoddam miraculum Divina peregit clementia. Est enim ibi Ecclesia in honore B. Gervasii Martyris consecrata, in quam delatæ sunt Reliquiæ Patris nostri cum supellectile suæ Ecclesiæ dicata propter imminentem Nortmannorum timorem, quem sine cessatione patimur. Erat quædam femina inibi multo dextera contracta tempore, ungulis digitorum infixis mediæ palmæ, ut etiam ex altera parte parerent: quæ, ut diximus, cum inter alios ob Christianæ Fidei devotionem se auscultantibus divinarum dedisset lectionum, & sextæ tenor haberetur lectionis, opitulante gratia Divina suæ meruit recipere manus ex integro sanitatem. Quod quamvis miraculum in Ecclesia B. Gervasii patratum sit, non tamen credimus Pastorem nostrum illo privari, cujus Reliquiæ & Ecclesiastica supellex ibidem tunc fuit.

XIII. Item infans tulus.

Femina secundum mundi hujus appetitum paupercula detulit parvulum filium suum circiter quatuor annorum metas continentem, nomine Theodericum, ad suffragia Patris nostri, qui (ut ipsa asserit) fere biennio contractus fuit. Quem memorata genitrix cum portiuncula ceræ, quæ denarii pretio appensa est, ad votivas suppetias Patris nostri apportavit. Et ubi triduo ferme illic fuit, pristinam consecutus est sanitatem.

XIV. Muto lingua solvitur. * le Vexin * Fleury

Homo quidam nomine Odelradus de pago Vilcassino * & de villa vocabulo Floriaco *, matura jam pressus senectute ab ineunte ætate mutus fuit. Qui dum in præ-

a Incra seu Encra, vulgo *Encre*, opidulum est ad amnem cognominem, quod post Marchionem de Encra capite damnatum, *Albert* cœpit appellari. Illic erat quondam Cellula Monasterio Centulensi subjecta, nunc est Prioratus a Cluniaco dependens. Lege Chron. Centul. lib. 3 cap. 3.

AN. CHR. 645. 26. Apr.

in prædicto pago vitam in opere sustentàret, monebatur sæpius per soporem a quodam sibi ignoto ut Pontivam adiret regionem, ibique munus tacentis linguæ meritis B. Richarii deberet adipisci. Qui ut inter alios ad præfatam venisset solemnitatem, demptis linguæ obstaculis loquacitatem meruit obtinere.

XV. Contractus erigitur. * Rouen * Duclair

Parvulus nomine Dodigerus duorum & quatuor fere mensium ætatis, cujus pater vocatur Hildeboldus de pago Rodomago * & de prædio Durclaro * subjacens Monasterio Gemmeticensi, ex utero genitricis contractus exstitit. Cujus genitor divæ fidei facultate succensus, studuit eum ad festivitatem Patris nostri deferre. Cui opitulantibus meritis Patris nostri, inibi officium membrorum redditum est. Quem nos tollentes more Ecclesiastico ad mausoleum Christi Confessoris detulimus, hymnologiam Domino pro illo persolventes.

XVI. Danorum conversio.

Cum prædicationis Apostolicæ facundia circumquaque gyrando regiones, plures Fidei conciliaverit Christianæ, grexque quotidie propensius Dominicus augeatur, quamvis olim jam in ipsorum Christi vicariorum tempore propheticus completus sit versiculus, *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*: tamen auctius ac liberius in processu nostri accumulatur ævi, qui eos etiam, quorum ense sæpe populamur, in multis videmus correctos ac colla sanguinea jugo Christi, quod leve est, submittere. Denique quidam ANSLEICUS de propagine Danorum progenitus, Christianitatis sumens insignia, contubernalis palatii Domni CAROLI Regis piissimi munificentia effectus est. Qui dum legationem prædictorum Danorum, quos hactenus vis marina in Anglorum sedibus detinet, pro suis negotiis Domni Regis orabundos clementiam duceret, ac deinde cum congruis responsis redirent, contigit eos per Cœnobium Christi Sacerdotis reverti. Cum autem præfatus Ansleicus orationis gratia Basilicæ limina adisset, ac singula supplicando altaria circuisset, unus ex Danis quos adhuc gentilis error ludificabat, curiositate instinctus humana inter alios intravit, qui neque Deum pro se supplicans rigidæ cervicis flexit habenas, neque in aliquo honoris reverentiam Sancto Dei exhibuit. Postquam vero marinos tetigere fines, cœpit ille artuum viribus destitui, ac molestia corporis affatim gravari. Dehinc ut castra suorum adiit, illico quasi rebus humanis eximi visus est. Constipatique sui necessarii hujus sinistræ fortuoæ elogio sciscitaverunt si recolere quivisset, unde ipsis fomes istius angoris cootigisset. Qui multa secum conferens, ac hujus incitamenti penitus pestem non retinens, jam ab universis vita privari opinabatur. Cum autem finis adesse putaretur, nullaque spes salutis ulterius crederetur, tandem ipsius subiit memoriæ, eoquod tumide beati Richarii Basilicam intrasset, & neque Deo Christianorum neque ipsi Sancto cultus honorem dedisset, ideoque sperare * sibi hujus cruciatus casus adesse. Quod sortilega indagine vestigantes, ut confessus est deprehenderunt: ac mox pollicitus est, ut si divinitus ei vita daretur, ac incolumitate uti mereretur, correctioris viæ semitam ducere, atque ab effusione Christianorum sanguinis quiescere. Jussitque tendere quatuor fila argentea & unum aureum suæ staturæ altitudinis parilia, disponens ea mittere pro suæ devotionis beneficio Basilicæ beati Richarii, unicuique etiam aræ candelam cum singulis nummis statueos imponere. Quod ut deliberavit, mox meruit levaminis sentire subsidium, itaut post triduum fere ad omne sui operis negotium congruus fieret.

Danus gentilis S. Richarii Basilicæ honorem non deferens, morbo percutitur.

In extremis pœnitens sanatur. * id est credere

MONITUM.

Historiam Translationis ac Relationis S. Richarii, cujus corpus in Centulensi Monasterio thecæ argenteæ inclusum adservatur, referemus Benedictino Sæculo 5. ad annum 981.

Digitized by Google

VITA SANCTI GALLI ABBATIS IN ALAMANNIA,

CIRCA AN. 646 16. Octobr.

Auctore WALAFRIDO STRABO Abbate Augiensi, qui imperante Ludovico Pio floruit.

Ex Melchiore Goldasto & Surio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. WALAFRIDUM *Strabum seu Strabonem describendis S. Galli Abbatis gestis operam navasse constat ex Hepidanno Gallensi Monacho his suorum Annalium verbis:* Anno 849. WALAHFRIDUS Abba Augensis obiit. Iste vir litteratus Vitas SS. GALLI, & OTHMARI ad petitionem GOZPERTI Abbatis compilavit eleganter. *Adhuc juvenis huic lucubrationi incubuit post alium Auctorem anonymum, cujus vestigiis insistere se in Præfatione * confitetur. Vitæ S. Galli adjecit librum Miraculorum, quæ* GOSBERTUS *Monachus * partim jam scriptis ediderat.* Walafridus Vitæ S. Galli scriptor. * num. 1. * in fine Vitæ.

2. *Præterea Walafridus S. Galli Vitam metricam Gozberto Abbati in fine subjectæ Præfationis promisit, præstititque, cujus Vitæ necdum editæ hoc circumfertur initium:*

Promissi memor esse mei, GOZBERTE, quod olim &c.

Hic est Gozbertus seu Gotzpertus Abbas Sancti-Gallensis, qui teste Ratperto in lib. de Casib. S. Galli cap. 6. Werdoni anno ab Incarn. Domini 816. *successit, deinde* anno 830. novam S. Gallo cœpit ædificare Basilicam, quam spatio septem annorum ad plenum ædificando perduxit: *demum* tempore procedente, *ait idem Auctor cap. 7.* cum jam ætatis gravitatem corporisque infirmitatem non sufficere crederet ad instantiam necessitatum negotiorum, a Hludovico clementissimo Augusto impetravit, ut BERNVVICUS Monachus successor illi exsisteret: quod statim ut postulavit, affectum est.... anno Incarn. Domini 837. Gozbertus Abbas quis?

3. *At vero* WALAFRIDUS *Strabus primum in Monasterio S. Galli scholas frequentavit adolescens: inde Fuldam ablegatus audiendi Hrabani causa, ibidem usque ad ipsius Hrabani promotionem in Sedem Moguntinam perduravit: tum relicta Fulda Augiam accedens, Abbatis dignitatem tenuit, tandemque anno 849. fatis concessit. Hinc Gerardus Vossius in lib. 2. de Hist. Lat. cap. 33. & Goldastus in Vitam S. Galli recte arguunt Trithemium aliosque, qui Walafridum S. Galli Abbatem a Walafrido Fuldensi distinctum volunt. Certe nullus Walafridus inter Abbates Gallenses ab Hepidanno, Ratperto aliisque adnumeratur, licet Walafridus Strabus primum in Gallensibus scholis institutus, ibi Decanus fuisse a Mezlero & Vossio credatur. Est autem* Augia, *antiquis* Auva, Ouva, Sinthleohesvva, *vulgo* Richenow & Richenaw *dicta, Abbatia quondam insignis sanctitate, nobilitate ac divitiis, unde Dives nuncupata, (quo nomine ab Augia Majore seu Brigantina distinguitur) in insula Rheni paulo infra Constantiam sita, quam S. Pirminius adjuvante Carolo Martello anno 724. condidisse fertur. Ab Augia insula non longe distat S. Galli Monasterium etiamnunc celeberrimum religione & dignitate, S. Galli opido nobilitatum, ad lacum Acronium in finibus Helvetiorum & Vindelicorum: cujus Monasterii Abbas inter Imperii Principes locum habet, inter Congregationis S. Galli Patres præminet. In Vita S. Othmari de Viris illustribus istius Monasterii dicemus Seculo sequenti.* Quis Walafridus? Augia Dives. S. Galli Monasterium.

4. *Post Walafridum* NOTKERUS *Gallensis Monachus cognomento Balbulus Patroni sui Vitam tribus libris cecinit: qui auctor sanctitatis nomine illustratus, anno 912. decessisse apud Hepidannum legitur. Notkeri opus metricum siquidem nancisci non licuit, unus supplebit Walafridus, cujus lucubrationem in Capita ab Auctore distinctam ex Goldasti Tom. 1. parte 2. Hist. Alamann. repetemus. Extant Carmina quædam de S. Gallo apud Henricum Canisium Tom. 1. & 6. Antiq. Lect. quæ consulto prætermittimus.* Notkerus S. Galli scripsit.

PRÆFATIO AUCTORIS AD GOZBERTUM Abbatem & Monachos S. Galli.

1. NISI me sanctarum auctoritas Scripturarum, & præcipue illa veridici Prophetæ sententia, qua sacrificio obedientia præfertur, ad necessitatem obediendi constringeret, præceptis vestris, o sanctissimi Patres, apologiæ hujusmodi genus opponerem: Si Propheta, qui antequam formaretur in utero, a Domino electus est, & priusquam exiret de ventre, sanctificatus est, dum eum Dominus Spiritu suo illustrans, verbi officio manciparet, de ætatis infirmitate & ignorantia conquestus est; quid ego peccator acturus sum, qui in iniquitate conceptus & in delicto profusus, propter sordes vitæ incircum- 1. Reg. 15. Jerem. 1.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

cisus sum corde & auribus: quia videlicet nec scienda digne percipio, nec audita devote conservo? Quomodo justitias Domini enarrabo, & adsumam testamentum ejus per os meum, cujus ætatem nec tempus adhuc implevit, nec scientia commendavit? cujus dicta nec doctrina corroborat, nec vita confirmat? præsertim cum ea scribere jubeatis & ordinare, quorum dignitatem vix animo torpente conjicio. Tres tamen ob causas audendi talia viam invenio, scilicet quod credo me a Domino sublevandum, ob cujus jussa pariter ac promissa, quod virium consideratione exhorrui, obediendi cupiditate suscepi. Deinde quod me confido B. GALLI intercessione vestrisque precibus adjuvari, pro quorum veneratione ac amore grande onus humeris aptavi debilibus. Postremo quod alienis insisto vestigiis, veritatisque tenendæ lineam novis tantummodo cogor passibus dimetiri. Vitam igitur sancti Confessoris Christi Galli, Patroni nostri, cujus corporis thesaurum fidelibus servatis excubiis, sensu nobilem, scripto degenerem vultis a me lumine rectæ locutionis ornari, & seriem confusam Capitulorum distingui limitibus.

II. Ego autem cum me non possim ab hoc excusare negotio, eligo potius pro ignavia lacerari, quam pro inobedientia condemnari. Porro dum pridem ipsum opus perlegerem, inveni ab Auctore ejusdem conscriptionis terram quam nos Alamanni vel Svevi incolimus, Altimanniam sæpius nominari; sed ipsius nominis originem *a* quærens, apud nullum Scriptorum, quorum adhuc notitia nos respersit, ejus reperi mentionem. Nisi fallor enim, ab alto situ provinciæ idem vocabulum a modernis confictum est. Nam juxta Scriptores autbenticos, pars Alamanniæ vel *b* Sveviæ inter Alpes Penninas (& meridianum litus Danubii sita, Rætia dicitur. Porro quod est ad septemtrionalem plagam, Histri Germaniæ deputatur. Et ut non nostra dicere existimemur, aliquos ipsius rei testes adsciscimus. Paulus Orosius, cujus dictis omnium fides concordat, „ de situ terræ scribens, hæc inter cetera ponit. Pannonia, Noricus & Rætia „ habent ab Oriente Moesiam, a meridie Histriam, ab Africo Alpes Penninas *c*,) ab occasu Galliam Belgicam, a Cærcio Danubii fontem, a Septemtrione „ Danubium & Germaniam. Cum Noricus Regio sit Bajoariorum, & ejus Septemtrionalis terminus Danubius & Germania; necesse est Rætiam, quæ simul ponitur, eisdem finibus Aquilonem versus terminari. Solinus quoque in Polyhistore, ubi Galliæ facit mentionem, has provincias uno terrarum tractu positas his verbis designat: Ex isto sinu, videlicet Galliæ, quaqua parte orbis velis exeas; si Thracia sit petenda, excipit ager Ræticus, bonus frugibus, Brigantino lacu nobilis; inde Noricus frigidus, parcius fructuosus; qua subducitur a jugis Alpium, admodum lætus. Dehinc Pannoniæ viro fortes, solo „ plano ubertoque, Dravo Savoque inclytis amnibus circumfluæ. Si Rætia solummodo infra Alpes est, ut multi volunt; quæ consequentia est, ut Noricum a Gallia pergentes, asperitatem Alpium transscendamus, & non potius per majorem Rætiam recto itinere Noricum usque tendamus? In qua etiam Rætia, secundum supradictam sententiam, Brigantium opidum jam vetustate collapsum, lacui qui Rheno interfluente efficitur, nomen dedit, qui alio nomine, juxta Græcam etymologiam, Potamicus appellatur. Igitur quia mixti Alamanni Svevi, partem Germaniæ ultra Danubium, partem Rætiæ inter Alpes & Histrum, partemque Galliæ circa Ararim *d* obsederunt; antiquorum vocabulorum veritate servata, ab incolis nomen patriæ derivemus, & Alamanniam vel Sveviam nominemus. Nam cum duo sint vocabula unam gentem significantia, priori nomine nos appellant circumpositæ gentes, quæ Latinum habent sermonem; sequenti, usus nos nuncupat Barbarorum. Similiter scimus Fran-

Solin. c. 24.

a Non probat Vualafridus hanc Alamanniæ notionem, de qua litigant Auctores.
b Hoc in loco præpositio *vel* disjunctiva non est. Nam apud priscos Auctores Alamanni ac Svevi, quod finitimi essent, simul confusi reperiuntur.
c Quæ hac clausula continentur, desiderantur apud Surium.
d Id est Arolam, vulgo *Arr*, fluvium Helvetiorum in Rhenum influentem. Sic enim apud antiquos nonnumquam Ararim pro Arola sumptum Hadrianus Valesius in Hist. Francor. libro 24. pag. 478. Tom. 2. observavit.

Francos partes Germaniæ vel Galliæ, non solum potestati, sed etiam suo nomini subjugasse. CIRCA AN. 646

Et quia Provinciarum descriptiones attigimus, liceat paucis Hiberniæ insulæ, de qua nobis tantum decus emicuit, juxta eosdem auctores situm commemorare. Hibernia insula, ut scribit Orosius, inter Britanniam & Hispaniam sita, longiori ab Africo in Boream spatio porrigitur. Hæc propior Britanniæ, spatio terrarum angustior, sed cœli solisque temperie magis utilis, & ut supradictus Solinus testatur, ita pabulosa, ut pecua ibi, nisi interdum æstate a pastibus arceantur, in periculum agat satias. Illic nullus anguis, avis rara. Quam horrenda vero ipse vel alii de moribus incolarum ejus testentur, Fide Christi jam lucente supersedendum est; quia ubi abundavit peccatum, superabundavit gratia; & a solis ortu Indis vel Æthiopibus usque ad occasum Britannis vel Scotis jam laudabile est nomen Domini. Excelsus enim est super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus. 16. Octob. III. Hiberniæ descriptio.

Obsecro itaque te, GOTZPERTE charissime, Abba Monasterii S. Galli, cunctosque Fratres, qui sub te militiæ deserviunt spiritali, ut me orationibus vestris adjuvetis, quatenus & hoc opus, & alia deinceps digne Deo merear explicare. Nam si gratanter recte a nobis posita susceperitis, clementer vero titubantia correxeritis, & si Dominus permiserit; hujus operis agreste pulmentum postmodum aliquibus metrorum condimentis infundam. Dignum quippe est, ut nostris laudibus per orbem celebretur, quem de extremis orbis finibus ad nostram salutem Dominus destinavit. Bene valentem & nostri memorem Paternitatem vestram in æternum sancta Trinitas conservare dignetur, Amen. IV. Auctor opus metricum promittit.

O Pater, o Patris Proles, o Spiritus alme,
Une & trine Deus, nos miserate rege.
Me tua jussa ligant, tua me promissa gubernent,
Luceat in dictis lux tua, quæso, meis.
In te, GALLE, Deum in Domino te, Galle, fatebor;
Tu pro me sacras funde preces Domino:
Ut veniam noxis, dictis moderamina præstet,
Quod nocet, evellat; quod juvat, amplificet.

CAPUT I.

Quibus profectibus B. Gallus a pueritia sub magisterio S. Columbani usque ad Sacerdotis profecerit dignitatem.

Cum præclara sanctissimi viri COLUMBANI, qui & COLUMBA, conversatio per omnem Hiberniam celebris haberetur, & veluti splendidum ignei solis jubar singulari decore omnium in se provocaret amorem, (sicuti de eo priusquam nasceretur provisum esse liber gestorum ipsius pleniter indicat ;) inter ceteros, quos fama virtutum ejus attraxerat, parentes beati Galli, secundum Deum religiosi, secundum sæculum nobiles *a*, filium suum primæ ætatis flore nitentem cum oblatione Domino offerentes, illius magisterio commendaverunt, ut in regularis vitæ proficeret disciplina, & inter plurimos spiritalis militiæ sectatores, obedientiæ & artioris propositi imitaretur exempla. Dumque bonæ indolis vir caro * nutriretur affectu, magno virtutum crevit augmento. Superna quoque gratia se præveniente, tanto studio Divinas epotavit Scripturas, ut de thesauro suo nova proferre posset & vetera. Grammaticæ etiam regulas, metrorumque subtilitates capaci consequeretur ingenio. Obscura autem Scripturarum tam sapienter scire volentibus reseravit, ut cuncti, qui ejus prudentiam & sermones audierant, admiratione eum & laude dignissimum judicarent. Qua sapientiæ maturitate factum est, ut universorum * al. casto.

a Quæ de Regia B. Galli prosapia referuntur a Goldasto, non satis approbata videntur. Ex Rege Hiberniæ UNUCHUN procreatus dicitur KETHERNACH, pater B. Galli, qui patria lingua CALLACH dictus regnum spreverit.

CIRCA AN. 646 16. Octob. communi consilio, & jussione Columbani Abbatis, per singulos sacræ promotionis gradus adscendens, invitus Sacerdotii susciperet dignitatem. Ergo dum sacris instaret officiis, die noctuque precibus Dominum placavit & lacrymis, & superni Inspectoris oculis placere desiderans, pro virtutum & vitæ meritis amabatur ab omnibus, placuit universis.

CAPUT II.

Qualiter S. Viri pro nomine Domini peregrinationem aggressi ad SIGIBERTUM *Regem perveniunt, & Luxovium cœperint incolere.*

Dum hæc agerentur, quotidie B. Columbanus Evangelicam cupiens adsequi perfectionem, ut videlicet omnibus quæ habebat relictis, crucem suam tolleret, & nudus Dominum sequeretur; consilio suo egit cum Fratribus, quorum animos idem fervor accenderat, ut spreta propinquorum & prædiorum dulcedine, mentis ardorem opere comprobarent. Adscendentes igitur navim venerunt Britanniam, & inde ad Gallias transfretarunt. Cumque vir Dei ad SIGIBERTUM Regem cum suis pervenisset, rogavit eum Rex ut infra Gallias resideret, nec eis relictis ad gentes alias commigraret; se vero spopondit omnia, quæ sanctus Pater peteret, præbiturum. Ad hæc vir Dei respondit: Qui nostra reliquimus, ut secundum Evangelicam jussionem Dominum sequeremur, non debemus alienas amplecti divitias, ne forte prævaricatores simus Divini mandati. Cujus objectioni Rex ita occurrens ait: Si Crucem tollere & Christum sequi desideras, vastæ eremi sectare quietem: tantum ne solo nostræ ditionis relicto, ad vicinas transeas nationes. Potetis enim hoc consilio & tua præmia cumulare, & nostræ saluti prospicere. Itaque Regis persuasioni consensit, & accepta optione eremum quæ Vosagus * dicitur, cum suis intravit. Invenerunt autem locum muris antiquitus septum, calidis aquis irriguum, sed jam vetustate collapsum, qui vulgo Luxovium * vocabatur. Ibi Oratorium in honorem B. Petri Apostoli construentes, mansiunculas in quibus commanerent fecerunt. Illisque ibi conversantibus & ipsum locum excolentibus, multi non solum de genere Burgundionum, sed etiam Francorum amore vitæ laudabilis ad ipsos confluxerunt; & monitis spiritualibus instituti, tantam compunctionis gratiam ex verbis eorum adepti sunt; ut omnia sua ad ipsum locum nonnulli contraderent, & coma capitis deposita Monasticæ vitæ habitum voluntaria paupertate susciperent a.

* la Vosge

* Luxeu.

CAPUT III.

Qua auctoritate B. Columbanus Theodericum Regem corripuit, & quibus odiis eum Brunichildis de regno illo ejecerit, qualiterque ad Lotharium Regem, indeque ad Theodebertum cum suis pervenerit.

Cumque hæc tam felix commanentium semper in melius proficeret disciplina, singularis B. Columbani sanctitas miraculis frequentibus comprobata per totas cœpit Galliæ vel Germaniæ diffamari provincias. Laudabatur ab omnibus, colebatur a cunctis, adeout THEODORICUS Rex filius HILDEBERTI, nepos SIGIBERTI, qui eo tempore Burgundionibus regnabat, ad eum sæpe veniret, & precum ejus suffragia summa cum devotione deposceret. Quem cum Pater sanctus increparet, cur concubinarum polluetetur amplexibus, & non potius legitimæ conjugis connubio frueretur, monitis ejus obtemperans, cuncta hujusmodi illicita se vitaturum promisit. Sed BRUNICHILDIS avia Regis, videns eum viri Dei consiliis obedire, stimulo malitiæ concitata, mentem serpentino furoris armavit veneno. Verebatur enim, ne si abjectis

a Quæ de Galli piscatione Jonas in Vita sancti Columbani num. 16. refert, hic supplere oportet.

Digitized by Google

ctis concubinis Regina in consortium regni adsumeretur, dignitas sua honore subtracto vilesceret. Quo timore laborans, invidiam contra virum Dei cœpit habere; & post multas injurias quas illi machinata est (ut scriptura sanctæ conversationis ejus testatur) consilio cum Rege inito, ut eum regno suo deturbaret, misit legatarios suos cum Epistola ad sanctum virum, denuntians ei, ne deinceps in regno ille consisteret. Ille Jezabelis insidias vitans, iter cum suis aggressus, ad LOTARIUM Regem pervenit. Apud quem cum aliquanto tempore moraretur, rogavit, ut illius solatio ad THEODEBERTUM Austrasiorum Regem pervenire potuisset. Ad quem cum secundum petitionem voluntatis suæ venerabiliter missus esset, susceptus est ab eo cum omni honore & gaudio magno. Mansit itaque apud illum aliquot diebus, sacras Scripturas aperiens, & insinuans ei veritatem. Cumque & ipsum rogaret, ut ad AGILOLFUM Regem Langobardorum ejus jussu per Alamanniam duceretur, moleste ferens Rex tantorum discessum virorum, pollicitus est eis intra terminos regni sui se reperturum loca venusta, quæ famulis Dei & ad incolendum essent commoda, & ad instruendas verbo veritatis circumpositas nationes opportuna. Vir Dei semen verbi in cordibus gentium plantare desiderans, aliquantisper moraturum se promisit, si regia auctoritas factis dicta firmaret.

CIRCA AN. 646
16. Oct.

CAPUT IV.

Quomodo optione data quærendæ habitationis, ad Tucconiam venerunt, & quid ibidem gesserunt.

Accepta igitur a Rege licentia eligendi locum ubicumque voluissent, dum loca plurima perlustrassent, venerunt infra partes Alamanniæ *a* ad fluvium, qui LINDIMACUS *b* vocatur. Juxta quem ad superiora tendentes, pervenerunt ad lacum Turicinum. Cumque per litus ambulantes, venissent ad caput lacus ipsius in locum, qui Tucconia dicitur, placuit illis loci qualitas ad inhabitandum. Porro homines ibidem commanentes, crudeles erant & impii, simulacra colentes, idola sacrificiis venerantes, observantes auguria & divinationes, & multa quæ contraria sunt cultui divino superstitiosa sectantes. Sancti igitur homines, cum cœpissent inter illos habitare, docebant eos adorare Patrem & Filium & Spiritum sanctum, & custodire Fidei veritatem. Beatus quoque Gallus sancti viri discipulus, zelo pietatis armatus, fana, in quibus dæmoniis sacrificabant, igni succendit, & quæcumque invenit oblata, demersit in lacum. Qua causa permoti, ira & invidia Sanctos insectabantur, & communi consilio Gallum perimere voluerunt: Columbanum vero flagellis cæsum & contumeliis affectum de suis finibus proturbare. Beatus Pater cognito consilio eorum, zelo justitiæ imprecatus est eis talia dicens: Deus cujus providentia mundus subsistit, & cuncta reguntur; fac super caput generationis hujus reverti contumelias, quas famulis tuis paraverunt. Nati eorum facile pereant, & antequam senescant, præ subitaneo stupore delirare cogantur: ipsique cum terra quam incolunt, dura potentium dominatione premantur, ut cunctis ignominia eorum pateat in æternum, & sicut scriptum est: Convertatur dolor eorum in caput ipsorum, Ps. 7.
& in verticem illorum iniquitas ab ipsis patrata descendat.

CA-

a Alamanniam Helveticam Martinus Crusius libro primo de Rep. Hel. appellat.
b Suelo Limagus dicitur, vulgo *le Limat*, hodiernæ Helvetiæ fluvius haud ignobilis, lacum Tigurinum, hic Turicinum dictum ingreditur, alluit Tigurum Tigurinæ regionis urbem primariam, & postea in Arulam influens, insimul in sinistram Rheni ripam devolvitur. Porro in capite lacus Tigurini Walafridus hic ponit Tucconiam, vulgo *Tuggen*. Confer Vitam S. Columbani auctore Jona, a num. 49. Notat Goldastus Tucconiam hodie Tuggium, vernacule Zug ideo appellatam, quod veteres Alamanni τὸ T mutare amarent in Z; unde Turicinum *Zurich*, Tabernæ *Zabern*, Duræaquæ *Zurzach*, & id genus similia.

CIRCA AN. 646 16. OG.

CAPUT V.

Adventus eorum ad Willimarum Presbyterum apud Arbonam, & humanitas ejus, & Brigantii commoratio.

Post hæc non timore persecutionis perterritus, sed amore spiritalis lucri persuasus, contumacium sterilem turbam reliquit, ne inaniter arida corda diutius irrigaret, qui benevolis mentibus quamplurimum prodesse interim potuisset. Pergens ergo inde cum suis pervenit in castrum quod Arbona * vocatur: & invenit ibi Presbyterum bonitate conspicuum, nomine WILLIMARUM. Qui cum intuitus eum fuisset, dixit: Benedictus qui venit in nomine Domini, & reliqua. Cui vir Dei ita respondit. De regionibus congregavit nos Donus. Presbyter ergo apprehensa dextera ejus, duxit eum in Oratorium: & postquam pariter oraverunt, introduxit eos in hospitium. Qui pacem domui imprecantes, deposuerunt sarcinulas suas. Postquam vero recubuerunt, jussione Abbatis Gallus divina recitavit eloquia, profunda referans veritatis. Inter sacra doctrinæ salutaris convivia, prudentiam viri Sacerdos miratus, a fletu se continere non potuit. Toto autem septem dierum circulo cum summo honore & diligentia illis ministravit, & quos carnalibus fovit deliciis, ab ipsis quotidie pastus est dapibus Scripturarum. Inter sacræ igitur ædificationis colloquia, Columbanus Abba Presbyterum interrogavit, si sciret aliquem in solitudine locum, in quo cellula fieri potuisset, custodiis aliquantulum regularibus opportuna. Hospes Sanctorum huic inquisitioni respondit: In hac solitudine locus quidam est antiquæ structuræ servans inter ruinas vestigia, ubi terra pinguis & fructuariis proventibus apta, montes per gyrum excelsi, eremus vasta & imminens opido, planities copiosa victum quærentibus fructum laboris non negat. Et cum loci ipsius situm per multa laudasset, indicavit nomen ejus Brigantium.

* Arbon

CAPUT VI.

Ut eumdem locum adierint, & quid in conventu populi B. Gallus fecerit: qualiter Oratorium restauraverint, & quamdiu ibidem constiterint.

Illis igitur illuc ire cupientibus, paravit Presbyter naviculam, & imposuit remiges. Venerabilis autem Abba cum Comitibus Gallo & quodam Diacono navem conscendens, invocato nomine Domini, ad locum desideratum via recta pervenit. Egressi de navicula, Oratorium in honorem sanctæ Aureliæ constructum adierunt, quod postmodum B. Columbanus in priscum renovavit honorem. Post orationem cum per gyrum oculis cuncta lustrassent, placuit illis qualitas & situs locorum. Deinde oratione præmissa, circa Oratorium mansiunculas sibi fecerunt. Repererunt autem in Templo tres imagines æreas deauratas, parieti affixas, quas populus dimisso altaris sacri cultu adorabat, & oblatis sacrificiis dicere consuevit: Isti sunt dii veteres, & antiqui hujus loci tutores, quorum solatio & nos & nostra perdurant usque in præsens. Columbanus itaque B. Gallo id injunxit officii, ut populum ab errore idololatriæ ad cultum Dei exhortatione salutari revocaret, quia ipse hanc a Domino gratiam meruit, ut non solum latinæ, sed etiam barbaricæ locutionis cognitionem non parvam haberet. Cumque ejusdem Templi solemnitas ageretur, venit multitudo non minima promiscui sexus & ætatis, non tantum propter festivitatis honorem, verumetiam ad videndos peregrinos quos agnoverant advenisse. Ergo dum ad horam orationis concurrerent, jussu venerandi Abbatis Gallus cœpit viam veritatis ostendere populo, & ut ad Deum converterentur admonere, utque vanis abjectis adorarent Deum Patrem, creatorem omnium rerum, & unigenitum Filium ejus in quo est salus, vita & resurrectio mortuorum. Et in conspectu om-

CIRCA AN. 646 16. Oct.

omnium arripiens simulacra, & lapidibus in frusta comminuens, projecit in lacum. His visis nonnulli conversi sunt ad Dominum, & confitentes peccata sua, laudes Domino pro sua illuminatione dederunt. Alii propter imaginum comminutionem ira & furore commoti, gravi indignationis rabie turbidi recesserunt. Beatus autem Columbanus jussit aquam afferri, & benedicens illam, adspersit ea templum, & dum circuitent psallentes, dedicavit Ecclesiam. Deinde invocato nomine Domini, unxit altare, & beatæ Aureliæ Reliquias in eo collocavit, vestitoque altari, Missas legitime compleverunt. Omnibus itaque rite peractis, reversus est populus in sua cum gaudio magno. Post hæc permansit ibi B. Columbanus cum commilitonibus suis tribus annis *a* : & ædificata inibi cellula, alii hortum laboraverunt, alii arbores pomiferas excoluerunt : B. vero Gallus texebat retia, & misericordia Dei cooperante, tantam piscium copiam cepit, ut numquam Fratribus defuissent. Quinetiam adventantes peregrinos hujusmodi juvit solatio, & de eodem labore assiduas populo benedictiones exhibuit.

CAPUT VII.

Quas dæmonum voces Gallus audierit, & quomodo idem error abscesserit.

At dum quodam tempore retia sua mitteret in pelagus in silentio noctis, audivit dæmonem magno vocis strepitu de vertice montis proximi vocantem quemdam alterum nominatim quasi in pelago commorantem. Cumque & is qui vocabatur præsto se esse quasi de lacu responderet: Consurge, inquit ille, in adjutorium mihi, ut peregrinos istos ejiciamus de his sedibus : quia ipsi delonge venientes, me de templo meo expulerunt, simulacra mea contriverunt, & populum qui me sequebatur, post se averterunt. Commoveat te injuria quam patior, & hostes communes unitis viribus a nostris terminis arceamus. Et ipse respondit : Heu quod de tuis calamitatibus narras, ex meo contemptu percipio. Nam unus ex illis me in pelago premit, & mea devastat, cujus nec retia unquam corrumpere possum, nec ipsum decipere, quia invocatio divini nominis de ore ejus numquam recedit : quia munitus continua vigilantia insidias nostras contemnit. Quapropter tam cautos bellatores fidei, nostræ non superabunt versutiæ. His auditis, vir Dei munivit se undique signo sanctæ Crucis, & dixit illis : In nomine Domini nostri JESU CHRISTI adjuro vos, ut recedatis de loco isto, & neminem hic lædere præsumatis. Deinde cum ad litus festinanter redisset, Abbati suo quæ audierat nuntiavit. Ille hæc auditu percipiens, Ecclesiam petiit, & signo pulsato Fratres convenire fecit. Prius autem quam initium psallendi fecissent, auditæ sunt diræ voces dæmoniorum per montium summitates, & quasi discedentium ejulatus cum terrore confusus. Hæc audientes servi Dei, prostraverunt se in orationem, Domini postulantes protectionem, illique laudes & gratias persolventes, quia eos liberare dignatus est de terroribus malignorum.

CAPUT VIII.

Machinatio & malitia incolarum adversus sanctos viros, & post præceptum Ducis consilium discedendi.

Interea nonnulli civium propter idolorum suorum abolitionem, prædicationis eorum monita contemnentes, cœperunt contra eos odia concitare, insidias machinari. Qua etiam intentione locorum ipsorum Ducem, nomine GUNZONEM, adierunt, & apud eum accusaverunt Sanctos, dicentes venationem publi-

a Nimirum incompletis : nam anno 612. cum Columbanus *vidisset devictum a Theodorico Theodebertum, relicta Italia atque Germania Italiam ingreditur*, inquit Jonas in ejus Vita, num. 56.

CIRCA AN. 646 16. Octob. blicam in eisdem locis propter illorum infestationem peregrinorum esse turbatam. Quo audito Dux furore succensus, missis nuntiis famulos Dei de loco eodem discedere jussit. Sed neque hoc sufficit satellitibus dæmonum: quinetiam vaccam eorum furto abstrahentes, in invia ducunt silvarum. Quos cum duo de Fratribus evestigio insequuntur, consurgentes latrunculi interficiunt eos, & auferentes spolia eorum, discedunt. Mirati autem Fratres, cur tamdiu differant redire, mittunt alios qui eos requirant. Illi vestigia eorum secuti, occisos eos inveniunt, & cadavera ipsorum suis humeris imponentes, ad cellam reportant. Inter hos angustiarum & tristitiæ fluctus, nuntius Ducis adveniens, de illo eos loco commeare præcepit, nec immerito, quia non est societas luci ad tenebras. Egit autem hoc arte sua diabolus, ut populum, quem in præsentia lucis amittere cœpit, discedente sanctitatis fulgore, tenebris occuparet antiquis. Sancti igitur viri moleste ferentes, quod sede pellerentur amabili, consilio communi Italiam petere decreverunt; & dum nimio tenerentur dolore, sanctus Pater Columbanus his verbis cœpit eos consolari: Invenimus quidem, Fratres, his in partibus auream concham, sed venenatis serpentibus plenam. Cedat tamen tristitiæ languor exitialis, quia certa est fiducia de auxilio protectoris. Deus enim cui servimus, Angelum suum mittet nobiscum, qui nos perducat ad AGILOLPHUM Langobardorum Regem, ubi ejus clementia præparante humanos affectus & pace plenum habitationis locum inveniemus.

CAPUT IX.

Qualiter discedentibus ceteris Gallus ob infirmitatem remanserit, quaque sedulitate a Willimaro Presbytero receptus sit.

Posthæc igitur cum proficiscendi tempus instaret, B. Gallum repentina febris invasit. Unde Abbatis sui pedibus advolutus, indicavit se infirmitate vehementi laborare, & ideo iter propositum non posse perficere. Ille vero existimans eum pro laboribus ibidem consummandis amore loci detentum, viæ longioris detrectare laborem, dicit ei: Scio Frater, jam tibi onerosum esse tantis pro me laboribus fatigari: tamen hoc discessurus denuntio, ne me vivente in corpore, Missam celebrare præsumas. Et cum ei licentiam per se conversandi dedisset, viam ingressus est abeundi. Post discessus Magistri & sociorum, Gallus retia sua & sagenam navi imponens, ad Willimarum Presbyterum venit, & cum obtulisset ei retia, inter lacrymas & suspiria, retexuit omnia quæ gesta fuerant circa Fratres suos. Deinde infirmitatis suæ causas aperiens, rogavit eum, ut sui curam dignaretur habere. Qui suscipiens eum cum omni charitatis obsequio, domum vicinam Ecclesiæ ejus necessitati concessit, & duobus Clericis suis MAGNOALDO & THEODORO hanc sollicitudinem commendavit, ut cum omni diligentia ejus recuperationi servirent. Exactis aliquot diebus, Domino qui medicus est verus medelam impertiente, cœpit sumere cibos, & per incrementa temporum confortatus, perfectam indeptus est sanitatem. O infirmitatem omni humano robore fortiorem! o febrem omni laude colendam! o languorem sanitati & gaudiis adscribendum! Exemplo enim Domini pro nobis Gallus doluit, ut animarum morbos prædicatione sacra depelleret: ire cum magistro non potuit, ut nobis viam veritatis ostenderet. Vere patiens & misericors Dominus: in prædicatoribus suis jam pridem contemptus, dum conversionem peccatorum sustinet, doctorem ne errantes deserat retinet.

CAPUT X.

Insinuatio Hiltiboldi Diaconi de loco solitariæ habitationis, quam vir Domini desiderabat.

Diaconus itaque sæpedicti Presbyteri, nomine HILTIBOLDUS, omnes eremi

mi femitas notas habebat & feceffus, folebat enim pifcium & accipitrum caufa capiendorum fæpius folitudinem pervagari, & fecreta locorum ufu quotidiano perdifcere. Huic cum vir fanctus familiaritatis fuæ gratiam præftitiffet, quæfivit ab eo, an inveniffet unquam in folitudine locum aquis abundantem puris & falubribus, planitie ftratum, & humanis cultibus opportunum. Defiderio, inquiens, animi ferventis exæftuo, cupiens in folitudine ducere dies huic vitæ conceffos, juxta quod Pfalmifta pronunciat dicens: *Ecce elongavi fugiens & manfi in folitudine. Exfpectabam eum qui falvum me faceret*, & reliqua. Diaconus refpondit: Hæc, o Pater, folitudo aquis eft infufa frequentibus, afperitate terribilis, montibus plena præcelfis, anguftis vallibus flexuofa, beftiis poffeffa fæviffimis. Nam præter cervos & innocuorum greges animalium, urfos gignit plurimos, apros innumerabiles, lupos numerum excedentes, rabie fingulares. Timeo igitur, ne fi te illuc induxero, ab hujufmodi hoftibus devoreris. Ad hæc vir fanctus: Apoftoli, inquit, fententia eft: *Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Et, *Scimus quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum*. Qui Danielem liberavit de lacu leonum, poteft & me eripere de manu beftiarum. Cui Diaconus hæc refpondit: Mitte in peram tuam cibaria & rete parviffimum, cras enim introducam te in eremum; & fi inveneris locum tibi acceptabilem, age gratias Deo, & præcepti Dominici comple rigorem. Deus autem qui eduxit te de regione longinqua, ipfe ficut Tobiæ famulo fuo comitem cœlitus dedit, ita Angelum fuum mittet nobifcum, & oftendet nobis locum defideriis falutaribus aptum. Igitur vir beatus die eodem jejunus permanfit, & ufque ad alterius diei diluculum in orationibus pernoctavit. Dignum quippe erat, ut quod Divino inchoabat amore, inftantiffima prece Domino commendaret.

CIRCA AN. 646
16. Oct.
Pf. 54.
Rom. 8.

CAPUT XI.

Quomodo cum Diacono defertum penetrans optatum repererit locum fibique prælegerit, & obedientia urfi.

Dum autem lucifer fuo proceffu noctis latibula detexiffet, & fol inferiora dimittens, curfu confueto fuperiores orbi plagas inviferet, igneumqne jubar ab Orientis axe mortalibus demonftraret; athleta Dei ea quæ ductor fuus dixerat fecum adfumens, cum orationis benedictione, illo præeunte viam aggreffus eft. Cumque per totum diem iter agerent, circa horam nonam dixit Diaconus: Pater, hora refectionis jam inftat, fumamus paululum panis & aquæ: quia ita confortati, viæ quod reftat melius confummare poterimus. Homo Dei refpondit: Tu juxta neceffitatem corporis refectionem percipe fili, ego non guftabo quidquam, antequam Dominus mihi locum defideratæ manfionis oftendat. Et ille: Sicut, inquit, focii fumus paffionis, fic erimus & confolationis. His dictis, cœperunt iter agere feftinato, quia dies jam declinabat, & folaris fervor appropinquabat occafui. Venerunt autem ad quemdam fluviolum, qui Stemaha * nominatur: ambulantefque per decurfum ipfius, dum veniffent ad rupem, de qua idem cum impetu defcendens gurgitem facit fpatiofum, ibi viderunt plurimos pifces, & imponentes retia fua, ceperunt eos. Igne deinde fuccenfo Diaconus pifces affavit, & panem pofuit fuper peram. Beatus autem Gallus dum orandi gratia modicum ab illo divulfus effet, inter condenfa veprium fructeta ambulans, & pede hærens, ad terram corruit. Quod Diaconus videns, accurrit ut fublevaret proftratum. Sed vir Dei præfcius futurorum; Sine me, ait, hæc requies mea in fæculum fæculi; hic habitabo, quoniam elegi eam. Et cum poft orationem furrexiffet, fumens virgam columeam *a* fecit crucem, & fixit in terram. Habebat autem pendentem collo capfellam, in qua continebantur Reliquiæ beatæ Dei Genitricis MARIÆ & fanctorum Mar-

* al. Stemihs, Stainna.

a Id eft Virgam ex corno factam feu ex frutice qui cornus feu corylus vulgo *corniller* dicitur.

CIRCA AN. 646 16. Octob. Martyrum Mauricii & Desiderii. Quam cum in ipsa cruce suspendisset, vocavit Diaconum, & prostraverunt se pariter in oratione. Tum vir venerabilis hujusmodi preces emisit: Domine JESU-CHRISTE, qui pro salute humani generis de Virgine nasci & mortem subire dignatus es, ne despicias desiderium meum pro peccatis meis; sed in honore sanctæ Genitricis tuæ & Martyrum Confessorumque tuorum præpara in hoc loco habitationem tuis aptam servitiis. Finita oratione, sole occumbente finitus est dies, & ipsi tandem cum gratiarum actione cibum sumpserunt, rursumque Deo gratias exhibentes, straverunt se in terra, ut aliquantulum requiescerent. Sed vir sanctus cum comitem suum alto teneri somno putaret, surgens prostravit se in figuram crucis ante capsellam, & preces Domino devotas effudit. Interea descendens ursus de monte micas & fragmenta quæ convivantibus deciderant, caute legebat. Hoc factum ut vidit homo Dei, dixit ad feram: Præcipio tibi bestia in nomine Domini, tolle lignum & mitte in ignem. Ad cujus præceptum bellua conversa, validissimum lignum attulit, & igni injecit. At vir benignissimus ad peram accedens, de parvo cellario panem integrum famulanti porrexit, & accipienti ita præcepit: In nomine Domini mei JESU-CHRISTI ab hac valle discede, & hoc pacto montes & colles circumpositos habeto communes, ut nullum hic hominem, nil de pecoribus lædas. Dum hæc agerentur, Diaconus dormire se simulans, qood vir Deo carus gessit cum bestia considerabat: & surgens prostravit se ad pedes ejus, & dixit: Nunc scio vere Dominum esse tecum, quoniam & bestiæ eremi obediont tibi. Ille autem dixit ei: Cave ne omnino hoc alicui dixeris, donec videas gloriam Dei.

CAPUT XII.

Ut dæmonum phantasmata in specie mulierum ostensa eodem loco sanctus Pater depulerit.

Nocte igitur exacta, cum lux aurea silvarum illustraret opaca, Diaconus ait: Pater mi, quid facturi sumus hodie? At ille respondit. Obsecro te fili, ne moleste feras quod dico. Quia Dominus nos fecit quod quæsivimus invenire, hunc etiam diem in hoc loco ducamus. Tolle rete, & ad gurgitem vade: ego quoque post te quantocius ibo. Forsan Dominus solitam nobis largitatem ostendet, ut regredientes ad castrum, offeramus patri nostro Presbytero de hoc loco benedictionem, quam Dominus nos invenire donavit. Diaconus respondit: Gratum habeo quod præcipis Pater: Et surgens cito cum invocatione nominis Domini, adsumpto retiaculo perrexit ad fluvium. Cumque illud in gurgitem mittere voluisset, diu dæmones in effigie mulierum steterunt in litore ita nudati, quasi balneum intrare voluissent. Et cum turpitudinem sui corporis illi objicerent, tollentes lapides, jactaverunt contra eum, & dixerunt: Tu induxisti virum istum in hanc eremum, virom iniquum & invidia plenum, qui suis maleficiis semper nos vincere consuevit. Ille autem reversus ad virum Dei indicavit illi quæ viderat & audierat. Electus Dei bellator pariter cum Diacono prostravit se, & hujusmodi verbis Dominum deprecatus est: Deus omnipotens, ineffabilis bonitas, inæstimabilis majestas, secundum misericordiam tuam, non secundum merita mea, audito placido has suscipe preces, & jube hos dæmones hunc locum deserere, ut sit sanctificatus in honore nominis tui. Surgentes ab oratione, venerunt ad gurgitem, & continuo dæmones in fugam conversi, ierunt per decursum fluvioli contra proximum montem. Sanctus vero Gallus dixit illis: Præcipio vobis, phantasmata, per immensæ potentiam Trinitatis, ut hunc locum deserentes, in montes desertos eatis, & huc revertendi ulterius non habeatis fiduciam. Deinde mittentes in gurgitem rete, ceperunt pisces quantos volebant: & dum pisces de maculis lini absolvunt, audiunt in summitate montis voces quasi duarum mulierum defunctos plangentium, & dicebant ad invicem: Heu quid faciemus, aut quo pergemus? Peregrinus hic

hic inter homines nos habitare non finit, in eremo quoque manere non patitur. Non solum autem tunc hæ voces auditæ sunt, verumetiam postmodum tribus vicibus, dum ipse diaconus saltum ad accipitres capiendos intravisset, audivit dæmonia de quodam monte qui *Himilimberg* [a] dicitur, clamantia & utrum adhuc Gallus esset in eremo, sciscitantia; vel si jam discessisset. CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XIII.

Loci ipsius electio & serpentium discessio.

Igitur post discessum dæmonum, dum fideles illi eremi dilectores vallem lustrarent, videntes inter duos fluviolos multa desiderabilia, silvam speciosam, montes per gyrum, planitiem in medio, probaverunt locum ad ædificandum Cellulam optimum esse. Et recordatus vir sanctus sententiæ quam Jacob post visionem scalæ & Angelorum adscendentium & descendentium per eam protulit, dicens: *Vere Dominus est in loco isto*. Erat autem usque ad illud tempus in eadem valle plurima serpentium multitudo. Porro ex illa die tam pleniter abscesserunt, ut postea ibi non comparerent. Congruit hoc miraculum cum prioribus. Nam diabolo inde expulso, dignum erat, ut animal per quod hominem deceperat, habitationi cederet sanctitatis. Gen. 28.

CAPUT XIV.

Qualiter locum eumdem jejunio dedicaverit, & ad castrum regressus mortem Episcopi cognoverit.

Dumque reversi fuissent ad locum primæ stationis, ubi pridem vir Dei cruciculam defixerat, Diaconus dixit ad eum: Sumentes peram & rete, regrediamur ad castrum. Et ille: Tu, inquit, fili, ut placet, ad propria revertere; ego vero his in locis aliquantisper moratus, post triduum Domino duce te subsequar. Diaconus dixit: Nequaquam te absente remeabo ad Patrem nostrum, ne forte dicas te propter spolia a me interemptum; vel si homicidium negare voluero, hæc mihi objiciat: Cur illum dimisisti in solitudine? cito reversus educ eum ad me. Et erunt mihi duo pariter, & labor duplicatus, & manifesta confusio. Ad hæc vir sanctus respondit: Vade fili, ego post vestigia tua quantocius properabo. Quo abeunte, athleta Dei toto triduo ab omni victus adjumento corporei jejunus permansit, ut videlicet locum, quem spirituali militiæ providebat, parcimoniæ consecraret initiis. Quarto itaque die eremo digrediens, domum revisit Presbyteri, & inter amicæ salutationis officia, gratias Deo pro omnibus bonis quæ ei ostendit, cum debita laude persolvit: Presbyter autem suscipiens illum cum gaudio, jussit mensam apponi: & cum consedissent benedicentes Deum, cum gratiarum actione cibum sumpserunt, & inter prandendum Diaconus dicit Presbytero: Si ursus adesset, fortassis Gallus porrexisset illi benedictionem. Interrogantique unde hujusmodi verba proferret, narravit omnia, quæ gesta erant in eremo. Ex illo die & deinceps habuerunt eum sicut Prophetam & virum sanctum, quotidie meritorum ejus magnitudinem per vitæ illius asperitatem & virtutum studia metientes. Interea illis commanentibus, nuntius venit ad Presbyterum, indicans Constantiensem Episcopum, GAUDENTIUM nomine, de hac vita migrasse. Hoc audito, unanimo fervore pro requie defuncti Pastoris precibus & lacrymis instituerunt;

[a] *Himilimberg*, Monachis interdum Mons-Celi, olim *MenKelen*, nunc *MenKelen* dictus, ut Goldastus notavit.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XV.

Quomodo ad Ducem cum Presbytero sit evocatus, & illuc ire nolens Rætiam commearit, & a Joanne Diacono susceptus sit.

Septima posthæc die GUNZONIS Ducis Epistola venit ad Presbyterum, præcipiens illi, ut die duodecimo ad Iburningas *a* villam veniret, & virum Dei secum adduceret. Nam filiam ejus, nomine FRIDIBURGAM, quæ illi erat unica, singulari pulchritudine fulgens, spiritus invasit malignus: a quo dum diversis torqueretur molestiis, pene continuam toleravit inediam, & sæpius terræ prostrata, inter spumas horribiles miserabili volutabatur insania, adeo ut vix quatuor virorum teneri posset instantia. Post triginta autem dierum circulum, ex quo ei hoc accidit, cœpit ille habitator malignus per eam diras emittere voces. Hanc ob causam pater ejus nuntios misit ad Regem SIGIBERTUM *b* THEODORICI filium, qui eam habuit desponsatam, ut ei nuntiarent quidquid circa puellam agebatur. Rex vero cum omni festinatione misit duos Pontifices, de quorum meritis potissimum præsumebat, cum donis regiis ad puellam, ut eam medicamine orationum a furoris vesani languore sanarent. Igitur Willimarus Presbyter volens tempore per Epistolam definito ad Ducem venire, dixit beatissimo Gallo: Scis Ducis mandatum: eamus ad illum. Et ille: Tuum est, inquit, hoc iter, non meum. Tu ergo proficiscere. Quid mihi cum Principibus sæculi? Nam in eremum unde exivi revertar. Noli, ait, ita agere, sed perge mecum, ne forte Dux qui in vexatione filiæ nimium contristatur, ira commotus mittat satellites, teque vinctum illuc faciat perduci. Vir Deo plenus respondit: Vadam prius ad cellulam meam, ut provideam utilitatem & necessaria Fratrum qui ibi sunt Domino servituri. Hoc idcirco dixit ne ad Principem iret. Et consurgens, ad electæ pridem habitationis locum miles Domini tendebat egregius. Sequenti die Fratribus qui secum erant interdixit, ne quis eorum cuipiam quo pergeret, indicaret. Sed etsi curiosius interrogati fuissent a quoquam, jussit ut eum per epistolam Magistri sui ad Italiam dicerent invitatum. His dictis sumens secum duos de discipulis suis, per solitudinem Rætiam Curiensem *c* commeavit. Cumque proximum montem transscenderent, venerunt in eremum, quæ Sennia nominatur: indeque ad proximum vicum qui dicitur Quaradaves digressi, repererunt ibi JOANNEM Diaconem, virum justum & Deum timentem: isque recepit eos hospitio, & omni fovit humanitatis obsequio. Finxerunt enim se de longe tunc venisse, & apud eum manserunt septem diebus.

CAPUT XVI.

Qualiter misso post virum Dei Presbytero Episcopi a Rege directi filiam Ducis liberare non valentes ad Regem cum confusione redierint, confesso dæmone B. Galli virtutem.

Porro cum sæpedictus Presbyter hospes Sanctorum audisset virum Dei de cellula discessisse, navem conscendens, ad Ducem transfretavit, & quæ

a Iburningæ villa regia seu castrum in dextro latere lacus Potamici, tum Alamanniæ ac Sueviæ Ducum Sedes, nunc libera Imperii Romani urbs *Oberlingen* dicta, ut Goldastus observavit.

b Hæc narratio si vera est, (eam enim moderni Auctores nonnulli in fabulas rejiciunt) convenire non potest Sigiberto Theodorici filio, qui teste Fredegario in Chron. cap. 42. post Tulbiacensem pugnam una cum Corbo fratre jussu Chlotharii Regis exstinctus est vix duodennis; sed vel Sigiberto Dagoberti filio (quemadmodum vetusta Abbatiæ Sancti Martini Mettensis instrumenta docent apud Meurissium Madaurensem Episcopum in Hist. Mettens. Episc. in Pappolo) vel certe tribuenda est Sigiberto seu Sigberchto Orientalium Anglorum Regi, *homini bono ac religioso, qui dudum in Gallia dum inimicitias Redwaldi fugiens exsularet, lavacrum Baptismi percepit* regnante Dagoberto, ut Beda in lib. 3. Hist. cap. 18. auctor. est.

c Rætiam primam appellant, Italiæ conterminam, cujus Rætiæ caput est Curia opidum, *Chur.* Rætiam autem secundam vocant quæ a Curia usque ad Danubium porrigitur.

quæ circa hominem Dei facta fuerant, indicavit. Dux vero ut cito reverteretur, illi imperavit, & missis post virum Dei legatis, eum advenire devote rogaret. Et adjiciens: Si enim, inquit, per ejus orationem filiam meam Dominus a dæmonio liberaverit, dabo illi Pontificatum Constantiensis Ecclesiæ, & insuper eum copiosis præmiorum muneribus honorabo. Ille promittens se ut jubebatur acturum, sicubi eum qui desiderabatur invenire potuisset, ratem petens ad propria remeavit. Interea Pontifices a Rege transmissi venerunt, & invenerunt ipsam quidem puellam nimio laborante furore, parentes autem ejus omnemque familiam & propinquos flentes super eam, & miserabili mœrore depressos. Tota enim domus una clade contabuit. Puella vexabatur insania, ceteri torquebantur tristitia. Postquam ergo ingressi Pontifices munera a Rege directa præsentarunt, preces in conspectu puellæ fuderunt ad Dominum. Illa vero tenentium manibus se excutiens, vi eorum gladium abstulit, volens Episcopos interficere: & cum id non posset efficere, spiritus immundus uni eorum dixit: Si volueras me, sicut Regi promisisti, de hoc vasculo propulsare, cur filiam tuam, quam Nonna illa de te concepit & genuit, non fecisti tecum venire? Deinde ad alterum: Et tu, inquit, cum tribus feminis fornicationem commisisti. Vestro quidem imperio, quod nullo sanctitatis merito roboratur, numquam egrediar. Est vero quidam vir magnæ apud omnipotentem Deum virtutis, nomine Gallus, qui me de Tuconia, ubi diu optata quiete potitus sum potenter ejecit, domosque meas audenter destruxit: postmodum inveniens me apud Brigantium commorantem, eadem virtute exheredavit. Porro quia Dux iste eum de eodem expulit loco, in ultionem, ejus injuriæ puellam istam arripui: de qua possessione, nisi ipse advenerit, nullatenus amovebor. Unus deinde Pontificum dedit furenti alapam, dicens: Obmutesce satana, desertor veritatis, falsitatis amator & auctor. Putavit enim eum de gallinacio dicere gallo. Et dum spiritus nequam pluribus eos verborum injuriis affecisset, manserunt ibi tribus tantum diebus: ac deinde ad sua reversi, nuntiaverunt omnia quæ gesta fuerant Regi.

CIRCA AN. 646

16. Octob.

CAPUT XVII.

Ut vir Dei per Presbyterum ad Ducem venerit.

Presbyter vero cum secundum jussionem Ducis, virum Dei fuisset e vestigio prosecutus, reperit eum in spelunca, animum suum lectionis consolatione pascentem: & accedens salutavit humiliter, & dixit ad eum: Ne timeas, serve Dei, ad Ducem venire. Sub testificatione enim jurisjurandi promisit, se nullam tibi irrogaturum injuriam. Sed & cum posueris manum tuam super caput puellæ, & ab ea per orationes tuas spiritus immundus abscesserit, in Sede Constantiensi Pontificatus te sublimabit honore. Dum de hujuscemodi colloquium rebus haberent, superveniens Joannes Diaconus, secundum consuetudinem obtulit ei panes azymos & lagunculam vini, oleum & butyrum, & mel in vasculis cum piscibus assis. Vir Dei cum eum venire cognovisset, gratias egit Deo, gaudio plenus, discubueruntque tres convivæ fidissimi, & cum gratiarum actione dona Domini perceperunt. Inter hæc vir sanctus Presbytero: Duc, ait, nobiscum noctem instantem, & crastina die tecum Domino volente proficiscar. Cumque huic consensum persuasioni præbuisset, ad virum Dei Diaconus dixit: Mane primodiluculo huc veniam, & adducam mulum meum stratum, ut simul ire possitis. Ego vero cultor ero speluncæ, & eam cura diligenti custodiam. Sanctus Gallus respondit: Bene dixisti, fili, & ego quidem via qua venerunt, per eremum regrediar ad cellulam meam, & visitabo Fratres: postmodum vero, quamcitissime potuero, ad castrum properabo. Presbyter ergo adjuratione valida constrinxit eum, ut nequaquam faceret contraria dictis. Et abscesserunt pariter. Joannes quoque accepta benedictione rediit in domum suam. Cumque vir beatus recto itinere perve-

CIRCA AN. 646 16. Octob. nisset ad cellulam, requievit ibi nocte illa cum Fratribus. Mane autem sequenti, sumptis secum duobus Fratribus, perrexit ad castrum, reperitque inibi cum Presbytero Ducis Missum, qui eos cum omni festinatione ire deposceret; qui etiam indicavit puellam continuato jam triduo sine alimonia perdurare. At illi navicula conscensa, totis nisibus ire festinantes, ligno natatili profundi terga ulcante, nocte proxima pervenerunt ad Ducem.

CAPUT XVIII.

Qualiter oratione & verbo filiam Ducis a dæmone liberaverit.

Dumque devictis profundæ noctis tenebris sol terris cum jucunditate serenum restitueret diem, jussit eos Dux venire in cubiculum, in quo arreptitia servabatur. Jacebat autem tunc in sinu matris suæ, oculis clausis, ore hianti. Membra quoque ejus ita erant disjecta, ut quasi mortua videretur. Fœtor vero tam gravis oris prorupit ex adyto, ut sulphure locus ipse adspersus putaretur. Pater itaque cum domesticis suis intravit, ut videret quid vir Dei esset acturus. Ille de Domini largitate certissimus, humiliter se prosternens, has preces Domino cum lacrymis fudit: Domine JESU-CHRISTE, qui pro salute humani generis carnem sumere, & per Virginem nasci dignatus es; qui ventis & mari imperasti, diabolum etiam, calliditatis suæ fraudibus insistentem retro ire jussisti, quique Passione tua mundum redimere, & libertati restituere dignatus es; jube hunc immundissimum spiritum de puella hac pro tui gloria nominis exire, ut plasma tuum superbus invasor deserat, & tibi creatori suo creatura tua gaudens deserviat. Et cum surrexisset ab oratione, apprehensa dextera ejus, allevavit eam, (spiritus enim malignus conturbaverat eam) & imposita manu super caput ejus, dixit: Impero tibi in nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, spiritus immunde, ut exeas & recedas ab hoc plasmate Dei. Et cum hæc dixisset, aperiens illa oculos respexit in eum, & spiritus malignus his verbis eum allocutus est: Tune es, ait, Gallus, qui de habitationibus me expulisti prioribus? Ego plane ob ultionem injuriæ quam Dux iste tibi & sociis tuis irrogavit, filiam ipsius invasi, & sic ejicis me? Si hinc exiero, quo vadam? Illuc, ait, ubi tibi paratur in abysso supplicium sempiternum a Domino. Et statim videntibus qui aderant, exivit de ore puellæ quasi avis nigerrima & horrore terribilis. Hora eadem sana surrexit, & a viro Dei gaudens gaudenti reddita est matri.

CAPUT XIX.

Qua ratione oblatum Episcopatus honorem respuerit, & quomodo pauperibus dona Ducis distribuerit, discipulum ad eleemosynam hortatus sit.

His ita patratis, Dux jussit ei offerri dona quæ Rex puellæ transmiserat; & insuper ut apicem Pontificatus gradus dignaretur adsumere postulavit. Ad quod vir beatus ita respondit: Vivente domino & Patre meo Columbano, interdictum altaris officium non usurpabo, nisi ab illo permissus. Quare hujus regiminis pondus quod offers subire non possum. Quod si hoc indubitanter fieri cupis, sustine interim, donec mittam epistolam ad Abbatem meum, ad insinuandam illi voluntatem tuam: & si ejus permissum cognovero, tunc demum oblatum curæ pastoralis onus suscipiam. Et Dux ad illum: Bene, inquit, dixisti, fiat secundum verbum tuum. Et dimisit eum cum pace. Ille sumptis quæ donata fuerant, remigando pelagus superavit; Dux autem sanctitatis ejus tam manifesto compunctus indicio, jussit Arbonensi Præfecto, ut cum omni plebis

*Cell officio iret ad locum Cellæ *, & quæcumque necessitas poposcisset ædificia, juxta viri Dei dispositionem construeret. Venerabilis ergo Pater post celeuma cele-

celebratum cum Arbonense castrum intraret, fecit convenire omnes pauperes & egenos, & dona quæ detulerat illis distribuit. Hæc videns quidam discipulus ejus nomine MAGNOALDUS dixit ad eum: Pater habeo vas argenteum pretiosum, cœlaturis insigne. Si vis reservabo illud, ut sacri vasa ministerii ex eo faciamus. Ille respondit: Fili, memor sententiæ B. Petri Apostoli, quam paralytico speranti pecuniam protulit, *Argentum*, inquiens, *& aurum non est mihi*; ne contrarius exemplo inveniaris salubri, vas quod possides pauperibus conferre curato. Nam præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet sacrificium offerre salutis: quia fertur & Salvator noster clavis æneis Cruci confixus. His omnibus expletis, reversus est ad dilectæ solitudinis aulam. CIRCA AN. 646 16. Octob. Act. 3. NOTA.

CAPUT XX.

Quo charitatis fervore Joannem Diaconum litteris evocatum instituerit.

Deinde misit epistolam ad JOANNEM Diaconem, rogans eum ad se venire. Qui cum dilecti Magistri litteras accepisset, tulit quod pro benedictione offerre poterat, & venit ad eum: & oblatis eulogiis salutavit Patrem, & salutatione paterna est honoratus. Cui interroganti virum sanctum de prosperitate itineris ejus, ille respondit: Divina nos præveniente misericordia & subsequente, cuncta prospere provenerunt. Nam cum summa gratulatione suscepit nos Princeps, & eripuit Deus filiam ejus a dæmonio, & ipse dedit nobis dona non modica, & insuper obtulit mihi Episcopatus honorem: ego vero non consensi suscipere ante præceptum Abbatis mei. Ergo, fili, adquiesce consiliis meis; esto mecum, & lege Divinæ libros scientiæ, & docebo te, cooperante gratia Dei, intelligentiam Scripturarum. Cecidit autem Diaconus ad pedes ejus gratias agens, fecitque redire in sua pueros qui secum venerunt; ipse vero remansit apud virum venerabilem, & ille cœpit eum introducere in cellaria Scripturarum, ostendens ei novi & veteris occulta Testamenti. Superna itaque illustratus clementia, tanti magisterii profecit instantia, adeout in omni Scripturæ Divinæ latitudine nobiliter eruditus laboris paterni fructus ostenderit.

CAPUT XXI.

Quibus verbis Ducis filia vitam B. Galli & virtutes enarrans, Sigiberti Regis illi gratiam & solatium impetraverit.

Sigibertus igitur Rex cum audisset puellæ redditam sanitatem, mandavit patri ejus ut eam suis conspectibus exhiberet. Qui sumens dona ingentia, & puerorum multitudinem ac puellarum, cum magno suorum comitatu duxit eam usque ad Rhenum; indeque per comites ad Regem transmisit. A quo dum gratanter suscepta fuisset, & interrogata quomodo suæ remedium consecuta esset infirmitatis, cum per Pontifices ad hoc missos sanitati non posset restitui, hanc reddidit rationem: Domine mi, inquiens, est vir quidam in provincia quam huc ducta reliqui, cujusdam incola solitudinis de gente Scotorum, nomine Gallus, tantæ apud Deum virtutis & meriti, ut adversus dæmones singulari quadam utatur potentia. Nam cum ego ancilla tua gravi vexatoris instantia periculosum vitæ nutantis finem pene subirem, rogante patre meo idem vir Dei supervenit, & signo vexilli salutaris me muniens, imperiosa voce jussit exire tyrannum. Et videntibus cunctis qui aderant, exivit de meo ore quasi corvus colore piceus, horrore tartareus: cumque sacrificii cœlestis me pabulo confirmaret, pristinæ restituta sum sanitati. His ita relatis, puella procidens ad pedes Regis: Obsecro, ait, Domine, ut virum ipsum tuæ gratiæ foveas lenitate, & pro me dignas illi gratiarum actiones rependere non graveris. Interrogavit autem eam, in qua eremo vir mansitaret eximius. Et illa respondit: In saltu qui Arbonensi territorio adjacet, & est publici possessio juris; situs autem in-

CIRCA AN. 646 16. Octob. ter Alpes Rætiarum & Brigantini marginem lacus. Rex igitur ut audivit in publicis eum commorari possessionibus, jussit fieri conscriptionem firmitatis, ut vir sanctus locum quem incolebat, per auctoritatem regiam obtineret. Auri quoque libras duas & argenti pondo totidem cum epistola concessionis jamdictæ per suos nuntios viro Dei destinavit, se sacris ejus orationibus commendans attentius: Gunzoni autem Duci præcipiens, ut si solitudinis incola esse vellet, solatiorum ei copiam ad ædificandam Cellam subministraret.

CAPUT XXII.

Quo consilio eadem puella talamos Regis evadens Divinæ se subdiderit servituti.

Non multis in medio revolutis diebus, volens Rex idem puellam suis thalamis sociare, celebri edicto Sacerdotum & Principum suorum senatum, nuptiarum præcepit adesse solemniis. Cumque stipatus agmine Procerum introisset ubi ipsa manebat, dixit illi: Adscendamus in palatium, nam nuptiæ paratæ sunt; Sacerdotes & capita populorum cum benedictionibus * congruis advenerunt. Quibus illa auditis, cecidit ad pedes ejus, dicens: Mi Domine, quia præterita passio suo me pondere tabescecit, vires absorbuit valetudo contraria, membrorum officia ægritudine sunt resoluta; da mihi vel septem dierum inducias, ut aliquatenus virium detrimenta recuperem, & sic tuis possim applicari conspectibus. Quam petitionem dum Rex pie susciperet, ad palatium remeavit, illa in privato commorante cubiculo. Fiebat autem utroque in loco ingens apparatus lætitiæ, admirantibus multis, cur tamdiu divisi convivio distulissent connubia. Transactis interea septem diebus, circa matutinum officium puella cum duobus viris totidemque puellis Ecclesiam B. Stephani Protomartyris introivit: & secedens post januas Templi, exuit se vestimentis regalibus, & habitum propositi sanctioris adsumpsit, nescientibus hoc viris qui pariter cum illa advenerant. Deposito ergo terrenæ dignitatis amictu, sanctimoniæ nitorem cum quodam sui secuta contemptu, accessit ad altare, & in faciem proruens, Dominum studiosius adoravit: ac deinde cum se erigeret, cornu comprehendit altaris, & hujuscemodi voces emisit: B. Stephane, qui sanguine tuo testimonium Christo perhibuisti, deprecationem meam tuis meritis Domino commendato, ut tua intercessione hodie cor domini mei Regis convertat secundum voluntatem meam, ne velamen quod amore Dei suscepi, auferat de capite meo. Viri ergo qui erant cum illa hæc videntes venerunt ad Regem, & nuntiaverunt ei quæ facta fuerunt. Et ille advocans Sacerdotes & quosdam Principes suos, cœpit inquirere ab eis, quid super hac re faciendum censerent. CYPRIANUS *a* Arelatensis Regi respondit: Quia, ut liquido claret, puella hæc cum a dæmonio erueretur, hoc se voto, quod perfecisse videtur, constrinxit; cavendum tibi est, ne forte si irritum feceris votum ejus, redivivo dæmonum comprimatur incursu, & sint illi novissima pejora prioribus; tu vero tanti criminis reatum incurras. Rex ergo justitiæ tenax, & timore Domini plenus, huic consilio devotæ mentis pandit adsensum: & ingressus Ecclesiam, fecit afferri vestem nuptiis præparatam, & coronam sponsæ nitoribus imponendam. His allatis, dum puellam ad se jussisset accedere, sponsa Dei jam Agni comitatibus hærens, avelli non potuit ab altari; quia se timebat de Ecclesia protrahendam. Cumque instantius aræ cornibus inhæreret, Rex eam ne timeret admonuit: Hodie, inquiens, per omnia tuæ voluntatis videbis effectum. Porro illa inter spem & metum posita, caput super altare reclinans: Ecce, ait, ancilla Domini; fiat mihi secundum voluntatem ejus. Rex vero jussit Sacerdotibus ut elevarent eam, & ad se perducerent. Quo facto, induta est, illo jubente, veste regali, & sacro velamine coronata. Intuitus autem eam Rex religio-

* idest muneribus.

a Nullum hoc nomine Episcopum Sedi Arelatensi præfuisse probat Saxius in Pontif. Arelat. num. 38.

Digitized by Google

ligiosus, dixit illi: Ecce meis te nuptiis præparatam, sponsi cœlestis Domini CIRCA AN.
nostri videlicet JESU-CHRISTI cedo complexibus. Et dexteram ejus compre- 646
hendens, posuit in altari, deinde Ecclesiæ limen excedens, lacrymis abscondi- 16. Octob.
tum patefecit amorem. Post hæc vocavit eam, & juxta se fecit in palatio residere, & donis ingentibus honoratam prætulit Monasterio *a* Ancillarum Dei, quod in honore B. Petri principis Apostolorum constructum est in Mettensium civitate, ubi gesta sunt universa, quæ proxima narratione retulimus. In his autem omnibus perficiendis secuta est puella consilium beatissimi Galli, qui eam Domino auxiliante a dæmonio liberavit.

CAPUT XXIII.

Quantum ex viri Dei doctrina & exemplis supradictus Joannes triennio profecerit.

Per idem tempus Joannes Diaconus perseverans apud venerandum Patrem, prudentiam quæ in eo cœlitus abundabat, studio sitienti potavit, in absolutione dumtaxat difficilium Scripturæ Divinæ quæstionum, & intemeratæ Fidei ratione. Operis quoque quotidiani, quod idem egregius Apostolicæ districtionis imitator sedula accelerabat instantia, non solum dilexit scientiam, verumetiam comprehendit. Gratia enim illustratus Divina, quidquid vel visu vel auditu percepit, altæ memoriæ, & (ut ita dixerim) armario cordis celer inseruit, & sub hujus magisterii disciplina cum omni mansuetudinis & humilitatis custodia triennium duxit.

CAPUT XXIV.

Quomodo B. Gallus ab Episcopali se promotione excusaverit in Concilio principali.

Posthæc Dux sæpe jamdictus per epistolam suam virum Dei rogavit, ut ad Constantiam opidum perveniret ad eligendum qui eidem Sedi præficeretur Antistitem. Advocavit autem Augustodunensem & Viridunensem Episcopos cum multitudine Clericorum. Nemidonæ etiam, quæ a modernis Spira vocatur, venire fecit Episcopum; necnon per nuntios & Epistolas suas totius Alamanniæ Presbyteros, Diaconos, universasque Clericorum copias generaliter die denominata, id est, proxima Paschæ Dominica apud Constantiam convenire præcepit: ipse quoque cum Principibus & Comitibus suis huic intererat conventui. Cumque hæc synodus tantæ multitudinis celebraretur accessu, & trium spatio denuntiaretur futura dierum, beatissimus Gallus Divino plenus consilio, adsumptis JOANNE & MAGNOALDO Diaconatus officio sublimatis perrexit ad opidum: ingressoque eo locum concilii, Dux hujusmodi verba profudit: Deus omnipotens, cujus providentia totum corpus Ecclesiæ augmentatur & regitur, per interventionem & meritum B. MARIÆ semper Virginis, in cujus honore locus iste consecratus est, effundat hodie super nos Spiritum-sanctum ad eligendum Pontificem qui ad regendam plebem fidelium sit idoneus, & ad gubernandum Ecclesiam Dei Pastorali sit diligentia plenus. Admonuit deinde Pontifices & omnem Clerum, ut juxta saluberrima Canonum decreta Rectorem Ecclesiæ providerent. Cœperunt autem omnes Clerici ad invicem dicere: Gallus iste testimonium habet bonum ab omnibus, qui ejus vitam noverunt. In Scripturis Divinis scientiæ culmen obtinet, & in omni vitæ honestate sapientiæ luce refulget, justitiæ autem vitæ castitatem corporis sociat, mansuetudinem cum humilitate possidet; continentiæ vero salutari pa-

a Monasterium Puellare S. Petri ab Eleutherio Francorum Duce intra muros urbis Mettensis conditum est, cui Cœnobio B. Vvaldrada *temporibus Theoderici* & Theodeberti Galliæ Regum & Childeberti Regis filiorum præfuit. Lege quæ de B. Vvaldrada diximus ad ann. 620.

CIRCA AN. 646 16. Octob. tientiam jungit. Largitor est eleemosynarum, orphanorum pater, in viduarum solatiis alacer. Hunc omnium sectatorem virtutum decet esse Pastorem populorum. His auditis Dux dixit ad illum : Audis, quid isti loquuntur & affirmant? Sanctus Pater respondit : Bene quidem dicunt : utinam verum esset, quod fatentur. Cum autem adinvicem talia tractant, nesciunt in Canonibus esse prohibitum, ne aliqui de locis suis commigrantes aliis facile ordinentur in locis. Est vero mecum Diaconus quidam nomine Joannes vicinorum indigena locorum, cui merito testimonio quod isti mihi dederunt potest aptari. Hunc Divino credens electum judicio, vobis offero promovendum.

C A P U T XXV.

Promotio & consecratio Joannis supradicti, & cura quam postmodum sibi exhibuerunt.

Cumque hac attestatione vir sanctissimus in Joannem cunctorum concitaret amorem; (neque enim aliud de illo credere poterant, quam quod vir Deo carus adseruit) Dux Diaconem venire fecit in medium: Tu es, inquiens, Joannes Diaconus? Et respondit : Ego plane. Unde ait, ducis propaginem generis? Et dixit: In Rætia Curiensi mediocri natalium dignitate sum procreatus. Dux vero ad illum : Potesne, inquit, Pontificalis infulæ pondus subire? Tunc venerabilis Gallus se pro filio responsurum promisit. Et dum hæc mutuo sermonum commercio pertractarent, subtraxit se Diaconus, & fugiens, latibulum quæsivit in Ecclesia S. Stephani Martyris, quæ est extra opidum. Secuti sunt autem Sacerdotes cum plebe, & apprehensum lacrymis perfusum felicibus, licet renitentem in præsentiam Pontificum pertraxerunt & Ducis; & levaverunt omnes pariter vocem, dicentes : Joannem elegit sibi Dominus Pontificem hodie. Et respondit omnis populus, Amen. Episcopi itaque duxerunt eum ad altare, & solemni benedictionis officio ordinaverunt Antistitem : consummatoque sacræ promotionis ministerio, rogaverunt eum sacrificii salutaris celebrare mysteria. Præmissis ergo ex more Divinæ libationis initiis, post lectionem Evangelii rogaverunt venerabilem Gallum, ut multitudini, quæ aderat, verbi officio sacræ instructionis pabulum ministraret. Qui adsumpto Joanne Episcopo, gradum adscendit, eo videlicet pacto, ut ipse quidem ædificationis instrumenta colligeret, Episcopus vero ad utilitatem Barbarorum bene prolata interpretando transfunderet. Cœpit ergo verbum facere de initio creaturarum, & Adæ peccatum pro quo depulsus est de paradiso commemorare. Transiens inde ad diluvium Patriarcharum consequenter tempora perstrinxit & actus. Egressum quoque filiorum Israel de Ægypto, & transitum per mare rubrum, legisque lationem per Moysen, & cœlestis alimenti miracula replicavit. Regum deinde successiones & tempora Prophetarum breviter attingens, adventus Dominici tempus retexuit. Baptismum etiam Salvatoris & mirabilium ejus gloriam commemorans, Crucis ignominiam cum impiis insectationum generibus veraci relatione subjunxit. Hæc audientes Ecclesiæ Pastores, cum populi multitudine lacrymas fuderunt uberrimas; & ad invicem dixerunt: Vere Spiritus sanctus locutus est hodie per os viri istius. Ille vero prædicationem perduxit usque ad resurrectionem Christi, & in commemoratione generalis judicii terminavit. Omnes ergo qui aderant alacri mentis exsultatione repleti, benedicebant Dominum, & ad sua cum gaudio remeabant. Doctor itaque venerabilis manens apud Joannem Episcopum septem diebus, inter multa salutiferæ consolationis verba, hæc sæpius inculcavit : Quem Deus elegit, homo non despiciet : sed erit omnium veneratione sublimis, quem Divinum commendat judicium. Deinde accepta ab eo benedictione, reversus est ad cellulam suam. Episcopus autem jussit his qui rebus Episcopii præerant, ut ad virum Dei cum sibi subjectis venirent, & ejus obtemperarent jussioni. Posthæc tanto studio charitas mutua servabatur utrimque, ut spiritalis glutino clientelæ sibi

Digitized by Google

bi semper cohærentes, solo corpore viderentur divisi. Magister paterna sollicitudine, precibus & consilio salutari matheten resovebat; ille vero paterno honore & omni necessitatum subsidio didascalum sublevabat. Sicque sacra piorum societas aucto crescebat honore, & multiplicato commendabatur amore. CIRCA AN. 646 16. OCT.

CAPUT XXVI.

Ut transitum B. Columbani S. Gallus sicut prius per visionem cognoverat; ita post discipuli legationem factam comperit.

Tempore subsequenti cœpit virtutum cultor eximius Oratorium construere; mansiunculis per gyrum dispositis ad commanendum Fratribus, quorum jam duodecim Monastici sanctitate propositi roboratos doctrina & exemplis ad æternorum desideria concitavit. Quadam itaque die, dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vocavit Magnoaldum Diaconem suum, dicens illi: Instrue sacræ oblationis ministerium, ut possim Divina sine dilatione celebrare mysteria. Et ille: Num, inquit, tu Pater Missam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Post hujus Vigilias noctis cognovi per visionem dominum & Patrem meum Columbanum de hujus vitæ angustiis hodie ad paradisi gaudia commigrasse. Pro ejus itaque requie sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato, Oratorium ingressi, prostraverunt se in orationem, & cœperunt Missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio, venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconem: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam, & Italiam petito, pertransiensque usque ad Monasterium, quod Bobium nominatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum compereris esse defunctum, possis agnoscere, utrum visio mea veritatis fulciatur effectu. Hæc ergo omnia sollicita investigatione perdiscens, regressus nuntiabis mihi. Diaconus ad pedes Magistri provolutus, ignotum sibi iter esse conquestus est: sed vir beatus voce blanda eum ne timeret admonuit. Perge, inquiens, & Dominus diriget gressus tuos. Hac consolatione roboratus pii Doctoris alumnus præcepto paruit, & accepto benedictionis viatico, viam festinanter aggressus est. Cumque pervenisset ad Monasterium ut volebat, invenit omnia ita contigisse, sicut Patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit a Fratribus epistolam ad B. Gallum, continentem venerandi transitum Columbani. Qui & baculum ipsius, quem vulgo cambottam * vocant, per manum Diaconi transmiserunt, dicentes sanctum Abbatem ante transitum suum jussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis, iter acceleravit, & prospere in omnibus agens, die octava pervenit ad dominum suum & Patrem, ferens epistolam relationis, & absolutionis indicium. Lecta epistola, S. Gallus charissimi Patris amorem pleno retinens corde, lacrymas profudit uberrimas, & collectis Fratribus causas mœroris aperuit. Deinde tanti Patris memoriam precibus sacris & sacrificiis salutaribus frequentarunt.

* al. cambuttam id est, baculum pastoralem

CAPUT XXVII.

Miraculum tabulæ incremento monstratum.

Contigit autem quadam die dum in construendo Oratorio cum Fratribus laboraret, ut tabula quædam parieti imponenda, brevior ceteris mensura palmorum quatuor appareret. Quam dum ejusdem operis artifices vellent adjicere, B. Gallus virtutis quam in Domino habebat sibi conscius, jussit eos ab opere disjungere, & domum ad percipiendam secum refectionem quam Dominus præparavit intrare. Quibus secundum jussionem ejus facientibus, benedictum

CIRCA AN. 646 16. Octob. panem manu sua porrexit. Post prandium autem cum omnes pariter repeterent imperfectum, invenerunt tabulam, quam propter sui brevitatem pridem abjicere voluerunt, ceteris omnibus longiorem mensura dimidii pedis; & admiratione de eo quod evenerat habita, lignum quod mirabili creverat modo in loco suo parieti aptaverunt. Quod ipsum longo deinceps tempore a Fidelibus expetitum, Domino faciente, dentium doloribus efficaciter medebatur, præter antiqui commemorationem miraculi, novis semper effectibus hoonorandum. In quo meritorum ejus magnitudinem, & orationis possumus pensare virtutem; quia & lignum aridum contra oaturam incrementis auctum est, & ne vetus aboleretur miraculum, rediviva signorum attestatione semper est repetitum.

CAPUT XXVIII.

Qua ratione Fratribus Luxovio venientibus satisfecerit, & quam mirabili eos doni cœlestis ubertate refoverit.

Posthæc Abba Monasterii quod Luxovium dicitur nomine EUSTASIUS, quem bonæ memoriæ Columbanus eidem loco præfecit, ab hujus exsilio vitæ ad supernam patriam commigravit. Fratres ergo in eodem Cœnobio constituti consilium inierunt, ut venerabilem Gallum revocarent, & ejus regimini se subdendo contraderent. Miserunt itaque sex Fratres ex his qui ab Hibernia venerunt, qui epistolam ferrent continentem causas ejusdem legationis. Igitur illi recto itinere cum ad viri Dei Cellam pervenissent, nuntiati advenisse, ducti sunt ad orationem: qua expleta, domum ingressi porrexerunt epistolam. Quam ut vir sanctus perlegit, dixit illis: Ego quidem, o Fratres, verba Prophetæ cupiens imitari dicentis: *Extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ*, deserui notos meos & propinquos, & ut liberius Domino possem vacare solitudinis elegi secreta; utque parentum & prædiorum dimissionem prætercam, Episcopatus honorem & divitias mundi suscipere non consensi. Et quo pacto post hanc renuntiationem & voluntariam paupertatem sæculi implicabor negotiis, exaltabor honoribus, ponderibus aggravabor? Absit inquam, ut qui manum in aratrum misi, oculos ad relicta retorqueam, & sicut canis revertar ad vomitum. Scitis ipsi, me inter vos positum humilitati semper dedisse operam & subjectionis: & quomodo creditis ad tanti culminis me provocari posse fastigium? Innovate consilia, aliorsum vos vertite: mihi quod animo semel infixum est, Dominus immutare non sinet. His & similibus verbis animos eorum ab spe impetrationis hujus amovit. Vocavit deinde unum e Fratribus, & eum interrogavit, quid essent tempore refectionis sumpturi. Cumque responsum esset, tantummodo sextarium farinæ ad usum haberi cunctorum, jussit fieri panes, dicens: Potens est Deus parare mensam in deserto. Et cum fecisset olera colligi, ipse sumens rete & unum ex discipulis suis cum Fratribus qui supervenerant, ivit ad gurgitem, dicens: Videamus, utrum misericors Dominus aliquos nostris velit necessitatibus largiri pisciculos. Cumque pervenissent ad gurgitem, viderunt piscem magnum in aquæ collectionem natantem, duosque illum insequi lutros, quasi capere fugientem volentes. Immisso reti, captum eum traxerunt ad litus. Habebat autem in longitudine palmos duodecim, & in latitudine quatuor. Quo facto lutri se profundis immergunt. Imposito rursum reti, cum piscatores sancti piscium latebras pulsando inquietarent, iterato lutri apparuerunt, piscium tantam multitudinem propellentes in rete, ut id sua pluralitate per loca disrumperent. Præda itaque ad litus perducta vir discretione plenissimus quosdam pisces adjuvantibus qui aderant rursus in aquam projicit, & Fratribus dixit: Hodie propter adventum vestrum, mirabilem suæ largitatis evidentiam Dominus manifestare dignatus est. Illi econtra meritis ejus quod factum fuerat imputantes, eo alacriter præeunte domum redierunt. Et ecce juxta introitum cellulæ vir unus apparuit, ferens duos utres vino plenos, & ternos farinæ modios ob suæ devotionis indicium. Quibus cum gratiarum actio-

actione susceptis cibum sumpserunt, & post corporis refectionem, spiritalis colloquii dapibus animas suas pascere studuerunt. Detinuit autem eos B. Gallus aliquantis secum diebus, & charitatis intuitu omni humanitatis fovit obsequio. Narravit quoque de communi Patre, beato videlicet Columbano, quod certa relatione didicerat. Deinde osculo pacis oblato, dimisit eos; & illi benedictione tanti Patris armati ad sua remearunt.

CIRCA AN. 646

16. Octob.

CAPUT XXIX.

Quomodo sanctissimus Pater inter aedificationis studia apud Arbonam migrarit ad Dominum.

Nec multo post, cum jam bonorum omnium auctor & propagator athletam suum de mundi agone sublatum præmiorum laureis vellet perennibus adornare, Willimarus Presbyter veniens ad cellam viri sancti, rogavit eum, ut secum egrederetur ad castrum. Et ut obtineret quod voluit, hujusmodi voce flebili querimoniam submissus explicuit. Cur, inquiens, o Pater, me, qui tuorum monitis dictorum invitor, quasi despectum dereliquisti, & doctrinæ tuæ salutaribus institutis auditorem fraudasti benevolum? Cui hanc objectionem adscribere possim, nisi peccatorum meorum fœtoribus? Nisi enim vita mea tuo displiceret judicio, amabili me ædificationis tuæ non privares solatio. Nunc ergo noli nos pro peccatis nostris abjicere, sed Domini provocatus mandatis, viam veritatis desiderantibus aperi, & solitæ nobis benignitatis munus impende. Motus igitur hoc supplicantis alloquio pietatis amator, descendit cum illo, & venerunt in castrum. Vocata autem multitudine in die solemni vir sanctus prædicationis dulcedine avidorum * corda refecit, & tanta quæ dixerat sapientiæ luce vestivit, ut summa omnium gratulatione auditus, & plena cunctorum veneratione fit honoratus. Biduo itaque ibidem ducto, tertia die febre correptus, tantum in brevi ejus violentia depressus est, ut nec ad Cellam redire, nec cibi sustentaculum potuisset percipere. Cumque hac infirmitate per dies quatuordecim laborasset, die sextodecimo mensis Octobris, id est, 17. Kalendas Novembris, expletis nonaginta quinque annis suæ ætatis, in senectute bona, hujus vitæ liberatus ergastulo, animam meritis plenam felicibus reddidit bonis inhæsuram perennibus *a*.

* auditorum

CAPUT XXX.

Ut funeri ejus Joannes Episcopus interfuerit, & quemadmodum cognoverit non ibi eum debere recondi.

Cum igitur audisset Joannes Constantiensis Ecclesiæ Præsul beatum Gallum apud Arbonam infirmari, adscendens naviculam, potuum & ciborum ea secum

a Ex dictis hujus capitis initio, B. Gallus obiit *non multo post* B. Eustasium, quem anno 625. ad superos migravisse probavimus. In Vita S. Magni seu Magnoaldi, Gallus B. Columbano anno 615. demum annis dumtaxat decem superfuisse dicitur: et proinde anno 625. mundo excessisse videatur. Verum multa hunc calculum evertunt. Si Gallus annus natus nonaginta quinque decessit, quis putet Constantiensi Clero ante annos decem venisse in mentem, ut hominem decrepitæ ætatis ultra annos quinque & octoginta provectum in Sedem vacuam (uti supra cap. 22. legitur) promoveret? Immo quis credat, Monachos Luxovienses post Eustasii mortem de Gallo jam fere centenario cogitasse, ut illum ex remota regione Abbatem sibi arcesserent? Deinde jam grandævum fuisse Gallum ac B. Columbano Magistro suo ætate superiorem dum in Galliam venit dicere necesse est, si nonagenario maior anno 625. mortuus est. Denique Gallum B. Dagoberto Chlotharii filio supervixisse jam ad cap. 14. notavimus. Cui rei argumento est, quod *Talto vir illustris, Tagoberti Regis Camerarius*, S. Gallum *cum in corpore viveret* coluisse dicitur. De auctoritate Scriptoris Vitæ S. Magni suo loco differemus. Notandum porro est S. Gallum in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis, non 17. Kalend. Novemb. quo die a Vualafrido hic & a Vuandalberto celebratur, sed 10. Kalend. Martii memorari. Sic enim Usuardus: *Alemannia S. Galli Presbyteri & Conf.* & Ado; *In Alemannia S. Galli Conf.* Vualafridus siquidem & Vuandalbertus diem obitus 17. Kalend. Novemb. consignatunt; Usuardus & Ado 10. Kalend. Martii collocant forsitan elevationis memoriam, dum S. Galli corpus a Busone Constantiensi Episc. in decentiorem locum illatum est, quemadmodum in lib. seq. cap. 2. refertur. Obiit ergo S. Gallus 17. Kalend. Novemb. circa annum 645. Lege NotKeri Martyrologium 17. Kalend. Novemb. apud Henricum Canisium, Tom. 6.

Ratpertus de casib. S. Galli c. 1.

CIRCA AN. 646 61. Octob. cum genera tulit, quæ infirmitate laboranti noverat congruere: ut videlicet sua visitatione fidelissimum resoveret amicum. Cumque portui propinquaret, audivit in domo Presbyteri planctum magnum circa funus viri Dei celebrari, & interrogavit quæ tanti esset causa ploratus. Audiens autem Gallum venerabilem, firmissimum suæ familiaritatis custodem, de hujus sæculi emigrasse periculis, misit se in aquam; (neque enim poterat propter nimium dolorem sustinere, donec navicula litus attingeret) descendensque cum his qui secum venerant, intravit in domum Presbyteri, lugubri voce & corporis gestu mœrorem cordis insinuans. Invenit autem corpus viri sancti involutum & in loculo repositum: aperiensque sarcophagum, & exanime amici cadaver inspiciens, amariores cum hac voce lacrymas dedit. Heu heu Pater amate, heu doctor egregie, cur me de domo patris eductum in his periculis quasi orphanum dimisisti, & confidentiam meam, qua de tuis consiliis plurimum præsumebam, immatura morte rupisti? Tibi quidem in perceptionem præmii, quod tam ardenter desiderabas, hæc tua mors est fructuosa; nobis autem in tot mundialium perturbationum procellis laborantibus multipliciter est luctuosa. Sed qui de vitæ corporalis interruptione dolemus, de animæ immortalis libertate gaudere debemus, certi quia orationibus non desinas adjuvare, quos consilio, & exemplis roborare consueveras. Inter hæc verba Presbyter eum ut surgeret monuit, ut pro requie defuncti ambitiosius Dominum precaretur. Intraverunt itaque Ecclesiam, & Episcopus pro charissimo salutares hostias immolavit amico. Finito autem fraternæ commemorationis obsequio, respiciens post tergum, vidit fossam, in qua sanctum corpus humare volebant. Acceptaque Cruce & his quæ exsequiis exhibentur, intraverunt domum, volentes thesaurum pretiosi corporis ad locum sepulchri deducere. Cumque arcam qua claudebatur cadaver feretro impositum, ad fossam sepulturæ conarentur deferre, nullis viribus usquam potuit commoveri. Quod novi genus miraculi dum mutuis mirando colloquiis retractarent, Joannes Episcopus dixit: In veritate cognosco hanc sepulchri sedem Patri meo Gallo non placere. Et jussit Presbytero, ut duos equos inveniret indomitos, & faceret introduci. Quod cum factum esset, straverunt eos cum magno labore, & ad locum ubi corpus jacebat duxerunt, & Episcopus cum Clero hujusmodi orationem dedit: Deus qui per potentiam majestatis tuæ ubique totus es, pro cujus amore vir iste reliquit patriam suam, ut præcepta tua conservaret; fac corpus ejus ab his equis indomitis ferri in locum, quem tua voluntas meritis ipsius prævidit. Cumque finita esset oratio, cuncti qui aderant, Amen responderunt.

CAPUT XXXI.

Debilis per vestimentorum S. Viri munus acceptum sanatus.

Congruum videtur in hoc loco retexere miraculum, quod Dominus inter sui confessoris exsequias exhibere dignatus est; quo liquido cunctis ostenderet, servum suum secum veraciter tunc vivere, dum carnis hujus carcere liberatur. Erat ibi quidam mendicus tanta per omnes membrorum juncturas debilitate contractus, ut penitus inter alias suæ infirmitatis molestias incessu pedum careret. Huic dum Presbyter indumenta viri Dei distribueret pauperibus, caligas ejus cum calceamentis dedit. Statimque debilis pro accepto munere, summo repletus gaudio, ut sacras cruribus & plantis aptavit exuvias, per omnes artuum compages repente solutus est; & exsiliens, voce clamavit ingenti, & gratias egit Domino & Gallo, per cujus merita redditam sibi videbat sanitatem. Videns autem Episcopus & cuncti qui aderant sanitatis hujus miraculum, unanimiter glorificaverunt Deum, atque dixerunt: Manifesta virtute dignatus est Dominus hodie gloriam servi sui nobis ostendere. Dederunt itaque ei qui sanatus fuerat cereum, & prosecutus est funus cum cetero populo. Hoc primum signum post transitum ejus Dominus ad memoriam illius declaravit.

CA-

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XXXII.

Signa mortificationis ejus post obitum deprehensa.

Inter easdem quoque beati Pastoris exsequias, aliud non mediocre sanctitatis ejus indicium apparuit. Habuit vir Dei capsellam de corio factam diligenter serratam, cujus clavem sub tam vigili custodia ipse retinuit, ut nullus discipulorum ejus, quamdiu in corpore vixit, quid intus servaretur cognoscere potuisset. Hanc autem ex suis humeris pendentem ferre solebat, quocumque ambulavit. At ubi de hac vita migravit, sumpta clave aperuerunt capsellam, & invenerunt in ea cilicium modicum, & catenam æream sanguine adspersam. Deinde corpus inspicientes Magistri, invenerunt locum catenæ, ubi sæpius præcingi solebat, carnemque ipsam in locis quatuor profundius catena sulcatam, adeout de eisdem vulneribus cruor decurrens, cilicium per loca persuderit. Posuerunt autem capsellam cum cilicio ad caput ejus in feretrum, & deportaverunt cum corpore ad locum monumenti, & suspenderunt hæc tria mortificationis ejus indicia juxta tumulum ad caput ejus; per quæ deinceps ad ostensionem meritorum ipsius, plurimas Dominus virtutes pie quærentibus exhibuit. Qua ex re intelligere possumus, quia idem vir etsi a persecutore sanguinis effusione non est immolatus, semetipsum tamen offerens Domino hostiam vivam in odorem suavitatis, & crucem suam tollens, quotidieque Salvatorem secutus, martyrii laborem & palmam Confessor adeptus est.

CAPUT XXXIII.

Quomodo ab equis indomitis ad locum sepulturæ ejus delatum sit.

Postquam sanctitas venerandi Patris & miraculi magnitudine, & horum manifestatione signorum cunctis qui funeris ejus intererant negotiis, patenter ostensa est, Episcopus ad feretrum accessit, & ex una parte illud sublevans, Presbytero altrinsecus sustollente, equis superposuit, & adstantibus dixit: Auferte frenos de capitibus eorum, ut libertate concessa, quo Dominus voluerit, pergant. Accepta ergo Cruce & candelis, psalmos & melodias concinentes, iter agere cœperunt. Equi autem in neutram partem declinantes, recto itinere perrexerunt ad Cellam viri Dei. Quo cum pervenissent, depositum est feretrum ante Oratorium. Discipuli autem ejus, elevantes pii Doctoris Reliquias, intulerunt & ante altare posuerunt. Deinde pariter cum Episcopo orationem pro illo facientes, fecerunt fossam sepulchri inter parietem & altare, ibique precibus huic rei congruentibus præmissis, sepelierunt eum; omnibusque rite consummatis, multitudo quæ ad tanti viri concurrit exsequias, Episcopi benedictione communita, ad propria remeavit.

CAPUT XXXIV.

Miraculum in cereis ostensum.

Dum beati corporis thesaurum felix locus intra se suscepisset, volens Dominus de morte famuli sui mœrentibus consolationis præbere medelam, novitate miraculi patefecit, qua apud se claritate spiritus fulgeret amici. Nam duo cerei in castro dum corpus ejus elevaretur accensi, ita ardentes delati sunt usque ad locum sepulturæ. Positi autem unus ad caput, alter ad pedes, per triginta deinceps dies (mirabile dictu!) non deficiendo ardebant, & ardendo non deficiebant. Et ut monstraretur has durandi vires ceræ liquenti cœlitus attributas, de hujus Miraculi materia plurimæ in posterum virtutes emanarunt. Nam quicumque dentium fatigati doloribus, vel oculorum lippitudine, vel aurium

rium

CIRCA AN. 646 16. Octobr.

rium præclusione laborantes, de eisdem cereis quippiam ceræ tulerunt, & locis quæ hujusmodi tenebantur incommodis aptaverunt, optatæ celeriter dona percepere salutis. Posthæc tanta virtus ad sanandos variis infirmitatibus depressos, apud sepulchrum beati Viri cunctis illuc venientibus, & orationum ejus suffragia fideliter postulantibus apparuit, ut & fama tanti meriti cunctis quæ circumpositæ erant regionibus innotesceret, & locus ipse non mediocriter frequentaretur a populis.

CAPUT XXXV.

Conclusio libelli.

Quia igitur, o beatissimi Patres, Vita & virtutes S. Galli, si in unum compingantur librum, possunt ob sui prolixitatem aliquod legenti ingerere fastidium, statui duobus hoc opus libellis distinguere, ut prior illorum Vitam ejus & Actus usque ad sepulturam illius veridica relatione perducat; sequens, mirabilia quæ postmodum pro meritis ejus Dominus ostendit: primo videlicet ea quæ priorum ad nos scripto perlata sunt retexat; deinde quæ a probatissimis testibus indicata, nostra ætate a GOTZBERTO charissimo Fratre litteris sunt mandata, subnectat: ne quod particulatim scriptum est, laciniosa divisione disjungatur, sed potius quod junctum est parilitate factorum, sit etiam copulatum comprehensione dictorum. Atque hic prioris libelli finis quæ præmissa sunt terminet, & sequenti quæ restant, sine præjudicio comprehendenda reservet.

Gotbertus miracula S. Galli descripsit.

LIBER SECUNDUS

De Miraculis post mortem B. Galli patratis.

CAPUT I.

Quomodo hostes sepulchrum B. Galli violaverunt.

MERITIS beatissimi Galli quotidie per miraculorum signa radiantibus & longe lateque circumpositorum aurea famæ suæ dulcedine mulcentibus, cum jam post transitum ejus anni quadraginta *a* fuissent evoluti, venit OTHWINUS partium earumdem potestate præditus cum exercitu magno, & ira intolerabili concitatus devastavit non minimam partem pagi, qui ab interfluente fluvio Turgovve nominatur, Constantiense quoque territorium & Arbonensis pagi confinia depopulari cœpit & igne succendere. Viros quicumque inveniri potuerunt gladio peremit, uxores & parvulos eorum in captivitatem egit. Peculiis quoque & omni supellectili sublata fructus omnes penitus demoliri fecit. Arbonenses itaque hujus terroris immanitate compulsi, cum omnibus quæ habebant, fugerunt in solitudinem, & ad Cellam viri Dei se contulerunt. Deinde facta in agro fovea, absconderunt ibi quidquid habebant, & fossum terra cooperientes ne secretum eorum deprehenderetur, lini semen desuper inspferserunt. Cumque jam Arbonensem pagum hostes desolavissent, vestigia fugientium secuti, venerunt ad Cellam sancti Patris, & fugitivos quos repererunt vinctos abduxerunt, & juvenes eorum in captivitatem miserunt. Erchonaldus* autem Præfecti Vicarius, cum vicina solitudini inhabitaret loca, habuit res ejusdem Cellulæ notissimas. Is Oratorium ingressus invenit mendicum quemdam intus sedentem, quem bene noverat, & dixit illi: Indica mihi, ubi isti quos tam nudos & miseros invenimus, vestes habeant repositas & utensilia, aurumque & argen-

* al. Ervvinus.

a In vulgatis S. Magni Actis id post triennium a morte S. Galli accidisse dicitur. Quæ Acta licet vitiosissima sint, rationem tamen præbent dubitandi, num librariorum hallucinatione in Vualafridi textum menda irrepserit. Certe cum in capite proximo, Vualafridus Magnoaldum ac Theodorum isti impressioni superstites memoret, certumque videatur (si quid in S. Magni historia veri est) eos longe postea devixisse; tantum intervallum a morte S. Galli ad cladem hic descriptam effluxisse non potest. Confer sequentem adnotationem.

argentum, quorum copia hactenus fruebantur. Ille respondit: Nonne mihi melius est illorum denudare secreta, quam vestræ severitatis iram incurrere? Si ita, inquit, egeris, eris in consortio nostro, & participio societatis nostræ gaudebis. Qua promissione persuasus surrexit, & eum ad subterraneum duxit armarium. Quod cum idem Vicarius aperiri fecisset, species quas inibi reperit, his qui secum erant facta divisione distribuit. His ita patratis, putantes passim tale quid occultari, discurrerunt loca singula signis quibusdam sollicite explorantes. Ejusdem rei gratia Erchonaldus, adsumptis secum septem pueris introivit Oratorium. Cumque clausis ostiis pavimenti planitiem pulsarent, ob spem videlicet inveniendæ pecuniæ, unus illorum post altare veniens, pavimentum percussit; & audiens a cavitate tumuli sonitum reddi: Hic est, inquit, quod oppido desideratis. Accurrentes igitur pollinctores infesti, cœperunt fodere; & cum ad loculum pervenissent, extulerunt illum, dicentes: Quia isti Rætiani calliditate naturali abundant, videamus ne quippiam sub hac arca occulti remaneat. Huic sacrilegio inservientes, invasit eos horror immensus. Qui in fugam conversi, dum ostium Oratorii singuli præoccupare niterentur; insania agitati, evaginatis gladiis invicem se conciderunt. Erchonaldus vero hujus auctor sceleris, timore cogente, volens exsilire per ostium, caput superliminari illisit, & ad terram concidens, alienatus mente jacebat. Cumque a suis perduceretur ad propria, nimia infirmitate & novis doloribus cœpit urgeri. Toto itaque ipsius anni curriculo fortissimis maceratus molestiis, capillorum honore & cutis superficie spoliatus, etiam digitorum ungues amisit. Et ut omnibus longo tempore ultionis in eum divinitus collatæ signa paterent, cunctis vitæ suæ diebus hac deformitate notabilis fuit.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT II.

Qualiter Boso Episcopus corpus ejus reposuerit.

Audiens Constantiensis Ecclesiæ Præsul, nomine Boso *a*, sepulchrum beatissimi Galli violatum esse ab hostibus, nullumque remansisse in Cellula, præter duos Fratres MAGNOALDUM & THEODORUM, qui sacri corporis Reliquias tumulo restituere potuissent, venit illuc cum Clericis suis, & invenit Cellulam desolatam, sancti Patris corpus de sepulchro ejectum, altaria nudata, duosque Fratres qui remanserant spoliatos jacentes in Oratorio, & magnitudinem calamitatibus gemitibus & lacrymis protestantes. Et misericordia motus, cœpit eos consolari multiplicibus verbis, illam replicans Psalmistæ sententiam qua dicit: *In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in* Psal. 117.
latitudine. Dominus mihi adjutor, non timebo quid faciat mihi homo. His dictis, sumens loculum in quo sanctum corpus erat, posuit super terram inter parietem & altare, & desuper, ut moris est, arcam altiorem construxit, fossam vero terra replevit. De suo quoque Fratribus vestimenta largitus est, & unde alerentur disponens, ad Episcopium remeavit.

CA-

a Hic adversus Vualafridi calculum Goldastus opponit Hermannum Contractum, ut qui Bosoni Constantiensi Episcopo Ernfidum dicat successisse anno 736. quo anno in vivis esse non potuit Boso, si cladem ab Othvvino illatam jam Episcopus vidit. Longe validius argumentum desumi posset ab ætate Magnoaldi & Theodori S. Galli discipulorum, qui ad octavum sæculum pervenire nequiverunt. Verum apud Hermannum non Boso, sed Audonius Ernfridum habuisse successorem legitur: nec si aliter legeretur, Vualafrido præferenda esset Hermanni longe posterioris auctoritas. In Episcoporum Constantiensium catalogo quem Gabriel Bucelinus Benedictinus, vir multorum librorum ordinavit, Boso alio nomine Obihardus (seu Obhaldus) post Joannem B. Galli discipulum recensetur, atque inter Bosonem & Ernfridum Episcopi sex, postremus Audoinus seu Ausonius inferuntur.

CIRCA AN. 646
16. Octob.

CAPUT III.

Qua pœna multati sint ejusdem loci violatores.

Post multum vero temporis misit PIPPINUS Majordomus [a], exercitum copiosum ad devastandam Alamannorum provinciam, & iterato Francorum ditioni subjugandam. Cumque terra tota hostili contereretur incursu, avidi prædones Arbonensem pagum percurrentes ad Cellam viri Dei venerunt, & quoscumque ibidem invenerunt, (nam multi illuc confugerant) sperantes in Dei misericordia, & patrociniis Sancti illius, duxere captivos. Quinque autem supramemorati Principis satellites ingressi Oratorium, repererunt ibi quasdam ancillas ejusdem loci cum parvulis earum, & quæ essent, percontati sunt. Quæ dum se de familia ipsius Sancti esse proclamarent, hoc a prædonibus audierunt: Exite, egredimini, Sanctum quem dicitis ignoramus. Et abduxerunt eas captivas in Franciam. Eodem vero anno a malignis spiritibus arrepti & amentes effecti, nudi circumquaque discurrebant; & ubicumque urbes vel vicos ingressi sunt, cruciatus sui causas retexebant, dicentes: Gallus Abba nos habet ligatos: & cum hac criminum misera commemoratione suorum, vitam infeliciter ducentes flebiliter finierunt.

CAPUT IV.

Quo miraculo palla super lectum Sancti incensa redintegrata sit.

Alio tempore Diaconus quidam nomine Stephanus, dum in ejusdem Patris sancti Ecclesia custodis fungeretur officio, quadam vespera incensam Oratorio inferens candelam, posuit eam supra candelabrum juxta beati viri sepulchrum: quæ a rectitudine status vergens in partem, ardens cecidit super aram sepulchri. Cujus ardoris violentia unam comprehendens pallam, usque ad medietatem exussit, & ita restincta est, nihil lecto, nihil baculo qui in eo pendebat, vel aliis linteaminibus super sepulchrum expansis inferens læsionis. Qua ex re colligitur, ad declarationem virtutum beati viri potius, quam ad damnum rebus ejus inferendum, idem evenisse incendium. Quia ut in sequentibus apparet, pallam quam levis flamma diminuit, virtus manifesta restituit. Mane itaque facto Fratres Oratorium ingressi, quid factum fuerat perviderunt, & admiratione non minima sunt perculsi. Tertia vero die cum ad matutinale convenirent officium, invenerunt in Oratorio cereos ardentes, & duos juvenes stantes, unum ad caput & alterum ad pedes distendentes inter se pallam, quæ pridem fuerat ignis attacta vaporibus. Hoc viso timore nimio conterriti, cum celeritate egressi, ad lectulos redierunt. Cumque se collocarent, Ecclesiæ campanum insonuit, & auditi sunt duo chori, incredibili alternantium personarum dulcedine perstrepentes. Igitur die illa nequaquam ausi sunt Oratorium introire. Die autem sequenti ante ostium ejus unanimiter conglobati, prostraverunt se in orationem: & cum surrexissent, cum magno timore intrantes invenerunt pallam, quam partim ignis absumpserat super lectum expansam; sicut prius expandi solebat, nulla imminutionis habentem indicia; sed potius latitudinem vel longitudinem ejus trium auctam esse magnitudine cubitorum. Hujus perspicuitate miraculi hilares facti, benedixerunt Domino, qui tam manifestis gratiæ virtutibus servi sui merita declarare dignatus est.

CAPUT V.

Miraculum missæ avis.

Idem Stephanus dum quodam tempore cum his qui simul aderant, carnem ad percipiendum in cujusdam accessu jejunii non haberet, resedit in Cellula, de

[a] Nempe Pippinus Caroli Magni pater, qui anno 745. Alamanniam oppugnasse fertur. Lege Hadrianum Valesium in Rer. Franc. lib. 25.

de eadem penuria cum ceteris locuturus. Dumque fermone vario paupertatis folatia mutuo miniftrarent, avis quædam ignotæ formæ confedit in limine. Unus affidentium torrem de igne rapiens, alitem percuffit. Cujus carnes dum fuis ufibus præparaffent, incredibilem faporis dulcedinem in guftu earum deprehenderunt; facientibus hoc, ut credimus, beati viri meritis, ut ficut famulis ejus in fimilitudinem antiqui miraculi, quo populus Dei coturnicum carnibus in folitudine eft refectus, avis incognita miffa eft; ita fapor procuratæ cœlitus efcæ, novæ dulcedinis delectamentum haberet.

CIRCA AN. 646
16. Octob.

CAPUT VI.

De fignorum S. Viri multiplicitate.

Tanta autem eft miraculorum copia, quæ Dominus apud tumulum ejus diverfis temporibus oftendit, ut non facile fcribendi ftudio comprehendi poffit: ex quibus propter abundantiam multa omittuntur; pauca vero & eminentiora propter memoriam pofteris commendandam huic inferuntur opufculo. Præter mortuorum enim refufcitationem corporum, ceterarum infirmitatum remedia creberrima inibi largitate a Domino præftita funt & præftantur. Siquidem & dæmoniaci ibidem, & languentes funt recreati, aurium clauftra referata, oculorum deterfæ caligines, mutorum exclufa filentia, paralyticorum eliminata defectio. Sed & quicumque animæ vel corporis neceffitato coactus fide integra apud fepulchrum B. Galli inftantiam orationis exfequitur, Domino Confefforis fui merita comprobante, precum fuarum nullatenus fructu privatur, verum etiam fine tarditate Divinæ largitatis fentiens dona lætatur.

CAPUT VII.

Quomodo donarium Sancto deferendum ab incendio fit refervatum.

Tempore igitur CARLOMANNI Majoris-domus, miraculum memoria dignum per merita fancti Patris effectum, huic operi inferere utile judicamus. Vir quidam pauperculus in pago qui Perahtoltefpara dicitur, ex fumma devotione cum uxore fua ad Cellam B. Galli caufa orationis properare difpofuit. Cujus intentione devotionis dum mulier pallulam quam in loco oblatura erat, contextam paraviffet, involvit eam formella [a] ceræ, quam fimul oblatum ire cogitabat, & in arca fua inter alia veftimenta repofuit. Contigit autem dum ire pararent, domum illorum cum omnibus quæ infra illam erant rebus igne cremari. Cumque confumptis omnibus flamma ceffante fopitum fuiffet incendium, cœperunt inter favillarum cumulos ferramentorum reliquias quæritare. Et ecce inveniunt (mirum dictu!) ceram pallula involuram inter cineres & carbones, nihilque in eis læfionis apparuit, cum ipfam arcam & quidquid aliud in illa repofitum erat, penitus confumpfiffet incendium. Vifo igitur tantæ virtutis miraculo, & benedixerunt Deo, & iter quod difpofuerant, peregerunt. Et narrantes Fratribus quæ gefta fuerant, obtulerunt donarium, quod huic voto confecratum, in fupremis non poterat perire periculis. Servatæ funt autem ibi eædem res in teftimonium poft futuris, ufque ad tempora OTMARI Abbatis.

CAPUT VIII.

Correctio ejus qui caballum quem voverat fraude retinuit.

Neque illud filentio prætereundum videtur, quod in fupradicto pago tempo-

[a] Id eft circulo cereo. Sic 1. Regum 17. v. 18. *decem formellas cafei*. Septuaginta habent τρυφαλίδας: quam vocem Gaza apud Ariftotelem *formaginem* reddidit, qua voce Franci & Itali etiamnum cafeum appellant. Hæc Goldaftus.

CIRCA AN. 646 16. Octob. poribus Pippini Regis contigisse refertur. Quidam vir nomine Willimarus gravi infirmitate depressus sub voto promisit, se equum vivum duosque boves si pristinæ restitueretur sanitati ad Ecclesiam B. Galli donaturum. Cumque illa die confortaretur, & plenam recepisset sospitatem, contigit ut cum Bicthilone domino suo causa orationis ad Cellulam Sancti viri eodem vectus equo veniret. Igitur cum post orationem omnes illi qui simul advenerant digressi non longe essent ab Ecclesia, equus quem sponsor infidelis postquam voverat fraude retinuit, repente substitit: & licet eum sessor calcaribus urgeret ac verberibus fatigaret, nusquam potuit commoveri. Videntes hoc qui aderant, cœperunt inquirere hujus miraculi causas. At ille confusione digna correptus, prodidit reatum, & fraudem quam in voto fecerat, confessus aperuit. Reversi autem omnes pariter, equum obtulerunt ad limen Ecclesiæ; & benedictione percepta, ad sua sine obstaculo redierunt. In quo facto & Divina pietas, & S. viri virtus apparuit, dum is qui per se resipiscere noluit, per correptionem ad correctionem pervenit.

C A P U T IX.

Cera de furto oblata in lapidem conversa.

Illud quoque miraculum quod quarto anno CARLOMANNI Regis in pago cujus supra mentionem fecimus contigit, libet memoriæ commendare. Pauperculus quidam juxta regiam possessionem, quæ Rotenvvila dicitur commanens, dum ad Cellam sancti viri Galli pergere voluisset, nec haberet aliquid quod ob devotionis indicium illuc deferre potuisset, diabolo suadenti consentiens, atrium cujusdam divitis irrupit, & alvear cum melle & apibus furtim auferens, intulit domui suæ. Apibus deinde extinctis, ceram confecit, & non multo post inter vicinos, & amicos cum hoc furtivo munere ad Ecclesiam venerabilis Galli perrexit. Cumque singuli quod obtulerant attulissent, is qui contra fas offerre voluit de rapina donarium, ceram reperit in lapidis durissimi rigorem mutatam. Ingenti itaque timore perculsus, uni eorum qui secum venerant, reatum suum confessus est. Qui deinde cum custodibus Ecclesiæ quæ facta fuerant indicaret, fama hujus miraculi mira celeritate cunctis innotuit.

C A P U T X.

Pronuntiatio Scriptoris de qualitate operis assumpti.

Descriptis his quæ priscorum sollertia de vita, fine & virtutibus B. Galli ad nos usque scripto transmisit; hinc ea stylo comprehendere tentabimus, quæ a fidelissimis testibus indicata, a charissimo Fratre Gotzperto litteris sunt mandata. In quibus primo quomodo vel quando in Cœnobio B. Galli regularis vitæ instituta servari cœpissent, liquido declaratur: deinde quibus miraculis ejusdem Patris virtus cunctis effulserit, probabiliter exponitur, commemoratis pariter singulorum quæ introducuntur assertoribus. Quæ idcirco novis dictionum positionibus ordinare voluimus, ut cum prioribus aliquam similitudinem locutionis habeant, & brevitatis compendio succincta, fastidiosis lectoribus onerosa non fiant. Siquidem nomina eorum, qui scribendorum testes sunt vel fuerunt, propter sui barbariem, ne latini sermonis inficiant honorem, prætermittimus; scientes de veritate dictorum a fidelibus non esse dubitandum; quippe qui norunt, nihil horum quæ referimus, Deo impossibile esse, in quo fit, quidquid per Sanctos mirabiliter & laudabiliter fit. Sed & si quis earumdem rerum testes nosse desiderat, in conscriptione quam sequimur poterit invenire. Inseremus quoque huic operi nonnulla, quæ non scripturæ testimonio, sed veracium virorum relatione didicimus. In quibus omnibus quantum ad nos attinet, veritatis lineam servare studebimus, neque per amorem falsi aliquid de no-

nostro inferentes, neque per invidiam veri quippiam ex voto celantes. Et quia nos scripta vel dicta sequimur aliorum, ad illos veritas rerum, ad nos pertinet abbreviatio dictionum, & adunatio rationum. CIRCA AN. 646 26. Octob.

CAPUT XI.

Quemadmodum Pippinus eumdem locum Othmaro cum Privilegio & donis commendarit.

Post venerandi Patris, beati videlicet Galli Confessoris Christi gloriosam depositionem, quotidianas excubias apud sacri corporis ejus Reliquias quidam religiosi Clerici, vel discipulatus ejus memoria, vel divino amore succensi per multa annorum curricula, scilicet quasi a temporibus DAGOBERTI Regis usque ad CAROLUM Patrem CARLOMANNI & PIPPINI, ad laudem Christi administrabant. Igitur cum fama virtutum quas Dominus per Confessoris sui merita pie quærentibus exhibere dignatus est, longe lateque circumpositorum mulceret aures populorum, cœperunt undique alacri devotione ad tanti Patris suffragia postulanda concurrere, eumdemque locum ob suæ diuturnitatem memoriæ multiplicibus substantiæ & possessionum amplificare donariis. Cumque res hac largitate Fidelium collatæ, aliquantulæ Monachorum Congregationi viderentur suppetere potuisse, WALDRAMNUS quidam, ad cujus paternam possessionem termini vastæ solitudinis, in quibus vir Dei Cellam construxerat, pertinere videbantur, videns res collatas a quibusdam præsumptoribus inordinate tractari, religiosum quemdam Presbyterum, OTHMARUM nomine, cui summam earumdem committeret rerum, a VICTORE tunc Curiensium Comite impetravit, & ei Cellulam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit *a*. Postmodum consilio cujusdam Ducis nomine NEBI persuasus, ad præfatum Principem Carolum cum eodem Duce properavit, ipsique eamdem Cellam proprietatis jure contradidit, & ut Othmarum Presbyterum eidem loco præficeret, exoravit. Annuens petitioni ejus Princeps, Othmaro ad præsentiam suam vocato locum commendavit, & ut regularem inibi vitam instituere studeret præcepit. Qui regressus arripuit statim boni Pastoris initia, & undique versum habitacula Monachorum usibus congrua disposite construens, ejusdem sancti statum loci utilitatibus diversis aptavit. Sed cum jamdictus Princeps temporaliter regnandi & vivendi finem fecisset, duobus filiis Carlomanno & Pippino administrationem regni reliquit. Carlomannus itaque paucorum decursibus evolutis annorum, ob amorem regni cœlestis, sæcularis gloriæ pompam deposuit *b*; & cum causa quietioris vitæ Romam tenderet, in viciniam supradicti loci deveniens, ad idem Monasterium causa orationis accessit: audiensque assiduis signorum virtutibus eumdem locum pro beati viri meritis a Domino illustrari, dixisse fertur: Tenuis quidem hic locus est facultate, sed pro meritis B. Galli celebri diffamatus rumore. Cumque vellet ibidem degentibus aliquod suæ largitatis conferre solatium, sed retractaret a negotiis se regni disjunctum explere non potuisse quod voluit; fratri rescripsit, ut sui amoris intuitu eidem Monasterio aliquod regiæ largitatis solatium dignaretur impendere. Cum igitur ab Othmaro Abbate præsentatam Pippinus Princeps accepisset epistolam, annuens petitioni fraternæ, Libellum quem BENEDICTUS Pater de Cœnobitarum conversatione composuerat, eidem Abbati tradidit, & alia regiæ dignitatis impertiens dona, id ei sub omni diligentia injunxit, ut in loco sibi commendato, ad sup-

 plen-

a Anno 720. id factum refert Heppidanus Monachus San-Gallensis in Annal. Sic vero Ratpertus in lib. 1. de casib. S. Galli cap. 2. *Talonis filius fuit Thieltot:* (Talto Dagoberti Regis Camerarius fuerat) *cujus Thietonis filius Pollo, Pollonis autem filius Vualdpertus qui genuit* VVALTRAMNUM, *ipse vero Vualtramnus locum istum in omnibus ob amorem S. Galli augere desiderans, regularemque inibi vitam instituere cupiens,* OTHMARUM *sanctum virum a* VICTORE *Rætiæ Curiensis Comite impetravit, eique Cellam præfatam cum omnibus ad eam pertinentibus commendavit, Abbatemque constituit. Postea vero tempore procedente atque statu Monasterii in melius proficiente, præfatus Vualtramnus eumdem Abbatem Othmarum Pippino Regi præsentavit,* &c. *qui idem Monasterium per annos 40. feliciter rexit, Vualtramno prædicto 20. annis solatium illi præstante.*

b An. scilicet 743. uti idem Hepidanus scribit.

CIRCA AN. 646 16. Octobr. plendas B. Galli excubias, regularis ordinem institueret vitæ. Atque ut melius posset quod jubebatur efficere, concessit illi quosdam tributarios de eodem pago, ut & illis collaborantibus officinas Fratrum usibus necessarias construeret, & vectigalia quæ annuatim regiis redditibus inferre debebant, ad sustentationem Fratrum sub commemoratione largitatis ejus haberet. Inter cetera quoque suæ munificentiæ donaria, rogante Abbate, unum campanum sancti loci dedit ornatum; quod adusque nostræ ætatis tempora in Cœnobio eodem pro memoria beneficiorum ejus permansit. Et ne cujusquam avaritia tanti incrementis obsisteret boni, diuturnæ firmitatis epistolam fecit conscribi, & ut moris est, circumspecta roborari cautela, quo deinceps tam ipse qui aderat, quam successores ejus idem Monasterium per regiam obtinerent auctoritatem, & nullius violentia pressi, solis rerum Principibus subjacerent. His regiæ pietatis Otmarus Abba donatus solatiis & sublimatus honoribus, Monasterium lætus regreditur; & ex illo tempore Monasticæ vitæ in Cœnobio S. Galli exordium quidem cœpit, augmentum autem & profectus hodieque laudabiliter dilatari non desinit.

C A P U T XII.

Qualiter præcaventibus Victoris incursum populis signum sit divinitus datum.

Præmissa narratione qua comprehensum satis vere credimus, quomodo sacer locus immunitatis Privilegium meruerit, & quo in tempore Cœnobiali dignitate sit adornatus, liberius jam ad miraculorum B. Galli commemorationem stilum convertimus. VICTOR Curiensis Rætiæ Comes, cujus superius fecimus mentionem, cum innumerabiles apud tumulum S. Galli per merita ipsius virtute ostendi creberrime didicisset, invidia perurgente tanta novarum generositate virtutum nostram gentem insigniri perdoluit; & ut tunc fama vulgaverat, latenter voluit per abdita eremi supervenire, & pretiosi thesaurum corporis, si quo pacto potuisset auferre. Qua malitiosi raptoris intentione comperta, hi qui in circuitu Cellæ viri Dei commanebant custodibus vicissim per turmas deputatis, eumdem locum ab hostili incursione, ne videlicet tam cari fulgore margariti carerent, omni sagacitate defensare studebant. Igitur cum quadam nocte custodes in summitate montis, qui Monasterio superimminet, ad suspectos incursus armati residerent præcavendos; casu lucem e cœlo venire, ac totius Ecclesiæ persundere mœnia conspexerunt. Immensitatem itaque luminis admirati, ad Ecclesiam citius concurrerunt: & dum trepidi stupentesque ibidem constituti eumdem intuerentur splendorem, paullatim se lux submissa recolligens, astris inseritur. At illi viso miraculo agentes Domino gratias, securi ad propria remearunt, credentes corpus viri Dei per vim ab eo loco minime auferri posse, quem illi Dominus ante sæcula prævidit, & suæ illustrationis honore temporibus istis decoravit. Unde datur intelligi, quanti apud Deum meriti vir iste fuerit, cujus sepulturæ locum cœlitus contigit illustrari: ut videlicet lumen quo ejus anima perfecte fruebatur in cœlis, etiam mortuo corpori non deesset in terris.

C A P U T XIII.

Qua animadversione idem a sua præsumptione sit repressus.

Audiens itaque Comes prædictus a Cella sancti viri discessisse custodes, cupiens suos explere conatus, virorum turbam adsumpsit, ut quod male cogitaverat, repentino & latenti perpetraret accessu. Verum quia non suæ devotionis utilitati prospiciens; sed alienæ felicitatis profectibus invidens id moliebatur, Dei nutu cito repressus fuisse cognoscitur. Nam eodem momento quo iter illud aggressus est, de equo cui insidebat corruit, coxaque illius eo casu confracta est, Domino beati viri merita in hoc quoque remunerante, ne a loco quem

Digitized by Google

quem ipse elegerat auferretur, quem de ultimis Hiberniæ finibus ad salutem multorum Rætiæ destinavit. Et vicini quidem exhibuerunt excubando suæ devotionis obsequia: Deus vero cunctorum custos bonorum, ibi etiam ad coercendum raptorem vigilavit, ubi sollicitudo alternantium non adfuit populorum. Et hoc quidem egit, ut credimus, ne fideles populi thesauro quem ferventibus studiis ambiebant fraudarentur, & ne is qui per malitiam hoc decus attingere voluit, suæ perversitatis potiretur effectu; præcipueque præcavens, ne ablatis sancti viri Reliquiis, Monachorum catervas quæ inibi laudibus Dei servituræ erant, deesse contingeret. Itaque Comes correptus & domum a famulis reportatus, per multa tempora nimiis doloribus est agitatus: ut intelligeret saltem ex pœna, quam superbe id cogitaverit, quod suis viribus effici potuisse credebat. CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XIV.

Paralyticus cæcus & surdus B. Galli meritis sanatus.

Quia igitur Domino custodiente, pii Pastoris corpus a devotarum septis ovium auferri non potuit, dignum fuit, ut miraculis fidem facientibus virtus meritorum ejus ibidem cunctis manifeste clarescceret. Quidam namque de vicino * territorio cum diuturna ægrotatione vexatus lecto decumberet, subrepente humore nocivo, oculorum lumen auriumque sensum amisit. Deinde plantis pedum retortis ad nates, tanta depressus est infirmitate, ut de solo pectusculo vitæ manarent fugacis indicia. Qui a suis ad Monasterium vehiculo delatus, dum petentibus amicis in Ecclesia B. Galli unius spatium noctis ducere permissus a custode fuisset, solusque ibidem pernoctaret, circa gallorum cantum in subito mentis excessu quatuor viros candidissimis indutos vestibus Oratorium introire conspexit. Qui dum altari appropiantes, diutissime dulci modulaminum alternatione concinerent, unus eorum laudibus finitis ad lecticam in qua clinicus decumbebat accendens: Quid, inquit, causæ est, o homo, quod hic pernox, tenebrarum transfigis solus horrorem? Crede tantum, & ab hac infirmitate deinceps eris securus. Ergo sanus exsurge, liber egredere. Qui protinus surgens, & omni debilitate submota egressus, ad suos sanus abscessit.

* al. Tucian.

CAPUT XV.

Quomodo Othmarus Abba ab iniquis Primatibus sit afflictus.

Igitur OTHMARUS Abba cum multis annis idem Cœnobium strenue rexisset, possessiones ipsius loci religiosis quibusque circumquaque degentibus, ob amorem mercedis æternæ, plurima suæ largitatis dona conferentibus intantum amplificavit, ut infra paucos annos, suppetente exteriorum copia rerum & vitæ ejus clarescente munditia, multorum Pater exsisteret Monachorum. Comites vero quidam WARINUS & RUODHARDUS *a*, qui totius fere * Alamanniæ curam administrabant, cum infra dictionis suæ terminos Ecclesiasticarum non minimam partem rerum suæ proprietatis dominio per potentiam subjicere niterentur, maximam de ejusdem Monasterii possessionibus partem sibimet vindicarunt. Nam tributa quæ bonæ memoriæ Pippinus eisdem Fratribus concesserat, abstulerunt, aliaque quamplurima, quæ ex donatione quorumdam religiosorum eidem Cœnobio fuerant contradita, suæ rapacitatis abstraxere protervia. Insuper etiam Abbatem, cum pro hac re apud Principem illos accusasset, vinculis injecerunt, & in quamdam Rheni fluminis insulam juxta locum, qui *Stein* dicitur, in custodiam relegarunt. Ubi cum aliquantum temporis sub artissima districtione mansisset, de carcere hujus vitæ ad lætitiam commigravit

* al. tunc

 cœ-

a Hepidannus ad ann. 758. *Vuarinus*, inquit, *& Ruodhardus beatum & sanctum virum Othmarum multis injuriis affligebant: ipse vero plenus dierum, plenus etiam sanctitate meritorum de angustiis hujus vitæ eripitur, atque in insula Rheni fluminis quæ vocatur Stein sepultus est*. De S. Othmaro suo loco.

CIRCA AN 646 16. Octob. cœlestem, expletis non minus quadraginta annis regiminis sui, quo sancti illius loci statum & gloriam nobiliter amplificavit & auxit.

CAPUT XVI.

Qualiter eorumdem instinctu Sidonius Episcopus eumdem locum invaserit.

Hoc itaque ita rebus humanis subtracto, prædicti Comites sublatas sancti loci possessiones retinentes, Joannem quemdam Monachum de proximo Monasterio in ejus locum subrogaverunt: ac deinde, ut suæ tyrannidis crimen augmentarent, SIDONIUM *a* Constantiensis Ecclesiæ Præsulem instigarunt, ut idem Monasterium Episcopii partibus subjicire studeret. Et hoc idcirco fecerunt, ut eo licentius, ipso machinationibus eorum favente, ea quæ injuste abstulerant, retinere potuissent. Pontifex igitur cum suasionibus eorum libenter præberet adsensum, Monasterium ingressus, Fratres opprimere & eumdem locum Episcopii rebus subjicere molitus est. Porro Fratres dum potentiæ illius resistere non auderent, maluerunt ejus ditioni parere, quam tot adversitatibus implicari. Sed sequentia probant, quam perverse egerit, qui per avaritiæ morbum sacri loci privilegium ausus est violare.

CAPUT XVII.

Quod damnum in rebus suis pro eadem temeritate incurrerit.

Fertur siquidem eumdem Episcopum aliquando ad iter hostile sibi de ipsius Monasterii sumptibus viaticum præparari jussisse. Quod dum Fratres prætermittere non auderent, ea quæ jussa fuerant navi imposita per quorumdam manus Fratrum ad Episcopum transmiserunt. Cumque qui missi fueraot navigare cœpissent, avis quædam, ut sæpe ipsi testati sunt, ante eos apparuit, & quasi ducatus eis officium esset præbitura, facili præibat volatu. Et dum per totius lacus vastitatem ipsius incognito uterentur ducatu, prospero taodem successu ad portum venientes, quid hæc novæ ducis obsequia portenderent mirabantur: illisque quam partem peteret diligenter notantibus, domum quamdam litori contiguam, in qua res præfato itineri aptæ servabantur, intravit. Mirum dictu! mox eamdem cellam flamma corripiens, in altum prorupit, & omnia quæ ibidem congesta fuerant, penitus consumpsit, ut nihil eorum omnino huic incendio superesset. Fiebatque justo Dei judicio, ut qui aliena per potentiam rapuerat, suis per superoam justitiam fraudaretur.

CAPUT XVIII.

Qua severitate Fratribus insliterit, & quam turpiter decesserit.

Tempore quoque alio idem Episcopus ad Monasterium veniens, dum quadam violentia eumdem locum Episcopio subjicere, suæque tyrannidi non consentientes Monachos quasi justo rebelles injuriis multiformibus afficere tentavisset, TELLO quidam Curiensis Ecclesiæ Præsul misit ad eum, humiliter deprecans, ut sui amoris causa, quoniam eorumdem Fratrum aliqui consanguinitatis vinculo illi erant conjuncti, ab eorum cessaret injuriis, nihilque incommodi Dei famulis irrogaret. Quam petitionem furore dictante superbe contemnens, remandavit se illius precibus nullo pacto consensurum, verum resisteotibus celerem pro contemptu illaturum vindictam. Et mox Oratorium B. Galli Con-

a De eo ita jam laudatus Hepidannus: *Anno* 746. SIDONIUS *Episcopus Constantiensis Ecclesiæ & Abbas Augiæ, B. Otmarum in Synodo de adulterio accusatum damnavit, mox missum in exilium*: qui Sidonius Othmaro Abbate mortuo *administrationem Cœnobii* S. Galli anno 757. *per vim suscepisse* dicitur.

Confessoris quasi oraturus ingreditur, & ante aram ipsius nomini consecratam consistit; quique ad salutem non merebatur audiri, afflictiones quas aliis se irrogaturum juraverat, convenienti satis talione recepit. Nam intestina ejus more sartaginis igni superpositæ fervere cœperunt, & tam diræ viscerum torsiones illum invaserunt extemplo, ut sine aliorum adminiculo nequaquam egredi potuisset, sed (quod dicere pudet) egestio naturæ turpi impetu prorumpens, cum adstantes nimio fœtore gravaret, sine mora ab Ecclesia ejectus, vehiculo quo decedere Monasterio posset, sicut rogaverat, est impositus. Sicque immoderato fluore, naturæ consuetudine carens, vasi in quod egesta defluerent superfedens, egressus est, & ad vicinum Monasterium, quod AUVA [a] nominatur, cui & tunc præerat, perductus est. Ubi etiam ingravescente languore, tantum sibimet famulantibus ob nimium fœtorem intolerabilis factus est, ut ei jam pene nullus obsequia impendere solito potuisset. Tali itaque pœna multatus, cum hoc factionum suarum præmio post aliquot dies de cloaca corporis spiritum exhalavit.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XIX.

Miraculum in sagina porcorum exhibitum.

Peracta superioribus sententiis relatione qua nos satis vere comprehendisse credimus, quomodo sacer locus per merita B. Galli sit diffamatus & possessionibus dilatatus, necnon quibus sit malevolorum quorumdam molitionibus impetitus, & quæ quosdam humiliaverit ultio; nunc replicandum esse censemus, quanta beatus vir præsidia sibi famulantibus, ad res suas custodiendas vel defendendas accommodet, quaque auctoritate se postulantibus & de se præsumentibus multiformi genere virtutum succurrat, Domino meritorum ejus magnitudinem signorum assiduitate mortalibus declarante. Quodam tempore dum sterilitas terræ fructus arborum non solum porcis, sed etiam silvestribus feris vel animantibus denegaret, itaut in proximis eremi partibus nusquam sagina posset inveniri, qua sues qui in usus Monasterii nutriebantur, pasci potuissent, occulto quodam impulsu grex suillus per silvarum avia celeri cursu cœpit abscedere: transvadatoque Rheni fluminis alveo, remotioris eremi secreta penetravit. Subulcus autem subitam sui pecoris fugam miratus, evestigio insequitur, & gregem quem pessum ire putabat, reperit copiosissimis pascuis immorantem. Cumque viam redeundi nesciret, mansit ibi, fructibus arborum & carnibus victitans, donec grex totus affatim carnibus gravaretur obesis. Itaque domum redire cupiens, cœpit anxie cogitare, quo ingenio ignotum iter aggredi potuisset. Nocte igitur quadam vidit in somnio senem quemdam reverendi habitus & vultus, canitie venerabilem, dicentem sibi: Quia, ut video, porci quos sequeris, ubertim sunt saginati, jam redire parato. Qui dum responderet se viam nescire, dixit illi: Scrofam quam totus grex quasi ductricem sequi solet, cædito, & quocumque illa præcesserit, tendito gressum. Quod dum ille faceret, & præeuntem diligenter sequeretur, sine errore ad Monasterium, cunctis aliud suspicantibus, exinopinato pervenit. Qua in re quid aliud quam beati Galli merita claruerunt, dum ad usus sibi famulantium ignotum animantibus pastum ostendit, & earursus mirabili ordine ad propria revocavit?

CAPUT XX.

Qualiter deprehensi sint qui stabula incenderunt.

Frater quidam ejusdem Monasterii possessiones quasdam sub sua cura ha-

[a] Auva Monasterium seu Augia, vulgo *Richenovv*, de quo supra in Observat. præviis. Ratpertus lib. 1. de casib. Galli cap. 2. *Posthac vero*, inquit, SIDONIUS *Constantiensis Præsul, qui & Monasterium quod Auva nominatur, in sua potestate habebat, instigantibus Comitibus cœpit inquirere Monasterium nostrum & in potestatem Episcopatus redigere*, &c.

CIRCA AN. 646 16. Octob. bens, in quodam remotiori loco ob nutrimenta pecorum stabula construxit, & illic quamplurimum feni recondidit. Duo itaque homines diabolica instigati persuasione, eadem repositoria cum omnibus quæ inibi congesta erant, noctu igni apposito succenderunt. Sed dum jam pene toto anno hujus auctores facti laterent, unus eorum arreptus a dæmonio, cœpit per vicina discurrere loca, publice proclamans: Stabula pecorum B. Galli succendi, & ideo versa vice ab ipso invisibiliter incendor. Cum itaque Divinum in eo continuatim judicium patesceret, plurésque importunis ejus clamoribus concitati per loca singula ad hoc miserabile spectaculum convenirent, rogavit omnes ut ejus incendia restinguerent. Illis autem certatim in eum aquam mittentibus, pœna divinitus illata, humanis viribus exstingui non potuit. Non paucis deinde diebus exactis in hoc miserabili genere tormentorum insanus vitam finivit. Alter vero cum sui sceleris socium tali cruciatu vidisset damnatum, ad Præpositum supradictum venit, ultroque Divinum perhorrescens judicium delictum confessus est, duosque boves pro debito obtulit, ac se voto constrinxit, quod deinceps numquam rebus S. Galli damnum inferret. Frater autem idem pœnitudinem ejus agnoscens, boves non suscepit, sed abire eum cum suis ad sua permisit.

CAPUT XXI.

Quomodo ille qui silvam publice incenderat correptus sit.

In possessione quadam ejusdem Monasterii quædam silvula ob porcorum pastum custodiebatur ne passim a multis consumeretur incisa. Hanc pauper quidam occulte solebat adire, & furtim inibi multa præcidendo, grande damnum inferre. Itaque die quadam cum juxta morem suum latenter intraret, & pauca succideret arbusta, gladius quem tenebat, tam valide manui ejus adhæsit, ut illum deponere nullatenus potuisset. Agnoscens igitur cujus rei causa multatus sit, ad Basilicam in honore B. Galli constructam festinavit, diuque orationibus incumbens, manu resoluta gladium ante altare dimisit. Egressus vero cogitare cœpit nihil obesse, si ligna quæ præciderat domum deferret: non autem prodesse si putrefacta perirent. Subjunctis ergo bobus carpento, ad silvam remeat, & præcisa in unum comportat. Quæ cum vehiculo vellet imponere, dolore quodam prævalido ceu stimulis urgeretur, in posterioribus attactus est. Quo cum sine mora manum protenderet, gladium quem coram altari dimiserat, fortuito recepit. Digitis autem manubrium constringens, detestabile munus tam valide retinuit, ut articulorum juncturæ invicem laxari putarentur. Tum miser dolore compulsus, ad Ecclesiam recurrit, ibique prostratus, veniam pro commisso & absolutionem manus deposcit. Cumque diu in oratione persisteret, & gladium nequaquam dimittere potuisset, juramento tandem ac voto promisit, numquam deinceps se damnum beati Galli rebus illaturum. Mox manus aperta gladium deposuit. Qui ob testimonium miraculi in eodem loco suspensus, multo tempore ibi permansit, invasoribus Ecclesiasticarum rerum grande timoris pondus incutiens.

CAPUT XXII.

Quam perjurus vindictam pertulerit.

Frumoldus quidam nomine, de possessione quadam ejusdem Monasterii ancillas duas vi abstulit, & suæ servituti subjecit. Is ab Advocato pro eisdem feminis sæpius interpellatus, tandem censura Judicum coactus est, ut eas vel Monasterio redderet, vel suo juri cum sacramento in altari S. Galli peracto firmaret. Itaque avaritia impellente juramentum parvipendens, Monasterium cum suis adiit, & ut dijudicatum fuerat, audacter peregit. Sed pro contemptu Sancti, ultio Dei eum festina prævenit. Nam juramento expleto ad propria iturus

rus

Digitized by Google

rus Basilicam egressus est, jumentoque adducto, cum super illud saliendo vellet adscendere, mente captus, faciem suam ad posteriora equi insidendo convertit. Æstimans itaque id per famulorum contigisse neglectum, iratus valde resiliit & caballum regyrari citius jussit. Cumque secunda ac tertia vice adscendere cupiens pari luderetur errore, tandem clientum adminiculo equo superpositus e Monasterio cum rubore discessit. Non longe autem inde positum, subito eum dirus oculorum dolor invasit, ac deinde per momenta singula decrescente visu, cæcitatis horrore damnatum, materiali funditus luce privavit. CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XXIII.

Quemadmodum invocatus vir Sanctus quemdam a nece liberaverit.

Invocatus etiam venerabilis Gallus quam promptum impendat auxilium, sequenti liquebit exemplo. Quidam vir dum per silvam quamdam iter faceret, ac circumspecte incursus latronum qui in ea solebant commorari, multisque nocere, festinando devitare conaretur, tantus eum subito sopor invasit, ut vix incedere potuisset. Cumque periculi metu suspectos haberet itineris casus, & dormiendi causa paullisper divertere vellet, rusticum quemdam obvium habuit, eumque rogare cœpit, ut interim custos sui exsisteret, donec importunitatem somni parumper quiescendo depelleret. At ille pacem simulans, fidem spopondit. Itaque modicum divertens, pallium capiti supponit, & se prosternens, B. viri suffragia his verbis implorat: Sancte Galle, tua me protectione custodi. Signaculo Crucis deinde munitus cum obdormisset, infidus custos sponsionis immemor, sumptis armis soporatum quasi perempturus aggreditur, de collo vestem subtrahit, quo facilius uno ictu perimat dormientem. Sed cum gladium in ictum vellet deponere, artubus rigore stupefactis inflecti brachia nequiverunt. Interea dormienti quidam adstitit, & in somno dixit: Quid somno deprimeris, quem ab imminenti interfectione modo tutatus sum? At ille evigilans, & fidelem socium nudato gladio cernens capiti imminere exsilit, & comprehensum, qua pro causa hoc scelus vellet admittere percontatur. Qui cum pro spoliis illius excipiendis se id facere voluisse fateretur, continuo brachia, quæ Divina obriguerant jussione, deposuit. Perpendens itaque alter se Divina misericordia per merita B. Galli a nece servatum, pacem cum illo fecit, & illæsum abire permisit.

CAPUT XXIV.

Puella a dæmonio liberata.

Præterea tam multi a furore dæmonum per ejusdem sancti Patris merita sunt liberati, ut si omnium curationem commemorare velimus, fastidiosis lectoribus occasionem murmurandi tribuamus. Unum ergo ex pluribus replicamus, ne hoc virtutum genus viro sancto defuisse putetur. Puella quædam, sævissima hostis antiqui vexatione detenta, & non ignobilium labore parentum ad Monasterium perducta, cum Oratorium B. Galli Confessoris intrasset, statim horribili dæmonis infestatione agitata, ad terram concidit, & miserabiliter se discerpens, horrendo clamore spurcissima verba cœpit effundere. Qua causa unus e Fratribus STEPHANUS nomine, miseriæ illius compassus, tamdiu super eam exorcismum recitavit, quoadusque eadem vexatio finiretur. Resipiscenti autem puellæ modos pœnitentiæ indixit, seseque pro illa in orationibus ac jejuniis exercere cœpit. At misera femina ut de prohibitis escis quidlibet usurpavit, tam acriter eam continuo dæmon invasit, ut vix a multis teneri potuisset. Cumque identidem ad eumdem locum perducta esset, & Stephanus supradictus iterato super eam exorcismum recitasset, animal parvulum in modum bruchi nigerrimum ab ejus ore prolapsum est. Hoc viso cum idem Frater

CIRCA AN. 646 16. Octob. attentius adjurationi insisteret, tribus vicibus singulorum similitudo bruchorum ore excidit feminæ. Quæ animalia dum adstantes manu capere niterentur, subito disparuerunt. Puella autem eadem hora surrexit incolumis, & reliquum vitæ suæ tempus absque ulla dæmonis infestatione peregit.

CAPUT XXV.

Miraculo olei defluentis anxietas increpata custodis.

Illud quoque libet ostendere evidenti miraculo, quomodo vir sanctus quosdam in suo servitio de penuria rerum trepidantes corripuerit, & modicæ fidei pusillanimitatem consortarit. Ecclesiæ ejus custos dum quodam tempore olei copiam ad luminaria instruenda non haberet, lumen quod in crypta omnibus ardere noctibus solebat, quadam nocte exstinxit, quia lumen quod ante superius altare & tumbam ardebat, per quamdam fenestram radios suos ad altare infra cryptam positum dirigebat, & sufficere utrique loco credebatur. In eadem autem lampade vitrea, quam exstinctam a custode retulimus, aqua inferius & olei pinguedo desuper erat. Mirabilem rem dicturus sum, ita totum oleum per rimam in fundo repertam guttatim ad terram defluxit, ut nil aquæ deesse videretur. Idemque liquor per terram usque ad altare decurrens, pallam ejus lineam adscendendo occupavit, & ita usque ad medietatem infecit, ut numquam deinceps ablui potuisset. In quo quid potissimum mirer, invenire non potero: utrumne quod oleum subtus aquam depressum est, an quod aqua per eamdem fracturam non defluit, vel certe quod oleum de pavimento in pallam sursum adscendit. In quibus tamen omnibus, & virtutem sancti viri ostensam & stultam parcitatem ministri increpatam non ambigo.

CAPUT XXVI.

Qualiter fugitivus Monachus revocatus sit invitus.

Sileri non debet qua virtute servitium suum dimittentes, & fraudulenter abscedentes beatus Pater reprimat, & vel lapsos revocet, vel pertinaces in malo feriat. Frater quidam de eodem Monasterio fugam molitus, equum furto rapuit, & per noctem abscessit. Cumque ad Rheni fluenta fugax venisset, transvadare in equo tentavit: & a medio alvei nescius ad locum ubi intravit caballo deferente reversus, cum magna festinatione ad Monasterium rediit, putans se in alias longe partes abscedere. Mane facto cum se recognovisset frustra laborasse, confusus interdiu delituit: noctu vero fugam arripiens, in fluvio, sicut prius, salubriter errorem passus est, & strophа facta per eamdem viam nesciens remeavit. Confusioni igitur obstinationem jungens, ipsa etiam se die occuluit, & nocte insecuta tertio notum iter carpens, modo quo diximus itidem revocatur. Cumque jam tædio victus, die tertio se sopori in campo dedisset, a quibusdam equum cognoscentibus captus est, & suo loco restitutus. Et quia effectum voluntatis suæ non invenit, etiam nolens sancti viri virtute victus, ad viam pervenit. Solent autem plures testari, cunctos qui de sancti ipsius familia aufugerint, aut emendationem quantocius subire, aut manifestæ ultioni debere succumbere: neque cuiquam impune cedere, qui fidem illi plenam servare contempserit.

CAPUT XXVII.

Fulmine deformatus, partim Romæ, partim in hoc sancto loco sanatus.

Quod Dominus flagello suo quosdam a peccatis coerceat, & pro commissis affligat, testis est paralyticus, cui ante sanationem Salvator peccata dimittit.

tit. Sic autem aliquando percutit, ut eos Sanctorum suorum meritis suffragantibus sanitati restituat: ut & Divinæ operationis sit indicium, cum interius homo per flagellum a peccato compescitur; & virtus Sanctorum liquido comprobetur, cum pro illorum meritis exterius sanitas exhibetur. Fit etiam interdum, ut qui Dei occulto judicio non uni, sed pluribus infirmitatibus subjacet, non pariter omnia, sed diversis temporibus & intercessoribus, debilitatis amittat incommoda: ut dum alicujus remedium mali per unius merita Sancti conceditur; redintegratio sanitatis, alterius precibus & honori servetur. Quarum omnium rerum evidens indicium dabit subjecta narratio. Quidam violentia fulminis ictus, post ægrotationem diuturnam ita totius formam corporis & membrorum officia perdidit, ut monstruosum quiddam potius quam hominem videretur exprimere. Siquidem & statura flebili contractione deposita, & gradiendi facultas ablata est: facies vero tanta combustionis est fœditate corrupta, & oculorum sedes ita sunt carne & cute superductis complanatæ, ut inspicientibus horribile ingereretur miraculum. Adminiculo igitur parentum Romam perductus, corporis quidem reliqui resolutis nexibus pristinum vigorem recepit & statum, in cæcitatis autem squalore permansit. Is a suis perductus cum ad Cœnobium B. Galli venisset, & quadam Dominica nocturnis laudibus interesset, sopore depressus, quasi duas ardentes sagittas ab altari vidit emissas, & sibi in oculorum loca defixas. Statimque tanta visione perterritus exclamavit, & tremens ad terram concidit. Cumque diu in pavimento volutaretur, cute quæ oculis supercrevit, velut gladii sectione recisa, continuo de luminis amissi restitutione gavisus est. Tempore deinde procedente oculorum ejus acies tam pura inspectantibus apparuit, ut pueri perspicaces vincere videretur obtutus. Potuit quidem, ut indubitanter credimus, ille Apostolorum eximius cui a Domino ligandi atque solvendi potestas collata est, meritis & precibus suis omni eum debilitatis genere liberare: sed Divinæ providentia virtutis constat actitatum, ut in ejusdem novitate miraculi venerabilis Gallus Apostolicis actibus æquaretur, quatenus hoc quoque modo meritorum ejus magnitudo claresceret universis.

CIRCA AN. 646

16. Octob.

CAPUT XXVIII.

Surdus & mutus ibidem sanitati restitutus.

Insequenti quoque Dominica surdus quidam & mutus, multorum ibi Fratrum cognitioni notissimus, utpote qui idem Monasterium solitus fuerat frequentare, cum nocturnis interesset excubiis, repente impulsu valido in pavimentum dejectus est; statimque cum ab ejus ore & auribus plurimus sanguis prorumperet, sine mora utriusque membri munia recepit, & sanus abscessit.

CAPUT XXIX.

Furtum per visionem indicatum.

Videtur huic operi inserendum, quantum Dei famulus invigilet ad eorum res defendendas, qui ejus suffragia devote postulare contendunt. Puer quidam, qui postmodum corpori ejusdem Congregationis insertus, hæc eadem attestari solebat, cum adhuc primævæ ætatis flore gaudens, inter scholasticos Monasterii cujusdam Dominicæ noctis solemniis interesset, quidam e vicino territorio mansionem ejus irrupit, ipsiusque codicem & quæcumque inibi reperire poterat, furatus abscessit. Puer de Basilica regressus, damnum quod illatum est, largo fletu perdoluit. Porro fratri illius foras Monasterium posito senex quidam eadem nocte vultu placido in somnis adsistens, cuncta quæ erga puerulum acta erant, indicavit. Nomen etiam furis locumque ubi commoraretur edixit, tempus pariter ejusdem furti depromens. Ille fidem visioni accommodans, ad Mo-

CIRCA AN. 646 16. Octob. Monasterium regressus, quod in somnis audierat, factum invenit : moxque indicia quæ perceperat secutus, absque difficultate furem deprehendit, & omnia quæ ablata fuerant recepit.

CAPUT XXX.

Qualiter ibi Sanctimonialis femina brachia receperit.

Alio quoque tempore Sanctimonialis quædam femina de Episcopio Constantiensi, cujus brachia ad mammillas cum rigore contorta, ad nullius operis usum deflecti poterant, cum advenisset, & ante sepulchrum S. Galli aliquantisper orasset, sanitatem indepta, gaudens abscessit.

CAPUT XXXI.

Furtum in ferramentis factum quomodo sit denudatum:

Quidam non simplici, ut postmodum claruit, animo adveniens, dum quosdam Monasterii operarios a Divino agricolandi labore disjungentes, ferramenta in aratris per noctem dimisisse perspiceret, tempus tenebrosum fraudibus suis opportunum ratus, tot ferramenta sustulit, quot oneri sufficere proprio credidit. Cumque fugam celerans, tota nocte vacuo laboraret conatu, in ipso lucis exortu ad portam Monasterii eximproviso pervenit. Et quia factum latere non potuisse cognovit, confessione spontanea patefecit, quod præsumptione pestifera in rebus S. Galli diabolo suadente commisit. Sicque reddens quod auferre molitus est, petita venia vacuus repedavit.

CAPUT XXXII.

Debilis reformatus.

Debilis quidam ita membris omnibus contractus, ut nullo pacto per se quoquam progredi potuisset, ad Memoriam B. Galli a suis perlatus, & quotidie juxta sepulchrum in crypta collocatus, dum usque ad vesperam ibidem orationibus insisteret, ab eisdem ad hospitium reportabatur. Quod dum aliquot ageretur diebus, Presbyter quidam ejusdem Congregationis die quadam in ipsa Ecclesia non longe sacris oblationibus operam dedit : subitoque præter illos cum nullus adesset, æger cœlitus per merita, ut credimus, S. Galli cujus suffragia sedulo flagitabat visitatus, confusa horribiliter cœpit voce perstrepere, itaut idem Sacerdos intra sacra Missarum solemnia, sicut sæpius testari solitus erat, non minimo quateretur terrore & metu. Cumque circumspiciens, oculis cuncta lustrasset, & per alicujus præsentiam magnitudinem timoris desideraret evincere, membris miseri ad statum suum redeuntibus, crepitum quasi virgarum in ariditate fractarum audivit : & huc illucque se præ angustia vertens, post paululum eum qui debilis fuerat, sanum de crypta prodire conspexit. Cui etiam tanta mox sanitatis accessit perfectio, ut sine infirmitatis obstaculo, optato deinceps potiretur incessu.

CAPUT XXXIII.

Quidam a periculo fastidii liberatus.

In eadem Alamannorum provincia quidam dives tantum valetudine contraria tabefactus est, ut pene per annum integrum fastidio laborans deficeret, & solatia alimentorum, ut sanitatis recuperatio poscere videbatur, percipere vel continere non potuisset. Is ad Cœnobium B. Galli pro hac eadem cau-

causa perductus est. Post diuturnas igitur preces & suspiria, cum sacræ oblationis consummaretur officium, benedictionis panem de manu Sacerdotis accepit. Quo comesto, caruit fastidio, & desiderio victualium congrue percepto, benedicens Domino, & merita S. Galli miratus, sanus cum gaudio ad propria remeavit.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XXXIV.

Alter a ferri vinculis absolutus.

Pauperculus quidam * propter homicidii reatum circulis ferreis tam in collo, quam in utroque constrictus brachio, quam gravibus quotidie suppliciis afficeretur, per sulcos quos ferrum carnibus ejus inflixerat, videntibus fidem fecit. Qui cum multa Sanctorum loca pro ejusdem cruciatus remedio, & admissi sceleris abolitione lustrasset, Divina tandem miseratione respectus, nexus quibus in collo vel uno brachio stringebatur, amittere meruit: & cum forte in viciniam Cœnobii S. Galli venisset, per visionem ei, sicut referre solitus erat, præceptum est, ut sancti viri patrocinia quærens, Monasterium adiret: pariterque indicatum, quod ibidem circulum, quem uno adhuc ferebat in brachio, amissurus, & optatæ gratiam sanitatis esset adepturus. At ille desiderio promissæ sanitatis ardescens, utpote qui tanto tenebatur cruciatu, ut totum jam brachium ferro immerso in tumorem esset conversum, iter ad Monasterium maturavit. Cumque nocturnis ibidem vigiliis interesset alto sopore depressus, senem adsistere videt canitie venerandum, casula indutum, sibique dicentem: Quid tu homo ceteris laudem Domini celebrantibus, somni torpore deprimeris? Cujus præsentia perterritus, cum responsum reddere non auderet, baculo senex quem manu gestabat, locum ei vulneris tetigit. Dissiliente itaque longius ferro, præ dolore quem ex attactu persensit, horrendis vocibus adstantes perterruit. Quibus percontantibus, qua pro causa psallentes inquietaret, cuncta per ordinem quæ viderat retexuit; & licet recenti adhuc vulnere non careret, pro amissione tamen ferri cujus nexibus cruentabatur, quia sanitas in promptu erat, gaudio replebatur ingenti.

NOTA & vide Præfationem.
* Goldastus addit Presbyter.

CAPUT XXXV.

Pharus cum lampadibus mirabiliter servata.

Alio quoque tempore Frater quidam qui in eadem Ecclesia custodis fungebatur officio, cum pharum *a* quæ ante altare S. Galli pendebat, pro incendendis luminaribus ad inferiora deponere debuisset, incauta funem quo ipsa pharus dependebat, retraxit. Qui statim e manu dilapsus, paxillum cui insertus erat de pariete extraxit. Cumque eadem pharus sub nimia celeritate solo appropiasset, repente substitit, & absque ullo humanæ retinaculo artis in aere suspensa remansit. Custos igitur miraculi stupore perculsus, allato igni lampades omnes accendit, & plurimis hoc factum cernentibus, absque pinguedinis effusione seu diminutione lucernarum, altius ipsam pharum quam pendere solebat, retraxit. Deo itaque laudes a cunctis, gratiæ referuntur ab omnibus, qui ad declaranda Patris eximii merita, stupendi novitate miraculi, lumen sanctis aptatum usibus, vel ad horam loco venerabili deesse passus non est.

CA.

a Id est instrumentum pensile quo lampades suspenduntur in Templis.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XXXVI.

Lucernæ casu non læsæ.

Idem Frater dum alio tempore lucemas vitreas in eadem lavaret Ecclesia, alius quidam incaute deambulans, cum se alio repente vertisset, quasdam juxta positas veste attactas pavimento dejecit, itaut violento ejusdem dejectionis impulsu usque in Ecclesiæ cancellos ferrentur. Sed miro divinæ operationis modo absque læsione repertæ suis continuo non sine admiratione restitutæ sunt locis.

CAPUT XXXVII.

Qua medela Medico periclitanti subventum sit.

Frater quidam ejusdem Congregationis medicinali scientia non ignobiliter instructus, dum quodam tempore incidi sibi cum phlebotomo venam fecisset, & præpropera festinatione post modicum quippiam operis incaute faceret; statim non solum brachium, cujus venam incisio vulneraverat, verum etiam totum corpus ejus tumore distensum est. Qua ex causa accidit, ut mortem suspectam habere cœpisset, quippe quia viderat suæ sibi artis industriam studiosius adhibitam nihil prodesse. Sequenti itaque nocte vidit in somnio placidæ gravitatis senem sibimet adsistere, causas infirmitatis blandis inquirentem sermonibus. Cumque interroganti totius ex ordine rei replicaret eventum, senex dixit ad eum: Memento fili, ut luce terris reddita, oleo quod in crypta ante altare consuevit ardere, vulneris locum perungas: nam continuo sanitatem recipies. Itaque facto mane, quod in somnio audierat, custodi Ecclesiæ retulit; pariterque cum illo Basilicam ingressus, ut edoctus fuerat, certus de promissione peregit. Nec mora, sacro perunctus liquore, toto corpore detumuit, & integerrimam adsecutus est sanitatem.

CAPUT XXXVIII.

Puella a nativitate cæca illuminata.

Mulier quædam unicam filiam, ab ipsa, ut referebat, cœcam nativitate, propriis humeris Monasterio advexit, eamque ante altare S. Galli deponens, solo prostrata, precibus pro illa diutius incubuit. Illaque orante devotius, subito puella huc illucque in pavimento volutata, miserabiliter exclamat; & inter angustias ac gemitus optato visu donata, gratissimum omnibus qui aderant præbet signi perspicuitate spectaculum.

CAPUT XXXIX.

Infirmus pulvere sarcophagi & oleo recreatus.

In eodem Monasterio inter scholasticos tunc temporis erat quidam puerulus, pauperculis licet parentibus oriundus, studio tamen discendi satis intentus. Cumque immatura morte utriusque parentis solatio nudaretur, quamvis quotidianum victum suis laboribus assidue quæritaret, nequaquam tamen boni studii, etiam necessitate compellente, instantiam dereliquit. Is lateris quodam dolore percussus, usque adeo gravi per longa temporum spatia infirmitate contabuit, ut in uno latere, ab humero videlicet usque ad extremam corporis partem, ulcera saniem emittentia paterent quamplurima. Qua infirmitate intantum gravatus est, ut vix jam sine aliorum adminiculo quoquam gressum mo-

movere potuisset. Sed cum corporale medicamentum quamvis sæpissime adhibitum nihil illi prodesset, & jamjamque desperaretur a cunctis, custos Ecclesiæ in festivitate B. Galli cineres de sarcophago illius collegit, & oleum quod ante ipsum altare ardebat admiscuit, adductique corpus pueri ea parte perunxit, quam dolor possederat. Qui die altera ulceribus jam superductis sanus inventus, ob memoriam redditæ sibi sanitatis reliquum vitæ tempus in ejusdem sancti loci excubiis fideli devotione transegit. CIRCA ANNUM 646 16. Octob.

CAPUT XL.

Manus arida puellæ restituta.

Post aliquantulum temporis puella quædam jam multos per annos manus aridæ & curvatæ pondus ferens inutile, ad Monasterium cum matre pervenit. Cumque pio voto manui torpenti globulum lini superponens, ad altare sancti Confessoris accederet, imposítura quod attulit, continuo manus ipsa restituta est sanitati.

CAPUT XLI.

Cera quam rusticus ab Ecclesia rapuit in lapidem conversa.

Tempore vero alio rusticus quidam in eadem B. Patris Basilica ceræ particulam suis aptandam usibus ab altari occulte diripuit. Inde regressus ad hospitium, dum de sinu ceram ad quodlibet opus ex ea faciendum protraheret, in duritiam lapidis conversam invenit. Continuoque recurrens ad Ecclesiam, loco suo quod abstulerat restituit, & adstantibus suam salubriter confessus proterviam, quod factum fuerat indicavit. Qui rei novitate stupefacti, dum inter admirationem eamdem particulam, certius rem cognituri, tollerent de altari, mirum dictu! in pristinam suæ naturæ mollitiem reperere mutatam.

CAPUT XLIII.

Mutus vocis officio muneratus.

Juvenis quidam pauperculus orationis causa Monasterium adiens, fratrem suum jamdudum amissæ vocis dispendia deplorantem secum adduxit. Cumque altari S. Galli appropinquasset, Presbyterum quemdam inibi sacro-sancta tractantem Mysteria conspexit; & consummationem sacræ actionis opperiens, ejusdem Sacerdotis ab officio redeuntis genibus advolvitur, & ut pro muto dignaretur aliquas fundere preces ad Dominum, instanter exorat. Et ille hujusmodi desiderio satisfaciens, primo orationem pro misero fecit, deinde Crucis eum munivit signaculo, ac sic Dominici corporis & sanguinis sacramento firmavit. Quo facto resolutis linguæ vinculis, qui mutus advenerat, pristinæ locutionis recepit officia.

CAPUT XLIV.

Puer contractus a debilitate liberatus.

Puerum quemdam membris omnibus ita contractum, ut per se nullatenus quoquam progredi potuisset, non longe in itinere quod ad Monasterium ducit, hi qui eum ferre solebant, solum dimiserunt. Armentarius autem quidam per eamdem viam de silva ad Monasterium tendens, dum jacentem miserum conspexisset, ait ad eum: Quomodo & unde, o flebilis, advenisti? quove securitatis genere in hoc solitudinis horrore non timuisti remanere?

CIRCA AN. 646 16. Octob. re? quo itaque venire desiderasti? Et ille: Pro his, inquit, calamitatibus; quarum me numerositate septum vides, ad B. Galli patrocinia multo jam ex tempore pervenire cupiveram. Sed ecce hi quorum me labore illuc deferri sperabam, modo vix longitudine fatigati, me miserum in hac solitudine reliquerunt fame cruciandum, & bestiis lacerandum. Hisque ille questibus per compassionem ad misericordiam flexus, puerum humeris impositum per unum milliarium ad Monasterium portat. Quem deinde Frater, cui suscipiendorum pauperum cura commissa est, adsumens, congrua mansione refovit. Nocte itaque quadam circa nocturnas vigilias ceteris qui similiter suscepti fuerant ad Ecclesiam festinantibus, cœpit idem puer omnes attentius exorare, ut ad Basilicam deferretur; cunctisque id quod petebat denegantibus, cœpit crebris B. Galli nomen invocare clamoribus: deinde etiam horribilius perstrepere, itaut non parvum audientibus terrorem ingereret. Itaque quibusdam ut causas angustiarum ejus agnoscerent introeuntibus, sanus inventus est, & cum gratiarum actione ad Ecclesiam properavit.

CAPUT XLIV.

Paralytica sanitati restituta.

Puellam paralysi multo tempore laborantem sui ad Monasterium detulerunt. Quæ in Ecclesiam deportata, ad lectionem Evangelii, quæ in nocturnis secundum consuetudinem regularis officii recitatur excubiis, circumstantes, ut se a terra sustollerent, & inter manus sustentarent, cœpit rogare: cumque sublevata fuisset, dimitti se postulavit. Illis autem id facere metuentibus, ne forte casu subito læderetur, valere se confidentius affirmavit. Igitur dimissa, per se stetit, ac deinceps totius corporis resumpto vigore, sana recessit.

CAPUT XLV.

Cæca illuminata.

Cujusdam patris familias non longe a Monasterio commanentis ancilla, dum fortuito domus januas aperiret, turbo venti pulverem & paleas in faciem ejus & oculos projecit: statimque crescente molestia, paullatim ei usus decrevit, donec horrendis penitus tenebris cingeretur. Hæc ad Ecclesiam B. Galli perducta, cum ejus suffragia primo ingressu devotissime precaretur, recepto quod amiserat lumine, gaudens abscessit.

CAPUT XLVI.

Candela cœlitus incensa.

Non multo interjecto tempore, dum festivitas octavarum Epiphaniæ annuo celebraretur officio, cunctis tempore sacrificii ad Ecclesiam convenientibus luminaria & candelæ incendebantur ex more. Una autem candela sine lumine inter ceteras ardentes dimissa, inter sacra Missæ solemnia principalis, primo cœpit paulatim fumo tenui vaporare: deinde videntibus non paucis flammam concipiens & ceteris clarius rutilans, signi effectum splendoris singularitate commendavit.

CAPUT XLVII.

Scottus a multiplici debilitate curatus.

Nuper quoque de natione Scottorum, quibus consuetudo peregrinandi jam pene

pene in naturam conversa est, quidam advenientes, unum e suis conviatoribus multiplici peste possessum in eodem Monasterio dimiserunt. Qui cum aliquantis ibidem moraretur diebus & quotidie infirmitatis suæ remedium plena fide deposceret, nocte quadam senem sibi per somnium vidit adsistere, gestu & habitu venerandum, quem quis esset interrogans, beatissimum Gallum fuisse perdidicit. Et protinus ad illum: Cernis, inquit, o Domine, toto me corpore dissolutum, meritorum tuorum quotidie evidentiam præstolari. Noli ergo quod te aliquando credo facturum differre diutius. Ad hoc enim hucusque me reservatum esse cognosco, ut sicut his Barbaris virtus tua latissime claret, ita etiam gentis tuæ hominibus meritorum tuorum fulgor innotescat & claritas. Scis ipse, scis, inquam, a natali solo quam longe sim disjunctus, quantaque inter peregrinationis angustias corporis debilitate compressus. Succurre citius, opitulare quantocius. Qua ille motus querimonia, vultu placido paucis ita respondit: Die mortalibus reddita Ecclesiam petito, & videbis Divino te melius sublevari consilio, quam patriæ vel parentum solatio. Mane facto, summo animi gestiens ardore ad Basilicam properat, & juxta tumulum B. Galli promissionis memor precibus insistit. Post orationem & lacrymas angulo sarcophagi adnixus, cœpit se sensim erigere; nec prius lecti angulum cui innitebatur deseruit, quam statura erecta & accepto robore per se ire & redire potuisset. Qui tempore procedente plena sanitate donatus, in eodem Monasterio precibus & sanctæ vitæ deserviens, hactenus conversatur.

CIRCA AN. 646 16. Octob.

CAPUT XLVIII.

Conclusio Auctoris.

Hæc de copiosissima segete B. Galli virtutum memoriæ horreis grana libuit commendare, & nostris & aliorum pastibus profutura. Poterunt hæc enim plurimum diligentibus justitiam ædificationis conferre: quia & morum honestatem insinuant, & ad laudem Domini, qui ita Sanctos suos glorificat, devoti lectoris animum vel auditoris inflammant. Ceterum tot & tanta sunt ejusdem sancti Patris miracula, ut nec a studiosis scriptoribus propter copiam sui possint comprehendi, nec a fastidiosis lectoribus sine tædio & rugata fronte percurri. Ea vero huic operi tantum inserta sunt, quæ & veracium relatione testium veritatem custodiant, & moderata brevitate nullius, quamvis etiam utilia nauseantis, mentem offendant.

Oratio Walafridi.

Obsecramus itaque te, B. Galle Christi Confessor, ut sicut sanitatem corporum meritis tuis multis te contulisse retulimus, ita nostris mentibus Divinæ miserationis medelam implorare digneris, Amen.

VITA SANCTI PAULI EPISCOPI VERODUNENSIS,

CIRCA AN. 647 8. Febr.

Auctore anonymo qui post sæculum 10. vixisse videtur ex num. 8.

Ex MS. cod. S. Germani Pratensis & Bollando.

1. HIC igitur venerandus Pater noster PAULUS, illius quondam admirabilis gentium prædicatoris Pauli imitator eximius, cujus & nominis vocabulo æquivocus & operis exhibitione exstitit univocus, in inferioris Galliæ *a* partibus non vilium personarum dignitate originem ducens, e cunis & va-

Paulus Gallus, literis instructus, piis operibus vacat.

a De S. Pauli patria nihil certum statui potest. Qui Belgam dicunt, hoc loco *inferioris Galliæ* nomine Belgium fortasse interpretantur: qui vero Augustodunensem, fratrem S. Germani Parisiorum Episcopi fuisse falso credunt. Qui enim fieri potuit ut Germanus qui anno Christi 576. *fere octogenarius* teste Fortunato decessit, fratrem habuerit Paulum, post annos 70. superstitem.

CIRCA AN. 647 · 8. Febr. & vagitibus exceptus, liberalium studiis litterarum (sicut olim moris erat nobilibus) traditur imbuendus: quarum usu & studio ita brevi succreverat, ut non eum Grammaticæ, seu Dialecticæ vel etiam Rhetoricæ, ceterarumque disciplinarum fugerent ingenia. Verum ubi hæc ebiberat, ab introitu mundialis pompæ quæ curis & sollicitudinibus, velut aureos montes coacervans, prima inter mortales putatur, semel illapsum retraxit pedem, ne nimio ejus illectus amore perferret ruinam immanis præcipitii, totusque in Divina conversus, circa Ecclesias aut Monasteria Divinis cultibus erat semper intentus. Instabat denique misericordiæ operibus opem ferendo miseris, nihil sibi præter quotidiani victus & vestitus necessitatem reservans: Evangelici præcepti non immemor, infirmis, nudis, esurientibus, carceribus inclusis, vel diversis necessitatibus præventis, quidquid habere poterat largiebatur: illud Dominicum in conclavi cordis retinens inconvulse, quo prohibemur de crastino cogitare. (Matt. 6 34.) Addiderat celerrimos his ad cœlum jejunii & orationum volatus cum studio pacis & sanctimoniæ, sine quibus (ut didicerat ab Apostolo) neminem posse Deum videre noverat. Et licet actualis vitæ negotiis ministraret Domino cum Evangelica Martha, tamen avidus Divinæ contemplationis inspector, satagebat eligere optimam partem quæ ab eo non auferretur cum Maria.

2. Cumque hujus intentionis instantia dies noctesque sollicitus detineretur, ut si quo modo posset ad summum perfectionis apicem attingeret; (Patrium solum vertit.) Divino respectu incidit ei salutis novissimum, & præ ceteris utile consilium: scilicet ut Patriarthæ Abrahæ fidelissima credulitate subnixus, nativum solum relinquens, exteras nationes & ignota peteret loca: & beatæ paupertatis indigentia ditatus, pauperior vulpibus foveas & cœli volucribus nidos habentibus, ipse cum Christo non habeat ubi caput reclinet. Incitabatur præterea David Regis & Prophetæ non contemnendis dictis & exemplis; qui die palatium purpura nitens regebat, & nocte in cilicio & cineribus recubans, infudando gemitibus rigabat, stratum lacrymis, egenum & pauperem sese clamitando, Deum in adjutorium ut se liberaret non diutius immorando expostulans. Ego, inquit, egenus & pauper sum, Deus adjuva me quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem adsumpsit me: & extraneus factus sum fratribus meis, & peregrinus filiis matris meæ. Et iterum: Ecce elongavi fugiens, & mansi in solitudine: & mundi gloriam nihilum ratus, velut florem subito eminentem moxque marcentem, cogitationi salutem suam impedienti Apostoli prosecutione satisfaciebat: *Nihil*, inquiens, *intulimus in hunc mundum, haud dubium quin nec auferre possumus*. (1. Tim. 6. 7.) Evangelica nihilominus tuba (ubi ad summum perfectionis cuique attingere cupienti jubetur cuncta vendere & pauperibus erogare; quodque pro Christo relinquenti agros, patrimonia, uxorem, filios & cetera, centuplicatio, insuper & vita æterna repromittitur; hoc quoque quod nisi quis crucem tollat, quotidie Christum sequi non possit; ad hoc etiam non esse discipulum ejus qui parentes filios & fratres insuper & animam non oderit) instigatus, insuetæ peregrinationis & ignotæ viæ longinquitatem quo iret nesciens adsumit: suæque nobilitatis oblitus, parentum diligentiam odiendo & nesciendo fugiens, adversario suo in via Dei consentit, & Domino præduce tandem eremum, quæ Vosegus [a] nominatur, Christi servus Regi suo militaturus, (Vosegum petit. Anachoretas illic degentes sequi cupit.) cunctis mundi curis postpositis ad perficiendum quod animo conceperat lætus, ingreditur. Hujus eremi solitudinem plurimi Anachoritarum cellulis divisi feruntur inhabitasse, præter sabbatum & Dominicam mutuis visibus & alloquiis disjuncti, nisi quos aut corporalis infirmitas vel animæ salutis causa visitari per aliquos coegisset. Quorum optabilem conversationem Paulus ut diu desiderando animo deliberaverat, adipisci satagebat.

3. Sed

a Vosagi seu Vosegi eremus tam late patet quam Vosagus mons, qui a Sequanorum finibus ad Belgicæ usque limites protenditur. Quippe ex Alpibus Raticis ortum ducens, primum Sequanos seu Burgundiones a Lotharingia & Alsatia, tum Lotharingiam a Germania dirimit, variis hincinde discretus vallibus, ac varia pro locis sortitus nomina; qua Treviros spectat, mons Gebenna olim dicebatur. Paulus *montem Gebennam in opposito civitatis Trevericæ cis pontem Mosellæ fluminis* positum, nunc ab eo *Paulsberg* seu *Polsberg* appellatum incoluisse apud Trithemium in lib. 4. de Vir illust. Ord. S. Ben. cap. 201. legitur, antequam in Monasterium Theologum se reciperet.

3. Sed quoniam non est in hominis potestate vita ejus, & non est consilium contra Dominum, & neque currentis, neque volentis sed miserentis Dei est; longe aliter ac ratus erat, nutu pietatis Divinæ creditur evenisse, ut quandoque futurus Pontifex interim delitescens in Monasterio cum Fratribus viveret, atque in schola virtutum attentius addisceret, quod mox animarum saluti prædicatione conferret salutari. In eadem namque eremo erat Monasterium quod usque hodie miserante Deo conservatur, Monasticæ religionis insigne TABULEIUM antiquitus nominatum, sic interpretatum eoquod sectis in modum tabularum lapidibus fuerit prius ædificatum: quod moderni THEOLEGIUM *a* dicunt melius interpretantes, quod de Deo frequentius inibi a cohabitantibus versetur indisputabilis sermo. Cujus interpretationis contentionem sapientibus quid quisque melius viderit relinquentes, ad proposita redeamus. Casu ad idem Monasterium hospitandi gratia cum divertisset, a Patre & Fratribus libentissime ut Christus hospes excipitur, ac post orationem ad hospitium reverteuti, Abbas *b* cum Fratribus Divinis obtemperando mandatis pedes manusque lavant: & cum omni devotionis reverentia cuncta humanitatis præbent obsequia: & ut aliquantisper remorando ob difficultatem longioris viæ fatigata insolito labore membra refoveat, rogant, & impetrant.

CIRCA AN. 647

8. Febr. 1

Divino nutu Theologium divertit.

Benigne excipitur.

Lege Regulæ S. Bened. c. 53.

4. Ubi aliquamdiu immoratus, crebris cum Fratribus & Abbate alloquiis vir Deo carus cum cœpisset agnosci; reputans Abbas id divinitus actitari, quo ejus vita exemplo esset ceteris & saluti, cogitabat si posset eum Monasticæ institutionis mancipare unanimitati, ne forte ad alia demigrante loca, ipse sanctitatis ejus perferret dispendia. Quadam itaque die sicut sæpius cum de mundi hujus contemptu sermocinaretur, sui animi intentionem & quis esset, utquidque venisset, vel quo ardore cordis detineretur, quodque magis eremi solitudinem, dummodo Christi gratia potiretur, quam totius mundi amplitudinem diligeret, evidentissimis adsertionibus quærenti aperuit Abbati, satis per Deum obtestans hoc habeat secretum, sibique ad inhabitandum Divinis aptum servitiis perquirat locum ac renuntiare festinet inventum. Adjuratus Abbas, ne credita sibi denudet arcana neque votis ejus exsistat contrarius, amplius autem anxius ne tanti viri absentia loci patiatur discrimina, jam non ex se neque sua, sed ipsius Domini cœpit opponere quo eum retineret exempla; qui suæ passionis hora dum humanitate mortem timeret, Patrem orabat: *Pater*, inquiens, *si vis transfer calicem hunc a me: attamen non mea voluntas, sed tua fiat*. Et iterum: *Non veni facere voluntatem meam; sed ejus qui misit me*. Pro retentione viri hæc & cetera hujusmodi Abbate prosequente, ille perdurabat immobilis, nec ab incepto removeri poterat, quin quod mente conceperat opere compleret. Cumque videret Abbas in id propositi eum perseverare nec ullo modo valeret urgere, (quippe non erat adeo humilis fortunæ ut ad quod nollet cogi posset) sumens ex Divinis ad suadendum exempla Scripturis, hæc per ordinem Abbas subsequitur: Si, inquit, cum Abraham Patriarcha pro Christo a natali cespite peregrinaris, (quod reputabitur tibi credenti ad justitiam;) si cum David Rege ac Propheta elongasti fugiens ut maneas in solitudine, & ut vir Evangelicus patriam, parentes, agros, & cetera in Evangelio jubente Christo reliquisti; tamen ut adhuc justus justificeris, quiddam tibi perfectionis deesse noveris. Unde si ad id inhianter properas, audi Psalmistam ex persona humilium protestantem: *Induxisti nos*, inquit, *in laqueum, posuisti tribulationes in dorso nostro, imposuisti homines super capita nostra*. Laqueum, tribulationes dorsi, impositos homines super capita no-

Abbas eum secum retinere multis rationibus tentat.

Luc. 22. 42.

Joan. 6. 38.

Psal. 65. 11.

a Theologium seu Theolegium & Deolegium, nove Tholeia, *Tholey* insigne Ord. S. Ben. Cœnobium, hodie quoque superest, situm *ad fluvium Sarram* in finibus Diœcesis Trevirensis & Lotharingiæ, haud procul ab oppido S. Vvandelini: cujus Monasterii primordia referunt ad Dagoberti I. tempora, quando vivente adhuc Chlothario patre regno Austriæ ab anno 623. impositus est. Abbatia hæc S. Mauricio Thebææ legionis Duci sacra plures Ecclesiæ Verodunensi Pontifices egregios suppeditavit: & a primo conditu Regulæ S.P. Benedicti addicta fuisse videtur.

b Hunc Abbatem, a quo Paulus susceptus est, ferunt fuisse S. Vvandalenum, quem natione Scotum, postquam apud Trevirenses aliquamdiu delituit, Monasterio Theologiensi Abbatem primum, aut certe secundum a Dagoberto fuisse ajunt impositum. In Fastis Gallicanis, Benedictinis ac Trevirensibus 12. Kalend. Novemb. colitur, habetque oppidum suo nomine insignitum, quod uno dumtaxat milliari a Theologio distat.

Digitized by Google

CIRCA AN. 647 · 8. Febr.

nostra, non nostram voluntatem, sed Prælatorum jussa exsequi humiliter & obedienter debere præmonstrans. Et ne parva videatur Prophetæ adsertio, quoniam hæc eadem a nemine pertulerit; ipsius Christi Domini quem sequeris utamur exemplo. Denique vide quid Apostolus dicat de eo: *Christus*, inquit, *factus est pro nobis obediens Patri usque ad mortem*. Ergo si eum vere sequi decernis, (sequi autem imitari dixerim) obedientiæ tramitem ingredere: & in ea perseverans si necesse fuerit obediens esto usque ad mortem. Non enim laudabitur exercitatio discipuli, quem non approbaverit reverenda eruditio magistri. Et auctoritas sacri eloquii est, ut præesse non audeat, qui subesse non didicerit. Et Salvator ad discipulos de novellæ gratia institutionis: *Si hæc*, inquit, *scitis, beati eritis si feceritis ea*. Et Apostolus Jacobus: *Non auditores, sed factores legis justificabuntur*.

Philip. 2.8. · Joan. 13.17. · Jac. 1.22.

Paulus ægre tandem consentiens Monachum induit.

5. His auditis vir beatus quibus contradicere non valebat, adsensum præbuit: & quoniam quod rogabatur ipse prius rogare debuerat, pro negligentia & ignorantia toto corpore terræ prostrato veniam postulabat: ad omnia regularis vigoris præcepta Patris imperio se pollicens obtemperaturum. Votis itaque omnium cum benedictione Patris Monasterii angelicum Monachici habitus schema induitur: & ut verus Dei famulus congregationi Sanctorum adunatus, qualem quantumque se exhibuerit, nullius ut reor facultatis est evolvere. Ex die namque mutati habitus in Religionis propositum in eodem loco permanendo, incredibile effatu videtur quas cruces corpus castigando, & in servitutem redigendo sibi indixerit, quæ tormenta membris inflixerit: cum nec ad modicum saluti corporis indulserit, nec semel missam manum ad aratrum recordatione uxoris Loth retrorsum retorserit. Fuit enim in eleemosynis largus, charitate præcipuus, castitate mundissimus, humilitate sanctus, prudentia sollers; astutiam serpentis cum lege custodiens, & puritatem simplicis animi non amittens; ad suasum Salomonis cum timido de bello, cum superbo de humilitate, cum injusto de justitia, cum iracundo de mansuetudine, contraque omnium nequitiarum vel vitiorum genera quæ oppositis pelluntur virtutibus non arroganter increpando sed humiliter ac sapienter quasi compatiendo disputans, quodam præsagio futurorum Pastoris cura gregi advigilabat. Hac virtutum gratia pollens amabatur ab omnibus, venerabantur eum universi, placebat cunctis, nimioque affectu pro suæ sanctitatis reverentia excepto nomine Pastoris *a* colebatur vice magistri.

Pie in Monasterio vixit. · Eccl. 37.12.

Grimonem aliosque plures erudit.

6. Sed ne tanta virtutum copia inanis esset & vacua, neque lucerna tot radiorum facibus accensa sub modio celaretur abdita, verum cunctis in domo Dei luceret proposita; cœperunt ad eum ex longinquis terræ partibus audita de eo famæ opinione multi confluere, & se ejus magisterio non solum mediocrium filii, sed & præpotentium ac nobilium generositate progeniti unanimes convolare. GRIMO namque qui & ADALGISILUS nepos *b* DAGOBERTI Regis, pro amore cœlestis patriæ cunctam hujus mundi gloriam pro nihilo ducens, illius se doctrinæ subdidit imbuendum: cujus vitam & actus velut agrum vernantem diversorum varietate florum cuique benedixit Dominus, didicerat a compluribus odore omnium fragrare virtutum. Cujus dilectioni repente sic inhæsit, ut nullo modo nisi morte præventus ab eo posset divelli. A quo introductus in campos Scripturarum, intantum brevi profecit; ut disciplina & moribus æquipararet magistrum. Idem etenim Monasterium Tabuleium sive Theolegium hereditario jure competebat Grimoni, in quo ut in proprio licentius cum magistro commorans de gramine virtutum centuplicatum retulit fructum, adeo ut ad Diaconatus tunc temporis pertingeret gradum.

7. Per

---

a Et tamen Paulus a Neotericis in Abbatum Theologiensium syllabo post S. Vrandelinum collocatur: an potius scholæ præfectus dicendus?

b Alii Fratrem Dagoberti Grimonem dicunt, alii melius non fratrem nepotemve, sed fortasse consanguineum fuisse permittunt. Certe Dagobertus fratrem unicum legitur habuisse CHARIBERTUM, cujus nulla proles memoratur. Grimo inter Abbates Theologienses post Paulum recensetur.

Digitized by Google

7. Per idem tempus defuncto ERMENFRIDO *a* Virdunensi Episcopo, quærebatur qui mox subrogaretur hoc officio dignus, ne per spatia temporum dilaniaretur absque Pastore grex Domini morsibus luporum. Nec defuit qui perferret ad aures Principum, degere infra regni sui fines & in jamdicto Monasterio quemdam Monachum nomine Paulum, cui satis condigne posset Pastoralis cura committi. Continuo ad Regni edictum legantur qui hæc eadem ad Grimonem perferant: jussumque ut adsumptum Paulum quantocius ad palatium adducat virum sibi charissimum: ad honorem Virdunensis Episcopatus divinæ providentiæ nutu Palatinorum, Cleri plebisque adsensu, ac in reciprocatione sui erga eum amoris a Rege promovendum. Qui nimio repletus gaudio nuntiat Patri charissimo Regis voluntatem, nobilium, mediocrium, ac omnium erga se unanimem desiderantissimam devotionis electionem: suadetque ut celerius mandata Regis festinet exsequi. Cui ille: Licet, inquit, me laude præferant, & ad Pastoris curam quasi dignum eligant; forsitan tamen in Canonibus prohibitum ignorant, ne aliqui de suis sedibus commigrantes, aliis facile ordinentur in locis *b*. Unde nec ad Regis jussum nec ad populi votum noverint fas esse violare Divinarum decreta legum. Quapropter alio Regis ac Principum se vertat intentio, ne si incognitum & ad rumores vulgi falso laudatum Ecclesiæ Christi præfecerint; in futuro sera pœnitentia persentiaot detrimentum. Hæc dicens legatos remittit vacuos; hac occasione sperans & se posse quiescere, & Regem ab intentione proposita cessare. Sed Dei omnipotentis ante sæcula providentia quæ eum noverat futurum Præsulem ad dandam scientiam plebi suæ in remissione peccatorum eorum, quæque illum de remotis terrarum partibus ad hoc adduxerat; immisit in cor Regis, ut tractum de Monasterio, quamvis renitentem & invitum, jam non sua pro libitu quærendo, sed quæ Dei sunt obedienter faciendo, Ecclesiæ suæ præficeret secundum quod sibi videretur judicio Regum audacter. Quod quomodo actum sit, sequens sermo explicabit.

CIRCA AN. 647 8. Febr.

Verodunensem Episcopatum recusat.

8. Hunc vero beatum Paulum exstitisse fratrem S. GERMANI Parisiacensis Ecclesiæ Pontificis, (ut in scriptis accepimus) meritorum sanctitas, virtutum magnitudo liquido testatur. Quod ne cui forsitan veniat in dubium, fatendo mendaciter confictum & huic operi insertum, ideoque falsum si non sit auctoris testimonio approbatum; operæ pretium videtur veterum affirmationibus confirmare: quorum antiquitati nemo quamvis versutus valebit resistere. Adstipulatur huic adsertioni BERCHARIUS Presbyter *c*, qui a Domno DADONE ipsius urbis Episcopo rogatus omnium ante se Virdunensium Episcoporum nomina & actus, ut scire potuit, mira brevitate contexuit; interque etiam hujus non immemor, hæc quæ prædicta sunt ordinanter suo loco constituit. Et ne „ nostra reputentur ut falsa, ipsius subnexuimus hujusmodi dicta. Post Er- „ menfridum, inquit, tractus est de Monasterio Tabulejo sanctus Paulus qui „ fuit frater S. Germani Parisiacensis Ecclesiæ Episcopi, & in Ecclesia ista Epi- „ scopus consecratus: cujus memoria æterna est. Nam nepos Dagoberti Regis „ Grimo Diaconus qui & Aldagisilus dicitur, cum fuisset a S. Paulo ab infantia reve-

Frater S. Germani fuisse probatur.

a Carolus *le Cointe* ad ann. 631. num. 55. contendit Paulum non Ermenfrido successisse, sed Godoni Ermenfridi successori, qui Godo anno 625. Concilio Remensi subscripsit: quod jam ante Bollandus ut dubium proposuerat. An potius Godoni paulo post Concilium mortuo Ermenfridus, Ermenfrido Paulus anno circa 631. successit? an vero binomius erat Pauli decessor?

b Nempe in Canone ultimo Synodi Remensis sub Sonnatio habitæ statutum fuerat, *ut decedente Episcopo in locum ejus non alius subrogetur nisi loci illius indigena*, &c. Vides hic Canones *leges divinas* appellari.

c Ut B. Germani consanguineus fuerit Paulus; certe frater ejus non potuit ex dictis supra. Bercharius seu Bertharius Verodunensis Ecclesiæ Presbyter ac Canonicus, post ejusdem Ecclesiæ incendium Gesta Episcoporum istius Sedis ab ignis injuria vindicare aggressus est anno 36 Pontificatus Dadonis Antistitis, id est anno Christi 916. siquidem Dado ab anno 880. ad 920. seu 23. sedisse dicitur. Quæ ex Wasseburgii libro 3. Antiq. Belgic. fol. 172. & seqq. repetenda sunt. Ex his inferre licet, istius Vitæ Scriptorem aliquanto vixisse tempore post Bertharium, quem *Antiquum* Auctorem non semel appellat. Vixisse tamen ante seculi 12. initium inde colligimus, quod Hugonis Flaviniacensis testimonium prætermiserit. Hugo quippe primum Cœnobii S. Vitoni apud Verodunum Monachus, deinde Flaviniacensis Abbas, scripsit *Chronicon Virdunense* ab anno Christi primo ad 1102. qui in Chronico ad annum 632. Paulum Ermenfrido successisse ait, ac S. GERMANI *Parisiensis* fuisse fratrem: quod sane testimonium istius Vitæ conditor non omissurus erat, si fuisset Hugone posterior. Bercharii Opus adhuc in tenebris delitescit, Hugonis Chronicon a Philippo Labbeo To. 1. Biblioth. novæ vulgatum est.

CIRCA AN. 647 8. Febr.

Tabulejum Verodunensi Ecclesiæ attributum. * Fraisne * Basonville

" reverenter educatus, pro amore ipsius Antistitis suam proprietatem *a*, id est Tabulejum Monasterium sanctæ Mariæ in Virduno suo scripto & multorum Fidelium scriptis ut in sempiteroum nostra Ecclesia ipsum Monasterium habuisset, tradidit, roboravit, & omni auctoritate firmavit. Frasnidum * vero villam idem Grimo pro sua pietate victui Fratrum oostrorum delegavit. Sanctus vero Paulus Basonis-Villare * de suis redditibus comparavit. Privilegium eteoim nostris Canonicis de antiquioribus villis fecit: & suis manibus & aliorum Episcoporum sub Divioa adtestatione roboravit. De virtutibus autem istius sancti Patris nostri istud mirabile audivimus, quod adhuc Monasticam vitam ducens, cum in pistrino Fratrum obedientiam habuisset, & timeret ne hora statuta Fratres panem habere non potuissent; ejecto igne de clibano ipse intus ingressus cum cuculla sua clibanum purgavit; & panem illic ad coquendum ordinavit, & sanus foras egressus, panem sanctum Fratribus in Refectorio statuto distribuit. Legi & picta vidi multa miracula quæ vivens io Episcopatu egit, & post excessum positus in Basilica S. Saturnini Deo cooperaote satisfecit. Cœcos namque illuminavit, claudis gressum præbuit, ægrotos a variis infirmitatibus curavit. Et quid plura? istam Ecclesiam rebus temporalibus dilatavit, & Deus omnipotens animam illius cum omnibus Sanctis in æterna gloria sine fine gaudere facit.

Paulus clibanum ardentem ingreditur.

Bercharii negligentiam supplet Auctor.

9. Hæc ita se habere ipsius viri auctoritas & non spernenda antiquitas satis fidei ad id credendum videtur conferre. Sed quod ipse prosequitur multa se legisse & picta vidisse quæ per negligentiam non sunt scripta; ipse quoque negligeotiæ nota redarguitur, cum de scriptis & de visis picturis ad ædificationem posteriorum conscribere neglexerit. At nos quod pictura docente addiscere potuimus, ad laudem Creatoris & Sancti hujus venerationem pro captu ingenioli nostri fidelibus legenda scripto detegere non piguit. Igitur illæsus e clibano egressus, imposita humero corbe humiliter & obedienter (nec enim poterat non esse talis, cui tantum præstitum sit gratiæ divinitus) dum in Refectorium Fratrum accelerat panem insperatum, ecce audit post se vocem pauperis alimoniæ auxilium petentis. Erat enim duplicis miseriæ debilitate adstrictus, rebusque inops tantum genibus & scabellulis repens, clamoribus quibus poterat satisfaciebat dolori. Cujus miseriæ vir plenus pietatis compassus, sumptum ex sporta panem porrigit post terga clamanti: qui subito Divina virtute adtactus in pedes constitit, annonam excipit: & qui aliorum venerat adjutorio, proprio redit ad sua vestigio.

Paulus contractum erigit.

Rege compellente Paulus fit Episcopus.

10. Legati, ut præmissum est, tanto frustrati labore itineris, nuntiant virum Regis non obedire mandatis: indignum & ignotum sive Neophytum ad animarum regimen respondisse non promovendum; & ejusmodi non esse qui possit blandimenro seduci aut terrore concuti: Canonumque decretis hæc eadem prohiberi. Hoc audito Rex furoris & amoris anxius, missis satellitibus extractum a Monasterio coactum & invitum, omnium tamen applausu dignissimum acclamantium, onus Pontificalis dignitatis subire compulit, & ab Episcopis Episcopum ordinatum, suæ sedi honorabiliter præesse instituit.

Grimo in ejus gratiam Verodunensem Ecclesiam dotat.

Vide miserum illius Ecclesiæ statum.

11. Præfatus vero Grimo nepos Regis quod diu desideraverat videns adimpletum, nimio plenus gaudio quidquid facultatis possidere videbatur, volenti animo juri Virdunensis Episcopii condonare festinabat. Erat autem ita temporibus illis ipsa Ecclesia rebus destituta *b*, ut nemo Clericorum esset qui assidue (ut sic præcipit Ecclesiasticus ordo) Missarum solemnia vel consuetum Psalmorum inibi compleret cursum: sed præ inopia vix & cum magno labore per singulos dies adveniebat aliquis forensis Presbyter: & citissime satisque indecenter Horarum & Missæ simul complens officia, mercede accepta revertebatur ad propria. Similiter secundus & tertius, ceterique, donec idem ordo confusus a novissimo rediret ad primum. Quod cernens Episcopus, Grimonem sibi dilectum advocat, & ioternum dolorem super hac re multum conquestus edocet. Cui evestigio ille verba consilii rependit & auxilii. Negaveras te, inquit, prius, Pater, obediturum

a Hinc apparet, Grimonis parentes, aut certe Grimonem ipsum Monasterii Theologiensis conditorem fuisse: Dagobertum suppetias tulisse affirmant.

b Quod etiam Frodoardus in Hist. Rem. lib. 2. cap. 2. affirmat de Remensi Ecclesia, tempore S. Rigoberti Antistitis, qui *Canonicam Clericis religionem restituit, ac sufficientia victualia constituit*.

turum Regi; sed quia te invitum & quasi regalis vigoris nexibus addictum in hanc Sedem imposuit, juste apud eum de his quæ ad Ecclesiasticum pertinent ritum, licet conqueri. Præterea quæ in ea sunt vel esse possunt in prædiis vel possessionibus seu in pecuniis, tuæ concedo libens potestati, ut tuo voto & mearum rerum adminiculo inserviat clericatus ordo per successiones te ordinante cultui Divino. CIRCA AN. 647 8. Februar.

12. Hæc dicens, Frasnidum villam victui Fratrum *a* delegavit, moxque sine dilatione palatium adeunt, & pro Ecclesiæ suæ incommodis Regis auribus querimoniam insundunt, orantes pariter ut ad honorem sui & salutem impendat sanctæ Virdunensis Ecclesiæ rerum terrenarum quamlibet portionem. Qui libens petitioni eorum annuit, & possessionibus pecuniisque locupletatos, ad urbem cum gaudio remittit. Quarum nomina rerum etsi non habentur prope inscripta, tamen quia factum sit præfatus Presbyter * non tacet: cum testatur eum suam Ecclesiam rebus ditasse quamplurimis. De quibus propria manu Privilegium conscripsit, aliorumque Episcoporum auctoritate sub anathemate roboratum in Arcavio * ejusdem Ecclesiæ in sæcula conservandum condidit; quod usque ad nostra tempora in eodem loco constat permansisse. Memini me aliquos vidisse qui idem Privilegium se vidisse & legisse fatentur, & numquam characteres literarum honestius præfiguratos, & orationem facundiæ ordinabiliorem usquam conspexisse. Sed hæc interim.

Dagobertus eidem Ecclesiæ plurima confert.

* Berchtarius supra num. 8.

* Archivo

13. Adepto itaque quod optaverat Ecclesiasticæ curæ negotio, Canonicos canonice vivere instituit; & in sua Sede perplures residens annos, ab incepto virtutum non destitit: cujus opera a scientibus neglecta sæpedictus Presbyter reprehendit.. Et tamen quod factor miraculorum fuerit, se legisse & in picturis cognovisse testatur, cum eum dæmones fugasse, paralyticos curasse, cæcos illuminasse commemorando perhibet. Cum horum itaque & omnium bonorum exhibitione operum quæ nobis incognita Dei notitiæ sunt manifesta, de virtute in virtutem adscendendo, Deum deorum in Sion videns, & similitudine Patriarchæ Jacob eumdem Dominum scalæ innixum, per quam Angeli gradibus ascendentes & descendentes visi sunt promeruit: sibique terram viventium si in hac convalle lacrymarum patienter peregrinaretur repromitti audivit: & depulsis post visionem nocturnis tenebris, jam aurora irradiante, Evangelico videlicet præcepto intonante: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos:* luctam cum Angelo iniit, id est viriliter spiritu ambulando ne desideriis carnis inserviret, angelico paruit oraculo: a quo nervus femoris ejus contactus emarcuit, cum insudando Divinis institutis in se macerationem corporis ardorem extinxit libidinis: in hujusque viæ solo claudicando numquam stabilem gradum posse firmare intellexit. Sed post longæ peregrinationis tædium qua cum Psalmista deplorando cantabat: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est; regionem suam per desertum hujus incertæ solitudinis multimoda passione requisivit: ac senio confectus plenusque dierum in pace suæ Ecclesiæ valedicens Fratribus sexto Idus Februarii obiit *b*, & in Ecclesia S. Saturnini (sicut jam dictum est) se sepeliri mandavit, ubi meritis ejus præstantur beneficia Domini nostri JESU-CHRISTI: qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Pluribus annis Ecclesiam egregie regit.

Matth. 11. 28.

a Vide Canonicos hic & a Berchario supra n. 8. *Fratres* appellatos, tametsi Regulares non erant, quamvis canonice vivere tenerentur, infra. Sic fere Canonicos appellant mediæ ætatis Scriptores, & in Statutis Ecclesiæ Lugdunensis anno 1251. a Philippo Francorum Rege confirmatis To. 9. Spicil. Acheriani, Canonici art. 21 Fratres dicuntur.

b Anno circa 647 mortuus est Paulus, qui S. Arnolfi Translationi (ut ad Vitam S. Arnulfi supra observatum) anno 641. interfuisse dicitur. Certe Desiderius Cadurcensis Episcopus in Epistola 10 ad Dadonem seu Audoenum Rotomagensem recens Episcopum, Paulum nostrum cum Sulpicio Biturigum Episcopo inter amicos numerat: quam Epistolam non ante annum 641. scriptam fuisse constat. Paulus in Molani Addit. ad Usuardum 6 Id. Febr. ita celebratur: *Depositio S. PAULI Episc. Virdunensis & Monachi, ipsius Ecclesiæ restauratoris & Rectoris præcipui.* Sepultus est in Ecclesia suburbana S. Saturnini a se condita ac suo postea nomine insignita, quam GISLOALDUS ex Monacho itidem Theologiensi ipsius successor Canonicis attribuisse; Wilgefridus vero qui ab anno 961. ad 987. Ecclesiæ Verodunensi præfuit, ad Monachos Benedictinos transtulisse apud Wassebergium leguntur. Verum disciplina Monasticæ religionis inibi violata, Albero II. Verodunensis Antistes anno circa 1135. prædictam S. Saturnini tum S. Pauli Ecclesiam e Monachorum manibus ad Præmonstratenses Canonicos transmisit, adnitente S. Bernardo Claravallensi Abbate, ut testatur Epistola 178. ad Innocentium, qui reclamante licet venerabili Petro Abbate Cluniacensi Epistola sua 2. lib. 2. Alberoni postulationi fecit satis. S. Pauli Reliquiæ in ea ipsa Ecclesia adservantur excepto capite, quod Theologienses Monachi tempore Caroli Magni obtinuerant. Quippe desolatam S. Saturnini Ecclesiam, neglectas S. Pauli Reliquias audientes, eas furtim ac secreto subripuerunt: ast duo circiter milliaria progressi, in silvæ loco, postea PAULI-CRUX, vulgo PALE-CROIX dicto ob memoriam Crucis illic erectæ deprehensi, pignus sublatum excepto capite restituere coacti sunt. Lege Wassebergium in lib. 3. Antiq. Belg.

CIRCA AN. 649
6. Julii.

VITA S. GOARIS CONFESSORIS ET EREMITÆ,

Auctore anonymo subæquali.

Ex MS. cod. V. C. D. d'Herouval.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Govver, al. Gevver.

1. *Vitæ S.* GOARIS * *a* WANDALBERTO *Monacho ac Diacono Prumiensi expolitæ præmittimus Anonymi lucubrationem, qua ipse Wandalbertus usus est. Is Scriptoris anonymi ætatem satis indicat in fine lib. 1. his verbis:* Hæc habui de Vita S. viri Goaris, quæ scripturæ mandarem, accepta ex VETUSTIS & PERANTIQUIS EXEMPLARIBUS: quorum eorum gestarum narrationem veritatem fide integra subsequens, solam sermonis quæ eruditos non parum offendere poterat simplicitatem . . . corrigere studui. *Opus suum de S. Goaris actibus ac miraculis absolvebat Wandalbertus anno Christi* 839. *ut constat ex lib. Mirac. cap.* 34. *quo tempore Auctoris anonymi* vetusta & perantiqua exemplaria *dici non poterant, nisi Wandalbertus uno minimum sæculo junior fuisset.*

* de Prom.

2. *Wandalbertus Diaconus manum calamo admovit jussu* MARCUVARDI *Abb. Prumiensis,* * *cui fetum suum duobus libris distinctum, altero vitam, altero miracula post mortem facta continentem nuncupavit. Marcuvardo imperandæ scriptionis istius hæc occasio fuit. Prumiensi Monasterio diœcesis Trevirensis intra Arduennæ silvam per Pippinum Regem constructo ac Salvatori dedicato, idem Princeps S. Goaris Cellam seu Monasterium in generali conventu apud Attiniacum habito univit* *, *& Asuero Abbati Prumiensi primo commendavit. Asuero post Tancradum successit Marcuvardus, qui pro suo in S. Goarem studio & cultu, Wandalbertum Diaconum ac Monachum suum, Martyrologii opere aliisque clarissimum, compulit ad scribendum S. Goaris vitam & miracula Asueri, Tancradi, ipsiusque Marcuvardi temporibus facta: quod Wandalbertus duobus libris explevit.*

* V. lib. Mirac. cap. 35.

3. *S. Goaris Cella seu Monasterium paullo supra Confluentes Mosellæ & Rheni situm est in læva Rheni ripa Vesaliam superiorem inter & Boppardium, in diœcesi Trevirensi, ubi opidum haud ignobile, S. Goaris dictum, vulgo* Saint Govver, Guern *accrevit. In designando loco differunt sincera exemplaria MSS. Martyrolog. Usuardi & Adonis: Nam prid. Non. Julii Usuardus sic habet:* In pago Magineosi S. GOARIS Presbyteri & Confessoris. *Ado vero;* In pago Threcarensi S. GOARIS Presbyteri & Confessoris. *Hic pagi Threcarensis nomine intelligenda videtur Trichoria, Germaniæ superioris regiuncula, in qua S. Goaris opidum positum est.*

Goar Aquitanus in Germaniam secedit.

1. IN diebus CHILDEBERTI Regis Francorum filii *a* CHLODOVAEI erat vir venerabilis nomine GOAR homo Aquitanicus, cujus pater vocabatur GEORGIUS, & mater ejus VALERIA. Hic erat vir gloriosus aspectuque decorus, mente humilis, corpore castus, perfectus fide, egregius in opere, in virtute summus, prodigiis clarus, mirabilis cognitor secretorum cœlestium, præscius futurorum: qui continuatis jejuniis & orationibus instans, futura prænoscere meruit sacramenta. Hic itaque in quodam Germaniorum opido conveniens super fluvium Rhenum infra terminum Wasaliacense *, suburbano Treverico, ubi fluvius Wocara vocatur, cum consensu Episcopi qui tunc temporis Treverorum Præsul esse dignoscitur, qui nuncupatur FELICIUS, Ecclesiolam fecit, multorumque ibi Reliquias Sanctorum collocavit, id est S. Mariæ matris Domini, Sanctique Joannis Baptistæ, & duodecim Apostolorum Christi, & aliorum multorum Sanctorum: ibidemque ipse vir Dei S. Goar die noctuque serviebat in jejuniis, in vigiliis, in multa patientia, in longanimitate, in pura prædicatione, in oratione assidua, in charitate non ficta, juxta Apostolica præcepta per arma justitiæ a dextris & a sinistris, in virtute Dei.

* Oberwesel

Paganos convertit.

2. Huic itaque Dominus tantam gratiam concedere dignatus est, ut multi paganorum per verbum ipsius ad salutem animarum suarum pervenirent, & multi ægroti Deo auxiliante & ipso Sancto intercedente pristinam sanitatem invenirent. Quod assidue fieri manifestum est, ubi ipse Sanctus in corpore requiescit: quia ibi cæci illuminantur, surdi audiunt, dæmonia effugantur, & a febribus, vel aliis infirmitatibus multi curantur: & ad declaranda ejus merita fiunt magnæ virtutes, quas Dominus dignatur facere pro servis suis qui custodiunt præ-
Ps. 138, 17. cepta ejus juxta Prophetam & Psalmographum David dicentem: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

3. Hic

---

a Filii nomine intellige pronepotem. Quippe hic locus de Childeberto Sigiberti Senioris filio intelligendus est, qui Childebertus Austriæ & Aquitaniæ parti post patrem imperavit ab anno 575. ad 596 uti Carolus *le Cointe* ad ann. 597. num. 10. jam observavit. Nam Sigiberto Dagoberti Senioris filio in Austria regnante S. Goarem obiisse, ex sequentibus patebit. Hunc textum recte explicavit Wandalbertus infra: *Fuit autem in diebus* CHILDEBERTI *Regis Francorum, qui ortus est ex prosapia Regis famosissimi* HLUDOVICI *&c.*

CIRCA AN. 649
6. Julii.

Missam quotidie celebrat, peregrinos & pauperes alit.

3. Hic venerabilis S. Goar habuit consuetudinem omni die, excepto Parasceven, Missarum solemnia celebrare populo, & peregrinos qui ibidem per illam semitam pergebant, libenter suscipiebat, & pauperes ibidem voluntarie & cum hilaritate alebat secundum vires suas, & prout illi Deus donabat juxta Domini dictum qui dicet benefactoribus pauperum in judicio: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis*. Hæc & hujuscemodi vir Dei S. Goar adjuvante Domino faciebat.

Matth 25.

Dæmone invidente, a Legatis Episc. Trevir. accusatur.

Act. 14.

4. Sed seductor animarum diabolus ex hoc valde indignabatur, quod tam pretiosa Dei gemma in opido Germaniorum consisteret, vel per verbum ejus tanta Gentilium multitudo a se recederet, atque ad culturam Creatoris sui corde credulo festinaret. Quapropter multas & magnas tribulationes tamquam leo rugiens ei ingerebat: sed athleta Christi in his nullo modo metuebat, quia considerabat quod dixit egregius Doctor Paulus: *Per multas tribulationes oportet nos introire in regnum Dei*. Interea contigit, ut aliqui Legati Treverici Episcopi (cui nomen erat RUSTICUS) videlicet ALBOINUS & AIMANNUS ad cellam viri Dei Goaris advenirent quasi speculatores, & ubi aliquam rem novam vel inanem invenire possent. Et quia ibidem non pro Dei amore venerant, sed pro vana opinione, ut aliquam accusationem adversus servum Dei reperire valerent, dicebant se luminaria ad partem S. Petri Trevericæ Ecclesiæ quærere: sed magis tenebras semetipsis conquirebant quam lumen. Hi ergo viderunt quod faciebat B. Goar, quia videlicet solebat mane Cursu psalmodiæ suæ completo, & Missarum solemnitate celebrata cum peregrinis & pauperibus perfecta & Deo accepta charitate repletus cibum sumere, juxta quod Sanctus Joannes Apostolus dixit: *Qui manet in charitate in Deo manet, & Deus in eo*. Et, *Perfecta charitas foras mittit timorem*. Hoc itaque opus charitatis illi furenti animo cogitantes, tractaverunt inter se maligna machinatione, qualiter eumdem bonorum operum sectatorem exinde apud Treverensem Archiepiscopum accusarent. Quod & fecerunt quasi de substantia ejus aliquid lucrari vel conquirere deberent, dicentes se etiam vidisse sine temperamento mane comedere, vel potum sumere. Quod namque vir Dei S. Goar charitatis instinctu faciebat, hoc illi miseri mala consuetudine & vitio gulositatis fieri æstimabant, simulque fingebant alia atque alia multa mala exempla se ibidem vidisse: quodque ad rectitudinem & regimen Trevericæ parrochiæ nihil proficeret nisi ad malum exemplum, quia falsa & inanis erat ejus loquela.

1. Jo: 4.

Ad Episcopum Trevirensem citatur.

5. Hæc audiens Archiepiscopus Treverorum, statim sine mora jussit ipsos legatos illuc redire, & Sanctum Dei Goarem sibi præsentari dicens; quod inquisitionem de ipso facere vellet, ut posset scire quo ingenio vel arte talia præsumpsisset plebi sibi commissæ exempla monstrare. Qui venientes ad B. Goarem locuti sunt ei dolose, putantes quod accusationem illam per quam eum infamaverant possent blanditiis verborum obtegere. Archiepiscopus, inquiunt, noster Rusticus salutem tibi mandat, jubetque ut ad colloquium ipsius Treveris festinanter venias. Hæc audiens homo Dei S. Goar cum gaudio dixit: Faciat mihi Dominus. faciat ut possim ei obedire, quia obedientia sine mora est facienda. Nocte illa fecit illis cœnam secundum vires suas, & ipse in Dei laudibus sicut solebat fuit perseverans. Mane autem facto postquam Cursum suum finivit [a], Missarum solemnia celebravit. Cumque complesset Divinum officium, die illo dixit ministro suo: Fili, fac nobis lætum diem de abundantia nostra, ut isti Legati Domni Archiepiscopi simul nobiscum faciant charitatem, quia in itinere sunt, & forsitan Deus aliquem peregrinum aut pauperem adducet ut pariter epulemur. Quod audientes illi qui missi fuerant, malitiose commoti non potuerunt malignitatem quam gerebant in cordibus abscondere, dicentes ei: Nec tu bona ut æstimas opera agis, nec nos tibi hæc consentire volumus. S. Goar respondit: Mala domus est, in qua Dominus ejusdem domus non timetur. Vos namque si Deum timeretis, charitatem non recusaretis. Iterum vero hæc sibi invicem colloquentibus, venit puer Sancti & dixit: Domine, ecce quidam peregrinus stat ante januam nostram. Quo audito Sanctus cum gaudio dixit: Fili voca illum. Qui cum vocatus fuisset, dixit ille: Beatus spiritu Dei plenus: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Cumque hæc famulus Domini dixisset, introduxit peregrinum in domum suam, & posita coram eo mensa, pavit eum, immo Christum, & per charitatem comedit cum illo. Hæc videntes prædicti Legati cum magna lætitia straverunt equos suos dicentes inter se dolose: Nunc manifeste vidimus, quod domino nostro Archiepiscopo nunciare possimus. Et cœperunt hominem Dei rogare, ut aliquid eis ad manducandum & bibendum juberet dari, quod portantes in vasculis tali edulio laborem relevarent itineris. Vir autem Domini utpote hilaris dator libenti animo hoc fieri præcepit.

Treviros petit.

Accusatores ejus fame torquentur.

6. Quod cum factum fuisset, illi cum vociferatione cœperunt cogere illum ut festinanter arriperet iter. Ast ipse S. Goar cum hæc audisset, statim sine mora jussit sterni mulum suum: & cœperunt sæpedicti Legati cum B. Goar & ejus adminiculo ambulare. Sacerdos vero Christi in Psalmis & hymnis laudes debitas persolvebat sanctæ Trinitati. Cumque milliarium sextum perambulassent, & venissent in locum qui Pauli-campus nuncupatur, dixit Alboinus ad Almannum: Gravem habeo famem, & nimium sitis patior ardorem. Respondit Almannus: Si ego quantocius non bibero, forsitan de præsenti moriar. Angustiati itaque esurie & siti, tractaverunt mutuo ire ad aliquem rivulum aquæ, cujus haustu valerent suam sitim extinguere. Cumque venissent ad quemdam rivulum, guttam lymphæ non repererunt, cum eatenus indeficientem

[a] Nota morem antiquum recitandi Cursum seu Officium Divinum ante Missæ celebrationem.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

habuisset decursum. Miserunt manus ad sitarchiam & ad utrem, si forte invenire possent in eis aliquid quod esset aptum ad manducandum & bibendum, & nihil invenerunt, cum utique ad deprecationem suam dono S. Goaris de domu ipsius sufficientem in eisdem deputtassent victus alimoniam. Sed non mirum: Verax namque est ille qui dixit: *Mihi vindictam, ego retribuam*. Et quia servus ejus Goar opera charitatis implevit, detractoribus suis juxta præceptum Apostoli unumquemque monentis, *Si esurierit*, inquit, *inimicus tuus, ciba illum; si sitierit, potum da illi: hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus; & noli vinci a malo, sed vince in bono malum*; ideo taliter vindicari promeruit a Judice omnium. Hanc nempe sententiam sine oblivione S. Goar retinebat. Inter hæc autem labor & defectio eorumdem legatorum magis ac magis crescebat, & via prulixior valde eis erat, & ait Albuinus ad Almannum: Talem ego famem & sitim numquam habui. Et hæc dicens, cecidit de equo suo quasi mortuus. Almannus conversus ad famulum Dei Goarem: Succurre nobis, inquit, pie Sacerdos Christi, quia fame & siti morimur. S. Goar eum hoc audisset, cum gaudio dixit: Filii, recordati oportet, quia ut testatur Apostulus & Evangelista Joannes: *Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo*. Hodie, filii, quando me indignum vidistis charitatem facere, non debuissetis recusare. Ista vero quæ nunc patimini, ad corripiendum vos Deus meus permittit fieri.

Rom. 12. 19. Ibid. 1. Jo. 4.

Eos recreat S. Goar.

7. Dum hæc illis diceret quos vehementer cruciabat fames, venerunt tres Cervæ miræ magnitudinis quasi sanctam Trinitatem præfigurantes, steteruntque a longe ipsos qui loquebantur adspicientes. Quas cum vidisset vir Domini & invocasset sanctam Trinitatem jussit eas stare. Quæ cum stetissent, apprehendens vasculum suum mulsit illas. Quod cum factum fuisset, præcepit eas abire, & ex ipso lacte linivit membra prædictorum virorum, & statim nullum dolorem lassitudinis qui in eis de inedia acciderat senserunt. Hoc remedio confortati, mox ut miserunt manus ad sacculus, invenerunt quæ apta erant ad manducandum & bibendum usque ad abundantiam, & cœperunt epulari. Cumque mirarentur de his quæ viderant, & stupentes timerent, dixit vir Dei ad eos: Filii, qua pro causa mandavit mihi Archiepiscopus ad se venire? Scio enim ego quia hoc quod hodie vidistis non fuit sine causa, & quæ Dominus ostendit, mihi proficient ad præbendum credulitatis exemplum eis qui in ipso confidunt, quia juxta Psalmistam potens est Dominus parare mensam, & quia magnificata sunt opera tua Domine. Ad hoc Sancti documentum timore & tremore concussi nullum ausi fuerunt ei dare responsum, sed speraverunt se subitanea morte interire.

Legati Episcopo rem nuntiant.

8. Quamobrem cœperunt incitatis equis velociter itinerare, donec venirent Treveris civitatem. Servus autem Dei Goar per Oratoria & Ecclesias Sanctorum, sicut solitus erat facere, pergebat, & sæpedicti Legati festinanter venientes ad Episcopum Metropolitanum, invenerunt eum in Synodo sedentem in solio suo una cum Clero, narraveruntque ei omnia quæ eis contigerant, vel quæ facta viderant ab ipso S. Goar. Quæ cum audisset, cum iracundia cœpit dicere: In quantum intelligentia cordis considerare valeo, consuetudo istius pertinacis viri qui sic mane comedit & bestias mulget, sine dubio potius deputanda est gulositati, quam charitati. Inquirendus est tamen quam ob rem vel quo humanæ laudis desiderio hæc faciat, & utrum ex parte Dei sit, an ex deceptione adversarii.

Goar miraculo facto de seipso reddit Episcopo rationem.

9. Vix verba compleverat, & ecce vir Dei Goar intravit in domum, in qua ipse Archiepiscopus residebat. Ingressus itaque cœpit quaquaversum adspicere si forte esset locus ubi stare posset discipulus suus, & cappam suam pendere vel abscondere. Diu ergo circumspiciens vidit in angulo domus quasi similitudinem fustis qui certe non erat fustis, sed radios Solis, qui per fenestrellam penetrabat interiora mansionis. Cumque appropiasset ad radium Solis speciem grossioris perticæ prætendentis, appendit cappam suam super ipsum radium, ibique stare præcepit ministrum suum. Quod cum vidisset Rusticus Archiepiscopus una cum Clero suo dixit: Videtis nunc quid fecit? vere si hæc causa ex Deo fuisset, tam mane non comedisset & bibisset, quia anteriores Sancti per eleemosinas & jejunia intraverunt in regnum Dei. Hoc autem mirabile factum quod video quid sit omnimodis nescio, sed inde non mediocriter stupeo. Mane comedit & bibit, bestias mulget, cappam etiam suam in radio Solis suspendit. Quid plura? Accedat propius & reddat rationem circumsedentibus, ut sit notum omnibus si ex virtute Dei hæc facit, an ex immissione hostis antiqui. Cumque interrogatus fuisset cultor Trinitatis, respondit: Deus qui es justus judex, fortis & patiens, & nosti omnia, tu scis quod consentio nihil de adversarii opere, neque consentire cupio, neque cappam meam in radio Solis pendere scio, nisi in fuste roboreo, & illas Cervas divinitus transmissas per nulla maleficia mulgere volui. Inspiratio autem omnipotentis Dei, postquam solita fuit hora transacta, ita mihi inspiravit facere, & mane charitative cibum & potum cum his qui sunt membra ejus sumere, quatinus & lac cervarum officio meo relevaret a dolore vestrorum corpora legatorum, & edulio jentaculo matutino tempore cum pauperibus participato adimplerem Christi præceptum, sicut ipse Dominus novit qui omnia judicat.

Infanti exposititio jubet parentes suos denuntiare.

10. Hæc viro Dei dicente venit puer de Clero Treverorum, nomine LEOAGISUS, portans in brachio suo infantem tres noctes habentem, qui fuerat projectus in illam concham marmoream, sicut est consuetudo Treverorum, ubi pauperculæ feminæ infantes suus solent jactare. Hæcque consuetudo erat, ut quando aliquis homo de ipsis infantibus projectis misericordia motus vellet coram habere, ab illis quos nutricarios vocant matriculariis S. Petri compararet, & illi Episcopo ipsum infantem præsentare deberent, & postea Episcopi auctoritas eumdem hominem de illo nutricario confirmabat. Videns autem Rusticus Treverorum Archiepiscopus illum infantem portari, dicebat: Modo investigare poterimus sagaci animo, si ex Deo sunt fapien-

CIRCA AN. 649 6. Julii.

pientia & virtutes quas facit Goar, an ex adversario. Si ex Deo est, faciat nobis cognitum qui fuit pater istius infantuli, & matrem ejus denominet: & credemus, quia non est ejus causa ex vitio pertinaciæ. Si vero hæc facere non prævaluerit, feriatur sententia capitali. Hæc autem nequaquam dixit propter causam suam ut ipse cognitor de semetipso esset, sed quia scelera ejus & crimina principalia jam latere non poterant. Conversus ergo ad virum Dei dixit Goar. Qui respondens ait: Ecce adsum; Dixit Episcopus: Multa de te audivimus, simul & vidimus non ego solus, sed & tota plebs hic congregata. Quapropter necesse est ut ostendas nobis ministerium modo tuum, si verum sit an falsum. Si verum est, per veram obedientiam præcipio tibi ut facias istum infantem nobis innotescere genitorem suum & genitricem suam. Si hoc facere potes, credemus tibi & virtutibus tuis; sin autem nihil tibi credere habemus.

51. Hæc audiens vir Dei suspiravit graviter, & lacrymas sine cessatione fundebat vehementer, admirans quamobrem Pontifex suorum vituperator operũ talem sibi inanem atque ineptam obedientiam facere præcepisset. Et oravit Dominum dicens: Christe Fili Dei, qui temetipsum exinanisti, & formam servi accipere dignatus es, fac mecum quamvis indignum, tamen tuum clientulum, misericordiam tuam, ut cognoscat iste Episcopus vel plebs ejus, quia te diligo, te adoro, tibi servire cupio, creator & redemptor meus. Et hæc dicens, accessit ad illum hominem qui illum infantem in brachio gerebat, & dixit ad illum: Quot noctes habet infans iste? Respondit: Tres. Vir Dei Goar elevatis oculis ac manibus in cœlum dixit: Trinitas sancta te invoco, atque te infans in nomine ejusdem Trinitatis conjuro, ut genitorem tuum per nomen denomines & genitricem tuam. Similiter respondens infans dixit: Iste RUSTICUS Episcopus est pater meus, & mater mea AFFLAGIA nuncupatur. Quo audito Episcopus cecidit velociter ad pedes B. Goaris dicens: Nunc scio vere, & credo te sanctum Dei servum fore *, cui scelera mea quæ sic abscondita putabam ut nullus alius præter me & illam mulierem & unum puerum meum unquam nosse posset, ita sunt tibi patefacta per ipsius nati mei verba.

Episcopus ab infante accusatur.

* id est, esse

S. Goar Episcopum ad pœnitentiam hortatur.

52. Hæc audiens B. Goar stupore miraculi repletus, atque quasi in excessu mentis factus, dixit ad eum: Heu, heu Domine, quare per me miserum peccata tua hactenus latentia facta sunt manifesta! Melius quippe fuisset spontanea & secreta coram Deo confessio, quam ista contra votum tuum ignominiosa publicatio, quæ licet sit notabilis, non est tamen usquequaque inutilis. Nam & verba Domini qui dixit discipulis suis, Nihil opertum quod non reveletur, nec occultum quod non sciatur, evidenter ostendit esse verissima: & tu propitia divinitate ac salubri confusione si pœnitueris, pro certo eripieris a maligni damnatione. Quocirca adquiesceus consiliis meis, accipe duram & prolixam pœnitentiam ab auctoritate Sacerdotum ut salveris, & talem profecto pœnitentiam, quæ non solum sit in verbis, sed etiam firmam radicem teneat in corde tuo contritionis, ut diabolus qui de absconso nequam opere tuo male gaudebat, de tua publica & digna pœnitentia & satisfactione ingemiscat. Ideoque assumens arma spei, de misericordia Dei noli esse desperans, sed confidenter attende Dominica præcepta qui dignatus est dicere: *Non veni vocare justos, sed peccatores in pœnitentiam*. Ejus ergo mandatis obtemperans & tu sic age. Considera quoque admonitionem supernæ majestatis, qua per B. Joannem Apostolum & Evangelistam Angelum Ephesi Ecclesiæ admonet dicens: *Age pœnitentiam, & prima opera fac & peccata dimitte*. Ipse etiam Dominus per Prophetam Ezechielem dicit: *In quacumque die conversus fuerit peccator, omnia peccata ejus oblivioni tradentur*. Quantum enim Salvator noster pius est ad dimittendum, tantum nos oportet paratos esse ad pœnitendum. Ego autem perpendens ut competit mediocritatem & possibilitatem meam, inquantum pietas divina me exaudire & vitam dignabitur condonare, septem annis pœnitentiam pro te *a*, compellente fraterna charitate, jam deliberavi facere. Non tamen propterea quod te precibus vel pœnitentia mea tantum necesse sit juvari, cum multos & magnos Dei servos pro te oraturos & pœnitentiam acturos sciam; sed considerato quod dixit B. Jacobus Apostolus: *Orate pro invicem ut salvemini a peccatis vestris*. Hanc jussionem humilitas mea conabitur adimplere Christo opem ferente.

Luc. 5. 32.

Apoc 2. 5.

Ezech. 18. 21. 22.

Septenam pro eo pœnitentiam promittit.

Jac. 5. 6.

53. Tantæ igitur sanctitatis famam, vel nova gesta audiens SIGIBERTUS Rex Francorum, statim transmissis Legatis suis jussit devotum Deo Sacerdotem Goar ad se venire. Qui cum venisset, interrogavit eum per ordinem universa quæ fuerant gesta, tam de Legatis, quam de bestiis, seu de illo Treverensi Episcopo, vel de infante contra naturam ætatis loquente. Hæc Rege interrogante B. Goar cavens fastum vanæ gloriæ, nihil voluit ei respondere. Tunc commotus Rex Sigibertus dixit ei: Per obedientiam quæ debetur sublimitati Regum & Principum & auctoritati Episcoporum, tibi præcipio ut dicas mihi de his omnibus laude dignis actibus qui pervenerunt ad aures nostras, si veri sint, an non. Compulsus itaque sanctus Dei regalibus præceptis, pariterque timens ne bona quæ fecerat auferret ventus elationis, oravit Dominum talibus verbis: Christe Fili Dei, qui temetipsum exinanisti & humiliare dignatus es ut nos redimeres & exaltares, miserere mei quamvis indigni, tamen de tua clementia confidentis. Et accedens ad Regem dixit: Quid vis ut dicam, aut quale responsum tibi reddam? Ait Rex: De his quæ audivi de te, vel quæ tibi & Legatis Episcopi Treverorum, seu ipsi Pontifici contigerunt. Respondens homo Dei dixit: Dic modo, Domine mi Rex, quomodo dictum est tibi, ut audiam; ut per obedientiam quam præcepisti mihi, dem tibi responsa. Tunc Sigibertus Rex universa sicut contigerant vel facta fuerant, & per ordinem ei recitavit. Recognoscens vero veritatis simul & humilitatis amator Goar, & respondens Regi: Obedientiam,

Sigiberto Regi crimen Episcopi rescire volenti attende quid respondeat.

a Ergo prodest pœnitentia in alterius gratiam facta, saltem per modum suffragii, immo & satisfactionis, si tamen reus ipse dignos pœnitentiæ fructus exerceat.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

tiam, inquit, negligere non debeo, neque aliud tibi dico; sed omnia quæ dixisti ore veridico fecisse me fateor, & ab aliis sic creditur factum, quemadmodum regiæ majestati tuæ est notificatum.

Episcopatum Treverensem recusat.

14. Misante autem Rege atque dicente omnia quæ facta fuerant a Sancto miraculo, universus populus unanimiter clamabat ad Regem, quatinus ipsum Dei virum constitueret Treverica civitati Episcopum. Hæc audiens Rex, gratanti animo has preces plebis & universi Cleri civitatis Treverorũ cupiebat adimplere; & una cum consensu Sacerdotum petiit beatum Goar ut Episcopus fieret Treverorum. Statim autem ut vir Dei hæc audivit dixit: Melius est mihi magis mori, quam super Episcopum adhuc viventem *a* ministerium illius accipere, & peccare in conspectu Domini. Considera nunc si placet, Domine mi Rex, divinam sententiam quæ dicit: *Non est discipulus super magistrum, neque servus super dominum suum. Et si Patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Nunc igitur dimitte illum Episcopum pœnitentiam veram atque perfectam agere & consummare, Domino dicente: *Dimittite & dimittetur vobis*. Nam si te Deus Regem sæculi constituit, scito tamen Regem sempiternum te habere in cœlis. Ideo dimitte Rusticum pœnitere facinora sua, sicut vis ut Dominus dimittat tibi peccata tua.

Matth. 10. Matc. 6. 27.

Instante Rege petit inducias.

15. Hæc audiens Rex suspiravit graviter, & ait: Per salutem Principum voluntarie obediam consiliis tuis: nam si Deus noster hoc non voluisset, per te tanta miracula non ostendisset. Attamen aliud non fiat nisi quod definivi cum voluntate totius populi, videlicet ut Episcopus Treverorum efficiaris quamvis contra votum tuum. Cum hoc audisset vir Dei ingemuit & dixit: Gloriose Princeps, sine me ad cellam meam prius pergere, ut ad responsum tuæ celsitudini dandum præparem me. Ait ad eum Rex: Vade cum pace, & transactis viginti diebus induciarum iterum veni Mettis civitatem ad colloquium prædestinatum. Rex igitur Sigibertus disponebat desideranter beatum Goar ordinare Episcopum, sed humilis servus Christi aliud cogitabat. Volvebat namque in animo quod Dominus dixit in Evangelio: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur*. Cumque pervenisset ad cellam suam, cœpit tristari, & a valida febre fatigari, & nimium corporali afflictione conteri. Quid multa? die ac nocte Dominum deprecabatur ut ei donaret defensionis suæ auxilium, & eriperet eum de tam gravi jugo, quod præcellentissimus Rex Sigibertus ei imponere cupiebat. Cujus assiduæ orationis ita fune ab eo qui voluntatem timentium se facit exauditæ, ut Trinitatis adoratorem quem Rex post viginti dies jusserat ad se redire, nec in septimo anno valeret præsentialiter videre.

Matth. 23. 12.

Ægrotans ad Sigebertum accedere non valet.

16. Transactis autem illis septem annis *b*, recordatus Rex Goaris, præcepit Legatis suis, quatinus postposita omni excusationis occasione compellerent eum ad se quantocius venire. Ipse vero Dei cultor & pro se & pro aliis cotidie magna & acceptabilia divinæ majestati offerebat munera, devotas scilicet orationes pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate positi erant, ut tranquillam & quietam vitam agerent in omni pietate & castitate. Emenso itaque septem annorum spatio, tum maxime & instantius lacrymas fundebat, illud sibi evenire magnopere desiderans quod Psalmista David prædixerat: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio meteat*. Sciens enim diem obitus sui magis magisque imminere, nequaquam differebat duplici sacrificio assidue per contritionem cordis & corporis semetipsum Deo placentem hostiam offerre. Præ nimietate autem ægritudinis cum se cerneret nullo modo posse obtemperare jussioni Principis, conversus ad ipsius Legatos sic allocutus est eos: Filioli mei in Christo, dicite Regi nostro Sigiberto: Hæc tibi mandat Goar ultimus omnium servorum Dei servus. Faciem meam amplius non videbis, nisi ad cellulam nostram, in qua decumbo, veneris, quia a valida febre correptus sum, quamvis non tantum, quantum mala merita mea exigunt. Hoc audito illi Legati cuncta per ordinem suo renuntiaverunt Regi, qui contristatus valde cœpit dicere: Non est plebs digna talem habere Præsulem, neque ego tanti meriti & virtutis possidere Doctorem. Hæc cum dixisset iterum transmisit alios Legatos, rogans eum omnimodis ad se venire. At illi venientes repererunt illum gravius & prolixius febricitantem, & in Dei laudibus persistentem. Quibus visis dixit eis: Filioli mei, nolo vos ulterius fatigari, neque Regem vestrum: quia nec pedibus propriis, nec ullius evectione animalis valeo properare ad ejus conspectum. Confido autem in misericordia Dei mei, quia nullius violentia de hac in qua habito cella me educet vel spatio milliarii, nisi ad sepulturam funeris mei.

Psal. 125. 5.

Sacerdotes duos sepulturæ suæ ministros a Rege petit.

17. Hæc eo dicente, eum gravi anxietate qui fuerant missi, cœperunt eum interrogare quid vellet per eos Regem de causa sua rogare. Qui respondens dixit eis: Petitio mea hæc est, quatinus de loco isto hæreditatem æternæ possessionis in regno cœlorum sibi conquirat, & quando mihi extrema dies finisque hujus temporalis vitæ advenerit, auctoritate sua dirigat duos Sacerdotes, AGRIPPINUM videlicet atque EUSEBIUM, ad sepeliendum corpus meum, quandocumque Deus me de hoc labili sæculo evocaverit. Cum audisset Rex præ tristitia & gemitu immutavit fa-

a Quippe Episcopo vivente quemquam superordinari Canones vetant, *nisi forsitan in ejus locum, quem capitalis culpa dejecerit*, habet Concil. Aurelian. V. can. 2. An capitalis non erat Rustici Treverorum Episcopi culpa? Plane omnino. Et Sacerdotes seu Episcopos ob carnis lapsum gradu dejectos restituere olim nefas erat. Dispensatum tamen aliquando. In decimo Concilio Toletano Potamius Bracarensis Episcopus spontanea commixtionis carnalis confessione facta, non omisit *nomen honoris*, sed *perpetuæ pœnitentiæ officiis & ærumnis* ex indulgentia addictus est, Fructuoso in ejus locum subrogato.

b Hinc patet sermonem esse de Sigiberto Dagoberti Senioris filio Austrix Rege, cujus principatu S. Goar amplius annis septem floruit, cum Sigibertus ex Theoderico natus paucis diebus Regis nomen obtinuerit. S. Goaris obitum referimus ad annum circa 549. prid. Non. Julias, quo die in Martyrol. Bedæ, Usuardi, Wandalberti & Adonis memoratur. Certe Sigibertus ante annum 640. junior erat, quam ut istud factum cum S. Goara ab ipso geri potuisse videatur.

faciem suam, & mandans Agrippinum & Eusebium ad se venire præcepit eis, ut cum summa diligentia certarent adimplere quod sanctus Domini Goar postulabat obnixe. Per annos vero tres & menses tres ipse Sanctus diutina febre maceratus, venientibus ad se Agrippino & Eusebio multisque Sacerdotibus atque servis Dei in ipso Germaniorum opido, ubi cellulam suam construxerat, in senectute bona obiit in pace pridie Nonas Julii. Cujus corpus Agrippinus & Eusebius necnon & alii multi Deo famulantes cum summo honore sepelierunt in ipso loco ubi fluviolus Wocara nominatur super ripam Rheni maximi fluminis, ubi Dominus noster JESUS-CHRISTUS Filius Dei beneficia innumera omnibus in se credentibus, atque ibidem cum fide petentibus hactenus præstare dignatur, qui cum coæterno Patre & Spiritu-Sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen. CIRCA AN. 649 6. Julii. Moritur.

ALIA VITA

Auctore WANDALBERTO Diacono & Monacho Prumiensi, qui sæculo nono floruit.

Ex Surio ad MS. cod. S. Remigii Remens. aucto & emendato.

IN CHRISTI NOMINE PROLOGUS WANDALBERTI Diaconi in Vitam & actus atque miracula B. Goaris, editus ad illustrem virum MARCUVARDUM Abbatem Monasterii Prumiæ incipit feliciter.

1. Miracula divinorum operum humano generi fide semper integra esse suspicienda & devota glorificatione narranda, Scriptura sancta commonente & Angelo hoc ipsum Tobiæ sancto præcipiente didicimus. Plurima tamen eorum quæ aut per semetipsam Christi potentia efficit, aut per sanctos viros mundo in exemplum propositos operatur, propterea nostro tempore minus interdum nota & clara habentur, quod aut caducis rebus intenti parum hæc & leviter contuemur, aut ea etiam quæ in admirationem sui nos magnitudine permovent, non tam rerum ignorantia, quam animi desidia futuræ post nos ætati scribendo transmittere dissimulamus. Qua in re longe est nostra quam Majorum nostrorum cum manifestior, tum inexcusabilior culpa. Quippe apud Gallias multos annos litterarum studia jacuere, nec facile plures per transacta retro spatia liberalium artium munere functi esse reperiuntur, quousque ad nostram ætatem Principum liberalitate & optimorum virorum solertia adeo disciplinarum studia profecerunt, ut invidiam criminis merito nunc sustinere cogamur, si gesta sanctorum virorum, quæ quidem ad nostram potuerint pervenire notitiam, posterorum scientiæ deperire sinamus. Neque vero audiendi sunt qui tantum ætati præteritæ tribuunt, ut nunc quoque fieri quæ digna litteris æstimentur absoluto præjudicio negent: cum Divina providentia singulis mundi temporibus ita semper quæ humano generi pro modo & ratione congruant ordinet, ut neque nos priscorum hominum felicitatem desiderare conveniat, neque illos nostrorum temporum statum si qualis nunc agitur præscire potuissent damnaturos fuisse credibile sit. Quippe nunc quoque sunt in Ecclesia multi virtute vitæ clarissimi, & ad merita declaranda Sanctorum in sacratis Ecclesiarum domibus stupenda sæpenumero miracula fiunt, quæ propterea pauci, aut prope nulli mirantur, quoniam sui frequentia dudum jam hominum cordibus viluerunt.

Sanctorum gesta antiquis ob incuriam nescientia neglecta. Scribenda eis auctor florentibus tum studiis. Auctoris tempore multa fiebant miracula.

2. Quoniam itaque me, sancte & amantissime Pater MARCUVARDE, novo operi manum imponere compellitis, ut actus sancti Confessoris Christi GOARIS, qui hactenus vili admodum stilo & sermone multorum auditus offendente constiterunt, accuratius debeam explanare, additis ex nova miraculis quæ apud ejus Memoriam a pluribus gesta fideliter referuntur; breviter eis quos hæc fortassis mea scripta movere poterunt satisfacio, me neque præsumptive corrigendi ejus operis, cui Majorum studia cesserint auctoritatem adsumere, neque arroganter novæ condendæ scripturæ litterariam operam adhibere; sed ut simpliciter obedientiæ debitum servem, quod in principio posui, perpendere, quod opera Dei secundum Scripturam gloriosum sit enarrare & Sanctorum gesta ætati post nos hominum profutura mandare. Equidem in hoc opere suscipiendo cum sancti viri meritis plurimum confido, tum vestro imperio cui totum quod possim debeo non leviter moveor, neque rumusculos vel præjudicia quorumlibet mihi fore magnipendenda existimo, habituro apud benivolos si res bene cesserit absolutum veritatis & fidei testimonium. Prov.25.2.

Explicit in Christi nomine Prologus.

INCIPIT LIBELLUS

De Vita & actibus S. GOARIS, cujus festivitas celebratur pridie Nonas Julias.

GOAR igitur Aquitaniæ provinciæ, quæ est totius propemodum Galliæ pars tertia, indigena fuit, genere a majoribus clarus, patre GEORGIO, matre vero VALERIA. Fuit Goaris patria, parentes ac virtutes.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

Fuit autem diebus CHILDEBERTI Regis Francorum, qui ortus est ex prosapia Regis famosissimi HLUDOVICI, quem primum cum exercitu suo ad Christianam veritatem B. REMIGIUS Episcopus Remorum prædicando convertit, mansitque usque ad SIGIBERTUM Regem, qui urbem Mediomatricum regni sedem habuit, omni vita probus & nobilis, actu insignia, vultu dignissimus, adspectuque jocundus, mente humilis, corpore castus, fide integer, opere conspicuus: qui ab ineunte ætate religiosis piisque actibus vitæ optimæ deditus, brevi in eum culmen sanctitatis evasit, ut & mirabilium operum patrator & secretorum cœlestium cognitor fieret. Et cum in eo quotidie amor & desiderium patriæ cœlestis excresceret & bonorum operum fructus subinde exuberaret, cœpit ejus vita etiam aliis exemplum ad salutem exsistere, ut multi ejus non solum prædicatione, sed exemplo quoque commoniti, ad meliorem vitam & correctiores actus a pravitate converterentur; & qui diabolo prius servierant, inciperent Christo postmodum militare.

Sacerdos factus in Germaniam secedit.

4. Et quoniam non potest civitas abscondi super montem posita, sancti viri eo fama ac vita profecit, ut Sacerdotii gradu & honore Presbyteratus *a* accepto, dispensator mysteriorum Christi & Divini verbi in populum fieret erogator. Dehinc cum in ampliorem supernorum bonorum concupiscentiam mens ejus excresceret, & visibilia cuncta despiciens in invisibilium appetitum se omni ex parte transfunderet, patriam parentesque deseruit, & in ultimos Galliæ fines peregrinus sæculo & cœlestis patriæ civis excessit. Veniens ergo in provinciam quæ ripis Rheni fluminis contigua Tricoria nuncupatur, atque ad diœcesim pertinet Treverorum infra terminos Wasaliacenses * Deo libere servire delegit. Ibi in quodam loco super rivulum qui nunc Wocara dicitur, cum permissu & voluntate Episcopi qui tum urbi & populo Treverorum præerat, Felicis * nomine, Ecclesiam pro suis viribus construens, Sanctorum in ea plurima pignora collocavit, videlicet sanctæ Dei Genitricis, & B. Baptistæ Joannis, aliorumque sanctorum, quos recensere necessarium non putavi.

*Obes.vvesel, Surio male Vesaliensea.

Ecclesiam condit.

* in alia Felicius.

Hospitalitate excellit.

5. In hoc itaque loco annis multis Deo servivit, vacans die noctuque vigiliis, orationibus & jejuniis, studens patientiæ & præcipue hospitalitati, quam ita omni tempore secundum vires suas exercuit, ut cum virtutibus animi cunctis polleret, hanc ut propriam & singularam habere putaretur.

Paganus ad Fidem adducit.

6. Cœpit interea gentilibus per circuitum simulacrorum cultui deditis & vana idolorum superstitione deceptis verbum salutis annunciare, ut tamquam bonus Evangelista qui pro Christo sua omnia dimiserat, multorum ad cognitionem vitæ perpetuæ doctor exsisteret. Sic factum est, ut plures e vicino pagani qui ad ea usque tempora in errore duraverant, ejus & verbo commoniti & provocati exemplo errorem spernerent, & ad vitæ viam Christum converterentur. Ac ne prædicationis ejus signorum quoque deesset auctoritas, ut incredulæ mentes, quæ ratione non poterant, ad credendum miraculis moverentur, cœpit in virtute nominis Christi sanitatum beneficia circa infirmos & membrorum debilitate mulctatos aliquoties operari. Quod hodieque merita hujus multipliciter petentibus præstare conspicimus, cum ad ejus Memoriam cæcos visum, claudos gressum, energumenos mentis sanitatem, aliisque pressos languoribus incolumitatem recipere cernimus, ut illud in sancto viro Psalmographi constet impletum: *Nimis honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum.*

Psalm. 138. 17.

7. Erat ei solemnis consuetudo, ut omni die Missarum solemnia celebrans, sacrificium corporis & sanguinis Christi pro statu Ecclesiæ offerret, Psalteriumque ex integro *b* orando intente compleret, tum deinde cum peregrinis & pauperibus, quibus sine pene numquam erat, cibum officio charitatis acciperet, quos oratione Deo commendabat, corporeo nihilominus alimento reficiens, ut ab eo peregrinus qui casu advenisset cum verbo salutis & ope intercessionis cibum quoque perciperet carnis. Hæc autem agebat Apostolicæ sententiæ memor, quoniam hilarem datorem diligit Deus: & Christum in pauperibus & peregrinis suscipere cupiens, ut ab eo mereretur audire: *Quod uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti.*

Matth. 25.

Diabolo invidiam facessit.

8. Sed quia antiquus hostis electorum semper profectibus invidens, eorum studiis multipliciter nititur occursare, & omnes qui pie volunt vivere in Christo persecutionem patiuntur; hæc a viro sancto charitatis & prædicationis opera fieri diabolus acriter doluit, cœpitque illi nunc occulte, nunc etiam manifeste tentationum fraudes intendere, ejusque propositum ut averteret modis variis laborare: quæ tamen ille cuncta æquanimiter tolerabat, qui nosset per multas tribulationes oportere ingredi regnum Dei. Quare neque a prædicatione potuit cohiberi, quin lucrandis Deo animabus operam semper impenderet; neque ab operibus charitatis, quæ permaxime Deo accepta noverat, ullatenus valuit impediri: itaut quotidie concursus ad illum multorum fieret, qui aut a gentili vanitate ad Fidei sinceritatem consugerent, aut ejus exemplo cuperent voluntariam Christo dependere servitutem.

Æmulorum vexationes patitur.

9. Sed sicut bonorum hominum est aliorum actibus quos laude dignos adspexerint gratulari, & eis ad suum uti profectum; ita contra reproborum mentes conantur semper recta Electorum opera offuscare, & quæ imitari nolunt aut etiam nequeunt, malivolo detractionis ore & studio carpere. Unde accidit ut quodam tempore ad beatum Goarem duo sub falsa specie pietatis clientes Episcopi qui tunc Treverorum præsidebat Ecclesiæ, Rustici nomine, venirent, quorum alter

a Goarem fuisse Presbyterum ex priori Vita constat, an vero ante suum in Germaniam secessum ordinatus sit, nonnisi ex Wandalberto discimus. In veterrimo Martyrologio Corbejensi ac in nonnullis Kalendariis S. Goar *Episcopus* dicitur, qui quidem ad Episcopi honorem cooptatus est, non promotus.

b Hoc in priori Vita non exprimitur, sed tantum quod *omni die Missam celebraret.*

Digitized by Google

CIRCA AN. 649 6. Julii.

alter ALBUINUS, alter vocabatur ADALVVINUS *, dicentes se ea quæ ad luminasia Ecclesiæ B. Petri urbis jamdictæ necessaria essent quæsitum venisse. Qui dum corporei luminis fomenta requirunt, vel magis se quærere mentiuntur, quibus malivolentiæ tenebris cæcati essent celare minime potuerunt.

* in alia Almannus.

50. Nam hi videntes quæ servus Christi ageret, quod scilicet Dei verbum ad se venientibus continue prædicaret, quod quotidie ab ortu lucis psalmodiæ laudes *a* Christo persolvens, & Missas deinde celebrans, postea cum peregrinis & pauperibus qui ad se venissent pranderet, quæ certe ille studio charitatis & indefesso usu benivolentiæ, non alicujus intemperantiæ vitio faciebat; ut malis est vita bonorum gravis, arbitrati sunt se aliquam nactos occasionem, qua servum Dei accusare, vitamque illius possent aliquatenus infamare: ita ad Patronum redeuntes, cœperunt alia pro aliis mentientes dicere, vidisse se in illo quæ ad reprehensionem & destructionem aliorum valerent plurimum, ipsum esse Goarem magis edacem vinique potatorem, quam Dei (quod putetur ab imprudentibus) Sacerdotem: quippe qui mane comedat ac bibat, nec possit consuetum aliis legitimumque cibi sumendi tempus & modum servare: & qui propterea prædicet, ut obtentu verborum vitia morum celet, aliaque perplura gerat quæ nisi fuerint auctoritate Pontificali cohibita, ipsi Episcopo sint contumeliæ & vituperationis maculam illatura, tamquam qui hæc in sua diœcesi ab homine alienigena & mente capto fieri sinat. Debere Goarem publicis Ecclesiæ sisti judiciis, suorumque actuum reddere rationem, ne insolentia concessa crescat in alios, & quo pluribus ita licuerit agere, hoc Pontificalis auctoritas amplius infirmetur. Hæc ab eis dicebantur; sed dum servo Christi calumniam struunt, Divino judicio & sancti viri clariorem reliquis hominibus vitam fecerunt, & ipsi quam essent damnabiles innotuerunt.

Accusatur apud Episcopum.

51. Itaque Episcopus Trevirorum hæc a suis super viro Dei audiens, ut est interdum animus Prælatorum, maximeque carnalium, diversis occupationibus serviens, quoque circa multa dividitur, eo fit minor ad singula, nec discernere facile valet quid qua ex causa a plerisque dicatur; motus suorum sermonibus eosdem ad beatum Goarem cum festinatione redire præcepit, mandans uti eum sibi quantocius exhiberent habituro super ejus actibus quæstionem. Illi celeriter ad sanctum virum, ut præceptum erat, reversi, volentesque simulatione callida dolos suos & accusationem celare, cum tamen hæc eum minime laterent, salutant eum ex nomine sui Pontificis, petere illum atque mandare ut ad se debeat sub celeritate venire. Quo audito vir simplici animo circa omnes magna exultatione repletus gratias egit Deo, & quod visitationem sui Pontificis, mandatumque ad eum properandi meruisset accipere gratulatus dicens: Faciat Dominus, faciat ut possim, quia obedientia sine mora exhibenda est. Etsi enim suspectam habere poterat Episcopi jussionem, nec facile quam ob causam accerseretur posset latere, considerabat tamen Domini ad Apostolos auctoritatem dicentis: *Qui vos spernit, me spernit; & qui vos audit, me audit*. Et illud Apostoli Petri: *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*.

Ad Episcopi judicium provocatur.

Luc. 10.

1. Petr. 2.

52. Quoniam tamen diei terminus imminebat, nec iter statim arripere poterat, executores suos ea nocte detinuit, & qua circa omnes solitus erat usus humanitate, cœnam secundum vires suas instruens, pro labore illos viæ refecit, ipse ut consueverat in Dei laudibus hymnisque pernoctans. Orta prima luce ut quot diebus agebat, psalmodiæ & orationum vota Deo persolvere cœpit: tum demum ubi id peregit, Missarum solemnia exorsus implevit. Præcepit deinde discipulo ut executoribus suis sibique prandium sicut posset instrueret. Fili, inquiens, para nobis de substantia nostra convivium, ut nobiscum Legati nostri Pontificis epulentur, forsitan addet Deus aliquem pauperem qui possit in Christi charitate cibum una potumque percipere. Id ut homines malivolæ mentis & jamdudum animo corrupti mandari audierunt, ultra non valentes pestem malitiæ internæ dissimulare, quid mente gerant ostendunt: & tamquam qui perverse viventem juste reprehenderent ajunt: Neque tu bene agis, qui legitimum tempus & canonicum sumendi cibi contemnis: neque nos tibi hac in re consentimus quin maturas diei horas in percipiendis escis sustineamos. Quasi regnum Dei sit esca & potus, & non justitia & pax & charitas; vel in cibo sumendo tarditas magis quam modus & temperantia valeat; aut vir sanctus hæc causa ventris & non benivolentiæ ageret, qui propterea utique cibum apparari præceperat, ut quos maturius proficisci velle putaret, propter itineris laborem mane reficeret, & ne jejunos abire hospites sineret, in quibus licet indignis Christum se suscepisse gauderet. Ut ergo illos obstinate sibi resistere vidit immodeste, ut erat semper tranquillo animo dixit: Mala domus est, in qua Dominus non timetur. Vos autem si vere Deum timeretis, charitatem utique non recusaretis. Dum hæc loquitur, venit ejus puer & indicat peregrinum stare pro foribus. Quo audito, gavisus est, & recepto in domum peregrino, ait: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum! Appositaque mensa cibum una cum peregrino & ipse cepit.

Episcopi nuntios nocte retinet.

NOTA.

Invidorum religionem.

53. Executores hæc videntes, cum ingenti festinatione & alacritate suos equos straverunt, dicen-

Æmulis suis viaticum suppeditat B. Goar.

a Hinc conjicere licet voces istas, *Psalmodiæ Cursum*, quibus Anonymus in alia Vita hoc loco usus est, tempore Wandalberti jam fere in desuetudinem abiisse: licet apud quosdam Auctores Wandalberto posteriores nonnumquam occurrant. Ekkerardus junior in cap. 3. de Casib. S. Galli de Ratperto qui sub finem Sæculi IX. vivebat, hæc refert: *Plerumque Cursus & Missas negligebat. Bonas, inquiens, Missas audivimus, cum eas agi docemus*. Et Hariulfus sæculi XI. scriptor in Chron. Centul. lib. 4. cap 35. de Gervino Abbate in extremis posito: *Cursus*, inquit, *spirituales coram eo incessanter recitabantur*. Observandum vero est, Auctores antiquiores qui ad Caroli M. tempora ea voce usi sunt, *Cursum* sine addito passim protulisse: posteriores vero *Cursum Psalmodiæ*, seu *Cursus spirituales*, vel quid simile adhibuisse.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

dicentes tum se pro certo causam invenisse, qua Goarem accusare, & manifesti criminis apud eum a quo missi fuerant insimulare valerent. Rogaverunt tamen uti pro labore viæ & itineris necessitate aliquid eis cibi & potus quod in via percipere possent tribueret. Id ille qui plenus semper charitatis esset, & omnibus etiam ingratis benefacere paratus jucunde accepit: eisdemque suis executoribus quæ petierant in vasa poni præcepit. Sic accito in comitatum viæ quo utebatur semper ministro, una iter ad urbem Trevirorum aggressus est.

Fame ac siti divinitus torquentur.

14. Jam advenerat diei medium tempus & illis euntibus Sol altiorem sui cursus axem conscenderat, cum ecce in vindictam sui servi adest ultio Divina, & qui paulo ante oblatam sibi pro charitate cibi potusq; respuerant copiam, esurire vehementer ac sitire cœperunt, tum etiam tanta lassitudine adfici, quantam essent experti numquam. Inter hæc vir sanctus in laude Divina & Psalmis meditabatur, illud Apostoli exsequens: *Sine intermissione orate, in omnibus gratias agite.* (1. Thess. 5.) Cumque jam sextum viæ milliarium complessent, & in eum locum venissent qui Pauli-campus dicitur, Albuinus collegæ Adalvvino dixit: Fames me ingens & sitis habet. Cui ille: At ego nisi celerius bibero, e vestigio moriar. Constiterunt itaque ad quemdam rivulum, quem in vicino noverant descendere, ut ex eo bibere & circa ripas ejus cibum sumere deberent. Sed ubi eo ventum est, nihil aquæ penitus invenerunt, quippe eis in quibus malitiæ vis exarserat, aqua rivuli nutu Creatoris aruerat. Miserunt deinde manus ut ex sacculis escas quas a viro sancto datas meminerant sumerent: sed & ipsi vacui sunt reperti. Et recte, qui charitate quæ bonorum omniũ est plenitudo vacui erant, vacua invenerũt vasa in quibus alimẽta a viro charitate pleno perceperãt.

S. Goar eos mirabiliter pascit.

15. His perturbati, cum necdum culpam suam plene cognoscerent, & quid circa se ageretur mirantes, iter in equis agerent; eousque excrevit lassitudo eorum, ut Albuinus de equo velut exanimis caderet, & Adalvvinus ad virum Dei se conferens, magnis precibus ut sui & collegæ misereretur exposceret. Tum ille qui legisset, *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi; hoc enim faciens carbones ignis congeres super caput ejus;* (Rom. 12.) & Dominum præcipientem adtenderet, *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos*, ei qui se rogabat respondit: Fili recordari oportet quia Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. (1. Joan. 3.) Proinde hodie cum me vobis pro amore Christi cibum offerentem & ipsum percipientem vidistis, non debueratis charitatis officium recusare. Nunc autem ad correctionem vestram operatur hæc Deus, ut ejus admonitione correcti discatis charitatem quæ est vinculum perfectionis amplecti. Dum hæc loquitur, conspicit eminus tres cervas ingentis formæ, tamquam suo numero Trinitatis mysterium præsignantes. Invocata mox Trinitatis virtute, cervas consistere quoad vellet ipse præcepit. Illis confestim obedientibus & bruto licet sensu nomini Divino cedentibus, ac tacite hominum duritiam & inobedientiam accusantibus, vasculum accepit & ad cervas perveniens earum ubera mulsit. Tum eas abire permittens, lacte quod mulserat illorum qui ut exanimes jacebant membra pertrectavit, statimque eos pristinæ virtuti & incolumitati restituit. Præcepit deinde ut ad rivulum reversi aquam haurirent, ac de sacculis cibos accipientes jejuna corpora relevarent. Sic factum est, ut qui prius propter offensam viri sancti vacua vasa & arentem rivum invenerant, ejus postmodum venia impetrata & in rivo aquam sufficientem, & in vasculis suis escas quas posuerant reperirent.

Prælatis obediendum esse probat.

16. Eis ergo manducantibus, & quæ erga seipsos gesta viderant mirantibus atque stupentibus, cœpit beatus Goar exquirere, quid causæ esset quod eum ad se Episcopus evocandum putasset, sibi mirum videri quid negotii secum Pontifex habere velit. Nam nos, inquiens, obedientiam Prælatis exhibere debemus, nec sine causa est quod Divina circa nos potentia per feras hodie monstrare dignata est, sed ut ostenderet quam gerat suorum servorum curam, & quam non deserat in se sperantes, quoniam potens est Dominus parare mensam in deserto, & quam magnificata sunt opera tua Domine. Hic illi timore & metu depressi nihil respondere, sed putare se repente interituros, quod in servo Christi tantam cernerent virtutis efficaciam, quem essent ausi aliquatenus contristare. Iter post hæc agentes, multa die Treviros pervenerunt: quo ut ventum est, vir sanctus ut illi perpetui moris erat Ecclesiam est ingressus, ubi se & causam suam Domino commendaret.

Ab Episcopo in calumniam rapitur.

17. Qui autem illum deduxerant, ad Episcopum quantocius venientes, cuncta quæ in itinere contigissent, quæque in Dei homine conspexissent ex ordine retulerunt. Ille cum debuerit in admirationem divinorum operum converti, & Deum in Sancto ejus laudare, in furorem accensus cœpit sibi adstantibus dicere, ea quæ Goar egerit, non tam ope Divina, quam magica arte & maleficiis ab eo esse patrata: nec in illo aliquod veræ virtutis indicium posse existere, qui carni & ventri subditus mane comedat ac bibat, & jejunii inediæque sit impatiens; cum antiqui Sancti & Justi per jejunium & abstinentiam atque eleemosynas Deo placuerint. Hæc ita jactabantur, tamquam sola abstinentia quis aliquando, & non charitate sinceroque in Deum amore sanctus extiterit.

Cappam ad Solis radium suspendit.

18. Dum hæc apud Episcopum geruntur, præsente Clero Ecclesiæ, venerabilis Sacerdos domum, in qua cum suis Rusticus Episcopus consederat ingressus est, cœpitque prospicere quam in partem vel discipulus quo comite venerat concederet, vel ipse cucullum suum posset appendere: cum ecce videt in angulo domus tamquam vectem ligneum parieti hærentem, (erat autem Solis radius per modicam fenestram ingrediens) ad quem accedens, quoniam ut dictum est, vectem putabat, in eo cappam suam appendit, juxtaque discipulum stare præcepit. Neque mirandum est Solis radium ad obsequium viri sancti ligni duritiam præbuisse, cum qui Creatori devote famulatur, ei sit etiam creatura ex Creatoris voluntate subjecta.

19. Hoc

Digitized by Google

CIRCA AN. 649 6. Julii.

Magicæ artis calumniam a se propellit.

19. Hoc dum Episcopus cerneret, queri cœpit quid sibi vellet, quod ad solis radium vestem suam Goar appenderet: non esse id Divini miraculi, quod homo infirmus tanta præsumat: magis illum hæc jactantia & præstigiis artis magicæ, quam virtutis merito facere. Proinde accederet propius & rationem suorum operum redderet: sibi mirum videri, quod in quo nulla sit excellentia sanctitatis, feras mulgeat, & solis radio pro ligno utatur. Hæc dum ex viro sancto quæruntur, & in simplicem puramque hominis Dei conscientiam calumniæ instruuntur, vir sanctus qui sibi bene esset conscius nihil unquam se malarum artium didicisse, simpliciter respondit: Deus judex justus, fortis & longanimis, scrutator cordium & secretorum inspector, novit me nihil prorsus artis magicæ aut scisse aliquando aut scire, neque parti adversæ in aliquo velle præbere consensum. Feras autem mulsi non ullis incantationibus, quarum scio omnino nullam; sed quod ad salutem eorum qui me comitabantur pietas mihi Divina concessit & ordinavit implevi: neque vestem meam de solis ut dicitur radio pendere scio, sed de fuste roboreo. Quod autem mane comedere dicor & bibere, videat qui inspicit omnia & judicet, gulæ vitio aliquando an charitatis officio egerim.

Trevirorum mos erga infantes expositos.

20. Hæc illo dicente, supervenit puer quidam ex Clericis Ecclesiæ nomine LANAGISUS in ulnis infantulum gestans, qui ab orta nativitatis tres tantum noctes implesse putabatur, & cujus qui essent parentes ignorabatur. Moris quippe tunc Trevirorum erat, ut cum casu quælibet fœmina infantem peperisset cujus nollet sciri parentes, aut certe quem pro inopia rei familiaris nequaquam nutrire sufficeret, ortum parvulum in quadam marmorea concha quæ ad hoc ipsum statuta erat exponeret: quæ etiam concha nunc in Monasterio Prumia dono PIPPINI clarissimi Regis aquæductui mancipata, Fratribus aquam coram Refectorio præbet; ut cum expositus infans reperiretur, exsisteret aliquis qui eum provocatus miseratione susciperet & enutriret. Si quando igitur id contigisset, custodes vel matricularii Ecclesiæ puerum accipientes, quærebant in populo, si quis forte eum suscipere nutriendum & pro suo deinceps habere vellet: ubi ad eam rem offerret se aliquis, infans qui esset expositus Episcopo deferebatur, & ejus privilegio auctoritas nutriendi, habendique parvuli ei qui a matriculariis susceperat firmabatur.

Infantis loquela Goar innocentiam suam tuetur.

21. Id ergo tunc accidit: & infans in concha repertus, a Clerico suprascripto in præsentiam est Episcopi Ecclesiæque delatus. Quo viso, Episcopus ad suos conversus: Nunc, inquit, probare facile poterimus, si Goaris opera ex Deo sint, an ex adversario. Manifestet nunc nobis qui sint hujus qui illatus est pueri parentes; & si Divina virtute nititur, ut contra naturæ usum infans trium dierum loquatur, suorumque parentum nomina indicet faciat. Arctatur hac vir Domini conditione, imperatur ei ab Episcopo ut ad demonstrandam suorum actuum innocentiam & simplicis animi sanctitatem hoc miraculi opus exhibeat. Debere illum tale aliquid agere, quo ad audiendum illum imitandumque dubitantium animus roboretur: qui si hoc agere vel nolit, vel minime possit, futurum continuo, ut neque præteritis ejus actibus, neque ei quæ de se ferat innocentiæ puritatique credatur: & quæ egisset eatenus essent maleficiis penitus adscribenda: quare & in eum capitalis animadversio, ut in magum & maleficum fieret. Tum vir beatissimus contristari vehementer & affligi cœpit, quod talia ei a suo Pontifice mandarentur, in quibus & attentandis videretur esse nonnulla præsumptio, & recusandis difficillima necessitudo: sibi semper conscientiam propriam & superni judicii testimonium sufficisse, non oportere talia imperari, non hæc sua qui se sciret in omnibus peccatorem, sed Sanctorum esse miracula. Quoniam tamen Episcopi præceptis resistere non valebat, simul & ne eorum qui se audire soliti essent conscientia infirma in sui æstimatione fallaretur metuere poterat, ad preces conversus & Deo suppliciter manus extendens ait: Christe qui temetipsum pro redemptione hominum exinanisti & formam es servi dignatus accipere, fac mecum quamvis indigno tamen clientulo tuo misericordiam, & virtutis tuæ in hac necessitate potentiam ostende, ut cognoscat præsens Episcopus & plebs ejus, quia te diligo, te adoro, tibi non ficte servire desidero, creator omnium & redemptor. His dictis ad bajulum infantis accessit, quæsivitque quot noctes infans idem ab ortu implesset. Cum tres illum jam a nativitate noctes habere dixisset, vir Domini subjunxit: Trinitas sancta te invoco, atque te infans in nomine Trinitatis adjuro, ut genitores tuos nominatim & clare designes. Tum infans protenta ad Episcopum manu, absolutissimo sermone respondit: Iste est pater meus RUSTICUS Episcopus & mater mea FLAVIA nuncupatur. Sic justissimo Dei judicio dum in servum Domini iisdem Episcopus calumnias molitur, & opera quæ debuerat admirari maligno fraudis commento nititur offuscare, quæ essent ejus facta, qualisque in secretis suis exsisteret qui palam de aliis judicaret, manifeste cunctis innotuit.

Episcopum ad pœnitentiam hortatur.

22. Itaque ubi proditum se vidit Episcopus, & quæ celari posse crediderat, omnibus revelata conspexit, confusus ad beati viri pedes procidit: indubitanter tum se agnoscere dicens sanctum & Deo acceptum esse Goarem, cujus virtute, immo divina pro eo ultione crimen quod nullum præter se & eam cui illicite fuisset admixtus, unumque puerulum suum scire, aut sciturum aliquando putaverat, per innocentem tunc & necdum ex usu loquentem infantulum cerneret patefactum. Vir autem sanctus rem gestam perpendens, stabat stupefactus & hærens, atque ex imo cordis suspiria gravissima ducens, & versus ad Episcopum plangere cœpit, quod per se videretur Pontifex publicatus: fuisse dicens meliorem spontaneam secretamque confessionem; oportuisse eum antequam publice notaretur, conscientiæ reatum emendatione voluntaria & satisfactione congrua tergere: quippe veram, fixamque esse sententiam;

CIRCA AN. 649 6. Julii.

Nihil opertum quod non reveletur, & occultum quod non sciatur. Proinde suadere se, uti consiliis salubribus adquiescens suscipiat pro reatu proprio duram prolixamque pœnitentiam ex judicio Sacerdotum, & talem quæ non verbis solummodo constet, sed ex mentis secreto procedat, vetisque lacrymarum gemitibus atque contritione spiritus Deo qui vitam cunctorum desideret satisfaciat. (Matth. 10.) Laboret intente quemadmodum diabolo cui commisso tanto scelere lucrum de se & lætitiam fecerit, tristitiam & confessionem acta condigne pœnitentia faciat: non esse cuiquam, nedum ipsi de venia desperandum, quando ipse Dominus per Prophetam clamet: (Ezech. 18.) *Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat; & in quacumque die peccator conversus fuerit, omnium iniquitatum ejus obliviscar.* Et per se in Evangelio dicat: (Luc. 5. 32.) *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Cumque ad dimittendum superna clementia sit parata, oportere homines esse ad pœnitendum promptissimos: se vero eo in illum esse animo, ut juxta virium medioeritatem pro peccato ejus septem annis pœnitentiam suscipere & continuare velit, assiduisque precibus & lamentis Deum pro illo cupiat exorare: quamquam non ignoret futuros plures bonos & meliores viros qui ejus lapsum plangere, & suis orationibus studeant sublevare juxta illud Apostoli Jacobi: (Jac. 5. 16.) *Orate pro invicem ut salvemini.* His verbis & similibus ad pœnitentiam & satisfactionem Episcopum exhortatus est, & charitate qua erga cunctos fervebat illius casui compatiens, veniam ei a Domino postulabat, memor sententiæ Apostolicæ: (Ibid.) *Quoniam qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte.*

(Septenam pro eo pœnitentiam promittit.)

(Modeste de se ac de Episcopi crimine Siginberto respondet.)

23. Hæc postquam ita gesta sunt, fama horum ad Regem SIGIBERTUM velocissime venit: statimque suos ad beatum Goarem Legatos dirigens, eum ad se accersiendum curavit. Moxque ut apud se esse cognovit accitum, interrogat super his quorum ad se esset fama delata, Legatis scilicet Episcopi & feris quas miserat, Episcopo quoque ipso & infante, qui præter tempus esset locutus ætatis. Ad hæc cum ille nihil omnino responderet, ne quid de se passim jactare videretur, commotus Rex per obedientiam quam ipse vir Dei Regibus, Principibusque & Sacerdotibus debeat, præcipit, ut super quibus interrogaretur, per ordinem aperiret. Tum demum necessitate compulsus, ex percunctante Rege quærit quæ sint quæ a se velit audire. Cum ille de Legatis & feris, atque Episcopo se quærere respondisset, Sanctus vir petiit ut ipse Rex quemadmodum res gestas audisset ediceret. Ut hoc a Rege factum est, & per ordinem, ut rerum gestarum fides ad se pervenisset, explicitum, beatus Goar subjunxit: Obedientiam negligere non debeo, nihil tamen aliud ex me audies quam quod ipse dixisti, nam aliis sic videtur factum quemadmodum tibi relatum est.

(Episcopatum recusat.)

24. Tunc Rex admiratione repletus, cœpit palam omnibus enarrare quæ ipse de viri sancti actibus agnovisset. Cumque hæc prosequeretur, universi acclamare, dignum esse Goarem qui expulso Rustico Trevirorum Episcopus fieret: non id actum sine ordinatione Divina, debere præesse Ecclesiæ eum qui signis & virtutibus, vitæque meritis pastoralis officii dignitatem posset in omnibus adornare. Rex etiam læto & alacri animo acclamantium voces cupiebat implere. Itaque cum favore eorum qui aderant Sacerdotum & Primorum palatii præcepit, uti Episcopatum jam dictæ Ecclesiæ Goar acciperet. Ille vero qui non sua quæreret, sed quæ aliorum, & qui illud viri sapientis servare sciret: (Eccl. 3.) *Quanto magnus es, humilia te in omnibus;* & illud Dominicum: (Luc. 17.) *Cum omnia feceritis, dicite, servi inutiles sumus, quod debuimus facere fecimus:* mœrere & contristari, Regisque imperium graviter ferre, meliusque dicere sibi esse mori quam Episcopi Sedem arripere, debere Regem in Sacerdote divinam considerare scientiam qua dicitur: *Non est discipulus super magistrum, neque servus major domino suo. Et si patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* non esse negandum Episcopo pœnitentiæ locum, omnium in cœlis Regem esse qui de singulis judicet, a quo ut velit ipse Rex sibi peccata dimitti, sic debeat Rusticum permittere ut ex illo suorum actuum veniam sedulus expetat: non esse tam facile dejiciendum officio Sacerdotem, quando omnes mortales fragiles simus, & ad peccandum ex carnis infirmitate proclives.

(Rege urgente inducias petit.)

25. Ad hæc quæ vita sunt Rex respondit: exitus tamen orationis fuit, se neque Episcopo pœnitentiam denegare, & consiliis ejus, per quem talia sint patrata miracula velle in omnibus obedire: neque tamen posse Sacerdotum sententiæ & judicio populi contraire, quin ipsum ut petatur ad Episcopatum faciat promoveri. Tunc vir sanctissimus ubi obstinate sibi Regem vidit obsistere, humiliter eum & cum lacrymis petiit, ut copiam sibi eundi ad cellulam propriam faceret, ut secum aliquamdiu liberius tractare, & sic demum illi quod videretur congruum respondere valeret. Id continuo Rege permittente & ut post 20. dies ad se Mediomatricum urbem, quæ nunc Mettis vocatur, redire præcipiente, recessit ad cellulam, aliud sine dubio interim agere disponens, quo possit Regis declinare propositum. Ut ergo pervenit ad cellam, se se in orationem prosternens Dominum cœpit intente & cum gemito deprecari, ut se a tanto onere curæ pastoralis misericorditer dignaretur eripere: sufficere sibi ut secreto & in abditis conscientiæ ipsi diebus vitæ suæ serviret, nec se posse onus quod Rex vellet imponere sustinere. Cumque in his precibus persistens semetipsum affligeret, ex voluntate Dei febre valida correptus ægrotare cœpit, & longo corporis incommodo fatigari. Quid plura? Sic res accidit & eum habuit exitum, ut quem post viginti dierum excursum visurum se Rex æstimaverat, nec in septem annorum spatio videret. Atque eo modo circa famulum suum divina providentia egit, ut & instantiam Regis ad Episcopatum se cupientis promovere declinaret, & quod Episcopo pollicitus fuerat septem scilicet annorum pro eo supplicationem licet in infirmitate positus adimpleret. Nam cum omni vitæ suæ tempore, tum maxime illis septem

annis

Digitized by Google

annis orationi vacavit, orans sicut Apostolus præcipit pro omnibus hominibus, pro Regibus & omnibus qui in sublimitate erant, ut quietam & tranquillam vitam agerent in omni pietate & castitate. Eisdem autem annis septem exactis sine cessatione lacrymas fundebat, & assidue Dominum precabatur, memor ejus sententiæ: quoniam qui seminant in lacrymis in gaudio metent; & sciens finem vitæ suæ non multum abesse, cupiensque dissolvi & esse cum Christo.

CIRCA AN. 649
6. Julii.
1. Tim. 2.

Sigibertum præ infirmitate adire non potest.

26. Itaque postquam annorum 7. spatium evolutum erat, Sigiberto Regi in mentem venit quid super sancto Goare tam sibi, quam populo & Proceribus palatii placuisset: atque e vestigio Legatis ad illum missis orat uti ad se venire debeat. Sed vir spiritu Dei plenus, qui sciret dissolutionem sibi corporis imminere, Legatis prophetica voce respondit: Dicite, o filioli, domino vestro, quoniam faciem meam non est in præsenti vita visurus, nisi forte velit ad cellulam nostram ipse venire, quoniam infirmitate gravissima comprehensus, nusquam progredi valeo: quamquam hæc divinæ pietatis flagella longe sint meis meritis leviora. Hæc cum Legati ad Regem responsa pertulissent, contristatus ille dicere cœpit: non esse se dignum talem habere doctorem, neque plebem quæ tantum mereretur possidere Pontificem. Misit tamen adhuc alios, per quos petiit obnixe, ut usque ad suam præsentiam vir sanctus fatigari dignaretur, neque se desideranti tantopere Principi denegaret. Qui ut venerunt servum Christi multo validius febre laborantem & prolixius ægrotantem, atque in Dei laudibus jugiter persistentem invenerunt. Quibus apud se positis vir sanctissimus ait: Nolite, o filioli, aut vos ipsos, aut Regem vestrum ulterius fatigare, quoniam certum habeo & ita ex pietate superna confido, me neque extra spatium loci istius amplius egressurum, neque ullam evectionem aliam quam ad sepulturam propriam subiturum. Ita in proposito permanens, fixus in Dei laudibus & oratione durabat.

Sepulturæ suæ locum & ministros a Rege postulat.

27. Tum Missi illi qui ad eum venerant, quid sibi per ipsos ab Rege vellet impetrari percontabantur. Quibus ille respondit: Petitio mea sola hæc est, ut si ei placet, de hoc loco amplificationem meritorum & causam retributionis æternæ sibi in regno cœlorum adquirat: & cum extremus mihi in hac vita dies & debitus finis advenerit, auctoritate sua & imperio ad me AGRIPPINUM & EUSEBIUM Sacerdotes venire faciat, qui meum corpusculum debeant sepulturæ mandare. Hoc accepto responso ad Regem qui missi fuerant revertuntur, verba Sacerdotis & preces ex ordine referentes. Ea Rex ut cognovit graviter commotus ingemuit; faciesque ejus immutata est, quoniam tantum virum cito se amissurum videbat. Moxque supra scripto ad se Sacerdotes accersiens, pro voluntate viri sancti eos proficisci ad cellam illius jubet, mandans ut quæ ille præciperet, cum omni diligentia & studio adimplerent.

Moritur ac sepelitur.

28. Itaque post illos [a] quos memoravimus supra, septem annos, triennio & tribus mensibus in infirmitate & Dei laudibus exactis vir beatissimus plenus dierum & operibus bonis, actibusque justitiæ consummatus, positis coram supradictis Sacerdotibus & compluribus aliis bonis & honestis hominibus, in cellula sua in qua multos annos Deo serviens egerat, decessit pridie Nonas Julias, relinquens corpore sæculum, cujus voluptates & desideria olim pro amore patriæ supernæ reliquerat: & ad eum quem incessanter concupiverat Regem Christum felicitatemque cœlestis vitæ perveniens, futurus ibi sine fine possessor æternorum bonorum, qui hic bona quæ putantur præsentis temporis cum potuerit noluit possidere, & habiturus cum Christo domum non manufactam æternam in cælis, cui in suis membris domum suam pauperem & terrenam fecerat frequenter hospitium. Ejus jam exanime corpus Agrippinus & Eusebius, aliique qui aderant Sacerdotes & nobiles viri cum summo honore & reverentia curaverunt, atque in eodem loco & Ecclesia quam ipse construxerat, sepulturæ mandarunt.

Auctoris fides & peroratio.

29. Hæc habui de vita sancti viri Goaris quæ scripturæ mandarem, accepta ex vetustis & perantiquis exemplaribus, quorum rerum gestarum narratione veritatem fide integra subsequens, solam sermonis quæ eruditos non parum offendere poterat simplicitatem pro vestra voluntate, vir clarissime Paterque venerande, corrigere studui, optans & meipsum & omnes qui hæc lecturi sunt, tanti viri intercessione & meritis apud Divinam semper adjuvari clementiam, ut qui ex infirmitate carnis humanæ & conditione mortalis vitæ multa quotidie contra leges Divinas agimus, ejus qui quoad vixit integre legi Christi servivit interventu, & peccatorum pondere sublevari & ad bene vivendum mereamur opitulari, præstante Domino JESU-CHRISTO, cui est cum Patre & Spiritu sancto honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Libellus de Vita & actibus Sancti ac beatissimi GOARIS *Confessoris editus a* WANDALBERTO *Diacono explicit feliciter.*

INCIPIT ALTER,

De Miraculis quæ gesta sunt apud Memoriam S. Goaris, ex quo Ecclesia ejus ædificari cœpta est feliciter.

Auctoris Prologus.

1. Explicitis jam quæ de vita & actibus B. Goaris scriptoræ a Majoribus utcumque mandata

[a] Immo ex primarii auctoris mente, tres anni quibus S. Goar afflicta fuit valetudine, inter septem an-nos illos computandi sunt.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

data reperi, quæque hortatu vestro, Pater in omnibus amplectende, ut potui corrigere studui, aggrediendum mihi novum opus video: ut quemadmodum in prioris libelli præfatione promisi ea, quæ de miraculis apud sacratissimam Memoriam supradicti Confessoris divinitus gestis a Fidelibus didici, memoriæ posterorum scribendo proponere debeam. Quippe quæ tam esse clara pervideam, ut quod hactenus præter paucissimos quos eis interesse vel ab his qui interfuerint audisse contigit, reliquis *a* omnino latuerunt, non levi culpæ deputandum crederem, nisi hanc scriptorum excusaret inopia, & usus ille qui quosumdam desidia & torpore surrepsit, quo negligentius Divina opera suspicere & beneficia nostris concessa temporibus, ut levia parvi pendere consuevimus. Ego vero in his describendis fidem eorum qui hæc mihi retulere plenissime subsequens, ea tantummodo comprehendam quæ vel præsentes se ipsi vidisse, vel ab eis qui viderint accepisse confirmant. Quamquam ea quoque tot sint ac tanta, ut si omnia litteris tradere cupiam, modum me videam justi voluminis excessurum. Unde æstimare facile possumus, quanta illa fuerint, quæ per longa retro temporum spatia geri meritis ejus viri & virtute potuerint, cum in tantam excreverint quantitatem quæ ab annis plus minus VL. & LXX. gesta & ad nostram notitiam perlata noscuntur. Neque enim credibile est sancti viri merita in exhibitione miraculorum nostris primum diebus cœpisse clarescere, & non etiam priori tempore eadem quæ nunc conferuntur credentibus & devotis per illum beneficia esse collata, tametsi ea quæ posteris scripto traderent defuere. Id etiam cunctos in quorum hæc manus venient scire velim, me in horum assertione non quibuslibet fidem accommodasse, sed viris fide dignis, & de quorum veraci relatione vos ipsi, venerabilis Pater, arbiter fueritis, præcipueque HERIRADO vestræ Congregationis Monacho atque Presbytero, & THEODRADO Cellæ S. Goaris Clerico, qui & ævo jam maturiores essent, & a puero circa locum ipsum diversati fuissent.

Scriptionis hujus auctoritas.

I. *De Translatione corporis S. Goaris.*

Cella S. Goaris Asuero Prumiensi Abbati a Pippino tribuitur.

2. Sed ut ad narrationem veniam, cella S. Goaris post multos quam ipse decesserat annos, cum in ea jam & Clerici qui Divina officia agerent alendi stipendiis Ecclesiæ haberentur, & populi frequentia major in dies excresceret, a religioso Francorum Principe PIPPINO patre augustæ memoriæ Imperatoris CAROLI, venerabili ASUERO qui tum Monasterio Prumiæ quod tertius nunc ab illo, Pater optime, regitis, primus præerat, est commissa, ut ejus studio & locus melioraretur, & qui in ipso degerent Clerici in Religionis cultu & studio docerentur. Quam ille susceptam omni nisu excolere ac nobilitare desiderans, Basilicam supra corpus viri sancti ædificare cœpit, quæ & amplitudine sui populo recipiendo sufficeret, & decore congruentior meritis B. Confessoris exsisteret. Quippe prius ibi duæ Ecclesiæ non multo a se spatio distantes erant, quarum quæ situ minor erat, corpus venerabile in terræ sinu continere credebatur, sed locus ipse sepulchri incertus omnibus erat. Ea in sui integritate relicta, fundamentis per circuitum jactis, hanc quæ nuncusque manet suprascriptus Abba construxit, nec prior est ante diruta, quam omne præsentis ædificium completetur. Quo in tempore rem miram qui bene noverunt provenisse testantur: quod donec ædificata est Basilica omnis, nihil aquæ penitus ex imbribus tametsi copiosissimis in omne loci spatium sit delapsum: sed cum forte pluviæ fierent, ad medium Rheni spatium & cacumen montis per circuitum pluvia decidens, reliquum quod intererat intactum penitus relinquebat. Ita Divino miraculo palam fiebat, quam gratum illud ædificii opus superno respectui foret, cujus instantiam imbres aliquatenus impedire prohibebantur.

Ecclesia non sine miraculo instauratur.

Dedicatur. * Lullus.

3. Perfecta Basilica, ubi jam tempus quo divino nomini esset consecranda successit, missi sunt ab excellentissimo Pincipe Carolo LUL. * Mogontiaci Archiepiscopus, vir ex Anglorum gente moribus & vita laudabilis, BASINUS Nemeti quæ civitas nunc Spira vocatur, & MEHINGODUS urbis quæ trans Rhenum sita sermone barbaro *Wirziburc* appellatur, Episcopi, qui omnes a B. BONEFACIO Pontifice & Martyre fuerant ordinati: ut per eos & Ecclesia consecrari, & corpus viri beatissimi in eum quo nunc situm est locum transferri deberet.

Reliquiæ S. Goaris triduano jejunio & oratione quæruntur.

4. Ventum erat ad locum & consecrata domo translatio corporis parabatur, aderat Asuerus Abba cum Monachis nonnullis, & infinitum vulgus undecumque confluxerat. Visum est Episcopis triduano prius jejunio Domini voluntatem quærendam, & sic ad levandas Reliquias corporis accedendum. Eo igitur ab omnibus devote peracto Lul. Archiepiscopus in antiqua æde suos fodere præcepit, uti repente Reliquiæ venerabiles levari, transportarique deberent. Sed cum omne ejus solum defossum pertentatumque esset, nec tamen ejus qui quærebatur thesauri aliquod repertum indicium; turbatus Episcopus ex Abbate quærit, si in loco aliqui qui Deo servirent Clerici haberentur. Cum ille sex esse tantummodo respondisset, eos ad se Pontifex accitos hortatur, uti pro inveniendo Patroni sui corpore divinæ misericordiæ supplicarent: alios qui aderant in sua ad tempus se recipere mandans, ipse cum Abbate & Coepiscopis ad convivandum abscessit. Tum qui remanserant Clerici sollicite Christum rogare, ut ubinam venerandæ reliquiæ conditæ laterent reperire valerent. Erat inter alios quidam, MADALASRTUS nomine, Clericus manu dextera gressuque debilis. Is correpto ligone sim-

a Ciceroniana plane oratio, in scholis alioqui ferula castiganda.

simpliciter; Nunc, inquit, si Deus volet, ubi meus Dominus situs sit, palam erit. Confestimque extra spatium illius antiquæ ædis progressus, & non longe ab Orientali ejus pariete terram ligone percutiens, laterem ictu motum levavit: quo levato & modico foramine patefacto, debilem manum adhibuit, & holosericam vestem qua infra septum latericio pariete structum sarcophagum corporis tegebatur, comprehensam traxit, moxque manus ejus antehac debilis sanitati est restituta. Itaque festine detecto sarcophago, & ad rem novam signorum commotione Episcopis & populo convocatis, omnibusque qui aderant Deo laudes & gratias referentibus, corpus viri sancti intra sarcophagum in locello plumbeo repertum est. Quod illico levatum, atque in feretro compositum, ex eo loco ad Oratorium B. MARIAE, quod ex antiquo in vicino situm erat sublatum est, referendum paulo post spectante populo in Ædis novæ locum ei recipiendo paratum.

CIRCA AN. 649
6. Julii.
Inventa Clericum manu debilem curant.

5. Visum deinde Episcopis est, ut quoniam propter angustias loci (nam ex altera parte Rheno flumine, ex altera mante altissimo cingitur) vulgus omne coire in unum non poterat, in longum circa radices montis diffunderetur: & ita Reliquiæ venerandæ propter frequentiam & desiderium multitudinis paulo longius exportatæ per superiorem viam quæ circa radices montis deducit, in Ecclesiam novam revocarentur. Hoc prolato consilio cum levare feretrum Episcopi voluissent, ita est prægravatum, ut moveri omnino non posset. Hinc omnibus suspensis diutissime & hærentibus, Archiepiscopus Deo ut post claruit inspiratus, alloquitur plebem, beatum Goarem quoad vixerit inanem gloriam mundi, plaususque hominum & favores, ut rem fragilem & caducam amore bonorum perennium contempsisse: ea ipsa nihilominus eum post obitum quoque contemnere. Proinde oportere corpus ejus simpliciter & cum humili devotione levatum ab ipsa Ecclesia in novam domum per illud quod intererat spatii reportari, neque ad vulgi favorem longius ut statuerant circumduci. Vix Pontifex verba finierat & motum continuo feretrum tanta facilitate levatum est, acsi oneris aliquid habuisset numquam: relatæque in Ædem novam per Episcopos & Abbatem Reliquiæ venerabiles, in eo quo nunc coluntur loco summo honore sunt & reverentia conditæ. Denique pallium quod supra sarcophagum repertum supra diximus, hodieque super altare Ecclesiæ incorruptum perseverat. Sic per longioris ævi tempora vestis illius integra manet, cujus apud Deum merita semper indefecta perdurant. Consummata in omni opere suo Basilica, & Memoria Sancti viri ut oportebat ornata, cœperunt miracula ibi beneficiaque Divina subinde cumulari: de quibus hinc aliqua si possim tentabo perstringere, quid sub quo gestum fuerit Abbate ordine servato commemorans.

Reliquiæ primo immobiles, in novam Ecclesiam deferuntur.

II. *De vino quod excrevit in cupa sub* ASUERO *Abbate*.

6. ASUERI qui primus Cœnobio Prumiæ præfuit tempore forte accidit, ut adsolet ex terræ sterilitate, minorem in Gallicis regionibus vini copiam provenisse. Jamque novæ vindemiæ tempora propinquabant, & Clericis in Cella viri sancti degentibus, una solummodo vini cupa supererat. Ea cum cœpisset expendi, & quotidie cum eisdem Clericis, tum hospitibus quorum ibi frequentia non minima semper exsistit, ex ea pocola præberentur, spatio novem sive octo dierum tranlacto cum vix media ejus parte vel tertia vinum contineri putaretur, repente in ea ad summum usque repertum est excrevisse, ut subjaceos quoque pavimentum vino excrescente fuerit madefactum. Et merito quoniam vir beatus hospitalitatem proprie & sincere quoad vixit exercuit, actum est, ne vel ipsis servientibus, vel hospitibus qui supervenirent unde vinum ministraretur deesset.

III. *De vino quod aperto cupæ cuniculo mansit*.

7. Et ut miraculum simile subdam; quodam tempore cum Cellerarius loci nomine HORDUINUS imminente jam noctis quiete, vinum de cupa quadam hausisset, casu contigit ut cupæ cuniculum aliud forte meditans infirme clauderet & abiret. Cumque sequenti die regressus ad eamdem cupam venisset, cuniculum quidem apertum invenit, & ante illum ductam aranei telam: sed ita vinum in cupa steterat, ut ne unius quidem guttæ de ea lapsæ indicium in pavimento reperiri valeret.

IV. *De servo Widonis cujusdam claudo & sanato*.

8. Per idem tempus cum ad locum Widonis cujusdam de nobilibus servus claudicans advenisset, meritis sancti viri sanatus, Ecclesiastico se servitio permittente suo domino mancipavit, ac non post multum temporis Presbyter factus adhuc cum hæc scribebantur in hac vita supererat.

V. *De quodam Freculso mente capto*.

9. Sub eodem Asuero quidam major regiæ villæ quæ non longe posita Wasalia dicitur, Frecholfus nomine mente captus, cum esset a suis ad venerandam Memoriam deductus, mentis sanitatem recepit.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

VI. *De Waltario homine nobili dæmoniaco.*

10. WALTARIUS quidam homo secundum sæculum nobilis, qui nunc usque superest, cum vexationem gravissimam pateretur, & indubie spiritu dæmonico ageretur, insutus corio ad venerabilem tumulum est deportatus; ubi cum aliquamdio jacuisset, protensis manibus seipsum, suaque omnia sancto Goari magnæ vocis professione subjecit, & optimam insuper vineam dedit, quæ nunc usque in ejusdem Cellæ possessione perdurat: continuoque ea quam diutissime passus fuerat amentia caruit. Is hodieque licet in libertate propria maneat, & interdum avaritiæ æstu succensus (ut a multis incusatur) aliena quoque diripiat, servum se tamen S. Goaris & ab eo sanatum esse voce liberrima protestatur.

VII. *De Reginario ejusdem Waltarii patruo pro superbia punito.*

11. Ejusdem Waltarii patruus nomine RAGINARIUS, homo licet nobilis, moribus tamen & actu crudelitati atque avaritiæ subditus, cum locum sanctum sperneret, & omnes Romanæ [a] nationis ac linguæ homines ita quodam gentilitio odio execraretur, ut ne videre quidem eorum aliquem æquanimiter vellet, ac si quos forte ex eadem familia comprehendere potuisset, crudeliter nonnumquam adficeret. Cumque eodem stulto odio & animo barbaro venerabilem Asuerum, ejusque nonnullos Monachos detestaretur, casu ipso Abbate in Cella degente per locum coactus est itineris necessitate transire: & cum jam Ecclesiæ propinquasset, rogat servum qui comitabatur, ut si possit ea se via ducat, qua conspectum Basilicæ Goaris Romanorumque hominum, Asueri scilicet Abbatis & ejus comitum præsentiam valeat declinare: tanta ejus animum innata ex feritate barbarica stoliditas apprehenderat, ut ne in transitu quidem Romanæ linguæ vel gentis homines & ipsos quoque bonos viros ac nobiles libenter adspicere posset. Promittit servus se posse quod petebatur implere. Ut ergo itineris aliquantulum confecerunt & ad ipsum Monasterii Basilicæque locum perventum est, monet dominum servus, si conspectus eorum quos horreat vitare velit, brevissimo tempore pallio caput operiat. Ille cum evestigio quod monebatur implesset, & extra loci spatium processisset: Modo, inquit servus, retro cave respicias, nam aliter eorum quos ut posses declinare petisti, conspicies neminem. Vix ea servus impleverat, confestimque & sub eodem pene momento prædictum Reginarium ventris apprehendit effusio, nec magna mora secuta post paucissimos dies vitam finivit. Ita qui stultissimo, immo superbissimo animo loci venerandi, virorumque bonorum conspectus horruerat, justo Dei judicio & luce mortalibus communiter attributa & vita caruit.

VIII. *De piscibus in festivitate S. Goaris divinitus datis.*

12. Cum ad festivitatem S. Goaris quodam anno ex Monasterio Prumia ASUERUS Abba venisset, unaque ex Monachis nonnulli, accidit ut propter Rheni fluminis inundationem pisces qui Abbati & Fratribus possent ministrari deessent. Cumque jam ipse solemnitatis dies illuxisset, & ante Ecclesiam mane pauci e Fratribus residerent, ANSEGILUS quidam bonæ vitæ Monachus una residens per jocum locutus ait: O beate Goar, ecce quam bonus es mercedis recompensator, nos tibi servimus, & in vigiliis atque psalmodia tuæ festivitatis gratia laboramus: hodie ne unum quidem nobis quo reficiamur pisciculum præbes. Vix hæc ille verba finierat, & non post longum temporis intervallum in vasis ex vimine salicum ad piscandum paratis, quæ nuper a piscatore de quadam arbore in præripio [b] fluminis suspensa, excrescente postea flumine in aqua remanserant, duo non modici pisces, quos vulgo selures dicimus, reperti sunt, atque in præsentiam Fratrum eo quo consederant loco delati. Hoc autem pisce causa infirmitatis Abba non utebatur. Tum ille qui & prius; Pro nobis, inquit, nunc bene egisti pisces nostræ refectioni providens, sed illum senem Abbatem tuum negligere non debes; non enim his ille poterit uti. Hæc Monachus: & modico tempore lapso cum a molendino farinam navicola pistor deveheret, piscis quem lucium vocamus, navem saltu ingressus comprehensus est a pistore, & in consessu Monachorum (necdum quippe de loco surrexerant) expositus. Nunc, inquit Monachus, integrum munus, beate Goar, implesti, cum & nobis & seni tuo alimenta congrua providisti. Res mira ludentis potius quam rogantis voces tam facile exauditas! sed hæc meritis beati Confessoris non sunt dissimilia: quoniam qui in carne vivens indigentibus sua pro Christo tribuerat, & hospitium refectionemque gratam semper habuerat, merito post obitum quoque potuit sibi servientibus talia procurare. Nam quantum apud Divina judicia meritum habeat virtus hospitalitatis quam vir beatus singulariter dum vixit excoluit, quantumque reverentiæ loco illi in quo beata ejus membra quiescunt sit omni tempore dependendum, testantur ea quæ vel illum frequentantes Divino beneficio consequuntur, vel negligentes & aliqua dissimulatione prætereuntes

[a] Idest Gallicanæ: nam Gallos antiquis Romanos dictos non semel observavimus.

[b] Idest in loco ripæ proximo: quo vocabulo usus est Odo Abbas Glannafoliensis in Epistola Vitæ S. Mauri Abb. præmissa: & Wandalbertus iterum cap. 15. & 28.

Digitized by Google

euntes Divino nihilominus judicio patiuntur : quod ipsum manifestius exempla subjecta monstrabunt. CIRCA AN. 649 6. Julii.

IX. *De Herivvino Comite flagello divino commonito.*

13. Comes quidam nomine HERIVVINUS, cum per locum transiens declinasset, & licet a suis ut oraret admonitus pro festinantia itineris distulisset, non longe profectus de equo cecidit, gravissimoque lapsu contritus ad Ecclesiam suorum manibus reportatur : ibi brevi decumbens, apud Memoriam venerandam sanitatis est beneficium adsecutus.

X. *De Eufimia Abbatissa similiter emendata.*

14. Eodem modo Abbatissa nobilis ex urbe Mediomatricorum EUFIMIA cum iter agens illuc devenisset, & nec oratum ut omnes consueverant descendisset, paulo post de equo cecidit, & effracto crure quæ sponte noluerat ad Ecclesiam portatur invita, & sanitatem quam suo perdiderat, merito beati viri recepit.

XI. *De Imperatore Carolo ob dissimulationem periclitato.*

15. Neque dissimilis meritorum ejus potentia in puniendis, monendisque etiam Regibus extitit. Nam CAROLUS excellentissimæ memoriæ Imperator Augustus a palatio suo quod in præripiis Rheni fluminis ab ipso constructum *Ingilinheim* dicitur, quodam tempore navigabat in castellum quod situm est super confluentem Mosellæ & Rheni descendere, ibique disponens nocte manere, sequentibus eum in singulis navibus filiis CAROLO atque PIPPINO. Cumque ad Monasterium Confessoris sancti Imperator navigio pervenisset, obvius illi factus Abba ASUERUS rogat uti ad beatum Goarem exire & in Cella ejus charitatem (ut verbo usitato loquar) facere debeat. Negat suam præsentiam Imperator, & post se conversus manu cognomini filio annuit, ut navim ad Ecclesiam oraturus egrediatur, ipse proposito teodit itinere. Egressis ad terram Augusti filio alter ejus filius Pippinus qui post fratrem navi veniebat, putans patris esse navim quam litori videret appulsam, egressus & ipse est, fratrique nesciens in Ecclesia sociatus. Ibi quod inter eos graves aliquamdiu simultates & inimicitiæ fuerant, inspirante superna clementia, & opitulante Confessoris sanctissimi merito in fraternam concordiam & fœdus amicitiæ coierunt. Cibo deinde potuque sumpto, alacres & læti ad locum supra nominatum, quem cum patre petere cœperant, omnibus suis incolumibus pervenerunt. Imperator vero qui filiis egressis solus cum suis in navi remanserat, eum ad prædictum locum tendere vellet, coorta repente densissima nube & nebulis tenebrosissimis subjectis ita in flumine deerravit, ut neque ipse, neque comitum quispiam, sed neque navis gubernator quo tenderent quove navim agerent ullatenus scire, vel videre valerent. Sic per reliquum quod supererat diei in pelago fatigati, vix postquam suam culpam Imperator agnoscere & beato Guari supplicare cœpit, multa jam die & ingruente nocte in continentem egressi sunt, tribus tamen aut pluls amplius a loco in quem proposuerant egredi millibus, ubi & ea manere nocte non sine rerum necessariarum inopia compulsus est Imperator. Factaque die publice testatus est, sui esse peccati & meriti quod periclitatus in flumine, quod a commoditate itineris & apparatu regiæ mansionis sit longissime disparatus: non frustra sibi hæc accidisse, sed beatum Goarem pœnas pro contemptu meritas repetisse, seque supplicia expendisse mereorem. Vovere se & firmissime polliceri oumquam locum viri sanctissimi ulla quamvis magna itineris festinantia, si ad eum in vicino veniat, declinaturum, quem tali incommodo sit expertus posse de his qui se negligendum putaverint expetere quam voluerit ultionem. His votis ad Cellam viginti libras argenti & pallia bolioterica duo misit, nec deinceps omni vita sua quod voverat aliqua ex causa neglexit. Denique is qui rum regiæ navis gubernator fuit nuncusque superest, reique gestæ indubitabile testimonium perhibet. Nec immerito Regum illi fides & devotio subjacet, qui pro Christo non solum magnos & appetibiles, sed omnes penitus mundi honores & caducas dignitates contempsit; & cum posset, Episcopus fieri noluit, potiusque in humili statu manere delegit, quam honorum fascibus prægravari. Quamquam in Christianis Principibus hæc circa servos Dei affectio tam sit spontanea & devota, quam se noverunt tanto magis Deo gratiores fore, quanto qui ad tempus elevari per tumorem majestatis regiæ poterant, eligunt servis Christi se mente summittere.

De Regina Fastrada ibi sanata.

16. Ejusdem Principis conjux FASTRADA cum vehementissimo dentium dolore torqueretur, & ad locum ob remedium ejus doloris oratum venisset, continuo ut supplex facta est, incommodo caruit; ob quam rem data est ab Imperatore villa quæ Nasonia nuncupatur, & in jure loci hactenus retinetur.

CIRCA AN. 649 6. Julii.

XII. *De eo qui ambulans super glaciem periclitatus est & salvatus.*

17. Per idem tempus accidit Rheni fluminis aquam nimio frigore congelascere, itant iocessus quoque quorumliber animalium & vehiculorum ferre valeret. Erat quidam regiæ villæ colonus quam supra Wasaliam diximus appellari, cujus vinea haud procul a Monasterio vineis B. Goaris cohærebat: & ut nonnumquam evenit hac ille occasione solebat interdum particulas aliquas earumdem præripere vinearum, & suæ fraude humani ingenii sociare. Is cum die quadam super glaciem fluminis ambularet, & ad ejus medium prope venisset, repente in multiplices partes per latissimum fluminis spatium glacies est resoluta, atque ille glaciei fractæ superincumbens, secundum flumen ferri tremens & anxius cœpit. Erat res summi periculi & desperationis extremæ, hominem in fluminis rapidissimi atque latissimi fragmento glaciei tenuissimæ ferri, nec esse remedii quidquam, quoniam illi, quemadmodum humano auxilio subvenire posset erat omnino nihil. Tum ille cui evadendi periculum nec spes ulla, nec aliquod consilium superesset, Divinæ solummodo misericordiæ supplicare, & B. Goaris merita in sui liberationem exposcere, magnisque vocibus veniam & auxilium flagitare. Ad ultimum cum salutem penitus desperasset, eductam manicam de manu projecit, respiciensque Basilicam, vineam suam sancti viri dominio tradidit. Nec mora acta, virtute Divina glacies instar naviculæ ad litus evexit hominem, & incolumem in continentem exposuit: qui mox vineam, de qua diximus supra, Ecclesiæ mancipavit, in cujus nunc etiam jure perseverat. Sic B. Confessoris meritum hominem & pro culpa quemadmodum oportuit castigavit, & anxium de periculo mirabiliter eripuit.

XIII. *De quodam Isanbardo Procuratore villæ regiæ cæso & sanato.*

18. ISANNARDUS fisci Regii Procurator, cum inique molta contra familiam B. Goaris ageret, visitatus ab illo per somnium est, & post increpationem severissime cæsus: itant die postero gressu non valens incedere, navi ad Ecclesiam duceretur. Ubi aliquamdiu decubans integram sanitatem excepto genitalium pondere meruit: quæ etiam infirmitas indubitanter causa salutis illi relicta cognoscitur.

Miracula facta Abbate Tancrado. Hæc inter alia quæ compendii causa suppressi, temporibus ASUERI Abbatis divina in loco virtute & confessoris beati merito provenerunt: diebus vero TANCRADI qui Asuero feliciter ex hac vita subtracto in regimine Monasterii Prumiæ simulque Cellæ S. Goaris successit, hæc quæ superna misericordia tribuente subjicere cupio contigerunt, quæ & illi quibus referentibus horum notitiam attigi maxima ex parte coram positi adspexerunt.

XIV. *De nimia rivuli exundatione & turriculæ salvatione mirabili.*

19. Accidit aliquando ex pluviarum copia subito rivulum quem Wocaram nominari in libello priori diximus, adeo exundasse, ut in magnam molem exsurgens, obvia quæque non sine periculo & damno multorum erueret. Quippe cum exundare primo cœpisset, incertum quo obstaculo a cursu suo prohibitus, descendentibus ex concavitate montium aquis tantum excrevit, ut ad ultimum ruptis obicibus profluens, etiam grandes & firmissimas domos a fundamentis erutas in Rhenum vi sua dejecerit. Quo in tempore res miraculo digna provenit. Nam in quadam earum quæ erutæ sunt domorum, turricula de qua signa penderent stabat exstructa, quæ nuncusque tecto Ecclesiæ superposita manet; quæ cum multo infirmioris esset structuræ quam domus ipsa in qua parabatur, & aquis supervenientibus ad medium ferme cursus impetum esset obvia facta, penitus tamen illæsa duravit: quodque majoris miraculi fuit, domus in qua stabat integris compactisque inter se parietibus eruta, neque secum illam trahere potuit, & qua eam sui apertura & solutione transierit nullus hominum deinceps scire vel deprehendere valuit. Denique postquam agmen illud aquarum præteriit, in imo ejus turriculæ duæ cum oleo ampullæ repertæ sunt, quas qui hominum posuerit vel unde provisæ sint nuncusque nescitur.

XV. *De muliere quadam Scoticæ nationis ibi sanata.*

20. Mulier quædam de natione Scottorum nomine Brigida debilis gressu a parentibus suis & civibus ab urbe redeuntibus ægra ibi relicta est. Ercum aliquantulum ibi temporis transegisset, sub die solemnitatis annuæ adstante plebis multitudine sanata est & erecta.

XVI. *De ancilla cujusdam Hadebaldi bis sanata.*

21. Item Hadebaldi cujusdam noti hominis ancilla, quæ & cæca esset & muta, ad Memoriam venerandam populo teste sanata est. Sed eum bia agnitis dominus qui infirmam miserat, ad suum servitium jam incolumem revocasset, mox in illam prior debilitas redijt. Coactus itaque evidenti miraculo ejus dominus manumissam ad locum reverti fecit: nec

nec multo post sanitas quæ collata ante fuerat, sed temeritate hominis præpedita, correcto domino ancillæ est restituta: quæ & reliquum vitæ suæ in eodem loco peregit. Denique adhuc ibi soror ejus degit, & certissima rei gestæ testis adsistit.

CIRCA AN. 649
6. Julii.

XVII. *De alia cæca.*

22. Per idem tempus & alia mulier cæca sub Abbatis Tancradi præsentia visum recepit, pluresque ibi postea vixit annos.

XVIII. *De cujusdam ancillæ filio parvulo cæco & muto.*

23. Quodam item tempore præsente eodem Abbate cum populo, quædam ex ancillis Monasterii filium parvulum qui ab ortu cæcus manebat & mutus, ad Ecclesiam deportavit: quam ut est puer ingressus continuo cum matre loqui & Basilicæ picturas ei digito cœpit ostendere. Mirata rem mater, sed propter repentinum eventum insperati miraculi non est ausa publice quod viderat confiteri. Quæ mox ut est domum regressa cum parvulo, confestim in illum debilitas pristina rediit; ut palam fieret, non debuisse matrem quod Divino sibi beneficio collatum esset silentio premere. Itaque causam illa pertractans culpamque intelligens, arreptum festine filium ad Ecclesiam retulit, & rem omnem ut se haberet Abbati & populo patefecit. Nec dilatum est diu beneficium, cui ad horam fuerat impedimento timiditas matris; sed ut illa finem narrandi fecit, incolumitatem illico puer obtinuit.

XIX. *De muliere clauda ex urbe Mogontiaco.*

24. Ex urbe Mogontiaco ad festivitatem S. Goaris mulier clauda posito coram Abbate Tancrado venit, & cum in vigiliarum die vespertini Psalmi a Clero complerentur, sanata est.

XX. *De figulis ob contemptum punitis & infante liberato.*

25. Sed ut ea nunc quoque commemorem, quibus palam fiat qui beati viri meritum & reverentiam contemnere aliquatenus præsumpserunt, quemadmodum vel emendati sint, vel puniti; quodam tempore cum per Rhenum flumen quidam figuli ollas pretio distrahendas in navicula veherent, accidit una cum illis feminam quamdam fidelem cum parvulo filio adverso flumine navigare. Cumque ad Monasterium ventum esset, rogat mulier comites, uti aut omnes oratum in Ecclesiam pergant, aut si id nolint, appulsa litori navicula se in continentem exponant, paululumque in loco certo sustineant, donec possit ipsa ab oratione reverti. Egressa itaque sola pergit oratum, relicto in navi cum comitibus filio admodum parvulo. Illi deducta in superiorem locum navi, cum eam aliquamdiu sustinuissent, moras ejus non ferentes, abducta navi iter propositum persequuntur; sed ultio Divina mox consecuta est, qua manifestum fieret non debuisse illos vel abeunte illa opportunitatem orandi negligere, vel finem sustinendi moras ejus præsertim breves contemnere. Nam cum adverso flumine navim agentes contra eum locum venissent, ubi ex latentium sub aqua saxorum voragine & undarum collisione rapidissima gravia sæpe navigantes discrimina patiuntur, qui locus in flumine ab Ecclesia B. Goaris passibus fere centum aut paulo longius abest, rapta submersaque navicula perierunt. Sed inutilis esse non potuit devotæ mulieris oratio, cujus etsi comites aqua submersit, filium tamen Divina virtute salvatom & merito Sancti protectum nequaquam perdere valuit. Quippe illa ut ab oratione rediens ollas super aquam ferri conspexit, intellexit quod erat, socios navemque periisse, sollicitaque pro filio quem una perditum suspicabatur, oculos cum fletu maximo hac illacque circumtulit, sed repente videt ondarum dorso sublatum parvulum ripæ fluminis propinquare. Tantaque fuit miraculi claritas, ut infantem mater excipiens invenerit eum a medio corpusculi aquæ superextantem litora attigisse, quod ne virorum quidem ullus aliquando natandi peritia & viribus corporis potuit obtinere.

XXI. *De infante qui equo trans Rhenum incolumis vectus est.*

26. In dissimili causa non dissimile miraculum sub eodem tempore extitit, quod propter similitudinem rei gestæ præcedenti subjunxi. Mater cujusdam infantis fere quinquennis, cum eo qui ipsum infantem de sacro fonte susceperat navi circa ripas tracta per fluvium adscendebat, puerumque equo superpositum (id enim ex matre & patrono puer ipse petierat) juxta in litore parens uterque fecerat ambulare. Tum equus ut sine rectore liber, navigantes præteriens sponte se in flumen dedit cum puero, nec revocari ab aliquo potuit. Cumque saluti infantis omnes timerent, quippe quem in rapidissimum altissimumque fluvium ac latissimum equo quem retinere nequivit ferri conspicerent, & Goaris suffragium magnis precibus postularent, equus cum incolumi puero transnato flumine in ulteriorem ripam exivit. Quæ res utique magno miraculo provenit, ut & equus sine rectore tantum

CIRCA AN. 649 6. Julii. flumen loco præsertim propter saxa difficillimo & periculoso transiret, & infans qui ne in arido quidem equo sedere nosset, sine periculo ullo evaderet.

XXII. *De Willigelmo quodam dæmonio tradito & postea eruto.*

27. Sed ut propositum persequar, Willigelmus quidam, qui nuncusque superest, cum vineam a matre datam de jure & possessione Ecclesiæ S. Goaris subtraxisset, sævo dæmonio est mancipatus. Denique ab eo vexatus vineam reddidit & curari continuo meruit, ut hoc exemplo ceteri monerentur, voto parentum res juri Ecclesiæ mancipatas subtrahi ab hæredibus filiis non oportere.

XXIII. *De quodam Wolvone Presbytero.*

28. WOLVO quidam ab ineunte ætate ibi a matre nutritus cum postea Presbyter esset, decimas quæ ex multo jam tempore Ecclesiæ B. Goaris agrorum jure competerent, suis usibus dolo malo conduxit. Nec magna subsequente mora cæcus & mutus effectus, ad Basilicam viri sanctissimi a suis perducitur; ibi res patrimonii sui cum restitutis decimis tradidit, & sanitatem placato eo quem offenderat meruit.

XXIV. *De negotiatore nomine Badoardo propter cæsum servum mortuo.*

29. Negotiator quidam BADOART dictus cum Rhenum navi adscenderet, unus servorum qui illum forte offenderat supplicium metuens de navi prosiliit, & concitus ad Ecclesiam fugit. Tum ille fugitivum secutus ab Ecclesia trahere cœpit, prohibente fieri & nomine Goaris rogante simul & comminante Monacho HARIRADO, qui præsens forte residebat, quo hæc ipsa referente cognovi. Sed negotiator furore succensus cum Monachum rogantem æque minantemque contemneret, pro foribus Ecclesiæ ad contemptus augmentum tractum ab altari servum cecidit. Nec multum spatii intercessit, & cujus arbitrio paruisset quemve contempsisset agnosceret, immundo spiritui traditus, brevi vitam nimiis cruciatibus extortam finivit.

XXV. *De cujusdam Humfridi servo a vinculis mirabiliter soluto.*

30. Item Humfridi cujusdam Clerici Ecclesiæ servus cum pro culpa in dominum commissa a tergo vinctus brachia traheretur, & supplicia quæ sibi inferenda sciret, animo perhorresceret, quoniam aliter domini præsentiam subterfugere non valebat, Ecclesiam respexit, & ad eam se cum prece tacitus inclinavit: Res digna miraculo! confestim vincula quibus ligatus ducebatur, dicto citius laxata sunt & soluta: exutusque vinculis servus ad Ecclesiam sese proripuit, nec repetitus a domino offensam suppliciumque vitavit. Tantum apud omnipotentem Deum supplicatio tacite viro sancto fusa convaluit, nec passus est Christus eum manere ligatum, qui necessitate & animo ad sancti altaris auxilium confugisset, ut hinc quoque daretur intelligi, quantum intercessio illius ad animarum solvenda vincula prævaleret, cujus invocatio tanta facilitate ligamenta corporis dissolvisset.

XXVI. *De Abbate Maximino ob dissimulationem periclitato, sed salvato.*

31. Quodam tempore Abbate Tancrado in Cella posito MAXIMINUS Monasterii S. Gereonis *a*, quod apud urbem Agrippinam, quæ nunc Colonia dicitur, situm est, Abba a provincia Vangionum * ex vindemiis cum onusta vino navi & non paucis comitibus de- (* Vvormes) scendebat: & cum jam sancti Goaris Monasterio propinquasset, suadetur a sociis, uti appulsa in continentem navi oratum ad S. Goarem adscendat. Ille moras sibi non necessarias hac in re fieri dicere, fore opportuniorem tempore alio orandi occasionem. Sic dehortatis comitibus propositum iter persequitur, sed non impune illum ultio Divina transire permisit. Quippe ut in conspectum Cellæ navis acta pervenit, repente ex maxima sui parte demersa, lapsisque in aquam quæ gestaverat vasis, præsentis jacturæ & periculi metum cunctis incussit. Clamare omnes & auxilium lacrymabiliter implorare, culpam Abba confiteri, & Goaris meritum exorare. Rem Abba Tancradus ex loco superiori conspiciens, & quanto in periculo versarentur cuncti considerans, suos e vestigio mittit, mandat subsidium laborantibus ferri. Deducuntur continuo naves, & subsidium modis quibus erat possibile ministratur. Ita cum Abbatis auxilio & sudore multorum, tum maxime B. Goaris opitulatione recuperata navi, vasisque receptis & opibus, incolumis ad litus Abba progreditur. Egressus navim oratum festinat, persuasum sibi perenniter adfirmans, ne locum tanti viri meritis insignem facile unquam sine supplicationis munere transeundum existimet *b*.

XXVII. *De*

a Monasterium S. Gereonis intra muros Colonienses inclusum, in Collegiatam Ecclesiam jampridem conversum est: qua de Ecclesia legendus Ægidius Gelenius in lib. 3. de Colonia Syntagm. 2.

b Hic mos, inquit Gelenius mox citatus, in præsentem diem perseverat. Quippe nefas putant locum illum prætervehere, nisi injecto in collum vinculo, sese S. Goari mancipaverint: quod etiam præstant Novatores; apud quos ipsumque vulgus ignota hujusce religionis ratio.

XXVII. *De quodam Fresone similiter prope periclitato.* CIRCA AN. 649.

32. Consimili prope eventu cum quidam ex Fresonum gente negotiator navem circa ripam ulteriorem ageret, nequa litori, in quo Monasterium situm est propinquare disponeret, ubi ad scopulos illos de quibus supra diximus navis acta pervenit, subito rapta & in gurgitem undarum violentia tracta, præsenti cunctos discrimine perculit. Sed cum dominus navis Goaris sæpe nomen & meritum iterans subsidium expetisset, in portum continuo navis illæsa devehitur: ille ut continentem attigit, oratum perrexit, ac pro salutis munere vestam holosericam venerandæ Memoriæ tribuit, quæ etiam vestis postea ab eo qui hæc mihi retulit THEODRADO Clerico ad Prumiam Monasterium est delata. 6. Julii.

XXVIII. *De negotiatoris servo ex aquæ periculo mirabiliter eruto.*

33. Rem illaturus sum præcedentibus quidem non omnino dissimilem, sed quæ miraculi aliquid amplius habeat, & cujus tot sint pene fidelissimi testes, quot loci ipsius habitatores tempore quo gesta est esse potuerint. Negotiator ex supradicta Fresonum gente navem per Rhenum flumen agebat, & ut moris est, quia adverso flumine navigabat, fune a suis navem circa litus trahendam curaverat. Cumque jam Cellæ vicinia attigisset, monetur a suis aliisque in fluminis prærupio consistentibus, uti ad orandum navim egredi debeat. Ille sibi ejus tunc rei copiam non esse dicere, impediti mora propositum cursum, nec se posse nisi continuato navigio quietis congruum locum attingere. Ita animo fixo navim agit & ipse in ea clavum regens cum uno servorum residet, reliqui fune navim per litora trahunt. Erat inter eos unus qui cunctos antecedens extrema funis dorso & ventri circumvoluta teneret. Ventum erat ad fluminia illam de qua in superioribus egimus rapiditatem horribilem, cum repente navem undæ violentissimæ rapiunt, nec gubernatore ullo præsidio valente resistere longissime a litore subtrahunt. Ea rapta cum ferre non possent funem qui per ripas trahebant, victi relinquunt; sed is qui cunctos præcesserat, tam cito explicare se fune non valens navim secutus in gurgitem trahitur, neque id dominus navis qui in puppi residens laborabat, animadvertere potuit: reliqui qui a fune refugerant magnis vocibus navi & socio qui sub aqua trahebatur opem Divinam & B. Goaris merita succurrere postulabant; tantaque tum aquæ vis & undarum vorago fuit, ut non ante navis in cursum dirigi posset, quam longissime pulsa in ulteriorem ripam non sine magno plurimorum metu atque horrore exportaretur. Negotiator vero ut terram attigit, funem qui navi cohærens per aquam fuerat tractus, a servo colligi mandat, qui collecto in extrema ejus parte servus sicut implicitus fuerat invenitur. Qui diligentissime contrectatus & modis variis pertentatus, non aliud potuit deprehendi quam mortuus. Denique adhibito plurimo stramine & igne circumcirca succenso, nihil caloris penitus persentire, vel aliquod vitæ indicium potuit edere. Quid plura? devehitur rursus in citeriorem ripam ac de sola sepultura dominus ejus & comites agunt: rogatur Ecclesiæ custos ut ad sepeliendum mortuum loci alicujus copiam faciat. Eo obtento, dum sepulturam aperiunt, interim cadaver ut vere putabatur exanime in custodis ad horam mansione deponitur. Tum non post longum temporis intervallum incipit recalescere, & paulatim os aperire, ac spiritum ducere. Dehinc totum se elevans parum sanguinis ore rejecit, & confestim surrexit incolumis, itaut oratione facta & gratiarum actione ab omnibus reddita ad ducendam sicut prius navim cum sociis festinarit. Ea negotiator ut vidit, emendatum se, & pro culpa castigatum magnopere gratulans argenti libram altari sacro persolvit, & cœpto dehinc itinere, suis omnibus incolumibus abiit. Viderint quid de re hujusmodi ceteri sentiant. Ego confidentissime dixerim beati viri merita tanto esse post obitum clariora, quanto sollicitius dum viveret humanas laudes & jactantiam fugerit; neque in hujusmodi signis & miraculis exhibendis cuiquam sanctorum, Apostolis & clarissimis Ecclesiæ Martyribus dumtaxat exceptis, illum inferiorem videri: quippe qui in diligendo Deo & proximo non facile quoquam illorum judicetur inferior, quique tametsi in vita non multis quæ homines noverint miraculis claruit, sed ea quæ miraculis omnibus potior est charitate clarissimus extitit; ideoque post obitum quotidie in viventium fide tot tantisque virtutibus claret.

XXIX. *De lumine divinitus in lucernis Ecclesiæ succenso.*

34. Præterea Heriradus Monachus, qui ut sæpe dictum est, horum mihi miraculorum certissimus relator extitit & verissimus, bis se adfirmat nullo admonente extrinsecus igne lampadem, quæ coram Memoria veneranda dependet, infuso divinitus lumine splenduisse: quod ipsum præsenti anno quo ista descripsimus & superiori contigisse qui interfuerunt adfirmant. Sed id suo loco erit dicendum. Miracula tempore Marcuvardi patrata.

35. Hactenus ea descripserim quæ Abbate TANCRADO in hac vita superstite facta inter alia referuntur. Nunc adjutore Christo ad clarissimi Patris MARCUVARDI tempora, qui hoc ipsum mihi opus imposuit, servato ut proposui ordine veniam.

XXX. De

CIRCA AN. 649 6. Julii.

XXX. *De Imperatore Hludovvico ibi a pedum dolore relevato.*

36. Et ut hæc ipsa rerum gestarum ordine aliquantulum postposito exordio clariori incipiam, excellentissimæ pietatis singularisque clementiæ & erga Christianam religionem omnium Imperatorum studiosissimus HLUDOVVICUS, qui adhuc superna misericordia providente rerum summa potitur, cum dolore pedum vehementissimo qua olim infirmitate vir ille etsi non continue, frequenter tamen affligitur laboraret, atque ex palatio suo quod in litore fluminis Rheni situm *Ingilinheim* supra diximus appellari, evectione navali descenderet, oratum ad S. Guarem exiit, vix in terram pedes præ dolore nimio ponere valens, & sustentantium magis quam suis gressibus nitens. Cumque in Ecclesiam pervenisset, ante Memoriam venerandam humillime se ac devote deposuit, & in terra stratus diutius peroravit. Ubi vero surrexit, ad Abbatem & clarissimum virum GERUNGUM olim palatii Ædilem, nunc Monachum conversus; Deo, inquit, gratias, nunc meritis S. Goaris levamen mihi datum persentio, neque eo jam cum quo huc veni dolore laboro. Sic a Memoria regressus lætus & alacer diem totum duxit. Hæc ipso Abbate qui coram adfuit referente cognovi: quamquam nec ego ipse multum abfuerim, qui pridie ejusdiei Imperatorem prædicto dolore gravissime laborantem in palatio viderim.

XXXI. *De muliere Scottica ibi a claudicatione sanata.*

37. Sed ut huic rei gestæ tempore paulo superiorem subjiciam, mulierem Scotticæ nationis cives ab urbe redeuntes ægram & gressu debilem ibi reliquerunt. Ea postquam sex in loco menses egit, sub die solemnitatis annuæ quæ agitur pridie nonas Julii inter vespertinos Psalmos gressus sanitatem recepit.

XXXII. *De infante dæmoniaco apud Memoriam S. Goaris promissa a patre api curato.*

38. Superiori anno post ea quæ de Imperatore retulimus, accidit ut quidam ex rusticis filium parvulum dæmone plenum ad Ecclesiam cum fletu & supplicatione deferret. Quem cum ante Memoriam ejulans multis præsentibus exposuisset, Sancte Goar, inquit, redde nunc mihi meum filium & pulso qui eum vexat dæmone sana, ego tibi pro munere apim unam (sic enim vocare rustici examen apum consueverunt) huc protinus afferam. Non inanis fuit simplex hæc hominis rustici postulatio: sed continuo sanatum integerrime parvulum lætus & gaudens pater domum revexit. Denique examen apum quod ut pollicitus fuerat obtulit, hodieque in hortis Ecclesiæ permanet. Hæc cum sæpedicto THEODRADO tum EKKIBALDO ipsius loci Præposito viro sane docto atque veraci narrante cognovi.

XXXIII. *De lumine bis in lampade succenso divinitus.*

39. Et ut illud inferam quod supra leviter tetigi, anno præterito in die sanctissimo Paschæ, cum Præpositus Ekkibaldus sub ipso lucis exortu Missas agere vellet, itemque hoc eodem anno quo ista conscripsimus cum idem in Quadragesima Missas ageret, & lumen Ecclesiæ deesse quereretur, custosque deposita lampade ac sine igne reperta, pro eo deferendo festinaret; subito cernentibus multis sponte in lampade lumen accensum enituit, quod ibi crebro factum plures viri fideles qui interfuere testantur.

XXXIV. *De infante claudo & surdo, & item puella cæca ibi sanatis.*

40. Sed ut hæc miracula rerum nupertime gestarum narratione de præsenti concludam, sub idem tempus quo his describendis manum imposui, necdum libello edito cum ad annuam beatæ depositionis solemnitatem magna undecumque ita uti solet hominum multitudo conflueret, nota ex vicino mulier advenit cum filio fere septenni, qui ab ortu ipso claudus, mutus, surdusque permanens, infelici genitrici novos quotidie luctus & dolores afferret. Hunc mater fide devota cum inter nocturnas vigilias coram sepulchro venerabili exposuisset, circa finem Psalmorum matutinorum cum canticum Evangelii Clerus Ecclesiæ caneret, infantulus lento adnisu repente surrexit, ac pedibus quos usque ad id temporis numquam terræ fixerat adstans, matrem clamore iterato vocavit. Flens præ gaudio continuo mater accurrit, & filium quem tot pressum incommodis deposuerat, ambulantem simul & loquentem audientemque recepit. Neque fuit Christo difficile pro sui merito Confessoris uno eodemque tempore & possibilitatem loquendi puero, & scientiam quam majores audiendo numquam perceperant dare, cum sit ipse Sapientia Dei quæ aperit ora mutorum, & linguas infantium disertas facit. Tum vero omnium qui aderant mentes tanti replet stupor miraculi, totam laudem Christi conclamat Ecclesia, & unius infantuli salus mirabilis multorum ad fidem corda succendit.

41. Eodemque die cum Missarum solemnia populus spectaret, & divina a Sacerdote mysteria

Digitized by Google

CIRCA AN. 649 6. Julii.

fteria agerentur, puella eadem prope qua prædictus infans ætate diu eæca, quæ tum e pareotibus fideliter fuiſſet illata, amiſſum lumen recepit. Ita gemino miraculo ſub uno die & Sancti viri meritum palam cunctis enituit, & præſentium fides Chriſti elementia quam noo deſit invocantbus ubique præſens, agnovit.

NOTA. Scriptionis tempus.

42. Hæc a de miraculis B. Goaris merito oſtenſis atque exhibitis pauca brevi & eperto quantum potui ſetmone digeſſi, nerretionem ed annum 839. Incaroationis Dominicæ perducens, eaque tentum (ut in libelli hujus principio adnotevi) ſcripturæ mandans, quæ relatu virorum fidelium didici, quæque non eis modo qui retulere, ſed omnibus pene locum frequentantibus haberi notiſſima comperi. Quamquam non omnia quæ ab eis ipſis quorum fidei ſpecialiter eredendum putavi relata ſunt ſeripſerim, alioquin ant modum ſuſcepti operis exceſſiſſem, aut euditoribus longior juſto prolixiorque fuiſſem. Neque hoc opere ſaculterem aliis de his ſcribendi præripui, ſed & hæc ipſe quæ utcumque videntut a me eſſe propoſita, poterunt qui volent pro retione dignius explanare, & quæ in ſimilibus miraculis forte provenient, exemplo a vobis, Pater ampliſſime Marcuvarde, & e me ſumpto deſcribere. Quippe ſi divine opera nobis glorificande digniſſime proponuntur, oportet ut non ceſſante virtutis divinæ beneficio etiem ſeribeodi oon ceſſet intentio: & donec qui explere poſſint exſiſtunt, litteris digna admiratione tradantur. Quare etiam vaeantes pergamenas huic libello ſubjicere placuit, ut edito opere præſenti futuris poſthæc temporibus quæ inferenda prudens aliquis æſtimaverit, opportune poſſit inſerere.

XXXV. Commemoratio *quemadmodum & a quo Cella ſancti Goaris fuerit Monaſterio Prumiæ ſociata incipit feliciter.*

43. Decurſis jam quæ de miraculis viri ſancti ſcribenda ſuſceperam, videtur mihi neceſſario paucis eſſe monſtrandum & poſt editos libellos duos quodam extreliminio memorandum, quemedmodum & qua ex cauſa Celle B. Goaris Monaſterio Prumiæ fuerit ſociata, ut omni tempore ſub regimine & poteſtate Abbatis qui ei Monaſterio auctore Deo præfuerit, ipſa quoque eſſe deberet.

Prumienſis Monaſterii primordia.

44. Excellentiſſimæ memoriæ Rex Frencorum Pippinus pater Imperetoris famoſiſſimi Caroli, poſtquam ut omnibus prope notum eſt amore Chriſti & uxoris ſuæ ſanctæ recordationis Bertradaa rogatu provoeatus Monaſterium ſupraſcriptum conſtruxit, conſtitutis in eo Monachis qui Deo ſub regulari ordine militerent venerabilem virum Asuerum regiminis præfecit officio. Qui etiam eidem loco annis 5. & 40. feliciſſime præfuit. Hanc cum pro ſuæ vitæ merito plurimum coleret, ejuſmodi Conſtitutionis ei auctoritatem dedit, ut cum iter agens ad aliquem juris regii locum veniſſet, licenter quæ itineris eſſent neceſſaria ſumeret. Cum ergo quodam tempore iter a Monaſterio in Vengionum * provinciam ageret, & occaſione viæ ad ſanctum Goarem declinaſſet, ubi tum Rectoris nomine præeret quidam Erpincus nomine, neque commoditatem aliquam rerum neceſſariarum nanciſci potuiſſet, rem ut erat geſta paulo poſt Principi retulit, peſſimum eſſe dicens eo loco humanitatem hoſpitalitatis omnem negari, ubi quondam ſub beeto viro ſingulariter virtus eadem viguiſſet. Pollicetur Rex fore hæc emendanda eum temporis opportunitas arriſiſſet. Itaque non molto poſt poſitus in palatio qood Attiniacum * vocatur, cum ad generalem populi conventum ſimul Abba Aſuerus veniſſet, evocatum ad ſe Princeps ſuper his quæ de Celle beati viri dicta ab eo fuerant commoneſacit, eique regendam committit, hortatus ut eam congrue diſponere, atque hoſpitalitati quam in ea non ſit expertus competentem efficere debeat.

* Vvormes.

* Arrigny in Campania ad Axonam.

Contentio de Cella S. Goaris.

45. Hæc prima fuit Cellæ jamdictæ cum Monaſterio Prumie facta ex Regis Pippini mandato & voluntate conjunctio, quando non ipſi Monaſterio & Monachis ſubjecta, ſed Abbati tantum eſt beneficii ad regendum jure commiſſa. Regnante vero poſt patris obitum Magno Carolo, orta eſt inter Trevirorum Pontificem tunc Waomadum & Abbatem Aſuerum pro eadem Celle contentio, aſſerente Epiſcopo eam ad ſuæ Eccleſiæ jus pertinere, Abbate contra dicente, eſſe illam Regis lege hæreditaria poſſeſſionem, neque in ea poſſe ſibi aliquid Eccleſie vindicare, quæ & ſibi eſſet a Rege Pippino commiſſa, & in dominium clariſſimi Caroli ſucceſſionis jure tranſmiſſa. Ita eis diu multumque certantibus & re ad controverſiam ſæpe deducta, directi ſunt ex latere Regis & ſemel & iterum ac tertio Legati fidiſſimi & veraces, qui cauſam diligenter inquirerent, litemque congrue terminerent, quique rem examinantes, non aliud quam quod Abba proteſtatus fuerat invenerunt, Regii ſcilicet, * quam Eccleſiaſtici juris poſſeſſionem loci ſæpedicti exſiſtere.

* Supple potius.

A Carolo Magno componitur.

46. Sed cum Epiſcopo hæc nequaquem ſufficerent, famoſiſſimus Princeps habito in Saxonia ſuper fontem qui Lippia * dicitur generali conventu, ſub præſentia totius prope regni Primatum, & utriuſque ordinis clariſſimorum virorum, rem per ſe examinandam ſuſcepit, omniumque qui tum adfuere judicio, jurisjurandi conditio Cauſidico Monaſterii, tunc Raaarto nomine eſt conſtituta, qua ille poſtea cum aliis duodecim firmavit, poſſeſſionem ſæpedictam non Eccleſiæ Trevirorum, ſed dominio regio tantum competere. Hoc ergo modo re definite & Epiſcopo tandem adquieſcente, famoſiſſimus Rex cum ſuorum conſenſu Cellam ſancti viri Monaſterio Prumiæ tradidit, edito traditionis ejuſdem privilegio, quo firmavit teſtatusque eſt,

* Surio Lupia.

a Totus iſte articulus apud Surium deſideratur, quem ex cod. Remigiano depromſimus. Confer. num. 36.

CIRCA AN. 649 6. Julii. est, se pro amore Christi & eleemosyoa pareotum soorum, Pippini videlieet Regis & Reginæ Bertradæ, Cellam ipsam hac lege jamdicto Mooasterio subdere, ut omni deioceps tempore Rectores Mooasterii ejusdem eam tenere, & rebus ejos libera eooditione io usus suorum Deoque servientium Fratrum necessarios uti, ac sine olla cujusqoam contradictione, quæ utilitati eommoni eompeterent de ea facere & ordinare deberent; neque rebus solummodo qoas tempore eodem Cellæ dominium retioeret, sed & illis quæ futuris successionibus adquisisset jure firmissimo oterentur.

47. Hæc quemadmodum sint gesta atque statuta poterit qui volet relecto eodem qui hodieqoe in arcbivis ipsius Monasterii integerrimus manet Privilegio scire. Nobis rem breviter commemorasse suffecerit, ne id quod esset utile eognitioni, penitus siluisse, & in hac parte circa B. Goarem officio desuisse merito redargueremur.

48. Deniqoe cum hæc scriberemus, sicut in regimioe Monasterii Prumiæ, sic etiam in possessione Cellæ S. Goaris Asuero Tancradus, & ei Marcuvardus vicaria mutatione successerant.

49. De Abbate porro Asuero & Cella sancti viri ea quæ primo retolimus ita esse gesta, quidam ex senioribus Fratribus non indignos fide ab eodem Abbate se audisse est protestatus.

VITA S. FURSEI ABBATIS LATINIACENSIS PRIMI,

CIRCA AN. 650 16. Januar.

Auctore anonymo fere coævo.

Ex Bollando & Surio ad Mss. codd. collatis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Fursy Vitæ Scriptores. 1. *Sancti* Fursei * *res gestas antiqai Auctores tres daobus qaisque libris, altero vitę, miracalorum altero descripserunt: contraxit Venerabilis Beda in Hist. lib. 3. cap. 19. porro nostro sęculo Jacobus Desmajus singalari libello gallice reddidit.*

2. Primus *Scriptor anonymas non multo post S. Farsenm vixit, siquidem Beda loco citato ipsam laudat ac nonnumqaam de verbo sequitur. Aa liber Miraculorum qui in plerisqae eodd. Mss. primarię isti scriptioai sabjicitur, eumdem babeat auctorem, certo definire non ausim, eam nonnullas res in Vita jam memoratas repetat.* Secundi *Auctoris itidem anonymi (quem in apographo RR. PP. Fuliensium Parisiensis Monasterii S. Bernardi legimus) ętas noa facile distingai potest. Sic vero incipit Vita:* Laudabilis Dei nostri virtus & sapieotia; *& Liber Mirac.* Sacer Cbristi (*forte* Saeerdotis Cbristi) ac venerabilis Fursei memoriam digne omnis mundus eximia laude recolit &c. Tertios *Fursei Encomiastes* Arnulfus *Abbas Latiniacensis,* Arnulfos Abbas Latiniaci. *qai vertente sęcalo XI. atriasque anonymi geminam lacabrationem in duos, Vitę scilicet ac Miracalorum, libros redegit, loeisqae aliqaot iaterpolavit.*

3. *Hanc postremam lucubrationem Auctoris aomine destitatam una cum primario Biographo edidit Joannes Bollandus. Ut vero illam Arnulfo tribnamus, saadet Catalogus librorum Mss. Bibliothecę Petavianę, anne Serenissimę Christinę Reginę Svecię, in qao catalogo hęc leguntur:* In cod. 568. Fursei Vita & Miracula per Arnulfum Abbatem Latiniaci ad Perooenses. Item alia per Bedam. *At vero tertius Auctor a Bollando editus secnado loco, probandis iis qaę de Farsęo commemorat, duobus libris a se scriptis Bedę testimoaiam de S. Farseo ea iategro supponit. Ut tamea hoc de Auctore certius ferre jadiciam liceret, litteras misimas Romam (abi modo Bibliotbeca illa servatur) ad nostrum Gabrielem* Flambart *Congregationis S. Mauri in Curia Romana Procuratorem generalem, qui libris Mss. diligenter perlustratis signatum Arnulfi opus naneisci non potuit. Tertia S. Farsei Vita quam Arnulfi esse putamus, boc babet Proloquium apad Bollandum:* Considerans, Reverende Frater, interioribus oculis &c. *Liber Mirac.* Gloriosi Conf. Fursei, venerabilis Frater, ealamo &c. *Quod utramque concludit boc Epilogo:* Elimatis, carissime Frater, Vita & Miraculis egregii Confess. Fursei secundum quatuor schedulas (idest secuodum quatuor libros duorum priorum Auctorum) prout potuimos, notari volumus, quoniam majorem ceteris visionem propter nominum & verborum lapsus non attigimus: eo quod venerabilem Bedam qui ejos mentionem io Aoglorum Gestis puleherrime saeit, eam ut est incompti calami pertransisse eognovimus.... Quæ autem præfatus ille prudens Historiograpbus exinde scripsit, exinde subter adnotavimus, quia testimonium ejus de ipsa visione eontra remordentes improbos pro seuto fidei oppooere gaudemus. *De Arnulfo Abbate Latiniacensi, S. Theobaldi Confessoris* fratre * Fuit etiam Abbas S Columbæ prope Senonas, lege Chron. S. Petri Vivi ann. 1075. To. 2. Spicil. Acher. germano *notanda qaędam ex Historia Ms. S. Florentini Confess. in Moaasterium Latiniacum.* Acta sunt bæc anno ab Incaro. Domini millesimo nonagesimo quarto, regnante Philippo Rege, anno imperii sui tricesimo tertio, præsidente quoque io urbe Parisiorum Gaufrido Episcopo, Arnulso regente Eeclesiam Latiniaceosis Cœoobii * anoo siquidem introitus ejus vigesimo octavo. *Quisquis sit tertię S. Fursei Vitę Scriptor, qai ex duobus Scriptoribus primis narrationem suam plurimum contexit, & S. Fursei genealogiam primus fortasse delineavit; qaisquis sit, inqaam, ille Auctor, eum cum secando qaamvis inedito prętermittimus, contenti primario Scriptore,*

Digitized by Google

ptore, quem Beda suo calculo omnibus approbavit. Porro si qua observatione digna in duobus posterioribus occurrunt, in adnotationes referemus. CIRCA AN. 650

4. *Usuardus Martyrologio suo Furseum inscribit 17. Kal. Februarii his verbis:* Parrona Monasterio S. Fursei Confess. *Ado in veterrimo nostro exemplari hæc addit:* Hic satis clarus & verbo extitit & exemplo; multisque viam salutis ostendens, confectus senectute bona feliciter migravit ad Christum, sepultus primo in Latiniaco Monasterio, deinde translatus Parronam, ubi multis miraculis clarus quiescit. *Ado Wsoni & aliis fortasse nonnullis erroris auctor fuit, dum Furseum Latiniaci primo sepultum scribit: qui error ex subjecta Vita ac libro Mirac. satis refellitur. De ceteris Fursei diebus festis infra.* 16. Januar. Fursei memoria.

5. Latiniacum *Monasterium, vulgo* Lugny, *in pago Briegio positum ad ripam fluminis Matronæ, seu supra Lutetiam Parisiorum milliaribus Gallicis, a Furseo construi cœptum est Erchinoalda Palatii Præfecto prædium & subsidia conferente, sub principatu Chlodovei Regis Dagoberti filii anno circa 644. Rectoremque habuit Furseum ad annum vitæ ipsius supremum, quo Furseus substituto Emiliano seu Eminiano Britanniam repetens, in Pontivensi vico Maceriis dicto mortem obiit. Postea Latiniacum Cœnobium in ejusdem nominis oppidum accrevit, & usquemodo Ordini Benedictino sub S. Mauri Congregatione addictum est. Floruere in isto Cœnobio SS.* Emilianus *Abbas a B. Furseo successor designatus;* Eloquius & Mombolus *iisdem Abbates, qui in Galliam venisse dicuntur una cum Furseo, Bitone, Bertuino ac Sidonio, quos postea Foillanus & Ultanus S. Fursei fratres germani secuti sunt: de quibus omnibus infra suis locis. His Latiniacensibus viris piis addendus* S. Madelgarius, *vulgo* S. Mauger, *qui illic Prioris curam gessisse creditur, & 5. Idus Apriles colitur, alius a S. Madelgario seu Vincentio ex-Comite Monacho Altimontensi, qui Altimontense ac Sonegiense Monasteria in Hannonia construxit. Addendus etiam* S. Ansilio *Latiniaci Monachus, qui in Ecclesia Latiniacensi 5. Idus Octob. honoratur. Hujus atque Madelgarii gesta ignota. Latiniacum a primævo conditu Regulæ Benedictinæ fuisse adstrictam probabile videtur. S. Furseus venit ex Hibernia, quum S. Benedicti Institutum eo necdum propagatum fuerit, Scottis seu Hibernis Romanos ritus eatenus aversantibus. Deinde in Saxoniam Anglorum Orientalium provinciam accessit, ubi cum Felice Episcopo (de quo Beda in lib. 3. Hist. cap. 18.) Christianam Religionem disseminavit, & Monasticas leges, quas nondum regio illa acceperat. Postea in Galliam appulsus, Latiniacum Monasterium ædificavit eo tempore, quo in Gallia teste Vita S. Salabergæ Auctore gravi Cœnobia ex præscripto dumtaxat SS. Benedicti & Columbani instituebantur.* Latiniaci Monasterii status & viri illustres.

1. FUit vir vitæ venerabilis Furseus nomine, nobilis quidem genere *a*, sed nobilior fide: sæculi dignitate inter suos clarus, & in Divinorum munerum gratia præcipuus. Hujus viri infantia sacris quibusdam miraculorum præsagiis ornabatur, summis etiam Sacerdotis *b* per Divinam providentiam commissus sacris litteris & Monasticis erudiebatur disciplinis. Fursei genus & institutio.

2. Crescente vero ætate, gratia providentiæ Dei erga illum in bonorum affectuum opus quotidie crescebat. Erat enim forma præcipuus, corpore castus, mente devotus, affabilis colloquio, amabilis adspectu, prudentia præditus, temperantia clarus. In interna fortunatione * firmus, censura justitiæ stabilis, longanimitate assiduus, patientia robustus, humilitate mansuetus, charitate sollicitus: & ita eum decor sapientiæ adornabat, ut secundum Apostolum sermo illius semper in gratiæ sale esset conditus. Bonorum ergo operum gratia plenus, patriam parentesque relinquens, sacræ Scripturæ studiis aliquot vacabat annis. Instructus quidem dogmate Divino Monasterium in quodam construxit loco, ubi undique religiosis confluentibus viris, aliquos etiam parentum pia sollicitudine evocare curavit. Virtutes. * al. fortitudine. Coloss. 4. 6. Relictis patria Monasterium condit.

3. Hac ex causa dum patriam parentesque visitare properaret, ut inter illos sacri verbi semina spiritualibus seminaret eloquiis; quadam die corporis ægrotantis molestia corripitur, ac deinde ad paternam amicis suggerentibus commigravit domum. Illo vero super alterius manum innitente, perrexit haud longe a domo sua, vespertinale exorsus psalmodium, orationi intentus, tenebris In paterna domo ægrotat.

---

a Ex Regia stirpe ortus creditur S. Furseus. Arnulfus Latiniacensis Abbas & post eum Jacobus Desmajne Fursei lineam ex Fundloga Rege Mommoniæ (quæ Hiberniæ pars Australis est) per Philtanum Fundlogæ filium & Gelgehem Ælfiudi filium deducunt. Quæ quidem genealogia tanti non est, quanti Venerabilis Bedæ auctoritas, qui Furseum non quidem ex Regio, sed ex *nobilissimo genere Scottorum* procreatum dicit. Lege librum Mirac. num. 1.

b Apud Arnulfum Latiniacensem Brendano Antistiti venerando patruo suo apud Eabrem insulam commoranti Furseus commissus dicitur. In alia Vita Auctoris anonymi nullus speciatim exprimitur. Plura alia apud Arnulfum non satis firma reperias.

CIRCA AN. 650 16. Januar.

bris subito circumdatus stetit. Nec enim pedes movere infirmatus valebat, sed quasi jam mortuus ad proximam deportatus est casam.

Angelos in raptu videt.

4. Et cum se tenebrarum caligine circumdari vidisset, quatuor manus desuper ad se extensas conspexit *a*, tenentesque illum per brachia niveis subvolabant pennis. Manus quippe sub pennis erant, quæ illum ex utraque parte sustinebant, & quasi per caliginem Angelica cernebat corpora. Altius vero perveniens, mirifico splendentes fulgore facies sanctorum cernebat Angelorum, vel (ut certius dicam) claritatem eximiæ lucis ex ipsis Angelicis intuebatur conspectibus, nec aliquid corporeum nisi luminis claritatem potuit videre. Tertium quoque Angelum armatum scuto candido & fulgoreo gladio, claritate præcipuum se præcedere conspexit. Hi tres cœlicolæ splendentes pari fulgore miræ suavitatis dulcedinem per alarum sonitum & carminum modulamina conspectusque pulchritudinem illius animæ inferebant. Canebant autem uno incipiente: *Ibunt Sancti de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion*: eratque in carmine elevatio, & ad finem positio. Audiebat quoque aliud quasi ignotum canticum multorum millium Angelorum unde pauca vix poterat intelligere, hoc est, Exierunt autem obviam Christo. Facies vero omnium inquantum intelligere potuit Angelorum pari similitudine videbat: quamvis propter nimiam claritatem luminis perspicue distinctionem corporeæ non posset videre formæ.

Eorum cantus audit. Ps. 83. 8.

Anima corpori redditur.

5. Tunc unus ex supernis agminibus armatum præcedentemque Angelum jussit ad corpus venerandum reducere virum, suamque secum deferre debere sollicitudinem. Protinus ergo sancti obedientes Angeli, quo venerant iter repedarunt. Tunc primo vir sanctus se corpore exutum cognoscens, a sanctis comitibus quo se deferebant inquirit. Sanctusque Angelus a dextris consistens, dixit eum oportere proprium corpus suscipere, quoadusque debitam reportaret sollicitudinem. Tunc vir sanctus tædio affectus separandæ societatis Angelicæ dixit, se ab eis separari noluisse. Angelus Domini sanctus respondit: Ad te completa prædicta sollicitudine suscipiendum revertemur: Cantabantque dimidium versiculum: *Videbitur Deus deorum in Sion*. Tunc qualiter anima intraverit in corpus pro hujus carminis suavitate lætificata intelligere non potuit.

Angelicæ admonitionis memor Communionem accipit.

6. Tuncque pullorum cantu, roseo colore vultum perfusus, in momento temporis angelicis cessantibus carminibus audivit verba admirantium ac plangentium, qui paullatim vestimentis superpositis moventibus denudaverunt faciem ejus. Tunc vir Dei circumstantibus dixit: Quid stupentes sonitus inquietos emittitis? At illi respondentes omnem rei referebant ei ordinem, qualiter vespertinali hora transisset, & usque ad gallorum cantum corpus exanime in medio servassent. At ille sedens, Angelicamque claritatem ac dulcedinem mente revolvens, de qua sollicitudine admonitus fuisset pertractat: mœstusque erat quod non habebat ibidem hominem sapientem, ut ea quæ viderat clare exponere potuisset, ne revertentes Angeli eum invenissent imparatum. Petiitque & accepit sacri Corporis & Sanguinis communionem: vixitque infirmus ipso die & altero.

Rursus rapitur.

7. Media vero nocte, tertia feria, parentibus & cognatis multisque vicinis illustrem virum visitantibus, tenebris irruentibus pedes ejus frigore ingravari duruerunt: manibusque in oratione extensis, lætus excepit mortem. Recordabatur enim jocundissimæ visionis quam per eadem signa viderat antea: decidensque in lectum quasi somno gravatus, audivit horribiles magnæ multitudinis voces clamantium atque illum exire compellentium. Apertisque oculis, nul-

---

a Has visiones probat alter anonymus, expositiones ab hoc Auctore factas improbat his verbis: *Ejus namque visionis quamplurima quidam confingunt frivola, quæ nos attingere non solum ipsa B. viri laudabilis taciturnitas, qui semper magis operibus quam sermonibus laudes Domini innotuit: sed etiam illius Prædicatoris Gentium non dispar transmutatio prohibet, dum audita cœlestia dicere non audet*. Et tamen Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap 19. *multum inde spiritalis profectus* capi posse æstimat, aitque suo tempore superfuisse *quemdam Fratrem seniorem Monasterii sui* qui narrare solebat, *dixisse sibi quemdam multum veracem ac religiosum hominem, quod illas visiones ex ipsius Fursei ore audierit*.

CIRCA AN. 650 16. Januar.

nullum nisi tres supradictos sanctos vidit Angelos, duos ex utroque latere positos, tertium vero armatum ad suum stetisse caput. Mirumque in modum humanis conspectibus ac vocibus privatus sanctos Angelos vidit, ac illorum cantica cum omni suavitatis dulcedine audiebat. Tunc Angelus Domini qui a dextris ejus erat, consolans eum dixit: Noli timere, defensionem habebis.

Dæmonum incursus patitur.

8. Levantibusque eum Angelis, nihil tecti ac domus adspicit: ululatus & clamores dæmoniorum transiens, audivit unum ex illis dicentem: Antecedamus & ante faciem illius bella commoveamus. Tunc vidit nigram nubem a sinistra parte crispitantem ante faciem illius bellicam aciem construentem. Corpora autem dæmoniorum inquantum animæ illius apparere poterat, plena deformitate & nigretudine fuerunt, collo extento, macie squalentia, ac omni horrore plena, capite in similitudinem caccabi intumescente. Quando vero volabant vel quando pugnabant, nullam corporis formam nisi horribilem & volaticam umbram videre poterat. Sed quis prudentium lectorum ignorat, hæc etiam de immundis spiritibus ad terrorem videntis animæ posse fieri? & tamen facies eorum numquam potuit videre propter horrorem tenebrarum, sicut nec sanctorum Angelorum propter nimiam claritatem.

Accusatur in multis.

9. Bellicantia vero dæmonia ignitas sagittas jactabant contra illos: sed angelico scuto omnia tela nequissimi exstinguebantur. Cadebant vero adversarii ante conspectum pugnantis Angeli: qui quasi rationem posuit cum eis, quando dixit: Nolite tardare iter nostrum, quia hic homo non est particeps perditionis vestræ. Contradicente adversario ac blasphemante injustum esse Deo hominem peccatoribus consentientem nihil damnationis habere, cum scriptum sit: *Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus digni sunt morte*. Pugnante vero Angelo existimabat vir Sanctus clamorem pugnæ & vociferantium dæmoniorum in omni terra audiri. Rom. 1.32.

Ab Angelo defenditur.

10. Cumque victus satanas sicut contritus coluber caput relevasset venenosum dixit: Otiosos sermones sæpe protulit, nec debere eum illæsum vita perfrui beata. Sanctus Angelus dixit: Nisi principalia protuleris crimina, propter minima non peribit. Accusator antiquus dixit: Nisi remiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester cœlestis dimittet vobis peccata vestra. Sanctus Angelus respondit: Ubi se vindicavit, vel cui injuriam fecit? Diabolus dixit: Non est scriptum si non vindicetis, sed si non remiseritis de cordibus vestris. Sanctus Angelus excusans dixit: Indulgentiam in corde habuit, sed consuetudine humana continuit. Diabolus respondit: Sicut accepit malum ex consuetudine, ita accipiet vindictam a superno Judice. Sanctus Angelus dixit: Judicabimus eum ante Dominum. Ter victus inimicus, viperea restaurat venena dicens: Si justus est Deus, hic homo non intrabit in regnum cœlorum. Scriptum est enim: *Nisi conversi fueritis & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum*. Hoc verbum minime implevit. Dixit Angelus Domini: Judicabimus eum ante Dominum. Prœliante sancto Angelo contriti sunt adversarii.

Matth. 11. 26. Matth. 18. 13.

Cernit ignes quatuor mundum inflammantes.

11. Tunc sanctus Angelus qui a dextris ejus erat dixit: Respice mundum. Tunc vir Domini respexit & vidit vallem tenebrosam sub se in imo positam. Tunc vidit quatuor ignes ibidem in aere aliquibus spatiis a se distantes. Dixit rursum sanctus Angelus: Qui sunt hi ignes? Vir Domini se nescire respondit. Cui sanctus Angelus dixit: Hi sunt quatuor ignes qui mundum succendunt, postquam in Baptismo omnia peccata dimittuntur per confessionem & abrenuntiationem diabolo & operibus ejus & pompis. Unus Mendacii, cum hoc quod in Baptismo se abrenuntiare satanæ & omnibus operibus ejus promiserunt, minime implent. Alter Cupiditatis, cum mundi divitias amori cœlestium præponunt. Tertius Dissensionis cum animas proximorum etiam in supervacuis rebus offendere non formidant. Quartus Impietatis, cum infirmiores exspoliare & eis fraudem facere pro nihilo ducunt. Ignis vero crescens in majus effectus est unus, & illi appropinquabat. Timensque ignem minacem, sancto Angelo secum loquenti ait: Ignis mihi appropinquat. Cui respondit Angelus:

Servatur ab igne.

CIRCA AN. 650 16. Januar. Quod non accendisti, non ardebit in te: licet enim terribilis sit & grandis iste ignis, tamen secundum merita operum singulos examinat, quia uniuscujusque cupiditas in isto igne ardebit. Sicut corpus ardet per illicitam voluntatem, ita & anima ardebit per debitam pœnam. Tunc vidit sanctum Angelum præcedentem ignem flammamque dividere in duos muros ex utroque latere, & duo sancti Angeli utroque latere ab igne defendebant eum.

Iterum accusatus excusatur. Luc. 12. 37. 12. Vidit quoque quatuor dæmonia immunda per ignem volantia, bellum horribile in medio ignis construentia, & dixit unus ex illis: Servus qui scit voluntatem domini sui & non facit, digne plagis vapulabit multis. Sanctus Angelus respondit: Quid enim iste de voluntate domini sui non adimplevit? Satanas respondit: Dona iniquorum recepit. Sanctus Angelus respondit: Credidit enim quod unusquisque eorum egisset pœnitentiam. Diabolus dixit: Ante debuit probare pœnitentiæ perseverantiam, & sic fructum suscipere. Munera enim excæcant oculos sapientium & pervertunt verba Justorum. Sanctus Angelus respondit: Judicabimus eum ante Dominum. Eccli. 34. 23.

13. Fallax diabolus succumbens in blasphemias contra Auctorem erupit, dicens: Usque nunc æstimavimus Deum esse veracem. Sanctus Angelus respondit: Quid enim aliud est? Procacissimus dæmon dixit: Quia omne delictum quod non purgatur super terram, in cœlo esse vindicandum promisit Esaias Propheta clamans: *Quod si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quod si nolueritis & me ad iracundiam provocaveritis, gladius devorabit vos.* Hic homo non purgavit delicta sua in terra, nec vindictam hic recipit. Ubi est ergo justitia Dei? Sanctus Angelus increpans eos dixit: Nolite blasphemare dum nescitis occulta Dei judicia. Diabolus respondit: Quid enim hic occultum? Sanctus Angelus dixit: Quamdiu speratur pœnitentia, comitatur hominem divina misericordia. Satanas respondit: Sed nullus tamen hic locus pœnitentiæ. Angelus respondit: Profunditatem mysteriorum Dei ignoratis, fortasse etenim erit. Diabolus respondit: Discedamus ergo dum judicandi ratio non est. Isa. 1. 19. & 20.

14. Alius vero satellitum dixit: Adhuc restat illi angusta porta per quam nisi pauci intrant, ibi illum superare poterimus: *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* Sanctus Angelus respondit: Vir iste in proximos suos operatus est bona. Adversarius respondit: Non sufficit bona operari, nisi etiam proximum sicut semetipsum dilexerit. Sanctus Angelus respondit: Fructus dilectionis est bona operari, quia Deus reddet unicuique secundum opera sua. Improbus dæmon dixit: Sed quia verbum Dei diligendo non implevit, damnandus erit. Pugnante turba nefanda sancti Angeli victores fuere. Matth. 22. 39.

15. Victus sex vicibus diabolus more suo in blasphemiam erupit dicens: Si Deus iniquus non est, & si mendacium & verbi illius transgressio ei displicet, vir iste pœnarum expers non erit. Promisit enim sæculo abrenuntiare, & e contrario sæculum dilexit, contra Apostoli præceptum dicentis: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt.* Virum ergo hunc neque propriæ sponsionis sermo, nec Apostoli prohibuit sententia. Sanctus Angelus respondit: Non sibi soli ea quæ sunt sæculi, sed omnibus indigentibus dispensanda dilexit. Nefandissimus diabolus dixit: Qualicumque modo diligatur, contra præceptum Divinum est & contra sponsionem Christianitatis in Baptismo. 1. Joan. 2. 15.

16. Victos adversarios Angelis vincentibus, rursum diabolus ad callidas convertitur accusationes dicens: Scriptum est enim: *Si non annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, sanguinem ejus de manu tua requiram.* Hic non annuntiavit dignam peccantibus pœnitentiam. Sanctus Angelus respondit: De hoc enim tempore scriptum est: Prudens in tempore illo tacebit, quia tempus pessimum est. Quando enim auditores despiciunt verbum, lingua etiam Doctoris loqui præpeditur, dum videt quod audita prædicatio despicitur. Accusator antiquus respondit: Ille tamen usque ad passionem annuntiare debet, nec consentire nec tacere. Ezech. 3. 18. Amos 5. 13.

Recreatur ab Angelis. 17. In omni vero contradictione dæmonum prævalida nimis exstitit pugna, donec

CIRCA AN. 650

16. Januar.

donec judicante Domino triumphantibus ejus Angelis, contritis devictisque adversariis immensa claritate vir sanctus circumfusus est, sanctorumque Angelorum choris concinentibus: Nullus labor durus videri debet, nullum longum tempus, quo gloria æternitatis adquiritur: lætitia simul & dulcedine complebatur. Tunc sursum adspiciens vidit immensa agmina eximia claritate fulgentia Angelorum præcedentium sanctorumque hominum advolantia quasi alis immensæ coruscationis circumdantibus eum, confusionem formidinemque ignis ac dæmoniorum terrores procul abigentia. Conspicitque duos venerabiles viros illius provinciæ, in qua vir Domini Furseus notus erat, quos videns obisse credebat. Hos Præsules cunctorum memoria usque ad nostra tempora celebratos propius ad se accedentes vidit ac familiariter propria dicentes nomina, qui vocabantur BEOANUS * & MELDANUS, & loqui cum eo cœperunt.

Beoanum & Meldanum Episcopos videt.

* de his in Mirac n 15

18. Tunc adspiciebat magnam cœli serenitatem, & duos Angelos proximam cœli jocunditatem repetentes quasi per ostium intrantes æthereum, ac repente circa illos magnitudinem claritatis & quasi per quatuor choros cantantium multitudines Angelorum ac dicentium: Sanctus, sanctus, sanctus Dominus Deus sabaoth. Tunc anima illius dulcedinem superni modulaminis ac sonitum ineffabilis lætitiæ ultra cœlum sonantis intendente, circumsuderunt eum Angelorum agmina stantia etiam a dextris ejus. Tunc sanctus Angelus stans a dextris ejus dixit: Scis ubi agitur hæc lætitia & gaudium? Illo respondente se nescire, sanctus Angelus ait: Ad supernum conventum unde & nos sumus. Tunc mens ejus omnem laborem tribulationis obliviscens, immensa complebatur lætitia: quia superna audiens carmina clarius & modulatius resonare, pro se solo decantari computabat, admiransque ait: Magnum est gaudium hæc auscultare carmina. Cui dixit Angelus Domini: Hoc auditu nos pro ministerio dispensationis humanæ sæpe privamur *a*: & quod nos adnuntiando laboramus, dæmonia humana corrumpendo corda dissipant. Rursumque Angelus Domini beato viro ad carmina cœlestia audienda intento loquitur: In hoc cœlesti regno nulla unquam justitia nisi de hominum perditione fieri potest.

Angelorum cantus audit.

19. Tunc prædictos Sacerdotes cum ingenti claritate a secreto cœli procedentes angelicaque forma radiantes ad se venire conspicit, ac sibi ad sæculum redire præcipiunt. At ille tacens & hujus nuntii tristitia stupefactus in momento reversus est: sanctis autem Angelis eum reportantibus, præfati viri venerabiles spatium poscunt cum eo loquendi & dicunt: Quid times? unius diei iter est quo laboraturus es. Prædicans ergo omnibus adnuntia quia eorum in proximo est vindicta. Beato Furseo interroganti de mundi fine: Ajunt finem creaturæ etiam tunc non esse quamvis in proximo sit: sed famis & mortalitatis plagis humanum genus esse vexandum. Quod etiam signo solis cum radios suos anno præterito abscondisset in modum lunæ jugiter splendentis significatum est. Duo vero genera sunt famis, unum in abundantia sapientiæ intelligendi verbum Dei & non implendi: aliud vero tenacia mentis in abundantia divitiarum. Sed de una radice amaritudinis generantur. Sicut enim avarus non impletur pecunia, quia avaritiæ amaritudo non sentit dulcedinem de perceptis bonis, inhiando ad ea quæ illicita sunt; sic etiam sermonis Domini dulcedinem malitiæ amaritudine occupatæ & detentæ non sentiunt animæ. Mortalitas vero propter Dei patientiam modicum quidem detenta est: sed quicumque hæc signa vidit, vel monita sanctæ Scripturæ despicit, si non egerit pœnitentiam, mors illius proxima est.

Ad corpus redire jussus multa a SS. Beoano & Meldano discit.

Nempe futuras calamitates.

20. Et quamvis omnibus Divina monita contemnentibus superni Judicis ira jam immineat, maxime tamen super Doctores Ecclesiæ ac Principes furor illius iratus est. Quia pereunt animæ Fidelium per hujus mundi illecebrosa vitia, per suggestionem militantis diaboli, per negligentiam Doctorum, per mala exempla pravorum Principum. Doctores namque Prophetarum libros conside-

Ob peccata Doctorum & Principum.

a Angeli rerum humanarum curam gerentes, nullum suæ beatitudinis detrimentum patiuntur, nec ulli tristitiæ obnoxii sunt. Hæc ergo humano modo dicta accipienda sunt.

CIRCA AN. 650 16. Januar. rantes intelligant, & quale sit hoc tempus cognoscant. Viri namque dimidii operis sunt, quia per omnipotentis Dei misericordiam, alii largitatis gratiam sunt adepti, sed carnis incontinentia sunt lubrici: Alii vero corpore quidem sunt casti, sed avaritiæ æstibus sunt cupidi. Alii quoque gratiam habent lenitatis, sed rancore animi sunt pusillanimes. Alii autem non recordando injurias suas cito ignoscunt, sed minus cor caute custodiendo, citius quoque irascendo rixas provocant. Alii ergo quod Deus singulis largiendo donavit, in hoc illi quasi proprio labore adquirentes gloriantur. Alii vero qui impugnantes eos devicerunt, corde vigili & bonorum operum instantia vincere omittunt.

Spiritualia. 21. Sunt quoque nonnulli, qui spiritualibus vitiis impugnantur. His omissis corpus in abstinentia affligunt, verbi gratia nocturnas illusiones, vel levia quæque crimina gravia existimantes; superbiam vero quæ Angelos de supernis dejecit pro nihilo computantes, vel avaritiam qnæ primum hominem de paradisi expulit amœnitate non exsecrantur: nec invidiam per quam parricida Cain fratrem suum Abel interfecit, falsum quoque testimonium per quod Salvator damnatus est, ac blasphemiam non exsecrantes non considerant quales vel quantæ super eos qui talia egerunt venturæ sunt plagæ. Multi enim a cibis quos Deus ad percipiendum cum gratiarum actione creavit abstinentes, hæc nefanda quasi licita sumunt; hoc est superbiam & avaritiam, invidiam, falsum testimonium, blasphemiam, per quæ detrahendo qnasi carnes proximi cum sanguine illius comedunt, & quæ leviora sunt in Dei judicio, gravius judicant; graviora vero leviora putant. Omnis ergo Doctor singulis vitiis congrua debet opponere medicamenta. Nam qui hæc vitia leviora esse aut gula aut fornicatione existimat, animarum inimicus potius quam Doctor judicandus est.

Remedia eorum. 22. Curatio ergo superbiæ est increpatio coram hominibus & humiliatio crebra in luto & cinere. Avaritiæ vero medicamentum est largitatis dispensatio, invidia vero per benevolentiam & benignitatem medicinatur, falsum autem testimonium humiliter confiteri ei in quem falsa congessit verba, & ab eo indulgentiam supplicari convenit. Blasphemiæ quoque malum medicamento sanatur per humilitatem subjectionis & linguæ ob omni inutili locutione refrenationem atque orationis instantiam. Contraria enim vitia contrariis virtutibus sanantur: nec satis est corpus affligere, si anima a malitia & nequitia non curatur. Principes ergo & Doctores Ecclesiæ Christi animas Fidelium ad pœnitentiæ lamentum post culpas provocent, & eas spirituali pastu doctrinæ & sacri Corporis & Sanguinis participatione solidas reddant, nolentes excommunicent, ne reatum damnationis de neglectis sustineant, ulmum pro vite, & alnum pro oliva plantantes: dum plus terrenum & infructuosum laborem diligunt, quam charitatem quæ omnium radix & culmen esse dignoscitur bonorum operum.

Superbia omnium vitiorum causa. 23. Contra Doctores Ecclesiæ iratus est Dominus eoquod Divinos libros negligentes euras hujus mundi cum omni dilectione gerunt. Si enim legentes Prophetarum dicta intelligerent, nec is qui a mortuis resurrexit, plus timoris atque compunctionis audientibus inferre potuit. Sed nemo est qui prohibeat aut qui propellat. Rex enim & Sacerdos unusquisque secundum hoc quod scriptum est, quod sibi rectum videtur hoc facit. Causa vero & radix omnium malorum est superbia: populus enim contra Regem erigitur, Clerus contra Sacerdotem, Monachi contra Abbatem, filii contra parentes, juvenes contra seniores superbiendo diversa sentiunt. Sed sicut unusquisque eorum subjectus prælato sibi non didicit obedientiam humilitatis exhibere: sic justo Dei judicio agitur, ut illi ceteris prælato nullus humiliter subdatur, & quod ab illo superbiente alius injuste sustinuit, ille ab alio per districti Judicis justitiam dolens sufferat. Malum ergo superbiæ quod supernam Angelorum euriam destruendo corruperat, præsens quoque sæculum inordinate pervertendo destruit.

Beoani salubria monita. 24. Conversus quoque ad B. Furseum præfatus Sacerdos Beoanus qui hæc diligenter perorabat, ait: Vitam tuam creaturis Dei utendo serva, & omne quod

quod malum est abnegando respue. Esto sicut fidelis dispensator, nihil tibi præter victum & vestimentum vindicans, sicque in auferendo lucro sicut in augendo temperatus. Qui enim sic libenter donum * sicut datum susceperit, os mutorum aperire poterit, nihil mendicans, nihil * egans. Deo odibile est aliena competere & propria retinere. Pauperibus enim & egenis convenit petere, habentibus autem indigentibus dispensare. Eleemosynæ vero nullo rogante dispensandæ sunt pauperibus, bona quoque in omnes homines operanda sunt, maxime in domesticos Fidei. Iniquorum dona in pauperes & in omni solatio destitutos impertienda sunt. Nulla ergo discordia in Ecclesia Dei sit. Sed qui in plebe præsunt, Apostolico ordini & doctrinæ sanctæ insistant: qui vero in Monasteriis degunt, cum silentio operantes suum panem manducent.

* id est donandi occasionem

* al. nulli

In publico quomodo agendum.

25. Sunt vero nonnulli qui a doctrinæ officio se excusant, & propter curas sæculi in publico prosiliunt. Bonum igitur quod agunt in occulto ponentes, lucem boni exempli proximis abscondunt: sæculi vero causas seu contentiones in publico agentes, mortiferæ cupiditatis venenum publice eorum cordibus infundunt. Te ergo ipsum nec semper remotum, nec semper in publico decernas, sed quando te remotum esse volueris, omni custodia serva teipsum, omnia Divina observando præcepta; & quando in publicum processeris, ad animarum salutem non ad hujus mundi inhianda lucra animum intentum adhibeto. Sed & si quis tibi prima hora diei dona contulerit, & ante vesperum pœnituerit; sicut libens suscepisti, ita hilaris ei restitue. Nullam quoque patrimonii custodiam, nullam curis hujus sæculi intenti cordis diligentiam adhibeas, sed omnibus adversantibus vel contrariis puri pectoris indulgentia bona pro malis rependens, pro inimicis summum supplica Deum. Qui enim pacati cordis lenitatem contrariis & sibi resistentibus illæsam servaverit, omnium ferarum & bestiarum ferocitatem in mansuetudinem convertet. Nullum enim boni operis sacrificium sic Deo acceptabile & probatum est quam patientissimi cordis contra omnes injurias lenitatis mansuetudo, per quam omnia adversa ac damna quasi lucra & prospera spe futuræ remunerationis lætus Domino juvante suscipit. Duo enim animæ inimici esse probantur, diabolus & mundus: & unusquisque eorum vicissim alter alterius dilectionem insinuat, ut per hoc quod anima mundi hujus illecebris substernitur, ab adversario vincta & possessa teneatur.

Furseus jubetur monere Antistites & Principes.

26. Vade ergo terræ hujus Hiberniæ Principibus verbum Domini adnuntians, ut relicta iniquitate per pœnitentiam ad salutem perveniant animarum. Tunc deinde excellentioribus sanctæ Ecclesiæ Sacerdotibus hæc ipsa adnuntia, quod omnipotens Deus zelotes est si plus amant sæculum quam ipsum. Negligentes enim animarum utilitates lucris hujus sæculi deserviunt, & ad mortem feram prædicant pœnitentiam, & tuoc dona eorum suscipientes ignem de illorum tormentis perferunt.

Damnati hominis attactu aduritur.

27. His dictis supernum illud Angelorum cœlo receptum est agmen: Beato quoque Furseo cum tribus Angelis solis ad terram reversuro maximus appropinquabat ignis. Sed Angelus Domini, sicut ante, medium dividens findebat ignem, virque unus ex igne prosiliens dæmonibus illum projicientibus super humerum ejus, maxillam maxillæ ejus impressit. Cognoscebatque virum qui ei vestimentum proprium moriens perdonavit, humerumque ejus ac maxillam incendens, ab Angelo sancto in ignem unde exiit projectus est, Angelo qui a sinistris volabat inter beatum virum & ignem stante, dexter illum Angelus in flammas projecit. Tunc diabolus antiquas repetens fallacias dixit: Noli repellere quem antea suscepisti: & sicut ejus bona suscepisti, sic de pœnis ejus particeps esse debes. Angelus Domini respondit: Non propter avaritiam, sed propter animam illius liberandam suscepit. Cessavitque ignis. Tunc dixit Angelus Domini: Quod accendisti hoc arsit in te. Si enim hujus viri in peccatis suis mortui vestimenta non suscepisses, nec pœnæ illius in corpore tuo arderent.

NOTA. Peccator in extremis pœnitens qui tractandus.

28. Prædica ergo omnibus, quod pœnitentia agenda est, & a Sacerdotibus suscipienda usque in extremam horam, sed tamen * nihil substantiæ ejus suscipiendum,

* Bolland. addit nisi pœnituerit

CIRCA AN. 650 26. Jan.

dum, nec corpus ejus in sancto sepeliendum est loco *a*. Vivo tamen prædica acrius, quatinus cor illius amaritudo compunctionis tangat, tangensque quandoque purget, omnibus pristinis renuntians iniquitatibus eleemosynas ubertim pauperibus distribuat. Nihil tamen exinde a Sacerdote ei prædicante suscipiatur sed juxta sepulchrum ejus bona illius pauperibus dividantur, ne in aliquo iniquitatis illius particeps sit.

Furseī anima expurgata redditur corpori.

29. His itaque aliis exhortationis sermonibus instructus super tectum Ecclesiæ inter sanctos constitit Angelos, suumque corpus considerans, nec parietes domus, nec turbam lugentium, nec ipsa corporis indumenta videre potuit: jubeturque ab Angelo proprium cognoscere & resumere corpus. Tunc ille quasi ignotum cadaver timens noluit se ibidem appropinquare. Cui respondit Angelus: Noli timere, inquit, hoc suscipere corpus, quod sine ulla repugnatione infirmitatis vel vitiorum repugnantium quamvis invalidum haberi poteris. Concupiscentias enim illicitas in hac tribulatione superasti, ut ultra contra te non prævaleant. Tunc vidit a pectore illius corpus aperiri: dixitque ei Angelus: Reviviscens corpus tuum aqua fontis superfundatur, & nullum dolorem nisi tantum concremationis sentire poteris. Benefacies, omnemque gressum tuum usque in finem videbimus, & sic te lætum bene operantem suscipiemus. Exsurgens autem vir sanctus quasi ex profunda mortis quiete, conspiciens multitudinem parentum vel vicinorum sive etiam Clericorum, ingemiscens magnitudinem humanæ stultitiæ, arduumque & difficillimum transitum admirans, magnitudinem quoque remunerationis pervenientibus ad beatas sedes singulis per ordinem adnuntiabat: atque viva superfusus aqua, incendium inter scapulas illius quod de iniquo sumpsit viro, in facie ejus apparuit. Mirumque in modum quod anima sola sustinuit, in carne demonstrabatur.

Pœnitentiam prædicat.

* al. cuiquam petenti

30. Egressus inde verbum Dei prædicabat, & ea quæ viderat vel audierat omnibus populis Scottorum adnuntiabat. Erat vero in illo incomparabilis gratia nihil terrenum * usquam competens, omni petenti se tribuens, Prælatis & subditis æqualis, Magnatibus & Regibus timendus, humilibus & contemptoribus sæculi imitandus, omnibus bonis amabilis, iniquis & peccatoribus terribilis, Divinis virtutibus clarus. Ex obsessis enim corporibus dæmonia fugabat & pauperes recreabat.

Annos 12. sibi restare intelligit.

31. Dumque unius anni spatio Hiberniæ insulæ populos per doctrinæ studium circumire studuit, instabat dies anniversarius, quo visiones a corpore sublatus viderat, memorans semper unius diei iter sibi fuisset injunctum. Multis enim sapientibus ac religiosis comitantibus viris eadem nocte molestia corporali correptus & in solo tantum pectusculo vita palpitante vidit Angelum Domini ea quæ ad opus sunt prædicationis congrua sibi adnuntiantem, & unius diei iter exponentem ac duodecim annos in opere prædicationis complerum prædicentem. Quod ita factum est.

In solitudinem secedit.

32. Completis vero annis decem, omnibus sine personarum acceptione verbum Dei adnuntians, inruentium populorum multitudines non ferens, aliquantorum etiam animos invidia stimulante contra se commotos esse deprehendens, relictis omnibus quæ habere videbatur, paucis cum Fratribus ad insulam quamdam parvulam in mari positam profectus est, atque exinde non multum post de Hibernia peregrina litora petens per Britannias in Saxoniam *b* transvectus est, ubi honorificatus est a SIGEBERTO Rege & susceptus, & verbo Domini Barbarorum mitigabat cor.

Deinde in Saxoniam.

Monasterium construit.

33. Completis vero duodecim annis quos Angelus prædixerat, Sanctus quadam infirmitate correptus angelica fruitur visione: ubi etiam de prædicationis instantia admonitus, nullum vivendi finem audivit. Tertio die tacendo Evangelicum

a Nota Ecclesiæ Hibernicæ censuram sæculo 7. erga eos qui pœnitentiam in extrema differebant. Longe severius in ejusmodi homines animadvertebat primæva Ecclesia. *Prohibendos omnino censuimus a spe communionis & pacis, si in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare eos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit: nec dignus est accipere solatium, qui se non cogitavit esse moriturum*, inquit Cyprianus in Epist. ad Antonian. Lege Gabrielem Albaspinæum in lib. 2. Observat. cap. 28. & in Notis in Epist. Innocentii ad Exuperium.

b Nempe in Saxoniam Britanniæ, non Germaniæ, ut ex Beda in lib. 3. Hist. cap. 18. constat.

lieum præceptum admonet : *Vigilate & orate, quia nescitis diem neque horam.* AN.CHR. Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monasterii a prædicto sibi Rege tradi- 650 tum acceleravit construere. Quod Monasterium *a* in quodam castro constru- 16. Jan. ctum, silvarum & maris vicinitate amœnum, Rex gentis illius ANNA ac nobiles quique tectis & muneribus adornarunt.

34. His rite gestis vir sanctus ab omni sæculi atque ipsius Monasterii cura alienare se cupiens, eum sapientissimis Fratribus tractavit. Habuit enim secum reverentissimos & spirituales viros, qui exemplo tanti viri, & in Monasterii probatione, & in diversis laboribus vitæ & humilitatis & charitatis gratia proficerent. Inter quos etiam germanos proprios habuit FOILLANUM sanctum admodum virum *b* cui etiam fortitam Monasterii & animarum dereliquit curam : Alter vero ULTANUS diuturna Monasterii probatione dimissa, ad eremitalem vitam multis jam annis ab eodem electam derelictis omnibus curis & rebus nudus ad fratrem suum qui jam theorica pascebatur vita, solus profectus est. Labori quotidiano & orationibus continuis deservientes per annum integrum ibidem philosophantur.

S. Foillano illud committens, secedit in eremum.

35. Tunc quibusdam causis ingruentibus a populo vel Rege vir altioris ingenii ad consilium vocatus : immo etiam compulsus desideratum sibi eremi dereliquit locum. Omniaque animo pervigili tractans ac turbatam esse provinciam Gentilium incursione perspiciens, nec ibidem diuturnum Monasterialem ordinem perpensans, ad Galliarum litora dimissis ordinatisque omnibus navigavit : ibique a Francorum Rege CHLODOVEO & Patricio HERCHENALDO honorifice susceptus Monasterium in loco quem nuncupant LATINIACUM *c* construxit. Ac non multo post Fratribus ordinatis cum Rege & Patricio iter agens, infirmitate corripitur ; ibique diu jacens, virorum nobilium & ipsius reverentissimi Regis visitatione frequentatus, ab ore illius sermones gratiæ & condimentum vitæ adsumebant æternæ : & sic præsentia relinquens *d* ad æterna commigravit regna.

Revocatus a Rege, postea in Franciam venit.

Latiniaco Monasterio constructo moritur :

36. Corpus vero illius ab illustri viro Herchenaldo Patricio retentum causa Ecclesiæ quam sibi magnopere construxerat, in villa cui Parona *e* vocabulum est ponitur : & quia ipsius Ecclesiæ dedicatio intra triginta * dies parabatur, in quodam loco in porticu interim corpus sanctum summa eum diligentia custoditur : ac post tantos dies ita illæsum invenitur, ac si eadem hora de hac luce fuisset egressus. Reverenter ergo *f* juxta morem prope altare conditur, ibique fere

Perronæ sepelitur.

* Bollandus 28.

a Bollandus sic habet : *Quod vir Deo plenus intelligens, locum Monasterii a prædicto sibi Rege Sigeberto traditum acceleravit construere, quod Monasterium vocabatur Cnoberesburh, in quodam castro constructum.* Beda paullo aliter, *constructum in quodam castro quod lingua Anglorum Cnobheresburg, id est urbs Cnobheri vocatur*, lib. 3. Hist. cap. 19.

b Addidit Bollandus : *cui etiam Sacerdoti cum SS. Gobbano & Tibulla Presbyteris Monasterii* &c. quæ eadem fere apud Bedam leguntur, & in vetustissimo Compendiensi apographo desunt. S. Foillanus Fursei frater, alius a Foillano S. Livini discipulo, mortuo Furseo in Brabantiam cum fratre Ultano profectus, Fossense Monasterium ædificavit : ejusque cura Ultano relicta, in Nivialensi Parthenone S. Gertrudis Virginis *contubernalis* aliquamdiu vixit. Demum aliquando ad Fossense Monasterium Rhodio Cameracensis diœcesis oppido proximum fratrem visendi gratia tendens, in silva seu *villa Senefia*, a nefario homine cum tribus sociis interemptus est pridie Kalend. Novembr. anno circa 656. Corpus ipsius post septuagesimum diem, hoc est 18. Kal. Febr. repertum, sepelitur in Fossensi Monasterio, quod nunc est Collegium Canonicorum, ac 3. Non. Septemb. a terra levatur. Corpora vero trium sociorum in Nivialensi Cœnobio condita sunt. Quæ de Foillani Pontificatu & itinere Romano eam in Vita MS. quam apud Molanum leguntur, omnino incerta sunt. Consule Vitam S. Gertrudis Abbatissæ Nivialensis ad ann. 658. & S. Ultani Elogium anno 680.

c Latiniacum locum ita describit alter anonymus, & ex eo Arnulfus. *Hinc silva perspicua tegitur, hinc Matrona aqua bonefluens : hinc multiplex & delectabilis pratorum planities, hinc fecundissimorum vinearum flores densitas ... Ecclesias in prædicto fundo ædificant Furseus, quarum unam in honore Domini Salvatoris, alteram vero in memoria B. Principis Apostolorum Petri consecrat, tertiamque vili quidem construit opere, sed cotidiana usque nunc miraculorum mirificat amplitudine : quæ in ejusdem B. Fursei honore a posteris dedicata magna præbet tam animarum quam corporum dona salutaria.* Exstant in hunc usque diem tres illæ Ecclesiæ, quarum prima S. Salvatoris, ac tertia S. Fursei parœciales sunt ; secunda S. Petri, Basilica Abbatialis est ac principalis.

d Bollandi editio inserit hæc verba : *in loco Macerias nominato 18. Kalend. Febr. ad æterna* &c. quæ desunt in antiquioribus Monasterii S. Cornelii Compendiensis apographis, quamvis eo ipso die Furseum decessisse persuasum nobis sit. Certe in alia Vita ab anonymo scripta ære & in libro sequenti Miræ. *sub die 5. Id. Febr.* tumulo conditum dicitur B. Fursei corpus, quod diebus fere triginta insepultum jacuit. Ecclesiæ dedicatio quæ *intra triginta dies hic parata* dicitur, apud Bedam *post dies viginti septem* facta memoratur, quo die S. Fursei corpus prope altare reconditum est. Et tamen dies dumtaxat quinque supra viginti inter 17. Kal. Febr. & 6. Idus ejusdem mensis numerantur.

e De Parona seu Perrona & Ferrona, *Perrone*, oppido munitissimo Veromanduorum ad Somenam, egimus in Elogio S. Ultani Abbatis.

f Interpolatoris manus addidit apud Bollandum, *die 6. Februarii*. De hoc infra.

AN. CHR. 675. 16. Jan.

annis quatuor demoratur. Constructa vero ad Orientalem partem altaris domuncula, ibi post tot annos immaculatum corpus a reverentissimis subvectum Episcopis ELIGIO & AUTBERTO *a* transfertur fine ulla putredine: ubi etiam recta fide petentibus, merita illius clarescunt Divinis virtutibus, adjuvante Domino nostro JESU-CHRISTO qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

DE VIRTUTIBUS S. FURSEI.

1. Rem actam atque gestam, Fratres dilectissimi, ad memoriam concitemus Confessoris, ut cunctæ proles devulgantes restaurent Ecclesias, quia Pastor gregis & Doctor istud despexit sæculum, laudes terrenas, munera regalia, decus Principis & aulam Christi diligens penetravit regna polorum cum Sanctorum millibus, & lætus Pastor cum ovili lætos portans fructus. Nam quos elegit & amavit, non dereliquit post tergum. Piusutique Furseus, largus & humilis, qui cum esset regali ex regimine *b*, sermone affabilis, ad congregandum promptus, efficax in opere; omnia sibi commendata Deo diligenter servans, se & omnia sua propria in mutuus detulit Salvatori. Omnia hæc ut audivimus & credimus pro intuitu amoris Dei ultramarinis adimplevit documenta partibus, ac postremo meruit audire vocem Domini dicentis: *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis & ego reficiam vos.* Et iterum: *Qui reliquerit propria, id est agros & propinquos & cetera omnia propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam recipiet.* O virtus abstinentiæ & mortificationis carnis, quæ & hæc omnia custodivit & docuit.

Matt. 11. 28. Id. 19. 29.

Furseus Sigeberto juvante Monasteria construit.

2. Veniens namque in Saxoniam ibi a SIGEBERTO Rege honorifice susceptus est: qui præ gaudio nesciens quod opus ei egisset bonitatis, obtulit ei munera, aurum & gemmas & divitias innumerabiles. Ipse prædictus Furseus pro nihilo habuit hæc omnia: sed petens ab eo aliquid exspectaculum *, ubi sibi & suis post se venientibus præpararet hospitium. Rex ejus adquiescens sermonibus, non solum eum dilexit, verumetiam post ejus regimen clamans pro amore Sancti dedit auxilium & consolationem. Tunc vir Domini in ipsa prædicta traditione construxit Monasteria *c*, & Ecclesias cum sanctis pignoribus dedicavit, atque Monachos & Virgines ad serviendum Domino cum cura regulari constituit. Qui venientes ad se debiles & claudos, cæcos atque leprosos, vel etiam qui varias habebant injurias, cunctos salvabat ab infirmitatibus, & cunctis se petentibus dabat necessaria. Qui honorabilior ceteris effectus, cunctis prædicabat remedium pœnitentiæ, & cunctos ab erroribus salvabat.

* f. receptaculum.

Præfectis Foillano & Ultano Romam tendit.

3. Benedictus Pater Furseus omnia sua gubernata propriis germanis suis FOILLANO & ULTANO ad custodiendum dereliquit. Angelo admonente petiit a Rege sibi licentiam dari in Romaniam * transmeare *d*, ubi piis precibus ad limina SS. Petri

* al. Romam.

---

a Bollandi textus sic habet: *Eligio scilicet & Autberto & a Foillano & Emiano Abbatibus, & aliis sanctis viris transfertur.*

b An legendum *germine*? Certe Bollandus legit *ex regali semine*. An forte *Regalis regiminis* nomine intelligenda est dignitas Pontificalis, quæ Furseo a nonnullis tribuitur? Sic enim alter Vitæ conditor anonymus: *Ampliatæ igitur sanctitatis hic donatione præditus, tandem Pontificalis dignitatis Deo favente adipiscitur decus, ut populum Dei signifer egregius in præsenti regeret, quem consortem sui quandoque in cælestis palatii receptione gauderet.* Et apud Cameracenses teste Molano Furseus ut Episcopus colitur. Atqui in Collectione Canonum Hibernensium To. 9 Spicilegii Acheriani Episcopos in lib. 36. *Principes*, passim, in lib. 46. c. 1. *Reges* appellatos reperies. Non tamen Furseum fuisse Episcopum crediderim, sed fortasse Abbatem illius Monasterii Hibernici, qui Abbas teste Beda in Hist. lib. 3. cap. 4. Episcopis præerat. Adde etiam Abbates in prædicta Collectione Canon. etiam *Principes* appellari, lib. 38. cap. 6. *Si quis commendaverit animam suam & corpus & omnia quæ habet, Deo & Principi, id est Abbati sancto* &c.

c In alia anonymus etiam plura Monasteria Furseum construxisse legitur: unicum tamen memorat antiquior Vitæ Scriptor & Beda supra.

d Furseus ab itinere Romano per Chlodoveum & Erchinoaldum revocatus esse ex consequentibus videtur. Et tamen Arnulfus & Desmaius Romanam Fursei peregrinationem, ejusque cum Romano Pontifice congressum describunt: ajuntque Furseum postea in Angliam demum ad Sigebertum revertisse, demumque iterato accessisse in Galliam, ubi tum Latiniacum Monasterium ædificaverit. Verum ex iis quæ de tempore S. Fursei obitus inferius dicemus, apparet, Furseum id præstare non potuisse Martino Pontifice, ut vult Desmaius, cum Martinus anno ante Fursei mortem uno tantum aut altero ad supremam Sedem evectus sit. Certe tota illa peregrinationis historia omnino suspecta est: reversio in Saxoniam fictitia ex utriusque anonymi Vitæ Scriptoris silentio probari potest.

Digitized by Google

Petri & Pauli & ceterorum Sanctorum orationibus vacaret. Qui ad hæc respondit ei dicens, non dimissurum se eum, nisi ei voto vovisset iterum revertendi. Cui Domini athleta vovit auxiliante Domino reversurum se esse. Petentesque ejus benedictionem omnes deduxerunt eum cum pace ad litora maris. Navigans autem venit in Galliam, statimque a Rege CHLODOVEO & Patricio ERCHENALDO honorifice est susceptus. Data est ei a Rege licentia prævidere omnem potestatem suam, ut sibi condignum locum inveniret: sed vir Domini iter quod cœperat petebat ne impediretur. AN.CHR. 650 16. Januarii. In Galliam honorifice exceptus.

4. Sed longum est narrare quanta in partibus transmarinis Dominus per eum dignatus est operari miracula, & hoc potentissimo operi ejusdem divino jungendum est miraculum. Veniens in pagum Pontivum, & in villam quæ dicitur *Maioc a*, in qua audivit planctum magnum in domo HAIMONIS Ducis eo quod filius ejus esset defunctus unicus quem habebat. Tunc petiit vir Domini illud corpus ad custodiendum per noctem. Quod impetravit, & jussit corpus poni in secreto cellulæ secum, clauso ostio flectens genua & cum lacrymis Dominum deprecans: pariter surgunt Sanctus de pulvere, infans de feretro. Mane autem facto veniens Haimo cum uxore sua, & cum turba plurima virorum & mulierum lamentantium cum luminibus ad domum ubi vir Domini orabat, invenerunt vivum quem mortuum suspicabantur, canentem & laudantem Dominum cum viro sancto. Tunc Haimo cum omni populo lætus effectus est glorificans Deum qui est gloriosus in Sanctis suis. Dedit ei possessionem suam nomine Macerias *b*, & deprecatus est eum, ut ab eo numquam discederet. Vir Domini hoc respuens, iter carpebat quod cœperat. Haimonis Ducis filium suscitat.

5. Tunc populi vociferantes post eum osculantes ejus vestigia, & petentes ejus benedictionem, qui omnes a variis infirmitatibus sanabat. Sed & Haimo provolutus ad pedes ejus dixit: Oro te, vir Dei, quamvis non simus digni, ut nobiscum continuo maneas, vel tuum transitum nobis manifestes. Vir Domini dixit: Quando in una nocte tres horas fulgoreas videris mutatas, tunc me transiturum scias. Haimoni obitum suum præsignat.

6. Deinde veniens in pagum Ambianensem & in curtem vocabulo Antolium * super fluvium Corbeiam *c*, ubi obviavit ei vir malignus exuens eum pallio suo & minans eum cum discipulis suis fustibus cædi: & pergens ad domum suam portavit cappam viri Dei jactans eam mulieri suæ. Et insiliens super eum spiritus malignus & super uxorem suam & unicum filium suum fregit linguas eorum, & filia surda & cæca effecta nullus ex eis loquebatur. Secutus est eum vir Domini usque ad domum petens hospitium, & responso non invento misericordia motus, fecit orationem pro eis ut indulgentiam acciperent. Merito Sancti crediderunt simul & sanitatem receperunt. Ipsi conversi ad Deum pro amore Sancti se & cuncta propria in munus detulerunt Salvatori. Spoliatur a Latrone. * al. Antoilum, Antavik. Latronem cum suis a dæmone arreptum liberat.

7. Deinde divino desiderio anhelans veniensque in Grandem-curtem * in pagum Atrabatensem * petivit diversorium a femina nomine ERMENFLIDE, quæ videbatur multas habere possessiones & pecunias: sed minime impetravit. Statim ut vidit vir Domini duritiam ejus recessit, & in ipsa hora cœpit eam inimicus vexare. Et ecce nuntii post eum venerunt ad invitandum eum dicentes: Serve Dei, ecce vocat te domina nostra, veni libera eam a vexatione: scit enim quod propter te tanta patitur mala. Sed noluit vir Domini reverti ad ejus habitaculum, quia sciebat quod ei evenerat. Attamen compuncto corde pius Pater misit unum de discipulis suis cum baculo suo ad eam: ut autem introivit domum, dæmone cum tremore exsiliente ab ea muliere, facta est sana. Veniens Ermenfledam etiam inhospitalem. * Grandcourt * l'Artois

a Villa *Majac* ad Alteiam fluvium posita, nunc *Hemont* vicus ab Haimone Duce appellatur, ut Bollandus adnotavit.

b Locus Maceriæ in Pontivo ad Alteiam fluvium infra Durlensium oppidum, in binos distinctus est vicos, quorum alter *Mazeroeles*, alter *Forbem* seu *Forsbem*, id est Fursei domus appellantur. In vico Forshem egregium cernitur Templum S. Fursei nomine ac miraculis illustratum, quo fideles accolæ voti causa maxime ad languidam luem ab infantium corporibus depellendam concurrunt, teste Jacobo Malbranco in lib. 3. de Morinis cap. 32.

c Corbeia amnis nomen dedit celeberrimo Corbeiæ Monasterio, quod S. Bathildis construxit ad confluentes Corbeiæ amnis in Somenam.

AN. CHR. 650 16. Jan.

niens autem post virum sanctum, & provoluta pedibus ejus, se & sua propria ei devota vovens, postea multis vixit annis. O Fratres dilectissimi, quam clara & quam pretiosa fuerunt merita Sancti: non solum namque per ejus manus virtutes clarescebant, verum etiam ex baculo quem in manu frequentissime portabat, ad quotquot infirmos mittebatur statim sanabantur, & illud quod superius memoravimus quotidie per totam Galliam divulgabatur.

Perronam invitatus captivos solvit.

8. Vir Domini memoratus Erchenaldus audiens ejus famam, obviam ei perrexit orans & postulans ut veniret ad domum ejus ad palatium Perronensis vici, & in sacro Baptismo filium suum poneret, & a fonte susciperet. Quod vir sanctus non renuens, sed proximum sicut semetipsum diligens pariter pergunt. Venientibus ad locum nominatum, magna ibi fit lætitia, sed tamen sex vincti in carcere tenebantur in ipso vico. Ipsi ubi audierunt adventum ejus, clamabant dicentes: Ora pro nobis serve Dei propter Deum, quia credimus per tuum adventum nos salvari. At ubi audivit vir Domini misericordia motus postulavit pro eis ut dimitterentur, sed minime impetravit. Accedens ad epulas vir Domini exspectabat mirabilia: dixit enim se non esse pransurum antequam vinctos ante se vidisset. Audiente Domino petitionem servi sui, & ecce cunctis videntibus qui erant retrusi, absque ulla contagione advenerunt illæsi. Cuncti adstantes simul coram Principe veniam postulaverunt & glorificaverunt Deum, eo quod evenisset virtus eis & salus & adjutorium.

Latiniacum petit.

9. Tunc electus Domini Erchenaldus constituit tres domesticos suos qui virum justum per diversa loca deducerent, & ubicumque sua propria suissent ei monstrarent, ut qualis ei locus amabilior fuisset ad habitandum daretur: qui & fecerunt. Sanctus vero Furseus e cunctis locis Latiniacum expetivit.

Fontem illic scaturire facit.

Veniens autem in ipsum prædictum locum, fixit baculum suum in terram, & mox bullivit fons magnus, qui usque hodie locum irrigat, & multis a diversis infirmitatibus præstat medicinam. Contigit ut dum prævideret quadam die locum, ecce duo energumeni ad beatissimum Furseum deprecati sunt auxilium. At ille facto crucis signaculo effugavit dæmonium, reddiditque eis salutis remedium.

Dæmoniacos duos liberat.

Latiniacum Monasterium construit.

10. Tunc qui missi fuerant, cuncta quæ viderant, omnibus indicaverunt. Erchenaldus vero, ut audivit hoc, gratias egit Deo qui talem ei virum dedisset, unde talia processissent miracula. Pergens itaque post virum sanctum dicit ei: Deo gratias ago, qui mihi tale dedit proprium ubi tibi invenisti dignum habitaculum: ædifica & ordina diligenter, ut sit tibi & tuis aptum perennibus temporibus. Ego autem interim præparabo montem Cygnopum qui Perrona nuncupatur, ut si acceptior tibi fuerit, habeas & ipsum: quia Deo jubente ibi requiescent corpuscula nostra. Hymno dicto sanctus Furseus Latiniacum suis manibus construxit: beatusque Erchenaldus Perronam cum festinatione præparavit. Ac non multo post audientes hæc ultramarini cognati atque amici simul cum S. EMMIANO acceleraverunt venire ad sanctissimum virum Furseum, qui eos honorifice suscipiens & simul cum eis manibus operans magnopere construxit illum locum.

Invisitur a suis.

Saxoniam repetens, Maceriis obit.

11. Et post spatium aliquot annorum, contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, id est FOILLANUM & ULTANUM quos dimisit ad regendum suum Monasterium: qui in sua relinquens sede Ammianum virum sanctum curam gregis agere, iter accelerabat. Veniens igitur in prædictam traditionem Haimonis Ducis vocabulo Macerias, Sanctus Dei infirmitate corripitur, & Angelica perfruitur visione, præsentia relinquens ad æterna migravit regna.

Haimoni apparet.

12. Sed Haimo neglexit dicta sancti viri tempusque transitus Sancti: adveniensque ad prandium suum vidit B. Furseum cum suis duobus Diaconibus & cum tribus cereis quos posuerunt super mensam suam & abierunt. Tunc Haimo stupefactus interrogabat circumstantes se: Videtis gloriam quam ego video? Dixerunt se neminem vidisse. Qui dixit eis: Ecce vidi ante me virum sanctum stantem qui unigenitum meum resuscitavit, & signa magna nobis demonstravit,

CIRCA AN. 650

16 Jan.

vit, cum duobus Diaconibus & tribus cereis quos posuerunt super mensam meam & abierunt. Credo enim huic signo quod mihi mercedem monstravit *, & nunc scio quod de corpore migravit. Pergamus ad sepeliendum eum. Tunc ipse cum omni domo sua & cum cunctis pagensibus seu cum Clero vel turba Virginum, cum thuribulis & cereis perrexit ad sepeliendum Sanctum. Quo veniente in locum vocabulo Macerias, ibi cum odoribus magnis, hymnis atque canticis custodiebant corpusculum Sancti.

* al. præstabit

Erchenaldus & Haimo de corpore contendunt.

13. Audiens hæc inluster Erchenaldus Major-domus illuc cum turba multa hostiliter perrexit. Qui veniens ad supradictum locum super fluvium Alrejam ubi sancta jacebat gemma, ibi Haimonem Ducem præparatum invenit, hostiliter vigilantem & custodientem corpus. Tunc Erchenaldus dicit Haimoni Duci: Redde mihi Monachum meum, alioquin cras mane judicet hoc Deus inter me & te. Haimo respondit: Et mihi primogenitum meum resuscitavit: sed tamen quid inter nos hæc ratio? Jubeantur in crastino jungi duo tauri indomiti ut elevent feretrum, & pergant Deo jubente ubicumque voluerint. Tunc vir Domini Erchenaldus lætus effectus dixit: Recte judicasti, fiat secundum judicium tuum.

Cæca illuminatur.

14. Factum est autem dum uterque custodiret corpus beati viri atque confabularentur, ecce puella cæca a nativitate quæ prostrato corpore tetigit pallium quo feretrum operiebatur, recepit lumen oculorum. O qualis tunc exstitit risus vel jocunditas! quæ prius palpando venerat, cunctis videntibus psallebat currens, laudans, & glorificans Deum dicens: O beate Fursee, qui totis visceribus jam pergis ad Christi regnum, qui non declinabas a dextra lævaque de consortio Sanctorum: o Fursee jam vernas inter choros lætantium! O sanctissima anima quæ jam audis a Domino: Intra in gaudium Domini tui. Bonum certamen certasti, ideoque & cum Angelis exsultabis in æternum.

Corpus Perronam a tauris vehitur.

Claudus erigitur.

15. Mane autem facto fecerunt ut hæc probarentur quæ dixerunt. Tauros jungunt ad feretrum, statim elevant Sanctum, qui tenentes rectam viam itineris pervenerunt ad villam vocabulo Perronam. Erchenaldus vero post corpus pergebat cum turba populorum, psallens & glorificans Deum. Et ecce claudus jacebat in via qui exspectabat consolationem Domini, clamans & vociferans; Sancte Dei Fursee adjuva me; ego si potuissem tibi appropinquare, credebam me tuis meritis salvari. Tunc quidam viri misericordes portaverunt eum ante feretrum, & fide poscente recepit sanitatem.

Bercharius sibi corpus vindicare nititur.

Per septennes pueros causa in Erchenaldi gratiam cedit.

16. His rite gestis, ecce BERCHARIUS Dux Lucdunensis venit cum exercitu magno, volens rapere corpus. Tunc dicit ei Erchenaldus: Quid est hoc, Berchari, quod sic armatus advenis? Respondit ei Bercharius: Meus est ex lege quem ducis, eoquod ego prior omnibus in hac terra Dux *a* fui, & quidquid mea fuit facultas, ad cultum amoris ejus & parentum ipsius tradidi ad possidendum illi. Vivens voluit ad me venire, quod tu non permisisti. Tamen obsecro quamvis non meruissem illum videre vivum, ut mihi saltem dimittas corpus ejus custodire, & hoc si nolueris unum e duobus elige, aut duos pueros ad feretrum pone, ut eant in partem quam elegerint, & hoc altus Judex inter nos hac hora dijudicet quod sibi placitum fuerit. Respondit Erchenaldus: Prout dixisti fiat. Tunc misit Erchenaldus unum puerum habentem septem annos de parte Bercharii, & Bercharius similiter puerum suum posuit de parte Erchenaldi: qui statim elevantes feretrum jubente Salvatore deduxerunt sanctum corpus ad montem Cygnopum *b*, & prædicti viri corpus cum eorum plebe & cum magna lætitia gaudenter pergunt, ibique cum odoribus magnis condunt, ubi ipse Sanctus prius multorum condidit pignera, id est PARTRICII, BEOANI, & MELDANI *c*, & cetero-

a Bollandus legit, *eorum dux fui*, citatq; Desmajum, qui Bercharium una cum S. Vincentio Madelgario ex Anglia venienti Furseo & sociis comitem fuisse scribit. Attamen nostra lectio præferenda videtur, cum Bercharius consequenter dicat se *non meruisse illum videre vivum*. Ergo S. Fursei corpus jure superioris domini repetebat.

b Ita constanter omnia exemplaria: & tamen Desmajus vertit *Montem cygnorum*. Nunc obsolevit vetus nomen illius monticuli, in quo S. Fursei Ecclesia elegantissime erecta cernitur.

c Nunc quo loco habeantur istæ Reliquiæ, ignorum. De SS. Beoano & Meldano actum in superiori Vita n. 17. & seq.

AN.CHR. 650 rorum Sanctorum quos secum detulit. Sed interim, hoc est intra triginta dies parabatur Ecclesia, & ædificatur in honore duodecim Apostolorum.

16. Jan.

Leutsinda mariti pietati indignatur.

17. Prædicti conjux Erchenaldi nomine LEUTSINDA furore repleta, eo quod tam diligenter diligeret Sanctum, dixit viro suo: Ecce me desolatam cum filiis meis & filiabus derelinquis absque pecunia & possessione, tradens omnia nostra *a* in manu ejus, quem nos ignoramus vel ex qua origine ortus est. Cui dicit Etchenaldus: Dulcissima mea Leutsinda, noli talia verba loqui. Leutsinda respondit: Fac me extraneam de tuo consortio, si sic perseveras ut cœpisti. Erchenaldus dixit: Cessa verbosare Leutsinda: quod si furor tuus non cessaverit, eris extranea de potestate mea & deliciis quas tibi tradidi. Leutsinda respondit: Utinam numquam pervenissem ad diem illum nuptiarum, unde nunc reproba effecta sum, Erchenaldus dicit: Charissima, si scires quanta nobis venerunt bona a die qua nobis suam tradidit familiatitatem, numquam talia proveheres. Scito certissime quod si furor suus contra te conversus fuerit, tu cum tuis & omnia tua tecum ibunt in perditionem. Subridens Leutsinda dixit: Audite cuncti: homo triginta dies putrefactus quid mihi faciet mali?

Lumen ob hoc amittit.

18. Venit autem dies quo Templum ædificationis præparatum fuit, hoc est quinto Idus Februarii *b*. Ibi collecta magna populorum adunata Erchenaldus dixit: Leutsinda ecce dies in qua probare poteris, quem semper dolose inquiris. Hodie Deo jubente transferetur Sanctus ad locum quem ei præparatum habeo, & si sic inveneris ut dicis, centuplum restaurabo tibi pecunias tuas. Tunc Leutsinda læta effecta perrexit cum turba multa ad locum ubi sanctum jacebat corpus: Jubet discooperire sepulchrum, & ideo quia non erat digna videre corpus, amisit lumen oculorum: quæ diu jacens juxta Sancti sepulchrum quidquid a juventute adquisivit, Christo propter amorem S. Fursei vovit. Statim ut credidit sanata est.

Fursei corpus sepelitur, ac post annos 4. elevatur.

19. Cuncti adstantes magno gaudio repleti elevaverunt corpus cum magna exsultatione & condiderunt in dextra parte altaris Apostolorum Principis, ubi conditum jacuit annis quatuor, ubi & multa patuerunt miracula. Interim paratur domuncula, in qua jacens post tot annos ab illustribus viris ELIGIO & AUTBERTO *c* Episcopis translatum est. Sicque tunc inventum est illæsum, quasi eadem hora migrasset de corpore: ibique cum odoribus magnis clara tegunt membra. Ibi & virtutes multæ clarescunt per merita Sancti *d*: ibi paralytici & leprosi curantur, & dæmoniaci liberantur, cæci visum recipiunt, atque cuncta necessaria quæ in fide deposcuntur illic largiente Domino præstantur. Lætus Sacerdos lætam petiit domum, tristes & mœrore plenos lætos deducit in domum cœlestem.

Miraculis clarescit.

Matrona infirma ejus eulogias petit.

20. Et illud non est silendum quod in memoriam reducimus. Erat quædam fœmina multas habens divitias & possessiones, sed validam infirmitatem patiebatur cum suis hominibus, itaut nullus alium posset adjuvare. Quæ admonita in somnis ut pergeret ad sepulchrum sancti viri orationibus vacare: sed præ infirmitate non valuit ire. Tamen compuncta in fide & amore Sancti missum suum misit, præcipiens illi ut cito pergeret ad locum prædictum & posceret sibi transmittere de eulogiis S. Forsei. Hoc credebat ex fide, quod postea agnovit in facto: ex gustu credebat sanari. Servus quo domina imperavit, perrexit: veniens ad virum cui sollicitudo erat Monasterii dicit ei: Domina mea valde infirmatur: obsecrat & petit ut eulogias Sancti ei transmittatis, quia per ipsas credit recipere sanitatem. Qui Frater dicit ei: Certe scias nos absque vino esse, nisi tantum unde vix ad Missas oblationes facimus, quia validissima hoc

a Hæc repugnant iis quæ de Erchinoaldo S. Audoenus in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 26. refert, dum eum *rapacem*, *tenacem* & *avarum* sugillat.

b Bollandus notat, in nullis Martyrologiis S. Fursei Translationem vel Elevationem notari 5. Idus Febr. sed 5. Kalend. Martii. At cum in alio libro Mirac. ab altero anonymo descripto dies 5. Id. Febr. uti hoc loco scribatur, iste depositionis S. Fursei dies dici debet.

c Apud Bollandum additur, & *Medardo*, quod flagitiosissimum mendum recte appellat.

d Non raro etiamnunc Peronenses auxiliarem experiuntur S. Furseum, cui urbis suæ liberationem ab obsidione Caroli V. Imp. anno 1537, acceptam referunt anniversaria sollemnitate, quæ 3. Idus Septemb. celebratur.

hoc anno in hac terra exstitit plaga tam in populo quam in fructibus. Ille fervus ut audivit verba excusantis, dixit: Domine vel fontem mihi indica ut hauriam & de ipso deferam, ut ex ipso desiderium suum impleat. Pergens Frater monstravit ei fontem: qui ex eo ferens vas plenum attulit dominæ suæ, & cuncta quæ ei contigerant retulit. Gavisa mulier dixit: Vel ex ipso mihi da quod adtulisti. Quæ ut gustavit gratias agens Deo dixit, quod numquam melius vinum bibisset. Tunc præcepit omni familiæ suæ exinde gustum dare atque vicinis omnibus: qui ex eo biberunt & claruerunt merita S. Fursei, & ipsa cum omnibus suis recepit sanitatem. Omnibus hæc res claruit. Postea ipsa veniens cum omni domo sua & cum parentibus, seipsos & cuncta propria Deo pro meritis sancti Fursei voverunt, & postea multis vixerunt annis.

AN.CHR. 650
16. Januar.
Aqua in vinum conversa haustu sanatur.

21. Crebrescentibus deinceps miraculis beatæ memoriæ ERCHENALDUS & conjux sua LEUTSINDA ædificaverunt ei Ecclesiam: sanctus vero Dei ELIGIUS *a* diligenter fabricavit manibus venerabilis S. Fursei sepulchrum, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.

Ecclesia & sepulchrum S. Furseo facta.

VITA S. AGILI ABBATIS

RESBACENSIS PRIMI,

CIRCA AN. 650
30. Aug.

Auctore anonymo subæquali.

Ex MSS. codd. & Historia Tornutiensi:

1. *Sancti Agili* * *Vitam ante aliquot annos jam edidit Petrus Franciscus Chiffletius Soc. Jesu, vir doctus, in Probat. ad Historiam Tornutiensem: hic exhibemus camdem Vitam cum duobus Miraculorum libris ex vetustis membranis acceptam, cujus de Auctore ipsiusque ætate & auctoritate inquirendum est.* * S. Aile.

2. *Hujus Vitæ Scriptor anonymus tres nobis suppeditat ætatis suæ characteres, duos scilicet in Præfatione ab Episcopo* RAGNEMUNDO *&* AYGLOALDO *Abbate, tertium ab ætate* S. DONATI *Vesontionensis Episcopi*, quo referente *miraculum cap. 7. memoratum se* accepisse *testatur*. Auctoris ætas.

3. RAGNEMUNDUM *Sedis Meldensis Episcopum*, AYGLOALDUM *vero Resbacensis Monasterii Abbatem fuisse omnino probabile est. In fusiori Gallia Christiana Abbatum Resbacensium catalogus desideratur, & in vulgato Meldensium Episcoporum indice nullus Ragnemundo locus. De istius Sedis Præsulibus qui post S. Faronem præfuerunt, quantum præsenti instituto conducit, paucis agendum.* HILDEGARIUS *Meldensis Antistes in Vita S. Faronis hic edita, se post Faronem sextodecimo sedisse loco affirmat cap. 64. his verbis:* A vicesimo quippe ordine B. Faronis usque ad præsentem HILDEGARII humilis Episcopi, ex collegio Monachorum clarissimi Martyris Dionysii Cœnobio degentium per electionem assumpti, ac munere divino una cum præstantissima liberalitate inclyti Regis CAROLI * ad tanti regiminis culmen eve- * Calvi.

a Ex his tempus obitus S. Fursei colligere licet. Mortuus est Erchinoaldus seu Erchenaldus Palatii præfectus paullo ante S. Eligium, ut ex lib. 2. Vitæ S. Eligii cap. 26. satis intelligitur. Eligium anno circa 660. ad superos migravisse, certum est. Post corporis S. Fursei elevationem a SS. Autberto Cameracensium & S. Eligio Noviomensium Episcopis factam annis a Fursei morte quatuor, Erchinoaldus in ipsius honorem condidit Ecclesiam, Eligius vero sepulchrum: quæ minimum duorum vel trium annorum spatium exigunt. Proinde S. Fursei obitus anno circa 650. contigisse dicendum est. Sacræ ipsius Reliquiæ Peronæ in Ecclesia Collegiata S. Fursei dicta debito honore adservantur. Casula & stola qua vir sanctus in rebus sacris usus est, habentur apud nostros Latiniacenses, qui Perronensibus Canonicis Manipulum (ut vocant) tradiderunt, vicissimque ab ipsis Canonicis acceperunt os capitis ejusdem sancti petrosum appellatum, quod in argentea effigie in Monasterio Latiniacensi custoditur ac colitur. Variæ leguntur S. Fursei celebritates, nempe 17. Kal. Febr. quem obitus diem esse diximus, eoque die ab antiquis Martyrologiis Usuardo, Adone Hrabano & Notkero Furseus commendatur; 8. Id. Feb. & 5. easdem Idus, qui posterior Depositionis seu sepulturæ dies est; 5. Kal. Martias, 4. Non. itidem Martias, 15. Kal. Octob. & 4 easdem Kalendas. Ex his septem sollemnitatibus tres tantum in Kalendario proprio Perronensi adnotantur: scilicet 17. Kal. Feb. cum Octava, 5. Id. Febr. Translatio, & alia 15. Kal. Octob. utraque cum festo Duplici: quæ postrema apud Latiniacenses nostros prima die Dominica post Octavam Nativitatis B. MARIÆ agitur, ob Translationem Reliquiarum S. Fursei in novam (ut credimus) thecam, quæ Translatio anno Dominicæ Inc. 1256. 15. Kal. Octob. Dominica post Octavam Nativitatis B. Mariæ, præsentibus D. Ludovico „ Rege Franc. illustri, necnon venerabilibus Vvermando Noviomensi, Guillelmo Belvacensi, Vvaltero Tor„ nacensi & Rodulfo Morinensi Dei gratia Episcopis facta legitur in Litteris a Jacobo Desmaio post Vitam „ Gallicam S. Fursei vulgatis.

Digitized by Google

CIRCA AN. 650 30. Aug.

evecti, est multiplicatus ordo Præsulum priorum adusque hunc quem sextodecimo numero rota annorum torquet volvendo. *Et tamen in Gallia Christiana Sammarthanorum Hildegarius septimodecimo computatur loco; adeont vel catalogus iste in aliquo superfluens, vel Hildegarii calculus imminutus censeri debeat. Forte* RAGNEMUNDUS *noster idem est cum* RAGAMINATO *seu Ragemario, qui octavus post S. Faronem Episcopus numeratur.*

4. *Certior est a S. Donati ætate petita ratio temporis, quam S. Agili Encomiastes cap. 7. profert. Quippe S. Donatus ab anno circa 625. quo Synodo Remensi sub Sonnatio habitæ subscripsit, ad annum 651. quo denatus videtur, Vesontionensem Cathedram tenuit. Unde scrupulus nascitur, an S. Agili Encomiastes Donatum videre potuerit, anne potius ex Donati relatione, voce aut scripto tradita narrationem capitis 7. acceperit.*

5. *Certe ne quid dissimulemus, occurrunt in ista Vita mendæ nonnullæ, quæ Scriptorem sæculo 7. inferiorem designant. In his Sadaberga seu Salaberga* virginitatem inviolabiliter servasse *cap. 12. falso dicitur, cui plures liberos fuisse ex propria Vita constat. Adduci etiam posset opinio de tribus Autharii filiis ex cap. 14. a V. C. Hadriano Valesio in Rer. Franc. lib. 18. satis confutata, a nobis etiam suo loco discutienda. Et tamen suo Auctori integram in aliis fidem habemus, nisi quod sententia de centenaria B. Agili ætate cum Vita S. Filiberto conciliari non potest. De Resbacensi Monasterio paucis dicendum.*

Resbacensis Monasterii origo & status.

6. *Resbacensis Monasterii initia anno 634. Ecclesiæ Dedicationem & Agili Abbatis institutionem anno 636. cum Carolo* le Cointe *illigamus. Quippe utrumque accidit Dagoberto Rege, cum adhuc Audoenus & Eligius laici essent, ut patet ex Vitæ istius cap. 16. & 17. adeoque Agilus ex cap. 19. Abbas a Dagoberto institutus est in Synodo Clippiacensi,* * *quæ anno 636. habita est.* RESBACENSE *Monasterium vulgo* Rebais, *olim Jerusalem dictum, in gratissima pagi Briegii planitie situm est inter duos amnes cognomines hinc inde bino fere milliari sepositos, quorum unus Mucra minor, vernacule* le petit Morim, *alter Mucra sine addito vocatur; situm est, inquam, una cum opidulo Resbaco,* ad torrentem Resbacem *seu Rasbacem Repsacemve, a Jona in Vita S. Columbani* * *aliisque* fluviolum *perperam appellatum, cum rivulus fere ex pluvialibus aquis in unum confluentibus productus, æstate soleat arescere. Celebre ac illustre fuit quondam istud Monasterium. Ex eo prodiit* S. FILIBERTUS *Abbas Gemmeticensis.* S. RHOLUS *Remorum Episcopus postquam teste Frodoardo in Hist. Remens. lib. 2. cap. 10.* construxit Monasterium Orbacense in loco quem promeruerit dono Regis THEODERICI suffragante quoque EBROINO Majore-domus; impetravit a Monasterio Resbacensi sex Monachos, qui regimina sanctæ Regulæ ibidem tenerent & alios ea docerent. *Inter Abbates eminuere præcipue* WARINUS *Corbeiæ antiquæ Monachus & novæ Abbas, in libro de constructione novæ Corbeiæ, cum a genere tum a virtute maxime laudatus; S. Gerardus Monachus primum Resbacensis, dein Abbas & conditor Cœnobii S. Martini prope Pontesiam.* NATALIS *Ludovici VII. Francorum Regis Cancellarius; factus postea Monachus Cluniacensis sub Petro Mauritio, qui eum apud Innocentium Papam plurimum commendavit; &* PETRUS *Palmarius postea Viennensis Archiepiscopus, in eodem Monasterio loca ignoto sepultus, qui anno 1520. S. Autharii Translationem curavisse dicitur. De aliis Abbatibus lege Miraculorum libros duos, quos huic vitæ nonnullis miraculis omissis subjecimus. Resbacense Monasterium paucis abhinc annis Congregationi nostræ S. Mauri attributum est.*

* Clichy.

* num. 50. supra.

To. 2. Hist. Franc. Chesnii.

PROLOGUS AUCTORIS
ad Aygloaldum Abbatem.

CREBRIS admonitionibus urget me Prælativa Charitas vestra, Venerande Abba AYGLOALDE, suadente Domno Episcopo RAGNEMUNDO, conscribere Vitam beati Confessoris Christi AGILI. Opus quidem compendiosum ac pene difficile, utile tamen Ecclesiæ, dignumque celebritatis laude. Licet enim ad hoc opus peragendum minus sufficiens sim, inobediens apparere magis vereor, ne talenti quantulamcumque mihi creditam quantitatem sudario male ligatam involvam, qui per hanc Domino velut fidelis servus copiose lucrari debuerim. Quinetiam recolens Sanctorum manifestari oportere agones, immo triumphos, ut Dei ac Domini nostri JESU-CHRISTI immensa majestas potentissime veneretur a Fidelibus in terris, quæ gloriosius ab Angelis adoratur in cœlis: oppido precor Venerabilis Episcope, & Abba, orationum vestrarum suffragiis juvari, quatinus valeam digne scribere de meritis atque virtutibus beatissimi Agili quæ sagaci studio comperi vera: qui donec vita præsens illius vegetavit artus, studuit æternam fœliciter promereri gloriam.

IN-

CIRCA AN. 650
30. Aug.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Agili parentes illustres & pii.

Agente igitur in sceptris HILDEBERTO SIGIBERTI Regis filio, qui juventutis flore & sapientiæ decore gubernavit Burgundiam atque Anstrasiam, fuit quidam ex primis palatii Optimatibus Portensi *a* territorio nobilissimis natalibus oriundus, ejusdemque Regis conviva & Consiliarius nomine AGNOHALDUS, cujus conjux ex præclara Burgundionum orta prosapia, necnon bonitatis laude famosissima, vocabatur DEUTERIA, quæ a rudimentis infantiæ percepit Catholicæ Fidei documenta. Ambo namque generis nobilitate sublimes, sed religionis apice sublimiores. Erant quippe sæculi opibus locupletes, sed & eleemosynarum largissimi dispertitores, hospitalitatum sectatores, pauperum ac peregrinorum tam solliciti susceptores, ut veraciter cum Job dicere possent: *Foris non mansit peregrinus, & non negabam quod volebant pauperibus*. Job 31. 32. Viduarum revera mœrentium corda consolabantur, ut cum eodem possent dicere: *Cor viduæ consolatus sum*. Id. 29. 13. Orphanorum amaram tristitiam mellitis (ut sic dictum sit) affaminibus indulcabant. Illud etiam Evangelicum assidue sermocinabantur, quod Dominus ad dexteram positis in judicio dicturus est: *Infirmus fui & visitastis me*; & cetera: Matth. 25. 30 atque illorum indigentiam ingenti studio sublevabant.

II. Agnohaldus pro Columbano Regi supplicat.

Eodem siquidem tempore vir religionis reverendæ COLUMBANUS nomine, ab Hibernia Christo ducente in Gallias advenerat, desiderans nutu Divino a Serenitate præfati Regis *b* adipisci locum, quo Monasterium ædificaret Monasticæ religionis. Dum ergo sedule meditaretur ac secum quæreret, quem de Aulicis palatii adiret qui se præsentiæ Regis sisteret, atque Celsitudini illius clementiæ desiderium suum panderet, siquando obtineri posset quod fervore fidei cupiebat; audito vehementi studio præscripti Principis AGNOHALDI eum adire deliberat, seque suamque precem illi commendat. Qui mox talis desiderii arcanum ac si divinitus sibi commissum suscipiens, quantocius Regi opportune intimat, eumdemque Columbanum illi gratiosum efficit, necnon ut cooptabilem illius precem exaudiat summissus efflagitat. At Rex magnanimitatis modestia jocundatus super sermone hujusmodi, postulata libentissime indulget, insuper needum petita largiri magnifice promittit. Castrum namque intra vasta eremi septa, quæ Vosagus * dicitur, fuerat fanaticorum cultui olim dedicatum, sed tunc ad solum usque dirutum, quod hujus saltus incolæ, quamquam ignoto præsagio, Luxovium * nominavere. Illud equidem considerans benignissimus Agnohaldus velocius posse restaurari, & cernens situm loci Monachorum agmini aptum; immo intelligens prærogativa fidei & sapientia illustratus, eumdem locum Deo sacrari oportere, ut ubi olim prophano ritu veteres coluerunt fana, ibi Christi figerentur aræ & erigerentur vexilla atque celebrarentur Mysteria; obtinuit suis precibus a Sublimitate Regis, ut per scripti seriem habitaculum Deo militantium perenniter delegaretur, quo adversus aerias potestates B. Columbano instituente dimicarent superni Regis tirones, quo demum post diversa exercitia virtutum ut robustos bellatores ac triumphatores lux perpetua Christus cum palma gloriæ suos conspicuos redderet paradiso.

* La Vosge

* Luxeu

III. Columbanus Agilo puero benedicit, & Deo offerri petit.

Interea vir prudentissimus Agnoaldus quamquam multiplicibus aulæ Regiæ foret implicitus, atque ejus industria universa palatii officia gererentur; necnon totius Regni querimoniæ illius æquissima definitione terminarentur: tamen una cum devotissima conjuge cœlitus inspiratus, Divini verbi pabulo interiorem hominem alere procurabat, atque de doctrina mandatorum Domini assiduis disceptationibus disputabat. Quapropter afflatus sancto flamine inter reliqua colloquia illud Evangelicum loqui consueverat: Reddere, inquit, oportet Luc. 20. 25. Deo

a Locum signatius exprimere videtur Auctor cap. 3. ubi Columbanus Agnoaldum convenisse legitur *in villa quæ dicitur Honorifiacus*, forte *Villory*, qui vicus est medius Luxovium inter & Portum vicum ad Ararim in Burgundiæ Comitatu, vulgo *Pont sur Saone*, ut Franciscus Chiffletius interpretatur.

b Non Sigiberti, sed potius Guntchramni, ut ad Vitam S. Columbani probavimus.

CIRCA AN. 650 30. Aug.

Deo quæ Dei sunt, & Regi quæ Regis sunt. Disputatorem vero spiritualis doctrinæ siquando suscipere mererentur, tunc sese felices atque a Deo visitatos summa cum exsultatione congratulabantur. Contigit autem ut B. Columbanum penes se commorari aliquantisper fecerint in villa quæ *Honorificus* dicitur. Nimirum præter cetera dignitatum affluentia, erat illis cara soboles septennis ac bonæ indolis, quem propter celeres motus infantiæ AGILUM nominaverunt, super quo etiam sicut herede ac superstite felices lætabantur. Hunc ergo pietatis ducti amore, petunt B. Columbani benedictionibus muniri, atque orationum illius munimine firmari. At ille data benedictione præmonstrat veritatis præconio eumdem filium talem futurum, qui multis viam salutis ostendat, atque gloriosus in Christi militia effulgeat, ut post veritas patescens claruit. Nam B. Columbano tantam gratiam superna concessit majestas, ut quoscumque sua benedictione sacravit in boni cultus perseverantia dies suprema inveneri. Proinde multimodo hortatu persuadet utrisque parentibus vovere Deo eamdem prolem sub norma Religionis Monasticæ. Unde factum est, ut Divino instinctu illius adquiescentes sermonibus, quem sibi optabant superstitem, heres esse mereretur Dei & coheres Christi.

Jonæ verba in Vita S. Columb. n. 50.

Agilus Columbano in Luxovio traditur. Viri illustres e Luxovio educti.

Optata dehinc dies advenerat, in qua pius pater voti completor & desiderii possessor, applicans sacris altaribus caram sobolem, devotissime Deo offerret in jamdicto Monasterio *a*, ditans eumdem locum supellectilis variæ muneribus, quin etiam largiens sollemniter per titulum Testamenti ex propria ditione numerosam copiam fundi ac familiæ. Sicque ingrediens laudabilis AGILUS ævum pueritiæ committitur EUSTASIO probatæ religionis viro sacris litteris erudiendus cum aliis nobilium virorum filiis, qui postea Ecclesiarum Præsules exstiterunt: AGNOHALDO scilicet & WALDEBERTO Hagnerici patrui ejus filiis, qui Monasterio quod soror illorum FARA in paterno solo inter Albam & Mucram in loco qui EBORIACUS * dicitur ædificavit, construendi & docendi regulares magistri claruerunt, quorum alter Lugduno Clavato, alter vero Meldensis urbis est ordinatus Episcopus *b*; ACHARIO qui Virmandorum & Noviomensis ac Tornacensis Antistes fuit; RAGNACHARIO qui Augustodunensis * Ecclesiæ Pontifex egregius emicuit; AUDEMARO qui Bononiæ & Tarvanensis opidi Pastor laudabilis floruit. Denique sicut prædictus memoratum Agilum carius his omnibus commendatum susceperat, ita in eo præ cunctis doctrinæ ac religionis acumen resplenduit. Nam liberalibus disciplinis enucleatius imbutus, multos sua facundia erudiit, plurimos Catholicæ Fidei puritate illustravit, nonnullos etiam luculentissimis documentis postposita altitudinis pompa sub professione sacræ Religionis idoneos reddidit.

* Lege Vitam S. Burgundofaræ infra.

*Lege Notas ad Vitam S. Eustasii pag. 118.

V. Agili virtutes.

Ut ergo pubertatis attigit annos, non ut ignavus, sed velut exercitatus miles spiritualibus incrementis operam dedit, vacans lectioni, insistens orationibus, jejuniis carnem macerans, vigiliis affligens, obedientiam cunctis certatim impendens, humilitatem omnibus præbens. His namque & hujusmodi studiis amator castitatis enitendo decorus omnibus efficitur, non modo affinibus amabilis, verumetiam palatii aulicis maxime gratus.

VI. Agnoaldi mors, & exilium Columbani.

Interea magnanimus Agnohaldus debitum humanæ carnis persolvens quievit in pace, & B. COLUMBANUS propulsione THEODERICI Regis per dolositatem pessimæ BRUNECHILDIS exagitatus, vicesimo anno * ex quo Monasterium intra vasta eremi instaurare cœperat, vi præfati Regis ab eo amovetur, ac natale solum repetere perurgetur: atque prædictus EUSTASIUS vir totius religionis experientia probatus, licet totis nisibus recusare conatus, successor tandem illius subrogatur invitus. Exstat denique libellus de Vita atque virtutibus prærmemo-

* An. 610. Eustasius Abbas Luxoviensis.

a Nempe Luxoviensi. Hinc manifeste revincuntur ii, qui Agili ætatem ab anno 560. computant, eumque septennem a B. Columbano benedictum afferunt anno 568. qui Columbani in Galliam accessum male collocant, ut ad ipsius Vitam observavimus. Quod postremum etsi concederemus, Agili nihilominus ætas serius esset differenda, cum puer B. Columbano oblatus sit in Monasterio Luxoviensi, cujus initia ad annum 590. remittere coguntur.

b Waldebertus non fuit frater Burgundofaræ, nec Meldensis Episcopus, ut infra in ipsius Actis probabimus.

Digitized by Google

CIRCA AN. 650

memorati Patris Columbani: ad eum qui de illius meritis nosse voluerit Lectorem mittimus, cœpta prosequentes.

30. August.

VII. Agilus ad Brunechildem dirigitur.

* confer Vitam S. Columbani.

Eo igitur tempore exigente ratione & suggerente provisione prudenti Fratrum consensu decretum est, ut probus Agilus ad Brunechildem Reginam dirigeretur quæ morabatur cum Theoderico nepote in palatio quod Bruchariacum vocant. Nam ea maxime pro causa sæpefato Columbano infesta erat, eoquod accessum feminarum a præfato Monasterio propellebat *, & sibi quæ Regina erat idem contradixerat. Qua de re datum fuerat edictum Regali indignatione roboratum, ut omnes sub Institutione pii Patris Columbani degentes intra septa Monasterii adeo artarentur, ut nemini locus daretur extra exeundi. Accepto siquidem affabilis Agilus mandato ire perrexit. Cum vero necdum longe esset a Monasterio, & appropinquaret villæ quæ Jussiacus [a] dicitur, supervenit cum magno impetu flagitiosus juvenis nepos WANDALENI Ducis [b] cum satellitibus, qui sub obtentu venantium accepta relatione observabant exitus Monasterii more latronum. Is enim extenso brachio nisus est mitissimum virum ense percutere: at ille subducto terrore vexillum Crucis opposuit, moxque brachium illius obriguit, atque sicut extensum fuerat mansit adeo inflexibile, ut nemo gladium valeret de ejus pugno educere, neque ipse pedem a loco movere. Obstupefactis omnibus infelix ille qui digne torquebatur, totus quatiens singultibus, lacrymosis precibus ut suimet ruboris seu doloris saltem misereretur capite summisso petebat. Mirabile dictu! Sanctus autem Agilus flebilibus commotus precibus solamen fidei orationem adsumpsit peractaque mora trium fere horarum, ut aridum brachium tetigit, continuo pristinus vigor redit, ac vigor omnis revertitur: caro tamen palmæ capulum sicut inhæserat secuta est, & sanguis per ungulas emanavit. Porro sicut DONATO tunc quidem Monacho, postea Vesontionensis urbis Episcopo referente didici [c], qui quando hæc gesta sunt adhuc adolescens intererat, saliva cum oratione & signo Crucis eamdem palmam B. Agilus perunxit, atque illico caro cum pelle restituta est sanitati, acsi numquam corrupta fuisset. Præsumptor vero hujus sceleris qui sibi ac suæ vesaniæ videbatur audax, pœnitudine correptus relicta militari toga Christi vestivit amictum, sub Monastica professione militans Deo in jamdicto Monasterio.

Vvandaleni Ducis nepos ob præsumptionem punitur, curatur, fitque Monachus.

Auctoris ætas.

VIII. Agilus a Rege benigne & liberaliter excipitur.

Fama igitur hujus miraculi præveniens, qua nihil velocius, (ut ait Maro) Regia impleverat mœnia, & præclarissimus Agilus utrorumque conspectibus sese præbet, supplicationes Fratrum eorum serenitati ingerens; cum repente ambo, Rex videlicet & Regina, postposita altitudine mundi, contrito spiritu humo coram vestigiis illius procumbunt, indulgentiam super temeritate quam sanctis viris ingesserant petentes: humili quoque affatu profitentur se hac nece peccasse qua servos Dei impie afflixerant, narrantes etiam miraculum palmæ per B. Agilum pridie in virtute Christi patratum, quod ipse vehementer celare poposcerat, & incunctanter latere credebat. Quo facto Regiis muneribus ditaverunt utrique idem Monasterium famosissime, Rex villis ac familia, Regina ornamentis Ecclesiasticis mirifici operis. Testamenta nihilominus de sæpefato Cœnobio regali conscripserunt munificentia, quibus deinceps quiete Servi Dei per labentia manerent tempora in Divini cultus perseverantia amoto feminarum accessu.

IX. Chlotharius res Fidei curat.

* anno 613.

Per idem vero tempus LOTHARIUS Rex tertio anno ex quo sæpedictus Columbanus de Monasterio recessit, sicut idem prophetico spiritu dixerat, devictis duobus Regibus solus potitur trium Regnorum Monarchia *. Eo quoque in solio trium Regnorum sublimato decrevit Excellentia illius Altitudinis Synodica diffinitione dirigere peritissimos viros pollentes strenuitatis scientia, qui vicinas

[a] Jussiacus, *Jussy*, in finibus Sequanorum haud procul ab Arari & origine Mosæ fluvii.

[b] De Vvandaleno Duce ejusque liberis agit Jonas in Vita S. Columbani num. 22. Vvandaleni filius fuit S. Donatus qui infra in testem adducitur, cujus Elogium inferius referemus.

[c] Nempe ex scripto vel traditione: nam ex Donati ore istud accipere Auctor non videtur potuisse. Nullibi enim auctor aut se Agilo coævum, aut, eum a se visum dicit: cum tamen Donatus ante annum 660. mortuus, vel paullo post S. Agilum in nostra sententia; vel in aliorum, ante ipsum Agilum.

CIRCA AN. 650. 30 August.

gentes doctrina falsi erroris deceptas ad gremium sanctæ matris Ecclesiæ auxiliante Domino revocarent, & quibus necdum Christus adnunciatus fuerat, fulgenti eloquio evangelizarent. Ex multorum quidem cœtu Episcoporum ac Sacerdotum eligitur prudentissimus Agilus in opus præfatum una cum Eustasio Abbate. Ingressique hujus itineris viam, juvante Christo Warascos *a* prædicaturi accelerant: qui agrestium sanis decepti, quos vulgi Faunos vocant, gentilium quoque errore seducti, in perfidiam devenerant FOTINI seu BONOSI virus infecti: quos errore depulso matri Ecclesiæ reconciliatos veros Christi fecere cultores. Deinde directo calle ad Boias quos terræ illius incolæ Bodoarios * vocant perveniunt, eosque multo labore Catholicæ fidei dogmate imbutos plurimos illorum ad fidem Christi convertunt.

Agilus cum Eustasio infideles impugnat.

* Baioarios

X. Quadam vero die dum B. Agilus in eodem esset itinere, sæpefato Abbate vestigia illius prosequente, & Psalmorum melos ex more perageret; obviavit in portam Mettensis urbis hominem spiritus immundi perturbatione vexatum. Qui cum procul accederet, deformi vultu obscœnisque nutibus horrendum vociferare cœpit dicens: Agile miles Christi fortissime ac superni Regis Legate, quid me præjudicas, vel quare meos auges immensos cruciatus? Ecce in tuo adventu populos quos multo tempore possederam reliqui, tuas orationes sufferre non valens, & nunc me hinc ejicis. Ad hæc sanctus vir & veneratione dignissimus ait: Impero tibi, immunde spiritus, ut recedas ab hoc plasmate Dei, & amplius non habeas in eo locum, in quo Rex & salvator æternus JESUS-CHRISTUS per lavacrum regenerationis habitaculum sibi præparavit. Ad hanc vocem ejulatum emittens horrisonum evestigio visus est ab ore illius flatus ebullire sanguinei coloris ac picei cum fœtore horribili. Quamobrem exanimis effectus, interventu præclarissimi Agili fugato dæmone mox redditus est sanitati.

Energumenum liberat.

XI. Cumque progressi inde ad Monasterium Luxoviensium remearent, deveniunt ad quemdam potentissimum virum nomine GONDOINUM. Is erat generositatis fastu ac enormi dignitatis copia splendidus, atque beatissimi Agili consanguinitatis nexu propinquus: & morabatur eo tempore in villa quam Mosam * vocant ob amnem super quem sita est. Visis namque sanctissimis viris Christique Apostolis, acsi gratissimum munus suscipiens officiosissime recepit, secumque morosius eos retinuit. Ingressis itaque domum, benedictione præmissa post multa colloquia spiritualis doctrinæ, oblati sunt eis ad benedicendum Domino duo filii ejusdem viri: quos suis benedictionibus sacrantes & sæculi dignitate florere, & ad futuram vitam feliciter migrare vero vaticinio designarunt, ut post evidentissime claruit.

Pueris duobus benedicit.

* Mosæ.

Erat quoque viro prædicto filia nomine SADABERGA luminibus orbata. XII. Cum ergo pater supplici prece deposceret, quatinus sancti viri orationis ei ope subvenirent; recolentes se ideo esse missos ut virtus Christi per eos amplius manifestaretur, & fides credentium roboraretur: sciscitantur a puella si velit virginitatem suam Deo dicare, & idem votum inrefragabiliter custodire, si majestas divina redderet illi lumen oculorum. At illa profitetur utrumque. Tunc sancti viri pariter cum puella orationibus sacris celebraverunt triduo jejunium. Tertia autem die post Missarum solemnia beatissimus Agilus oleo benedicto oculos illius perunxit, muniens signo Crucis in virtute Christi. Miranda res! in ipso quippe momento eadem virgo visum clarissime fugatis tenebris recepit, sacrumque velamen devotissime suscipiens, servavit inviolabiliter virginitatem quam voverat *b*.

Sadabergam cæcam illuminat.

XIII. Inde quoque abeuntibus venerabilem Agilum validissime perfudit ignea febris, itaut supremum exhalare spiritum a nemine cunctaretur. Quod cernens præmemoratus Eustasius adhibuit opimo studio sollicitudinem illius incommoditati, adeour priora repetens studia Abbatis nomen eo ferret, quo bajuli non obliteraret. Unde gemino vallatus angore, quippe cum nec æstuantis incendia Fra-

---

a Lege Vitam S. Eustasii auctore Jona, qui Agilum vocat AGILEM, *qui modo*, inquit, *Cœnobio Resbacensi Præsul exsistit*. Scribebat vero Jonas post annum Christi 643.

b Fallitur Auctor: nam Salaberga, quam Sadabergam vocat, secundo matrimonio copulata plures liberos habuit, ut in ejus vita legitur infra ad ann. 655.

Fratris adſpiceret refrigerare, nec ſine illo volebat remeare, tali eum alloquitur CIRCA AN. affamine: Frater amabilis Agile, quem a puero nobilium parentum tuorum 650 amore ut pii patris Columbani rogatu educavi pie, enutrivi caſte, docui modeſte; 30. Auguſt. nunc moneo abjectis ſtudiis hujus ærumnoſæ vitæ ſoli Deo cui inhæres totam ſpem committas, immo etiam quo reſiſtere principibus tenebrarum auxiliante eo valeas magnopere elabores. Nec dubitas credo proculdubio quod ille te ab hac ægritudine potens eſt liberare, qui Ezechiæ Regis ad vitam ter quinos annos auxit. Aurora vero diei incipiente finitis ex more Matutinis laudibus venerabilis Agilus hanc mentis præcordiis fudit orationem: Adeſto mihi Domine, qui me in lucem hanc eduxiſti & tuo ſacro baptiſmate renaſci feciſti, manumque tuæ benignitatis porrige, & libera me ab hac ægritudine, Deus meus, quia tu es regnans in ſæcula & ſalvas ſperantes in te. Expleta ergo oratione feſſa membra & æſtuantia ſopor occupat, ac ſemivigilans videt adſtare ſibi præclarum forma juvenem in veſte fulgenti, qui poſuit manum dexteram ſuper pectus illius, & infit: Agile care meus quem ab utero matris incorruptum ab omni labe noxiæ pollutionis cuſtodivi atque cuſtodiam, donec pleno ævo ætatis te recipiam, adſum tibi. Age quod me donante agis, eroque tecum, depulſoque languore ſurge. Cum hoc dicto omnis ægritudo ab eo receſſit incolumitate priſtina divino medicamine remeante.

Eo etenim Rex tempore LOTHARIUS functo humanæ vitæ termino quievit XIV. in pace *, & DAGOBERTUS ejus filius Regnum Francorum, ſicut pater tenuerat, * anno 628. ſuſcepit regendum. Quo regnante tres fratres filii illuſtris viri AUTHARII *a*, ex præclara Francorum progenie cives Sueſſonici, illic admodum cari ſunt habiti: quos equidem ſæpefatus Columbanus jamdudum adhuc infantulos utriſque parentibus flagitantibus dum aliquamdiu penes illos moraretur, in villa quæ Wltiacus vocatur benedixit. Horum namque fratrum major natu ADO nomine, Ado Cœnobium Jotrum condit. ſemet cum propriis voluptatibus ac copiis abdicavit, verumetiam in proprio ſolo intra Joram * ſaltus ope fratris venerabilis videlicet AUDOENI ſuper amnem * Lege Elogium S. Theodechildis. Maternam Monaſterium ædificavit, cui JOTRUM *b* nomen impoſuit, atque ex rebus propriis fecundiſſime ditavit, in quo etiam monaſtice ſecundum B. Columbani Inſtituta una cum caterva præclaræ religionis maxima ſuperno Regi Chriſto militavit. Porro ſecundus RADO * theſauros prædicti Regis ſub cura * Rado Radolium. ſua habens, animi redemptam inæſtimabili pretio margaritam cœleſtibus ſignanter commiſerat gazis; proinde ſuper jamdictum amnem in patrimonio proprio Monaſterium ædificavit, quod ex ſuo nomine RADOLIUM nominavit. Junior quoque venerabilis AUDOENUS cognomento DADO præfato Regi præ cunctis aulicis amabilis, atque Referendarius eſt conſtitutus, geſtans ejus annulum quo ſignabantur publice totius regni potiora Signa vel Edicta. Dum ergo aſſidue moraretur in palatio, B. Eligium qui inter reliquos regni Proceres ſapientia, opere, ac virtutibus enitebat, vinculo ſibi unanimæ dilectionis copulavit. Quapropter illius uſus conſilio nitebatur molimine ſtudii irrefragabilis intra Brigienſem ſaltum propriis ſumptibus in remotis locis Monaſterium conſtituere. Cum ergo ardentiſſimo deſiderio hoc votum complere magnopere ſatageret, atque frequenter eamdem ſilvam ea devotione animi circumiret, comperit tan-

a Jonas in Vita S. Columbani duos tantum filios memorat Autharii, qui in vico Vultiaco, vulgo *Euſſy*, tertio milliari ſupra Meldas opidum *ad amnem Maternam* colitur, tum etiam in Monaſterio Resbacenſi 7. Kalend. Apriles, quo die Noſtrates Resbacenſes ſolemne ejus officium in prædicto vico celebrant. In Vita S. Faronis ante annos octingentos ab Hildegario Epiſcopo ſcripta Autharius prædicatur cap. 25. in hunc modum: *Cujus Columbani verbis hodie fulget ſanctus* AUTHARIUS *cælo meritis & in territoria ſuper fluvium Matronam villa præfata* (Vultiaci) *humatus coruſcat magnis miraculis*. Et tamen in Martyrologio Gallicano S. Autharii memoria nulla exſtat. In Martyrologio Resbacenſi notatur *die S. Septemb Translatio corporis S. Autharii Conf. facta per reverend. hujus Eccleſiæ Abbatem Magiſtrum Petrum Palmarium*, poſtea Viennenſem Archiepiſcopum, *anno Domini* 1520. nimirum in Eccleſiam Resbacenſem, in qua S. Autharii plures Reliquiæ religioſe adſervantur.

b Tria Monaſteria hic denominata etiam nunc ſuperſunt. Jotrum quidem, *Jovarre*, nobile Virginum Benedictinarum Cœnobium quatuor circa leucis ſupra Meldas opidum, haud procul a Materna fluvio: cui Radolium, *Reuil*, modo Prioratue Cluniaco ſubjectus, adjacet. Inde procedendo inter duos amnes, Mucram utramque dictos, occurrit Resbacenſe Monaſterium, Jeruſalem quondam appellatum, de quo in Obſervationibus præviis. De Jotro Parthenone plura lege in Elogio S. Theodechildis, ubi etiam de Adone & Radone agemus.

CIRCA AN. 650 30. August. tandem inter duas Mucras *a* adjacentias ex fisco quondam Namtolialinse *, sed tunc ad villam quæ *Maslus* * dicitur adspicere. Has denique suis petitionibus per confinia sua Regis largitione ac munificentia adeptus, quod summopere optabat, omissa dilatione implere procuravit.

* Nantueil. * al Mailus.

XV. Dado Resbacum. Factum est autem, ut quadam die peragrans præmemorata eremi confinia, eo mentis ardore quo supernæ prærogativa gratiæ situm Ecclesiæ construendæ congruum ei dignaretur ostendere, deveniret super torrentem quem veteres incolæ Resbacem dixerunt, atque in eodem loco, qui prisco vocabulo propter geminum lacunar *Gemellus Mercasius* nuncupabatur. Ibi vero dum paullulum subter pomorum arborem substitisset, facto in ea velocius umbraculo silentium imperat, significans sessa membra quieti velle concedere, quo secretius posset orationi incumbere. Diutius ergo dum prostratus orasset, surgens ab oratione vidit in aere nubem splendidam, radiis coruscis figuram Crucis prætendentem: ex cujus claritate tantum lumen per tres continuatim noctes emicuit, ut ejus ex fulgore videres in eodem loco clare omnia velut in meridie, cum undique noctis esset consueta obscuritas: per tres etiam dies ros ibidem visus est in modum Crucis a mane usque ad vesperam, donec triduano expleto jejunio una cum B. FARONE Episcopo Ecclesiæ fundamenta locaret. Sicque divina gratia disponente factum est, ut ubi orans subter pomiferam arborem jacuerat, ibi in schemate Crucis Templum Domino ædificaret.

XVI. Huic Agilus præficitur. Interea venerabilis Audoenus comperta laudabili fama B. Agili, quæ universam repleverat Galliam, prudentissimi Faronis Episcopi potitus consilio, satagebat assiduis prædicationibus nunc affatu, nunc scripti prece amicitiæ fœdere illum sibi conjungere, quatinus prædicto quod ædificabat Monasterio posset Abbatem præficere. Illud revera videbatur usquequaque impossibile, eoquod Mettensium plebs gaudebat quandoque sub illius Pontificatu miraculis insigniri, & Lingonensium concio ejus virtutibus decorari, & Vesuntionensis populus benedictionibus suffragari; & quod majus erat & æquius, cuncta Luxoviensium Congregatio concors eum sibi vindicabat alumnum, quo illic Pastor exsisteret, ubi comam deposuerat, & miraculis coruscantibus enitebat. Cernens quippe hoc certamen venerabilis Audoenus conflictationis aliter minime sedari posse, nisi Regia potestativa censura modum imponeret, adhibitis secum Eligio unanimo amico, & pontifice Farone, Regali Serenitati postulantia verba infert, quatinus posset, ut cupiebat, de tanti viri jocundari solamine. Inter hujusmodi sanctissimum conflictationis agonem medium se in æquitate opponens Rex taliter affatur: Vestris precibus adquiescentes sufficiens Mettensibus arbitramur fore * illius miraculi donum, quod in porta urbis divina per eum operante misericordia patratum est, quando hominem a dæmone liberavit: & Lingonicæ plebi quod in eorum præsentia claudo gressus restituit: & Vesuntionensi populo quod inter cetera quæ coram eis operatus est, muto loquelam quam natura negaverat, & surdo auditum reddidit, insuper etiam paralyticos curavit: & Luxoviensium Fratribus quoniam illis præsentibus mortuum suscitavit, qui dum lavaretur in thermas ab altero submersus necatus est: nobis saltem liceat illius præcipuis radiantem virtutibus contemplari fulgorem.

Miraculis celebrais. * esse

XVII. * Compiegne ad Esianam fl. Igitur egrediens de Luxovio per Edictum Regis Agilus beatissimus ingreditur palatium quod Compendium * dicitur, stipatus decore Pontificum Amandi & Faronis, & fultus nitore Procerum celsi Audoeni atque Eligii, qui sub sæculi balteo Pontificale dogma luculentissime præmonstrabant. Adspiciens denique tranquillissimus Rex claritatem vultus B. Agili taliter eum affatur: Propterea, Reverende Pater & Sacerdos Dei, te accersivimus, ut tuo affatu dulcissimo divini verbi poculo exuberante nostrum sitientem animum repleamus, atque magnificis tuis exemplis populus nobis commissus suffragetur. Quin nosmet tuis sacris orationibus commendantes ratum censemus per consultum Episcoporum ac

a Mucra amnis uterque in Matronam influit, unus quidem supra Meldas opidum ad Feritatem sub Jotro, Mucra minor appellatus; alter vero infra eamdem urbem, postquam Faræ Monasterium præterpropter lapsus est.

CIRCA AN. 650 30. August.

ac nostrorum Optimatum dispensatorem te divini verbi in Regno nostro ubique fore. Denique persuasi precibus fidelis nostri ac Referendarii Audoeni committimus tibi ex nostra præceptione magisterii operam de Monasterii structura, quod ipse ædificare desiderat ob amorem Dei & congregandi illic Monachorum agmina. Hac quippe Regia deliberatione accessit venerabilis Agilus ad opus jamdictum juncto sibi in collegio duodeno Fratrum numero. Quo circa insistens cœpto operi, assidua sollicitudine perduxit ædificia Ecclesiæ usque ad perfectionem fastigii.

XVIII. Ecclesia Resbacensis ædificatur.

Jam autem magna solemnitas hujus Templi dedicationis instabat dies, & venerabilis Audoenus, quia eamdem Ecclesiam in honore B. Petri Apostolorum Principis ædificabat primam, illo die quo B. Apostolus primum Cathedram Antiochiæ sedit dedicare peroptabat, id est octavo Kalendas Martii *a*. Proinde accersitis Pontificibus prænotatis una cum ELIGIO, sicut mos Ecclesiasticus obtinet, Templum dedicaturi intrant. Huic etiam intererat Monachorum decus Ado & modestus Agilus. Cumque petram ex pario marmore decentissime politam cernerent super altare inæqualiter jacere, & eam vellent immutare quatuor columnæ & vera mundi luminaria *b*, e manibus eorum elapsa terra tenus ruit, moxque per medium scissa est tam directe, acsi quispiam ferro eam secuisset. Stupenda res & admiranda! at Præsules cum Optimatibus paullulum attoniti adstantes, repente se se humo prosternunt, orationi incumbunt, pugnis pectora tundunt, lacrymis facies rigant, adeout pavimenta humectarentur. Nihilominus eos qui intererant repentinus stupor invaserat. Porro tamen dum diutius orassent, surgentes pleni singultibus, signantesque lapidem Crucis signo, in virtute Christi continuo ita rejunctus est solide, velut si numquam fractus fuisset. Illud etenim usque hodie manet admirabile, quod in eadem petra remansit pro signo ad memoriam ut creditur futurorum, per eumdem locum per quem fracta fuerat, veluti gracilis fili figura. Ceterum quia B. AMANDUS officium dedicationis solemnirer implevit, & super illud altare Missam eo die celebravit, placuit venerabili Audoeno illius nomen in eodem marmore altis cœlare literis *, atque propter plurima visionum seu miraculorum prodigia B. Audoenus cum prædictis Pontificibus eumdem locum JERUSALEM nominavit, desiderans illic haberi collegium pacis & unanimæ fraternitatis contemplationem, ut ipso nomine prædicaret locus quod gremio continebat.

Miraculum de lapide altaris.

* lege Mirac. S Agili lib. 1, n. 8. Monasterium Jerusalem appellatum.

XIX. Audoenus illic fieri Monachus meditatur. Tempus Agili promotionis.

His ita completis fecit venerabilis Audoenus hoc Monasterium locupletissime populosum, ditans illud opimis possessionibus, libris, ornamentis Ecclesiasticis, atque villis: quin etiam postposita altitudinis potentia assiduis meditationibus moliebatur abjectis fugacibus sæculi opibus in eodem Monasterio sub Monastica professione Christi militiam gerere. Sed cum Rex ac cuncti Proceres Francorum illi in hoc facto nollent adquiescere, voluntati eorum cessit, committens potestati Regiæ etiam illud Monasterium. Proinde in Episcopali Synodo quæ Kalendis Maji in Clipiaco eo anno est habita *c*, B. Agilum præcellentissimus Rex in memorato Cœnobio præfecit Abbatem.

XX. Ejus virtutes, præcipue charitas in pauperes miraculo illustrata.

Suscipiens igitur regimen Pastorale eximius Christi miles Agilus regebat gregem optimum, incedens inter Fratres discretissimo regimine. Erat enim sicut unus ex illis: & habens in ore splendorem sermonis Evangelici, virtutumque signis coruscans, speculum factus est non solum sibi commissis, sed & mundo. Erat namque in jejuniis frequens, in orationibus assiduus, in eleemosyois largus, hospitalitatis amator præcipuus. Qua de re dum quadam die vespere circumiens officinas Monasterii, (fuerat enim eatenus oobilium hospitum obsequiis occupatus)

a Ipso die etiamnunc Basilicæ dedicatio quotannis celebratur.

b Nempe SS. Faro & Amandus Episcopi, Audoenus & Eligius Optimates qui Dedicationi interfuerunt. Id colligitur ex his Vitæ Ms. S. Faronis verbis: *Convocati Pontifices cum vellent ponere* (marmor) *super altare, repente de manibus eorum delapsum terratenus ruit & per medium fractum est tam recte, acsi quispiam ferro eum secuisset. Quod cernentes Pontifex, beatus* FARO *&* S. AMANDUS *cum Optimatibus* AUDOENO *atque* ELIGIO, *de quorum manibus idem lapis elapsus est, terra sese straverunt &c.*

c Apud Fredegarium Scholasticum in Chron. cap. 78. ad Dagoberti annum 14. qui anno Christi 636. illigatur, *Dagobertus ad Clipiacum resedisse*, anno vero insequenti *Vuascones ad Dagobertum Clippiacum venisse* dicuntur. Agilum anno 636. Resbacensi Monasterio præfectum fuisse censemus.

CIRCA AN. 650 30 August.

patus (perget ad Xenodochium, quod illius ordinatione & juvamine venerabilis Audoenus ibidem constituerat, quo pauperum necessariis subveniretur, unius tantum potitus Fratris solatio qui vocatur BRANDOLINUS; audivit ad portam Monasterii veluti plangentis hominis exilem vocem; apertaque fenestra quæ portæ inhærebat, cernit ante fores pauperem jacere ulceribus plenum (erat enim adhuc quiddam diei) petentem se hospitio recipi. Conversusque ad Fratrem ait: Ecce quomodo aliis utilitatibus occupati tanta negleximus! Perge ergo velocius & para ei refectionem. Eo quidem abeunte, ille aperto ostio quod portæ inhærebat, claves quoque inde habere consueverat, quoniam consuetudo talis erat, quod janitor ut signum pulsabatur ad Completam, confestim portas Monasterii firmans ei claves deferebat. Ait ad pauperem: Veni, frater, en faciemus tibi prout competit. Eo autem respondente præ doloribus ulcerum ambulare minime posse (enimvero membra illius, acsi leprosi inspiciebantur lurida) suis humeris eum imponens detulit in domum absque ullo pondere, posuitque super sedile juxta focum, (hiems quippe erat) accipiensque urceum & lintea cum super manus ejus vellet aquam infundere, illico disparuit: actanta fragrantia jocundi odoris eamdem domum replevit, velut si multa ibidem odoramenta aromatum redolerent.

XXI. Crucis signo dæmonem fugat.

Illud revera non oportet silentio tegere, sed inter præcipuos Sanctorum triumphos velut in albo adscribi perpetuo, quod protoplasti persuasor, invidens tantæ hospitalitatis susceptioni, atque sentiens augeri suos cruciatus in Christi serena manifestatione, B. Agilo in Ecclesia majori pauxillum ante diluculum post Matutinorum expletionem consuete oranti in specie immanissimi draconis apparuit, erecto capite virus adversus eum emittens. At B. Confessor Domini, fide Apostolici dogmatis magnificus, dum virulenta serpentis antiqui spicula cerneret, sub obtentu mysterio Crucis se se muniens, omnia disperdidit, te semper habendo, Rex benedicte & Deus Israel.

XXII. Procellam orando avertit.

Quadam die dum in segetum collectione messores ex familia Monasterii essent occupati, accidit ut junctis sibi quibusdam e Fratribus illo B. Agilus adveniret. Cum autem aliquantisper ibidem moraretur, subito cœli serenitatem nubila occupaverunt, atque tonitruus coruscus terribiliter intonuit cum aura valida, adeout messores præ nimio timore turbarentur. Quod cernens beatus signifer Domini, messores operi jubet insistere, sese in oratione cum Fratribus prosternens. Porro diutius dum orasset, surgens ab oratione Sacerdos Domini magnus, signum in virtute Christi fecit mirabile messoribus commotionem aeris verentibus, suis orationibus magnis divisis imbribus: itaut juxta eos undique nimia tempestas appareret, & super illos unius saltem guttæ pluvia non caderet. O virum præclarissimum, divinis signis prælatum, cujus in cordis abdita fudit Deus eximia virtutum miracula!

XXIII. Multos nobiles ad se trahit.

Præterea multi ex Primoribus palatii atque Proceribus patriæ ejus illustrati exemplo sæculi honorem pro nihilo habentes peroptabant sub illius regimine in sæpefato Cœnobio Monachicam ducere vitam, intantum ut ex eis octogenarius compleretur numerus. Nonnulli etiam semet orationibus illius commendantes, atque illud Monasterium rebus ac facultatibus locupletantes fecere ditissimum. Inter quos B. FILIBERTUS * Elisano territorio ortus, seque suisque omnibus abdicatis, venerabilis Audoeni potitus consilio, prædicto Abbati se subdens muneravit sæpedictum Monasterium copiosissimis donis auri argentique ac supellectili varia: atque demum illiccine coma deposita sub perfectæ religionis norma superno Regi Christo strenue militavit.

* de eo infra

XXIV. Hospitalitas ejus iterum signo probata.

Veniens etenim eo tempore plebs ex Hibernia, ferens sua suæque gentis vota Principi Apostolorum Romæ, ob amorem venerabilis Audoeni qui S. Columbanum præstantissime dilexerat, atque B. Agili famam laudabilem quem isdem Columbanus adprime in sancta religione nutriverat, divertere ad sæpedictum Cœnobium orationis ac hospitalitatis causa solebant, insuper & numerosis pecuniis illud honorare, ibique suos relinquere, quos aut longitudo itineris attrivisset, aut debilitas vexasset. Quadam die dum advenissent, beatissimus Agilus

eos-

eos officiosissime suscipiens prandia jubet parare. Cumque Pater *a* Monasterii scissitatus respondisset affore * satis omnia præter vini copiam, unde non amplius quam tres modii in ministerio sacrificii servabantur; & illud in magno vase imperat Abbas totum Fratribus ac plebi propinari. Ministris vero respondentibus vix unius calicis haustum unicuique in tanta multitudine posse porrigere, ait: In Dei nomine offerte totum Fratribus quin & hospitibus, donec deficiat. Potens est sane Deus augere illud sua sancta & admirabili potentia, qui in nuptiis, quando defecit, aquam convertit in vina. Sicque factum est, ut aperto vase usque adeo sint vina secuta, ut Fratres sobrie & populus ubertim satiatus sit, & illud vas divina virtute operante usque ad summum vino ita repletum est, ut desuper emanaret. Quod cum venerabili Abbati nuntiatum fuisset, ministris præcepit ne cui hoc dicerent, donec ipse huic vitæ superesset in corpore.

CIRCA AN. 650 30. August.

XXV. Centenarius moritur.

Denique cum nonaginta & octo esset annorum, post multarum exercitia virtutum longo jam senio affectus, desiderans sudores suos in cœlum conspicere, quos ab ineunte ætate illic posuerat; taliter Dominum humili prece compellasse adseritur: Domine memento mei, & miserere mihi jam senio satiscenti, & educ me de incolatu hujus vitæ: & qui me pretioso sanguine tuo redemisti, fac me participem cum Electis tuis cœlestium gaudiorum. Commendo tibi gregem istum Pastor bone, pro quo triumphasti indigno, quem perpetuo custodias, atque paradiso tuo reddas. Dum ergo complesset hanc orationem, apparuit ei juvenis præclarus, adspectu indutus veste nivei candoris & dixit: Agile care meus, suscepi preces tuas: biennio expleto te recipiam. Age quod agis donec centenarium annorum adimpleas numerum, eroque tecum, non te deseram. O admirabilem virum & omni laude dignissimum! cujus in corde Christus celsa secreta referans, athletæ suo nobili magnum ostendit miraculum, cui ante biennium suum denuntiavit transitum. Merito ab omnibus veneratur, quem Dominus tanto miraculo fecit insignem. Expleto namque biennio hac eadem nocte media, id est 3. Kalend. Septembris B. Agilus feliciter centenarius *b* migravit ad Christum, sepultusque est cum decore in Ecclesia, quæ est in honore B. Joannis Baptistæ ad plagam Meridianam.

XXVI Virgines in ejus obitu canentes audiuntur.

Operæ pretium ducimus annectere huic paginæ, quod venerabilis ADO qui ad ejus transitum venerat, totam noctem ducens pervigilem, cum Matutinorum melos explesset, paullulum ante exsurgentis lucis crepusculum atque in Ecclesia B. Petri diutius ante alrare quod est in honore B. MARIÆ orans jaceret, duobus Fratribus finem orationis illius præstolantibus, surgens ab oratione audivit una cum ipsis choros Virginum in sublimi canentes: Hodie S. AGILUS
„ cum summis laudibus pergit ad præmium, hodie Angelorum atque Archan-
„ gelorum chori exsultant, hodie cum Sanctis in cœlo coronatus triumphat.
„ Felix valde quia ab infantia servavit castitatem, & virgo centenarius ad-
„ scendit ad gloriam.

a Non Abbas sed Cellerarius, *qui omni Congregationi sit sicut Pater*, inquit S Benedictus Regulæ, c. 31.

b Si B. Agilus ad centenariam pervenit ætatem, ejus obitus anno circa 633. collocandus est, siquidem puer B. Columbano haud ante annum 690. oblatus, in Monasterio Luxoviensi eo ipso anno condito religiosæ vitæ rudimenta inchoavit. At quominus ita de S. Agili prolixiori ætate sentiamus, vetant descripta ab Auctore gravi & pene coævo Acta B Filiberti S. Agili discipuli, qui post Magistri obitum Monasterio Resbacensi Abbas suffectus dicitur, priusquam de condendo Cœnobio Gemmeticensi cogitaret. Cum ergo Filibertus hoc opus molitus sit vivente adhuc Rege CHLODOVEO, a quo locum exstruendo Asceterio favente BALDECHILDE Regina obtinuisse fertur; Agilus præreptus dicendus est annis aliquot ante Chlodoveum, qui secundum veriorem calculum anno 654. aut insequenti vivere desiit. Annos proinde fere septuaginta Agilo concedimus, ejusque obitum anno circa 650. consignamus, ut variis Filiberti ipsius successoris peregrinationibus & structuræ Gemmeticensi tempus ante Chlodovei mortem relinquamus. Et certe vix sibi quis persuadeat, Filibertum vivente adhuc Magistro sanctissimo tam cito secessurum fuisse a Monasterio Resbacensi ut alia Galliæ Monasteria perlustraret, siquidem sub ipso Agilo perfectissime Monastica florebat disciplina. Quid quod Ado S. Audoeni frater natu major qui Agili exsequiis interfuit, ad annum 680. non videtur pervenisse? ut in Theodechildis Abbatissæ Jotrensis Elogio dicemus. Sic igitur S Agili annos componimus. Agilus septennis B. Columbani benedictione confirmatus, paullo post *ingrediens annum puerilia*, Deo apud Luxovium offertur anno fere 590. Deinde cum Eustasio Vvarascis Fidem anno 615. prædicat. Anno 616. annuente Dagoberto Resbacensi Monasterio Abbas imponitur, demumque quatuordecimo post anno ad Superos feliciter demigrat. Ejus Reliquiæ in Monasterii sui Ecclesia S. Petro sacra religiose coluntur: visitur ejus cenotaphium in B. Joannis Bapt. Ecclesia parochiali in qua sepultus fuit. Duplicem habet apud suos Resbacenses celebritatem, unam Depositionis 3. Kalend. Septemb. alteram Translationis 10. Kalend. Febr. qui dies Elevationis esse videtur.

CIRCA AN. Cum ergo corpus ejus sepulturæ traderetur, quidam e Fratribus validissima
650 febre exæstuans advenit, linteum quod pavonem* tegebat, in fide pro remedio
30. August. tetigit, moxque febris ab eo recessit. Alter vero qui dentium dolore torquebatur, maxillam peplo quasi cervicali imposuit, sicque dolor omnis fugatus est. Multi etiam variis infirmitatibus afflicti eo die sanitatem recipere meruerunt ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI.

MIRACULA SANCTI AGILI

Duobus Libris scripta ab Auctoribus contemporaneis,

LIBER PRIMUS

Complectens ea quæ sæculo 11. facta sunt.

Ex Mss. codicib. Monaster. Resbac. & Uticensis.

PROLOGUS AUCTORIS.

MIRACULA quæ nostris temporibus Dei benignitas ad laudem sancti AGILI teste populo operari dignata est, scribenda suscepi, optimum factu ratus rem tam celebrem posteritati dare. Neque inscitiæ arguendus sum; eo quod majora viribus aggrediar. Urget enim Fratrum devota præceptio, quorum voluntati vel in hoc potissimum contraire illicitum puto. Sed & si quis movetur rusticitate sermonis, solœcismorumque in concinnitatibus, quas minime vitare studui, audiat quia regnum Dei non est in sermone, sed in virtute: neque apud homines bonos interesse, utrum vina vase aureo, an ligneo propinentur. Quædam igitur eorum simpliciter exsequendo (neque enim omnia narrare mearum virium est) hinc sumam narrationis exordium.

2. Spem nostram a præsentium rerum volubilitate ad perennis vitæ stabilitatem transferre nos Dominus admonet, & suorum institutione mandatorum & exemplis Sanctorum, ut eorum consortes mereamur esse præmiorum. Neque enim hujus vitæ fragilis & deciduæ delectationibus, quæ mille sunt, debemus implicari, cum simus filii Dei: sed memores generis quia sunt primordia nobis
* esse a genitore Deo, cujus fore *scimur imago, acceleremus ei fidei pietate rejungi. Hac fide Patri misericordiarum rite copulamur, si mundanis operibus mortificati, per bonorum operum exhibitionem hostia viva Deo facti fuerimus. Verum quoniam in hanc voraginem impietatis humana decidit natura, ut tantum sola vexatio intellectum det auditui, Deus cujus misericordia plena est terra, consulit filiis suis etiam flagellis, quia corrigi nolunt beneficiis. Intentare minas, monstrare videtur & iras: ut per præsentis ostensa pericula furoris liberet a stygiis clemens patientia flammis, & reddat vitæ quos non vult morte perire.

CAP. I. 3. Habemus hujus incogitabilis pietatis exemplum nostris pene temporibus
Roberto declaratum. RODBERTO apud Merovingiam, quæ alio nomine dicitur Fran-
Rege por- cia, tenente jus Regium, post mille a Passione Domini volumina annorum, ipso
tenta in cœlo visa. millenarii impleti anno, cum peracta Quadragesimali observatione, sancti Parasceves, id est Crucifixionis Christi dies advenisset, visæ sunt multis per multa loca in altitudine aeris igneæ acies, prodigioso visu corda se intuentium perterrentes. Extemplo fama malum quo non aliud velocius ullum mobilitate viget, percu-
* al. Rai- lit aures multorum: cui quot sunt plumæ dicuntur & in ore linguæ. Quem ma-
nardus, lorum prospectum ut dicit RAGENARDUS* vir prudentissimus tunc temporis hujus Cœnobii Abbas, accita ERMINGARDE Abbatissa Jotrensi loco præsidente, cum ea de tam horrifica visione tractat: & ut quæ timebant evaderent pericula, communi consilio humiliari sub potenti manu Dei hortatur, & jejunii diem determinat. Determinata ergo die convenerunt processiones Resbacensis & Jotrensis

fis Monasterii in locum qui ob insignia virtutis Dei extunc CRUX S. AGILI [a] meruit appellari, confluente catervatim maxima multitudine non ignobilis vulgi. Cœperunt igitur septem Psalmorum pœnitentialem melodiam cum Sanctorum nominibus insonare, cum subito eripiunt nubes cœlumque diemque, fulgura crebra micant lapidosa grandine mixta, pallidus atque timor regnat sub imagine mortis. CIRCA AN. 651 30. Aug. NOTA.

4. Cumque nox atra media die densissimas quaquaversum victrix diffudisset tenebras, omnesque velut subito irruituram præstolarentur mortem, jussu Abbatis & sapientium a quodam viro adprime litterarum liberalium peritia imbuto fit verbum ad populum: ut & terrore præsentium commotionum admoniti suorum pœnitudinem agerent commissorum: & deinceps peccare vitantes, eleemosynas pauperibus misericordiæ animo & larga manu porrigentes, suorum chirographa redimerent debitorum. Concio ad populum.

5. Soluta concione cum Sanctorum quas detulerunt Reliquias in sua quique vellent reportare, ROGERUS Jotrensis loci Præpositus, sancti Agili cujus rerum pervasor erat, loculum voluit levare, & ejus membra cui injuriam intulerat suis humeris portare. Non patitur Sanctus hostis cervice levari: sed veluti pelagi rupes immota resistit. Pro pede lingua gemit, premitur si pondere molis. Nonne suis Agilus sic præstat commoda sanctus? Ipse pro nobis apud Deum quodammodo linguæ officium obtinet, & sua sancta intercessione nostræ terrenitatis, qui quasi ejus sumus pedes, sordes diluit ac delet. Quid faceret, quo se verteret, Rogerus nesciebat, donec illi plebs suæ avaritiæ sceleratam immanitatem ad animum revocat: quia scilicet sibi tenens adjacentes mansiones Ventulio S. Agilo abstulerat. Ille ut vir moderatissimus culpam quam perpetrarat agnovit, omnia Sancto reddidit, atque ita demum Sancti glebam tam leviter levavit, ut non ipse illum portare, sed ab eo putaretur portari. Rogerus honorum S. Agili invasor, ejus loculum levare non valet.

6. Cumque omnes jubilosis laudibus tripudiarent, ne quid Sancti gloriæ deesset, etiam infirmorum per ejus meritum Deus operatur sanationes & maxime ardentium restinguit ignes. Ex ipsis ab incendio liberatus fuit Finoldus Dueosis * villæ incola: & Wismannus quidam de sancta Halda. Quem dum pater liberatum vellet in sua referre, ut ad silvam venit, iterum cœpit ardere. Relatus ad gloriosi Agili Basilicam meruit exstinctionem: sed tentans domum repedare, denuo incurrit arsionem. Tertio igitur cruciatus est adustione, tertio liberatus est Dei misericordia & sancti Agili intercessione. Hoc videns pater delegavit eum sancto loco dum adviveret serviturum, qui donec diem clausit extremum, promissum devotus solvit obsequium. Febricitantes sanat Agilus. * Doue

7. Et quia semel ingressi sumus dicere miracula, quæ Dominus JESUS ad sui laudem nominis per paradoxum Confessorem Agilum facere dignatus est; referemus (si pro miraculo accipiendum est) harmoniam cœlestium spirituum hominem carne tectum audisse: cum non sit aurium suum sensibile excepto aeris ictu aliquid audire, quomodo SOLIO [b] hujus loci Abbas supra se raptus spiritualis vocis meruit auditor esse. Solitus erat gallicinii horam omni pene nocte furtivas orationes quærendo prævenire, & ut eum Dominus a nuptiis rediens quasi bonum servum vigilantem inveniret, ejus majestatem profusis lacrymis sibi semper conciliare. Stabat secundum Prophetam jugiter totis noctibus super speculam Domini, orans ne adversarius noster diabolus qui tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, laceraret aliquem de grege commisso sibi. Cumque huic laudabili & Deo placitæ fraudi sine cessatione insisteret pervigil excubiis commissi pastor ovilis, carnis claustra suæ transgressus acumine mentis audit cœlestes concentus, carmina laudes spirituum Domino præconia dantum. Hymnizant læti sit summo gloria Patri cum genito Verbo, parili cum Flamine sancto. Sonum quidem audiebat vocum, delectabaturque suavitate melodiæ: sed excepto hymno quem diximus nihil poterat intelligere. Ipsa nox tenebris obscurabatur mundum nigerrimo peplo velantibus: micabat splendidis- Cap. II. Solio Abbas audit cœlestem harmoniam. Isa. 21. 8.

 simis

[a] Eodem in loco ob facti memoriam ad hunc usque diem Crux S. Agili dicta cernitur.
[b] In Necrologio Resbacensi 4. *Id. Julii* SOLION *Abbas Pater Monachorum* obiisse dicitur.

CIRCA AN. 650

30. Aug.

simis beati AMANDI meritis irradiantibus, quia eadem nocte erat anniversarius natalis, quo defunctus est terris & natus cœlis.

S. Amandi festum diem solemnius observari curat. * Vitæ S. Agili c.18.

8. Cum autem idem sanctissimus Præsul hujus loci divioissimus consecrator claruisset *, mirari non sufficio qua surripiente inertia non festivo ejus natalem officio recoluerint veteres, & tres solum suo propemodum Pastori recitandas esse sanxerunt lectiones. Verum prædictus Abbas hujus theoriæ cum meruisset esse visor, accitæ Congregationi rei seriem pandit, & ut deinceps ejusdem sui Protectoris natalem festive solemnizarent commonefacit. Monachicus cœtus plaudens ad talia lætus mente Creatorem benedicit cuncta regentem, & rogat ut fiat res de qua Pastor agebat. Sanxerunt illud indeclinabili consuetudioe observari, sicut servabitur in futuris sæculis a successoribus nostris. Istud ergo jure adscribitur sanctissimo Agilo dilectissimo nutritori nostro, qui tali hortamine dignatus est commonere suos servulos, ut debitum honorem amantissimo impenderent semper Amando.

Cap. III. Cæco lumen restituitur. * Hyesme

9. Non solum suos comprovinciales hic Dei amicus dignatur de sibi accidentibus languoribus liberare, sed exterarum gentium homines ut eis opem salutis conferat, sibi aliquoties videtur advocare, sicut præsentis miraculi exemplo possumus comprobare. Normannicæ regionis Oximensem * villam audivimus, in qua degebat mortemque in fronte ferebat quidam vir cæcus, lucis dispendia passus: qui soli præsens, verum illi sol erat absens, orbibus obsessis tenebrante caligine noctis, nil sperare miser clara de luce valebat, sed pressus tenebris suspiria longa trahebat, & crebræ lacrymæ suspiria prosequebantur. Quomodo non fleret, cum lumina nulla videret? quomodo gauderet cum se nox tristis haberet? Tandem assiduis lacrymarum ejus & precum Dominus miserans querelis dormienti per revelationem jussit, ut Resbacense Cœnobium sine dilatione peteret, S. Agili præsidium imploraret, LANDRICUM Monachum, qui tunc forte loci Æditiuus erat, rogaret, ut aqua Sanctorum Reliquias abluens cæcis orbibus superfunderet, & hoc facto optabillimæ lucis se dona recepturum sciret.

10. Hac misellus ille revelatione lætificatus actutum surgit, vicinis somnia pandit, somnia quæ dicit, quæ non sunt somnia vana, sed sibi promissæ præsagia certa salutis. Omnes hortantur Resbacis ut cito pergat, nec mora sit pedibus cum gaudia tanta requirit. Ille duci itineris manum dans, Domino supplex lacrymarum flumina fundit. Et licet ignoret Resbacis mœoia vici, sisus Divina spe callem carpere cœpit. Post multarum igitur anfractus viarum, demum ad locum designatum pervenit, & quam viderat revelatiooem jamdicto Monacho narravit. Landricus lætus tali de famine factus, sumit Reliquias, supraque fundit aquas, dum miser exorat lacrymisque altaria rorat, ut promissa Deus det sibi propitius. Aqua ergo qua Sanctorum Reliquias laverat mox ut ejus oculos tetigit, nocte discussa reddita est lux clarissima: & qui dedidicerat jam nocte diem, gaudens clare videt omnia. Inexplebili vero gaudio repletus immensissimas grates Deo & S. Agilo reddidit: & qui duce gressum regente venerat, sine duce repatriavit.

Oculis aqua sacra lutis.

Cap. IV. Dæmoniacus liberatur.

11. Ne vero a quoquam infelice & perfido possit dubitari super miraculis quæ recensemus a B. Agilo factis: nomina etiam personarum subinserimus & unde orti sunt loca. Waningo cuidam de loco qui ouncupatur Pinnevindus contigit, sive propter aliquod peculiare commissum tali vindicta plectendum, sive propter augendam gloriam Sancti, ut traderetur vexandus sævissimo dæmoni. Hoc viso parentes ejus primum allusoriis verbis tentant furentem mitigare, verentes tam turpi spectaculo pro sui filii vexatione populis fabula esse. Sed magis augentur bacchantis energia monstri, & stringens dentes morsus inferre minatur, qui captivus erat & dæmonis ipse rapina. Si misero panis vescalia grata darentur, & si potus aquæ sævo inserretur in ore, dira beneficiis reddebaot vulnera dentes. Insanos risus aliorum fletibus augens. Absorpti ergo parentes infelicissimi miserabili tristitia ob inopinabile infortunium filii, quia aliud consilium remedii invenire non poterant, durissimis ejus brachia constringunt loris.

12. Et

CIRCA AN. 650 30. Aug.

12. Et quia patiebatur nec sentiebat tormenta, ut liberaretur ab hac illum interius vastante plaga, ad sacratissimum corpus adducitur B. Agili: ubi cum aliquantum tempus moraretur, cœpit paulatim mentis sanitatem recipere, itaut etiam ad votum faciendum S. Agilo idoneus videretur. Suadentibus amicis voto promisit, si vinclis enucleari pestis dæmonicæ mereretur, contribuente hoc Agili meritis Domino qui regnat in astris, se conferre bovem Sancto, non inferiorem vicino pecori, quammultis & meliorem. Ut hoc votum vovit, sanitas integra rediit, & qui vinctus nolensque venerat ad Sancti tumulum, gaudens & liber ab hoste stygio remeat ad propriam domum. Sed recenti & horribili flagello admonitus, quod voverat reddere non distulit, immo ut proprios lares attigit, ante se bovem minans devoto animo ad Monasterium adduxit. Et veniens sacri pronus pastoris ad aram: Ecce, inquit, Sancte, devoto desero corde hæc mea vota tuæ quæ devovi pietati, ut par est grates reddens pro munere tali. Suscipiens igitur Thesaurarius bovem quo solverat votum, ille vendidit illum: atque ex ejus pretio Templum cameravit sanctissimum.

13. Huic simile miraculum operatus est iste fortissimus Christi miles, expulsor dæmonum acutissima suæ jussionis cuspide expellens dæmonem etiam ab Henrico quodam, sicut stilus tentabit scribere. Invadens jamdictum Henricum pessimum dæmonium nimiis furiis exagitabat: itaut non solum aliena, sed sua quoque mordicus videretur dissecare membra. Quem dum cognati nimium sævire viderent, & vim dæmonicam numquam sedare valerent, consilio accepto sic decrevere loquendo: Multas virtutes factas audivimus omnes, quis Agilus sanctus solitus curare furentes, impendit miseris solatia magna salutis, notificans meritum quo fulget in arce polorum. Fusis ergo ad Deum precibus recogitemus & ipsum qui mundus corde, qui corpore virgo perennis Agnum prosequitur quaqua pede virgine pergit, ut mereatur ab hac purgari sorde misellus, quem vexat dæmon tam longo tempore iniquus. Astutiores vero eorum dixerunt oportere ligare collum dæmoniosi corrigia cinctorii proprii, & sic eum perpetualem servum sancto Agilo tradi, datis ad præsens quatuor pro capite suo denariis, cujus numeri ei censum solveret dum adviveret quotannis. Cunctis id laudantibus, qui torquebatur ad altare S. Petri deducitur, & mastigiali vinculo collo ejus innexo, in famulum sancto Agilo adducitur, super altare sacrum capitalicium suum quatuor misit denarios: & voto se obligans si curaretur, tot omni anno, dum vita comes esset, a se dixit solvendos. Non fuit ulla mora, sequitur verbum medicina, in mediis votis diffugit dæmonis ira, & stat liber homo quem Sancti gratia curat. Reversus ergo domum, post Deo redditas laudes, longo posthæc sanissimus vixit tempore: & quod voverat, non immemor beneficii cum summa semper reddidit fidelitate.

Cap. V. Item alius.

Quæ sequuntur ex cod. Uticensi desumpta, in apographo Resbacensi desunt. Cap VI.

14. Mortalitas erat hominum magna in pago Milidunensi * & in pago Pruvinensi * vehementer imminens nullo medicamine convalente. Nam in costis hominum ipsa lues subito obstinatissima sentiebatur & in crastino qui patiebatur moriebatur. Ob hanc causam quærentes refugium quique per diversa loca commanentes, ad hunc locum confugiunt, vigilias Sabbatorum faciunt, orationibus continuis B. Agili expetunt suffragium. Quid plura? quicumque veniens cum devotione oravit, patriam incolumis permanens remeavit. Non multo post etiam B. Agili suffragio pestis exstinguitur commotio, quando via arripitur Divino quiescente judicio. Ipsa quidem clades per plurima loca sæviit ferme a Pascha usque ad festivitatem S. Joannis Baptistæ, &c.

Pestis fugatur. * Melun * Provin

Quæ sequuntur ab alio Scriptore exarata sunt. Cap. VII.

15. Tempore ROBERTI a Abbatis mulier quædam Emelina nomine pertur-

Energumena liberatur.

a Roberti obitus in Necrologio Resbac. 10. Kalend. Febr. collocatur, Philippi vero qui postea sequitur 17. Kalend. Junii.

CIRCA AN. 650 30. Aug.

turbatione spiritus immundi vexata, dum multorum fere manibus adducitur, in pavimentum sacratum quo continetur sub terræ latibulo gleba hujus sanctissimi viri, licet invita, tamen multis nexibus impedita solotenus recumbens obdormire perurgetur, quosque duarum fere horarum transacto spatio, somno excita, virtute Sancti propulsato dæmone quiescere visa est a tantæ infestationis animadversione &c.

Cap. VIII. Febris ardoe exstinguitur.

16. Alius quidam tempore PHILIPPI Abbatis a partibus Flandriarum in hanc villam Resbacensem devenit, & sub beneficio cujusdam INGENULFI Monachi ex Dei amore necessaria vitæ sibi administranti longo in ea tempore mansionem habuit. Sed cum per accessum temporis, æstuantis incendii flammas nullatenus videret refrigerare, B. Agilum adjutorem advocat in tantæ arsionis exstinctione. Instante itaque hujus Sancti solemni festivitate, consilio prædicti Ingenulfi adducitur ante S. Petri altare, admonetur voto proprio seipsum adstringere, quatinus si Divina virtus salutem sibi dignetur conferre, deinceps sese servum Dei profiteri non deneget redibitione 4. denariorum cujusque anni revolutione. Ille qui salutis suæ causa majora quam rogaretur vellet promittere, omnia sese diligenter spondet observaturum esse: atque ita caro prius exæstuans per meritum Sancti salubre refrigerium meruit obtinere.

Cap. IX. Philippus Comes Flandrensis multatus convalescit.

17. Illud etiam referre honorificum est de BALDUINO Flandrensi Comite, qui cum militari usu PHILIPPO Regi Francorum utpote Palatinus Comes deserviret, ad retundendam superbiam quorumdam qui in partibus Galliæ & Burgundiæ præfato Regi repugnare cupientes, adversus eum servili ferocitate rebellare contendebant. Ad quorum convincendam rebellionem prædictus Comes accitus, cum apparatu Flandrensis militiæ optima terræ peragrat, opida, villasque depopulat, atque truci facie dum lustrat pervia quæque, concives patres ceu raptat ovilia prædæ. Hic itaque cuncta circuiendo pessumdans, causa prædandi Resbacum villam devenit: sed Divina potentia ferocitatem illius arcens propria virtute in tali negotio obstaculo sibi voluit adesse. Nam prædictam villam ingressus, dum subtractis rebus, subtractis & habitatoribus inhabitabilem reperit, castra metari exercitum quiescendi gratia præcepit. Ipse autem cum sub obtentu expetendæ orationis Monasterium adiret, conspicit eminus avem, quæ vulgo pavo dicitur, super tegulas Monasterii residere, ad cujus peremptionem sibi arcum & sagittam protinus jubet parari. Quod cum factum fuisset, præfato Comite in pavonis necem arcu sagittam jaciente, illa quidem flamine venti retorta in aliam partem dirigitur, avis autem immobilis permanens nullo terrore concutitur. Comes vero subitaneo morbo perculsus protinus humi prosternitur, oreque sanguineas spumas emittens, quod Divina virtus in se pro pavone vindicet, cunctis ostentui habetur. Eo tamen postmodum dum B. Agili meritum invocat melius habente, funem propriis manibus in collo circumdans, humilis & dejectus progreditur ad altare, profitetur coram Deo & Sanctis ejus graviter se peccasse, decetero spondet se terram S. Petri ab adversariorum impetu illæsam inviolatamque strenue custodire, insuper & patenam auream decemque caseos, decemque vaccas pro sui facinoris offert abolitione: sicque per virtutem B. Agili plebs Resbacensium defensari meruit ab hostili penitus incursione.

Cap. X. Hugo Abbas Crispejensis apud Resbacum mori petit.

18. Nec illud silentio prætereundum est, quod quidam HUGO Abbas Monasterii Crispiensis *a*, Monachus autem Cœnobii Resbacensis, dum ad diem festum B. Agili anni circulo redeunte deveniret, fores Monasterii ingressus eumdem Patrem infimo cordis interpellat affamine, quantinus si constaret eum eodem anno de hac vita decedere, neutiquam gratia Sancti permitteret illum ad sua remeare: sed sub cujus ducatus regimine dudum professus fuerat habitum Religionis Monasticæ, illius etiam fretus juvamioe Sanctorum in cœlestibus per-

a Crispejum in Valesia, vulgo *Cressy en Vallois*, opidulum est habens Monasterium S. Arnulfi Martyris nomine insignitum, quod Cluniaco subjacet. In fastis Resbac. Hugo Abbas cujus obitus 3. Non. Septemb. ponitur, non alius ab ipso videtur.

perfrui mereretur societate. Quod & factum est. Nam ipsa die morbo correptus lecto prosternitur, quarto postmodum die debitum mortis exsolvere perurgetur: & ut credimus, orationis suæ vicem Domino sibi rependente Elisiis sedibus admiscetur. Qui in ipso mortis articulo constitutus, ab adstantibus sibi diligenter investigare cœpit, utrum visus eorum perceperant, quod sibi tunc temporis, ut ipse dicebat, facillimum erat videre, videlicet novitatem cujusdam visionis præclaræ. Quibus respondentibus nil novum penitus se posse videre, reciprocans ille: Ego, ait, video præclaros juvenes hac illacque discurrentes, forma decenti compositos niveaque facie rutilantes. Ea talia prosequente visus est non longo post tempore in confessione Domini spiritum feliciter exhalare.

CIRCA AN. 650
30. Aug.

19. ADELA *a* Blesensis Comitissa, mater Comitis THEOTBAUDI, vehementi febrium urebatur ardore. Ad cujus curationem veluti tantæ feminæ congruebat, conveniunt Medici circumadjacentium provinciarum Galliæ & Normanniæ, necnon etiam regionis transmarinæ. Sed cum nulla eorum arte curari potuisset, jamque præ nimia incommoditate mortem sibi comminante desperaret de sua salute, asportari se fecit in Oratorium Resbaci: ubi dum sub capsa B. Agili duabus noctibus patrocinium ejus præstolando absque ullius cibi vel potus perceptione pernoctat, occurrente sibi virtute Divina ardoris sui sentit inesse refrigeria: & quæ prius obtinere non potuit per multorum medicamenta, per B. Agilum postmodum est celeriter consecuta. Obtulit autem super altare in honorem sui Creatoris pallium condigni pretii, quod hucusque manet in eodem Monasterio, & apponitur præcipuis quibusque festis retro lignum Dominicæ Crucis.

Cap. XI. Adela Comitissa a febre sanatur.

Pallium offert.

LIBER SECUNDUS.

Complectens Miracula per B. AGILUM tempore BRICCII Abbatis patrata ineunte sæculo 12.

Ex MS. cod. Resbacensi.

1. Miracula quæ nostris temporibus Dei benignitas ad laudem S. Agili teste populo operari dignata est, scribenda suscepi, optimum factu ratus rem tam celebrem posteritati dare. Neque inscitiæ arguendus, eo quod majora viribus aggrediar: urget enim Fratrum devota præceptio, quorum voluntati vel in hoc potissimum contraire illicitum puto. Sed & si quis movetur rusticitate sermonis solœcismorumque inconcinnitatibus quas minime vitare studui, audiat quia regnum Dei non est in sermone sed in virtute, neque apud bonos viros interesse utrum vina vase aureo aut ligneo propinentur. Quædam igitur eorum simpliciter exsequendo (neque enim omnia narrare mearum virium est) hinc sumam narrationis exordium.

1. Cor. 1 20.

2. Anno igitur ab Incarnatione verbi 1145. Domino MANASSE * sanctæ memoriæ Meldensis urbis Antistite, Abbate autem domno BRICCIO *b* Resbacensium, cœpit beatissimus Agilus ad fontem qui ab ipso nomen accepit rediviva argumenta suæ sanctitatis ostendere. Fons *c* autem ille est quem sicut a majoribus accepimus, idem Pater orando e solo prodire fecit, locumque ipsum dum adhuc viveret amavit, excoluit, miraculis etiam illustravit, quæ narrare poteram nisi me suscepti oneris necessitas evocaret. Sicut autem opinio se habet, miraculorum recens ibidem gestorum hoc primum fuit.

Cap. I. Fons S. Agili fecundo

3. Puer

a Nempe Adela filia Guillelmi Nothi Angliæ Regis, uxor Stephani cognomento Henrici, qui anno 1101. in expeditione terræ sanctæ ad urbem Romam occisus est, mater vero Theobaldi 4. cognomento Magni.

b In Necrologio Resbacensi legitur: 6. *Id. Martii* BRICCIU *Abbas Pater Monachorum.*

c Visitur hodie quoque fons ille, uno lapide a Monasterio, a Fidelibus multum frequentatus: quo in loco exstat Oratorium, in quo Fons ipse scaturit, B. Agilo sæculo 12. consecratum, ut ex sequenti cap. 6. patet.

CIRCA AN. 650

30. Aug.

Claudus & paralyticus curatur.

3. Puer quidam de Britannia oriundus, quam moderni Angliam vocant Resbacum devenit: ubi paralysi correptus, similiter pedis officio privatus est. Neque solus pes inutilis fuerat redditus, sed pubetenus morbus irrepens, natibus immobiliter calcem affixerat. Enimvero pridie Nonas Majas die Dominica, hora circiter octava, baculis adnitens ad fontem præfatum venit. Cumque pueris adhortantibus qui forte convenerant, læsam corporis partem aqua perfunderet, nervi ſtrepere, pes a natibus amoveri, poplesque extendi cœpit, cum magna fumi exhalatione. Richardus (id enim puero nomen erat) semianimis ruit, brevi spatio redditus est animo, redditus est & saluti. Fungebatur officio duorum pedum, abjectisque baculis quorum adminiculo gradiebatur, benedicebat suæ salutis Auctorem. Ad hoc spectaculum totus Resbacus confluxit, & absterſa omnis ambiguitatis caligine, claudus quippe omnibus notus erat, in eo glorificabant Deum.

Item alii.

4. Porro fama facti longe lateque diffusa, multos multis languoribus laborantes, ad fontem venire fecit. Inter eos erat mulier grandis natu, nata autem in territorio Resbacensi genere haud obscuro. Ea cum forte cecidisset, manus læsa est, nervique qui manum brachio copulabant miserabiliter dissoluti: quinquennis vel eo amplius in ea doloris perdurarat angustia. Ast ubi ad Fontem ventum est, morbusque in unda intinctus; expulsio doloris, nervorumque compaginatio, cum pristini vigoris integritate secuta est. Præterea puerulus quadriennius cui Bernardo vocabulum erat, claudus & mutus ab utero: ad fontem perlatus est: ubi lotus, mirabile dictu! sub oculis omnium ire & loqui cœpit, &c.

Cap. II. Femina mentis impos sanatur.

5. Quædam femina MATHILDIS nomine, quonam modo mente capta, qualiterque patrocinante viro S. Agilo in naturalem redierit statum, annectere his haud superfluum arbitror, & ut res facilius lucescat, altiore principio repetenda est. Contigit itaque ut Lupus a dæmone obsessus Briensem pagum lacrymabili grassatione turbaret, privatim ac publice greges seu armenta diripere, homines etiam impetere non verebatur. Id ei audaciæ vis instigantis dæmonis conferebat. At vero hoc maxime miratu dignum, quod quæcumque dentibus, vel leviter attrectasset, mori irremediabiliter cogebatur. Plerique autem vulneratorum antequam morerentur insaniebant: & ne nimium proferatur oratio, fratrem præfatæ mulieris postremo aggrediens sauciat. Pro dolor! non evasit commune malum eorum qui a Lupo vulnera acceperant, sed morbo correptus miserabiliter exspiravit. Exsequiæ hominis, utpote spectabilis tam genere quam virtute, multis gemitibus & lacrymis peractæ sunt. Mathildis interea vacabat lecto, sed audita morte fratris infirmitas geminata est. Cumque forte sopor languidis artibus obrepsisset, vidit sub somni imagine fratrem recens defunctum tegmine lupinæ pellis horribilem. Expergefacta desipuit: dubium utrum ab exinanitione cerebri, tum enim ægritudine tum longo jejunio confecta erat; an hac visione vis illius mali prodiverit. Ea demum ad S. Agilum deducta est. O qualis erat, facies pallida, oculi turbulenti, capillus hirsutus, gestus corporis horribiles, os cachinnis ac verbis insulsis perstrepebat. Mulier hujusmodi cum ad suffragia Sancti nostri diebus aliquot perstitisset: & sensum recepit, & visionem quam supra retulimus enarravit. Sed his compendiose digestis, alii miraculo manum imponamus.

Cap. III. Alia ob violatum sabbatum punita curatur.

* Diœcesis Trecensis

6. Villula est vicina Barbonæ * nomine Blico. Ejus accola erat mulier quæ Mabila nuncupabatur. Ea cum die sabbati imminente jam hespero herbis legendis inserviret, repente lacertum obripuisse sensit. Occupavit quoque dolor acerbissimus humeros, qui ad pectus usque progrediens mortis imminentiam jamjamque minabatur. Audito tandem quantis Dominus suum Agilum mirabilibus insigniret, brachium collo suspensa tendit ad Fontem. Eloquitur Fratribus qui aderant infirmitatis suæ & causam & modum, & ait: Postquam hac incommoditate teneri cœpi, mihi forte quiescenti visus est adesse homo adspectus angelici: qui me blande alloquens, istuc venire jubet recuperandæ gratia sanitatis. Ego igitur hoc somnium pondus habere reputans ad-

Digitized by Google

CIRCA AN. 650 30. Aug.

adveni. Decetero S. Agilus fidem pollicitis adhibere dignabitur. Talia dicentem, ut fieri solet in talibus, alii arguebant mendacii, alii vera locutam adserebant, neque enim erat cur fallere vellet. Sed eam magis veram esse conjicimus, si rei pensamus eventum. Nam cum oratione facta oblationem quam sinistra manu gerebat in dexteram transferre vellet, ea autem debilis erat, ipso momento cum magno sonitu porrigitur brachium, pulsatur dolor, ac vigor pristinus reparatur. Et hæc quidem hoc modo sanata est.

Cap. IV. Apologia miraculorum S. Agili.

7. Sed interim quorumdam vesaniæ occurrere libet, qui in digito Dei nequaquam hæc fieri æstimantes dæmonicæ, pro nefas! attribuunt potestati. Cumque miracula diffiteri nequeant, id solum in causam calumniæ adsumunt, quod in agresti fiunt loco, ubi nullus Dei cultus, ubi nullæ Sanctorum Memoriæ. O prudentiam! verentur homines sublimi ingenio ne ad ludibrium mortalium a Faunis, Nymphis vel Satyris ceterisve ruris numinibus res geratur ejusmodi: sed frustra. Nam ut de fabulis taceam, (neque enim falsa induci decet ad argumentum verorum) apud quos Historiographorum veterum seu modernorum legitur, Dæmones visum cæcis, mentem amentibus, manus debilibus, gressum claudicantibus restaurasse? Verum campestris locus mihi nequaquam accusandus videtur: cum plerumque solitudines Dominus miris rebus insignire dignatus sit. Mons ille in quo beati Michaelis memoria celebris habetur, quamvis non habitaretur, Deo tamen acceptus fuit. Moysi quoque in deserto divinitus dicitur: *Locus in quo stas terra sancta est*. Et quia Fontem sancti Agili obtrectatores nostri calumniantur, meminerint Naaman in aquis Jordanicis lepræ maculam abluisse. Sic cæcus jubente Domino oculos in Siloe lavit viditque. Quid autem immoror diutius exemplis, quorum me turba fatigat? Ex his quæ dixi satis colligi potest, si in loco campestri, si ad fontem, si ubi nullus Dei cultus, nullæ Sanctorum memoriæ, Deus salutem populi sui operetur: non esse mirandum. Et hactenus de his. Nunc ad cœpta stilum vertamus.

Cap. V. Mulier linguæ vinculo liberatur.

8. Mulier Maria nomine de Lotharii regno oriunda angebatur acerbissime, quia nodus grandis in gutture vias vocis obducens, usum loquendi ademerat. Itum est ad S. Jacobum. Ibi femina quiddam Divinæ pietatis experta, aliquantulum quidem, parum tamen intelligibiliter loqui cœpit. Exinde venitur ad Agilum. Cumque fere muta ibidem triduum ageret, tertio die dum balbutiens Agilum nominare nititur, nodus qui jugulo imminebat abscedit, & protinus officium vocis pristinæ reformatur.

Cap. VI. Dedicatio Ecclesiæ Fontis S. Agili.

9. Sed jam exigente materiæ textu duarum meretricum, Aalidis scilicet & Emelinæ, conversionem modumque conversionis eloqui libet quarum prior Cantamerle, altera Colomarii nata fuit. Imminente igitur die quo primo ad Templum quod ad fontem B. Agili construebatur Missarum solemnia agenda erant, hoc est 4. Kalend. Augustas, præcedente nocte inter reliquam populi multitudinem venit & Aalidis corde & habitu meretricio. Neque enim ut ipsa postea prædicante didicimus, eam ad sanctum locum sanctitas devotionis trahebat: sed impurus quærendi affectus lenonis. Dumque hac & illac lubricis amatorem auspicatur obtutibus, repentina oboritur ægritudo quæ paulatim tantum accepit virium, ut toti corpori imperans, pene etiam posse loqui ademerit. Fratres qui aderant persuadent reatus confiteri, abrenuntiare prostibulis, mores corrigere. Misera nutibus & verbis quibus poterat adsentiebatur rogatui eorum. Vertitur interea polus, & urgente Lucifero languet hyperboreæ glacialis portitor Ursæ. Subito nares, os & aures mulieris rivi sanguinis inundant. Et sic ista mulier meritis beatissimi Agili restituta est sanitati &c.

Cap. VII. Paralyticus sanatur.

10. Deinde permodico temporis spatio transacto, ecce quidam adolescentulus duarum obsequio feminarum illuc defertur, cujus extremam corporis medietatem paralysis dudum damnaverat: quique juxta pontem Resbaci hospitabatur. Hic quia de familia S. Petri natus, pene cunctis Resbacensibus satis erat cognitus. Hujus patrem & matrem & ego novi. Tunc hiems sui dieculas ita inasperabat, ut plus de algore pauperi quam de infirmitate curandum videretur. Eodem tempore Domnus JOANNES noster Monachus, ipsius loci custos ha-

CIRCA AN. 650 30. Aug.

habebatur, cujus fidem pia opera satis commendabilem reddunt. Nec mora pauperem exutum pannis propriis sumpsit in ulnis, & ad ipsius Fontis balneum secum tulit lavandum. Et cum ab ipso ibidem tertio mergeretur, a quadam insulsa muliere taliter affatus est: Venerande senex in vanum laboras, impossibile enim est ut ulterius pergere queat. Cujus verba pro nihilo ducens, & si non voce tamen fide proclamans: *Omnia possibilia sunt apud Deum*, illico quem tantum corpore debilem merserat, simillimum mortuo retraxit, & ad suum Patronum Agilum confugiens, ante ipsius altare semivivum projecit. O magnæ & admirandæ virtutis miraculum & Apostolicis comparandum! postquam in oratione Monachos paululum substitisset, & infirmum pristino calori redditum sensisset, apprehensa ejus dextera sic ait: Surge in nomine Domini & in honore B. Agili. Qui surgens & consolidatis basibus firmiter stetit & firmus ambulare per Ecclesiam cœpit. Et quoniam res in sole facta minime latere potuit, volans fama facti contiguos incolas advocavit. Dies quippe Dominica erat, & Abbatiales campanæ longe lateque resonabant. Innumeri igitur utriusque sexus convenerunt, & eo præeunte ad Monasterium properarunt hæc & „ his similia concinentes & ad invicem conferentes: Agile magne Pater, tu es „ Princeps & Episcopus noster. Tibi enim gloriosus Rex DAGOBERTUS *a* „ sæcularem potestatem in nobis tradidit, & imperio regiæ dignitatis ne a quolibet temerario abrumperetur corroboravit. Tibi quoque S. FARO Meldensis Antistes regimen suæ dignitatis in adjacentibus Ecclesiæ tuæ parrochiis „ concessit: & quod majus est, sanctissimus MARTINUS Romanæ Sedis „ Pontifex summus, utrumque cum obtestatione & anathematis innodatione „ liberalissimo Privilegio confirmavit. Eamus igitur curramus & Domino nostro tam Clerus quam populus pro his omnibus devotas laudes reddamus. Ipse „ enim animarum & corporum nostrorum medicus. Ipse nobis omnibus omnia factus. Et cum simplex turba hoc profiteretur quid nobis agendum erat, qui in capite stare videbamur, nihil tandem consultius invenire potuimus, quam nostra & eorum vota beatæ Mariæ & suæ Virginitatis imitatori Agilo commendaremus: ut suo interventu divinæ majestati acceptabilia efficerentur &c.

CIRCA AN. 651 8. August.

SANCTI DONATI EPISCOPI VESONTIONENSIS ELOGIUM HISTORICUM.

Donatus a Deo impetratus fit Monachus.

I. DONATUM *S. Columbani meritis ac precibus a Deo impetrarunt parentes* WANDALENUS *Dux Transjuranus &* Flavia, *quibus* soboles *nulla erat: eumque* vir sanctus suis manibus receptum sacravit, sacroque lavacro ablutum ipse suscepit, DONATUMque nomen imposuit, *sicut Jonas in Vita S. Columbani ad ann.* 615. *relata fusius narrat*. Qui post alitus in Monasterio Luxoviensi, *ubi Deo* largitori consecratus *fuerat*, sapientia imbutus *Columbano, postea Eustasio Magistris*, Vesontionensis Pontifex præfectus est, *& Jona scribente (scribebat autem anno a morte Bertulfi Abbatis Bobiensis tertio) adhuc* supererat eamdem Cathedram regens. *Is cum Monachus esset, Vesontionem una cum Agilo Monacho, deinde Abbate Resbacensi profectus, vidit miraculum de ipsius Agili violatore divinitus punito moxque sanato factum, quod Vitæ Sancti Agili Scriptor a Donato accepisse se testatur*.

2. *Quo*

a Fulcoius Subdiaconus Meldensis in S. Paronis Vita, quam rogatu Gaufridi Abbatis S. Crucis metrice composuit; postquam miraculum de reparato altaris lapide scripsit, immunitatis Resbacensis meminit his versibus.

Hac sanctus Pastor cernens miracula FARO,
Libertate locum nota donavit in avum,
Regis item Papa confirmans conditiones.

2. *Quo anno Donatus Sedem Vesontionensem inierit, incertum : id anno circa* 624. *factum videtur; siquidem anno insequenti Synodo Remensi sub Sunnatio habitæ, & anno fere* 646. *Concilio Cabilonensi III. subscripsit*. Apicem tantæ dignitatis adeptus *(habet vetus codex MS. apud Jacobum Chiffletium in suo Vesontione)* nullo modo est a suo proposito alteratus : sed idem permanens ipse, omnibus proficere cupiens in Christo non desistebat a cœpto officio. Inter Canonicos denique commorans, Monachile schema indutus sic erat inter illos quasi Monachus unus, Canonici implens officium, Monachi non amittens propositum. *Multos famæ suæ opinione adductos trahebat* ad videnda summi Evangelistæ Joannis & Protomartyris Stephani limina : qui omnes recreabantur ejus consolatione & benedictione roborabantur : & si quid Apostolico more suis offerebatur pedibus, cunctorum pauperum largiebatur necessitatibus. CIRCA AN. 651 S. Aug.

3. Præterea Monasterium *(Jonæ* PALATIUM *dictum)* infra urbis mœnia condidit, & in honore B. Pauli Apostoli sacravit, possessionibus ditavit, privilegio munivit : atque inibi fideles viros sub B. BENEDICTI & B. COLUMBANI Luxoviensi Regula victuros instituit. *Perstat hodie quoque istud Monasterium S. Pauli dictum, quod fluvio Dubi a mœnibus civitatis dirimitur*. Suo denique tempore, matre ejus Flavia cooperante, ex propria hereditate aliud in eadem urbe nobile Sanctimonialium in honore B. MARIÆ est ædificatum *Cœnobium* : *(*JUSSANUM *etiam dictum, Cluniacensibus postea, demum Religiosis Minimis attributum)* in quo requiescit eadem FLAVIA in pace & SIRUDIS ejus filia Virgo sacratissima, ejusque loci Abbatissa. *Et tamen apud Jonam istius Monasterii constructio soli Flaviæ tribuitur : quod etiam ipse Donatus in Epistola Regulæ suæ præmissa probat, uti mox videbimus.* Monasteria construit.

4. *A matre Flavia & Virginibus Jussani Cœnobii interpellatus Regulam Sanctimonialibus aptavit, tum ex S. Cæsarii Regula, tum maxime ex SS.* BENEDICTI *&* COLUMBANI *Institutis defloratam, eamque* GAUTHSTRUDÆ *Abbatissæ aliisque Virginibus nuncupavit his aliisque verbis* : Sanctis & a me plurimum venerandis Christi Virginibus GAUTHSTRUDÆ omnique suæ Congregationi in Cœnobio a famula Dei FLAVIA constituto DONATUS omnium extremus famulorum famularumque Dei servulus, salutem. Quamquam vos juxta normam Regulæ, vasa Christi pretiosissima, egregie noverim quotidie vitam ducere; attamen qualiter magis excellere debeatis, sagaci vultis semper intentione perquirere. Quam ob causam sæpius mihi injungitis, ut explorata S. Cæsarii Arelatensis Episcopi Regula, quæ specialius Christi Virginibus dedicata est, una cum beatissimorum BENEDICTI quoque & COLUMBANI Abbatum, utputa (ut ita dixerim) collectis in unum flosculis ad instar Enchiridion excerpere vobis vel coacervare deberem, & quæ specialius femineo sexui custodienda competerent promulgarem : dicentes quod Regulæ prædictorum Patrum vobis minime convenirent, cum easdem viris potius & nequaquam feminis edidissent. Et licet S. Cæsarius proprie Christi, ut estis, Virginibus Regulam dedicasset, vobis tamen ob immutationem loci in nonnullis conditionibus minime conveniret. Ad hæc ego implenda diu multumque renisus sum voluntati vestræ, non ut pervicaciter durus, sed mea conscius impossibilitate retentus, dum multorum in hac re minus necessitatem rei atque opportunitatem loci intelligentium judicium pertimesco, ne me temere reprehendant, cur de tantorum Patrum Institutis audeam quippiam excerpere vel mutare. At contra devotione compellor, dum inhianter salutem vestrarum cupio animarum. *Et infra* : Qua de re vos sanctas animas mentesque Deo deditas coram omnipotenti Deo spiritali affectu obsecrare compellor, ut hæc eadem vestræ petitioni statuta absque ulla dumtaxat refragatione & indefinenti studio menteque sagaci tempore perpetuo conservare studeatis : & juniores vel etiam negligentes juxta tenorem ipsius Regulæ coerceatis, & eam sæpius coram omni Congregatione legatis, ut nulla se de ignorantia excusare possit. *Deinde earum orationibus se commendat his verbis* : Hoc ergo ego omnium ultimus specialius almitati vestræ humili & subnixa prece deposco, ut pro me qui petitioni vestræ obtemperans, hæc per cola vel com- Regulam condit.

CIRCA AN. 651 8. Aug. mata temperavi, tam in diurnis quam in nocturnis officiis dum in hoc luteo corpusculo dego, creberrimas fundatis preces: & postquam Domino jubente migravero, sacras pro me hostias offerri Domino faciatis: quatenus cum vobis in choro sacrarum ac sapientium Virginum virginitatis palma beatitudoque tribuetur, saltem mihi cunctis onerato peccatis delictorum venia tribuatur.

Qua occasione. *5. Hæc Regula quæ constat Capitulis septem supra septuaginta, majori parte desumpta est ex S. Benedicti Regula, cujus Capitula tria & quadraginta integra a Donato adducuntur. Porro Sanctimoniales illæ cum viros sub Monasticis Institutis in illis partibus egregie militantes æmulari vellent, eorum Regulas sibi aptari flagitaverunt. Quo tempore regula S. Benedicti cum S. Columbani Decretis in Monasteriis ab ipso Columbano erectis servabatur. Siquidem Sanctimoniales a S. Donato B. Columbani discipulo institutæ, utriusque Patris regulas sibi accommodari poscunt: & Donatus ipse* S. BENEDICTI *regulam honoris ergo ante S. Columbani regulam nominat. Lege Præfationem huic Tomo præmissam.*

Moritur. *6. Ut initium Pontificatus S. Donati, sic & exitus incertus: quem anno circa 651. reponimus 7. Idus Augusti, quo die in Martyrologiis Benedictino & Gallicano memoratur. Sepultus est non in Sacello S. Donati nomine insignito, sed in Ecclesia S. Pauli a se constructa, ut probat Chiffletius, ubi & pater ejus Wandalenus jacet.*

IN HI-

Digitized by Google

IN HISTORIAM TRANSLATIONIS CORPORUM S. P. BENEDICTI, ET S. SCHOLASTICÆ IN GALLIAM,

CIRCA AN. 653 11. Julii.

DISSERTATIO PREVIA.

1. INcidimus *in gravissimam & famosissimam quæstionem, quæ Gallos inter ac Italos, inter Cassinenses ac Floriacenses Monachos, de communis Patris* Benedicti *Translatione corporis intercedit. Galli nostrates magno suorum & exterorum fere omnium consensu affirmant, everso a Langobardis Cassinensi Monasterio Aigulfum Divino monitu, Mummoli Abbatis Floriacensis jussu, principatu Chlodovei secundi Francorum Regis, Italiam petiisse; ac sacras Sanctorum Benedicti & Scholasticæ Reliquias e solitudine Cassinensi in Gallicanum Aurelianensis agri Cœnobium, dictum Floriacum, asportasse; Floriacenses Sancti Benedicti, Cenomannenses opidanos, qui Aigulfo itineris socii fuerant, Sanctæ Scholasticæ Reliquiis locupletatos fuisse. Casinates e contra externorum suffragiis destituti, divisi inter se sententiis, alii Translationem prædictam admittunt, at Relationem in Cassinense Monasterium adstruere moliuntur: alii (parte utique maxima) Leonem Marsicanum Cardinalem Ostiensem sequuntur ducem, qui ipsam Translationem pernegat. Varii hinc inde fuerunt litteratorii conflictus, neutri se victos confitentur. Adeo verum est id quod de contendentibus dicit Ambrosius :* Nemo patitur se vinci, licet sciat vera quæ audit. Status quæstionis. Ambr. in Epist. 2. ad Tim. c. 2.

2. *Post iteratam Chronici Cassinensis editionem nonnullarumque litterarum quæ Summorum Pontificum quorumdam nomen in gratiam Cassinatium præferunt, Floriacensium nostrorum partes primus e recentioribus suscepit ac strenue propugnavit Joannes a Bosco Monachus Cælestinus, vir doctus, qui legitimæ Gallorum possessionis monimenta oculis suis vidit, manibus contrectavit, eaque in sua Bibliotheca Floriacensi anno* 1605. *evulgavit. Huic evestigio decem post annis successit Carolus Sausseyus Ecclesiæ Aurelianensis Decanus, Doctor Theologus, qui in ejusdem Ecclesiæ Annalium libro* 4. *capite* 1. *inconvulsam ac perpetuam sacri depositi possessionem Floriacensibus nostris tam diserte ac valide vindicavit, ut ceteris palmam præripuisse videatur. Quo in genere etiam erudite versati sunt nostrates Symon Milletus Tractatu singulari gallice edito, & Hugo Menardus, qui in lib.* 1. *Observat. in Martyrol. Benedict. hoc argumentum, quantum propositæ brevitatis ratio sinebat, egregie tractavit. Istis adjungendus est Carolus* le Cointe, *Annalium Ecclesiasticorum Francorum conditor, qui in Tomo* 3. *ad annum* 673. *num.* 42. *nuperrime Floriacensium causam a multis jam vindicatam iterum asseruit.* Floriacensium Patroni.

3. *Pro Cassinatibus pugnant Matthæus Lauretus, Hispanus, Abbas Monasterii S. Salvatoris de Castellis, peculiari adversus Joannem Boscium libello, impulsu Gregorii Castionæi Aretini Abbatis Cassinensis anno* 1607. *Neapoli vulgato ;* Cassinatium defensores.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

V. C. Angelus de Nuce Abbas itidem Cassinensis in Appendice Romanis typis excusa ad Chronicon Cassinense Parisiis anno superiori ipsius cura editum & illustratum: qui totus est in propugnandis Leone Marsicano & Petro Diacono adversus Menardi nostri observationes; cetera uti parerga rejicit.

Medii ac dubii.

4. Medii stant inter utrasque partes Antonius Yepezius in Chronicis Gener. Ord. S. Bened. ad annum 660. & Arnoldus Wion Monasterii S. Bened. de Mantua Monachus e Congregatione Cassinensi: qui Translationem in Galliam simulque Relationem in Italiam tuentur. Dubii videntur esse Illustrissimus Cardinalis Cæsar Baronius in Annal. Eccles. ad annum 664. & Joannes Bollandus, ejusque adjutores ac continuatores Godefridus Henschenius & Daniel Papebrochius, tum ad 10. Februarii, ubi de S. Scholasticæ, tum ad 21. Martii, ubi de Sancti Benedicti Translatione agunt. Quamquam Baronius satis Gallorum partibus accedere videtur, dum ait plurimum apud se valere Pauli Diaconi auctoritatem, S. Benedicti ossa Gallis, carnem in cineres redactam Cassinatibus adjudicantis: dumque Bullas a Cassinatibus prolatas rejicit, Floriacenses probat *. Et Bollandus in Comment. ad Vitam S. Scholasticæ num. 33. fatetur, magis sibi Gallorum arridere sententiam.

* To. 12. ad an. 1107.

Dissertationis scopus.

5. Animus non est post tot disputationes hinc inde agitatas novum certamen instaurare: sed simplici ac pacato modo, qualis veritatem & historicum decet, legitimos Floriacensium nostrorum titulos aliquot in fronte historiæ ab Adrevaldo scriptæ proponere; ne videamur prælaudati Angeli Nucei dissimulare fiduciam, qui de lite sibi adjudicata & incontestata possessione plus æquo gloriari videtur. Quod quidem dictum sit, sicut & cetera omnia, citra ullam offensam Reverendissimi Abbatis, cujus ingenium eruditionemque prædicamus; & absque læsione fraternæ charitatis erga Cassinates nostros, quos impensius amamus & colimus. Collatio siquidem inter Dei servos esse debet, non altercatio.

Ambr ibidem.

Notanda in hac quæstione.

6. Observandum vero est hac in controversia duas esse partes, nimirum an vere S. P. Bened. Reliquiæ in Galliam translatæ sint; tum hac sententia probata, an in Cassinense Monasterium relatæ? Translationem in Galliam unanimi fere consensu negant Cassinates saltem hodierni, improbantque Wionem qui in lib. 3. de Ligno Vitæ ad 11. Julii, Translationem ac Relationem cum Pseudo-Anastasio admittit.

7. Observandum insuper, tria argumentorum genera potissimum hac in causa proferri; a Diplomatis Pontificiis & Regiis, ab Auctoribus privatis ac domesticis, & a Scriptoribus externis petita. Quam firma sint quæ a Bullis Pontificiis (si modo ex certa scientia datæ ac legitimæ sunt) petuntur, nemo ignorat Catholicorum, quibus & Summorum Pontificum dignitas venerabilis, & auctoritas sacrosancta. At cum in ea quam tractamus quæstione Bullæ Bullis nonnumquam unius ejusdemque Pontificis utrimque opponantur; huic argumento supersedemus, ne in Cassinates nostros, quorum religionem ac pietatem suspicimus, Baronii animadversiones iterum regerere cogamur. Nec sane amantissimis Patribus ac Fratribus id molestum esse debet, quando Litteras nostras hac in causa jam a Boscio & Sausseyo adductas (quæ & Auctoris nomine similes, & numero plures, & auctoritate potiores probari possent) non exhibemus. Quod quidem facimus, non Litterarum nostrarum robori diffisi, sed ab odiosis falsi nominis elogiis abhorrentes.

8. Si de argumentis quæ a Scriptorum privatorum ac domesticorum auctoritate petuntur quæstio est; nemo inficias eat, præferendos eos esse, quibus gravium Auctorum exterorum testimonia suffragantur. Non unum aut duos habent Floriacenses nostri domesticos Auctores, qui Translationis Gallicanæ historiam confirmant. Unum habent Cassinenses Leonem Marsicanum Chronici sui Auctorem, ejusque continuatorem Petrum Diaconum: quibus Adrevaldus, Adelerius & Aimoinus Monachi Floriacenses ætate, ac proinde auctoritate superiores sunt. His vero unanimi consensu favent mediæ ætatis probi quique Scriptores, cum Cassinates extraneorum suffragiis destituantur. Adeout si Bullas & privatos Auctores utriusque partis tantisper seponamus, nullum pro se antiquorum testimonium Cassinates, Floriacenses omnium vota sibi vindicaturi sint. Age, rem exemplis comprobemus, & prætermissis domesticis, consulamus extraneos, qui S. Benedicti Reliquias in Galliam translatas (quod primum quæstionis caput est) diserte affirmarunt.

§. I. An-

CIRCA AN. 653 11. Julii.

§. I. Antiquorum testimonia pro sancti Benedicti Translatione in Gallias producuntur.

9. *Agmen ducat venerabilis* BEDA, *homo Anglus, cui eo magis credere licet, quod vir doctissimus fere tempore ortus est, quo hanc Translationem factam dicimus. Quippe Beda anno reparatæ salutis sexcentesimo septuagesimo natus, anno septingentesimo trigesimo quinto finem vivendi fecit. Is igitur in sincero Martyrologio suo (quod recens Henschenius & Papebrochius Tomo 2. Martii Bollandiani vulgarunt, diligentissima cum octo codicibus Mss. collatione facta) Is, inquam, duobus in locis breviter pro suo more S. Benedicti meminit, nimirum 12. Calend. Apriles & 5. Idus Julias, quos dies uni Benedicto consecravit. Sic posteriori loco scribit:* Quinto Idus Depositio S. BENEDICTI Abbatis. *Quis sit dies* Depositionis *apud Ecclesiasticos Scriptores, norunt vel leviter periti. Nempe dies est, quo Sancti alicujus corpus vel in primarium tumulum, vel post Translationem aliquam alium in locum reconditur. Bedam explicat* FLORUS, *Ecclesiæ Lugdunensis Subdiaconus, Carolo Calvo æqualis, in Additionibus ad Martyrologium Bedæ his verbis:* Translatio corporis, quo die e prædictis partibus Romæ Floriaco est perductus. *Et in minutioribus additamentis ad ipsum Florum:* In pagum Aurelianensem invectio corporis S. BENEDICTI Abbatis, & Depositio ejusdem. *En depositionis notio explicata. Porro Sanctorum Reliquiæ in tumulis seu in cryptis adhuc sæculo* IX. *adservabantur, sicut in Præfatione nostra observatum. Et S. Benedicti* Tumulationem *in Monasterio Floriacensi præferunt Martyrologia non pauca pridie Idus Decembris.*

10. *At nemo magis causæ Floriacensium patrocinatur, quam* PAULUS *Vvarnefridi Diaconus Aquilejensis, Monachus Cassinas, Carolo Magno charus cujus Pauli in libri 6. de Gestis Langobard. cap. 2. hæc sententia est:* Circa hæc tempora cum in castro Cassino ubi beatissimi BENEDICTI sacrum corpus requiescebat, aliquantis jam elapsis annis vasta solitudo exsisteret, venientes de Cenomannicorum vel (*id est, &*) Aurelianensium regione Franci dum apud venerabile corpus pernoctare se simulassent, ejusdem venerabilis Patris pariterque ejus germanæ venerandæ SCHOLASTICÆ ossa auferentes, in suam patriam asportaverunt: ubi singillatim duo Monasteria in utriusque honorem, B. Benedicti & S. Scholasticæ, constructa sunt. *Quid clarius Gallus quivis pro Floriacensibus proferre potuisset? Mox consequenter subjungit Paulus:* Sed certum est nobis os illud venerabile & omni nectare suavius, & oculos semper cœlestia contuentes, cetera quoque membra quamvis in cinerem defluxa remansisse. Solum etenim Dominicum corpus non vidit corruptionem: ceterum omnium Sanctorum corpora in æternam postea gloriam reparanda, corruptioni subjecta sunt, his exceptis quæ ob Divina miracula sine labe servantur. *Piget refellere Lauretum hunc in locum multis cavillantem, quo Pauli sui vel auctoritatem elevet, vel mentem in alienum sensum detorqueat. Unum observamus, his verbis indefinitis,* circa hæc tempora, *aliisque similibus non annum aliquem a Paulo signanter exprimi, sed tempus vagum & incertum, ut pluribus ipsius historiæ locis probare in promptu est. Pauli testimonio opponit Lauretus Leonis Marsicani interpretationem ex libro 2. Chronici Cassin. cap. 44. in hæc verba:* Qui Pauli Diaconi veracis utique & insignis Historiographi testimonio super hoc se fulciri existimant, noverint consuetudinem hanc esse rerum gestarum Scriptoribus, ut in narratione sua opinionem vulgi sequantur. *Mirum, si Leo ipse hanc regulam in componenda Historia sua secutus est: quod quidem credere fas sit ea ex parte, qua corporis S. Benedicti Translationem negat. Verum absit, ut Leonis effatum tribuatur Paulo, nedum aliis quibusvis rerum gestarum Scriptoribus, qui si vulgi rudis & imprudentis opinionem plerumque falsam ex* consuetudine *sequantur, nutabit omnis historiæ fides. Audi porro Angelum Nuceum in ea quam præfati sumus Appendice in Paulum ita commentantem:* Mirum, *inquit*, videri queat, (quod notavit Lauretus) Pauli Warnefridi auctoritate adversarios niti. *Immo mirum, Angele clarissime, Cassinates Pauli tam aperte pro Floriacensibus pronuntiantis auctoritati non cedere atque subscribere. Cur vero id mi-*

CIRCA AN. 653 11. Julii. *rum putas?* Cum Paulus, *inquit*, postquam Translationis seu surreptionis memoriam suis inseruisset commentariis, continuo subdat: Sed certum nobis est, „ os illud venerabile, & omni nectare suavius, & oculos semper cœlestia contuentes, cetera quoque membra (*nota, ait Angelus*) quamvis in cineres defluxa remansisse. Quo verborum circuitu quis non videt Paulum plane corrigere ac refutare narrationem, quam ex aliorum utique monumentis (non enim suo ævo id accidisse refertur) prius exscripserat. Et fortasse id scripserat & vulgaverat, antequam apud Cassinates de rei veritate sincerius edoceri potuisset. Unde id postea retractavit, subnectens certum ipsi & Cassinatibus fuisse, integrum Benedicti corpus Cassini remansisse: quippe non cineres tantum remansisse ait, sed os & oculos, & cetera, hoc est omnia membra. Non ergo surrepta. *Hæc Angeli Nucei verba, quorum hæc summa: Paulum* ex aliorum monumentis *in Floriacensium gratiam scripsisse, id quod &* suo ævo *non acciderat, & postea Monachus Cassinas factus retractavit. Ergone ea sola in Paulo probanda, quæ suo ævo, suis oculis vel auribus hausit? an Paulus apud Cassinates sincerius edoctus est, quam* ex aliorum monumentis? *At Paulus, inquis, sententiam retractavit. Ergo prius pro Gallorum causa scripserat, & in Italia scripserat homo Italus, Gallis inimicus; & ex Italorum communi fama atque consensu scripserat. Sed Cassinas Monachus effectus, ut Cassinatibus suis id moleste ferentibus seipsum probaret, priorem tantisper sententiam temperavit, neque enim (quod facile erat) expunxit omnino. Et id quidem permissum gratis: nam quisquis nullo privato affectu ductus legit Paulum, eumdem utrobique sibi constare, nec unquam de mutanda sententia cogitasse intelliget. Paulus S. Benedicti* ossa *Gallis concedit, sed* membra in cineres defluxa *Cassinatibus vindicat. Quæ membra?* os, oculos & cetera *id genus, id est carnea,* quamvis in cinerem defluxa. *Cetera, inquam, præter ossa, quæ ante Gallis adsignaverat. Quippe nulla Cassinatibus membra concedit nisi* in cinerem defluxa. *Non ergo ossa, quæ non facile in cinerem resolvuntur. Unde cum Paulus in lib. 6. cap. 40. ait Petronatem* ad sacrum corpus B.P. Benedicti pervenisse; *vel membra in pulverem soluta synecdochicos intelligit, vel potius tumulum ipsum, eo loquendi modo figurato, quo continens pro re contenta accipitur. Verum ita sit, Paulus priorem sententiam retractaverit: certe quæ membra dicit remansisse Cassini, ea* in cinerem defluxa *affirmat. Ergo frustra in Floriacenses obtenditur Bulla Zachariæ Pontificis, qui* ea intemerata; *& Alexandri Papæ secundi, qui* sanctissima corpora intemerata & indiminuta *se invenisse affirmant. Frustra in nos obtenditur historia Inventionis corporum SS. Benedicti & Scholasticæ tempore ejusdem Alexandri seculo* XI. *factæ, in qua* capita contra chorum, pedes contra altarium S. Joannis Baptistæ inventa *leguntur. Et porro vivebat Paulus post Zachariam. Qui igitur a Cassinatibus edoctus est affirmare,* omnia S. Benedicti membra in cinerem defluxa *esse: siquidem* Zachariæ *Bulla vulgata ea* intemerata *nuper edixerat? Adeo verum est, Paulum Monachum Casinatem nullo partium studio, sed ea quæ probum Scriptorem decet sinceritate, solidas S. Benedicti partes seu ossa Francis adjudicasse, Casinensibus fluxas & carneas in cineres redactas, quibus ablationem suam consolentur. Denique certum est Paulum, non quidem secularem, sed jam Monachum, in ipso Monasterio Casinensi scribendæ historiæ suæ dedisse operam: quod patet, tum ex hoc loco ubi ait:* Sed certum est nobis os illud, *&c.* remansisse, *tum ex lib.* 1. *c.* 26. *ubi postquam S. Benedictum, quem suum ipsius Patrem identidem appellat, pluribus commendavit, de Marco Poeta ac Monacho hæc scribit:* Huc autem, HOC EST IN CASSINI MONTEM perveniens, in magna se semper continentia coarctavit. Et hæc omnia ex Marci Poetæ carmine sumpsi, qui ad eumdem Patrem HUC veniens, *&c. Et paucis interpositis:* Certum est hunc egregium Patrem vocatum cœlitus ob hoc AD HUNC FERTILEM LOCUM, ut HIC multorum Monachorum, sicut & nunc Deo præsule facta est, congregatio fieret. *Hæc proculdubio sciebat eruditissimus Abbas: sed eo loco a nobis commemorari propter alios oportuit. Maneat ergo fixum Paulum non ex vulgi opinione, non ex ignoratione, sed ex sua & suorum Casinatium sententia tum recepta locutum, dum Gallis ossa S. Benedicti, Casinatibus cineres attribuit; nec unquam sententiam retractasse.*

11. *Pau-*

11. *Paulo succedat* WANDALBERTUS *Diaconus ac Monachus Prumiensis, qui in Martyrologio suo sic habet 5. Idus Julii:* CIRCA AN. 653

Tunc Beneventanis translata e montibus almi 11. Julii.
Busta Patris BENEDICTI nunc Liger altus honorat. Sæculum IX.

Nec est quod quis nobis objiciat, Vvandalbertum id ex vulgatis Adrevaldi libris bona fide accepisse: cum Vandalbertus ante Adrevaldum scripserit Martyrologium suum, Lothario Imperatori post lustra quinque *imperii, hoc est anno* 842. *nuncupatum. Vvandalberto licet adjicere* USUARDUM *&* ADONEM, *qui in omnibus exemplaribus, tam manu exaratis, quam editis S. Benedicti Translationem eodem die celebrant: immo licet adjicere* HRABANUM *Maurum &* NOTKERUM *Balbulum sæculi* IX. *homines Germanos & Monachos, alterum Fuldensem, postea Episcopum Maguntinum; alterum Cœnobitam San-Gallensem. Sed eos vitandæ prolixitatis gratia omittimus, ut Reginonis auctoritatem adducamus.*

12. REGINO *Abbas Prumiensis in Chronico quod ad annum usque nongentesimum octavum perduxit, sic ad ann.* 612. *in rem nostram loquitur:* Ega Majordomus cum Nanthilda Regina Regnum Cludevei administrat. Circa hæc tempora cum in castro Cassino vasta solitudo exsisteret, venientes de Cenomannicorum vel Aurelianensium regione, venerabilis P. BENEDICTI ejusque germanæ SCHOLASTICÆ corpora auferunt, & in suam patriam asportant. Corpus S. Benedicti in territorio Aurelianensi in Monasterio quod vocatur Floriacus sepultum est: porro S. Scholasticæ in partibus Cenomannensium religiosorum devotione conditum.

13. *Antequam seculum* IX. *claudamus, proferendum est illustre monumentum a nullo hactenus adductum, scilicet* JOANNIS *Papæ VIII. testimonium in Synodo Tricassina anno* 878. *pronuntiatum, quod ex Jacobi Sirmondi Tomo* 3. *Concil. Gall. repetimus in hunc modum:* JOANNES Episcopus servus servorum Dei omnibus Episcopis atque aliis Fidelibus per Galliam constitutis. Quoniam ex Apostolica successione sollicitudinem omnibus Ecclesiis debemus impendere; sic cupimus generali consulere necessitati, ut etiam quorumcumque singulares causas sine fastidio cognoscamus. Igitur cum propter multiplices Ecclesiæ Dei curas Gallicanam adeuntes regionem Trecas civitatem devenissemus anno Incarnationis Dominicæ 878. & ad resecanda quælibet inutilia vel statuenda Ecclesiastica jura Synodum generalem plurimorum celebraremus Episcoporum; inter alia suggessit auctoritati nostræ venerabilis partium vestrarum Abbas nomine THEOTBERTUS ex Cœnobio quod vocatur Floriacus in pago Aurelianensi, quod idem Monasterium quidam religiosus Abba, LEODEBODUS nomine, Monachis exstruxerit in honore Dei & sanctæ Genitricis MARIÆ, necnon B. Principis Apostolorum Petri; quod revelatione Divina per Monachos ejusdem loci a Beneventana provincia corpus illuc S. BENEDICTI pervenerit olim allatum, ibique reverenter humatum, SICUT MANIFESTISSIMA CONSTAT VERITATE; & quod propter stabilimentum Monasticæ Religionis, piæ memoriæ gloriosus Imperator Carolus per Præceptum suæ auctoritatis eidem loco res denominatas delegaverit... Nunc vero tam seipsum quam unanimem Congregationem sibi commissam humiliter postulare, quamvis Privilegia multorum meruerint Episcoporum, ad reprimendam quorumlibet inlicitam cupiditatem, ut super Abbate Regulari eis eligendo etiam nostræ auctoritatis Privilegia consequantur. Quocirca nos, *&c.* Data Nonis Novemb. per manum Walberti humillimi Episcopi sanctæ Portuensis Ecclesiæ, anno Deo propitio Pontificatus domini nostri Joannis Summi Pontificis & universalis Papæ in sacratissima Sede B. Petri Apostoli sexto, Indict. XI. *Hic exponit Theotbertus Abbas Joanni Pontifici Romano, immo toti Synodo Trecensi, corpus S. Benedicti* revelatione Divina per Monachos *Floriacenses* ex Beneventana provincia *in Cœnobium suum fuisse delatum. Cui reponit Pontifex,* id manifestissima constare veritate. *Non ergo tum S. Benedicti Translatio vocabatur in dubium, sed pro* manifestissima veritate *habebatur. Cur ergo tam* manifesta veritas *hodie obscuratur? Si quis vero hæc postrema verba non a Pontifice, sed a Theotberto prolata præfracte contendere velit,*

Annales Mettenses & Baronius meminerunt istius Concilii ad hunc annum.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

(quamquam orationis contextus contrarium suadere videtur ,) saltem Romanus Antistes silentio suo Floriacensibus favet , & ita favet , ut illis hac pracipue ductus ratione , quod S. Benedicti corpus haberent , Privilegio consultum velit . Quanta denique Theotberti impudentia & imprudentia fuisset , Papæ in frequenti multorum Episcoporum etiam Italorum consessu audacter asserere , Corpus S. Benedicti in suo Monasterio ex manifestissima veritate *adservari , ob idque Privilegium expetere ; si tunc temporis lis & controversia ea de re fuisset? An non merito reformidare debuisset, ne Privilegii loco pœnam perpetrati mendacii seu temerariæ assertionis referret a Pontifice , quem Cassinatibus faventiorem fore non ignorabat? Verum his omissis aliisque non paucis , puta* THEODULFI *Aurelianensis Episcopi in Carmine ad Floriacenses testimonio , ad sæculi decimi Auctores nos convertamus .*

Sæculum x.

14. *Ex sæculo* 10. *cum plures pro Floriacensibus testes adducere possimus* , S. ODONEM *Abbatem Cluniacensem , Scriptorem Vitæ S. Deicoli in Prologo secundo apud Bollandum ad* 18. *Januarii , aliosque ; Auctores dumtaxat duos* FRODOARDUM *Canonicum Remensem , &* JOANNEM *Italum ac Monachum Cluniacensem interrogabimus . Frodoardus præter historiam Remensis Ecclesiæ scripsit libros quatuordecim, seu (ut alii volunt) quindecim de variis Sanctis hactenus ineditos , quos magna ex parte Ms. codex RR. PP. Carmelitarum Excalceatorum apud Parisios nobis communicatus repræsentat . In libri* 13. *Carmine* 8. *Frodoardus S. Benedicti Vitam prout a Gregorio Magno descripta est versibus reddit , & in fine Translationem sic commemorat :*

Pignera delubro data quo depulsus Apollo,
Egregium celebri promunt victore triumphum.
Quæ monitus transfert AIGULFI MUMMOLUS actu
Hac de re missi : superæ qui lucis honorem
Dum servare calet, per opaca silentia noctis
Munera consequitur longo quæsita labore.
Eripit, attollit, germanaque pignera junctis
Complicibus confert ; simul hæc ad munia divo
Legati jussu properant, & ad extima tendunt
Ausoniæ sola: dum Papæ revocare suasi
Sectantur cunei Christo duce rapta talenta.
Quique tegit famulos, obcæcat amara frementes,
Ne coram positos valeant spectare petitos;
Raptim ferre jubet gazas sese auspice sumptas,
Datque videre hostem, nec posse viderier hosti.
Numine sic tuti, tollunt data præmia læti,
Prædictis quæ rapta Deo censente ruinis
Prodita resplendent Francis, simul ossa sororis,
Gallorum crebris urbes decorantia signis.

Brevius , at non obscurius eamdem Translationem signat JOANNES *Monachus Cluniacensis , homo utique Italus , qui in Magistri sui S. Odonis Abbatis Cluniacensis Vita lib.* 3. *cap.* 13. *hæc habet :* Alio item tempore , appropinquante die festo B. BENEDICTI complacuit Patri nostro *(Odoni)* ex quodam Monasterio quo tunc erat , ad prædictum proficisci Cœnobium *(Floriacense)* quatenus ANTE CORPUS B. VIRI nocturnas devote excubias celebraret : quod & fecit . *Hæc commentario non egent .*

Sæculum xi. &c.

15. *Jam pervenimus ad illud sæculum , quo S. Benedicti Inventio corporis in Monte Cassino facta dicitur . Opponere possemus* SIGEBERTUM *Monachum Gemblacensem in Chron. ad ann* 753. *qui Sigebertus anno* 1112. *Chronicon simulque Vitam absolvit ;* ORDERICUM *Vitalem Anglum in lib.* 4. *Hist. Ecclesiast. quam ad annum* 1138. *persecutus est ;* SYMEONEM *Dunelmensem , qui circa medium sæculi* 12. *vixit , in Hist. de Gest. Reg. Angl. ad an.* 881. *Scriptorem Vitæ S. Osvvaldi , anno circa* 1170. *exaratæ ;* MATTHÆUM *Monachum Vvestmonasteriensem sæculi tertii decimi scriptorem ad ann.* 748. *denique* S. ANTONINUM *Florentinum in Hist. parte* 2. *tit.* 13. *c.*6. *§.*32. *&* PETRUM *Equilinum in Catal. Sanctor. lib.*6. *c.*81. *utrumque*

que

Digitized by Google

quæ Italum. At non est quod longius funem ducamus: cum Leoni Marsicano nubem testium gravissimorum ipso antiquiorum oppofuerimus. CIRCA AN. 653

16. *Nec tamen prætermittere possumus Ecclesiæ Cantuariensis morem, quæ sæculo* 11. Julii.
11. *Translationem S. Benedicti 5. Idus Julias celebrabat. Id constat ex* LANFRANCI *Archiepiscopi Decretis cap. 1. sect. 8. ubi inter* festivitates præcipuas secundæ classis, *post festum quod* Passio SS. Apostolorum Petri & Pauli *dicitur*, TRANSLATIO S. BENEDICTI *recensetur. Et ne quis hujusce argumenti vim eludere cogitet, istius celebritatis rationem exponit Ordericus Vitalis, homo Anglus, in lib. 4. Hist. Eccl. iis verbis*: Dum præfata desolatio duraret, & Cassinus mons cultoribus careret; Floriacensis domus volente Deo ditata est præcipuo corpore præcipui P. BENEDICTI, cujus Translationem Cisalpini Cœnobitæ singulis annis sollemniter & devote celebrant 5. Idus Julii. *Luculentum est imprimis ea de re testimonium S.* UDALRICI ex illustri prosapia Bajoariorum Ratisponæ civitatis, *Monachi Cluniacensis, qui cum labente sæculo* 11. Consuetudinum Cluniacensium libros tres WILLELMO *Hirsaugiensi Abbati nuncuparet, libri* 1. *caput* 34. *totum* de Translatione S. Patris Benedicti *instituit, exorsus hoc modo*: Depositio Præceptoris nostri S. BENEDICTI cum sit in Quadragesima, non est opportunum propter ipsam ut cum Octavis celebretur. Propterea quod ea vice non bene possumus, in ejus Translatione faciamus, & illam celebremus cum Octavis: de qua qualiter facta fuerit, vel cujusmodi persona in Gallias sacrosancta attulerit ossa, manifesto litterarum testimonio non caremus. *Hinc apparet verum esse id quod Rodulfus Tortarius Monachus Floriacensis sæculo* 11. *asserit in lib. Mirac. S. Bened. cap.* 32. Translatio ejusdem gloriosi Patris non modo apud Gallos, sed etiam apud complures nationes celebriter recolitur. *Quod quidem Rodulfi testimonium in transcursu dumtaxat relatum volumus. Huc spectat præclarus Hymnus quem* PETRUS *Mauricius, Venerabilis dictus de eadem Translatione composuit. Et tamen Petrus & Ordericus supervixere Urbano Papæ II. cujus Bulla circumfertur adversus eos, qui hunc diem festum essent celebraturi. Quæ Bulla Urbani ipsius tempore ignota, non paucos hoc nostro ævo ab istius celebritatis observatione deterruit: tametsi plures Ecclesiæ Cathedrales, Gallicanæ quidem pene omnes, Lugdunensis Galliæ Metropoles quatuor cum suis Provincialibus Ecclesiis plerisque, & cum suis Remorum Metropolis ac Vesontionensis, tum etiam Narbonensis & Auscitana; Mediolanensis Ecclesia in Italia; Toletana & Cordubensis in Hispania præter Congregationem Vallisoletanam; Saltzburgensis & Curiensis aliæque Ecclesiæ in Germania, antiquum morem retinuerunt.*

17. *Ad hæc testimonia reponere non poterit (ut credimus) Matthæus Lauretus, seu quivis alius, id quod ad Joannis Boscii argumenta respondit in Parte* 1. *cap.* 39. ea omnia testimonia esse Gallorum hominum, qui facile pro patria testimonium dixerint. *Paucos enim Gallos Auctores, nullos domesticos seu Floriacenses de industria protulimus, ut Laureto inficiandi viam occluderemus. Si ergo non credit Gallis, credat saltem externis, Hispanis, Anglis, Germanis, Italis, immo & Cassinatibus Scriptoribus, qui simul traditione perpetua ad nostrum usque sæculum propagata jus Floriacensium nostrorum confirmant.*

§. II. An S. Benedicti Reliquiæ e Gallia in Italiam relatæ?

18. *Jam primum hujusce controversiæ caput exsecutis, discutiendum esset, an corpus S. Benedicti semel in Galliam allatum, postea in Cassinum montem relatum sit. At cum Wionis sententiam utrumque affirmantis, Antonio Tepezio probatam, una cum Pseudo-Anastasii fabula respuant Cassinates; huic facili negotio refutandæ non immoramur: cum ea quæ ex Paulo Vvarnefrido aliisque Auctoribus Carolomanno posterioribus supra congessimus, Relationem illam manifeste proscribant. Certe sive Carolomannus per seipsum S. Benedicti Reliquias in Cassinum reducere tentaverit, uti Adrevaldus in sequenti libro Mirac. cap.* 15. *&* 16. *docet; sive per Legatos id molitus sit, quemadmodum sentit Auctor anonymus, qui Gesta Episcoporum Rotomagensium usque ad Joannem secundum ex Abrincatensi Episcopo Rotomagensem Archipræ-*

CIRCA AN. 653 11. Julii; *præsulem anno 1070. creatum composuit: sive id Zacharia Summo Pontifice, sive Stephano tertio tentatum; constat id nutu Divino impeditum fuisse. De Carolomanni adventu in Gallias semel scripsit Herkempertus Monachus Cassinensis seu Theanensis, qui sub finem sæculi IX. vivebat. Sic enim in Epitome de Gestis Principum Benevent. ad ann. 755. loquitur:* Posthæc Aistulfus sacramento dirupto nihil de rebus & statutis adimplere voluit. Cum enim supradictus Papa (*Stephanus*) *in* Gallia degeret, Aistulfus Carolomannum germanum Pippini, quem superius Monachum memoratus sum, ad Galliam misit adversari parti Reip. qui retentus illic a fratre vitam finivit, (*nimirum Viennæ, ut Eginhardi Annales anno 755. tradunt*) cujus in locello aureo corpus ab eodem germano cum aliis muneribus ad dictum Monasterium in Cassino remissum est. *Hic locus erat, sive ubilibet alias, commemorandæ Relationis, siquidem eam agnovisset Herkempertus.*

19. *Nec minoris est momenti auctoritas Notkeri Balbuli Monachi Gallensis, qui anno Christi nongentesimo duodecimo decessisse apud Hepidannum legitur. Is in Martyrologio suo ad 5. Id. Julii*, postquam *Cassinense* Monasterium vastatum, & S. BENEDICTI Corpus Religiosis quibusdam Domino revelante repertum & in Gallias translatum, atque in territorio Aurelianensi Monasterio quod vocatur Floriacum digne sepultum, & multo dignius frequentatione devotorum jugiter honoratum *dixit*; translata etiam pariter ossa B. Scholasticæ Virginis, atque in partibus Cenomanensium Religiosorum devotione condita; *paucis intermissis subjungit:* Sed non diu locus ille (*Cassinas*) Sanctorum Reliquiis honorabilis a Fidelium conventu mansit inanis. Nam Fratres qui hostium (*Langobardorum*) manus effugere potuerunt, iterato in unum conglobati, SACROS CINERES, seipsos jam cautius agentes, satis religiose curarunt: donec NUPER infestatione Saracenorum in omnem ventum dispersi sunt. *Hæc iterata Cassinatium Monachorum dispersio, & Cassinensi per Saracenos clades altera, contigisse anno 884. tum in Herkemperti mox laudati Epitome, tum in Leonis Marsicani Chronico Cassin. lib. 2. cap. 51. dicuntur. A tempore Translationis corporis S. Benedicti in Galliam ad illum annum Cassinates S. Benedicti dumtaxat* cineres sacros *habuerunt teste Notkero, qui* nuper, *hoc est ante paucos quam hæc scriberet annos, Saracenorum impressionem accidisse probat. Non ergo Carolomannus S Benedicti ossa e Gallia in Italiam revexerat.*

20. *Quis ergo, inquis, fictitiæ illius Relationis auctor est, si non Anastasius Bibliothecarius? Istud sane aliis definiendum relinquimus. Quamquam si quis attente rem perpendat, in illa narratione quædam cum Petri Diaconi ac Bibliothecarii Cassinensis stilo, ætate & genio convenire advertet. Petrus in Sermone de Inventione Corporis S. Benedicti ait*, sepulturas duas inventas, in quibus hoc ordine Reliquiæ positæ erant. Loculus erat marmoreus in dextram partem sepulchrorum longitudinis quatuor pedum, & latitudinis pene duorum, in quo ossa sanctissimi Benedicti & Sororis ejus posita erant. *Uno eodemque funiculo, iisdemque verbis usus est Pseudo-Anastasius, dum dicit in historia vulgata Relationis:* Posuerunt in dexteram partem sepulchrorum loculum marmoreum quatuor pedum longitudinis, latitudinis vero pene duorum, in quo ossa S.P. Benedicti ejusque sororis, quæ de Neustro Franciæ advecta fuerant, cum aliis ossibus ibi inventis recondiderunt. *Addit Anastasius personatus:* Recondiderunt autem eos ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare S. Joannis Baptistæ ponentes. *Et Petrus Serm. de Invent.* Positi autem fuerant ita: Capita eorum contra chorum, pedes contra altare S. Baptistæ Joannis habentes. *Quis utraque ab eodem calamo profecta non suspicetur? Denique dum aretalogus ille Anastasius* Lotharingorum exercitum *a Carolomanno conductum fingit ad recuperandas S. Benedicti Reliquias; tempus denotat non multum a Petri ætate remotum: siquidem Lotharingi sæculo decimo primum audiri cœperunt. Ceterum conjecturas nostras aliis proponere, non approbare est animus, Lectoribus æquis judicio permisso. Valeat proinde Pseudo-Anastasii qualiscumque fabula de Relatione Corporis S. Benedicti in Italiam: cui fabulæ Antonium Yepezium ac Vvionem nimia facilitate adquievisse, Cassinates vero ipsos adversari compertum est.*

§. III. Hi-

Digitized by Google

§. III. Historia Inventionis Corporis S. Benedicti a Cassinatibus objecta examinatur.

21. *Cassinates nostri in suo jure propugnando præcipue nituntur* historia Inventionis Corporis S. BENEDICTI, *quam Leo Marsicanus in Chron. Cassin. lib. 3. cap. 28. & Petrus Diaconus in Sermone ea de re composito, alter vertente sæculo undecimo, alter duodecimo ineunte, uterque Monachus Cassinensis scriptam tradiderunt. His auctoribus Menardus noster in lib. 1. Observ. in Martyrol. Bened. ad 21. Martii fecisse satis videbatur, & ea qua præditus erat tum modestia tum eruditione, Leonis & Petri pugnantes secum narrationes, suspectas demonstraverat. Et tamen V. C. Angelus Nuceus nunc Abbas Cassinensis in sua ad Chronicon Cassin. Appendice secunda seu* Excursu historico, *hoc unum agit* bonæ causæ fiducia *fretus, ut* Menardi acrimoniam si fieri queat demulceat, *eumque &* ridicule *&* inhoneste cavillari *arguit. Quid dicturus erat vir æquissimus, si Menardus Matthæi Laureti conviciis & calumniis, quæ ejus libri* de existentia corporis S. Benedicti *non minima pars est, ex æquo respondisset? Quale enim illud est*, militarem, seu potius feralem & indisciplinatam disciplinam *Floriacensibus, adeoque* ipsam S. Abbonis Abbatis Floriacensis necem *per cæcam & intolerandam calumniam imputare? Et tamen Laureti librum tamquam causæ suæ ineluctabile præsidium probat eruditissimus Abbas; non convicia, ut de viri humanitate sentire par est. Verum querelas non adversus Cassinates, sed apud ipsos deponere est animus. Ad rem accedamus.*

22. *Agebatur annus sexagesimus quintus supra millesimum, quum teste Anonymo Cassinensi in Chronico* Domnus DESIDERIUS Abbas cœpit ædificare Ecclesiam S. Benedicti in Monte Cassinensi. *Et anno* 1071. Ecclesia nova S. Benedicti dedicata est ab Alexandro Papa die Kalendarum Octobrium cum quinque altaribus sanctis: *qui* Alexander Papa II. anno insequenti defungitur. *Basilicæ primordia fuse describit & ad annum* 1066. *revocat Leo Marsicanus, qui jubente Oderisio Abbate Desiderii successore Chronicon sui Monasterii libris tribus a temporibus S. Benedicti usque ad Desiderium Abbatem, qui postea Victor Papa Tertius fuit, continuavit, & anno* 1115. *decessisse videtur. Sic igitur in lib. 3. cap. 28. post multa habet :* Aditum interea cum planitiei Basilicæ, quæ cubitorum ferme sex putabatur, consequenter disponeret coæquare, tres non integras ulnas fodiens, subito B. Patris venerabilem tumulum reperit: moxque cum religiosis viris communicato consilio ne illum aliquatenus mutare præsumeret, confestim ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere, eumdem tumulum eodem quo situs fuerat loco pretiosisque lapidibus recooperuit, ac desuper arcam de pario marmore in transversum Basilicæ, id est a Septemtrione in Meridiem quinque per longum cubitis opere nimis pulchro construxit. *Tria hoc loco asserit Leo, inventum S. Benedicti Tumulum, at loco non motum reverentiæ causa, & lapillis ac pario marmore reopertum*, ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere. *Hinc colligit Menardus, Tumulum non fuisse reseratum, sed mox ut inventus est* lapillis & pario lapide reopertum. *Nec est quod Menardum rideat Angelus Nuceus, cum causam facti pro Menardo afferat Leo*, ne quis aliquid de tanto posset thesauro surripere.

Inventionis historia.

23. *At, inquit Angelus*, quod non scripsit compendiosior Leo, Petrus copiose descripsit. *Bene. Petrum ergo audiamus.* Eo tempore quo Abbas DESIDERIUS ejusdem Ecclesiæ speculam renovabat, cum tres non integras ulnas fodisset, die Octavarum ejusdem Sanctissimi Patris subito ignorantibus cunctis sepulchrum invenitur, in quo tanti Patris conditus retinebatur Thesaurus. Statim terræ motus factus est magnus, odoris quoque exstitit tanta suavitas, ut omnes simul maximo pavore stuperent. Mons etiam totus ab imo usque ad summum quatiebatur: decem namque & septem vicibus eo die a terræ motu concussus est. Super sepulchra quoque in dextro latere altaris laterem reperiunt, nomen ejusdem Confessoris continentem. Sanatus est ibi eodem die quidam dæ-

Digitized by Google

CIRCA AN. 653. 11. Julii. dæmoniacus.... Advesperascente vero die a venerabili Patre Desiderio deputati sunt quamplurimi Fratres, qui vigilias tota nocte juxta Sanctissimi Benedicti corpus celebrarent. Cumque omnes alii egressi fuissent, GEORGIUS ejusdem Ecclesiæ Paramonarius *(id est Æditaus)* dixit: Si vobis æquum videtur, sacratas Reliquias antequam Domnus Abbas veniat inspiciamus. Quod dictum dum placuisset omnibus, accedentes ad locum, invenerunt supra sepulchra sindonem expansam candidissimam, quæ dum tangebatur evanescebat. Levantes autem lapidem, invenerunt duas sepulturas, in quibus hoc ordine Reliquiæ positæ erant: Capita eorum contra chorum, pedes contra altarium S. Joannis Baptistæ habentes..... Supradictus autem Georgius corpora tantorum Sanctorum ut vidit, gavisus est gaudio magno, illincque dentem unum Sanctissimi Patris auferens & in vase argenteo ponens, ad stratum proprium rediit. Statim autem tam dirissima infirmitate percussus est, quod nec comedere, nec bibere, nec etiam sedere aliquatenus posset. *Sed* pœnitentia ductus, dentem quem abstulerat una cum vase argenteo juxta sanctum corpus posuit, & statim sanus factus est. *Refert deinde Petrus visionem cujusdam Monachi, qui eo die Deiparam & Apostolos ad Inventionis celebritatem accedentes vidit. Addit Bulla vulgata Alexandri secundi, Nuntios Apostolicæ Sedis ad istud spectaculum invitatos a Desiderio, qui* pretiosissima corpora intemerata & indiminuta *eis ostenderit. Qui hanc Petri narrationem legerit, mirabitur sine dubio insignem historiam a Leone tam leviter fuisse delibatam, omissis tot rebus ac circumstantiis, quibus Petrus eam auxit.*

Examinatur. 24. *Antequam Petrum discutiamus, juvat nonnulla observare in ipsius verba, dum ait*, subito ignorantibus cunctis *S. Patris Benedicti* sepulchrum inventum. *Ignotum ergo fuerat catenus S. Benedicti sepulchrum, & ab inopinantibus, immo nec quærentibus inventum. Et tamen Cassinates dum S. Aigulfi factum refellere volunt, ajunt nusquam Cassinates aliquos sacri tumuli custodiæ defuisse, semper excubitores illi perpetuos adhæsisse, usquedum a Petronace Monasterium Cassinense instauraretur. Qui ergo fieri posuit, ut sepulchri locus a posteris ignoratus sit, cum a Petronacis restitutione Monasterium Cassinense semper integrum steterit ad annum 884. quo cæso S. Berthario Abbate, fugatis Monachis, Cœnobium a Saracenis eversum per annos duos & viginti mansit, & destitutum quidem* justa Congregatione, *(uti Angelus Nuceus in Chron. Cassin. lib. 2. cap. 51. commentatur)* non pœnitus aliquibus excubitoribus: *Aut si temporum iniquitate sacer Tumulus obscuratus est, cur de eo investigando ne cogitaverunt quidem, donec* subito ignorantibus cunctis *inventus est? Quis non videt, Cassinates de requirendo S. Patris sepulchro ad illud usque tempus ideo non fuisse sollicitos, quod sacras Reliquias in Galliam asportatas esse haberent persuasum, nec nisi vacuum cenotaphium penes se remanere existimarent? Sed hæc minutiora sunt, ad majora veniamus.*

25. *Petrum multa Leoni addidisse legimus, eaque Cassinates incunctanter credi volunt. Videamus an tanti nobis esse debeat Petri auctoritas, ut ei nullo facto examine assentiri debeamus. Et ne Cassinatibus nostris iniquiores esse videamur, discamus ab Angelo Nuceo Abbate Cassinate, quid ipse de Petri genio sentiat.* Quanti in litteris habendus sit Petrus, *inquit in Notis ad Prolog. lib. 4. Chron. Cassin.* dicere nihil attinet. Scriptura, imago & vultus mentis est. Multa scripsit, sed sine delectu & sine crisi. Vivido siquidem fuit ingenio, properantis tamen ac subinde præcipitis interdum judicii. *En Petri iconem, qualem equidem exprimere nullus e nostris ausus esset, nec forsitan fecisset impune. Viderit, qua* bonæ causæ fiducia, *Petri* hominis præcipitis ac properantis judicii *narrationem a Leone utique anteriori discrepantem a nobis veluti oraculum admitti jubet. Si lubet de Petro benigniorem ferre sententiam, non id quidem ægre feremus: nec ab eo recederemus, nisi ipse recederet a Leone, qui ad prædictæ Inventionis tempus propius accedit. Petrus quippe eo tempore cœpit scribere, quo Leo vivendi finem fecit. Cur vero Petro haud adquiescamus, paucis accipe.*

26. *Non solum Anonymus Cassinensis in Chronico brevi ad annum 1194. perducto*

ducto nullam istius Inventionis aut miraculorum a Petro descriptorum mentionem facit, ut superius vidimus; sed nec DESIDERIUS *ipse Abbas Cassinensis, quo agente S. Benedicti Basilica ædificata est. Is ex libris quatuor Dialogorum priores duos* CIRCA AN. 653 11. Julii.
de miraculis suo tempore apud Casinum factis *inscripsit, sic* ad Theophilum Interlocutorem *primi libri initio præfatus*: Primum quidem voluntati tuæ favens, quæ in hoc nostro Cœnobio facta sunt, duobus comprehendam libellis: dein cetera quæ ex aliis partibus vel audisse vel vidisse contigerit, aliis duobus libellis concludere vita comite studebo. *Et rursus principio libri* 2. Præmisso utcumque primo (ut promiseramus) libello, nunc secundum Deo auxiliante scribere aggrediar, in quo cetera quæ supersunt in hoc Monasterio vel a Monachis hujus sacri Cœnobii ubicumque Divina largiente clementia his temporibus facta miracula, quæ nostræ occurrunt memoriæ conabor concludere. *Ergone Desiderio memoria excidere unquam potuerunt tot prodigia, a Petro Diacono superius relata*, inventum S. Benedicti sepulchrum, terræ motus septiesdecies *ipso die factus*, odoris mira suavitas *diffusa*, dæmoniacus curatus, Georgius *ob dentem sublatum* infirmitate percussus *& postea* sanatus, *viso Monachi* de adventu Deiparæ & Apostolorum *ad Inventionis celebritatem, aliaque non pauca, quæ libro integro sufficere potuerunt? Et nihilominus Desiderius de illis omnibus ne verbum quidem scribit. Neque dicas, Libros Dialogorum ante illam Inventionem a Desiderio dictatos fuisse. Id namque manifeste revincitur ex libro* 1. *ubi de Alexandro Papa circa medium agens*, Alexandrum felicis memoriæ *appellat: quin etiam Gregorii VII. qui Alexandro successit, non semel in libro* 3. *meminit. Quid quod de Georgio seu Gregorio Mansionario, id est Ecclesiæ custode, hoc eodem libro eadem miracula de lampadibus illæsis facta, quæ a Petro Diacono in sermone de Inventione referuntur, commemorat, nec tamen prædictam Tumuli referationem aut dentis avulsionem eidem Georgio tribuit, certe nec leviter attingit. Denique Desiderius ipse ter in libro* 2. sepulchrum S. Benedicti *nominat, nec Inventionem illam ullatenus designat. Quid ergo? Fictitiam dicemus Tumuli Inventionem, miracula supposititia? Absit, ut viris religiosissimis & colendissimis Patribus ac Fratribus id convicii impingamus. Concedimus Tumuli* cujusdam *Inventionem Abbate Desiderio factam, etiam Tumulum fortasse referatum, ac S Benedicti creditum fuisse, ex meris conjecturis, nulla id testificante scriptura. Hinc est, quod Desiderius rem siluit prudens, & incertam reliquit: & siquidem Tumulum inventum referavit, non produxit Reliquias e tumulo, ne Religioni non satis consulere videretur. Deinde verisimile est, piam hanc de S. Benedicti invento Tumulo credulitatem cum miraculis quibusdam ex relatione incerta propagatam: quæ omnia Petrus nimia facilitate scriptis commendaverit. Ceterum cum Desiderius ait, quempiam accessisse* ad sepulchrum S. Benedicti, *tantumdem sonat, atque* ad limina S. Benedicti, ad Basilicam, *in qua S. Benedictus primitus sepultus fuit;* ad ipsum cenotaphii locum, *quod* ad dexteram altaris *locat: quemadmodum etiam nunc Galli nostrates dicuntur proficisci* ad Tumulum S. Martini, *cujus Reliquiæ ab Hæreticis in favillas redactæ sunt.*

27. *Certe Oderisius Desiderii successor in Epistola ad Floriacenses ad ineundam cum ipsis societatem missa, nonnihil prædictæ Inventioni favere videtur: nec tamen Floriacenses jure suo continuo deturbat, sed litem quasi dubiam & pendentem relinquit iis sane verbis, quæ ob viri modestiam prætermittere non licet.* Nos, *inquit*, ex magna devotione & sincera charitate decrevimus familiariter scribere Sanctitati vestræ; ut vestrum & nostrum quasi unum sit Monasterium, & quodam spirituali atque inviolabili amore in perpetuum fœderemur. Siquidem certa etiam & digna ratio est, ut vestræ & nostræ Fraternitatis Conventus alterutrum se præ ceteris diligant, qui pari gaudio habere se incomparabilem Thesaurum Reliquiarum P. BENEDICTI exsultant: licet a nobis haberi multis miraculis & prodigiis ac revelationibus, ac quorumdam etiam nostrum oculis sit veritas comprobata. Verum sive illud habere vos qualibet occasio fecerit, sive quid illius gratulanter speratis; singularis utrique invicem nobis & præcipui debitores sumus amoris. *Tantum abest, ut vir æquissimus contentionis ac rixarum fomenta ex præsumpta utriusque partis possessione excitari velit, quin potius amo-*

CIRCA AN. 653 11. Julii. *amoris ac charitatis mutuæ incentiva inde adsumit. Cui exemplo utinam & Cassinates nostri & nos ipsi pariter conformemur! Oderisium inspiciamus. Miracula, prodigia ac revelationes, quibus S. Benedicti præsentiam corporis apud Cassinum obiter probat, describuntur in Chronico Cassinensi ac in Petri Diac. Sermone de Inventione S. Benedicti. Sic in Chron. lib. 2. cap. 43. Henricus II. Imperator per S.Benedictum ab ilii dolore sanatus, de sacris corporis præsentia certior factus dicitur, cum antea hac de re dubitaret: sicut & Adam Monachus Cassinensis in ejusdem libri cap. 47. Quod utrumque mirum est prætermissum esse a Desiderio, qui tamen aliam ejusdem Adæ de SS. Protho & Hyacinto visionem, Leoni Abbati S. Pauli pariter recitatam, in fine libri 2. Dial. memorat. At quod adjicit Oderisius,* quorumdam etiam *suorum* oculis veritatem comprobatam*; forte id intelligit de visionibus memoratis aliisque similibus: quæ nec nobis etiam desunt, nec rei evincendæ sufficiunt. Unde Oderisius argumenta a se allata non ejus putat esse conditionis ac roboris, ut Gloriacensium jus & causam evertant, sed quæstionem in ancipiti dimisit:* Sive illud, *inquit*, habere vos quælibet occasio fecerit, sive quid illius gratulanter speratis; singularis utrique invicem nobis & præcipui debitores sumus amoris. *Si quis tamen exigat, Oderisium de Tumulo ac Corpore S. Benedicti interpretandum esse in hæc verba*, quorumdam etiam nostrum oculis veritas comprobata est*; edisserat nobis, cur seipsum inter illos testes non numeret? Quippe Oderisius Monachum induit Cassini sub Richerio Abbate (ut constat ex Chronici Cassin. lib. 4. cap. 1.) longe ante Inventionem a Leone & Petro descriptam: quæ si tot prodigiis celebrata est, cur Oderisius illius particeps non fuit? Aut si fuit, cur Reliquias sacras suis oculis visas non dixit? Sane longe validius foret ipsius argumentum, si non solum* quorumdam *e suis, sed suis ipsius* oculis veritatem comprobatam *assereret. De Oderisio satis.*

28. *Opponunt nobis ex Baronio Romanorum Pontificum Leonis IX. Alexandri II. Gregorii VII. Urbani II. Imperatoris Henrici II. aliorumque peregrinationes Cassinum factas, curationes & miracula inibi perpetrata. Sed nos SS. Adalberti Pragensis, Osvvaldi Eboracensis Antistitum, infinitorumque cujuscumque dignitatis hominum itidem peregrinationes Floriacum susceptas, nec minora aut pauciora miracula reponimus. Neque tamen quisquis devotionis ergo Cassinum profectus est, de S. Benedicti corpore cogitavit. Habet & Mons sacer venerationem suam, utpote S. Patris vestigiis ac tumulo consecratus. Et Henricus II. de præsentia corporis S. Benedicti apud Cassinum teste Leone addubitabat. Sed quid mirum, si Henricus hac de re dubitaverit, cum etiam Adam Monachus Cassinas* non modo in hæsitationem, sed etiam in desperationem *de hoc ipso* inductum *se ipse dicat? in Chron. Cassin. lib. 2. cap. 47. Quod attinet ad miracula, in promptu est Gregorii Magni effatum in lib. 2. Dial. cap. ultimo.* Quia ab infirmis potest mentibus dubitari, utrumne ad exaudiendum ibi præsentes sint (*Sancti,*) ubi constat quia in suis corporibus non sint; ibi eos necesse est majora signa ostendere, ubi de eorum præsentia potest mens infirma dubitare.

29. *Atque ut liberaliter cum Cassinatibus nostris agamus, nec quidquam ad facti veritatem illustrandam prudentes dissimulare videamur*; *opponimus nobis ipsi pro Cassinatibus S Berthariwm Abbatem Cassinatem anno 884. martyrio affectum, cujus versus sequentes ex Vita S. Benedicti ab ipso composita decerpti, Cassinatibus in speciem favere videntur.*

Lege hanc Vitam sæculo 3. Bened pag. 29.

Post triduum frater gaudens de morte sororis,
Hanc tumulat proprio protinus in tumulo.
Unica Sanctorum retinet nunc arca duorum
Pignera, quos æthra junxit humoque Deus.

At Berthariws eo modo interpretandus est, quo Paulum Vvarnefridum superius explicavimus, qui S. Benedicti membra, idest partes fluxas, & carneas, in cinerem resoluta *Cassini remansisse affirmat, ossa vero in Galliam asportata. Vel Berthariws locutus est poetico more, quo res præterito facta tempore, eo modo describitur, ut tunc primum fieri videatur.*

30. *Hactenus Translationis Gallicanæ veritatem, continua proborum Auctorum testi-*

testificatione confirmatam, adversus Cassinatium Patrum objecta defendimus: Leonis Marsicani & Petri Diaconi verba circa Tumuli S. Benedicti Inventionem expendimus: Bertharii & Oderisii Abbatum Cassinensium testimonia sumus interpretati. Si quid minus pro causa nostra, charitatis & pacis atque brevitatis studio, dixisse putamur; saltem nobis conscii sumus, nihil nisi ex animo scriptum, palamque omnibus esse nihil præter gravissimorum virorum auctoritates prolatum. Denique si quem verbo læsimus in aliquo, hoc obelisco incunctanter confossum volumus. Sequitur ut post stabilitam Translationis S. Benedicti historiam, tempus quo ipsa facta est discutiamus. CIRCA AN. 653 11. Julii.

§. IV. Quo tempore S. Benedicti Translatio in Galliam contigerit.

31. *Cum ante Caroli Magni principatum Æra Gallicana non per calculum Dionysianum seu annos Christi, sed per Regum annos computaretur; neque admodum Auctores sæculo 9. anteriores de annalibus ordinandis essent solliciti; accidit, ut apud posteros de anno quo quidque contigit, contentiones passim orirentur. Et quidem Auctores mediæ ætatis eorumque sequaces, dum Antiquorum gesta cum suo Æra Christianæ computandi modo componere voluerunt, non semel lapsi sunt in errorem: quod etiam in nostra quæstione evenit, dum alii Translationem S. Benedicti ad annum Christi 660. alii ad 664. alii ad alios pro suo quisque arbitrio revocant. Verum omissis posteriorum calculis, Antiquorum numeros expendere necesse est.*

32. *In primis occurrit Vitæ Caroli Magni veterrimus Scriptor apud Pithæum.* Post Dagobertum regnavit CHLODOVEUS filius ejus, qui habuit S. Baltildem in matrimonio: quo tempore S. BENEDICTI corpus translatum est de Benevento in Franciam in villa Floriaco. *Consentit descriptor miraculorum S. Genulfi apud Chesnium Tom. 1. Histor. Franc. & apud Bollandum ad 17. Januarii iisdem fere verbis:* Post Dagobertum filius ejus Chlodoveus regnavit, cujus tempore corpus S. Benedicti de Benevento in Gallias translatum est. *Et Martyrologium Floriacense a Saussayo laudatum:* Anno Domini 660. sub CHLODOVEO filio Dagoberti translatum est corpus S. Benedicti Abbatis a monte Cassino ad Monasterium Floriacense per Aigulfum Monachum. *Denique Chronicon sancti Maxentii seu Malleacense a Philippo Labbeo Tom. 2. Biblioth. novæ editum Translationem sæpius dictam Chlodovei secundi tempore collocat. Quibus omnibus Adrevaldus in libro Mirac. cap. 10. & 11. & Aimoinus in Carmine de Translatione, aliique adstipulantur. Nec multum recedit Clarius in Chronico sancti Petri Vivi, id* sub Papa Vitaliano, *qui anno 656. secundum Baronium verius ann. 658. sedere cœpit, factum referentis. Certum itaque videtur, Translationem illam Chlodoveo Dagoberti filio regnante contigisse, non quidem prioribus regni ejus annis, quibus Floriacensis Monasterii jacta sunt fundamenta, (ut in S. Mummoli Elogio inferius dicemus;) sed posterioribus. Atqui juxta eam quam Hadrianus Valesius, Clarissimus Francicarum rerum Scriptor, regnorum Dagoberti ac Chlodovei iniit ac stabilivit rationem, Chlodoveus ab anno Christi 638. ad 654. Regni habenas tenuit. Proinde Floriacensis Cœnobii primordia anno circa 641. Translatio anno 653. illiganda. Alii qui Dagoberti principatum, non ab anno 623. quo vivente patre Austriæ Rex impositus est, sed a Chlotharii parentis obitu seu ab anno 628. ordiuntur; Chlodovei regnum post sex annos differunt, statuuntque ab anno 644. ad 662. annos octodecim ei tribuentes: quorum in sententia S. Benedicti Translatio anno 660. recte collocatur. At quoniam chronologia superior validissimis momentis fulta est, eam sequi statuimus: & anno circa 653. S. Benedicti Translationem contigisse affirmamus.*

§. V. Quinam Auctores Translationis historiam fusius descripserunt, & Miracula S. BENEDICTI.

33. *Primus qui hanc historiam ex Floriacensibus aliorumque Scriptorum monumentis in litteras retulit, non fuit Diedericus seu Theodericus Monachus Teutonicus*

CIRCA AN. 655 11. Julii. *cus Hersfeldensis, homo sæculi* 11. *(ut putavit Tritbemius) sed* ADALBERTUS *testante Rodulfo Tortario Cœnobita Floriacensi in Poemate de Mirac. S. Benedicti hoc distichbo:*

Patris ADALBERTUS translatos edocet artus,
Quædam gesta stilo subjiciens nitido.

Adalbertus non videtur esse alius ab ADREVALDO, *cujus liber de miraculis S. Benedicti historiæ Translationis adjectus posteriori bocce metro satis indicatur. Certe Sigebertus ac post eum Tritbemius Adrevaldum binominem fuisse, & Adalbertum etiam appellatum in lib. de Scriptoribus affirmant. Aimoinus in Prologo in libros duos Mirac. S. Benedicti:* Translationis, *inquit*, ejus sacri corporis ordinem ad hunc venerabilem locum, necnon signa hic vel per Gallias ipsius meritis gesta vir disertissimus ADREVALDUS istius Monasterii Monachus scriptis inseruit. Cui operi ADELERIUS hujus nihilominus Congregationis Monachus duo tantum Capitula adjecit.

34. *Post Adrevaldum idem argumentum carmine persecuti sunt* AIMOINUS, GIRALDUS, & RODULFUS *Tortarius, Monachi Floriacenses, qui Auctores alter post alterum per sæculum* 11. *florebant. De Aimoino Floriacensi, alioque Aimoino Monasterii S. Germani Pratensis Monacho agemus Sæculo* 4. *Benedictino, cum libros duos miraculorum S. Benedicti ab Aimoino Floriacensi compositos referemus. Praterea non tantum Sermonem de festo Translationis S. Benedicti scripsit* S. ODO *Abbas Cluniacensis idemque Floriacensis, sed etiam* librum de adventu Corporis S. Benedicti in Aurelianensi edidit, *ut Joannes Italus in lib.* 3. *Vitæ S. Odonis cap.* 13. *auctor est. Denique historiam Translationis S. Scholasticæ, simulque S. Benedicti anonymus quidam Cenomanensis composuit.*

35. *Librum Miraculorum S. Benedicti Adrevaldus jamdictus scripsit principatu Caroli Calvi, ut ex cap.* 28. *intelligitur, ubi Auctor imperante Ludovico Pio se puerulum fuisse testatur. Deinde* ADELERIUS *coævus ac superstes Adrevaldo Appendicem adjecit: quibus Aimoinus Floriacensis Mirac. binos libros, totidemque Rodulfus Tortarius bomo sæculi* 11. *etiam versibus a se redditos superaddidit. Qui fetus Tortarii nomine Auctoris destitutus, ab Henschenio ad* 21. *Martii Tortario restitutus est.*

36. *Ex istis Scriptotibus selegimus dumtaxat pro historia Translationis Adalbertum seu Adrevaldum & Aimoinum cum Sermone S. Odonis, omissis Tortario & Giraldo, quorum poemata e Bibliotheca Serenissimæ Reginæ Sueciæ eruit Henschenius, qui Tortarii poema de Miraculis S. Benedicti loco citato edidit. Omisimus etiam Anonymi relationem de Translatione S. Scholasticæ, cujus fragmentum dumtaxat post Adrevaldum referemus. Ex Scriptoribus Miraculorum unum bic repræsentamus Adrevaldum, remissis aliis ad sæculum* 4. *Bened. ubi de Illatione S. Benedicti, ne hujusce Tomi moles nimium excrescat: cum alioquin miracula in illis descripta ad posteriora tempora pertineant.*

§. VI. Aliæ S. Benedicti Translationes, variæ diversis in locis Reliquiæ.

37. *Postquam corpus S. Benedicti apud Floriacum depositum est, varias sedes mutavit. Nam ingruente Normannorum clade, per Burgundiam huc illuc prout tempestas ferebat deportatum, Aurelianis in Ecclesia S. Aniani aliquo tempore consedit: donec rebus pacatis Floriacum relatum est, uti sæculo* 4. *Bened. videbimus: quo ex tempore semper apud Floriacum permansit.*

38. *Anno Domini* 1107. *præsentibus* LUDOVICO VI. Rege designato, & JOANNE Aurelianensi, HUMBALDO Autissiodorensi Episcopis & viris religiosis cum maxima Cleri & populi multitudine, 13. Kalend. April. translatum est sanctissimum corpus e metallino quodam & cupreo scrinio in quo prius (ut creditur) depositum fuit, quando allatum est de Cassino monte, in feretrum auro gemmisque *cura Simonis Abbatis Floriacensis* fabricatum. *Tam firma vero fuit eo tempore de corporis sacri præsentia apud Floriacum persua-*

suasio, *ut Philippus Rex Ludovici pater* 3. Kalend. Augusti *sequentis mortuus* apud Milidunum, præceperit corpus suum ferri & tumulari in Monasterio S. Benedicti, donans ipsi loco plurima donaria, ut magnificentiam Regiam decebat. *Sed & filius ejus Ludovicus* valde ipsum Cœnobium dilexit, & rebus temporalibus crevit. *Quæ omnia Clarius ex Floriacensi Sancti Petri Vivi Monachus qui huic Translationi præsens interfuit, fusius in Chronico tradit.* CIRCA AN. 653 11. Julii.

39. *Anno Domini* 1217. *Guarinus Abbas Floriacensis Reliquias S. Benedicti thecæ auro, argento gemmisque contextæ inclusas e loco humili super altare majus levari curavit*: qua de solemnitate, *inquit Sausseyus in lib.* 4. *Annal. Aurel. cap.* 4. duæ patentes Litteræ habentur eodem anno, una PETRI Archipræsulis Senonensis, qui ait se INSPECTIS S. ROMANÆ ECCLESIÆ PRIVILEGIIS vere cognovisse, quod tanti Confessoris præsentia Floriacensis Ecclesia insignis habetur: *Altera* GUILLELMI *Archiepiscopi Bituricensis sic loquentis*: In quo (*loculo*) D. Senonensis Archiepiscopus & nos cum plurimis Episcopis, adstante maxima Abbatum, Cleri, plebisque multitudine, cum magna celebritate in festo Translationis dicti B. BENEDICTI sanctissimum CORPUS duximus reponendum.

40. *Anno* 1364. *Urbanus V. ex Abbate S. Victoris Massiliensis Pontifex summus, Litteris datis ad Johannem tum Abbatem Floriacensem* 7. *Id. Januarii, Pontificatus sui anno tertio, impetravit* quartam partem capitis vel circa *Sancti Benedicti*, & unum os brachii dextri ejus *quæ in Ecclesia* apud Montempessulanum in honorem B. MARIÆ Virginis & B. Benedicti & Germani Conf. *a se constructa reposuit.*

41. *Anno* 1561. *cum Odetus de Coligniaco Castilioneus, Cardinalis & Abbas Commendatarius Monasterii Floriacensis, in hæresim Calvinistarum lapsus esset, per Aventinium domus suæ Præpositum sacram ejusdem Cœnobii suppellectilem universam diripuit, sacramque capsam auro spoliavit, dimissis Reliquiis Antonio Fouberto Priori, qui eas multa prece ab Aventinio impetratas in arcula lignea servavit: donec anno* 1581. *die* 27. *mensis Maji rebus paullulum serenatis, in thecam ligneam deauratam, qualem rerum necessitas patiebatur, per Ludovicum Pothinum Priorem Floriacensem recondita sunt.*

42. *Denique Congregationis Sancti Mauri Præpositi cum intelligerent suarum esse partium, non solum ut Sancti Benedicti spiritum per Gallias sopitum denuo excitarent, verumetiam sacras Beati Patris Reliquias quam honestissimo possent loculo decorarent; Thecam eximiam ex solido argento longam atque altam tribus pedibus & dimidio, uno minus latam, variis columnis solidisque imaginibus exornatam, affabre elaborari auroque obduci curaverunt, facta ad sollemnes supplicationes argentea capitis effigie, in qua cranium includeretur. Quod magnificum opus ut aggredi ac perficere pro dignitate possent, fecit imprimis Serenissimi Principis* GASTONIS Borbonii, *Felicis memoriæ Ducis Aurelianensis, Christianissimi Regis* LUDOVICI XIV. *nunc gloriose regnantis patrui, insignis tum pietas, tum liberalitas, in feretro sacro incisa atque testata: cui aliarum etiam personarum dignitate ac virtute præstantium munificentia accessit. Paratis omnibus, anno Christi nati* 1653. *ipso die Ascensionis Dominicæ in diem* 3. *Maji incidente, in frequenti Præpositorum ejusdem Congregationis qui ad Comitia generalia ex more convenerant consessu, Illustrissimus Johannes Stradeus, antiquior Episcopus Condomiensis, ceremoniæ celebrandæ pro suo erga Sanctum Benedictum ejusque Ordinem amore ac studio rogatus præfuit. Cranium sacrum una cum mandibula argenteo capiti inclusum: utriusque femoris ossa integra, vertebræ itidem integræ cum pluribus aliis ossibus & particulis in majorem thecam recondita: cetera ea qua par est religione & sollemnitate peracta. Quam quidem celebritatem a nostro Hugone Vaillantio carmine heroico jam elegantissime repræsentatam, historiæ peculiari Congregationis Sancti Mauri fusius inserendam, hic delibasse sufficiat.*

43. *Antequam hinc discedamus, juvat eas quæ in Ecclesiis nonnullis haberi dicun-*

CIRCA AN. 658 11. Julii. *tur S. Benedicti Reliquias breviter commemorare. Radium brachii in argentea effigie deaurata, quamplurimis ornata lapillis ex dono Johannis Ducis Bituricensis anno 1393. possidet Regalis Basilica S. Dionysii prope Lutetiam Parisiorum. Refertur in Breviario Vallisoletano anno 1598. impresso*, Regale primariumque Monachorum Congregationis Vallisoletanæ Cœnobium, corporis Sancti Benedicti particulam quamdam ab Henrico III. Castellæ & Legionis Rege dono olim accepisse: cui accessio facta dicitur ex integro femoris ejusdem Sancti osse ex Montepessulano Galliæ urbe in Hispaniam delato, ac in eodem Cœnobio solemni pompa recepto 5. Idus Julii anno 1594. *Ejus mandibulam Monasterium S. Petri Carnutensis, Cœnobium S. Theoderici prope Remos costam ostendunt. Prætermittimus alias Ecclesias, quæ minutas S. Benedicti Reliquias penes se haberi gloriantur.* Hæc non ideo commemoravimus, quasi prædictis Reliquiarum indicibus integram fidem habeamus. Sane Monachi Vallisoletani e Montepessulano obtinere non potuerunt os integrum femoris S. P. Benedicti: tum quia utriusque femoris ossa in Cœnobio Floriacensi etiamnunc possidentur ex dictis: tum quia Montepessulanenses quartam circiter partem capitis dumtaxat & unum os brachii dextri S. Benedicti a Monachis Floriacensibus acceperunt, sicuti ex litteris Urbani Papæ V. supra nu. 40. laudatis constat. Porro Carnutenses nostri non habent S. Patris mandibulam inferiorem, quæ in postrema Translatione Floriaci reperta est.

44. *Unum hic submonent socii Bollandiani ex poemate Rodulfi Tortarii, ante annos fere sexcentos de Reliquiis S. Pauli Episcopi Leonensis Floriacum delatis scribentis in hunc modum:*

Cujus membra, Patris placuit connectere membris,
Includunt uno corpora dum tumulo.

Addunt catalogum Reliquiarum S. Benedicti alio distractarum: partem Cassinatibus a Medone Floriacensi Abbate, partem aliam Urbano V. Pontifici Maximo, alias atque alias San-Dionysianis ac Vallisoletanis Monachis, variisque Ecclesiis concessas notant. Non satis apparet, quorsum spectet sua illa de Reliquiis S. Pauli monitio: at certe Lectori suadere videtur, B. Pauli Reliquias cum S. Benedicti Reliquiis confuse fuisse permistas. Aimoinus Floriacensis itidem Monachus Tortario senior huic scrupulo medetur in lib. 2. Mirac. S. Bened. cap. 12. his verbis: Corpus autem antedicti Confessoris Pauli CUM PROPRIO LOCULO post loculum sanctissimi P. Benedicti posuerunt, uno tamen ampliori scrinio quod etiam argento tectum erat, utrumque concludentes. *Et quidem S. Pauli caput in scrinio proprio penes Floriacenses servabatur ante Calvinistarum tempestatem: plurimæ ejusdem sancti Reliquiæ cum aliis SS. Mauri Martyris, Frogentii & Teneftinæ in capsa ebenina promiscue custodiuntur. Hic tandem sistendum Adrevaldum audiamus.*

HISTORIA TRANSLATIONIS
AB ADREVALDO SEU ADALBERTO

Monacho Floriacensi scripta sæculo IX.

Ex Johannis Boscii Bibliotheca Floriac. Bollando & Mss.

Langobardi Cassinum vastant. CUM diu gens Langobardorum infidelitatis suæ tenebris carere noluisset, & jugum Domini ferre detrectans eos qui ferebant impugnare decrevisset, Italiam venit nominis Christiani gratia impugnandi & suo eam dominio subjugandi, cujus incolas occultum Dei judicium ejus mucroni tradidit feriendos. Quæ gens longe lateque suæ cædis extendens crudelitatem, Beneventanam aggressa est expugnare provinciam, cujus urbes terræ coæquans, Monasteria villasque depopulans, non

non minimas Christianorum strages dedit. Oves enim Dominicas ab ovilibus exclusas diversa cæde lacerans ovilia Domini evertebat, itaut in eremi vastitatem loca prius desiderabilia conversa viderentur. Unde inter cetera facinora sua Monasterium [a] eximii Patris BENEDICTI depopulans, rebus omnibus inhabitabile reddidit. Quod quomodo contigerit, legenti B. Gregorii secundum Dialogorum librum clarum est: qui omnia hujus sanctissimi viri opera claro stilo persecutus, inter cetera narrat eum prophetiæ spiritu cognovisse atque prænuntiasse, ablatis rebus omnibus idem Monasterium eversum iri.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

2. Hac itaque patrata eversione & multis effluentibus annorum curriculis, idem locus ad eremum redactus cœpit esse ferarum, qui prius fuerat habitatio hominum, usquequo regni Francorum gubernacula adeptus est CHLODOVEUS filius DAGOBERTI, qui ut erat vir nobilissimus rerum administratione publicarum miro callebat ingenio. Idem etiam Rex cum egregiis polleret moribus petitionibusque justis & servitio Dei aptis adsensum præberet, interpellatus est a bonæ memoriæ viro LEODEBODO Patre Monasterii S. Aniani, quod est situm prope mœnia urbis Aurelianæ, ut Monasterium Ordini monastico congruens sibi liceret construere in agro Floriacensi: datis pro eodem agro in mutua vicissitudine prædiis quæ sibi a parentibus jure hereditario relicta possidebat. Namque idem ager Floriacensis scilicet Regalis tunc fiscus erat. Quibus auditis Rex libentissime ejus precibus annuit, & desiderium illius quod diu dilatione creverat compleri judicavit. Igitur ab utrisque partibus mutuæ commutationes factæ sunt, memorato Abbate dante quod a genitoribus ei relictum est prædium *, & Rege supradicto reciproca vicissitudine pro eo agellum quemdam Floriacum cognominatum cum appendiciis suis haud longe a litore Ligeris. Quod Testamentum mutuæ vicissitudinis usque hodie in Archivis publicis nostri reservatur Monasterii. Prædictus autem vir Domini Leodebodus hoc negotio peracto nequaquam oblitus suæ destinationem desiderii, in supradicto agello cœpit ædificare habitationes utiles Monachis. Quod opus sagaci insistens industria, mirifico consummavit effectu: ædificansque ibi Basilicam in honore S. Petri, itemque aliam in honore S. MARIÆ Domino dedicari voluit. Mox etiam tunc præparata habitatio ut ne inanis esset atque sine habitatoribus, collegit ibidem quamplures ad Domino serviendum sub norma Regulæ vivere paratos, Patremque & Abbatem his præfecit nomine MUMMOLUM [b], qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus Pastor gregis sibi commissi sollicite curam exhibuit.

Chlodoveo favente Leodebodus Floriacense Cœnobium condit.

* Stil. Attiniacum ad Axonam.

3. Igitur cum processu temporis evolventibus annis supradictus Leodebodus corpore exemptus (sicut credimus) cœlicas recessisset ad sedes, jamdictus Mummolus gregis commissi custodias optime servans & lectioni assidue studium dans, inter cetera reperit in libris beati ac præcellentissimi viri Gregorii Romani Antistitis, quomodo sanctus ac Deo dilectus BENEDICTUS agonis sui cursum in Beneventana provincia consummaverit: recordansque quia isdem venerabilis Pater oraculo divino admonitus prævidensque futuros casus prædixerit illud Monasterium funditus evertendum, & quod ille spiritualibus oculis, iste oculis patratum carneis conspiciebat, misit ad prædictam provinciam unum ex commilitonibus nomine AIGULFUM Monachum. Sic namque sibi fuisse revelatum divinitus dicebat, ut prædictus vir illuc pergens, corpus jam dicti transferret Benedicti. Fuit namque idem Aigulfus venerabilis vir & Deo omnimodo placere gestiens: qui quantæ sanctitatis fuerit cujusve virtutis, finis probavit, in quo omnis laus secure canitur. Namque eum bonis polleret operibus, & in Monasterio Lirinensi ob bonorum studium operum peteretur aliquantisper exempli gratia remorari, a contrariis Religioni divinæ insidias perpessus, ad palmam martyrii usque pervenit: eujus etiam Passio penes nos habetur *.

Aigulfus a Mummolo Cassinum mittitur pro S. Benedicti Reliquiis.

* infra

[a] Hanc eversionem ad annum circa 580. retulimus in Vitæ S. P. Benedicti cap.17. Sæculo 1. Bened.

[b] Alii RIGOMARUM Mummolo præferunt. Lege S.Mummoli Elogium infra ad ann.678. ubi etiam de Leodebodo & Monasterio Floriacensi agemus.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

Cenomannis adjunctus.

4. Non dispar interea huic visioni in Cinomannica urbe apparuit visio *a*, ut scilicet pergentes & ipsi in eamdem provinciam, corpus transferrent sororis S. Benedicti, SCHOLASTICÆ nomine, ut quos unius urnæ habebat spatium, simul transferendi ostenderentur. Cum igitur utrimque laboraretur, quatinus visionis manifestæ non segnes invenirentur exsecutores; paucis admodum diebus transactis a supradicta Cinomannica urbe egressi, oraculi Divini auditores carpebant iter Italiam ducens: divertentesque in Monasterium Floriacum hospitandi gratia, compererunt præfatum venerabilem virum Aigulfum præceptis Abbatis sui obsequentem idem velle iter arripere.

Roma lustrata Cassinum pergit.

5. Igitur communi decreto cœptum opus simul statuunt peragere, junctique simul tamdiu indivisibiliter sibi adhæsere, quousque Romam venientes B. Petri Basilicam oraturi intrarent. At cum in eadem urbe sub obtentu visendorum sanctorum locorum a se invicem dividerentur, ut rei autem habet veritas, negotium quod cœperant perfecturi; memoratus Aigulfus intermissis interim his quæ palam ostentaverat, velle, locorum scilicet sanctorum circuitionibus, expeditioni operam dedit, certans ocius perficere quod sibi injunctum fuerat sanctum mandatum. Tandem itaque pervenit ad locum castri quod vocatur Cassinum: ibidemque paullisper itineri finem imponens, exspectabat eventum rei, orans illum qui visionem superius prolatam revelare dignatus est, quique se ad hoc opus destinaverat, ut non in vacuum tantum iter consumi vellet, sed sicut promiserat thecam thesauri sui ei revelare dignaretur.

Ab ignoto sene locum tumuli discit.

6. Cum itaque alicujus signi causa capiendi loca peragraret, & huc illucque circumspiciens oculorum orbes volveret sedulus explorator, conspiciens eum homo quidam multorum annorum crebro id agentem sic eum prior affatur: Heus tu, inquit, quibus ab oris nostras adisti sedes, cujusve negotii gratia? Ad hæc ille non indagini illius ausus est propalare commissum sibi secretum: sed cum iterato super ipsa re interrogaretur, ipse tamen negotium divulgare metueret, hæc ab eodem sene audivit: cur, inquit, me secreti tui non efficis conscium? Nam si delatoris scandalum caves, securus esto, in me tutam reperies fidem, & si dictis meis fidem accommodaveris, fortassis etiam negotio tuo profuturum erit. Ista vero cum prædictus Dei famulus auribus hausisset, cogitans quia in antiquis est sapientia & rerum præteritarum cognitio, reputans etiam sicut postea rei probavit eventus, propter hoc ipsum eum Dominum præmisisse, compellanti ex ordine rei gestæ texuit historias, qua causa venisset, quæque visio propter hanc rem sibi fuerit demonstrata. Ad hæc senex paullulum terræ defigens adspectum, vocemque infra fauces comprimens, sic demum ora resolvit: Si mihi quæ pro tali munere debentur præmia digna rependis, Deo favente puto me ocius negotio finem perfectionis imponere, quatinus pro his quibus laborem tanti itineris assumpsisti peractis, ovans ad propria repedare queas. Hujus ergo verba cum vir Dei perorantis audisset: Nulla, inquit, erit in munere dando difficultas quin omnia quæ a me poscis dem, tantum est ut promissionis tuæ memor dicta factis recompenses. Ad hæc ille: Cum, inquit, lucifugæ noctis tempora conticiniique metas propinquare prospexeris, tu ne ad modicum quidem indulge quieti, sed tecti adyta linquens, nudo sub aeris axe indefessus speculator adesto. Cumque solitudinis hujus locum aliquem lumine clarissimo radiare conspexeris nivei montis instar, notato certa mente locum: namque ibi inveniendum est unde tuæ curæ finis imponatur.

Reliquias sacras in Galliam defert comitibus Cenomannis.

7. Igitur prædictus vir verbis fidem dans, ardens autem desiderio, primo quietis somno percepto stratu sese excutiens, præceptorum senis haud segnis obtemperator exstitit. Namque prædictæ solitudinis plagam respiciens conspicit eminus locum lumine claro micante, ceu cum luminaribus facibusque densis locus aliquis perfusus illustratur. Quibus visis reverendus heros gaudio magno repletus mundi Gubernatori & sæculorum Rectori benedicens in iisdem laudibus noctis terminum exspectabat. Qui cum diu præstolatus affuisset, Solisque globus,

a Nimirum S BERCARIO ejusdem urbis Episcopo, sicut in ipsius Bercarii Vita & in Relatione seu Narratione propria de Translatione S. Scholasticæ legitur.

globus, necdum jubare suo mundi spatia ampla compleret, ad locum intrepidus properat cujus notator exstiterat: ibique sicut longe optaverat cuncta inveniens, prosperatori itineris sui grates innumeras rependit. Namque locum adiens loculum ibidem invenit, exterius quidem vilem, interius autem retinentem magni pretii margaritas. Pro foribus autem petræ scilicet superpositæ præfixa erant notamina, quorum interius busta jacebant. His sicut diu optaverat inventis, patefacto a latere evacuatoque locello, thesaurum inventum unius sportellæ conclusit *a* sinu, quæ sporta hactenus penes nos quasi nova habetur. Quibus patratis omnibus improviso adsunt socii, quos supra sermo retulit a Cinomannica urbe profectos, quærentes & ipsi non quæsita diu benedictione frustrati. Tuncque primum sibimet mutuo patefecere sui itineris causam, quia scilicet & ipsi revelatione divina admoniti ad corpus B. Scholasticæ ierant deferendum: moxque cum festinatione retrogradum iter arripientes festinato simul regredi curabant portantes quas invenerant dono Divino pretiosissimas margaritas.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

8. Bajulis sanctorum corporum Benedicti & S. Scholasticæ sororis ejus celeriter repedantibus, jamque oras finium suarum attingentibus, vox alta divinitus per alta silentia noctis prohibuit eos moras innectere in eundo. Eadem hora Papam Romanum per visionem quidam adsistens talia compellare visus est: Cur te piger somnus temporibus pressis negat stratibus relictis custodiam tuæ habere provinciæ; & quare dimissis publicis, utilitatibus propriis implicaris? namque ut dico quod palam fit noveris, te magnorum virorum patrociniis carere Benedicti scilicet atque Scholasticæ sororis ejus, quorum corpora quidam a Galliæ oris huc adventantes, illuc ferunt humanda. His auditis Romanus Antistes protinus relicto thoro arma comitesque inquirit, ac persequi conatur recedentes, junctis sibi Langobardorum auxiliis. Hac itaque famuli Dei visione accepta, formidantes alicujus incommoditatis tristem accessum, respiciunt retro, videntque se subsequi ab hostibus: tuncque timore pleni terræque consternati, rogabant eum qui suorum famulorum corpora eis revelare dignatus est, ut ea illis ad locum destinatum præciperet deferre: quorum precibus divinæ pietati annuere libuit. Nam omnipotentis potentia tenebrarum densitate ita eos occuluit, ut sibi quidem nil obesset, persecutoribus vero eorum omnem facultatem se inveniendi auferret; sicque famuli Dei malorum timore sublato ocius redirent.

A Romani Pontificis satellitibus nube media proteguntur.

9. Tandem igitur quamquam laboriose, salubriter tamen tanto confecto itinere in prædiolum quoddam diverterunt Bonodium *b* nomine, situm in pago Aurelianensi lassitudine cogente. In quo loco cum paullisper indulgerent quieti, ecce quidam sine oculis materno fusus utero advenit, magnisque vocibus oris ac fidei Sanctum interpellabat, ut quæ natura negaverat sibi lumina præstaret. Igitur dum his vocibus perstaret, parvo intervallo atque vix una hora effluente discussa caligine cæcitatis lumen sibi diu negatum cœpit adspicere, & datorem illius simulque B. Benedictum magnis laudum vocibus extollere.

Benedictus cæcus illuminatur.

10. Placuit etiam Divinitati huic miraculo aliud in eodem loco conjungere, ut quantæ sanctitatis esset cujus corpus portabatur ostenderet. Namque debilis quidam qui erectus ire nequibat per terram, rependo se trahens, utpote qui & omnium membrorum officio destitutus erat, advenit implorans auxilium ab omnipotente Deo per famulum illius Benedictum. Itaque miro modo cœperunt se nervi diu contracti extendere, & aridi diu meatus venarum sanguinis inundatione humectari atque ita Deo volente accepto robore lætus super pedes constitit & curatori suo magnis vocibus benedixit. Qui locus hactenus Basilicam retinet Domino in honore B. Benedicti dicatam.

Contractus erigitur.

a Paulus Warnefridus in lib. 6 Hist. Langob. cap 2. ait, cineres sacros Cassini remansisse. Cui adstipulatur NotKerus Monachus Gallensis in Martyrol. ad 11. Julii. *Non diu*, inquit, *locus ille* (Cassinus) *Sanctorum Reliquiis venerabilis a Fidelium conventu mansit inanis. Nam Fratres qui bestium manus evadere potuerunt, iterato in unum conglobati, & aliis ad vitam dispersorum adbibitis multiplicati, Sacros Cineres, seipsos jam cautius agentes, satis religiose curarunt: donec nuper infestatione Saracenorum in omnem ventum dispersi sunt*, scilicet Monachi: quod anno 884. accidisse diximus.

b Bonodium, *Bonnee*, viculus una leuca supra Floriacense Monasterium, ubi nulla exstat Basilica, nisi parœcialis S. Martino dedicata: at uno fere ab ea lapide cernitur ager quidam, MONS S. BENEDICTI appellatus, quo in loco eruuntur nonnumquam veteris ædificii, haud dubie Ecclesiæ quondam S. Benedicto sacræ, rudera & fundamenta.

CIRCA AN. 653 11. Cumque ab eodem loco moveri placuisset, aliud prædiolum adeunt mille quingentis ferme passibus a Monasterio quo tendebant distante Novavilla * cognomine. In eo etiam cum aliquantulum eis requiescere placuisset, obviam eis quidam cæcus factus est, qui magno impetu ferociter facto sportam qua beati viri ejus portabatur apprehendit. Quem vir Domini Aigulfus moderata studuit correptione castigare, atque ab illicita præsumptione revocare. Sed ille quem lumen amissum contristabat, respondit, nullo modo se posse ab ea divelli, nisi quamprimum lumen reciperet; pronuntiavitque se tantæ fidei esse, ut quidquid peteret S. Benedictus, Domino sibi annuente tribuere posset.

11. Julii. — Cæco lumen restituitur. — * vulgo la Mairie de Neuville

In veteri Floriaco Reliquias Scholasticæ Cenomanni postulant. 12. Posthæc vero cum in eundo nulla mora fieret, agmina Monachorum cum plebe territorii Aurelianensis obviam eis processerunt miliario a Monasterio, in vico qui dicitur vetus Floriacus: ibique cum gaudio & lætitia atque honore magno exceperunt corpora Sanctorum supradictorum sub die quinto Iduum Juliarum. In eodem quoque loco die illo eamdem solemnitatem cum ingenti lætitia in Dei laudibus peregerunt. Cum igitur ibi moræ fierent, plebs Cinomannicæ urbis, cujus supra diximus fuisse cives qui pro afferendo corpore B. Scholasticæ ierunt, affuit obviam procedens eum civibus suis, quos pro deportando cœlesti thesauro emisisset gaudebant. Sed cum ad prædictum locum veniens cognovisset rei veritatem & actus omnes venerabilis viri Aigulfi, postulabat eum ut sibi munus promissum atque a Deo demonstratum concedere deberet. Sed isdem venerabilis vir respondit, se nequaquam velle Sanctorum germanorum corpora ab invicem separare, sed sicut eos in priori monumento * simul fuisse conditos, ita in secundo indivisibiliter componere velle testabatur. Tunc vero nobiles quique atque sapientes his contradixere verbis, justum non esse dicentes, ut quos divina voluntas participes fecerat oraculi cœlestis, & qui simul locum sanctorum thecæ corporum adissent, quique in subeundo pares labore fuerant, non etiam fructus laboris æque partirentur. Maxime vero non esse dignum dicebant, ut duo magna luminaria loci unius coartaret angustia, cum sufficerent singulis locis singula. Tandem igitur sæpedictus venerabilis vir Aigulfus consiliis venerandorum virorum assensu dedit, decrevitque, ut ipse cum suis retento corpore S. Benedicti, socios suos cum corpore venerandæ sororis ejus dimitteret *a*.

* supple constat

Reliquiæ facta mortuorum suscitatione discernuntur. 13. Sed quia certum non erat qualiter discerni ossa potuissent quæ confuse unius sportellæ sinus retinebat, facta difficultate discernendi ad hoc consilium ventum est, ut ea quæ minora viderentur ossa separatim ponerentur, majora vero altrinsecus congregarentur. Dum igitur dividens hæsitaret & certum quid judicari non posset, Divinitati huic ancipiti sententiæ taliter finem imponere placuit. Nam cum continuis Divinitatem precibus noctis spatium utrique populi pro tanto sibi manifestando negotio pulsavissent, facto mane conspiciuntur eminus duorum parvulorum exsequiæ cadaverum, quorum unum erat masculini sexus, alterum feminei. Igitur salubri accepto consilio ad se exanimata corpora deferri jubent. Quod cum factum esset, masculi corpus prope ossa poni fecerunt quæ magnitudine præstare videbantur, miroque modo mox ut mortui mortua tetigere ossa jacentis, per mortuum mortuo & vita reddita est. Similiter autem eis placuit, ut penes minora mortuæ puellæ corpus poni deberet. Deus autem ut demonstraret germanos esse qui ferebantur merito, quemadmodum carnis una procreatione; uno eodemque tempore pares merito pares esse voluit in miraculo *b*; itaut puella eadem hora ab officio funeris surgeret: & quæ a flentibus amicis portabatur ad tumulum, iisdem gaudentibus rediret domum. Antiquum namque inusitatumque post Helisei actum revocatum hoc constat miraculum, quia omnipotentis Dei manus ut demonstraret B. Benedictum nec novis nec antiquis Patribus imparem, merito parem illum extulit Prophetarum operibus: completurque veridica vox Veritatis promittentis: *Qui crediderit in me*,

4. Reg. 13. — Joan. 10. 12.

a Hoc factum impinbat Notkerus: *Væ miserorum meritis*, inquit loco citato, *per quos separationem passa sunt, quæ dispositione S. Spiritus conjungi meruerunt*.

b Prope vicum Floriacum (qui vetus Floriacus dicitur, uno lapide ab oppido & Monasterio S. Benedicti distans) exstat sacellum S. Scholasticæ eo in loco ubi duo hæc miracula patrata sunt dedicatum: quo pluviæ obtinendæ gratia solemnes sæpe fiunt supplicationes.

CIRCA AN. 653
11. Julii.

me, opera quæ ego facio faciet. Omnes igitur lætis animis magnisque vocibus benedicunt Dominum, qui quæ sibi occulta fuerant luce clarius propalare dignatus est.

Cenomanni S. Scholasticæ Reliquiis Basilicam & Cœnobium condunt.

14. Igitur sublata omni ancipiti sententia quæ super corporibus discernendis diu eorum animos occupaverat, plebes Cinomannicæ ad corpus B. Scholasticæ salubriter verterunt. Quod summa celeritate levatum imponentes scapulis, cum gaudio ad proprium locum deportaverunt: ibique magnis sumptibus ædificata est Ecelesia, & ordinatis quæque erant necessaria feminis Deo servientibus infra breve spatium temporis plurimæ nobilium feminarum in eodem Monasterio aggregatæ sunt, quæ se relicto sæculo Domini servitio manciparunt. Sed & ipsum Monasterium usquenunc magnis miraculorum illustrationibus a Domino honoratur.

Corpus S. Benedicti in Ecclesia S. Petri depositum.

15. At vero Mummolus Abbas & venerabilis Aigulfus levaverunt corpus S. Benedicti quod a Deo sibi collatum certis indiciis apparentibus tenebant, & in Basilica B. Petri *a* ad custodiendum deposuerunt. Quod cum eximia cura servantes, conferebant inter se quo in loco ejusdem Monasterii id divinæ voluntati concordantes humarent. Super qua re non minima eorum animos dubietas occupaverat. Sed Deus qui benigna pietate sua sancti viri corpus de loco priori transferendum decrevit, in sequenti aptum locum sepulturæ providit. Nam cum diu, sicut jam dictum est, beatæ memoriæ Mummolus super hac re cogitaret consiliumque utile quæreret, intempesta nocte consueta orationis furta requirens, stratis relictis consueverat Dormitorium egressus, sub nudo cœlo cœpit inter alia precari, ut Divina pietas ei salubre consilium suggereret, quonam in loco sanctissima membra locaret. Affuit his precibus clemens auris omnipotentis, quæ servos suos justa petentes audire consuevit. Nam lux subito cœlitus emissa ante Basilicæ frontem beatæ Dei Genitricis MARIÆ in modum facis ardens in eum locum ubi nunc est conditum corpus protendi visa est. Quod visum vir Domini Mummolus ut vidit, omni dubietate postposita certissime credidit, quod hic locus aptus esset sancti viri membris locandis. Igitur posthabitis mordacibus curis & visioni omnimodis fidem dans, in eodem loco quo sibi demonstratum fuerat cum magno studio in melius ornato sub pridie Nonas Decembris cum ingenti honore & laudibus divinis terræ humili terram multi pretii reddere studuit, vilique urna *b* contexit cœlestem thesaurum. Nam quantum dilectus Deo, amabilisque ipse thesaurus sit, testantur innumeræ debilium sanitates corporum, maximeque animarum medelæ, quæ usquehodie mortalibus pro tanti viri honore tribuuntur a Domino. Sed & locus isdem cujus sit nobilitatis, ex actibus beati viri comprehendi potest. Nam cum eidem viro machinam in sphæræ modum ostendisset, credendum est eum præ omnibus locis plus eum dilexisse quo præscivit propria ossa propriis relictis sedibus transferenda: in quo hactenus tanta constat monstrata miracula, ut si scriberentur, proprio indigerent libro, præstante Domino nostro Jesu Christo, Amen.

In Ecclesia S. Mariæ reconditur.

Miraculis locus celebratur.

APPENDIX

Ex historia propria Translationis S. Scholasticæ.

Tandem igitur Domini providentia præeunte ac subsequente eosque comitante ad Cenomanoicam urbem propinquavere: quibus Domnus Berarius Pontifex venerabilis una

a Hæc S. Petri Ecclesia integra non exstat, sed sola Basilica B. MARIÆ sacra, quæ uti & opidum Monasterio circumpositum S BENEDICTI nomen accepit, vulgo *S. Benoist sur Loire*.

b Hoc die *Tumulatio* S. BENEDICTI in plerisque Martyrologiis MSS inscribitur: & S. Odo in sermone sequenti num. 2. duplicem S. Benedicti solemnitatem, *Translationem & Tumulationem*, memorat. Adrevaldus in lib. Mirac. c. 22. Tumulationem vocat *solemne festum S. Confessoris Christi Benedicti, quod ex veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembrium agitur*. Quo die post multos annos accurrente *Relatio* seu *Illatio* corporis S. Benedicti ex urbe Aurelianorum in Monasterium Floriacense circa principatum Carolomanni Ludovici Balbi filii facta est. Postrema hæc festivitas quæ sub nomine antiquæ *Tumulationis* adhuc sæculo 11. celebrabatur, (ut constat ex Radulfi Tortarii libro Mirac. S. Bened. cap. 33. quem librum Joannes Boscius quarto loco sub Anonymi nomine edidit) postea *Illationis* nomen obtinuit, & *Tumulationis* antiquioris celebritatis memoriam obscuravit.

CIRCA AN. cum revestitis Sacerdotibus & omnium graduum Clericis devotissime occurrit, & sacratissimum S. Scholasticæ corporis pignus venerabiliter suscepit: & civitatem ingrediens, ad Monasterium quod ad hoc (ut diximus) opus inter murum civitatis & fluvium Sartæ nobiliter atque decenter ab imis fundaverat, cum summa veneratione devexit: ibique illud in Ecclesia quam in honorem S. Petri jam dedicaverat, decenter & sollemniter post altare collocavit: ordinatisque quæ erant necessaria feminis Deo sacratis vitamque Regularem ducentibus, infra breve spatium temporis plurimas nobilium, id est non minus quam centum sexaginta feminarum in eodem Monasterio Domini famulatui aggregavit, & ipsum Monasterium de rebus sui Episcopatus nobiliter ditavit, ipsumque cum omnibus ad se pertinentibus suæ Sedi & Matri Ecclesiæ cui præsidebat subjectum in perpetuum fore censuit. *Hæc Translatio quotannis in civitate Cenomannica sollemniter celebratur die 11. Julii, quo sacræ B. Scholasticæ Reliquiæ per urbem aulæis & tapetibus adornatam circumducuntur. Everso a Normannis sub finem sæculi 9. Monasterio, in quo S. Berarius B. Scholasticæ corpus deposuerat, sacra ipsius theca Normannorum furori subducta, in urbanam S. Petri Ecclesiam, quæ jam Collegiata est, Hugonis Comitis studio, ineunte 10. sæculo, quarta die Novembris translata est.* Hac etiam sæviente procella Normannorum, (*inquit Vetus Auctor, cujus fragmentum To. 3. Hist. Franc. Andreæ Chesnii refertur*) urbs Cenomannica devastatur, & Cœnobium S. Virginis Scholasticæ extra murum urbis situm exustum est, & corpus ipsius sacræ Virginis intra ejusdem urbis sinum positum & conservatum. *Quod accidisse anno 969. discimus ex Anonymi Chronico perantiquo, quod Andreas Chesnius Gestis Normann. præmisit. Nec minori sane miraculo ejusdem S. Scholasticæ argentea capsa divinitus subtracta est manibus sævientium Calvinistarum, qui anno 1562. die 3. Aprilis, Merlini cujusdam impurissimi nebulonis falsis persuasionibus ac civium quorumdam proditione in urbem admissi, direptis rebus sacris ac profanis, die 10. Julii in Vigilia Translationis S. Scholasticæ subita formidine correpti, in fugam nemine insequente conversi sunt: quod Cenomanni acceptum ferunt meritis S. Scholasticæ, quam ut Tutelarem ac Patronam præcipuam colunt. Quæ de S. Scholasticæ Reliquiarum majori parte per Richildem Caroli Calvi conjugem anno 874. translata in Monasterium Juviniacense circumferuntur, incerta sunt. Certe Aigulfus SS. Benedicti & Scholasticæ ossa arida ex Italia advexit: & tamen S. Scholasticæ brachium ossibus & carne integrum in eodem Monasterio asservari dicitur, uti & cingulum ejusdem Sanctæ, quo* ANNA AUSTRIACA *felicis memoriæ Francorum Regina in puerperio invictissimi Regis nostri Ludovici XIV. modo imperantis usa est. Porro Juviniacense Parthenon Ord. S. Bened. in confinio Diœcesis Trevirensis duabus a Satanaco opido ad Carum amnem positum, ab ipso conditu nuncupatum est S. Scholasticæ, quæ inibi etiamnunc miracula sæpius operari fertur.*

(653. 11. Julii.)

EADEM HISTORIA

Auctore AIMOINO Floriacensis Cœnobii Monacho.

Ex To. 2. Hist. Franc. Andreæ Chesnii.

FERT animus linguam modulis laxare canoris,
Eximii Patris BENEDICTI laude venusta,
Ut cunctis referem populis, quo præstitit ad nos
Ordine præclaros transferri corporis artus
Ipse sui, junctis sibimet membris venerandis
Germanæ meritis sociatæ urnaque sepulchri.
Nunc Benedicte Pater famulo vires rogitanti
Confer, & exiguis quo te collaudet alumnus
Incipe gratificos mecum mea tibia versus.
CHLODOVEUS Franca dum Rex regnaret in Aula,
Inclyta progenies DAGOBERTI Principis alti;
Exstitit egregia morum probitate decorus
Vir LEODEBODUS clara de stirpe creatus,
Cœnobii regimen Sancti servans Aniani,
Mœnia vicinum quod spectant Aureliana.
Hic larga Domini perfusus cor pietate,
Chlodoveum, quem jam primo sermone notavi,
Expetiit Regem, summa comptum bonitate,

Haud

Haud sibi dissimilem, cui talia famina fatur: CIRCA AN. 653
Rex, ait, e cujus pendet moderamine tellus 11. Julii.
Gallica, quo Franci gaudent sub Rege potentes;
Parva quidem, sed grata meæ possessio menti est;
Quam fama didici fisci ditione teneri.
Floriacum vulgo vocitant hoc nomine villam;
Hanc deposco meo tribuas ut jure regatur.
Id neque damna putes tibi, si concesseris, ulla
Importare, meum fatear eum reddere fundum.
Nec gratis fiscum mihimet conferrier opto,
Spondens e proprio similem redhibere locellum.
Annuit his precibus gratanti pectore Princeps,
Collatumque suum lætatur perdere fiscum,
Contentus quod non dispar sibi redditur arvum.
His ita dispositis, LEODEBODUS venerandus
Posthabitis animo mordacibus optime curis,
Optataque diu tandem tellure potitus,
Fundamenta jacit domibus tunc apta locandis,
Ut famulis Christi Monachis habitacula condat,
Procurans, instat donec perfectio summa
Perfectum demonstret opus, finemque laborum.
Ecclesias demum binas pro tempore parvas
Construit, & minimam Christi MARIÆ Genitrici
Dedicat, ast aliam sancti sub nomine Petri
Consecrat. Hæc tum major erat, spatiosaque paulum
Tunc equidem. Nam nunc postquam Genitricis in Aula
Transiit hesperia vectum corpus BENEDICTI
Egregii Patris, spatio diffusior hæc est,
Basilicis necnon multis excelsior una.
Interea magnum ad caulas deducere curat
Agmen, & innumeras hominum glomerare catervas
Præclarus LEODEBODUS studio vigilanti,
Congreget ut Christo juratas sponte cohortes.
Hinc quem Pastoris condonet munere dignum
Exquirens, meritis vivacibus atque beatis
Invenit Monachum Domino populoque placentem.
MUMMOLUS huic nomen, generis quoque nobile germen:
Fratribus hunc reliquis consulto præficit, ipse
Post metas vitæ superas conscendit ad arces.
Ast Pastor commissa gregis moderamina sancti
Provide procurans, animum scriptis relevabat
Mellifluis, gnarus dictis Patrum sociari.
Præcipuum in libris illi studium relegendis,
Pectore quos sacro profudit Papa beatus,
Jocundi verbi sensus GREGORIUS alti,
Quem docuit sanctus qui ad flumina nota columbæ
Spiritus in specu Christum vestivit honore.
Hos dum continua versare manu pius instat
Mummolus, in gestis Patris semper memorandi
Repperit emeritum dixisse suis Benedictum,
Dum celsa residet Cassini montis in arce,
Quod diræ eruerent nullo cunctamine gentes
Omnia septa gregis. Tunc jam decursa measse
Agnoscens Sanctus quæ viderat ante futura,
Intendit mentem, eveniat si forte facultas
Asportare sacrum jamdicti corpus alumni,

CIRCA AN. 653 11. Julii.

Mittitur AIGULFUS magnam Diomedis ad urbem,
Qui vehat optandos cunctis mortalibus artus
O BENEDICTE tuos virtutum lampade claros,
Celso delatos Cassini vertice montis.
Nam famulus domini somno dum membra dedisset
Mummolus, ostensum dixit sibi cœlitus istud.
Tunc quoque progressi quidam Cinomannis ab urbe
Advenere viri, similis quos visio somni
Admonuit, longa ut quærant regione sepulchrum,
Quo fratri conjuncta pio SCHOLASTICA sancta
Sit tumulata, suaque ferant tutamen in urbe.
Ergo alacres parili junguntur calle beato
Aigulfo, donec transscensis Alpibus usque
Urbem Romuleam sedemque Petri reverendam
Devenere. Locis socios hic forte sacratis
Intentos sacer Aigulfus cum deserit, atque
Impiger accelerabat iter quod ducit ad arcem
Cassini, quæ tunc eremo circumdata vasta,
Langobardis olim populantibus omnia circum,
Dum nec tam sanctis timuissent ædibus atras
Injectare manus, discessit incola cunctus.
Sedulus huc explorator veniens studiosis
Visibus exquirit, Sanctorum busta piorum
Quo jaceant tumulata loco, seu qualibet arce.
Nam deserta videt, specuque carentia tumbæ.
Quem senior montis residens in parte secreta,
Omnia lustrantem cernens hac voce rogavit:
Heus, inquit, hospes, quanam de gente remota
Explorare venis, nostrosque invisere fines?
Quidve petis? Rursus cunctanti taliter infit:
Ne metuas secreta tui mihi pandere cordis:
Spondeo celatum servare in pectore verbum,
Consiliique mei vires præbere petenti.
Dixerat, & dicta Aigulfus sic voce secutus:
Nulla meo major versatur corde voluptas,
Quam potiar sacro BENEDICTI ut corpore Patris.
Demum pauca refert ævo maturus ad ista
Arcano senior, reddens has pectore voces:
Hæc peragenda quidem, magno sed munere, dixit,
Sunt redimenda tibi, si me vis indice tantis
Quæsitum terris thesaurum cernere coram.
Sicque Senex fatur, cum talia reddidit heros:
Præmia magna feres, tantum si quod rogo monstres;
Polliceorque moram nullam generarier a me.
Ille Deo plenus, tacita quem mente gerebat,
Effudit dignas sano de pectore voces:
Cum nox atra polum subtexerit, atque coruscis
Vecta bigis Phœbe ad medium devenerit axem,
Tu vigil intentis oculis per devia montis
Prospice, qua versum fulgor missus radiantis
Luminis, immensas vincat splendore tenebras:
Illic invenies quod tanto gliscis amore.
Paruit ille senis monitis, primaque quiete
Transacta surgens, quorsum lux splendeat alma
Explorat, cernitque locum clare radiantem
Luce nova, lapis hunc signatus nomina fratrum

Texe.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

Texerat exterius, quem sensim vir venerandus
Impulit in partem. Subito patuere reperta
Ossa beata Patris BENEDICTI, necne sororis
Ipsius egregiæ: quæ mox latro venerandus
Inclusit sportæ, palmarum fronde virenti
Contextæ, patriæque solum meditatur adire.
Confestim socios Romæ quos liquerat ipse
Adspicit adventare via, montemque tenere.
Poximus his factus, causam quærit veniendi,
Tum primum secreta sui cordis referarunt
Aigulfo Christi famulo, qui cuncta peracta
Jam fore prædixit, celerique fuga properare
Admonuit callem, quo Gallica rura petuntur.
Haud secus ac jussi faciunt, gressuque citato
Digressis, avide dum linquitur Itala tellus,
Cœlitus insonuit terris vox missa per auras,
Quæ vetuit proferre pedem, spatioque moveri
Quo steterant. Cœlis illo sub tempore missus
Angelus in somnis, vultu verboque minaci,
Pontificem Sedis Romanæ terruit, istis
Increpitans dictis, ac somnos rumpere cogens:
Cur te segnis, ait, torpor lecto recubantem
Detinet, & Latios pateris popularier agros?
Nam Galli vestris infesti finibus olim,
Nunc veteris memores iræ, suffragia vobis
Justorum rapto nituntur tollere coram,
Servorum Domini captantes corpora furtim.
Antistes tali turbatus pectora visu,
Exsurgit stratis, ac agmina cogit in arma.
Langobardorum subnixus viribus, illos
Insequitur, qui post tergum cervice reflexa
Innumeros hostes se propter currere cernunt.
Quod postquam videre, metu calor ossa reliquit;
Nec lacrymis caruere genæ: tum corpore prono
Exorant Christum, qui tanto munere dignos
Duxerat, ut donum servet, ne gentibus illis
Præda fiant, & præclaro spolientur honore.
Hos Deus obscuro gradientes aere sepsit,
Cernere ne quis eos, ne quis contingere posset.
Corripuere viam interea, qua semita monstrat.
Et læti patriis gaudent consistere in arvis.
BONODIUM vocitant agrum pagi Aureliani,
Quo primum fessi cinerum residere piorum
Vectores, Dominusque suis vult glorificari
In Sanctis: cæcus dum matris fusus ab alvo
Ingrediente die sensit discedere noctem,
Et claudus rectis lætatur vadere plantis.
Devenere Novam quam dicunt nomine villam.
Hic alter veniens ad hanc lucem sine luce,
Lumine percepto sanctum laudat Benedictum.
Floriacus perstat vicus haud porro remotus
Cœnobio, geruli quo dulcia membra tulerunt.
Huc Domini famulus gaudenti cum grege tendit
Mummolus, ut celebri ducat pompa metuendas
Relliquias: post quem Cinomannica plebs properavit,
Virginis egregiæ sperans non esse neganda

Ossa

CIRCA AN. 653 11. Julii.

Ossa sibi. Sed constanter se tradere nolle
Asserit Aigulfus proprio sudore redempta.
Attamen assiduis precibus non sponte quievit,
Passus restitui corpus poscentibus illis.
Verum permixtos artus secernere tandem
Insedit menti. Sed qua ratione valeret
Ignarus, Christo meruit monstrante doceri.
Denique majores artus præmortua juxta
Membra locat pueri: confestim reddita vitæ
Surrexere loco, pedibusque incedere discunt.
Exanimis quoque jam tumulo condenda puella
Exiles artus mox attigit, evigilavit.
Sic par causa duos secrevit strenue fratres.
Tum Cinomannorum populi cum Virgine læti
Ad proprium rediere solum. Hine Mummolus Abba
Promeritus, necnon Aigulfus, gaudia dulcis
Magna ferunt doni, gaudent in tempore tali
Hoc humeris vexisse suis ad tecta beati
Clavigerique Petri, donec Divina potestas
Signaret, quonam sibi dilectum Benedictum
Condere præciperet Natales post geniales,
Quod non multo post pietatis contulit Auctor.
Ergo Dei servus tanto de munere lætus
Ancipiti cura penetral dum cordis oberrat,
Et prece pervigili cœlorum dindima scandit,
Quo Deus his habilem miserans concederet urnam,
Illico celsa poli rogitanti porta patescit,
Et humilis choreas cœlorum nuntius intrat,
Ac superi ditis post terrea visibus adstat.
Nec mora quæque cupit Regum Rex annuit illi:
Fulgor ab ætherea nam mox demittitur Aula,
Quo tumulanda forent BENEDICTI pignora signans.
Mummolus hæc cernens, & fido pectore credens,
Gaudens Templa locat, gaudens transfert Patris ossa,
Servos qui proprios tueatur Principe Christo,
Ac post hanc vitam concedat habere perennem.

SERMO S. ODONIS ABBATIS
CLUNIACENSIS, & FLORIACENSIS,
Habitus Floriaci in Festo Translationis Sancti BENEDICTI.

Ex Bibliotheca Cluniacensi edita & MSS.

Benedicti dies festus omnibus celebris.

1. FEstiva beatissimi BENEDICTI solemnitas Christo Domino propitiante refulget, quæ Fidelium cordibus & affectum devotionis augere, & spiritale gaudium afferre consuevit. Merito siquidem tanti Patris memoriæ iidem Fideles congaudent, ut illud Propheticum impleatur: *Dicite justo quoniam bene*. Et item, *Memoria justi cum laudibus*. Constat enim quod unumquemque Sanctorum Christiana pietas tanto venerabilius colit, quanto celsius hunc a Deo decoratum cognoverit. Unde & istum Patrem Divino quodam instinctu specialius amat, ejusque memoriam dulcius recenset: nimirum non nescia, quod illum omnipotens Deus inter summos & electos sanctæ Ecclesiæ Patres mirum in modum provexit, & inter sanctæ Fidei fundatores ac cœle-

Isa. 3. 10.
Prov. 10. 7.

CIRCA AN. 653

lestis disciplinæ censores insignitet sublimavit. Quippe quem Spiritus sanctus charismate, tum miraculotum signis, tum virtutum exercitiis adornavit; ut dignus in mundo appareret, per quem excelsiotis Ordinis multitudinem innormaret *. Inde est, quod in hac solemnitate & in aliis sancto nomini ejus dicatis quoties in anno suis tempotibus eveniunt, tam devote tamque libenter & ex tantis partibus AD EJUS SACRO-SANCTUM TUMULUM tanti accurrunt. Nam non quique pagenses, vetumetiam plebs urbana nobilibus viris conserta, Clericorum quoque honestis quasi inflorata personis, lætabunda confluit, & commune patrocinium devota requirit.

11. Julii.

* al. informaret

Translationis dies maxime.

2. Nam quasi patum esse desiderio devotorum Deus prospiceret, si semel in anno tantum solemnitatem ejusdem Patris Fideles coluissent, exsistere causam præstitit, quo & alias solemnitates gaudio Christianorum adaugeret, quibus pro voto quisque adveniret: de sancta videlicet illius TRANSLATIONE, necnon & TUMULATIONE, quæ sic divinitus esse disposita multa signorum sunt documenta. Quo in loco tanta, ut ita dixerim, tam mira miracula & in scriptis referuntur gesta, & sub oculis patrata dignoscuntur, ut ipsorum fulgor etiam quosque remotos ad ejus reverentiam excitare potuerit, quæ licet instante jam tempore Antichristi, cujus faciem (sicut scriptum est) præcedet egestas, cessare videantur; præstantior tamen sanitas animarum semper ejus meritis obtenta præbetur. Cessare autem Divina miracula, vel ibi, vel alias, nostrorum enormitas sceletum facit, qui post revelatam Christi gratiam retro sumus conversi. De ipso quippe Domino JESU-CHRISTO perhibetur, quia propter excæcationem infidelis populi nullam in Capharnaum potuerit, & melius noluerit patrare virtntem. Nos ergo non sumus digni, ut illo favore Sanctus iste nos foveat aut consolari dignetur, quos ibi placitos lætificare consuevit alumnos. Hoc solum quippe magnum nobis debet videri, quod talibus præstat, ut ejus sanctæ solemnitati possimus interesse, & de spe misericordiæ ejus gaudere. Nec minor est ejus misericordia vel pietas, quam si miracula frequentaret. Sed nimirum necesse est, ut per omnem Ecclesiam cessantibus signis, manifestetur qui sint illi, qui universalem fidem propter præsentia miracula, vel qui propter futuræ vitæ beatitudinem colunt. Quinetiam terribili judicio sequaces Antichristi signa potius facient, ut coram eis qui voluntarie peccant (ut scriptum est) offendiculum ponatur. Necdum tamen eadem miracula penitus adhuc desunt: quoniam & ad sacro-sanctum ejusdem Patris SEPULCHRUM, & in aliis beatæ ejus memoriæ locis hæc etiam fieri non ignoramus. Signorum namque inquisitoribus, qui unumquemque patrem sanctum, vel potentem, vel impotentem ex multiplicitate, vel taritate eorumdem signorum arbitrantur, illa Dominica exprobratio consideranda est qua dicit: *Generatio mala & adultera signum quærit*. Et illa Præconis ipsius exprobrando dicentis: *Judæi signa petunt*, quos alias Deo odibiles non tacet. Herodes autem qui (ut scriptum est) cupiebat aliquod signum ab eo videre, nec in modico quidem ejus responsionem dignus fuit audire. Centurionis autem fidem omni Israeli prætulit, qui ad servi curationem solam ejus jussionem sufficere non dubitavit. Hæc exterius inseri quorumdam tepiditas exigit, quorum devotio cessantibus signis frigescit.

Duplex ejus solemnitas.

Miracula.

Job. 41. 13.

Cur aliquando cessent.

Marc. 6. 5.

Ezech 3 20.

S. Benedicti miracula non penitus cessant.

Matth. 12. 13.

1 Cor. 1. 22.

Luc. 23. 8.

Matth. 8. 13

3. Porro eidem beatissimo viro sua prærogativa admodum sufficit, qui tantopere fulgoris emicat, ut etiam remotissimos totius Christianitatis sinus radiis suæ beatitudinis illustret. Nec Monachorum cohortes ubique terrarum diffusæ tantam ejus altitudinem ignorant, qui sanctam ipsius institutionem præ ceteris sectantur: itaut etiam in ipsorum Patrum Cœnobiis qui normam sancti propositi fideliter ac religiose promulgarunt, hanc proprii clientes eorum malint profiteri, non immerito arbitrantes, quod hunc specialiter tamquam alterum Moysen Deus mundo prædestinavit, ut sicut ille Judæis, ita iste tam Judæis quam Gentibus Monasticæ legis decreta sanciret. Fuerunt quidem alii, ut jamdictum est, ejusdem sanctæ institutionis decretores: sed tamqnam Moysi, huic quoque dicatur, *Novi te ex nomine*, iste est qui in hac cœlesti disciplina placidius effulsit. Nam & ante Moysen sacrificiorum ceremoniæ & Circumcisionis ti-

Monasteria ab aliis Patribus instituta, cur S. Benedicto nomen dederint.

CIRCA AN. 653 31. Julii. ritus frequentissimo viguit usu, qui tamen specialiter per eumdem Moysen inculcatus est. Sic ergo & huic beatissimo Legislatori non præjudicant alii Patres qui sanctæ Regulæ munia descripserunt, sed magis ut assertores ejus sancita confirmant.

S. Benedictus cur Moysi comparatur. 4. Neque enim ab re Sanctus iste Moysi comparatur, quandoquidem non pauca magnalia pene similiter ab utrisque geruntur. Mysterii itaque majestate separata qua sub illo omnia in figura contingebant, decetero multa reperies quæ similia tamquam sub uno spiritu gesta noster iste patravit. Et hoc equidem privilegium utriusque est commune, quod ambo sunt legislatores. Ille querulas Hebræorum turbas de Ægypto exire suasit: iste vero quasi de genuinis carnalium desideriorum tenebris multas ex populo adquisitionis catervas suo ducatu abstractas ad terram viventium introducit. Ille mare rubrum divisit: iste post Petrum inusitato miraculo discipulum equidem super aquas currere fecit, dum plane in utroque facto liqueat rerum obstare naturam. Videris quid horum præcellat, utrum vel æquale sit aquas divisisse, aut super eas sicco vestigio cucurrisse. Ille in exustis arvis aquam sitienti populo de petra produxit: iste de sicca rupe fontem usibus Monachorum elicuit, qui hodieque in rivum fluit. Ille brutos mores Judæorum, quos incredulos vocat & rebelles, virga legis coercuit: iste Monachorum gregem, sicut voluntarie auditu auris obedientem, quasi una persona propter unum cor alloquens, filium nominat, & suavi Christi jugo supponit. Multa dici præterea possent, quibus istarum personarum convenientia patuisset. (S. Bened. in Prologo Reg.)

Cur aliis Patribus sanctis? 5. Et hunc quidem beatissimum Patrem legislatio specialiter Moysi comparat, sed magnitudo virtutum atque signorum quibusque etiam excellentissimis viris confertum nihilominus ostendit, sicut ille mirabilis ejus vitæ relator Papa videlicet GREGORIUS adstruit, qui adsignanter ex quibusdam factis ipsum aliquibus nominatim expressis coæquat dicens inter cetera: „Nam in aqua ex „petra producta Moysen; in ferro vero quod ex profundo aquæ rediit Eli„sæum; in aquæ itinere Petrum, in corvi obedientia Eliam; in luctu autem „mortis inimici David video & perpendo. Vir iste spiritu Justorum omnium „plenus fuit. Qui & in dono prophetiæ, & in dignoscendis hominum cogita„tionibus atque in secretorum agnitione judiciorum valde eum perspicacem fuis„se non tacet. Postremo quod inter plurima supemi muneris charismata adprime disertus fuerit, & quod Monachorum Regulam lucnlento sermone & discretione præcipua scripserit, lætabundis auribus eorum enarrat. Lætabundis, inquam, quia grande gaudium quibusque sanum sapientibus hoc affert, quod eis superna providentia talem ac tantum ducem ac Præceptorem constituit, quem ad promulgandam cœlestis disciplinæ legem dignum & idoneum totus mundus agnoscat. Gaudent ergo & quasi prævium sequentes de ejus nutu pendent & cordis aciem in eum defigunt. Gaudent, qnia per ejus magisterium ad cœlestis militiæ tirocinium sunt adsciti. Sperant se sub ejus ducatu militantes ad supemi Regis palatium intromitti, & quod suis meritis nequaquam præsumunt, ejusdem sui ducis intercessione se adipisci confidunt. (Greg. l. 2 Dial. c. 8.)

Lucerna est. 6. Ad hanc itaque Lucernam quasi in caliginoso vitæ hujus stadio micantem subinde respiciunt, & in ipsa vident quo gressum operis tendant. Lucerna igitur est beatissimus BENEDICTUS: Lucerna, inquam, ad hoc videlicet super candelabrum posita, ut ardens & lucens (sicut de suo Præcursore Veritas testatur) omnibus qui in domo Dei sunt resplendeat. An & iste superno amore non vehementer arsit? An & iste cum verbo & opere, tum signorum splendore non reluxit? Est igitur Lucerna: sed qualiter eumdem Præceptorem suum, immo & Dominum legiones Monachorum decentius appellabunt? Dominum, inquam, siquidem & Helias dictus est Dominus Helisei. Ergo pietatis affectu vocetur Lucerna, sed qnasi parum est vocetur etiam Stella. Non tamen qualiscumque, sed talis quæ erudiens multos ad justitiam refulgeat juxta illud Danielis in perpetuas æternitates. Vocetur etiam Sol, quia fulgebit sicut Sol cum Justis & nunc in Ecclesia & tunc in regno patris eorum. Vocetur etiam Angelus, (Stella & Sol. Dan. 12. 13. Angelus.)

CIRCA AN. 653. 11. Julii.

gelus, quia legem requirunt ex ore ejus. Postremo videant & gaudeant quam proprie & singulariter vocetur BENEDICTUS, quem Deus adeo benedixit in omni benedictione spiritali, & per quem tanti benedictionem hereditate possidebunt. Fateor enim quod ejusdem Patris dilectoribus adeo placet tali vocabulo censeri, quod solet maxime post Divinum nomen in ore Christianorum versari. Quis enim pie loquens aut Benedictum, aut Benedictionem sub quolibet obtentu non dicat?

Benedicti nomen eximium.

7. Ceterum laudes ejus resonare talibus utcumque congrueret, qui juxta Apostolum sciunt quæ est spes vocationis Dei, videlicet illius vocationis, qua non solum cum aliis Christianis communiter ad Fidem vocati sunt, sed etiam ad subeundum celsiorem gradum per eumdem Patrem institutum: qui in vacuum gratiam hanc nequaquam accipiunt, sed quæ eis a Deo donata sunt norunt. De quibus propter cor & animam unam sub unius populi vocabulo Deus dicit: Obauditu auris obediunt mihi, quem nimirum in Sanctis ejus laudare jubemur, sed quales eum laudare debeant Scriptura non tacet, dicens ad ipsos: *Qui timetis Dominum, laudate eum*. Et item: *Laudabunt Dominum qui requirunt eum*. Quo contra: *Non est*, inquit, *speciosa laus in ore peccatoris*. Quid ergo de nobis censendum est, qui supra modum peccatores sumus & laudes ejus attentare præsumimus? sed Divinæ pietatis divitias attendentes, de ejusdem indulgentissimi Patroni misericordia præsumimus. Denique eadem sancta Scriptura quæ in persona Justorum dicit, *Laudent eum cœli*, mox subjungit: *& terra*, ne peccatores desperarent. Nam adeo Deus misericordiam suam multiplicar, ut non solum homines, sed etiam jumenta salvet. Ergo & nos de ejusdem Patris laude licet indigni gaudeamus: & quamvis non sit nobis os aperire præ confusione, tamen illud Mosaicum unusquisque nostrum ei dicat: *Scio quia misericors es Domine*, cum metu & spe præstolantes utrumne sicut Regibus consuetudo est, ut in suis natalitiis reos absolvant, sic iste Princeps Dei propter gaudium suæ sanctæ sollemnitatis vincula nostra relaxet. Siquidem & illud occurrit memoriæ, quod inter pretiosa filiorum Israel munera, etiam pilos caprarum quidam detulerunt: & quia per illos peccatorum confessio signatur, saltem vel hoc unum offeramus. Verum si deest aurum sapientiæ, si argentum rite laudantis eloquii, si diversarum virtutum gemmæ, postremo si castitatis byssus miseris abest; vel prædictos caprarum pilos offeramus, quia forte & ipsi cum veraci confessione placebunt. Veraci scilicet, quia quem adhuc ex consensu peccare delectat, falsum est quod de præteritis vere pœniteat.

Monachis præcipue laudandus. — Ps. 27. 45. & 150. 1. Psal. 2. 1. — Eccl. 15. 9. — Ps. 68. 35.

8. Ut autem quiddam de humano usu loquamur, si quando paterfamilias post tempus domum suam revertitur, omnis familia solet adgaudere, cum quidem & catelli exsilientes quodam gestu membrorum se monstrant lætari. Quapropter nos licet jumentis insipientibus merito simus comparandi, tamen si ob istius honorem sollemnitatis quæ eumdem nostrum dominum nobis quodammodo repræsentat gavisi fuerimus, vel micas misericordiæ ejus sperare quasi catuli sub mensa poterimus. Et hoc non ex nobis, sed ex bonitate Evangelici Regis, qui cæcos & claudos ad convivium suum dignatus est adsciscere. Bene ergo nobiscum agitur, quod idem Paterfamilias nos suis sollemniis interesse non dedignatur. O quanti sunt etiam in remotissimis trans maria regionibus qui tantopere gauderent, si eis vel semel ad ejus SACRUM CORPUS * accedendi possibilitas esset! unde etiam considerandum est, quid nobis a Deo donatum sit: ne forte si ejus præsentiam minus reverenter senserimus, aut infecto corde, quod absit, in conspectu ejus vacui venerimus, dicat ipse Propheticum illud: *Non est anima mea ad populum istum*. Et item: *Prope es tu ori eorum & longe a renibus eorum*. Propterea eum ad exemplum illius Evangelici Regis intraverit, ut videat solemnizantes tamquam discumbentes (nam cum Spiritu Dei plenus sit, nihil est in creaturis Dei quod ipsum latere possit) quisque nostrum procuret, ne forte paternos ejus oculos cordis amictu corporis offendat. Nam ut ipse dicit omnis exaltatio genus est superbiæ, per quam maxime quisque fit, ut scriptum est, abominabilis apud Deum. Meminerimus tamen, quia ad

Translatio a Floriacensibus cum gaudio celebranda. — * al. tumulum. — Bened. Reg. c. 8. Prov. 12. 10.

CIRCA AN. 653

31. Julii.

ad supernum Judicem vel ad senatores cœli placandos recogitatio seu confessio peccati specialiter prosit juxta illud : *Narra si quid habes, ut justificeris*. Et Psalmista : *Iniquitatem*, inquit, *meam agnosco*. Et ideo quasi securus postulat : *Averte faciem tuam a peccatis meis*.

Ifa. 43. 26. Psal. 50.

Speculum est S. Benedictus.

9. Quisquis vero nostrum vult sui meriti faciem contemplari, necesse habet, ut in hoc speculum intendat, id est ut ejusdem Patris actus sollicitus perpendat. Inspectis etenim prout nostra parvitas est illius gestis, vel quantum nos in imo, vel quantum ille in sublime sit animadvertere poterimus. Hinc de quolibet pœnitente scriptum est : *Respiciet homines*, id est Sanctos, & *dicet peccavi*. Quoniam in illorum speciositate considerat, quantum, se deformem attendat. Quæ utilitas autem de eadem confessione proveniat, ibidem signatum est cum dicitur : *Liberemus eum de superbia & de his quæ fecit, ut non eat in perditionem*. At vero quia Scriptura jubet : *Sanctus enim dies Domini est, nolite contristari* ; quod in nobis vel ex nobis est triste omittamus : & quasi nobiscum sit hodie sponsus, gaudere præsumamus. Munus vero nostræ confessionis velut ante pedes paternæ pietatis offerentes, nostrum posse in ejus laude & admiratione totum sublevemus. Ejus autem laudes tanto quisque celsiori voce clamat, quanto hunc ardentius amat, vel ejus vitam perspicacius pensat, quæ nimirum a sui primordio tota admiratione dignissima est.

Miranda ipsius gesta.

* al. ut fertur eo deserente opes, admodum domicilium sibi Spiritus-Sanctus in ejus sacro pectusculo collocaverat: qui esse Philosophorum inania studia adhuc &c.

10. Nam quam magnificum illud est quod paternas, ut fertur *, locupletissimas admodum opes velut obscœnum stercus exhorruit, & vana esse studia Philosophorum adhuc tenerrimus cognovit : qui grandævo animo jam tunc subire eremi vastitatem ausus est, quod nec ipse quidem Martinus toto orbe mirabilis fecisse refertur. Et quia jugum non solum ab adolescentia, sed etiam ab ipsa infantia portavit, ut ibidem Hieremias prosequitur, in illo cœlesti capitolio singulariter sedebit. Nec sine Divino moderamine gestum fuisse constat; quod aculeos tentationis in sese tam validos ibidem expertus est. Sicut enim dux bonorum Petrus primo sibi ostensus, est tunc Dominico gregi prælatus, sic iste Princeps Dei tantorum millibus Monachorum præferendus oportuit, ut proprio discrimine probaret, qualiter subditis misereri debuisset. Quia tamen proprium & primum certaminis impetum fortiter devicit, tale quid deinceps numquam sensit. Quam obedienter sane & quam diserte privato bono quisque debeat commune bonum præferre, hic spiritualis disciplinæ Magister in hoc suo facto demonstrat, quod mox ut expetitus est, dilectam solitudinem se vincens deseruit, & voto supplicum satisfecit. Quoniam vero sancta atque miranda ejus gesta in promptu habentur, nos interim taceamus de illis.

Quanta laus Sancti Benedicti quod Gregorium Vitæ Scriptorem habuit.

11. Hoc tamen ad ejus honorificentiam referamus, quod non alius quilibet ex Magistris Ecclesiæ vitam tanti Patris digessit, quam insignis ille disertissimus Papa Gregorius, qui totum quod scripsit quasi aurum refulget. Divinitus enim dispositum est, ut cum isdem excellentissimus Legislator in ceteris modis sit a Deo decoratus, etiam hinc majori auctoritate tam ipse quam legislatio ejus roboraretur, quod eamdem vitam summus Apostolicæ sedis Pontifex ordinavit.

Dialogi græce translati.

Quæ scilicet vita etiam ex occasione Dialogi ejus pluribus innotesceret, & non solum apud Latinos, sed etiam apud Græcos notissima foret.

S. Benedictus Galliam specialiter elegit.

12. Nec illud prætereat quod omnimodis gaudendum est nobis, hunc tantum splendorem in hanc nostram Occiduam regionem venire divino nutu donatum esse. Neque enim ab re credimus contigisse, quod clientem unice dilectum, beatum videlicet Maurum, has in partes adhuc vivens direxerit, & demum se transferri voluerit. Forte enim cum sancta mens ejus adeo dilatata esset, ut omnem mundum simul conspiceret, hunc locum sibi quodam occulto consilio

Floriacus quanta sanctitate colendus.

specialiter delegit. Viderit ergo quisquis est cui locus tam multis usquequaque tantum desiderabilis non negatur, quanti habendus sit, quantaque reverentia excolendus. Pondus quippe cujuslibet reatus, non solum ex intellectu gerentis vel tempore, sed etiam ex loco solet pensari. Hinc enim velut a majori exprobratione contra impium vox Divina queritur dicens : *In terra Sanctorum inique gessit, & non videbit gloriam Domini*. Et item : *Dilectus meus in domo mea male* ope-

operatus est. Alioquin quem præsentia tanti Patris ad sui reverentiam non flectit, spiritum Judæ videtur participare. (Illi quoque qui mente insani & potius inflati superbiæ typo, non solum ex longinquo, sed nec e vicino ejus cunctis mortalibus & præcipue illius saluberrima doctrina informatis venerandum Tumulum adire dignantur: quibus plane timendum, ne & ipsi aliquando, quod absit, dedigoentur. Quibus communi adhortationis verbo suademus, ut satisfacere rei ex hoc Deo & sancto ejus Benedicto pia humilitate studeant. Nam si ille, quod verum est, immo quia verum est, Pater Monachorum & dux gloriosus est, ubi est honor ejus? Sed heu pro dolor! dum omnes tam ex Canonicali quam etiam permaxime ex laicali ordine eum ut dominum venerantur & colunt, adorant & amant, soli Monachi illum odiunt, insequuntur & velut inimicum malis fugiunt & illi appropinquare recusant: ignorant quem præ ceteris quasi soli scire debuerant, quibus contingit: qui ignorat ignorabitur. Hi tales namque in fine benedictione carebunt quod suam partem inferiorem faciunt, & Judæ Domini traditoris (cujus duritiam nec visio, nec locutio, nec convivium ipsius Domini emollivit,) judicium adquirunt. Inspiciamus ergo his omissis, de quibus silere melius est quam loqui, nos populus & oves pascuæ ejus, quod a Deo donatum est nobis, & oblatam gratiam nullatenus in vacuum recipiamus. Tantus fulgor cæcitatem mentis nostræ illuminet, tanta pietas duritiam emolliat, tam potens medicina vulnera nostra sanet. Si enim adhuc puerulus ita capisterium reparavit, ut nec scissura quidem appareret; nos qui vasa ad honorem in domo Dei per gratiam vocati sumus, quia multas peccatorum scissuras incurrimus, per eumdem Medicum qui jam suo Regi sociatus est reparari poterimus. Si nigredo scelerum nos decoloravit, non simus ut Æthiops qui non mutat pellem suam, sed ad ejus manum recurrentes, annonam misericordiæ sicut ille suus corvus ab eo requiramus. Si etiam inter injuriosos merito computandi sumus, illum tamen affectum quo pro se odiente flevit, ab ipso reposcamus. Neque enim supplices quamvis indignos aversabitur, qui pro perseverante in malitia lugebat. Gaudeamus ergo & erga Dominum nostrum quo valeamus adnisu dilectionis affectum exhibeamus. Nam idcirco dimissa sunt Mariæ peccata multa, quoniam dilexit multum.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

Parenthesi inclusa desunt in editis.

13. Ceterum ad laudes ejusdem Principis Dei semper juxta Psalmistam adjicere cuiquam desiderandum est. Sed nos affectum quidem exhibere possumus, effectum vero tantæ rei nequaquam explere sufficimus. Quapropter easdem illius laudes non una vox, non una congregatio, neque una urbs vel provincia proclamat, sed ubicumque sancta Ecclesia diffunditur, per tribus, per nationes, per linguas laus BENEDICTI frequentatur. Si enim in multitudine populi dignitas Regis est, ut ait Salomon; quantam putamus esse dignitatem istius Regis, quem tam numerosus prosequitur exercitus Monachorum? Quis unquam Rex aut Imperator in tantis mundi partibus imperavit, aut ex tam diversis nationibus tantas sibi legiones conduxit, quantas videlicet cujuslibet sexus & ætatis in Christi militia voluntarie juratas disponit? Qui quasi præsentem intuentes & vexillum institutionis sequentes, diabolicas acies viriliter infringunt, quibus illud Propheticum bene coaptatur: *Erunt oculi tui videntes præceptorem tuum*. Denique fidelis opinio est, quod unusquisque Sanctorum cum illis surget in regeneratione, quos Domino adquisivit. Cum vero universi hujusce institutionis ejus sequaces in unum coacti fuerint, quale signum Apostolatus Benedicto tunc ille copiosus exercitus seipsum exhibebit! O quali gaudio tunc ille tripudiabit, qui sese illis cohortibus immiscere potuerit.

Benedictus ubique a suis celebratus.

Prov. 14. 28

Is. 30. 20.

14. Nunc omnes vel loco, vel affectu vicini in eum cordis intuitum dirigant, omnia enim omnibus factus est. Habent enim pueri formam in puero quam sequantur, ut quoniam ad exemplum Isaac Deo oblati sunt, primordia sua caveant fermentare: ac deinceps quique per ætatum successiones sint perfecti sensu, ut a paterna sui nutricii pietate non degenerent, ne forte si ab excellentiori gradu ceciderint, gravius elidantur. Sed & nos quicumque deliquimus, nullo modo ab speranda clementia deficiamus, quia vivens & post obitum mor-

Omnibus imitandus.

Digitized by Google

CIRCA AN. 653 11. Julii. mortuos suscitavit, confracta restauravit, desperata curavit: & quamvis non fecerimus ejus voluntatem, Dominum tamen invocemus eum, & sint oculi nostri in manibus ejus intendentes, donec ipse suos attollat oculos super nos Philip. 4.8. & misereatur nostri. Sit nobis semper BENEDICTUS in corde, BENEDICTUS in ore, BENEDICTUS in actu: quatinus si qua virtus, si qua laus disciplinæ, ut illud Apostolicum imitantes, quæ vidimus in illo & audivimus ab illo sectemur, ut nobiscum sit Deus pacis per ipsum in sæcula sæculorum, Amen.

MIRACULA S. BENEDICTI

PATRATA IN GALLIA POST TRANSLATIONEM

ad medium usque sæculum 9.

Scripta ab ADREVALDO Monacho Floriacensi, Caroli Calvi principatu.

Ex Joannis Boscii Biblioth. Floriac. Bollando & Mss.

PROLOGUS AUCTORIS.

Italiæ laus & descriptio. Regni Italici summum ac præclarum decus ea instantia a præpollentissimis veterum Auctorum ingeniis tractatum est editumque constat, quo jam inveniri nequiret quod non præoccupaverit Majorum diligentia. Scriptoribus namque præstantissimis suppetere plurimum videbatur ipsius laudabilis terræ excellens materia, cœli scilicet temperie, locorum salubritate, fertilitate soli, opacitate abundantissima nemorum, collium apricitate, olearum vitiumque profluis proventibus, novarum urbium amœnitate, veterum quoque opidorum decore, amnium nobilium felici prolapsu, unaque cunctarum rerum opulentissima gloria. At cum tantæ copiæ potentia vigorque decentissimus veterum studio Italiæ fuerit attributus, tractus tamen totius patriæ in diversa porrectus, diligenti sese consideratione adverti exposcit. Neque enim unius solummodo regionis beneficia complecti tanta laude videntur, quin potius patriæ omnis decor Regnique felicitas brevi memoratu ac si quodam collectaneo adstricta perspicitur. Cumque magnitudo ipsa Italici Regni quod olim Magna Græcia nuncupabatur, eo quod urbes ejus atque castella vel maxima ex parte auctoribus Græcis constiterint, in longitudinem latitudinemque æquo libramine æstimata, longitudine haud modice superet latitudinem, assimilis utique querno folio, quod proceritate sui latitudinem excedit; plurimarum tamen provinciarum mater effecta, prædulci cunctas amplectitur gremio. At vero Romani Imperii insignis potentia dum edomitum orbem jure perduellionis obtinere vellet, amplissima regnorum spatia quæ per Asiam, Europam & Lybiam haud parum distenduntur, in provincias coloniasque discindere ratum habuit, sicque stipendiarias legionibus interpositis constituere. Inter quæ Italia quoque maxima Regnorum Occidentalis climatis divisionem passa, duodeviginti *a* provincias ex sese protulit, quarum omnium præclarior Valeria, eique adjuncta Nursia inter Umbriam & Campaniam Picenumque consistit, Samnitum Orientem versus prospectans limitem, Hetruria vero semetipsam determinans. Cum itaque, ut prælibavimus, nobilitate singulari & bonorum omnium proventibus affluentissime exuberescat, præcelsorumque altrix virorum prisca reperiatur ætate; uno tamen semetipsam editissimo potuit vincere germine, dum Beatissimi Patris BENEDICTI optandam eunctis mortalibus protulit genituram.

MO-

a Totidem Italiæ provincias numerat Paulus Vvarnefridus in lib. 2. Hist. Langob. cap. 15. & seqq.

Digitized by Google

CIRCA AN. 653 21. Julii.

MONITUM.

Joannes Bosceius librum Miraculorum uno tenore (ut ex Mss. codd. apparet) ab Adrevaldo scriptum divisit in Capitula 39. quibus duos Adelery articulos subjunxit. Ex primis Capitulis novem quæ mera est repetitio ex Actis SS. Benedicti & Mauri aliisque Auctoribus cuique obviis collecta, paucos dumtaxat versus excerpsimus. In capite 1. sic post superiora, genus & ortum S. Benedicti describit Adrevaldus.

Hic nempe dilectus Domini BENEDICTUS teste eximio Præsule Gregorio Nursia exortus, quæ, ut jam præfatus sum, conjuncta Valeriæ Hetruriæque unam efficit provinciam, non solum eam suo illustravit exortu, verum omnem Italiam, cujus fœlicitas alto repetita principio hac de causa brevi edisserta est, inclytam suo munere præstitit. Denique quantæ dignitatis parentibus progenitus fuerit, testantur ruinæ palatii eorum cum ædicula prope mœnia Nursiæ urbis sita. Tantæ quippe magnitudinis perplexi operis ex fundamentis conjicitur, ut quælibet palatia potentissimorum superaverit Regum, nec modicis queat reparari impensis. S. Benedicti ortus, ac genus eximium.

Hoc Adrevaldi testimonium respuunt socii Bollandiani, præferuntque Leonis Marsicani silentium de liberiori genere *S. Benedicti, cui tamen generis nobilitatem concedunt liberaliter. Gratiam sine dubio illis habebit Benedictus: de cujus nobilitate satis a Gregorio Magno testata rixari non juvat. Quamquam viri æquissimi paullulo videntur morosiores adversus Adrevaldum, qui licet in nonnullis lapsus sit, Auctores sane quamplures ab illis probatos & magna cura ac religione editos superat eruditione & auctoritate. Neque de rebus nostris eruditorum censuram ac judicia recusamus, sed præjudicia.*

In capite 7. notanda in Adrevaldo quædam, quæ Vitæ S. Mauri ex Cassino in Galliam profecturi nonnihil lucis afferunt. Profecti itaque a Cœnobio Cassini Epiphaniorum diebus, quinta sabbati, haud procul in prædio ejusdem Cœnobii ea deveniunt die. *Cum in vulgato Fausto sic legatur:* Igitur nos quinta Epiphaniorum Sabbati iter arripientes, &c. *Anno Christi 543. quo S. Maurum Cassino discessisse diximus, Epiphania in feriam tertiam incidebat: adeout si prior expositio præferenda videatur, Maurus quinta hebdomadæ feria, Epiphaniorum dia tertia Cassinum egressus sit. Adrevaldus postquam S. Benedicti transitum B. Mauro in Gallia perspectum enarravit, agit de Cassinensi eversione capite 10. quo ex loco opus Auctoris integrum appositis Boscianæ editionis Capitulorum notis repræsentamus.*

CAP. X. Cassinensis eversio.

JUSTINO igitur Imperatore ob immanitatem scelerum in amentiam verso ac paulo post vita privato, TIBERIUS Constantinus, vir Reipublicæ regendæ strenuus, Imperii infulas totius gentis adnisu suscepit, quibus per septem annos rite gubernatis, successorem delegit sibi MAURICIUM, ex prosapia Græcorum ac Capadocia oriundum. Quo imperante, B. GREGORIUS sanctæ atque Apostolicæ Sedi Romæ præficitur Episcopus. Porro Francorum Regnum BRUNECHILDIS Regina cum nepotibus THEODEBERTO atque THEODERICO filiis Childeberti Regis jam majoris ætatis metas attingentibus fortiter regebat. At vero gens Langobardorum Italiam a partibus Venetiarum dudum, ut supra prælibavimus, ingressa, maxima ex parte cladibus afficiendo, suæ potentiæ subdere conabatur. Procedente deinde tempore, jamque Phoca Imperium administrante Romanum, qui Mauricium Imperatorem cum filiis Theodosio, Tiberio, atque Constantino, cum esset Strator Prisci Patricii, dolo interemerat, præfata Gens duce AGILULFO, quem sibi Regem præfecerat, totam pene irrumpit *a* Italiam, Romanamque aggreditur urbem. Nec longo post a prædonibus prædictæ gentis, Monasterium beatissimi Patris Benedicti, quod in Cassino situm est, noctu invaditur, diripitur, destruitur. Qui cum universa diriperent, ne unum quidem ex Monachis tenere potuerunt: ut prophetia venerabilis Patris, „ quam longe ante præviderat, compleretur, qua dixit: Vix apud Dominum obtinere potui, ut ex hoc loco mihi animæ concederentur. Fugientes autem ex eodem loco Monachi Romam venerunt, codicem sanctæ Regulæ quam sæpedictus Pater composuerat, & quædam alia ejus scripta; necnon pondus panis, & mensuram vini, ac quidquid ex supellectili surripere potuerant deferentes. Phoca itaque post octo annorum curricula, quibus Imperium omne pessumdederat condigno mortis genere trucidato, HERACLIUS succedit, regens Imperii

a Cave id intelligas de prima Langobardorum in Italiam impressione, quæ Alboino duce, Justino Imperatore facta est. De tempore eversionis Cassinensis egimus ad cap. 17. Vitæ S. P. Benedicti.

CIRCA AN. 653 21. Julii.

Circa hæc tempora PETRONAX quidam civis Brexianus, Religiosæ vitæ continentiam servans, Romam agente Præsulatum B. Gregorio *a* venit sancti desiderii patefacturus votum. Denique hortatu ejusdem sanctissimi Præsulis prædictus Petronax Cœnobium quod quondam ab egregio Patre Benedicto in Castro Cassini montis ædificatum fuerat, atque permissu Dei omnipotentis a Longobardis destructum, devotissime adiit, ibique cum aliquibus prudenti simplicitate præditis, qui jam ejusdem loci habitationem expetierant, summa charitatis annexione in S. Religionis habitu vivere cœpit, quique eumdem virum Seniorem sibi præficiunt. Non post multum vero temporis, cooperante divina misericordia, suffragantibus meritis præcipui Patris Benedicti, multorum ibidem Monachorum nobilium atque mediocrium ad se concurrentium Pater effectus est: sicque reparatis habitaculis Cœnobitali Ordini congruentibus, sub sanctæ Regulæ jugo ac beatissimi Patris Benedicti institutione vivere cœperunt. Hoc itaque ordine in statum, quo nunc cernitur, sanctissimum illud Cassinense Cœnobium reparatum est, cum jam fere centum & decem annorum *b* curricula evoluta essent, ex quo occulto Dei nutu locus ille habitatione carere cœperat humana. Proinde sequenti tempore, huic venerabili viro Petronaci dilectus Domini Pontifex Zacharias plurimum auxilii contulit, libros scilicet sanctæ Scripturæ, necnon & alia quæ ad utilitatem Monasterii pertinere poterant: insuper & Regulam quam ipse egregius Pater sanctissimis conscripsit manibus, paterna libertate concessit.

XIII. Cassinense Monasterium a Petronace instauratur.

XIV. Caroli Martelli gesta. *Reginfredi Paulo Diac. lib. 6. cap. 42.

Interea apud Gallias, Angesilo Majoredomus filioque ejus Pippino humanam obeuntibus vitam CAROLUS filius Pippini, totius gentis Francorum magistratum, quamquam post multa bella de manu REINFREDI * tyranni Deo juvante abstulit, suæque subdidit potestati. Denique rebus bellicis operosissime insistens, tyrannos per totam Franciam dominatum sibi vindicantes oppressit, ob eamque rem plurima juri Ecclesiastico detrahens prædia fisco associavit, ac deinde militibus propriis distribuere studuit. Præterea Saracenos Galliam occupare tentantes duobus magnis præliis, uno in Aquitania apud Pictavium civitatem, altero autem apud Narbonam, juxta Birram fluvium ita devicit, ut in Hispaniam eos redire compelleret. Quamobrem cum adversantibus nullatenus cedere sciret, nullique parcere: diu a posteris Tudites, ab actu rerum scilicet agnomen indeptus est. Tudites enim mallei dicuntur fabrorum, quorum ictibus cuncta atteritur durities. Pepigit hic fœdus cum Liutprando, eique filium suum Pippinum misit, ut more Christianorum fidelium ejus capillum primus attonderet, ac Pater illi spiritalis exsisteret: quod illle gratantissime complens, multis ditatum muneribus genitori natum remisit. Qua de re contigit, ut legationem sacratissimi Præsulis Gregorii ad se directam, obsecrantis quatenus S. Romanam Ecclesiam a Langobardorum tyrannide liberaret, terrena cœlestibus præponderans, floccipenderet. Rebus itaque humanis eo post diutinam Regni administrationem exempto, duo filii ejus, PIPPINUS & CARLOMANNUS, Regni summam concordi societate divisam, aliquot annis sub CHILDRICO nomine tenus Rege, ad gubernandum suscipiunt. Porro Carlomannus post aliquantum temporis excursum, Regni quam ad regendum susceperat partem fratri relinquens, amore successus speculativæ conversationis, Romam se in otium contulit. Siquidem hortante B. Eucherio Aurelianorum Episcopo, qui a patre illius nulla exsistente culpæ offensa pulsus sede propria, atque in Hasbaniam apud S. Trudonem in exsilium relegatus fuerat; necnon S. BONIFACIO Fresionum Episcopo, qui ambo patris ejus apud inferos damnationem *c*, etiam corporeis ipsi ostendere visibus: operosam temporalis Regni dignitatem

Paul Diac. lib. 6. c. 53.

Pippinus & Carolomannus ejus filii.

Carlomannus fit Monachus.

a Monasterii Cassinensis restitutionem per Petronacem sub Gregorio II. qui ab anno 714. ad 731. sedi Romanæ præfuit inceptam, Gregorio III. Pontifice alterius Gregorii successore perfectam fuisse, erudite probat Angelus de Nuce in Chron. Cassin. lib. 1. cap. 2.

b Hic calculus, uti & totus fere articulus, ex Pauli Diac. historia Langob. lib. 6. cap. 40. desumpta est: quamquam anni fere centum & quadraginta ab eversione Cassinensi ad instaurationem effluxisse videntur ex dictis a nobis ad Vitam S. Bened. cap. 17.

c Id inter fabulas amandant Baronius aliique, qua de re in Vita S. Eucherii Sæculo proximo agendum.

CIRCA AN 653 11. Julii. toto contemnens mentis adnisu, habituque permutato, tonsuræ Ecclesiasticæ gratiam a B. Zacharia Papa Romano percipere meruit. Denique Monasticæ vitæ normam adeptus, in monte Soracte apud Ecclesiam B. Silvestri, exstructo Monasterio cum Fratribus secum ad hoc convenientibus nonnullo tempore optata quiete perfruitur. Sed ex Francia multi nobilium ob vota solvenda, Romam cum solemniter commearent, & eum velut dominum quondam suum præterire nollent; otium quo maxime delectabatur, crebra salutatione interrumpentes, locum mutare compellunt. Nam cum hujusmodi frequentiam suo proposito officere vidisset, relicto Monte in Samnium provinciam ad Monasterium S. Benedicti, situm in sæpedicto castro Cassini secessit, atque ibi, quod reliquum fuit mortalis vitæ, religiose conversando complevit.

XV. Pippinus Rex. Dum igitur hæc ita aguntur, Pippinus Regni Francorum assequutus summam, jussu Stephani Romani Pontificis Childricum inertissimum Regem depositum ac detonsum, in Monasterio deinde trusum private vivere compulit. Dein auctoritate ejusdem Pontificis, ex præfecto palatii Rex constitutus, per annos ferme quindecim aut eo amplius Regni Francorum principatum solus optime rexit. Ea igitur tempestate, Monachi sæpedicti Cœnobii Cassinensis, auctore Carlomanno de quo supra retulimus, Romam veniunt, doloris apud Sanctissimum Papam Zachariam deposituri querelam, propter corpus scilicet sacratissimi Patris Benedicti, a solo proprio in Galliam translati. Qui mœror jampridem a cordibus eorumdem Fratrum ob terrarum longinquitatem necnon vetustatem temporum admodum refrixerat, nec jam spem potiundæ hujusce rei habebant: sed Carlomanno illorum sacrum subeunte collegium, spes olim emortua revixit: Sanctumque adeuntes exposcunt Præsulem, ut litteras Pippino Regi Francorum dirigat, qualiter auctoritati ac precibus tanti favens Pontificis, egregii Patris corpus avito restituat loco. Præfatus vero Pontifex precibus annuens lacrymosis, auctoritatis Apostolicæ epistolam editam, per eumdem Carlomannum ac Fratres qui cum eo venerant, Franciam Pippino dirigit Regi. Modus autem Relectorum sacrorum hic erat.

(Cassinenses Zachariam P. de corpore S. Bened. interpellant.)

Zacharias pro hac re Epistola. „ ZACHARIAS Episcopus, servus servorum Dei, sanctæ Sedi Principis „ Apostolorum B. Petri præsidens, omnibus Episcopis ac Præsbyteris Ecclesiæ „ Francorum salutem dicit. Egregius Apostolus ait: Diligentibus Deum omnia „ cooperantur in bonum. Et iterum idem ipse: Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. Et item scriptura: Quam speciosi pedes evangelizantium pacem, evangelizantium bona! Innotuerunt nobis religiosus Abbas „ & Presbyter Cassini Monasterii B. Benedicti, & Carlomannus Deo amabilis „ Monachus, germanus filii nostri Pippini excellentissimi Majoris-domus, per „ hos præsentes religiosos Dei servos Monachos concordiæ & paci sermones inter eum ac GRIFONEM fratrem ejus expedire nos mittere: ut & nos „ hæc ipsa admonendo, dirigamus Excellentiæ jam dicti Pippini filii nostri, „ ut ad pacis concordiam redeant, vobis propter Deum pacificis mediatoribus. „ Verum etiam pro corpore B. Benedicti, quod furtive ablatum est a suo sepulchro, ut ei restituatur. In hoc pietatis & misericordiæ libenter aurem accommodare hortamur dilectionem ac sanctitatem vestram, ut primum omnium frater ad fratrem pacis jure in unum redeat, & confundatur iniquitas e medio eorum: charitas vero Dei vobis prædicantibus & ministrantibus exuberet inter eos. Deinde & præfati B. Benedicti corpus juxta petitionem Servorum Dei, sublimitas filii dilecti nostri Pippini vestra cooperante „ sanctitate indubitanter ad proprium remittat locum; ut & jam dicti Servi Dei „ de suo gaudeant sibi restituto Patre, vosque perennem habeatis mercedem „ & laudem, pro eo quod juste operati fueritis, ut ad suum sanctissimi „ viri corpus referatur tumulum, ex quo clam ablatum est. Nec enim habet Sanctitas vestra quod offensionis in hoc bono opere restitutionis hujus „ pertimescere debeat coram Deo; dum creditur, quia ad obtinendum hoc, „ ipsius suffragantibus orationibus & voluntate, præfati religiosi Dei servi sunt „ permoti. Valete.

Ac-

CIRCA AN. 653 sc. Julii.

XVI. Carolomanni legatio in Galliam.

Acceptis itaque litteris S. Papæ Carlomannus *a* & Fratres qui cum eo erant Gallias expetunt, Pippinum adeunt, Sacra sancti Apostolici proferunt Rescripta: flebilemque sibi querelam questuosis subjiciunt lacrymis. Orant subveniri sibi, pios Patris cineres ossaque cunctis reverenda mortalibus furtim sublata devotissimis filiis auctoritate Regia justitiæque respectu affatim restitui. Non ullius offensæ in hac re pertimescere culpam, eui suffragari agnoscitur inoffensus rectitudinis trames. Flexus his luctuosis questibus pius Princeps simulque sanctæ Sedi assentando favorem præbens, fratris quoque consulens voluntati, REMIGIUM Rotomagensem Episcopum naturalem suum ad perficiendum Carlomanni Fratrumque petitionem cum imperio Floriacum Monasterium dirigit: qui ex præcepto Regis etiam nolentibus Fratribus sacrum effossum pignus Carlomanno ac Fratribus eum eo pergentibus ocissime reddat. Suscepto negotio Episcopus celerrime Monasterium expetit, mandata Regis edicit, jussa implere conatur. MEDO tunc temporis Abbas huic sancto præerat gregi. Hic cum præcepta Regalia ægerrime suscepisset, non se posse depositum redderc dixit, quod ad servandum, non autem restituendum se suscepisse gaudebat. Ita subjiciens: Ipse sanctissimus Pater propria sponte huc se deferri permisit, ipse visione sacra suos ob sui devectionem invitavit servulos: suscepimus indigni, egregii Patris sacratissima membra, excepimus cineres pios, devote nunc usque adservare curavimus. At si nostris intervenientibus peccatis relinquere Gallias ruraque eum nativa petere placuerit, fateor potis id ei exsistere, nec velle nostrum licere quoquomodo obsistere. Sin vero (quod certissima fide nostro inhæsit pectori) Divino nutu providentiaque clementi ob plurimarum salutem animarum relictis propriis has procul positas ae pene in ultimo littore Oceani sitas expetiit voluntarie sedes; certissimum habetote, impotes voti vestri vosmet ad propria redituros. His dictis, multum inlacrymans, fores Ecclesiæ sanctæ Dei Genitricis MARIÆ quo reposita sancta membra cubabant referare jubet, suosque propter ostia excubitare.

Remigius Rotomagens. Episc. a Floriacensibus S. Benedicti corpus repetit.

XVII. Divinitus id impeditur.

Ipse vero eum Fratribus totius Congregationis intra Ecclesiam beati Apostolorum Principis sese retinens, solo prostratus, lacrymis ora perfusus Domini auxilium expostulabat, quatinus dilectissimi sui Confessoris pignus quod nullis præcedentibus meritis, sed solo gratuito munere famulis suis contulerat, nulla scelerum enormitate irritatus auferri permitteret. Quod quibus fletibus quibusque gemitibus, quove ululatuum clangore peroratum sit, quis mortalium exsolvere valeat? Conflictantes denique in dolore Patris & filiorum animos, ætatis maturrimæ interdumque supremæ, qualitatis variæ, valetudinis diversæ, quis explicaverit digne? Videres eerte animos Patris mœstitiæ vulnere attritos, prospectare mœrentium filiorum lacrymabiles vultus, atque ab neutra parte consolatorem, prorumpere hinc senes junioribus solitum pridem impendentes dilectionis amorem nullam solaminis conferre gratiam: hinc juniores, patribus nullum adjumenti robur conferre. Res certe animos erroneos hac illacque trahebat. Dum itaque partes tanto animi ardore inter se decertarent, atque hi quibus res pro animo inerat, sese orationibus communirent; Majestati omnipotentissimæ tantam discriminis litem solita miseratione dirimere placuit. Siquidem Remigius Episcopus, cum suis Templum ingressus, dum ad sacrum propinquassent sepulchrum, repentina luminum cæcitate adeo percelluntur, ut nec mutuos cernere quirent vultus, nec quamlibet in partem saltem palpatu quo progredi vellent agnoscere. Perinde terrore valido adoperti, nihil aliud quam vitæ dispendia opperiebantur: alii denique solo sternuntur, misericordiam Do-

a Carolomannus e Cassino in Galliam accessit Stephano III Pontifice, ut constat ex Eginhardo, Anastasio Bibliothecario, Herkemperto, Annalibus Bertinianis, aliisque Auctoribus supparibus: qui omnes de ista Carolomanni legatione primaria silent. Et quidem veri similius est, Carolomannum hominum secularium fugientem consortia, litteris a Zacharia Papa de repetendo S. Benedicti corpore impetratis, non per seipsum id præstitisse, sed per Legatos in Galliam missos, quemadmodum MS historia Episcoporum Rotomag. seculo XI. composita docet his verbis: *Pippinus precibus Carlomagni Monachi fratris sui mandavit Remigio præfato Archiepiscopo, ut ad locum, qui dicitur* Floriacus *pergeret, & corpus* S. BENEDICTI *qui ibi requiescebat Legatis Carlomanni redderet*, &c. Et fortasse Adrevaldus inspectis Zachariæ litteris adductus est ut scriberet ipsum Carolomannum legatione functum esse: quod postea Hugo Floriacensis Monachus (qui id Constantini Imper. anno X. factum asserit) aliique ab Adrevaldo acceperunt.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

mini præstolaturi : alii fugæ solatio salutem meditantes, huc illucque discurrunt, vociferantesque auxilium affore precantur. His nimia confusione tumultuantibus, evocatus cum Fratribus accurrit Abbas, dataque manu ab Ecclesia violatores sacri Templi extrahit, Divinam satis abundeque sentientes ultionem. Humi deinde prostratis veniamque petentibus clementer indulsit, atque ex ejusdem pretiosissimi Confessoris corpore Reliquias benignissime contulit. Refectis autem, ac cunctis necessariis itineri dapsiliter attributis, ad sua remittit. At illi palatium repetentes, virtutem quamplurimam Dei hoc in loco meritis sanctæ Dei Genitricis perpetuæque Virginis MARIÆ, ac B. Petri Apostolorum Principis, necnon & egregii P. BENEDICTI intercessione vigentem, Regi præstantissimo Pippino patefaciunt, eumque liberalem huic sacro Cœnobio suis adhortationibus sedule efficiunt *a*.

XVIII. Carolus & Carlomannus Pippino patri succedunt.

Pippino interea Rege ad cœlestia ut credimus demigrante, CAROLUS & CARLOMANNUS filii ejus, Regni administrationem suscipiunt, (factoque solemniter generali conventu totum Regni corpus ex æquo partiuntur: & Carolus quidem eam partem Regni quam pater eorum Pippinus in primis tenuerat, Carlomannus vero eam cui patruus eorum Carlomannus præfuerat, regendi gratia suscipiunt. Sed Carlomannus post administratum biennio regnum, morbo decessit: Carolus autem fratre defuncto, consensu omnium Francorum, totius gentis monarchiam suscipit. Qui bellum adversus Langobardorum gentem Italiam jampridem Romanorum potestati subtractam vario jure possidentem, rogatu & precibus Hadriani Romanæ urbis Episcopi assumit, quod prius quidem & a patre ejus, Stephano Papa supplicante, cum magna difficultate susceptum est. Quia quidam e Primoribus Francorum cum quibus consulere solebat, adeo voluntati ejus renisi sunt, ut se Regem deserturos, domumque redituros libera voce proclamarent. Susceptum tamen est tunc contra HAISTULFUM Regem & celerrime completum. Siquidem præfatum Regem paucorum dierum obsidione apud Ticinum compulit & obsides dare, & erepta Romanis opida atque castella restituere, atque ut reddita non repeterentur, sacramento fidem facere. Enimvero Carolus inchoatum a se bellum nequaquam interpolari permisit, priusquam DESIDERIUM Regem longa obsidione fatigatum in deditionem acciperet, filiumque ejus ADALGISUM in quem spes omnium inclinata videbatur, non solum Regno verumetiam Italia excedere compelleret, omniaque Romanis erepta restituere, totamque Italiam suæ ditioni subjugaret subactæque filium suum PIPPINUM Regem, imponeret. Ampliata denique Regia potestate, necesse erat Duces Regno subjugatæque genti præficere, qui & legum moderamina, & morem Franciæ assuetum servare compellerent. Qua de re Primatibus populi Ducibusque contigit palatium vacuari, eo quod multos ex Francorum nobili genere filio contulerit, qui cum eo Regnum noviter susceptum tuerentur & regerent. Hac igitur occasione ut aliquibus videtur : ut plurimis vero credibile visum est, ob Francorum suspectam fidem, quam semel in conjuratione, dum bellum inchoaretur Saxonicum, expertus est; iterum autem in conjuratione Pippini naturalis filii *,) quibusdam servorum suorum fisci debito sublevatis curam tradidit Regni, atque in primis RAGONEM Aurelianensibus Comitem præfecit, Biturigensibus STURMINIUM, Arvernis BERTMUNDUM, aliisque ut ei visum est locis alios præposuit. Sed Raho ut ejus debitum exposcebat naturæ, nimia insolescens astutia, cupiditate vero crudelior effectus, cum universa quæ Aurelianensium fines continere videbantur sibi subjecta cerneret, Cœnobio dumtaxat S. Benedicti excepto quod ab Ab-

Carlomannus Rex moritur.

Caroli gesta.

* Inclusa parenthesi desunt in apographo nostro San-German.

a Brevius hanc historiam describit Auctor anonymus MS. historiæ Episcopor. Rotomag. de Remigio ita scribens : *Cumque ad locum veniret, & Abbatem qui tunc temporis Monasterium regebat &* MEDO *dicebatur vocaret Regis edicta edisserens, cum Legatis Carlomagni Ecclesiam ingressus est. Cumque sepulchrum B. viri appropinquassent, repentina cæcitate mulctati sunt. Proinde terrore valido concussi, ante præfatum Abbatem Fratresque loci illius solotenus prosternuntur misericordiam deprecantes, quatinus pro eis Dominum exorarent ut eis indulgeret : promisitque B. Remigius, quod numquam Sancti corpus inde amplius transferret. Quid plura ? illico sunt exauditi, & B. Remigius cum suis sodalibus pristinam sanitatem recepit. Precatus est autem præfatum Abbatem, ut corporis B. viri Reliquias illis exhiberet, ne locus in quo Deo devote servierat tanto patrocinio caffaretur. Qui libenter adquievit. Sicque Legatis remeantibus ad propria, Remigius rediit ad sua.*

Digitized by Google

CIRCA AN. 653

21. Julii.

Rabonis Comitis rapacitas punitur.

Abbate tunc regebatur RADULFO, consilium habuit Abbate interfecto præfatum præripere Cœnobium. Quod maturato peregisset, nisi pietas indulgentissima Conditoris obviam se tanto facinori opponere disposuisset. Fretus itaque fiducia peragendæ malignitatis, quemdam e suis satellitibus ad Regem dirigit, qui mortuum Radulfum Abbatem nuntiaret, statimque ac pene evestigio alterum mittit, qui Radulfum Abbatem ad colloquium evocaret mutuum. Sane legatus Regi directus accelerato itinere palatium venit, jussa exsequitur: necdumque peracto negotio aliquandiu palatio immoratur. At vero Radulfus Abbas conscensis equis cum paucis ad colloquium properat fallentis amici. Sed dum ille iter perageret, Comes balneum ingressus, curam corporis agebat. Cumque adhuc in balneo resideret, Abbas Monasteriolum S. Gundulfi a ingreditur, (nam inibi tunc morabatur Comes) obviumque habuit quemdam pomilionem * nomine Gauringisum, qui facetiis Comiti inserviebat, quique insidias ei Comitis, cum nutibus, tum sermone denuntians, fugæ auxilium expetere hortatur. Itaque Abbas verso gradu, calcaribus equum impellens, citato cursu Ligeris alveum repetit, navemque conscendens, in citeriorem transvehitur ripam, celerrimeque Monasterio recipitur. Interea nuntiatur Comiti Abbatem inibi affuisse Radulfum, sed concite rediisse. Cernens Comes acerrime se ab Abbate præventum, nec malitiæ suæ ac fraudi locum patere ullum, nimio felle commotus, a balneo exsiliens linteo obvolvitur, seque in lectum aliquantulum requieturus projicit, residente ad caput ejus Deutheria concubina. Eo altiori sopore depresso, adstitit in visu quidam senex Monachi habitum gerens, quem sequebatur puer ejusdem habitus, taliterque ad eum infit: O Comes, quid promerui, quia voluisti Abbatem interficere meum? Cui cum ille negando responsum ederet, nequaquam se Abbatem suum necare voluisse; ille torvo vultu in eum respiciens simulque baculo quod gestabat incurvo caput ejus percutiens, inquit: Per caput hoc testor pœnitudinem te hujus facti inutiliter certissime acturum. Qua percussione excitatus, a lecto exsiliens, efferatus animo in vocem erupit, dicens: Væ mihi, væ mihi, jam nunc morior. Cumque adstantes territi requirerent, quid causæ esset, cur talia acsi mente captus effunderet verba; pallens ac tremens sciscitantibus respondit: Quiescenti mihi in lecto sanctus adstitit Benedictus, veneranda decorus canitie, quem sequebatur puerulus & ipse Monachus, cœpitque adversum me conqueri, quamobrem Abbatem suum interficere vellem. Cumque ei responderem nullatenus me Abbatem suum interficere voluisse, baculo quod gestabat, caput meum valide percutiens, morti me vicinum reddidit; una etiam comminans, citissime hujus facti me inutiliter pœnitudinem peracturum. Hæc dicens, dolore interiora citius penetrante, nocte sequenti, morti corporis mortem animæ socians, Manum * obsequio, miserrimam animam Erebi jaculatur ad ima. At Radulfus Abbas agnita ejus præpeti quidem, sed serotina morte, legatum dirigit, qui Regi & suam renuntiet vitam, & Rahonis exitiales exsequias.

* pumilionem seu nanum

*dæmonum

XIX.

Naves Floriacensium a vectigali immunes. Lege Diploma Ludovici Pii in Biblioth. Floriac. pag. 252.

Regali munificentia huic sacratissimo Cœnobio a priscis Francorum Regibus per Præcepti proprii syngraphum concessum fuerat, uti quatuor naves immunes ab omni debito fisci liberrime per alveum Ligeris discurrerent. Cum itaque supra fati Comitis tempore, harum una ob salis evectionem Namnericam usque ad urbem pervenisset, atque in regrediendo tuta ex Præcepto Regio omnes itineris portus civitatesque pertransiret, ad urbem pervenit Aurelianam, ibique a telonariis civitatis detenta rector navis vectigalis gratia quæstioni subjicitur. Liberalitatem Regiam illo reclamante, contempta Regali auctoritate exactor navem onustam sale fisco subjicit, atque cum ceteris navibus procuratori portus committit. Erat quando hæc agebantur dies Dominica; sed circa horam fere diei tertiam, cunctis Missarum celebratione detentis, navis quæ cum ceteris in portu fiscali tenebatur, subito absque humano remige, a portu emota medium Ligerim petit, quo fortior vis aquæ decurrere solet: ibique con-

NOTA.

a Monasteriolum S. Gandulfi, vulgo *S. Gondon*, Diœcesis Bituricensis ad Ligerim, nunc Prioratus Abbatiæ S. Florentii Salmuriensi subjectus.

CIRCA AN. tra adversum pelagus fortiter enatando, pervenit ad Posterulam quæ usque 653 hodie S. Benedicti dicitur, ibique appulit. Concurrunt undique ab urbe popu- 11. Julii. li incognitum cernere miraculum, stupentesque voces clamoris atque adhortationis proferunt. Videte, o cives, contemplamini qualiter novus nauta dilectus Domini Benedictus mortali sine remige navem propriam mediis regit in fluctibus. Confusa denique omnis procuratorum fisci audacia inposterum ab hac sese compescuit stultitia.

XX. Carolo M. Ludovicus succedit. Carolo Augusto Magno Imperatore Francorum diem obeunte Ludovicus filius ejus Imperii gubemacula suscepit, cujus tempore variis tumultuationibus Regno Francorum attrito, multo ac gravi turbine Ecclesiæ visus est concuti status. Namque filiis diversa adversus patrem molientibus, quantum ad totius Regni specimen attinet, intestina oritur conlisio: dumque pater alios Regni & Ecclesiæ status sub eo. honoribus ob merita privare, alios cumulare opibus studet; idipsum vero filii adversus patrem, dejectos ab illo erigere, sublimatos deponere conantur; tempestatis instar maritimæ, subjectos hac illacque dispergunt: qua causa res quarumque Christi Ecclesiarum contigit gravissima pati dispendia. Inter quas Ecclesia Aurelianensis cum contiguis Sanctorum locis, quæ sub regimine Dominicorum Clericorum sive Monachorum consistere videbantur, non modica vexatione afflicta est. Siquidem MATFRIDO Comite quondam Aurelianensi ob Hodonis Comitis feritas. culpam inertiæ propriis honoribus privato, HODO in ejus locum substituitur. Qui insolentia gravi contra sui naturam elatus, cuncta quæ juri subjacebant * id est rebus pauperum. Ecclesiæ Aurelianensis, matricula excepta*, sed & Abbatiam S. Aniani, necnon S. Benedicti in propriam molitur redigere potestatem. Quod Monachi Cœnobii S. Benedicti cernentes, consilio inito, misericordiæ Domini solius se committentes, maturrimam partem suorum Fratrum ad præfatum dirigunt Comitem nimia insanientem tyrannide cum pignoribus Sanctorum: omnigena supplicantes prece, ne tantum incurrar piaculum, neve res sacro Ordini delegatas ad nefarios transferat usus, sed magis servos Dei res sibi a Domino traditas libere liceat ordinare: quæ petitio nulli apud eum valuit. Cœperat eo in tempore expeditionem parare viribus undecumque contractis adversum LANTBERTUM atque MATFRIDUM sociosque eorum, Neustriæ partibus residentes, qui ab Imperatore ad LOTHARIUM defecerant: cui expeditioni jusserat quoque interesse JONAM venerabilem Episcopum Aurelianensem & BOSONEM Abbatem S. Benedicti quorum res injuste sibi vindicaverat. Interea auxiliares ex superiori Burgundia ad id properantes bellum, utramque Ligeris ripam tenentes, rapinis cuncta vastabant: quorum vesaniæ Boso Abbas obviando, jussit naves portus ita paratas adesse, ut si populus ex superioribus adventans partibus citeriorem ripam teneret, nautæ omnem pecuniam familiæ Cœnobii ipsius in majoribus minoribusque pecoribus seu ceteris mobilibus consistentem rebus, navibus exceptam, amnem ultra transferrent. Si autem ulteriorem viam pergeret, versa vice idipsum ex supradictis agerent rebus, transvehendo scilicet cuncta in hanc alvei partem. Præficitur hujusmodi negotio HERCAMBALDUS Presbyter bonæ vitæ & nominis, qui in hoc eodem Cœnobio vitam tenuit Regularem, eaque quæ scribere proposui, viva voce sub attestatione veritatis, cunctis profitebatur certissimo se cognovisse visu. Dum enim per triduum profectio perduraret exercitus, labor non dicam nautarum, verum ipsorum excrevit nimius animalium, itemque ex pervigilio lassitudo prævalida. Fessus continuatione vigiliarum Presbyter, circa crepusculum tertiæ noctis domum properat, atque in stramine cujusdam lecti impatientia victus somni se projicit, moxque ut quippiam somni capere potuit: conspicit in visu adstantem sibi personam sub Monastico habitu baculum manu gestantem, quam sequebatur puer ejusdem habitus. Itaque stupescentem Presbyterum persona illa clementer alloquitur: Quid S. Benedictus res suorum curat. est, Frater, cur modo hic taliter jaces? Cui ille venerandi vultus intuens personam: Domine, inquit, vobis cunctisque notum est, quantum nobis ac familiæ nostræ Hodo Comes necnon populus ei favens inferat mali, ideoque injunctum præcepto Abbatis officium cura pervigili certatim dum provideo,

qua-

quatinus navali effugio familia nostra servare a raptoribus valeat supellectilem CIRCA AN.
suam, gravatus somno in hoc me stramine projeci. At senior verbis favens Pres- 653
byteri, talia refert: Novi vera esse quæ dicis, sed antequam his quæ dolendo 21. Julii.
quereris, verissima satisfaciam promissione, causari aliquantulum libet. Mirum valde est, quamobrem Fratres nostri culpam in me redarguant ignaviæ, acsi ego nullam vexationis illorum curam habeam, velutque lethargo oppressus, in eorum relevatione dormiam: quod pro certo fieri nequit. Si enim præceptis omnipotentis curam adhibueritis obediendi, Regulæ quoque per me a Deo vobis traditæ mandata exsecuti haud segniter fueritis, cuncta adversa fient prospera, inimici amici efficientur, gratiamque suam Fautor omnium bonorum in nullo negabit. De hac vero quæ nunc est injuria vestra, scitote jam clementissimi Conditoris omnium sententiam propitiam erga vos effectam, eumque qui tyrannidis adversum Ecclesiam indigne arma corripuit, septimum nequaquam transigere solem, donec hujus rei incurrat pœnitudinem. Habete ergo in Domino fiduciam, & in illo confortamini. Dum hæc senior delectabilibus ederet verbis, Presbyter quibus poterat nutibus puerum sciscitabatur, quæ esset tantæ venerationis persona. Cui puer submissa voce: Hic est, inquit, Pater noster S. Benedictus.

Sæpedictus itaque Presbyter cum rescisset beatissimum Patrem secum in vi- XXI
su colloqui, cœpit cunctis qui aderant videntibus ab eodem sese lectulo brachiis Hodonis
extentis protrahere, acsi vestigia ejus quem cernebat adstantem tenere posset: aliorumque
simulque voces cujusdam murmuris emittere anxius, quas nullatenus adstantes interitus.
intelligere poterant. Tandem expergefactus, hae illacque obtutum vertendo discurrens, supplici ac pene lacrymabili voce semel & bis ingeminat dicens: Quorsum Dominus meus S. P. Benedictus abiit? Cognitorem omnium occultorum Dominum testor, modo hic eum in specie corporea a me visum, mihique locutum. Nec mora, ipse quoque Presbyter Monasterium veniens, Patribus ejusdem loci cuncta quæ visu cognoverat, monita denique piissimi Patris, necnon adhortationem ejus sedule refert. Qua relatione mœsti relevati Fratres, semet invicem ad agendas Deo gratias hortabantur, qui auxilio desertos humano, solito tuebatur munimine. Necdum promissi cursum expleverant soles, & ecce ex acie castrensi quidam Clericus fuga lapsus, cui nomen Herrardus, postridie belli exacti hora fere diei octava Monasterium pervenit, diroque nuntio Cœnobium omne perculit. Nuntiat namque cruentissimam cædem nostrorum adversariorum, victricem insistere manum, copias omnes cum auxiliis hinc inde contractis hac illacque fugæ subsidio dilapsas, ductores belli Hodonem, fratremque illius GUILLELMUM Comitem Blesensium, TEUTONEM denique Abbatem S. Martini, GUIDONEM Comitem Cenomannensem cum multis aliis amplæ opinionis viris mortem oppetiisse. Quo nuntio graviter afflicti Fratres, ad Dominum exorandum pro tanta Christiani populi cæde se intentissime conferunt. Licet enim quidam illorum, qui tanto interfuere discrimini, nimium gravi infortunio res Ecclesiæ juri subditas non dicam premerent, immo penitus gentili more auferrent; tamen humanæ affectu naturæ, Servorum Dei corda præ dolore concussa sunt, memoria recolentes quid animæ perseverantes extrema sub luce in malis apud inferos patiantur: quibus cruciatibus torqueantur, quorum vitæ finis exitiale stipendium meruit. Quamobrem præcepti Divini memores
dicentis: Orate pro persequentibus & calumniantibus vos, ut sitis filii Patris ve- Matt. 5. 45.
stri qui in cœlis est: qui solem suum facit oriri super bonos & malos, & pluit super justos & injustos: communi consilio pro his preces ad Dominum fundere statuunt; quatenus etsi perpetuis non mererentur absolvi cruciatibus, saltem mitioribus [a] multarentur a stricto Judice pœnis.

Solemne festum impendebat S. Confessoris Christi BENEDICTI, quod ex XXII
veteri consuetudine quotannis pridie Nonarum Decembrium agitur, quo con- Solemnitas
ventus multorum populorum ob tanti memoriam Patris confluere Monasterio S. Benedicti.
solet:

[a] Veterum quorumdam sententia fuit, vivorum suffragiis mitius haberi damnatos: cui sententiæ nondum ab Ecclesia damnatæ contraria est schola posteriorum Thologorum.

CIRCA AN. 653 11. Julii. solet: præterea Servorum Dei religiosorumque non contemnenda copia virorum. Mos autem prisca procedens ætate multam occupavit tempestatem, liberalitatis gratia post spiritalis refectionis abundantissimum donum, corpora quoque terreno accuratissime reficere cibo. Sed cum diversarum apparatus copiarum huic rei congruentium hinc inde proflueret, piscium omnimodis deerat affluentia, quæ tantæ celebritati aliquantulam præstaret gratiam. Anxius valde Abbas, sed & Fratres huic procurando suffecti officio, quaquaversum dirigunt, si quo modo cujuslibet adminiculo a tanta relevari possent piscium penuria. Verum humana deficiente industria, cum jam desperati omnes dejectis animis nihil quod sperarent haberent, meritis & interventu clarissimi vereque Benedicti a tanto mœroris suscitantur somno. Instante enim vigilia prædictæ festivitatis, quidam

Huic pisces providet Benedictus. Frater juxta morem nocturno tempore cum Fratribus proprio recubans lecto, vidit in visu amnem Ligerim sese transpositum, atque in loco, quo fluviolus vulgari dictus vocabulo *Obla* Ligeri immergitur, supra ejusdem fluvioli se adstare marginem: ex alia vero ripa præfati fluminis, quemdam, ignotæ sibi qui-

id est Monachum dem formæ, sed tamen venerandi vultus adstare Clericum, qui baculo quod gestabat incurvo more veterum Antistitum, maximum gregem suilli pecoris a profundo ejiciens aquæ, eam versus partem, qua prædictus Monachus stare videbatur, cum magno impellebat strepitu. Expergefactus Frater post expletionem officii nocturni, evocato secretius Monasterii Decano, somnium refert, hortaturque ut cum Fratribus fluvium piscandi aviditate expetat: pro certo se scire, quia Christi dilectus miles commilitonibus suis abundantissimam largiturus erit piscium prædam. Hoc denique significare visum, cum proculdubio sues pisces, ignota vero, sed reverendi habitus persona, summum portenderet Benedictum. Roboratis hac visione animis Fratrum, certatim retibus paratis, curritur ad flumen, pansisque hinc inde cassibus, squamigeri gregis copia exuberanter abstrahitur æquore, tantaque fuit captorum piscium abundantia, ut eorum evectio vehiculo egeret. Atqui noverat Beatus Pater tirones suos his ac talibus, infatigabiliter Domini inhærentes præceptis, elevare beneficiis, qui mortali gravatus adhuc sarcina, discipulis penuria panis laborantibus opem ferre valuit ducentorum modiorum farinæ conlatione. Si igitur corpora alimento tantopere solatur terreno, quanto putamus eum juvamine animarum saluti insistere, qualiter æternæ felicitatis gaudia bonorum actuum onusti fructibus, mereantur intrare lætantes?

XXIII. Pede utroque debilis sanatur. Opinione vulgo orbem penetrante, gratiam Christi præstabilem affore quibusque mortalibus incommoditate corporea laborantibus, ad limina confessoris Christi Benedicti cœpere undecumque Monasterium petere, quatinus optabilis sospitatis compotes esse valerent. Interea cum reliquis quidam utroque debilis gressu, cui numquam pedibus concessum fuerat iter capere, sed magis scamellorum juvamine, geniculis se per terram noverat trahere, adstitit. Hic diu in Basilica sacræ Dei Genitricis perpetuæque Virginis MARIÆ apud sacros cineres excubans, tandem respectu Divinæ pietatis atque interventu dilecti Domini Benedicti sanitati redditus, gratias Domino simulque intercessori suo pro modulo scientiæ sibi conlatæ referre non distulit. Sane quia insuetus dolor, laborque non modicus in extensione diutius contractorum nervorum graviter debilem afflixerat, nequaquam repentina celeritate ignotum pergere iter valebat, donec titubantia genua, dolore procul semoto, firmius stabilirentur. Servatur proinde in domo pauperum hospitio deputata, ibique sufficientem sibi agapem,

πτωχεῖον mendicabulum seu hospicium pauperum. cum reliquis ptochio residentibus accepit. Transactis aliquot diebus æger robustior redditur, ac gressus dudum hac illacque divaricantes rectius incedere discunt. Postremo residentibus Fratribus, hora diei tertia, post lectionem Capi-

NOTA. *al. Adalgado, Bosco Adalcaldo tuli Regularis Sanctorumque memoriam, jubetur ab ADALGAUDO* Abbate quondam languidus sacro se præsentare conventui, atque ob dubietatem a quorumdam cordibus auferendam, putantium necdum eum plenam sospitatem recepisse, situlam plenam aquæ deferre. Quod confestim impletum est. Erat igitur spectare miraculum, videres adstare stabili firmoque gressu du-

dum

CIRCA AN. 653 11. Julii.

dum terræ genutenus inhærentem, ac celeri directoque calle quoquo discurrere, qui nuper nutanti crure vix baculo sustentante quolibet progredi valebat. At mortalium corda quid tunc gaudii, quid exsultationis habere poterant, Patronum tanti gregis, tantique Præsulem loci; exhibitione operum, sui præsentiam cernentes ostendere? Sed mentes cœlesti desiderio flagrantes, a laudibus Omnipotentis cessare non poterant, quin potius eo tempore Christo jocundare in hymnis exsultationis uberius adgaudebant, quo se donatos munere cognoscebant.

XXIV. Judex S. Benedicti rebus contrarius morte punitur.

Dum Boso *a* Abbas Cœnobii hujus regimen ex regulari electione suscipiens non ignobiliter disponeret, contentio maxima inter advocatum præsentis Ecclesiæ Epitagium nomine, necnon Advocatum alterius cujusdam sacri loci oboritur ob mancipiorum querelam, non parvi numeri. Theodoinus dicebatur vocabulo vicarius Mariacensis, cujus in officio eorumdem concretio atque cohabitatio a progenitoribus exstiterat: ad quem se Advocatus illius alterius loci conferens, datoque munere corrumpens, ab æquitatis jure deflexit: jamque instabat dies qua lis emnta, in castello quod Nandonis* vocatur, dirimi debuisset. Sed Boso Abbas ne forte minus cautus esse videretur, ad præfatum vicarium duos mittit Monachos, eique loco muneris duo vascula mittit argentea non contemnendi ponderis, obsecrans quatinus justitiæ & rectitudini favens; officiali nullomodo officeret nostro. At ille alterius jam dono corruptus Monachos spernens, dona respuens, superbia tumidus, equum conscendit, Servisque Dei dixit: Recedite, o Monachi, cum vasculis vestris, ad Monasterium de quo huc properastis. Hunc testor ensem, nullus ab hodierna die ex his mancipiis sancto famulabitur Benedicto. His dictis, impulso calcaribus equo celerrime incedere cœpit. Necdum procul a domo recesserat propria, & ecce equi cui insederat pes lapsus, sessorem a dorso projicit. Qui corruens in terram, fracto humero, totoque pene corpore contrito, obsequentium manibus ad domum refertur propriam. Dein gravescente dolore, die abbinc tertia vitæ excepit terminum. Advocatus vero S. Benedicti Castellum-Nandonis perveniens, querelam apud Judices deponens, ac legali eorum judicio mancipia recipiens, ad propria remeat.

* Chasteau-Landon in Vvastinio.

XXV. Item alius linguæ officio.

Decurso exinde non modico tempore, alia iterum oboritur controversia inter præfatum hujus loci Advocatum, atque Advocatum S. Dionysii. Colliguntur ab utriusque partibus plurimi legum Magistri & Judices, qui pro partibus decertarent. Præterea aderant in eodem Placito missi a latere Regis, Jonas Episcopus Aurelianensis, & Donatus Comes Milidunensium. Sed cum litem in eo Placito finire nequirent, eo quod Salicæ *b* legis Judices Ecclesiasticas res sub Romana constitutas lege decernere perfecte non possent, visum est Missis dominicis Placitum Aurelianis mutare. Venientes itaque ad condictum locum Magistri & Judices, utraque ex parte acerrime decertabant. Aderant namque legum Doctores, tam ex Aurelianensi, quam ex Wastinensi provincia. Enimvero longiuscule litem Judicibus protrahentibus, eoquod nec hi cedere illis, nec illi assensum aliis præbere vellent, tandem adjudicatum est, ut ab utraque parte testes exirent, qui post sacramenti fidem scutis ac baculis decertantes, finem controversiæ imponerent. Sed cum id justum rectumque visum fuisset omnibus, quidam Wastinensis regionis legis Doctor, cui quodam præsagio bestiale nomen pro humano inditum erat, quique ex parte S. Dionysii, munere corruptus advenerat, verens ne si duo inter se decertarent, testis eorum reprobus inveniretur; judicium protulit, non esse rectum ut bello propter res Ecclesiasticas testes decernerent, immo magis inter se mancipia Advocati partirentur. Cujus sententiæ Genesius Vicecomes favens, rectius dixit esse mancipia dividi, quam testes bello decernere: in eamque sententiam concilium omne deflexit. At vero S. Benedictus, nequaquam Judicis illius ac legislatoris

Duellum.

a Boso post Adalgaudum Monasterio Floriacensi præfuit. De eo supra cap. 20. & infra cap. 27.

b Lex Salica a Ligeri versus Rhenum, hoc est a Francis servabatur; Romana a Gallis seu Aquitanis, qui idcirco Romani dicti.

CIRCA AN. 653 21. Julii.

ris oblitus est, qui primus sententiam dividendi mancipia versute juxta nomen suum ac bestialiter protulit. Namque continuo ut eadem in duas divisa sunt partes mancipia, ille justo Dei judicio ita percussus est, ut nullomodo aliquid loqui posset, evacuato totius linguæ officio. Cognoscentes autem familiares ejus qui inibi aderant veritatem rei gestæ, deduxerunt eum ad Monasterium S. Confessoris Christi quem graviter offenderat: ibique per unum ferme demoratus est mensem, nutibus quibus poterat auxilium deposcens egregii Patris. Denique aliquantulam sanitatem consecutus, ad sua regreditur: numquam tamen donec advixit, impetrare valuit ut nomen sancti lingua propria exprimeret Benedicti.

XXVI. *Custos Ecclesiæ Christianus, vir pius.*

Excubitorum officium sacris Templis dicatum non modo modernis temporibus constat, verum prisca ætate sub B. Moyse a Domino legimus tabernaculo sacrato ex Levitarum genere, custodum munia subrogata: quæ processu temporis, a sancto Propheta necnon Rege mirabili David, ampliori dispositione ordinata, morem nobis nostræque Religioni, ut ita dixero, suggessere. Et quidem vetusta ætas idem officium per successionem prolis excipiebat, nostra vero non propagatione prolis, sed magis puritate vitæ morumque probitate officiales admittit. Hac denique sacra consuetudine passim summa celebritate vigente, præsentis quoque loci Basilica in honore sanctæ Dei Genitricis MARIÆ omniumque Christi Virginum Deo dicata, in qua venerabile etiam corpus sanctissimi Benedicti decenti honore servatur: omni religione atque honestate præstantem CHRISTIANUM nomine, Monachum Custodem sortitur. Qui cujus meriti, cujusque sanctitatis exstiterit, luce his clarius eminet, qui ejus vitam sinceramque novere innocentiam. Huic solitum erat summa fiducia sacrum adire tumulum, atque vulgari mortalium more si quid adversi extrinsecus huic loco accideret, adversus sanctum causari Benedictum, ea utique utens confidentia, qua sciebat se haudquaquam ab illo velle contemni. Quod & in hoc quod scribimus satis liquebit opere. In eadem Basilica ob honorem, simulque utilitatem, opere cælatorio ex ære desormato armillæ atque adprime deauratæ funibus dependebant, quibus campanæ secundum morem statutis horis celebrandi officii pulsabantur. Quadam vero die immixti populo Ecclesiam ingressi latrones conspiciunt armillas funibus pendere, putantesque auri optimi pondus, cupiditate sibi familiari, pessimum facinus meditantes, communi decreto suffossionem parietis moliuntur. Quod noctu ut decreverant explentes, Ecclesiam ingressi, armillas cum calamis fabre adjunctis exportant, eodemque foramine egrediuntur, oppilantes humo aditum fossæ: tantoque silentio id a furibus patratum, ut nemo excubantium persentiscere quiverit, quonam pacto tale completum fuerit facinus. Hora præterea surgendi adveniente, cum tantum scelus venerando custodi Christiano innotuisset, qui dolor pectori ejus inrepserit, quæ oculis lacrymæ profluxerint, fateor non facile dictu. Cumque hujusmodi lamentis solito perveniens ad tumbam, acriter causari ac conqueri cœpit, cur latronibus se spoliandum tradiderit. Et quia fiduciam sese a B. Benedicto audiendi cum simplicitate nimia ceperat, etiam peregrino sermone rusticitatem causandi exsequebatur, (nam natura Germanus erat) ita inquiens: S. Benedicte, ut quid pigrescendo dormitas? quamobrem domum tuam tam negligenter provides, ut quod in honorem operando confero, tu latronibus furto subducere permittas? certe mihi non est curæ si etiam tibi bracas auferant, qui armillas non defendisti. Crede mihi si armillas tuas non restituerint mihi, nec unam tibi candelam accendam. Hæc & alia multa in hunc comminans modum, simulque baculo petram ante sepulchrum positam percutiens, tristis abscessit; sed omnipotens Deus nequaquam diutius contristari passus est servum suum, quin potius meritis & interventu Beati Patris, cum quo fiducialius conqueri solitus erat, celerrime mœstitia relevatum, gaudio competenti replevit. Siquidem præfati latrones scelus semel attentatum iterato repetentes, foramen suffossi parietis quod pridem tellure oppleverant, paucis diebus interjectis expetunt: egestaque humo ingressum moliuntur. Confestim vero a custodibus capti,

Armillas furto sublatas recuperat.

pti, quæstioni subduntur: fatentur facinus, seque ob id Ecclesiam ea hora ingressos, ut omne aurum atque argentum cum gemmis a S. Benedicti lecto extrahentes auferrent. Requisiti autem quomodo tantum scelus nudis patrarent manibus, præsertim cum neque subulas majores, neque malleos margulos *, nec aliquid officinæ fabrilis secum haberent, quo tam fabrefactam destruerent opus, cultros ex manicis protuleruot, quibus se actutum omnia perpetrare confessi sunt. Servati igitur usque ad tempus diurnæ lucis, venerabili præsentantur Christiano, qui sciscitatus ab eis quid ex armillis quas furto abstulerant egissent, responsum accepit, eas reconditas secum haberi. Graviter itaque redarguens acriterque in eos invectus, quare tantum nefas aggredi ausi fuissent, quod Deo hominibusque exsecrabile foret: porro leges humanæ absque ullo misericordiæ respectu vita eos carere, suspendio juberent; postremo Helisæi Prophetæ exemplo qui Regis Syriæ latrunculos, quos ad se interficiendum direxerat, captos oculis, in medium deduxit Samariæ, atque Rege Israel requirente a Propheta, utrumne eos gladio percuteret, prohibuit; quin potius pane & aqua refocillatos suis remisit: misertus latronum labori, cibo potuque refici jussit atque incolumes ad propria remeare, interdiceos oequando ad talia audenda prorumperent.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

XXVII. Ludovico Pio Imperante Francia turbatur.

Divi Augusti LUDOVICI temporibus, cum secundum Evangelicum Domini dictum, abundante iniquitate refrigesceret charitas multorum, dissidio gentis Francorum accidit multifariam Rempublicam ejusdem Regni affligi. Namque pravorum hominum consiliis, dum consultatio Reipublicæ in superbiam dominatumque se transformavit, Primoribusque magis sibi invicem invidere & obloqui, quam regni utilitati consulere placuit; cœpere Regibus boni quique suspectiores exsistere, quibus (ut ait Crispus) semper aliena virtus formidolosa est; atque in primis genti contraria sentire. Qua de re actum est, ut dum Imperator nobilitatem veteranorum deponendo insequitur, ac hi memores pristinæ virtutis, defensare libertatem nituotur defectionis ab Imperatore, Regnique magnum pararint exitium. Sed quia nostri haudquaquam propositi est, Regum actus stilo comprehendere, immo miranda Dei opera per servum illius Benedictum patrata litteris committere, relictis quæ (ut ita dixero) perperam necne procaciter peracta sunt; ad ea quæ cœpimus redeamus. Imperator (ut dictum est) suspectos Francorum Primores habens, Germaoiæ populos Aquitaniam profecturus evocat, Saxones videlicet, Thoringos, Baioarios atque Alemannos: eisque quos virtute Francorum pater armis subegerat, Regni statum incomposite committit. Illud quo animo Franci exceperint, in promptu est agnoscere. Libertate igitur Transrhenani acsi ob tutelam Imperatoris adepta, vitiis sese omnemque subdidere exercitum, depredationibus scilicet pauperum, bonorum virorum dehonestationibus, sacrorum locorum violationibus, ac reliquis quæ piget enumerare malis. Sed dum Imperator expeditionem in filium agens, Aquitaniam versus Ligeri fluvio propinquaret; accidit quosdam supradictorum populorum duces, villulas Cœnobii S. Benedicti vastando attiogere. Cum vero grassante prædonum sævitia, quid jam pauperibus diriperent deesset, Monasterio proximant, idipsum quod & in reliquis acturi locis. Erat haud longe a Monasterio armentorum grex non parvus depascens, qui continuis Fratrum necessitatibus deputatus ad serviendum erat. Hunc prædonum valida invadens manus minatur partim securi percussum suis epulis præparare, partim secum sibi apta abducere. Quibus cum armentarius diceret non debere eos gregem sancti contingere Benedicti, quod si agerent, cis impune non cedere; illi indignantes, pinguiorem quam conspexerant juvencam a toto separatam grege jugulari præcipiunt: qua religata, unus ex eis qui audacior videbatur, evaginato ense exertoque brachio vaccam percutere nititur. At vero in ipso conatu vinctus ligatusque inextricabilibus vinculis hæsit, itaut erexerat brachium cum ense retinens, nullamque in partem deflectere valens. Videres miserum adstare ipso suo conamine loris oon parentibus vinctum, virtutemque divinam quam in suo spreverat delicto, re ipsa in se experiri.

Militi vaccam Monasterii cædere volenti brachium rigescit.

Socii

CIRCA AN. 653 11. Julii. Socii videntes emissam cœlitus vindictam in comparem desævire, consternati animo culpam confitentur, misericordiamque ab eo quem superbe contempserant, sancto scilicet exposcunt Benedicto: Depositis denique armis, calceis pedibus resolutis, terram capitibus adspergunt: sicque remedium petituri Monasterium properant, deducentes secum illum divinitus vinctum latronem. Et ubi Basilicæ proximant, prostrati ante ostium culpam cum lacrymis confitentur: nec illum solummodo reum sceleris, sed omnes una conscios esse criminis edicunt. Postremo voto se obligant, numquam se cuiquam ex familia S. Benedicti aliquid molestiæ inlaturos, si modo gratiam illius promereri valerent. Cernentes interea custodes sacræ domus devotionem virorum, totoque inclinatos animo ad misericordiam pii Judicis impetrandam, humi prostratos erigunt, dejectosque animo ac corpore consolantes, Ecclesiam introducunt, atque ad sanctum tumulum perducunt. Oratione completa miser resolvitur, atque Domino cum sociis grates pro posse, ac liberatori suo Benedicto agens, ad sua regreditur, aperte ubique prædicans divinam huic loco præstantius inesse virtutem, nullique ex sententia cedere, si quid pravi adversus sanctum molitus fuerit Benedictum.

XXVIII. S. Sebastiani Translatio. Imperii Francorum monarchiam Ludovico Augusto (ut præfatum est) gerente venerabilis Abbas HILDUINUS Cœnobii S. Martyris Dionysii Legatos Romam direxit, atque ab EUGENIO Papa corpus S. Sebastiani Martyris impetravit, quod delatum in S. Medardi Basilica juxta corpus ejus in loculo gestatorio ad tempus collocavit. Quo in loco innumera miraculorum a Christo patrata sunt opera interventu sancti Martyris. Postera sane tempestate, BOSO *a* Abbas Monasterii sancti Confessoris Benedicti palatium evocatus adierat: unde regrediens transitum per Monasterium S. Dionysii congruum habuit. Proinde divertens ad præfatum Cœnobium cum Hilduino reverendo Abbate colloquium habuit familiare, interque familiaritatis colloquia Reliquias ab eo sanctorum Martyrum expetiit, Dionysii scilicet, Rustici & Eleutherii, atque Sebastiani. Cujus precibus nobilissimus Abbas libentissime annuens, quod petebatur sub ea conditione præstitit *b*, ut quotannis adveniente natalitio eorumdem Martyrum, celeberrima apud nos ipsorum festivitas more Monastico haberetur. Susceptis gratantissime Boso Abbas Sanctorum pignoribus, lætus ad propria regreditur *. Die vero adventus sui ad Monasterium, jussit directo misso, ut cum honore satis condigno Fratres sibi occurrerent haud procul a Monasterio. Jussis obedientes Fratres excipiunt Memorias sanctorum Martyrum cum honore quantum mortalibus conceditur digno sub die undecimo Kalendarum Juliarum, atque in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis MARIÆ collocant. Sequebatur autem Reliquias Sanctorum non minima multitudo virorum ac mulierum summa cum devotione, ob quædam miraculorum beneficia a Domino per beatos Martyres patrata. Porro quia ex antiqua auctoritate sancitum erat, feminas infra exteriores portas Monasterii haudquaquam transitum introrsus habere; hi qui alonge Memorias Sanctorum secuti fuerant, ad preces convertuntur, ut permitteretur eis poscentibus causa orationis Ecclesiam in qua Sanctorum Reliquiæ depositæ erant ingredi, votaque sua persolvere. Quod quia adversum erat Religioni Monasticæ, nullo omnino pacto impetrare valuerunt. Illis vero in prece perdurantibus, cœpere etiam quique nobiliores causa tanti rumoris excitati ad tam venerabile undecumque confluere spectaculum: junctisque precibus vix extorquere quoquomodo ab Abbate & Fratribus

[Margin: Reliquiæ SS. Dionysii & Sebastiani Floriacensibus concessæ.]

[Margin: * hic desinit codex Pratensis.]

[Margin: NOTA & lege Præfat. Tomi I. n. 2.]

a Ebbo Remorum Antistes a Ludovico Pio Imp. exauctoratus *commendatus est ad custodiendum* BOSONI *Abbati in Monasterio S. Benedicti, sub cujus manu exsulabat, quoadu Dominus Imperator viam totius ingressus est carnis* anno 840. quæ verba leguntur in Clericorum Remensium narratione. *Defuncto autem eodem Imperatore* (ut habet Epistula Synodica Concilii Tricassini ad Nicolaum Papam I.) Hlotharius *ab Italia in Franciam venit: cui ad Vuormaciam civitatem Ebbo, deducente* BOSONE *Abbate cui commendatus ad custodiendum fuerat, occurrit*. Bosoni successit Rodulfus, Rodulfo Bernardus, infra.

b Nempe duo ossa cruris dicis S. Sebastiani, quæ hactenus a Floriacensibus nostris asservantur. Joannes Boscius in Biblioth. Floriac. pag. 257. refert mortuum ad altare S. Sebastiani in Monasterio Floriacensi anno 1444. suscitatum. Parœcialis Ecclesia Floriacensis S. Sebastianum Patronum agnoscit. Præter Reliquias S. Dionysii hic memoratas, HELGALDUS Monachus Floriacensis accepit a Roberto Rege *de Casula S. Dionysii, Dalmatica S. Rustici, casula S. Eleutherii, de vestimentis eorum sanguine adspersis, de carnium eorum pulvere & funiculo triplici quo fuit adstrictus Dionysius*, quas Reliquias in Oratorio a se condito apud Floriacum collocavit, ut ipse in Vita Roberti auctor est.

tribus potuerunt, ut extra portam Monasterii ad Occidentalem plagam in lo- CIRCA AN.
co nemoribus consito tentorium extendi juberet, quo Memoriæ Sanctorum cer- 653
to tempore, hoc est Vigilia Dominici diei deferrentur, manerentque sub re- 11. Julii.
verenti vigilum custodia ibidem tam Monachorum quam Clericorum usque
ad eamdem horam Dominici diei, iterumque sacris referrentur ædibus. Quod
cum impletum fuisset, multitudines plebium non solum ex contiguis, verum
procul positis locis, medelam animarum ac corporum consecuturæ eo conflu-
xere. Operabatur denique Dominus per clarissimos Martyres suos incredibilia
virtutum dona, quæ ipsi quoque pueruli ex parte conspeximus: ut liquido pa- Auctoris
tesceret etiam nunc in his suis dilectissimis testibus illud compleri, quod olim ætas.
eis qui in eum vera fide crediderint repromisit, ita inquiens: *Amen dico vo-* Joan. 14.12.
bis, quia qui credit in me, opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora ho-
rum faciet. Siquidem capti oculis, quolibet scilicet corporis vitio, seu pessi-
mo lippitudinis humore, seu glaucomate adoperti, clarissimum recipiebant vi- Miracula
dendi usum: debiles vero gravamine gressuum qui numquam pedibus incesse- facta.
rant, facilitatem gradiendi summo cum gaudio recuperabant: dæmones ab ob-
sessis extrudebantur corporibus, lunatici medelam assequebantur optatam. Præ-
terea quidam membrorum quorumdam incendium male perpessi, quod genus
morbi incurabile, Medici derivato nomine a cancere Cancerauma vocitant, sa-
nitatem perfectam a se adeptos gaudebant. Innumera proinde sanitatum dona
(ut præfati sumus) per beatorum Memorias Martyrum Dominus in taberna-
culo quo tempore statuto deportabantur, operatur ad laudem & gloriam no-
minis sui, qui Electos suos ubique glorificat, non solum æternæ beatitudinis
præmia largiendo, verum in præsenti sæculo mortalibus deputato miraculis il-
lustrando.

Sed ne imparem meritis idem conditor ac redemptor humani generis JESUS- XXIX.
CHRISTUS sanctissimum ostenderet Benedictum, immo ne aliqui minus intel- Contractus sanatur.
ligere valentes divinam dispensationem, gloriosiores quam maxime apud Domi-
num hos putarent exsistere Martyres, qui sanguinis effusione proprii coronam
sibi pararint felicitatis perpetuæ, quam illum qui absque martyrii palma in pa-
ce animam sedibus patriæ cœlestis immiserit; placuit illi haud disparia per
servum suum dilectissimum patrare miracula apud sacratissimam Ædem qua
condita ejusdem Patris membra servantur. Namque delatus a parentibus puer
parvulus ad Memorias sanctorum Martyrum, cum salutem nequicquam diu-
tius expetitam consequeretur; (erat enim crurium exsiccatione, nervorumque
contractione adeo debilis, quinetiam taxilli ita natibus renaciter inhæserant,
quod numquam a nativitate gressuum incessum experiri quiret) deportatur a ba-
julis ad sepulchrum sæpe memorati Confessoris Christi Benedicti: ibique inter-
diu perseverans, postridie concinentibus nobis cunctisque qui aderant Fratri-
bus (nam vespertina synaxis tunc celebrabatur) cœperunt se nervi diu contra-
cti extendere, aridique meatus venarum sanguinis infusione humectari. Tali
quoque natibus vehementer adstricti, paullatim sese ab eis abjungere. Nec
mora, extenditur puerulus, & toto corpore pavimento inhæret: paullo post
vero sanus exsurgens, quamquam titubanti gressu, diversam in partem libere
cœpit discurrere.

Hoc per Dei gratiam impleto miraculo, ex improviso quidam rabie dæmo- XXX.
num furiisque agitatus advenit. Maldabertus hic vocabulo nuncupabatur, qui Energumenus liberatur.
paullo ante a civibus Aurelianæ urbis comprehensus, uti cerebrosus virgis cæ-
ditur, vinculis constringitur, custodiæ mancipatur. Sed omnia devincens, cur-
su rapido Monasterium petit, ibique bacchari per cuncta miserrime cœpit,
membra torquere, in abfidem defringere, crinem rotare, arcuata dorsi spina
alvum protendere, saltibus in aera semet revolvere, ac per omnes motus cor-
poris diabolicis incitamentis vexari. Pro dolor, miserrimum spectaculum! ar-
tatur tandem vinculis, atque ad columnam Ecclesiæ ab ea parte corporis quæ
vestis cingulo sinuatur, infelix durissime constringitur. Acceditur ad eum a NOTA.
Sacerdotibus, qui exorcismos ac cuncta quæ erga energumenos agi debent, exorcismi usum.

 im-

CIRCA AN. 653 11. Julii. impleverant. Interrogatus nomen edicit, Legionem se nuncupari confitetur. Volvebatur denique diverso circuitu columnarum, & motibus pessimis infelicissimum detorquens corpus, quid in se gereret ostendebat. Luctabantur (si fari liceat) agmina illa dæmonum cum intercessionibus Sanctorum. Equidem miser ille monitu religiosorum Monachorum, qui eum ad obsecrandam Domini misericordiam, Sanctorumque omnium intercessionem impellebant, solitus erat veluti orationem invitus fundens dicere: Deus libera me ab hoste antiquo, qui me obsidet, S. Benedicte, tu illum punge. Et hoc non certe voluntarie, sed immundis agitatus furiis, jocolariter ut innumera alia proferebat. Quid plura? interventu serenissimi Patris, Divina miseratione respectus liberatur a diaboli laqueis, & sospes ac quietus intra Ecclesiæ limina residet. Cum loquentibus sibi quomodo arreptus a dæmonibus fuerit explanat, confitetur culpam, seque ob scelerum enormitatem immundis traditum spiritibus, contrito corde & humili spiritu proclamat: grates Domino liberatori suo, necnon intercessori B. Benedicto refert, sicque incolumis ad propria remeat. Huic consuetus abhinc tempore quo advixit, mos incidit, annis singulis redeunte tempore sanitatis adeptæ cum voto ad limina sancti Confessoris Christi properare, atque oratione peracta sua repetere.

XXXI. Item alius. Hoc tali tantaque Dei clementia a rabie dæmoniaca liberato, alter vinctus diris ligaminibus a superioribus partibus Ligeris alvei deducitur, obsessus & hic a crudelissimo dæmone. Alligatur denique ad columnam Ecclesiæ. Sanguinei huic obtutus, pallidus color, macilenta facies, torvus adspectus, quique mortalibus plurimum terroris incuteret. Illicitum ei erat panem comedere: non enim permittebatur a dominatore suo cibo more humano uti. Triduum transire absque alimento solitus erat, aqua interdum simplici utebatur, exorcizatam coactus accipiebat, vociferans ac detorquens membra. Carnem aliquando avide, sed sordide (si daretur) more canum edebat; hujusmodi victu miser infelicem trahebat animam. Hic diutius apud sacram Ædem diversis atque immanissimis cruciatibus vexatus postremo vinctus manicis ad Memoriam sanctorum ducitur Martyrum, quo etiam cineres sæpedicti Confessoris Christi Benedicti a fideli plebe venerabantur. Religatur ad stipitem tabernaculi, ibique nimium affligitur. Sciebat nempe impius tortor, virtute meritisque Sanctorum citius sese pellendum ab obsesso homine: ideoque crudelius in eum omni genere desæviebat. Sed circa horam tertiam cum jam Missæ celebrarentur, post lectionem Evangelicam in somnum miser ille convertitur: dumque a Sacerdote oblata sanctificaretur hostia, visum est cuidam Fratrum nostrorum, cui nomen GARNO, quibusdam quoque ex Clericis, ac si tres muscæ magnæ multumque nigerrimæ ab ore vexati hominis egressæ foras tabernaculum avolarent. Quod postquam visum est, cœpit ægrotus quietius agere, atque miseratione Domini Sanctorumque illius interventu a persecutore humani generis ereptus sanitati restitutus est: hocque modo incolumitatem adeptus propria revisit.

XXXII. Comes item rabidus. Castrum quoddam in Burgundiæ partibus in latere montis supra fluvium Hermentionem * vocabulo situm, adjacenti regioni nomen indidit: namque a Tornodoro * vicina regio Tornodorensis dicitur. Huic præerat quidam nobili ortus prosapia, vocabulo RACULFUS, ex officio vicem Comitis agens, qui ob pravitatem morum pessimorumque actuum immanitatem mente captus in rabiem vertitur. Cumque semetipsum ac reliquos circumquaque sibi adstantes gladio, fustibus, ceterisque sibimet occurrentibus telis petere vellet; tenetur a suis, vinctusque cum magno apparatu uti opulentissimus virorum ad Monasterium deducitur: illicque diu debacchatus, intantum ut dentibus frendendo minaretur si licitum foret accedentes ad se morsibus laniare; evolutis ferme diebus quindecim, interventu B. Benedicti melius sapere cœpit; nec longe post adprime saluti restitutus, cum gaudio non tantum unius viri, sed & multorum, nativum repetit solum. Hæc & alia multa ea tempestate miranda Dominus per servum suum carnis sarcina absolutum operari dignatus est: quæ

*L'Armençon.
*Tonnerre.

CIRCA AN. 653

11. Julii.

quæ inertia eorum, quorum studiis nota populis debuere fieri, prætermissa sunt. Ceterum ea quæ visu corporeo nos cognoscere quivimus, quæve fideli narratione comperimus, summisso genere loquendi, quod vel maxime in agendis rebus valet, ad posterorum notitiam hortatu Majorum transmittere curavimus.

XXXIII. Ludovici Pii filii Regnum partiuntur.

Verum piissimo Augusto Ludovico carnis onere spoliato Regnum Francorum quod ex diversis nationibus solidum corpus fuerat effectum, trifariam dividitur, atque a tribus ejusdem Imperatoris filiis ad regendum suscipitur. Et major quidem natu LOTHARIUS Franciam cum Italia, LUDOVICUS Saxoniam omnemque Germaniam, CAROLUS autem junior Burgundiam cum Aquitania possedit. Sed ut de Regnis taceam, bellisne attrita decreverint, an pace continua aliquanto floruerint, nostræ partis ærumnas breviloqnio excurrere libet. Carolo Regni non minimam assecuto partem, infortunium junctum fortunæ, rempublicam maximo profligavit damno, ac primum Marchisis *a* Britannici limitis inter se gravi perduellione dissidentibus, bellum oritur utræque lugubre parti. Quamvis enim RAINOLDO occumbente victor LAMBERTUS exstiterit, non adeo tamen victricia ab hoste retulit signa. Dum millia suorum prospexit oppetiisse satellitum, idque adversum HERIVEUM repetens, primus natorum Rairoldi arma ob vindictam paternæ resumentem necis, eumdem male depugnantem vicit, relisque confossum neci tradidit. Hoc dissidii genere bellatoribus utrimque pereuntibus, pene omnis illa regio defensoribus nudata suis, præda gentibus paruit externis. Brittonum siquidem proxima vis limitem transgressa antiquum, Namneticam regionem, Andegavensem quoque Meduanam * usque fluvium vastando cædibus atque incendiis in suam redegit potestatem. Obstiterat quidem Lambertus jampridem id annitentibus: sed jussu Regis loco cedens, Brittonibus explere conatus permisit barbaricos. Præterea Nortmanni, gens Aquilonalis, nostro generi plus æquo præcognita, non jam piraticam exercendo, omnem oram maritimam peisumdedit, atque (ut verius dicam) in vastam redegit solitudinem. Fuerant eorum pessimi conatus sæpe a Ducibus illarum regionum sibimet succedentium frustrati, Lamberto scilicet atque Rotberto necnon Rainulfo: sed illis varia pereuntibus sorte, omnis fere Neustria, quæ a Genabensi urbe per transversum Lutetiam usque Parisiorum pertingit opidum, Normannicæ patuit feritati. Inruptionibus namque creberrimis cuncta vastando circumeuntes, primo pedites quidem, eoqnod equitandi peritia deesset, deinde equis evecti more nostrorum, omnia pervagantur. Interea stationem navium suarum, acsi asylum omnium latrunculorum in insula quadam Cœnobio S. Florentii *b* supposita componentes, mapalia quoque instar ædificaverunt burgi, quo captivorum greges catenis adstrictos asservarent, ipsique pro tempore corpora a labore reficerent expeditioni illico servitura: ex qua inopinatos discursus agitantes, modo navibus, modo equis delati: totam circumcirca delevere Provinciam, & primo quidem adventu urbem Namneticam incendio cremavere. Andegavensem percurrentes regionem, ipsam quidem civitatem concremant; Pictavorum vero castella atque vicos, omnemque patriam a mari usque eamdem Pictavam urbem populantur, vastant, cædibus replentes omnia. Sequenti tempore navigio Turonum veniunt, eamque de more stragibus opplentes, ad postremum ignibus tradunt. Populata omni circumquaque regione, baud longo post, supetiora Ligeris amnis navibus expetentes, Aurelianis perveniunt: captamque urbem auro distrahunt, AGIO *c* tunc temporis præfatæ urbis Præsula-

Qualis tam rerum facies.

*Mayne seu Mayene.

Nortmannorum incursiones & dira facinora.

NOTA. antiquos Neustriæ limites.

Anno 853.

a Illo sæculo 9. Marchisorum nomen primum audiri cœpit, qui sic dicti sunt a marcha seu marchis, qua vox limitem significat, eo quod limites regionis custodirent, sicut antea Duces ac Comites.

b Monasterium S. Florentii in Monte Glonna, diœcesi Andegavensi, haud procul a Ligeri situm in extremis Aquitaniæ partibus, nunc Vetus dicitur, ut distinguatur ab alio ejusdem nominis, quod primi a Normannis eversi primum in castro Salmuriensi itidem ad Ligerim posito, postea prope Salmurium opidum constructum est, retinetque Abbatiæ nomen, a qua dependet antiquius Monasterium, utrumque Congregationi S. Mauri attributum.

c Agius ordinatus est Aurelianensis Episcopus anno 843. ut constat ex Concilii Vernensis II. c 10. anno insequenti habito. Conciliis variis postea subscripsit, Belvacensi anno 845. Parisiensi anno 846. Turonensi IV. anno 869. Suessionensi II. & Vermeriensi itidem II. anno 853. Saponariensi anno 859. Tusiacensi anno 860. ac Suessionensi III. anno 867. Successorem habuit Walterium, de quo infra.

CIRCA AN. 653 11. Julii. fulatum gerente: ficque ad tempus recedentes, fecundo adventu prædictam civitatem combuftione diffipant, Matre dumtaxat Ecclefia quæ in honore fanctæ Crucis jubente CONSTANTINO Augufto a B. præfule EVURTIO facrata erat, ftudio bonorum hominum remanente. Quid denique folius Neuftriæ clades memorando ftilum protrahimus? haut folæ quatuor fupra memoratæ urbes excidii damna fenfere. Quid Lutetia Parifiorum nobile caput, refplendens quondam gloria, opibus, fertilitate foli, incolarum quietiffima pace, quam non immerito Regum divitias, emporium dixero populorum? Num magis amhuftos cineres, quam urbem nobilem potis eft cernere? Quid proinde Bellovacus, quid Noviomagum & ipfæ quondam Galliarum præftantiffimæ urbes, nonne & ipfæ inruptionibus Nortmannicis, atque hoftili gladio concidere? Piget referre Cœnobiorum nobiliffimorum tam virorum quam feminarum Deo devote fervientium excidia, ftragefque non ignobilium plebium, captivitates matronarum, Virginum ludibria, ac cuncta quæ victis victores inferre valent infanda tormentorum genera. Quid Aquitanicæ gentis ingentem referam afflictationem, quæ olim bellorum nutrix, nunc frigidam bello præferat dextram, fuifque orbata luminibus, Ducibus egeat alienis? Etenim ipfa quoque optimos quofque genitalis foli in fefe elidens, patet nunc præda gentibus alienis. Ab ipfo quippe (ut ita loquar) Oceani litore, Orientem verfus, Arvernum ufque clariffimam veteri tempeftate Aquitaniæ urbem, nulla libertatem retinere valuit regio, non opidum aut vicus, non denique civitas, quæ non ftrage ferali ceciderit Paganorum. Teftatur hoc Pictavis fecundiffima quondam urbs Aquitaniæ: hoc Santonum, hoc Engolifma, hoc Petrocorium, hoc Lemovica, hoc certe Arvernus, terminus nuncufque barbarici gladii: ipfumque Avaricum * caput regni Aquitanici proclamant, nulla fcilicet bellica obviante, manu hoftili graviter fefe concidiffe incurfu. Hic atque hujufcemodi malis per triginta ferme annorum fpatium, Gallis non abfque piaculo quorumlibet detritis, cultus quoque Divinæ religionis quomodo proceſſerit, utrum necne floruerit, in promptu eft cuiliber, licet tardioris ingenii, mortalium perfentifcere. Quis enim Chriftianæ Religionis ordo normam eo propofiti ad liquidum exfequitur, ut non magis prævaricator mandatorum Chrifti judicetur, fi actuum exfecutio rite veftigetur? Unde non immerito talibus, hoc eft nobis tranfgrefforibus præceptorum fuorum, ultionis vindictam olim per Prophetam repromiffam videtur infligere. Dicit enim comminans per Jeremiam Prophetam: Pro eo quod non audiftis verba mea, ecce ego mittam, & affumam univerfas cognationes Aquilonis ait Dominus, & adducam eas fuper terram iftam, & fuper habitatores ejus, & fuper omnes nationes quæ in circuitu illius funt. Et interficiam eos & ponam eos in ftuporem & fibilum, & in folitudines fempiternas, perdamque ex eis vocem gaudii, & vocem lætitiæ, vocem fponfi, & vocem fponfæ, vocem molæ & vocem lucernæ: & erit univerfa terra ejus in folitudinem, & ftuporem. Itemque per Ezechielem Prophetam: Fac conclufionem, quoniam terra plena eft judicio fanguinum, & civitas plena iniquitate, & adducam peffimos de gentibus & poffidebunt domos eorum, & quiefcere faciam fuperhiam potentium, & poffidebunt fructuarium eorum. Anguftia fuperveniente requirent pacem, & non erit: conturbatio fuper conturbationem veniet, & auditus fuper auditum, & requirent vifionem de Propheta, & lex peribit a Sacerdote, & confilium a Senioribus. Et poft pauca: Secundum viam eorum faciam eis, & fecundum judicia eorum judicabo eos, & fcies quia ego Dominus. Eft itaque cernere comminationem propheticam noftro affignari ævo, quando ob fcelerum immanitatem populus quondam Dei & oves manuum ejus dati funt nationibus in deprædationem captivitatemque duriffimam: atque folum nupera florentiffimum ætate, ubere gleba, cunctarumque opulentia rerum, redactum in vaftitatem ac folitudinem extremam. Libet igitur cum Propheta David veraciter exclamare: Juftus es Domine, & rectum judicium tuum: atque cum altero humiliter implorare: Domine, miferere noftri, te enim expectavimus: efto brachium noftrum in mane & falus noftra in tempore

* Bourges.

Jerem. 1.

Ezech. 7.

Pfal. 118.

Pfal. 32, 2.

pore tribulationis. Hæc de excidio jucundissimæ patriæ breviter litteris mandare libuit, quo his quæ consequenda erant clariorem pararemus viam. Omissis scilicet infandis malorum cladibus, quæ ipso sui horrore & execratione, stili cursum in semet hebescere cogunt, jam nunc ad propositum redeamus. CIRCA AN. 653 11. Julii.

XXXIV. Floriacense Monasterium a Nortmannis diripitur ac comburitur.

Interea Nortmanni ut supra paucis prælibavimus, secunda inruptione Aurelianos aggressi, urbem ambustione concremant: parsque illorum, duce BARETO cum quadraginta navibus, Monasterium S. P. Benedicti expetunt, quod ab urbe Aurelianensi decem & octo distat millibus. Illud denique vacuum habitatoribus reperientes, cunctis vero mortalium temporaneis refertum commodis, more sibi familiari prædantur, dissipant, ad postremum vero igni immisso adurunt *a*. Aberat jam tunc corpus sacratissimum Confessoris Christi Benedicti: siquidem prima vastatione præfatæ urbis, curam hujus sacri loci agente BERNARDO *b* nobilissimi generis viro, levatum a loco sepulchri sanctissimum corpus in scrinio cum honore congruo repositum est: sicque in loculo gestatorio collocatum, qualiter quocumque fugiendi impelleret necessitas, a Fratribus fugæ præsidio sese tuentibus deferri posset. Sed gratia Christi agente, gentili gladio sedes sibi aptatas repetente, sanctissima membra loco conduntur proprio. Secundo vero incursu hostium, jam prælibato Abbate ultimos sui regiminis decurrente soles, iterum levatum sanctissimum corpus atque in loculo vectario depositum, hac illacque prout opportunitas fugæ se obtulit, a Fratribus defertur. Non tamen infra hæc temporis spatia gratia Divina servos suos quamquam miserabiliter peregre incertisque sedibus jactatos oblivisci dignata est, quin miraculis solaretur per dilectissimum suum patratis: quatinus titubantia propter tot adversos casus hominum corda, ex præsentia tanti Patris, virtute quoque præ oculis habita, abundantius roborarentur. Post exhaustum namque gravi grassante incendio Cœnobium, nulla jam soli gratia remanente (quippe qui non Templa divinis cultibus apta, non lares diversis exstructi usibus, non horrea, non penora, non certe quippiam decoris, aut utilitatis restiterat) nudique maceriarum parietes stuporem spectantibus oculis, horroremque magis quam decus aut gloriam præferrent; compulsi Fratres domum quondam quieti aptatam interpositis partientes arcubus, de parte umbram finxere minoris sacelli, in quo fabricato altari Divinum officium interdiu celebrabant. Quo etiam in loco *c* corpus beatissimi deferunt Benedicti, in loculo adhuc gestatorio positum. Dum igitur sancta eo quiescerent membra, Deo operante tale quoddam accidit miraculum.

XXXV. Pejerans per S. Benedictum castigatur.

Tempore præfixo, hoc est septima feria, per totius cursum anni ex villis in proximo constitutis, more consueto orbis, ad distrahendas seu coemendas merces populus confluere solet in loco juxta Monasterium posito, qui dicitur Vetus Floriacus. Quadam itaque die Sabbati duo compares locum adeunt mercandi gratia: quorum alter in sacculo (ut ipse ferebat) duodecim habebat denarios, quos simul ex mercibus distractis acceperant eosque inibi inter se dividere convenerat. Sed dum ille qui nihil ex eis habuerat, a socio sibi debitam requireret partem, ille vero se ei reddidisse fateretur; contentione oborta Judex fori, Engilraus vocabulo, accurrit. Cumque litem dirimere vellet, atque ille qui pretium habuerat, compari se reddidisse modis omnibus affirmaret, nec dictis ejus fides adhiberetur; necessitate compulsus dexteram contra Ba-

a Id factum anno 865. ut scribitur in Annalibus Bertinianis & in Chronico anonymi quem Andreas Chesnius aliis Auctoribus qui de Normannorum gestis scripserunt, præmisit. Alia item vice idem Monasterium a Normannis combustum est, uti ad Illationis S. Benedicti historiam dicemus Saeculo 4. Benedictino.

b Bernardus iste seu Bertaldus Concilio Suessionensi II. apud S. Medardum habito interfuit anno 853. successitque Rodulfo, de quo Concilium anno 859. apud Saponarias habitum c. 2. *Tandem postulavit humiliter generalis Synodus se ad terram usque prosterneat ante Karolum Regem & Rodulfum Biturigum Archiepiscopum, obsecrans & adjurans per Crucem & Christi sanguinem, ut Privilegium Monasterii S. Benedicti quod annuente præfato Rege firmaverant, quodque idem Rodulfus subscripserat, qui præfatam Abbatiam irregulariter retinebat, ratum & inconvulsum servare studerent.*

c Hinc colligunt socii Bollandiani, suspecta esse quæ a Diederico Monacho Teutonico in historia Relationis S. Benedicti ex urbe Aurelians contigisse referuntur, scilicet glaciem ultro liquefactam ac dissolutam, & arbores hieme floruisse. Quæ nonnisi hac occasione gesta dici posse existimant, nec ab Adrevaldo hic prætermittenda, si vera fuissent. Hæc alias.

CIRCA AN. 653 12 Julii.

Basilicam extendens, cum furore juramentum protulit, ita inquiens: Per istum S. Benedictum ego illos ei reddidi denarios. Quod quia temere ac falso juraverat, nequaquam ex impunitate gavisus est: siquidem manum, quam cum brachio improvide pejeraturus tetenderat, ad se revocare nequivit; sed in suo conamine obrigescens, stupida remansit. Territi omnes qui aderant, quid consulto opus esset, scrutantur evestigio. Nihil vero consilii salubrioris repertum, quam ut reus virtutem jam expertus Divinam, veniam petiturus Ædem sacram expeteret. Quod ille impiger exsecutus, dejectus animo ac supplex Ecclesiam petit, deferens altera in manu quæ pene obnoxia nequaquam fuerat, voti gratia furcam ferream tridentem. Postremo sternitur ante sacratissimam tumbam, vacuam quidem sancto corpore, sed virtute Divina ex societate quondam priorum ossium refertam: veniamque temeritatis ac criminis ex perjurio contracti exorat, simul etiam misericordiam Domini præcatur, quatenus interventu piissimi Pastoris, cujus venerabile nomen saeramento velut vilissimam attentaverat rem, sanitatem assequi mereretur. Affuit clementia Conditoris precibus affectuosis miseri poscentis auxilium eximii Ducis, ejusque intercessione medelam infirmus consequitur, lætusque forum repetit. Sed ne forte plurima tristitia pro perditis absorberetur nummis, consolari eum Dominus dignatus est, ejus virtute, cujus auxilio salutem illi voluit conferre. Namque (mirabile dictu!) cum omnis fere populi multitudo a foro ad propria recessisset, paucique admodum remansissent, eo in loco quo major discursus fuerat plebis respicìens, vidit sacculum jacentem cum nummis quos perdiderat. Quem recolligens, gaudio majore afficitur, non solum pro salute corporea, verumetiam pro invento paupertatis suæ laborioso quæstu. Huic admirabili signo aliud adjicitur annuente Christi gratia, longiori quamquam terræ interstitio.

Pœnitens convalescit.

XXXVI. Mulier clauda curatur.

Est intra mœnia urbis Aurelianæ Ædes in honore sanctissimi Benedicti constructa a venerabili præsentis loci Abbate nomine MEDONE; parvula quidem, sed in secretiori (ut eo putabatur tempore) loco sita civitatis, ac per hoc aptissima Monachis & Abbati in necessariis rebus agendis habitatio. Porro circa tempora hiemis, inruptionem in superiora meditantibus Paganis, necessitate Fratres coacti eo se conferunt. Certe, ut jam supra brevi memoravimus, bis civitate incendio concremata, tertio distracta, nullus jam ei defensionis ac tutelæ videbatur usus inesse: donec venerabilis Pontifex ejusdem urbis cum summa dicendus reverentia, GALTERIUS, Deo inspirante muros per cuncta fere destructos civitatis, sagacitate nobilis ingenii qua præpollere cognoscitur [a] restaurans, defensioni coaptaret populorum. Huc itaque servi Dei devenientes, tempus pro opportunitate religiosæ transigunt vitæ. Affuit autem inter hæc apud sacram Ædiculam quædam femina ex burgo civitatis, itaut nequaquam pedibus incedere posset: sed per terram reptando, scamellorum * magis juvamine sese protraheret, quæ excubando pro foribus ipsius Ecclesiæ eleemosynis religiosorum Fratrum pasci solita erat: exspectans si quomodo fieri posset, ut pietate Dei ac meritis beatissimi Confessoris corpoream assequi mereretur sanitatem. Cum igitur diuturno spatio temporis id ageret, randem respectu Divinæ pietatis, meritisque & interventu sanctissimi Benedicti sanitati restituitur, diuque in eodem loco sana & incolumis permanens, post virilem assecuta copulam, cum prole in eadem moratur civitate.

* Scabellorum.

XXXVII. Incendium restinguitur.

Quidam homo ex familia S. Patris Pauliacensi * pago mansiunculam ex levi structura, vimine scilicet ac genesta, super hereditatem construxerat suam: quo cuncta quæ adquirere potuit conducens, spem omnem protrahendæ pauperrimæ contulerat vitæ. Casu denique accidente, igne comprehensa, flammarum globum cœpit emittere. Perstrepentium autem tumultu, ut in tali asso-

* Pauliacum Pouilly oppidum in Nivernis.

[a] Hinc apparet Adrevaldum his miraculis describendis operam dedisse sedente adhuc Galterio seu Gautetio; Vualterio, qui anno 876. Concilio Pontigonensi subscripsit, & Sedi Aurelianensi anno 885. adhuc præsidebat ex Saussayo: qui Ædiculam S. Benedicti hic memoratam conversam esse scribit in Ecclesiam, parœcialem, nuncupatam S. Benedicti de Reditu, vulgo *S. Benoist du Retour*, sumpta appellatione a Relatione Corporis S. Benedicti in Monasterium Floriacense, quæ Relatio Vualterio Pontifice contigerit.

CIRCA AN. 653 11. Julii.

assolet re, vicinarum homines villarum cœperunt concurrere. Sed cum jam rogum flammarum altius ascendentem, concremationique proximam cernerent, gradum compressere, dicentes eam a nullo posse liberari quæ exstructa viminibus & compacta genesta, levem pastum voranti præberet flammæ. Præterea humano recedente adjutorio, pauper ille ad Divinum conversus auxilium ita aiebat: O Domine miserere mei, ne fame affectus moriar! S. Benedicte subveni mihi, & adjuva servum tuum, omnem enim paupertatem in hoc conduxeram tuguriunculo. Dum hæc & alia plurima flendo ingeminaret, Divinitas flexa ad misericordiam meritis sacratissimi Benedicti Patris, restinxit rogum, salvumque omne remansit tugurium, uno dumtaxat pariete ambusto, qui erat contextus ex vimine, cunctaque illius remansere illæsa.

XXXVIII. Vineam Monasterii invadens morte corripitur.

Caput-Cervium * pagus quidam Aquitanicæ provinciæ Regia liberalitate Cœnobio S. Benedicti donatus, multis vicinorum insectationibus, & maxime primorum patriæ, a potestate hujus loci desciverat. At post longum temporis spatium, maximo labore Servorum Dei propriæ restitutus potestati, consiliumque necessario repertum est, ut habitatione congrua Monachis quoquomodo inibi constructa, assidue Monachi duo vel tres ibidem persisterent: quousque faciles Aquitanorum animi ad nova quæque leviter mollienda, instantia Fratrum ab hac potiendarum rerum quiescerent fiducia. Mittitur ad id enitendum RAGANARIUS Monachus magnæ vir religionis, qui olim ab Imperatore Ludovico cum aliis Hierosolymam missus fuerat: atque cum eo SEGEVERTUS Presbyter ac Monachus: qui cellulam in prædicto compingentes loco, omnem Aquitanicæ genti abstulere harum repetendarum rerum fiduciam. Exstitit eo tempore quidam vir ejusdem plebis haud ignobilis, Stephanus nomine, qui aliquam partem fundi proprii cuidam servorum sancti Benedicti accepto pretio distraxit. Servus autem ille fundum absque aliquo fructifero cultu adeptus, vacuam nequaquam permisit esse tellurem: sed eam optime excolens vineam inibi plantavit, atque quo advixit tempore, in proprios retinuit usus. Decedente illo dominus ipsius terræ de qua præfati sumus, quod vendiderat rursus repetere conatur. Advocatus vero una cum Raganario Monacho, ad locum cessionis terræ juxta morem legis adveniens, prædictam vineam ad jus S. Benedicti sua auctoritate revocare nitebatur. Proinde Stephanus impatientia levis animi commotus, Raganario Monacho itaut sedebat in equo propinquans, furibunde locutus est: Tibi dico, Raganari Monache, qui trans mare Hierusalem requisisti, per hunc testor ensem, quando tu & ego ab hoc recesserimus loco, S. Benedictus ex hac vinea nullam habebit potestatem. Cui furenti Raganarius infit: Certe ego ignoro, tu vero nescis, utrum ab hoc loco recedere pro voto possimus. Ille iterum concusso ense juramentum repetens affirmavit se absque gratia S. Benedicti ab eo regressurum loco. His dictis confestim ab eo corruens, contritis collisisque omnibus membris in gestario ad domum propriam a suis refertur: & vinea quidem potestati S. Benedicti relinquitur, ipse vero Stephanus longo consumptus languore moritur.

* Sacerge

XXXIX. Caroli Calvi regnum infaustum. 2. Reg. 14. 12. Puere lupi faucibus ereptus.

Rege CAROLO Francorum disponente Regnum fames admodum gravis universas occupavit Gallias, clades etiam ex insectatione Paganorum non modica totam per Oceani litora adtrivit gentem. Sed ut tertiam juxta Prophetam orbis experiretur plagam, graves immissæ sunt bestiæ, quæ famem clademque effugientes barbaricam hianti ore exciperent. Accidit autem ea tempestate, ut mulier quædam ex Matriniacensi egressa prædio infantulum minusculæ ætatis secum deduceret, quo cum aliis suæ ætatis luderet infantulis, ipsa longius cum plurimis viris ac mulieribus prospectante: cum subito lupus a silva egressus filium mulieris illius rapuit, ac sustollens non silvam repetiit, sed per camporum spatia exportare cœpit. Cernens hoc infelix mulier, miserrimis vocibus plangoribusque immensis indolens, mixta deinde vulgo, lupum insequi cœpit. At ille neutiquam territus, infantulum longius protrahebat. Sed cum fatigatum vulgus a persecutione lupi cessaret, desperans ei se ullo modo prædam excutere posse; mulier quæ pro filii amissione artiori stimulabatur dolore, nequaquam ab incepto requievit cursu: sed

CIRCA AN. 653 11. Julii. sed magis pro posse citius properabat, invocans nihilominus S. Benedictum, quatinus ei ferret auxilium, reddendo filium proprium, servumque suum extra terminos suos nullatenus efferri permitteret. Tunc deinde clementia Divinæ majestatis & interventu pretiosi Confessoris quod exorabat adepta est. Lupus namque veniens ad terminos territorii S. Benedicti, infantulum illæsum atque incolumen relinquens, avia silvarum latibula repetiit. Mulier recepto alacris puerulo gratias Deo ac liberatori filii sui, sancto pro scire referens Benedicto, lares pauperrimos suæ revisit paupertatis.

APPENDIX ADELERII MONACHI.

XL. Mirabilis Domini nostri virtus & sapientia, quæ beatissimum patrem Benedictum mirificat, glorificatum secum retinens in cœlesti curia ejus reverendum cunctis mortalibus corpus mirificare in terris haud desistit jugiter miraculorum frequentia. Nam sicut a prioribus nostræ tempestatis viris atque studio veracis assertionis probabilibus credibili relatu comperimus, sæculis factum memoriale larga Dei celsitudo per sæpefatum sibi dilectum elementi dignationis suæ munere operari dignata est. Contigerat aliquando sacratissimæ ejus Translationis festivitas, ad quam temporis orbita redeunte plurimæ confluxerant diversæ numerositatis undicumque catervæ, non solum a circumpositis, verumetiam a quibusque provinciarum remotissimis locis. Denique in celebratione tantæ festivitatis præconiis nocturnalibus decore competenti persolutis, nondum auroræ clare refulgentibus radiis, quietis gratia sua quique petiere cubilia. Quidam vero ex Fratribus cui tuendæ Basilicæ cura delegata erat, cum ad nanciscenda supernæ æternitatis gaudia jugiter intentus suorumque peccatorum omni devoti cordis devotione a Domino deposcens indulgentiam e vestigio sacrati corporis ante altare resideret, psalmorum ac precum melodiam consueto sibi more satagebat persolvere devotissime: qui etiam inchoata altius protelans, lassitudine cogente obdormivit. Cui mox quidam senior honestatis formositate decorus, ac reverendi habitus adsistens; quid Fratres agerent, atque quonam secessissent, jocundo affamine inquisivit: Ille autem protinus dormitum isse respondit, quo post aliquantulam corporeæ necessitudinis recreationem, diurni officii uberius valerent persolvere modulationem. Admirans itaque quis iste foret qui sibi hæc imperando depromeret; Beatissimus ad eum: Ne mireris, inquit, ob præsentiam quam perspicis mei; certissime sciens me Fratrem *a* Benedictum vocari, præsulem ac defensorem hujus constitutum loci. Fratribus etenim ex me salutes dicito in conventu generali, & ad celebrationem Missæ solemnis sint præscii, quia in exsecutione nocturnalis officii psallentibus meis præsens adesse nequivi. Namque Fratri AIMERICO in partibus Britanniæ abeunti, veniam delictorum a Domino obtinui, atque de faucibus inimici eripiens, perennis vitæ sedibus feliciter sublimavi: Cognoscant igitur te fatente, postquam disponente Deo corporis mei præsentia, a partibus Eois in has Occiduas oras trasvecta est, nullum eorum damnatum passum fore æternæ quietis, sed munere donatos cœlestis patriæ sublimibus locis Christum eos collocavisse. His dictis visio adstantis simul & colloquentis ablata est. Ut vero se lux diei *b* terris clara infudit, Fratribus somno experrectis, idem sonitu fusilis tabulæ, olim referandæ locutionis gratia *c* compactæ, Abbatem THEOTBERTUM *d* cum reliquis adsciscens, salutationis verba depromit, & cuncta quæ Benedictus pater dicenda præceperat, eis per ordinem retulit. Qui omni corpore terræ deflexo adorantes, lætabundis animis laudes innume-

In festo Translationis apparet S. Benedictus.

Fratrem mortuorum salutem curat.

a In variis S. Benedicti apparitionibus tum in Chronico Cassinensi, tum alibi relatis, semper *Fratris* appellationem sibi usurpasse dicitur Benedictus. Ex quo intelligas, morem fuisse illorum temporum, ut cum Monachus quivis de se loqueretur, Fratris nomen modestiæ causa præferret.

b Hinc colligitur Monachos Benedictinos illo ævo media nocte Matutinum officium persolvisse: alias in festo Translationis, hoc est summa æstate seu die 11. Julii, nullum post nocturnas preces intervallum temporis somno ante lucem capiendo reliquum fuisset.

c Observa finem silentii nocturni a S. Benedicto cap 42. præscripti olim signo indicatum fuisse.

d Theotbertus Abbas præfuisse anno 878. ex Dissertatione prævia num. 13. constat.

Digitized by Google

meras Deo & provisori suo retulerunt unanimi devotione: & ne quid incongruum advenientis adspectus ostenderet, quisque se studuit procurare. Quamquam enim specialiter cum sui præsentiam Fratribus præstolandam innotesceret, in Dominicis eis præceptis persistentibus saltem ne ad modicum quidam usquam abesset; tamen ad declarandam suæ virtutis potentiam, communemque cunctorum lætitiam, sese præsentem demonstravit per Divinæ operationis efficaciam. Nam aliquid magni se vel videre vel cognoscere cunctis credentibus, accidit ut post recitationem sancti Evangelii, omnes quicumque aliquo molestabantur incommodo, quosque sacræ Basilicæ retentabant limina, cum optatæ sospitatis munere quisque repedaret ad propria. Sexaginta denique utriusque sexus & ætatis curati sunt homines: omni magnificentia Deo laudes, Deo gratias & beatissimo P. Benedicto in commnni referentes. Tanta siquidem perfecta Dei operatione liquido cunctis patuit, quia noster Benedictus inter Missarum solemnia præsens fuit.

CIRCA AN. 653 21. Julii.

Miracula.

Interea Rex Carolus fratribus duobus vita humana decedentibus, tertioque LOTHARIO, ob pœnitudinem qua patrem carcerali mancipaverat custodia, Monacho Prumiæ apud Monasterium effecto, totius paterni imperii summam assecutus; gratum se cunctis & favorabilem præbens, nonnullos Francorum in suæ unanimitatis allexerat augustalem sublimitatem: sicque in virum perfectum sese quotidie extendens, ita Christianissimi * in ditandis Sanctorum Cœnobiis strenue exercebat devotionem, ut nemini priscorum Regum qui Regii nominis claruerunt dignitate, impar visus sit in omni sancta religione. Nam inter cetera quæ huic loco contulit munifica, affluenti sua largitate Sacerdotale indumentum quod ex Capella fratris sui Lotharii abstulerat dum ex bello reverteretur Fontanetico *, devotissime præbendo concessit, necnon duo vasa aurea pondo librarum .. appretiata, cum Evangelii textu subtili operis diversitate fabricato, solemni donatione per seipsum ob medelam animæ suæ studuit conferre. Verum (ut præfatum est) obeuntibus fratribus Romam apparatu magnifico proficiscens, favore plebis totius Imperator & Augustus Romani Imperii appellatus est. Cumque in redeundo fines Italiæ attingeret, quorumdam malivola deceptione illectus, apud Papiam civitatem non sine maximo suorum luctu pridie Nonas Octobris vitam veneno finivit. Hujus postmodum filius vocabulo LUDOVICUS Regnum patrium suscipiens, vix duobus annis eo potitus, laboriosum quibusque nobilibus regni sui consecravit initium. Nortmannica siquidem gens, quæ jam bis vagina suæ habitationis exempta pyraticam toties exercuerat; demum de morte patris ejus vires resumendo, intra terminos regni Franciæ libere paucis resistentibus cladem malignitatis suæ inferebat continue. Et primum partes aggressa Neustriæ, cædibus & rapinis tota conaminis sui perversitate intenta, quæque prius desiderabilia & vitæ humanæ commoda videbantur, diripere & in suos nefarios usus convertendo satagebat redigere. Peregissetque inchoata, nisi HUGO *a* nobilissimus Abbas strenue Rempublicam gubernans, cum armis, tum consiliis suis & virtute ejus barbaricos conatus reprimendo, maximam ex eis manum peremisset. Quod qualiter hujus per virtutem patris Benedicti potenter effecerit, paucis subjiciendum censemus. Igitur pertransiens (ut diximus) nullo obsistente plurimarum portus civitatum, Aurelianis *b* devenit, indeque altius gressum protendens, ad Monasterium Floriacum cladem inflictura accedere contendit. Porro fama vulgante istud jampridem Fratres compererant, competensque eis visum est ut loco cederent, & præsidio opportunitatis necessariæ se communirent. Proinde diversorum vehiculorum plaustris aptatis, quæque pretiosa in eis componentes, cum supellectili reliqua ad prædium Matriniacense decernunt contendere: quatinus illic quoquo

XLI. Carolus Calvus laudatur.

** Christiani animi.*

** Fontenay in Burgondia an. 841.*

Roma reversens Papiæ veneno exstinguitur, an. 877. Ludovico succedente Normanni incursiones repetunt.

Ab Hugone vincuntur.

a Hic est Hugo Abbas qui Concilio Pontigonensi anno 876. subscripsit, ad quem duæ exstant Joannis Papæ VIII. Epistolæ To. 3. Conc. Gall. pro tutela Monasterii Poltariensis.
b Is apud Reginonem aliosque anno 897. decessisse dicitur his verbis: *Hugo Abbas magnæ pietatis vir & magnæ prudentiæ Aurelianis moritur, & apud S. Germanum Autissiodoro sepelitur. Ducatus quem tenuerat & strenue rexerat, Odoni filio Rudberti ab Imperatore traditur, qui ea tempestate Parisiorum Comes erat.*

CIRCA AN. 653 11. Julii. modo tuta sua omnia possent esse. Ast eadem perfida natio Monasterium deveniens, speque sua frustrata, nihil in eo quod diripere præter parietes valeret reperiens, tandem plaustrorum recentibus vestigiis perspectis, eo tentendum deliberat, quo Fratres iisse suspecto animo æstimabat: ut melioribus eorum direptis, rediret patrata victoria. Prævenitque ipsorum nequam consilium omnipotentia misericordis Dei, quæ eos & sua virtute protereret, & innocentem plebem a maligna eorum infestatione benigne defendendo salvaret. Nam tum prædictus venerabilis vir Hugo a partibus Burgundiæ ob suæ utilitatem necessitatis forte Dei consilio vocatus ad hos fines contenderat, propeque Monasterium perveniens, relatu suorum addidicit, Fratres ab hostibus subsequi, ac ocissime deprædari, nisi Dei liberarentur virtute mirabili. Denique hoc comperto animum in diversa protrahens, utpote cui militum parvus admodum in præsentiarum aderat numerus, anxiari super hoc multimode cœpit & tædere, qualiter occurrendum foret intra semetipsum revolvens tantæ multitudini. Tandem hortatu GIRBOLDI nobilissimi Autissiodorensium Comitis animum congrediendi bellum assumpsit *a*, asseverans nulla unquam passum discrimina fore, qui B. Benedicti Patris servitutis gratia adversantium agmini sese immiscuerit. Roboratis ergo hac exhortatione animis, confisi meritis & auxilio excellentissimi Patris, haud procul a Monasterio hostes prosequuntur a tergo: consertoque forti animositate gravi prælio, tanta depopulationis strage in eos bacchati sunt, ut ex tanta populi numerositate vix fuerit aliquis qui belli eventum intimaret posteris. Patrata itaque desiderabili victoria, belli Dux suos interrogans, requisivit, si forte quempiam reverendæ visionis Monachum inter densitates hostium sibi viam pandentem proprio visu contemplati essent. Quibus respondentibus se in illo prælio neminem Monachorum vidisse, statim ille: Sanctus, inquiens, Benedictus me per totum belli hujus certamen protegens, sinistra manu equi mei habenas dirigendo ac custodiendo tenuit: dextera vero baculum manu tenens, plurimos hostium prosternendo morti tradidit. Sic & nocentibus pœna & innocentibus interventu Patris Benedicti securitas reddita est: præstante benedicto Dei Filio, cujus nomen benedictum permanet in sæcula sæculorum.

CIRCA AN. 653 1. Octob.

VITA S. BAVONIS CONFESSORIS GANDENSIS,

Auctore anonymo fere coævo.

Ex codd. Mss. Monast. Compendiens. & Conchensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Bavon *1. Jamdudum obtinuit usus, ut* S. BAVO *, *qui proprio nomine* ALLOVVINUS, *seu* ADLOINUS, *in Baptismate dictus est, adscititio nomine* BAVO *appellatus sit. Id qua ratione acciderit, Scriptor Vitæ a nobis editus num. 15. obscure indicare videtur. Certe Usuardus, Vuandalbertus; & Ado in Martyrologiis, aliique mediæ ætatis Scriptores Bavonem expresserant. Nos proinde vocabulum ab annis plusquam octingentis receptum usurpabimus.*

Vitæ Scriptores. *2. Vitam S. Bavonis primus litteris commendavit Auctor anonymus fere coævus, nunc primum hic a nobis vulgatus; eamdemque postea* THEODORICUS *Abbas Trudonianus a Surio editus, homo sæculi* XI. *expolivit. Utramque lucubrationem repræsentare animus erat, tum quod Theodoricus, Auctor haud utique spernendus, nonnulla ab anonymo diversa refert; tum quod viri litterati qui hactenus Theodoricum legerant ac secuti sunt, Theodoricum desiderari fortasse quererentur. Verum aliter viris doctis visum est, qui Theodorico omisso solum anonymum cum variis Theodorici lectionibus edendum existimarunt. Anonymo, post S. Bavonis Epitaphium a B. Livino Episcopo & Martyre compositum, subjiciemus Miraculorum S. Bavonis libros tres, quos ex MS.*

a Anonymus paulo supra citatus: *Anno Domini 870. Hugo Abbas & Gausfridus cum Tran-Sequanis, confligentes cum Nortmannis in Ligerim residentibus 60. inibi interfecerunt*, &c.

MS. Bibliotheca nostra Abbatiæ S. Cornelii Compendiensis eruimus. De istis Auctoribus hæc paucis accipe. CIRCA AN. 653

3. *Auctor anonymus non multo post S. Bavonis mortem vixisse videtur. Expendenda sunt verba, quibus Vitam a se scriptam concludit:* Si omnia, *inquit*, quæ de ejus gestis comperimus vellemus prosequi, dies (ut opinor) antequam sermo cessaret. *Quæ verba testem quasi oculatum præ se ferunt. Ado sæculi IX. Auctor S. Bavonis Gesta a se lecta testatur in hunc modum:* Kalend. Octob. in pago Ganto (*sic vetustissimum nostrum apographum*) natale S. Bavonis Conf. cujus Gesta habentur. *Et scriptor Miraculorum S. Bavonis in lib. 1. num. 4.* librum Gestorum *S. Bavonis laudat. Denique Othelboldus Gandensis Abbas ineunte sæculo XI. in Epistola postea referenda eumdem* Librum Vitæ *commendat.* 1. Octob.

4. *Quo tempore vixerit* THEODORICUS *posterioris Vitæ Scriptor, patet ex Trudoniano Chronico, quod in Spicil. Acheriani, Tom. 7. exstat. Nam in fine lib. 5. Theodoricus 3. Kalend. Februar. anno Domini 1099. Trudoniani Cœnobii Abbas consecratus dicitur, ac sub lib. 6. finem 7. Kalend. Maji anno 1107. obiisse. Ex eodem lib. 5. discimus occasionem istius scriptionis; scilicet, Theodoricus* Gandæ in Monasterio S. Petri moratus sub contentione Abbatum Lanzonis & Luipoldis, (*qui Mettensis & Leodiensis Episcoporum factione de dignitate certabant*) *rogatu Fratrum Gandensium exornandis S. Bavonis Actis primariis operam dedit. Unde sub finem Vitæ a se scriptæ calamitosum illud tempus deplorat.*

5. *Utroque Biographo ætate superior fuit* S. LIVINUS *Episcopus, qui Florberti Gandensis Abbatis hortatu Epitaphium S. Bavonis composuit. Ipsius S. Livini Acta ad annum 656. consule. Theodoricum etiam antecessit scriptor Miraculorum S. Bavonis Monachus anonymus, quem paullo post Normannorum cladem vixisse ex initio lib. 2. apparet.*

6. *Mirum est, quam brevi S. Bavonis memoria apud populares suos ac circumpositas regiones propagata ac illustrata est: adeout Eginhardus Caroli M. Cancellarius* Missam S. Bavonis, *id est festum diem, tamquam insignem temporis notam in Epistola sua 24. præfigat. Hinc vulgatus versiculus apud Sanderum in suo Gandavo lib. 4. cap. 3. relatus:* S. Bavonis memoria celebris.

Ante perit Mundus, redeat quam Bavo secundus.

Certe Usuardus, Vuandalbertus & Ado in suis Martyrologiis (quod non cuivis Sancto sæculi VII. concessum est) Bavonis mentionem Kalendis Octob. fecerunt.

7. *S. Bavonis celebritas ad suum ipsius Monasterium, Gandam primum, postea S. Bavonis dictum transfusa est: nec dubium quin Gandavum *, castrum quondam seu municipium, nunc oppidum permaximum ac civitas Episcopalis Flandriæ primaria, Bavoni suam amplitudinem, suumque incrementum accepta referre debeat. De Gandavo civitate plura dicere superfluum est. Lege scriptorem Mirac. S. Bavonis initio libri primi, ubi de Gandavi situ & primordiis agit. Ganda seu Gandavum Fidei restitutæ primitias accepit a B. Amando, qui duo inibi Monasteria construxit, utrumque S. Petro nuncupatum, unum Blandinium, alterum Gandam, seu Monasterium in castro Ganda appellatum. In his non Clericos, sed Monachos, & quidem Benedictinos a primo conditu extitisse, in Præfatione demonstratum. Gandam præsentia ac nomine S. Bavo nobilitavit, illustraruntque præter eum magna lumina,* S. FLORBERTUS *Abbas primus;* S. HILDEBERTUS *Martyr pro sanctarum imaginum cultu anno 750. necatus;* EGILFRIDUS *Leodiensis Episcopus Hildeberti successor;* EGINHARDUS * *Caroli M. Cancellarius; Ludovici Pii Capellanus, qui anno 826. Gandæ Abbas factus,* Cœnobium incendio deformatum restituit; S. GERARDUS *Broniensis Abbatiæ institutor, de quo in lib. 1. Mirac. num. 14.* S. MACARIUS *ex Antiocheno Pontifice Gandæ anno 1011. Reclusus; aliique de quibus Sanderi Chronicon Bavonianum in suo Gandavo consulendum est. Tandem ut omnia vertigini obnoxia sunt, Paulus Papa III.* ad preces & supplicationem Caroli V. Romanorum Imperatoris, (ut Chronici Bavoniani verbis utar) in Monasterio S. Bavonis Ord. D. Bened. nomen & titulum Monasterii ac dignitatem Abbatialem & Conventualem, necnon Ordinem ejusdem omnemque statum & officia antiquavit & delevit, & statum Regularem in statum Canonicorum sæcularium commutavit Bullis datis Pontificatus anno secundo, 5. Kalend. Augusti, *idest anno 1537.* Deinde *anno 1540.* translatum est Capitulum ex Monasterio olim S. Bavonis (*ut scilicet novæ arci exstruendæ locus cederet*) ad Ecclesiam olim parochialem S. Joannis, mutata prius invocatione S. Joannis in invocationem S. Bavonis. *Demum hæc S. Joannis Baptistæ, nunc S. Bavonis Ecclesia* anno 1559. Paulo IV. Pontifice in Cathedralem triginta duorum Canonicorum, quorum octo dignitatibus sunt annexi, mutata est, *inquit Sanderus in sui Gandavi lib. 5. cap. 1.*

Bavonis Monasterium, ejusque status varii.

* Gand

* lege Miræum in Notit. Eccl. Belgic. c. 27.

8. *Nec sola oppidi Gandavi Ecclesia Cathedralis S. Bavoni sacra est. Nam teste Sandero lib. 4. cap. 5.* Cathedralis quoque Ecclesia Harlemensis in Hollandia, Ecclesia una de Ardenburg, Mendonck, Vinderhoute, Zinghem, Ulieesele, Caneghem, Wilrich in Brabantia, & Bochaute B. *Bavonem Patronum agnoscunt.* Ecclesiæ S. Bavoni sacræ.

9. OTHELBOLDUS *Abbatiæ S. Bavonis Abbas ab anno 1019. ad 34. Sanctorum Reliquias in Ecclesia sua existentes recenset in Epistola sua* ad OTGIVAM *Flandriæ Comitissam in hæc verba:* Dominæ nostræ Serenissimæ OTGIVÆ Comitissæ OTHELBOLDUS gratia Dei Abbas ceterique Gandensis Cœnobii Fratres debita servitutis & orationis obsequia. Præcepit nobis excellentissima pietas vestra, ut nomina Sanctorum, quorum corpora apud nos coluntur scriberemus. Obtemperantes jussionibus paucis annotavimus & deduximus vobis ea, ut memoria eorum jugiter vobiscum esset in præsenti, & ut partem cum eis mereamini habere in futuro. Nomina autem eorum hæc sunt: PRIMUS & præcipuus patriæ nostræ Patronus

Reliquiæ Sanctorum in Bavoniano Cœnobio quiescentium.

Apud Miræum in Notit. Eccles. Belg. c. 22.

S. AL-

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

S. ALLOVVINUS cognomento Bavo, nobilissimus atque ditissimus Hasbaniensis pagi Comes, beatissimæ GERTRUDIS VIRGINIS CONSOBRINUS prædicatione B. Amandi Pontificis, immo Dei omnipotentis inspiratione, tota mentis devotione conversus, relinquens cognationem & patriam, Christum ipsumque consulem Gandavum secutus, dum studuit relinquere terrena, meruit obtinere cœlestia. Sed hæc plenius liber Vitæ ejus refert. Secundus S. LANDOALDUS. Tertius B. AMANTIUS ipsius Præsulis S. Landoaldi Archidiaconus. Quartus ADRIANUS Martyr ipsius ad Regem Hildericum internuncius, & in ipsa legatione a latrone interemptus. Quinta S. VINCIANA Virgo, soror S. Landoaldi. Sexta B. LANDRADA Belisiæ Abbatissa. Septima PHARAILDIS Virgo. Octavus S. LIVINUS Episc. Nonus beatæ memoriæ MACARIUS &c. De his satis.

PROLOGUS AUCTORIS.

Imperitiam suam Auctor excusat.

1. Vilem & infimum cunctis poscere videris populis, meque indoctum quæris nitere virum per Scythias gentes, & Parthias patrias. Nam liberalium omnium artium & humanarum doctrinarum matrem fuisse Athenas legimus: ubi antiquitus veteris floruit scientia linguæ Latinæ sub Piscitrato auctore, & inde nostræ artes fusæ sunt pene omnes; non inquam me Hesperia nec Roma, aut Ausonius tenuit, genuit, vel aluit, nec Tytirus docuit, nec fultus sum Aristotelis argumentis, Varronis, Democriti, Platonis, Demosthenis & ceterorum doctorum: inops ingenii sum, verborum flumine siccus, prorsus multum me fateor inertem; me etiam pondus inertiæ premit, & in imis volvit, quando scientia fatuus, hæc utrumque fragili audeo conscribere stilo; nobis egregii exempla sint dicta Doctoris Hieronymi Sacerdotis, quibus refragare * valeamus detrahentium laqueos. Me ovantem esse fateor, Pater sancte, quia meum pigrum perdurare animum minime passus es, nec malitioso corde exsultare, nec se inquisitionibus stimulare malivolis; sed coegisti quantum valet imperita lingua, ut eloquentissimorum virorum omnium imitetur vestigia. Tibi, Pater, quidquid ars mea cogitaverit aut invenire valuerit patefacere curabo. Nec putes ignaviam hinc inflammari nostram: vere non est in visceribus tepitudinis meæ aliqua extollendi calamitas, sed prorsus jacet humilitas, eoquod scientiæ nobis non manet sublimitas. Individua dilectione & charitate mihi conjuncta est Sanctitas vestra. Quid tantum verbis de vestris opportunitatibus loquor? Igitur de viro Dei ALLOWINO, sancto videlicet BAVONE, quod expetendum judicastis, ut valemus, voluntatem vestram explere cupimus. Mihi Dominus servorum suorum ultimo præstet de vestra semper conversatione gaudere, & cum grege vobis commisso, & cum sancto Bavone, qui ALLOWINUS * nomine alio vocatur, regna cœlorum promereri *a*.

INCIPIT VITA.

* Conch. ubique Adloinus.

Bavo nobilem Agletrudem procreat.

2. Igitur ALLOWINUS (quod nomen sacro accepit Baptismate, quem vulgus BAVONEM nominat) genere nobili, parentibus inclytis *b*, Hasbaniense editus Ducatu, uxori junctus est filiæ videlicet ADILIONIS Comitis, de qua genuit AGLETRUDEM prolem dignam Deo Virginem Christi, cui in primis annorum crepundiis vox summo missa persultavit throno Altissimi: Crede, inquiens, creata, majorum quoque prosapia verbo Dei solius parentes procreabis, qui utrumque fecit homionem. Tempore quippe suæ juventutis beatus Bavo operibus pravis sæculi voluntatem exercebat, constans erat in turpibus, & incensus obscœnis laterum flexionibus: sed Christo auxiliante, hoc juge ipsius vitium cito versum est in bonitatem. Ab illo etiam tempore legis judicia non contempsit, sed & omnium materiem scelerum evitavit; affines suos non nocuit, sed pauperibus latius manum porrexit; amicitiarum fidem non renuit, sed

Bavonis mores.

a Sequitur alia Præfatio in MSS. codd. quam quod nihil historicæ veritatis contineat, omittendam duximus.

b Multa hic inserit Theodoricus. Bavonis patrem EILOLFUM, matrem ADELTRUDEM appellat; Bavonem vero *Austrasiorum Ducum heredem* natum ait PELAGIO *qui B. Gregorium præcessit universalem Pontificatum administrante*, JUSTINO *minore in sceptris agente*, *Franciæ monarchiam* CHLODOVEO *gubernante*. Qui characteres Chronologici non bene conveniunt. Melius dicas Bavonem Pelagio summo Pontifice, Mauricio Augusto, Chlothario Franciæ Rege ortum esse in pago Hasbaniensi, *Hasspengavv*, quæ Brabantiæ regio est sub ditione Leodiensi. Theodorici calculum ubique mendosum alias omittemus.

Digitized by Google

CIRCA AN. 653

1. Octobr.

sed appetivit; nec tam fortunam excoluit, quam virtutes imitatus est. Misericordia sublevavit oppressos, indesinenter recolens in omni cultu pietatis maxime Deum in hoc sibi propitium fore peccatorum suorum, si omnes injuste oppressos sublevare satageret.

Conjuge mortua secundis nuptiis nuntium remittit.

3. Eodem quoque tempore conjunx ejus obiit, filia videlicet Adilionis Comitis, de qua genuit Agletrudem ut prælatum est. Quæ postquam migravit de hac luce, aliam noluit ducere uxorem; sed inspirante Domini misericordia ad viam conversionis AMANDUM sanctissimum Pontificem expetiit, cum lacrymis veniam postulans, pedibus quoque beati Pontificis provolvitur cum compunctione sua confessus facinora, & de contrariis sibimet eum passionibus alloquitur pro peccatis maximis & minimis pœnitentiam acturus. Deinde vir Domini Amandus animarum sollicitudinem gerens quas ad regna cœlestia secum ducere festinabat, verba Scripturarum ei protulit, quibus lucraretur eum Domino ita dicens: Vitia sunt prudenter tollenda, subtiliter occulta scrutanda, & aperte cognita leniter aliquando arguenda, & aliquando vehementer increpanda. Nota facio tibi verba Domini, quibus vitam comprehendas æternam. Dominus dixit: *Omnis enim qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, qui est in cœlis*, &c. *Et omnis qui reliquerit domos aut agros, patrem aut matrem, fratres aut sorores, filios aut filias propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Amando peccata confitetur.

Matth. 10. 32. id. 29.

Facultatibus distributis Gandavum petit.

4. Auditis ergo his verbis Divinis Allovvinus vir Dei, quæ sanctus Amandus ei secundum Evangelicam nuntiaverat disciplinam, inspirante Deo sæculi hujus divitias reputans velut umbram prætereuntem aut fœnum arescens, facultates prædiorum suorum ad loca Sanctorum legaliter distribuit, & pauperibus erogavit, atque ad memoratum Pontificem qui morabatur in castro cujus vocabulum est Gandavum * repedavit. In eodem etiam castro indiderat olim antiquitas simulacra nefanda & idola, quæ pro Deo illic a populo colebantur: ibidem vero consistens præfatus Dei Pontifex pro nomine Christi omnia fana destruxit, idola contrivit; & ad sanctam Christianitatem omnes revocavit. Basilicam autem ibi in honore B. Petri Apostoli fecit construi, quam Reliquiis insertis altissimo Domino consecravit cum magno honore; in qua virtutes multas postea Dominus noster JESUS CHRISTUS fecit, cœcis visum, claudis gressum, paralyticis soliditatem, infirmantibus sanitatem indulgens. Deo etiam annuente Clericorum [a] Cœnobium in ipso castro honorifice est constructum, ubi die noctuque laus a Fidelibus Deo decantatur. His expletis in eodem Monasterio B. Confessor Bavo plenissima devotione ante Oraculum Templi Domini se prosternens, comam capitis sui abscindi deprecatus est, & adeptus venerandi Pontificis Amandi manibus Clericatus honorem, meruit fieri consors Apostolorum; dimisit comam capitis, & invenit coronam gloriæ; reliquit vestimenta sæcularia, & suscepit stolam candidam; reliquit pompam hujus mundi, & indutus est loricam fidei: quapropter & dignus effectus est consortio Angelorum.

* Gand

Comam capitis & vestes seculares deponit.

Amandum sequitur.

5. Deinde vir Domini Amandus perrexit Gentibus prædicare verbum Dei: quem B. Bavo prosecutus est, ut prædicatione ejus pasceretur. Ardebat autem nimium animo, ut potaret & hauriret justitiam: tantam enim menti ejus Deus inspiraverat ubertatem, ut semetipsum magna laceratione corporis cum alacritate castigaret mentis. Nimirum sibi imposuit vulnera, medens morbos ani-

Virtutis studio vacat.

a Id est Monachorum, qui Clerici a Gregorio Turon. Episc. aliisque ejusdem ætatis Auctoribus non raro appellantur. Et tamen Theodoricus Abbas Trudonianus in alia Vita aperte, obscurius Philippus de Eleemosyna in Vita S. Amandi ex hoc vocabulo male intellecto tradiderunt, in Monasteriis Gandavensibus Florbertum Abbatem ac Monachos Clericis successisse: quam sententiam plerique recentiores amplectuntur. Hos omnes revincit anonymus iste, qui Florbertum *super gregem Clericorum Rectorem*, & tamen REGULÆ PII PATRIS BENEDICTI cultorem num. 7. aperte pronuntiat: & num 8. dum Fratres laboris causa *ad obedientiam egressos* memorat, Monachos illos non Clericos fuisse satis declarat. Certe non tam diligenter *Monasteria circuire* & Monachorum seu *Cœnobitarum vitam* explorare & æmulari tentasset Bavo infra num. 6. si non is ipse Monachus fuisset. Ergo id quod sequitur de accepto *Clericatus honore*, de vestimentis sæcularibus depositis, de abjecta sæculi pompa; Monasticæ professioni aptari necesse est. Lege hujusce Tomi Præfationem.

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

animæ, ut bene agens securus posset esse in die Domini. Circumspexit infirmitatem cotidie suam, ne de acceptis virtutibus superbiret: quia plerumque cor rectorum quamvis magna ex parte proficiat animus, tamen interdum actibus laborat carnalibus. Ideo necesse est ut recurrant sæpissime ad fluenta sacræ Scripturæ: quia sicut escis caro, ita & Divinis eloquiis interior nutritur homo. Propterea & hæc documenta quæ subsequuntur fidei B. Amandus prædicare non cessabat, audientibus turbis & S. Bavone ita disputans: Qui enim vult cum Deo semper esse, frequenter oret. Er illud: Quid est vita præsens, nisi vapor ad modicum parens? Apprehendite vitam æternam ad quam vocati estis, & gaudete quia nomina vestra scripta sunt in cœlis. Apprehendite arma justitiæ, loricam fidei, & resistite laqueis diaboli per potentiam Dei. Nihil fortius eo qui vincit diabolum, & nihil infirmius eo, qui carne superatur: Vita hominis tentatio est, unde diaboli sagittæ sunt restringendæ vigiliarum, jejuniorum, hospitalitatis & eleemosynarum officio. Virtus igitur præcipua est, natum in carne non carnaliter vivere: & unde caro atteritur, inde incrementa virtutum spiritualium surgere.

Amandi verbis informatur.

6. Igitur vir Dei Bavo suprascriptum Pontificem sibi licentiam dari petiit Monasteria circuire Christi athletarum, quatinus vitam Monachorum & conversationem Cœnobitarum posset agnoscere. Tantum ardorem & cordis compunctionem Dominus ei largitus est, ut vita bonorum Cœnobitarum non esset contentus, sed magis ac magis semetipsum erigeret in Dei famulatu, & cum lacrymis & gemitu in afflictione & vigiliis, in orationibus & jejuniis frequenter positus vitam Sanctorum exerceret, nec ullo modo daret corpori suo requiem; inediis, nuditate, frigore, siti, & multis tribulationibus seipsum macerans. Vitam nimirum cupiebat finiri suam, ubi comam capitis abscidit, & arma militiæ & pompam sæculi dimisit.

Monasteria varia perlustrat.

7. Ergo Allowinus vir Dei reversus ad supradictum castrum *a* Gandavum ad venerabilem virum FLORBERTUM *b* Abbatem, quem almus Pontifex Amandus ibidem constituit super gregem Clericorum Rectorem, petiit eum sibimet humiliter cellulam, in qua familiariter Domini misericordiam pro facinoribus suis deprecaretur largiri. Ut vero pius Pater Monasterii ejus petitionem audivit, cum gaudio eam suscepit: & ejusdem Fratribus Monasterii juxta præceptum pii Patris BENEDICTI convocata omni Congregatione ejus patefecit preces: ut si forsitan juniori revelatum fuisset, quod placitum esset Omnipotenti cum omni aviditate cordis susciperet, & compleret id quod scriptum est: *Omnia fac cum consilio, & post factum non pœnitebis*. Igitur petitione Allowini audita Fratres narrante Monasterii Abbate animo gratanti susceperunt eam: sicque quam petiit ab eis cellulam, largiente Deo impetravit. In qua retrusus Deum piis & indefessis precibus invocabat, quia scriptum est: *Quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis &c.* Iste autem vir Dei non aurum vel argentum seu gemmas pretiosas sive ornamenta sæculi hujus quæsivit, quas post

Gandavum reversus in Cellula recluditur.

Matth. 7.

a Perlustratis Monasteriis S. Bavo, priusquam Gandam repeteret, duplicem secessum *Betlam* & *Melmedung* incoluisse a Theodorico dicitur. *Capta*, inquit cap. 10. *temporis & loci opportunitate, saltum quem Beilam nuncupant ingressus est: ubi repente in remotiori devexa vallis latere annosa fagus oculis ejus offertur, cujus concavitatis pedum non minus sex spatio, & altitudo in modum fornicis camerata, & qua hominem erectum posset in alvo sustinere. Hoc habitaculum quasi ab Angelis Dei sibi reputans præparatum ingreditur ... Est usque hodie eamdem miræ magnitudinis fagum videre, quæ in æternam hujus Sancti Dei memoriam adhuc continet in se antiquum altare, ubi Presbyter parochiæ frequenter Ecclesiam convocat & communicat. Nec desistit arbor contra morem tam annosa adhuc florere & germinare*. Sed Bavo ob populi frequentiam *inde digressus, aliam requisit eremum Melmedung nomine, a sua Ganda distantem duorum tantum milliariorum itinere. Locus in densissimum nemus silvescens, vasta & pene inaccessibili palude distentus. Illic cellulam permodicam erigit, cibor saltus ministrat, amnis potum. Vestimenta ipse detulerat secum sagum & cilicium*. Demum *fama vulgante* detectus, *ad locum possessionis suæ redire statuit*. De loco *Melmedung* lege lib. 3. Mirac. num. 2.

b Florbertus Kalend. Novemb. in Martyrol. Benedictino & Gallicano recolitur. Sepultus est in Monasterio Blandinio, cui etiam præfuit. Chronicum Blandiniense in Sanderi Gandavo duplicem notat S. Florberti Translationem. *Anno 975. Gandavi in monte Blandinio Principis Apostolorum Petri Templum (quod opus ab avo incœptum Arnulfus minor absolverat) Adalbero Remorum Pontifex celebri cærimonia dedicavit, levavitque prid. Kal. Octob. corpus D. Florberti primi hujus loci Antistitis post annos circiter 318. quam vitam finierat. Eo anno Verbi incarnati 1049. facta Elevatio vel Translatio secunda sanctissimi P. N. Florberti Abbatis 13. Kal. Maji a Baldwino Noviomagensis Ecclesiæ Episcopo*. Florbertus utrique Monasterio Gandavensi ab anno 640. ad 660. præfuisse videtur.

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

post conversionem pro nihilo reputavit: sed Dei zeli ardor erexit eum in vigiliis, jejuniis, gemitu, inediis & pauperum eleemosynis supra quam scribi possit. In afflictione igitur corporis positus tot cœlestia instrumenta animo exercebat, quot misericordia Altissimi ejus animo ingerebat.

Attinus Sancto maledicens percutitur.

8. Die vero quadam hujus temporis Fratres Monasterii ipsius ad obedientiam sunt egressi, ut cellulam viri Dei Bavonis construerent. Laborare igitur cœperunt manibus & ædificium fabricare. Prædicti vero Florberti Abbati homines *a* cum vehiculo cœmentum ministrarent, ex ipsis quidam nomine Attinus * super plaustrum unum sedit, quem egressi de vico canes circumdederunt, & ei fortiter insistere cœperunt. Hic autem captus diaboli laqueis repletus est invidia, & virum Dei Bavonem non erubuit blasphemare: sed omni bestia cruentior diabolus in omnibus confusus nihil quidem ei nociturus, si virum Dei non blasphemaret, tanto eum studuit impugnare subjectum sibi, quanto ipsum perspexit ad famulatum pristinum rediisse. Videns enim cruentus idola sua in Dei Templa mutari, frendens rugiensque quæsivit quem devoraret. Animalia itaque cum vehiculo super hominem prædictum projecit: qui oppressus hoc pondere exhalavit spiritum vitæ. Videns eum turba jam mortuum, cum fletu corpus ejus in navi deduxerunt ad memoratum castrum Gandavum, ut illic tumularetur, sicut mos est mortuos sepelire.

* Conch Adhunus.

Bavo eum oratione suscitavit.

Quem denique ut vir Domini Bavo agnovit exstinctum ingemuit, dolore nimio cum lacrymis sibi pectus tundens, ac reputans sibi culpam eo quod accepisset mortem in labore suo, ad cellam suam ipsius corpus defuncti jussit afferri; protinusque vir Domini incubuit orationi his verbis cum fletu magno Domini misericordiam exorans: Deus omnipotens Pater Domini nostri JESU-CHRISTI, qui non solum peccata dimittis, sed etiam peccatores justificas, & reis non tantum pœnam relaxas, sed donas & præmia; fragilitati meæ hæc adjumenta concede, & effectum cœlestem benignus inspira miserationum tuarum, ut inveniar auxilio tuo sancto adjutus: qui Lazarum quatriduanum fœtidum de monumento suscitasti, prosit nobis indignis misericordia tua, ut hi qui in tua pietate confidunt, citius exaudiantur largitate donorum tuorum. Renova spiritum gratiæ tuæ salutarem super istud corpus defuncti famuli tui, reddens ei spiraculum vitæ Sanctificator & Conditor generis humani, qui cum Filio æterna claritate regnas: ut tuæ mysterio curationis efficiaris honorandus ab omnibus servis tuis, pandasque præsentiam tuam, ut in tua misericordia exultemus, & in tua gloria lætemur præsta, qui vivis & regnas Deus cum Filio & Spiritu sancto per cuncta sæcula sæculorum, Amen. Oratione igitur completa quasi post horarum trium spatium mortuus ille jubente Deo animam recepit, quam exhalaverat, & sanus effectus stetit supra pedes suos, ac post per multa annorum curricula vixit incolumis.

Auctoris exhortatio.

9. Hæc itaque tanta miracula in Dei milite admirando, Charissimi satagamus in hoc agone præsentis vitæ illum sequi, ut etiam cum eo mereamur a Deo cum electis illius æterna gaudia percipere in cœlis. Nihil in hac vita præsenti consolationis sæculi honorisque quærere debemus, sed gaudere abjectione paupertatis, non solum abjicere facultates mundi hujus, sed etiam de cordibus sæculi voluptates eradicare. Ad memoriam etiam redeat, quod vir Domini Bavo pro nomine Christi multas facultates dimisit, quatinus in cœlesti regno centuplum acciperet, insuper & vitam æternam: cujus precibus mortuum Dominus suscitavit. Quanti ad eum venerunt, tantis sua commendavit munera. Pinguissima enim humilitatis gratia fervorem in omnibus inflammavit charitatis, ut oleum lumen abundare facit. Omnes ergo pro Christo suas erogavit possessiones, non damni gratia, sed etiam lucri adinventione: quia ille numquam deficit, qui bono exemplo proficit, & cujus humilitas multorum superbiam confundit. Vir autem Dei Allovvinus cœlesti desiderio afflatus, magis ac magis cotidie in Dei crescebat famulatu; & ut ita dicam, non panis inedia satis vide-

a Homines, id est clientes, quorum e numero erat Attinus, quem Theodoricus *personam laicam* appellat.

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

debatur ei affligi, sed quanto magis proficiebat in bonitate, tanto etiam amplius se simul lamentis, jejuniis, vigiliis, & orationibus affligebat. Jugi quoque lacrymarum inundatione faciem rigabat, ut verbum Veritatis consummaret dicentis: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.*

Matth. 5.

Bavo se a servo olim vendito, arctius recludi & vinciri poscit.

10. Quadam namque die perspexit quemdam virum ad se venientem regressum de exsilio, quem olim sub sæculari habitu degens venumdaverat. Quo viso innumeris se lamentis tradidit, eo quod in eo tantum scelus perpetraverat. Tunc demum ad eum conversus ejusque genibus provolutus inquit: Ego enim te vinctum loris venumdedi, quæso ne memineris injuriæ quam tibi irrogavi, atque precem quam postulo ne digneris abnuere. Rogo ut propter scelus in te commissum corpus meum flagellis cædas, caputque meum more latronum decalves, & me vinctum pedibus ac manibus ut dignus sum in custodiam trudas: forsitan enim Divina pietas si hoc feceris, veniam mihi præstabit. Tunc memoratus vir pedibus S. Bavonis provolutus dicit se hoc nullo modo audere in dominum suum facere. Sed vir Domini ut erat eloquentissimus, quandoque illum persuasit facere quæ poposcerat. Diu ergo coactus ac renitens, tandem ejus precibus devictus quod sibi jusserat implevit. Vinxit scilicet manus viri Dei, & caput totondit, lignoque pedes ejus strinxit, ac custodiæ illum publicæ mancipavit: ibi usque in proximum exitus diem vir Domini retrusus *a* vinctis pedibus perstitit, diebus ac noctibus flere non desinens actus sæculi, quos quasi molem sarcinæ ante oculos mentis ponere consueverat. Qui Domini famulus tot virtutibus plenus non semetipsum exaltabat intumescens; sed magis ac magis humiliabatur, hordeaceo tantum pane cinere mixto contentus, atque potu aquæ quam ad mensuram bibebat. Ita vero quatuor fere mensibus in hac austeritate Deo militans vinum & siceram nullo modo gustavit: ibidem cilicio tectus & cinere, juxta morem Prophetæ * in nervo pedem suum posuerat; stratum quoque ejus nuda erat humus in qua parumper per diem requiescere solebat. Vilissimum autem cilicium super stratum ipsius expansum erat, cinis desuper adspersus, & capiti illius lapis suppositus cum dormiret. Sic ergo sua membra damnaverat, quæ olim sæculi delectatio inquinavit: magis autem odoramenta virtutum Deo laudabiliter offerre studuit post conversionem, quam in suis tabescere iniquitatibus, memorans præceptum Apostoli, qui dixit: *Ubi abundavit delictum, superabundavit & gratia*; & iterum: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino.*

Durissimam vitam in carcere agit.

* Job. 13. 27

Rom. 5. 20. Eph. 5. 9.

Nova tormenta excogitat.

11. Vir itaque sanctissimus Domini Allowinus in hac retrusione positus austeritatem atque inediam libenter sustinuit, nec in hac afflictione obedientiæ normam reliquit: sed Abbatem sibi prælatum magnopere poposcit, ut ita eum retruderet super pavimentum, ut si quando ad omnipotentis Dei laudes dicendas adsisteret, dextera lævaque pavimento ita circumseptus foret, ut nec declinandi facultatem in ullam partem haberet, sed diebus ac noctibus quasi in agone suspensus Deum adoraret ad æthera tendens, & alta suspiria trahens: quod & factum est. Tunc vir Domini magis ac magis ingemiscens, jamque ad cœlestem patriam anhelans, ministro sibi parenti præcepit, ut lapidem sibi adferret. At ille jussionem implens, detulit grandem laterem. Cui vir Dei; Adhuc, inquit, majorem perquire. Tandemque lapidem inventum qui vix duorum manibus vehi poterat, detulit viro Dei, quem vir Dei gaudio magno repletus suscepit, & dum ad laudes Dei dicendas adsisteret, ipsum humeris portabat.

Dæmonis terriculamenta spernit.

12. Sed antiquus hostis humani generis inimicus, qui humanum genus tentare

a Nonnulla hic Lectorem remorari possunt. Nempe quo pacto is qui tonsuram Monasticam (ut superius num. 4. præfertur) gerebat, caput suum decalvari postulat? An forte Reclusi qui in Pœnitentium numero erant, comam tum temporis intonsam habebant? Nam ex Gregorio Turon. Episc. lib. 9. cap. 20. Pœnitentes non radebant barbam, nec comam tondebant. Et tamen in Regula Solitariorum seu Reclusorum Grimlaicus Presbyter *de quadraginta in quadraginta diebus* barbam radi & capillos tonderi cap. 51. præcipit. Deinde quale est illud, *more latronum decalvari*? In Langobardorum legibus lib. 1. Tit. 25. lib. 54. legitur, ut si quis *non habens unde furtum componere debeat, iterum in furto tentus fuerit, decalvet eum* Judex. Denique cur is qui Reclusus erat, *custodia publica* mancipari optat? Certe Theodoricus Abbas id factum ante Bavonis reclusionem refert.

tare non desinit, maximeque contra Electos vim suæ exercet nequitiæ, quia quantum illos proficere cernit, tanto deterius invidiæ accenditur facibus; prædictum virum Dei ex eadem cella moliebatur ejicere diversis minis ac imaginibus nefandis, quibus eamdem cellam replere simulabat. Bestiarum enim, volucrum & serpentum diverso genere gestiebat ei formidinem ingerere, ut saltem ita egrederetur. Sed fortissimus Domini athleta quanto sibi antiquum attentius vidit insistere hostem, tanto fortius contra eum agonem suscipiens cotidie certare non desiit. At vero maligni spiritus nihil suam industriam profecisse cernentes confusi recesserunt, nihilque amplius viro Dei ingerere audentes evanuerunt. Tunc præfatus vir Dei magnas omnipotenti Domino gratias referens, non hoc suis viribus deputavit, sed Domini misericordiæ, qui ubique in se sperantibus dignatur adesse. Opus ergo cœptum indesinenter faciens, manum in aratro positam non retraxit, neque retro respexit, quia recoluit a beato Amando hunc Evangelicum sibi nuntiatum fuisse sermonem: *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*.

Ab Angelo invisitur.

13. Appropinquante vero remunerationis ejus die, indesinenter vir Domini Allovvinus in confessione Domini perduravit. Cum vero se paululum sopori dedisset, Angelum Domini in specie columbæ super se venientem conspexit: quem hoc visu perterritum statim Divinæ consolationis gratia refovet, atque totam cellulam in qua idem vir Dei erat, inæstimabilis replet fragrantia suavitatis, ut palam daretur intelligi Angelum lucis & suavitatis illuc advenisse. Nec immerito ei Angelus pacis in specie columbæ ostenditur, quia columbæ simplicitatem gerebat in corde, licet astutiam serpentis non desereret in tentationibus. Liquet enim quia super Redemptorem humani generis ad Jordanis fluenta Spiritus-sanctus in specie columbæ demonstratus est, ubi Paterna vox auditur super Filium sum dilectum, in quo ei bene complacuit: ubi & Pater in voce, Filius in homine, Spiritus-sanctus in columba, totaque Trinitas simul manifeste declarata est; sine dubio etiam B. viro Bavoni ipsa Trinitas Angelum in specie columbæ ostendit, quia ipse eamdem Trinitatem intrinsecus fixam in corde gerebat, certus sine dubio quia neque mors, neque vita, neque ulla creatura posset eum separare a dilectione quam habebat in Christo.

Cœlestibus indiciis ejus merita designantur.

14. Sed ut tanti viri præcedentium meritorum opinio longe lateque crebresceret, quia sicut civitas in monte posita latere non potuit; quadam die super se vexillum sanctæ Crucis de cœlo descendisse vidit, ut tanto ei de remuneratione augeretur fides, quanto magis cœlestibus dignus foret obtutibus; & tanto securior pulsanti Dominus ostium aperiret, quanto cognovisset indicia sibi certa fuisse a Domino ostensa. Sed vir Domini nihil dubitans, nihil hæsitans, cum gaudio ineffabili dissolvi concupivit & pergere ad Christum. Illud tamen indesinenter ajebat: Domine non mea voluntas, sed tua fiat. Audenter inquio, licet ei ratio temporis martyrium non præstiterit, gloria tamen Martyris non carebit: quia voto atque virtute potuit esse Martyr & voluit. In semetipso vero sponte omnes pœnas atque supplicia suscepit, quibus plerumque humana cedit infirmitas; & a confessione Domini non recessit, immobilis perseverans in opere mandatorum Domini, itaut ulceribus congaudens & cruciatibus, qualibet inter tormenta rideret. Sed quamquam persecutoris gladio minime truncaretur, sine cruore tamen implevit martyrium. Quas ille pro spe æternitatis dolorum humanorum non pertulit passiones? quo enim ille dolente non doluit, quo scandalizante non ustus est? quo pereunte non gemuit? præter cotidiana illius adversum humanæ spiritualisque nequitiæ diversa certamina, dum in eo variis tentationibus appetito exuberat fortitudo vincendi, patientia exspectandi, & æquanimitas sustinendi, veluti Domino sibi semper ingeminante: Gaude & exsulta, quoniam merces tua copiosa est in cœlo.

Martyr dicendus.

Post tres conversionis annos moritur accersito Domino.

15. Operæ pretium est & illud inserere lectioni, qualiter beatus vir AL-LO-

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

LOWINUS, qui ex ortu nativitatis suæ Adhilec *a* vocatus est, BAVO, de hac luce migraverit. Igitur sanctissimus atque religiosissimus vir Domini Bavo post pœnitentiæ confessionem quam a B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus *b* præter quadraginta dierum abstinentiam quam implevit, Domino annuente sagaci studio mirificoque effectu in hoc sæculo propter regnum cœlorum militavit. Plenus namque virtutibus & sanctitate intellexit vir Deo plenus ultimum sibi appropinquare diem: qua de re nuntiavit Abbati & Fratribus sui Monasterii corporis sui dissolutionem imminere, ac quemdam fidelem Presbyterum longe a se positum nomine DOMLINUM * evocari voluit Turholtensis Monasterii *c*, quia cupiebat ejus perfrui colloquiis. Multum namque itineris erat spatium atque vastæ solitudinis densorum lignorum saltus occupaverat iter quod erat inter cellam beati viri & Monasterium Turholtense, in quo præfatus morabatur Presbyter. Tandem accersito ministro ad Presbyterum memoratum ire præcepit. At ille obedientiam non renuens, & viam qua pergeret minime sciens, cœpit iter agere nescius, perficere volens officium sibi injunctum. Sed Angelo Domini comitante ad eumdem Presbyterum sub omni celeritate pervenit, & per vastam solitudinem rectissimo tramite utrique ad virum Dei incredibili festinatione pervenerunt. Quo viso vir Beatissimus magno repletus est gaudio, eique præcepit ut curam funeris sui gereret. Cumque cœlesti patriæ indesinenter anhelaret, & a colloquiis Divinis non cessaret, oculis ac manibus in cœlum semper intentus invictum ab oratione spiritum non relaxaret; Corpore & Sanguine Redemptoris nostri se muniens, sanctam animam carne solutam die primo mensis Octobris *d* Domino omnipotenti reddidit. In poli aula cum ineffabili triumpho exceptus, statimque Virgini beatissimæ GERTRUDI *e* cum aliis Virginibus secum commorantibus longe a se positis spiritus ipsius apparens, jubet sibi vestimenta mitti ad sepeliendum corpus suum: quod & factum est.

* Conch Deolinum

Gertrudi apparens vestes in sepulturam petit.

16. Cumque funeris illius officium expleretur, mulier quædam, quæ multo jam tempore a dæmonio vexabatur, glebam sancti viri tetigit, & statim facta est sana. Alius quoque phreneticus male a dæmonio vexabatur, qui ut pervenit ad viri Dei sepulchrum, Domino annuente pristinam recepit sanitatem, acsi nullam antiqui hostis pertulisset læsionem. Multa quidem & alia sunt quæ per cum

Miracula patrat.

---

a Hic variant Mss. codd. nam Corbejensis ac Sangermanensis praferunt: qui ex *ortu nativitatis suæ a dilectione vocatus est Bavo*. Conchensis vero qui melioris notæ videtur; *qui ex ortu nativitatis suæ Adhilec vocatus est, Bavo*, itaut *Adhilec* pro *a dilectione* legatur, & nomen, *Bavo*, interpunctione utrimque clauditur, quasi *Adhilec* Allowini adventitium fuerit agnomen. Alias certa quæ inter *Adhilec* sive *dilectionem* & *Bavonem* nominis affinitas? An forte *Adhilec* hodiernus est Hasbaniæ vicus *Hellich* appellatus?

b Its constanter Mss. exemplaria: quamquam non facile intelligitur, quo modo in spatio tam brevi S. Bavo tot res gestas expleverit. Theoderici Abbatis calculus a Sanio vel a librario vitiatus explicari vix potest in hæc verba: *anno a conversione sua quadraginta dies minus de tertio*.

c Turholtum opidum Turholtensi Comitatui Flandriæ contiguo nomen dedit. Illic quondam Monasterium S. Anschario nostro, postea Bremensi Pontifici in subsidium expeditionis Apostolicæ a Ludovico Pio concessum, quod in Ecclesiam Collegiatam modo conversum cernitur. Istius Monasterii primordia S. Amando tribuit Henschenius Comment. prævio in S. Amandi Vitam §. 4.

d Annum quo S. Bavo ad Superos migravit, non facile est definire. Si in numeris lapsus non est Auctor sive librarius, Bavo *post pœnitentiæ confessionem quam a B. Amando Pontifice perceperat, annis tribus præter quadraginta dierum abstinentiam* superstes fuit, supra num. 15. Ad meliorem frugem, adeoque ad pœnitentiam adductus est, dum Amandus Trajectensi Cathedræ imponitur. Hasbaniensem pagum Trajectensibus contiguum, Bavonis natale solum prædicatione illustrabat. Amandus Sedem Trajectensem anno 647. iniisse videtur: post triennium deseruit; & suos Gandavenses revisens, Bavonem secum adduxit, eumque Monachum factum ad insulam *Chawelaus* dictam Evangelii disseminandi gratia anno 652. comitem habuit. Bavo deinde variis Monasteriis perlustratis Gandam rediit, ibique reclusus vixit usque ad obitum, qui anno 653. contigisse videtur. S. Livinus paulo post ad ipsius sepulchrum Missas & orationes fecisse infra in propriis Actis dicitur. Variæ leguntur S. Bavonis Translationes. In Chronico Bavoniano apud Sanderum corpus ipsius a B. Eligio levatum e terra fertur: quod si ita est, mirum cur istius Vitæ Scriptor id vel ignoraverit, vel omiserit. Aliæ Translationes inferius in libris Mirac. memorantur. S. Bavonis Reliquiæ in Gandensi Ecclesia Cathedrali S. Bavoni sacra religiose honorantur.

e Nempe Gertrudi Abbatissæ Nivialensi, cujus Acta in subsequentibus referemus. In litteris Othelboldi Abbatis Gandensis superius in Observat. præviis adductis, S. Bavo beatæ Gertrudis consobrinus, dicitur.

Digitized by Google

eum Dominus & operari dignatus est, quæ nobis incognita sunt & Deo nota. Quod si omnia quæ de ejus gestis comperimus vellemus prosequi, dies (ut opinor) ante quam sermo cessaret. Pauca e pluribus dixisse sufficiat, ne studiosis Lectoribus & ad alia festinantibus fastidium ingerere videamur. Sepultus namque est vir Dei cum magnifico honore in loco qui dicitur Gandavum castrum, cujus nunc Cœnobium aperte vocatur Ganda: ubi multa Fidelibus præstantur orationum ejus beneficia, & laudatur ab omnibus nomen Domini JESU-CHRISTI; cui est cum coæterno Patre una & Spiritu sancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & potestas per infinita sæcula sæculorum, Amen. CIRCA AN. 653 1. Octobr.

EPISTOLA S. LIVINI

EPISCOPI ET MARTYRIS

AD FLORBERTUM GANDÆ ABBATEM.

De S. BAVONIS *Epitaphio.*

Ex Sylloge Epistol Hibernic. Jacobi Usserii.

AUdeo mira loqui, Solem sine lumine vidi:
  Est sine luce dies, sic sine pace quies.
Hos postquam populos conspexi luce serena,
  Sol mihi non luxit, nox fuit una mihi.
Impia barbarico gens exagitata tumultu
  Hic Bracbanta furit, meque cruenta petit:
Quid tibi peccavi, qui pacis nuntia porto?
  Pax est quod porto: cur mihi bella moves?
Sed qua tu spiras feritas, fors læta triumphi,
  Atque dabit palmam gloria martyrii.
Cui credam novi, nec spe frustrabor inani,
  Qui spondet Deus est, quis dubitare potest?
Attamen est aliquid mœstæ solatia menti
  Quod dat, nec penitus me premit atra dies.
Ganda parat gremium, quo me fovet ubere læto:
  Invitat, mulcet, nutrit, amat, refovet.
Hic est FLORBERTUS quem virtus flore perornat,
  Cui probitas floret, flos probitate viget.
Forma gregis, decus Ecclesiæ, concordia Fratrum,
  Ipse suis medicus & medicina sibi.
Quid referam pietatis opus, quo me peregrinum
  Obsequiis lætis dum fovet, addit onus?
Sufficeret Fratrum Fratrem dixisse LIVINUM,
  Pontificis nomen pergravat & Domini.
Egressus patriam, pompæ mortalis honorem
  Sprevi, devovi: spes Deus una mihi.
Attamen inveniet quod Christo sedulus offert;
  Quod si sum pauper, hoc sibi nil minuet.
Plus aliquid præstat absenti munere largo:
  Præsens continuis me fovet obsequiis.
Hæc quoque dum scribo, properans agitator aselli
  Munere nos solito, pondere lassus adit.
Ruris delicias affert cum lacte butyrum,
  Ovaque, caseoli plena canistra premunt.
Hospita quid restas *? effer jam sedula gressum,
  Collige divitias quæ modo pauper eras.

* id est, resistis.

CIRCA AN. 653
1. Octobr.

Fervet olus ficcum, fed nunc condire licebit:
  Ollula dura prius, uncta fuavis erit.
Holtam * villa gravis quæ nefcis reddere fructum:
  Urticas, lappas cur bene culta refers?
Hoc eft quo recreor, quod habet paupercula tantum
  Hofpita quod mittit vel mihi Ganda boni.
Et pius ille Pater cum donis mollia verba
  Mittit, & ad ftudium follicitat precibus.
Ac titulo magnum jubet infignire BAVONEM,
  Atque leves elegos effe decus tumulo.
Nec reputat, fiffo cum ftridet fiftula ligno,
  Quod foleat raucum reddere quaffa fonum.
Exigui tivi pauper quam vena miniftrat
  Laffo vix tenues unda miniftrat opem *.
Sic ego qui quondam ftudio florente videbar
  Effe Poeta, modo curro pedefter equo:
Et qui Caftalio dicebar fonte madentem
  Dictæo verfu poffe movere lyram;
Carmine nunc lacero dictant mihi verba Camœnæ,
  Menfque dolens lætis apta nec eft modulis.
Non fum qui fueram feftivo carmine lætus:
  Qualiter effe queam, tela cruenta videns?
Nec quid agam novi: mentis timor ifte procacis
  Quem, rogo, non lædat, par dare nolle pari?
Officio certare pari fi nempe recufo,
  Pecco, quod magnis reddere parva moror.
Magna mihi præftat fupplex qui parvula pofcit;
  Et tamen inveniot tardus ad officium.
Accingar ftudio quamvis non viribus æquis:
  Eft non poffe leve, non renuiffe bonum.
Ergo tibi titulum fcribens, fanctiffime BAVO,
  Qui volo quod nequeo, quod valeo facio.

* nunc Hanthem pagus territorii Aloftenfis tertio milliari a porta Gandavo.

* f. opem

S. BAVONIS EPITAPHIUM.

Qui patriæ rector, fpes gentis, gloria regni,
  Magnorum primus qui modo magnus eras:
Non quia magnus eras te gloria magna beatum,
  Sed contempta decus gloria magna facit.
Pro Chrifto pauper, defpectus, vilis, egenfque,
  Et Chrifti famulis nunc caput atque decus.
Defunctum revocans qui morti jura tulifti
  Monftras quippe tibi jura patere poli.
Quam tu fundafti quæ te tenet, inclyte BAVO,
  Ecclefiam, meritis protege, Sancte, tuis.

Epiftolæ Epilogus.

NOTA Livini vaticinium, Vide lib. 2. Mirac.

Hæc, FLORBERTE Pater, LIVINUS carmina mittens,
  Infcriptum lateri munus habere dedi:
Ut cum vaftatus fiet locus ille ruina *,
  Carmina confervet obrutus ifta lapis.

MI-

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

MIRACULA S. BAVONIS

Tribus descripta Libris a Monacho anonymo qui sæculo 10. vixit.

Ex MS. cod. Abbatiæ S. Cornelii Compendiensis.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CHristiani negotii est quemque suis profectibus ardenter insistere, & lucro suæ salutis diatim quantum prævalet adjicere. Etenim utilitati nihil præstantius excogitari, nihil quæstuosius poterit experiri; cum brevi tempore & terminali sudore illud bonum adquiritur, quod nec interpolatione potest subripi, nec sine mutilari. Hoc itaque cum sui consideratione sit omnimodis inæstimabile, æstimatur tamen diversa contingentium possibilitate: quoniam hæc varietas exterioris habitudinis, nil eo præjudicat adipiscendo, tantum ne quovis exorbitet bonæ voluntatis intentio. Nam ut materialis absque fundamento vacillat materia, sic sine dispositione rectæ intentionis moralis infatuatur convenientia. Respondeat ergo necesse est supernæ mercedi, quidquid a quoquam adhibetur laboris & studii. Hæc cum ita sint, facessat propriæ laudis exitiabilis titillatio, sopiatur pruriens votivæ adulationis serpedo, totum illius commutetur recompensationi, cujus muneris est totius exuberatio boni. Nunc ad hæc referenda veniamus quorum gratia hæc pauca prælibavimus.

2. Rogatus, immo compulsus, ut quædam insignium miraculorum gloriosissimi Patris BAVONIS litteris mandarem, conscius propriæ fragilitatis & inscientiæ coactus sum, ut id omnimodis detrectarem. Et ecce mihi vis charitatis omnia sperantis obtenditur, inexcusabile jugum sanctæ obeditionis imponitur, uberrimus eleemosynarum fructus promittitur, si multorum profutura profectibus meo relatu pandantur. Contra si in negando persisterem, obruti talenti damnatione percellendum, gaudiis supernæ admissionis frustrandum: quippe meo silentio tantorum obnoxium detrimentis, quantorum poteram prodesse in referendo emolumentis. His tam hortationibus quam terroribus, fateor, victus succubui, ut mallem scientiæ tenuitate, quam mentis obstinatione periclitari. Ergo nihil hic adipatæ locutionis, nihil Rhetoricæ declamationis exspectandum, quia his artibus me fateor usquequaque ignarum. Suscipiant alii copiosam variæ excusationis supellectilem, videlicet quod veritas nativa vivacitate contenta non quærat altrinsecam colorum adhibitionem; & quod Christianæ fidei rudimenta non ab Oratoribus, sed a piscatoribus & idiotis sint promulgata; & quod Regnum Dei magis virtutis quam sermonis constet efficacia; aliaque perplura in id orationis cadentia: mihi facilis apologiæ patet occasio, scilicet cui nullius eruditionis favet exercitatio. Verum sicut temere nihil est præsumendum, sic de Dei misericordia numquam desperandum, cui cum nihil omnino sit impossibile, tamen magnificentius plerumque in minimis vim suæ exerit potentiæ. Quocirca sit in nobis boni operis sincera deliberatio, ab illo sine dubio veniet effectualis consummatio. Ceterum ut qui hæc qualiacumque ad legendum dignatus assumpserit, siquidem ea recitatione digna judicaverit, vice recompensationis opem mihi suæ ferat intercessionis; sin autem præsumptionis fastui vel arrogantiæ typo adscribendum putaverit, tanto accuratius pro me orandum meminerit, quanto copiosiori flagitiorum mole me pressum conjecerit. Sicque non omnis excludetur utilitas, dum veræ compassionis faverit opportunitas, mediante ea charitate quæ Deus est, qui substantiali unitate & personali trinitate vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Digitized by Google

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

LIBER PRIMUS MIRACULORUM.

Castri Gandavi situs & initia.

3. Licet auctoritate sacri eloquii, non propter locum gentem, sed ob gentis gratiam locus credatur divinitus eligi; non tamen præposterum debet videri si priusquam amantissimi Patris BAVONIS miracula stilo prout possumus commendemus, de loco conservandis ejus Reliquiis superne prædestinato pauca commemoremus. Hic autem Galliæ Flandriæque confinio prope contiguus septemtrionalem plagam versus, sex milliariis ab Oceani distat litoribus. Virenti quoque planitie spatiosa spectabilitate conspicuus, delectabiliter irrigatur & cingitur geminis amnibus, qui nescio utrum plus amœnitatis, quam utilitatis sui commoditate conferant incolis. Sunt enim & piscium captura uberes, & mercium convectione feraces. Unde tam hujus provectionis gratia, quam ob præsentissima S. Bavonis merita est idem locus populoso commeatu frequentissimus. Ferunt autem AGRIPPAM quondam Romanorum Ducem in eo castrum condidisse Gandavumque appellasse. At alii HERMENRICUM Regem in eo arcem imperii sibi tradunt instituisse. Quorum quid sit verius, illorum qui hæc dicunt judicio relinquimus. Nam sæpius incensis seu casuali provectu, seu hostili feritate authenticis bibliothecis, non satis innitimur certitudine hujus indaginis. Cotidiana tamen intuentibus suppetunt experimenta, non a mediocribus, sed a magnificis & primoribus viris ejusdem loci sortita primordia. Ruinarum quippe vestigia, & sub his variarum specierum repertæ qualitates opulentissimos atque potentissimos ejusdem structuræ loquuntur auctores. Erant itaque præfati loci habitatores a Religione Christiana penitus abhorrentes, & præ insita sibi austeritate sanctis prædicatoribus fere inaccessibiles. Mansitque hujus inextricabilis obstinatio erroris usque ad tempora DAGOBERTI Regis, cum supernæ pietatis respectu advenit miseris optabile tempus miserendi, ut essent ab inflictæ sibi cæcitatis errore misericorditer eruendi.

Amandus, incolas ad Christi Fidem adducit.

4. Claruit ea tempestate vir Dei gratia jocundissime præditus, ac per hoc digne vocatus AMANDUS, qui prædicationis obtentu diversas regiones pervagatus, multiplices sui agonis fructus gnaviter est Domino lucratus. Cumque his sanctis studiis operosius insistens divertisset ad prædictum locum, ut fortis athleta non prius destitit, quam opus cœptum duceret ad effectum. Denique abrenuntiantes paganismo, abluti atque mundati sunt expiali Baptismo. Summoto cauterio tractualis & actualis prævaricationis, uncti sunt oleo saluberrimæ exsultationis. His ita Christo auspicante peractis, cœpit fama tanti viri usquequaque crebrescere felicibus incrementis. Unde certatim ad eum diversæ ætatis sexus & dignitatis confluebat frequentia, affectans in spirituali exercitio eximii Patris componi disciplina. Inter quos S. ALLOWINUS qui & BAVO, inter nobiles Hasbaniensis pagi nobilior, afflatus cœlesti desiderio, ejus se (ut post patuit) medullata devotione contulit imbuendum magisterio. Qui mox ut semina Divini verbi sedula mente percepit, non ea passus est damnosa segnitia præfocari, sed ad instar bonæ terræ fructuosiori fœnore ea multiplicavit. Nam quod alii deputant perfectionis fastigio, ipse primæ conversionis aggressus est initio. Omnibus abrogatis facultatibus, spretis dignitatibus, prædia sua legitima donatione tradidit disciplinis profutura Monasterialibus, pecuniarios quæstus suos seu progenitorum exaggeratos sudoribus, propria manu dispersit egentibus. Sic exoneratus letali fasce mundialium cupiditatum, nudus & exertus ad boni JESU confugit auxilium. Suscepit itaque in eodem Gandavo, quo nunc requiescit, a B. Amando tonsuram Clericatus irrefragabili deliberatione delegatus. Cujus vero abhinc districtionis, cujusve rigoris in seipso ob Dei servitium in macerando fuerit, vel quos impetus antiqui hostis senserit, sustinuerit, evicerit, vel ad quod culmen virtutum sub attestatione miraculorum conscenderit, liber gestorum ejus scire volentes satis luculenter instruit. Verum post multiplices vitæ præsentis agones, spiritus mercede sua fruiturus perpetim cœlo suscipitur, corpus more humanitatis terræ commendatur.

Bavonem ad sæculi contemptum.

Liber vitæ S. Bavonis citatur.

5. Hu-

CIRCA AN. 653

1. Octobr.

5. Hujus tamen loci quantum subinde consciverit augmenti, hinc datur intelligi, quia recens & quasi adhuc calens pii Patroni memoria; & miraculorum cotidiana hanc ad altiora semper provexerunt incitamenta. Fertur enim quod ad sexagenarium numerum ultroque pervenerint, qui se post S Amandi discessionem ad exemplum tanti viri regularibus studiis manciparint. Libet igitur antequam ea, quæ nostris temporibus gesta sunt, contingamus, unum ejus referre beneficium, unde ejus miræ condescensionis singularisque benignitatis sumatur indicium. Sunt enim plura priorum nostrorum (quod eorum pace dixerimus) prætermissa negligentia, ac eotenus oblivioni mandata, ut notitiæ nostræ celentur ac si funditus infecta.

S. Bavo 60. imitatores post se trahit.

6. Cum igitur isdem facer locus in omni floreret opulentia, contigit tempore cujusdam præcipuæ festivitatis, ut inter ceteros qui tunc copiosissimi erant Ecclesiæ apparatus, aureus calix post peracta Missarum solemnia super sacrum altare relinqueretur absque custodibus. Quidam autem negotiatorum introgressus est oratum, quem vis tempestatis tali perculerat naufragio, ut pessumdatis rebus undecumque adquisitis, ostiatim emendicato se committeret stipendio. Cumque sæpius miseris propitiam S. Bavonis expetiisset memoriam, licet ingentem tamen fide plenam est adorsus audaciam. Nam præfatum calicem cernens incautius destitutum, orationi attentius incubuit in hunc modum: Precor, inquit, tuam, sancte Bavo, inæstimabilem clementiam, ut tuo dulci more, hoc est misericorditer suscipias intentionem meam. Optime quippe meque ipso multo limpidius eam nosti, quia inseparabiliter conjungeris omnia scienti. Placeat ergo tibi aliquantulum relevare meam necessitudinem, ut me dum advivo, habeas tui servitii debitorem. Liceat mihi nunc hinc tua conniventia sumere, quod postmodum te libeat multiplicatum recipere. His dictis fideli temeritate se præsumens exauditum, non solum veniale sed etiam compendiosum aggressus est furtum: assensumque tam facilem sanctissimi Patris tenens vice pignoris, efficaciter est absolutus compede calamitatis. Nec multo post ad Monasterium veniens, singula prout patrata erant patefecit, vota sua largissime solvit, multosque suæ alacritatis complices efficiens, cum gratiosa sospitate ad propria remeavit.

Negotiator calicem non malo animo furati finitur.

7. His & his similibus beneficiis eximii Patris in immensum crevit opinio, & loco in quo requiescit totius profectus augmentatio. Nam ejusdem Ecclesia ex studiis & oblationibus Fidelium variis est redituum speciebus tam ornatus quam sustentationis gratia referta, plumbo quoque sumptuoso conamine cooperta. Sed, o! nihil in humanis rebus sic salva integritate continuum, ut non aliqua parte hebetetur infortuniorum. Nam hæc omnia, quæ prædiximus exterioris abundantiæ commoda, unius luminaris incaute tractati consumpsit negligentia. Emissa namque flamma per contiguos velorum tractus, quippe quæ solemnis obtentu festivitatis erant expansa, favilla tenus intus & extra cuncta sunt depasta. Verum iterum Deo miserante & collaborante sudore Fidelium ad pristinum vigoris sunt redintegrata statum. Sicque mansit diutumi spatio temporis usque ad tempestatem Nortmannicæ infestationis.

Ecclesia S. Bavonis plumbo cooperta incenditur, restauratur.

8. Cujus immanitas adeo adinstar turbinis excrevit, ut pene totius partes Occidentis, rapinis, incendiis cædibusque consumpserit. Præfati vero incolæ loci hujus tam calamitosæ vastitatis irruptionem metuentes, inclyta sanctissimi Patris membra tuto in loco custodienda deposuerunt. Deinde etiam insanias Danorum qui supervenire parabant metuentes, ipsius Sancti Dei Reliquias cum aliis plurimorum Sanctorum Laudunensium a ad opinatissimum & * montem regium inibi servanda transtulerunt. Thesaurum quoque cum vario sancti loci ornamento secum delitescendo asportaverunt; quidam etiam propter locum venerabilem servandum substiterunt.

Normannorum tempore S. Bavonis Reliquiæ Laudunum translatæ.

* & redundat

a Lege Laudunum seu Lugdunum, Clavatum scilicet, Picardiæ opidum quondam munitissimum. In Chronico Bavoniano apud Sanderum in suo Gandavo, SS Bavonis & Pharahildis aliorumque Reliquiæ ab Eynkerico Abbate prius ad S. Audomari castrum quam ad urbem Laudunum delatæ dicuntur. Ex urbe Lauduno per centum prope annos hæ illæque a Monachis deportatæ, aliquamdiu locatæ manserunt in Cœnobio de Nigella, vulgo *Nelle*, itidem in Picardia: quæ ex loco anno 939. Gandavum revectæ sunt, prout mox commemorat Auctor.

CIRCA AN. 653 1. Octobr.

Carolus Calvus S. Bavoni prædia confert.

9. His etiam diebus CAROLUS Rex, qui LODOVICO PIO Imperatori succesſerat, antequam Imperium Romanum per benedictionem JOANNIS Papæ susciperet, S. Bavoni & Fratribus ibidem morantibus Ecclesiam Fasleyam dictam & medietatem ad eamdem pertinentium vinearum, insuper & villas duas Coloniam & Nielam summa devotione visus est condonasse. Et quoniam populi qui tunc videbantur Christiani, peccatis (ut credimus) subripientibus Deum in multis offenderant, traditi sunt Barbaris & iniquis graviter feriendi paganis, sicut in Chronica * post Bedam scriptum hoc modo est.

* non extat

Relatio incursionis Normannorum ex Bedæ supplemento.

* Rouen

* Beauvais

* Terouane

10. Anno ab incarnatione Domini nostri octingentesimo quinquagesimo pri-
„ mo, piratæ Danorum cum ducentis quinquaginta duabus navibus Fresiam
„ & Battavos populantur. Sed & usque ad Monasterium S. Petri & S. Bavo-
„ nis quod Gandavum dicitur, debacchantes, idem Monasterium incendunt.
„ Venientesque urbem Rotomum * usque ad Belvacum * pedestri gradu
„ perveniunt. Item post pauca: Post obitum, inquit, LODOVICI piissimi
„ Augusti excidiosa inter Francos orta dissensio est. His denique inter se
„ discordantibus, Nortmanni ultra mare positi eorum audientes discordiam,
„ navali evectione cum infinita multitudine mare transito Tarvennam * ur-
„ bem Morinorum mense Julio igne & gladio vastaverunt, omnemque ter-
„ ram Menapiorum perambulando ferro & igne vastant. Post hæc Scaldim
„ fluvium intrant & omnem terram Bracbantisiorum incendio & ferro de-
„ lent. Itemque: Sed Nortmanni incendiis & vastationibus inhiantes, san-
„ guinemque humanum sitientes, ad interitum & perditionem Regni mense
„ Novembrio in Gandavo Monasterio sedem sibi ad hiemandum statuunt,
„ anno ab incarnatione Domini octingentesimo octogesimo. Tunc quoque
„ Tornacum civitatem & omnia Monasteria supra Scaldium ferro & igne
„ devastant, interfectis accolis terræ atque captivatis. Sed qui hoc plenius nosse desiderat, librum ipsum de quo supra diximus legat; nos propter auctoritatis testimonia ista pauca posuimus: longum enim est universa mala commemorare. Igitur Dani post multam generis humani interfectionem, Gandavum rediere, suisque ibi reparatis navibus, terra marique iter facientes Mosam ingressi sunt, & famosissimum Aquisgrani * palatium igne cremaverunt & Monasteria, civitates Treveris nobilissimam, & Coloniam Agrippinam cum habitatoribus interfectis igne cremaverunt. Verum his interim in letalibus tali provectu posthabitis qualiter denuo locum ab initio sancto suo servitio delegatum superna respexit dignatio succingimur enodare.

* Aix la Chapelle

S. Bavonis Reliquiæ Gandavum referuntur.

* Lugduno Clavato.

Gandavi status post tempora Normannorum.

11. Igitur post Nortmannicæ infestationis repausationem, optabilis quandoque regione tranquillitatis quiete composita, metuentes aliquorsum alicujus incursionis inquietudinem, hi videlicet qui Lugduno * transfugerant cum sanctis Reliquiis & Monasteriali supellectili, utpote in extraneis constituti, Gandavum quantocius sublatis secum sancti Patris pigneribus maturabant reverti. Et quoniam eotenus ut totus circumjacens pagus, ita & Gandensis Cœnobii locus pene videbatur similior deserto vacuatus cultoribus, in novo ædificata castello Ecclesia, illo ea introduxerunt. At vero interdiu quia sæpedictus locus negligebatur cultu totius venerationis, ipsæ murorum reliquiæ quæ supererant ignis combustioni, succrescentibus tribulis & densis operiebantur vepribus: mansitque inibi tam miserabilis exhaustio desolationis, usquequo defluente cum curriculis temporum statu multorum, successit post nonnullos Noviomagensi Sedi TRASMARUS * Episcopus. Quique quoniam erat sanctorum locorum cultor Christianæque Religionis avidissimus informator, venerabilem locum (suæ quippe diœceseos exstiterat) ex intimo indoluit pristini vigoris auctoritate denudatum, instituitque omnimodis instaurandum. Et quia diuturna desolatio plurimo eguit supplemento, mandavit litteris (ut in scriptis ejus reperimus) super hoc negotio ARNULFO Marchiso, ad quem idem locus ex regio pertinebat beneficio, se scilicet scalam velle erigere, per quam uterque levi volatu cœlum posset conscendere. Quid multa? his litteris frequentibusque collationum exhortationibus ad ea quæ voluit benivolentiam Marchisi inflexit: cœ-

* al. Transmarus.

Cœnobium per Transmarum Episc. & Arnulfum Marchisum reparatur.

pit-

CIRCA AN. 653

1. Octobr.

pitque idem locus tam utrorumque adjutorio, quamque aliorum Fidelium laboratu ad pristinum redintegrari. Et hæc omnia Divino indicio definita succiduisque temporibus ita eventura tam evidentibus visionibus, quamque angelicis sunt prædicata manifestationibus: quæ ne intacta præteriisse videamur, pauca colligentes e pluribus, moderata brevitate utcumque hic inserere dignum duximus.

Visio senis de loci reparatione.

12. Paucis ergo (ut præmisimus) post Nortmannicam incursionem, senex quidam simplicis vitæ haud procul a sancto loco habitavit. Et quia piscatoriæ erat artis, nocte quadam excitus somno ut missa levaret retia ibat. Ante locum Oratorii tunc pene dirutum ut venit, tres viros in vestibus albis decontra adstantes reperit: attonitusque novitate visionis, paullo post resumpta spe * quia eos quasi invicem sermocinantes vidit, fixo gressu ad ea quæ loquebantur aurem accommodavit. Tunc eorum unus: Heu! inquit, quam grave Dei nostri dispendium servitii, quod hic locus olim sibi famulantibus aptus, nunc tam miserabiliter squalet incultus. Ad hæc alter qui & auctoritate & habitus splendore ceteris videbatur præstare: Facillime, ait, illum Divina reparabit dignatio, cum sincera Fidelium faverit deprecatio. Et adjecit: Quamvis hoc paullo sit futurum tardius, tamen dignissime restaurabitur iste locus. Et ut de reliquis fias certior, omnis illi pristini decoris redintegrabitur honor. Dixit & summissis pariter vultibus, tres qui videbantur viventem in sæcula adoraverunt, & nusquam comparuerunt. Is autem cui hæc videre data sunt, a cujusque ore decerpta sunt, talis erat religionis tantæque severitatis, ut cuilibet fideli facile de his non detur dubitari.

* f. resumpto spiritu.

Senex accepta illic sanitate opus promovet.

13. Sub eodem fere tempore alius in insula Britannica habitabat senex, sed nimia invalitudine ad extrema perductus. Huic quidam per visionem claro sub habitu adstitit, & si pristinam recipere sospitatem vellet, ad Gandavum quondam firmissimum castrum iret, & in restaurando admonuit ut pro posse laboraret. Votum ut fecit convaluit, mare sine mora transivit, & ad locum ut pervenit, quamdiu supervixit, devotus reparator exstitit.

14. Et ut percurramus cœpta; cum sacer locus tantis talibusque in dies augmentationis efferretur auspiciis, ut quivis facile advertere posset omnipotentissima illum dignatione Dei illustrari; præcaventes quique tam Monachorum quam Clericorum devoti, tantillitatem angustioris Oratorii tanti Patris non congruere dignitati, illuc ejus sacrosanctas Reliquias statuerunt transferendas: depositisque quæ ad opus erant, id est pridie Kalendas Octobris, quo ejusdem depositionis sancta celebratur vigilia, deliberaverunt efficere: huic negotio intererat & magna pars exstiterat GERARDUS [a] Abbas. Sed quoniam falsi rumoris vulgaverat opinio, quasi idem erga Sancti pignera aliqua intendisset fraudis molimina, inter iter agendum posito in contiguo ei Monasterio campo sancto feretro ad propellendam sinistri rumoris infamiam sublato pallio cunctis qui aderant sigilla antiqua manu infixa monstravit integerrima. Quantum ibi lætitiæ, quantæ pii cordis amore profusæ sunt lacrymæ, ex sese quilibet valet conjicere. Quis unquam sanum sapiens non gaudio & dulcedinis animum expleret affectu, cernens specialis totius provinciæ Patroni membra devia peccantium incolarum meritis exsiliata, placato demum Deo propriæ ædis revisere septa? Illata itaque nuper reædificatæ Ecclesiæ celebri funt, quo hodieque cernuntur sublimata repositorio, prosequentibus cunctis laudes in honore trinæ Majestatis Patris & Filii & Spiritus sancti. Et ut constaret cunctis quam placitum id Deo consisteret, effecere subsequentia miraculorum insignia. Quæ etiam quia nefas est prætetiisse, proprioque noscuntur indigere epilogo, determinato illius libelli tenore, sequenti commodius titulentur exordio.

[a] Hic est S. Gerardus Cellensis, Cœnobii Broniensis in Hannonia conditor; cujus Vitam suo tempore proferemus. Is in Chronico Bavoniano Reliquias S. Bavonis anno 940. in Ecclesiam novi castelli Gandavensis retulisse dicitur.

CIRCA AN. 653 2. Octobr.

LIBER SECUNDUS.

1. Mira Dei cunctipotentis opera, quibus dilectissimi sui athletæ Bavonis dignatus est mundo innotescere merita, multorum revera profectui accommoda stili quoquomodo cupientes signare officio, non fore remur ab re, si priosquam ea quæ in loco nunc requiescit, moderno tempore sunt exhibita, magnificum quoddam ac proinde sui novitate proficuum, antequam eo loci ejus transferrentur Reliquiæ, in novo castello manifestatum memoriæ commendemus miraculum.

Coriarius Sabbati religionem violans punitus usque tertio curatur.

2. In territorio memorati castri erant laici commorantes, qui ex officio agnominabantur coriarii. Horum unus cupiditate quæstus, sabbato ultra morem Christianæ Religionis *a* illectus, operi ceteris instabat diutius. Sed hunc collega redarguens: Cur, inquit, non das honorem Deo sanctoque Bavoni in proximo quiescienti? Cui ille: Quis sit Sanctus non ignoro, verum si ipse adfuerit, mihi quid præstabit? Infanda necdum finivit verba, & (visu mirabile!) contractus toto corpore ruit. Fit concursus civium, eumdemque velut informe deferunt monstrum, sancti Patris invocantes auxilium. Aliquantulum simillimus mortuo jacuit, & intuentibus turbis sanus surrexit. Sed, o nihil unquam tutum apud inimicum! qui miser ut convaluit, hoc se injuste passum dixit: iterumque luendus pœnam, rotatur ut globus per terram. Nam complicatis brachiis inter coxalia genua hærebant malis, retroque curvatis cruribus calcaneo tenus, pedes fixi erant natibus, & (quod visu dolor fuit) nihilominus præter animam habuit. Itaque ejus miseriæ succensentes qui aderant, sui æternaliter ipsum servitio deputabant Sancti. Ecce autem crura & brachia contracti cœperunt divelli & denuo coram cunctis surrexit sanus. Cumque vellet abire, comperit se potius Sancto perpetualiter deservire. Despexit, & se acturom abnegavit. Mirabile dictu! tertio torquendus humi est advolutus. Adstantes vero usq.ue Solis obitum tali spectabili miraculo fatigati ad sua sunt quique reversi: respectu clementissimi Patris tertio perfectissime sanatus, præcedentes summa cum alacritate est prosecutus.

S. Bavonis memoria celebratur.
** Lege habebatur*

3. Hujus itaque merito beneficii cœpit eximii Patris non solum apud finitimos, verum late terrarum orbe honor & reverentia haberi: quique antea abutebatur * contemptui, quovis gentium ad quos ejus fama potuit efferri, amando timeri. Grata quippe omnipotentis Dei clementia ut cœpit, Sanctum suum multipliciter in dies mirificavit. Nam quantis qualibusque, posteaquam ad locum superne sibi destinatum ejus translatæ sunt Reliquiæ, signis effulserit: sobjecti sermonis veritate constabit.

Innocentis vincula solventur.

4. Sæcularis quidam non longe a sancto loco deguit, potens qoidem possessionibus, sed possessa procurare minus idoneus. Huic bona sua furtim contigit deperire. Perquirens itaque furti reum, juvenem deprehendit innoxium. Cui cruciatus infestens culpæ, tandem carcerali deputavit custodiæ. Et quoniam juris erat Sancti, indesinenter solamen exorabat salvationis. Nec omisit Sanctus quin salvaretur innoxius. Sub ipsa quidem nocte animadvertit obstacula carceris sibi cedere, sed catenatum non posse abire. Tandem sibi consulens, fuga usus, utcumque pedetentim Oratorium adiit catenatus, preces fudit; & de pedibus catena cecidit: lætus surrexit, & pro ereptione munia gratiarum rependit.

Oblatio non satis justa rejicitur.

5. Adolescens quidam familiæ sancti Confessoris tempore famis coactus a quodam sua sponte est venditus, ut posset habere necessaria victus. Ut autem venditor rediens summæ reverentiæ ad locum devenit, oratum intravit: ad sepulchrum accessit, nummum illius venditionis deponere voluit. Sed mirum commemoratu! nec nummum deponere, nec digitos valuit extendere. Stabat itaque cum oblatione attonitus, admiratus rei novitatem. Ad mentem ut rediit, sibi conscius venditionem expavit. In partem secessit, nummum alterum pro-

a Nempe tum temporis religio erat a vesperis Sabbati ad ortum solis in feria secunda labori manum operam dare.

protulit, ficque denuo ad altare venit; manum ut depofuit, redintegrari meruit. CIRCA AN. 653

6. Infula eft maritima, cui nomen Walaehra. In hac quædam matrona fupranominati S. Bavonis ex familia hydropis morbo eft vehementer afflicta, adeout diftento crurium tenus finu, morbofo vix fpiraret anhelitu. Cumque lecto decubans opperiret exitum, cœlitus infpirata, Patronique fui faluberrime rememorata, fe Gandavum duci feftino præcepit acceleratu, & in ipfa folemnia Sancti devenit. Aliquamdiu reftitit & fine fua læfione fub ventriculo foramen reperit, ex quo totius morbi fanies guttatim decucurrit. Hæc ipfa prius quidem fterilis, recepta autem fanitate fecundatur filiis. 1. Octobr. *Hydropica fanatur.*

7. Apud eofdem infulanos ancilla S. Lamberti Martyris hoc mandatum accepit, ut folemnia fancti Patris feftiva fancte procuraret. Quod irritum ducens, hortum cominus fitum intravit, herbas quafdam colligere impune putabat. Aneti itaque quiddam ut contigit, manui adhæfit. Rumore itaque facti multitudo mirantium affuit, cunctifque ftupentibus mirabile vifu exftitit; non folum illatam Martyris vindictam, immo cunctis deinceps non celebrantibus feftum timendam. Quia vero opinatiffima S Bavonis depofitio inftabat, eo loci cum ceteris ire maturabat. Venit quidem, & in prima noctis vigilia digiti volæ infixi cœperunt erumpere, & fefe contracti nervi extendere. Itaque præ gaudio pfallentium choros interrupit, Deo gratias egit, cava etiam ungularum loca mirantibus intuenda præmonftravit, & fana receffit. *Mulier ob violatum S Lamberti feftum punita curatur.*

8. Quædam cæca manibus fuorum adducta in ipfa tantæ venerationis devenit folemnia. Cumque ob frequentiam confluentium fibi comperiffet inacceffibile Sancti repofitorium, apud pedes cryptam ire perrexit oratum. Orationi incubuit, & fomno ut fuit depreffa obdormivit, fanctumque Bavonem fibi adfiftere agnovit. Quo fomno excita, clare vidit omnia. Fama facti confluentes adfcivit, fibique congratulantibus ad fua repedavit. *Cæca vifum recipit.*

9. Juvenis quidam circa maritimos furto agebat vitam. Hic correptus languore devenit ad extrema vitæ: confulens autem fibi, emendationem fcelerum devovit Deo fanctoque Bavoni. Nox ut fupervenit, eum fomnus fubrepfit. Benigni itaque ut eft vultus, fibi apparuit Sanctus: quem ut agnovit, equidem inhorruit. Ades, inquit, animo, & omittens timorem, quæ dico trade memoriæ. Vifita Cœnobium Gandæ, ac prout fpopondifti, vota perfolve. Surrexit ac nifu quo valuit Gandavum adiit; vota perfecit & fanus abfceffit. *Fur refipifcens a mortis periculo eripitur.*

10. Apud urbem Treveris matrona exftitit perliberalis. Huic erat novem annorum puerulus, fed toto intellectuali affamine mutus. Itaque gratia medendi deliberavit ferramentum fectionis adhibere linguæ. Deliberationi in vifu confuluit Sanctus: & ne cruciaretur admonuit iofantulus vota precum præmonuit fieri, feque fuper falute gaudendam pueri. Paruit mater edicto, & medelam fenfit in filio. *Mutu lingua folvitur.*

11. Quidam ex familia ejufdem fancti Confefforis ab infidiis captus, immo facultate fpoliatus cuftodiæ mancipatus eft. Cumque frequentaretur a fuis (erat enim famæ præclaræ nobilitatis) extra regionem eft exfiliatus: fed carcere retrufus, ibique multa incommoditatis paffus; fed Dei auxilio fretus, ac fancta fide comptus, fpeque evadendi animatus, indefinenter præfentem fibi adeffe popofcit S. Bavonem. Et ecce intempeftæ noctis contieinio, lux fibi emicuit nutu Divino: catenæ de collo & compedes de pedibus funt folutæ. Hinc lætus furrexit, & clauftra carceralia divinitus aperta invenit, ficque per immenfa viarum fpatia pervenit ad propria. *Incarceratus liberatur.*

12. Gens eft Frefionum tam lata quam valida, licet fide permodica; inter quas hereditariam fanctus Bavo poffederat terram, ufui Fratrum, fcilicet veftiariis neceffariam: quam quidam Frefo utpote infidelis naturæ homo invaferat, fibique injufte quamdam partem ufurpaverat. Cumque a procuratore commoneretur ne vim inferret Sancto, publice non impune defendit facramento. Sed mox ut dejeravit, morte obiit. Dominus autem ut dilecti fui manifeftaret fanctitatem, etiam in corpore mortuo oftendit vindictam: quod juxta morem tumulatum vifa eft multitudo ebullire vermium. Hanc itaque vin- *Perjurus invafor morte plectitur.*

Digitized by Google

CIRCA AN. 653 2. Octobr.

vindictam sui perhorrentes, Sancto accelerant votum, restituentes injuste dejeratum. Et ut peregerunt, vermes non comparuerunt.

Alter invasor seipsum perimit.

*Id est feodo

13. Alius etiam ejusdem stirpis infidelitatis Freso partem alendis gregibus aptam ipsius fundi sibi tenuit in beneficio *: aliquamdiu censum præstantissime solvit, sed oblivioni incuria subripiente debitum duxit neglectum. Hoc procurator Sancti ut agnovit, eumdem castigans admonuit: Nec clam te est, ait, & hanc partem fundi juris esse Sancti: sed si tibi heredes cordi est ævo intermino possidere, ut pridem debita solve. Cujus monita annullavit, & orsus infanda respondit: Ego, inquiens, abjecta lege judiciaria revincam, & posteris meis mihi hanc hereditatem æternaliter faciam. Sic miser loquebatur; & terram pede perturbans, hanc blasphemiam eructavit: Hujus, inquiens, terræ partem tantum habebit sanctus Bavo. Quod ut exsibilavit, falcem fenoream collo excutiens & dextram porrectam hummo infigere volens, siquidem jam florulenta prata secabat) quod dictu dolor est, manu sua sibi caput amputavit.

Hic nonnulla id generis miracula omisimus.

LIBER TERTIUS.

Cur Sancti vindictas exerceant.

1. Proprium creditur Sanctorum quanto diutius injuste vindicant illata, tanto præsentialius præbeant juste postulata. Nec fas est credi animositatem Sanctorum sic velle irasci, ut nequeant placari, cum ex persona Domini scriptum sit: *Quem diligit corripit, flagellat autem omnem filium quem recipit*. Sed correctionis emendationisque causa illatas puniunt injurias, ut quos vident non posse corripi verbis, saltem attriti pœnis resipiscant a malis.

Prima S. Bavonis sedes.

Lege Vitam supra.

2. Verum quia hactenus superior pagina vindicantis utcumque peroraverat mira, restat pietatis quæ occurrunt memoriæ retegat opera, primoque quæ in loco qui vocatur *Medmedunc*, quo primum dicitur post conversionem habitasse, exercuit, ac pie precantibus misericorditer indulsit. Est autem idem sacer locus (ut nescientibus loquamur) secrete manere volentibus habilis, silvestribus pomis ceterisque frugibus plenus, piscium copiis abundans, & ut paucis concludatur, omnibus eremum inhabitare cupientibus aptissimus. Quem idem dilectus Dei paucis incoluit morulis, sanctaque sua inhabitatione sanctificavit, ac post mortem miraculis insignibus mirificavit. Unde non inconsultum vel minimæ remur fidei Angelicam inibi ostensam enodare visionem.

S. Bavo seni cuidam sibi devoto de restituto Oratorio gratulatur.

3. Senex quidam in confinio ipsius villulæ manens, hoc Oratoriolum miro excoluit affectu. Quod tunc vetustate pene consumptum restaurare tractans, a circumcircapositis auxilii supplementa exorabat. Dehinc operarios conduxit, certisque diebus operi insistere maturavit. Sed & amnis in proximo fluens, capturas piscium opulenter administrabat, & ut ita dicam, viritim convivia exhibebat. Accidit autem die quadam se cum suis post laborem sub divo quiescere: & ecce odor tantæ suavitatis de ipso Oratoriolo effumavit, acsi nares quiescentium ambrosius liquor occuparet, vel domata fuissent aromatibus delibuta. Mira res! post solis obitum, cum se locarent dormitum, quidam sacræ religionis prætendens habitum huic seni apparuit, & inibi quid ageret perquisivit. Hic ille horrore perculsus, ac penitus elinguis nihil quidem retulit, sed ut sibi proximus responderet, tactu lateris admonuit. Vir autem Angelicus: Minime, inquit, verearis, ad inquisita responde, cui scilicet labori operam impendis. Ego, ait, hoc Oratoriolum fere dirutum S. Bavoni reædificare insisto. Et ille benigni Salvatoris replicans dicta: Amen, inquit, dico tibi, non perdes mercedem tuam. Quo dicto unde venerat ingreditur: & ecce campanula desuper appendens absque humano attactu insonuit, & ipse ab oculis mirantium evanuit.

Fratricida a vinculis solvitur.

NOTA & lege Præfat. initio hujus Tomi.

4. Duo nepotes inter se rixantes correptis armis alter alterum oppressit. In se itaque reversus fratricidium expavit, Episcopum adiit, ac more Christianæ remissionis peregrinando pœnitentiam accepit. Cumque jam nonum expleret annum, iterato patrocinia quæsivit Apostolorum; Alpes ut transscenderat, san-

CIRCA AN 653

1. Octobr.

sanctos Apostolos sibi in visu agnoverat, a quibus est admonitus ne residuum viæ casso labore perderet. Remeans, inquiunt, Memoriam sancti Bavonis visita, quæ est apud *Medmedunc* annua. Surrexit credulus quidem visioni, sed ignarus loci. Gandavum repedavit, sibi jussa innotuit. Et quoniam devenit in ipsa solemnia Sancti, scilicet Kalendarum Augusti *, ceteris illo pergentibus comitatur. Cumque jam docti dulcisonas inaltarent voces, & ipse staret orationi intentus, virtute divina quibus erat strictus ferrei crepuerunt circuli, deinde in tertam prolapsi coram cunctis minutatim sunt dirupti. Qui delictorum vinculis solutus ad sua rediit lætus *.

** Translationis dies est.*

** hic omissa quædam miracula.*

5. Comes quidam ejusdem Gandavi portus Reliquias Sancti obtinuit, & secum navi asportavit. Ob reverentiam itaque candela jugiter exarsit in nocte *a*. Casu contigit & cunctis dormientibus in sentinam decidit. Pernox in aqua effulsit, & eum admiratione omnium tantæ venerationi exhibuit obsequium.

Candela ad Sancti Reliquias accensa, in aqua non extinguitur.

6. Farnavvic nomen est villæ super ripam Scaldi fluminis sitæ. Inibi honestæ vitæ habitavit femina parvulum habens filium. Hic die quadam more ludentium parvulorum, secus ripam fluminis discurrebat: aliis siquidem pueruli hunc perduxerunt secum. Cumque non bene creditæ vicinæ commigraret ripæ, in flumen fundotenus est dilapsus. Quod factum mater ut agnovit, anhela accurrit, & exstinctum credidit, quem unda sublatum longius traxit. Et quia humanum deerat solamen, ungulis ora cruentavit, pugnis pectus fœdavit, ac væ ingeminando multoties acclamavit. Tandem ad se reversa, manus extendit, oculos cœlis infixit, & electi Patris suffragia petiit. Nec mora, puer de profundo rediit, & juxta litus enatare cœpit. Quem mater deprehensum, incolumem ac vivum reportavit domum. Hæc non multo post Memoriæ tanti Patris dignas oblationes solvit, gratias egit, & ad sua remeavit.

Puer a naufragio liberatur.

7. Cetarii ad balenas capiendas mare sunt ingressi: adspecta autem immani belua certatim circumdant. Sed illa inter manus elapsa multoties tandem imo resedit. Sorte autem exiit, ut sancti Patris famulus eidem ferrum infigeret. Qui graviter suspirans, Eia, inquit, sancte Bavo: hoc gratiæ mihi appone, ut compos voti persolvam tuis vota præmii. Oravit, & piscis de profundo rediit. Ut vidit gratulabundus prosiliit, ac ferrum constanter infixit: ad litus rediit, pinnulas Cœnobio Sancti transmisit. *

Cete pinnulæ Sancto oblatæ.

** Et hic quædam consulto prætermissa.*

8. Prædives quidam eum haberet infantulum, Sancto devovit Monachum. Sed ut puer adolevit, patrem pœnituit. Die autem quadam cognatis suis convivium opulenter apparavit, & ipse puer jam duodennis ministravit. Cumque inter dulcia pocula læti canerent una, pro retentione ipsius pueri patrem laudabant. Sed casu contigit, vas carnium adstare de contra. Offenso itaque pede puer in eo cecidit, & mox defunctus obiit: sicque pater perfidiæ pœnas luit.

Pater filium Deo oblatum retinens amittit.

9. In partibus Tarvennæ matrona exstitit perlibetalis, magnæque honestatis. Hæc die quadam quid actura, maris confinia adiit, comitante unica spei suæ filia, virgineis tum matura sub annis tumque nubilis. Quæ puella validissima insperatæ præpropera invalitudine solotenus prosternitur, atque a præsentibus ut defuncta defletur. Mater autem pro ereptione hæc apud se oravit: Bavo dilecte Deo, miserere precantis famulæ, & paullisper huic illabere, Christi solamen deferens. Sentiat corpus gravatæ filiæ levamen tuæ indulgentiæ, ut solvat votorum preces apud te quæ jacet exanimis penes me. Præmissa itaque prece surrexit, ac pone filiam terræ expositam resedit. Nec mora, oculos aperuit & paullo ante elinguis loqui cœpit; sicque surrexit & ad domum pedes rediit. Incolumis Gandavum adiit, & sancti Patris virtutem sibi propitiabilem innotuit.

Puella moribunda convalescit.

10. Piratæ Danorum sedibus suis non contenti, Walachram petentes cuncta devastabant. Inibi erat sancti Confessoris famula, totius abundantiæ subsidiis accumulata. Danos supervenisse ut agnovit in terram ruit & Sancti sui solamen quæsivit. Nutu Divino non modo evasit, immo cunctam substantiam suam

Plures e Nurmannorum manibus liberantur.

---

a In Collectione Canonum Tom. 9. Spicil. Acheriani pag. 55. *Reliquiæ Sanctorum veneranda sunt... Si potest fieri, candela ardeat per singulas noctes; si vero paupertas loci non sinit, non nocet eis.* In Vita S. Radegundis auctore Fortunato sæculo 1 Bened. pag. 115. n. 7. *Illud qua pietate peragebat sollicita, ut quæ per Oratoria vel loca venerabilia tota nocte perlucerent, candelas suis manibus factas jugiter ministrabat?*

suam salvavit. Altera ejusdem Sancti familiæ a piratis quidem capta, sed misericorditer est liberata. Classi namque cum præda præsentata, & quia nobilis erat persona, custodiæ est deputata, navi scilicet victuali. Inter transtra latuit quatriduana, & suffragantibus Sancti meritis ad portum ut applicuerunt, a nemine agnita discessit secura. Item de portu Gandensi ab eisdem captus est quidam Sancti & Rotomo adductus, & insperate a suis agnitus sine dilatione redemptus Sancti sui meritis, ad sua est remissus. Hæc qualiscumque fastidii vitatores, ut sufficiant affectatæ brevitati, castigatius quam se copia suggerebat perstrinximus.

AN.CHR. 653 8. Decemb.

VITA S. ROMARICI ABBATIS HABENDENSIS SECUNDI,

Auctore Monacho anonymo subpari, qui SS. Amati & Adelphi Abb. gesta scripsisse videtur.

Ex Bibliotheca Labbeana, & MSS. codd. V. C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Tanta est inter SS. Romarici, Amati, & Adelphi Acta similitudo & convenientia, tum in stilo, tum in Scriptoris ætate & gravitate, ut merito unum eumdemque esse auctorem pronunciare liceat. Lege quæ de eo præmisimus ad Vitam S. Amati, ubi egimus de primordiis Monasterii Habendensis in Vosago, quod B. ROMARICUS * *in proprio castro, Habendi seu Habundi* * *vocato, in arduo colle, anno circa 620. ædificavit. Ibi Amato duce floruit collegium duplex, Monachorum scilicet, seu Anachoretarum ac Virginum, usque ad tempora Hunnorum, qui ineunte Sæculo x. Cœnobium solo æquaverunt. Post aliquot annos, non in eodem loco, sed ad radices montis trans Mosellam, opitulante Ludovico III. Imperatore, instauratum est Monasterium, accrevitque in opidum* Remiremont *dictum, ubi cum Sanctimoniales ab ipsa loci restitutione, tum Canonicæ ut vocant Puellæ ab uno vel altero sæculo ibidem institutæ, Ordinem ac Regulam S. Benedicti ab antiquo agnoverunt: quod adversus Marnavitium breviter demonstrandum suscepimus.*

* Romaric
* Romberg

2. *Quandoquidem nobis datum non sit Parthenonis Romaricensis archiva investigare, satis erit in hoc argumentum proponere schedulas nonnullas, quæ in manus nostras pervenerunt. Hadrianus Papa IV. in Bulla data anno 1157. pro immunitate ejusdem Cœnobii, de Abbatissa agens electione;* Nulla illic, *inquit*, aliqua surreptione, astutia, sive violentia præponatur, nisi quam Sorores communi consensu, aut pars consilii sanioris secundum Dei timorem, & B. BENEDICTI REGULAM providerint eligendam. *In quadam charta anni 1287.* Nos Simoneta Decana totusque Conventus Monasterii Romaricensis ORDINIS S. BENEDICTI, &c. hæc omnia promisimus pro nobis & successoribus nostris sub Religione nostra; *In alio instrumento anni 1480.* Claudia de Rupescissa & Margareta de S. Lupo dominæ Religiosæ Ecclesiæ Conventualis sive Monasterii S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. &c. *Hæc quidem testimonia satis probant sanctimoniales Romaricenses Ordini Benedictino subjectas fuisse adusque sæculum proxime elapsum, quo Canonicæ sæculares dici ac esse cœperunt, nec tamen ab Ordine S. Benedicti descreverunt. In charta anni 1526.* Nos Joanna de Vienna Decanissa, totumque Capitulum Ecclesiæ sæcularis & Collegiatæ S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. &c. *In alia data anno 1540.* Nos Maella de Lignevilla Canonissa Ecclesiæ Collegiatæ seu Monasterii S. Petri de Romarico-monte ORD. S. BENED. *His insuper dictæ Canonissæ cerimoniis, usibus, moribus, ac Breviario Ord. S. Benedicti usæ sunt ad annum usque 1613. quo Breviarium Romanum susceperunt. Anno insequenti Nuncius Apostolicus ad prædictum Monasterium visitandum a Summo Pontifice delegatus, Episcopus scilicet Hadriensis, hoc statutum ordine 36. edidit.* Cum ex antiquis monimentis & conjecturis & traditionibus constet, in hac Ecclesia antiquis temporibus viguisse REGULAM S. BENEDICTI, continuasse in persona Abbatissæ usque in hanc diem, & in personis aliquarum præsertim Officialium usque ad certum tempus; ideirco &c. *Statuit quippe ut Abbatissa professionem solemnem juxta morem, & Officiales saltem vota simplicia emittant in posterum. Et statuto 2.* Volumus, *inquit*, etiam & præcipimus, ut Sanctorum peculiarium, videlicet beatorum BENEDICTI, Romarici, Amati & aliorum, quorum in hac Ecclesia haberi solet officium vel commemoratio, fiat juxta veterem ejusdem Ecclesiæ morem cum eorum festivitates occurrunt: simul retineantur peculiares ejusdem Ecclesiæ ritus & ceremoniæ Romanis non repugnantes. *De his satis.*

3. *Cete-*

3. *Ceterum in Monte sacro decursu temporum septem Oratoria exstructa sunt, quorum unum SS. Amato & Romarico in sepulchri loco positum est: ubi titulus est Prioratus quem Canonici Regulares Ord. S. Augustini diu tenuerunt, ac tandem anno 1623. cesserunt RR. PP. Benedictinis Congregationis S. Vitoni, qui sacro Monti primævum Religionis splendorem restituerunt.*

4. *De S.* CAECILIA *quæ & Clara, antea dicta* Gegoberga, *cui hac Vita dedicata est, plura dicenda non occurrunt. In hac Vita omisit Auctor id quod cum Agrestio seu Agrestino contigit Romarico, ex Vita S. Eustasii supra ad ann. 625. repetendum. B. Romarici memoria in antiquis Martyrologiis non habetur, quod silentium satis superque supplet Scriptoris Vitæ gravitas & auctoritas.*

1. POSCIS, magnifica Mater sanctarum Virginum Domna CÆCILIA, ut sancti Patris nostri ROMARICI acta, seu qualiter conversus ad Monasticam vitam fuerit in processu temporis, libellis inserta mandentur. Obsecrationibus igitur tuis potius obedientia quam facundia parebo. *Præfatio Auctoris ad Cæciliam Abbatissam.*

2. Itaque beatus ROMARICUS nobilis in palatio atque parentibus suis *a* clarus & amabilis ubique resplenduit. Nam cum in laico habitu religiosam vitam gereret, reddebat quæ Regis sunt Regi, & quæ Dei Deo. Ita ergo in Monasteria vel Basilicas Sanctorum seu pauperes Christi assidua vigilantia incumbebat, ut illum diem se perdidisse fateretur, quo pietatis bonum, vel eleemosynarum opera minime exercuisset *b*. *Romaricus in palatio pie vivit.*

3. Quodam namque tempore cum THEODERICUS Rex germanum suum THEODEBERTUM persequutus fuisset, genitore supradicti viri interfecto, villæ eorum fisci ditionibus redactæ sunt, ac deinceps Romaricus quia fidem servaverat, a persequentium nequitia fugatus *c* Mettis petiit. Erat denique tunc temporis in palatio unus Episcopus nomine ARIDIUS *d*, qui Brunichildæ Reginæ sedulo famulabatur alloquio; illiusque supradictus vir. prostratus pedibus supplicat, ut res apud Reginam suo interventu recipere potuisset: illeque ira sauciatus os viri pede excusso impie verberavit. Statimque surgens vir Dei Romaricus, ad Basilicam S. Martini perrexit, atque in pavimento projectus mox tali voce affatur: O B. Martine commendavi me tibi: ubi es, quid agis? Affer opem misero, ut *nullus deinceps tuis patrociniis mancipetur. Et his dictis regressus ad civitatem tamquam responso accepto rei præstolabatur eventum. Sed inlucescente die crastina vulgatum est Regem Theodericum mortis sententia percussum fuisse: ac deinceps accitus a Regina vel Episcopo Aridio Romaricus, reddito patrimonio supplicatur, ut saltem per ipsum iisdem de urbe Mettensi fugiendi darentur spatia. Ille diligens inimicos suos, auxilium ipsis ut tempus patruit non negavit. *Patre interfecto res ejus invaduntur.* ** ne*

4. Post hæc denique tempus evenit, ut in LOTHARII Regis palatio inter ceteros electus haberetur. Sed ineffabilis Deus videns militem suum sub tenebrosis hujus sæculi bellis fortiter belligerantem, voluit illum ad lucidos producere campos: actumque est, ut ex eremi secretis beatus educeretur AMATUS. Quid plu- *Luxovium cum suis petit.*

---

a In alia prolixiori Vita Romaricus dicitur *clarissimis parentibus procreatus, patre scilicet* ROMULFO, *matre vero* ROMULINDE, quorum ossa & tumuli in vico quodam apud Vosagum, *Remonceurt* dicto, magno honori habentur.

b Addit alius Auctor: *Cum tamen ergo bonis polleret in palatio, junctus est in amicitia cuidam in omni bonitate ac nobilitate æque clarissimo viro nomine* ARNULFO ..... *Deliberaverunt omnia mundi hujus relinquere, ut exonerati divitiis artam via vitam liberius possent intrare. Et quia lux magna quæ jam tunc Luxovii nutriebatur, radios suos circumquaque diffuderat, Lirinense tunc famosissimum Cœnobium expetere decreverunt. Sed quia non est in homine via ejus, quod decreverant, aliter Deo disponente impleverunt. Beatus vero Arnulfus, licet cum lacrymis reniti conaretur, Mettensis urbis compulsus est Episcopatum suscipere. Quem quam honeste gubernaverit, vel qualiter post docente S. Romarico Vosagum pergens, eremiticam cum eo vitam duxerit, liber de vita ejus plenius indicat.* Extra supra ad ann. 640. *Vir vero egregius Romaricus quo ordine ad sanctæ conversationis habitum venerit, sequenti narratione patebit.* Hæc Interpolator.

c Hunc locum sic explicat alterius Vitæ Scriptor: *Theodericus germanum suum Theodebertum ad bella provocans & prope urbem Leucorum cum eo crudeliter dimicans fugavit illum de prælio. Collecto quoque post exercitus robore, fraternum sanguinem sitienti occurrit idem germanus suus ad Tulbiacum castrum pugnaturus cum copiosa manu militum: qui proditione suorum captus, avia Brunichildi dirigitur, caput jussit primum in Clericum tonsoratur, postque impie perimitur. Hac itaque infelici victoria Theodericus nimium elatus, Mettense opidum ire disponit: quo pergens, B. Romarici patrem interemit, ipsumque virum fugavit: & quia detestandæ proditionis participes esse noluerant, villas eorum fisco sociari præcepit.*

d Aridio Episcopo Lugdunensi hæc falso impingi putat Carolus *le Cointe*, in Annal. Eccl. Franc. ad ann. 607 num. 15. qui Aridium biennio ante Tulbiacensem pugnam sanctitate claram decessisse existimat. Fredegarius cap. 32. *Aridium Episc. Lugdun. perfidum* martyrii S. Desiderii Episcopi Cadurcensis auctorem dicit.

AN.CHR. 653 8. Decem.

plura? inveniens hominem hortatur, ut detonso capite rebusque in pauperes dispersis tamquam sibi thesauro in cœlis posito jam ad perfectiora pergeret. Quibus ille auditis ut erat totus sancto desiderio repletus, cum multarum rerum substantia Monasterium Luxovium petiit, multis videlicet prius ex servitio libertatem adeptis, ibique sanctam humilitatem & obedientiam propter Christum sectandam accepit. Illos denique servulos quos dudum ministros habuerat, socios sibi detondens plerosque adjunxit: & effectus est illorum subditus, quorum prius dominus præpotens fuerat. Nam in tantæ humilitatis & pœnitentiæ jugo sese submisit, ut quidquid despicabile in Monasterio ad agendum esset, ipse adsumeret. Hortorum tamen frequentius præ ceteris Fratribus operator exsistens, Psalmos jugiter tradebat memoriæ.

Nota viri humilitatem.

Puellare Monasterium cum S. Amato ædificat.

5. Nam cum adhuc ad bonum opus profuturum unam tantummodo reservasset villam; consilio deinceps inito, B. Amatus cum eodem ad Monasterium Puellarum ædificandum pergit. *a* Multis namque adunatis Puellis in eremo properantes sanctum instituunt opus, pauperes quidem substantia in sæculo, sed fide divites in Christo, illud credentes quod dixit: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit*. Hæc deinceps sicut nunc impræsentiarum cernitur, in eorum operibus suppleta monstrantur. *b*

Matth. 25.

Puellis post Amatum bene præest.

* Vita sancti Amati supra ad ann. 627.

6. Post obitum namque beati socii sui Amati*, & ipse gubernandam sanctam Congregationem suscepit: sicque prius & deinceps aluit & nutrivit tanta charitate & pietate repletus, ut pro earumdem requie seu opportunitatibus sublevandis in omnium injuriarum laboribus suum corpusculum tradidisset. Denique cum aliquid in ministrandis vel necessariis rebus fortassis defuisset, hæc illius erat consuetudo sancta, ut mox conversus ad Christum cum lacrymis diceret: Satis „ habes tu, o Domine Deus, & superabundans es, adjuva famulum tuum sicuti nosti. Non erat mora, & poscentem subsequebatur effectus.

Operariis carnes miraculo suppeditat.

7. Quodam vero die operarii qui vias seu domos ædificabant, accedentes ad eum ajunt: Da nobis carnes ad edendum, quoniam oportet nobis: grave enim sustinemus onus. Quibus ille: Sufferte, ait, paullulum, & dabit Deus, quia possibile est. Mox itaque canis qui ad portam vigilare consueverat, silvas montium lustrare cœpit, & non moram faciens, ecce de alto monte cum cervo venit, qui labente gressu de saxo ruit, fractisque cruribus sese necessariis tradidit. Cumque ad hominem Dei allatus fuisset, vocatis operariis ait: Ecce dedit qui solebat. Tollite carnes ad manducandum vobis, pellis namque Sororibus necessaria est.

Cervisia dolium replet facto Crucis signo.

8. Vir denique quidam habitabat in partibus Vosagi, habens uxorem devotam, ad cujus domum homo Dei hospitandi gratia crebro veniebat. Cumque quodam die adfuisset, intuito illo mulier ait: O domine mi, quid fecisti sero

ve-

a Addit Vita interpolata: *Simul ergo properantes ad locum qui antenus dictus fuerat* HABUNDI CASTRUM, *Divino freti munimine in summo loci situm venerabile condiderunt Monasterium. Mons itaque ille ne beati viri periretur memoria, cujus opere semper fruitur & meritorum magnificentia, ab habitatoris & præcipui possessoris nomine memorando sortitus vocabulum*, MONS ROMARICI *dicitur*. Quod nomen hodie quoque retinet. Addit interpolator: *Docebat eas* (Virgines) *S. Amatus Institutis B. Columbani artam viam disciplinaliter incedere. Cumque unam earum, quæ dicebatur* MACTAFREDIS, *cerneret in fidei Domini religionisque præ ceteris fervore, elegit eam mox in ipso Congregationis exordio ut præesset Sororibus ceteris, præberetque eis exemplum suæ sanctitatis. Cum autem ad opus Dei horis canonicis convenirent, dispositione viri Dei per septem turmas distributæ, paritèr in utraque turma duodecim, debitas Domino laudes honestissime persolvebant*. Quæ quidem ex S. Amati Vita n. 15 desumpta sunt. Et tamen Sammarthani primam Abbatissam Gertrudem vocant, quam Romarici filiam esse & Claram fingunt nonnulli.

b Huc referendum videtur quod addit alter Scriptor: *Vir denique memorandus, Romaricus, ne domus Domini quam digno summa devotione construxerat, successionibus incongruis inutiliter dispositis, dominioque tyrannico (quod absit) aliquod detrimentum pateretur; Romanæ Sedis Antistiti subdendum censuit, ejusque auctoritati ac privilegio regiæ defensionis ac custodiæ magisterio commendavit. Decrevit itaque ut immota stabilitate statuit, ut Abbatissarum electionis Sanctimonialibus inibi famulantibus nullo contradicente perpetualis maneret potestas, earumque judicio, si quid forte negligenter commiserit, deprehendenda relinquatur & corrigenda. Sin autem (quod nusquam accidat) majori capta delicto externas adierit auree deprehensio, Apostolicæ Sedis Papæ relinquatur arbitrio ... Nemini ergo provincialium liceat Episcopo vim suæ temeritatis vires in præfatum locum ostendere, nec judiciariæ potestatis vel dominationis aliquis in eo valescat auctoritas: sed quidquid in eo quod majoribus conveniat adhibendum judiciis convenerit, sub regii Magistratus custodia, Apostolicæ relinquatur discutiendum sententiæ. Hujus autem dispositionis summam gloriosus Apostolicæ Sedis Papa* JOANNES (nimirum 4.) *sub Privilegii testamento, petitione beatorum virorum Amati scilicet & Romarici, venerandis faventibus Augustis, propria manu, sigilli impressione signavit*.

veniens? Habuit enim ancilla tua potum, sed supervenientes hesterna die compatres, & vicini, jam non reperitur ex eo vasculo remansisse nec gutta liquoris. Sitit enim standa *a* ancillæ tuæ exempto dusiclo patefactis meatibus. Et quid faciam nunc miserrima domino meo? Quam cum vidisset angustiantem ait ei: Ne quæso angustietur anima tua, habeto fidem & ingredere cubiculum, potens est enim Deus parare mensam in deserto habentem potum. Hoc autem dicto vexillum Crucis super ostium cubiculi manu depinxit. Ingressa namque mulier reperit standam usque ad oram repletam. Nam dusiclus jamdudum a foramine sublatus procul jacebat, & cervisa sistebat intrinsecus nec currebat. Egressa namque mulier cum gaudio magno, plaudens manibus ait: O miraculum magnum! homo Dei venisti & ecce standam meam replesti cervisa. Fatebatur itaque mulier hæc pocula deinceps multorum medelæ profuisse.

ANCHR. 653

8. Dec.

9. Puella quædam Sanctimonialis infra Monasterium a dæmone arrepta, sine mora hujus oratione intercedente cernentibus multis sanata est. Denique adunatis quibusdam puellis leprosis infra Monasterium seorsum non alia ex causa nisi propter earum refocillandam infirmitatem cellulam fecit. Nam frequentare eas vel habitare in medio Congregationis prohibuit. Siquidem una ex ipsis sanctum adepta consilium, balneo quo vir Dei ablutus est furtim aquam rapiens, membra sua perfudit, ac deinde subsequente medela paullatim lepra ex corpore ejus discessit, quæ usque hodie incolumis famulatrix Christi in medio Sororum superstes cernitur.

Dæmoniacam ac leprosam curat.

Auctoritas.

10. Sed & alia puella leprosa intra Monasterium degens, istius ut credimus interventu, a lepra purgata est. Habuit autem & alios leprosos viros forinsecus, quorum jam laceratis luridisque corporibus manu propria & ipse serviebat, & aliis ut facerent similiter insinuabat. Tanta bona Dominus ei ad præmia multiplicanda concessit, ut animas Virginum circiter centum seu amplius ex Monasterio suo sibi prævias ad cœlestia regna transmiserit. Licet multis Sanctorum concessum fuerit corpora de morte iterum moritura suscitare, isti utique darum fuit animas de morte æterna Redemptore opitulante educere, & Domino JESU CHRISTO sine macula præsentare.

Leprosam aliam curat.

Virgines centum in cœlum præmittit.

11. Beatus igitur Romaricus priusquam ad diem supremum laudabilis pervenisset, & ad Principis palatium eatenus tamquam præscius properasset, ut Regi seu Proceribus suis de periculo eorum vel casu venturo cavenda nuntiaret. Ubi cum ventum fuisset, audito per internunrios vir magnificus GRIMOALDUS subregulus, quod noctis tempore ad eum accedere voluisset, surgens cum facibus accensis intempestæ noctis tempore, medio itinere ei obvius fuit, adspiciensque hominem Dei miræ magnitudinis, nescio quid tamqnam Angelicum seu cœleste signum se super eum vidisse contremuit. Cum multa reverentia complexus, muneribus allatis se facturum esse quæ dicebantur pollicitus est *b*. Indeque remeans rura Monasterii circuivit ut valuit, adhortans utique omnes eam doctrinam illibate tenere quam dudum & jugiter ab ipso audierant, & ut de animæ scilicet salute semper solliciti essent.

In palatio honorifice excipitur.

Subditos ad piam vitam hortatur.

12. Cumque ad Monasterium pervenisset, non multo post modica febre tactus accubuit; sed sancta lingua illius jugiter ad laudem Dei vel ad prædicationem parata, nullis obstruitur vinculis. Nam & hoc ei speciale Dominus tribuit munus, ut die qua ipse triumphans ex inferis ad superos victor remeavit *c*, vir

Moritur accepto Viatico.

a Quid sit standa & dusiclus seu duciculus, ab Interpolatore accipe. *Mulier vas quod a stando standam nuncupant, plenum reperit: & licet serraculum ab educende duciculus dictum procul jaceret, & patentem meatum reliquisset, nulla tamen gutta liquoris dati calitus defluebat.* Et tamen Vossius in lib. 3. de Vit. Serm. c. 10. Duciculum, circulum ligneum interpretatur.

b Quid negotii Romaricum in palatium adduxerit, ex alia Vita discimus. *Defuncto* PIPPINO *Duce* SIGISBERTUS *Rex filium ejus* GRIMOALDUM *Majoremdomus constituit pro patre. Decedente tempore, Sigisberto Rege mortuo prædictus Grimoaldus* DAGOBERTUM *filii Senioris Sigisberti Regis filium totondit, & per* DIDONEM *Pictaviensem Episcopum in Scotiam ad peregrinandam misit, filiumque suum Regem constituit. Hoc indignantes Franci, insidiis ipsum Grimoaldum reperunt, Regique* CHLODOVEO *præsentaverunt: qui Parisius eum in carcerem vinctum retrusit, dignaque morte multavit. Igitur hæc quæ per Grimoaldum patrata dicimus, B. Romaricus priusquam fierent Spiritu sancto revelante prænoscens, licet obitus sui diem imminere non ignoraret, tamen charitate cogente palatium præfati Regis Sigisberti adiit, & multa quæ Divina gratia inspirante didicerat, ei vel Proceribus ejus intimavit.... Grimoaldus quæcumque hortatus est,* Romaricus, *libenter se impleturum spopondit: quæ quamvis minime observaverit, tamen viro Dei merces suæ charitatis non periit.* Lege Fredegarium.

c Nempe die Dominica, quæ passim a priscis auctoribus *dies Resurrectionis Dominicæ* dicitur.

AN.CHR. 653 8. Dec. sanctus solutus membris ad præmia capienda egressus fuisset. Cumque jam denique Matutinis finitis & pene in ipso crepusculo diei quidam e Fratribus lectulo illius adstitissent, rogatus ut mutandi causa aliud verteretur in latus, mox animæ suæ cœpit egressum. Sed jam pene exuto corpore quidam Presbyter clamare cœpit: Exspecta Domne, exspecta communionis gratia Viaticum accipe.

NOTA. Ille tamquam regressus, dexteram manum levans ad cœlum, supra se ceterisque adstantibus vexillum Crucis jugiter depingebat. Multam namque moram faciens, vix tandem adest qui ferebat: & accepto munere labiis manu sua bene compositis, mox sancta anima illa, ut credimus, cum gaudio magno & exsultatione Angelorum est egressa de corpore a. Nam cum inter lacrymas & singultus quæreretur qui os ejus oculosque claudere debuisset, ipse sibimet pulchetrime clausit, id quod poscebatur ab aliis: itaut videretur potius somnum quam lethum cepisse. Celebrantur quippe deinceps exsequiæ ejus cum magno apparatu & ingenti studio. Sepultus est igitur juxta socium suum AMATUM beatum: ut cui fuit in vita charitate individua connexus, ejus & lateri videretur sepultura adscitus.

Sepelitur juxta Amatum.

Anima ejus radians in cœlum ferri videtur. 13. Miracula denique illa quæ post gloriosissimum suum exitum seu in ipsius mortis articulo gessit, silenda non sunt. Jussum itaque fuerat quibusdam pueris custodiæ causa ad introitum portæ vigilare: qui utique intuentes adspiciunt, & ecce nubes densissima montem atque omnem cellulam illius validissime cooperuit. Illo autem egresso de corpore psallentibus Fratribus in duas divisa est partes, moxque claritas miri splendoris & radiorum ejus omnem montem cellulamque illius cœpit lustrare, atque per medium nubis adspicientibus pueris volumeo candidissimum fulgoris scandens cœlos penetravit; quod proculdubio animam sancti viri fuisse non ambigimus.

Murmur in ejus sepulcro auditur. 14. Denique in die illa postquam sepultus est, mulier quædam ad capita beati Amati atque Romarici orandi gratia universo populo ablato sese prostravit; statimque infra urnam in qua requiescunt se audisse fatetur utrumque ad invicem vertentem, & quasi murmur intrinsecus gaudii nescio quid celeberrimi habetetur.

Monacha ob celatam culpam castigatur. 15. Puella namque Sanctimonialis infra Monasterium contra Regulam aliquid gessit, sed hoc viveoti sancto Romarico universisque latuit. Nam vir sanctus quod isthic indutus corpore antea ignoraverat, illud postea solutus membris postea agnovit. Siquidem per visionem noctis tempore adveniens severissime pro eadem te corripuit, atque pœnitentiæ terminum quadtaginta dierum saluberrime tradidit.

Alia officii admonetur. 16. Alia rursus puella quæ lumen Basilicæ accendere solebat, dictis Matutinis cicendilem ardentem reliquit, atque sese ad requiescendum tradidit. Cumque jam sol ortus fuisset, deficiente oleo proxima flamma vitrum lambebat, & non rumpebatur. Ad quam vir Dei accedens compulit eam per visum & ait: Quam ob causam sollicita non es de ministerio tibi tradito? Illa expergefacta gradiens reperit ita esse ut supra diximus.

In cœlo solemniter excipitur. 17. Sed nec illud reticere me libet quod a quibusdam narrantibus agoovi. Quidam Diaconus honoratus vir in eadem nocte Dominica instante traositu ejus in visione se ductum fatebatur per loca amœna, ubi adspiciens pulcherrimas gemmas auroque nitentes domos, inter quas unam eminentem ceteris vidit. Ductus itaque ad ostia aperta adspexit, sed introeundi eidem in eam licentia nequaquam dabatur. Cumque adspexisset, comperit Justorum animas albissimis indutas stolis inibi cum gaudio inæstimabili cursitare, statimque qui ducebat eum ait ei: Cernis hæc omnia? Respondit: Video Domne. Rursusque: Quem inquit ioter eos isthic agnoscis? Video ait beatum ARNULFUM Pontificem

a Interpolator: *Obiit*, inquit, *idem Pater Plenus dierum in senectute bona 6. Idus Decemb. sceptrum quidem Austrasiorum tenente Rege Sigiberto, Francorum vero Chlodoveo*. Et quidem paullo ante Sigiberti obitum ex notatis supra, proindeque anno Christi 653. quo dies Dominica prædita litera F in 6. Idus Decembres incidebat. Ejus corpus una cum SS. Amati & Adelphi Reliquiis a Drogone Tullensi *Episcopo* circa annum 910. in novum Monasterium translatum, postea a S. Leone Papa 9. in decentiorem ejusdem Monasterii locum illatum dicitur, ubi hactenus religiose colitur.

cem & agnosco sanctum successorem illius *a* ABBONEM, eumdemque Episcopum. Sed vellem nosse quæ sit ista gaudiorum solemnitas & tantæ claritatis apparatus immensus, & quid sibi velint hæ splendidissimæ quas video mensæ. Tunc audiente illo unus intrinsecus albatorum tamquam conversus ad sanctum Episcopum Abbonem ait: Quid moraris, o domne Abbo, cur non disponis sedentes per mensas has quas parasti? Nam illius dicebatur esse hæc multa apparatio. Tunc ait: Sustinete domini mei paululum, donec Frater noster veniat Domnus Romaricus: illum enim exspecto, nam hodie nobiscum erit. Hæc se vidisse, & alia nonnulla præfatus vir ille Diaconus testabatur: cujus de nomine ideo reticemus, quia adhuc superest in hoc lubrico & pendulo itinere. Nos itaque fatemur veram esse illius solemnitatis lætitiam, de qua dicitur: quia nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se, cui gloria est & honor in sæcula sæculorum, Amen.

VITA S. SALABERGÆ ABBATISSÆ LAUDUNENSIS,

CIRCA AN. 655. 22. Sept.

Auctore anonymo Scriptore gravi fere coævo.

Ex Editione Acheriana in Notis ad Guibertum, & ex MSS. codd. Cisterc. Longipontis & S. Joannis Laudunensis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Laudunum * seu Lugdunum Clavatum civitas Episcopalis sub Metropoli Remensi, vix cuiquam ex illustrioribus Galliæ cedit oppidis, si religionis monumenta spectes, quibus circumquaque vallatur atque intus illustratur. Habet enim hinc ab Oriente Deiparæ Lætitiensis Templum miraculorum frequentia toto orbe celeberrimum; inde ab Occidente vetus castrum S. Remigii Francorum Apostoli ortu insigne, & Præmonstratum B. Norberti, ac Præmonstratensium Sedem primariam; tum ab Austro S. Marculfi Basilicam peregrinorum votis clarissimam. Hæc quidem tertio fere ab urbe milliario distant. Quod si ad urbem ipsam reflectas oculos, in suburbana S. Martini Ecclesia, S. Laurentii brachium semiustulata adhuc carne integrum reperies: tum S. Vincentii Monasterium Ord. S. Bened. a mœnibus uno lacunæ hiatu sepositum: denique (ut Majorem* B. MARIAE *Basilicam aliasque taceamus) S. Joannis Baptistæ Cœnobium, quod S.* SALABERGA * *propriis facultatibus condidit & dotavit, suisque virtutibus ac suis suorumque liberorum sacris Reliquiis locupletavit.* (* Laon) (* S. Salaberge)

2. *Sanctæ Salabergæ nomen non unico modo pingitur. In quibusdam libris antiqua manu exaratis* SADLABERGA, & SALLABERGA *scribitur. Hanc Jonas in Vita S. Eustasii Abb.* ADALBERGAM, & *S. Agili Abbatis Resbacensis vetus Encomiastes* SADABERGAM *appellant. Nos vulgarem orthographiam secuti, ubique* SALABERGAM *efferemus.*

3. *Vitæ subjectæ Scriptor anonymus, & sane gravis, ætatem suam satis indicat, dum suam lucubrationem* OMOTARIO *Episcopo,* ANSTRUDI *Abbatissæ, &* SALABERGAE *nuncupat. Anstrudem hanc fuisse S. Salabergæ filiam constat tum ex propriis Actis suo loco referendis, tum ex his Vitæ S. Salabergæ verbis num.* 11. SALABERGA genuit filiam tertiam, & ANSTRUDEM appellavit, quæ in cura & regimine Sororum processu temporis cuncta annuente caterva successit, quæ hactenus, Christo auspice, Divinis privilegiis nunc superest. OMOTARIUS *sine dubio Episcopus fuit Laudunensis circa ann. 685. in vulgatis Episcoporum Indicibus omissus; &* SALABERGA *post Austrudem in Prologo salutata, fuit Cœnobii Laudunensis Sanctimonialis. Scribebat anonymus paulo post bellum civile Dagobertum II. inter & Theodoricum III. anno circa 680. exortum, quod se* nuper vidisse *infra num. 13. testatur.* (Primus Vitæ S. Salabergæ Scriptor.)

4. *Præter primarium illum Auctorem, legimus Acta SS. Salabergæ & Austradis politiori stilo descripta post conflagrationem Laudunensem, quæ teste Guiberto Abbate Novigenti in lib. 3. de Vita sua cap. 11. anno 1112. accidit. Acta illa recentiora omittenda censuimus paucis versibus exceptis, quos explicationis gratia in adnotatiunculas referemus. Juvat tamen loca quædam ex Prologo duplici deflorare. Sic primum orditur Auctor anonymus:* Magnum & satis utile sui laboris emolumentum reliquit nobis prior ætas, illustrium personarum nobiles actus conscribendo, & de sua abundantia futuram filiorum pauperiem consolando... Enimvero prior ætas felix fuit & fecunda virorum, exemplorumque dives, nec egebat litterarum monimentis: quoniam ipsarum experimentis rerum verum capiebat decus ac documentum in Patribus suis. Sed nostræ profecto egestati, quam sterilitas virtutum & virorum raritas invexit, eorum providentia famulabatur, quorum nobis studio & labore vivendi regula formabatur in exemplaribus (Scriptor alter.)

a Interpolator eum vocat S. GOERICUM *Episcopum, qui &* ABBO *dictus est.*

CIRCA AN. 655 22. Sept.

hua Sanctorum, expressa signo sanctitatis eorum. Quis enim esset hodie vel vivendi modus, vel morum status, si non resculperet & reformaret quotidie vitam nostram vita Patrum, præbens & imprimens exemplaria virtutum? Id tantillum sæculi quod superest in mundo, id modicum justitiæ quod enatare potuit de profundo & voragine scelerum, inde nobis remansit, ex reliquiis scilicet paternorum cinerum. Satiati sunt antiqui virorum virtutibus & exemplis, & dimiserunt reliquias fragmentorum, id est memorias mortuorum nobis posteris suis. Felix, inquam, illa ætas, quando nihil de factis, nihil de verbis Sanctorum cadebat in terram! quando alii conscribebant miraculis, alii miracula excipiebant libris: erantque tunc in Ecclesia duo magna luminaria, conversationis sanctæ & doctrinæ... At vero nostræ ætatis homines nudam vel nullam potius habentes speciem virtutis, brutis pecoribus similes vitam suam silentio transigunt, *&c. Alter Auctoris recentioris Prologus hoc modo se habet*. Historiam B. Matris SALABERGÆ posterorum notitiæ tradituri, solum hoc ab his qui lecturi sunt postulamus, ne præsumptioni deputent quod tantæ antiquitatis & auctoritatis materiam ausi sumus attingere. Meminerint vero si qui tali adversum nos movebuntur scrupulo, quod in incendio Laudunicæ civitatis concrematis Ecclesiis & Sanctorum Reliquiis, ipsa quoque virtutum S. Matris volumina victrix flamma consumpserit. Unde postea quæ de miraculis ejus vel memoria retineri, vel rapta de incendio passim recolligi potuerint, quique suo tempore & suo singuli sensu rescripserunt. Hinc accidit, ut eadem miracula vitiosis admodum & mendosis exemplaribus excerpta, vitiosi semper successione perdurarent usque ad tempora nostra. *Ergo aliquanto spatio temporis post illud incendium vivebat Auctor*. Compulit itaque ipsa nos necessitas, ut de veteri novum opus conderemus: & quod in parte fieri non poterat, ex integro totum resarciremus.

Ecclesia S. Joannis combusta, &c.

5. *Incendii Laudunensis causas funestasque clades late descripsit Guibertus supra laudatus in Vitæ suæ libro tertio meminitque cap. 9. Monasterii a Salaberga conditi in hæc verba:* Cum igitur cremaretur Ecclesia atque palatium, dictu mirabile mysticumque Dei judicium! titio utrum nescio an corbo ad Monasterium Virginum convolavit: & sancti Joannis Ecclesiam succendens, beatæ etiam MARIÆ, quæ Profunda dicitur, sanctique Petri in cineres convertit. *Et in fine ejusdem capitis:* Ignis autem in Monasterio Virginum ita prævaluit, ut quædam de corporibus Sanctorum exureret.

Basilicæ septem in Salabergæ Monasterio cur?

6. *Ut vero melius ea quæ Guibertus de istius Monasterii Ecclesiis scribit intelligas, notare convenit ex Hermanno Monacho in libro tertio de Mirac. beatæ Mariæ Laudunensis cap. 22. ædificatas a Salaberga fuisse Basilicas septem.* Harum primam quæ principalior esse dicebatur, in honorem sanctæ Genitricis conditam appellari voluit sanctæ MARIÆ Profundæ, ad differentiam forsitan Majoris Ecclesiæ sanctæ MARIÆ, in qua Episcopalis Sedes consistit. Secundam S. Michaelis & omnium Angelorum. Tertiam S. Joannis Baptistæ, & omnium Patriarcharum atque Prophetarum. Quartam B. Petri Apostoli omniumque Apostolorum. Post has quatuor ad introitum Abbatiæ construxit quintam in honore S. Crucis... Sextam in honore Sancti Apri Martyris. Septimam in honore S. Mariæ Magdalenæ. *Plures siquidem Ecclesiæ necessariæ erant, tum propter Laudem perennem, quam ibidem instituisse Salaberga infra num. 16. dicitur; tum propter Monachos*, quos illic in disparatis vixisse ædibus, ex numm. 17. 20. 21. constat. Subdit Hermannus:* Harum ergo septem Ecclesiarum adhuc restant quinque: duæ vero, idest S. Crucis, sanctique Apri Martyris præ nimia vetustate defecerunt. *Ita Hermannus, qui proxime post incendium Laudunense florebat. At nostro tempore sola superest beati Joannis Baptistæ Basilica, a qua nomen habet Monasterium: quod propter solutiorem Monachorum vitam, Monachis Benedictinis anno 1127. concessum est*, consilio & auctoritate Innocentii Papæ II. ac Rainaldi Remorum Archiepiscopi, Ludovici quoque Francorum Regis, *Bartholomæo Laudunensi Episcopo procurante, ut Hermannus jam laudatus lib. 3. cap. 22. & 23. commemorat.* Tantæ vero dignitatis, *inquit cap. 22.* erat eadem Abbatia, ut quandocumque Rex Francorum in diebus solemnibus Lauduni coronandus esset, in ipsa præcipue coronam auream portaret. Nullum etiam quadrupes animal intra murum seu portam Abbatiæ intrare poterat, quod non statim in rabiem & in insaniam verteretur. *Porro quidem hoc ipsum Monasterium Congregationi Benedictinæ S. Mauri subjectum est, regiturque modo a R. P. Domno Antonio Durban Priore, quem in rebus Monasterii sui illustrandis adjutorem habuimus.*

* Lege Elogium S. Teodechildis Abbatissæ Jotti.

Monasterii prærogativæ & status præsens.

7. *Nihil de B. Salaberga in sinceris Bedæ, Usuardi, Flori, & Adonis Martyrologiis; sed ejus Actis a gravi auctore & coævo descriptis sua stat auctoritas. Hermannus in locis modo citatis* Sanctam Salabergam, *ipsiusque filiam* Sanctam Anstrudem *appellat*.

PROLOGUS AUCTORIS.

I. D*OMINO eximio in infulis sacerdotalibus bonore decorato religionis, cui copia fuit*, OMOTARIO *Papæ, necnon & Sacerdoti, castissimæ Christi Virgini* ANSTRUDI *Abbatissæ, &* SALABERGÆ. Jussionibus vestris, o venerandum decus parentum, almique vigoris, parere non distuli quo potissimum almæ Matris & nostris præferendæ temporibus feminæ SALABERGÆ Vitam atque gestorum seriem inquantum res sinebat & Divina pietas favebat meo

meo debuerim stilo cudere. Sed ego in hac parte valde censeo me fore valde imparem, quippe qui vix primis sim imbutus litteris & Christiana simplicitate edueatus. Sed sum memor illius Domini & Salvatoris præconii dicentis: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*. Et illud Psalmographi oraculum: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*. Unde Lectorem obsecro (si quis tamen hæc quamvis temerario conatu aggressus sum texere gesta, captus amore sanctæ Matris legere decreverit) non quærat in his Tullianam eloquentiam nec Oratorum facundiam, non Philosophorum flosculos & Stoicorum diversas assertiones, sed veritatem & simplicitatem historiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed aliquoties assolet ut remissioribus pennis descendat ad terras: Et inter regias sæpe dapes etiam vilia poma lactucæque agrestes optimæ quæque censentur. Orandus est Salvator noster JESUS-CHRISTUS, ut auram sancti Spiritus afflare dignetur, ut caligine cordis abrasa facultatem accommodet loquentibus, ut venerabilis Matris quæ semper Monasteriorum Ecclesiarumque amore flagravit, valeamus actus disserere, & in posteros strictim succincteque promulgare. Tribuat ille utpote vestra opitulatione vim, qui linguas infantium fecit esse disertas.

CIRCA AN. 655

21. Sept.

Matth. 7. 7.

Psal. 80. 11.

INCIPIT VITA.

2. Igitur SALABERGA in suburbano *a* Leucorum opido, territorio Lingonico confini, secundum sæculi dignitatem clarissima, parentibus non infimis ac in servitio Dei per omnia devotis exstitit orunda. Sed quantum illustrior vel nobilior natalibus, adeo in nutriendi cura fuit parentibus sollicitior. Nam cum illo in tempore gens Baicariorum *b*, quam Orosius vir eruditissimus & historiarum cognitor Boios *c* prisco vocabulo appellat, in extrema Germania sita, Bonosiaca * infecta errore, quam Bonosiacam hæresim defensores sanctæ Ecclesiæ notarunt, quæ hæresis antiqui & callidi hostis irretita habenis purum hominem Dominum nostrum JESUM absque Deitate Patris esse censebat: ad quam nefariam & insanam doctrinam confurandam, immo resecandam, Venerabilis vir EUSTASIUS Abba * Divino utpote instigatus Spiritu, ex Luxovio Monasterio in Vosago saltu sito advenit, quod vir fama laudabilis & sanctitate pollens COLUMBANUS peregrinus ex Hibernia adveniens, ex munificentia CHILDEBERTI Regis, summo studio & labore construxit.

Salaberga patria.

* Bonosiaca, supple esset

* Lege ejus Vitam ad an. 625.

3. Sed quoniam tanti viri Columbani fecimus mentionem, ejus non est necessarium nostro operi texere gesta, cum sint ab eloquentissimo viro JONA elucubrate edita, qualiter etiam inter turbines sæculi, & THEODORICI Regis principatum, Reginæque BRUNICHILDIS instigante versutia, nefandi hostis pertulerit insidias: quomodo etiam tyrannica temeritate a Fratribus * sit ejectus, & Italiæ fines ingressus Monasterium Bobiense ex permissu & auctoritate AGILULFI Langobardorum Regis miro opere construxerit, Regulamque condiderit Monachorum, iisdem præfarus Jonas in libro quem de Vita & miraculis ejus edidit, suo stilo prosequitur. Exstant *d* ejusdem Patris Columbani scripta ad beatissimum virum GREGORIUM Pontificem Romanum quæ de pervigili Pastorum cura elicuit, qui * eo tempore adeo clarus habebatur atque sanctitate præditus

Digressio de S. Columbano.

* id est a Fratrum consortio.

*Gregorius

a Id est in diœcesi Tullensis civitatis quæ Tullum Leucorum dicitur. Nam *suburbanum* a priscis Auctoribus vocatur nonnumquam, quidquid alicujus urbis territorio, tractu ac ditione comprenditur, ut ad Vitam S. Eustasii num. 17 an 625. probavimus. Auctor anonymus in alia Vita S. Salabergæ, *Beata & venerabilis Mater* SALABERGA GUNDOINO *patre, matre vero* SARETRUDE *in confinio Lingonica urbis oriunda fuit, in terra quam Uternensem nuncupant, ob amnem qui ibidem profluit*. Uternensem terram interpretatur ditionem vulgo *la Baronie de Darney* appellatam ad Araris fluvii initia, in cujus ditionis confinio, Lingones versus, exstat ad Arar vicus quidam *Gondoncourt* dictus, quem a Gondoino Salabergæ patre nomen accepisse verisimile est. Illic natam Salabergam fortasse quis suspicetur. Malim dicere eam natam fuisse in Vosago vico Mosa nomine, ubi Mosa fluvius oritur, quo in vico Eustasius Gondoinum convenisse dicitur infra. Gundoinus in Vita S. Agili Abb. Resbacensis cap. 12. ipsius S. Agili *consanguinitatis nexu propinquus* fuisse fertur.

b Sic etiam Baiuarios appellat Baldricus Noviomorum Episcopus in Chron. Camarac. lib. 3. cap. 13.

c Julius Cæsar initio lib. 1. de Bello Gall Boios *qui trans Rhenum incoluerant, in Noricum transisse, Noreiamque* urbem Norici primariam *expugnasse* scribit. At numquam Bojos in Norico consedisse Hadrianus Valesius in lib. 24. Rer. Franc. contendit.

d Nulla extat sive Columbani ad Gregorium Magnum de pervigili Pastorum cura lucubratio, sive Gregorii ad Columbanum Epistula.

CIRCA AN. 655 22. Sept.

ditus erat, ut etiam Spiritu-sancto favente secreta cœli ei patuerint. Novem quoque ordines Angelorum post Paulum Apostolum, mirum in modum aut solus aut rarus ferme disseruit: cujus doctrina, eloquii venustate, pœnitentiæque fomento universus Occidens hactenus illustratur. Sed & isdem venerabilis vir ad præfatum Patrem melliflua remisit scripta.

Eustasius Christum Bajoariis prædicat.

4. Sed ut ad propositum revertamur, præfatam gentem per Germaniæ sinus vir Dei Eustasius aggressus, ut lucerna Conditoris nequaquam sub modio; sed super candelabrum posita omnibus patefieret, neve talentum desuper datum humatum periret, sed potius omnibus cum duplicato fœnore patesceret, ex parte gentis abraso erroris tramite, Evangelico (in quantum Dominus JESUS-CHRISTUS contulit) mucrone truncavit, prædicans Dominum nostrum JESUM, quod sicut Divinitate æqualitatem Dei Patris haberet, ita & humanitatem materni corporis nostramque naturam quam ipse condiderat, absque peccato suscepit, nulla imminuente mutatione Deitatem, qui utpote semper cum Patre fuerit, ut nihil sua dignitate minueret, unde verus Deus & verus homo appellatus sit Christus.

Salabergam a cæcitate & fluxu liberat.

5. Denique remeans ex Baicariis vir egregius post Germaniæ Belgicæque laboriosum callem, tandem pervenit ad quemdam virum illustrissimum, opibus & divitiis opulentum, famaque secundum sæculi dignitatem præclarum & aulicis rebus aptum, nomine GUNDOINUM, qui eo tempore manens apud villam Mosam * nomine, ob amnem in eo loco defluentem sic appellatam: qui amnis ex Lingonicis finibus fontem sumens, post multos anfractus crebrosque terræ circuitus Rheni velocissimi fluminis in se fluenta ex parte recipiens, Oceanum Barbaricum late ingreditur. Viso igitur Gundoinus venerabili viro, velut gratissimum munus suscepit. Porro ut assolet & res se habent humanæ, inter salubria adhortationis verba colloquio virorum fidelium animus crescebat piorum; cœpit isdem vir Dei sciscitari, utrum eidem viro illustri Francorum orto natalibus soboles adesset. Cernebat quippe, ut opinor, vir Dei a Deo fore præscitam prolem: quam postea rei probavit eventus. Tunc vir illustris Gundoinus cum conjuge sua SARETRUDE eleganti forma & nobili femina, duos bonæ indolis adolescentulos ob benedictionis percepturam gratiam præsentavit: quorum senior LEUDUINUS cognomento BODO, junior vero FULCULFUS, qui & ipse alio vocabulo BODO dicebatur. Sciscitatur denuo vir Dei, si adhuc proles superesset: ad quem illi fatentur se habere puellam germanam, licet ætate præferentem, sed dudum luminibus orbatam. Ad quos vir Deo plenus ait: Veniat quæso ipsa, & nostris præsentetur obtutibus. Senserat enim, ut reor, in spiritu ei a Domino sanitatem fore collaturum. Triduano igitur a semetipso exacto jejunio, super oculos puellæ oleum benedictionis vir Dei effudit. Mirum dictu! mox puella sanitatem pristinam Christi gratia opitulante perfectissime consecuta est. Nec immerito omnipotens Deus sic in promptu suorum obtemperat precibus famulorum, qui suas propter ipsum crucifixerunt voluntates. Sequitur deinceps aliud splendidum miraculum. Cum eadem puella jampridem fluxum sanguinis pateretur, & gravissima corporis molestia ex hoc teneretur obstricta, vir egregius Eustasius, ut hoc perspicue comperit, Divinum solitumque profusis precibus poscit adminiculum. Exaudivit preces fidelis famuli sui ille rerum Sator æternus, qui Sanctis suis ejus præceptis pie obtemperantibus præsto esse consuevit. Quid multa? Puella sospitate percepta incolumis est restituta.

* Meuse

Salaberga viro nubit.

6. Interea cum ad perfectæ ætatis pervenisset annos, parentes ejus cum vidissent illam gliscentem, moribusque ornatam, erat enim decora venustaque vultu; verum ut adsolet post rerum discrimina in prosperis successibus animus tepescere multorum, de liberorum successione cogitantes, contra puellæ voluntatem eam cuidam generositate pollenti RICHRAMNO nomine in matrimonio tradiderunt: qui vix eam duobus mensibus jure matrimonii habens, humanis rebus exemptus vita privatus est. His itaque transactis, Eustasius ad Luxovium regressus est.

7. De-

CIRCA AN. 655

7. Deinde ad Warascos qui partem Sequanorum provinciæ & Duvii * amnis fluenta ex utraque ripa incolunt, pergit: qui & ipsi eodem Bonosi Fotiniquę maculati errore ævo jam senes tabescebant. Ad quos vir Dei veniens, evangelico vomere Scripturarumque sacrarum cauterio, licet non absque labore exercens, ne seges Dominica crudescente gleba, suffocante zizania in avenas loliumque adcresceret, ad sanctæ Ecclesiæ gremium revocavit, qui hactenus gratia Divinæ adspirationis in eadem quam ab eo perceperunt norma perseverant. Sic B. Eustasius post multa rerum discrimina, post labores immensos, post hæreticorum diras procellas, AGRESTIIque Schismatici fraudes, quæ plenius in suis Gestis continentur, ut bonus athleta summis pollens miraculis vita beata functus migravit ad Dominum: eum curam Fratrum post discessum Magistri tribus non parum minus rexisset lustris. In cujus locum beatæ recordationis VALBERTUS in regimine Fratrum subvectus est, vir omnium fama laudabilis, eximiæque sanctitatis, & in Ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate charitateque præcipuus & doctrina exuberans. Hujus tempore per Galliarum provincias agmina Monachorum, ac sacrarum Puellarum examina non solum per agros, villas vicosque atque castella, verumetiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum BENEDICTI & COLUMBANI pullulare cœperunt, cum ante illud tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis.

22. Sept. Eustasio succedit Vvalbertus * le Doux, in Burgundiæ Comitato.

8. Sed ut ad articulum revertamur historiæ, prudentissima femina Salaberga cum per biennium jam viduata resideret, licet sub laico habitu degens, vigiliis, jejuniis, ac eleemosynis inquantum vires suppetebant intenta, quæ Dei sunt Deo inhianter reddebat. Doctrinam vero quam a B. Eustasio perceperat, velut mundum animal animo ruminabat. Cum hæc ita res se haberet, decrevit animo ut ad sacrarum Virginum Cœnobium quod venerandus vir ROMARICUS ex palatio magnifice conversus per exhortationem & solamen B. Eustasii in Vosago construxerat saltu, latebram fuga expeteret: fecissetque satis votis, si sexus non fuisset impedimentum, & regia non impedissent obstacula.

Salaberga viro mortuo Monasticam vitam cogitat.

9. Per idem tempus Francorum sceptra regnique gubernacula DAGOBERTUS regebat, vir inprimis acer ingenio & principatu clarus, & non solum fidei jure sibi subjectis, verumetiam exterarum vicinarumque gentium fama metuendus. Metuens autem præfatus Gundoinus, ne ob filiam, iram Regis sævitiamque incurreret, eam a calle quo ire sponte decreverat pedetentim retraxit. Jam enim opinio ejus ad aures regias pervenerat. Morabatur denique iisdem temporibus in aula prædicti Principis vir quidam strenuus, consiliis regis gratus, & inter suos fama celeber nomine BLANDINUS, qui cognomentum BASO *a* acceperat, qui utpote & ipse ex Sicambrorum prosapia spectabili ortus est. Mox prædictam Salabergam non ejus sponte, quia jamdudum Divinis præceptis se implicare voverat, licet invitis parentibus, regio tamen jussu & ob liberorum procreandorum causam prædictus vir ad suum adscivit conjugium.

Secundis nuptiis ligatur.

10. Sociata itaque viro memorato, licet sub jure conjugii, Christiana tamen uterque exercebant opera, & baptismi candidatum devotissime servabant. Erant enim hospitales & eleemosynis dediti maximeque juxta Paulum egregium prædicatorem domesticis Fidei & peregrinis, servis autem Christi summa veneratione obtemperantes, illius Salvatoris memores præcepti: *Quamdiu fecistis uni ex minimis meis, mihi fecistis*. Et illud B. Petri Apostoli: *Hospitales invicem sine murmuratione*.

Qui cum viro vixerit.

11. Sed eum his favente Domino bonis pollerent moribus & Christiano more vitam degerent, & prolem nullam capere possent, Christianissima femina anxia, tot privata privilegiis, sanctarum mulierum Annæ & Elisabeth in se adhibens fidem, quæ in Domini Templo vigiliis & orationibus excubantes post diuturnam sterilitatem partus sanctos meruerunt procreare; ad Basilicam B. Re-

Sterilis B. Remigii ope liberos cœlitus impetrat.

a Baso colitur ut Sanctus in Monasterio S. Joannis Laudonensi (in quo nonnullæ ejus Reliquiæ servantur) Nonis Maji, Translatio vero 18. Kalend. Julii celebratur.

CIRCA AN. 655 22. Sept. Remigii Pontificis qui urbem Remorum Campaniæque tellurem virtutibus sacris & mirabilibus illustrabat expetiit, ibique vigiliis & orationibus excubans votum vovit, ut si divinitus ei soboles concederetur, ipsam Domino dicaret. Nec mora domum reversa hoc quod fideliter & anxie petierat a Domino est ei collatum: concepitque & peperit filiam cui ex aviæ vocabulo SARETRUDIS nomen indidit. Rursus edidit aliam filiam quam EBANEM nuncupavit. Deinceps vero genuit filiam tertiam, & ipsam Baptismi gratia regeneratam ANSTRUDEM appellavit: quæ in cura & regimine Sororum processu temporis cuncta annuente caterva successit; quæ hactenus Christo auspice Divinis privilegiis nunc superest. Quartum vero edidit liberum, cui & ipsi Baptismi gratia Sacerdotibus consecrato EUSTASIUS *a* nomen indiderunt, qui & infra pueriles annos defunctus est. Quintum vero bonæ indolis edidit prolem nomine BALDOINUM: quem & ipsum juxta priores omnipotenti Deo sacravit. Egit hoc denique famula Christi omnique nisu aggressa est, ut omnem domum suam non sibi soli, sed marito simul & liberis, Christi faceret Ecclesiam.

Cœnobium Puellarum condit suscepto velo. 12. Interea cum egregia sanctitatis opinio B. Walberti, cujus superius memoriam fecimus, pene per universos Francorum terminos eximie pullularet, & sollertia prædicationis ejus a Christo Domino, sine quo nihil boni agitur, affatim fervesceret, essetque omnibus Deum colentibus gratus, Monasteriaque virorum ac mulierum Christi ex ejus Norma affatim conderentur; cernens B. Salaberga servum Christi militemque præclarum tot florere exemplis virtutibusque flagrare supernis, & assidue velut e luporum faucibus ereptos ubique greges Christi adunari; eum ad propriam domum ob benedictionis ab eo gratiam percipiendam crebrius accersitum, velut Divinum munus sibi a Domino fore concessum ovans suscipiebat, verbaque salubria & animarum medelæ congrua haurire ex ejus mellifluo ore desiderabat: flagrabatque instantissime animus, ut spretis phaleramentis sæculi, pompisque mundanis postpositis, ad virtutum culmen apicemque sanctitatis valeret adscendere. De quo virtutum Matth.19. culmine Dominus quoque & Salvator in Evangelio loquitur dicens: *Omnis qui reliquerit patrem aut matrem, aut domos aut filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet & vitam æternam possidebit.* Et illud: *Ignem veni mittere* Luc. 12.49. *in terram, & quid volo nisi ut ardeat?* Quid plura? Auctore Deo omnem spem suam post Deum beato viro committens, viro converso prolibusque Deo sacratis, Religionis veste accepta inito cum B. Walberto consilio, conniventia exsistente mariti Cœnobium Puellarum in suburbio *b* Lingonicæ urbis, in hereditate vel successione paterna conatur exstruere, quod propriis redditibus prædiorum suorum ex successione hereditatis paternæ, Christum faciendo heredem, nobiliter ditavit: ad quod opus peragendum venerabilis walbertus solamen artificesque ac viros industrios præbuit atque commisit. Qui locus licet Austrasiorum finibus immineret, vicinus tamen Burgundiæ erat, distans a Luxovio Monasterio paullominus millibus quadraginta: ibique adunatis centum seu amplius tam ex nobilium liberis, quam ex proprio officio puellis Christo Domino dicavit.

Laudunum se recipit cum suis. 13. Sed cum jam pars maxima fabricæ Monasterii constructa esset, cœpit famula Christi præsago, utpote Spiritu Dei repleta, cum viro Dei trutinare animo, non esse in eodem loco Puellarum Cœnobium tutum: nihilque stabilitatis habere vel munitionis locum. Nam licet barbaries procul abesset, Regum tamen limitibus hinc inde admixis, periculi indicium futuris temporibus erat: quod periculum nos deinceps vidimus. Denique nuper civile bellum inter Reges Fran-

a In Monasterio S. Joannis Baptistæ Kalendis Maji colitur iste Eustasius, cujus Reliquiæ ibidem in theca honorantur.

b Hic etiam *suburbii* nomine, diœcesim seu pagum Lingonensem intellige. Nam locus Cœnobii a Salaberga conditi *Austrasiorum finibus imminebat*, & *quadraginta paullominus millibus distabat a Luxovio Monasterio*: quæ convenire vix possunt pomeriis Lingonum, quæ urbs sexaginta prope millibus a Luxovio dissparata est. Anonymus Vitæ S. Salabergæ Scriptor *in confinio Lingonicæ urbis* exstructum Cœnobium asserit. Corrigendus proinde Dionysius Galterotus, qui in suo Anastasio Lingon pag 324. id interpretatur de Abbatia S. Petri excisa apud Lingones: siquidem ista Abbatia *infra muros Lingonensis civitatis* (ut vetera loquuntur Instrumenta) hoc est intra muros urbis posita erat.

Francorum THEODERICUM & DAGOBERTUM *a* circa illos fines est a-ctum, ibique vicinia quæque depopulata, agri, villæ, ædes, & ipsa (quod gravius est) Sanctorum corpora igne sunt cremata. Unde liquido palet, Divino eam fuisse Spiritu imbutam, quæ pridem anticipavit discrimen. Consilio quippe adepto cum præfato Walberto Abbate, qui ingenio & vigore sagaci, & natura bona in talibus præditus erat, quem postea & comitem itineris & socium laboris habuit, elegit iter Christo duce ad instar sanctissimi Abrahæ Patriarchæ, qui de Mesopotamia Syriæ egressus terræ Philistinorum colonus extitit, eamque Deo promittente in postera successione fortitus est. Quem imitata Dei famula, relinquens patriæ solum paternasque sedes, malens cum Christo egere quam mammonæ lucra possidere & tot pati discrimina, cum vitæ stipendio ad urbem Lugduni *b* eum maximo apparatu, & cum animabus a Deo sibi commissis proficiscitur. Quæ urbs licet obsidione vallari ab hostibus possit, tamen natura loci & in cacumine saxi sita munitionem robustam obtinuit, ut frangi nequeat a Barbaris & periculo careat. Nam cum eam vetusto tempore Wandali, Alani, Hunni ceteræque Germaniæ & Scythiæ gentes frustra vallassent, nulla aggerum arte imminente, non fundibulorum jaculis, non armorum spiculis jacientibus, nec arietum impulsionibus obtinere valuerunt, sed casso labore frustrati inertes recesserunt. Excepto enim murorum ambitu qui extrinsecus in proceritatem collis extenditur, intrinsecus ipsius muri circuitus humo coæquatur, unde fit ut machinarum ars nulla queat opidum fatigare. Sed & altrinsecus saxa naturalia ambiunt, urbs infra referta puteis, ad ipsos quoque portarum exitus fontes emanant perennes, qui in usus hominibus, pecoribus & jumentis potui dantur. Igitur cum jam ad illuminandam urbem veluti solis radius veneranda femina cum suis sequacibus sanctis appropinquasset, Præsul opidi illius ATTILO *c* cum summo favore ei obviam pergit, tamquam si Divinum munus turbaque Angelica ad se venisset: & ovans sanctas famulas Christi cum choro psallentium, eum psalmodia & hymnidicis summisque laudibus deduxit in urbem. CIRCA AN. 655 22. Sept.

14. Sed miraculum illius magnificum dictu quod nocte eadem in ipsa urbe gestum fit, non est silendum. Prædictus itaque Pontifex præcepit pueris ac familiaribus sibi creditis ob præparandam in crastino die familiæ Christi refectionis gratiam adesse. Ministri igitur attoniti, velociter per noctem portam opidi egressi, obviam sibi ferarum ac bestiarum diversa genera cernebant. Nam ille bubalum, alius cervum, ille ursum, alius suem, nonnulli lupos, plerique nihilominus vulpes, alius interim lascivum asinum, trucemque cernebant leonem, egredientes & fugientes simul de civitate & cetera monstra bestiarum, quæ huic operi intexere prolixum est, ne fastidium Lector incurrat. Quo miraculo pavore perculsi omnes ministri mirabantur, quoniam illo in loco istæ bestiæ tales nusquam apparuerant. Quid datur aliud intelligi nisi quod sanctitatem ac vigorem Ancillarum Dei antiquus hostis non ferens, cum suis satellitibus fugiens discessit? Nec immerito se in bestiarum ferarumque monstruosas deformat figuras, variaque figmenta depromit, qui utpote a bono Creatore bonus creatus est Angelus, superbia deinceps tumidus dudum dixerat in corde suo: *Super astra cœli ascendam, ponam thronum meum ad Aquilonem, & ero similis Al-* Dæmones ab urbe pellit.

Cc iiiij

a Nempe Dagobartum Sigiberti Austriæ Regis filium, Dagoberti Magni nepotem, ex historiæ tenebris nuper eductum. Is mortuo patre a Grimoaldo Præfecto palatii regno dejectus ac tonsus, in Hiberniam relegatus est. Deinde a Vulfoaldo duce aliisque Austriæ Proceribus post Childarici mortem revocatus, Austriæ throno imponitur circa annum 679. quo tempora hoc civile bellum inter ipsum ac Theodoricum fratrem ejus patruelem exarsit, ut late docet Hadrianus Valesius in Rar. Franc. lib. 22.

b Lugdunum, scilicet Clavatum, Galliæ Belgicæ secundæ urbs Episcopalis, nunc Laudunum, *Laon*, nonnullis videtur sic dicta a vesta Prætoria, quæ ob clavos in ea depictos *Clavata* olim vocabatur, quod Laudunum a Marcobrio Prætore conditum pateatur, teste Hincmaro To 2. Opusc. pag. 431. & 602. Fortean dicta est Clavatum Lugdunum eum ad modum, quo civitas Verodunum, teste Hugone Abbate Flaviniacensi in Chron. *ob Clavorum appellata est, quod lapidibus pramaximis ferro plumboque compactis & consertis, ingenti cura & studio sit extructa*. Porro Lugdunum, quasi Lugodunum, lingua Celtica *corvi montem* significat, ut ex Clitophonte observavit Plutarchus in lib. de fluminib.

c Attila Frodoardo vocatur in lib. 2. hist. Rem. cap. 7. ubi res quasdam cum Nivardo Remorum Episcopo commutasse dicitur. Sedit ab anno 632. ad annum fere 660. Salabergæ migratio in urbem Laudunum paulo post Dagoberti mortem, diu so inter Chlodoveum & Sigibertum regno, anno circa 640. accidisse videtur: quo tempore Cœnobii S. Joannis Baptistæ primordia collocanda sunt.

CIRCA AN. 655 22. Sept. *Altissimo*; nunc de superna claritate & paradiso deliciarum dejectus cum suis sequacibus, in forma vermium, soricum, vel qualibet deformi specie actus, mysterium operatur iniquitatis.

Dæmon Baptismatis specie pervertit Laudunenses.

15. Siquidem priscis temporibus (quod plerique memoria adhuc retinent, & superstites esse noscuntur qui hoc facinus viderunt) quod in eodem opido (ut ereditur) antiqui anguis versutia crudeliter vigebat, plebejos rusticos atque hebetes homines arte callida ludificabat, de quo scribitur: Cujus mille nocendi sunt artes. Nam sub specie Baptismatis idololatriæ eos sibi proprie vindicabat. Denique retroacto tempore & Idolum vocitabant, velut a ludo incipientes; in medio eorum dumtaxat diabolo debacchante, plerumque homicidia perpetrabantur. Egerat hoc nequissimus Dæmon callida astutia, ut si quis ibidem proximum alterius quolibet modo debilitasset, a consanguineis vel affinitate conjunctis innoxius foret ab effusione sanguinis; videlicet ut in longius consuetudo nefanda incrementum malignitatis augeret, & miseram urbem suis habenis irretitam iniquus prædo velut propriam vindicaret. Sed omnipotens miserator omnium Dominus qui vult omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire; ad sui juris plasma elementer respiciens, olim jam hoc sacrilegum & nefandum facinus a civitate ista radicitus evacuavit. Sed nunc rursus ad cœptam redeamus narrationem.

Salaberga Monasterium Lauduni instituit. * lege Observat. prævias.

Monachas 300. laudi perenni deputat. * Lege Vitam S. Amati an. 627. n. 20.

16. Denique contemplata conditione loci, eernentesque idoneum ac gratissimum & absque discrimine munitionis locum, cœperunt fundamenta Ecclesiarum * atque domorum jacere: quibus peractis ac prospere gestis eœperunt ad laudes omnipotentis Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI nobilium soboles servientiumque concurrere. Quis enim vir potens aut femina nobilis qui illis in locis degeret, qui non B. Salabergam ex affectu diligeret? Erat enim hilaris semper & placido vultu, eharitate atque humilitate perspicua, eleemosynis promptissima, & circa Dei cultum valde devota. Quid multa? Infra exigui temporis spatium coacervatæ in eodem loco sunt, vel Monasterio adunatæ plus minusve treeentæ famulæ CHRISTI: illisque dispositis per turmas, ad instar Agaunensium Monachorum Habendique * normam disposuit, die ac nocte præcepit psallendo Canonem omnipotenti Deo personare, & juxta egregium prædicatorem Paulum sine intermissione orare. Quæ institutio hactenus in eodem Cœnobio Christo auspice eelebratur. Flagrabat quippe in eodem desiderio canendi carminis amor intentus.

Plures ad se trahit.

17. Plures siquidem, ut supra diximus, nobilium ad servitium Christi eolligendas sitiens adunabat. Nam inter eeteras nobilium Sicambrorum feminas, ODILA nobilitate & ingenii natura boni pollens, quæ & ipsa pridem a Venerabili WALBERTO Christiani vigoris insigne ac salubre acceperat antidotum, consilio accepto, cum legali viro Illustri BODONE quem superius LEUDUINUM prædiximus *, qui in eo tempore industrius & potens erat, postpositis phaleramentis mundi ad Dominum sunt conversi. Res suas * Monasteriis collatas post B. Salabergam eumdem callem terentes Lugdunum * properaverunt, Bodo incisa cæsarie, Monachi (inquantum res sinebat) agebat officium. Ac non multo post Tulli opidi adeptus Episcopatum, naturæ debitum reddidit *a*. Veneranda quoque Odila Christi stigmate suscepto, sanctarum Virginum se choro eonjungens, sub obedientiæ tenore vitam beatam degens, spiritum cui omnia debentur reddidit.

* num. 5.
* pro rebus suis, &c
* Laudunum

Obi-

a S. Bodo colitur 3. Idus Septemb. in Tabulis Ecclesiasticis & Benedictinis, præcipue Lugduni, quam in urbem ejus corpus translatum est. Elogium ejus apud Molanum non caret mendis. Editus dicitur *in pago Ardernensi, patre Bertalde & matre Bertilde*. Scribendum *in pago Odernensi* in Vosagi angulo Diœcesis Bisuntinensis, vulgo *la Comte de Darney*. Deinde cum S. Salabergæ frater fuerit, patrem habuisse Gundoinum & matrem Saretrudem constat ex hujus Vitæ num. 5. Postea apud Molanum ipsum Bodo tria construxisse Monasteria legitur, unum Sanctimonialium quod usque hodie dicitur S. Bodonis, & aliud duodecim Canonicorum ad fluvium *Murt*, & tertium in honore S. Leodegarii in Offonis villa. Quis credat erectum a S. Bodone Cœnobium in honore S. Leodegarii Mart. qui Bodoni diu supervixit? Certe Adeodatus Bodonis post Eborinum in Sede Tullensi successor, Concilio Romano subscripsit anno 680. superstite adhuc Leodegario. Nullum aliud a Bodone exstructum videtur Monasterium præter Cœnobium Puellare S. Bodonis dictum, de quo agit Chronographus Senoniensis in lib. 2. cap. 10. To. 3. Spicil. Acheriani ejusque primordia S. Bodoni tribuit.

CIRCA AN. 655 22. Sept.

Obitus & Miracula B. Salabergæ.

18. Igitur cum B. Salaberga in sanctitate morosa exornato vultu ut de beato narratur Hilario cum Sororibus pie vitam duceret, puella quædam Sanctimonialis in eodem Cœnobio cadivæ vesaniæ indepta, dum Cursum * in Ecclesia canere cœpisset, coram omnibus effrenata mente in terram corruit: quam mox beata & venerabilis Mater secum familiariter acceptam sedula oratione pro ea Dominum poscens, opitulante Divina gratia ab eadem peste purgavit, & in servitium Christi libere abire jussit incolumem. Plurima autem & valde celeberrima sunt quæ in laudibus atque memoria venerandæ Matris stilo inseruntur, quæ postmodum suis aptabuntur locis.

Sororem sanat caduco morbo laborantem.

* id est officium Divinum.

19. Quodam vero tempore dum B. viri Walberti præstolaretur adventum, & falerni copia deesset, jus tritici vel hordei quod Cervisam * nuncupant, & arte conficitur humana, qua Occidentalium pleræque nationes utuntur, jussit facere: quam in vas quod lingua communi Tonnam vocant mittere jussit. Sed cum vas adplene refertum ex poti * liquore non esset, famulaque Christi cui obedieotiæ causa eodem anno juxta tenorem Regulæ *a* ad Cellarium custodiendum Sororibusque ministrandum ordo evenerat, ad venerabilem Matrem cum humilitate veniens ait: Domna, inquit, Mater, quid faciemus, quia vas non est plenum ex sicera, & aer æstuat? Si sanctus vir Abbas in veniendo moras innexuerit, vereor ne poti * liquor in acerbitatem aceti acescar. Ad quam illa air: Vade & quod subsequens ex liquore est confectum, funde in vase. At illa non dubia, celeri cursu pergens ut jussionem sanctæ Matris impleret, reperit vas plenum, quod paululum pridem semivacuum reliquerat: ac sic omnipotentis Dei misericordia actum est, ut dum Matris fides armatur, obedientiæ vigor in discipula roboratur, virtusque Divina protinus panditur, potum quod exiguum erat in majus augetur: remeansque Dei famula cum alacritate & humilitate sanctæ Matri narravit miraculum. Illa summo rerum Creatori Domino JESU-CHRISTO referens gratias, qui servientibus sibi in veritate cito adesse consuevit.

Cervisiam miraculo auget.

* cervisiam

* potus

20. Patratum est deinceps aliud miraculum. Soror quædam lavando vestimentorum sordes, ut mos est, ad cellam officinæ qua hæc agi solitum erat veniens, accepit vasculum quod in talibus rebus adesse necessitas poposcit, deferens simul & exigua ligna. Sed quia catena in qua pendebat vas, exilis & brevior constabat, igni non appropinquans, reperiens de industria famula Dei aliam catenam sibi invicem nexuit: & ecce alia sodalis ejus cum alio vasculo ex æris metallo facto adveniens, simile optabat opus, humiliter supplicans sociæ dixit: Commoda mihi, Soror, unam catenam ut ambæ velocius operemur. Ait socia: Pro charitatis gratia commodabo tibi, sed perge tu & affer ligni quantitatem quantum valueris, quia ardue suspenduntur vascula, ut valeamus perficere quod necessitas compellit. Quæ cum abiisset, nequaquam reperit quod periit. Tunc utræque Ancillæ Christi anxiæ esse cœperunt, quid tamen facerent ignorabant: & ecce subito magno cum sonitu officina quasi casura e semet * flectendo *b* addicitur igni. Tunc concito cursu Famulæ Christi omnesque Sorores ad eam adspiciendam veniunt, & quidnam esset fragor strepitusque inquirunt. Sed videntes miraculum stupefactæ sunt quod acciderat. Tunc venerabilis Mater jubet ut ad hoc miraculi geous vir Dei ITALUS Presbyter atque ejusdem Cœnobii Præpositus contemplaturus accederet. Vir autem Dei cum adfuisset, videns cellam fragoribus noo dirutam, sed illæsam permanentem, uberes omnipotenti Deo gratias retulit, perpendens meritum Matris, quæ ita

Cella excussa non evertitur.

* id est sponte.

a Nempe Regulæ S. Benedicti cap. 31. nam S. Columbanus in Regula sua ne verbum quidem de Cellario habet.

b Clarius Anonymus: *fragore nimio cella concutitur, itaut ab ipsis fundamentis penitus evelli videretur: incurvataque compage parietum & inflexo robore materiarum, sine ullo sui damno vel detrimento ruina, Divina nutu voluntatis tectum & tota machina domus adducitur & approximat igni.*

CIRCA AN. 655 ita imbutas ac devotas haberet discipulas; quarum charitati ferventi etiam elementa servirent.

22. Sept. 21. Quadam denique die cum extra murum opidi infra Claustra tamen Cœnobii æstivo tempore deambularet, vidit LANFREDUM * Monachum suum hortulanum, in horti ambitu nescio quid oleris causa investigantem, & noxia gramina abscidentem. Ad quem sub sibili voce silentique, quod nequaquam aliqua Sororum audire potuerat, ait: Defer, inquit, nobis ex lactucis Frater Lanfrede. Hæc illa innuendo magis quam loquendo affatur. Hæc præfatus Frater narrare consueverat, qui adhuc superest. Mirum dictu! vox quæ parvo anhelitu & nullo alio audiente emissa fuerat, in aures Fratris admodum pervenit, quasi in præsentia Fratris ipsius dicta fuisset. Erat autem spatium inter ipsos quasi stadiis quatuor aut eo amplius.

* al. Landefridum.

Deus Basino suggerit inopiam Salabergæ. 22. Accidit quoque & aliud miraculi genus. Cum quodam tempore in coquinæ officio (ut mos erat) per hebdomadam suam Sororibus deserviret, & pisciculi vel alia quælibet Monasticis usibus apta minime suppeterent, BASINUS Archidiaconus ejusdem urbis in domo sua recumbebat: voxque in ejus aures insonuit dicens: Nosti quod Abbatissa onus coquinæ Sororibus exercet: ad eam visendam deberes quantocius properare. Sed ille levius retinens neglexit. Cumque usque ter fuisset admonitus, etiam insuper verbera minatur adhibere. Quid ageret, quid tantæ Matri deferret, minime ad hujuscemodi opus habebat. Tandem aliquando domum egressus, in foribus ostii reperit hominem piscem miræ magnitudinis gestantem. Quem Divino nutu adlatum credens, dato dumtaxat pretio piscem beatæ Matri detulit, ex quo illa pulmentum Sororibus adhibens omnesque usque ad satietatem refecit. Quod ne quis de industria factum credat, sed nutu Divino ad ejus refectionem exigendam præparatum.

Salaberga febre probatur. 23. Quam vero quanto tempore in hac vita omnipotens Deus dilexerit, immo ut aurum obrizum purgaverit, silentio non est prætereundum. Quodam namque tempore febrium vena accensa quam gravi molestia corporis perferebat, itaut loquendi facultatem amitteret. Sed cum melius Christo præsule convaluisset, sciscitata immo flagitata a Sororibus quidnam talis fuisset correptio illa, ferventi spiritu respondit: O dulcissimæ Sorores, quid investigare vultis rei causam? a sævis namque nimium & tetris opprimebar spiritibus: quando autem melius convalescebam, duæ alæ dorsum meum venientes gyrabant, quarum visio auro purissimo pulchrior erat: nam & summitas earum gladio ancipiti acutior sentiebatur. Cum autem ab his vallabar, fugiebant teterrimi spiritus. Quid autem aliud per hanc datur intelligi, nisi ut omnipotens Deus plasma suum in præsenti dumtaxat purgaret vita, & dextræ suæ protectione roboratam cum Sanctis aggregaret? Alæ enim in Scripturis sanctis supernæ intelliguntur potestates. Convalescens corpore sed mente robustior, anno & novem non plenis mensibus vixit, tentatione exacta.

Commendatur. 24. Nam quis valeat ejus sanctitatis sagacitatisque astutiam condignis referre præconiis, cujus charitas & humilitas cunctarum subjectarum sibi præeminebat miræ dulcedinis & bonitatis affectu? Erat enim hilaris vultu, venustaque adspectu, alacris in colloquio, moderata in verbo, consilio prudens, in ordinandis Cœnobii causis præcipua, sagax ingenio, eleemosynarum amori dedita, & hospitalitate non pigra, in Regulari norma discreta, imitans sanctarum feminarum Melaniæ videlicet & Paulæ vitam, quarum Melania, ut B Hieronymus ait, nobilissima Romanorum feminarum, & Marcellini quondam Consulis filia, Herosolymam navigavit, ubi tantum humilitate & charitate insignis exstitit, ut Theclæ nomen acceperit. Paula vero relicto patrimonio Urbano, Græcorum orta prosapia Betbleemitica rura expetens, summa bonitate & humilitate vitam degens sacrum Domino spiritum reddidit. Et ut altiora repetam, B. Salaberga imitata Helenam Augustam Constantini Augusti Matrem, ut historia narrat Ecclesiastica, mortificatis carnis membris mundique pompis postpositis, quotidianis Deo famulabatur obsequiis. Quidquid enim in Cœ-

Cœnobio utilitatis, & quæ munditiæ essent exercendæ, sibimet deputabat. Coquinam vero vel reliquas causas quæ Monasticis rebus peragi solent, vicissim suis hebdomadibus ministrabat. CIRCA AN. 655 22. Sept.

25. Sed cum hæc & cetera his similia bona Christo præsole faceret, quodam tempore vidit in mansione quam frequentare solita erat, tabernaculum e polo miræ claritatis & spleodoris descendere, quod deorsum spatiosum & sursum arduum videbatur: in quo recepta avis miri candoris ac splendore nimio fulgens, eam apprehensam in ecstasi positam, immo translatam trans fluvium quemdam ingentem asportavit & in prata valde amœna immisit, ubi diversorum florum & immensa odoramentorum genera fragrabant: atque inter candentia lilia & rosarum rubentium flores, vidit immensa infantum agmina utriusque sexus, niveis cycladibus & laureatis capitibus ovantes, inter quos & MAGOBERTUS puerulus aderat. Qua visa ait: Agnoscis me, Mater? Illa ait, Nescio. Respondit puer: Ego Magobertus sum filius AMILIANÆ, quem ante te misisti, & sum modo in illa claritate quam cernis. Vidit quoque venerabilem virum ANSERICUM Pontificem [a] obviam sibi venire. Ad quam ait: Agnoscis me? At illa fatetur se ignorare. Ego sum ANSERICUS Episcopus Suessionum quem crebrius in domo tua accersitum vidisti: Veni & ostendam tibi valvas paradisi, & ostendam civitatem Dei altissimi & duodecim sedes Apostolorum ex auro gemmisque rutilantes. Cui & ait: Ecce tibi locus præparatus est. Sed quia B. MARIA precibus Sororum, eo quod eis sis adhuc necessaria, deprecata est Filium suum, ut a superis celerius illuc revertaris, præmia possessura tibi a Domino collata. Interim avis illa iterum eam apprehensam, in ore ejus anhelitu recuperato, a superis remisit. De morte præmonetur.

26. Igitur dum quadam nocte soporem caperet, in specie venerabilis viri WALBERTI, utpote Angelus Domini apparuit ei tertio, qui cingulum ejus de renibus abstractum secum detulit. Quod cingulum ulterius non comparuit: significans (ut opinor) quod in posteritate ejus honor successionibus adcreverit. Qui ut ipsa referre solebat, candore nimio fulgebat, & hac voce admiranda affatur feminam: O dulcissima filia, præpara te ut accipias bravium & exitum tum præstolare: quia & ego ex victoria tua cupio bravium accipere, quia centesima ex hac die dies vocationis tuæ eveniet, ut laboris tui fructum quem cum magno sudore quæsiisti, cum multiplicato fenore in horreo Domini tui recondas. Hæc audiens illa, unam ex Sororibus sibi familiarem accersitam, vim somnii tenoremque rei pandit, & ceteris promere distulit. Angelus autem Domini præcepit ei, ut per singulos dies ac noctes infra illum centenarium numerum expleret Psalteriom. Ab illa igitur die cœpit vigiliis, jejuniis, psalmis & orationibus, plus solito Domino vacare, quanto firmior de promisso, tanto alacrior de obsequio. Usque secundo.

27. Ante vicesimum autem diem vocationis ejusdem, pedum dolore tacta lectulo decubuit, ut de viro perfecto scribitur: *Florebit amygdalus, impinguabitur locusta, dissipabitur capparis: quoniam ibit homo in domum æternitatis suæ*. Novissime expleto officio, convocatis Sororum agminibus, hac eas voce affatur: Permanete io servitio omnipotentis Dei, o Famulæ Christi, quia non qui cœpit juxta Divinum oraculum, sed *qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Ægrotat. Eccles. 12. 5.

28. Interea ut adsolet in rerum opulentia discordiam etiam inter propinquos generari, Germanus BODO aliquas villas quas per chartarum seriem ad ipsum condonaverat Cœnobium, illicita usurpatione retinebat. Sed comperta germanæ ægritudine, dum illa pro hac re anxia Dominum deprecaretur, summa cum festinatione ad eam venit: moxque chartas invicem roborantes, hactenus totum ratum perduxit. Sed cum sensisset se migraturam a corpore, valedicens Sororibus, ITALUM Presbyterum poposcit, ut pro se (sicut mos est) expleret officium. Et hæc efflagitans sacrum emisit spiritum, Sanctorum aggregata cœ- Moritur.

[a] Ansericus Suessionum Episc. anno 625. Concilia Remensi subscripsit, vixitque ad annum circa 652.

CIRCA AN. 655 coetibus, perceptura duplicia in æterna gloria a Christo, cui virtus & imperium in sæcula sæculorum, Amen. Obiit præfata famula Christi 10. Kalend.
22 Sept. Octobris *a*, qua die sancta Thebæorum duce Mauritio Acauno celebratur passio. Reliquiæ quoque ejus in eodem conduntur loco, ad cujus polyandrum *
* sepulchrum. claræ post obitum patuerunt virtutes.

CIRCA AN. 655 4. Decemb.

VITA S. SIGIRANNI ABBATIS LONGORETENSIS PRIMI.

Ex Mss. codd. & Philippi Labbei Bibliotheca, omisso Prologo.

* S. Cyran. Sigirannus nobilis Bituricensis fit Regis pincerna. * al. Sigelaicus.

1. Athleta igitur Christi SIGIRANNUS * solo Biturico nobili & progenie ortus, meritis tamen & fide suum nobilitavit natale, ad præmium vitale feliciter noscitur pervenisse. Hujus quoque propagator natura non infimus, carnalis videlicet pater, exstitit nomine SIBLAICUS *, ejusque genitrix bonis omnibus exsistens famulatrix, prædicto viro sociata est felici in connubio. Ex his ergo duobus rite conjunctis bonæ indolis beata proles processit Sigirannus, qui etiam in primæva ætate est transvectus & in scholis traditus, quatenus litterarum primordia (ut solet) in pueritia Domino favente perciperet efficacia. Deinde vero transacto tempore FLAUCADO cuidam potenti viro causa nutriendi adjunctus, Francorum in palatio devenit, ibique ab eodem, ad altiora (ut sæculi dignitas se habet) venerabiliter provocatus, pincerna Regis in pueritia est deputatus.

Continentiam servare statuit. * Supple uxor.

2. Eodem namque tempore supradictus genitor ejus Sielaicus Episcopus *b* Turonis jam urbis est sublimatus. Quique conjunctus jam in amicitia cuidam potenti viro ADROALDO scilicet nomine, eique filiam suam, ut esset *, præfato sponsavit filio. Cujus mens beati scilicet Sigiranni Patre nesciente ad alta jugiter tendens ad Dominum, a sæculi actibus desiderabat se facere alie-
Jac. 4. 4. num, illud semper præ oculis ponens: quia qui voluerit amicus esse hujus sæ-
Rom. 8.30. culi, inimicus Dei constituetur. Et quia nempe præscitus erat & præordinatus ad vitam juxta Apostolum qui ait, quos præscivit hos & vocavit, & quos vocavit.

a Quo anno S. Salaberga obierit, non facile est definire. Cum post Bajoariorum conversionem a B. Eustasio sanata est, adhuc *tenera ætate* erat, teste Jona in Vita Eustasii: quam tamen duobus Fratribus *ætate præferentem*, id est superiorem fuisse, propriæ Vitæ Scriptor num. 5 affirmat. EUSTASIUS paulo post suum ex aula Chlotarii regressum, qui anno 614 contigit, prædicationem apud Bajoarios aggressus est, anno scilicet 616 aut sequenti. Expeditione peracta anno circa 618. GUNDOINUM invisit, lumenque restituit SALABERGÆ, quæ anno fere 620 RICHRAMNO nupsit. Eo post duos menses mortuo Salaberga cum biennio vidua mansisset, BLANDINO cognomento BASONI nutu Dagoberti jam in Austria regnantis reluctans copulatur. *Post diuturnam sterilitatem*, hoc est post annos minimum sex, B. Remigii patrocinio liberos tulit, primo quidem filias tres, SARETRUDEM, EBANEM, & ANSTRUDEM; deinde filios duos, EUSTASIUM & BALDOINUM seu Baldoinum, quos omnes non sæculo sed cœlo peperit & sacravit. Et quidem Anstrudem tertio loco natam anno circa 635. genuit. Porro cum Anstrudis in Cœnobii regimen vicennis successerit, ut in ipsius Vita legitur; Salaberga anno circiter 655. obiisse dicenda est. Certe dum Jonas S. Eustasii Vitam scribebat, (scribebat vero post annum 643.) Salaberga *adhuc superrat & Divinis obsequiis dedita, non solum sua utilitati, sed & aliorum saluti providens opportuna*. Ipsius sacra ossa thecæ partim argento, partim aurichalco fabrefactæ, Theodori Cathenii sacrificis industria ac pia munificentia nuper restitutæ ac gemmis ornatæ inclusa una cum S. Anstrudis filiæ Reliquiis, in majori Ecclesiæ S. Joannis Baptist. altari adservantur. Illic cernuntur hinc quidem corpus S. Balduini Salabergæ postremi filii, de quo in Vita S. Anstrudis agemus; inde vero S. Floccelli Martyris magna pars corporis una cum particulis SS. Basonis Salabergæ posterioris mariti, Bodonis ipsius fratris postea Tullensis Episcopi, & Eustasii filii *infra puerilem annos defuncti*: quos omnes inter Cœlites habent & colunt oppidani Laudunenses. Nec mirum, siquidem Salaberga ita vixit, *ut omnem demum suam non sibi soli, sed marito simul & liberis Christi faceret Ecclesiam*, supra num. 2. In parte postica altaris leguntur hi versus antiquitus exarati.

Hic veneranda gravi recubat Salaberga sub arce,
Eustasii, Anstrudis, Basi, Gaurde, Bode,

S. Salabergæ Translatio, de qua in Vita S. Anstrudis, 22. Kalend. Martii celebratur. Servatur etiam nunc in ipsius Monasterio Campanula, quam cervæ collo alligatam, ad tonitrui pericula propulsanda, Salabergæ cœlitus allatam tradunt in gratiam Anstrudis filiæ, quæ ad tonitrua terriculosior erat. Hinc Salabergam cum cervo campanulam in collo habente pingi antiqui moris est. Quam campanulam adversus tonitrue impetus multum valere constans est traditio plurimis contestata experimentis, monetque vetus hæc inscriptio: *Reliquiæ S. Salaberga, & campana præsens, expellunt febres, & ipsa tonitrua pellit*. Quippe aqua in istius cimbali cavitate benedicta febricitantibus propinari solet. Denique ejusdem sanctæ Abbatissæ pedum ligneum ferro opertum ibidem ostenditur cum officii Divini Breviario, quod uncialibus literis constat.

b Sielaicus seu Sigelaicus ab anno 619. ad 622. Sedem Toronensem tenuisse dicitur.

CIRCA AN. 655
4. Decemb.

cavit hos & glorificavit; hic beatus ad carnalem concubitum nullatenus declinare neque se obligare voluit, quandoquidem se jam Deo devoverat esse servum.

In aula modestiam in habitu præfert.

3. Namque ut assolet fieri in aula Regali, ut ex nobili prosapia geniti secundum sæculi dignitatem diversis fulciantur honoribus, variisque circumdentur ornatibus; hic per omnia beatissimus animum ad astra sublevans, oculosque a superfluis ac sæcularibus comprimens, totis ad Dominum intentis nisibus jugiter flagrabat oculorum obtutibus. Si quando vero pro regali scilicet honorificentia, ac ne dispar inter sodales videretur esse, vestium se decore indueret, ac cingulis hinc inde ornaret, &, ut ita dicam, ac si compositus in oculis se intuentium incederet, intimo cordis affectu humilium retinens spiritum, suo in pectore semper devotissime beatificabat Dominum: immo etiam, ut fertur, sub indumento vestium pretiosarum crebro cilicio utens, humilitatem quam ab ineunte ætate semel Domino devotus conceperat, in habitu vili etiam deinceps Domino favente exercere studebat. Nimirum omnem ornatum, quo exterius in Regis præsentia uti solebat, domum ad propriam remeans, a se protinus abjiciebat, humillimumque ac despectum alium induens, jam quid quandoque Domino annuente acturus esset nihilominus demonstrabat. Denique sponsam quam pater, si Dominus permisisset, futuram ei præviderat sponsandam, ita omnimodis refutandam censebat, ut non solum se huic sponsæ in conjugio sociari noluisset, verumetiam adeo ab ejuscemodi sexus consortio se elongare decrevit, ut nullatenus secum in aliquo misceri permisisset commercio. Audiebat enim non surdus auditor Apostolum intonantem ac dicentem sibi: *Bonum est mulierem non tangere*. Illud quoque quod idem alibi ait: *Solutus es ab uxore? noli quærere uxorem*. Quod idem vir beatissimus & omni laude venerandus jam corde sitibundo exhauriens, quod audierat, volvebat semper intrinsecus animo, quod postea explere cupiebat toto nisu devotus in Domino.

Conjugium fugit.
1. Cor. 7. 1.
ibid. 27.

Pie vivit.

4. Vere etenim hic beatus per omnia Sigirannus licet corporaliter inter homines in ætate scilicet adhuc juvenili foret constitutus, inter Athletas tamen Dei atque Christicolas toto desiderio conversationem habere nitebatur, omni scilicet cum aviditate tractans, & utique explere desiderans quod Apostolus de se suisque similibus ait: *Nostra conversatio in cælis est*. Cumque in his aliisque similibus sanctis meditationibus de die in diem roboratus in Domino viriliter transfigeret, ac die noctuque pervigil in sanctis operibus devotusque exsisteret, pedetentim Domino annuente terreni Regis palatium deserens, desuescere cœpit quod jam olim pro nihilo computabat fastidio. Unde ei a Domino etiam deinceps non immerito est collatum, & (ut ejus in posterum sanctitas demonstravit) per omnia est attributum, quatenus poli ad sidera æterni videlicet Regis palatium sine cujuspiam impedimento, ceu pennigero levique gressu properare quivisset. Illud prorsus Davidicum corde & animo indefesse tripudians, summoque cum gaudio feliciter in Domino decantans ac dicens: *Beatus quem tu elegeris Domine inhabitabit in atriis tuis*.

Phil. 3. 20.
Psal. 64. 5.

Turonos petit & fit Clericus.

5. Interim vero dum hæc agerentur nutu Dei consilium iniit, quatenus Turonicam urbem quantocius adiret, illustrisque Confessoris Martini limina penetrasset, seque inibi totum in Domini servitio pro æterna scilicet beatitudine mancipasset. Ventumque est ad id, ut Christo quidem duce per vias rectas feliciter incedens hic beatus de quo loquimur Sigirannus præfatam ad urbem nihilominus perveniret, & eam in præsidium adiens invisere. Quinetiam septa hujus sancti Templi caute ingrediens, ac devote hinc inde perlustrans, ejus ad sepulchrum usque pervenit, ibique diutissime Domini ac deinde beati Martini suffragia postulans, sic demum quod dudum exoptaverat sui capitis comam, ut perpetim Christi in sorte Clericus permaneret, totondit. Quod audiens Pontifex qui tunc huic præerat civitati; gratanter accepit, quodque etiam hac in re peractum erat libenter indulsit, immo etiam exili gremio Clericorum fidelium eum collocare decrevit, ac dein-

CIRCA AN. 655 deinceps dum adviveret, in cœtu inibi cohabitantium unanimem esse delegavit.

4. Decemb. 6. Cumque hic electus Dei infra gregem foret admixtus, sanctisque actibus

Archidiaconus instituitur. esset jugiter intentus, ad charitatis gratiam in cunctis se studebat reddere aptum, ut omnibus se cernentibus atque colloquentibus videretur placere. Namque singulis quibusque tam senioribus, quam etiam coæqualibus, necnon subjectis ita fiebat affabilis & congruus, ut propter ejus mellifluam oectareamque eloquentiam omnes circumquaque illi adhærere cuperent, ejusque sancta vestigia imitari vellent. Dum igitur taliter, sicque Deo devotus exsisteret, & ad supernæ vitæ patriam totis desideriis anhelaret, ab omnibus ejusdem loci degentibus unanimiter Archidiaconus est electus, atque a Pontifice ipsius civitatis, omnibus Ecclesiis illius diœcesis est subrogatus. Sed idem Athleta Christi perspicuus, ac belligerator præcipuus, quanto forinsecus in sublime attolli videbatur ab hominibus, eo apud se humilia sentiebat intrinsecus juxta illud præceptum sapientissimi Salomonis: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam.*

Bonis operibus insistens ab urbis Rectore appetitur. 7. Hinc denique cunctipotenti Domino suffragante eodem almifico videlicet Sigiranno in hoc culmine instituto peractum est, ut quidquid contra piorum Principum decreta, quorum quondam laudabilis exstiterat vita, ineptum atque contrarium reperiri potuit, ad pristinum prudentissime statum revocare curaret. Nam eleemosynas de rebus propriis pauperibus omnibus, viduis scilicet & orphanis, miseris ac destitutis ita strenue largiterque distribuit, ut pene in prædiis quæ ei ex posteritate parentum successerant, quid vel parumper residuum esset. Dum hæc igitur ab eodem Sancto jugiter agerentur, Deoque placita ejus opera fierent, antiquus hostis qui bonis semper ac Sanctis insistens est ut destruat, molitur ut feriat, immisit in cor cujusdam perfidi nomine STEPHANI, qui tunc fore * videbatur rector præfatæ civitatis sub ditione fisci scilicet calliditate superatus, quatenus sub custodia eum publica vinctum manciparet. Sed qua de re hoc faceret, nihil aliud quid invenire quiverat, nisi quia hic Beatus piis sanctisque operibus insistebat, quod esset amens aliis mentiendo affirmabat. Sed idem Dei cultor Sigirannus, quia non amentia infectus, sed de sanctitate & merito bonorum actuum apud Dominum foret venerandus, confestim Christo opitulante omnibus est patefactum, ex ejus scilicet magnifice gestis ac per eumdem patratis. Namque infelix prædictus ac crudelis tyrannus, qui Dei electum frustra conatus est constringere loris validisque mancipare compedibus, ipse (ut fertur) amens effectus, & a quodam spiculatore in sua amentia superatus, vitam amisit miserrimus gladio interemptus. Non quod hic pius ac pater eximius malum pro malo huic reddere vellet, qui in se peccantibus non vicem reddere, sed indulgentiam paterno amore noverat exhibere: sed actum tantum Domino permittente (ut reor) creditur fore, qui miracula in Sanctis suis nonnumquam infidis etiam ut credant misericorditer vult demonstrare.

* esse.

Sæculi contemptum cogitat. 8. Quapropter hic Deo devotissimus & vigil ingenio Christi Levita Sigirannus, necnon confessor Domini præcepta providens adimplere magis magisque in sanctis se exercere studuit actibus, qui etiam mundi caduca pro nihilo deputans, patrimonia sua & omnia quæ habere poterat egenis ac pauperibus erogans, solum Deum promereri satagebat attentius. Audiverat enim non segnis provisor nec impiger operator Evangelium intonans, ipsumque Dominum di-

Matth. 19. 21. centem: *Si vis perfectus esse, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me.* Illud quoque quod alibi ait: *Nisi*

Luc. 14. 33. *quis renuntiaverit omnibus quæ possidet, non potest esse meus discipulus.* Ergo electus hic Dei famulus his sanctis monitis sagaciter obedire contendens, Dei largiente clementia agere nullatenus distulit, quod monendo non segniter audivit: immo etiam ita semetipsum ex omnibus nudare vel exspoliare studuit, ut Christum

Matt. 8. 20. qui de semetipso ait: *Filius hominis non habet ubi caput reclinet*, per omnia nudus sequi potuisset. Quin potius eum illo qui pro nobis omnibus patibulum Crucis

CIRCA AN. 655 4. Decemb.

cis sustinuit, eum ipso crucifigeretur, crucemque post ipsum deferret abnegare seipsum. Erat enim idem almificus atque egregius Christi Confessor in sanctis actibus valde admirabilis, & in sancta conversatione omnino præcipuus. Nam illis in locis quibus ipse natus aut conversatus fuerat, vix aut nullatenus reperiri poterat similis, vel qui ejusdem imitari quivisset exempla. Accidit autem illo tempore ut quidam Episcopus ex partibus Hiberniæ adiret istis in partibus, FALVIUS * scilicet nomine, qui sanctitatis gratia præpotens atque fultus, sanctisque actibus ad plenum erat expertus, cujus etiam vita hinc inde longe lateque procul redolens propalata est in audientium auribus. Quod etiam hic beatus audiens Sigirannus, studuit se illi viro conjungere, & corde ac opere omni cum amore illius sanctis actibus adhærere: a quo equidem in religione sanctitatis vitæ quam olim conceperat est viriliter roboratus, maxime quia plerique erant ei contrarii, eo quod priscorum Patrum normam tenens, in sanctitate & justitia vitam suam peragere satagebat.

* an. Salvius?

Romam cum Falvio Hibernensi Episcopo pergit.

9. Denique FALVIUS Romam tunc temporis directus, beatus necnon Sigirannus ejus est vestigia insecutus: quodque in circuitu huc illuc audientes nonnulli eorum sunt exempla secuti, cupientes ab eis sancta doctrina omnimodis imbui. Quique prædicti illustres viam quam cœperant peragentes, Sanctorum loca hae illacque perlustrantes, tandem Romam adierunt in sancta conversatione sodales. Instabat namque tunc temporis botrionum collectio, id est vindemiæ sectionis ad prelum usque deducentis. Cum vero tantisper inibi unanimes morati fuissent, vidissetque jam sæpedictus almificus Sigirannus incolas loci illius immensis laboribus desudare, maximeque ut hoc tempore vindemiarum solet accidere non minime fatigari, relictis paullisper suis prout tempus dictabat in contubernio Fratribus quibus erat in sodalitate devinctus, cuicumque pauperum vel indigentium necessitudinem fore vidisset, suis scilicet humeris onus imponens afferebat subsidium cunctis. Dicebat enim iste Beatus, se nullatenus aliter necessarium velle percipere victum, nisi quem proprio acquisivisset labore manuum, illud videlicet adimplere gestiens carmen Davidicum: *Labores*, inquit, ***manuum tuarum quia manducabis**, **beatus es & bene tibi erit***. Taliter quoque hic Beatissimus loci illius hominibus largifluam charitatem atque misericordiam exhibens, tantam ab omnibus illis incolis Domino favente gratiam est adeptus, ut secundum Apostoli dictum fieret spectaculum Angelis cunctisque se cernentibus vel intuentium oculis. Dum tamen ita perageret, in sodalitate qua se junxerat omni cum humilitate revertens, unanimem se sociare curabat. Sanctorum siquidem se inculcare cupiens normam, Apostolorum quoque salutiferam unanimitatem, illud scilicet jugiter reducens ad memoriam: *Charitas **fraternitatis maneat in vobis**, **& pacem habete inter vos***, ita deinde hic Dei cultor divinitus inspiratus tantam a Domino promeruit gratiam, ut quicumque ejus colloquium meruerunt petere, ita dicam ex diversis acsi floribus adornati, sanctorum videlicet actuum relatione ab eo rite instructi, ovantes ad se redierunt imbuti. Nonnulli equidem e propinquis regionibus, opidisque atque castellis ejus mellifluam & usquequaque prædicationem audientibus magnificam, sæcularia & caduca, quæ libenter incolebant, conversi ad Dominum funditus reliquerunt: & qui antea aridi & sine fructu bonorum operum, a Deo alienati in sæculo degebant, Domino largiente per eumdem ad fructum justitiæ quantocius reversi, moribus & vita Dominum acclamabant. Namque Sanctorum acta librosque divinos pro jugi assiduitate legendi usque secum detulit adiens Romam, quatenus sanctarum scripturarum imbutus scientia, seque & alios confirmare quivisset in sancta religione atque doctrina.

Vindemiatorum onera levat.

Psal. 128.

1. Cor. 4.9.

Iter suum persequens multis prodest.

Hebr. 13.1.

Roma reversus duo Cœnobia construit.

* num. 2.

10. Interea vero cum taliter in spirituali negotio insisteret, FLAUCADUS cujus mentionem supra fecimus *, ut fieri solet, homo prædives, Francorum palatio florebat præ omnibus. Data vero sibi occasione, ut fertur, pro quibusdam causis dirimendis B. Sigirannus Roma progrediens, iterum ad prædicti Flaucadi amicitiam repetiit, sive ut opinor quia ab eodem in Regis palatio pridem fuerat collocatus, semper cogitationem ferens, cum quo fuerat quibusdam spatiis tempo-

CIRCA AN. 655 4 Decemb.

porum puerulus enutritus. Cum quo etiam diutius moras innectens, suisque mellifluis affaminibus se illi conglutinans in ejus amore non mediocriter est illapsus. Quippe conjuncti in sancta ac spirituali meditatione tractare cœperunt, qualiter pro Dei amore locum instituerent, ubi sub norma & sancta religione Domino opitulante Monachi vitam præsentem traosigere potuissent. Tunc quidem locum compendiosum, ut illis visum est, qui MILLEPECUS *a* dicitur, intra saltus Brionis elegerunt, ibique ad opus prædictum prout potest fieri quantocius ædificari cœperunt. Etenim licet per tempus exiguum ut fieri assolet, primitus tamen parvam construxit cellulam in eodem loco ad hoc opus præfatum: in qua aliquaotisper temporis sub sancto Ordine cum paucis Fratribus est conversatus, & in sancta religione Domino cooperante non minime est solidatus. Dumque inibi diebus ac noctibus pervigil iste Sanctus in Dei laudibus Deo prolixus vacaret, nutu Dei accedente alium commodum iterum reperit locum in ipsius prædicti Flaucadi prædio, cujus Longoretus * noscitur esse vocabulum. Nam idem locus in jamdicto saltu Brionis nascitur situs, habens e regione fluvium decurrentem Clasia * vocitatum. Etenim quia amœnus valde locus ad eum iocolendum dignoscitur, & est quidem affabilis ad habitandum & habilis ad piscandum, ideoque Beatus illic frequentiam habere videbatur. Et quia idem Flaucadus in loco eodem, videlicet supra jamdicto fluvio propinquam habebat domum, per ipsius voluntatem B. Sigirannus, haud procul a domo figens tentorium parvulum ex lignis, illis in diebus ut fieri solet in primordio, juxta condidit habitaculum. Verum etiam sæpe Flaucadus dictus, cujus erat ipsa domus, cum carnalibus divitiis esset redimitus, & in carnali voluptate per omnia deditus, necnon in Regis palatio sublimatus, adversus quemdam virum Christianissimum suumque primum alumnum nomine WILLIBALDUM *b*, elatus videlicet fastu superbiæ, eumdem neci ut traderet cœpit insistere. Quo etiam tandem devicto Regisque consultu superato ac mortuo, dum malignum utique votum suum iocunctanter peregit, semetipsum interius exteriusque morti addixit. Et quia malum pro bonis reddere maluit, cui nimirum oportuerat reddere booa pro bonis, uodecimo die post transacto exitiale suous merito est adeptus.

* Longuaret, Lonray in Brinna.

* la Claise.

Flaucadi facinus.

Sigirannus oleum ab Episcopo Pictavorum accipit.

* f. Consul vel concivis.

11. Interea vero dum ista agerentur, nullatenus est a nobis reticendum, quod huic de quo loquimur scilicet Sigiraono a Domino collatum est. Quidam etenim vir coossius * videlicet Pictavensis MAGNOBODUS noper prout quiverat huic sanctissimo viro in amicitia se devinxerat, qui etiam cum potens esset & in facultatibus prædives, oleum in vasculo quo solet recondi B. Sigiranno libras mille (ut fertur) imposito plaustro pro munere direxit. Cumque illius Legatarii qui illud ad hominem Dei usque deduxerant in jamdicto pusiolo loco, quod sibi velut tugurium ex lignis contextum, ut supra meminimus, nuper construxerat ad degendum deponere vellent, idem Beatus divinitus inspiratus prohibuit illis dicens: Deo bonorum omnium largitori referimus gratias, fratres, deinde amico benevolo qui nobis causa dilectionis hoc munus contulit: sed nunc in hoc loco nullateous deponi potest, sed exspectate paullisper, quia non post multum dabit Dominus locum ubi vobis aderit opportuoum deponi. Tertio igitur die post Flaucadus mortuus nuntiatur, quod hic homo Dei per Spiritum sanctum præviderat afflatus. Cognito itaque ab omnibus quod ut vir Dei in spiritu præviderat, locus ei a Domino alibi fuerat præparatus, illuc ocius adventantes, deposuerunt olei dolium, sicuti a viro Dei fuerat prænuntiatum, illo nempe in loco qui LONGORETUS *c* dicitur, ejus inhæserat animo, eo-

a Millepecus seu Millebecus & Millebecus Monasterium Ord. S. Benedicti, vulgo *Meobec*, etiam nunc exstat in tractu Brionensi, *Brenne*, Diœcesis Bituricensis.

b De Flaucadi seu Flaocati odio in Willibaldum, ipsiusque Willibaldi nece quæ post Concilium Cabilonense Chlodovei anno 4. Christi 641. accidit, legendus Fredegarius qui Flaocati morte Chronicon suum clausit. Flaocatus Majordomus erat Chlodovei in Burgundia, cui Bituriges respondebant: Willibaldus Patriciatum seu Præfecturam Transjuranensem administrabat.

c Ergo Longoretum Monasterium, vulgo *Lonrey*, eodem anno quo mortuus est Flaocatus, nimirum anno 641. constrni cœpit. Nunc Monasterium S. Sigiranni in Briona, vulgo *S. Cyran en Brenne* appellatur, quo in Monasterio vixit S. Barontus de quo ad annum 685. agemus.

CIRCA AN. 655
4. Decemb.

eoquod aptus atque conveniens illi fore videretur ad Monachorum catervam degentium. Nam eodem in loco adiens, ibique favente Domino ipsoque Flaucado scilicet annuente & propinquis ejus deinceps sub sancta Regula a beato edita BENEDICTO degens, congruum inibi Monachorum construxit ædificium, quod idem Monasterium per plura annorum curricula strenue regens, illud magnis opibus ditavit, plurimosque ex circumquaque ad Dei cultum advocans, sub Sanctorum Patrum institutis vitam illos transigere monuit.

Cœnobium exstruit Longoretense.

12. Sed ista prælibantes, illud quoque nequaquam putavi silendum, quod illis in diebus per hunc virum almificum omnipotens Dominus patratus est miraculum. Quodam itaque die cum propter negotium aliquod dirimendum iterum ad supradictam cellulam devenisset vocabulo scilicet Millebeccum, quidam advenientes Latrunculi equos quos ipse vel sui insederant, furtim ut venerant eos noctu abstulerunt. Tota ergo nocte illa circumquaque per iter devium cum illis divertentes, putabant se recto calle longius ire. Facto quidem mane diluculo ac die aurora coruscante, præfati latrones cum equis quibus insidebant ad ipsius cellulæ januam unde sibi eos nequiter adsciverant, licet illi nolentes, reperti sunt sospites. Quo itaque cognito fures equis extemplo relictis fuga immani perrexere, equi vero Domino annuente, meritisque ipsius almi Sigiranni jure proprio recepti sunt. Quanto putamus amore Dei hunc sanctissimum Sigirannum dignum exsistere in cœlo, cui tot beneficia contulit dum adhuc præsens esset in terra Divina clementia? Unde etiam nunc beatificantes laudes referamus almipotenti bonorum omnium Domino largitori, qui hic & in ævum Sanctos suos glorificat, & qui iniquitates meditantur in cubili suo, adest (nisi convertantur) ut auferat de terra memoriam eorum. Quapropter præfati maligni ac perfidi qui contra hunc virum iniqua agere decreverunt, in malo suo celeriter frustrati, eorum iniquitas mentita est sibi. Nam peracto negotio propter quod ad præfatum advenerat locum, scilicet Millebeccum, progrediens inde uti ad Cœnobium itidem repedaret, die jam advesperascente ad quamdam devenit villam. Sed quod ibi per eumdem identidem patratum sit miraculum, operæpretium puto ut fiat omnibus in propatulo.

Equos sibi sublatos recuperat.

13. Magnificus igitur vir iste Sigirannus hac prædicta in villa nocte jam vicina adveniens, cum congruo etiam in loco cum Fratribus secum comitantibus resedisset, ac more soluo in lege Domini attentius meditaretur, qualiter cœlicas ad ædes Domino annuente pervenire quivisset, candela in manu tenentis eam exstincta est in medio illorum consistentium. Tum puer cum rubore acsi aperte ignominiosus quantocius abscedere cupiens, ut lumen citius reaccenderet quod per suam exstinxerat negligentiam; ut pater sicut erat clementissimus, beatus ait Sigirannus: Noli fili in euodo diutius fatigari, namque nobiscum lumen adest Divinum, quo illustrari poterimus, si pius permiserit Dominus. Mox ergo ab eo impresso in candela Crucis signaculo, confestim illis cœlitus lumen est restitutum quod casu fuerat exstinctum. Nempe idem Pater ab illo qui ait: *Ego sum lux mundi*, veraciter illustratus, ab ipso Auctore luminis lumen percipere meruit, quo se illustraret & alios. Hunc ergo almificum omni cum devotione veneremur, hunc per omnia jugi assiduitate recolamus. Hic itaque vere Beatus rite ab omnibus est venerandus, quia illorum Christicolarum compar effectus, quos actio felix vexit in astris, tanta ac talia promereri divinitus meruit, licet adhuc carnigerum corpus gestaret. His ergo transactis, iter quod ad Cœnobium cœperat tantumdem peregit. At vero in servitio Dei cui se ardenti animo devoverat, omni cum studio ac sedulus peragebat. Nempe sanctorum Patrum monita perlegens, eorumque jussa florigera jugiter carpens, sibi & sibi subjectis vitale commercium sagax propinare studebat [a].

Candelam exstinctam reaccendit.

[a] Cetera desunt in codd. MSS In veterrimo Usuardi Martyrologio Sigiranni memoria consignatur pridie Idus Decembres his verbis: *In pago Bituricensi* S. SYRANI *Abbatis*. Corpus in Monasterio Longoretensi, S. Sigiranni dictu, vulgo *S. Cyran*, adservatur, præter ossa quædam, quæ in Monasterio nostro S. Taurini prope civitatem Ebroicorum habentur. Pervenit Sigirannus ad annum circa 655 habuitque successores FRANCARDUM & LEODALDUM, qui Leodaldus (Si B. Baronti Monachi Longoretensis visioni fides est) Theoderici Regis anno 6. Monasterio Longoretensi præerat.

CIRCA AN. 655 7. Decemb.

VITA S. BURGUNDOFARÆ

ABBATISSÆ EBORIACENSIS PRIMÆ,

Seu potius Liber de virtutibus ac rebus mirabilibus in Eboriacensi Monasterio factis, tempore Burgundofaræ Abbatissæ: Actis SS. Columbani, Eustasii & Attalæ instar libri tertii a JONA Monacho Bobiensi adjectus.

Ex Beda & Surio ad MS. cod. Compendiensem emendatis ac restitutis.

Burgundofara eadem cum Fara.

1. BURGUNDOFARAM *Virginem non aliam esse a* FARA *Abbatissa testatur Venerabilis Beda in lib. 3. Histor. Angl. cap. 3.* Cujus filia Ercongotha (*scilicet Earconberti Regis*) ut condigna parenti soboles, magnarum fuit virgo virtutum, semper serviens Deo in Monasterio, quod in regione Francorum constructum est ab Abbatissa nobilissima, vocabulo FARA, in loco qui dicitur Brige. *Et tamen in suo ipsius sincero Martyrologio quale ab Henschenio vulgatum est, nullam S. Faræ mentionem facit. In tractu Briegio duo tunc temporis*

Monasteria Eboriacense, & Jotrense. * le petit Morin * le Morin * Fare-Monstier.

*Virginum Cœnobia erant cum adjunctis Monachorum Claustris, Eboriacense nimirum & Jotrense, hoc ab Adone Dadonis seu Audoeni fratre constructum in saltu Jotrensi haud procul a Matrona fluvio & amne Mugra * quem minorem dicunt; illud a Burgundofara seu Fara Virgine erectum inter duos amnes Mugram seu Mucram * majorem & Albam, tribus admodum milliaribus a Jotrensi dissitum. Mugra amnis uterque in Matronam influit: minor quidem paulo supra Meldas opidum ad Firmitatem Auculfi, seu sub Jotro, vulgo* la Ferte sous Jouarre; *major vero, Mugra simpliciter dictus, paulo infra Meldas, Eboriacense Monasterium quod nunc* S. FARÆ * *dicitur, ab Aquilone fere attingens; cum Alba rivulus ab Orientali Monasterii parte in Mugram decurrat.*

Fara cur dicta Burgundofara.

2. S. FARA *dicta est* BURGUNDOFARA, *seu* BURGUNDIOFARA, *uti & S. Faro Burgundofaro appellatus, licet uterque ex nobili Francorum familia apud Meldas ortus sit, eorumque pater Theodeberti Austrasiorum Regis conviva & domesticus fuerit.* Farones quippe *dicti sunt* nobili fara, *seu familia geniti apud Burgundos, prout ex Fredegarii Chronico constat; qui Fredegarius* Burgundiæ Farones, *idest Optimates cap. 41. 44. & 55. nominat. Et Paulus Diaconus in lib. 2. de Gest. Langob. cap. 9.* Langobardorum faras, hoc est generationes vel lineas *vocat.*

Jonas hujus libri scriptor.

3. *Quæ de S. Burgundofara hic subjicimus, non Bedæ, sed Jonæ Monachi Bobiensis calamo exarata esse constat. Jonas in Vita S. Columbani num. 50. sic de Burgundofara loquitur:* Benedixit ergo vir Dei domum ejus (*Chagnerici*) filiamque ejus nomine BURGUNDOFARAM, quæ infra infantiles annos erat, benedicens eam Domino vovit, de qua postea in subsequentibus narrabimus. *Et in Vita S. Eustasii Abb. Luxoviensis postquam Burgundofaræ parentes* CHAGNERICUM & LEODEGUNDAM, *ejusdemque curationem, ac Monasticam consecrationem descripsit; de Eboriacensi Monasterio subdit:* In quo videlicet Monasterio quantæ virtutes postmodum factæ sint, si vita comes fuerit prosequemur. *Hinc est quod a capite suæ scriptionis sequentis;* Meminisse, *inquit*, velim Lectorem, me superius narraturum fuisse pollicitum de Cœnobio supramemorato Burgundofaræ quod Evoriacas dicitur. *Unde in apographo Compendiensi quo usi sumus, post Vitam S. Columbani Vitamque S. Attalæ duobus libris distinctas, continenter sequitur liber tertius* de iis quæ in Cœnobio Evoriacas *gesta sunt, duodecim Capitulis præmissis prout ea præmittimus; ac de Vita S. Bertulfi Capitulis septem comprehensa. Cum vero Jonas in subjecto libro non tam Burgundofaræ gesta, quam res insolitas ac mirificas in Eboriacensi Monasterio gestas tradat; suspicari licet Burgundofaram necdum eam hæc scriberentur fuisse mortuam: ac proinde extremam istius libri partem, quæ quidem in Compendiensi exemplari deest, adjectitiam esse, quemadmodum suo loco adnotabimus.*

Quæ hic supplenda.

4. *Verum ne S. Burgundofaræ historia manca & imperfecta videatur, hic supplenda sunt quæ de ea referuntur in Vita S. Eustasii ad ann. 625. ubi agitur de ipsius Virginis curatione, consecratione, deque Eboriacensis Cœnobii conditu ac institutione, ac de Agrestii repulsa, qui Agrestius Burgundofaram adversus S. Columbani Instituta commovere tentaverat.*

Monasterii S. Faræ status.

5. *Monasterium Eboriacense seu S. Faræ etiam nunc florentissimum ac celeberrimum est tum numero ac religione Sanctimonialium quæ S. P. Benedicti Regulam districte servant, tum nomine ac opibus. Illic duplex quondam erat, sicut in Jotrensi Parthenone, Monasterium, Puellarum nempe ac virorum. Testis est Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap. 8. dum agit de ipso Monasterio quod* Brigense *vocat.* Multi, *inquit*, de Fratribus ejusdem Monasterii qui aliis erant in ædibus, &c. *Et Jonas in eodem loco se versatum fuisse infra cap. 2. testatur. Lege S. Theodechildis Abbatissæ Jotrensis Elogium infra ad ann. 660.*

INCI-

CIRCA AN. 655

INCIPIUNT CAPITULA.

7. Decemb.

CAPUT I. *De Cœnobio Evoriacas & de* SISETRUDIS *obitu & cantu Angelico.*

1. MEminisse velim Lectorem, me superius fuisse narraturum pollicitum * de Cœnobio supramemorato BURGUNDOFARÆ, quod EVORIACAS vocant, quod ex Regula B. COLUMBANI omni intentione & devotione construxerat; quanta & qualia inibi rerum Sator ob famularum suarum hortamina dignatus est demonstrare miracula. Cum jam duce Christo multarum puellarum secum adunatam sub regulari disciplina retineret cohortem, quodam in tempore una e subjectis, nomine SISETRUDIS a, Celleraria Monasterii, exitum vitæ per revelationem cognovit, quadragintaque dierum spatio interjecto, quo iter pararet admonita, mores corrigeret, vitam emendaret, & se ut in omnibus paratam habeat imperat. Transierunt triginta & septem dies in omni religione peracti, jejunio & oratione cum fluenti lacrymarum, vigiliarumque labore corpus attriverat, facilius venturi itineris viam aperiret. Venerunt ergo duo juvenes candidi circumamicti stolis animam a corpore segregantes, vacuum ferentes per aerem, ac multis discussionibus inquisitam ad cœlos deportantes, permixtamque Angelicis choris & candidatorum omnium insertam multitudini cohortantur lætos capere de sæculo triumphos. Cumque jam ovans, uberi exsultatione inter æterna gaudia haberetur secura & Virginum choris inserta excellenti gloria tripudians gauderet, & ante conspectum clementis Judicis adstaret, jubetur denuo traduci in corpus, & tertio die denuo redire. Ad corpus rursum revehunt imperantes, ut se uberius paratam post triduum habeat, ut quadraginta dierum circulus impleatur.

* in Vita S. Columbani num. 50. & in Vita S. Eustasii c. 3.

2. Reversa itaque in corpore Matrem vocavit, omnemque famularum Dei catervam precatur ut suis orationibus ei solamen ferant: tres adhuc dies sibi vitæ metam concessam fuisse testatur. Adveniente igitur die tertia Matrem adesse postulat, suumque exitum ut omnes exspectent precatur. Adstantibus itaque omnibus vitæ exitum & corporis sospitatem pollicentibus, nec in propatulo habere dictum testantibus, illa conspicit duos juvenes superius visos ad se venire, & si jam abire vellet sciscitantes. At illa ovans, Vadam, inquit, hinc, Domini mei, vadam, nec amplius in hac vita ærumnis plena detinear, sed fulvæ luci de qua redii reddar. Sciscitante ergo Matre Burgundofara quibus talia depromeret dicta: Non, inquit, cernis viros stola indutos adstare, qui me nudiustertius ad cœlos vexerant & nunc paratos esse me eo itinere reducere? Miranti Matri & omnibus circumadstantibus ultimum valedicens, præsenti vita privara est. Intendentibus ergo in ejus exitum omnibus, choros Angelicos omnes audiunt concinere & dulcia modulamina per aera deferre, metuque simul ac gaudio omnes procubuere: egressæque foras cellulam qua excubiæ tenebantur, quantum auris valuit humana pertingere, voces semper Angelicas audierunt canentes. Hanc primum hujus Cœnobii exhortationem Dominus famulabus suis voluit demonstrare,

Sisetrudis reviviscit.

a Sisetrudis soror fuit B. Eartongotha Virg. de qua ad *Vitam S. Bertilæ* agemus.

CIRCA AN. 655 7. Decemb. strare, ut ceteræ quæ superstites essent, omni intentione ad cultum religionis adspirarent.

II. *De conversatione Gibitrudis & vitæ exitu.*

3. Aliaque rursus posthæc oritur exhortatio. Quædam etenim Virgo GIBITRUDIS nomine, genere & religione nobilis, supradictum Cœnobium conversa a sæculo petiit, quam velut munus gratum ovans Monasterii Mater Burgundofara recepit. Erat enim ei consanguinitate proxima: quæ tanti ardoris igne efferbuerat, ut in omnibus Sancti spiritus gratia in ea videretur flagrare. Nam cum adhuc paterna detineretur domo, & Spiritu sancto monente se cultui religionis dicare vellet, postulat patrem matremque, ut sibi Oratorium quo suo Conditori exhiberet famulatum construerent. Sed cum ægre parentes ferrent; erant enim ambo ex genere Francorum nobiles, nec prorsus eo itinere quod ad regna perducit cœlorum nitebantur ingredi, sed fulciri magis sæcularibus desiderabant phaleramentis, & ob hoc sobolem magis desiderabant e filia, quam sua cœlo tradere pignera. Sed cum nullatenus puellæ animum ab hac intentione immutare valerent, obtemperantes ejus votis, parvum admodum Oraculum construunt. Quod cum die noctuque puella frequentaret, cœpit contra eam callidi hostis versutia tela jacere, aggressusque est per bajolam impedimenta parare, ac ne ut Oratorium frequentaret prohibere. Sed cum se angi puella cerneret, cœpit Conditoris clementiam quærere, & * quæ sibi frequentiam orandi prohiberet, atque lumen animæ vellet exstinguere, ipsa ab æterno privaretur.

* forte ne.

4. Nec morata Divina pietas: mox dolore oculorum perculsa necessario caruit lumine, geminavitque parentum metum Arbiter clemens, patremque ejus febribus corripuit. Qui quamvis nobilitate tumens, tamen ex filiæ exemplo jam ad timorem Divini cultus anhelabat, postulabatque filiam ut pro genitore Dominum oret: & si sospitati per ejus intercessionem reddatur, in omnibus se post ejus voluntati pariturum. Nec defuit fideliter poscenti salus diu dilata; amotoque igni febris, pristinæ est mox genitor redditus sanitati, ac deinceps puella postulat ut ad supradictum Cœnobium venire queat. Quo cum vitam religiosam per multa annorum spatia peregisset, evenit ut quodam in tempore præfata Burgundofara febribus corriperetur, ac præsentis vitæ nexibus crederetur dissolvi. Quæ Gibitrudis cernens Matrem Monasterii in extremo positam esse, Dominum flebilibus postulat vocibus, ut antiquam reminiscens misericordiam Matrem mori non sinat, sed prius se recipiat ac Sodales suas cœlo reconcdat, sicque demum Matrem subsequi jubeat. Auditque vocem post lacrymas desuper dicentem: Vade famula Christi, ut enim petisti obtinuisti. Illa etenim sospes superis * adhuc jungetur, tu vero prius e carnis vinculis dissolveris. Nec morata diu febre corripitur, ac supremis functa horis animam reddidit. Cumque jam suscepta ab Angelis super æthera veheretur, & ante tribunal æterni Judicis posita candidatorum (ut ipsa post referebat) catervas conspiceret, omnemque militiam cœli ante gloriam æterni Judicis adstare conspiceret, audit a throno vocem dicentem: Revertere, quia adplene sæculum non dereliquisti. Scriptum est enim, *Date & dabitur vobis*, & alibi in oratione: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Non enim dimisisti Sodalibus totum, quia tibi illatas molestias retinuisti; reminiscere te adversum tres compares læsos portasse animos, nec omnino indulgentiæ medicamine vulnus ex toto illatum sanasse. Corrige ergo mores, compone animos quos tepore vel negligentia maculasti.

Gibitrudis Burgundofaræ prorogationem vitæ obtinet.

* id est superstitibus. Vide Prol. Vitæ S. Columbani.

Luc. 6. 38. Matt. 6. 12.

Redit ad vitam.

5. Mirum dictu! rediens ac vitæ pristinæ reddita, tristibus lamentis illatam deprompsit sententiam, reatumque suum confitetur, Sodalesque vocat adversum quas motos animos deportarat, veniamque poscit ne de tanta dolositate damna incurrat vitæ æternæ: sexque mensibus sanitati reddita post præsenti vixit in ævo, correptaque post febre diem exitus sui prædicit, horamque ab-

cundi

Digitized by Google

eundi de mundo prænuntiat. Quæ ita felicem exitum peregit, ut intra cellulam qua corpus jacebat exanime, balſama crederes deſudare. Quod omnium qui eo tunc ibi fuimus tempore magnum paruit miraculum. Sed & triceſimo die * cum ejus commemorationem ex more Eccleſiaſtico facere conaremur, & Miſſarum ſolemnia celebraremus, tanta fragrantia Eccleſiam replevit, ut omnium unguentorum ac pigmentorum odores crederes adeſſe. Merito etenim rerum Sator hic ſibi dicatas animas ſuis muneribus facit effulgere, qui ob ſuum amorem nullatenus voluerunt ſæculum diligere vel amare.

CIRCA AN. 655

7 Decemb.

Jonas teſtis.

* NOTA.

III. *De* HERCHANTRUDIS *vita & obitu*.

6. Quædam etenim puella intra infantiæ annos detenta, HERCHANTRUDIS *a* nomine, parentibus nobilibus, in ſupradictum Monaſterium converſa introivit. Quo cum per multos annos vitam religioſam ageret, evenit ut juſtus Arbiter per præſentis corporis pœnas probare vellet: tantaque tenera ætas flagella ſuſtinuit, ut exemplum in ea Job ex pœnarum immanium multitudine crederes redundare. Sed mira in juvenili ætate patientia reperiebatur, mira virtus humilitatis, mira manſuetudo, mira pietas, mira lenitas, mira charitas pollebat. Inter pœnæ incendia virtus animæ manebat, inconcuſſa fides, immobilis bonitas, incomparabilis lacrymarum ubertas: inquantum corpus angebant pœnæ illatæ, tantum animam lætificabat ſpes gaudiorum & exſultatio vitæ æternæ. Tanta cuſtodia Matris enutrita intra Cœnobii ſuit ſepta, ut nullatenus inter ſexuum noverit dijudicare naturam, æque enim marem ut feminam putabat, æque feminam ut marem. Exemplum enim erat omnibus illius converſatio, patientiæ virtus, pietatis cultus, lenitatis affectus. Cumque omnibus grata eſſet, evenit ut contra tenorem Regulæ *b* aliquid ageret. Cumque objurgata a præfata Matre fuiſſet ut admiſſæ noxæ culpam lueret, & quoadusque pœnitentiæ interdictæ normam impleſſet, ſe a Corpore Domini privaret. Cumque illa ſacri Corporis privatione interdictum audiſſet, gravibus ictuata vulneribus flere cœpit. Erat enim in craſtinum ſacrata ſolemnitas B. Antiſtitis Martini tranſitus.

Patientiæ ſpeculum.

Interdicta communio ob violatam Regulam.

7. Pervigilans ergo ea nocte, & ablutionem culpæ exorans, ne tanti damni incurreret cauſam ut a Corpore Chriſti ſua culpa ſegregaretur; meruit tandem poſt lacrymas & uberes rugitus, ac crebra ſuſpiria veniabilem conſolationem a Domino habere. Vade, inquit, & in hac die reconciliare Chriſto, quia delictum pro quo poſtulaſti dimiſſum eſt tibi, Matrique indicans patefacito quod dixi. Quod mane per confeſſionem humilem Matri patefecit, ſacroque corpori reconciliata religioſam poſtmodum vitam peregit, ac poſt multorum circula temporum cum jam eam Creator omnium cœlo condere voluit, ignis febris corripuit: cumque in extremis eſſet ait: Cito currentes unam e vobis mortuam ſegregate, atque a ceterarum conſortio dejicite, non enim dignum eſt ut quæ crucifixæ mundo non ſibi vivunt, mortuam & a vita ſegregatam inter ſe retineant. Cumque omnes inter ſe conquirerent, & quidnam dicere vellet ſciſcitarentur; una earum confuſa ac terrore perculſa ſolo proſternitur, ſuamque noxam confitetur, ac in omnibus ſe emendaturam pollicetur. Erat enim ſæculo vacans & foris ſæcularem vitam deſiderans, nec mortificationi omnino præbebat ſtudium, ſed tota vivebat ſæculo. Poſthæc Herchantrudis cum jam nox atra irruiſſet & pulſa luce orbem teneret, in cellula qua jacebat, lumen ignis rogat exſtinguere. Cumque ceteræ ſciſcitarentur quid dicere vellet: Non videtis, inquit, quantus ſplendor adveniat & choros canentium non auditis? Quærentes illæ quæ concinere audiret, illa ait: Confitemini Domino quoniam bonus, quoniam in ſæculum miſericordia ejus, vel cetera quæ ſubſequuntur, hæc omnia ora concinunt. Admirantibus ergo omnibus, tam Matri quam Conſodalibus

a Hercantrudis ſeu Ercantrudis memoratur in Martyrol. Benedict. die 14. Maji, eodemque die in Monaſterio S. Faræ colitur.

b Apud Bedam & Surium legitur: *Hæc tempore quodam ſacri corporis participationem interdictam ſibi ſentiens propter illuſiones nocturnas, gravibus percuſſa doloribus flere cœpit, &c.*

CIRCA AN. 655 7. Decemb. ultimum vale dicens emisit spiritum, ac post felicem exitum cœlo reddita, æterna promeruit gaudia possidere, & ex præsentibus pœnis lucra capere vitæ æternæ.

IV. *De obitu* AUNOFLEDIS *& cantu Angelico*.

8. Alia quoque eo tempore Christi Virgo nomine AUNOFLEDIS, cum extremos halitus dimitteret, & pro damno vitæ præsentis lucra perciperet vitæ æternæ, lætaque a carnis nexibus separaretur; similes meruit exiens de ævo habere cantus sui exitus. Nam aperte auribus hausit quæ procul ab ejus excubiis voces prorumperent: *Adsperges me hyssopo & mundabor, lavabis me & super nivem dealbabor. Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exsultabunt ossa humiliata.*

V. *De* ORECHILDE *adolescentula & obitu ejus*.

9. Cumque rerum Repertor majestatis suæ ornamentum justas per animas ac munere innocentiæ plenas per Sanctorum voces accumulare non desinit, videlicet ut renovandi hortaminis religionis accrescat supplementum; evenit ut supradicto in Cœnobio quædam adolescentula nomine DEMECHILDIS * cum genitrice converteretur: multisque diebus supradicto in Cœnobio peractis, genitricem tentator aggressus est, ut cœptum carpendi iter ad cœlestia regna præpediret. Sed quod genitrix imbecillitate abacta fragilitatis obtemperabat, versa vice ob malorum coacervationem adolescentis filiæ correptio dissiparet *a*. Cumque jam per multa temporum curricula mens adolescentiæ annis dedita uberes fructus redderet Conditori, quodam die vidit cœlos apertos & æternum rerum Satorem adspectibus contemplata æque cœlestis charitatis lumine intuita audire meruit: Veni ad nos, & corporis nexibus absoluta æternam suscipe claritatem. Quod cum hæ quæ aderant mirarentur quid rei gestæ veritas haberet, vel quod intendentes ad cœlum oculi adspicerent, nec omnino palpebris moventibus quid oculi contemplarentur inspicerent; ait se sursum vocari, & a præsentis vitæ nexibus absolvi; erat enim dies sabbati.

* In titulo Orechildis.

10. Illucescente ergo in crastinum die Dominico, febre correpta, adolescentula supremum exspectabat exitum. Videns anxia genitrix incumbentem unicæ prolis exitum, inter singultus ac gemitus filiam poscit, ut si valeat impetrare, superis * reddatur; aut si suæ vitæ metam suppleat, se cito de hac vita post se ducat, nec posse se post ejus vivere exitum. Ad hæc illa: Carnalibus, inquit, hæc crebro deposcens desideriis stimularis: ego tamen si valuero tuis obsecrationibus favens, post digna pœnitentiæ medicamenta, post me te Christo favente attraham. Nec mora, in extremis horis posita, Monasterii Matrem postulat. Cumque festina Mater ad egressuram de mundo animam extremos honores dependere advenisset, ut conspicit eam puella, ovans gratulatur, ac ei omnibusque valedicens genitricem commendat, inter quæ postulat ut silentium habeant. Cumque omnes facto silentio exspectabant animæ egressum, illa ait: Date locum, Creator meus ad me venit, Salvator meus ad me properat, imperatque Matri ut Dominicam Orationem Symbolumque dicere juvaret, quia ipsa trementibus labiis immobili affamine exprimere verba nequiret. Quibus peractis omnia amœnitate ac illustratione cellula renitente animam ovans reddidit Creatori. Nec mora genitrix corripitur, quadragintaque dierum spatio corpore flagellatur, ac impleto quadraginta dierum circulo primum terribilibus dæmonum adspectibus territa est, deinde Largitoris ope consolata veniam se intercessu filiæ meruisse fatetur, animamque deinceps carnis nexibus solutam cœlo reddidit. Quippe datur intelligi, ut quæ suis meritis non valuit sæculi evadere ruinas, interventu filiæ meruit pœnitendo in parvo spatio per pœnas illatas salvari.

* id est vivis ac superstitibus.

VI. *De*

a Legendum forte, *dissipabat*. Corrigendus ergo Bedæ & Surii textus his verbis expressus: *malorum coacervationem adolescentis filia cor dissipavit*: quod sequentibus repugnat.

CIRCA AN. 655 7. Decemb.

VI. *De* DOMNA *& duabus adolescentulis & radio micante in ore viso.*

11. Si ea quæ ad profectum vel augmentum facta sunt perfectorum, vel etiam ad emendationem delinquentium inserimus, nequaquam nos non necessarias res quispiam judicet compilare. Nulli quippe dubium est quod aliorum damna plerosque monendo ad capienda lucra vigilantiores reddant. Quadam etenim die Dominico cum Missarum solemnia sæpefata Burgundofara cum famularum collegio exspectaret, & jam sacri Corporis communione participarentur; quædam ex iis nomine DOMNA, cum jam Corpus Domini accepisset, ac sanguinem libasset, & sacro choro inserta cum comparibus caneret: Hoc sacrum Corpus Domini & Salvatoris Sanguinem sumite vobis in vitam æternam; in ore ejus globus ignis candido fulgore rutilans micabat. Sed cum a nulla adstante ignis illustratio perspiceretur, duæ infantulæ cominus adstantes quas innocentia immaculatas reddebat, conspicantur radios ab ore supradictæ inter cantus modulamina eximio fulgore micare: nec prorsus silere scientes, dicere mirantes cœperunt: Adspicite, adspicite rutilantem globum ab ore Domnæ micare. Quod cum Mater audiret, increpando imperat silere ne vanitatis noxa (sicut post actum est) ejus cor fuscaret, per cujus os affluens gratia lumen reddebat amœnum. Sed fragilitate corrupta cœpit post Spiritus-sancti lucra elationis vel superbiæ stimulos amare, contumaciæ crimen incurrere, arrogantiæ supercilium præferre, itaut Matrem contemneret, Sodales despiceret & omnium monita sperneret. Nec mora, febre correpta ac in extremum deducta, nec sic studuit emendare. Hæ vero quæ viderant, una earum nomine ANSITRUDIS, dolore capitis, alia febre correpta, atque ad extremum deductæ supremum exspectant exitum. Cumque jam adessent Sodalium cohortes, & ad psallendi officium in eorum exitu se præpararent; cœpit una earum inaudita auribus humanis ac dulcia modulamina pio ore canere, orare Conditorem miris sermonibus, inauditis precibus, ineffabilibus sacramentis, odorque simul cellulam replens miræ suavitatis. Eratque hora diei nona, qua odor cellulam repleverat. Balsami odor fragrabat e pectore, sicque per totam supervenientem noctem, sic per subsequentem diem usque ad aliam horam nonam, ut odoris suavitas & cantus modulamina perseverarent. Deinde Matrem canere poscunt, seque abituras prædicant, amissoque deinde spiritu cum ejus amissione recessit & odor fragrantiæ. Hoc nempe indubitanter credendum est, quod gloriam hanc boni exitus quæ istæ habere meruerunt, supradicta Domna habuisset, si per elationem arrogantiæ vitium ferendo non perdidisset.

NOTA Communionem sub utraque specie.

Superbia ex Dei donis cavenda.

VII. *De* WILSINDA *& prophetia ejus, & cantu Angelico.*

12. Aliaque deinceps hortamina hujus gloriæ supradicto Cœnobio adorta sunt, ut per apparitionem pietatis divinæ uberius amarentur lucra vitæ æternæ. Quædam etenim ex genere Saxonum WILLESINDA nomine, in eorum Monasterio est conversa. Quo cum per multos annos vitam religiosam egisset, quadam die dum in hortum intra Monasterii septa laboraret, cum Sodalibus locuta est; Cito a nobis quæ in hac area excolimus, una itura est: & ideo paratas esse debere, ne negligentiæ tepiditatis pariant damna vitæ æternæ. Cumque illæ quærerent quæ esset, nequaquam promere voluit: nec morata diu corporis infirmitate correpta est. Quæ cum diversis anxietatibus ageretur, cœpit læta ad cœlum vultus referre, & ignotas sibi dudum Scripturarum paginas enarrare, exorsaque a principio libros Moysi per ordinem recitare, Evangeliique vitalia sacramenta ac Apostolica post veterum documenta narrare, omnesque deinceps Scripturas ex ordine memorare, simulque dicere, ne se quæ superstites remaneant tristitiæ subdant, cito ex eorum adversariis dominum ultionem daturum, sibique promisisse hanc consolationem daturam. Erat enim adversarius Monasterii, EGA nomine, vir in sæculo sublimis, cui DAGO-

Ægæ Dagoberti Consiliarii mors, anno 641.

CIRCA AN. 655 7. Dec. BERTUS moriens filium CHLODOVEUM cum regno commendaverat. Is ergo adversabatur supradicto Cœnobio, terminosque violabat *a*, omnemque familiam ejus circummanentem quacumque poterat occasione persequebatur. Sed non diu cœptæ pertinaciæ potitus est voto: nam mox post promissam ultionem percussus interiit. Cœpitque deinde orationes, ac deprecationes quasque Sacerdotum officia depromunt, dulci modulamine canere. Quæ cum vehementer mirarentur quæ adstabant, unam ex adstantibus allocuta est: Ejice, inquit, foras, ejice, jacta quisquilias. Cumque aliæ conquirerent quid dicere vellet, ait: Non adspicis quantis sordibus mentem habeat occupatam & cœnosam, nec omnino per confessionem pectoris sui aream purgare studuit, quam in sæculo adhuc posita priusquam huc clauderetur, omni spurcitia maculavit? Perculsa metu, verecundia correpta, & a lumine Spiritus-sancti deprehensa cui talia dicebantur, solo prosternitur, celataque vitia Matri per confessionem prodit *, cœpitque post hæc quæ vitæ exitum exspectabat rogare, ut spatio facto locum venientibus darent. Quod cum obtemperarent, hilari vultu, capiteque inclinato dicit: Benedicite Dominæ meæ, benedicite Dominæ meæ. Inquirentesque quæ adstabant quibus salutem præmitteret respondit: Non cernitis Sorores vestras quæ de vestro collegio migraverunt ad cœlos? Quærentesque illæ si agnosceret, increpanti voce ad unam earum ANSITRUDEM nomine loquitur: Vel tu, inquit, non agnoscis Sororem tuam ANSILDEM, quæ dudum ad cœlos migravit, candidatarum choris insertam. Hæc ergo dicens anima a carne elapsa est: qua egressa cantus Angelicus mox est in aere auditus. Nam quædam earum longius e cellula qua corpus jacebat exanime fuerant progressæ, audiunt Angelorum cœtus per aera resultantes atque canentes: ex quo cantu compererunt Wilsindam carnis nexibus solutam; currentesque repererunt membra functa, atque Sororum cœtum exsequiarum officia implentem: agnoscuntque psallentium cœtum quæ per auras audierant concrepare, ejus supplementum fuisse exsequiarum.

* V. infra cap. 9.

VIII. *De* LEUDEBERTA *& visione Petri Apostoli*.

13. Post has rursum uberius Bonitas munerum suorum congerit supplementa, aliamque Virginem LEUDEBERTAM nomine, monitis salubribus ac cœlestis prosapiæ documentis munire non distulit. Nam cum sanctam in eodem Cœnobio per aliqua temporum spatia vitam ageret, per soporem eam Deus admonere non distulit, ut ad vitæ exitum paratiorem se efficeret: aiebatque ei vox cum sopor membra laxasset, ut se a supradictæ Matris monitis nullatenus deviaret, quia cito a superis segregatura esset. Nec distulit diu promissi muneris Largitor benignus donum accumulare, corripuitque ægritudine, ac in propatulo ad supremum exitum perduxit. Quo cum jam ad extremos tam Mater quam Sodales rependere adstarent honores, subito post longum silentium vocem promit ac dicit: Qua hora, gloriose Apostolorum princeps Petre, vis ut eamus? Quod cum aliæ quid ageret nosse vellent, illa inquit: Non videtis Patronum vestrum Apostolorum Principem inter vos adstare, & me de hac vita ducere velle? Vix hæc dicere licuit, lætos omnes circumexspectant vultus, extremosque dimisit halitus, superasque linquens auras, ad æterna gaudia est provecta. Nam ideo rerum Sator post longa silentia in hanc vocem flebilem promovere linguam permisit, ut alias ad ejus vitæ exempla provocaret, & tantas munerum copias superis demonstraret, quibus ab hac luce in suo timore vel amore migrantes ditare non desinit.

IX. *De delinquentium correptione, & damnatione fugitivarum*.

14. Efferbuerat contra hanc plebem Christi nequitia diabolicæ fraudis: & dum pollere virtutibus cerneret, aggressus est tentationibus maculare quasdam ex

a Id criminis Ægæ homini pio perperam imponi censet Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 20 pag. 158.

ex his quas nova conversatio rudes reddebat, a ceterarum continentia nisus evellere, ac septa Monasterii violare tentare; præcipitavitque exitiabilem vitam sæculi desiderare, ac canino more relicta viscerum putrimenta denuo sumere velle. Cumque jam per opacas umbras, silentiaque fuscæ noctis ad immane perficiendum consilium adspirarent, & septa Monasterii per repagula scalæ transilire conarentur, subito a medio Dormitorii massa ignis in modum modii egressa totam domum perlustravit atque illuminavit, ac post in tres divisa globos per ostiorum meatus cum magno tonitrui fragore progressa est. Totidem etenim ostia domus habebat, per quos suos ignis globos proferret. Qui tonitrui fragor & dormientes excitavit, & egredientes Monasterii septa correxit, & cum jam vallum pedes aliquæ earum trajecissent, & tanto fragore perterritæ intra septa vellent referre, velut plumbo aggravatos nequaquam valebant reducere: quia diabolus qua valebat arte studebat aggravare, quas Divina correptio nequaquam sinebat perire. Confusæ ergo culpas agnoscunt, Matrique reversæ per confessionem produnt.

CIRCA AN. 655 7. Decemb.

15. Aggressus deinceps alias duas antiquus anguis, quas noviores ac multo imbecilliores conversatio reddebat, tentare compulit, primum ne confessionem veram nequaquam ab ore promerent. NOTA. Erat enim consuetudinis Monasterii, ut ter in die per confessionem *a* unaquæque earum mentem purgaret, & qualemcumque rugam mens fragilitate attraxisset, pia proditio ablueret. In hanc ergo labem mentes supradictarum puellarum diaboli jacula demerserant, ut nulla confessio vera ab ore prodiret, seu quæ in hoc sæculo commiserant, seu quæ quotidiana fragilitas attrahebat, vel in cogitatione, vel in sermone, vel in opere, ne vera confessio per pœnitentiæ medicamenta rursus redderet sospitati. Cumque letifer anguis paullatim corda obdurando virus infudisset, & sibi deceptas sua nequitia mentes parere comperisset, aggressus est ut quadam nocte extra septa Monasterii progressæ fugam atriperent, & ad propria remeare vellent. Cumque per densam noctem abirent, nec prorsus pro densitate caliginis viam tenere quivissent, adstitit ad lævam diabolus, ac lumen in modum lucernæ arte qua valuit adsimilavit, monstravitque viam ad sæculi reducem ac tergiversationi vires advexit. Cumque ad locum pervenissent destinatum, subsequentibus inquisitoribus nullis obstantibus ad præfatum Cœnobium rugata fronte redeunt.

16. Quo cum redissent, actoque scrutamine quæ causa discedendi coegisset, respondent se fore telis stimulatas diaboli, & mentes neqnaquam habere posse directas. Quæ diu dum ab omni Congregatione objurgarentur, & nequaquam cunctarum proficeret correptio, Divina ultione ambæ percussæ meritas luere didicere pœnas. Cumque anxia Mater Monasterii sæpepræfata quæreret, quæ pœnæ occasio foret, & nullatenus veritatem exprimere valeret, hortatur iterato ut inter supremas horas per confessionem facinus pandant. Cumque obdurato corde nihil remedii capere vellent, inter flagella clamare cœperunt: Sustinete paullulum, sustinete, nec prorsus exspectantes nrgete. Cumque aliæ inquirerent a quibus sustineri rogarent, ajunt: Non adspicitis turbas Æthiopum advenantium, quæ nos rapere & abducere volunt? Cumque hæc quæ aderant terribile dictu mirarentur, audiunt fragorem supra cellulam & tegumenta personantia, ostiumque cellulæ patefactum vi, itaut nigrescentes umbras adstare cernerent, & voces crebro eas clamantes per nomina audirent: itaut vix quæ aderant signo crucis armatæ ad psallendi officium detentæ valeant adstare. Tanti doloris atque mœroris eventu Mater urget, ut per confessionem pandant vitia, & sacri Corporis communione roborentur. At illæ audita sacri Corporis mentione, garrire dentibus ac frendere cœperunt & stridentes dicere: Cras, cras; & interim supradictam vocem repetere: Exspectate, exspectate,

a Non Sacramentalem, siquidem ea Matri seu Abbatissæ fiebat, sed spiritualem, qua ex Patrum præscripto Monachi *cogitationes malas cordi suo advenientes, vel mala a se absconse commissa per humilem confessionem* (ut S. P. Benedictus in Regulæ cap. 7. loquitur) Patri spirituali revelant ac detegunt ad consilium & remedium obtinendum. S. Columbanus in Pœnitent. cap. 1. *Detur confessio ante mensam, ante introitum lectulorum, vel cuicumque fuerit facile dare*. Qui tamen cap. 29. culpam *Sacerdoti fatendam præscribit*.

CIRCA AN. 655 ctate, sustinete paullulum, sustinete. Inter quas voces extremum halitum dimiserunt].

7. Dec. 17. Quas cum in collegio ceterarum nequaquam Mater Monasterii sepelire ratum duceret, segregatim humandas in extremum sepeliendas foris jubet: supra quarum cumulos globus ignis in modum clypei intra triennium sæpe apparuit, præsertim Quadragesimæ diebus usque ad adventum sancti Paschæ vel etiam Vigilia Natalis Domini ferventior apparebat, simulque voces tumultuantis turbæ multæ personabant. Inter quas duæ ululantes erumpebant, velut in tormentis turbæ multæ personabant. Inter quas duæ ululantes erumpebant, velut in tormentis resonare solent: Væ mihi, væ mihi, væ mihi. Cernens itaque Mater Monasterii justam sententiam a justo Judice super injustas animas illatam, manifestius damnatarum sententiam est aggressa comperiri: accedensque ad tumulum experimento quærit, si cadavera quamvis putredine corrupta in sepulchro maneant. Jamque mensis ex quo functa corpora condita erant præterierat, & ecce reperit interius sepulchrum igne exustum, nec quidquam terræ residui superesse cadaveris præter favillas vestium. Mansit itaque per triennium illatæ sententiæ severitas, ut terror damnatarum timorem præberet Sodalium remanentium, essetque correptio viventium pœna illata mortuarum: & ex negligentia vel tepore immo duritia mentis pereuntium, salus ex religione ac vigoris studio propinaretur superstitum.

Imponitentes communi sepultura privatæ.

NOTA terribilem historiam.

X. *De obitu* LANDEBERGÆ *& cantu Angelico.*

18. Interposito deinde temporum spatio rursus consolationis solamina prodierunt. Nam quædam Virgo, nomine LANDEBERGA, cum jam extremas præsentis vitæ exspectaret amittere horas, omnique anxietatum mole vallata, validis ictuata dolorum stimulis tantummodo exitus vitæ exspectabat solamen. Cumque jam adesset vocatio per silentem noctem, & omnes quæ ægram excubare curabant sopore depressæ somnum carpebant, una tantummodo ægritudine fessa nomine GERNOMEDA inibi inter Sodales pervigil remanserat. Cumque ergo, ut diximus, extremos exspectaret exitus, nubes densa atque rutilo quodammodo fulgore permixta stratum operuit, simulque voces canentium auditæ atque exsultantium: *Cantemus Domino, gloriose enim glorificatus est*. Ut ergo audivit Gernomeda canentium personare voces, cœpit anxia excitare Sodales. Sed cum nullo modo quamquam excitare potuisset, attentius finem rei exspectavit, qua paullatim nubem ab strato sublevari; simulque animam a corpore abduci vidit. Cumque jam in altum nubes elevata fuisset, & ejus aures canentium voces non audirent, tum demum ægra Sodales excitare valuit, ac ut correptæ debitos cantus persolverent monuit: ipsaque per septem deinceps dies gravibus febrium ictuata correptionibus, octavo die vitam finivit.

XI. *De affluentia olei & aquæ commutatione.*

19. Posthæc igitur bonitatis ac muneris Institutor rursus pietatis suæ munera largiri non distulit. Nam quædam puella nomine BLITHILDIS intra adolescentiæ annos in supradicto Cœnobio est conversa. Quæ cum diu Regularis disciplinæ habenis confecta immobili desiderio cœlestia præmia desideraret, evenit ut justus Arbiter justam animam justitiæ copia plenam cœlis condere vellet. Cumque jam in extremis posita lumen posceret noctium per successiones coram se accendi, & sacræ lectionis præconia ante se legi, una earum quæ assistebant vas quoddam oleo lymphaque replesset, omnes sopor oppressit: sicque noctis meta trajecta, absque Sodalium solamine ægra noctem peregit. Ruenti ergo diei crepusculo cum matutinas laudes Domino cecinissent, intuita lucernam quam oleo lymphaque oppleverat in lacte commutatam, quærit experimentum

tum utrum hoc quispiam Sodalium commutasset. Illæ inquiunt: An nescis, quia hic lac non fuerit? Tunc ægra ait: nequaquam hoc lac oro * vestram animam consumite, ac inquirere sinite. Cumque illæ attentius cognoscere vellent, Matrem vocant, reique causam indicant. Illa itaque ut diligentius cognosceret, oleum a lacte separare jubet. Cumque segregassent oleum a lacte, & nihil super specie lactis remansisset, cœpit oleum denuo crescere & uberius a vase manare. Tunc demum hæ quæ adstabant Dei virtutem cognovere, quod studio omni collegerunt & de industria sacrario condiderunt. Testes sunt hujus rei BURGUNDOFARA, Pontifexque Meldensis urbis, & WALDEBERTUS Abba Luxoviensis Cœnobii. Nam & ægræ quædam quæ de eodem oleo sunt attrectatæ, pristinæ sunt sanitati redditæ; Blithildis vero omni jocunditate repleta felicem præstolabatur exitum. Quæ cum cœlo animam reddidisset, tanta suavitas odoris cellulam replevit, acsi balsama inibi crederes desudare. Quid hoc fuerit ut hanc creaturam aquæ in lactis speciem verteret, vel oleum fluendo multiplicare juberet, nisi quia miseratio Divina aliis ostendere voluit, qualiter supradicta nocte Divina clementia ægram visitavit? Et dum illa Sodalibus noluit indicare quid vidisset, virtutis suæ omnipotentis visitationis vestigium reliquit.

CIRCA AN. 655

7. Dec.

* Surio hoc labore f. hoc lacte

Testes miraculi.

XII. *De bestia in transgressione cibi visa.*

20. Dum magnarum rerum ob boni meriti religionisque studium collatarum miracula non omisimus tradere posteritati, simulque quæ ad terrorem duræ & ignavæ menti profuisse comperimus intimare curamus. Quædam etenim puella nobilis genere ad supradictum Cœnobium Regularis disciplinæ colla submittere venit, sed bonæ vitæ intentam ac religionis formam aggressus anguis, denuo per transgressionis vitium de paradiso evellere excitavit. Gulæ aviditatem ac esuriem furtivo cibo aggressa est satiare: quod facinus per spatia temporum non deprehensa patravit, nec prorsus alicui ex Sodalibus patefactum est. Cumque ergo diu gulæ aviditas animam macularet, dedit justus Arbiter justam sententiam super injustam animam, corripuit gravissimum facinus pœna graviori, ac super fessos artus excitavit odium liciti cibi, nec valebat turbata mens aliud quidquam, quam furfures frondesque & herbarum agrestium mixturam edere. Cumque jam per dies multos hæc ultio super animam transgressione deceptam maneret, etsi hora refectionis supradictum cibum adduci postularet, vidit speciem apri magni secum comedere, & more cœnosæ suis cibos grunnio ventilare. At illa pavefacta interrogavit quæ esset. Respondit bestia: An nescis quia ego sum? cibos quos usque modo per transgressionem comedisti, tecum ego comedi, & amodo scias per anni circulum hunc cibum habebis. Permansit ergo cibus per vertentis anni metam, nec prorsus aliud edebat quam furfures frondesque arborum aut herbarum agrestium, & fæcis quæ ex cervisiæ reliquiis projicitur. Quid enim fuerit ut diaboli voce fragilis mens miseræ trasgressionis conscia objurgaretur, nisi quia præsentium pœnarum immanitas non fineret animam postmodum cruciatibus damnari, & Divina pietas voluit per eum improperia consentientis depromere, per quem fuerat transgressio propagata; & hunc habere judicem, cujus suasionibus malis diu decepta obtemperaverat: ut post pœnas illatas cognosceret, non diabolo sed Creatori debere creaturam obedire.

XIII. *Quæ sequuntur desumpta ex Tomo 2. Beda & Surio desunt, in MS. cod. Compend. in quo superioribus continenter subjicitur Vita* S. BERTULFI *Abbatis Bobiensis. Certe Jonas ubique dum de Burgundofara loquitur eam uti viventem semper designare videtur.* Testes sunt, *inquit cap. 11.* hujus rei Burgundofara: *quo nomine simpliciter, nullo addito, nisi forte* Matris, *eam ubique appellat. Ut verisimile videatur, ea quæ sequuntur subdititia esse.*

21. Similiter alia puella nomine BARACTRUDIS cum diu in supradicto Cœnobio conversaretur, & nequaquam Regularis disciplinæ omni conatu intenderet præcepta servare, misit diabolus in mentem transgressione correptam, ut

CIRCA AN 655 7. Dec. ut quæque potuisset furto rapere, occulte comederet. Quæ cum diu hac transgressione animam macularet, dedit justam ultionem de ea Arbiter justus. Corripitur enim repente ignis febribus, ac inter incendia clamare cœpit: Væ mihi, væ mihi. Et post has voces ita sopita jacuit, ut mortua ab omnibus crederetur. Cumque post multum horarum spatium anhelaret, febris ab igne vexata clamare cœpit: Veniat Mater, veniat Mater. Concito ergo gradu quæ audierant, Matrem Monasterii B. Burgundofaram vocant: quæ cum venisset, ægra quæ jacebat tota intentione cordis facinorum suorum conjecturam per confessionem pandit. Omnes vero adstantes cum jam finem vitæ exspectarent, subito illa divina miseratione convalescens melius habere cœpit, & ita paullatim subtracta periculo mortis beatam vitam postea duxit.

XIV.

22. Postquam enumeratæ Sanctimoniales feminæ sub magisterio B. Burgundofaræ constitutæ, diverso ac dispari, uti diximus, pro meritorum qualitate transitu vitam hanc corruptibilem exuerunt, ipsa quoque venerabilis Mater earum, cœlesti vocatione digna, cum multis annis supramemorato Monasterio Evoriacas decentissime præfuisset, corporis tandem infirmitate correpta, 3. Non. April. diem clausit extremum, cœtibus aggregata Virginum, quæ sequuntur Agnum quocumque ierit, cœlestem videlicet Sponsum, Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

EPITAPHIUM S. FARÆ.

Ex codice tempore Caroli Calvi manu descripto.

FRANCORUM soboles Regum, Virgo inclyta FARA,
Huic sanctas tumulo credidit exuvias.
Virtutum lux clara fuit pharusque pudoris
Fara, & Burgundo sanguine progenies.
Fulsit dum vixit, fulget post funera, jamque
Sidera inextincto lampade scandit ovans.
Pes fuit hæc claudis, pharus fuit optima cæcis,
Auxilium miseris, pauperibusque parens.
Virgineas lucem, pharus velut, ante cohortes
Præbuit ingenio, virginitate, fide.
Instruxit vivens ignaros, mortua monstrat
Quo pede cœlestis sit subeunda domus.
Septima post Idus a luxit tibi, Fara, Decembres
Ultima: sed fallor, lux fuit illa prior.
Nam neque lux dici meruit postrema, perennem
Quæ Faræ asseruit non peritura diem.

VITA

a Hoc loco *post*, non præpositive, sed adverbialiter usurpandum. Quippe die septimo ante Idus Decembres S. Fara in sincero Usuardi Martyrologio celebratur his verbis: *In pago Meldicensi* S. FARÆ *Virginis*: quo die in Monasterio proprio, ubi ipsius corpus adservatur, solemni officio colitur. Unde mirari subit, cur additamenti superius adducti auctor eam decessisse scribit 3. *Nonas Apriles*, quo die nulla fit in dicto Monasterio S. Faræ memoria. An forte dies tertius ante Nonas Apriles ipsius obitum signat, septimus ante Idus Decemb. Translationem? an potius vice versa? Certe in officio proprio S. Faræ quale in suo Monasterio recitatur, hæc legimus: *Ejus corpus post quadraginta annos* MAIOLUS *Sanctæ Crucis* (hodie S Faronis) *Abbas, Meldensi annuente Episcopo e terra levavit, & in capsa honeste & religiose servari mandavit*. Et tamen S Faræ Translatio 5. Idus Maias celebratur. Ex his tempus quo S. Fara ad cælos demigravit, quadamtenus eruere licet. Hildeverto Meldensi Episcopo, S. Faronis successori coævus fuit MAIOLUS Abbas, qui ipsius Hildeverti Translationem anno circa 690. paullo post ejusdem obitum curasse fertur. Jonas superiora scribebat vivente adhuc Burgundofara, ut ad caput 13. prænotavimus. Scribebat autem post mortem Ægæ, quem anno 641. obiisse supra ad caput 8. vidimus. Anno proinde circa 655. S. Burgundofaræ seu Faræ obitum collocamus. S Fara hoc nostro sæculo plurima patravit miracula, quorum memoria quotannis in ipsius Parthenone recolitur 3 Nonas Augustas, quo die anno 1622. dum Sanctimoniales ob Mansfeldensis Comitis incursiones transferre Parisios secum ossa B. Faræ vellent; una ex illis ab annis amplius quatuor cæca, admotis sacris Faræ Reliquiis lumen recepit.

Digitized by Google

VITA S. LIVINI EPISCOPI ET MARTYRIS,

CIRCA AN. 656
12. Nov.

Auctore BONIFACIO coævo,

Ex MS. cod. Compendiensi & Nicolao Serario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Subjectam S. Livini Vitam vulgavit Nicolaus Serarius post Epistolas S. Bonifacii Archiepiscopi Maguntini, quem ejusdem Vitæ conditorem esse existimavit. Sed quominus ei assentiamur, probibent argumenta nonnulla.* BONIFACIUS *istius Vitæ Scriptor, gesta S.Livini* tribus discipulis ipsius retexentibus, FOLLIANO, HELIA & KILIANO, *sibi* comperta *affirmat: quibus obnixe postulanti huic scriptioni dederit operam. S. Burchardus Sedi Herbipolensi a S. Bonifacio Maguntino impositus ab Egilvnaldo dicitur* anno 62. post passionem SS. Martyrum KILIANI ac sociorum ejus, quæ incidit in annum Inc. Dominicæ 689. & *quidem in Germania; quo tempore S. Bonifacius vix fortasse in Anglia pueritiam agebat, qui anno 719. legationem Apostolicam in Germaniæ partes a Bonifacio Papa II. adeptus, anno 754. ætate adhuc virenti Martyrium subiit. Qui igitur fieri potuit, ut S. Livini gesta a Kiliano & sociis didicerit? Adde S. Bonifacium in suis Epistolis heu multis nusquam* Peccatoris *nomen præferre; quod nomen S. Livini Encomiastes in Præfationis salutatione sibi usurpavit. Alius ergo est a S. Bonifacio Maguntino & quidem antiquior Bonifacius iste, Episcopus an Abbas, incertum: nam & Abbates aliique post Gregorium M. se* servos servorum Dei *in Epistolarum inscriptionibus nonnumquam dicebant. Gotselinus Monachus in Vita S. Augustini Cantuariensis Episcopi lib. 1. cap. 28. quædam ex ista S. Livini Vita mutuatus est.*

2. *Livinus in solitudine aliquamdiu degit cum Foillano, Helia & Kiliano: Præceptorem ac institutorem habuit S. Augustinum Cantuariæ Antistitem, a quo etiam S. Benedicti normam discere potuit. Miramur cum Vuillelmo Malmesburiensi, Venerabilem Bedam ne verbo quidem egisse de Livino, cujus nomen in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis desideratur.*

PROLOGUS AUCTORIS.

BONIFACIUS *homo peccator, servus servorum Domini nostri* JESU-CHRISTI, *universis sub auctoritate sanctæ & individuæ Trinitatis super firmam petram fundatis Ecclesiis in summa felicitate, gloriam jocunditatis æternæ.* Beatissimi Patris & Deo dilecti Pontificis LIVINI venerandus gloriosæ passionis triumphus hodiernam solemnitatem gaudii nostri in magnæ venerationis honore cerimonialiter nobis celebrandam & votivis adhibendam sancivit, tanti inclyta Patris ad declaranda mundo meritorum præconia, quibus hortamur affectualiter congratulari: excitante nos ad hujus devotionis gaudia ipso rotantis anni solemni tempore, quo triumphalis palma certaminis istam agonotheta victoriosissimus & Martyr mirificandus ex præsentis sæculi conflictu indomabiliter pro sanctæ Trinitatis confessione belligerando, atque persequentium triumphando minitationes & atrocium pœnarum agitationes lætus transmigravit, Regemque cœli adiit emeritæ dignitatis laurea in confessione Martyrum inthronizandus parilique honore glorificandus, atque eorum contubernio fruiturus in beatitudine pacis perpetuæ. Hujus denique tam excellentissimæ sanctitatis Christi athletæ magnarum virtutum insignia quæ vestræ expandimus dilectioni, tribus discipulis suis retexentibus comperiebamus, FOILLANO [a], HELIA & KILIANO, qui piæ charitatis affectu (ut fatebantur) sua quæque renuntiantes, ob spem vitæ æternæ ejus conglutinaliter studuerunt adhærere vestigiis, & instrui admonitionibus atque informari exemplis, manus no-

Auctor istius Vitæ testes & auctores commemorat.

a Hinc colligitur Foillanum hunc distinctum esse a S. Foillano Fursei Abbatis fratre, qui ferè semper Furseo adhæsit, ut Foillanus iste Livino. Nulla tamen hujus Foillani mentio vel notitia post S. Livini necem occurrit.

Digitized by Google

CIRCA AN. 656 12. Nov.

nostras osculando provolutisque in terram genibus per ægra lacrymarum suspiria imprecati sunt a nobis scribi & memoriæ in posteris conservanda. Quorum ergo multum renitentes voluntati, quoniam nostræ peritiunculæ pertimescebamus tantillitatem; sed enim debiti amoris vis teneritudine suæ enervationis geminæ quoque dilectionis geminifluis alis nostri transcendit arcana devoti pectoris, & tandem illa fraternæ conglutinationis adspiratio ipsum animum nostrum suis viribus diffidentem, fragili in audaciam subeundæ difficultatis Spiritus-sancti tentamine gratia cooperante reflexit, & charitati eorum satisfacere studuimus, & hæc ad laudem & gloriam pii Patris verbatim enodari dignum censuimus.

INCIPIT VITA.

Livini patria & parentes.

2. Tempore igitur quo COLOMAGNUS inclytus Rex Scottorum in Christianæ Religionis vir magnificus polleret virtutibus, & sceptra Regni & imperialis monarchiæ columen superna providentia auspicabiliter gubernaret, erat quidam Senator Scottigena nomine THEAGNIUS exspectabili stemmate nativæ nobilitatis excellentissimus, ipsius Regis Optimatum princeps, & præ cunctis aulicis suis Primatibus archialiter apicem gerens, vir strenuus, regaliumque secretorum symmista industrius & summæ prudentiæ compositionibus longe lateque loquaci rumore perlatus. Habuit etiam conjugem AGALMIAM nomine, venusta prosapia & meritis præcluem, filiam videlicet EPHIGENII Hibernensium Regis clarissimi. Qui Domino inspirante pari confœderati spiritu, Divinisque præcincti legibus, miræ virtutis fulsere insigniis: & quos Dominus sua perlustraverat gratia, tali dignatus est consolari gloria.

In utero matris columba cœlitus designatur.

3. Nocte quadam Dominica dum in stratu suo regali libitu perornato pariter compositi repausarent, nec vigilantes, nec integerrime obdormientes, visa est columba lactei coloris cœlitus descendisse inæstimabili claritate cælestis gloriæ fulgorans, & requiescere super capitale stratus eorum, & sereno vultu intueri in eos. Quæ expandens alas suas obumbravit eos, & mellifluo ore tres lacteolas stillavit guttulas instar mundissimi lactis in beatis labiis Deo dilectæ fœminæ, & cœlo refusa subvolavit æthera. Mox vaporabilis splendor nimia odoriferæ suavitatis fragrantia totum illud regale perlustravit palatium, usque mane reverberatis radiis protensus. Infans vero quem beata mater tunc forte gestabat in utero, jam vivifico flatu irradiatus, mobilibus subsistere cœpit membris, & ut certe credatis, supernæ visitationis congratulabatur respectibus.

Visio a Menalchio explicatur. * id est visionis

4. Tunc magnanimus Dux Theagnius & venerabilis matrona Agalmia hujusmodi oromatis * raritate attoniti, jam aurora radiante venire ad se fecerunt Dominum MENALCHIUM germanum ipsius Ducis, qui tunc Archipontificatus jura regebat, virum probabilem & sanctimoniæ sublimitate egregium, eique tanti negotii res diligenter expandunt. Qui Spiritus-sancti gratia inspiratus respondit altrinsecus: Hæc visio divinitus manifestata non solum exsultationis nostræ materia est, verumetiam multarum nationum gentibus gaudium erit: quoniam puer Deo donante nascetur vobis, jam in utero matris sanctificatus & spiritali lacte refectus, summus Pontifex, & lucerna patriæ ac constantissimus propagator legis Divinæ populis Dei est futurus in viam salutis æternæ. Venerandus namque cum aderat dies quo clarissima genitrix & nomine digna Agalmia superna visitatione perlustrata benedictum huic mundo protulit partum, omnes regionis illius incolas tanta miræ jocunditatis gaudia attigerant, & tam immensa serenitas clarissimis solibus usque ad exactum mensem inclaruerat, ut cuncti admirarentur: & tam magnorum gaudiorum, tantarumque serenitatum instantiam nec in vetustissimis legisse codicibus, nec ab antiquorum dictis Patrum se audisse faterentur.

Livino nato exsultant omnes.

Ab Augustino & Menalchio baptizatur, lege Vitam B Augustini Sæculo 1. Bened. lib. 1. c. 28.

5. Eodem tempore B. AUGUSTINUS eximiæ sanctitatis persona, qui a B. Gregorio Romanæ sedis Apostolico Pontifice transmissus Angligenitarum primus Antistes & splendidissima summæ veritatis lucerna, sui causa negotii divina ut in-

ut intelligatis providentia subministrante ad præfatum Regem Colomagnum convenerat, & ipse tantæ taritatis admirabatur gaudium. Nam cuncti Primates Regis universaque celsitudo regalis cum civibus patriæ in mirum exsultationis conversi sunt gaudium, & præsago veritatis spiritu mutuisque collocutionibus congratulabundi altrinsecus certa pronuntiantes, hunc insontem Deo dilectum lumen populorum atque summum totius regionis patronum prædixerunt fore futurum. Quem pius Rex & devotissima Regina cum venerandis Pontificibus Augustino Anglorum Episcopo & Menalchio Archipræsule de sacro fonte beatæ regenerationis susceperunt, indentes ei nomen LIVINUS ex nomine germani gloriosæ genitricis suæ Agalmiæ Hibernensis Ecclesiæ Archiepiscopi, qui apud Humbranos pro nomine Christi palmam Martyrii adeptus est. Qui mox ut de aqua levaverunt puerum, eum omnibus qui aderant manifesta visione cernebant descendisse columniferum splendorem radiis splendidi solis fulgidiorem, atque capiti benedicti pueri imminere & dexteram auro clarissimo rutilantiorem inde emicare, & ter ipsum infantulum signare sanctæ Crucis signamine, & cœlitus taliter sonum intonasse: Dilectus a Deo & hominibus, cujus memoria in benedictione est. Hoc versiculo finito Divina visio ad ætherea remeavit palatia. Talibus miraculorum cœlestiumque mysteriorum excellentiis jocundati Rex & Regina, atque venerandæ personæ divini ministerii, summi videlicet Pontifices Augustinus atque Menalchius, cum ceteris pari devotionis intentione Dominum Christum in excelsis collaudaverunt.

CIRCA AN. 656 12. Nov.

Cur vocatus Livinus.

6. Igitur electus Dei puer infantilem suam ætatulam rationabilibus suis continentiis excellens diatim specie tenus imagineæ virtutis, quamvis tantilli deficientibus corporis viribus, tamen maturis machinabatur moribus a supernis se jam reposci civibus, ipsis contubernalis optatusque indesinenter gestiens fieri amicus: qui felicitati promerendæ anhelans, temporalibus futurorum contemplatione renuntiabat, & quia se fragilitate carnis a bene agendi statu dejici formidabat, spirituali subministratione corroboratus studio perfectionis adscendendo magnifice pollebat.

Cœlestibus studiis vacat.

7 Ecce jam memorandus adolescens, beatissimus scilicet Livinus, athleta Christi perspicabilis, divini fervoris pudicitia galeatus, constantia fidei loricatus, & undique cœlestis militiæ fastigio conflagratus, cum jam novem annorum excederet ætatem, perpetuis meritorum præconandus virtutibus, summi Regis signifer bellicosus contra sævissimum hujus mundi tyrannum & ejus letiferos æstus triumphaliter bellaturus, talibus glorificari mirificis in mundo orsus est insigniis. Sancto igitur die Pentecostes cum præfatus dux Theagnius cum venerando puero Optimatumque suorum circumfultus comitatu ad Monasterium ab eo ædificatum ad honorem S. MARIÆ Virginis Dei Genitricis, Divinis refici laudibus cupiens ac muniri sacramentis crederet, ecce incolæ loci illius attraxere duos homines catenis ferreis colligatos, quos miserabiliter dementaverat serpens antiquus & humano consortio frustraverat: quorum etiam unus virum & duas mulieres interemit, alter quoque uxorem ipsius & duos filios in sua dementatione in mortem prostravit. Quos venerabilis puer Livinus cernens ait genitori suo & comitatui ejus: Una ergo mecum, Charissimi, quæso omnipotentis Dei clementiam flagitate, quatinus nostris orationibus pro hujus negotii qualitate gloriæ suæ respectus apetiat. Et expansis manibus pariterque subrectis in cœlum luminibus oravit dicens: Deus pater æterne, immortale præsidium tibi fideliter supplicantium, exorabilis miserator tuis adesto famulis, & pio pectore nostris annue votis, & effloreat tuæ benedictionis gratia super hanc fabricam tui proprii plasmatis tam diræ imbecillitatis gravedine obsqualentem, ut clarificetur nomen tuum in ea; & tantæ tuæ clementiæ favor ruminetur in sæcula. Et mox omnibus conclamantibus, Amen; venerabilis puer scilicet Livinus supernæ pietatis signifer processit impavidus, ac imponens manus suas super capita amborum dixit: In nomine Patris & Filii & Spiritus sancti cuncta diabolici phantasmatis incursio a vobis eradicetur, & mundemini in vaa pu-

Energumenos duos liberat.

CIRCA AN 656 12. Nov.

purissimum sanctæ fidei, & efficiamini regnum Spiritus sancti. Tunc cunctis intuentibus fumus teterrimus atro cruore permixtus ex ore & naribus eorum ebullivit, interimque furvarum nigerrima conglomeratio muscarum effumavit, & stridenti confusoque sonitu aerem evolando disparuit. Quos mundatos cœlestis medicus signamine sanctæ Crucis munivit & in sancta confessione confirmavit. Qui fidentiori animo perspicaciores effecti suis omnibus renuntiaverunt, beatique pueri Livini adhærere cœperunt vestigiis, & reliquum vitæ suæ tempus in sancta conversatione secum perduxerunt; quorum unus vocabatur HELIMAS, alius SYMPHRONIUS, qui in fide sanctæ Trinitatis exemplo pii magistri experiuntur apud nos Deo digni & eximii Confessores haberi & cohæredes regni JESU CHRISTI.

A Benigno Presbytero eruditur.

8. Talibus igitur omnipotens Deus, ceterisque Divinis præconandorum insigniis magnalium hunc dilectum famulum suum Livinum mundo manifestari voluit, & perspicabili ratione discretalis suæ dispositionis sic venerabiliter Electorum suorum quos ante mundi constitutionem in sempiternam sibi prædinavit gloriam, quibus præconibus veritatis suæ lumen ostenderet, sacro-sanctis contubernalium aggregari clementius decrevit meritorum virtutibus. Sed egregiæ etiam indolis puer divinis muneribus fœderatus, spiritu humilitatis perlucidus, incomparabiliter contemplatione futuræ vitæ suspensus, superna præeunte gratia & benigna ejus subsequente voluntate, totius perfectionis desudando appetebat culmen possidere. Ecclesiasticæ vero norma disciplinæ vitam suam contemplabiliter moderandam orditum elegerat apud B. BENIGNUM Presbyterum Scotticæ generositatis, alti sanguinis virum, sed altiori sanctarum virtutum clarificatione prolatum, a quo denique spirituali districtione cum devotæ mentis teneritudine appetens conformari, & Davidicis Psalmorum melodiis, & sanctorum Evangeliorum mellifluis lectionibus atque ceteris Divinis exercitationibus perfectissime instrui, utpote superni respectus pransione refectus, quasi in spatioso paradisiacæ amœnitatis campo pedem jam transfigens, per gradus virtutum diatim efficacissime æternitatis transiret in gloriam. Cujus etiam subtilis intelligentiæ, mirique ingenii efficaciam quis expandat? Spiritus sancti gratia cooperante, nullis divinorum lectionibus studiorum, nullisque bonorum moribus exemplorum aliqua difficultas percipiendarum rerum suam impedivit capacitatem. De talibus autem commemorat ille egregius Prædicator cum dicit: Nulla ad discendum mora est, ubi Spiritus-sanctus doctor adest. Dum in his Deo dilectus adolescens Livinus diligentissime floreret studiis, contigit magistrum suum Benignum dignæ memoriæ virum hac vita solvi & superna promereri, cujus exitum discipulus vigiliis & orationibus commendabat Domino quotidie mira pietate devotus.

Nutricem vitæ restituit.

9. Quædam materfamilias SILVIA nomine, nutrix venerabilis pueri Livini, ex assidua sua infirmitate per multos languescens dies ad fatalem jam propiaverat horam. Quæ pondere mortis aggravari cœperat, & jam quasi ignota facies illius exhaustis genis, nimiaque pallitudine opprimebatur, ac subrigidis luminibus imbecilliter circumadstantes intuebatur, nullum tamen agnoscens quoniam obnubilatio extremi visus impedivit eam. Unde ineluctabili mœrentia non solummodo civium familiaris concio, atque contectalis devota contubernalitas contristabantur, verum & gloriosus præfatus Dux & ejus palatinalis veneranda sublimitas tanto dolori affectuali cordis contritione tenerrime compatiebantur. Quæ jam cum in ruinam mortis vergi videretur & prorsus conclamata desperaretur, interim accersitus advenit S. Livinus puer properus, gloriosis virtutibus magnificandus, inter medios mœrentium cœtus supernæ illustrationis lumine fretus ad grabatum properabat dilectæ nutricis jam mori incipientis; & ubi humana intellexerat sopiri solatia, pia sollicitudine satagebat adhibere cœlestia. Stabat autem prope exanimes artus adolescens Deo dilectus Livinus, cœlestis medicinæ arte peritus, oculis ac manibus in cœlum suspensus, lacrymis faciem perfusus, & quod per creberrimos singultus ægri doloris effari nequivit, præcordialis ejus affectus clarescentibus meritis peroravit.

Et

Et jam finis erat orationi: tunc corpus defunctæ recepto spiritu convalescens resedit, manusque sursum extendit, & Deo gratias egit &c. dixit, quia cum per ignota & aspera viarum loca & caliginosa a nigris spiritibus perducerer, & in atram foveam sulphure & igne ebullientem immergerer; advenit sanctus Michael Archangelus cum Patriarchis Abraham, Isaac & Jacob, & S. Petro Apostolo cœlesti claritate fulgorans, minacique conspectu dixit illis tetris spiritibus: Ne inferatis molestiam animæ isti, finite eam, quoniam per merita dilecti sui Livini Christus jubet in corpus suum reverti. Illi confusi disparuerunt. Tunc S. Michael Archangelus & SS. Patriarchæ & S. Petrus Apostolus susceperunt animam meam & in corpus suum reposuerunt.

CIRCA AN. 656 12. Nov.

10. Hæc & plura his similia simplici pronuntians ore, atque suscepta benedictione beati Patris, post hæc per multa annorum tempora vixit incolumis. Dum vero talibus insigniis cœlestis militiæ egregius tiro magnificaretur in populo, expavescens ne favore elatus humano a culmine perfectionis suæ privaretur, & magnificæ claritatis ejus speculo quædam seducentium fomenta laudum commisceri pertimesceret, continuo solitudinem petens cum tribus discipulis suis FOILLANO, HELIA & KILIANO, quos superius prælibavimus, per arbusta & frutecta latitabat, herbis silvestribusque pomis aquarumque turbidarum parca libatione (ut mos illi erat) contentus.

In solitudinem secedit cum 3. sociis.

11. Omnia autem quæcumque habuit, aut habere potuit, larga manu indigentibus distribuit. Nam scriptor peritus erat *a*, & huic operi sedulo invigilabat, studens præcipue ut adquireret unde egentes recrearet: cujus virtutis favor velut aromatum suavissimus odor late fumigans præfati Regis Colomagni perlustravit palatium & Scotticarum regiones celebri rumore clarificavit, & gratanter persuderat pectora omnium. Digna vero tanti præconia viri pius Rex admirabatur, atque his quæ per eum gloriose fiebant congratulabatur. Et factum est ut cum honore eum sibi præsentari juberet & humiliter ei supplicaret dicens: O beatissime Pater, novimus te norma omnium virtutum florere, sicut bonorum tuorum perhibent gestorum exempla. Idcirco toto mentis affectu rogamus te, ut nobiscum manere digneris, nostrisque regalibus opibus uti, & nos saluberrimis tuis monitis, Evangelicisque doctrinis a te mereamur perfrui. Hujusmodi quoque flagitationibus idem gloriosus Rex & Optimates ejus & ipsi etiam cuncti subaulici inquietabant per singulos dies amicum Dei. Vir quoque Domini Livinus animum a cœlesti non reflexit fœdere, sed plus cogitans quæ sunt Dei quam quæ sunt mundi, veritus est si eorum voluntati satisfecisset, quod animi ejus intentio quavis occasione maligni insidiatoris titillante posset commaculari, suæque sobrietatis statu dejici.

Libris scribendis vacat.

12. His sollicitudinibus ægre fluctuanti adstitit Angelus Domini, eique intulit hæc verba consolatoria, appellans eum proprio nomine & dicens: Ave frater Livine, ne sis sollicitus, tempus est ut consolationem accipias. Recede hinc & vade ad B. Augustinum Episcopum, cujus doctrinis & piis informationibus Domino cooperante mirifice sublimaberis. His dictis Angelica visio remota est. Beatus autem Livinus sciens erga se universa divinitus agi, permissione Regis suscepta a palatio quantocius recessit, Angelica satagens jussa adimplere. Inter quoque iter agendum dum appropiaret ad mare magnum per quod transnavigare habebat, obviam venit ei juvenis perlucidus adspectu, habilis in incessu, dulcique affamine sic Sanctum Dei exorsus est compellare: Ne cuncteris frater, ego sum quem Deus omnipotens custodem vitæ tuæ deputavit, & numquam aberit tibi cura mei, sed defensor & dux adero in omnibus viis sive operibus tuis. Novi causam itineris tui, festinemus quo tendis, quia prosperum iter Deus dabit nobis.

Angelo monente ad Augustinum pergit.

13. Hæc eo dicente & præcedente, sanctoque Livino cum tribus discipulis suis subsequente, pariter illud mare magnum siccis pedibus transierunt superna comitante clementia. Beatus vero Livinus & sæpenominati discipuli sui, sci-

Mare siccis pedibus sulcat Angelo duce.

a Lege Carmen Livini ad Florbertum Abbatem Gandavensem, & S. Bavonis Epitaphium supra ad ann. 653.

CIRCA AN. 656 13. Nov.

licet Foillanus, Helias & Kilianus, quamdiu super aquas maris pedestri calle gradiebantur, tamdiu visum est illis incedere per campum viridissimis graminibus & rosarum, liliorumque floribus albescentem, & omnium speciosarum generibus herbarum vernantem. Cum autem ad litus convenissent & in terra tutis gressibus consisterent, ductor eorum discessit ab eis, & videntibus illis cum magno splendore divinæ claritatis circumfusus adscendit in cœlum. Vir autem Dei humili pavore attonitus, pariter quoque spe supernæ consolationis animatus cum discipulis suis cœlesti gratiæ debitas referebat laudes.

Ab Augustino informatus, sacerdotio honoratur.

14. His rite peractis citato cursu, secundoque itinere ad sanctum pervenit Augustinum Episcopum. Cujus adventum beatus Episcopus per revelationem sancti Spiritus evidenter agnoscens, dilectumque Dei ministrum sua divinitus intelligentia erudiendum comperiens benigne suscepit, miræque charitatis devotione per quinque annos & tres menses nutrivit, litteris erudivit, & ad fastigium summæ perfectionis juxta Angelicam promissionem suis Deo dignis meritis & exemplis conformavit, & ad honorem sancti Sacerdotii sacrosancto ordine consecratum sublimavit, eique casulam purpuream auro gemmisque composite peronatam, & stolam cum orario a gemmis pretiosis auroque fulgido pertextam in ipso die ordinationis suæ pro fœdere æternæ charitatis pius magister dilecto suo discipulo devoto amore contradidit.

In patriam regressus, Menalchio Episcopo substituitur.

15. Cum autem hæc omnia gratia almi Spiritus cooperante digne complerentur, Sacerdos Dei Livinus cum discipulis suis benedictione pii magistri suscepta, beati videlicet Augustini, superna comitante clementia in patriam suam repedavit. In ejus quoque adventu Principes regni, civesque patriæ jocunditate magna sunt gavisi. Interim contigit MENALCHIUM Archipræsulem germanum gloriosi ducis Theagnii patris sacerdotis Christi Livini de hoc mundo migrasse: de cujus transitu luctus erat omnibus & mœrentia indicibili confundebantur universi. Illo quoque defuncto præfatus Rex Colomagnus & ejus Palatinorum chorus cum subaulicis suis totiusque regionis illius confluentia pari cordis affectu conclamaverunt, sanctum Sacerdotem Livinum in honorem hujus ordinis dignissime sublimandum fore. His Rex omnibus devotior consentiens, ter quaterque virum beatum in Cathedra Archiepiscopatus debito honore Domino jubente collocavit. Eadem vero hora quando Episcopalem accepit benedictionem, ut consuetudo est Pastores sanctæ Dei Ecclesiæ consecrari, ceterisque Episcopis præsentibus & Clero atque devoto populo, ad declaranda beati Antistitis Livini mundo merita & ad confirmanda hæc Divina mysteria vox superne delata palam omnibus insonuit, ita dicens: Ecce Sacerdos magnus qui in diebus suis placuit Deo & inventus est justus. Necdum autem hæc Divina verba finierat vox sancta, cum subito apparuit super caput venerandi Pontificis Livini corona rutilo auro, atque coruscantibus gemmis composita ac vernantibus floribus intexta, & interius atque exterius & desuper purpureis rosarum coloribus lucide perfusa, & adstantes fragrantia suæ suavitatis replevit. Hæc etiam præfigurabat fore beatissimum illum Antistitem dignum Christi Martyrem futurum in roseo sanguine sui martyrii fluidum, & diademate regni cœlestis coronandum, & in confessione martyrii beata immortalitate in sæcula fruiturum.

Mira in ipsius ordinatione.

Gregem suum sollicite curat.

16. Gloriosus igitur Pontifex Livinus jura regiminis Domino concedente humili devotione suscipiens, spirituali amore succensus gregem sibi commissum discreta pietate vigilanter admonuit, docuit, correxit, atque perpetuæ viriditatis pabulo indesinenter refecit. Cœlestis namque Medicus sicut animas suorum discipulorum medicari invigilabat, ita & ægra multorum corpora incolumitatibus hujus vitæ superna clementia præstante restituebat. Inter has etiam præconandas meritorum suorum virtutes postquam Pontificali honore sublimatus est, Domini gratia cooperatrice hæc insignia operatus est miracula.

Paralyticum sanat.

17. Quidam paterfamilias Scottigena Abdias nomine paralyticus pariter & le-

a Hic distinguit Auctor inter Stolam & Orarium, quamquam utrumque apud Scriptores Ecclesiasticos promiscue usurpari solet.

leprosis, omnique membrorum suorum usu destitutus, sic præmortuus exsistens per novem annos infirmabatur, ut nec linguam ad loquendum movere, nec manus ad os porrigere, neque pedes contrahere ad se posset: sed totus in grabato rigidus jacebat, & nihil vitale in se nec mobile præter oculos habebat, quorum nutibus sibi necessaria præstari vix innuebat. Cum autem egregius Præsul Livinus hujus rei gratia glorificandus ovilia ovium suarum eis æternæ vitæ pabula administrando peragerct, casu itineris sui domum illius languidi intravit, & ad introitum ejus mox infirmus ille caput erexit, loqui meruit, & quia sanitatem sentiebat in se vociferabatur dicens: O bene mihi, o bene mihi, quis ingreditur? aut ipse Dominus Deus noster, aut Angelus ejus visitat nos. Sanctos autem Episcopus stabat admirans, ut forte nescius quid suis præcedentibus meritis ibi Dominus fieri disposuerit, dixitque languido illi: Quid sic clamitas frater? pax tibi, surge & porrige mihi modicum aquæ ut bibam, quia valde lassus sum. Tunc ille sanus surrexit, & jussa viri Dei devotus implevit, & simul cum Episcopo gratias Deo lætus pro sanitate sua celebravit, & deinceps vitæ suæ curricula incolumis præterivit. Hoc insigni & admirando miraculo gloriose per sanctum Dei sacerdotem Livinum perpetrato majus admirandum subsecutum est.

CIRCA AN. 656 12. Nov.

18. Dum quadam die per litus maris deambularet, ecce qoidam nautæ valida tempestate pervasi cœperunt vehementer periclitari, & cum omnibus merci-moniis suis pessumdari. Quibus videns vir Domini extrema jam imminere, consueto fretus Spiritus-sancti fervore, tuto calle super mare gradiens usque ad eos festinus pervenit, signumque sanctæ Crucis prætendit & ait: Habete fiduciam in Domino fratres, quia non despicit in se fideliter confidentes. His verbis quievit illa tempestas, & facta est magna tranquillitas. Gubernatorem vero quem ex prora elapsum longe vi sua quantum est missio arcus mare in se protraxit cernens venerabilis Pater mergi incipientem, super fluctus ad eum cucurrit, & dextera sua dexteram ejus apprehendens eum extraxit, & secum ad arida perduxit, aliis prospero navigio subsequentibus & Domino Deo omnipotenti jocundis vocibus laudem concinentibus, qui per Sanctum suum Pontificem Livinum salvare eos est dignatus. Quis hujus viri præconia tacet, nisi qui mutos est? Quis meritorum ejus virtutes audire fastidit, nisi qui Christum negligit diligere? Non enim aliud fecisse eum novimus, nisi quod Christum docuisse legimus.

Tempestatem sedat.

19. Erat quoque virtutis amator, humilitatis flos, lucerna justitiæ, castitatis gemma, sobrietatis norma, in cunctis vero studiis suis insudabat, quo virtutum universarum exemplum fieret & dux. In orationibus frequens erat, vigiliis, jejuniisque intentus, inopes in eorum necessitatibus magnifice relevabat: hospitum & præsertim peregrinantium, Monachorumque in susceptione piissimus invigilabat, propriisque manibus pedes eorum abluebat, aquam manibus devotissimus tribuebat, cibum potumque largissimus administrabat, ac vestimenta egentibus ditissime largitus est. Ipse etiam sub vestimentis Pontificalibus purpuratis auro gemmisque decoratis semper indutus cilicio, pane subcinericio cineribusque commixto atque parcissimo, aquæ gustu per dies singulos victitabat: jugi quoque meditatione Monasteria sive sancta loca orationibus, psalmodiis, Missarumque celebrationibus vigilantissimus frequentabat. Quanti vero infirmi & debiles ex umbra corporis ejus & tactu vestimentorum illius sive tantum audientes vocem piæ ejus admonitionis sani effecti fuerint quis explicet? plane namque beatorum Apostolorom subparem credamus, quia puritate mentis & sobrietate mundi corporis æquali potitus est dignitate. Fuit etiam pauperibus humilis, subjectis mitis, potentibus affabilis, quatinus suorum mediocritate morom, sive jocunditate sermonum in viam omnes alliceret cœlestium gaudiorum. Cognovit autem prælatos his mundialibus potentiis tumentia eorum colla nullatenus ad Christianæ religionis perfectionem valuisse reflecti, nisi per mansuetissimas veræ pietatis admonitiones. Apostolica imbutus doctrina, omnibus omnia factus ut omnes lucrifaceret, altiores se honore præveniebat, sub-

Virtutum ipsius epilogus.

CIRCA AN. 656 13. Nov.

subjectos sibi paterno amore confovebat; ut familiaritate suæ conversationis promptius verbo vitæ omnium corda infunderet. Erat autem vir Dei vultu, actu, habitu, omnique corporali modo pari convenientia coaptabilis, productis scilicet membris & subtilibus, mediocri quoque proceritate eminens, capite grandi, capillis flavis & planis, commixtis canis & valde raris in fronte, aures latas habens & extensas, oculos pervigiles & lætos, hirta supercilia & cana & circa frontem & tempora; candidissimam cutem gerens, genas ut pote ex crebro jejunio tenues, sed admodum rubeas miræque jocundas; barbam canam, digitos ductiles & graciles, nullamque prorsus superfluitatem in membris gerebat. Quanto vero pulchrius corporali persona exterius resplendebat, tanto fulgidius habitatore Spiritu sancto interius coruscabat.

Corporis forma.

20. Cumque succrescentibus meritorum virtutibus in speculum totius sanctitatis excelleret, ita cœleste visus est culmen promereri, quantinus non solum Scottica gens, verum quoque Britanni & Hibernienses populi & circumquaque regionum finitimi cum suis Principibus admirarentur ejus laudis præconia, & undique mira frequentia confluebant ad eum, ut audirent verba vitæ ex ore ejus. Quos omnes ut pius pater spirituali cibavit refectione, suaque confirmavit benedictione, & omnes infirmi & debilitati membris, variisque impediti languoribus qui ad eum convenerunt, ejus beneficentiis refrigerati & optatis vegetati viribus in sua redierunt læti. Pro his autem animus ejus in elationis jactantiam non est subrectus, sed ultra quam admirari potest, veræ humilitatis cautela in mansuetudinis, patientiæ, castitatis, temperantiæ, justitiæ, dilectionis Dei & proximi pignore æternæ charitatis fundamento erat fundatus. Favorabiles itaque rumigeri loquacitates vulgi tamquam os abhorruit flammivomi draconis.

Omnes ad se concurrentes docet curatque.

Elationem aversatur.

21. In his autem semper sollicitus fuit quæ Dei sunt, non quæ sunt mundi, sciens quoniam mirificavit Dominus gratiam suam cum eo, & sanctæ suæ meditationis gravitate secum respiravit, culpamque in se reprehendens si talentum sibi creditum in unius regionis loco commorando lucraretur, cum sciret multas gentes cæcitate sui erroris irretiri, quas oporteret Dominicæ claritatis fulgore irradiari; visum est ei Christi lucernam sancti Spiritus lampade in se accensam dignius esse super candelabrum poni, ut profusius ad salutem plurimorum claresceret & ad lucidissimas cœlestis vitæ mansiones perduceret. Cum talibus itaque curis fluctuaret, Domino providente cuidam sanctæ memoriæ Archidiacono SILVANO nomine inculcabat jura regiminis, ne oves Christi sine Rectore essent, quamdiu ipse Pastor pro alendis ovibus per exteras nationum diversarum regiones prædicando invigilaret.

Vicario suffecto discedit Christum alibi prædicaturus.

22. Cum vero plurima perlustrasset loca divini germinis semina spargendo, dæmonia ab obsessis corporibus pellendo, & multorum ægrotantium corpora sanando, convenit cum discipulis suis ad quoddam Cœnobium avito vocabulo Gandavum *a* nominatum, quod B. AMANDUS Pontifex exstirpatis Gentilium fanis fecit fundari, quod & ipse dedicavit ad honorem S. Petri Apostoli & omnium Apostolorum, congregatis ibidem cultoribus, quibus præposuit Abbatem nomine FLOREBERTUM sanctæ Religionis Rectorem, dignis moribus compositum, & totius honestatis exemplis refertum: a quo etiam & a ceteris Fratribus Monasticæ charitatis officio benigne susceptus est. Ibi quoque invenit magnificæ sanctitatis virum & egregium Christi Confessorem BAVONEM recentiva *b* morte in Domino pausantem & in Monasterio S. Petri sanctorumque Apostolorum a B. Pontifice Amando & Abbate Floreberto & devotis Fratribus condigno honore humatum atque gloriosis miraculis coruscantem. In eodem quoque loco per dies triginta commoratus est, & ad sepulchrum S. Bavonis suas preces Missarumque celebrationes Domino Deo pervigil immolabat.

In Monasterio Gandavo excipitur.

23. His

a De Cœnobio Ganda seu Gandavo lege Acta S. Bavonis anno 653. Jacobus Malbrancus in lib. 3. de Morinis anno cap 15. scribit, terno a Taruenna lapide cerni pagum ad ima collium protensum, S. Livini nomine ac miraculis innumeris insignitum, quem Sanctus antequam Gandam concederet, præsentia sua illustrasse videtur. In Sanderi Chronico Bavoniano S. Livinus cum tribus discipulis 17. Kalend. Augusti Gandam visitasse, idemque prid. Id. Novemb. decollatus fuisse legitur.

b In epitome Vitæ S. Livini apud Surium id post triennium a morte S. Bavonis contigisse dicitur.

Digitized by Google

23. His namque diebus adimpletis Fratres Cœnobii & devotum vulgus pagi Pontificali jure benedixit & in via veritatis confirmavit. Et accipiens ab officio Monasterii sumptus qui in itinere necessarii sunt, profectus est & in terram properavit Deo disponente Brachentisiam *a*. Quo ingrediente venerando Pontifice salutiferis gressibus admirabatur amœnissimam terram spatiosam & nimis delectabilem & benignitate Dei exuberantem, lacte & melle & diversarum frugum, arborumque fertilitate, omniumque affatim bonorum abundantia affluentem, incolas quoque personali forma corporum micantes, cultu vestimentorum compositos, loquela & morum gravitate honestos egregios viros, ac præliatores idoneos & omni exercitatione studiorum suorum huic sæculo digniter confirmatos. Sed quia juxta Psalmidicam vocem sicut equus & mulus quibus non est intellectus in chamo & freno satanæ constricti sunt, legem Dei prævaricabantur, adulteriis, rapinis, furtis, perjuriis, homicidiis fœdati, pestifera rabie ut feroces canes invicem se mordentes, sua quoque alternatim dolo fraudantes, mutua se cæde prosternentes. Cernens itaque Evangelicus vir illos de die in diem in actibus suis pejores fieri, vigiliis, lacrymis, orationibus pro eis laborabat, ne tam venerabiles personas insatiabilis tartarus voraci fauce absorberet, & in perditionem secum traheret, non cessans quotidie perlustrare opida, vicos & castella, stillando verba vitæ in auribus eorum: & divina gratia cooperante quamplurimi ejus eruditione laqueos maligni pervasoris evaserunt, & vitam æternam adquisierunt.

CIRCA AN. 655 12. Nov.

In Brachentisiam tendit idolis addictam.

Psal. 31.

24. Et factum est dum circuiret diversa regionis illius loca, corrigendo, hortando ad viam vitæ, populos ab errore gentilitatis revocando, ut intraret fundum qui veteri vocabulo *Holtem b* dicitur, ubi occurrit ei homo agitatus a dæmone clamans & dicens: O serve Dei Livine, quid nobis & tibi? Ecce enim regnum meum invasisti, & militia mea me privasti. Quid ultra me persequeris? Scias etenim quia si me hinc expuleris, faciam te in illo loco multis affici injuriis. Sanctus autem veritatis minister in Spiritu-sancto fretus protendit manum suam, & signum sanctæ Crucis ei opponens ait: Obmutesce omnium bonorum persecutor, & recede ab hac creatura Dei & amodo ei nec ulli noceas homini. Nec mora ille malignus erroris spiritus abscessit, & videntibus cunctis qui aderant quasi fumus teterrimo commixtus sanguine ex corpore hominis egressus est. Unde multum fatigatus homo jacebat diu quasi mortuus: & post spatium unius horæ surrexit & cum beato viro Deo gratias egit, ac sanus in sua rediit; & indefessa voce confitebatur vulgo sancti Patris virtutem, cujus meritis merebatur liberationem.

Demonem conquerentem ab energumeno ejicit.

25. Audientes igitur inclyti Archipræsulis famam summæ dignitatis matronæ, duæ scilicet sorores, quarum una BERNA & altera CHRAPHAILDIS vocabatur, eum in suum devote susceperunt hospitium, quatinus suis sacratissimis fruerentur colloquiis, & ejus visitatione per Dei gratiam quam in eo fulgere conspiciebant consolarentur. Habebat autem Domna Chraphaildis filium nomine INGELBERTUM, qui ex turbatione vesicarum per tredecim annos & menses quinque oculos amiserat, & lumen cœli videre non poterat. Sed sancto Dei Livino signum Crucis super oculos ejus faciente cooperante Divina gratia illuminatus est. Interea hujus facti crescente opinione, innumerabilis turba illustrium virorum feminarumque conveniebat ad Sacerdotem Dei Livinum, afferentes secum quos infirmos habebant, & animarum corporumque cœlestem medicinam & salutem adepti sunt.

Piæ matronæ filio lumen restituit.

26. Sed miserrimum est fari, quia pene cuncti cives circumquaque adjacentium provinciarum belluino more indomabiles corde erant exasperantes, Deo rebelles, virtutes quas per servos Dei mundo fieri cernebant vanas esse dicebant,

a Serarius legit *Brabantiam*, quæ Provincia germaniæ inferioris maritima cujus Bruxella caput est, Machlinia Metropolis, S. Livinum Apostolum suum agnoscit. In Miraculorum S. Bavonis lib. 2. num 2. leges *terram Brachantisiorum*.

b Hodie *Houthem*, qui pagus est territorii Alostensis tertio a Gandavo milliari. Lege Epistolam S. Livini ad Flobertum supra ad Vitam S. Bavonis anno 653. Hic pagus uti & Gandavum olim Brachanto, nunc utromque Flandriæ attribuitur. Lege Henschenii Comment. in Vitam S. Amandi num. 26. & seqq. ad diem 6. Febr.

CIRCA AN. 656 12. Nov.

bant, artoganterque legem Dei aspernabantur, Sacerdotes ejus interficiebant, & qui eos in viam salutis introducere laborabant, aut illos extetminabant, aut intolerabiliter debacchando atroci morte opprimebant. Igitur athleta Christi constantissimus Divinis legibus præcinctus, hos aggressus disputationi Evangelicæ prædicator insistebat: æmulatot nostri Salvatoris effectus nullius personam accipiens, sed juxta qualitatem operum sollerti indagatione eos arguens, & ut fidelis operator fructum Divini seminis triticea messe in horreum Domini congregare satagens. Credentes vero ut in bonis actibus perseverarent admonuit, incredulos autem & perversos corde Spiritu sancto roboratus attentius increpavit.

Incolis protervis Christum prædicat.

27. Denique cum Divinus doctor piis eruditionibus quotidie insisteret; sempiterna gaudia pronuntians beatis, æterna quoque supplicia miseris; Fideles quique alacri corde salutaria ejus monita capaciter susceperunt., increduli autem contumaciter renitentes dixerunt: Hunc Evangelicum disputatorem fallacem & seductorem esse, non pro salute animarum invigilasse, sed amore terreni lucri regiones nationum circuisse, & eum dignius esse contumeliis affici, aut exsiliari, aut crudeliter necari quam ejus obtemperari doctrinis. In hoc malignitatis errore pertinaciter perseverantes, alii sanctum Dei Martyrem cum plumbatis cæstibus plagaverunt, alii fustibus, multisque injuriis debacchantes maceraverunt. Inter hæc unus eorum WALBERTUS dictus diaboli instinctu æstuans, ferream forcipem misit in os Sancti & abscidit linguam ejus, & projecit in conspectu populi, & ait: Ecce lingua seductoris istius quæ falsa loquendo gentem nostram avertit: nihil aliud meretur, nisi ut canibus ad devorandum projiciatur. Cum autem præsumeret talia perversus facere, flamma ex ira Dei egrediebatur, quæ ipsum facinorosum & cum eo sedecim viros conflagravit qui hoc scelus consiliabantur; ut nec cineres eorum repetirentur.

Fustibus cæsus lingua mulctatur.

Tortores puniti.

28. Constantissimus autem præco Christi non est derelictus a Deo, sed restituta lingua ampliori fiducia populo illi divina jura insinuabat. Nec ista attactus plaga malignantium cœtus quievit tumultuare contra sanctum Martyrem Christi, sed conclamabant dicentes eum maleficum esse & incantatorem & quæ divinitus circa illum fieri viderunt falsa & inania fore * dixerunt. Cum hæc fierent, quidam ex eis GERARDUS nomine crudelior ceteris, protendit brachium suum ut pugno sanctum Christi Martyrem proterviter percuteret; sed justo Dei judicio impeditus per dies tres, ita extenso brachio rigidus & confusus permansit. Ad se autem reversus, ad pedes sancti Martyris prostratus est & sospitati redditus est. Beatus igitur Pontifex Livinus pro divinis virtutibus quibus quotidie gloriosus factus est, indefessas Deo laudes decantabat, & toto affectu studuit, quo ipsi hostia cum palma fieret Martyrii, pro cujus amore mortem pati decreverat.

Livino divinitus lingua restituitur.

* esse

29. Cum autem hora remunerationis suæ appropiaret, Dominica nocte quando solito more in orationibus vigilaret, apparuit ei Dominus JESUS CHRISTUS cum discipulis suis magna luce circumfusus, dixitque illi: Gaude, dilecte mi, constanter operare, hodie circa horam sextam recipiam te in regnum meum, & gaudebis mecum cum Fratribus tuis in æternum. Hac visione roboratus miles & amicus Dei, sciensque diem suæ remunerationis imminere sibi; mane illucescente plebem fidelium qui per ejus doctrinam Christo crediderunt convocavit: quos ut in via veritatis persisterent admonuit, & ea quæ ad regnum Dei pertinent docuit. Et finito sermone benedixit eos, flectensque genua coram eis gratias impendit pro officio humanitatis quo eum devotissime susceperant. Dans autem oscula per singulos lacrymatus est, & omnes adstantes ad pias flexit lacrymas: & salutatis omnibus pie in Christo invitis eis abscessit, & cœpit velle iter suum dirigere cum discipulis suis in vicum qui Esca vocatur, ut illis civibus adnuntiaret regnum Dei, si forte vel ibi consequeretur promissionem Christi.

De martyrio instante fit certior.

Fidelibus vale dicit,

A furente multitudine appetitur.

30. Comperientes hoc duo fratres WALBERTUS & MEINZO ministri dia-

diaboli, quia amicus Dei dilectus discederet, arbitrati sunt eum fugam inire: & conglobatis commilitaneis suis feritate illis similibus fellino corde eructabant hæc feralia verba dicentes: Blasphemator ille legem nostram profanavit & populum seduxit; sciens nunc maleficiis suis non posse apud nos amplius proficere, clam nobis disposuit jam impunitus abscedere. Sed non ita emigrabit injuriatus: sequamur eum festinantius ut opprobrium nostrum vindicare valeamus. Complices autem eorum Deo odibiles, filii tenebrarum, patris eorum satanæ Angelis agitati, crudelius sævientes, majora convicia in sanctum Dei Martyrem injuste locuti sunt: qui pari conspiramine ad effundendum sanguinem innocentem concurrerunt, de quibus patenter scriptum est: *Sepulcbrum patens est guttur eorum*, &c. Stabat quoque invictissimus Christi Martyr Livinus in orationibus, oculis ac manibus in cœlum affixis, & subito in agone posito Spiritus sanctus in specie columbæ niveæ apparuit, & suavissimo ore suo stillans guttulas tres roseas sanguinis super caput ejus dixit: Ne paveas, carissime, aperta est tibi janua vitæ, hora est ut intres in gaudium Domini tui. His dictis ter circumvolavit eum & lapsa est in cœlum. Sanctus autem Pontifex in orationibus vigilantius instabat: & ecce unus ex discipulis suis nomine Foillanus veniens ad eum dixit: Patet audio strepitum armorum, concursumque peditum appropiare. Necdum finierat dicta, & ecce filius iniquitatis Walbertus & frater ejus Meinzo rabidissimi canes cum suis satellitibus superveniebant, & minantibus oculis in sanctum Dei Martyrem fremebant. Sed fortissimus athleta Christi progressus constanter dixit illis: Quid venitis, fratres? Si pœnitet vos hucusque errasse & veniam quæritis, propitius est Deus aperire januam misericordiæ suæ pie pulsantibus, sicut idem ait: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis.* Videns autem B. Livinus Christi Martyr cœlestia monita cæcata mente illos non posse percipere, ait: Fratres, cognovi quia quæritis me interficere, sed securus de Dei misericordia sum, qui ait: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere, sed potius eum timete qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* Et tunc quidem temporalem mortem irrogabitis mihi, sed nasci cœlesti lumini incipiam, ut cum Christo in æternum vivam. Et modo paullulum quæso sustinete donec orem. Et dato spatio orandi, expansis in cœlum manibus sublime a terra in aere libratus superna claritate perfusus oravit dicens: Deus qui me in utero matris meæ sanctificasti, & splendore tuæ gratiæ ortum meum perlustrasti, & super mare mihi dux fuisti; exaudi me Domine famulum tuum, ut hi qui injuste persequuntur me pro tuo nomine, non deleantur de libro vitæ, sed cum sanguine meo satiati fuerint, & inspirati gratia miserationum tuarum pœnituerint, recipias eos in numero Electorum tuorum. Præsta Domine ut in loco quo præsentia Reliquiarum mearum fuerit, vel memoria nominis mei, sit semper incolumitas & abundantia pacis, & omnium bonorum plenitudo florescat: & qui in mari, vel in aquis, sive in terra, sive in carcere aut infirmitate, sive in aliqua pressura angustiantur, & nominis mei recordati fuerint; exaudi eos Domine, ut cognoscant vere quia fidelis es in Electis tuis & sanctus in omnibus operibus tuis: & si in peccatis inciderint, & per me te invocaverint, tua clementia absoluti laudent numen tuum in sæcula; & maxime Domine qui hunc diem assumptionis meæ cum devota retinuerint memoria, habeant totum annum jugi præsentia gratiæ tuæ securum, nec eis dominetur infirmitas, nec molestiarum inquietas; sed sit eis tranquillitas pacis & sanitatis & sobrietatis, quæ eos lætos perducat ad regnum gloriæ tuæ, præsta qui vivis & regnas una cum Filio tuo Domino Jesu Christo & cum Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum. Responderunt discipuli ejus cum adstantibus fidelibus, Amen. Ecce vox divinitus emissa: Mi dilecte, inquit, super his omnibus quæ benigne exorasti, scias te proculdubio exauditum.

Circa an. 656. 12. Nov. — Psal. 13. — Luc. 11. 9. — Matth. 10. — Pro inimicis ac cultoribus suis orat.

31. Posthæc constantissimus Martyr Christi & triumphator magnificus Livinus divino auxilio roboratus descendit ad eos, & dixit illis: Fratres mei charissimi, adsto hostia Regis æterni vocantis me, præstolor gloriam quam mihi

Capite plectitur.

CIRCA AN 656 12. Nov. præparavit in cœlis : adsunt & Angeli ejus præstolantes me. Estote fortes [a], & si quid defuerit viribus, suppleat vestra crudelitas in passione mea. Isti comites mei oves Christi sunt, peto illis pacem, neminem unquam læserunt, innocentes enim sunt. Et osculatus est eos & dixit : Deus omnipotens custodiat vos, Carissimi, in vitam æternam. Et suspiciens in cœlum dixit : In manus tuas commendo spiritum meum, redemisti me Domine Deus veritatis. Interea supradicti fratres Walbertus videlicet & Meinzo irruerunt in eum, & multis plagis irrogatis ad ultimum suæ salutis doctorem decapitaverunt, & videntibus cunctis anima ejus ab Angelis suscepta meruit scandere secreta cœli cum magna claritate cœlestis gloriæ. Passus est autem beatissimus Pontifex & Christi Martyr Livinus pridie Idus Novembris, regnante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui vult omnes homines salvos fieri & ad agnitionem veritatis venire, qui cum Deo Patre & Spiritu sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum.

Chraphaldia cum filio similiter perimitur. 32. Cognoscentes autem hoc factum illustres viri & feminæ qui per ejus doctrinam illuminati fuerant, venerunt gementes & plorantes ad beatum corpus. Inter quos erat prædicta matrona CRAPHAHILDIS quæ venerabilem virum Dei in hospitium habebat, & suis eum opibus devotissime confovebat, secum ferens in manibus puerulum quem ipse Sanctus Martyr nuperrime de sacro fonte levavit, imponens ei nomen BRICTIUS, adhuc in albis : quæ ante omnes alios erupit in lacrymabilem vocem dicens : Beatum virum illuminatorem patriæ innocentem esse & injuste tam crudelem mortem sustinere. Tunc satelles satanæ Walbertus a diabolo inflammatus insiliens in eam bipennula sua caput ejus per medium secuit : quæ statim exspiravit. Infantulum autem per tres partes secuit, quas juxta corpus beati Martyris projecit. Certissimum enim creditur eos habere gloriam martyrii in sorte venerandi Pontificis & martyris Livini. Discipuli vero tulerunt corpus pii Magistri & partes de corpusculo infantuli, & posuerunt pariter in monumento novo sibi Angelicis manibus divinitus præparato. Beatam quoque Craphahildem Martyrem Christi seorsum sepelierunt prope sepulchrum a beati Martyris Livini.

AN. CHR. 658 18. Martii.

VITA S. GERTRUDIS ABBATISSÆ NIVIALENSIS PRIMÆ,

Auctore Monacho anonymo coævo.

Ex Martio Bollandiano & MS. cod. RR. PP. Fuliensium Paris.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Gertrudes plures. *1. GERTRUDES plures pietate insignes celebrat Ordo Benedictinus, nimirum GERTRUDEM Virginem & Abbatissam Nivialensem, quæ aliarum veluti primiceria & antesignana fuit ; GERTRUDEM nobilem feminam Rigomari Ducis relictam, Hamaticensis Parthenonis auctorem, Marcianensem nonnunquam appellatam, quod sacræ ejus Reliquiæ in Cœnobio Marcianensi adserventur ; GERTRUDEM Virginem, Rigamari Ducis ac Gertrudis mox dictorum ex Sigfrido filio & Berta conjuge neptem, Blandiacensis Monasterii in Artesia conditricem & Abbatissam ; quibus adjungenda est GERTRUDIS prima*

a Varias legimus apud Surium S. Livini Translationes, quas compendio sic accipe. Primam anno 842. celebravit THEODORUS Cameracensis Episcopus, dum SS. Livini & Brictii corpora in villa HOLTEM seu HAUTHEM sepulta humo extulit, & loco celebriori collocavit. Secundam EREMBOLDUS Monasterii S. Bavonis Abbas, qui anno circa 1010 integrum S. Livini corpus securitatis ergo e subjecta sibi Hauthemensi Ecclesia in suum Cœnobium transtulit. Quo in loco per RADBODUM Noviomagensium Tornacensiumque Episcopum & WITHMANNUM Abbatem anno 1083. alia Translatione facta, rursus post annos prope 90. tempore BETTONIS Abbatis sacræ Livini Reliquiæ a WALTERO Tornacensi Episcopo novo loculo impositæ sunt. Denique anno 1566. (ut scribit Sanderus in Gandavo suo) Calvinistis Gandavum depopulantibus, eædem Reliquiæ cum aliis permultis illatæ sunt in castrum novum a Carolo V. Imperatore exstructum ; indeque postea anno 1567. in Collegiata S. Bavonis Ecclesia, quæ modo Cathedralis est, honorifice depositæ sunt.

AN.CHR. 658 18. Martii.

ma Habendensis seu Romaricensis Abbatissa, quam nonnulli Gertrudem vocant. Hæ Gertrudes floruere isthoc quod præ manibus habemus sæculo sexto, quibus aliæ posterioribus sæculis successerunt GERTRUDIS virgo illustris, quæ Caroli Magni principatu in Franconiam servandæ castitatis studio fugit, & Carleburgense ac Neustadense Ordinis S. Benedicti Cœnobia ædificasse dicitur, cum Gertrude Nivialensi a quibusdam perperam confusa: GERTRUDIS ex Ducissa Monialis Zwifaltensis sæculo duodecimo; GERTRUDIS Abbatissa Trebiniaci in Polonia sæculo tertiodecimo; GERTRUDIS clarissima Virgo & Abbatissa Elpediana sæculo quartodecimo; GERTRUDIS Reclusa in Westphalia; demumque ex familia Cisterciensi GERTRUDIS Priorissa de Biloca prope Gandavum; & GERTRUDIS Montis S. Salvatoris in Germania Sanctimonialis. Istis ad præsens omissis, de Gertrude primo loco laudata modo agendum est.

Gertrudis Nivialensis Vitæ Scriptores.

2. Sancta GERTRUDIS Virgo, Abbatissa Nivialensis, Pippini Ducis ac Majorisdomus filia (quæ in antiquis membranis GARETRUDIS sæpius scribitur) duos habuit Vitæ suæ Scriptores anonymos, unum Monachum Nivialensem, qui eidem Sanctæ coævus vixit *, eique morienti adfuisse in fine Vitæ dicitur; alterum Nivialensem sive Clericum sive Monachum, qui primarium Auctorem sæculo circa decimo interpolavit. Prior lucubratio distincta est in libros duos, de Vita scilicet ac de Miraculis; Posterior in libros tres, quorum primus est de carnali generositate S. Gertrudis, 2. de spirituali nobilitate ipsius, 3. de virtutibus ejus. Primum librum anonymi posterioris pro Vita B. Pippini Gertrudis patris edidit 21. Februarii Joannes Bollandus omissa Præfatione, in qua hæc ad prioris Auctoris commendationem observanda: Operæ pretium existimo ad ædificationem sanctarum Virginum specialiter nostræ Ecclesiæ, quæ Deus dederit de Vita beatissimæ Virginis Gertrudis explicare. . . . Quamobrem Divina adspirante clementia, Vitam piissimæ Virginis earum ædificationi conscribere decrevimus, secundum quod veracissima ac fidelissima narratione, licet inculto sermone nobis tradidit, qui vitam & virtutes ejus oculis suis vidit, quique sacris exequiis dum Divinus odor totam in cellam sese diffunderet, præsens interfuit. Primariam illam antiqui Auctoris scriptionem a Surio contractam, ab Henschenio sincere editam huc referimus, ad MS. codicem RR. PP. Fulsensium regalis Monasterii S. Bernardi Parisiaci exactam, cum qua subinde Interpolatoris textum conferemus.

* Lege Prolog. & Vitæ cap. 1. 4. & 5.

Ordini Benedictino vindicatur.

3. Bollandiani operis Continuatores in Comment. prævio ad Vitam S. Gertrudis 17. Martii opponunt nobis Gabrielem Pennottum arguentem Benedictinos, quod suo S. Gertrudem Ordini adscribant. Mirum si viri oculatissimi Pennotto subscribant, cum etiamsi Gertrudem dimitteremus, haudquaquam Augustinianis Canonicabus accenseri possit. Quippe ante sæculum nonum inauditum fuit in Galliis Canonicarum nomen & institutum: audiri primum cœpit in Concilio Cabilonensi, quod Sanctimonialibus a primæva religione deficientibus, & sese Canonicas jactitantibus primum Instructionem pro Sanctimonialibus quæ se Canonicas vocant, cap. 53. ac seqq. præscripsit. Notanda capitis 53. hæc verba: Libuit namque huic sacro Conventui quaedam admonitiunculas breviter eis Sanctimonialibus scribere quæ se Canonicas vocant: quoniam hæ quæ sub Monasticæ Regulæ norma degunt, totius vitæ suæ ordinem in eadem quam profitentur Regula scriptum habent. Novum ergo tum erat Canonicarum nomen, nova Religio, quibus Concilium dictat Regulas, quas Ludovicus Augustus anno post tertio in Concilio Aquisgranensi (in quo sua Canonicis, sua Canonicabus Regula condita est) explicari curavit.

4. Nec etiamsi concedamus extitisse ante sæculum nonum Canonicas, harum institutum in Cœnobiis Belgicis Nivialensi, Andanensi, Melbodiensi, aliisque viguisse probari potest. In Concilio ad Liptinas Cameracensis agri vicum, anno 743. celebrato S. Bonifacius Sanctimonialibus unam S. Benedicti Regulam proponit, cap. 7. Decrevimus ut Monachi & Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. BENEDICTI Cœnobia vel Xenodochia sua ordinare, gubernare, vivere studeant, & vitam propriam degere secundum prædicti Patris ordinationem non negligant. Nulla ergo erant tum temporis aliæ Ancillæ Dei Monasteriales seu Sanctimoniales in Belgicis partibus (ubi Synodus agebatur) præter Benedictinas: siquidem Concilium indefinite præcipit, ut Ancillæ Dei Monasteriales juxta Regulam S. BENEDICTI vivere studeant. Et certe quis putet S. Amandum ex Monacho Episcopum, & Monastici Ordinis propagatorem eximium, ITTAM sanctæ Gertrudis matrem ac Gertrudem ipsam ad Canonicarum (etiamsi tum fuissent) religionem incitaturum fuisse?

Nivialla Monasterium duplex.

5. Apud Nivialiam Brabantiæ opidum ITTA ædificavit Monasterium duplex, virorum, ac Puellarum; Puellari Gertrudem filiam præfecit. In Virorum Monasterio non Canonici degebant, sed Monachi, quos inter S. Foillanus B. Fursei frater, Monachus ac Monachorum Abbas antea in Saxonia, cum S. Gertrude aliquamdiu conversatus est. Quod quidem luce clarius probat coævus S. Gertrudis Encomiastes, a nobis hic editus, dum in lib. Mirac. cap. 3. incendium in Nivialensi Monasterio exortum describit his verbis: Intantum autem, ut dicunt, erupit flamma vehemens, ut nullus Monachorum vel Virginum seu Virorum ibidem concurrentium, ullam spem haberet ad liberandum Monasterium de incendio. Et cap. 11. dum de sanctæ Gertrudis die festo agit; Cum autem appropinquasset dies ille, tunc omnes qui ad hanc solemnitatem illuc convenerant sive viri sive feminæ, Monachi ac Virgines Christi &c. Erant ergo in Cœnobio Nivialensi Monachi, non Canonici; erant & Monachæ, non Canonissæ quas Monachi regebant: erant, inquam, Monachæ Benedictinæ, cum ex Synodo Liptinensi Ancillæ Dei Monasteriales in Belgicis saltem regionibus, juxta Regulam S. BENEDICTI vivere tenerentur. Adeo sane Auctor ille coævus Nivialensis Monachus imbiberat S. Benedicti Regulam, ut ipsius Regulæ verbis non semel hoc in

opere

AN.CHR. 658 18. Martii. *opere usus sit. In lib. Mirac. cap. 2.* æqualem servitutis militiam bajularunt, *quæ verba in Regulæ cap. 3. ipsissima leguntur; &* opus Dei *cap. 6.* opus Divinum *cap. 9. pro Divino ut vocant officio, uti S. Benedictus passim in Regula, usurpat. Verum hæc commodius tractantur & uberius in huiusce Tomi Præfatione, ubi tempus expendimus, quo Sanctimoniales Nivialenses aliæque desciverunt a Regula & Instituto Benedictino, ad quam eas aliquando Horreensium Sanctimonialium Treverensium exemplo revocandas fore speramus.*

Nivialla situs & status. 6. *Nivialla seu Nivigella, modernis Nivella, Brabantiæ opidum, secessu ac Monasterio S. Gertrudis illustratum, situm est inter Bruxellum ac Montes Hannoniæ, sex hinc inde leucis interpositis; Leodiensi quondam, nunc Namurcensi Episcopo subjectum. Ibi celebriores Ecclesiæ duæ; S. Petri una quam sæculares Canonicæ quadraginta duæ occupant; S. Pauli altera Collegiata, quæ triginta Canonicis constat.*

PROLOGUS AUCTORIS.

SAncta & inseparabili charitate largiente credimus, atque inviolata ac stabili fide tenemus, quod desiderantes cœlestis patriæ viam tenere, & terrena lucra funditus relinquere, ad æterna præmia obtinenda valent adjuvari, si de vita vel conservatione Sanctorum Sanctarumque Christi Virginum ad ædificationem vel profectum proximorum veraciter aliqua, licet pauca, scribendo aut prædicando studeo commonere: quatenus Sanctorum Sanctarumque Virginum præcedentium exempla cordis nostri tenebras flamma charitatis & ardore sanctæ compunctionis valeant illuminare. Propterea omnium opifice Spiritu Sancto adjuvante, de beatissimæ Virginis atque Christi famulæ Matris GERTRUDIS vita & conversatione, qua secundum Deum & disciplinam regulariter vixit sub axe cœli, juxta id quod vel vidimus, vel per idoneos testes audivimus, adjuvante Christo atque sacra puella DOMINICA *a* Abbatissa, ac sancta Congregatione Nivialensis Monasterii (ubi sancta Virgo præesse videbatur) postulante, scribendo conabor charitati vestræ intimare. Sed quo ordine de terrena origine genealogiam adsumpserit, huic sermoni inserere longum est. Quisnam autem in Europa habitans hujus progeniei altitudinem, nomina & loca ignorat?

Auctoris fides.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Gertrudis nuptias recusat.

Igitur cum esset in domo parentum sancta Dei puella Geretrudis, secus pedes beatæ memoriæ genitricis suæ ITTÆ, die ac nocte verbo & sapientia meditabatur, Deoque cara & hominibus amata super suas coætaneas crescebat. Hoc primum electionis suæ in Christi servitio initium fuit, sicut per justum & veracem hominem comperimus qui præsens ibi aderat: quia dum PIPPINUS genitor suus Regem DAGOBERTUM in domo sua ad nobile prandium invitasset; advenit ibidem unus pestifer homo, filius Ducis Austrasiorum, qui a Rege & a parentibus puellæ postulavit, ut sibi ipsa puella in marrimonium fuisset promissa secundum morem sæculi. Propter terrenam ambitionem & mutuam amicitiam placuit Regi: & patri puellæ suasit, ut in sua præsentia illa cum matre fuisset evocata. Illis autem ignorantibus propter quam causam Rex vocaret infantem, interrogatur inter epulas a Rege, si illum puerum auro fabricatum, sericis indutum voluisset habere sponsum. Illa autem quasi furore repleta, respuit illum cum juramento, & dixit: Quia nec illum, nec alium terrenum nisi Christum Dominum volo habere sponsum, itaut ipse Rex & Proceres ejus valde mirarentur super his quæ a parva puella ex Dei jussione dicta erant, Ille vero puer recessit confusus, iracundia plenus. Sancta autem puella ad suam se convertit genitricem: & ex illa die patentes ejus cognoverunt, a quali Rege adamata fuerat *b*.

Post

a Dubitat Henschenius, num hic legendum sit *Domina Abbatissa*, scilicet Agnete, quam Wilfetrudi successisse infra in lib. Mirac. cap. 6. legitur: de cujus Agnetis obitu nihil in consequentibus dicitur. At DOMINICAM Abbatissam post Agnetem numerat Bartholomeus Fissenus in Florib. Ecclesiæ Leod. & Scriptor Miraculorum loco citato, Agnetem jam mortuam fuisse satis innuit his verbis: *Omnes unam puellam elegerunt, cui nomen erat Agnes*. Ergo post Gertrudem Nivialensi Monasterio præfuerunt Wilfetrudis, Agnes & Dominica, sub cujus regimine hæc Vita scripta est.

b Posthæc inserit Interpolator fugam S. Gertrudis in Franconiam Virginitatis conservandæ gratia; quod convenit alii Gertrudi, quæ regnante Carolo Magno vixit.

Post annos vero quatuordecim cum pater ejus Pippinus de hac luce migrasset *a*, matrem in viduitate secuta est, eique in obsequio atque in Dei mandatis sobrie & caste serviebat. Cumque cotidie supradicta materfamilias tam de se quam de sua orphana filia quid esset factura cogitaret; adveniens vir Dei AMANDUS Episcopus ad domum suam, verbum Dei prædicans ex Domini jussione, rogabat ut Monasterium sibi suæque filiæ Dei famulæ Geretrudi & Christi familiæ construeret. Quæ statim ut intellexit ignotæ rei notitiam ad salutem animarum pertinentem, sacrum velamen accepit, & semetipsam Deo tradidit & omnia quæ habebat. Sed hostis humani generis & instigator, qui ab initio bonis operibus invidus est, ad resistendum pravorum corda firmabat, ut ab his qui ad Dei voluntatem faciendam eam adjuvare debuerant, non parvam sustineret tentationem. Quales injurias vel ignobilitates & penurias pro nomine Christi supradicta famula Dei cum filia sua perpessa est, scribere longum est, si per singula narrentur. Sed hoc tantum, quantam devotionem & quale desiderium habebat in se Divinum, ut violatores animarum filiam suam ad illecebras hujus mundi ac voluptates per vim non raperent, ferrum tonsoris arripuit, & capillos sanctæ puellæ ad instar coronæ *b* abscidit. Sancta autem famula Christi Geretrudis agens Deo gratias gaudebat, eo quod meruisset in hac brevi vita pro Christo in capite coronam accipere, ut illic perpetuam coronam, corporis & animæ integritatem digna esset habere. Deinde misericors Deus & adjutor in tribulationibus ipsos adversarios ad pacis concordiam revocavit. Cessarunt jurgia, pars diaboli victa est. Mater vero familias, Ita filiam suam Dei electam Geretrudem Sacerdotibus Domini tradidit ad accipiendum sacrum velamen *c* cum Sodalibus suis, & sancto gregi Cœnobitarum Christo ordinante præesse constituit. Namque habebat ipsa Virgo magnam morum continentiam: mentis sobrietate, verborum moderatione senilem antecedens ætatem. Erat autem charitate prædita, vultu pulcra, sed pulcrior mente: castitate integra, eleemosynis larga, jejuniis & orationibus dedita, curis pauperum ac peregrinorum provida; infirmis ac senibus pia, juvenibus vero in disciplina exstitit strenua, erga ecclesiastica vasa summo studio pastoralem habebat curam. Et per suos nuntios boni testimonii viros, Sanctorum patrocinia vel sancta volumina de urbe Roma & de transmarinis regionibus gnaros homines ascibat ad docendum Divinæ legis carmina, ut sibi & suis quid esset meditandum, Deo inspirante meruisset habere.

AN CHR. 658

18. Martii.

II. Patre mortuo mater ejus velum a S. Amando suscipit.

Gertrudis a matre tondetur.

Velatur aliisque præficitur.

His itaque omnibus juxta Divinum ordinem dispositis, plena dierum & perfecta ætate exemplum boni operis posteris relinquens, soboles habens & ex eis videns nepotes, plus minus sexagesimo ætatis suæ anno memoriæ beatæ. Ita post obitum viri clarissimi Pippini domini sui anno duodecimo, Deo & Angelis spiritum commendans, migravit *d* ad Dominum, & in Nivialla Monasterio sub tegmine B. Petri Apostoli honorifice traditur sepulturæ. Cum ergo beata famula Dei Geretrudis matre defuncta omne onus regiminis super se sola suscepisset, infra se cogitabat de cœlesti contemplatione, quam sibi sine sæcularium strepitu habere optaverat. Bonis ac fidelibus dispensatoribus foris de Fratri-

III. Matre pie mortua, Monasterii regimen disponit.

a Pippinus Gertrudis pater sepultus est in villa sua Landino (unde *Landinensis* a modernis dictus) in Brabantia prope opidum ac Monasterium S. Trudonis sita, donec ejus Reliquiæ translatæ sunt in Monasterium Nivialense, (ubi inter Sanctos colitur 12. Kal. Martii) & juxta feretrum S. Gertrudis filiæ suæ in theca decenti collocatæ. Ex uxore Itta tres liberos generavit, GRIMOALDUM sub Sigiberto Dagoberti filio palatii Præfectum; BEGGAM quæ Ansigiso S. Arnulfi filio nupsit, ex eoque Pippinum Francorum Ducem Pippini Regis avum & Wilsetrudem Virginem, de qua infra cap. 6. genuit; ac GERTRUDEM nostram.

b Tonsas olim fuisse Sanctimoniales clarum est tum ex hoc loco, tum ex Epistola Hieronymi ad Sabinianum Diaconum; at in modum coronæ attonsas non facile extra hunc locum reperias. *Mitram* quidem seu *mitellam quasi coronam Virginalis gloriæ præferebant in vertice* distinctam a velo, teste Isidoro in lib. 2. de Offic. cap. 17. & *mitellas aureas* Virginum agnoscit Optatus Milevitanus lib 2. adversus Parmenianum; sed non coronam ex cæsarie compositam. Concilium Liptinense anno 743. habitum statuit, cap. 6. Ut *Nonna velata* in peccatum fornicationis lapsa *radantur capilli* præter alias pœnas: quo sensu forte intelligendus Ambrosius ad Virginem lapsam capit. 8. Lege Menardum in lib. Sacrament. pagin. 312.

c Non ergo amplius vigebant Canones, quibus Virgines ante probationis annum quadragesimum velari mutum erat.

d Itta seu Ithuberga, Idubergave B. Gertrudis mater colitur 8. Idus Majas.

AN.CHR. 658 18. Martii.

tribus, infra vero septa Monasterii spiritualibus Sororibus curam familiarem commendavit; quatenus diebus ac noctibus in agone sancto vigiliis ac orationibus sanctis, lectionibus & jejuniis contra spirituales nequitias potuisset dimicare. Ita exitus rei patuit in illa, ut pene omnem bibliothecam Divinæ legis memoriæ reconderet, & obscura allegoriæ mysteria Spiritu-sancto revelante aperte auditoribus aperitet. Item Sanctorum Ecclesias & alia præcipua ædificia ex fundamentis construxit: & orphanis, viduis, captivis, peregrinis alimoniam cotidianam cum omni largitate ministravit.

IV. Superna luce illustratur.

Nec prætereundum est, ut arbitror, quod ipsa Dei famula quasi terrore perterrita nobis narravit. Cum ad altare S. Xysti Martyris orationis causa stetisset, vidit super se descendentem sphæram flammeam perlucidam, itaut tota Basilica illius claritate fuisset illustrata, quasi hora dimidia: paullatimque recessit unde venerat, & postea cernentibus aliis Sororibus iterum super ipsam apparuit eo modo. Quid istius lucis manifestatio indicabat, nisi veri luminis visitationem, quod omnem Sanctum pro se & omnibus fidelibus in Christo orantem illuminat.

V. Suos a naufragii periculo liberat.

Quadam autem die periclitantibus missis in mari, ejusdem beatæ memoriæ Geretrudis commemoratio ad vitam opportune succurrit. Dum pro utilitate Monasterii in pelago cum tranquillitate navigarent, longe apparuit quasi navis miræ magnitudinis veniens ex latere. Cum autem appropinquasset, levavit se magna tempestas, & mare ingentibus fluctibus tumescebat: & ecce magna & terribilis bellua quasi jactus fundæ ipsis missis apparuit: cujus non totum, sed ex parte dorsum viderunt. Et nautæ tremefacti de vita nihil sperantes, suis votum voverunt idolis: ipsi autem missi nomen Domini invocantes, illam novissimam horam speraverunt. Et exclamavit unus de nostris qui adhuc vivit, & dixit ter: Geretrudis adjuva nos, sicut promisisti. Certe qui vidit & audivit testis fuit: tertio illo verbum repetente, cetus abyssum petivit, & illi eum lætitia & tranquillitate ea nocte portum obtinuerunt: ita per orationem ancillæ suæ pauperes suos Christus liberare dignatus est a morte *a*.

VI. Mortis præscia Wlfetrudem sibi substituit.

Post aliquos annos cum ex causa nimiæ abstinentiæ & vigiliarum custodia ejus corpusculum magna ægritudine graviter fatigaretur; per revelationem Divinam B. Virgo Geretrudis cognovit, quod suus de hac luce appropinquasset transitus. Cum consilio ergo Servorum *b* Dei vel Ancillarum, omnem honorem & honoris vocabulum vel curam pastoralem, quam erga gregem Christi corporaliter habebat, nisi * sola spiritualia, propter Christi amorem funditus dereliquit: & neptem suam secus pedes ejus a cunabulis sub sanctæ Regulæ norma litteris imbutam & nutritam, nomine WLFETRUDEM, in vices suas coactam constituit regere gregem Dei & pauperibus ministrare. Tunc & ipsa ætata puella wlfetrudis vigesimum ætatis annum habebat: quæ ex antiquo Francorum genere claro & ipsa edita fuit. Erat autem vultu serena, familiæ cara, lenis subditis, dura superbis, pauperibus larga, parentibus pia, eloquio blanda, charitate erga Deum & proximum fervens, & continentia permansit pura. Contigit autem ex odio paterno, ut Reges, Reginæ, & etiam Sacerdotes per invidiam diaboli illam de suo loco, primum persuasionem, postmodum vellent per vim trahere, ut res Dei quibus benedicta puella præerat, iniquiter possiderent. Sed Domini misericordia & Sanctorum orationibus protecta, omnibus suis

* id est, præter

Wlfetrudis vexatores suos sibi demeretur.

a Posthæc inserit Interpolator necem S. Foillani Martyris, cujus funus Gertrudis curavisse dicitur. *Dedit beato viro in vicino locum quem Fossas appellant, ubi Monasterio constructo & Fratribus prodesset, & sibi propter propinquitatem loci non deesset. Accepit, Monasterium construxit, collegit animas quibus sanctitatis viam proposuitam noverat, eisque germanum suum Dominum* ULTANUM *præficiens, velut pro tempore ordinatis ad Virginem remeavit. Ibat itaque frequenter ac redibat, modo Fratres, modo Sponsam Christi visitabat. Dum ergo quadam die iter arripuisset, ... contigit eum per silvam Senesiam Nivialla contiguam errare, & in impias latronum manus incidere: a quibus cupiditate spolii cum tribus discipulis peremptus, palmam Martyrii est adeptus.* Postquam secta corpora diu quæ ea retulit Interpolator, subdit: *Itaque desleta membra tam ejus quam sociorum ipsius tollens, cum psalmodia & hymnis omnique veneratione ad Monasterium detulit.* Lege Vitam S. Fursei Abbatis supra ad an. 650.

b Nusquam hoc nomine Clericos Canonicosve appellant antiqui Auctores, sed Monachos, de quibus illud Conc. Liptinens. can. 7. *Decrevimus quoque ut Presbyteri vel Diaconi non sagis laicorum more, sed casulis utantur ritu servorum Dei.* Idem esto judicium de Ancillis Dei, quo nomine Monachæ semper designantur.

suis adversariis Christus cui se ancillam devovit miro modo restitit : & ita ei Deus gratiam suam contulit, ut qui antea per cupiditatem raptores atque accusatores exstiterant, postea largitate & beneficiis exstiterint defensores. Omnibus itaque bene dispositis & Christi Ecclesiis restauratis, decimo deinde & primo anno ex quo creditum sibi suscepit regere gregem, per quinquaginta & plus dies grassante languore lectulo detinetur, solito more per pauperes & egenos largas eleemosynas tribuens, omnibus secundum Evangelium debita remisit, ab omnibus pacem ac benedictionem recepit. Inter spirituales Dei Ancillas fide & spe in Christo fiducialiter sperans, trigesimo ætatis suæ anno emisit spiritum sub die nono Kalendarum Decembrium *a*, & in gremio Basilicæ B. Petri Apostoli cum summa diligentia marmoreo tegitur tumulo, ubi Sanctorum omnium resurrectionis exspectat diem *b*.

AN. CHR. 658

28. Martii

Pie moritur.

VII.

r. Unde digressi sumus, ad id revertamur. Beata igitur famula Dei Geretrudis postquam vinculum honoris de sua conscientia relaxavit, quasi trium mensium spatio indefinenter orando, exhortando, suisque verbum Domini prædicando, loqui non cessavit : spe gaudens, in tribulatione patiens, mente invicta, vultu serena, transitus sui extremum adesse optabat diem. De carcere ad regnum, de tenebris ad lucem, de morte festinabat ad vitam : & cum solo in mundo hic esset corpore, cotidie animo ad æterna transire cupiebat. Virtutibus proficiebat, continuis orationibus, afflictioni, abstinentiæ singulariter serviebat. Addidit etiam asperam vestem cilicinam, & occulte suum induit corpusculum : ne ullam in hac vita haberet suavitatem refrigerii, nisi ubi fulgebunt Sancti sicut Sol in regno Patris eorum. Cumque ad diem pervenit extremum, ita decrevit ut in ipso sepulturæ loco nullum laneum nec lineum vestimentum super se mitterent, præter unum velum vile multum (quod quædam peregrina Sanctimonialis ante dies plures illi pro benedictione direxerat) ad caput cooperiendum, & ipsum cilicium in sepulchro ubi in pace quiescit : nulloque alio velamine cooperire, exceptis his duobus, cilicio quo induta erat, & panno vetere quo ipsum cilicium tegebatur. Dicebat autem quod res superflua nihil morientes nec viventes adjuvare posset : quod verum esse sapientes restantur. Deinde cum appropinquaret dies assumptionis animæ illius, vocavit unum de Fratribus, & præcepit ei dicens : Vade festinanter ad illum peregrinum, qui nomine vocatur ULTANUS *, qui est remotus in Monasterio quod appellatur Fossuense, & dic ad illum : Virgo Christi Geretrudis misit me ad te interrogandum iri, quali die migratura sit de hac luce, quia valde se timere dicit, similiterque congaudet. Et ille tibi dicturus est, quid debeas renuntiare mihi. Vade, noli dubitare. Mox ille impleta jussione, quod ei fuerat mandatum interrogavit. At ille servus Dei Ulranus sine mora ipsi misso responsum dedit & dixit : Hodie sextus-decimus * Kalendas Aprilis est dies *c* : crastino autem die inter Missarum solemnia illa Dei ancilla & Christi Virgo Geretrudis de corpore est migratura. Et dic ei ut non timeat neque trepidet de obitu suo, sed læta pergat : quia B. PATRICIUS Episcopus cum electis Angelis Dei & cum ingenti gloria parati sunt eam recipere. Vade & tu velociter. Interrogavit autem eum ille Frater qui fuerat transmissus, si hanc causam per revelationem Divinam vidisset, ut ei per ordinem indicaret. Et ille servus Dei Ultanus in responso dixit : Vade & tu, Frater, festinans, scias hoc quod die crastina migratura sit ad Dominum. Quid me plus interrogas? Qui reversus nuntiavit famulæ Christi quod fuerat dictum ad eum. At illa quasi ex somno evigilans hilarem præ gaudio reddidit vultum, gratias agens Deo eoquod per suum servum suam

Gertrudis ad mortem se præparat.

Vilem petit sepulturam.

Ultanum de die sui obitus consulit.

* Lege S. Ultani Elo. giam infra.

* MS Ful. sextodecimo

a Ipso die in Martyrologio Benedictino alibique colitur S. Wilfetrudis, cujus obitus anno 669. collocandus est.

b Gertrudis S. Bavoni consanguineo suo funerale indumentum misisse dicitur, quod hic ex Actis S. Bavonis ad an. 653 relatis supplendum est.

c Interpolator anonymus hunc versum ita reddidit : *Crastina sextodecimo Kalendarum Aprilium die inter sacra Missarum solemnia Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum accipiet, & sic ad aulam Regis æterni & thalamum Sponsi cælestis adscendet.* Et post multa : *Transiit autem die sextodecimo Kalendarum Aprilium, quæ dies Dominica habebatur.* Et tamen initio Vitæ hanc præfigit inscriptionem Interpolator : *Incipit liber primus Vitæ sanctissimæ Gertrudis Virg. cujus festivitas est quintodecimo Kalendas Aprilis* : quo die etiam teste Henschenio apud Canonicos Regulares Lateranenses colitur.

AN CHR. 658 suam ancillam dignatus sit consolari. Ita de promissione sua læta permansit, ut per totam noctem cum Sororibus in psalmis & orationibus duceret vigiliam.

17. Martii. Crastina autem die Dominica hora quasi sexta, juxta viri Dei verbum, sacratissimum Christi Corporis & Sanguinis Viaticum accepit. Et quando Sacerdos Dominicam secretam sententiam habuit finitam, tricesimo & tertio ætatis suæ anno sub quinto-decimo *a* Kal. Aprilis agens Creatori suo gratias, qui sine corruptione eam ad suum dignatus est vocare regnum, Deo desideratum reddidit spiritum. Dum ibidem ego & alius Frater Richinus nomine fuissemus evocati propter Sororum consolationem, vocavit me ille servus Dei ex nomine Richinus, & dixit: Sentisne aliquid? Ego autem respondi: Non, nisi Sorores in grandi mœrore video. Cum hæc dixissem, venit suavissimus odor; & quasi fragrantia unguentorum mixta redolebat illa cellula, ubi sanctum corpus jacebat. Et nos inde digressi in naribus nostris adhuc illius miri odoris suavitatem sentiebamus. Cum omnia honorifice quæ circa corpus ejus agebantur officia impleta fuissent, in cisterna sua quam olim sibi præparaverat, cum Divinis laudibus a Sacerdotibus & Dei Ancillis corpus beatissimæ Virginis Christi Geretrudis honorificæ traditur sepulturæ, ubi cotidie orationum ejus præstantur beneficia.

INCIPIUNT VIRTUTES,

Quas Dominus post obitum illius dignatus est ostendere.

CAP. I. Cum multos homines cernamus in hoc sæculo viventes vitam Angelicam ducere, unde hoc fieri potest, nisi quia, quamvis corporaliter hic apud homines vivant quamdiu in corpore subsistunt, tamen eorum mens & conscientia in æternitate solidatur, & cor ipsorum in contemplatione Divinitatis incessabiliter occupatur? Ita & hæc famula Christi Geretrudis, cujus vitam vel conversationem a primævo juventutis ævo conscripsimus, quamvis hic carnaliter apud mortales conversata fuisset, & gubernatrix exstiterit famulorum famularumque Christi quæ sub ditione sua degerunt, tamen interiorem vitam ac perpetuam numquam in oblivionem tradidit, nec statum rectitudinis suæ, nec morum gravitatem, nec disciplinam rigoris amisit. Idcirco apud omnipotentem Dominum promeruisse manifestum est, post ejus obitum non minimas fieri per ipsam virtutes: quatenus nunc etiam omnibus innotesceret, qui vitam ejus vel abstinentiam corporis agnoverunt, quantum apud Deum obtinere precibus valeat; cum virtutes quas Dominus sicut petentium fides exigit, dignatus est ostendere ad sepulchrum ejus, aliquas exinde commemoraverimus & ad medium deduxerimus.

II. Modestæ apparet. Erat quædam Abbatissa in Monasterio Treverense, cui nomen erat MODESTA *b*, & hæc ipsa ab infantia sua Domino consecrata fuerat, similiterque & S. Geretrudi in amicitia Divina familiariter constricta videbatur. Et quamvis longe

a Henschenius legit *sextodecimo*, at nostra lectio, quæ est codicis Fuliensis, omnino retinenda. Nam Ultanus de S. Geretrudis obitu consultus supra, respondit: *Hodie sextusdecimus Kal. Aprilis est dies, crastino autem die*, hoc est 15 Kal April. *est migratura*. Certe Usuardus in vetertimo nostro apographo, non 16. Kal (uti Vvandalbertus & Ado) sed 15 Kal Apriles S. Gertrudis memoriam consignat his verbis: *Monasterio Nivigella S. Geretrudis Virginis*. Quæ cum die Dominico decesserit trigesimo ætatis suu anno, recte ejus obitus anno 658. statuitur. Quippe Gertrudis moriente patre anno (ut Fredegarius scribit) Chlodovei tertio ineunte, seu Christi 640 annos quatuordecim expleverat, quintumdecimum inchoabat. Anno proinde Christi 658. jam annum ætatis tertium supra trigesimum inire cœperat.

b Interpolator: *Erat in civitate Treverensi Sanctimonialis quædam* MODESTA *nomine quæ præerat Cœnobio sanctæ Dei Genitricis* MARIÆ. Et primarius noster Auctor *altare Beatæ Mariæ semper Virginis* hic paulo infra nominat. Hinc colligas, primarii Auctoris textum hoc loco vitiatum non esse. Et tamen Henschenius in lib. 2. de trib. Dagobertis cap. 12. censet hic legendum esse, *in Monasterio Avendensi*: & infra, *civitatis Mettensis Episcopus nomine Chlodulfus*; ubi habet Interpolator, *Postera die contigit, ejusdem civitatis Chlodulfum Episcopum invitante necessitate Monasterii eamdem Ecclesiam visitare*. Ubi τὸ *ejusdem civitatis* ad Treverensem refertur. Equidem posterior Henschenii correctio necessaria est: de priori nonnulla difficultas. Monasterium Avendense seu Habendense in Vosago ad Mosellam, nunc Mons S. Romarici dictum, B. Mariæ sacrum a principio fuit, uti & Horreum Parthenon apud Treviros, cui Modesta præfuisse a nonnullis creditur. Certe si SS. Romarici & Adelphi Abbatum Acta conferas diligenter, vix locum Modestæ inter Antistitas Romaricenses invenias. Quippe Vitam S. Romarici coævus Auctor Ceciliæ Abbatissæ dedicavit anno circa 660. Tecla seu Tecta quæ & Gegoberga funus S. Adelphi Romarici successoris curavit.

AN.CHR. 658 28.Martii.

longe positæ, longeque disjunctæ inter se fuissent corporaliter, & multis millibus & terrarum spatiis interjacentibus; quod oculorum obtutibus inter se nequiverunt, animo tamen atque in cordis dilectione semper præsentes fuerunt: qui æqualem servitutis militiam bajularunt, & Domino in sinceritate cordis æqualiter sine dolo servierunt. Post multum vero temporis spatium contigit hoc quod volo ad memoriam vestram narrando revocare, ut quadam die cum prædicta Dei famula Modesta in Monasterio suo posita orationis causa in Ecclesiam suam intrasset, seipsam ante altare B. MARIÆ semper Virginis in orationem prosterneret. Cum autem finita oratione surrexisset, & ipsa undique circumspiceret, subito adspexit, viditque ad dextrum latus altaris Sanctam Geretrudem stantem in eodem habitu atque in eadem specie, qua ipsa formata fuit. Dixitque ad eam: Soror Modesta, certam tene hanc visionem, & sine ulla ambiguitate scias me hodie in hac eadem hora absolutam de habitaculo carnis hujus. Ego sum Geretrudis quam multum dilexisti. Et his dictis ab oculis adspicientis ablata est. Tunc illa intra se tacite cogitabat quid tanta visio debuisset esse. Et in eadem die de visione illa nemini indicavit ullum verbum. Cum autem crastinus advenisset dies, civitatis Episcopus nomine CHLODULFUS venit ad Monasterium prædictæ Dei famulæ Modestæ. Tum illa inter alia colloquia Dei Virgo interrogavit Episcopum de S. Geretrude, in quali habitu vel ordine vel specie ipsa fuisset. At ille statim per ordinem narravit staturam corporis ejus, & speciem decoris ejus. Tunc B. Modesta intellexit ex signo quod ab Episcopo audierat, verum esse quod ante audierat, & dixit ad eum: Hoc tibi nunc confiteor quod ante celabam, quod mihi revelatum fuit hesterno die hora quasi sexta, quia de hac luce ipse die & eadem hora migrata fuisset. Et postea totam rem per ordinem pandit Episcopo. Ille autem diem ipsum atque horam consignans, prædictus Episcopus Chlodulfus invenit ita factum ordinem rei, sicut supradicta prius indicaverat Abbatissa.

III. Incendium restinguit.

Post annum autem decimum obitus S. Geretrudis Virginis Christi, in Monasterio Nivialensi ignem exortum fuisse adserunt: ubi ipsa præfuit S. Geretrudis Virgo Christi quamdiu vivens fuit in corpore. Intaotum autem, ut dicunt, erupit flamma vehemens, ut nullus Monachorum vel Virginum seu virorum ibidem concurrentium ullam spem haberet ad liberandum Monasterium de incendio. Ipsæ autem Ancillæ Dei quæ ibidem congregatæ fuerant, foras murum extra Monasterium ad vicina loca confugerunt. Tunc vir unus cui curam Monasterii commendatum fuerat regere, repente elevans oculos suos vidit S. Geretrudem stantem in summitate Refectorii in ipsa specie vel habitu quo ipsa fuerat, & cum ipso velamine quo ipsa cooperta semper jactabat flammam de domo. Ille autem vir de tanta visione non perterritus, sed gaudio magno repletus, suos socios hortabatur ut constanter agerent. Ipse autem cursu conscito adscendit sursum, ut videret exitum rei. Tunc mirum in modum subito viderunt liberatum Monasterium de ipso incendio.

IV. Lectus ejus decenti loco positus miraculis celebratur.

Alio quoque tempore admonitæ sunt per visionem aliquæ de Sororibus, ut in ipso lecto ubi S. Geretrudis ancilla Christi post laborem vigiliarum orationumque instantiam solebat fatigata membra componere, nullus hominum ulterius requiescere fuisset ausus. Tunc prædicta Dei famula domina Abbatissa *a*, neptis S. Geretrudis, quæ secus pedes ejus fuerat nutrita, gaudio repleta est, quod per tanta signorum miracula eam Dominus dignatus sit manifestare. Convocata autem universa Congregatione ipsum lectulum tulerunt, & portaverunt cum honore magno & Dei laudibus, & deposuerunt eum in Basilica S. Pauli Apostoli: ubi nunc Dominus multa signa atque virtutes ostendere dignatur.

V. Puella cæca & infirma sanatur.

Fuit quædam puella in regione eadem, quam gravissima ægritudo depresserat, ut nullus eam medicus per annos plurimos sanare potuisset: & ad extremum oculorum suorum lumen amisit, & cæca effecta est. Tunc parentes illius puellæ tule-

a Præferenda hæc lectio Interpolatori cujus hæc verba: *Prolata est hæc visio ad aures Dominicæ Abbatissæ, quæ secus pedes beatæ Gertrudis nutrita fuerat, & propinquitate carnis cognata ejus existebat*. Hic enim locus debet intelligi de Vvilfetrude, cujus superius meminit Auctor. De his tamen monendus Lector fuit, ne quid ejus judicium fugeret ac censuram.

ANCHR. 658 18. Martii.

tulerunt eam & secum duxerunt ad Monasterium Nivialla, ut saltem invenirent ibi aliquos medicos qui eam curare potuissent. Tunc in ipsa nocte apparuit ei S. Geretrudis per visum, & dixit ad eam: Puella, noli dubitare; sed crede in Domino JESU-CHRISTO, & vade ad lectum qui est positus in Ecclesia B. Pauli Apostoli, ubi Geretrudis requiescere solebat: ibi acceptura eris sanitatem de omni tribulatione quam in corpore tuo pateris. Ipsa autem puella propter gravitudinem infirmitatis suæ non potuit ante diem tertium pervenire illuc. Cumque cuncta Congregatio in horam tertiam ad opus Divinum consisterent, & opus Dei esset completum; superveniente puella quæ fuerat infirma, tulerunt eam Sacerdotes & adduxerunt ad lectulum, ubi jussa fuerat ambulare. Cumque se in oratione Domino substravisset, & ad lectum inclinasset, statim aperti sunt oculi ejus: & totum corpus quod ante vulneratum fuerat ita repente sanatum est, acsi nihil unquam vulneris habuisset. Illa autem Deo gratias agebat, & gaudio magno repleta est: & cum exsultatione revertebatur ad suos parentes.

VI. Vvulfetrudi succedit Agnes. Agnes Basilicam S. Gertrudis construit.

His ita gestis *a* contigit ut prædicta Abbatissa neptis B. Geretrudis Virginis Christi de hac luce migrasset, quæ post ipsam gubernatrix exstiterat Nivialensi Monasterio. Tunc cuncta familia unanimiter omnes unam puellam ex nobili genere ortam sibi elegerunt Abbatissam, cui nomen erat AGNES *b*, quæ & ipsa similiter nutrita fuerat a B. Geretrude. Ipsa autem postea ædificavit Basilicam in honorem Christi Virginis S. Geretrudis. Die vero eadem qua Ecclesia ædificata fuerat, dum lectum fuisset ibidem cum honore portatum, ipsa nocte omnes Sorores in eadem Ecclesia cum summa reverentia solemnitates vigiliasque habuerunt. Finitis autem matutinis & opere Dei completo, & exstinctis lucernis septem quæ semper in eodem Oratorio ardere solebant; mane facto cum ipsæ Sorores ad orationem in eamdem Ecclesiam intrassent, viderunt omnes lucernas ardentes, quas ante exstinctas dimiserant. Unde factum est ut divulgatum esset hoc miraculum per universam regionem illam: & fama exiit de virtutibus ancillæ Christi Geretrudis, ut omnes qui longe aut prope essent, venientes ibidem ad sepulchrum Virginis Dei remedium quærerent animarum & corporum simul: & cum Dei adjutorio omnes qui illic cum amore Divinitatis auxilium quærebant, sani atque incolumes inde revertebantur.

Lucernę divinitus accensæ.

VII. Cæca visum recipit.

Erat autem quidam vir in his locis vicinis cujus uxor cæca effecta est. Tuncque eam vir suus adduxit, ubi sancta Virgo requiescebat ad supradictum Monasterium Nivialla. Cum autem Ecclesiam intrassent, & illa stetisset subter unam lampadem, repente effundebatur illa candela, ubi ipsa subterstabat, & effudit super pallium quo induta erat. Omnes qui illic aderant & viderunt hoc miraculum, accipientes ex ipsa gutta, unxerunt oculos ejus, & statim illuminati sunt oculi mulieris, quæ ante fuerat cæca. In crastinum autem confortata est in fide & spe in virtutibus sanctæ Virginis Geretrudis, & sana reversa est cum gaudio domum suam. Quoniam satis longum est per ordinem totum enumerando perstringere, quanta beneficia Deus per eamdem cotidie propter suam misericordiam omnibus ibi confugientibus, & causam salutis ab ea postulantibus præstat, pauca de pluribus perstrinximus, qualiter omnes ibi circumquaque advenientes, qui nomen ejus cum vera fide invocant, inde incolumes redire ipsius sanctis precibus mereotur quacumque tribulatione oppressi sunt.

VIII. Puer vinctus solvitur.

Alio quoque tempore dum latrones quemdam puerum comprehendissent, ligaverunt eum, volentes eum in captivitatem extra patriam venumdare. Cumque diu teneretur adstrictus in vinculis, rememorans cum fiducia nomen S. Geretrudis, deprecatusque eam ut sibi auxilium impendere dignaretur; statim ceciderunt vincula de manibus ejus quibus fuerat colligatus: & cœpit currere ut se liberaret. Illi autem viri qui eum vinctum habuerunt, similiter cœperunt

a Interpolator: *His ita gestis contigit venerabilem Abbatissam Dominicam, cognatam & discipulam B. Gertrudis de hac luce migrare.* Certe si qua fuit Abbatissa Nivialensis DOMINICA nomine, adhuc in vivis erat Auctore hæc scribente, ut ex Præfatione Vitæ intelligitur.

b Agnetem etiam sanctæ Gertrudis neptem appellat Bartholomæus Fissenus in Florib. Eccles. Leod. penes quem sit fides. Interpolator vocat AGNEM *nobili genere ortam, quæ & ipsa a B. Gertrude religiosæ vitæ institutionem acceperat.*

runt currere post ipsum ut eum comprehenderent, & non potuerunt. Sicque liberatus est puer de manu latronum & inimicorum ejus per auxilium S. Geretrudis. CIRCA AN. 658 18. Martii.

Iterum autem postea alio tempore vir quidam in magnis criminibus inventus fuit, itaut dominus ejus jusserit eum tenere & in vinculis constringere. Tunc ille infelix in angustia positus, & nimio pavore perterritus, quia omnes qui aderant de vitæ hujus longitudine nihil sperabant, ipse qui erat vinctus confortatus est in spe deprecans sanctam Virginem Christi Geretrudem, ut ei misero auxiliaretur. Statimque & in ipso tempore confracta sunt vincula ferrea unde erat strictus, secumque ipse detulit ad Monasterium Nivialla: & omnes portas Monasterii ostiaque Ecclesiarum aperta reperit, & ad ipsum sanctum lectum pervenit, ibique liberatus est per virtutem sanctæ Virginis Geretrudis. IX. Item quidam reus.

Anno autem trigesimo tertio *a* post obitum B. Geretrudis, inspirante Domino, venit in corde suæ germanæ nomine BEGGÆ *; ut sibi ipsa vellet Monasterium *b* construere. Postea vero in tali devotione spirituali venit ad supradictum Monasterium Nivialla, postulansque prædictam Abbatissam simulque omnem Congregationem ut ei aliquod adjutorium præberent de causa spirituali, unde maxime in necessitate habuisset suæ devotionis initium. Tota autem illa Congregatio amantissimo animo susceperunt petitionem ejus quam ipsa postulasset: & dederunt ei Reliquias & libros sanctarum Scripturarum. Similiterque dederunt ei in sancto habitu seniores spirituales Sorores, quæ ipsum Monasterium docere potuissent Regularis vitæ disciplinam normamque Religionis, prout initio ejusmodi operis erat conveniens. Et ex eo lecto dederunt ei partem, in quo S. Geretrudis germana sua migravit ad Christum. Tunc Christianissima matrona, acceptis his omnibus quæ ad Religionis reverentiam pertinebant, cum honore & reverentia hæc omnia secum detulit ad Monasterium suum, gaudio & exultatione magna repleta. Cum autem appropinquassent ad Monasterium ubi tendebant, levaverunt cum canticis voces, & Domino laudes cecinerunt: portaverunt Reliquias & lectum sanctum quem secum detulerant, & posuerunt eum juxta altare S. Genovefæ Virginis. Quis autem hominum verbis explicare poterit, quanti ibidem cotidie a dæmonio mundati, quot infirmi curati? etenim de quacumque tribulatione ibi clamant ad Dominum, liberati redeunt. Anno autem secundo perfectis omnibus & bene dispositis matrona illa migravit ad Dominum *c*. X. * al Beccæ. S. Begga construendo Monasterio necessaria accipit a Nivialla.

Post non multos vero dies ad idem Monasterium quædam religiosa femina venit, ex nobili genere orta, cui nomen erat ADULA *, in omnibus vere ancilla Christi, in habitu casta, in humilitate religiosa, in charitate non ficta, in eleemosynis senibus ac pauperibus larga, egenis & peregrinis hospitalis. Sed tamen dubitationem habebat, utrum Dominus tanta signa atque virtutes per meritum B. Geretrudis dignatus esset ostendere, an non. Unde contigit ut contentio inde oriretur, sic tamen quasi per jocum inter prædictam matronam & unam famulam Dei ibidem in Monasterio consistentem. Quadam autem die interrogabat eam matrona, dicens: Quali die erat festivitas S. Geretrudis. Illa autem respondens dixit: Quinta hebdomada in Quadragesima in sexta *d* feria. At illa dixit: Absit hoc a me, ut pro hac solemnitate aliquid extra solitum pensum nostræ servitutis augere velim in refectionem. Ipsa autem respondens dixit: XI. Adula de S. Geretrudis miraculis dubitans. * Interpolatori Adela

a Tempus non exprimit Interpolatar, sic de Begga agens. *Hæc post obitum viri sui, exemplo matris suæ sanctissimæ Ittæ, Christo in conversatione viduitatis adhæserat. Quæ quotidie audiens nova sibi miracula de Sororis sua sanctitate prædicari, inspirante superna gratia studuit & ipsa Monasterium construere, ubi Religiosam* (non Canonicam) *vitam duceret, Virginesque sacras in servitutem Divinam perpetua stabilitate* (non arbitraria sæculi repetendi licentia) *ordinaret*.

b Nempe Monasterium Andanense apud Andanam seu Andennam, celebre Comitatus Namurcensis municipium, haud procul a ripa fluminis Mosæ: quod Monasterium in Sæcularium Canonicarum collegium conversum est, æque ac Nivialense.

c Sigibertus Gemblacensis Monachus ab istius Auctoris calculo non longe recedit, dum anno 695. S. Beggam ad Dominum transisse scribit. Mirum est certe intra duos annos Monasterium Andanense Ecclesiis septem instructum tam cito perfici potuisse. S. Beggæ obitus 16. Kal. Januarii, Translatio Idibus Julii recolutur. Lege Vitam S. Modoaldi B. Ittæ (ut ajunt) fratris, apud Surium 12. Maji.

d Interpolator habet: *quinta Quadragesimæ hebdomada in sexta feria*. Qui characteres chronologici anno 707. respondent, si obitum S Gertrudis 15. Kal. Apriles recte statuimus.

AN.CHR. 658

28. Martii.

* Fal. volenta nolentequa facere charitatem.

Si B. Geretrudis aliquid apud Dominum impetrare potest, faciet te die eodem voleotem nolentemque facere religionis deificæ charitatem *. Cum autem appropinquasset dies ille, tunc omnes qui ad hanc solemnitatem illuc convenerant, sive viri, sive feminæ, Monachi ac Virgioes Christi, cum honore & reverentia celebraruot diem illum. Et post expleta solemnitate Missarum, tunc sumpserunt cibum potumque cum gratiarum actione gaudentes, ex omnibus escis, quibus licitum fuit Quadragesimæ *a* tempore comedere: sola autem matrona ea die non comedit *b*. Erat autem ei filius parvulus quem multum delicate diligebat. Superveniens autem infans petiit ab ea, ut sibi licuisset ludificare. Illa autem dixit ad eum: Fac quod vis. Infans autem jocabat, & currebat huc illucque. Et subito casu contigit cecidisse eum in fontem qui illic erat: & tamdiu ibi jacuit, usque dum Sorores de mensa surrexerunt cum gaudio repletæ, lætantes & bene refectæ. Una autem de Sororibus superveoit & dixit: Scitis quod & istius matronæ filius mortuus est? Interrogabant ergo eam, quis illum occidisset. Illa autem respondit: In fontem cecidit, ibique mersus est. Tunc illa Sanctimonialis quæ ante contendebat cum ipsa matrona de virtutibus S. Geretrudis, exclamavit voce magna & dixit: S. Geretrudis, tu propter eam hoc fecisti, quoniam nolebat mater istius infantis virtutibus tuis credere, quas per te Dominus operatus est. Et ait iterum: Obsecro sanctitatem tuam, Geretrudis Virgo Christi, & per Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM te adjuro, ut sicut apud Dominum impetrare poteris, ita eum resuscitare digneris. Et cœpit ire festinanter, ut peteret infantem. Cum autem iret, mater ejus obvia ei facta est, & dixit: Quid facis Soror? At illa respondens tertio cum juramento dixit: Quod ego facio, & tu fac similiter. In veritate crede, quia in hac eadem hora tibi vivum restituet filium tuum S. Geretrudis. Tulit autem infaotem & posuit eum juxta lectum B. Geretrudis. Mox mirum in modum subito adspicientibus illis surrexit infans qui ante fuerat mortuus. Ex illo autem die prædicta matrona cœpit credere virtutibus S. Geretrudis. Eadem vero hora convocans universam familiam suam, implevit postea quod ante negavit de charitate. Et in crastinum Missam celebravit in hoonre Virgiois Christi Geretrudis, & cum omnibus Sororibus refectionem habuit. Infans autem absque ulla læsione ministravit illis, & manibus suis potum præbuit unicuique per ordinem. Igitur supradicta matrona illum sanctum lectum auro gemmisque pretiosis undique circumcinctum pulcherrime exornavit. Et ne cui hoc incredibile fortasse videatur, testem Deum invoco, quod oculis meis vidi, & per idoneos testes didici hoc quod scripsi. Nunc autem de virtutibus & miraculis ejus satis sit dictum: non tamen totum per ordinem explicare potuimus, quæ cotidie in suo nomine Dominus dignatur operari. Ergo nunc Dominum deprecemur, ut per Virginis suæ S. Geretrudis orationes dignetur nos adjuvare, cui est honor virtus & imperium & gloria in sæcula sæculorum. Amen.

APPENDIX EX INTERPOLATORE.

De puella cæca nata, & illuminata.

* addit Henschen. anno 8. regiminis ad Kalendas Septemb.

* le Vimeux. addit Henschen. Ubi quiescit Vvalericus.

Temporibus quoque EGGEBURGIS Abbatissæ * erat in partibus maritimis pago Winnoensi * puella Adelberga nomine cæca a nativitate. Jam vicesimum secundum ætatis annum agebat, & numquam Solem hunc ac pulcherrimam exornationem operum Dei viderat. Cujus diuturnæ calamitati sponsa Christi solita pietate compassa, ultro se obtulit ei in nocturna visiooe candidissimo amicta pallio, talique compellavit alloquio: Adelberga, vade ad sepulchrum Geretrudis, & beneficio ejus illuminaberis. Hanc promissionem ne vanam putaret, tertia admonitione repetivit. Puella autem surgens retulit ma-

a Hic nota delectum ciborum in quadragesima illo tempore servatum: simulque observa, in Sanctorum festis per Quadragesimam occurrentibus nonnihil de jejunii severitate remissum.

b Hinc inferre licet, feriæ sextæ jejunium tunc temporis absque ullo cibi usu celebratum fuisse.

matri suæ visionem virgineam & promissam luminis gratiam. Cui mater respondit: Non puto te, filia, tanti meriti, ut tibi sponsa Christi Geretrudis apparere dignata sit: vide ne magis ex cogitatione desiderii tui hæc somnia vana conceperis. At illa tristis ex materno responso, non tamen injectam sibi divinitus spem recuperandi visus amisit: sed quemdam Dei Sacerdotem adiens, narravit ei hujusmodi visionem. Qui fideli ac salubri consilio puellam exhortans ait: Noli dubitare filia: perge quo piissimæ Virginis invitat gratia. Certe etsi illa te non vocasset, tu tamen non invitata ad misericordiam ejus ire debueras: quanto magis quia dixit tibi, Veni & illuminaberis? His viri Dei verbis confortata cœpit proficisci. Jamque mense integro consumpto in itinere venit in vicum Brachbatensem ad Monasterium Luthousa * vocatum. Ubi dum nocte labore viæ fessa quiesceret, vidit beatam Geretrudem in eadem forma eodemque habitu dicentem sibi: Festina, ne tardaveris ire ad sepulchrum Virginis Christi, ut lumen recipias. Hac jocunda visione ab omni lassitudine recreata surrexit, & festina iter arripuit. Pervenit itaque ad Monasterium quo tendebat: factaque vespera ante venerandum sepulchrum sese in orationem prosternens, cœpit largissimam pietatem Sponsæ Christi devotissima supplicatione magnisque suspiriis invocare. Sanctimoniales *a* quoque charitate ejus vigilias agentes pariterque orantes, votis ejus suffragia ferebant. Nec diu misericordiam distulit, quæ eam ultro invitans accelerare monuerat: sed primo gallorum cantu oculos eatenus clausos longisque tenebris damnatos aperuit, ac jocunda luce vestivit. Itaque Sanctimoniales quæ aderant, videbant dimotis a se invicem palpebris sanguinem erumpentem & guttatim quasi lacrymas distillantem. Quo absterso cœpit puella clarius clariusque videre, cœpit nova luce perfrui, & incognitam rerum faciem mirari. Sic quod naturæ parcitas minus dedit, largitas Sponsæ Christi plenissime reddidit. Vere Sponsa Christi, quæ in virtutum operatione tantam meruit similitudinem exhibere, ut sicut Sponsus ac Dominus ejus cæci nati oculos aperuit, sic & ipsa in suo sexu cæcam natam illuminaverit. Denique promissum illud Veritatis, *Qui credit in me opera quæ ego facio, & ipse faciet*; in hoc Virginis facto familiarius impletum esse nullus dubitare valet. Itaque illuminata puella dignas curatrici gratias retulit, omnisque chorus circumstantium Sororum persolvit Domino debitas laudes, qui in Sanctis suis semper est mirabilis.

ANCHR. 658

18. Martii.

* al. Lutosa in Hannunia.

Joan. 14. 12.

De puella contracta & erecta.

Anno centesimo vicesimo septimo *b* ab obitu sanctissimæ Geretrudis, regni autem CAROLI magnifici Imperatoris quintodecimo, ad Fidelium commonitionem sanctitatisque incitamentum exhibuit Virgo Christi pietatis suæ hujusmodi documentum. Erat in pago Riboariensi *c* puella quædam Richburga *d* nomine, ita a primis annis contracta, ut tota genibus suis incumberet, nec pedes ad gressum extendere, nec superiores corporis partes ad adspectus hominum erigere valeret. Cum hoc morbo egestatis quoque incommodo laborabat: cui propria debilitas operandi facilitatem negaverat, & parentum paupertas necessaria ministrare non sufficiebat. Tandem ut eleemosynam peteret, HILDEGARDIS Reginæ oculis oblata est. Quæ tantæ debilitatis novitate stupefacta, compuncta est animo, jussitque puellam ad palatium

a Narratio ista uti & sequens apud Henichenium paullo contracta est.

b Legendum *anno centesimo tricesimo* in sententia nostra, qui S. Geretrudis obitum anno 658. illigamus: cum annus regni Caroli Magni quintusdecimus anno Christiano 682 respondeat.

c Alias Ripuariensi, qui pagus gentes inter Mosam, Mosellam ac Rhenum inclusas complectitur, quarum caput Colonia.

d In litteris quibus Otho I. Imp. Ecclesiæ Niviolensis possessiones confirmat anno 966. ita legitur apud Miræum in Notit. Eccles. Belg. cap. 62. *Anno centesimo vigesimo septimo post transitum S. Gertrudis, tradidit quadam puella nomine* RICBURGIS *omnem hereditatem suam in terra Ribuariensi in villa* Buefelt.

AN.CHR. 658 18 Martii. tium transferri: & de mensa Regia sufficienter sumere necessaria. Ubi dum aliquanto tempore contra valitudinem suam mansisset, & jam ob infirmitatis molestiam, varios tumultus Regiam amplitudinem comitantes ferre non posset, petiit se ad Nivialense Monasterium mitti, ibique regia eleemosyna commodius sustentari. Audierat enim plurima Virgineæ pietatis insignia: & ideo cupide ire volebat, vel animæ suæ vel ægroto corpori vel utrique forsitan consultum fore fidelissima spe præsumebat. At Regina votis ejus benigne adquiescens, fecit ipsam ad Cœnobium beatæ Geretrudis deportari: ubi a Sanctimonialibus *a* misericorditer excepta est, & in cella quadam opportune relocata. Commissa est etiam peregrinæ cuidam in Congregatione commanenti: quæ ei ministraret, & psalterium doceret. Suscepta itaque & de his quæ exterius ad curam corporis pertinebant facta secura, totam animam suam ad orationis studium convertit, & benignum Deum ac clementissimam benignitatem Virginis pro diuturna debilitate devotissime interpellare cœpit. Quam misericorditer superna gratia respiciens, per ministram pietatis suæ B. Geretrudem non distulit visitare. Quadam autem nocte Sororibus ad officium matutinum surgentibus, hæc in cella sola remanserat, & miserationem Dei consuetis precibus invocabat; cum ecce Virgo ingressa ante lectum ejus adstitit, tenens in manu sua cereum mire radiantem, totumque habitaculum splendore suo illustrantem. Quippe quæ vivens bonorum operum lucernam ex præcepto Domini semper in manibus suis tulerat, adhuc in indicium præteritæ actionis cereum portans apparebat. Illa ergo hujus visionis novitate tremefacta, Virgo Dei solitæ dulcedinis protulit verba: Quare, inquit, puella non dormis? At illa respondit: Quomodo, venerabilis Domina, dormirem quæ tam vehementem sustineo contracti corporis laborem? Tunc Virgo vultu sereno ait: Constans animo esto; quia si certam tenueris fidem, non diu senties hunc laborem. Narra Sororibus quæ audisti & vidisti: & nuntia Geretrudem apparuisse tibi. Quod si credere noluerint, facta die ante horam tertiam tam certum in te signum ostendam, ut hoc ita esse nequaquam dubitare valeant. His dictis, Virgo discessit. Facto vero mane, puella convocatis Sororibus rem omnem ordine exposuit. Erat autem vigilia Dominicæ Apparitionis*, quando facta est hæc apparitio Virginis. Sorores vero certæ de visione, nec de futura illius sospitate dubiæ tulerunt eam, paratoque balneo corpusculum ipsius lavare, & quasi in præparationem supernæ visitationis nitidis mundisque vestibus exornare studuerunt. Repente beata Geretrudis in ipso contrectantium ministerio cum cereo superveniens puellæ apparuit: visaque est manu salutifera contracta membra leniter attrectare. Quo contractu soluta sunt mox omnia diuturnæ alligationis vincula, itaut puella subito se in pedes erigeret, & recedentem a se Virginem visu & voce usque ad Oratorium B. Agathæ sequeretur, in quo ipsam sponsam Christi e corpore migrasse testantur. Tunc peregrina illa custos ejus interrogavit eam dicens: Filia, quid vidisti? Quæ respondit: Dominam meam Geretrudem, cereum splendidissimum in manu sua tenentem. At illa dexteram ejus apprehendens, duxit eam in Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis MARIÆ: posuitque eam ante formulam, ubi B. Geretrudis orare consueverat. Ibi quoque repentino clamore testatur se Virginem videre. Ad cujus vocem statim Conventus omnis Sanctimonialium adfuit, puellamque erectam inveniens & firmo nisu super pedes stantem, ex sospitate ejus certissime intellexit, quoniam divina species oculis ejus apparuerit. Omnes itaque in terram corruentes, cœperunt profusis lacrymis divinam magnificare potentiam, & evidentissimam Virginis pietatem concurrenti turbæ prædicare. Deinde prosequente omni populo, deduxerunt puellam in Ecclesiam beati Petri ad sepulchrum sanctæ Geretrudis, cum multa exsultantis animi devotione, laudantes & glorificantes Deum, qui per merita Virginis sacratissimæ

* al. Epiphaniæ.

a Et hic Sanctimonialium nomen apud Henschenium iterum rescissum & decurtata facti historia.

mæ non desinit eos frequentibus beneficiis visitare, quique est magnus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non est finis *a*. AN.CHR. 658 18. Martii.

VITA S. GEREMARI ABBATIS FLAVIACENSIS PRIMI.

CIRCA AN. 658 24. Sept.

Ex codd. Miss. & Appendice ad Guibertum.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hujus Vitæ Scriptor antiquissimus est, &, si non fallit conjectura, fere æqualis. Eum vixisse ante incursionem Normannorum apparet ex his Vitæ verbis extremis : Ad sepulchrum ejus (*Geremari*) ægri veniunt & sanantur; *cum a Normannica tempestate ad ducentos prope annos B. Geremari* * *sepulchrum inter eversi Monasterii rudera neglectum fuerit, Reliquiis Bellovacum asportatis. Quid quod Auctor calculum suum per Regni Chlodovei annos distinguit? ut sæculo admodum 8. vixisse videatur. Exstabat jam hæc Vita in Appendice ad opera Guiberti Abbatis de Novigento ex Monacho Flaviacensi, a nobis iterum cum Miss. codd. collata & emendata. Monasterium Flaviacense ad S. Benedicti Regulam a B. Geremaro fuisse conformatum apparet ex Vita num. 25.*

* S. Germer

1. TEmpore HLOTARII *b* Francorum Regis cum fideles Christiani odium pro veritate incurrerent, & per Galliam a membris diaboli pro nomine Christi multa sustinerent, beatus GEREMARUS ad proterendam rabiem perfidorum & ad corroborandam fidem Christianorum, villa Guarandra *, quæ sita est in confinio Belvacensium super fluvium Ittam *, annuente Dei clementia ortus est. Genitor ejus nomine RIGOBERTUS & genitrix illius nomine AGA, ex gente Francorum nobili orta. Merito enim prædicatur progenitus ex nobilibus parentibus, cujus vita refulsit tantis signis & virtutibus. Orphanorum consolator, miserorum adjutor, in tribulatione omnium assiduus defensor, Ecclesiarum verbo & opere reparator. Ortus denique illustribus parentibus, sacro fonte baptizatur, & sacra fide consignatur.

Geremarus nobilis Belvacensis.

* Varde. * vulgo Epte, Ette

2. Sacris etenim mysteriis imbuendus traditur. Hunc siquidem genitores velut unicum filium tenere diligentes, tradiderunt scholis erudiendum atque instruendum doctrina Christi. In quibus positus sic superabat omnes coævos suos maturitate sapientiæ, ut quasi magister & doctor inter eos haberetur. Illustrabat enim eum cœlestis gratia & splendor Divini luminis descendens a fonte su-

Scholis traditur.

a His miraculis apud Henschenium subjiciuntur litteræ, in quibus S. Gertrudis Reliquiæ examinatæ leguntur in hæc verba : *Noverint universi, quod anno Domini ab Incarn. 1292. feria quarta ante divisionem Apostolorum, videl. in die SS. Mart. Kiliani & sociorum ejus, refexerunt Reliquias beatissimæ Virginis Gertrudis in feretro ipsius ad præceptum & ordinationem Capituli Nivellensis, Domina Elizabeth de Berbaco Abbatissa, Emma de Talour Præposita, Sibilia de Java, Jacobus de S. Syro . . . & alii Canonici atque Canonicæ Nivellenses, & invenerunt caput ac maxillas cum dentibus tribus tantum incorruptis, & totum corpus per ossa Virginis. Et multi de Capitulo & alia persona extranea viderunt præfatas Reliquias dicta die & anno prænotato : apud quas innumera usque fiunt miracula, quorum pauca hic enarrare suffi iat.* Refertur inde donatio Odelardi nobilis Brabantini, qui Berlendis filiæ iratus, *Nivellam petiit, sanctissimæque Gertrudi quidquid habebat in prædiis, cum cespite & ramo cultelloque cum manubrio albo tradidit, ac filiam omni hereditatis jure privavit. In eadem vero traditione res stupenda contigit. Nam nutu summi Dei scrinium in quo sancta Virgo jacebat sese aperuit, corpusque exanime manum porrexit, cunctisque cernentibus ramum cum cespite & cultello de manu viri intra scrinium recepit : & sicut prius fuerat clausum ac sigillatum permansit.* Item refertur suscitatio puellæ quinquennis, quæ in fontem demersa, ad S. Gertrudis aram anno 1244. vitam recepit : quod miraculum quotannis prid. Non. Augusti Robertus Leodiensis Episcopus celebrari voluit. Mirum est quanto in honore apud Belgas habeatur hæc Sancta, quæ Ecclesias minimum quadraginta sibi sacras habet, quas Geldolfus Rickelsus Abbas Monasterii ejusdem S. Gertrudis Lovaniensis in libro de S. Gertrude lucubrationibus enumerat. Præter festa supradicta S. Gertrudis Consecratio 4. Nonas Decembris; Elevatio 4. Idus Februarii, Translatio prima 3. Kalend. Junii, secunda 4. Id. Apriles in variis Martyrologiis recoluntur. Corpus S. Gertrudis in Ecclesia S. Petri ac S. Gertrudis sacræ altari majori conspicitur thecæ argenteæ affabre elaboratæ inclusum : sub altari vero Reliquiæ SS. Pippini & Ittæ ipsius S. Gertrudis parentum reconditæ honorantur.

b Hinc corrigenda edita Geremari Vita, quæ pro Chlothario Dagobertum exprimit. Qui enim fieri potuit, ut Geremarus Dagoberto Principe natus, ejusdem Consiliarius esse, uxoremve eodem regnante ducere, & filium puberem ad ejus domum regendam habere potuerit? Ergo Chlotharii II. ipsius patris principatu ortum Geremarum, recte scribit codex V. C. Claudii Canonici Paris. Quamquam Auctores qui de Gestis Sanctorum scripserunt, sæpe ortum seu nativitatem cum virili ætate conjungunt aut confundunt, eosque ortos ajunt Regibus illis imperantibus, quorum principatu floruerunt.

CIRCA AN. 658 24. Sept. supernæ pietatis. Scripturas sacras ita sitiens epotabat quotidie, ut pene memoriter retineret, & in corde suo assidua meditatione trutinaret. Ecclesiam Christi visitabat, quæ est disciplinæ domus, in qua ur B. Augustinus ait; idcirco discitur bene vivere ut perveniarur ad semper vivere. Vivere etenim nostrum Christus est, per quem si quis vixerit, non patietur dispendia æternæ famis.

Piis exercitiis vacat. 3. Ergo in schola hujus disciplinæ non alium quærebat magistrnm & doctorem nisi Dominum JESUM CHRISTUM, hunc toto corde diligebat, hunc ante oculos mentis ponebat. In hujus misericordia spem suam ponebat, & toto mentis desiderio illi adhærere cupiebat. Dicebatque illud Davidicum: *Mihi* Ps. 72. 28. *autem adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.* Et rursum: Ps. 17. 23. *Diligam te Domine virtus mea, Dominus firmamentum meum & refugium meum.* Hæc & alia multa secum revolvens, Deum sperabat sibi ubique adesse præsentem. Orationibus assiduis incumbebar, eleemosynis & jejuniis studebat, pauperes recreabat, nudos vestiebat & quantumcumque poterat de facultate patris sui indigentibus erogabar. Tantam ei Dominus gratiam contulit, ut adhuc positus in juvenilibus annis excederet cunctos sapientia & merito sanctitatis. Lætabantur ambo genitores & omnes ipsius amici & parentes misericordiam Dei circa ipsum esse diffusam scientes. Gaudebant se talem recepisse filium, cujus doctrina crescebat quotidie Fides Christianorum. Referebant Domino Deo munia laudis pro tanto munere prolis. Invocabant eum assiduis precibus, ut eum salvare & custodire dignaretur, & magis ac magis amplificare in suis operibus.

Parentibus mortuis facultates suas in pios usus expendit. 4. Et quia non erat illis filius nisi B. Geremarus, appropinquante moete eorum, heredem eum suarum rerum constituerunt. Post quorum mortem B. Geremarus magis ac magis in Christi amore exardescens, non cessabat substantiam suam erogare pauperibus. Ecclesias ubique honorabat, pauperes Clericos quoscumque invenire poterat de substantia sua relevabat. Peregrinis quos sine tecto inveniebat, tectum & alimentum pro nomine Christi tribue- Luc. 9. bat. Noverat esse dictum a Domino, *qui vos recipit, me recipit*: & ideo eum quotidie suscipiebat in suis membris. Sciebat enim quia quod pauperibus dabar, ipsi Domino JESU-CHRISTO tribuebat, sicut idem Dominus dicit in Evangelio: *Quod uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Præparabat sibi de transitoriis æterna, & de caducis præmia sine fine mansura. His & aliis multis exemplis corroboratus, captivis, orphanis, viduis pauperibus incessanter substantiam suam impendebat.

Plures ad virtutem accendit. Luc. 11. 33. 5. Sed cum jam Domino placuisset meritum revelare multis B. Geremari, quoniam sicut ipse dicit in Evangelio, *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant*; cœperunt plures Francorum ad eum concurrere, fruique ejus sanctissima allocutione: quos pane cœlestis verbi quotidie pascens, admonebat eos ut fidem, charitatem, dilectionem Dei & dilectionem proximi inviolabiliter retinerene, & multa alia cœlestia arma quibus conscendere possent cœlum & debellare humani generis inimicum.

A Dagoberto consiliis præficitur. 6. Hæc eo ita agenre audivit famam sanctitatis ejus atque prudentiæ Rex DAGOBERTUS; mittensque nuntios accersivit eum in palatio suo. Et videns eum elegantem & doctum in verbis, & sapientem in consiliis, præfecit eum consiliis suis; cujus consilio quamdiu acquievit, tamdiu strenue Francorum Regnum obtinuit. Quis consiliis ejus non crederet? quis verbis ipsius non fidem daret? Erat enim Spiritu-sancto plenus. Dignum enim erat, ut ille qui habebat Spiritum-sanctum, sciret dare utile consilium. Loquebatur per os ejus Spiritus- Matth. 10. 20. sanctus, sicut ait Dominus ad Discipulos: *Non enim vos estis qui loquimini, sed spiritus Patris vestri loquitur in vobis.* Nunc de qualitate corporis ejus ut dicam, oculorum acie malis terribilis, bonis modestus & humilis, & sicut unus angelici ordinis. Et quod mirum dictu est, imago ipsius humanum hominem eo tempore excedebat. Honorabat eum Rex & honorifice custodiebat. Duces & Comites, divites & pauperes, omnes eum diligebant, omnes ingenti honore ve-

Digitized by Google

CIRCA AN. 658
24. Sept.

venerabantur. Ipse vero talem se exhibebat circa cunctos, ut omnium diceres esse servum. Et quamvis esset in laicali habitu, tamen in obedientia verus Monachus esse demonstrabatur. Omnibus omnia erat, ut omnes lucrifaceret.

Uxorem ducit.

7. Igitur non multis annis juventutis suæ in Regis Dagoberti palatio expletis, tractare secum cœpit, quem sibi in hereditate sua sociare potuisset. Hoc autem eo cogitante, cum consensu Regis ceterorumque Francorum sociavit sibi puellam in conjugium nomine DOMANAM *a*. Hoc idcirco maxime fecit, ut inde procrearet aliquem futurum heredem, ne post mortem ejus gravia scandala orirentur inter parentes suos ex hereditate sua. Habebat namque quamplurima prædia, erantque ei parentes plurimi in palatio Regis Dagoberti. Accepta vero uxore sua complevit circa eum Dominus misericordiam suam: generavit ex ea duas filias, quarum prior dum ad ætatem maturam perveniret, sponso destinatur, sed virgo permansit morte interveniente carnis. Junior tradita Monasticis disciplinis in virginitate permansit. Sic in virginitate corporis ambæ permanentes meruerunt computari inter prudentes Virgines. Sepelivit autem eas beatus Geremarus in Ecclesia B. Remigii in prædicto vico, ubi multa largitus est de propriis rebus.

Filias duas ex ea suscepit.

8. Expletis autem multis diebus dedit ei Deus filium. Super quem gaudens & exsultans beatus Geremarus transmisit eum B. AUDOENO, qui tunc illis diebus in palatio Regis morabatur; cujus consilio cuncta agebat, & nihil extra præceptum ipsius faciebat. Eratque ei familiarissimus amicus & in omnibus secretis suis conscius. Narravitque ei omnia quæ acciderant, & quod filius illi successerat. Qui audiens hæc omnia gavisus est, & suscipiens puerum catechizavit eum. Præparatoque fonte baptismatis, baptizavit eum in nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, vocans eum nomine AMALBERTUM. Et sic mysteriis quæ sacræ Fidei conveniunt initiatum remisit eum ad beatum Geremarum. Qui crescens & quotidie proficiens factus est honorabilis inter Francorum Principes, & adhuc positus in ætate juvenili, magnum spectaculum de se præstabat cunctis. Erat namque promptior omnibus juvenibus Francorum, humillimus omnium pauperum. Nemo enim eum in aliquo poterat superare. In fide perfectus, in factis probatus, in omni opere & verbo stabilis & devotus. Merito enim tam bonis operibus pollebat, qui tali progenitore progenitus erat. Hunc Rex Dagobertus super omnes diligebat, videns eum strenuum in armis, pollentem in verbis, utilem in consiliis. Cum autem procurarentur Franci in exercitum, ipse per omnia loco patris, Regis lateri adhærebat.

Filium item Amalbertum a B. Audoeno baptizatum.

Amalberti dotes.

9. Beatus autem Geremarus spiritu Dei plenus, omnia quæ in mundo sunt pro nihilo pendens & cœlibem jam vitam desiderans, Cœnobiis Monachorum plurima de substantia sua tribuebat. Per consilium vero B. Audoeni de propria facultate fundavit Monasterium quod dicitur INSULA *b*, construxitque ibi omnia ædificia sanctæ Regulæ convenientia. Ecclesias ibidem construxit in honore Apostolorum Petri & Pauli, multorumque Sanctorum Reliquias ibi posuit. Constituit ibi Congregationem Monachorum sub sancta conversatione degentium: præfecit ei ARCHARIUM Abbatem magni meriti virum, cujus doctrina & sapientia quotidie grex Christi ad superna tenderet. Ipse vero Archarius usque in finem vitæ suæ gregem sibi commissum gubernavit decenter & strenue.

Monasterio a se condito Geremarus præficit Archarium.

10. Cum autem placuisset Domino ut vita B. Geremari esset exemplum aliorum, misit ei in cor ut cuncta derelinqueret, solique se Deo ad serviendum traderet. Postquam ei talis voluntas cecidit in mentem, antequam ulli mortalium hoc confiteretur, adiens Regem petiit ab eo, ut coram cunctis Principibus

Bonis suis Amalberto relictis Audoenum consulit de faciendis suis rebus.

a Domanam ex pago Vilcassino ortam & in Sanctarum numerum relatam asserit Louvetus Hist. diœc. Belvac. lib. v. cap. 22

b Istud Monasterium a Normannorum tempore redactum est in villam, uno lapide a Flaviacensi Monasterio distantem, ubi B. Amalberti locus sepulchri etiam nunc juxta S. Petri Capellam cernitur. Nomen loco vicus S. Petri in Nemore, vernacule *S. Pierre aux bois*. Ab annis circiter viginti Monachi nostri accepta ab Episcopo Bellovacensi licentia levandi B. Amalberti Reliquias, cum duorum hominum ossa in eodem sepulchro reperissent, re infecta clauserunt sepulchrum. S. Amalbertus in Martyrologio Gallicano locum habet, non tamen in Officiis Divinis.

CIRCA AN. 658 24. Sept.

bus Francorum filio suo Amalberto cuncta quæ sui juris erant traderet, eique cunctis præsentibus Francis indifferenter donaret. Quod Rex audiens valde mirari cœpit. Tandem petitioni ejus libenter annuens non solum quod rogabat juveni tribuit, sed insuper etiam ei multa auxit. Adquisitis vero omnibus suæ potestatis filio suo, abiit ad S. Audoenum, qui tunc in ipso palatio erat, ut omnia cordis sui aperiret ei secreta. Et vocans eum ad se secreto, his verbis adorsus est: Quæso, Pater sancte, ut mihi viam Dei non renuas demonstrare, per quam possim ad gaudia æterna pervenire & hujus mundi naufragium evita- ,, re. Video enim quia cuncta pertranseunt, & rediguntur ad nihilum. Hæc ,, audiens beatus Audoenus lætatus est valde. Et trahens suspiria cordis, his ,, verbis ei respondit: Viam Dei quam a me, Frater, requiris, Evangelicis ,, tibi demonstratur verbis. Ait enim Dominus Petro quærenti de retributione ,, & de futuro præmio: *Omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores,* ,, *aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros propter nomen* ,, *meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Heu quæ miseros tra- ,, mite devio abducit ignorantia! Nam quo lateat bonum quod cupiunt, ne- ,, scire cæci sustinent: & dimersi tellure, petunt quod abiit trans stelliferum ,, polum. Felix qui potuit visere lucidum fontem boni, & felix qui potuit ,, solvere vincula gravis terræ. Si beatitudo est summum naturæ bonum de- ,, gentis ratione, nec est summum bonum quod eripi ullo modo potest, quo- ,, niam præcellit id quod nequeat auferri; manifestum est quod ad beatitudi- ,, nem percipiendam fortunæ hujus instabilitas adspirare non possit. Constat & ,, positum est æterna lege, ut nihil perseveret genitum. Idcirco, Frater, si vis ,, cautus ponere perennem sedem nec sterni flatibus sonori Euri, vita cacumen ,, alti montis, scilicet dignitatem hujus sæculi & sequere vestigia JESU-CHRISTI.

Matth. 19.

Audoeni monitu de fugiendo sæculo adquiescit. Matth. 16. 26.

11. Audiens hæc beatus Geremarus, sancto Audoeno respondit: Scio Pater sancte, quia omnia vera sunt quæ audio ex tuo ore. Derelinquam omnia hujus mundi transitoria vana, caduca, quæ cum magis stare videntur transeunt & miseros ducunt ad interitum. Et ut verbis Domini utar: *Quid prodest homini si universum mundum lucretur, animæ vero suæ detrimentum patiatur?* Completis his inter se sanctis allocutionibus rediens domum B. Geremarus, instruxit filium suum atque familiam de fide, de spe & de charitate ceterisque aliis virtutibus ad curam animarum pertinentibus.

Chlodoveo annuente Monasterium petit. * id est anno 648.

12. Eodem tempore DAGOBERTO mortuo, anno undecimo * regnante CHLODOVEO Rege, correctus est B. Geremarus in viam salutis æternæ. Videns ergo quoniam nihil in mundo perpetuæ mercedis animæ suæ acquirebat, sed magis detrimentum perpetuum illi præparabat, adhortante eum B. Audoeno, adiit Regem Chlodoveum, petiitque ab eo ut filio suo quod pater ejus concessit concederet, & capitis comam ei deponere liceret, seque in Monasterio ad serviendum traderet. Per jussionem autem Regis licet abnegantibus Francis tonsuravit eum B. Audoenus, deditque illi Monachilem habitum: & instruens illum cœlestibus disciplinis misit eum in Monasterium PENTALLI *a* vocabulo denominatum, ut ibi fuisset in obedientia Abbas & Pastor ovium Christi & illuminator animarum. Beatus autem Geremarus revolvens illud Psalmographi: *Adjutorium nostrum in nomine Domini qui fecit cœlum & terram*; Et iterum, *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo?* in Domino Deo totam spem suam ponens, non distulit obedire præcepto Sancti.

Ps. 123. 8.

Ps. 26. 1.

Monasterii Pentalli regimen suscipit.

* la Lizaine

13. Cum magno ergo gemitu & lacrymis & suspiriis cordis suscepit regendum Monasterium. Relicta autem uxore & filio suo & omnibus hujus mundi curis secundum Evangelicum præceptum secutus est CHRISTI JESU vestigia, & abiit in Monasterium quod supranominavimus Pentallum in pago Rotomagense super fluvium Lirizinum *. Cujus vita qualis, quam sancta

---

a Istius Monasterii conditor, non S. Audoenus (uti Arturus in Neustria pia cum Antonio Yepez putat) sed Childebertus senior in gratiam S. Samsonis qui ex antro proximo serpentem ejecit. Lege librum 1. Vitæ S. Samsonis sæculo 1. Bened. ad annum 565. Quod quidem Monasterium ad Lirizinum amnem, vulgo *la Lizaine*, inter Honflodum & Pontem Audomari olim situm, adhoc exstabat sæculo 9. prout apparet ex Gestis Ansegisi Abbatis, qui in Chron. Fontanell. cap. 16. *ad Pentale Monasterium solidos 15.* legavisse dicitur.

CIRCA AN. 658

24. Sept.

ꝺa ibi cunꝺis refulsit, testantur sanitates & plurimæ incolis faꝺæ virtutes. Diebus ac noꝺibus in oratione se macerabat, in vigiliis, in jejuniis, & in omnibus contemplativæ vitæ congruentibus. Prostratus corpore atque fixis solo genibus, orationem perenniter cum lacrymis fundens, pro peccatis populi Dominum rogabat, pro sanꝺa Dei Ecclesia, ut eam Dominus incolumem custodiret. Jejunabat cotidie, totam diem ducens in hymnis & laudibus Dei in vesperum reficiebat. Cibus illi panis paximaticus cum oleribus parvulis, & potus aqua salsissima, ut saturitas ventris non adflueret. Mortuus erat mundo, vivus erat Christo; omnibus autem ad se confluentibus non cessabat demonstrare viam salutis. Præmonebat unumquemque ut in lege Dei meditaretur.

Vitam pie instituit.

14. Erat autem in eodem Monasterio multitudo maxima Monachorum; cui ad regendum Pater Geremarus constitutus erat. In hac vero Congregatione multi amantes bonum & timentes Deum, libenter audiebant eum, & recipiebant correꝺionem ipsius. Sed quoniam semper vita bonorum odiosa est malis, fuerunt ibi nonnulli malitiosi vel impii quorum pars erat cum Belial, qui nolentes recipere prædicationem ejus, cœperunt traꝺare de morte ipsius, opportunum locum quærentes, ut per quamdam damnationem eum interficerent. Erat autem illi consuetudo in primo galli cantu ad laudes Dei surgere, & usque ad crepusculum lucis in Dei laudibus noꝺem pervigilem ducere. Completo autem officio revertens in Dormitorium, in stratu suo collocare se consueverat. Hoc noscentes invidiosi atque protervi, consilium inter se acceperunt, ut cultellum sub leꝺi stratis ponerent, ut sanꝺus vir rediens ab Ecclesia super cultellum se cum impetu corporis injiceret & sic semetipsum interficeret. Quod & fecerunt. Manubrium cultelli solo hæserunt, acumen ferri nudum in aeris spatium erexerunt. O infandum nefas, in omni tempore cunꝺis horrendum! More solito revertens B. Geremarus ab Ecclesia ad leꝺum, Spiritu sanꝺo eum adhortante, fecit hoc quod solitus non erat facere. Non enim in consuetudinem habebat leꝺum tangere, sed cum toto corpore se in medium leꝺi injiciebat. Tetigit manu leꝺum & circumducens manum, invenit quod erat absconditum. Statim ut sensit fraudem esse paratam, reliꝺo leꝺulo reversus in Templum amicus Dei, quod supererat noꝺis lacrymas fundens, hymnis & laudibus Dei duxit: & mane primo rem quæ ei contigerat, nemini indicavit.

Mortem sibi paratam evadit.

15. Tertia vero hora diei post leꝺionis disputationem, *a*, in Capitulo ante pedes omnium prostratus, rogabat ut a pastorali cura eum absolverent, & meliorem quemcumque Patrem super se eligerent. Erat autem quædam crypta in vasto solitudinis super fluvium Sequanæ, unde Sanꝺus SAMSON * serpentem ejecit. Hanc petebat ut ad habitandum ei concederent. Quantus clamor, quantus dolor erat ibi omnium timentium Deum & super Patrem Geremarum lamentantium & dicentium: Cur nos Pater deseris, aut cui nos desolatos relinquis? quid egimus? Quid in te commisimus? Quomodo fuimus tibi contrarii? Ipse autem respondit eis: Nemo vestrum in aliquo mihi exstitit unquam contrarius, nemo malus, nemo durus, nemo alienus: omnes mihi ut patres, ut fratres, ut veritatis amatores. Nolebat enim prodere in publicum, quod invenit in leꝺo absconditum, ne locus ipse verteretur in exemplum malorum. Iterum atque iterum prostratus ante pedes omnium rogabat ut a pastorali sede absolverent eum. Illi autem nolebant, sed magis ac magis petebant ut eos non desereret.

Postulat absolvi a munere Pastorali.

* Lege ejus Vitam Sæculo 1. Ben.

16. Tandem viꝺi petitionibus, cryptam quam petebat ei concesserunt. Relinquens autem Monasterium B. Audoeno, abiit in prædiꝺum locum, ibique se in oratione diebus ac noꝺibus dedit, faciens plurimam abstinentiam, majorem quam facere consueverat. Ibi ad eum omnes egeni veniebant, quos pro amore Christi respiciens non permittebat abire vacua manu. Nudos operiebat, esu-

In speluncam secedit.

a Id est Collationem de leꝺione factam. Quæ enim Cassiano Collatio dicitur, Disputatio vocatur in Regula S. Pachomii art. 21. *Disputatio autem a Præpositis domorum per singulas hebdomadas tertio fiet.* Has vero Collationes ante Missam olim habitas, constat ex Sermonibus S. Bernardi pluribus in locis, maxime in Serm. 2. & 3. in festo omnium Sanꝺorum.

CIRCA AN. 658 24. Sept.

eſurientes & ſitientes recreabat, infirmos viſitabat, mortuos ſepeliebat, omnes oppreſſos tribulatione & anguſtia corporis & mentis confortabat. Erat pater orphanorum & amator Eccleſiarum. Tantam ei gratiam Dominus veluti electo famulo ſuo contulit, ut cuncta mundi mente tranſcenderet, & ſæpius cœleſtibus ſecretis intereſſet.

Sacerdos factus rem ſacram quotidie facit.

17. Beatus autem Audoenus audiens famam ſanctitatis ipſius & ſciens meritum ejus, in gradum Presbyterii eum ordinavit. Cujus voluntati multum reſiſtere voluit, ſed Spiritu-ſancto eum compellente, præceptis ſancti Præſulis obedivit: factuſque Sacerdos, Domino Deo placere ſtuduit. Offerebat enim illi ſacrificium per ſingulos dies cum lacrymis & contritione cordis. Cum autem ad ſacrificandum accederet, tanta circa eum cuſtodia Dei & pietas erat, ut in terris corpore poſitus, ante Deum in cœleſtibus mente habitaret. O Deo dignum Sacerdotem, mitem, juſtum, benignum, omnique pietate repletum. Cuſtodiebas eum, Domine JESU-CHRISTE, tu ſemper greſſus ejus ad meliora redigebas, tu ſcuto protectionis tuæ eum circumdederas, qui non dormis, neque dormitas, ſed ſemper in te ſperantes cuſtodis & ſalvas.

Poſt annos quinque filii ſui obitum diſcit.

18. Ibi in exemplum omnium poſitus annis quinque & menſibus tribus fidelis tuus Geremarus in omnibus mandatis his exſtitit ſincerus & devotus. Dum autem illic moraretur, nuntius venit ei de filio ſuo Amalberto quem in palatio reliquerat. Rediens enim de Waſconia cum Rege *a*, gravi infirmitate percuſſus ægrotare cœpit. Unde morbo ingraveſcente evadere non potuit, ſubripiente mortis articulo vitam corporis amiſit. Erat enim adhuc virgo & ignarus mundanæ corruptionis. Et quoniam carus erat Regi & Francis, delatus eſt uſque ad locum propriæ hereditatis. Cum autem hoc enuntiatum fuiſſet, adſumens patientiam beati Job dixit: *Dominus dedit, Dominus abſtulit, ſicut Domino placuit ita factum eſt, ſit nomen Domini benedictum.* Et iterum: Laudate Dominum omnes gentes, laudate eum omnes populi. Quoniam confirmata eſt ſuper me manus tua Deus & veritas tua non dereliquit me. Confirmaſti in me miſericordiam tuam & recepiſti filium meum in gloriam tuam. Exiens de illa crypta, & omnes Clerici ſimul cum eo in hymnis David laudem Deo dicebat: Dominus pars hereditatis meæ & calicis mei tu es qui reſtitues hereditatem meam mihi.

Job. 1. 21.

Ad filii exſequias pergit.

19. Pergens autem cum magno pſallentium choro pervenit in pagum Vilcaſinum*: quem pertranſiens intravit Belvacenſem pagum, ubi jacebat filii corpus defunctum. Veniens illuc ubi jacebat, nihil de morte ipſius eſt motus: ſed laudabat Dominum Deum, quod dignatus ſit ſuſcipere in virginitate unicum filium ſuum. Elevantes autem eum in feretrum deferunt ad Monaſterium quod B. Geremarus conſtruxerat in honore Petri & Pauli Apoſtolorum. Sequebatur multitudo populi flens atque lugens ſuper eum. Erat enim carus omnibus divitibus & pauperibus, omnes pati amore eum diligebant: & ideo quem in vita amaverant, in morte hoc triſte munus amoris ei præbebant. Venientes vero ad locum qui Baniacus pons dicitur, paullulum ſolo ſubſtiterunt.

* le Vexin

Corpus immobile redditur.

20. Non illud ſileri puto, quod Dominus operari dignatus eſt ibi circa corpus defuncti ob meritum B. Geremari, quatenus omnes agnoſcerent magni meriti eſſe eum & ipſius filium. In eodem loco ſic aggravatum eſt corpus B. Amalberti, ut non ab iis qui eum portabant potuiſſet moveri. Adjuncti ſunt quamplurimi, ſed nec ſic moveri potuit. Fit clamor omnium virorum atque mulierum. Tantus autem ſtupor invaſit omnes retro & antecedentes, ut vix ambulare valerent. Tunc B. Geremarus ſentiens hoc eſſe voluntatem Dei; juſſit corpus deponi. Quo depoſito, proſtratus ſolo genibus, orationem ad Dominum fudit & coram cunctis diutiſſime oravit. Completa oratione illis qui corpus vehebant dixit: Auferte pallium ab eo unde coopertus eſt, ut videamus quid contigerit. Cumque tuliſſent pallium & diligentius adſpexiſſent, invenerunt faciem ejus ſanguine madidam, acſi illo die bello interfectus occubuiſſet. Fluebat

Cruenta ejus facies apparet.

---

a Nempe Chlodoveo, de quo jam Auctor ſuperius egerat, alias Regis nomen exprimere debuiſſet.

AN.CHR. 658 24 Septem.

bat enim sanguis per nares irrigans totam faciem ejus. Valde stupendum est atque mirandum & in memoria devotis laudibus reservandum. Tam multum fluxerat temporis quo vita decesserat revertens a Wasconia cum Rege & Francis. Quid hoc facto manifestius? potuit hoc adimplere illius virtus B. Geremari meritis & virtutibus, cujus potentia resuscitatur quatriduanus Lazarus. Demonstratur hoc indicio B. Amalbertum meritis S. Geremari vivere cum Christo.

Monasterium eo in loco parat Geremarus.

21. Tunc B. Geremarus in eodem loco Ecclesiam fieri præcepit in honore S. Joannis: duodecim Monachos ibidem constituit, quorum vita esset salus sibi & animæ filii. Ut vero sine indigentia viverent, & Deo sine murmuratione servirent, reliquit eis multas villas, scilicet propria prædia per chartarum monimenta.

Corpus inde facile in aliud Monasterium defertur.

22. His ita præmissis statim inventum est corpus tantæ levitatis, ut ab uno homine potuisset portari. O quam magna est virtus tua Christe! quantis coruscas miraculis sperantibus. Quis nomen tuum non exaltet? Aut quis potentiam tuam erga servos tuos non pertimescet? Moventes inde pervenerunt ad prædictum Monasterium, quod B. Geremarus adhuc in sæculo positus construxerat, ubi honorifice sepelierunt eum. Tunc B. Geremarus hereditatem suam recepit, & Dominum JESUM-CHRISTUM ex ea heredem fecit. Festinabat enim pervenire ad supernam patriam, & contingere immortalitatis stolam. Desiderabat heredem habere eum, a quo & in quo & per quem est summum bonum, ultra quod nihil est appetendum.

Geremarus locum ad habitandum petit a B. Audoeno.

23. Postquam autem omnia hæc sunt divinitus completa, in semetipsum reversus cogitare cœpit, quomodo astutia antiqui serpentis per mille artes nocendi utitur seducere corda servorum Dei ad interitum & damnationem perpetuæ mortis. Quibusdam enim virtute orationum perfectis, quibusdam jejuniis deditis, aliis solitariæ vitæ laude diffamatis multoties quamdam faciem jactantiæ ingerit, & cum virginibus stultis lampades eorum vacuas reddit. Hi tales veniente Sponso non intrabunt cum eo ad nuptias. Hoc prævidens B. Geremarus ne cor ejus laus solitariæ vitæ attingeret, cœpit familiarissime suos alloqui: O Fratres multos pro Christi nomine passi labores indesinenter ad viam summi & incomprehensibilis boni currite, & in opere Dei quod cœpistis permanete. Utendum est nobis hoc consilio. Properemus ad S. Audoneum, petamusque ab eo ut sua oratione demonstretur nobis ad habitandum locus, ubi usque ad finem vitæ in bonis operibus perseveremus. Placuit omnibus consilium B. Geremari. Pergens ergo ad sanctum Audoneum sic allocutus est: Deprecor te, sancte Pater, ut orationem ad Dominum pro me facias, mihique locum ad habitandum tuis precibus demonstres. Confido enim quod Deus te exaudiet, & quod rogaveris impetrabis. Audiens hæc B. Audoenus respondit ei: Noli Frater ista referre. Quis ego sum ut hoc agam? non meis meritis, sed tua fide hoc adimplebitur. Si fidem habueris quidquid rogaveris consequeris. Fide Abraham amicus Dei factus est, fide Petrus salvatus est. Expectemus misericordiam Dei triduo cum jejuniis & orationibus, si forte respiciet humilitatem nostram.

Post triduanum jejunium Angelus eis locum demonstrat.

24. His inter se familiarissime dictis, indictum est tridno jejunium cunctis. Tertia autem nocte in jejuniis & orationibus positis apparuit per visum utrisque Angelus Domini dicens eis: Exaudivit Dominus preces vestras, respexit afflictionem vestram. Ite ad locum qui FLAVIACUS [a] nuncupatur, & ibi invenietis desiderium vestrum. Mane autem facto, retulit uterque quod vide-

[a] Flaviacus vicus, *Flay*, quinque leucis distans a Bellovaco, ad Ittam amnem, nomen Monasterio dedit Flaviacensi, quod post varias fortunas, post Canonicos Normannorum tempore inibi institutos, post unionem ejus redditunm Ecclesiæ Bellovacensi factam per Nicolaum Papam I. tandem a Drogone Bellovacensium Episcopo anno 1030. instauratum est, præfecto Guntharia ex Monacho Fossatensi, qui B. Geremari corpus a Bellovacæ urbis civibus vindicare sibi non potuit. Ab eo tempore nomen Monasterio fuit S. Geremari Flaviacensi, vulgo *S. Germer de Flay*, cui inter alios præfuere S. GERARDUS post anonymum Geremari successorem, S. BENIGNUS Gerardi successor, atque ANSIGISUS principatu Ludovici Pii Imperatoris, qui tres etiam Abbates Fontanellæ Monasterii fuerunt. In Chron. Fontanell. cap. 3. *Hujus Benigni Abbatis propinquus S. Gennardus Vicedominus Ecclesiæ Rotomagensis & Abbas Cœnobii Flaviacensis extitit: qui post recessum ipsius Gennardi Flaviacensis Cœnobii factus est Rector*. De Ansigiso lege c. 26. & seqq.

CIRCA AN. 658 24. Sept. viderat, & gratias agentes Domino tendunt ad locum prædictum ab Angelo. Cum autem non longe essent a vico, nutu Dei & voluntate deviati sunt a recto tramite: & gyrantes vastæ solitudinis desertum, pervenerunt ad destinatum locum. Ubi cum pervenissent, & multum dubitarent nescientes quid agerent; ecce nebula descendit de cœlo & circumdedit totum locum ubi construendum erat Monasterium, & cum nebula superna vox dicens: Electi Dei, ecce iste locus metuendus est, quadraginta anni voluti sunt ex quo Dominus hunc locum benedixit & sanctificavit, & fideli suo Geremaro destinavit. Erit enim habitabilis Monachorum multitudini, quandiu perstiterit in præceptis Domini. Mulieribus vero nullus unquam accessus ad eum patebit. Audientes autem hæc ambo viri Sancti valde lætati sunt. Cumque obtutus suos in aspectum nebulæ defigerent, statim ab adspectibus eorum subtracta est. Ex eadem autem nebula in circuitu loci, quasi quædam virga geometricalis, ros totum locum circumdans remansit, ut daretur intelligi verum esse, quod superna vox cecinit. Tunc circumeuntes locum repererunt signum cœlestis roris impressum.

Monasterii fabricam a B. Audoeno designatam Geremarus perficit. 25. Beatus autem Audoneus certus de Angelica visione & de superna voce, accipiens virgam in manu, per vestigia nebulæ mensus est plateam in circuitu, ubi Ecclesia ædificaretur, ubi officinæ construerentur & cetera Monachorum vitæ utilia: consignatoque loco B. Geremaro ita discessit ab eo. Tunc B. Geremarus una cum omnibus sibi commissis ad ædificandum locum advenit, ædificavit ibi Ecclesiam in honore sanctæ & individuæ Trinitatis sanctæque MARIÆ Virginis & sancti Joannis, sanctique Petri Apostolorum Principis: & ibi totam suam hereditatem tradidit. Construxit ibi omnia necessaria Monasticæ vitæ congrua vel artes diversas quas intra Monasterium exerceri utile est, ut non esset Monachis *a* necessitas vagandi foris: quia, sicut B. BENEDICTUS dicit, omnino animabus eorum non expedit. Audientes circumquaque Monachi confluebant ad eum quasi ad hortum omnium virtutum: quos ille verbi Dei gratia reficiens admonebat, ut in proposito suo perseverarent, & a voluptatibus mundi alienos se facerent.

Moritur. 26. Consummato autem omni opere suo, fixit se in oratione atque permansit in Dei opere annis tribus & mensibus sex, & sic in Domino emisit spiritum, transivitque ad gaudia Angelorum *b*. Sepultum est corpus ejus in eadem Ecclesia cum magno honore & reverentia, ubi per meritum *ejus* multa beneficia præstantur. Ad sepulchrum ejus ægri veniunt & sanantur, cœci illuminantur, claudi gressibus reformantur, surdi auditu reparantur, dæmones ab obsessis corporibus effugantur, & multi a variis languoribus sanantur, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria, laus & potestas per infinita sæcula sæculorum, Amen.

VITA

a Fallitur ergo Louvetus, dum Canonicos Regulares Flaviacensi Cœnobio a Geremaro impositos scribit loco citato: tametsi jam ante Normannorum cladem Canonici Monasterium illud occupabant, ut constat ex Chron. Fontanell. cap. 16 ubi Ansegisus Abbas *ad Flaviacum illis Canonicis libras quindecim* legavisse dicitur.

b Si Amalbertus Chlodoveo adhuc regnante in reditu a Wasconia mortuus est, (quod superius expendimus) Geremari obitus ultra annum 658. differri non potest. Chlodoveus quippe anno 655 extinctus est, Geremarus anno 649. Monasterium Pentallense petiit, ac postea cryptam seu speluncam S. Samsonis, ubi post *annos quinque & menses tres* nuntium de Amalberti morte accepit. Sepulto Amalberto condidit Monasterium Flaviacense, in quo *annis quinque & mensibus sex* permansit. Anno proinde 668. ad superos migravit 8 Kal. Octob. quo die in Martyrol. Romano, Benedictino & Gallicano, necnon in Addit. Molani ad Usuardum *abbatis* nomine memoratur. Ejus corpus una cum B. Justi Martyris Reliquiis in Abbatiam S. Cypriani prope muros Pictavenses delatum esse (quod tamen omnino incertum putamus) probat Louvetus ex Aquitaniæ Annal. ad ann. 940. Anno 840. utrumque B. Geremari Cœnobium, Insula nimirum & Flaviacum, ab Hastingo Normannorum Duce eversum est. Rebus exinde pacatis sacra Geremari lipsana Bellovacum relata esse ait idem Auctor: quæ in Majori sancti Petri Ecclesia in hunc usque diem collocata, inclusa thecæ ex aurichalco deaurata, quotannis in Dominica Palmarum cum aliis Sanctorum Reliquiis solemniter circumferuntur. Celebris est apud Bellovacenses memoria miraculi a B. Geremaro, ineunte sæculo 12. patrati, dum populares sacro igne correptos (qua pestis eo tempore in Gallia misere sæviebat) ab ingruente morbo liberavit, idque Drogoni occasio fuit instaurandi Monasterii Flaviacensis.

VITA S. CLARI ABBATIS VIENNENSIS,

CIRCA AN. 660
1. Januarii.

Auctore Anonymo qui post medium sæculum 8. vixit, ex num. 10.

Ex Surio & Bollando.

1. VITAM vel actus B. CLARI Presbyteri & Abbatis scripturus, Dei gratiam imploro, ut qui illi dedit bene & sancte vivere, mihi quoque tribuat ostium sermonis, & illius laudabilia gesta inculpabiliter scribere. Hic a puero indiciis munerum clarus in Dei omnipotentis gratia profecit adeo, ut precibus suis a Domino obtineret, quæ Spiritus-sancti donum petenda esse persuaderet. Accidit quippe ut puer matrem orbatam marito haberet, quæ devote ad Memorias Sanctorum Martyrum apud Viennam subinde orandi gratia occurrebat: cum qua pedissequus Clarus venire solebat. Habitabat autem eadem femina in vico qui Bellicampus dicitur. Clarus pius,

2. Hanc cum pro more quadam die ad orationem Clarus sequeretur, venerunt ad sanctissimum Cœnobium ultra Rhodanum, ubi tunc temporis ossa beatissimi FERREOLI Martyris quiescebant. Cumque ibi mulier cum Claro suo puero in compunctione posita, longiores horas protraxisset, jamque vespere ad hospitium suum reverti cuperet, Rhodanus agitantibus ventis in undas periculosissime assurgere cœpit. Jam mater eum Claro puero navim intraverat: desperatisque nautis, pene undis submersa navi, Clarus puer extensis manibus contra Ecclesiam B. Martyris Ferreoli lacrymis fusis exclamasse dicitur: Deus pro cujus nomine Martyr Ferreolus mortem suscepit, subveni nobis in periculo positis. Mox Rhodanus blandior redditus, navim brevi impulsu ad litora sua transposuit. De periculo erepti, mirantes pueri fidem, Deo gratias reddiderunt. Tempestatem sedat.

3. Erat tunc temporis vir strenuus & Deo placitus Viennensis Ecclesiæ Pontifex CADOLDUS. Monasteria tam virorum quam Sanctimonialium sub sancta professione viventium pia districtione, tam in civitate quam extra muros civitatis, hæc præcipua erant *a* quæ regebat. Grinianensium Cœnobia, a sanctis Pontificibus urbis fundata, in quorum maximo ossa beatissimi Ferreoli Martyris condita venerabantur. Sanctimonialium beatæ Virginis Columbæ triginta Monachas habens. Nam Grinianensium loca quadringentos Monachos alebant. Porro S. Petri Monasterium ad Australem partem urbis situm, quingentos pene Monachos continebat. Sanctorum Gervasii & Protasii venerabilis Memoria, quinquaginta. Similiter S. Joannis Baptistæ Monasterium, quinquaginta. Similiter S. Vincentii Martyris, quinquaginta. Sancti quoque Marcelli Martyris Cœnobium, triginta. S. Blandinæ viduarum Sanctimonialium locus vigintiquinque. S. Andreæ infra mœnia urbis, centum. Iterum aliud S. Andreæ, centum. Sancti Nicetii ejus urbis gloriosi Episcopi, quadraginta. S. Martini Cœnobium, centum quinquaginta Monachos sub districtione regulari viventes adunatos tenebat. Porro in domo majori sanctorum Martyrum Apostolicam vitam tenentes, in unumque viventes, plurimi Clerici erant, itaut turmis dispositis Officiorum ministeria peragerent. Apud sanctum Severum quoque cœtus Clericorum venerabilis. Alia quoque venerabilia Sanctorum in unum conversantium habitacula ad sexaginta, sub cura Pontificis degentia in Viennensi diœcesi satis ordinabiliter sita erant. Sic tunc temporis ad gloriam omnipotentis Dei Viennensis Ecclesia florebat. Viennæ variа Monasteria.

4. Tam

a Ex illis Monasteriis duo dumtaxat supersunt, utrumque in urbe: unum S. Andreæ inferioris, virorum; alterum S. Andreæ superioris, Sanctimonialium, Ordinis S. Benedicti. (Nam Monasterium S. Petri Canonicis sæcularibus cessit.) Duo item Prioratus, unus S. Mariæ de Tincto sub Cluniaco, alter S. Columbæ, Sanctimonialium.

CIRCA AN. 660 — 1. Januar. — Monachus, post Abbas.

4. Tam pia igitur loca mater Clari pueri sollicita quæ Dei sunt frequentius visitabat. Claro autem puero Cœnobio Sanctorum Monachorum apud Memoriam B. Ferreoli Martyris tradito, ipsa novissimum diem apud S. Blandinam clausit. Clarus itaque puer sancte in Monastrio nutritus, eo profecit, ut sibi Monasterium viduarum ad custodiendum postmodum crederetur. Abbas factus in Monasterio S. Marcelli a sancto Pontifice urbis, Clarus nomine, clarus virtutibus, clarus omnis religionis obsequio, strenuus omni actione sua, curam sibi impositam per Dei gratiam sollicite administrabat.

Monacham sanat.

5. Contigit autem ut Mater Monasterii febribus ad mortem gravaretur. Clarus igitur ad lectum decumbentis cum fide accessit: utque manum febricitantis tetigit, secrete secum orans in conspectu Sanctimonialium sanata mulier e lecto surrexit, & cum ceteris Ecclesiam ingressa, hymnorum laudes Deo exhibuit.

Monachum & ulcerosum.

6. Quidam Frater etiam infirmitate gravi viscerum depressus, a patre Claro oleo sancto perunctus, sanitati restitutus est. Factum est dum quodam tempore ad villam cum Monachis iret, ut quidam totus ulceribus plenus obviam ei fieret. Tunc Clarus imperavit cuidam Monacho: Vade Frater, misellum istum lava in fluviolo prope currente. Illico ille obediens, ut aqua miserum tinxit (mirabile dictu!) fons vulnerum penitus clausus, cutem integram videntibus omnibus esse monstravit. Eumdem ipsum janitorem Monasterii postmodum multi viderunt.

Vineam grandine percussam restituit.

7. Forte vir Dei in grandinatam Fratrum vineam devenit. Vocato custode quæsivit, si racemi ad usum vini necessarii aliqui remansissent. Sed cum vix pauci essent inventi, prostratus in terra noctem ibi fecit. In crastinum, quod vix credi potest, ita dependens vinea racemis suis onusta paruit, ut nullo modo quod grandine percussa fuerit, indicium dare posset.

Monachum periclitantem e naufragio eripit. * al. amovens

8. Item quodam tempore cum Fratres piscatum issent, & ipse prope ripam staret, incautius quidam retia * admovens in aquam ruit. Rhodanus tunc forte ripas suas impleverat: Fratres de periculo cadentis nimium pavidi erant. Clarus plena fide, ut signum crucis contra fecit, mox a periculo exemptus est quem aqua trahebat, & ad partem illam in qua Clarus cum Fratribus stabat devenit. Læti omnes misericordias Domini decantare cœperunt. Sed ut lætiores etiam post tantum munus fierent, ingentem piscem ad litus tractum habere ad sui subsidium meruerunt.

Dæmonis artes ludit.

9. Erat ei consuetudo nocte orationis causa deambulare per castrum, ubi Cœnobium sanctæ Blandinæ situm est, & diabolus humana specie assumpta stupendæ altitudinis, flammantibus oculis ei se obvium tulit, quid ibi ageret inquirens. Clarus perfectus in fide, cognoscens inimici fraudes, impavidus stetit, & quis ipse esset quæsivit. Tunc diabolus: Missus sum ad hoc ut te ex isto loco expellam, quia jamdiu est quod in potestate nostra locus iste esset, nisi tu obstitisses. Clarus Divina virtute fretus: Vade Satan, ait: obstitit tibi Christus, cujus est terra & plenitudo ejus. Cum grandi igitur sono, itaut totum castrum videretur esse concussum, diabolus abscessit: arreptamque unam Famularum, quæ pro foribus Monasterii deserviebat, vexare cœpit. Clarus ibi accurrit, injectis in os puellæ digitis, spiritum malignum effugavit: sicque sana reddita Ancillis Dei lætitiam fecit. Multa sunt quæ per ipsum Christus in Ecclesia Viennensi operatus est.

Paganorum cladem prædicit. — Act. 14.

10. Cum instaret tempus dormitionis ejus, & hoc ei a Domino revelatum esset, quadam die in hortis Fratrum ægrotus sedit: vocatisque ad se Fratribus, eos alloqui spiritualiter ac dulciter cœpit, dicens: Fratres mei, secundum Apostoli dictum, *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei*. Quid mihi a Domino revelatum sit non tacebo. Sex Episcopos ista nostra civitas sub pace temporis Christi Ecclesiam gubernantes habebit. Postquam illi dormierint, sub septimo Episcopo gravissima persecutio Paganorum erit, & ista civitas justo Dei judicio illis ad disperdendum tradetur. Monachi & habitatores terræ istius partim occidentur, partim fugabuntur, incensis sacris domibus,

bus, vastatis omnibus, & pene in desolationem redactis. Nunc ergo, Fratres, Dei judicium metuentes, curam agentes vestri vigilanter intendite: ut cum dies tribulationis venerint, paratiores ad tolerandum, si qui reperti fueritis, inveniamini. Corpus meum in Ecclesia beatissimæ Martyris Blandinæ & sociorum ejus humate. Hæc audierunt Fratres qui tum præsentes aderant. Quod postea rei eventus demonstravit, quando a Wandalis & a Saracenis non tantum Viennensis, sed longe lateque aliæ provinciæ vastatæ sunt *a*.

AN.CHR. 660 1. Januar.

11. Cum jam decumberet, tertia die antequam clara anima ejus corpus corruptibile desereret, cum semper in laudibus Dei perseveraret, videt circa crepusculum diei aperiri cœlum, & immensum exercitum candidissimi & nivei coloris supra cellam ubi jacebat descendere, quem exercitum miræ pulchritudinis & splendoris juvenis præcedebat. Quod cum clarus irreverberatis oculis læto vultu inspiceret, virgo beatissima Blandina ab eo cognita consolari eum cœpit, & ut tantum exercitum sequeretur hortari. Cumque ipse voto & desideriis annueret, ab illa audivit: Tertia die hora quinta sanctus Marcellus & ego ad te venientes te nobiscum ad felicia regna ducemus, & ne hostis tibi nocere possit, totus iste exercitus Dei quem vides tecum erit. Sic visione abscedente beatus vir a Fratribus in Ecclesiam portatus, cilicioque superextentus, quamdiu supervixit, a Dei laudibus non cessavit.

S. Blandina moriente obitum prædicit.

12. Appropinquante hora exitus sui, psalterium idem decantare cœpit. Ut ergo Fratres finitis psalmis dixerunt, *Omnis Spiritus laudet Dominum*, cum luce odor ineffabilis totam cellam ubi Sanctus Dei jacebat replevit: sicque beata anima carne soluta migravit ad Dominum. Mansit autem idem odor usque ad locum sepulchri. Quo cum ferretur quidam paralysi dissolutus admotus feretro beati viri, in conspectu omnium ilico sanatus est. Sepultus autem in Ecclesia beatæ Martyris Blandinæ sanctorumque Martyrum quadraginta octo ante altare, ubi miraculis clarus diu jacuit. Obitus autem ejus agitur Kalendis Januariis *b*.

Psal. 150. 6.

S. THEODECHILDIS ABBATISSÆ

CIRCA AN. 660 10. Octob.

JOTRENSIS PRIMÆ.

ELOGIUM HISTORICUM.

1. JOTRUM * *Parthenon illustre Ordinis S. Benedicti* intra Jorani saltus arva (*uti Jonas in Vita S. Columbani & Anonymus in Vita S. Agili Abbatis loquuntur*) *situm in pago Briegio, sexto milliari supra Meldas opidum, haud procul a fluvio Matrona; sua debet primordia* ADONI *nobilissimo Franco, de quo nonnulla disquirere juvat.*

Jotrense Monasterium exordia. * Jovarre

2. *Cum S. Columbanus Theodorici Burgundiæ Regis jussu e Gallia pulsus, ad Theodebertum Austriæ Regem se reciperet; per civitatem Meldas iter habuit: ubi a* Chagnerico Theodeberti conviva ex*ceptus, Burgundofara ejus filia Deo sacrata*, ad villam quamdam Wltiacum * quæ supra amnem Maternam sita est venit. Ibi receptus est a quodam viro AUTHARIO nomine, cujus conjux AGA dicebatur: erantque his filii (*Abbreviator scribit* duo filii) infra infantiæ annos decennes, quos mater ad benedicendum viro Dei obtulit. Videns ille matris fidem, infantulos sua benedictione sacravit: qui post, mox ut pubescere cœperunt, Chlothario Regi primum, ac deinceps Dagoberto gratissimi sunt habiti. Qui postquam sæculi gloria illustrati fuerunt, accelerare cœperunt, ut pro gloria sæculi non carerent æterna. Quorum major natu ADO nomine, semet suis voluptatibus abdicavit, postquam intra Jorani saltus arva Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: juniorque nomine Dado intra Briegensem saltum supra fluviolum Resbacenum ex supradicti viri Regula Monasterium construxit. *Hinc duo emergunt dubia, unum an Authario duo tantum filii fuerint*, ADO & DADO; *anne his duobus addendus sit* RADO, *ut plerique volunt, qui Radoliense Monasterium condiderit: alterum an Jotram Monasterium prius Monachis quam Sanctimonialibus fuerit addictum.*

Ado ejus conditor.

* Eussy Jonas supra pag. 53.

3. *V.C. Hadrianus Valesius in Rer. Francic. lib. 18.* * *improbat* Aimoinum & Sigibertum aliosque, *qui* ambobus fratribus Radonem, Thesaurarium (uti ajunt) Dagoberti & Radolii Cœnobii conditorem, medium interponunt: cum Jonas æqualis temporibus illis Scriptor prodat Authario viro illustri non amplius quam duos filios fuisse, Adonem majorem natu, minorem Dado-

Rado an ejus frater? * pag. 71.

a Id contigit anno circa 737. ex quo istius Scriptoris ætas colligenda.

b Nullus character Chronologicus tempus obitus S. Clari satis designat præter tempus cladis Viennensis ab ipso prædictæ. Mortuus videtur pontificatu Georgii Viennensis Pontificis, qui post Landaleum & Bobolinum Cadeoldo num. 3 memorato successit. Alius est S. CLARUS Monachus Maduinensis in Neustria, de quo Sæculo 4. Bened. agendum.

CIRCA AN. 660 10. Octob.

Dadonem. Et Audoenus ipse tantummodo germani sui Adonis, nusquam RADONIS commentitii mentionem facit. Huc adducenda Audoeni verba ex Vita S. Eligii lib. 1. cap. 8. Ex hoc spretis sæculi oblectamentis cupiebat Audoenus ex studio Eligium æmulari ad bonum: & ascito etiam germano suo ADONE in consilio communi (erant enim viri inclyti, Optimates aulæ, filii scilicet Authurii;) hi ergo communi habito consilio cœperunt imitari quæ ab Eligio gerebantur. Non apparet, cur, si alterum fratrem Radonem habuisset Audoenus, non eum sanctioris consilii participem esse voluerit. His testimoniis adjungenda est auctoritas Hildegarii Meldensis Episcopi, qui in Vita * S. Faronis principatu Caroli Calvi scripta, neque Rudonis, neque Radolii mentionem ullam facit; tametsi locus exigere videbatur. In Gestis Dagoberti Regis auctore anonymo sæculi octavi homine, inter sanctissimos viros qui Basilicæ Dionysianæ Privilegium manu sua firmarunt, S. RADO * frater Audoeni numeratur, ubi pro Radone scribendum videtur ADO, (nisi forte binominis fuerit Ado) cum ipsi etiam qui Radonem admittunt, nequaquam eum Sanctum appellent: quod nomen Adoni homini pio & vitam sanctissimam professo tribuere magis pronum est. In Chron. Fontanell. cap. 2. invenimus Rothmari donationem S. Vvandregisilo factam, & confirmationem a RADONE Scriptore Regiorum Privilegiorum Geruloque annuli Regii, editum fuisse jussu Regis Chlodovei juvenculi Regis & matris suæ Nanthildæ prid. Non. Februarias anno primo præfati Regis. Quo anno Dado seu Audoenus adhuc id officii exsequebatur: An ergo Dado etiam Rado dictus est? Quamquam in ejusdem Chron. loco citato aliud Diploma Regium ab eodem Radone scriptum dicitur anno 12. ejusdem Regis, cum Audoenus jam Sedi Rotomagensi præerat. Ne quis vero in Radonis nomine laedat, dum in Fredegarii Chron. cap. 4u. Rado in Auster Majoridomus gradum assumpsisse, legitur; id intelligi non potest de Radone vulgato, qui Thesaurarius non Majordomus fuisse dicitur. Ado venerabilis Audoeni frater morienti S. Agilo Abbati Resbacensi adfuisse fertur: cetera ejus facta ignota. Fere decennis erat, cum Columbano benedicendus est oblatus anno 610. Unde videtur annum 670. non excessisse. De loco sepulturæ infra.

* infra ad ann. 672.

* Rado ex hoc loco sanctus dicitur in appendice Martyrol. Gallic.

Ado cujus loci Monachus?

4. Ex textu Jonæ superius recitato, Adonem Cœnobii Jotrensis auctorem ac postea Monachum fuisse manifestum est. Locum ubi Monasticam vitam professus est Ado, a Jona non indicatum designat anonymus Vitæ S. Agili Abbatis Scriptor his verbis: Major autem, Ado nomine, non solum semetipsum cum propriis voluntatibus ac copiis abdicavit, verumetiam in proprio solo intra Jorani saltus arva ope fratris venerabilis videlicet Audoeni super amnem Maternam Monasterium ædificavit, cui Jotrum nomen imposuit, atque ex rebus propriis fecundissime ditavit: in quo etiam monastice secundum B. Columbani instituta una cum caterva præclaræ Religionis maxime superno Regi Christo militavit. Quæ si vera sunt, Ado in Monasterio Jotro vota religiosa nuncupavit. Et tamen Sanctimoniales in Jotro Parthenone a primordiis exstitisse, exploratum videtur ex Actis S. Baltbildis & S. Bertiliæ inferius suo loco referendis; quæ Bertilia ex Jotro Cœnobio assumpta & Kalensi Monasterio paullo post Chlodovei II. mortem a Baltbilde ædificato præpositα fuisse scribitur. Nec veri simile est tam cito ejectos e Jotro Monachos fuisse, ut Puellis Deo sacris locum facerent. Dicendum proinde apud Jotrum, sicut in aliis Parthenonibus passim, duos fuisse conventus cancis per dispartitos, Sanctimonialium unum, alterum Monachorum, a quibus illæ regerentur. Sic in Parthenonibus S. Romarici in monte Habendensi, S. Salabergæ in Monte-Clavato, S. Gertrudis apud Niviallam, S. Bathildis apud Kalam, & aliis, binam fuisse congregationem, virorum ac Puellarum, observavimus. Nisi forte quis dicat, Adonem primumquidem Radoliense * Virorum Monasterium in quo ipse vixerit ædificasse: ac deinde Jotrum Parthenona quod Virginibus sacris commiserit. Certe Jotrum unius angustæ vallis intervallo & Mucræ minoris amnis interlapsu a Radolio disjunctum est. Jotrum anno circa 630. ab Adone conditum fuisse colligitur ex Jona Monacho, qui anno circa 634. Vitam S. Columbani scribens, Jotri Monasterii meminit. Istud Monasterium hodie quoque florentissimum multis gaudet Privilegiis, in Jure insertis, Extra de Privil. c. Ex parte. Radolium ad Matronam fluvium situm, est Prioratus Cluniacensi Monasterio subjectus. Ad Theodechildem veniamus.

* Revil

Theodechildis gesta & Epitaphium.

* Thechilde

5. THEODECHILDIS * Agilberti Occidentalium primo Saxonum, deinde Parisiorum Episcopi soror fuisse fertur. Assumpta videtur ex Parthenone Eboriacensi, nunc S. Faræ dicto) quod quidem & religione celeberrimum, & Jotro vicinum erat) in regimen Cœnobii Jotrensis. Quamdiu præfuerit, vel quid rei ibi gesserit, incompertum. In perantiquo & eleganti S. Pauli primi Eremitæ Oratorio, quod in cœmeterio Jotrensis Ecclesiæ parœcialis hactenus subsistit, columnis marmoreis subnixum, visuntur tumuli seu a terra prominentes, in quibus sepulti fuisse dicuntur sancta THEODECHILDIS, S. AGILBERTUS Parisiorum Episcopus Theodechildis frater; S. EBREGISILUS Meldensis Episcopus; S. AGILBERTA & S. BALDA Abbatissæ Jotrenses, S. HERESVVIDA soror S. Hildæ, mater Adulfi Regis Anglorum Orientalium, quam tamen Venerabilis Beda in Hist. lib. 4. cap. 23. in Monasterio Kala peregrinam pro Domino vitam duxisse scribit: Sextus ingentis molis tumulus, cujus sit ignoratur. Si conjecturis uti licet, Adonem Jotri conditorem in eo fuisse humatum opinamur. Unde ob viri meritum aliis tumulis paullo insignior est concessus. In sepulcro S. Theodechildis antica parte hæc verba leguntur veterrimis characteribus ac pene detritis exarata:

HOC MEMBRA POST ULTIMA TEGUNTUR FATA SEPULCHRO BEATAE
THEODECHILDIS INTEMERATAE VIRGINIS GENERE NOBILIS.
MERITIS FULGENS, STRENUA MORIBUS, FLAGRAVIT IN DOGMATE FAMAE.

In postica vero tumuli parte:

CENOBII HUJUS MATER SACRATAS DEO VIRGINES,
SUMENTES OLEUM CUM LAMPADIBUS, PRUDENTES INVITAT
SPON.... JAS. SO.. TURRE REX PM. H. AE*.. DEMUM
EXULTAT PARADISI ADEPTA TRIUMPHOS.

* f post mortem hujus evi.

An-

Anno sæculi decurrentis 1627. Illustrissimus D. Cospeanus Lexoviensium Episcopus sacras B. THEODECHILDIS *&* AGILBERTÆ *Reliquias e tumulis levatas argentea theca deaurata solemniter inclusit, & cum aliis aliorum Sanctorum ossibus in Sanctimonialium Basilicam transtulit. In tumulo sexto nihil reliquiarum inventum est. S. Theodechildis 6. Idus Octobris colitur, quam ad annum 660. pervenisse colligitur ex S. Bertiliæ Vita, in qua S. Balthildis* Domnam THEUDECHILDEM Abbatissam poposcisse *dicitur*, ut ex suo Monasterio aliquas famulas Dei sibi destinaret, quæ suum regere deberent Cœnobium, *nempe Kalense, quod anno circa 656. constructum est.*

VITA S. REMACLI EPISCOPI TRAJECTENSIS,

CIRCA AN. 664. 3. Sept.

Auctore Monacho Stabulensi anonymo, qui sæculo IX. vixit.

Ex apographo Cisterciano eruta a R. P. D. Jacobo Launojo.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *SANCTUS* REMACLUS *seu* REMACLIUS *Sollemniacensis primum Abbas, dein Tungrensium seu Trajectensium Episcopus, ac demum relicto Episcopatu Abbas Stabulensis, Scriptores Vitæ suæ habuit tres: primum anonymum Monachum Stabulensem; alterum* NOTGERUM *Leodiensem ab anno 971. ad 1007. Episcopum; tertium* HARIGERUM *Abbatem Lobiensem, Notgero æqualem & amicum, qui in libro de gestis Pontif. Leodiensium cap. 47. & sequentibus Acta S. Remacli fusè persecutus est: cui etiam* ÆGIDIUS *Leodiensis Canonicus Additiones adjecit. Unum hic exhibemus Anonymum nusquam hactenus vulgatum, aliis antiquiorem: de quo paucis agendum.* Vitæ Scriptores.

2. *Anonymus iste se Monachum fuisse satis prodit. num. 2. & quidem Stabulensem num. 11. dum res Monasterio Stabulensi a Sigiberto Rege concessas ad suum usque tempus* inconvulsè possideri *affirmat. Quod amplius declarat in subjecto Miraculorum libro, cujus etiam auctor esse videtur.* Eo tempore, *inquit num. 2.* quo fabrica Ecclesiæ nostræ agebatur &c. *Denique ex miraculis a se descriptis nonnulla propriis sibi cognita oculis testatur, & num. 6. Abbatem Stabulensem,* Abbatem nostrum *appellat. Vivebat non multo post Ludovici Pii principatum, de quo in eodem libro Mirac. num. 5. agit. Id certo confirmatur ex Epistola Notgeri Episcopi Leodiensis* ad Werinfridum Abbatem Stabulensem, *Vitæ S. Remacli ab ipso Notgero scriptæ præmissa, in qua hæc verba:* Obtulisti libellum de Vita tum nostri quam vestri specialis Patroni, domni scilicet Remacli, conquestus propter incuriam tamen prædecessorum vestrorum brevius, quam ut res expostularet, pro magnitudine gestorum ejus esse editam. Simulque visus es, ut ne dicam precari, sed potius exhortari, ut eam non modo examplari, verum aliquanto lepidius mandasem politi: tum quod gestorum illius aliunde sumptorum suppetat copia; tum quod temporum, quorum diversitas nunc maxime scitu opus est, ex Chartulatio vestro non desit notitia. *Cum ergo Notgerus id sub finem sæculi X. scripserit, Anonymi lucubratio uno minimum sæculo præcedere debuit. Denique Auctor num. 16. opus a se susceptum dicit hortatu Airici Abbatis Indensis, qui principatu Lotharii Imp. Indæ præfuit.* Sur. 3 Septemb.

3. *S. Remacli memoria, quæ in antiquis Martyrologiis Usuardi, Wandalberti, Adonis, Grabani & Notgeri desideratur, celeberrima est tum in diœcesi Leodiensi Monasteriisque Malmundariensi & Stabulensi, de quibus infra, tum in Monasterio Sollemniaco, cujus primus Abbas fuisse dicitur. Sollemniaci Cœnobii primordia describit S. Audoenus in lib. 1. cap. 15. Vitæ S. Eligii, qui* Eligius a Rege Dagoberto *expetivit villam quamdam in rure Lemavicino cognominante Sollemniaco: quo in loco primum ac potissimum virorum Dei construxit Monasterium, ubi etiam Abbate constituto multos ex suis vernaculis mancipavit, pluresque quoque ex diversis provinciis usque ad centenarium, quem quinquagenarius supergreditur numerus, Monachos congregavit, redditus etiam terræ qui affluenter sufficere possent delegavit. *Locum variis locupletavit muneribus*, intantum ut pravi quique ingenti ex hoc succenderentur invidia. Cogitabat enim & ipse demum eodem se mancipare Monasterio, nisi eum alio in loco Dei obligasset dispensatio. *Et tamen Vitæ S. Remacli Scriptores Eligium Sollemniaci Monasterii Rectorem, & S. Remacli in rebus Monasticis institutorem faciunt: quod homini laico & aulico, qualis tum Eligius erat, non convenit, nec cum Audoeni narratione consentit.* S. Remaclus Sollemniaci Monasterii Abbas primus fuisse videtur ex subjecto S. Eligii Privilegio. Quod si ita est, corrigenda est S. Remacli Vita, ubi Remaclus Sollemniaci sub Abbate institutus fuisse dicitur. Sollemniaci Monasterii initia.

4. *Locus sic describitur in lib. 1. Vitæ S. Eligii cap. 16.* Est autem id Cœnobium haud procul a Lemovica urbe situm, sex circiter millibus ad plagam distans meridianam: ambitur vero in sphærico muro, non quidem lapideo sed fossato sepi munitum, decem fere stadiorum habens spatium in circuitu: ex uno quidem latere munitur optimo flumine (Briancia) super quem mons excelsus silva opertus ac prærupta valde eminet rupes. Omne autem spatium Monasterii arbusta diversi generis pomifera occupant: sicque illic segnis animus recreatur, acsi partem amœnitatis paradisi se occupasse gratuletur. *Regulam Monachis Sollemniacensibus impositam satis indicat Audoenus cap. 21. his verbis:* Præter Lussedium ergo, quod solum (ut dictum est) districtionem Regulæ sollerter tenebat, Sollemniacense Monasterium in partibus Occiduis Situs & Regula.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

hajos Religionis exstitit caput, ex quo demum multi sampserunt & initium & exemplum: adeout nunc quoque propitia Divinitate innumera per omnem Franciam & Galliam habeantur sub regulari disciplina alma utriusque leaus Cœnobia, *Et ex primario ejusdem Cœnobii Instrumento patet*, eam interpositam fuisse conditiooem, ut Religiosi tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luaoviensis Monasterii consequereutur. Sic enim habet charta hac de re ab Eligio confecta, quam ex MS. cod. Solamniacensi descripram accepimus.

Charta Eligii de Sollemniaco Monasterio.

In nomine Patris, &c. Ego ELEGIUS servus servorum omnium Christi, domioæ sacrosanctæ Ecclesiæ quam in honore SS. Perri & Pauli Apostolorum, Paucratii & Dionysii cum sociis suis, Martini, Medardi, atque Germani Confessorum in suburbio (*id est territorio*) Lemovicensi in terra & fundo agri Solemniacensis Deo auctore construxi, ubi & auspice Christo præesse dignoscirur vir venerabilis REMACLUS Abbas cum reliquis Frarribus. Legumlatores de singulis quibusque rebus quid humana fragilitas custodiat, eapressius decreverunt: in cessionibus vero solam tantum dixerunt professionem sufficere. Ideoque & ego supplea vester considerans molem peccatorum meorum, ut merear ab ipsis erui & a Domioo sublevari, cedo vobis parva pro magnis, terrena pro cœlestibus, temporalia pro æternis. Cessum esse volo ac de meo jure in vestro dominio transfundo, hoc est supradictum agrum Solemniacensem, qui mihi ex munificentia gloriosissimi & piissimi domini DAGOBERTI Ragis obvenit, cum ædificiis quæ io ipso agro vel intra muros supradictæ civitatis esse noscuntur, cum omnibus adjacentiis suis, cum mansionariis originariis, inquilinis ac servis vel accolauis ibidem commoranribus, cum dominiis, vineis, pratis, pascuis, silvis, arboribus pomiferis seu impomiferis aquis aquarumve ductibus, irihus & reditibus, cum speciabus vel omoibus rebus mobilibus & immobilibus, cum omni termino & integro suo statu, cum quadrupedibus omnibus & jumentis vel pecoribus, cum omni supellectili & præsidio inexquisiræ domus, sicut a me nuncusque possidetor, vel quidquid ad ipsum agrum pertinere videtur, ut superius professus sum, meo exinde sobtracto dominio vastræ dominationi depræsenti cedo perpetualiter in Dei nomine a vobis vel a vestris successoribus io jamdicto Monasterio habitantibus possidendum, exceptis libertis

* quos

meis, quibus * per chartulam vel denarium manumisi, ut in ingenuitate integra maneant, & vestram tuitionem aut defensionem in omnibus habeant. EA TAMEN CONDITIONE INTERPOSITA, ut vos vel successores vestri tramitem Religionis sanctissimorum virorum Luaoviensis Monasterii consequamini, & REGULAM BEATISSIMORUM PP. BENEDICTI ET COLUMBANI firmiter teneatis. Et nullam potestatem nullumque jus Episcopus vel quælibet alia persona in præfato Monasterio, neque in rebus neque in personis, nisi tantum gloriosissimus Princeps penitus sit habiturus. Si quis (quod fieri non credo) contra hæc cessioois meæ munuscula, quæ cessante vi, dolo, sed propria voluotate & nullius cogantis imperio pro felicitate Regum & animæ meæ remedio & pro exoranda populi pace, & pro Servorum Dei quiete omnipotenti obtuli Deo venire, aut in aliquo refractor esse tentaverit.... veniat soper eum ira Dei omnipotantis.... & superinferat fisci juribus auri libras decem & argenti pondo viginti, stante nihilominus perpetim hujus cessionis meæ decreto. Te vero, clementissime Princeps, per Regem regum exorare præsumo, qui omnia Regna suo pugillo constringit, ur hanc voluntatis meæ cessiooem numquam patiaris in aliquo refragari. Simili modo te, beatissime Parer Remacle Abba, tuosque successores vel subjectos post te per individuæ Trinitatis majestarem obtestor, & per illam innumerabilem omnium SS. Angelorum, Archangelorum, Parriarcharum, Prophatarum, Apostol. Mart. & Confess. catervam exoro, ut Regulam supradictorum Patrum, quam in sæpe memorato Monasterio Luaoviense renent, omni custodia teneatis, & vigilias atque obsecrationes ad placandam iram furoris Domini assidue impendatis. Quod si aliqua tepiditate faciente seu subjectorum tumore impediente, a re vel a successoribus tuis sæpe memorata Regula fuerit dempta, aut in aliquo prætermissa, & ferventer pro Dei timore a vobis oon fuerit adimpleta; licentiam habeat Luaoviensis Abbas qui tunc temporis fuerit, & ex quorum Regula tu nobis complaceus in hoc Monasterio aliis es prælatus, negligentemque viderit seu Abbarem seu subjectum de hoc Monasterio quod constitui benigno animo castigare, ut continuo correctus talis inveniatur, qui pro felicitate & gloria Principis, & absolutione scelerum meorum Domini indesinenter valeat exorare misericordiam. Sic tamen ut

* al. facultatula

nulla diminutio in rebus vel facoltate * ipsa præter quod habetur insertum, a sæpe memorato Principe ullo unquam tempore inferatur. Et quia ot superius sum pollicitus, munuscula ipsa ex largitate Christianissimi, & piissimi domini Dagoberti Regis videor habere & possidere; ideo ut perpetuum in Dei oomine ipsa cessionis meæ Epistola sortiatur effectum, præfato Principi obtuli confirmanda. Cujus pietas depræsenti sacratissima manu sua roboratam pro-

1 Matisconensis

mulgavir auctoritarem. In qua cessionis meæ chartula, stipulatione & sponsione subnixa in-

2 Turonensis

fra manu propria subscripsi, & qui pro testimonio subscriberent, depræsenti rogavi. Facta cassione sub decimo die Kalend. Decemb. anno decimo regni Dom. nostri Dagoberti Regis fe-

3 Laudunensis

liciter. In Christi nome Elegius servus servorum Dei cessione a me facta Religiosis. In Dei

4 Bellovacensis

nomina ego Adeodatus 1 Episcopus rogante homine Dei, filio meo Domno Elegio hanc cessionem subscripsi. In Christi nomine Madegisolus Episcopus 2 subscripsi. Chanoaldus Episc. 3

5 Namnetecus

rogatus ab Elegio hanc cessionis suæ charrolam subscripsi. Maurinus Episc. 4 rogatus ab Ele-

6 Lemovicinus

gio haoc cessionis suæ chartulam subscripsi. Deoremus (*al. Deotemius*) peccator rogatus a

suprascripro subscripsi. Salapius 5 peccator rogatus a suprascripro subscripsi. In Christi nomi-

7 Senonicus

ne Lupus 6 acsi indignus Episcopus rogatus hanc epistolam subscripsi. Hildegarius 7 peccator

cator subscripsi, Arogestnalis Elegio pro testimonio subscripsi, Gundoenus subscripsi. Chramnoaldus, Agnrichins, Childerannio seu Baso rogatus a supradicto Fratre meo Elegio subscripsi. Ansoaldus subscripsi. Dado rogatus a suprascripto, Rado rogatus a suprascripto. Prodobertus * subscripsi. Baso, Bobo, Vincentius minimus omnium Levitarum Christi rogatus a filio Elegio hanc cessionis chartam scripsi & subscripsi. CIRCA AN. 664 3. Septemb.

5. *Hactenus charta S. Eligii, quæ annum Dagoberti decimum, Christi 631. aut insequentem signat, quo anno Monasterii Sollemniacensis ædificia jam perfecta erant, & Remaclus Abbas Monachis ibi institutis præerat. Huc spectat Privilegium dicto Monasterio in Synodo Suessionica, anno 866. concessum, in quo hæc leguntur:* Bernardus Abba ex Monasterio Sollemniaco nuncupato .... innotuit Regiæ dignitati nostræque Synodo residenti, qualiter vir venerabilis atque beatissimus Elegius Viromandensis Ecclesiæ Episcopus, amore supernæ hæreditatis accensus, Cœnobium ipsum in Lemovicino rure quod Sollemniacus vocatur, in honore omnipotentis Dei & veneratione beatorum Apostolorum Petri & Pauli, ac Martyrum Dionysii & sociorum ejus, Crispini atque Crispiniani, necnon & Pancratii, seu & Confessorum Martini, Hilarii, Medardi, Remigii & Germani, suo opere ædificare satogit, Monachosque ibidem instituit, qui & Divinam in eodem loco exercerent militiam, & pro Ecclesiæ totius statu supernam implorare decertarent clementiam: & quomodo per testamentum firmissimum propria sanctissimaque sua manu atque aliorum qui in suo testamento leguntur Episcoporum sanctorum corroboravit devotissima atque promptissima voluntate, idem Monasterium Monachis in eodem degentibus ac successoribus eorum in venturis generationibus jure tradidit Ecclesiastico necnon hereditario: Eo videlicet tenore, quatinus sub tuitione, atque quem trito sermone mundeburgo vocant Dagoberti Regis qui tunc temporis apicem Regni tenebat, & successorum ejus, sine aliqua contradictione sive aliquorum hominum infestatione in facultatibus eorum viverent, & normam S. Benedicti inviolabiliter tenerent. *Lege Martini Papæ Privilegium * anno 885. eidem Monasterio concessum.*

6. *Quanta vero Monasticæ religionis perfectio in eodem Cœnobio antiquitus viguerit, præter ea quæ superius retulimus, declarat Audoenus in lib. 1. Vitæ S. Eligii cap. 16.* Quo in loco, *inquit*, ipse accessi, & tantam sacræ Regulæ observantiam vidi, ut pene singularis sit vita eisdem Monachis præ ceteris Galliæ Monasteriis, *&c. Pridem ejusdem sanctæ Regulæ cultus ibidem sub Congregatione S. Mauri reflorescere cœpit.*

* ib p. 520. Lege To. 2. Hist. Chesnii, p. 420.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CUM sit studium Gentilium sua figmenta & vanos ritus errorum luculenter aptare obscœnis carminibus, eaque commendent in perpetuam memoriam sibi subsequentibus; cur ego sileam, nec proloquar manifesta opera Christi, quæ innumerabiliter per Sanctos suos non desinit agere virtute Divina, cum possim vera effari in laude magnifici Dei, qui tantam honorificentiam præstat famulantibus sibi tam mirifica operando?

Remaclus nobilis Aquitanus in Sollemniacensi Monasterio educatus.

INCIPIT VITA.

2. Igitur ex Aquitaniæ partibus oriundus fuit vir per omnia vita & nomine venerabilis REMACLUS *a*, parentibus nobilis, sed fide nobilior. Pater ejus dictus est ALBUTIUS, mater vero MATRINIA est vocitata, secundum sæculi dignitatem in facultatibus rerum admodum pollentes, sicut traditio possessionum ejus ad nos facta testatur. Qui cum enutritus a parentibus sublimiter, prout illis suppetebat plurima copia sæcularium facultatum, jam bonæ indolis totius suavitatis fructum ferentem, tradunt eum B. ELIGIO *b*, viro in omnibus meritis præferendo sacris institutionibus Monasticæ disciplinæ instruendum SOLLEMNIACO Monasterio, quod ipse Pater pio opere in suo proprio solo construxit. Intantum enim adhæsit sancti viri monitis, ut non solum non fieret segnis exsecutor verbi Divini, verumetiam intantum crevit in eo virtus Divina, ut maxima ibi exempla religiosæ conversationis monstrando, in vigiliis pernox, in orationibus continuus in abstinentia præcipuus, in universa morum probitate præclarus eniteret. Adeout prædictus vir omnem curam gregis sibi commissi illi traderet, & seipsum servitio palatii, sicut compellebatur, sollicitus exhiberet.

3. Post aliquantum vero temporis fama vulgante per totam Galliæ provinciam auditum est de vita & actibus beati viri sæpe memorandi Remacli, & ad aures Pro- In aulam evocatus fit Sacerdos.

a Remaclus in diœcesi Biturica *nativitatis exordia sumpsisse* ab Harigero dicitur.
b Harigerus & Notgerus scribunt: *Educatus est puer sub* B. SULPICIO, *in cujus veneratione constat ab eodem sancto viro plurimas in nostra diœcesi postea ædificatas Ecclesias. Postea jam adultus beato traditur Eligio.* De conditu Sollemniaci Monasterii in Observat. præviis egimus.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

cerum qui tunc temporis palatio præerant, perlatum est, quod tanta ac talis arbor germina protulisset. Nec potuit volente Domino lumen irradiatum gratiæ ejus sub modio occultari, sed ut splenderet omnibus in proposito fidei commanentibus, lychnus superpositus est candelabro, ac denudatum est in Regalibus aulis tam magnificum virum non debere præsentiæ Regis abesse, ut ejus prudentia disponerentur regni negotia. Unde factum est, ut evocatus honorifice, ut decebat, ad limina perduceretur palatii, magnum omnibus futurus solamen, sicuti postea eventus rerum perdocuit. In tanta enim est habitus dignitate, ut infulas Sacerdotales adeptus, acclamante populo dignum fieri talem Doctorem Præsulatus gerere officium, qui tantam gratiam a Deo percepisset, ut etiam in necessitate omnibus subveniret.

Episcopus deinde Tungrensis.

4. Interea vir Dei sancto Spiritu plenus, ordinante Dei providentia subrogatur Tungrensium *a* Sedis Episcopus *b*, ut verbi semina in plures funderet, quæ in semet diu manentia occultabat. Quis vero enarrare sufficiat quanta illi fuerit cura pauperum victus, cum sit factus orphanorum pater, viduarum pius adjutor, infirmorum benignissimus consolator, omniumque necessitatibus largissimus procurator? Virtus itaque humilitatis tanta in eo refulsit, ut cunctis inferiorem se cuperet æstimari, quo fieret juxta Apostolum forma omnibus, ne incideret in illius sententiæ opprobrium, ne forte aliis prædicans ipse reprobus efficeretur.

S. Trudo ab Angelo de adeundo Remaclo admonetur.

5. Nec prætereundum præterea puto, immo magis est explicandum, quod vir Deo plenus, etiam præscius futurorum fuit, quod sibi collatum minus Divina fuisse revelatione manifestissime comprobabitur. Qui dum felicissimo cursu pro Ecclesiæ gubernaculis cura pervigili, prout erat devotus, quotidie attentius decertaret, quatinus Largitori omnium quos poterat a luporum faucibus eripere commendaret, ut reportans veniente Christo manipulos, mercedem operis commissi, gloriæ immarcessibilem coronam percipere mereretur; contigit ex Hasbaniæ finibus beatum TRUDONEM * puerili adhuc ætate florentem primos boni operis uberrimos emittere fructus. Et quia erat ex magna prosapia natalium ortus (sicut schedula gestorum illius commendat) enutriri paullatim in eo igne Divini amoris accenso virtutum copia cœpit. Ad hoc enim usque Spiritus sancti gratia tactus est, ut voto se obstrinxerit, si aliquando sacros apices plene addisceret, in suo proprio Ecclesiam deberet construere, & ibi Domino jugiter famulari: quod postea Christo auspice sollemniter adimplevit. Nam dum tali flagraret desiderio, visione nocturna corripitur, & Angelica admonitione perdocetur in hæc verba: Frater Trudo, scito vota tua, quibus te obligasti a pueritia, & preces quas humiliter fudisti, in conspectu Dei cœli esse acceptas: & quidquid in animo tuo boni desiderii versatur, ipse tibi præbebit assensum. Nam sapientia implebit cor tuum, & erudiet te mandatis suis, ac monita sua exarabit in secreto pectoris tui, & ut concupieras ad Ecclesiasticæ dignitatis pervenies gradus: quia petitio tua justa est, placitaque Deo. Adjecit quoque idem vir vultu fulgenti affari eum: Surgens igitur perge ad B. Remaclum Pontificem Tungrensis Ecclesiæ, qui est haud procul a loco quo nunc es: illi enim revelavit Deus omnia quæ tibi conveniunt agere, ipseque diriget gressus tuos ad omnia quæ desiderat anima tua.

* Vita infra.

A Remaclo excepto, de agendis informatur.

6. Quo audito vir Deo confisus de visione Angelica surrexit prope gaudens, & cœpit veloci gressu attendere ad locum, ubi sanctus vir eo tempore in cura re-

a Id est Trajectensium. Nam licet Episcopalis Sedes ex urbe Tongris Trajectum a B. Servatio Episcopo translata fuisset, ut late & erudite docet Henschenius in Diatriba de Episcopatu Trajectensi; nonnunquam tamen prioris Sedis nomen Episcopis Trajectensibus attributum legitur. Ex civitate Trajecto vulgo *Maestricht*, ad Mosam, postea Sedes Leodium auctore S. Huberto migravit.

b Nimirum post abdicationem S. Amandi, ut Harigerus & Notgherus hoc loco recte habent, non vero post Landoaldum, quem Notgerus in Vita S. Landoaldi sui non satis memor Ægidius Leodiensis Canonicus, & alii nonnulli Episcopum perperam fingunt, & Amandum inter Remaclumque medium collocant. Amandus anno circa 650. Trajectensem Pontificatum abdicavit, ut in ejus Actis anno 679. dicemus. *Multo tempore Pontificalis Sedes vacante*, si Harigero fides est, qui Remacli ordinationem non bene dilatam scribit ad principatum Sigeberti, siquidem Sigebertus Austriæ Regnum ante Amandi promotionem administrabat. Post Amandi abdicationem aliquamdiu dilata successoris electione, tandem cum ad resumendas habenas Amandus adduci non posset, Remaclus anno circa 652. suffectus est.

ra regiminis desudabat. Cumque non longe esset a villa ubi Domnus Antistes sidebat cum suis famulis, illico cognito per Spiritum, sicut antea illi fuerat cœlitus nuntiatum, ait pueris suis: Surgite in occursum viri Dei qui ad visitandum nos venit, & eum omni reverentia eum excipite & ad me introducite: ite velociter, jam enim appropinquat. Illis ergo jussa perficientibus perduxerunt eum ad Episcopum. Intuitus autem eum pius Pater continuo surrexit & ruit in oscula, flens largiter præ nimio gaudio super collum ejus. Cumque vellet electus puer se sacris vestigiis ejus provolvere, elevavit eum cum humectatione genarum talia prosequendo: Sit tibi, Domine JESU bone, visitator animarum, gloria, laus & jubilatio per immortalia sæcula sæculorum, qui voluisti nos in hac die confortare de visitatione famuli tui: His dictis adjecit ad hæc beatus Sacerdos dicens: Sed & tu, fili mi, sis benedictus a Deo altissimo, qui te dignatus est ad nos dirigere: ipseque posthæc adimpleat omnia quæ desiderat anima tua, perficiens voluntatem cordis tui. Scito ergo quia ab hac hora filius mihi vinculo charitatis conjunctus eris, & ego spiritualis Patris tibi perenniter jura retinebo. Mihi enim servo suo revelare dignatus est Deus cuncta quæ sunt in animo tuo, & quidquid super hoc agere te oporteat a me perdoceberis: quia uti jam effatus sum, sermo Dei ad me factus est. Ego namque per Spiritum didici, quod in pueritia tua jurejurando firmasti Ecclesiam in tua hæreditate auxiliatore Deo construere, & ibi omni assiduitate Christo militare. Unde scias te beato Protomartyri Stephano possessiones tuas tradere, ibique ab inhabitantibus perfecte Scripturas sanctas percipere: posthæc remeabis cum honore plenus doctrina ad locum tuum, ac sicuti pollicitus es, ædificabis Ecclesiam in quo volueris loco.

CIRCA AN. 664

1 Septemb.

7. Hæc & alia exhortationis verba a præfato venerabili Remaclo commonitus est sacratissimus puer, quem deosculans diutissime Pontifex dimisit in pace, inquiens pueris suis: Deducite eum cum magna reverentia, quia Dominus respicit cor * ejus. Illi vero velut negligentes propter habitum indumenti derogare ei cœperunt dicentes: Ecce quam vilis factus est hodie dominus noster, qui istum pauperculum tam deformia vestimenta habentem juxta se collegit, ac ei tantum honorem exhibuit. Cumque derogarent ei taciti hujuscemodi verbis, iterum per secretum nuntium, qui illi divinitus missus semper aderat, commonitus vir Dei increpavit eos dure talia fando: O infelices, quare ad vultus hominum respicitis & ad vilia indumentorum tegmina, cum magis mentes hominum actusque dijudicet Inspector animarum nostrarum? Agite ergo pœnitentiam erratuum vestrorum, quia insipienter locuti estis. At illi provoluti pedibus ejus veniam precabantur fatentes: Ignosce nobis, pie Pater, quia ignoranter peccavimus: parce delinquentibus quod insipienter egimus. Et ille: Data sit, inquit, vobis a Deo indulgentia, sed videte ne ulterius tale crimen incurratis.

Trudo ab Episcopi ministris deridetur.

* al. iter.

8. Ad comprobandum itaque quanti meriti vir iste fuerit, cui intantum famulabantur Angeli Dei, ut abdita secretarum rerum, quæ in conspectu Conditoris retinebantur, huic fierent manifesta ac præjudicio ejus disponerentur; supramemorata adnotare curavi, ne aliquis perversæ mentis aut diaboli arte deceptus detrahere audeat (quod fieri non credo) tam magnificum & electum Christi militem, talenti crediti servatorem & cum lucro ad Dominum gemina dona ferentem. Quis enim enarrare sufficiat, quam sancte & juste dereliquo conversatus, quantave sollicitudo illi custodiæ debitæ fuerit, monendo scilicet omnes ut a lenociniis hujus mundi se abstinerent, a curis sæcularibus gressum retraherent, in lege mandatorum Dei perenniter durarent? His & ejusmodi adhortationibus creditam sibi plebem in timore Dei vel amore confirmans, majore cœpit animi alacritate flagrare, quo liberius sive devotius cor erigere ad contemplanda cœlestis vitæ pascua valuisset.

Remaclus auctor est Sigiberto condendi Stabulensis Monasterium.

9. Interimdum in hoc tenore propositi, fide accinctus, spe munitus, charitate fundatus perseveraret, contigit Deo favente jubere piis Principibus Francorum SIGIBERTO Rege & GRIMOALDO Duce ex voluntate Dei & consilio

CIRCA AN. 664 3. Septemb. Optimatum suorum, ut construerentur infra forestem Monasteria *a* sita in pago qui Arduenna dicitur, cognominata STABULAUS * sive MALMUNDARIUM * in quibus commanerent religiosi Monachi, qui spiritualiter inibi Christo famularentur, & pro totius statu Regni & Regis salute vel filiorum, sive curam Regni exercentium, omnipotentem Dominum exorarent. Tunc cœperunt ædificari attentius, & ut adsolet in tali opere, virtus Divina subsecuta est, prosperoque successu velociter adimpleta sunt. Cumque adesset tempus ut Ecclesiæ nova materia ornatæ dedicarentur, mittens præfatus Rex ad B. Remaclum Episcopum, quia alterum eorum, id est Stabulaus ad ejus pertinebat diœcesim; alterum vero, id est Malmundarium, quia ad Metropolim respiciebat, cum consensu CHUNIBERTI qui erat Metropolitanus Agrippinæ, evocavit eum, ut sicut conveniebat ejus ministerio eas dedicaret. Quod sanctissimus illico obaudiens, cum magna diligentia explevit opus sibi commissum, quod ejus dudum dispositione fuerat actum: quia cum esset Regi & primis palatii propter maximam sanctitatem vicinus ac amatus, nihil præcipuum absque ejus consultu fiebat. Unde actum est, quia tam carus eis habebatur, ut Missarum peractis solemniis traderet ei prædicta loca jamdictus Majordomus Grimoaldus sua ditione cuncta ordinari, & Monasticæ vitæ instituta illic servari.

* Stavelo
* Malmedie

In Monasterium se recipit.

10. Post non multum vero temporis impetravit tandem a Rege, quatenus relinquens successorem *b* post se in sede Pontificali, ut diu desideraverat, hunc eremi locum adiret, & ibi ab hominibus remotus soli Deo vacaret. Quantus autem luctus de abscessu Pastoris fuit, quamque mœstos reddidit quibus semina vitæ contulerat, cum viderent orbatos se esse discessu Doctoris & Patris. Ajebant ergo: Quid facturi sumus nos miseri, qui talem amittimus Pastorem? Unde recipiemus consolationem, cum ipse esset consolator & munimen? Unde nobis spes cum destituimur tanto Pastore? Hæc & his similia cum ejulatu proclamantibus, commendans eos opifici Deo, sæculum omne pro nihilo reputans, uni Domino placere desiderans, Monasterium petiit, solitariam concupiscens ducere vitam.

Monasterium censu & personis auget.

11. Audientes autem hoc religiosi viri vel e vicino seu ex remotis undique partibus, cœperunt confluere ad doctrinam ejus, videntes sapientiam Dei esse in eo ad perficiendum quæcumque justa & digna Deo accepta habentur. Nam ita erat assuetus in operibus Divinis, ut nullum omnino pertransiret tempus, quo non esset psalmis vel orationibus sive lectioni intentus. Manens itaque pervigili cura absque ulla reprehensione in Monasticis documentis, multos virorum nobilium animos convertit, ut imitatores fierent illius vitæ, cujus erat doctrina perfecta: quia quod ore docebat, opere adimplere curabat. Unde factum est, ut crescente religione cresceret etiam census ejusdem Ecclesiæ in usus ibidem servorum Dei famulantium. Nam audientes cultum hujusmodi Religionis jamdicti piissimi Principes, evocantes B. virum, tradiderunt ei ex ipsa foreste duodecim leugas *c* in longitudine, similiter & in latitudine: in quo spatio nullus contradictor exsisteret suæ ditioni vel succedentium ei, ut quiete Deo militarent: necnon etiam affirmaverunt testamento cum sigillis Imperialibus, ut stabile illud omni tempo-

ro

a Apud Harigerum cap. 50 Remaclus *Cœnobiorum plurimorum fundator, & discipulorum multorum*, quos inter Theodardus, Lambertus sed hic perperam, Hadelinusque cap. seq. numerantur, *pater & institutor* fuisse dicitur. Idem Auctor cap 54 vocat Remaclum Provisorem & Institutorem Cœnobii, a Sigiberto Rege *in honore Apostolorum Petri & Pauli, sanctique Evangelistæ Joannis conditi, in loco qui vocatur Casatongidunus super Sosmarum fluvium*: (ubi hactenus Prioratus in vico *Cougnon* vulgo appellato, inter Chinium & Bullonium, *Chiny & Bouillon*) *quem locum tandem fastidiens, quod undique premeretur a circum habitantium & potentium turbis; conveniens super hoc Sigibertum Regem, ut in Arduenna partibus, loco qui Stabulaus nominatur, Cœnobium construeretur, precibus obtinuit: cujus operis a præfato Rege Proviso & Rector est institutus*. Cum Arduennæ saltum lustraret, *reperit loca idololatriæ quondam mancipata*, inquit Harigerus cap. 55. *Et quia eumdem locum a superstitionum emundavit pollutione, Malmundarium, quasi a malo mundatum, placuit vocitare. Oratorium illic ædificavit* &c. Idem cap 56. *Quia vero Cœnobium illud in Coloniensi parochia fuerat fundatum, ad aliud quod suæ Diœcesis limite clauderetur, se contulit construendum*, in loco scilicet cujus *vocabulum erat Stabulaus ob confluentiam ferarum undique illuc vel ad potum vel ad pastum concurrentium, velut ad stabulum inditum*. Utrumque Monasterium anno 6 Episcopatus S. Remacli hoc est anno Christi 668. inceptum, post annos tres dedicatum est, uti ex MS. Chronico Trudonano Henschenius in Comment. ad Vitam Sigiberti Regis §. 10. die 1. Febr. probat. Perstat usque hodie utrumque Monasterium Ord. S. Bened. de his alias.

b *Ex permissu Regis*, inquit Harigerus cap 57. *& Principum & Cleri sibi commissi, totiusque plebis assensu*, S. THEODARDUM *probabilis vitæ virum sibi succedere instituit, & in Stabulaus Monasterium secessit*.

c Id Sigiberto Regi acceptum refert Harigerus, cap. 59.

re duraret: quod Pater sanctissimus suscepit libenter, ac tenuit constanter. Verum non multo post ipsum spatium abbreviare studuit, ut sine impedimento fieret sequacibus, & sine ullo obstaculo Rectores loci possent servare: quod ad nostrum usque tempus inconvulsum durare videtur. Patris ergo monitis devoti obsequentes discipuli, institutiones Regulares haud segnes exsequuntur, prout Doctorem suum prorsus omni hora videbant laudibus Divinis attentius inhærentem, ac diu propositi vota servantem. Hisce palæstricis disciplinis diutius immorantes tandem repromissam gratiam Domino, ut credimus, tribuente indepti sunt. CIRCA AN. 664 3. Septemb.

12. Is autem pius Sacerdos in agonis triumpho positus, armatus fide contra nequitias spirituum immundorum si qui conati sunt adversum religionis Divinæ cultum obsistere, votumque animi ejus, prout erat in Christo stabiliter fundatus, dejicere, studebat magnopere hoc irrumpere continuis Scripturarum documentis, orationi instando, jejuniis carnem macerando, vigiliis pernoctando, eleemosynas largiendo, exemplis potius quam verbis illud Apostoli proclamans: *Mihi vivere Christus est & mori lucrum*. In hac ergo constantia animi immobiliter perdurans, tandem accumulatum, ut ita dixerim, boni operis olim sibi traditum talentum Exquisitori suo reddere cupiens, maxime cum voce Domini audita clamantis ad se ac dicentis, Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam, intra in gaudium Domini tui; hujus optati gaudii compos fore * desiderans, & has preces quotidie persolvens, ultimo jam senio fessus, valedicens omnibus eosque opifici Deo commendans, metam mortis attigit, beatamque cœlo animam reddidit *a*. Cujus corpus, ut decuit, honorifice cum hymnorum dulcibus melodiis sepulturæ traditum in magno servatur honore, præsertim cum floreant ibi plurimarum virtutum insignia ad laudem & gloriam nominis Christi, qui sibi fideliter servientibus innumera dona conferre dignatur *b*. Celebratur autem depositio ejus tertio Nonas Septembris, regnante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est laus, gloria & jubilatio per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

Moritur ac sepelitur. — Philip. 1. 21 — Matt. 25. 21 — * esse

MIRACULA S. REMACLI.

1. POST expletum namque gloriosissimi agonis omnibus sæculis laudabilem triumphum, quo deposito carnali indumento immarcessibilem gloriæ idem nactus est coronam, ad comprobandum quanti meriti, quantæque sanctitatis beatus vir iste fuerit, noluit pius Dominus occultum manere quod apud illum non latebat; sed fieret quoque hominibus clarum quanta gloria ille polleat in cœlis, cui tanta miracula quæ nostris adspectibus concessa sint videre, præstat agere in terris. Non enim audemus silere quæ novimus, ne quasi desides & tardi ad Opera Christi enarranda vel miranda dijudicemur. Verum nec alia nisi ea quæ relatu veracium hominum didicimus, vel ipsi oculis perspeximus dicere volumus, ne culpa mendacii arguamur. Unum ergo illius miraculorum in exemplum referamus, ut post facilius reliqua credibilia esse comprobemus.

2. Eo namque tempore quo fabrica Ecclesiæ nostræ agebatur, contigit adesse ibi quemdam Joseph nomine, qui tam curvus erat, ut supra genua incumbens caput sursum erigere non posset; sed neque penitus immobile uno in loco tenere diutius valebat. Qualiter autem illi acciderit referebat, quia dum esset solus positus cum suo equo in campo vicini sui, ejusque herbam injuste depasceret, Contractus sanatur.

a Quo anno? obscurum. Henschenius in Comment ad Vitam Sigiberti Regis §. 20. die 1. Febr. Remaclo Pontificatus Trajectensis non invalidis adductus argumentis tribuit annos decem. Annos minimum duos Stabulai solitarius supervixit: unde anno circa 664 ejus obitum collocamus. Corpus ejus sepultum est in Ecclesia seu Oratorio S. Martini, sicuti Notgerus Harigerusque testantur. S. Remacli brachium & quædam aliæ reliquiæ e Monasterio Stabulensi Solemniacum transmissæ sunt, uti intelligitur ex litteris nunc primum ex MS. cod. Sollemniacensi erutis, quas in appendicem referimus.

b Addit Harigerus cap. ult. *Successit illi in Monastico regimine* PAPOLENUS *vir Apostolicus, deinde* SIGOLINUS *B. Patris judicio æque approbatus; subinde* GODUINUS *annis & morum maturitate grandævus, qui etiam sancti viri corpus transtulit, & in Ecclesia B. Petri locavit, lectulumque ejus auro argentoque decoravit*. Eadem habet Notgerus.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

a fulguris igne divinitus percussus, ita exustus est, ut mox capite deposito curvus videretur. Quadam vero nocte quæ Dominica dicitur, dum ad persolvendum Divinum Officium Fratres devoti insisterent, ecce idem debilis in pavimento Templi proruens; magnis clamoribus totam Ecclesiam replevit, intantum ut præ nimio pavore hi qui ad vigilias observandas aderant, veloci cursu loca altaris irreverenter irrumperent, nescii quid illis agere conveniret. Interea religiosi Monachi hymnos matutinos sublimiter in laude Dei prout erant assueti percelebrantes, veniunt videre quid clamosis vocibus languidus pareretur: eumque intuentes, perspiciunt omnem nodositatem membrorum illius dissolutam, & in pristinum robur artus corporis redivivo gressu firmiter erectos. Sciscitantibusque quomodo id actum sit, adstruebat vidisse se quasi faculam ardentem a lecto beatissimi Pontificis processisse, ac se subito irradiasse, & omnem illam debilitatem, proprioque statui restituisse: mirumque in modum cernens omnem plagulam ignis illius qui a fulgure processit abstersam, non solum similem reliquæ carni, sed etiam candidiorem, immo & saniorem; & qui aliorum manibus vehiculis in Ecclesiam deportatus fuerat, ipse jam corpore sanus cœpit iter gaudens veloci gressu carpere, & adminiculo alterius non egere. Tunc devoti Monachi solemnes laudes Deo & S. Patrono exsultantibus animis referunt, quod talia per eum dignatus sit ostendere ad laudem nominis sui. Servantur etiam baculi vel scabelli ipsius sanati vel plurimorum ibi sanitatem recipientium, pendentes ad januas Ecclesiæ in monimentum virtutum Christi, ut videntes enarrent magnalia ejus.

Vinculatus solvitur.

3. Alio itidem tempore quidam ferro vinctus veniens, illico ubi cancellos attigit, statim ferrea vincula ita disrupta sunt, ut a loco in quo æger jacebat usque ad locum lectuli in quo sacratissimus cinis ante jacuerat, in pavimento corruerent, & homo incolumis permaneret. Perstrepentibus omnibus ac mirantibus qui aderant, vident absolutum a vinculo quem paullo ante ferreis manicis viderant adstrictum; talique gaudens munere cum gratiarum laudibus reversus est in domum suam cum pace.

Cæca illuminatur.

4. Per idem fere tempus fuit quædam femina ex Hasbanio orbatis luminibus, quæ longa ægritudine his tenebris circumdata detinebatur. Hæc correpta nocturna visione admonetur, ut mittat qui perferat ad eam ex fonte viri sancti, & ex hoc bibat, & oculos abluat: quod ut fecit statim visum recepit.

Quidam ob violatam Dominici festi religionem cæcatus, lumen recipit.

5. Nec illud silendum æstimo, quod quidam homo nomine Amalgerus, dum tempore messis ad spicas recondendas die Dominica quæ liberius absoluta est a servili opere, insudaret attentius operi sibi competenti, nec daret honorem Deo cessando ab operibus cum sua conjuge plaustra onerans, ac domum recondenda deducens, contigit unam ex festucis oculum dextrum ejus illidere, subitoque luscum eum reddere. Hoc dolore oculo amisso, altero quoque orbatus remansit. Cumque esset circumdatus tenebris, diu in hac cæcitate mœstus tristisque æger perdurabat: tamen non diffidens de misericordia Dei, suffultus ducatu alterius, plurima Sanctorum loca circuiens, precabatur eorum suffragiis sibi dari sospitatem. Huic itaque insistens, quadam nocte sopori deditus meruit audire responsum, quod non alicubi esset illi salus præstanda, quoadusque ad Memoriam veniret sanctissimi Confessoris Christi. Quo comperto gaudens de Divina admonitione nocturnis remotis silentiis alacer a somno exsiliens, veloci cursu diversa peragrans loca, tandem in sabbato pervenit ad optatum diutius locum. Nocte vero sequenti, quæ Dominica dicitur, dum Fratres ex more vespertinos hymnos solemniter cantant, ecce totam subito replet debilis Ecclesiam vocibus, itaut omnes agnoscerent Dei adesse virtutem. Quo cognito Servi Dei extollunt sublimiter ora in laudibus Christi, qui concessit illi videre magnalia ejus: expletoque cantu venerunt videre opera Divinæ gratiæ in membris infirmi jam clare videntis omnes circumquaque se intuentes. Considerantibus ergo referebat, quia viderat a loco mausolei instar radiorum Solis fulgurantem lucernam, illique tam aures quam caput omne concussisse & tenebras abstersisse, lumenque dedisse. Surgensque a loco quo pro-

prostratus jacuerat, ab Ecclesia lætus egreditur, viam carpens, & viæ ducem ulterius non requirens. Nec multo post perlustrante circumquaque fama pervenit hoc factum mirabile ad aures invictissimi Principis LUDOVICI ac Procerum ejus; sed & is qui cæcus fuerat ab his quibus jam cognitus habebatur ei ostenditur, narrans qualiter visum receperit per merita sanctissimi viri, atque multimodas gratias retulit Imperator omnipotenti Deo, deosculans lumina illi Divinitus restituta; immenso quoque replebatur gaudio, quod in diebus suis tanta miraculorum insignia per Militem suum dignaretur ostendere Deus.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

6. Illud etiam non arbitror reticendum miraculum factum in loco, qui ab incolis commanentium Dervus [a] nominatur. Hujus rei talis fuit occasio quam narro. Erat enim Abbatis nostri, qui tunc temporis ambobus præerat locis, permaximum omnino studium ut in superius denominato loco Regularis cresceret cultus, quia ad ejus usque tempora Canonici insudabant, feceratque seniores Fratres ex nobis illic commorari, qui suaderent eis omnem Ordinem Regularem firmiter tenendum jugiterque observandum. His disciplinis intentus contigit adesse festivum Doctoris nostri diem. Cumque adhortationibus Rectorum eos docentium de actibus beatissimi Antistitis cognovissent, una concordi animo vigilias devoti ex more spondent celebrem ducere noctem. Interea dum hæc aguntur, evenit Deo favente adesse ibi quemdam contractum membris omnibus, ut viderentur plantæ pedum illius conjunctæ femoris loco. Isque magnis precum cœpit conatibus insistere, quo possit in Ecclesiam supplex, pernox Dei pietatem exspectare: quia dicebat diu cœlitus sibi esse nuntiatum inibi affore Monachos a partibus ipsius Sancti, qui excubarent in excubiis vigiliarum ipsius noctis, illicque se debere scire sanitatem recipere. Hac visione in fide confortatus secure in Templo pernoctans erat; & ecce statim, ut silentium quietæ noctis omnia capiunt, æger jacens inquietat repentinis clamoribus somnum capere desiderantes, surgentesque, ut ita dicam, inviti ad percelebrandum officium, intrant jam læti de consolatione Domini. Perfectis ergo diutinis precibus adeunt perspicere mirabile factum, ægroti membra in pristinum gradum restituta. Interim agnntur laudes, iterum excitantur attonitis auribus supplicia vota: quia etiam in longinquo positis non defuit Sancti memoria illis. Interrogatus autem qualiter illi visum fuerit, retulit se vidisse quemdam geropreprem [b] vultum Angelicum ac fulgidam speciem gerentem, aforis Ecclesiam ingredientem, eique manum porrigentem, & salutem præstantem; talique curatus modo gratulabundus cœpit iter carpere; & qui ante aliorum deportatus fuerat manibus, proprio jam gressu restituto ivit domum suam cum pace.

7. Interea non tacebo quod quædam femina nomine Rothlindis ita muta permanserat, ut nec signum locutionis in ea cognosci potuisset ullum. Hæc itaque ad sacratissimi diei festa vigiliarum pii Patris adveniens, vigilans erat, præstolabaturque pietatem omnipotentis Dei ac motibus animi prout poterat precabatur sui misereri. Quam intentam hujus anxiæ perturbationis virtus Divina circumtegit, & inter popularem turbam, quæ esset quæ plus ceteris solamine eguisset, clementia eximii Patris recognovit. Convenientibus siquidem omnibus qui aderant ad sacras vigilias observandas in Ecclesiam, devotissimis servis Dei cum omni diligentia & sublimitate laudum nocturnum officium persolventibus, adest visitatio superna, quæ laborem eorum non patitur esse vacuum: sed ut confirmaret fidem & pios actus eorum, debilem quam spiritus immundus ita mutam reddiderat, ut a nativitate sic permanens nullum penitus verbum emittere videretur, ecce subito miram rem vidimus, sic loquacem effectam, ut nullus nostrum rectius loqui nec verba formare

Muta loquela restituitur.

[a] De Monasterio Dervensi diœcesis Catalaunensis in Campania, dicemus in Vita Sancti Bercharii Abbatis infra.
[b] Id est senem venustum, γέρων senex, πρεπὴς decorus.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

mare posset: & ita gaudens de munere Divino effecta, gratulans & laudans Deum ac S. Patrono grates dignas referens rediit sospes domum suam cum pace.

Invasor prædii pejerans decalvatur.

8. Præterea in memoriam venit, quod quidam homo prava animi voluntate deceptus terram ejus injuste abstulit, atque in suum dominium usurpare tentavit. Comperto vero nostri quod talia ille iniquus præsumeret, corripiunt eum blandis hujusmodi verbis, quia ei non competeret contra Sanctum Dei tam injustam rem agere, ut ei res suas violenter vellet auferre. Ille autem nihil cunctatus, immo ad terminos loci cum defensoribus suæ partis adveniens, protestatus est sub testificatione jurisjurandi falsator testinm, quod magis conveniret suæ ditioni pars illius terræ quam partibus Ecclesiæ nostræ. Verum & imprecatus est sibi ita exprobrando: Sic subveniat mihi in necessitatibus meis meritum illius Sancti, & sic maneant capilli in capite meo & pili in barba mea, quomodo ego recte dico & mea esse judico. Sicque ab ipsa hora, sicuti ipse postulavit, sine capillis & barba glaber remansit. Etiam subsecuta nocte ægritudine adeo oppressus est & languore confectus, ut ungues ejus & pili corporis divellerentur, talique labore adstrictus non solum terram quam vi tollere voluerat reddidit, sed etiam duplicatam restituit: attamen capillis & barba quanto supervixit tempore caruit.

Votifragus punitur.

9. Alius etiam voto se obligans unum delegavit arietem ad Ecclesiam sanctissimi viri se daturum vita comite: quem diligenter custodiens, jamque adultum festivum diei tempus exspectans, cum eodem ariete cœpit tendere ad locum nuper mente destinatum. Cumque jam vicinus esset Monasterio, illudque eminus adspiceret, voluntas animi ejus diu servata antiqui hostis insidiis pulsata paullulum substitit, & in partem alteram divertens, pignus quod sponte dederat abstulit, & in suos usus convertere præsumpsit. Namque adveniente nocte epulas sibi de eodem bidente parans, non discedit, dooec cum suis omnem animalis consumeret carnem: consumptoque epulo memor dominus stultissimi voti in quo adstrictus tenebatur, miser digno ultus est judicio. Nam ita illi os & vultus pene ad aurem usque mansit retortus, ut cerneres eum deformitate fœdatum, criminosumque se omnibus intuentibus præmonstrantem, votique reum se proclamantem. Itaque deformis abscedens tali signo quamdiu vixit cunctis se notabilem præbuit.

Cæca visum recipit.

10. Fuit præterea quædam Ermenrada nomine, per tres menses amisso lumine cæca, quæ admonita in somnis est, ut aliquod votum Sancto committeret ac ille visum illi redonaret. Et licet rebus pauper, fide tamen integra mansit, oam pene nihil aliud reperire potuit caput suum oisi præcingentem candelam, quam per gerulum suum mittens postulavit totis nisibus: quo accensam ante sacrum sepulchrum poneret, & ibi quamdiu duraret inexstinguibilis permaneret. Quæ lucerna manibus hominum aptata ut officium splendendi amisit, lux diu negata extimplo cæcæ debili est reddita, & ipsa pristinæ sanitati est restituta.

Quidam ob pii legati defraudationem excæcatus, lumen recuperat.

11. Inferam quoque huic narrationi aliud miraculum quod pluribus habetur notum, quia non plus ex hoc quam biennio constat impletum. Quidam eteoim homo nomine Lungula conjuge sua quam ægritudo diuturna usque ad mortem perduxerat, postulatus est ut fibulas argenteas pro absolutione sua ad locum beatissimi Antistitis deportaret, ibique pro ereptione suæ animæ deposceret. Qui audiens blandissimam vocem conjugis, spondet se impleturum quæcumque illa suggesserit. Post mortem vero ejus oblitus sponsionis suæ, immemor etiam privilegii conjugalis, parvipendensque timorem Dei & amorem, apud se retinuit argentum, illudque in proprios usus convertit, & mulieri defraudavit. Quod facinus occultorum Cognitor inultum abire non patiens, ita ille perfidus profundæ cæcitatis tenebris est involutus, ut sex menses maneret orbatus. Cumque a vicinis vel cognatis requireretur quid illi contigisset, cum ante videns, nunc subito cæcus effectus sit; non valens ultra peccatum suum abscondere, confessus est ob reatum furti erga uxorem suam habiti, officium videndi lumi-

luminibus esse subtractum. Adhortantibus namque qui causam hujus facti ab eo cognoverant, sumens munus quodlibet in manibus, prope venit ad Monasterium, ibique facinus, quod habebat latens, fecit apertum, & nocte superveniente ille continuatim ad sepulchri locum in precibus perseverans, aurora illucescentis diei clare omnia vidit, sanusque inde rediit. CIRCA AN. 664 3.Septemb.

12. Nuper igitur accidit, ut quidam de familia nostra nomine Gotherus, per somnium a spiritibus nequam vulneratus, surdus esset effectus. Hic itaque nocturno silentio pulsatus visus est venire & visitare sacra limina beatissimi Remacli, ubi sciret se prioris valetudinis recuperaturum amissionem. Dum ergo hac hæsitatione anceps, multumque mœstus incederet. Fratribus stipendia farris reliquis mansoribus in vehiculis ferentibus, ipse quoque juxta mensuram sibi indictam ceteris ferre non distulit. Et cum veniret haud procul a Monasterio, bos illius nimiam lassitudinem vel cujuslibet rei iojuriam passus in eodem substitit loco. Tunc trepidus & anxius homo factus, nihil aliud agere valens, mansit ibi nocte illa, servans injunctum sibi ab exactoribus opus. Medio vero transacto spatio noctis, quidam senex ad eum veniens & in sopore positum cernens interrogat unde esset, vel quo tenderet, cujusque foret obsequium quod servaret. At ille respondit in visu omnem ordinem rei juxta quod ille fuerat sciscitatus: adspiciensque ad eum cognovit virgam manu gestantem: quam elevans idem vir splendidus, caput & aures ejus percussit & abscessit. Evigilans itaque infirmus sanitati est restitutus. Mane vero facto commendavit sanus cuidam commanenti illic, & bovem illius pretio sumpto accepit, atque annonam quam servaverat, integro numero reduxit, & gratias Deo pro sanitate data retulit, & ad diversorium rediens, bovem quem pene moribundum reliquerat, incolumen invenit, & cum gaudio ad domum rediit. Surdus auditu donatur.

13. Huic etiam miraculo aliud simile pandam. Erat quidam ex eadem familia Theodradus nomine, qui hora diei sexta exarabat terram seminario usui aptam; & ecce oculos attollens conspicit venientem eumdem virum senem canitiem capite gestantem: & exspectans eum ad se usque venientem, salutavit humiliter. Interrogatus unde esset, vel si sciret quomodo ire ad Monasterium potuisset; ille se optime scire protestatus est: Et ille: Perduc me, inquit, ad locum, quia oppido illuc desidero celerius pervenire. Ipse quidem negligens effectus, respondit non posse opus sibi conveniens derelinquere, ejusque famulatui obsecundare: multumque ab eo precibus postulatus, nullum omnino præbuit assensum. Cumque sol occasum daret & noctis initium sequeretur, sopori dedito adest idem vir æquali forma similia deprecans. Illo ergo nullomodo præbente assensum, alapam ei in faciem dedit, eumque surditate maxima percussit. Non paucis vero diebus evolutis, necessitate compulsus ad sacratissimum ejus tumulum veniens, precabatur ejus auxilium sibi favere. Nec diu distulit quod petebatur, quin conferre salutem noxio ocius voluit. Nam Dominica item nocte in Ecclesia se poni ægrotus jubet, dicens sibi confidere, salutem quantocius Sancto Dei præstante. Unde secundum fidem ejus mox sanitas secuta est: quod postea nobis narrare consuevit, quia dum sederet exspectans sibi auxilium affuturum, adspicit lumen ab altari procedere, & eumdem quem antea viderat virum lucernam manu tenentem, signo Crucis se signantem, omnemque infirmitatem membrorum debilium curantem; sicque postea roboratis viribus in excubiis ejusdem Templi incolumis perseverans perenniter manet. Item alius.

14. Villam in pago Falmiensi sitam vocabulo Marcam ferunt incolæ in dotem Ecclesiæ Monasterii nostri cessisse. In ea igitur ab indigenis nuper agente importunitate Oratorium exstrui parabatur, sequente vero votum effectu opus finitur, collatoque divinitus auxilio tota in brevi fabrica lignea quavis materia consummatur. Quo facto Sacerdotem populi de more ad benedicendum invitant, prius tamen a Monasterio Beati Remacli pignora, quo ejus sacraretur nomine, dari sibi petentes. Annuitur itaque a tribus Fratribus fideli petitioni, condictoque benedicendi die, per Sacerdotem nomine GODERANNUM expetitæ sancti viri Reliquiæ obviam Pontifici diriguntur: a quo veneranter exceptæ Palla in dedicatione Ecclesiæ S. Remacli concessa.

ptæ

CIRCA AN. 664 3 Septemb.

ptæ ac loco enmpetenti sunt decenter aptatæ. Expletisque de more vigiliis ac ceteris ac huic ritui congruentibus ubi ventum est ad altare tegendum, matrona quædam venerabilis, cujus ea maxime gerebantur instinctu, linteum quo sanctum operiretur altare, deferens Antistiti, illud sub testificatione porrexit, ne aliquando inde nisi lavandi gratia removeretur. Quod ut sibi quoque relinqueretur gerendum, pietatis affectu expetiit, credens sibi futurum subsidio, si quid servitutis impenderet Sancto. Omnibus itaque rite peractis discessum est. Post non multum vero temporis Sanctimonialis *a*, quæ ibi se ad serviendum devoverat, aliquorsum ire parans, diabolica prout post claruit, instigatione oblita propositi, pallam qua prædicta materfamilias altare texerat sustulit, ac capiti superpositam quo disposuerat tetendit. Sed mox temerarium actum Divina persequitur ultio. Namque domum reversa, exagitante se mox dæmonio aquam calidam præparat, ex qua caput abluens, idem prædicto festinat extergere linteo: quo ilico cuncti secuti crines ita omnes penitus a vertice defluxerunt, ut in eo nullum capillaturæ indicium remaneret: factumque est ut naturale perderet tegumen, quæ alienum usurpaverat velamen. Quin etiam ad augmentum suæ infaustitudinis, caput totum prurigo pervadit eotenus, ut (quod dictu turpe est) ipsis quoque vermibus scateret: qua punitione graviter coartata rem gestam Sacerdoti pariter omnique populo ex ordine pandit, atque pro sui absolutione Dominum rogare deposcit. Qui suarum non esse virium considerantes, nuntios ad Monasterium dirigunt qui eadem Fratribus perferant, ac pro salutis ejus recuperatione ab eisdem exorare præmoneant. Nec mora placatus suorum flagitatu Patronus, remissa noxa mulierculam pristinæ restituit sanitati. Denique restricta protinus sanie, reviviscente quondam cute, renasci crines cœperunt sicuti ab origine: paullatimque invalescendo, redivivam, ut ita dicam, ex anu puerperam ostendebant. Satisque fuit hoc exemplo addiscere, ne res sacras quisquam audeat temerare. Hujus rei testis est adhuc vivens matrona memorata cum conjuge, quibus tot exstant stipulatores, quot ejus prædii constat eo tempore fuisse habitatores.

Subripitur a quadam Devota, ub hoc cœlitus punita.

Postea sanata.

E Renacl. tumulo odor spirat.

15. Visum est aliquando Fratribus & custodi circa venerabile beati viri sepulchrum nonnulla emendatione digna haberi pro quo artificibus evocatis, quid super eo agendum sit consulunt. Qui circumspectis diligenter rebus emundandis, cernunt supereminere quiddam a loco opertorii amovendum, quod nisi amoveatur, nequeat desuper fabrica competenter aptari. Itaque die constituta, artifices cum rastris, malleis ac forcipibus adsunt, obseratisque undecumque foribus toto virium annisu effodere terram qua sepulchrum tegebatur incipiunt, quam tamen ita tenacem reperiunt, ut vix magna possit facultate resolvi. Porro res clanculo agebatur nemine, Fratribus absque, solisque eam operum magistris scientibus. Ut primum igitur supereminens illa dimota est glebula, tanta e sepulchro redolentia manavit, acsi ibi thymiamata, cunctaque simul odorifera cremarentur pigmenta. Quo hausto opifices hærent continuo stupore perculsi, ac relicto opere nituntur procul aufugere. Custos vero altioris ingenii Divinam cognoscens virtutem, monet nihil esse pavendum, sed potius cœpto operi vigilanter insistendum: ex eo magis debere intelligi adesse præsentiam beati viri, qui tali auspicio se demonstraret eorum pie fauturum in omnibus voluntati. Igitur his operatores verbis reaccensi, simul paradisiaco nidore respersi cœpta perficiunt lætabundi; prædictus vero odor foras erumpens ita se per omnem diffudit loci spatiositatem, ut universis prodiderit factum quod manere Fratres voluerant incompertum.

Hacte-

a Id est Devota, cujusmodi plures feminæ tunc temporis, velo tamen assumpto, (ut in lib. 2. Mirac. S. Richarii cap. 26. ad an. 645. advertimus) ulicui Ecclesiæ se devovebant, quamvis in privatis ædibus manerent, & viris alligatæ essent, ab iis tamen separatæ. Hieronymus in Epistola quadam *de vitando suspecto contubernio* agit de ejusmodi devotis feminis, quibus *furvas* seu *pullas* vestes tribuit.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

Hactenus liber Miraculorum Sancti Remacli in cod. Cisterciano, quibus miraculis apud Surium stilo mutato relatis quædam adjiciuntur, ultimum dumtaxat huc adducemus, ex quo Auctoris ætas deprehenditur.

16. Quodam tempore annonam ad nos advehentibus quibusdam e famulis nostris, pro consuetudine, certa illis in poculo quodam potus mensura apponebatur. Ubi ad ultimum ventum est, cernens ille abesse ministrum qui potum offerebat, poculum in suam sarcinam conjicit secum ablaturus. Itaque jungit quatuor boum paria ad plaustrum suum, cupiens cum sociis abire domum. Ecce autem loco plaustrum adeo affigitur, bovesque tanto rigore constringuntur, ut prorsus moveri non possent. Rogant socii quid ipsi acciderit: fatetur furtum suum, & summo cum dolore reddit poculum. Mox abscedunt boves gressu liberrimo. Poculum illud sive vasculum post diligentius servatum est, donec hujus rei fama allata est ad AIRICUM Abbatem Indæ Monasterii: qui magnis precibus id a nobis impetratum in B. Remacli memoriam auro includi & catenis argenteis ad sanctissimi HERMETIS Martyris monumentum suspendi jussit. Ejus enim præclari Martyris sacras Reliquias per LOTHARIUM Imperatorem a Romanæ Ecclesiæ partibus impetrarat, & summo honore prosequebatur. Cum autem cognovisset nostra incuria pene in oblivionem abiisse B. Remacli miracula, objurgavit nos quod ea in scripta non essent redacta, dicens cum aliorum injuria id fieri, quos ea laterent. Me vero precibus & auctoritate sua eo adegit ut ea conscriberem. Ita ego obedientia fretus feci ut potui. Auctoris ætas.

Appendix ex lib. 2. Mirac. apud Surium.

17. Carolo tertio Imperatore anno salutis octingentesimo octogesimo tertio, invisa gens Nortmannorum magna instructa classe in Gallias de improviso irrupit, iisque pervagatis, cædibus, incendiis & direptione omnia vastavit. Inde transmisso Mosæ flumine Arduennam silvam mire populantur, evertunt villas, incendunt opida, Regias arces & Monasteria destruunt. Ventum est etiam ad nostrum Cœnobium, cujus situm clam noctu explorantes, ita nos includere constituunt, ut nemo possit evadere. Sed Divino nutu & Patroni nostri meritis eorum consilia nobis quidam fuga elapsus patefecit. Nos metu perculsi sublatis B. Remacli Reliquiis, licet sero, fugæ nos mandamus. Nocte intempesta montem adscendimus, & illic respirandi causa subsistimus. Tum vero immensum lumen igneæ columnæ effigie videmus descendere in loculum sacra ossa retinentem. Lux illa longe fuit lunari splendore illustrior. Erat tum frigus ingens, at nos ita suavi quodam calore afficiebamur, ut vernum tempus agi videretur. Interim nos invicem respectantes stamus attoniti nihil loquentes, & tantæ rei finem exspectantes, cum post unius ferme horæ spatium lux illa cœlos repetiit. Nos ergo ire pergimus, atque ita illæsi a Patrono illo nostro in tam præsenti hostilis persecutionis periculo conservati sumus, ut nullus fere Barbarorum ense jugulatus sit. Normannorum clades. Remacli Reliquiæ cœlesti splendore illustrantur.

18. At durante illa procella coacti sumus alio commigrare. Itaque in villa B. Remacli, quam Boviniacum vocant, ubi tum ab hostibus nonnulla quies dari videbatur, cum sacro ejus corpore consedimus, donec ab Imperatore profligatis Barbaris patriæ nostræ pacem redditam didicimus. Interim in villa illa precibus S. Patroni nostri semper omnia nobis abunde subministrabantur. Pace autem reddita jam nihil morati domum contendebamus: & ecce præfertur ad nos tristissimum nuntium, totum Monasterium nostrum voracibus flammis absumptum. Ea res nos valde consternavit. Tandem visum est adire prædiolum Calcum, quod pene solum in ea vastatione nobis relictum erat. Sed illic tanta grassabatur lues, ut humandis vix superstites sufficerent cadaveribus: & (quod dictu quoque fœdum est) plerumque duo vel tres in uno sepulchro conderentur. Ea res Fratrum animos in diversa rapuit, aliis dicentibus exsilium tam præsenti exitio anteferendum, aliis contra asserentibus, nullum mortem evasurum, Monachi palabundi. Monasterium Stabulense combustum. Pestis sedatur.

qui

Digitized by Google

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

qui ea peste ex Dei voluntate sit periturus : fidendum virtuti B. Confessoris, & incunctanter ad locum destinatum eundum. Quorum sententia obtinuit : itumque est, & brevi perventum ad prædiolum. Mira dicturus sum, sed fidem adhibeat, qui credit nihil impossibile Deo. Ad introitum nostrum omnis illa pestis Remacli meritis adeo exstincta est, ut qui ea nondum laborassent, nihil ab ea mali paterentur; ex iis autem, qui correpti ea erant, permulti sanarentur : eum hactenus quisquis eam sensisset, certam sibi mortem impendere non dubitaret. In eodem loco erat puella paralytica, &c.

Insana fit mentis compos.

19. Alio tempore rursus Barbaris illis incursantibus, e Monasterio egressi, sumpto nobiscum omnium laborum solatio B. Remacli corpusculo, ad castrum Longiam profecti sumus. Eo mulier mente capta, totoque colligata corpore adducta est. Mire illa conviciis, morsibus, ictibusquos poterat vexabat. Orantibus autem pro illa qui eam adduxerant ad fores ædis, in qua B. Pontificis corpus repositum erat, post triduum fere perfecte curata est.

Cerei divinitus accensi.

20. Per idem tempus a Capræmontis castello, quo nos ut conferremus, Nortmannica rabies compulerat, ad Monasterium propter imminentem Patroni nostri sollemnitatem redire properabamus. Ubi paullulum extra pagum Snlomaniam processimus multa nos hominum turba prosequente, cerei qui ante loculum quo B. Remacli corpus asservabatur, ferebantur, paullo ante vi ventorum exstincti, rursus accensi sunt divinitus. Nolebat id credere agrestis turba, sed numquam exstinctos cereos affirmabat. Nos rei indignitate commoti, cereos exstingui jubemus, beatoque Remaclo supplices preces offerimus. Mox adest manus præpotentis Dei & cœlitus lapso lumine denuo cerei accenduntur. Adeo vero lux illa totum illustrabat locum, ut nemo posset ambigere cœlestem eam esse. Tum omnes pariter prorumpimus in laudes Dei, mittuntur nuntii ad Ecclesiam, qui nobis interim psallentibus pulsent signa : & ecce totum Oratorium vident illi Divinis completum splendoribus, qui nobis abeuntibus pariter disparuere.

Contracta erigitur. NOTA.

21. Mulier paupercula non ita pridem misere contracta ire non poterat. Monetur per visum petere sepulchrum beatissimi Remacli. Piis quibusdam eam adjuvantibus, venit ad Monasterium vehiculo : & quia non facile apud nos, nisi certa ex causa feminæ admittuntur, ante fores Cœnobii deponitur: rogat custodes, ut liceat ipsi in Basilicam venire. Tandem Monasterii Præfectis annuentibus, manibus reptans venit in Templum, prosternit, se coram tumulo Divinam imploratura clementiam. Exacto fere triduo, nobis publice Missam celebrantibus, piissimi Confessoris sedulis pulsata precibus adest virtus. Erigit se mulier & primum innitens baculo ingredi tentat : paullo post integram est sanitatem adepta.

Lux cœlitus emissa.

22. Fiscus *Ledernaut a* nostro Monasterio addictus est. In eo Ecclesia est S. Symmetrii & aliorum virtutibus illustris. Digressi nos a castello Longia quod æque nostræ ditionis est, ad eum fiscum divertimus. Habebamus apud nos pretiosum corpus Patroni nostri, quod in sancti Symmetrii Ecclesia ea nocte voluimus conservari. Vigilabat tum illic Frater quidam, isque ante gallorum cantum vidit e cœlo lucem descendere, & per fenestras Templi penetrans, feretro qun sacrum corpus vehebatur incumbere : simulque tenebras : dispelli omnes, feretrum commoveri, campanas cœlesti vi impulsas sonum edere. Fratres & vicini expergiscuntur, re insolita obstupescunt, & licet molestum esset præter morem surgere, attamen surgunt ad nocturnas persolvendas preces. Ubi ad Ecclesiam ventum est, & compertum quid accidisset, animadvertunt sancto corpori non deesse Divina officia atque ministeria. Itaque laudibus celebrant Christum, qui tam mirabilis est in Sanctis suis. Frater autem ille, qui hæc viderat, præ nimio timore pene extra sese fuit. Quod idcirco illi accidisse suspicor, quod fortassis vitiorum suorum formis & imaginibus reverberaretur, &c. *

** Hic tria miracula omissa. Fur sacrilegus castigatus.*

23. Collegit quandoque Abbas argentum quo volebat cujusdam aræ tabulam ingen-

a Hodie *Lierneu*, latine Ladernacum, quo in loco sancti Symmetrii Martyris Reliquiæ Roma a S. Papoleno Abbate Stabulensi adductæ honorantur, Lege Molanum ad diem 26. Maji.

CIRCA AN. 664

3. Septemb.

ingentem pro decore domus Dei vestiri. Redigitur argentum in laminas, laminæ inaurantur, exsculpuntur, & effinguntur vario opere in iis imagines, custodique fervandæ traduntur. Is alia re impeditus, ponit eas super reverendum altare beatissimæ Virginis, paullo post tutiori loco repositurus. Erat tum in Monasterio nostro Clericus quidam sane officiosus, nobisque haud vulgariter charus. Cernens ille laminas tam male asservatas, cupiditate inflammatus, unam ex eis aufert. Ubi animadversum est deesse laminam, fit quidem diligens inquisitio, sed nihil certi deprehenditur. Tandem anathemate percellitur, qui id sacrilegium perpetrasset: multumque sudatur, ut possit ad rem certam perveniri. Ille manet in scelere obstinatus, nec adducitur ulla re ut prodat crimen suum. Sed ultio Divina prodit sacrilegum. Arreptus enim a dæmone, passim ab illo raptatur, atque interim crebrius repetito clamore, testatur se laminam subduxisse.... & postea sine fructu pœnitentiæ in ea furia excessit e vita, &c.

Clericus indigne sacros Ordines assumens cœlitus corripitur.

24. Fuit apud nos alius quidam Clericus a puero educatus, Monasterio nostro ad multa utilis & accommodus. Is in nostro contubernio vivebat nobiscum familiariter, & nobis erat impense charus. Contigit interim Comitissam quamdam venerabilem pro salute sua non parvi pretii fibulam auream ad Cœnobium nostrum (ita enim voverat) mittere. Inde malignus dæmon, qui diligenter hominum animos explorat in quæ vitia procliviores sint, occasione arrepta Clerici hujus mentem pertentat. Ille vero nequissimam suggestionem non gravitatis consilio, nec virtutis constantia respuens, oculos ad fibulam adjicit, eamque clam suffuratur. Non diu post Abbas noster RAVENGERUS *a* dum quosdam e nobis ad sacros Ordines vult promoveri, ad Episcopum nos mittit, adjuncto nobis etiam Clerico de quo nunc agimus. Erat tum Quadragesima. Etsi autem ille tanti sacrilegii sibi esset conscius, nulla tamen id neque confessione, neque pœnitentia expiavit: sed confidenter nobiscum proficiscens, Diaconus ordinatus est, non attendens quod scriptum est: *Mundamini qui fertis vasa Domini*: cum utique eos qui Corporis & Sanguinis Dominici vasis tractandis adhibentur, mundos & probatis moribus esse oporteat. Absoluto deinde sacrificio & precibus vespertinis *, nos ad hospitium imus, eousque producta jejunia soluturi. Ibi inter edendum ille confrater noster cadit, frendet dentibus, mire ac misere se collidit, nosque admirabiliter obstupefactos cogit laboranti sibi adesse. Mox a mensa surgimus, permulta remedia summa benevolentia adhibemus, sed frustra omnia, Divino judicio in eum jus sibi diabolo vendicante. Tota nocte discruciamur animis, & valde affligimur. Tandem benignus Deus nolens apud exteros tam fœdum casum nobis cedere ad ignominiam, profligato dæmone præstitit ut nobiscum incolumis rediret: & integra tum hebdomada nullam sensit maligni illius infestationem. Qua Dei benignitate ille abusus, noluit facinus suum confiteri: eaque incuria hostem reddidit valentiorem. Nam cum Completorii preces Dominico die persolveremus, acrius a dæmone arripitur, nec jam succurrebat nobis quo pacto ei opitularemur, quod incerti essemus, num satanæ vexatio illa esset. Attamen præ fraterna commiseratione noctibus vicissim apud eum vigilabamus, visusque est nobis crebrius quam olim Saul exagitari. Interim brachium dextrum quo rapuerat aurum, penitus exarescit. Nobis dubitantibus, an casu id acciderit, vel Divina animadversione, Abbas noster rem altius perpendens, nequaquam censuit casui tribuendum, sed hominem dixit diaboli laqueis constrictum teneri. Movebat eum, quod statim a sacris acceptis Ordinibus divinitus punitus esset, & unde animæ remedium capiendum erat, id ei versum esset in perniciem. Noverat scriptum, gravius eum condemnari, qui indignus suscipit, quod non meretur. Sicut ergo in Judam temere percipientem Corpus Domini satanas intravit, quem constat furem fuisse; ita colligebat Abbas etiam hunc fortassis aliquo sacrilegio contaminatum, quod ea fe-

Isa. 52.

* NOTA.

a In quodam miraculo post articulum 22. omisso de quodam Monachorum infectatore in amentiam verso & postea sanatu (quod miraculum apud Surium cap. 9. refertur) nominatur ODILO Abbas, qui anno 954. mortuus dicitur in Floril. Eccl. Leod. Bartholomæi Fisseni, RAVENGERUS vero anno 1008. unde patet hunc posteriorem librum Miraculorum non a priori Auctore, sed ab aliis diversis fuisse compositum.

CIRCA AN. 664 3. Septemb.

ea fere hora atrocius cruciaretur a dæmone, qua fuisset sacris initiatus: hortabaturque Fratres, ut cum se illa vexatio remitteret, caute ab eo expiscarentur, num quid ejus conscientiam gravet. Fratres Abbatis jussa capessunt, clanculo ex eo sciscitantur, si quid habeat quod animum angat. Ille ad voces eorum modo rubore, modo pallore suffunditur: tandemque licet pudibundus suam culpam & agnoscit & pure confitetur, orans ut apud Abbatem pro ipso velint intercedere. Fratres referunt omnia ad Abbatem, Abbas justitiam misericordia temperat, nec vult addere afflictionem afflicto: prohibet etiam, ne ejus crimen in publicum proferatur: indicit Fratribus, ut pro illo jejuniis & precibus & Missarum celebrationi incumbant. Quid multa? Revalescit Frater, restituitur brachium, dæmon ab eo prorsus eliminatur, nosterque mœror multiplex multa consolatione permutatur *a*.

AN CHR. 665 26. Aprilis.

SANCTI WALDEBERTI ABBATIS
LUXOVIENSIS TERTII.
ELOGIUM HISTORICUM.

Vita sancti Vvaldeberti frustra quæsita.

1. SANCTI WALDEBERTI *seu* WALBERTI *Abbatis Vitam a Bollando in Actis S. Germani Abbatis Grandivallensis laudatam, quam litteris non semel Luxovium missis nondum obtinere potuimus, ex variis proborum Auctorum testimoniis supplere cogimur. Si in manus nostras Vita illa aliquando pervenerit, eam, siquidem luce digna fuerit, vel in hujusce sæculi Appendice, vel in Supplemento vulgabimus.*

Ejus patria & parentes.

2. WALDEBERTUS, *teste Boboleno Presbytero in Vita sancti Germani Abbatis postea referenda*, vir egregius ex genere Sicambrorum, & magnæ conversionis vitæ *fuit. Ejus parentes & patria incerta. Eum plerique* Chagnerici nobilis Franci filium, Burgundofaræ & Chagnoaldi fratrem *perperam dicunt, nec rectius Joannes Iperius in Chronici Sithivensis cap. 1. §. 10. cum* Walberto Comite Pontivensi, Ternensi & Arkensi *confundit*.

Monachus & Abbas.

3. *Vvaldebertus Luxoviensibus Monachis adjunctus est adolescens ab Eustasio Abbate, cui anno 625. successit & annis quadraginta magna cum laude Luxovio præfuit*. In Eustasii locum, *inquit vetus & gravis Auctor qui S. Salabergæ Acta descripsit*, beatæ recordationis Walbertus in regimine Fratrum subvectus est, vir omnium fama laudabilis eximiæque sanctitaris, & in Ecclesiasticis disciplinis non mediocriter eruditus, bonitate ac pietate charitateque præcipuus & doctrina exuberans. Hujus tempore per Galliarum provincias agmina Monachorum & sacrarum Puellarum examina non solum per agros, villas, vicosque atque castella, verumetiam per eremi vastitatem ex Regula dumtaxat beatorum Patrum BENEDICTI & COLUMBANI pullulabant, cum ante illud tempus Monasteria vix pauca illis reperirentur in locis. *Accedit Boboleni jam laudati testimonium his verbis:* Cernens Deo plenus & Spiritu-Sancto repletus Sacerdos Dei Waldebertus catervas Monachorum coadunari, cœpit de tam plurima multitudine, si forte ubiubi posset, loca uberrima ubi de suis Monachis ad habitandum adunaret inquirere.

Monasteria construit.

4. *Subdit idem Auctor Gundonium virum illustrem de condendo Cœnobio Grandivallensi cogitasse, quod per Vvaldebertum expleverit. Illud ipsum asserit Scriptor Vitæ S. Salabergæ de* Cœnobio Puellarum in suburbio Lingonicæ urbis *Vvalberti*

---

a Alia quædam miracula minoris momenti omisimus. Præter hæc *Triumphum S. Remacli* duobus libris instruxit Monachus Stabulensis anonymus, testis oculatus miraculorum, quæ per S. Ramacli Reliquias Aquisgranum & alio delatas patrata sunt *regnante Henrico IV. postea Romanorum Augusto anno Domini* 1071. *regni autem ipsius anno* 15. dum ANNO Antistes Coloniensis, ad cujus diœcesim spectat Malmundarium, ab Abbate Stabulensi diœcesis Leodiensis regi solitum, proprium Malmundario Abbatem imponere moliebatur a qua de re suo loco agemus.

berti ope & consilio, & de Parthenone apud Laudunum urbem ædificatis per Salabergam: quæ Laudunum tendens, Vvaldebertum comitem itineris ac socium laboris habuit. *Immo antequam Vvaldebertus Luxoviensi Monasterio Abbas impositus erat, Eustasius ejus decessor eidem unaque Chagnoaldo Cœnobii Eboriacensis construendi ac disponendi curam commisit.* Nec mora, *ait Jonas in S. Eustasii Vita*, B. Eustasius remeat, puellam (Burgundofaram) a custodia liberat patrem terribiliter increpat, Religionis veste per Pontificem urbis illius GUNDOALDUM nomine induit, sacravitque salutaribus sacramentis. Monasterium quoque Virginum Christi supra paternum solum inter fluvios Mugram & Albam ædificat, Fratresque (*id est Monachos*) qui ædificandi curam habeant deputat germanum puellæ Chagnoaldum, & Walbertum qui ei (*scilicet Eustasio*) postea successit. AN.CHR. 665 26.Aprilis.

5. *His locus Jonæ a posteris male intellectus duplici errori occasionem dedit, nempe ut Vvaldebertum Burgundofaræ ac Chagnoaldi fratrem, tum Gundoaldi in Sede Meldica successorem constituerent. Utriusque erroris auctor fuisse videtur Hildegarius Meldorum Episcopus in Vitæ S. Faronis cap.* 60. Providenter conditores hujus operis a præfato Præsule Godoaldo fratres dulcissimi B. Faræ Chagnoaldus & Waldebertus, qui successor felix istius Gundoaldi hac in urbe claruit, testante Vita S. Eustasii. *Hæc errata jamdudum advertit correxitque Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib.* 18. *nimirum Hildegarius* quam Eustasius Monasterii Burgundofaræ curam gesserat, Gundoaldo temere attribuit, & Chagnoaldo ac Burgundofaræ Waldebertum pro commonacho seu confratre spiritali naturalem fratrem affinxit: eumdemque pro Abbate Luxovii Meldorum Antistitem, pro Eustasii successore Gundoaldi successorem facit, Gundoaldoque & Faroni Meldorum Episcopis medium interponit. *Hæc Valesius: cujus sententiæ accedit Joannes Franciscus Chiffletius in Historia Tornutiensi, qui hoc argumentum in suo Divione nondum edito, sicut ipse promittit, fusius tractaturus est. Vvaldebertum non fuisse Meldorum Episcopum ante Faronem ex eo constat, quod S. Faro jam Episcopus dedicationi Ecclesiæ Resbacensis interfuit. Atqui Jonas librum de Vita sancti Columbani scripsit, ac Vvaleberto Abbati Luxoviensi nuncupavit annis aliquot a conditu Monasterii Resbacensis & institutionem Agili Abbatis*, qui modo, *inquit*, Resbacensi Monasterio Præsul exsistit. *Certe in sancti Eustasii Vita unde hæc verba desumpta sunt, idem Auctor Vvaldebertum iis qui e discipulis Eustasii Luxoviensibusve Monachis facti sunt non adnumerat. Neque etiam Vvaldebertus post Faronem Ecclesiæ Meldicæ præpositus est, tum quia Hildevertus Faroni proxime successisse in Episcoporum indicibus librisque exaratis, ac in Officio Ecclesiastico Meldensis Ecclesiæ dicitur; tum quia alias Vvaldebertus septuagenario major in Episcopum cooptatus fuisset, siquidem annos minimum triginta natus erat, cum præfectus est Luxoviensibus Monachis, quos per annos quadraginta rexit: tum denique quia nullum de Vvaldeberto monimentum in illa Ecclesia superest, non tumulus, non Reliquiæ; non denique memoria ipsa sacris ejusdem Ecclesiæ fastis, saltem superiori sæculo editis inscribitur, ullove cultu publico celebratur.* Non Frater S. Faræ nec Episc. Meldensis.

6. *Chiffletius paullo supra laudatus in syllabo Abbatum Luxoviensium, quem Sammarthanis ex tabulis Luxoviensibus exhibuit, Vvaldeberto præfecturæ Luxoviensis annos quadraginta tribuit. Pervenit proinde ad annum* 665. *cum Eustasio anno* 625. *fuerit suffectus. Auctor libri de vita S. Salabergæ refert visionem quamdam, quæ ante S. Vvaldeberti obitum contigisse videtur.* Dum quadam nocte quiesceret Salaberga, in specie venerabilis viri Walberti utpote Angelus Domini apparuit ei tertio, qui & cingulum ejus vidit & de renibus abstractum secum detulit, quod cingulum ulterius non comparuit: significans ut opinor, quod in posteritate ejus honor successionis accreverit. Cujus vestes, ut ipsa referre solebat, candore nimio fulgebant & hac voce admiranda affatur feminam: O dulcissima Filia, præpara te ut accipias bravium, & exitum tuum præstolare, quia & ego ex victoria tua cupio bravium accipere, &c. *Vvalbertus Abbas Luxoviensis memoratur* 6. *Nonas Maji in Additionibus Molani ad Usuardum: quo die etiam in Martyrologio Bened. confunditur cum Vvalberto Comite* Moritur anno 665. Salaberga apparet.

Arkensi, de quo in Vita S. Bertini agemus Sæculo insequenti. Idem Vualbertus Episcopi Meldensis nomine in Martyrol. Bened. 6. Kal. Maji colitur: quo die Luxovii? nondum discere licuit. Lege de eo Vitam S. Frodoberti Abbatis infra.

CIRCA AN. 665 6. Septemb.

SANCTI MAGNI ABB. FUSSENSIS SEU FAUCENSIS PRIMI.

ELOGIUM HISTORICUM.

Acta sancti Magni a variis edita,

1. VITAM S. MAGNI *seu* MAGNOALDI *Abbatis primus typis vulgavit Henricus Canisius Antiq. Lect. To. 5. cum hac inscriptione:* THEODORUS Monachus & Abbas primus Campedonensis de Vita S. MAGNI *Et in præmonitione ad Lectorem;* Quis THEODORUS, *inquit*, fuerit, scire licet ex ipsa hac Vita S. MAGNI, cujus discipulus fuit Theodorus, & oculatus testis eorum quæ conscripsit. *Eamdem Vitam Laurentius Surius in suum Septembrem postea retulit, ac denique Melchior Haiminsfeldius Goldastus altero post Canisium anno, hoc est anno 1606. in Alaman. Rer. To. 1 recensuit cum nova hac epigraphe:* S. THEODORI de Vita S. MAGNI Conf. sodalis sui LIBER 1. ab ERMENRICO Elevvangensi Monacho emendatus & distinctus: *& post librum 1. qui novem Capitulis ac sancti Galli morte concluditur, subjungit:* S. THEODORI Eremitæ de Vita S. MAGNI, *&c.* LIBER 2. ab Ermenrico Elevvangensi Monacho emendatus & distinctus. CAPUT 1. Post transitum igitur B. Galli, *&c. Sicque liber 2. Capitulis sexdecim absolvitur. Goldastus hoc solo differt a Canisio, quod ipsam Vitam in duos libros ac in varia partitur Capita, & quod libri secundi caput ultimum, in quo Ermenrici interpolatoris opera memoratur, Canisianæ editioni deest.*

Sed corrupti pluribus locis.

2. *Quicumque hactenus S. Magni res gestas litteris sunt prosecuti, hos decepit speciosum Theodori nomen, qui sancti Magni discipulus seu comes & Vitæ scriptor præferebatur. Et certe quis non credat homini pio ac testi oculato, qualem fuisse Theodorum existimare par est? At postquam eadem Acta auctori Theodoro adscripta serio examinavimus, tot in illis deprehendimus nævos, ut ea prorsus omittere compulsi fuerimus vel inviti. Et ne sententiam præcipitasse videamur, præcipua lubet repræsentare errata, quibus persuasionem nostram æquis Lectoribus approbemus.*

Authierni factum Magnoaldo falso attributum.

3. *Primum erroris caput est, quod ea facta quæ in Vita sancti Columbani a Jona Scriptore gravi ac coævo de aliis referuntur, sancto Magno a Pseudo-Theodoro tribuuntur. Jonas in Vita sancti Columbani num. 18. scribit, Authiernum Monachum petendæ Hiberniæ desiderio flagrasse, ac ea de re consuluisse Columbanum qui tum in Galliis morabatur. Respondisse Columbanum, secessum peti debere, ut quid Deus fieri vellet explorarent. Rem ipsam & quæ exinde consecuta sunt, Mutato Authierni nomine Pseudo-Theodorus Magnoaldo seu Magno ascribit. Utrumque textum conferre juvat.*

TEXTUS JONÆ.	TEXTUS PSEUDO-THEODORI.
Eo tempore quidam Frater nomine AUTHIERMUS pulsare cœpit ut peregrinandi in Hiberniam causa perveniret cui COLUMBANUS ait:	In tempore illo cum beatissimus Columbanus simul cum B. Gallo nepore suo (*nemo hoc dixit*) diversa loca perlustraret, ad diffamandum verba Dei & peregrinandi causa Hiberniam perveniret (*quasi uterque ex Hibernia natus non esset*) quidam Frater nomine MAGNOALDUS ex præfata patria Hiberniæ procreatus, pulsare cœpit aures B. Galli discipuli sanctissimi Columbani ita alloquens: Beate Magister & Domine....

CIRCA AN. 665 6. Septemb.

mine... vestigiis vestris provolutus deposco, ut spreta phaleramenta sæculi & præsentium pompam facultatum contemnens æterna præmia capere merear. Quod B. Gallus cernens eum ad pœnitentiæ medicamenta concurrere, uniuscujusque Cœnobii septa ubicumque Dominus juberet per ejus orationem concupisci, B. Columbano hoc indicans, obtulit eum suis obtutibus sciscitans ab eo consilium & voluntatem. Cui beatus Columbanus respondit: Pergentes ergo filii in eremum voluntatem Domini probemus, utrum desideratum arripias iter, an non. Pergentes ergo simul tertium adolescentem nomine SONARIUM, (*Goldasto* SONIARIUM) in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum venerunt, unius panis tantum cibo contenti. Cumque jam tertius transisset dies, nec quidquam panis fragmentum remansisset, horaque refectionis appropinquaret, imperantur a Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportune reperiant deferant. Ovantes illi per concava vallis transeuntes, invenerunt capturam piscium olim a pastoribus confertam in amne qui vocatur Lignona undisque oppositam. Quod inspicientes & Deo gratias agentes, sumentesque tres quos repererunt pisces, venerabili Patri præsentaverunt, &c.

TEXTUS JONÆ.

Pergentes in eremum voluntatem Dei probemus, utrum desideratum iter arripias, an in cœtu Fratrum permaneas. Pergentes ergo simul tertium adolescentem nomine SOMARIUM qui adhuc superis junctus est, in comitatu sumunt, & ad destinatum in eremo locum pervenerunt unius tantum panis cibo contenti. Cumque jam duodecimus transisset dies, nec quidquam de panis fragmento remansisset, horaque refectionis appropinquaret, imperantur a Patre ut per prærupta ruris eant, atque ad ima vallis perveniant, & quidquid ad cibum opportune reperiant, deferant. Ovantes illi per concava vallis Mosellatenus advenerunt, capturamque piscium olium a piscatoribus confertam & undis oppositam cernunt. Accedentesque quinque magnos reperiunt pisces, sumentesque tres quia viverent, Patri præsentandos offerunt, &c.

Nemo non advertit plagium Pseudo-Theodori: qui si Lignonem Sequanorum amnem in Hibernia non locat per inscitiam, Gallum in Hibernia cum Columbano colloquentem, eodemque momento verba in Vosago finientem mira celeritate inducit.

4. *Nec solum Authiermi factum larvatus ille Auctor S. Magno, sed etiam Chagnoaldi res gestas eidem accommodat: & facili oculorum lapsu,* MAGNOALDUM *in* CHAGNOALDUM *transformat. Chagnoaldus Chagnerici nobilis Franci filius, antequam* Lugduno Clavato Pontifex *esset, Columbani teste Jona* minister & discipulus *fuit. Refert iste Auctor, S. Columbanum dum a Theodeberto e Gallia expulsus cum suis in eremo Brigantia urbi proxima moraretur, nec quidquam alimenti præter ruralia poma haberet, Chagnoaldo in mandatis dedisse, ut urso poma devoranti partem suo suorumque usui cessuram interdiceret, partem aliam urso permitteret. Rem ita ut præcepta fuerat impletam fuisse. Quæ eadem Pseudo-Theodorus totidem pene sententiis in Magnoaldum transfert. Et quidem apud Surium in Jonæ textu non* CHAGNOALDUS, *sed* MAGNOALDUS *exprimitur: at mendum in Jonæ lectionem seu librarii vitio, seu ipsius Surii interpretatione irrepsisse constat. Quippe MSS. codices quibus usi sumus, constanter Chagnoaldum præferunt. Immo etiamsi membranæ veteres pro Chagnoaldo Magnoaldum substituerunt omnes, corrigendæ utique essent. Ibi enim sermo est de ministro Columbani,* Chagnoaldum ministrum suum dirigit, *inquit Jonas. Porro ex superioribus ipsius verbis, Chagnoaldum Lugduni Clavati Pontificem, Columbani* ministrum ac discipulum *fuisse convincitur. En Jonæ verba apud Surium num.* 16. *relata, quæ in nostra editione nu.* 30. *habentur:* CHAGNOALDUM Lugduno Clavato Pontificem, qui ejus & minister & discipulus fuit, novi-

Item Chagnoaldi res gestæ.

Jonas in Vita S. Columban. n. 31. ibid. n. 55.

CIRCA AN. 665 6. Septemb.

mus referentem, &c. *Quæ cum sancto Magno seu Magnoaldo qui numquam Episcopum fuit aptari nequeant, eidem etiam nec posteriora possunt convenire.*

5. *Eodem errore Magnoaldum pro Chagnoaldo intrudit alio loco Interpolator, dum Theodorico ac Theodeberto ad Tulbiacum depugnantibus, Magnoaldum Columbano librum legenti & mutuam fratrum pugnam cœlitus edocto comitem adhæsisse fingit. Denique dum* Magnoaldi *nomen in* Magni *a Theodoro socio commutatum scribit, plane nobis suspicionem injicit, an vere unquam S. Magnus dictus sit Magnoaldus: an Pseudo-Theodorus Magnoaldi nomen ipsi affinxerit, ut facilius ea quæ de Chagnoaldo a Jona dicebantur, Magnoaldo aptaret. Legimus quidem apud Vualafridum Strabum in Vitæ S. Galli lib. 1. non semel Magnoaldi nomen: at cum apud Ekkevardum juniorem, Notkerum, Ratpertum, aliosque Scriptores Gallenses constanter ubique* Magnus *non* Magnoaldus *exprimatur; dubitare licet num Vualafridi scriptio hoc in loco depravata sit.*

6. *Ista sufficere videntur, ut vulgatam sancti Magni Vitam ut nullius prorsus auctoritatis scriptionem rejiciamus. Non desunt tamen alia errata, quæ brevitatis causa notare potius juvat quam refellere, quandoquidem seipsis satis refutata intelligantur. Primo falsum est* OTHMARUM * puerum ex Alamannorum genere a *Gallo & Magnoaldo* curiose nutritum *fuisse, quem anno 758. in exsilio integra adhuc ætate mortuum esse ex Hepidanni Gallensis Monachi Annalibus certum est. Deinde S. Magnum Eptaticum accedentem a Vvictberpo Augustæ Vindelicorum Episcopo exceptum fuisse æque commentitium est: cum Victberpus regnante Pippino Sedem Augustanam tenuerit. Adde Pippinum qui fere centum post annis principatu potitus est, S. Magno rogatu Vvictberpi Episcopi locum* Fauces *dictum concedere non potuisse. Neque dicas hoc non de Pippino Rege, sed de Pippino Heristallio Caroli Martelli patre explicandum. Auctoris enim mens fuit id de Pippino Rege affirmare, ut ex consequentibus & ipsa Vvictberpi Episcopi ætate perspicuum efficitur. Denique quis credat, S. Magnum ex Hibernia cum B. Columbano in Galliam accessisse, Gallo supervixisse annos quinque supra viginti, quibus Faucensi Monasterio a se condito præfuisse dicitur? Ex his manifestum cuique esse putamus, non injuria a nobis rejici Acta illa commentitia, quorum de Auctore paucis dicendum est.*

* Surio cap. 11.

ibid. cap. 23.

ibid. c. 26.

Judicium de Auctore.

7. *In Vitæ illius extrema parte, ipsius sancti Magni Translatio refertur, cujus narratio apud Surium mutila, a Goldasto mutuanda est. Ita res se habuisse dicitur.* Defuncto SIMPERTO Episcopo Augustano LANTO Episcopatum suscepit, *quo post annos septem sublato* NITKARIUS cœpit a fundamentis Ecclesiam B. Magni construere, *quam* quinto anno Episcopatus sui perfecit. Consilio ioito cum Archiepiscopo suo sanctæ Magontiacensis Ecclesiæ nomine OTKARIO & ceteris Episcopis suis Suffraganeis, invenerunt dignum fore, sanctum corpus in meliorem ac sublimiorem locum transponere. *Id negotii Rege* LUDOWICO Ludowici clarissimi Imperatoris filio *peractum esse dicitur, & ita quidem esse existimamus.* His transactis adsumpsit secum præfatus Episcopus Laoto pictacium pene putridum, (*nempe de Vita sancti Magni in tumulo repertum, de quo postea*) sed tamen Divina sanctiente providentia paginæ licet obscuræ, tamen ad legendum sunt conservatæ: & accersivit quemdam Monachum prudentem & industrium ex Monasterio Elevvunga, nomine ERMENRICUM, tradiditque ei ipsos quaterniones ad legendum & corrigendum atque emendandum. *Ermenricus tandem* quæ ibi invenit scripta revocans & corrigens omnia, seriem confusam Capitulorum luminibus emendavit. *Pictacium autem illud ipsum scriptum dicitur, quod Tozzo & Theodorus ad sancti Magni caput in sepulchro composuisse dicuntur*, ponentes ejus Vitam ad caput ejus scriptam virtutibusque plenam sub auctoritate Theodori ita: Ego itaque Theodorus Monachus sancti Galli jussu TOZZONIS Episcopi sicut a THEODEGISILO Monacho S. Columbani audivi & postea ipse oculis meis vidi & auribus audivi, seu postquam me reliquit in Cellula Campidonensi, plurima, sed non omnia in pictacio meo scribere curavi & ad caput ejus posui recondito eo in sepulchro, &c. *Porro* ERMERICUS *Monachus Elevvangensis ac Levita, quem alii Ermenoldum vocant, is est qui Vitam*

Surio c. 29.

san-

sancti Solæ Monachi scripsit, eamque prout in To.4. Canisii reperitur, RUODOLFO Didascalo *suo nuncupavit, dixitque tempore Hrabani Mauri quem in illo opere commendavit: ac demum Abbas anno* 845. *electus, septimo loco præfuit Monasterio Elevvangensi diœcesis Augustanæ, quod ab anno circa* 1455. *ad Canonicos sæculares devolutum est. Præterea quædam alia scripsisse dicitur Ermenricus: an vero sancti Magni Vitam qualis typis edita est exaraverit, certo pronuntiare non licet. Sane ex verbis paullo ante de ipso relatis conjicimus, expolita quidem ab ipso fuisse B. Magni Acta, sed ab alio quopiam temere aucta fuisse. Neque enim se* industrium prudentemve *jactasset Ermenricus, qui in Epistolis ad Gundrammum & Ruodulfum longe modestius de seipso sapit. Sed quisquis ille est qui vulgatam sancti Magni Vitam consarcinavit, male omnino meruit de sancto Magno: cujus res gestas aliunde, si fas est, mutuari tentabimus.*

CIRCA AN. 665
6. Septemb.

8. WALAFRIDUS *Strabus Augiæ Abbas Vitam sancti Galli litteris commendavit postulante* GOZBERTO *seu* COTZBERTO *Gallensi Abbate, & quidem ante annum* 837. *quo Gozbertus Bernvvico successori Abbatiam vivens resignavit. In illa Walafridi scriptione occurrunt nonnulla, quibus sancti Magni Vita poterit emendari. Insuper in Antiq. Lect. Canisii Tom.* 5. *quidam Ratperti & alterius anonymi reperiuntur versus, ex quibus etiam nonnihil lucis accedet. Florebat Ratpertus in præfato sancti Galli Cœnobio Monachus Abbate Salomone sub finem sæculi* 9. *postponendus utique Vvalafrido, qui etiam ante Ermenricum Diaconum ac Monachum Elevvangensem scribebat.*

De S. Magno quinam scripserint.

9. *Posteaquam Columbanus Alamanniam Italiæ petendæ causa deserens, a B. Gallo recessit,* Gallus, *inquit Walafridus,* retia sua & sagenam navi imponens, ad Willimarum Presbiterum venit.... Qui suscipiens eum cum omni charitatis obsequio, domum vicinam Ecclesiæ ejus necessitati concessit; *(nempe sanctus Gallus febre laborabat)* & duobus Clericis suis MAGNOALDO & THEODORO hanc sollicitudinem commendavit, ut cum omni diligentia ejus recuperationi servirent. *Ex his colligitur, Magnoaldum non Hibernum sed Alemannum, Clericum ab initio una cum Theodoro paruisse Vvillimanno Presbytero, qui in castro Arbona prope Brigantium commanebat.*

Magnoaldus primo Clericus.
Vvalaf. lib. 1. c. 8.

10. *Deinde Vvalafridus lib.* 1. *cap.* 17. *commemorat, B. Gallum curata Sigiberti Regis filia Arbonam reversum, omnia dona quæ detulerat in pauperes erogasse. Tum subdit:* Hæc videns quidam discipulus ejus nomine MAGNOALDUS dixit ad eum: Pater, habeo vas argenteum pretiosum cælaturis insigne: si vis, reservabo illud, ut sacri vasa ministerii ex eo faciamus. Ille respondit: Fili.... vas quod possides, pauperibus conferre curato. Nam Præceptor meus beatissimus Columbanus in vasis æneis Domino solet Sacrificium offerre salutis, quia fertur & Salvator noster clavis æreis Cruci confixus. *Jam ergo Magnoaldus B. Galli disciplinæ se tradiderat, nec Magistrum habuit Columbanum, quem S. Gallus non communem, sed* suum *ipsius* Præceprorem *vocat.*

S. Galli postea discipulus.

11. *Magnoaldus a Vvalafrido ejusdem lib.* 1. *cap.* 23. Diaconatus officio sublimatus *cum B. Gallo & Joanne itidem Diacono profectus dicitur in urbem Constantiam; in qua tum Clerus ac populus de eligendo Episcopo tractabant: qui in Joannem retinentem, ægre tandem ordinatum consenserunt. Deinde morte sancti Columbani per revelationem accepta B. Gallus,* dum post laborem matutinalis officii quiescendi gratia Fratres lectos suos reviserent, primo diluculo vir Dei vocavit MAGNOALDUM Diaconum suum dicens illi: Instrue sacræ Oblationis ministerium, ut possim Divina sine dilatione celebrare mysteria. Et dixit: Num, inquit, tu Pater Missam celebrabis? Dixit ergo ad illum: Post hujus vigilias noctis cognovi per visionem, dominum & Patrem meum Columbanum de hujus vitæ angustiis hodie ad paradisi gaudia commigrasse: pro cujus itaque requie Sacrificium salutis debeo immolare. Et signo pulsato Oratorium ingressi prostraverunt se in orationem, & cœperunt Missas agere & precibus insistere pro commemoratione B. Columbani. Finito sacræ devotionis officio venerabilis Gallus dixit ad Magnoaldum Diaconum: Fili, non tibi grave videatur petitionis meæ pondus, sed arripe viam & Italiam petito, pertransiensque usque ad Monaste-

Diaconus B. Gallo ministrat.
Valaf. c. 23.
Mittitur in Italiam.

CIRCA AN. 665

6. Septemb.

rium quod Bobium vocatur, diligenter perquirito, quid actum sit circa Abbatem meum. Nota ergo diem & horam, ut si eum compereris esse defunctum possis agnoscere, utrum visio mea veritatis fulciatur effectu... *Magnoaldus* eum pervenisset ad Monasterium, invenit omnia ita contigisse, sicut Patri suo per visionem fuerant revelata. Mansit autem ibi una nocte, & accepit a Fratribus Epistolam ad B. Gallum, continentem venerandi transitum Columbani. Qui & baculum ipsius quem vulgo Cambotam vocant, per manum Diaconi transmiserunt, dicentes sanctum Abbatem ante transitum suum jussisse, ut per hoc notissimum pignus Gallus absolveretur. Dimissus autem ab illis iter acceleravit: & prospere in omnibus agens, die octava pervenit ad dominum suum & Patrem, ferens epistolam relationis & absolutionis indicium. *Quæ eadem iisdem omnino verbis a Pseudo-Theodoro referuntur.*

Cœnobium Faucense condit.

12. *Hæc fere sunt quæ de B. Magnoaldo apud Vualafridum leguntur. In vulgatis Actis sancti Magni veri similia existimamus quæ sequuntur. Post mortem sancti Galli, Magnoaldus Theodoro comite* in locum Campidonam *dictum ad fluvium Hilaram profectus dicitur. Ibi relicto Theodoro qui illic Oratorium construxit, Magnoaldus* venit ad loca Fauces *appellata*, ad fontes Alpium Juliarum *in diœcesi Augustensi. Istbic Oratorio constructo Monasterium accrevit, uti in loco Campidona, ubi insigne hactenus cernitur Monasterium, de quo Hermannus Contractus in Chron. ad ann.* 752. AUDOGARIUS primus Campidonensis Cœnobii fundator & Abbas locum illum incolere cœpit. *Hujus Cœnobii Abbas inter Quatuor-viros sacri Romani Imperii numeratur.*

Laudatur a Ratperto. To.5.Canisii.

13. *Ratpertus Gallensis Monachus in Carmine Sapphico de B. Magno inter alia hæc cecinit:*

Nomen hic MAGNI referando plebi
Viribus magnis colitur celebris,
Auctus a GALLO Superis amando
Dogmate largo.
Hostis immitem domuit furorem,
Pacis auctorem comitando suavem,
Omnibus sanctæ placidæque vitæ
Normula factus.

Ille post clarum remanens Magistrum,
Ejus exemplis inhians beatis,
Turbidum mundi reprobans honorem
Terrea sprevit.
Spiritu pauper fuit hic minister:
Hinc & in regno micat ille dexter.
Mitis exstabat; tenet atque terram
Viva gerentem.

Mortis tempus.

14. *Quamdiu S. Magnus B. Gallo supervixerit, incertum. Pseudo-Theodorus viginti quinque annos superstitem fuisse scribit, quod quidem non rejicimus. Commendatur in Notkeri Martyrologio 8. Idus Septemb. his verbis:* Nativitas Sancti MAGNI Confessoris discipuli & comitis B. Galli, mirabilis atque sanctissimi viri.

Brachium ad S. Galli Monasterium translatum.

15. *S. Magni corpus sepultum est in Faucensi Monasterio, ex quo sub ann.* 885. *ipsius brachium in Monasterium S. Galli curante Salomone Abbate delatum est.* Incipit SALOMON, *inquit Ekkehardus junior in lib. de Casib. S. Galli cap.* 1. in colle concambii sui Ecclesiam in honorem & modum sanctæ Crucis ædificare: in quam ad unguem perductam S. MAGNI Brachium ADALBERONE Episcopo dante & prosequente de Faucibus sumptum, magnis hincinde velut triumphis trepidus intulit, & in honore eam sanctæ Crucis & ejusdem privati Patroni nostri dedicavit. *Exstat etiamnunc hæc Ecclesia sancti Magni dicta, olim extra opidum S. Galli in dicto colle, nunc intra muros sed extimo loco pariter cum cœmiterio posita, prout Goldastus adnotavit. Henricus Canisius vulgavit Carmina nonnulla, in quibus istius Translationis fit mentio. In his anonymus quidam, quem Canisius Hartmannum Monachum suspicatur, ita applaudit.*

Canis. To. 5. pag. 753. 754. 755.

Sternere supplicibus isthæc modo, patria, votis,
Et venerans tanti suscipe membra viri:
Ipsas omnigeno decorans cum flore plateas,
Limina perpulchris obvia lampadibus.
Adveniunt pariter necnon comitantur eumdem
Perspicui Fratres, Angelici Proceres.
Qui Sancti feretrum circumvolitando beatum,
Alarum expansu undique membra tegunt.

Inde

Inde COLUMBANUS noster Pater atque Magister CIRCA AN. 665
Alpibus excursis aeriisque viis, 6. Septemb.
Hic aderit præsens, alacrisque ad gaudia tanta
Agmina conjunget consociata simul.
Conjunguntur ei celeres gressusque fatigant
Tres quoque Francorum Scottigenæ pariter:
Quos volitans fama adsciscens ad gaudia tanta
Unitos tulerit dulcibus obsequiis.
Obvius hinc proprios GALLUS producit alumnos,
Longius occursu approperans rapido.
Hunc circum medium numerosis cœtibus auctus
Densatur nitidus Cœlicolum populus.
Omnes qui pariter sancta de voce salutat,
Et proprios lares, MAGNE, subire rogat.
Ut quos ætherei retinet communio Templi,
Hic quoque consortis jungat honoris amor.
Interea OTHMARI præstabit cura beati,
Mansio constructa quoque parata fiat:
Ut nil displiceat venientis hospitis ori,
Omnia splendenti sed niteant facie.

Cetera in idem argumentum prætermittimus.

16. *Perstat ad hunc usque diem Faucense Monasterium Ordinis S. Benedicti a B. Magno extructum, de quo referre juvat Melchioris Goldasti in Ekkehardum juniorem observationem.* Fauces, *inquit Fuessen*, ad pedes Alpium Juliarum, unde & nomen invenit, ut ab antiquis *Fuazin*, id est Pedes diceretur. Ita enim veteres pronuntiabant. KERO Monachus in Lexico, Pede, *Fuazze*; Pedibus, *Fuazzio*; Pedibus, *Fuazzum*; Monachi nostri imperite *Fauces* reddidere. Eadem ignorantia & *Fuassach* Austriacorum in supremo lacu Brigantino Fauciacum dixere, quam veteres Alamanni appellarint quasi *Aquas* ad pedes, scilicet Alpium quibus adjacet, & unde fluvius ille castrum alluens exoritur. Melius & signantius dixissent *Aquipedium*, ad eam formam qua *Aquigranum*, quod postea maluerunt litera inserta *Aquisgranum* scribere. Sunt qui *Phuscam* appellent ex Italorum (opinor) *Phiesco*: item qui *Abusiacum*. *Ita ille. Est & aliud Monasterium Canonicorum Regularium*, S. Magni *dictum in suburbio Ratisponensi, quo ex Monasterio Surius Acta sancti Magni a se edita deprompsit.* Faucense Monasterium.

VITA S. GERMANI ABBATIS GRANDIVALLENSIS PRIMI ET MARTYRIS CUM RANDOALDO PRÆPOSITO,

CIRCA AN. 666 21. Februar.

Auctore BOBOLENO Monacho fere æquali.

Ex Tomo 2. Febr. Joannis Bollandi.

1. DOMINIS eximiis, & sacris culminibus decoratis religionisque copia fultis, & in sanctitate semper ubique pollentibus, DEICOLO, LEUDEMUNDO, & INGEFRIDO Patribus, BOBOLENUS exiguus omnium Presbyterorum. Pauci admodum dies sunt, quod a quibusdam sanctis Fratribus flagitatus, ut S.GERMANI Abbatis Grandivallensis *a* meo studerem stilo texere gesta PROLOGUS.

a Monasterium Grandivallense in valle contigua finibus Rauracorum & Helvetiorum ad Birsam fluvium in diœcesi Basileensi, institutum est a S. Valdeberto Abbate Luxoviensi, prædia largiente Gundonio Duce, uti infra dicitur: ac S. Germanum primum Abbatem habuit. Istud Monasterium cum vico apposito Gallis *Grand-Villers*, Germanis *Granfel*, usitatius *Munstersbal* dictum, ab annis quingentis transiit ad Canonicos sæculares, qui Patrum nostrorum sæculo causa vitandæ hæreticorum violentiæ in vicinum opidum Telsbergam sive Delemontem commigrarunt, quod Bollandus aliique notaverunt.

CIRCA AN. 666 21. Febr.

gesta, præsertim qui cum eo fuerunt in tempore, & penes ipsum patrata viderunt: a quibus etiam & nos per venerabiles viros CHADOALDUM & ARIDIUM didicimus, qui nunc superstites sunt.

Auctoris fides. Germanus Treverensis a Modoaldo eruditur.

2. Igitur S. Germanus Abbas & Martyr, natali solo Trevirensium urbis incola fuit, ex genere Senatorum genitus, sed nobilior sanctitate. Pater ejus OPTARDUS; fratres vero ejus OPTHOMARUS & NUMERIANUS. Opthomarus sub DAGOBERTO Rege quondam Regia elegantia & mundana scientia inclytus, sub Rege SIGEBERTO, idemque auxilio fultus Domini ceteris Proceribus sublimior fuit. Cum esset S. Germanus infantulus, traditus est B. MODOALDO *, qui & ipse illis diebus Trevirorum urbis Cathedram arce sanctitatis tenebat: qui cum audisset eum elegantem & sagacis ingenii cerneret puerum, litteris liberalibus eum erudire cœpit.

*Vita apud Surium 12. Maji.

Terrenis spretis virtutes exercet. 1. Cor. 7. 31. Mat. 19. 23.

3. Tandem cœpit vir Dei sanctitate & scientia pollere, itaut omnes mirarentur constantiam ejus: & audiebat a legentibus B. Pauli sententiam dicentis: *Præterit enim figura hujus mundi: restat enim ut qui utuntur hoc mundo, tamquam non utentes sint*. Evangelicæ verba sententiæ considerabat dicentis, quod dives difficile intrabit in regnum cœlorum. Tantam itaque viro Dominus gratiam ab hominibus dedit, ut non solum a Clericis, sed ab omnibus nimio diligeretur affectu: nihil in eo superbiæ, vel arrogantiæ, sed omnibus benevolus habebatur: in terris positus, cœlestibus se secretis aptum ostendebat. Erat enim adspectu Angelicus, sermone nitidus, opere sanctus, corpore integer, ingenio optimus, consilio magnus, fide Catholicus, spe patientissimus, charitate diffusus, & omni suavitate conspicuus: meditabatur apud se in ætate puerili, quod postea juvenis implevit.

Monasterii petendi licentiam petit ab Episcopo.

4. Cum vero esset annorum septemdecim, anhelante animo cœpit tacitus intra semetipsum cogitare, qualiter mundanas illecebras & delectationes hujus sæculi, blanditiasque evadere posset. B. Modoaldum Episcopum flagitare cœpit: O venerabilis Pater, permitte me ut omnibus prius positis, ad Monasterium quo me jusserit Divina pietas pergam. At vero B. Modoaldus mirari cœpit adolescentis animum, quod tam viriliter ageret, ut eremum desideraret; ait ad eum: O juvenis, magnum & altum petere desideras, sed juvenibus lubricum est, per quod terente pede ire festinas. Dixit ad eum: Non sum ansus tibi dare promissum * propter Regiam potestatem, quia scriptum est: *Non est enim potestas, nisi a Deo*. Et iterum: *Qui potestati resistit, Dei ordinationi resistit*.

Rom. 13. 1. & 2.

* f. permissum

Arnulfum adit.

5. Ille vero ut erat audax, confidens in Domino, omnia sua distribuens dedit pauperibus juxta Evangelii vocem: assumptisque secum tribus pueris comitantibus eum, B. ARNULFUM Episcopum expetiit, qui in illis diebus in eremo, cui vocabulum est Horenbergo, vitam sanctam ducebat. At vero B. Arnulfus cernens eum, ovanti animo gratias agens omnium Conditori, excepit lætus & hilaris, & comam capitis tondebat, & apud se aliquamdiu commorari fecit, ut esset imitans vitam & mores viri Dei. Deinde ad Monasterium B. Romarici, quod vulgo vocant Castellum, in cacumine montium suo opere constructum venit: mittens duos e suis qui fratrem suum Numerianum nomine parvulum adhuc ætate, ad ipsum adducere deberent: cupiens eum de sæculi actibus ad instituta sanctorum Patrum vel Regulam Monachorum & sanctam vitæ conversionem adducere.

Fratrem ad se vocat.

In Monasterio Romaricensi excipitur.

6. Beatum vero Germanum ad ipsum Monasterium venientem omnes una cum fratre suo ovantes excipiunt, referentes Conditori gratias, quod de tantæ prosapiæ genere sibi Dominus ad suum vocaret servitium. Totum corpus suum affligens in jejuniis & vigiliis & orationibus, semper Deo vacans, nihil amplius præter quotidianum victum reservabat. Vestitus ejus vilitas erat, exemplum humilitatis & charitatis omnibus exhibebat: itaut ad ligna cædenda cum collega suo ad silvas pergeret & suis humeris deferret. Sermonum B. Pauli considerabat sententiam, dicentis: *Qui non laborat, non manducet*.

2. Thess. 3. 10. Luxovium petit cum sociis.

7. Tantam autem Dominus gratiam ei dedit, ut nullus esset qui non cuperet

ret vitam & mores illius imitari. Tum deinde assumpsit secum B. CHUANEM * magnæ religionis virum ex genere Burgundionum: & accipiens salubrius consilium, Monasterium antiquorum opere constructum, cujus vocabulum est Luxovium, ambo pariter cum suis sodalibus expetunt. Erat autem Pater Monasterii illius WALDEBERTUS nomine, vir egregius ex genere Sicambrorum, & magnæ conversionis vitæ. Cumque eos adspexisset Sacerdos Dei, omnes unanimiter hilari vultu intra Monasterii septa recepit ovans. Ingressus vero homo Dei cum suo Fratre Monasterium, mortificationem carnis & sanctæ religionis vitam & obedientiam ambo spontanea voluntate depromunt. Cumque cerneret eum B. Waldebertus virum esse industrium, eum Presbyterum fieri jussit; omnis chorus Fratrum in ejus veneratione clamaverunt dicentes, Germanum dignum esse Presbyterio. Sancto itaque ordinato Presbytero, omnem gratiam transcendebat in Clero.

CIRCA AN. 666

21. Febr.

* al. Chunianum & Chumanum.

Presbyter ordinatur.

8. Cernens vero Deo plenus & Spiritu-sancto repletus Sacerdos Dei Waldebertus certatim undique catervas Monachorum coadunari, cœpit de tam plurima multitudine, si forte ubiubi posset, loca uberrima ubi de suis Monachis ad habitandum adunaret exquirere. Audiens autem GUNDONIUS *a* vir illustris, quod B. Waldebertus Abba sagaci intentione requirebat loca, ubi Monachi sui residere, & vitam sanctam degere deberent; ministros suos ad eum direxit, ut ad ipsum quantocius properarent. Tum vero B. Waldebertus absque ulla ambiguitate ad ipsum Gundonium accedit dans consilium. Illustris vir Gundonius dedit illi loca opportuna; & licet difficilis sit introitus eorum, aditus eorum inveniri queunt. Tunc cœpit Waldebertus lenibus verbis mulcere animum ejus, & si vellet pro Dei intuitu vel pro remedio animæ suæ vel pro absolutione peccaminum suorum, firmitatem de ipsis locis manibus suis seu bonorum hominum roboratam manibus exhiberet.

Gundonio locum concedente.

9. Deinde Waldebertus cum timore Dei & oratione Fratrum ad ipsum locum accessit, & invenit locum uberrimum infra saxorum concava, vallem, quam nuncupavit Grandem-vallem: & est amnis in ea cum multitudine piscium; hortans Fratres suos ut ibidem consistere deberent. Accersivit itaque ad se unum de Presbyteris suis nomine FRIDOALDUM, de paucis Monachis Domni Columbani Abbatis, admonens ut ad ipsum locum accedat. Ille vero de obedientiæ bono nihil dubitans, cum aliquot Fratribus ad ipsum locum cum timore Dei accessit; exercens se in labore cum suis cœpit ligna cædere qualiter victitare deberent.

Waldebertus Monachos instruente.

10. Posthæc cœpit Waldebertus Sacerdos Dei intra semetipsum tacitus cogitare, si posset reperire de suis Fratribus ex genere nobili & sacris apicibus vel litteris eruditum, in sanctitate conspicuum, qui ipsos Monachos secundum tenorem Regulæ gubernare & regere deberet. Quid plura? Deo jubente vel inspirante, S. Germanus eligitur Abbas. Igitur venerabilis vir Sacerdos Dei cum ipso Germano ad ipsum Monasterium Grandem-vallem veniunt: cœpit eum cum suis Monachis exhortari ut nihil formidaret, sed ut vir Sanctus lumbos suos accingeret. Ille vero de obedientiæ bono nihil dubitans, accedens cum timore Dei laborem arripuit. Waldebertus vero Fratres exhortabatur, ut eos de sua obedientia absolutos reddat, & S. Germano pro Dei intuitu obedientiæ colla submitterent: quod & ita fecerunt. Accepta igitur benedictione, tria Monasteria, scilicet S. Ursicini, atque Verdunense *b*, necnon & Grandivallense

Germanus Grandivalli præficitur.

Aliisque duobus.

a Gundonius, infra num. 2. Dux appellatus, alius est a Gundoino S. Salabergæ patre, qui neque Dux fuit, neque amplius in vivis erat, dum a Gundonio Grandivallense Monasterium ædificari cœpit; ex dicendis infra & ex Vita sanctæ Salabergæ ad ann. 653.

b Verdunense seu Vverdense Monasterium, aliis Insulare dictum (*Vverd* enim Germanis Insulam significat) Monasterium S. Pauli ad Insulam vulgo *Saint Paul zu Vverd* a Christiano Urstitio in Chron Basileensi dicitur. Monasterium S. Ursicini, in finibus Sequanorum Alesatiam versus ad affluxum Dubli fluvii positum, originem suam debet S. Ursicino B. Columbani discipulo, qui Præceptorem e Gallia ejectum secutus ad hunc usque locum, illic eremiticam vitam egit, & discipulos aliquos aggregavit. Monasterium ibibi ab ipso erectum ajunt. Et tamen S. Wandregisilus in posteriori Vita ad ann 667. referenda dicitur migrasse *in Elisatium territorium, ubi & Monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria, ubi* B. URSICINUS *requiescit venerabiliter humatus*. Fortasse jam illic erant quædam cellulæ a B. Ursicino ædificatæ, quas Wandregisilus auxit. Istud Cœnobium accrevit in opidulum sui nominis *S. Ursitz* dictum; anno millesimo venit in ditionem Episcopi Basileensis dono Rudolfi tertii & ultimi Burgundiæ Regis, cessitque postea Canonicis sæcularibus duodecim Innocentio II. approbante anno 1139. Colitur S. Ursicinus 13. Kalend. Januarii in Diœcesi Basileensi cum Officio proprio, in quo mortuos suscitasse & alia id genus patrasse dicitur: uti ex Serie Episc. Basileens. didicimus.

CIRCA AN. 666 in suo recepit dominio. Tantam autem ei gratiam Dominus dedit, ut non solum a suis, verumetiam ab omni ætate & sexu, nimio diligeretur affectu.
21. Febr. Cernens ergo S. Germanus Abbas, quod difficilis esset introitus eorum, cœpit saxorum dura manibus quatere; & sunt intrantibus patefacta usque in præsentem diem.

Cathicus Dux incolas vexat. 11. Contigit autem ut moreretur Gundonius Dux, & BONIFACIUS Dux sive CATHICUS *a* in locum ejus succederet. Qui cœpit nequiter opprimere populum illum vicini Monasterii, cœpitque imputare quod ejus antecessori semper rebelles fuissent. Illis vero protestantibus quod nefas erat quod eis imputabatur, multis modis affligere eos conabatur. Et quia Deo omnipotenti cura est de his qui certant pro eo, volens athletam suum laureare, quem præscivit pro suis laboribus coronandum, tandem excitatus est Cathicus in scelus. Igitur homines hos neque audientes tunc, jubens ad se venire centenarios illius vallis, eos in exsilium ire præcepit. Tunc Cathicus quod iniquo consilio cœperat explere, seu quod venenata mente tractaverat, omnino cupiens adimplere, assumpsit secum phalanges Alamannorum gentis bellicosæ: orto jam sole ingressus est super valle.

Germano & Randoaldo Reliquiis deferentibus pacem fictam pollicetur. 12. Quod cum nuntiatum esset B. Germano, quod CATHELMUNDUS a partibus Aquilonis cum magno exercitu ingrederetur super valle illa, & Cathicus ab alia parte eum ingenti exercitu adveniret; tunc B. Germanus, accepta * secum pignora Sanctorum, cum libris & Præposito Monasterii nomine RANDOALDO, ad eum properare studet. Sed antequam perveniret ad eum, homines inimici diabolo impleti projecerunt eum in terram: qui tandem pervenerunt ad Cathicum, & invenit eum in Basilica S. Mauritii cum ERICO Comite, consiliantes in invicem. Cœpit autem B. Germanus alloqui eum, & dicere: Inimice Dei & veritatis, cur ingressus es super homines Christianos? Cur non pertimescis ad naufragium perducere Monasterium meum, quod ipse ædificavi? At ille veniam postulat de commisso scelere, falsa humilitate vadimonium suum in manum ejus dare voluit. Sed ille renuit eum accipere, promittens se de omnibus satisfacturum * esse. Egressus inde reliquit eum in Basilica S. Mauritii cum uno tantum comite nomine Randoaldo.

* acceptis &c.

* f. satisfactum.

Germanus & Randoaldus lanceis transverberantur. 13 Ille vero videns quod nihil proficeret, sed per totam vallem cernens tamquam a luporum morsibus vicinos Monasterii laniari, & domus eorum incendio concremari, flevit diutissime, & manus palmasque in cœlum tendens dicebat: Vide Domine, ne sileas, quia gens barbara ingressa est super nos. Quem repedare volentem ad Monasterium suum cum collega suo, in via secuti sunt homines pleni dæmonio: quos videns S. Germanus Martyr & Sacerdos Dei, verbis pacificis eos alloquebatur, dicens: Nolite, filii mei, tantum nefas perpetrare in populo Dei. Illi vero, ut erant repleti dæmonio, eum exspoliaverunt vestimentis suis. Cumque cerneret B. Germanus martyrium suum prope adesse, fratri suo Randoaldo loquebatur, dicens: Simus pacifici, frater mi, quia hodie fructum bonorum nostrorum consequimur. Cumque exspoliassent eum una cum collega suo, ajebat dicens: Gratias ago tibi, Pastor bone, quia non me fraudasti bonis tuis: dignare me recipere cum fratre meo in consortio Sanctorum tuorum. Posthæc vox ei de cœlo venit dicens: Veni fidelis dispensator, aperti sunt tibi cœli: congaudent tibi Angeli mei, ut perducant te in cœlestem Jerusalem. Et hæc dicens, unus ex iis, qui erat audacior, repletus dæmonio, lancea perfodit eum, simulque & Randoaldum. Corpus remansit exanime, anima illius penetravit cœlos.

Sepeliuntur. 14. Cumque hæc acta fuissent, Fratres ejus requirebant eum huc atque illuc circumeuntes. Fere hora tertia noctis invenerunt eum jam defunctum una cum collega suo: & levantes corpus ejus cum ejulatu magno, deferunt in Basilicam S. Ursicini suo opere constructam, prosternentes eum nudum ante

a Nonnulli Cathicum a Bonifacio distinguunt; judicium esto penes Lectorem.

ante conspectum Dei. Acta sunt hæc ipsa nocte in vigilia Cathedræ S. Petri *a*. CIRCA AN. 666 22. Febr.
Cum Fratres ad vigilias excubarent nuntius venit qui diceret, Patrem Monasterii ab hoste iniquo interfectum fuisse. Illi vero cum ejulatu magno deferunt eum in Basilicam S. Petri, & sepelierunt eum : ubi præstantur beneficia orationum, ipso præstante, cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen. Factum est autem redeunte anni circulo, dies Natalis Domini advenit: tantum lumen coruscans teferunt in ipsa vigilia Natalis Domini, ubi interfectum corpus beati Germani fuit, de cœlo venit, ut omnes mirarentur & replerentur timore magno.

15. Unus autem e Fratribus ipsa die interfectionis ejus inter hostium cuneos, cingulum, quod vulgo bracile vocatur, inter manus trahentium invenit, & Monasterii vestiario detulit. Tunc omnes Fratres tamquam munus de cœlo prolatum ovantes excipiunt, & illud in Ecclesia inter pignora Sanctorum suspendunt. Posthæc contigit, ut aliquis homo vicinus Monasterii magnis febrium detineretur infirmitatibus : vix a suis deportatus in Monasterium venit : cumque Ecclesiæ limen attigisset adspexit cingulum almi Germani pendere. Tum cœpit cum ejulatu magno precari, ut illud contingere liceret. Tunc unus de Diaconibus replevit calicem, & immersit, & dedit bibere ægroto : & statim ut bibit, ad pristinam restitutus est sanitatem. Adeo plura sunt a beato Germano facta miracula, ut vix verbis concipi queant.

VITA S. HILDEFONSI EPISCOPI TOLETANI,

AN CHR. 667 23. Januar.

Scripta a JULIANO & ZIXILANE Episcopis.

Cum MS. cod. Bibliothecæ Regis Christianissimi collata a V. C. Stephano Baluzio.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. HILDEFONSUS seu ILDEFONSUS, *corrupte* AlFONSUS, ALONSUSVE, *vitæ suæ scriptores aut potius abbreviatores habuit duos, quorum alterum* ZIXILANIS, *alterum* JULIANI *Antistitis Toletani nomine edidit Joannes Bollandus ad 23. Januarii, utrumque Thomæ Tamay de Vargas Notis illustratum. Cum vero Hildefunsi opera revolveremus, in fronte occurrit ipsius* ZIXILANIS (*ut ajunt*) *fetus,* JULIANO *Pomerio Toletanæ Sedis Diacono attributus. Et ecce iterum in Bibliotheca Regis Christianissimi apographo alius ejusdem operis sese exhibet Auctor* B. ELLADIUS Toletanæ urbis Episcopus. *Bollandianam editionem cum Regio exemplari contulit rogatu nostro vir humanissimus juxta & doctissimus* Stephanus Baluzius, *insignis Bibliothecæ Colbertinæ Custos, multisque in locis, prout eam hic subjicimus, emendavit. Sic procedit Regium apographum. Primo loco occurrit* JULIANI *Episcopi Toletani Appendix ad Hildefonsi librum de Scriptorib. Eccles. cum hoc titulo,* JULIANUS loquitur Episcopus. *Subsequitur Hildefonsi elogium a Juliano editum. Postea quibusdam aliis interpositis subjicitur Vita Hildefonsi his verbis præfixis :* In nomine Domini nostri J. C. incipit Vita vel Gesta S. HILDEFONSI Episc. Toletanæ Sedis Metropolitani a B. ELLADIO Episcopo ejusdem urbis edita 10. Kalend. Februarii. *Nos eumdem ordinem tenebimus.* Vitæ Scriptores.

2. *Verum quis demum secundæ istius lucubrationis Auctor? Equidem præferendam putamus sententiam de* Zixilane Episcopo, *quem Joannes Tamayus Salazar in Catalogo Toletanorum Episc. Tomo 5. Martyrol. Hisp. mense Octobri vulgato ita commendat ;* CIXILANUS ad quem scri-

a Nempe in Cathedra quæ 8 Kalend. Martii olim sola celebrabatur, (sicuti alibi diximus) & quidem circa annum 670. quod inde colligimus Germanus ad S. Arnulfum in eremo degentem anno circa 635 accessit cum esset annorum septemdecim. Luxovium profectus ordinatus est Presbyter post annos fere tredecim jussu Waldeberti, a quo paulo post Grandivalli præfectus, annos minimum sexdecim in eo Monasterio exegit. Corpus ejus primo in S. Ursicini Basilica sepultum, delatum est paulo post in Ecclesiam Grandivallensem S. Petri, ubi in tumulo jacuit ad annum 1477. quo Henricus Ampringius Præpositus ac reliqui Canonici tumulum reseraunt feria quarta post festum S. Margaretæ, quemadmodum ex Moretu Bollandus adnotavit. Patres Collegii Bruntrutani in Serie Episc. Basileens. addunt, anno 1504. Sabbato ante Dominicam *Lætare*, sacros cineres SS. Martyrum GERMANI & RANDOALDI, qui sub arati summo Templi piu cultu frequentati & patratis miraculis celebrati quieverant annis permultis, RAYMUNDI Cardinalis & Romani Pontificis Legati jussu & auctoritate, in decentiorem locum fuisse translatos : postea vero ob sævientium Calvinistarum furorem clam delatos Delemontem : ubi postea consedit Canonicorum collegium, postquam anno 1578. Junii die 8. Templum Monasterii igne cœlesti conflagravit.

AN.CHR. scripsit Hadrianus Pontifex Max. Sedem rexit ad ann. 771. *Certe nullus* Elladius *seu*
667 Helladius *Episcopus Toletanus legitur post Helladium Hildefonsi Præceptorem : neque ullus*
23. Januar. Julianus Pomerius Diaconus Toletanus *inter Scriptores Hispanicos numeratur . Nam* Julianus Pomerius *ab Isidoro in lib. de Script. Eccles. cap. 32. immo etiam a Gennadio cap. 98. laudatus, non dicitur Toletanus Diaconus, &* Hildefonso *antiquior est. Huc referenda sunt quæ de Episcopis Toletanis & Monasterio Agaliensi supra ad annum 632. in Elogio S. Helladii diximus.*

JULIANUS LOQUITUR EPISCOPUS.

Hildefonsus Eugenio succedit. 1. HILDEFONSUS memoria sui temporis clarus & irriguis eloquentiæ fluminibus exornans sæcula ætatis nostræ, nobilissimus, Toletanæ Sedis ascitus in Cathedram, Præsul post EUGENIUM *a* in Sacerdotium consecratur, vir tanta laude dignissimus, quanta & virtutum gratia numerosus. Fuit denique timoris Dei instantia præditus, religione comptus, compunctione perfusus, incessu gravis, honestate laudabilis, patientia singularis, secretis tacitus, sapientia summus, differendi ingenio clarus, eloquendi facultate præcipuus, linguæ flumine copiosus, tanto eloquentiæ cothurno celeber habitus, ut disputationem ejus profusa oratio dum porrecte dirigitur, non homo, sed Deus per hominem eloqui affatim crederetur.

2. Hic igitur sub rudimentis adhuc infantiæ degens, Divino tactus spiritu, vita delectatus Monachorum, contemptis parentum rerumque affectibus, Agaliense Monasterium petiit *b*, Monachumque se in eo multis fere annis decenter exhibuit. Cœnobium quoque Virginum in Deibiensi *c* villula construxit, ac propriis opibus ditavit. Rector deinde effectus Agaliensis Cœnobii, Monachorum mores exercuit, rem discrevit, vitamque servavit. Principali posthæc violentia Toletum reducitur, atque ioibi post decessoris sui obitum Pontifex subrogatur.

Ex Monacho & Abbate. 3. Scripsit sane quamplurimos libros lucolentiore sermone potissimos, quos idem in partibus censuit dividendos, id est librum Prosopopæjæ imbecillitatis propriæ; libellum de Virginitate S. MARIÆ contra tres infideles; opusculum de proprietate personarum Patris & Filii & Spiritu-sancti; opusculum adnotationum in sacris; opusculum adnotationum in Sacramentis; librum in cognitio-

* Boll addit de progressu. ne Baptismi unum; & * spiritualis deserti alium : quod totum partis primæ voluit volumini connectendum. Partis quoque secundæ liber Epistolarum est, in quo diversis scribens ænigmaticis formulis egit, personasque interdum induxit : in quo etiam a quibusdam luculentiora scriptorum responsa promeruit. Partem sane tertiam Missarum esse voluit, Hymnorum atque Sermonum. Ulterioris denique partis liber est quartus, versibus prosaque concretus, in quo Epitaphia & quædam sunt Epigrammata æque adnotata. Scripsit autem & alia multa, quæ variis rerum ac molestiarum occupatiooibus impeditus, aliqua cœpta, aliqua semiplena reliquit.

Moritur ac sepelitur. 4. Ascitus autem in Pontificatum nono gloriosi RECESUINTI Principis anno, novem annis & duobus fere mensibus clarus habitus fuit vitæ meritis & retentatione regiminis : expletoque octavodecimo ejusdem Principis anno, sequenti die decimo Kalendarum Februariarum *d* domicilio carnis exuitur, atque in Ee-

a Nempe post Eugenium posteriorem : nam duos tantum Eugenios Toletanæ Sedis Antistites agnovisse videntur Gothici rerum Hispanicarum Scriptores, cum recentiores tertium seu potius primum, Dionysii Areopagitæ discipulum superaddant. Isto omisso duos tantum prædicat Hildefonsus in lib. de Script. Eccl. Priorem quidem cap. 13 posteriorem ejus successorem, ipsius vero Hildefonsi decessorem cap. 14. Posterior in Martyrol. Bened. colitur Idib. Nov. Multa metro scripsit a Jacobo Sirmondo edita, quæ etiam in Bibliotheca PP. exstant. In his avum suum commendat NICOLAUM virum illustrem, cujus Nicolai filius EVANTIUS ex BLESILLA conjuge Eugenium nostrum suscepit. Eugenius ex Clerico Monachus in Monasterio sanctæ Encratidis seu Encratiæ ad Massam candidam appellato factus, Eugenio primi successit in Sedem Toletanam anno Christi 646. ac duodecim post annis Hildefonso locum dedit, postquam tribus Conciliis Toletanis 8. 9. & decimo præsedit.

b Idem de se testatur Hildefonsus in cap. 7. libri de Script. Eccles.

c Sic etiam Regius codex : notat tamen Tamayus ab aliis legi *Deiffensi*, *Biffensi & Siffensi*, nec magis de loco Hispanos convenire.

d Eumdem diem signat Rudericus Toletanus Episc. in lib 2. cap. ult. ubi Hildefonsum OS AUREUM dictum ait. Non ergo 25 Kalend. Januarii, uti Petrus Equilinus existimat. Annus Recesuindi nonus decimus inchoatus, anno Christiano 667. respondet. Vetustissimum Adonis Martyrologii exemplar nostrum Hildefonsum 10. Kalend. Februarii sic commendat : *Toleto civitate Natalis* S. HILDEFONSI *Episcopi & Confessoris fide & doctrina clarissimi*. De eo silent Beda, Wandalbertus & Usuardus.

Ecclesia B. Leocadiæ tumulatur, ad pedes sui conditus decessoris, cum quo creditur æterno frui receptaculo claritatis.

AN CHR. 667
23. Januar.

In nomine Domini nostri Jesu-Christi.

INCIPIT VITA VEL GESTA HILDEFONSI EPISCOPI,

Toletanæ Sedis Metropolitani a ZIXILANE *Episcopo ejusdem urbis edita, 10. Kal. Februarii.*

1. Ecce dapes melliflui illius Domini Hildefonsi, quas de paradiso Dei rapiens & per totam Hesperiam dispergens, inediam nostram ingenti satiavit eloquio: non impar meritis sanctissimi illius Domni ISIDORI, de cujus fonte adhuc clientulus purissimos latices bibit. Nam directus a sancto ac venerabili Papa EUGENIO Toletanæ Sedis Metropolitano Episcopo ad supradictum Doctorem Spalensem Metropolitanum Episcopum, cum sibi jam sciolus videbatur, adeo ab eo tentus & elimatus est, & ut ferunt, tempore * ferro constrictus, ut si quid scientiæ deerat, plenius instructus ad pædagogum suum Domnum Eugenium remeans, non post multos dies adhuc Diaconi officium peragens, in Ecclesia SS. Cosmæ & Damiani, quæ sita est in suburbio Toletano, Abbas præficeretur. Ubi statim in officio clarens, duas Missas in laude ipsorum Dominorum, quas in festivitate ipsorum psallerent, miro modulationis modo perfecit: quas Missas infra adnotatas habemus.

Isidorum habuit præceptorem.
* Boll. temporali
Abbas.

2. Deinde post multum tempus decedente Domno Eugenio in Sede sua Episcopus præficitur: cujus statim virtus enucleata cluens in Sede Romulea * refulsit, & veluti facula ardens omnem Hispaniam perlustravit. Cujus doctrina usque hodie fulget Ecclesia ut sol & luna; cujus memoria in benedictione odoris & in compositione incensi habetur. Qui ab ipsis cunabulis ab ineunte ætate eunuchus permanens, magnum in se habitaculum Domino præparavit. Qui non manubrio vel manu, sed Divino secatus est gladio: nec ingenio ferramentorum resecavit libidinem, sed munere cœlesti promeruit sanctitatem. Qui subito dono superno afflatus, his tantis talibusque prædecessoribus suis æquiter clarens, quod illi clausum fuerat, isti referatum est.

Episcopus dein Toletanus.
* id est Regia seu Toletana.
Virgo semper.

3. Sic enim habitator suus Spiritus-sanctus egit, ut quod (iste celabat intus, ille patefaceret foris, & utrobique apparatus adjutor fortissimus occurreret, ut iste ordinaret quæ in laudes Virginum panderet, ille revelaret aliquid mirum quod in alletam * ostenderet, unde fidei ejus meritum coram hominibus declararet, & laborantem in agone spirituali de donariis suis non evacuaret. Sic enim egit,) ut quod per tot annos populis desiderantibus necdum ostensum fuerat illis, iste patefaceret primum, & Reliquias sanctæ ac Deo dicatæ Virginis & Confessoris suæ Leocadiæ, adveniente in Sede sua Regia sua festivitate, omnibus adstantibus præsentaret, & ipso ante sepulchrum ejus genibus provoluto, tumulus in quo sanctum ejus corpusculum usque hodie humatum est exsiliret, & operculo quod vix triginta juvenes movere possent, non humanis manibus, sed Angelicis elevato, velum quod sanctæ Martyris membra tegebat, virens * foris submitteret, & veluti manibus hominum extensum conspectui ejus Virgo pulcherrima se exhibens adventaret, clamantibus Episcopis, Principibus, Presbyteris, Diaconibus, Clero atque populo: *Deo gratias in cœlo, Deo gratias in terra*, nemine tacente. Ipse vero manibus statim complexans & adstringens, talia fertur depromere vota, vociferans cum omni populo & clamans: *Deo gratias, vivit Domina mea per vitam Hildefonsi.* Et idipsum repetens Clerus vehementer psallebat *Alleluja* & canticum quod ipse Domnus Hildefonsus nuper * fecerat: *Speciosa facta es, Alleluja, & odor tuus ut balsamum non mistum;* & alia quæ in ipsa Missa subter adnotata in laude ejus deprompserat.

(inclusa parenthesi desunt in edit. Bollandi.)
* athletam
Reliquias S. Leocadiæ revelat.
* Reg. vivens.
* Reg. natur.

4. Clamabat inter voces populi velut mugiens, ut aliquod incisorium deferrent

Reliquias inde sumit.

AN CHR. 667 23. Januar. rent, unde quod manibus tenebat præcideret : & nemo illi accurrebat, quia populus vastis ictibus rictibusque frendebat. Nam & sancta Virgo quæ voluntatem submiserat, ut desideria crescerent *, violenter retrahebat. Sic Princeps quondam RECESUINDUS qui ejus tempore erat, gloria & ferocitate terrena deposita, (qui eum ob iniquitates suas *a* increpatus superbo oculo intuebatur) cultrum modicum quem in theca tenebat, cum lacrymis offerebat : & collo submisso supplices manus a throno suo extendens, ut eum illi deferrent instanter deprecabatur, postulans ut indignum non judicaret se jam cum lacrymis offerentem. Quem ille apprehendens, quod manu læva jam modicum tenebat, dextera præcidit, & cultrum ipsum una cum eisdem Reliquiis, thecis argenteis collocavit, indignum judicans, ut qui sancta præciderat, eum polluta ultra tangeret requirentis manus, quia quantum valebat, vicario jure sibi illum præcipiebat impendi. His peractis, quia longum est ista omnia enodare, cunctaque usui pertinebant sanctæ Catholicæ Ecclesiæ, in Dei laudibus usquequaque completa sunt.

* hæc tria verba desunt in Regio cod.

5. His excussis alia adhuc miracula Spiritus sanctus per eum in ipso Dominico Adventu non post multos dies peregit. Sed quia omnia longum est recensere, quæ ejus temporibus in Toletana urbe Domnus URBANUS & Domnus EVANTIUS per eum facta narrabant, vel ex multis pauca aggrediamur. Quamvis qui mecum hoc audierunt, cum hæc legerint, dolebunt prætermisisse me tam multa & magna quæ mecum sciunt. Superveniente vero die sanctæ & semper Virginis MARIÆ, ante tres dies tribus diebus letanias peregit, & Missam suprascriptam quæ in ejus laude decantaretur perfecit, quæ est septima. Ast ubi ventum est ad ejus sanctam solemnitatem, supradictus Rex minus de timore Dei sollicitus, & de suis iniquitatibus male conscius, ad audienda solemnia regali de more accessit. Nam servus Dei Hildefonsus majori adhuc munere fretus, dum Dominæ suæ cui Deo præsule serviebat, celebritatem orans susciperet, & in laude Genitricis Dei hoc quod supra prænotavimus, summo cum cordis affectu, harmoniæ modulatione composita musice aptaret, & libellum Virginitatis more synonymo testimoniis veteris ac novi Testamenti plenum compte ederet, & digna facundia & magnificentia jam præfatæ Dominæ suæ exornaret; dum ante horas matutinas solito more ad obsequia Deo peragenda consurgeret, & vigilias suas Domino consecraret, Diacono vel Subdiacono atque Clero ante eum cum faculis præcedentibus, subito ostia aperientes & Ecclesiam intuentes, atque splendori cœlesti oculos defigentes, lumen quod ferre non valuerunt cum tremore effugientes, lampadas quas manibus tenebant reliquerunt, & sua vestigia per quæ venerunt adeuntes, prope mortui reversi sunt ad sodales. Sollicite omnis Congregatio requirit, quid de Dei servo ageretur cum Angelicis choris, quid tam subito expaverint custodes, & terga ab ostio Ecclesiæ dantes reversi sint ad proprias sedes.

B. Mariæ festum devote peragit.

Ejus visitatione & munere honoratur.

6. At ille sibi bene conscius, ante altare sanctæ Virginis procedens, reperit in cathedra ipsam Dominam sedentem, ubi solitus erat Episcopus residere & populum salutare. Quam cathedram nullus Episcopus adire tentavit nisi postea Domnus SISIBERTUS *b*, qui statim Sedem ipsam perdens exsilio relegatos est. Et elevatis oculis adspexit in circuitu ejus, & vidit omnem absidam *c* Ecclesiæ repletam Virginum turmis, de canticulis David modulata suavitate aliquid decantantibus ; adspiciensque in eum (ut ipse sibi consciis & bene charissimis referebat) hac eum allocuta est voce : Propera in occursum meum, serve Dei rectissime; accipe munusculum de manu mea, quod de thesauro Filii mei tibi attuli : sic enim tibi opus est, ut benedictione tegminis quæ tibi danda est, in „ meo

a Et tamen Recesuindum religiosissimum fuisse Principem, nec quidquam Christiano Principe indignum egisse, ex Ruderico Toletano lib. 2. cap. 22. probat Thomas Tamayus.

b Sisibertus seu Sisbertus, Tamayo Sisibotus, post Quiricum & Julianum Hildefonsi successores Sedi Toletanæ impositus est anno 690. paulo post de dignitate depositus, quod Egicam Regem deponere ipse conatus esset.

c Absidam ἀπὸ τῦ ἅπτειν, quod tangere seu nectere significat, *Tribunam* explicat Tamayus : at pro curvata Templi parte superiori accipiendam esse, sexcentis exemplis constat.

„ meo tantum die utaris *a*. Et quia oculos fidei fixos in meo ſemper ſervitio AN.CHR.
„ tenens permanſiſti, & laudem meam diffuſa in labiis tui gratia dulciter in 667
„ cordibus Fidelium depinxiſti; & veſtimentis Eccleſiæ jam in hac vita ornatus 23. Jan.
„ eris, & in futuro in promptuariis meis cum aliis Filii mei ſervis lactaberis. Et hæc dicens ab oculis ejus una cum Virginibus & luce qua venerat remeavit. Remanſit igitur Dei ſervus intantum ſollicitus de adipiſcenda gloria, inquantum præſcius de ſibi donata palmæ victoria, præſtante Domino noſtro JESU-CHRISTO, qui cum Deo Patre & Spiritu-ſancto vivit & cuncta regit per infinita ſemper ſæcula ſæculorum, Amen.

De quibuſdam Hildefonſi ſcriptis aliiſque rebus ad eum pertinentibus.

O B S E R V A T I O N E S.

Hildefonſus ſcripſit librum de Mariæ Virginitate Quiricio hortatore.

1. HILDEFONSUS *teſte Juliano ſuperius allato ſcripſit libellum* de Virginitate S. Mariæ contra tres Infideles; *& apud Zixilanem verbis modo deſcriptis*, libellum virginitatis more ſynonymo teſtimoniis veteris ac novi Teſtamenti plenum compte edidiſſe legitur. *Hunc libellum edidit Hildefonſus hortatu* QUIRICII *Barcinonenſis Epiſcopi, ut teſtantur mutuæ utriuſque Epiſtolæ Tomo 2. Spicilegii Acheriani: in quarum tertia, quæ tempore prior eſt, Quiricius Hildefonſum obſecrat*, ut ſi qua in opacibus Divinarum Scripturarum ad utilitatem Matris chariſſimæ (Eccleſiæ) quæ & nunc nobiſcum gemit in terra, & ad quam ſuſpiramus in cœlum, ſedula revolutione invenerit, ad profectum ejuſdem Matris promere non ceſſet. *Reſpondet ſequenti Epiſtola Hildefonſus*: Imperas mihi, chariſſime Domine, aut loqui ſi taceo, aut ne taceam loquens, ut Dominicæ veſtis quæ non habet maculam aut rugam, abdita contectaque devolvens, veri objectu luminis & deſideriis Fidelium luceam, & inſipientiam perfidorum extinguam. *Denique Quiricius alia epiſtola, quæ inter editas prima eſt, Hildefonſo de perfecto opere ad ſe miſſo gratulatur, gratias Deo agere ſe ſcribens, quod* quam decenter novi ac veteris Inſtrumenti ſeries Incarnationis ſeu Nativitatis Dominicæ myſteria continebat, tam evidenter earumdem Scripturarum veſtem ipſi expandere fecerit: & quæ opaca videbantur pro ſui quantitate myſterii, luce clarius manifeſta ac nota puſillis & magnis effecerit, itaut ex hoc hebeteſcat JOVINIANUS, diſſipetur HELVIDIUS, ſimulque & incredulus ac mente perfidus decidat JUDAEUS. *Cui epiſtolæ Hildefonſus modeſte reſpondet.*

Alium ab officio ſeptem Miſſarum.

2. *Thomas Tamayus in Notis ad Vitam S. Hildephonſi putat Hildefonſi* librum de Virginitate *nihil aliud eſſe quam ſeptem Miſſas in codice MS. a ſe lectas. At diverſum omnino eſſe opus conſtat. Quippe in libro de Virginitate Hildefonſus adductis utrinſque Teſtamenti auctoritatibus tres Inſideles virginitatem* B. MARIAE *impugnantes revincit polemico more, qui in ſacris adhiberi non poteſt. Adde Zixilanem ſatis inter utrumque opus diſtinguere, dum* Miſſam ſeptimam in laudem B. MARIAE *ab Hildefonſo* compoſitam, *ab eodem* muſice aptatam *dicit; & inſuper* libellum Virginitatis more ſynonymo teſtimoniis veteris ac novi Teſtamenti plenum *ab ipſo* editum *aſſerit*.

Ratberti opus de par. in Virginis falſo Hildefonſo adſcriptus.

3. *Franciſcus Feu-ardentius Theologus Pariſienſis in Bibliotheca Patrum nonnulla Hildefonſi opuſcula vulgavit, in his* librum de Virginitate S. Mariæ contra tres Infideles, *cujus hic Prologus*: Deus lumen verum, qui illuminas omnem hominem, &c. *& initium:* O Domina mea atque Dominatrix mea, &c. *Cui libro alium Hildefonſo itidem attributum ſubjecit* de perpetua Virginitate S. Mariæ & de ejus parturitione *cum hoc exordio:* Quamvis omnium Eccleſiarum virginitas beatæ & glorioſæ Genitricis Dei MARIAE ſit decus, &c. *Primum librum eſſe* HILDEFONSI, *poſteriorem vero* RATBERTI *Abbatis Corbejenſis, certiſſimis deprehendimus argumentis. Hildefonſus librum de Virginitate* teſtimoniis veteris ac novi Teſtamenti plenum edidit, *inquit Zixilanes: qui dicendi modus in priori libro evidenter, non in poſteriori apparet. Præterea Hildefonſus, auctore Juliano, librum de Virginitate ſcripſit* contra tres Infideles; *& quidem* contra Jovinianum, Helvidium & Judæos, *quemadmodum ex recitata Quiricii epiſtola manifeſtum eſt. Atqui Hildefonſus eoſdem omnino Inſideles nomine tenus in priori hocce libro interpellat & exagitat. In poſteriori vero libro alius omnino quæſtionis ſtatus: Patrum teſtimonia paſſim in confirmationem adducuntur, quos inter laudantur & citantur Gregorii Magni Moralia, Auguſtinus, Hieronymus, Cyrillus Alexandrinus, Petrus Ravennas, aliique, quos ne ſalutat quidem in opere ſuo Hildefonſus. Denique magna eſt inter utrumque opus ſtili diverſitas. Hildefonſus a conglobatis ſynonymis adverſarios urget, Ratbertus majori ſententiarum gravitate, qui modus ſenem decebat, in poſteriori libro procedit: opuſque ſuum dedicat Abbatiſſæ & Sanctimonialibus B. Mariæ apud Sueſſionas, ubi educatus fuerat, quod ex operis inſcriptione poſtea referenda patebit. Unde eas* Matres *&* Matronas chariſſimas *ſæpe inter dicendum appellat.*

4. *Non ergo Hildefonſus, ſed Ratbertus poſterioris iſtius libri auctor cenſendus eſt. Hujus tem-*

a Eadem fere verba habet Rudericus Toletanus Epiſc. in l. 2. c. ult. ubi Hildefonſum mire laudat, & hocce factum 15. Kalend. Januarii affirmat accidiſſe. Et Lucas Tudenſis ex de re loquitur Æra 686 Lege aliam Vitam S. Hildefonſi & fragmentum ex libro quodam Mirac. S. Mariæ infra, ubi pro *Caſula* Hildefonſo cœlitus conceſſa, *Alba* ſcribitur.

AN.CHR. 667 23. Jan. *post emersit controversia quædam inter Catholicos, de modo quo B.* MARIA *Christum peperit. Eum naturali & communi ceterorum hominum via & lege natum asserebant nonnulli; alii contra, quos inter Ratbertus, reclamabant. Quæstio ista in Germania orta est, uti docet Ratramnus Corbejensis Monachus, Ratberti sententiæ contrarius, in libello * quem hoc de argumento composuit, & cuidam sibi* ignoto (*non proinde Ratberto Monasterii sui Abbati*) *inscripsit. Ratramno respondere videtur Ratbertus,* Fratrum *nomine adversarios appellans his verbis:* Sed quia quorumdam nunc Fratrum rursus impudica quasi perconctando laborat temeritas, decrevi ad vos, Matronæ Christi, de his scribere, quæ ipsi curiosius contra ejus pudicitiam, quam religiosius * conantur explorare. *Et ut statum controversiæ intelligas:* Non dico, *inquit*, quod dicant virginitatem amisisse quæ nesciens virum virgo concepit, virgo peperit, & virgo permansit; sed quia idipsum quod confitentur negant, dum dicunt eam communi lege naturæ puerperum filium edidisse. *Hinc apparet magna inter utrumque Hildefonsi & Ratberti opus diversitas. Hildefonsus agit* contra tres Infideles; *Ratbertus* adversos Fratres. *Hildefonsus arguit* Helvidium & Judæos *virginitatem Deiparæ pernegantes; Ratbertus Catholicos Theologos eamdem ipsius Deiparæ virginitatem admittentes, at non recte explicantes: ut qui Mariam dilatatis virginalibus claustris Christum peperisse dicerent: quod certe jam voluerat Jovinianus, quem Hildefonsus impugnat.*

* Exstat To. 2. Spicil.

* f. irreligiosius

5. *Ratbertus opus suum in duos partitus est libros, Sanctimonialibus Suessionensibus nuncupatos hac inscriptione, qualis in apographis Corbejensibus reperitur:* Venerabili Matronæ Christi una cum sacris Virginibus Versona (*legendum* Suessona) monastice degentibus P. R. (*id est* PASCHASIUS RATBERTUS) Monachorum omnium peripsema. Quæstionem, Charissimæ, de partu B. MARIÆ Virginis mihi nuper allatam vobis persolvere decrevi, quoniam vos eum plurimum amare non ambigo: ut ex hoc sciatis quantum vos diligam, longe diu ab utero vester alumnus, multo jam senio confectus. *Hanc inscriptionem si vidisset Feu-ardentius, Ratberto sine dubio proprium ac germanum fetum tribuisset. Posthac sic liber incipit:* Quoniam omnium Ecclesiarum, &c. *quæ in Bibliotheca PP. habentur ad medium usque Libellum. Non ab eo loco ubi legitur hæc nota marginalis,* hic aliquid desideratur, *codices manu descripti ab editis omnino discrepant, substituuntque partem sermonis Hildefonso adscripti, qui inter editos* de Purificatione S. Mariæ *inscribitur. Secundus vero Ratberti liber, est ipsa homilia quæ in impresso prædicto sermoni subjicitur cum hoc exordio:* Inter Sanctarum Scripturarum eloquia, &c.

Hildefonsi opus in tres libros distinctum.

6. *Sed ut ad Hildefonsum nos recipiamus, jamdudum ejus lucubratio de Virginitate Deiparæ in tres libros distincta fuit. Id patet ex Epistola* HERMANNI *Monachi ad* BARTHOLOMAEUM *Laudunensem Episcopum, huic libro de Miraculis B. Mariæ Laudunensis præfixa: qua Hermannus, S. Bernardo Claravallensi Abbati æqualis, ita Bartholomæum alloquitur:* Cum dudum in Hispaniam ad videndum gloriosum Regem HILDEFONSUM FELICIAE materteræ vestræ filium profectus, felicissimum ab eo promissum suscepissetis, quod si secundo ad eum reverteremini, daret vobis corpus B. Vincentii Levitæ & Martyris, necnon & CASULAM PRETIOSISSIMAM, quam beata Dei Genitrix S. Hildefonso Toletanæ civitatis Archiepiscopo dederat, OB REMUNERATIONEM TRIUM LIBELLORUM, quos de Virginitate sua composuerat; cœpistis a mea parvitate quærere, utrum eos denique libellos alicubi vidissem, utque eos ubique perquirerem studiosius præcepistis. Cum vero eos in urbe Catalaunensi forte reperissem & vobis renuntiassem, protinus pergamenum comparatum mihi tradidistis, meque ad præfatam urbem propter eos transcribendos direxistis. Scripsi ergo primo Vitam ejusdem Hildefonsi, deinde præfatos ejus libellos subjunxi: quibus scriptis addidi miracula quæ præfata sancta Dei Genitrix in Francia & in Anglia fecerat per Reliquias suas, quæ in Laudunensi servantur Ecclesia. *Istud Hermanni monimentum reperimus tandem in cod. MS. Corbejensi eo quo subjicimus modo distinctum.*

NOTA.

Catalauni ab Hermanno inventum cum Vita inscripta.

Quis sequentem libellum de Hispania attulerit?

7. Libellum S. Hildefonsi Toletanæ civitatis Archiepiscopi quem composuit de Virginitate sanctæ Mariæ contra Judæos, necnon JOVINIANUM & HELVIDIUM hostes Catholicæ Fidei, rescriptum transtulit ab Hispania GODESCALCUS * Aquitaniæ Episcopus, cum iret in Galliciam orandi gratia ad S. Jacobum Apostolum. Ut vero sciretur cujus auctoritatis idem HILDEFONSUS fuerit, etiam Vitam ejus simul detulit, editam a successore ejus JULIANO * Toletanæ Sedis Episcopo, qui scripsit librum Prognosticon utilem valde & luculentum de resurrectione mortuorum.

* Godescalchus.

* differt a Juliano, ut ex collatione apparet

Incipit Vita S. HILDEFONSI *Toletani Episcopi.*

8. Beatus HILDEFONSUS Toletana civitate ex nobilissima prosapia ortus, & a matris utero sacro Baptismate renatus, B. EUGENIO ejusdem civitatis Episcopo in pueritia a parentibus traditur litteris imbuendus. Quem cum ille Grammaticæ artis levibus primordiis instructum, multum capacem esse vidisset ad legendas altiores artes, B. Isidoro Spalensi Episcopo eum transmisit, cujus & nunc per totam Hispaniam, & etiamnunc sapientia & eloquentia per universam redolet Ecclesiam. Hic siquidem B. Isidorus germanus fuit S. LEANDRI Spalensis Episcopi, cujus petitione B. GREGORIUS Papa Romanus Doctor præcipuus, librum Job in 36. libris Mora-

Moralium composuit: defunctoque S. Leandro successit ei in Sede Pontificali prædictus germanus ejus Isidorus, cui B. Hildefonsus adolescens a S. Eugenio est transmissus. A quo tam propter generis sui nobilitatem quam etiam propter transmittentis Episcopi reverentiam & auctoritatem libentissime susceptus, Dialectica & Rhetorica ceterisque liberalibus artibus diligenter ab eo est edoctus. Deinde post aliquot annos ad B. Eugenium reversus, & cum sapientiæ luce etiam castitatis, immo virginitatis ceterarumque virtutum floribus ornatus, Diaconus est ab eo ordinatus. Quo honore accepto timens prudentissimus adolescens, ne si remaneret in sæculo, impellente juvenili ætate, ut plerisque contigit, carnis perderet virginitatem, ac per hoc acceptum dedecoraret ordinem; in Monasterio quod vocabatur Agaliense, quodque in honore Sanctorum Martyrum Cosmæ & Damiani extra ejusdem urbis portam erat constructum, statuit Monachicum assumere habitum. Cum ergo illic occulte nescientibus parentibus suis tenderet, & pater ejus hoc audito cum militibus suis equis conscensis eum insequeretur, ut antequam Monachus fieret eum reduceret; ille post tergum respiciens, vidensque patrem suum venientem, perterritus in caverna cujusdam saxi, quam forte prope viam invenit, sese abscondit. Pater vero ejus nutu Dei eum nesciens præterivit, & ad Monasterium perveniens, Abbatem & Monachos quid de filio suo fecissent cum furore cœpit percontari. Respondentibus illis, ut res erat, se filium ejus non vidisse, furens domum revertitur. Sic itaque juvenis, patre delusa & pertranseunte, e caverna exiens ad Monasterium venit, & cum summa devotione magnaque omnium Fratrum exsultatione Monachus factus, religiosissime Deo servire cœpit: ita ut Abbate qui se Monachum fecerat, post paucos annos defuncto, in locum ejus ab omnibus electus fuerit. Abbas ergo factus nulli Fratrum se superposuit, sed omnibus & seipsum cunctis imitabilem in bonis operibus præbuit. Quid multis morer? Sancto Eugenio Episcopo ad Deum migrante ipse ab universo Clero & populo in locum ejus eligitur, & Toletanæ civitatis Episcopus consecratur. Quia vero tunc temporis quidam hæretici contra virginitatem S. MARIAE Dei Genitricis disputantes, populum a Fide avertere conabantur; idcirco Episcopus contra eos TRES LIBELLOS DE VIRGINITATE S. MARIAE luculento sermone composuit, & manifestis sanctæ Scripturæ testimoniis triumphaliter devicit. Cum vero quadam die festum S. Leocadiæ Virginis quæ in eadem civitate sub Daciano Præside passa & sepolta fuerat, idem Archiepiscopus cum magna totius populi frequentia celebraret in ejus Ecclesia; ecce subito eadem Virgo ei manifeste apparuit, dixitque ei: Per vitam Hildefonsi vivit domina mea sancta Maria, & dignam tibi remunerationem rependet pro libellis quos de virginitate ejus composuisti. Archiepiscopus vero ut testimonium hujus visionis secum haberet, cultellum gloriosi Principis Recessuinthi qui juxta se stabat petiit & de manu ejus accepit, statimque de veste S. Leocadiæ partem quamdam abscidit, & in capsa argentea loco Reliquiarum cum eodem cultello reposuit, dicens non esse dignum, ut de eo cultello aliquid immundum vel commune ulterius secaretur, de quo vestis sancta fuerat secta. Eodem ergo anno imminente Festo Assumptionis* Dominæ nostræ sanctæ MARIAE, B. Hildefonsus trium dierum jejunio sese studuit purificare, ut digne posset illud mundo corde celebrare. Cum autem hora vigiliarum propinquante ad Ecclesiam tenderet, Clerici qui eum cum candelabris præcedebant, ut venerunt ad Ecclesiæ januam, mirabilem luminis splendorem per totam Ecclesiam instar Solis radiare conspexerunt: nimioque timore perculsi fugerunt. Beatus vero Episcopus absque ullo timore Ecclesiam ingressus, vidit eamdem Dominam nostram in sede sua, in qua dum populo sermonem faceret sedere consueverat juxta altare residentem, magnamque Virginum catervam splendidis vestibus ornatam, roseisque seu niveis sertis refertam, circa eam assistentem, & laudes ei decantantem. Statimque Episcopus genibus flexis illum ei versum Angelicæ salutationis recolere cœpit multoties dicendo: *Ave Maria gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui*. Ipsumque versum finitum assidue iterando repetebat, donec ante ejus præsentiam perveniret. Quo dum pervenisset, protinus eum Domina nostra clarissimis oculis dulciter respiciens, voce simul ac manus dexteræ nutu ad se vocavit, Casulamque pretiosam ei genibus flexis coram se posito tradidit dicens: Accipe, Dilecte mi, hanc vestem, quam de thesauro filii mei modo sumptam ibi attuli pro pluribus servitiis quæ mihi multoties
„ fecisti: quatinus ea induaris, dum Missam celebrans corpus filii mei consecraveris. Et in
„ præsenti quidem vita hanc parvam retributionem tibi rependo pro servitiis quæ mihi exhi-
„ buisti; in futura vero tibi impetrabo, ut Filio meo jugiter in cœlo consocieris. His dictis relicta veste sancto Episcopo Domina nostra cum sanctarum Virginum multitudine & luminis claritate disparuit: Episcopus vero quanto gaudio, quanta devotione Festum illud Dominæ nostræ celebraverit, quantumque deinceps in ejus servitio magis confortatus fuerit, nulla lingua promere, nullius cor facile valet explicare. Unde etiam [a] festum Conceptionis S. Mariæ, quo scilicet ipsa concepta est, celebrari constituit, & ejus constitutione per totam Hispaniam sollemniter colitur 6. Idus Decembris. In sede vero sua postquam ibi Dominam nostram sedentem conspexit, numquam ulterius sedere voluit, sed nec aliquis successorum ejus in ea se-

AN CHR. 667 23. Jan.

Confer Zixilanem.

* lege Annunciationis, quam Hildefonsus octo diebus ante Nativitatem celebrari præcepit.

[a] Quam vetus sit observatio festi Conceptionis B. Mariæ in Hispania, discimus ex lib. 12. Leg. Visig. tit. 6. ubi Ervigius Rex lege lata præcipit, ut a Judæis observentur festa Christianorum, in his *festum Sanctæ Virginis Mariæ quo gloriosa Conceptio ejusdem genitricis Domini celebratur*. Et tamen in Conc. Londoniensi an. 1328. celebrato hujus festi institutio B. Anselmo tribuitur: quod fortean de Anglia sola intelligendum.

AN.CHR. 667 23. Jan. * Sisberti, Siagrius infra n. 9. * 18.

dit usque ad tempus AGRANNI * Episcopi, qui primus ibi sedere præsumpsit. Qui eodem anno judicio Divino de eadem civitate expulsus, & in exsilium directus, tandem se stulte egisse sero pœnituit. Beatus vero Hildefonsus 30. * annis in Episcopatu expletis, beato fine a præsentis vitæ laboribus quievit decimo Kalendas Februarias, sociatus B. MARIAE semper Virgini in regno filii sui JESU-CHRISTI Domini nostri, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus verus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIT PRÆFATIO CUJUSDAM,

In libro ejus quem de laude Virginis Matris Domini composuit.

9. De cœpto opusculo quantum in schedula reperire potui, Domino adjuvante transcribere studui. Si de eodem adhuc superest aliquid nescio; sed unum scio, quia B. Hildefonsi Toletanæ Sedis Episcopi de integritate semper Virginis & Matris Domini MARIAE libellus hic est. Pro quo tantam apud Dominum prædictus Episcopus meruit gratiam, ut ei præfata Dei Genitrix cum eodem libello in Ecclesia Cathedra sedens appareret, gratias referret, vestemque quæ ALBA vocatur deferret: hoc ad prærogativam spiritalis dilectionis adjungens, quod nullus post eum Episcoporum, vel in cathedra ipsa sederet impune, vel vestem indueret illam. Ipse tantum inter sacra Missarum sollemnia, & maxime in festivis divinæ Matris diebus dum adviveret utebatur ea. Ceterum post ejus discessum nemo unquam Episcoporum ausus est sacræ promissionis temerare pollicitationem. Denique quidam de successoribus ejus SIAGRIUS * nomine, cum diceret; Et ego sicut ille homo sum: & in cathedra sedere, & Albam vestire præsumeret, super temeritate percussus mortuus est. Quisquis ergo ad hanc lecturus accedis lectionem, admoneri te volo: ut non quia inusitato quasi quodam charactere & figura, quæ rhetorice Inculcatio dicitur, descriptus codicillus videtur, a prima tamquam ridiculosa & inutili pagina retro resilias; quia tractatus optimus ut bonum vinum sæpe gustando dentibusque ruminando dignoscitur. Scriptura etenim, cælatura, susura, pictura eminus conspecta inepta videntur, quanto autem inspexeris cominus, tanto plus intueri libebit. Accede igitur ex animo, & invenies in singulis pene verbis, & piæ devotionis & devotæ pietatis latitantem effectum.

* Sisbertus

Partitio opusculi Hildefonsi in 3. libros.

10. *Subjicitur deinde ab Hermanno Hildefonsi Opus de Virginitate in tres libros divisum, quod continua serie in editis habetur. Primus liber* contra Jovianum & Helvidium *incipit hoc modo*: Domina mea, Dominatrix mea, &c. *omisso Prologo qui in impressis præponitur. Secundus liber* contra Judæos *ab his verbis*: Quid dicis Judæe? quid proponis? quid adstruis? *Tertius vero*: Quid egisti Christe, quid egisti Domine, quantum ad omnipotentiam pertinet, &c. *eodemque modo atque liber prior typis vulgatus desinit.*

* Volgo Roche-Madour in Aquitania

Annunciationis festum instituit Hildefonsus.

* Conc. Tolet. 10. can. 1.

Albam cœlitus accipit.

11. *His omnibus addenda sunt quædam ex libro Miraculorum B. Mariæ, qui tribus aliis libris de Miraculis B. Mariæ de Rupe Amatoris* * *in eodem codice subjicitur. Liber prædictus* 102. *Capitulis constans, agit de variis Miraculis quæ* per B. MARIAM Dominus diversis temporibus, diversis locis & diversis personis operari dignatus est, quæ *in* Sanctorum libris vel quorumcumque fidelium litteris dispersa reperiuntur. *In primo capite agitur* de S. HILDEFONSO Archiepiscopo, cui B. MARIA vestem cœlitus allatam donavit. *Pauca scribere sufficiat*. Ille cupiens eam altius honorare, constituit ut celebraretur sollemnitas ejus singulis annis ante festivitatem Natalis Domini: ita videlicet, ut si sollemnitas Annunciationis Dominicæ circa Passionem vel Resurrectionem Domini evenerit, in prædicto die sub eadem sollemnitate congrue restitui possit. Quod sibi satis videbatur justum, ut prius sanctæ Dei Genitricis ageretur festum, ex qua Deus-homo venit in mundum. Quæ sollemnitas in generali Concilio * confirmata, celebratur per multarum Ecclesiarum loca. Ergo sancta Dei Genitrix ei rursum apparuit, sedens in Cathedra prope altare posita: & vestimentum Sacerdotale quod nos Albam vocamus, ei attulit dicens: Hoc vestimentum Dei filii mei attuli, &c. *Deinde subditur præsumptio, qua* quidam Clericus vocabulo SIAGRIUS, jam prælibatæ urbis factus Episcopus, sacro vestimento se induit: sed statim Deo ulciscente præsumptionem ejus in terram cum eodem vestimento artius constrictus mortuus cecidit. *Apud alios Auctores non exprimitur vestis nomen. Zixilani* benedictio (*hoc est munus*) tegminis, *Ruderico Toletano* vestis, *Lucæ Tudensi* donum cœleste *dicitur. Quamquam* Albam *etiam habet Anonymus ab Hermanno relatus supra num.* 9. *&* Casulam *Auctor Vitæ supra num.* 8. *Nec alibi Episcopus, qui ab Zixilane* Sisbertus, *supra num.* 8. Airannus, *& num.* 9. Siagrius *dicitur*, exstinctus *legitur*, *sed* in exsilium missus. *Ista fusius persecuti sumus, sed non otiose ut speramus.*

HISTORIA TRANSLATIONIS
SANCTI HILDEFONSI.

1. EXIGENTIBUS autem hominum peccatis cum Hispania ferme universa ab Arabibus subacta esset, & magna pars ferro atque igne populata; Astures dumtaxat Pyrenæi montis inaccessibilia quædam loca incolentes, Christi nomen atque Religionem servaverunt. Ad hos ergo victi qui-

quibus mens non læva fuit, de singulis partibus confluxere: quorum plerique Reliquias, & sacratissima quæque ex propriis Ecclesiis in ea loca deportarunt. Inter quæ Christiani cum multis Reliquiis, quibus Toletana civitas locupletissima erat, vestem illam sacratissimam, qua Dei Mater Beatum Hildefonsum decoraverat, in urbem Ovetum Asturiarum caput detulerunt. Ferebatur & illuc corpus beatissimi Hildefonsi, sed forte apud Zamoram deportatores præpediti, in Ecclesia Sancti Petri loca altissimo illud reposuerunt. Crescente vero in dies clade, etiam Zamora Barbaris cessit. Quo circa sublata est hominibus illis rursum resumendi copia sequestratum pignus. Transierunt autem post hæc tempora multa, & quoniam frequentari deinceps a Fidelibus non potuit, res excidit memoria.

AN.CHR. 667

23. Jan.

Vestis sacra Ovetum defertur, corpus Zamoram.

2. Postquam Deo miserante opera piorum Regum Castellæ Christo Regnum paullatim restitui cœpit, Zamora quoque in Christianorum ditionem rediit. Pastor ex Toletanis otis in eam urbem cum venisset, pauper habitu, sed dives sanctitate, ingressus templum Beati Petri, oratione facta cœpit singula circumlustrare, curiosius inspicere. Quem furtum æditui moliri arbitrantibus, dixit se non esse furem, nec aliquid mali facturum venisse, sed velle habere copiam alicujus Sacerdotis atque Deum timentis, cui grande secretum manifestaturus erat. His auditis ductus est ad quemdam DIDACUM Sacerdotem gravissimum: coram quo genibus provolutus cœpit, quasi peccata sua confitens, hujusцemodi divinum visum enarrare: Pater mi, vidi, inquit, raptus in spiritu, in patria mea Pontificem quemdam, vultu decorum, incessu gravem, & omni corporis ornatu gloriosum, qui sua admodum melliflua voce me allocutus ait: Ego sum Hildefonsus quondam Toletanæ urbis Antistes, veni, sequere me. Quem secutus visus sum in hanc urbem pervenisse, & in hanc Ecclesiam intrare; ubi cum essemus: Hic, inquit, (& designavit digito locum) hic corpus meum absque honore jacet. Animadverte, fili, ne in manifestanda virtute Dei ulla te ignavia teneat: Dei enim verbum est, quod non tam ex me, quam ipso jubente impero. Quibus dictis evanuit, ipse ad me reversus, domo & familia relicta, in hanc urbem & Ecclesiam venio; quibus omnia signa quæ in spiritu cognovi inesse video. Habes jam Pater optime, causam mei adventus.

Pauperi in somnis revelatum.

3. Didacus autem ille, ut erat gravis & timoratus vir, Ecclesiæ Capitulum cum nonnullis laicis prudentibus congregavit, rectaque ibidem agitata omnium sententia fuit, ad unius peregrini atque hominis ignoti dictum nihil esse tentandum. Exiit nihilominus sermo in aures hominum, & si creditum a multis fuit, nullum tamen periculum factum est. Regnante autem postea HILDEFONSO, hujus nominis VII. Rege Hispaniæ, cum ASSUERUS Ecclesiæ Zamoranæ Præsul illam B. Petri ædem ampliare vellet, pro jaciendis columnarum fundamentis terra altius foderetur, forte in eo loco, quem Pastor designaverat, sarcophagum ostenditur marmore opertum, quod incautis ictibus fossores confregerunt. Erant in illo Reliquiæ humani corporis, suavissimum quemdam supra quam dici potest spirantes odorem, quo tota terra adjacens videbatur perfusa. Tum vero quæ a Pastore relata fuerant, in memoriam venerunt. Erat enim supra marmore Epitaphium insculptum: sed quia fossorum inadvertentia comminutum est, coadunatis quidem partibus, quantum humano ingenio atque labore fieri potuit, hoc tantum lectum est: PATRIS HILDEFONSI ARCHIPRÆSULIS TOLETANI.

4. Roborata est denique fides, maxime ex miraculis, quæ sancto Confessore invocato facta sunt. Episcopus cum Clero atque universa civitas gaudentes & exsultantes Zamora tanto munere ditata, juxta altare B. Petri in eadem Ecclesia illud condiderunt. Ibi innumera mirabilia quotidie fiunt: quæ omnia Frater Johannes ÆGIDIUS Zamoranus Ordinis Minorum, vir apprime eruditus, usque ad sua tempora quam diligentissime scripsit. Cum hoc sacratissimum corpus multis annis in loco abditissimo repositum esset, paucis sub sacramento adstrictis illud dumtaxat scientibus, anno Domini CIↃ. CCCC. in hoc Inventio-

Reperitur divinum spirans odorem.

AN.CHR. 667 29. Jun. nis die a ex eo loco eductum, supra altare ipsius maximum ponitur cunctisque ostensum est; ubi miracula multa denuo visa sunt; muti loquebantur, varii infirmi curabantur, frequentes turbæ undique ad has sanctas Reliquias venerandas confluxerunt. Tandem post dies 8. in sacello quod est supra ipsum altare, intra capsam magnam argenteam deauratam inclusum, honorifice ponitur, ubi a cunctis cernitur.

AN.CHR. 667 22. Julii.

VITA S. WANDREGISILI ABBATIS FONTANELLENSIS PRIMI,

Auctore Monacho Romanensi anonymo, at æquali.

Ex apographo veterrimo per V. C. D. Herovallium communicato & ex Bibliotheca Labbeana.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita Sancti antiquitus scripta a 2. Auctoribus.

1. *SANCTI* WANDREGISILI * *seu* WANDRIGISELI *ac* WANDRIGISILLI *Vitam ante seculum 9. litteris commendatam fuisse, constat ex Chron. Fontanell. cap. 15. ubi* HARDUINUS *Monachus anno 811. mortuus*, librum Vitarum SS. WANDREGISILI, ANSBERTI, & WLFRAMNI proprio sudore, *seu propria manu exscripsisse legitur*.

* S. Vandrille

2. *Binam damus S. Vuandregisili Vitam, utramque ab Auctore coævo scriptam: primam quidem sinceram & integram in veterrimo codice (qui Corbejensis quondam Bibliothecæ fuit) uncialibus literis exaratam, nobis a V. C. D. Antonio Herovallio communicatam ante annos quinque quam a Philippo Labbeo in suæ Bibliothecæ Tomo 1. vulgaretur: alteram aliquot in locis interpolatam, quemadmodum ex utriusque Vitæ comparatione aliisque argumentis opportune demonstrabimus*. Prioris *lucubrationis Auctor se Vuandregisilo coævum non semel prodit, dum & in Prologo* multa a se visa vel etiam venerabilium Monachorum seu discipulorum qui Wandregisilo per prolixa tempora servierunt relatione prolata *sibi describenda proponit; & dum num. 10. miraculum* ipso Sancto Dei narrante *sibi cognitum fuisse asserit. Addit num. 15.* Porro & ego absque dubitatione loquor, eum audisse ventura pronunciantem, quod oculi mei postea apertissime viderunt. *Et num. 17.* Et ego ipse aliquo Fratre in Monasterio narrante cognovi, &c. *Anonymus iste Monachus fuit illius Cœnobii Jurensis, quod* Romanum *seu* Romanis *dicebatur, ubi aliquamdiu Vuandregisilus est commoratus. Id ex utriusque Vitæ collatione manifestum est. In Vitæ posterioris cap. 11. sic scribit Monachus Fontanellensis:* Hæc de viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei in ipso loco degenti, qui & nobis narrare solitus erat. *Atqui ejusdem facti revelationem* ipso Sancto Dei narrante *se didicisse primarius Auctor num. 10. affirmat. Certe iste Auctor de Fontanella Monasterio, quasi de alieno domicilio loquitur: tametsi Vuandregisilum* Patrem nostrum *appellat num. 15.* Posterioris *Vitæ lucubrator ætatem suam satis indicat tum loco mox citato, tum in Prologo suo, quem* Lantberto * *jam* Pontifici *Lugdunensi, qui S. Vuandregisilo in regimen Fontanellense prius successerat, inscribit. Huic posteriori scriptioni nonnulla inserta sunt ex Chronico Fontanellensi, quod a Monacho domestico principatu Ludovici Pii compositum exstat in Tomo 3. Spicilegii Acheriani.*

* de eo in Actis S. Ansberti

Liber miraculorum & Translationis.

3. *Post duplicem Vitam exhibemus ex Fontanellæ membranis librum Miraculorum S. Vuandregisili, a Monacho itidem Fontanellensi sæculo 9. consarcinatum: in quo describitur historia Translationis S. Vuandregisili in pagum Pontivum, cui Translationi Auctor interfuit.*

Fontanellensis Monasterii initia.

4. *S. Vuandregisilum 11. Kalend. Augusti commendant antiqui Martyrologiorum Scriptores Vuandalbertus, Usuardus & Ado. En Adonis verba:* Monasterio Fontanella depositio WANDREGISILI Confess. cujus præclara gesta habentur. *De Cœnobii Fontanellæ seu Fontinellæ Fontenellæve primordiis fuse agit Vitæ S. Vuandregisili Auctor posterior cap. 14. & sequentibus: apud quem dum ejusdem Monasterii initia* anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quadragesimo quinto *illigantur, interpolationem agnosce ex Chronico Fontanellensi invectam, eumque locum sic restitue:* Cœptum est autem hoc opus sub die Kalendarum Martiarum, anno Regis Chlodovei undecimo. *Quæ de anno Incarnationis Dominicæ & Indictione ibi leguntur, adsutitia sunt. Neque enim ante Caroli Magni principatum in Gallicano calculo annus Dominicæ Incarnationis aut Indictio apponebatur. Annus Regis Chlodovei undecimus anno Christi 648. respondet, quo anno Fontanellense Cœnobium ædificari cœpit. Martino Pontifice nondum in Sedem Romanam assumpto, qui anno insequenti Theodoro suffectus est.*

Regula.

5. Regulam SS. Patrum *Monasterio Fontanellæ a Vuandregisilo impositam fuisse censet Carolus* le Cointe *ad ann. 667. num. 3. tum quia Vuandregisilus neque Cassinense Monasterium in professione Romana, neque unquam Glannafoliense petiisse legitur: tum quia Lantbertus Fontanellensis*

fis

a Nempe 7. Kalend. Junii, quo die in Martyrologio Hispanico Inventionis dies recolitur.

fit post Vvandregisilum Abbas in Vita Sancti Ansberti laudatur, *quod* in trsctando grege Christi secundum oormam SS. Patrum streoue cuncta atqoe iorepreheosibiliter gerebat. *Verum Cassinense Monasterium, quod tum eatenus dirutum jacebat, adire non potuit Vvandregisilus: cujus vivendi institutum noa mutaverunt Lantbertus Ansbertusve ejus successores. Porro Ansbertus, teste Aigardo Vitæ auctore, statuit in synodo Rotomagensi*, ot sicuti sub ejus regimine, ita inantea & ipsi & posteri eorum secuodom Regulam S. P. Benedicti fideliter Christo deservirent. *Ergo antea* sob ejus regimine *Regula S. P. Benedicti in illo Cœnobio servabatur. Ostendant igitur adversarii Regulæ a Vvandregisilo institutæ mutationem sub Lantberto aut sub Ansberto Abbatibus ante Synodi tempus factam: aut si non possunt, Ordini Benedictino Vvandregisilum subducere desinant. Quid vero consequentiæ est, ut si Lantbertus* in tractaodo grege ad oormam SS. Patrum *attendit, Regulam S. Benedicti non servaverit; cum Benedictus in Regulæ cap. ult. discipulis suis* Iostituta *ac* Regulas Patrum *commendet? Denique si Aigardi testimonio causa definienda est, Vvandregisilus Ansberti Fontanellam primum accedentis* postulationem audieos, ioducias eooſulendi super hoc dicebat habere se velle: ut sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat. *Quibus verbis ad Benedictinæ Regulæ cap. 58. Vvandregisilus alludit.* AN.CHR. 667 22 Julii.

6. *Sanctorum ac piorum virorum seminarium fuit Fontanella Monasterium, ex quo prodierunt* LANSBERTUS & ANSBERTUS *Abbates, deinde Pontifices, hic Rotomagi, ille Lugduni*; EREMBERTUS *Tolosanus Antistes*; HILTBERTUS *Fontanellæ*, GODO *Monasterii S. Petri in Insula Ogia Diœcesis Trecensis Abbates*; AGATHO, DESIDERATUS, CONDEDUS, & SENDARDUS *Monachi, sæculo 7.* WLFRAMNUS *Senonensis*, BAINUS *Tervanuensis*, HUGO *Rotomagensis*, LANDO *Rhemensis*, RAUSNGERIUS *Sagiensis*, *Episcopi*; ERMELANDUS *Antrensis*, BENIGNUS, WANDO, & AUSTRULFUS *Fontanellenses*, GENNARDUS *Flaviacensis*, *Abbates*; ERENHARUS *Præpositus*, MILO & BAGGA *Monachi*, *sæculo octavo*. GERVOLDUS, TRASARIUS, HILDEBERTUS, EINHARDUS, ANSEGISUS, FULCO, HERIMBERTUS, *Abbates Fontanellenses*; HARDUINUS *Reclusus sæculo 9.* GERARDUS, GRADULFUS, & GERBERTUS *Fontanellæ*, GUNTARDUS *Gemetici*, *Abbates, sæculo 11.* GALTERUS *denique itidem Fontanellæ Abbas sæculo 12. de quibus agendum erit suis locis. Illud Monasterium etiamnunc floret sub fœlicibus Congregationis S. Mauri auspiciis.* Sancti.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. RELIGIOSORUM quorumdam virorum vita quantum est meritis excellentior, tantum gestis lucere debet clarius: præsertim cum ad indagandam eam idonei minus sumus. Confidimus in illo qui dixit: *Non enim estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis*: & per quem linguæ mutorum sunt reseratæ, seu brutum asinæ os perſensatos hominum conloquio distinxit modos. Non ergo mirandum est, si per plasmaturam suam præbeat intellectum, cum quando voluerit veritatem suam per ora jumentorum narrat. In hujus ergo spem erectus & accinctus robore cœlesti, ariditatem meam ad texendam vitam beati Dei Wandregisili excitavi. Adgrediar ergo facultate qua valeo: nam potens est Dominus ad sermonem corroborandum plurimum, qui mihi de ipsius beatissimi viri virtutibus pandit iter. Multa a memetipso visa, plerumque etiam venerabilium Monachorum seu discipulorum ejus qui ei per prolixa tempora servierunt relatione prolata, qui non tantum audita, sed etiam visa narrant, in hoc opere de fulgentis gratia prædicti Patris, pauca de plurimis, humili quidem sermone, ut legentibus fastidium non generem, brevi materiolam expressi stilo; seu ut prolatior pagina ridiculum non inferat, sed modica narratio Lectoribus ædificationem nutriat. Et si eleganter minus expleta fuerit, Divini adjutorii misericordia præstante ut nobis exinde veniam tribuere dignetur. Nunc ergo qui hæc legit, in studium boni operis atque in fervorem ejus animus incalescat. Quæ gesta in aure audierit, in ara cordis sui cum omni aviditate meditando custodiat, custodiendo perficiat, perfectumque in opere Dei cum summo desiderio adimpleat. Auctoris fides.

2. Obsecro itaque ego tenellus, ut omnis qui hanc Vitam beati viri legerit, caveat ut sicut Cain ferro, de invidia non percutiat iste dente & lingua, sed curet custodire in corde & anima, quia sicut canit Propheta: *Filii hominum dentes eorum arma & sagittæ, lingua eorum gladius acutus*. Plerumque etenim ad conversationem seu correptionem mortalium multo prosunt exempla bonorum quibus ædificatur homo cotidie multiplices consectare * virtutes. Si enim ad adipiscendam amœnitatem paradisi quibus præmonemur præcepta Psal. 56. 5. * consectari

AN. CHR. 667 22. Jul.

Vitæ istius utilitas.

deessent, pro lege nobis Sanctorum exempla sufficerent. Hoc a sæculis adimplet. Rex unus æternusque, servorum suorum famam commendans perennem, ut posteri eorum exemplo proficiant, atque in amorem cœlestis patriæ eum devotione maxime incalescant. Hæc autem nos considerantes de hujus venerabilis Patris Wandrigisili hoc quod ad laudem Dei pertineat, non quod favore humanæ declamationis lassescat relatione inseruimus. Habent mali in ea quod metuant, boni quod gratulentur, superbi ut humilientur, luxuriosi exemplum pudicitiæ verecunda mente custodiant, garruli ut quiescant, cupidi ut arescant, avari ut relinquentes mundum cum omni impedimento ejus, ebriosi discant sobrii esse, raptores mansuetudinem deprehendant, ignavi ut fervescant, imprudentes veram prudentiam cum sancta simplicitate arripiant. Hoc omnes cum admiratione consideremus, quantum in hujus Athletæ Dei habemus religionis gratia quod imitemur, & quantam vim virtutis ejus vel afflictionem corporis & fontem lacrymarum. Pleraque despectu mundi quomodo aut qualiter abrenuntiavit, voluntates proprias in trophæo Domini crucifigendo perseveravit, quia non permittit brevitas totam ejus operationem sermone concludi, sed tamen relinquamus hujus textum narrationis, ut felicius perveniamus ad enarrandum aliquid de ejus vitæ meritis ad gloriam Dei.

INCIPIT VITA.

VVandregisilus nobilis exacturam exercet.

3. Igitur fuit vir vitæ venerabilis Deo inluminante WANDRIGISILUS cognomento WANDO oriundus territorio Verdunensium, natalibus nobilis, sed religione nobilior. Qui cum summis parentibus quodam comitans tempore, & ab ipsis juventutis suæ rudimentis studiis juxta mores sæcularium eum in actione instituerunt inter mundi decus. Qui accipiens honores terrenos, exercebat exacturam commissam sibi *a*. Sed tamen mens ejus non erat alienata a mandatis Domini, quia sancti Evangelii jussionem explebat. Reddebat enim quæ Cæsaris sunt Cæsari, & quæ Dei Deo.

Uxorem ducit.

4. Non post multos dies rogatus a parentibus suis ut sibi aliquam puellam desponsaret, ipse juxta eorum jussionem sublimibus parentibus & bene natam sibi quamdam puellam desponsavit: erat enim in sæculo nobilissima. Porro cœpit ipse vir tacite in cogitatione sua dicere, quid exinde facere deberet. Volebat enim oblectamenta mundi deserere, & in Dei servitio se subjugare. Et quia pavebat si ei innotesceret quod consensum ei minime daret, cogitavit ut acciperet eam, & postea ei de conversationis habitu fabularetur. Qui accipiens eam & post acceptam suam volens lucrare * conjugem, sicut scriptum est: *Diliges proximum tuum sicut teipsum*; prudenti hortamine ut erat eruditus suadebat ei conversationis gratia virtutum magnam habere mercedem: ut qui hic in una carne conjuncti fuerant, in gloria Sanctorum sine fine copularentur. Illa autem accensa ab Spiritu-sancto talia verba prærupit dicens: O domine meus, quid tibi fuit quod antea mihi hanc rem non devulgasti? Scias certissime quia & ego me absque omni dubitatione volo tradere ad Dei servitium, atque vanitates hujus mundi deserere & regnare in Christi gloria. Quod tibi intantum supplico, domine meus, ut quod ore profers, explere opere contendas, & temetipsum liberes; & me ancillam tuam ad jugum Dei cum summa festinatione tradas. At ille hæc audiens versus in gaudio glorificavit Deum, & admiratus est de tam excellenti desiderio ejus. Fit ex utraque parte consensus: ipse autem sibi comam capitis deposuit, & ei velamenti gratiam circumdedit: & Deo adjuvante talis fuit sua conversatio seu puritas cordis, quod per eam Dominus adhuc in hoc corpore degentem plurimas virtutes operare dignatus est *b*.

* lucrari

Uxori castitatem persuadet.

Uxore velatæ tondetur.

Rixantes oratione placat.

5. Quid plurima? ad illud redeamus tempus, quo Dominus per famulum suum ostendere dignatus est fortitudinem suam. Adhuc cum esset in laico ordine,

a In alia Vita Comes palatii institutus a Dagoberto dicitur cap. 2. Ansigisus Abbas in Chron. Fontanell. cap. 16. eque *Exactor operum Regalium in Aquisgrani palatio Regio sub Henbardo fuisse* dicitur: quo nomine non vectigalium exactor, (quale officium Clerico nedum Monacho conveniebat), sed Judex forte caussarum ad Regem delatarum significatur: quod Comiti Palatii competebat.

b Idem in alia Vita dicitur: sed utrobique nomen piæ feminæ premitur, nec in Chronico Fontanellensi alibive exprimitur.

dine, pergens in itinere cum thoro & ſamilia plurima, veniens quodam loco, quod eſt inter ruſticanos homines peſſimum, qui nec Deum timebant nec hominem quemquam reverebantur, orta eſt contentio propter pabulum equitum * tam valida, ut niſi pietas Domini & merita ipſius hominis Dei ſubveniſſent, multa homicidia ibi fuerint facta. Ipſe autem ibi petiit adjutorium, ubi poſſibilitas erat tribuendi: & ad orationem quaſi ad gladium pergens, Divinæ miſericordiæ clypeum poſtulavit. Et Domino miſerante qui ſervis ſuis pius obauditor eſt, confeſtim ipſa litigatio ita eſt mitigata, acſi de longævis temporibus amicitiæ jura conjuncti habuiſſent; & per filium pacis qui ipſe vir Dei aderat, litigantes Deus ad concordiam per ſervum ſuum mirum in modum convertit. Exinde cœpit magis corde ferveſcere, atque Deum ore profeſſionis adnuntiare dicens: Certe iſte eſt ſuper omnia diligendus, quia ubicumque fuerit invocatus, illico ad præſens eſt exaudiendus juxta quod ipſe Dominus promiſit per Prophetam: *Cum autem quæſieritis me in toto corde veſtro, inveniar a vobis.*

AN.CHR. 667

22 Jul.

* equorum.

Dei amorem prædicat.

Jerem. 29.

6. Poſt quod ipſe vir Dei relinquens mundi illius oblectamenta, cupiebat in ſancto Cœnobio ſub Religionis habitu converſare *. Et primitus cum quodam ſene * in loco qui cognominatur Monte-Falcone habitavit non multo tempore. Qui erat homo multum index corona capitis decoratus: oculos ſpecioſos, faciem liliabilem, manus prolixas, & frequenter per laticem cupiebat eas abluere. Qui erogatas * omnes facultates ſuas in camino paupertatis petiit aſſidendum. Sed quia Diabolus invidioſus eſt ad nocendum, contra bonitatis formam pugnat malitia; invidia diabolus maxima in eum exarſerat, qui per ſemetipſum ſeu per ſuos fautores eum inquietare non ceſſabat. Sed ipſe præcinctus galea ſalutis & ſcuto fidei contra omnes ſagittas inimici fortiter dimicabat.

Monachum induit.

* converſari

* in alia Baltfrido

* erogatis, &c.

7. DAGOBERTUS Rex qui tunc illis temporibus aderat, pro eo quod ipſum hominem Dei in juventute in ſuo miniſterio habuiſſet *a*, volebat eum inquietare pro eo quod ſine ſua juſſione ſe tonſoraſſet, & ipſum in ſuo palatio perduci juſſit. Qui ipſe vir Dei confidens in adjutorium Chriſti qui ei præſens conſolator aderat, licet nolens quidem ad aulam Regiam perrexit. Qui cum veniſſet prope de Conſiſtorio Principis, erat quidam pauperculus qui vehiculum ante portam ipſius Regis demerſerat: pluribus ingredientibus, & egredientibus, nullus ei auxilium præſtabat, ſed omnes pene ſuper ipſum ambulabant deculcantes eum. Adveniens autem ipſe Sanctus Dei vidit impietatem quam operabantur filii diffidentiæ, & de equo quem ſedebat cum velocitate deſcendens, & pauperi manum porrexit, & ipſum plauſtrum ſimul de loco levaverunt. Proſpicientes vero eum multi qualiter ſe inquinaſſet de luto, deridebant eum & multa opprobria ei dicebant. Ipſe autem nihil curans de vituperationibus iniquorum, ſed humilis humilem Magiſtrum proſecutus eſt veſtigio, quia ipſe Dominus in Evangelio dixit: *Si Patremfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus?* Cum autem hoc in laudem Dei diverteret, ſtatim apparuit Angelus Domini qui veſtimentum ejus diligenter curavit, & factus plus candens quam antea fuerat, poſtea pervenit in palatium Regis, & ſtabat ante eum & ſatellites ejus, quaſi agnus in medio luporum. Sed Dominus paſtor omnium Sanctorum ovem ſuam de fauce inimicorum ereptam in medio eorum quaſi cuſtos ſervabat: & cognoverunt omnes, quia hic vir Dei erat, & pro Chriſti deſiderio omnem gloriam mundi deſpexerat: & præcepit Rex ut nemo ei faceret inquietudinem, ſed licitum eſſet ei Dei gloriam contemplare *.

A Dagoberto in aulam revocatus, fert opem veſtori in via hærenti.

Sannas contemnit.

Matth. 10.

A Rege liber dimittitur.

* contemplari

8. Inde reverſus cœpit ædificare Cellam in alio loco *b* de facultatibus ſuis. Ibi ſe jejuniis & vigiliis affligebat, cotidie gemitus, cotidie lacrymæ; & ſi quando repugnantem ſomnus imminens oppreſſiſſet, nuda humo vix oſſa arida conſidebat. Ille enim pro metu gehennæ & amore Chriſti tali ſe carceri damnaverat. Videns eum diabolus ſemper ad eminentiorem viam conſcendere, nimia crudelitate in eo exardeſcebat, atque multas inquietudines tam apertas quam & per

Cella extructa rigide vivit.

a Eamdem omnino cauſam affert alter Anonymus, ne quis hoc in commune jus trahat.

b Nempe in Elſangio territorio, & quidem in honorem Sancti Urſicini, ſicuti dicitur in alia Vita capite ſeptimo.

AN.CHR. 667 22. Julii.

per soporem ei faciebat. Qui ipse Sanctus Dei cognoscens fallaces insidias ejus, quas ei per dulcedinis consensum suggerebat, per vexillum Crucis seu per abstinentiam suas inlecebrosas suasiones superabat. Qui ipse diabolus conspiciens se ab ipso viro Dei vinci, declinavit ad majorem interitum: & si aliquo modo juxta quod humana conditio eum somnus obrepsisset, per ipsam visionem multiplices impugnationes ingerebat. Qui expergefactus a sopore accipiebat armaturam Dei dicens: Deus in adjutorium meum intende: seu illud Dominicum deprecabatur, ut ei donaret fortitudinem qualiter iniquum hostem superaret. Et si quando in ipsa visione nocturna per titillationem carnis inlusionem habuisset, exsurgens continuo cum gemitu & lacrymis mergebat se in fluvium: & cum esset hyemis tempus in medio glacierum psalmodia decantabat, & uno quoque expleto usque ad aquas veniam petebat. O quam magnum studium beati viri, & maximum prælium quod contra inimicum agebat cotidie, & Dominus clemens porrexit ei dexteram suam: quia mens ejus ad JESUM jacebat, pedes rigabat lacrymis & crine tergebat, & repugnantem inimicum suum corporis inedia subjugabat.

Diaboli tentationes superat,

Nocturnas illusiones ut expiat.

Angelo præeunte Bobium petit.

9. Videns autem Deus militem suum quia fortiter contra adversarium pugnabat, misit Angelum suum qui eum juvaret. Et quadam nocte juxta moris consuetudinem in tugurio suo in cilicio jacebat, & translatus est in spiritu ab Angelo sancto ductusque est in Monasterium qui vocatur Bobius in regione Langobardorum quæ dicitur Italia, ostenditque ei omnes habitationes ejus quomodo aut qualiter adessent. Qui cum eum reliquisset, cœpit ipse Sanctus Dei infra semetipsum volvere quid hoc esset. Qui memorans in sancto Evangelio mandatum Christo dicente: *Nisi qui reliquerit omnia quæ possidet, non potest meus discipulus esse*; Et: *Qui vult post me venire, abneget semetipsum, tollat crucem suam & sequatur me*; adimplens Dei præceptum, surgens reliquit omnia, accipiensque secum tres puerulos cum asello, aliis nescientibus exivit de terra sua & de cognatione sua, & de domo patris sui, & ambulabat nesciens qua viaticum ducerent. Sed Dominus per suum Angelum demonstrabat ei qua via pergere deberet, pervenitque ad prædictum locum ubi ei demonstratum fuerat. Cum autem introisset & vidisset omnes habitationes Monasterii, certissime cognovit quod antea Dominus in extasi educto demonstraverat, & conversatus est ibi aliquantum tempus. Qui cognoverunt omnes, quia hic vir Dei athleta erat, & ejus devotio atque origo omnibus in notitiam advenit, & multas conditiones * ei Dominus ibidem revelare dignatus est. Ipse autem semper cupiens habere secretum, ut virtutes ejus non essent manifestatæ hominibus sed placitæ Deo, quia cavebat illud quod Dominus dixit ad falsos servos: *Vos estis qui justificatis vos coram hominibus, Deus autem novit corda vestra*; congregabat in armarium cordis sui virtutes Dei, atque ei placere cupiebat, qui cotidie eum prospiciebat ex alto. Et remotiore loco volens inhabitare, & artam & angustam viam præsidere, disposuit in Scotiam *a* ambulare: ardebat enim ex desiderio Dei, quia charitas Christi diffusa erat in corde ipsius per Spiritum-sanctum qui datus erat ei.

Luc. 12.

id. 9. 23.

** f. cognitiones.*

Luc. 16. 15.

Hiberniam cogitat.

In Monasterio Romano commoratus pie vivit.

10. Cum autem pergeret veniens per Monasterium quod est constructum ultra Juranenses partes cognomento Romanum *b*, petiit ibidem hospitium. Qui ipse Abba eum cum summa diligentia recepit: ubi cum juxta moris consuetudinem mandatum Domini adimplentes, ad lavandum pedes venissent, cognovit ipse Sanctus Dei quod ibi erat illa vita arta, quam ille per desiderium Christi volebat sectari: & certius per Spiritum Dei notum ei fuit, quod ad hoc eum Dominus adduxerat, ut sub Religionis habitu coversare deberet: & se in obedientia ibidem delegavit, & multis diebus ibidem sub institutione Regulari habitavit. Nempe ipse in virtutem culminis semper per humilitatem ascendens & vanam glo-

a Id est in Hiberniam, amore scilicet Columbani Monasterii Bobiensis auctoris, qui inde isthuc advenerat.

b In alia dicitur *Monasterium Romanis*, quod non aliud esse putamus quam Monasterium a S. Romano & Lupicino fratre ædificatum, Condatescense a Gregorio Turonico Episcopo dictum, postea S. Eugendi, nunc S. Claudii.

Digitized by Google

AN. CHR. 667 22. Julii.

gloriam cavens, mansuetudinem sectans; timens ne si bonum aliquod videretur facere, per ventum elationis diabolus obreperet, custodiens se multum etiam a minutissimis culpis, id est a sermone otioso; excelsum risum plerumque cavebat, sciens dictum esse, *Quia stultus in risu exaltat vocem suam* (Eccl. 21. 23.): sed rectus semper atque hilaris in mandatis Dei erat promptissimus. Erat autem his virtutibus quasi comitibus suis adjunctus. Erat enim ceteris humilior, quietus (ut supra dixi) in sermone, hilaris in vultu, pius affectu, maturus in moribus; detrahere nec volebat, nec plerumque audire: non murmurosus sed obediens, ea quæ a Patris ore unquam fuissent prolata, quasi Divino imperio cum omni velocitate faciebat; tremens Dei mandatum, & semper in lege ejus meditatio ipsius aderat; ubicumque esset ruminando mandata Dei revolvebat, & meditando custodiebat. Taliter erat studium ejus, quia mortificaverat membra sua quæ erant super terram. Nudus nudam crucem portaverat, atque mortuus jam mundo videbat Deo. Et Dominus videns quia multum diligens esset ad exercendum servitium ejus plures conditiones * ibidem per inspectivum oculum patefecit, seu plurimos dormientes in somnum inertiæ atque pigros ad opus Dei faciendum per ipsum excitavit, atque ad opus fidei consurgere fecit.

* f. cognitiones

Ab Angelo commendatur & nepotis conversionem dicit.

Nec illud maximum miraculum præterire audeo, quod factum ipso Sancto Dei narrante cognovi. Quadam nocte cum in oratione devotissime in cella sua perduraret, adstitit Angelus Domini ante eum in tam magna claritate fulgens, itaut habitaculum illud immensa luce terribiliter resplenderet, & replevit odore suavitatis tugurium illud. Et vox facta est ad eum dicens: Serve Christi in timore Dei promptissime, pax tecum, quia magnus es tu apud Deum, & magna sunt opera tua quæ incessabiliter facis, persevera usque in finem, quia Dominus JESUS-CHRISTUS tibi habet paratam coronam, & amœnitatem paradisi referatam, qualiter cum ipso sine fine exalteris. Et ipso loco ventura ei prædixit & ait, quia nepos tuus GODO sequuturus erit te. Hæc audiens vir sanctus, prosternens se iterum cum gemitu in orationem magis ac magis incalescens, non extollendo se eo quod per Angelum Dominus ei locutus esset atque opera ejus magnificaverit; sed humilians se & peccatorem esse se plus fatebatur, quia non esset dignus ut eum Dominus visitaret. O beata illa virtus & ipse homo qui ore Altissimi meruit esse laudatus. O beata mortificatio, quæ Filio Dei facit esse participes. O beata humilitas, quæ apud homines est vilissima, apud Deum excelsa. Hoc custodiens beatus Wandregisilus habet partem in regno Dei.

Audoenum adit & sacris initiatur.

12. Veniamus ad illud tempus in quo jam Dominus servum suum in universis gentibus demonstrare voluit, atque margarita pretiosa de thesauris suis profecta referebat, ut per eum multorum salus adcresceret, & ei gemina corona multiplicaretur. Veniens Rodomo in Sede beata in diebus AUDOENI Orthodoxi: qui cum vidisset eum ipse Pontifex cognovit, quia hic vir Dei magnus cultor esset, & voluit eum ad onus Subdiaconati * benedicere, quem inscium & pene nolentem ad ipsum gradum eum instituit: exinde Levita; deinde ad Sacerdotium per manus Domni AUDOMARI conscendere fecit. Qui ipse sanctus Dei post acceptam benedictionem explebat officium suum; erat enim decoratus ad ipsum ministerium exercendum.

*Subdiaconatus.

Fontanellense Monasterium construit.

13. Sed quia semper ille fontem humilitatis repetebat, (nolebat enim in terrenis actibus occupari) quærebat locum ubi ei Dominus demonstraret, qualiter sub sancta Regula degeret vitam. Cui Dominus talem locum dedit, ubi plurimum gregis Christi bonus Pastor curam gessit. Assedit juxta fontem uberrimum qui vocatur FONTANELLA in eremo qui dicitur Gemeticus, ex fisco quem assumpsit Regali munere *a*: ibi Monasterium fundavit, atque ex multorum Sanctorum animarum pretiosis lapidibus eum instruxit. Ædificavit namque Basilicas in honore S. Petri, B. Pauli, vel S. Laurentii *b*, & alia Oracula non multum

a In alia Vita Wandregisilus locum Fontanellam accepisse dicitur *largiente Erchinoaldo*; & tamen in Chronico Fontanellæ cap. 1. Erchinoaldus Patricius locum *per venditionis titulum Godoni contradidisse* fertur.

b Addit alius Auctor quartam Ecclesiam in honore S. Pancratii, & Oratorium S. Saturnini. Lege Notas in cap. 16. & 17. Vitæ sequentis.

Digitized by Google

AN.CHR. 667 22.Julii.

tum distantia a Monasterio quasi miliario uno in honore S. Amantii Rotnensis Præsulis, pro amore ipsius Sancti Dei construxit. Erat enim pro sanctitatis studio carus DADONI * Pontifici, cujus in parochia est ipsum Cœnobium. Non fuit contemptor Canonum: sed tantum erat humilis, ut etiamsi itinere pergere conaretur, Præsulis permissum susciperet, & sine permissione ejus non volebat pergere itinere, quia sciebat scriptum esse: *Omnia quæcumque ligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlis, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlis.*

* Audoeno Episcopo inconsulto foras non pergit.

Mat.18.18.

Necessaria accipit a conversis.

14. Porro voluit sine portione mundi istius adesse, ut de proprio sudore ederet panem suum, & fuit sic multis temporibus. Et Dominus videns quia Electus suus multiplicabat talenti gratiam quam ei dederat, plures faciebat concurrere ad ipsum Cœnobium sequentes Evangelium ejus, relinquentes patrem & matrem, domum & agros seu reliqua. Quod prospiciens ipse Sanctus Dei qualiter multitudinem Sanctorum ibidem Dominus adgregaret, non prævaluit esse sine agro, nisi acciperet de eis qui inluminati servitio Dei se subjugabant, quatenus eorum necessitates haberet unde procuraret; hoc est tantum victum & vestitum juxta præcipientem Apostolum: *Habentes autem tegumenta & quibus alamur, his contenti sumus.*

Pastorem optimum ut se gerit.

Erat enim verissimus Pastor juxta Domini præceptum, quia animam suam ponebat pro ovibus suis: per suam dulcedinem multorum amaricationes in liquorem verterat: per suam humilitatem multi revertebantur: per suam doctrinam multos adgregavit in regno Dei. Erat enim doctus scriba proferens de thesauro suo nova & vetera. Dubios consortabat, imbecilles corroborabat, infirmis auxilium præbebat, atque contra diabolum pro eis fortissimis prælio dimicabat. Plurimas prædas de ore Leonis rugientis abstulit, atque ad ovile Dominicum ut bonus Pastor reduxit, seu vulneratam verbi gratia curavit. Et instruebat filios suos qualiter potuissent resistere Satanæ insidiis fluctuosis, & qui posuerant manum in opus Dei, non respicerent retro. Et adnuntiabat eis dicens: Retrorsum respicere, Fili, ni-

Monita egregia dat suis.

,, hil est aliud quam in eo pœnitere quod cœperas exercere, & iterum mundanis de-
,, sideriis te obligare. Carissime semper debet homo paratus esse ad humilitatem;
,, & ad altiora conscendere. Non debemus computare annos quos in Cœnobio de-
,, gimus, sed quod sine querela in mandatis Dei viximus. Et si nos aliqua elatio
,, non inflat eo quod non furamur cum furibus, & non jungimur cum homicidis seu
,, perjuris; recogitemus infra conscientias nostras qualis sit actus: si odium contra
,, quemlibet non habemus, si detractionem cum omni velocitate eradicemus, si
,, nos non inflat superbia, si non delectat ambitio, si luxuria non coinquinat, si
,, ira non exasperat, si vana gloria non præoccupat, si risus immoderatus non ru-
,, gat, si otiosus sermo non præpedit, si charitatem, pacem, gaudium, benigni-
,, tatem cum omni aviditate custodimus. Hoc nobis est necessarium, ut omni ho-
,, ra Dominus paratos ad opus suum inveniat: Dominus ut gaudeat & coronet, dia-
,, bolus ut decidat & lugeat: quia maximum mœrorem habet, quando quem-
,, quam viderit promptissimum in mandatis Dei custodiendis. Filioli, custodite
,, vos ab omni inquinamento: mundi hodie vivimus, in crastinum quid nos con-
,, tingat nescimus. Revolvatur ad nostram sedulitatem memoria, qualiter nos
,, qui aliquando fuimus filii tenebrarum, modo misericordiam Dei consequuti
,, facti sumus filii lucis. Itaque abjiciamus opus tenebrarum & per Christi præ-
,, cepta tamquam pet lucem ambulemus. Videte ut vobis diabolus per zeli li-
,, vorem in muscipula sua non obliget; sed ligati charitate; invicem in timore Dei
,, servite: & si hoc vester adversarius conspexerit, longe fungabitur a vobis:
,, quia ad illum quem in prælio inimicus unanimem viderit, adpropinquare ad eum
,, minime potest, quia charitas Dei conglutinat: hostem teterrimum prostratum

habent unanimes. Hoc erat studium, vel labor ejus quo contra diabolum dimicabat, quia filios suos quos verbo Dei tantum lacte enutrierat, ad bellum contra eum docebat, atque venenatas sagittas ejus de qua parte pervenire poterant demonstrabat. Qui ipsas oves Dominicas in prædicto S. Cœnobio usque in finem vitæ suæ sine querela (ut puto) præcelsior super omnibus Pastor sollicitudinem in omnibus gessit. Tanta ei aderat verissima humilitas, ut propter Filiorum educatio-

cationem jam volebat ævo & luculenta seu decorabili senectute in labore manuum insistere nitebatur. AN.CHR. 667

15. O quam magnum atque præclarum satellitem Christi, ut qui per contemplationis aciem cor suum in supernis elevabat, pro fraternis dilectionibus detentus in terrestribus multis modis servitute subjacens, ut ad instar Apostoli omnibus omnia fieret, ut omnes lucrum faceret. Qui per ipsam multiplicem gratiam quam ei Dominus dederat, inrigabat terram Gentilium, & torrentem spinarum, & mare mortuum dulcorabat. Sicque de viro sancto in longinquis spatiis terræ felix opinio peragravit: ac si quisquam eum oculis corporeis non vidisset, fiduciam magnam habebat, ut per ejus intercessionem, sicut erat, clementiam Domini haberet esse propitiam. In hoc maxima parte sua prædicatio claruit, ut dum in terra cum brutis vel sævis hominibus habitabat, in modicum tempus per ejus deprecationem sunt conversi: qui ante direptores fuerant, postea sua propria largiebantur. Quid dicam amplius? ut tam feroces vel immanes barbaras gentes nuper Christianas, more Monachili cum vellet leviter increpare, prosternebat se usque ad terram, & veniam petebat. Nempe ipse Sanctus Dei inter oves suas seu Dominicum agrum verbi prædicatione exarabat & dicebat: Non nobis Domine, sed sancto nomini tuo da gloriam: & deprecatio ejus fiebat cotidie pro ipsis, ut in tam novella plantatione Dominus JESUS-CHRITUS radicem charitatis figeret, & fundamentum stabilitatis firmaret. Cui non tantum pro filiis suis oratio assidua erat, sed etiam pro omni gente tam justorum, quam peccatorum, quorum carnes Rex Assyrius in olla infestæ fornicationis incendio bulliebat.

[22. Julii. — Septem labori manuum vacat, cui Prædicatione incolas ad Dei cultum componit.]

16. Mirum est valde atque stupendum cogitare, si in hujusmodi viro Dei prophetiæ spiritum habuisse non credamus, qui sæpius aderat, ut dum quisquam „ reatum suum minime innotesceret, diceret ipse Sanctus Dei: Frater, quid „ tibi est ut tam torvo adspectu & lurido corde contristatus incedas? Nonne tibi sunt aliqua cordis machinamenta? Festinus sis ad confessionem, noli dimittere reatum tuum in corde quiescere, quia modica scintillæ adjectio magnum ignem congenerat. Surge Frater, sta super pedes tuos, & noli prostratus jacere ne sis cum diabolo: sed surge cum Christo. Porro & ego absque dubitatione loquor eum audisse ventura pronuntiantem: quod oculi mei postea apertissime viderunt. His minime patitur brevitas hujus texti * diutius immorari: sed inquantum Divina juvatus fuero misericordia perstringere nobis hoc convenit, ne ut superius longo perscribente stilo fastidium debeam generare. Et hoc mihi sic credo quod fas sit ad inquirendum, quanta Dominus per ipsum sanctum Dei venerabilemque Patrem nostrum operare dignatus est miraculorum certamina. Nec hoc potest inopia mea apprehendere, sed soli Deo agnitum est. Liquet hoc quod humanis obtutibus apparet inquirendum putavi, quia de ipso Sancto Dei pauca perstrinxi. Nam certissime sciamus, quod per eum Dominus leprosos mundavit, claudos liberis gressibus ambulare fecit, & interioris cordis tenebras, & mortuos jam pene sepultos resuscitavit: qui de hujus miserrimo sæculo ereptus in cœlestibus sedibus hodie cum Christo & suis sanctis Angelis militat, & erit gloria ejus Christus, & finem numquam erit habiturus gaudens amœnitate Paradisi *a*.

[Interna & futura cognoscit. — Auctoris ætas. — * textus — Auctor multa omittit.]

17. Veniamus ad illum locum in quo Dominus inclytum suum de laboribus hujus mundi in cœlesti quiete perducere voluit. Quadam & ipse ætate longa defectus canebat sæpissime dicens: *Heu mihi, quia peregrinatio mea prolongata est, habitavi cum habitantibus obscuritates, multum peregrinata est anima mea.* Et deprecans Dominum dicebat: O JESU bone, libera me quia multum desidero videre te, Qui ipse exaudiens precem famuli sui, immisit ei modicam ægritudinem, qualiter animam sanctam reciperet de corpore. Qui ipse vir Dei fuit tribus diebus & tribus noctibus non loquens cum hominibus, sed in extasi eductus contemplabatur gloriam Dei, & per pauca aperiebat oculos suos, & prospi-

[Ad mortem anhelans, morbo corripitur. — Psal. 119 5. — Triduo raptus.]

a. Multa hic supplenda ex alterius Vitæ capite 13. & sequentibus.

AN.CHR. 667 22 Julii. prospiciebat in cœlo hilari vultu. Quod cognoscentes discipuli qui ante eum adstabant, eo quod mens ejus translata erat in gloriam Dei. Videntes autem Fratres eo quod jam volebat eum Dominus recipere, contristati sunt valde dicentes: Quid facturi sumus? Cur nos tam cito relinquis Pater? verba tua audire vellemus, assueta admonitione tua omnes desideramus corrigi. Et prostraverunt se cum gemitu & lachrymis in oratione, Dominum deprecantes ut non permitteret eum de corpore recedere, antequam eis confortationis gratia famularetur. Porro Dominus videns contritionem maximam quam oves suæ patiebantur pro Pastore eorum, eo quod jam obierit, & minime eis loqueretur; permisit ipsum Sanctum Dei, ut multa prædicationis verba eis prædicaret. Qui convocatis discipulis suis, plurima mysteria secreta & absconsa tam de se quam & de reliquis eis reseravit. Tunc interrogaverunt eum Monachi juxta moris consuetudinem, quid post suum discessum facere deberent. At ille aperiens os suum „ respondit eis: Certius cognoscatis, quod si permanseritis in sermonibus meis, „ & custodieritis quod ego prædixi vobis ut in unitate atque charitate seu & „ humilitate fundati sitis, ut inter vos nulla sit dissensio; conditio vestra ma„ nere habet in perpetuo recte, & Dominus vobiscum erit omnibus diebus, „ & vester consolator atque auxiliator in omnibus necessitatibus aderit. Pauca eis verba in brevi expressit, eo quod jam prope erat Advocatus ille qui eum recipiebat in sinu requiei suæ.

Ad se reversus suos consolatur.

Deum in extremis adjutorem habet adversus dæmonem.

18. Cum autem conspiceret diabolus, quod per merita ipsius Sancti Dei eum Dominus ad beatam vitam de his tenebris vocaret: maxima invidia in eum ductus eo quod semper adversus eum fortissimus dimicator fuerat, & non tantum pro semetipso, sed etiam plurimas oves de ore ejus abstraxerat, atque ad vitam æternam pius ductor exstiterat, volebat eum per suas nigredines teterrimos pavores animæ generare. Sed Dominus clemens Justum suum numquam deseruit, sed semper in eum habitans percussit diabolum & fugavit. Eum etiam discipuli prædicti Patris qui ante eum aderant audierunt eum dicentem: in Spiritusancto baptizavit me Dominus in fontem lavacri, & occurrit mihi dæmon teterrimus, & percussit eum Dominus in fronte, & fugavit eum. Prospiciens ipse Sanctus Dei multitudinem agminis Sanctorum quos ibidem ad ejus exitum Dominus miserat, ante eum adstare, vocavit aliquem Sanctum, cujus vitam & mores ipse beatus vir sciebat dicens: AGATHON, Agathon, cum hilari vultu: & per ipsam suam vocationem certiores fuerunt Fratres, quomodo multitudo ibidem esset aggregata Sanctorum. Et * ego ipse aliquo Fratre in Monasterio narrante cognovi: cum esset in cella sua, audivit choros excellentissime psallere. Exsurgens autem Frater ille in pavimento, & currens festinus accessit ad Ecclesiam, cogitavitque infra se, ut Fratres jam decantarent ad exitum beati viri Dei. Qui veniens in Ecclesiam & nihil in eam inveniens, regressus cum calore, venit ad locum ubi venerabilis Pater erat: interrogavitque circumstantes si aliquam rem audissent. Respondentes autem Fratres dixerunt ei quia neminem audierant. Et ipse sanctus vir ad illos Fratres qui eum curabant, interrogavit dicens: Potestis decantare cum istis qui hic psallunt? Dixerunt ei: Domine quinam sunt nescimus: ut scis. Ille autem splendida facie lætabatur in Domino, & cum ipsis corde psallebant.

Sanctos etiam præsentes & psallentes.

** f. Ut*

Moritur.

19. Ad ultimum vero exitus sui congregata est omnis multitudo Monachorum, & ipsa sanctissima anima egressa est de corpore, & receperunt eam agmina Angelorum qui ad ejus exitum psallebant: & Dominus JESUS-CHRISTUS cui ipse in hac vita devotissime servivit, reseravit ei amœnitatem Paradisi. Tunc multitudo ad ejus obitum decantabant cum magno planctu. Illi fundunt lacrymas pro separatione carnis, Angeli exsultant pro junctione animæ. Illorum animus mœstus est pastorem obiisse, Angeli gaudent propter quod tam Sanctum Dei recepissent.

Auctoris adhortatio.

20. Exsultent senes, lætentur juvenes, gaudeant adolescentes, alacres sint Monachi, quia sanctum Wandregisilum recipiunt sedes beatæ & æternæ, & post labo-

labores multos quos propter Deum gratanti animo præsenti in vita sustinuit, in AN.CHR. 667 22. Julii.
perpetuo coronam maximam recipiet. Sectemur hunc Fratres communi studio, si volumus cum eo gaudere in perpetuo. Humiliemus nos propter Deum, sicut ille fecit, ut cum eo exsultare mereamur. Mortificemus membra ut spiritus floreat, concordes simus ut diabolus fugiat, mites ut Angeli gaudeant. Videat ille etenim multiplicare semen Dei quod diffundatur in cordibus nostris, & lætetur Pater in filiis, & filii in Patre, ut in illo terribili examine venturi Judicii repræsentare nos ante oculos Dei valeat dicens : Hi sunt Oves quos commendasti mihi Domine, nemo periit ex eis, custodientes mandata tua quæ adnuntiavi eis. Et dignetur nobis dicere Rex æternus : Venite benedicti Patris mei, percipite regnum cum dilecto vestro inclyto meo Wandregisilo quod vobis paratum est aborigine mundi, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui Confessorem suum in præsenti vita protexit, & post funus in Sanctorum gaudia copulavit : qui cum æterno Patre vivit & regnat Deus in Trinitate perfecta in sæcula sæculorum, Amen.

21. Nosse qui velit hujus beati viri obitum 11. Kal. Augustas * cum opere perfecto consummatum recepit eum Dominus. Dies obitus, de anno infra.

ALIA VITA S. WANDREGISILI

Auctore coævo Monacho Fontanellensi, aliquot in locis interpolato.

Ex MSS. codd. & Surio, apud quem deest Prologus.

PROLOGUS AUCTORIS.

SCRIPTURUS vitam beatissimi Patris WANDREGISILI, Spiritumsanctum toto virium nisu peto adjutorem, quatenus ipse mihi scientiam eloquendi textum vitæ illius misericorditer tribuat, qui fervore suæ charitatis multiformiter cor Sancti inflammare disposuit, ac suæ habitationi dignissimum reddidit. Nam tam præclaro operi succumbit ingenium, nisi Divinum adfuerit præsto suffragium. Etenim in operibus eximii viri multiplex materia reperitur dicendi : & si me huic negotio aliquatenus judicassem idoneum, olim almi Patris gesta scripturus aggrederer. Confido tamen in illo qui dixit : *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*. Non erit ergo mirum si inerudito omnipotens præbeat vera dicendi intellectum, qui quando voluit asellæ brutæ tribuit eloquium. Intercedente ergo ipso venerando Patre conabor jam virtute qua potero e pluribus pauca revolvere. Inferemus ergo illa quæ veris assertionibus experti sumus fuisse patrata. Nonnulla enim a memetipso visa, pleraque etiam venerabilium Monachorum ejus qui ei per prolixa adhæserunt tempora, assertione verissime prolata cognovi, qui non tantum audita, verum etiam ipsis coram positis acta fideliter narrant : quæ si minus compte edita fuerunt, aut decore facundiæ funditus caruerunt, mi reverentissime Pontificum LANTBERTE, a viris facundis, omni melle dulcioribus eloquiis decorentur, ut legentibus apta fiant. Noverint tamen legentes, non hac me stoliditate desipere, ut velim doctorum gressibus coæquari, cum sim iners, insipiens, somno desidiæ torpens *a*. Ps. 80. 11.

INCIPIT VITA.

1. Præclarus igitur, atque gloriosus vir Dominus Wandregisilus, cognomento Wando, ortum inclytæ nativitatis in Verodunensi regione ex nobilibus atque religiosis parentibus, tempore quo sceptra Regni Francorum fortis Rex DAGO- Vvandregisilus Pipini consobrinus.

a Alium Prologum qui apud Surium exstat omisimus.

AN.CHR. 667 22. Julii. DAGOBERTUS *a* honeste gubernabat, habuisse dignoscitur. Denique genitor ejus WALCHISUS *b* nomine ex nobilissima prosapia ortus, consobrinus exstiterat PIPINI excellentissimi Principis Francorum. Et ut ejusdem viri sancti claram originem altius promam, cum esset a nobilissimis ac ditissimis parentibus editus, non minus nobiliorem se splendidæ vitæ moribus ac piæ conversationis exemplis assiduis præbuit.

Comes palatii. 2. Cumque adolescentiæ polleret ætas in annis, sub præfato Rege Dagoberto militaribus gestis ac aulicis disciplinis, quippe ut nobilissimus nobiliter educatus est: & crescentibus sanctæ vitæ moribus, cunctisque mundanarum rerum disciplinis imbutus, a præfato Rege Dagoberto Comes constituitur Palatii. Quo gradu paullulum administrato, ardore parentum honoribus plurimis (ut sese habet sæcularis rei dignitas) valde sublimatus, etiam dispositioni rerum plurimarum non multo post mancipatur. Suscipiensque hoc officium exercebat cum pietatis studio administrationem sibi commissam, mente semper cœlestia tractans. Optima Principatum jussa magnifice adimplebat, reddens quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ Dei Deo: eratque liber ad arguendum eos, humilis ad obediendum, Regi Apostolico jussu subjectus, Christo devotus. Erat enim in fide firmus, in bonis operibus promptus, in sermone verissimus, in judicio justus, in consilio providus, in bonitate conspicuus, in charitate præclarus: arguebat subjectos clementer, tolerabat patienter, eratque in eo mira in cunctis operibus discretio & imitabilis erga omnes dilectio.

Uxori castitatem persuadet. 3. Evoluto autem tempore, parentum hortatu, licet invitus; quamdam sibi despondit puellam, nobilissimis parentibus procreatam, solemnique more castas celebrans nuptias, virginei floris immaculatum adeptus est thorum. Denique suadebat suæ conjugi virginitatem integram custodire, castitatisque munere Angelicarum virtutum promereri consortium. Hoc prudenti monitu roborata, ac superno illustrata lumine: Talia: inquit, quæso, nobilissime virorum, ut quæ ore promis, explere properes actu; & temetipsum a sæculi curis exuas, meque famulam tuam castris committas Regis perpetui. At ille exsultans de ejus laudabili devotione, gratiarum actiones bonorum omnium Inspiratori gaudenter profudit. Fit quoque ex utraque parte magnifice Christo donante saluberrimus castitatis consensus: ipse enim Clericatus habitum sumpsit, ac conjugem suam velo piæ Religionis opertam Sanctimonialium Monasterio ilico tradidit sociandam. In quo viriliter suimet custos callem imitabilis vitæ peragens, triumphum Domino reportavit: talisque ejus enituit conversatio, ut ad declaranda ipsius merita, plurimæ a Domino per eam patratæ dicantur virtutes. His ita se habentibus, ad sancti viri opera & virtutes enarrandas stilum vertamus.

Seditiosos oratione placat. 4. Cum adhuc in laico habitu degens iter carperet stipatus obsequiis suorum, divertit in locum quemdam suo itineri congruum, ubi seditiosum vulgus in injuriam sancti viri totis furoris stimulis exarsit. Nam stoliditate & barbarica rabie excitati, & intellectu belluis similes, super virum Dei cum turba irruunt suorum: ubi non minimum humani sufum fuisset sanguinis, nisi intercessio ipsius & virtus Christi misericorditer adesset. Ipse enim ab illo poposcit auxilium

Ps. 31. 7. cui dicitur: *Tu es refugium meum a tribulatione*. Orationem pro gladio sumens clypeum Divinæ misericordiæ postulavit: nec defuit divinum ubi humanum deerat auxilium; denique turba pravorum ita stetit immobilis, ut propius accedere

a Longe ante Dagoberti principatum natus est S. Vvandregisilus, qui si nonagenario major devixit, regnante Chlotario Chlodovei Magni filio vitæ initium habuit. At familiare est Historicis piis illius ævi, ut Sanctos natos dicant iis sub Regibus, quorum principatu floruerunt, sicut in Actis SS. Richarii & Geremari observavimus. Alius Auctor dum S. Vvandregisili ortum descripsit, Regis nomen reticuit.

b Vvaltchisus seu Vvalchisus, cujus nomen in priori Vita non exprimitur, filius S. Arnulfi falso dicitur in Genealogia Chronico Fontanellensi ab Auctore recentiori præmissa: siquidem Arnulfus duos tantum habuit filios, Chlodulfum & Ansigisilum, ut ex ipsius Sancti Arnulfi sinceris Actis & ex Pauli Diaconi libro de Mettensib. Episc. constat. Certe Arnulfo æqualis ætate aut forte superior debuit esse pater Sancti Vvandregisili, quia Vvandregisilus initio principatus Chlodovei, quo Arnulfus decessit, annos minimum quinquaginta natus erat: cum post annos circiter septem & viginti, *senio longo defectus*, seu ut in posteriori Vita, *annos nonaginta sex natus* obiisse legatur. In Chronico Malleacensi GALGISUS *Dagoberti consobrinus*, & infra cap. 14. Erchinoaldus Vvandregisili *consanguineus ex materna origine* dicuntur. Vvandregisilus *summis parentibus ortus* a priori Vitæ Scriptore prædicatur: cetera fere incerta.

AN. CHR. 667

22. Julii.

cedere non valeret, Chriſti ſcilicet retenta virtute, ſtatimque ipſa lis in admirationem intuentibus vertitur: itaut oratione viri Dei ſolverentur pariter & ſalvarentur, ac pacati abſcederent, qui ſeditioſi advenerant. Nec mirum eſſe debet, quia filius pacis intererat, ſi litigantes Omnipotens pro eo ad concordiam converteret. Exinde cœpit magis magiſque divino igne ſuccendi, atque contemplativæ vitæ alta rimari, Deumque glorificare ſimul & laudare, dicens illum ſuper omnia toto niſu diligendum, qui ubicumque juſte fuerit invocatus præſens eſt exauditor, ſecundum illius Prophetæ dictum: *Cum quæſieritis me in toto corde veſtro, inveniar a vobis:* (Jerem. 29. 14.) quique ita ſeipſum propria diſciplina coercebat intonſus, quaſi futuram ſpeciem Paſtoris olim ſuis præſignaret in geſtis, ut irreprehenſibilis in Templo Chriſti præpararetur Sacerdos. O perfectiſſimum laicum, cujus imitatores ipſi eſſe deſiderabant Sacerdotes, o mens omnibus prædicanda, cui non fuit aliud vivere, niſi Chriſtum cum dilectione timere, & cum timore diligere.

V. Monaſticam vitam profitetur.

Poſtquam autem (ut ſuperius indicatum eſt) ipſe vir ſanctus mundi hujus oblectamenta deſeruit, optabat in ſancto Cœnobio divinæ inſiſtere philoſophiæ, ac Monaſticæ Regulæ venerabilem animum tradere informandum. Ac primum in loco qui dicitur Mons-Falconis cum viro ſancto nomine WALTFRIDO *a* non multum temporis habitavit, cujus actus & vitam in geſtis de eo ſcriptis, ſi qui noſſe velint, facile reperient. Erat autem vir Domini Wandregiſilus ſtatura mediocris, quæ honeſtam non excederet formam, oculis vigilantibus, facie candida, manibus prolixis, omnique corporis forma decorus pariter ac jocundus, qui omnes facultates ac prædia ſua partim Monaſteriis perpetim poſſidenda tradidit, partim pretia ex his accipiens indigentibus larga diſtribuit manu: ſicque exutus ſæculi curis atque impedimentis liber & nudus, cum hoſte verſuto certare contendebat. Denique hoſtis invictus ejus inſuperabilem conſpiciens devotionem, nitebatur omnimodis impedire pios illius actus & ſtudia. Ac primum Regis animum & Procerum illius adverſus eum commovet, ſcilicet ut avulſus a ſancto loco habitum compelleret recipere ſæcularem: ſed ipſe indeſinenter precibus inſiſtens, Divinis armis inimici evacuabat molimina.

VI. A Rege in aulam revocatus, erecto paupere, commeatum obtinet.

His temporibus Rex inclytus DAGOBERTUS amator videlicet Dei ac ſanctarum Eccleſiarum, atque Monaſteriorum venerabilium ſtrenuus factor pariter ac fundator, ac proprii Regni fortiſſimus defenſor & propagator invictus, ſceptra Francorum gubernabat honeſte, hoſtibus undique ſuæ ditioni ſubactis. Et quia præfatus vir Domini in ejus aula nutritus, & ſuis fuerat olim miniſteriis adſcitus, nitebatur ei conſultu ſuorum moleſtiam inferre, pro eo quod ſine ejus permiſſu habitum mutaſſet, ac Monaſticæ ſe Religioni mancipaſſet. Quem accerſiri ad Regiam quantocius juſſit migrare in Aulam: ipſe autem auxilio Domini fiſus qui ei ſemper præſens opitulari ſolebat, reminiſcenſetiam illius Apoſtoli Petri: *Subjecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſive Regi, quaſi præcellenti,* (1. Petr. 2.) licet nolens quidem in palatio ſeſe exhibuit obtutibus Regis. Cum autem juſſus Regias licet animo reluctante properaret ad ædes, ante fores palatii quemdam pauperculum ſubito offendit, cum vehiculo quod ei erat ſola domus, luto dimerſum. Cumque omnes miſerum præterirent, aut etiam aliqui comprimerent; intellexit vir ſanctus mercedem ſibi ex hoc reſervari, ſi indigenti atque humi depreſſo miſericordiam exhiberet. Cernens etiam crudelitatem qua operabantur tumidi, de equo cui inſidebat cum gravitate deſcendit, & pauperi manum porrigens, ſimul cum plauſtro eum de luto levavit. Tunc quidam ſtolidorum proſpicientes qualiter de ſublevatione jacentis lutoſum ge-

a Alias BALTFRIDO. In alia Vita non exprimitur nomen. Frodoardus in lib 4. Hiſt. Remenſ. c. 39. agit de Balderico iſtius Cœnobii auctore, quem Baldericum a Baltfrido haud diverſum opinari licet. Nomen loco inditum a Falcone qui locum extruendo Monaſterio deſignavit, teſtatur idem Auctor. Collegium Canonicorum a multo jam tempore Monachis ſucceſſit in eumdem locum, etiamnunc Montem-Falconis, vulgo *Montfaucon* appellatum, diœceſis Verodunenſis, ut conſtat ex Hincmari Capitulis anno 874. datis, ubi cap. 1. arguuntur *Canonici ipſius Monaſterii*, quod Eccleſias *ruſticanarum parochiarum occupare* præſumerent. Acta S. Baltfridi ſeu Waltfridi exciderunt, idque ſolum de Balderico nobis reliquum eſt, quod apud Frodoardum in libro 4. cap. 38. & 39. refertur.

AN.CHR. 667 22. Julii. Matth. 10.

gestaret amictum, vanæ gloriæ & temeritati, more invidorum Pharisæorum deputabant. Ipse vero soli Deo placere desiderans, de vituperatione nihil curabat iniquorum, sed humilis humilem Magistrum imitabatur, qui in Evangelio inquit: *Si Patremfamilias Beelzebuth vocaverunt, quanto magis domesticos ejus?* Cum vero illatum sibi ex pietate opprobrium suo patienter amplexaretur in corde, extimplo cœlitus niveo indutus amictu adest Angelus, qui vestem illius diligenter emundans, candidiorem quam antea fuerat reddidit. Postea perveniens in domum Regiam stabat in conspectu Regis & Procerum illius quasi agnus in medio belluarum, & Dominus custos & rector omnium placentium sibi, ab hostium læsione hunc tutum ac munitum ubique reddebat: omnibusque liquido patefactum est, ipsum fidelissimum Dei esse famulum, qui cunctam hujus mundi gloriam pro exspectatione calcasset futurorum. Et præcepit Rex ut nemo illi inquietus exsisteret, sed pro voto animi sui Divinis serviret mandatis, & propositi observantiam nullo resistente servaret: sicque Regis auctoritate securus de reliquo, ad dilectæ habitationis locum reversus est.

VII. In Elisangiensi Cœnobio a se condito rigide vivit.

Quo non multo post occasione quadam loco relicto, in Elisangium *a* commigravit territorium, ubi & Monasterium struxit pro temporis opportunitate in possessione propria. Ibi namque B. URSICINUS requiescit venerabiliter humatus. Monstratur namque eo in loco usquehodie ejusdem viri Domini Wandregisili grabatum, ubi quieti membra dare post prolixam instantiam vigiliarum ac afflictionum solitus erat. Illic namque jejuniis, vigiliis & orationibus frequenter insistens cœlestis ut tiro, fortissimus efficitur miles. Nam si quando Divinis vacantem laudibus somnus vehemens Dei compresserat hominem, nudis pedibus & simplici veste tantum contentus, super humum stare ac poplitibus flexis orare solitus erat. Tali namque laboris afflictione detentus, ita attenuatus exstiterat, ut vix membra hujusmodi exercitiis tenuata valeret erigere. Cernens denique hostis antiquus insuperabilem viri Dei constantiam, ad tentamenta fortiora illico se contulit excitanda, plurimasque ei inquietudines & visibiliter & per soporem sæpius ingerebat: itaut in effigies bestiarum aut volucrum sive serpentium se illudendo transformaret, & ejus adspectibus terribilem se præsentaret. Vir quoque Domini intelligens illius multimoda nocendi argumenta seu suggestiones letiferas, per sanctæ Crucis vexillum & omnimodam rigoris abstinentiam ac jugem orationem, Divino per cuncta fultus solatio, viriliter ejus irritos efficiebat conatus.

VIII. De proliziori somno semel a dæmone accusatus fit cautior.

Sed cum idem anguis lubricus se conspiceret ab ipso viro Dei undique superari, adhuc majora perquirit, & addit artium suarum letifera tentamenta. E contra quoque in viro Dei tantus fidei inerat fervor & insatiabilis circa cultum Dei ardor, ut quo plus corpori calliditatis solitæ intulisset molestias, plus sibi cuperet inferri. Sed cum quadam nocte, ultra solitum somno indulsisset, illico affuit hostis, & illudens ait: Vigilantior te hac exstiti nocte. Tunc vir Dei: Non dubito, inquit, ad ruinam aliorum & cumulum tuæ damnationis pervigilem te ubique fore: nam domabitur caro quæ ad hanc impulit corporis inertiam. Exsurgens vero a desidia somni, accipiebat armaturam Dei, taliaque promebat dicens: Tu qui semper es custos tuorum non dormitans in ævum, indigno tuo famulo miserator adesto. Cumque tunc temporis hiemis asperitas esset, sub dio in medio nivium & glacierum, Davidicam cœlestemque musicam, flens ac longa trahens suspiria, Domino devotissime decantabat melodiam. Sed & ita jejuniis incumbebat, ut in tota hebdomada, exceptis prima & quinta sabbati, escam minime sumeret. O quam magnificum & laudatissimum bellum quod indesinenter probatissimus Domini miles gerebat adversus hostem antiquum, vere dignissimum in quo Dominus habitaret templum, jejuniis mundum, orationibus comptum, puritate refertum, vigiliis exornatum, eujus quidem in mente virtutum omnium decorem collocavit, & valde sobrium sapientiæ domicilium.

Qua-

---

a Ex hic alius Auctor nomen loci reticet. *Inde reversus cœpit ædificare Cellam in alio loco de facultatibus suis, &c.* Nec B. Ursicini meminit. De Monasterio S. Ursicini in Vita S. Germani Abbatis Grandivallensis supra ad annum 666. egimus.

AN.CHR. 667 22. Julii.

IX. Bobiense Monasterium cœlesti monitu petit.

Quadam nocte juxta morem cilicio obvolutus in cella sua, dum ad refocillandum quieti membra dedisset, in excessum mentis subito rapitur, ductuque Angelico, in Monasterium quod vocatur Bobium, situm in Italia perducitur, ostensæque sunt ei ejusdem loci habitationes. Expergefactus autem a somno, intellexit hoc oraculum divinitus agi, seque ad hoc commoneri, ut ob gratiam vitæ contemplativæ atque artioris continentiæ semitam explorandam talia inviseret loca. Memor namque Divini præcepti quo ait, *Nisi quis reliquerit omnia quæ possidet, non potest esse meus discipulus*, (Luc. 14.) surgens reliquit omnia quæ oneri sibi videbantur, quatinus ab universis exutus, mandatorum Dei tutius curreret viam: adunatoque Fratrum omnium cœtu, orat ut imminenti itineri eorum intercedentibus precibus juvamen Cunctipotens clementer tribueret. Sicque valedicens eis, cum tribus pueris & asello dispositum arripuit iter: ovansque peregrinationem optati laboris aggressus, Alpium juga transgreditur, atque Italiam ingrediens ad Bobiense Cœnobium veluti revelatione didicerat accedit: quod B. Pater COLUMBANUS Scottici generis laudabilibus gestis florens, cum a Rege THEODERICO Gallia expulsus esset, atque ab AGILULFO Langobardorum Rege Italia magnifice susceptus, ejus permissu ædificaverat: quem locum veterum traditione Bobium nuncupabant, ob rivum in eo loco hoc nomine fluentem, amnemque alium profluentem nomine Triveam, super quem olim Hannibal hiemans, hominum, equorum, elephantorum damna non minima sensit. Hunc ergo locum B. Pater Wandregisilus adiens, qui a discipulis præfati Columbani tunc temporis incolebatur, aliquantisper inibi commoratus est. Cum autem vidisset cuncta illius loci habitacula, apertissime intellexit, antea sibi a Domino divinitus hæc fuisse monstrata: cognoveruntque habitatores loci probatissimum Christi esse militem, & ejus fructuosa devotio atque nobilissimæ stirpis origo cunctis patefacta est subito, multaque præsagia futurorum ei Dominus ibi demonstrare dignatus est posteris intimanda.

X. Roma lustrata in Galliam redit.

Morante autem illo præfato in loco, incidit ei sancta cogitatio, ut ad limina Apostolorum Romam proficisci deberet: Christoque duce quod pie tractavit, devote complevit *a*. Denique cœpto itinere sancta lustrando loca ad eamdem convolavit celeberrimam urbem, votaque sua omnipotenti Deo ejusque beatissimis Apostolis devote obtulit, dicens cum Psalmista: *In me sunt, Deus, vota tua, quæ reddam laudationes tibi*: (Psal. 55.) sicque in visu admonitus, ut Galliarum repeteret rura, iter convertit ad Alpes. Remotior enim volebat conversari, & peregrinam pro Christo ducere vitam non mediocriter anhelabat, si Dominus suis annueret votis. Disposuerat namque in Hiberniam insulam navigare: sed Divina pietas hoc magnificum munus ob multorum instructionem Galliarum reservavit populis.

XI. In Romanis Monasterio annis decem moratur.

Cum autem non modico sudore, tamen delectabili, Alpibus transscensis arva jam tereret Gallica, causa hospitii Monasterium petiit, cujus est vocabulum Romanis, situm ultra saltum Jurensem. Pater ergo loci venerabiliter & monastice eum suscepit, ac debitum præbuit obsequium, ut hujus vitæ dictat prædicabilis norma: cognovitque vir Domini religionem Monasticam inibi pollere; deditque operam ut Monachorum necteretur societati, & se in obedientia ibidem delegavit, ac per decem ferme annorum curricula sub institutione Regulari felici devotione Domino militavit. Ibi solis jejuniis & orationibus, multorum excedens metas hominum, vacare cœpit, & jugum Christi quod ferentibus leve est, super se ferre, semetipsum sibi abnegando, ac crucem suam tollendo Christum sequi toto studebat adnisu, in virtutum videlicet culmina per humilitatem ascendens, mansuetudinem sectans, modestiam atque sobrietatem, & lenitatem æque in omnibus servans. Exsecrabatur denique vir præcipuus religionis amator discordiæ vitium, arrogantiæ ac elationis supercilium. Erat enim cunctis humilior, charitatis obsequio præveniens cunctos, tardus ad loquendum, & velox ad audiendum, custos scilicet oris sui, hilaris vultu, ma-

a In priori Vita nihil de Wandregisili itinere Romano legitur.

ANCHR. 667 22. Julii.

maturus moribus : obedientiæ quoque ac subjectioni ita promptus erat, ut jussionem Patris quasi divinitus sibi imperatam cum omni sinceritate perficeret concite, semperque meditatio ejus in lege Christi erat toto nisu defixa ; ubicumque esset mandata Dei scrutabatur attente, & perficiebat instanter. Tale erat beati viri studium, talisque in eo florebat religio, quia mortificabat membra sua quæ sunt tepentia super terram. Nudus nuditatem crucis portabat, atque mortuus jam mundo, advena terris, vivebat Deo : cujus exemplis salubribus plurimis negligentes ac tepidi provocati, arduum illius arripiunt iter, atque ad opus sublimium virtutum ipso Sancto opitulante æternæ vitæ sollicite consurgunt.

XII. Angelica visitatione recreatus, nepotis sui conversionem discit.

Eo ergo in loco viro Dei commoranti cœlestis adest visitatio. Nam cum quadam nocte attentissime precibus insisteret Divinis auribus offerendis in cellula sibi constituta talique negotio apta, incomparabilis suavitatis odore simul & claritate locus ille cœlitus repletur, voxque ad eum hujusmodi perlata est : Serve Christi in timore Domini devotissime, pax tibi semper multiplicetur, certa bonum certamen, & his semper insiste operibus quæ per me gerulum cotidie offeruntur Domino : quia non otio torpentibus, sed in fide currentibus, & pervigili instantia attentissime Christo militantibus vitæ janoa patet æternæ, quæ jam tibi a Domino reserata est, qualiter cum Justorum collegiis gaudiis æternaliter fruaris mansuris. Nepos quoque tuus GODO *a*, pro quo creberrimis precibus aures Domini sollicitas, vestigia imitabitur tua, cunctisque hujus mundi vanis derelictis, ut strenuus miles ad castra Christi devotissime convolabit. Hæc audiens vir Domini humi prostratus artissime orationi incubuit, non se in corde suo extollendo, eoquod visitatione Deifica visitari meruisset; sed humilians se fragilem ac peccatorem fatebatur, & quia non esset dignus peccatorum nævis fœdatus, ut cœlesti oraculo magnificaretur. Hæc de viro Domini revelatio ostensa fuerat cuidam servo Dei in ipso loco degenti; qui & nobis narrare solitus erat. O quantis præconiis sublimanda tanta dignatio virtutis est, quantisque laudibus honorandus homo ille, qui sic a Christo meruit mirificari! o felix mortificatio servorum Christi, quæ dum sponte agitur in membris corporis, concivis efficitur Angelorum ! o amplectenda omnimodis arta & angusta via, per quam vir Domini Wandregisilus ingressus, cœlestis aulæ habitator effectus est.

(Auctoris ætas.)

XIII. Audoenum adit, lacrilque Ordinibus initiatur.

His porro diebus gloriosus Confessor Domini AUDOENUS anno tertio *b* HLODOVEI Regis filii DAGOBERTI Sedem orbis Rotomagensis adeptus, verbum salutiferæ prædicationis suis civibus administrans, Fidei Catholicæ fautor pariterque præceptor, Barbaros atque indomabiles eorum mentes nectare Evangelicæ doctrinæ debriabat, atque docibilem subjectamque ad credendum quondam asperam gentem docebat, sedulisque exhortationibus, Christum Dominum Deum esse colendum innumeris assertionibus demonstrabat : Cujus cognita ab omnibus vita atque laudabili devotione comperta, admonitus etiam in visu, ut Occidentalia Galliæ reviseret loca, de præfato *Romanis.* Monasterio, cum licentia Patris egressus, iter carpere cœpit, quod ad Belgicam deducit Galliam, atque prænominatam celebrem Rotomagensem devenit ad urbem :

---

a Legimus ejus Vitam ex MS Lectionario descriptam, quæ fere ad verbum ex istius Vitæ cap. 12. 14 & 15. desumitur. Hæc peculiaria dumtaxat excerpsimus. *Ea tempestate Augia locus tam quietus tamque remotus habebatur, ut solitudine non egeret, quicumque in eo commorari mallet. Quo ab incolis regionis obtenta superstionem servitutis Domini Basilicam pro viribus erectam ut rudis incola inibi construxit. In qua famulatui Christi se arctius mancipans, sanctam & Deo placitam liber a cunctis mundi curis reliquam studuit agere vitam* . . . *Post B. Godonis dissolutionem quidam tyrannus Gentilium nomine* ASTEMIUS (lege ASTINGUS) *supradictam Basilicam destruxit, quam post diuturna tempora iterum restauravit* Eva (*f.* Emma) *Comitissa, quæ infirmitate corporis valde fuerat anxiata, almi autem Confessoris gratia repente sanitati est restituta : ideoque in ejus honore ordine & numero competenti Monachos statuit ibidem deservire : de rebus autem propriis ad necessarios usus, prout oportebat, annuales redditus ordinavit illic.* Locum clarius designat Albericus in Chronico ad ann. 676. his verbis : *S. Godo nepos S. Wandregisili fundavit in diœcesi Trecensi primam Abbatiam de Oya,* (*Oye.*) Nunc est Prioratus Monasterio Cellensi subjectus diœc. Trecensis, situs in capite amnis Macræ minoris, vulgo *le petit Morin,* in confinio Briegii tractus. S. Gado vulgo *S. Gon,* in vetusto Breviario Fontanellensi 9. Kal. Augusti Abbatis nomine colitur : at in Martyrologio Benedictino 5. Kal. Junii : quamquam Menardus noster 7. Kalend. Junii restituit.

b Idem annus in Vita S. Eligii ab Audoeno scripta lib. 2. cap. 1. exprimitur. Porro annus tertius Chlodovei Regis anno 640. respondet, quemadmodum initio hujusce sæculi demonstratum.

bem : summaq; cum reverentia a præfato venerabili Antistite susceptus est. Qui memor prioris conjunctionis & societatis nobilissimæque ejus originis, sed & piæ ac Deo dignæ illius religionis secum aliquamdiu eum in urbe tenuit, & secundi Ordinis honore ampliavit, Subdiaconatusque gradu adeo reluctantem decoravit, indeque processu temporis Levitici ministerii onus imposuit : quo feliciter administrato, non multo post ad Sacerdotium, licet renuens, jussu ejusdem beatissimi Præsulis Audoeni a venerabili AUTMARO Pontifice urbis Tarvennæ consecratus est. Denique post acceptum sacræ benedictionis munus studiose explebat ministerium sibi impositum, humilitatis tramitem in omnibus tenens. Erat namque non minimum idoneus, & aptus huic sacrosancto ministerio. Quamobrem præfatus gloriosus Præsul in urbe secum perpetim retinere eum censuit, quia mellito ipsius delectabatur alloquio, quo eum crebro recreabat, & gravitate fovebat. At vero ipse egregius Dei cultor districtiorem desiderans ducere vitam, eremi secreta plurimum ambiens, mundanos toto nisu fugiebat semper honores, ut cum Christo posset mereri cœlestes. Locum omni conatu opportunum quærebat tanto negotio, aut si id forte vitante mundi turbine votis non occurrerit suis, saltem sub Christi jugo & onere ejus placido Regularem exsequeretur promptissimus vitam, ut per eum multorum Christo prævio accresceret salus.

AN. CHR. 667 22. Julii.

XIV. Fontanellense Monasterium construit.

Dum talia volveret animo, contigit ut largiente ERCHINOALDO Præfecto non modicam soli partem exciperet, quo Fontanellæ Cœnobium una cum venerando nepote suo GODONE ut rudis habitator construeret, quem veterum traditio ob rivum in eo loco fluentem hoc nomine vocitabat. Monstrabantur namque in eodem loco vestigia, immo ruinæ ædificiorum piscorum accolarum industria olim patrata, sed externorum hostium feritate belluina funditus solo coæquata : in quo magis lustra ferarum, quam habitatio videbatur tunc temporis hominum. Hunc locum vir Domini Wandregisilus ac præfatus ipsius nepos venerabilis Godo a prædicto Patricio sibi indultum, studuerunt cum nonnullis sibi faventibus inutilia quæque evellendo mundare; demumque fundamenta Cœnobii jacere, ut juxta Prophetiam Isaiæ : *In cubilibus in quibus prius habitabant dracones, orietur viror calami & junci*, videlicet fructus bonorum operum ibi nascerentur, ubi prius bestiæ commorari & habitare consueverant. (a Cœptum est autem hoc opus ab anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo quadragesimo quinto sub die Kalendarum Martiarum Indictione tertia, qui erat annus præfati Regis Hlodovei undecimus, pontificante Sedem Romanæ Ecclesiæ anno septimo beatissimo Papa Martino ; quod tam sollerti studio, summaque industria perfectum est, ut pene illo in tempore venerabilibus æquaretur Cœnobiis.) Est autem hoc Cœnobium situm in territorio Rotomagensi, distans a memorata urbe millibus ferme decem & octo: porro a fluvio magno Sequana spatio passuum circiter octingentorum. Sed quia mentionem fecimus Erchinoaldi Præfecti, libet de eo aliquid dignum scribere. Is enim post transitum bonæ recordationis præfati Dagoberti Regis, Præfecturæ ordinem ac curam maximam Regni Francorum etiam cum filio ejus HLODOVEO & BALTHILDE Regina nobiliter administravit. Erat namque insignis bonitate, ac eleemosynarum largissimus, atque ex materna origine consanguineus beati viri.

Isa. 35. 7.

XV. Regibus faventibus illic 300. Monachi degunt.

Postquam autem vita decessit HLODOVEUS Rex, remansit BALTHILDIS Regina cum tribus filiis, HLOTHARIO videlicet, HILDERICO, ac THEODERICO: ex quibus Hlotharius qui major natu erat, fastigium adeptus est Regni, rexitque populum Occidentalium Francorum annis quatuordecim : & quod Pater ejus inchoaverat, prædictum locum piis largitionibus ac Privilegiis suæ auctoritatis devote studuit ampliare. Terminos etiam ipsius loci, prout voluntas venerandi Patris Wandregisili erat, devotissime auxit; ibique residens vir Domini Cœnobium multorum solatio fretus construere cœpit. Ad cujus famam plebes undi-

a Quæ parenthesi includuntur, ex Chronici Fontanell. cap. 1. huc totidem verbis invecta sunt. In alia Vita nullus temporis character exprimitur. Consule Observationes prævias.

AN.CHR. 667 24. Julii. undique concurrere, & cultui Religionis dicare curabant prædia plurima, ut plurima Monachorum multitudo adunata trecentorum esset eorum numerus. Illuc nobilium liberi undique concurrere nitebantur, ut spretis oblectamentis sæculi & præsentium pompam facultatum temnentes, æterna cuperent cum tanto Patre consequi præmia. Ædificavit namque in ipso loco præfatus vir Domini Basilicas egregio cultu numero quatuor, in honore videlicet Principis Apostolorum Petri *a*, simulque Doctoris Gentium Pauli, sanctique Laurentii, ac Pancratii Martyrum Christi. Misit autem isdem vir Domini dum huic operi insisteret antefatum nepotem suum ad urbem Romam, propter pignera beatorum Apostolorum ac Martyrum Christi, ut ædificatis Basilicis in promptu haberet Reliquias Sanctorum, quorum eas nomini & reverentiæ dicare disposuerat. Qui votis pii Patris libentissime parens, Romam adiit, (* VITALIANO Papa eodem tempore pontificante Sedem ejusdem Ecclesiæ,) atque ab eo suscepta plurima Apostolorum & Martyrum Christi pignera, una cum benedictione Apostolica rediens secum detulit codicumque sacrorum copiam non minimam, prosperoque cursu itinere acto ovans revertitur ad virum Dei. Cuncta quæ adtulerat isdem vir Domini venerabiliter suscepit, accersito etiam sanctæ recordationis AUDOENO Præsule, præfatas quas ædificaverat Ecclesias ut consecraret *b*, simulque pignera quæ præfatus Godo cum ejus auctoritate Romæ impetraverat Christi imponeret aris, supplex exorat *c*: quod ita a prædicto Præsule extimplo impletum fuisse constat. Locus autem ipsius Cœnobii tam fertilis tamque jocundus exsistit, ut cum quis illuc advenerit, inter pomorum nemora & hortorum amœnitates virentium, in hæc protinus libeat ei prorumpere verba: Quam pulchra tabernacula tua Jacob, & tentoria tua Israel, ut valles nemorosæ, ut paradisi juxta fluvios irrigui, ut tabernacula quæ fixit Dominus quasi cedri propter aquas.

* interpolatio.

XVI. Waningum Fiscamni conditorem habet adjutorem. Adjutor præterea hujus operis & cooperator insignis WANINGUS vir illustris exstiterat; qui viro Domini plurima prædia felici munere ad usus Servorum Christi devote contulerat, filiumque suum, DESIDERATUM nomine, sub regimine prædicti Patris in eodem loco Monasticæ disciplinæ & Christi militiæ sponte tradiderat obsecuturum. Erat enim isdem Waningus ditissimus, qui multimoda Cœnobiorum habitacula in propriis possessionibus construxit: ex quibus unum est quod vocatur Fiscamnum: quo in loco dum moraretur in excessum mentis subito rapitur, ostensæque sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates justorum, audiitque oraculo cœlesti datione ostenso viginti annorum spatia se victurum fore, & hoc impetravisse a Domino sanctam Christi martyrem Eulaliam, cujus precibus se commendare solitus erat. Sed & ipsa Martyr ei apparens commonuit, ut in prædicto prædio quo morabatur Monasterium construeret, & de sua stirpe nulli ad regendum committeret. Qua reversa ad superos, virum Dei Wandregisilum accersivit, & ordinem ei visionis exposuit, simulque a febre qua premebatur ejus precibus curatus, optatam recepit sospitatem, præfatumque Cœnobium, ut monitus erat, illico construere cœpit.

XVII. S. Hildemarcham Fiscamno præficit. Erat enim tunc temporis apud Burdigalim urbem Virgo Christi, nomine HILDEMARCHA * in quodam Monasterio Sanctimonialium sanctissima gubernatrix; ad quam quidam vir Dei Monachus ac Diaconus, nomine SINDARDUS, cum propter utilitatem Servorum Dei in illas partes mitteretur, causa hospitii declinare solitus erat. Cui illa intimavit in visu se esse commonitam, ut tellurem adiret Rotomagensem, virumque Domini Wandregisilum inviseret, atque

* de ea in Vita S. Vuaningi infra.

a Basilicam S. Pancratii reticet alius Auctor, uti & Chronographus Fontanellensis, qui Chronographus Basilicæ S. Petri tribuit *ducentos nonaginta pedes in longitudine, in latitudine triginta septem, opere quadrifido*. Ex quibus Basilicis supersunt S. Petri Ecclesia principalis, quæ S. Wandregisili dicitur: & Ecclesia S. Pauli Eleemosynarius dicta: nam Ecclesia parœcialis S. Michaelis sacra, per Erinhardum Præpositum Teutsindo Abbate anno circa 740. constructa dicitur in Chron. Fontanell. cap. 9.

b In Vetusto Breviario jussu Claudii de Pictavia Abbatis Fontanellensis edito *Dedicatio Ecclesiæ S. Wandregisili* 4. Kalend. Martii notatur. At quænam sit illa Dedicatio non constat. Gradulfus Abbas *Ecclesiam principalem quam Pater Gerardus ædificaverat, dedicari fecit in honore S. Petri & omnium Apostolorum, sanctique Wandregisili & omnium Sanctorum a Roberto Rotomagensis urbis Pontifice &c. prid. Idus Septembris* anno 1012. ex Chronico MS.

c In eodem Breviario *Desiderati Monachi commemoratio* 15. Kalend. Januarii inscribitur.

atque sub illius regimine Divinis pareret edictis. Quæ (sicut scribitur in ejus Gestis *) ad Christi famulum perveniens, ad præfatum illustrissimum virum Waningum perducta est, prædictumque Cœnobium Fiscamnum per Testamenta B. Wandregisilo isdem Waningus contradens, ejus consultu eidem religiosissimæ Virgini tradidit ad regendum. Cujus * vitam ac laudabilem conversationem libellus qui de ejus scribitur actibus, liquido narrat: quod idcirco adscribendum putavi, ut posteris intimaretur, sub jure & regiminio præfati Patris prædictum Cœnobium nupertime fuisse. Prædictus autem Christi famulus Sindardus pignera S. Saturnini Tolosæ urbis Episcopi & Martyris viro Dei detulit; sed & Confessoris Amantii Rotenensis Præsulis, in quorum honore duas condidit Basilicas *a*, quarum una quæ in veneratione Martyris exstat, est sita in vertice montis vinearum quondam fertilis; altera vero, quæ in nomine Confessoris est condita, distat ab ipso principali Cœnobio passus mille sexcentos. Monstrabantur in destina *b* istius Basilicæ grabata & sedes, ubi B. Pontifex AUDOENUS & Confessor FILIBERTUS dum virum Dei inviserent, requiescere ac consedere soliti erant: quorum denique oratio non alia erat quam de Christi regno, de paradisi deliciis & gehennæ suppliciis, de justitia quoque, fide & charitate ac patriæ salute, simulque illecebris respuendis, & pace omnibus prædicanda. In quibus cellulis prædictus vir Domini Monachos constituit, qui Divinis insisterent servitiis: quia unius Cœnobii septo tantam conversantium cohortem contineri non facile fuerat.

22. Julii.
* exciderunt
* Waningi Vita infra.
Oratoria duo condit.

Patratum posthæc miraculum per ipsum Dei virum referre gratum duxi, ad gloriam posse dantis, & operantis honorem. Anno quarto regiminis ejusdem viri Dei, qui erat Hlodovei præfati Regis decimusquintus *, dum ipse una cum Fratrum cohorte operi manuum insisteret, in valle præfata a plaga Orientali, ubi fons exoritur præfati amnis Fontanellæ, quidam homo, nomine BETTO, custos videlicet Regii saltus, quem prædicti Fratres de loco quo operabantur migrare compulerant, vitam ducere cupientes solitariam; livoris peste corruptus, simulque dæmone plenus viro Dei occurrit, lanceaque eum traicere voluit: sed malivolam animam ultio mox Divina prævenit. Nam dextera quam adversus Dei levaverat virum torpente, lancea ante suos pedes humi defixa stetit: ipse vero a dæmone correptus ante viri Dei vestigia ruit. Quem cernens famulus Christi debita ultione percussum, die illa nocteque sequenti penes se tenuit. Cumque sequens rursum dies illuxisset, ad se accersivit, Deoque faventе, Patris orationibus a peste curatus ad propria remeavit. In eodem ergo loco Basilica *c* a viro Domini in honore Sanctissimæ Matris Christi condita est, ubi interventu ejusdem plurima cotidie Domino jubente fiunt miracula. XVIII.

Bettonem custodem ob injuriam sibi illatam punitum curat.
* anno 652.

In prædicto namque Cœnobio viro Dei cum suis commoranti cum nulla alimentorum solamina essent, BALTFRIDUS Cellerarius eidem patefecit. Cui ille: Potest, inquit, Conditor rerum suis in deserto famulis parare mensam, qui multiplicatione quinque panum satiavit hominum quinque millia. Itaque juxta condictum viri Dei evenisse contigit. Monuit namque per visum BALTHILDEM Reginam pietas Divina, ut famulo Christi intra eremi vastitatem consistenti necessaria ministraret. Quæ expergefacta, onerata vehicula servo Dei dirigi. At ille gratias bonorum omnium Largitori rependit, qui ope solita suis servis semper præsens adforet consolator: sicque accepta benedictione qui hæc attulerant ali- XIX.

A Balthilde Regina alimenta accipit. Lege Vitam S. Balthildis infra.

a Exstat hodie quoque utrumque hoc Oratorium, primum colli ad Borealem Monasterii partem impositum; aliud in vico Govilla ad Sequanam. In priori Oratorio seu *in Cella vlari Martyris Saturnini sub tempore* Gervoldi Abbatis, *bonæ recordationis Presbyter egregius, nomine* HARDUINUS, *ob gratiam vitæ contemplativæ remotior degit. In plurimos Arithmeticæ artis disciplina alumnos imbuit, ac arte scriptoria erudivit*, inquit Chronographus Fontanell. cap. 15.

b Eadem voce usus est S Braulio in Vita S. Isidori apud Surium die 4. April. item Venerabilis Beda in lib. 3. Hist. cap. 17. *Factum est ut adclinis destinæ quæ extrinsecus Ecclesiæ pro munimine erat apposita, spiritum vitæ exhalaret ultimum* Aidanus. Destinam interpretamur privatum conclave, in quo Ecclesiastica supellex adservabatur.

c Istud quoque Oratorium hactenus superest, *Nostre-Dame de Caillouville* appellatum, situm uno lapide supra Monasterium ad Orientem, eo in loco ubi fontes *de Caillouville* dicti scaturiunt. In vetusto Breviario Fontanellensi *Nonis Decemb. Dedicatio S. Mariæ de Caillouvilla* memoratur. Guillelmus *Folet* Sacrista anno 1339. mortuus eam reædificasse, & alter Guillelmus de Tonquilla anno 1386. denatus fornice decorasse leguntur in quodam Chronico MS.

AN. CHR. 667. 22. Julii. * anno 661. * de Chastre. * Palaizeau.

alimenta, calle quo venerant repedarunt. His diebus anno septimo * tertii Regis HLOTARII, qui erat regiminis prædicti Patris annus decimusquintus, isdem vir Domini ad eumdem Regem accessit, & Privilegium Regiæ confirmationis super area præfati Cœnobii liberalissima datione suscepit: celebrataque erat in territorio Castrinse*, in eo palatio quod diminutivo vocabulo censetur Palatiolum*.

XX. Hartbainus pie instituit. Butione Cellam erigit.

Nam etsi quando iter imitandus Pater agere disponeret, non in equo vehi poterat, videlicet in ultimo jam positus ævo, sed vehiculo deportabatur, quod aut muli aut equi trahebant. In prædicto namque territorio dum moraretur, quidam vir illustris nomine HARTBAINUS, filius scilicet illustris EREMBERTI, ad conversionem veniens tribuit eidem glorioso Patri prædium aliquod nomine Butionem *a*, in quo Ecclesiam ædificavit, habitacula Servorum Dei instituit, & famulantes Divinæ clementiæ Monachos inibi collocavit. Præfatus autem Christi famulus Hartbainus in magnæ religionis observantia vitam auctore Christo terminavit, plurimaque prædia eidem venerabili Patri devote contradidit.

XXI. Erembertum sibi beneficum sanat.

Hujus denique genitor præfatus EREMBERTUS dum magnis febrium anxietatibus positus teneretur, precibus sanctissimi viri sospitati pristinæ redditus est; ipsoque in tempore prædium aliquod nomine Virtlaicum situm in pago TELLAU super amnem Evra *b* eidem venerando Patri devote contradidit, imprecans in largitione sub damnatione æterna invasores hujus rei perpetim esse puniendos. Gaudebat enim isdem benignissimus vir bona sua largiri Christo faciens eum terrestrium rerum participem, ut & ipse illum faceret cœlestium coheredem bonorum: sciens quod patrimonium Deo creditum nec respublica eripit, nec fiscus invadit, nec aliqua calumnia forensis evertit: pariter intelligens esse scriptum, quod ea hereditas bene reconditur, quæ Deo custode servatur. Sed his omissis quæ numerositate sui excedunt relatoris scientiam, ad viri Dei virtutum opera revertamur: & quia locorum ab eo ædificatorum mentionem fecimus, libet unum in medium proferre.

XXII. Monasteriolum ædificat. Virtutes ejus præcipuæ.

Denique ex largitione illustris WARATTONIS super amnem Vintlana, in honore Principis Apostolorum Oratorium construxit, cui diminutivo vocabulo Monasterioli eidem nomen indidit, ubi & Monachorum Deo militantium cohortem adunavit. Redundabat enim doctrina ejus in discipulis, quia quod sermone docebat, actibus explebat. Nullus juxta eum vel mœrore tenebatur, vel nimia extollebatur lætitia. Erat enim gratus omnibus, singularis fervoris, specialis alacritatis, unicæ charitatis in pauperibus, in peregrinis. Noverat & superbis resistere, & humilibus subditus esse; parcere subjectis, & debellare superbos, sapientibus condigna rependere, & simplicibus mystica referare; fortis in adversis, sobrius in prosperis; temperatus in omnibus, discretus in cunctis: Hoc erat studium laborque illius sine defectu, ut per tramitem recti itineris subditi incederent: quia ex provectu filiorum, laus & merces cumulabatur patris. Nonagesimum namque ætatis præclare annum excedens, ita virilis exstabat, ut in labore manuum præire juvenibus videretur. O virum prærogativa meritorum dignissimum, qui per contemplationis aciem cœlebs effectus, prædicatione tamen atque exemplo filiorum multimodæ se servituti placide subdebat, imitans Apostolum, qui inquit: *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos*. Sicque per Occidentalia Galliæ loca ejus laudatissima pervolavit fama, ut cerneres Apostolorum adsore tempora: ita ut perituri sæculi spretis deliciis nobilium multitudo virorum, communia cum omnibus possideret omnia. Si quispiam proprium aliquid usurpare tentasset, a ceterorum remotus consortio, pœnitudinis ultione illico plectebatur. Sed & omnes Caletorum * populi ita brutis ac belluis similes ante adventum illius in hac regione fuerant, ut

* de Caux.

præ-

---

a Exstat non longe ab oppido Castro, *Chatre*, in finibus agri Parisiaci, vicus *Boissy* appellatus, quod nomen Butioni respondere videtur.

b Forte *Aura*, vulgo *l'Aure*, qui amnis agri Pertici in Evram influit, habetque ad sinistram ripam oppidulum *Tilliers*, vicum *Ursseu* ad dextram: quæ loca hic designari existimamus. In Chron. Font. c. 8. *Virtlaicus villa in pago Tellau, super fluvio Eora* locatur.

præter Christianæ Fidei nomen, virtus Religionis pene abolita in illis locis habe- AN.CHR. 667 21. Julii.
retur. Agebat namque vir venerandus studio indefesso, ut quæcumque peragraret loca, verbis Evangelicis condiret universa: & ita per ejus monita & prædicationem sunt conversi, ut qui antea diripiebant aliena, postea largirentur propria; ac idolorum confringerent statuas, quas dudum ritu profano venerabantur; piæque sponte se subderent Christi disciplinæ, qui ante rebelles non dignabantur audire. Tantusque honor, ac devotionis affectus exereverat circa Sacerdotes ac Monachos, ut si contigisset alicui ex ordine plebejo eos obvios habere, quamvis potens persona, Christum in eis adoraret *a* ac veneraretur. Spiritum quoque prophetiæ divinitus illi collatum non dubitamus, itaut quæ ventura essent plurimis innotesceret. Profecto notum est illum crebro prædixisse ventura, quæ postea constant fuisse impleta.

XXIII. Obitum filiorum S. Balthildis prædicit.

BALTHILDI namque Reginæ relictæ HLODOVEI Regis obitus triarcharum filiorum ac successiones insinuavit. E quibus HLOTARIUS qui major erat natu quartum decimum Regni agens annum, consortiis subito caruit humanis. Deinde HILDERICUS temere ab insidiatoribus interemptus, a præsenti sublatus est vita. Tertius quoque THEODERICUS superstes matris, Regni suscepit gubernacula: sicque juxta viri Dei prophetiam evenisse manifestum est. Hæc quidem exigua miraculorum insignia cum venia audientium in præsenti sufficiant, brevi, incomptoque relata sermone. Veniendum est favente Christo ad ea quæ ubertim cunctipotens Virtus spiritu ipsius Patroni sublato ad cœlum apud ossa sanctissima operatur in terris. Denique indubitanter retinemus, meritis ipsius (ut frequentius inculcatum est) animæ languores in pluribus esse curatos, ad laudem & gloriam nominis illius qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*.

XXIV. Morbo extremo corripitur.

His ita se habentibus, vertantur articuli ad ea retexenda, qualiter Beatus ille meruit de ærumnis exsilii præsentis eripi, atque ad cœlestem dispositione Divina transferri felicitatis gloriam. In ultimo namque senio constitutus, utpote nonagesimum sextum agens annum, Domino sæpissime supplicans ajebat: Heu mihi quia peregrinatio mea prolongata est! Addebatque: JESU benigne, Verbum Patris æternum, de hac convalle plorationis eripe me, & tuis fac quantocius dignum apparere conspectibus. Exaudiensque Dominus dignas ejus preces immisit illi ultimam, immo salutiferam ægritudinem, qualiter camino præsentis & perituri ævi velut mundissimum examinatus aurum, dignissimus cœli fieret heres. Tribus namque diebus totidemque noctibus in excessum mentis rapto, janua cœli ei aperta monstratur. Denique jocundo adspectu frequenter oculos aperiens, cœlum intuebatur. Cernentes quoque discipuli sanctissimi Patris beatissimam dissolutionem, lætabantur quidem de ejus Deo digna remuneratione, sed tristabantur plurimum de absentia corporali; atque inter mœsta suspiria & fluentes lacrymas, querulosis ajebant vocibus: Quid facturi erimus, quod nos tam cito deseris Pater? verbum immortalitatis a te audire cupimus, & assueta admonitione tua corrigi optamus. Prostratique humo fundunt uberes fletus, orantque Dominum, ut antequam viam ingrederetur Justorum, suum perciperent alloquium. Sicque Omnipotens ad suorum preces famulorum videns mœrorem maximum quem pro recessu sui patiebantur Pastoris, pietatis suæ accommodat aures, permisitque ut iisdem inclytus Miles tirones & emeritos dulcibus foveret alloquiis, atque plurima ventura eis intimaret, ut experimento quædam ex eis patuerunt.

XXV. Successores suos designat.

Percunctantibusque abhinc Monachis, post suum felicissimum transitum quem sibi præficerent, tale fertur dedisse responsum: Æternus, inquit, rerum Conditor qui vobis locum concessit opportunum, quo sibi suæ famulentur in sæcula plebes, ipse vobis, charissimi Filii, post meæ parvitatis recessum, dignum ac devotum misericorditer tribuet Rectorem. Duo sunt tamen

 in

a In Synodo Matisconensi anno 585. habita statutum est can. 15. ut *si quis sæcularium quempiam Clericorum in itinere obvium habuerit, siquidem ille sæcularis equo vehitur Clericusque similiter, sæcularis galerum de capite auferat: si vero Clericus pedes graditur, & sæcularis vehitur equo, illico ad terram defluat, & debitum honorem prædicto Clerico sinceræ charitatis exhibeat.*

ANCHR. 667 22. Julii.

in præsentia vestra clarissimi mei Filii, qui vicissim post meæ fragilitatis recessum in regiminis succedent locum. Erat namque unus vocabulo LANTEBERTUS vir eximiæ religionis & generis, ortus territorio Tarvennico, qui post B. Genesium Præsulatum Ecclesiæ Lugdunensis susceperat: alter vero vir Domini ANSBERTUS qui B. Audoeno in Pontificatu successerat *a* Ecclesiæ Rotomagensis; quorum vitam atque virtutes libellus qui de eorum scribitur actibus liquido narrat. Hi successores exstiterunt in ordine regiminis prædicto sanctissimo viro.

XXVI. De viris sanctis in præfato Cœnobio tumulatis, & exhortatione ejus multimoda.

Sub horum regimine, sanctissimi Patres, videlicet B. WLFRAMNUS Præsul Senonum & Prædicator gentis Fresionum, necnon & vir Deo dilectus EREMBERTUS Tolosæ urbis Pontifex, & Sanctus Anachorita & Presbyter CONDEDUS Britannia insula ortus, Monachicum amplectentes habitum, ad castra Christi fulgida devotissime convolarunt; Reliquiæ quoque eorum in eodem loco debito servantur honore, ubi & gloria virtutum pollent, sicut in eorum plenissime scribitur Gestis. Inter reliqua autem prædictus vir Domini exhortationis & confortationis verba, discipulis sibi adstantibus valedicens hæc intulit, ut cœptum non relinquerent iter, sed melioribus actibus cotidie perseverando firmarent, attentiusque sua monita retinerent & opere perficerent: ut videlicet unitas, charitas atque humilitas in eorum radiarent cordibus, nullaque dissensionis aut livoris pestis in eorum unquam serperet mentes: sicque status illorum, jura, & Religionis claritudo per cunctas perpetim duraret æternitates.

XXVII. De obitu suo, & dormitione ejus in Christo.

Hac brevi ultimaque coram eis oratione celebrata, quia gloriosum beatæ consummationis tempus instabat, ut terrena corporis sarcina terris commendaretur, & cœlestis spiritus celsa conscenderet, Viatico percepto post paullulum conticuit *b*, annorum circiter nonaginta sex, & regiminis sui anno decimonono, mense quarto, die primo & vicesimo, qui erat annus Dominicæ Incarnationis sexcentesimus sexagesimus quintus *c*, indictione octava, porro tertii HLOTHARII Regis annus undecimus vitæ * ipsius, Pontificatum agente Romanæ Ecclesiæ anno nono Papa VITALIANO. Cumque hostis conspiceret invidus remunerationis ejus instare horam, propter eum cruentus adstans, pavores illi multiformes ingerere nitebatur. Quem in talí constitutum agone audierunt in spiritu sanctæ translatinnis circumstantes Fratres dicentem, se Christi fonte lavacri tinctum, dæmonemque se impedientem divinitus effugatum. Vocavit etiam tertio nominatim quemdam virum justum, nomine, AGATONEM, cujus olim laudabilem vitam ac conversationem notam habuerat. Ex qua & subsequenti revelatione liquido colligitur, multitudinem in ejus transitu fuisse Sanctorum. Nam & a quodam discipulorum ejus viro magnæ religionis, eadem hora suavissima audita fuerat cœlestis cantilena, qui etiam percunctabatur Fratres, utrum ille suavissimus sonus eorum penetravisset aures. Sed & ipse vir Domini adstantibus sibi imperat, ut cum psallentibus junctis psallerent vocibus: Quinam, inquiunt, sint illi, nos nescimus: tu vero, cui olim, ut creditur, janua vitæ patet æternæ, omnimodis ostende. Ipse autem jocundo adspectu lætabatur in Domino, gratias agens, qui cœli januam sibi reserasset. O virum omnimoda laude dignissimum, in cujus transitu cœlestis exsultat chorus, omniumque virtutum supernarum gratulatur exercitus, cui janua cœli patescit, & Abrahæ sinus lætantem excepit. Multitudo proinde Monachorum, quorum erat numerus ferme trecentorum, in tanti Patris transitu Divinas laudes decantatu-

ra

* l. regni.

a Hinc manifeste intelligitur capitulum istud, uti & sequens cum ultimo, ab Interpolatore inserta esse: siquidem Auctor primarius lucubrationem suam nuncupat Lantberto Abbati, antequam Ansbertus in Abbatem, nedum in Episcopum assumeretur. Eadem fere verba in Vita S. Ansberti referuntur.

b Tribus diebus & tribus noctibus in extasi gloriam Domini contemplatus est, sicuti alius Auctor testatur.

c Immo anno 667 cui annus Chlotharii Regis undecimus, Vitaliani Papæ annus nonus absolutus, Vvandregisili regiminis annus nonusdecimus ex notatis supra alligantur. Nulla temporis nota apud alium Auctorem exprimitur, neque ætas ipsius S Vvandregisili, qui tantum *longa defectus senectute* obiisse dicitur. Si annos attigit nonaginta sex, ergo septuagenarius erat, antequam Sacerdotio initiaretur, ac Cœnobii Fontanellæ fundamenta jaceret. Annus mortis S Vvandregisili a nobis statutus, validissime confirmatus ex Vita S. Condedi cap 8 infra ad ann. 684. in quo annus nonus regiminis Lantberti Abbatis Vvandregisili successoris cum anno regni Theoderici tertio, Christi scilicet 625. comparatur.

ra aderat; hilares adeo pro gloria quam spreta Ægyptia servitute olim adibat promissam, sed plurima dejecti mœstitia quod præclaro destituebantur Patrono. Hac discipulorum caterva vallatus salutiferæ Crucis signo se muniens, xi. Kalendarum Augustarum die, nexibus terrenæ corruptionis absolutus animam cœlo reddidit, consortiis justorum sociandam; æternæ felicitatis gloriam possidendam. Illic nunc choris interest Angelorum, hic fulget claritate virtutum: illic interpellat pro famulis voce supplici, hic eos tuetur virtute sublimi: illic petit, hic præstat: illic vota fundit, hic votis respondet. Interfuit autem in hoc ejus sancto transitu, inclytus Ecclesiæ Rotomagensis Pontifex AUDOENUS; sepultusque erat in Ecclesia Sancti Apostoli Pauli; (* annis quadraginta; Sanctus vero Præsul Ansbertus annis undecim, inclytusque Pontifex Wlframnus annis ferme novem.)

AN. CHR. 667

22. Julii

* Interpolatio

XXVIII. De translatione ejus cum aliis sanctis, & de fragrantia odoris ex tumulis

Translati quoque sunt inde in Ecclesiam Sancti Apostoli Petri a S. BAINO Episcopo urbis Tarvennæ & Rectore hujusce Cœnobii, sub anno sui regiminis quinto, qui erat ab Incarnatione Domini septingentesimus quartus: qui ita integri ab omni corruptione cum vestimentis quibus induti fuerant reperti sunt, quasi eodem die fuissent sepulturæ traditi. Dies ergo Translationis sacræ constituta est pridie Kalendas Aprilis. Hæc ergo dies cunctorum præstolata advenerat votis; Sacerdotes, Monachi, omnisque Clericorum chorus, una cum fidelibus aderant plebibus, tum cum hymnorum laudibus. Tumuli aperiuntur, de quibus tantus ineffabilis fragrantiæ odor prodiit, ut mira dulcedine, non solum in Ecclesia circumstantem populum, verumetiam in atriis sitam repleret plebem. Illati sunt autem in Ecclesiam S. Petri, & positi in Orientali ejus parte; ubi signis & miraculis coruscant præsule Christo, cui est cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti, omnis honor & gloria, per cuncta sæcula sæculorum. Amen.

MIRACULA S. WANDREGISILI

Auctore Monacho Fontanellensi anonymo, qui sæculo IX. vixit ex capitibus 2. 17. & 29.

Ex MS. codice Fontanellensi.

PRÆFATIO.

MULTA quidem & stupenda miraculorum signa commodaque relatu omnipotens Deus per B. Wandregisilum optimum Confessorem præteritis ac nostris dignatus est patrare temporibus, quæ ob inertiam atque incuriam sunt scriptorum omissa tectaque silentio: quæ si scripta fuissent, ad salutem plurimum prodesse poterant animarum. Quoniam cum prædicantur in populis virtutum signa, magis magisque ad amorem Dei excitant corda torpentia, atque ad suffragia Sanctorum amplius ac crebrius deposcenda reddunt accensa: De his vero quæ nostris acta sunt temporibus, hæc pauca largiente Divina gratia, licet inerudito sermone, amore tamen prædicti Patris Wandregisili, ac jussione Prælatorum Cœnobii Fontanellensis, scribenda censuimus.

CAP. I. *De quadam muliere in festivitate S. Vvandregisili textrinum opus agente.*

Igitur cum quædam mulier in festivitate ejusdem præcipui Confessoris in pago Caletensi ac villa Campania textrinum ageret opus, prohibita multum a vicinis ac Deum timentibus ne in tanti Patris solemnitate cotidiano insisteret operi, quin potius Ecclesiam adiret ac Divinis vacaret laudibus, sicuti alii illius terræ populi, nihilque præfata mulier de objurgatione curaret eorum; immo tumido corde pro nihilo duceret; illico manus illius qua tramam ausu temerario per telam ducebat, obriguit, tramaque medio palmæ inhæsit, ita

ut

AN.CHR. 667 22.Julii.

ut articulorum ungulæ in medio figerentur ejus palmæ, neque avelli ullatenus possent. Ipsa autem hae meritorum Sancti virtute correpta, poposcit se flebili eum voce ad sanctæ Mariæ Basilicam, quæ vicina erat Fontanellæ Cœnobio ejusque ditionis, perduci. Cumque in eundo carperet iter, adspexissetque Basilicam in qua sanctissima Confessoris Christi Wandregisili membra debito pro modulo hominum requiescunt eum honore, ejusque pia deposceret suffragia; trama ab ejus cecidit manu: sicque Deum pro sui liberatione conlaudans reversa est ad propria. *

* hic duo miracula id generis omissa.

II. *De quodam Milite in Germania meritis sancti viri ab imminenti periculo salvato.*

Illud autem quod in Germania & Saxonum tunc Gentilium populi terra gestum est, dum magnus Rex CAROLUS eorum terras bellando domaret, silentio præterire non debemus. Quidam namque præfati Monasterii Fontanellæ Miles nomine Sigenandus, dum vastando cum aliis militibus diriperet eorumdem Gentilium opes, comprehensus est ab eis, nonnullique alii. Cumque duceretur ad locum quo decollandus erat, suffragium sancti protectoris Wandregisili crebrius deposcebat, ut ejus piis precibus imminens mereretur evadere pericnlum mortis. Sæpiusque ipsius præcipui Patroni in prece dum peteret auxilium, quidam ex ipso Saxonum populo cui nomen erat ABBO, diligenter exquirere cœpit, cur tam creberrime Wandregisilum nominaret. Respondebat ille: Quia in veritate ejus sum famulus, & credo me ejus interventu sanctitatis Deo propitio a periculo præsentis liberari discriminis. Et ille: Hac, inquit, nocte ipse mihi adstitit Wandregisilus, monens ut nihil tibi mali inferrem: sed potius eum pace ad tuos redire permitterem. Quod si aliter fecissem, audacter contra meam patrarem salutem. Idcirco inlæsum te abire permitto. Absolutumque vinculis, & indutum vestibus armisque munitum, ad castra remisit Christianorum. Prædictus autem Abbo Saxoniei generis Regi postea obses datus, & ad Fontanellam perductus, credensque in sanctæ Trinitatis nomine baptizatus verusque Christianus effectus est. Ex cujus ore quidam Fratres nostri qui adhuc supersunt, narrando hæc referunt, ipsique nobis quæ ab illo didicerunt, postea veraciter narraverunt.

Auctoris ætas.

III. *De ligno in aqua invento Basilicæ S. Patris aptò.*

Nec illud silenter præterire debemus quod in reædificatione Templi quo sanctum prædicti Confessoris Christi corpus requiescit, gestum fuit miraculum. Nam cum fere totius Templi fabrica sumptu eximio consummata esset, & turris in media Basilica sublimiori ædificaretur opere, quærebatur trabs quæ in altitudine erigenda erat, in qua omne pyramidis pondus & totius culmen oneris cum tignis inniti posset suis. Diuque in vicinis saltibus hujusmodi arbor quæsita nec inventa huic operi congrua, cum Prælatorum & ædificantium corda mœsta ex hoc facto manerent, mane facto quidam piscatores alveum ingressi Sequanæ, vident arborem platani miræ magnitudinis ac enormis ponderis per medium natando ire fluminis. Qua inventa Prælatis nuntiare curant Cœnobii. Qui ovantes ad fluvium accedunt, abstractamque ab ipso cunctipotenti Deo grates non modicas rependebant, atque ejusdem venerandi Patris præconia conlaudabant, cujus intercessione actum est pia, ut hujusmodi lignum divinitus datum, & Dei fano aptum in flumine inveniretur. Sed & illud mirabile fuit, quoniam istius generis lignum in his regionibus nullatenus antea visum fuerat. Dolatumque atque perfectum arte fabrili præfati Templi turri imponunt, totius operis onus sustentandum. Sic cunctipotens Deus in Sanctis suis qua vult miraculorum varietate radiat.

IV. De

AN. CHR. 667 22. Julii.

IV. *De Geroaldo Abbate periclitante in mari, sed sancti Patris suffragio repente erepto.*

Aliud quoque quod in GEROALDO *a* hujus Cœnobii Patre gestum est narretur miraculum. Is enim Abba jussu CAROLI Augusti quadam legatione fungebatur in insula cui nomen est Anglia, quam Brittonum gens incolit, & est adjacens pago Constantino, cui tempore illo præfuit Dux vocabulo ANOWARITH. Prospereque gestis & pro quibus directus fuerat impetratis, flante vento secundo Oceanum in redeundo ingressus, ita subito ventus zephyrus validissime flare cœpit, fragorque Oceani terribilis exortus est, ut undarum globi molesque immensi proceritatem magnarum transcendere viderentur arborum. Cumque omnes qui cum eo erant in navi in desperatione essent suprema, nullaque esset spes evadendi, omniumque vultus similes forent effigiei mortis; tandem prædictus venerabilis reminiscens Abba quas penes se habebat S. Wandregisili Reliquias, amplectitur ac deosculatur, ceterique comites & nautæ navis creberrimis precibus flentes, Christi implorant clementiam ac præfati sancti Patroni preces votaque omnipotenti Deo & ipsi beato vovent Confessori optantes reddere, si a tanto discrimine ejus suffragantibus meritis mererentur liberari. Protinusque meritis & intercessione ejusdem sanctissimi Patris sæva pericula imperata sunt divinitus cessare, & tranquillitas mira extimplo est reddita. Discusso turbine maris prosperoque cursu Deum collaudantes & pro sui ereptione grates omnimodas omnipotenti Deo sanctoque Vvandregisilo referentes, optatum perveniunt ad portum. Sic cunctipotens Deus qui quondam afflictum audivit Jonam de ventre ceti, prædictum venerabilem una cum sociis interventu egregii Confessoris de periculo eruit maris. Unde cuncti qui illic aderant & ad quos factum hoc pervenire potuit, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis famuli sui Vvandregisili tale peregit miraculum.

MIRACULA SANCTI WANDREGISILI
quæ moderno tempore per eum Dominus dignatus est operari virtute Divina.

Ea vero stupenda miracula quæ noviter cunctarum rerum Conditor per eumdem sanctissimum virum Wandregisilum est operari dignatus, juvante Domino & meritis ejus præcipui Confessoris suffragantibus, veraci ac fideli sermone, conscriptionis placuit stilo tradere.

V. *De corporibus SS. Confessorum Wandregisili e suis tumulis effossis metu Gentilium.*

Temporibus igitur quo gravissima Danorum piratarum lues Deo permittente flagitiisque exigentibus nostris Oceani litus infestum haberet, Galliarumque quaquaversum maxime adjacentes & contiguas fluvio Sequanæ misera cæde vastaret provincias, quod retroactis temporibus quando misericors Deus illius præcepta servante suo fuit cum populo nequaquam factum audivimus, sed neque relegimus; anno videlicet inruptionis suæ in prædictum magnum fluvium Sequanæ decimo octavo, ex quo vero Oceanum ingressi piraticam exercere aggressi fuerant quinquagesimo octavo, Regis autem præcellentissimi Caroli * decimo septimo *b*, sanctissima ossa piique cineres præfati egregii Confessoris Christi Vvandregisili ac S. Præsulis Ansberti ob metum & conculcationem horum nefandorum Gentilium de Fontanellæ Monasterio propriis effossa sepulcris, ad ipso-

* Calvi.

a In Chronic. Fontanell. cap. 15. dicitur Gervoldus vir plus ac Sanctus, *qui super Regni negotia Procurator constitutus est per multos annos*, OFFÆ *Regi Mercorum amicus, multis vicibus jussu invictissimi Regis Caroli Magni ad prædictum Regem Offam legationibus functus*.

b Nempe anno 858. ex mente Auctoris infra. Hinc corrigendus Auctor Appendicis ad Chronicon Fontanell. qui id factum anno circiter 862. refert.

ANCHR 667 22. Julii. ipsorum Sanctorum prædium quod dicitur Bladulfi villa, deportata sunt. Cumque jam eidem cum ipsis sanctissimis propinquaretur corporibus, venerunt eis obviam custodes Ecclesiæ ac aliqua pars Fratrum, & reliquus populus omnis, quibus elapsis adjectione prædictorum posse fuit, susceperuntque illa cum gloria, Deique laudibus in loco qui dicitur Mittispons super fluvium Altejæ. Ipso autem fluvii ponte beatissimis cum corporibus transito, in loco ubi pausaverant, Crux lignea a fidelibus populis ponitur.

VI. *Quod quædam mulier a typo quartano Sanctorum meritis sit subito sanata.*

Sed illud miraculum quod ibidem cunctipotens Deus per merita prædictorum Confessorum est patrare dignatus, ut a futuris populis non ignoretur, optimum fore putavimus si narretur. Quædam namque mulier in eodem loco erat longo jam ævo a typo fatigata quartano: ex cujus violentia ita fessa exstiterat, ut vix jam pedibus incedere valeret. Quæ postea cum fide recta ad eumdem pergens locum, suffragium deposcebat Sanctorum. Atque ita meritis & intercessione eorumdem extimplo ab eadem est infirmitate curata, ut nullam ulterius molestiam neque læsionem corporis pateretur. Sed & febris quæ antea solita erat ipsius membra graviter fatigare, ita ab ea pulsa recessit, quatinus ipsam deinceps contingere non auderet. Omnes enim qui audierant & viderant quod factum erat, Christum Dei filium laudaverunt, qui meritis famuli sui tale peregit miraculum.

VII. *Quæ gesta sint in Ecclesia S. Apostoli Petri quæ vicina est Quentavico, quando illic deferebantur.*

Alia quoque insignia miraculorum quæ omnipotens Deus per eosdem famulos suos quando ex supradicta villa venerabilia eorum corpora in territorium Bononiense deferebantur, est agere dignatus; manifestare ac prædicare placet in populis. Nam cum ex prædicta villa tantorum Sacerdotum Christi beatissima membra ad Ecclesiam S. Petri quæ vicina est emporio Quentovico * & ex ditione eorumdem Sanctorum, a Monachis cum hymnis & laudibus deportarentur, in ipsa vigilia Ascensionis Christi, quando Rogationum tertia dies a populis Christianis devote celebratur, venerunt eis obviam plebis innumeræ Clericorum sive laicorum cum sacris Evangeliis crucibusque ac cereis seu cum reliquo apparatu Ecclesiarum. Qui ad terram sese projicientes gaudioque præ nimio flentes, exceperunt illa beatissima corpora cum laudibus hymnorum: cœperuntque ante illa ire psallendo, donec præfatam introeuntes Ecclesiam a senioribus hujus congregationis Fratribus qui ipsa beatissima Sanctorum membra propriis humeris gestabant, super altare S. Apostoli Petri ponerentur. Facta sunt hæc omnia v. Idus Maji *a*. His ita gestis, libet modo ea miraculorum ovando subnectere signa; quæ infra dies quinque quibus prædictorum Sanctorum beatissima corpora ibi manserunt, cœli ac terræ Dominus per eorum merita præclara ad laudem & gloriam sui nominis est agere dignatus, pandere luce clarius. Positis enim eisdem ossibus Sanctorum eodem in loco, maxima mox multitudo Fidelium ad præsidia ipsorum cum votis diversis confluere cœpit, ob veniam scilicet suorum impetrandam facinorum, simulque conservandam ac restaurandam corporum incolumitatem.

* Quentovic.

VIII. *Quod quædam mulier clauda a Sanctis ibidem sit sanata.*

Igitur erat quædam anus in eodem portu, quæ gestatoria sella ad ipsorum sancta suffragia aliorum manibus advecta est: cujus extrema corporis membra

a Anno proinde 858. quo Pascha in tertium Nonas Aprilis, Ascensio Domini in 6. Idus Majas incidebant; dies vero Dominica litera B prædita erat.

bra per multorum annorum curricula ita arta & contracta exstiterant, ut incedendi officium funditus amisisset. Eadem quippe die qua prædictorum Sacerdotum Christi sancta membra illuc sunt deportata, cum a Fratribus ipsius congregationis in vigilia Asceosionis Domini vespertinalis synaxis celebraretur, subito meritis ipsorum Sanctorum absque ullo dolore corporis contractio atque nodositas nervorum ejus resoluta est, & in pristioum reducta statum. Moxque surgens a terra quæ debilis atque contracta antea jacuerat, gratias cunctipotenti Deo referebat, propriisque cœpit ire vestigiis. Atque tamdiu ante altare ejusdem Basilicæ quo Sanctorum requiescebant membra stetit, donec vespertinorum solemnitas finiretur. Sicque pristinæ reddita incolumitati, quæ aliorum solatio adducta fuerat, adspicientibus Christianorum populis pedibus propriis suum rediit ad diversorium. AN.CHR. 667 22 Julii.

IX. *Quod quidam infantulus mutus in eodem citam perceperit loquelam.*

Aliud quoque miraculum quod ibidem per merita eorumdem Confessorum cunctipotens Deus est dignatus ostendere, sileotio minime tegendum remur. Quidam namque puer nomine Restouvardus de patrimonio Diglittis, parentum sollicitudine ac fide non modica ad præfatam Basilicam ubi sanctissima Confessorum Christi membra posita erant, deportatus est. Cumque propria natura saodi negaret officium, ad Justorum merita declaranda æterno Arbitro largiente, meritis & intercessione præfatorum Justorum, solutis linguæ retinaculis proprio uti cœpit officio fandi, ac primum sermonem prompsit dicens: Ubi est, inquit, meus pater? factumque est Deo propitio, ut antequam Missarum solemnia in ipsa sacratissima Ascensione Dominica celebrareotur, ac ad eamdem Basilicam passim populi confluerent, hujusmodi miraculum virtus Divina dignaretur ostendere. Cumque omnibus qui in eadem Basilica ob tam præcipuam festivitatem ae suffragia Sanctorum deposcenda congregati erant, notum esset quod gestum fuerat, Deo gratias totis visceram præcordiis rependerunt, qui tanta ac talia in terris propter jam dictorum suorum famulorum merita tale est dignatus monstrare miraculum.

X. *De altera Muliere contracta meritis Sanctorum ibidem curata.*

Quædam autem mulier erat in prædicto emporio, junior ætate superiori, sed par fide, quæ ita per multa annorum curricula exstiterat contracta, ut nisi aliorum manibus esset devecta, nequaquam de loco ad locum propriis valetet incedere plantis, ut in superiori diximus. Cumque ad præfatam Basilicam delata esset ubi Sanctorum corpora servabantur prædicta sacratissimæ Dominicæ Ascensionis die, atque pro recuperatione suæ sospitatis propriisque intenta exoraret mente delictis, cum Missarum solemnia celebrata essent, a terra qua infirma & debilis paullo ante jacuerat, coram oculis universarum plebium illic adstantium ita subito sana atque incolumis surrexit, ut nullam molestiam corporis Deo miserante ac præfatorum meritis ulterius pateretur. Et non solum ipsa pro reddita sibi sanitate, sed etiam omnes qui viderunt quod factum fuerat gratias cunctipotenti Deo non modicas rependeruot.

XI. *Quod quædam mulier improba a retinaculis linguæ per merita Sanctorum sit mirabiliter resoluta.*

Illud quoque quod tunc in Quentavico portu per merita eorumdem Sanctorum suorum cunctipotens Deus est operari dignatus, operæ pretium fore credimus si narretur miraculum. Erat namque in eodem opido quædam muliercula improba, quæ eum Fidelium choris beatissima Sanctorum membra prosequentibus non solum est dedignata prosequi, verumetiam in blasphemiæ vocem est elata: non se sequi tunc posse quos nesciebat, & proprium

ANCHR. 667 21. Julii. prium relinquere cui insistebat operi. Necdumque ex ejus ore verba nefanda fuerant egressa, cum os illius ita retinaculis linguæ est ligatum, ut per octo dierum spatium nullum promeret eloquium, donec reatum propriæ stoliditatis cognosceret & votum offerret. Factumque est Deo miserante opimisque meritis præfatorum Præsulum, ut impleto dierum octo spatio cereum ad eorum luminaria dum mitteret, solverentur illius retinacula linguæ, atque in antiquos modos redirent officia vocis. Ita hæc muliercula proprio reatu ligata, per merita prædictorum Sanctorum soluta fandique libertate recepta, Christo referens grates totum exsultans percurrit emporium tanti miraculi testis & nuntia. Unde cuncti populi qui audierant & viderant quod factum fuerat, conlaudabant Dominum qui tanta miraculorum virtute semper in suis triumphat: ut patenter detur intelligi, quæ veneratoribus Sanctorum pii laboris maneat remuneratio, quæve blasphemantibus ac otio torpentibus sequatur ultio.

XII. *De quadam paralytica meritis Sanctorum in* Walbodingheim *prædio curata.*

Vertamus nunc juvante Domino nostræ conscriptionis stilum ad ea narranda quæ in territorio Bononiense & prædio *Walbodingheim* per prædictos suos famulos Domini pictas est agere dignata miracula. Postquam autem ad eamdem villam venerabilia eorum corpora delata sunt, & posita in Basilica sancti Martyris Quintini, quæ ex virtutibus prædictorum Sanctorum memoriæ occurrere potuerunt, succincte descripsimus, plurima tamen propter enormitatem sui prætermittentes. Igitur cum quædam mulier de villa *Heringherim* omnium membrorum officia destituta, ex ea infirmitate quæ Græco eloquio paralysis dicitur, ad præfatam villam ubi beatissima eorumdem Sanctorum membra posita erant, solatio Fidelium cum fide oon modica io carpeoto perducta esset; ita est subito meritis & intercessione eorumdem venerabilium Sanctorum pristinæ reddita sanitati, ut infirmitate longa depulsa, perditas dudum reciperet vires: & quæ ad sanctissima pretiosorum Confessorum membra aliorum auxilio devecta fuerat, ovans ac lætabunda propriis cœpit ire plantis, atque a terra qua jacebat incolumis surgens, pro reddita sibi sanitate cunctipotenti Deo ac B. Wandregisilo grates non modicas referebat: sicque sanitate simul ac virtute recepta perfecte curata est.

XIII. *Quod quædam dæmoniaca interventu Sanctorum concite sospitati sit reddita.*

Nec illud etiam silenter præterire debemus miraculum, quod in eodem loco ob supramemoratorum Confessorum merita veneranda cœli terræque Dominus est dignatus ostendere. Fuit in eodem territorio virgo quædam de patrimonio Wachonevillare, quæ multo jam tempore a dæmone vexata fuerat: quæ cura parentum cum fide recta ad Ecclesiam perducta est, qua sanctissima membra posita erant: ibique cum triduo manerent cœlorumque ac totius mundi Dominum pro suis intento exorarent corde delictis, opem atque intercessionem eorumdem famulorum Christi pro ereptione suæ deposcerent prolis, cum Fratres ad referendum Deo laudes Dominica die congregati essent, Matutinorumque solemnia decantarent, a solo quo jacebat eadem surgens dæmoniaca, ante loculum ubi S. Pontificis Ansberti beatissima erant membra locata, diu attonita stetit, ac Divino se juvante munere meritis & intercessione prædictorum ab hoste sævissimo erepta ac sospitati est reddita. Quo facto miraculo, in conspectu Fratrum & populi illic adstantis sanissima surrexit, gratesque omnimodas cunctipotenti Deo circumstantes referunt, qui per merita eorumdem Sanctorum tale gessit in terris miraculum.

XIV. *De quadam phrenetica ad eorum corpora sanata.*

Alia quoque phrenetica de territorio Svevo & villa *Laom* ad suffragia SS. a patre suo cum omni spei ac fidei devotione devecta est. Dumque per aliquot dies in præfata Basilica S. Martyris Quintini qua pretiosa eorum custodiebantur corpora moraretur, interventu eorumdem quadam die cum a Fratribus Missarum solemnia celebrarentur, miris repente modis sine aliqua læsionis molestia Deo juvante intercessione prædictorum Sanctorum sanitati est restituta; ut quanta eisdem Sanctis gratia curandi ægros a Deo collata esset, etiam in hujus miraculi monstraretur signo.

XV. *Quod quidam surdus & mutus in eodem loco auditus pariter & visus concite sospitati sit redditus.*

Aliud quoque quod in eodem loco gestum est ob ædificationem audientium sive legentium narretur miraculum. Quidam namque adolescens de prædio Flamisila mutus & surdus propinquorum solatio ad præfatam Basilicam qua Sanctorum ossa piique cineres servabantur deductus est. Cumque eamdem introisset Basilicam atque ad orandum coram altari pronus jaceret, ita extimplo precibus ac meritis ipsorum ab omni est corporis incommoditate curatus, ut & loqueretur pariter & audiret. Tunc ipse manus ad cœlum extendens gratias immensas retulit Deo, qui eum meritis seu suffragio prædictorum suorum servorum mirabiliter ab eadem quamdiu detentus erat infirmitate curavit. Omnes enim qui aderant cernentes quod factum fuerat, cunctipotentem Deum laudaverunt, eumque potentissimum in famulis suis testati sunt.

XVI. *Item de alia paralytica a Sanctis ibidem curata.*

Erat quoque quædam mulier in prædio *Turbodingheim*, quæ est possessio almi Patris Wandregisili & adjacens patrimonio *Vvalbodingheim*, cujus manus plurimos annos paralysi fuerat dissoluta. Quæ cum nulla medicorum arte ab eadem juvari posset infirmitate, jamque in suprema posita esset desperatione, præfatam Basilicam ubi Electorum Dei membra collocata erant petiit. In qua cum diu Opificem mundi pro suis delictis abluendis ac recuperatione suæ sanitatis instantissime exoraret, ope atque interventu Sanctorum beneficium sensit Divinum. Nam manus illius quæ diutina languoris molestia arida exstiterat, ita mox fugiente dolore ac sanitate subsequente antiquæ est reddita incolumitati, ut nullam deinceps pateretur læsionem corporis.

XVII. *Item de alio surdo & muto qui tunc in prædicto loco mirabiliter meruit curari.*

Illud autem stupendum miraculum quod in ea gestum est Ecclesia minime tegi decet silentio. Nam quidam homo ex pago Pontivo & villa nomine *Hrosam*, nomine Baldradus, annorum circiter 35 ab ineunte ætate ita mutus surdusque exstiterat, ut nec loqui neque audire ullatenus valeret. Qui etiam sollicitudine ac cura parentum per multa diu Sanctorum loca advectus fuerat, necnon & ad S. MEDARDI Cœnobium quo ejusdem præcipui Confessoris & inclyti Martyris SEBASTIANI felicia membra quiescunt. Qui jam a suæ recuperatione commoditatis desperatus, quadam nocte cum sopori deditus esset, vidit quemdam virum egregiæ formæ candidique vultus coram præsentia consistere sui, cujus pulchritudo non humana putabatur, sed Angelica. Qui eum ita consolando allocutus est dicens: Surge fili ex proprio quo decubas lectulo, ac cum omni spei fiducia perge ad locum quo Sanctorum Confessorum Christi Vvandregisili atque Ansberti pretiosa pausant membra, illicque scito te per eorum merita

AN.CHR. 667 22 Julii. rita veneranda loquelam pariter percepturum & auditum. Is autem a somno quo tenebatur oppressus evigilans, & de superni muneris promissione non dubitans, assumpto secum comite itineris celerrimo cursu ad eamdem ire deliberavit Basilicam, in qua Sanctorum posita erant corpora. Cumque ad eam hora vespertina diei pervenisset, & in eadem Basilica cum aliis infirmis ea moraretur nocte, cum a Fratribus ejusdem Congregationis matutinorum solemnitas celebraretur 8. Idus Novembris die Dominica, antequam officium ipsum matutinale peractum atque decantatum haberent, cum pronus coram altari in quo Sanctorum corpora servabantur jaceret, subito obdormivit: viditque virum quemdam pulcherrimæ formæ niveam præferentem canitiem (veluti nobis * ipse postea referendo narravit) in sedili sedentem aureo, virgam auream manu in dextera tenentem. De cujus summitate in occipitio capitis præfatum bis tetigit mutum, moxque vis ingentis algoris cerebrum penetravit illius, atque usque in os ejus pervenit, pariterque foramina pertransiit aurium. Evigilansque confestim, & a terra qua jacebat exsurgens, coram oculis omnium Fratrum & plebium illic adstantium & laudes cunctipotenti Deo decantantium, cum celsa voce atque alacritate cordis clamare cœpit dicens: Deo gratias, ecce adest B. Wandregisilus, per quem nunc mihi pius Dominus loquelam reddidit & auditum. Unde universæ plebes quæ ob suffragia Sanctorum deposcenda ad eamdem convenerant Basilicam, cernentes quod gestum fuerat, cœli terræque Dominum laudaverunt, magnique apud eum fore * meriti beatum Wandregisilum proclamabant.

* anno 558.

* Auctoris ætas.

* esse

XVIII. *De Grippone Præfecto in mari correpto, sed ob merita Sanctorum salvato.*

Non longo post tempore dum in periculo sibi invocantibus adfuit, sequitur clara virtus ac maxima. Inluster namque vir GRIPPO, Præfectus videlicet emporii Quentovici, jussu præcellentissimi Regis CAROLI quadam legatione functus est in insula Britannica ad Reges Gentis Anglorum. Denique impetratis ac peractis pro quibus directus fuerat, dum in revertendo navem ascendisset, Occanum æquor ingressus, flante vento secundo fere medium confecerat iter: noctisque spatio fere transacto, antequam roseæ lucis splendor mundum irradiaret, ita subito sæva exorta est procella, ut nulla spes evadendi præfato Duci suisque comitibus qui cum eo erant in navi remaneret. Cumque a variis ac fortissimis ventorum motibus mare intumesceret, lintrisque huc atque illuc a vi maris pulsaretur ac vagabunda incederet, nullusque evadendi exitus ullo modo pateret, cum jam sol lucifluos emitteret radios, & propria totum illustraret lampade mundum, adspexit præfatus Dux pharum supra litus maris antiquorum industria ad cursum navigantium olim ibidem ædificatam. Contemplatus est quoque & Basilicam in qua pretiosi Confessoris Wandregisili summique Pontificis Ansberti sanctissima posita erant membra: oppletosque lacrymis oculos hæc humili cum voce supplicans ajebat: Sacerdos quondam noster, nunc socius Angelorum, beatissime Wandregisile, precibus piis succurre nunc afflictis, jamque periclitantibus. Te duce ab hac regione progressus sum, te duce externa adii loca: en desertus a te, patriæ inductus jam finibus, gravis periculi mole oppressus dignas mei meriti pœnas luo. Noli subtrahere precem, liberationem famulorum, jocundior nobis melle dulcedo; ne sinas gaudia nostra supremæ tristitiæ nubilo maculari: gaudium & exsultatio nostra, quos deduxisti sospites, patriæ solo redde incolumes. Inter hæc ipse Dux ejusque socii vota offerunt, omnimodo nisu reddere cupientes. Vix verba præfata finierant, cum subito ope atque intercessione almi Wandregisili pia serenitas redditur mira, & patronum quem quærebant absentem, virtute præclara præsentem intelligunt. Lacrymæ denique vettuntur in gaudia: mœror lætitiæ permutatur. Elevatis namque velis, motu celeri cum gaudio tripudioque magno lintris cucurrit ad litus. Nec subacta inter duras cautes præruptaque & aspera loca con- trita

trita est, nec scit pertulisse discrimina, cum gaudet evasisse pericula. Ministeria nempe implevit itineris, relinquens signa virtutis. Ipse autem præfatus Grippo in ipsa vigilia Nativitatis Domini alacer & sospes ad eamdem pervenit Basilicam, in qua prædictorum Christi Confessorum beatissima posita erant membra, ibique cunctipotenti Deo pro sui ereptione laudes multimodas cum magnæ humilitatis reverentia retulit, & vota promissa obtulit. AN.CHR. 667 22. Julii.

XIX. *Item de quadam paralytica a Sanctis curata.*

Illud quoque silentio præterire non debemus miraculum, quod in ipso tempore per Sanctorum merita in eadem qua pretiosa eorum ossa cineresve sacri servabantur gestum est Ecclesia. Fuit quædam mulier Deodada nomine de pago Pontivo & villa Agmoa, quæ ad suffragia petenda Sanctorum in sacrosanctis Quadragesimæ diebus ad præfatam Basilicam perducta est. Quæ ita omnium carebat officiis membrorum paralytico attrita morbo, ut ejus caput omnibus videretur horarum momentis rotando & agitando e suo volvere loco: manus vero illius ita dissolutæ ac tremulæ exstabant, ut nullomodo eas ad os suum applicare valeret. Nam & eam quam attulerat candelam nullatenus altaribus quivit imponere sanctis, nisi aliorum fulta ac juta adminiculo. Quicumque enim eam adspiciebant, semper putabant eam casuram ac subito morituram. Quæ dum tali quateretur molestia ægritudinis, ita meritis & suffragio prædictorum Sanctorum ab eadem est incommodæ languoris curata, ut cuncta membrorum officia dudum amissa post quinque dierum spatium quam ad eamdem pervenerat Basilicam concite recipere mereretur. Nam tanta inest sanctis ipsis Confessoribus depellendi ægritudines ab humanis corporibus a summo Opifice donata virtus, ut plurimi gratia sanandi ad ipsos Sanctos properantes, alii vero revertentes, a variis diversisque morborum generibus largiente Christo liberari mereantur.

XX. *De quodam puero cæco & claudo a Sanctis curato, & matre ejusdem pueri febricitante sanitati reddita.*

Anno ab Incarnatione Domini Jesu Christi 866. venerunt corpora SS. Confessorum Wandregisili & Ansberti ad Ecclesiam S. Petri quæ ex ditione præfatorum constat Confessorum, & est vicina portui Quentavico. Ubi post aliquot dies quidam puer nomine Bernodus de pago Pontivo & villa quæ Diglitis dicitur, quem mater testabatur octo annorum spatio oculorum officio & gressu ambulandi funditus caruisse; cum ad præfatam Ecclesiam in qua Sanctorum corpora posita erant advenisset, in conspectu omnium qui aderant visum Domino largiente recepit & gressum. Mater vero prædicti pueri nomine Hildegardis quæ a febre quartana diutissime vexabatur, Domino miserante in eodem loco sospitatem recepit *.

* hic unum omissum de muliere contracta.

XXI. *Quod quædam lunatica meritis Sanctorum sanitati sit reddita.*

Anno 868. in ipso quoque tempore quædam mulier nomine Echitrad natione gentis Anglorum, supplicandi voto (veluti pœnitentibus moris est) Romam pergebat, quæ erat lunatica, sanguinisque fluxu per plurimos afficiebatur annos. Cumque ad præfatum locum ubi Sanctorum Corpora posita erant divertisset, atque coram altare ad orandum se prostravisset, diu desideratam sanitatem Domino miserante 10. Kalend. Octobris per merita Sanctorum suorum recepit, & demum cœptum carpebat iter quod Romæ urbis ducit ad arces.

AN. CHR. 667 22. Julii.

XXII. *De Wandalgario energumeno & sorore ejus a sanctis Confessoribus curatis.*

Sub idem fere tempus quidam homo nomine Wandalgarius & soror sua nomine Gisleberga de pago Pontivo & fundo Bladulfi villa pertinens ad Monasterium S. Mauricii, a spiritu immundo possessi & ob hoc artissimis vinculis adstricti, in carpento positi ad præfatam Basilicam deducti sunt 7. Idus Aprilis. Qui duodecimo ex quo illuc advenerant die, per virtutem Christi & merita Sanctorum Confessorum, eunctis qui aderant cernentibus, exacto a se dæmone sani effecti ad propria sunt reversi.

XXIII. *Item de alio energumeno ibidem a Sanctis sanato.*

Exin die quintodecimo, id est 11. Kal. Maji, homo quidam nomine Amatus de emporio Quentavico, ita erat a spiritu immundo invasus, ut per os ejus exprobrando loqueretur, Sanctosque nominatim impotentes diceret ad se expellendum. Qui tamen ipso quo advenerat die, in præfata Basilica coram sacris Sanctorum Reliquiis per virtutem Christi perfecte curatus, vota promissa reddens rediit ad propria.

XXIV. *De quodam cæco illuminato.*

Eodem quoque tempore quædam femina Airisma nomine de pago *Tellau* & prædio cognomento Haismedis, filium suum nomine Riculfum quadriennio cæcum ad præfatam Basilicam pro recuperando lumine amisso adducere curabat. Cumque ibi pro calamitate quam prædictus patiebatur natus, Domini misericordiam & sanctos Confessores invocasset, diu negatum lumen recipere meruit. Factum est hoc miraculum Nonis Maji in vigilia Ascensionis Domini *.

* hic claudi curatio omissa.

XXV. *De quadam cæca illuminata.*

Quædam autem mulier nomine Tatburgh de pago Tarvennensi quinquennio solem non viderat, ibi se ad orandum in præfata Basilica coram altare prostravit. Cumque ad Missarum solemnia Evangelica lectio perlecta fuisset, lumen quod amiserat Christo Salvatore omnium largiente per merita Confessorum extemplo recepit. Sed & istud miraculum factum erat 12. Kal. Augusti in vigilia festivitatis S. Patris nostri Wandregisili *.

* hic duo omissa de claudo & amente.

XXVI. *De quodam cæco illuminato.*

Quædam autem femina nomine Itberta venit illo, ubi Sanctorum corpora condita manent, deferens filium parvulum nomine Richardum, qui erat aliquanto tempore cæcus. Ibique triduo degens, Christo Domino per merita Sanctorum donante, diu negatum lumen prædictus filius ejus recepit. Et istud miraculum factum erat die quarta Nonarum Decembrium.

XXVII. *Claudus curatus.*

Succedente deinde aliquanto temporis intervallo, quidam vocabulo Radunius ex pago Tarvennensi & villa vocabulo Amaniaco, valida nervorum contractione debilitatus ita claudus exstiterat, ut per annos fere 13. pigra promotione crura pedesque trahens omni ambulandi careret officio. Qui etiam ante aliquot annos, cum prædictorum Sanctorum corpora in *Vvalbodinghem* villa servarentur adductus fuerat: sed cur curatus non fuerit dicent qui

Digitized by Google

qui velint: mihi tamen videtur quia ob salutem animæ aut alicujus peccati nodum ejus curatio dilata fuit, non penitus negata; neque tunc sed alio tempore & alio in loco Deo largiente a prædictis Sanctis fieri debuit. Denique ad præfatam Basilicam in qua Sanctorum degebant Reliquiæ, in carpento a suis adductus, Divinam exorans clementiam, in unius horæ momento integram omnium membrorum sospitatem per Sanctorum merita recepit. ANCHR. 667 22. Julii.

XXVIII. *Mulier clauda erecta.*

Anno Dominicæ Incarnationis 868. quædam virgo nomine Berthildis de pago Suessonum, & prædio vocabulo Bergiaca, ex nervorum contractione debilitata, & per duodena annorum curricula inutilis facta, cum ad prædictum locum genibus & manibus reptando potius quam ambulando pervenisset, in eadem Basilica consistenti vir quidam in candido habitu sibi apparuit, monens ut in eodem maneret loco quoadusque optatæ sanitatis Deo jubente per merita S. Wandregisili susciperet opem: quarto idus Junii ostensa ei fuerat hæc visio. Exin die tertia, id est pridie idus Junii cum Matutinorum solemnia Fratribus essent decantata, cœpit clamando Sanctorum nominarim auxilia deposcere: atque in hoc clamore extentis sibi subito nervorum vinculis in incessum se erigens in pedes constitit. Sed & ista in hunc modum curata pedum gressibus ad propria rediit, quæ, ut prædiximus, nitendo potius quam incedendo ad Confessorum limina pervenerat.

XXIX. *Translatio Corporum SS. Confessorum Christi in Carnotenam urbem.*

Anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo nonagesimo quinto Indictione IV. sub die 12. Kalendarum Decembrium, venerunt corpora SS. Vvandregisili & Ansberti Confessorum ad Carnotenam urbem, & jubente Domino suscepta sunt a venerabili HAIMONE Episcopo præfatæ urbis & Domno HAIMERICO Abbate Monasterii S. Carauni * Martyris, & collocata in Ecclesia in qua isdem Martyr requiescit. Ubi non minimam humanitatem Monachis S. Vvandregisili qui metu Gentilium hæc attulerant exhibuit, & hospitalitatem condignam tribuit, ibique usque 14. Kal. Martii pacifice mansimus *, videlicet per menses tres, exceptis tribus diebus. Deinde 14. Kal. Martii metu Gentilium suadente & cooperante præfato Haimerico venerabili aliisque Sanctorum veneratoribus, annuente etiam ejusdem urbis venerabili Clero & plebe Deo devota, cum laudibus & honore prædictorum corpora Sanctorum intra muros præfatæ urbis venerabiliter suscepta sunt: atque in Capellam quam olim venerandus Præsul GISLEBERTUS infra domum suam construxerat digne collocata sunt. In qua omnipotens Deus Sanctos suos ut voluit mirabiliter mirificavit, & miraculorum attestationibus multiformiter honoravit. Quorum insignia miracula jubente Domino mirabiliter refulgent.

* S. Cheron nunc Canonic. Regul. Ordin. S. August.
* Auctoris ætas.

Ea siquidem tempestate quidam homo Haimericus nomine a spiritu immundo invasus, vinctus atque demum in carpentum elevatus, ad prædictam Basilicam perductus est. Qui ita vexabatur ab erratico spiritu, ut omnes adsistentes dentium laceratione appetere vellet, ac multa nefanda nec dicenda hortatu dæmonis ore proferret. Ibique per aliquot dies manens, Domino miserante opimis Sanctorum meritis perfecte curatus, sanus & incolumis pedibus propriis habitacula repedavit sua. XXX.

Deinde in mense Majo quædam femina nomine Adalgardis de villa Auriaco, quæ est ex ditione S. Launomari Corbiensis * Monasterii phrenesim passa, a viro suo ac socero ad præsidia Sanctorum adducta, unius diei spatio transacto Deo jubente concitam recepit sanitatem. XXXI.

* l. Curbionensis

Tertium quoque miraculum opitulante Christo & Sanctorum intercedentibus meritis in homine quodam nomine Adalmanno completum est. Hic etiam ter- XXXII.

AN. CHR. 667 21 Julii. terribiliter vexabatur ab inimico, inclamando videlicet immoderate ac lacerando, & in homines procaciter expuendo. Hic ergo a Domino perfecte curatus recessit.

XXXIII. Quarta quoque virtus Sanctorum in homine nomine Angalmaro refulsit. Qui captus a dæmone, amisso sensu, inania gerebat voce, lingua, ac membrorum motibus. Ibique octo dierum spatio manens, videlicet ab 9 Kal. Julii usque ad Kal. ejusdem, meruit a Domino & Sanctis ejus perfecte curari.

XXXIV. Quintum æque miraculum in femina nomine Gertrude donante Deo contigit. Quæ sensu amisso, dæmonis instinctu & loquebatur deformiter, & dentibus frendebat, & omnia inhonesta promebat. Quæ tamen tertio postquam ad præfatum pervenerat locum die meritis Sanctorum ab hac meruit incommoditate liberari.

XXXV. Sexta quoque virtus in femina nomine Angalberga ostensa fuerat, quæ parum loquebatur sensu amisso proprio: sed alia agebat inhonesta. Quæ tamen tertio postquam advenerat die, precibus Sanctorum sana & incolumis ad sua concite rediit.

XXXVI. Illud quoque septimum miraculum laude dignum huic paginæ inferendum paratum duximus, quod cœlorum Compos & orbis in quadam femina per beatum exercuit Wandregisilum. Nam cum nonnulli per Francorum fines nobilium pauperumque infirmitatum incommoditatibus molestati gauderent sese ab eo sospitati redditos optabili, placuit cunctorum Modificatori, ut velut in Germanorum provinciis multorum laudabatur ore, ita gens transmarina præclaris illum vocibus devotaque mente attolleret. Tali itaque actum est occasione ut nomen beati viri non tantum in solo patrio, verumetiam beatificaretur in peregrino. Erat quippe in eisdem partibus quædam femina omni compagine membrorum adeo infirmata, ut nec manibus cibum ori apponere, nec pedibus gressum quiret aliquatenus figere. Quadam igitur nocte cum ejus spiritus intra pene mortuos artus triste anhelaret, audit per visum quemdam dicentem sibi: Si forsitan fuisses transvecta ad memoriam S. Wandregisili qui in Bononia *a* civitate cum Præsule Ansberto requiescit almifluo, profecto recepisses tui sanitatem corporis. Hac ergo visione animata, rogavit affines atque cognatos, ut ei præberent evectionis adminicula, quibus Sanctorum quiret adire limina ob recuperanda pristinæ sanitatis commoda. Cumque illo auspice pervenisset Christo, multo lacrymarum imbre ante Sanctorum busta effuso ita surrexit sospes a pavimento, ut nulla infirmitatis vestigia in ejus apparerent corpusculo. Recepta itaque femina quæ advenerat sanitate, devovit numquam se domum redire, sed omni quoad viveret tempore in servitio præfati perseverare. Remeantibus ergo collegis suis transmarinam ipsa ut devoverat nusquam abscessit, sed in obsequio curatoris sui totam se contulit. Interea audivit Sanctum se monentem ne aliquando calefactione ignis uteretur, nec tempore hiemis nec æstatis. Quod si fecisset, pro certo sciret ad se reversuram infirmitatem. At illa jubentis imperium servavit per aliquod temporis spatium. Tempestate itaque quadam cum vigilia adesset Nativitatis Dominicæ & sodales suas Sanctimoniales feminas multimoda prece

NOTA. rogitaret, ut Oblatas quas oblatura Domino in crastinum erat formarent, ignique cui appropinquare non audebat decoquerent, & minime impetraret, accessit

a Hinc apparet corpora SS. Vvandregisili & Ansberti ex civitate Carnutum revecta esse Bononiam. *Postea anno nongentesimo quadragesimo quarto 3. Nonas Septemb. corpora Divorum Vvandregisili, Ansberti & Vulframni ex Bononia maritima Morinorum urbe Gandavum ad Cœnobium Blandiniense ab Arnulfo Comite translata sunt*, ut scribitur in Chronico Blandiniensi apud Sanderum in suo Gandavo. Quod de S. Vulframni corpore dicitur, suo loco discutiendum erit. Ea Translatio facta est S. Gerardo Abbate Gellensi & Blandiniensi: qui teste Scriptore Appendicis ad Chron. Fontanell. cap. 3. cum aliquando corpus S. Vvandregisili *in pagum Belvacensem, in villam quæ Reverisceri dicitur quæ pridem fuerat de ditione Fontanellensis Cœnobii* detulisset, ut res quasdam ab iniquis possessoribus occupatas repeteret, *assensis equis Rotomagum properavit, admissusque Richardo Comiti causas adventus sui intimavit, seque in promptu S. Vvandregisili corpus habere retulit, quod suo restitueret loco, si terræ sibi redderentur, quas Chartarum posset approbare Privilegiis*. Cui rei cum contradixissent Primores terrarum illarum invasores, Gerardus S. Vvandregisili corpus Gandavum in suum Cœnobium revexit, *ubi apud Deum & homines in magna gloria & honore nuncusque requiescit*. In brevi Chronico MS ad ann. 1047. scribitur, quod tempore Gradulfi Abbatis *brachium S. Vvandregisili de Monasterio S. Petri montis Blandiniensis relatum fuit Fontanellam*, ubi hactenus cum ejus sudario asservatur. In eodem Chronico ann. 1341. legimus, Joannem de S. Leodegario Abbatem instituisse, ut feria tertia vacante fieret officium de S. Vvandregisilo, feria quinta de S. Vvulframno.

cessit ad ignem, ferroque quo imprimendæ ac decoquendæ erant Oblatæ arrepto, mox nervi manu ejus dextræ contracti sunt: ac oblatorium quod sponte susceperat, invita vi agente Divina retinuit. Cum fletu ergo & dolore tribus diebus strictim deportato, die jam quarto festivitate beatorum Innocentium & Wandregisilo cum complice suo exorante beato, & auctore innocentiæ hora qua populus stans cum reverentia ad Missam sanctum auscultaret Evangelium, ferrum de vola mulieris excidit, & sonum cadens in pavimento circumstantium auribus incussit. Sonitu ergo ferri atque clamore mulieris omnes qui aderant permoti venerunt cum strepitu magno ad eam, & pro tanto tripudiantes miraculo, cunctipotentem Deum magnis præconiorum vocibus Clerus laudavit ac populus, qui semper & ubique in omnibus operibus suis exstat benedictus. Aperto posthæc ferro in quo erat intus oblata impressa, invenerunt eam sanguine tabo mixto cruentatam. Pro qua re multam habitatores loci illius deinceps habuere admirationem.

AN.CHR. 667 22 Julii.

MONITUM.

Adventum Reliquiarum SS. Wandregisili, Ansberti & Vulframni in Montem Blandinium Sæculo 5. Benedictino ad annum 944. referemus.

VITA S. AUDOMARI EPISCOPI TARVENNENSIS,

CIRCA AN. 667 9. Septemb.

Scripta ab Auctore anonymo, qui ante Normannorum cladem vixisse videtur: apud Surium contracta, & interpolata fortasse a FOLCARDO Abbate Sithivensi sæculo 10.

Restituta ad apographum Corbejense.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. DOMINO omnipotenti munerum spiritalium magnarumque virtutum largitori multiplices gratias laudesque sedulas dicere debemus, qui omnium creaturarum visibilium & invisibilium conditor & gubernator exsistens, filium suum unigenitum Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM ad docendas, redimendasque omnigenas Gentes misit ad terras, &c. Qui duobus & decem Apostolis de turba totius generis humani electis, alios quoque alterius ordinis sexaginta & duos regionibus albis ne multæ operarii deessent messi jubet omnipotens discipulos esse suos, hosque in cœnaculo Sion Sancto spiramine repletos, omniumque linguarum mirabili dono ditatos ad docendas baptizandasque omnigenas Gentes ire præcepit, &c. Post hos, postque ipsorum successores alios homines agios Dei gratia præditos, eodemque spiritu repletos Apostolorum vicarios in omnibus mundi partibus esse concessit, &c. Unde Occidentalibus mundi partibus, Divinis muneribus decoratum signis ac virtutibus in multis orbis partibus notum AUDOMARUM * Apostolicum donavit Doctorem. Ideo te Deus omnipotens per gloriosa ejusdem Pontificis patrocinia precamur, ut largiflua tuæ sapientiæ de supernis fluenta nostris licet maculatis mentibus rorare concedas, ut de tanti viri meritis atque virtutibus quæ per illum tua gratia gessit scire volentes, licet de magnis parva, ac de multis pauca depromere possimus. Quis enim quotidianam ejus conversationem atque in Dei servitio constantiam, cunctosque labores quos in occulto, Deo tantum teste, operatus est, scire atque narrare potest?

* S. Omer

INCIPIT VITA.

2. Hic igitur agius Pontifex AUDOMARUS & nobilibus & inclytis secundum

CIRCA AN. 667. 9. Septemb. * Constance ad Rhenum. * Ipetio vulgo Guldindal.

sæculi dignitatem & in Fide Catholica eruditis ortus fuit parentibus *a* in Constantinense reginne, nec longe a Constantia * civitate & in eo specialiter loco qui Aurea-Vallis * vocatur natus est. Genitor vero hujus inter suos clarus FRIULFUS vocabatur: DOMITTA autem sua nuncupata fuit genitrix. Hi vero religiosi parentes prædictum puerum secundum Christianæ Religionis a cunabulis ritum Divina gratia suffragante in Ecclesiasticis nutriebant disciplinis: unicum enim Audnmarum habebant filium. Friulfus vero post prædictæ conjugis suæ obitum, & puero ætate & gratia crescente, suavi jugo Christi ac levi, Divina famulante misericordia, cum confortante ac suadente Audomaro filio sun se subdere studuit.

Luxovium a patre perducitur. Matt.19.21.

3. Ambo igitur genitnr videlicet Friulfus cum beato filio suo Audomaro implentes quod scriptum est, *Vade & vende omnia quæ babes & da pauperibus & veni sequere me & babebis vitam æternam*: mundn mortui, Deo vivi; caducis inopes, perennibus locupletes; Den subditi, diabolo rebelles; mente similes, ætate dispares, ad Christi Militum perrexere Cœnobium quod famnsn nomine vocatur Luxovium, quodque a sanctæ memnriæ Hibernense viro B. COLUMBANO Abbate in Burgundiæ regione in Dei nnmine fuit fundatum. Sancto igitur AUSTASIO Abbate qui tunc in prædicto Monasterio sanctæ atque beatæ Monachorum multitudini præerat, Audomarus cum suo unanimiter genitore religiosa manifestaverunt desideria, sequentes quod scriptum est: *Interroga patrem tuum & adnuntiabit tibi, & majores tuos & dicent tibi.* Sanctus vero Austasius eos Dei amore flagrare cernens, & in B. Audomari vultu & verbis gratiam cognoscens esse Divinam, salubre atque perfectum secundum sacræ scripturæ auctoritatem prædictis Dei famulis dedit consilium, suadens videlicet utrisque aliquandn simul, aliquando separatim, ut sub Regulari disciplina secum in Dei perseverarent servitio. Ambo igitur Divino ardentes amore spiritalis Patris Austasii sequentes consilium, sub sacræ Regulæ jugum menre devnta se subjecerunt. Beatus igitur Austasius immenso gaudin repletus, eos sancto Mnnachorum consortio conjunxit. Dehinc S. Audomarus spiritali gratia plenus, ætace tener, fide robustus, districto regulæ rignri subditus, inter agium Monachnrum populum fuit imbutus, nmnibusque Christi militibus in prædicto Monasterin habitantibus Divina suadente gratia amabilis fuit. Erat enim mente castus & corpore, nbedientia atque humilitate refertus, in Divina scientia eruditus, charitate & mansuetudine plenus, districtis parcimoniæ castigatus jejuniis, prolixis noctium pervigil excubiis, sciens quod scriptum est: *Beati sunt servi illi quos cum venerit Dominus, invenerit vigilantes.*

Deut.32. Religiose vivit. Luc. 12.

Episcopus Tarvennensis factus, multos ad Fidem reducit.

4. Dehinc B. Audnmari fama per multa loca vulgata usque ad DAGOBERTI Francnrum Regis nntitiam pervenit: abscondi enim non potest civitas super montem posita. Posthæc multis intervenientibus annis a Reverentissimo prædicto Principe Dagnberto, & ab omni Francorum populo vocatus, S. ACHARIO Noviomense Episcopo opitulante, ad docendum atque ad gubernandum Tervvanensis urbis populum Episcopalem cum magna mentis humilitate sumpsit honorem: in quo gradu verbum Divinum in corda credentium seminans; animarum corporumque languores curans, captivos vinculatosque redimens, viduarum inopumque præ omnibus curam gerens, plebem sibi a Domino creditam rite gubernabat. Prædictus igitur Tervvanensis populus licet ante adventum B. Audomari a sociis DIONYSII martyris FUSCIANO videlicet & VICTORICO verbum audivit Divinum eodem tempore quo S. QUINTINUS in Ambianense prædicabat urbe; multi tamen adhuc ex ipsis Tervvanensibus cultui adhærebant idolorum. Pnstquam enim duo beati viri prædicti Fuscianos & Victoricus de prædicta Tervvanensium urbe perrexerunt, & in Ambianensium civitate martyrio coronati sunt; tunc Tervvanenses ad culturam iterum reversi sunt idolorum. Non solum enim hi qui nomen Dnmini antea recipere noluerunt, sed

NOTA.

a S. Audomari consanguineus dicitur qui popularis ejus fuit S. Bertinus, qua de re in Actis S. Bertini Sæculo insequenti. Addit Joannes de Ipra seu Iperius Abbas Sithivensis in Chron. MS. quod ad annum 1295. perduxit, Audomarum in quodam Instrumento Caroli Magni consanguineum ab ipso Imperatore appellari.

ſed etiam hi qui a prædictis Patribus fuerunt baptizati, pari errore ducti idola colebant. Summus igitur prædictus Pontifex Audomarus eamdem ingreſſus urbem, ſalutifera Divini verbi præcepta ſtolidis Paganorum cordibus tradidit, ſeraſque eorum meotes tetris ignorantiæ caliginibus cæcatas largo Evangelii lumine inluminavit, vanaque ſimulacra deſtruenda igni tradidit, ſacrilegamque idolorum culturam in prædicta urbe funditus evertit, omnemque in ea habitantem populum ad Fidem convertit Catholicam, Divina ſibi ſuffragante gratia: Omni enim operanti bonum Deus cooperatur. *Si* enim, teſtante Apoſtolo: *Deus pro nobis, quis contra nos eſt?*

CIRCA AN. 667

9. Septemb.

Rom. 8. 31.

5. Poſtquam vero prædictam plebem ad veri Dei cultum præfatus Pontifex convertit, verbum Divinum concurrentibus ad eum undique prædicando turbis, multoſque io Dei nomine variis liberando languoribus, magnarum ſibi ſigna virtutum largitio conceſſit Divina, de quibus ounc almigeris illius virtutibus ſubſequens ſermo Chriſto favente pauca depromere properat. Quadam vero die Audomarus egregius Chriſti Confeſſor in Bononia *a* urbe perſeverans, poſt nocturnas vigilias diluculo more ſolito ſurgens, in Eccleſiam intravit orare, ibique prolixum æſtivi diei ſpatium verbum Dei circumſtantibus turbis prædicans. Miſſamque Chriſtiano populo cantans, ægrotis variis generibus morborum manus imponens, meridianis diei horis vitæ venerabilis ſenes laſſus ſeſe locavit ad lectum. Dehinc parvum pauſandi ſpatium volens ſuo indulgere multis laboribus fatigato corpuſculo, unus de circumſtantibus ipſius miniſtris juvenili ætate laſcivus acceſſit ad illum dicens: Domine, da mihi nunc tuam mecum habere licentiam, ad vicina pelago volo nunc pergere loca. Tunc ſenex juveni dixit coram turba petenti: Non habes licentiam, fili mi, adhuc pergere foras, nam tibi hic melius reor exſpectare parumper, donec me ſoſpitem de ſomno ſurgere cernas. Prævidit enim providus ſpeculator ſui gregis prophetico plenus ſpiritu, erranti juveni quod eſſet malum abire. Tunc ſomno ſopitus feſſus ſic ſiluit ſenex. Aſt juvenis optimi ſpernens præcepta patroni, ut mos eſt juvenibus juſſa ſic ſpernere ſenum; tunc rapidis greſſibus velox ad mare migravit. Tum parvam naviculam cernens in litore ſtantem, qua ſoliti fuerunt homines parvum tranſcendere flumen quod accolæ nominant ipſis in partibus Elna *; immemor at juvenis cœcatus amore ludi inconſulte actutum ſolus aſcendit in illam, ipſe volens ludere in hujus rivuli ripas. Aſt illum in pelagus rapuit vis valida venti. Tunc ſubito ſurgens in ponto ſæva tempeſtas, ipſa navicula undis tumeſcentibus quaſſata, nec gubernacula nec gubernatorem habens, huc & illuc fluctibus errans natabat in mari, quod magno Britanniam gurgite ſecernit a Francis, quod ſæpe fortiſſimis merſis hic navibus nocet. Aſt miſer nec propriam cernens, nec alteram terram, tunc illum pœnituit quod ſprevit verba patroni: mori ſeſe credidit ventis pugnantibus in undis, nec navis, nec juvenis poterat reſiſtere ponto. Tunc illum per merita Deus Audomari precantem trepidum Saxonicam * illico deduxit ad terram. Tum iterum ſtupidus ignota cernens arva, raptores tremulus ſe denudare timebat, ſi ſolus diutius illic exſpectare tentaſſet.

Diſcipuli periculum ſpiritu prophetico prævidet.

* Elnæ

* Anglicanam

6. Hinc notam confitens inobedientiæ culpam, lacrymis ubertim profuſis poſtulans opem, Audomarum tremula clamans tunc voce patronum, in Dominum fidens cito recurrit ad navem. Illico Omnipotens ventum illi concedens aptum, miteſcere pelago jubens, ante tumenti navicula natans, rurſum per mare ſerenum actutum iterum ſalvus remeavit ad portum, de quo illum antea fortis rapuerat Eurus & prædictus rivulus Elna, ubi intravit in mare. Nauta ſurgens illico notos agnoſcens agros, inlæſam linquens ſuam in litore navem, litoreas calcans rapidis greſſibus algas, multimodas agens gratias Omnipotenti, ad ſuum pœoitens rurſum recurrit patronum. In eo Epiſcopus adhuc moratus quo ſom-

Meritis ſuis eum naufragio liberat.

a. Bononia al. Bolonia, *Bologne*, haud procul ab Oceano ad Elnam fluvium, Sedes Epiſcopalis Morinorum, uti & Tarvenna quondam, civitas ad Legiam fluviolum, a Carolo V. Imperat anno 1553 exciſa. Epiſcopus olim pro temporum occaſione in alterutra civitate ſedebat. Morinorum Sedes modo tripartita, Bononiæ, Audomaropoli & Ipræ attributa eſt.

CIRCA AN. 667 9. Sept.

somno sopitum ante reliquerat illum, mira omnipotentis Dei misericordia in eisdem horis celer ille reversus est. Tunc proximans postibus aulæ ubi senex orabat, miser multis vicibus cito prostratus ad terram, humidis vultibus culpam confessus, cum fletu suspirans, lacrymis veniam flagitabat profusis. Tunc senex leniter inquit corripiens illum: Fili, tibi antea dixi quid esset venturum, quod non te decuit hodie pergere foras, cur ausus es postea nostrum contemnere verbum? Tunc tremulus juvenis suo respondit Patrono: Mea culpa, Domine, mea veraciter culpa, ignosce misero mihi per te a morte reducto. Tunc ipse, ut diximus, sua pericula narrans, quod solus inter tumentes Oceani fluctus, interque voraces circa scopulos currentium gurgitum æstus in parva navicula, multa perpessus in ponto, nec mari se credidit vivum evadere posse, nisi illum misellum humanam desperantem opem Audomari meritis Deus liberasset de morte. Tunc silere juvenem jussit sic sobrius senex, incautum discipulum humili reprimens mente: Nec hoc verbum, inquit, iterum foras ab ore depromas, nec ulli homini hæc de me dicere debes, quamdiu me videris hac brevi perfrui vita, ne zabulus superet nos jactantiæ culpa; nec ab ore hominum quætere laudem, ne inanis gloria cor nostrum levet in altum. Hinc post hujus obitum cuncta per ordinem monstrans narravit discipulus ille qui passus est in undis *a*.

Adjutores tres recipit.

7. Post hoc non multo temporis intervallo ad B. Audomarum de prædicta Constantinensi regione tres una eum mente viri MUMMOLINUS, EBERTRAMNUS *b* sanctusque BERTINUS pariter venerunt, relinquentes etiam secundum Domini præceptum parentes, patriam, omnesque propinquos. Sanctus vero Audomarus prædictos Dei famulos gratifice recepit, immensasque omnipotenti Domino gratias agens qui tales sibi ad prædicandum Evangelium adjutore deduxit. Erant enim præfati viri in Fide perfecti Catholica, & in Ecclesiasticis disciplinis atque in divina Scriptura eruditi.

Monasterium construit.

8. Parvo posthæc temporis spatio transacto S. Audomarus cum prædictis beatis viris Divina sibi stimulante gratia Monasterium cogitavit in Dei fundare nomine: ad habitandum enim Monachis Divina sibi largiente misericordia locum habebat aptum. Erat enim quidam vir potens ADROWALDUS nomine, in divitiis hujus sæculi vanis valde dives, quem B. Audomarus de errore gentilitatis ad Fidem convertit Catholicam, quemque cum omni sua baptizavit familia. AdroWaldus vero prudenti consilio fallaces divitias præsentis sæculi spernens, nec ullum habens filium, magnam suæ hereditatis partem cum omni sua multiplici substantia Deo & beato obtulit Audomaro, villam videlicet quæ noto nomine vocatur *Sithiu*. Beatus vero Audomarus in prædicta villa ante adventum prædictorum virorum Ecclesiam ædificavit in eo etiam loco, in quo suum pausat in pace corpusculum. Postquam ergo præfati Dei famuli ad eum pervenerunt, concessit illis ut Monachorum habitaculum ædificarent, ubicumque illis in prædicta placuisset villa. Sancti igitur viri Mummolinus *c* atque Bertinus cum ceteris eorum in Christo sociis Monasterium ædificare in quodam cœperunt loco, quod usque hodie VETUS vocatur MONASTERIUM *d*: sed in eo loco paucis morantes annis, Divina eis suadente gratia alium voluerunt eligere locum.

Vetus Monasterium.

Sithivense.

9. Beati igitur viri in Domini confidentes misericordia, perfectum invenerunt consilium, protinus enim in navem ascendentes sine gubernatore & remigio,

a Posthac in apographo Fuliensium Parisiensium recitatur tentatio carnis, quam S. Audomarus exemplo S. BENEDICTI urticarum & spinarum aculeis superasse dicitur.

b Ebertramnus fuit postea Abbas Monasterii S. Quintini apud Augustam Veromanduorum, de alio infra.

c *Adroaldus* (scribit Iperius) *voluit donationem suam Litterarum attestatione firmari, ut futuris temporibus validior permaneret. Sic ergo ea incipit:* DOMINIS SANCTIS PATRIBUS BERTINO, MUMMELINO, &c. *Facta donatio 8. Id. Septemb. anno 12. regni domini nostri* CHLODOVEI *Regis, Actum in Sithiu villa dominica.* Et tamen apud Miræum Donat. piar. cap. 1. legitur, *Actum Ascio villa dominica.* Annus 12. Chlodovei anno Christi 648. respondet.

d Surius legit *Vetus Templum*. Iperius, *Jussu*, inquit, *B. Audomari tres viri sancti prædicti Ecclesiam construxerunt & Cellam in territorio ejusdem villæ, in loco qui adhuc & propter hoc Vetus vocatur Monasterium super fluvium Agnionn anno 626.* (lege anno circa 649.) *In eo loco supradicti viri Sancti quasi in Eremitorio sederunt cum conventiculo parvo constricti annis 14. &c.*

gio, ac fine ulla cibi & potus cura huc atque illuc spatioso stagno adhærente CIRCA AN. 667
prædicto eorum habitaculo navigantes, omnipotentem rogabant Dominum, ut
ad locum quem sua illis præparavit misericordia eos deduceret inlæsos, dicentes invicem, quod non adsensuri essent de prædicto stagno, nisi quando navicula eorum aptum tenendo portum contigisset illis secundum ordinem Psalterii subsequentem cantare versiculum : *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo quoniam elegi eam*. Misericors igitur Dominus qui suis ubique præsens est famulis, prope est enim Dominus invocantibus eum, navem in qua beati fuerunt prædicti viri post aliquod prævisum sibi spatium illico deduxit ad terram. Tunc etiam illi prædictum canentes versiculum fine mora navem relinquentes læti intraverunt in terram, cognoscentes etiam locum illum a Domino ipsis traditum. Dehinc B. Audomaro pio eorum Patre favente Monasterium nomine *Sithiu a* prædicta villa nominatum super Agnionam fluvium in Dei nomine ædificare cœperunt. Confluentibusque undique religiosis viris ad prædictos Dei famulos B. Audomarus MUMMOLINUM multitudini præposuit Monachorum, sed non multo posthæc temporis intervallo, præfatus venerabilis Abbas Mummolinus ad Noviomensis urbis Episcopatum Divina largiente gratia provectus est, & per viginti & sex *b* annos prædictæ civitatis populum a Domino sibi creditum rite gubernavit.

9. Septemb.

Sithivensi præficitur Mummolinus postea Episcopus.

10. Gloriosus igitur Pontifex Audomarus post Mummolinum in prædicto Monasterio sancto Monachorum choro beatum præposuit Bertinum *c*, sanctis enim Fratribus in eodem loco sub strictæ Regulæ rigore Deo servientibus dilectus atque amabilis beatus fuit Bertinus. Erat enim vir venerabilis, in Divinis rebus prudens & providus gregis sui Pastor, in malis vero simplex & innocens secundum Domini præceptum : *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ*.

Bertinus succedit.

Matth. 10. 16.

11. Posthæc vero multis intervenientibus annis B. Audomarus carnales amittens oculos temporali privatus est lumine, ut perpetua luce inluminatus in Dominum semper adspiceret, sicut B. David dicit : *Oculi mei semper ad Dominum*: & idem dicit, *Ad te levavi oculos meos qui habitas in cœlis*. Per amissionem vero carnalium oculorum spiritali lumine repletus, populum a Domino sibi creditum eodem regebat ordine *d*.

Audomarus fit cæcus.

Ps. 24. 15.

Ps. 122. 1.

12. Posthæc vero paucis intervenientibus annis cum prædictus venerabilis vitæ senex Audomarus nimio febris ardore fuisset fatigatus, cumque diem obitus sui adfuisse cognovisset, eodem die de lectulo in quo jacebat surrexit, atque in Ecclesiam ingressus pronus coram altare cum lacrymis Dominum pro se & pro circumstante eum oravit populo : Corpus vero Christi & Sanguinem communicando turbisque se circumdantibus prædicando, oculis in cœlum elevatis, tremulisque manibus quatiente febre atque senectute extensis, suos devota mente benedixit discipulos dicens : Immensam omnipotentis Domini precor clementiam, ut vos filioli mei in regno Dei merear videre felices. His vero omnibus in eodem die rite peractis, ad suum iterum reversus est lectulum, atque in eodem jacens toto corpore solito more extenso, vultuque sereno, anima sui sancti Confessoris Angelorum agminibus circumdata ad omnipotentem egressa est Dominum *e*. Hi vero qui in eadem hora in ea domo præsentes fuerunt, testati

Viatico percepto moritur.

a Monasterium Sithivense, alias Ulterense dictum a fluvio Ultro (qui & Agnio, Agnions, Enneno, nunc *Aa* vocatur) modo S. Bertini appellatur, vel ipso nomine celeberrimum, de quo in Actis S. Bertini fusius agemus.

b Nempe post Eligium, qui cum Chlodovei II. anno tertio, Christi 640. ordinatus sit Episcopus, præfuitque Ecclesiæ Noviomagensi & Tornacensi annis decem ac novem ; anno 659 locum fecit Mummoleno, qui ob e-quum sancti viri subreptum Abbati Basilicæ S. Eligii correptus dicitur in Vita ipsius Eligii lib. 2. cap. 44. ubi S. Audoenus Mummolenum *virum Apostolicum* vocat. Decessit proinde Mummolenus anno 684. dies 16 Octob. quo die in Martyrologiis Benedictino & Gallicano celebratur. Ejus corpus in Majori Ecclesia Noviomagensi, pars capitis in Monasterio Sithivensi adservantur. In ejus Actis MS. nihil præter ista occurrit, nisi quod a Chlothario Chlodovei filio promotus ad Episcopatum legitur.

c Et tamen Bertino primum locum in catalogo Abbatum Sithivensium tribuit Iperius, Mummolino prorsus expuncto.

d In Vita S. Vedasti Alcuinus scribit, Audomarum S. Vedasti Translationi interfuisse : *in qua Translatione*, inquit, *perhibetur B. Audomarus lumen recepisse oculorum, sed illico precibus eamdem quam ultroneus ferebat recuperasse cæcitatem*. Quod etiam Fulbertus in Actis S. Autberti testatur.

e Nimirum *in villa Vuavrantis (Vuavrant) quæ a Sithiu tribus fere distat millibus*, inquit Iperius, quo in loco S. Austrebetta velum ab ipso Audomaro accepisse dicitur.

CIRCA AN. 667 9. Sept. ti sunt, quod talis eorum nares & ora intravit odor, quasi illa domus omnibus aromatibus fuisset plena, sicut sæpe in aliorum Sanctorum exitu contigit. Pretiosa est enim in conspectu Domini mors Sanctorum ejus.

In Monasterio Sithivensi sepelitur. 13. Prædictus vero venerabilis Abbas Bertinus Divina sibi gratia revelante statim ad locum ubi venerabilis senex obiit cum suis pergendo Monachis, sacrum B. Audomari corpus cum psalmis & hymnis & canticis ad locum sepulturæ deduxit, eumque in prædicta Ecclesia quam ille B. Pontifex in *Sitbiu* ædificavit cum immenso circumstantis populi sepelierunt luctu *a*. Sanctus enim Audomarus beato prædixit Bertino cunctisque Fratribus tempore illo Domino in *Sitbiu* servientibus, ut quando ei mors incerta extremæ contigisset horæ, in prædicto loco suum sepelirent corpusculum. Parvo igitur temporis intervallo postquam corpus venerabilis viri in prædicto loco fuit sepultum, juxta sepulchrum ejus expendente desuper lampade Divino lumine repleta, per prolixa annorum spatia lucifluum stillabat oleum. In hoc vero Divinam clementiam diligenter intuentibus apparet, quantam in conspectu æterni Regis beatus suus Confessor Audomarus gloriam habet: cum juxta suum venerabile sepulchrum gloriosa sæpe hucusque ostendit signa. Multi enim variis languoribus fatigati cum ad B. Andomari tumulum perveniunt, Divina largiente gratia subitam recipiunt sanitatem. Omnipotens enim Dominus non solum gloriosas per suos famulos perficit virtutes dum hac utuntur vita, sed post felicem eorum obitum, signis ac virtutibus in diversis mundi partibus eos glorificare non cessat, sicut per prædictum agium suum Confessorem Audomarum multas post obitum suum fecit virtutes, quas favente Domino subsequente narrabimus sermone.

Oleum ex lampade fluit.

Pejerans ad ejus Basilicam exspirat. 14. Parvo igitur post B. Audomari obitum spatio transacto, quidam vir avaritiæ æstibus accensus, pravisque (ut fertur) moribus plenus ad suum accessit compatrem, postulans ab eo ut unum sibi argenteum usque ad statutum tempus accommodare solidum, per suam etiam subdolam testando fidem quod statuto ad eum tempore iterum redditurus esset. Alter vero simplici animo suum credendo compatrem, argentum callido precanti præstitit amico. Paucis vero transactis statuto ad eum venit tempore dicens: Redde mihi meum qnod tibi accommodavi argentum, statutum enim tempus tuæ promissionis advenit. Tunc fallax amicus torvis eum intuens oculis, asperisque cum eo loquendo verbis, audaci animo juravit negando, quod numquam ab eo ullum accepisset scriptulum. Tunc ille qui prædictum accommodavit solidum, recta respondit ratione dicens: Pergamus simul usque ad B. Confessoris Christi Audomari venerabile sepulchrum, ut tu mihi *ibidem* per gloriosa ejusdem Pontificis merita jurando confirmes, quod hic negare conaris. Tunc ille miser mortalis lucri amore cæcatus & a principe mendaci diabolo etiam confortatus qui mendax fuit ab initio & in veritate non stetit, vesano animo ad B. Audomari iturus Basilicam iter arripuit, paratus etiam in sua perseverando nequitia perjurium perficere. Tunc ambo asperis inter se loquentes verbis, per unam commeando viam ad venerabilem B. Audomari Basilicam, eam cemendo adproximabant. Tunc ille qui solidum requirebat, ad suum ait compatrem: Quid nobis est necesse ad B. Audomari propius accedere Basilicam? Deus enim ubique præsens est, jura mihi in isto loco in quo stamus per B. Audomari merita, quod accommodatum a me non accepisti solidum. Tunc ille iniquus extendens manus, linguamque ad proferendum perjurium movens, oculosque ad Basilicam B. Audomari elevans, subito ultione percussus Divina, pronus ad terram cecidit, oculique in eodem crepnerunt momento: & post hæc duobus tamen diebus vita sibi concessa ad terrendos videlicet alios qui eum in tali angustia viderunt, die tertia miserrima defunctus est morte.

15. Est

a Interpolator ita scribit: *Translatum est autem corpus ejus a Reverentissimo Abbate Bertino ac choro Monachorum & sepultum cum gloria in Monasterio Sithiu, in Basilica quam ipse præclarus Pontifex in honore sanctæ Dei Genitricis Mariæ ad tumulanda Monachorum corpora construxerat.* Lege Vitam S. Bertini. Iperius in Chron. cap 11. § 1. scribit Fridogisum Abbatem sæcularem Sithivensis Monasterii *in Capella sancta Dei Genitricis, quam B. Audomarus ad sepeliendos Monachos dedicaverat, expulsis quadraginta Monachis triginta Canonicos sæculares instituisse*. Nunc est Ecclesia Cathedralis Audomaropolitana.

Digitized by Google

15. Est ergo aliud miraculum quod per B. Audomari merita factum fuisse non dubitatur, quodque usque ad præsentem diem Divina operante potentia certis declaratur indiciis. Quadam forte die dum de TarWanensi urbe ad vicina pergeret loca, cumque meridianis diei horis parvum pausandi spatium suo voluisset indulgere corpusculo, sub quadam jacuit arbore non longe a villa quæ Orneacus vocatur. Dum vero vir venerabilis evigilasset, ligneam statim dolavit crucem, & eam in prædicta sub qua jacuit arbore fixit: in sequenti vero nocte in eodem loco in quo agius Christi Confessor jacuit, immensum apparuit lumen: omnesque in illius loci circuitu habitantes, hoc videntes miraculum dicebant: Hic etiam locus idcirco tali nunc lumine fulget, quia ex B. Audomaro in præcedente die ibidem paullisper pausante fuit consecrarus atque benedictus a. Et usque ad præsentem diem multi infirmi in eodem loco sanitatem recipiunt, largiente Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est honor & gloria cum Patre & Spiritu sancto per æterna sæcula. Amen.

CIRCA AN. 667

9. Septemb.

Crux ab eo erecta folgore & miraculis illustratur.

VITA S. JUDOCI PRESBYTERI & CONFESSORIS.

CIRCA AN. 668

13. Dec.

Auctore anonymo, qui sæculo VIII. scripsisse videtur.

Ex codice Monast. Gemeticensis ante annos 700. manu descripto.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Legimus S.* JUDOCI * *seu* JODOCI *Vitas tres, quarum primam hic exhibemus, alteram a* FLORENTIO *Abbate scriptam Surius ad diem 13. Decemb. retulit, tertiam ab anonymo Monacho Judocensi scriptam e Cœnobio ipso Judocensi accepimus. His duabus prætulimus sequentem, utpote antiquiorem, quæ exstat in elegantissimo Cod. Gemeticensi ante annos septingentos exarato cum hac inscriptione:* Vita S. JUDOCI Sacerdotis. *Vitæ Auctor ignotus * in prologo suo dicit se* secundum narrationum exempla *a Monachis Judocensibus accepta hoc scripsisse opusculum, quod* FLORENTIUS *ejusdem Monasterii Abbas anno 1015. præ oculis habuit, ut ex his ipsius verbis colligimus,* Hæc de libro Vitæ ac Gestorum B. Judoci breviter excerpsimus, ut vobis qui ejus estis peregrini & confratres ejusque sub patrocinio degentes, aliquo modo satisfaceremus. *Eodem tempore vivebat tertiæ Vitæ Auctor. Nam in Historia de Inventione Corporis S. Judoci, loquens de* ROBERTO *Rege ait:* Cujus adhuc imperium viget vigeatque optato multos, Deo concedente, per annos. *Sic vero S. Judoci Vitam orditur.* Dominis & Patribus sub patrocinio S. JUDOCI consistentibus vester benivolus, nomine tacendus, Regi regum sic militare, ut sit dignum triumphantes coronare. *Ex secunda & tertia Vita ea dumtaxat quæ peculiaria videntur referemus.*

* S. Josse Vitæ Scriptores.

* An forte Alcuinus? qui S. Judoci Monasterio præfuit.

2. *Ex vetustis Martyrologiorum Scriptoribus unus Wandalbertus Idib. Decemb. B. Judoci ita meminit:*

JUDOCH pariter celerisque Sacerdos
Egregie, Oceani cedunt cui sæpe procellæ.

Presbyter fuit Judocus, at non Abbas, sed Eremita seu Anachoreta cum uno aut altero socio degens in solitudine, ubi Oratorio duplici ac Cella ædificatis Monasterium exiguum, Alcuino Cella maritima *dictum, postea Abbatia accrevit Ordini Benedictino etiamnunc subjecta: quam* Wicum *aliquando Alcuinus, (unde fortasse Quentovvico * nomen, quod Quantiæ fluvio & Vvico proximus sit) aliquando* Crucis Monasterium *infra in Notis ad num. 13. antiqui appellaverunt.* *Idem*

S. Judoci Cella.

* Quentavvic portos.

a Interpolator alia refert S. Audomari miracula, de reo prope Basilicam in qua S. Audomarus jacebat, ejusdem S. meritis soluto: de quodam vineæ Sithivensis prædatore punito & sanato: de puero e putei lapso reducto incolumi. Aliis omissis sic Vitam concludit: *Rexit autem Ecclesiam per spatia triginta annorum, atque his explesis, ultima depositionis hora, circumstante flentium discipulorum multitudine, 5. Idus Septemb plenus Spiritu-sancto migravit ad Christum: cujus corpus translatum est* (id est delatum) *a S. Bertino, & sepultum in Monasterio* Sithin, *regnante &c.* Proinde S. Audomari ordinationem ad annum circa 647. qui Dagoberti penultimus fuit, mortem vero anno circa 667 collocamus. Hinc intelligas Audomarum Abbatis nomine Concilio Rotomagensi sub Ansberto non subscripsisse, ut quidam post Baronium ajunt. Audomarus Wandregisilum Sacerdotio, Austrebertam & Waldetrudem velo consecrasse in propriis istorum Sanctorum Actis dicitur. Commendatur in sincero Usuardi Martyrologio 5. Id. Septemb. his verbis. *In territorio Tarvennensi* S. AUTMARI *Episc. & Conf.* Et apud Adonem: *Natalis S. Audomari Tarvennensis Episcopi, cujus gloriosa conversatio miraculorum præconio conlaudatur.* Corpus ejus in Ecclesia Sithivensis Monasterii habetur præter caput & ossa quædam, quæ in B. Mariæ Ecclesia Audomaripolitana servantur. De ejus variis Translationibus ad Vitam S. Bertini agemus sæculo insequenti.

CIRCA AN. 668 13. Dec.

Idem Alcuinus in Prologo Vitæ S. Villibrordi agens de Wilgiso *ejus patre*, cujus corpus, *inquit*, requiescit in Cellula quadam maritima: cui ego, indignus licet, legitima Deo donante successione deservio. *Et in carmine seu Elegia de ipso Vuilgiso:*

Alcuino commissa, ac Monasterio Ferrariensi.

Corpus in Ecclesia curarunt condere Fratres,
Quæ constructa maris stat prope litoribus:
Atque sacrata Dei Genitrix clarissima Christi
Nomina fulgescit Virgo MARIA tuo.

3. *Eadem Cella Lupo Ferrariensis Monasterii Abbati commissa fuit quondam, quod ex variis ejus epistolis a V. C. Stephano Baluzio nuper recognitis & illustratis apparet.* Religiosissimus Imperator Hludovicus, *inquit Epist. 71. ad Carolum Calvum*, ad petitionem gloriosissimæ memoriæ Judith Augustæ matris vestræ Cellam S. Judoci Monasterio Ferrariensi contulit & suum donum præcepto firmavit, ut & Monachi absque inopia in Monasterio Deo servirent, & in præfata Cella hospitalitatem juxta Dei timorem peregrinis impenderent. *Et in Epist.* 43. Inde cera Ecclesiæ, Fratribus & famulis vestimenta, pisces, caseus & legumina ministrabantur. *De Regula Monastica a B. Judoco servata nihil certi pronunciandum occurrit.*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. NObilissimis Ecclesiæ Dei filiis, dulcissimisque in Christi charitate Fratribus, egregii Patris JUDOCI Monasterio consistentibus, laus Dei gloriosa & salus a Domino multiplicetur æterna. Petitionem quidem vestram, Fratres, minime denegare volens, qua me Vitam vel Actus B. Judoci Sacerdotis secundum narrationum vestrarum exempla scribere rogastis, hoc opus omnem parvitatis meæ sensum exsuperans valde trepidus adgredior, pertractans videlicet, quo jure, cum sim tardus eloquio, præclaras tanti viri virtutes explanare incipiam. Sedenim cum inclyta sanctorum Patrum gesta recolimus, eorum nos proculdubio tuitione muniri confidimus. Idcirco etiam egregia hujus sancti Patris merita devotione communi precari dignum ducimus, quatinus ejus obtentu rusticitatis nostræ sermo suffultus, quanto longius ad illius explanandas fuerit porrectus virtutes, tanto utique levius faciliusque in actuum bonorum ejus textum roboratus incedat. Quod eodem Sancto suo impetrante ipse præstare utinam dignetur Dominus noster JESUS-CHRISTUS, cui est cum Patre & Spiritu-sancto gloria & imperium, honor & potestas per immortalia sæcula sæculorum, Amen.

INCIPIT VITA.

Judocus regnum sibi a Judicaele fratre oblatum respuit.

2. Reverentissimus enim Dei famulus JUDOCUS nomine, ex Regia Britonum natione oriundus fuit: cujus Pater JUTHAIL Regnum eadem in gente temporibus vitæ suæ tenens, filio suo JUDICAIL, fratri videlicet B. Judoci, regni gubernacula dereliquit post obitum. Sed idem Judichail cum regnare cœpisset, post aliquod tempus comam capitis radens clericatus est: quæ tamen devotionis ejus tonsura non multo tempore in illo mansit. Nam fertur quod posthac crinem sibi crescere dimisisset, & ad laicum revertisset habitum. Dum itaque hujusmodi jure Regnum teneret, post aliquantos annos cœpit pœnitere de propriis actibus ac tali ad sæculum reversione. Sicque factum est, ut ad quemdam Dei servum nomine CAROTH veniens, consilium ab eo de hac re devotus quæreret. Qui mox saluberrimis eum monitis hortatus est Regnum dimittere sæculare, sibique fratrem esse JUDOCUM nomine, qui illud regere bene posset indicavit. Decretum est igitur a præfato Rege Judicail *a*, ut frater ejus Judocus regnum suscipere deberet idem. Sed hoc benedictus Domini Judocus minime assentiens inducias octo dierum poposcit, aliud scilicet interim magis eligere disponens.

3. Ita-

a Judicail, teste Fredegario in Chron. cap. 78. Dagobertum in Clippiaco villa commoratum adiit *anno 14. regni Dagoberti*, Christi 635 ut quæ Britones male admiserant emendaret: *ibique veniam petens, se & Regnum subjectum ditioni* DAGOBERTI *& Francorum Regibus esse promisit. Cum Dagoberto ad prandium discumbere noluit, eoquod esset Judicail religiosus & timens Deum valde: ad mansionem* DADONIS *Referendarii, quem cognoverat sanctæ religionis sectantem, accessit ad prandium. Indeque in crastino Dagoberto valedicens, in Britanniam repedavit, condigne tamen a Dagoberto muneribus honoratus.* Is mundanarum rerum pertæsus, Judoco fratri Regnum volens resignare, cum fratri id persuadere non valuisses, secessum petivit in Monasterium S. Jovinis de Gaels, nunc S. Meveonii, a se (ut ajunt) condito, nuper a sæcularibus Clericis occupato: ibique pie vitam clausit, & locum in Martyrologiis Benedictino & Gallicano 17. Kalend. Januarii habere meruit.

CIRCA ANN. 668

3. Itaque dum hæc agerentur, quadam die Judocus præ foribus Monasterii quod *Lanmailmon* nominatur, ubi litteras didicerat, adstans, vidit quosdam undecim iter agentes. Quos cum interrogaret quo tenderent gressum, respondentes dixerunt se Romam pergere velle. Quo audito Judocus adhuc laicus absque ulla dilatione baculum tantum ac tabulam manu arripiens secutus est eos, & viam pariter carpebant unam. Pergentibus autem eis ventum est ad fluvium quemdam qui dicitur *Cosmun* *: quo citius transito eumdem virum Dei Judocum attondentes Clericum fecerunt. Quod cum fecissent, promoventes inde venerunt ad civitatem quæ dicitur Abrincatis*, & ibi manserunt. Inde progressi venerunt ad Carnotum * civitatem: atque deinde mox cum festinatione gradientes profecti sunt ad civitatem Parisius, qua tunc temporis sedes habebatur Regia. Et cum per aliquot ibidem fuissent dies, egressi ex ea reflexo jam itineris calle, Ambianensium * protinus gressum dirigebant ad urbem. A qua iterum post tempus aliquod egressi, ad plagam Aquilonalem faciem convertunt, ac ducente itineris calle, veniunt jam ad flumen quoddam cui nomen est Alteja *, in loco qui nuncupatur Villa S. Petri. Sicque in pago Pontivo * morantes, venerunt ad Ducem quemdam illic residentem, virum nobilem nomine HAYMONEM, a quo statim benigna sunt mentis devotione suscepti. Quos ille triduo secum retentans, consolationis gratia refovebat.

*3 Dec.

In Ponticum se recipit.

* Covesnon in finibus Armoricæ & Normanniæ.

* Auranches, urbs Episcop. in Normannia.

* Chartres, in Belsia.

* Amiens, in Picardia.

* Authie

* le Ponthieu

4. Postea vero considerans Haymo præfatus Dux Judocum juvenem elegantem, prospexit in illo quoddam supernæ gratiæ munus inolescere, bonisque simul moribus fore imbutum. Illico enim tunc vir Domini Jodocus juvenili adhuc florens ætate, ceteros undecim pia præcellens religione, eisque laudabilior habebatur. Videns itaque Haymo certius hoc ita se habere, Divino inspiratus nutu juvenem Judocum secum retinuit, ceteros cum benedictione * permittens: atque eum non post multos dies Ecclesiasticis gradibus sublimari fecit, quoadusque in ejus Capella Presbyter ordinatus est, in qua septem annis Sacerdotali functus est officio. Interea Duce eodem rogante filium ejus beatus vir Dei Jodocus ex sacrosancto Baptismatis fonte excepit, & impositum est ei nomen URSINUS.

Haymone Duce promovente Sacerdos efficitur.

* supple abire

5. Expleto denique septem annorum curriculo isdem vir sanctus majore jam superni amoris tædio compunctus, hujusmodi conversationem relinquere, atque secretiori loco vitam ducere desiderabat. Accedens igitur ad Haymonem, devota mentis supplicatione postulabat, ut sibi licentia ad serviendum liberius Deo daretur: quatinus secretior ei locus esset ad inhabitandum, ubi pro se & suis omnibus orare quieto potuisset ordine. Huic protinus voluntati assensum Haymone præbente, veniunt pariter ad locum qui dicitur *Brabic* *a*, qui locus ejusdem fluminis Alteiæ rivulis undique circumdatus luculentus habetur. Hunc ergo locellum considerantes, B. Judocus habitationem sibi illic construere congruam commodum duxit.

Secretum petit locum.

6. Ædificata vero ibi Ecclesia simul & domuncula, jam quædam miraculorum signa, Domino largiente qui Sanctos suos mirificat, fieri incipiebant. Fertur namque quod idem vir Dei volucres ibidem diversi generis, pisciculos etiam manu sua velut mansuetissima pecora pascere consuevisset. Quæ videlicet aviculæ & pisciculi more solito de manu escam viri Dei sumere veniebant, & iterum abibant ad instar columbarum.

Pisces & aves familiares habet.

7. Nec est etiam illud silentio prætereundum quod in ipsis diebus factum qui eum bene noverunt afferebant. Dum isdem Athleta Christi Judocus cum discipulo suo VURMARIO solus in eadem cellula degeret, contigit quadam die, ut unus eis solummodo panis remaneret ad victum necessarium. Factum est autem orante eo in Ecclesia, in qua Domino sollers vota precibus commendabat, quidam pau-

Misericordia ejus in pauperes.

---

a Jacobus Malbrancus in lib.3. de Morinis cap. 23. censet nomen *Brabic* hodierno vico *la Broye* convenire, ubi Prioratus Bencurius. Membranæ Judocenses scribunt *Radie*, quem idem Auctor putat esse vicum *Ray* hodie oppellatum, primamque Jodoci sedem antequam *Brabic* se reciperet. Verum proclivi amanuensium errore nomen *Brabic*, quod vetustissimi & integerrimi codices retinent, credimus permutatum in *Radie*, vulgo *Ray* postea dictum, quo in loco etiamnunc extat Prioratus Monasterio Judocensi subjectus.

CIRCA AN. 668 13. Dec.

pauper januam pulsans alimoniam peteret sibi dari. Quo audito vir bonus misericordia plenus ait ad discipulum suum: Quantum, inquiens, superest nobis de pane? Qui respondens ait: Unum, domine Pater mi, habemus paximatum ad victum dumtaxat percipere hodiernum. At ille: Sume, inquit, hoc ipsum, & eum in duas divide sectiones, unam ex his repartiens da illi qui vociferat inopi. Quod dum factum fuisset, non post multum temporis intervallum alius venit eleemosynam similiter quærens: cui mox alius panis quadrans jussus est dari. Et post hoc, spatio quasi horæ unius transacto tertius a longe adspicitur venire pauper: huic quoque famulus Christi Judocus tribuere tertium jubet quadrantem. Quod Vurmarius moleste ferens ajebat: Medietate jam panis distributa, non vis ut saltem reliqua servetur? Quem Pater exhortans: Non, inquit, sollicitus sis, fili, de cibo & potu. Memento promissionis ejus qui dixit: *Date & dabitur vobis.* Et huic cum datus esset panis, vix inde recesserat, & egenus accessit quartus ad comprobandum videlicet Sacerdotis Dei pietatis officium. Illo itaque pulsante ad ostium, electus Christi miles Judocus, Porrige, ait, Wrmario, & isti quod reliquum est de pane. Qui animo commotus amaro: Vis, inquit, mi Pater ut nihil nobis remaneat cibi, & ambo pariter fame pereamus? Cui venerabilis Pater Judocus respondisse fertur: Nolo, fili mi, nolo ut ex hoc aliqua in animo tuo generetur molestia: magis huic egenti porrige illud quod remanserit de pane, æquo esto animo, nullatenus etiam turberis: adhuc enim hodie omnium bonorum Largitor potens est hæc restituere nobis, tunc demum Wrmarius hac fide roboratus quod residuum erat de pane vociferanti dedit egeno.

Luc. 6. 38.

Divinitus remuneratur.

8. Denique B. Pater Judocus vix unum exhortationis compleverat sermonem, & ecce quatuor naviculæ copia cibi & potus onustæ per suprascripti fluminis rivulos trahebantur, quas omnipotentis Dei dispensatio per fideles sibi dispensatores ministrabat. Siquidem in vicinis locis illius boni homines habitantes, eidem servo Domini sæpe ad miraculum in rebus necessariis præbere solebant. Sed hoc nimirum magna Dei clementia provisum est, ut dum vir Domini nihil de cibo sollicitus crastino, totum victum suum quatuor diviserat pauperibus, ei nulla impediente mora quatuor carinæ cibo potuque mitterentur plenæ.

Sedem iterum mutat.

9. In hoc itaque loco vitam sanctam octo annorum curriculo vertente spatiolum ducebat B. Judocus. At vero jam invidus, totius humani generis felicitati impiusque tentator insidiabatur illi, cupiens ejus animum diversis affligere curis. Cum autem die quadam vir venerabilis Haymo more solito ad eum visitandi gratia venisset, rogatus est a servo Domini cum omni diligentia, ut alium sibi ad inhabitandum provideret locum, ob nimiam videlicet malignorum spirituum infestationem habitationem illam deserere volens. Cui Dux præfatus blando loquitur sermone: Est, inquiens, super aliud flumen quod Quantia * dicitur, locus habitationi tuæ forsitan aptior qui vocatur Runiacus *a*. Illuc ergo properantes consideremus pariter quem magis eligere velis. Venerunt igitur ad præfatum locum, qui ejus habitatione mox dignior repertus est: & ædificato Oratorio in honore S. Martini Confessoris magni atque Pontificis 13. annis ibidem degens duxit solitariam vitam.

* la Canche

Aquilæ imperat.

10. Eodem tempore Pater sanctus gallinas sibi nutrire consuerat, quæ tunc fortuitu 11. cum duodecimo gallo erant, sed eas aquila interdum devorare cœpit. Cum itaque hoc Wrmarius minister ejus compertus fuisset, indicavit viro Dei: quod ille audiens quasi pro nihilo duxit. Jam vero per vices 11. gallinis ab aquila raptis gallus ad ultimum unguibus infestæ avis arreptus portabatur. Quod dum venerabilis Dei cultor Judocus comperit, moleste quidem tulit, ac protinus ipsam aquilam longius avolantem dato signo Crucis post eam comminatus est, ut illæsum sibi cum festinatione reduceret gallum. Cujus imperio

a Sic legendum, non *Rumacus* vel *Rimacus*, qui locus non alius est a Villa S Judoci ad ostia Quantiæ in Oceanum influentis, ubi postea Milo Tarvennensis Episcopus Monasterium, modo exstinctum, ædificasse dicitur apud Malbrancum in lib. 3. cap. 23.

perio aquila patens reversa est, & ante faciem B. Judoci gallum incolumem exponens continuo exspiravit. CIRCA AN. 668

11. Procedente vero tempore infestus humani generis inimicus versus in colubrum, sanctum adiens virum, horribilem in ejus pedem ausus est dare morsum. Quod cum dolore vir Domini sensisset amaro graviter ferens animo, cogitabat ex eo citius migrare loco. More denique consueto vir nobilis Haymo cum eum illic die quadam visitaret, famulus Christi Judocus humiliter eum postulabat, ut se exinde expelleret, atque ad alium sineret locum. Quod mox Haymo consentiens: Propinquemus, ait, ad mare in hanc solitudinem vastam. Erat quippe tunc temporis in eo loco quo disponebat ire densissima silva. Et dixit: Consideremus pariter, si forte adhuc congruentiorem tibi Domini misericordia demonstravit sedem. Tunc nulla impediente mora reverentissimus Dei servus Judocus asinum suum stravit, & cum Haymone simul easdem perrexit in partes. Cum ergo idem Haymo venationem exerceret suam, beatus Pater Judocus aptum sibi locum ad inhabitandum in eremo quærebat eodem: moxque reperto quodam fonte spes sibi ad inveniendum quod desiderabat succrescere cœpit. Venatione jam confecuta cum Haymo aprum immanissimum illic in terram voti compos prosterneret, angustiare quidem propter aquam cœpit quam non habebant. Sed mox angustiam hanc verus Dei servus Judocus procul ab eo repellens: Noli, inquit, vir timens Deum, noli propter aquam sollicitus esse: quin potius spera in Dominum, & ipse daturus est tibi aquas. His ita dictis Haymo in exercitio venationis fatigatus sopori subito dederat membra. Cumque quiesceret, mox Sanctus Dei Judocus baculum quo utebatur in terra defixit cum invocatione Domini Jesu Christi, quem toto amabat affectu, toto diligebat intellectu, venamque fontis vivi aperiri deprecabatur uberiorem: ac deinceps misericordia Domini fretus, cum baculum ab humo extraxisset eumdem, continuo latex emanavit sufficiens, aquam illis qui aderant ministrans vivam. Quod cum factum esset, expergefactus Haymo surrexit de lecto * in quo dormiebat: vidensque effluentem fontis venam admiratus est vehementer. Jubente vero sancto Judoco ministri ejus ibidem fossam quantulamcumque fecerunt, & magis ac magis fons pulcherrimus in eo exoriebatur loco, qui usque hodie mirificus ab incolis vicinis simul & de longinquo venientibus nihilominus venerabilis habetur. Revera sæpius illic infirmi venientes, ejusdem fontis gustu sanitatem recepisse plures qui bene noverunt affirmant.

13. Dec.

Loco tertio mutato fontem baculo exprimit.

* an loco?

12. Interea vir Domini per spineta paullulum procedens, devenit in valliculam quamdam, ubi rivulum aquæ *a* perparvum reperiens ait: Hic est cathedra. Veluti diceret: Hæc erit sedes mea. His ita repertis Haymo domum cum gratiarum actione revertitur suam, & famulus Christi Judocus in loco Oratoria duo manibus suis nitebatur construere, unum videlicet B. Petri Principis Apostolorum, aliud S. Pauli Doctoris Gentium venerationi deputans, & utrumque ex lignis. Posthæc vero præcepit Haymo ut incideretur eremus qui erat in gyro densissimus, quatinus locus ille habitationem Dei famulo redderet aptam.

Oratoria duo construit.

13. Hoc denique cum factum esset, Sacerdos Dei venerabilis licentiam ab Haymone expetiit Duce Romam pergere: quia videlicet pretiosa plurimorum Sanctorum Patrocinia secum inde reversurus tollere cupiebat. Igitur egressus a loco illo festinabat ad sancta Beatorum Apostolorum limina. Quo cum pervenisset *b*, vota desiderii sui compleverat Deo digna satisque

Romam petit.

a In aliis anonymi Auctoris Vita legitur: *Valliculam offendit in qua rivulus aqua nomine Sidraga molli sub murmure serpit*, Malbranco *Pidraga*, qui rivulus ex duobus oritur fontibus, quorum alterum *la Fontaine aux Bretons*, alterum *la Fontaine du Gard* vocant. Illic etiam nunc visitur S. Judoci Monasterium Ord. S. Bened. inter Althejam & Quantiam fluvios positum, tertio fere milliari Gallico ab Oceano Britannico, totidemque a Quantia distans.

b Florentius Abbas apud Surium: *Deinde*, inquit, *profectus est Romam ex mandato Divi Martini Sedis Apostolicæ Pontificis summi, qui longo tempore concupierat conspicere faciem ejus*. Coniuia Haymonis *licentiam* de Martini Papæ *mandato* perperam interpretatus est Florentii interpolator, ut ex anonymi verbis colligitur. *Concupiscit vir beatus & Apostolica limina visitare, insignes Apostolorum Reliquias reportare. Reliquiis eorum Memorias insignire. Nec mora, via carpitur, Comes revisitur, licentia recipitur, in baculo & pera Roma requiritur. Oratis Apostolis, oblatis lacrymis, a beatissimo Martino viro Apostolico Apostolicæ Sedis Episcopo venerabiliter & eo quo decebat honore recipitur & visitatur, qui jam a longo tempore concupierat eum videre, & ejus sanctissimo satiari colloquio*. De Martino infra.

CIRCA AN. 668 13. Dec. tisque accepta *a*. Factum est autem cum huc rediret multas Sanctorum Reliquias afferens, præfatum jam eremi propinquabat ad locum, ubi (sicut superius insertum est) duo Oraroria ædificaverat. Erat ergo quædam puella ex nativitate cæca in vicina ejusdem eremi villula *b* cum patre suo manens, quæ pridie quam servus Christi Judocus illuc rediturus erat, visum vidit in somnis, quod patri primo mane indicans ait: Pater mi. Et ille: Quid, inquir, vis filia mi? At illa: Servus Dei quidam nocte sequenti venturus est ad montem longe hinc situm: ad eum itaque, sicut in visione hujus didici noctis, si accessero cum fide credens, oculorum proculdubio novum percipiam per Dei misericordiam lumen. Si enim ex aqua qua manus suas idem athleta Christi laverit, oculos aliquo modo contingere potuero, & posuero super faciem meam, statim sanitati meæ * reddituram arbitror. Puella itaque quæ fuerat a die nativitaris suæ cæcata, ad virum Dei Judocum cum patre deducta, cum ex aqua faciem lavisset suam unde idem Domini lotus fuerat Sacerdos, protinus visum sibi a Domino meritis beati viri sensit donari (sicut crediderat) novellum. Illic ergo posita fuerat quædam Crux lignea, ob memoriam videlicet hujus miraculi, quod Dominus Deus fieri per famulum suum Judocum voluit: quæ Crux adhuc hodie in alio remoro permanet loco, in Monasterio scilicet ipsius Sancti: locus tamen isdem in quo prius posita erat, usque in præsens Crux dicitur.

Cæcam illuminat.

* forte me

14. Audiens autem Haymo virum Dei revertisse, gavisus est gaudio magno, exsiliensque illi obviam, honorifice eum excepit. Habebat enim jam tunc Ecclesiam novam ex petris constructam, quæ mox postquam Dei famulus Roma veniens, in eam Patrocinia detulerat multa, dedicata est in honore S. Martini *c*. In eadem itaque Cella tunc simul per triduum manserunt. Posthac vero quia vir inlustris Haymo erat, quippe multas habens possessiones, tradidit ipsum locum cum appendicibus suis B. Judoco in opus. His ita consideratis Haymo vir sagacis ingenii cum beato Dei servo Judoco simul pergens, venit ad quamdam villam ex proprierate sua nomine Locum *, quam etiam mox cum omnibus ad eamdem pertinentibus eidem Cellæ S. Judoci dotem faciens tradidit. Hac ergo traditione peracta Judocus vir Christianissimus in eadem Cellula multi postea usque ab obitum sui vixerat annis.

Haymo locum S. Judoci ornat & dotat.

15. Postquam vero ejus sanctissima anima Idus Decembris *d* carnis domicilium deferens ad perpetuam cœlestis regni migraverat felicitatem, duo nepotes sui, WINNOCH scilicet & ARNOCH in ejus succedentes locum, corpus beati viri exanime quod incorruptum diu mansit, frequenter lavare cum aqua, atque rondere consueverant. Hoc igitur quidam Dux Haymonis successor, DEOCHTRICUS nomine, moleste tulit: & hoc explorare procaciter cupiens, ad hanc usque deductus est mentis insaniem, ut contra voluntarem Dei atque custodum ejusdem loci per vim sepulchrum aperire fecit, sciscitare volens, utrum verum esset,

Judoci nepotes duo in mortui locum succedunt.

a Apud anonymum: *Puella quadam oculorum luce privata & absque forma oculorum nata, Jojula nomine, nobilis a ate sanctissimo Patris cohabitaunt apud castrum cui nomen est Ayron.* Vix unu aut altero milliari distat a Judocensi Monasterio, idemque nomen hactenus servat.

b Anonymus saepe laudatus scribit: *Crux erecta loco nomen dedit .... Locus iste nativo nomine* Bavemuul *nuncupatur: interdam tamen nomen quod vulgariter* Cruix *dicitur, fertur accepisse, & hoc propter signum Crucis in ipso erectum ob memoriam miraculi superius exarati. Deinde vero intersecto temporis spatio incolæ hujus territorii viriliter eam abstulerunt, eoquod non essent diversoria peregrinis venientibus congrua. Quapropter nomen illud amisit & nativum resumpsit, atque in proximo ipsius gloriosi Confessoris loco eo quo decebat honore collocaverunt. Ob quam causam vocatum est antiquitus hoc Monasterium* CRUX. *Sed postquam Sancti fama crevit, Monasterium simulque terra circumvallata ditioni & curæ Sancti allegata, Iudoci nomen accepit.*

c Florentius apud Surium & anonymum hic inserunt narrationem de apparitione Christi Domini qui in humana specie apparens, *intra Missarum solemnia suum Sacerdotem & locum istum signavit & benedixit ac confirmavit benedictione sua perpetua ... Quæ res*, inquit anonymus, *in tantam venerationem & admirationem a sanctis Patribus habita est, ut illi Apparitionis diem, qui est tertio Idus Junii, pro hac eadem causa decreverint & constituerint festivum, &c.* Calix quo S. Judocus dum rei sacræ operaretur, creditur usus fuisse, hodie quoque in ejus Monasterio ostenditur.

d Quo anno S. Judocus obierit, investigandum est. Judicael Britanniæ minoris Rex dictus, Judoco fratri Armoricæ ditionem resignare voluit anno Dagoberti 15. Christi 636. uti superius diximus. Judocus imperratis oblatis dierum inductus in Pontivum fugit, ubi apud Haymonem Ducem per septem annos hospitatus, anno 643. in solitudinem Brahi eusem se recepit. Exactis ibidem annis octo secessit in locum cujus vocabulum Runiacus, non 13. seu (uti apud Surium legitur) 14 illic moraturus. Ultimo consedit in loco Monasterii sui: quamdiu ibi manserit, incertum. Certe ædificatis suis opera duobus Oratoriis, Romano itinere peracto, brevi decessisse eum scribunt Florentius apud Surium & Auctor anonymus. Quocirca ejus obitum ad annum Christi 667 referimus. Cum igitur Judocus non ante annum Christi 665. Romam sit profectus, haud a Martino Pontifice, sed a Vitaliano Papa Romæ exceptus est.

esset, quod corpus Sancti integrum adhuc persisteret. Quod dum absque ulla intuitus fuisset reverentia, subito exterritus ait: Ah sancte Judoce. Et statim mutus & surdus factus est, atque omni corpore debilitatus usque in finem vitæ suæ permansit. Hoc ita cum uxor ejus comperisset factum, contristata est valde ob tantam scilicet viri sui ignaviam, qua venerandum viri Dei violare ausus fuerat tumulum; dedit denique ad sacrum sancti viri sepulchrum pro munere placationis villam proprietatis suæ nomine Crispiniacum, & in aliis locis etiam dedit ultra Quantiam fluvium simul rura non pauca, flagitans etsi jam corporis membrorum privatus esset officio, saltem anima illius a culpa hujuscemodi temeritatis liberari mereretur. Hinc vero mutis loquelam, surdis auditum, cæcis visum, claudis gressum, infirmis etiam quibusque venientibus meritis B. Judoci intervenientibus frequenter ad ejus tumbam Dominus & Redemptor noster sanitatem redintegrare plenam dignatus est, qui vivit cum Patre in unitate Spiritus-sancti Deus per immortalia sæcula sæculorum. Amen.

CIRCA AN. 668
13. Dec.
Dux sepulchri violator punitur.

M O N I T U M.

De S. Judoci corporis Inventione agendum esset Benedictino Sæculo 5. Christi 10. quando B. viri corpus primum de terra levatum est. At cum paucula notatu digna in illa narratione reperiantur, ista delibare sufficiat ex Auctore anonymo. Inter Francorum Reges haud inferior LOTHARIUS enituit, filius LUDOVICI, vir plane pollens nobilitate similiter & probitate morum, gloriæ avidus, industria admodum sagax, qui feliciter annis non parvis regnum Francorum gubernavit. Sub cujus tempore hæc de quibus loqui gestimus acciderunt, Inventio scilicet adeo digni S. Judoci, signorum plena mirabilium virtutumque redundans jubare anno ab Incarnat. Domini nostri J. C. fere nongentesimo septuagesimo septimo, 8. Kalend. Augusti. Quæ qualiter favente Deo provenerit, nostræ memores promissionis paulo inferius dicendi initium faciemus. Hoc tamen censuimus adnectendum, quod non omnia quæ hic ponemus, supradicti tempore Regis patrata sunt, sed dumtaxat quæ ad sancti pertinent corporis Inventionem simulque Monasterii ipsius restaurationem. Nam pro recurrentibus annis eo defuncto filioque ejus LUDOVICO, Hugo tunc Dux Francorum invitus suscepit regnum, qui non multo post filium ROBERTUM participem fecit sui Imperii, inclytum moribus, sapientia tam Divina quam humana præditum: cujus adhuc imperium viget vigeatque optato multos, Deo concedente, per annos. *Subdit deinde Auctor, quomodo S. Judoci corpus intra parietem Ecclesiæ loco ignoto sepultum, SIGEMANNO Ecclesiæ custode ac Procuratore, & STEPHANO rustico cœlitus admonitis, repertum est, ibique in hodiernum usque diem adservatur, præter os brachii quod in Dom-Martinensi Cœnobio Ord. Præmonst. apud Morinos haberi fertur.*

VITA S. SERENICI CONFESSORIS

IN PAGO OXIMENSI.

CIRCA AN. 669
7. Maji.

Scripta ab Auctore anonymo ante sæculum nonum.

Ex MS. cod. Abbatiæ sancti Martini Sagiensis.

O B S E R V A T I O   P R Æ V I A.

1. *Binam legimus S. SERENICI * Vitam a duobus anonymis conscriptam: unam ex apographo Abbatiæ nostræ S. Martini Sagiensis, a nobis hic editam; aliam ex Chartulario Ecclesiæ S. Mauritii Andecavensis acceptam, una cum Actis S. SERENEDI fratris Serenici: cujus utriusque cum plura gesta sint communia, unum ab alio separare congruum haud visum est. Unde Actis S. Serenici subjecimus Vitam Serenedi fratris, in qua detractis iis quæ communia sunt, ex priori Vita repetenda; singularia Serenedi facta exhibemus. Auctores utriusque Vitæ sancti Serenici iisdem passim verbis utuntur. Præferendum tamen duximus eum quem edimus, quamvis alia Serenici Acta præ oculis habuisse, ex fine Vitæ intelligatur. Vixisse videtur ante cladem Normannorum, ut eo loci observabimus. In hoc Auctore notanda sunt hæc verba num. 14.* In orationis studio tantus illum fervor accenderat, ut absque peculiari supplicatione Romanum seu Gallicanum, necnon & SS. PP. BENEDICTI seu COLUMBANI Cursum horis singulis Domino decantaret. *Quæ verba Auctorem antiquum indicant.*

* S. Celerin, Serenic.

1. Fue-

CIRCA AN. 669 7. Maji.

Serenicus & Serenedus Spoletini litteris imbuuntur.

1. FUerunt duo strenui viri quantum ad sæculi attinet dignitatem, generositatis splendore, præclaris parentibus orti, ex urbe Spoletana; quæ ipsius provinciæ caput ac metropolis habetur, itaut ab hac circumquaque provincia derivatum sumat vocabulum: quorum alter SERENICUS, alter dictus est SERENEDUS. Hi ergo a primævo sui temporis ortu, statim ut in tenerrima ætate sagax cœpit erescere sensus, utpote a nobili prosapia editi, a parentibus ad sacras litteras imbuendum præceptoribus sunt commissi. A quibus acuto urgente ingenio, spirituque introrsus corda docente, infra modici spatium temporis, mira sub celeritate in Divinis litteris Christianæque Religionis norma atque Apostolicæ Fidei doctrina mirifice sunt imbuti.

Patrum lectioni vacant.

2. Ut vero temporum succedentibus spatiis mollis adolescere ætas, & litterarum exuberante peritia, prudentior in ipsis cœpit succrescere sensus, non sunt priorum Magistrorum documento contenti, sed proprio fervente studio, per patulos Scripturarum campos latius evagantes, Sanctorumque Patrum Orthodoxorum scripta simul & exempla sollerti indagine perscrutari studuerunt, feceruntque sibi in morem apis florigeræ, ex diversorum Patrum opusculis, velut e diversis frondium flosculis mellifluos favos, quos cotidie salubriter edentes, aliosque reficientes, mentis ardorem cœlestis patriæ dulcedine satiabant.

Pie viventes, de relinquendis parentibus cogitant.

3. Porro posteaquam ad viriles perventum est annos, & perspicaci habitu, quod olim attenta perceperant aure, luce clarius nosse cœperunt; illo cooperante, qui discipulis ait: *Petite, & accipietis*, quod in scripturarum compererant exercitio, ardenti complere nisi sunt studio: totoque mentis conamine his quæ perceperant operam dantes, strenue sollicitequè Christi servitio se mancipare studuerunt. Cumque cotidie sensim de virtute proficerent in virtutem, & in Divinis complendo monitis insatigabili persisterent constantia mentis, seque semper ad altiora paullatim præcepta sollerti transferrent vigilantia, auremque cordis sedulo Divinis accommodarent jussibus, audivit B. Serenicus, cujus ætas adultior & sensu ceu prioris erat præstantior, Evangelicam intonare tubam: *Si quis amat patrem aut matrem super me;*
Matt. 10. 37. *non est me dignus*. Et illud: *Omnis qui reliquerit patrem, aut matrem, fratres*
Id. 19. 29. *aut sorores, aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Hoc ergo vir beatus præceptum non arenti aut spinosa terra suscipiens, surdave aure audiens, sed corde optimo, aureque patenti semina Divini complectens verbi, quod auditu didicit, opportunitate comperta opere complevit. Denique dum secum hoc mente revolveret, germanum, quem magis spirituali, quam carnali fraternitate in omnibus fidum socium adsciverat, salutifero compellare cœpit hortatu, quatenus opere complerent quod in Evangelio Domino docente compererant. Et hoc qualiter implere possent ignorantes, ad solita præsidia concurrentes, id est Orationum studia, Dominum totis nisibus exorarunt, ut quid inde sibi placitum foret, eis misericorditer pandere dignaretur.

Romam petunt.

4. Et quoniam in humanis actibus, quibus religioni Divinæ militari videtur, frequenter cœlesti contraitur voluntati; idcirco quod pari voto conceperant, utrum salutare esset, orationibus elucidari deposcunt. Siquidem precibus Deo fusis, tandem Angelo revelante divinitus per somnium monentur, ut propria relicta domo agrisque paternis, provinciæque obliti Romam petant, in qua altaribus Petri Apostolorumque Principis ad tempus famulaturi, ibique in sacris orationibus vigiliarumque excubiis ac reliquis cœlesti conversatione dignis actibus tamdiu inservituri, quousque quid sibi foret denuo agendum. Divina dispositio indicasset. Siquidem hac revelatione comperta valde alacres effecti, maxime quod suæ petitioni superna gratia dedisset assensum, monita quæ per somnum viderant, ocius expergefacti implere satagunt. Urbe namque qua fuerant orti spreta, parentumque ac propinquorum cura postposita, furtim arva fugientes parentum, concito calle cursu Romam euntes, Petri invi-

fere

Digitized by Google

fere certarunt limina. Ad quæ cum ventum esset, a summo Pontifice omnique congregatione Christi sibi gratiam ferente honorifice sunt suscepti, ubi per aliquot annos, jejuniis, & orationibus vigiliarumque observationibus intenti, per artam viam quæ ad cœlos ducit incedentes, exemplaque patientiæ & humilitatis, pudicitiæ & sobrietatis præbentes, maxima veneratione a plurimis habebantur intantum, ut post modicos dies elapsos Papa Romanus ob gratiam sanctitatis septimum Cardinalem beatum Serenicum Diaconum *a* ordinaret.

CIRCA AN. 669. 7. Maji.

Serenicus Diaconus Cardinalis.

5. Interea vir sanctus tanti honoris gloriam ob vitæ meritum a plurimis sibi impensam ægre ferebat. Enimvero baratrum elationis incidere metuens, mundi pompas toto mentis studio effugere conabatur: & quoniam jampridem fragilem mundi gloriam forti animo calcare deliberaverat, valde cavere cœpit, ne in hoc quod spreverat denuo laberetur: videlicet, ne sub specie religionis, hunc amor adstringeret mundanæ gloriationis. Quippe noverat ut vir sagax simplicitatem habens columbæ, nec carens astutia serpentis, quæ fuerint versuta hostis callidi commenta: qui non solum quosdam per aperta sæculi tentat negotia, sed etiam per ipsum sanctitatis habitum fortia fidelium studet evertere corda. Quamobrem cum fratre de hoc sæpius mutua cœpit habere colloquia, exhortans quatenus super his Divinam appeterent clementiam, & artam quam professi fuerant, minime desererent viam. Inter hæc Angelus Domini jamdicto viro in somnis apparuit, eumdemque alloquens inquit; Serenice, quid est quod agis? effectum tuæ perfice voluntatis, pro quo patrem & matrem, agrosque patrios reliquisti. Non te isthic Dominus diutius præcepit immorari, sed aliorsum properare indicit. Namque cum pro ejus amore caros omiseris propinquos, non te hic penes eosdem manere oportet, sed in Occiduas multo longius secedere partes, quo eorum prorsus oblitus, in contemplatione Divina liberius aciem mentis suspendere queas. Quod ergo orsus es, necesse est ut fortis athleta ad victoriæ finem usque perducas. Equidem non inchoanti, sed perseveranti præmia pollicentur. Quam revelationem Christi miles comperiens, & fratrem alloquens, Divina jussa intimat.

Honoris impatiens, Romam deserit Angelico monitu.

6. Haud mora, Divina monita facessunt, urbemque qua deguerant, sub celeri festinatione relinquunt, ad loca sibi divinitus præparata ocissime properantes. Romana vero mœnia relinquentes, & Italiæ loca procul ab urbe posita peragrantes, tandem cum ingenti labore, Italiæ fine permeato, calle fosso, Alpium nivosos cœperunt tangere colles, quibus difficili meatu transitis, postremo Galliarum uberes multo sudore quæsitos ingressi sunt limites. Lustrum quoque integrum in urbe morati sunt, quo pacto, ut supra relatum est, visione Angelica in somnis moniti, urbem excedentes, Galliæ terminos penetrarunt. Plures vero Orationis studio Galliæ peragrarunt urbes, Sanctorum visitantes sepulchra: non id agentes vagæ mentis impulsu, aut gyrovago levitatis imperatu, sed Christi amore, atque Angelicæ revelationis ducente vocatu; nempe qui quantum pro nomine Christi longius discedebant de solo proprio, tantum merebantur viciniores fieri cœlo.

Galliam adeunt.

7. Multorum ergo lustrantes Sanctorum loca, Christo præducere diœcesim devenere Cenomannicam, ad vicum qui dicitur Salica *, qui vicus erat loci situ salubris, solique opulentia fertilis, in montis vertice positus, & pro hoc a viantibus longe conspicuus. Igitur illuc adventantes, aliquamdiu simul morati sunt. Sed cum Dominus ex gemina lampade gemina disposuisset illuminare loca, nec non & duas provincias decorare; B. Serenicus tam fertile repudians solum, parcius atque solitarium perquirere deliberat, scilicet hominum frequentiam fugere, & solitariam cœlesti contemplatione dignam cupiens deducere vitam. Hac autem secum deliberatione habita, germanum amabili affatus eloquio, & benedictionem cum lacrymis fundens, In cœlesti patria nos, inquit, mereamur indeficienti visu cernere.

Cenomannos petunt. * *Saulge*

a Id de utroque factum asserit alius Auctor: *Papa ob gratiam religionis utrumque ordinans, Romana Ecclesiæ Diaconos Cardinales efficit.* In Synodo Neocæsariensi definitum est can. 15 *Diaconi septem esse debent, etiamsi sit magna civitas. Ejus autem re- fidem facit liber Actorum.* Cardinales olim dicti, quod velut cardine constricti, certæ Ecclesiæ alligarentur. Post annum Christi millesimum nomen in dignitatem evasit.

CIRCA AN. 669 7. Maji.

Serenicus in pagum Oximensem secedit.

8. Assumpto igitur secum quodam puerulo nomine FLAVARDO Oximensem diœcesim *a* petiit. Serenedus itaque remansit Salica, cum summo amore locum amplectens, tamquam eum sibi a Domino destinatum, ubi per longa temporis curricula multis emicuit virtutibus, ut in ipsius Gestis plene legitur, donec consummato temporis cursu terræ corpus reddidit, & spiritum plurimis exornatum virtutibus cœlo intulit. Vir quidem venerabilis Serenicus Christo ducatum ferente, cum Flavardo discipulo suo quem de sacri Baptismatis (ut fertur) unda levaverat, Oximensem petens venit ad locum quemdam super Sartæ fluvium, qui ex omni parte sui sinuoso fluminis ambitu & excursu diversorumque hinc & inde prominentibus asperatum scopulis, & nisi ex uno tantum latere præpedientibus montium difficultatibus fere constat inaccessus. Tempore igitur illo Gallis & Francis Rex præerat Christianissimus vir Chlotharius *, atque in Divini cultus religione valde strenuus. Hujus inhærebat thalamis dignissima conjux beatæ memoriæ BALTHILDIS, quam circum Divioum amorem parilis voti accenderat ardor, atque egregiæ sanctitatis ad alta suspenderat amor: cujus sepulchrum a Fidelibus digna celebratione frequentatur, ejusque meritis multimodæ sanitates infirmantibus Christo largiente donantur.

* I. Chlodoveus

Sub arbore moratur, fontem cœlitus meretur.

9. Cumque vir beatus ad jamdictum venisset locum, descendens ad radices montis, sub cujusdam arboris morabatur arbusculo. Arbor vero eadem modico distabat a flumine intervallo: intelligensque locum sibi divinitus destinatum, magnas omnipotenti Domino cum memorato discipulo laudes retulit, qui in se sperantes numquam deserit, & de sua misericordia præsumentes inceassum non spernit. More autem suo Cursum illius horæ quæ tunc erat, explevere diurnum: quo expleto, dataque benedictione surgens ab oratione vidit in dextera parte sub cujusdam saxi prærupti distillantes fontis profluere rivos, qui fons illic numquam ante profluxerat, sed illius meritis datus hucusque perpete cursu fertur *b* in alveum, aptumque sitientibus tribuit haustum. Quod Dei famulus cernens, oculos & manum ad cœlum erigens ait: Gratias tibi ago, Domine JESU, qui tuorum non es oblitus servorum, & in misericordia tua confidentibus gratuita pietate non desinis misereri, qui etiam es memor mei, & per diversa gradientem custodisti, & Angelum tuum hueusque prævium præstitisti, qui me ab omnibus te jubente eripuit, & ad locum tua mihi electione dispositum inoffenso calle perduxit. Denique locum a quo fons defluxerat, & illum ad quem vir beatus transire disposuerat, fluvius ingenti dirimebat excursu, qui tempore eodem aquarum collectis discursibus, alluvione ingenti riparum alveos impleverat. Quapropter viantibus vada negabat, nam & omni tempore tanti gurgitis illic profunditate diffunditur, & præ aquarum altitudine maxime peditantibus invadabilis habebatur.

Amnis aquas signo Crucis divídit.

10. Interea fluvium transire cupiens, nimiæ austeritatis æstuabat ardore, scilicet qualiter id quod mente conceperat, exsequendo perficere posset. Nam neque navis aliqua præ oculis aderat, neque alia facultas fluminis transeundi uspiam apparebat. Mentis ergo aciem ad cœlos erigens, orationibus preces effundens, signum Crucis aquis dedit, & fluminis alveum in dextram lævamque divisit: sicque Crucis evectus munimine flumen transivit, & ad locum optatum Domino ducente pervenit. Dic rogo, numquid tu sensilis amnis, cum Jordanica in te innovasti miracula? Numquid Arcam Testamenti, Israeliticamque innumeramque multitudinem adventasse comperisti? An & Helizæum cum Heliæ pallio tuos gurgites, dominique ac magistri requirentem in litore vidisti vesti-

a Id est pagum seu ditionem: nam diœcesis nomen aliquando pro tota Episcopi jurisdictione, aliquando pro quovis tractu seu pago, aliquando pro parochia quavis usurpatur. Lege Vitam primam S. Præjecti ad ann. 673. Est autem Oximum, vulgo *Hyesmes*, castrum seu opidulum Comitivæ titulo olim insigne in diœcesi Sagiensi, quatuor milliari a Saiorum civitate distans, inter Divæ amnis initia & Ornam fluvium, qui Saiorum urbem alluens oritur haud procul a Sarta fluviolo *la Sartes*, de quo Theodulfus Aurelianorum Episcopus:

Persicus hunc gignit, & Meduana bibit.

b De illo fonte alter Auctor refert, *quod ob Sancti viri meritum, si quadam femina criminosa ad suscipiendam aquam de canali, per quod fons defluit, hydriam submittant, continuo rivulus restat*, id est resistit. *Unde oportet ut alia femina munda eamdem supponat, quatinus impleatur. Hoc etsi nec cunctis nec semper acciderit, novimus tamen*, inquit, *quasdam, quibus hac contumelia dicitur evenisse.*

vestigia? Vere his majus aliquid sensisti, dum per vivificæ Crucis vexillum in geminum latus discissus, Christi famulo per tuum pelagus invium iter pervium præbuisti. CIRCA AN. 669 7. Maji.

11. Ceterum Flavardus ejus discipulus ejusmodi novitate perculsus, dum Magistri vestigiis stupidus insistit, librum quem ferebat vel sui immemor in aquam cadere permisit. Quod factum postea cognoscens vehementer expavit, illicoque in Magistrum respiciens, vultus rubore mentis indicavit angorem. Quem Pater respiciens facili rubore perfusum, statim illius animi intellexit mœrorem, tantique causas examinans doloris ait: Quis mœror, o felix, solitos in corpore mutavit vultus? quæque mentem molestia urget interius? At ille continuo ad pedes illius corruens, corde timido voceque singultuosa cum ingenti mœrore respondit: Pater, librum illum quem mecum detuli, casu quodam nescius in flumine reliqui. Tum ille vultu placido mœrentem intuens discipulum inquit: Omnem fili mentis omitte mœrorem, sollicitosque hac pro te pone dolores: liber ille pro quo tristaris sub Christi custodia positus, nobis tempore suo repræsentabitur salvus. Novem namque annis saxorum densitate vallatus in aquarum latuit fluentis, & postea sancto viro illæsus est redditus. Librum in aquis latentem recipit intactum.

12. Deinde in loco eodem ad quem primum de amne egressus est, quamdam erexit cellulam, in qua primum velut sub modico tugurio cœpit hospitari. Latuit itaque ibi per quædam curricula temporum, donec volitante fama illius rumor circumquaque excrescere, & tam de vicino, quam de longinquo fidelium cœpit ad illum turba confluere. Nempe etsi tantum latere voluisset, tamen non potuit: quippe necessarium erat, ut alienas tenebras in lucem transferret. Plures vero religiosi ac strenui cementes, certatim ad illum concurrere, & de bonis suis flagranti amore optima quæque deferre cœperunt. Iis vero omnibus ad se confluentibus, & fragilis mundi quæque poterat munuscula & cœlestis doctrinæ dabat documenta, sollerter præcavens, ne aliquis ad se veniens sine spirituali ædificatione ad propria remearet. Sedulo namque secum illud revolvebat, quod Dominus sanctis prædicationibus ait: *Vos estis lux mundi*. Et illud: *Vos estis sal terræ*. Quocirca omni studio satagebat, ne quisquam peccatorum tenebris obvolutus absque veritatis lumine a se unquam recederet obscurus, aut aliquis doctrina Ecclesiastica ineruditus sine sapientiæ condimento regrederetur insulsus. Unicuique, prout posse videbat, cœlestis dona fluenti libentissime tribuebat. Ceterum multi illius secuti monita, terrena respuerunt patrimonia, & calcantes pro Christi nomine caduci oblectamenta mundi, hujus adhærendo monitis cœlibe vita sunt contenti. Cella extructa multos ad se trahit. Matt. 5.

13. Interea multorum elapsis annorum curriculis, dum quædam mulier abluendarum vestium causa properasset ad fluvium, introrsus inspiciens, librum de quo supra meminimus, innocue inter undas jacere conspexit: quem cum summo gaudio arripuit, & festina celeritate ad virum Dei detulit. Ipse denique librum videns, magnas omnipotenti Deo gratias retulit, quod illum per tot annorum spatia inter undarum discrimina ab omni læsione custodivit. Namque idem liber revolutus sic ab omni aquarum læsura repertus est salvus, tamquam non in undis, sed in scriniis mansisset inclusus. Denique ipse codex nuncusque in ipsius Basilica custoditur: & quod hæc littera gestum narrat, ipse cunctis se intuentibus ostensione evidenti affirmat. Codicem amissum recuperat.

14. Posthæc tollere vir Domini mentem ad altiora, gradatimque virtutum subire cœpit argumenta. Et quoniam jam de sua certus exstiterat, pro aliorum salute precibus assiduis Dominum exorabat. Equidem ipsius summum studium fuerat, quotiescumque ab oratione vel animarum exhortatione vacabat, sanctarum rimari profunda Scripturarum, veterisque ac novi convenientiam inspicere Testamenti, subtilique scrutari contemplatione, qualiter in novo veraciter factum constat, quod in illo sub figurarum obscuritatibus clausum latebat, & juxta illud Psalmographi in lege meditans die ac nocte infatigabiliter, aut in orationum studio, aut in Scripturarum morabatur exercitio. Orationi & sacræ lectioni vacat. Psal 1.

15. In Orationis autem studio tantus illum fervor accenderat, ut absque

CIRCA AN. 669
7. Maji.
NOTA. Sedulus in Divinis officiis.

peculiari supplicatione Romanum *a* seu Gallicanum, necnon & sanctorum Patrum BENEDICTI seu COLUMBANI Cursum horis singulis Domino decantaret. Congruum enim illi visum fuerat, ut horum officia Christo persolveret, quorum virtutum actus jamdudum in mentis arce locaverat: & quos ardua imitatione studuerat sequi, in officiorum solemniis conaretur imitari. Namque humilitatis gratia Sacerdotalem gradum suscipere renuebat, ipsum quod acceperat Diaconatus officium cotidie sollicitus Domino exhibebat. Per singulos enim dies sacris altaribus Sacerdotique ministrando adstans, oblationes Domino pectore casto menteque devota offerre studebat.

Templum construit.

16. Denique collatis sibi Fidelium donariis discipulorumque fultus suffragiis, in B. Martini Antistitis honorem nobile cœpit instruere Templum, quod MILEHARIUS *b* Saiorum Episcopus ab eo partim constructum postea studiose complevit. Inter cetera namque virtutum insignia patientiæ bonum illius non mediocri fortitudine roboraverat mentem, quatenus nulli ob contumeliæ livorem ultionis redderet talionem: & si forte quisquam sibi aliqua adversa irrogasset, hunc non ut hostem odiis insequebatur, sed velut charissimum fratrem levi mentis affectu venerabatur. At si quispiam de rebus amissis sibi a fidelibus irrogatis aliquod damnum indicans nuntiasset, statim pectore tranquillo illam beati Job sententiam animo revolvebat: *Dominus*, inquiens, *dedit*, *Dominus abstulit*, *sicut Domino placuit*, *ita factum est*: *sit nomen Domini benedictum*. Siquidem ejus mens semper cœlestibus intenta, terrena cum amore possidere nequiverat: quapropter hæc amittens ab arce suæ contemplationis aliquo dolore impacta minime deciderat. Si autem quilibet iracundiæ litigio perculsi ad eum accederent, exhortatione ejus audita concordi pace ad propria remeabant.

(Injurias benigne patitur. — Job. 1.)

Omnibus munificus.

17. Charitatis quoque officia etiam in rebus transitoriis omnibus ad se venientibus tam liberaliter exhibebat, ut quidquid habere poterat, in hospitum usus expenderet, adeout nullum a se recedere sine aliquo munusculo permitteret. Nec erat ei in suscipiendorum hospitum exceptione personarum discretio, studiose cavens, qualiter hæc Jacobus reprehendat Apostolus: sed omnes æquali amplectens affectu, Divinum in his potius quam humanum attendebat honorem. Propterea in charitate locuples, in abstinentia strenuus, in tribulatione fortis, in peccantibus misericors, in eloquiis..... in vigiliis attentus, in corporis munditia castissimus, in cibi & potus perceptione sobrius, atque in corporea pulchritudinis specie erat venustus. Multos etiam variis languoribus addictos ac corporea tabe pressos per orationum suffragia reddidit illæsos, febriumque diversarum ab his æstuatione depulsa, eosdem ad propria lætantes remisit tuguria.

Morbo tactus moritur.

18. Cumque per multa temporis spatia in hujusmodi laboribus excrevisset, jamque perfectus in eis, jamque maturæ ætatis fuisset, cumque etiam tantos ejus labores Divina gratia remunerari conseret; molestia tactus corporea suum obitum his qui secum erant discipulis proinde mœstis ac flentibus indicavit, quos ut bene facerent sacris monitis exhortatus, in pace relinquens, deinde Christi munitus mysterio, Nonas Maji Angelicis vectus conscendit ad astra catervis. Sepultus est autem in eadem Ecclesia B. Martini quam ipse fundaverat, quæ nunc in ipsius etiam honore, id est B. Serenici dedicata consistit: ubi sub altari hactenus cernitur ejus sepulturæ veneranda memoria, & fiunt ibi super infirmos ejus meritis sanitatum remedia. Est enim idem venerabilis ac metuendus locus, in quo videntur sæpe Divinæ revelationes ac prodigia, ac in ejus malefactores ultionum crebra miracula.

Monasterii ejus violatores per apes puniuntur.

19. Jam post beati viri decessum multorum etiam temporum elapsis curriculis,

a *Romanum* idem hic sonat ac *Gallicanum*. Gallos enim Romanos antiqui appellabant. Et Cursus seu Officium Romanum, quod in rebus Divinis adhibetur, Pippini dumtaxat principatu receptum est.

b Mileharius in utraque Gallia Christiana collocatur post Passivum, qui Conciliis Aurelianensibus 2. 3. 4. & 5. sæculo sexto subscripsit. At cum Serenicus principatu Chlodovei junioris floruerit, uti ex num. 8 constat; Milehardi Pontificatus post medium sæculum septimum rejici debet. Certe Serenicum post S. Columbanum vixisse, ex superiori numero constat. Ordericus Vitalis in lib 8. hist. ad ann. 1088 etiam dicit, Serenicum *tempore* MILEARDI *Sagiorum Pontificis habitasse in scopuloso illo monte quem anfractus Sartæ fluminis ex tribus partibus ambit*.

lis, cum CAROLUS Rex *a* Francorum vallatus multitudine militum partes peteret Occiduas, devenit ad quoddam castrum, quod situm est in pago Cepomannico, haud longe a prædicti S. Cœnobio. Cumque militaris expeditio cuncta circumquaque vastaret vicinia, etiam hujus sancti Monasterium *b* depopulata est per violentiam. Nam plures eorum sacram inrumpentes ædem, multa inibi illicita exercuerunt, non verentes Divinæ ultionis vindictam, nec S. Serenici perpendentes merita, quem tanto munere Divina jam sublimaverat gratia. Sed cum superna dispositio horum proterviam censuisset sternere, ac sancti viri meritum, cujus locus tam irreverenter a perfidis calcabatur, longe lateque divulgare; apes quæ circumaderant, agmine facto claustrisque relictis, adeo in eosdem sacrilegos furentes irruerunt, ut & his penitus fugæ subsidium adimerent, & de montis supercilio per saxorum prærupta in alvei profunda præcipitarent. Nempe talis ibi tunc inerat ruina, ut ruentium per diversa petrarum acumina dissecarent corpora, & altus fluvii gurges in imo convulsa rotaret cadavera. At si quispiam excipientis casu quolibet valuisset evadere silicis discrimina, illico ab ingenti fluminis absorptus vorabatur unda. Siquidem tanta ex his tunc illuc fertur ruisse caterva, ut multa post tempora, ceu ajunt incolæ, decrescentibus aquis, in unda fluminis viderentur ossa, cum jam multa præterierint tempora, & hæc cadavera per diversa locorum spatia exuberans detulerit unda. His igitur hujusmodi voragine multatis, tantus tremor reliquam invasit multitudinem, quatenus de eodem exercitu nullus deinceps aliquam præsumpsisset inferre contumeliam in his, quæ ad sancti viri jura pertinere videbantur.

CIRCA AN. 669 7. Maji.

20. Posthæc vero anni curriculo evoluto, advenit Serenici solemnitas. Cumque more solito ad hanc popularis conflueret multitudo, pluresque cum religionis metu sanctum studerent venerari locum, affuerunt inter reliquos, ceu lolium inter frumenta duo viri rebelles, moribus incompositi, levitateque instabiles, qui loci religione postposita, ante ipsius Basilicæ ostia herbas atrii suos equas deposcere dimiserunt. Qui protinus insolito furore agitati, quamvis ferrea forent compede nexi, ab alto tamen montis vertice per saxorum prona labentes, in profunda fluminis sunt præcipitati, atque B. Serenici meritis ad alterius ripæ crepidinem pervenerunt illæsi. Quod miraculum multitudo quæ aderat cernens vulgi, in sui Sancti meritis potentiam cœpit laudare Christi. Ergo & nos idcirco hoc factum credimus, ut & hi qui proterve egerant a tali ausu deinceps resipiscerent, altiusque in locis sacratis Divinam potentiam metuerent: & qui aderant, S. Serenici cernentes merita, eumdem locum religiosius venerando excolerent, atque in Sanctis suis ubique Deum operantem profusius collaudarent. Enimvero posthæc in loco eodem quanti per ejusdem Sancti merita dæmoniaci, cæci, surdi, claudi, variisque languoribus afflicti curati sunt, non est memoriæ commendatum nec litteris exaratum: usu enim suo etiam ipsa miracula cernentibus viluerant. Hæc autem modo compendii gratia e pluribus pauca sufficiat tetigisse, atque, ut imperatum est, quæ scripta comperimus, legentium memoriæ fideli narratione prolusisse *c*.

Item irreligiosi.

a Forte Carolus Martellus, cum adversus Saracenos Turonum profectus est

b Ordericus Vitalis in Hist. lib. 8. ad ann. 108. agit de S. Serenici Monasterio, *ubi sub regimine S. Serenici olim multi contemptores mundi modeste conversati erant, & in Ordine Monachico jugum Domini sanctum gesserant. Centum quadraginta, ut fertur, sub præfato Archimandrita cultores ibidem in vinea Domini Sabaoth laboraverant: quorum lapidea sepulcra palam advenientibus inter Basilicam & in circuitu ejus testimonio sunt, cujus meriti & reverentiæ inibi homines requiescant.* Nunc locus *Castrum* ac *municipium* S. Serenici cognominatus, redactus est in parœcialem S. Serenici Ecclesiam, quæ in confinio Normanniæ & Cenomannensis pagi ad Sartam amnem cernitur.

c Nullum hic verbum facit Auctor de Translatione Reliquiarum S. Serenici in Castrum-Theodorici, vulgo *Chasteau-Thiery*, de qua idem Ordericus loco jam citato ita scribit: CAROLO *simplice regnante dum* HASTINGUS *Danus cum Gentilium phalange Neustriam est depopulatus, sanctum Corpus* (Serenici) *a Fidelibus in Castrum Theoderici translatum est, & dispersis Monachis Monasterium destructum.* Et ad an. 1094. *Castro S. Serenici iterum capto a Roberto Belismensi super Geroium, Sagienses Monachi brachium S. Serenici de Ecclesia tulerunt, & in S. Martini Cœnobium reverenter transtulerunt. Nam reliqua pars corporis ejus in Castello Theoderici super Matronam fluvium servatur, & a Gallis celebri devotione excolitur.*

CIRCA AN. 669 21. Julii.

VITA S. SERENEDI CONFESSORIS
APUD CENOMANNOS.

Hic supplendum Vitæ exordium ex priori Vita ad num. 8.

Serenedus actioni & contemplationi deditus. * S. Serene.

8. SANCTUS ergo SERENEDUS * cum apud vicum *Salviam* in pago Cenomannico remansisset, summa discretione instituit qualiter viveret, scilicet quantum abstinentiæ, vigiliarum, orationum, ceterorumque bonorum Deo cotidie indesinenter offerret. Sæpe tamen hunc modum excessit, prout sibi gratia Spiritus adspirasset. Eo denique plenus, per activam ad contemplationem evectus vitam, internis deliciis pascebatur, præsertim qui per munditiam cordis Divinis colloquiis & Angelorum visionibus frueretur, qui suos labores pio solatio relevarent & æterna sibi gaudia nuntiarent. Unde sæpius contigit ut Divino Spiritu super se raperetur, adeo quod non solum facta sed multorum etiam cogitatus agnosceret, & Spiritu veritatis edoctus nullatenus falleretur, nec in ejus præsentia quisquam mentiri auderet.

Multos ad se allicit.

9. Excrevit igitur fama bonitatis ejus in populo, ac religiosorum virorum ad eum turba confluxit, certatim sibi temporalia bona ferentes, quæ quidem charitatis gratia suscipiebat, sed statim pauperibus erogabat, quibus e converso cœlestis vitæ documenta reddebat, sollerter præcavens, ne quis ab eo absque aliqua ædificatione recederet. Siquis desperatus peccator ad eum venisset, tantis hunc irrigabat doctrinæ fluentis, ut relictis erroribus & peccatis lætus & alacer remearet. Unicuique sicut expedire videbat, cœlestis dona fluenti præbebat, discordes ad pacem perpetuam revocabat. Cujus monitis multi patrimonia terrena reliquerunt, & calcantes caduci oblectamenta mundi, ejus sacro consortio penitus adhæserunt. Nam cum esset litteris eruditus, & omnis ejus sermo sale conditus in gratia, eos qui sibi adhæserunt tam doctrina, quam vita jugiter informabat: qui si quando ab oratione vel exhortatione vacaret, lectioni intentus assidue studebat profunda Scripturarum rimari, veteris ac novi convenientiam inspicere Testamenti. Vir prudens & simplex ac pacis amator vultu semper & animo placidus nulli pro malis noverat reddere talionem. At si quispiam de amissis rebus sibi aliquid nuntiasset, pectore tranquillo Dominum datorem & oblatorem omnium collaudabat: nec erat ei in suscipiendis hospitibus personarum acceptio, sed Divinum in his potius quam humanum attendebat honorem.

Sacris studiis navat operam. Eadem de S. Sereniel supra n. 2. Ab impatientia & vindicta alienus.

Cenomannos fame, peste & bello liberat.

10. Intentus ergo tam sanctis operibus, cœpit magnis clarere miraculis: non enim tanta lucerna abscondi sub modio, nec civitas super montem posita poterat non videri. Tempore quodam clauso diutius cœlo cum terris pluviæ negarentur, tanta fuit messis sterilitas, ut immensa fame tota pene provincia vastaretur: desiccabat enim nimia terram ariditas, & colonis fructum nulla fere semina referebant. Præter hæc ingens successit mortalitas hominum, & ex aere jam corrupto vicinum multis minabatur interitum. Erat autem videre mirum, quod cum aliqui moribundi mortuos sepelirent, protinus exspirantes cum eisdem sepelirentur. Super hæc incursibus hostium atque bellis, quorumdam superbia Principum tota provincia turbabatur, ut revera videretur impletum, quod in Propheta Dominus comminatur: *In tribus*, inquit, *visitabo populum meum, in peste & fame & gladio*. Tantis igitur ingruentibus malis omnis Clerus & populus Cenomannicum Præsulem adeunt, ejus consilium super tot calamitatibus inquirentes: qui ubi humanum cessit auxilium, decrevit a Deo precibus expetendum. Indixit igitur cum Letaniis & Missis triduanum jejunium. Tertia vero nocte jejunii, cuidam Religioso revelatum est, B. Serenedi meritis patriam liberari. Eo igitur agnito Præsul gavisus est, & venerandis sumptis secum a latere viris ad virum Dei per semetipsum accessit, a quo cum honore susceptus est. Libatis igi-

Jer. 27. 13.

igitur osculis, post amatoria verba notitiæ, virum secretius advocat, adventus CIRCA AN.
sui causam & ordinem pandit, nec sine nutu Dei huc se venisse refert. Abnuit 669
Sanctus, seque indignum, nec talis meriti fore dicit per quem plebs liberetur. 21. Julii.
Instat Præsul dicens revelatum a Deo, ipsum nisi cedat, ex inobedientia reum per quem populus deperiret. Tandem justis convictus rationibus cessit, & licet se diceret peccatorem, spondet tamen pro populis oraturum. Recessit igitur Pontifex. Tunc vero vix crederes quanta se afflictione compressit, quantum se lacrymis, jejuniis, vigiliis orando perdomuit. Igitur quia multum valet deprecatio Justi assidua, accepit quod petiit, invenit quod quæsiit, atque pulsanti apertum est. Pluit igitur abunde & congrue, atque ipso anno tanta frugum omnium erupit ubertas, ut prædictam inopiam penitus aboleret. Quibus imbribus lotus aer salubriter temperatus est, fugataque peste ingrata mortalitas desiit. Ubi attende quod dum præsentem mortem tot pro certo morituris nec etiam morientibus distulit, tot quodammodo mortuos suscitavit. Post ubi compertum est hoc ejus meritis accidisse, compuncti belli Duces ejus consilio pacem fecere, sicque fames, pestis & bella pariter quievere. O magni meriti virum! O quam mirabilis Deus in sanctis suis & sanctus in omnibus operibus suis!

11. Hunc Præsul honorans invitum & coactum Archidiaconum statuit. Obstat ille, & causatur se Diaconum Cardinalem Romanum minui non debere. Tandem hoc solo cessit, ut eo consulto res gererentur. Exinde Sanctus in summo honore a cunctis habitus est, & per ipsum confidentius a Deo indulgentiam postulabant. Nam tanta inerat ei gratia sanitatum, ut non solum ejus tactu & verbo, quinetiam vestibus sanarentur infirmi; ac quando manus lavisset, multi ex aqua loti vel poti febribus curabantur. De fragmentis panum vel de ciborum reliquiis quas quidam fideliter longius asportabant, ægri sanati sunt. Leprosum quondam sibi notum precibus sanitati restituit, aliquibus cæcis lumen Crucis signaculo reddidit. Gessit multa, quæ si quis per singula diceret, ante dies quam opus deficeret: sed fastidium vitans ejus vitæ finem veloci stilo discurram.

Ab Episcopo Archidiaconus fieri coactus.

Multa patrat miracula.

12. Cum igitur tantorum laborum vices Dominus sibi reddere vellet, graviter infirmatus mortem adesse sensit. Convocatis ergo discipulis rem prædicit, quorum mox lacrymis atque planctu viscera conturbantur. Ubi eum multitudo promiscua convenisset, hortabatur eos ut benefacientes non deficerent, nec dubitarent ferre dura & aspera mundi pro Domino, quibus corona daretur æterna. Scirent se tamquam advenas & peregrinos a carnalibus desideriis abstinere debere, pro quibus æterna tormenta parantur. Cumque talia diutius perorasset, sumpto Sacramento Corporis Domini, præclaram quam sibi dederat animam sine macula reddidit Creatori. Audita est in ejus obitu cœlestis melodiæ suavitas Angelorum canentium, & odor insolitus multorum naribus infundebatur. Ad cujus exsequias tota fere convenit provincia, eum ut patrem patriæ lamentantes. Sepultus est ergo in Ecclesia, ubi miraculis clarus jacuit per tempora longa, & ibidem cernuntur adhuc sepulchri vestigia. Nam corpus ejus postmodum Andegavim translatum est: quod qualiter factum sit sicut ab antiquis traditur paucis dicam.

Mortis præscius moritur.

13. Fama refert, quod dono cujusdam Salvia vicus ille in dominium Andegavensis Episcopi devenisset. Quem cum aliquamdiu possideret, quoniam vicus idem remotior esset ab urbe Andegavensi, ipsum pro quodam qui nunc Vicus-Episcopi dicitur dedit, unde etiam hoc nomen traxit. Detulit igitur inde Præsul B. Serenedum, & in Ecclesia Pontificali condidit cum honore. Quod si res aliter sit, certum tamen est in Episcopali Ecclesia B. Mauricii Sanctum istum haberi, quem populus Andegavensium orat, Clerus honorat, & ejus festum recolit duodecimo Kalendas Augusti. Est enim magni meriti Sanctus qui in carne vivens a plebe Domini pestem, famem & bella removit, nunc etiam carne solutus plus removere potest. Unde valde honorandus atque orandus est, ut se veneranti Clero & populo corporis & animæ salus proveniat, atque ejus meritis vitam æternam consequantur ab eo qui vivit & regnat in ævum. Amen.

Andegavum corpus translatum.

VI.

CIRCA AN. 670. 16. April.

VITA S. FRUCTUOSI EPISCOPI BRACARENSIS,

Auctore (ut ajunt) S. VALERIO Monasterii S. Petri de Montibus Abbate, fere æquali.

Ex Prudentio Sandovalio & Martyrologio Hispan.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptor quis? 1. *Sequens Vita* S. FRUCTUOSI *Regia ex stirpe editi, Abbatis, Monasteriorum ac Monachorum plurimorum institutoris, demumque Episcopi Bracarensis, scripta est ab Auctore gravi quidem ac subpari, at latinitatis ignaro: qui* quorum fideli narratione cognovit, pauca de S. Fructuosi principio ac fine vitæ perstrinxit, *sicuti in Præfatione proloquitur. Istam scriptionem* S. Valerio * Abbati Monasterii S. Petri de Montibus *tribuunt Sandovalius & Tamayus: tametsi inter hancce Vitam & fragmentum Sermonis ipsius sancti Valerii in Concordia Regul. cap. 3. §. 7. relatum nonnulla videtur stili diversitas. Auctor in hoc opere testes adducit Fulgentii discipulos*, Benenatum *cap.* 12. Julianum *cap.* 13. Cassianum *cap.* 21. *a quibus narrationis suæ materiam accepit. Istam lucubrationem e membranis Cœnobii sancti Petri de Arlanza anno Christi 910. exaratis acceptam ediderunt Prudentius Sandovalius. Parte 1. Fundat. Monast. Hispan. & Joannes Tamayus Salazar in Martyrol. Hispan. ad diem 16. Aprilis; sed refertam mendis prope infinitis, partim ex amanuensium vitio, partim ex ipsius Auctoris barbarie: quas mendas pluribus in locis emendavimus; alias, quæ quidem ipsius Auctoris esse videntur, retinuimus. Qualis sunt*, hunc habitaculum, eumdem hospitium *cap.* 1. Cœnobium Complutensem *cap.* 2. *& cetera id genus, uti & Participia pro verbis ipsis*, roverteos *pro* revertitur *eodem loci & alibi passim: quæ scribiligines non tam Scriptoris ingenio, quam sæculi corruptelæ tribuendæ sunt.*

* de eo ad ann. 695.

2. *Menardus noster in Præfatione secunda ad Concordiam Regul. tres distinguere videtur*
Fructuosi an plures? FRUCTUOSOS, *unum Bracarensem Episcopum, quo de nunc agimus; alterum* FRUCTUOSUM *Abbatem; tertium* FRUCTUOSUM *Episcopum Segobiensem: quem tamen non* Fructuosum, *sed* Fructum *appellandum esse censet Tamayus Salazar. An* Fructuosus *Abbas alius sit a* Fructuoso *Bracarensi Antistite, merito dubitare licet. Fundamentum Menardi unum ab altero distinguentis petitur ex duplici Regula Fructuosi nomine inscripta*, quarum altera, *inquit*, est Magni illius Fructuosi Pontificis Bracarensis, quæ complectitur quinque & viginti capita. Quod satis notum est ex cap. 18. ejusdem Regulæ, in quo statuitur una Quadragesima jejunanda ante festum SS. Justi & Pastoris, quam sane instituit S. Fructuosus, quia suum Monasterium dedicatum erat sub patrocinio horum SS. Martyrum. Altera Regula est cujusdam alterius Fructuosi, qui in hac Concordia a superiori distinguitur, etsi interdum hi duo Fructuosi exscriptoris incuria confunduntur. *Mittimus testimonium a Menardo ex Pseudo-Maximi Chronica adductum, quod ipse (uti par est) nihili pene ducit. Utramque Re-*
Regulæ duæ an ejusdem Fructuosi? *gulam (pace doctissimi viri dictum sit) ejusdem Auctoris esse Fructuosi Bracarensis Episcopi, res videtur exploratior. Prima constans capitulis 25. directa est Monachis: secunda viris & feminis ad conversionem venientibus, diciturque* Regula Monastica communis, *ac capitulis 20. absolvitur. Cur posteriorem istam Regulam composuerit Fructuosus, discimus ex subjecta Vita capite 17.* Quippe tanta in utroque sexu almifluus florebat sanctitas, atque eximia crescebat fama perfectionum, ut viri cum filiis suis ad sanctam se converterent Congregationem Monachorum: matronæ vero cum filiabus suis sancto se sociarent consortio Puellarum. *Hinc Regulæ Communis caput sextum.* Qualiter debeant viri cum uxoribus ac filiis absque periculo vivere in Monasterio. *Id tamen ita statuitur*, ut Monachi cum sororibus uno Monasterio habitare non audeant, neque Oratorium commune habere præsumant. *Quod toto cap. 15. & sequenti late cavetur. In utraque illa Regula consonant non pauca. Caput vigesimum quartum* de senibus *& caput vigesimum quintum* de die Dominico, *quæ in Regula Monachorum, seu prima, apud Holstenium desunt; inseruntur iisdem omnino verbis ac*
NOTA. *sententiis in Regula Communi seu secunda, & capitula octavum ac tertium decimum constituunt: idque ex MSS. codicibus restituendum monemus.*

3. *Nec sententiæ nostræ obstat, quod in Concordia Regul. cap. 4. §. 3. post citatam* S. Fructuosi Episcopi *Regulam refertur locus* ex Regula alterius Fructuosi, *qui locus est caput tertium Regulæ Communis. Ibi enim legendum putamus* ex Regula alterius Fructuosi. *Certe Regulæ secundæ seu Communis Auctori, qui in Concordia Regularum quindecies laudatur*, Episcopi *nomen tribuitur duobus in locis, nimirum cap. 3. §. 5. & cap. 28. §. 3. Porro cap. 45. §. 2. adducitur caput undecimum Regulæ secundæ, sequenti vero paragrapho caput tertium primæ cum hac inscriptione:* Item ejusdem. *Neque vero semper in eadem Concordia Auctor primæ Regulæ vocatur* Episcopus: *siquidem ex tribus ac triginta locis in quibus testimonia ex*

ea

Digitized by Google

ea producuntur, duodecies sine Episcopi titulo memoratur. Denique in eodem opere conditor secundæ passim, uti & primæ scriptor, Sanctus exprimitur. CIRCA AN. 670

4. *Observare demum juvat*, fragmentum quoddam de diversitate culparum super Regulam S. Benedicti, *quod in nonnullis libris Mss. Fructuoso adscriptum reperitur, indignum omnino esse Fructuoso; cujus de Regulæ conformitate cum Benedictina pluribus egimus in Præfatione ad Sæculum primum §. 6. num. 75. Fructuosi Vitam attendamus, cujus hæc inscriptio in apographo exstat:* 16. Aprilis.

INCIPIT VITA VEL MEMORATIO MIRABILIORUM,

quæ Deus per boni obsequii famulatum sanctissimi FRUCTUOSI Episcopi ad corroborandam fidem credentium statuit ad salutem.

PROLOGUS. *Fructuosus cum Isidoro comparatur.*

POSTQUAM antiquas mundi tenebras supernæ veritatis nova inradiavit claritas, & a Sede Romana, prima sanctæ Ecclesiæ Cathedra, Fidei Catholicæ dogmatum fulgurans rutilaret immensitas, atque ex Ægypto Orientale provincia, excellentissima sacræ religionis præmicarent exempla, & hujus Occiduæ plagæ exigua perlueeret extremitas; præcipuæ claritatis egregias Divina pietas duas inluminavit lucernas, ISIDORUM reverentissimum scilicet virum Spalensem Episcopum, atque beatissimum FRUCTUOSUM ab infantia immaculatum & justum. Ille autem oris nitore clarens, insignis indnstria, sophisticæ artis indeptus primitias, dogmata reciprocavit Romanorum: Hic vero in sacratissimo Religionis proposito Spiritus-sancti flamma succensus, ita in cunctis spiritualibus exercitatus omnibusque operibus sanctis perfectus emicuit, ut ad Patrum se facile*, quorum æquaret antiquorum meritis Thebæorum. Ille activæ vitæ industria universam extrinsecus erudivit Spaniam; Hic autem contemplativæ vitæ peritia vibrante fulgore micans, intima cordium inluminavit arcana. Ille egregio rutilans eloquio in libris claruit ædificationis: Hic autem culmine virtutum coruscans, exemplum relinquens sanctæ religionis, & innocuo gressu secutus est vestigia præeuntis Domini nostri & Salvatoris: cujus tantum ineffabilia sunt virtutum ejus prodigia, quod nostra nuncupare non valet ineptia. Quantum fideli narratione cognovi, pauca de principio vitæ ejus, & fine differendo perstringam.

* hic aliquid deest.

CAP. I. *Regio ortus genere fit Clericus.*

Hic vero beatus ex clarissima regali progenie exortus, sublimissimi culminis, atque Ducis exercitus Hispaniæ proles, dum adhuc puerulus sub parentibus degeret, contigit ut quodam tempore pater ejus eum secum habens inter montium convallia Bergendensis *a* territorii, gregum suarum requireret rationes: pater autem suus greges describebat & pastorum rationes discutiebat. Hic vero puerulus inspirante Domino pro ædificatione Monasterii alta loca pensabat, & intra semetipsum retinens, nemini manifestabat. Post discessum igitur parentum, abjecto sæculari habitu, tonsoque capite cum Religionis initia suscepisset, tradidit se erudiendum spiritualibus disciplinis sanctissimo viro CONANTIO *b* Episcopo. Cumque aliquanto tempore sub illius degeret regimine, provenit ut quodam die possessionem Ecclesiæ ingressi, illius præeuntes paricelluli *c* cum ei ad manendum hospitium præpararent, quidam de sumptoribus * sedis ipsius adveniens interrogavit dicens: Quis hunc occupavit habitaculum? Responderunt: Fructuosus. Statim insana temeritate frustratus, jussit ejus sarcinolum foris projicere, & sibi ibidem præparare. Quod ille patienter tolerans siluit. Cum enim intempestæ noctis silentio omnes quiescerent, subito eumdem ho-

* an servientibus? Deum habet vindicem.

a Pagus seu tractus Bergendensis seu Vergendensis ac Vergidensis, hodie vulgari nomine *Vierze*, situs inter Legionis montes & Callæciam teste Antonio Yepezo, S. Fructuoso ortum dedisse a nonnullis creditur: tametsi Tamayus Salazar, Fructuosum Toleto civitati vindicare in Martyrologio conatur.

b Legendum videtur *Tonantio*. Duo erant tum temporis Tonantii Episcopi, Palentinus alter, alter Toletanus ex Abbate Agaliensi, aliis *Venantius* & *Conantius* dictus, qui Adelphio Antistiti Toletano successit. Utri commissus fuerit Fructuosus, disputant Hispanici Scriptores. Præferenda videtur sententia de Tonantio seu Conantio Toletano: cui in Sede Regia consistenti Regius puer Fulgentius commodius tradi potuit. Quamquam non desunt rationes in gratiam Conantii Palentini, qui & Bergendensi regioni, Fructuosi ditioni vicinior erat; & *eloquio facundus & gravis* prædicatus ab Hildefonso in lib. de Script. Eccles. cap. 11.

c Sandovalius legit *puricellul̄i*, Salmantezas *puericeliuli*: lectio nostra sensui accommodatior videtur.

CIRCA AN. 670 16. Aprilis.

hospitium ab ita furoris Domini veniens ignis succendit cum intus eodem habitaculo, quod ut adsolet minimi haberetur. Recto videlicet judicio Domini, ut eumdem habitaculum, quem typo superbiæ turgidus usurpaverat, orante sancto adolescente cum ingenti periculo, perturbatione atque injuria & jacturæ tribulatione desereret.

II. Monasterium Complutense exstruit.

Posthæc revertens ad locum illum solitudinis supramemoratum, ut devotionem quam dudum parvulus elegerat, jam perfectus impleret. Nam construens Cœnobium Complutensem *a*, juxta Divina præcepta, nihil sibi reservans, omnem a se facultatis suæ supellectilem ejiciens & ibidem conferens, eum locupletissime ditavit, & tam ex familiæ suæ, quam ex conversis e diversis Hispaniæ partibus sedulo concurrentibus, eum agmine Monachorum affluentissime complevit. Sicut scriptum est, quia semper sanctitatem æmulatio insequitur inimici, & contra bonitatem pugnat malitia; illico invidus vir iniquus, sororis ejus maritus, antiqui hostis stimulis instigatus, coram Rege prostratus surripuit animum ejus, ut ejusdem pars hæreditatis a sancto Monasterio auferretur, & illi quasi pro exercenda publica expeditione conferretur. Quod cum huic beatissimo compertum est, statim tulit Ecclesiæ vela, & sancta nudavit altaria, & ciliciis induit ea *b*, atque scripsit & direxit illi epistolam confusionis & increpationis Dominique comminationis, se quoque convertit in jejuniis & luctu, & lacrymis atque prolixitate orationis. Cum ita ageretur, statim ipse Sanctorum æmulus & boni operis adversarius ultione Divina percussus citius vitam finivit. Sicque factum est, ut qui oblationes Sanctorum quærebat auferre, ipse crudeliter de hoc sæculo absque liberis discederet, & facultates suas alienis relinquens, & ipse secum solam proditionem portaret.

III. Secedit in solitudinem.

Hic vero sanctissimus confirmans cunctum Regularem ordinem, constituensque Cœnobii Patrem cum ingenti discretionis rigore. Et quia rumor gloriæ sanctitatis ejus cunctas peragraverat regiones, quum ex multitudine diversorum occurrentium crebram pateretur inquietudinem, humanam fugiens laudem atque favorem, egrediebatur a Congregatione, & nudus vestigiis penetrabat loca nemorosa, argis densissima, aspera, & fragosa: ubi per speluncas & rupes, triplicatis jejuniis, & multiplicatis vigiliis, & orationibus vacabat.

IV. A venatoris ictu servatus illæsus

Contigit enim, ut dum quodam tempore in cujusdam rupis gradibus melotem ex capreis pellibus indutus enixius oraret, adveniens quidam arcistes * venationis exercens insidias, cum vidisset eum super unum rupis gradum in oratione prostratum, existimans in rupe esse venationem, tendens * arcum: & cum librasset ictum ut dimitteret sagittam, providentia Divina sollicitus erexit manus cum oratione ad cœlum. Ille vero intelligens quod homo esset, retinuit ictum. Posthæc ostendens * ei se hæc cuncta referens: ipse vero beatissimus rogavit eum ut nemini manifestaret.

* al. agrestis.
* tetendit
* ostendit

V. Monasteria varia ædificat.

Posthæc denique in vastissima & arta atque procul a sæculo remota solitudine, in excelsorum montium finibus exstruens Monasterium Rufinianensem, & erga sanctum altarium se in angusto & parvulo retrusit ergastulo. Cumque ibi-

---

a Cœnobium Complaticum seu Complatense, *Monasterium SS. Justi & Pastoris* ob S. Eulogio Cordubensi dicitur, describiturque in Memor. Sanctor. lib. 2. c. 11. in hunc modum. *Est in interiori meatana Cordubensi, loco qui dicitur Fraga, inter clivosa montium & condensa silvarum, confini vicnali Lejuleasir, qui a Corduba distat quinque milliarios instrur*, id est viginti quinque milliaribus. Qua in loco Cordubam interpretare, non civitatem, sed montem Cordubam in Lusitania & Regno Portugallicu, pago Portuensi, quem montem incolæ *Corvan* vocant. In Privilegio Chindasuinthi Regis Fructuoso Abbati concesso *Basilica vel Monasterium SS. Martyrum Justi & Pastoris sive S. Mariæ & S. Martini Episcopi situm est juxta rivulum qui dicitur Molina, sub monte Irago, in confinio Vergidensi*. Antonius Yepezius putat, ideo fuisse dictum Complutum, quod sanctis Martyribus Complutensibus Justo & Pastori sit dedicatum. Porro Complutum oppidum, nunc *Alcala de Henores* appellatum, in Regno Castellæ Madrito finitimum, longissime abest a montibus Asturicensibus, in quibus situm erat Complaticum Monasterium: quod an hodie supersit, discere non potuimus.

b Alia id genus exemple passim in Sanctorum Actis reperies. In libro Mirac. S. Bened. per Adrevaldum c. 26. supra p. 382. cum fur quidam armillas e S. Benedicti Basilica abstulisset, Christianus Æduuus S. Benedicto dixisse fertur: *Crede mihi si armillas tuas non restitueriat, nec unam tibi candelam accendam*. Et S. Eligius teste Audoeno in ejus Vita lib. 2. cap. 30. *Audi inquit, S. Columba quæ dico: novit meus Redemptor, nisi cito ornamenta tabernaculi hujus furata reduxeris, equidem spinis allatis faciam hanc januam ita obserari, ut nunquam tibi in hoc loco veneratio præbeatur abhodie*. Tales orationes non dubius sequebatur effectus. Quid enim candidis animis non tribuat Simplicitatis Amator?

ibidem aliquanto tempore quievisset, egressa est omnis Congregatio Complutensis Cœnobii multitudo Monachorum: pie violenti, venientes ejecerunt eum de eadem clausura, & ad pristinum reduxerunt locum. Demum itaque egrediens, inter * Bergendensis territorii & Gallæciæ provinciæ confinibus ædificavit Monasterium Visumensem. CIRCA AN. 670 16 Aprilis * in

VI. Atque postmodum ex alia parte Gallæciæ in ora maris construxit Monasterium Pheonensem. Et dum multa illi intentio esset navigandi in mare in longinquo ponti pelago, non grandem reperit Insulam: ubi dum concupisset cum Dei juvamine fundare Monasterium. Egredientes autem ad terram, naviculam per quam transfretaverant, per negligentiam incurii nautæ solutam reliquerunt. Et dum intente cum discipulis suis sub quadam rupe laboraret, ut aqua dulce produceret, expleto autem opere cum retransmeare voluissent, impulsu igitur inimici, volventibusque procellis vident ipsam naviculam in longinquo maris freto inter undas projectam. Et dum omnes ejus discipuli facta sibi difficultatis desperatione se gravi mœrore deprimerent, ipse vero oratione facta se in tam longinquo maris pelago solus projecit. Illi autem duplo luctu & ejulatu amarissime perstrepebant, & illius periculum formidantes, & suum interitum deplorantes. Et cum jam præ nimia longinquitate ab oculis eorum absconderetur, & in integram ruerent desperationem; post multa vero horarum spatia procul intuentes, vident ipsam naviculam paullisper propinquare. Postquam vicinius adplicuit, cernunt eum in eadem sedentem, & cum gaudio remeantem: quem cum summa lætitia suscipientes retransfretaverunt cum exsultatione. Ad idemque * demum regrediens insulam, in qua eum incipientem sanctis operis principium invidus atque iniquus impedire dudum tentaverat inimicus, promissum cum Dei juvamine construit Monasterium, solitoque exercitio eum dedicans, strenue reliquit munitum.

Mare tranat absque navi.

Monasterium in insula condit.

* eamdemque

VII. Rumore eximiæ sanctitatis ejus enixius crebescente, multæ idoneæ ac nobiles personæ etiam de palatio, servitium Regis relinquentes, ad ejus sacratissimam sitienter confugerunt disciplinam: ex quibus plerique ad Pontificalem, duce Domino, conscenderunt honorem. Inter quos unus sophismæ *, intelligentiæque peritiam indeptus nomine TEUDISILUS opitulante Domino atque sæpedicti Beatissimi suffragrante præsidio, in abditissima solitudine, in locum qui nuncupatur Castrum-Leonis egregium ædificavit Monasterium, & in ipso permansit usque ad finis suæ terminum.

Multos ad se trahit.

* f. sophiæ

VIII. Igitur præfatus beatissimus Fructuosus sese Domino nimium ab ineunte ætate carum exhibuit. Posthæc denique contemptis inlecebris mundialibus omnem eximii sui patrimonii copiam Ecclesiabus sanctis, libertis suis, atque pauperibus erogavit. Dein ad eremi pertendens loca, Monasteria plurima fundavit, in quibus multas animas Monachorum per bonam conversationem, & sanctam disciplinam erudivit. Ipse vero dum ibi Cœnobiali ritu cunctis commorantibus modum rectæ vitæ constituisset, & aliquamdiu illic deguisset, devitans frequentes populi concursus, abditissima eremi loca petit, ac frondosis, secretisque nemoribus ita se oculi * studuit, nunc altissimis locis, nunc densissimis silvis, nunc etiam rupibus, quæ solis ibicibus perviæ sunt, latebrando latitans, ut non humanis sed divinis oculis cerneretur.

Recapitulatio.

Latebras quærit.

* occulere

IX. Sed dum opitulante Domino idem vir sanctus inreprehensibiliter eremiticam perageret vitam, eumque multi diligenter crebrissima visitatione requirerent, & non reperissent; idem vir nigras parvasque aves; quas usitato nomine vulgus gragulas * vocitant, mansuetas in Monasterio habuisse perhibetur. Quæ pertendentes volatu per diversas partes silvarum, eousque volitantes perquirebant, quousque repertum cunctis inquirentibus ejus sanctas latebras suis garrulis vocibus proderent, atque omnibus propalarent. Tunc deinde universi ad eumdem virum cum gaudio magno properabant. Deoique sicut supra diximus, multis miraculorum signis crebre effulsit, & miro virtutum opere adnitente Divino adminiculo sæpissime coruscavit. Ex quibus sacris virtutibus opitulante Deo jam nunc aliquid fari incipiamus.

A graculis proditur.

* graculos seu graccu-los.

Qua-

CIRCA AN. 670 16. April.

X. Damulam venatoribus subductam habet familiarem.

Quadam namque die, ut fertur, venantium turbæ cum canibus damulam persequebantur. Jam quidem multo spatio victa bestiola cum undique campis late patentibus mortem imminere suam cerneret, itaut pene jam ab ipsis canibus comprehenderetur, sævisque eorum morsibus decerperetur; idem quoque vir Dei iter suum incognita venantium causa peragebat. Ipsa nimirum bestiola dum jam nullum uspiam sibi conspiceret adesse perfugium, mox ut vidit virum Dei, illico sibi ab eo defensionem propositam protinus pro percipiendo vitæ suffragio incunctanter sub ejusdem viri Dei amphibalum ingressus est: quam ille statim ab omni improborum hominum persecutione defendit. Mox etiam canes procul abigi jussit, atque ad Monasterium eam secum sua sponte venientem perduxit. Quæ, ut dicitur, tantum ab illa die mansueta effecta est, ut ubicumque ille abiret, eam nullus de ejus vestigiis disjungere valeret: sed si vel paullulum ab ea recederet, numquam balare, aut vocibus strepere cessaret, quousque ad eam denuo rediret. Nimirum tantæ erat mansuetudinis, ut veniens frequenter in lectulum ad pedes ejus recubaret. Quam ille in silvæ Monasterio sæpe dimittere jussit. Illa vero non immemor tanti beneficii gratia, silvam quæ eam nutrierat contemnebat, & ad liberatoris sui præsentiam ocius occurrebat. Intantum scilicet, ut si ille quocumque profectus fuisset locum, suis eum vestigiis quousque reperiret per longum itineris spatium prosequeretur. Cumque diutissime hoc ageretur, cœpit in loco eodem tantæ virtutis longe lateque fama crebescere. Sed quia antiquus hostis unde bonos cernit enitescere ad gloriam, inde perversos per invidiam rapit ad pœnam; quidam namque juvenis vesaniæ spiritu inflatus, immo potius invidiæ igne succensus, desistente * sanctissimo viro ipsam bestiunculam morsibus canum interemit. Sed cum post aliquos dies sanctissimus vir ad Monasterium fuisset regressus, sollicite requisivit quidnam causæ esset cur caprea sua ei solito more tunc minime occurreret. Cui protinus dictum est, quia dum in pascuis silvarum fuisset ingressa, veniens puer ille interemit eam. Qui mox genua sua summo cum dolore in conspectu Domini flectens, semetipsum in pavimentum prostravit, sed nutu Dei illico inferre non distulit supplicium præsens Divinæ majestatis severissima ultio. Ipse ille juvenis gravi febrium languore statim correptus, mox ab eo flagitare per internuntios cœpit, ut pro se Dominum supplicaret, ne juxta suam pessimam temeritatem, Divina perculsus ultione crudeli exitu vitam finiret. At ille statim ad eum profectus Domini imploravit misericordiam, ac manum suam super eum posuit: & illic ægroto ipso non solum corporis salutem pristinam reddidit, verumetiam simul & animæ ejus infirmitates sacra oratione curavit.

* absente

VI Rustici violentas manus signo Crucis cumpescit.

Aliud quoque summæ potentiæ miraculum narrante quodam fideli viro comperimus, qui nobis retulit supranominatum virum almum quadam die cum ceteris comitibus sui itineris per loca quæ urbi Eltaniæ contigua sunt pergeret, atque provinciæ Lusitaniæ eximiam urbem Emeritam ob desiderium egregiæ virginis EULALIÆ peteret, quatenus inibi sacra vota mentis suæ sacratissimis persolveret cordis sui affectibus, ut fusis in conspectu Dei dulcifluis precibus, perceptisque a Domini JESU-CHRISTI largiflua pietate postulationis effectibus, ad insulam quæ in territorio Gaditano sita est properans, adnitente Domino perveniret. Sed ut supra diximus, dum in Eltaniæ partibus viæ suæ carperet iter, accidit ut cuncti qui collegio beatissimi viri iter agebant, paullulum præcederent: ipse vero subsistens in abdito nemorum, silvarumque densarum secretissimo loco paullisper orationibus incubuit. Qui dum homo prostratus jaceret, antiquus hostis omnium bonorum semper invidus quemdam rusticum ac plebejum virum confestim ad locum quo vir Dei orabat furibundus perduxit. Qui dum virum Dei eminus vidisset, eumque singularem, vili habitu, excalciatis nudisque pedibus, inter fruteta conspexisset, ut sese habet rustica mens eum ex vilitate cultus contemnens, ad eumdem virum temeritate insaniæ fretus propius accessit, eumque fugitivum existimans, procacioribus verbis conviciando lacessivit, ac nihil cunctatus idem rusticus petulanter multis contumeliis verborum eum

eum objurgavit. Sed dum vir Dei respondens tranquilla mente diceret: Plane fugitivus non sum, & ille e contrario fugitivum omnibus modis esse perhiberet, & eousque instinctu diaboli irritatus est, ut eum vecte quem gestabat manibus ictu verberaret. Quod cum vir Dei patienter sustineret, & ille percutere non desisteret, mox ei signum Crucis fecit: statim eum dæmon in terra allisit, atque ante pedes sancti viri resupinum corruere fecit. Et eousque debacchando laniavit, quousque eo in proprio sanguine involutum crudeliter discerpens cruentaret: sed vir Dei sanctus protinus oravit, & pristinæ eum sanitati absque ulla difficultate restituit. CIRCA AN. 670 16. Aprilis.

Nunc igitur non prisca, sed moderna; non vetera, sed novella; non vanis quibuslibet fabulis ficta, sed miracula veritatis indicio declarata, narrante venerabili viro BENENATO Presbytero, quemadmodum gesta sunt veraciter comperimus. Et ob hoc hujus in paginolæ breviter seriem, sicut ad nos perlata sunt, adnotari omni cum veritatis studio procurabimus. Denique jamdictus fidelissimus vir retulit dicens: Dum de provincia Lusitaniæ cum sanctissimo viro Fructuoso ad provinciam Bæticam pergerem, & imbriferi aeres immensas ac juges pluvias, utpote hyemis tempore, per multos dies indesinenter exhiberent, & ex multitudine imbrium nimium flumina excrevissent; accidit die quadam puerulum cum caballo, qui codices ipsius viri Dei gestabat, dum transmeare ceteris collegis suis nititur, in amnis fluenta profundissima cecidisse, & diutissime baratro gurgitum cum ipsis libris demersum fuisse. Tandem igitur suffragante Domino a lympharum discrimine ereptus, ad crepidinem alvei, madefactus licet, pertingere tamen meruit incolumis. Idem autem S. vir paullo post eos pede proprio, ut ei semper mos erat, absque vehiculi juvamine properavit. Cumque ad suos pervenisset comites, dictum est illi quod omnes codices sui in aquam cecidissent. Ille vero in nullo penitus commotus, sereno vultu hilarique facie absque aliqua mœstitia ejici de marsupiis, & sibi præsentari præcepit. Sed ita eos reperit siccos, ut illos fluvialis liquor nullo modo contigisset, nec madidus humor vel tenuiter inficere potuisset. XII. Codices in aquam mersos intactos recuperat.

Aliud quoque mirabile factum quod a supradicto viro referente cognovi, silentio occultare non debeo. Quadam die ipse beatissimus Fructuosus devotionis implendæ gratia de civitate Spalensi ad Basilicam S. GERONTII navigio profectus est. Dum ibidem desiderii sui vota adnitente Domino devotus persolvisset, & vesperascente die iterum redire unde venerat disposuisset, nautæ ipsi, qui per longa spatia pelagi navem gubernaverant, fessi labore navigii, non solum vires ad gubernandam navim non habere se dixerunt, verum etiam quod diei pars extrema jam superesset, cœperunt querimoniari. Quibus ille ait: Deprecor vos ut accipiatis paullulum cibi refectionem, & quia lassi estis, vel pusillulum quiescatis, dum & ego Officii mei impleo cursum. Nam & hoc quæro, ut remos hujus navis tollatis, & sic paullulum dormiatis. Quibus statim obedientibus, & juxta præceptum rema * naviculæ auferentibus, vel etiam dormientibus, illico sanctissimus vir orans, & Officium sacrum cum suis Fratribus persungens, nullo homine navem contingente, sed Dei sola manu gubernante, ad ulteriorem amnis ripam celeriter transmeavit. Nautæ vero subito expergefacti supervacuas eidem viro inferebant querelas dicentes. Transfretemus jam, quia in noctis tenebris non bene possumus navigare. Quibus ille ait: Nolite, o filioli, vos fatigare, quia absque vestro labore Dominus nos ubi desiderabamus jam perduxit. Qui cum surrexissent, atque se in alteram partem fluminis esse conspexissent, obstupefacti turbatique mirabantur quidnam fecisset Deus. XIII. Sublatis remis navem orando flectit. * remos

Nam & aliud retulit quod omnimodis verum esse adfirmavit dicens: Quadam Dominica die dum imbres procellosi inæstimabiliter essent, idem sanctissimus vir de civitate Spalense ad insulam quæ sita est in territorio Gaditano * pergebat: quem dum multi cives præfatæ civitatis vel etiam Antistes ipsius urbis obnixe ibidem retinere vellent, ut quia dies Dominicus erat, vel certe quia aerum non esset temperies, si non amplius, saltem usque post Missam inibi susti- XIV. Commodum tempus prædicit. * Gadis in Bætica.

CIRCA AN. 670 16. Aprilis. sustinere annueret. Quibus ille taliter respondisse fertur: Nolite, obsecro, me retinere, quia Dominus direxit viam meam: sed si pro mea injuria satagitis, & aliquid pro ista pluvia formidatis, certissime sciatis, quia hodie amplius pluvia, quam usque ad secundam diei horam non erit. Quod ita gestum omnes viderunt qui præsentes fuerunt. Et postquam ille hora secunda navem conscendit, statim pluvia desiit, & usque quartum diem, quamdiu ad locum quo tendebat peraccederet, non pluit, sed tribus diebus juxta quod prædixerat multa tranquillitas fuit. Unde conjicere possumus, quia tamdiu minime pluit, quamdiu sanctus vir navigans, in locum destinatum perveniret. Cumque præfatam suffragante Domino Gaditanam ingressus fuisset insulam, ex alia parte quasi Sol oriens inluminaturus Spaniam, ædificavit sanctum ope Domini Monasterium, solitoque Cœnobiali ritu regulare eum instruxit exercitii rudimento.

Cœnobium in Gaditana insula erigit.

XV. Denique in abdita vastaque & a mundana habitatione remota solitudine præcipuum & miræ magnitudinis egregium fundavit cum Dei juvamine Cœnobium, & quod ab ora maris novem millibus distat, & nomen dedit Nono, sicut a religioso viro JULIANO Presbytero, qui in eodem Cœnobio adolevit ex parvulo, fideli narratione cognovi breviter intimabo. Tanti gloriosissimi & incomparabilis viri rutilo fulgore radians exemplo meritorum, ita ardore fidei accendit animos populorum, ut catervatim undique concurrentium agmina conversorum immensus fieret chorus. Et nisi Dux exercitus provinciæ illius vel circumseptus undique confinibus Regi reclamasset, ut aliquantulum prohiberetur, quasi fur fuerit; personas non esse quæ in expeditione publica proficiscerentur; innumerabilis se debuit congregare exercitus Monachorum: itaut non solum virorum, sed etiam animi inflammarentur feminarum. Et cum in eodem sanctæ Congregationis loco accedendi aditus non esset mulierum ordini, referam quemadmodum facta est congregatio Puellarum.

Omnes ad se trahens, a Rege impeditur.

XVI. Quædam virgo sacratissima, nomine BENEDICTA, claro genere exorta, atque ex Gardingo *a* Regis sponsa, ardore fidei & flamma ardoris sanctæ religionis succensa, suis occulte fugiens parentibus sola ingressa est diversa eremi loca, & sic impervia & ignota errando deserta, tandem duce Domino appropinquavit ad sanctam Cœnobii Congregationem. Non audens peraccedere, sed procul in deserto persistens, suggessit per internuntios sanctissimo Dei viro, ut ovem errantem de luporum faucibus liberaret, & in viam salutis dirigeret, & animam quærentem Dominum spiritualibus disciplinis instituisset *, qualiter hoc a Domino, qui ovem perditam humeris suis reportavit acciperet. Ille vero hæc audiens immensas omnipotenti Domino retulit gratias, & jussit ei in eadem deserti silva parvam facere mansiunculam. Et ut præfatus vir referebat, quia de senioribus nullus ad eam adpropinquare audebat, sed ex nobis parvulis unusquisque vice sua illi litteras ostendebat, & substantiam ministrabat: & ita cum multa conjuratione suggessit, ut numquam illi cibus aliquis portaretur, nisi cum beatissimus vir, licet medium noctis, reficeretur, & ab eo sanctificatus illi dirigeretur.

Benedictæ Cellam parat.

* instituerer

XVII. Hæc nempe spiritualibus studiis indepta diligenter, eumque ejus fama per diversas terras fuisset laudabiliter propalata, tantus desiderii amor inflammabat ceteras diversorum filias, ut undique alacriter confluerent eximiæ feminarum catervæ, itaut intra breve temporis spatium octogenarius in Congregatione numerus sacrarum Virginum compleretur: quibus in alia solitudine more solito construit Monasterium. Tanta itaque in utroque sexu almifica florebat sanctitas, atque eximia crescebat fama perfectionum; ut viri cum filiis suis ad sanctam se converterent Congregationem Monachorum: matronæ vero eorum cum filiabus suis sancto se sociarent consortio Puellarum. Sponsus vero sæpedictæ virginis Domnæ Benedictæ cum dolore & mœrore ingenti flebiliter adversus eam im-

Benedicta socias congregat.

A marito frustra repetitur.

a Id est Gardingi Regis Sponsa. Gardingos Optimates seu Palatinos viros interpretare. Innuit Concilium Toletanum 13. cap. 2. his verbis: *De accusatis Sacerdotibus, seu etiam Optimatibus palatii atque Gardingis*, &c. Quam vocem sæpe in Legibus Wisighotorum reperies, tametsi Hispani modo ejus significatum non satis intelligunt.

immissus perfida liboris *a* invidia inimici suggessir Regi. Sicque de præsentia Regis lebavir * Judicem, qui inter eos examinarer judicii veritatem, Comitem nomine ANGELATE, qui veniens ad Monasterium Virginum Regia præcinctus auctoritate compulit Præpositam Virginum, ut præfatam Virginem de Congregatione secernens præsentaret, qualiter sponso suo responderet; quæ cum violenter fuisset egressa, ita oculis cœlum intendens recitando intra se insistebat, ut faciem illius minime videret. Cumque ille adversus eam assereret, ita per gratiam Domini Spiritu-sancto repleta cum paucis adclusit * verbis, ut ultra ei quid diceret non haberet. Tunc ipse Judex dixit: Dimitte eam Domino servire, & quære tibi aliam uxorem. Posthæc eamdem sanctissimam Virginem jussit Divina pietas intra breve temporis spatium de hoc sæculo migrare. Ita factum est per ineffabilem Domini electionem, ut quæ in sancta conversatione cunctarum sacrarum Virginum illarum præcesserat chorum, præcederet & in sancta conversatione ad supernam gloriam Regni cœlorum, per eum qui vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 670 16. Aprilis.

* levavit.

* f. id elusit

Moritur.

XVIII. Fructuosus numquam sine fructu.

Beatissimus vero Fructuosus cumque exemplo suo excellentissimæ sanctitudinis coruscantem splendiflua claritate cunctam inluminasset Spaniam, atque per singulas diversarum regionum Congregationes Monachorum ad instar innocui cordis sui perfectorum enutrisset agmina discipulorum, itaut usquehodie nuperrime convertentes, per ordinem priorum discedentium Sanctorum vicem suscipientes, illius antiqua quasi hodierna floreant exempla, & usque in finem mundi fructus operis ejus gignat, & gloriosa semper innovetur memoria, atque in regno cœlorum, gregis ipsius multiplicentur cotidie agmina copiosa.

XIX. Orientem clam petiturus retinetur.

Postquam autem cunctam sancti operis sui devotionem suffragrante supernæ virtutis opitularione ad summam perducit perfectionem, succendit eum immensus sancti desiderii ardor, ut partem occupans Orienris, novam arriperet peregrinationem. Cumque hæc cum paucis electis discipulis suis clam pertractasset, & navem sibi ad subvectionem præparasset, qaam omni prædestinatione conscendens transfretaret ad Orientem, ab uno proditore detectus discipulo, egressionis aditum non valuit impetrare. Quid multa? cum hæc agerentur pervenit ad Regis temporis illius auditum. Formidans igitur Rex & omnes prudentes illi familiariter adsistentes, ne talis lux Hispaniam desereret, jussit eum sine aliqua molestiæ perturbatione comprehendi, & ad se usque perduci. Cum autem eum perduxissent, atque cum nimia formidine illum custodirent; nocte igitur, ut fertur, habiraculi ostia in quo manebar missis extrinsecus catenatis * & seris, diversisque duris obserantes claustris, ipsique ibi insuper custodes permanebant: Cumque intempestæ noctis silentio expergiscerentur, claustra procul abjecta ostiaque patefacta cernebant. Ille vero per sanctas Ecclesias orans, securus pietatem Domini deprecabatur.

Regis a carcere se proripit.

* f. catenis

XX. Pontifex factus, Monach. habitum & mores servat.

Posthæc videlicet, licet invitus, contra voluntatem suam, languoris mœrore depressus, perniciter residendo in sede Metropolitana dono Dei ordinatus est Pontifex *b*. Tanto igitur suscepto honore pristinam non deposuit conversationem: sed in eodem habitu, in eodemque solito abstinentiæ rigore persistens, residuo vitæ suæ tempore in eleemosynarum dispensatioae atque Monasteriorum consummavit ædificatione *c*.

a Sandovalius & Tamayus legunt *laboris*: at *liberis* pro *livoris* legendum esse, sensus cohærentia persuadet.

b Nempe Bracarensis in locum Potamii, qui in Concilio Toletano 10. Æra Hispanica 694. Christiana 66r. cum seipsum de lapsu carnali accusasset, depositus a Patribus est, Fructuosus vero in ejus locum substitutus, qui jam ante Dumiensis Episcopus fuisse videtur ex his Concilii Toletani X. verbis: *Tunc venerabilem Fructuosum Ecclesiæ Dumiensis Episcopum communi omnium nostrum electione constituimus Ecclesiæ Bracarensis gubernacula continere*. Nisi forte dicamus Fructuosum eodem simul tempore impositum fuisse utrique Sedi: cum Dumjensis Ecclesia, vix tertio milliari a Bracaro distans, paucos habuerit peculiares Episcopos, sed unus idemque utramque Ecclesiam olim rexerit. Et Martinus Dumiensis Pontifex primus utrique simul præfuit, ut in ejus Elogio ad ann. 575. diximus.

c Præter Monasteria hic memorata, Fructuosus plura alia erexisse fertur, in his Monasterium S. Petri de Montibus in tractu Vergidensi diœcesis Asturicensis: quod a S. Vincentio Abbate amplificatum, postea verso a S. Gennadio Asturicensi Episcopo restitutum, a Monachis nigris ad Cistercienses transiit teste Joanne Tamayo ad 25. Febr.

Digitized by Google

CIRCA AN. 670 16. Aprilis.

Iterum inter Bracarensem urbem & Dumiensem Cœnobium in cacumine modici montis præcipuum ædificavit Monasterium, ubi suum sanctum humatum est corpus. Tanta illi fuit intentio in sanctarum Ecclesiarum ædificatione, sicut viri Domini CASSIANI Abbatis ejus primi discipuli relatione cognovi, ut cum ante multo tempore suum præcognovisset sanctum imminere obitum, & cum multa ibi esset cœpta operatio ædificationum, propinquantem * scilicet vitæ præsentis occasum, non solum diurno tempore sine intermissione operabatur, sed etiam nocturnis horis lampadibus accensis in eodem opere perseverabat, ne de hoc sæculo discedens, opus sanctum relinqueret imperfectum. Sicque ope Divina adjutus, cuncta quæ fideliter cœperat diligenter consummavit, & fideliter dedicavit.

XXI. Cœnobiis construendis immoritur. * propinquante

XXII. Mortis præscius obit.

Finis quippe termino propinquante, febre correptus, & cum per aliquos dies vi febrium teneretur, quadam die supputans tempus a quo illi finis suus dudum fuerat præsagitus, invenit ipsum instare diem, quo de hoc sæculo erat migraturus & nuntiavit adstantibus. Cunctis autem flentibus solus ille exsultabat, quia proculdubio sciebat quod ad cœlestem sempiternamque gloriam properabat. Interrogantibus eum si timeret mortem, respondit: Non timeo plane, „ scio enim quia etsi peccator, ad præsentiam Domini mei ambulo. Posthæc „ jussit se ad Ecclesiam deportari. Et cum jam omnia domus suæ ordinata haberet, unum vernulam suum nomine DECENTIUM, qui illi bene a parvulo servierat, residuum habebat. Jussit eum vocari, & imponens ei manum ordinavit eum Abbatem in præcipuo Turonio Monasterio. Sic denique accepta legitime pœnitentia non est regressus de Ecclesia, nisi ibi ante sanctum prostratus jacuit altarium diem illum, & noctis percurrentem spatium. Ante enim exsurgente lucis crepusculo, expandens manus ad orationem, suum immaculatum & sanctum in manibus Domini tradidit spiritum, qui Sanctos suos coronat per bonam confessionem.

XXIII. Ad sacratissimum sancti corporis ejus sepulchrum *a* euntibus cunctis perseverant signa virtutis. Nam & infirmi ibi sanantur, & dæmones effugantur, vel quicumque mœrens ejus invictum postulaverit auxilium, statim plenum a Domino petitionis suæ consequitur fructum, præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, qui cum Deo Patre & sancto Spiritu vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 670 27. Junii.

DE S. BABOLENO ABBATE
FOSSATENSI PRIMO,
UBI DE ALIIS BABOLENIS.

Vita S. Baboleni omissa. * S. Babolini

I. *IN quodam apographo Bibliothecæ nostræ Germanensis exstat Vita S.* BABOLENI * *Abbatis cum libro miraculorum: quam Vitam Jacobus Brulius in epitomen redegit in Supplemento Antiquit. Parif. eamdemque Andreas Chesnius fere integram omissis dumtaxat Prologo tribusque primis capitulis vulgavit Tomo* I. *Hist. Francor. nos vero prætermittere statuimus ob continua prope errata* qui-

a Garsias in Notis ad Concilium Toletanum 10. hæc habet: *Ejus memoria cum sanctitatis opinione a populis Bracarensibus & Compostellanis colitur festo die dicato ad 16. Kalend. Maji. Corpus ejus in Monasterio ab ipso ædificato inter Dumium & Bracaram sepulturæ mandatum, postea a* GELMIRIDE *primo Compostella Archiepiscopo Compostellam translatum est, ubi magna populi veneratione colitur.* Monasterium in quo sepultus fuit Montellense vocant, distinctum a Turonio paullo post memorato, quod prope Bracaram situm erat. Quo anno obierit S. Fructuosus, definire non suppetit. Subscripsit Concilio Toletano X. in quo Sedi Bracarensi a Patribus in Potamii locum anno Christi 656. suffectus est. Anno 4. Vvambani Regis, Christi 675. LEODECISIUS cognomento Julianus, Fructuosi successor, Concilio Bracarensi III. subscripsit. Anno proinde circa 670. Fructuosi obitum reponimus. Fructuoso in regimen Cœnobii S. Petri de Montibus successisse legitur S. Valerius Abbas, de quo ad annum 695. agemus.

quibus illa scatet, solumque librum miraculorum hactenus ineditum exhibere curabimus. Antequam consilii nostri rationes exponamus, pauca de istius Vitae Auctore dicenda sunt. CIRCA AN. 670 26. Junii.

2. *Auctor in Prologo indicat id operis a se susceptum hortatu Fossatensium Monachorum, quos ita alloquitur:* De tanto viro cogit me, o Fossatenses, vestra dilectio, ea quae ab antenatis didici & quae oculis ipse vidi perscribere. *Ne vero quis putet his verbis designari Scriptorem valde antiquum aut aequalem, occurrunt sequentes versus:* Antequam coeptum opus aggrediar, vobis objicio, quod ex plurimis nostri perversionibus loci quae post eum acciderunt, casibus persecutionum variis ejusdem deperierunt miraculorum gesta, quae quidem ab antiquis illius videlicet contemporaneis fuisse credimus descripta. *Hinc apparet, Auctorem fuisse Monachum Fossatensem, qui ea quae de S. Baboleno audierat, & miracula quae partim* oculis ipse *viderat, scripto mandavit. Denique Auctor ille in cap. 1. Miracul. se* ADELERIO Abbati Milidunensi *coaevum prodit & cap. 5. posteriorem* ODONE *Monacho Fossatensi, qui Odo* anno millesimo quinquagesimo octavo, HENRICI Francorum Regis XXVIII. *libellum de Vita Burchardi Comitis absolvit. Jam praedictam S. Baboleni Vitam quae in sectiones seu Capitula novemdecim distincta est inspiciamus.* Auctoris aetas & qualitas.

3. *In cap. 1. Babolenus* nobiles parentes & ex Burgundis originem trahentes habuisse *dicitur*, & B. Columbani hortatu in sacro Luxoviensium Coenobio oblatus *fuisse, ubi orationi, lectioni, meditationi, ac scriptioni sedulo vacaverit.* Sunt nempe, *inquit Auctor*, adhuc penes nos plura volumina, quae ipsius manu fuisse dicuntur descripta. Examinatur.

4. *In cap. 2.* Post S. Columbani transitum scimus eumdem virum sanctissimum Monasterio Bobiensi praefuisse Pastorem tertium, ejusque sanctissima doctrina & eruditione Christi gregem per biennium gubernatum fuisse. Quod qualiter rexerit, in secundo Vitae libro B. Columbani & in Gestis discipulorum ejus Attalae & Eustasii qui nosse plenius cupit, invenire poterit. JONAS quoque, Vitae jam dicti Patris Columbani disertissimus relator, ad hunc beatum virum dicitur illam stilo dedisse clarissimo, sicut in proemio ipsius operis ipse asserit. *In his duobus articulis Babolenus Abbas Fossatensis cum Baboleno Bobiensi Abbate perperam confunditur. Quippe Burgundus erat* WINNOCUS pater Boboleni, qui nunc Bobiensi Coenobio praest, *inquit Jonas in Vita S. Columbani num. 24. Scribebat vero Jonas eo tempore quo S. Eligius Sedem Noviomagensem regebat, ut constat ex Vita S. Eustasii num. 17. proindeque post regni Chlodovei II. an. tertium, quo anno Eligius Sedem iniisse in Vitae lib. 2. cap. 1. a S. Audoeno dicitur. Atqui jam eo tempore Babolenus regebat Monasterium Fossatense, quod ejusdem Chlodovei anno secundo obtinuisse fertur. Plura de hoc infra.*

5. *In cap. 3. Babolenus S. Remaclum,* qui eo tempore in saltu Arduennae Monasterium sibi construxerat, & vitam eremiticam cum aliis Deo devotis viris ducebat, *invisisse legitur, eique relicta Bobiensi praefectura adhaesisse, Malmundario Monast. a Remaclo paullo post praefectus.* Unde, *ait Auctor*, inter alia Vitae B. Remacli capitula sic de eo legimus: Successit illi Domnus & Pater Babolenus, qui pro meritorum speciali gratia vir dicitur Apostolicus, cujus superius mentionem facimus. *Quae verba ex Vita S. Remacli a Notgero scripta desumuntur. Nusquam vero Notgerus, aut Harigerus alive Papolenum (ita enim pingunt, non Babolenum) Abbatem Stabulensem ex Bobio Coenobio venisse dicunt, quod inferius iterum patebit. Subdit Vitae S. Baboleni consarcinator, Babolenum* post excessum B. Remacli *Stabulensi ac Malmundariensi Monasteriis praelatum, fuorum* discordia *ac* multis conviciis *fatigatum regimine cessisse,* Francorum adiisse patriam, & Parisius pervenisse, & de die in diem ad B. Martyris Dionysii sepulchrum abiisse oratum.

6. *In cap. 4. a quo Chesniana editio incipit, Chlodovei II. Regis principatus a Chlodoveo Magno retexitur. Deinde cap. sequenti* BLIDEGISILUS *Archidiaconus Parisiacensis a Rege Chlodoveo obtinuisse fertur* quoddam vetus castellum, quasi quatuor milliariis a moenibus Parisiacae urbis distans, antiquorum Gentilium Fossatensis Monasterii initia.

CIRCA AN. 670 16. Junii. mœniis fossatuumque propugnaculis circumcinctum, Materna fluvio circumfluente firmatum, vocitatum castrum Bagaudarum ab antiquis, quod jam tunc locus dicebatur Fossatensis, eratque fiscus Regalis. *Mox concludit Auctor acta hæc fuisse* anno primo regni *Chlodovei*, *præsente* matre ejus NANDECHILDE. Quod dignitatis Privilegium, *inquit*, in eadem conservatur Ecclesia usque ad præsens illæsum. *Si Babolenus Lutetiam Parisiorum accessit* post excessum *B. Remacli*, *Chlodoveum jam a pluribus annis mortuum videre non potuit. Chlodoveus quippe anno* 655. *mortuus est*, *Remaclus ad annum* 664. *superstes fuit*, *uti ad ipsius Acta probavimus.*

7. *Caput sextum Vitæ S. Baboleni etiam non caret mendis. Nam* AUDOBERTUS *Parisiacensis Episcopus confunditur cum Agilberto*, *de quo agit Venerabilis Beda in lib.* 3. *Hist. cap.* 7. *ubi* AGILBERTUS *natione Gallus rogatus dicitur a* Cenvvaleh *Occidentalium Saxonum in Brittannia Rege*, *ut* suæ gentis maneret Pontifex: *qui alium Episcopum* Wini *appellatum dignitatis consortem a Rege institutum non ferens*, redit in Galliam, & accepto Episcopatu Parisiacæ civitatis, ibidem senex & plenus dierum obiit. *Et tamen in Actis S. Baboleni Audobertus jactat* se peregrinum e transmarinis partibus *Lutetiam advenisse*, *quo* Regis Angliæ nomine CHOINVALÆ persecutionem evaderet, *& a Rege Chlodoveo Episcopatum urbis Parisiacæ accepisse. Si quis contendat binominem fuisse Agilbertum*, *eumdemque Audobertum appellatum*, *quod nonnullis veri simile videtur*; *inter peregrinos accenseri non debuit a Gallo homo Gallus: ut omittamus* Cenwalch *Regem male in* Choinvalam *transmutari.*

Babolenus Abbas factus Fossatensis Monasterium perficit. 8. *In capitibus septimo & sequentibus Babolenus procurante* Audoberto *Episcopo*, *Rege approbante*, *ac* Blidegisilo *concedente*, *Fossatensi Monasterio præfectus fuisse*, *ac cœpto operi institisse legitur. Sic enim habet cap.* 9. Igitur vir sanctus insistens cœpto operi, Christo juvante & Blidegisilo viro venerabili, constructa est Ecclesia in honore Genitricis Dei & SS. Apostolorum Petri & Pauli cum omnibus ædificiis congruentibus Monastico Ordini. Sed eogente loci angustia, ad Aquilonem omnia sunt constructa ædificia: quia ab Austro montis altitudine, a Borea vero artatur fluvii vicinitate. Situs autem loci ipsius est tam remotus, ut ab ignorantibus putetur esse eremus. Nam Materna fluvio circumcinctus, unum tantummodo ingressum dat commeantibus. Spatiosa est insula sed infecunda: latitudine tamen vel longitudine sui per duo fere milliaria videtur extendi. *Plura deinde Auctor c.* 10. *disserit de castro Fossatensi*, *quod a Julio Cæsare constructum ac castrum Bagaudarum appellatum*; *tandemque a Maximiano Cæsare oppugnatum eversumque asserit. Quæ Carolus* le Cointe *in Annal. ad an.* 638. *num.* 106. *& seqq. accurate expendit ac refutat: observatque ex Aurelio Victore & Salviano, Bagaudarum nomine intelligi quoscumque factiosos ac rebelles*;
Bagaudæ qui? *& Bagaudas Diocletiani temporibus primum audiri cœpisse.*

Privilegium Fossatense. 9. *In cap.* 13. Audobertus Præsul S. Baboleno Privilegium suæ auctoritatis *concedit*, ut tam ipse quam successores liberi & securi ab omni inquietudine tam Clericorum quam etiam laicorum ibidem manere possent. Si vero contra Patrum statuta eum fecisse quis causatur, legat Canones * a S. Bonifacio Cartaginensi Episcopo & aliis Episcopis factos, necnon ejusdem Sacerdotis Epistolas ad Liberatum Episcopum missas & inveniet, quod Monasteria in quibus regulariter vivitur, libera esse debent ab omni infestatione Episcoporum & Clericorum. *Deinde recenset Auctor Episcopos qui Privilegium subscriptione sua firmaverunt*, AUDOBERTUM *Parisiensem*, GAUDERICUM *Lugdunensem*, ANNOBERTUM *Senonensem*, PRESTELENDUM (*forte Vulfolendum*) Bituricensem, DONATUM *Vesontionensem Archiepiscopos: quibus Episcoporum septem sententia accessit.* Sed & Rex ipse, *inquit*, favens subscripsit, & suo monogrammate facto anulo Regali insigniri jussit. Acta sunt hæc autem in urbe Parisius Chlodoveo regnante anno quinto, Indictione quoque quinta, die mensis Maji
Babolenus an Abbas Monasterii S. Germani. 15. sub die Iduum Majarum: *ubi pro Indictione quinta*, *Indictio* 15. *vel prima reponenda est.*

* extant To. 6. Spicil. Acherii.

10. *In cap.* 15. *Babolenus* Sigefrido Abbati Ecclesiæ S. Vincentii Parisiensis, Ce-

Cæsaraugustæ quo Legatus fuerat missus detento suffectus memoratur : subditurque miraculum de homine cæco, cui Babolenus ad portam urbis Parisiacæ lumen restituerit. Posterius haud inficiamur: at prius omnino suspectum est, cum in vulgato Aimoino non Babolenus sed Babonem mortuo Sigefrido successisse legamus : neque unquam in Ecclesiastico S. Vincentii seu S. Germani officio ulla de S. Baboleno celebritas aut commemoratio fuerit facta , quem in Usuardi Monachi Germanensis Martyrologio omissum miramur. CIRCA AN. 670 16. Junii. Aimoin. lib. 4. c. 46.

11. *Quæ in capitibus* 16. 17. *tum de Blidegisili Romana profectione Martino Pontifice facta ac donatione Buxei vici, tum de fonte a Baboleno in operarum gratiam divinitus impetrato, ac postea ob fraudem vectorum vini, qui exhausta dolia aqua illa replebant , ejusdem precibus præfacto referuntur , commemorasse sufficiat .*

12. *Chlodoveo mortuo Chlotharius filius Monasterio Fossatensi* vicum Saveglum *concessisse, ac legana patris confirmasse dicitur . Denique Chlothario post regni annos non quatuor , (ut cap. ultimo legitur) sed quatuordecim defuncto, & ipse Babolenus diem supremum explevit* 6. Kal. Julii, *anno proinde circa* 670. Sepultum est autem ejus sanctum corpus ad Septemtrionalem plagam secus Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis ab ipso constructam, in pretioso lapideoque sarcophago , in quo multis annis jacuit decenter humatum , ubi operatur Dominus ejus meritis virtutes ..

13. *Ex dictis intelligitur, quid Baboleno Abbati Fossatensi tribuat . Is e Monasterio Luxovio, aut forte Sollemniaco arcessitus videtur , ut Monasterium Fossatense anno secundo Chlodovei junioris aut insequenti a Blidegisilo Arcbidiacono Parisiacensi constructum regeret . Quæ de constructo Fossatensi Monasterio, Privilegiis ac Donationibus a Brulio in Supplemento . Antiquit. Parif. relatis dicuntur, a vero non abhorrent , uti nec id quod de cæci hominis restitutione commemoratur . Babolenus prope B. Mariæ Ecclesiam sepultus miraculis claruit inferius referendis . Auctor longe potiorem in iis fidem meretur , cum de iis quæ a sua ætate non ita remota erant , quæque oculis partim viderat , testificetur . Sancti corpus una cum S. Mauri Abbatis Reliquiis colitur religiose a popularibus in Ecclesia Fossatensi , quæ sæculo proxime elapso ad Canonicos sæculares transiit . Nomen loco cessit S. Mauri Fossatensis a sæculo 9. quando S. Mauri discipuli S. P. Benedicti Reliquiæ Caroli Calvi principatu eo illatæ sunt : qui locus tertio fere milliari supra Lutetiam Parisiorum ad Matronam fluvium insula circumclusus cernitur .* Vitæ S. Baboleni epilogus.

14. *Alius est ab isto* BABOLENUS *seu* BABULENUS *Abbas Bobiensis , de quo in Chronico Bobiensi citato a Ferdinando Ughello hæc scribuntur* : De eo non celebratur, quamquam fecerit miracula, ut in antiquis libris habetur . *Ipsius tempore* in præfato Monasterio erant centum quadraginta Monachi militantes sub Regula Divi Benedicti, ut patet ex Privilegio Theodori Papæ . *Ejus Translatio seu Elevatio facta dicitur apud Vvionem lib.* 3. prid. Kalend. Septemb. anno Domini 1482. *cum aliis plurimorum Sanctorum Reliquiis similiter translatis per Episcopum Bobiensem .* Babolenus Abbas Bobiensis. Ughell To. 4. Ital. S. p. 1328.

15. *Distinguendus etiam* PAPOLENUS *Abbas Stabulensis, S. Remacli discipulus, qui corpus S. Symmetrii Martyris Roma Ladernacum Stabulensi Monasterio vicinum invexisse legitur. Sic de Papoleno agit Notgerus in Vita S. Remacli* . Dominus & Pater Papolenus ad eum (Remaclum) invisendi quidem causa venit, sed ejus inhærere magisterio quam domum redire maluit . Susceptus est a B. Remaclo officiosissime, & vixit apud eum sine offensione : quique instruendus eo venerat, complures suis exemplis ad virtutis studium incitavit. Cernens id B. Remaclus secumque cogitans ea causa missum eum fortassis a Domino, rogavit eum ne ab ipso discederet: tum præterea ob Fratres in disciplina continendos, Malmundariensi Cœnobio, cujus Monachi S. BENEDICTI instituto vivebant, salva in omnibus auctoritate sua eum præfecit . *Et infra*: Successit illi Domnus Papolenus vir Apostolicus . *Ejus corpus in Stabulensi Cœnobio adservant Monachi Benedictini.* Papolenus Abbas Stabulensis.

16. *Fuit & alius eodem sæculo* BABOLENUS *Presbyter ac Monachus Grandival-* Babolenus Monachus Grandivallensis.

CIRCA AN. 670 26. Junii. *vallensis, qui S. Germani ejusdem loci Abbatis quemadmodum supra ad ann.* 666. *vidimus, Acta descripsit. Denique a Jona Monacho Bobiensi in Vita S. Eustasii laudatur* vir venerabilis Theodulfus cognomento Bobolenus, *qui* in suburbano *seu territorio* Bituricensis urbis Monasteria ex Regula B. Columbani omni religione pollentia construxit.

MIRACULA S. BABOLENI
ABBATIS FOSSATENSIS.

Ex MS. cod. Bibliothecæ S. Germani de Pratis.

PROLOGUS. IGITUR sicut in proœmio hujus operis promisimus, huic paginæ dignum inserere decernimus ea quæ de tanto viro veracium dictis antiquorum veridica & probabili assertione ab illis audivimus & oculis nostris partim vidimus. Postquam clementis Dei nutu egregius Christi Confessor Babolenus ex hac instabili luce ad cœlos emigrasset, & ejus corpus sanctissimum digne, ut decebat, sicut jam præmissum est, secus Ecclesiam sanctæ Dei Genitricis humo commendatum esset, paullatim paries ille cui inhærebat, de die in diem virtute Divina se aperire cœpit, & sarcophagum in quo sanctus vir jacebat lapideum intra se recludere.

CAP. I. Boboleni corpus divinitus in Ecclesiam admotum, transfertur. Devoluto ergo non multi temporis spatio, & Ecclesiæ pariete, ut numquam lapillus inde ciderit, divinitus ita perforato, sancti viri corpus infra eamdem juxta Dei Genitricis pertransiit aram cum ipso suo lapideo sarcophago, foramine ad testimonium jugiter manente in pariete. Non hoc itaque cuipiam videatur incredibile, quia Deo nihil est impossibile: ipse enim qui universa mortuorum corpora Angelica personante tuba, exsurgere per diversa loca jubebit, & suæ Matris integritatem nascendo ex ea non abstulit; quique ad Discipulos clausis resurgens januis intravit: celerrime & huic suo fideli amico istud concedere potuit. Sic quippe suis loquens Fidelibus promisit: *Qui credit in me, ea quæ ego,* Joan 14.12. *faciet opera & majora.* Hoc ergo a Deo factum est ad propalanda beati viri merita, ut membra quæ in suo famulatu afflictione domaverat pervalida, infra Oratorium quod illi suo labore ædificaverat transferrentur virtute operante Divina. Inde igitur est levatum corpus ejus post annos multos pio studio Monachorum inibi Deo servientium, atque in alteram Basilicam (quæ elegantiori opere a religioso Abbate BENEDICTO *a* constructa, & a S. ALDRICO Senonensium Archiepiscopo aliisque Præsulibus dedicata fuerat) septimo Idus Decembris translatum. Sed quoniam mentionem fecimus de dedicatione Ecclesiæ Fossatensis Cœnobii, placet profecto huic nostro breviter operi innectere, quod a veracibus personis referre audivimus, vel quod scriptum in ipsa Ecclesia invenimus. Nocte etenim illa, quæ diem dedicandæ Basilicæ præcedebat, res valde memorabilis accidit, relatuque non indigna. Namque idem beatus Archiepiscopus ipsa qua prædiximus nocte, cum in eadem Ecclesia more sibi solito oratum iisset, soloque prostratus, jamjamque prolixius preces ad Dominum & lacrymas fudisset, vidit specialiter sanctos Angelos ut olim Jacob alibi de cœlo descendere, totumque in circuitu atrium & Ecclesiam lustrare, sacrare atque benedicere, ut Divinis laudibus ibidem jugiter persolvendis tanto congruentior fieret idem locus, quanto & sanctior; nec jam dubitaretur quod in eo specialiter sibi Deus elegerit mansionem, cui sacrando dignitatem deputasset Angelicam. In hanc igitur Ecclesiam delata sunt S. Baboleni membra, in qua semper reddentes Christo munia laudum congregabantur Monachi, ut non fraudarentur assiduitate Divini officii. Ne vero aliqua immunditia sordidaretur Sancti sarcophagus, gypso est decenter adopertus ac super geminas duorum altitudine cubitorum columnas

a Monachi Fontanellenses *olim a viro jusso* BENEDICTO *Fossatensis Cœnobii Abbate eruditi in Philosophia* Monastica dicuntur in Chron. Fontanell. cap. 16. Florebat Benedictus principatu Ludovici Pii, cujus anno ultimo S. Aldricus Senonum Archipræsul. obiit.

nas lapideas positus. In pariete quoque, qui ad caput traditur fuisse ipsius, lapis usque hodie habetur innexus, in quo inventæ fuerunt insertæ literæ quæ vix ab aliquo legi poterant, diutinæ vetustati abolitione, & pluviarum incursione. Tandem vero ab aliquibus altioris ingenii enucleatæ difficillime, inventum est nomen ejus cum termino 6. Kalendarum Juliarum descriptum certissime. Qua de re patuit, eum proculdubio ad cœlos migrasse ipso termino, licet ex pluribus ipsius loci eversionibus usque ad diem illum oblivioni fuerit traditus. Ad testimonium igitur hujusce rei quam præfati sumus, quod nostræ ætatis pueritia vidimus proferimus. Parietem enim transforatum & sancti viri sepulchrum inter altare & ipsum positum, quousque eadem Ecclesia ab ADELERIO ejusdem loci Præcentore, postea Milidunensi Abbate, emendandi gratia subversa fuit, adspeximus.

CIRCA AN. 670 26. Junii.

Duplex S. Baboleni festivitas.

Auctoris ætas.

II. Alia vero ejus solemnitas, quæ tam a devotis ejusdem loci Fratribus, quam etiam ab omnibus ipsius insulæ incolis, festivo celebratur obsequio, 7. Idus Decembris, nulli dubium est, quin sit ejus Translationis, quæ facta esse dignoscitur per * centum quinquaginta annorum spatium, & eo amplius. In qua quidem statutum est a Rectoribus antiquitus Fossatensis Ecclesiæ, ut naves per gyrum ipsius insulæ discurrentes censum persolverent ob piscationis meritum, quem nuncupant vulgariter Restes. Quod dispositum ideo ita creditur, ut eadem die sancti viri Translationem celebrantibus copiosa piscium seu aliarum dapum affluenter refectio præparetur.

* lege post vel ante

III. Porro in præfata Dei Genitricis Ecclesia, in qua idem præcipuus Confessor sepultus quievit, oleum multis diebus & annorum curriculis de lapide ejus sacri mausolei manavit, quo infirmi variis languoribus oppressi liniti pristinæ statim sanitati reddebantur. Cum vero hoc ad laudem nominis sui & ad declarandum sancti viri meritum Christus operaretur; accidit ut die quadam Sacerdos sacro velatus indumento illuc accederet, & improvide ipsum quo erat indutus vestimentum eodem liquore intinctum redderet. Quod cernens altaris minister, inflammatus iracundiæ stimulis, quæ modum tenere nescit, inutile mox verbum maligno ore protulit, ne videlicet benignissimi JESU-CHRISTI sanctæque ejus Genitricis ac Baboleni inclyti Confessoris voluntas foret, ut amplius quidquam ipsius liquoris olei abhinc & deinceps in æternum manaret. Cujus miserrimam vocem statim secutus est effectus. Nam liquor substitit, & lapis aruit. Ne ergo unquam hoc incredibile videatur, quosdam Monastici ordinis religiosos viros ad testimonium in medium deducimus, qui se vidisse hæc & audisse verissimis affirmabant assertionibus; HUBERTUM scilicet cognomento Calvum, BERNARDUM quoque Ultra-regulam dictum, quorum vita satis probabilis exstitisse dignoscitur. Quia vero duorum testimonium protulimus, in roborandis iis substituitur tertius, quoniam in ore duorum aut trium testatur Scriptura omne constare verbum. In Cœnobio namque sancti Mauri, quod Glannafolium dicitur, quidam religiosus Cœnobita exstitit nomine ODULGRICUS centum viginti veluti alter Moyses exsistens annorum & eo amplius, qui sic se vidisse adstruebat multis vicibus. Ut ergo reprimatur dens æmulus, etiam quartus testis introducatur ADICUS, quidam Monachus iis antiquior, qui hæc se vidisse affirmabat tempore diuturno. Talibus & tantis beatissimus Confessor Domini Babolenus decoratus virtutum signis, vivere se demonstrat cum Christo & ejus Sanctis. Ad sepulchrum quoque ipsius vel ubi ejus sancta permanent membra, plurima infirmis præstantur ejus meritis beneficia, & maxime febris vel patientium portantium incommoda.

Oleum ex mausoleo manat.

IV. Quantæ igitur severitatis vel vindictæ in suis vel sibi exsistat contrariis, dicendum nobis est narratione stili præsentis. Fuit Rector quidam Fossatensis Ecclesiæ, dictus ROBERTUS in Baptismate, S. Baboleno contrarius omni tempore, qui in tantam se contra eum erexit superbiam, ut ejus nomini consecratam everteret aram. Insuper etiam hoc addidit, similiter altare sibi debere statui, illataque convicia multiplicat & opprobria. Sed ultrix Dei dextera non diu pertulit Sancti improperia. Nam eo anno captus & vinculis irretitus, jussu Regis HENRICI carcere est clausus. Sed quomodo illinc evaserit, quibusque convi-

Robertus Abbas Sancto injurius punitur.

CIRCA AN. 670 31. Jun.

ciis accusatus fuerit, potius est reticendum quam proferendum. Sui quoque coadjutores in altaris subversione capti similiter & dispersi sunt, facti populo in derisum & improperii canticum. Præfatus autem Abbas impudice perdidit pastorale decus; & qui suo prædecessori videlicet S. Baboleno obsequi noluit spontaneus, ob negligentiæ suæ meritum tali ludibrio est deditus: sicque quod male commiserat, impune non pertransiit: quia deinceps cum mœrore vixit, exemplum posteris factus, oe tale adversus S. Babolenum ultra admittant facinus.

V. *Robertus item Prior Sancti celebritatem minuere volens.*

Exstitit præterea & alius quidam Monachus ROBERTUS Cenomanensis & ipse dictus, in Monachos exercens officium Prioratus, qui invidiæ stimulis agitatus & odii, tanta indignatione exarsit contra Sanctum Dei, ut festivitatem Translationis ipsius, quæ est 7. Idus Decembris, quæreret annihilari, oulla eam dicens ratione fieri; maxime cum pro ea S. Andreæ Apostoli viderentur octavæ dimitti. Sic fatus, nec diu cunctatus votum suum adimplevit. Nam eo anno ipsa die Translationis quatuor lectiones de Apostolo statuit, & octo reliquas de Confessore fieri decrevit. Sed Sanctus Domini patiens super hoc fuit. Annuatim vero redennte eadem solemnitate, de Apostolo omnia jussit fieri, dicens Babolenum quemdam mortuum esse, nec festum de eo a quoquam solemnizari debere. Cujus voto faventes ceteri, paruerunt ei ut Magistro & Priori. Sed hoc diu non pertulit ultrix dextera Domini, eo quod fieri festum fecerit B. Apostoli non tam ex devotione, quam invidiâ & elatione. Itaque cum idem Decanns non multo post ad oecessaria naturæ iisset, & plus solito in illo opere decertasset, repente (ut ita loquar) ostia ventris sunt aperta, & pene omnia foras exierunt intestina: sicque manibus aliorum ad stratum relatus, cum dolore nimio non multis supervixit diebus, stupori & admirationi factus omnibus tanta celeritate factam in eo vindictam videntibus. Sicque miserior factus miseris, dum non resipuit, vitam cum dolore amisit.

VI. *Item Hilduardus Præcentor.*

Quidam quoque Hilduardus Fossatensis Cœnobita gerens officium Præcentoris in eadem Ecclesia, vir quidem erat veneranda canitie, sed multoties in Sanctum Dei verba proferebat arrogantiæ. Dnm vero quadam vice a Monachis fidelibus sancti viri 6. Kalendas Julii celebraretur transitus, & synaxi nocturnali jam ex parte decantata ab Abbate vel a Priore terminaretur lectio duodecima, quatuor Fratribus, ut assolet, ante altare adstantibus, ac in jubilo vocis cum organo Responsorium, *Sanctus Domini Confessor* altissime reboantibus, dies terris illuxit illis cum modulamine in canendo perseverantibus. Tunc subito felle iracundiæ commotus Cantor præfatus in medium prosiliit, & vir Israelita Responsorium violenter arripiens decantare cœpit, sed non illis prævaluit. Unde cum superari se cerneret, & Chorus aliud quod idem inceperat teneret, non ut Scriptura jubet apposito ori digito, sed fracto importune vel irregulariter silentio, S. Baboleno intulit plura convicia, dejerans quod quamdiu viveret, adinventiones cujusdam ODONIS a (fuerat quippe auctor hujus operis) in eadem Ecclesia cantari non fineret. Moxque ad cubile rediit, & capite involuto obdormivit. Et ecce repente ante eum vir sanctus adstitit, illicque sicut sol refulgens apparuit, & iis verbis, ut idem post retulit, ad eum dixit: Hilduarde in me respice. At ille putans ab aliquo se Monacho vocari, capite erecto respexit. Cui Sanctus: Scis me quis sim? Qui tremens cum non responderet; Me, inquit Sanctus, noveris esse Baboleum, quem hodie exprobrasti in conspectu omnium propter Domini & meum servitium. Cur honorem auferre conaris, quem mihi dedit Deus in terris? Ille autem cum non posset ferre Sancti adspectum, caput lecto reclinans operuit se iterum. Sanctus vero Domini dixit ad eum: Quia cum juramento servitium te superstite amplius dixisti non fieri, scito certissime, quia voto tuo minime frustraberis, hoc enim anno morte morieris. Sic dixit, & mox disparuit. Ille quoque gravi continuo infirmitate correptus, e lecto quo iocumbebat surrexit concitus, referens cuncta quæ sibi dicta fuerant Priori & aliis Fratribus. Ea namque die fervi-

a Id est Odo Monachus Fossatensis, qui anno 1058. Burcardi Comitis Vitam composuit.

vitio Sancti omni nisu se immisit, putans cum eo concordari : sed nihil illi profuit. Nam tertia die aggravatus lecto decubuit, nec inde surrexit quousque vigesima sexta die viam universæ carnis ingressus mortem obiit. CIRCA AN. 670 31. Jun.

Nunc quoniam de ultione quam per servum suum Babolenum virtus exercet Divina, in suis adversariis sufficienter diximus, restat ut quantæ benignitatis erga sibi devotos sit perpaucis dicamus. VII. Babolenus Monacho sibi devoto apparet. Monachus quidam desiderio videre Sanctum multoties suspirabat : quippe quia quem Patrem & Pastorem se habere gaudebat, cujusque amore flagrabat, ab illo visitari se aliquando non diffidebat. Cui in hoc perseveranti, & ob id Dominum deprecanti sanctus vir in visu noctis apparuit, & blando vultu eum intuens, librum quem dextera ferebat ei porrigens dixit : Pax tibi, accipe & lege. Cumque, ei ut videbatur, librum accepisset & folium unum vertisset; invenit hoc capitulum : Qualiter texit sanctus vir Bobium. Mox vero alia revolvens, & miraculum de illuminato cæco reperiens, totum perlegit : & sic evigilans, visio ab oculis ejus evanuit; in seque reversus miraculum post dies aliquot litteris tradidit, ac multis quod sibi contigerat narravit. Alius vero dentium adeo vexatus dolore, ut præ nimia angustia putaret sibi mortem imminere, de misericordia Domini fisus, ad sepulchrum sancti viri accessit intrepidus; ibique oratione suppliciter fusa, sancti viri urnam attigit morbida maxilla : & ita meritis Sancti dolore fugato efficitur sanus continuo.

In Fossatensi denique villa, quidam manebat juvenis advena, linguæ & auditus privatus officio, victum sibi quærens mendicando. VIII. Mutus & surdus curatur. Qui dum decumberet in stratu suo nocte, sancti viri die solemni, videlicet sui transitus exsistente, dum Monachi nocturnale officium decantarent, vidit coram se sanctum virum stantem, ac debere ire ad Ecclesiam sibi præcipientem. Isque suum inclamare cœpit hospitem, factum se dicens sospitem : concitatusque surgens gaudenter exspectabat diem. Cumque hora matutinali cuncti surrexissent, hospes, Fulco nomine, ejus collo immisit funem, & ita deduxit usque ad sancti viri aram : illicque Fratribus Deum laudantibus & campanas ob hoc pulsantibus, Deo egit gratias pro sibi reddita salute coram omnibus. Idem vero adolescens vocabatur Petrus; qui ut nobis postea retulit, vir sanctus, qui ei apparuit linguam de ore ejus protrahens, digitos suos ei in aures immisit, sicque ei loquelam & auditum reddidit. Ecce in isto homine duplex miraculum scimus factum esse. Resipiscant igitur æmuli derogantes huic Sancto Domini. Erubescant & confundantur, qui eum cum Christo regnare non confitentur. Desinat detrahentium pertinacia, cum per eum viderint & audierint facta fuisse miracula.

Hujus igitur Patris adeo excrevit memoria, ut etiam altaria in ejus nomine sacrarentur per multa loca. IX. Altaria S. Baboleno sacrata. Est nempe vicus in territorio Parisiensi, scilicet inter Gornacum castrum & Latiniacum positus qui dicitur Campus, in quo ædificaverunt Ecclesiam hic venerabilis Pater BABOLENUS & B. FURSEUS : contemporanei enim fuerunt, ut ab antecessoribus vera narrantibus accepimus. Quam postquam ædificaverunt, & Parisiacæ urbis Episcopum, AUDOBERTUM nomine, ut eam dedicaret advocaverunt. Quam dedicans, consecravit in ea duo altaria, unum in honore B. Virginis MARIÆ, alterum vero in B. Petri Apostolorum Principis nomine : ibique permanserunt non modico tempore. At ubi sancti Patres Babolenus scilicet atque Furseo Domino vocante de sæculo migraverunt, & cœlicas sedes pro mercede bonorum operum obtinuerunt, supradictus vicus, Campus scilicet, grande discrimen diripientium sustinuit, & colonos qui inibi habitabant, huc illuc dispersit ac dissipavit. Unde actum est, ut prædicta Ecclesia nullo reparante destrueretur, & fere ad nihilum redigeretur. Postquam vero devastatorum quievit immanitas, cœperunt coloni redire ad propria, & ædificare domicilia, & ab eis reparata est Ecclesia, in qua in honore B. Fursei, necnon & S. Baboleni duo consecrata sunt altaria, quæ inibi duraverunt per multa annorum spatia. Ceterum exigente habitatorum mole peccaminum, eumdem vicum invasit grande incendium,

itaut

CIRCA AN 670 26. Jan. itaut in eo nulla remanerent ædificia, & insuper ipsa concremaretur Ecclesia, altaris vera beati Fursei penitus sunt combusta velamina : illius vero quod in honorem S. Baboleni consecratum erat, cum desuper prunarum ac titionum multiplicitas corruisset, ex toto remanserunt intacta. Hoc igitur, bone JESU Fili Dei vivi, Rex sæculorum, ad laudem & gloriam nominis tui fieri voluisti, & ut quanti esset meriti B. Babolenus demonstrares hominibus. In Episcopatu vero Meldensi Fontaneto villa in B. Baboleni nomine consecrata est ara : quam nullatenus Meldensis Pontifex coosecraret, nisi apud ipsum pro magno ejus haberetur memoria. Gloria, Christe, tibi cum Patre & sancto Flamine, qui Sanctos tuos ita mirificas in terris, dum per signa tecum eos regnare testaris in cœlis & nunc & semper & per infinita sæcula, Amen.

CIRCA AN. 670 30. Aug.

SANCTI FIACRII CONFESSORIS

& Anachoretæ apud Meldos

ELOGIUM HISTORICUM.

Fiacrius Hibernus apud Meldos secessum petit. * S.Fiacre. 1. SANCTUM FIACRIUM *, *antiquis* FEFRUM, *Galliæ lumen & Archiatrum toto orbe celeberrimum, intactum præterire nefas. Hunc ex Hibernia, quam veteres Scottiam appellabant, ortum* nobilibus parentibus *ferunt. Sunt qui Regium ei genus tribuant. Sed quoniam nobis deficiunt legitima quibus id probemus argumenta, id constanter asserere animus non est : nec tamen detractum imus sententiæ recentiorum, qui id affirmant. Auctorem qui de Fiacrio scripserit antiquiorem deprehendimus nullum* HILDEGARIO *Episcopo Meldensi, qui principatu Caroli Calvi Pontificatum gerebat. Is in Vita sancti Faronis a se scripta de Fiacrio agit capp. 99. & 100. in hæc verba :* In tantum pro studio vitæ Angelicæ diligendo officiosissime Scottos excolebat (Sancto Faro,) ut etiam heredes eos de propriis suis rebus faceret, atque ex Reliquiis eorum corporum, dum sæcula labentia volaverint, ad protectionem nostram eorum meritis hæc clarior provincia fulgebit : ut ex B. FEFRI munere miraculorum hæc nostra Meldica claret. At in quodam territorio suo Monasterium quod dicitur BROILUM situm retinetur, tribus distans millibus ab urbe Meldis, quod accepit ille vir sanctus Fefrus in possessione copiosissima ab Antistite Christi Farone.

Fefrus dictus. 2. *Hic notanda occurrunt nonnulla. Primum*, S. FIACRIUM *quondam* FEFRUM *fuisse vocatum : quo nomine etiam* FULCOIUS *Belvacensis, Subdiaconus Meldicensis eum appellat in Vita sancti Faronis sæculo 11. metrice edita, dum ita canit :*

Faro, sunt Scotti, sed & Angli sunt tibi noti,
Quos bene tractabas, & amicos constituebas:
Et quoniam patris * studiis natique Faronis
Regula provenit Gallis primum Monialis.
Heredem FEFRUM dedit in quibus esse beatum.
Huic Broilum tribuit, qui Templum condidit illic,
Hic duxit vitam, vitam finivit ibidem.
Meldica nunc signis floret provincia FEFRI.

* Chagnerici.

Nomen Fefri *in* Fiacrium *ob vocis prioris asperitatem mutatum putamus, quod in aliis Sanctis Hibernicis contigit. Sic S.* Frichorius *socius Caidoci, qui ambo Sanctum Richarium ad sanctiorem vitam adduxerunt,* ob rictum vocis *nomen accepit* Hadrianus. *Alterum notatu dignum in verbis Hildegarii, est, locum illum* Miraculis celebris. *Fiacrio a S. Farone concessum, dictum fuisse aliquando* Broilum. *Tertium denique Beatum Fiacrium jam nono sæculo miraculis celebratum fuisse : quod utrumque Fulcoius versibus confirmat. Quo magis mirari licet, cur Usuardus, vicinus illorum temporum ac locorum, Fiacrium in Martyrologio suo prætermiserit, sicuti*

cuti Beda , Vvandalbertus , Ado , aliique sacrorum Fastorum antiqui conditores. CIRCA AN. 670

30. Aug.

3. *Fiacrium aliquanto spatio temporis in Monasterio S. Crucis , nunc S. Faronis, prope Meldorum urbem consedisse , probabile videtur . Quippe istud Monasterium ad excipiendos ejusmodi peregrinos Monachos S. Faro primum ædificasse ac dotasse , ex dictis satis intelligitur. Verum Fiacrius solitariæ vitæ cupidus locum a turba remotum concedente Farone obtinuit,* Broilum *nomine, silvis circumpositis tectum. Illic eremiticam seu anachoreticam vitam agens Fiacrius, Oratorium in honorem B. Mariæ construxit, & ad obitum usque permansit. Vivo ac mortuo miraculo non defuerunt . Ea cum aliunde discere non liceat, repetemus ex Vita ejus non admodum vetusta, quam Surius Tomo 4. ex apographo Trajectensi evulgavit modo subjecto.*

In Monasterio S. Crucis moratus.

Boilum fecedit.

4. BEATUS FIACRIUS ex Hibernia nobilibus ortus parentibus, solitariam vitam appetens, Meldis ad S. FARONEM Episcopum cum quibusdam sociis suis advenit. Cujus desiderium cum Pontifex cognovisset, & ei locum in nemore ad se ex proprio patrimonio pertinentem, nomine Brodolium * assignasset, eum ibidem perduxit. Beatus autem Fiacrius, evulso nemore, Monasterium in honore B. MARIÆ Virginis construxit, & exiguam domum seorsum ædificavit, in qua manens, hospites suscipiebat : & de die in diem virtuti studens, in Deo proficiebat. Corpori proprio hostis nimis austerus, quod sibi subtrahebat, peregrinis & pauperibus erogabat. Fama igitur ejus sanctitatis longe lateque comperta, omnes robore privati, elingues sive contracti aut obsessi, aut alia incommoditate detenti, qui ad eum veniebant vel deferebantur, sola manus impositione sanitati pristinæ reddebantur. Cujus beata opinio ubique discurrens, S. CHILLENUM *, qui ex Romanæ peregrinationis itinere applicuerat, adduxit ad videndum eum. Quem S. Fiacrius sibi sanguine conjunctum cognoscens, spirituali cognatione & gaudio suscepit; atque divino alloquio cum eo vacans, aliquamdiu apud se detinuit in Domino.

Oratoriom construit.

* Broilum

Chillenum excipit.

* lege Vitam S. Faronis cap. 101.

5. Posthæc Fiacrius non habens unde inopiam advenientium relevaret, accessit ad Episcopum, petens ut liceret ei tantum nemoris evellere, ut ibidem posset hortum facere ad nutrienda olera pro pauperibus peregrinis. Cui Pontifex tantum rogati nemoris concessit, quantum in gyro circa domum suam propria manu fodiendo, in una die fossato posset circumdare ; & quidquid intra fossatum concluderet, liberum absque cavillatione, quasi hereditarium possideret. Quo audito, ad solitudinem reversus, facta oratione, baculum quem manu tenebat, per terram trahebat, & (quod est dictu mirabile) ad nutum viri Dei, tractu baculi terra dehiscens patebat, & nemus hinc & inde funditus corruebat.

Nemoris partem a Farone obtinet.

6. Interea mulier quædam advenit, quæ viso terræ dehiscentis miraculo, stupefacta ad Episcopum festinavit : Eremitam magnificum esse magum, maleficum, & incantatorem asserens, & non Dei cultorem. Deinde cum celeritate ad eremum reversa, sancto viro convicia, contumeliasque & blasphemias irrogavit, & eum auctoritate Episcopi ab incepto opere cessare præcepit : ipsum etiam episcopum advenire nuntiavit. Hac de causa ab incepto opere cessans, Sanctus contristatus super petram resedit. Mirabilibus mirabiliora succedunt. Petra namque durissima, nutu Dei, ut sessioni Sancti esset habilior, sub ipso concavum eidem præstitit locum. Quæ petra in hodiernum diem, eodem in Monasterio servatur *, & locus sessionis ejus demonstratur : cujus tactu debiles sæpius restituuntur sanitati. Provocatus igitur Pontifex verbis mulieris, advenit : & videns utraque miracula, intellexit Eremitam magni esse meriti apud Deum, & deinceps eum ferventius dilexit, & quamdiu vixit, ei familiarius adhæsit. Fossata vero tactu baculi viri Dei facta usque in hodiernum diem ab incolis demonstrantur. Ab illo tempore quo mulier sanctum virum Dei accusavit apud Episcopum usque in præsens, mulieres in ejus Monasterium non intraverunt. Ad iram siquidem provocatus a muliere, oravit quod omnis mulier, quæ ejus Monasterium ingrederetur, sui corporis infirmitatem incurreret.

A femina accusator apud S. Faronem.

Petram fedrndo habilem reddit.

* ita est.

Mulieres oratorii fui aditu arcet.

7. Postmodum igitur quædam mulier dives & nobilis volens experiri quid accideret mulieri Monasterium prædictum intranti, ad illud ancillam suam manibus

CIRCA AN. 670 30. Aug.

nibus propriis impulit. Quo facto, videntibus omnibus qui aderant, ipsa unum oculum amisit; ancilla vero illæsa permansit. Sed & moderno tempore mulier de Latiniaco * in Monasterio unum pedem posuit, qui statim intumuit, tumorque adscendendo, tibiam genu & crus occupavit. Sunt & alia multa, quæ mulieres ab ingressu Monasterii prædicti compescunt. Beatus itaque Fiacrius in eodem loco signis & virtutibus coruscans, cursum vitæ feliciter consummavit: ad cujus tumulum quasi continue gloriosa fiunt miracula.

* Lagny

Mersos e fluvio mire educit.

8. Inter quæ accidit, quod quidam vir de Montiaco, qui duos habebat parvulos diutissime infirmatos, & tandem ut ad B. Fiacrium duceret, jumento imposuit, unum ante, alium retro, medius vero ipse resedit: & cum iter aggressus pervenisset ad pontem qui dicitur Pons-rapidus, jumentum suum pedem offendit, & in fluvium corruit cum patre & filiis proclamantibus: Sancte Fiacri succurre nobis. Et cum rei exitus a circumstantibus præstolaretur, subito pater emersit & filii. Aqua insuper duorum hominum longitudine profunda se calcabilem patri præbuit, qui filios dextera lævaque arripiens, sine difficulrate ad terram reduxit, sanctum asserens sibi affuisse Fiacrium. Quod ut manifestius pateret, sicut de periculo, ita de morbo, quo, ut dictum est, diu prius laboraverant, in ipso articulo liberati sunt.

* Noyon * l'Oise

9. Quatuor pueri balneantes se apud Noviomum, * in flumen Isara * nomine, fortuito submersi & a piscatoribus a sexta hora usque ad Solis occasum quæsiti nec inventi, tandem a matre duorum illorum, quos S. Fiacrius a submersione & morbo pridem liberaverat, invocatus est ab ea adjuratus, ut simili facto ostenderet quantum posset apud Deum. Post ipsius mulieris orationem, statim pueri emerserunt viventes, dicentes se a quatuor dæmonibus fuisse ligatos, sed per S. Fiacrium nunc solutos.

Tuberem curat.

10. Quidam de territorio Ambianensi, polypum * quasi ovum super nasum habens, ut anser sibilans, omnibusq; monstrum apparens, ad sancti Dei Monasterium confluens, ibique orans obdormivit, ac statim furgens sanatum se invenit.

Derisores cæcati lumen recipiunt.

11. Septem peregrini de S. Dionysio venientes, cum non longe essent a Monasterio S. Fiacrii, dixerunt quatuor ex illis: Eamus ad S. Fiacrium. Reliqui vero tres dixerunt: Nos viscosi non sumus, non habemus necesse ire ad eum, ipse non habet peregrinos nisi viscosos. Quatuor tamen ad Sanctum incedentibus, tres prædicti eos irridentes sæpius clamabant: Ite viscosi ad Medicum viscosorum. Nec mora cæci facti sunt, & apertis oculis nihil videbant. Pœnitentes igitur clamabant post quatuor socios, qui ad Sanctum Dei properabant. At illi putantes eos ut prius irridere, ipsis non intenderunt. Tandem visitato S. Fiacrio reversi, prædictos tres socios suos invenerunt cæcos, errare per agros. Cognoscentes vero culpam eos ad S. Fiacrium duxerunt, & cum ipsis Sancti misericordiam implorantes, obtinuerunt eis visum restitui. Tanta autem quotidie meritis beati Confessoris perpetrantur in diversis partibus miracula, quod de singulis non est nostræ possibilitatis scribere.

Mulierum ingressus in ejus Oratorium etiam nunc punitur.

12. *Quod narrat anonymus iste de vindicta mulierum in S. Fiacrii Oratorium sese ingerentium, plurimis testatum manet experimentis. Anno 1623. cum mulier quædam de suburbio Parisiaco, S. Germani dicto, vulgatum Fiacrii interdictum parvipendens, Sacellum eidem Sancto speciatim nuncupatum (quod communi majoris Ecclesiæ tecto conclusum e regione altaris principalis situm est) subiisset, repente in amentiam & furorem versa, postea quidem parentum precibus furorem, sed non amentiam deposuit. Mulierem illam, quæ S. Fiacrium apud Beatum Faronem insimulavit,* Becnaudam *vulgo la* Becnaude *appellant, eodemque nomine tuguriolum ejusdem feminæ, quod hodie quoque ostendunt.*

Viscosos præcipue curat.

13. *Quamvis S. Fiacrium in quibusvis morbis patronum invocent, auxiliaremque experiantur Galli; præcipue tamen* Visco *laborantes, quos* viscosos *appellant, curare consuevit. Hinc affectionem illam vulgari nomine* le Fix de S. Fiacre, *hoc est* Viscum S. Fiacrii *nuncupant. Viscus, cancri genus, carnosis partibus adhærere solitus, primo quidem calli instar durescit: postea callus in pus conversus, proximas partes sensim depascitur.*

14. *S. Fia-*

CIRCA AN. 670
30. Augusti.

S. Fiacrii Monasterium restitutum.

14. *S. Fiacrii Cella seu Monasterium, tertio fere milliari a civitate Meldica distans, est Prioratus Monasterio S. Faronis subjectus, a nostris excultus : ubi ob pias Fidelium peregrinationes vicus ejusdem Sancti nomine insignitus accrevit. Locum illum a S. Fiacrii ævo paullulum neglectum & justo Monachorum numero destitutum restituit* Adam *Faronianus Abbas, ut patet ex his ejus litteris* anno 1313. *scriptis*. Frater ADAM Divina permissione Monasterii S. Faronis Ord. S. BENEDICTI Abbas humilis totusque ejusdem loci Conventus devotus æternam in Christo salutem. Ut in nostro Prioratu de S. FIACRIO Meldensis diœcesis Deus & Dominus noster JESUS-CHRISTUS, sacratissima ejus Genitrix MARIA, omnesque Sancti ejus, & præcipue beatus ille Confessor FIACRIUS devotius, celebrius, & solemnius honorentur, ibique Divinus cultus, quem cordis desiderio desideramus augeri, per nos nostris temporibus augeatur; Nos in nostro Capitulo congregati, habito super hoc diligenti tractatu, cum deliberatione provida dignum duximus ordinandum, quod deinceps in Prioratu nostro prædicto novem Monachi, de gremio tamen nostri Monasterii, ibidem Divinis obsequiis mancipati, & una cum eis unus Conversus & una Conversa qui eorum insistant obsequiis sub habitu Regulari, per Priorem qui denarium numerum faciet (quem Abbas dicti nostri Monasterii de ipsius Monasterii gremio instituet & eis præficiet) sub regularibus disciplinis & observantiis nostri Ordinis gubernando continue residеant, noctu dieque, sicut in nostro Monasterio consuetum est fieri, Domino famulantes.... Volumus & etiam ordinamus, quod Prior prædictus pro se & aliis personis prædictis ad opus sustentationis ipsorum una cum antiquis ipsius Prioratus redditibus, proventibus & juribus, habeat & possideat & percipiat in futurum omnes & singulas oblationes, quæ prætextu & reverentia capitis gloriosi prædicti Confessoris & alias in Ecclesia ipsius Sancti decetero fient.

Reliquiæ.

15. *Quod attinet ad ejusdem sancti Reliquias, sacrum ejus corpus in proprio Oratorio mansit ad annum 1562. quo ob Calvinistarum furorem in civitatem Meldas delatum, in Majori S. Stephani Ecclesia repositum est : quamvis Fidelium concursus locum Sancti vestigiis & conversatione consecratum frequentare non desinit. Sæpius repetitas Patroni sui Reliquias recuperare non potuerunt Monachi, quibus Illustriss. Meldarum Episcopus* DOMINICUS Segoierius *anno* 1649. *vertebram dorsi S. Fiacrii thecæ argenteæ a se inclusam concessit. Nec prætermittendum illud, quod in veteri ejusdem Monasterii membrana legitur. Nempe Philippus Meldensis Episcopus in litteris quibus Indulgentias in gratiam S. Fiacrii a Gregorio IX. Pontificatus sui anno* 10. *concessas probat, hæc addit :* Nos vero qui ab Incarnatione Domini anno 1234. die festo S. Trinitatis corpus gloriosissimi Confessoris S. FIACRII de voluntate & petitione religiosorum virorum Abbatis & Conventus S. Faronis Meldensis, quibus subest Ecclesia dicti Sancti, Divino invocato auxilio levavimus, & dicti gloriosissimi Confessoris brachium in vase honorifico repositum in pratis subtus villam dicti S. Fiacrii deferri fecimus & ostendi, & ibidem universis Christi Fidelibus qui ad hoc apud dictum locum convenerant, verbum Domini nuntiari, & indulgentiam & remissionem suorum eisdem in multa parte (quantum in nobis erat) concessimus peccaminum; de voluntate & assensu dictorum Religiosi Abbatis & Conventus ordinavimus in hunc modum, quod caput gloriosissimi Confessoris singulis annis anno revoluto in die festo S. Trinitatis ad locum memoratum processionaliter deferatur, &c. *Fidelibus vero ad celebritatem confluentibus* quadraginta dies de injunctis pœnitentiis, peccata oblita, vota fracta, si ad ea redierint, offensam patrum & matrum sine manuum injectione, quantum in nobis est, misericorditer relaxamus. Datum anno Domini 1237. mense Majo. *Denique* Joannes de Belleau *Episcopus Meldensis anno* 1627. *die* 6. *Octob. reseravit thecam S. Fiacrii, ex qua protulit Reliquiarum portionem Hetruriæ Duci concessam: qui Dux in ditione sua egregium Templum S. Fiacrio erexisse dicitur. Varia ubique locorum in Gallia habet idem Sanctus Oratoria, in quibus ob crebra miracula honoratur.*

CIRCA AN. 670

21. Sept.

4. Cum ergo Cœnobium fuisset ingressus, mox S. Abbas INGOFREDUS cultor Dei una cum Fratribus suis velut ob conquirendæ æternitatis præmia velut de supernis munus destinatum amplectentes illum susceperunt, ibique sancto Fratri EMMONI *a* Monacho electo Dei commendatus, cum multo & grandi studio dilectus est. Nam illi tunc, id est Emmoni de hospitibus instabat cura. Erat vir ille sanctus opere & gratus in actu, qui cum summo studio famulabatur sancto Adelphio.

Emmoni Monacho commendatur.

5. Dumque per aliquod spatium temporis fraterna invicem fruerentur dilectione, adest extrema dies, ut effetum Adelphium Abbatem sui funerarentur dilecti. Denique jam aderat surgendi hora diei & ait: Qua hora vis, Domne Emmo, ut surgamus & pergamus ad orationem? Tum ille: Quiesce modicum, Domne, donec signum agitetur & pergamus ad orationem. Illico Emmo digressus foras, & puer officialis inibi remansit cum illo: & ecce subito brachium illius dolor ingens perculit, statimque præpeti verbo ait: Surge, accede huc, Frater, quia sævissimus dolor percussit brachium meum. Et vexillum Crucis supra frontem & corpus suum conabatur facere, & dicebat: Christe adjuva, Christe adjuva. Et hac voce emissa atque signo Crucis ab eodem facto illius sancta egressa est anima. Tunc proculdubio in eodem suppletum reor Prophetæ monitum quo ait: *Omnis quicumque invocaverit nomen Domini salvus erit*. Et illud: *Sapientia viri in exitu canitur*.

Emmone absente moritur.

Joel. 2. 32.

6. Statim ergo ad Monasterium Habendense pernix nuntius venit. Moxque vir illustris Domnus GARICHRAMNUS Abbas *b* de nocte consurgens cum non parva & promiscua turba populi, atque Monachorum turbis, Luxovium usque perrexit, acceptoque corpore Sancti viri cum Sanctorum Reliquiis, cereis & crucibus ingentique triumpho in castello Habendense ad urnam usque suam mirabiliter transvexit.

In Monasterium Habendense ejus corpus defertur.

7. Nam cum alveum Mosellæ gestantes jam transmeassent, ecce veniens sancta Tecta *, quæ & CEBEDRUDIS, Abbatissa occurrit obviam: una cum sanctis Sororibus gestantibus Sanctorum Reliquias cum cereis & crucibus, divisusque est populus turmatim in tres cuneos. Pergebant namque & chori Monachorum sancti viri corpusculum ferentes præibantque omnibus: & illico eminus sequebatur almifica Tecta Abbatissa præcedens chorum sanctarum Virginum; vulgusque populi post tergum capiebat iter. Resonabant namque in excelsum voces psallentium passim in laudem Dei. Omnis namque illic repleta est terra vocibus & cantibus antiphonarum & psalmodiæ. Sic namque disponente Deo factum est, ut in die illo quo festivitas S. Amati agebatur *c*, filiolus ipsius sanctus ADELPHIUS in eadem Basilica cum magno ornatu sepeliretur.

Sanctimoniales obviam veniunt.

* al. Tetta, an Thecla?

Sepelitur in festo S. Amati.

8. Postquam autem sepultus est, quæ vel quales visiones de eodem quibusdam Fidelibus apparuerint, saltem aliquæ silendæ non sunt. Nam antequam sepultus esset, in Basilica sancti Petri gestatus est, ibique a pernoctantibus vigiliarum excubiæ celebratæ sunt. Sed quam grande miraculum & virtus ibidem audita fuisset, sub silentio reticendum non est. Et quoniam gemina S. Amati (sicut jam præfati sumus) atque Adelphii festiva aderat dies, peractis Matutinis hymnum B. Amati canere cœperunt; quem Adelphius a primo versu usque ad finem alta voce jugiter cantavit cum illis, atque levata dextera manu signaculum Crucis conabatur facere. Vir quippe religiosus erat qui juxta illius corpus innixius vigilabat. Hic illum cantantem solus audivit atque cum lacrymis testificans Deum & Domnum Petrum, istud miraculum nobis narravit.

Adelphius mortuus cecinisse dicitur.

Auctor testis.

9. Posthæc autem viro Dei Adelphio urnæ tradito quidam Diaconus Procurator Monasterii ob quasdam utilitates dispensandas in platea sancti Petri advenit;

Voces ad ejus sepulchrum audiuntur.

a In nonnullis Martyrologiis B. Emmo Monachus Luxoviensis 5. Kalend. Septemb. colitur.

b Garichramnus Abbas Adelphio Præfecturam deferenti suffectus fuerat.

c Nempe 13 Septemb. Adelphius vero die 11. ejusdem mensis obiit, quo die ejus festum in Martyrologio Benedictino & in Romaricensi Ecclesia colitur. Et tamen Adelphius Abbas Montis-Romarici 29. Augusti, qui dies forte Translationis est, memoratur. Nam S. Adelphii corpus in novum B. Romarici Monasterium circa annum 910. una cum Reliquiis SS. Amati & Romarici translatum diximus in istorum Actis. Notandum vero est Adelphium hic dici B. Amati filiolum, qui ab Menardo in lib. 2. Observat. ad diem 11. Septemb. Romarici nepos, & Gebertrudis frater dicitur, nescio an fundamento satis firmo.

CIRCA AN 670 11. Sept. Psal. 118.

nit; & ecce in Oratorio audivit psallentes tamquam festivitatem celebrantes. Canebant autem hunc versum: *Vivet anima mea & laudabit te*, Deus. Suspicatus denique est inibi famulas Christi cantare, sed post pusillum sciscitatus, nullum hominem reperit ibidem adesse.

10. Alia denique die cum quædam famula Dei in Basilica S. Petri innixa in oratione jaceret, audivit in supradicto Oratorio tamquam Missas celebrantes canere. Psallebant autem: Lætabitur justus in Domino. Et acceitis aliis Famulabus Christi utræque audierunt voce alta canentes, suspicantes quippe Fratres ibidem Missarum solemnia celebrare.

Augustini & Gregorii auctoritate Scriptor hæc gesta tuetur.

11. Igitur visiones illas quæ de eodem visæ sunt jam narrandas aggrediar, auctoritate fultus de talibus B. Augustini & almifici Papæ Gregorii, qui quosdam Monachos hostium phalangas incurrisse, moxque stipite interemptis per totam noctem ibidem ad corpora eorum animas Psalmos canentes ab iisdem hostibus aliis narrantibus audisse fatetur. Nam & B. Augustinus refert cum Justorum animæ in locis amœnis Justis fuerint sociatæ, licentia adepta quos in hac vita dilectos habuerunt revertuntur invisere per somniorum revelationes & consolationum hortamina: quod & crebro actum per Sanctorum comperimus libros.

Murmur in ejus tumulo auditur.

12. Nam nec illud sub silentio reticendum est quod de S. Adelphio comperimus. Quædam namque Sanctimonialis famula Christi, sancta repleta devotione ad sepulcrum illius dum intente Psalmos caneret, factum asseruit infra urnam illius tamquam murmur lene, in aliud latus vertendum. Moxque locus ille inenarrabili dulcedine atque odore suavitatis repletus enituit. Erant namque ibidem gaudentes & quasi exultantes lætitia inenarrabili.

Tecta Abbatissa jubet hæc scribi.

13. Hæc quippe pauca narrata sunt de multis quæ sancta atque almifica TECTA Abbatissa ob memoriam beati viri Adelphii seu propter exemplum Fidelium in processu temporis recolenda commentariolo indita stilo sulcari præcepit, adjuvante omnipotenti Deo, cui laus est & gloria & potestas per immensa semper sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 671 14. Maji.

VITA S. EREMBERTI EPISCOPI TOLOSANI.

Ex MS. codice descripta a R. P. nostro Anselmo Rollio & ex Catello.

CAP. I. Erembertus ex Monacho Episcopus.

EREMBERTUS igitur sanctus atque religiosus ortus erat territorio Pinciacensi *a*, in loco nuncupante Viliolicorte, qui vicinus erat fisco quondam Regio Alpico & fluvio magno Sequanæ, tempore DAGOBERTI Regis inclyti sive filii ejus HLODOVEI. Deinde processu temporis sæculi rebus spretis in Fontanella Monasterio sub regimine S. Patris Wandregisili Monachicum assumpsit habitum: sicque demum Domino jubente sub Rege HLOTHARIO juniore, filio videlicet præfati Hlodovei Regis & Balthildis Reginæ, jussu Regum populique electione Tolosanæ urbi ordinatur Antistes.

II. Egregie se gerit.

Consecratus ergo in Pontificem indesinenter sanctæ Religioni castæque conversationi ac imitandæ humilitati, continentiæ quoque laudandæ, lectioni sacræ atque prædicationi cum operibus concordanti summopere curam impendebat, atque ad instar magnæ lampadis lumine suorum meritorum in domo Domini fulgebat. Cujus qualia fuerint vitæ merita, non defuere attestantia virtutum signa. Ex quibus unum memorabile huic opusculo censui inserendum.

III. Incendium exortum restinguit.

Quodam namque tempore egressus ab urbe disposuerat animo patriam propin-

a Pinciacum seu Pisciacum, *Poissy*, villa quondam Regia in agro Parisiaco, S. Ludovici Franc. Regis ortu illustrata. Alpicus, vulgo *Aupec*, nominatur in Chron. Fontanell. cap. 2 ubi HILDEBERTUS Rex S. Baino, Abbati Fontanellensi *villam quæ vocatur Adpiecum quæ sita est in pago Pinciacensi super alveum Sequanam* concessisse dicitur.

pinquosque invisere : quod & fecisse contigit. Denique prospere cœptum peragens iter, pervenit ad prædictam possessionem Viliolicortem, quam tunc germanus ipsius nomine GAMARDUS ex successione parentum jure hæreditario possidebat. Morante autem eo in eodem loco, ignis repente vehemens exortus eamdem possessionem exurendam invasit. Cumque furentis incendii flamma omnem absorptura vicum, ædificia ædificiis hærentia consumendo adiret, nullaque lympharum injectio quippiam adjutorii inferret, immo sublimior ejusdem incendii vis assurgeret; vicani omnes jam nullam ereptionis loci spem habentes, intercessionem beati Antistitis Eremberti contra tumidum efflagitant ignem. CIRCA AN. 671 14. Maji.

IV. Erat autem in eodem loco Basilica in honorem S. Martyris atque Pontificis Saturnini a præfato S. Pontifice olim constructa, in qua tunc isdem Præsul Divinæ pietatis opem flagitabat. Cum hæc ignis tempestas ingrueret, tunc concite clamor populi repercusso aere in altum attollitur, Basilicæ fores a vulgo pulsantur: & ubi humanum deerat, Divinum petebant auxilium citissime sibi adfore. At vero Antistes aliorum casus considerans, compatiendo eorum miseretur querimoniis, ac proinde pedum suum, idest baculum incurvum pastoralem quem manu gestare solebat, extemplo obviam flammæ direxit furenti: iterumque humo prostratus orationi incubuit. Nec mora in articulo suæ precis atque in adventu baculi pastoralis contra ignem elatum destinati, Eurus qui vico incendia sparserat veluti habenis post tergum revinctus, contraque Austrum reflexus, primo vim sui furoris amisit, ac mox funditus flammarum globis sopitis sedatisque compescuit. Lacrymæ deinde populi vertuntur in gaudium, mœror exsultationi dedit concite locum; auctorem tanti miraculi cunctipotentem Christum vox populi clara collaudat, & Erembertum Pontificem sanctum summi apud Deum meriti fore * pronuntiat: * esse

V. Sub eodem fere tempore secessit ad Monasterium Fontanellam, ubi tum temporis venerabilis præerat Rector LANTBERTUS, ibique aliquantulum in sancta degens conversatione, ultimo confectus senio languore corripitur parvo: quo ad extrema perductus, inter Divinas laudes & colloquia dulcia exhortationesque jocundus Viaticum sumens ac vexillo S. Crucis se muniens, ultimumque vale faciens Fratribus fœliciter migravit ad Christum pridie Idus Maji. Sepultusque est venerabiliter in Ecclesia S. Pauli Apostoli primo in inferiori parte ejusdem Basilicæ. Fontanellæ obit.

VI. Cum vero post aliqua temporum intervalla honorifice transferrentur sanctorum corpora Confessorum Wandregisili scilicet, Ansberti & Wlframni de præfata Basilica a S. BAINO Episcopo in Ecclesiam S. Apostoli Petri; tunc in eminentiorem locum præfatæ Ecclesiæ S. Apostoli Pauli positum est ab eodem S. Baino Episcopo corpus ejusdem sanctissimi Pontificis Eremberti a in absida videlicet prædictæ Basilicæ: in quo loco per multorum requievit curricula annorum, orationibus suis plebem Domini illuc convenientem & obsecrantem & quærentem in veritate Dominum perpetim salvans, præstante omnium Salvatore Christo. Corpus ejus elevatur.

VII. Consequenti quoque tempore germanus supradicti sancti Præsulis Eremberti GAMARDUS nomine, largitus est possessionem suam quæ vocatur Viliolicors ditioni Monasterii Fontanellensis, comaque capitis deposita Monachus factus est, filiique ejus Namnacus & Zachæus similiter mundialium rerum ærumnis exuti in eodem Monasterio Monachi effecti cœlestia sperare didicerunt. Gamardus ejus frater fit Monachus cum 2. filiis.

VIII. Pedum vero sancti Antistitis, in quo miraculum digne factum erat, longo annorum ævo in prædicta S. Saturnini Martyris mansit Ecclesia, donec ea ruinis quassata ad vicum transferretur Bruarium una cum Episcopali ejusdem Pontificis vestimento. Allata vero est præfata Pedes *, postea ad Fontanellæ Pedum & vestimenta Sacerdotalia ubi? * Pedum

 Mona-

a Nempe anno Christi 704. ex Chron. Fontanel. cap. 2. *cum antea in inferiori loco ejusdem Ecclesiæ subter arcubus tumulatus, annis plus minusve triginta tribus requieverat, die trigesimo primo post Translationem prædictam*, nempe SS. Vvandregisili & aliorum, quæ pridie Kalend. Aprilis facta est. Hinc annus quo S. Erembertus obiit colligendus. Nam si annus Translationis post annos triginta tres a morte ejus elapsus anno 704. facta est, annus obitus consignari debet anno Christiano 671. & quidem pridie Idus Maji, quo die ejus memoria celebratur tum Tolosæ, tum in Monasterio Fontanella, in quo ejus Reliquiæ honorantur.

Monasterium; quæ usque ad nostra mansit tempora. Ferunt quoque quia in prædicto vico quidam Presbyter minus religioni & honestæ deditus vitæ, vestimentum Sancti quod in scriniolo super altare pendenti servabatur temere indui ausus est. In quo & temeritatem sui reatus, & illius sanctitatem extemplo expertus est. Nam febre arreptus maxima, virtutem sancti confitebatur Antistitis: sicque diutius eadem molestia febris vexatus, tandem precibus sancti Præsulis Eremberti salutem reimpetravit pristinam. Corpus vero præfati sancti Pontificis Eremberti de Ecclesia sancti Pauli Apostoli translatum requiescit nunc in Ecclesia sancti Petri Apostoli in Oratorio sancti Martini Pontificis.

CIRCA AN. 672
18. Octob.

VITA S. FARONIS EPISCOPI MELDENSIS,

Auctore (ut videtur) HILDEGARIO Meldensi Episcopo, regnante CAROLO Calvo Imperatore.

Ex MS. cod. Monast. S. Faronis in suburbio Meldensi.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* Meaux * la Brie Sancti Briegenses. 1. *Civitas Meldorum * seu Meldarum Episcopalis ad Matronam fluvium, Metropoli Senonicæ pridem, modo Parisiacæ subjecta, caput est Briegii * pagi quem pii homines ac Sancti complures secessu ac præsentia sua illustrarunt. Exemplo sunt SS.* AGILUS *Abbas Resbacensis ac* FILIBERTUS *ipsius discipulus;* FIACRIUS & CHILLENUS; FURSEUS, *ac* MUMBOLUS *Abbates Latiniacenses;* FARA, THEODECHILDIS, BERTILLA, *Abbatissæ, ut interim Audoenum, Adonem fratrem ac utriusque patrem Autharium taceamus, qui omnes aliique hoc Æræ Christianæ sæculo* VII. *in Briegio floruerunt. Hos inter uti dux ac magister enituit S. Faro * Meldensis Episcopus, cujus Acta hic subjici postulat instituti nostri ratio. Quamvis enim haud constet nobis de Monastica ipsius professione, quem ex Clerico factum Episcopum Acta propria testantur; quia tamen Monachos resque Monasticas præcipuo studio semper est prosecutus, non immerito locum in Martyrologio Benedict. obtinuit: nec eum debito fraudabimus elogio, cum ipsius gesta rebus nostris illustrandis conferant plurimum. Joannes Iperius in Chron. Sithiviensi cap.* 1. §. 10. *Faronem* primo militem, inde Clericum, deinde Monachum in Resbaco sub Agilo Abbate cognato suo *fuisse scribit. Quæ Iperii sententia prorsus stare non valet: siquidem Faro jam Episcopus Ecclesiæ Resbacensis dedicationi interfuit.*

* S. Faron

Vitæ S. Faronis Scriptores. 2. S. FARONIS *Vitam litteris tradiderunt Scriptores tres. Primus Hildegarius ex Monacho S. Dionysii prope Parisios Episcopus Meldensis, de quo postea. Secundus* FULCOJUS *Bellovacensis ortu, gradu Subdiaconus Meldensis, qui rogatu* GAUFRIDI *Abbatis S. Crucis, nunc S. Faronis Monasterii in suburbio Meldensi, ejusdem Sancti facta heroicis versibus cecinit. En operis inscriptio & exordium ex codice Faroniano excerpta:* Fausti FARONIS Principis terræ nobilissimi, Meldensis Ecclesiæ Pastoris piissimi, Vita a GAUFRIDO Abbate & Fratribus charissimis postulatu a FULCOJO Belvacensi, Subdiacono Meldensi heroice composita ad laudem Domini.

Præclarus quondam præclarum condidit arcem,
Sidereum lumen super exponendo cacumen.

Tertius Scriptor est anonymus, qui Hildegarii fetum in compendium redegit; & locis aliquot auxit: quem anonymum, vel forte alium quempiam Surius paraphrasticos reddidit. Tres istas lucubrationes legimus in codice membranaceo e Monasterio nostro S. Faronis accepto, manu descripta tempore Gaufridi Abbatis, qui videtur sub finem decimi sæculi Monasterio Faroniano præfuisse, & quidem (ut Indices nonnulli habent) post Falcardum, qui anno 985. eumdem locum regebat. Certe annos minimum sexcentos præ se ferunt characteres membranacei apographi, in cujus calce hæc leguntur: Breviarium librorum quos invenit Abbas GALFRIDUS S. Crucis sanctique Faronis. Veteris ac novi Testamenti volum. duo... Vitæ B. Faronis prosaice 3. versifice 1. Legis Salicæ libri 2. &c. *Fulcoji Carmen & anonymi de S. Farone fetum omisimus, rati satis esse Hildegarium exhibere, qui instar omnium utpote antiquior esse debet. Si quid in aliis notatu dignum occurrerit, suis locis designabimus.*

Hildegarius auctor quis? 3. HILDEGARIUM *tametsi non præfert exemplar Vitæ hic subjectæ, genuinum nihilo secius auctorem ejus esse argumenta quædam persuadent. Auctor cap.* 64. A vicesimo, *inquit,* ordine B. Faronis usque ad præsentem HILDEGARII HUMILIS EPISCOPI ex Collegio Monachorum clarissimi Mart. Dionysii Cœnobio degentium per electionem adsumpti, ac munere Divi-

Divino una cum præstantissima liberalitate incluti Regis Caroli ad tanti regiminis cul- CIRCA AN.
men evecti, est multiplicatus ordo Præsulum priorum eousque hunc quem sextodecimo nu- 672
mero rota annorum torquet volvendo. *Sane honorificentius alius quivis Auctor Hildegarii me-* 28. Octob.
minisset, quam ut humilem Episcopum *appellasset. Præterea ipse Scriptor cap.* 119. *miraculum recitat de* Lupo *Abbate Ferrariensi, sæculi* 9. *viro clarissimo*, de cujus ore *illud accepisse se dicit. Denique cap.* 123. *tempore Normannorum quorum incursiones memorat, se vixisse profitetur. Quæ omnia recte conveniunt Hildegario, qui Caroli Calvi nutu Meldensis Episcopus creatus, ab anno circa* 850. *ad* 74. *Sedem tenuit, qui in Lupi Ferrariensis Epistola* 99. *nominatur, cui Hincmarus Remorum Episcopus Epistolam de judicio per aquam direxit: Lege auctiorem Galliam Christ. Verumtamen ipsius Vitæ conditor dum de Basilica seu Monasterio S. Crucis loquitur*, hoc Monasterium, hanc Basilicam *vocat: forte quod Hildegarius licet Episcopus, in ipso Monasterio Monachus inter Monachos sæpius versabatur. V. C. Andreas Chesnius jam* Chesn. To.
aliquot fragmenta ediderat hujus Vitæ, quam primum integram proferimus in lucem, resectis 1. Hist.
capitulis nonnullis, quæ nihil ad historiam facere videntur. Franc.

VITÆ CAPITULA.

Cap. I. *De eo quod laus Sanctorum est Dei, a quo & per quem procedit.*

II. *De vero esse, id est Deo, & quod nihil vere possit esse sine vero esse, id est Deo.*

III. *Quod sancti & boni ut possint esse sancti & boni, accipiunt a vero sancto & vero bono, id est Deo.*

IV. *Quomodo Sancti tot coruscent in mundo miraculis.*

V. *Quod a scriptoribus visa & a bonis de Sanctorum virtutibus relata fideliter debeant credi, cum ea Deo & per Deum operetur illa.*

VI. *Cum Sancti honorantur, Deus qui operatur in illis & per illos honoratur.*

VII. *De argumento a nota, id est nomine & compositione ipsius nominis, id est* S. Faronis.

VIII. *Quare Burgundia sic dicta, & cur a Gallia separata.*

IX. *Quibus determinetur Gallia limitibus.*

X. *De nomine Meldis & ejus compositione.*

XI. *Quomodo sanctus Faro in aulam Regis Theodeberti sit nutritus, & quibus parentibus progenitus.*

XII. *Quod laus Agnerici Patris, scilicet sancti Faronis in vita Sancti habeatur Columbani, quem in domo sua uti cæleste suscepit donum.*

XIII. *Quomodo filiam suam Faram manu sanctificationis sancti Columbani Deo obtulerit.*

XIV. *Quod amore sancti Autharii prædictum Dei virum ad eiusdem deduxerit domum.*

XV. *De benedictione sancti Columbani in filios sancti Autharii.*

XVI. *De Monasterii constructione a sancto * Adone sub Institutione S. Columbani Regulæ.* * NOTA.

XVII. *De eo quod super fluviolum Resbacensem Briegensi in saltu sub ejusdem Regula viri sanctus Dado Monasterium dicavit Deo.*

XVIII. *De laudibus sanctæ Faræ fraternis vicissim aptissime junctis.*

XIX. *De adventu ad Regem sancti Columbani, ductu tamen & ope beati Agnerici.*

XX. *De discordia & prælio Regum, id est Theodeberti & Theoderici Fratrum.*

XXI. *Quod clarus adhuc etiam tiro in aula Theodeberti Regis habebatur B. Faro.*

XXII. *De susceptione filii Regis scilicet Chilperici ab eo ex sacri fontis lavacro.*

XXIII. *Quod merito S. Faronis Chlotharius Rex ejus ex fonte filius monarchiam trium Regnorum promeruerit.*

XXIV. *Quod Rex Chlotharius honorifice S. Columbanum adusque miserit Agnericum.*

XXV. *De Chlodoveo I. Francorum Rege strenuo, suasu autem suæ conjugis & prædicatione sancti Remigii converso.*

XXVI. *De Chilperici Regis occisione insidiis quidem Fredegundis Reginæ.*

XXVII. *De ingressu S. Columbani in Italiam & susceptione eius honestissima.*

XXVIII. *De stili reflexione ad vitæ narrationem sanctissimæ Faræ.*

XXIX. *De percussione divinitus Theoderici Regis secundum scripta in vita quidem S. Columbani, juxta tamen Francorum Gesta veneno periit, suæ autem Reginæ odio Brunechildis.*

XXX. *De repetitione eorum quæ debebantur imperio Chlotharii, præsumptione tamen prophetiæ pollicitationis beati quidem Columbani.*

XXXI. *De fuga, comprehensione, jugulatione Sigiberti Regis simulque filiorum acerrime.*

XXXII. *De merita turpissimaque morte Brunichildis Reginæ & radicitus abolita Theoderici Regis stirpe.*

XXXIII. *De Legatione Regis, dico autem Chlotharii, ad virum Dei Columbanum per beatum quidem Eustasium.*

XXXIV. *Quod prius S. Columbanus mandata Regis perceperit, quam Legati finirentur voce; & responsalia ad eumdem Regem remiserit devotissime.*

XXXV. *De diversione S. Eustasii ad B. Agnericum responsa S. Columbani ad Regem ferentis.*

XXXVI. *Quod S. Chanoaldum fratrem S. Faronis vir Dei Columbanus ministrum habuerit a patre quondam in pueritia delegatum.*

CIRCA AN. 672. 28. Octob.

XXXVII. *De praecepto sancti Columbani ad feram.*

XXXVIII. *Quod ursus plus pomorum agrestium non sit ausus attingere, ni quantum B. Chanoaldus ex S. Columbani delegaverat parte.*

XXXIX. *De oculorum luminis amissione S. Faræ pro nuptiarum dolore.*

XL. *De objurgatione S. Eustasii in patrem S. Faræ.*

XLI. *De obfirmatione virginitatis a S. Fara invictissima.*

XLII. ** De invectiva quidem increpatione in patrem tamen humillima atque Evangelii auctoritate auctorata.*

* omissa hæc capitula.

XLIII. ** De excusatione invicta quidem redargutionis in patrem apud S. Eustasium, non tamen prolatæ livido corde.*

XLIV. ** De visione, collocutione, atque Angelica ad S. Faram consolatione.*

XLV. ** Quod boni semper sint bonorum in Deo potentes, at contra mali semper impotentes sint, cum etiam quod possint nihil sit.*

XLVI. ** Cum Deus sit omnipotens, malum nihil est quod facere idem non potest.*

XLVII. ** Quod qui sint mali, non habent purum & simplex esse.*

XLVIII. ** Quod malitiæ dedecus nullo sit nixum principio, sed tantum est principis malorum excogitatio.*

XLIX. *Quod malorum potentia non a virtute, sed potius descendit ab imbecillitate.*

L. ** De allocutione ad S. Eustasium B. Faræ.*

LI. *De febrium fugatione, & B. Faræ per sanctum Eustasium luminis oculorum reparatione.*

LII. *Quod pater firmat jura connubii irrita ad S. Eustasium promissione pacti.*

LIII. *De fuga puellæ ad præsidium sancti Petri Basilicæ.*

LIV. *De ejus oratione per sanctum ab ea Petrum Deo oblata humillime.*

LV. *Quod ei patrii mortem intentaverunt Missi.*

LVI. *Quod puella plus optaverit mortem, quam Christo Virginitatis pollicitam rumpere fidem.*

LVII. *Relatis B. Columbani Regi responsalibus per Agnericum beatus revertitur Eustasius.*

LVIII. *Quod puellam a custodia exemptam Sanctimonialibus induit per Episcopum vestimentis.*

LIX. *Quod Monasterium in hæreditario jure ei procuratum sit a patre.*

LX. *Quod Fratres ejusdem Virginis sanctus Chanoaldus scilicet & B. Waldebertus procuratores fabricæ loci sint ordinati.*

LXI. *Quod illius loci structura & opulentia maxime creverit S. Faronis munificentia.*

LXII. *Quod Waldebertus frater Faronis in hac urbe Meldensium Præsul fuerit, in qua primus Episcopus magnus claruit Dionysius, signis & prædicationibus virtute invictissimus.*

LXIII. *Quod Chanoaldus horum germanus Clavati Lauduni fuit Episcopus.*

LXIV. *De* HILDEGARIO *ex Cœnobitarum S. Dionysii collegio hujus Meldensis urbis Episcopo.*

LXV. *Quod vere venerandus sit locus S. Faræ pro multarum inibi Virginum collectione.*

LXVI. *De venerabilis Bedæ laudibus ejusdem S. Faræ loci in Gestis Anglorum, & quod non solum inibi, sed etiam B. Faronis atque Sororis flores operum inter Annales fastos habeantur Regum.*

LXVII. *Quod ideo mixtim utriusque habeantur laudes, quia quasi lilia duo, ita ex una charitatis radice eorum pullularunt opera.*

LXVIII. *Abhinc singularia S. Faronis ordinatur opera.*

LXIX. *Quod regni magnificentiam Regis Chlotharii S. Faro etiam tiro nobilitavit consilio.*

LXX. *Qualem & quantum Dei ope se S. Faro exhibuit bonitate & consiliorum arte.*

LXXI. *De superbissimo Regis Bertoaldi mandato Saxonum ad Regem Chlotharium Francorum.*

LXXII. *Quod Nuntios Saxonum Rex capitali jussit puniri sententia contra fas & Francorum Jura.*

LXXIII. *Quod obtentu S. Faronis Industriæ dantur illis unius noctis induciæ.*

LXXIV. *Qualiter sanctus Faro Legatos Saxonum consiliis liberaverit prædicationum.*

LXXV. *Quod eos sanctus Faro nuntiat Christianos esse quos Rex deliberabat morti tradere.*

LXXVI. *Quod sic primitias Christianitatis B. Faro Germaniæ miserit.*

LXXVII. *Quod Rex perdurantis Germaniæ proceritatem superbiæ ad mensuram quam ferebat decurtaverit spadæ.*

LXXVIII. *Quod etiam tantæ apud Regem gratiæ esset S. Faro, ut ei conjungeretur carmine publico.*

LXXIX. *De eo quod pretium pro reo etiam damnato solverit ex proprio.*

LXXX. *De præpositione venationis a Rege clamoribus pauperculæ.*

LXXXI. *De validissima S. Faronis in Regem redargutione pro obduratione cordis in pauperculam.*

LXXXII. *Quod Regem ultio Divina insecuta sit, qui S. Faroni in agendam pauperculæ justitiam obedire noluerit.*

LXXXIII. *De adventu S. Faronis ad sororem.*

LXXXIV.

CIRCA AN. 672

28. Octob.

LXXXIV. * De admonitione ad eam virginitatis conservandæ non mentis supercilio, sed Spiritus-sancti dono.

LXXXV. * De tumidis tumore virginitatis quod superbiam non vitent virtutum absorptricem.

* omissa hæc capitula

LXXXVI. * Paradigma virginitatis hortandæ de Helia Vate.

LXXXVII. * Paradigma ejusdem causæ de Helisæo.

LXXXVIII. * Paradigma ejusdem virtutis firmandæ de Daniele.

LXXXIX. * Paradigma tenendi cœlibatus trium puerorum ab igne veneratorum.

XC. Quod S. Faronis animus sit mollitus suis ad sororem monitionibus.

XCI. De contemptu ab eo mundi principatu & deliciis, spretoque conjugio & Clericatu adepto.

XCII. De Ecclesiis Christi ab eo decentissime prædiis & facultate ditatis.

XCIII. De Dedicatione Meldensis Ecclesiæ sancti Stephani & villarum ad eam ab eo largitione.

XCIV. Quod ejus studio & possessionum ditamento omnis locus sanctæ sublimatus sit Faræ.

XCV. Quod non solum conterraneis Ecclesiis virisque vicinis proderat, sed & omnibus quos usquam gentium ad se fama bona sanctorum operum attrahebat.

XCVI. De Anglorum gente Virgines suas nobiles per eum Deo sponte offerente.

XCVII. Quod gentis Scottorum multi in Galliam confluentes amore S. Faronis Monachilis ibi vitæ normam primum decurrint.

XCVIII. Quod multos Scottos in Gallia Anglice viventes partim suarum hæreditatum fecerit hæredes.

XCIX. De Broilo Monasterio quod S. Fiacrus accepit in possessione largiente sibi S. Farone.

C. De Atrebatensi provincia Deo acquisita, misso illuc S. Chilleno beati Faronis industria.

CI. De vase vitreo a pincerna incaute fracto atque in convivio B. Faronis clam a S. Chilleno oratione quidem redintegrato.

CII. Quod post dormitionem S. Waldeberti sui ipsius fratris, quasi jure hæreditario Meldensis Præsulatus S. Faronem promeruerit Præsulem.

CIII. Quod confirmante S. Farone una dierum Paschalis solemnitatis ortu est lux a nativitate cæco chrismatis liniamento.

CIV. Quod pœnitentes vinctos solo verbo solverit a compedum vinculo.

CV. De sterilitate frugum etiam tempore messis conversa in abundantiam benedictione S. Faronis.

CVI. De beata Blidechilde quæ sibi totondit cæsariem ob eum quem ad se vir ejus jam factus Episcopus habebat amorem.

CVII. Quod virile factum suę ipsius conjugis omnem carnalis concupiscentiam a S. Farone amputaverit amoris.

CVIII. De repetitione viri Dei laudum per epilogum.

CIX. Quod vir iste sanctus diu vixerit pro utilitate hujus mundi, & de morte ipsius.

CX. De Ecclesia ab DALLAVERTO * Episcopo non satis perito invide constructa in Ecclesiam S. Faronis. * Hildeverto

CXI. De allocutione S. Faronis ad custodem Ecclesię non juste constructę.

CXII. De subversione justo judicio Dei Basilicę contra fas & jura erectę.

CXIII. De cęco a nativitate & divinitus in sopore monito in finibus Rotomensium, quod in Ecclesia S. Faronis Meldis reciperet visum.

CXIV. De salute insperata subito hoc in Templo contracto orta.

CXV. Quod cujusdam matrem percutientis brachia in sese percutiendo sunt reversa, sed obtentu B. Faronis hoc in loco pristino sunt reddita officio.

CXVI. De dęmoniaco per fœda vestigia in porticu forensi purgato.

CXVII. Quod Scriptorum negligentia plurima de dęmoniacis sunt neglecta miracula.

CXVIII. De Monacho Ferrariensi cui nomen erat LUPO mirabiliter per soporem a S. Farone sanato.

CXIX. De milite ROTGARIO * nomen Sancti in pugna invocanto jam ab equo excusso, sed clementissime a B. Farone subvento. * Orgerio

CXX. De fœmina curva ac omnino membrorum officio destituta, sed de eulogiis tantum a Monasterio S. Faronis missis sanata.

CXXI. De ISPANELLO a navi in Matronam lapso, quem ab undis ereptum jubet vox Divina nocturnum cum aliis Monachis psalmodię explere Cursum.

CXXII. Quod ante tempora Caroli filii Ludovici Imperatoris Gallię flumina Normannis fuerint incognita, & de primo eorum in Franciam introitu, & de tributo a Francis eis ignominiose dato.

CXXIII. De secundo eorum post decimum annum in Franciam ingressu & de obsessione Parisii, & plurimarum cum Episcopis captione civitatum.

CXXIV. De captivatione Ludovici Abbatis Cœnobii S. Dionysii, & inæstimabili thesauro prędata.

CIRCA AN. 672 CXXV. *Quod Normanni per decem hebdomadas circumsepti a Carolo mirabili navigio; nec ita defecerunt a robore proprio.*

28. Octob. CXXVI. *De tertio superventu Normannorum cum inæstimabili multitudine qui priores fugavere, accepto tamen gravissimo auri atque argenti pondere.*

CXXVII. *De Normannorum infidelitate & itineris quarto reflexione.*

CXXVIII. *De occupatione & captione Meldis civitatis.*

CXXIX. *Quod elapsis Monachis Normanni Divino nutu arciti * Monasterium S. Faronis non potuerunt ingredi.*

CXXX. *Quod irritati a Christianis Normanni forenses officinas Monasterii tradiderunt igni, qui tamen quievit ante ostium Ecclesiæ vestibuli.*

CXXXI. *De honore mirabiliter ab igne Ecclesiæ S. Faronis exhibito, quam ne fuligine quidem maculaverit.*

INCIPIT VITA.

I. Laus Sanctorum si studio celebretur Divini amoris, est regula magnæ remunerationis, non pravum dogma erroris.

II. Quidquid enim cultu religionis impenditur Sanctis, ipsi attribuitur qui fons & origo est in operibus sanctis. Ergo quos vocamus Sanctos, non hoc esse habent a seipsis, sed a Dei Bono quod unum solumque est: quod tantum bonum est, ut aliud sine ipso nihil sit.

III. Quæ enim sunt non simplicia, eadem nec esse omnino poterant, nisi ea esse voluisset, id quod solum bonum est. Idcirco quoniam esse eorum a bona voluntate defluxit, bona esse dicuntur & sancta. Unde liquet Sanctos non a se sanctos bonosque esse: quoniam eorum bonum & esse & posse ex eo fluxit, cujus ipsum esse bonum est.

IV. Et ob hoc sciendum est tot miraculis coruscare Sanctos, quoniam non est aliquid in rebus creatis quod a summo & solo Bono non regatur & disponatur. De quibus Sancti, quia rationabili natura sunt excellentiores, operantur in mundo mira, complectente tamen omnia ipso potentissimo Bono communi gubernatione, scilicet & istorum posse, & earum rerum subsistere.

V. Propterea si Scriptores famosis laudibus aliqua a se visa vel a bonis relata ad honorem Sanctorum componunt, non est errori deputandum vel incredulitati, præsertim cum Veritas dicat: *Omnia possibilia sunt credenti*. Hoc enim illis clarius & potentius omnibus miraculis est, quod jam transcendendo cuncta terrena vivunt cum Deo, in quo omnia miracula posse & facere illis est.

Matt. 9. 23.

VI. Igitur cum honorantur, coluntur, supplicantur patrocinia Sanctorum, Dei indeflexa pietas & majestas per illos & cum illis, & in illis adoratur & confitetur. Ac ideo omnibus votis festivaque veneratione eos oportet indesinenter celebrari. Quapropter præclara vita beatissimi Antistitis Faronis qui laudibus Angelicis gratulatur in astris, hodie solemniter exultando celebretur in arvis. Dignissima est enim ad exemplum sanctitatis ac ad imitandam virtutem utilissima Religioni.

VII. Ipsum namque ejus nomen quod est Faro, magnum quiddam significat opere pretioso. Habet quippe sonum compositionis a famine & rore, quod cœlestis doctrina fando sicut ror manabat ejus ab ore. Exhibebat vero in officio digne quod gestabat in nomine. Non enim dissonabat operationis actio quod retinebat nominis enuntiatio. A quo sequentia quoque narrationis pendent veluti ubera distenta copia lactis in interioribus nuntiæ mentis, & expectant expressionem congruo in loco sermonis, quo fluant collecta verba ex sinuamine concavo oris. Sit enim iste libellus noster calathus, in quo de miraculis ejus exprimantur lingua ubera sensus, qui datus levi calamo fluit scribendo rivos verborum per areolas paginarum, quousque summitas complectionis imponat finem dictando.

VIII. Si enim pergam repetens ab origine prima, & placeat audire quare BURGUNDIOFARO de nomine insignitur, series antiquarum gentium revolvetur. Olim a Romanis devicta est Germania, quæ post Scythiam inferiorem a Danubio inter Rhenum fluvium Oceanumque conclusa cingitur: in qua fuit constitutum quoddam genus per limites castrorum a Tiberio Cæsare pro officio militari. Ubicumque enim castra Romanorum custodiam militarem expectabant, hoc genus circa se per limites ordinabant, audebantque illi animas atque corpora sua credere, curasque securitatis cum die nocteque partiri, atque in gentem coaluit magnam: & ex locis nomen sumpsit, quia pro limitibus crebra habitacula constituta Burgos vulgo vocant. Unde sunt Burgundiones vulgo dicti, facto nomine a nomine Burgi. Hi præterea rebelles Romanis effecti, plusquam octoginta millia armatorum ripæ Rheni fluminis insederunt, & nomen gentis obtinuerunt, ex qua postera sæcula tam magnum Patronum videlicet FARONEM ortum mundo læta tulerunt. Et quod antiquitas a candore sui populi olim Galliam dixit, posteritas per provincias divisam unam partem mutato nomine ex se in Burgundiam vertit.

Cur Burgundia sic dicta.

IX. Omnis namque Gallia his limitibus determinatur: ab Oriente Alpium jugis tuetur, ab Occasu sinu Oceani clauditur, a Meridie prærupta Pyrenæi obstant, a Septemtrione Rheni fluentis atque Germania obcluditur. Quæ namque in decem & septem provincias est divisa.

Galliæ limites & divisio.

divisa. Ad harum quoque distinctionem duæ Provinciæ adnotantur, quarum una Gallia CIRCA AN.
Belgica dicitur, & altera Gallia Lugdunensis sive Celtica, quæ nunc Burgundica appel- 649
latur, ducta per longum & per angustum inflexa, Aquitanicam provinciam semicingit. 6. Julii.
Hæc ab Orienta habet Belgicam, a Meridie partem provinciæ Narbonensis quæ Arelas
civitas est, & mari Gallico Rhodani flumen accipitur. Siquidem Galliarum Provinciæ
sortiuntur nomina a civitatibus suis Metropolitanis, quarum pluralitatem quindenarius
complectitur numerus: inter quas tollit ad sidera nomen, caputque inter nebulas condit
civitas prorsus Senonum Metropolitana feliciter decorata, cui adjunctæ sunt aliæ Civita-
tas per comprehensionem senarii numeri.

Ex quibus una civitas, quæ dicitur Meldis pollet clarissima, situque loci aptissima, & X.
opibus felicissima: in cujus insulæ spatiosissimo & amœnissimo ambitu circumvirectat flu- De nomine
men Matrona. Inibi siquidem electissimus Antistes Christi Faro Monasterium famosissi- Meldis.
mam *a* omni laude dignitatis ac religionis nobilitavit suæ requietioni. Causa quoque re-
quiationis magnificentissimi Antistitis Faronis introduximus cum adnotationibus aliarum ci-
vitatum urbem Meldis, cujus nomen sonat dulcissime, quasi a melle & dite deductum, eo-
quod sit mellita omni abundantia dignitatis atque ditata.

Ut ergo tanta ac talis lucerna Christi paulatim pullulare potuisset, a primævo flore te- XI.
neræ juventutis intra aulam Regis Theodoberti nobiliter cum doctrina Christiana nutriendo Faro in aula Theodeberti nutritus.
lactavit. Genitor quippe ejus inter Primores Procaresque illius Regis non mediocriter fulsit.
Pollebat namque insignis de nomine AGNERICUS, consiliis Regalibus gratus ac nobilitate sa-
pientiæ vallatus. Hujus enim laus in descriptionibus vitæ B. Columbani exarata memoriæ XII.
floret, quem Meldensi urbe, velut cœleste munus hospitio recepit, ab extrema Gallia eo Agnericum ejus patrem Columbanus
vaulente sancto viro ad Oceanum posita. Accessionem denique amici Dei ad hanc urbem invisit.
causa subsequens pandit. Adierat autem Chlotharium vir Dei Regem, qui Neustrasiis
Francis regnabat, ut solamen largiretur, quo per Theodoberti Regnum si valeret ad Ita-
liam Alpium juga transcendens perveniret. Datis ergo comitibus qui ejus tramitem usque
ad Theodobertum Regem procurarent, feliciter itinere arrepto, ad urbem Parisii viam pro
hospitio advertit. Dehinc urbis Meldensis viam ei transeundo donat, ubi præfato viro Agne-
rico conjungitur: qui curam optimi viri in omnibus habere se spopondit, qualiterque ad
Theodoberti aulam accederet: non esse necesse comites alios e regio latere habere. Ad hoc
nempe meditabatur astute aliorum alienare curam, ut amore viri Dei diu valeret delectan-
do frui & ejus administratione verbi suam domum Christo exornare. Igitur benedictione XIII.
amici Dei domo ejus decorata, filiam ejus nomine FARAM, in qua infra infantiæ annos flos
puellaris vernabat, manu sanctificationis suæ Deo vovit.

Progressus inde B. Columbanum fecit habere transitum per villam, quæ ad notitiam vulga- XIV.
rem dicitur Wilciacus prædictus Agnericus, ob amorem sui propinqui illustrissimi viri, qui cla- Autharium ejusque filios benedicit.
rus erat justis actibus & notus nomine AUTHARIUS. Cujus enim Conjunx ATA * dicebatur, a
quibus miro gaudio susceptioneque desiderii amplexatus est. Obtulerunt itaque proprios duos
filios benedictioni illius, quos spiritualibus verbis roreque cœlestis gratiæ cum genitore, ma- * l. Aiga
treque eorum perfundens invocavit electos Dei fieri, participesque regni æterni. Cujus ver- XV.
bis hodie fulget S. AUTHARIUS *b*, cœlo meritis, & in territorio super fluvio Matrona villæ
præfatæ humatus coruscat magnis miraculis *c*. Nec etiam filii ejus ab hac gratia Christi ex-
titerunt remoti, ut qui unius viri Dei benedictione fuerunt uniti, essent & pares & æqualis
meriti. Quorum major natu ADO nomine semet cum suis voluptatibus abdicavit, postque in- XVI.
tra Jotri saltum Monasterium ex beati Regula Columbani construxit: junior vero nomine Ado & Dado.
DADO intra Briegensem saltum supra fluviolum Resbacem ex supradicti viri Regula Mona-
sterium Deo dicavit. Hæc ideo ista inferendo promimus, ostendere nitentes ex quam magna XVII.
progenie egregius descendit Faro, quæ terræ fuit clara & cœlo digna.

Quia istos pro jure propinquitatis piissimi Faronis transegimus verbo laudis, nunc flecta- XVIII.
mus habenas vocifici sermonis ad FARAS gesta Virginis præclara ejus sororis, per quam
possimus pervenire ad propositum suæ narrationis. Laudes quippe sororis sociæ sunt fratris,
atque fratris versa vice sororis: ob hoc par sit illis sermo commixtus narrationis, quos unus
uterus ortu nativitatis atque una gratia coæquavit cœlestis. XIX.

Igitur cum venerabilis Columbanus spatio aliquo temporis votis Agnerici genitoris *d* Præ- XX.
sulis Faronis desideriisque illius satisfecisset, tandem cura illius amoris cum honore potito Re- Bellum inter Theodericum & Theodebertum.
gis aulam Theodoberti attigit. Sæviebat enimvero tunc impudens fraterna discordia inter
Theodericum & Theodobertū Reges, & ad invicem impendebant omnes curas animadversi, &

Oo iiiij insta-

a Celebre etiamnunc est illud Monasterium, S. Crucis postea S. Faronis dictum, vulgo *S. Faron*, in suburbio Aquilonari Meldarum situm, quod ipse S. Faro ante annum 628. construxit: siquidem Chlotharius eo anno mortuus, Privilegia eidem Cœnobio concessisse infra cap. 23. legitur. HELIAS primus inter Abbates locum habet; aliorum certa fere nomina, at successionis tempora incerta. B. MAJOLUS Abbas, qui S. Hildeverti Faronis successoris, & S. Faro Translationem curasse dicitur, in omnibus fere MSS Indicibus desideratur. Istius Cœnobii Monachi in primis Congregationis Benedictinæ S. Mauri institutam amplexi sunt. Lege caput 110 infra.

b S. Autharius colitur in pago Wilriaco, seu Vultiaco *Ussy*, ad Matronam fluvium, & in Monasterio Resbacensi, ut ad Vitam S. Agili anno 650. fusius adnotatum.

c Hic observandum nullam Radonis inter Autharii filios haberi mentionem.

d Et tamen Jonas in Vita S. Eustasii Chagnerico duos tantum attribuit liberos Burgundofaram & Chagnoaldum, forte quod tum temporis Faro in Palatio morabatur.

CIRCA AN. 672 28. Octob. * Zulpich. instabant odils quibus alter ab alterius posset occumbere armis. Denique præcipiti certamine arma inter se corripiant in loco qui dicitur Talpiacum * Castrum: horresco referens, jamjamque in ipso limine belli dum vir virum legit, tollunt clamores obripilationis *a* ad sidera, itque novus pavor per ossa gelida, cœlumque subtrahitur nube ferraginea, fusa jacet innumera caterva, fit seges armoram per campos patentes horrida, stat quoque quasi gloria palmæ inglorio Theoderico, dum fratricida insequendo Theodobertum civitate Coloniæ peremit.

XXI. Faro e Regibus honoratus. Illis itaque diebas dum hæc controversia germana fuscis alis perturbationam volitaret, clarus in aula Regis Theodoberti Miles habebatur adhuc tiro B. Faro juvenili pollens ætate. In qua tantum virtute prudentiæ ubertim floruit, ut a Regibus honore magnificentissimo amplificaretur, ac pro pacto amicitiæ filium Chilperici Regis a sacro fonte suscipiens *b*,
XXII. Baptismatis novus regenerator efficeretur. Qui Chlotharius nomine postmodum Monarchiæ trium Regnorum primus obtentor ea origine Francorum esse meruit. Unde manifeste datur intelligi, meritis viri Dei hanc dignitatem emeruisse, a quo accidit spiritaliter rege-
XXIII. neratum esse. Hic qaoque post culmen Regni cum summa veneratione in scriptionibus privilegioram huic concessis ad opus jamdicti Monasterii *c* non neglexit eum Patrem voca-
XXIV. se, nec cultor Deique Antistes ob indicium Christianitatis ipsum filium adnotare. Hanc ergo Chlotharium florentem in pueritia quem superior narratio expressit, vir Dei Columbanus adiit, & hic legatione suorum adusque Agnericum genitorem cultoris Dei Faronis, ipsum diligenti administratione perdocuit, & quod regimen trium Regnorum ei a Deo ordinaretur a B. Colambano tunc didicit: quod votis suspensis exspectabat.

XXV. Chlotharii genus. Istius enim proavus fuit Chlodoveus, qui primus Rex Francorum Christianæ militiæ cognitor exstitit causa belli Alamannorum exhortatus a Regina sua nomine Chlothilde, quem S. Remigius unda sacri Baptismatis cultorem sanctæ fidei Trinitatis effecit, cunctumque Regnum ejus novum populum baptizando, Christo & sanctæ Dei Ecclesiæ regeneravit. Fuit enim iste Chlodoveus a primo Rege Francorum Crinito nomine FARA-
XXVI. MUNDO quartus. Ex cujus filio nomine CHLOTHARIO qui B. Medardum humavit Suessionis civitate, natus est Rex nomine CHILPERICUS qui occisus est insidiis Reginæ suæ FREDEGUNDAE propter adulterium LANDERICI *d* principis Palatii sui: cujus Chilperici iste CHLOTHARIUS filius fuit, filiolus scilicet B. Faronis.

XXVII. Interea cultor Dei Columbanus cum sensisset (ut diximus) devictum a Theoderico Theodobertum, relicta Gallia atque Germania Italiam optato desiderio ingreditur, cujus ab AGI-
* Agilulfo LULFO * susceptione Rege Longobardorum decentissime omnis Italica tellus gratulata est.

XXVIII. Igitur quia iter narrationis nostræ paullulum a vita beatissimæ Faræ Virginis viando deflexìmus, non valentes rectum adsumere exordium, nisi per præmissa declinaremus transitum, retorqueamus ipsum iterum ut promissum exsequamus debitum. Sed tamen non valet de ea ordiri initium, nisi compendiose repetamus de promissis aliqua iterum, & sic ad optatum perveniemus votum.

XXIX. Theoderici, &c. cædes. * exuit Porro THEODORICUS post internecionem sui fratris Theodaberti jam supra revelati penes Mettense morans opidum, divinitus percussus juxta Gesta B. Columbani, sed juxta Francorum *e* a Brunechilde veneno infectus infœliciter hominem exivit *, post quem BRUNECHILDIS filium ejus nomine SIGEBERTUM in Regnum successorem destinavit nequicquam.

XXX. Igitur Chlotharius supramemoratis verbis sæpe iteratas beatissimi videlicet Faronis spiritalis filius, non immemor prophetiæ viri Dei Colambani, contracto in unam exercitu fi-
XXXI. nes Regni quæ suæ ditioni debebantur audacibus molitur recipere viribus. At contra Sigebertus impar armis consiliisque hostium cuneis nequicquam pugnaturus sese ei ultro offert: cujus præsumptionem ingloriam pugna acerrima ad nihilum redegit, postmodumque captus est: & quem servavit ad modicum fuga belli, comprehendit in brevi jugulatio gladii una cum filiis suis, quos propagatio seminis ad hanc infœlicitatem ei *f* forte pro-
XXXII. tulit. Brunechildem vero ipse Chlotharius ignobiliter camelo impositam exercitui suo gyrando ostendit, postque indomitorum equorum caudis irretitam vita privavit. Funditus ergo

---

a Obripilationis vocabulo usus Scriptor libri 2. Vitæ S. Cæsarii Arelat. Episc. Sæculo 1. pag 672. num. 51. ad exprimendam (ut videtur) horripilationem.

b Gregorius Turon. Episcopus in lib 10. c. 28. scribit, Guntchramnum in vico Nemptodoro Chilperici filium de sacro fonte excepisse, ac Chlotharium nominasse anno ipsius Guntchramni 30. Christi 591. Paullo ante Baptismi celebritatem ipse Guntchramnus Placitum Parisiis indixerat, *commotis Episcopis, id est* ÆTHERIO *Lugdunensi*, SYAGRIO *Augustidunensi* FLAVIO*que Cabillonensi & reliquis quos voluit*. Nulla illic mentio FARONIS, quem eo anno adhuc minorennem, necdum idoneum Baptismi fuisse ministrum ex dicendis constabit. Errandi occasionem aperit Hildegarius verbis subsequentibus, dum ex eo quod Faro Chlotharium appellavit filium, Chlotharius Faronem Patris nomine dignatus est ob dignitatem & reverentiam Episcopalem, id in alienum sensum posteri detorserunt.

c Nempe Monasterii S. Crucis, a S Farone conditi, ejusque nomine ac Reliquiis modo illustrati, de qua Auctor supra cap. 10.

d Nec Landericum nec Fredegundis adulterium causatur Gregorius Turon. in lib. 6. cap. 46. ubi de Chilperici nece agit: utrumque liber qui de Gestis Regum Franc. dicitur, cap. 35. commemorat.

e Nempe juxta librum qui de Gestis Regum Franc. inscribitur, in cujus libri cap. 39 id memoratur.

f Sigibertus minorennis exstinctus, nullos liberos habuit, ut ex Fredegarii Chron. cap. 21. constat, ac proinde iste locus de Theodorici filiis intelligendus. Lege Fredegarii Chron. cap. 42. & Gesta Regum Franc. cap. 38.

ergo radicitusque abolita Theoderici stirpe Chlotharius potitus est trium Regnorum mo- CIRCA AN.
narchia, atque egregius Faro inter Proceres Regnorum nobiliter est sublimatus. 672
Denique præfatus Chlotharius viri Dei Columbani prophetiæ effectum fuisse impletum 28. Octob.
cerneus, de bonore Regni B. Eustasium qui ejus in loco Monasterium Luxoviense rege-
bat, ad se accersitum, pio affamine orat ut sibi cum supplemento publico legatione fungi XXXIII.
curaret, ad beatumque Columbanum io Italiam pergeret, & dulci suasu ad se revertendi Chlotharius Columbanum in
animum inclinaret. Pergensque ille, mandatumque Regis secum habens tegmine cordis, Galliam revocat.
Magistri ad aures concavas tandem adveniendo dulcissima afflatione vocis illud propina-
vit. At ille antequam verba Regis pervenieodo cuncta sedissent ejus in mente, relu- XXXIV.
ctanti animo expulit ea his responsionibus: Faciem itaque corporis meam jam non lu- Columbanus recusat.
strabit natantibus luminibus oculorum, nisi verbis scripsisque tantum aut recordatione
animi sibi me imaginaverit, monendo se suosque in Christo vitam fœlicem ducere, pru-
denter semetipsum regere, diligenter acta moderari, regimen adsumptum caute attendere,
mores animi gubernare, stabilitatem fidei in omnibus conservare, ante omnia in Dei
fervidus amore sancta Monasteriorum loca studiose excolere, ac totis nisibus ad prome-
rendum sibi auxilium Dei in cunctis ea fundare atque amplificare.
Hæc verba amabilis Deo Eustasius auribus concavis bausta, recondensque abditis in
mentis, bisque cura diligenti onustus ad Regem repedat, qui tunc in ultimis Galliæ fi- XXXV.
nibus Oceano vicinis consultu sui honoris sistebat. Fecit nempe arrepta via transitum Eustasius ex Italia redux Chagnericum invisit.
per saltum pagumque Briegium, acciditque divertendi necessitas ad quamdam villam A-
gnerici genitoris clarissimi Faronis, quem superior frequens mentio ingeminavit: ubi Ma-
gister ejus secus ordinem præmissum narrationis aliquando hospitalitate collectionis com-
moratus fuerat.
Est quoque vocabulum villæ Pipimisium, quæ interjacet situ positionis ab urbe Mel- XXXVI.
dis circiter millibus duobus. Tunc vero tempus illud ibi apsaverat Agnericum genito- Digressio de Chanoaldo Faronis fratre.
rem amantissimi Dei Faronis cum conjuge sua, matre ipsius electi Dei, LEODEGUNDA
nomine, Christicola & sanæ mentis fœmina. Horum proles insignis de nomine CHA-
NOALDUS ibi aderat, qui minister Dei viri Columbani in officio Clericatus puer a Deo
devotus quondam, cui paruit bellua olim ad præceptum Magistri Columbani cum mora-
rentur in solitudine vasti eremi. Nam cum illic ille Beatus jejuniis corpus domaret, & XXXVII.
nihil aliud quam poma ruris in ipsa solitudine penes Bricaniam * urbem in cibos cape- * Brigantiam
ret, venit adsueta abditæ voracitati fera ursus, cœpitque necessarios delambere cibos,
ac passim poma ore detrahere. Cumque boram refectionis dies terminasset, Chagnoaldum
germanum piissimi Faronis obsecutorem suum direxit, ut consueram mensuram pomorum
deferret. Qui cum parens abiisset, ursum inter ruris frutices rubosque pervagare conspe- XXXVIII.
xit ac poma lambendo carpere: festinus rediens Patri Columbano indicat. Ille imperat
ut eat, partemque fruticum in cibos feræ dimittat, aliamque sibi reservet. Abiit nam-
que Chanoaldus jussum viri Dei implens, divisitque virga frutices, rubosque qui poma
ferebant, & partem suam juxta viri Dei imperium ait ut fera comedat, aliamque par-
tem in usus viri Dei reserves. Mira in fera obedientia! nequaquam ex prohibita sibi
parte ausa est carpere cibos, sed in segregata & permissa sibi fruticum parte tantum-
modo pabula requisivit, quoadusque vir Dei in eo commoratus est locu. Iste etenim
Chanoaldus germanus B. Faronis Præsul Lugduno Clavato floruit, ut in Vita B. Eu-
stasii * repertum est. * ad ann. 625.
Itaque dum ad præfatam villam insperatus accessisset cultor Dei Eustasius, collegit
cum miro gaudio officiosissime Agnericus genitor militis Christi Faronis: eratque cum XXXIX.
patre, matreque & filia BURGUNDIOFARA, quam devotus Dei Columbanus Regi æterno Eustasius Burgundofaram sanat &c.
sacraverat in ipso ævo iofantiæ tenello quo lactabatur, ut superior mentio præmonstra-
vit *. Hujus vero Virginis tantus dolor interiora cordis fundendo sese per venas patu- * cap. 13
las præoccupaverat, eoquod curas patris sciret omnes versare in sua desponsatione, ut
lumen oculorum in ea rivulorum lacrymarum fluentis penitus infusis tenebris obnubila-
retur fuscis, febriumque igne tota massula tenerorum membrorum succenderetur. At vir
Dei Eustasius dum ibi præsens intellexisset minime frustrari posse sacrationem B. Colum- XL.
bani in Virginem, objurgavit patrem verbis aculeatis, eique proloquendo ostendit pro-
mulgari sua culpa, quod virgo tanto discrimine periculi afficeretur. Ad hæc genitor si-
mulationem sono vocis exprimens ait: Utinam felici sospitate mibi meisque redderetur
anxiis desideriis, & jura bymenæi violarentur, jamque quoquomodo illius dolores abdu-
cti, meique quos illa infundit boc voto meo essent procul amoti! His vir Dei delini-
tus verbis depositaque indignatione fellis, serenus gressum properando ad puellæ stratum
usque inflectit, quo clade delitescebat amaritudinis, sciscitaturus quid volveret super bac
re ejus desiderium mentis.
At illa suffusa lacrymis facie pudoreque virgineo obducta, vix inter quatientes la- XLI.
mentorum singultus, ac inter crebra suspiria trahendo ea ab imo pectoris erupit in vo- Fara Deo virginitatis votum firmat.
cem: quod numquam, inquiens, thalamo subderetur, potius siquidem pudicitiam se af-
firmat coruscis lampadibus & lycbnis olei, & castimoniam quæ juxta Angelicam natu-
ram rutilat desiderare, quam sponsalia decreta servare, optabilibusque supernum Spon-
sum fœliciter concupiscere, quam terreno flebiliter inhærere: atque elegantius a volun-
tate

CIRCA AN tate patris hac in re dissentire, quam pulcberrimum florem Virginitatis amittere: Ad-
672. dens insupor nullis minis ab hoc votivo proposito quod inter se & sponsum suum Chri-
28. Octob. stum erat se posse avertore, nec fixam intentionem aliqnibus figmentis adulationum a-
vellere.

XLII. Quin etiam Patrem adstantem lacrymabili voce aggreditur: Num, inqnit, modo no-
vus orbis primum nascendo floret, ut indigeat pro bamana fecunditate prolis fœderato
conjugio fratris sororisque? &c. *Istos Auctoris discursus B. Faræ adscriptos resecare visum est.*

XLIII. Itaque advertito, Pater dulcissime Eustasi, juxta Evangelica præconia me debito ho-
nora subditam esse patri, & hæc vulnisera spicula verborum quæ de obtrusis pharetratæ
latibulis mentis deprompsi, non de toxicato corde, atcu atque lingua cum stridenti vo-
ce caeml, sed affamine Angelico in somnis ista excepi de illo meo genitore. Et aliud
nu te qaod auribus audivi bibulis, in au flante spitamine vocis jam nunc capiendo at-
trahe. Non enim imaginariam, nec coloratam arte mendacis Simonis forma equi de-
struentis mœnia antiquæ Trojæ tibi pandam visionem, sed certam atqae experimento
liquido declarandam tuo.

XLIV. Cum roscida non jam irrevocabilis præterita pictum astris flammivomis deponeret pe-
Faræ visio. plum, & cum auroræ circulus orbitam inqnietaret, jam fatiscente crepusculo, nondum
tamen apices limpidissimi Solis erant per diversa porrecti, visus est adstitisse juvenis se-
verendi admodum vultus, oculis ardentibus & ultra communem hominum valentiam per-
spicacibus, & hoc dulci affamine tristem animum mollire: Enimvero certa esto meisque
promissis firma virum tibi advenire, quo scias optatæ sospitati te reddendam. *Cetera cum discursibus capitulorum 45. 46. & sequentium ab Auctore excogitata omisimus.*

L. Dehinc hac expleta visione jam sol auteus novas faces per polum longo micans um-
Eustasius bone diffundebat: & ecce tuis cunspectibus, inqnit Virgo Fara, huc ingrediendo, desi-
Faram sa- detata Eustasi, certificabas me de his omuibus. Nunc te per ordinem ista expertum non
nat. necesse est pro dubietate admonere, qnin matnrato jussum opus est accelerare. Tum Eu-
stasius ait: Mei est, inquit, tuam sententiam approbare, & inglorium me in hac re
* id est, sperare *. Quod si hanc medelam senseris provenire, & a te didicisse, & hoc ipsum
credere quod est sanare mirabor. Atqui nobis monitis oraculo Divino, in interiora mentis est
intrandum, ubi oratu Deus est inveniendus, & sic exitus istius rei sine hæsitatione est
quærendus. Enimvero ire ast lacrymis, quibus potius selicis omina firmentur his in re-
bus spectatis.

LI. Hoc ab illis sic est actum, & promisso munere accelerante sanitate, lætantus conse-
cuto: sebrium ignis incommodus in virgineis membrorum compagibus exstinguitur, irra-
LII. diati oculi lumine coruscant, & libere videndo in orbibus concavis natantur. Hac con-
secutione sospitatis genitor gratulatus selici, firmat ejus jnta sponsi, decernit statutum
* statuto tempus * hoc exsequi, versatque omnes curas in hoc animi.
tempore
LIII. Econtra reniteus puella in viribus sugæ confidens, una secum comitante juvencula
Fara Virgi- clam a domo genitoris est elapsa. Pavitanti cursu Principis Apostolorum non lunge ab
nitatis amo urbe Meldis apprehendens Oratoria, illico illa & socia in orationibus percutientes pe-
re in Eccle ctuscula, lacrymis rigabant terram per oculorum currentia fluviola, premebant cum fa-
siam se re- cia terram eorum labella, frontesque pulcbras genasque roseas prosternebant, squalebat
cepit. in pavimento sordidula hæc virgo Fara sic orans: O Petre qui cœli regna Justis reseras
LIV. Dei misericurdia, injustisque obseras ejusdem justitia, data tibi cognitionis bonorum
malorumque clavicula, fidens confugi huc ad tua sacra limina pavida ego ancillula
Christi, & tua voleas esse virguncula. Et tu, o Christe, graves hominum labores pie
sempet miserate, per æterna gubernacula qui semper humilium precibus flecteris, remit-
tendo sordium piacula serva virginitatem meam oblatam tibi per æterna sæcula.

LV. Dum hæc secum volveret mente tacita, nec mora jussu Patris pernix cursus puerorum
Pater mit- per recentia illico eam subsequitur vestigiorum signa, atqae ut eam perimant in ipsorum
tit qui eam ictu furoris dat crudelia mandata. Illisque post eam pulverem viæ ejus cursu adhuc tur-
occidant. bidum currendo secantibus, reperiant eam in supradictæ Basilicæ interioribus, canteque
ab injuria Virginis Faræ abstinent se manibus, provido consilio quoque illic aliquantu-
lum subsistunt ut motarum spatio patris mitigarentur pulmones, quibus sunt sedes iræ;
nam rubore mixto cum pallore faciei, oculosque suffusus sanguine acriter sæviebat. De-
nique argumentose miaistri patris comminationem mortis ei intentant, in quo hæc tela
verborum iatorquet: Num, inquit, a genitore talia munera filiæ debentur? At jocun-
dius est mihi hoc in loco pulcbram mortem oppetere, tantum ut patri detur venia pia-
LVI. culi commissi, quam florem virginitatis redolentem perditum ire. Omni rerum morta-
lium voluptate de mei animi sede pulsa, nulli impudendæ delectationi subdar unquam.
Hæc dicta, si optabilem mortem ad præsens mihi retardatis, colligite inoblita, & re-
sertote patri a me sic prolata.

LVII. Dum ista infœlieiter ita gererentur, remittente Rege Chlothario ab expletione sui
Eustasius mandati venerabilem Eustasium, per ipsum Agnericum iter reversionis componit dispo-
reversus pa nente hoc gratia Divina. Quin mores dissonos patris natæque percontatus, puellam cu-
trem corri- stodiæ deputatam solvit, simplicitatem animi patris aculeatis dictis quoad pœniteret
pit.
LVIII. pungit. Dehinc puellam Sanctimonialibus diu desideratis vestibus per Antistitem urbis
illius

illios Meldensis GUNDOALDUM nomine, virum Deo carum, ornatum, sub meditullio ra- CIRCA AN.
gularis disciplinæ ac sub scamnis Agnoistarum pro Christo decertantium delegavit. 672
- Et ut aptus esset locus exercitationi, Arblatæ Christi Monasterium procuratur Virgi- 28. Octob.
nale jam a patre. Flexus tandem pietate paterna, in solo jure sibi hæreditario libens Faram Deo
illud præparat, ac inter amœnos fluvios videlicet Mugram & Albam divitibus donis faciat.
nisibusque opulentis præstantissime componit. Providentur enim conditores hujus operis LIX.
a præfato Præsule Gundoaldo fratres dulcissimi B. Faræ CHANOALDUS & WALDEBERTUS, Pater Mo-
qui successor fœlix istius Gundoaldi hac in urbe claruit, testante Vita S. Eustasii. a nasterium
Istorum vero initiamento ille locus a fundamento oritur, sed structura maximæ ædifi- in filiæ gra-
cationis decusque omne ornamenti pulchritudinis ac ditamentum in facultatibus juris tiam con-
aura studioque sagacissimo beati Præsulis Faronis in posterum adscribitur atque refer- dit.
vatur. LX.

A Waldeberto vero de quo jam retulimus post Gundoaldum nonusdecimus ordo a S. a lege Vi-
Dionysio primo Antistitum in hac urbe fulsit. Post quem magnificentissimum Faronem tam S Eu-
vicesimus ordo ornavit, qui omne laude sanctitatis non impar a prioribus nec a sequen- stasii ann.
tibus radiavit. Siquidem & tertius istorum frater uterinus nomine Chanoaldus, quem 625. & Elo
prælocutio adnotavit, simili officio Præsulatos Monte Clavato amicuit. Quomodo ad na- gium san-
scendum æraras sapientia prævidis germanos uno utero: sic ab æterno præordinavit sub cti Vvalde-
sacrato trino numero æquales sacratissimo Apostolicatus officio. A vicesimo quippe ordi- berti ann.
ne B. Faronis usque ad præsentem HILDEGARII humilis Episcopi ex collegio Monacho- 665.
rum clarissimi Martyris Dionysii Cœnobio degentium per electionem adsumpti, ac mu- LXI.
nere Divino una cum præstantissima liberalitate inclyti Regis CAROLI ad tanti regimi- LXII.
nis culmen evecti, ast multiplicatus ordo Præsulum priorum adusque hunc quem sexto LXIII.
decimo numero rota annorum torquet volvendo. LXIV.
H.ildegarius Episc. Vitæ scriptor.

- Interea quam mirabiliter fulserit ille præfatus Angelicus locus Virginis Faræ sub ty- LXV.
po pudicissimæ castitatis, & spontaneo famulatu Religionis; beatæ Sanctorum animæ quæ Faræ Mo-
gratiæ Dei in cœlum evolavere, nuncque ante thronum Agni lætantur, plurima in ter- nasterium
ris largiendo beneficia miseris mortalibus indicant. Ex quo etiam vir venerabilis BEDA floret.
ad exemplum Sanctorum succincte memorat describendo Gesta Anglorum. Ceterum nam- lege Vitam
que præclarissima gesta virginis Faræ Præsulisque Faronis sunt inserta (ut superiora do- 3 Burgun-
cent & inferiora) inter annales fastos a seriemque Regum terrenorum velut ligustra in- dofaræ an.
ter redolentia flosculi balsamorum ac liliorum. Qui enim ex una radice quasi duæ fi- 655.
stulæ liliorum albentium, & quasi plena cacumina pullulant floribus, ideo flosculi vir- LXVI.
tutum eorum narrando inter se collidere gaudent leni sibilo verborum. Sed nunc separa- Beda lib. 3.
tim caspamus aliqua ex dignissimi Præsulis Faronis vernantibus flosculis meritorum, ad cap. 8.
respargenda suavitate odoris corda Auditorum. Unde & in Canticis Canticorum dici- LXVII.
tur: *Fulcite me floribus*, id est consolamini me exemplis bonorum. Cant. 2.

Igitur dum tempus superiora Virginis Faræ gesta quæ promptissimos in sese volvendo LXVIII.
transcurreret, aula Regis Theodoberti, ex quo mentio præterita sese frequens ingemina- Regressus
vit, in decore juventutis Militem Dei Faronem florentem alebat, ut sibi ad dignitatem ad gesta S.
honoris jam futura eum gloria provideret. Cujus magnificentiam regni, ut jam præmis- Faronis.
mus, ejusque fratris Theoderici cum ad Chlotharii ditionem hujus vitæ malefida fœli- LXIX.
citas vertisset mirabiliter, & quampulchre aula ipsius Regis cura militari beatissimi Fa-
ronis nobilitabatur. Et quomodo inter crepundia mundi, & phalarata sæculi ornamenta LXX.
salubria sibi potuisset quærere, ac rumusculos gloriolasque hujus delectationis vitæ diver-
baratas mentis volatu supernis desideriis calcare, ac in commune qualites cunctis fœli-
cibus meritis splendescere, amabiliterque consistentibus palatii clarere omnibus quoque
actibus, moribusque compositus ire, & laudibus apiceque dignitatis famosissimos excal-
lere, consiliaque regalia publice ac private amoris Dei magnificantia prudentissime di-
sponere, insertum ut in descriptionibus B. Chilleni viri Scotticæ gentis exaratum vi-
deatur habere, ne respublica Regni a statu suæ magnificentiæ atque potentiæ aliqua vio-
latione juris vacillaretur, tali arte consilii astuta curavit providere.

Nam gens Saxonum illo in tempore fide instabilis rebellis affecta, afferataque duris LXXI.
animis, ad dignoscendum quod sub nullius ditione esse decrevissat, mittit Nuncios una Legati Sa-
cum consilio Regis sui nomine BERTOLDI Regem ad Francarum in hæc verba: Scio, xonum re-
inquit, quia non colligis tu, CHLOTHARI, vires bellandi in animo adversas potentiam nuntiaria
virtutis meæ, nec tantam spem concipis in robore pectoris. Quapropter mitius agam ne Chlothario
depopuletur terra jam non tua, sed mea, ubi gloriosius residere fida dispositione dispono, afferunt.
& occurrere mihi obviam ductoremque mei per ignotam terram te præmoneo. Ibi enim
consilio meorum tractandum est, bella cum quibus agenda erunt, quoniam in te & in tuis
imbellibus non experiemur ea.

At Legatorum verba dum per aures usque ad notitiam animi Regis Chlothaii parve- LXXII.
nissent, illico ejus fel quod est sedes iræ immoderate efferbuit, moxque furibunda voce, Mortis sen-
oculisque sanguine suffusis tulit irretractabiliter in eos capitalem sententiam. Nam sipa- tentiam ex-
tores cipiunt.

a Cum nec S. Faronis nec sororis Faræ gesta, neque in Chronico Fredegarii, neque in libro de Gestis Regum Franc. aliisque reperiantur, hos Annales excidisse dicendum est. Nam Aimoino qui in Historia sua S. Faronis meminit, Hildegarius ætate superior fuit.

CIRCA AN. 672 18. Octob. tores & Archiseniores Principum hoc Edictum iræ iogeminando ab ore Regis auribus concavis ut hauserunr, contradicendo pulsu vocum suarum refringere rentaverunt. Violari namque, inquiunt, nefas est rirum ac legem regni Francorum interfectione horum utque omninm, si reminisceretur, ab origine nationum.

LXXIII. Faronis prudentia servetur.
Sed illius ira ruptis habenis recti consilii libere impatieoterque per ejus animum sæviente, B. Faro qui aderat inter Magnates illic non mediocria, astute verbis Regia obtemperare præmonuie ad præsens, sed tamen hoc differre in crastioum, ut sic dilata res causa liberationis eorum fieret. Hoc autem dum cunctorum sedisset animis, & jam dies
LXXIV. Baptismum eis persuadet.
illa decederet, claudente jam vespere olympum nox humida ruit, amicaqne lucentibus astris: Missique Saxonum custodiæ militum deputantur erepidantibus animis. Quorum corda inter mortem & vitam pavitando pendentia occulte miles Christi Faro alloquiis Divinis miserando aggreditur, suadens fonte Cbristianiratis sibiipsis subveniri, & a duplici morte præsenti videlicet & æterna sese servare. Ad bæc animis illi ioclinati, prævalentibus meritis misericordissimi Faronis, foote sacri sunt abluti baptismatis, noxque erroris conversu est illis in diem fidei & claritatis, & de numero servientium idolorum mutari in consortium sunt Christianorum.

LXXV. Dum io his sic oox occupata sibi transiret, & dies redderetur jam terris novo lumine Solis, Procerum cohortem jam cootrahebae concilium ad tectu Regis, causa consilli quærendi super verbis Legatorum directis u gente Saxonum, vel quid utilitatis quidve damni conferree interitus eorum. Sed cum de his sermonem alternatim ad eligendum ntilius consilium conferrent inter eos, miles Cbristi Furo longas querimonias dubietatis solvens ait: Hos Legatos certum est non esse gentis Saxonum, sed modo consortes effectos Christianorum. Sicue enim semper mirabiliter Auctor orbis & spes unica mundi Deus operatur, ira in his etiam mirabilia ejus opera hac non desuerunt nocte, dum conversi ad miliriam Christianitatis forte alicujus Dei fidelium gratia prædicationis operante abluti sunt a sordibus unda sacri Baptismatis, quos etiam me huc accedente vidi albere novis vestibus baptiaatorum. Ad hæc Rex, cunctique in admirationem versi qui tractabane eorum de morte pericli, statunnt jam doois preciosis eos confirmare in fide Christi quasi in alioa
LXXVI. viros mutati. Debine redeunt ud patriam maternam remissi. Hanc quippe novellam planeationem egregius Cbristi Faro primus pene de gente Saxonum semine verbi Christo excoluit portendens jam officium fnturi pastoris, cujus seges multiplicata prædicatione vo-
LXXVII. tis ipsius felicibus respondie in cœlis. Postmodum autem ipsa est gens a Chlothario Rege depopulata ex homano semine in tota terra illa, neminemque reliquit majorem, nisi
LXXVIII. ad eam mensuram qua Regis ensis *a* se artollebae. Ex qua victoria carmen publicum juxta rusticiratem per omnium pene volitabat ora ita canentium, feminæque ehoros indo plaudendo componebant:

De Chlotbario est caneve Rege Francorum,
Qni ivit pugnare in gentem Saxonam,
Qaam graviter provenisset Missis Saxoaum,
Si non faisset inclytns Faro de geate Burgandionam.

Et in fine hujus carminis:

Qnando veniant Missi Saxoaum in terram Francoram,
Faro ubi erat Princepi,
Iastinctu Dei eranseam per arbem Meldorum,
Ne interficiantar a Rege Francoram.

Hoc enim rustico carmine placuit ostendere, quaneom ab omnibus celeberrimus habebatur.

LXXIX. Reum a morte liberat.
Est & aliud non silentio de eo eegendom, ut in viea B. Chilleni jamdicti invenimus. Dum legea publicæ quæ quotidie discutiebantor ipso in Palatio, multos constriogerent ad sæcularia judicia, interfuit quidam quem vis legis ad emendaeionem intantum obligaverat, ut etiam omnis facnlras illius rerum ad satisfuctionem non sufficeret. Ob boc quippe ejus prædia, cunctaque stips supellectilis ei abstrahitur, Regisque potestati subjicitur. Super quo tactus spiriru misericordiæ electissimus Dei Faro, inoocens quasi nocens in debito reddendo upparere voluit pro eo. Accessit quasi reus pro reo, & debitor proximua pro extraneo. Stetit quasi accusains in judicio, ne serveret lex sine misericordia in proximo, atteodeos exemplum de Christo qui mulierem deprehensam io adulterio non condemnavir ore alieno, sed potius dimisit misertus ei.

LXXX. Supplicet Regi pro afflicta.
Fluae & tertium imirationis exemplnm ab ipso. Ecce quædam dies se præbuit opportunum venatum ire Regi Chlorhario, & via ductrix silvæ pauperculam ex latere hubuit, quæ traoaeuntem Regem clamore suæ ioselicitatis prosequitur magno. Qui intentione venarionis umplius devictus, sonipede citissimo ah ejus voce discessit elongatus. Quem miles Christi Fu-
LXXXI. ro cum eo equitans, zelo Dei uccensus bis monieionibus est aggressus: Non, ioquiena, hæc paupercula tristi dolore clamat pro se, sed pro te: quamvis illa angusteeur lacrymabili corde, tibi angustandum est poriua pro commisso regimine. Illa in te spem ponit humili prece pro se, & tu de propriis rebns in Deo pro te. Pro quacumque eoim voluntate tua qua animus

a Ea res in lib. de Gestis Regum Franc. cap. 41. & de Gestis Dagoberti cap. 14. refertur, ubi Chlotharius Berthoaldum manu propria interfecisse, & Saxones internecione delevisse dicitur: quamquam Hadrianus Valesiue in lib. 18. Reg. Franc. non omnia ista probat.

animus ardet expetis Deum intente, & hæc tibi a Deo commissa expetit te non pro ma- CIRCA AN.
gnis, ut to Deo; sed pro infima sua parvirate. Quomodo enim Maximus omnium tibi ma- 672
gno facto ac præ ceteris sublimato jam ultra disponet majora præparare, quando suæ tibi 28. Octob.
commissæ pauperculæ nec etiam curas attendere? Ergo quod est scriptum reminiscere: *Ne*
avertas aurem a pauperis clamore. Ad hæc Rex: Omnium inquit dierum accessus & sub re- Deut. 15.
cessos tali meas sollicitant aures nausea frequenter diverberatas, & ad hæc curandum con-
tinue animus sopitur lassatus. Hæc dicens subtraxit se a culmine patulo cœli concitus, &
umbraculis frondium silvarum sese immisceos condidit. Tunc cornu curvo plenis buccis an-
helitu adspirato latratus canum argutos acuit, per lustra silvarum errabundos componit,
quæ late circumquaque reboantibus vocibus echo longe respooderunt. Sicque secutor per LXXXII.
invios saltus prævio latratu canum exstitit, & ab equo sidenti quo suspensus umbras silvæ di- Rex punitur ob gratiam negatam.
verberabat cursu concito corruit, gravique dolore pedis adstrictus uno in loco contabuit.
Tandemque in se conversus est, profunda præcordiorum suspiria & querulosos questus con-
tra seipsum exigens, videlicet quod desiderium venationis præposuerit clamori pauperculæ,
pro qua gratia Dei non protectus hanc meruerit injuriam lacessitus. Ex hoc manifeste datur
intelligi, quod Dei spiritu verba B. Faronis prolata sint in Regem, quem mox ultio Divi-
na insequitur graviter ulciscendo ad correptionem.

Post aliquantulum autem temporis præfatus Faro remisso remige animi a curis rerum pa- LXXXIII.
latii venit ad sanctam sororem Faram jam confectam longo desiderio visendi eum gratia,
cui jam fundabantur ad conservanda sacra velamina nova signa Monasterii. Quam pulchre
per florulenta Scripturarum arva late vagans miles Christi Faro memorabile sororis suæ
mentis ingenium madefecit, ac bibula curiositate insecit, mirantur etiam hodie auditorum
mentes eum sequentium. O inquit gratissima soror *&c. omissa ad cap. 91*. LXXXIV.

Denique intantum ex his suis dictis quæ dono Spiritus protulerat sorori inspiratus amore XCI.
Divino exstitit, ut gloriam regalem deliciasque principatus funditus contemneret, licita- Uxore velata fit Clericus Faro.
que conjugia in flore juventutis refrenaret, seque Ecclesiastico ordini sociaret, ac conju-
gem suam nomine BLIDACHILDAM non imparem hujus sanctæ voluntatis sacro velami-
ne Deo conjungeret. Et ad obtinendam magis Christi gratiam, & ad fastigium perfectio- XCII.
nis & Divinæ contemplationis culmen promerendum latebrosa prioris vitæ evanescens per
gratiam Evangelicæ prædicationis, quæ est: *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperi-* Matth. 19.
bus, & veni sequere me; & caliginem propriæ voluntatis denegans, multimodas opulen-
tasque possessiones terræ Ecclesiastica adminicula pro centenis meritorum recipiendis fru-
ctibus amplissime ditavit.

Siquidem paupertate marcescentem Ecclesiam civitatis Meldensis, quæ compta suffragiis XCIII.
Protomartyris B. Stephani ac ejus roseo sanguine decenter fulget ædificata, ditissimis villarum Ecclesiam rebus suis ditat.
opibus munerans magnificentiorem ac nobiliorem omnium reddidit oculis. Illius siquidem
supplemento ac studio quin possessionum ditamento omnis locus Virginis Faræ sublimis per XCIV.
orbem adusque polum scandit nomine alto. Quam pulchra etiam domorum habitacula pom-
paricis erexerit structuris, Episcopii scilicet atque Monasterii, possessores usque hodie, cete-
rique videntes digne mirantur, & visus humani ac conversatio aptissima laudatorio desiderio
concupiscentiæ testantur. Aptificat ea etiam fluvius Matrona piscosus pro qualitate locorum
affluenter, fecundatque ubertate pascuarum herbida, suisque temporibus aptissima.

Non solum enim conterraneis civium suorum, quos regio communis vitalibus auris pasce- XCV.
bat, ministrabat ex redditibus suis facultatum opem ad titulos Ecclesiarum Christi erigen- Anglos & Scottos peregrinos excipit.
dos, sed etiam peregrinis exulibusque quos insulæ maris gravi dispendio navigii mittendo ad-
trahebant ad ejus odoriferam famam, quæ longe lateque diffusa usque ad ultima Tyle *
sono laudis reboabat. Unde gens Anglorum in ejus conjunctione amantissimæ veneratio- XCVI.
nis irretita, suas nobiles quasque Virgines illustresque feminas Monasteriis scilicet Faræ * Tile nomen *Insulæ* Hibernicæ.
atque Kalæ Deo militandum per eum mancipabat.

Similiter quoque ex gente Scottorum quamplurimi amore illius ad hanc regionem acce- XCVII.
lerabant: & sic pro ejus hospitalitate largitatis atque sui Patris, religio Monachorum ex XCVIII.
fonte doctrinæ ac sanctitate eorum novit habere initium ac documentum in gente Franco-
rum. Intantum vero pro studio vitæ Angelicæ diligendo officiosissime eos Scottos excolebat,
ut etiam hæredes eos de propriis suis rebus faceret, atque ex Reliquiis eorum corporum,
dum sæcula labentia volaverint, ad protectionem nostram eorum meritis hæc clarior pro-
vincia fulgebit, ut ex B. FEFRI [a] munere miraculorum hæc nostra Meldica claret. At XCIX.
in quodam territorio suo Monasterium quod dicitur BROILUM situm retinetur, tribus di- Fiacrio Monasterium concedit.
stans millibus ab urbe Meldis, quod accepit ille vir sanctus Fefrus in possessione copiosis-
sima ab Antistite Christi Farone. Ipse namque egregius Faro virum gratia Dei plenum no- C.
mine CHILLENUM [b] ex genere Scottorum ortum sanctis exhortationibus ad provinciam Atra- Chillenum Atrabatibus dirigit.
batensem misit, quam doctrina sana Christo acquisivit, & non solum verbo Divino, sed
etiam miraculis sanctitatis Christo adtraxit. Hæc ipsa quoque provincia modo de ejus dor-
mitione corporis clarissima, habetur fulgida ejus meritis ac notissima in regnis.

Non

---

[a] Sic ante annum Christi millesimum vocabant S. Fiacrium, de quo anno 670. egimus.

[b] S. Chillenus in Martyrologio Bened. colitur Idib. Novemb. Ejus Reliquiæ una cum S. Fiacrii Reliquiis in Majori Ecclesia Meldica asservantur. Colitur etiam Albiniaci, qui vicus est Atrebatensium cum Collegio Canonicorum.

Digitized by Google

CIRCA AN. 672 18. Octob.

CI. *Chillenus vas vitreum fractum reparat.*

Non est quoque ejus virtus a memoria abolenda, per quem hoc in Monasterio cum beatissimo Farone Divina per eum gratia est operata. Nam cum quadam die secundum debitum corporis Chillenus sanctus cum Antistite Farone convivaretur, pincerna casu excessionis calicem quo vinum epulantibus propinabat, qui vitreali elemento infido compositus erat, fregit. At B. Chillenus intuens faciem ministri præ nimio pavore pallentem, particulas calicis sibi tribui latenter poscit, super quas oratione composita, invisibiliter redintegrata est calicis fabrica, & sic oculis omnium in miraculo est conversa.

CII. *Faro Walberto succedit.*

Interea factum est post dormitionem WALBERTI Episcopi hujus urbis, de quo jam præmisimus, qui nonusdecimus extitit a S. Dionysio, ut electus Dei Faro ejus lege consanguinitatis quasi jure hæreditatis fraternam successionem Pontificatus hac in urbe Meldensi mereretur, sicut in descriptionibus Vitæ clarissimi Eustasii nostra relatio invenit [a]. A viris etenim religiosissimis hujus provinciæ missa est suggestio de eo Regem ad Chlotharium ejus filiolum sacri fonte Baptismatis, ut suo assensu præberet constituendum dignissimum Pontificem in populo. Qui gratulatione digna ex hoc valde placidus, non solum consensioni animum inclinavit, sed etiam fieri sine scrupulositate aliqua adjudicavit. Post quod præclarissimum factum quam mira sanctitatis opera eum in cunctis ornaverunt, testantur digna admiratione Christi magnificæ virtutes, quæ ob meritum illius mundo celebrem valuerunt reddere.

CIII. *Confirmationis sacramento cæco lumen reddit.*

Hoc namque miraculum quod placidis auditoribus inferemus, in denotationibus Vitæ B. Chilleni nostræ notitiæ adsumpsimus. Cum quodam tempore festa Paschalia per octonarium dierum numerum mediassent, electus Dei Faro Pontifex in ministerio Confirmationis, in quo animæ corporum baptizatorum donum sancti Spiritus accipiunt, per liniamentum chrismæ sanctificationis se devotissime obligavit. Cumque innumerabili turba mixta ex sexu rationabili, pavimentum Ecclesiæ ab oculis subtraxisset replendo, & ordo se se sequentium ad confirmandum turmas ejus præsentiam ante applicuisset, orta est lux cuidam puero qui lumine oculorum fuerat orbatus. Namque dum per chrismam unctionis a B. Farone donum sancti Spiritus percepit, ejus tactu clare vidit omnia. Tunc ergo primum natus est ei nuvus orbis, ac omnis fabrica mundi cum luce orta est ei. Post se quodammodo natum miratus est mundum, cum videndo miratus est agnitum, cui decorem suum mundus per cæcitatem diu negaverat, gratia Christi meritis Antistitis Faronis subito frui eo disposuerat.

CIV. *Incarceratos solvit.*

Nec illud prætereundum quod evenit vinctis & vinculo carceris compeditis. Nam dum sanctus Antistes Faro cura paterna per domunculas civitatis viaret causa visitationis, accidit ei in prospectu viæ transitum ante carcerem vinctorum facere. Quem dum compedes adstricti viantem sensissent, clamant pœnitentiam facinorum ab eo sibi consequi. Ad hæc pietata commotus vir Dei: Exite, inquit, absoluti, eoquod pœnitemini. Statimque dissoluta sunt vincula, non ferre valentes obaudiendo tanti ponderis verba. Obtemperaverunt autem viri Dei mandatis, eoquod senserunt Factorem rerum voluntarium ita. Quam admirandi sunt amici Dei laude digna, qui juste disponunt cum illo omnia!

CV. *Annonæ fecunditatem benedictione obtinet.*

Quid dignum etiam referam, quod sua benedictione steriles sulci multiplicatas suas segetes sunt mirati? Quadam die cum maximum cuneum rusticanorum villulæ pro penuria famis jam imminente collectione messium ad eum misissent, eoquod viderent non respondere sulcis pro sterilitate votis agricolarum, alimoniam petierunt ab eo. Qui spiritualibus armis docendo viam salutarem eos muniens, benedictionem uberrimam super eos infudit, hortans in fide stabili persistere, & credere potentem esse Opificem rerum ipsam sterilitatem frugum suarum mutare in maximam copiam abundantiarum. Qui feliciter revertentes ad propria, mirantur novas fruges in sulcis suis dum reviviscunt subito ortas, & seges rara quæ antea terram patebat, jam densa occultando gravabat. Nec mirum si hoc tantum Dei vir fide obtinuit, qui nihil in ea juxta præceptum Magistri hæsitavit, qui promisit fidelibus suis, dicens: *Si habueritis fidem ut granum sinapis, & non hæsitaveritis, quidquid petieritis absque impossibilitate obtinebitis.* (Matth. 17.)

CVI. *Uxorem relictam invisit.*

Nec etiam silentio est obmittendum, quantæ virtutis ejus digna conjux nomine BLIDECHILDIS sacro velamini mancipata claruerit, secundum quod ex relatione publica antiquissimorum virorum qui canitie lactea compositi erant comperimus. Hæc cum curis studiosissimus Deo militaret in villa residendo quæ vulgo Pinnevindo dicitur ex jure suæ proprietatis, Præsul Dei Faro mandato eam suæ præsentiæ adesse optavit. Quæ cum prima auditione renuisset, non distulit Antistes Dei mandatum iterum ingeminare. At illa huic secundo primam negligentiam conjunxit. Cumque his duobus mandatis tertio adjecto eam inquietasset, violentar perpendens non posse suam deliberationem animi obsistere, videlicet ut visione B. Faronis jam non laberetur in aliqua titillationis delectatione, callidissimo consilio reperto (NOTA *piom feminæ consilium.*) intra se totondit totam cæsariem capitis, in qua consistebat ornamentum pulchrius corporis, indutaque pro ornamento cilicio, tandem tali modo devicta adstitit ejus præsentiæ incompta.

CVII.

Qui dum super specie ei diu desiderabili putasset animo videndo satisfacere, illico ut attulit fenestras oculorum in eam, amarissimo tædio exhorruit, ac vestigium ejus prioris amoris atque alicujus sequentis illiciti per illius intuitum fastidio deliberationis animi

---

[a] Walbertus seu Waldebertus nec Episcopus Meldensis, nec S. Faronis frater fuisse in Actis S. Eustasii dicitur, ut supra ad ann. 665. ostendimus: S. Faro successit Gundoaldo Meldensium Episcopo, de quo supra cap. 58 & in Vita S. Eustasii ad ann. 625 Successit, inquam, anno circa 627. postquam Gundoaldus ipsius decessor Synodum Remensem anno 625 sua subscriptione confirmaverat. Hinc colligas S. Faronem longe post Chlotharii tinctionem, immo paulo ante illius mortem factum fuisse Episcopum.

mi funditus evomuit. Valde quidem admirabilis in hoc facto hæc castissima Deique sacra femina, quæ se atque Antistitem suum, cujus aliquando conjux, consilio sagacissimo (CIRCA AN. 672) ab illicita offensione Dei curavit providere juxta illud Evangelicum: *Si oculus tuus scandalizat te, erue eum & projice abs te*. (28. Octob. Matth. 18.) Projecit namque omne scandalum pulcbritudinis a suo corpore, ne per oculum corporis præparatum habitaculum Dei scandalizando violaretur, quod ædificaverat vovendo in mente. Sciebat namque quia oculi prima sunt tela libidinis, & mens per oculos capitur ad desiderium inordinati amoris. Unde quidam Philosophus: Ante ignem, inquit, consistens etsi ferreus sis dissolveris.

CVIII.

Interea si per singula opera fluendo a rivulo sensus curratur sermo, qualiter in mandatis ac justificationibus Domini studuit animum excolere, prolixitas videbitur mentibus auditorum intolerantiam parere: maxime cum hæc usquenunc decursa narratio per insignia gesta ac dicta devotaque opera eum studuerit mirificis laudibus pompare ac exaltare. Jam tempus est spumantia labra claudendo tergere, digitosque curvos calamum deponendo erigere. Adsit voluntas narratoris finem imponere, eritque mentes Auditorum ab intentione quiescere.

CIX. Moritur & in Basilica S. Crucis sepelitur.

Permansit itaque usque ad Regis tempora Childerici nepotis Clotharii Regis filioli sui B. Faro, & feliciter certamen hujus vitæ consummans, viam universæ carnis gloriose est ingressus *a*. Anima quoque beata scandit ad alta poli supernis choris lætantibus. Electorumque amplificato ex eo numero, urbe Meldensi flente, militia cœlorum exsultante. Conservantur ejus nempe sancta membra, quibus ad omne opus bonum velut organo usus est Spiritus-sanctus, hac in speciosissima Basilica habitaculum Angelorum facta, quam ipse miro opere in fundo proprietatis suæ fundavit in honore salutiferæ ac vivificæ Crucis, necnon Baptistæ B. Joannis atque omnium Apostolorum. Ibi enim Angelicæ excubiæ dies cum noctibus æquantur, intemeratam ab omnibus periculis custodientibus. Perlonga etenim sæcula disponunt eam excubare, servando nutu arbitrii Cunctipotentia ad laudem dignam ejus clarissimi Confessoris, ut sequens dilucidabit ostensio patentibus indiciis ita.

CX. Hildeverti Episcopi factum.

Exstitit enim Præsul hujus urbis Pastorque hujus loci insignis de nomine Datlevertus *b*, mediocris vero in Divinis intellectu dogmatibus, intantum ut etiam quondam visum ei fuerit ædificare Ecclesiam in honore Sancti Christi contra Fidem sanam, unde ejectum sancta Synodus ab officio Episcopali voluit rationabiliter sentire. Ipse siquidem Episcopus juxta hanc Basilicam conservatricem Reliquiarum sacri corporis Antistitis Faronis construxit pompaticæ magnitudinis alteram apparatuque mirifici decoris. Quæ pulcbritudine pollenta superaret annullando priorem Antistitia Faronis, quam intentione indevicta consummaret, quousque ædificatio finem poneret, si sors adversa non obstitisset. Cumque nox palluisset quæ redditurum se falso dicebat diem subsequentem ædificationis ipsius Ecclesiæ, noctis per visum non imaginarium, sed potius visibilibus indiciis veridicum voluit electus Dei Faro venire custodi illius Basilicæ in hæc verba: Quæ dies, inquit, præstolatur conventum populi cum Episcopo, ut hæc dedicetur domus ad ruinam meæ domus? Crastinus (inquit custos ille) dies ad hoc se futurum sollicitando nos promittit, curasque omnes nostras in sese adsumendo versat, tantum hæc nox sit decursa. Ad hæc B. Faro: Accipe nunc mea verba credulus, ut cito te alimines extra hanc ædem meæ contrariam, ne tarde te pœniteat adsumere quod moneo. His dictis custodi beatus Faro, illico totum cælum omniaque elementa in ira contra eam domum sunt incitata, intonueruntque quatuor climata orbis ejus ad subversionem cum collisionibus ventorum cumque tonitruis fulminum, cœlumque omne remugit, terraque commota dehiscit. Structura vero illa usque ad solum diruta evertendo subruit, materiaminaque lignorum volatu concito aer adsumit per vim ventorum.

CXI. Ecclesia ab eo constructa cœlitus subvertitur.

CXII.

Sic quoque ultione Divina est concussa, & ad magnificandam domum istam sanctissimi Faronis perpetua dejectione funditus est evulsa. Et quod dictu est mirabile, sic hæc sævissima ruina justo moderamine Dei est peracta, ut dum proxime hæc & illa Basilica conjunctione alterna se prospexissent, una a sævientibus elementis cœli graviter prosternendo feriretur, altera quæ ornamento sepulturæ B. Faronis decentissimo fulget clementer illæsa conservaretur. Actumque est illud ad similitudinem magni miraculi quod accidit in Ægypto, quando tenebræ solos Ægyptios noverant, & filios Israel luci reliquerant, omnesque plagæ hos & illos in sævitione discreverant.

CXIII. Cæco lumen restituitur.

Dehinc ratio perspicua judicavit ea quæ mirabiliter divinitus ob honorem tanti Confessoris gesta sunt Christi gratia, hac in Ecclesia litteris commemoratoriis mandare sæculisque labentibus tradere. Ex quibus plurimis hoc miraculum teneat tali modo principatum. Nam dum nativitas quæ est communis humano generi, diversos diverse in hoc sæculo per corpora fundat hanc ad lucem, accidit quemdam fusum esse ab utero sine luminibus oculorum, atque

a Nempe anno circa 672. & quidem 5. Kalend. Novemb. quo die Usuardus & Ado sic ejus memoriam celebrant: *Civitate Meldis* S. FARONIS *Episcopi & Conf.* Annus obitus a nobis adsignatus, cum in principatu Childerici qui ab anno 660. ad 73. excurrit, tum a tempore adventus Theodori Cantuariensis Episcopi & Hadriani Abbatis Itali in Galliam anno (ut Beda in lib. 4. cap. 1. scribit) 668. qui Hadrianus a B. Farone Meldis exceptus ibidem legitur. Hinc colligas B. Faroni annos Pontificatus non 66. sed (uti Carolus *le Cointe* restituit) 46. esse tribuendos. Siquidem Gondoaldus Faronis decessor, Concilio Rhemensi subscripsit anno 625. a quo anno ad ann. 673. quo Childericus extinctus est, anni tantum duodequinquaginta intercedunt. S. Faro Hildevertum non Vualdebertum habuit successorem, uti in hujus Vualdeberti Elogio ad ann. 665. probavimus.

b Sic MS. codex, cum Auctores posteriores scribant *Hildevertum*, qui vir sanctus sequens factum invidia & impulsu Clericorum patrasse in propriis Actis dicitur.

CIRCA AN. 672 28. Octob.

eum usque ad adolescentiam ætatis sic perduxisse. In qua dum tempus orbatum volveret, tandem clementia Divina fabricam sui juris in illo respiciens, monere voluit eum visu nocturno a finibus Rotomensium hanc urbem longe remotam advenire, lumenque oculorum in domo B. Faronis sibi quærere, quoniam non alicujus Sancti meritis nisi illius a Deo dispositum esset sibi visum promereri. Qui fidei credulus hunc locum palpantibus plantis pedum aggrediens, retulit custodi hujus Ecclesiæ ordinem visionis præmissum. Et dum per aliquantos dies supernam visitationem suspensis desideriis exspectaret, omnibusque horis dierum noctiumque hac in Basilica cum Monachis psallentibus se jungeret consistendo ante sepulcrum magni Confessoris; nocte quadam cum jam nova aurora claro suo crepusculo dilucidaret ac concinentes Monachi resonarent Ecclesiam quodam versu *Deus misereatur nostri & benedicat nobis, &c.* ejus palpebræ quæ clausæ originaliter fuerant, illuminatæ stillantes guttulas sanguinis cum clamore, dant accessum claræ luci in concavos orbes: sicque pupillæ oculorum lumen insolitum adtractum infundendo se per fenestras orbium, vident nova omnia, & mirantur se & Factorem omnium in cuncta mundi fabrica, novum qui cunctis, & cuncta per illum, mirentibusque nonnullis qui aderant & adhuc aliqui ex ipsis vitales auras pascendo mirantur.

CXIV. Contractus erigitur. * *f.* columellis.

Pulsat & aliud miraculum sermonem nostrum, ut eum in auribus bibulis intendentium mittamus, quibus currat ad mentem memoriam longam facientem. Dum quædam dies infelicem quemdam virum hujus Basilicæ gremiis officio membrorum destitutum obtulisset, & reptantem manibus & calamellis * tibiarum contractum vix ostium Ecclesiæ eum intus recepisset; subito insperata salus per ejus ossa dura perque venas patulas perque fila nervorum cœpit discurrere, totamque massam corporis cum gravitate horridi clamoris extendendo curvam rectam facere, & ad inreprehensibilem novamque formam reparando per omnia exornare. Enimvero hoc manifestissime verum esse plurimorum visus adhuc recordatione mentis imaginando testatur, ac ad referendas debitas laudes B. Faronis excitatur.

CXV. Matris percussor cœlitus punitus curatur.

Nec minus etiam nostro consulit animo res illa ad referendum mirabilis, quæ per multorum stupentium ora adhuc volitando discurrit. Quidam transgrediens prævaricando quartum legis mandatum quod est, *Honora patrem & matrem*; ira stimulatus infelici, dum redargueretur a matre, ipsos maternos artus quos illa in ejus partu cum dolore gravi exinanivit, immitis ac exsecrabilis crudelibus pugnis turpiter eam percutiendo fœdavit. In quo ultio Divina pœnam acerbam immisit, conversaque sunt ipsius brachia quæ vulnera exstiterant matris, in ipsum, sine intermissione pugnis manuum impatientibus quassabat pectus, bombosum cum confusione videntum reddens sonum. Quod factum visus atque auditus omnium usque ad lacrymas flebiles movebat. Qui loco B. Sebastiani a cura propinquorum deputatus, veniensque illic quæsitum oracula fessis animis, accepit in extasi mentis responsum, nequaquam a pœnis miserabilibus absolvi nisi meritis Confessoris magni Faronis ac ejus Templo cum fide devotionis. Qui huc visitatione hac Divina adductus, Claustra hujus Templi dum ejus terribilibus quassationibus lacerati pectoris bombose resonarent, improvise per membra dulci laxatus sopore, diuque jacendo metiens terram corpore, non multum super spatium unius horæ cum evigilatione cognovit se absolutum pœna ab eo longe discedente. Tempus quoque mundiale vitales auras adhuc servando ministrat aliquantis ex his qui hoc visu notaverunt miraculum.

CXVI. Dæmoniacus liberatur.

Ad ista enimvero delectabilis auditus sibi poscit narrationem aliquam his præcedentibus signis amplificando adnecti. Accedit cuidam ab invasione antiqui hostis dæmoniacum appellari & esse, qui fraterna cura cum ligaminibus fortissimis vix a sævissima laceratione hominum detinebatur, quem eventus prosper ad hoc Templum curandi causa misit. Cumque adjurationibus sacrarum Scripturarum domicilium corporis miserrimi hominis linquere luctaretur dæmon, ad amplificandas laudes egregii Faronis tandem possessus ille ab immundo spiritu purgationem ventris expetiit in atrio forensi sanctæ Ecclesiæ. Qui per fœda vestigia a fœdissimo possessore sese purgans, totumque hoc intolerabili fœtore Monasterium replevit, ostendens a quo sordidissimo hoste in interioribus præcordiis afficiebatur. Et hoc quippe non multo tempore a visione plurimorum, quorum spiritus adhuc vivificando regit artus, distat.

CXVII.

Vidit etiam & nostrum tempus salutifera liberatione a simili detentione dæmonum plurimos curatos non minus mirabiliter, quorum ordinem calamitatis non judicabat stilus piger asciscere narratione prolixa. Denique hactenus ista quibus hic locus pro honore tanti Patroni mire claret prosecuti sumus. Nunc ea quæ regiones nobis ignotæ ex eo mira nuntiaverunt expediamus.

CXVIII. Lupus Ferrariensis Abbas a dolore acerrimo liberatur. * NOTA.

Publicatam siquidem ex certa persona rem admodum mirabilem hac insertione notavimus, ut posteris quoque futuris sit monimentum. Nam non de incerta alicujus fama hoc dictum ab imo emanabit mentis, sed de illius ore * accepimus, cui ostensum est mirabiliter qui dicitur de nomine Lupus *a*. ornatus luce sapientiæ, Pastor modo pro religione sanctitatis in Monasterio famosissimo Ferrariensi, ubi cœtus Monachorum in Christo cum illo toto orbe est venerandus. Hic vero cum in viridi ætate, videlicet juvenili, studio sophiæ floreret, & ob hoc ab Abbate suo qui vocabatur Odo, cujus amor spiritualis reverendissimum cunctis præ-

a Hic ille est LUPUS Abbas Ferrariensis, Hrabani discipulus doctrina rebusque gestis clarissimus, qui temporibus Caroli Magni ejusque filiorum floruit.

præstabat, dulcissime tractaretur, quoniam altera spes illius loci ex beneplacitis initiamentis jam præmeditabatur; accidit aliquando Abbati præfato itinere eum sibi sociari, quo palatium quod vulgo dicitur *Frangbenevort* attingeret. Qui eum jam longitudinem viæ dispositæ superasset ex parte, parsque residua ad superandum sollicitasset, forte juveni prædicto Lupo ipsum iter jam prope mediatum acerrimum dedit dolorem corporis in inguine, intantum ut etiam via absumpta uno in loco sacrato qui dicitur de nomine S. Trudonis *a*, eum defectum debilitate gravi collocaret, & ibi per omnia membra cruciatus molestiur acriter ei inferendo deponeret. Jam vero langnor validissimus eum ex supremis rantum sollicitabat, & ecce salutifer visitator clementissimus Faro cubiculo adest, ubi sopor inanis ejus membra pressa fatigabat. Ex quo loco umbris noctis fugatis amicus Christi Faro nivea sui famosa corporis ac lactea canitie vultus apparuit, & cum eo puer præstanti forma bajulus ampullæ olei gressus illius cereo accenso quasi regens, sicque blandis luminibus in eum juvenem intentus his lenibus ex media parte lectuli adstitit verbis: Agnoscisne me? inquit: si nescis, Episcopum atque Patronum urbs Meldica me habet, & nomen meum quod est BURGUNNOFARO, ipsius incolæ dum sæcula labentia current, per generationum successiones suarum decurrere facient. Me etenim Auctor medicinæ tibi misit, fidus esto advenire sanitatem hac mea unctione olei. Ad hæc autem ubi in eum deduxit juvenis præfatus oculus intuitumque defixit, leniter admovit Dei Antistes vulneri manum liquore olei madefactam, & membra dolentia tactu mollissimo cuncta percurrens, donec ampulla manualis pueri defecit administratione olei. Curre, inquit inclytus ad puerum, ad Meldense meum Monasterium, hoc enim liquore abundanter affluit, & ex eo hoc vasculum refice. Hæc dixit B. Faro ad cognoscendam medicantis faciem reique veritatem. Evigilans juvenis a vano sopore, hausit cœlum tristitiæ molestiis dissolutis: & quod dictu est mirabile, convocatis qui aderant comprehendit vera esse hæc, non vana somnia, dum clara luce pertractant oculis membra ejus sudare madentis pinguedine olei. Quid clarius in miraculis Sanctorum & usitatius, quam manifestis indiciis inter humanum genus corporaliter operari? Patet namque quantum per gratiam Divinam valet in invisibilibus rebus excellentioribus, qui sic in invisibilibus minoribus potens mundo claret.

Accedat & aliud miraculum non minus audientibus delectandum. Italia quippe regio cum plurimos Comites ex primoribus Magnatorum juxta regalem potentiam Regis CHLOTHARII *b* filii LUDOVICI Imperatoris cognomento PII olim possedisset, specialius unum novimus ex his ad amorem Dei hæreditasse ad dilectionem timoremque justitiæ sanctitatem in omnibus quæsisse. Hic enimvero a bonis operibus passim divulgatus claruit de nomine ROTGARIUS *c*. Ut enim gratia Divina occultum mundo non redderet, magnificavit eum in quodam bello quod Chlotharius superius memoratus exacuit contra Bulgarorum gentem. Ipsius præfati Rotgarii denique relatione frequenti ac probatione operis certum mente tenemus, sicut hoc ordine inferemus. Pugnæ siquidem conflictus ex utrisque partibus Francorum ac Bulgarorum provocatus, inter mixtos cuneos adversariorum præfatum Rotgarium sors improvisa attulit, ac de equo fidenti circumseptione resistentium corruere compulit. Cumque talis aculeatis loricam reluctantem ad ejus mortem conarentur penetrare, illi ad memoriam invocationis in hoc agone posito accessit solum clarissimi Faronis nomen ex innumerabilibus Sanctorum nominibus. At ipsa momentanea hora voto firmissimo Deo se obligans ut si adesset liberatur tantus præstantissimus Confessor, hoc in loco ad serviendum ei spreto malefido sæculo accederet devotissimus debitor; illico huic voto adfuit Divinum auxilium, qui invocatione tanti Confessoris mirabiliter liberatus evasit ab ipsis faucibus crudelissimæ mortis inlæsus. Qui postmodum hanc devotionem obligationis libentissime exsecutus, quam laudabiliter pondus istius abnegaverit sæculi adhærendo hoc in loco Religioni Monasticali, quam assiduus in orationibus publicis atque furtivis, parcus in cibis, continuus in vigiliis, cotidie etiam intentus in renovandis Confessionum pœnitentiis exstiterit, non similem nobis tempora admirantur nostra, nec ad exemplum vix similem aut rarissime largiuntur. Talem ac tantum voluit sibi admirabilis Antistes Dei Faro in longinquis regionibus procurare, qui ad ejus loci excubias curasset vitam Angelicam ad illuminationem multorum ducere.

CIRCA AN. 672 28. Octob.

CXIX Rotgarii sive Otgerii vera historia conversionis.

NOTA.

a Abbatia S. Trudonis, vulgo *S. Tron*, diœc. Leodiensis in Hasbania. Lege S. Trudonis Vitam.
b Lotharium Imperatorem intellige, a quo Lotharingia dicta.
c Hic est ROTGARIUS, quem posteri OTGERIUM, moderni OGERIUM DANUM appellarunt, cujus conversionem longe aliter commemorant. Ferunt siquidem hominem inter Caroli Magni bellatores facile principem, rerum mundanarum pertæsum, de Monastica vita apud se statuisse: ob idque varia lustrasse Cœnobia Monachorum, quorum modestiam ac religionem, jacto per chorum baculo sphærulis ferreis ceu quibusdam tintinnabulis instructo, exploraverit, demumque Cœnobitas S. Crucis seu S. Faronis ceteris prætulisse, ac vestem Monachicam, addecto fetum BENEDICTO quodam præliorum socio, apud eos induisse. Cujus Otgerii suasione Carolus S. Faroni dedisse fertur *quamdam ex suo dominatu Abbatiam in honorem* S. MARIÆ *& S. Petri Apostoli dicatam in loco qui* REDA *dicitur*, distante ab urbe Meldorum *spatio stadiorum octoginta; alteram* (scilicet Abbatiam) *quam olim in suburbio Vercellensi tenuerat*. Verum præferenda videtur fides istius Auctoris contemporanei, qui *ipsius* ROTGARII *relatione frequenti ac probatione operis* se id quod scribit didicisse affirmat. Certe quod de mimico illo baculo circumfertur (etsi in membranis sat vetustis itaut mox recitatum est occurrit) pro vera tamen historia vendicare non est animus. Et tamen nonnihil simile Conradus Rex in Cœnobio S. Galli fecisse apud Ekkehardum juniorem in lib. de Casib. S. Galli cap. 5. dicitur, dum *in processione infantum, pomis in medio Ecclesiæ pavimento sterni jussis, cum nec unum parvissimorum moveri nec ad ea attendere vidisset, miratus est disciplinam.*

CIRCA AN. 672 28. Octob. CXX. * Ionarre Mulier sanatur. Offert se res mirabilis cujusdam feminæ, & se cupit his præmissis miraculis sociare. Famosissimum namque Monasterium puellarum quod vulgo dicitur JOTRUM *, misit nobis suam per quamdam pauperculam forensem relationem miraculi hoc modo expliciti. Cum enim locus ille Angelicus inter peregrinorum curam ex familiis alendo quamdam feminam officiis membrorum totam curvam ab annis quamplurimis sustentaret, monita divinitus sopore felici benedictionem alicujus munusculi a grege sancto B. Faronis mitti, sicque sibi optatam stabilitatem sospitatis assequi. Quo facto fidei & devotionis adipiscitur accelerante suitate donum promissionis, prævalentibus meritis magni Antistitis Faronis.

CXXI. Monachus quidam ab undis servatur. Recipiant & ista inter se illud quod accidit miraculum cuidam Monacho de hujus loci grege noto. Juxta consuetudinem autem Monasteriorum qua procurantur officinæ forenses ad necessaria usus sumenda, novit priorum relatio. Unde nostrum est referre unum ex hac Congregatione deputatum, vocabulo ISPANELLUM, ad excolendum quasdam vineas. Has enim & hanc Monasterii positionem intercurrit fluvius Matrona. Quadam autem hora vespertina non prospere, immo infeliciter accidit ei procuratori transitum fluvii memorati adsumere, dum carina tentasset vitreas aquas sulcare, ab hac casu delapsus in mollibus undis est receptus; sed jam ripam adlapsus, uncis manibus ad papyrum litoreum suspensos ad vacillandum undis crispantibus est datus. Sicque stelligeræ nocti illi ad custodiendum in vinculis aquaticis est destinatus, quousque signum excitatur somnolentum galli cantus. Hujus quoque Basilicæ sonus signi cum gallo plaudenti respondisset, ille orsus est orare hoc modo a loco quo pendebat: O piissime custos atque dulcissime protector servorum tuorum Faro, de quo fama est celeberrima priorum quam fidi credimus numquam in tuis meritis confidentem posse ab aliquo periculo detineri; nunc vel si non mihi merito, saltem vel quia de numero tua merita confitentium præ angustia computari videor, adesto lacrymanti servolo, spemque vitæ nullam præsumenti tuam ad confirmandam antiquissimam laudem, opem mihi conferto. His verbis mente lacrymatus ab imis aquarum undis sensit se molliter amplecti, manusque uncas a papyro sideoti avelli, sicque prorsus ad aliam ripam vergentem contra hunc locum transponi, hisque cum verbis urgeri: Currens esto pernicibus pedum plantis, ut jungere te possis nocturnis horis cum tuis, & revisere domum domini tui Faronis, cujus magnis confisus es de submersione liberari meritis. Et statim hoc dictum adimplet gaudendo, auribusque multorum retulit publiciter mirandum.

CXXII. Normannorum in Galliam prima incursio. Hactenus læta a corde spiranti cucurrerunt miracula, sed hoc novissimum cum fine dabit cum dolore maxima suspiria. Expediam enimvero summatim, quantum nunc tempora nostra sunt mœstifica, Paganorumque desolatione terra dulcis cultoribus suis mœstifica. Regna quoque quæ olim gloriosa, nunc ingloria; Principumque virtus ac potentia quam infirma. Hæc vero quæ dicimus testantur adhuc recenti cæde tepentia flumina, quæ purulentis cadaveribus innumerabilium Christianorum inundant tumentia maria, & illud maxime flumen, cujus nomen sonat Sequana: albent enim hujus insulæ multæ ossibus captivorum innumerabilium. Postquam autem transitus bonæ memoriæ HLUDOVICI Imperatoris decimum duxit annum *a*, Caroli filii ejus regni pars vestigia prioris gloriæ & pacis mutavit
* anno 850. in discordiam. Et ob hoc gemere cœperunt * flumina illius Regni intrantia maria sub Nortmannorum maxima carina, quæ a principio conditæ gentis Francorum erant inscia *b*. Tunc primum sulcantes Sequanam, dederunt stragem horrendam cœlo hincinde habitantibus circa
* sic Mss eam: tandemque nullo resistente applicuerunt multitudinem navium ad urbem Parisii * ipsam. Quantum ibi attraxerit hoc Regnum populum cum Rege Carolo suo nequicquam, terra eum vix sustinente, cœlumque sub pelle sua obumbrante incertum nobis scire miramur numerum. Cumque non tantam audaciam in pectore concepissent Franci, ut utrasque partes fluminis bello obsedissent, consilium inierunt ad ruinam & ad interitum per omnia labentia sæcula dato tributo copiosissimo terræ. Cum magna gloria reddiderunt eos opulentissimos omni abundantia auri & argenti mari, ad confusionem & ignominiam suorum.

CXXIII. Secunda incursio. * anno 860. Post hanc ingloriam hujus Regni, & improperium aliorum Regnorum velit decimus annus, * qui iterum crudeliorem atque majorem multitudinem classium regente eas gubernaculo Nortmannorum dedit Sequanæ mittente easdem mare. Hi vero velut Parcæ Furiæque insatiabiles ac aviditate crudeli immites, ab egressu maris omnem pulchritudinem regionum illarum quas fluvius Sequana hinc & inde velut paradisum Dei irrigabat, gladio impatienti voraverunt, ac voraci flammæ cuncta tradiderunt, quousque concluderent in sævitione civitatem Parisii. Civitates vero quædam turribus firmæ non potuerunt Episcoporum suorum servare vitam *c*.

CXXIV. Clarior autem atque potentior princeps insignis de nomine LUDOVICUS, Pastor Ecclesiæ S. Dio-

a Cum Ludovicus Augustus anno 840. vivere desierit, annus ab ejus morte decimus anno Christi 850. respondet: qui calculus aliis Scriptoribus qui de Normannorum excursionibus scripsere non consentit, quorum alii anno 843. alii alio anno primum Normannorum in Galliam impetum collocant.

b Et tamen apud Monachum Sangallensem in l. 2. de Reb. bellicis Caroli Magni c. 22. Nortmanni exploratores tempore Caroli Martelli in Galliam appulisse, & principatu Ludovici Pii naves pyraticas tredecim advenisse in Vita ipsius Ludovici anno 820. feruntur.

c Nempe in civitate Namnetica S. Gunhardum die natalis S. Joannis Bapt. sacris operantem peremerunt cum infinita Clericorum, Monachorum, & promiscui vulgi multitudine: quod alii anno 843. alii 53. referunt. Et *Emmo Noviomagensis Episcopus*, teste Dudone in lib. 1. de Actis Normann. *cum suis Diaconibus 4. Kalend. Maji est peremptus*.

Circa ann. 672

S. Dionysij, quæ caput extollit soper ceteras Ecclesias terrarum potentia dignitatis & principatum omni honore sapientiæ ac religionis, impoteus foit ab eorum captivatione se observara. Cujns tedemptiooe pondetibus inæstimabilibus auri & argenti ublata est omnis gloria & ornatus atque decor ab universis Ecclesiis Regni, utque ipsa aorea Roma se spoliatam suo decore aliquo modo sentit.

28. Octob. Ludovicus Abbas S. Dionysii ab illis captus.

Intantum enimvero ira Dei concitata exarsit contta popolum, ot nulla tatione quinque anni temporum scirent posse eos supetari. Circumsepti sunt namque a Carolo navigio mirabili, ac numquam io nostris Regnis simili viso, per revolutionem doodecim septimanarum cum toto tegni popnlo in quadam Insula Seqnanæ, adjuncto etiam altero regno sibi Carolus, nepntis sui videlicet LOTHARII. Nec ita etiam desecerunt a potentia suarom virium quam cœpetant, sed invalidum duorum Regnorum populum cum sois Regibus ab Insula dira farigariona dimissum captis omnibus navibus qoibus obsidebantur, cum delusione pudentissima regni gentis Francorum, & retinet Insula eos victores.

CXXV. Normanni a Carolo concluduntur.

Posthæc itaquo ad hoc nefandissimum hojus Regni malum vomuit iterum mare ampliorem Nortmannorum moltitudinem, quam valde estimuit prior multitudo Nortmannotum. Ptiotes veto a sequentibus Nortmannis obsessi, nomina Regis Caroli sunt dovicti, statutis tamen donis gravissimis anri & argenti ex Regno immensaque adhibita ad hæc pro obsidione ptiotis multitudinis victos abondantia. Sicqua tandem aliquando obsessione diutissima nefandi a nefandioribus visi sunt superari astutia acutissima. Ita quoque est ab illis actum & fide vana illorum acceptum est promissum, nt discedendo ntræque partes jam ultra nescitent finium nostrorum introitum.

CXXVI. Tertia incursio. Priores a posterioribus victi.

Quos cum mare tecepturos speraret, illi infidelitatis itinare flexo terminos prioris devastationis adaocti nomero prætercorrunt. Saltum namque Briegium arripiunt, cumqoe a suis possessoribus gladio cruenti igneque calenti spoliant, & ad ultimom hanc civitatem Meldis navigio improviso accelerant; prima autem parta noctis eam occupant & forte igni desolatorio accendere destinant; flammæ qooque ejos incommoda lucentes vettont noctem quasi in diem, ignotasque vias circumquaque penetrant. Domos etiam gementium arque diversas semitas urbis miserrime sanguine humano maculant, Ecclesiasque olim venerandas omni spurcitia fœdant. Polsat ad hæc clamor confusus cœlum, terra atqua aer gemitibus prægnaotium atque luctaotium concutiuntur, aureaque sidera flammis ejus voracibus subtrahuntur.

CXXVII. Quarta incursio.

CXXVIII. Meldas diripiunt & incendunt.

Audiens aotem hæc insperate hoc Monasterium illi vicionm civitati, vis Senatores * dimisit a se suos; totum concussum novo pavore. Custodem tamen potentissimum ac suum dominum B. Faronem secum retinens, tandem tamen advenientes ferocissimos recepit vastatores, qui cum equis advolando in hac sancta domo aggredi supasbe tentassent, equites * fixi uno loco nutu Divino hærebant, nullis prorsus acribus verbetibus movendo sessores suos obaudiebant. At veto cetnantes mausoleum taoti Confessoris, incontaminatam hanc Ædem sanctam atque habitationem hujus interiorem pro timore ejus magnificentiæ observaverunt.

CXXIX. A prædatione Monasterii S. Faronis divinitus arcentur.

* id est equi

* Seniores.

Denique quadam dia ira inordinata Christianis irritati, babitacula circa hunc locum posita quæ forensibus studiis patebant, ignis pabulo tradont, qui com sua votatriei flamma irretractabiliter omnem forensem pulchritudinem hujus loci sparsisset levibus favillis in aere nullis moderatus habenis, sævit tandem in ipsis liminibus ostii quod erat ante porticum atrii hujus sanctæ Ecclesiæ, porticum inquam, omnium viantum, ibique vigorem virtutis suæ ignis mirabiliter cœpit deponere. Replet quoqoe totam porticum vi caloris sui, omnia materiamina lignoram ajus flamma amicabili suavitata lambendo innocua percurrit, summaque culmina Ecclesiæ qnatuor ejus partes igneis ictibus polsans, non solum inlæsam non servat, sed nec etiam aliquod vestigium fuligiois eam, oeque eos qui in citcoitu ipsius continentut maculat. Qui victor oamqoe omnia in cinerem tesolvendo illuc osque venerat, meritis tanti Confessoris victum ab ipsis materiaminibus lignorum quæ paullulum ante vicerat, sa sentit. Dat quoque ignis honorem loco tanti Patroni adsignato, discrevitque eum ab aliis locis ejus merito. Recognovit enim se oon amplios valere nisi josta permissum Divioi moderaminis, & didicit taliter venerari Sanctos Dei, & intellexit sa non posse in omnibus secundum se, sed ab alio qui est simplex a se, & omnia ab illo & oon a se, cujus ipsum esse ajus est esse. O qoam gloriosus es Domine io Sanctis tuis, qui meritis Confessoris Faronis hunc locum ab incendio tibi servasti. Ideo laudes in excelsis tibi damns, precantes cum Pattono nostro magnificentissimo Fatone, ut nos & Templom istum * conserves in æternum, qui & moderaris omnia ab æterno, cujus Imperium æternum, potestas & majestas æterna manens pet infinita sæculorum sæcula.

CXXX. Ecclesia ejusdem ab igne servatur.

CXXXI.

* istud

M O N I T U M.

In apographo Faroniano miraculis superius ab Hildegario recensitis subjicitur aliud a S. Farone præstitum, dum S. Remigii Basilicam extramuranam, orationis gratia pro more adiens, populi multitudinem Matrona fluvio demersam undis immisso baculo eripuit. In eodem codice hæc de S. Faronis Translatione legantur: Aono ab Inc. Domini millesimo centesimo quadragesimo, regnante LUDOVICO joniote Francotum Rega, Divina (ut postea rei docuit exitus) inspiraoqe clementia, venit in mentem Domno Abbati Aodreæ, qoi tunc temporis B. Confessoris

CIRCA AN. 672 18. Octob.

*[...]*oris Christi Faronis regebat Cœnobium, ut ejusdem sacratissimi Præsulis reviseret membra. Peracto itaque Quadragesimali jejunio, in ipso sacro sancti Paschæ sabbato, ea scilicet hora qua ad condiendum corpus Dominicum Maria Magdalena unguenta præparavit, jamdictus Abbas non tantum Monacho comite contentus, ad loculum quo sacra quiescebant membra, pius visitator accessit: patefactoque a capite locello, invenit corpus pretiosum sindone mundissima involutum; in qua illud insigne apparuit, eamdem sindonem ita incorruptam fuisse repertam, acsi eadem die facta fuisset, cum per trecentos & eo amplius annos (*lege sexcentos fere annos*) inibi sacri Antistitis ossa jacuissent. Cumque Domnus Abbas a Fratribus rogaretur, ut thesaurum sibi a Domino revelatum etiam populo manifestaret; ex consensu Meldensis Præsulis diem quo id ageret constituit. Die itaque statuta non solum Meldenses, verumetiam plurimi convenere foreoses, &c. *Varia deinde recitantur miracula, in his pœna cujusdam rustici* apud Fontanas præclarum Ancillarum Dei Monasterium *manentis, qui cum vulgatis S. Faronis miraculis detraxisset, a Sancto percussus, ad ejus tumulum postea curari meruit. In istius Translationis memoriam agitatur annua celebritas ac supplicatio Dominica prima post Octavam Paschæ, in qua præsentibus Cathedralis Ecclesiæ Canonicis caput S. Faronis defertur ad locum, quem* Crucem S. Faronis *vocant. Reliquiæ ejus præcipuæ in Faroniana Ecclesia adservantur, anno 1562. subductæ furori sævientium Calvinistarum, qui Monasterio 9. Kal. Julii direpto thecam ac supellectilem sacram argento spoliaverunt.*

CIRCA AN. 673 1. Januar. Vitæ Scriptores. * S. Frambert * infra nu. 21.

VITA S. FRODOBERTI ABBATIS

PRIMI CELLENSIS PROPE TRECAS,

Auctore Monacho Cellensi, aut forsitan ADSONE Abbate Dervensi.

Ex Camuzati Promptuario & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Vitam S.* FRODOBERTI * *Abbatis ac conditoris Monasterii S. Petri in Insula Germanica prope Trecas Campaniæ civitatem*, licet justo brevius scriptis alligavit LUPELLUS * *ejus discipulus: cujus lucubrationem utique deperditam auxit exornavitque alter Monachus Cellensis anonymus, etsi longe posterior ætate, non tamen auctoritate aut eruditione destitutus. Hunc Monachum Cellensem fuisse, conjicimus ex Vitæ subjectæ num. 11. nec longe post Translationem tempore Caroli Calvi factam vixisse, colligimus ex num. 23. ubi de Frodoberti statura loquens, ait:* Ut illi quoque perhibent, qui ejus sacratissimi corporis ossa se adspexisse fatentur. *Nisi fortean is est* ADSO *Abbas Dervensis, qui* ODONIS Abbatis Cellensis precibus, Vitam Confessoris Christi FRODOBERTI primi ipsius Monasterii (Cellensis seu Insulæ Germanicæ) instauratoris & Abbatis sermone veracissimo & simplici stilo exarasse, *sæculo scilicet decimo, legitur in libro 2. de Gestis S. Bercharii Abbatis. Quidquid sit, solam hanc nancisci potuimus lucubrationem, cui in codice MS. Monasterii Vallis-lucensis præponitur carmen quoddam haud spernendi Auctoris, qui sæculo* VIII. *vivebat: subjicitur vero Translatio S. Frodoberti heroico metro scripta, cum duobus sermonibus in festo S. Frodoberti habitis: quæ omnia beneficio R. P. Claudii Mailloti Exprioris, ex ipso Monasterio accepimus. Solum damus Carmen prævium, ne eadem cum nausea recantare videamur.*

Monasterii nomina & status.

2. *Monasterium Insulæ Germanicæ in suburbio Tricassino, ad Occidentalem ejusdem urbis plagam, in loco palustri* Insula Germanica *dicto circa annum Christi 650. ædificatum; post sæculum octavum a tumulo S. Bobini Episcopi Tricassini, Monachi antea amplificatorisque sui,* Cella Bobini, *ac sæpe* Cella, *recentioribus* Monasterium S. Petri de Cella, *vulgo* Monstier-la-Celle *appellatum est. Quo ex Monasterio præter* ALDOBERTUM *&* S. BOBINUM *Episcopos*, S. ROBERTUM *Abbatem postea Molismensem aliosque, prodiit* PETRUS, *Cellensis dictus, Abbas ejusdem Cœnobii, deinde S. Remigii apud Remos, demum Episcopus Carnotensis, scriptis & doctrina illustris. Nunc Cella sub RR. Patribus Congregationis Benedictinæ S. Vitoni refloresc*it.

CARMEN *ex cod. Vallislucentis.*

De sancto Frodoberto Trecensi Abbate.

QUI cupis in paucis perpendere grandia verbis,
En potis es parvo cernere magna libro.
Si placeat antiquos studio percurrere fastus,
His placeat rebus hoc novitatis opus.

For-

Fortia magnorum celebrantur gesta virorum : CIRCA AN. 673
  Nos celebramus opes hic, FRODOBERTE, tuas.
Qui puer a primo doctrinæ deditus ævo, 1. Jan.
  Imbueras teneros rore madente animos.
Indeque Luxovii vitæ subjectus honestæ, Luxovii Monachus.
  Relligionis opem sumis amando fidem.
Mox Trecassinam repetens cœlestibus urbem
  Muneribus plenus & bonitate probus : Cellam construit.
Lucida Divinæ diffundens dogmata normæ.
  Ut prosis multis utilitate viris.
Cella dehinc placuit, strictis habitatio septis;
  In qua concluso fida fuit statio.
O quam multiplices dedit hæc clausura labores,
  Solus in astrifero dum tenet ora polo!
Sed mage mens artata suos habitura triumphos,
  Quo stricte vixit, latior inde fuit.
Tunc artus paries tenuit parvissimus antri:
  Nunc retinet magni spiritus ampla poli.
Cujus opus, BOBINE sacer, te præside crevit, Bobinus Basilicam amplificat.
  Antistes meritis magnificande tuis:
Per tua nunc Frodobertus ovans consulta beatus,
  Continet Ecclesiæ culmina celsa suæ.
Hoc opus egregium quod cernimus *a* undique saxis
  Collatis fundas, altaque tecta levas.
In quibus æterna stabilis sub laude cohortes,
  Stat Monachile decus, quod regit Altithronus.
Stant & millenæ numerosa præmia palmæ,
  Quas hæc aula suis conferet emeritis.
Hic redeunt tristi venientia lumina fronti; Ibi miracula crebra.
  Morborumque greges hic cecidere graves.
Claudus init gressum nodis compage solutis:
  Hicque dedit faciles terra negata vias.
Dæmonis & solitas furor hic collapsus in auras
  Desinit in mentem membra redire suam.
Quos angusta premunt surgentum damna malorum,
  Hic refluunt causæ corporis atque animæ.
Si quemquam scelerum depressit culpa nocentum,
  Si perit hic veniam, hinc retulit salubrem.
Innumerabilium retinet liber iste bonorum
  Præmia, virtute, miraque gesta, dapes.
Quos si quis recitare velit, millena supersunt,
  Pagina quæ siluit, nec liber iste canit.
Nam pia facta sacris si quis comprehendere libris
  Vellet, inexhaustus vinceret hora dies.
Pauca fidem faciant brevibus qui incredulus istis,
  Et dubitator erit, nec potiora capit.
Jam tibi perpetuæ maneant in sæcula laudes,
  O Frodoberte, tuo & miserere gregi.
Te retinet regnum per gaudia longa supernum:
  Tandem fac tecum nos retinere polum.

a Hinc apparet Poetam istum, qui Monachus Cellensis fuisse videtur, vixisse paulo post S. Bobinum, & quidem ante sæculum 9. siquidem ex sequenti Vita num. 26. Basilica a S. Bobino exornata & amplificata, circa medium sæculum 9. *antiquitate operis collapsa succubuit*. Colitur S. Bobinus in Martyrologiis Bened. & Gallicano 9. Kalend. Maji qui dies Translationis ejus est, nam dies ejus natalis ignoratur. De eo infra num. 23.

CIRCA AN. 673
1. Januar.

INCIPIT VITA.

Frodobertus Tricassinus quo tempore floruerit.

1. Fuit vir vitæ valde venerabilis, egregiæ ac pretiosæ memoriæ FRODOBERTUS, quem singulari fide & probitate sanctissimum, cive felicissimo divinitus cumulata Trecassensis opidi tellus effudit, parentibus quidem mediocribus ortum, sed incomparabili mentis oitore clarissimum. Quippe qui inter ipsa jam teneræ ætatis primordia vas electionis manifestissime designatus, in infantis pectore spiritualem ac perfectissimum agebat virum, annorum exiguitatem sanctitatis & gratiæ dote compensans. Diligentius sane temporis serie revoluta, sub Rege Francorum CHLODOVEO DAGOBERTI filio, itemque CHLOTHARIO juniore ejusdem Chlodovei filio, hic ipse Sacerdos pretiosus & Abbas eximius deprehenditur floruisse; cum apud præfatam urbem Trecassioam RAGNEGISILUS Pontifex vicem Apostolicam ministraret. Fuit autem idem Ragnegisilus natione Aquitanus, septimus-decimus jamdictæ civitatis Episcopus: de qoo fertur inter cetera, quod Basilicam B. Savioæ Virgiois in fundo sui juris construxerit, Ecclesiam cui præsidebat heredem instituens, in quaque honorifice sepultus jacet. Vixit autem B. Frodobertus sub quinque suæ civitatis Episcopis, *a* usque ad ABBONEM, qui vicesimus primus ejusdem urbis Pontifex exstitisse cognoscitur.

Studiis traditur.

2. Verum ut ad rerum ordinem recorramus, confestim ut ætas pertulit, prædicti Pontificis Ragnegisili scholis parentum studio mancipatur. Ibi sanctis studiis enutritus, quid fidei, quid probitatis jam in semetipso prætulerit, explicari non potest. Denique amore cœlestis patriæ impense flagrans, quidquid in Divinis lectionibus intellectu capere poterat, mox ad effectum sancti operis instantissime transferebat. Itaque indefesso studio purissima Scripturarum fluenta frequentans, interioris hominis faciem, quasi adhibito quodam splendidissimo speculo componebat: scelusque reputabat permaximum, si vel parum quiddam legeret, quod oon evestigio efficaciter adimpleret; illud secum & frequentius & familiarius replicans, non auditores tantum legis apud Deum, sed factores potius justificari. Tum vero cerneres eum priorum sibi Patrum exempla certatim æmulanda proponentem, vixque discernere sufficeres in quo virtutum genere perfectius emicaret. Atque ut se totum Deo rationabilem victimam, & spirituale mactaret holocaustum, ad usum se continuæ orationis applicuit, quietisque impatiens, Apostolicum præceptum, quod sine intermissione orandum docet, a seipso importunius exigebat. Jejunii vero observantiam non tam frequens quam continuus exercebat, doctus auctoritate Dominica, hoc duplici pugnandi genere nefandissimum illud dæmoniorum genus posse depelli. Hujusmodi armaturam jam tum in Divinæ militiæ scholis novus Christi miles adsumpserat, & cœleste nuper professus tirocinium, sese ad debellandas spirituales nequitias circumspectius præparabat.

Implet opere quod discit.

1. Thessal. 5. 17.

Dæmonem signo Crucis fugat.

3. Interea his tam sanctis tamqoe optimis studiis non defuere livida hostis callidi tentamenta. Futuræ enim in eo sanctitatis excellentiam, humanæ salutis adversarius jam in annis puerilibus invidebat. Unde sicut ipso postmodum referente compertum est, dum pro discendo Psalterio scholam expeteret, crebro se diabolus ejus adspectibus ingerebat, pavidos per naturam animos ingenti minarum & formidinis arte concutiens. Verum puer Divini ingenii, dœmonicæ fraudis & versutiæ non ignarus, salutaris signi clypeo non minus frontem quam pectus armabat, Deumque sibi adjutorem iovocans, argumenta inimici callida viriliter proterebat.

Matri visum restituit.

4. Jamque tempus aderat, ut lucerna quæ sub modii latibulis eatenus fuerat occultata, sidereæ claritatis in populo jubar infunderet. Namque ut cujus esset apud Deum meriti longe lateque clarescceret, sibi placitam puerilis innocentiæ puritatem, superna dispositio dignata est miraculo declarare. Contigit itaque

que

a Nempe Ragnesilo, Leuconio, Bertoaldo, Vvammiro & Abbone-Felice, qui cum Leudegisilo Antistite Remensi nonnulla commutasse legitur apud Frodoardum lib. 2. cap. 6.

CIRCA AN. 673 1. Januar.

que matrem ejus oculorum suffragio destitutam luminis dispendium incurrisse; cumque longam in cæcitatem noctem trahens; vitam mœrore consumeret; die quadam filium inter amplexus demulcens obsecrat, ut manu sua Crucis signum super oculos ejus exprimeret. Quod cum ille abnueret, mater verò importunius perurgeret, tandem materna permotus instantia, invocato Domino, salutiferum signum super oculos genitricis expressit. Illico cedentibus tenebris, lux amica revertitur, & parvuli merito filii magnum matri beneficium cumulatur. Hoc confestim miraculum per cuncta vulgatum, universos quidem stupore perculit, quosdam vero etiam ad sanctæ vitæ imitationem ardentius incitavit.

Clericus Luxovium tum celebre petit.

5. Exin prænominatus Pontifex egregiam in adolescente animi puritatem & præcelsam virtutis efficaciam contemplatus, Divinis eum ministeriis imposito Clericatus officio mancipavit. Posthæc caritatis sollicitudine & Divini lucri studio animatus ad Luxovium Cœnobium spiritualis profectus gratia dirigere instituit, ut Religiosorum imitatione allectus, & ipse in virtutibus cresceret; & regioni suæ postmodum sanctitatis ac perfectionis exempla dulcissima reportaret. Præerat tunc ei Cœnobio WALBERTUS Abbas, vir & religione inclytus & sanctitatis opinione famosus. Quo cum ex præcepto Pontificis pervenisset, a sanctis illius loci Patribus, grata exsultatione suscipitur, atque in Congregationis contubernium deputatur. Cujus animi candor & præclara simplicitas brevi cunctis innotuit. Mirabantur omnes in juvene humilitatem eximiam, abstinentiam incomparabilem, patientiam singularem, quodque cœlestibus semper intentus desideriis vitam Angelicam inter homines proferebat. Erat eo tempore prænominatum Luxoviense Cœnobium in Gallicis regionibus pene singulare, tam in religionis apice, quam etiam in perfectione doctrinæ. Qua ex causa plurimi quibus in utramvis partem proficiendi fervor inerat, ad eumdem locum certantibus studiis undique confluebant.

Simplicitas ejus suspecta tentatur a Teudoleno.

6. Quo ergo tempore B. Frodobertus inibi morabatur, vir Apostolicus BERTOALDUS Lingonicæ urbis Episcopus, quemdam ex Cœnobio S. Sequani [a] Abbatem, TEUDOLENUM nomine, eruditionis gratia illuc destinare curavit. Ad cujus diversorium B. Frodobertus frequentius accedebat, ut adsolet ætas juvencula coævorum sibi familiaritates ardentius applicare. Ille autem tanta in viro Dei animi puritate comperta, curiosa levitate impulsus, sedulo explorare cœpit, utrum ea simplicitas ex fonte manaret intimæ puritatis, an sicut nonnullis familiare est, subdolam mentem simulata innocentia palliaret. Ob hanc rem tam ab ipso, quam a quibusdam loci Fratribus, ludibriis crebro fatigabatur ineptis: cum tamen ille nulli contradiceret, neminem læderet, sed nec læsus vicem referret. Ita enim vitam instituerat suam, ut illatas injurias patientia vinceret, illud Davidicum frequentius replicans: *Ut jumentum factus sum apud te*. Itaque simplicitatem infucatam mundanæ semper astutiæ præferebat, eligens ludibriis stultus effici sæculo, ut posset sapiens esse in Deo. Psal. 27. 23.

Eximium simplicis obedientiæ exemplum edit.

7. Una igitur dierum cum se ad præfati Teudoleni hospitium contulisset, ille ludibrii simul & experimenti gratia rogavit eum, ut ad cujusdam Fratris in Monasterio cellulam pergens, circinum ad se deportaret, adferens usum illius sibi esse necessarium in scribendo. Ille dicto citius gressum rapuit, atque ad designatum Fratrem rapido cursu pervenit, qui & simplicitatis ejus conscius, & ludibrii ob quod directus fuerat non ignarus, medium molæ collo ejus imposuit, utque id ad diversorium Teudoleni quamcitissime ferret obnixius imperavit. Nihil ille cunctatus, exceptum onus ferebat æquanimiter, quamquam ita lapidis pondere gravaretur, ut vix alternis passibus promoveret incessum. Inter hæc reverendissimum virum Walbertum Abbatem obvium habuit, cui hoc ipsum a nonnullis Fratribus jam fuerat nuntiatum. Cernens igitur venerabilis Abbas ovem Christi mansuetissimam injusto fasce gravari, altius ingemuit, & hujus afflictioni, & illorum condolens levitati. Moxque vehementius increpatum impositum onus humeris dejicere imperat, causamque perquirit diligen-

 tius

[a] De S. Sequano ejusque Cœnobio in Sæculo 1. Bened. ad ann. 580. egimus.

CIRCA AN 673 1. Januar. tius qua se tantopere fatigaret. At vir summæ innocentiæ, scribendi usibus asserit esse necessarium quem ferebat circinum, dicens quod ex præcepto Teudoeni ad cujusdam Fratris cellulam deportaret. Cum enim esset omnimodæ astutiæ expers, quid esset circinus penitus ignorabat, hoc tantum esse existimans, quod impositum collo ferebat. Tandem Abbas simplicissimum viri animum conspicatus, pietatis intuitu erumpit in lacrymas, accitisque eis qui sanctum virum tanta crudelitate fatigare præsumpserant, acrius solito increpat, ac pro facti temeritate debitæ satisfactionis pœnitudinem indicit. Hisque ita correptis, ceteri deinceps Fratris injuriis temperarunt. O virum Angelicæ puritatis participem, & Salvatoris nostri imitatione felicem, qui sicut ovis ad victimam ductus est, & cum male tractaretur non aperuit os suum! Fidenter dixerim, inquam, præceptis Evangelicis singulariter parens, percutientem se non repercuteret, atque mille passus a quolibet angariatus, duo millia ultro properaret. Utque amplius inferam, si quis eum ad supplicium protraheret, pœnalem ei crucem imposuisset, sponte susciperet, mansuetisque ferens in humeris, Christum Dominum sequeretur.

Trecas reversus ab Episcopo retinetur. 8. Annis posthæc pluribus interjectis, ad urbem Trecassium pro Episcopi sui desiderio & parentum visitatione cum quibusdam Fratribus remeavit. Aliquot sane diebus apud præfatum suæ urbis Antistitem commoratus, redeundi unde venerat licentiam postulabat. At Pontifex saniori usus consilio, tantum ac talem virum a se dimittere non sibi fore integrum arbitratus, violenta hunc auctoritate retinuit. Sancto igitur Quadragesimæ tempore accedente in secretiore se cellula condens, cum orationis & vigiliarum instantia, acerrimis se cœpit jejuniis coartare. Cum enim semper incomparabili abstinentiæ virtute polleret, bis tamen diebus austeriorem sibi carnis macerationem corporis sui hostis indixerat; adeout plures continuosque dies absque ullius cibi adminiculo consummaret. Denique annorum curriculo recurrente, dum se duabus vel tribus Quadragesimis hujusmodi crudelitate conficeret, hæc vitæ illius institutio ad notitiam defertur Pontificis, nec defuere malevoli, qui sanctitatem ejus invido dente carpentes, dicerent eum, aut latenter edere, aut corpus suum inedia velle perimere. Proxima igitur imminente Quadragesima, Pontifex talium curiosus, intra porticum Ecclesiæ cellulam ei constituit, in qua solitæ devotionis officio, abstinentiæ tempora consummaret. Sæpius namque cellam eximproviso penetrabat Episcopus, certius cupiens experiri quanto ferveret studio sanctitatis, quantamque in virtute abstinentiæ superna pietas illi gratiam ministraret. Moxque criminatorum fallacia patuit, & sanctæ conversationis ejus sinceritas Episcopali curiositate probata refulsit: quodque antea simulationi deputabatur, ad Divinæ laudis transiit incrementum.

Quadragesimale jejunium rigide exercens, ab Episcopo probatur.

Oleo facto morbos curat. 9. Ex eo tempore fama beatitudinis ejus longe lateque personuit, adeout ex remotioribus quoque locis, infirmantium ad eum catervæ confluerent, sanctitatis ejus merito sospitatis beneficia reposcentes. At vir Deo dignus in humilitatis arce persistere cupiens, nil de se præsumere, nil unquam passus est suis viribus assignare. Oleum tantummodo benedicens, super ægrotos Christi nomen obnoxius invocabat, quo peruncti, receptis viribus votorum compotes ad propria remeabant. Jam vero in effugandis dæmonibus ea virtutis præstantia præpollebat, ut cuicumque energumeno in fronte vel pectore signum Crucis imprimeret, mox ejus compellente imperio malignus spiritus effugatus abiret. Jure enim tanta ei potestas in expulsione dæmonum applaudebat, ut eis fiducialiter imperaret, qui totum se Divinorum submiserat obedientiæ præceptorum.

Crucis signo fugat dæmones.

Suas virtutes suis propalat. 10. Erat mos viro sanctissimo, ut siquando cum discipulis colloquium familiare inferebat, quæ a se clam gesta fuerant, ædificationis vel exempli gratia eis narraret, bona scilicet opera sua non arroganter ostentans, sed sapienter & humiliter manifestans, ut & Divina laus per ipsum immo in ipso cresceret, & audientium animos ad sanctæ imitationis studium informaret. Quantum enim favoris vel jactantiæ refugus fuerit, cultus vitæ solitariæ declaravit.

11. De-

CIRCA AN. 673

1. Jan.

11. Denique humanæ converſationis ardens vitare collegia, ſollicita ſecum frequentius mente volvebat, quonam loco ſuæ profeſſioni ac propoſito opportunum habitaculum collocaret. Et quamquam plurimi nobilium regionis, ſanctitati ejus familiariſſime cohærerent, ineptum tamen duxit a quoquam eorum partem agri vel prædii poſtulare, non ſibi ſolum, ſed etiam poſteris conſulens, ne religioſa fraternitas, quam ipſe in ſacro habitu aggregare cupiebat, a quolibet ſæcularium pro loco ſuæ habitationis quid inquietudinis vel moleſtiæ pateretur. Quocirca Divino adſpirante conſilio regiam profectus ad aulam, munificentia CHLODOVEI illuſtris quondam Regis Francorum, locum quemdam paluſtrem in ſuburbio Trecaſſinæ urbis obtinuit, qui antiquo ritu Inſula Germanica vocabatur. Deinceps vero poſt deceſſum Chlodovei, filium ejus CHLOTHARIUM ſecundo * anno regni ejus expetens, annuente venerabili BALTHILDE Regina ejuſdem Chlotharii matre, ſuper præfato loco privilegium * Regiæ auctoritatis denuo meruit adipiſci: quod quia in Archivis Cœnobii noſtri *a* uſque hodie continetur, hic quidem inſerere ſuperfluum duximus; quoniam legere cuique volenti in promptu adeſſe fatemur.

Chlodoveo juvante Cœnobium condit.

* anno 656.

* Exſtat in Promptuario Antiq. Tricaſſ. pag. 19.

12. Erat autem locus idem partium quidem fiſci, tamen, ut dictum eſt, paludibus refluens ac crebra lacunarum eruptione ſcaturiens, arbuſtiſque refertus ſilveſtribus, beſtiarum potius ac ſerpentum, quam hominum frequentiæ competebat. His itaque Regum auctoritatibus inſtructus, quodque eſt maximum ſuperno auxilio roboratus, horribilis loci ſqualores expetiit, dataque principali opera, virgultis erutis, lacubuſque ſiccatis, ſpatium habitationi congruum præparavit. Ibi cellula Oratorioque Frodobertus conſtructo, cum paucis primo quidem Fratribus ſolitarius vixit Divinæ contemplationi deditus, & Angelicis ſemper actionibus occupatus.

13. Inclytus ergo Frodobertus jam tunc cœpit amplificare ſibi ſuiſque conceſſum habitationis locum, patrimonii ſui quæcumque fuerunt prædia poſſeſſioneſque ex integro in commune inibi contradens, & quæſtum copioſum, ſervorum, ancillarum, agrorum præterea & vinearum, ſub teſtamentis, quæ hactenus habentur, dato pretio inſtantiſſime acquirens. Sed & mox parentes illius viri beati largiſſimas ei rerum gazarumque ſuarum condonaverunt portiones inſtrumentis ex lege rite perfectis. Proceſſu vero temporis, locus idem Religioſorum frequentia in robur incrementi convaluit, nobiliumque eo confluentium largitate ditatus, rerum ac poſſeſſionum terminos dilatavit: ſed & congregationis Monaſticæ numerus in dies copioſe ſuccreſcens, nobile ac famoſum reddidit uſquequaque Cœnobium. Nec illud prætereundum, quod ex ejuſdem loci Cœnobitis B. Frodoberti vitam inſtitutionemque ſequentibus quamplures poſtmodum in urbe Trecaſſium exſtitere Pontifices, inter quos, ALDOBERTUS vir ſummi ingenii & præcipuæ ſanctitatis; itemque BOBINUS * natione Aquitanus; quorum uterque ipſi loco ingentia commoda contulere, intra extraque quibus poſſibile fuit amplificando modis, ſicque in plenitudine bonorum operum diem ultimum conſummantes, intra ſepta Baſilicæ ejuſdem Monaſterii nobilem ſortiti ſunt ſepulturam. Quibus ita digeſtis rerum geſtarum ordinem repetamus.

Monaſterium rebus & perſonis auget.

Inde plures ad Epiſcopatum aſſumpti.

* lege Carmen ſupra.

14. Florebat in ſancto viro ſpiritualium profectuum indeficiens gratia non exemplis ſolum & moribus, ſed etiam miraculorum ſplendore ſolemni commendata. In quo quanta fuerit largitas, quantaque affluentia charitatis, una ipſaque ſimplici relatione conſtabit. Contigit eum quodam tempore in Puellarum Cœnobio, quod B. Quintini Martyris *b* nomini conſecratum, intraque urbem ſitum eſt, duo vini vaſcula triginta ferme modiorum capacia commendaſſe, quod locus idem ei eſſet familiariſſimus, ac ſpeciali charitatis glutino copulatus, ejuſque eruditioni ac regimini peculiariter mancipatus. Nam cum pro ſuæ ſanctitatis merito ab omnibus principali reverentia coleretur, id ſibi quiſque ſummum deputabat bonum, ſi ejus familiaritati vel mediocriter conjungi meruiſſet; utque

In Parthenone ſancti Quintini ejus meritis vinum augeſcit.

a Sic etiam nomine Monachorum S. Baſoli loquitur Adſo, Abbas licet Dervenſis, in Actis S. Baſoli ſuperius ad ann. 620.

b Illud Parthenon redactum eſt in Prioratum Moliſmenſi Abbatiæ ſubjectum.

CIRCA AN. 673 I. Januar. utque in omnibus & apud omnes sese affectuosius ageret, deque omnibus incunctanter præsumeret, cunctis gratissimum & peroptabile erat. Cumque illic sæpe charitatis officio, ad sumendum poculum plurimos convocaret, die quadam apothecariam solito cellam ingressus, pavimenti faciem vini exuberantia reperit superfusam : veritusque ne forte vasculi incontinentia liquoris dispendium provenisset, Fratrem qui secum forte venerat, os superioris meatus inspicere præcepit. Quo facto (mirum dictu quod est) vinum superne redundans adspicitur: satisque aperte constitit, quod quanto hauriebat propensius charitas, tanto benigna Creatoris largitas hausta profusius reformabat. Ejus nimirum hoc factum creditur pietate, qui cum nos misericordes esse jubeat & dare indigentibus, ut nobis quoque plurima dentur; in qua tamen mensura tribuimus, in eadem nobis remetiendum nihilominus repromittit. Est enim manus Divina non larga solum, verumetiam dives & proflua. Nec metuendum ne forte largitatem sequatur inopia : quoniam, ut ait Apostolus: *Qui seminat in benedictionibus, &c. quique administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit incrementa frugum justitiæ nostræ.* 2.Cor.9.6. & 10.

Sanctos pie colit. 15. Familiare fuit præterea viro Dei supernam patriam infatigabiliter sitienti sacra loca devotius circuire, sanctorumque Martyrum vel Confessorum festivitates, siquando revoluto anni circulo recurrissent, debita cum veneratione suscipere. Nam illud sibi specialiter indixerat, ut sacrorum dierum ferias peculiari quadam observatione tractaret, ut putares cum ipsis jam Martyribus commori, nec jam terrenæ molis usibus detineri.

In festo S. Quintini a dæmone in oratione turbatur. 16. Ita quondam adveniente splendidissima solemnitate B. Quintini Martyris pretiosi, a Monasterii ipsius Abbatissa ROCULA nomine, ceterisque Sanctimonialibus religionis gratia invitatus est, ut officiis Divinæ celebritatis vir sanctissimus interesset, tantæque festivitatis gaudia, sanctitatis ac meritorum sublimium lampade illustraret. Nam excepta devotione erga Sanctos incomparabili, etiam illud eum sacra loca festis diebus frequentare cogebat, quod eis spirituale regimen adhibebat. Nec distulit quin veniret, devotarum Deo Sanctimonialium desideria reputans non debere frustrari. Expleto igitur sacrarum vigiliarum officio vespertino, vulgique multitudine ad nota diversoria redeunte, vir sanctus in Ecclesia perstitit, seque ipsum secretis orationibus mancipans, spirituales excubias exercebat. At præfata Abbatissa, quid sanctus vir gereret non minimum curiosa, cum quibusdam Sanctimonialibus in Basilica se occultans, egregiam orationis instantiam compunctionisque illius largissimam ubertatem sedulo cum Sororibus mirabatur. Mox saluti humanæ contrarius, feliciumque operum quammaxime æmulus affuit inimicus, qui mundissimum Dei holocaustum etsi non penitus tollere potuit, veneno tamen suspectæ fraudis fœdare tentavit. Nam candelabrum cui cereus impositus erat subvertit, exstinctoque lumine, quod noctis & tenebrarum esset amator evidenter ostendit. Vir tamen Domini in orationis studio perstitit; nec mundanis tenebris fuscari potuit, cui Christus auctor & fons luminis præsentissimus fuit : cujus exterior oculus etsi nocturnis tenebris caligavit, mens tamen intima, semperque ad contemplandum Deum purissima, veræ lucis lampade coruscavit.

Ab energumeno ridetur. 17. Interea paucorum dierum interlabente curriculo, ab Basilicam B. Aventini Confessoris, ejus gratia ex more Christi famulus accedebat. Cumque jam fores Ecclesiæ perintraret, contigit quemdam energumenum dæmone exagitante vexari : qui rabida peste captivus cum miserum os in amentia verba laxasset, inter cetera famina pectoris furiosi, B. Frodoberti sæpius nomen ingeminans, sancto viro verbis procacibus insultabat, quod eo sacras exercente vigilias, solatium luminis detraxisset. At miles Christi strenuissimus, diabolicæ fraudis conscius, nulla hostis arte concuti, nulla potuit minarum intentione terreri, cui Christus erat præsidium, & contra hostiles machinas inexpugnabile firmamentum. Quin potius quanto adversum se certamina dœmonum acriora cognoverat, tanto se robustius ad spiritualem pugnam contra invisibiles nequitias præparabat.

18. O-

18. Operæpretium est illud quoque fidelium auribus tradere, quod ei sæpe, annuente Domino, secreta cœlestis curiæ pandebantur: & quoniam semper mente in cœlestibus habitabat, haustum supernæ jucunditatis Divina ei pietas frequentius propinabat, ut tanto ad hanc ardentius curreret, quanto suavitatis ejus dulcedinem appetentius degustasset. Die enim quadam venerabilis THEUDECARIUS ejusdem Abbas suburbii, visitationis pariter & instructionis suæ gratia ad eum venerat, ut mos erat cunctis per circuitum Religiosis hunc ipsum sanctum virum frequenter expetere, quatenus ejus & exhortatione instrui, & benedictione possent sanctissima roborari. Cum itaque circa horam fere tertiam Frodobertus Spiritu-sancto plenus, cum præfato viro Christianissimo Theudecario Abbate, fructuosum ac spirituale colloquium fereret, audivit Angelorum choros armonica suavitate ineffabilique concentu cœlestes hymnos ad sanctæ & individuæ Trinitatis gloriam concinentes. Cujus canorem dulcedinis postquam aliquamdiu attonitis auribus hausit, præfatum Theudecarium huic miraculo testem adhibuit. Quo etiam postmodum referente, ad notitiam plurimorum res tam mirifica decurrit. O beati viri meritum singulare! qui quamvis adhuc mundi incolatum ageret, voces tamen agnoscebat in cœlis Angelicas, Redemptore nostro hoc illi divinitus largiente, qui discipulis suis hora tertia Spiritum-sanctum misit de cœlo. CIRCA AN. 673 1. Jan. Angelicas voces audit.

19. Quædam ejusdem regionis mulier, Bertha a parentibus nuncupata, sensus rectitudine perdita, miseræ dementiæ alienationem incurrerat, quæ humanæ cohabitationis contubernium fugitans, vaga semper & instabilis incertis sedibus ferebatur. Hanc parentes anxii ad beati viri præsentiam perduxerunt. At ille visceribus pietatis commotus infelicis sortem indoluit; seque mox in orationem corruens dedit, profusis lacrymis alienæ lucraturus commercia sanitatis. Nec diu dilata sunt supernæ clementiæ munera copiosa: namque ut ab oratione consurgens vivificæ signum Crucis capiti ejus imposuit, mox miserabili cedente dementia, plenitudinem sensus sospitatis integritate recepit, longoque vivens postea tempore, ad sanctitatis ejus testimonium, suæ secum circumtulit gaudia sospitatis. His & hujusmodi virtutibus gratissimum sibi militem Divina excellentia provehebat: quemque in supemi regni apice eminentissimum collocare decreverat, in hujus quoque sæculi excursu insignem ac celebrem reddere per frequentia miracula non cessabat. Furiosam menti restituit.

20. Jam enim tempus e proximo ferebatur, quo athletam suum Christus a periculoso mundi bujus agone subtraheret, atque in statione castrorum cœlestium victorem quietissimum solidaret. Jam, inquam, tempus aderat, ut pro multorum sudore certaminum, pro singularis abstinentiæ cruciatibus, pro universis denique operibus pietatis, fessum jam corpore bellatorem ad sese reciperet, atque in paternis mansionibus collocatum gloriæ & honoris stemmate decoraret, æternitatisque & immortalitatis amictu circumdatum Angelis insereret, Apostolis sociaret. Itaque facili corporis ægritudine corripitur, qui tamen animo indeficiente robustus, bravium ætemæ remunerationis prosequi nitebatur. Jamdudum enim ut Christo coesset, corporeæ molis prætaptabat carcere solvi: quamquam propter instructionem fidelium, in carne esse necessarius probaretur. Cui ad summæ securitatis solatium hoc etiam muneris Divina Majestas adjecit, ut eidem sacri sui transitus diem a sæculo revelaret. Qua tandem revelatione percepta, totum se mox ad Divinitatem contulit, nec mori metuens, nec corporeæ depositionis dispendium reformidans: verum id secum sæpenumero volvens, quoniam si terrena hujus nostræ babitationis structura dissolvitur, multo melior in cœlestibus præparatur. Quinetiam illi anteactæ vitæ conscientia terroris minimum, fiduciæque plurimum conferebat, quod non præsenti sæculo, sed Deo vixerat; quod suæ voluntati Divinam semper prætulerat, quod præmiis cœlestibus indefesse suspirans, Deum sibi præ oculis posuerat esse præsentem. Igitur ægritudine invalescente discipulos convocat, eisque quam ex Divina revelatione perceperat, sui diem transitus declarat. Cumque grex mitissimus de vigilantissimi Morbo correptus diem mortis præscit.

Pa-

CIRCA AN. 673 1. Jan.

Pastoris decessu simul & absentia tristaretur, altius exhortationis sermone concepto, omnes compescit a fletibus, congratulandum potius sibi quam dolendum affirmans, quod qui hactenus exsul vixerat, nunc patriæ redditus ad sui Regis convivium vocaretur. Illud vel maxime sæpe contestans, ut normam sanctæ institutionis, quam ipso & docente didicerant, & operante conspexerant, inviolabili tenore usque ad vitæ terminum conservarent.

Ecclesiam novam die Natali Domini postulat dedicari.

21. Interea dies Dominicæ nativitatis cœlo terraque festivissimus, ac toto orbe colendus illuxerat. Accitis itaque duobus nominatim discipulis, LEONE *a* scilicet viro sanctissimo, qui tum in eodem suburbio Abbas mitissimus exsistebat, itemque LUPELLO, qui vitæ & conversationis ejus insignia, ut ipsius scripto declaratum est, licet justo brevius litteris alligavit; ad ABBONEM virum reverentissimum ejusdem tunc urbis Antistitem summa eos celeritate direxit, obnixius supplicans, ut Oratorium quod ipse honori Apostolorum Principis in superius descripta palude construxerat, die ortus Dominici consecraret. Creverat siquidem opitulante Deo Monachorum Congregatio, & majorem quam prima fuerat alteram construxit Ecclesiam. Qua Pontifex supplicatione percepta, atque apud se rationabiliter expenso negotio, prudenti moderatione excusavit factum, asserens illud die qua petebatur minime posse compleri; quod eum cum Clero suo & festivitatis officiositas cumulatius occuparet, & consuetudo Ecclesiastica eo die id fieri nullo modo consentiret. Discipuli festinantius remeantes sancto Patri responsa Pontificis detulerunt: quod ille pertractans diligentius & rationabile esse perpendens, elevatis manibus in cœlum & lacrymis ora perfusus: Parcat, inquit, mihi Dominus, vosque filii indulgete, quod minus circumspecte negotium cogitans, fraternitatem vestram in eundo & redeundo casso labore compulerim. Ne tamen sancta mens suis usquequaque desideriis frustraretur, Divina est pietate consultum. Siquidem sacri obitus dilatione percepta, in octavum Dominicæ nativitatis diem spatium vitæ produxit, ita Domino vota ejus sanctissima prosequente, ut una eademque die per manus jamdicti Pontificis, & Basilica consecrationem, & gleba sacri ejus corporis acciperet sepulturam.

Episcopo recusante, vitæ inducias impetrat.

22. Itaque cum juxta morem Christianæ observantiæ Kalendis Januariis Dominicæ Circumcisionis celebritas immineret, ad felicem transitum urgente ægritudine sancta anima citabatur. Nec sic tamen a sanctis monitis linguæ officium continebat, assistentes sibi discipulos indefessus exhortans, quatenus inter se insolubile charitatis vinculum custodirent, atque in exhibitione salutaris obedientiæ persistentes, timorem Dei semper sibi ante oculos revocarent. Jamque sole ad telluris infima declinante, præfatum Lupellum, qui ei familiarius obsequi consueverat, maturius præcepit evocari. Eo coram adducto ut sacrum Evangelium ante se legeret imperavit. Ille autem dolore capitis acrius torquebatur. Cumque, ut ipse postmodum retulit, ad parendum sanctis imperiis quamvis ægre animum appulisset, in ipso mox legendi exordio ita universus dolor abscessit, ut nil doloris, pristinæ nil molestiæ resideret. Interea per totius noctis excursum Deo semper intentus, cum inter spiritualia colloquia hora succederet, expleta solemniter a Fratribus in Ecclesia psalmodiæ & orationum quantitate, universos denuo jubet adesse discipulos; dumque ante eum textus Passionis legeretur Dominicæ, sub oculis omnium sancta anima carnis exuta velamine, felici decessu cœlestia penetravit *b*.

Lector coram eo Evangelium legens, capitis dolore liberatur.

Sanctus moritur.

23. Et illo quidem ita ex humanis assumpto collegiis, extemplo reverentissimus nepos ejus WALDINUS, qui postmodum loco avunculi in eodem ipsius Monasterio Abbas successit, gressu concito in Cœnobio S. Quintini ad memorabilem GIBITRUDEM Abbatissam perveniens, Sancti viri obitum nuntiavit. Illico omnium pectora novus quidam & pene intolerabilis dolor irrupit, pars-

Gibitrudis & Sanctimonialibus sui desiderium relinquit.

a De hoc S. Leone Abbate Mentoniacensi prope Trecas, egimus Sæculo 1. Bened. ad ann. 650.

b Nempe Kalendis Januariis, sicuti in Martyrologio Cellensi: quamquam in aliis fere Martyrologiis recentioribus 6. Idus ejusdem mensis, qui dies Translationis ejus est, celebratur. Cum Chlotharius Chlodovei, junioris filio haud diu supervixerit ex num. 2. supra, ejus obitum anno circa 673. reponimus. Ejus Reliquiæ ibidem asservantur.

CIRCA AN. 673

parſque ſalutis abſumpta putabatur, tanti Patris abſentia ſuccedente. Univerſo itaque Sanctimonialium cœtu in fletum & lacrymas erumpente, venerabilis Abbatiſſa viſcerali commota pietate, rapto curſu ad Sancti viri exſequias quam celerrime properavit. Cumque inter eos de funeris diligentia tractaretur, illa perquirente an loculus tumulando præparatus corpori adeſſet, reſponſum eſt, emptum quidem eſſe a quodam illuſtri viro WALBERTO nomine lapideum monumentum, verum proceritati corporis ejus nullo modo convenire. Fuit enim ibi ſacratiſſimus vir non ſolum animo ſplendidus, ſed etiam venuſto & procero corpore ſpecioſus, ut illi quoque perhibent, qui ejus ſacratiſſimi corporis oſſa ſe adſpexiſſe fatentur. Miſſis itaque raptim miniſtris ad id devehendum, mox mirum in modum miraculo claruit quod ſummi eſſet meriti, cui funebres exſequiæ parabantur. Nam cum idem Walbertus quoſdam e domeſticis direxiſſet, qui emptum ſarcophagum iis qui illud deferre venerant aſſiguarent, ſuperna diſpenſante clementia, tanta eos alienatio mentis eluſit, ut pro vaſculo breviore quod emptum fuerat, aliud ſpatioſius & capacius, quod ſibi idem Walbertus præparaverat deſignarent. Quod illi vehiculo imponentes, ad locum quo vir Sanctus ſe tumulandum decreverat, quamcitiſſime perduxerunt. Ita omnipotens Deus, cui cura eſt de omnibus, nec ipſis quidem cineribus electi ſui famuli quidpiam deeſſe paſſus eſt opportunum.

1. J.n

Procera fuit ſtatura.

24. Univerſis igitur ad uſus ſepulturæ pertinentibus elegantiſſime præparatis, ſupradictus reverendiſſimus Pontifex, Abbatum ſuburbanorum Clerique ac populi agmine circumſpetus, ad B. Frodoberti exſequias properat, cum adhuc ſacrum ejus corpus in cella Chriſtiano more compoſitum jaceret. Qui primum, ut ratio expetebat, ad præfatæ Baſilicæ dedicationem accingitur peragendam, quem cum ſolemni officio expleviſſet, ſacrum corpus cum reverentia elevans in Eccleſiam intulit, ac die ejuſdem dedicationis, Kalendis ſcilicet Januariis; cum hymnis & laudibus & univerſo Eccleſiaſtici officii apparatu pretioſe in eadem Baſilica, quam ipſe conſtruxerat, tradidit ſepulturæ. Ita vir Domini terræ viſceribus officioſiſſime commendatus, ſeptimam Sabbati cum Chriſto in anima celebrat, octavam vero noſtræ omnium reſurrectioni generaliter repromiſſam interritus, immo de gloria ſecurus exſpectat, etſi corpore mortuus, meritis tamen vivacibus in perpetuum glorioſus.

Sepelitur ab Epiſcopo poſt Eccleſiæ novæ dedicationem.

25. Requievit itaque in eadem Baſilica per quamplura annorum volumina, multo confluentium undique populorum agmine frequentatus, & pene aſſiduis miraculorum ſucceſſibus ſedulo declaratus. Quis enim ad ſanctam ejus Memoriam fideliter oraturus acceſſit, quem non continuo affectus devotæ orationis adjuverit? Varia denique ibi tam animarum quam corporum remedia præſtabantur, dum & debilibus optata ſoſpitas, ſcelerum immanitate depreſſis felix indulgentia proveniret. Sed & ſiquis capitali qualibet afflictione detentus, ad Sancti ſe præſidium contulit, ejus conſolatus beneficio, celere mox levamen invenit. Ita benignus Conditor per electiſſimum ſui nominis Confeſſorem multa & mirifica peragebat: quemque viventem copioſis bonorum operum ſtipendiis cumulaverat, mortuum quoque indefeſſis miraculorum titulis ſublimabat. Quocirca univerſorum pectora mirus erga Sanctum fervor accenderat, itaut plurimi contiguorum nobilium, ſed & Sanctimonialium ſeminarum, non modica locum ipſum prædiorum quantitate ditaret, tam pro adipiſcenda ſepultura, quam omnes ibidem quam maxime expetebant; quam etiam ut his qui ſacro famulabantur corpori, competens alimonia non deeſſet, utque ii, quos ex remotis regionibus Sancti fama ſedulo contrahebat, impenſæ humanitatis officio juvarentur.

Miraculis fulget.

26. Interea currentium temporum labente defluxu, cum & iniquitas abundaret, & multorum cœpiſſet refrigeſcere charitas; univerſus ille erga Sancti officium fervor intepuit, cultuque religionis ceſſante, illa olim frequentia rareſcente, ad tempus tepuere miracula. Hujus autem temporis vel torporis pernicioſa incuria hoc ordine incurrit. Fabrica ejus Eccleſiæ, quam ipſe (ut ſuperius conſtitit) ædificaverat, in qua ſacrum ejus corpus debitis obſequiis diutius fue-

Sancti cultus unde neglectus.

CIRCA AN. 673 1. Jan.

fuerat frequentatum & conservatum, antiquitate operis paullatim collapsa succubuit, ac nemine fulciente, ruinæ funditus dispendium traxit. In cujus loco altera cum exstrueretur Ecclesia, venerabile B. Confessoris corpus in crypta prioris Basilicæ immotum intactumque permansit. Erat per idem tempus præfatæ Sedis Antistes, PRUDENTIUS [a] nomine, natione Hispanus, Pontificalis vitæ institutione clarissimus, in Divinis rebus undecumque non mediocriter eruditus. Is ad prædictæ Basilicæ consecrationem a Fratribus evocatus, diligentius percunctatur, utrum inter sacrandos parietes sepulta aliquorum cadavera tegerentur. Cumque comperisset inesse quamplurima, universa prius de Templo eliminanda præcipit, contestans se non aliter consecrationis officium suscepturum: ignorabat enim adhuc prænominatus Pontifex B. Frodoberti meritorum eximiam claritatem, temporum negligentia obscuratam:. quippe qui vitam illius fide & miraculis plenam, nec lectione perceperat, nec uspiam eatenus haberi compererat.

Prudentius novam Ecclesiam remotis prius corporibus dedicat.

27. Explicita sane Templi dedicatione, cum in urbem reversus miracula per sanctissimum Confessorem patrata ex revolutione gestorum ejus curiosius cognovisset; primo quidem semetipsum præteritæ ignorantiæ vehementius arguit, quodque tanti Patris causam minus honeste tractaverat, mordaciter reprehendit, ac deinceps suæ Sedis Archidiaconum cum universo Clericorum dirigit apparatu, obnixe præcipiens, ut corpus viri præcellentissimi in Ecclesiam cum ingenti reverentia referretur. Simulqne terminum diemque præfixit, ut ipse veniens, condigna illud honorificentia collocaret, ac sacræ Translationis ejus festivitatem, publica officiositate percelebrans, perpetuo ritu posteris frequentandam indiceret. Verum hujus Sancti proventum desiderii, supervenientis ægritudinis pondus elusit. Nam vicina evestigio morte præventus, quod pie disposuerat, explere non valuit.

S. Frodoberti corpus referre volens Prudentius morte prævenitur.

28. Itaque usque ad annum incarnati Verbi 872. qui est annus KAROLI * Imperatoris & Regis Franciæ 31. * negotium restitit imperfectum. OTULFO religiosissimo ac venerabili Episcopo, qui post ipsum tertius [b] floruit, Trecassinæ jam Ecclesiæ gubernacula disponente, solummodo intra Basilicæ ambitum collocatus, a loci Fratribus cauta venerabatur diligentia, nullis populorum conventibus frequentatus, nulla solemni præeminentia celebratus. Non tamen superna benignitas sidus illud perspicuum caliginosis latebris diutius passa est occultari, quin & ipsius merita mundo patescerent, & efficax intercessio populis subveniret. Ea itaque tempestate cœpit se erga locum Divinæ præsentiæ magnitudo quamplurimis Fratrum ostendere, ac frequentium visionum portentis servorum Dei pectora perurgere. Nonnulli enim secretioribus per noctem vigiliis in Ecclesia occupati, voces mellifluas super sepulchrum ejus quasi Clericorum concinentium audiebant, alii per gyrum sepulchri disposita quasi quædam splendidissima luminaria cernebant: ut aperte constaret, quod cui humana obsequia minus aderant, Divina ei & Angelica officia suppetebant. Præterea columba candoris lactei de cœlis visa est descendisse, ac postquam aliquamdiu circumvolitaverat, sepulchri abdita penetrasse. Per soporis nihilominus quietem pluribus videbatur, tamquam idem Pater sanctissimus, sacro emergens a tumulo ante aram Apostolorum Principis sese ageret, atque ad orationis studium daret. Per hæc & hujusmodi portenta mirifica, luce clarius eminebat, quod Confessor Domini pretiosus, inertem culturam indigne ferens, & sepulturam sibi condignius præparari, & obsequii reverentiam impensius institui decernebat. Illud quoque ad hanc rem auctoritatis non minimum afferebat, quod quibusque ad sacrum sepulchrum procumbentibus, affectus orationis & ubertas compunctionis largior affluebat: atque ut quod de eo visiones evidentissimæ suggerebant Cleri consummarentur affectu, omnium inexplebiliter animus æstuabat, occulta nimirum inspiratione Dei singulorum pectora inflam-

Otulfus id exsequitur.
* Calvi
* 32.

Sancti sepulchrum variis prodigiis illustratur.

[a] Colitur 8. Id. Aprilis S. Prudentius, Hincmaro Antistiti Remensi carissimus, scriptis contra Gothescalcum aliisque famosus. Non diu vixit post Concilium Suessionense II. cui anno 853. subscripsit.

[b] Quippe inter Prudentium & Otulfum medius sedit Fulcricus, qui Concilio Suessionensi anno 866. interfuit; Otulfus vero Pontigonensi anno 876.

CIRCA AN. 673

flammante, atque ad tanti effectum negotii sancti desiderii stimulis perurgente.

2. Jan.

29. Talibus tamque conspicuis prodigiis animati, venerabilem OTULFUM Pontificem adeuntes, tantique Patris præ manibus gesta ferentes, ut ipse Divinæ voluntatis erga Sanctum & cooperator & maturator exsisteret, instantissime supplicabant. Utque cerneres Divinitatem votis famulorum fidelium usquequaque faventem, confestim Episcopus intimæ inspirationis ignibus animatus, eo ardore negotium suscipit, ut Abbatem & Fratres a quibus fuerat supplicatus, ipse postmodum ad accelerandam cœpti operis efficaciam, monitis frequentibus perurgeret, indefessis precibus persistendum exhortans, ut Divina pietas quos suæ voluntatis conscios fecerat, votorum quoque utilium compotes esse donaret.

Translatio nova indicitur.

30. Itaque ad tanti inchoationem operis primam diem Quadragesimalis abstinentiæ *a* delegerunt, in qua ineffabilis Divinæ dignatio pietatis, hoc primum humanæ evidentiæ miraculum declaravit. Accedente Abbate cum Fratribus ad pavimenti lapides revolvendos, lapis ille qui sacro superpositus fuerat monumento, nemine impellente ita in partem lubricus ruit, ut ceteris immobiliter persistentibus hunc summo impellentium nisu coactum violentius cessisse putares. Intellectum est ab omnibus sacri virtute corporis eum fuisse repulsum, quod pie quærentibus ultro se videbatur ingerere. Pertinacius itaque operi insistentes, ad reverendi tandem thecam corporis pervenerunt, cujus intima debitæ cautela reverentiæ illis perscrutantibus, ad augmentum miraculi in quodam osse corporis sanctissimi Confessoris guttæ auri purissimi splenduerunt, credo illud evidentissime monstrantes thesaurum locupletissimum, qui Divini largitate muneris patefactus, pia Fidelium diligentia tractabatur. Et ea quidem nocte sanctum pignus eo perstitit modo, continuis laudibus ac vigiliis sincerius honoratur. Crastino subeunte, Pontifex maturius adesse curavit, solemnique oratione præmissa ad sacrum tumulum reverenter accessit cum Fratribus psalmodiæ & litaniis attente insistentibus. Ipse cum Abbate & Sacerdotibus sancta ossa reverenter elevans, linteisque pretiosis obducens, in loco mundissimo rite composuit, quem Pontificali anulo diligentius signans, sacris de more expletis ad propria remeavit *b*.

Tumulo reserato grana auri in osse apparent.

Corpus sacrum e terra levatur.

31. Exinde pervigili instantia sacri compositio ornatusque sepulchri accuratius parabatur, in cujus dilatione temporis, quid miraculi per præcipuum Confessorem superna dispensatio dignata fuerit declarare, nulla ratione credimus omittendum. Ratbertus quidam nomine, pagi Ledunensis indigena, adversus matrem suam pro dividendis forte alimentis in segete jurgabatur. Cumque suæ parti majores secernens manipulos, minores quoque matri relinqueret, illa fraudis impatiens, filium ne talia faciendo Deum in se provocaret sedulo commonebat. Tum miser furiali pectore inflammatus efertur in matrem, crinibusque ejus sinistro brachio circumplexis, ante pedes suos miseram impudenter elisit. Quem mox Divina ultio comes excepit: nam sequenti nocte sinistri oculi cæcitate multatus, ejusdem quoque brachii tali efficitur detrimento, ut retro & ante semper illud motu agitans inquieto, conscientiam sceleris, exterioris quoque membri impatientia testaretur. Quinetiam in augmentum vindictæ sensu subducto, amentia plectitur infelici. At mater hujusmodi acerbitate confecta, tertia die miserabili morte finivit. Pro hoc nefandissimo scelere a Sacerdote loci, ad EGILEM Senonicæ urbis Archiepiscopum perductus est: cujus præcepto carceri mancipatus, squalores ergastuli triennio per-

Matris percussor horrande punitur.

a Diem designat Poeta ineditus, nempe 12. Kalend. Martias his versibus:
Quos Februi medio conscendit calle gradivo
Intrasset partem quartam, lucem duodenam
Quam Lector Martis sibi calculat ante Kalendas;
Compulsi hinc inde meditantur viscera terræ
Rastro servari.

b Posthac duas Frodoberti apparitiones Bodoni Abbati factas memorat Poeta: una septimo die ab elevatione sacri corporis, Bodo de inventione verarum Reliquiarum Frodoberti certior factus dicitur: alia 12 Kalend. April. Frodobertus dormienti Bodoni apparuisse in crypta dicitur, & advocasse AREMBERTUM Monachum, virtute & sanguine clarum.

CIRCA AN. 673. 1. Jan.

pertulit; fame deinceps invalescente dimittitur, ne inopia deficiens moreretur.

32. Hinc ad S. Michaelis Ecclesiam properat, eo loci qui ad duas Tumbas [a] ex antiquo vocatur: unde digressus Romam expetit, quo tunc HADRIANUS * Papa Sedem Apostolicam gubernabat. Qui cum eum pergentem ad Ecclesiam S. Joannis quæ Lateranensis dicitur inspexisset, mirabili portento quod miser ob scelus circumferebat attonitus, ad se eum præcepit evocari, causaque ejus sollicitius perquisita, benigne eum ad pœnitentiam exhortatus, denuo eum ad B. Michaelis Ecclesiam pergere, itemque ad se imperat remeare. A quo dimissus cum in pagum Trecassinum fortuitu devenisset, una noctium somnio commonetur, ut ad Basilicam sanctæ Dei Genitricis & Virginis MARIÆ sitam in villa cui Falcarias vocabulum est, candelam suæ longitudinis deportaret: ad quam quia labore pariter & ægritudine fessus ire non poterat, per internuntiam personam dirigere curavit. Hinc ad S. Petri Cœnobium, quo B. Frodoberti pretiosa pignora venerantur, forte devenit: cumque die Dominica, quæ Domini Adscensionem secuta est, Sacerdos ex more publicis sacris operam daret, illeque ad ostium Ecclesiæ orationi incumberet, vidit, ut ipse postmodum retulit, Clericum quemdam juvenili decorum habitudine ad se accedere, lumbisque ejus acerrime coartatis toto se corpore validissime concussisse. Quo impulsu in terram elisus, diu immobilis jacuit, ut pene exanimis putaretur: cujus spatio intervalli, & quietem brachii, & sensus, capitisque integritatem recepit. Indeque consurgens haustu aquæ percepto, præ ingenti lassitudine eum iterum obdormisset, eumdem Clericum quem supra conspexit hæc sibi verba familiarius inculcantem: Hoc, inquit, indumentum quo amictus es, suspende ad limina Frodoberti. (Erat autem pœnitentium more cilicio tantum indutus.) Cumque de hoc sermone sollicitus, & domum Frodoberti se nescire fateretur, & non habere indumentum aliud causaretur, inter hæc ab uno de custodibus excitur. Tunc ille anxius enarrans quid viderat, Frodoberti domus quænam in parte esset sedulus exquirebat. Cumque ipsam Ecclesiam comperisset, ante cujus procumbens fores sospitati fuerat reformatus, inexplicabili alacritate perfusus, Templum insiluit, magnificans eum gratesque persolvens, cujus beneficio & salutem receperat, & gravissimi levamen sceleris se adeptum esse gaudebat: depositoque illic cilicio ad S. Archangeli Michaelis Ecclesiam ex præcepto Apostolico properavit. Res vere mirabilis & ad Divinæ pietatis præconium solito referenda: quod ejus interventu salvatus est, cujus ne nomen quidem ante perceperat: cujus vocabulum mox ut divinitus didicit, animæ corporisque salutem ejus merito se recuperasse persensit. Multa præterea per eosdem dies, quibus sacri corporis depositio parabatur, ejus merito beneficia provenere languentibus, hisque maxime qui diversa febrium valetudine profligati, ad B. Frodoberti opem se submissius contulerunt.

* secundus Multis Sanctorum locis lustratis, ad S. Frodobertum curatur.

NOTA.

33. Interea temporis serie defluente, Kalend. Janu. dies illuxit, quo illum diximus mundanis exemptum laboribus ad supernæ civitatis culmina subvolasse. Sed quoniam illa dies Circumcisioni Dominicæ specialiter mancipata, celebritatis alterius non patitur obsolescere superventu, B. Frodoberti dignitas iisdem suscepta Kalendis, minus celebris, minus videbatur esse solemnis; quod populus Dominicæ festivitatis cæremoniis occupatus non haberet liberum ad B. Confessoris gaudia ex voto confluere. Venerabilis itaque & memoratus Trecassinæ urbis Pontifex, cum Abbate & Fratribus participato consilio, rationi congruum judicarunt, ut in octavum abhinc diem prænominata celebritas differretur, quatenus & festivitatis dignitati prospicerent, & populorum desiderio, qui erga B. Frodoberti gloriam jam tunc inexplebiliter ardebant, consultius providerent. Igitur die sexto Iduum Januariarum accedente, nocturnalis officii functione completa, sacrum corpus devotis levantes in humeris, in vicinam B. Michaelis Ecclesiam detulerunt. Quod iden eis decernere libuit, ut & populi fre-

Translatio S. Frodoberti 8. Januarii.

[a] Eadem appellatione *ad duas tumbas* Odo Glannafoliensis designat Montem S. Michaelis in Epistola præfixa Vitæ S. Mauri, quam Sæculo I. Bened. ad ann. 684. retulimus.

CIRCA AN. 673 2. Januar.

frequentia copiosior accederet, & effectus Translationis die succedente celebrior redderetur. Ibi itaque matutinalibus hymnis augustius celebratis, missis ab Abbate Fratribus Pontifex invitabatur, qui eo quo dictum est fervore succensus, rapto agmine Cleri & populi maturius adesse curavit.

Tempestas commodior obtenta.

34. Quid sane miraculi tum quoque contigerit, succincta relatione constabit. Erat tempus implacidum, & ut se habent hiberna, profusis paludibus inquietum. Noctis itaque præteritæ superventu, cum ea quæ ad futuræ Translationis obsequium pertinebant, Abbas cum Fratribus præpararet; considerata aquosa temporis qualitate, anxie secum de populi superventuri inquietudine pertractabat. Et, Utinam, inquit Abbas Fratribus, superna pietas per hujus B. Patris meritum paludis mollitiem gelu constringeret, & nivium superventu difficultatem itineris temperaret. Mox devota desideria clementia Creatoris excepit, noctemque totam glacialis rigor validissime coartavit. Circa gallicinium vero tanta nivium congerie terra obducitur, ut universis liquido clarescere, B. Frodoberti patrocinio ad suæ Translationis occursum facultatem opportuni itineris populo præparatam.

Translationis anniversaria solemnitas præcepta.

35. Itaque omnibus rite provisis quæ tanta diei officiositas exposcebat, pretiosi gleba corporis de B. Michaelis Basilica a Pontifice elevata, hymnorum concentibus in sublime sublatis, in Apostolorum Principis Ecclesiam interfertur, tanta gaudiotum pompa, tanto tripudio populorum, ut sole clarius patesceret, præcellentissimi hunc apud Deum esse meriti, cujus apud homines tanta tamque ingens gloria refulgebat. In loco igitur præparato incomparabilis ille sanctissimi corporis thesaurus deponitur, cunctisque sepulchri ornamentis opportune compositis, a parte capitis ara honori Innocentium Martyrum consecratur, sacrorum quoque cultus solemnibus officiis expenditur, & festivitatis ejus privilegium, cunctis postea sæculis immutabiliter observandum Pontificali auctoritate sancitur. Dies tota omnibus lætitiis afflata peragitur, quantoque studio a posteris frequentari debeat, iis primis officiis designatur.

36. Tantis itaque per B. Frodoberti merita beneficiis cumulati, grates & beneficia & gratias inexplebiles omnipotenti Deo & agimus & habemus: qui nobis sibi famulantibus, nostræ gentis, nostri Ordinis peculiarem dignatus est præparare patronum, qui loci istius & a fundamentis propagator exsisteret, & sua illum habitatione proveheret, exemplis beatissimis illustraret, obitu sanctissimo consecraret, quique vivens signorum dote refulserat, mortuus immo feliciter immortalis, locum suum & præsentia lætificaret, & patrocinio protegeret, & miraculis indeficientibus perornaret: horum omnium auctore, auspice, & cooperante immortali Deo, cui perpes gloria, infinita victoria, majestas & dignitas sempiterna, extunc & nunc & in omnia sæcula sæculorum, Amen.

VITA S. PRÆJECTI EPISCOPI ARVERNENSIS ET MARTYRIS

AN. CHR. 674 25. Januar.

cum S. AMARINO seu MARINO Abbate.

Auctore anonymo æquali.

Ex Ioanne Bollando ad 25. Januarii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita duplex.

1. En tibi, Lector, S. PRAEJECTI ** seu* PROJECTI *Episcopi Arvernensis & Martyris Vita duplex, utraque ab suo Auctore coævo litteris commendata, typisque vulgata a Joanne Bollando: cujus distinctiones numerorum initialium retinuimus. Auctor primo loco editus ætatem suam indicat num. 5. & 17. alter in Prologo suo, dum* JONAM *S. Columbani discipulum, suæ memoriæ virum appellat. Neutrum prætermittendum censuimus, quod in utroque singularia nonnulla commemorentur.*

* S. Prix, S. Priet.

AN CHR. 674

25. Januar. Memoria celebris.

2. *Mirum quam celebris fuerit, estque etiamnunc S. Præjecti memoria, cui plurima altaria, Oratoria & vici non solum in Arvernis, sed etiam in aliis regionibus nuncupata sunt. In antiquis Martyrologiis honorifice prædicatur* VIII. *Kalend. Febr. quo die sincerum Bedæ Martyrologium Natale* S. PROJECTI *celebrat. Et Florus Lugdunensis Subdiaconus in Addit. ad Bedam:* In pago Arvernico natalis PROJECTI Episc. & Mart. qui more prophetico electus ab utero, purpurantem floiam servavit ist triumpho. *Uterque Projectum vocat, silet* Amarinum, *quem Usuardus & Ado Præjecto martyrii socium addunt his verbis:* Civitate Arvernis S. PRAEJECTI Episc. & AMARINI viri Dei, qui passi sunt a Proceribus præfatæ urbis. *Adjungendus ergo Præjecto* AMARINUS *seu* MARINUS *Abbas, non item* ELIDIUS *Præjecti satelles ab antiquis haud laudatus: qui quidem cum Præjecto occubuisse infra legitur, sed interest quis qua causa patiatur, ut inter Martyres (sic tum vocabant homines pia vita a sicariis quacumque ex causa interemtos) locum habeat.*

Monasticus status.

3. *Præjectum Benedictinis nostris adnumerant Yvion & Menardus, quod Candidinense Monasterium regendum susceperit. Adversantur nonnulli, opponentes istud Monasterium non Monachorum fuisse sed Sanctimonialium, quas Præjectus Presbyter direxerit. Hic litigare non est animus, cum antiqua quibus res definiatur nobis argumenta deficiant. Id tantum observandum, in more tum positum fuisse, ut Cœnobiis Virginum etiam adjungerentur Asceteria virorum, a quibus illæ regebantur, sicuti in Elogio S. Theodechildis Abbatissæ Jotrensis ad ann. 660. docuimus. Et ne longius exempla petamus, S. Genesius Comes Arvernensis, Camelariensis Parthenonis conditor, Ecclesiam* quartam S. Cæciliæ fecit, cui Monachos adjunxit. *Quamquam etsi aliæ desint rationes, hoc uno solo recensendus a nobis est S. Præjectus, quod cum eo passus sit* S. AMARINUS *ignoti Cœnobii, at Benedictini quidem (ut conjicere licet) Abbas: cum alias Genesius Comes hortatore S. Præjecto Camelariense Parthenona* ad Regulam S. Benedicti & S. Cæsarii atque Columbani *composuisse, Præjectus aliud sumptibus suis erexisse infra legantur.*

Genesius illustris Arvernus.

I. SUB diva memoria HILDERICI Regis qui Germaniæ gerebat principatum, cum Arvernorum Ecclesia pene Sacerdotali esset culmine destituta *a* GENESIUS eo tempore vir illustris & generositate pollens opibusque opulentus, in præfata urbe municipatum obtinebat. Quæ urbs immensitate divitiarum olim præpotens, nunc Martyrum sanguine ditior claret, tellus amœna, nisi quod zephyrorum flabris fulminibusque incursantibus sæpius fatigatur. Ubi haud procul Liger *b* fluvius præcipiti cursu præterfluens, Aquitanicam provinciam semicingens, post multos anfractus & prolixa terrarum spatia Oceanum quoque late ingreditur mare. Sed ad propositum revertamur.

Episcopatum recusat.

2. Cum opinio de adepto Sacerdotio catervatim, ut in talibus rebus fieri assolet, rimaretur, & alius alii præferri niteretur, atque inter se disceptarent; cum pars maxima præfatum Genesium ad Pontificale culmen sublimandum summo adnisu regalibus edictis disposuissent; ille metu perculsus, ne contra edicta Canonum ageret, indignum se Sacerdotio fore asserens concionabatur. At cives in electionem PRÆJECTI verba deprompserunt, qui illis diebus officium Sacerdotalis ordinis in præfata urbe gerebat. Quorum cum ad aures vulgi pervenisset consensus, vox omnium Clericorum & laicorum una efficitur, Præjectum dignum fore * Sacerdotio. Quid plura? auctore Deo ordinatur Episcopus. Erat enim piissimus, & omni suavitate conspicuus, vultu hilaris, sermone lenis, eleemosynis & jejuniis præditus, virginitate pollens, corpore nitidus, caritate diffusus, humilitate perspicuus, scientia & eloquentia præclarus, ornatus moribus, itaut humana sub specie Angelicam cerneres vitam degere. Habebat enim tunc temporis socium sacræ religionis sagacissimum perspicuæque sanctitatis virum EVODIUM, qui multos Arvernorum vicinarumque urbium populos antiqui anguis irretitos habenis ad sanctæ Ecclesiæ Catholicæ gremium per pœnitentiæ salubris antidotum revocavit.

Præjectus eligitur.

* esse

Monasterium Virginum ædificat.

3. Sed cum jam pridem his bonis, Christo præsule sine quo nihil boni agitur, polleret, cœpit affatim prædicto Genesio *c* Comiti consilium præbere salubre, ut quia soboles ei quæ hereditario jure succedere deberet deerat, Ecclesiam

a Nempe post mortem Felicis Episcopi, de quo in alia Vita num. 11.

b Arvernorum civitas seu Clarus-mons, vulgo *Clermont*, amplius viginti milliaribus distat a Ligeri fluvio: at vix mille passibus ab Elavere *l'Allier*, qui in Ligerim influit.

c Non confundendus Genesius Comes auctor Camelacensis Parthenonis (de quo in alia Vita) cum Genesio Episcopo Felicis prædicti decessore, qui *non procul ab urbe Monasterium collocavit & regulariter vivere instituit*, a nonnullis etiam cum Genesio Episcopo Lugdunensi idem perperam creditus.

fiam fibi quæ maculam & rugam non haberet adoptaret. Quo confilio vix tandem ifdem vir illuftris adepto, Monafterium facrarum Virginum fuburbano præfatæ civitatis in loco, cui Camelaria nomen inditum eft, omni nifu atque conamine fabricare adorfus eft ex Regula dumtaxat virorum Sanctorum, id eft S. BENEDICTI & S. CÆSARII, atque COLUMBANI [a]. In quo Monafterio ad exercendam normam fidei, religionifque ac mortificationis cuftodiam, præfatum Evodium, cujus fuperius mentionem fecimus, fummum præfecit, & ad neceffitatem ...rum res fuas jure obtentas inibi delegavit. Sanctus vero Pontifex quam... ...eminam illuftribus ortam natalibus, & quam ab adolefcentia in Chriftiano vigore dilexerat, vocabulo GUNDILANAM, ibi Matrem inftituit.

AN. CHR. 674 25. Januar.

4. Cernens itaque vir Deo plenus ubertim Chrifti familiam crefcere, aliud Monafterium in fuburbano prædictæ urbis, in agello Cæfariæ quondam feminæ conftrui præcepit, & ipfum de puellis Deo dicatis facravit. Ante illud etenim tempus puellarum in illis locis Cœnobium vix reperiebatur. Xenodochium quoque in propriis rebus, Orientalium morem fecutus, in loco qui Columbarius dicitur, fabricare curavit. Medicos vel ftrenuos viros qui hanc curam gererent ordinavit: ita tamen ut femper ibidem viginti ægroti mederentur, & ftipendia fibi acciperent; poftquam vero convalefcerent, aliis locum curandi darent.

Item aliud ac Xenodochium.

5. Verum quia prolixitas rerum & curiofitatem & obfcuritatem (ut ait Orofius) generare folet, nos paucis differimus verbis: neque vitam pandere tantum, fed paffionem texere rerum exitus depromit. Opinio vera habetur, quod in eadem urbe fub paganis Principibus legio fancta occubuerit Sanctorum, qui pro Chrifti nomine proprium ibi fuderunt fanguinem. Hujus legionis principes CASSIUM, & VICTORINUM, ANATOLIANUM quoque fuiffe confirmat antiquitas. Inibi etiam Cœnobium conftrui voverat, fed humanis præpeditus obftaculis cœptum opus imperfectum reliquit. Difpofuerat tamen animo, ut quos ex memoratorum fociis repperiffet, deberet per loca honefta transferre; fed cum vigilias per Abbates vel Clericos per loca Sanctorum inftituiffet, ut in promptu, ex eorum videlicet Reliquiis, rei veritatem inveniret; cum ipfum ferrum arripuiffet, & rura in quibus fancta corpora tumulata fuerant aperire juffiffet, Divino nutu pauper quidam, qui per tria ferme luftra tenebatur debilis, fanitatem ibi recepit. Et hoc ne cui incredibile videatur S. Præjecti virtute geftum fuiffe, intantum veritas patet, ut qui hæc vidit, ipfe verbis intimaverit. Nec immerito Dominus Sanctos fuos ita remunerari in terris dignatur, qui fuas propter ipfum crucifixerunt voluntates. Corpora vero Sanctorum a fucceffore prædicti Pontificis AVITO Papa mirifice funt translata.

SS. Martyrum Reliquias perquirit.

Auctoritas.

6. Cumque his & aliis miraculis polleret, audiens hæc CHRODOBERTUS Turonicæ urbis Epifcopus, Diaconem fuum cum eulogiis caufa vifitationis ad ipfum direxit. Cumque eum alacri recepiffet animo, fecum in convivio difcumbere fecit. Accepto ifdem Diaconus poculo, folitus ei labor affequitur, eadiva denique fatigatur infania. Cumque venerabilis Præful phreneticum atque furibundum & ftridulis dentibus infpexiffet, cœpit eum levi conamine confolari, per Divinum adminiculum adjurans, ne diutius pars adverfa corpus Chrifto deditum ufurparet. Mox mirum in modum fanus efficitur, & numquam deinceps tali eft fatigatus labore.

Epifcopicum fanat.

7. Alio quoque tempore cum facratiffimo Dominico Pafchæ Refurrectionis die convivium habuiffet, quidam ex miniftris, cui inferre mos erat ipfius cibum, vafculum argenteum quod tueri debuerat furtim abftulit, quod fub rure pofitum occultare nifus eft. Cumque alii miniftri inter fe conquirere cœpiffent, quidnam rei de argento actum foret, ad aures Pontificis facti fcelus pervenit. Juffit itaque omnes, qui illo officio defferviebant, fuis obtutibus præfentari, & paterno eos cœpit monere affamine, ut quod male ablatum fuerat, per confeffionem bene proderet noxa. Quod fi non, nocte opaca Domini auxilium fe

Furem divinitus agnofcit.

[a] Has Regulas in unum compactas Sanctimonialibus aptaverat S. Donatus Vefontienfis Epifcopus, quemadmodum in ejus Elogio ad ann. 651. diximus. Lege Notas in aliam Vitam.

AN. CHR. 674 25. Januar.

dixit Imprecaturum, ut facinus admissum detegeret, & noxa illicite usurpata insontes servaret, & noxium sua pietate elucidaret. Expletis itaque vigiliarum excubiis, cum se vir Deo plenus sopori dedisset, vidit in somnis virum candida veste fulgentem, utpote Angelum pacis, qui ei supradictum vasculum, ubi abditum erat humoque opertum, indicaret. Evigilans e somno B. Præjectus officiales cunctos qui eidem ministerio deserviebant accersiri jubet. Cumque vicissim omnibus sermocinatus fuisset, quid ex illo furto reperissent; omnes unanimiter denegantes, nihil se ex hoc scire edisserunt. Tunc vir Dei manu annuens, & digito designans, nomen latronis indicavit, addens etiam: Illo & illo ite in loco, & furtum abditum reperietis. Cumque ad locum ministri denominatum venissent, vasculum quod pridie perdiderant, prædicto Pontifici detulerunt. Latronem vero coram omnibus arguens, & ad pœnitentiam agendam cohortans, quantum ad se pertinebat, indulgentiam accommodavit.

Childericum adiens, Amarinum febricitantem sanat.

8. Per idem tempus evenit, ut vir Dei ad aulam Regis HILDERICI pro conditione Ecclesiæ pergeret. Arrepto itinere cum jam per vastam eremum Vosagum nomine iter carperet, post laboriosum callem per juga montium & convallium, vix tandem venit ad locum, quem Doroangus [a] gentili lingua Barbari vocitant, ubi haud procul cellulam beatæ recordationis & venerandus vir AMARINUS, ex permisso & conniventia WARNECHARII [b] Optimatis, summo labore construxerat. Eodem tempore cum ibi in paupertate Dei tirunculos haberet, ut vix panem paximatii ad mensuram cum lympharum potu sumerent, licet sub paupertatis inopia, Christo Domino famulabantur juxta illud Evangelii præceptum, dicens: *Beati pauperes Spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. (Matt. 5. 3.) Sed quid ibidem Dominus per Præsulem suum venerabilem Præjectum miraculi ostenderit, non est silendum. Denique prædictus Amarinus febre jampridem fuerat correptus, intantum ut nec gressum movere, nec alimentum ullum, nisi laticem tantum, haurire posset. Quod cum ad aures beati viri Præjecti insinuantibus Fratribus pervenisset, solitas Domino preces fudit, & ad cellulam ubi venerabilis Abba ægrotus jacebat pergens, scuto fidei armatus, tugurium ingressus, vexillum Crucis indeptus, salute allata febris discessit e corpore: apprehensaque manu ejus, ad refectionem domus (mirum dictu!) adduxit illæsum. Congratulantur Fratres pristinam sanitatem recepisse Patrem. Quid ibidem gaudii fuit, quod tale miraculum per famulum suum Præjectum Dominus operari dignatus est, ut in eremi vastitate subito æger recepisset salutem?

Honorifice ab Hilderico Rege susceptus.

9. Sed post sacra salubriaque verba cum se sopori dedisset, & excubias atque vigilias pernoctans usque ad auroram diei vir Dei consummasset, cum jam aurora diei sol rutilans gratissimus fuisset redditus terris, cum benedictione Fratrum iter quod cœperat arripuit, atque ad Principem perrexit in pace. Cui Dominus tantam apud Majorem-domus præstitit gratiam, ut quod verbis deprompsisset, summo eum honore adeptus sit. Gaudent Rex & Aulici ejus, Proceres atque Optimates, a Domini Sacerdotibus strenue susceptus est. Privilegio autem Ecclesiæ ex auctoritate Principis roborato, Christo favente remeavit ad propria.

Apud Regem calumniam passus.

10. Erat illo tempore in supradicto territorio Arverno quædam femina Deo dicata nomine CLAUDIA, quæ sedulo propter causam prædicationis veniebat, resque suas ex parte prædicto Pontifici, vel pauperibus quos ipse regebat contulit. At non post multum spatium temporis, debitum implevit naturæ: quæ a B. Præjecto summo cum honore est tumulata. His ita transactis, erat quidam infamis vir, HECTOR nomine, qui apud Massiliam Patriciatus honorem adeptus fuerat, qui filiam supradictæ Claudiæ raptam ex scelere sibi sociaverat, & deinceps concubinatus miseriam adorsus, ad Hildericum Principem, qui eo tempore utraque Regna suscepta gubernabat, alio sibi in scelere sociato nomine

LEO-

[a] Savaro legit *Cleroangus*, quam lectionem præferendam putamus, tametsi locus nobis ignotus est. In alia Vita *Claroangus* non *Doroangus*, & *Moragus* non *Vosagus* scribitur. Lege Notas infra.

[b] Non Vvarnacharius Majordomus in Burgundia a Chlothario secundo institutus, cum anno regni Chlotharii 43. Christi 646. teste Fredegario sit mortuus: alias octogenario major occubuisse dicendus esset. S. Amarinus.

AN.CHR. 674 25. Jan.

Leodegario, pervenit ad Regem, quod postea in ejusdem martyrio perficiendo fomes scandali fuit. Incusat Pontificem, quod prædia prædictæ feminæ Claudiæ sibi vindicaret, causasque Regi depromit: obtinuitque cum Principe, ut Missos ex latere dirigeret qui eum per fidejussores nuntiarent, & in aula Regis facerent præsentari.

Palatium petit.

11. Cumque ille instructus de hac causa ad responsum dandum veniret, multo mœrore constrictus est, quia jam dies sancti Paschæ imminebat, & in propria urbe ipsam sacratissimam Paschæ noctem sollemniter ei celebrare non licebat. Sed ut verum proverbium dicitur, Integritas Sacerdotum non timet imperium Regis; fide armatus, & galeam salutis juxta egregium prædicatorem Paulum indutus, ad palatium properat. Sed ut mos est, apud Regis aulam in loco ubi causæ ventilantur introiit, ut cum suprascripto Hectore de supradicto negotio rationes haberet. Ipse cœpit renuere, & rationem veram reddere, juxta statuta Canonum vel legem quæ dicitur Romana *a*, quia magnus dies Sabbati erat, quo vigiliæ sancti Paschæ celebrari solent, se nullo modo de hac causa respondere posse. Sed ut est collatorum mos, omnes cœperunt cogere, ut tali pro causa non differret dare responsum. Cumque vir Dei se undique artatum cognovisset, necessitate compulsus ita respondit, se causas Ecclesiæ Imnichildæ Reginæ *b* ditioni commendatas habere. Cumque hanc assertionem cognovissent, imperfectum opus remansit. Beatus igitur Præjectus operis sui laborem, & quomodo per fidejussores venisset exhibitus tandem depromit. Rex vero & Regina timore perculsi, veniam coram omnibus a prædicto Episcopo expetunt, & pro ejus labore mœrore sunt inflicti. Erat itaque in præsidio Hectoris tunc temporis Leodegarius Pontifex. Cumque jam meridianam plagam sol lustrasset, & occasu tenus occumberet, & hora (quod est consuetudinis) jam in promptu cerneretur, ut sollemnes vigilias Paschæ celebrare licitum esset, ex Regali permisso vel majorum natu, Pontifices vel Sacerdotes qui in Æduorum urbe ob Regiam potestatem conglobati fuerant, beatum virum Præjectum supplici voce enixius poscunt, immo precantur, ut eadem sacræ noctis vigilia ipse pro statu Regis, vel pace Ecclesiæ sacrificium Deo immolaret.

Eph. 6.17.

Cogitur pridie Paschæ coram Rege respondere.

Sacris operatur coram Rege.

Hector cum S Leodegario fuga elapsus dat pœnas.

12. Cumque hæc de tanta veneratione Hector cognovisset, maximeque quia Wlfoaldi Senioris-Domus fiducia perusus erat, intempesta nocte cum S. Leodegario male multato uterque fugam ineunt. Cui versa vice illud aptari potest elogium, quod in S. Silvestri actibus describitur de Perpenna Tarquinio, ubi inseritur, quod eadem hora qua B. Silvestrum ad tribunal suum productus esset, de domo sua ejectus feretro ferebatur ad tumulum. Sed eum aurora diei daret initium, & jubar solis jam emineret tertis, comperto Rex per Proceres Hectorem terga vertisse, magis ac magis in honorem Pontificis satagere cœperunt. Hector vero captus, Regalibusque edictis peremptus est. Leodegarius vero pœnitentia ductus, & in exsilium Luxovio *c* trusus, atque post inde sublatus, & infra urbem propriam, apud Ugimerem *d* quemdam perfidum & nequissimum virum, qui postea Trecassinam incubavit urbem, luminibus evulsis, ac non post multum ab Ebroino Comite palatii, alias strenuo viro, sed in nece Sacerdotum nimis feroce, impie valde peremptus, palmam martyrii adeptus est, sacrisque nunc virtutibus pollet.

Ad suos redit Præjectus cum Amarino.

13. Igitur S. Præjectus ex Regalibus edictis, vel munificentia Regis, ut sibi placuerat, de prædiis quæ præfatus Hector requirebat judicium adhibuit, qualiter hæc perpetuo jure Ecclesia possideret: valedicensque Regi atque Optimatibus, magnifice honoratus ad propria est regressus. Hæc audiens prædictus Ama-

a Theodosius Augustus Arcadio Aug. II. & Ruffino Coss. legem tulit, *ut actus omnes publici, sive privati, diebus quindecim Paschalibus conquiescant*. Quod attinet ad Canones, exstat apud Ivonem parte 4. q. 46. decretum Liberii Papæ præcipientis, ut *in jejuniorum diebus nulla lites, nulla contentiones esse debeant, &c.* quod postea Concilia Suessionense, Triburiense & alia sæculo IX. definierunt.

b Imnechildis seu Chinechildis uxor Sigiberti Dagoberti filii fuisse dicitur, de qua hunc locum explicat Godefridus Henichenius in lib 2. de trib. Dagob. cap. 2.

c Alia causa secessus S. Leodegarii in Cœnobium Luxoviense refertur in propriis Actis infra.

d Apud Chesnium *Grinno* in Vita S. Leodegarii *Vvaimerus* dicitur, Camuzeo *Vvammirus*.

AN CHR. 674 25. Januar.

Amarinus Abba, circa virum Dei omnia prospere gesta, eum in Arverna secutus est urbe, credens quia solam ibi ob alimoniam sustentandorum Fratrumque egestatem ac laborem, quem in eremo pro Christo exercebant, suo adminiculo præfatus Præsul præsidium afferret. Quo viso egregius vir velut munus Divinum suscepit, & die noctuque secum socium superni muneris, quod postea rei probavit eventus, habebat.

Ab Agricio quæsitus ad necem.

14. Sed cum jam his bonis Christo præsule degerent, inimicus humani generis hæc ferre non valens, dum unius charitatem, alterius invidet receptionem, de quo scribitur, cujus mille nocendi sunt artes, quemdam nequissimum & filium Belial aggressus, per quemdam AGRICIUM ad viros industrios Arvernorum populos properat, ut arte qua posset in viri Dei necem [a] eorum animos incitaret. Tempore illo Agricius cum consilium pravorum esset adeptus, nec mora posthæc velut bellua infrenis, totis utpote antiqui anguis innexus habenis, ad virum Dei Volvico * villa cum satellitum turba stipatus advenit, & quantum milliario uno a supradicta villa, velut lupi rapaces ad caulas ovium vociferantes, cum sonitu buccinæ de saltu miserunt. Beatus vero Præjectus atque Amarinus ubi sonitum audierunt buccinarum, uterque se in orationem dederunt, exspectantes a Domino immarcescibilem recipere coronam. Omne vero officium *, qui in comitatu præfati Episcopi erant, audientes clangorem tubarum, pavore perculsi, vestibus nudati, & armis exspoliati, per sentes spinarum vel nemora condensarum veprium verterunt terga. Cum ad ostium jam domus viri iniqui accessissent, & introire vellent, tunc (ut fertur) unus ex officialibus viri Dei & ostiarius domus nomine GODOLENUS, se in certamine pro viro Dei dedit, magis optans gladio collum submittere, quam in sæculo supra mortem viri Dei inducias promulgare.

* Volvic

* id est omnes officiales.

Mortem effugere renuit.

15. Sed ubi viginti satellites pravorum sociorum domum ingressi sunt armati, tunc fertur dixisse venerabilis Amarinus ad Dei virum Præjectum: Domine mi, inquit, si tui consilii assensus aderit, ad has voces ululantium & nefandorum hominum locum demus: forsitan immensa Dei pietas nos eruere dignabitur de pravorum insidiis. Ad hæc vir Dei Præjectus respondit: Sile, Frater, sile, quia si modo tibi hanc coronam defraudas, ipsam deinceps nequaquam reperies. In hac voce Amarinus conticuit. Beatus vero Præjectus prolixius preces ad Dominum fundens, sacrum Domino commendabat spiritum.

Occiditur cum Amarino.

16. Completa quoque oratione ingressi nequissimi viri, in angulo domus primitus pro B. Præjecto Amarinum Dei famulum jugularunt. Et dum vir Dei in stratu suo jaceret, & lacrymis suum recubitum rigaret, lictores quo venerant remeabant, & B. Præjectum illæsum relinquebant. Quod vir Dei cernens sibi coronam fraudari, persecutoribus se ultro offerens, ait: Hic est quem quæritis, implete quod vobis imperatum est. Et hæc dicens, unus ex apparitoribus qui erat in scelere audacior, RADBERTUS nomine, genere Saxo, pugione arrepto B. Præjecto perfudit in pectus. Vir autem Dei sacri sanguinis unda perfusus, mucronem videre non ferens, oculis suis digitos imposuit, & posthæc lictor in caput ejus gladium vibravit, cerebrumque ejecit. Sic sancta illa anima carnis nexibus soluta migravit ad Dominum *.

* de anno infra.

Necis auctores conversi.

17. BODO vero & PLACIDUS insinuatores viri, qui consensum præbuerant de ipso martyrii loco, cum non longe adstarent, viderunt tres stellas procedentes cœlitus super ipsam domum, in qua Sancti Dei interfecti jacebant, e quibus una majorem dedit fulgorem. Quam visionem usque hodie prædicti viri se vidisse confirmant. Quod miraculum & illorum credimus demonstrare gloriam, & istos revocare ad pœnitentiam. Nullus enim in hac positus vita, si converti voluerit, desperandus est de venia. Denique, ut legitur, LONGINUS miles Domini latus lancea perforavit, & deinceps conversus coronam martyrii adipisci meruit.

Auctoris ætas.

18. Sa-

---

[a] Sigebertus ad ann. 670. id factum dicit *in ultionem Hectoris Massiliensium Patricii ab Hildrico Francorum Rege perempti.*

18. Satellites vero qui hoc facinus perpetrarunt, manibus cruentis corpus B. Præjecti, suum ut completum scelus probarent, foras in persecutorum conspectibus traxerunt. Iisdem vero Radbertus, qui manus funestas in Dei Sacerdotem extenderat, ultione Divina percussus, consumptusque a vermibus indignam vitam digna morte finivit. AN.CHR. 674 25. Januar. Interfectores puniti.

ALIA VITA SANCTI PRÆJECTI.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. STudii fuit apud veteres, & eruditissimos viros, ut eorum gesta, quos miraculis & sanctis actibus pollere cernebant, sagaci studio, Christo auspice sine quo nihil boni agitur, stilo promulgarent, quatinus de præcedentium meritis imitanda, vel memoriæ commendanda, cognoscens ventura soboles gloriaretur. EUSEBIUS vero Cæsariensis urbis Episcopus, vir eloquentia & facundia pollens, majorum exempla secutus innumeros Martyrum descripsit agones, quem imitatus RUFINUS usque in Consulatu Theodosii Principis stilo elicuit. Sed ut ad sacros veniam Anachoretas atque Confessores, B. ATHANASIUS Alexandrinus Episcopus, Antonii; sanctus vero & eruditissimus vir HIERONYMUS, Pauli, & Hilarionis, vel ceterorum quos cultus bonæ vitæ laudabiles reddebat, edidit acta. POSTHUMIANUS vero, SEVERUS, & GALLUS Martini egregii vitam suis edidere schedulis. Sed & beatissimus quoque GREGORIUS Romanæ Ecclesiæ Pontifex, cui etiam secreta cœli patuerunt, in libris quibus titulum Dialogorum inseruit, Sanctorum agones, multimodaque gesta melliflua condidit facundia. IONAS etiam nostræ memoriæ tempore vir eloquens, vitam B. Columbani, & discipulorum ejus Athalæ, Eustasii, & Bertulfi, luculentissime edidir. Ad quorum comparationem, velut viles vernaculi esse censemur: sed memores illius Domini & Salvatoris nostri præcepti: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulsate & aperietur vobis*; & illius Psalmographi oraculi, *Aperi os tuum, & implebo illud*, quamvis temerario, noo tamen subreptivo, aut præsumptionis annisu, jussionibus vestris satisfaciens, ea quæ de summo PRÆJECTO Pontifice tam indaganti stilo, quam relatione plurimorum reperi; aggrediar texere gesta. Unde Lectorem obsecro, (si quis tamen captus amore Pontificis legere decreverit) non quærat in his Tullianam eloquentiam, nec Oratorum facundiam, nec Philosophorum flosculos, & Stoicorum diversas assertiones; sed puritatem sanctæ Ecclesiæ. Neque enim aquila extensis alis semper ad æthera volitat, sed crebrius remissioribus pennis divertit ad terras, & inter Regias sæpe dapes, etiam vilia poma, lactucæque agrestes, optimæ quoque censentur. Orandus est igitur Deus Pater & Salvator noster IESUS-CHRISTUS, ut auram sancti Spiritus afflare dignetur, ut caliginem cordis abradat, facultatem accommodet loquendi, ut ita præfati Antistitis, qui semper amore Christi flagravit, valeamus actus disserere; quatinus exemplum illius, virtusque animi sagacis, in posteris debeat propagari. Quod tribuat ille rerum Sator æternus opitulante oratu vestro, qui linguas infantium facit esse disertas. Amen [a].

Sanctorum gesta scripserunt antiqui. Auctoris ætas. Matt. 7. 7. Ps. 80. 11.

INCIPIT VITA VEL PASSIO.

2. Sanctus igitur PRÆJECTUS clara natalium lampade oriundus, GUNDOLENO, atque HELIDIA parentibus procreatus, Arvernico territorio est exortus, ac priusquam nasceretur, revelationis mysterio designatur. Denique cum adhuc clausus esset in utero, matri ostensa est visio, sancto monstrante Spiritu. Vidit namque sibi per latera pignus egredi, tinctum roseo baptismate, unda sanguinis rubricante. Quod cum cuidam Dei servo genitrix Christiana nar-

Præjectus Arvernus Martyr præsignatus.

[a] Hic sequebatur in apographo Compendiensi alius Prologus a nobis omissus, qui apud Bollandum Vitæ initium facit.

AN.CHR. 674

narrasset, illico agnovit quod nasciturus puer magnus in sæculo fieret, & palmam martyrii donante Domino obtineret.

15. Januar. *Litteris imbuitur.*

3. Interea nascitur puer elegans : labentibus annis infantiæ, pueritiæ tempore subintrante, traditur scholæ Iciodrensi *a*, atque favente Deo præ cetera turba sodalium proficiebat Ecclesiastico nutrimento. Cumque polleret industria cantus & litterarum, parentes illius eum GENESIO Archidiacono studuerunt commendare, qui postmodum Arvernis urbe Præsulatus obtinuit dignitatem. Qui cum vidisset naturæ nobilis puerum diligentius enutritum, prius pecuniam illi credidit in alimoniam pauperum : crescente postmodum eruditionis indagine, suo eum frequentius faciebat interesse consilio.

Ab æmulis cœlitus defenditur.

4. Verum quia sinistro sæpius alterius felicitas adspicitur oculo, cernentes hoc quidam ex Clericis, invidiæ accensi stimulo, cœperunt ei tendere insidias calamitatis. Denique MARTINUM Cantorem incitant, ut cædendi Præjectum aditum quærat. Jubetur puer sonum reddere, quem vix puncto ore audierat decantari ; sed intelligens innocens laqueum sibi paratum, mentem tendit ad Christum, sanctum invocat Martyrem Julianum, Divinum exposcit auxilium. Mox igitur sancto se docente Spiritu ita cantum memoriter reddidit, ut cuncti patenter agnoscerent, quod illam melodiam magistralem in puero Divina pietas infudisset : atque hoc modo invidia in admirationem conversa cessavit. Hæc illius sunt opera qui vellicantem sicomoros pastorem puerum Prophetam * fecit.

* Amos 7. 14.

Animarum curam accipit.

5. Cumque bonis polleret moribus, a prædicto Pontifice Iciodrense diœcesi *b* est prælatus : cœpitque castitate fulgere, charitate vernare, jejuniis insistere, orationibus incumbere, Scripturarum volumina perscrutari, ac diebus Quadragesimæ sæcularium conventicula declinare, cum domesticis tantum fidei humilitatis parsimonia, cum eleemosynarum largitate vacare.

Nummos multiplicat.

6. Die igitur quadam cum plures ad eum pauperes advenissent, & eleemosynam postularent; vir Dei per ministrum cognovit, quod amplius quam duos nummos aureos non haberet, deferri sacculum jubet, IESUM prece tacita invocavit. Illico virtus Divina affuit, in sacculo aurum crevit, tantaque ibidem est nummorum inventa pecunia, quanta pro foribus pauperum stabat caterva. Nec mirum si ille inclytus artifex qui solem suum extendit radio, invocante se fideli servulo aurum fudit in sacculo.

Piscem insperato obtinet.

7. Quadam namque die dum cum hospitibus abstinentibus convivaretur, & piscem omnimodis anxius non haberet, casu ad ministerium aqua defuit. Puer cum situla ad fontem perrexit; dum haurit aquam, insperato piscis vasculum intravit. Regressus puer aulicus, piscem cum latice præsentavit, quod abunde Præjecto cum hospitibus sufficere potuisset. Facile hoc ille præstitit, qui quaterdenis annis Israeliticam in eremo turbam pavit.

Abstinentes tuetur cœlitus vindicatos.

8. Solemnitas sancti Paschæ advenerat, Præjectus Arvernis ad Præsulem properat. Dumque die quadam sibi in solario convivium præparasset, multique viri sæculares & nobiles ibidem invitati venissent, tres inter eos abstinentes *c* aderant, qui carnes in esum sumere recusabant. Sed quia semper gravis est pravis mentibus vita Sanctorum, cum eos sæculares viri irriderent, & risus atque opprobria jactitarent; a viro Dei admonentur, ut quos venerari debuissent, irritando non increparent. Sed cum illi nequaquam se corrigerent, subito pavimentum solarii cum irrisoribus cecidit, tantumque Præjectus cum pœnitentibus residens ad mensam remansit : sicque incauta præsumptio & digna confusio cum suis actoribus ad propria petivit abscessum.

9. In-

a Iciodrum seu Iciodorum & Issiodorum, vulgo *Issoire*, opidum in Arvernis, Benedictino S. Austremonii Cœnobio decoratum, ad Elaverem fluvium. De ejus instauratione per Monachos Cartusenses facta lege To, 2. Bibliothecæ Labbeanæ p. 706. Istud Monasterium Congregationi S. Mauri recens adjunctum est.

b Diœcesis significat territorium Episcopi, & pagum seu dioinem (uti in Vita S. Serenici ad ann. 670. notavimus) item parochiam, quo sensu hic usurpatur.

c Bernardus Guidonis in lib. de SS. Lemovic. num. 52. Tomo 1. Bibl Labbeanæ S. Gonsaldum his tribus adnumerat. *Hic*, inquit, *sicut in quodam libro vetusto Ecclesiæ suæ legitur, fuit socius S. Præjecti Martyris Episc. Claromontensis, fuitque unus de illis tribus abstinentibus in die Pascha &c. Hic gutturnosis invocatus opitulari solet.*

9. Interea dum ista geruntur, vir Domini Præjectus Diaconus ordinatur. Cœpit cantu pollere, sapientia redundare, mellifluа sanctitate fulgere, in omni prudentia decoratus incedere: & quia non poterat Ecclesiæ lucerna abscondi sub modio, claritatis radios diffundebat inclyto inserta candelabro. Nam passiones Martyrum Cassii & Victorini, Anatoliani & Astremonii *, ac ceterorum Sanctorum qui in eadem urbe sanguinem fuderunt pro Christo, glorioso lucubravit stilo. Optabat etenim particeps fieri Martyrum, qui tam diligens exceptor eorum erat gestorum.

AN. CHR. 674. [illegible] Jan. Diaconus Acta Sanctorum describit. * al. Astrebundii

10. Non multum post ista tempus effluxerat, FELIX urbis prædictæ Cathedram possidebat, & tunc Candidinense *a* Cœnobium tradidit ad regendum Præjecto. Cumque ille ibidem Monasticam attenderet disciplinam, & tam animarum lucra quam ædificiorum proveheret structuram; cujusdam domus volens reparare materiam, quæ quadraginta pedum numero elevabatur in altum, cum haberet omnia præparata, & structores starent in machina, subito a fundamento paries cecidit veteranus, unumque ex operariis ita sua mole oppressit, ut nullatenus inter lapides & pulverem appareret. Tunc vir Dei repletus anxietate, lacrymarum imbrem effudit ante præsentiam Christi: jussitque molem lapidum amovere, ut saltem vel quassatum cadaver traderet sepulturæ. Quod cum fuisset impletum, invenerunt hominem ita sanum, acsi nullo fuisset casu ruinæ præventus: & quia Præjecti opera placerent Altissimo, testabatur ostensa virtus in homine liberato.

Parietis ruina oppressum servat.

11. Defuncto itaque Felice, cum maxima pars Cleri vel populi Præjectum cuperent habere Antistitem, Archidiaconus urbis præfatæ GIROALDUS *b* nomine, cupiditatis instinctu, Clero contempto, laicorum usus consilio, Episcopatum urbis Arvernicæ usurpavit præmio: sed quadraginta dierum evoluto curriculo, mortis sortitus est transitum.

Felice & Giroaldo mortuis.

12. Igitur cum urbs Arvernica Præsulis destituta solatio, GENESIUM virum inclytum & Senatoria dignitate præclarum Pontificalis Cathedræ sublimare voluissent in solio, ipse vir potens & sapiens honoris gradum incaute non appetens, indignum se huic officio fatetur coram omnibus: quin potius concionatur ad cives, ut Præjectum a Rege poscerent in sede Pastoris. Tunc itaque favore populi concordante, immo magis sancto Spiritu gubernante, inito consilio Præjectum elegerunt Antistitem, decreto etiam Regis & populi petitionibus annuente. Cumque sublimatus in Cathedra benedictione percepta fulgeret Angelica conversatione, agebat Deo gratias plebs devota, quod talem Sacerdotem recepisset Ecclesia, quæ ante fuerat morte sui Antistitis destituta. Erat enim vir Dei sanctus Præjectus piissimus, & omni suavitate conspicuus, vultu hilaris, fulgentibus oculis, blandus verbis, virginitate præcellens, corpore pulcherrimus, cute nitidus, statura decorus, omni bonitate repletus.

Episcopus ordinatur.

13. Cumque sanctis polleret moribus, quemdam religiosum virum EVODIUM *c* nomine socium sibi elegit, per quem multorum animas sancta prædicatione ad cœlestia desideria incitavit. Cœpit interea vir Domini Præjectus prædicto Genesio suadere, ut quia mundanas soboles non haberet, Ecclesiam Dei sibi pro filiis adoptaret. Tandem itaque vir nobilis ejus verbis consentiens in

Adjutorem prædicationis Evangelicæ assumit.

a Candidinense Monasterium non aliud quibusdam videtur fuisse quam Cantoennense, vulgo *Chantoen*, postea Ecclesia parœcialis ad Australem civitatis plagam, quæ nuper Patribus Carmelitis Excalceatis cessit. Joannes Savaro, in Notis ad lib. 1. de altaribus Claromont. §. 26. suspicatur, Cantoennense Monasterium illud ipsum fuisse, quod *non procul ab urbe* Virginibus paravit Sanctus Genesius Episcopus.

b Bollando *Gairoaldus*, al. *Garivaldus*. Savaro in lib. cit. § 8. ubi in Ecclesia S. Galli requiescere dicitur *sanctus Garivaldus*, miratur homini *Sancti* titulum attribui, nisi *Sanctus*, inquit, vocetur propter Episcopatus honorem &c.

c An alius ab Evodio quem S. Genesius Episcopus Magnilocensi Monasterio præfecisse in Vita S. Boniti legitur, incertum.

AN.CHR. 674 25. Januar.

Cœnobia & Xenodochium construit.

in suburbano memoratæ urbis Monasterium *a* construens, sub norma sanctæ Regulæ ibidem vivere instituit Virgines, reliquam amplissimam facultatem post suum obitum per loca deputavit Ecclesiarum sanctarum. Construxit etiam vir Dei aliud Cœnobium Virginum in territorio Arvernorum. Nam ante illud tempus, in eadem provincia nulla fuerant Virginum Monasteria instituta. Xenodochium quoque de propriis rebus aptavit, medicos strenuos adunavit, atque ita constituit, ut semper ibidem viginti ægroti sanandi adessent, quibus curatis, alii totidem medendi succederent.

Martyrum corpora perquirit.

14. Addantur paginæ quæ cumulantur mysteria. Illo in tempore quo erga Christi cultores antiquitus persecutionis fervor incanduit, integram legionem virorum fidelium una cum conjugibus ac liberis carnifex cruentus exstinxit. Vir igitur Domini Præjectus optavit, ut eorum corpora diligentius per loca constituta transferret: sed inquietudine temporum insurgente, & celeri martyrio propinquante plene cœptum opus implere non potuit, sed successori suo ex parte aliqua ad peragendum reliquit. Cum igitur corpus unius Sancti transferre cuperet, & vigilias more solito celebrasset, accepto rastro terram fodere cœpit: statimque pauper quidam adveniens, qui annis ter quinis tenebatur debilis, integram sanitatem recepit operantibus Sanctis. Unde credimus in hac virtute S. Præjectum habere societatem cum Martyre: ut quia & ipse Martyres venerans, eorum semper desiderabat fieri particeps, cum illis per Dominum miraculo jungeretur virtutis. Nec immerito illis glomerabatur per signum miraculi, qui illis sociandus erat per sanguinem.

Furem orando cognitum corripit.

15. Cumuletur in laudem, quod Christus operatus est per Martyrem. Dies sancti Paschæ rotato anno advenerat, & quidam ex ministris vas argenteum, quod ipse salvare debuerat, furtim subtrahens celabat. Quod cum viro Dei nuntiatum fuisset, & scelus cum auctore lateret, subsequenti nocte orationi incubuit, moxque illi Divina virtus & furem pariter & furtum designavit. Mane autem facto cum inquirerentur ministri, & singuli cœpissent admissum facinus excusare, vir Domini ad locum sibi divinitus ostensum direxit, argenteum reperit, reum cum magna mansuetudine misericorditer castigavit, ne talia ulterius perpetraret: sicque vir sanctus servans in pectore virtutem districtionis & patientiæ, & prodendo vitium exstinxit, & parcendo reo misericordiam custodivit. Hæc illius est ostensio, qui fraudulentum discipulum ostendit in spiritu Elizæo.

Childericum adiens, Amarinum febre liberat.

16. Inserantur paginæ Martyris clara miracula. Cum vir Dei exigente causa ad Regis CHILDERICI festinaret præsentiam, itinere deducente pervenit ad locum qui Claroangus *b* vocatur in Morago, ubi milites Christi beatæ paupertatis obtentu more vivebant Monastico. Cumque a Monachis fuisset exceptus cum gaudio, reperit Patrem Monasterii AMARINUM vocabulo febrium laborantem incommodo, itaut nec gressum movere, nec præter aquam aliquod alimentum potuisset percipere. Sed eum Dei vir ad consulta arma recurrens, vexillum Crucis super ægrum fecisset, protinus fugata febre sanatus æger surrexit, sicque gaudentes, statim noctem sequentem in psalmis peregerunt & hymnis. Cumque ad Palatium pervenisset, gratifice a Rege susceptus, & cum summa veneratione ab Optimatibus illius honoratus, quidquid a Principe petiit & voluerat, impetravit: atque valedicens Childerico Regi & Reginæ ipsius dignæ Dei famulæ BERECHILDÆ * vel Proceribus Regni, Arvernicam repedavit ad urbem.

* Boll. Belichilda

17. Au-

a Nimirum *in loco cui nomen Camelaria vulgo Chameliere*, & quidem *sub Regula SS. PP.* BENEDICTI, CÆSARII & COLUMBANI, teste alio Vitæ scriptore n. 3. *Construxit Genesius*, inquit ipsius Genesii historicus, *Divino admonitus oraculo apud castrum propriùm Camelariam a camelis sic nuncupatum quinque Ecclesias, quarum unam in honore Salvatoris condidit, alteram in honore Dei Genitricis* MARIÆ; *tertiam Petro Apostolo dicavit, quam sanctæ virgini suæ sorori donavit; quartam S. Ceciliæ fecit, cui Monachos adjunxit; quintam in exaltatione S. Crucis ædificavit, cui Ecclesiasticos dumtaxat Presbyteros dare arbitratus est, non secundum ullam prædictarum Regularum consuetudinem viventes.* Nunc istud Monasterium excisum est. Est & Prioratus S. Ægidii Camalariensis dictus, vernacule *S. Gilles de Chamalieres*, diœcesis Aniciensis, ad Ligerim, paulo infra Abbatiam S. Theofredi, cui subjectus est Prioratus.

b Sic legit Wion in Martyrologio: Bollandus vero *Daroangus in Vosago*. Ignotus locus sive *Claroangus* sive *Daroangus*, *Doroangus*ve legas. Causam profectionis Præjecti in curiam, discimus ex alia Vita, in qua Præjecti ad palatium profectio duplex describitur.

ANCHR. 674

17. Audiens igitur vir Domini Marinus de sospitate Pontificis, cum gratia charitatis est subsecutus Arvernis, Christo scilicet dispensante, ut qui sic erant charitate conjuncti, simul essent martyrio coronati. Dumque Sancti in mandatis Domini pariter aliquantulum temporis conversarentur, contra eos hostis antiquus per ministros suos exarsit. Denique AGRICIUM quemdam virum nefarium commovit, atque illius consilio Arvernorum Proceres in necem Sanctorum armavit. Cumque viri Dei simul consisterent in loco nuncupato Volovico *, repente super eos turba ruit persequentium, proferentes fremitum & sonitum buccinarum. Quod cum milites Christi cœpissent audire, in orationem prostrati ad agonem martyrii se studuerunt præparare: ministri vero eorum subito timore perculsi, qui evadere potuerunt, sugæ præsidium quæsierunt, præter duos tantum qui cum S. Præjecto perstiterunt: reliquos vero quos malignantium turba invenit, nudos abire permisit. Cumque sacer Domini Amarinus foras voluisset egredi, & per prædicationis gratiam furorem mitigare, eum vir Domini Præjectus compescuit dicens: Noli, Frater carissime, præparatam coronam differre: quia si modo eam non assequeris, forsitan postea non attinges.

25 Jan. Præjectus cum Amarino martyrio coronatur.

* Valvic

18. Quod ille audiens restitit, & ingredientibus duobus ministris iniquitatis coronam martyrii prior accepit. Cumque carnifices S. Præjectum occidisse se crederent, & foras ad socios remearent, ille eos de loco in quo orabat vocavit & dixit: Ecce hic est quem quæritis, facite quod cupitis. Tunc unus ex illis genere Saxo, nomine RADEBERTUS, B. Præjectum gladio percussit in pectore. Tunc ille rosea sanguinis unda perfusus Dominum orabat attentius dicens: Ne statuas illis hoc peccatum, Domine, quia nesciunt quid faciunt. Hæc S. Præjecto dicente, & orationem fundente, cruentus lictor gladio caput ejus percussit, cerebrumque ejecit. Sic sancta anima vinculis corporeis absoluta *a*, inter choros Angelorum remunerante Christo cœlestia pervenit ad regna, obtinens cum Sanctis martyrii palmam. More namque Prophetico electus ab utero, purpurantem stolam sortitus est in triumpho.

19. Quidam vero ex Senatoribus BODO & PLACIDUS, qui in mortem viri Dei consensum præbuerant, non longe adstabant: cernentes subito viderunt tres stellas super domum in qua Sancti jacebant splendere, & una ex ipsis majorem dabat fulgorem. Cognoscentes illi per pietatem Domini hoc ostensum fuisse, & ad Sanctorum gloriam & sua peccantia corda per pœnitentiam revocanda; terrore compulsi cœperunt de commisso scelere pœnitere: satellites vero qui hoc facinus perpetraverunt, corpora Sanctorum inhumata reliquerunt. Radebertus vero qui Dei famulum peremit, vivens consumptus est a verminibus, & indignam vitam digna morte finivit.

Necis auctores miraculo conversi.

Tortor punitus.

20. Tunc multitudo Sacerdotum, Sanctorum corpora deferentes, cum honore maximo & magna elegantia tumulaverunt, sanctum scilicet Præjectum & Amarinum & unum e satellitibus ejus ELIDIUM. Cœpit namque Divina virtus ad prædictorum Martyrum corpora plurima monstrare miracula: reddebantur cæcis lumina, claudis plantæ solidabantur, contractis membra sanata, leprosis cutis nitida. Declarabantur sæpius juramenta, reorum solvebantur vincula; sugabantur ab obsessis corporibus larvæ: quo agnito AVITUS Episcopus in loco ubi Sancti fuerant interfecti Monasterium studuit collocare, Basilicam erigere, & unum ex parentibus sancti Præjecti, GODONEM nomine, præfecit Abbatem.

Sanctorum corpora sepulta miraculis fulgent.

21. Erat quidam æger de loco qui dicitur Reomaus *, dira sebre confectus: votum in corde vovit, si adjuvantibus Sanctis sanitatem reciperet, de substantiola sua ad jamdictam Ecclesiam deportaret. Cumque convalescere cœpisset, & promissa complere vellet, difficultate portandi ponderis ad calcem montis lassatus resedit. Cumque anxius staret, ne mendax de promisso voto ante Sanctorum

Miraculum triplex in ægro sanato.

* de eo in Vita S. Joannis Abb. Reomaensis an. 541.

a S Præjecti martyrium contigit sequenti Januario post annum supremum Childerici Regis, qui Augustoduni Pascha celebrato, postea circiter Autumnum anno Christi 673. necatus est.

AN.CHR. 674 15. Januar.

ctorum obtutus appareret, videns venire pauperes, votum quod portabat distribuit; ipse resumptis viribus ad Sanctorum limina pergit: ingrediensque intro, vasculum vacuum ante Ecclesiæ fores dimisit. Egressus ab Ecclesia vas vinarium, quod reliquerat vacuum, operante Christo reperit subito plenum. Sicque Christus in personam unius ægri triplici miraculo fulsit per Martyrem: reddidit vires languido, turbam pauperum pavit, auxit & suscepit votum promissum.

Alia miracula.

22. Erat quodam loco scamnum, ubi consuetudo fuerat sedendi Præjectum: quod cum joculatores viri ad suum artificium deportassent, agnoscentes tanta miracula per sanctum Dei ostendi, timore perterriti ipsum scamnum in Basilica S. Symphoriani *a* studuerunt reportare. Audiens igitur servus Dei VENERIANUS quod per præfatum Sanctum virtutes multas ostenderet Dominus, ipse ad hoc videndum direxit quantocius. Orto jam sole Ecclesiam ingressus, in oratione prostratus, cum subito surrexit, omnes illius Ecclesiæ lampades divinitus accensas lucere conspexit. Cum ergo Avitus Pont. Abbati loci illius quod de sumptu proprio acquisierat adsignasset, & esset necessitas ipsius loci familiam describendi, prædictus Abbas per semetipsum hoc facere dubitans, sancti Veneriani consilium ob hoc credidit expetendum. Cumque pergeret ad eum, Angelus Domini per visum causam pandit Veneriano. Tunc ille accersitos Notarios ipsius rei utilitatem excepit, convivium parari jussit, & quod memoratus Abbas ibidem venturus esset Fratribus indicavit. Cumque verba complesset, ipse Abba affuit, descriptionem adspexit, de revelatione cognovit, & uterque Domino gratias retulit, qui eorum adjator esse in omnibus consuevit.

Auctor necis sanatur ac cum ceteris pœnitens.

23. Addatur ad Christi præconia virtus per Martyrem patefacta. Quidam ex auctoribus necis Sanctorum URSIO nomine, pergens obtentu venandi, ad terram de equo corruit, fractoque dextro brachio ceterorum membrorum debilitatem incurrit. Sed cum nullatenus a medicis vel incantatoribus medelam consequi potuisset, ad semetipsum reversus, suum agnoscens facinus, cum conjuge contulit, & ad Sancti sepulcbrum direxit ut sibi indulgentiam postularet, & de lampade quæ ibidem ardebat assidue oleum mereretur accipere, & debilia membra perungi. Quod cum fuisset impletum, dicto citius recepit sanitatem membrorum. Hoc ille conspiciens decem librarum pondere vas direxit argenteum ad polyandrum S. Pontificis exornandum: quod agnoscentes ceteri qui eodem lapsu fuerant inquinati, cœperunt pœnitentiam agere, & auri atque argenti copiam ad sepulchra Martyrum destinare.

Oleum celitus auctum.

24. Erat in Arvernico locus de proprietate Sancti, quem Versetonem antiquitas voluit nuncupare, ubi virtutes multas dignabatur Dominus demonstrare, ad lectulum ubi scilicet Sanctus ad dormiendum consueverat reclinare. Cumque jamdictus ibidem advenisset, ministro præcepit ut aliquantulum olei in lampade Ecclesiæ ponere debuisset. Cumque magis quam libras duas omnimodis non haberet, minister vasculum cum oleo attulit, tantamque abundantiam olei Divina virtus infudit, ut omnes lampades Ecclesiæ habuisset unde compleret. Quod cum factum fuisset, adhuc oleum remansit, atque in alia Basilica quam ipse Ursio in honore S. Præjecti condiderat, vasculum deportare præcepit, & triginta lampades exinde complevit. Cumque adhuc in vase eodem oleum remansisset, ad alia Sanctorum loca exinde transmisit ubertimque habuit.

25. Hæc namque de mirabilibus prioribus excerpta sufficiant, quatinus nec generet fastidium prolixitas lectionis, & ad laudem Christi per Martyrem incitetur devotio populorum. Det mihi Christus Dominus, ut obtineam illius veniam, quia multa præterii, qui sensu tenui vix pauca conscripsi. Perseverat hodie ostensa per Præjectum virtus Altissimi, non solum in territorio urbis Arverniæ, sed ubicumque in honore illius sanctæ conduntur Reliquiæ, multiplicia vota præstantur petentibus operante potentia Christi, cui honor est & gloria cum Patre & Spiritu sancto per omnia sæcula sæculorum, Amen *b*.

DE

a Hodie Ecclesia Collegiata S. Genesii teste Savarone in lib. 2. de altarib. Clarom. n. 25.

b In MS. cod. Comp. subjicitur *miraculum Romæ patratum* Henrico tertio imperante erga Petrum Judicem quemdam forensem, S. Præjecti cultui addictus, ob idque a pœnis sibi ob injusta judicia a Deo reservatis præreptum.

AN. CHR. 674
25. Januar.

DE TRANSLATIONIBUS RELIQUIARUM SANCTI PRÆJECTI.

1. SANCTI PRAEJECTI *corpus in Volovicensi Monasterio quievit ad Pippini Regis principatum, quo Sancti Reliquiæ in Flaviniacum Monasterium, pars deinde in Monasterium S. Præjecti prope Augustam Veromanduorum translatæ sunt. Id antequam exponamus, pauca de Volovico dicenda.*

Volovicense Monasterium.

2. Volovicus *seu* Volvicus, *vulgo* Wolvic, *vicus est quinto fere milliari ab urbe Arvernorum ad borealem plagam, medio fere itinere inter Mauzacam Monasterium & prædictam civitatem.* AVITUS *Episcopus illic Cœnobium condidisse &* GODONEM *Abbatem Præjecti consanguineum cum Monachis ad sacri tumuli custodiam ordinasse supra num.* 20. *legitur. Quem etiam in locum B. Austremonii Episcopi Reliquias* a loco qui vocatur Iciodorus, *fuisse ab eodem Avito translatas, in historia ejusdem Translationis Tomo 2. Bibliothecæ Labbeanæ advertimus, ac deinde Mauzacum rogante* LANTERIDO *Abbate, concedente* PIPPINO *Rege allatas. Ubi Cœnobium Mauzacum* ab Arvernica urbe decem distans millibus *sic cognominatum dicitur*, eoqood inter aquas conditum sit. *Perstat etiamnunc hæc Abbatia Cluniaco subjecta, a qua pendet Volvicus in Prioratum (ut vocant) simplicem redactus. Isthuc etiamnunc confluunt undiquaque populares, ii maxime qui rheumate & podagra torquentur, vota sua reddituri S. Præjecto, cujus aliquot Reliquiæ ibidem ostenduntur in theca, alterum vero brachium in scrinio peculiari. Ibidem etiam habentur Reliquiæ non paucæ S. Amarini, qui postridie festi diei S. Præjecti officio proprio colitur.*

Translatio Flaviniacum.

3. Tempore Mauricii Imperatoris, *inquit Hugo Flaviniaci Abbas in Chronico*, Pontificatum Romanæ Ecclesiæ tenente Papa Gregorio anno 9. constructio Cœnobii Flaviniacensis in castro facta est a D. WIDRADO Abbate, & MAGOALDUS Abbas ordinatus est. *In Sirmondi Analectis Tom. 2. Bibl. Labb. legitur* testamentum WIDERADI Abbatis filii CORBONIS V. J. qui regebat Basilicas S. Andochii Sedelocensis, S. Reginæ Alsensis, S. Ferreoli, ubi ipsi in corpore quiescunt, & insuper Monasterium in re propria fundarat in loco nuncupante Flaviniaco in agro Burnacense, in pago Alsense * ad honorem S. PRAEJECTI, quod Magoaldo Abbati cum Monachis suis delegaret. *Addit Hugo Abbas in Chronico jam citato*: Anno ab Incarn. Dom. 755. Indict. 8. post Gayronum Episcopum (Verodunensem) qui in Expeditione Imperatoris obiit, Domnus MANASSES ordinatus est Abbas in Flaviniaco dono Imperatoris PIPPINI. Hic corpus B. Præjecti Mart. a Volovico delatum Ecclesiæ suæ intulit 8. Idus Novemb. *Majorem partem Reliquiarum S. Præjecti ac S. Amarini una cum S. Reginæ Virginis & Martyris aliorumque Sanctorum Reliquiis hodie quoque adservant Flaviniacenses nostri, caput quidem S. Præjecti in scrinio argenteo, alia vero ossa in theca ex ligno deaurato: tuncque voti causa confluunt qui capitis dolore laborant. S. Præjectus trina celebritate in Ecclesia Flaviniacensi honoratur, prima quidem ejus Depositio 8. Kalendas Februarii; secunda ejus Translatio 8. Idus Novembris, utraque cum Octava; tertia ejus Revelatio corporis 17. Kalendas Augustas.*

* l'Auxois in Burgundia

Alia Augustam Veromanduorum.

4. Tempore regni Caroli Magni strenuissimi Regis *facta est quarumdam S. Præjecti Reliquiarum Translatio in urbem Augustam Veromanduorum, quam ex Mss. codicibus Ecclesiæ S. Quintini publicavit Claudius Hemeræus in Probat. Hist. Veromand. hoc modo:*

Hodiernæ festivitatis, Fratres charissimi, splendor irradians nos illustrat, qui non lunari defectu, sed solari semper integritate lucem suæ claritatis expandens manifestat. Hanc ergo ut dignis laudibus suscipiamus, B. Martyr PRAEJECTUS nos instanter invitat, dum trina sui advectione celeberrimam ostentat .... In hac etenim die fit annua recordatio, qualiter huc primum advectus fuerit a finibus Arvernicæ regionis, & nobis attulerit vernantiam florum & virtutum suavissimi odoris. Recolitur & in ipsa & jure habetur recolendum, qualiter a Flaviniaco hoc iterum fuit allata pars ejus corporis Reliquiarum. Tempore namque regni CAROLI Magni strenuissimi Regis, Monasterium S. Quintini, quod situm est in pago Veromandensi super fluvium Somenæ Fulradus Abbas regebat strenue. Hic enim Fulradus Pippini Regis filius fuit, frater * vero Caroli Magni. Audiens ergo de virtutibus sanctorum Martyrum, adiit præfatum Regem Carolum, humiliter deprecans, ut darentur illi Reliquiæ de B. Martyris PRAEJECTI corpore. Quod Rex libenter annuit, & illi dari jussit cerebrum, quod Radebertus gladio a corpore Martyris excussit; & aliud membrum corporis quod alam vocant Latini. Cum autem præfatus Abbas Reliquias attulisset, & in pagum Veromandensem pervenisset; misit legatum suum ad S. Quintini Monasterium, mandans Fratribus ut pararent processionem, & cum debito honore sanctas Reliquias reciperent. Volebat enim isdem Abbas sociare Reliquias S. Martyris & Pontificis corpori B. Quintini tam inclyti militis & Martyris. Sed qui omnia antequam fiant prævidit, præfatas Reliquias alio transferre & locare disposuit: ubi a Fratribus Monastico Ordine decenter ornatis & Abbate prædicti Monasterii, revelatione, locatæ honorifice requiescunt. *Nimirum in*

* scilicet patruelis, nam filius fuit Hieronymi antecessoris ejus, Carolo Martello & Suanichilde orti.

Abba-

AN.CHR. 674 25. Jan.

Abbatia S. Prajecti, quæ ad Augustæ muros anno 1096. ab Adalverto Veromanduorum Comite exstructa, anno (habet Hemeraus) 1475. diruta a Ludovico Rege 11. vallandæ urbis gratia, in urbem translata est, ubi etiamnunc sub S. Benedicti Regula & Ordine persistit. Canonici Ecclesiæ Collegiatæ Augustæ Veromanduorum maxillam inferiorem S. Prajecti, Monachi vero Prajectini quasdam ejusdem Sancti Reliquias servant.

An quondam portio apud Murbacenses.

5. *En his corrigas Ferrarium, qui ad 25. Janu. & 18. Nov. scribit B. Prajecti Arvernorum Episcopi Reliquias Parentii in Istria adservari. Nec satis clarum est, an Murbacenses Cœnobitæ illas potiori jure sibi vindicare possint. Audiendus Auctor qui seriem Episcoporum Basileensium anno 1658. vulgavit.* Sanctorum porro lipsana (id est Projecti & Amarini) in amplissimo Murbacensi Cœnobio hactenus cultu religioso asservata sunt. Quando autem primo condita, & diu post ex faucibus Vosegi montis Thannas translata sit celebris horum Sanctorum cultu Ecclesia, ita fere tradit liber Statutorum (ut vocant) Ecclesiæ Thannensis. Quamvis de origine pervetustæ & celebris Ecclesiæ SS. Projecti & Marini (vulgus * Amarinum vocat) ejusque fundatore nihil ad nos transmiserit obliviosa antiquitas, probabile tamen est eam cum illustri Murbacensi Cœnobio cœpisse circa annum 727. & Collegium hoc intra fauces Vosegi montis primitus erectum fuisse in honorem SS. Projecti & Marini; unde locus ille in opidulum excrevit, & vulgo a Patrono nomen sortitum est S. Amarinum * *Forsitan illo in loco situm erat Monasterium S. Amarini, de quo supra in Actis num. 16.*

*Immo docta antiquitas.
* S. Damarin

CIRCA AN. 675
10. Martii.

DE S. EMMIANO SEU ÆMILIANO

ABBATE LATINIACENSI SECUNDO.

UBI DE SS. MUMBOLO ET ELOQUIO ABBATIBUS.

Sancti Latiniacenses.
* Lagny
* S. Momble

1. L*ATINIACUM* * *Briegii pagi Cœnobium ad Matronam, plures colit Sanctos domesticos*, FURSEUM, EMMIANUM, *seu* EMINIANUM ÆMILIANUM*ve*, MUMBOLUM *Abbates, Maldegarium Priorem, &* ANSILIONEM *Monachum Latiniacenses: quibus alii* ELOQUIUM *Abbatem addunt, uti in Vita S. Fursei ad ann 650. diximus. Nec vero ab istorum numero excludendus est* S. GERARDUS *ex Monacho Latiniacensi Abbas Fontanellensis, qui in Chron. Fontanell. Appendice cap. 7. una cum Præceptore suo* HERBERTO *Abbate plurimum commendatur. De SS. Emmiano, Mumbolo & Eloquio, quorum res gestæ confuse referuntur, collatis in unum testimoniis hic agendum.*

Fursei successor Emmianus.

2. *Quis S. Furseo in regimen Latiniaci Monasterii successerit, lis est inter Auctores. Alii Emmianum, alii Mumbolum, alii Eloquium præferunt. Emmiano favet Vitæ S. Fursei Scriptor gravis & perantiquus, cui aliorum cedere debet auctoritas. En verba ex libro Mirac. num. 10. & 11.* S. Furseus Latiniacum suis manibus construxit.... Ac non multo post audientes hæc ultramarini cognati atque amici, simul cum B. EMMIANO acceleraverunt venire ad sanctissimum virum FURSEUM, qui eos honorifice suscipiens & simul cum eis manibus operans magnopere construxit illum locum. Et post spatium aliquot annorum contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, idest Foillanum & Ultanum, quos dimisit ad regendum suum Monasterium. Qui in sua relinquens sede EMMIANUM virum sanctum curam gregis agere, iter accelerabat. *Non ergo* Mumbolus, *sed* Emmianus *seu* Eminianus, *vulgo* Æmilianus, *Fursei locum in Latiniacensi prælatura accepit. Ejus memoria quotannis in eodem Monasterio celebratur sexto Idus Martii: cetera ejus gesta uti & Reliquiarum sedes ignorantur.*

Eloquii & Mumboli gesta confusa.
* Is videtur Adalgisus, cujus corpus in Monasterio S. Michaelis in Tirascia requiescere dicitur in Chronic. Walciod.

3. *Præter Emmianum* Eloquius & Mumbolus *S. Fursei socii inter Abbates Latiniacenses numerantur: uter vero alteri præferendus sit, non satis constat. Legimus S. Mumboli Acta tum in Breviario Latiniacensi, tum in MS. codice Compendiensi, quæ eadem omnino sunt cum Vita S. Eloquii a Surio ad diem 3. Decembr. vulgata. Quippe* regnante Chlodoveo Mumbolus ex Hibernia insula in Galliam venisse dicitur cum aliquibus venerabilibus viris Furseo, Ultano, Foillano, Boetiano, Eulogio, (*is forte est Eloquius alias dictus*) Adadgiso * atque Cobano, *quem* Columbanum *recentiores pingunt. Hæc totidem pene sententiis de*

Elo-

Eloquio referuntur apud Surium; *ubi* Adadgiso atque Cobano *prætermissis*, Etto pro Eulogio *ponitur*. *Deinde Mumbolus Latiniaci Monasterii curam jubente Furseo suscepisse falso legitur*. Post multos vero dies B. Mumbolus sciens discipulorum animos diaboli instinctu contra se excitatos, relictis omnibus cum paucis Fratribus supra fluvium cui vocabulum est Isara, loco qui antiquo vocabulo Gundarinus nuncupatur, eremiticam duxit vitam: ibique a viris religiosis honorifice susceptus & ab Eligio venerabili Episcopo Presbyter est consecratus, atque per suam undique diœcesim licentiam accepit prædicandi. *Quæ totidem verbis apud Surium Eloquio tribuuntur, nisi quod pro* Gundarinus *substituitur* Girimacus *seu* Grimacus. *Quin etiam miracula eadem eademque oratione utrique tribuuntur, ut quid cui competat, definire non possis*. *In reliquo illud solum discriminis est, quod Mumbolus* mense Novembrio sub die 14. Kalend. Decemb. *Eloquius vero* tertia die Decembris *obiisse fertur: hic sepultus fuisse* in quodam monte juxta aggerem publicum super fluvium nomine Sommeron, *eo in loco ubi confluit in Oesiam*, ubi postea ædificata est ædicula super tumbam ejus propter crebra miracula ibidem ostensam: *ille vero, Mumbolus scilicet*, in loco à se constructo, qui antiquo vocabulo Gundrinus nuncupatur. *De utriusque Translatione certiora suppetunt testimonia*.

CIRCA AN. 675

10. Mart.

4. *Nam ut de Mumbolo primum agamus*, postea disponente Deo visum est ALITHGARIO * Pontifici Cameracensis * Ecclesiæ, ad cujus dominium pertinet ipse locus, & ACHARDO Præsuli Noviomagensi, in cujus diœcesi requiescit, ut ob virtutes quas Dominus per merita ipsius ostendebat, inde transferrent sanctissimum corpus, quia sui parvitate ex affluentia populi (ut tanto viro dignum est) erat incongruus: atque in alia tumularent Ecclesia, quæ est Principis Apostolorum Petri nomine dedicata. Hi itaque ad dedicationem istius Basilicæ ad transferendas in illam sacri corporis Reliquias venerunt: ubi vero tumulo sacro removerunt cooperculum, repererunt insperatum Divinæ virtutis miraculum, corpusculum videlicet sancti Patris, ut ibi per multa annorum curricula jacuerat incorruptum. Tunc demum tam inopinata stupefacti novitate miraculi, gratias egerunt summæ Divinitati: quia sanctitas quæ in vivente claruerat, in mortuo non latebat. Deportatum itaque beatissimum Confessoris Christi corpusculum in jam memoratæ Basilicæ intravit habitaculum. *Postbæc referuntur Duidini Presbyteri febricitantis curatio, cæci ac paralytici restitutio: quæ miracula etiam S. Eloquio adsignantur*. *Istius Translationis tempus ex* ALITHGARII *&* ACHARDI *ætate repetenda est*. HALITHGARIUS *Cameracensis &* EIKARIUS (*sic enim scribendum videtur aut Aicbarius, non Fikarius*) *Noviomagensis, Pontifices hic designari videntur, qui Ludovici Pii principatu suam uterque Sedem tenuerunt*. *Hodie S. Mumboli Reliquiæ in Augustiniano Canonicorum Regularium Cœnobio*, Fontis S. Eligii *dicto prope Calniacum agri Noviomagensis opidum adservantur*. *Ex his corrigas Martyrologii Gallicani Auctorem, qui Mumboli corpus Latiniaci sepultum, ac ex eo loco Cagniacum revectum affirmat ad diem 18. Novemb. tum in Martyrologio tum in Supplemento*.

Mumboli Translatio.

* al. Lithgario

* al. Calniacensis

5. *Apud Surium breviter perstringitur Reliquiarum S. Eloquii Translatio in Vualciodorense Cœnobium, in Comitatu Namurcensi ad Mosam, quæ Translatio in Chronico ejusdem Cœnobii Tomo 7. Spicilegii Acheriani fusius describitur his verbis*: Igitur memorabilis Christi Confessoris ELOQUII in tempore illo * fama vulgante notitia partes mundi expleverat, qui cum B. Foillano (quem fratrem * suum ferunt Scriptores antiquarum relationum) atque cum B. Furseo cui successit in regimine Latiniaci Monasterii, quod in Occidentali Francia eis egredientibus a sua terra scilicet Hibernia constructum fuerat ab utrisque, ad nostras devenit partes. Ob dilectionem ejusdem S. Eloquii corda utrorumque, devoti scilicet Comitis (Eilberti) & clarissimæ conjugis (Herinsindis) Divinus amor accendit, & propter fervorem instantium miraculorum quæ ab eo fieri indesinenter contemplabantur, in concupiscentia ejus magis exarserunt, & ambitione majori cœperunt scrutari, quo ordine ad ejus corpus pervenirent. Deinde quoniam in procinctu Laudunensis Ecclesiæ, quo in contemplatione Divina erc-

Eloquii Translatio.

* Circa an. 670.

* Foillani fratres fuere SS. Furseus & Ultanus, at non Eloquius, ut ex S Fursei Actis constat.

CIRCA AN. 675 10. Mart. eremiticam duxerat vitam relicta pastorali cura, & in memorato Monasterio ejusdem Sancti corpus jacebat, eum qui eodem tempore Laudunensis Ecclesiæ regebat Pontificatum humiliter rogarunt, quatenus concederet eis exinde memorabile B. Eloquii corpus transferre, quo illud honorabilius & devotius cum obsequio Divini famulatus a Christo famulantibus collocaretur. Ecclesia enim illa, in qua Deo sedulum in vita sua exhibuerat famulatum, quamquam in statu eremitico & vastatione eo tempore videretur esse, in vita sua a Fidelibus Christi magis prædiorum honoribus locupletata fuisse dignoscitur: ipsa, inquam, in qua memorabile corpus ejus tempore illo tumulatum requiescebat, sæviente passim per orbem crudelitate Danorum cremata est, & in negligentia ita diebus multis permanens, absque Divini famulatus ministerio quievit, miraculorum prodigiis per eum coruscantibus indesinenter, corpus Eloquii concessum est Comiti a venerabili RODOARDO Laudunensi Pontifice. Sicque memorabile corpus cultu honorabili & non mediocri devotione Clerus ex Episcopatu cum Episcopo, Comite & clarissima Comitissa ac populo terræ transtulerunt ex eo loco, & non sine magnorum miraculorum opitulatione usque ad Basilicam B. Michaelis detulere, in qua requievit ad diem anniversarium suæ depositionis, quæ 3. Nonarum Decembrium celebratur. Nam ob hoc ejus annalis Translatio dilata est, quoniam in loco Giriniaco, unde translatum est corpus ejus, die hac ex longinquis regionibus quotannis conventus diversarum gentium congregabatur, ibique ex more solemnizantes reddebant vota sua Deo & sancto Confessori; ita in lætitia deductis duobus vel tribus diebus alacres revertebantur cum salutari recreatione animæ suæ. Hanc solemnitatem inclytus Comes, & B. FORANNANUS in melius informare cupientes, statuerunt quatenus provinciæ, in qua subsidium istius memorabilis Patroni venturum erat, nuntiando ostenderetur, & gratantes spectatores præstolarentur adventum ejus, cujus ope apud Dei clementiam, & intercessione ejusdem refugium, consolationem, auxilium in tempore opportuno consequerentur.

Rodoardus Laudunensis Episcopus corpus concedit.

Translationis dies indicta.

Translatio peragitur.

6. His itaque dispositis cum fama istius nominis provincia repleretur, & ad aures industriorum virorum talis auditus & tantæ cognitionis rumor pervenisset, fit gaudium omnibus, vox exsultationis in excelsis attollitur, & cum tripudio communis jucunditatis ab omnibus iste desiderabilis adventus præstolatur. Statuto siquidem temporis termino, denominata die, videlicet depositionis suæ, confluentia diversorum hominum & gentium ex longinquis partibus congregata cum universo mercimonio, ad hanc condictam solemnitatem invicem se cohortans studuit præparare, & celebrem recolendæ jucunditatis & futuræ prosperitatis tota mentis aviditate diem exspectare. Quid multa? celebrabilis solemnitatis prædictæ dies 3. Nonarum Decembrium adveniens initiatur. Et ecce adveniente B. Eloquio cum signis & miraculorum prodigiis, catervatim ei occurrit diversarum plebium exercitus. Qui dum deferretur per Falemanienfem pagum, contigit ei transitum habere per vicum qui dicitur Romunthinsim: quo dum impetu populi ad eum confluentis a delatoribus deponeretur ob superexcrescentem frequentiam, & sedata plebe iterum illud desiderabile onus portitores tentarent resumere, nullo molimine illud moveri potuit. Cumque mirarentur attoniti, & stupor vehemens comprehenderet eos, ex hoc accidenti fama istius tremoris, ad quemdam nobilem Widricum Falemaniensem pervenit, qui mox in conspectu omnium in eodem vico beato Confessori duos mansos terræ tribuens constituit, quatenus ex toto Falemaniensi parochia unaquæque domus singulis annis dimidium denarium persolvat in Valciodoro, ob venerationem egregii Confessoris. Legaliter completa donatione hac, cum cœlestibus melodiis venerabile corpus iterum levigatum immensa velocitate elevabatur, & cum tripudio magnæ jucunditatis a Clero & turbis undique congregatis usque ad Valciodorensem Basilicam deducitur.

Corpus redditur immobile.

Miracula patrata.

7. Cumque populi multi cum B. FORANNANO, Comite EILBERTO & Comitissa HERESINDE ex tota provincia inhianter exspectarent adventum ejus, die condicta ecce advenit lumen eorum, & munimentum provinciæ, refugium mise-

miserorum & languentium portus, sicut evidenter aperuit ingressus ejus. Nam die eodem illius ingressionis multi a variis infirmitatibus liberati sunt, & antequam ingrederentur habitaculum sanctificationis, virtutem Dei in se senserunt visitatione sua. Sed ne prolixitas dicendi fastigium generaret legentibus, textum miraculorum ejus replicare distulimus. Sufficienter enim hæc inveniet, qui codicem * gestorum ejus & translationis legendo requiret. CIRCA AN. 675 10 Mart.

* Hunc codicem reperire nequivimus.

8. Nos autem ut ambiguitatem auferamus ab eis, qui ex hoc quod ibidem reperitur de ejus Translatione & Templi consecratione scandalizantur; opus est ostendere evidenti ratione, ex tribus solemnitatibus qnonam nostris modo diebus utcumque veneratio, Templi consecratio, & Confessoris Translatio, & unaquæque solemnitas principaliter per se retinet suam dignitatem: ne error pullulet in cordibus succedentium, necesse est ostendendo intimare a quo prima Templi consecratio, & primæ Translationis observantia acta fuerit; diem etiam cum tempore in quo utraque solemnitas statuta fuit, & quare eodem die fuerit instituta, citissime demonstrare. Superius namque præfati sumus, quod eodem in loco unde translatus est, maxima populi frequentia die eadem ex antiquo more congregabatur, & peracta Divinæ servitutis solemnitate tempus deducendo cum salutari refugio suæ animæ revertebatur. Hoc itaque solemne tempus consilio suo B. Forannanus in melius reformare desiderans, quatenus majoris ambitionis & venerationis dignitate dies & solemnitas recolenda ab omnibus magis amplecteretur, has tres solemnitates celebres sub una observatione compaginavit, & annuatim ita statuens custodiri, Dedicationem Ecclesiæ, Translationem ejus in eadem die Depositionis suæ statuit.

Triplex uno die S Eloquii solemnitas.

9. *Hæc Chronographus Walciodorensis ante annum* 1240. *scripsit. S. Eloquii Reliquias hactenus servant Walciodorenses Monachi, tametsi Juviniacenses Sanctimoniales, prope Satanacum opidum ad Mosam, ejusdem Sancti caput cum ossibus undecim penes se haberi affirmant.*

VITA SANCTI AIGULFI ABBTAIS LERINENSIS ET MARTYRIS,

CIRCA AN. 675 3. Septemb.

Auctore ADREVALDO Monacho Floriacensi, qui Caroli Calvi principatu floruit.

A Surio contracta & expolita, sed ad MSS. codd. restituta.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Legerat Laurentius Surius S. AIGULFI *seu* AYGULFI * *Vitam ab* ADREVALDO *scriptam, Auctoris tamen nomine destitutam, eamque a se contractam & alio stilo redditam anno* 1580. *ediderat. Non placuit Vita Suriana Vincentio Barrali, qui Translationis S. Benedicti in Galliam obscurare memoriam volens, aliam Vitam* ex variis MSS. perantiquisque codd. Cœnobii Lerinensis compilatam, *eliminata prædicta Translationis narratione, vulgavit anno* 1613. *in Chronologia sua Lerinensi. Quod quidem in Monacho Congregationi Cassinensi addicto utcumque ferendum, probari utique non potest in recensione Suriana anno* 1618. *Coloniæ facta, cui rejecta priori historia a Surio probata, Barralis compilatio inserta est. In MS. cod. Floriacensi S. Aigulfi Vita a nobis hic germano ac nativo stilo repræsentata istam præfert inscriptionem.*

* Aigulfo al. S. Ayoul

CIRCA AN. 675 3. Sept.

PROOEMIUM PATRIS ADREVALDI
de Vita & Passione Venerabilis Monachi AIGULFI Floriacensis loci.

Vita Sanctorum utiles. 1. Sanctorum, fortissimorumque Christi Athletarum pia arduaque certamina, quibus diabolum mundumque truculentum triumpharunt, litteris committere, succiduisque transmittere, non esse cujuscumque officium, nemo est pene qui non norit. Etenim talibus rudimenta credentium fideique auspicia dedicantur, spei fiducia adulti animantur, charitatis piæ dulcedine perfecti delectantur, cautela agonothetæ ne succumbant quasi quodam oleo perfunduntur; & si lassaverint, hoc medicamine fortitudini pristinæ redduntur. Huc accedit quod Sanctorum societati, quos jam retinet beatitudinis sinus nobis adhuc interclusus, his allecti frequenter intersumus. Neque enim eos propter lineamenta diligimus forinseca, sed quod pulchros novimus meritorum prærogativa: quæ dum nostris cordibus per historiam eorum recitata inseruntur, quasi per quoddam speculum ad nostros mentis oculos præsentanda reducuntur. E quorum collegio nos unius Vitam Passionemque, id est AIGULFI nomine, ipsius amore pro quo sic vixit & passus est, scripto tradendam suscepimus; non freti ingenii acrimonia, sed illius juvamine qui linguas infantium facit disertas: & cujus promissum tamquam firmissimam tenemus
Ps. 80. 11. anchoram dicentis: *Aperi os tuum & ego implebo illud*.

Aigulfus vere Martyr. Auctoris ætas. 2. Sed non me fugit quorumdam usus semper quæritantium, quo dentem lacerum figere queant, quorum forsan sententia erit: Quid nobis rudem adducitis, vel potius confingitis Martyrem? Num eum aliquis pro fide Christi jugulavit persecutorum? Antiquorum est tale Martyrum trophæum, non novitii alicujus minus caute caventis insidias inimicorum, cui laus quam brevissima si emerserit, sufficiat ei. Quid enim præjudicat utrum ante quadringentos vel ducentos annos aliquis Martyrum agonis sui cursum consummarit? Numquidnam inspector certaminis idem semper est? Sed hæc non sunt velut vina pensanda, quæ quo vetustiora, eo solent esse gratiora. Sed esto, non eum persecutorum quisquam interfecit pro Christi confessione; num Joannem illum inter natos mulierum maximum Herodes propter Christum capite plexit; & non potius quia adversarius ei in via iniquitatis exstitit, propter veritatem, quæ Deus est, eum rebus humanis exemit? Ideoque si aliunde quidquam proruperit, quod pro B. Joanne susceperit, hoc & pro isto viro venerabili se suscipere debere meminerit. His ergo quam brevissime prælibatis, ad narrationem, Christo præeunte & nostra conamina juvante, veniamus.

INCIPIT VITA.

Aigulfus Blesnus. 3. Morem fuisse antiquorum seu modernorum Scriptorum, ut cujus gesta erant relaturi, ejus prius & genus & nativum exprimerent solum, etiam simplicibus quibusque patet. Quorum nos quoque non aspernantes usum, B. AIGULFI patriam genusque nescientibus significare curamus. Castrum Blesense *
* Blois in latere cujusdam est situm montis, cui contiguum est litus Ligerici amnis,
* le Loir idemque Liger * perinde præterlabens, præter piscium copiam, quam illi loco solemnius ceteris exhibet, aliarum quoque frugum, vini scilicet & rei frumentariæ ceterarumque humanæ necessariarum naturæ magnam repræsentat gratiam. Hujus pagi & castri incolas fuisse parentes B. Aigulfi, certissima relatione didicimus: non quidem multum sanguinis alti ventositate sublimes nec opum mundialium affluentia tumidos, tanta tamen prole felices. Erat enim unus eo-
1. Cor. 1. 27. rum de quibus Apostolus: *Infirma mundi hujus*, inquit, *& contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt*. Hic ergo indolis quidem ætatem qualiter transegerit narratu difficile est; qualiter scilicet Ecclesiæ dulce habuerit assidue terere limina, Sacerdotum obsequiis inservire, vigiliarum excubiis operam dare, pauperum necessitatibus pro viribus concurrere, totumque se in dies singulos hostiam vivam, sanctam, Deo placentem in ara sui cordis spiritualiter Domino spiritum mactare.

4. At

4. At vero ubi annos appulit juventutis, cœpit esse oneri non modo vita, sed & habitus sæcularis: versabatque animo quonam pacto ejus retinaculis abruptis, mutata sorte, Christi compedibus salubriter pedem innecteret. Sed dum in his distenderetur, morasque innecteret moris, mox consilium utile quærendo (neque enim tanta res præcipiti se debet credere voluntati, sed multam retractationem talia postulant) rumor B. viri MUMMOLI Abbatis Floriacensis ejus aures occupat, fama namque vitæ ejus longe lateque ferebatur. Hac audita opinione impiger Sanctum virum adire audireque quæsiit: quo adito, desiderium quo diu flagrabat aperuit, & ut se numero eorum quos in schola Christi instituebat insereret, humillima petitione postulavit. Quod beatus vir audiens, more disciplinæ semper amico & regulari vitæ solito, diebus probationis transcursis & probationis competentibus transscensis, corpori sanctæ Congregationis suæ veluti membrum idoneum univit.

CIRCA AN. 675

3. Sept.

B. Mummoli disciplinæ se tradit.

5. Idem autem caulæ indeptus Monasticæ, mox operante sancti-Spiritus virtute, cœpit monstrare animal se esse mundum & gregi aptum cœlesti. Enitebat in eo velut in ove innocentiæ puritas, in imperio propriorum membrorum vera arietina potestas, in bello dæmonibus indicto quodammodo taurina inflexibilis auctoritas, in animi puritate columbina dulcedo, in castitate mentis & corporis turturis munditia præeminens: nec obliviscebatur in lege illud animal mundum decerni quod ungulam findit & ruminat: ideoque ungulæ divisionem in discretione intelligebat, non solum boni & mali, sed etiam interni hominis causam. Porro in ruminatione verbi Dei tenebat assiduam meditationem, secundum quod Dominus dicit: *Oportet semper orare, & non deficere*. Et Psalmista: *Benedicam*, inquit, *Dominum in omni tempore: semper laus ejus in ore meo*. Tot ergo coactis sub uno virtutibus, veluti pinax spiritualis, omnium vernabat gratia virtutum; & ne aliquam tanta possent bona incurrere jacturam, agebat quod de viro scribitur justo, quia meditabitur in lege Domini die ac nocte. In cujus exercitatione ad id culminis evasit, ut non modo comprovincialibus, sed etiam procul positis ejus doctrina miraculo foret: Divinitati vero quod magnipenderet eum cui talia contulerat munia, signis jam evidentibus ostendere placuit.

Religiose vivit.

Luc. 18. 1.

Ps. 33. 1.

Ps. 1.

6. Namque Deo amabilis, & toto orbe celebratus atque canendus, Regularisque vitæ singularis Institutor BENEDICTUS, in Beneventana provincia multis præcedentibus annis vitæ hujus ultimam clauserat diem, & in castro Cassino acceperat sepulturam: sed post non multum temporis, secundum prophetiam ejusdem sanctissimi viri, idem locus a Langobardis captus atque in eremum est redactus. Volens autem Divina dispositio & prædicti sanctissimi viri Reliquias, ut dignum erat, honore congruo venerari, & Gallicarum partes per earum adventum consolari; apparuit jamdicto benigno Abbati Mummolo, præcipiens ut prædictum Aigulfum ad Cassinum usque montem sive castrum mitteret, quatinus piissimi Benedicti ossa transveheret: quod & factum esse constat. Deo namque semet præcedente & viam ejus mirabiliter prosperante tantum emensus iter, facili indicio quod quærebat, reperit, & repertum maximo cum tripudio ad Patrem qui se miserat revexit. Cujus facti dignoscentiam si quis scrupulosius nosse cupit, Libelli * de hac re compositi lectione addiscere quibit.

S. Benedicti Reliquias in Galliam defert.

* ad ann. 653.

7. Hæc res licet illo nil talia curanti immensam tam apud Regem, quam aulicos viros peperit sancto viro sanctitatis opinionem. Igitur cum fama virtutis ejus & fragrantia sanctitatis ubique respergeretur, & lychnus igne Divinitatis accensus jam super candelabrum Divino judicio poni deberet; ecce Monachi Monasterii Lirinensis a præsto adsunt, petentes spiritualem sibi adtribui Patrem. Idem namque Monasterium cum antiqua floruerit prærogativa, itaut ejus magisterio longe lateque plura fundata sint loca servitio apta Divino; eo tamen tempore, auctore diabolo, emergente discordia, secus quam decebat res va-

Abbas Lirinensis efficitur.

a In Actis a Vincentio Barrali consarcinatis Aigulfus prius Monasterio S. Aniani apud Aurelianos præfuisse dicitur: quod pauci præter Barralem prodidisse videntur.

CIRCA AN. 675 3. Septemb. vacillabant. Cum ergo ad Regem Proceresque ejus delata esset prædictorum postulatio Monachorum, & (ut assolet) Rex Consiliarios quorum auctoritate Rempublicam administrari constabat consuleret, quid tali facto opus esset; vox una, dissensio nulla, talem tantumque virum tali oportere loco præfici, per quem certum foret & collapsa erigi, & neglecta in antiquum statum reformari. Quid multa? B. Aigulfus quamlibet renitens atque reluctans coram adducitur, curaque ei Monasterii prælibati imponitur gaudente Rege, exsultantibusque ejus Principibus, eoquod talem gregi suo præponendum eis monstraverit Pastorem. Licet namque Sanctum virum sua plus mulcerent silentia, attamen Apostolici non immemor erat præcepti, quo præcipitur, ut omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit: animal namque oculatum, & undique circumspectum erat, & ut immaculatum maneret, hinc inde circumspectabat. Jam vero oneri superposito cervicem supponens, Fratres susceptos adiit, & quia opinio ejus jam eorum aures allexerat, lætis eum devotionis amplectuntur ulnis; eosque & ipse reciproco gremiali consovebat amore.

Rom. 13.

Præclara sua dat monita.

8. Cœpit interea in eorum interioribus arvis semina Divini serere verbi, quo doceret eos vitiis * abdicatis virtutum prendere culmen: oculorum aciem purgandam interiorum, quia mundus Deus videri nonnisi claris obtutibus possit: iræ festucam trabemque odii penitus propellendam, libidinis hostem non modo a corpore, verum & ab animo summopere arcendum: asserens non esse domum dignam habitatione Spiritus-sancti, immo refugere cor colluvionibus immundis assuetum. Mundum & quæ ejus sunt, a cordis amore secludendum penitus affirmans, nihil præter quod Deus jussit in sede amoris, id est in principali cordis locandum, id est dilectionem Dei super omnia, & proximi post Deum: & quisquis præter hæc, & quæ ad hæc pertinent pedem dilectionis detenderit, fornicationis non effugere crimen; & ideo feriendum sententia David qua dicit: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te*. His & talibus veluti Medicus spiritualis antidotis mysticis non modo mederi languoribus studebat præsentibus, sed & futuris obviare nitebatur incommodis.

* al. vanis

Ps. 72.

Lirinense Monasterium ejus cura reflorescit.

9. Aderat autem Dominus ejus conatibus, sine cujus juvamine frustra laborant qui ædificant domum. Tantam denique gratiam Dominus ejus impertiri dignatus est doctrinæ, ut non tantum præsentes eum cum maxima audirent aviditate; sed & hi qui olim a Monasterio defecerant, summo cum ardore repedarent, & Congregationi semet uniri gauderent. Cernere erat Monasterium veluti alvearium quoddam omnes recipere advenientes, qui se apes Dominicas aut esse aut velle fore ferebant: necnon sæcularium multos sua conferre, & spiritualia a Sancto viro referre, qui secundum Apostolum seminanti, spiritalia, sua metenda exponebant carnalia.

Monachorum malorum factiones patitur.

10. Talia cernens invidus diabolus cujus invidia mors introivit in orbem terrarum, ægre ferebat: dolebat se ab iis expelli, quos dudum gaudebat sibi subjici. Ideoque callidus explorator ad artes nequitiæ solitas convertitur, exploraturus utrum inveniret aliquem suorum inter oves Dominicas sub ovina pelle fuscatum, sciens quoniam imitantur eum qui sunt ex parte ejus. Tandem ergo reperit duos, quibus tamquam fistula usus serpentinæ in paradiso, aliorum corda sollicitabat, & ad discordiam urgebat. Horum unus ARCHADIUS, alter dicebatur COLUMBUS contrario sibi utens nomine: cor namque ejus non a malitia fellis alienum, sed sicut Apostolus Petrus Simoni ait, in felle amaritudinis, & obligatione iniquitatis erat conversum. In horum ergo corda, sicut & Judæ, immisit se diabolus, ut Magistrum traderent, quatinus eo profugato oves sine Pastore configatas distraherent. Itaque diu sua occuluere conamina, clanculo adsciscentes suæ quos potuere perfidiæ. Sed quadam die cum jam & numero confiderent, & rabiem ultra celare nequirent, veluti flamma diu pressa repente in publicum prorumpunt. Factio enim malorum a duobus excitata signiferis adeo convaluit, ut vix a Magistri cæde & bonorum virorum qui sibi adhærebant manibus temperarent. Videntes porro quibus periculum imminebat, quo vota tendebant inimicorum *, fugæ subsidio se eorum manibus eripuerunt, & in

Act. 8. 23.

* al. iniquorum.

Ec-

CIRCA AN. 675

Ecclesiam S. Joannis sese contulerunt, Domini potestati & misericordiæ cor animasque suas commendantes.

3. Septemb.

Corda eorum mollire tentat.

11. Beatus autem & per omnia mitissimus Aigulfus non immemor patientiæ suæ & mansuetudinis solitæ ad eos accessit, & lenissimis verbis eorum tumentia „ corda mollire studuit. His enim verbis eos convenit: O mihi dulcissimi & ni„ mium amantissimi Filii, quo impulsu fœdus paternum fraternamque violatis? „ Quid illud est quod visus proprios Fratres fecit nescire? An ignoratis quod dia„ bolus causa superbiæ & discordiæ a cœli perturbatus sit culmine? Num mente „ excessit superbis solis ablatam esse pro summa vindicta unionem linguæ, & „ numquam reparatum nisi adventu Spiritus-sancti coagulum charitatis significan„ tis in ignis specie? Discite ergo si multatibus renuntiare, & Domini verbis obe„ dire dicentis: *Discite a me quia mitis sum & humilis corde*. Quod si propter me „ hoc agitur, dico vobis Jonæ verbis: Tollite me & mittite in mare: satius est „ mihi a vobis secerni corpore, quam præsens vestra cruciari dissensione.

Matt. 11. Jonæ 1.

Iterum paulo post rebellantes placare nititur.

12. Hac oratione visus est quidem ad tempus compressisse motum & mitigasse furorem: intantum ut ipsi faterentur culpam, obtenderent satisfactionem; sed arte prætexebant culpam. Anno enim integro diabolus in speluncis cordium illorum sub tali simplicitate delituit; nec viri Dei valuit quamquam crebris, immo continuis monitis a latibulo mentis eorum tamquam aspis obturata aure abduci, quin semper machinarentur, quatinus cœptum suum optato fine concluderent. Sed cum jam talia per multorum ora volitarent, & ad Regem usque perveberentur, verentes conspirationis auctores, Regis ne severitas in eos animadverteret, decreverunt ut alter eorum, id est Archadius Monasterio discederet, commoturus Clericos civitatis, & quoscumque sæcularium valeret: Columbus vero infra Monasterium residens, eos qui a Sancto viro desciverant in perfidia cœpta confirmaret, & si quos posset sibi sociaret. At vero Sanctus vir Aigulfus semper doctrinæ instabat dicens: Fratres Spiritus-sancti verba sunt dicentis: Dominus unanimes facit habitare in domo. Qui ergo unanimitatem non tenent, habitationem domus Dei perdiderunt, & in diaboli sortem concesserunt. Ideoque oportet nos charitatis vinculis necti, & non scissionibus dividi.

Ps. 67.

Archadium seditiosum incentorem rejicit.

13. Taliter illo agente & dicente, quadam die Archadius reversus fucata humilitate, fictisque verbis, promissa præteritorum correctione, habitationem pristinam precabatur. Vir autem Domini pestem prævidens latentem, Fratribus adnitentibus, non modo non annuit, sed etiam eum extra Monasterium eliminavit. Sed ille injuriæ impatiens ad quemdam se contulit Vicetiæ civitatis Principem *a* nomine MUMMOLUM, suasitque ei ut ad Monasterium iret quasi multas pecunias ibidem reperturus. In cujus pectus cum notam sibi facem cupiditas injecisset, incunctanter iter arripuit, & Monasterium sanctumque virum adiit: & quia crebro cum eodem Mummolo de utilitate animæ conferre erat solitus, nihil veritus eum suscepit, & magnifico convivio eum curari fecit. Jam vero insidiarum concinnationes per AUDOENEM cognoverat Episcopum *. Mummolo ergo prandente & ceteris sceleris conspiratoribus, subito Archadius ad similitudinem Judæ turba stipatus maligna constitit, & Magistrum comprehendi, vinciri, fustibusque tundi jussit: quod & factum est. Interea vir totius patientiæ, reminiscens Dei, & Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM non pro se, sed pro nobis amariora pertulisse, & ideo tota fiducia decantabat dicens: *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo*. Laceratus ergo & vinctus, ludibrioque habitus, ante ora persecutorum suorum exponebatur, quousque nox luci superduceretur: quæ cum suo tempore terras operire cœpisset, ministri satanæ eos quos sancto viro familiarius adhæsisse sciebant, a Claustris Mona-

* Rotomagensem

Capitur & ligatur cum suis

Ps. 115.

a Lege *Uccia civitatis Principem*, id est Episcopum, sic enim non raro Episcopos appellant. In Vita S. Amandi cap. 23. ad ann. 679. dicitur *Mummulus Ozidiensis*, id est Uticensis *Episcopus*, S. Amando necem molitus esse. Quæ hominis sævitia, sicut & ætas, satis præsenti facto respondet: tametsi Lerinus insula non parum distat ab Uccia civitate Galliæ Narbonensis. Sane in apographo V. C. D. Herovallii pro *Vicetia* legitur *Nicetia*, seu *Nicæa*, quæ urbs Lerino vicinior est.

CIRCA AN. 675 2. Sept.

ſterii eductos, ad Patrem adducunt tamquam pariter audiendos, re autem vera ut ſimul paſſuros: non enim volebat Divinitas ſolum pati Paſtorem, ſed habere participem gregem. At vero Sancti veræ virtutis, utpote Spiritu ſancto confortati, quaſi jamjamque jugulos enſibus præbituri, ultimum vale ſibi dicebant, & alterutrum in oſcula ruentes commendabant ſeipſos Domino, dicentes ei cum maxima fiducia: Propter te, Domine, morte afficimur tota die, æſtimati ſumus ſicut oves occiſionis: ne ergo nos repellas in finem. Itemque dicebant: Collocaſti nos in obſcuro ſicut mortuos ſæculi. His & ſimilibus vocibus & noctis tenebras & proprias ſolabantur ærumnas.

Aigulfus e carcere exire recuſat. Rom. 8.

14. Inter hæc autem & mutuis armabantur alloquiis, ne quis infirmorum in talibus deficeret, cum dicat veridicus Apoſtolus: *Non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis*. Sane ut ſe habet humani corporis natura, præ triſtitia ſopor ſolito gravior eos pariter corripit, & vinctos ſcilicet & cuſtodes: ſed unus cuſtodum miſericordia tactus tectum cuſtodiæ ſubiit, culmen nudavit, & ad fugam capeſſendam Sanctos invitavit: Sanctus vero Aigulfus gratias illius devotioni egit, ſed & hortatui minime adquievit, dicens: Sive vivimus, Domino vivimus; ſive morimur, Domino morimur; ſive ergo vivimus, ſive morimur Domini ſumus. Et quia ſemel diſpoſitioni illius manus dedimus, ejus animo minime refragabimur. Opus enim ipſius ſumus, & ipſe figulus noſter. Non ergo teſteum vas contra plaſtem ſuum conqueri fas eſt, ideoque Domini fiat voluntas.

Archadii falſa blandimenta.

15. His ita dictis reliquum noctis laus ſibi vindicavit Divina: poſt cujus abſceſſum lucisque ſucceſſum importator calamitatis Archadius imitans diaboli & perfidorum quorumcumque uſum, cum ipſe (ut ſupra monſtratum eſt) caput fuerit totius criminis, advenit verbis quodammodo dulcoratis, Sanctorum volens lenire dolorem. At vero unus illorum, TRUCARIUS nomine, juſto commotus dolore quæque mens dictavit dolorve ſuaſit, in faciem ei objecit, dicens: Eum imitatione vere eſſe filium diaboli, qui cum ad interitum impellat quemque, conſultor inſuper videri appetit: ſed & fratrem Judæ, Domini traditoris, qui ad ſimilitudinem ipſius pro oſculo ficto verba ferret melle quidem blandimentorum ſed ſuccis venenatis referta. At vero facies impudorata crudelitati conjuncta non ſenſit increpationis monita: inſuper importune præſtat inceptam ſententiam. Namque idem miſer Archadius, ut fidem videretur facere non ſe * egiſſe quæ geſſerat, ad horam tertiam Sanctis cibos & pocula obtulit, & ad reficiendum tamquam eorum compatiens dolori invitabat: Sancti tamen, licet extrinſecus angerentur, non ideo propoſiti Regulariſque obliti conſuetudinis, reſponderunt, non ſe perdere poſſe inſtituta Regularia, quæ illo tempore ad nonam uſque horam extendi jejunia jubent: ſicque remotis eduliis conſueto more ad horam uſque ſolitam ſolemnia dilata ſunt jejunia. Cum vero tempus ſolvendæ adforet abſtinentiæ, unanimiter pro ipſo Archadio preces fuderunt, & ſic ab eo oblatum cibum ſumpſerunt.

* ſupple ficte

NOTA.

Mummolus res Monaſterii deprædatur.

16. Mummolus autem qui talibus offenſum ſe videri volens a Monaſterio receſſerat, tertio die rediit, atque cum intentione maxima ſingulorum pecunias cœpit inquirere. Sed Monachis reſpondentibus non licuiſſe unquam ſub manu ſancti viri conſtitutos aliquid proprium habere, neque voluntatem quidem, ſed eſſe omnia omnibus communia; ille cernens ſe abs ſpe decidiſſe, aliorſum ſe vertit: quia enim non reperit privata, irruit in publica; & quidquid rerum Monaſterii fuit, & auferre cupiditas ſuaſit, nihil penitus reliquit.

Sancti navi imponuntur. Luc 12. 32. Act. 14.

17. Eo porro recedente ſanctus Aigulfus cum ceteris ſecundum libitum Archadii & Columbi cuſtodiebatur, & per dies decem in ergaſtulo conficiebantur corpore, ſed ſemet ſolabantur hortamentis Domini dicentis: *Nolite timere puſillus grex, quia complacuit Patri veſtro dare vobis Regnum*. Itemque: *Per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Poſthæc autem miniſtri diaboli, Columbus ſcilicet & Archadius, moventes, tam S. Aigulfum, quam reliquas ſancti-Spiritus victimas navi impoſuerunt, & mari ſeſe crediderunt. Sancti porro

ro certissime jam noscentes quod filii mortis perdere eos decrevissent, mutuo se- CIRCA AN.
met hortabantur monitis secundum Apostolum, tanto magis quanto videbant 675
appropinquantem diem, ne quis illorum amore vitæ præsentis aut timore mor- 3.Septemb.
tis incertæ inimicis cederent : quia & mors præsens si differtur, non evaditur;
futura vero numquam terminatur; dicente Domino impiis : *Ite in ignem æter-* Matth. 25,
num. Sed & felicitatis Sanctorum fine carebit, Domino itidem dicente fideli-
bus suis in ejus fidelitate usque in finem perseverantibus : *Venite benedicti Pa-
tris mei, percipite Regnum quod vobis paratum est ab origine mundi*. His & simi-
libus athletæ Christi in palæstra spiritali adversus versutias diaboli & ministros
ejus furiis exagitatos dæmoniecis armabantur.

18. Sane postquam navis quæ utrosque pariter ferebat, persecutores vide- Tempestate jactantur.
licet & persecutionem patientes, altum petiit mare, venti contrarii se tol-
lunt, & aliorsum persecutores ducuntur voluntate, alibi autem ventorum
flamine : sicque per quadraginta dies, quod dictu quoque mirabile est, rota-
bantur toto illo oberrantes freto, ut nec ipsi litus prendere, nec undæ maris
navem mergere possent : credo monstrante Deo quid mererentur impii : sed
ut non paterentur quod merebantur sontes, obices quidem esse insontes quo-
dammodo ipsa elementa etsi non voce, opere clamarent : Fas fuerat furcife-
ros hos aut syrtibus illidi, aut charybdi vorari, si non essent his mixti, qui
non merentur talia experiri. Et quidem in diluvio in promptu fuit noxios
undis involvi, qui erant a bonorum societate secreti : Ægyptios libere vora-
vimus, quia nullum justorum eis mixtum vidimus. Jonam ad ulciscendam ino-
bedientiam suscepimus, sed a Deo præparatum alumnum nostrum scimus, qui
& illum salvandum carcerali custodia susciperet, nec quasi cibum corrumpendo
in sua membra trajiceret, sed quasi depositum cum reposceretur repræsentaret.
Quid talibus Creator velit, anceps apud nos sententia fluctuar : sed hic unum
simile recordamur, Pauli scilicet naufragium, qui similiter ab iniquis vinctus,
cum eis periculum expertus est marinum : sed ne & ipse & ceteri perirent,
ejus oratione donatum est. Forsan ergo & modo huic Sancto viro impari discri-
mine par tribuitur munus : ideoque dum exspectatur ejus sententia, hac & il- Ps. 113. 9.
lac jactantur, sed evadendi aditus ei negatur; & secundum Scripturam quia
impii in circuitu ambulant.

19. Inter hæc Columbus videns clausum sibi mare, & reputans si terras Linguis abscissis loquuntur.
prenderent, & Sanctorum innocentia & sua pateret crudelitas, linguas Sancto-
rum fecit abscidi. Quo facto quasi integris linguis psallebant : Domine labia
nostra aperies, & os nostrum annuntiabit laudem tuam. Sed tanto nequaquam
motus miraculo, in similitudinem Pharaonis corde obduratus, radicitus eas
jussit abradi. Videre erat patens baratrum, & nihil inesse plectri, & tamen
verba perfectissime absolvi. At cum audiret eos Columbus inaudito more lo-
quentes, impietatem suam augmentans, lumina eorum jussit terebrari : qui ta-
men a laude Divina non cessabant. Et licet extrinsecus privari luminibus, ea Oculi eorum eruuntur.
tamen quibus Deus videtur lumina salva se habere scientes, fidenter coram eo,
immo ipsi psallebant dicentes : *Ad te levavimus oculos nostros, qui habitas in* Ps. 122.
cælis. Immanitas porro Columbi & socii ejus erga Sanctos nec sic quievit : e- Vilibus induuntur vestibus.
nimvero vestimentis eos exui quibus induti erant præcipiunt, & sordida pro eis
vilissimaque mutari : non respicientes miseri, quia qui Christo indutus est se-
cundum Apostolum dicentem : *Induite Dominum nostrum* JESUM-CHRISTUM;
& iterum : *Induite vos viscera misericordiæ, &c.* nihil veteris, nil sordidi eum
dedecorare possit.

20. Taliter sane eis per multos jactatis dies, appulerunt insulam quæ voca- Pascha in insula Capraria celebrant.
tur Caprasia. Hujus sinus retinebat maximum examen Monachorum : ad quos
divertentes quinta feria ante Pascha, quæ Cœna Domini dicitur, benignissime
atque humanissime sunt excepti, ut sic dicam, sicut decet Monachos. Cogni-
ta enim prolixa eorum tribulatione, qua longissime & infelicissime vexati fue-
rant, festinabant eos recreare quibus poterant modis. Illis ibidem morantibus
sacratissimus advenit Paschæ solemnitatis dies : in qua cum Missarum officium

CIRCA AN. 675 3. Septemb.

celebraretur, infelicissimus & flagitiosissimus omnium hominum Columbus, insulis Diaconio aptis officio adopertus tamquam Diaconus ministravit, conspicuus humanis, sed perosus obtutibus Divinis. Insuper cum ad id loci ventum esset, quo Corporis & Sanguinis Christi sacramenta percepturi oscula sibi invicem libant, ille infelix non dubitavit a se sic crudeliter multatis oscula porrigere, non columbina, sed prorsus corvina aut certe canina. Beatus porro vir Aigulfus cum sociis suis, cum summa exsultatione Deo gratias quas poterat referebat, non modo pro sui recreatione, quantum pro immensa Fratrum ad quos Christus eos adduxerat charitate.

Columbo Ephesum profecto illic moratur.

21. Expleta Paschali festivitate Columbus Ephesum petivit, utpote homo sæculi sæcularibus negotiis inserviturus. Interim S. Aigulfum cum reliquis Sanctis in eodem Monasterio dimisit, præcipiens ut semet reversurum opperirentur. Tantam ergo Dominus sancto suo Aigulfo, quousque iniquus ille reverteretur, gratiam attribuit in loquendo, ut semper satietatem auditorum aviditas comitaretur: ipse enim qui dederat gratiam ut elinguis loqueretur, ipse addebat gratiam gratiæ ut gratius audiretur.

Inde abducti trucidantur.

22. Reversus autem Columbus ab Epheso, Sanctos a Monasterio abstrahit, & navi iterum imponit: & cum sustulissent a portu & aliquid spatii processissent, occurrit eis quædam navis ex Africa veniens, cui Sanctos Martyres imposuerunt, satellitibus suis præcipientes, ut ad insulam venientes, vocabulo Amatim *, inter Corsicam & Sardiniam sitam, ibi Sanctos gladio conficerent: quod & factum est. Pervenientes enim carnifices sacrarum victimarum ad locum sibi destinatum, præceptis impiissimis officinam nequitiæ suæ impendere parant: sed rogantibus inducias oraturis indulgent. Sancti autem propensius ac diutius animas suas Domino commendantes, tandem ab oratione surgunt, & cum omni fiducia & alacritate inter verba orationis & Dominicæ laudis spiritum emisere de vasculis carnis, sub die tertio Nonas Septembris *a*.

* Sur. Amatunam.

Diaboli fraude eorum martyrium obscuratur.

23. Et quidem quantum conjici datur, salutis humanæ perpetuus æmulus diabolus (ut sibi videbatur) nimis callide agebat, ut scilicet sic Sanctos perimeret, quatinus eorum passio mortales lateret; nec haberent viventes e proximo exemplum, quo roborarentur ad patientiæ bravium capessendum. Maximum namque incitamentum est ad virtutem sodalis & proximi cernere inexhaustum vigorem; & pudori est apparere degenerem, quem cernant coæqualem ad præmia gloriosa per laborum evasisse certamen. Invidebat etiam mortalibus nequissimus beneficia profutura, quæ per Sanctorum Reliquias eis conferenda divinitus anxius prævidebat. Sed quam veracissime Deo cantetur, *Draco iste quem formasti ad illudendum ei*, hinc conjici valet.

Ps. 103.

Per Ricoinum declaratur Rigomiro Aigulfi successori & Angarismæ.

24. Etenim dum truces quæstionarii circa Sanctorum occupantur lanienam, unus eorum, RICOINUS * nomine, spiritu adactus Divino, scapham nactus subiit, & internecioni fraternæ sese subduxit: quem ad hoc credimus divinitus reservatum, ne Sanctorum passio occuleretur. Ipsius enim relatu & modus passionis Sanctorum ad notitiam mortalium est proditus, & corpora ad consolationem nostram per Dei gratiam manifestata sunt, & ad fines nostros relata. Fas est autem credere eum non esse expertem gloriæ fraternæ, quem non timor a Martyrio inhibuit, sed Deus ad tantam utilitatem delegavit. Itaque redeunte eo ad Monasterium, jam in loco Sancti viri Aigulfi substitutus erat vir venerandæ vitæ, RIGOMIRUS nomine; cujus rei nuntio tam ipsi, quam Fratribus, magnus indictus est luctus. At vero cum carni compaterentur, spiritui congratulabantur, scientes successisse eis post habitaculum luteum, penetrale æternæ civitatis, cujus Rex & conditor Deus est. Præterea hujus nuntii participem faciunt quamdam ANGARISMAM nomine, quæ in vicino Monaste-

a Quamvis S. Aigulfi memoria in duobus veterrimis Martyrologiis Cœnobii Floriacensis non consignetur primaria manu sed recentiori, constat tamen ejus festum diem a Floriacensibus ante annos sexcentos solemniter celebratum fuisse. Id testatur Scriptor libri de ejus miraculis, qui principatu Ludovici VI. vivebat, uti inferius in lib. Mirac. num. 8. videbimus.

sterio Sororibus præerat Sanctimonialibus, a sancto viro a primæva ætate tam in Scripturis Divinis, quam Monasterialibus imbuta doctrinis.

CIRCA AN. 675

3. Septemb.

Corpora sacra revehuntur.

25. Igitur communi consilio & ope naves præparant, comites delegant, & ei qui locum noverat adjungunt: qui Deo prosperante, secundis flatibus, blandaque aurarum temperie usi, devecti sunt ad locum in quo Martyrum gloriosæ jacebant exuviæ, hominum quidem destitutæ custodia, sed manus Divinæ protectione defensæ. Quibus ut optaverant repertis, cum maxima alacritate, & summa reverentia, utpote Martyribus digna, navi imponunt, & concito itinere redeunt; eisque Deo duce & reduce, secundis potientibus effectibus, & corpora Sanctorum Monasterio Lirinensi inferre parantibus, obviam se tulit dicta Abbatissa Angarisma, cum multa prece obsecrans, ut sibi facultas attribueretur Magistri corpus humandi in Monasterio suo, cujus est vocabulum Oratorium *a*: eujus devota petitio, & filiorum erga Patrem incomparabilis affectio, hujus solum (ut sic dicam) amicabile fuit jurgii seminarium. Nam femina venerabilis desiderio flagrans corpus petebat; discipuli autem nec modicum ab illius præsentia secerni volebant. Sed inter hæc mediam se obicemque interposuit charitas, quæ talia dirimere consuevit. Namque & feminæ repressit avidiorem voluntatem, & istorum devotiorem ampliavit tenacitatem: adeout illi attributum caput sancti corporis cum brachio dextro sufficeret: reliquum autem corporis cum Reliquiis Sanctorum ceterorum ad Monasterium Lirinense a B. Rigomiro & Fratribus transferretur *b* humandum.

Angarisma S. Aigulfi corpus postulat.

Caput cum brachio impetrat.

26. Porro sanctæ Abbatissæ devotio nequaquam indonata relicta est. Erat enim in Monasterio illius quædam Sororum, cui visum glaucoma abreptum inofficiosas reddiderat videndi fenestras: palpebrarum namque tegmina oculorum globulos retegebant. Plena igitur fide cum reliquis, quæ sacris funeribus solemnes exhibebant excubias, noctem totam orationibus, laudibusque oneravit Divinis: mane autem facto lux fugata diu rediit, & sera licet Divina luce donata, mundum sole lustratum lætabunda conspexit. Quo miraculo adeo omnium allecta sunt corda cernentium, ut non eos tæderet amisisse Patrem corpore, quem commanere gauderent miraculorum tam efficaci repræsentatione.

Cæca visum recipit.

27. Non modo autem devotis & a Deo per se beneficia poscentibus idem B. Frater aderat, sed & persecutori suo munus opitulationis impendit. Nam Columbus ejus mortis concinnator, cum nocte quæ diem Martyrii ejus sequebatur, se lectulo commisisset, utpote membra relaxaturus in quietem, repente vir Domini adstitit, cur immeritum se tantis malis addixerit increpavit, quare crudelitatis ejus immanitas usque ad homicidium innocentium exarserit, vehementer invexit. Quibus dictis, sanguinis effusi guttam digito sumpsit, & ejus pectori ac dorso signum in modum circuli impressit. Quo viso miser tremebundus ad pedes ejus concidit, & obsecrare solitam ejus invictamque pietatem cœpit, ne se tanto obnoxium judicio, examini reservaret Divino. Tunc Sanctus ejus precibus motus unum nævum detersit; alium autem aboleri non posse indicavit, donec ante CHLODOVEUM *c* Regem HEBROINUMQUE Majorem-domus, & publicum Francorum judicium adhiberetur ei remedium: quod & factum constat. Jussu enim Regali perquisitus,

Columbus viso Aigulfo dat pœnas.

---

a Insignis lapsus! Oratorium Monasterium in Provincia nullum unquam fuit, sed in Gallia Belgica prope civitatem Bellovacorum, *Orat* vulgo appellatum, cui præfuit S. Angadrisma Virgo nobilis, quæ Provinciam insulamve Lerinum neutiquam incoluisse dicitur in propriis Actis sub finem Sæculi illius Benedictini referendis. Si qua fides est Actis S. Aigulfi a Vincentio Barrali interpolatis, *Aigulfus Cœnobium in loco qui Arluc dicitur construxit seu reparavit, præposuitque eis Sanctimonialem Virginem nomine* ANGARISMAM *Blesensem, quam cum aliis virginibus e Gallia venire jusserat*. Angarisma proinde distinguenda esset ab Angadrisma, quæ origine Tarvennensis fuit.

b Nimirum die sextodecimo Maji, ut Vincentius Barralis inferuit.

c Legendum *Theoderici*. In Chronico Malleacensi S. Aigulfi martyrium diebus Theoderici Regis & Ebroini Majoreisdomus accidisse legitur. Certe Ebroinus post Erchinoaldum adeptus Palatii Præfecturam aut nullo aut brevissimo tempore sub Chlodoveo eam administravit. Unde S. Aigulfi necem anno circa 675. reperimus.

CIRCA AN. 675 ſitus, inventus eſt, & in vincula conjectus, atque judicio Francorum pœnarum ferocitate uſque ad mortem vexatus.

5. Septemb. 28. Licet autem in his oon conjectari aliquid, ſed plane intelligere quid hæc

Auctoris pia meditatio. portenderent. Sanguis enim ille Martyris fuſus, innocentia intelligitur vim perpeſſa, juſtam poſtulans vindictam: unde Deus de primo talium, ideſt Abele, dixit ad primum perſecutorem, id eſt Cain: *Vox ſanguinis fratris tui clamat ad*

Gen. 2. *me*. Impreſſio porro ſanguinis in dorſo vel in corpore perſecutoris, animadverſio vindictæ quæ ei debebatur pro admiſſione ſceleris. Unde & Ezechieli Dominus dicit, quod requirat ſanguinem peccatoris de manu non adnunciantis pa-

Matth. 23. ſtoris. Et Dominus Judæis: *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus qui effuſus eſt ſuper terram*, id eſt vindicta omnis ſanguinis juſti innocenter fuſi. Porro circuli effigies inevitabilem præſagabatur ſententiæ ultionem: circulus enim in ſemet recurrit, non habens angularem exitum. De hoc circulo Dominus contra Syriam ſub typo diaboli: *Ponam*, inquit, *circulum in naribus tuis, & frenum in*

4. Reg. 19. 28. *maxillis tuis*. Quod autem bis idem circulus eſt, geminam portendebat impio fieri ultionem, ut ſcriptum eſt, *Duplici contritione contere eos*: antepoſita, & poſt-

Jer. 17. 18. poſita circuli figura, & præſenti ſignabat, & poſt futura plectendum malignum Divina ſententia. At vero unus deterſus circulus innuebat eumdem ſanctum virum precibus ſuis obtinuiſſe, ne perſecutor ſuus æternis ſervaretur cruciatibus, ſecundum præceptum Salvatoris & exemplum, quo præcipimur orandum pro perſecutoribus noſtris. Alter autem permanens & hominum judicio delendus, indicat quia Sancti etſi impetrant a Deo futuram vindictam tam propriam vel inimicorum relaxari, ne ſcilicet æternis incendiis depoſcantur; non tamen eis impune cedere volunt quæ vel in Deum, vel in proximos commiſere flagitia, ſed oportet & ab eis implere quod ait Apoſtolus: *Si noſmetipſos judicaremus, non*

1. Cor. 11. 32. *utique judicaremur: dum judicamur autem, a Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*.. Hinc eſt quod David peccans, & coram ſe arguente Propheta, confitens dicit: *Peccavi Domino*; audire meruit: *Dominus tranſtulit peccatum*

2. Reg. 12. 13. *tuum, non morieris*. Et tamen quot afflictionibus propter peccatum dimiſſum affectus ſit, lector hiſtoriæ ejus agnoſcere quibit. Paulus vas electionis plus omnibus laboravit; & quia fuit blaſphemus, ut ipſe fatetur, & perſecutor, ſtigmata ſe Chriſti dicit in corpore ſuo circumferre, notas videlicet inflictas per ſatisfactionem vitæ præteritæ. Horum ergo & nos reminiſcamur; & ſi nobis (ut

NOTA. ſcimus). per judicium Sacerdotum donantur peccamina actuum noſtrorum; nequaquam tamen nobis parci putemus, donec Deo ut dignum eſt, & hominibus quos læſimus, ſatisfaciamus, ſcientes quanti Deus habeat ſervos ſuos, de quibus

Zach. 2. dicit: *Qui tangit vos, quaſi qui tangit pupillam oculi mei*. Immo honorantes eos in quibus habitare Deum per fidem, ceteraque bonorum operum exercitia no-

Matth. 25. verimus, audiamus ab eo: *Venite benedicti Patris mei*. Et tunc cum eo Patre ejus & Spiritu-ſancto regnare mereamur, ipſo auxiliante, cujus regnum & imperium ſine fine permanet in ſæcula ſæculorum, Amen.

DE TRANSLATIONE
RELIQUIARUM
SANCTI AIGULFI IN CASTRUM PRUVINENSE.

QUAMVIS inſtituti noſtri ratio exigere videatur, ut S. Aigulfi Translationem Reliquiarum in proprium ſæculum referamus; quia tamen hiſtoria quæ hac de re ſcripta eſt, varias Translationes diverſis temporibus factas ſimul colligit, hic uno intuitu eas commemorare

Reliquiæ S. Aigulfi ubi? *juvat. Id antequam exſequamur, obſervandum eſt, Lerinenſes Cœnobitas cum Pruvinenſibus de S. Aigulfi poſſeſſione Reliquiarum contendere. Quippe Vincentius Barralis in Chronologia Lerin. affirmat*, Lipſana S. Aigulfi triginta que trium Monachorum ejus ſociorum in Sacello S. Crucis penes ſe adſervari in quadam arca lignea cum hac inſcriptione: HAEC SUNT COR-

CORPORA SS. AIGULFI ET SOCIORUM EJUS: cranium vero S. Aigulfi in statua eleganti anno 1452. fabrefacta. *Contra Monachi Prioratus Pruvinensis in castro seu oppido Pruvino diœcesis Senonensis, non paucis argumentis sacras B. Martyris exuvias sibi vindicant, & tam caput ipsius quam magnam partem Reliquiarum ostendunt; aliquam etiam sacri corporis portionem ante Calvinistarum cladem ostendebant Floriacenses nostri. Id generis lites dirimere, res est difficultatis & invidiæ plena. Verum cum ante annos sexcentos Pruvinense Monasterium in honorem S. Aigulfi conditum fuerit ad continendas ejus Reliquias, quas* SEBUINUS *seu* SEGUINUS *Senonum Archiep. cum aliis probavit, & argenteæ thecæ inclusit; causa Pruvinensium præponderare forsan videbitur causæ Lerinensium, qui si S. Aigulfi Reliquias conservassent, eas sine dubio non promiscue cum aliis sociorum ejus corporibus, sed separatim uti & cranium, retinuissent. Translationis historiam primo quidem e Monasterio Lerinensi in Floriacense, ac postea e Floriacensi in castrum Pruvinum, sic Auctor anonymus in codice Bibliothecæ Remigianæ apud Remos perstringit.* — CIRCA AN. 675 3. Sept.

Multa esse præterita clarorum virorum gesta negligentia & pigritia Scriptorum perlucidum constat esse & manifestum ... Quod de B. Aigulfi Abbatis eximii transmotatione corporis accidisse perspicuum est: quoniam nullius Scholastici studio & opera amodo scriptum reperitur, quomodo vel qualiter ad Pruvinense castellum perlatum fuerit ... Hic cum honestis vitam transigeret moribus, corpus Patris communis nostri Benedicti a Cassini montis loco, multo cum labore in Franciæ partes ad Monasterium super Ligerim positum detulit. Postea vero Lerinensis Monasterii Pater constitutus, ut Passio ipsius pleniter exsequitur, a duobus scelerstissimis solo nomine Monachis, Archadio & Columbo, qui erant immaniores scelere ante alios, cum aliis pluribus Fratribus obtruncatione capitis martyrii coronam promeruit. Sepulturam vero condignam sibi ibidem sortitus est a quadam Abbatissa venerabili, & longo post tempore apud Monasterium S. Benedicti delatum est corpus ipsius, & honorifice tumulatum in pacis quiete dormivit. Dum vero ASTINGUS Nortmannus a finibus suis egressus Franciam depopulando sæpius attereret, quatuor Monachi S. Benedicti corpus S. Aigulfi Abbatis & Martyris usque Pruvinense castrum fugiendo detulerant, igne cremato jam Monasterio S. Benedicti ab eodem Astingo. Deposuerunt autem Corpus sanctissimum in Ecclesiolam ligneam in honore S. Medardi Episcopi dicatam in suburbio ejusdem castri positam. RODULFUS denique Rex Francorum, vir armis bellicosus, eumdem nequissimum Astingum bello egressus, suppetias serente illi B. BENEDICTO, ut in miraculis ejus legitur, gladio peremit, & Francorum fines ab ejus direptione eripuit. Cum ergo persecutionis dira rabies Nortmannorum ante mortem Astingi non quiesceret, unus illorum Monachorum corporis infirmitate tactus moritur. Tunc reliqui tres Fratres, similem se mortis casum habituros intelligentes, ne sanctum corpus furtive auferretur aut violenter, effosa humo in tenebris fortivæ noctis in fundo telluris reposito mausoleo ibidem ossa pretiosi Martyris reponunt latenter, posito ad caput ejus libello passionis illius. Accidit vero ut unus post unum finem facerent vitæ, nulli superstitum intimantes de sacri thesauri occultatione. Verum ne B. Martyris ossa laterent in abscondito, lucerna quæ erat sub modio cœpit quasi posita super candelabrum lucere, & crebris miraculorum signis clarescere. Nam febricitantes & quartano typo laborantes & frigoretici & variorum dolorum laboribus attriti, dum Ecclesiæ B. Medardi limina tererent, dum pernoctarent assiduitate vigiliarum, incolumes ad propria læti repedabant, quamvis suppresso nomine Martyris, cujus omnino erant ignari. Factum est autem in una dierum, dum populus occurrens ad Missarum sollemnia audienda, devotus quidam qui vexari instinctu dæmonis consueverat, horribiles intonat voces inclamans: Sancte Aigulfe Martyr & Abba incendor tuis orationibus. Tunc populus stupidus ad clamores vociferantis, interrogant phrenesim patientem, quid sit cur tantum intonaret clamorem. At ille denotans digito locum ait: Hic, hic fodite humum, & apparebit loculus lapideus, ubi jacet Aigulfi Abbatis & Martyris corpus. Illico populus arreptis rastris effosa humo inveniunt sarcophagum cooperculo desuper optime tectum: quo per manus Presbyterorum remoto, vident intus positum capsam ligneam & libellum passionis Martyris: dæmoniacus autem confestim a dæmonio liberatur. Retecto igitur mausoleo dirigunt summa cum festinatione ad dominum Archiepiscopum SEVVINUM legatos, qui ei hæc omnia narrant. Quod ille audiens, convocatis Abbatibus IDRAMANDO Abbate nepote suo viro probis moribus decorato, & Abbate sancti Remigii Domno WINSMANNO viro religioso, & Archidiaconorum nobilissimo Domno Leoterico, qui ei in regimine Archiepiscopatus dignissimus successor exstitit, plurimis etiam Clericorum & multitudine plebeja populorum; dum sacer egregius ire perrexit ad Ecclesiam, in qua Sanctorum ossium digna congeries erat reposita. Dum revolvit cum diligentia cooperculum, intuetur capsam ligneam sanctis ossibus confertam. Mox ædificari jubet cryptulam lapideam, in qua sacrum corpus per manus Archiepiscopi depositum est. — Translationis historia. — Hic nonnullos versus inutiles resecuimus.

Sevvinus seu Seguinus Archiepiscopus præfuit Ecclesiæ Senonicæ ab anno 978. ad millesimum: quo tempore Uvinemannus Cœnobii S. Remigii in suburbio Senonico, nunc destructi, Abbas erat, ut in fine libri Mirac. S. Romani Abbatis ad ann. 545. Sæculo 1. Bened. vidimus.

MIRA-

CIRCA AN. 675 3. Septemb.

MIRACULA S. AIGULFI

Ex cod. MS. V. C. D. Herovallii.

1. PRÆTERITIS temporibus sæpe contigisse novimus, necnon & in nostris frequenter evenire probavimus, multa quæ digna essent memoria & relatione, per incuriam seu per quorumdam desidiam ad nihilum redacta fuisse. Sed quidquid de quibusdam aliis evenire soleat, vita tamen Sanctorum insignis & miracula gloriosa nequaquam oblivionis taciturnitate debent operiri, sed ad notitiam & corroborationem Fidelium litteris assignata in publicum decernimus proferenda. Quapropter ego licet infimus omnium litterarum scientia & exercitio, non altus ingenio, quoddam insigne miraculum Beatissimi AIGULFI martyris ad laudem Dei & augmentum Fidei catholicæ vestris auribus intimare, dilucideque præsumo.

Corpus S. Aigulfi in thecam argenteam transpositum.

2. Postquam enim sanctissimum corpus Aigulfi Martyris divinitus revelatum & inventum fuit, per manus Archiepiscopi Senonensis SEUBINI nomine, in quodam loco transpositum est de cemento & lapidibus composito, quousque argenteum vas præparatum esset, in quo beati viri corpus translatum quiesceret. Præparato autem illo vase argenteo enuntiatus & demonstratus est dies in quo tanti viri translatio fieret, ad quam totius populus regionis conveniret. Adveniente vero die illo & congregato hujus regionis populo, necnon & STEPHANO *a* Comite & ALA Comitissa conjuge sua cum multa Principum multitudine, in quoddam pratum Monachi hujus Ecclesiæ gloriosum Martyris corpus detulere. Finito autem sermone ad populum præparaverunt se viri religiosi ad deponendum in vase argenteo corpus sanctissimum. Dum autem membra tanti Martyris in capsa præparata digna veneratione reponuntur cum hymnis & laudibus, ecce allatus fuit quidam debilis impræsentiarum & originaliter contractus tota membrorum compagine destitutus, naturalis indigena hujus villæ, Stephanus Rondellus cognomine. Non enim poterat iste contractus oculos ad cœlum erigere, solis manibus & genibus ut poterat incedens, talaribus fixis, in natibus, nec nisi per alicujus auxilium se movere poterat. Iste debilis vocibus immensis auxilium Martyris reclamare cœpit dicens: *S. Aigulfe Martyr Christi gloriose, adesto meis precibus pius ac propitius, & da mihi sanitatem in corpore.* Exaudivit Deus omnipotens vocem ejus, Martyris sui merita declarare volens: & cœperunt membra ægroti crepitare, & sonitum magnum dare. Nec mora, præveniente Dei gratia & Martyris subsequentibus meritis, omnis compago membrorum quæ prius dissoluta fuerat, videntibus cunctis sanitatem recepit, & quasi nullam antea corporis debilitatem sensisset, sanus & incolumis surrexit. Ille vero sanus factus, junctis manibus S. Aigulfi servus efficitur. Restituta itaque sanitate integra illi gratulatur valde plebs Fidelium quæ ad diem festum ejus Translationis advenerat, & omnipotentis Dei magnalia vocibus excelsis collaudat. Comes autem Stephanus sumpto consilio cum Comitissa & cum quibusdam viris boni testimonii qui ei familiares erant & consiliarii, sciens quia medietatem feriæ *Domnus EUGENULFUS pridem dederat Ecclesiæ, ipse medietatem medietatis suæ quam tenebat laudante Comitissa concessit, & confirmavit jure perpetuo possidendam Ecclesiæ B. Aigulfi & servitoribus ejus. Siquidem tres partes feriæ

Contractus erigitur.

*id est nundinarum, gallice la foire

a Is fuit Stephanus, cognomento Henricus, Comes Campaniæ & Blesarum filius Theobaldi III. de quo in vetusto apographo Monasterii S. Remigii apud Remos hæc leguntur: *Anno* 1048. *apud Senonas celebratum est Concilium, in quo fuit confirmata fundatio S. Aigulfi Pruvinensis per* THEOBALDUM *Campaniæ Comitum facta.* Huc spectat Henrici Francorum Regis diploma a Camuzato in Promptuario Tricassino relatum, quo Rex annuit Theobaldo Comiti, *ut in Ecclesia S. Aigulfi sub Pruvinensi opido sitam, quam ob ipso beneficiose tenebat, liceat Monachos de Monasterio Domni Petri Trecassini, Cellensis cognominati, primitive ponere. Actum publice in Senonico palatio, anno incarnati Verbi* 1048. *& regni Henrici Regis* XVII. Cui diplomati subscribunt GILDUINUS Archiep. Senonensis, IMBERTUS Parisiacensis, ISAMBARDUS Aurelianensis, MAINARDUS Trecassensis, HUGO Nivernensis, HERBERTUS Autissiodorensis, VVALTERIUS Meldensis, Episcopi, aliique Proceres. Nunc Prioratus S. Aigulfi apud Pruvinum, uti & Monasterium Cellense cui subjectus est, a RR. Patribus Congregationis S. Vitoni regitur.

riæ habet Ecclesia, & Comes quartam partem sibi retinuit & conductum, ut per hæc fortiores essent partes Ecclesiæ. Compositis & honorifice collocatis Reliquiis gloriosi Martyris, Monachi revertuntur laudantes & glorificantes Deum, qui mirabilis est in Sanctis suis & gloriosus per infinita sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 675 3. Septemb.

3. Erat enim quidam famulus in infirmaria qui debilibus & infirmis ad serviendum deputatus erat: cui cum secretarius Ecclesiæ præcepisset ut aquam deferret ad abluendas manus Sacerdotum, continuo aquam de puteo detulit & in loco ubi poni solebat reposuit. Qui cum ad domum regredi vellet, stupor immensus circumdedit eum, & quasi aculeis pungeretur in oculis, lumen oculorum protinus amisit, nihil omnino videns, nec ante, nec retro movere se potuit. Ille itaque subito lumine amisso præ dolore cœpit manus detorquere & clamare: S. Aigulfe dulcedo pauperum, tu pius consolator miserorum ora pro me miserrimo peccatore Dominum. Ad cujus voces cucurrerunt Monachi Ecclesiæ & alii viri & feminæ hoc quod ei acciderat cupientes cernere: qui omnes vocibus excelsis clamores ad sidera tollunt. Denique hortantur illum ut sub corpore beati Martyris se prosternat, & invocans misericordiam Dei & clementiam Martyris exspectat quousque Deus illum respiciat. Tota die ille nihil videns ibi jacuit quousque die ad occasum jam declinante paullisper obdormivit. Vespere facto quasi de gravi somno evigilans surrexit, & restituto sibi lumine gratia Dei & ejus beatissimi Martyris apertis oculis clarius vidit quam antea vidisset & melius, & omnes qui aderant cœperunt Deum & sanctum Martyrem laudare & glorificare quantum poterant. Tunc ipse qui sanatus fuerat obtulit se, ut deinceps Ecclesiæ & Monachis quibus se dedit diligentius serviret. Quod Comitissa & dominus HENRICUS filius ejus, in quibus ille homo erat concesserunt & laudaverunt ad laudem Dei cui est honor in sæcula sæculorum, Amen.

Cæcus lumen recipit.

4. Alio quoque tempore in introitu Septembris infra Pruvinum grando non modica cecidit inconsueta, quam nemo viderat, aut audierat tam formidolosam tempestatem cecidisse super terram. Cujus grandinis quantitas major erat quam mali punici, & durities ejus sicut lapidis. Grando hæc tegulas & domos S. Aigulfi findebat: quapropter Monachi valde perterriti & populus totius opidi ad Ecclesiam concurrunt, corpus B. Martyris ad terram deponunt, clamantes omnes vocibus & lacrymis: S. Aigulfe quare dormis, quare nos perire pateris? Si vere Dei Martyr es, succurre nobis in articulo tantæ necessitatis. Ecce continuo Divina misericordia venit & gloriosi Martyris suffragium apparuit. Nam tempestas illa quæ valida fuerat, sine læsione Monachorum & totius populi cito remansit intervenientibus B. Aigulfi meritis & precibus, agente id voluntate & misericordia nostri Redemptoris, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Tempestas avertitur.

5. Hiemis vero tempore & noctis principio dum gravis somnus aliquando incubuisset hominibus, Ignis accensus est in opido S. Aigulfi vehementissimus in ea parte qua ditiores domus & meliores esse videbantur. Et cœpit ille ignis mirabiliter crescere ut omnia consumeret, eoquod tunc siccitas non modica erat & gelu omnia constrinxerat: ventus etiam convalescens quasi furore permotus admodum ventilabat. Tunc cives & Monachi expergefacti clamore insolito excitati unanimiter impetum fecerunt contra ignem cupientes exstinguere. Sed frustra fuit, quia tanti incendii ardorem & jam alonge non poterant sustinere. Videntes autem flammas tendere ad Ecclesiam S. Aigulfi cum dolore & gemitu clamabant: S. Aigulfe Martyr pretiose faveto nostris vocibus, libera domum tuam ab istis incendiis, & erue nos a periculis. Tunc ampliatis gressibus ad Ecclesiam currunt, & auferentes inde corpus ante tantum ignem deferunt; ut ignem illum exstingueret, aut corpus ejus inibi concrematum remaneret. His ita propositis & populis clamantibus continuo præsens affuit misericordia Dei & gloriosi Martyris clementia: nam ignis ille horridus statim sedatus est, & sui ardoris viribus consumptis ex toto compescuit,

Incendium restinguitur.

Digitized by Google

CIRCA AN. 675 3. Septemb. pescuit, & sævitia venti omnino conticuit. Liberati ergo a tantæ persecutionis peste magno gaudio repleti sunt, & gloriosum corpus S. Aigulfi cum hymnis & canticis ad Ecclesiam suam referentes cum magna veneratione in sede sua restituunt.

Clericus calices furatus deprehenditur. 6. Quodam tempore circa finem Augusti Clericus quidam Pruvinum deveniens & dicens se Canonicum Lugdunensis Ecclesiæ & de Scholis venire, miserat (sicut dicebat) in patriam suam pro pecunia: ideo nuntium suum Pruvini exspectabat. Et cum Ecclesiam frequentaret & familiaritatem cum Monachis haberet, dicit se quadam die cum eis velle prandere, quia pisces ad comedendum non poterat invenire. Quem æstimantes propter exteriorem apparentiam honorabilem & justum, libenter ad prandium susceperunt, & charitative de bonis suis refecerunt. Post refectionem autem non attendentes in eo secundum faciem nihil malæ suspicionis, euntes quiescere in Dormitorium, reliquerunt ipsum in Ecclesia, credentes quod ob calorem diei vellet inibi quiescere, aut orare. Sed dum ille nequam nihil sibi obesse sensit, clavem ubi sæpe reponi viderat accepit, armarium diffirmavit, & tres calices cum patenis inde rapiens, refirmato armario & clave in loco suo reposita, ipsos calices cum patenis (quod horribile est dictu) in famularibus * suis occultavit. O quanta patientia Dei! Calices illos in quibus cotidie consecratur verum corpus & verus sanguis JESU-CHRISTI, per quos significatur sepulchrum Domini in quo post passionem ejus sacratissimum corpus suum sepultum fuit; patenas per quas significatur lapis positus ad ostium monumenti; & corporalia per quæ significatur sudarium Salvatoris, mirandum est quod passus est Deus ita inhoneste tractari. Postea relevatio pulsatur, post Nonam cum Monachis idem latro habens in famularibus calices, bibit, & posthæc accepta licentia lætus & alacer, sicut ille de quo nulla dubitatio erat, progressus est foras. Mane autem facto dispersa corporalia viderunt, sed pro Missis celebrandis calices minime repererunt. Quid inde Monachi possunt facere nesciunt, rumor velocior, auta exiit in populum, hoc scelus Monachi fecisse feruntur. Dicebant omnes quasi una voce: Amodo quæ sit vita Monachorum ostendetur: mandemus Comiti ut isti nequam & luxuriosi foras ejiciantur, & alii religiosi loco eorum introducantur. Ipse etiam latro cum aliis vociferabat vituperando vitam eorum. Cum enim aliquem de Monachis videbat foras, quasi latronem digito alter alteri demonstrabat. Unde his valde Monachi perterriti & verecundi de Ecclesia foras egredi verebantur. Sumpto itaque consilio super hoc placuit omnibus, ut corpus S. Aigulfi cum capsula ad terram deponeretur & tamdiu ibi jaceret, quousque sacrilegum Deus revelaret. Decreverunt etiam ut post Orationem Dominicam in Missa tres psalmi cum tribus orationibus cantarentur, ut Dominus petitionem eorum per meritum sancti Martyris exaudire dignaretur. Hoc per octo dies factum, quousque petitio eorum exaudita est. Quædam enim vidua quæ post messores spicas ad campos colligebat, vidit prædictum Clericum in campis super acervum lapidum calices confringentem: ad quem cum veniret & interrogans quid ageret, respondit ille, quia infirmus esset. Quæ eum præteriit & eo recedente cito rediit, & vestigia ubi calices fregerat invenit, Monachisque S. Aigulfi quæ viderat nuntiavit: Custos etiam vinearum desuper quadam arbore qua per vineas respiciebat, videns super dictum acervum lapidum præfatum Clericum, ad locum protinus venit, ibique duos lapides quibus calices confregerat & in eis auri & argenti vestigia reperiens cum parvo frusto argenti, ad Ecclesiam S. Aigulfi totum detulit & Priori reddidit. Quo comperto quæritur clericus & invenitur, & si hæc ita se habent interrogatur. Qui omnia ita esse recognovit & argentum reddidit, ac omnia sicut gesta fuerant narravit, & addidit quod ex quo calices rapuit, nec abire, nec fugere de villa potuit, nec etiam comedere vel dormire. Quod cum audisset universitas populi qui foris exspectabat, ad Ecclesiam currunt, tundunt pectora, terram osculantur, magnificant Deum & sanctum Martyris corpus de terra levatur & in loco proprio cum hymnis & laudibus

* id est mantica vel quid simile.

CIRCA AN. 675
3. Septemb.

bus adstante populo collocatur. Latro ille indicatur & dignus supplicio, vel ut igne comburatur, sive suspendatur, vel aliquo horribili modo crucietur, ab omnibus acclamatur. Qui ligatus ad Archiepiscopum mittitur, sed de eo quid postea factum sit, nos nescimus.

Digiti contracti extenduntur.

7. Eo tempore quo GUILLELMUS Provincialis Prioratum Ecclesiæ S. Aigulfi regebat, manebat in domo Clementis Sacerdotis quædam pedissequa bonæ vitæ & boni testimonii: Hæc femina cum die quadam ad opus suum faciendum se præpararet, continuo digiti manus ejus dexteræ, quasi rupti essent, ita retroflexi sunt in superficie manus, ut nullo modo reduci, nullo modo inde valerent divelli. Quod cum illa vidisset, flens & ejulans currit ad Ecclesiam B. Aigulfi Martyris & sub capsa in qua continentur ossa ejus se prostravit, deprecans eum vocibus & fletibus ut sui ipsius misereatur. Jacuit ibi ab ortu solis usquequo hora diei tertia pulsavit. Tunc orantibus Monachis & mulieribus pro ea videntibus cunctis ita manus ejus est restituta sanitati & digiti solidati, ut nulla in eis ægritudinis vestigia videri possent per meritum S. Aigulfi Martyris *.

*hic amentis feminæ curatio omissa.

Recapitulatio de S. Aigulfo.

8. In pago Aurelianensi super fluvium Ligeris situm est Cœnobium quoddam magnæ auctoritatis & nominis. Locus ille in Priori tempore FLORIACUS vocabatur, sed postea mutato nomine gratia & veneratione S. Benedicti modo S. BENEDICTUS nuncupatur. Est autem causa quare dicitur hoc nomen accepisse. Beatus enim Aigulfus ejusdem Cœnobii Monachus, vir Monastici Ordinis egregius, per revelationem Dei & Domini nostri, & per injunctam obedientiam MUMMOLI sui Abbatis præmonitus Montem-Cassinum sollicitus adiit, de quo B. Benedicti corpus usque ad locum prænominatum viriliter & audacter duce sancto Spiritu totum detulit. Postea vero factus Abbas Ecclesiæ Lerinensis, ab infidelibus Monachis ejusdem Monasterii multas persecutiones & injurias sustinuit, quousque passionis & martyrii palma coronatus feliciter ad Dominum migravit. Cujus corpus sanctissimum longo tempore per revelationem Dei ad Monasterium S. Benedicti delatum fuit. Deinde vero ingruente persecutione HASTINGI Principis Normanniæ, timore illius ex voluntate & dispositione Dei S. Aigulfus usque Pruvinum deportatus fuit ubi quiescit, ubi signa & miracula multa facit. Cujus solemnitas apud Pruvinum & apud S Benedictum annuo redeunte curriculo quotannis solemniter celebratur & festive feriatur. Accidit autem præterito in tempore apud S. Benedictum, ut mulier quædam Eremburgis nomine in die solemnitatis B. Aigulfi Martyris feriantibus omnibus aliis illa colum & fusum acciperet & filare incepit. Quam cum Clericus quidam filantem conspiceret, timens Dominum & Martyrem Aigulfum valde illam redarguit, quod quidquam operis faceret in die tantæ solemnitatis. Quæ respondens ait: Nescio quis S. Aigulfus est, nec habetur in hac villa, & ubicumque sit, nec bona, nec mala mihi facere potest. Vos præcipite parochianis vestris feriare, quia ego minime feriabo hodie, nam iste Aigulfus nihil mihi ministrabit unde possim vivere. Hoc locuta est veluti una de stultis mulieribus. Et cum adhuc ab opere nollet quiescere opprimente illam inedia, ecce manus ejus dextera usque ad brachium detorta est, pollice fixo in palma, nervis digitorum retractis, quæ nec movere poterat faciente id virtute divina & gloriosi Martyris Aigulfi justitia. Crura quoque ipsius & pedes sub ea recurvati prout sedere consueverat penitus contracti sunt, itaut nec surgere, nec de loco illo movere se potuisset. Quæ mulier cum tantam debilitatem corporis sui percepisset, quasi amens effecta clamans & ejulans & B. Benedicti beneficia reclamans, ab amicis & vicinis usque ad ejus Ecclesiam deportata est, ut ipsius suffragantibus meritis per Dei gratiam sanitatem impetrare valeret. Mirantibus Domno GUILLELMO ejusdem loci Abbate & Monachis & orantibus pro ea, novem diebus in Ecclesia jacuit, nec tamen ullum sanitatis signum recuperavit. Quæ ad domum suam deportata, per triennium tantæ infirmitatis dolorem sustinuit, multis miseriis oppressa, multis doloribus afflicta, nullum incolumitatis remedium adipisci potuit, quia bene promeruerat. Hæc itaque Eremburgis desolata & ex membris desti-

Mulier ob festum S. Aigulfi violatum punita, ab eodem sanatur.

CIRCA AN. 675 3. Septemb. destituta, nocte & die orabat ad Dominum ut poterat & sciebat: & ecce in vigilia Natalis Domni (ut ipsa retractabat) in visione apparuit ei quædam persona candida, facie decora, prolixa barba, vestibus albis induta, confortans illam & dicens: Vade Pruvinum, quære Aigulfum qui ibi est, ibi eum invenies, ipse tibi sanitatem tribuet. His ita mandatis, ab ea persona recessit. Quid faceret mulier? quæ audierat tacuit, in se silentio tenuit & tamen soli Guillelmo Abbati visionem illam secreto revelavit. Ipse vero quidquid persona dixerat, mulieri faciendum esse laudavit. Nescit illa quid faciat, quia hiems gravis inhorruerat, & pluvia, nives & gelu iter ejus impediebant, & ideo conductum invenire non potuit; quamvis illam dolor infirmitatis affligeret, tamen usque ad Pentecostem iter suum atterminavit. Itaque adveniente S. Spiritus solemnitate mulier cum filio ejus Joscelino deportata vehiculis, iter suum arripuit & usque Braiense * pervenit castrum, non habens ultra quid amplius vehiculariis posset dare. Inde a filio usque Pruvinum deportata est & hospitati sunt in porticu Ecclesiæ B. Aigulfi. Non ausa tamen fuit in Ecclesiam intrare, donec haberet quod B. Aigulfo offerret. In crastino vero ex labore filii duas candelas emens, Ecclesiam intravit, unam offerens ad altare, ipsum cum devotione osculans, & alteram ante crucifixum ponens. Et cum vespere diei Sabbati intrasset Ecclesiam, tota nocte vigiliis & orationibus intenta deprecans Deum & sanctum Martyrem ibidem permansit. Post Matutinas Monachorum, antequam aurora diei claresceret, persona quæ ei apud sanctum Benedictum apparuerat, iterum in visione apparuit ei dicens: Mulier noli timere, delectare in Domino & in sancto martyre Aigulfo, & ipse dabit tibi petitionem cordis tui. Adveniente die Dominica dum Sacerdos & populus processionem circa Ecclesiam sequerentur, affuit misericordia Salvatoris & pietas Aigulfi. Nam membra mulieris prædictæ dissoluta prioribus officiis, ossibus & nervis crepitantibus in momento restituta sunt pristinæ sanitati. Crura ejus soluta sunt & pedes solidati, manus retorta & digiti recurvati & indirecti sunt extensi multis videntibus. Mulier sentiens se sanatam esse, surrexit in pedibus sursum, & secuta est processionem cum aliis usque ante Crucifixum. SIMON Prior Ecclesiæ & Monachi audientes miraculum & Sacerdos cum populo videntes currunt ad signa, trahunt chordas, vocis altis *Te Deum laudamus* cantant in excelsis.

* Bray sur Seine.

Moribundus vitæ redditur. 9. LUDOVICI Regis tempore fuit quidam homo tertio miliario ab urbe Carnotensi habens mansionem. Hic morbo ex improviso correptus, lectulo quasi requiem habiturus famulorum ministerio reponitur. Necdum in illo morbo trium dierum profluxerat spatium, cum vocis & solitum adimitur officium & solus vitalis calor frigido palpitabat in pectusculo. Eo igitur in tali agonia fatigante adest ei S. Aigulfus in visione veneranda specie & schemate Monachico conspicuus tanti incommodi gravamen fugaturus. Et tertio nomine ejus iterato, revocato amissæ vocis officio quomodo se se haberet benignissime sciscitatur. Ille autem Divinæ severitatis sententiam in se contestans, vehementer jaculatam sedulo ab eo deposcit liberationis solatium. Cui taliter infit Martyr egregius: A Domino missus sum, ut tibi salutis impendam beneficium: surge igitur & amodo incolumis permaneto, & Domino gratias age pro collata sospitate. Scias autem me a Deo impetrasse, ut ab hac convalescas ægritudine. Surgit vir de lectulo gratias agens & Martyri Aigulfo & adveniens castrum Pruvinense uxore comitante in laudem Martyris Aigulfi plurima personans præconia cum gaudio remeavit ad propria.

Contractus erigitur. 10. Quod ex parte vidi, & ex parte ab eis qui gestum viderunt audivi Martyris Aigulfi jussus sum referre miraculum. Igitur a Castello quodam Italiæ quod Mortarius dicitur contractus nomine Richardus, sui nimis impotens, usque Pruvinum devectus, ante fores Ecclesiæ B. Martyris subter mensas quas Cambios vocant hospitatus est. Ubi cum a Kalendis Novembris usque ad Kalendas Augusti tam hieme quam æstate æquanimiter continuasset, ad Ecclesiam beatæ Mariæ de Valle Pruvini, ubi plura miracula fieri didicit, se transvehi petiit. Cui

Digitized by Google

S. Aigulfus indutus alba veste & amictus cappa purpurea per visum apparuit & dixit: Ego sum Aigulfus hujus loci defensor & custos; & quia sub alas meas confugisti, utpote meus hospes, mei juris es & ad me diverte, & in proximo est ut a Deo cureris. Quam admonitionem simul & consolationem cum semel & secundo sancto Martyre sibi apparente, tardius quam debuit retulisset, a Deo percussus obmutuit, iterumque visitatus ex alto secretum aperuit, & ad Sancti martyris corpus se pertrahi ut ejus misertus in eum respiceret cum multis lacrymis exoravit. Eorum autem qui præsentes aderant manibus deportatus, hora Missæ ante gradus altaris parochialis allatus est, ibique depositus.. Missa denique celebrata cui ipse devotus interfuerat exorator, manibus & pedibus retrocurvatis prout potuit conabatur exsurgere. Quod cum nondum valeret, cœpit tamen repere si Deo volente desideratam sibi præsentiam benigni Martyris posset attingere, cujus interventu plenitudine sanitatis obtinere separabat. Dei tandem & adstantium fultus auxilio conscensis gradibus & ad sancti Martyris locum usque perductus, stridentibus nervis & ossibus & tantum facientibus crepitum, ut qui aderant mirantes audirent, erectus stotit sanctum feretrum deosculans, pro tanto beneficio gratias egit. Qui ab infirmitate quam triennio sustinuerat perfecte curatum se sentiens, sponte sancto Martyri hominium fecit, & a Domno JOSCELINO portarius constitutus in tantum robur corpus invaluit, ut onus animalis fortissimi ferret. CIRCA AN. 675 3 Septemb.

S. VINCENTII SEU MADELGARII CONFESSORIS SONEGIIS IN HANNONIA ELOGIUM HISTORICUM.

CIRCA AN. 677 14. Julii.

1. *De* S. VINCENTIO *seu* MADELGARIO *pauca explorata nobis dicenda occurrunt. Illustris genere fuit* Madelgarius *primum, deinde* Vincentius *appellatus, quem Baldericus Episcopus Noviomagensis in Chronico, & Philippus Bonæ-Spei Abbas* Comitem *vocant. Falluntur qui eum patria Hibernum dicunt: nec forsitan melius sapiunt qui Aquitanum,* Madelgarium *confundentes cum* Amalgario, *quem a Dagoberto adversus Wascones missum Fredegarius in Chronol. cap. 78. docet. Natus est Vincentius in loco cui nomen* Sterpea * *prope Bincbium, in Hannonia, ut testantur amplissimæ possessiones, quas habebat in pago Hainonensi, qui hodiernæ Hannoniæ pars est, nomenque ab Haina fluvio sortiebatur. Vincentii nobilitas satis probatur, tum ex vetustis Auctoribus, a quibus* vir illustris *prædicatur; tum ex copula* Waldetrudis *conjugis, quæ clarissimos parentes & propinquos, in his* GUNDELANDUM Majorem domus *avunculum habuit*. Vincentius nobilis. Francus. * Strepy

2. *Vincentius in conjugio una cum Vualdetrude piissime vivens, plures liberos ex ea suscepit. Quatuor ei adsignant nonnulli,* Landricum, Aldetrudem, Madelbertam, & Dentlinum *septennem in albis defunctum, Resæ * ad Rhenum in Clivia sepultum & cultum*. Aldetrudem & Madelbertam, *unam post alteram Abbatissas Melbodienses, Vincentii & Vualdetrudis filias fuisse, in Actis S. Aldegundis anno* 684. *observabimus*. Aldetrudis *cum amita Vualdetrude Melbodii*, Madelberta *Leodii in majori S. Lamberti Ecclesia coluntur. De Landrico infra*. Quot proles habuit? * Rees

3. *Inter præcipua pietatis opera a S. Vincentio patrata, non postrema censeri debet Altimontensis Monasterii ædificatio, quæ ipsi tribuitur.* URSIO *Abbas Altimontensis in historia de S. Marcello Papa quam* LIETBERTO *Cameracensi Episcopo circa finem sæculi* XI. *nuncupavit, sic hanc in rem loquitur in lib. 2. cap. 1. apud Bollandum die* 16. *Januar.* Est locus super fluvium Sambram nuncupatum situs, a parte non a toto (neque enim adeo eminens est) Altus-mons dictus; quem illustrat Cœnobium formosæ antiquitatis, &, ut conjici datur ex vestigiis ante- Altimontense Monasterium condit.

Circa an. 677. 14. Julii. cessorum, antiquæ nobilitatis. Siquidem metata ab Angelo ejusdem Templi mensura, Vincentius Madelgarius potenter laboravit in ejus structura. *Audiendus Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 35.* Nec præteream vicum, quem Altum-montem dicunt, nec immerito sic nominatum, eum B. Vincentius cum multis viris religiosis qui cum eo fuerant, sua conversatione reddiderit sublimatum. Porro iste Vincentius Comes egregius, S. Waldetrudis maritus, juxta quidem sæcularem eminentiam & rebus & genere potentissimus, eruditione tamen & crebris monitionibus B. Autberti Pontificis Cameracensis informatus, secularis militiæ pompam procul abhorruit, Deique obsequiis mancipare se potius æstimavit. Igitur cum de loco suæ conversationis expetendo sollicitus curam gereret, non defuit Divina pietas sancti viri desiderium completura. Nam quadam nocte pluit Dominus nivem, & omnem regionem circum videlicet & eirca niveo rore respersit, excepto paullulo loci, quod in supradicto vico, in modum videlicet Crucis, respergendum reservavit. Quod vir Dei suo desiderio cœlitus contigisse, altiore consilio intellexit, Divinoque indicio certior factus, mox eodem loco Monasterium ex proprio sumptu fundavit. Quod etiam suus Magister Autbertus viris secum religiosis adhibitis, in honore Apostolorum Petri & Pauli dedicavit: ibique vir sanctus feliciter conversatus, laudabilis vitæ sanctitatem ducere adstuduit. Ad cujus piam conversationem multi viri religiosi confluxerant, traditisque prædiis & propriis rebus cum sancto viro degentes, ad vitæ regularis normam sese constrinxerant. *Addit Ursio loco citato*: DAGOBERTUS Imperator locum excoluit, rebus & redditibus ditavit & ampliavit: Reliquiis quoque Sanctorum, prout potuit uterque eorum, decenter muneravit & illustravit, ad quibus serviendum ter centum ferme Monachos constituit. Inter quos S. Vincentii intercessu & Dagoberti Regis conductu, S. Marcellus Papa & Martyr ad prædictum locum cum honoris gratia est translatus. *Ursionis calculus mendosus est, siquidem Dagobertus mortuus est ante annos decem, quam Martinus in Pontificatum adsumeretur. Unde nihil certi pronuntiari potest de Altimontensis Cœnobii origine, quam ad annum circa 650. revocamus.*

A Dagoberto dotatum & Reliquiis ditatum.

Vincentius illuc se recipit. 4. *Cum vero Deus* Waldetrudæ ignem amoris sui inspirasset, *inquit Scriptor antiquus Vitæ S. Aldegundis*, videns eam beatus vir ejus Madelgarius sub nutu Dei esse constrictam, conversus est ad Monasterium quod vocatur Alto-monte, ut sub sancta norma Monachorum constitutus vitam spiritualem degeret, & bonis actibus perduraret. Præfata vero conjux ejus cum jam remota esset a carnali concubito, a B. Pontifice Audeberto consecratum pallium accepit, seque in Monasterio (Castrilocensi) quod prius ædificare cœperat, retrudi præcepit. *Madelgarii conversionem Auctor Vitæ S. Gisleni a Surio editus factam dicit eo tempore, quo Basilicam Monasterii Cellensis dedicarunt* Autbertus & Amandus, quibus prædicantibus Comes illustris Madelgarius compunctus est, & fallacissimo mundo nuntium remittens, Autberti Episcopi manibus tonsus est, & in Alto-monte Monasticum indutus habitum, inclusus vixit usque ad obitum suum.

Sonegias secessit. 5. Cum autem locus, *ait Baldericus præcitatus*, a Regibus & Principibus augmentari & frequentia Fratrum populosus cœpisset haberi: ut liberius Deo vacaret, in secretiorem locum secessit. *Et cap. 46.* Hic profecto ab incolis Sungeias * nuncupatur, ubi ipse vir Dei a frequentia populari remotus, Fratribus sociatus Monasterium struxit, ibique exactis hujus vitæ curriculis feliciter, sepultus eum filio suo LANDRICO Meldensi Episcopo in pace quiescit. *An Landricus Meldensis fuerit Episcopus, dubitant non pauci. Colitur in Ecclesia Sonegiensi in hunc usque diem cum Vincentio, qui pridie Idus Julii anno circa 677. decessit. Monasterium Sonegiense, tertio milliari dissitum a Montibus Hannoniæ, accrevit in opidum, eoque in loco B. Bruno Archiepiscopus Coloniensis & Dux Lotbaringiæ in*signe Canonicorum sæcularium collegium ordinavit *anno* 965. *uti Miræus in Orig. Bened. ex Jacobo Guisiano commemorat. Petrus Albanensis Episcopus, Apostolicæ Sedis Legatus, caput S. Vincentii sejunxit a reliquo corpore quod in Sonegiensi Ecclesia Collegiata hactenus custoditur.*

* al. Sonegias Soi-gnies

Moritur ac sepelitur.

Sonegiensis Monasterii status.

6. *Quod attinet ad Monasterium Altimontense *, varias ejus fortunas describit Baldericus tum in lib. 2. cap. 35. tum in lib. 3. cap. 5. in hæc verba :* Sub Regia manu per multos annos non mediocriter floruit. Supervenientibus autem causis diversarum tempestatum quas legimus, Comitibus in beneficium traditum est, & ad tantum casum paullatim devolvitur, ut Monachis egestate coactis, paucorum Clericorum custodiæ mandaretur. Procedente vero tempore contigit Arnulfo patri Domni Episcopi, a Comite Herimanno in beneficio compensari. Hic profecto audito de antiquitate & summa veneratione loci, sicuti vir sanus ad pristinum gradum voluit reformare, sed subripientibus causis bellorum non potuit. Post cujus excessum cum Arnulfi filio hereditarie cessit, hujus nimirum meliorare volentis desiderium Divina clementia secundavit. Ipso enim tempore frater suus ad Pontificatum sublimatur, cujus tam consilio quam auxilio, pulsis quidem Canonicis, Domno Abbate RICHARDO Monachorum religio revocatur: qui Richardus postea FULCUINUM Abbatem sibi substituere æstimavit, &c. *Quod anno 1036. contigit, quo ex tempore illic semper Ordo Benedictinus perseveravit. Præerat isti Cœnobio* HALIDULFUS *Abbas, cum S. Ansbertus Rotomagensis Antistes jussu Theoderici Regis eo in loco exsulavit. Floruit & in eodem Cœnobio* S. WLMARUS, *Abbas postea apud Morinos, de quo agemus Sæculo insequenti.*

CIRCA AN. 677 14. Julii.

Altimontensis Monasterii varia fortuna. *Hautmont

SANCTI MUMMOLI ABBATIS FLORIACENSIS SECUNDI ELOGIUM HISTORICUM.

CIRCA AN. 678 8 Augusti.

1. DE S. MUMMOLI *Abbatis Floriacensis gestis paucas res habemus exploratas, de quibus antequam dicamus, Floriacensis Monasterii primordia investiganda sunt.*

2. ADREVALDUS *Monachus Floriacensis, omnium qui de origine Cœnobii Floriacensis scripserunt antiquissimus, tradit in historia Translationis S. Benedicti ad annum 653. relata,* LEODEBODUM *Abbatem Monasterii sancti Aniani (quod tum erat* situm prope mœnia urbis Aurelianæ, *nunc Collegiata Ecclesia muris ejusdem civitatis inclusa) facta commutatione accepisse* a Chlodoveo Rege Dagoberti *senioris filio* agellum quemdam Floriacensem cum appendiciis suis haud longe a littore Ligeris *duodecim milliaribus supra urbem Aurelianam* : quod Testamentum, *inquit*, mutuæ vicissitudinis usque hodie in Archivis publicis nostri reservatur Monasterii. Prædictus autem Leodebodus in supradicto agello cœpit ædificare habitationes Monachis utiles : ædificansque ibi Basilicam in honore S. Petri, itemque aliam in honore S. MARIÆ Domino dedicari voluit. Collegit ibidem quamplures ad serviendum Domino sub norma regulari vivere paratos, Patremque & Abbatem his præfecit nomine MUMMOLUM : qui quamdiu rebus humanis interfuit, ut idoneus Pastor gregis sibi commissi sollicite curam exhibuit. *Hæc Adrevaldus.*

Floriacensis Monasterii initia.

3. HELGALDUS *Monachus itidem Floriacensis, Roberto Francorum Regi familiaris, initio Vitæ ipsius Roberti præmisit Testamentum Leodebodi ab Adrevaldo memoratum, salebris respersum haud paucis: ex quo nonnulla carptim delibamus.* Anno secundo regnante domino Chlodoveo gloriosissimo Rege sub die 5. Kalend. Julii LEODEBODUS Basilicæ Domni Anniani Abba, *res suas in portiones tres distribuit. Et aliam quidem legat* Basilicæ Domni Anniani, *aliam* Basilicæ Domnæ MARIÆ quam JOANNES Floriacus a novo quondam construxit, ubi venerabilis vir Fulcadus Abba custos *tum præerat; tertiam* Monasterio *quod* in honore S. Petri ædificare deliberat in agro Floriaco, quem cum glorioso atque præcelso Domno CHLODOVEO Rege & gloriosa Domna uxore ejus BALTIL-

Leodbodi Testamentum.

[CIRCA AN. 678 8. Augusti.] DE Regina visus est commutasse, in quo Monachi juxta Regulam sanctissimi BENEDICTI & Domni COLUMBANI consistere debeant. Quam donationem, ut firmior habeatur, gestis municipalibus alligari *jubet*, & duas Epistolas, *seu exemplaria*, uno tenore conscriptas fieri, unam quæ in Archivo Domni resideat Anniani, aliam Monasterium Domni Petri per futura tempora reservandam recipiat. Actum Aurelianis publice anno Inc. Dominicæ 623. in mense Junio, anno secundo Domni CHLODOVEI Francorum Regis, filii DAGOBERTI Senioris. *Subscribunt* LEODEBODUS peccator Abbas, AUDOENUS peccator Episcopus, rogante venerabili viro Leodebodo Abbate, LEODEGARIUS acsi indignus (*uti ipse præfert*) Episcopus, BECCELENUS Abba, ADO Abba, SALOMON Abba, LEOTSINDUS Abba, *aliique homines promiscuæ dignitatis octodecim.*

[Examinatur] 4. *Tria in hocce Testamento distinguenda*, Donationes, notæ Chronologicæ, Subscriptiones. *Et* Donationes *quidem verissimas esse constat: siquidem plura prædia in eo memorata hactenus possident Floriacenses nostri. At* characteres chronologici, *ipsæque* subscriptiones *conciliari nequaquam possunt. Nam* anno secundo Chlodovei *Audoenus nondum erat Episcopus, nec ipse Chlodoveus, tum minorennis, uxorem duxit ante annum regni decimum. Certe Balthildis diu antequam Chlodoveo nuberet, in ministerio fuerat Erchinoaldi Majoris Palatii, quam dignitatem Erchinoaldus anno regni Chlodovei tertio dumtaxat obtinuit. Deinde* annus Incarnat. Dominicæ 623. *cum regno Chlodovei nullatenus consentit: qui tamen error in Aimoino præcessit, dum in libro suo 2. de Mirac. S. Bened. cap. 1. se anno 1005. scribere testatur: quem annum cap. ultimo illigat anno trecentesimo octogesimo quinto a conditu Cœnobii Floriacensis. Denique* anno secundo regni Chlodovei *nondum* senior *dici poterat* Dagobertus, *quum Sigiberto ipsius filio necdum alter Dagobertus natus erat.*

[Emendatur] 5. *Sic igitur res gesta videtur.* CHLODOVEUS *teste Fredegario in Chron. cap.* 89. anno IV. regni sui, *hoc est anno* 641. cum Nanthilde Regina *seu matre sua*, Aurelianis in Burgundiæ Regnum venit, ibique omnes Seniores, Pontifices, Duces & Primates de Regno Burgundiæ ad se venire præcepit, *excepitque benigne. Tunc Leodebodus Abbas Monasterii S. Anniani* Floriacum vicum *dato* Attiniaco prædio ad Axonam *sito cum Rege commutavit. Eodem vel insequenti anno condidit Testamentum 5. Kalend. Julii, cui Testamento* AUDOENUS, anno III. regni Chlodovei *ordinatus Rotomagensis Episcopus* die Dominica ante Litaniam *Rogationum; & Leodegarius Aurelianensis Pontifex subscripserunt. Mox Leodebodus manu operi admota Floriacense Monasterium exædificat, duabus Basilicis, altera* S. MARIÆ, *altera S. Petri decoratum, eique anno circa* 645. *supremam imposuit manum.* Ipse vero, *inquit Helgaldus in Prologo ad Vitam Roberti Regis*, usque ad XVIII. annum memorati Regis Chlodovei perdurans, postmodum laudabilis vitæ cursum sancto fine conclusit, *anno proinde* 655. *qui Chlodovei ultimus fuit. B. Balthildis litteras direxisse ac Privilegia concessisse legitur* Basilicis S. Petri & Domni Anniani, &c. *ubi* Basilicæ S. Petri *nomine, Monasterium S. Petri Floriacensis (ita enim primitus dictum fuit, assumpto paullo post* S. BENEDICTI, *vocabulo) intelligendum videtur.*

[Rigomarus 1. Abbas Floriacensis.] 6. *De primo Abbate qui Monasterio Floriacensi præfuit, variant Auctores. Adrevaldus in loco superius citato primum locum* MUMMOLO *tribuit. Aimoinus in lib. 4. hist. cap. 42. ab Andrea Chesnio ex Mss. adjecto* RIGOMARUM *Mummolo præmittit his verbis:* Ædificatis duabus Basilicis, una in honore Apostolorum Principis Petri, aliaque in veneratione Genitricis Dei MARIÆ, mox etiam construxit (Leodebodus) habitacula Monachorum usibus congrua: adunatisque quibusque nobilibus, vel etiam Deo servire cupientibus Abbatem instituit nomine RIGOMARUM, qui quinquennio expleto ex hoc transiens sæculo successorem accepit nomine MUMMOLUM. *Quæ verba Auctor Chronici S. Maxentii* [Mummolus successor.] *seu Malleacensis exscripsit, & in suum Chronicon retulit. Et tamen Aimoinus in Carmine de Translatione S. Benedicti prædicto capiti apud Chesnium subjecto (quod Carmen superius edidimus) omisso Rigomaro, Mummoli solius, uti Adrevaldus, meminit.*

Quip-

CIRCA AN. 678

S. Augusti.

Quippe cum uterque ageret de S.Benedicti Translatione, cujus Mummolus auctor fuit, facile prætermisso Rigomaro concesserunt in Mummolum, cum istius facti laudem tribuere volebant. Certe cum librum de vita vel Actibus Abbatum Floriacensium *hactenus ineditum scriptum a se dicat in Vita S. Abbonis Abbatis sui Aimoinus: huic de serie Abbatum Floriacensium data opera agenti potius quam cuivis alii credendum est.*

7. *Quo ex loco Monasteriove assumptus sit Mummolus in regimen Cœnobii Floriacensis, non liquet. In Breviario MS. Monasterii S. Crucis apud Burdigalam (ubi sub nomine* S. MUMMOLENI * *colitur, ejusque sepulcrum & Reliquiæ ostenduntur) ex Abbatia S.Anniani electus dicitur. Aimoinus in Carmine de Translatione S. Benedicti Mummolo generis nobilitatem tribuit :* MUMMOLUS huic nomen, generis quoque nobile germen. *Et ab Adrevaldo in historia Translat. ipsoque Aimoino* bonus Pastor; *& in Vita S. Aigulfi per Adrevaldum*, Beatus vir Mummolus *prædicatur. Cetera pressit antiquitas.*

* vulgo S. Mommolin.

8. *In prædicto S. Crucis Monasterio nostro Burdigalensi rude legitur Epitaphium S. Mummoleni in marmore incisum, affixumque parieti, qui tumulo ejusdem Sancti adhæret. Epitaphium hoc modo se habet:*

Mummoleni Epitaphium.

† HIC REQUIESET BONE RECORDATIONES

HUMILIS XPI MOMMOLENUS

QUI VIXIT ANNYS CCC SEPTUAGENTA

APUD QUEM NULLUS FUIT DOLUS MALUS

QUI FUIT SENE IRA JOCUNDUS

HOC EST ACCEPIT TRANSITUM

SUB DIE VI. IIDUS AGUSTAS

UBI FECIT AUGUSTOS DIES SEPTEM.

ANNO V. REGNUM DOHNI NOST

CHLODOVEI RES †

Quid mereatur auctoritate mendosissima illa inscriptio, viderint alii. Certe primo intuitu lectio ipsa persuadet, characteres & scribendi modum esse posteriorum temporum : ipsumque Epitaphium, cum fortasse penitus obliteraretur, ab indocto quopiam sculptore depravatum ac mutilatum fuisse. Et quidem ratio illa computandi per annum quintum Chlodovei *nonnihil bonæ antiquitatis redolet : quamquam an retinendus sit* Chlodoveus, *merito dubitare licet.*

9. *Antequam de isto Epitaphio feramus sententiam, disquirendum an idem sit* Mummolus, *qui hic* Mummolenus *dicitur. Id quidem affirmat Burdigalensium & Floriacensium Monachorum pia traditio, cui dum certior non opponitur auctoritas, contradicere fas non est. Certe parum differunt* Mummolus & Mummolenus, *& facile utrumque nomen uni eidemque homini accommodari potuit. In vulgato Testamento Leodebodus Monasterii S. Anniani Abbas* villam Camberon quæ est juxta terminum Clariacinse * vel Ucello vico de heredibus MUMMOLI comparasse *dicitur : eidemque Testamento* MUMMOLENUS *subscripsisse reperitur. An forte ille ipse* Mummolus *in Testamento memoratus, immo an* Mummolus *postea Floriacensis Abbas, qui ob votum paupertatis Monasticæ heredes vivens habuerit? Quod si ita est, quæ illi necessitas aut occasio petendi civitatem Burdigalam, ubi eum mori contigerit? Qui hominem sanctum ad S. Jacobi Templum in Callæciam peregrinatum ajunt, & in reditu apud Burdigalenses morbo interceptum diem clausisse, non satis attendunt, quo primum tempore peregrinatio Jacobæana celebrari cœpit, nimirum principatu Caroli Magni, seu Leone III. Pontifice Maximo : tum enim sancti Jacobi corpus apud Compostellam repertum fuisse tradunt Hispanici Scriptores. Alio proinde modo hic nodus solvere quis possit, dicendo,* Mummolum *seu (uti volunt)* Mum-

Mummolus an idem cum Mummoleno?

* Clery ad Ligerim

Burdigalæ an mortuus.

CIRCA AN. 678. 8. Augusti.

Mummolenum, *propagandi Instituti Benedictini gratia in Aquitaniam profectum, Burdigalæ obiisse. Quippe in charta restaurationis Monasterii* REGULÆ, *vulgo* la Reole, *Ord. S. Bened. diœc. Vasatensis in Wasconia, ipsum Monasterium ante incursiones Nortmannorum Monasterio Floriacensi fuisse subjectum legitur. Sic nempe* GUMBALDUS Episcopus Wasconiæ, & WILLERMUS Sancii Dux Wasconum frarer *ejus, illius Cœnobii instauratores in Instrumento anno 977. hac de re confecto inter cetera loquuntur :* Notum vero erat omnibus, ibidem ex antiquo Monasticæ institutionis Regulam floruisse : & idcirco cum antiquitus idem locus dictus fuerit SQUIRS, modernis temporibus dicitur REGULA. Quibus super tali deliberatione mulrimoda animi anxietate fluctuantibus, per eam quæ in antiquis sapientiam compertum est, ante Nortmannorum irruptionem & sui destructionem, idem Monasterium Cœnobio Floriacensium fuisse subjectum ...... Unde communi consilio propinquorum seu fidelium nostrorum quemdam Clericum, legarionis nostræ bajulum ad venerabilem Abbarem RICHARDUM Fratresque Floriacenses cum omni supplicatione dereximus precantes, ut ipse, si fieri posset, ad præfarum locum descenderet, &c. *Cur enim quæso Monasterium Regula ante sui destructionem * per Nortmannos factam Cœnobio Floriacensi subjectum erat, nisi quia Floriacensibus Monachis, & forsitan Mummolo nostro primordia sua referebat accepta? Legimus in schedis quibusdam de origine Regulæ, Carolum Magnum in procinctu Hispanicæ expeditionis concessisse* RICHARDO Abbati Floriacensi pagum Aliardensem, qui duobus rivulis ab Orienre & Occidente fluentibus & Garumna a parre Meridiei ut ibi Monasterium construeret ; *idque a Richardo exsecutioni demandatum, transmissis Floriaco Monachis quatuor ac viginti, quibus* Priorem *ac* Clavigerum *præposuerit. Carolum vero ex prædicta expeditione reversum jussisse Abbatiam S. Crucis prope Burdigalam aliasque ædificari. At narrationi illi non tuta fides, in qua cum multa errata deprehendantur, tum illud imprimis occurrit castigandum, quod historia restituti per Richardum Abbatem Monasterii Regulæ cum primo ejus conditu Richardo itidem attributo confunditur. Monasterii S. Crucis Burdigalensis origo non minus obscura. An ad S. Mummolum Mummolenumve referri possit, non definimus; nec definit quidem noster Johannes Petrus* Dabadie, *qui istius Cœnobii historiam conscripsit. In Constituto Ludovici Pii Imp. inter Monasteria* quæ dona & militiam facere debent, *memoratur Monasterium S. Crucis, an Burdigalense, incertum. Certe inter Monasteria Wasconiæ ibidem non recensetur.*

To.2. Bibl. Labbeanæ p. 543.

* Anno 847. secundum Ademarum. al. anno 853. Burdigala crematur.

Epitaphium emendatum.

10. *His ita præmissis, siquidem* Mummolenus *idem est qui* Mummolus, *ita resarciendum videtur Epitaphium :*

> HIC REQUIESCIT BONÆ MEMORIÆ HUMILIS CHRISTI SERVUS [1] seu ABBAS MUMMOLENUS, qui vixit annis circiter [2] SEPTUAGINTA, APUD QUEM NULLUS FUIT DOLUS AUT [3] MALITIA : QUI FUIT SINE IRA, JOCUNDUS. HIC [4] HOSPES ACCEPIT TRANSITUM DIE 6. IDUS AUGUSTAS, UBI (id est POSTQUAM) FECIT (seu ABSOLVIT) AUGUSTUS DIES SEPTEM, ANNO QUINTO REGNI DOMNI NOSTRI THEODERICI [5] REGIS.

11. *Epitaphium in locis quinque emendavimus. Et* primo *quidem post* humilis Christi *adjecimus* servus *seu* Abbas, *nam alias manca est sententia.* Secundo *facile fuit homini imperito pro cerc. seu circ. substituere* CCC. *qua vitiosa lectione decepti nonnulli,* trecenros septuaginta annos *Mummolo tribuerunt.* Tertio *pro* dolus malus *repositum,* dolus aut malitia, *quis enim* dolum bonum *dixerit?* Quarto *loco ubi legitur,* hoc est accepit transitum *(quid enim istud rei est?) correximus,* hic hospes accepit transitum, *quod & piæ traditioni convenit, nec multum a primaria scriptione abhorrere videtur.* Quinto *denique, cum anno quinto Chlodovei nempe secundi decessisse non potuerit Mummolus, qui Floriacensi Monasterio condito principio regni Chlodovei post Rigomarum Abbas impositus est; loco* Chlodovei *reposuimus* Theodericum, *ipsius Chlodovei filium, cujus regni anno quinto, aut certe Chlotarii fratris, Mummolus forsitan obiit. Similis lapsus irrepsit in Acta*

sancti

sancti Aigulfi, qui principatu Chlodovei martyrio affectus dicitur : cum constet illud regnante Theodorico Rege contigisse, uti ad ann. 675. observavimus. Conjecturarum satis. CIRCA AN. 678 8. Augusti.

12. *S. Mummolus sexto Idus Augusti & per octo continuos dies a Burdigalensibus colitur ac frequentatur magna religione, ægrisque capitibus sæpius mederi fertur. Ejus memoria in pervetusto Martyrologio Floriacensi* anno 1087. *exarato* 6. Kalend. Augusti *consignatur & quidem primaria manu in hunc modum :* Mummoli Abbatis; *qui in antiquiori Martyrologio adscriptus est manu recentiori. Ejusdem Reliquiæ in Monasterio nostro S. Crucis apud Burdigalam in monumento marmoreo columnis æque marmoreis innixo ac theca lignea deaurata vestito adservantur, præter brachium alterum quod scrinio argenteo inclusum est.*

13. *Quod attinet ad Cœnobii Floriacensis decora, iis hoc loco non immoramur, ne pauciora dicendo (multa enim dicere instituti nostri ratio non sinit) argumenti dignitatem deprimamus. Floruit siquidem Asceterium istud pietate, litterarum studiis & Academia, floruit & viris sanctis, quos inter SS.* AIGULFUS *de quo supra,* ODO *Abbas &* OSWALDUS *Episcopus Wigorniensis sæculo 9. insequenti vero* ABBO *Abbas ac Martyr, de quibus suo loco. Lege Carolum Saussæyum lib. 4. Annal. Eccles. Aurel. ubi* de gloria Cœnobii Floriacensis *ex professo agit.* Sancti Floriacenses.

VITA S. LEODEGARII EPISCOPI AUGUSTODUNENSIS ET MARTYRIS,

AN.CHR. 678 2. Octobr.

Auctore anonymo Monacho Augustodunensi, æquali.

Ex MS. cod. & Tom. 1. histor. Franc. V. C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. SANCTUS LEODEGARIUS *seu LEUDEGARIUS, inclytus Christi Martyr, tres habuit Vitæ suæ Scriptores antiquos,* URSINUM *scilicet & anonymos duos : de quibus nonnulla prænotanda sunt.* Vitæ scriptores tres. * S. Leger

2. *Primus Auctor, aliis utique præferendus, Monachus fuit Augustodunensis, & quidem (ut videtur) S. Symphoriani in urbe, qui scriptionem suam nuncupavit* HERMENARIO *ex Abbate Monasterii S. Symphoriani Augustodunensi post Leodegarium Episcopo, quem alii* Hermenarium *&* Hermenacarium *vocant. Auctor iste se Monachum prodit tum in Prologo, tum etiam cap. 13. dum* Winobertum Abbatem unum e suis Fratribus *appellat ; & quidem Augustodunensem, dum præclara monimenta a Leodegario Augustoduni relicta cap. 1. commemorat. Testis fuit in pluribus oculatus : nam & c. 11. satis innuit, audisse se ex ore Ebroini, Leodegarium* fumis iœdia *consumendum esse ; & c. 13.* verba *se* vidisse ultra solitum effluere ex ore Leodegarii *post linguæ restitutionem. Hanc lucubrationem aggressus est impulsu* Ermenarii Augustodunensis Episcopi & spiritualium Fratrum flagitatione, *quemadmodum in Prologo scribit.* ERMENANAM *etiam Abbatissam Cadurcensem id a se exegisse testatur c. 17. ubi agit de miraculis in S. Leodegarii Translatione patratis, quæ prius ab* AUDULFO *Monasterii S. Maxentii Abbate scripto mandata fuisse tradit.* Primus.

3. *Secundus Auctor est* URSINUS *ætate æqualis, qui petentibus* ANSOALDO *Pictavensi Episcopo &* Audulfo *mox laudato (quorum ille Translationis auctor, hic executor exstitit) S. Leodegarii gesta calamo etiam excepit. Hic nonnumquam dissentit, nonnumquam verbis tenus consentit cum alio Auctore, qui Hadriano Valesio merito præferendus videtur, tametsi hactenus Ursino minus notus. Utrumque Auctorem jam vulgavit V. C. Andreas Chesnius, primum quidem ex codice MS. Jacobi Sirmondi, alterum ex interpolatione Suriana : nos etiam dabimus utrumque, primum ad apographum Chesnianum iterum exactum, alterum ad MSS. codices Monasteriorum S. Germani Pratensis & S. Cornelii Compendiensis genuinæ phrasi restitutum. Distinctiones capitum a Surio & Chesnio appositas retinebimus.* Secundus.

4. *Tertium Auctorem a nobis omissum invenimus in Legendario manu exarato Bibliothecæ Fuliensis inclytæ Cœnobii S. Bernardi apud Lutetiam Parisiorum, qui Auctor anonymus, non multo post S.* Tertius.

 Leo-

AN.CHR. 678 2. Octobr. *Leodegarium tempore, Ursini lucabrationem interpolavit. Ætatem suam indicat ab initio Vitæ dum de Leodegarii parentibus etiam suo tempore claris loquitur his verbis*: illum etenim clarissimi ioter Fraucorum Priocipes ooo mediocris potentiæ parentes * genuerunt, de quorum iogeouitate, quoniam adhuc plures ejusdem prosapiæ principantur in glorioso Regno Franciæ, non fuit opus hic plura dicere. In illis enim si cupit quis, valet experiri, quam nobili orto vir beatus de quo loquimor enituerit. *Causam suæ scriptionis declarat in Prologo ad quemdam Patrem seu Abbatem in hunc modum*: Præcepisti ut B. Leodegarii venerabiles actus celebraodamque passiouem ad lucidiorem ordioatioremque modum scribeodo reducerem. Sæpius etenim seu negligentia transscribeotis, seu forte igooraotia dictantis, sive utroque, non beoe ordioatam miousque intellectum admittentem sulitos eras babere conquestionem. Iu qua, ut fatebaris, maxime te offendebat, quod antiquus ille ejusdem Passionis scriptor (*Ursinus scilicet, neque enim aliam agnovisse videtur hic Auctor*) iojuste & sioe discretionis temperamento B. Leodegarium, nefariumque illis persecutorem Hebroioum pluribus in locis æquales facere non dubitaverit. Dicebus enim frauduleutiam nequissimi caroificis, justi homiuis sanctitati nullo modo potuisse coæquari. Virtutem cum vitio amentis est credere uti unquam amicabili consortio. Tam obsequendæ siquidem præceptiooi nil anteponendum commode existimavi. *Opus suam Auctor in libros partitur duos, Vitæ scilicet ac Miracalorum. Primum sic orditur*: Sancti Leodegarli, Fratres charissimi, venerandum passionem dilectioni vestræ relaturus, &c. *Ubi singulare nihil habet præter colloquia ab ipso subinde inserta, præterquam quod cum Ursinus scribat, Leodegarium Luxovium accedentem ab Ebroino petiisse veniam, confessum se* aliquid io eo peccasset; *hic nihil simile commemorat, ac Leodegarium cum Ebroino comparare videatur. Ex secundo ejus libro quis fuerit iste Auctor discimus his verbis*: Audistis, Patres veneraodi & Domioi, qua constaotia benignitas Salvatoris Martyrem suum corroboravit; dehioc coguoscatis miraculorum soavitatem.... Omissa fastidifera multiplicitate, dicemus pauca de illis miraculis quæ legimus esse facta in partibus Aquitaniæ, ubi corpus S. Martyris colitur summa voneratione; dicemus & de illis pauca quæ vidimus dum moraremor in Gallia.... Post habemus illa narrare, quæ videndo didicimus in finibus Alamaoniæ, ubi gloriosum caput inclyti Martyris dignis laudibus, Saocti Patres, veoerami-ni. *Hinc apparet, Monachos illos ad quos scribit Alamannos fuisse, qui caput S. Martyris penes se esse dicerent. Apud Joannem Ruyriam in Vosagi sacræ lib. 3. post cap. 22. legimus, S. Leodegarii caput (qua de re postea) adservari* apud Murbacenses Monachos, *quos hic designari non dubitamus. In codice Fuliensi desiderantur illa miracula, quæ tam in Gallia, tam in Alamannia a se visa fuisse Auctor affirmat.*

Alia exemplaria. 5. *Ad hæc venit in manus nostras S. Leodegarii Vita duplex a prædictis paullo diversa: una scilicet a V.C. Blasio* le Feron *Doctore ac socio Sorbonico, Canonico Carnotensi, ex Ecclesiæ Carnotensis apographo antiquo descripta ac transmissa; alia in codice Mosacensi, qui nunc est V. C. Claudii Jolii Canonici Parisiacæ Ecclesiæ. At prima est ipsa Ursini lucabratio locis aliquot expolita & aucta, uti quibusdam exemplis ostendemus: altera est fragmentum Monachi Anonymi, qui opus suum Ermenario Episcopo dedicavit: quod fragmentum officiis Divinis aptatum incipit ab his verbis*: Audite, Fratres, & intelligite quomodo diabolus festinat pugnare cootra geous humanum, &c.

6. *Monachorum Pater ac Monachus fuit* S. Leodegarius: *nulli enim ante Caroli Martelli* Leodegarius Monachus. *Principatum Monachus præficiebantur Abbates nisi Monachi, non Clerici quidem, quos Gregorius Magnus non semel in epistolis suis ab Monachorum regimine excludit. Si quis tamen ex Clerico Monachorum Prælatus ordinabatur, is Monastico habitu assumpto Ordinem profitebatur. Insignis est hanc in rem Venantii Fortunati locus de S. Germano, qui antequam Parisiorum Episcopus esset, creatus fuerat ex Augustodunensis Ecclesiæ Presbytero Abbas Monasterii S. Symphoriani, ob idque Monachum induerat. Nam* adeptus gradum curæ Pastoralis *Parisiacæ scilicet Ecclesiæ*, de reliquo Monachus persistebat. *Idem de Leodegario cogita, cum ex Archidiacono Pictavensi factus est Monasterii S. Maxentii Abbas. Hinc illi jam Episcopo studium fuit de restituenda S. Patris Benedicti Regula in nonnullis Cœnobiis, quæ ad laniora suo tempore deficiebant: id quod Synodus Augustodunensis eo præsidente habita manifeste declarat.*

PROLOGUS AUCTORIS

AD ERMENARIUM EPISCOPUM.

DOMINO *vere sancto & Apostolica veneratione colendo* ERMENARIO *Augustidunensis urbis Episcopo*. Persæpe a vobis jussus & spiritualium Fratrum flagitatione compulsus gesta B. Leodegarii Martyris atque Pontificis tandem scribere sum aggressus. Ideo enim diu implere jussa vel petita distuli, quia duplicem pœnam contra me videbam consurgere, unam ignorantiæ

* lege Vitam S. Odiliæ Sæculo insequenti.

rantiæ caliginem metuens & ignaviæ, aliam prudentibus inde risu * verens pa- AN.CHR. 678
tescere. Oro ergo vestram fidelem devotionem in primis, ut meæ rusticitati 2. Octob.
veniam detis, & tantummodo quæ vobis placuit, clam soli interim lectitetis, donec aut altiori sermone ea quæ nos vobis jubentibus usurpavimus reparetis; aut aliorum sapientum correcta judicio inreprehensibilis, quam post legatis, a vobis probata placeat dictio. Hoc autem specialiter peto, ut vires ad hoc opus exsequendum, quas mihi conscientiæ denegat imperitia, vestrarum precum sollerti studio apud Dominum obtineant opportuna suffragia.

* risui

INCIPIT VITA SEU PASSIO.

Cap. I. Leodegarius in omnibus perfectus, ab Adone instruitur.

Gloriosus igitur ac præclarus Leodegarius urbis Augustodunensis Episcopus, qui Christianorum temporibus effectus est Martyr novus; ut terrena generositate nobiliter est exortus, ita Divina gratia comitante dum a primæva ætate in virili robore accresceret, in quocumque gradu vel ordine proveheba-tur, exstitit præ ceteris electus. Cumque a DIDONE * avunculo suo Pictavis urbis Episcopo, qui ultra adfines suos insigni copia prudentiæ divitiarumque opibus erat repletus, fuisset strenue enutritus, & a diversis studiis, quibus sæculi potentes studere solent, adplene in omnibus disciplinæ lima esset politus; in eadem etiam urbe ad Archidiaconatum fuit electus. Tantæ in eo subito fortitudinis atque sapientiæ robur emicuit, ut impar præ suis antecessoribus appareret, præsertim cum mundanæ legis censuram non ignoraret, sæcularium terribilis judex fuit. Et dum Canonicis dogmatibus esset repletus, exstitit Clericorum Doctor egregius. Erat quoque in disciplina delinquentium vividus, qui carnis luxu numquam exstitit resolutus; sagaci cura pervigil in Ecclesiasticorum officiis, strenuus in ratiociniis, prudens in consiliis, rutilans in eloquiis. Incubuit interim causa necessitatis, ut in Augustodunensi urbe eum ordinare deberent Episcopum *a*. Siquidem nuper inter duos contentio de eodem Episcopatu exorta fuerat, & usque ad sanguinis effusionem certatum. Cumque unus ibidem occubuisset in morte, & alter pro perpetrato scelere datus fuisset in exsilii extrusionem; tunc BALTHILDIS Regina, quæ cum Chlothario filio Francorum regebat palatium, Divino (ut credimus) inspirata consilio, ad memoratam urbem hunc strenuum direxit virum ibidem esse Episcopum: quatinus & Ecclesia quæ pene biennio jam quasi viduata in sæculi fluctuatione remanserat, hujus gubernatione vel fortitudine tueretur, & ab iis quibus impugnabatur defensaretur. Quid multa? ita in adventu ejus territæ sunt omnes Ecclesiæ vel urbis illius adversarii, necnon & hi qui inter se odiis & homicidiis incessanter certabant, ut memoriam transacti scandali nollent audire: quia quos prædicatio ad concordiam non adduxerat, justitia & horror cogebat. Jam enim ad Episcopatum dispensante Domino elevatus, quantum in alimonia pauperum ejus exstitit præcipua cura, longum est enarrare per singula. Sed nobis ita tacentibus ejus testantur opera, vel matricula quæ ab eodem instituta residet ad Ecclesiæ januam, vel specierum pulchritudo quæ aureo fulgore rutilant in Ecclesiæ ministerio; necnon & Baptisterii ornamenta miris operibus fabricata. Quantum quoque in amore Martyrum ejus mens fuit devota, silentibus indicat S. Symphoriani Martyris sepultura seu translatio sancti corporis gloriosa. Præterea innuunt ejus industriam Ecclesiæ pavimenta vel laquearia aurea & atrii constructio nova & murorum urbis restauratio & domorum reparatio, & quæ erant nimia vetustate consumpta per se erecta reddunt vera videntibus testimonia. Sufficiant hæc in primis pauca de plurimis. Ad illud tempus convertamus eloquium, quo Athleta Christi contra diabolum dimicandi sumpsit exordium.

* al. ab Adone

Archidiaconus ut se gerit.

Episcopus Æduorum orta contentione ordinator.

Quid in Episcopatu egerit.

Sanctus itaque Poutifex Leodegarius dum in Augustodunensi urbe felix in II.
pace conversatus est Episcopus, postquam omnia quæ diruta fuerant innovasset & Divinis officiis Clerum erudisset, prædicationeque assiduus cœlestia alimenta popu-

a Omisit iste Auctor commissam Leodegario curam Abbatialem in S. Maxentii Monasterio, id quod ex secunda Vita repetendum est. Ferreolo Episcopo Augustodunensi mortuo contentio hic descripta exorta est: tandemque post biennium suffectus Leodegarius anno regni Chlotharii 4. uti in alia Vita dicitur, Christi vero 658. aut insequenti.

AN.CHR. 678 2.Octob.

populum commoneret, & eleemosynarum largitate foveret, & in Dei custodiendis mandatis ejus animus esset totus intentus; ita efficax fuit illius voluntas in omnibus, ut quæque implere decrevisset, ei a Domino absque difficultate tribueretur effectus. Nec enim immerito suam Omnipotens illi contulit gratiam, quia prius ipse se totum devoverat custodire ejus mandata. Sed quia a bona voluntate semper discordat malitia, & antiquus serpens invidus semper invenit per quos scandalum seminet; aliqui honorati spiritalia nescientes, sed potius potentiam sæcularem timentes, videntes hunc virum inflexibilem per justitiæ culmen exsistere, invido cœperunt livore torqueri, & statuunt si sit aditus ejus obviare profectibus. Erat enim in illis temporibus HEBROINUS * (ut diximus *) Major-domus, qui sub Rege Chlothario tunc regebat palatium. Jam Regina quam supra diximus, in Monasterio quod sibi antea præparaverat residebat: propterea memorati invidi adeunt Hebroinum, & contra Dei virum ejus in furore suscitant animum: & dum veritatis accusationem non invenerunt, mendacium falsitatis confingunt, quasi dum omnes Hebroini jussionibus obedirent, solus Leodegarius Episcopus ejus jussa contemneret. Erat enim memoratus Hebroinus ita cupiditatis face succensus & in ambitione pecuniæ deditus, ut illi coram eo justam causam tantum haberent, qui plus pecuniæ detulissent. Cumque alii causa timoris, alii pro redimenda justitia eum auri argentique replessent pecunia; quorumdam animi ob hujus causam exspolii dolore tacti contra eum fuerant jam commoti. Et quia non solum rapacitatis exercebat commercium, pro levi offensa sanguinem nobilium multorum fundebat innoxium.

Ebroinum adversarium patitur.

* al. Ebrinus

* Dihil supra de Ebroino.

III. Quæ causa?

Sanctum itaque Leodegarium ideo habebat suspectum, quia eum superare non valebat in verbo, nec adulationis ut ceteri ei impendebat obsequium, & contra omnes minas suas super eum cognoverat permanere intrepidum. Tyrannicum enim tunc dederat edictum, ut de Burgundiæ partibus nullus præsumeret adire palatium, nisi qui ejus accepisset mandatum. Tunc de metu prioris omnes fuerunt suspecti, quod hoc excogitaret ad suum facinus cumulandum, ut aut quosdam capitis amissione damnaret, aut dispendia facultatum infligeret. Interim donec causa suspenditur. Rex LOTHARIUS a Domino vocatus de hac luce migravit *. Sed cum Hebroinus ejus fratrem germanum nomine THEODERICUM convocatis Optimatibus solemniter (ut mos est) debuisset sublimare in Regnum, superbiæ spiritu tumidus eos noluit deinde convocare *a*: ideo magis cœperunt metuere, quod Regem quem ad gloriam patriæ publice debuerat sublimare, dum post se eum retineret pro nomine, cui malum cupierat ille audenter valeret inferre. Cumque multitudo nobilium qui ad Regis novi properabant occursum, mandante Hebroino itineris accepissent repudium; inito in commune consilio, relicto eo omnes expetunt HILDERICUM ejus fratrem juniorem, qui in Austro sortitus erat Regnum. Quorum consilio qui tunc noluit adquiescere, aut fugaciter evasit, aut cum vitæ periculo incendio comminatus adquievit invitus. Cum enim omnes ob Hebroini tyrannicum metum Hilderico induxissent tam Neustricum quam Burgundiæ Regnum; agnoscens tyrannus suum hoc facinus perpetratum, ad Ecclesiæ confugit altare, ejusque in multis partibus subito thesaurus fuit direptus; & quod iniquus diu congregaverat male, dispersum est subito bene. Episcopis tunc quibusdam intercedentibus, & præcipue interventu Antistitis Leodegarii eum non interficiunt, sed Luxovio Monasterio dirigitur in exsilium, ut facinus quod perpetraverat evasisset pœnitendo. Sed quia terrenæ cupiditatis pulvere oculos cordis habuit cæcos, ideo in animam malevolam spiritalis non profuit sapientia. Cum enim Hildericus germanum suum supra quem petitus venerat, sibimet præsentari jussisset ut colloqui ei deberet; tunc quidam qui in Regno videbantur esse primarii, & Hilderico cupiebant placide adulando placere, crinem sui domi-

Chlotario mortuo, Optimates in Childericum consentiunt, cur? An. 669.

Ebroinus contra tiun apud Luxovium exsulat Leodegario deprecante.

Theodericus tonsus ad S. Dionysii Monasterium relegatur.

a Quippe tum solebant Optimates Francorum ad constituendum Regem convenire, ac in electi singuli verba jurare, traditaque in manum hasta pro sceptro, excelso solio impositum debito honore venerari, quemadmodum Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21. observavit.

AN.CHR. 678 2.Octob.

domini temeritatis ausu jusserunt amputare : sicque fratri suo eum studuerunt præsentare. Sed cum Rex ab eo interrogaret, quid de se agere vellet; ille vero hoc solum quod injuste fuerat de loco Regni dejectus, judicem sibi Deum cœli est exspectare professus. Tunc ad Monasterium S. Martyris Dionysii residere est jussus, ibique usque salvatus, donec ctinem quem amputaverant enutriret : & Deus cœli quem se judicem est habere professus, feliciter postmodum ipsum permisit regnare.

IV. Childericus edictum justum condit, moxque rescindit.

Interea Hilderico Regi expetunt universi, ut talia daret decreta per tria quæ obtinuerat Regna, ut uniuscujusque patriæ legem vel consuetudinem observaret, sicut antiqui Judices conservavere, & ne de una provincia Rectores in aliam introirent : neque ullus ad instar Hebroini tyrannidem assumeret, & postmodum sicut ille contubernales suos despiceret : sed dum mutua sibi successione culminis habere cognoscerent, nullus se alii anteferre auderet. Ut vero illi libenter petita concessit, stultorum & pene gentilium depravatus consilio, ut erat juvenili ætate præventus, subito quod per sapientum consilia confirmaverat refragavit. Sanctum igitur Leodegarium eoquod cognoverat præ omnibus sapientiæ luce esse conspicuum, secum assidue retinebat in palatio. Hujus rei causa crevit malorum invidia rediviva, atque contra eum rursum accusationum exquirebant initia, itaut quæque Rex ageret aut justo injustove judicio, dicerent illius crimine factum. Cujus si obtemperasset consiliis, in mandatis ambulasset Divinis. Sed quia cœlitus jam supervenerat data sententia, ideo cor ejus non valuit apprehendere justitiæ disciplinam : sed judicium quod THEODERICUS se a Deo exspectare professus est, celeri meruit sententia terminari. Vir autem Domini ut cognovit contra se invidiam diaboli recalescere, tunc juxta Apostolum sumens loricam fidei & galeam salutis & gladium spiritus, quod est verbum Dei, contra antiquum hostem inivit singulare certamen. Et quia Sacerdotalis integritas minas Regis nescit metuere, Hildericum cœpit arguere, cur consuetudines patrias quas conservare præceperat tam subito immutasset, simulque fertur dixisse, quod Regina quam habebat conjugem, filia sui esset avunculi : & nisi hæc facinora cum reliquis illicitis sceleribus emendatione corrigeret, Divinam certe sibi ultionem subito imminere cognosceret. At Hildericus quidem primitus libenter cœpit auscultare : sed satellitum præventus consiliis, dum verba ejus debuerat ad emendationem aptare, de illius morte occasiones cœpit inquirere, suadentibus hoc illis, qui justitiam cupiebant evertere, & indisciplinati juvenilia opera Regi favebant exercere, necnon & his qui suum decretum ei elicuerant irrupisse. Metuebant enim hi omnes & horum similes in voluptatibus sæculi conversantes, a Dei homine sua opera destrui, dum eum jam noverant per justitiæ callem inflexibiliter gradi : virilitatem enim cœlestis civis senescens mundus gravatus vitiis non valuit sustinere.

Rex in Leodegarium commovetur.

Ephes. 6. 17.

Ab eo correptus, de ejus nece cogitat.

V. Nova causa prætexitur.

Affuit enim tunc in illis diebus vir quidam nobilis HICTOR * vocatus nomine, qui tunc gerebat in fascibus Patriciatum Massiliæ, quique generis nobilitate & prudentia sæculari, ut claro stemmate ortus, ita erat præ ceteris præditus. Hic enim ad Hildericum Regem pro quadam causa a adveneret, & per viri Dei intercessionem obtinere petita sperabat, eumque gratia hospitalitatis in urbe sua Dei Sanctus receperat, donec sicut petierat suis intercessionibus eum Regi commendaret. Nam sæpedictum Hildericum in Ecclesia urbis suæ in Paschali solemnitate rogaverat advenire. Hanc invidi reperiunt occasionem, per quam nequitiam, quam nuper in cor Regia effuderant, adimplerent. Majorem-domus tunc nomine * WOLFALDUM * in sua accusatione conjungunt, mendacem fabulam de Leodegario & Hictore confingunt, quasi ideo insimul fuissent conjuncti, ut Regiam dominationem everterent, & potestatis jura sibimet usurparent. Aderat etiam tunc quidam sub religionis habitu ad Monasterium S. Symphoriani Martyris, corpore non mente Reclusus, nomine MAR-

* Hector

* al. Vulfoaldum

a. Nempe ad reperendam a Rege Claudia socrus suæ hereditatem, quam Claudia Arvernensi Ecclesiæ frustrata filia reliquerat. Lege Vitam S. Præjecti Episcopi supra ad ann. 674.

Digitized by Google

AN. CHR. 678 2. Octob.

MARCOLINUS *, sed ut postea publice patuit, potius pro ambiendis humanis laudibus vel honoribus specie religionis cupidus nimium. De cujus conversatione, maxime dum omnibus patuit, melius puto silere, quam loqui. Hunc ergo sæpedictum Rex ignorans, quasi Dei Prophetam habebat in omnibus, eoquod de viri Dei accusationibus ejus voluntati favendo adulabat præ omnibus. Ea igitur nocte qua sanctæ Paschæ vigiliæ celebrabantur in urbe, Rex jam quasi suspectus, ibidem noluit advenire *a*, sed cum paucis tunc fautoribus ad præfati hypocritæ recurrens consilium, jam contra Dei famulum malignum gestans animum, illic temporaneum non metuit Paschale recipere sacrificium: postea vero cum dedecore jam a vino temulentus aliis jejunis sancta solemnia præstolantibus cum Ecclesiam fuisset ingressus, Leodegarium clamitans requirebat ex nomine, ut eum quasi in fugam verteret, dum gladii percussione jam inter nuntios minitans terruisset. Cumque eum sæpius clamitans esse in Baptisterio cognovisset, ibi quoque introiens, ad tanti luminis claritatem seu odorem chrismatis, quæ illic in baptizatorum sanctificatione gerebantur obstupuit. Sed cum ad clamorem ejus ipse respondêret, Adsum; ipsum nullatenus recognoscens pertransiit, atque in Ecclesiæ domum ubi paratum erat resedit. Episcopi vero alii qui cum Dei viro vigilias celebraverant, redierunt ad hospitia: ipse vero ut sacrum peregit officium, Regem intrepidus adiit, iratumque eum verbis mitibus requisivit, cur ante vigilias non venisset, vel in tam sacratæ noctis solemnia repletus ira persisteret. Nam dum illius ineffabili sapientiæ aliud turbatus non valuisset respondere, suspectum se eum quadam de causa dixit habere. Igitur vir Dei Leodegarius cernens apud animum ejus esse defixum, quod suadentibus satellitibus eum una cum Hictore, sicut decreverat, redderet interfectum, aut Hictor in angustia sicut timebat contra Regem subire contemptum; non de sua veritus morte, sed illorum qui ad eum causa tuitionis advenerant pertractans salutem; elegit potius interim latere per fugam, quam occasionem præbere, ut per ejus martyrium Resurrectionis Christi solemnia cruentarentur, vel diriperetur Ecclesia, ut ne *b* hi qui ad eum convenerant, inconsulte amitterent suam vitam. Nec enim quis eum æstimet formidasse adeousque martyrium. Nam cum pridem per quemdam Monachum nomine BERCHARIUM ei in Dominica Cœna de suo interitu fuisset nuntiatum, die Passionis Domini crastino Regis adiit palatium, & ultro se ingerens in eo die sanguinem offerre voluit Christo, quo pro mundi salute sanguinem Christus effuderat suum. Nam & Rex eadem die ipsum propria manu percutere voluit, sed ob Dei reverentiam Optimatum quorumdam sapientum consilio prohibitus fuit. Indubitanter vero credendum ad hoc eum divinitus tunc fuisse servatum, ut si quid humana conversatione, quæ sine culpa non ducitur, aliquid contrarium fortassis attraxerat, longæ persecutionis fornax exureret, ut postea velut aridum mundum *c* in ea de manu sui Regis impositus, ad instar gemmarum fulgentium miraculorum virtutibus coruscaret. Cum igitur ab his qui occasionis hujus exspectabant eventum, persecutio velox fuisset commota post eum, prædictus Hictor ibidem est interfectus: & quia viriliter se fuerat defensare conatus, permittente Domino a multitudine fuit oppressus cum aliquibus qui comitabantur cum eo. Nec enim impossibile creditur sancti Martyris meritis posse apud Deum illis animabus veniam obtinere, qui cum eodem innocenter persecutionis procellam voluerunt declinare.

* Chesnio Malcolmus

Paschæ vigilia ad necem quæritur Sanctus.

NOTA.

Regem adit intrepidus.

Mortem ob diem sacrum declinat.

Hectore occiso.

VI. Igitur Leodegarius Dei famulus cum a quibusdam fuisset detentus, Hilderico subito nuntiant factum: maximam gratiam Regis se credidit habiturum, qui valuit comprehendere Leodegarium. Per consilium tunc Optimatum vel Epi-

Detentus ab invidis, Luxovium relegatur.

a Et tamen in Vita secunda ac tertia *communionem sanctam* cum Rege percepisse legitur: quod forte non in eadem Ecclesia, sed in eadem urbe factum intelligere licet. S. Præjectus Arvernorum Episcopus coram Rege sacra celebrasse in propriis Actis dicitur.

b Apud Chesnium: *ut ne id quod contra se fiebat, in Consulem verterent, & sic idem Consul vitam amitteret.*

c Chesnius legit, *velut arido mundo despecto in diademæ sui Regis impositus*. Legendum videtur, *velut aurum mundum, in ea* (id est persecutione) *de manu sui Regis impositus*:

AN.CHR. 678. 2. Octob.

Episcoporum jubetur interim duci Luxovio Monasterio, donec in commune consulerent quid facerent de tanti nominis viro. Interea cum hi qui primi videbantur esse palatii, eum simul ab Hilderico fuissent conquisiti quod judicium de Sancto Dei decernerent; hoc consona responderunt voce, ut si ei vitam concederet, sub perpetuo exsilio eum in Luxovio permanere juberet: confirmans subito super hoc decretum judicum; Episcopis vero aliquibus vel Sacerdotibus ideo consentientibus, ut ad præsens eum ab ira Regis redderent liberum. Nam sæpedictus Rex pravorum illectus consilio eum adduci jusserat de Luxovio, ut ad voluntatem causantium eum irrisione depositum, prout voluissent, redderet interfectum, sicut quondam Herodes disposuerat Judæis facere Petrum. Aderat autem venerabilis vir Abbas S. Symphoriani Basilicæ nomine HERMENARIUS *, cui post discessum viri Dei Rex petitionibus populi Augustodunam commendaverat urbem; cum immensis precibus crebro Regis pedibus est provolutus, ut eum in Luxovio residere permitteret, ne ad exspectationem crudelium, quos diabolus contra eum in furore succenderat, juberet adduci. Taliter ab hujuscemodi precibus & tunc ab interfectione salvatus, falso quidam opinantes, quasi ideo Regis habitacula frequentaret, ut accusantium primus esset, quo facilius ei Episcopatum illius tenere liceret. Nam longe aliter exstitit, & quia carnalis oculus spiritualem delectationem non vidit, testes ei postea exstiterunt illius opera: quia quousque præsenti superfuit vitæ, ejus necessitatibus in quo valuit charitate ministravit devota.

Ab immi nente nece per Hermenarium liberatur.

* al. Ermenarius.

VII. Cum Ebroino reconciliatur: Regni status post Hilderici mortem.

In illis igitur diebus adhuc exsul in Luxovio residebat Hebroinus Monachili habitu tonsuratus, simulatam gerens concordiam, quasi dum uterque unam, sed dispares exsilii accepissent sententiam, concordem ducerent vitam. His interim ita gestis Divina non diu distulit ultio suum de Hilderico dare judicium. Nam ejus dissoluta conversatio omnibus increverat Palatinis Optimatibus. Tunc unus ex eis hoc molestius ferens præ ceteris, dum venationem in silva *a* securus exerceret, eum vulnere mortis percussit. Igitur priusquam hæc evenissent, dum Duces quidam duo, quibus jussum fuerat, S. Leodegarium adduci de Luxovio eatenus demorassent, conspiraverat unus eorum minister, ut si famulum Dei extra Luxovium cerneret, ipsum gladii percussione occideret. Ut autem ad hoc perventum fuit, ita cor ejus intolerabilis pavor perfudit, ut non solum dixisse, sed eur etiam de Dei famulo tam gravia cogitasset, voce publica confiteretur, & tremens ejus pedibus est provolutus, indulgeri sibi ab eo hanc nequitiam deprecaretur. Igitur cum Hilderici mors subito nuntiata fuisset, tunc hi qui ob ejus jussionem exsilio fuerant condemnati, tamquam veris tempore post hiemem solent de cavernis serpentes venenati procedere, quidam sine metu fuerunt reversi: quorum debacchante furore surrexit magna turbatio patriæ, itaut manifeste crederetur adventus imminere Antichristi. Hi vero qui Rectores regionum esse debuerant, continuis odiis se invicem cœperunt lacessere; & dum Rex tunc non erat stabilitus in culmine, quod unicuique rectum videbatur in propria voluntate, hoc agebat sine formidine disciplinæ. Adeo tunc iram Dei manifeste cognovimus evenisse, ut etiam stella appareret in sidere, quam Astrologi cometem vocant *b*: in cujus ortu asserunt fame terram turbari, mutationem Regum, vel commotionem gentium, percussionis gladium imminere. Hæc enim omnia manifeste tunc constitit evenisse. Sed quia, ut scriptum est, stulti non corriguntur verbis, quantum minime signis; hi qui cum malevolo animo redierunt de exsilio, quidquid propter sua pertulissent facinora, Leodegarii factionibus hæc se incusant fuisse perpessos.

Cometes.

His

a Nempe in silva Lauconia, Cala villa Regia proxima, ubi cum Childericus in palatio moraretur, a Bodilone armato quem paullo ante virgis fœde ceciderat, aliisque satellitibus crudeliter interimitur cum Blichilde uxore prægnante anno regni 4. Christi 673. quæ res in gestis Franc. cap. 45. describitur; quorum corpora in Basilica S. Vincentii, quæ nunc S. Germani Pratensis dicitur, sepulta, anno 1656. detecta sunt.

b Venerabilis Beda in lib. 4. Hist. cap. 12. *Anno Dominicæ Inc.* 1678. inquit, *apparuit mense Aug. stella quæ dicitur Cometa & tribus mensibus permanens*, &c. Quo circiter anno Theodoricus cum Dagoberto Sigeberti filio, Dagoberti senioris nepote, de Regno apud Lingonas decertasse legitur in actis S. Salabergæ ad ann. 655. relatis.

AN.CHR. 678 2. Octobr.

VIII. Leodegarius a viris religiosis protectus.

His enim diebus vir Domini a commemoratis Ducibus erat ob salvationem detentus, a quibus nuper de Luxovio fuerat eductus. Tunc enim famulo suo gratia superna concesserat venerabilem dignitatem, ut in illis locis tam prædicti Duces quam eorum matronæ, simulque ministri universæque familiæ necnon & vulgus populi ita imminerent, ut semetipsos pro eo non dubitarent offerre. Cumque illi qui secum Dei famulum retinebant, circa se manentibus potestatibus aliis nuntiassent, eoquod Divinam gratiam super Dei famulum Leodegarium cognovissent; religioso Christianitatis amore ita in ejus auxilium fuerunt sociati, & conspirantes inter se confirmaverunt, ut dum indisciplinata hæc dominata erit exorta turbatio, si priusquam Theodericum pariter sublimassent in Regno, aliqui forsitan sanctum voluissent lædere Leodegarium, eorum protegeretur auxilio. His enim diebus egressus est de Luxovio etiam Hebroinus Juliano similis, qui vitam fictam Monachorum retinuit. Etenim eum ipse tam amicorum quam famulorum constiparetur subito comitatu, prædicti exsules ejus expetentes obsequium, malum quod de sua accusatione confinxerunt, ipsum in caput constituunt, ut ejus auxilio vel consilio usi in Dei hominem valerent unanimiter vendicare. Ipse enim Hebroinus caput relevavit venenosum, & quasi vipera restaurans venena sua, simulans se esse tunc Theoderici Regis fidelem, & ob hoc ad eum cum sociis quantocius festinare. Cum enim vir Domini cum sociis suprascriptis eodem festinarent itinere, quantum nec unius diei factum est itineris spatium; antequam Augustidunum urbem accederent, urgentibus fautoribus Hebroinus immemor amicitiæ dudum promissæ, eum ibidem ibidem voluit comprehendere, nisi GENESII Metropolis Lugdunensis Episcopi consiliis fuisset prohibitus, aut manu valida quæ cum eo aderat perterritus: & fictam rursus simulans amicitiam mixto agmine pariter pervenerunt in urbem. Lætatur civitas & omnis Ecclesia de Pastoris præsentia rediviva: plateæ ornantur, aptant Diaconi cereos, Clerici tripudiant cum antiphonis, gaudet civitas tota de adventu sui Pontificis post persecutionis procellam. Nec immerito laudum exhibebantur excubiæ, quia præsente * Domino ad coronam properabat martyrii: ibique pro adventu Præsulis delicias paraverunt etiam adversariis. Crastina vero die exinde pariter promoventes, ut ad occursum Theoderici Regis Francor. pervenirent uniti. Interim dum isti cœpto itinere pervenissent ad Regem, de ipso itinere pene jam medio Hebroinus tyrannus eorum deserens comitatum, ad suos usque pertransiens, Clericatum * abjiciens, ad mulierem *a*, ut canis ad vomitum, post sacrum velamen rediens. Et quia in castris Christi militare non potuit, cum adversariis sæcularia arma arripuit. Et dum jam dereliquerat fidem & Deum, contra terrenum dominum etiam apertum se prodidit adversarium. Noviento enim villa jam recuperato Regno tunc Theodericus residebat securus, cum repentino superventu venit Hebroinus cum Austrasiis. Quis enim enumerare plene valeat, quæ tunc fuit direptio de regali thesauro vel Ecclesiæ ministerio, quod ob amorem Christianitatis Catholici retro Principes devoti in Dominicum contulerunt sanctuarium, Majore-domus *b* tunc etiam interfecto? Ideo autem perpetravit hoc malum, quia a diabolicis viris invido armabatur consilio. Dolebant enim se abjectos esse per meritum, dum populum universum fideliter cernebant declinare post Theodericum, eumque jam confirmatum in Regno, & Dei famulum Leodegarium eum illius gratia in sua urbe residentem; livore invidiaque uri cœperunt iterum: quia dum Justi stabant erecti, ad recuperationem accedere non valebant perversi. Et quia suadente diabolo qui eos fide nudaverat, dum veritatis consilio jam cæcati, non invenerunt per quod destruerent Dei Sanctum; declinant ad majorem interitum per falsitatis commentum, per quod in Regnum intulerunt magnum malum & stra-

Ebroinus Luxovio egressus, de perdendo Leodegerio cogitat.

A S. Genesio impeditus, Augustoduni cũ Leodegario excipitur.

* præsciente

Theodericum edit, Monastica veste abjecta, resumpta uxore.

* Id est, Monachatum, seu Monasticam vestem.

Impetu in eum facto, thesaurum sacrum diripit.

Leodegarium rursus exagitat.

Chlodoveum Chlotarii filium supponit.

a Ebroini uxor fuit Leudetridis, quæ marito auctor fuit condendi Parthenonis B Mariæ apud Suessionas, ubi sine dubio velum tonso Ebroino acceperat. Lege adnotata inferius ad S. Leodegaris Epistolam. Chesnio vox *velum* deest.

b Is fuit Leudesius Erchinoaldi quondam Majoris-domus filius, de cujus nece lege Gesta Reg.Franc.c.45.

AN.CHR. 678 2. Octob.

ſtragem depopulationis in perſecutione multorum. Denique acceperunt quemdam puerulum, quem Chlotharii [a] fuiſſe confinxerunt filium, hunc in partibus Auſtri ſecum levantes in Regnum. Qua de re multum collegerunt hoſtiliter populum, eoquod veriſimile cunctis videbatur eſſe. Etenim cum depopulando patriam ſubjugarent, etiam in nomine ſui Regis quem falſo fecerunt, præcepta Judicibus dabant; tunc qui eis volens noluit adquieſcere, aut jura poteſtatis amiſit, aut ſi non fuga latenter diſceſſit, gladii internecione deperiit. Quanti enim per hoc calliditatis figmentum Theodericum tunc defunctum, & CHLODOVEUM CHLOTARII eſſe filium crediderunt? Erant enim in hoc mendacium primi & quaſi Rectores palatii DESIDERATUS cognomento DIDDO*, qui in urbe Cabilone quondam habuerat principatum, necnon & ejus collega ABBO*, qui civitatem Valentiam habuerat in dominium. Nec enim digni ſunt ut hi nominentur Epiſcopi, qui magis terrenis deſideriis vel lucris temporalibus augenda pecunia vigilant, dum de animabus ſibi commiſſis unde diſtricto Judici reddituri ſunt rationem nil curant. Horum talium Sacerdotum & ſimilium Optimatum Hebroinus tyrannus uſus conſilio, adeouſque elevatus & excæcatus eſt in hoc ſæculo, quouſque impœnitens præcipitatus eſt in inferno. Redeamus ad opus cœptum.

* Sic ferè Mſſ. al. Dido

* al. Bobo

IX. Didoni & Vvaimero perdendi Leodegerii mandatum committit, [a] ſcilicet, Ebroinum

In illis diebus ita geſtis & per ſingula volutis, poſtquam Childericus eſt interfectus, poſtquam Epiſcopi vel Patricii cum Optimatibus de Neuſtrico vel præſentia Theoderici partibus rediiſſent Burgundiæ, etiam in regno confirmato ad propria reſiderent ſecuri; interim invidi hoſtem* moverunt ex adverſo, primoque circa eum cum quo Regem Childericum egiſſe putabant. Tunc adjunctis ſibi in conſiliis nequiſſimis inimicorum ſociis conſulere cœpit, quemadmodum eumdem Pontificem deſtruere potuiſſet. Ex his enim Conſiliariis duo videlicet DIDDO & WAIMERUS ex nomine caput effecti malitiæ, dixerunt poſſe ſecum rapere de civitate, & in eum facere vindictam, ex qua malitia Hebroini eſſet ſatiata. Gaviſus namque Hebroinus de eorum reſponſo, dedit eis exercitum copioſum valde. Qui feſtine perrexerunt ad civitatem Auguſtidunum. Vir autem Domini Leodegarius cum ad ſuam plebem reſtaurandam reſideret urbe ſua, ubi deſtinatum contra hoſtium ſenſit impulſum, non eſt paſſus ut ultra fugaciter tenderet greſſum, ſed intrepidus de ſe Domini exſpectabat judicium. Cum enim tam familiares quam Clerici vel fideles imminerent, ut theſauros quos ſibi ipſe contulerat auferret & abſcederet, quatenus hoſtes hoc audito a perditione civitatis vel illius perſecutione deſiſterent; ille hæc nullatenus adquieſcens, ſed eos continuo in theſauros convocans, omnia quæ ibi addiderat adſignans, talia proferens verba: Hæc omnia quæ cernitis, Fratres, quamdiu terrenorum hominum me voluit gratiam Deus habere, ad communem ornatum prout potui huc fideliter contuli. Nunc vero forſitan ideo mihi irati ſunt homines terreni, quia Dominus nos vocare dignatur ad gratiam cœli. Ut quid enim hæc hinc auferam, quæ mecum in cœlum non tollam? Ergo ſi vobis placet, ego eligo conſilium hæc potius dare in uſus pauperum, quam cum turpi ſarcina huc illucque oberrare per ſæculum: ut imitemur B. Laurentium, qui pro eo quod diſperſit & dedit pauperibus, juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi, & cornu ejus exaltatum eſt in gloria. Statimque juſſit cuſtodi diſcos argenteos reliquaque vaſa quamplurima foras ejicere, & argentarios cum malleis adeſſe, qui minutatim cuncta confringerent, quæ per fidelium diſpenſationem juſſit pauperibus erogari. Quæ autem exinde fuerunt Eccleſiaſticis uſibus apta, Eccleſiæ addidit miniſterio. Monaſteriorum ſane tam virorum quam Virginum infra urbem vel territorium de eodem argento conſolatus eſt paupertatem multorum. Quæ fuit tunc vidua vel orphana, vel omnis in commune paupertas quæ ibi affuit, quæ de ejus largitate conſolationem non habuiſſet? Vir autem Domini ut erat plenus ſpiritu ſapien-

Æduam urbem obſident.

Sanctus theſauros ſuos in piun uſus expendit.

Egregia ſuis dat monita.

[a] Hinc recte colligit Hadrianus Valeſius, Chlotharium moriente patre vix quadrimum, non annos tantum quatuor, ut quidam ſcribunt, ſed quatuordecim regnaſſe, ut ei filium Ebroinus ſubſtituere potuerit, idque populo perſuadere.

AN.CHR. 678 1. Octobr.

,, pientiæ, hæc verba locutus est Fratribus: Ego, Fratres, decrevi jam de hoc sæ-
,, culo nihil penitus cogitare, sed magis spiritalem nequitiam quam terrenum ho-
,, stem metuere. Terrenus homo si talem a Deo accepit potestatem, ut perse-
,, quatur; comprehendat, perdat, incendat, interficiat; hæc nullatenus possumus
,, declinantes effugere. Et si hic trudimur * de rebus transitoriis ad disciplinam,
,, non desperemus, immo potius gaudebimus in futuro de venia. Muniamus er-
,, go virtutibus animam simul & civitatis custodiam, ne inveniant utrique ho-
,, stes aditum per quod inferre possint periculum. Commovens igitur universum
urbis illius populum, cum triduano jejunio, cum signo Crucis & Reliquiis Sancto-
rum, murorum circumiens ambitum, per singulos etiam aditus portarum terræ ad-
hærens, Dominum deprecabatur cum lacrymis, ut si illum vocabat ad passionem,
plebem sibi creditam non permitteret captivari; & ita præstitum est evenisse. Ita-
que cum ob metum hostium certatim populi undique se recepissent in urbe, & mea-
tus portarum forti obturassent seratu, & super omnia stabilissent in ordine propu-
gnacula; jussit vir Domini universos ingredi in Ecclesiam, cunctorum insimul po-
stulans indulgentiam, ut si quempiam illorum, ut assolet, dum pro zelo rectitu-
dinis increpasset, aut in verbo læsisset, ei indulgentiam darent. Sciebat autem
vir Dei iter passionis ingrediens, non prodesse martyrium, ubi livore deterso non
prius fuerit cor emundatum vel charitatis & lampade illustratum. Nullum fuit
tunc ibidem tam ferreum possidens pectus, qui etiam si fuisset graviter læsus,
non omnem cordis malitiam indulsisset devotus. Post hæc nec diu vallatur civitas ab
exercitu, eodemque die ab utroque populo fuit fortiter usque ad vesperam di-
micatum. Sed cum ab agmine hostium esset civitas obsidione valida circumdata,
& die noctuque vociferantes ut canes circumirent urbem; prospiciens vir Domi-
ni civitatis imminere periculum, compescuit omnem super murale conflictum,
,, & his verbis suum exorare aggressus est populum: Sinite quæso contra hos pu-
,, gnando confligere. Si mei tantum causa huc isti advenerunt, de me ipso pa-
,, ratus sum eorum satisfacere voluntati, eorumque mitigare furorem. Tamen
,, ne inauditi videamur egredi, mittatur unus e Fratribus eos inquirere, qua de
,, causa hanc obsederunt civitatem. Cum subito hi Meroaldo Abbati per muri
repagulum * parassent descensum, perveniens ad Diddonem ait ei: Si hæc nostra
commiserunt facinora, peto ut interim Evangelicam recorderis sententiam, ubi
Dominus dixit: *Si non dimiseritis hominibus peccata eorum, nec Pater vester dimittet pec-
cata vestra*. Et illud: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini*. Simulque de-
precans ut hostem compesceret, & redemptionem quam volebat acciperet. Sed
quia tamquam lapidis duritia, sicut quondam Rex Ægyptius obduraverat cor, ad
verba Divina nullatenus potuit emolliri. Comminatus est quippe non se ab im-
pugnatione civitatis discedere, quoadusque Leodegarium valeret comprehendere
& sui furori vesano desiderio satisfacere; & nisi Chlodoveo, quem falso Regem
fecerant, promitteret fidem. Hæc enim erat simulata occasio, quia omnes cum
sacramento Theodericum Regem asserebant fuisse defunctum.

X. ,, Auditis itaque vir Domini his verbis, hæc dedit illis responsa: Hoc vobis no-
,, tum sit omnibus tam amicis & fratribus, quam inimicis & hostibus, quia quous-
,, que me Deus in hac vita jusserit superesse, non mutabor a fide quam Theoderico
,, promisi coram Domino conservare. Corpus meum decrevi potius in mortem
,, offerre, quam animam pro infidelitate turpiter denudare. Hostes vero his audi-
tis responsis, cum telorum jaculis ac cum incendio festinanter undique insistebant
inrumpere civitatem. Ipse vero universis Fratribus valedicens, panis & vini
participatione communicans, eorumque dubia corda confirmans, suam eis
ut Christus discipulus memoriam passionis commendans, ad portarum auditus
perrexit intrepidus, apertisque claustris sponte se obtulit pro civibus inimicis.
Adversarii vero gavisi, tamquam ovem innocuam ipsum ut lupi susceperunt
in prædam. Qui exclamans fertur dixisse: Gratias ago omnipotenti Deo, qui me
dignatus est hodie glorificare. Illi autem iniquissimum pene excogitantes com-
mentum, nam ab ejus capite lumen evulserunt oculorum: in qua evulsione ultra
humanam naturam incisionem ferri visus est tolerasse. Testes enim sunt multi
illu-

Marginal notes:

* al. trudimur

Jejunia & supplicationes indicit.

In Ecclesia indulgentiam petit ab omnibus.

Conflictu interdicto, inquirit adversariorum consilium.

* Chesnio repugnaculum

Matt. 6. 15.

id. 7. 2.

Theoderico fidem renuit violare.

Hostibus sævientibus sese offert sumpto Viatico.

Oculorum evulsionem sine gemitu patitur.

AN.CHR. 678

2. Octob.

illustres viri qui aderant in præsenti, quia nec vinculum in manibus est passus imponere, nec gemitus processit ab ore dum ejus fuerunt oculi abstracti a capite, nisi glorificans Dominum semper modulamina studuit canere Psalmorum. Inter ceteros Dux quidam erat Campaniæ, WAIMERUS vocatus in nomine, qui ad hoc malum perpetrandum a finibus Austri venerat cum DIDDONE. Hi duo cuidam BOBONI, qui nuper cum anathemate fuerat de Episcopatu Valentiæ urbis dejectus, Augustidunum adsignaverunt in dominium, immo potius devastandum. Cives vero oppressi receperunt adversarium, qui jam Pastorem amiserant suum, per cujus dispensationem pene omne præsidium asportaverunt Ecclesiæ. Nam pro civitatis redemptione, occasione reperta, in quinque millibus solidorum fuit Ecclesiæ argentum distractum, præter spolia civium. Et quamquam Ecclesia pertulisset de transitoriis rebus dispendium, nullum exinde permisit Dominus abduci captivum.

Borboni Augustodunum adsignatur in prædam.

11. Igitur cum hostes lætanter divisissent spolia, suprascripto Waimero Dei hominem tradiderunt in custodiam, qui cum eodem vel exercitu repedavit ad patriam. DESIDERATUS vero cognomine DIDDO una cum BOBONE & cum ADALRICO * Duce, quem ipsi volebant Patricium esse Provinciæ, ad Patriciatum subjugandum perrexerunt usque ad Lugdunum, ut ita exinde abducerent Genesium, sicut de Augustiduno dudum expulerant Leodegarium. Sed manu valida populi undique collecti urbem hanc maximam Deo Præsule non permiserunt irrumpere. Hi vero qui Dei famulum duxerunt Leodegarium, ut nuntiaverunt Hebroinn quod fuerat factum in silvarum secreta eum jubet retrudi, & de ejus morte quasi enecati in aquis fabulam mendacem confingi, etiam tumulum sepulturæ ejus constitui, donec ipsum longæ famis inedia deberet consumere. Quod qui audire potuit aut videre [a], verum credidit esse. Sed qui Eliam per corvum pavit in eremo, nec suum ibidem deseruit famulum. Etenim post longam quam Dei Martyr pertulit famis inediam, reminiscens Waimerus humanam in eo naturam non aliter ita posse durare, nisi eum Christi gratia sustentaret; in domum suam eum jubet perduci · dura etenim viscera pietate cœperunt emolliri. Cum enim in familiari colloquio ei fuisset adsuetus, ita feritatem illius in parvo tempore prostratam edomuit, & tam ipsum quam conjugem ad Dei timorem convertit, ut argentum Ecclesiæ quod nuper pro redemptinne civitatis Augustiduni receperat, ei devotus offerret, ut faceret quidquid exinde facere decrevisset. Quod vir Dei acceptum per quemdam fidelem Abbatem nomine BERTONEM ad prædictam redirigens urbem, ipsumque juxta Apostolum ad domesticos fidei diligens, voluntatem ejus opere charitatis fideliter adimplevit.

Vvaimero Sanctus committitur.

* al. Chaldarico

S. Genesius a simili casu eripitur.

Ebroinus inedia consumi jubet Leodegarium.

Vvaimerus erga eum mollitus.

Leodegarius acceptum a Vvaimero argentum Æduensibus dirigit.

Gal. 6. 10.

12. Igitur cum sicut supradictum est, suum facinus diutius Hebroinus perditus occultare non posset, de Regequem falso fecit declinat ingenium, ut in Theoderici rediret palatium. Quorumdam factione suscipitur, & iterum subito palatii Majnr-domus efficitur. Sed cum eum alii gaudentes, alii timentes in culmine sublimassent honoris, continuo tale dedit edictum, ut si quis quid cuiquam dum in turbatione fuerat intulisset dispendium vel prædam, nullius ex hoc generaretur calumnia. Hæc fuit occasio ut non redderet spolium qund ministri sui ei contulerant de prædatione multorum. Cum autem * in rediviva cœpisset superbia, dolens simul & metuens ne superstites haberet æmulos, quorum parentibus intulerat malum: jam enim jura potestatis adeptus, duplicavit malitiam cum invidia. Nam priores Optimates cœpit instanter persequi, quos autem comprehendere valuit, aut gladii interfectione prostravit, aut ad gentes extraneas ablatis facultatibus effugavit. Sane feminarum nobilium Monasteria destruens, * earumque religionis primarias in exsilium dirigens. Et quia margaritarum ornamenta conculcandi acceperat potestatem, ideo sine ulla miseratione ut porcus non timuit thesaurorum ornamenta conculcando irrumpere Christi. Et quoniam non valebat respicere cœlum, ideo cor ejus in terrenis cupiditatibus luto ultra modum fuit defixum. Etenim cum Hebroinus crudelis de supradictis

Ebroinus Pseudo-Chlodoveo rejecto, Majordomus Theoderici efficitur.

Edictum injustum condit.

* Chesnio tumere in rediviva, &c.

Sævit & grassatur in omnes.

* destruxit

[a] Hic seipsum Auctor designare videtur, eum ad modum quo S. Johannes in Evang. cap. 24. *Et qui vidit, testimonium perhibuit.*

AN.CHR. 678 2. Octob.

Leodegarium da Childerici nace accusat.

dictis rebus suum satiasset furorem, rursum occasiones cœpit exquirere, ut blasphemiam suæ crudelitatis valeret ab oculis humanis auferre. Tunc Childerici mortem simulabat se velle vindicare, cum nullus eum priot quam ipse voluisset interire, (publice enim aliter quem odisset non audebat persequi) jusserunt. Priocipes una cum germano suo S. Leodegarium ex Monasterio in quo tenebatur absconditus egredi, & in præsentia Regis jussus est accersiri. Qui conversus ad Hebroinum dixit:
Dum superare cupis omnes habitatores in tota Francia, tuam potius aufers quam
„ indignus accepisti gloriam. Hoc *a* audiens Hebroinus nequissimus, furore ma-
„ gno repletus jussit ministris GAIRINUM fratrem ejus foras abstrahi, & a germano separari, ut separatim juberentur puniri, ne simul eos delectaret talia verba fari.

Leodegarius germanum hortatur ad patientiam. Rom. 8, 12.

„ Cum autem duceretur, B. Leodegarius fratrem suum alloquitur dicens: Æquo
„ animo esto, frater carissime, quoniam oportet hæc nos pati, quia non sunt con-
„ dignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis. Pec-
„ cata etenim nostra multa sunt, sed misericordia omnipotentis supereminens ma-
„ gnaque ad abluenda delicta se laudantium semper est parata. Hæc ad tempus pa-
„ timur quia mortis debitores sumus, sed illa nos exspectat vita si patienter ferimus
„ istam pœnam, ubi sine fine lætabimut in cœlesti gloria.

Gairinus lapidibus obruitur.

13. Tunc ministri ligatum ad stipitem germanum lapidibus obruere cœperunt.
„ Ille vero deprecabatur Dominum dicens: Domine JESU bone qui non venisti
„ vocare justos sed peccatores, suscipe spiritum servi tui, ut qui dignatus es ad si-
„ militudinem Martyrum lapidibus a me viram istam mortalem auferre, jubeas
„ clementissime veniam scelerum meorum tribuere. Hæc dicens orando ultimum

Leodegarius pedibus, lingua ac labiis mutilatur.

efflavit spiritum. Beatus itaque Leodegarius cupiebat cum germano vitam finire, ut simul mererentut futuram ac beatam participari. Sed Hebroinus tyrannus differre volens ejus exitum, ut per pœnas longe dilatas ei præpararet æternas, & ne cotonam acciperet martyrii, quin potius careret præmiis gloriæ sempiternæ: tunc jussit eum nudis gressibus per quamdam piscinam transduci, in qua erant petræ quan [illegible] incidentes acutæ. Quamobrem labia ejus & faciem concavam crudeliter jussit incidi ferro, nec non & lingua plectrum ferro secante auferri, ut dum oculi ablati, pedes jam forati, lingua ac labia essent incisa, & dum sibi cernebat omnem felicitatem ablatam, corporisque pariter vires undique defecisse ac negatæ, dum nec oculis cernete viam, nec pedibus incedere callem, nec lingua officium dante laudare quiverit viris undique Creatorem, ac per hoc caderet in blasphemiam desperans, auferendo sibi salutem, quem laudando cœlitus adipisci meruisset ingentem. Sed qui absque vocibus cordium auditor est Deus, magis amat cor contritum quam elatione superbum, & suscipit vocem tacentis magis quam elate loquentium; non postulat sibi auxilium vocis, sed humilitatem cordis. Nam cum se cognovisset præsidium omne amisisse humanum, totis viribus sibi petiit adesse Divinum. Nam quantum impietas humana revocare cupivit ab alto, tantum pietas Divina sociari eum fecit cœlo. Sanctum itaque Domini Leodegarium diutius ad vindictam servaverunt vivum, & turpiter denudatum per platearum palustria jusserunt pertrahi nudum, eumque ad vindictam quasi deformarum

Vvaningo custodiendus traditur.

tradiderunt viro nomine Waringo *b*, ut sub ejus gravi domioio emitteret cruciarus spiritum. Cui ait iniquus Hebroious: Accipe, inquit, Leodegarium quem aliquando vidisti superbum virum, & constitue sub tuta custodia: erit enim tempus suæ vocationis, ut recipiat quod meritus est a suis inimicis. Cum autem longe esset ejus hospitium, sanctum Dei Martyrem imposoerunt super vile ju-

Psal. 72, 23.

mentum. Et ut cognovit ita esse impletum, arripiens hunc Psalmi versiculum: *Ut jumentum*, inquit, *factus sum, & ego semper tecum*. Et cum labia jam non haberet & linguam, laudes Dei silere non poruit; sed mens devota voce qua valuit de cordis arcano insonuit. Cumque omnes eum cruentatum graviter cernerent, crediderunt ut ob hoc dimitteret spiritum. Etenim cum unus e nostris Fratribus Abbas, nomine WINOBERTUS, prædictum Sanctum Dei usque ad hospitium alonge secutus fuisset,

a His articulus cum sequenti ad verbum secundo scriptori concordat, uti capita 11. & 12. Vitæ sequentis conferenti patebit.

b In secunda Vita *Vvaningo*, in tertia *Vvaringoni*, cujus Acta inferius referamus.

AN.CHR. 678 2. Octob.

set, deprecans custodes ut sibi latenter ad ipsum accedere liceret, invenit eum jacentem in stramine opertum de vetusto panno tentorii, tenui spiritu palpitantem. Et dum illum ad præsens crederet exspirare, insperatum invenit miraculum. Nam inter sputamina sanguinum incisa lingua sine labiis solitum cœpit reddere eloquium. Et quia defectio labiorum ordines nudaverat dentium, ab intus afflatum tantum sonitum reddiderunt verborum. Tunc is qui ei excubias venerat exhibere ad transitum, cœpit flere præ gaudio, & concito gradu HERMENARIO Episcopo nuntiat factum. Ipse quoque audiens Waringum postulat, ut ad Dei Martyrem se intromittat. Cumque etiam sui merito ei fuisset concessum, (omnes enim ut leonem iratum metuebant EBREMERDUM *a*, id est HEBROINUM, filium perditionis & stipulam inferni, sævum tyrannum) idem bonæ memoriæ Hermenarius, qui post eum (sicut supra taxavimus) Episcopatus honore sublimatus est, vulnera ejus diligenter studuit curare, & arte qua valuit, potu ciboque reficere, vestemque quam habuit meliorem induere. Non enim ut jam terreno homini, sed ut translato Martyri reverenter impertiuntur honorem. Qua de re non solum indulgentiam de præteritis, verumetiam ab eo prometuerunt de futuris. Postquam enim Waringus eum duxit ad propria Dei comitante gratia cœperunt velocius contra naturam ejus labia recrescere, similiter una cum lingua necnon & verba vidi ultra solitum ab ejus ore effluere. Cum hoc miraculum cognovisset Waringus, non obdurat animum ei impendere malum, ut a tyranno fuerat jussum, sed versa vice jam Dei Martyrem recognoscens, acceptum eum ad suum perduxit Cœnobium quod vocatur Fiscamnum, ubi erat Congregatio Virginum, quibus præerat CHILDEMARCA famula Christi: in qua multis diebus habitator conversans sub custodia stetit. Nam & lingua præcisa solitum recepit officium, & magnum doctrinæ suæ semen ostendit in populo. Quandoque inter Virginum accessit catervam, tantum (ut fertur) dulci suo fulgebat eloquio, ut mirarentur quicumque audientes, quanta Dei esset clementia: & conversi a pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructum. Ubi dum intra parvum spatium labiorum, faucium vel linguæ recepisset officium, eo quod oblatus fuerat ipse jam Domino cotidianum immolare studuit sacrificium. Et dum intrinsecus eum lux spiritualis impleverat, de corporeis oculis nil curabat. Nam diebus ac noctibus in Dei laudibus pervigil adstabat, ut vel paullulum ad necessaria corporis vix aliquando ab Ecclesia procederet, ut vel quippiam somni cibique capere potuisset.

Sanctus vocis usum recuperat. — *Ab Hermenario curatur.* — *Ejus labia & lingua recrescunt.* — *Auctoris ætas.* — *Fiscamnum perducitur Leodegarius.*

14. Igitur cum post tot flagella, ut decebat Martyrem, fideles populi ei famulatum exhiberent venerabilem, quia non potest sub modio lucerna abscondita non lucere, manifeste omnipotens Deus omnibus declaravit. Namque cœpit adversarios ejus ulcisci derepente. Nam dum per biennium fere ibidem in Dei laudibus resideret, eos illi nuntiaverunt interfectos, aut pro infidelitatis culpa in regionibus aliis effugatos. Quos ille graviter deflens, non de ultione gavisus, sed cur sine pœnitentia eos comprehenderit mortis occasus. Eodem tempore vir gloriosus THEODERICUS Rex & idem Hebroinus Synodum convocaverunt, ad quamdam villam Regiam convenientes multam Episcoporum turbam adesse fecerunt, ibique inter ceteros DIDONEM qui sanctum virum Leodegarium cum Waimero expulit de sede sui Episcopatus, & tradidit pœnæ illectus, condemnatum ab ipsa Synodo calvaria accepta in capite expulsum segregant a sancta Congregatione. Deinde exsilio condemnatus morteque secuta pena capitis exsolvit quidquid doli in sancto viro exercuit. Alii vero Episcopi tunc a Rege per Hebroinum in ipsa Synodo pene similem pœnam sortiti, perpetuo exsilio sunt deportati Waimerius etenim qui ad supradictum Dei famulum capiendum ad explenda Hebroini dicta socius perniciei exstiterat, posteaquam ab ipso eo quod in ejus ultione consenserat, Episcopatus gradu dolose fuerat sublimatus, post paullulum intervallo posito in offensam ejus decidens, Dei (ut opinamur) nutu multis flagellationibus obrutus est, nempe (ut fertur) laqueo fuit suspensus, ac morte turpissima (ut decebat Justi proditorem) condemnatus, transmissus est

Inimicorum ruinam luget. — *Episcopis sibi contrariis in Synodo exturbatis.* — NOTA.

a Chesnius habet *Omnes enim ut leonem iratum metuebant sævum tyrannum.*

AN.CHR. 678 8.Octob.

est ad tartarum. Adhuc enim vir Dei S. Leodegarius in eodem Monasterio Sanctimonialium in quo ad custodiendum positus fuerat commorabatur. Igitur ad beati Martyris persabricandam coronam artifex versutus ex illis Hebroinus tyrannus superfuit vivus *, qui ea quæ passionis ejus gloriæ supererant adimplere deberet.

Ad Synodum ipse sistitur.
* al. unus

Iterum antiquus serpens invidus moleste ferens se ab eodem loco ejus orationibus fuisse expulsum, stimulare rursus cœpit Hebroinum, atque reduci eum præcepir ad palarium, ut Episcoporum consilio, ejus disrumperet vestimentum *a*, quatenus ab hoc esset ei interdictum, ut ultra non præsumeret offerre sacrificium.

NOTA.

Ubi dum deductus fuisset ad medium, inquirebant ab eo verbum, ut de Hilderici morte confireretur se conscium.

Childerici necem a se deprecatur.

Cognoscens per diabolicum commentum rursum sibi imminere conflictum; ut de humano se non excusaret delicto, ita de hoc facinore nullatenus dixit fuisse se conscium, sed Deum potius quam homines hoc est scire professus. Tunc & ipsum ad eamdem Synodum accersierunt; non tamen infra Concilium confirmatur fuisse, sed seorsum.

Regi multa prædicit. NOTA.

Eo tempore cum Rege eodem collarionem fecisse dicitur, in qua ei mulra prædixisse furura, quæ evenisse manifeste conjiciuntur.

Chrodoberto post scissam tunicam traditur perimendus.
* in Vita 3. Ruotberto.

Et cum diu flagiranres ei aliud non valussent elicere, ejus runicam consciderunt a capite: eumque CHRODOBERTO * cuidam, qui tunc Comes erat palatii, jussir tyrannus impius tradi, & præsentem vitam in gladii percussione auferri. Lætabatur enim Dei Martyr in omni patientia, quia debiram sibi remunerante Domino martyrii senriebat appropinquare coronam. Acceptum eumdem Chrodobertus ad suam domum deduxit: cernens eum ex itinere ac infirmitate desessum jussit ei dari ad resocillandum potum.

Lumine cœlesti commendatur.

Anrequam ei pincerna adsisteret, lumen magnum quasi in rotæ circulo de cœlo descendens super caput ejus refulsir. Tunc trementes omnes qui hoc signum viderunr, Quid est hoc, inquiunt, domine quod apparet super caput tuum, quasi in circuli modum splendidum de cœlo, quod numquam a „ nobis simile est visum? Ille pronus in terra adoravit dicens: Gratias tibi „ ago omnipotens Deus consolator omnium atque refero qui super servum tuum „ ostendere dignatus es tale miraculum. Tunc videntes omnes quasi in excessu mentis positi, tandem quidem resumpto spiritu simul glorificantes omniporenrem Deum, & conversi alter ad alterum dicebant: Vere hic homo servus Dei est. Er pollicebantur ad Deum prorsus se rendere pro viribus. Etenim commemoratus vir cum eum in domum suam perduxisser, ita in ejus adventu benedictionem cœlestem recepir, ur cum omnes illic habitanres hoc cognoscerenr, peccata propria confitentes certatim ad pœnitentiæ medicamenta confugerint. Hac enim graria suum famulum Dominus illustraverar, ut ubicumque exsul fuisset traditus ut ei inserrentur nequitiæ, versa vice famulabilem illi omnes impenderent reverenriam.

Mortis sententiam æquo animo excipit.

Tandem pervenit dies muneris, in quo persecurionis ejus esset jam finis. Tunc a palatio senrenria mandatur decreti, Leodegarium diurius vivere non debere. Cum autem impius Hebroinus vereretur, ne a fidelibus Christianis honor ei impenderetur martyrii, in silvarum condensa jubet perquiri puteum, & ibidem corpus ejus immergi rrucidarum, quatenus os putei terra vel lapidibus obrurarum, incognitum hominibus faceret illius sepulchrum. Præfatus autem Chrodobertus interim prædicante eo jam aliquanrulum cœperat esse conversus. Ideoque non valens mortem viri Dei conspicere injunxit quatuor e famulis, ut ea quæ fuerant sibi jussa explerent. Ut enim in illius domum pervenit hoc nuntium, ejus conjux luctu flere cœpit amaro, eo quod in viri sui ministerium pervenisset tam crudele flagirium.

15. Igitur ut cognovit vir Domini suum jam adesse terminum, mulierem cœpit con-

a Hoc in articulo duos observamus modos redigendi Episcopos in ordinem, scilicet per decalvationem, & per tunicæ scissionem. Primi modi specimen habemus in Regula prima S. Fructuosi Episc. Bracarensis cap. 16. ubi præcipit, ut *Monachus parvulorum aut adolescentium consectator* exceptis aliis pœnis, *coronam quam gestat capitis amittat, decalvatusque turpiter opprobrio pateat*. Secundi vero modi exemplum exstat apud Gregorium Turonicum Episc. lib. 5. cap. 19. ubi agit de Consilio Parisiaco in causa Prætextati Rotomagensis Antistitis habitu ante Chilperici Regis, qui Prætextati depositionem urgens, petiit, *ut aut tunica ejus scinderetur, aut centesimus octavus Psalmus qui maledictiones Scarioticas continet, super caput ejus recitaretur, aut certe judicium contra eum scriberetur, ne in perpetuum communicaret*. Lege quæ de decalvatione diximus in Vita S. Bavonis ad ann. 653.

AN. CHR. 678

2. Octob.

„ consolari lugentem dicens : Noli quæso mei transitus causa flere, quia nequaquam tibi mors mea ad vindictam requiretur, sed potius benedictio de cœlis dabitur a Deo, si corpusculum meum devote condideris in sepulchro. Et cum hæc dixisset, urgentibus ministris valedicens, in silvam eum ducunt ut jussionis implerent sententiam. Jam enim antea quæsierant puteum, ubi corpus ejus absconderent, sicut fuerat jussum; sed nullatenus fuit ultra ab eis repertum. Et ducentes eum per loca incognita usque in quemdam locum in quo adstitit inquiens : Non necesse habetis, filii, longius fatigari : ad quod venistis cito facite, ut impleatis votum maligni. Hi vero qui eum ad perimendum ducebant, erant quatuor numero. Tres enim ex his provoluti ad pedes ejus deprecati sunt, ut eis indulgentiam daret, & benedictionem suam super eos dignaretur tradere. Quartus vero *a* superbus adstabat evaginato gladio paratus eum ad interimendum. Postquam benedictionem super eos tradidit, & suis interfectoribus veniam dedit, tunc vir Dei incumbens orationi ait : Domine Deus omnipotens, Pater Domini nostri JESU-CHRISTI per quem tui notitiam accepimus, Deus virtutum ac totius creaturæ Creator, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc certaminis diem perducere. Rogo deprecorque Domine, ut ipse in me jubeas misericordiam tuam largiri, & meritis Sanctorum tuorum me dignum facias participem & vitæ æternæ consortem, & tribue indulgentiam his qui me tribulant, quoniam ego per eos credo in conspectu tuo clementissime Pater glorificatus fieri. Et exsurgens cervicem tetendit, gladiatorem commonuit ut quod sibi jussum fuerat adimpleret. Cumque hæc diceret, percussor extendens gladium amputavit caput ejus. Et erectum corpus ejus substitisse quasi unius horæ spatio dicitur. Sed dum non statim eum cadere gladiator cerneret, eum pede percussit ut sic citius in terram decideret. Sed non multo post percussor ejus arreptus a dæmonibus & mente captus ac Dei ultione percussus in ignem se projecit, ibique vitam finivit. Tunc jussu conjugis hujus viri Chrodoberti in quamdam villam Sarcinio *b* cum magno fletu plangentium latenter a suis deportatus, & hujus feminæ decreto cum vestibus, in quibus trucidatus fuerat, in parvulo Oratorio beatus Martyr est sepultus.

Hospitam consolatur. In locum martyrii deductus, carnificibus Deo commendatis, datis cervicibus percussus substitit, percussor impius perit. Sanctus sepelitur.

XVI.

His itaque diebus Sacerdos quidam qui hujus Oratorii fungebatur officio, lumen splendidum absque ministerio humano in eodem cognovit noctibus refulsisse loco, & terribiliter cum jurejurando canticum se illic asseruit audisse Angelicum, adeo ut tremens refugeret, ne insoleus * spiritali visu interesset. Unde rumor magnus emanavit in circuitu loci hujus. Qui venerabilis Martyr multas turbas languentium & diversis infirmitatibus detentas venientes ad ejus venerandas orationes sanavit, claudis etiam gressum dedit, cæcis lumen tribuit, obsessos a dæmonibus mundavit, multisque virtutibus in hujus loci venerando habitaculo emicuit : hoc ejusdem Ecclesiæ Sacerdos attestatur. Nam & hujus Sacerdotis minister Clericus & ipsius Ecclesiæ custos quadam nocte latrocinium passus est, itaut a latronibus omnis substantia sua fuisset ablata : inter quam caligulam beati Martyris quam pro reverentia sibi habebat absconditam, latro nesciens secum deportavit. Qui mature ab Oratorio consurgens, & ad domicilium suum pergens invenit omnia sua furata. Festinus igitur pergit ad hujus viri sepulchrum, deprecans ut ei redderet quod furtim perdiderat. Nam tota illa die & sequente nocte in oratione ad ejus tumulum jejunans & psalmodiæ insistens adstabat. Cum vero expleta oratione ad suam cellulam remeasset, omnia quæ perdiderat & nihil ex eis diminutum cum caligula beati Martyris salva invenit. Dominus vero latronis qui pro servo jurejurando juraverat quod nequaquam hoc malum egisset, reversus domum vitam finivit; servus vero scelus quod fecerat male consummavit. Tunc magis magisque fama sanctitatis sancti Martyris latebras rumpit, & paullopost ea quæ gesta sunt Hebroino non latuit. Quo audito nuntium misit occulte, qui hæc inquirens studiose sibi vera nuntiaret.

Sepulturæ locus cœlitus illustratur. * f. solus spiritali visui. Fures sacrilegi omnibus restitutis puniuntur. Ebroinus ad tumulum mittit exploratorem.

a Auctor tertius scribit. *Quartus nomine* VVADARDUS, quem VVADHARDUM codex Carnotensis pingit.

b Baldericus Noviomensis ac Tornacensis Episcopus in Chron. Atrebat. lib. 1. cap. 20. hanc historiam sic breviter perstringit : *In territorio Atrebatense transductum decollari fecit* Ebroinus, *in loco qui dicitur Silva S. Leodegarii, sepultusque est in villa quæ dicitur Sercin, quæ est in confinio Cameracensis Episcopii & Morinensis.*

CIRCA AN. 678 3. Octob.

Exploratoris impietas morte punitur.

Qui nuntius jussis ejus obtemperans ad ejus accessit tumulum, & interrogans a custode didicit ubinam Leodegarius jaceret. Cum cæcus qui visum receperat in virtutibus Dei huic ubi corpus Sancti requiesceret diceret, & cui ipse recepto lumine serviret, hoc nullatenus credidit, sed superbia tumidus accedens orationi distulit incumbere, quin potius despiciens humum pede percussit, & stulte loquutus est eo quod nesciret virtutem: Etenim mortuus, inquit, virtutes nequaquam faciet. Nam miser reversus priusquam ea nuntiaret huic a quo missus fuerat, in semetipso cognovit quantum sanctus Martyr virtutibus polleret. Dum vero iter carperet, ille vitam perdidit, & ei a quo missus fuerat minime nuntiavit: & quem elatus non credidit, allisus compulsus est cognoscere quem despexit. Sed cum tantæ rei divulgaretur opinio, & Fidelibus provenisset ad gaudium; his ita cognitis Hebroinus iniquissimus tacito corde retinebat, & tremens intra se verecunde præter conjugem nemini manifestare audebat, ne forte crescente gloria Martyris, sua qui tale lumen exstinguere cupiebat esset diminuta in populis. Nam his spatiis dierum quantum ille miser hoc bonum latere cupiebat, tanto magis ubique rumor virtutum supradictarum B. Martyris dilatatus radiabat. Mox etiam ut Hebroino fuit percognitum, noluit corrigere malum, sed corde jam cæco cum suis sequacibus incredulitatis obduratur obstaculo. Jubebat enim minando abscondi, quod Christus Dominus ad confortandum incredulos ad gloriam sui Martyris supra candelabrum Ecclesiæ posuit ad illustrationem Fidelium dignatus est demonstrare. Etenim cum mens tyranni hæsitans errabunda nutaret, & nullatenus ad humilitatem vel emendationem sui converteretur, etiam ultra solitum in fastu superbiæ cervicem suam contra omnes diabolus eriguisset *a*; tunc in eo fuit impletum Salomonis proverbium: *Priusquam humilietur cor hominis, elevatur, & ante ruinam exaltatur spiritus*. Et ne tanti piaculi factum impunitum evaderet, ipse sibi velut phreneticus articulum mortis inquirit. Nam cuidam Optimati, qui tunc functionem fiscalem ministravit, inventa occasione eousque intulit spolium, donec pene auferret omne ejus prædium: insuper minabatur etiam mortis periculum. Cernens autem vir ille jam post exspolium, mortis sibi imminere exitium, obfirmat animum atque ad ejus ostium ante lucem observat egressurum. Dies autem agebatur Dominica, ideoque *b* processurus erat ad Matutinarum solemnia. Cum enim ille pedem foras misisset de limine, ecce iste insperate prosiliens gladio, eum percussit in capite: cujus ictu duplicem decidit in mortem. Et ita est ablatum de Regno ejus iniquum dominium, sicut quondam David a filiis Israel abstulit opprobrium prostrato Allophylo Philistæo.

Ebroinus impœnitens exstinguitur.

Prov. 16. 18.

qua occasione?

NOTA.

XVII. Quo tempore?

Transacto vero spatio trium pene annorum, in semper lugendo Hebroino qui hanc lucernam nisus fuerat exstinguere, sermo Divinus impletur. Nam qui multos gladio interemit, percussus gladio & ipse periit. Infelix ac miser qui tantis honoribus sublimatus in tribus mundi partibus dilatata fama industriæ suæ pollebat inter homines, quoniam noluit suis inimicis Dei mandatum implendo indulgentiam tribuere, ulciscendo eos multos ad regna cœlorum fecit abire. Quamobrem verendum valde est, ut qui tantos Sacerdotes ac Proceres ultionis suæ crudelitate interemit, sibi potius pœnam præparasset * æternam: & qui tam excelsa quam nullus Francorum habere meruit gloriam perdidisset, & beatam vitam quam per patientiam adipisci quiverat amisisset. Sed postquam infelix Hebroinus vitæ finem dedit, quod invidia ductus de Dei servo absconderat, magnis laudibus longe lateque percrebuit. Posthæc igitur ut Serenitati Regis ejusque palatio de virtutibus sancti Martyris veraciter fuit cognitum, quod Christus Dominus ad titulum suæ laudis eum clarificasset signis virtutum, cum admiratione Rex credidit factum: & cœpit venerari ut Martyrem quem per accusationem tyranni prius crediderat fuisse culpabilem. Tunc perlatum est cum laude in palatio, quod multis diebus ab æmulo latuit absconsum. Erat enim ibi mul-

* præparaverit, &c.

Contentio de S. Leodegarii corpore oritur.

a Lege *erexisset*. Brevius in alia Vita Ebroini interitus cap. 19. describitur.

b Mos ergo tum temporis erat Christianis quantumvis remissis aut spectabilibus, ut die Dominica Matutinis interessent officiis.

multitudo magna maximorum Episcoporum scilicet ac Procerum, qui dum collationem de sancto Martyre inter se haberent, & mirarentur quod de eo audiebant; vir magnæ sanctitatis ANSOALDUS urbis Pictavensis Antistes verbum intulit dicens: Utinam daretur mihi optio, quia notum est meum esse parentem, & ex Parochia mihi commissa ad honoris processit gratiam, ut vel ejus corpusculum meruissem habere mecum. Ibi enim aderat HERMENARIUS Pontifex qui ei successerat in Episcopatu Augustidunensis urbis, & ipse ait: Jure mihi datur hujus viri corpus, quoniam justum est ibi eum requiescere ubi fuit Episcopus. Tunc etiam VINDICIANUS Præsul Atrabatensis, in cujus fuerat diœcesi interfectus, dicitur respondisse: Nequaquam ita fiet ut vos sancti Pontifices loquuti estis; sed mihi donetur facultas hujus beati corporis habendi, quoniam huic loco datus est in quo dignatur requiescere. Adstante vero cunctorum turba Præsulum, decernunt ut jejunia & orationes in hoc conflictu fierent, ut per hoc dignaretur Dominus ostendere in cujus diœcesi jure deberet requiescere. Hæc audientes adquieverunt decreto, & facta oratione eum jejunio in tribus parvis epistolis definitione scripta & super altare positis, ut transacta oratione Dominus declararet, in cujus sorte hoc sanctum beati Martyris corpusculum perveniret. In crastina die oratione completa ac Missarum solemniis consummatis, unus ex ministris jussus a Pontificibus manum incognitam * subter pallam posuit, & cognitio veritatis in manu sua venit. Quod cuncti videntes qui huic spectaculo aderant, cognoscentes conclamaverunt Ansoaldi Pontificis esse justitiam, quoniam hujus rei epistola apparuisse declarabatur, quod veraciter teneretur. Jam tunc sine ambiguitate confirmato consilio, cuidam viro Dei Abbati suo nomine AUDULFO isdem Pontifex Ansoaldus jussit, ut festinus propter hoc sanctum corpus pergeret, & cum reverentia debita ipsum usque solum Pictavense deferret: ut ubi prius cœperat cultum Dei exercere, ibi ejus lucerna omni tempore emicaret. Tunc vir Dei sancti sui Pontificis jussis obtemperans, gaudens eum festinatione perrexit ad locum ubi requieverat corpusculum. Quod audientes qui inhabitabant in circuitu loci Monachi ceterique viri ac mulieres, devotione magna compuncti festinantes concurrebant ad locum. Ubi cum sanarentur multi a languoribus diversis, exsultabant, ac lætantes eum magnis laudibus, & turba multorum canentium simul & flentium, ipsius sancti Martyris (sicut jussum erat a glorioso Domno Rege THEODERICO) promoverunt hoc sanctum corpus. Ergo cum iter jam pergerent, divulgatum est per itineris loca, cœperuntque undique sponte dextra lævaque concurrere ex Monasteriis, viculis ex villis turbæ Monachorum ac Clericorum per publicum eum crucibus accensisque cereis & suavitatum odoribus obviam procedentes. Tanta etenim multitudo erat, ut vix quisquam accedere posset ad feretrum, & acceptis cornibus deferre posset scapulis. Nam quisque qua detinebatur infirmitate etiam si feretro accedens tangere potuisset manu, statim ad pristinam revertebantur sanitatem. Nulli enim negabatur sanitas, si cum fide tangeret hujus feretri opertorii fimbrias. In pago enim Caturcino *, quibusdam fidelibus poscentibus Fratribus, & præcipue petitionibus ERMENANÆ Abbatissæ (quæ ad hoc opusculum impatienter inter ceteros nos compulit scribere de sanctis quæ comitabantur virtutibus) relationem veram misit memoratus AUDULFUS, ubi inseruit quædam, pro multitudine non valere scribere, solummodo dum ferretur quanta cooperante Domino viderat miracula coruscare: sed asserens, inquit, si ea quæ viderat quisquam paginæ inserere voluisset, ad magnitudinem rei in scribendo volumen Psalmorum excedere. Nos vero quod per eamdem relationem cognovimus, audire desiderantibus breviter intimamus.

AN. CHR. 678 2. Octob.

* al. incognite

Ansoaldus forte acceptum, Pictavos deferri curat.

* al. Caturvino

Ermenanæ Abbatissæ rogatu hæc scribit Auctor.

Audulfus Sancti miracula descripsit.

In quadam villa cujus est vocabulum Gaudiacus *, erat puella quædam nomine Radinga, quæ ab annis septem in parentum domo jacebat cæca, muta & paralytica. Sed cum allata a parentibus ad feretrum beati Martyris fuisset, eadem nocte sopore detenta visu vidisse dicitur duos viros splendidos in equis sibi adsistentes. Sed cum evigilasset, & secum visionem miraretur, oculi ejus rece-

XVIII. Carnotensis puella trina infirmitate curatur.

* Jouy

AN.CHR. 678 2. Octob.

perunt visum & pedes gressum & lingua locutionis officium, itaut ipsa exclamaverit dicens: Gratias tibi ago omnipotens Deus, qui per sanctum Martyrem Leodegarium ad integram sanitatem restituta sum. Ab hac laude * erecta, omnibus membris sana, cum parentibus perrexit ad propria longo tempore postmodum victura. Deinde cum in territorium Turonicæ civitatis pervenissent in vico Solnaco * qui prope erat, quædam mulier a dæmonio vexata a parentibus trahebatur ad feretrum sancti viri: quæ cum tandem invita atque coacta adveniens tetigisset hujus feretri vestimentum, mundata protinus est a dæmonio: & reversa ad sensum proprium, magis adhuc volebat circa feretrum adsistere, quoniam ab adversario metuebat se iterum arripi. His ita gestis perlatum est ad urbem. Hoc audiens ejusdem civitatis Pontifex, qui tunc erat vir Dei BERTUS * processit obviam cum choris psallentium, cum lampadibus & cum magno honore suscepit feretrum. Et cum per civitatem transirent, quædam mulier accusata pro morte viri sui collo ac manibus catenata ducebatur. Illa autem cum traheretur sic clamabat: Subveni mihi, beate Leodegari, quia innocens pereo falsis accusatoribus alligata. Cum hoc dixisset, illico confracta catena ex collo cecidit, & manibus suis eamdem catenam mox mulier projecit sub feretro, & apparuit idonea, quæ fuerat absque pœna punita. Cum vero idem Pontifex cum magnis laudibus per suam Parochiam hoc sanctum corpus deduxisset, & intravisset Pictavense solum ad quod erat destinatum, requievit paullulum in quodam viculo Igorande * vocabulo: ubi obviam occurrens quidam claudus, cum se in orationibus ad sancti viri corpus in terram projecisset, statim sanus factus & super pedes suos erectus ad propria incolumis est regressus. Tunc audiens quædam mulier a cujus manibus ablata fuerat species, & facti erant ejus digiti curvi, itaut medio infixæ essent palmæ, intantum ut ungues in carne absconsæ propriam amiserant virtutem; ipsa tamen cum appropinquasset ad feretrum, invocato nomine Domini & sancti Martyris directa ad pristinam sanitatem magnas gratias agens Deo reversa est ad propriam domum. Sed & hoc non est silendum miraculum, quia vir Dei Ansoaldus Pontifex audiens sanctum appropinquasse jam corpus, velocem ministrum direxit, qui ex Interamnis villa sua daret abundantiam vini, unde pauperes & reliquum vulgus, qui comitabantur sanctum corpus, habere potuissent ad refocillandum se refectionem. Sed cum hoc fuisset actum, non multum post spatium, nuntiatum est quod omnia vascula quæ intra apotbecam, unde ipsum vinum exierat, pene vacua remanserant, tam plena esse videbantur, ut etiam superesfluentia vina in pavimento deciderent, ipsa tamen plena remansissent. Posthæc cum ad Vigennam fluvium in vicum Sannone vocabulo pervenissent, erat ventus contrarius supereminens ipsum flumen tumidum undis. Unde metuentes nautæ cœperunt prohibere navigantes introire, ne periclitarentur in flumine. Tunc vir Dei Abbas jamdictus cujus curæ erat deferre Sancti corpus confidens de meritis sancti Martyris compulit eos dicens: Mittite in navim & transite securi, quia Dominus potens est per hujus Sancti meritum has undas compescere. Cum autem positum fuisset in navi, & navigare cœpissent nautæ, statim undæ quieverunt & prospere ipsum flumen transierunt. Sed cum noctu in Ecclesia requievissent, quædam peregrina mulier dum cum infantulo cæca advenisset, tota illa nocte pervigilans in oratione, diluculo infans lumen quod amiserat recepit. Inde recto itinere perventum est ad quamdam villam Gelnacum, ad quam vir Dei Ansoaldus Antistes obviam processit cum multitudine Clericorum, vulgi populorum & pauperum cum thuribulis ac incensi fragrantia, cum crucibus & cereis accensis agminibusque multis canentibus: hoc sanctum corpus suscipiens pergere cœpit ad urbem. Tunc ibidem quædam aderat femina multis jam annis intantum curva, ut etiam caput inflexum pene adhæreret genibus, cum paullulum oculos erexisset orans ad sancti Martyris feretrum, reversum est ad pristinum vigorem ejus corpus. Mirante Pontifice & omnibus cum ipso adstantibus virtutem Dei ac beatissimi Martyris, tunc cum canticis & magnis laudibus perventum est ad urbem. Est in suburbano Basilica in qua beata Ra-

* al. clade.

apud Turones dæmoniaca.

* Sonay

* al. Theodebertus

Mulier catenata solvitur.

* Ingrande

Alteri digiti explicantur.

Vasa vino redundant.

Unde fluvii procellosæ detumescunt.

Puer cæcus lumen recipit.

Contracta erigitur.

Digitized by Google

CIRCA AN. 677

Radegundis requiescit, in quam introivit Pontifex cum sancto corpore Martyris, ibique aderat quidam paralyticus qui in ejus adventu sanus effectus est. Sed cum ad Basilicam S. Hilarii *a* delatum fuisset beatum corpus, alius paralyticus jacens in via, hujus tangens feretrum, sanus protinus factus est. Paullo post quædam puella cæca Sanctum Dei invocans, lumen amissum recepit: quæ sæcuta usque ad ejus tumulum perveniens hucusque devota deservit.

2. Octob.

Pictavis paralyticus & cæca curantur.

19. Igitur cum ipsum sanctum corpus amotum fuisset ab urbe, & ab ipsius civitatis Præsule cum suis Sacerdotibus & ministris propriis humeris fuisset quibusdam spatiis loci deportatum & usque Zezinoialo * quodam viculo cum magno tripudio fuisset delatum; ibi turba magna Monachorum de S. Maxentii Monasterio, in quo prius Abba fuerat constitutus, obviam processerunt, Pastorem cum magno favore suscepturi devotione magna & psalmodia in eadem Ecclesia pernoctantes. Diluculo vero quædam accedens mulier deferens semivivum in brachiis infantulum pene annorum trium, qui priusquam ad sanctum corpus perveniret, amisisse fertur spiritum, peraccessit. Quem deportando accedens posuit sub feretro, & cum fletu invocavit sanctum virum dicens: Domine mi, redde filium meum. Et cum fere horarum trium spatio hæc deprecando clamaret, quasi de gravi somno evigilans infans voce qua valebat matrem requirens ait: Mater ubi es? Ipsa gaudens recepit filium redivivum, quem amiserat mortuum. Hoc magnum & mirabile fuit miraculum, ex quo magna fides processit in populo de tam perfecto viro, cujus gloria magna manet in cœlo. Deinde vero sublatum est corpus beatissimi Martyris, & quemadmodum decebat talem virum deferri, perlatum est. Et cœperunt ire ad Monasterium B. Maxentii, in quo prius Pater fuerat Monachorum. Et quia inibi cœperat prius mentes hominum perversorum mutare ad cultum Divinum, justo judicio Dei ac providentia censetur, ut virtutibus fulgendo summis exemplis plurimos adnecteret Dei operibus. Cum autem deferretur, occurrunt ei in via duo pauperes, scilicet vir cum uxore, vir enim unum oculum ablatum habens, conjux vero duos, uterque accedentes ad feretrum, mulier fidem lumen recepit oculorum vir ejus dubitans recessit cum uno cæcus. Prius enim quam accederent, vir trahebat funiculo cæcam, recedentes vero uxor reddens vicem viro trahebat postmodum cæcum: Nam cum prius Monachi ex ipso Cœnobio in ejus properarent occursum, quædam puella quæ jacebat in atrio, B. Maxentii paralytica, omnia membrorum amiserat, ut notum erat, officia. Quæ cum nomen audisset B. Leodegarii, manus ei una restituta est sanitati. Cum vero die tertia B. Martyris corpus in ipso perventum fuisset atrio, omnia membra ejus dissoluta, omni infirmitate amissa in pristinis reversa sunt officiis, ac ipsa tota incolumis est reddita. Hoc videntes qui ibidem aderant miraculum, tanta undique congressa fuit populi multitudo, ut vix Ecclesiæ seu atria capere potuissent omnium advenientium populorum catervas. Interea mulier alia ex longinquo veniens, lumen oculorum cum ad sancti Martyris accessisset tumulum, recepit quod amiserat. Quidam adolescens simul & puella dæmoniis vexati cum tremefacti ad locum sancti Martyris pervenissent, vomitu sanguinis evulsis dæmonibus ad suam pervenerunt sanitatem.

Monachi S. Maxentii sacrum corpus excipiunt.

* al. Zizolfiolo

Puer exanimis reviviscit.

Mulier fidelis visum recipit, vir infidelis amittit.

Paralytica convalescit.

Alia miracula.

20. Multæ & innumerabiles virtutes illis diebus per eumdem Martyrem operatæ sunt. Nam quicumque venissent multorum languentium, cæcorum, surdorum mutorum, aridorum, claudorum, atque a dæmonibus vexatorum, reddita est eis sanitas incolumitatis. Nam dum in itinere deferretur, pene sine numero fuit multitudo portantium. Matronæ vero nobiles vestimentorum ornamenta gestantes, oblatis palliis velamenta ex auro & holoserico & ornamenta offerentes super feretrum Martyris intantum ut ea melior in meritis esse gauderet, quæ in honorem Martyris prius votum suum Domino obtulisset. In ipsius beatissimi Martyris honore jussu Pontificis domni Ansoaldi opere Abbatis Audulfi Patris Monasterii miræ magnitudinis fabricata est domus, cujus fabricæ ædificatio est dissimilis omnibus Basilicarum constructionibus. Qua supradictus Pontifex

Fidelium religio in sacrum corpus.

In Basilica nova Sanctus sepelitur.

a Auctor tertius *Monasterium S. Hilarii* vocat.

AN.CHR. 678 1. Octob. fex votum perficere volens, huic loco acceffit cum omnibus fuæ Ecclefiæ Sacerdotibus, ac turba magnificorum catervaque populi magna. Et quidem cum magnis laudibus fanctum fepelivit corpus beati Martyris, in quo loco operatur culmina virtutum. Ubi ad laudem nominis Chrifti perpetuo fit gaudens recurfus, & ad medelam populi indulgentiamque peccatorum & omnibus qui ex fide adeunt, precum fuarum obtinere concedatur fupplementum, regnante Domino noftro, cui eft honor & imperium, virtus & poteftas per infinita fæcula fæculorum. Amen.

Martyrii &c. tempus. Confummatum eft fancti Leodegarii martyrium quinto Nonas Octobris, & dedicatio Bafilicæ ipfius tertio Kalendas Novembris, tranflatio vero fancti corporis medio menfe Martii.

ALIA VITA S. LEODEGARII

Auctore URSINO ejus æquali.

Ad MSS. codd. Germanenfem & Compendienfem reftituta.

PROLOGUS AUCTORIS AD ANSOALDUM EPISCOPUM.

1. DOMINO *meo fanctoque Pontifici* ANSOALDO *Præfuli Pictavenfi* URSINUS *peccator*. Juffioni obtemperans veftræ parui, beatiffime Papa, infiftente maxima ex parte AUDULFO Patre Monafterii B. Maxentii, ut de vita vel paffione B. LEODEGARII pauca de multis ejufdem bonis fcribendo narrarem. Quod opus tuis imperiis obfequendo edicere cupiebam, fed fimplicitas cordis mei & iners facundia non valet explicare tanti viri laudes virtutum. Cujus patientia modernis temporibus quanta fuftinuit retrorfus, quæ nemo novit nifi ille folus, cui protulit intrinfecus. Qui occultis latibulis privatus oculorum acie, quid & quantum egiffet boni, quis enarrare poffit, ubi nec adfiftebat minifter qui hoc cernere valeret, ut quod oculis non videbat narrare quiviffet? Nam finis operis oftendit extrinfecus quanta intus latendo fuiffet operatus. Tamen in quo agnita ejus mihi vita fuit & multorum relatione comperi, quamquam ruftico fermone, vobis imperantibus edicere non diftuli. Si quid quibufdam longius verbis propagare ftudui, ad differendam veritatis lineam hunc tramitem pofui: fin vero de ejus virtutibus aliquid prætermifi; nec ftudiofe gefli, quin vero ignorantia intermittendo præterii. Hoc etenim fciendum puto, quia quamvis quifquis alti fermonis eloquentia ejufdem viri Dei acta differere cupiat, apertius & abfque fallacibus verbis fari non valeat. Et forfitan valueram & ego annuente Deo claufis ac ab aliquibus incognitis verbis: narrare ideo autem nolui, ut quique ruftici & illiterati hæc audierint intelligant; & devoti appetant ejus imitari exempla, cujus intellexerint audiendo miracula.

Auctoris fides.

Cur eloquentia neglecta.

INCIPIT PASSIO EJUSDEM.

Leodegarius tum in palatio, tum in avunculi domo informatur.

1. Igitur beatus LEODEGARIUS ex progenie celfa Francorum ac nobiliffima exortus, a primævæ ætatis infantia a parentibus in palatio HLOTHARIO Francorum Regi traditus, ab eodem vero Rege non poft multum temporis DIDONI * Præfuli Pictavenfis urbis, avunculo fcilicet fuo, ad imbuendum litterarum ftudiis datus eft. Quem idem Præful cuidam Dei Sacerdoti viro eruditiffimo ad erudiendum tradidit: quem per annos plurimos magnis curis edocuit, edoctumque Pontifici reddidit, receptumque fecum in fuis cubiculis * fub cuftodia difciplinæ retinuit, ut quemadmodum idem Pontifex fe caftum corpore

* al. Dudoni

* al. cum fuis Cubiculariis

AN.CHR. 678

2. Octob.

re custodierat *, eumdem quoque similem sibi effici voluit dicens, ei monendo summa frequentia, ut se virginem conservaret *, & vas electionis in Ecclesia Dei dignum fieret, quoniam optabat * eum hujus civitatis post se esse Episcopum *a*.

2. Sed cum ad hoc opus eum cerneret perspicuum, & cum fere viginti esset annorum, ad officium Diaconatus electus est, atque ab ipso Pontifice consecratus. Deinde non post multum temporis Archidiaconus effectus, cura sub Pontifice omnibus Ecclesiis ipsius diœcesis est prælatus. Erat enim multum facundiæ honestissimæ deditus, statura procerus, inter plerosque pulcherrimus, aspectu decorus, eloquio suavis, ingenio acutissimus, prudentia providus, zelo Dei & amore fervidus, perpetuæque virginitatis (ut erat monitus) custos. Scripturis sacris ac legum doctrinis simulque canonicis præ cunctis præcellebat in Parochia * quam regendam susceperat habitantibus. Intantum vero aptissimus omnium seniorum ac coæqualium ac subditorum erat, ut eloquentia sua placeret omnibus sibi colloquentibus, itaut mœrentibus redderet lætitiam, scelera gerentibus disciplinam. Nam in parvi temporis spatio, sub Pontificis scilicet imperio, magnam pacem providentia sui regiminis tradidit Pictavensi solo.

* al. Carnot. codex addit & mente

* al. consecraret

* al. oporrebat Diaconus, post Archidiaconus.

* id est diœcesi

3. Deinde cum quidam Pater ex Monasterio quod est situm in honore Beati Maxentii obiisset, jussu Pontificis idem suscepit regendum: quod per sex fere annos strenue rexit, illudque magnis opibus ditavit. Sed cum juxta monita sui Pontificis idoneum se præpararet, & clarus haberetur præ omnibus; tunc odor ejusdem suavitatis intantum processit, ut usque in palatium Regis redoleret. Erat enim eodem tempore minor HLOTARIUS cum BALTECHILDE matre Rex regens Francorum Regnum. Qui agnita ejus prudentia, cupientes eum secum habere in aula Regia, petierunt Pontificem ut suam ei daret licentiam secum inhabitare palatium. Qui itatim jussa complens, magnis rebus ditatum & sapientiæ floribus adornatum obtemperans eorum voluntati visus est destinare virum. Quem Rex atque Regina videntes honorifice susceperunt, & in paucis diebus dulcia sua verba & bonitatem ostendit, intantum ut Rex simul & Regina, plerique Pontifices & Proceres supra omnes eum in amorem susciperent. Et quia eum videbant dignum ad suscipiendum honorem, cunctorum consensu præcipui Francorum ad honorem pontificalem eum esse idoneum proclamaverunt. Quem ad hoc omnes electum, Augustoduni, quæ est Æduorum civitas, creaverunt Pontificem.

Abbas deinde.

In aulam vocatus, Æduorum creatur Episcopus.

4. Quam cum per annos decem *b* strenue gubernaret, eodem tempore Rex Hlotarius, qui eum constituerat Episcopum, defunctus est. Tunc idem Præsul hæc audiens, concito cursu in palatium porrexit, ac cum suis similibus de Rege tractare cœpit. Qui audientes HILDERICUM Austrasiorum Regem in adolescentia Regnum juxta sui temporis ætatem optime disponentem, elegit quædam pars Francorum, volentes eum habere Regem. Nam EBROINUS, qui Major domus fuerat sub Rege Hlotario, THEODERICUM germanum ejus cupiebat subrogare fratris in Regno. Ipse vero Ebroinus erat tunc odiosus inter Francos. Et quia metuebant hujus ponderis jugum, quod per eumdem sustinuerant sub Rege Hlotario, relicto ejus consilio Hildericum in toto sublimaverunt Regno Francorum. Tunc Ebroinus videns se destitutum & pro nibilo suum esse consilium, territus pavore Regem petiit ut relictis omnibus vitam sibi concederet, & in Monasterium abire permitteret. Cui deprecanti & Domno Leodegario intercedente Rex consensit, & in Monasterium Luxovii illico destinavit ut Monachus effici deberet. Rex vero Childericus con-

Chlothario mortuo favet Childerico, contra Ebroinum Theoderici fautorem.

Ebroino Monacho facto Childerici aulæ præficitur.

a Hic codex Carnotensis inserit nonnulla in hunc modum: *Inerat autem ei in parva adhuc ætate maturum jam studium, adhærere scilicet dictis majorum: & si quid dignum potuisset auditu percipere, non segniter oblivioni tradebat, sed tenaci potius memoria commendabat. Hauriebatque jam tunc sitibundo doctrinæ fluenta pectore, quæ post congruenti in tempore mellito gutture aliis erudiendo ructaret*. Quæ totidem verbis de Gregorio M. a Paulo Diacono scribuntur: ex quo aliisque locis patet, codicem Carnotensem interpolatum esse.

b Ergo anno Chlotarii principatus quarto, Christi 659. Leodegarius in Sedem Augustodunensem assumptus est, siquidem Chlotarius anno 14. regnavit.

AN. CHR. 678

confirmatus in Regno, germanum suum Theodericum cuidam Dei servo *a* conservandum ac nutriendum dedit. Idem vero S. Leodegarium Pontificem super omnem domum suam sublimavit, & Majorem-domus *b* in omnibus constituit.

5. Qui acceptis hujus Regni gubernaculis, quidquid maxime adversus leges antiquorum Regum ac magnorum Procerum, quorum vita laudabilis constabat, reperit ineptum, ad pristinum reduxit statum. Intantum vero usquequaque omnia Regna Francorum restituit, ut omnes se gratularentur Regem sibi habere Childericum ac Rectorem palatii Leodegarium. Cum hæc pene annis tribus cum decore magno agerentur, tunc adversarius, cujus est consuetudinis invidia conditionis suæ bona destruere, cœpit sodales suos quos secum elegerat idem Pontifex habere socios gubernaculi, per invidiæ malum instigare, & inter ipsum & Regem zizania discordiæ seminare. His itaque diebus jam eminebat celeberrimus Paschalis dies. Tunc flagitante Pontifice, ut apud Augustodunum urbem suam ipsum sanctissimum diem Rex juberet celebrare; ille nequaquam renuens implere nititur votum deprecantis. Qui cum appropinquante jam die ad Missarum sollemnia celebranda quæ est sabbathorum (ut mos erat antiquis) quæ est in vigilia Paschæ, irent pariter *c*, & malum seminarium odii simul haberent absconditum; tunc instigator utriusque malorum accedens eidem Pontifici dixit: Observa te, inquit, sancte Pontifex, quia transacta celebritate Missarum a Rege scias te esse interficiendum, quoniam semen nequam adversus te ab inimicis tuis, quemadmodum & in ejus corde jam quidem olim est seminatum, in hac nocte consummari est decretum.

Post tres annos Regi fit invisus.

Paschæ pervigilium cum Rege Augustoduni celebrat.

Sacris peractis clam abscedit.

6. Quod audiens Pontifex dissimulando distulit, & se lætum ostendit, nec pro magno ducens apparuit vultu clarus, & sollemnia Missarum quæ cœperat honestissime consummavit. Sed communionem sanctam cum ipse ac Rex percepissent, Rex ad palatium pergens abiit pransurus: Pontifex vero cum suum perconsummasset officium, & merum cum suis accepisset, sicut est fragilitatis humanæ, metuens animositatem Regis, tractare cum suis cœpit quid in hoc conflictu agere deberet. Cogitans & orans ad Dominum consilium reperit, melius ei esse omnia relinquere & Christum sequi, quam locum Regi dare, & manus Regis sanguine Sacerdotum in tam magno die festo coinquinari, ne forte fieret Regni francorum opprobrium & per se unum hominem in tota plebe fieret disceptatio. Tunc relicto Rege & omnium potestatum sublimitate pro nihilo reputans quod habetur in mundo, eadem nocte procedens cum paucis ire cœpit ubi pauper Christi fieri potuisset. Hoc Rex audiens contristatus est valde, ac mœrens quemdam ex suis fidelibus cum exercitu magno post ipsum misit. Et sequutus eum per totam noctem illam diluculo reperit, & juxta jussum Regis eum reduxit. Ipsoque Pontifice deprecante, ad Luxovii Cœnobium ut ei liceret relicto sæculo vacare Deo, humili poposcit prece se dirigendum: quem protinus illuc dirigere non distulit. Qui festinus in Monasterium perveniens, ibidem Ebroinus jam Clericum * invenit, dicens se aliquid * in eo peccasse; vicissimque veniam petentes steterunt concordes. Jubente tamen Abbate sejuncti, aliquod spatium temporis utrique pœnitentiam agentes, inter contubernia Monachorum strenue habitare quasi perpetui Monachi conati sunt.

Rege annuente Luxovium se recipit, atque Ebroino reconciliatur.

** id est Monachum*

** al. graviter*

7. Per idem tempus HILDERICO Rege defuncto, ejus germanus THEODERICUS in Regno sublimatur. Hæc audientes utriusque amici, desiderantes adspectum eorum cernere, cum favore magno vota complentes ad propria nituntur reducere, pergentes de utrisque partibus ad supradictum Monasterium cogebant eos procedere & ad eorum domos remeare. Qui angore multum æstuantes, tandem

Childerico mortuo in sedem suam revocatur Ebroino comite.

---

a Nimirum Abbati Monasterii S. Dionysii, quod ex Vita prima constat. Attamen Hadrianus Valesius Theodoricum Monachum factum negat, sed tantum in eo Cœnobio custodiri jussum esse affirmat, ibique exspectare dum coma incisa recresceret. Valesii sententiæ favet primus Auctor; hic vero Theodoricus Abbati *conservandus ac nutriendus* tantum dicitur datus.

b Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21. & post eum Carolus *le Cointe* ad ann. 670. *Majorem-domus* hoc loco *Consiliarium* interpretantur: contenduntque Majoratum domus Regiæ fuisse laicam dignitatem, quæ Pontifici minime conveniebat.

c In prima Vita Rex cum Leodegario Pascha celebrare noluisse dicitur, sed cum Marcellino Recluso apud Sanctum Symphorianum id celebrasse.

AN CHR. 679 3. Octob.

dem dilectionis amicitiarumque gratia, quia fatigati spatiis terrarum longævis valde fuerant, consentientes adquieverunt deprecantibus. Cum benedictione quippe Patris Monasterii ipsius conglutinati pacis concordia, procedentes venerunt simul Ebroinus scilicet cum Pontifice Leodegario ad civitatem suam Augustodunum. Quam rem tota civitas audiens suscitata est in gaudium: & cives procedentes obviam receperunt eos cum gaudio & magno tripudio lætantes, eo quod recepissent Patrem, quem amisisse plangebant olim gubernatorem. Quem receptum collocaverunt in sedem pristinam, ut frueretur cum suis lætitia. Qui cum simul lætati summo gaudio tripudiarent, cupiebat in crastinum ditatum Ebroinum cum magnis honorum muneribus ad propria destinare. Idem vero Ebroinus non est passus suos vel modicum requiescere, sed fugaciter noctu ab hac abscessit civitate, & cum Austrasiis quos aliquando habuerat adversarios, se sociavit ut amicis. Sed non post multum temporis multis sceleribus gestis, collectis sibi malorum sociis, Francorum per vim penetravit fines: & cum tyrannide crudelissime se gerens, Theoderici gloriosi Regis se præsentavit obtutui, atque ab eodem Rege restitutus est in priore gradu.

VIII. Ebroinus restitutus de perdendo Leodegario cogitat.

Et cum Major-domus effectus esset, cogitare cœpit de ultione inimicorum qui eum noluerant habere Subregulum. Qui ut leo rugiens inter ceteras feras, resonuit rugitus ejus per Francorum terras. Omnes vero qui adversus eum olim cogitaverant mala tremefacti, qui remanserant ex ejus cæde perrexerunt in fugam. His itaque diebus vir Dei Leodegarius cum ad suam plebem restaurandam resideret urbe sua Ædua, reminiscens Ebroinus malorum omnium quæ circa eum cum Rege Hilderico egisse illum putabat, tunc adjunctis sibi nequissimis inimicorum sociis consulere cœpit quemadmodum eumdem Pontificem destruere potuisset. Ex his Consiliariis duo, videlicet DIDDO *a* & WAIMERUS ex nomine caput effecti malitiæ, dixerunt se posse eum rapere de civitate & in eum facere vindictam, ex qua, malitia Ebroini esset satiata. Gavisus itaque Ebroinus de eorum responso dedit eis exercitum copiosum valde. Qui festini perrexerunt ad civitatem Æduorum, & circumdantes eam eodem exercitu devastabant circa muri circuitum. Hæc vir Dei prospiciens, zelo magno accensus super plebe sibi commissa, Domini sequutus exemplum, animam suam malens ponere pro ovibus suis, easque cupiens lucrifacere, quam suam temporalem quærere salutem; omnem Clerum civitatis aggregare jussit, & cum Reliquiis & crucibus & choris psallentium obviam abiit cum Dei laudibus suis inimicis, & sponte se obtulit ad palmam Martyrii, si voluntas non defuisset percussoris.

Ædua urbe obsessa inimicis obviam procedit Leodegarius.

IX. Oculis privatur.

Qui autem venerant ad eum puniendum, absque reverentia Reliquiarum eum comprehenderunt. Qui exclamans fertur dixisse: Gratias ago Deo omnipotenti Redemptori, qui me dignatus est hodie glorificare. Qui pergentes duxerunt eum extra civitatem, & implentes jussa Principis Ebroini, eruerunt oculos ejus a capite. Sed cum ei lumen sustulerunt forinsecus humanum, intrinsecus incluserunt Divinum. Et tradentes custodibus in quoddam eum perduxerunt Cœnobium, in quo latuit per annorum circulum duorum, ibique magnum reliquit humilitatis suæ exemplum & patientiæ.

Biennio in Monasterio detinetur.

X. Cum fratre accusatur coram Rege ab Ebroino.

Eodem tempore ejusdem germanus GAIRINUS * nomine, qui ob metum supradicti Ebroini cum aliis quos fugaverat ex Francorum Proceribus Wacæorum * lustraverat partes, jussu Regis gloriosi Theoderici ac Principis Ebroini decretum est ut ad Palatium reverteretur. Tunc etiam B. Leodegarium ex Monasterio in quo tenebatur absconditus egredi & in præsentiam Regis jussum est accersiri. Qui cum simul conjuncti & obtutibus Principum fuissent oblati, multis contumeliis affecti & opprobriis ab Ebroino susceptis respondisse feruntur *: Hæc digne patimur, quia Domino peccavimus: sed major est ejus clementia qui nos dignatus est vocare ad talem gloriam. Sed tu, miser Ebroine,

* al. Vvarinus * id est Vvasconum. Calumniis impositis respondent. * al. conjicitur

a Dido seu Diddo *in urbe Chabilone quondam habuerat principatum*, Vvaimerus vero *Dux Campaniæ* erat, uti dicitur in alia Vita, postea Episcopus Trecassinus, ex Vita S. Præjecti Episcopi. S. Bercharius Abbas Dervensis *adiens Hierosolymam*, *fertur duxisse secum* VVAIMERUM *tormentorum S. Leodegarii reum*, inquit Monachus Dervensis in lib. Mirac. S. Bercharii num. 21. infra ad ann. 685.

AN.CHR. 678 2. Octob.

„ ne, qui tantam pœnam ingeris Francorum genti, potius in te ulciſceris, qui „ vitam aliis auferre cupis. Multos equidem decepiſti, & exſules a ſolo paterno „ feciſti : ſed magis tu exſulabis, quia & temporalem & futuram gloriam cito „ perdis : quoniam dum cupis ſuperare omnes habitatores in tota Francia, tuam „ potius auſers quam indignus accepiſti gloriam.

XI. Guarinus acceptis fratris monitis lapidibus obruitur. Rom. 13.

Tunc audiens hæc Ebroinus furore magno repletus juſſit miniſtris Gairinum abſtrahi & a germano ſuo ſeparari, ut ſeparatim viderentur puniri, ne ſimul eos delectaret talia verba fari. Cum autem duceretur, B. Leodegarius eum alloqui„ tur dicens : Æquo animo eſto, frater cariſſime, quoniam oportet nos hæc pa„ ti, quia non ſunt condignæ paſſiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ „ revelabitur in nobis. Peccata etenim noſtra multa ſunt; ſed miſericordia om„ nipotentis ſupereminet magna, quæ ad abluenda delicta ſe laudantium ſemper „ eſt parata. Hæc ad tempus patimur, quia morti debitores ſumus, ſed illa nos „ exſpectat vita, ſi patienter ferimus iſtam pœnam, ubi ſine fine lætabimur in „ cœleſti gloria. Tunc miniſtri ad ſtipitem ligatum Gairinum, lapidibus obrue„ re cœperunt. Ille vero Dominum deprecabatur dicens : Domine JESU bone, „ qui non veniſti vocare juſtos ſed peccatores, ſuſcipe ſpiritum ſervi tui : & „ qui mihi dignatus es in ſimilitudine Martyrum lapidibus vitam iſtam morta„ lem auferre, jubeas clementiſſime veniam ſcelerum meorum tribuere. Hæc dicens, orando ultimum efflavit ſpiritum.

XII. Leodegarius jussu Ebroini dire mutilatur.

Beatus itaque Leodegarius cupiebat cum germano ſuo vitam finire, ut ſimul mererentur futuram vitam ac beatam participare. Sed Ebroinus differre volens ejus exitum, ut per pœnas longe dilatas ei præpararet æternas, & ne coronam acciperet martyrii, quin potius careret præmiis gloriæ ſempiternæ; juſſit eum nudis greſſibus per quamdam piſcinam traſduci, in qua erant petræ ſicut clavi incidentes acuti. Deinde terræ proſtrato incidere linguam labiaque præcepit, ut dum oculi ablati, pedes jam forati, lingua ac labia inciſa, & dum a ſe cernebat omnem felicitatem membrorum ablatam, corporiſque pariter vires undique paruiſſent negatæ, dum nec oculis cerneret viam, nec pedibus incederet callem, nec linguæ officio laudare quiret Creatorem, ac per hoc incideret in blaſphemiam deſperans, auferendo ſibi ſalutem, quam laudando cœlitus adipiſci meruiſſet ingentem. Sed qui abſque vocibus cordium eſt auditor Deus, magiſque cor contritum quam eletione ſuperbum complexatur, ſuſcepit vocem tacentis magis quam elate loquentium; poſtulantis ſibi auxilium, non ſono vocis, ſed humilitate cordis. Nam cum ſe cognoviſſet præſidium omne amiſiſſe humanum, totis viribus ſibi petiit adeſſe Divinum. Nam quantum impietas humana revocare eum cupit ab alto, tantum pietas Divina ſociare fecit eum cœlo.

XIII. Fiscamnum relegatus, usum linguæ recepit.

Tunc Ebroinus quemdam accerſivit virum nomine Waningum, & ait : Accipe, inquit, Leodegarium, quem aliquando vidiſti virum tam ſuperbum, & conſtitue ſub tuta cuſtodia. Erit enim tempus ſuæ vocationis, ut recipiat quod meretur a ſuis inimicis. Tunc acceptum ad ſuum perduxit Cœnobium, quod vocatur Fiſcamnus, ubi erat congregatio Sanctimonialium Virginum, quibus præerat CHILDOMERGA famula Chriſti : in quo multis diebus converſans habitator ſtetit ſub cuſtodia. Nam & lingua præciſa ſolitum recepit officium, & magnum doctrinæ ſuæ ſemen oſtendit in populo. Quandocumque inter Virginum accederet catervam, tanta (ut fertur) dulcia ſua fulgebant eloquia, ut mirarentur quicumque audierent, quanta Dei operata ſit clementia, & converſi a pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructus. Nam diebus ac noctibus in Dei cultu pervigilans adſtabat, ut vel paullulum ad neceſſaria corporis vix aliquando ab Eccleſia procederet, vel quippiam ſomni ac ciborum perceptionem capere potuiſſet.

XIV. Ejus vexatores dant pœnas.

Eodem tempore vir glorioſus Theodericus Rex & idem Ebroinus Synodum convocarunt, & ad quamdam villam Regiam venientes, multam Epiſcoporum turbam adeſſe fecerunt. Ibique inter ceteros DIDDO, qui ſanctum virum Leodegarium cum WAIMERO expulit de ſede ſui Epiſcopatus, & pene tradidit illectus, condemnatus ab ipſa Synodo calvariam accepit in capite, & expulſus ſegrega-

AN.CHR. 678 2. Octob.

gregatur a sancta Congregatione. Deinde exsilio condemnatus, morteque secuta pœna capitis gessit quidquid dolose in sanctum virum exercuit. Alii vero Episcopi tunc a Rege per Ebroinum in ipsa Synodo pene similem sortiti pœnam, perpetuo exsilio sunt deputati. Waimerus etiam similem excepit sententiam cum ceteris. Tunc Ebroinus dixit ad B. Leodegarium: Quid tantos persuades loquendo? Martyr esse suspicatis, ideo te tam temerarium ostendis. Adhuc multum, inquit, dilataberis, frustra tale desideras habere præmium. Nam ut merueris ita eris accepturus martyrium. Optabat enim eum funditus exstinguendum, ut quia a sæculi gloria jam videbat consumptum, revocare potuisset saltem a meritis Sanctorum. Nam unde eum putabat abscidi, inde potius eum faciebat Christo quem desiderabat adhærere, quia quantum protendebatur ejus pœna, tanto magis ei augebantur præmia.

XV. Chrodoberto traditus, cœlico lumine illustratur. * in Vita 3. Rouberto

Tunc tradidit eum cuidam viro CHRODOBERTO *. Accipe, inquit, eum sub magna custodia servandum: adhuc namque tempus veniet mortis suæ. Acceptum eumdem cum ad suam domum deduceret, cernens eum ex itinere ac infirmitate defessum, jussit ei dari ad refocillandum potum. Antequem cum pincerna adsisteret, lumen magnum quasi in rotæ circulum e cœlo descendens super caput ejus refulsit. Tunc trementes omnes qui hoc signum viderunt? Quid est hoc, inquiunt, domine quod paret super caput tuum quasi in circuli modum lumen splendidissimum emissum de cœlo? numquam a nobis simile est visum. Ille protinus in terram cadens adoravit dicens: Gratias tibi, omnipotens Deus, consolator omnium refero, qui servum tuum ostendere dignatus es tale miraculum. Tunc videntes omnes quasi in excessu mentis sunt positi, sed tamen spiritu resumpto, simul glorificantes Deum omnipotentem conversi sunt alter ad alterum dicentes: Vere hic homo servus Dei est. Et pollicebantur ad Deum prorsus totius tendere viribus. Tunc deinceps ejus prædicationibus pene omnes parentes, conjux ac familiæ domus ejus sunt conversi ad Dei cultum: ac per hoc ejus famam audientes per circuitum loci concurrebant ad eum verbum salutiferum audire cupientes. Ille vero non cessabat sua prædicatione cunctos instruere, qualiter ad regna cœlorum valerent pervenire.

XVI. Equites quatuor ad necandum Sanctum mittuntur.

Sed non post multum temporis cum jam Deus omnipotens pro tantæ patientiæ dono decrevisset remunerare suum fidelem famulum, Ebroinus jam obstinatus crudelitatem suam volens in eum perficere, velocissimos post eum emisit equites nimium perniciosos qui eum morte perimerent. Qui venientes susceperunt eum de domo viri cui fuerat traditus ad custodiendum, & ducentes eum per loca incognita usque in quemdam locum in quo substitit inquiens: Non necesse habetis, filii, longius fatigari: ad quod venistis cito facite ut impleatis votum maligni. Hi vero qui venerant ad eum perimendum erant quatuor numero. Tres etenim ex his provoluti sunt ad pedes ejus, deprecantes ut eis indulgentiam a Deo daret, & benedictionem suam super eos dignaretur tradere. Quartus vero * superbus adstabat evaginato gladio paratus ad eum interimendum.

* Vuadardus.

XVII. Oratione facta capite plectitur.

Vetum postquam benedictionem suam super eos tradidit, & suis interfectoribus verbum Dei adnuntiavit, tunc vir Dei incumbens orationi ait: Domine „ Deus omnipotens Pater Domini nostri JESU-CHRISTI, per quem notitiam tui „ accepimus, Deus virtutum & omnis creaturæ Creator, ac totius generis hu„ mani Redemptor, te benedico, te glorifico, qui me dignatus es ad hanc „ certaminis diem perducere. Rogo deprecorque, Domine, ut ipse mihi jubeas „ misericordiam pietatis tuæ largiri, & meritis Sanctorum tuorum me dignum „ facias participem & vitæ æternæ consortem: & tribue indulgentiam his qui „ me tribulant, quoniam per eos in conspectu tuo credo clementissime Pater „ glorificatus fieri. Cum hæc diceret, percussor extendens manum, evaginato gladio amputavit caput ejus: & corpus ejus substitisse erectum, quasi unius horæ spatio dicitur. Sed dum non statim eum cadere gladiator cerneret, ipsum pede percussit, ut sic citius in terram decideret. Sed non multo post percussor ejus arreptus a dæmonibus & mente captus ac Dei ultione percussus in ignem se projecit, ibique vitam finivit. Tunc jussu conjugis hujus viri Chrodoberti in

AN.CHR. 678 2. Octob. quamdam villam Sarcingo * nomine cum magno fletu plangentium a ministris deportatus est hujus feminæ decreto, cum vestibus in quibus trucidatus fuerat, in parvulo Oratorio beatus Martyr est sepultus. Hoc vero die sexto * Nonarum Octobrium actum esse creditur; in quo sepulchro annis duobus & dimidio humatus fuisse dicitur.

Sarcingi sepelitur. * Sorcin. * In Vita 1. quinto

INCIPIT TRANSLATIO EJUSDEM.

XVIII. Miracula ad sepulchrum facta. His itaque diebus Sacerdos quidam, qui hujus Oratorii fungebatur officio, lumen splendidum absque ministerio humano in eodem cognovit noctibus fulsisse loco. Unde rumor magnus emanavit in circuitu loci hujus. Verum venientes ad hujus beati Martyris venerandum Oratorium, multam turbam languentium diversis infirmitatibus detentos sanavit, claudis scilicet gressum dedit, cæcis lumen tribuit, obsessos a dæmonibus mundavit, multisque virtutibus in hujus loci Martyr venerando habitaculo emicuit. Hoc itaque ejusdem Ecclesiæ attestatur Sacerdos. Nam & hujus Sacerdotis minister Clericus, *& cetera fere ad verbum ut in prima Vita cap. 16.*

Fures sacrilegi omnibus restitutis puniuntur.

XIX. Ebroini explorator impius pœnas luit. Tunc magis magisque fama sanctitatis beati Martyris late prorupit, quæ paullopost per ea quæ gesta sunt, Ebroino non latuit. Quo audito nuntium misit occulte, qui hoc inquirens studiose sibi vera nuntiaret. Qui nuntius jussis ejus obtemperans ad ejus accessit tumulum: & interrogans diligenter, a custode didicit ubi sanctum corpus requiesceret. Sed accedens orationi distulit incumbere, quin potius despiciens humum pede percussit & stulte loquitur dicens, eo quod nesciret virtutem Dei: Etenim, inquit, mortuus virtutes nequaquam facit. Nam miser reversus priusquam renuntiaret huic a quo missus fuerat, in semetipso cognovit, quantum sanctus martyr virtutibus polleret. Dum vero iter carperet, illico vitam perdidit, & ei a quo missus fuerat minime renuntiavit. His itaque cognitis Ebroinus tacito corde retinebat, & tremens intra se verecundia præter conjugem nemini manifestare audebat, ne forte crescente gloria Martyris, sua (qui tale lumen exstinguere cupiebat) esset diminuta in populis. Nam his spatiis dierum quantum ille miser hoc bonum latere cupiebat, tanto magis ubique rumor virtutum supradictarum beati Martyris dilatatus radiabat. Transacto vero spatio pene annorum trium *a* semper lugendus Ebroinus, qui hanc lucernam nisus fuerat exstinguere, sermo Divinus in eodem impletur. Nam quia gladiis multos interemit, percussus gladio ipse periit. Infelix ac miser, qui tantis honoribus sublimatus, in tribus mundi partibus dilatata fama industriæ suæ pollebat inter homines: & quoniam noluit suis inimicis Dei mandatum implendo indulgentiam tribuere, eos ulciscendo multos ad Regna cœlorum fecit ire. Quamobrem verendum valde est, ut qui tantos Sacerdotes ac Proceres ultionis suæ crudelitate interemit, ne se potius æternæ pœnæ præparaverit. Et tam celsam quam nullus Francorum habere meruit gloriam perdidit, & beatam vitam, quam per patientiam adipisci quiverat, amisit.

Ebroinus etiam ipse. Confer Vitam 1. cap. 16.

Sed

a Idem habet primus Auctor cap. 17. *Transactis spatio trium pene annorum*, &c. Hinc annum quo Sanctus Leodegarius obiit colligere licet. Ebroinus regni Theodorici anno 9. (si Sigeberto credimus) Christi 681. aut sequenti exstinctus est, & quidem post tres fere annos quam martyrio affectus fuerat Leodegarius: qui proinde anno Christi 678. necatus est, uti etiam Carolus *le Cointe* censet. Hic calculus confirmatur ex eo, quod Ebroinus palatii præfecturam anno regni Theodorici primo iterato adeptus est, paullo post cœpit vexare Leodegarium, qui sub Vvaimeri Campaniæ Ducis custodia per biennium in quodam Monasterio detentus; postea Vvaningo commissus, *multis diebus*, hoc est annos fere duos apud Fiscanum exsulavit. Tandem post Synodum anno Theodorici Regis 6. (ut Sigebertus scribit) habitam, jussu Ebroini abductus est a Chrodoberto in pagum Atrebatensem, ubi paullo post capite percutitur 6. Nonas Octobris: ipsoque die in antiquis Martyrologiis (si Bedæ fastos excipias) commendatur apud sincerum Usuardum hoc modo: *In territorio Adartensi Passio Beati Leodegarii Augustodunensis Episcopi, quem variis injuriis & diversis suppliciis pro veritate afflictum Ebroinus Major Domus Regia interfecit.* Ado vero; *In Atratis, villa Siricynio, Passio Beati Leodegarii*, &c. ut Usuardus: addito, *cujus sacrum corpus in diœcesi Pictavorum translatum, in Monasterio Beati Maxentii est humatum. Adartenses* seu *Adarclenses* vocabantur olim Atrabates ad Austrum, *Ostrebates* qui ad ortum, qui vero ad Austrum *Austrebates*, uti Malbrancus in lib. 2. de Morinis cap. 57. recte observavit. Et tamen *Sarcingum*, Leodegarii sepulturæ locus, uti & locus ubi necatus est, uterque vicus S. Leodegarii dictus, (ille quidem ad fontes Alteiæ fluvii, hic versus caput Quantiæ) Austrebatibus Occidentalis est: quamquam posterior locus paullulum ad Septentrionem vergens, Adartensibus attribui potest.

Sed postquam infelix Ebroinus vitæ finem dedit, quod invidia dictus de Dei AN.CHR. servo absconderat, magnis laudibus longe lateque percrebuit. Tunc perlatum 678 est cum laude in palatium, quod multis diebus ab æmulo latuit absconsum. 2. Octobr. Erat enim ibi multitudo maxima Episcoporum scilicet ac Procerum, qui dum XX. collationem de S. Martyre inter se haberent, & admirarentur quod de eo audiebatur; tunc vir miræ sanctitatis Ansoaldus Antistes verbum intulit dicens: Utinam daretur mihi optio, &c. *quæ ex prima Vita cap. 17. & sequentibus repetenda sunt.*

DE S. LEODEGARII
TRANSLATIONE ET RELIQUIIS
OBSERVATIONES.

1. *Sancti Leodegarii corpus ex villa Sarciago in S. Maxentii Monasterium Pictavense, jubente Ansoaldo per Audulfum Abbatem translatum, ibidem quievit usque ad cladem Nortmannorum: quibus per Pictavense solum grassantibus Maxentienses Monachi sacras prædicti Martyris exuvias una cum B. Maxentii Reliquiis primo quidem in Armoricam, deinde ad Arvernos, postea Autissiodorum invexerant. Demum ædificato in S. Leodegarii honorem Ebrolio Monasterio (quod ab Arvernorum urbe sex circiter millibus dissitum in oppidum accrevit, hodie quoque Ordini Benedictino subjectum) ibidem majorem partem Reliquiarum S. Leodegarii cum corpore S. Gairini ejus fratris dimiserant præter* caput & manus, *quæ Bernardus Guido Lutevensis Episc. in Tract. de SS. Lemovic. num.* 40. apud Monasterium Maymacum *Ordin. S. Bened.* pia devotione *coli affirmat, ostenduntque hactenus Maymacenses nostri.* Lege Vitam S. Maxentii Sæcul. 1. Benedict. ad ann. 615. Leodegarii caput ubi?

2. *Et tamen in Monasteriis Benedictinis Murbacensi, Gemeticensi & Pratellensi caput S. Martyris adservari dicitur. Sane Murbacenses superioris Alesatiæ Monachi primariis Abbatiæ suæ instrumentis & antiquo nituntur testimonio illius Auctoris, qui S. Leodegarii Vitam tertius ante annos octingentos scripsit. Quippe* Eberardus *Alesatiæ Dux Murbacensis Cœnobii conditor, Ecclesiam S. Petro & B. Leodegario per Vvidegernum Argentinensem Episcopum anno Christi* 733. *dedicari curavit. Unde in ipsius Epitaphio legitur hic versus:*

Pro tibi donatis, Leodegari, junge Beatis.

Et Vitæ Leodegarii scriptor tertius, de quo in Observat. præviis diximus, testatur, in finibus Alamanniæ gloriosum caput inclyti Martyris *servari ac miraculis illustrari in quodam Monasterio, quod non aliud est sine dubio a Murbacensi. Nam istud Monasterium in confinio Vosagi, Alamanniæ & Alesatiæ positum est, monstrantque usque hodie S. Leodegarii caput Monachi Murbacenses, quod a primo loci conditu penes se haberi asserunt, ob idque Ecclesiam suam in S. Leodegarii honorem consecratam esse.*

3. *Non desunt tamen argumenta, quibus Pratellenses nostri jus suum tueantur. Quippe ostendunt litteras* Radulfi Lexoviensis Episcopi, *ad cujus diœcesim attinent,* anno millesimo centesimo octogesimo tertio *concessas, quibus fidem facit de consecratione altaris in honorem S. Thomæ Cantuariensis & S. Leodegarii Martyris, cujus caput illic haberi significat in hunc modum:* Notum sit omnibus tam præsentibus quam futuris, quod ego Radulfus Dei miseratione Lexoviensis Episcopus consecravi hoc altare in honore S. Thomæ Martyris, & B. Leodegarii in die Exaltationis S. Crucis anno ab Incarnat. Domini millesimo centesimo octogesimo tertio, regnante Francorum Rege Philippo, Henrico Rege Anglorum, Rotbrodo Archiepiscopo Rotomagensi. Confisi ergo de misericordia Dei & intercessione prædictorum Martyrum, omnibus qui ad hoc altare a nobis indignis consecratum pio corde & contrito accesserint per totum primum annum illius consecrationis, & eleemosynas suas obtulerint; tertiam partem injunctæ pœnitentiæ relaxamus, & peccata quæ memoriter humana fragilitas retinere non potuit, de quorum tamen oblivione & contemptu peccator digne pœnituit, nihilominus relaxamus. Singulis autem annis a Dominica ante Ascensionem inter tres hebdomadas omnibus venientibus & eleemosynas suas offerentibus simili modo succurrendum decrevimus: quoniam illis diebus caput gloriosi Martyris Leodegarii a Monachis hujus Ecclesiæ populo veniente debet ostendi, & orationes & eleemosynæ ab ipsis fieri, & pro salute offerentium Missa sollemniter celebrari. Hoc igitur ad memoriam posterorum scripti nostri munimine & sigilli impressione duximus roborandum. *Hactenus de capite.*

4. *Præter istas S. Leodegarii Reliquias, ejus brachium alterum in Fiscamno Monasterio apud Caletos celeberrimo, alterum in S. Basoli Cœnobio agri Remensis; denique alter ex S. Martyris oculis effossis in Regalis S. Dionysii Abbatia prope Lutetiam Parisiorum haberi feruntur. Habent & minutas quasdam sacri corporis particulas Maxentiani nostri, apud quos vir Sanctus aliquamdiu vixit, & post mortem diu requievit. At magna pars ejus Reliquiarum in Ebrolio Monasterio Arvernorum, quod in Sancti honorem conditum diximus, hactenus custoditur.* Reliquiæ aliæ.

5. *Non facile dictu est, quantam B. Leodegarius apud populares suos habeat venerationem: quot* Cultus.

AN CHR. 678 2. Octob. *Ecclesias, Oratoria, & aras meruerit. Robertus Francorum Rex teste Helgaldo Monacho Floriacensi* Monasterium S. Leodegarii in silva Aquilina *construxit. Exstat præterea Abbatia S. Leodegarii Ord. S. Benedicti in diœcesi Sanctonensi, inter Malleacum & Abbatiam S. Maxentii, cui olim præfuit Leodegarius. Multos per Galliam Prioratus habet sibi nuncupatos.*

Scripta. 6. *Quod attinet ad S. Leodogarii scripta, circumfertur quoddam ejus Testamentum, quod eruditis hominibus merito non probatur. Lege hoc de instrumento Sammarthanos in Gallia Christiana, Stephanum* Perard *in Collectione veterum Instrum. ad Historiam Burgundicam pertinentium, & Carolum* le Cointe *ad an. 666. Melioris videtur notæ epistola illa consolatoria S. Leodegarii ad matrem suam, quam licet Philippus Labbeus in Tom. 2. Bibl. vulgaverit, hic tamen ex MS. codice Maxentiano subjiciendam esse haud abs re putamus.*

EPISTOLA CONSOLATORIA,

Quam S. LEODEGARIUS *Episcopus Heduorum post obitum germani sui* GAIRENI, *post amissos oculos & labia incisa, direxit ad genitricem suam Suessionis in Cœnobio Puellarum, incipit.*

DOMINAE & Sanctissimæ Genitrici SIGRADAE, quæ antea per cognationem carnis, modo per conjunctionem spiritus facta es vera mater & impletum est illud quod Sancta
Mat. 12. 50. Veritas dicit, *Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei qui in cælis est, ipse meus frater, soror, & mater est*; LEODEGARIUS servus servorum JESU-CHRISTI Salvatoris nostri, gratia vobis & pax a Deo Patre nostro & Domino JESU-CHRISTO. Gratias ago Deo meo, qui non abstulit misericordiam suam a me, sed dedit auditui meo gaudium & lætitiam pro fide nostra & patientia in omnibus persecutionibus & tribulationibus ejus, quas sustinuisti in exemplo justi Judicis Dei, ut digna habearis in regno Dei, in quo elegit te Dominus Deus noster JESUS-CHRISTUS ante constitutionem mundi, & dedit tibi non solum ut in eum credas, sed etiam ut pro illo patiaris, si qua consolatio in Christo, si quod solatium charitatis, si qua societas spiritus, si quæ viscera misericordiæ in ipso, implesti Sanctorum gaudium, omnis tristitia versa est in lætitiam, quia nullo modo oportebat tristari, sicut ait beatissimus Petrus: *Modicum nunc si oportet contristari in variis tentationibus, ut probatio vestræ*
1. Cor. 5. 4. *fidei multo pretiosior sit auro quod per ignem probatur.* Ita & B. Paulus testatur dicens: *Id enim*
1. Petr. 1. 6. *quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, &c.* Et alibi: *Rememoramini pristinos dies in quibus illu-*
Hebr. 10. *minati magnum certamen sustinuistis passionum &c.* Et ut confirmatio & retributio maneat in æternum, addidit dicens: *Nolite itaque amittere confidentiam vestram, quæ magnam habet remunerationem. Patientia enim necessaria est ut facientes voluntatem ejus reportetis promissionem, adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus est veniet: Justus autem ex fide vivit. Quod si subtraxerit se, non placebit animæ meæ, nos autem non sumus subtractionis in perditione, sed filii in adquisitione animæ.* O Domina quantum gaudium oportet te habere in Domino, nec lingua effari, nec pagina valet continere. Dereliquisti quod derelinquendum erat, adepta es quod desideravit anima tua. Exaudivit Dominus orationem tuam & vidit lacrymas tuas, quas multis peractis fudisti in conspectu ejus, & quod paullulum videbatur impedire ad capiendam æternam beatitudinem truncavit a te, ut soluta a vinculo familiarium & libera ab omni compede mundi hujus vaces & vivas Domino, & gustes quam suavis est Christus. Ipse est Deus noster, ipse est Rex noster, ipse est Redemptor noster, ipse via & veritas & vita in agnitione Dei Patris, & Filii, & Spiritus-sancti; ipsi serviendum est in perpetuo, de quo Psalmista ait: *Quid retribuam*
Psal. 115. *Domino pro omnibus quæ retribuit mihi?* Significans quid retribuendum sit, illico adjunxit: *Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo.* O felix mors quæ vitam tribuit! felix amissio rerum, quæ divitias restituet sempiternas! felix tristitia, quæ gaudium affert Angelorum! Impræsentiarum probasti, quantum clementissimus Dominus Jesus-Christus misertus est tui, qui devotionem spiritualem & custodiam sanctæ disciplinæ & contemptum mundi tibi habere concessit, & pignora uteri tui de ærumna hujus sæculi & de errore præsentis vitæ eripuit, & dedit spem vitæ æternæ iis quos lugere poteras quasi mortuos, si superstites reliquisses in mundo; de quibus non est habenda mœstitia, sed multimoda gratiarum actio referenda Deo Patri & Domino Jesu-Christo. Ecce ablata est caligo, quæ obscurabat pupillam animæ, ecce abjecta est subfascinatio & cura præsentis vitæ. Jam non habet nodus luctam ubi adhæreat manus sua suscepto jugo levi portans crucem Christi. Sequentes itaque Dominum, ejus præcedente misericordia, intrepidi procedamus ad certamen: fidelis enim est, dabit nobis victoriam, quia ipse prœliabitur pro nobis, & conteret satanam sub pedibus nostris velociter. En quo Deus suos milites vocat ad certamen, quibus post victoriam paratas habet coronas, & talibus armis induit, qualia inimici eorum non habent, id est scutum fidei, loricam justitiæ, galeam salutis, in quo possint omnia tela nequissimi ignita exstinguere, & gladium spiritus quod est verbum Dei, per omnem orationem & obsecrationem orantes omni tempore in spiritu, & in ipso vigilantes. Nihil vult Rex noster in suis militibus de veteribus armis, nec de veteri vestimento reperire, sed innovatos vult probare ad prœlium: & si aliquid fuerit (quod absit) de vetusta consuetudine, quamvis parvum videatur, maximum generat detri-

trimentum, præcipue si aliquid odii contra inimicos fuerit in corde, quod avertat Deus ab animo Christianorum fidelium. Quæ enim potest perfectior esse virtus, nt diligendo inimicos mereatut effici filius Dei, & dimittendo debito mereatut absolvi a vinculo delictorum soorom? dicente Domino: *Si quis mihi ministrat, me sequatur, & ubi sum ego, illic & minister meus erit*. Qualem viam Dominas docuit sequi, audi eum dicentem cum ad Crucem iret, *Domine Pater, dimitte illis, quia nesciunt quid faciunt*. Si Auctor vitæ æternæ qni carnem de Virgine absque peccati macula assumpsit, pro inimicis otabat; quanto magis nos qui pleni sumus peccatis, oportet inimicos diligere & orare pro eis, ut imitando Dominum & sequendo illum, meteamur partem habere in regno illius cum Sanctis? Et si sunt nonnulli quos pervetsitas vitæ in communione a nobis separabat, tamen in id quod conditi sunt non sunt odiendi, sed potius ptopter præcepta Dei diligendi. Illud namque summopere cavendum est, nt quos Divina pietas de cura rerum temporalium liberavit, nullatenus nec corpore, nec animo revettantur: & si qna sint quæ jure legitimo debentur, eum omni festinatione veodita aut data, vel etiam dispensata pauperibus, ad thesaurum tegni cœlestis & æternam beatitudinem animus incalescat. Huic exemplo Maria obsequens, quæ sedebat ad pedes Domini, audiebat verbum illius: Martha autem satagebat citca frequens ministerium. Quæ stetit & ait: Domine non est tibi curæ, quod soror mea reliquit me solam ministrate, dic ergo illi nt me adjuvet, & respondens dixit illi Dominus: Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima, porto unum est necessarium: Maria optimam partem elegit quæ non auferetur ab ea. Tanti amoris æsto Maria intrinsecus anhelabat, ut etiam a corporali ministerio Domini vacaret, & solam ejus potentiam Deitatis, inqoantum Dominus ei præstabat, contemplaretur. Ideo oportet, ut quisquis ad hanc contemplationem surgere meruerit; & malis impediatar obstaculis, die ac nocte Psalmis & Hymnis & Canticis spiritualibus vacans, & obedientiam Sanctæ Regulæ custodiens, præstoletar venientem Dominom accensa lampade, ut cum venerit & pulsaverit, confestim aperiatar ei. Nihil melius quam timor Dei, nihil dulcius quam respirare in mandatis ejus. O bona domina, quod tibi pius Dominus præparatum habet, nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendere potest. Qualiter in præsentem vitam te Dominus remuneravit, audi & ausculta. Pro obsequio famularum dedit tibi omnes Fratres sanctos, qui cotidie pro te orant; pro servitio ancillarum dedit tibi Sotores sanctas, quarum consortio frueris; pro labore præsentis vitæ, quietem in congregatione Monasterii; pro amissione rerum, Sctiptatam Divinam & meditationem Sanctam & orationem assiduam; pro amissione parentum habes venerabilem & sanctam Dominam Itheriam Abbatissam: est tibi mater, est tibi soror, est tibi filia. Tu itaque ei vicissitudinem redde, qoia, ut certus sum in Christo Jesu, est vobis cor anum & anima una. Ideo te confido ita omnia accepisse, quia non meis meritis, sed sola misericordia Christi pet tuam orationem & sanctitatem omnia mihi a Christo collata sunt. Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Jesus venit in hunc mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, sed ideo misericordiam consecutus sum, ut in me clementissimus Jesus ostenderet patientiam suam ad consolationem omnium peccatorum & spem veniæ. Quod minus apud nos terrena habetur substantia, de thesauris sacrarum Sctipturarum vobis direximus: & com legeritis & audieritis, gratias agite Domino per sæcula æterna, Amen.

AN.CHR. 678. 2. Octobr.

Joan. 12. 26.

Luc. 23. 34.

Luc. 10.

7. *Monasterium Puellare S. Mariæ apud Suessionas Ordin. S. Benedicti, hactenus florentissimum, condidit Ebroinus cum* LEUTRUDE *uxore sua & Bovone filio, primo quidem in augusto fluvii Axonæ meditullio extra urbem, postea intra ipsius urbis mœnia:* quo Monasterio ita fundato, *inquit scriptor Vitæ S. Drausciomis*, maximam ibi Sanctimonialium catervam aggregavit Drausius, eisque Abbatissam præfecit nomine Ætheriam, (*a Leodegario supra* Itheriam *dictam*) quam ex teligioso Jottensi Cœnobio sibi adsciverat. *Exstat apud Melchiorem Reginaldum in Compendio Histor. Suession. Privilegium eidem Monasterio concessum a Drauscione, prolixius apud Bollandum ad diem 5. Martii & in Addendis, datum* Augustæ Suessionum anno 24. regni domini nostri Chlotarii Regis, *in quo* secundum Regulam S. Benedicti, ad modum Luxoviensis Monastetii quod B. Columbanus tenuit, *militare jubentur Puellæ Deo sacratæ. Eamdem Regulam Leodegarius supra* Regulam sanctam *appellat. Illuc successerat Sigrada Leodegarii mater, antequam is ab Ebroino vexari cœperat: nisi si forte eo loci ab Ebroino relegata, volens in vota religiosa concessit.*

AN. CHR. 679
6. Februar.

VITA S. AMANDI EPISCOPI TRAJECTENSIS,

Auctore Baudemundo Monacho Elnonensi, æquali.

Ex Mss. codd. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Amandus ubi Episcopus?

1. *Sanctum* AMANDUM *jure Apostolum Gallo-Belgæ, Episcopum Trajectenses seu (ut veteres libri pingunt) Trajectenses vindicant; at Vvormatienses, Argentoratenses perperam sibi attribuere moliuntur, sicuti erudite demonstrat Henschenius. Habent quidem Vvormatienses inter Episcopos suos S. Amandum, qui testante Ægidio in Addit. ad Herigerum de Episc. Tungr. & Traject. cap.* 26. S. Servatum Tungrensem Episcopum Wormatiæ appropinquantem suscepit. *Et in Synodo Agrippinensi anno* 346. *habita* Amandus Argentinensium Episcopus *Euphratæ Episcopi Coloniensis damnationi* consensisse *legitur. At sane uterque terno sæculo antiquior est nostro Amando: qui etiam distingui debet ab Amando Burdigalensi Antistite, ad quem S. Paulini Epistolæ aliquot directæ habentur. Quamquam Burdigalenses multa debent Amando nostro, qui Vasconibus etiamtum Paganis Evangelium prædicasse legitur. Quod forsan occasionem dedit Hispanis, ut eum Castellonensem Episcopum fingerent: quos recte refutat Henschenius.*

Vitæ Scriptores.

2. *Vitam S. Amandi Trajectensis Episcopi primus scripsit* Baudemondus *ejus discipulus, qui ipsius Amandi Testamentum a Philippo Abbate relatum manu propria scripsisse dicitur. Baudemundo supplementum & historiam Translationis ac Elevationis adjecit, eamdemque Vitam quatuor libris metrice* ad Haimoinum Abbatem Vedastinum *edidit* MILO *Monachus ac Sacerdos Elnonensis, qui medio sæculo nono vivebat, ut ex supplementi cap.* 7. *num.* 22. *& ex cap.* 8. *apparet. Tertio post sæculo nimirum anno* 1170. Philippus Harvengius, *dictus ab* Eleemosyna, *Bonæ spei Abbas Ord. Præmonstrat. Acta S. Amandi expolivit. Denique* Auctor quidam Aquitanus *Gesta* S. Alani (*sic Amandum vocat*) *in compendium redegit, homo utique Vasrensis civitatis incola, in qua S. Alanus Patronus colitur. Quatuor istas Vitas cum Herigeri fragmento edidit Joannes Bollandus Tomo* 1. *Febr. easque Godefridus Henschenius eruditissimis commentariis illustravit: nos solum Baudemundum cum Milonis Supplemento exhibebimus, cum aliquot miraculis quæ per S. Amandi Reliquias per Galliam & Brabantum delatas patrata sunt.*

Elnonense Monasterium.

3. *E pluribus Cœnobiis a S. Amando constructis, celeberrimum est Elnonense seu Helnonense, quod & Pabularium vocant, nunc S. Amandi dictum, oppido ejusdem nominis decoratum, quo maxime delectatus est S. Amandus, ubi & sepulturam elegit: cujus rei* Alcuinus *in Epigram.* 65. *fidem facit. Quo anno S. Amandus istius Monasterii fundamenta posuerit, non satis constat, Exstat* Dagoberti *Francorum Regis diploma* anno regni 12. *hoc est anno Christi* 632. *datum, quo* locum inter duos fluvios Scarp & Elnonem *Amando concedit: quam concessionem* Martinus *Papa confirmasse dicitur. Ex vicino fluviolo Cœnobium Elnonense appellatum.* Jonas *Monachus Bobiensis in Prologo Vitæ S. Columbani, quam anno tertio a morte S. Bertulfi, hoc est anno* 643. *scribebat, Elnonem conventum a se Amandum testatur his verbis:* Quamquam me & per triennium Oceani per ora vehat & scabra lintris adsecla, has quoque scatens molles sectando vias madefacit sæpe & lenta palus Elnonis plantas ob venerabilis Amandi Pontificis suffragium, qui his constitutus in locis veteres Sicambrorum errores Evangelico mucrone coercet. *Hinc colligas, Elnonense Monasterium jam fuisse ante annos aliquot ædificatum, cujus primordia ad annum circa* 635. *referimus. Locum sic describit Philippus Abbas in Vitæ cap.* 7. *num.* 64. Locus ipse intra Menapiorum fines positus, Proponticis Nerviisque conterminus, sicut Regni Germanici & Romani finis est Imperii, sic Belgicæ Remensis portio, sic limes dignoscitur esse Francorum. Hic duobus in unum confluentibus fluviis Elnone & Scarpo spatiosos in medio distenditur angulus, circa quem fluentia irrigua prata, pascualis ubertas & piscatio fecunda porrigitur: dehinc apta venatibus silva recessus productioris offertur. Gleba nec adprime fertilis, nec jejuna, lactis & mellis copiam prærogat usibus incolarum. Illic S. Amandus in honore Apostolorum Principis Petri fundavit Ecclesiam. *Grege multiplicato* novam a fundamentis in honore B. Andreæ Apostoli fabricari jussit Ecclesiam.

Abbates.

4. *Istud Cœnobium per se aliquamdiu rexit* S. AMANDUS, *quod Romam iterum profecturus* S. JONATO *Abbati Marcianensi commisit. Cum vero se jam morti proximum cerneret,* evocatum, *inquit Philippus cap.* 48. ad se venerabilem ANDREAM, quem Barisiaco * prius Abbatem præfecerat, constituit super familiam suam. *Andreæ Epitaphium qui annis decem Amando supervixisse dicitur, ex Molano & Historia Tornacensi sic accipe:*

* de eo in Supplem. c. 2.

HUNC

AN.CHR. 679 6. Februar.

HUNC tumulom quique non irreverenter adite,
Aodreæ Sancti locolum quia claudit & artus.
Qui pius & prudens, humilis fuit, & venerandi
Discipulus Patris simul & successor Amandi.
Huoc Pastor caulæ præfeotis cooditor aulæ *,
HUGO levaos lymphaque loens thecaque recoodeos,
Muodato tumulo solemoiter hic relocavit.
Febre fatiscentes hic convaluere frequentee.

* nim. Ecclesiæ S. Stephani.

5. *Istbic litterarum studia antiquitus pro captu temporum viguisse manifestum est ex* MILONE & HUCBALDO *Monachis Elnonensibus, quorum nonnulla exstant opuscula. Huc spectat id quod Joannes Iperius in Chron. cap.* 19. §. 1. *refert de* BODULFO *Abbate Sithivensi*, qui modice litteratus ah Abbate S. Amandi Gauscelino Monachom ejos HUCBALDUM virum litteratum impetravit ad se mitti, ut ab eo instrueretur. *Et* §. 2. concessit in præstariam Hucbaldo Monacho de Monasterio S. Amandi, qoi eum instruxerat in litteratura, villam hujus Monasterii (Sithiveosis, in pago Viromandensi dictam Heldioi-curtem cum villulis ad eam pertinentibus, tam pro temporalis solatio necessitatis, quam pro mercede laboris. *Ejusmodi donaria olim Præceptoribus erogabantur. Nam Sigebertus Monachus Gemblacensis* multa ad usum & ornatum Ecclesiæ, qoæ adquisierat voluntaria eorum quos instruxerat liberalitate, concessisse *legitur in Chron. Gemblac. Tomo* 6. *Spicilegii Acheriani. Perstat etiamnunc vigetque celeberrimum Elnonense S. Amandi Cænobium Ord. S. Bened. diœcesis Tornacensis, a fundamentis recens insigni magnificentia instauratum. De Regula Benedictina primitus inibi servata in Præfatione istius Sæculi diximus.* — Studia litterarum.

6. *S. Amandi memoriam celebrant antiqui Martyrologi Usuardus & Ado* 8. *Idus Februarii, quo die Florus in Addit. ad Bedæ Martyrologium hæc habet*: Elnone Monasterio depositio S. Amandi Episc. qoi multorum miraculorom virtutibus pollens, inter alia fertur, qood reum cui ante mortem a sævo judice vitam oon potuit impetraro, post mortem a pio judice Christo vitam impetravit & salutem. — Amandi memoria.

PROLOGUS AUCTORIS

SCripturus vitam B. Amandi, habitatorem ejus invoco Spiritum sanctum, ut qui ejus virtutes largiri dignatus est, mihi etiam eas sermonem tribuat narrandi: quatinus ex charitate vestræ debitum servitutis impendam officium, & ne is lateat qui omnimodis est imitandus. Licet enim tanti sim impar ingenii, atque nugacitatis vel desidiæ pondere opprimar, ad illum tamen spem erigo qui dixit: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*: maximeque vestris fretus suffragiis, ut quod meis meritis obtinere non valeo, orante pro me Beatitudine vestra, opus tam arduum atque difficile, a meque hactenus indiscussum, superna opitulante gratia possimus aggredi. Prius enim scire vos cupio, me ad omnes virtutes quas per eum Dominus operari dignatus est, attingere minime posse: & quamvis ad omnia illius pervenire nequeam, tamen prout Dominus vires infuderit, pauca e pluribus cursum succincteque &, ut ita dicam, breviter aggredi conabor. Indignum est enim ut de tanto viro silere quis audeat, dum pius rerum Arbiter talem in Ecclesiasticæ culturæ campo cultorem instituit, per quem agrum ipsius intenta operatione fidei rastro colenti ad centeni numeri reditum Christi seges excresceret. Satis enim sunt sollicita circa humanum genus immensæ Divinitatis provisura remedia, dum talem ad illuminationem patriæ dignatus est dirigere misericordia consulente: & licet longe lateque se per rumigerulos favores divulgare noluerit; tamen, ut ait ipsa Veritas, civitas in monte posita latere non potuit. Et (quod mihi pace Sanctorum omnium liceat confiteri) nulli est secundus in meritis eorum, quorum agnovimus virtutes. Igitur ne prolixa oratio horrorem incutiat generetque (ut assolet) legenti fastidium, vitam S. Amandi qualiter a pueritia usque ad perfectam vixerat ætatem, qualiterve ante Episcopatum vel in Episcopatu gesserit, aut circa beatum finem qualis exstiterit, vel qualiter rigorem mentis atque propositum tenuerit, licet rustico ac plebejo sermone, propter exemplum tamen imitationem memoriæ contempta verecundia tradere curabo.

Psal. 80. 11.

Matt. 5. 14.

AN.CHR. 679 6. Februar.

INCIPIUNT CAPITULA DE VITA VEL VIRTUTIBUS S. AMANDI EPISCOPI.

I. *DE initio conservationis illius.*
II. *De serpente eu Oju insula orationibus illius fugate.*
III. *De responso ad putrem qui eum sæculurem rursus cogebat assumere habitum.*
IV. *De adventu ipsius ad sunctissimi Martini sepulchrum & de Clericatus honore.*
V. *De eo quod civitatem Bituricas ad sanctum petiit Austrigisilum & de conversatione ejus.*
VI. *De abstinentia ipsius & qualiter Romam petiit.*
VII. *De eo quod sedente eo in extasi mentis ante fores Ecclesiæ subito sanctus eum alloquitur.*
VIII. *De reversione ipsius in Galliis, & de assumpto Episcopatu.*
IX. *De pueris emptis, & de instructione eorum.*
X. *De reversione ipsius a Roma, & de puero in Centum-cellensi loco a dæmone erepte.*
XI. *De tempestute in pelugo orta, & oratione ipsius sedata.*
XII. *De eo quod in navi residens, sanctus eum alloquitur Petrus.*
XIII. *De pago cui vocabulum est Gundavus ab errore liberato.*
XIV. *De mortuo suscitato.*
XV. *De Funis destructis & Gentilibus conversis atque baptizatis.*
XVI. *De eo quod prædicutionis grutiu ad Scluvos perrexit.*
XVII. *De eo quod Dugobertus Rex sancto Dei viro Amundo petiit ut filium ejus de sacro exciperet fonte atque nutriret.*
XVIII. *De eo quod Ecclesiam Trajectensium ad regendum suscepit.*
XIX. *De insula repertu & militatione ipsius in eu, & contemptoribus verbi Dei.*
XX. *De eo quod dum gentem Vasconorum verbum Domini admoneret ab eis repulsus sit, & de mimilogo a dæmone erepto.*
XXI. *De cæco ex aqua in qua vir Dei manus abluit illuminato.*
XXII. *De reversione ipsius in finibus Francorum cum Monachis, & de Cœnobio ædificato.*
XXIII. *De comitatu ipsius ad Childericum Regem & municipio imperato, & de Mummolo qualiter interficere eum voluit.*
XXIV. *De muliere cæca in pago Belvacense illuminatu & destructo funo.*
XXV. *De Monacho propter inobedientiam dissoluto paralysi & oratione ipsius sanato.*
XXVI. *De obitu vel sepultura ipsius atque virtutibus reliquis.*

SEQUUNTUR TITULI SERMONUM DE GESTIS ET LAUDE IPSIUS.

I. *SUppletio quæ addita est libello vitæ sancti Amandi a* MILONE *Monacho & Sucerdote Cœnobii ipsius.*
II. *Exemplar Epistolæ* MARTINI *Papæ.*
III. *Titulus de obitu Amandi Episcopi.*
IV. *Argumentum quo tempore beatus Christi Confessor Amandus vel natus vel defunctus sit.*
V. *Sermo legendus in Transitu sive in depositione ipsius quæ est 8. Idus Februarii.* Omissus.
VI. *Qualiter corpus beati Amandi in loco quo nunc requiescit fuerit translatum 7. Kalend. Novembris.*
VII. *Sermo de elevatione corporis ipsius quæ facta est a Lotharie custode duodecimo Kalend. Octobris.*
VIII. *De igne cœlesti in memoriam ipsius Divina virtute mirabiliter accense.*

AN.CHR. 679 6.Febr.

INCIPIT VITA.

I. AMANDUS igitur sanctissimus atque religiosissimus Aquitaniæ partibus *a* haud procul a maris Oceani litore ex Christianis atque inclytis parentibus editus est. Pater ejus SERENUS nomine, genitrix vero AMANTIA vocabatur. Sed cum jam adolescentiam transiens in robur migraret virile, & immodicis desideriis in Christi flagraret amore, patriam parentesque relinquens, Oiam insulam quæ a litore Oceani maris quadraginta distat millibus felici navigans cursu, tandem portum Monasterii *b* petiit, ibique a Fratribus spiritalibus cum magno receptus est gaudio. Et quia sacras ab infantia didicerat litteras, ex hoc majori desiderio succensus, amplius quotidie in Dei rebus crescebat.

II. Quadam igitur die dum ei a Fratribus imperatum fuisset, ut obedientiæ causa per insulam deambularet, fit ei obviam repente miræ magnitudinis serpens, sicut isdem vir Dei narrare consueverat, ita ingens & immanis, qualis nec post, nec antea in eadem visus est insula : quo viso perterritus puer, sicut ipsa patiebatur ætas, quid ageret ignorabat. Tum subito superna respectus gratia ad orationum confugit auxilia; statimque solo prostratus, cum aliquantisper oratione incubuisset, signum Crucis contra immanem opposuit anguem, potentique virtute verborum ut ad latebras quantocius rediret imperat. Qui dicto obediens atque ad signum viri Dei fugiens, rapidoque cursu ad latebras remeans, in eadem insula ulterius nusquam comparuit : sicque eamdem insulam per orationem B. viri Amandi omnipotens Deus ab imminenti liberavit periculo. Hoc initium signorum ejus ad nos multorum fama volante perlatum est.

III. Deinde * cœpit pater ejus blandis eum sermonibus irretire, ut quantocius de Monasterio egrederetur & rursus sæcularem assumeret habitum. Cumque his atque hujuscemodi persuasionibus animum illius conaretur avertere, obtestans nisi citius assensum daret ut de Monasterio egrederetur, jam paterna „ privaretur hereditate; respondisse fertur : Nihil mihi Pater tam proprium „ videtur, quam ut Christi assumam servitium quiest pars & hereditas mea. „ De paternis enim substantiis nihil adipisci cupio : solummodo Christi militem me permitte.

[* Bollan. addit, cum adhuc in puerili esset ætate.]

IV. Sicque in eodem permanens desiderio, relicto solo parentibusque Turonos ad sepulchrum sanctissimi petiit Martini, ibique prostratus, & profusis in oratione uberrime lachrymis, ex toro cordis petiit affectu, quatinus vir sanctus in oratione sua apud Deum obtinere mereretur, ut numquam eum Dominus ad solum proprium remeare permitteret, sed omnem vitæ suæ cursum in peregrinatione expenderet. Cumque ab oratione surrexisset, statim comam capitis sui abscidit; adeptusque Clericatus honorem, omnem gratiam transcendebat in Clero.

V. Posthæc vero ab Abbate ipsius loci & a Fratribus benedictione percepta, civitatem Biturigas ad sanctum petiit AUSTREGISILUM, *qui tunc in Dei rebus magnificus atque insignis habebatur. Cumque ab eo & ab ejus Archidiacono sanctissimo videlicet SULPICIO * qui postea Episcopus claruit, clementissime

[* Vita an. 64.] [* Vita an. 644.]

a Milo Monachus in Suppl. cap. 4. infra Amandum *in provincia Aquitaniorum & pago Herbatilico* natum dicit : Et Philippus Abbas: *Herbatilicus*, inquit, *loco nomen est*, *qui titulo nativitatis ejus insignis*, *sicut Ab Oceano non plurimum distat*, *sic Aquitanica collimitat regioni*. Immo olim Aquitaniæ secundæ attribuebatur pagus ille Herbadilicus, vulgo *Herbague*, in agro Namnetensi, Comitatus titulo insignis; nunc Britanniæ Armoricæ adjunctus. In eo exstitit quondam urbs Herbadilla terræ hiatu (sicuti fertur) absorpta. Lege Acta S. Martini Abb. Vertavensis Sæculo 1. Bened In Martyrologio pervetusto Abbatiæ S. Martini Tornacensis, Amandi *Nativitas Nonis Maji* commemoratur, anno circa 589. collocanda ex dicendis infra.

b Insula Oia, seu Ogia, Oyr, in finibus Pictonum e regione Rupellæ posita, insulæ Reaco seu S. Martini vicina, pertinet ad Monasterium S. Michaelis in Eremo, quod Ansoaldus Pictavorum Episcopus ædificasse legitur in Chronico Malleacensi ad ann. 577. *Eblus* vero Lemovicensis Episcopus post Normannorum cladem restaurasse in Chronico Ademari ad ann. 987. Est & terræ angulus Ogia dictus in Flandria in Oceani Britannici litore inter Caletum & Gravelingam : & insula Ogia in diœcesi Trecassina Briegio pago confinis.

AN.CHR. 679 6. Febr. tissime fuisset susceptus * omni ei humanitate exhibita, cellulam juxta Ecclesiam in superiori civitatis muro construi fecerunt: in qua cellula multis diebus ob amorem æternæ vitæ cilicio tectus & cinere, jejuniis attritus atque inedia hordeaceo tantum paoe contentus atque aqua perpaullulum, corpus suum sustentavit potius quam aluit: sicque ibidem tribus ferme militans lustris, a vino & sicera omnino abstinuit.

* Anno circa 612.

VI. His ita gestis, cœlesti iterum inflammatus desiderio, incidit ei cogitatio, ut ad limina beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli properare deberet: assumptoque secum uno tantummodo comite, squalida atque devia lustrans loca, tandem Romam pervenit, ibique sancto satiatus desiderio, prædulcia in liminibus Apostolorum figens oscula, diebus Ecclesiarum Dei circumibat loca, nocte vero ad S. Petri revertebatur Ecclesiam.

VII. Quadam namque die jam appropinquante vespera, cum custodes juxta morem in Ecclesia fecissent diligentiam, sanctus vir Domini Amandus egredientibus cunctis, in Ecclesia paullulum substitit, ibi ex devotione tota nocte vigilare cupiens: tum vero unus e custodibus eum inventum contemptibiliter affectum injuriis ejecit extra Ecclesiam. Sedente autem eo in extasi mentis in gradibus ante fores Ecclesiæ, subito ei sanctus apparuit Petrus, blande leniterque eum alloquitur, ut etiam in Gallias ad prædicationem exercendam reverti deberet admonuit. De qua visione sanctus vir Dei Amandus hilarior redditus, accepta benedictione Apostoli atque patrocinio feliciter remeavit in Gallias.

VIII. Anno circa 626. Cum interim paucis post transactis diebus coactus a Rege ac Sacerdotibus Episcopus ordinatus est *a*, acceptoque Pontificatus honore Gentibus *b* verbum Evangelizare cœpit Domini, atque seipsum in omnibus exemplum præbere bonorum operum. Erat autem piissimus, atque omni bonitate repletus, vultu serenus, eleemosynis largus, sensu sobrius, corpore castus, atque inter divites & pauperes medius: itaut pauperes illum quasi pauperem adspicerent, divites quasi superiorem se æstimarent. Vigiliis atque orationi deditus, sermone cautus, si quos etiam captivos vel pueros transmarinos invenisset, daro pretio redimebat, spiritalique eos regenerans lavacro, litteris affatim imbui præcipiebat: præmissaque libertate per diversas relinquebat * Ecclesias, pluresque ex his postea Episcopos vel Presbyteros seu honorificos Abbates fuisse audivimus.

* al. distribuebat

IX. Illum etiam non est prætermittendum, quod isdem vir Dei Amandus a Roma secundo *c* rediens, ascensa nave pervenit ad Centumcellensem * locum. Quadam igitur nocte dum solus, ut illi mos erat, oraret, immundus spiritus unum e famulis apprehensa manu trahebat ad mare, volens eum ibi demergi. Sed isdem puer qui trahebatur magnis cœpit vocibus clamare dicens: Christe adjuva me, Christe adjuva me. Mox malignus spiritus eidem puero insultando respondit: Qualis Christus? Sed dum puer qui trahebatur minime responderet, ait illi sanctus Amandus: Dic illi, fili, Christus filius Dei vivi crucifixus. Statimque ad vocem illius inimicus ut fumus evanuit.

* Cincella Hetruriæ portus

X. Nec multo post cum quadam die per medium pelagus navigaret, nautasque verbum moneret Domini, subito apparuit illis miræ magnitudinis piscis. Nautæ vero misso in pelagus rete, eumdem piscem ceperunt. Cumque epularentur mutuisque plausibus exsultarent, subito inopinata tempestas est orta, quæ omne eorum gaudium in luctum convertit. Cœperunt autem quidquid in navi habe-

a Amandus ordinatus est Episcopus, Regionarius scilicet, jubente Rege CHLOTARIO, uti designat Philippus Abbas, & quidem anno circa 626. *Ordinatio S. Amandi* in nonnullis Martyrologiis 7. *Kalend. Novemb.* recolitur. Lege Milonis Suppl. cap. 1.

b Nimirum Turnacensibus, Gandensibus, postea Brabantiis, Sclavis & Vasconibus. S. Audoenus in Vitæ S. Eligii lib 2 cap. 2. Tornacenses, Flandrenses, Gandenses & Corturiacenses Eligio Noviomagensi Episcopo ideo attributos dicit, *quod incolæ ejusdem regionis magna adhuc ex parte gentilitatis errore detinebantur, & variis superstitionibus satis dediti erant: quique velut agrestes feræ, nullatenus jam salutare verbum recipere poterant.*

c Philippus Abbas triplicem Amandi peregrinationem Romanam tribuit, quas peregrinationes Henschenius revocat ad annos 627. 30. & 50. Duplicem tantum agnoscere videtur Baudemundus: primam anno circa 626. alteram anno 652. cum Carolo *le Cointe* reponimus. Certe Milo in Vita metrice scripta binas tantum Amandi profectiones Romanas agnoscit.

habebant tam ad stipendium cibi, quam ad omne subsidium, vel etiam armamenta navis in pelagus projicere, vehementerque labori insistere, ut ad terras egrederentur: sed nihil omnino proficere valebant. Navis vero quassata huc illucque ferebatur, atque omnes de vita spem nullam habentes reddiderat: stratimque nautæ ad servum Dei concurrerunt Amandum, rogantes ut Dominum deprecaretur, quatinus eos per orationem ipsius de imminente liberaret periculo. Vir namque Domini Amandus blande eos consolatus confidere jussit, & ut de Domini misericordia fiduciam haberent fideliter admonuit. Nautæ vero nimio fessi labore huc illucque in navi jacebant sopore depressi: ipse etiam Sanctus in puppi navis residens quiescebat. Tum ei ex improviso sanctus apparuit Petrus transiens per puppim navis excitansque eum ac blanditer alloquens ait: Noli timere Amande, non peribis, neque qui tecum sunt. Mox vero ad verbum illius sedata tempestate, tranquillitas reddita est magna, & facto mane, omnes qui in navi cum viro Dei erant, sani atque incolumes ad terras egressi sunt.

AN.CHR. 679 6. Febr.

XI. Per idem autem tempus cum loca vel diœceses ob animarum sollicitudinem vir Domini circumiret Amandus audivit pagum esse quemdam præter fluenta Scaldi * fluvii, cui vocabulum est Gandavum *, cujus loci habitatores iniquitas diaboli eo circumquaque laqueis vehementer irretivit, ut incolæ terræ illius relicto Deo arbores & ligna pro Deo colerent, atque fana vel idola adorarent. Propter ferocitatem enim gentis illius, vel ob terræ infecunditatem omnes Sacerdotes a prædicatione loci illius se subtraxerant, & nemo audebat in eodem loco verbum annuntiare Domini. Quo audito vir sanctus magis eorum miseratus errorem, quam de vitæ suæ periculo pertimescens, AICHARIUM Episcopum, qui tunc Noviomensis urbis Cathedram præsidebat Sacerdotalem, adiit, eumdemque humiliter postulavit, ut ad Regem DAGOBERTUM quantocius pergeret, epistolasque ex jussu illius acciperet, ut si quis se non sponte per Baptismi lavacrum regenerare voluisset, coactus a Rege sacro ablueretur Baptismate. Quod ita factum est *a*. Percepta namque a Rege potestate & benedictione a Pontifice illuc vir Domini Amandus perrexit intrepide. Vix enim quis digne enarrare sufficiet, quantas ibidem pro Christi nomine perpessus sit injurias, & quam frequenter ab incolis loci illius cæsus sit, necnon & a mulieribus vel a rusticis non absque injuria sit repulsus, verum & in flumen sæpe præcipitatus: quæ omnia vir sanctus pro nihilo deputans, verbum Domini non destitit monere, memorans illam sancti Evangelii sententiam quæ ait: *Majorem charitatem nemo habet, quam ut animam suam ponat quis pro amicis suis*. Comites etiam illius qui eum fuerant germana charitate secuti, ob inediam vel sterilitatem loci ad propria remeantes, eum ibidem solum reliquerunt: ipse vero in prædicationis permanens officium, alimentum propriis adquirebat manibus. Sane captivos innumeros redimens sacro baptismate emundabat, & ut in operibus bonis persisterent, fideliter hortabatur.

* l'Escaut * Gant

Johan. 15. 13.

XII. Illud etiam operæ pretium huic schedulæ annectendum putavimus, quod viro venerabili Presbytero nomine BONO narrante didicimus, qui testabatur se præsentem fuisse, quando hæc gesta res est. Ajebat namque quod Comes quidam ex genere Francorum cognomine DOTTO, congregata non minima multitudine Francorum in urbe Tornaco *, ut erat illi injunctum ad dirimendas resederat actiones. Tum subito a lictoribus ante eum præsentatus est quidam reus, quem omnis turba acclamabat dignum esse morte. Erat namque isdem fur, plagis jam crudeliter affectus vehementerque cæsus, corpore etiam semivivus. Cumque præfatus Dotto decrevisset, ut eum patibulo deberent affigere; vir Domini Amandus adveniens obnixa prece postulare cœpit, ut ei vitam concedere dignaretur. Sed ut erat atque omni bellua crudelior, nihil apud eum obtinere potuit.

Auctoris ætas.

* Tournay

a Id etiam præstitit Chilpericus in Francia teste Gregorio Turonico Episcopo in lib. 6. cap. 17. & Sisebutus Vesigothorum Rex in Hispania, lege data ut Judæus Baptismum recusans, *centum flagella decalvatus suscipiat, & debita mulctetur exsilii pœna*. Quamquam Gregorius Magnus in lib. 1. Epist. 45. ad Virgilium Arelatensem & Theodorum Massiliensem Episcopos *prædicationis suavitate, non necessitate* id faciendum monet. Lege Fredegarium in Chron. cap. 65. & Aimoinum Hist. lib. 4. cap. 22. Hæc quæstio a duobus magni nominis Theologis in Gallia nuperrime ventilata est.

petratum elementissime indulsit. Tunc Rex ad sanctum ait Amandum: Pœnitet AN.CHR.
me valde quod stulte adversus te egerim: precor igitur ne memineris injuriæ quam ti- 679
bi irrogavi, atque preci meæ qua summopere postulo ne dedigneris annuere. 6. Februar.
Dedit mihi Dominus filium non meis præcedentibus meritis, precorque ut eum sacro digneris abluere Baptismate, atque in filium tibi spiritalem suscipere. Quod vir Domini vehementer renuens, scilicet sciens esse scriptum, militantem Deo non oportere implicari sæcularibus negotiis, & quietum atque remotum pala-
tia non debere frequentare Regia; e conspectu Regis abscessit. Statim igitur 1.Tim.3 4.
Rex misit ad eum virum illustrem Dadonem atque cum eo venerabilem virum Elegium, qui tunc in palatio Regis sub sæculari degebant habitu: quos tamen postea egregios Sacerdotes atque præclaros in meritis, signis quoque atque virtutibus fuisse, plurimis compertum est. Hi vero humiliter virum Dei petierunt, ut precibus Regis daret assensum, atque filium ipsius sacro dignaretur diluere fonte, & ut eum enutrire atque lege imbuere Divina quantocius assentiret: dicentes, quod si hoc vir Dei non renueret, per hanc familiaritatem liberius in Regno ipsius vel ubicumque eligeret, haberet licentiam prædicandi, seu nationes quamplures per hanc gratiam se posse conquirere fatebantur. Tandem fatigatus precibus amborum, facturum se esse promisit. Audiens autem Rex quod precibus suis Sanctus non renueret Amandus, statim puerum ipsum afferri *a* præcepit, qui fatebatur non plus a nativitate habere quam dies circiter quadraginta. Accepit igitur vir sanctus in manibus puerum, & benedicens eum Catechumenum fecit. Cumque finita oratione nemo ex circumstante multitudine respondisset, Amen; aperuit Dominus os pueri, atque audientibus cunctis clara voce respondit, Amen: statimque eum regenerans sacro Baptismate, impositoque nomine Sigeberto, Regem atque omnem ejus exercitum S. Amandus magno replevit gaudio.

His ita gestis *b*, adveniente obitus sui die, Trajectensium Episcopus feliciter XVII.
migravit ad Dominum. Rex igitur hujus venerabilis viri comperiens obitum, sanctum accersire fecit Amandum, congregataque multitudine Sacerdotum, populique turba non modica, ad regendam Trajectensium Ecclesiam eum præposuit. Illo vero renuente atque se indignum vociferante, omnes una voce clamabant dignum eum esse Sacerdotio, atque ob animarum sollicitudinem Ecclesiam magis quam pecuniæ quæstum debere suscipere. Coactus igitur a Rege ac Sacerdotibus, Pontificalem suscepit Cathedram: sicque per triennium fere vicos vel castra circumiens, verbum Domini constanter omnibus prædicavit. Multi etiam (quod dictu quoque nefas est) Sacerdotes atque Levitæ prædicationem illius respuentes audire contempserunt: at ille secundum Evangelii præceptum, pulverem de pedibus in testimonium excutiens, ad alia properabat loca.

Igitur tandem parvam reperiens insulam cui vocabulum est Canelaus *c*, juxta
Scaldum fluvium, aliquantis diebus cum Fratribus spiritalibus ibidem Christo XVIII.
militare studuit, sed verbi Dei contemptores per biennium fere ingens attrivit plaga, itaut eversæ domus & agri in solitudinem essent redacti, necnon etiam vici vel castra destruerentur, nullusque pene in his regionibus remaneret, qui virum Dei contempserat prædicantem.

Nec multo post, cum a Fratribus, quos ob animarum curam per diversa XIX.
reliquerat loca rogaretur, ut eos præsentia sua visitaret, & ut verbi sacri pabulo reficere dignaretur; tandem prece accepta pervenit ad eos, audivit-

que

---

a Nempe in civitatem Aurelianorum, ubi Charibertus Sigibertum *de sancto lavacro accepisse* legitur apud Fredegarium in Chron. cap. 62. & quidem regni Dagoberti anno 8. qui anno Christi 630. respondet.

b Post Baptismum Sigiberti non continuo Amandus Trajectensium Episcopus creatus est: sed inter utrumque factum, fere septemdecim annorum spatium intercessit. Quippe Joanni Agno successit Amandus anno circa 647. cum anno regiminis Trajectensis tertio inviserit Martinum Pontificem Romanum, qui anno 649. sedere cœpit. Porro Trajectum civitas ad Mosam, vulgo *Maestrigh*, quam Amandus per tres annos rexit, distinguenda est ab alia cognomine, *Utrech* vernacule dicta, quæ Trajectum inferius dicitur, ad Rhenum sita. De Remaclo S. Amandi in Sede Trajectensi successore supra ad an. 664.

c Al. Chavelaus, vulgo *Calloo*, insula Frisiis adjuncta in Scaldis fluvii æstuariis.

AN.CHR. 679 6. Februar. que ab eis gentem quamdam quam Vaccejam *a* appellavit antiquitas, quæ nunc vulgo nuncupatur Wasconia, nimis errore deceptam, itaut auguriis vel omni errori dedita, idola etiam pro Deo coleret. Quæ gens erga Pyreneos saltus per aspera atque inaccessibilia diffusa erat loca, fretaque agilitate pugnandi frequenter fines occupabat Francorum. Vir autem Domini Amandus eorum miseratus errorem, enixe elaborare cœpit, ut eos a diaboli revocaret servitio. Dum autem eis verbum prædicaret Divinum atque Evangelium annunciaret salutis, unus e ministris assurgens levis ac lubricus, necnon & superbus, atque etiam apta cachinnans risui verba, quem vulgus mimilogum vocat, servum Christi detrahere cœpit, Evangeliumque quod prædicabat pro nihilo ducere. Sed eadem mox hora arreptus a dæmone miser propriis se cœpit manibus laniare, atque publice confiteri, quod ob injuriam quam Dei irrogaverat servo, hæc perpeti mereretur: sicque in ipso constitutus tormento, spiritum exhalavit extremum.

XX. Illis autem adhuc in eorum cæcitate permanentibus, dum vir sanctus ad alia demigraret loca, pervenit ad civitatem quamdam: ubi cum ab Episcopo civitatis illius honorifice fuisset susceptus, & ei hospitalitatis more Episcopus aquam in manibus funderet, secretius præcepit ministro, ut eamdem aquam in qua vir Dei abluerat manus, diligenter in sacrario Ecclesiæ custodiendam deportaret. Quod ita factum est. Præfatus namque civitatis Antistes satis fidens exstitit, quod eamdem viri Dei benedictio salutem Fidelibus restituere posset.

XXI. Eodem quoque tempore homo quidam cæcus sedebat ante fores Templi mendicans, qui multo jam tempore corporalem amiserat visum. Ad quem civitatis ipsius Episcopus ait: O homo, si habes fidem, ablue oculos tuos ex aqua in qua vir Dei Amandus abluit manus: confido enim, quod per ipsius sanctitatem pristinam consequaris salutem. Cumque isdem cæcus oculos ex eadem aqua abluisset, statim jubente Deo pristinum recepit visum, itaut omnia clare videret. His ita peractis, isdem vir Domini Amandus in fines remeavit Francorum, elegitque sibi locum prædicationi aptum, in quo cum Fratribus qui cum eo per diversas provincias, multas pro nomine Christi perpessi fuerant passiones, ædificavit Cœnobium *b*, atque ex eisdem Fratribus plures postea Abbates seu honorificos vidimus viros.

XXII. Eodem fere tempore vir sanctus Domini Amandus HILDERICUM adiit Regem, cumque humiliter postulavit, quatinus ei aliquod municipium ad construendum Monasterium non ambitionis gratia, sed ob animarum salutem largiri dignaretur. Deditque præfatus Rex ei locum nuncupante Nanto *c*, in quo vir Domini sagaci intentione cœpit ædificare Cœnobium. Mummulus *d* qui-

a Hadrianus Valensis in rer. Franc. lib. 19. arguit erroris Baudemundum, Isidorum Hispalensem Episcopum, Audoenum & Fredegarium, Vascones antiquitus Vaccæos dictos esse scribentes: quod Vaccæi gens Hispaniæ Tarracon. Durii amnis accola, longe a Pyrenæo Vasconibusque absit. Lege Act S. Rictrudis infra.

b Henschenius conjectat, Monasterium hic memoratum haud aliud esse quam Cœnobium in agro Borbonio conditum ad Carem fluvium, ubi nunc oppidum S. Amandi & Prioratus Priori de Monteru seu Monticulo-Monachorum diœcesis Claromontanæ subjectus. At certe ut Monasterium illud Amando suam debeat originem; non videtur tam celebre fuisse, ut ex eo *plures Abbates & honorifici viri* assumpti sint. Credibile est hic designari Cœnobium Elnonense, quod quidem antea ab Amando fuerat ædificatum, sed tum ab ipso ob prædicationis opportunitatem habitationis gratia aliis Monasteriis prælatum. Certe Philippus Abbas in cap. 7. expositioni nostræ omnino favet, & Monasterium Elnonense *in limite Francorum* locat, uti Baudemundus paullo superius dicit, Amandum *in fines remeasse Francorum*.

c Exstat etiamnunc istud Monasterium Nantense dictum Ord. S. Bened. in diœcesi Vaurensi, a nonnullis perperam confusum cum Cœnobio Nantus seu Nantuaco in Bugesio diœcesis Lugdunensis, nunc Prioratu Congregationis Cluniacensis: cujus Nantuaci Cœnobii primordia, nominis Nantensis similitudine, Amando nostro male affinguntur. Quæ hic de Nanto prædio a Childerico donato, & Monasterio inibi ædificato narrantur, paullo aliter in alia Vita breviori Scriptoris Aquitanici, qui Amandum vocat ALANUM, referuntur his verbis: S ALANUS *impetravit a Rege Sigeberto* (lis Childerico) *locum unum in Gallia qui dicitur* VARUM *& ibi Cœnobium ædificavit. Sed Episcopus proximæ civitatis hoc moleste gerens, jussit famulis suis, ut inde eum ejicerent aut certe occiderent*, & cetera quæ hic commemorantur. S. Alanum seu Amandum Patronum agnoscit Ecclesia Vaurensis, *in Vaure*, nunc civitas Episcopalis sub Metropoli Narbonensi ad Agotum fluvium.

d *Mummolus Viciæ Princeps* seu *Comes* S. Aigulfum Abbatem Lerinensem multis injuriis affecisse legitur supra ad an. 675. an idem dum isto Mummolo Ozidinsi seu Ozindinsi? quem Uticensem seu Ucetiensem Galliæ Narbonensis Episcopum fuisse Henschenius censet. Audoenus in Vita S. Eligii lib 2. cap. 12. AURELIANUM *Uzecensem Episcopum* scribit. Familiaris est elementi V in O, facilis C in D permutatio. Certe in Vitæ S. Amandi exemplaribus & Auctoribus quibusque legitur *Ozidinsi*, rarius *Ozindinsi*.

quidam autem Ozindisis urbis Antistes valde ferebat moleste, quod isdem vir Domini eumdem locum impetraverat a Rege, invidiæque facibus accensus, eumdem virum Domini extinguere conabatur; missisque agilibus viris, jussit ut eumdem virum Dei a loco ipso contemptibiliter injuriis affectum ejicerent, aut certe in eodem punirent loco. Venientesque ad eum ministri, simulato dolo dixerunt quod ei locum aptum ad construendum Monasterium ostendere deberent: tantummodo cum illis illuc properare deberet. Sed eorum fallacia revelante Deo latere non potuit. Cumque eum ad prædictum locum ducere simularent, non inscius vir Domini Amandus quo eum in loco interimere disponerent, tandem pervenerunt ad supercilium montis, ut eum ibi capite truncarent. Vir tamen Domini suis hoc ante indicare noluit, quia ad martyrium libentissime properabat. Sed subito orta tempestas pluviæ grandinisque, omnem illius montis locum tenebrosæ obtexerunt nubes, itaut apparitores qui ad interficiendum eum fuerant missi, amisso lumine nihil penitus viderent, spemque vitæ jam nullam habentes, prostrati pedibus sancti viri veniam postulabant, & ut eos vivos abire fineret humiliter deprecabantur. Tunc vir Domini ad consueta recurrit præsidia, scilicet ad orationum auxilia, profusisque uberrime lacrymis tamdiu orationi incubuit, donec reddita serenitate, lumine etiam apparitores recepto, non absque metu vel stupore ad propria reverterentur: talique percussis timore ministris, vir Domini mortem incolumis evasit.

ANCHR. 679 6. Februar.

Nec illud quoque præter eundum putavi, quod Presbytero quodam nomine Archengisilo venerabili atque fideli viro narrante didici. Quadam die dum vir Domini Amandus in pago Belvacinse verbum Domini prædicaret, pervenit ad quemdam locum, cui vocabulum est Rossonto, juxta Aronnam fluvium: eratque ibi mulier quædam cæca, quæ longo jam tempore amisso lumine, nihil præter tenebras agnoverat. Ingressus autem vir Dei domum illius, cœpit percunctari ab ea, qualiter ei hæc cæcitas evenisset. Responditque illa, quod non ob causam aliam ei ipsa cæcitas evenisset, nisi quod auguria vel idola semper coluerat. Insuper ostendit ei locum, in quo prædictum idolum adorare consueverat, scilicet arborem quæ erat dæmoni dedicata. Ad quam vir Domini ait: Non miror si pro hac stultitia cæca facta sis, sed admiror clementiam Domini, qui te exspectando sustentat, ut cum Factorem & Redemptorem tuum adorare debeas, adores dæmones, & idola muta, quæ nec tibi nec sibi possunt prodesse. Nunc igitur accipe securim, & hanc nefandam arborem quantocius succidere festina, per quam lumen amisisti corporis, & animæ perdidisti salutem: confido enim quod si firmiter credideris, lumen pristinum a Domino possis consequi. Deducta autem mulier puellæ suæ manibus, ad arborem citius pervenit, atque eam excidere conabatur. Tum vir Domini Amandus eam ad se advocans signumque Crucis super oculos ejus imprimens, invocato Christi nomine pristinæ reddidit sanitati: instructamque qualiter se agere deberet relinquens, omnibus diebus vitæ suæ caste ac sobrie se exhibuit, & correctiorem deinceps vitam gerens, mores commutavit in melius.

XXIII. Auctoris ætas.

Hoc quoque quod ad cumulum laudis ejus Dominus ostendere dignatus est, non videtur silentio contegi. Quodam itaque tempore cum cuidam Monacho, videlicet Præposito Monasterii sui CHRODOBALDO cognomine, per quemdam missum jussisset, ut vehicula ad unum in usibus Fratrum Monasterio deferendum præparare deberet, dicitur inobediens exstitisse. Sed eum nocte eadem ultio Divina subsecuta est. Nam eo iter agente, ut ad virum Dei pergeret excusationis causa, quod vehicula minime haberet, ita dicitur omni corporis compage paralysi dissolutus, ut nec manum quidem vel pedem posset movere, omnique jam carne velut mortua in solo pectore vitalis anhelabat spiritus, tenuique flatu confiteri ut valebat nitebatur, quod ob inobedientiam & contumaciam hæc perpeti merebatur. Igitur præfatum Monachum Fratres mittentes in navim, ad Monasterium cui vocabulum Majores indiderunt Helnonem, & ad virum Dei adduxerunt Amandum. Cumque jam vesperascente die finitis Missarum seu Vespertinarum solemniis vir Domini ad reficiendum juxta morem iisset, subito

XXIV.

ei nun-

AN.CHR. 679 6. Februar. ei nuntiatum est, qualiter iſdem Monachus ægrotaret, leniterque (ut ajunt) ſubridens dixiſſe fertur: Adhuc majora ſuſtinebit pericula: quia valde jactantiæ atque inobedientiæ deditus erat. Sed tamen Presbyterum quemdam fidelem virum ad ſe vocari præcepit, eidemque Monacho calicem vini & fragmen panis per eumdem tranſmiſit Presbyterum eique mandavit dicens: Vade & dic Monacho illi, ut ſumat partem panis iſtius & vini, & cras jubente Deo cum ad eum viſitandum perrexero, obviam mihi procedat, & in lectulo jacere non patiatur. Quod ita factum eſt. Accepta itaque iſdem Monachus Patris benedictione *, ita totius corporis recepit ſanitatem, acſi numquam ullam pertuliſſet læſionem. Adveniente igitur ſancto viro obviam ei proceſſit, atque cum eo loqui cœpit: mirarique vehementer Fratres cœperunt, quod vivum & incolumem videbant, quem mortuum fore ſuſpicabantur. Vir autem Domini Amandus indulta Fratri venia, ut mores deinceps in melius commutaret admonuit, atque eum ſanum ad Monaſterium direxit.

* id eſt, eulogia, munere

XXV. Alia quidem ſunt multa quæ per eum Dominus operari dignatus eſt, nobis quidem incognita, Deo autem nota: ſed quantum ad noſtras fidelibus narrantibus viris perlatum eſt aures, ſi omnia cupiam perſequi; dies ut opinor antequam ſermo ceſſabit. Nam quas per eum Dominus virtutes non edidit, cum & mortuis vitam, cæcis viſum, paralyticis greſſum, leproſis munditiam, ſurdis auditum, a dæmonibus oppreſſis reſtituit ſanitatem?

XXVI. Igitur ſanctiſſimus dominus Amandus curſu fideliter peracto, repletuſque omnium bonorum operum fructu, adveniente ſanctiſſimi obitus die feliciter migravit *a* ad Chriſtum, ſepultuſque eſt cum magnifico honore in loco cui vocabulum eſt Helnone, in quo loco multa fiunt ejus orationibus beneficia, & landatur ibi ab omnibus nomen Domini Jeſu-Chriſti, cui eſt cum æterno Patre & Spiritu-ſancto virtus & honor, gloria & imperium, laus & poteſtas per infinita ſæcula ſæculorum, Amen.

I. SUPPLETIO QUÆ ADDITA EST LIBELLO VITÆ

S. Amandi a Milone Monacho & Sacerdote.

1. Prælato libello de virtutibus Sancti edito, ſciendum eſt quantus vir idem, & cujus honoris habitus eſt apud homines, licet ipſe declinare honores mundi ſemper deſideraret. Nam Reges & Reginæ pluresque illuſtres viri ei venerationem & gratiam plurimum impendere ſtuduerunt, & de facultatibus ſuis vivo adhuc illum in corpore manentem non modice ditaverunt; villas quoque & prædia ac proprias hæreditates, cognoſcentes eum eſſe ſervum Domini, fideliſſima devotione ei ſe conferre gaudebant. Ubi ipſe vir Domini, Amandus ſagaciſſima induſtria fidelibus viris & Chriſto ſincere deſiderantibus militare, Monaſterio conſtruendo ſtudioſiſſime elaborabat. Nam Monaſterium quod dicitur Blandinium, in Caſtro Gandavo ſitum, *b* aliudque quod vocatur Marcianas, necnon & illud cui ipſe ſanctus vir Lotoſa nomen impoſuit; ſeu Rotnace quod eſt præfato pene contiguum; cellulamque quæ

Monaſteria ab Amando conſtructa.

a Aldegundi Abbatiſſæ Melbodienſi apparuiſſe legitur S. Amandus poſt obitum ſuum, cujus tempus infra diſcutiemus. Sanctus Amandus Teſtamentum a Philippo Abbate cap. 8. Vitæ relatum condidiſſe fertur *anno ſecundo regni Theoderici*, Baudemundo ſcribente, quo ſub excommunicationis & damnationis perpetuæ interminatione jubet, *ut corpus ſuum in Monaſterio Elnone inter ſuos Fratres requieſcat*. Veri quidem ſimile eſt Amandum hoc ita voluiſſe: ſed id tam gravi comminatione exegiſſe, non facile fortaſſe aliqui perſuaſum habebunt: Et tamen Milo in Supplem. c. 6. meminit iſtius Teſtamenti, quod referemus inferius, ubi etiam de S. Amandi Reliquiis agemus.

b Præter Monaſterium Blandinium S. Amandus in caſtro Gandavo conſtruxit Cœnobium Gandam appellatum, poſtea S. Bavonis dictum, de quo in Vita S. Bavonis ad ann. 653: De Marcionenſi in Actis S. Rictrudis. De Lutoſano in Hannonia & Rotnaſcenſi in Brachanto conſtitutis, quæ nunc ſunt collegia Canonicorum, legendus Baldericus Epiſc. in Chron. Camerac. & Atreb. lib. 2. cap. 43. & ſeq. His inſuper S. Amandi conſilio & inſtinctu S. Gertrudis Nivialenſe itidem in Brabantia; S. Giſlenus Cellenſe in Hannonia, nunc conditoris ſui nomine decoratum; S. Vvaldetrudis Caſtrilocenſe; S. Vincentius ſeu Madelgarius Sognienſe in Brachanto ad fluvium Sennam, & Altimontenſe, S. Aldegundis Melbodienſe, & alii alia Monaſteria condiderunt, ut in propriis eorum Actis legitur.

AN. CHR. 679
6. Februar.

quæ nuncupatur Barisiacus *a*, quem locum cum adjacentibus sibi appendiciis HILDERICUS Rex *b* & HYMNECHILDIS Regina visi sunt condonasse : cuncta hæc ab ipso Dei viro ædificata fuisse pene omnibus notum est, in quibus locis Fratribus vel Monachis sub Regulari norma constitutis, superpositisque Abbatibus & omnibus bene ordinatis, ad postremum Helnone Cœnobio ædificato, ipse ibidem cum suis usque ad sanctissimi obitus diem Christo feliciter militavit.

Amandus Martino P. familiaris.

Monotheli. tha a Martino P. damnati.

2. Ergo & apud MARTINUM sanctissimum ac beatissimum Papam sanctæ & Apostolicæ sedis urbis Romæ, qui septuagesimus quintus post Petrum Apostolum Romanam rexit Ecclesiam, plurimam familiaritatis ac reverentiæ gratiam obtinuit. Cui etiam præfatus Apostolicus inter cetera tantæ dilectionis digna exenia, direxit volumen Synodalium Decretorum quæ ipse edidit, utpote Pastor vigilantissimus, custodiens cum summa sollicitudine in nocte hujus sæculi vigilias supra gregem Dominicum sibi creditum adversus lupos ac prædatores Ecclesiæ hæreticos CYRUM Alexandrinum Episcopum, SERGIUM Constantinopolitanum Episcopum, PYRRHUM, PAULUMque Patriarcham successores ipsius, concurrentes sibi vicissim in hoc certamen, unam operationem in Christo Domino nostro Deo Divinitatis & humanitatis profiteri audentes : cum Orthodoxa Fides Ecclesiæ Catholicæ pio sensu confiteatur duas in Christo convenientes naturas & operationes. Operatur itaque utraque forma Divina atque humana in una Salvatoris nostri persona cum alterius communione quod proprium est, Verbo quidem operante quod Verbi est, carne autem exsequente quod carnis est ; & unum horum coruscat miraculis, aliud autem succumbit injuriis, ut sit proprietas Divinæ naturæ Christi, divinitus eum velle & operari Divina; proprietas vero humanæ naturæ, humana velle & operari humane, ut approbetur in una quidem persona, sed in duabus naturis Deus & homo naturaliter esse. Quam columnam Orthodoxæ Fidei sancta Synodus Chalcedonensis statuit, universorumque chorus Patrum Catholicorum confirmavit.

Concilium Romanum sub Martino ann. 649.

3. In destructionemque itaque suprascriptæ hæreseos atque expugnationem superbiæ contra scientiam Dei se elevantis, seu & confirmationem Dogmatum Divinorum, supranominatus Martinus pietatis Advocatus, sicut in gestis Pontificalibus legitur, misit & congregavit in urbe Roma Episcopos centum & quinque, & fecit Synodum secundum instituta Patrum Orthodoxorum juxta Episcopium Lateranense, residentibus Episcopis, Presbyteris adstantibus, Diaconibus ac Clero universo : & condemnaverunt Cyrum Alexandrinum Episcopum & Sergium Constantinopolitanum Episcopum, Pyrrhum etiam successorem ejus, Paulum quoque ejusdem urbis Patriarcham, qui inflati superbiæ spiritu adversus recta sanctæ Dei Ecclesiæ Dogmata audacter præsumpserunt pateris definitionibus contraire, atque novitatis commentum contra immaculatam Fidem conati sunt innectere. Quippe quoniam ipsam excludere properantes, hæreticorum dogmatum contra Catholicam Dei Ecclesiam confusionem concinnaverunt, anathematis ultione percussi sunt.

Concilii exemplum missum ad Amandum cum Epistola.

4. Præterea Martinus Papa beatissimus faciens exemplaria prædicti voluminis synodalis, per omnes tractus Orientis & Occidentis direxit, eaque per manus Orthodoxorum Fidelium disseminavit. Cujus etiam exemplar in papyreis schedis editum Patri nostro sibi dilectissimo Pontifici direxit Amando,. quatinus ipsius industriosa sollicitudine ejusdem sacrosanctæ & intemeratæ Fidei promulgationes Galliarum Ecclesiis vulgarentur. In hujus in-

a In vico Barisiaco, *Berysy*, diœcesis Laudunensis ab oppidis Cociaco & Calneio ac fluvio Oesia una fere leuca disparato exstat etiamnunc Prioratus Abbatiæ Elnonensi seu S. Amandi attributus : cui Andreas S. Amandi discipulus, postea Elnonensis Abbas, ab ipso Amando primus præfectus est.

b Quis sit Hildericus iste & Hymnechildis Regina, lis est inter eruditos. Henschenius in Comment. in Vitam Sancti Amandi num. 10. & alibi, censet Childericum istum esse Sigiberti filium, qui cum Hymnechilde matre post Sigiberti obitum Austrasios rexerit. Alii Childericum esse volunt Chlodovei secundi filium : & Hymnechildis locum reponendam esse vel Bathildem matrem vel Blidechildem Childerici ipsius uxorem.

AN CHR. 679 6. Februar. ſuper fine voluminis, quod uno quidem corpore, ſed quinque inciſionibus librorum diviſum eſt, ſæpedictus Martinus Epiſcopus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ etiam ſpecialem Epiſtolam viro Dei tranſmiſit Amando per quam Decreta ſynodalia, ſuamque erga ipſum benignam dilectionem ſatis abundeque monſtravit, ac ne afflictionum angoribus coartatus a pio mentis propoſito recederet admonuit, & ſermonibus inſuper exhortatoriis ad tolerantiam tribulationum quibus a contrariis Divinæ religioni Presbyteris ſeu Diaconibus, aliiſque Sacerdotalis officii miniſtris gravabatur, animare ſtuduit. Pro quorum poſtea augeſcentibus in deterius ſceleratorum actuum incorrigibilibus exceſſibus (ſicut librum vitæ ejus legentibus liquet) etiam Cathedram Epiſcopii ſibi commiſſi deſeruit, pulveremque pedum ſuorum ſuper contemptores ſuæ prædicationis juxta Evangelicum Domini præceptum in teſtimonium illis excutiens, ad loca alia demigravit. Præterea etiam jamdictus Apoſtolicus ejuſdem Patris curæ SIGEBERTUM DAGOBERTI filium, Regem videlicet Francorum commendare ſtuduit, qui olim adhuc infans, necdum adhuc quadragenarium dierum excedens numerum, dum a B. Amando benediceretur, *Amen* dulce quod necdum corporis uſu didicerat, pro tanti pædagogi merito declarando, clara voce poſt ſacræ finem orationis pronuntiavit. Ut vero prædictæ locutionis noſtræ aſſertio deterſo dubietatis nubilo confirmetur, præfatam Epiſtolam ejuſdem Papæ ad B. Amandum directam huic noſtro ſermoni ſubjungere placuit, cujus iſte modus eſt;

II. *Exemplar Epiſtolæ* MARTINI *Papæ*.

„ 5. *Dilectiſſimo Fratri* AMANDO MARTINUS. Fraternitatis tuæ ſtudio pietatis congeſtam Epiſtolam ſuſcipientes, animos noſtros relevari cognoſcimus: quippe quoniam hujus ſæculi fluctivagas atque tranſitorias deſpiciens oblectationes, illa quæ perpetua & ſublimia dona pro Domini Dei noſtri obſequiis tribuuntur, appetere certa eſt. Ex relatione igitur juxta tenorem tuæ Fraternitatis epiſtolæ latoris præſentium, laborum tuorum certamen cognovimus, ex quibus cœleſtis patriæ aſcenſum humiliatis mentibus atque contritis corporibus vobis futurorum gaudiorum largienda ſunt munera. Nam cum ſit nullæ omnino comparationi coæquandum, quod a Creatore noſtro pro bonis ſervitiis compenſatur, dum brevi atque parvo temporis ſpatio finiuntur labores, quos pro dilectione ipſius ſuſtinemus; conſideratione refrigerii nos oportet libenti animo tolerare præſentis vitæ anguſtias. Sed quantum nobis laborum veſtrorum operatio magnam gaudii veritatem inducit, tantum pro duritia Sacerdotum gentis illius conterimur, quod poſtpoſitis ſalutis ſuæ ſuffragiis, atque Redemptoris noſtri contemnentes ſervitia, vitiorum fœderibus ingravantur. Quibus ad præparandam ſalutem quandoquidem tanto nos neceſſe eſt importunis prædicationibus imminere, quanto nos perfectæ negotiationis creditorum nobis talentorum duplicat aſſignatio, atque Dominicæ vocis ad ſuſcipiendam ejus requiem perſuadet aſſertio. Suggeſtum eſt namque nobis eo quod Presbyteri ſeu Diaconi, alique Sacerdotalis officii poſt ſuas ordinationes in lapſum inquinantur: & propterea nimio mœrore fraternitatem tuam adſtringi velleque paſtorale obſequium pro eorum inobedientia deponere, & vacationem ab Epiſcopatus laboribus eligere, & ſilentio atque otio vitam degere, quam in his quæ tibi commiſſa ſunt permanere, dicente Domino: Beatus qui perſeveraverit uſque in finem. Unde namque beata perſeverantia, niſi de virtute patientiæ? quia ſecundum Apoſtolicam prædicationem, omnes qui voluerint in Chriſto pie vivere perſecutionem patientur. Ideoque, Frater chariſſime, non vos afflictionum amaritudo a pio mentis veſtræ propoſito coartet recedere, conſiderans quanta pro abſolutione noſtri & liberatione Creator Dominuſque noſter pertulerit, quibuſve contumeliis ſe afficiendum tradiderit, ut nos a vinculis poteſtatis diabolicæ liberaret. Propterea nullatenus in hujuſmodi

„ modi peccato delinquentibus ad destructionem Canonum compassionem exhibeat. Nam qui semel post suam ordinationem in lapsu *a* ceciderit, deinceps jam depositus erit, nullumque gradum Sacerdotii poterit adipisci; sed sufficiat ei lamentationibus fletibusque assiduis, quousque advixerit, in eadem pœnitentia perdurare, ut commissum delictum Divina gratia exstinguere valeat. Si enim tales quærimus ad sacros Ordines promovendos, quibus nulla ruga nullumque vitæ contagium præpediat : quanto magis si post ordinationem suam quispiam in lapsu ceciderit, & prævaricationis peccato deprehendatur obnoxius omni modo prohibendus est cum manibus lutulentis atque pollutis mysterium nostræ salutis tractare? sitque hujusmodi semper juxta sacrorum Canonum statuta in hac vita depositus, ut ab illo qui mentis interiora scrutantur, nullamque de ovibus errare congaudet, dum adspexerit sinceram pœnitentiam ejus, in terribili judicio habeat reconciliatum. Ideoque iterum hortamur charitatem tuam exemplo ejus qui pro nobis pati & mori voluit, promptos vos in cunctis ejus servitiis permanere, neque vos pigeat temporales cruciatus pro Christi nomine sustinere : sed emolumento futuræ remunerationis hujus sæculi vexationes tolerare persuadeant. Scriptum namque est : *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris accipiam & nomen Domini invocabo*. Tantum enim a nobis exigitur, quantum possumus famulatus nostri obsequia commodare. Cumque cuncta quæ nobis ad confortandos Fraternitatis vestræ animos poterant ministrari, largiente supernæ Majestatis clementia vobis sunt proculdubio manifesta; restat ut de aliis quæ nos per sua scripta consuluit, Fraternitati vestræ significemus. Credimus etenim ad vos pervenisse, qnomodo in conturbatione rectæ Fidei & Ecclesiæ Catholicæ conculcatione ante hos plus minus quindecim annos a SERGIO falso Episcopo Constantinopolitano, in auxilio habente tunc imperantem HERACLIUM, exsecranda & abominanda hæresis pullulavit, Apollinaristarum & Severianorum, Eutychianistarum atque Manichæorum errorem renovans, quam successor ejus PYRRHUS idemque Episcopus, qui ambitionis fastu Constantinopolitanam Sedem arripuit, in deterius auxit. Pro qua re sæpius Apostolica Sede persuasionibus, contestationibus atque increpationibus plurimis admonuit eos, quatenus ab hujusmodi errore recederent, & ad lumen pietatis ex quo lapsi sunt remearent. Et non solum quia hoc facere nullatenus voluerunt, sed & nunc successor ejus PAULUS temerator Fidei Episcopus Constantinopolitanus aliud nequius excogitavit in præjudicio Catholicæ Fidei conamen, quasi quæ a decessoribus suis hæretice exposita fuerant destruens, & Imperialem Typum *b* sacrilego ausu totius plenum perfidiæ a clementissimo Principe nostro fieri persuasit, in quo promulgatum est ut omnes populi Christiani credere debuissent. Ideoque necesse habuimus, ne pro quadam negligentia & animarum detrimento, quæ nobis commissæ sunt, culpæ reatitudinis adstringamur, cœtum generalem Fratrum & Coepiscoporum nostrorum in hac Romana civitate congregare : quorum præsentia memoratorum hæreticorum scelerosa conscripta examinata & denudata sunt, & Apostolico mucrone, Patrumque definitionibus uno ore unoque spiritu condemnavimus : ut cognoscente universi errorem qui in eis continetur, eorum pollutione nullatenus maculentur. Unde prævidimus volumina gestorum Synodalium in præsenti vobis dirigere una cum encyclia * nostra, ex quorum serie omnia subtiliter potestis addiscere, & tenebras illorum nobiscum ut filii lucis exstinguere. Idcirco studeat Fraternitas tua omnibus eadem innotescere, ut tam abominandam hæresim nobiscum exsecrentur, quamque suæ salutis sacramenta indiscere valeant, atque Synodali conventione omnium Fra-

* Epistola circulari

a Nempe in lapsum culpæ carnalis, quam perpetua depositione Canones feriunt. Lege quæ superius in Elogio Sancti Helladii num. 7. anno 632. & quæ ad priorem Vitam Sancti Goaris num. 14. ann. 649. observavimus.

b Sic vocant Constantis Augusti Edictum de Fide ubique tenenda, quem Typum damnavit Theodorus Papa Martini decessor, ipsamque damnationem sanguine Christi Domini signavit. Simile de una Christi voluntate Edictum, Ecthesim dictum, antea ediderat Heraclius Constantis avus, a Johanne Papa æque proscriptum.

AN. CHR. 679 6. Februar.

„ trum & Coepiſcoporum noſtrorum partium illarum effecta, ſecundum tenorem encycliæ a nobis directæ ſcripta una cum ſubſcriptionibus veſtris nobiſmet deſtinanda concelebrent, confirmantes atque conſentientes eis, quæ pro Orthodoxa Fide & deſtructione hæreticorum veſaniæ nuper exortæ a nobis ſtatuta ſunt. Et SIGEBERTUM præcellentiſſimum filium noſtrum Regem Francorum pro ſuæ Chriſtianitatis remedio conſultiſſime admonere * atque precare, dirigere nobis ex corpore Fratrum noſtrorum dilectiſſimos Epiſcopos, qui Sedis Apoſtolicæ legatione, Divina concedente propitiatione, fungere debeant, & quæ in noſtro Concilio peracta ſunt cum his Synodalibus apicibus noſtris ad clementiſſimum Principem noſtrum ſine dubio aſportare faciemus: ut noſtrorum laborum particeps effectus, mercedis cumulum adipiſci valeat, & ſui Regni protectorem invenire eum, cujus cauſa flagitari dignoſcitur. Hoc namque & in ejus epiſtola exhortari eum cognoſcimus. Reliquias vero Sanctorum de quibus præſentium lator nobis admonuit, dari præcipimus. Nam & codices exinaniti ſunt a noſtra bibliotheca, & unde daremus ei nullatenus habuimus. Tranſcribere autem non potuit, quoniam feſtinanter de hac civitate regredi properavit. His igitur ita prælibatis, quæ a nobis per epiſtolam vobis ſcripta ſunt, effectui mancipare Fraternitatem veſtram hortamur. Deus te incolumem cuſtodiat, dilectiſſime Frater.

* ſ. admonea

III. *Titulus de obitu beati Amandi Confeſſoris.*

6. Anno Incarnationis Domini noſtri JESU-CHRISTI ſexcenteſimo ſexageſimo primo *a*, Indictione quarta Epacta quintadecima, Concurrente quarto, termino duodecimo Kalendas Aprilis, Paſcha quinto Kalendarum Aprilium, Luna vigeſima prima, octavo Idus Februarii, die Dominica, Luna prima, obiit S. AMANDUS annorum circiter nonaginta.

IV. *Argumentum quo tempore beatus Confeſſor Amandus vel natus vel defunctus ſit.*

7. De tempore nativitatis & curſu vitæ atque obitu beati Pontificis Chriſti Amandi, aliqua lectioni inſerere ob plenam cognitionem legentium neceſſarium duximus: qui ſicut probabili argumento hiſtoriis ac chronicis ſibi concinentibus inveſtigavimus, anno ab Incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti quingenteſimo ſeptuageſimo primo Nonis Maji menſis in provincia Aquitaniorum & pago præfatæ regionis vocabulo Herbatilico, ex patre Sereno, genitrice Amantia, nativitatis initium habuit, anno ſcilicet ſeptimo quo JUSTINIANI ſucceſſor JUSTINUS minor, cum Sophia conjuge jure publico arcem Imperii tenebat, quo videlicet tempore JOHANNES Pontifex Romanæ Eccleſiæ in ordine Pontificum ſexageſimus tertius Cathedram ejuſdem urbis anno ſui præſulatus octavo ſtrenue gubernabat. Computantur autem ab anno nativitatis præfati viri Dei Amandi uſque ad obitum ipſius Pontifices Romanæ Sedis ſexdecim, a Johanne ſcilicet incipientes numerari, cujus octavo anno Pontificatus natus eſt, hoc modo: primus idem JOHANNES, ſecundus BENEDICTUS, tertius PELAGIUS, quartus mirabilis Doctor Eccleſiæ GREGORIUS, in cujus ordinationis initio vir Dei Amandus viceſimum ſecundum ætatis agebat annum, in obitu vero ipſius prope trigeſimum quintum qui erat annus a nativitate Domini ſexcenteſimus quintus, regni autem FOCÆ Cæſaris annus ſecundus, ſicut Beda venerabilis Presbyter in Chronicis ſuis refert. Et ut cœptum perſequar calculum,

Summi Pontifices Amando coævi.

a Hic calculus, quantumvis ſtudioſe ab Auctore indagatus, ſtare haud quaquam poteſt. Cum enim ex Baudemundo, & ex ipſo Milone infra, Amandus ad Theoderici principatum pervenerit, ſupervixeritque Childerico haud ante annum 673. interfecto; omnino Amandi obitus ultra iſtum annum producendus eſt. Sic igitur Amandi ætas componenda. Mortuus eſt Amandus regnante poſt Childericum Theodorico, ex dictia, & quidem die Dominica in diem ſextum Februarii litera B præditum incidente, ut prælaudati Auctores ſcribunt. Toto Theoderici Regis principatu dies Dominica in ſextum Februarii incidit annis dumtaxat 679. & 690. Poſterior annus Amandi obitum ſerius differt: proinde retinendus poſterior, quemadmodum Carolus *le Cointe* recte ſtatuit.

lum, successor Gregorii Pontificis quintus SABINIANUS, sextus BONEFACIUS, septimus alter BONEFACIUS, octavus DEUSDEDIT, nonus BONEFACIUS, decimus HONORIUS, undecimus SEVERINUS, duodecimus JOHANNES, tertiusdecimus THEODORUS, quartusdecimus MARTINUS B. Amando familiarissimus, quintusdecimus EUGENIUS, sextusdecimus VITALIANUS, cujus tertio anno Pontificatus B. Amandus est defunctus octavo Idus mensis Februarii : atque ita computati ab anno Incarnationis Dominicæ quingentesimus septuagesimusprimus, qui erat annus octavus Præsulatus Johannis Papæ, usque ad annum Domini sexcentesimum sexagesimumprimum, qui erat annus Episcopatus Vitaliani Papæ tertius *a*, quo S. Amandus obiit, inveniuntur anni vitæ præfati Patroni nonaginta, quibus præsentis vitæ munus explevit. AN.CHR. 679 6. Februar.

8. Simili etiam modo si Reipublicæ Imperatores revolvas, septem in tempore vitæ præfati Patris Amandi Regio officio functos invenies hoc ordine : primum Justiniani successorem JUSTINUM juniorem, cujus septimo anno regni natus est, secundum TIBERIUM, tertium MAURICIUM, quartum FOCAM, cujus secundo anno imperii, ut jam diximus, qui erat annus Domini sexcentesimusquintus, Gregorius Papa obiit, post quem B. Amandus, vixit annis quinquaginta sex, quintum Romani Imperii principem ERACLIUM, sextum CONSTANTINUM *b*, septimum ejusdem nominis CONSTANTINUM, cujus anno regni vigesimotertio *c*, qui erat annus Dominicæ Incarnationis sexcentesimus sexagesimusprimus ultimum præsentis ævi tempus sæpedictus Pater explevit. Imperatores.

9. Quod si & Principes Regni Francorum qui tempore vitæ ejus jus Regium tenuerunt, aliquis quærere voluerit; (quamquam id non facile propter historiarum semiplenam indaginem videatur fieri posse) diligentius animi vivacitate perspiciens, reperiet tempore vitæ ejus hos apud Francos honore functos Regio hoc ordine : Primum CHILPERICUM, secundum LOTHARIUM, tertium DAGOBERTUM, quartum SIGEBERTUM, ejusque Fratrem LODOVEUM quintum, cujus filii fuerunt hi, LOTHARIUS, HILDERICUS, ac THEODERICUS : sed Lothario in juventute mortuo, ac deinde Hilderico a Francorum Primatibus interfecto, Regalem quam nuper tonsuratus amiserat Theodericus recepit dignitatem : ad cujus usque tempora beatum vixisse Amandum Chartarum instrumentis quæ apud nos hactenus habentur docemur. Quibus etiam diebus EBROINUS Majordomus nefandas Regno Francorum fraudes inferebat, calamitates augens de die in diem usque ad feram scelerata piacula mortem ; qui Regibus cum omni populo perturbatis ad ultimum omnium malorum suorum cumulum B. LEODEGARIUM diversis tormentorum pœnis excruciatum Christi Martyrem fecit. Si quis vero hunc sermonem ab exiguitate ingenioli nostri depromptum quasi minus idoneum ac veritate suffultum probabili argumento investigare voluerit; hunc monemus, ut primo annum obitus præfati Confessoris Christi Amandi, qui fuit a nativitate Domini sexcentesimus sexagesimus primus diligenter memoriæ figat, quia in eo sicut priores nostri nobis non solum in libris, sed etiam lapidibus ne obliterari posset scriptum reliquerunt, ab hoc mundo ad Dominum transiit. Unde hoc numero quasi fundamento in animo stabiliter collocato, ab ipso demum ad superiora calculando nonaginta annorum quibus vixit numerum computet, & sic ad quingentesimum septuagesimum primum Nativitatis Dominicæ annum quo natus est sæpedictus Pater gradatim perveniet. His igitur duobus calculis, uno ortus, & altero obitus diligenter animo commendatis, adhibeat sibi historias Regum qui eo tempore jus regium tenuerunt, insuper & Chronicas venerabilium Patrum, necnon & librum de Pontificibus Apostolicæ Sedis editum : eosque quasi ante & retro oculatus hinc & inde sensus vivacitate circumspiciat, atque qui Apo- Francorum Reges.

a Vitaliani Pontificatus initium illigat Auctor anno 658. Baronius vero anno 655. Consule Chronologiam nostram in limine hujusce Tomi.

b Heraclonam Constantini filium, Constantini alterius seu Constantis fratrem omittit.

c Ergo Constantinus ex mente Auctoris anno Christi 639. regnum iniit. Cui calculo favet Fredegarius in Chron. cap. 81. qui Heraclona ob regni brevitatem similiter expuncto. Constantinum Constanti locum dedisse anno regni Chlodovei junioris secundo affirmat : tametsi Baronius Constantis principatum ab anno 641. orditur.

AN CHR. 679 6. Februar. ſtolici, quive Imperatores vel Principes B. Amando in corpore adhuc viventè fuerint ſollerter conſideret. Etſi poſt nullam laboris operam rei veritatem invenire quiverit, nequaquam hæc noſtra dicta qualiacumque ſunt, ut opinor, reprobabit.

VI. *Qualiter corpus B. Amandi in loco quo nunc requieſcit fuerit translatum, & de dedicatione Baſilicæ aut de ordinatione Epiſcopatus ipſius ſeptimo Kalend. Novemb.*

10. Diem hodiernam ſacroſanctæ feſtivitatis ſollemni devotione Religioſorum conventui celebrabilem ipſe revoluti temporis curſus indicit. Et quoniam plurimi in hac plebe hujus penitus expertes adhuc exſtant rationis, non otioſum duximus eis notitiam tantæ ac tam gratæ pandere celebritatis. Dignum igitur, immo neceſſarium credimus, ut qui iſta celebrant & quare celebrent ignorant, cognitionem hujus rei capiant: & qui hactenus minus nota feſtivo ſtudio honorabant, glorioſius ac reverentius jam nota excolere atque venerari diſcant. Quia ergo Vitæ ter beati ac dilecti Confeſſoris Chriſti AMANDI libellus ſatis plene ſufficienterque diſſeruiſſe cognoſcitur, qualis quantuſque idem dum adhuc mortalitatis iſtius ærumnis teneretur exſtiterit, qualibuſque inter caliginoſos hujus ſæculi anfractus virtutum ſignis claruerit, necnon & quam longe ſitos illuſtraverit, atque de tenebroſa hujus ſæculi Ægypto, columna Legis, Divinæque gratiæ protectione præeunte, per varias piorum profectuum manſiones ad terram repromiſſionis (per quam patria viventium figuratur) quali fine migraverit; his interim poſthabitis, ad indaganda aliqua de multis Divinorum operum magnalibus quæ circa ipſum ejuſque corpuſculum poſt ejus obitum Divina clementia, quamquam impolitum dirigamus ſermonis officium. Ea ergo quæ referimus, a Patribus fideliter referentibus audivimus, quorum fidem omnipotenti Chriſto committimus, apud quem etiam peracta quaſi inſtantia, & pro præſentibus haberi futura credimus: cui mendacium, quia ex malo eſt, diſplicere cognoſcimus. Non enim beati viri merita ut clara hominibus appareant mendaciis egent adſtrui, ſed ampliora quam explicari verbis queant, remota omni ambiguitate debent credi. Sed quia de his non pro ſui (quod impoſſibile eſt) dignitate, ſed pro noſtri paupertate ingenioli aliqua præloquendo tetigimus; nunc Divina nos præeunte clementia propoſitum nobis iter carpamus.

Auctoris fides.

11. Anno igitur Incarnationis Dominicæ ſexcenteſimo ſexageſimo primo *, qua Conditor & Redemptor mundanos miſeratus errores humanæ dignatus eſt uniri naturæ, Deo boniſque cunctis amabilis AMANDUS poſt multa bonorum actuum inſignia ad cœli aulam perenniter cum Chriſto, cui devote ſervivit, regnaturus aſcendit. Nec immerito ei introeunti cœleſtia patuere palatia, pro quibus ipſe in terris poſitus voce cantaverat indefeſſa: Quam amabilia ſunt, inquiens, Domine virtutum tabernacula tua; concupiſcit & deficit in his anima mea. Requievit vero anno ætatis ſuæ nonageſimo, menſe Februario, febris tactus incommodo, die quoque Dominico, cui mors via ad patriam, ac præſentis vitæ exitus, ſequentis ac numquam finiendæ factus eſt introitus. Ad quam multiplicibus hujus mundi ærumnis abſolutus, ſui Domini obtutibus, plenis oleo lampadibus, virtutum ſcilicet piarum fertilitate, meruit apparere coruſcus. Sepultus ſane eſt debito Fidelium honore in Cœnobio a ſe ædificato, cui ex nomine fluvioli ibi decurrentis HELNONIS vocabulum hæſit. Quem videlicet locum quondam ipſi viro Dei Francorum princeps DAGOBERTUS ſilveſtri coma *a* non indignum prona indigni contulit devotione, rata legum ſanctione ſtabilitum. Cujus licet crebra plurimorum opinione didicerit ſanctitatem, amplius tamen (ut in libello Vitæ ejus legitur) eumdem iſdem Princeps in filii ſui Sigeberti contra naturam mirabili propter infantiam locutione, ſub ſua præſentia

*S. Amandus quando mortuus? * ſupra n. 6.*

Elnone ſepultus.

a In Regno Francorum ſolis Regibus *flagello crinium*, ut loquitur Gregor. Turon. lib. 6, c. 24. id eſt prolixos capillos gerere licebat. Hinc prædium Elnonenſe Rege haud indignum dicitur.

AN.CHR. 679

6. Februar.

sentia Christo Sanctum suum mirificante, meruit agnoscere manifestam. Prædicto igitur in loco quia amplius ipsum ceteris a se constitutis diligendo excoluit, etiam corpusculum ipsius discipulorum suorum obsequio tumulum sumpsit, sicut etiam Testamento * terribili scripto pro hac re, quod in archivio nostri Monasterii hactenus servatur, decrevit. Non tamen in ipsa qua nunc requiescit positus est Basilica, sed in altera quæ adhuc superest Principis Apostolorum Petri nomine dedicata: quæ quoniam pro sui parvitate tanti Præsulis tumulo visa fuit incongrua, atque etiam secundo sexui propter Monachorum habitacula inaccessa, frequenti Religiosorum virorum conventu * visum est aliam magnitudine præstantem debere ædificari, quæ ex utroque sexu a confluenti illo sufficeret multitudini populari. Completo itaque Deo devotorum sumptu opere illius ædificii, tempus aderat quo ille deberet transferri.

* infra

NOTA.

* conventui

Corpus incorruptum transfertur.

12. Illis igitur diebus supererat adhuc humanis rebus venerandus Christi Confessor mirabiliumque operum patrator ELEGIUS *a*, qui beatissimo Pontifici Amando dum adviveret fuerat familiarissimus, ac sanctitatis ipsius non ignarus. Hic itaque ad Dedicationem novæ Ecclesiæ atque ad transferendas in illam sacri corporis Reliquias in urbe Noviomagensi venerat: plurima quippe in suæ diœcesis sollicitudine sagacitatis industria pollebat. Ubi vero tumulo sacro removit cooperculum, reperit insperatum Divinæ virtutis miraculum, corpusculum scilicet sancti Patris, ut ibi ante sexdecim annos positum fuerat incorruptum. Tum demum tam inopinati stupefactus novitate miraculi, gratias egit summæ Divinitati, quia sanctitas quæ in vivente claruerat, in mortuo non latebat. Ne cui forte hoc prodigium videatur incredibile, non defuit adhuc qui mirabilius aliquid in ipsius sancti viri sacratissimo corpore nostra in ætate miraculum se confirmat vidisse: quod etiam in altero de Elevatione incorrupti cadaveris ejus sermone habito, qui voluerit nostra qualiacumque sint legere, poterit cognoscere. Si enim aromata pigmentariorum arte confecta humana nequaquam post mortem sinunt putrescere cadavera; multo magis credi decet tanti Patroni merita mirabilium operum indiciis declarata servare potuisse membra, vascula videlicet sua in quibus habitaverant, incontaminata. Deportatum itaque beati Pontificis Amandi corpusculum sibi præparatæ eademque die dedicatæ Basilicæ intravit habitaculum. Ibi usque in sequentem diem famulantum est obsequio custoditum, donec completa a præfato Antistite Elegio Missarum sollemni celebratione, ingens spectaculum universæ plebi præbuit ad has exsequias congregatæ. Collocatum etenim in medio Templi atrio coram altario corpus honorificum omnibus circumstantibus præbuit contemplandum, ejusdemque venerabilem vultum detectum cupientibus turbis monstravit intuendum, paciferos insuper ipsius Sancti pedes atque manus concessit osculari virtutum operatrices. Qualis quantusque ibi stupor gaudio mixtus fuerit, excellentia tam mirabilis facti prodit. Inenarrabile etenim tunc Christicolis inerat gaudium, cum gemini Sacerdotes Amandus atque Elegius ordine & merito inclyti, velut duo luminaria mundi cœlestia meritis & terrena complentes virtutum radiis, coram Divino altario positi suffragia orationum suarum largirentur turbæ circumstanti; unus horum superata antiqui hostis tyrannide jam cum Christo scilicet Rege suo in cœlesti gloria triumphans, alter inter varia hujus mundi certamina pro eodem ut invincibilis Agonitheta desudans: unus ex his ut emeritus miles jam sine labore præmia indefectiva recensens, alter contra numerosos hujus vitæ labores ac multiplicia pericula sudoris gravatus anxietate persistens: unus horum jure Pontificali, more videlicet suo, peracto officio repausans, alter necdum terminatis sollemniis ut Pontifex Christum Pontificum Pontificem interpellans. Fragrante igitur in sacratissimo famuli Dei Amandi. corpuscu-

a Milonis calculum hoc etiam in loco aberrare constat. Quippe teste S. Audoeno in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 2. Eligius tantum *usque ad initium regni junioris Lotharii mansit in corpore*. Non ergo attigit Theodorici Regis principatum, quo tempore Amandus denatus est. Certe vulgato S. Amandi Testamento MUMMOLENUS *Episcopus* Eligii successor subscripsisse legitur. Non ergo Amandi Elevatio tribui potest Eligio. Sed nec ipsi etiam Mummoleno, qui anno circa 684. (ut ad Vitam S. Audomari supra ad ann. 667. observavimus) decessit, ante annos circiter undecim quam S. Amandi corpus e loco moveretur: quod anno post obitum sextodecimo factum est, uti legitur infra.

AN.CHR. 679 6. Februar. pusculo incorruptione membrorum & meritorum, si qui interérant qui eo vivente de signorum ipsius magnitudine dubitaverant, in mortuo quod multiplici timoris anxietate pavescerent videbant. Qui autem eo audito non obtemperasse se ejus salubribus monitis meminerant, se hæc parvipendisse summo mœroris lamento plangebant. At qui ejus magisterio præcepta vitalia nuntianti inhæserant, se hæc & auribus audisse & actibus exercuisse gaudebant. Ut vero turbis quamvis adhuc desiderantibus prædictus Antistes Elegius du-

NOTA. xit satisfactum, pretiosissimum depositi corpusculi Thesaurum altius tellnri (ut tunc moris erat) credidit abscondendum, videlicet ut omnibus non pie quærentibus inveniendi illud negaretur facultas. Illius itaque Translationis ac sepulturæ decus & qui aderant votis celebravere sollemnibus atque suis posteris celebrandum decretis statuere salubribus, sacræ scilicet encænias Basilicæ, atque die eadem deportati cadaveris prodigium memorabile, quod hactenus a nobis numeroso populorum cœtu ad hæc sollemnia confluente, anniversarie septimo Kalendarum Novembrium die, debito celebratur honore. Ordinatis igitur omnibus atque universis quæ ad ornatum loci sive stipendia Ordinis Monastici pertinebant, pro facultate sua bene congruenterque dispositis, singuli quique Fidelium ad propria repedarunt gaudentes, gratias sanctæ & individuæ Trinitati super inenarrabilibus ejus agentes muneribus, quibus ab initio sæculi omnibus se in veritate quærentibus est misereri dignatus. Rationem ut credimus hodiernæ festivitatis reddidimus, ac quid in ea colimus, utcumque his paucissimis sermonibus explicavimus, sacræ videlicet Basilicæ Dedicationem atque Translationem in ipsam Pontificis Christi Amandi memorabilem.

Quo die ordinatus fuerit Episcopus. 13. Præterea ut etiam veneranda ejus sollemnitas diei trino non indecora sit calculo, tertia supradictæ celebritati causa concurrit, Episcopalis scilicet honoris assumptio, quia reverendum Patronum nostrum hodierna die venerabiliter recolimus ordinatum, atque saluti plurimorum superna dirigente clementia Pontificem cœlitus datum. Hæc ergo summo devotionis officio honestissime celebremus, eumdemque orationum nostrarum adjutorem ac suffragatorem quæramus. Plurimum quippe in cœlestibus sedibus obtinere posse creditur jam cum Christo positus, cui in terris conversatus in omnibus bonis actibus servire studuit indefessus. Ab ipsis siquidem pueritiæ suæ crepundiis Divinis famulari elegit obsequiis, ac toto corde vivificis Domini sui obedire mandatis. Nec immerito Apostolico vocabulo vivens meruit insigniri, quorum exempla concupivit imitari: siquidem excelsis eorum meritis dignus habitus est particeps fieri, qui patria, parentibus, ac omnibus mundi possessionibus spretis, Christi elegit discipulus effici, ut heres ipsius mereretur inveniri, pro quo universas voluptates caduci contempserat mundi. Nec tamen tantum Apostolicis dignus est laudibus adæquari, sed etiam Angelicis spiritibus ac universis agminibus cœli, &c.

VII. *Sermo de Elevatione ipsius quæ facta est a* LOTHARIO *custode 12. Kalend. Octobris.*

Tob. 12. 7. 14. Quia opera omnipotentis Dei enarrare fore honorificum, per Raphaelem Archangelum cœlestis medicinæ docemur bajulum; dignum arbitramur, immo necessarium, Elevationem corporis sacratissimi Pontificis Christi Amandi memorabilem non tacere. Est quippe in ea & Divini miraculi portio non minima, & ejusdem beati viri laudis ac sanctitatis materies infinita.

Anno 809. sepulchrum S. Amandi inundatione attingitur. * 130. supra 15. Igitur anno Verbi carnem facti scilicet Filii Dei pro salute ac redemptione humani generis incarnati, octingentesimo nono, qui erat annus a transitu viri Dei Amandi centesimus quinquagesimus *, plurima ultra solitum aquarum inundatio facta, multis in locis metas suas excesserat, atque circumjacentes fluminibus agros damnosa segetum vacuatione nudaverat. Quod periculi malum adeousque excreverat, ut etiam incolæ fluminibus proximi habita-

bitacula avita cogerentur deſerere, & in ſublimibus colliculis, donec decreſcerent, mutatis tabernaculis habitare. Hæc vero excreſcenrium aquarum copia de die in diem augmento imbrium intumeſcens, etiam oras fluvii vocabulo *Scarp* nimietate ſua impleverat, qui beatiſſimi Patroni noſtri Amandi tumulo pene contiguus, non amplius ab eo quam viginti paſſibus diſtabat. Qui quotidiano cremento ſuperfluens, intantum excrevit, ut ad ſacroſanctam ſacratiſſimi corporis ſepulturam accederet, atque omne illud ædiculæ ipſius ſpatium quod circa pedes adjacet, ſuperfuſis aquis impleret, ſiccumque pergentibus ibi gradiendi iter negaret. AN CHR. 679 6. Februar.

16. Hujus itaque incommoditaris triſtis eventus, Monachorum animis mœrorem non modicum intulit, præcipue vero venerabilem LOTHARIUM, ſacri Templi illo in tempore Ædituum, non mediocriter perculit. Cujus ſagacis animi induſtriam operumque efficaciam, & corpora librorum noſtro archivo indita, ac totius Cœnobii in melius augmentata, etiamſi humana lingua taceat, fabricæ ſtructura clamat. Hic igitur inſoliti permotus novitate diluvii, ſecum cœpit pertractare mente ſagaci, quibus modis imminenri ſuccurreret periculo, aut tali ac tantæ perniciei quali obſiſteret ſuffragio. Sollicitus enim erat, ne uſque ad pretioſiſſimi Theſauri depoſitum, ſacri videlicet Patris corpuſculum, altius telluri, ut in altero ſermone diximus, a beatæ memoriæ Antiſtite Elegio defoſſum, eadem aquarum affluentia penetraret, atque ipſum circumflua humectatione & improbo auſu contingendo violaret. Tandem ergo ancipiti dubietate ſubmota ad hoc ſe ſalubre conſilium ſuſtulit, Divino (ut credi decet) inſtinctum animatus, quatenus ipſam ſacri corpuſculi urnam de inferioribus ad alriora ſubrigeret, eamdemque deinceps ab omni hac alluvione rutiſſimam limoſaque pallude ſecretiſſimam ſua proviſione redderet. Corpus a Lothario levatur.

17. Die igitur conſtituta Clericorum caterva ad tantum opus congregata, foſſores neceſſarios adhibuit, atque ſarcophago elevando plurimam diligentiam impendit. Quod ſumma cautela, ut digum erat, levatum, in ſiniſtra parte deponi fecit, ac feſtiva celebritate per ampla Ædis ſpatia lychnis relucentibus Miſſarum ſollemnia pro tanti Præſulis honore devotiſſime exorſus, per eumdem tumulum implevit. Er quamvis in circuitu ipſius ſepulchri, aquatilis humor extrinſecus fuerit, non tamen intrinſecus lutulentis ſordibus ſeu aquæ guttulis introitus patuit. Nec immerito credibile eſt, Deum qui omnium creaturarum naturas pro ſuo arbitrio in quaſcumque vult rerum ſpecies transformat, ac tumeſcentia maria proprio nutu arenis quaſi habenis fortiſſimis frenat, etiam dilecti ſui cadaveri, tanti honoris beneficium præſtare potuiſſe: ut intra ipſius urnæ vaſculum, quo pretioſum tenebatur depoſitum, nihil intraret ſordium: ut cunctis fieret ejuſdem venerandi Pontificis meritum manifeſtum.

18. Expletis igitur Miſſarum ſollemniis, paucis ſecum quos voluit ex Monachis retentis, ceteros abſcedere fecit, ac non tam temerario auſu, quam fidelis animi devotione fervens, explorare diligentius amica curioſitate duxit congruum, quid ſub oculis poſitum intra uterum ſuum teneret vaſis receptaculum: ſimulque æſtimans neceſſarium, ut ad devotionem venerandam quærentium, de pulvere carnis ſive de oſſibus illius tolleret aliquantam portiunculam Reliquiarum. Interea omni dubietate ſubmota, idem archicuſtos ad tumulum in ſuperficie pavimenti poſitum humiliter acceſſit, atque operculo lapidis quo tegebatur remoto diligentius introſpexit. Et ecce obtulit ſe obtutibus illius vir cano capite reverendus, abſtinentiæ ac jejuniorum marcore quibus comitibus vixerat pallidus, ſanctitate morum meritorumque præcipuus, incorruptione quoque membrorum ſuave fragrantium quaſi aromaticus ac toto corpore incontaminatus, hoc ſolo quod in ſepulchro jacebat dormienti ſimillimus, veſtimentis Pontificalibus honeſta pulchritudine adornatus. Res raritate ſui valde mirabilis, atque pro ſui magnitudine humano ſermone vix explicabilis. Qui enim putaverat ſe putrefactæ carnis, uti in mortuis fieri aſſolet, reliquias inventurum, reperit ultra æſtimationem, inviolati corporis memorabile prodigium. Corpus integrum reperitur.

AN.CHR. 679 6. Februar. gium. Quali hæc visio digna miraculo, quamque immenso stupore proxima fuerit, eloquentia humani ingenii effari nequit, quin minus ariditas nostri sermonis hæc explicare ut decet, tenuissimis valeat verbis. Stupefactus igitur, ut par erat, tam inopinati visione portenti, omnipotenti Deo debitis laudibus benedixit, tantorumque donorum largitori gratias egit. Congaudens etiam tanti inventione thesauri, non modico iterum cœpit sollicitudinis angore cruciari, multa animo volvens, quid ex ipso ad commemorationem sequentium pro munere deberet auferri.

Casula tollitur. 19. Ubi vero fluctuantem animum anchora consilii stabilivit, casulam qua erat indutus, a sacratissimo ejus collo abstulit; eumdemque in latus utrumque versans, cannas arundinum fluviales, quæ sub ipso olim positæ fuerant propter humorem aquatilem, subduxit, idque suis desideriis minus esse perpendens, nisi etiam ex corpore aliquam tolleret inviolatorum portionem membrorum, vertit audaces, ut ita dicam, ad cadaver venerabile manus, unguesque spiritualis vituli cornua producentis & ungulas secuit. Quæ post obitum illius contra naturam ita excreverant, ut etiam manicas manuum ejus cremento suo penetrarent. Necnon & barbam Pontificis, nostri scilicet Aaronis, post sepulturam ipsius recrescentem totondit.

Dentes duo extrahuntur fuso cruore. 20. Hæc vero omnia sibi summo devotionis obsequio recondens, nec sibi tamen suisque desideriis sufficere credens, ad os sacratissimum per quod Divinæ pietati crebræ orationum preces fuerant fusæ, ac variis populis frequentes prædicationes directæ, ausus est manum mittere, atque si aliquem de dentibus illius posset eximere, studuit pertentare. Sed & cum hoc pro eorumdem firmitate nequiret perficere, fabrili instrumento, tenaci videlicet forcipe usus, de gingivis pulcherrimi oris duos dentes eduxit, rubicundo ebore, ut credi decet, ac antiquo sapphiro pretiosiores. Mirum dictu fidelem quærens auditorem, quod contra naturam est! mortui cadaveris de dentibus eductis stillæ fluxerunt cruoris, hujusque monimenti usque in diem hodiernum testimonium acerra præbet eborea, adhuc eodem quo infusa fuerat sanguine, cum ibi servandi mitterentur (mirabile dictu!) eruentata, &c.

Corpus in altiori loco reponitur. 21. Igitur ablatas de corpore viri Dei Amandi supramemoratas Reliquias congruo loco debito honore deposuit: lapidum etiam cæsores, necnon & cæmentarios adhibuit, aliaque perplura, quæ ad hoc opus apta videbantur, exquisivit. Corpus vero venerabile a die duodecimo Kalendarum Octobrium quibus elevatum est, usque ad decimum Kalendarum Novembrium quibus restitutum est, per triginta duos dies supra terram manere permisit, ac die eodem, magno Cleri, populique conventu congregato, in loco præparato recollocavit: urnamque sepulchri, non ut antea fuerat in profundioribus posuit, sed in superioribus, itaut fundamentum illius videri, & lumen sub illo accendi posset, collocavit atque in eo illum Psalmi versiculum, *Hæc requies mea in sæculum sæculi, hic habitabo, quoniam elegi eam*, suprascripsit. Utramque vero, Elevationem videlicet corporis atque Restitutionem, celebrem esse fecit, suis etiam successoribus honorabilem in perpetuo fore sanxit. Quod hactenus nos devotissime hodierna celebritate colimus, ac nostros ut ea maneat cura posteros monemus.

Auctoris ætas. 22. Hæc nos cum a Patribus qui his interfuere, & adhuc numerosi supersunt, audissemus, frequenti sermone narrantibus, silentio nequaquam infructuoso tegere permissi sumus: sed ad laudem Christi Pontificisque ipsius, licet vili dictatu, posteris transmisimus. Talibus & tantis usque in præsens virtutibus, ejus celebrabilis honoratur tumulus. De sanitatibus vero in Basilica ejus, qua requiescit, ipsius intervenientibus meritis patratis, aliqua hic commemorare supersedimus: quoniam de his satis in libello vitæ illius expressa cognoscimus. Siquidem ad ejus memoriam cœcitas visum, surditas auditum, debilitas gressum, & taciturnitas linguæ recipit officium. Hæc nempe quasi communia Sanctorum dona referre omittimus, quia ad ignem in ejus Memoria divinitus

nitus accensum stilus festinat stolidus, cui hebes prona devotione concurrit animus *a*. AN.CHR. 679 6. Februar.

VIII. *De igne cœlesti in Memoria beati Amandi Divina virtute mirabiliter accenso.*

23. Denique anno ab Incarnatione Domini octingentesimo quinquagesimoquinto, a transitu vero beatissimi Amandi centesimo nonagesimoquinto, atque ab Elevatione corporis ipsius quadragesimo-septimo, die vigesimo mensis Septembris, celebritas anniversaria sæpedictæ Elevationis illius imminebat; quæ minus digno devotionis studio solemnis exstabat. Siquidem quotidianis diebus consueto contenta officio nullo feriali honorabilis erat obsequio: quam negligentiam Divino correctam prodigio sequenti manifestius liquebit eloquio. Non enim (ut aliquid etiam in transcursu dicamus) Dei omnipotentis miracula sive per ipsum, sive per ministros suos acta, tantum ad strepitum & plausum favoremque vulgi excitandum credimus patrata; sed ad fidem corroborandam credentium correptionemque animarum errantium cœlestia terrigenis monstrari opera tenemus certissimum: ut quia quotidianis præceptorum sacrorum admonitionibus non emendamur, portentis quibusdam quasi stimulatorum aculeis corrigamur. Et quia more generorum Loth obdurati, ut perituræ Sodomæ terga fugiendo præbeamus, atque ad montem virtutum ascendamus obedire nolumus; fit ut nobis sermonem Divinum qui per Loth figuratur, quasi per ludum loqui videamus, terribiliaque præcepta mortem ac perditionem minantia juxta Prophetam in canticum oris nostri vertamus.

24. Quid itaque isto de quo loqui incepimus signo, ignis videlicet Divini accensione nos admonitos putare debemus, nisi ut flammam geminæ dilectionis, Dei videlicet & proximi, in nostris cordibus accendamus, qua in conspectu summæ Majestatis lucere valeamus, vitiorumque rubiginem de actibus nostris ardore illius ignis, quem Dominus noster in terram, hoc est terrena corda misit, ad purum expurgemus, ut depulsa plumbi, id est iniquitatis & peccati a nobis gravedine, ad cœleste diadema nostri Regis quasi aurum purissimum nos præparemus? Sed de his satis, quamvis præpostero ordine dicenda fuerint, præoccupando diximus: nunc ad ipsius signi magnitudinem linguæ plectro & calamo scribere accedamus.

25. Die igitur qui jamdictam elevationem ordine temporis præcedebat, terminata synaxi vespertinæ celebritatis, non ita pleno ut dignum erat apparatu luminis,

a Hanc historiam paulle aliter describit Alcuinus Epigrammate 54. postquam in tribus præcedentibus de Basilica S. Amandi & Monasterio per GISLEBERTUM Præsulem restitutis, de Ecclesia S. MARIÆ & de tumulo S. Amandi egit. Sic canit Epigrammate 54.

Dum sacra præsentis pervadit limina Templi
Sæpius accrescens cumulatur gurgite flumen.
Non tulit ARNONUS *sudari Templo Sacerdos.*
Jusserat in melius renovari hæc omnia Præsul,
Latior ut fieret crypta & sublimior ista,
Supponunt tectis firmatos tot quatuor arcus,
Mysticus ut totam firmaret calculus aulam.
Parvula precelso consecrant tecta Ministro
Michaeli cæli Christi qui adstitit in arce,
Atque preces offert Sanctorum Rege Polorum.
HLOTHARIUS *Custos fecit mandante Magistro*
Semper in æternum Christus conservet utrosque.
Qui legis hos versus dicat ergo pectore puro
ALCUINO *veniam scelerum da Christe precamur.*

Item Epigrammate 64. ARNONUS *S. Amandi tumbam renovasse* dicitur. Et Epigram. 228. ARNONUS *Præsul jacentem* Basilicam renovasse & *melius construxisse*, atque in honorem S. Michaelis, S. Petri ac S. Amandi dedicasse fertur, voluisseque ut *sanctum polyandrum*, hoc est cœmeterium, *Fratribus esset*. In fine ipsius Epigrammatis Alcuinus seipsum Lecturum precibus commendat. In istis Carminibus observanda sunt quædam. Alcuinus in Chronico Turon. aliisque anno 804. obiisse dicitur. Qui igitur hanc Amandi Elevationem quinto post anno factam cecinisse potuit? Deinde an Gislebertus in Epigr. 51. memoratus idem est cum Arnono, & quis ille Arnonus? Certe Gislebertus ex Abbate Elnonensi Noviomagensis Episcopus anno 780. obiit, Elnone sepultus: cujus Epitaphium citato loco Alcuinus composuit. Versus modo relatos Arnoni Episcopi Ecclesiæ Salzburgensi tribuit Vitæ S. Rudberti Scriptor Tomo 6. Antiq. lect. Canisii: et possibus Elnonensi Monasterio convenire manifestum est.

AN.CHR. 679 6. Februar. minis, neque etiam feſtivo conventu ut decebat turbæ popularis, ſolvebat ſol jam a curru flammeo ignivomos quadrupedes, ac fraterno amore ſorori Cynthiæ vicariam functionem præbebat; hacque viciſſitudine alternante, æmula nox cœruleo circumamicta peplò veniebat, Completoriiſque completis tenebrarum horror jam lucernis egebat; ac quoniam quieſcendi tempus jam venerat, Monachorum ſinguli lectiſternia petierunt cuſtodibus in aula Baſilicæ relictis. Qui more ſibi ſolito lucernis horis ardere ſuetis accenſis, atque univerſis per tota Ædis ſpatia cereis exſtinctis, dum unus eorum poſt parviſſimi intercapedinem temporis diligentiam Templi obſervans rediiſſet, cereum ad Sancti veſtigia ardere ſolitum ac paullo ante exſtinctum fuſo cœlitus ignis candore reperit radiantem. Quem dum ab aliis æſtimat illuminatum, iterato credit exſtinguendum. Sic a ſingulis viciſſim ſuccedentibus tertio exſtinctus, tertio nihilominus apparuit cœleſti igne coruſcus. Qua de re quod ſupererat in unum convenientes, ac ſinguli ſe eumdem exſtinxiſſe memorantes, & qui ipſum reaccenderit conquirentes, ita eumdem denuo exſtinguendum putaverunt, ut etiam carbonem qui ex filo remanſerat emunctoriis digitis adimerent, probare volentes utrum rurſus repetito luminis candore radiatilis appareret. Necdum quippe rem tanti miraculi pleniter agnoſcebant: quamdam tamen animo ſollicitudinem de hoc facto jam omnimodis capiebant. Qua de re dum ipſum cereum quarto reaccenſum conſpicerent, ſtupefacti, immo perterriti, quod quaſi temerario (ut ita dixerim) auſu eidem prodigio obviare exſtinguendo tentaviſſent, ipſum toties evindicatum a lumine ipſi conceſſerunt. Quid multis? permiſſus eſt ejus eſſe juris, cujus virtutis majeſtate tantis vicibus apparuit invincibilis. Diu itaque ſuper hac repentini novitate miraculi gaudio ſummo attoniti, tandemque dormitum euntes, ſtupidos oculos ſoporiferæ tradiderunt quieti.

26. Jamque nox ipſa tanto illuſtrata lumine prope tranſierat, & aurora rubeſcente Matutinorum ſolemnitas propinquabat, cum interea cuſtodes grabatis quibus quieverant ſurrexerunt, ac de cereis ſeptem maximis qui ad caput viri Dei ſub ipſo mauſolæo intra cancellos ſub conclavi poſiti ſtabant, duos gemino candore flagrantes repereruot. Ex illo autem ad pedes poſiti quem paullo ante accendi viderant, unde iſti ad caput ſtatuti accenſi fuerunt non dubitabant. Finitis vero Matutinorum ſolemniis, ac die jam clareſcente, vulgata facti fama omne Monachorum agmen in Baſilicam venit, atque ſummæ, ſanctæ & individuæ Trinitatis excelſis laudibus vocibuſque jubilantibus benedixit, Miſſarum deinde ſollemnia pro ejuſdem honore Patris ultra ſolitum devotiſſime implevit. Cujus inexplicabilis melodiæ cantilenam diutius protelatam ego ipſe qui hæc qualiacumque ſunt deſcribo, coram poſitus & audivi auribus, & ignem oculis vidi, atque hos etiam verſiculos in ipſis concentibus tanto Pontifici dixi. *Auctoris ætas.*

Lumen in æthereo quam clarus haberis olympo
Monſtraſti Monachis, Præſul AMANDE, tuis.
Da famulis ambire tuæ conſortia vitæ,
Ut valeant donis participare tuis.

Hoc igitur geminum divinorum beneficiorum munus, elevationem ſcilicet ſacri corporis admirabilem, ac dationem ignis de cœlo miſſi memorabilem, ſummo devotionis tripudio qui affuere celebrarunt, atque ut a poſteris eorum honoretur decreverunt, credentes levamen adepturos æternum, qui ejus memoriam cum debita habuerint actione gratiarum

AP-

APPENDIX EX LIBRO MIRACULORUM S. AMANDI,

Dum corpus per Franciam delatum est.

Auctore GISLEBERTO *Monacho Elnonensi, teste oculato.*

1. ANNO ab Incarnatione Domini 1066. a transitu vero S. Amandi 406. sub tertio Iduum Februariarum Elnone accensæ sunt domus in foro hora fere tertia, unde & in ipsam prædicti Pontificis Ecclesiam plumbeis tabulis tectam per tegulas sub ipsis tabulaticis flamma prorupit, antiqui hostis (ut credimus) invidia. Quæ ipsa cum omnibus Claustris suis statim est incendio devastata, necnon & Apostolorum Principis, sed & alia germani ipsius * Ecclesia. Campanæ fundendo in pulverem sunt redactæ, diruta etiam quæque ornamenta Ecclesiæ, columnas dico de pario lapide cum analogio honestæ fabricæ. Ubi quiddam contigit relatu dignissimum, quod sicut videntes & audientes in stuporem vertit non minimum, ita lecturis, ut reor, erit veluti monstrum. Nam mox ut ipsæ campanæ a flamma sunt invasæ, cœperunt insimul nullius nisi solius Dei impulsu resonare, acsi divinitus monerentur plangere ruinam sui & Ecclesiæ, donec, ut prælibatum est, in pulverem sunt redactæ. *Incendium Elnonense.* ** Andreæ*

2. Cujus habitationis restituendæ gratia Fratres cum Abbate * ipsius loci ex consulto Marchionis terræ atque Episcoporum, petitione quoque Francorum obnixa, feretrum quo corpusculum venerandi Patris recubabat, per Galliam detulerunt: quos cum tanto Thesauro Galli ubilibet locorum honorifice & summa cum devotione susceperunt. Excessimus sane Monasterio 7. Idus Junii, repedavimus in idem sub die 4. Nonas Julii. Quid autem hac intercapedine quatuor hebdomadum meritis sæpedicti Pontificis coram immensitate vulgi in ipsa regione sit gestum, non ducit mater Ecclesia reticendum. *Corpus S. Amandi defertur.* ** Lamberto seu Fulcardo*

3. Quædam itaque peragrantes loca, Cameracum urbem devenimus cluentem Pontificali Cathedra: in qua propter valvasquidam insensatus constrictis artissime in nervo pedibus residebat, qui ut ab incolis palam factum est nobis, ob nimiam capitis amentiam quamdam propinquarum suarum fauciaverat. Ubi cum honorifice ab Antistite LIETBERTHO cunctoque ipsius loci Clero recepti hospitandi gratia commaneremus, illum miserum donari S. Amando interpellavimus, quatenus solutum vinculis corporalibus, Sanctus cui donaretur apud Divinam clementiam obtineret dæmoniacis absolvi nexibus. Quod & ita factum est. Nam & Pontifex nostris assensum præbuit petitionibus, & ille Pontifex noster cujus corpus deportabatur, liberam mentem eatenus captivato a summo Pontifice Christo impetravit: itaut inde nobiscum progrediens, nullum malesani capitis indicium ultra prætenderet. *Cameraci amens sanatur.*

4. Ab ipsa quoque urbe vestigia detorquentes cum immenso comitatu civium, tendebamus versus opidum cui vocabulum est Coceium *: ubi multæ aversiones ab opidano seu judice ejusdem loci, familiæ inferebantur S. Amandi, quæ circa ipsum degebat opidum. Sed ubi loco quo dispositum erat tendere propiavimus, ecce quemdam Presbyterum Ecclesiæ in honore S. Remigii exstructæ, Aldonem nomine, cum plebe promiscui sexus non modica obvium habuimus humiliter deprecantem, ut thecam tanti Pontificis in ipsam S. Remigii Ecclesiam deferri, ibique paullulum requiescere permitteremus. Est autem ab hoc loco non multum distans quidam viculus quem dicunt Vernulium *. In hoc jacebat mulier stratu recubans ob immensum languorem membrorum, quæ a lecto nequiverat egredi per curricula bis quinque annorum. Hæc ubi aure percepit sonos & cantus plebis eo divertentis, causam percunctatur. Cumque didicisset ** Coussy diœc. Lugdunensis* ** Vernevil*

AN.CHR. cisset corpus S. Amandi a fidelibus turmis illo transferri, continuo in hæc ver-
679 ba prorupit: & si daretur me saltem manibus reptantem quasi quadrupedem
6. Februar. obviam fieri! implorarem Sanctum quatenus interventione sacra meæ suffragaretur imbecillitati. Sed cum inhianter arderet quæ optaverat complețum iri, interventu tanti Patris, ejus vota clemens prævenit Dominus. Confestim denique sanguis discurrens circa nervos membra languidæ firmavit &c.

Deinde duo subduntur miracula, de hujus feminæ consobrino loquela donato: de puero debili sanitati restituto in ipso limine portarum castri prælibati.

Lauduni miracula facta.

5. Postea denique aurora finem dante montem Lauduni accessimus; ipsumque statim conscendimus, atque ibi ab Episcopo ELENANDO universoque ejusdem loci Clero cum ingenti veneratione recepti eo die quievimus.

Illic insanus mentis compos effectus in Ecclesia S. Mariæ, *clauda mulier erecta, cæca illuminata, mutæ loquela concessa.*

Calneii. * Chauny opid. ad Oesiam.

6. Inde utique cum immensa vulgi alacris pressura detorquentes vestigia, processimus tendentes versus Noviomi mœnia. Jam currum immergere sol Oceano parabat aureus, cum castellulum quod vocant Calneium * advenimus: ibique hilariter hospitio recepti noctu quievimus.

Ibi matrona puerum a nativitate cæcum habens, noctem pervigilem duxit, excubans sub feretro S. Amandi. *Monachi Elnonenses ab ea rogati*, dentem sæpedicti Patris fabrili opere, auro decenter politum, baculum quoque sumentes quo prædicationis suæ rexerat præsulatum, posuerunt ut poposcerat genitrix super loca luminum: parvoque expleto intervallo, mox pueri ocelluli suo utuntur officio: nec mora Canonici prosiliunt ad campanas, nos autem (*inquit Auctor*) cum populo in laudes prorupimus Divinas.

Noviomi * Noyon

7. Dehinc Noviomum * quo ire pergebamus pervenimus, ibique S. Eligii quondam S. Amando, dum uterque adviveret, familiarissimi loculos geminos, alterum cum Monachis, alterum vero cum Clericis obviam habuimus. Ubiex diversis quibusque ordinibus suburbani, opidani, Clerici cum Monachis affuere, qui nostri Patroni thecam cum immensa suscipientes veneratione ac summa devotione, in ipsam Pontificalis Cathedræ Ecclesiam detulere. Tenso itaque in platea urbis nostro papilione, iidem haud sine ipsius loci Antistite BALDEWINO reverenter recipientes, eo asportavere tanto gaudentes hospite. Ubi nocturnis de more expletis vigiliis, Matutinorum quoque nostratim peractis sollemniis, en mulier affuit oppressa enormi dolore vertiginis, intantum ut sursum aut detrorsum sive sinistrorsum non valens caput deflectere, foret gaudio cassa luminis. Quæ secus feretrum adstans ad ipsam usque mediantem lucem diei, reddita est incolumis.

Subditur curatio hominis distorto pede laborantis, additque Auctor: ad præsens ea scribimus dumtaxat, quorum nostros oculos non latuerunt insignia.

* Duaci Dovay

8. Sed & illud reticere non ducimus commodum, quod Duaci * perspeximus insigniter perpetratum. Quædam namque inter alias incolumis processit nobis femina, sed nescio cui reatui obnoxia, non est inventa Sancto occurrere digna: fortassis in eum alicujus blasphemiæ rea, quam necdum digna punierat pœnitentia. Unde factum est, ut statim ubi domum rediit, pedes ejus natibus, manus quoque pectori quasi clavis infixæ hærerent ac semimortua jaceret. Hanc utique vidimus ipsi ad perfugium nostri Patroni quasi mortuam, atque nullum penitus in se vitæ spiraculum prætendentem quodam deferri vehiculo: sed non multo post vidimus eam pedibus resolutis ac manibus versa vice coram ipso erectam adstare feretro. Hæc sunt quibus per Gallicam provinciam beatissimi Amandi merita ea tempestate declarare dignatus est Dominus.

Ex

Ex libro Mirac. S. Amandi dum corpus ejus per Brachantum delatum est.

9. Anno Dominicæ Incarnationis 1107. Cœnobio Elnonensi præsidente domino Abbate Hugone vigesimo secundo anno ordinationis ejus, feria secunda Pentecostes, deportatum est corpus Sancti in Bracbantum. Ventum est ad prædium Sancti quod dicitur Anduennium *, & ad aliud quod dicitur Ad S. Salvatorem: populus unde multus accurrit. Ibi quædam mulier ægra per decem & octo annos in lecto decumbens corporis infirma parte, id est cruribus & tibiis debilitata, audivit Sanctum transire. Facit illuc se deportari, ponitur sub feretrum Sancti: ubi per aliquot horas præ nimio dolore volutata populis adspicientibus recte subrigitur, adstat sana.

* Auvain ad Ronam fl.

10. Cum de Anduennio ad Geraldi montem deportatum corpus Sancti, de Geraldi monte ad Herlengovam defertur sui juris villam.... Cumque circa horam tertiam ante sacratissimum corpus inciperent Missam celebrare, visus est in cœlo circulus candidi coloris supra corpus Sancti resplendere: tamque diu permansit, donec Sacerdos Missam explevit.... Inde perlatum est idem pretiosum corpus super terram, unde sibi violenter a quibusdam malignis hominibus injuria fiebat; per silvas & terras quas illi per injustitiam invaserant; hos quoque Sanctus æquissime nullo resistente subjiciens mancipavit. Atque in præsentia Sancti corporis, cui viventi S. Petrus Apostolus potestatem ligandi dedit atque solvendi, omnes qui deinceps de terris illis ac silvis aliquam Sancto præsumerent injuriam inferre, Fratrum qui Sanctum comitabantur & circumstantis populi consensu, oris & vocis proclamatione sunt excommunicati.

Excommunicantur bonorum Ecclesiæ invasores.

Subjicitur deinde contracti pueri curatio in itinere Gandam versus; & puellæ cæcæ & surdæ in quadam terra de qua miles quidam Razo Demonto Sancto faciebat injuriam, *qui miles viso miraculo resipuit*. Item miraculum de auditu surdo restituto Tornaci &c.

His omnibus addit Henschenius Epistolam MARSILIÆ Abbatissæ *Rotomagensis* ad BOVONEM Elnonensem Abbatem, *qua epistola* Marsilia Abbatissa Ancillarum Christi ultima & universa Sororum congregatio in urbe Rotomagensi Deo & sancto Præsuli Amando serviens *testatur*, quamdam illustrem feminam in pago Lysiacensi * anno Dominicæ Incarnationis 1107. *ex zelotypia tristem & desperabundam*, ad Ecclesiam B. Amandi adductam, cui hoc specialiter genus virtutum a Salvatore collatum creditur, ut ei nulla vis dæmoniaca valeat resistere. Tunc ab his qui integræ fidei & intellectu perspicaciores erant decretum est, ut aqua dolio infusa benediceretur, & in crastino per manus Sacerdotum cum invocatione nominis Christi & ejus virtutis ac potestatis ibidem deponeretur. *Quod ipsa refugiens, noctu facto ex parte pepli quo caput tegebat strangulo sese suspendit. Exanimis in terram deposita, cum antea* Archidiaconus consilium dedisset, ut antequam illucesceret, cadaver de Ecclesia abstraheretur, & quamlibet in foveam projiceretur; *invocato a Sanctimonialibus S. Amando vitæ restituta est.*

Mulier sponte suspensa vitæ restituitur.

* Lisieux

DE TESTAMENTO ET RELIQUIIS S. AMANDI.

1. *Antequam Amandum dimittamus, juvat quædam de eius Reliquiis observare, ac referre ejus Testamentum a Milone supra cap. 6. laudatum, a Philippo ejus Actis insertum sub hac forma:*

In nomine Domini JESU-CHRISTI, ego AMANDUS miserrimus, & peccator. Credimus ubique Divinam nos pietatem regere & clementer salvare velle, quia & ingressum nostrum in mundum, & exitum de mundo ante sæcula ipse prænoscit. Proinde omnibus non habetur incognitum, qualiter nos longe lateque per universas provincias seu gentes propter amorem Christi seu verbum Dei annuntiare vel Baptismum tradere discursum habuimus: & nos de multis periculis pietas Dei eripuit, & usque tempore isto perducere dignatus est. Sed dum jam corpore fesso & multis laboribus fatigato

jam

AN.CHR. 679 a. Februar.

jam in summa senectute pene corpore præmortuo exitum de hoc mundo in proximo habere speramus, & quia oos Deus in istum locellum qui vocatur Elnonis perducere dignatus est, quem super largitate Regia proprio labore visi fuimus construxisse; Si oos ibi Deus de boc mundo decreverit emigrare, peto & coram Christo JESU filio Dei conjurare præsumo, ut nulli Episcoporum vel Abbatum, seo sæcularium virorum, aut quibuslibet potestatibus boc contrarium sit, ut corpusculum meum iu ipso Monasterio quod superius diximus Elnone, inter illos Fratres requiescat, ubi jam nos ad ipsos Fratres & corpore & anima commeodavimus. Et si itinere, aut ubiubi finis noster provenerit, ad ipsum locum, quem superius memoravimus, corpusculum nostrom licentiam habeant Fratres vel Abba de ipso Monasterio Elnone ibidem revocare. Si quis vero contradicere, aut de ipso Monasterio corpus meum per fortia abstrabere, aut temerario spiritu contradicere voluerit; imprimitus sanctæ Trinitatis iocurrat offeusam, & ab omnibus Ecclesiis Catbolicis excommunicatus appareat, & a societate Sanctorum extraneus efficiatur: & damoationem quam Dathan & Abiron sustinuerunt, quos infernus vivos absorbuit, ipse sustineat, & sit anatbema maranatha, quod est perditio, in adventu Domioi nostri JESU-CHRISTI. Et nec sic nostram voluntatem mutare valeat; sed hæc deliberatio nostra in perpetuo firma & inviolata permaueat. Et ut certius credatis, manu propria subscripsi: & omnibus bominibus Deum timentibus ut subscribaot supplicamus & rogamus. Quam Epistolam Fratri nostro BAUDAMUNDO Presbytero fieri rogavimus. Facta epistola in Monasterio Elnone anno secundo regni Domini nostri THODORICI gloriosi Regis sub die decima quinta Kalend. Maji. Ego AMANDUS peccator banc epistolam a me factam consensi & subscripsi. Ego in Christi nomine RAOLUS * acsi peccator subscripsi. Ego in Christi nomiue MUMMOLANUS. * Episcopus subscripsi. Ego in Christi nomiue VINDICIANUS * ac si peccator Episcopus hanc epistolam rogante Domno Amando consensi & subscripsi. Ego BERTINUS Abba * subscripsi. Ego ALDABERTUS Abba subscripsi. Ego JOHANNES rogatus a Domno Amando, consentiens hanc epistolam subscripsi. Ego BAUDAMUNDUS peccator jubente Domno meo Amaodo hanc epistolam deliberatiouis suæ scripsi & subscripsi.

* Episc. Remensis
* Noviomensis
* Cameracensis
* Sithivensis

Reliquiæ apud Elnonem.

a. *Hactenus Testamentum S. Amandi, cujus votis factam est satis, siquidem sepulturam sortitus est in Monasterio Elnonensi, abi etiamnunc ejus Reliquiæ in theca inaurata affabre elaborata ostenduntur. Certe continua ac perpetua sacri depositi possessio Elnonensibus potest viadicari bis argumentis. Amandi corpus e tumulo post annos a morte sedecim elatum est, & in nova S. Petri Ecclesia depositum. Deinde ineunte sæculo 9. e terra levatum per Lotharium Æditaum. Anno 1066. ad instaurandam Elnonensem Ecclesiam, quæ fortuito incendio conflagraverat, defertur corpus S. Amandi per Galliam. Denique anno 1107. per Bracbantum: quæ omnia ea superioribus constare videntur. Nulla postbac necessitas corporis sacri alio transferendi. Et tamen* anno 1267. S. Amandi Episcopi corpus *inventum dicitur in Ecclesia Monasterii nostri S. Germani Pratensis prope Lutetiam Parisiorum: cujus inventionis bistoriam ab oculato teste conscriptam, hactenus ignotam, sic accipe ex Ms. cod.*

Quoniam (sicut dixit Isidorus) literæ sunt indices rerum, signa verborum, quibus tanta vis inest, ut nobis dicta absentium & præteritarum facta sine voce loquuntur; & usus literarum repertus fuerit propter memoriam rerum, ut ne oblivione fugiant literis alligentur. In tanta enim varietate nec dici audiendo poterunt omnia, nec memoris retineri. Indignum enim reor sub filentio præterire, qualiter beatissimi Christi Confessoria AMANDI Trajectensis Episcopi venerabile corpus iu Ecclesia invictissimi Martyris Vincentii, necnon gloriosissimi Confessoris Cbristi Germani Parisiensis Episcopi repertum fuerit. Est igitur illa prædicta Ecclesia constitutione antiquissima, multis Sanctorum fulta patrociniis, quorum corpora ibidem honore condigno sepulta sunt. Sed quia peccatis exigentibus civitas Parisiensis cum ipso Monasterio vastata fuit, pluries a barbaris destructa, necesse fuit Munacbis aut succumbere gladio barbarorum, & a prædonibus Sanctorum capsas dirimi, ac Sanctorum Reliquias occultare, vel etiam dare fugam. Sicque actum est, ut quorumdam occultantes corpora iu subterraneis & obstructis armariolis, dispersi per patrias cum quorumdam Sanctorum corporibus abirent. Sed ingravescente molestia præliorum, Regnum Francorum pene destruitur. Tune bioc & inde properantes Monachi multas invenientes vastatas Ecclesias, & urbes penitus desolatas, multa Sanctorum corpora pluriboa in Ecclesiis sine bonore condigno civium repererunt. Siquidem ea deportantes ad Monasterium proprium, tandem pace restituta in prædicto Monasterio suut honorifice collocata. Nam a Cordubeosi Hispaniarum civitate pretiosum Martyrem GEORGIUM Bethleemitem Monacbum, & illustrissimum militem AURELIUM, sed & beatam ejus conjugem nomine NATALIAM ad præfatum Monasterium detulerunt. Ceterum a Nortmannia gloriosum Archipræsulem THURIAVUM, qui minoris Britanniæ Dolensium rexit Ecclesiam, cum B. LEUTFREDO Abbate sanctissimo, sub quo dictus Archipræsul decus Pontificis derelinquens, Monachi sumpto habitu monachatus est in Ordine sacro. Sed quia longum est singula de singulis scribere, multa Sanctorum corpora undecumque ad suam Ecclesiam detulerunt. Inter quæ venerabile corpus S. Amandi Trajectensis civitatis Episcopi a partibus Alamanniæ creditur adventasse. Sed (ut superius præfatum est) præliorum ingruente violentia, in subterraneis armariolis obstructis diu Sanctorum ipsorum corpora latuerunt: quia qui ea occultaverant, martyrio suot consumpti. Fuit autem supradicti Præsulis corpus veocrabile in quo-

AN.CHR. 679

quodam armariolo Ecclesia præfati Germani reconditum retro videlicet altare sanctissimi Thuriavi * . Sed hoc jam fere ab antiquorum memoria recedebat : licet (non tamen humana scientia , sed sola inspirante Divina clementia) quod inibi veneranda membra Pontificis requiescerent diceretur . Siquidem ad illud altare multorum peregrinorum conventicula cotidie affluebant, ut a suis languoribus sanarentur . Ibi advenientes cum devotione steriles , meritis Sanctorum Præsulum post modicum temporis secundari se gaudebant . Sed & si clausum in utero puerum prægnantes timuissent abortivum projicere , illuc venientes cum oblationibus & candelis , partus a periculo meritis Sanctorum continuo salvabatur. Sed quia dictum altare operis erat vetustissimi , illud voluerunt Monachi in meliori schemate reparari . Anno igitur verbi incarnati 1267. Pontificatus Domini CLEMENTIS sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ Papæ IV. anno 3. regnante piissimo Dni cultore , LUDOVICO * Rege Francorum illustrissimo , regni vero ipsius 41. dies festivus apud Parisios ab ipso permaximus sub die Pentecostes indicitur . Quo filium suum Philippum nobilissimum juvenem cum aliis pluribus Regni ipsius Proceribus voluit fieri milites . Ad præfatum siquidem diem multitudo copiosa Prælatorum, Comitum & Baronum , & aliarum gentium ab omni Regno Franciæ colligitur . Tunc inaudita festivitas & incomparabilis Parisius celebratur. Igitur pridie Nonas Junii videlicet illo die quo vigilia Pentecostes celebrabatur , venientes Monachi prædictum armariolum fregerunt : & introspicientes viderunt capsam unam ligneam , ex panno serico coopertam . Tunc Monachi cum timore & reverentia albis induti foris ab armariolo capsam hujusmodi abstrahentes , super altare deposuerunt sanctissimi Thuriavi . Discooperta vero capsa viderunt sacrata membra Pontificis in panno serico involuta . Igitur sollicite perquirentes , si scripta possent aliquatenus inveniri, quæ certos eos redderent cujusmodi essent hujusmodi Reliquiæ ; sed adhuc minime reperientes, hæsitantes quid deberent facere , non modicum turbabantur . Nam quidam eorum volebant ut armariolo unde extractum fuerat ; alii vero contradicentes ut in sacrario cum aliis Sanctorum capsis collocaretur , ajebant . Dum hujusmodi fit inter ipsos altercatio , subito quidam eorum prospexit interius , vidensque schedulam & eam accipiens ad manus Prioris tradit ad legendum . Tunc aperta schedula legit Prior audientibus omnibus : HIC JACET S. AMANDUS EPISCOPUS . Quo audito omnes repleti lætitia clamaverunt : *Te Deum laudamus* . Pulsantibus itaque signis & Monachis in laudem Dei psallentibus , convenit multitudo non modica tanto rumore concita . Tunc omnibus qui aderant Clericis & Monachis ad legendum schedula ostenditur , & omnibus ad deosculandum traditur. Postea in sacrarium psallentibus Monachis corpus sanctissimum deportatur . Omnibus siquidem hæsitantibus quid de theca ubi corpus sanctissimum erat reconditum facere deberemus ; cum de ipsa theca latus superius ex toto deficeret , nunc alicubi fuisset repertum, sed ex eo latere maneret totaliter discooperta . Et hoc utique creditur accidisse propter vicinam infestationem Vandalorum persequentium vel Gothorum , aut propter celerem fugam quam Monachi citius arripere cogebantur : sicuti nos credimus eosdem Monachos sagaci consilio hoc egisse , ut viliori theca & etiam non serata sine magnarum copia litterarum seu etiam sigillorum membra sanctissima collocarent : ne forte infideles prædictum armariolum frangerent , veluti qui nihil aliud quam thesauros quærentes reconditos , honore condigno sepulta membra Pontificis invenirent , & sic de eisdem aliquid sacrilegum perpetrarent : quoniam infideles tanto odio habent Fidelium corpora , ut ea tradere soleant ignibus , aut aliquando projiciunt in cloacam. Illud siquidem credimus divinitus accidisse, quod sic fuerint membra Pontificis reservata in viliori loco , theca vilissima , sine litteris aut sigillis , præterquam superius nominatam minimam schedulam , & illam scilicet occultatam : quia quod propriis oculis Monachi viderant , & manus propriæ tractaverant , oblivioni tradendum deinceps nullatenus existimabant : ut si forsitan a perfidis sanctum corpus inventum fuisset aliquatenus , quasi alterius hominis ossa spernerent, ut etiam sepulturam : cum apud illos moris semper exstiterit usitatus , suorum corpora mortuorum , & Magnatum præcipue honorificentissime sepelire . Nunc igitur vertamus calamum ad incepta & rem gestam per ordinem narremus . Acciderat siquidem quod prædictus Rex ad tanti diei sollemnia celebranda quamplarimos Regni sui Prælatos & Proceres provocarat , inter quos GARARDUS Abbas nostri Monasterii exstitit evocatus . Et quia absente Abbate sacra membra contingere nullatenus audebamus , nec etiam justum erat ut hoc sine magnorum copia peritorum fieri debuisset , adventum ipsius præstolavimus in crastinum , ut per ipsum quid inde deberet fieri , sanius consilium haberetur . Involuta siquidem thecа , prout melius potuimus , in quodam panno serico circumligavimus eam stolis quamplurimis , omnibus modis sigilla per circuitum imponentes : ne quis sancta pignora qualibet occasione posset contingere . Tunc thecam super altare Patroni nostri sanctissimi Germani reposuimus , ibidem custodibus deputatis , qui usque ad adventum Abbatis nocte dieque corpus sanctissimum custodirent . Hic duobus miraculis cedo locum . Et factum est in una dierum nobis omnibus in Capitulo congregatis Abbatem nostrum prædictum tum unanimiter petivimus , ut super præmissis consuleret reverendum Patrem SIMONEM tituli sanctæ Cæciliæ Presbyterum Cardinalem , Apostolicæ Sedis Legatum : qui jam per triennium Parisius moram fecerat pro decimis colligendis , quæ Ecclesia Gallicana ad subsidium Romanæ Ecclesiæ & Regnorum sibi adjacentium concesserat per triennium colligenda . Quæ Regna iniquissimus MANFREDUS impiissimi FREDERICI filius occupaverat violenter , cum multitudine Sara-

6. Februar.

*S. Thuriavi etiam S. Amando dedicata fuerat anno 1163. quo Alexander Papa III Basilicam S. Germani consecravit.

anno 1227.

* nono scil. & Sancto.

S. Amandi Episcopi corpus inventum,

tempore cruce-signationis.

Simone Legato Apostolico.

Saracenorum & aliarum gentium innumerabili. Sed CAROLUS Comes Frater prædicti Regis Franciæ qui ad rebellandum hinc a Romanis fuerat evocatus, tam de ipso Munfredo quam de suis militibus victoriam obtinuit nna die, & sibi totam terram penitus subjugavit. Est hæc terra ciborum fertilissima, quos ad partes transmarinas Saraceni qui tunc morabantur in Apulia, navigio suis complicibus transferre consueverunt. Et ideo in Regno Apuliæ fecerunt Nucherias nobilissimam civitatem in qua nunquam alius habitabat nisi solummodo Saraceni. Hac siquidem capta civitate, & uccisis habitatoribus, ne transmarinis de cetero ciborum subventio fieret, a Comite penitus inhibetur, sine quibus in illis partibus nullatenus poterant commorari. Urgente vero fame suis Principibus & Soldanis sunt conquesti de illa ciborum quam patiebantur penuria. Tunc egressi sunt unanimiter inimici Fidei contra Christianos adeo debellantes, quod eorum plerosque ad dicti fluminis ripas finitimas repulerint, & terræ sanctæ loca destruxerint. Hoc audito rumore pessimo, REX LUDOVICUS & CAROLUS cum sui Regni Proceribus condoluerunt mirabiliter terræ sanctæ. Tunc prædictus Legatus prædicationem Crucis exorsus est. Sicque factum est, ut ipse Rex cum fratribus & filiis, & multitudo non modica Militum, Comitum & Baronum, necnon promiscui sexus plebs innumerabilis cruces acceperint pro subsidio terræ sanctæ. Tum Crucis prædicatio longe lateque diffunditur: hacque de causa & pluribus aliis negotiis dictus Legatus multipliciter occupatus, quamvis promisisset se venturum tam sua devotione quam Abbatis nostri precibus excitatus ad Sancti pignora revisenda, tamen his præpeditus negotiis non potuit personaliter interesse.

Reliquiæ examinantur,

Sed missis venerabilibus Patribus. ODONE sanctæ Genovefæ, & GARARDO nostri Monasterii Abbatibus, sed & Magistris CLEMENTE a Archidiacono Laudunensi, & BARTHOLOMEO Canonico Aurelianensi, tale dignum commisit officium, ut Sancti corpus valerent de theca in qua manebat tollere, & in alia honorifice reponere. Statuto denique die Veneris ante festum B. Mariæ Magdalenæ, quo hæc debebant fieri: & illucescente die ad nostrum Monasterium convenerunt: celebrataque Missa sollemniter in honorem sanctissimi Confessoris Christi Amandi ad altare B. Germani, theca super altare S. Vincentii deportatur ab ipsis Abbatibus indutis sollemnibus ornamentis. Tunc de theca sancti corpus extrahitur, &

Corpus integrum reperitur. Auctor testis.

super altare membratim deponitur: intuentes sollicite, si apud nos MEMBRA OMNIA EX INTEGRO haberentur. Sed nulli deinceps aliquomodo dubium habeatur, quin omnia membra totaliter habeiemus. Omnes ad hoc præsentes adfuimus, adfuit siquidem quidam sollemnis Nuntius Hispaniæ Regis qui nobis suas direxerat litteras, ut illi de nostrorum Sanctorum Reliquiis mittere deberemus: illud nobis humiliter supplicando (hoc enim in suis litteris ajebat) quod pro victoria quam ei Deus eodem anno dederat super pluribus millibus Saracenorum, cum quibus diu dimicaverat, sed omnibus ipsis interfectis, & a Regnis penitus effugatis Ecclesias undecumque construere faciebat: (nam illis in locis nulla penitus erat Ecclesia) & idcirco Sanctorum Reliqnias requirebat, ut in Ecclesiis honorifice reponeret, & in honorem ipsorum essent

Mentum Legato Hispaniæ concessum.

Ecclesiæ consecratæ. Prædicto siquidem Regi sancti Amandi mentum mittitur cum omnibus dentibus inferioribus: caput cum aliis nostris sanctuariis in custodiam sacristæ traditur: de costis, dentibus, & digitis ab Abbatibus retinetur. Posthæc Reliquiæ corporis primo in quadam pala mundissima, & post in panno serico diligentius involvuntur. Circumligatis itaqua sigilla sua cum schedulis & magnis litteris sigillatis, quæ rei gestæ memoriam retinerent, tum Abbates quam alii missi imposuerunt. Nos itaque credentes quod in aliis armariolis adhuc essent absconditæ Sanctorum Reliquiæ, petivimus ut omnia pariter armariola frangerentur, & quid esset interius videretur. Fracto igitur S. Nicolai armariolo vas vitreum invenitur: sed ruente lapide frangitur. Erat siquidem sanguine coagulato plenum, mixtis ossibus, dentibus & vestimentis, lapidibus & aliis minutis rebus. Quo viso mirati sunt universi, sed cujus sanguis iste fuerit penitus ignoramus. Nisi fuerit de gloriosis Martyribus Georgio, Aurelio, Natalia, Felice & Liliosa: qui dum ad martyrium traherentur, ora eorum & corpora lapidibus contundebantur. Quorum sanguinem quædam Deo devota mulier collegit, & post mortem corpora sepelivit: de quibus quorumdam corpora nobis ab Hispaniis sunt allata. Tunc sancti membra Pontificis in quodam scrinio nobili reponuntur: Sanguis vero in simili scrinio in panno serico involutus, & firmatus scriniis, imposito Responsorio cantantibus Monachis in Pontificalibus signis hinc & inde juxta sanctum Leutfredum super majus altare reponuntur. Acta sunt hæc in Ecclesia B. Germani, anno Domini 1267. idibus Julii.

Cujus Amandi Reliquiæ?

3. *Ex ipsa narratione intelligitur, non partem tantum Reliquiarum S. Amandi*, *sed* membra omnia ex integro *hic fuisse inventa. Et quidem in Ecclesia nostra Germanensi adservatur etiamnunc S. Amandi caput scrinio inaurato inclusum, & major pars Reliquiarum in theca e ligno deaurato reposita. Cum ergo Elnonenses Cœnobitæ non sine fundamento affirment, S. Amandi corpus penes se haberi; non deerant forsitan qui opinentur, corpus S. Amandi* in Pratensi *Monasterio inventum, non Amandi Trajectensis Episcopi, sed alterius S. Amandi Episcopi esse. Nam & plures fuisse Amandos diximus in Observationibus præviis, & in scheda reperta cum corpore scriptum erat dumtaxat*, S. Amundus Episcopus, *nulla sedis mentione facta. Hæc amore veritatis sincere exposuimus, æquis lectoribus permisso judicio. De S. Amando satis.*

VITA

---

a Is sepultus est in Monasterio ipso Germanensi, estatque ejus tumulus ante Capitulum rudi Epitaphio donatus.

AN.CHR. 679

VITA S. ETHILDRITÆ VIRGINIS

23. Junii.

ET REGINÆ, ABBATISSÆ ELIENSIS PRIMÆ.

Auctore THOMA Eliensi Monacho, qui sæculo 12. vixit.

Ex Mss. codd. RR. PP. Benedictinorum Anglic.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *SANCTÆ* ETHILDRITAE * *seu* ETHELDREDAE EDILTRUDISVE *gesta breviter descripsit venerabilis* BEDA *in lib. 4. Hist. cap. 19. latius explicavit* THOMAS *Monachus Eliensis, qui altero libro sanctæ Reginæ Translationem anno 1106. factam complexus est. Exstant in Monastico Anglicano quædam fragmenta istius Vitæ a nobis primum ex Mss. codd. eruta, cujus scriptor Thomas se Monachum Eliensis Cœnobii profitetur in historia Translationis cap. 2. his verbis :* Quapropter, Fratres carissimi, a vobis qui non momentanee, sed continue tantæ Virginis memoriam in conspectu præsentiæ sacri corporis juste & sancte recolitis, & orandum est, & attentius orandum *&c. Vivebat Auctor non multo post illam Translationem, uti apparet ex cap. 2.* Hoc vero solum, *inquit*, de pluribus quæ in Translatione contigerunt sacratissimæ Virginis ac Reginæ Etheldredæ ad æternam referimus memoriam, quod Fidelium innumeri adhuc superstites & patres nostri qui viderunt & adfuerunt narraverunt nobis. *Verum licet a S. Ethildrita ætate longe abfuerit, fide tamen omnino dignus est, utpote gravis ac disertus auctor; qui suæ lucubrationis causam & argumentum exponit infra cap. 33. hunc in modum :* Fratrum itaque desiderio diligenter ac sollicite operam dantes satisfacere curavimus, quæ in Beda atque in scriptis Anglicis vel Latinis de gloriosa domina & Patrona nostra Etheldreda apud nos inventa sunt scripta, juxta modulum intelligentiæ nostræ in unum historialiter texuimus. *In catalogo Scriptorum Britanniæ Pitseus aliique omiserunt* THOMAM *istum, quem ab alio* THOMA, de Arundell *cognominato, Eliensi Episcopo longe posteriori distinguere necesse est.* — * Sainte Audry. Vitæ Auctores.

2. *S. Ethildritæ memoriam celebrant Martyrologia sincera Bedæ, Wandalberti, Usuardi & Adonis* 19. Kalend. Julii, S. Ediltrudæ Virginis & Reginæ in Britannia, cujus corpus cum undecim annis esset sepultum, inventum est incorruptum. *Hæc Bedæ, iisdemque pene verbis Usuardus & Ado. Ethildritam apud priscos Anglos maximo in honore habitam fuisse fateri cogitur Abrahamus Wheloccus in Notis ad Saxo-Latinam Bedæ historiam.* — Memoria in fastis sacris.

3. *Ethildrita Annæ Orientalium Anglorum Regis filia, post servatam in duplici matrimonio virginitatem* anno 673. *condidit Cœnobium in insula* Ely, *dictum* Eliense, *in quo vixit ac sepulta est. Illic* cœtum utriusque sexus sub Monachili habitu congregavit, quibus ipsa prima fuit Abbatissa : & ita succedente tempore durabat sancta Religio sub Abbatissarum regimine 197. annis usque Dominicæ Inc. 870. in quo quidem anno Ecclesia Eliensis a Paganis concombusta est. Anno 970. B. ETHELWOLDUS Wintoniæ Episcopus ipsam Ecclesiam innovavit, Presbyteros inde expulit Monachosque introduxit, & virum religiosum nomine Brithnodum eis ordinavit Abbatem. Anno Domini 1108. regni vero Regis Henrici I. anno nono, facta est transmutatio Abbatiæ in Episcopatum (*manentibus tamen Monachis*) per Papam Paschalem anno Pontificatus sui decimo. *Hæc ex Monastico Anglicano. De Regula in Monasterio Eliensi primitus servata lege Notas in caput 10.* — Eliensis Cœnobii conditrix.

CAPUT I. *Estanglorum Regum series.*

1. ANGLI secundum veteres historias tempore Martiani Principis annos centum quinquaginta sex ante beatorum Augustini sociorumque ejus adventum in Britanniam (quæ nunc Anglia dicitur) sunt advecti, qui de tribus Germaniæ fortissimis populis, idest, Saxonibus, Anglis & Jutis advenerant. De Jutarum origine sunt Cantuarii, de Saxonibus Orientales Saxones, de Anglis vero, hoc est de ista patria quæ Angulus appellatur, Orientales Angli sunt exorti, & Orientalem ipsius insulæ partem (quæ usque hodie lingua Anglorum *Eastangle* dicitur) sortito nomine sunt adepti, & funiculo hereditatis potiuntur. Ex quorum stirpe multarum provinciarum Regium genus originem duxit : a quibus præcelsa virgo ETHELDREDA carne propaganda exstitit, quæ tam eximia sanctitate mirabilis, quam Regia dignitate spectabilis feliciter emicuit. Quod celsius apparet, cum singula ex Beda vel historiis comprobantes, Reges adnumerando provinciæ, ortum beatæ virginis ita retexendum aggredimur. Fuit autem — Angli Britanniæ invasores. — Reges Orientalium Anglorum.

Digitized by Google

AN.CHR. 679 29. Junii.

Rex Estangliæ REDVVALDUS nomine, dudum in Cantia Fidei sacramentis imbutus, sed frustra. Nam ab uxore sua seductus, habuit posteriora pejora prioribus; & licet actu ignobilis, tamen natu erat nobilis, filius videlicet TYTILI, cujus pater fuit WLFA *, a quo Reges Orientalium Anglorum WLFINGES * appellant. Jamdicto vero Redvvaldo successit ARTHVVALDUS filius ejus, qui persuadente Rege Northunhambrorum ÆDVVINO Fidem Christi & sacramenta primum suscepit cum eadem provincia, sed non post multum temporis occisus est, Cujus frater Sigilbertus vir per omnia Christianissimus atque doctissimus, cum Regno potitus est, provinciam tribus annis in errore versatam ad rectam Fidem & opera justitiæ per sanctum FELICEM Episcopum perduxit. Is illi in Gallia exsulanti familiaris effectus, Angliam cum eo post mortem Arthvvaldi venit, & Estanglorum Episcopus efficitur, accepta sede in Civitate *Dummoc*, quam sua prædicatione a longa iniquitate atque infelicitate juxta nominis sui sacramentum liberavit.

Beda lib. 2. c. 15. * Bedæ Vuffa, * Vuffinges

Sigberthus Rex interit.

2. Interea Rex idem relictis Regni negotiis & cognato ÆGERICO commendatis, qui & antea partem ejusdem Regni tenebat, Monasterium quod in *Betrichesvvrde* sibi fecerat intravit, acceptaque tonsura æterno Regi multo tempore devote servivit. Quod dum faceret, contigit gentem Merciorum duce Rege, PENDA nomine, adversus Orientales Anglos in bellum procedere. Qui dum inferiores se esse in bello prospicerent, rogaverunt Sigilbertum ad confirmandum militem secum venire in prælium. Illo vero nolente ac contradicente, invitum Monasterio eruentes duxerunt in certamen, sperantes minus militum animos trepidare, minus præsente duce quondam strenuissimo posse fugam meditari. Sed professionis suæ vir sanctus non immemor, dum optimo esset vallatus exercitu, non nisi virgam tantum in manu voluit habere, occisusque est una cum Rege Ægerico & cunctus eorum insistentibus paganis cæsus sive dispersus exercitus. Acta sunt hæc anno ab incarnatione Verbi Dei sexcentesimo tricesimo septimo. Successor autem Regni illorum factus est ANNA filius ENI de regio genere, vir optimus atque optimæ sobolis genitor Etheldredæ jamdictæ atque sororum ejus, sicut sequentia declarant. Qui Regnum adeptus, Monasterium quod vir Domini FURSEUS (de quo mirabilia leguntur) a præfato Rege Sigilberto acceperat in castro & lingua Anglorum *Cnobberesburch* dicitur, Rex provinciæ illius Anna ædificiis & donariis pluribus adornavit.

Beda lib. 3. c. 18.

Anna succedit.

II. *Quod pater & mater sanctæ Etheldredæ sanctam genuere sobolem.*

* scil. Heresvvitam infra nu. 4.

3. Rex igitur ANNA uxorem * tanto condignam sponso sortitus est gloriose, non disparem natalibus admodumque moribus egregiam, pluribus antequam Regnum adeptus est annis. Horum vitam & mores tam copiosa Deus benedictione locupletavit, ut per virtutum incrementa semper animos elevarent ad supera; pauperibus Christi officium sedulo impendentes, eorum ministeriis inhærebant. Et talibus dediti operum exercitiis, ingenua carnalis genituræ successione ditantur. Nati sunt eis liberi quos vita laudabilis & mors nihilominus pretiosa commendat; filii autem duo, ALDULFUS & sanctus JURMINUS; ac filiæ quatuor, primogenita videlicet SEXBUGA femina incomparabilis, ÆDELBERGA, ETHELDREDA, atque WITHBURGA, quæ propter Dominum carnis illecebras respuentes, inter prudentes virgines oleum in vasis suis habere meruerunt. ALDULFUS vero quod fuerat Annæ Regis filius, ut in præsenti contexitur opere, nonnullis designatur indiciis; etiam juxta Bedam atque historias, si attendimus, comprobatur. Jurminus autem quem sanctitas vitæ & justitiæ meritum beatum commendant, sicut in Gestis Pontificum Angliæ legitur, frater fuisse virginis Etheldredæ perhibetur.

4. Sed jam qualia prædictarum fuerint primordia feminarum, qualis progressus, quis finis, diligenter inspiciendum. Hæc namque mater, de qua progenies tanta prodiit, filia fuit Heterici nepotis Regis Edvvini Northanhumbrorum, & nomen ejus HERESVVITHA. Etenim in Vita sanctæ virginis MILBURGÆ legi-

legitur: Sexburga major Annæ Regis filia Arcomberto Regi Cantuariorum datur in conjugium, soror sanctæ virginis Etheldredæ, cujus mater Heresvvitha dicebatur. Neque alia tunc temporis in tota Anglorum historia, sed neque in Chronicis Anglicis vel Latinis reperitur, quæ tali nomine censeretur, præter hanc sanctarum genitricem feminarum, quam Beda procul dubio matrem Aldulfi Regis asserit, de qua in annalibus scriptum legimus. AN.CHR. 679 23 Junii.

5. Rege Estanglorum Ædevvoldo defuncto successit Aldulfus. Cujus mater Heresvvitha, soror sanctæ Hildæ Abbatissæ, quarum pater Herericus, cujus pater Ædfridus, cujus pater Edvvinus. Ipsa namque (sicut Beda testatur) Lib. 3. c. 8. de viro altero filiam habuit nomine Sederridam quæ virgo sancta permansit. Sexburga vero (ut præmissum est) nupsit viro anno quinto regni patris ejus Erconberto Regi Cantuariorum: altera autem filia Ædelberga Deo dilecta perpetuæ virginitatis gloriam in magna continentia servavit. Non eo tempore necdum multis in regione Anglorum Monasteriis constructis, multi de Britannia monasticæ conversationis gratia Francorum Monasteria adire solebant, sed & filias suas erudiendas ac Sponso cœlesti copulandas eisdem mittebant, maxime in Brige, & in Cale & in Andigelam *a* Monasterio. Inter quas erat prædicta Sedrida filia uxoris Annæ Regis Orientalium Anglorum de alio genita viro, & filia Id. ibid. naturalis ejusdem Regis Ædelburga, serviens Domino in loco qui dicitur Brige: Withburga vero adolescentior filiarum, Regum natos & parentum honores contemnens, humilem locum in paterna provincia post interfectionem patris apud Dyracham solitarie volens vivere elegit. Hæc prout series competit, licet breviter attexentes, de singulis Lector propria volumina sufficienter inveniet.

III. *Quod S. Etheldreda in infantia sancte vivere cœpit.*

6. Beata & gloriosa virgo Etheldreda apud Orientales Anglos in loco famoso *Æreninge* nuncupato nobilissimis parentibus orta, ut venerabilis Doctor & veracissimus Historiographus testatur Beda, Annæ Regis Orientalium Anglorum Num.4. exstitit filia, de matre vocabulo Heresvvitha (supra dictum est) genita. Generis itaque prosapia nobiliter sublimata, nobilitatem meritis & gloria sanctitatis decoravit. Nam in ipsa infantia vivens bona in omnium oculis crevit semper in melius, prætendens aliquid in se dono Dei futurum. Crescebat Etheldreda a Deo præelecta bonæ indolis, domi adulta, ut assolet ætas illa, cum parentum copiis, nulli unquam molesta, verum suavis, dulcis omnibus ac mitis. Sed hoc mirabile valde est & laudabile, quod ab ipsis infantiæ rudimentis sobrietati & pudicitiæ indulgens, nunc parentum vestigia comitata, nunc sola Ecclesiæ frequentabat limina, neglectis puellarum otiis Deum sedulo exorare gaudebat. Mirantur parentes filiam suam talibus delectari studiis, eam potius intelligentes gratia Dei ampliore virtutum munere donandam. Non enim lasciviam complexa mundi, immo cursum vitæ præsentis in virginitate consummare, pie, sancte, religioseque vivendo elegit atque contendit; ut de ea in ævo jam imbecilliore dictum sapientis appareret, *Ætas senectutis vita immaculata.* Sap. 4. 9.

IV. *Quomodo Etheldreda primum data est viro, qui parvo tempore vixit.*

7. Cumque beata virgo laudabilis vitæ processu pueriles annos transegisset, & ipsa jam adulta nubilis appareret, atque fama divulgante sanctitudo animi ac pulchritudo illius longe lateque celebris exsisteret; accedunt plurimi, atque formæ virginis excellentiam admirantes, virgineæ puritatis titulos egregia laude prosequuntur. Innumeris etenim ejus pulchritudo Principibus complacebat, & venusta facies ejus ad puellares promovebat amplexus. Illa so-

a Lege *Andilegum* vel apud Bedam in lib. 3. cap. 8. Brigense Monasterium, nunc S. Faræ dictum & Calense seu Kalense etiamnunc subsistunt; Andilegense vero ad Sequanam, quarto milliari supra Rotomagum, jamdudum exstinctum est: quamvis eo in loco *Andeley* etiamnunc appellato aliud Parthenon Benedictinum recens ædificatum est.

AN.CHR. 679 23. Junii. lius Dei suspirabat ad thalamum, cui virgineum solemniter epithalamium concinebat, jugis in cantico, & suæ carnis jugi ante Deum insudabat holocausto. Interea superno Judice providente ad festivum virgo disponitur Etheldreda conjugium & ad thalamum diversis organis solemniter & festivum. Nec hoc agebatur ut ejus pudicitia læderetur, sed quo majore in hoc certamine probaretur patientia, eo ampliore atque pretiosiore Martyrii coronaretur victoria. Tandem postulatur in conjugium a Tomberto Principe Australium Giruiorum: qui in amorem virginis animum informandum instituit, suoque eam matrimonio copulari a patre Rege donari exposcit. Assentit votivo petentis juvenis desiderio, & ei satisfacere Rex fidelis intendit. Quod illa audiens multum perhorret, diu recusat, diu denegat, utpote quæ omni desiderio vitam in virginitate optabat implere: sed vincit patentum auctoritas, immo animi ejus sententiam Divina immutat providentia, quæ eam præsciebat ex matrimonii sarcina gloriosiore coronandam castitatis laurea. Desponsatur itaque apparatissime biennio ante interfectionem patris sui, alligatur licet invita conjugali copulæ, (sicut scriptum reperitur) insulam *Elge* ab eodem sponso ejus accepit in dotem: quo facto perpetuo manet virgo. Ecce quod insolitum mundo miratur omnis homo, ut quævis virgo desponsata viro maneat immaculata, sed nulli fiat ambiguum in cogitatu hominum apud Deum fieri facillimum, quidquid ejus adspectus elegerit potissimum. Desponsata igitur Matrem Domini meruit imitari, ut ex concupiscentia carnis invicta esset sancta corpore ac spiritu. Etenim cum inter dotales tabulas incorrupta virgo corruptibilis vitæ premeretur angustiis, per cœlestia cotidie desideria ineffabili coronabatur martyrio. Et licet donaretur a patre sponsa marito, si tamen maritus dicendus est, qui pudicitiæ damna non intulit. Crebris autem precibus & eleemosynarum fructibus intenti in omni justitia & sanctificatione, non in impudicitiis aut superbia ejus vitæ ducebant dies suos: uterque enim noverat juxta legum condicta ex pari voto sanctiora fore conjugia.

Lib.4 c.19. 8. Sed illo post modicum temporis (sicut Beda testatur) ex quo eam accepit defuncto & pro merito castitatis coronam vitæ percepit a Domino; tamen in virginis contubernio, ut a veridicis vulgatum est, homo ille justus & ad testimonium conjugale semper mansuræ virginitatis electus atque constitutus sub jugo maritali ferme triennio vixit: in quorum copula non commixtione carnis unum corpus, sed (ut creditur) in Christo unus erat animus, dum uterque Apostoli consilium tenuit, nec tamen diffidium aut discordia aliquando intercessit. Et quamvis Virgo pie excidium defleverit sociale, gaudebat potius solutam se esse in Christi libertate, de jugo conjugii sperans sic evasisse impedimenta mundi. Hinc precibus & eleemosynis se Deo thurificat, lacrymas & aromata fragrat, Christum cœlosque reboat. Et cum vix aut numquam potest quælibet reperiri quæ concupiscentiæ non subjiciatur illecebris, hæc ad nuptias speciose pervenit, sed ignara maritalis negotii, indefessis precibus apud Deum obtinuit, ut illam custodiret immaculatam. Sed non diffidendum est, nostra ætate fieri potuisse, quod ævo præcedente aliquoties factum fideles narrant historiæ.

V. *Quod Beda exemplum posuit de B. Etheldreda & sponso ejus Tomberto.*

9. Quærunt nonnulli in qua pagina sive historia reperitur, quod Beda in testimonium Tomberti ac sponsæ illius & Etheldredæ factum aliquoties asseruit, sicut fideles narrant historiæ, videlicet quinam vir & mulier in conjugio degentes immaculati ab alterutro perseverassent. Quibus præ omnibus & super omnes benedictas mulieres Domini nostri Genitricem cum suo marito castum conjugium servasse (sicut sacra nobis Evangelia præbent indicia) singularem virginem præsignamus MARIAM, & alias quarum commemorationem sancta veneratur Ecclesia. Verum nonnulli propter hujus rei assertionem, aliunde probationem magnifice contendunt audire. Unde sedulo librorum volumina inquirentes, exemplum illorum advertere cupientes, sed potius more solito in li-

in libro *a*, quem Collationes Patrum nominant, studium adhibentes, optatum AN.CHR. ac diu quæsitum præ manibus invenisse contigit, quod ad narrationis seriem con- 679 venienter adducimus. Duo quidam Patrum rogaverunt Deum, ut ostenderet 23. Junii. eis in quam pervenissent mensuram. Et venit illis vox dicens: Quia in villa illa quæ est in Ægypto, est illic sæcularis quidam Eucharistus nomine & uxor ejus vocatur Maria; nondum pervenistis ad mensuram ipsorum. Exsurgentes illi duo senes venerunt in vicum illum: & percunctantes invenerunt cellam ipsius. Et videns illos senex, paravit mensam: misitque aquam in pelvim ut lavaret pedes eorum. Et dixerunt ei: Non gustabimus quidquam, nisi indicaveris nobis operationem tuam. Tunc ille cum humilitate dixit eis: Ego sum Pastor ovium: & hæc uxor mea est. Cum vero perseverassent illi seniores rogantes eum ut omnia denuntiaret eis, & ipse nolebat dicere, dixerunt ei: Deus nos misit ad te. Audiens autem hoc verbum timuit, dixitque: Ecce oves istas habemus a parentibus nostris, & quidquid ex ipsis donaverit Deus nobis, facimus illud in tres partes, partem unam pauperum, aliam in susceptionem peregrinorum, tertiam vero ad usum nostrum. Ex quo autem accepi eam uxorem, neque ego pollutus sum neque ipsa; sed virgo est: singuli autem a nobis remoti dormimus. Et quidem in nocte induimus saccos, in die vero vestimenta nostra; & usque huc nemo hominum hæc cognovit. Cumque hæc audissent illi Patres, admirati sunt, & recedentes glorificaverunt Deum. Exemplum autem hoc ex librorum auctoritate propter antiquitatem non inutiliter ponitur, ut qui Tombertum & ejus sponsam Etheldredam in conjugium & post, docente Beda, stolam legunt servasse castitatis, & in istis (sicut dictum est) aliquoties factum non diffidant. Et quoniam non est personarum acceptor Deus, sed in omni gente, in omni ordine, in omni gradu, in omni dignitate novit Dominus qui sunt ejus; & quos prædestinavit illos justificavit, ut nec paupertas, nec divitiæ adimant sanctitatem, nec perfectum obscuritas, nec reprobum charitas faciat.

VI. *De transitu* Felicis *Episcopi, ubi sepultus jacuit.*

10. Felix etenim Orientalium Anglorum Episcopus, de quo præmissum est, dum decem & octo annis eidem provinciæ Pontificali regimine præfuisset, ibidem apud Dummoc in pace vitam finivit, anno duodecimo regni Annæ Regis. Hic autem locus ad introitum insulæ de *Ely* dicitur esse, ubi Monasterium magnum & famosum fuit, in quo non minima congregatio Monachorum a quodam venerabili Ditone-Lugtingo nomine constructa ordinem sanctæ Regulæ sub Abbate Werefredo observavit. In Anglico quippe legitur, quod sanctus Felix vetus Monasterium apud Seham & Ecclesiam in Redham primitus condidit: sed Paganorum gens crudelis & impia veniens de Danemarchia, desæviens in omnes fines Angliæ, locum prædictum ac quæque per circuitum ferro ac flamma depopulans, in solitudinem postea commutavit. Unde locus a Divino cultu diutius evacuatus, tempore Regis Canuti Reliquiæ sanctissimi Felicis Confessoris in Ramesciensi Cœnobium sunt translatæ, & digno cum honore reconditæ. Scribere autem de hoc Confessore Domini ipsa series narrationis poposcerat, qui Regem Annam & domum ejus totam cum eadem provincia (sicut tradunt historiæ) unda baptismatis abluit, & salutaria documenta impertivit.

VII. *De interitu Annæ Regis, & quod fratres sui post eum regnaverunt.*

11. Succedente autem tempore præfatus Rex Anna, nomine quidem ac dignitate in Anglia præeminens, in gloriam tamen non est elarus humanam; sed Dei in se bonitatem altius recognoscens, sedulo meditabatur non sublime sapere:

a Nempe apud Cassianum Collat. 14 cap. 7. ubi sequens historia paullo aliter narratur, omisso viri atque uxoris nomine: nec rusticus duos Patres excepisse, sed exceptus dicitur a Joanne Abbate, qui ab eo facti veritatem extorserit. Isti exemplo addere poterat Auctor Pulcheriam Augustam, quæ Martiano Imperatori nupta, virginitatem illibatam servavit.

AN CHR. 679 23. Junii.

pere: & cum esset Rex solio sublimis, domesticis se præbebat æqualem, Sacerdotibus humilem, plebi gratum. Mira illi circa Dei cultum devotio, mira in Ecclesiis construendis sollicitudo. Fuerat enim pater orphanorum & judex viduarum, ac patriæ defensor validus: ad cujus præsidium quilibet insidias & hostium non ferentes incursus confugerunt. Quod ad ostendendam tanti Regis magnificentiam scribere proposui, ut venire possim ad historiam latiorem. Accidit autem cum KENWALLA qui patri KINEGILFO successit in Regnum, fidem & sacramenta regni cœlestis accipere renuit, verum postmodum etiam regni terrestris potentiam perdidit. Repudiata sorore Pendæ Regis Merciorum quam duxerat, aliam accepit uxorem: ideoque bello petitus, ac regno privatus est ab illo. Cum præsidium in aliquo non invenisset, secessit ad Regem Orientalium Anglorum cui nomen Anna, apud quem triennio exsulans Fidem cognovit ac suscepit veritatem. Nam & ipse apud quem exsulabat, Rex erat bonus, & bona ac sancta sobole felix, pater videlicet beatarum feminarum, de quibus maxime hoc constat opus. Baptizatus est Rex KENWALLA in eadem provincia a Felice Episcopo: quem de fonte sacro Rex Anna suscepit, cujus postmodum auxiliis rediit in Westsaxoniam, paternumque potenter ab hostibus obtinuit Regnum. Quod celebri sermone universo Anglorum orbi vulgatum patuit, aliis Regis Annæ studium & affectum in Deum admirantibus, aliis sanctitatem laudantibus, cum eo fœdus undique pepigerunt: sola tantum Mercia adhuc spirans & anhelans sedem Estanglorum, interitum minabatur. Et suffultus copiis bellatorum illos aggressus est expugnare. Cui Rex Anna obviare festinans, ab eodem Penda Rege Merciorum occiditur anno regni ejus nono-decimo, ab Incarnatione vero Domini sexcentesimo quinquagesimo quarto: cui frater ÆDELHERUS successit in regnum. Hic Pendæ Regi amicus factus, sub eo regnaturus, deinde suscepit imperium. Est in eadem provincia locus vulgo *Blideburch* vocitatus, in quo corpus venerandi Regis Annæ sepultum est, & usque ad hanc diem pia Fidelium devotione veneratur. Illic etiam sepultus est filius ejus Deo acceptus JURMINUS, sed apud Betrithesvvorde (quod nunc S. Edmundum appellant) postea translatus est & honorifice collocatus.

Anno 654.

Heresvvita & Hilda Kalam se recipiunt.

12. Turbatis hujuscemodi rebus Orientis Angliæ, Regina post sui Regis interitum despiciens mundum, apud Gallias peregrina in Monasterium Cale secessit, illic regularibus subdita disciplinis coronam exspectabat æternam. Ad quam veniens & postea HILDA soror ipsius, relicta patria ejus æmulata exemplum, in eodem Monasterio peregrinam pro Domino vitam ducere volens; sed ab AIDANO Episcopo post annum ad patriam revocata; vitam Monachicam in magna vitæ duxit abstinentia.

Osvvius Pendam superat. Beda lib. 3. c. 24.

13. Posthæc anno sequenti perfidus Rex Merciorum Penda Sigilberti, Egerici, Annæ Regum Estanglorum, necnon Edvvini atque Osvvaldi Regum Northanhumbrorum occisor, triginta legionibus totidemque nobilissimis Ducibus instructus, in Berniciam ad debellandum Regem Osvvium adscendit. Cui ille cum Elfrido filio unam tantum legionem habens, sed Christo duce confisus occurrit. Nam filius alius ejus Ægfridus tempore illo in provincia Merciorum apud Reginam ejusdem Regis Kynesvvidam obses tenebatur, qui accepturus erat in conjugem sanctam virginem Etheldredam, de cujus vita & virtutibus convenienter hic texitur liber. Sed & filius Osvvaldi Regis Odivvaldus, qui eis auxilio tunc esse debuerat, in parte erat adversariorum, ejusdem contra patriam & patruum suum pugnaturus ductor exstiterat, quamvis ipso tempore sese subtraxerat, eventum discriminis tuto in loco exspectabat. Initoque certamine fugati sunt & cæsi Pagani, Duces Regis triginta, & qui ad auxilium ejus venerant pene omnes interfecti, in quibus EDELRERIUS frater Annæ Regis Estanglorum qui post eum regnavit, auctor ipse belli, interemptus est. Tunc Rex Osvvius pro collata sibi victoria duodecim possessiones ad Monasteria construenda & filiam suam EDELFLEDAM Deo obtulit perpetua virginitate consecrandam. Hoc bellum Rex Osvvius tertio-decimo regni sui anno cum magna utriusque populi utilitate confecit. Nam suam gentem ab hostili Paganorum depopulatione liberavit, & ipsam

Monasterium condit & filiam Deo sacrat.

ipſam gentem Merciorum finitimarumque provinciarum defecto capite perfido, ad Fidei Chriſtianæ gratiam convertit. AN.CHR. 679

14. Sed quarto poſt anno Duces gentis illius adverſus illum rebellavere, levato in Regem WLFERO filio Pendæ quem occulte ſervavere: ſicque cum ſuo Rege, Chriſto gaudenter ſerviere. Qui uxorem accipiens filiam ERCONBERTI Regis & Sexburgæ ſororis venerandæ virginis Etheldredæ, nomine ERMENILDAM, de qua ſanctam virginem genuit WERBURGAM, regnavitque decem & ſeptem annis, ſicut in Beda legimus. Occiſo autem Rege Eſtanglorum Ædelhero, ut præmiſſum eſt, tertius frater vocabulo ÆDELVALDUS Regnum ſuſcepit, homo bonus ac verus Dei cultor, juxta quod Anna frater ipſius in fide & operibus ſanctis incedens. Ad quem cum Rex Orientalium Saxonum SVVITHELMUS frequenter ratione conſortii adſceoderet, eum amicabili & quaſi fraterno hortatus eſt conſilio, ut relicta idolorum vanitate crederet in Dominum JESUM CHRISTUM. Qui faventibus amicis credidit, & baptizatus eſt a CEDDA Merciorum Epiſcopo, qui tunc in provincia Orientalium Anglorum advenerat: quem ſuſcepit ex unda Baptiſmatis idem Rex ipſius gentis Eſtanglorum frater Annæ Regis eorumdem, regnavitque annis quinque. Poſt quem Anoæ Regis filius, frater videlicet virginis Etheldredæ de quo jam diximus, Regnum ſuſcepit ADULFUS, cujus filia REDBURGA in Rependuna Abbatiſſa famulo Dei Guthlaco ſarcophagum plumbeum linteumque tranſmiſit, quo idem vir Dei poſt obitum locaretur & circumdaretur. 23. Junii / Ibid.

VIII. *Quomodo Etheldreda iterum datur viro, videlicet Regi Northanhumbrorum, & qui cum illa venerunt, & quam ſancte vixit.*

15. Dux vero præfatus Giruiorum Tombertus, cum non poſt multum temporis ex quo Etheldredam acceperat conjugem, ex hac inſtabili diſceſſit vita; moxque illa velut poſt naufragium recepto litore ad propriam in *Ely* deſcendit domum, in ipſa magis inſula ab occurſantium remota conventibus, Chriſto Domino famulari decertat, in reliquum vanos mundi fugiens honores, ſilentium ſemper & vitam prorſus ignobilem affectans, ut poſt apparuit. Locus autem ille difficultate adeundi & arboribus hincinde circumdatus, habens aquas de ſupercilio collis tenues, ſed irriguas, quaſi io eremo ſecum habitare cœpit; & quos præcipuæ religionis eſſe noverat admodum ſibi io amicitiam copulavit. Corpus oamque attenuabat vigiliis, ciborum abſtinentia, jugi pſalmodia, & intentione tota anhelabat ad cœleſtia. Talibus Etheldreda officiis exercitata, intendit nihil dulcius, nihil delectabilius quam exſultare in Domino, ut ei placeat cui ſe probavit. Creſcebat quotidie ipſius veneranda devotio, & magis ac magis ejus ſanctum deſiderium igne ſancti Spiritus accendebatur. Sic in ea naturam inſtituerat conſuetudo, ut quibuſdam parſimoniæ retinaculis carnales cohiberet cupiditates. Quid plura? jam Dei judicio primo labore determinato, iterum beatæ Virgini priore gravius demandatur certamen ut palma virginitatis ejus mundo excellentius appareret. Eodem vero tempore Egfridus in finibus Aquilonis inter Anglos tenens imperium, cujus Eboraca civitas Regni obtinet principatum: hic Rex præclarus & nobilis inflammatur in amorem Virginis, hic opes confert innumeras, doteſque ſpondet multiplices. Dumque honores incertos commendare diſponeret, Principis petitio vehementius illi facta eſt oneri potius quam honori: deinde parentes ejus pulſat petitionibus obnixis. Numquam voluntati eorum diutius reluctari non ſuffecerat, licet invita ad ultimum votis petentium adquievit. Igitur (quod non ſperavit) anno poſt interitum patris ſui ſexto * unanimi voluntate parentum tempore Edelvvaldi patrui ſui, qui poſt beatum Annam & alterum fratrem ejus nomine Edelherum regnavit, iterum datur in conjugem alteri viro, Regi videlicet Egfrido filio Oſvvii Regis Northanhumbrorum, cujus pater EDELFRIDUS, cujus pater EDELRICUS. Hic Regnum obtinuit poſt ALLE, qui Deirorum regnum triginta annis ſtrenuiſſime rexit: ad cujus nomen Beatus Gregorius cum Angligenas pueros in foro Romano inveni-

* Ann. 660

AN.CHR. 679 ret positos alludens ait : *Alleluja* laudem Dei Creatoris illis in partibus oportet cantari.

23. Junii. Osvii Regis progenies. 16. Habuit autem isdem Rex Osvvius fratrem sanctum Dei Martyrem OSWALDUM, qui ante illum novem annis regnum tenuit, & ceteros quos Chronicon enumerat, & sororem unam nomine EBBE, sub cujus magisterio Regina Deo grata Etheldreda deposito Regni diademate habitum sacræ Religionis postea induit, & quæ Monasticæ institutionis sunt & observavit & didicit. Genuit autem Rex prædictus filios & filias, sicut Anglorum narrat historia, constituitque filium suum Elfridum Regem super Deirorum provinciam; Egfridum vero minorem, quem intimo dilexerat affectu, sibi consortem Regni super provinciam Eboracam, hoc est Bemiciorum adhibuit, quoniam corporis gravitate depressus regni jura difficile protegebat.

Beda lib. 4. cap. 19. 17. Erat autem Egfridus juvenis circiter triginta annorum, sermone, jocundus, moribus civilis, vir in armis strenuus. Wilfridi amicitiis valde addrictus. Et sicut in quarto historiarum Angliæ libro legitur, accepit Rex Egfridus conjugem nomine Etheldredam filiam Annæ Regis Orientalium Anglorum, viri bene religiosi ac per omnia mente & opere egregii, quam & alter ante illum vir habuerat uxorem, Princeps videlicet Australium Giruiorum, cujus mentionem superius fecimus. Illa tamen obstaret, si posset reniri contra. Ducta est igitur Virgo filia Sion ad cives Babylonis, sed fornacis ejus incendio minime est adusta. Dies indicitur nuptialibus consecranda sollemniis, quo Rex filiam Regis sibi despondeat. Nubit itaque Etheldreda cum multimodo decore ac diverso lætantium tripudio venerando Regi, magis suspirans ad nuptias cœlestis Sponsi. Etenim illius sanctum propositum amor cœlestis a carnis desiderio servavit, & si quid eis Regalis gloria non inglorium contulit, unde ubi Regis filia gloriosior appareret, magis pro conditione byssus & purpura quam luxu & fastu per quos decideret complacebat. Siquidem in aula ubi ceteræ virgines commorantes desideriis solent æstuare carnalibus, hæc illius cremabatur incendio in quem desiderant Angeli prospicere. Itaque multis annis addicta, obumbratione Divina semper mansit intacta.

Vvilfridus Regi ac Reginæ carus. 18 In id vero temporis Egfridus Rex operibus sanctis deditus cum sua Regina Etheldreda simul Episcopo WILFRIDO in omnibus obedientes facti; pax & gaudium in populum & anni frugiferi victoriæque in hostes Deo adjuvante subsecutæ sunt, sicut in Vita ejusdem Confessoris Domini legitur. Sed & anima Reginæ mox ad Sanctum Dei in Christi amore colligata est, atque ex bis quæ sibi fœdere conjugii competebant, cum illo participare curavit. Nam Augustaldense adepta ipsa Regina Deo dilecta Etheldreda, domum Domino in honorem B. Andreæ Apostoli fabricavit columnis variis & porticibus multis suffultam, quæ plenius visu quam auditu intelligitur. Sed cum ad singula latius vagamur, propositum operis tardius reformatus: tamen comperta cognitionis causa, ut res probat intimamus.

S. Ovvini elogium. 19. Venerant cum ea nonnulli fideles viri ac feminæ de provincia Orientalium Anglorum, inter quos præcipuæ auctoritatis vir magnificus erat OWINUS [a] nomine, Monachus magni meriti, & pura intentione supernæ retributionis mundum derelinquens : dignus cui Dominus specialiter sua revelaret arcana, dignus cui fidem narranti aures accommodarent. Nam & ipse venerat cum eadem Regina Etheldreda de provincia Orientalium Anglorum, eratque primus ministrorum & princeps domus ejus. Talem itaque ac tantum decebat eam habere custodem & suorum provisorem, cujus vita apud homines miræ sanctitatis & apud internum restem magni meriti fuit : qui etiam inter vacillantes mundi honores noverat esse, sed neque aliquando secretis cœlestibus per animum deesse. Nam post almæ suæ hujus insignis Reginæ conversionem, adeo mundi rebus, post quas hærere putabatur, se exuit, ut

[a] In Martyrol. Bened. 5. Nonas Martias fit commemoratio B. Ovvini Monachi, de quo Beda in lib. 4. cap. 3. De eo iterum infra cap. 10.

ut tantum habitu indutus cum securi & ascia in manu ad Monasterium re- AN.CHR. verentissimi Ceddæ Merciorum Episcopi veniret, & non ad otium, ut qui- 679 dam, se Monasterium intrare signabat. Ubi pro suæ reverentia devotionis 23. Junii. inter fratres est habitus, & sancto Episcopo valde factus amicus, audivit super eum cœlestes ante ipsius obitum venire cœtus. Prætermitto plurima ne videar in narratione singulorum materiam excedere.

20. Hoc quoque dicam ad propositum rediens, quod Rex in matrimonio Re- Ethildritæ vita in conjugio. ginæ sit lætatus : assiduis eam mulcet eloquiis sed desideriis non emollit. Cujuspiam conversationem ac devotionem intendens admiratur, quod solio Regni sublimata, morum gravitatem quam consueverat, nequaquam mutavit. Noctem enim sepe duxit insomnem, diem absque ciborum alimento; &, ut nunc fatear, dies ac noctes continuabat in oratione : & cum more conjugatorum Regio thoro accubuisset, vix compresso somno ad consuetas fugit precum orationes, nec ad lectum ultra redire solita fuerat, sicut ex Bedæ verbis postea docetur. Spiritus enim sanctus, cujus cor suum habitaculum præparaverat, suæ inhabitationis domicilium ab omni corruptione liberabat, unde virgo fortis inter adversa & prospera fixa stetit & imperterrita, ut nec illam violentia frangeret, nec amor Principum a summi Regis obsequiis inhiberet, pro cujus dilectione Regina Etheldreda proposuit in voto virginitatis potius hanc vitam transigere, quam aliena libidine violari. Tamen juncta erat ei lege conjugali, non conjunctione carnali : sed dolet improbus prædo & ingemiscit in priore certamine se esse prostratum : unde contra eam denuo insurgit acrius. Idcirco acriores Egfrido stimulos adjicit, & ad copulam virginis præparandam feroces illius animos vehementer incendit, & callida jam conatur astutia seducere, quam publica conversatione thalami non poterat violare : & quæ ad conjugalem copulam usu communi nesciebat inflecti, per integumenta disciplinæ ad carnales illecebras sperabatur inclinari. Sed Deus benigne disponit ad gloriam, quæ hostis antiquus vertere nititur ad ruinam : & quemadmodum primam ex illo virgo obtinuerat victoriam, ita de virgineo corpore existimat obtinere & secundam.

IX. *Quomodo Rex non potuit uti virginis connubio, & per sanctum Wilfridum ejus animum sibi illicite tentabat, sed ipse monita castitatis prætendit.*

21. Et ne quis de Reginæ continentia dubitans tantæ virtuti deroget, sciat temporibus illis hoc per totam Angliam divulgatum & creditum, ut de facto certi plurimi asserebant. Rex, inquam, virtute cœlitus (ut credi fas est) aliqua correptus in se territus stupuit : Reginam beatissimam impudice non tetigit, neque contristavit, nec quidquam molestiæ intulit : quoniam non ut Reginam aut parem, verum tamquam dominam per omnia venerabatur. Fit ille maritus mente non carne, nomine non opere : fit illa conjux, non mente, nec carne, solo nomine non opere. Tamen ille optat debitum a conjuge sed nec precibus, nec promissis animum illius suæ voluntati potuit inclinare. Denique Sanctum Wilfridum tam per se quam per amicos adiit, sæpiusque convenit orans & obsecrans ac maximorum pollicitatione allicere tentans, quo Reginæ persuaderet, ut omisso virginitatis proposito ei assensum præberet, quod etiam verbis Bedæ postea explicandum imminet. Vidit ejus assiduam cum beato Præsule familiaritatem, ipsius informabatur hortamentis, ipsum æmulabatur in Christi charitate : hinc Dei præconem frustra Rex fatigat præmiis, numquam enim hic Virgini nuptias suadere nec illa Regi voluit adquiescere. Cujus consortio eum duodecim annis uteretur (sicut scriptum est in libro sermonum Bedæ Presbyte- lib. 4 c. 19. ri) perpetua tamen mansit virginitatis integritate gloriosa. Mira res ! mira Dei gratia ! Virgo manet in thalamis; solus Dei secreto pervia est hujus rei mirabilis cognitio, quomodo Regina Etheldreda prioris mariti virile robur effeminaverit : & qua sancti-Spiritus arte alterius concupiscentias evaserit infestantes. Sanctificatum vero sibi Templum Deus in virgineo corpore nuptiali lege violari

non

Digitized by Google

AN.CHR. 679 21. Junii. non permisit, nec dedita justitiæ innocentia contagio victa consensit. Sicque Regia virgo Domini emicat Etheldreda, clara in Deo & sæculo Regina. Wilfridus etenim virginei voti fautor exsistens vigilantis animi sagacitate procurabat, ne qua femineæ mentis inconstantia votum ab intentione Virgo mutaret, & terrenis illecebris animum aliquando devicta subponeret. Dissimulavit autem provide atque prudenter tamquam Regi favens & desiderii sui efficaciam Reginæ persuadendum pollicens, veritus ne, sicut contigit, ob rem hujuscemodi offensum illum haberet. Et dum circa talia, ut æstimabatur, sanctus Pontifex Reginam alloqui intenderet, de cœlestis vitæ dulcedine tractare studuit : sicque Dei virtute prædita, per consilium sancti Præsulis nullatenus Regi assensum præbuit : egitque vir beatus sua industria, ut potius divortium quæreret, quatinus libertate potita sæculum relinquere & thalamis æterni Regis feliciter posset inhærere. Cujus monitis obtemperans & suggestionibus Virgo Christi dilectissima (quippe quem merito Religionis vera sibi nexuerat charitas) ut ejus desiderio satisfaceret in proximo apparuit.

22. Dispositione autem Divina ad multorum illuc venerat subsidium, pie ac misericorditer auxilium cunctis studebat impendere : ubi dum consisteret, sanctæ religionis ministros in fœdus amicitiæ viros ac mulieres sibi admittebat, quorum consilio atque consortio in omnem sanctimoniam provehi, & suorum præsidio meritorum confoveri arbitrabatur : præsertim ad tale negotium idoneos pro vitæ munditie & honesta conversatione in familiaritatem colligendum fore ex cœtu & gradu Monastico asserebat, inter quos sanctissimum præsulem Wilfridum, de quo in præsenti agitur, alium vero vitæ sanctitatis decore insignitum beatissimum CUTHBERTUM Anachoretam, necdum vero Episcopum, in gratiam ac dilectionem exhibuit, & ei de suorum facultate bonorum plurima devote ministravit. Insuper opus eximium atque præclarum, stolam videlicet & manipulum similis materiæ ex auro & lapidibus pretiosis, propriis (ut fertur) manibus, docta auritexturæ ingenio fecit, eique ob internæ dilectionis intuitum pro benedictione offerendum destinavit, quæ in signum utriusque venerationis apud Ecclesiam Dunhelmi servantur : quibusdam petentibus pro magna adhuc ostenduntur dignitate, & de nostris quidam sæpius adspexerunt. Juste enim & pie virgo virginem, dilecta dilectum tali decebat oppignerare obsequio, ut iis solum in conspectu Regis Domini adsistens uteretur, & illius memoriam inter sancta Sanctorum Missæ sollemnia facilius repræsentare posset, & pro ea Dominum majestatis pia postulatione placaret, Hoc in Beda nequaquam invenimus, sed pro cunctorum usque onnc testimonio scribendum existimavimus. Non solum autem hi quos diximus, verum innumeri longe lateque beatitudinem sanctæ Reginæ minorem esse quam fama dispensaret cognoscentes, illius notitia simul & colloquio potiri desiderabant, ac diversa exeniorum largitate decorabant. Erat omnibus amabilis, alloquio dulcis, adspectu decora, eximii pudoris summæque pudicitiæ ornata virtute, diligens rectum, nulla curans suavia præter cœlestia. Ecclesiam Dei frequenter adiit, orationi jugiter vacavit : unde vita illius compluribus facta est disciplina, quia ad hoc eam natura peperit, & voluntas exercuit, & gratia servavit.

Cuthberto stolam ac manipulum donat.

X. *Quomodo Regina Etheldreda monitis B. Præsulis edocta divortium a Rege diu postulaverit, sed vix obtinens Monasterium subiit, & velamen sanctitatis ab eo suscepit.*

23. Quis enim digne memoret in quanta bonorum exsecutione virgo sub jugo maritali vixerit, tentationbus carnis & æstibus satis examinata nec tamen superata? grave nimis tulit vinculum conjugii, cupiens dissolvi & esse cum Christo. Perpendit itaque omne decus lubricum; vitam solum cœlestem spiritu intelligentiæ perennem cognoscens, appetiit desiderantissime vivere solitarie. Noverat enim sibi constare raro quempiam posse, qui inter mundi divitias animi quærit libertatem ; & quod animus ad superiora difficile pervenit, qui

qui inferioribus exoneratus non incedit. Unde cum innumeris suspiriis excutere se tentabat de jugo regni, ardens ad Christum evolare & in Christo requiescere. Et cum per tot annos matrimonii lege teneretur, nolens differre ulterius quod jam diu mente conceperat, sed notato diligenter die & hora, non occulte sed manifeste, non raro sed crebro Regem maritum postulat, ut sæculi curas relinquere atque in Monasterio tantum vero Regi Christo servire permitteretur. Resistit Princeps cum audit, nec facile adquiescit, graviterque dolendum se asserit, si aliquando contingat a conjuge dilecta ferre divortium, licet ei numquam conjunctus esset more conjugatorum. Postulat iterum Regina quod petierat, fletibus & diutinis postulationibus tanto importunius insistit, quanto difficilius obtinendum credidit quod petebat. Transtulit autem totum ad superos desiderio: in amorem cœlestis sponsi flagrantissima, ipsius opportune præsidium flagitabat; & quo gravius de quo eripi desiderabat, eo artius ferventiusque eum per quem eripiendam se novit exorare intendit. Non eam blandis cotidie suorum obsequia, non sollemnes apparatus, non rerum opulentia grandis poterant eam a proposito revocare. Rex vero tandem victus ipsius importunis precibus, licet invitus, tamen eam dimisit invincibilem. Illa nimirum gavisa valde de Regis concessu atque licentia, quamvis difficulter & sero impetrata, sumptibus secum pluribus paratis, nobilis virgo & potens Regina intravit Monasterium sanctæ EBBÆ * Abbatissæ (quæ erat amita Regis Egfridi & Sancti Osvvaldi Martyris Osvvini Regum germana) positum in loco quem *Coludi a* nominant urbem, accepto velamine Sanctimonialis habitus a præfato Antistite Wilfrido: quam de Regno multi prosequentes viri ac feminæ Ecclesiis pro Domino se subdiderunt, sicut Osvvinus major familiæ ejus merito Deo carus, secretorum cœlestium auditor, dominæ suæ vestigia securus, non oblitus qualis fuerit, vitam Monachicam repetiit, ut supra recolimus. Sed & tantæ Virginis & Reginæ conversionem longe cognoscentes plures sæculo renuntiarunt, vel in bonis operibus abundantius se exercuerunt.

AN CHR. 679

23. Junii.

* de ea ad cap. 14.

24. Ingressa igitur Monasterium Etheldreda, hostiam vivam se Deo obtulit, cuncta quæ mundi sunt deseruit, sprevit, atque a corde suo procul abjecit. Insuper pro Regali diademate, humili obumbratur velamine, pro bysso & purpura ambitur nigra *b* veste & aspera. Tunc vero primum se regnare inclyta Regina credidit, cum ad servitutem Christi de Regno libera exiit, itaut non solum Regalia ornamenta deponens Deo suam substantiam contulit, sed pro illius amore monasticæ Religionis normam suscipiens voluntarem propriam & carnem sanctæ obedientiæ subdidit, ubi quoad viveret dum tentatur infirma, inventa est perfecta. Merito felix, merito gloriosa, probata obedientiæ glorificatur passione, & sanctæ constituta disciplinæ, tantum Divinitatis cultus exercens ob suavitatem Divinæ contemplationis ab humanis cœtibus delectabatur abjungi, ut sub specie Marthæ resideret, quieti summopere vacaret Mariæ. Augmentabatur in ea fama bonitatis, æque crescebat in eadem devotio Religionis super omnes socias illius Congregationis: ubi per anni spatium didicit, quia jugum Domini suave est & onus ejus leve. In quo etiam locotam sanctæ conversationis culmen arripuit, tam perfectæ humilitatis exemplum ostendit, ut in ejus vita expressum intelligeret magisterium, si quis sanctæ institutionis requireret documentum; & vere inquam, nunc felix geminis ornatur virgo triumphis. Nam duobus maritis desponsata, prius videlicet Duci ac denuo Regi, sed Dei virtute amborum frustrata est connubio. Et ecce contigit, ut quia in virginitatis proposito semper animum gessit invictum, numquam corrumpi potuit duo-

Nigra veste indutus.

a Coludi urbs hodiernæ Scotiæ subjacet in provincia Marchia seu Mersia.

b Non ergo vigebant in Cœnobio Coludensi Instituta Scottorum, qui veste candida utebantur: nec proinde in Eliensi Monasterio a S. Ethildrita postea constructo. Certe Edigislus Monachus Coludensis, post incendium Coludense de quo infra cap. 14. se recepit teste Beda in Hist. lib. 4. cap. 25. in Girvviense Bedæ Monasterium: quod sane non permisissent Girvvienses Monachi, Benedictinæ Regulæ & Romanorum rituum servantissimi, si Eddigisus Scottorum regulas ac mores tenuisset. Denique Vvilfridus Episcopus, Ethildritæ Præceptor, per Britanniam insulam Romanos usus in Ecclesia, in Monasteriis vero Regulam Benedictinam invexit, uti Vvillelmus Malmesburiæ Monachus aliique diserte tradunt: nosque Sæculo insequenti in S. Vvilfridi Vita observabimus.

ANCHR. 679 23. Junii. duorum violentia maritorum. Ipse Etheldredam protexit a flamma corruptionis, qui tres pueros eruit a camino ignis Babylonis.

XI. *Quod Rex Egfridus de Monasterio eam eripere laboravit, sed Dei miseratione salvatur.*

25. Regina vero Etheldreda, præfinitum est Monasterialibus jam subdita disciplinis, sed Rex Egfridus qui ejus illibatæ copulationi diu fuerat deditus, non leviter ferens divortium sponsæ dilectæ supra modum, mox de illius abscessu cœpit contristari & mœstus esse. Unde suorum suggestione atque instinctu, de Monasterio illam, licet jam sanctitatis velamine obtectam, eripere conabatur. Nec mora, ad Monasterium ubi sancta virgo degebat, cum furore & fremitu festinanter adscendit. Quo audito Mater Congregationis Ebba ex sola fuga præsidium fore suggerit, eremumque suadebat ad fugæ præsidium petendam. Ibi Dei virtute munita, donec persecutio cessaret exegit: & spiritu citata Divino, quo cunctetur virgo in reliquum actitare studuit: nec quiescendum donec in domum suam perveniat in *Ely*, illic Dei virtute incontinentiæ charybdim posse vitare decrevit. Porro quæ fuerat Regni domina nudiustertius, & imperium terrenum contemnens Monasterium subiit, facta est nunc Ancillarum Christi famula, occupans ultima ministeriorum servitia. In talibus namque delectabatur virgo Deo devota, habens illud semper ante oculos: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.* Eccli. 3.20.

1. Tim. 3. 12. 26. Sed prosperis optatæ quietis Divino munere concessis non defuere insidiæ inimici: unde probatur in ea verissime Apostoli testimonium, quod *omnes qui volunt pie vivere in Christo, persecutionem patiuntur.* Instat enim Rex in matrimonio cupiens eam resumere, non omittens persequi, si forte valeat comprehendere: sed sanctimonialis femina gemens & anxia nunc geminato timore dulces latebras coacta fugit, & exiit, Dominoque suam intentius pudicitiam commendavit. Et digressa clam ambitum loci cum duabus Dei ancillis SEWENNA & SEWARA collem eminentem prope qui *Coldeburch-hevet*, quod latine *Caput-Coldeburci* dicitur, adiit & adscendit. Sed Deus qui ventis & mari imperat & obediunt ei, non derelinquit sperantes in se; illius jussu credimus fieri quod mare suum alveum egrediens nunc aquas multipliciter effundens, locum in quem sacræ Virgines adscenderant circumdedit, & sicut ab incolis loci accepimus, per septem continuos dies sine cibo & potu in oratione consistentes eas occuluit, & (quod mirabile dictu est) solitos recursus obliviscens, quamdiu Rex illic aut penes locum morabatur. Stetit itaque aqua ad ostendendum cunctis Virginis meritum: & aqua erat ad adjutorium & ad tuendum, & quasi aqua non erat ad nocendum sive disperdendum. Taliter ancilla Christi munita præsidio, evasit minas Regis, nec sensit quamque læsionem ab eo. Nam tulit auxilium Dominus miserator egentium, atque sponsam clementis dextræ clypeo protexit inermem. In momento enim locus secretus ac subito præmunitus gratia Dei factus est, ut ex uno latere montis de medio præcisa excelsa rupes haberetur., & æquam planitiem maris fluctus reducto paullulum sinu ostenderent; ut nec ad evadendum hostem vasta eremi solitudo peteretur. Percrebuit fama undique hujus rei ac tanti miraculi, & timuerunt qui viderunt vel audierunt, cognoscentes Deum jugiter esse protectorem ejus.

27. Cumque diutius essent in supremo rupis acumine & aquarum multitudine undique circumdatæ, sed qua parte eas posset Rex aggredi nequaquam invenisset; tandem nihilominus factum admirans, in stuporem versus de loco recessit, Eboracum rediit; nec deinceps Confessorem Dominicum Wilfridum a secretis seu affectu ut antea coluit, sed iram diu tacito contra illum sub pectore gessit, & exspectata hora ob istiusmodi causam eum de sede sui Episcopatus expulit. Denique cum omni fiducia ad copulam sanctæ Reginæ reverti posse destitueretur, ERMENBURGAM sibi matrimonio copulavit.

Vvilfridus Regi infestus.

Rex aliam duxit uxorem.

28. San-

28. Sanctimoniales autem in rupis vertice degentes cum sitis ariditate nimium æstuantes gravarentur, Ebba venerabilis Abbatissa Etheldredam commonet Dominum Christum exorare, ut gustum aquæ illis præstet in hac sitis necessitate, qui de petra potavit populum suum in deserto. Et fusa instantius ad Dominum oratione cum summa mentis devotione, fons aquæ juxta eam confestim erupit lucidissimus, atque ad preces ejus quæ per naturam non habuit, per gratiam Dei arida rupes aquas profudit, quæ in usum ipsarum sufficerent, nec necessitati deessent. & usque in ævum manare non cessat, unde potum sumentes Deo gratias egerunt & infirmis adhuc saluberrima præstat. Insuper memoriale & præ ceteris mirabile est, quod vestigia pedum illius adscendentis & descendentis in latere montis insusa tamquam in calida cera nuncusque ostenduntur ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI. In hoc etenim facto si diligenter attendimus, quatuor admiranda satis admiratione digna perpendere possumus: unum quod misericorditer Deus illas ab oppressione Regis protexit; aliud quod mare suas aquas ad earum munimentum tamquam pro muro effudit: tertium quod rupis aspera in siti earum aquas donavit, quartum quod duritia petræ velut suæ oblita naturæ mutato more ad tactum plantæ illius mollescere potuit. Hoc de scriptis Bedæ non cepimus, sed quicumque locum Coludi norunt, cum assertione hujus rei testes exsistunt. Non enim vir beatus suffecerat singillatim cuncta meminisse vel audire, vel schedis imprimere, quæ de omnibus per Angliam suo tempore Sanctis fiebant, sed nisi quod diu & plurimum a religiosis & veridicis fuerunt vulgata, literis commendare disposuerat. His ita gestis ad proposita revertimur. Verum quantum inde laboribus seu fatigationibus beata virgo exacta fuerit, donec in *Ely* quo tendebat pervenisset, ex sequentibus comprobatur.

AN.CHR. 679 23. Junii.

Etheldrida fontem precibus impetrat.

alia mira.

XII. *Insigne testimonium virginitatis ejusdem.*

29. De hac igitur Deo dicta dicata femina Etheldreda nemo diffidat, nemo vereatur quod post Regificos virgo servata maritos illibata perstiterit. Nam desponsata quidem virgo manet ut data pridem: a Domino factum est istud. Sed quoniam his diebus aut nullatenus aut vix probatur in conjugatis, hinc stupescimus, & est mirabile in oculis nostris. Sanctissimi Wilfridi quoque Eboracensis Archiepiscopi assertione ac inclyti Kinefridi, aliorumque veridicorum, sed & communis attestatione vulgi, sicut Beda Sanctus didicerat, scripsit, cujus etiam insigne virginitatis testimonium perhibens ita commendabat, dicens: Quoniam cum quibusdam venisset in dubium de ista Christi sponsa & virgine, imminet sciscitanti an hoc ita esset, idem beatæ memoriæ Wilfridus Pontifex referebat dicens, se testem integritatis ejus esse certissimum, adeo ut Egfridus promiserat se ei terras ac pecunias multas esse donaturum, si Reginæ posset persuadere ejus uti connubio, quia sciebat illam nullum virorum plus illo diligere. Istius tam sacræ virginis pudicitiam prædicare dignum est, quæ ei & in adversis socia & in prosperis comes individua exstitit. Ut libet quique accipiant: ego quod claudos curaverit in vita sua, quod cæcos etiam illuminaverit, & quod in nomine JESU sanaverit innumeros, ex piorum attestatione comperi, atque scriptura teste nosse contigit. Ipsa enim est virgo sacratissima & una de numero prudentum quæ nescivit thorum in delicto, nec digressa est cum Dina filia Jacob, ut videret mulieres alienæ regionis, nec oppressa a Sichen filio Emor quandoque corruptioni concessit, quia fundata erat supra firmam petram. Nil ei prorsus de terrenæ rei placebat specie, sed regnum mundi & ornatum similiter contempsit propter amorem Domini JESU-CHRISTI, quem mente & puro corde super omnia dilexit, a quo illi nunc reddita est corona justitiæ. Et licet martyrium quietis tempore haud pertulit, tamen gloria decoratur martyrii, cum vitiis & concupiscentiis confligens, crucem Domini jugiter in sua carne porta-

Digitized by Google

AN.CHR. portavit. Spero certissime atque confido eam acceptissimam esse illis qui stolas suas
679 laverunt in sanguine agni, & canticum novum dulcissime ante thronum Dei canti-
23. Junii. tant. Quod si sub Nerone vel Diocletiano dimicare tunc licuisset; procul dubio equuleum sponte adscendisset, ignibus se ultro intulisset, numquam feris vel laminis desecari membra timuisset. Jam vero adversum omnes pœnas atque supplicia, quibus plerumque cessit humana infirmitas, ita a confessione Domini non recedens immobilis obstitisset, ut læta ulceribus, gaudens cruciatibus quælibet inter tormenta risisset. Sed quamquam ista non tulerit, implevit sine cruore martyrium. Quas vero pro spe æternitatis humanorum dolorum non pertulit passiones, famem, vigilias, nuditatem, curam pro infirmantibus, sollicitudinem pro periclitantibus; quia solum cœlestis vitæ dulcedinem in terris amaverat, ut in comparatione ejus quæcumque adversa mundi & prospera vilescerent.

XIII. *Quomodo Etheldreda tetendit ad* Ely, *& quid in itinere ei contigit.*

30. Res est valde opinata & seniorum nostrorum relatione nobis tradita, quam omnis provincia, in qua acciderat, velut bestemam recitare solet & meminit. Sponsam igitur Domini Etheldredam locum ubi pro Christo se supposuit, mutare & mansionem alias petere Egfridi Regis quondam sponsi sui infestatio compellabat. Et assumptis secum præfatis Dei ancillis Sevvena & Sevva-
Mat.10.15. re, a loco atque provincia recessit, Domini tenens præceptum: *Si persecuti vos fuerint homines in una civitate, fugite in aliam*; ad flumen quod dicitur *Humbre* perveniens, cujus alveo levis auræ impulsu transito in portum *Wintringeham* prospere est advecta, sed inde quasi stadiis decem ad vinculum divertens in modum insulæ paludibus fere circumdatum *Alstham* nominatum, cum jamdictis puellis hospitium petiit & accepit: ibique paucis diebus mansitans, ob meritorum insignia non poterat abscondi, Domino Ecclesiam construxit: quo in loco per ipsius suffragia crebra incolis præstantur beneficia. Inde beata virgo iter arripuit tamquam una de Christi peregrinis in veste humili, ut non solum mente, sed etiam habitu propter Dominum se humiliaret. Non recto calle quo tendebat, immo præter viam gradiebatur, & ne ab insidiatoribus prosecuta posset comprehendi latitando incessit, nulli suum volens revelare mysterium, aut cuiquam digressionis suæ exponere causam. Cumque ambularet, calore solis urente & ex labore insolito nimium fatigata, vix subsistere valuit: locum umbraculi & amœnitatis, quo sinus sudore diffluos refrigerare & novis membra posset tabescentia viribus reficere, diligenter appetiit; nec diu frustratur voto, sed sceleris efficacia mancipavit optatum. Et lento pede progrediens disponente Dei gratia cominus locum suis necessariis aptum ostendit virenti amictum decore, ad repausandum transeuntibus congruum, miranda planitie consitum, ut potius ex industria putaret adæquatum, undique adspersum floribus variorum colorum. Intendit valde optatum, videt delectabilem, juvat pausabilem miros halitus ex herbarum odoribus dulciter spirare. Cujus amœnitate sancta Mater delectata modicum repausare, modicum se relevare exoptabat, ut reparato membrorum tabescentium vigore, reliquum itineris suppleret. Denique se collocavit, atque dormivit, ibique tantummodo quiescebat, ubi eam quiescere lassitudo coegisset.

31. Et mirandum valde quod narro, cujus rei vobis impertire cupio notitiam, quam veram esse nullus ambigat audientium. Cumque de somno evigilata post paullulum surrexisset, invenit baculum itineris sui quod ad caput antea fixerat aridum & diu inveteratum, jam viridi amictum cortice frondiusse, ac folia prodisse: quod illa intuens admirando stupuit, & pro tali facto Deum ex intimo corde cum consortibus suis landans benedixit. Sed nequaquam hoc velut commentitium æstimeris: cuncti quidem novere provinciales atque verissimum asserunt. Hoc quippe de historiis non invenimus, sed tali compulsi necessitate incompositum non relinquimus. Et cuncta quæ fecit JESUS cum scripta non sint in libris Evangeliorum, si postea ab aliquo memorentur, numquid ideo

Digitized by Google

ideo non vera esse probari possunt? Crevit ergo quidem lignum illud, & facta AN.CHR.
est fraxinus maxima eunctarum arborum illius provinciæ, quam ex nostris ad- 679
hue plures viderunt. Appellatus est locus ille usque in hodiernum diem *Edel-* 23. Junii.
dredestonne, quod latine sonat Repausatio Etheldredæ : facta est etiam illic Ecclesia in honore beatæ Virginis ad laudem Domini nostri JESU-CHRISTI, qui venerabilis est in Sanctis suis.

XIV. *Quod Ecclesia Coludi post illius decessum igne consumpta est.*

32. Nec diu post decessum venerandum Etheldredæ Monasterium Virginum quod Coludi situm fuerat, in quo habitum Religionis accepit, per culpam incuriæ flammis absumptum est. Quod tamen a malitia inhabitantium in eo, & præcipue illorum qui majores esse videbantur contigisse, omnes qui noverunt facile potuerunt advertere, quod hic minime prætcrimus. Sed non defuit puniendis admonitio Divinæ pietatis, qua correpti per jejunia, fletus & preces iram a se ad instar Ninivitarum justi Judicis averterent. Erat namque in eodem Monasterio vir de genere Scottorum ADAMNANUS *a* nomine, dueens vitam in continentia & orationibus multum Deo devotam. Hic occupatus noctu vigiliis & psalmis, vidit subito adstare sibi quemdam incogniti vultus, cujus præsentia cum esset exterritus, dixit illi ne timeret, & quasi familiari eum voce alloquens: Bene facis, inquit, tempore nocturnæ quietis non somno indulgere, sed vigiliis & orationibus insistere, & sedulo Deum deprecari. Totum hoc Monasterium ex ordine perlustrans modo singulorum lectos inspexi, & neminem præter te solum erga sanitatem animæ suæ occupatum reperi, sed prorsus omnes viri ac feminæ aut somno torpent inerti, aut ad peccata vigilant. Virgines Deo dicatæ contempta reverentia suæ professionis ad vicem sponsarum in periculum sui status se adornant, aut externorum virorum sibi amicitiam comparant unde merito loco huic & habitatoribus ejus de cœlo vindicta flammis sævientibus præparata est. Quod mox congregationis Matri vocabulo Ebbæ *b*; quæ (ut diximus) Deo dignam Etheldredam in Religionem susceperat, & in filiam adoptivam nutrierat atque docuerat, curavit indicare. At illa de tali præsagio merito turbata dixit : Quare non citius hoc compertum mihi revelare voluisti ? Qui respondit : Timui propter reverentiam tuam, ne forte nimium conturbareris : sed tamen hanc consolationem habebis, quod in diebus tuis hæc plaga non superveniet. Qua visione vulgata, loci accolæ aliquantulum paucis diebus timere & seipsos intermissis facinoribus castigare cœperunt : verum post obitum illius Abbatissæ redierunt ad pristinas sordes, immo sceleratiora fecerunt. Et cum dicerent, pax & securitas, extemplo præfatæ ultionis sunt pœna mulctati. Proh dolor ! concitæ nimirum illius exstiterat indicium eversionis, quod non merebantur gratissimæ virginis suffragari consortio, cujus præsentia frustrati impie & perverse agentes, incorrigibiles permanserunt, ut nec Divino conversi admonitu, nec venerabilis Etheldredæ compuncti devotione, ob scelerum enormitatem & se & locum perdidisse, sicut Beda meminit, agnoscimus : sed mementote qui legitis vel auditis, non sine dolore nimio & timore hoc me scripsisse : semper enim speratio bonorum detrimentum est pessimorum.

a De isto Adamnano & historia hoc capite descripta agit Venerabilis Beda in lib. 4. Hist. cap. 25. Adamnanus iste distinguendus videtur ab alio Adamnano Abbate Hiiensi, cujus opera plurimi Scottorum Pascha & ritus Romanos receperunt testibus Beda in lib. 5. cap. 17. & Ceolfrido Abbate in Epist. ad Naitonem Pictorum Regem apud eumdem Bedam lib. 5. cap 22.

b Ebba Abbatissa familiaris fuit S. Cuthberto Episcopo, uti ex vita S. Cuthberti per Bedam cap. 10. intelligitur. De ea supra cap. 10. & Beda in lib. 4. Hist. cap. 25. In Fastis Benedictini celebratur 4. Kalend. Septemb. aliis 4. Non. April. Obiit ann. 4. ante obitum S. Cuthberti, id est anno 683. Corporis ejus inventionem factam post Danorum cladem Capgravius refert. Distinguenda est ab alia cognomine Ebba itidem Abbatissa Coludensi, quæ anno 870. egregium tuendæ virginitatis consilium cum suis adversus Danorum insultus excogitavit, uti commemorat eo anno Matthæus Vvestmonasteriensis Monachus, eosque suo loco non omittemus. Ebba senior habuit & aliud Cœnobium Virginum ad Dorventionem fluvium *Ebchester* appellatum, cujus Martyrologium Anglo-Benedictinum ad 25. Augusti meminit.

AN.CHR.
679
21. Junii.

XV. *Quod Beata Etheldreda in* Ely *ad possessionem propriam rediit, cœtum utriusque sexus sub Monachili habitu congregavit, quorum auxiliis illic fabricavit Ecclesiam.*

33. Interea virgo Domini Etheldreda post annum ex quo velamentum sanctitatis susceperat, per innumera itinerum discrimina & labores diversos ad sua redit in *Ely* in possessionem propriam, quam a Tomberto primo sponso ejus jure dotis, immo divinitus illi prædestinatam & perpetuo possidendam acceperat, devenit, & cum ea memoratæ ancillæ Dei jugiter sibi adhærentes, quæ sudoribus illius participes, dum esset in Regno & dum diversa peragraret latibula multifaria cum ea sustinuerunt pericula. Itaque loci ejusdem habitatio Etheldredæ JESU-CHRISTI famulæ in sortem cecidit: illlicque debito cum honore suscepta, insulam possedit, & ut jus proprium libere disposuit, quam in æternum sub Christo præsule gratiarum munere illustrat & continet. Secutus est eam vir laudabilis, HUNA nomine, sanctus Sacerdos, qui monita salutis illi dabat & Sanctorum instituta actusque disseruit, de quo in sequentibus dicendum est. Nunc autem loci dignitatem & nomen præsignare opportunum est, ut qualiter vel a quibus reparandus esset, lector facilius advertat. Nec quidem juxta quorumdam obstinationem *Elge* de provincia est Cantabrige; sed revera (sicut Beda docet) Orientalium Anglorum, dignitate & magnitudine Regia vocata familiarum circiter sexcentarum, in similitudine insulæ vel paludibus circumdata, vel aquis quæ maria vocantur. Unde & a copia Anguillarum, quæ in eisdem paludibus capiuntur, nomen accepit, quæ mutato nomine meliorando *Ely* nuncupatur, modo scilicet digna Dei domus, cui nomen convenit ejus; vel sicut quidam ex duobus verbis Hebraicis differunt, Elge: quoniam dicitur *El* Deus, *ge* terra, quod simul Dei terra sonat. Digne enim insula tali signatur onomate, quæ ab initio Christianitatis & Fidei in Anglia Dominum JESUM mox credere cœpit & colere: ubi Monasterium habere desideravit memorata Christi famula, quæ de provincia eorumdem Orientalium Anglorum ipsa (ut præfati sumus) carnis originem duxit. Ibi etiam prophetiæ spiritu magnisque miraculis cunctis longe lateque habitantibus vita ejus inclaruit.

34. Et quia sol justitiæ Dominus eam splendore suæ claritatis illustraverat, & ut cunctis luceret super montem virtutum illius perfectionem collocaverat, felicibus prodentibus meritis sub ipsa nonnulli vivere decertabant, sed & filias suas ab ea informandas tradebant. Ad quam dum multi pergunt, exemplo illius æternæ vitæ accendi desiderio cœpetunt, atque sub illius magisterio in omnipotentis Dei servitium subdiderunt: inter quas virgo Domini WERBURGA filia ERMENILDÆ germana suæ sanctæ Sexburgæ sanctæ filiæ advenit, atque ab ea normam Religionis accepit & didicit. Cernens itaque beata Mater plebes ad se certatim currere, laudavit Dominum; & ad profectum animæ singulos cohortabatur, dicens præterire figuram hujus mundi, & illam esse veram vitam quæ præsentis vitæ emeretur incommodo.

35. Non enim adhuc in insula tunc temporis nisi una fuerat Ecclesia a B. Augustino Anglorum Apostolo facta, sed a persidi Regis Pendæ postea exercitu ad solum destructa: quam dilectrix Dei Etheldreda post longam desolationem renovare atque reformare summopere laboravit. Et dum reædificata ut primitus in honorem sanctæ Dei Genitricis MARIÆ fuit, innumerabilibus signis & virtutibus Deo cotidie operante refulsit. Demum loci situm Monasterialibus ædificiis decentissime adornavit. Solutis vero prioris fundamenti reliquiis nova omnia præparantur. Verum locus tanta jugiter libertate atque libera dignitate potitur, ut a nullo Regum Angliæ seu gentis vicinæ adversaretur, vel proquolibet juris debito calumniaretur, sed tamquam regio libera haberetur atque consisteret. Solus autem Wilfridus Pontifex, quem virgo Regina præ omnibus in Regno dilectum & electum habuerat, suis tunc necessitatibus provisorem adhibuit, jura illic administravit Episcopalia, a quo ipsa (sicut in Beda legitur) facta

ĉta eſt Abbatiſſa. Decretum igitur decenti ratione a cunĉtis tunc Angliæ primoribus tam ſæcularibus quam Eccleſiaſticis fuit, ut inſulam *Elge* (quam eadem Sanĉtimonialis femina pro dote poſſederat, nunc vero in Divinum mancipaverat officium) non de Rege, non de Epiſcopo libertas loci diminueretur vel impoſterum confringeretur : quod plurimorum auĉtoritate Apoſtolicorum fuiſſe confirmatum ex Papæ VICTORIS Privilegio comprobatur, ut ſuis locis plene inſeremus *a*, neceſſarie primum attendentes operis incepti hiſtoriam explere. Ipſa ſiquidem & devotiſſima Etheldreda poſt modicum fratris ſui memorati Regis Aldulfi auxiliis majore inibi conſtruĉto Monaſterio, Virginum Deo devotarum perplurium Mater Virgo exemplis vitæ cœpit eſſe & monitis, quarum uſibus ex integro inſulam & perconſtituit, & per dileĉtum ſuum Wilfridum Romæ nutu Apoſtolico corroborandum deſtinavit, ut abſque ulla penuria in Domino ſervitio degentes, ſeu inquietudine cujuslibet exaĉtionis miniſtri regulariter permanerent. Quam reĉta Dei conditoris ſunt diſpoſita ! Virgo Virginibus eſt præpoſita, juxta quod in cruce paſſionis Chriſti Virgo fuit commiſſa Virgini; ut viventes Virgini conregnent Domino cumulatæ fruĉtu centeno. Nec ſane ibi minorem putetis converſantium in multitudine eſſe virtutem, quæ ſexum & ſæculum propter Deum vicerunt, quam eorum eſſe cognoſcitis, qui ſe antiquitus ab humanis cœtibus removerunt. Omnibus ibi una eademRegula eſt, præcipua virtus & prima eis obedientia amor Divini cultus, & decorem domus Dei tota obſervantia cuſtodire. In Chronicis vero Anglicis & Latinis habetur, quod anno ab Incarnatione Domini ſexcenteſimo ſeptuageſimo tertio Etheldreda in *Ely* fabricas inceperit, atque in brevi cœtum utriuſque ſexus Deum timentium ſub tramite vitæ regularis collegit, ſicut Beda ſcripſit : dicens in ejuſdem Deo dicatæ Virginis translatione, omnem congregationem hinc Fratrum illinc Sororum pſallentem circumſtetiſſe ſepulchrum ejus. Unde intelligitur viros & mulieres in eodem ſimul Monaſterio cœlibem aĉtitare vitam, atque in Eccleſia diutius ſervatum, ut ipſa ſtatuerat, donec locum & patriam Dani ſubverterunt, agnoſcimus : quod etiam apud Coludi & in pluribus tunc Anglorum fuiſſe Eccleſiis Aoglorum teſtatur hiſtoria.

AN.CHR. 679

23. Junii.

XVI. *Quomodo S. Etheldreda in* Ely *a S. Vilfrido facta eſt Abbatiſſa.*

36. Sanĉtus vero Domini wilfridus beatæ Virginis non immemor, nec ſe a viciſſitudine dileĉtionis illius excludens, ut eam in *Ely* deſcendiſſe cognoverat, feſtinus advolat. De animæ commodis, de ſtatu mentis, de qualitate converſationis traĉtatur : deinde in Abbatiſſæ officio eam gregemque illic adunatum conſecravit, locum ſua diſpoſitione conſtituit, ſeque in omnibus ſollicitum exhibuit : ubi vitam non ſolum ſibi, ſed etiam cunĉtis ibidem exſiſtentibus utilem aliquando tempore duxit : a quo ipſa plurimum regendi conſilium & vitæ ſolatium habuit. Debriabatur beata Virgo meditatu cœlorum, efferens largam manu eleemoſyoarum, continuationem diligens orationum, frequentiam „ exercitans vigiliarum : quod Bedæ ex verbis pleniusexponi videtur. Verum- Lib.4.c.19.
„ tamen ex quo Monaſterium petiit, numquam lineis ſed ſolum laneis veſtibus „ uti voluerit, raroque in calidis balneis præter imminentibus majoribus ſollem„ nitatibus, verbi gratia Paſchæ, Pentecoſtes, Epiphaniæ lavari voluerit. Item: „ Noviſſima omnium lotis prius ſuorum ſuarumque miniſtrarum obſequio cete„ ris quæ ibi eſſent famulabus Chriſti. Quæ enim lota erat corde, non neceſſe „ erat ut lavaretur corpore. Commiſſumque ſibi gregem & orationibus protegebat aſſiduis, & monitionibus ſaluberrimis ad cœleſtia provocabat : & (quod magis eſt) quæ agenda docebat, ipſa prius operando præmonſtrabat. Itaque mater pia allaĉtabat dulces ſoboles Chriſti dulcedine, in perpetua charitate trahens ſecum omnes flagrantiſſime ad coronam gloriæ, quibus humilitatis & manſuetudinis formam ſe exhibuit, atque abſtinentiæ virtutum exercere vita

a Exſtat iſtud Privilegium in Monaſt. Anglic. To. 1. direĉtum *Eduardo Regi Anglorum*, cujus principatu ſedebat Viĉtor II. Hinc patet Auĉtorem iſtum alicubi decurtatum fuiſſe.

AN.CHR. 679 29. Junii. „ ejus ministra præmonuit. Namque raro præter majora sollemnia vel artiorem „ necessitatem plusquam semel per diem manducaverit, fugiens velut immanem pestem intemperatam ventris satietatem. Et si non infirmitas gravior „ prohibuisset, in tempore synaxeos usque ad ortum diei in Ecclesia post Matutinos precibus intenta perstiterit. Quot tunc genuum flexionem, quot intimi cordis emiserit contritiones, precum ejus novit susceptor, virginitatis integræ compos & adjutor.

XVII. *Quomodo virgo Domini Werburga habitum Religionis in* Ely *sub Etheldreda suscepit.*

37. Rex autem WLFERUS Merciorum, filius Pendæ, tunc temporis vita decesserat, qui primus in eodem Regno fidem & lavacrum sanctæ regenerationis accepit, atque in tota gente sua dæmoniorum culturam destroxit, Christique nomen ubique locorum Regni sui prædicare jussit, & in multis locis Ecclesias ædificavit. Insuper famosum illud Monasterium *Wedethamstede*, nunc *Burch* vocatum, possessionibus & ornamentis & multum dilatavit per SEXULFUM, qui primus Abbas & fundator loci ejusdem ac postea Episcopus Merciorum sub eodem Rege exstitit. Cujus Regina ERMENILDA, Cantuariorum Regis Erconberti & Sexburgæ Reginæ filia, peperit ei magnarum virtutum virginem S. Werburgam; quæ patre defuncto sæculo renuntiavit, & habitum sanctæ conversationis scriptura, genitricis suæ matereræ, beatæ videlicet Etheldredæ, Monasterium intravit, ubi Deo operante multa patravit miracula. Fuerunt autem germani Regis Wlferi ETHELDREDUS, qui post eum sceptra Regni gubernavit: Alius PEDA qui Australium Anglorum Regnum tenuit, sed suæ conjugis proditione in ipso paschalis festi tempore peremptus est multum nefarie; Tertius MEREVVALDUS, qui in Occidentali plaga Merciorum Regnum tenuit. Cui Regina sua sancta ERMENBURGA, Regis Ermenredi filia, peperit tres filias, sanctam MILBURGAM, S. MILGIDRAM, & S. MILDRIDAM, unumque filium MEREVVINUM nomine, eximiæ sanctitatis puerum.

XVIII. *De Adventu beatæ Sexburgæ in* Ely.

38. In eodem quippe Monasterio ad venerandam Abbatissam Etheldredam diversæ dignitatis & ætatis plurimi convenerant, sub illius regimine vivere cupientes. Et cum quidam magnifici viri & nobiles matronæ, sive quilibet minoris ætatis, sæculi actibus abdicatis se suscipi rogarent, licet difficiliora Ecclesiæ constituta eis proponerentur, gravesque esse Monasticæ disciplinæ labores agnoscerent, quippe ubi maxime severior efferbuit disciplina, non his terroribus permoti facilioribus legibus vivere poscerent, sed magis illic viri ac feminæ suscepti omnem obedientiam præripiunt, ut nullum aliquando quamlibet arduum ac difficile constitutum recusando diffugerent. Ex quibus S. HUNA illius Presbyter magnæ humilitatis vir loco professionem fecit, atque in brevi tempore virtutum exercitatione perfectus emicuit, potens jejuniis, humilitate conspicuus, fide firmus, facile se antiquis Monachis studio religionis æquaverat: unde a nonnullis, etiam ab ipsa Matre congregationis maximi honoris & amoris dignus habebatur. Sed & Sanctorum genitrix Sexburga, soror ejusdem beatissimæ Matris Etheldredæ, considerans desolationem in Regno futuram, sicut ab Angelo Dei oraculum acceperat, concepit affectu vitam pauperiorem arripere, & se redigere sub alterius potestate: incongruum arbitrata aliis præesse, cum ipsa subesse prius non didicerat. Accersit proinde Mater Filias, Abbatissa Moniales sibi consortes in Christo, eisque suam prodit voluntatem ac votum dicens: Vobis, o filiæ, JESUM derelinquo tutorem sanctosque Angelos ejus paranymphos, filiam præterea meam Ermenildam vobis Matrem constituo, ut illius corda vestra animentur monitis, & salutaribus ad cœlestia erudiantur disciplinis. Ego vero Orientalem Angliam, in cujus oris orta sum, invi-

invisere gloriosæ sororis meæ Etheldredæ magisterio informanda, & regularibus ejusdem minanda doctrinis, illius profecto communicare laboribus, illius participare intendens & præviis. Deinde cum eis necessaria utiliter & honeste providisset, in *Ely* usque pervenit & in occursum illius tota insula gratulatur; Regina Reginam excepit, soror sororem cum tripudio introducit: fundunt uberrim præ gaudio lachrymas, ex vera charitate inter eas lætitia geminatur. Cœlesti namque dulcedine delectatæ, alterna invicem consolatione proficiunt. Venit dives illa de prælatione ad subjectionem, de magistratu ad discipulatum, quærens a beata sorore formam disciplinæ & humilitatis, tamquam Paulus ad pedes Gamalielis. Fœderatæ invicem beatæ sorores in unitate fidei, per omnia viam mandatorum Dei sollicite exsequentes, eursum Deo placitum consummare intendunt, sanctisque virtutibus proficiebant, atque crescebant usque ad extremum vitæ suæ.

AN CHR. 679

23. Junii.

XIX. *Quomodo S. Etheldreda prophetiæ spiritum habuit, & Wilfridus Romam perrexit, sed rediens illam obiisse cognovit.*

39. Exhinc crebrescunt miracula, multiplicantur signa, & ad virginis Etheldredæ merita sublimius declaranda manus Omnipotentis extenditur. Interea dum se de die in diem majoribus virtutum profectibus exerceret, fugandorum de corporibus obsessis dæmonum incredibili prædita potestate, inaudita per singulos dies signa faciebat, non solum præsens neque verbo tantum, sed absens quoque interdum ejus invocato nomine, multi a diversis mortibus cotidie eripiebantur; & mirum in modum frequentabatur a populis, venerabatur ab omnibus, amabatur a cunctis. Per spiritum vero prophetiæ, & pestilentiam qua ipsa esset moritura prædixerat, & numerum quoque eorum qui de suo Monasterio ac de mundo essent rapiendi, palam cunctis præsentibus intimaverat, quorum animos ferventius terrena spernere & cœlestia quærere admonuit. Nec tamquam cassa improbata est sententia virginis, eum singulæ quibus in Monasterio proprium præconata fuerat exitum, parvo interjecto temporis spatio in pacis somno quieverunt. Beatissimam vero Etheldredam quæ virginales manipulos in domicilium præmiserat recondendos supernum, & ut ipsa subsequeretur immortali in cœlis diademate coronanda, ultimam omnium dolor gravissimus illam occupavit. Statuit autem *Elge* Monasterium in quo (ut diximus) virgineos choros sub normali disciplina per septem continuos annos honestissime rexit. Alma igitur Virgo paritura Deo progeniem Virginum, docta a Spiritu-sancto suscepit Monasterium regendum, quod sua præsentia perpetuo stat consecratum: & sicut tunc in corpore illustrabat vitæ sanctitate, ita & nunc post mortem Divina virtute. Ipsius quidem plurima referuntur insignia, nec potuerunt celari. Quædam enim dum jactantiam vitat occultavit, neque in hominum notitiam passa est pervenire: quippe quæ humanam substantiam supergressa, virtutis solum conscientia mundi gloriam calcans, cœlo teste foveretur. Quod verum esse, vel ex his quæ nobis comperta sunt, nec latere potuerunt, possumus æstimare.

40. Per idem tempus Wilfridus Archiepiscopus, qui hoc ante triennio exsilium passus est, sicut Beda scripsit. Nam orta inter ipsum & Regem Egfridum dissensione, pulsus ab eo de sede sui Episcopatus, apud *Ely* cum beatissima Etheldreda morabatur, ubi tunc & quoties necessitas poposcerat, quoad vixit, officii jura Episcopalis administravit. Inde paratis itineris adminiculis Romam adiit, ubi Benedicti Papæ ac plurimorum judicio Episcopatu inventus est dignus esse. Brittanniam rediit, provinciam Suthsaxoniam Christo credere fecit. Attulit autem de Roma ad munimentum quorumdam Cœnobiorum Privilegia, quæ hactenus diligenter & cum sollicitudine servata magnam locis firmitatem conferre noscuntur. Accepit etiam ab eodem Privilegium super Elge Monasterium, ut optaverat & eum rogaverat Mater insignis Etheldreda, qua-

AN.CHR. tenus auctoritate S. Petri contra improborum irruptiones securius staret. Factum
679 est autem dum ibi maneret, eodem anno (sicut in Chronicis legitur) Etheldre-
23. Junii. da quæ diu suum præcinuerat finem, de sæculo migrasse denuntiatur. Nam post paucos dies, veniente nuntio, illius dormitionem audivit.

XX. *Quod infirmata palam cunctis pœnituit.*

41. Instante igitur tempore quo Dominus sponsam sibi dilectam ab hujus ærumnosæ vitæ nexibus exemptam ad ineffabile cœlestis patriæ gaudium sustolleret, pressa est quodam maxillæ tumore ac colli dolore, ita quod infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla. Et gravescente languoris incommoditate, mollioribus nutrimentis corpus alleviandum lecto prosternitur. Nam tumor ille plurimum addebat acrioris incitamenta doloris; sed nihilominus consuetæ orationi intenta gratias agit Deo, qui omnes quos diligit, flagellat, ut corrigat. Dolet familia; genitus quippe populus timet amittere dominam, virginalis caterva Matrem egregiam, pauperes eleemosynarum largitricem, Clerus secundam virtutum operatricem. Et cum præfato tumore premeretur, multum delectata est hoc infirmitatis genere, tota amplectens alacritate, quasi delicias & ornamenta gloriæ, ac solita dicere: Scio certissime quia merito in collo pondus languoris porto, in quo juvenculam memini supervacua monilium pondera portare *. Illud enim mihi ætas juvenilis ingessit, quod collum monilibus perornare consuevi: unde Divinæ pietati laudes & gratias refero, quod illic dolor prodeat, ubi eram solita delectabilem ministrare fulgorem. Et credo quod ideo me superna pietas dolore colli voluit gravari, ut sic absolvar a reatu supervacuæ levitatis: dum mihi nunc pro auro, & margaritis de collo rubor tumoris ardorque promineat.

* Sic etiam apud Bedam lib. 4. c. 19.

XXI. *Qualiter majoribus aggravata doloribus, spiritum cœlo reddidit tertium diem.*

42. Cum itaque pretiosissima virgo inter splendidissimos pretiosæ vitæ triumphos Deo referret gloriam, & ad videndam serenissimam Auctoris sui faciem æstuaret, nec obsequium ejus præmio, nec longa exspectatio cœlesti mercede defraudatur: Sed jam ingruente magis ac magis membrorum incommoditate, auxilium Medici inquirere student, vel si possent mitigantes doloris importunitatem auferre. Quidam vero a circumstantibus accersitur Medicus, KINEFRIDUS nomine, ut per eum virginalis molestia temperetur: jubetque tumorem illum incidere, ut efflueret noxius humor qui inerat. Quod dum faceret, videbatur illa per biduum aliquanto levius habere, itaut multi putarent, quia sanari posset a languore, mortemque tali remedio jam posse declinare. Tumor etenim effluxit, ardor per biduum aliquantulum recessit: gratulantur universi, sed eorum gaudia subita ex improviso Dei terminavit providentia. Sed quod plerumque dies tertia gravior esse vulneratis & prolixiorem molestiam generare solet afflictis; Dominus volens suam virginem secum conregnare in cœlestibus, tertio die prioribus aggravata doloribus, mortem temporalem sibi sentiens imminere, cunctam ad se congregationem venire præcepit, tempus & horam suæ vocationis nunc designans, sicut ante certum prædixerat diem. Sed & quantum asperitas ægritudinis admittebat, dulcedinem doctrinæ cœlestis qua affluebat, & verba vitæ æternæ transfundebat, monens eas ut animum de supernis numquam deponerent, & suavem cibum cœlestis jucunditatis in Christi amorem suspirando gustarent quem adhuc in carne degentes perfecte apprehendisse non poterant. Talia quippe dans monita salutis non patiebatur jam audire vel loqui, nisi quæ Christi sit charitas. Tota enim anima atque virtute Christi dilecti sui sponsi faciem præveniens, hymnis flagitabat & psalmis, ut spiritum ejus a sanctis Angelis suscipi jubeat: deinde Corpore & San-

Sanguine Domini exitum suum munivit : illum deprecabatur attentius propitium fore jugiter super loci habitatores & custodem perpetuum. AN.CHR. 679

43. Dum hæc fierent, rapta est confestim de mundo, spiritum in manus Creatoris commendans; & (sicut scriptum est in libro historiarum Bedæ Presbyteri) dolorem omnem ac mortem perpetua salute ac vita mutavit. Factum est dum de sæculo migraret, ut Elieose Monasterium in tristitiam verteretur haud modicam desolationis & luctus. Ingens enim dolor & fletus Fratrum atque Sororum exortus est, qui dominam suam atque patronam non immerito amarissime diu perplangere potuerunt : sed virgo sancta atque gloriosa carnis ergastulo educta, ad æterni Regis amplexus in cœleste cubiculum est introducta, Agni sequens vestigia inter Virginum agmina. Victis jam carnis incendiis lætatur cum Angelis ejus beata anima, cui patebant æthera, quæ præscire & prænuotiare meruit adeunda gaudia. De deserto namque præsentis sæculi, comitantibus hinciode Angelorum choris, tota pulchra, tota immaculata adscendit: quam filiæ Sion videntes beatissimam prædicaverunt & Reginæ laudaverunt eam. Rapta est ad Dominum virgo Etheldreda in medio suorum nono Kalendas Junii post annos septem, ex quo Abbatissæ gradum susceperat : & æque (ut ipsa jusserat) non alibi quam in medio suorum juxta ordinem quo transierat, ligneo in locello est sepulta. Transivit autem anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo nono a cœnolenta voragine hujus mundi ad cœlestis gaudia regni sub Regibus Anglorum, fratre ejusdem videlicet Aldulfo Orientalium, & Lothero sanctæ Sexburgæ filio Cantuariorum : atque a dextris Christi sponsi ejus feliciter collocata, pro omnibus nobis in conspectu summi Patris interventrix adsistit assidua. Quam felix es beata virgo, quæ vivens incorrupta corrumpi nescis etiam tumulata ! Jam vitæ decus quoddam splendet resurrectionis, immutata partem habes Christi resurgentis. Nam etiam signum Divini miraculi quo ejusdem feminæ sepulta caro (sicut Beda testatur) corrumpi non potuit, indicio est quia a contactu virili incorrupta perduravit. Denique post ipsius obitum dum in tumba pausarent ossa sepulchri, signorum non vacat expers, verum miraculorum frequentia mox uodique celebris refulsit. Nam adversa corporis valetudine diversi laborantes, cum opem fideliter ad tumbam illius exposcerent, sospitate sibi reddita Christi certatim laudabant magnalia. Nonnulli vero morbo detenti acerbiore in somnis admonentur ejus festinanter adire mausoleum : quo citius cum pervenissent, cœlestis ibi medelæ beneficia adipisci merebantur. Hinc fugantur variæ passiones & dæmonia exaudiuntur supplices per Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM qui cum Deo Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

23. Junii. Ibid.

Moritur 9. Kal. Junii anno 679.

XXII. *De Sancto* HUNA *Sacerdote*.

44. Circa hoc tempus S. HUNA Sacerdos exstitit, qui de ordine Monachorum & Presbyter almæ Etheldredæ fuisse perhibetur. Hic (ut fertur) cum illa venerabili congregatione in lachrymis & maximo gemitu, sed & multitudo plebis diversæ conditionis & ætatis convenerat, quæ in vita ejus beneficia plurima fuerat experta, ejusdem sanctæ Matris celebravit exsequias, & eam non in lapide cœlato aut arcubus auro circumactis; sed (sicut ab ipsa mandatum acceperat) in cimiterio Ecclesiæ juxta suos sepelivit. Et post venerandum illius obitum non in Ecclesia constitit, sed in eadem palude prope *Ely* ad quamdam modicam insulam, quæ ejus nomine vocatur Huneia, secessit solitariam eligens vitam, ut tantum quieti vacans Domino militaret; ubi quamdiu vixit gloriosam vitam duxit quæ omnibus late claruit : ad cujus tumbam multos recuperandæ sanitatis gratia accedentes sospitatem ipsius recuperasse meritis plerique testantur. Quod quidam cognoscentes, secrete ejusdem Reliquias, sarcophago postea fracto, apud Torneiam transportantes reposuerunt, sperantes a Domino ejus patrociniis gratiam & misericordiam.

Digitized by Google

AN.CHR. 679 21. Junii.

XXIII. *Quod quidam minister beatæ virginis per Sacrificium salutare non potuit vinculis teneri.*

Beda l. 4. c. 22. 45. In anno quo Dominus venerabilem virginem suam Etheldredam ad perennem cœlestis vitæ gloriam ab hac vita corruptibili provexit, mirum & admirandum accidit de quodam illius ministro, quod Beda saluti multorum intellexit enarrandum. Inter Egfridum ergo Regem Northanhumbrorum jam dudum sponsum ejusdem virginis & Etheldredum Regem Merciorum conserto gravi prælio juxta flumen Trenta, ubi occisus est Alvvinus frater Egfridi Regis, cujus sororem Estridam prædictus Rex Etheldredus habuerat uxorem; inter alios de militia ejus invenis, nomine Ymnia, occisus est, qui die & nocte sequente similis mortuo jacebat: tandem recepto spiritu revixit, prout potuit vulnera sua alligavit, deinde levavit se & cœpit ire; sed cito captus a viris hostilis exercitus & ad dominum suum comitem videlicet Etheldredi Regis adductus est. At ille suscipiens eum, curam vulneribus ejus egit, & ubi sanescere cœpit, ne fugeret vinciri præcepit, sed vinciri non potuit. Mox vero ut abire cœperant qui eum vinxerunt, ejus vincula sunt soluta. Interea Comes cœpit mirari & interrogare quare ligari non posset. Ille respondit: Habeo fratrem nomine Tunna Presbyterum & Abbatem Monasterii in civitate quæ ab ejus nomine *Tunnacestre* vocatur, qui me interfectum putans, pro me Missas crebras facit: & si nunc in alia essem vita, ibi anima mea per intercessionem ejus solveretur a pœnis. Dum vero vinculis teneri non posset, vendidit eum Lundoniis Freso cuidam: sed nec ab illo, cum illic duceretur, ullatenus potuit alligari, sed hora quando Missæ fiebant, solvebatur. Et cum vidisset qui eum emerat, vinculis non posse cohiberi, donavit ei facultatem sese redimendi si posset. Ast ille jurejurando ut rediret vel pecuniam illi pro se mitteret, venit Cantiam ad Lotherum Regem, qui erat filius sororis sanctæ Etheldredæ Reginæ (quia & ipse quondam ejusdem Reginæ minister, id est pincerna fuerat) petiitque & accepit ab eo pretium redemptionis suæ, ac suo Domino ut promiserat pro se misit. Qui post ad fratrem reversus, cuncta quæ illi solatia in adversis pervenissent ex ordine replicavit. Cognovitque eo referente illis maxime temporibus sua fuisse vincula soluta, quibus pro se Missarum fuerant sollemnia celebrata, sed & alia periclitanti illi commoda contigisse, & prospera per intercessionem fraternam & oblationem hostiæ salutaris cœlitus sibi fuisse donata intellexit. Multi hæc audientes a præfato viro accensi sunt fide ac devotione pietatis, & ad orandum vel eleemosynas faciendas vel ad offerendas Deo victimas pro ereptione eorum qui in fide de sæculo migraverunt. Intellexit enim quod Sacrificium salutare ad redemptionem valeret animæ & corporis sempiternam. Sed nequaquam hoc admirandum putabimus quod de Bedæ opusculis huic operi duximus inserendum, si gratiam Dei in sancta Regina multipliciter collatam attendamus: cujus devotionem iste in mysterium exhibens, contemplatus quid cavendum quidve agendum novit, ut Deo devotior exsisteret æmulabatur. Et non solum iste de quo præsens sermo est, verum innumeri viri & feminæ in illius contubernio degentes, cum essent in Regni solio sive in Religione positi, exemplo illius & monitis spretis mundi deliciis atque illecebris morum exsecutione Domino complacebant: sicut ex præcedente capitulo ejus Presbyter & Monachus Sancta Huna vitæ & sanctitate insignis, atque alius quidam OWINUS nomine, Monachus, sed pædagogus & princeps domus illius conscius Cap. 8. & secretorum cœlestium auditor, ut supra retulimus. Sed & vir merito sanctitatis egregiæ, custos agrorum ipsius erat (ut nuper Divina visione ostensum est) vocabulo Sanctus ÆLGOTUS apud *Betritbesvvorde*, quæ est villa beati Martyris Edmundi, corpore requiescens: de quo in sequentibus minime est reticendum.

XXIV. *Quod virgo Domini Werburga de* Ely *assumpta, quibusdam Ecclesiis præficitur.*

46. Namque prudens virgo Christi WERBURGA in *Ely* sub regimine Etheldredæ Abbatissæ rite (ut supra memoravimus) Divinis mancipata officiis, omnes Monasterii famulatus anticipabat, omnibus se inferiorem præbebat, erga omnium necessitates vulneratæ charitatis viscera impendebat. Cujus sanctitatem cum prædictus Rex Etheldredus patruus suus comperisset, eam inde cepit, ac quibusdam Virginum Monasteriis Abbatissæ jure præfecit, scilicet *Heamburch* atque *Tritingebam*.

XXV. *Post obitum S. Etheldredæ soror ejus Sexburga in* Ely *facta est Abbatissa, & divinitus inspirata levari ossa ejus de sepulchro.*

47. Igitur post gloriosum beatæ & gloriosæ Etheldredæ transitum, quo de hac misera mortalium vita, cupiens dissolvi & esse cum Christo, migravit ad immortalem Sponsum suum, in cujus conspectu semper suorum mors est pretiosa Sanctorum: providentia Divina hominum saluti salubriter providente substituta est in regimine animarum in Eliense Monasterio sub vitæ Regularis observantia soror ejusdem Deo devota SEXBURGA, non tam soror carnis cognatione quam boni operis imitatione: quam habuerat in conjugem Erconbertus Rex Cantuariorum. Quæ divina dispositione post mortem sororis a Sororibus electa & dilecta, meruit præesse in Abbatissæ officio: sub tramite justitiæ sororis sequebatur exempla. Cumque gregi Dominico suo & sororis suæ exemplo (quæ carne mortua apud eum videbat bonorum operum attestatione) ac magis prodesse satageret & studeret quam præesse, zelo Divino mota atque sollicita secum diu pertractat atque disponit levare ossa gloriosæ Virginis de loco quo prius fuerat tumulata: nam tumulario ejus celebris habebatur. Unde cum suis crebrescente miraculorum frequentia & quodammodo exigente diem constituit, quo tantum possent revisere thesaurum, in Ecclesia beatæ Dei Genitricis MARIÆ honorabilius ac decentius collocare, atque in locello novo gloriosius reponendum transferre, cum jam sexdecim annis sepulta esset. Laudant cœlibes feminæ dictum quod audiunt, ac prope adstantes gratulantur ex voto.

XXVI. *Sexburga quosdam de Fratribus misit lapidem quærere sepulchralem.*

48. Placuit itaque prædictæ Abbatissæ, ut dictum est, sororis suæ Reliquias reverenter de terra colligere, quam Christus multorum testimonio signorum gloria & reverentia mundo prædicandam innotuit: jussitque quosdam e Fratribus quærere lapidem de quo locellum facere possent. Dirigitque eos ad quærendum exterius lapidem sepulchralem tantæ virginis iteratæ humationi idoneum, quia interitus insula tali necessitati nequaquam congruum habere poterat. Ipsa enim regio *Elge* ex natura loci undique aquis & paludibus est circumdata, neque lapides majores in se habet nisi aliunde venerint. Qui statim adscensa navi applicantes venerunt ad civitatulam quamdam tunc temporis desolatam non procul inde sitam, quæ lingua Anglorum *Grantecester a* vocatur. Et dum nimium solliciti deambularent, mox invenerunt juxta muros illius civitatis locellum de marmore albo pulcherrime tectum in loco qui usque hodie *Ermensvvrthe* dicitur, id est Opus misi. Mirantur singuli negant vicini hujusmodi lapidem se habuisse illo in loco vel aliquando vidisse. Et accedentes propius non a quolibet illic positum asserebant, sed Dei potius jussione ad ipsorum usus cœlitus fuisse collocatum: non enim talis naturæ lapis aut quantitatis illic repertus est: poterat vero nominari sed non videri. Verumtamen totius regio Angliæ illis

a Istius urbis hactenus dirutæ cernuntur vestigia prope Cantabrigiam provinciæ metropolim teste Johanne Spedo in Theatro Britanniæ.

AN.CHR. 679 23. Junii. temporibus aut penitus marmorei expers lapidis adhuc fuisse videbatur: sed nostris diebus & habere atque in ea posse abundanter inveniri, insignium ædificia operum undique demonstrant. Operculum quoque similis materiei coloris & idoneæ quantitatis & qualitatis reperiunt, atque absque ulla partium congruarum distantia sive dissonantia sarcophago simillimum, in quo etiam prædicti coloris decens candor decenter emicuit: Illi autem de invento supra modum gavisi, unde & intelligunt a Domino suum iter prosperatum & negotium acceleratum, gratias agentes Deo pro cunctis beneficiis ejus, quantocius vento secundo retulerunt ad Monasterium. Sexburga vero magis Divini muneris exhilarata beneficio, benedixit Deum qui facit mirabilia magna solus. Tandem exonerant onere grato carinas, & mausoleum optatum nec diu quæsitum ad locum devehitur. Notatur hora memoriæ celebris, & exsultatio (ut credimus) fit in supernis, cum honor Sanctis exhibetur in terris. Accurrit populus patriæ undique, ægrotantium maxima confluxit turba: febribus fatigati, & quacumque incommoditate depressi, ad tumbam illius levi sopore intercepti, ejus subvenientibus meritis adepta sibi sanitate gaudebant: aliorum diversis subveniebat incommodis, quorum vota fidei puritas comitabatur. Hoc revera beatæ Sexburgæ animos maxime erexit, ut eam de veteri extraheret sepultura, & in Ecclesia recondendam collocaret, quam in terra diutius clausam salvat & servat Christi bonitas contra naturam.

XXVII. *Quod corpus sacratissimæ virginis Etheldredæ incorruptum invenit, & quod mirabile fuit vulnus in carne mortua curatum.*

49. Cumque statuto die post tot annos sacræ virginis corpus ac sponsæ Christi elevanda essent ossa de tumulo, & in Basilica decentius tumulanda; pars plurima devotæ plebis confluxerat ad hujus Translationis sancta solemnia. Et quoniam res talis confirmari debet testimonio plurimorum, præfatus Antistes sanctus Wilfridus, qui beatæ Etheldredæ quamdiu Egfrido Northanhumbrorum Regi solo nomine & non opere conjugali licet sacramento conjugii desponsata fuit, familiarissimus & testis veracissimus ejus perpetuæ virginitatis exstitit, eique velamen Sanctimonialis habitus sub Ebbæ Abbatissæ magisterio Regis Egfridi amitæ apud urbem Coludi sacratum imposuit, atque cum in regimine fuerat statuta animarum in Eliense monasterio, sicut Beda asserit, assidua familiaritate in omnem ejus necessitatem diligens & sollicitus adjutor adstiterat; & huic tam speciosO & jure spectando spectaculo interfuit, & qui eidem miraculo insolito sua præsentia & auctoritate magnum credulitatis pondus contulit, atque innumeri qui novere & adfuere idipsum testati sunt: sed & inter ceteros ad ampliorem rei certitudinem & veritatis evidentiam Medicus Kynefridus, qui sicut morienti illi, ita & elevatæ de tumulo præsentialis affuit, ut huic tam mirando & pro raritate pretioso miraculo testis exsisteret.

50. Memor itaque incisuræ quam quondam fecerat in ejus corpore, qui referre erat solitus quod illa infirmata habuerit tumorem maximum sub maxilla: aptato igitur & desuper decenter composito papilionis umbraculo cum omnis congregatio hinc Fratrum illinc Sororum psallens sepulchrum ejus circumstaret, aggere dejecto fossa defoditur & theca de pulvere elevatur. Ipsa autem Abbatissa sancta Sexburga adaperto sepulturæ ostio, cum paucis tamquam ossa elatura & delatura ingreditur: & facto modico intervallo repente deintus audivimus ipsam voce magna proclamare: Sit gloria nomini Domini altissimi. & ut ista patefierent sub probatione & præsentia testium, etiam nec multo post elaverunt me * intus reserato papilionis ostio, vidique elevatum de tumulo & positum in lectulo corpus sacræ virginis dormienti simile. Cumque corpus ejus adaperto sepulchro esset prolatum in lucem: ita incorruptum inventum est, ac si eodem die fuisset defuncta sive humi condita. Stupendum inusitatumque miraeu-

* Verba sunt Medici Kynefridi ex Beda lib.4.c.19.

raculum & cunctis sæculis prædicandum ! sanctissima virgo Etheldreda irritam faciens Deo imperante naturam, quia carnem suam vivens servaverat immunem a libidine, immunis post mortem reperta est a corruptione. Et cum per sexdecim annorum curricula in terreno pulvere delituisset obtecta, quasi ex resurrectione tota iterum rediviva effloruit, speciemque repræsentat in lecto suaviter quiescentis, in nullo obnoxia humanæ consuetudinis corruptioni, immo tota pulchra, tota formosa, tota integra est reperta. Et discooperto vultus indumento monstraverunt etiam mihi vulnus incisuræ, quod feceram, curatum : itaut mirum in modum pro aperto & hiante vulnere cum quo sepulta erat, tenuissima tunc cicatricis vestigia apparerent. Quis audivit unquam tale ? aut quis vidit huic simile ? vulnus, quoad viveret quod putruerat in maxilla, incorruptum & integrum diuturna reddidit sepultura. Ceterorum caro defunctorum sepulta dissolvitur, istius viventis tumore dissoluta post sepulturam reparatur : aliorum corpora exterminantur, istius plaga post mortem redintegratur : aliorum natura putredine consumitur, istius vulneri in maxilla hianti medela cœlestis adhibetur. Qui vero præsentes aderant, Dei mirabilia venerantur, nullam in cicatrice reperiunt turpitudinem, sed fœderatam gratiæ novæ gloriæ portione. Nam guttur illud gloriosum, quod evanuisse speraverant in favillas, totum redintegraverat Dei virtus & potestas. Sed nec stupendum & admirandum videtur, si consideremus omnipotentem Domini gratiam, qua omnia quæcumque voluit, fecit in cœlo & in terra, & meritum Virginis misericorditer donavit, ut non solum ab illicitis pro amore ejus declinaret, verumetiam quo uti licenter potuit, terreni scilicet ac carnalis sponsi consortium contempsit. Præclara igitur prædicanda est virtus Dei & pietas in omnibus, qui rubum ardentem a combustione, qui Danielem in lacu leonum ab eorum morsibus servavit illæsum; præter morem humanæ conditionis quadam prærogativa carnem corruptibilem glorificavit in virgine, jam collata carnis incorruptione.

AN.CHR. 679

23. Junii.

XXVIII. *Quod divinitus lapis sepulchralis virgineæ glebæ cooptatur, & posito operculo compago non apparet.*

51. Tandem vero cum multa reverentia levaverunt illud, & novis diligenter indutum vestibus tanto thesauro conservando idoneis intulerunt in Ecclesiam cum magno & multimodo devote exsultantium tripudio, atque in eo quod allatum est sarcophago posuerunt. In quo quiescens exspectat reditum Domini sponsi sui, ut reformet corpus humilitatis ejus, configuratum corpori claritatis illius. Et mirum in modum hoc in loco minime est reticendum, sed sæpe solleminter & incessanter prædicandum, quod tantam aptitudinem & congruam æquipollentiam eidem mausoleo gratia Divina contulit, atque ita aptatum corpori virginis sarcophagum inventum est, acsi ei specialiter præparatum fuisset, ut nec quantitas lapidis incontinentia quantitatem sacri corporis excederet, nec infra sese tamquam minus continens inutiliter cohiberet : & locus quoque capitis seorsum aptissime figuratus apparuit.

52. Modus namque Deo disponente provisus, mensura non dissimiliter coæquata. Superpositus autem lapis ostendit quam pretiosa intrinsecus latitet margarita : ultra citraque non imminet, intus vel supra non dissidet, unde lætitia tanta vacillet. Juncturam nullam reperies, ubi lapis lapidi cæmento connectitur. Apparet numquam vestigium, quo compagem aliquam investigare sufficias : sic operculum suo unitum est vasculo, ut nulla divisionis sit similitudo : lapis unus de duobus efficitur, sicque ad virginalis integritatis testimonium redintegratur. Naturale nonnumquam est ex lapide uno duos dividere, duos autem nullum audivimus artificem in unum naturaliter copulasse. Et præterea vere est artifex ille mirabilis, cujus omnis natura famulatur imperio, & ab ejus voluntate inusitata etiam non discordant. Qui enim in deserto filiis Israel aquas de petra produxit, ipse de duobus ad obsequium virginis unum fieri lapidem imperavit. Nullatenus

præ-

AN.CHR. 679 23. Junii.

prævalet aperiri, nec qualibet poteſt arte diſſolvi, quem cœleſtis manus polivit Artificis, & cæmento indiſſolubili teſte materia ſolidavit: quoniam jucundum & inſignem Deus in illo præparavit thalamum, ubi in carne florida incorrupta virgo diem cœleſtium præſtolatur nuptiarum. Hic eſt theſaurus ille incomparabilis ſapientiæ Dei, quem creatrix omnipotentia clauſum & illibatum ſuo munivit ſignaculo, ne adſpectui ulterius pateſiat humano: nec immerito. Quæ enim uſquam femina cuilibet ſponſo maritali lege depacta ignem ita corporeæ voluptatis evicit, ſicut beatiſſima virgo Etheldreda ſponſos ſortita geminos, quæ udorem caſtitatis integerrimum cuſtodivit? Hæc & alia innumera pietatis beneficia Fidelibus ſuis ejus præſtat miſericordia, qui quondam Martyri ſuo Clementi in modum templi marmorei habitaculum præparavit, cujus exſequias Angelico legimus celebratas eſſe obſequio. Forma corporis formæ ſepulchri fit conformis. Eadem fere prærogativa beatiſſimæ virginis Etheldredæ, cui ſepulchrum Chriſto donante præparatum, Angelico (ut confidimus) patrocinio ex inſperato eſt inventum. Et cum ignotum habeatur quibus cæforibus informatum quibuſve ſit politum artificibus; ſalva opinari fide non officit, quod & iſta cœleſtium ſint officia miniſteriorum. Translatum eſt itaque egregium corpus pretioſiſſimæ Virginis & Reginæ inſignis Etheldredæ, anno videlicet ab Incarnatione Domini ſexcenſimo ſeptuageſimo nono [a] ſub die Kalendarum Novembrium ſextodecimo [b], & in Eccleſia beatæ ſemper Virginis MARIÆ, quam ipſa a fundamentis conſtruxerat, collocatum, ubi uſque hodie in maxima veneratione habetur ad laudem Domini noſtri JESU-CHRISTI, qui eam elegit & prælegit ut eſſet templum & habitaculum Spiritus-ſancti.

XXIX. *Quod de veſtimentis virginis Etheldredæ beneficia præſtantur.*

53. Plura quoque de ea tunc temporis divulgabantur geſtorum inſignia, quæ ſcriptura teſte glorioſe fiebant, nec eſt incongruum iſthinc adjicere. Linteamina vero omnia, quibus involutum erat corpus venerabile, ita integra apparuerunt & ita nova, ut ipſo die viderentur caſtis ejus membris eſſe circumdata. Contigit autem a tactu indumentorum eorum & dæmonia ab obſeſſis effugata corporibus, & infirmitates aliquoties eſſe curatas. Hydropici veniunt & ſanantur, & diverſis afflicti paſſionibus per ejus merita liberantur. Nec immerito, quippe quæ ſpirituales in carne ſua triumphaverat poteſtates, corporeas recte in ægrotis curat infirmitates.

XXX. *De locello in quo ſepulta fuit miracula narrant.*

54. Sed & per loculum ligneum, in quo pretioſa virgo ſepulta fuerat, nonnulli oculos dolentibus ſaluti ſuiſſe redditos perhibent: qui cum caput ſuum eidem loculo apponentes oraſſent, mox doloris ſive caliginis incommodum ab oculis amoverunt.

XXXI. *Quod fons oritur in loco ſepulturæ ejus.*

55. De loco autem in quo hujus virginis corpus fuerat primo ſepultum, fons aquæ oritur lucidiſſimus, & uſque in ævum manare non deſinit, unde in potum ſi ægroti quilibet ſumpſerint, ſive de illo conſperſi fuerint, in priſtinum convaleſcere vigorem memorantur.

XXXII.

[a] Legendum anno 695. Edhildrita quippe anno 679. mortua, poſt annos ſexdecim ex dictis cap. 26. & ex dicendis cap. 34. translata eſt. Sane anno ſextodecimo ab ipſius obitu factam eſſe primam hanc Translationem, teſtantur Bedæ Hiſtoriæ exemplaria cum edita tum manu exarata: quamquam in MSS. ipſius Bedæ, Uſuardi & Adonis Martyrologiis non anni ſexdecim, ſed undecim tantum numerantur.

[b] Eodem die & alia facta Translatio per Richardum Abbatem anno 1106. de qua ſuo loco.

XXXII. *Oratio auctoris ad Dominam suam beatissimam Etheldredam.*

56. Nunc igitur quoniam in extendendo materiam aliquantulum moras invexímus, & labor studii maxime imbecillibus gravis est; opus finem debitum postulat, stilum figere licet, cum Dei opitulante gratia opus exaravimus promissum. Inculta autem scriptoris oratio veniam mereatur, etsi non meruit sperare mercedem. Et si elegantia verborum non sonuit, desideria tamen votiva complevimus. Quisquis autem ibi dicatum opus perlegerit, vel legenti sobrium gloriosa virgo adhibebit auditum. Miseræ eorum sorti compatere, quos tibi devotos, beata Mater, intenderis, orationibus tuis juva, & certamen bonum futura immortalitas prosequatur pauperis tui cultoris, cujus tuæ laudi sudavit ingenium: dedicentur Christo te interdicente labores ejus: illius te lingua resonabit, quamdiu in hoc corpore peregrina versabitur: tuque eum saltem in ultimo tuere examine, ut cœlestis gloriæ participatione perfruatur. Quinimmo tua universis in afflictione positis merita prætende, & fideles tui per tua sancta suffragia æternæ vitæ gaudia mereantur, per eum qui te sibi sponsam assignavit JESUM-CHRISTUM Virginis filium & Virginum sponsum, Redemptorem mundi & Dominum, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

XXXIII. *Quod de ipsa historia Beda primum composuit, his etiam versibus asseruit.*

57. Fratrum itaque desiderio diligenter ac follicite operam dantes satisfacere curavimus, quæ in Beda, atque in scriptis Anglicis vel Latinis de gloriosa Domina & Patrona nostra Etheldreda apud nos inventa sunt scripta, juxta modulum intelligentiæ nostræ in unum historialiter texuimus: etiam quid me-
„ tro de eadem ipse recensuit, nunc addere oportet. Sic enim ille scripsit: Vi-
„ detur opportunum huic historiæ hymnum virginitatis inserere, quem ante an- Beda lib 4 cap.10.
„ nos plurimos in laudem & præconium ejusdem Reginæ ac sponsæ Christi ele-
„ giaco metro composuimus, & imitari morem sacræ Scripturæ, cujus historiæ
„ carmina inclyta & hoc metro ac versibus constat esset composita.

ALMA *Deus Trinitas, qui sæcula cuncta gubernas,*
Annue jam cœptis Alma Deus Trinitas.
Bella Maro resonet: nos pacis dona canamus,
Munera nos Christi; bella Maro resonet.
Carmina casta mihi, fœdæ non raptus Helenæ:
Luxus erit lubricis, carmina casta mihi.
Dona superna loquor, miseræ non prælia Trojæ:
Terra quibus gaudet, dona superna loquor.
En Deus altus adit venerandæ Virginis alvum,
Liberet ut homines en Deus altus adit.
Femina Virgo parit mundi devota parentem:
Porta Maria Dei, femina virgo parit.
Gaudet amica cohors de Virgine matre Tonantis,
Virginitate micans gaudet amica cohors.
Cujus honor genuit casta de Virgine plures,
Virgineos flores cujus honor genuit.
Ignibus usta ferit virgo non cessat Agathes:
Eulalia & profert ignibus usta feris:
Casta feras superat mentis pro culmine Tecla:
Euphemia rapidas casta feras superat.
Læta ridet gladios ferro robustior Agnes:
Cæcilia infestos læta ridet gladios.

Mul-

AN.CHR. 679 23. Junii.

Multus in orbe viget per sobria corda triumphus,
Sobrietatis amor multus in orbe viget.
Nostra quoque egregia jam tempora virgo beavit
ETHELDREDA *nimis nostra quoque egregia:*
Orta patre eximio, regali & stemmate clara.
Nobilior Domino est orta patre eximio.
Percipit inde decus Reginæ, & septa sub astris
Plus super astra manens percipit inde decus.
Quid petis alma virum sponso jam dedita summo?
Sponsus adest Christus, quid petis alma virum?
Regis & æterni Matrem jam credo sequaris,
Tu quoque sis mater Regis ut ætherei.
Sponsa dicata Deo bis sex regnaverat annis,
Inque Monasterio est sponsa dicata Deo.
Tota sacrata polo celsis ubi floruit actis,
Reddidit atque animam tota sacrata polo.
Virginis Alma caro est tumulata bis octo Novembris,
Nec putet in thalamo virginis alma caro.
Christe tui est operis quia vestis & ipsa sepulchro
Inviolata nitet, Christe tui est operis.
Hydros & ater abit sacræ pro vestis honore,
Morbi diffugiunt, hydros & ater abit.
Zelus in hoste furit quondam qui vicerat Evam:
Virgo triumphat ovans, zelus in hoste furit.
Adspice nupta Deo quæ sit tibi gloria terris:
Quæ maneat cœlis, adspice nupta Deo.
Munera læta capis festivis fulgida tædis:
Ecce venit Sponsus, munera læta capis:
Et nova dulcisono modularis carmina plectro,
Sponsa hymno exsultas & nova dulcisono.
Nullus ab altithroni comitatu segregat Agni.
Quam affectu tulerat nullus ab altithroni.

XXXIV. *Quod Beda non solum in historiæ Anglorum libro, sed etiam in illo quem de temporibus condidit, ex illa scripsit.*

58. Quod in libro Regum Angliæ Beda doctissimus plano sermone seu metro de sacratissima Regina Etheldreda edidit, digestum habemus: nunc etiam quid ex ipsa in libro de Temporibus, quod ad multorum efficaciam commentatus est, licet breviter, sub eodem tamen sensu quid meminit præteri-„ re non convenit. Anno autem Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesi-„ mo octavo (juxta quod Beda docet) Synodus universalis Constantinopoli ce-„ lebrata est temporibus Papæ Agathonis sub Constantino Principe, Legatis „ Apostolicæ Sedis & Episcopis centum quinquaginta adsistentibus. Quo videli-„ cet anno sancta & perpetua virgo Christi Etheldreda filia Annæ Regis Anglo-„ rum & primo alteri viro permagnifico & post eum Egfrido Regi conjux data, „ quæ per duodecim annos thorum incorrupta servavit maritalem, post Regi-„ nam sumpto velamine sacro virgo Sanctimonialis efficitur: nec mora etiam „ Virginum Mater & nutrix pia Sanctarum accepto in construendum Monasterium „ loco, quem *Elge* vocant. Cujus merita varia testatur etiam mortua caro, „ quæ post sexdecim annos sepulturæ cum veste qua involuta est incorrupta reperitur. Verum series historiarum, & cum maximo studio computantes, etiam in Beda invenimus annum præmonstratum depositionis almæ Virginis fuisse, in quo Theodorus Dorovernensis Archiepiscopus audiens Fidem Ecclesiæ Constantinopoli per hæresim (de qua nunc diximus) multum esse turbatam, Ecclesias Anglorum, quibus præerat, ab hujusmodi immunes perdurare desiderans, imperantibus in Anglo-

Anglorum Regnis Egfrido Northanhumbrorum ipsius videlicet sanctæ Etheldredæ quondam conjuge, Etheldredo Rege Merciorum & Aldulfo Rege Estanglorum hujus Deo dicatæ feminæ germano, & Lothario Rege Cantuariorum ejusdem nepote: sub quorum præsentia collectio Episcoporum Doctorumque plurimorum cœtu, sicut mandaverat Agatho Papa præfatus, ut cujus essent Fidei singuli sedulo inquireret, omniumque unanimem in Fide Catholica reperit consensum.

AN CHR. 679 23. Junii.

XXXV. *De obitu beatæ Sexburgæ Abbatissæ.*

59. Sancta denique Etheldreda cum subito mutatione de hoc fragili corpore raperetur, soror ejus Sexburga pretiosa virago in Monasterii regimine successit, ut jam dictum est, gregemque ibi Dominicum doctrina & forma veræ religionis instruxit. Hoc quippe in augmentum virtutis eam valde provexit, quod corpus jam dictæ virginis Etheldredæ adeo integrum illibatumque invenit, acsi eodem fuisset die humatum, quod per spatium plurimorum annorum demolitum atque consumptum æstimaverat. Et cum multis volventibus annorum orbitis indefessa ad cœleste regnum anhelaret, graviter ægrotare cœpit, diemque suæ vocationis imminere præsensit: quæ in medio suorum posita, sacrosanctis JESU-CHRISTI mysteriis exitum suum munivit, cum fidei puritate in manus Creatoris Spiritum commendavit, sicque in senectute bona diem ultimum clausit. Sepulta est in decenti loco post beatissimam sororem suam, ubi virtutum suarum merita florere non desinunt: semperque ejus præconia arripiunt incrementa; ut in libro *a* illius enarratur:

XXXVI. *Quod Ermenilda postea facta est Abbatissa, & Werburgæ suæ Ecclesiam de Repeya commendavit.*

60. Elge autem Monasterium solatio Matris & auxilio, Deo providente, qui disponit hominum saluti omnia suaviter, diu non destituitur. Etenim voto unanimi & consensu totius Congregationis sancta Ermenilda post obitum beatæ Sexburgæ loco ejus successit. Quæ totius dominationis ambitione neglecta, commendatis Christo Virginibus quibus præfuit, sanctissimam Matrem secuta, ad Christi paupertatem quam optaverat, pauper ipsa devenit. Et dum apud homines honorari refugit, apud Deum & apud homines honorem percepit ampliorem: ubi a cunctis digne suscepta, totius Congregationis Mater effecta est. In Anglico quidem legimus, quod Sexburga in Ecclesia de Srapeya, quam construxerat, a B. Theodoro Archiepiscopo sanctitatis velamen accepit, atque ibidem filia ipsius Ermenilda sub ea normam Religionis spreto Regni culmine postea sumpsit. Quæ dum iter ad *Ely* paravisset, filiam suam Werburgam pro se in ministerio Abbatissæ, sicut diu optaverat, constituit. Transiit autem plena sanctitate & justitia ad regna cœlestia *b*, & cum matertera sua sancta videlicet Etheldreda juxta matrem suam requiescit condita. Testatur mors ejus pretiosa quantæ sanctitatis & pietatis exstiterit, quod liber vitæ ejus plenius docet.

XXXVII. *Quod virgo domini Werburga post obitum matris suæ Ermenildæ Monasterium* Elge *regendum suscepit, & ubi sepulturam elegit.*

61. Sponsa igitur Domini Werburga cum quibusdam Ecclesiis præesset, ut supra dictum est, post dilectæ genitricis suæ obitum jure prælationis etiam Monasterium *Elge* suscepit. Elegit tamen Divina præscientia & voluntate Heanburgense Monasterio requiescere corpore: in quo loco Dei margarita

a Librum illum reperire nobis non licuit. Sexburga in Martyrologio Benedictino colitur prid. Nonas Julii: cujus de Translatione ad ann. 1106 agemus, ubi S. Etheldritæ referemus historiam Translationis.

b S. Ermenilda colitur Idibus Febr. Cujus Reliquiæ cum materteræ suæ Etheldritæ corpore anno 1106. e terra levatæ sunt.

AN.CHR. 679 23. Junii. garita cum debita reverentia tumulata, pluribus signorum indiciis se probat vivere in cœlesti gloria. Unde tandem in Cestram, qua nunc requiescit, est translata *a*. Eam quippe post ipsius decessum, beatæ feminæ quarum nomina solius Dei novit scientia, nobis autem incognita, sub vitæ Regularis observantia locum *Elge* in honore & sanctificatione usque ad vastationem a Danis gestam servaverunt.

XXXVIII. *Quod apud* Ely *cultus Divini operis sanctarum floruit feminarum, donec igne & ferro vastabatur a Danis.*

62. Post discessum vero sanctarum Etheldredæ, Sexburgæ, Ermenildæ atque Werburgæ, Ecclesia *Elge* minime vacabat ab opere Dei: immo virtus Divini cultus sub beatarum regimine feminarum non tepescente, sed magis ac magis in ea fervescente fervore disciplinæ Regularis ac custodia Monasticæ professionis multis annorum evolventibus orbitis floruit. Sed & Ecclesiæ ac Monasteria, quæ quaquaversum in Anglia erant, quamquam diversis provinciis diversi Reges præessent, & vario sub eventu frequentia invicem bella succederent, in pace & securitate atque Christianæ legis augmento conservavit gratiam supernæ misericordiæ. At humani generis improbus hostis tantæ serenitatis tempora non sustinens (quoniam appetitu bonæ voluntatis caret, bonis invidere non cessat) solito livore infectus iram ac nebulosam concitavit tempestatem in cunctis Angliæ finibus.

XXXIX. *In quorum temporibus Dani devastaverunt Angliam, & de illorum interitu.*

63. Anno autem ab Incarnatione Domini octingentesimo sexagesimo sexto, regnante Rege Etheldredo Occidentalium Saxonum, magna Paganorum classis sub Rege INGUARE cum duobus fratribus ejus EVULFO & HALSDENE cum collega suo UBBA nomine, totius doli & malitiæ illi per omnia consimili, comitantibus illos tribus Regibus, HOSTENIO, BAGSEG & GUTHRUM & eorum fortitudine, cum plurimo comitatu Ducum & Procerum (quos enumerare onerosum est, in Chronica vero describuntur) cum innumerabili multitudine fortium pugnatorum de Danubia in Brittanniam advenit, & in Regno Orientalium Anglorum, quod Estangle dicitur, hiemavit: ubi Deo acceptus Edmundus Fidei Christianæ cultor tenebat imperium. Hi omnes persecutores Christianorum erant adeo crudeles naturali ferocitate, ut nescient malis hominum mitescere: absque ulla miseratione pascuntur hominum cruciatibus;
Jerem. 1. 14 & juxta Prophetæ vaticinium, quod *ab Aquilone venit omne malum*, flante borea, a gelidis nativitatis suæ sedibus gens eadem nequam prosilivit, fubitos ac neciferos turbines in omnes fines Brittanniæ flavit, nunc mari nunc terra circuiens, flammis ac ferro cuncta depopulans: & nisi Divina impediretur miseratione, conata est in exterminium adducere totius fines Brittanniæ. Et quia legis Dei cultores esse noverat, omnino delere aut servituti eos subjugare nitebatur. Cum Christicolis pacem habere noluit: unde Monasteria Divino permittente judicio universa ab ipsis fundaminibus diruens, cædibus & incendiis devastabat. Gesta sunt hæc anno primo regni præfati Regis ETHELDREDI filii Edelwlfi. Deinde anno secundo gens prædicta atrox & impia de Orientalibus Anglis ad Eboracam civitatem migravit: illic maxima ex parte omnes fere Northumbrensium cœtus occisis duobus Regibus Osbrith & Elle deleti occubuerunt: qui vero evaserunt, pacem cum Paganis pepigerunt. Tertio autem post anno prædictus Paganorum exercitus Northumbros relinquens venit Merciam, & Svvthingbam adiit, & ibi hiemavit. Quibus illic advenientibus BUR-

a Joannes *Bromton* in Chronico ita rem commemorat: *Anno Domini 875. quo Burredus Rex Merciorum per Danos apud Ripendon expulsus fuit, Hamburgenses indigenæ qui circiter quinque milliaribus a* RIPENDON *distabant, pavore soluti corpus* S. VVEREBURGÆ *Virginis diu ibidem sepultum, ad Cestram tamquam ad locum tutum transtulerunt.*

BURTHREDUS Rex Merciorum pacem iniit: quem post annos septem pace rupta Regnum desetere Romamque contra suam voluntatem adire coegerunt, Regnumque Merciorum suo dominio subdiderunt. Loca Sanctorum & Monasteria Ancillarum atque Servorum Dei undique deprædantes combusserunt. Et iterum anno quarto Eboracum rediit, ibique per annum mansit. In quinto vero per Merciam ad Orientales Anglos transivit, & in loco qui dicitur *Theodford* hiemavit: quo etiam anno gloriosus Rex EDMUNDUS ejusdem provinciæ (sicut in Chronica legitur) a præfato Rege pagano Inguare martyrizatus est: sicque Rege occiso Pagani nimium gloriantes, totam illam regionem suo dominio subdiderunt. Quo etiam (ut sequentia insinuant) anno Ecclesia de *Ely* igne combusta est exstinctis omnibus qui intus erant. AN.CHR. 679 23. Junii.

64. His ita gestis prædictus Rex EDEREDUS Dei fultus adjutorio, ex omnibus qui tunc Angliæ præerant, solus resistere potuit. Hic congregato non modico exercitu apud Æscendum hostes invasit, ubi diu atrociter utrimque pugnatum est. Quo in loco Pagani Divino judicio Christianorum impetum non ferentes; alter de duobus Paganorum Regibus Ubba .... & quinque Comites occisi occubuerunt, & multa millia illorum occisa corruerunt. Cecidit ergo BASEG Rex, SIDROC senex Comes, SIDROC Comes junior, OSEBERTUS Comes, FRENE Comes, HARALDUS Comes; & totus eorum exercitus in fugam versus est: sed eodem anno Rex Ederedus ex hac vita discessit, cui successit frater ipsius Elvvredus: qui acer ingenii per BALDUM & JOANNEM doctissimos Monachos tantum instructus est, ut in brevi librorum omnium notitiam haberet, totumque novum & vetus Testamentum in olalogiam Anglicæ gentis transmutaret. Hæc si quis plenius scire voluerit, in Chronico per ordinem singula reperiet.

XL. *Quod Dani ad* Ely *applicantes, Monasterium combusserunt, & quoscumque invenerunt neci tradiderunt.*

65. Postquam igitur permissu Divino præfata gens Barbarorum hostili pervasione cuncta Anglorum bona diripuit, vastavit, incendio consumpsit, Monasteriorum septa diabolica rabie fœdavit; tandem ad notitiam Elyensium pervenit accolarum. Omnis undique ætas, omnis utrimque sexus conditio, vivendi conducta amore, maluit huc atque illuc fugiendo substantiæ dispendium pati, quam feritatis hostium globis congredi. Hujus siquidem communis tribulationis & miseriæ nullatenus expers fuit Elyensis insula præsertim, cum tamen paludes & aquæ quibus circumcingitur in mare porrigantur, & sit ab ipsis æstuantis æquoris fluctibus quarumlibet navium ad eamdem insulam non difficilis accessus. In hanc vecta est aliquando gens eadem cum multis manibus, putans vacuatum defensoribus occupare locum. Exitus loci deprecationibus atque etiam insidiis urget, ut inhabitantes aut vinceret, aut obsidione fatigatos in deditionem susciperet, aut loco excedere compelleret: adversum quos atrociores quique accolarum indigenæ obsistere nituntur. Contigit namque cum finitimam regionem suæ ditioni subjugarent, multos ex Anglorum nobili genere ad insulam se conferre: tamen veriti tantæ multitudini forte ne quidquam infortunii occurreret, quamquam vividi bello gestarent dextram, satisque sufficiens his crederetur negotiis, & quandoque aliis prævalerent Barbaris; sed missa undique legatione vicinos in auxilium convocant, atque delectam armatorum manum sibi applicantes ad internecionem hostem ut citius prosternunt penitusque delent.

66. Hoc denique pacto ab oppressione liberati aliquando, diu respirare videbantur: sed non adeo hac libertate exsultare voluerunt: verum prædictus malignorum cœtus virtute fortiore congregato exercitu cum suo Rege plurimo stipato militum agmine ruente, debacchationis spiritu sæviens in eos irruit, pervadit, atque prosternit. Plurimi incolarum vectibus cæsi in capite, quorum funera solemni sepulturæ tradi prohibita sunt, escis bestiarum & volatilium

AN.CHR. sunt projecta, Ad Cœnobium autem Virginum quod gloriosa virgo & sponsa
679 Christi Etheldreda construxerat, tandem perveniens, pro dolor! invadit, san-
23. Junii. cta contaminat, conculcat ac diripit: protenditur rabidorum gladius in lactea sacrataque colla, mactatur ut victima innocua Sanctimonialium caterva, & quoscumque reperit sacri desiderii Fratres & Sorores, absque ulla humanitatis consideratione præcipiti peremit strage. Sicque Monasterio quod vera Dei Christicola Etheldreda construxerat, cum Virginibus & ornamentis & Reliquiis Sanctorum & Sanctarum combusto, civitate etiam spoliata & cremata, prædæ ubertate ditati, omniaque ejusdem loci adimentes mobilia atque utensilia, inimici Domini redierunt ad propria.

XLI. *Quod Paganus foramen fecit in sepulchro Virginis, sed mox ultione Divina percussus est.*

67. Erat inter ipsos ferocissimorum hostium cuneos quidam aliis immanior & crudelior satelles diaboli, spirans cædis & sanguinis, avaritiæ sectator, alienarom rerum truculentus appetitor. Is dum tumulum Deo dilectæ Virginis Etheldredæ intueretur, repositum inibi thesaurum esse arbitratur: nil moræ interponit, & mox bipenni quam cruentis gestabat manibus, marmoreum vas quo corpus pausabat virgineum, crebris ictibus ferit a latere, ut eo scilicet effracto, pecunias quas intus falso credebat reconditas avide diriperet, nesciens infelix quam properum tempus Divinæ animaversionis immineret, quo pœnas luiturus miserabiliter de medio foret rapiendus. O piratam miserrimum, culturæ Deitatis nescium, terreni lucri cupidum, infelici casu ruiturum! Qui dum corruptibilis pecuniæ facibus exitialiter ardet, thesaurum virginalem & incorruptibilem inquietare non timet: tota vi ferientis percutitur lapis sepulcbralis, quo velut in thalamo requiescit Christi sponsa perennis. Multiplicantur ictus, foramen efficitur, quod usque hodie manens cernitur.

68. Quo facto nulla cœlestis vindictæ fit dilatio: sed confestim oculis ab ejus capite divinitus avulsis sacrilegam inibi vitam finivit. Quod cernentes ceteri, ulterius almam virginis glebam inquietare non præsumpserunt. Ad ultimum ferro & flamma cuncta consumunt, nec quidquam potest esse residuum, quod non disperdat manus impia Barbarorum. Totus pene trucidatur Clerus, adducitur in captivitatem quisque residuus. Sicque locus misere jacebat a cultu Divini officii & timoris omnino desolatus, nullus qui ministerium impleat remanet, aufertur canticum laudis & lætitiæ, sonat vox luctus undique & miseriæ. Ex ipsis denique Clericis qui deprecati * sunt, post aliquot annos octo reversi sunt: de quibus aliqui in decrepita ætate transcursis multorum annorum curriculis usque ad tempus EDREDI Regis pervenerunt. Hi prout poterant tantæ calamitatis tempore Ecclesiæ porticus resarcientes, Divinum solvebant obsequium: verum ipsis alii succedendo Clerici, more perversorum superbiæ & avaritiæ dediti, non Canonici, immo vitam irreligiose ducentes, in errorem & temeritatem contempta honestatis reverentia inciderunt. Quorum insolentiam Deus ob sanctæ Virginis meritum mira indignatione dissipavit, ac justa examinatione damnavit: de quibus suo loco dicendum est. Hæc quoque gesta sunt anno Dominicæ Incarnationis octingentesimo septuagesimo; centesimo autem & nonagesimo sexto ex quo beata Etheldreda in *Ely* facta est Abbatissa.

* al. depræ-dati

Anno 870.

XLII. *De victoria Regum Angliæ, & de nativitate* EDGARI *Regis.*

69. Alvvredus igitur Rex prædictus post fratrem Regnum strenuissime tenuit viginti octo annis & dimidio; sed laboriosissime impugnatus, videlicet ab ea qua frater ipsius pagana gente, quam ipse & filii ejus de cœlo adjutus protrivit atque delevit. Ab isto vere Anglia usque in hunc diem sub uno Rege aucta est, regnavitque filius ejus pro eo Edvvardus dictus senior. Hic mul-

multo latius quam pater fines Regni dilatavit, siquidem civitates & urbes maximasque provincias, quas Dani multo tempore possederant, obtinuit & possedit, Regesque plures in deditionem accepit. Insuper duos Reges, fratres scilicet Inguare Regis, Evvlfo & Halfdene post plurimos annos occidit, & cum eis cæsa multa millia paganorum corruerunt. Post multas vero res egregie gestas anno regni sui vicesimo quarto ex hac vita transiens, EDELSTANO filio Regni gubernacula reliquit: quod strenuissime per decem & sex annos tenuit.

AN.CHR. 679 23. Junii.

70. Post quem frater ejus EDMUNDUS successit, cui Regina sua EDIDRA duos filios peperit EDWINUM & EDGARUM. Et cum peperisset Edgarum, S. Dunstanus audivit in sublimi voces psallentium atque dicentium: Pax Anglorum exorti nunc pueri & Dunstani nostri tempore. Hæc genealogia nobilissimi Regis Edgari Anglorum Basilei multorum Cœnobiorum fundatoris & restauratoris inclyti, qui Elgicam Ecclesiam gloriosius restauravit & possessionibus locupletavit: quod imposterum præterire indignum est. Edmundus quoque Rex præfatus cum per septem & dimidium annos Regnum magnifice tenuisset interficitur, & Glastoniam delatus, a B. Dunstano Abbate sepelitur moxque proximus heres Edredus fratri succedens, Regnum novem annis & sex hebdomadibus tenuit. Hujus autem tempore mirum & audientibus valde stupendum apud *Ely* de Sacerdotibus ibidem degentibus contigit, quod unus illorum Alfelmus nomine sub persona alterius de se, qui errori & facinori eorum consenserat, asseruit, scripsit, quod hic sub silentio non prætermittimus.

XLIII. *Exhortatur Sacerdos Archipresbyterum suum narratis ei quæ sequuntur miraculis, cupiens eum amovere de sua temeritate.*

71. Transactis haud eminus ætatis hujus temporibus in Anglorum gente, Edredo regnante, quando zelo charitatis frigescente atque jugo iniquitatis fervescente Brittannici orbis Cœnobia pene ab ipsis fundaminibus omnia aut ultione omnipotentis Dei in universa jacebant provincia semiruta (pro nefas!) maceriis desolata; aut si quæ in antiquis urbibus remanserant integra, ab utriusque sexus Canonicis nomine non dignitate erant occupata diutissime; contigit quoque ut Monasterium *Elge*, quod situm est in insula in qua sancta virgo Etheldreda requiescit cum germana nomine Sexbuga ac venerabili nepte Ermenilda, sub eorum transiret dominia. Quorum Archipresbyter Præpositus & magister instinctu fraudis demoniacæ ausus est sepulchrum sacræ Virginis violare, licet haud impune, tamen ista ratione. Appropinquante quadam tempestate ejusdem præpollentis sanctæ prædictæ solemnitatis die, convocavit ceteros Sacerdotes ac Clericos quibus præerat, cum quibus Basilicam ingressus ad eos dixit: Volo indubitanter scire, si venerabilis virgo Etheldreda etiamnunc integra manet carne, sicut referunt sacra scripta venerabilis Bedæ in historia gentis Angligenæ; aut si aliquid omnino ex ea manet in monumento, in quo olim tumulata est corpusculo: quoniam mihi non videtur esse verisimile, sed potius credo quod nihil est in sarcophago. Qui respondentes magistro dixerunt infausto: Quomodo ausus fuisti mente tantum scelus concipere, ut mausoleum virginis intemeratæ ullo modo cogitares aperire? nonne omnes scelerata morte properanter debemus vitam finire, nisi ocius cessaveris a tam illicita præsumptione? Quibus ille respondit protinus: Credo quod si virgo tam sancta, ut olim, in præsenti jaceret Basilica; per eam Deus plurima isthic fecisset miracula. Tunc unus illi de Sacerdotibus dixit: Idcirco, didascale, tales profers sermocinationes, quia noviter ad istam ex alia veniens Insulam provincia, minime virtutum vidisti miracula quæ Conditor rerum peregit innumerabilia per hujus sacræ virginis merita. E quibus ex pluribus tibi referam perpauca, quæ paullo antequam huc adventares sunt patrata.

72. Quædam matrona in quodam huic vicino commanebat vico, quæ circiter Etheldredæ miracula.

AN.CHR. ter ſex annos ita erat contracta intolerabili morbo & paralyſi reſoluta omni
679 membrorum compage, ur nulla ratione manus ad os dirigere, nec venera-
23. Junii. bile ſalutaris ſignum crucis propriæ fronti imprimere, a ſulto * valerer ſur-
* f. aut a lecto. gere abſque ſamularum juvamine. Hæc poſtquam Medicis multam irrogaverat pecuniam, nec curationis ullam ab eiſdem ſuſcepiſſet medelam, ſupernæ reſpectu clementiæ ad iſtam bis quatuor mancipiis deſerentibus acceſſit aulam: in qua cum ipſa vigilaret nocte, meruir ſanitatem recipere; & propriis incedens veſtigiis reverſa eſt ad propria laudans & glorificans Dei omnipotentiam.

73. Quidam etiam adoleſcens per ſeptem annorum curricula degebat illo in rempore in quadam villa, quam *Bradeforde* appellar illius loci incola: qui ſimiliter ut a parentibus ad hoc Templum eſt deductus, ſtatim ſoluta ſunr vincula ejus & proſatus eſt rectis ſermonibus, dicens coram cunctis circumſtantibus: Redeamus fratres ad hoſpitium, quoniam per beatæ virginis Etheldredæ meritum, largiente omnia creante Deo, curatus ſum.

74. Quædam denique puella a primordio ſuæ nativitatis cæca, poſt tranſacta decem annorum ſpatia, in illis diebus feliciter eſt delata ad hæc Templi mœnia. Hæc, mox ur ingreſſa eſt Baſilicam, ſuſcepir oculorum medelam, & cœpit mirari hujus mundi machinam luculentam ac fulgidam; jubarque ſolis rutilans quod numquam ante viderat; Deum auctorem rerum magnificans, qui omnia quæ cernebat miranda creaverat.

75. Quidam namque juvenis manum habens aridam acceſſit ad ſacratiſſimam hujus almæ virginis tumbam, quam illico extenſis lacerti nervulis me adſtante valuir aperire viribus receptis: quod videntes populi qui aderant, benedixerunt Dominum qui creavit omnia.

76. Quidam etenim Sacerdos in iſto commanebat Cœnobio, qui propriam compulit ſervulam in horro colligere olera Dominica die ante Tertiam. Hæc dum ſudem arripuiſſet ingentem, quatinus properanter domini ſui expleret juſſionem, manus ejus tam firmiter adhæſir ligno quod tenebar avide, & unde herbas evellere deſiderabat illicite, ut nullus hominum quolibet conamine ſtipitem a manu mulieris potuiſſet dirimere. Quæ dum immenſo torqueretur cruciamine, nullum valentes miſeræ aliud juvamen impendere, ſuſtem manus in utraque inciderunt parte, ſicque permanſit annos quinque. Quibus expletis rotante cœli cardine, contigir nos convivaturos quadam die ad domum prædicti Sacerdotis convenire. Quam dum conſpexiſſemus cruciari ulrra modum, facturam Dei perire condolentes nimium, concordi voto ad convivantem diximus Presbyterum: Antequam ſumamus cibum, pariter ducamus ad iſtud hanc mulierculam Templum, ſuppliciter deprecantes omnium Auctorem creaturarum, quatenus ei dignetur miſereri per glorioſum ſanctæ virginis Etheldredæ interventum. Qui reſpondens omnibus gaudens dixir Fratribus: Omnipotens Deus pro tam utili conſilio vos collocet in cœleſti Regno, ubi Sancti fruuntur lumine perpetuo. Qui Baſilicam ingreſſi, mox ut rogaverunr Dominum, extenſa de manu mancipii proſiliit lignum, quod jam carne conſumpta adhærebat compagibus oſſium: ſicque mulier Divinum percepit medicamentum, & cœtus Clericorum regreſſus eſt ad convivium, gratias ac laudes referens Salvatori Chriſto. Quapropter te moneo, Magiſter, ut ab audacibus & illicitis ceſſes inchoamentis properanter. Quod ſi ſermonibus meis credere nolueris, condigna in primis morte morieris, ac deinde ſuppliciis condemnatus ſempiternis infeliciter, perpetuis cruciatibus ſubjacebis, vermibuſque tartareis, ac infernalibus incendiis. Qui bis ac ter commonitus a prudenti ſene, noluit ceſſare a ſceleſtiſſimo conamine: ſed convocavit quatuor juvenes ex clericali ordine, quos conduxit in ruinam facile ac condemnationem perpetrato crimine.

XLIV. *Quod*

XLIV. *Quod judicium Dei in prædicto Archipresbytero & suis consortibus eluxit.*

77. Erat namque in arca qua quiescebat virgo sancta, quædam rimula, quæ nobis (ut quidam senex retulit quod ab ipsis Sacerdotibus qui hæc viderunt didicit) a Paganis Christi culturam dissipantibus facta fuerat. Namque Nortmanni crudeles populi olim, quemadmodum Anglorum plurimas atque Francorum provincias, deprædaverunt Elgicam nihilominus insulam. Qui postquam omnem Clerum, Sanctimoniales, ac populum ferro & igne depopulati sunt, pueros atque senes crudeli morte perimentes, adolescentes captivos ac juvenes ad extraneas duxerunt regiones. E quibus unus immanis Nortmannus ausus est accedere ad sepulchrum virginis egregiæ qui exiguam manu ferens bipennulam, ter quaterque marmoream in qua jacebat percutiens cistam, sperans immensam invenire pecuniam, confestim ut exiguam fecit fenestrellam, oculos amisit & vitam. Ex ipsis denique Clericis, qui ex Elgico deprecati sunt Cœnobio, post aliquantos annos 8. ad ipsum repedaverunt locum. E quibus aliqui jam in decrepita ætate provecti transcursa multorum curricula annorum retulerunt seni præfato eo tempore adolescentulo, sicut scriptum est in hoc codicillo. Quid plura verbis prosequor superfluis? Ad hanc Presbyter infelix cum scelerum sodalibus accessit, qui accipientes sacculos marati * unde fuerat compta totius superficies pavimenti, quosque ponentes in sarcophagi foramine, post triduum omnes magistri ausi sunt palpare corpusculum sanctæ Virginis. Tunc Sacerdos ait: Nunc remoto ambiguitatis scrupulo indubitanter scio, quia adhuc in hoc tumulo requiescit sacra virgo, sic integra permanens carne. Tunc senex qui ante prohibuit ad eum dixit; in proximo plus debes scire, quod percussus jacebis Dei ultione. Qui rursus ait flocci pendens vaticinia senis: modo volo videre si vestes ejus etiamnunc permanent integræ. Qui candelam cohærentem virgulæ per foramen immisit arculæ quæ beata continebat membra Sanctæ: sed plus intus nequivit adspicere quam si foret cæcatus utroque lumine. Verum ardens candela (ut perhibent) cecidit supra Sanctam, & tamdiu ardens super sacras mansit vestes, donec tota concremata est eas contingere flamma metuente. Cuncti tamen qui aderant lumen candelæ prospiciebant, quod per foramen de sepulchro exibat, & quidquid infra latebat cremari pertimescentes, dixerunt Sacerdoti totius criminis auctori: Melius foret te non fuisse natum, quam committere scelus tantum: quia nec ideo cessavit a malo diræ mentis proposito. Accipiens namque partem virgæ acuit eam in uno capite, quod rursus findens cultelli mucrone infixit vestibus virginis sanctissimæ, quater quaterque in gyrum complicans toto conamine omnium qui aderant ad foramen usque pertraxit: & quia nullam læsionem habebant, mirari cœpit. Qui confestim ingentem machæram arripuit, & exiguam exinde particulam dæmonum suasione incidit, ceteris sodalibus, quatuor videlicet prædictis juvenibus, ipsam vestem sursum trahentibus & omni virtute retinentibus. Quæ postquam sceleratorum contactu est violata, ita ab immundis eorum manibus est subtracta, sicut retulit Presbyter qui hujus criminis fuit particeps) quasi eam infra tumbam duo fortissimi milites retraherent, & quasi ipsa adhuc virgo sancta vivens eis diceret: Nec Dei nec meam habeatis gratiam, quia ausi estis corrumpere sindonem meam. Quid multa? mox ingens pestis arripuit domum illius Sacerdotis, quæ conjugem ejus ac liberos omnes cita morte percussit, totamque progeniem funditus exstirpavit. Ipsum quoque ad alterum commigrantem locum post paucos dies deduxit in infernum, quoniam non purgavit per pœnitentiam scelus commissum. Sed & de ipsis quatuor fautoribus Divina ultio peremit duos ocius; tertius cum esset institutus officiis litteralibus, Ecclesiasticis, ac Sacerdotibus, ita protinus in amentiam versus quidquid scivit est oblitus, quasi nihil didicisset penitus; adhuc vivens luit pœnas de tam grandi facinore, quoniam per singulos menses perdit sensum, mentis vigo-

* marathus herba genus.

Digitized by Google

AN.CHR. 679 13. Junii. vigore deficiente, luna ætatem quantum habebat repetente. Quartus vero fuit prælibatus Presbyter Alfelmus qui & ipse gravi ægritudine correptus ferme per octo menses mansit paralyticus, donec parentes mœsti ac dolentes, quibus erat unicus, detulerunt eum cum plurimis muneribus ad beatissimæ virginis corpus. Qui dum ibidem ipsa vigilarent nocte promittentes per sacramenta satisfactionem, meruit eorum æger recipere sanitatem per Virginis almæ Etheldredæ intercessionem; & mane glorificantes cosmi Redemptorem, læti reversi sunt ad eorum mansionem. Ecce quod infideliter dubitantis temeraria generavit præsumptio, ecce quod injusta juste promeruit actio. Habeant ex hoc quilibet sacrarum Virginum indigni attrectatores Reliquiarum, quia nonnisi cum cordis munditia & humilitate id debent præsumere. Sed nec quidem Ecclesia sic ab iniquorum cessavit Presbyterorum dominio, verum sub eorum naufragosa gubernatione usque ad duodecimum regni gloriosi Regis Edgari annum fluctuabat.

XLV. *Quomodo Rex Edgarus regnavit.*

78. Egregius quoque Rex Anglorum præfatus Edredus decimo anno regni sui ægrotavit & mortuus est: cujus frater, dico Edvvinus, Regis scilicet Edmundi & sanctæ Edrigydræ Reginæ filius, Regnum suscepit; quatuor annis regni peractis defunctus est, & Wintoniæ in Monasterio novo est sepultus. Cujus Regnum suus germanus Edgarus ab omni Anglorum populo electus anno ætatis suæ sexto decimo suscepit (& ipse de genere Kinegilsi eximii Regis, qui primus Vestsaxonum Regum Fidem Christi a S.Birino percepit) a B.Dunstano decenter institutus, Regno Anglorum leges justas constituit, Regnoque tranquillissimo omni tempore potitus est: destructas quoque Ecclesias renovavit & ditavit, abjectis ex Cœnobiis Clericorum næniis, ad laudem Dei, Monachorum & Sanctimonialium catervas aggregavit, sicut & sequente docetur opere. Nunc his finem imponentes nimiam prolixitatem devitavi; tempus enim est ut sequentis libri ordinetur initium, & ut loquendi vires interim per silentium reparentur.

M O N I T U M.

Sanctæ Etheldridæ Translationem anno Christi 1106. per Richardum Eliensem Abbatem factam suo loco referemus.

CIRCA AN. 680 30. Januar.

VITA S. BALTHILDIS REGINÆ

FRANCORUM, postea Sanctimonialis Kalensis.

Scripta ab Auctore Anonymo ejus æquali.

Ex Mss. codd. RR. PP. Fuliensium Paris. & Joanne Bollando.

O B S E R V A T I O N E S P R Æ V I Æ.

Vitæ Scriptores.

1. *Sancta* BALTHILDIS *seu* BALTECHILDIS, *ex Anglo-Saxonum regione captiva in Franciam abducta, ex Erchinoaldi ministerio in Chlodovei Junioris thalamum evecta, demumque ex Regina Monasterii Kalensis Monacha uti & conditrix, duos meruit Vitæ suæ scriptores, unum ejus ætatis æqualem, gravem quidem at impolitum; alterum interpolatorem, qui prioris sententias paullo elegantiori sermone non tam mutavit quam exornavit, nec multo post alium vixit, quemadmodum ex verbis ipsius in Vita subjecta num. 19. relatis manifestum est. Prætulimus proinde scriptorem antiquiorem, qui regnante adhuc* THEODORICO *Balthildis*

CIRCA AN. 680 30. Jan.

dis filio, THEUDEFREDO *Abbate primo Corbejensi, tum Episcopo scribebat, prout num. 3. & 6. diserto testatur. Posteriorem lucubrationem a Surio editam, a Bollando restitutam, explicationis gratia subinde citabimus, ne si daremus integram, easdem res verbis paullo diversis incassum repetere cogeremur.*

Nomen.

2. *Sanctæ* Balthildis *nomen varie pinxerunt antiqui homines. Alii* Balthildem *ac* Baltildem, Baltechildem *seu* Baldechildem, *alii recentiores* Bathildem *præferunt: nos vero sequimur Auctores antiquiores, Bedam, Aluredum in versione Bedæ Saxonica, Adelardum Abb. Corbejensem in Statutis, & alios, qui* Balthildem *scribere amant; rarius* Baldechildem *seu* Baltechildem, *sicuti ex Mss. codicum collatione observavimus. Galli etiam nostrates vulgare piæ Reginæ nomen varie efferunt.* Baudour *ac* Bautheue *efferebant patres nostri: nunc in ore omnium* Bathilde *auditur: quod nomen* Balthildis, audacem Heroida; Bathildis, utilem Heroida *Germanice significat.*

Patria.

3. *Balthildem natione Saxonicam prædicant omnes. Falluntur qui in Germanica Saxonum regione eius patriam locant.* Chlodoveus accepit uxorem de genere Saxonorum nomine Bathildem pulchram valde & omni ingenio strenuam, *ut liber de Gestis Franc. cap. 43. habet. Et Fredegarii continuator cap. 91.* Chlodoveus filius Dagoberti ex genere alienigenarum Reginam accipiens nomine Baldechildem, prudentem atque elegantem, genuit ex ea filios tres. *Gentem Saxonum, Saxones interpretare ex Germania una cum Anglis & Jutis in Britanniam insulam sæculo 5. effusos, a quibus Britanniæ gens universa quandoque* Saxones *seu* Angli-Saxones *appellatur. Saxones Germanici nondum Christum didicerant, Britannici partim confitebantur. Hinc Balthildis Christiana*, de partibus transmarinis (*verba sunt Interpolatoris*) Divina providentia deprædata, & vili pretio sed incomparabili commercio venumdata advenit *in Franciam*, ipsa pretiosa & optima Dei margarita: atque a Principe quodam Francorum viroque clarissimo Herchinoaldo qui tunc Palatium gubernabat, constat esse receptam. *Si ex Saxonia Germaniæ processisset Balthildis, non* de partibus transmarinis *advenisse dicenda fuisset. Equidem præter Gregorium Magnum Eligius multos redemisse captivos dicitur in Vitæ lib. 1. cap. 10.* præcipue ex genere Saxonum, qui aliunde eo tempore veluti greges a sedibus propriis evulsi in diversa distrahebantur. *Quod etiam præstitit B. Richarius Abbas Centulæ, sæpe in Britanniam hac de causa profectus.*

Genus.

4. *Balthildem illustri genere ortam fuisse testatur Interpolator, cujus hæc sententia paullo post superiora:* Non levis in eloquio, non præsumptuosa in verbo, sed cuncta opera sua honestissime moderabatur ingenio. Claro namque sanguine (licet alterius gentis serviret obsequiis) progenita Saxonum demonstrabatur. *Et infra*, Nutu Divino factum esse creditur, ut quæ Principis nuptias devitaverat, postea Chlodoveum Dagoberti quondam Regis filium in conjugium acciperet, & merito humilitatis ad altiorem gradum eam adtolleret. In quo Divina dispensatio eamdem honorare decreverat: ut dum ministrum Regis contempserat, ad Regis copulam perveniret, atque ex ipsa Regalis progenies procederet. Quod ideo patratum est, sicut omnibus patet, ut ipsa quæ ERAT EX REGALI PROGENIE, Regiam sumeret copulam, Regiamque gigneret sobolem. *Joannes Stowe in hist. Anglic. & ex eo Jacobus Malbrancus in lib. 3. de Morin. cap. 30. Balthildis Reginæ genus deducunt ex* Wodeno *Saxonum Duce per* Ethelbertum *&* Eadbaldum *Britanniæ Reges, Balthildis avum & patrem: cujus Balthildis ex fratre* Ercomberto *neptis fuerit* Ursana, *Rigoberto postea Rhemorum Episcopo desponsata: ex qua S. Berta Abbatissa Blangiacensis prodierit. Certe apud Bedam in hist. lib. 1. cap. 15. invenimus*, ex Wodeni stirpe multarum provinciarum Regium genus originem duxisse: *& in Actis S. Bertæ legimus Ursanam Balthildis neptem Rigoberto Bertam genuisse. At cum in illis Actis multa emendatione indigeant, ex illis nihil certi hac de re conficere licet.*

Monasteria ab ea condita.

5. *Dici non potest quantum Respublica non solum civilis, sed etiam Monastica Balthildis prudentiæ ac pietati debeat. Nec immerito sane Chrothildi, Radegundi, aliisque claris Reginis comparatur. Ejus piam magnificentiam hodie quoque prædicant præclara quæ vel condidit vel dotavit Monasteria, ab Auctore Vitæ breviter commemorata. Duo tamen præ ceteris extulit, Corbeiense ac Kalense: de Corbejensi dicendum, ubi Theodefredum ejusdem loci Abbatem primum laudabimus; hic de Kalensi paucis agendum.*

Kalense.

Chrothildis Chlodovei M. conjux parvum Oratorium cum aliquot cellulis construxerat in Kala seu Cala villa Regia agri Parisiaci ad Matronam fluvium, ibique Virgines paucas Deo sacras posuerat, uti infra num. 18. scribitur. Illic insigne Parthenona a fundamentis erexit Balthildis, & locum, teste Vita Interpolatore, villis affluentissimis & quamplurihus cum earum redditibus amplificavit & exornavit, & in potestate sub religione ibidem viventium sacrarum Virginum tradidit. Quarum quidem vocabula propter tædium legentium reticui. Illud vero inserere curavi, quod Rectoribus ejusdem loci valde timendum est. Nam Præceptum super his constituit, & manibus propriis ac filiorum Regum roboravit, sigilloque signavit: in quo Testamento interminata est per invocationem S. Trinitatis & diem tremendi judicii, ut nemo per succedentia tempora Rector quislibet ejusdem loci quidquam de his villis quas in usus diversos ejusdem Cœnobii habitantium contulerat subtraheret, aut beneficiarios exinde haberet. Quod si fecisset, pœnis infernalibus cum Juda traditore nequissimo & cupidissimo afflictus sine fine puniretur. Ipsumque Testamentum si quis quæsierit, in Archivo ejusdem Ecclesiæ reperiet. In hoc etiam prædicto Cœnobio venerabilem religiosamque valde Dei famulam BERTILAM, quam ex Monasterio Jodro evocaverat, in loco Matris primam constituit &c. *Duplex eo in loco Monasterium virorum ac Puellarum fuisse ex Vita S. Bertilæ suo loco referenda constat.*

Illustres Monachæ Kalenses.

Balthildis nomen loco plurimum dignitatis contulit & honoris. Illuc confluebant Virgines ex diversis provinciis, etiam ex Insula Britannia, testante Beda in lib. 3. Hist. cap. 8. Monasticæ conversatio-

CIRCA AN. 680 30. Jan. tionis gratia, *quum Virgines Kalenses summa religione tenebant. Quippe* HILDA, *& soror ejus* HERESVVITA *Ardulfi Orientalium Anglorum Regis mater, Britanniæ dignitati Kalam prætulerunt. Bedæ verba hoc loco prætermittenda non sunt.*

Hilda. 6. Anno, *inquit lib.* 3. *cap.* 23. Dominicæ Inc. 680. religiosissima Christi famula Hilda, Abbatissa Monasterii quod dicitur Streaneshalh, post multa quæ fecit in terra opera cœlestia, ad percipienda præmia vitæ cœlestis de terris ablata transivit die 15. Kalendarum Decemb. cum esset annorum sexaginta sex: quibus æqua portione divisis, triginta tres primos in sæculari habitu novissime conversata complevit, & totidem sequentes nobilius in Monachica vita Domino consecravit. Nam & nobilis natu erat, hoc est filia nepotis Edvvini Regis vocabulo Heririci, cum quo etiam Rege ad prædicationem beatæ memoriæ Paulini primi Northanymbrorum Episcopi Fidem & Sacramenta Christi suscepit, atque hæc usque dum ad ejus visionem pervenire meruit, intemerata servavit. Quæ cum relicto habitu sæculari illi soli servire decrevisset, secessit ad provinciam Orientalium Anglorum. Erat namque propinqua Regis illius: desiderans exinde, si quo modo posset, derelicta patria & omnibus quæcumque habuerat, Galliam pervenire, atque in Monasterio Calæ peregrinam pro Domino vitam ducere: quo facilius perpetuam in cœlis patriam posset mereri. Nam & in eodem Monasterio, soror ipsius

Heresvita. HERESVIT, mater Aldulfi Regis Orientalium Anglorum, Regularibus subdita disciplinis ipso tempore coronam exspectabat æternam: cujus æmulata exemplum & ipsa proposito peregrinandi annum totum in præfata provincia retenta est. Deinde ab Aidano Episcopo in patriam revocata, accepit locum unius familiæ ad Septemtrionalem plagam Wiri fluminis, ubi æque anno uno Monachicam cum perpaucis sociis vitam agebat. Posthæc facta est Abbatissa in Monasterio Heortheo *. *Deinde* contigit eam suscipere etiam construendum sive ordinandum Monasterium in loco qui vocatur Streaneshalh, quod opus sibi injunctum non segniter implevit. Tantæ autem erat ipsa prudentiæ, ut non solum mediocres quique, sed etiam Reges ac Principes nonnumquam ab ea consilium quærerent & invenirent. Tantum lectioni Divinarum scripturarum suos vacare subditos, tantum operibus justitiæ exerceri faciebat, ut facillime viderentur ibidem, qui Ecclesiasticum gradum hoc est altaris officium apte subirent, plurimi posse reperiri. Denique quinque ex eodem Monasterio postea Episcopos vidimus, & hos omnes singularis meriti ac dignitatis Viros, Bosa, Athla, Osthfor, Joannes & Wilfrid. *Hæc fusius persecuti sumus, ne alibi eamdem rem iterum agere cogeremur. Heresvvida seu Heresvita colitur in Martyrologio Benedictino Kalendis Septemb. Hilda vero Abbatissa 15. Kalend. ejusdem mensis. Heresvvidæ sepulchrum in Monasterio Jotro ostenditur in Oratorio S. Pauli: quod mirum videtur, siquidem apud Kalam Sanctimonialis vixit.*

* al. Heruteu

Bertila. 7. *Harum Sanctimonialium Magistra & Abbatissa fuit S.* BERTILA, *cujus Acta initio Sæculi* 3. *Benedict. referemus. Eo in loco etiam Antistita fuit* Hegilwich genitrix Judith Imperatricis, *Ludovici Pii conjugis, uti in Historia Translationis S. Balthildis ad ann.* 833. *videbimus.*

Balthildis a Dalfini cæde immunis. 8. *Antequam has observationes finiamus, operæ pretium est maculam ac notam delere, quam Balthildis memoriæ Venerabilis Beda in lib.* 5. *Hist. cap.* 20. *Fridegodus Poeta quidam in Carmine de Vita S. Wilfridi, & Willelmus Malmesburiæ Monachus inusserunt. Quippe ajunt, Wilfridum, postea Eboracensem Episcopum, cum Romam ad ritus Ecclesiæ Monachorumque discendos proficisceretur, Lugduni a Dalfino urbis Pontifice detentum, ac postea peracto Romano itinere iterum ab eodem humanissime exceptum fuisse: quo tempore Dalfinus Balthildis jussa necatus dicitur. Neque audiendi sunt, qui* Brunechildem *loco* Balthildis *substituunt: tum quia libri omnes antiqui ac Bedæ versio Saxonica ab Aluredo Rege facta* Balthildem *præferunt, tum quia nondum in vivis erat Wilfridus, quum Brunechildis vivere desiit. Verum quisquis Balthildis Acta legit, quantum ab inferenda Episcopis præsertim piis ac sanctis nece abhorrens fuerit, statim intelligit.* Diligebat *enim* Sacerdotes ut patres: *nec alia via Sigoberrandi seu Sigebrandi Episcopi interfectores declinare se posse Balthildis justitiam existimaverunt, quam si absque mora in Kalense Monasterium, uti dudum optabat, se recipere sineretur. Et quidem in illa Dalfini historia multa correctione digna videntur. Nullus enim Episcopus nomine Dalfinus Ecclesiam Lugdunensem rexit. Pro* S. Annemundo *jussu Ebroini interfecto* Dalfinum *substituit Beda, qui ex popularium suorum narratione incerta ac in vulgus jactata id adscripsit Balthildi Regnum tum administranti, quod Ebroinus Major Domus Regiæ ea inconsulta aut etiam fortasse invita peregit. Sunt qui* Sigobertandum *seu* Sigebrandum *Episcopum, de cujus cæde infra num.* 10. *agitur, eumdem esse existiment cum* Annemundo, *qui a Patris* Sigonis *nomine* Sigoberrandus *cognominatus sit. Id sane a vero non multum recedit. Nempe Wilfridus Romanam peregrinationem cum Biscopo cognomento Benedicto aggressus est anno Christi* 653. *aut insequenti, si Ranulfo Cestrensi in lib.* 5. *cap.* 16. *& Florentio Wigorniensi credimus: immo etiam serius, uti ex Beda in lib.* 1. *Hist. Abbatum Monasterii sui colligitur, qui Auctor duas primas Biscopi Romanas profectiones factas innuit Pontificatu* Vitaliani Papæ, *qui non ante annum* 656. *Sedem Romanam iniit. Wlfridus in illo itinere correptus morbo, apud Lugdunensem Episcopum donec convaluit moratus est. Romam inde profectus,* menses aliquot ibi in studiis occupatus felicibus exegit, *inquit Beda lib.* 5. *Hist. Angl. cap.* 20. *ac postea* rediit ad Dalfinum in Galliam: & tres annos apud ipsum commoratus, attonsus est ab eo, & in tanto habitus amore, ut hæredem sibi illum facere cogitaret. Sed ne hoc fieri posset, Antistes crudeli morte præreptus est. *Ex his intelligitur, Sigoberrandi cædem eodem contigisse tempore, quo Annemundi Episcopi Lugdunensis: qui proinde non immerito*

idem

idem eum Sigeberrando fuiſſe videtur. Lege Hadrianum Valeſium hac de re in Rer. Franc. lib. 21. accurate diſſerentem, ac poſt eum Carolum le Coint *ad ann. 654. Denique Johannem Bollandum, qui ante utrumque hoc argumentum tractavit, cujus diſtinctiones in ſubjecta Vita retinuimus,*

PROLOGUS AUCTORIS.

1. MIHI quidem ut imperatum eſt, dilectiſſimi Fratres, ad tam ſubtile piumque opus peragendum præſule Chriſto, etſi imperitia denegat vires delicatæ hiſtoriæ ſcholaſticorumque verborum ordinem proferendi; ſed validius nobis imperat pleniſſimæ charitatis affectus, ut veritas pateat, & jactantia non inflet. Novimus enim Dominum JESUM CHRISTUM in ficulnea magis fructum requiſiſſe quam folia. Et ideo veritatis fructum ſuper lucernæ candelabrum ad ædificationem multorumque profectum perpatefacere & non occultare decrevimus. Minus licet periti ſcholaſtica, ſed magis ſtudere volumus patere ædificationi plurimorum, qui velut apes prudentes dulce requirunt ex floribus nectar, id eſt ex verbis ſimplicibus veritatis augmentum quod magis ædificat audientem, quam inflat, ut imitari cupientibus compendium pietatis aperte oſtendat. Hic ergo non tam detractoribus, ſed potius fidelibus quam potuimus veritatem oſtendimus.

INCIPIT VITA.

2. Benedictus Dominus qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, qui & operatur omnia in omnibus velle & perficere. Et ideo merito ipſius laus canenda eſt prius in Sanctorum meritis ſive virtutibus, qui de parvis efficit magnos, immo qui de ſtercore elevat pauperem, & eum conſedere facit cum principibus populi ſui, ſicut & præſentem venerabilem magnique meriti feminam Domnam BALTHILDEM Reginam: quam de partibus tranſmarinis Divina providentia advocans, & vili pretio venumdata huc advenit ipſa pretioſa & optima Dei margarita: receptaque eſt a Principe Francorum viroque illuſtri ERCHINOALDO quondam, in cujus miniſterio ipſa adoleſcens honeſtiſſime converſata eſt, itaut pia ejus converſatio & admirabilis complaceret tam Principi quam & hominibus ejus miniſtris. Erat enim benigna animo & moribus omnibus ſobria prudens & cauta, nulli machinans malum. Non levis in eloquio, non præſumptuoſa in verbo, ſed in cunctis actibus ſuis honeſtiſſima. Et cum eſſet ex genere Saxonum*, forma corporis grata ac ſubtiliſſima, & adſpectu decora, vultu hilaris, & inceſſu gravis. Et cum talis eſſet, fuit omnino grata Principi, & invenit gratiam in oculis ejus. Quam inſtituit ut ſibi in cubiculo pocula porrigeret, & ut pincerna honeſtiſſima ſæpius præſens adſtaret in miniſterio ejus. De cujus dignitatis gratia nullam habuit extollentiam, ſed potius in humilitate fundata, omnibus erat ſuis conſodalibus obediens atque amabilis honore congruo miniſtrans ſenioribus, itaut de earum pedibus calceamenta detraheret ac dilueret, aquam quoque ad lavandum adferret, & veſtimenta earum feſtinanter pararet. Et hoc abſque murmurio bono & pio animo exercebat eis miniſterium.

Bathildis vendita Erchinoaldo ſervit.

* *Lege Obſervat. prævias.*

3. Ex qua ejus nobili converſatione, maxima ei inter ſocias laus atque amor adolevit. Et intantum felicem famam promeruit, ut matrona ſupraſcripti Principis Erchinoaldi defuncta, ei complacuiſſet ut denuo ſibi Balthildem honeſtiſſimam Virginem in thoro matronali ſibi ſociaret. Qua re ipſi comperta, latenter ſe & ſtudioſe ab ejus ſubtraxit adſpectu. Et cum jam vocaretur ad Principis cubiculum, ſecreto ſe ipſa abſcondit in angulo, ſuperjectis ſibi vilibus pannuſculis, itaut nemini pateret illic aliquem latere potuiſſe. Ipſa vero ut prudens & aſtuta Virgo jam tunc honores vanos fugiens & humilitatem diligens, tentabat ut poterat humanum devitare tho-

Ejus nuptias fugit.

CIRCA AN. 680

30. Januar.

Chlodoveo II. nubit.

rum, ut mereretur ad spiritualem cœlestemque pervenire Sponsum. Sed & illud procul dubio Divina peragebatur providentia, ut ipse Princeps ipsam tunc quæsitam minime inveniret, & sibi ad conjugium aliam sociaret. Et tunc ita demum Balthildis puella inventa est nutu vere Dei; ut quæ Principis nuptias devitarat, postea CHLODOVEUM DAGOBERTI quondam Regis filium in conjugium acciperet, ut meritum humilitatis ad altiorem gradum eam attolleret. In quo gradu ipsam Divina dispensatio decreverat honorare: ut dum ministrum Regis contempserat, ad Regis copulam perveniret, atque ex ipsa Regalis soboles procederet *a*. Quod nunc peractum est, sicut omnibus patet, ipsa ejus nunc Regali regnante progenie.

Piæ Reginæ optime implet officium.

4. Sed & ipsa collata sibi a Deo prudentiæ gratia, vigilanti studio & Regi obtemperabat ut domino, & Principibus se ostendebat ut mater. Sacerdotibus ut filia, juvenibus seu adolescentibus ut optima nutrix, eratque amabilis omnibus. Diligens valde Sacerdotes ut patres, & Monachos ut fratres, pauperes ut pia nutrix, largasque eleemosynas distribuens singulis. Principum honorem conservans, consiliaque eorum congrua retinens. Juvenes ad religiosa studia semper exhortans, Regi humiliter & assidue pro Ecclesiis & pauperibus suggerens. Jam enim sub sæculari habitu Christo ministrare cupiens, frequentabat orationem, cotidie commendans se eum lachrymis Christo Regi cœlesti. Quam ipse Rex pius consolans juxta fidem & devotionem ejus dedit ei adjutorium suum fidelem famulum Abbatem GENESIUM, per cujus manus ministrans ipsa Sacerdotibus & pauperibus, pascebat egenos, & induebat vestibus nudos, studioseque sepelire ordinabat mortuos, dirigens per ipsum ad Cœnobia virorum ac Virginum auri vel argenti largissima munera. Qui ipse Christi famulus domnus Genesius postea Christo jubente Lugduno Galliæ ordinatus est Episcopus. Tunc enim in palatio Francorum erat assiduus, per quem (ut diximus) ipsa Domna Balthildis una cum Regis Chlodovei imperio & suggerente ipso Dei famulo in cunctis pauperibus larga procedebat Regis eleemosyna per loca multa.

Genesio Eleemosinario utitur.

Chloduveo mortuo Regnum pacifice administrat.

5. Quid plura? Deo jubente Rex CHLODOVEUS vir egregius migravit *b* a corpore: relictaque sobole filiorum cum matre, suscepit ilico post eum filius ejus CHLOTHARIUS quondam Francorum Regnum. Tunc etenim præcellentibus Principibus CHRODOBERTO Episcopo Parisiaco & domno AUDOENO, seu & EBROINO Majore-domus cum reliquis Senioribus vel ceteris quampluribus, & Regno quidem Francorum in pace consistenti. Tunc enim nuper & Austrasii pacifico ordine ordinante Domna Balthilde per consilium quidem Seniorum receperunt CHILDERICUM filium ejus Regem Austri, Burgundiones vero & Franci facti sunt uniti. Et credimus Deo gubernante juxta Domnæ Balthildis magnam fidem ipsa tria Regna tunc inter se tenebant pacis concordiam.

Simoniam & pravas consuetudines tollit.

6. Factumque est tunc per eam nutu Dei & exhortantibus bonis Sacerdotibus *c*, ut hæresis simoniaca quæ pravo usu maculabat Dei Ecclesiam, itaut dando præmia contra ordinem Episcopatus acciperet; ut præfata Domna Balthildis hoc impium nefas prohiberet, ut nullum præmium pro percipiendis sacris gradibus omnino intercurreret. Ordinavit etenim immo per eam Dominus, & ut alia pessima & impia cessaret consuetudo, pro qua plures homines sobolem suam interire potius quam nutrire studebant, dum divide-

---

a Chlodoveus ex S. Balthilde tres filios suscepit, vicissim Reges futuros, Chlotharium, Childericum & Theodericum, de quibus legenda Vita S. Eligii, qui non solum Chlotarii ortum piæ Reginæ promisit, sed etiam utrorumque sortem & casus Divino afflatus spiritu prædixit, uti Audoenus in lib. 2. cap. 31. commemorat.

b Interpolator: *Interea dominus Rex* CHLODOVEUS, *vir ejus, gratia vocante Divina, septimodecimo regni sui anno, rebus exemptus humanis migravit a sæculo: relictaque sobole filiorum cum matre, suscepit illico filius ejus Lotharius Rex Francorum regimen. Et suffragantibus præcellentissimis Principibus* (en Episcopi Principes appellati) CHRODOBERTO *Episcopo Parisiaco & Domino* AUDOENO *Rotomagensi, seu* EBROINO *Majore-Domus cum reliquis Senioribus vel ceteris quamplurimis Regni honorem quærentibus, ad regimen Francorum in pace constituitur.* Ex hoc utroque testimonio solus Chlotharius jam ab ipso patris obitu suscepisse videtur imperium, Childerico & Theoderico ob teneriorem ætatem sub materna disciplina consistentibus.

c Præcipue Eligii & Audoeni, sicuti in Vita S. Eligii lib. 2. cap. 2. dicitur.

videbat actiones publicas *a* quæ eis ex consuetudine ingerebantur accipere, ut illis ex hoc gravissimum rerum suarum inferrent damnum. Prohibuit hoc ipsa Domna pro mercede sua, ut hoc nullus facere præsumeret: ex quo facto copiosam & valde magnam mercedem exspectat,

CIRCA AN. 680 30. Januar.

7. Quis enim valeat dicere quanta & quam magna commoda per Religiosorum Cœnobia largiendo integra præsidia, & silvas magnas ad cellulas seu Monasteria construenda concessit? Quo etiam & ipsa velut proprias seu & peculiares Dei causas, id est Kala in Parisiaco Deo sacratas Puellas Cœnobium magnum Virginum ædificavit: ubi Dei famulam religiosam valde puellam BERTILAM in locum Matris esse primam constituit. In quo & ipsa venerabilis Domna Balthildis dein conversari sub integra Regula Religionis, & in pace requiescere consueverat, & in veritate devota id voluntate complevit. Prætereundum non est, quia ad laudem Dei pertinet quidquid in Sanctis & Electis suis mirabiliter Deus operatur, quia (ut dicit Scriptura) mirabilis Deus in Sanctis suis. Cujus Spiritus Paraclitus cooperatur interius per bonam voluntatem, ut scriptum est: *Omni volenti bonum Deus cooperator est illi*; sicut & isti magnæ feminæ constat veraciter fuisse. Ut enim præfati sumus, neque nostra, neque cujuslibet, ut arbitror, lingua quamvis erudita enarrare ejus omnia bona valet. Quantas consolationes vel adjutoria ad casas Dei vel ejus pauperibus pro Christi amore quantasque opportunitates & commoda ipsa largita est, qualeque Monasterium quod vocatur Corbegia in Ambianensi parrocchia suo opere construxit, ubi venerabilis vir Domnus TEUDOFREDUS, nunc enim * Episcopus, tunc vero Abba magno gregi Fratrum præfuit: quem de Luxovio Monasterio præfata Domna Balthildis a reverentissimo viro Domno GALBERTO quondam Abbate *b* expetivit, & mirabiliter ad ipsum Cœnobium Fratrem *c* condirexit, qui nunc ipse & laudabiliter constat.

Monasterium Kalense ædificat.

Psal. 67. 36.

Item Corbejense.

* f. jam

8. Quid enim? ad Gemeticum Domno FILEBERTO viro religioso & silvam magnam ex fisco ubi ipsum Cœnobium Fratrum situm est, & multa munera & pastus de fisco dominico ad ipsum Monasterium construendum concessit. Quantaque vero Domno LEGOBERTO * ad Curbionis *d* Monasterium & villam magnam vocabulo Nugaretum, & talenta multa argenti vel auri etiam ipsum Regale quo ipsa cingebatur cingulum de supra sacris lumbis suis devote abstulit, & Fratribus in eleemosynam ipsum direxit. Et hoc totum hilari vultu ac benigno dispensabat animo. Ut enim Scriptura dicit: Hilarem datorem diligit Deus. Similiter & ad Fontenellam eulogia *e* plura concessit & compendia. Quanta enim ad Luxovium vel ad reliqua Monasteria in Burgundia, & villas multas integras concessit, & pecuniam innumerabilem direxit. Quid ad Jotrum Monasterium, unde illas sacras Virgines cum præfata Domna BERTILANA Abbatissa ad Kala suum Monasterium arcessivit, quanta ibi munera & de agris & pecunia multa contulit. Similiter & ad Monasterium S. Faræ, sua sæpe larga munera direxit. Ad urbem vero Parisiacam ad Sanctorum Basilicas seu Monasteria & villas multas & magnas contulit, & muneribus plurimis ditavit. Quid plura? ut diximus, hoc narrare non valemus per singula. Sed neque vix media totaque dici ejus bona omnino a nobis non possunt.

Cœnobiis aliis munifica.

* al. Laigoberto

Monachos ad Regulæ custodiam hortatur.

9. Præterire enim non debemus quod per Seniores Basilicas sanctorum Domni Dio-

a Clarius Interpolator: *dum de eis videbant exactiones fieri; publicaque, ex antiqua consuetudine, mala urgebantur accipere, unde gravissimum rerum suarum patiebantur damnum*.

b Non Episcopo. Hinc confirmatur id quod in S. Vualberti Elogio ad annum 665. diximus, eum numquam Ecclesiæ Meldensi præfuisse.

c Bollandus legit *Fratrum*: ita etiam legisse videtur Anonymus sic versum reddens: *& ad prædictum Fratrum Cœnobium condirexit*, omissa alia parte sententiæ, quæ de Theudefredo etiam tunc superstite intelligenda videtur.

d De Corbionensi Monasterio diximus Sæculo 1. Bened. in Vita S. Launomari Abb. ad ann. 590. actum de Gemeticensi in Vita S. Filiberti infra ad ann. 684. Porro de Fatensi supra ad ann. 655. in Actis Burgundofaræ, de Jotrensi vero in Elogio S. Theodechildis anno 660. egimus.

e Alia Vita habet: *Similiter & ad Fontanellam & Logium plura concessit beneficiorum compendia*, quæ germanior lectio videtur. Logium erat Cœnobium Puellarum in ea Neustriæ regione quæ nunc Normannia dicitur. In eo Parthenone mater Milonia Reclusi Vviala, *Mater Logensis Cœnobii* dicitur in Chron. Fontanell. cap. 4. Ansegisus Fontanellæ Abbas *ad Logium libram unam* legavit. Logium Cœnobium situm erat haud procul a Cella Milonis ipsius ad ripam alvei Sequanæ: unde Logiensis portus oppido Caudebecco proximus nomen accepit.

CIRCA AN. 680 30. Januar.

Dionysii & Domni Germani, & Domni Medardi & S. Petri, vel Domni Aniani seu S. Martini, vel ubicumquæ ejus pertinxerit notitia, Pontificibus seu Abbatibus suadendo pro zelo Dei præcepit, & epistolas pro hoc eis direxit, ut sub sancto regulari Ordine Fratres in ipsa loca consistentes vivere deberent. Et ut hoc libenter adquiescerent, in Privilegio eis firmare jussit, vel etiam emunitates concessit, ut melius eis delectaret pro Rege & pace Summi Regis Christi clementiam exorare. Et illud commemorandum est, quia ad mercedis ejus cumulum pertinet, quod captivos homines Christianos ire prohibuit: datasque præceptiones per singulas regiones, ut nullus in regno Francorum captivum hominem Christianum penitus transmitteret. Sed magis & ipsa dato pretio captivos plurimos redimere præcepit, & liberos relaxavit & alios ex ipsis in Monasteria intromisit, & præcipue de gente sua viros & puellas quamplures denutritas secum. Quantas enim attrahere potuit eas per sancta Cœnobia commendavit, & ut pro ea exorarent eis præcepit. Etiam ad Romam usque ad B. Petri & Pauli Basilicas, vel ad Romenses pauperes plura ac larga sæpius direxit munera.

Kalam tandem se recipere permittitur.

10. Erat enim ejus sancta devotio, ut in Monasterio quod prædiximus Religiosarum feminarum, hoc est in Kala quod ipsa ædificavit, conversari deberet. Nam & Franci pro ejus amore hoc maxime dilatabant, nec fieri permittebant, nisi commotio illa fuisset per miserum SIGOBERRANDUM Episcopum *a*, cujus superbia inter Francos meruit mortis ruinam. Et exinde orta intentione dum ipsum contra ejus voluntatem interfecerunt, metuentes ne hoc ipsa Domna contra eos graviter ferret, ac vindicare ipsam causam vellet, permiserunt eam subito pergere ad ipsum Monasterium. Et fortasse dubium non est, quin ipsi Principes tunc illud in bono animo permisissent. Sed ipsa Domna Dei voluntatem considerans, ut hoc non tam eorum consilium, quam Dei fuisset dispensatio, ut ejus sancta devotio per quamlibet occasionem Christo gubernante esset impleta. Deductaque ab aliquibus Senioribus, venit ad præfatum Monasterium suum Kala, ibique a sanctis Puellis ut decebat honorifice & satis amabiliter in sancta Congregatione recepta est. Habuit enim tunc non modicam querelam contra eos *b*, quos ipsa dulciter nutriverat. Pro qua re falsam * ipsi eam habuissent susceptam, vel etiam pro bonis mala ei repensarent. Sed & hoc conferens cum Sacerdotibus citius eis clementer cuncta indulsit, & ut ipsi ei illam cordis commotionem indulgerent supplicavit. Et ipsa pax inter ipsos Domino largiente plenissime restituta est.

Indulget iis a quibus injuriam passa erat.

* l. falso

Abjectis ministeriis ac piis exercitiis totam se tradit.

11. Ipsa vero piissimo affectu diligebat Sorores ut proprias filias, & sanctæ Abbatissæ earum obediebat ut matri. Et ministerium exhibebat eis ut vilissima ancillula ex sancta devotione: itaut etiam cum adhuc regeret publicum palatium & ipsa visitabat suum sæpe sanctum Cœnobium, ita humilitatis magnæ fortiter exhibebat exemplum, ut ipsa quoque in coquina ministraret Sororibus; & munditias vilissimas, etiam deambulationes stercorum ipsa mundaret. Et hoc totum cum gaudio ac læto perficiebat animo tam humile pro Christo ministerium. Quis enim crederet ut sublimitas tantæ potentiæ ita vilissimis administra-

a In alia Vita SIGEBRANDUS dicitur, quem Parisiorum Episcopum fuisse ajunt, de quo supra in Observat. S. Ista Siguberrandi cædes contigit anno circa 664. quo Balthildis, cum ei jam per filii Chlotharii ætatem ad regnum habilem esse liceret, in Kalense Parthenona secessit. Certe anno regni Chlotharii filii 7. adhuc Regnum administrabat, siquidem eo anno Berthefridus Ambianorum Episcopus Privilegium immunitatis Monasterio Corbejensi, petentibus Chlothario & *Baltechilde Regina* concessisse legitur.

b Interpolator legit *contra eas quas ipsa dulciter enutrierat, pro qua causa falso ipsa eam habuissent suspectam*, &c. Quasi Balthildis adversus Monachas habuerit querelam. At retinenda lectio nostra, interpretanda utique de Optimatibus nonnullis, qui feminam sanctam falsi criminis accusaverant. Ante vero quam Balthildis Kalam se reciperet, curavit funus B. Eligii Noviomagensis Episcopi, ejusque corpus Kalam transferre frustra conata est, testante Audoeno in lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 34 & seqq. qui & addit cap. 39 S. Eligium post obitum suum usque tertio apparuisse *cuidam personæ in aula Regis habitanti, cui præcipit, ut sine aliqua cunctamine adiens Reginam Balthildem commoneret eam deberet, quæ insignia auri gemmarumque ornamenta quibus adhuc in cultu utebatur, ob Christi jam reverentiam deponere non gravaretur. Regina vero non ambigua de Confessoris admonitione, omnia a se confestim ornamenta rejecit, nec præter brachiles aureos super se quidquam ornamentorum reservavit. Omnia itaque in eleemosynis dispertiens, postura quoque in crucis opere aptavit, quam ad caput S. Eligii stabiliri præcepit, & crepam*, id est tumbam, *ex auro atque argento mirifice fabricare, quam supra Confessoris membra deposuit*. Hæc Audoenus.

CIRCA AN. 680
30. Januar.

nistraret rebus, nisi ei hoc magnus Christi exegisset omnimodo plenissimus amor? Insistebatque assidue orationi devota cum lachrymis, & Divinam lectionem sæpius frequentabat. Consolationem vero continuo per sanctam exhortationem, & frequentem visitationem infirmorum faciebat. Dolebat enim cum dolentibus per studium charitatis, & cum gaudentibus gaudebat: & pro sanis ut consolarentur, Domnæ Abbatissæ humiliter sæpius suggerebat. Cujus petitioni ipsa ut Mater amabiliter cuncta præstabat, quia vere erat eis more Apostolico cor unum & anima una, dum se invicem tenere ac plenissime diligerent in Christo.

Illorum dolorem fert patienter.

12. Cœpitque ipsa Domna Balthildis corpore infirmari & viscerum incisione, pessimo infirmitatis vitio graviter laborare. Et nisi Medicorum studia subvenissent, pene deficere. Sed magis ipsa cœlestem Medicum semper fidem habebat de salute sua. Ipsa vero sancta conscientia & pia non cessabat Deo gratias agere de sua castigatione, & bona & astuta ministrare consilia semper, & humilitatis magnæ exemplum ex ministerio suo Sororibus ostendere formam pietatis. Et conferens sæpe cum Matre Monasterii, ut & Regem & Reginam & Proceres condigno honore cum eulogiis semper visitarent, ut erat consuetudo, ut ipsa domus bonam famam quam ceperat non amitteret, sed amplius semper in affectu charitatis cum omnibus amicis atque validius in Dei nomine permaneret in dilectione, ut scriptum est: *Oportet & testimonium habere bonum ab his qui foris sunt*; & præcipue curam pauperum & hospitum cum summo studio pro misericordia & dilectione in ipsis semper impendi. Pro Christi amore saluris monita sancta ipsa Mater Monasterii, audita alacri ac læto animo adimplebat omnia: sed neque ea deinceps ullomodo adimplere cessabat, pro mercedis communis augmento.

1. Tim. 3, 7.

Abbatissa Præclara dat monita.

Cœlica visione obitum suum præsignari discit.

13. At vero jam propinquante glorioso ejus obitu, visio præclara ei fuit ostensa: Scala enim erecta & stans ante altarium S. MARIÆ, cujus culmen cœlum contigeret, & quasi Angelos Dei comitantes, ut ipsa Domna Balthildis adscenderet per eam: ut ex hac revelatione patenter daretur intelligi, eo quod per sublimia ejus merita patientia & humilitas eam ad celsitudinem æterni Regis & ad præmii coronam citius exaltandam perduceret. Qua etiam ipsa Domna visione comperta cognovit se quantocius e corpore esse migraturam, & illuc ubi jam olim thesaurum optimum reconderat * perventuram. Illud vero silere præcepit *a*, ut usque in transitum suum pro doloris mœstitia Sororibus vel Matri Monasterii ipsa visio non indicaretur. Sed potius ipsa pia & alacri mente magis ac magis sanctæ insistere preci, & semetipsam cum cordis contritione humiliter cœlesti Regi Domino JESU-CHRISTO commendare attentius. Et occulto exhortabatur semper vel consolabatur Domnam BERTILANAM & Sorores, eo quod ipsa jam aliquantulum ab infirmitate sua convalesceret melius. Et dissimulabat venturam mœstitiam de transitu suo, quæ magna postea & subitanea ei contigit.

* recondiderat

Abbatissæ & Sororibus id celari præcipit.

14. Cum vero ipsa Domna sensit proximum finem suum, tunc mens ejus sancta ad cœlum erecta est. Certaque facta de beatitudinis retributione & præmio magno, prohibuit secum confitentibus, ut aliis Sororibus hoc nullatenus innotescerent, nec Domnæ Abbatissæ quæ valde & ipsa infirmabatur, ne illa pariter periclitaretur ob magnitudinem tristitiæ. Et erat aliqua quædam tunc infantula sua filiola *b*, quam præcepit ut secum iret, quæ & ipsa subito e corpore exiit, & eam ad tumulum præcessit. Tunc consignans se confidenter & pios oculos ac sanctas manus ad cœlum erectas *, sancta illa anima a corporis vinculo in pace soluta est. Statimque divinus splendor in ipso cubiculo clarissime coruscavit. Et sine dubio ab Angelorum choro vel obviante amico suo fidelissimo

Filiola præmissa pie moritur.

* pro erectis &c.

a Idem asserit Interpolator. *Hoc vero silere Sororibus quæ consciæ hujus mirabilis visionis fuerant præcepit, ut Matri Monasterii vel cuicumque Sororum hæc visio manifestarent.*

b Interpolator: *Habebat præterea ipsa Domna Balthildis quamdam infantulam, quam ex fonte Baptismatis susceperat, &c.* Quæ infantula in historia Translationis appellatur RADEGUNDIS, *quæ septimo ætatis suæ anno ab hoc sæculo migravit*, cujus corpusculum post Balthildis Translationem in sanctæ Regnæ tumulo collocatum est; nunc inter sacras Reliquias asservatur.

CIRCA AN. 680

30. Januar.

simo quondam GENESIO *a* Episcopo gloriose ipsa sancta anima recepta est, ut magnum ejus exigebat meritum.

Deo precibus commendatur.

15. Et hoc ita paullisper Sorores illas cum in tanti doloris gemitu conticuerunt & ut ipsa jusserat sub silentio, ita tantum ut soli tantum Sacerdotes qui ejus beatissimam animam Domino commendaverunt illis est denuntiatum. Quam rem postea cognoscens Abbatissa & cuncta Congregatio, cum magno fletu requirentes quomodo sic subito & improviso nec sibi cognita esset exitus sui hora, & quasi rapta fuisset ab eis gemma illa omnibus desiderabilis. Omnibusque obstupefactis pariter prostrati ilico super humum multisque ibi profusis lachrymis cum immensi doloris gemitu flenres, & pio Domino gratias agentes & collaudantes commendaverunt ejus sanctam animam pio Regi Christo, ut ipse eam in sanctæ Mariæ choro, vel Sanctorum consortio perduceret. Et ut tunc erat decus ipsius sepelientes *b* eam cum magno honore & multa reverentia. Tunc Domna Bertilana Abbatissa pro studio pietatis sollicita, commendavit sanctis Sacerdotibus & per plures Ecclesias ut esset memoria sancta in sacris oblationibus assidue facienda. Quod nuncusque per loca multa merito ejus assidue celebratur.

Quale suis exemplum reliquerit.

16. Reliquit sanctum exemplum sequentibus humilitatis & sapientiæ, mansuetudinis & plenissimæ dilectionis studium, immoque infinitæ misericordiæ, astutamque prudentiæ vigilantiam & confessionem puritatis & cuncta per consilium, & nihil sine commeato *c* omnino esse faciendum, sed temperata & rationabilia fieri universa. Hanc pietatis regulam consodalibus exemplum sanctissimum dereliquit, pro quibus nunc sanctis virtutibus & multo pluribus sanctis suis meritis recepit magni præmii coronam sibi a Domino olim repositam. Et modo perfruitur inter Angelos in conspectu Domini & sponsi sui cum candido Virginum grege quod desideravit immensum ac sempiternum gaudium. Et nunc ad declarandum Fidelibus sublime ejus meritum Divina pietas ad sacrum ejus

Sepulchrum ejus miraculis illustratum.

* al. cum fide

sepulchrum plura perficit mirabilia. Ita quisquis ibi febre correptus seu a dæmonio vexatus vel dentium dolore contritus ad fidem * accesserit, ilico per Divinam virtutem & per ejus sanctam intercessionem statim depulsa qualibet morborum peste, sani atque incolumes in Dei nomine exinde procedunt, ut & modo nuper de aliquo puero manifeste contigit *d*.

Puer dæmoniacus curatus.

17. Venit quippe ex partibus Provinciæ quidam vir venerabilis LEUDEGAUDUS *e* Episcopus, amicus & fidelis Monasterii Kalensis cujus puerum ita sævus dæmon arripuit, ut contineri a sociis non posset, nisi ejus manus pedesque colligassent, eo quod ob nimiam sævitiam dilaniaret quos contingere poterat. Qui dum ad locum sacrum perveniret, & sarcophagum aliorum ductu terigisset, subito & sanatus & mitis velut ovis effectus est opitulante Domini nostri JESU CHRISTI gratia, qui regnat in sæcula sæculorum, Amen *.

* sic definit codex Fuliensis.

APPENDIX EX INTERPOLATORE POST PRÆDICTA.

Balthildis aliis piis Reginis comparatur.

18. Recolimus quidem in Francorum Regno nobiles & Dei cultrices quasdam fuisse Reginas, CHRODECHILDEM scilicet neptam GUNDEBALDI Regis atque magni & antiqui CHLODOVEI Regis conjugem, quæ ita eumdem paganissimum veris instruxit exhortationibus, ut tota mentis intentione ad cultum Christianæ Religionis fervente fidei calore converteret. Et non solum ipsum, sed etiam Divina gratia adjuta plurimos Francorum Proceres traxit ad Christi agni-

a Alius Auctor id adseverantius affirmat his verbis: *Et cum ipso lumine ab Angelorum choro obviante sibi fidelissimo Genesio scilicet Episcopo, qui visus est adstantibus inter agmina Angelorum affuisse, gloriosa & sancta illa anima est recepta.*

b Clarius expolitor: *Sicque, ut decentissimum erat, excubias condignas agentes, in Ecclesia S. Crucis quam ipsa a fundamentis construxerat, corpus beatissimum portaverunt, & merito honore summaque reverentia ibidem sepelierunt.*

c Bollandus legit *sine commento*, Interpolator *docuit quoque ut nullus temere vel præsumptuose aliquid definiret, sed omnia cum consilio esse facienda temperato & rationabili sermone discretionis*. Primarius Auctor *commeato* scripsit pro *commeatu*: quo nomine licentiam intelligunt antiqui Scriptores.

d Idem scribit Auctor libri de Vita S. Serenici num. 8. quam supra ad ann. 669. retulimus.

e In alia Vita *Leudegangus*, an Leodrandus Episcopus Tarentasiensis?

agnitionem & ad Catholicæ Fidei dilectionem. Ecclesiam quoque in honore Sancti Petri, ubi Religio Monastici ordinis vigeret, Parisius fecit, necnon & Cœnobiolum in honore Sancti Georgii sacrarum Virginum in Kala prima construxit. Quod postea quia ambitus Ecclesiolæ strictior erat, ad capiendum plurimum gregem Sanctimonialium a sæpe memoranda Domna BALTHILDE eversum, & Basilica prægrandi spatio amplitudinis constructa: cujus medium altare in honore sanctæ Crucis, atque illud * in parte dextera in honore sancti Georgii; quod vero ad lævam est, in honore sancti Stephani Protomartyris titulatur consecratum. Alia etiam quamplurima pro mercede æternæ remunerationis in honore Sanctorum edidit loca & muneribus plurimis ditavit; parique modo de ULTROGOTHA fertur Regina CHILDEBERTI videlicet Christianissimi Regis conjuge, eo quod nutrix esset orphanorum, consolatrix pupillorum, sustentatrix pauperum & Dei servorum atque adjutrix fidelium Monachorum. Recte quoque & illud prædicatur memorabile factum sanctæ & venerabilis RADEGUNDIS Reginæ Chlotharii quondam anterioris Regis conjugis, quam tanta sancti-Spiritus succenderat gratia, ut vivum relinqueret conjugem & se Christo Domino sub sacro velamine consecraret, multaque alia quæ in actibus ejus leguntur perageret.

CIRCA AN. 680

30. Januar.

NOTA.

* f. aliud

19. Sed quamquam illud considerare libeat quod ab ipsis sanctis feminis actum est, summopere tamen nobis ad sanctam matrem Domnam Balthildem quæ nostris effulsit temporibus, necnon & ad ejus merita gloriosa quæ ipsi ab ea gesta novimus & vidimus, recurrendum est. De quibus hic quidem pauca de plurimis commemoravimus, per quæ non putamus eam inferiorem meritis fuisse illis prioribus, sed multo magis in sanctis studiis & bonis operibus eas præcessisse cognovimus. Quæ post multa memoranda quæ gessit opera, Evangelicæ perfectionis adimplevit mandata, despexit mundum & concupiscentiam ejus, contrivit diabolum & pompas ejus, secutaque est Christum & præcepta ejus, utque vera Monacha sub integra religione beatam vitam feliciter consummavit, atque 3. Kalendas Februarias *a* terrena deserens & cœlestia appetens, animam beatam benigno JESU qui eam dederat, mundam & immaculatam reconsignavit, humataque in pace requiescit in Kala Monasterio, & regnat in perpetua jocunditate cum Domino, non immemor ut credimus, suorum fidelium, qui ejus cupiunt veraciter attollere præconium. Nos vero etsi non itaut debuimus, saltem ut potuimus vestrum imperium adimplere curavimus. Imperitiæ sermonis indulgentiam date, & pro culpis negligentiarum cum charitate Deum exorate. Nos ergo qui adhuc mole carnalis ergastuli pressi ac multiplici scelerum pondere prægravati in hujus labentis sæculi fluctibus vagamur ambigui, ejus suffragia pia devotione poscamus assidui, ut pro nobis apud misericordem Dominum intercedere dignetur, quatinus ablutos omnes labe criminum perducat pro sua pietate ad cœleste regnum, ubi est gloria indeficiens, perpetua pax, lumen sempiternum cum Patre & Filio & Spiritu-sancto, quæ præparavit his qui diligunt eum.

Interpolatoris notas.

Balthildis dies mortis.

MO-

a Ipsa die S. Balthildis laudatur in sincero Usuardi Martyrologio his verbis: *In territorio Parisiacensi* BALTHILDIS *Reginæ*. Item in veterrimo Corbejensis Abbatiæ Kalendario ante annos septingentos exarato, 3. *Kal. Febr. Kala Monasterio depositio* BALDECHILDIS *Reginæ*: qua die in Monasteriis Corbejensi & Kalensi ejus sollemnitas celebratur. Corrigendi ergo libri editi Usuardi, corrigendus & Ado qui 7. Kal. Febr. corrigendus etiam Vvandalbertus qui 6. easdem Kalend. denique corrigenda etiam Martyrologia Romanum, Benedictinum ac Gallicanum, in quibus S. Balthildis Natalis 7. Kal. Febr. collocatur. Annum quo S. Regina obiit, quadamtenus designant duo characteres Chronologici, unus a regno Theoderici ejus filii qui *matri superstes* regnasse dicitur in Vita secunda S. Vvandregisili cap. 23. alter ex morte S. Genesii Lugdunensis Pontificis, qui sanctæ animæ de corpore migranti obviavisse legitur supra num. 14. Obiit Sanctus Genesius anno 5. regni Theoderici, Christi 677. Kalend. Novembris: siquidem anno Theoderici septimo Ansbertus qui Lamberto Abb. Fontanellensi ad infulas Lugdunenses post Genesium evecto suffectus est, annum regiminis secundum agebat, quemadmodum ex Actis Sancti Condedi inferius referendis constat. Anno proinde circa 680. Sancta Balthildis ad superos transiit. Ejus festum diem inter celebriores festivitates Sanctus Adelardus Abbas Corbejensis in lib. 1. & 2. Statut. Corb. cap. 1. recenset.

CIRCA AN. 680
1. Maji.

MONITUM.

Corpus S. Balthildis thecæ argenteæ, caput vero proprio scrinio inclusum etiamnunc in Monasterio Kalensi religiose colitur, præter insignem maxillæ superioris portionem, quam Corbejenses nostri anno sexcentesimo quadragesimo septimo supra millesimum ab illustri ac venerabili Abbatissa Magdalena obtinuerunt, & in argentea effigie una cum S. Reginæ ac Monachæ velo altereque calceo posuerunt. Duplex celebratur S. Balthildis Translatio, altera 16. Kalend. Aprilis, altera pridie Kalend. Januarii, hæc quidem in Monasterio Kalensi ob quamdam sine dubio sacri corporis translationem in novam capsam; illa in Corbejensi æque ac Kalensi ob ejus elevationem, quæ fuit facta anno ab Incarnatione Domini 833. anno vigesimo imperante Hludovico serenissimo Augusto, & celebratur 16. Kalend. Aprilis, *ut in veterrimo codice Corbejensi legitur. Ex quo corrigas Martyrologium Benedictinum, in quo hæc elevatio seu Translatio 15. Kal. April. memoratur: cujus Elevationis historiam suo loco referemus Sæculo 4. Benedictino.*

S. ULTANI ABB. PERRONENSIS

ELOGIUM HISTORICUM.

Ultanus in eremo degit.

1. U*LTANUS clarissimo genere in Hibernia, antiquis Scottia dicta natus fratres habuit sanctissimos* FURSEUM *&* FOILLANUM *Abbates, cum quibus in Saxoniam Brittonum profectus*, diuturna Monasterii probatione dimissa, ad eremitalem vitam multis jam annis ab eodem electam, derelictis omnibus curis & rebus nudus ad fratrem suum (Furseum) qui jam theorica pascebatur vita solus profectus est, *quemadmodum Auctor qui B. Fursei acta descripsit attestatur. Furseus Monasterii sui Saxonici cura Foillano demandata in Galliam accessit, ibique Cœnobium Latiniacum juvante Erchinoaldo Majoredomus ædificavit*. Post spatium aliquot annorum, *inquit Auctor libri ejus Mirac.* contigit ei ut reverteretur in Saxoniam visitare proprios germanos suos, idest Foillanum & Ultanum, quos dimisit ad regendum suum Monasterium. *Verum morbo ac morte in pago Pontivo vico Maceriis interceptus, in castro Perrona sepultus est. Ex quibus redarguas eos, qui Foillanum & Ultanum vivente Fratre in Galliam appulisse existimant.*

Gallia adita Gertrudi obitus diem prædicit.

2. *Mortuo Furseo uterque germanus Galliam adeunt: ajuntque nonnulli, eos Fursei corporis Elevationi post annos a morte quatuor peractæ interfuisse. Gertrudis Abbatissa Nivialensis Foillanum & Ultanum excepit, eisque locum Fossense seu Fossense dictum condendo Cœnobio delegavit. Illic post necem Foillani fratris superius* * *a nobis relatam permansit Ultanus, quem Gertrudis morti proxima de imminente obitus die consuluit*. Cum *enim* appropinquaret dies assumptionis animæ illius, vocavit unum de Fratribus & præcepit ei dicens: Vade festinanter ad illum peregrinum, qui nomine vocatur ULTANUS, qui est remotus in Monasterio quod vocatur Fossuense, & dic ad illum: Virgo Christi Geretrudis misit me ad te interrogandum iri, quali die migratura sit de hac luce. *Legato diem signavit Ultanus, cujus verba in Vita S. Gertrudis ad ann. 658. adduximus.*

* In Vita S. Fursei ad ann. 650.

Abbas Perronæ Amatum in custodiam accipit.

3. *Post annos aliquot Ultanus Monasterio Perronæ, ubi frater ejus Furseus sepultus jacebat, Abbas præfectus est. Amatus Senonum Antistes tunc temporis* jussu Theodorici ad Perronam, quæ est urbs Regia in pago Viromandorum, usque perductus, ibidem sub honorifico Abbate Ultano custodiæ perstitit mancipatus. *Narrat deinde Vitæ S. Amati Scriptor, S. Fursei in Galliam accessum ac mortem*: Post cujus decessum, *inquit*, duo germani ejus, sanctus scilicet Foillanus Episcopus & ante monstratus Abbas Ultanus, fraterno ducti amore, immo Divina ordinatione subsequentes, Foillanus Fossensis Cœnobii privilegio potitus, Ultanus quoque cura paternitatis de Perronensi Monasterio implicatus, & moribus viguerunt, & actibus valuerunt. Ad sui igitur juvamen,

CIRCA AN. 680. 1. Maji. Moritur & colitur.

men, *subdit paullo post idem Auctor*, sacrum B. Ultani Abbatis experiebatur solamen Amatus, eujus Ultani providentia decentissime in verbis gratiæ & subsidio alimoniæ proficiebat assidue. Permansit itaque sacer Præsul Amatus in hoc loco non parvo temporis spatio, & exsulavit sub Abbate sæpedicto vere sancto & per omnia Dei servo: donec pro meritis meritam in astris percepturus coronam Ultanus Pater ab Angelis veheretur ad sideream palmam. *Ultani obitus contigit anno circa* 680. *cum Theodoricus Rex annum regni septimum agebat. Colitur S Ultanus in Martyrologio Bened. aliisque recentioribus Kalendis Maji, distinguendus ab Ultano Monacho Lindisfarnensi, qui 6 Idus Augusti in Martyrol. Bened. memoratur. Primus testante Molano quiescit prope Fossas opidum diœcesis Leodiensis in Ecclesia quam in honorem B. Agathæ ædificasse creditur. Ejus tamen festum Fossenses Canonici propter festum Apostolorum in tertium Nonas Majas rejiciunt; Perronenses vero in sextum Nonas easdem, uti & nostri Monti-Quintinenses, qui Ultanum Abbatem suum primum agnoscunt: qua de re paucis agendum.*

An Abbas Basilicæ Perronensis S. Fursei.

4. *Perrona seu Parona ac Parrona castrum sive Palatium antiquis, opidum ad Suminam fluvium, distingui debet a* Perrona villa super Savum fluvium, *de qua Baldericus Episc. Noviomagensis in Chron. lib.* 1. *cap.* 12. *ubi nunc Castrum Cameracensium, & Abbatia S. Andreæ Ord. S. Bened. quæ apud Miræum in Notit. cap.* 84. io suburbio Perrona *sita dicitur. Perronam castrum ad Suminam possidebat Erchinoaldus Majordomus Chlodovei secundi, ibique Basilicam condidit, olim* Monasterium *appellatam, modo Ecclesiam collegiatam. An aliquando Basilica illa Monachis paruerit, dubitant nonnulli: negat Johannes Desmaius in Vita S. Fursei a se gallice edita, ubi Canonicos Ecclesiæ Perronensi a primo conditu impositos fuisse contendit.*

Monasterii nomen Clericorum Basilicis aptatum.

5. *Id antequam discutiamus, observare convenit primo, Monasterii nomen non tantum Monachorum ædibus, sed etiam Clericorum Templis ab antiquis fuisse attributum: quod in Auctoribus mediæ ætatis, in Capitularium libris, in Conciliis sæculo* 9. *habitis, immo etiam in sequioribus historicis*, Balduino *Episcopo & aliis passim occurrit. Et Ecclesiæ etiam Cathedrales non tantum in Anglia ubi plures a Monachis habebantur, sed etiam in Gallia donabantur hac appellatione. Sic Baldericus in Chron. lib.* 2. *cap.* 1. *Ecclesiam primariam civitatis Cameraci vocat* Monasterium S. Mariæ; & *cap.* 13. *Atrebatensem Basilicam majorem appellat* Monasterium S. Mariæ ubi quondam Pontificalis Cathedræ priocipatus fuerat, *ubi* quadraginta Canonicos *esse ait.*

Scottorum xenodochia.

6. *Secundo loco observare juvat, multa per sæculum septimum erecta fuisse xenodochia in gratiam Scottorum seu Hibernorum Monachorum, qui pro innata peregrinandi devotione Galliam frequentabant. Sic B. Gertrudis Virgo & Abbatissa Nivialensis locum* Fossas *dictum Foillano & Ultano concessit, ubi Monasterium (sic enim xenodochia illa cognominabant) construeretur. Sic S. Fiacrius in Monasterio suo Broilo populares suos, uti & S. Faro Meldorum Episcopus Scottos seu Hibernos, excipiebat. De ejusmodi xenodochiorum dilapidatione Concilium Meldense anno* 845. *celebratum ita conqueritur cap.* 40. Admonenda est Regia magnitudo de Hospitalibus quæ tempore prædecessorum suorum & ordinata & exculta fuerunt, & modo ad nihilum sunt redacta. ... Sed & Hospitalia Scottorum quæ sancti homines gentis illius in hoc Regno construxerunt, & rebus pro sanctitate sua adquisitis ampliaverunt, ab eodem hospitalitatis officio penitus sunt alienata. Et non solum supervenientes in eadem Hospitalia non recipiuntur, verumetiam ipsi qui ab iofantia in eisdem locis sub religione Domino militaverunt, exinde ejiciuntur, & ostiatim mendicare coguntur, &c.

Quæstio de Perrona Monasterio solvitur.

7. *His ita præmissis inquirimus, an* Perrona Monasterium *(sic enim Usuardus in Martyrologio loquitur) ab origine Canonicis fuerit addictum, an Monachis? Posterius sane admittendum videtur. Quippe Erchinoaldus ejus conditor non in Canonicorum, sed in Fursei Abbatis & Monachi gratiam id operis molitus est. Sic enim Auctor gravis & æqualis in libro de S. Fursei miraculis num.* 10. *rem exponit: Erchinoaldus post Latiniaci Monasterii constructionem*, pergens post virum sanctum Fur-

CIRCA AN. 680 3. Maji.

ſeum dicit ei : Deo gratias ago, qui mihi tale dedit proprium, ubi tibi dignum inveniſti habitaculum : ædifica & ordina diligenter, ut ſit tibi & tuis aptum perennibus temporibus. Ego autem interim præparabo montem Cygnopum qui Perrona nuncupatur : ut ſi acceptior tibi fuerit, habeas & ipſum : quia Deo jubente ibi requieſcent corpuſcula noſtra. *At licet Furſeus morte præpeditus locum incolere non potuerit vivus, quem mortuus ſepultura & miraculis illuſtravit; Erchinoaldus tamen propoſiti haud immemor, Baſilicam a ſe conſtructam Ultano Monacho S. Furſei fratri regendam commiſit Sententiam noſtram calculo ſuo diſerte approbat Hadrianus Valeſius in Rer. Franc. lib.* 22. Ultanus, *inquit*, præerat Cœnobio Perronenſi ab Erchinoaldo Patricio exſtructo, in quo frater ipſius B. Furſeus ſepultus erat : quod quia Scottum Abbatem & multos ejuſdem nationis Monachos habebat Scottorum Monaſterium vulgo appellabatur. *Hæc vir clariſſimus, cui Carolus* le Cointe *ad ann.* 659. *num.* 5. *ſubſcribit.*

8. *Sane ſi probare potuerimus Scottorum Monaſterium fuiſſe, non Monaſterium S. Quintini in monte prope Perronam, de quo poſtea agemus; ſed Baſilicam S. Furſei Perronenſem; Monachos Scottos eo loci fuiſſe quondam, nemo non fateri tenebitur. Id vero ex Annalibus* Francorum, *quos Mettenſes vocant, ſæculo* 9. *conditis manifeſtum eſt: Auctor enim Mettenſis Monachus ad ann.* 690. *poſtquam Pippini Ducis victoriam adverſus Theodoricum Regem ac Berthariunm Majorem domus apud Textricium reportatam deſcripſit*; Plurimi, *inquit de Theodoricianis*, ex prœlio fuga lapſi Eccleſiis & Monaſteriis ſeſe defendendos crediderunt : quorum maxima turba ad B. Quintini Martyris limina, nonnulli AD PERRONAM SCOTTORUM MONASTERIUM IN QUO B. FURSEUS CORPORE REQUIESCIT, confugium fecerunt. Pro quibus interventu Abbatum locorum illorum mitiſſimus Princeps Pippinus, acceptis ab his tantummodo ſacramentis, cunctis vitam & hereditatem donavit. *Ergo* Perrona Monaſterium Scottorum Monachorum *illud ipſum erat*, in quo B. Furſeus corpore requieſcit : *cui etiam Monaſterio S. Ultanus præfuit.*

Canonici inibi quando instituti.

9. *Hoc eſt Monaſterium de quo Auctor Sermonis de Tumulatione SS. Quintini &c. Anno* 881. ... Pagani, *id eſt Nortmanni*, Curtrajum invadentes & Franciam ſine Rege & Principibus reperientes, uſque Perronam Scottorum venerunt, eamque igni ſuccenderunt. *Quo ex tempore Monachorum illic conventus deſiiſſe videtur, ac poſtea loco reſtituto Canonicorum collegium ſucceſſiſſe. Certe ante ſæculum* 11. *Clerici locum illum poſſidebant. Nam Arnulfus Abbas Latiniacenſis, qui ſub finem iſtius ſæculi Acta S. Furſei tertius Auctor ſcripſit, habita ſui temporis ratione, Canonicis in Baſilica S. Furſei primarium locum tribuit*: Erchenaldus, *inquit*, & præfata uxor ſua RELIGIOSOS CANONICOS ad ſerviendum Deo & Sanctis ſuis, & præcipue eis quorum præſentia ibidem habebatur, juxta beatorum Patrum decreta inſtituunt ac poſſeſſionibus ſuis ampliſſimis ditaverunt. *Et qui S. Marculſi corporis delationem Perronam anno* 1101. *factam in litteras retulit Monachus Remigianus, ita de Perrona & Clericis Perronenſis Baſilicæ refert.* Perronam appropinquavere, opidum ſitu quidem loci munitiſſimum, incolarum numeroſitate populoſum, præeminenti ædificiorum magnitudine celeberrimum, opulentia ſupellectilis & antiquæ dignitatis gloria ceteris Viromandenſis provinciæ caſtris præcellens, habens in ſe non modicæ quantitatis & operoſæ compoſitionis Templum, meritis & corpore B. Furſei ampliſſime decoratum, & ad ſuæ magnificentiæ cumulum honeſtiſſimi Cleri ibi ſervientis quaſi cujuſdam egregii Senatus nobilitate venuſtum, &c.

Montis S. Quintini Monaſterium.

10. *Idem Auctor qui rei geſtæ teſtis interfuit, meminit* Domni Henrici Abbatis montis S. Quintini, quod Cœnobium, *inquit*, a Perrona duobus circiter diſtare videtur milliariis, *(immo ne uno quidem;) additque*, Monachos Montis S. Quintini relatione Paſtoris ſui incitatos, eodem comitante, nudis pedibus cum obſecratione letaniæ ad S. Marculfi feretrum Perronam veniſſe & xenia ſua obtuliſſe. *Deſmaius qui Canonicos in S. Furſei Baſilica Perronenſi a primordiis exſtitiſſe aſſerere conatur, exiſtimat S. Ultanum non Baſilicæ Furſcanæ, ſed Montis S. Quintini Monaſterio ac Monachis præfuiſſe. Suffragatur charta quædam Adalberti Comitis Veromandenſis ſcribentis in hunc modum* : Ego ADALBERTUS Comes notum eſſe volo

volo tam præsentibus quam futuris in meo Viromandensi Comitatu ab antiquo tempore exstitisse Ecclesiam in honore S. Quintini Martyris dedicatam in monte sitam juxta vicum Peronam, quam quondam Dagoberti Regis auctoritate, Erchenaldi Præfecti donatione, S. Eligii Pontificis benedictione, ULTANUS quidam genere Scotus, professione Monachus, Ecclesiasticis sanctionibus ac Monasticis instituit institutionibus, Abbatis, honore functus. Post cujus excessum, incuria ac Barbarorum insectatione ad tantam desolationem ipsa pervenit Ecclesia, ut vix rara antiquæ habitationis apparerent vestigia. Hanc igitur pro meæ remedio animæ, prædecessorum sive heredum meorum salute, Divina compunctus inspiratione jussi a fundamento reædificare; & Abbate constituto cum consilio fidelium meorum Abbatiam studui dotare, sicque in perpetuum ratum & inconvulsum permanere. *Cetera ex Notis ad opera Guiberti Abbatis Novigentini repetenda; ex quibus discimus* anno æræ Christianæ 943. *Evraldum Abbatem primum instaurato loco impositum fuisse. Adalberti Comitis litteræ qua Cœnobii Montis S. Quintini ædificationem ac dotationem ab eo factas spectant, suspicionis omnino expertes esse debent: quatenus vero Cœnobium ab Erchinoaldo antiquitus exstructum præferunt, diligenti inquisitione indigent. Canonici nimirum Perronenses, ut Monachis Ecclesiæ suæ repetendæ occasionem præcluderent, forsitan sparserunt in vulgus, Ultanum non Furseanæ Basilicæ præfuisse, sed Monasterio cuidam in monte proximo quondam exstructo: quod Adalberti Comitis ævo jam vulgo persuasum erat. Nihil enim de Cœnobio Montis S. Quintini apud ullum Auctorem decimo sæculo anteriorem reperire licet: ex quo justæ dubitationi locus relinquitur. Equidem in illis Adalberti Comitis litteris, non Dagoberti sed Chlodovei ejus filii auctoritati res tribuenda esset. Ceterum etiamsi Ultanus Monti S. Quintini præfuerit, Basilicam Furseanam nihilo secius & Monachos Scotos in ea positos rexit. Qui Monachi abjectis patriis institutis receptam illo ævo in Gallia S. Benedicti Regulam admittebant.* CIRCA AN. 680 1. Maji.

VITA S. GISLENI CONFESSORIS, CIRCA AN. 681 9. Octobr.

CONDITORIS CELLÆ IN HANNONIA,

Auctore anonymo qui ineunte Sæculo 10. vixisse videtur.

A R. P. Simone Guillemoto eruta ex MS. cod. Gisleniano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. GISLENUS * *seu* GHISLENUS (*barbarum, non græcum nomen*) *non unum sortitus est Vitæ suæ scriptorem. Primus fuit anonymus quidam antiquus, quo usus est secundus Auctor item anonymus a nobis hic editus, cujus hæc verba num.* 16. Multa sunt & innumerabilia quæ de hoc viro sanctissimo Gisleno populorum rumor refert, vel quæ in chartulis antiquissimis difficile intueri valent, &c. *Hucbaldus Monachus Elnonensis, qui desinente sæculo nono ac decimo ineunte vixit, Vitam S. Gisleni laudat in Actis S. Aldegundis apud Bollandum.* Posthæc, *inquit*, ut in Vita B. Gisleni plenius invenitur, dum B. Amandus Dominica nocte plenus dierum tamquam frumentum maturum in horreum cœleste condendum palea carnis deposita migraret; in ipsa hora B. Aldegundis vigiliis & hymnis in Ecclesia Cœnobii Melbodiensis coram altari gloriosæ Genitricis D. N. J. C. MARIAE incumbebat suppliciter, &c. *Qualem Vitam S. Gisleni intelligat Hucbaldus, primariam an secundariam, incertum. Est Baldericus Sæculi* 11. *Scriptor in Chron. Camerac. lib.* 2. *cap.* 40. *Gislenum vocat* Gislanum, qui quantus, *ait*, vel qualis vixerit, liber qui de vita ipsius componitur largiter edisserit. *Secundus Auctor vixit paullo post Carolum Magnum & Ludovicum Augustum, sicuti ex fine Vitæ ab eo scriptæ intelligitur. Tertius Auctor* RAINERUS *Cellensis Monachus novam lucubrationem una cum libro Miraculorum aggressus est jussu* RATHBODI Abbatis, *quem anno* 1042. *decessisse Vinchantius in Annal. Hannon. cap.* 17. *affirmat. Rainerum suppresso nomine edidit contraxitque Surius, Epistola dedicatoria, libro Mirac. & Præfatione omissis. Ut vero secundum Auctorem anonymum Rainero superiorem ætate existimemus,*

Vitæ Scriptores.

* S. Guislain, Ghislaim.

CIRCA AN. 681 19. Octob.

mus, suadet Raineri ipsius lectio, qui res nonnullas ab anonymo secundo prætermissas suæ scriptioni immiscuit, uti suis locis observabimus. Quartus Auctor est Philippus ab Eleemosyna *Bonæ-spei Abbas Ord. Præmonst. qui labente sæculo 12. floruit. Prologum sic instituit:* Sancti qui de hujus carnis ergastulo &c. *& Vitæ initium:* Auctor rerum omnium Deus, &c. *Quintus Scriptor est* Poeta *ignotus ac rudis, cujus nomen incipit ab his elementis* W: *Sic enim habet exemplar Gislenianum in Epistola dedicatoria:* Præceptori O * particulariter Prælato W. Monachus particularis & infimus quod valet in munusculis melius, &c. *Sextum itidem Poetam qui S. Gisleni gesta versibus æque perstrinxit, missam facimus. Secundum, tertium, quintum, ac sextum Auctores ex Bibliotheca Cellensi seu Gisleniana accepimus beneficio R. P. D. Simonis Guillemotti Superioris nunquam satis a nobis laudati, quem in hisce Actis eruderandis adjutorem studiosissimum habuimus. Ex illis Auctoribus unum selegimus Anonymum secundum hactenus ineditum, cum quibusdam Miraculis a Rainero descriptis, relaturi in Notas si quid in aliis singulare occurrerit.*

* f. Oduino Abbati Cellensi anno 1142. mortuo.

Raineri Epistola dedicatoria.

2. *Juvat tamen* Raineri Epistolam dedicatoriam ad Ratbbodum Abbatem *Cellensem ex MS. cod. Gisleniano huc adducere. En Rayneri verba:* Domino Abbati Rathbodo merito venerando & amplectendo minimus sibi subditorum Frater Rainerus quod suis Fidelibus repromittit omnium bonorum largitor Deus. Terruit me, Pater amantissime, vestra non contemnenda jussio, &, ut vera fatear, quæ enervata est ad imperium vestrum meæ pusillanimitatis compago, ferre non valens negotium, quod sub auctoritate obedientiæ infirmo animo vestra imposuit magnitudo. Præcepistis, amantissime Patrum, meæ parvitati, precatu D. Abbatis Simonis (*an fuit Simon Abbas Cellensis ante Ratbbodum anno 1015. mortuus? cui successerunt* Wenricus, Guido, Poppo *&* Heribrandus *Ratbbodi decessor*) Vitam B. Gisleni luculento stilo exarare, atque miracula ipsius non minus polito sermone futuris sæculis dirigere. *Et infra:* Plura desunt huic opusculo quæ inesse debuissent, sed quæ nec legendo, nec videndo, nec audiendo comperi, ne deprehenderer falsarius scriptor, inserere aliud non præsumpsi, nisi quod in chartulis atque membranis sparsim vix

NOTA. * pepigi.

reperi: præsertim cum omnipotentis virtus quæ semper mira operatur, in Sanctis suis minime egeat adstrui mendaciis. Pauca tamen utcumque * pegi, quæ auditu fidelium Fratrum quorum Sacerdotalis infula & Regularis cuculla dotem ad credendum mihi fecit fidei. Quale est illud quod pinxi de pisce, qui saltum dedit in siccum in adventu B. Amandi, sicut ab Abbate Simone didici, & cetera quædam quæ sejunctim diligens Lector facile cognoscere poterit. Qualecumque sit, Domine, quod vestro jusso est exaratum, vestræ examinationis & emendationis exspectat judicium. *Reliquam Raineri lucubrationem omittimus, & ex libro Mirac. ab eo descripto selegimus dumtaxat potiora: nam scribendi modus Auctoris resque ipsæ ab eo relatæ Lectori minus sapiunt.*

Gisleni memoria.

3. *Gisleni memoria in antiquis Bedæ, Wandalberti, Usuardi, Adonis, Hrabani & Notkeri Martyrologiis desideratur Molanus in Addit. ad Usuardum Gislenum laudat* 7. Idus Octobris *ex Martyrologio proprio Cellensis Monasterii hæc inserens:* In pago *Hainau*, in loco qui tunc a circumjacentibus pagensibus nominabatur Ursidongus, nunc Cella vocatur, natale S. Gislene Episcopi & Confess. miræ sanctitatis viri, qui Atheniensium Episcopus fuit, &c. *An S. Gislenus* Episcopus *fuerit, non satis constat. Nam neque Hucbaldus in Vita S. Aldegundis; neque Fulbertus Episcopus in Vita S. Amandi, nec Auctor a nobis editus Rainerusve in propriis Gisleni Actis, nec Baldericus in Chron. aut Philippus Abbas in vita ejusdem Sancti, ullam dignitatis ejus Episcopalis mentionem faciant: sed eum Sacerdotem factum, ex quodam Græciæ Monasterio* petita Abbatis benedictione *in urbem Romam, deinde in Galliam profectum esse scribunt. Primus Gisleno Episcopi nomen tribuisse videtur Poeta anonymus, qui ejus Vitam metrice edidit. Ita enim canit cap. 3.*

Episcopalis dignitas.

Argolici summo defuncti nempe Patrono,
Hinc spirante Deo plebs alma probabile voto
Consultum peragit, Gisleni dogmata poscit
Præsul ut Ecclesiæ statuat sublimia quæque.
Abnegat & refugit: demum sub pondere sistit,
Suscipit effectum, &c.

Monasterium.

4. *Cella Monasterium in Hannonia ad Hainam, a S. Gisleno conditum, a conditoris nomine modo cognominatum, varias sortes pertulit. Elefans Abbas principatu Caroli M. Ecclesiam & Monasterium instauravit, Nortmanni paullo post fusdeque uti pleraque alia everterunt: locum postea Clerici occupaverunt ad annum usque 931. quo tempore Faiberti Episcopi Cameracensis auctoritate, jussa Gisleberti Ducis & Reginarii Hannoniæ Comitis, per S. Gerardum Abbatem Broniensem Monasterium restitutum est Monachis Benedictinis, qui illud etiamnunc religiosissime administrant sub felicibus Congregationis reformatæ S. Placidi auspiciis. Coluntur in eo Monasterio SS.* Lambertus *&* Bellarius *B. Gisleni discipuli,* S. Gerardus *& S.* Poppo, *Abbates; inter pios* Elefans *seu* Elephas *&* Oduvinus *Abbates, ille sæculo 9. hic labente 12.*

PRO-

CIRCA AN. 681
9. Octobr.

PROLOGUS AUCTORIS.

1. OPPORTUNUM nobis, Fratres cariſſimi, ac valde commodum reor, de Sanctorum exemplis Patrum aliqua licet impolito ſermone veſtris auribus tradere. Sed memor imperitiæ meæ vereor aggredi opus, quod Sancto agente Spiritu ſanctus explevit Hieronymus. Licet ſim indignus tanto operi, credibiliter tamen ſciendum eſt Dominum dixiſſe homini recta cogitanti & agenti: *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud*. Sanctum ergo Spiritum qui in cordibus manſit Electorum ſuppliciter exoro, atque illius ſpiramen tota mentis intentione invoco: ut ſicut bruti animalis ſenſum inſpiravit ad loquendum, ita mei concavitatem palati ſuavitate dulciſoni ſermonis repleat, quo valeam corda audientium intenta reddere, & ad laudandum Dominum multimoda voce ut perſtrepent mecum indeſinenter admonere. Sed quid ego tantillus miſellus? quid pene elinguis de Dei digne poſſum explicare amicis, qui præceptis obedientes Dominicis, Chriſti veſtigia indefeſſi ſunt ſecuti animi votis? Dignum namque & juſtum eſt, ut de quo fari geſtio, cœpta vobis pandat oratio. Pſal. 81.

INCIPIT VITA.

2. Venerandus igitur Dei Sacerdos GISLENUS in gente Attica inclytis juxta ſæculi gloriam parentibus, Chriſtiana nobilitate nitentibus exſtitit oriundus: quorum popularem pompam bonæ indolis puer floccipendens, Chriſti autem egeſtate gaudens, nobili mente quærebat qualiter ſuperno Regi placeret. Traditus ergo liberalium artium pædagogis ac imbutus pleniter his, ſtuduit Philoſophiæ poſt apud Athenas nobiliſſimam Græcorum urbem, quæ cunctis nationum linguis tribuit totius flores eloquentiæ. Hoc itaque ſæculari ſtudio affatim edoctus, nihilque in hoc veræ Divinitatis perpendens, unde tenebras ignorantiæ expellere poſſet; ſemet educandum tradidit ſacræ ſcripturæ magiſtris. Gislenus Græcus litteris dat operam.

3. His ergo auſpiciis a puero in robur virile ſublimatus, dignum duxit haud fore ſatis Deo gratum, ſi ſe ſpontanea cordis voluntate in Omnipotentis obſequio conſtringeret; æquius eſſe ſubdi majorum inſtitutis. Enimvero Cœnobium intrans Monachorum, regulariter S. BASILII *a* normam ſervavit fortiter. Ubi ut apes prudens in mentis intimæ concha diverſarum virtutum addidit mella, majoribus cum minoribus humilitatis & obedientiæ ingentis tribuens exempla. Plenus quippe virtutum chariſmate quibat cum Pſalmiſta dicere: *Quam dulcia faucibus meis eloquia tua, Domine, ſuper mel & favum ori meo*. Monachum induit. Pſal. 118.

4. Juſtitiæ ergo nectare redimitus venerabilis GISLENUS, ad Ordines Eccleſiaſticos eſt promotus. Sacerdos itaque jam factus, amor Dei Sanctorumque cordi ejus acceſſit indicibilis, mente revolvens qualiter priorum Juſtorum inſtrueretur exemplis. Talia ſiquidem deliberans corde ſimplici, recordatus eſt ſanctiſſimum Chriſti Martyrem Dionyſium olim Athenis egreſſum Romam adiiſſe negotio viſendorum principum Apoſtolorum Petri & Pauli, qui jam martyrizati cœlos adſcenderant. Iſtius Dei teſtis animatus exemplo & Abbatis Monaſterii & omnium Fratrum hortatu benigno, egreſſus e loco petiit Romam præcum gratia: ubi etiam in Dei precibus ac Sanctorum locis diutiſſime immoratus, voce Divina admonetur, quo intra Gallias veniens pagum quæreret *Haynau*, & in eo Oratorium ædificaret in honorem Petri & Pauli, ac Deo ibidem ſerviens vitæ ſuæ metam præſtolaretur. Tali itaque viſione geſtiens aggreditur iter Galliarum petens provinciarum, haud impar illi ſummo Patriarchæ, cui dictum eſt veteri Scriptura teſtante: *Exi de terra tua & de cognatione tua, & veni in terram quam monſtravero tibi*. Galliam vero Franciæ penetrans cum duobus diſcipulis LAM- Sacerdos Romam, deinde Galliam petit. Gen. 12.

a Gislenus in Gallia (ut quidem exiſtimare par eſt) ſectatus eſt S. Amandi inſtituta, de quibus in iſtius Sæculi præfatione.

CIRCA AN. 680. 9. Octobr.

LAMBERTO *a* & BELLIRIO lustratis passim urbibus & regionibus pervenit tandem aliquando eximius Pater Gislenus pagum *Haynau* : cujus quoque vicis Cœnobiisque ex asse coospectis, audivit fama diffusa de B. Præsule AMANDO multa & stupenda dicere. Proficiscens namque ad eum, simul colloquio se salutantes, denique de his quæ Dei sunt loquentes, venerabilis Præses venerandum sioit abire Gislenum. Sic enim pervenit Dei Antistes *b* Gislenus ad locum qui Castrilocus dicitur : ubi siquidem locum esse æstimans qui sibi divinitus fuerat dictus, cœpit totis viribus spinas ac tribulos & ooxia quæque radicitus exstirpare, cupiens sibi cellulam construere, qua Deo ancillari posset.

S. Amandum adit. Castrilocum secedit.

Dagoberto inter venandum fit notus per ursam.

5. Ea quidem rempestate totius Regni Francorum Monarchiam administrabat Rex inclytus DAGOBERTUS, sed tunc venationis causa erat io pago *Bracbant*. Quamobrem quadam die hujus negotio peragrans solitudinem Hainæ fluvio contiguam, nanciscentes ingentem moverunt canes ursam, quæ rapido cursu petiit locum quo præfatus Antistes Gislenus ærumnoso labori insistebat, seque abdidit sub Sancti vestes quæ de arbore pendebant : quam evestigio sequentes canes, nequaquam audebant vel proximare ad eam. Venientes autem & venatores lassabundi, perpendentes quod non auderent canes propius accedere, fere insurrexerunt in Dei servum, ejusque discipulos verbis ac fustibus eos arguentes vocabant magos & maleficos, quorum incantatione stupefacti canes minime auderent rapere belluam. Interea adveniens Rex præfatus jussit quiescere suos, atque conversus ad Dei virum Gislenum ait : Dic nobis quis es, & hi qui tecum sunt, aut cur nostris canibus carminando nocuistis ? Beatus vero Gislenus taliter ei respondit intrepidus : Nos prorsus tuos non læsimus canes, fera quam quæris illo quiescit io loco, si placet Rex accipe eam, quia nullo modo indigemus ea, indigemus autem Dei misericordia. Animadverteos Rex in viro cœlestem virtutem, recessit cum canibus fera quiescente sub vestium dependeotium umbra.

Aquila indice sportam ob ursa raptam recuperat.

6. Sancto itaque Gisleno cum suis cœpto operi insistente surrexit ursa, apprehensaque sancti viri sporta in qua ejus mysterium erat, quo utebatur in sacris Missarum sollemniis, pedetentim egrediebatur. Quod adspiciens vir beatus, vehementer ingemuit dicens : O Deus immensæ pietatis adesto misello, quod mihi servasti per regna maligna repende. Talia dicens beatus Gislenus arripit iter cum suis post feram sportam ore ferentem : & ecce ei obviam advolat aquila grandis præbens sese ducem Sancto eunti post belluam, sensim autem volitantem ac subinde reexspectantem, perpendit propter sui causam cœlitus advenisse : quam proculdubio sequens usque ad agros patentes, cum aquila se sublimi reddidisset aeri, repertos sciscitatur pecorum custodes an vidissent feram aliquid ferentem, & per condensa saltus abeuntem. Cui Pastores : Ecce, inquiunt, ante te properat portans quasi quoddam vestimentum ore. Hoc etiam vir almus audito cucurrit post feram, reperitque eam in dumeto quod tunc vocabatur *Ursidongus*, ideo sic dictus, quod ibi solita erat eadem ursa catulos fovere : modo vero nuncupatur CELLA nomine. Catuli vero tenentes delatam a matre sportam, ore brachiisque, ludebant ex ea. Recepto ergo immaculato sanctus Gislenus indumento præcepit feræ cum fetibus ex Dei verbo remotas redire in silvas continuo, nullique hominum pecudumve nocere ulterius in illo pago. Parens quippe fera Sancti verbo recessit, nec ulli deinceps in eisdem locis nocuit. O nimium nequiores belluis, qui non solum Sanctorum, verum etiam Omnipotentis spernunt, pro dolor ! verba. Ecce vir pius ac mitis jubet, crudelis & immitis fera paret : homo propter quem facta sunt omnia, attendens talia, subde te Creatori, & omnis creatura obediet tibi. Postpositis illis, ex ordine cuncta loquamur.

Ursæ olim abire præcipit.

Gellense Monasterium ædificans, a S. Autberto arcessitus probatur.

7. Gavisus enimvero excolendus Gislenus de sacro vestitu ac loco sibi a Deo desti-

a Lambertus S. Gisleni *filiolus* appellatur infra in libro Mirac. num. 5. Lambertus & Bellirius coluntur in Monasterio Gisleniano, & in parrochiana oppidi Ecclesia, feria 2. post Dominicam 4. Paschæ : qua in Ecclesia ab annis circiter centum eorumdem Sanctorum Reliquiæ ex concessione Monachorum habentur.

b Hinc occasionem sumpsisse videntur Neoterici, ut Gisleno Episcopi dignitatem attribuerent : tametsi Abbates non raro Antistites vocantur.

destinato, acceptis securibus ligonibusque, cœpit cum prædictis suis paribus locum exstirpare, dumos & vepres funditus evellere. Emundato autem solo de omnibus arboribus noxiis, ædificare primum decrevit Basilicam in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli, uti divinitus fuerat imperatum ei. Erat namque iste laudabilis exsul, totius peritiæ floribus comptus, pervigil in orationibus, hospitalitate præcipuus, frugalitate eximius, dapsilis pauperibus & omnium virtutum gratia ex asse decoratus. Unde sicut Apostolus ait, *Christi bonus odor sumus*, opinio sanctitatis ejus per vulgus diffusa, pervenit usque ad sedem almi Præsulis AUTBERTI. Cui opinioni noluit mox sanctus Episcopus assentire, quia noverat scriptum esse: *Nolite omni spiritui credere, sed probate spiritus si ex Deo sunt*, & illud, *Omnia probate, quod bonum est tenete*, & reliqua. Itaque præcone misso Præsul Cameracensium S. Autbertus mandavit, ut ad suæ auctoritatis suggestum ne differret quantocius ire *a*. Præcepto siquidem Pontificali gratanter obtemperans, aggressus est proficisci in urbem. Cumque Phœbo terræ umbras petente ad villam veniret cui Racemus * nomen est; diu multumque quæsitum hominem invenit, qui ei tribuit hospitium. Nocte quidem illic Sanctus quievit, mane vero discessurum hospes rogavit dicens: Pater prout perpendo grata sunt Deo opera quæ agis: ideo tuæ humiliter supplico bonitati, qualiter post collationem cum Episcopo ad me digneris reverti. Quod & agere sanctus Gislenus non despexit. Perveniens etenim ad urbem Cameracum, sancto præsentatus est Episcopo Autberto, quam sic affatur Episcopus inquiens: Dic nobis Frater, cujatis es, cujusve dignitatis? Sanctus respondit Gislenus: Græcus quidem sum gente; Christianus vero dignitate. Athenis nempe ortus & altus, Christi Baptismate renatus: ita Romam adiens per Dei præceptum hanc perveni in patriam. In pago *Hainau* super flumen Hainæ in loco qui dicitur Ursidongus operor manibus, ædificare gestiens Deo Oratorium in Apostolorum Petri & Pauli honore. Desiderabam equidem tuam expetere sanctitatem, petiturus licentiam agendi quæ sunt cœpta: sed prævenit gratia tua quæ me accersivit. Intuitus autem almus Episcopus viri justi sermones, nihilque in eis reprehensionis deprehendens, dilexit eum ac benedictum dimisit abire, rogans quod cœperat Dei opus perageret, atque peractum cum audiret se spopondit benedicturum.

CIRCA AN. 681

9. Octobr.

1. Cor. 2. 15.

* Roissin

8. Regressus ergo rite colendus Gislenus, venit ad suum fidelem hospitem in villam Racemum, ac ejus uxor valde ægrotans laborabat ob partum: quamobrem religiosus hospes virum sanctum in alia fecit decenter manere domo. Uxoris præterea infirmitate gravius crescente, festinat vir ocius ad Sanctum perfuso lachrymis vultu dicens: Serve Dei, meæ mulieri succurre jam morituræ, neque dedigneris Dei pietatem orare pro extremum spiritum trahente. Cujus fletibus Dei famulus misertus, prophetica voce ait ei: Depone homo omnem mœstitiam, quoniam reversus domum tuam invenies sospitem puero nato uxorem tuam. At vir licet mœstus statim rediens domum, sumpsit de conjuge sana duplex gaudium, sicut viva voce audierat fari Christi alumnum. Natum siquidem puerum S. Gislenus de sacro fonte suscepit, atque vir ille pro tantis beneficiis per beatum vatem sibi a Deo collatis, quidquid sui juris in villa Racemo fuit, almo compatri suo tradidit ad opus SS. Apostolorum Petri & Pauli, quibus Oratorium agebat. Reversus præterea Dei testis Cellam, perfecit quam inchoaverat Basilicam *b*.

Feminam in partu periclitantem sanat.

9. Prædictus igitur Rex Dagobertus, post multum tempus, iter ducebat juxta Sancti Cellam: sed quia propter paludes difficilis erat via euntibus ad illam, sumpta lympha sanctificata, thuribulo, cum thymiamate sanctoque Evangelio præparat Sanctus obviam Regi, sciens scriptum: *Subjecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti*. Adspiciens vero Rex vatem sanctum recognovit interrogans eum: Quid vis Dei dilecte? Ait illi Sanctus: Exsul & peregrinus sum, Domine mi Rex, & has in partes de terra longinqua veni, hoc est

Dagobertum excipit.

1. Petr. 2. 13.

a Idem scribit Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 18. ubi S. Autbertus Gislenum *cum magna veneratione suscepisse* dicitur, & *Ecclesiam quam idem Sanctus construxerat assumpto secum B. Amando in honore Apostolorum consecrasse*: quod etiam Fulbertus in Actis S. Autberti Episcopi confirmat.

b Post hæc apud Surium interitur adventus S. Amandi ad Gislenum, & miraculum de pisce divinitus concessu ad Amandi refectionem.

CIRCA AN. 681 9. Octob. de Athenis nobilissima Græcorum urbe, Dei utique jussione: vestram nunc obnixe deposco charitatem, quo nostro dignemini locello largiri de Regia vestra possessione unde aliquid victus habeant famulantes Deo in eo, queantque pro Regis incolumitate æterno Christo Imperatori supplicare jugiter. Postulationi itaque S. Gisleni Rex autem libenter accommodans, tradidit SS. Apostolis Petro & Paulo locellum præfatum, qui modo Cella vocitatur, & quidquid in circuitu ejus est silvarum, aquarum, aliarumque rerum eidem loco habilium, insuper & villam Hornutum cum suis omnibus appendiciis. Datis autem his mente hilari legaliter, abiit Rex viam suam gaudenter. Tali quoque Regio solamine vir laudabilis Gislenus alacrior redditus, gratias agens ei qui cuncta benigno moderamine peragit.

Prædiis ab eo donatur.

10. Peracto siquidem Oratorio almus Antistes Gislenus suggessit dominis Episcopis AUTBERTO atque AMANDO, uti venientes Pontificali auctoritate benedicerent illud. Quod & venerabiles Episcopi egerunt venerabiliter cum ingenti populorum ambitione.

Oratorium dedicari curat.

11. Tunc etiam temporis erat quidam nobilis vir nomine MADELGARIUS qui VINCENTIUS post dictus est in Palatio supradicti Regis, cujus uxor erat consanguinea Regi, nomine WALDETRUDIS. Quique Madelgarius Deo inspirante, sanctorumque præfatorum Præsulum admonitionibus compunctus, S. Autberti manibus tonsura capitis accepta, in Alto-monte sub S. BENEDICTI norma sese humiliter reclusit, quamque feliciter finetenus servavit. Uxor vero ejus beata Waldetrudis in sæculari habitu degens, proles prædiaque sibi a Seniore * collata nobiliter regebat. Enimvero ne tanti viri conjux sæculi actibus illuderetur, Divina voce Sacerdos domini Gislenus edocetur, quo eam invisere dulci affatu animaret in bono, ut mundi pompis abrenuntiatis, exemplum sui sequeretur jam cœlibis Domini. Abiens quippe Sanctus, hortatus est eam affatim charitosa cœlestique doctrina. Auditis ergo Christi famula Waldetrudis eximii Patris Gisleni documentis, dixit nequaquam se velle degere in sæculi gloria, sed nescire ubi aut qualiter in Dei famulatum semet adstringeret. Post hujusmodi sacras admonitiones, vidit Dei ancilla Waldetrudis in visu quasi intraret Ecclesiam quæ est in villa Buxuto *, & S. GAUGERICUS *a* Episcopus hilariter eam adspiciens dabat ei calicem optimo plenum vino, dicens: Age quod agis, placent enim Deo & mihi quæ agis. Qua visione acsi fervens in utre mustum, ita Christi pedissequa sancti Spiritus gratia compuncta, cœpit in Dei fervere obsequia, dicens cœlesti Sponso eum Psalmographo: *Calix tuus inebrians quam præclarus est*. Quam etiam visionem eum quibusdam suarum famularum simpliciter intimasset, ut talibus personis mos fore assolet, inter se visum jocula riter conferentes pervenit ad ignobiles vulgi aures. Quod contra Dominicus sermo talia cohiber fieri, loquens in Evangelio: *Nolite ponere margaritas ante porcos*. Porcorum etenim more vulgus stolidum & ignobile, justorum dicta ac opera ceu grunniendo deridens incusat. Unde quoque hoste communi seminante nonnulli cœperunt de Christi famula calumniantes fari secus quam res haberet. Consternata igitur super his ancilla Dei, utpote adhuc in fide rudis, Angelica admonitione edocta in somnis deposuit extemplo mœrorem inutilem.

Valdetrudem sæculi contemptum persuadet.

* id est domino seu marito.

* Bossu

Psal. 22.

Matth. 7. 6.

12. Posthæc iterum veniens ad eam sanctus Gislenus, intimavit eadem Sancta ei visionem quam viderat, & quod illam narrasset mente simplici suis famulabus, quodque ei derogassent plures, necnon & Angelica visitatione per visum esset recreata. Auditis autem his sanctus Gislenus dixit ei humiliter: Tam mysticam Dei visionem viris spiritualibus patefacere debuisses qui te instruere digne scirent, non sæcularibus mulierculis sæculo deditis. Nunc itaque quod sæpius suggessi tibi ne differas agere, sed tota mente in Dei famulatum temet converte. Ostendam ergo tibi quid agas. In primis enim eum has attigi partes, quærens ubi degere ac Deo quivissem famulari, nactus sum quidem montem silvosum, sic aptum si foret exstirpatus Deo obsequi cupientibus: illum etenim si vales eme,

Eamdem in proposito confirmat, eique locum indicat.

a Id etiam, uti & sequentia, in Vita S. Vualdetrudis ad ann. 688. commemoratur.

CIRCA AN. 681 9. Octobr.

eme, & ibi ædifica tibi habitacula tuisque sequacibus. Ducens vero illuceam, ostendit. Collibuit quidem sanctæ Waldetrudi locus, sancti autem consilio Gisleni misit ad virum venerabilem HILDULFUM, cujus uxor AJA erat Sanctæ consanguinea, obsecrans eum ut in monte sibi ostenso construeretur domus, quo Creatori suo die noctuque serviret. Veniens autem Hildulfus venerabilis valde hilaris effectus super istiusmodi mandato, emit a possessoribus locum, atque construxit in montis vertice nimium eminentem domum. Cumque Dei Ancilla isset videre ædem sibi paratam, abhorruit ejus eminentiam, nolens Christi paupercula superbam habitare ædem. Cujus humilitatem supernus Artifex attendens, nocte secuta misit ventum validum cum grandine, evertitque funditus illam domum. Præscriptus quoque vir Hildulfus audito quod acciderat, remeavit ad locum, ac sicut per S. Gislenum didicerat Sancta, ostendit ei quem Sanctus cœperat exstirpare locum: ibique noxiis radicitus amputatis arboribus, restructa est ei domus in montis latere; ac Oratorium in SS. Apostolorum Petri & Pauli honore *a*.

Velari eam curat.

13. Sanctus igitur Dei Sacerdos Gislenus ex toto S. Waldetrudis prudentissimus consiliator, hortatus est eam proficisci ad almum Pontificem Autbertum, ut ejus auctoritate susciperet innocentis vitæ indumenta: quod & gratanter fecit. Acceptis itaque sacris velaminibus mox semetipsam suaque omnia Divinis tradidit actibus, ostendens passim suæ sanctitatis exempla pluribus. Animadvertens siquidem gloriosus pater Gislenus eam in sancto proposito per omnia esse roboratam, gavisus est valde; quia quod in eo diu optaverat, oculis intueretur propriis.

Aldegundis etiam & aliorum conversionem molitur.

14. Decetero monuit Sanctus Sanctam super sorore sua ALDEGUNDE virguncula; ut & ipsa sicut se lucraret Deo, filias quoque suas non negligeret, quin eas consecraret Deo, ALDETRUDEM scilicet ac MADELBERTAM. Enimvero inspirante Divinitate ac sancta Waldetrude suggerente & Patre almifluo Gisleno clarente, sese alma Aldegundis contulit Dei famulatui in Cœnobio Melbodiensi, quod ei forte ex patris matrisque hereditate contra neptem suam sanctam GERTRUDEM dimissum erat. Ubi quoque ædificato Oratorio aliisque habitaculis virgo Aldegundis suam adiit sororem invisere in monte Castriloco. Quæ etiam egestati sororis condolens, conata est eam hortari, uti relicto illo loco iret ad suum, qui major ac melior esset servorum ancillarumque frequentia. Cui sancta Waldetrudis: Malo, ait, hoc in loco, licet inops diebus vitæ meæ Deo obsequi, quam ire quo cogis: Deus enim ubique non patietur me perire fame. Divites quidem, ut Psalmista inquit, eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono. Loco nempe hoc fruar quoad vivam, quem per suum famulum Gislenum Divina pietas mihi destinavit. Redi ergo cum tuis consanguineis, o dulcis Soror, alens eas regulariter. Abiit enim ac recessit Deo comite.

Aldegundi obitum prædicit.

15. Ea tempestate sanctus Pontifex Amandus sui cursu laboris consummato spiritum divitiis cœlestibus oneratum reddidit Regi æterno. Quem sancta virgo Aldegundis in visu ab eodem Rege Regum Domino vidit cœlesti diademate coronari. Quam quidem visionem puellarum suarum secum degentium nulli voluit referre, sed misso nuntio ad Dei virum Gislenum, petiit cum sorore ad se visitandi gratia venire. Venientibus autem iis, occurrit obviam sancta virgo, in loco qui dicitur Meinrivus, & mutuo se salutantes loquebantur de cœlestibus exsultantes. Tunc alma Aldegundis intimavit visum eis. Cui venerabilis ait Gislenus: Quia meruisti, o virguncula Deum videre sui amici animam coronanteo, pro certo scias non propter illum qui coronabatur, sed propter temetipsam quæ adhuc in certamine es tibi fore ostensum. Imminere autem tibi scito vitæ iostantis finem: ideo rogo temetipsam in Dei opere stabiliter firma, deposcens ejus pietatem ut in te aliquam incommoditatem mittat, per quam purgatior reddita queas cum sancto Amando remunerari perpetim. Quæ utique virgo sancta, Evangelii perficiens verba dicentis: *Qui odit animam suam in* Joan. 12. 25.

a Nempe apud Castrilocum: quo de Oratorio & Monasterio circumposito in Actis S. Waldetrudis agendum.

CIRCA AN. 681 9. Octobr.

hoc mundo, in vita æterna custodit illam; petiit a Deo incommoda & impetrare meruit. Nam in dextera ejus mammilla morbus cancri ortus est. Quam incommoditatem vehementer dilexit, quia sciebat hanc sibi profuturam si patienter sufferret, quodque fecit finetenus. Prædulcia itaque conferentes inter se verba Sorores prædictæ cum S. Gisleno Confessore, communi consilio decrevere, ut Cella prædicti hominis Dei omni tempore conjuncta esset Monasterio almæ Aldegundis: quod hactenus ita permanet. Statuerunt etiam ut Abbates seu Abbatissæ Melbodiensis Cœnobii in universis necessariis præstn forent Abbati Fratribusque habitantibus Cellæ S. Gisleni, pontemque construerent, per quem fidelis populus oratum pergeret ad locum prædictum: quia, ut dignoscitur, propter paludes invium est iter per quod ad illam Cellam pergitur. Hæc vero quæ dicuntur præcepto CAROLI Regis magni firmata sunt tempore ELEFANTIS Abbatis ipsius loci.

Cellense Monasterium Melbodiensi sociat.

16. Interea S. Gislenus cum alma Waldetrude redeuntes, venerunt in villam Framerejas, quam eadem sancta emerat, & dedit ex ipsa sancto viro partem unam dicens: Accipe serve Dei partem de hac mea possessione, unde habeas qualiter vivere queas cum tuis sociis. Ita reversi sunt ad propria. Prorsus nemo potest eloqui quantæ fuerint S. Gislenus ac Dei famula Waldetrudis charitatis, quamque servarunt usque in ultima suæ senectutis. Præ senecta enimvero nemo eorum jam quibat invisere alterum, unde communi decreverunt consilio in villa Quaternione * ædificari Oratorium in S. Martyris Quintini honore, illucque soliti erant colloquii causa convenire. Quod etiam Oratorium Gisleno tradidit ad opus SS. Apostolorum Petri & Pauli, ad resocillandos inopes quos præfatus Antistes super aurum & topazion ob Christi amorem diligebat, cupiens audire illam mellifluam Domini vocem in die extremi examinis: *Quamdiu fecisti uni ex meis minimis, mihi fecisti*. At ultra nempe sunt & innumerabilia quæ de hoc viro sanctissimo Gisleno populorum rumor refert, vel quæ in chartulis antiquissimis difficile intueri valent: in quibus tamen reperitur quantum assiduus fuerit orationi, vigiliis sacris intentus, parsimonia conspicuus, paupertatis veritate contentus, egenis dilectus, & cunctis Dei virtutibus refertus.

Aldegundem munificam ac familiarem habet.

* *Quaregnon*

17. Igitur cum Rex sæculorum pro sui laboris agone palmam perennis gloriæ ei decrevisset rependere, plenus dierum gratiarumque, sæculo quod ob merum Dei viriliter vicit relicto, spiritum Divinis fatigatum obsequiis suo reddidit Creatori *a* viventi atque regnanti per sæculorum sæcula. Cujus beatas exsequias ejus discipuli venerabiliter prosequentes, corpus sanctissimum cum ingenti honore humaverunt in beatissimorum Apostolorum Petri & Pauli Basilica, ubi præstantur Divina beneficia dignis ejus meritis intervenientibus ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI, cui cum Patre sanctoque Spiritu permanet æternitas, majestas & imperium per cunctorum temporum spatia. Amen.

Moritur ac sepelitur.

18. In quo loco per multa annorum curricula prædicti S. Gisleni corpus quievit; quousque Magnus Rex CAROLUS cuidam Abbati propinquo suo nomine ELEFANTI *b*, præfatum locum concessit servandum, sublimiusque & pulcrius construendum Oratorium, quo isdem sanctus quiescebat. Honorificentius autem illo ædificato, poposcit idem nobilis Abbas Episcopum Cameracensium HALYDGARIUM venire & consecrare illud more catholico. Veniens ergo Episcopus dixit non debere illud benedici manente intus alicujus Sancti corpore aut aliquibus Sanctorum Reliquiis. Initoque simul consilio elevantes Beati artus detule-

Ejus corpus Halitgarius loco movet ob novæ Ecclesiæ dedicationem.

a Quo die decesserit Gislenus, Vitæ Scriptores non produnt. Natalem ejus diem 7. Idus Octobris celebrant Gisleniani alumni, Translationem Dominica tertia post Octavas Paschæ, restitutionem Reliquiarum 8. Idus Novembris, tametsi in libro sequenti Mirac. *Idibus Decembris* ipsa restitutio facta dicitur, nu. 5. Obitus S. Gisleni paullo post mortem S. Amandi, et paullo ante S. Aldegundis decessum statuendus est ex dictis, id est intra annos 679. & 684.

b Elefans Abbas in subjecto Excerpto num. 1. dicitur *multarum abbatiarum Rector*. Hinc conjectant nonnulli eum ab Eginhardo Caroli M. genero haud alium fuisse. Elefans Prioratum quemdam *d'Alemant* appellatum in diœcesi Suessionensi dotasse dicitur. Rainerus in libro Mirac. S. Gisleni *villulam Alamannis* vocat, *quam ex parte Abbatis Elefantis dicunt cessisse B. Gisleno*: qua de villa cum orta esset contentio inter *Gislebertum quemdam SS. Martyrum Crispini & Crispiniani famulum* & clientes Gislenianos; causa tandem Gisleniani miraculo cessit.

tulerunt fotas Monafterii Oratorium, abdentes eos poft abfidem altarifque feneftram, cupiens Abbas Elefans poft referre illos intro. Benedicta eft itaque Bafilica in honore Apoftolorum Petri & Pauli atque ceterorum Sanctorum, octavo Kalendas Augufti tempore LUGDOVICI Regis prolis inclyti Caroli. Scifcitato deinde Epifcopo Abbas quid de facro-fancto corpore fieri deberet, refpondiffe fertur Epifcopus: Quiefcat illic Sanctus, donec Dei pietas dignetur patefacere ejus merita manifeftius cunctis hominibus. Quievit fiquidem ibi Sancti gleba annis multis propter Paganorum frequentiam & Seniorum fegnitiem, quoufque locus rediit in eremi vaftitatem.

CIRCA AN. 681 9. Octobr.

EX LIBRO MIRACULORUM

S. GISLENI

Scripto a RAINERO Monacho Cellenfi.

1. Quamvis prifcis temporibus a loci primoribus tam ædificiis quam inftitutis Regularibus, necnon etiam luce fapientiæ & fcientiæ non minimum locus Cellenfis fuiffet decoratus; paullatim tamen per incuriam cultus & veneratio ipfius deceffit, ufquedum deprecatione ac juffione CAROLI Regis Abbas ELEFANS tunc temporis multarum Abbatiarum Rector opinatiffimus & Regularis normæ fervantiffimus in meliorem ftatum eum omnimodis reparavit. Nec fic quidem Satanæ invidia ceffit, verum amplius malignitatis fomite exarfit: nec deftitit quoufque hoftili piratarum incurfu acfi quodam incendio intra Gallias graffaretur, unde præfcriptus locus cum multis aliis in vaftiffimam folitudinem redigeretur.

Cellæ reftitutio & clades.

2. Sed jam nunc qualiter Divina pietas fupramemoratæ Cellæ miferta fit, qualiterve cineres Sancti in lucem protulerit, pro captu ingenioli pandamus. Vir Dei apparuit in fomnis cuidam fuæ familiæ WINCRADO nomine, monens illum blanda voce, ut corpufculi fui urnam ex fepulchri imis in oculos efferat Solis abfque ulla cunctatione. Qui bis admonitus & ipfe nihilominus de die in diem juffa monentis procraftinat, nefciens utpote rufticus, tenorem viæ qua id explere valeat. Qua de caufa vir fanctus quafi indignatus apparet ei tertio, comminans & fremebundus: Ibi me, inquit, proculdubio invenies quiefcentem corpore, ubi contra feneftræ abfidem vifus tibi fum hefterna nocte. Si autem quæris fcire volens diem adfumendi laboris, non labatur memoria dies pridie Kalendas Octobris, quæ dicata ex nomine Michaelis Archangeli cunctis Chrifticolis per mundum fulget celebris. Wincradus vero fomno excuffus, triduanum confulte & devota mente explens jejunium, Clericis advocatis ad opus fibi injunctum properat ad locum ubi jacebat corpus facrofanctum: ficque intimato ex condicto viri Dei Kalendarum die fodiens, invenit congaudentibus qui aderant cœleftem thefaurum. Corpus findone munda diligentiffime involutum & fub agalmatis *a* clave firmiffime obferatum in eadem urna deponitur, deputatis pro tempore excubiis Clericorum: quoniam non audebant qui aderant facros cineres quoquam transferre timore correpti Synodalium legum *b*, donec caufa delata ad Cameracenfis Epifcopi auditum, fcirent quale fuper hujufcemodi negotio ab eo acciperent decretum.

S. Gisleni corporis Elevatio.

3. Quod aure accipiens STEPHANUS *c* Cameracenfis Epifcopus, præparat fe ad transferendum fanctiffimi viri corpus: fed quidam legatus falutem & gratiam affert ei a Regalibus fedibus, offerens fimul diploma cum edictis Imperialibus, quibus non parum occupatus intermittit profectionem; fed præcepit

Cameracenfi Epifcopo jubente.

OIL-

---

a *Agalma* Simulacrum ac Templorum ornatum fignificat, hoc loco ferinium.

b In Synodo Maguntiacâ anno 813. ftatutum eft cap. 50. *Ut deinceps corpora Sanctorum de loco ad locum nullus præfumat transferre fine confilio Principis & Epifcoporum & fanctæ Synodi licentia.*

c Stephanus Cameracenfis Epifcopus teftante Balderico in lib. 1. Chron. Camerac. cap. 68. *claufit diem anno Dominicæ Inc. 932. tertio Idus Februarii.*

CIRCA AN. 681 9. Octobr. OILBOLDO Archidiacono, ut sumptis Cameracensis Ecclesiæ primoribus Sanctum transferat. Qui ut ministri fidelis accelerans parere præceptis venerandi Pontificis, adit locum cum Primatibus civitatis. Deum congregata Cleri populique vulgaris turba oon modica, sacri corporis urnam efferunt cum honore summaque reverentia, inferentesque in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicam, ubi dudum per plura tumulatus fuerat annorum curricula ponunt, non in inferioribus, ne videretur lucerna a Domino accensa modio supposita; sed potius io superioribus officiosissime tractantes sacra recondunt pignora. Dcinde ordinatis rationabiliter omnibus pro temporis copia quæ circa sacrum corpus videbantur necessario ordinanda, Archidiaconus cum suis civibus revertitur ad propria.

De Reliquiis Sancti a Malbodiensibus furtim sublatis, sed revelatione Divina patefactis.

4. His autem & aliis longe lateque de S. Gisleno diffusis, visionis & operum Divinorum signis cœpit undique populi multimodo concurrere cum oblationibus, ac frequentare libenter locum divinitus patefactum. Invidiæ praeterea facibus quique maligni accensi conati sunt furto Sancti corpus rapere & (ut fertur) transmarinis partibus transferre. Disponente ergo Divina clementia quæ suum fidelem Eremitam de tam remotis longisque regnis ad istud venire decrevit, hominum nequam conatus prudenter repressit. Nam Malbodiensis Congregatio æstimans rapere S. Gislenum per Castriloci habitatores, inito communi consilio miserunt nonnullos, qui clam venerandum corpus auferrent. Euntes autem egerunt cum ingeoti cautela, quod animo Domino inspiraote conceperant, reversique cum gaudio venerunt usque Malbodium : quibus obviam venientes Clerici cum Sanctimonialibus ac plebe fideli, susceptum salutare onus detulerunt in Ecclesiam Dei Genitricis cum ambitione multa.

5. Die itaque sequenti Sacerdos præfati loci (Cellensis) non invento sacro corpore nimio turbatus est metu, & cuncti circum maneotes audito quod acciderat, oimium turbabantur, ignorantes quo quærerent suum nuper propalatum protectorem. Posthæc nocte secuta vidit quidam EGRARDUS in visu quasi in Oratorio esset ejusdem Cellæ aote Dei Genitricis MARIÆ stans altare; cum ecce vir quidam apparens dixit ei Sanctus : Quis sum ego? Cumque ille respondisset, Nescio; Ego sum, inquit LANTBERTUS mei Domni Gisleni filiolus : tristitiam deponite quam habetis de eo qui cito revertetur ad vos meus patrinus. Surgens ergo vade, dic HERBERTO Comiti qui jugiter exstitit domino meo optimus vicinus, quod eat Malbodium dicens Fratribus & Sororibus loci, ut reddant S. Gisleum, quem latenter abstulerunt hinc, quemque secum retinent. Etenim neque Deus oeque ipse copit illic manere, sed io loco quem ei dignatus est Omnipotens providere. Negligens vero Egrardus visionem, nihil horum retulit Comiti, sed Fratres consolans ac Patres reddidit hilares & jocundos. Apparuit denuo S. Gisleous in villa Havagio cuidam Francigenæ nomine ADELELMO dixitque ei : Noo tetrices adire Malbodium dicturus Prælatæ THEODRADÆ & aliis Sororibus & Sacerdotibus, ut reddentes sine cunctatione corpus meum, restituatur loco suo. Mane vero surgens jamdictus Adelelmus fecit omnia quæ jusserat Sanctus : illi vero negligenter ejus dicta spreverunt. Misso autem præcone ad Episcopum Cameracensium Domnum Stephanum, venit accedens usque ad castellum Malbodiense : stansque foris intromisit qui dicerent majoribus natu : Reddite quæso, Fratres ac Sorores, almi vatis Gisleni corpus, ut suo a Christo dato restituatur loco; sin secus excommunicabo, ne quis in hoc loco Missas nec alia Dei obsequia celebret. Quod audientes Malbodienses, licet coacti, paruerunt tamen Episcopo. Tunc quoque jussit Episcopus Decanum venire cum omnibus Decaniæ suæ Fratribus, atque Sancti

Sancti glebam referre cum reverentia & honore condigno. Quibus jussis obtemperantibus, præcepit etiam Episcopus, ut singuli Sacerdotes per singulas hebdomadas custodirent locum cum sancto corpore, donec cum Duce GISLEBERTO quæreret, qui locum eumdem servaret diu noctuque. Facta est siquidem Idibus Decembris relatio sacrorum cinerum, & reconditur eadem die cum maximo Cleri plebisque tripudio in sæpe memorata Basilica Apostolorum, ubi deputatis excubiis sacrorum ordinum gloria persolvitur diu noctuque illi qui est laus Angelorum, veneratio quoque Sancto per omne hujus vitæ curriculum.

CIRCA AN. 681 9. Octobr.

6. Cum respirare cœpissent prius vastati populi, qualicumque modo ipsum locum Cellam vocatum requietionis S. Gisleni temere ingressi sunt Canonici, qui enormi more vivere gaudentes, conjugiis adhærentes, sæcularibus negotiis se implicantes, famulatum almi Confessoris quem cum religiositate gerere debuissent, erant dehonestantes: qui majorem sollicitudinem capiebant de sua familia nutrienda, quam de Dominica Ecclesia decoranda. Ipsum etiam corpus S. Confessoris Gisleni per quæque loca deportabant, & quidquid pro oblatione ad feretrum ejus circummanentium Fidelium largitas conferebat, non Ecclesiæ instrumentis dabant, sed ad proprios usus furtim retinebant. Quæ res sæpe miris modis dignitatem prædicti Confessoris offendebat, nec taliter famulantium consuetudinem approbabat. Quadam vero nocte suprafato Duci GISLEBERTO in somnis visus apparuit, quem talis petitionis voce admonuit: Da mihi scutum unum, cujus protectione muniatur habitaculum meum, quia omnibus diripientibus pateo ad ruinam, nec sentio damnatus advocationem aliquam. Duci autem interroganti, quem scutum habere optaret, dedit almus Gislenus responsum, quod GERARDUM Abbatem vellet, qui multas Abbatias regens in ipsis diebus, probabilis vitæ habebatur non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus. Tunc Dux curam gerens hujus rei, conventum Principum statuit ad placitum tenendum apud portum *Dinant* vigore præcepti sui. Cum igitur hora statuti temporis ad jussionem Ducis convenirent Satrapæ, adfuit etiam inter eos Gerardus Abbas bonæ memoriæ, ad quem cœpit Dux hujusmodi sermonem facere: Vos ex Imperiali edicto quamplures Abbatias regitis, quæ donante Deo & vestra sollerti dispositione possessionibus abundant multis & servientibus Deo placitis: sed necessitas poscit quod confractum solidare, & quod decidit in melius roborare. Est quædam Abbatia in honore Primatum Apostolici Ordinis, videlicet Petri & Pauli, necnon S. Confessoris Gisleni fundata, vocabulo Cella appellata, quæ sub regimine domini nostri Imperatoris est cum multis aliis computata, sed pro culpis nostris hactenus nimis neglecta: quam charitativi antecessores de rebus ad se pertinentibus construxerunt, sed mutato per seditionem sæculi Monachorum ordine qui ibi quondam famulabantur, nunc Clericorum turpem vitam illic ducentium manus ad nihilum trahunt. Quam precor ut ad vos recipiatis, & secundum institutionem vestri Ordinis transmutetis, ejectis inde voracibus Clericis. Quod præceptum primo Abbati visum fuit difficile, pro multis aliis Abbatiis quas habebat gubernare: sed potius ea consilio ceterorum Principum sibi comparium rogatus non sprevit Ducis petitionem implere: sicque locum illum recepit *a* ad sese: quem dum vixit, non neglexit quantum potuit amplificare.

Canonicis Monachi subrogantur in Cellam per S. Gerardum.

7. Tempore ARNULFI & RAINERI Comitum sequens patratum est miraculum. Tunc temporis dira necessitas adamantinis clavis fixerat vicinia Hainacensium, videlicet sterilitate terrarum, raritate pluviarum, seditione hominum, multisque causis quibus laborare solet genus humanum. Ipsi etiam Montenses & Hornutenses tantos irarum strepitus exercebant in invicem, ut cum quadam die, sicut sæpe solebant, pugnando concursum facerent, ex parte Montensium caderent decem. Unde Montenses tantas insidias ingerebant Hornutensibus, ut si copia possibilitatis illis daretur, irrecuperabilibus eos annihilarent cædibus. Pro hujusmodi clade pacificanda, necnon & alia multimoda necessitudine in melius restituenda, decretum est ab Abbate

S. Gisleni corpus una cum Sanctæ Vualdetrudis Reliquiis pacis ergo defertur.

a Id anno 1031. contigisse Vincentius in Annal. Hann. cap. 27. docet.

CIRCA AN. 681 9. Octobr. bate SIMONE *a*, qui ipsis diebus præerat Cellensi Ecclesiæ, ut simul comportarentur corpora S. Gisleni ac S. Waldetrudis in Grandem-locum: ante quorum præsentiam omnes malefactnres sponderent se abinde a maleficis operibus suis quibus ante insistebant cessare, & sic placeret Domino flagellum quod supereminebat antiquare. Ille nimirum conventus sub tali tenore inductus fuit a Præceptoribus, ut omnes qui conventuri erant sine armis properarent, nudis & ad orationem extensis manibus. Sed Montenses dolore cordis tacti intrinsecus pro occisis parentibus quos prædiximus ab Hornutensibus, clam ante cucurrerunt, atque in frutecta & arbusta arma sua furtim contexerunt: de quibus venientes Hnmutenses ignorantes & improvisos occidere voluerunt. Indigenæ etiam Hainacenses in ipsis diebus quadam falsa frustrabantur opinione mussitantes alterutrum, quod venditum haberetur corpus S. Gisleni Comiti BALDUINO ab Abbate Simone: quod postea rei exitus pro mendaci probavit existimatione. Quid plura? ad locum suprafatum cum corporibus sanctis pervenitur, castigatio populi ab Abbate Simone incipitur, & ad ultimum excusatio de venditione sancti corporis ab ipso Abbate ita inchoatur: O Domine, cujus visus dominatur in mente, si vere scitur a te, integrum corpus nostri Patroni hic adesse, clarifica hoc ante conspectum dubitantium indicio virtutis tuæ. Quam orationem secutus est tantus fragor tonitrui & nebulæ atque commoti desuper aeris insuper & pallium excussum est quod tegebat secretum digni Confessoris: ut proculdubio cognoscerent hi qui prius hæsitabant certo corpus ibi adesse, quod putabant abesse venditionibus illicitis. Qua visa causa qui insidiantia arma attulerant, compuncti necnon & cuncti alii prostrati communi voto conclamant, sub pacis sponsione observandum auxilium S. Gisleni: multisque muneribus eum ditantes, cum gaudio retulerunt eum ad propriam Cellam repedantes.

Hic interponitur restitutio cæci cujusdam nomine Dominici, qui lotis oculis ex aqua putei S. Gisleni, *quam* HUNOLDUS *Æditumus sibi præbuerat, lumen oculorum recepit.*

Ad Imperatorem defertur pro asserendis Monasterii rebus an. 1035. 8. Necessitate compulsi Domnus Abbas HERIBRANDUS cum suis Fratribus anno ab Inc. Domini nostri J. C. millesimo trigesimo quinto, non valentes ferre vastatinnem sui loci, cum corpore B. Gisleni visi sunt adiisse clementiam Imperatoris CONRADI, lachrymabiliter se reclamantes de vastatione sui loci & de indigentia sui Cœnobii: a quo benignissime consolati, & munificentiis Regiis ditati, insuper & regali imperio optata pace donati, ad notum sibi Cœnobium cum sacris pignoribus non sine lætitia sunt reversi. Cum igitur venissent ad villam quæ vocatur Riusatium, sanctamque glebam S. Gisleni ad hoc detulissent ad Monasterium, ut ibi adimplerent Divinum obsequium; matricularius Ecclesiæ videns illos alonge, obseravit ostium, & sic resedit ante Monasterium, negans se esse illius Templi clavigerum. Petentibus ergo Fratribus qui vehebant sacrum corpus, ut aperirentur illis januæ Ecclesiæ, ut possent explere Divinum opus, nullo modo voluit adquiescere illorum petitionibus prædictus matricularius. Qui diu morantes, & ut illis aperirentur unanimiter orantes, non Ecclesiæ fores ultro aperiuntur Sancto. potuerunt impetrare quod poscebant unanimes. Sed cum jam in id illorum esset consilium, ut inde redeuntes in insula quam propter cingebant brevia Mnsæ brachia, suum tenderent tentorium; ecce Divina virtute aperiuntur ostia Ecclesiæ clamantibus omnibus, Gloria tibi Domine.

Gisleni memoria Tornacensibus celebris, cur? 9. Præfatus igitur Abbas Heribrandus iter suum peragens, cum pervenisset ad Sanctimoniales quæ in Torno militant Deo sub institutis Regularibus *b*, Vitam S. Gisleni transcriptam Dnminabus illis indulsir multum super hoc gaudentibus: cujus rei gratia præclarum Confessorem Christi Gislenum in magna veneratinne habentes, omnipotenti Deo in festivitate ipsius devote offerunt debitæ servitutis laudes.

VITA

a Simon Abbas Cellensis anno 1015. mortuus est ut diximus supra in Observat. præviis.

b Nunc Monasterium Thorense diœcesis Leodicensis ad Mosam versum est in collegium Canonicarum, quatum Abbatissa sola profitetur vota Monastica secundum Regulam S. Benedicti.

CIRCA AN. 682

VITA S. HUMBERTI CONFESSORIS

25. Martii.

Ex Monasterio Maricolensi in Hannonia.

Ex variis libris MSS. & editis.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita ejus triplex.

1. Plures *legimus* S. HUMBERTI *Vitas, unam a Surio, aliam ab Henschenio editas ad 25. Martii, tertiam nancti sumus ex codicibus MSS. breviorem quidem, sed non pauciora complectentem quam alias, superfluis amplificationibus auctas: si forte binam Humberti peregrinationem Romanam ejusque Translationem excipias, quæ suis locis ex aliis Actis inseremus.*

An conditor Cœnobii Maricolensis.

2. *S. Humbertus vixit quiescitque in hunc usque diem in Monasterio Maricolensi, cujus an auctor primarius fuerit, non satis liquet. Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 27. exhibet Chartam donationis cujusdam* factæ Monasterio Maricolensi sub præsentia & favore B. Viodiciani Episcopi: *quæ donatio tribuitur* CHONEBERTO *Abbati tum in titulo capituli, tum in ipso textu, quamquam Colvenerius in Notis* Humbertum *loco* Chonoberti *restituendum censet: ad quem modum Miræus in Cod. Donat. cap. 5. & Henschenius ediderunt ex ipso (ut ajunt) autographo in hæc verba:* Anno duodecimo regni Domni nostri HILDERICI gloriosi Regis, Ego in Dei nomine HUMBERTUS etsi indignus peccator, cogitans de Dei timore vel æterni boni retributione seu abluendis meis peccatis...... dono quod in perpetuum donatum esse volo ad sacrosanctum Monasterium quod vocatur Maricolas, quod vir illustris RADOBERTUS quondam suo opere construxit, consecratum in honore S. MARIAE matris Domini nostri JESU-CHRISTI & SS. Petri & Pauli Apostolorum vel reliquorum Dominorum qui in ipsa Basilica venerantur, situm in pago Fanomartensi * super fluvium qui vocatur Helpra, partem maximam de possessione nostra super fluvium qui vocatur Isaram, quam de avia mea Deo sacrata Andiliana quondam dato pretio per venditionis titulum comparavi, hoc est mansos dominicos, ubi ipsa Andiliana mansit vel postea nos ædificavimus, & terrationes & servos & ancillas, &c. Actum Maricolis, ipse tamen Humbertus etsi peccator propria manu confirmo. *Non ergo Humbertus primarius censendus est Maricolensis Cœnobii auctor, sed Radobertus: tametsi contradicunt S. Humberti Acta, in quibus nihilominus Humbertus floruisse dicitur* Childerici Regis *Principatu, quo superior donatio facta est.*

* Famars

Abbas non secularis.

3. *Neque putes, (quod putavit Colvenerius) Humbertum, ob factam vel propriæ donationem, fuisse Abbatem sæcularem non Regularem. Id enim in more quondam positum fuisse, at Regulares Abbates facultates suas in pios usus retinuerint expenderintque sexcentis exemplis constat, uti alias observabimus. Certe Humbertum in Laudunensi Monasterio reclusum vixisse, patet ex sequentibus Actis: quod Monasterium S. Vincentii fuisse opinamur. Quamquam in S. Joannis Baptistæ Parthenone per B. Salabergam ædificato etiam viri seu Monachi proprias ædes habebant. Fuit proinde Humbertus Abbas (si unquam tamen fuit) Regularis non sæcularis.*

Humberti memoria.

4. *Humberti memoria in antiquis Martyrologiis exstat nulla, at in vetustis* Ludovici Pii Augusti *apud Miræum lib. 2. Donat. cap. 8.* Caroli cognomenti Simplicis *apud eumdem in Notitia cap. 50. aliisque aliorumque diplomatis,* Humbertus sanctus *prædicatur, ejusque corpus in Monasterio Maricolensi quiescere dicitur. Quod utramque confirmat Baldericus in Chron. lib. 1. cap. 67. & lib. 2. cap. 52. Perstat etiamnunc insignis Abbatia Maricolensis, vulgo* Maroiles, *in Comitatu Hannoniæ, diœcesi Cameracensi, vix altero milliari a Landreciaco opido distans, ad Helpram fluvium, qui dexteram Sabis seu Sambræ ripam infra Landreciacum subit.*

Monasterii status.

Humbertus fit Lauduni Monachus & Sacerdos.

1. TEMPORE HILDERICI gloriosi Francorum Regis floruerunt multi sancti viri sanctitate insignes, e quibus enituit Pontifex AMANDUS, & egregii Antistes URSMARIUS & NICASIUS ac B. HUMBERTUS miræ sanctitatis vir. Hic ingenuis ortus progenitoribus *a*, nobilior patuit fide & moribus. Genitor quidem ejus B. EURARDUS, genitrix vero POPITA, claram de stirpe Francorum originem duxere. Parentes advertentes puerum superna visitatione illustratum, plane non sine Divino consilio Laudunensis Sedis

---

a Ex *villa Maceriis*, uti in alia Vita legitur: qui vicus distingui debet ab opido Maceriis ad Mosam, & ab alio vico in pago Atrebatensi, *situs in pago Laudunensi super fluvium Isaram*, uti præfert donatio Humberti, de qua supra.

CIRCA AN. 682 25. Martii.

Sedis urbem adeunt : ubi ſumpto Eccleſiaſticæ habitu militiæ, ipſe velut Nazareus depoſito crine capitis regia & Sacerdotali corona inſignitur. Parentibus vale facto & ad propria remeantibus, venerandus puer in Monaſterio recluditur : ubi ſacris diſciplinis affatim inſtruitur, moribus egregiis adornatur, Eccleſiaſticis ſanctionibus decenter informatur : & ſic proficiens ætate & gratia, per gradus ſingulos ad Sacerdotii culmen uſque provehitur.

Maricolenſe Cœnobium condit, item aliud.

2. Contemplatus itaque aptum ſacris ædificiis locum ſecus alveum Sambræ, quem priores ruriculæ Maricolas dixere, impetrata a Cameracenſis Sedis Epiſcopo licentia Oratorium conſtruxit *a*, in quo juxta rerum ſtipendiariam facultatem viros ſub habitu Monaſticæ converſationis conſtituit, qui per aliquot temporum ſpatia ibi deſerviſſe feruntur : ſed noſtris quibuſdam incertum, qua incumbente difficultate, an loci ſterilitate, an circummanentium inquietudine locus ille aliquo tempore abſque Monaſtici cultus obſervantia vacabat *b*. Verum illo relicto, haud procul exſtruxit aliud Cœnobium, quod ad noſtra uſque tempora ſuperſuit, in quo Clericos utriuſque conditionis & gradus triginta conſtituit.

Moritur.

3. Inſtante die reſolutionis ſanctiſſimi viri Humberti, tandem inter Diſcipulorum flentium voces, & mixtas pſallentium laudes ſancta illius anima carne ſoluta ad æthereas evecta eſt ſedes. Cujus corpus ſanctiſſimum Diſcipuli ejus aromatibus condientes detulerunt in Oratorium quod ipſe conſtruxit cum hymnis & Pſalmis, ibique ſepelierunt in magna gloria. Poſt exceſſum B. Humberti præfati illius loci propinqui, locum ipſum cum ſuis appendiciis rexerunt per aliqua temporum curricula. Iis autem e mundo ſublatis Abbatia ſine Rectore multis exſtitit annis.

APPENDIX I. EX HUCBALDO ELNONENSI MONACHO in Vita S. Aldegundis.

Aldegundi fontem impetrat.

4. Studioſiſſima Divinæ legis, indeſinenter eſuriens verbo cœleſti ſatiari, virorumque Sanctorum ac religioſorum vitam cupiens imitari, B. Humbertum apud Maricolas habitantem, virum in ſanctitate magnificum, illuſtratum ſcientia Scripturæ, ſignum Crucis ab Angelo impreſſum geſtantem in vertice, virgo prudens viſitaverat, pabulo Divini verbi per aliquot dies affluentia oris ejus epulata, cum illo circa vicina Monaſterii quadam vice deambulabat : ſed æſtuante fervore diei cum pene ſiti deficeret, orante viro Dei cum ipſa Virgine, fons ilico dulcis e terra novus emanavit : Virgo reficitur, fons uſque in præſens non deficit.

Veſtes funereas ab ea accipit.

5. Beatus autem Humbertus depoſitionis ſuæ diem prænoſcens, lineas veſtes ad uſus exſequiarum ſuarum ab ipſa Virgine poſtulavit : propter quas dum mitteret deferendas, miſſus alter a Virgine præſaga futuri, legato beati viri in medio itinere cum veſtibus poſtulatis occurrit *c*.

APPENDIX II. EX MARTIO BOLLANDIANO.

6. Exſtat depoſitionis ejus celeberrima dies octava ante Kalendas Aprilis die *d* : cujus corpus ſanctiſſimum diſcipuli ejus aromatibus condientes, detulerunt in Oratorium quod ipſe conſtruxit cum hymnis & Pſalmis, ibique ſepe-

a Si Inſtrumentum donationis a Miræo relatum valet, Rodobertus prius ædificaverat Cœnobium Maricolenſe, quod poſtea Humbertus exornavit & auxit.

b Humbertus dum apud Maricolas morari cœpit, dicitur in aliis Actis excepiſſe SS. Amandum & Nicaſium, & una cum iis Romam profectus eſſe, poſtea vero iterum repetiiſſe : quod utrumque Philippus Harvengius Bonæ-Spei Abbas primus tradidiſſe in Actis S. Amandi videtur. Humbertus ex ſecunda peregrinatione reverſus inviſiſſe dicitur S. Amandum Elnone commorantem, atque Dominicæ Crucis ſpeciem in capite prætuliſſe fertur : *quo facile poſſet intelligere, illi ſe per crucem mortificationis holocauſtum mactaſſe, cujus ſignum exterius retinebat in corpore*. In eadem ſpecie apparuiſſe legitur S. Aldegundi de qua in appendice 1. Poſt binam illam profectionem Romanam Humbertus Cœnobium Maricolenſe conſtruxit, ſi aliis ejus Actis fides eſt.

c Utrumque factum in aliis Actis a Surio & Henſchenio editis etiam commemoratur : at præferendus Hucbaldus, qui primus hæc de re ſcripſiſſe videtur.

d De anno obitus S. Humberti nihil exploratum. Ei ſuperſtes fuit S. Aldegundis anno 684. mortua, ut proinde Humbertus uno aut altero anno prius deceſſiſſe videatur : ſiquidem id quod extremum geſſiſſe fertur Aldegundis, eſt conceſſio veſtis funereæ Humberto facta.

sepelierunt cum magna gloria : ubi suffragantibus meritis ejus beneficia præstantur Divina ad laudem & gloriam Domini nostri JESU-CHRISTI. CIRCA AN. 682

7. Post excessum B. Humberti, præfati illius loci propinqui locum ipsum cum suis appendiciis rexerunt per aliquot temporum curricula : his autem e mundo sublatis, Abbatia sine Rectore multis exstitit annis. Quodam vero tempore venerabilis quidam Sacerdos, nomine RODINUS, ad idem Monasterium gratia orationis advenit. Capta autem occasione Fratres circumsteterunt illum, ut eis præesse deberet unanimiter postulantes. Quod cum humiliter refugeret, & indignum tanti culmine honoris se reclamaret; tandem illorum precibus infractus, CAROLUM Magnum adiit, referens illi quanta Fratrum petitione adstrictus ad regimen Ecclesiæ solliciraretur, quodque nihil inanis gloriæ aut temporalis lucri gratia inductus, summæ rei præesse optabat; sed quia considerabat reatum obstinationis subterfugere se non posse, si utilitatem Fratrum negligeret, & ad restituendum hoc quod utiliter subire movebatur, pertinaciter repugnaret, hujus rei formidine actus, Regis benevolentiam attrectandam æstimaverat. Nam & loci poscere videbatur utilitas, ut ea quæ vetustate collapsa fuerant, renovarentur : dari ergo sibi rogavit prædictam Abbatiam regendam. Audita ergo Rex Fratrum petitione, & viri non ignobili conversatione, adquievit voluntati eorum. Regressus ergo venerabilis Sacerdos ad Monasterium, cum alacritate a Fratribus excipitur.

25. Martii. Rodinus Abbas Maticulensis.

8. Superveniente vero tempore contigit, ut nocte quadam cum se sopori dedisset, in somnis ab Angelo moveretur, quatenus beati Confessoris corpus transferret e tumulo, in quo multis jam annis quieverat. Convocatis igitur Fratribus exposuit illis revelationem, indictoque jejunio hortatur ut sacrum tumulum submoverent. Tertio jejuniorum die Abbas, accitis præsentibus vicinisque Confratribus sed & multa laicorum turba, intimavit illis qualiter de sancti corporis monitione cœlitus fuisset commonitus. Auditis Fratres suæ vocationis causis & exposita visione, glorificant Deum, simulque se accingunt Sacerdotalibus indumentis, impositaque antiphona cœperunt sepulchrum detegere. Quod dum altius pertentarent, cœpit paullatim nectarei odoris flagrantia naribus eorum infundi. Ut autem sanctissimum corpus apparuit, admirari quidem non satis digne, dicere autem quis nequaquam sufficit, quanta miri odoris suavitate perfusi sunt qui aderant. Et quod magis stupeas, centesimus quinquagesimus tertius annus depositionis ejus fuerat, cum illud sacrum corpus ita illæsum & incorruptum inventum est, acsi eadem die spiritum emisisset; ut si lectulum compositum videres, dormire hominem æstimares. Verum etiam linteamina, quibus involutus exsequiarum tempore fuerat, nihil corruptionis in se habere omnibus paruerunt. Sed & herbæ, quæ sepulturæ ejus die appositæ fuerant, quas aut nullas esse pro temporum antiquitate, aut in pulverem resolutas putares, adeo virides sunt repertæ, acsi terræ radicitus inhærentes irriguis aquis virescerent. Levantes autem cum reverentia sanctum corpus transtulerunt in Ecclesiam quam prædictus Abbas ampliatis ædificiis dilataverat.

Humberti corpus e tumulo levat.

9. Multo denique tempore Abbatia tanto rerum facultatibus est imminuta, quanto sæcularis potestatis nutibus mancipata. Nam & hi qui Ecclesiastici cultus officiis præesse videbantur, negotiis sæcularibus tanto liberius inhærebant, quanto nullo Rectoris freno coercebantur. Porro si quid pro sui absolutione viri religiosi ad communem famulantium usum contulerint, hi in usus proprios retorquentes, subditorum indigentiam non adeo curabant : quæ autem ad sollemnem templi ornatum servabantur, vilis mercaturæ impendiis distrahebant. Unde factum est, ut OTTONE Imperatore, Henrici quondam Regis filio, dum FULBERTUS Cameracensis Sedis illustris Episcopus super hujusmodi querelam deferret, ille Princeps Catholicus *a* Abbatiam

Maricolense Cœnobium Ecclesiæ Cameracensi subjectum.

a Id Carolo Simplici Francorum Regi primum tribuit Baldericus in lib. 1. cap. 67. ubi Caroli referuntur litteræ : deinde confirmationem ab Ottone factam cap. 72. commemorat. Otto cum ab obitu Patris Henrici cognomento Aucupis anno 936. Germaniam regere cœpisset, anno 962. consecratus Imperator post annos undecim finem imperandi ac vivendi fecit. Donationem prædictam emisit antequam esset Imperator, siquidem Fulbertus Episcopus Sedem Cameracensem rexit ab anno 934. ad 956. Et Regem tantum se præfert in Diplomate apud Baldericum relato in lib. 1. cap. 72.

CIRCA AN. 682 25. Martii.

de manu ISAAC, qui tunc temporis Comitatus dignitatem administrabat receptam S. Mariæ Cameraci subjectam faceret, & Episcopali regimine moderandam destinaret, quæ usque in hodiernum ad eamdem matris Ecclesiæ Sedem spectare videtur. Verum res Ecclesiæ, quæ male ab externis tenebantur, & aut violentis invasionibus aut infaustis (ut diximus) Clericorum conventionibus fuerant alienatæ, nondum usque ad tempus GERARDI a Episcopi ditimi potueruor. Hic quartodecimo Henrici Imperatoris anno Pontificale sceptrum adeptus, dum lustratis diœcesis suæ finibus, per singulas Ecclesias qualiter Divina ministeria tractabantur perquireret, & ad hunc locum forte transitum faciens diverteret, reperit deformi horrentem specie, semiruta ædificia, omnia dissipata, ut hinc hostilem exercitum transisse putares. Tantæ igitur desolationis causam percunctatus, cum didicisset maxime ex insolentia Clericorum tantam rerum ruinam obortam, & ipse universos eorum mores tum privatis tum publicis correptionibus increpitans, nequaquam ab errore pravæ consuetudinis posset revocare; desperata correptione, ejecit illos a loco, substituens pro his Ordinem Monachorum, consultius eos arbitratus Regularis disciplinæ normam tenere, & si quid oriretur insolentiæ facilius ad rectum duci. Renovato itaque atque ampliato Monasterio, cœpit possessiones Ecclesiæ, sicubi fuerant, restaurare.

Clericis expulsis ad Monachos rediit.

Humberti corpus a Clericis furtim sublatus.

10. Verum hi qui ejecti fuerant, nequaquam suæ offensionis culpam reputantes, sed melioribus indignantes, cœperunt quærere opportunitatem, quomodo rebus amissis consulerent. Missa igitur speculatione, congruum nefariis studiis eventum reperiunt, quo Templum solum offenderent, & Abbatem deesse cum Monachis, qui forte Cameraci pro certis causis Ecclesiasticis apud Synodum illis diebus detinebantur. Rapientes itaque tempus ad occasionem sceleris perpetrandi, coacta manu latrunculorum, factaque irruptione, Monasterium violenter intrarunr, & fractis scriniis & ornamentis, quæ forte repererant, partem sustulerunt; dementes, ut qui nec sacrilegas manus ab ipso Confessoris corpore continuerunr. Sed & illud assumentes ad remotiora saltus deserta transtulerunt, quo si non alia mercede, saltem per hoc pateret eis recursus ad antiquum locum, aut certe in externam regionem venale deferrent. Sic ab illis depositum per quosdam didicimus. Sed conclusit illos Divina Dei bonitas, quæ euncta fortiter regir & suaviter disponit, ne patria tanto Patrono destitueretur, nec prava voluntas effectus sui reatum incurreret. Nam fideles Episcopi, mox ut eis res innotuit, revocatis ab intentione Clericis, receptum ei thesaurum reddiderunt, veniam Clericis implorantes.

Restituitur.

Defertur in Flandriam in cujusdam villæ restitutionem.

11. Instabat forte causa Monasterii, quam prosequi Abbas Monasterii debuerat: nam Clerici, de quibus superius mentio facta est, villam unam in pago *Hagnou*, quam Seviercas vocant, cuidam Militi pro census annui solutione donaverant, quæ in manu BALDUINI Marchisi post obitum viri devenerat. Hanc repetitum Abbas, si qua fieri posset, ire parabat. Unde post quæsitum ab Episcopo consilium statuit in pagum Flandrensium Beati Humberti corpus devehendum, ubi ipse Balduinus in locis maritimis pro rerum opportunitate se eo tempore continebat: arbitratus Comitis animum ad benevolentiam posse inflecti, dum se hominem, quem jure mortalitatis sciret corruptioni obnoxium, a sancto Dei Confessore requiri specie precantis conspiceret, quem postmodum indigeret habere precatorem. Sicque factum est.

Mulier profluvio laborans sanatur.

* Bruges civitas Episc.

12. Translato itaque in præfatum pagum sanctissimo corpore, quid ad insigne virtutum ejus emicuerit, silentio comprimi nefas esse indicavi. Forte mulier in vico, cui nomen Brugas * antiquitas dederat, commanebat, quam omnis vicinia ex multo tempore sanguinis profluvio noverat laborantem. Hæc rebus primum locuples, jam in eo fuerat, ut omnem pene substantiam suam in medicis consumpsisset. Desperata itaque sanitate cum votis mortem optaret, quæ viribus exhaustis invisum spiritum trahebat; audivit B. Humbertum haud procul a domo

a Geraldus Episcopus consecratus est anno 1015. quum annum 14. regni S.Henricus Imperator agebat.

CIRCA AN. 682 25. Martii.

mo exsultante populo deportari. Exsiliente fide, certior de salute, postulat se deferri ad corpus, quæ certe limen domus suæ multo ex tempore transire nequiverat. Bajulantibus itaque viris duobus, primum quidem brachiis innixa suspenso gradu cœpit, ut poterat, festinare ad corpus, cum paullatim refusis viribus cœpit jam melius sentire. Sed turbis comprimentibus, dum hi qui vehebant feretrum vehementius urgerentur, & illa consequendi difficultate traderetur, missa legatione obtestatur morari eos paullisper. Qui corpus bajulabant, nescientes causam legationis, & parvi curantes mandatum, dum ire festinant; accersito uno ex Monachis qui comitabantur, indicat infirmitatis morbum & sumpta ex collo catenula argentea, hujusmodi intulit verba: Hoc mihi, Pater, residuum est ex pecunia quam numerosam habueram, reliquam in medicis consumpsi, hanc in sumptus peregrinationis deputaveram, requisitura subsidia Petri & Pauli. Sed quia non dubia sum Beati Humberti me posse meritis juvari, hoc in fabricam domus illius sumite, sacrumque feretrum restare dum ego fimbriam sindonis ejus contingam facite. Confido enim, si tetigero, salutem optatam me reportare. Quod & factum est. Perveniens enim ad corpus, mox ut pallium quo tegebatur attigit, sanata est: & exsiliens & laudans Deum, rediit ad propria, non sine admiratione multorum, dum quæ alienis vehiculis advenerat, propriis gressibus exsultantem redire vidissent.

In reditu equus a fure abductus restituitur.

13. Reportatus a Flandrensibus finibus Beatus Humbertus in urbem Cameracensem, diebus paucis quievit in Ecclesia Beati Martini, quæ sita est extra murum haud procul ab urbe. Forte jumenta Monachorum non longe a Basilica hospitio custodiebantur: resolutis vino & somno custodibus, dum negligenter claustra hospitii munita forent, patentibus intempesta nocte ostiis, unus ex summariis *a* eorum exsiliit, errabundus in lucem usque progrediens. Quem solivagum offendens vir quidam ad ruralia opera mane exiturus, nec satis usque fidelis, capta occasione reclusit in domum suam, noctem opperiens quæ furtis opportuna videtur, ne per diem deprehenderetur, si quo minare tentaret. Mane autem facto, custodes, cum aperto ostio adverterent deesse jumentum; clamant tentatum a furibus hospitium. Quæstione facta auctorem damni nusquam reperiunt. Triduo denique exspectato cum nulla darentur indicia, & desperatione facta jam a quærendo desisterent, mulier quædam quæ orationis gratia forte convenerat, velut indignantis affectu se circumstantibus infit: Scilicet illud credibile dixerim, quod sanctus Domini Humbertus ministrorum suorum usibus perire jumentum pateretur, cui amisso equo ajunt quondam indomabilem ursum præbuisse officium. Illud incertum, an id derogando, velut incredula debaccharetur, an certior de meritis sancti viri Dei, hoc veritatis spiritu resultasset. Sed necdum illa verba finierat, & ecce qui jumentum subduxerat, pœnitentia ductus, licet invitus, ante feretrum Sancti Humberti cum lachrymis prosternitur, tundensque pectus miserabili questu Basilicam omnem replebat. Taciti qui aderant exspectare, quidnam egisse tantopere doleret; cum ille adsurgens a circumspectis qui adstabant, Abbatem sibi demonstrari rogat: quem intuitus, mox ejus pedibus provolvitur, & reum se criminis accusans: Ego, inquit, Pater, ego sum perditissimus ille, qui vestra commoda latrocinandi fraude perturbavi, vestrumque jumentum, non vestri dispendii, sed duro infelicitatis meæ nomine, subduxi. Culpam non dissimulo, sed erroris veniam postulo, dum quod amiseratis, salvum ecce recipitis. Sit satis exhaustum supplicii, quod per totum hoc triduum hinc plector ultricis pœna formidinis & inevitabilis laboris. Nam ut sciatis quantis crucier miseriis, tertia dies est quo conventus hominum fugiens, lucem ipsam timeo, & sicubi datur, obscuro me recipio umbraculo: nocte vero fugam apprehendo. Sed dum viciniæ hujus fines transfugisse, cunctaque pericula mihi evasisse videor, facto crepusculo ante januam hujus Ecclesiæ, tamquam somno delusus, me adstare comperio. Per has

a Summarius seu saumarius, equus sarcinarius, ἀπὸ τῦ σαγμα quod sarcinam significat.

CIRCA AN. 682 25. Martii.

igitur singulas noctes, inextricabilis fugæ crucior labore, cum nec animal deponere, nec tuta fas est latibula reperire. Convenior digne reatus mei pretio, non suppetit facultas ad effugium, nec ratio ad decisionis argumentum. Conclusit me, fateor, iniquitas mea, instat offensionis meæ haud pœnitenda ultio. Sed nec frustra crediderim his me malis urgeri ex indignatione Sancti Humberti. Jam nunc Pater, salvum & incolume quod vestrum est suscipite, mihique quam non mereor veniam donate: non ingratum dicetis cras tantis beneficiis, cum non amplius audieritis talibus immersum flagitiis. Supplicibus itaque verbis flexus Abbas ad misericordiam, indulget homini quod rogarat: denuntians ut emendatius viveret. Denique per aliquot dies Beatus Humbertus quievit in Basilica, cujus supra mentionem fecimus.

Castelli Cameracensi situs commodus.

14. Dignum interea visum est Episcopo, hinc corpus ejus submotum, statui in Ecclesia Beati Andreæ *a* Apostoli, quam ipse construxerat, quatuordecim millibus ab ipsa urbe distantem, pro eo quod locus ille munitissimus est, ad refellendos hostiles incursus. Sed & loci opportunitas tanta est, ut nulla ejus pars sit fructibus infecunda, sed universa terra optima & ferax. Nam & spontaneos fructus soli ubertas ministrat, & est nemorum ferax, & ideo dives pecoris, & abundans lactis. Terra solubilis & mollior ad exercitium, culturæ gratia & pulcritudinis specie, externis habitatoribus sui desiderium immittit, ut relictis finibus suis ad hanc una habitaturi e diverso conveniant. Aquæ ejus dulces haustu, & ad potandum habiles: siquidem nec palustris uliginis crassum aliquid aut turbidum alveus recipit, quia arenoso littore circumcingitur; unde & genera piscium quam in alio flumine præstantiora sunt. Hac tanta rerum opportunitate inductus, & maxime propter frequentiam populi statuerat Episcopus Sanctum Humbertum eo loci exponi: sed reputans quia ipse vir Sanctus, urbana conventicula & arva fertilia devitans, aridum potius solitudinis locum delegisset, timuit ne ex occasione celebrioris loci pareret causam offensionis. Revocata igitur sententia ad antiquam sedem remittendum existimavit: considerans autem ne veteris malitiæ nondum satiato furore, contra sanctum locum aliquid Clerici molirentur; convocatis vicinæ regionis Primoribus, ne quid insidiarum contra præfatum locum fieri paterentur, eos sacramento constrinxit. Repositus est igitur pretiosus Domini Confessor Humbertus honorifice, & cum magna plebis exsultatione in loco suo, ubi corpus quidem illius incorruptibilem resurrectionis gloriam & adventum resurrectionis exspectat *b*, spiritus vero in cœlis optatæ quietis visione & incomparabili cum Sanctis fruitur æternæ felicitatis jocunditate. Ad quam nos ejus interventu pervenire concedat ipse auctor humani generis Deus, qui pro nobis dedit unicum Filium suum Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, qui unus cum eo & Spiritu-sancto vivit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

S. Humberti isthuc recondere statuit Episcopus.

Maricolas tamen refertur.

VITA

a Ecclesia seu Monasterium S. Andreæ in Castello Cameracensi loco Perrona dicto a Gerardo Episcopo inceptum, a Lietberto ejus successore perfectum, hactenus Ordini Benedictino subjectum est. Lege Baldericum in lib. 2. cap. 49. & Miræi Cod. Donat. cap. 46. & 47.

b S. Humberti Reliquiæ hactenus in Mariculensi Monasterio Ord. S. Bened. adservantur.

CIRCA AN. 684

VITA S. ALDEGUNDIS ABBATISSÆ

30. Januar.

MELBODIENSIS PRIMÆ,

Auctore anonymo æquali, ut patet ex num. 18. 25. & 29.

Ex MS. cod. RR. PP. Fulienſium Monaſterii S. Bernardi Pariſ.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. JOHANNES *Bollandus ad diem 30. Januarii tres ſanctæ* ALDAGUNDIS *ſeu* ALDEGUNDAE *Vitas edidit : primam Auctore anonymo, qui alia Vita* vetuſtiſſima *ſe uſum fatetur ; ſecundam auctore (ut creditur)* HUCBALDO *ſæculi 9. Monacho Elnonenſi, tertiam ab anonymo Cellenſi ſeu Gisleniano Monacho deſcriptam. Veterrimam illam diu a Bollando perveſtigatam nec repertam invenimus tandem in Bibliotheca RR. PP. Fulienſium Abbatiæ S. Bernardi apud Pariſios, eamque nobis a R. P. Carolo a S. Joſepho benigne communicatam hic proferimus, variis aliorum Auctorum ſententiis in adnotationes relatis. Æqualis fuit hujus Aldegundis alia cognominis, quæ 20. Junii Tronchinii juxta Gandavum colitur, de qua hic non agimus.* Vitæ Scriptores.

2. *Non uno die Martyrologia antiqua noſtræ Aldegundis mentionem faciunt, uti inferius dicemus. Notanda verba Flori Diaconi Lugdunenſis in Addit. ad Bedæ Faſtos.* 3. Kal. Febr. In Malbodio * Monaſterio depoſitio S. Aldegundis Virginis, quæ ex proſapia Regali edita, ſuaſionem matris ſuper conjunctionem mariti ſpernens, Chriſtum ſponſum elegit : unde & ejus allocutione & ſæpe Angelica meruit perfrui. *Malbodium ſeu Melbodium olim* locus nemoroſus ac deſertus *teſte Hucbaldo, poſtea Parthenon ab S. Aldegunde erectum & dotatum, nunc opidum eſt Hannoniæ in Belgio ad fluvium Sabim * Monaſterii primordia ſic deſcribit Hucbaldus in Vita S. Aldegundis a Surio & Bollando edita. Aldegundis nuptias Eudonis proci declinatura,* fugit noctu in locum nemoroſum qui vocatur Melbodius, & aliquot diebus ibi latuit. Sed cum audiſſet adveniſſe S. AMANDUM atque venerabilem AUTBERTUM Epiſcopos in Monaſterium Altimontis, nudis pedibus illuc properavit. Deducta eſt a ſanctis Epiſcopis in Oratorium quoddam ejuſdem Cœnobii in honore & memoria S. Vedaſti dedicatum, ubi benedictione Sacerdotali ab ipſis digne conſecrata, ſacræ Religionis velamen ſuſcepit & habitum. Spiritus-ſanctus in columbæ ſpecie paullatim ſe ſubmittens, velum quod conſecrabatur elevatum pedibus & ore ſuſtulit. Aldegundis de Altomonte reverſa in locum ubi prius latuerat, quem ipſa Melbodium nominaverat, qui locus adhuc deſertus erat, cœpit ſagaciſſime locum excolere, vepribus & arbuſtis radicitus exſtirpatis habitacula conſtruere, Servos & Ancillas Dei ibidem congregare. *(Erat ergo ibi Monaſterium duplex, uti & in Nivialenſi, Jotrenſi, &c.)* Denique poſthæc ædificavit ibi Eccleſiam in honore & memoria ſanctæ Dei Genitricis MARIAE. Prædia ſua & facultates & omnia ornamenta ad locu Sanctorum legaliter diſtribuit & pauperibus erogavit. Locum * ubi pater & mater ejus ſepulti fuerant in melius reparavit, & ibidem duodecim Sanctimoniales adſerviendum Chriſto Domino conſtituit. In ſupradicto vero loco Melbodio conſilio B. Præſulis Amandi & auxilio Dagoberti Regis cum duabus ſororis ſuæ B. Vualdetrudis filiabus ſemetipſam contradidit. Harum una MADALBERTA, altera vocabatur ALDETRUDIS. *Paullo aliter Anonymus Gislenianus, qui egregie hallucinatur, dum S. Ausbertum Rotomagenſem Archiepiſcopum tum in Altimontenſi Cœnobio exſulaſſe ſcribit, & tamen* Audoenum Rotomagenſem *dicit interfuiſſe dedicationi Eccleſiæ Melbodienſis cum* SS. Amando, Urſmaro, Erminо, Humberto, Ethune, & Eloquio. *Idem Auctor præter Baſilicam* S. MARIAE *alias duas ab Aldegunde ædificatas ſcribit, nempe alteram* in honore SS. Apoſtolorum, *tertiam* parochialem in honore & commemoratione S. Quintini Martyris. *Baldericus Epiſc. in Chron. Camerac. lib. 2. cap. 36.* In Melbodio, *inquit*, Monaſterium Puellarum beata Chriſti Virgo Aldegundis ad opus ſuæ converſationis ex propriis prædiis ſtruxit : quod etiam B. Autbertus multis viris ſecum adhibitis dedicavit. *Illic Monachas non Canonicas (ſicut modo) ab initio exſtitiſſe, in Præfatione probavimus.*

Melbodienſis Monaſterii initia.

* Maubeuge

* Sambre

* V. infra notas ad num. 4.

1. SAnctarum Virginum feſtivitates anniverſarii circulum * revolventem ſedule celebrantes Chriſto præſule adſiſtimus, dum iſtius mundi nubiloſa curricula tranſeunt, noſtrorum quoque tempora creſcentia decreſcentiaque decurrunt : ut dum carnalia carnalibus impendimus, ſpiritualia quoque ſpiritali Domino procuremus, ut qui Cæſareum nummum Cæſari impendi præcepit, ſua cum magna voce non tardare compellit. Ideo Electis Dei exempla virtutis narrantur, ut & qui audiunt de bonorum ſectis illu-

Prologus Auctoris.

* pro circulo revolvente.

[CIRCA AN. 684. 30. Januar.] illuminati lætificentur, & de beata memoria primum ardescant; inde ad gaudia æternæ patriæ anhelent : ut quarum annua votiva celebramus officia, earum intercessionibus adjuvari mereamur.

[Aldegundis ex nobilissima stirpe procreatur Dagoberto Rege.] 2. Fuisse memoratur vetusta serie sub tempore DAGOBERTI inclyti Regis Francorum beata virgo ALDEGUNDA Christo amabilis, quæ a sanctis actibus annis puerilibus non recessit, sed magno cum amore ejus inhians vestigiis, pro quo fragili hoste superato exsultat. Cui Mediator Dei & hominum Dominus noster JESUS-CHRISTUS tribuit adminiculum pacis, quod est amor charitatis, qui per semetipsum tartareos decrevit absolvere nodos, victorque exsuperato hoste triumphans, captivitatem nostram sua duxit virtute captivam, dedit dona hominibus. Ipse enim in sexu fragili virtutem castitatis contulit, qui omnia ex nihilo creavit. Ortum humanæ conditionis ejus nobili ex progenie parentela testatur. Quapropter propinquitatem ipsius strictim breviterque prænotavimus, ut sequens generatio dubitationis otio vacaret. Venerabilem genitorem ejus WALDEBERTUM *a* meminimus, & genitricem ejus BERTILANEM, qui sub carnali [1. Cor. 7. 29.] conjugio, radio inflammante Divino, vitam elegerant spiritualem, Pauli imitantes vestigia dicentis, ut qui habent uxores tamquam non habentes sint. Duorum quoque avunculorum ejus GUNDELANDI *b* & LANDRICI nomina præfiximus, qui primatum pugnæ istius regionis tenuisse memorantur, quos Græci Scholares, nos quoque Bellatores vocamus. Mira est humana conditio, sed plus miranda Dei potentia. De tam nobili genere pro Christi amore pauper effecta est, de cujus paupertate ipsa & omnes ditamur : & cum esset dives pro nobis [Matth. 5.] pauper apparuit, ut nos illius paupertate ditaremur, ipso teste qui dicit : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cœlorum.*

[Pie vivens, de ineundo connubio interpellatur.] 3. Ab hoc auditu spirituali beata virgo ALDEGUNDA admonita, fulmine cœlesti accensa, duorum viatorum ardore Christi in comitatu sancire cœlestia jejuniis & orationibus, cœpit cogitare qualiter posset terrena relinquere propter nomen Domini & amare cœlestia. Crebre eleemosynis & vigiliis pio animo intenta, in lectione assidua, omnisque prosperitatis studium plus in suis tribulationibus perpessa, quam in nostris dictionibus divulgatur : quia cum etiam tempus jungendi matrimonio propinquaret, quid debitæ voluntatis carnalis animus vellet, ignorans mater & explorare desiderans admonita dixit : Consilium humanæ fragilitatis Deo instigante edoceri cupio, si materno more, dilectissima, matrimonio copulari desideras. Quæ solito more bonitatis studium cogenti matri detulit dicens : Dei omnipotentis, inquit, consilium ignoro, ac tantum meæ spontaneæ voluntatis Deo inspirante verba non denego. Christi sub jugo deservire cupio, & in ejus præceptis persistere ut luridis vanisque pompis hujus sæculi prostratis, Christi bravium in supernis gaudiis valeam comprehendere, brachio quoque sancto ejus defensa, inoffenso pede cœlestem Jerusalem scandere, & infra portas paradisi collocari merear. Ista quæ audis, o dilectissima mater, plus omnibus holocaustomatibus diligo. In talibus me admone, in istis exhortare, o fidelissima genitrix; quia hæc est voluntas & petitio mea.

[Valdetrudem sororem invisit.] 4. Hoc ea desiderante, cum Dominus omni petenti suæ pietatis levamen tribuit, & pulsanti veraciter bona suæ largitatis mysteria pandit, qui venientes ad se non deserit, sed in locis tutissimis municipia collocare permittit; auxilium suæ dilectæ virgini Aldegundæ geminavit, donumque sibi ex una lucida massa [* Vita infra] amplificavit : quia sorori suæ nomine WALDEDRUDÆ * ignem amoris inspiravit, quæ cœpit in ipsa exhortatione persistere, & bonis operibus insudare. Videns autem eam beatus vir ejus MADELGARIUS sub nutu Dei esse constrictam, omnipotenti Deo gratanti animo gratias agens, qui sponte sua spiritualia dona suis fidelibus dispertire dignatus est, magna cum voce ait : Memento nostri, Domine in

a Bollandus suspicatur Vvaldebertum seu Vvalbertum S. Aldegundis patrem esse ipsum Vvaldebertum *Chlotharii Domesticum & Ducem* a Fredegario capp. 54. & 90. memoratum : additque Reliquias parentum Aldegundis etiamnum asservari in vico Curtissolra seu Crisonia, vulgo *Courtsore*, inter Malbodium & Laubacum Cœnobium sito : *ubi uterque suus parens tumulati esse dicuntur*, inquit Anonymus alter.

b In Erchamberti fragmento Gundolandus *Majordomus* Chlotharii II. & *vir egregius* appellatur, non alius sine dubio ab isto, qui in secunda Aldegundis vita *Majoris-domatus dignitatem administrasse* legitur.

in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo. Istius fine versiculi completo, conversus est ad Monasterium quod vocatur Altomonte, ut sub sancta norma Monachorum constitutus, vitam spiritualem degeret, & bonis actibus perduraret. Dum illuc iret psallebat dicens : Dirige me in veritate tua & doce me, quia tu es Deus salvator meus & te sustinui tota die. Postquam vero Dominus scintillarum igniculum singillatim suis accolis secundum propriam voluntatem distribuit, carnalis facultas evanescit, rorem cœlestis patriæ perfundit, & omnia aromatum virgulta florescunt. Præfata vero conjux ejus cum jam remota esset a carnali concubitu, nimio vapore fidei accensa, a Pontifice B. AUDEBERTO consecratum Pallium *a* accepit, seque in Monasterio * quod priús ædificare cœperat retrudi præcepit. Hoc namque sectans, & jugiter Dei implorans auxilium, ut sororem suam maxime ab hujus sæculi laqueis posset eripere, ut Deo illam usuram reddere valeat, quam a pigro servo exigit ubi dicit : *Serve nequam, sciebas quia homo durus sum, meto ubi non seminavi, colligo ubi non sparsi, cur non dedisti talentum meum nummulariis, ut cum venissem ego recepissem utique quod meum est cum usura?* Hoc audiens beata Virgo terrore concussa timuit eam post se superstitem dimittere, & ne a bonis actibus apostataret prædictæ matri Bertilanæ epistolas direxit ; ut eam ad se visitandam dirigeret. Illa pietate commota ire concessit, jussitque ut celeriter remearet *b*. Dum autem iret ajebat : Perfice gressus meos, Domine, in semitis tuis, ut non moveantur vestigia mea. Hæc omnia B. Virgo considerans in corde suo, desiderabat ut quippe germana sua accepto privilegio Mater fieret animarum.

CIRCA AN. 684
30. Januar.
* Castriloc ensi
Matth. 25. 27.

5. Dum vero sub carnali conditione maneret, atque in domatibus parentum versaretur, audivit Beatissima per visum quodammodo altitudinem divitiarum se habituram. Cujus visionis ostensionem insolitam mens puellaris supraquam credi potest admirans, quidnam vellet visio ænigmatica ignorabat. Ipsa quoque arcana Christi considerans, quæ jam ducta stetit ad ostium domus magnæ septem columnis sigillatim subnixæ, clara cuncta ornamenta aromatum fragrantia introspexit, miro vapore suavissimoque odore Christi imbuta. Quapropter cœpit clarius videre jam solutis squamis ab oculis, donum cœleste sibi promissum percipere ab illo qui dicit : *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos*. Jam vero Deo opitulante ambæ conjunctæ in unitate Spiritus-sancti & vinculo pacis, uno tenore quæ Domini sunt magis magisque post agnitam veritatis viam sectantes, lurida quæque ac vilia ut novissima refutantes, ceu duæ volucres in ipsis passibus junctis alis ad astra properantes, adsimilantur his de quibus Dominus dicit : *Qui sunt isti qui ut nubes volant, & quasi columbæ ad fenestras suas?* Quapropter apostolicam geminationem meruerunt percipere, quos in prædicationem binos misisse veridica lectio testatur ; psalmis canentes, sequuntur oracula dicentes : Custodi nos Domine ut pupillam oculi, sub umbra alarum tuarum protege nos.

Visione superna honoratur.
Matth. 11. 28.
Isa. 60. 8.

6. Cum jam Aldegunda crebrius in oratione cotidiana sacrata virgo Christo favente persisteret, cœpit Dominus majestatis suæ signorum miracula coruscantia per visum noctis ei demonstrare. Videns quasi elevata a terra hominem juxta se stantem Angelicum habens * intuitum nimio splendore coopertum, quem sancta virgo non dubitat esse benivolum : & responsum ab eo desiderans appe-

Alia visione discit se fore Sancti-monialem.
* l. habentem

a Sic velum Sanctimonialium nonnumquam appellatur. Collectio Canonum Hiberniens. lib. 43. cap. 10. To. 9. Spicil. *Virgines Palliata, id est velata*.

b Hucbaldus scribit, Aldegundem post sororis congressum revertisse ad matrem *qua tunc morabatur in prædio suo quod nuncupatur Curtissolra* : & petita a matre licentia petendi *habitaculum quod erat juxta Ecclesiam*, accepisse a matre *optima linteamina, ut inde sponsalia sibi vestimenta præpararet*. Aldegundem vero *vestes ad usus baptizatorum*, seu, ut Anonymus Gisleniamus loquitur, *chrismalia vestimenta, pia fraude composuisse* : nuptias sibi paratas fugientem, siccis pedibus super aquas *Sambræ fluvii, dextram lævamque sustentantibus Angelis* incessisse, & *in quodam loco multimodis arbustorum generibus inculto* (quod parentum prædium erat) *brevissimam Ecclesiolam construxisse* : parentes tandem ejus successui ægre annuisse. Nec ibi tamen Aldegundem a proci Eudonis persecutione securam, mortua matre fugisse in Altimontense Monasterium, ubi *Religionis velamen susceperit & habitum in Oratorio quodam ejusdem Cœnobii, in honore & memoria S. Vedasti dedicato*, Spiritu-sancto ei velum imponente : demumque Melbodium Monasterium construxisse. Anonymus Gisleniamus eadem fere commemorat, nisi quod Aldegundis cum sorore congressum priorem reticet. Quæ omnia in alio anonymo uti hic prætermissa sunt. Lege Observationes prævias.

CIRCA AN. 684 — 30. Januar.

appeti, ait ad illum : Prosperitatis visionem quam vides in me, o bone Sator, elucida. Interrogatus mox spiritualia verba attulit dicens : Video quasi litteras per circuitum capitis tui. Iterum secundo admonitus intimans ait : Video virgam sursum erectam a capite tuo usque ad cœlum. Tertio inquisitus ait : Audivi vocem in Jerusalem, quod Sanctimonialis eris. Cœlestia cœlestis commemorans qui dicit, *Qui est de terra, de terra loquitur; qui de cœlo venit, super omnes est;* hoc quod vidit & audivit, hoc testatur. Quo plus quippe vigilat scintilla fidei, plus accenditur amor Christi. Post discessionem istius adminiculi, oculos elevans ad cœlum orans ait : O Rector salutis æternæ tremende, qui per Angelum tuum indignam famulam tuam visitare dignatus es : tuus est honor & virtus per infinita sæcula sæculorum. Facto fine, audivit vocem Angelicam dicentem sibi : O virgo florigera cœlesti vincta cultori, si scires donum cœleste tibi a Deo Patre promissum, parva tibi esset species hujus mundi. Qui manifeste asserens dixit : Non habebis alium sponsum, nisi Christum Dominum. Sicque confortans eam & loquens multa de regno Dei, illa conjunctis visceribus præ gaudio dixit : Fiat ancillæ tuæ secundum verbum tuum.

Johan. 3. 31.

Duplici alia visione ad relinquendum sæculum excitatur.

7. In sequenti vero nocte post matutinam orationem vidisse se memorat per visum vestem habere pretiosam, quæ a terrenis vestibus distabat ineffabili dictu, adsistens coram eo, qui formosam gerens speciem in puerili habitu ait : Si scires qualis videtur esse stola cœlestis quam tibi dabit Dominus ! non similis istius esse dignoscitur; sed fulget sicut sol & luna in regno Patris mei. Dum hæc inter se conferrent, alius in clara luce refulsit, affatus hæsitantem. Quis tibi videtur esse, o salvifica, qui loquitur tecum ? At illa æstimabat Angelicam esse visionem. Ille autem patenter ait : Hic est Christus Filius Dei vivi qui loquitur tecum, spes consolationis & virtus bonorum operum, panis supersubstantialis qui de se ipso ait : *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Gaudens & exsultans in corde suo, jam omnibus prægustatis mellifluis pabulis Christi, crescentibus signis & miraculorum portentis, iterum ænigmatice videt palmam se habere in manu lucifluam omnibus obtutibus clariorem, similemque coronam auro gemmisque regalibus pertextam non manufactam, sed in cœlis a Deo solo formatam : & mox in adquisitione horum humanas res relinqui desiderat, Apostoli considerans sectam dicentis : *Omnis qui in agone contendit ab omnibus se abstinet : Ille quidem ut corruptibilem coronam accipiat, nos autem incorruptam.* Perennis regni præmia adipisci cupit, & vitam possidere æternam.

Johan. 35. 41.

1. Cor. 9. 25.

Dæmonem sibi adblandientem fugat.

8. Ecce jam in assertione bonorum operum occurrit ei diabolus ceu lupus rapax, hostis antiquus velut leo frendens, stridensque dentibus suis, qualiter solet relictis catulis siccis faucibus tempore venerio per lucos saltusque vagari quærens quem devoret, & procaci ore ait : Cur mihi illudis columna immobilis ? Regnum quod perdidi dabit tibi Omnipotens. Displicet mihi valde tua virginitas, & conatus sum eam tibi eripere, sed nequaquam. Virgo vero Christi Aldegunda firmato pectore increpans eum ait : Nocifera pestis furiarum, mens malivola, prostravit te Dominus noster JESUS-CHRISTUS pedibus suis, iterumque sævis contra hominem qui est imago ipsius, & conaris mortiferas spargere flammas in famulos famulasve Dei, quibus intima vena casti animi fervet de Christi lampade. Apostata præcipio tibi in nomine Domini nostri JESU-CHRISTI, qui te exsuperato in cœlis triumphat cum Patre, ad inferni claustra descendere. Inimicus diabolus statim confusus evanuit, virgo Domini in fide permansit. Statimque Angelus Domini in confortatione beatæ virginis Aldegundæ adfuit dicens : Pax tibi, confortare, viriliter age : Dominus tecum, benedicta tu inter Virgines : scriptum est enim nomen tuum in libro vitæ, & portio tibi vera terminata est in numero sanctarum Virginum. Quapropter, o beata Virgo, oportet te permanere in virginitate tua, si vis accipere coronam, quam tibi per visum noctis monstravit Omnipotens, quæ omnibus donis visibilibus & invisibilibus supereminet, & ab illius tentatoris decipula nequissima evadere. Sicque exhortans & admonens eam Angelus Domini, sine intermissione virgo Dei Aldegunda cum lachrymis præ gaudio psallebat dicens : Voluntarie sacrificabo

Ab Angelo confirmatur.

cabo tibi, & confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est. Iterum dicebat: Psallam & intelligam in via immaculata; quando venies ad me? Et iterum: Fac mecum signum in bonum ut videant qni oderunt me & confundantur, quoniam tu Domine adjuvisti me & consolatus es me. CIRCA AN. 684 30. Januar.

9. Jam a sarcinis peccatorum mole & jugo carnalis curæ Christo flagrante sciens se beata virgo esse ereptam, quæ anhelitum gratiæ perennis per multas ostensiones ineffabiles senserat; jam ovis a fauce lupi, boni Pastoris Christi manu erepta, ad caulas perennis Regis ejus curiosa diligentia est reducta, omnipotentis Dei jugiter implorans victoriam: ut illuc immaculatus captivusque spiritus per semitam justitiæ redire valeat, unde huc te largiente advenerat: cum licet mirabilis sis in minimis, mirabilius tamen operaris in maximis, qui arida pectora paradisigeno fonte mirimoda largitate irrigas, te ipso teste qni dicis: Si quis sitit veniat ad me & bibat, & non fiet ultra, quoniam de ventre meo fluent aquæ vivæ. Mihi enim indignæ revelasti secreta tua Deus meus, te decet laus & virtus per infinita sæcula sæculorum Amen. Johan. 7. 38.

10. Cum etiam in appetitu itineris superni regni staret orans, & diurno postulans in stadio, adsuit Divino in nutu puellula miro affectu ornata, pallida gerens ora, affatur amice: Soror casta, Genitrix Domini nostri JESU-CHRISTI misit me ad te explorare quid velis. Illa sine mora dicenti sibi ait: Nihil amplius indigeo, o admirabilis progenies rosarum, nisi ut voluntatem ipsius in omnibus adimplere valeam, qui interrogante quodammodo servulo dicente, Domine quid faciam ut vitam æternam possideam respondens ait: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis; & proximum tuum sicut te ipsum.* Ista super omnia sectari cupio, o castissima radix vinearum. Illa in auras evanuit ignicoma flavescentibus crinibus ad astra remeans. Dum in ipsa statione adforet & miraretur euntem, apparuit alius in clara luce, adveniens per iter quo illa tenderat, columbarum gerens oculos & Apostolicum habens vultum adstitit coram ea & ait: Quid stupes? Ego sum Petrus Apostolus JESU-CHRISTI missus ad te, ligandi atque solvendi habens potestatem. In numero Sanctorum es recensita, o pudica. Illuc egredere, desiderat te Dominus, quoniam mora in hujus sæculi ... pœnam habet. Noli timere: qui timet non est perfectus in charitate; sed perfecta charitas foras mittit timorem, quoniam timor pœnam habet. B. Deipara ipsius desiderium per Angelum explorat. Matth. 22. 37. S. Petrus eam invisit.

11. Quadam die dum esset in secreto cubiculo domus suæ, & clauso aforis ostio oraret, Spiritus-sanctus per infertas fenestras radios ad similitudinem Solis & Lunæ emittebat super eam. Quæ genu flexo præ nimio splendore perterrita respiciens vidit Angelum Domini in aere stantem, qui dixit ad eam: Invenisti gratiam apud Altissimum. Nonne vides magnum splendorem Solis & Lunæ micantem super te? At illa respondens ait: Video, Domine mi, sed ignoro quid ista figurent. Angelus admonitus ab illo qui nequit bona celare sed pandere, qui candelam non sub modio, sed super candelabrum poni præcipit ut luceat omnibus qui in domo sunt; iisdem mellifluo ore cœleste pandens mysterium ait: Per radios Solis Dominus noster JESUS-CHRISTUS figuratur, qui de se ipso ait: *Ego sum lux vera.* Per splendorem lunæ, remuneratio Justorum perennis intelligitur, de qua Evangelista dicit: *Præcinget se & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit illis.* In talibus hortatur Dominus suis fidelibus quando dicit: *Discite a me quia mitis sum & humilis corde, & invenietis requiem animabus vestris: jugum enim meum suave est & onus meum leve.* Loquar an sileam? Christi mihi magis hortantur fari miracula, quam silere auctoritas: ut dum magis lucerna fidei accenditur, plus nubilo suffossi modii obscuratur. Haud aliter Dominus noster spiritualia suæ salutis humanis obtutibus patefacere dignatus est: ut saxigena corda monstris saxigenis domaret, & per visiones Angelicas adeptum nobilium repararet. Plura referre mora est. Alia visio. Johan. 8. 12. Luc. 17. 8. Matth. 11.

12. Quadam nocte solito more dum Cursum Matutinarum perageret, unaque secum in comitatu de Sororibus adforet, jam nox atra opaca silentia claufe- Item alia.

 ferat.

CIRCA AN. 684 30. Januar. ferat. Quæ ſtetit ante fores oſtii domus, reſpiciensque vidit erga locum platearum ſubito ſplendeſcere, & velut globos igneos in uno deſcendere, viſionem Angelicam ſciens eſſe veridicam lætoque animo currit intrinſecus. Quæ genu flexo, more ſolito orans: O bone Præceptor triplicisque luminis auctor qui mentes renovas noſtras, hic reſpice turmas. Laus, decus & virtus quæ te decet bonæ gloriæ Chriſte: Chriſte ſalus hominum, fac bona quæ cupimus. Ore tonans patrio cœli de ſedibus altis: Subarrhavi te, dotem detuli, monilibus ſacris ornavi: Veni, percipe quod novi. Illa vero quæ cum ea fuerat, currens velociter nuntians Sororibus ait: Vidi mirabilia in adventu dominæ noſtræ. Ignis accenſus eſt in medio platearum, quem ſubito evaſit. Illæ lætantes una voce dixerunt: Grates laudes tibi Chriſte referimus, qui nos ſub jugo ſpiritualis Matris conſtituiſti: Te decet laus per plurima.

Exitus ſui diem imminere intelligit. 13. Contigit namque ut per viſionem Divinam monſtraretur ei exitus humanæ fragilitatis. Ecce duo viri adſtiterunt luciflui, narrantes qualis eſſet remuneratio Juſtorum perennis unicuique ſecundum proprium meritum. Sciens autem a Domino miſſos lucifluos in conſortatione ſui exitus ne trepidaret, benivola gratias agit. Poſtera die Angelicis viſionibus admonita audivit vocem dicentem ſibi: Sponſavit te Dominus in ſempiternum, ut incorruptibilem coronam accipias. Statim videns ſe ab illo ornari ſponſalibus veſtimentis, gaudio repleta interrogans ait: Quomodo tibi nomen eſt? Qui reſpondit: Glorioſum eſt nomen meum. Iſta non miror ſentienda Fidelibus ab illo qui dicit: *Cœlum* Act. 7. 49. *mihi ſedes eſt; & , Anima juſti ſedes ſapientiæ.*

S. Amandi gloriam videt. 14. Illis temporibus erat quidam Epiſcopus nomine AMANDUS, amicitia ſpirituali familiaritate adnexus. Quadam nocte dum ſe ſopori dediſſet, beata virgo vidit illum a Domino coronari, & magnam catervam animarum cum illo beatitudinem Chriſti percipere, & vociferabant Angeli: Ecce munus amabile: quod ore prædicando adquiſivit, Domino contulit. De amici ſalute virgo beata evigilans, gaudet exſultans in corde ſuo *a*.

Diaboli artes ludit. 15. Iterum obvians ei diabolus nimiam gerens invidiam contra eam ait: Sane Fide priorum Patrum ſervata, ſecreta paradiſigeni pectoris percepiſti, & manſionem quam per inobedientiam perdidi, obediendo percipere feſtinans in iſto loco cœnoſo: invidia ductus confundor. Cui econtra beata Virgo reſpondit: Jam tibi dixi, fraus ſævæ malignitatis, ne me vacillares in proſperis, qui ſemper moraris in adverſis. Dominus noſter JESUS-CHRISTUS qui te exſuperato triumphat in cœlis, non eſt localis ſed firmans regnum noſtrum perenniter, tibimet chaos latebroſum reparavit, ut maledictioni ſubjaceas. Jamque phreneticus auditis verbis evanuit *b*.

Obitum ſuum prædicit. 16. Poſt dies autem non plures dum eſſet ſuſpenſa a cibo potuque carnali, ſolita oratione proſtratur * ſine quibus hoc genus non ejicitur. Erat autem dies Paraſceven. Mane autem ſabbati facto, videt Angelum Domini loquentem ſibi atque dicentem: Promiſſam tibi a Domino remunerationem ſcito percipere, proximaque afflictione quam perpeſſura es in hoc labenti ſæculo, coronari ab eo quaſi unus ex nobis. Audiens autem hæc, læta cecidit in faciem ſuam. Qui ſtatim abſceſſit. Dum in tali ſuſpenſu adſoret, ſtatim recogitat ſibi * ab eo ſalvari, qui ſe in multis afflictionibus conſortavit, affirmans namque *; Manſio tibi lociflua in cœlis eſt præparata.

* proſternitur

* lege ſe

* f. inquit

Morbo decumbens dæmonem videt. 17. Deinde vero volente Deo illam velut obrizum aurum in fornace probare, cœpit ſacrata Virgo Chriſti ægrotare, nimioque languore carnis affligi. Circa noctis media nimio ſitis caloriſque infirmitate conſtricta, cœpit ſe fortiter ſitis caloriſque coartatione conſtringere uſquequo aurora conſurgeret: ſactoque mane vidit illum antiquum hoſtem ſatanam ignicomis ſpiris ſlantem circa locum in

a Hucbaldus addit Aldegundem expoſita B. Gisleno hacce viſione didiciſſe obitus ſui tempus non longe abeſſe: quod etiam in Vita S. Gisleni commemoratur.

b Subjicit Hucbaldus Aldegundem inviſiſſe *B. Humbertum apud Maricolas habitantem, & cum circa vicina Monaſterii cum illo deambularet orante viro Dei cum ipſa Virgine, fontem ilico dulcem e terra manaſſe*. Quibus addit: *Beatus autem Humbertus depoſitionis ſuæ diem prænoſcens, lineas veſtes ad uſus conſequentium ſuarum ab ipſa Virgine poſtulavit*. De fonte eadem habet Anonymus Gislenianus. Confer Vitam ſancti Humberti Abbatis Maricolenſis.

In quo jacebat. Et ait ad illam: Constrictus, fateor, minis Angelicis cur iterum ausus sum fatigationem imponere, cum jam multoties erubescentia ductus confusus abscessi? propria matre invidia coactus hæc fecisse fateor, quæ me de sede florigera prostravit. Jamque iniquus hostis excommunicatus evanuit, Virgo Christi fatigatione soluta orationi solitæ subjacuit. Die autem quarto allatus est ad eam puer prope jam mortuus: propinqui namque illius jam desperabant de vita parvuli. Jussit namque Christicola sancta collocare illum ante cornu altaris, loco in quo locutus fuerat ei Dominus: oratione Virginis statim sanus effectus est innocens. Et cum ministri ejus rei gesta detulissent de incolumitate pueri, statim sensit a Domino virtutem fieri. Non meis, inquit, meritis illum resuscitavit Dominus, cum sim inutilis in omnibus. CIRCA AN. 684 30. Januar. Exanimem suscitat.

18. O ineffabile mysterium Christi! Quis valet considerare dona sancti Spiritus aut verbis explicet, factis affirmet? Nam si per ordinem ea replicentur quæ per ora Fidelium tertio audivimus, antea clara finietur dies vespere clauso olympo, quam textus lectionis explicetur a nobis. Sed tantum juxta id quod vidimus, aut per idoneos testes audivimus, jubente Christo petitionibus vestris obediens scribere conabor. Ne paginolæ nostræ rusticitatis legentibus vel audientibus tædium generent, ad ordinem titulorum redeamus. Supradicta famula Dei Aldegunda de visionibus atque revelationibus spiritualibus quas Christus sponsus ejus revelavit, cuidam viro religioso SUBINO Abbati de Nivialensi Monasterio narravit ordinanter, & scribendo tradidit. Ex nostra parvitate puellæ parvulæ coram se legere præcepit: satisque mirati fuimus, quia ante ista tempora ultima simile non audivimus, & ea quæ audivimus veraciter credimus. Auctor multa omittit. Auctoris ætatem hinc disce.

19. Dumque foret puella parvula in domo parentum, crevit cum ea amor vitæ cœlestis & cura eleemosynarum in pauperibus Christi: & cum non haberet inquantum mens larga pauperibus ut erogaret, genitrix illius habebat reconditos solidos quos frequenter enumerabat. Sanctaque virgo Aldegunda in virtute Christi cognovit ut illos in pauperibus Christi erogare deberet. Per aliqua namque exspectans revelationem, ut veracius cognosceret quid exinde voluntatis Dei esset; contigit aliquo die ut prædicta genitrix sua ipsos requisisset ubi erant reconditi, quos intactos per plurimas vices dereliquit. Et tunc Dei Electa propria devotione accepit, quos pauperibus pro Christi amore distribuit. Sed cum Mater Cœnobitarum esset, & ante perfecta bonis operibus exemplisque Divinæ gratiæ repleta, misit ex pecunia ministrum vestimenta egenis emere. Fecit namque quod ei fuerat imperatum, & quod superfuit famulæ Dei detulit, & momentum stateris ipsum pondus quod emptura commisit invenit. Ipsa namque & germana sua valde mirantes qualiter ita pondus crevisset, statim recogitant locum Scripturæ ubi dicit: *Qui habet, dabitur ei & abundabit;* hoc est qui minimis fratribus Christi & necessariis ministrat fructum eleemosynarum, multiplicatum in æterna retributione possidebit. Aldegundis in pauperes liberalis. Matth. 13. 12.

20. Contigit namque ut suus piscator quadam die immanem piscem ab amne vivum extraxisset, quem Domnæ Aldegundæ detulit. At illa jussit illum in fontanis vivum projicere. Qui statim incognita aqua trepidans in aridam desiliit: volucres namque de vicinis arboribus convolantes, piscem devorare rabido ore desiderabant. Adfuit namque in proximo agnus anniculus decarpens herbam, vidensque circa piscem corvos cucurrit intrepidus, cornibusque evicit ne devorarent illum. Sanctimoniales namque videntes alonge, mirantur quod agnus huc illucque decurreret. Quæ festinantes invenerunt piscem vivum, eumque Matri spiritali detulerunt. Agnus vero sequebatur illas. Videns namque famula Christi sancta Aldegunda gaudio repletur, & omnes Sorores mirabantur hujuscemodi rei factum, nihil dubitantes pro cujus merito talia fiebant. Piscis intactus ab agno servatur.

21. Qua-

CIRCA AN. 684

30. Januar.

Candela divinitus reaccenditur.

21. Quadam nocte cum Dei famula Aldegunda & germana sua pariter in habitaculo de amore vel de conversatione sancti gregis qui sub doctrina vel exemplo ejus vivebat conloquebantur, candela coram eis posita subito in terram cecidit & exstincta est. Exspectantes paullisper ut aliqua puella curreret ad reilluminandum, inclinans se beata Mater candelam a terra elevavit, & in manu ejus claro lumine refulsit: glorificavit Patrem suum cœlestem qui in multis tribulationibus eam confortabat.

Ecclesiæ fores ultro aperiuntur.

22. Post paullulum dum illas seniores germanas de cura gregis & de stabilitate Monasterii ministras intrinsecus ordinantet instrueret, ad horam orationis sextam ad Ecclesiam venientes pulsaveruut ostium. Ministræ Ecclesiæ defuerunt. Quis scit pro quolibet opere foras exierunt? Dum stant in exspectatione, subito Dei jussione sine humano auxilio ultro ostia patuerunt. Mirantes hujus rei gestum miraculum, officium orationis redditum, ad earum habitaculum glorianter redierunt.

Res suas in pios usus expendit Aldegundia. Matth. 19. 21.

23. Jugiter Dei famula mandata Domini in mente gerebat, memor scilicet Dominici responsi dicentis: *Si vis perfectus esse, vade vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo, & veni sequere me.* Ista considerans sancta Virgo omnia quæ a proximis jure hæreditario perceperat, res proprias, aurum, argentum, lapides pretiosos, vestes mirabiles, sana mente salubrique consilio ad ornamentum Ecclesiarum & in res pauperum, præter vile vestimentum & victum cotidianum, ad præsens distribuit: quia per Scripturarum diversa testimonia, melius est unum solidum manu propria pauperibus tradere, quam centum post mortem promittere. Ideo quod legens intelligit, vivens adimpleat.

Aqua in vinum convertitur.

* pro istis peractis

Urceus aqua divinitus impletur.

24. Ista peracta *, contigit in vicina nocte cum ad hauriendam aquam de fonte ad opus suum secundum consuetudinem ad bibendum ministri attulissent, statim in odorem vini fuit conversa. Hoc non dubium est illi posse declarare signum, qui præceptum Domini nostri JESU-CHRISTI in omnibus adimplet. Iterum evenit, ut una ex ministris sanctæ Virginis implevit urceum aqua ad manus lavandas, cum subito reversa invenit illum vacuum, velociter recurrens ad aquam tremebunda. Et cum esset reversa invenit illum de jussione Dei plenum, itaut mirarentur causam rei gestæ.

Auctoris ætas.

Varia de Aldegundis obitu indicia.

25. Fuit quidam Presbyter boni testimonii, a pueritia in Monasterio deserviens, qui veraciter nobis narravit, cum esset ante fores suæ domus prima hora noctis, vidisse globum igneum ex aere quasi coopertum pennis pavonis. Descendens namque sedit super habitaculum ubi virgo sancta Aldegunda ægrota jacebat. Post nocturnas & matutinas vigilias una Soror de locis Monasterii cum se sopori dedisset, mysticam ostendit ei Deus visionem quasi sanctæ memoriæ B. Aldegunda adstetisset ante altare in loco Sacerdotis, & oblationes Missales manibus in calicem fregisset. Et conversa ad supradictam sororem dixisset: Vade & dic Sacerdoti, ut super hunc calicem Missarum sollemnia canat: quia hesterna die gravis infirmitas membrorum me prohibuit communicari, hodie Domino auxiliante de corpore Christi & ejus sanguine participari desidero. Facto die processit Sacerdos, more solito panem & calicem benedixit, quem subito in aere suspendere vidit, & rursum ea hora stabilis stetit, & pariter postea puella de visione & Sacerdos de suspenso calice famulæ Dei narraverunt. Et tacita cogitatione conservans intra se, non dubitans quod velox depositio corpusculi sui esset futura.

Monacha ab igne servatur illæsa.

* id est vasa ex ære

26. Simili modo quadam die cum Sorores ignem exstruerent ad aquas calefaciendas, stabat una ex Sororibus ad prunas. Invidiosus namque hostis qui animas Sanctorum cotidie debellare non cessat, hic impulsu in prunas & flammas subito eam projecit. Ænioli * ferventibus aquis desuper pendebant. Invocato nomine bonæ memoriæ Aldegundæ, de incendio ac potestate inimi-

Digitized by Google

inimici intercedentibus meritis sanctæ Virginis, incolumis Domino adjuvante ignium minas evasit.

30. Januar. Item alia.

27. Aliqua puella de rebus necessariis Monasterii curam gerens secus pedes Magistræ & amitæ suæ a cunabulis regulariter nutrita est, nomen ALDEDRUDA *a*. Cui beata Magistra sua præcepit ut fragmenta ceræ in unam massam funderet, & in pulverem frigeraret. Dum in loco illum divertisset, cera liquefacta fervens igne & flamma conscendit in altum. Hæc videns illa, dolore detrimenti commota indubitanter cucurrit, & nudis manibus vas simul cum cera de igne elevavit, brachia & articulos & manus de igne & cera bulliente superfusas io pavimento deposuit. Et factum est intercedentibus meritis ac precibus beatæ Virginis, in carne vel cute nullum signum incendii vel doloris apparuit. A Domino sana a periculo incendii effecta apparuit.

Quidam periculose laborans convalescit.

28. Homo quidam peccatis præpedientibus privatus sensu, de vita jam dubitans, a parentibus ductus est ante conspectum Virginis, narrantibus quali infirmitate detineretur homo: jussitque illum vespere reduci ante se, signum Crucis imponens super eum. Qui domum reversus, insequenti nocte cibum & potum sumpsit, somnum recuperans accepit, ac deinceps sanus permansit.

Mors S. Aldegundis variis modis cœlitus designatur.

29. Quinto die ante suum obitum germanæ suæ magna & mirabilis apparuit revelatio, quasi missis Apostolis Christi vel Angelorum agminibus ad æthereas sedes germana sua sancta Aldegunda deduceretur in Nivialla Monasterio. Mirabile signum factum minimum fateor, sed duo visa esse veraciter novimus. Die Parasceve *b* ante Sabbatum dormitionis famulæ Dei Aldegundæ, quædam femina velata ante triennium, pura simplicitate & obedientia, in stratu suo fessa labore sopori se dedit. Circa noctis medium vidit ingentis luminis claritatem per fenestram ingredientem, itaut omnis domus a pavimento usque ad trabes, quasi per Solis radium meridianum esset illustrata. Dum hoc miraculum trepida intuita esset, auribus sonus choris psallentium diversis vocibus magnis ac minimis in Ecclesia Beati Petri Apostoli auditur, ubi virgo Christi sancta GERTRUDIS * cum aliis Virginibus sanctis corporaliter requiescit: & in momento temporis lumen & sonus psallentium pariter per aures sparserunt. Tunc Sanctimoniales stupefactæ inter se conserentes, cognoverunt divinitus transitum sacratæ Virginis Aldegundæ adesse, visis mirabilibus quæ fiebant a Domino exigentibus meritis illius. Tertia nocte egressionis ejus e corpore, exeuntes causa pietatis & visitationis de diversis advenimus locis. Crastina die germana ejus Dei famula narravit nobis, quoniam quædam Soror circa mediam noctem orans stabat ante fores domus, viditque vigilans clariratem vehementem desuper descendentem super habitaculum ubi electa Dei incontaminatum reddidit spiritum, ac deinde continuo in auras sparsit. O mira circa omnes Dei pietas! idcirco humanis obtutibus talia præsentantur a te, ut ne quisquis de fidelibus Christi dubitet gratiam pro gratia Sanctis a Domino percipere, ubi tanti fulgoris claritatisque sunt miracula. Sparsim sonus psallentium cœlestium agminum auditur: & multa innumerabilia signa a Domino fiunt in exitu Sanctorum sanctarumque Virginum, ut cujus nutu gubernantur in terris, ejus adjutorio perducerentur in cœlum: vel quorum exempla imitata virgo Christi Aldegunda fuerat in terris, illorum comitatu felici pergeret ad cœ-

* Vita ad ann. 658.

Auctoris ætas.

a Anonymus Vitæ S. Aldegundis Scriptor *Aldetrudem filiam sororis Vualdetrudis* fuisse dicit. Aliam Aldegundi neptem MADELBERTAM, itidem sororis suæ filiam tribuit Hucbaldus: utrumque Vita Sancti Gisleni confirmat. Aldetrudis amitæ Aldegundi in Melbodiensis Cœnobii regimen successit, Aldetrudi Madelberta.

b Id est *sexta feria ante diem Sabbati & dormitionis famulæ Christi Aldegundis*, sicuti alius Anonymus interpretatur. Ut enim quælibet dies Dominica ab antiquis dies Resurrectionis Dominicæ dicitur, sic & feria sexta dies Parasceves. Hinc intelligas Aldegundem Sabbato mortuam esse.

CIRCA AN. 684 10. August. cœlum *a*, juvante Domino nostro JESU-CHRISTO cui hæc virgo illibata inviolataque servivit, qui cum Patre in unitate Spiritus sancti regnat Deus per infinita sæcula sæculorum. Amen.

VITA S. FILIBERTI ABBATIS

GEMETICENSIS ET HERIENSIS PRIMI,

Auctore Gemeticensi Monacho anonymo suppari.

Ex MSS. codd. & Hist. Trenorc. Petri Fr. Chiffletii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptor. * S. Filbert. 1. Vitam S. FILIBERTI * *Abbatis ab antiquo Auctore descriptam fuisse, testatur qui S. Austrebertæ Acta litteris mandavit coævus Scriptor anonymus his Prologi sui verbis:* Vereor ne mihi contingat quod cuidam contigisse audivi, qui rogatus a quibusdam viri reverentissimi Filiberti Monasterii Gemeticensis quondam Abbatis vitam atque conversationem stilo diligentius exarare, ilico scribere conatus est. Cumque ad manus cujusdam legendi gratia pervenisset, despexit & irrisit, & longe aliter textum & ordinem multo melius dissimiliter immutavit. *Hinc discimus, S. Filiberti Vitam primo quidem rudi minerva ab imperito quopiam homine exaratam, dein ab alio expolitam. Unicam exhibent veteres membranæ a nobis hic editam, quæ sane haud alia quam secundaria illa esse videtur* COSCHINI *Abbatis Gemeticensis jussu composita. Et tamen Hariulfus Monachus in Chron. Centul. lib. 1. cap. 26. istam lucubrationem incultam vocat in hunc modum:* Hic (*Coschinus*) ad incitamentum virtutis & ad exemplum ædificationis animarum sibi commissarum, B. Filiberti Vitam describi jussit, vero quidem sed non valde culto sermone: quippe qui sic loqui gestiebat, ut & simpliciores ex lectione admodum plana fructum intelligentiæ capere possent.

Coschini Abbatis ætas. 2. *Coschinus Abbas Gemeticensi Monasterio præerat longe ante Ludovici Augusti principatum, contra quam Chiffletius censet: siquidem Filiberti discipulus exstitisse, & Aicadro Filiberti successori proximus Abbas, atque Centulense Monasterium tertio post Richarium loco rexisse dicitur. Nec refert, quod* ERMENTARIUS *Monachus Gemeticensis, postea vagæ Congregatio-*

a Obiit S. Aldegundis die Sabbati, ex dictis, & quidem 3. Kalend. Februarii, non ita multo post mortem S. Amandi, quem anno 679. decessisse probavimus. Proinde Aldegundis obitus anno 684. litera Dominicali C ante bissextum prædito collocandus est. *Sepulta est*, inquit Anonymus alter, *in villa sua quondam ditionis ubi animam reddidit Creatori suo vocabulo Curtissolra, ubi uterque suus parens tumulati esse dicuntur. Posthac a Rege inclyto* SIGEBERTO *atque beatissima Virgine* ALDETRUDE *Abbatissa translatum est corpus ejus in municipium Malbodium, quod ipsa (ut in titulo chartarum comperimus) a fundamento construxerat: ubi vernat ejus memoria, ac miraculis coruscat magnis & prodigiis floret eximiis. Estque ipse locus grege Puellarum fertus, aliorumque Deo servientium numerositate repletus, &c.* De Cortissolra dictum supra. Nullus e quatuor Vitæ Scriptoribus signat diem obitus S. Aldegundis, quem variis diebus Ecclesiastici Fasti celebrant. Nempe Vvandalbertus ejus meminit 6. Kalend. Februarii, Florus in Addit. tertio easdem Kalendas ejus depositionem memorat, quo etiam die Ado eam celebrat. Usuardus vero, qualis apud nos Auctario ætate exaratus habetur, Idibus Novembris, quo die Surius in prima editione Vitam S. Aldegundis reposuit. Diem Natalem S. Aldegundis recolunt Malbodienses 3. Kalend. Februarii, Translationem Idibus Octobris. Plures sequutæ istius Sanctæ Translationes. Prima facta ab Aldetrude Abbatissa e Curtissolra in Cœnobium Malbodium, quæ a Sigeberto Rege etiam facta dicitur, ubi pro Sigeberto Theodericus reponendus videtur. Henschenius tamen in Exegesi liminari ad Tom. 3. Martii putat retinendum esse Sigebertum, qui Dagoberti tertii filius in Austria regnaverit. Hæc Translatio Idibus Octobris facta videtur: quo die in minutis ad Bedam additionibus *in Malbodio Translatio S. Aldegundis Virginis* notatur. ALIA TRANSLATIO seu Ostensio corporis S. Aldegundis, ab Hadriano Præposito Malbodiensi teste oculato descripta, contigit anno 1161. die 6. Junii, quo advenit NICOLAUS *Cameracensis Episcopus & cum eo Archidiaconi & quamplurimi S. Mariæ & S. Gaugerici Canonici, advenit &* BALDUINUS *Comes Montensis, &c. allata sunt & corpora S. Gisleni & S. Vualdetrudis. Insuper &* magister GALTERUS *Laudunensis Episcopus advenit*. Missa celebrata, *ad ostos feretrum accesserunt, & sanctum vasculum in quo corpus S. Virginis quiescebat invenerunt. Quo aperto statim exiit odor suavissimus, cujus suavitate*, inquit Auctor, *sumus omnes adstantes mirabiliter refecti. Cameracensis Episcopus ostendit unum de pedibus corio imputrescibili & ungulis vestitum, & caput sanctum ex maxima parte cute incorruptibili coopertum*. Corpus panno serico inclusum in nova theca reponitur. TERTIA TRANSLATIO facta est *anno Incarn. Dom.* 1439. *feria 3. in festis Pentecostes quæ tunc fuit 26. mensis Maji, sede Cameracensi vacante*: quo die Reverendus in Christo Pater D. Hugo Dagnensis Episcopus e Capitulo Cameracensi ad hoc rogatus, e veteri feretro non sine odoris fragrantia extraxit caput, (*in quo cutis & capilli satis multi & aliquot dentes supererant*) ut separatim in reliquiario, corpus vero in novo feretro argenteo reponeretur. Hujusce Translationis celebritas nunc Idibus Octobris agitur. Ad hæc die 18. Octob. fit *B. Aldegundis commemoratio ob Elevationem aliquam vel Translationem quæ eo die facta creditur*, ut ex Breviario Malbodiensi Bollandus adnotavit. S. Aldegundis Reliquiæ separatis (uti diximus) thecis inclusæ adservantur in majori Ecclesia Canonicarum Malbodiensium dedicata S. Aldegundi, cujus patrocinio cancer, mammillarum exulcerationes, dolor capitis, scabies, angina & febres pelluntur.

gationis Heriensis Abbas, hanc ipsam lucubrationem direxit nuncupavitque Hilduino Abbati *cum libro primo Translationis ac miraculorum S. Filiberti ab se condito. Id enim præstitit in eam finem, ut Hilduinus non solum miraculorum S. Filiberti, sed maxime ejusdem Vitæ lectione moveretur, sedemque Monachis Heriensibus palabundis a Carolo Calvo impetraret, quemadmodum ex subjectis versibus intelligitur. Quippe Ermentarius Monachus Gemeticensis librum primum Translationis S. Filiberti* in Monasterium Deas *cognominatum*, *anno* Inc. Dom. octingentesimo trigesimo-sexto *factæ*, *dictavit jubente* Hilbodo venerabili Abbate *Heriensi: librum vero alterum Translationis & miraculorum jam Abbas edidit post* annum Inc. Dominicæ octingentesimum sexagesimum-sextum, quando S. Filiberti corpus de Conaldo motum ad Meseianum villam est translatum. *Primum (ut dictum est) una cum antiqua Vita dedicavit Hilduino Abbati S. Dionysii Abbati, alteram itidem ipsi dedicaturus, nisi mors Hilduinum præripuisset.*

CIRCA AN. 684

20. August.

Ermentarii scripta.

3. *S. Filiberti nomen duobus modis pingitur, aliis* Filibertum, *aliis* Philibertum *præferentibus. At certe veterrimi quique libri* Filibertum *unico digammate exprimunt, recentiores quandoque* Philibertum, *quod hocce vocabulum Græcæ originis esse a nonnullis existimaretur, cum potius sit Gallicæ veteris aut Germanicæ. Certe* Bertus *Germanorum lingua*, clarum, fulgentem, splendidumque *significat: quid vero* Fili *(quod nomen Filibertus a Filibaude patre traxit) nondum adsequi potuimus. Non placet Claudii Roberti sententia, qui ad calcem Galliæ Christ.* Philibertus *interpretatur* amans barbam, *(nam &* Bert *Germanis* barbam *sonat.) Si enim hybrida ejusmodi compositio hic admittenda esset, præferremus utique eam, qua* Filibertus *Latino ac Germanico idiomate* filius clarus *diceretur.*

Filiberti nomen.

4. *S. Filiberti memoria in sinceris Usuardi & Adonis Martyrologiis* 13. Kalend. Septemb. *ita celebratur:* Herio insula S. Filiberti Abbatis, qui post militiam temporalem Christi tirocinio mancipatus, Monasteriorum exstitit fundator devotus. *Eamdem signat diem Vitæ Auctor infra. Hinc corrigendus Wandalbertus, qui Filibertum Martyrologio suo inscripsit* 13. *Kalend. Augusti hoc versu:* Et ternam denam FILIBERTUS sanctus adornat. *Eumdem laudat Grimlaicus Presbyter in Regula Solit. cap.* 44. *& Alcuinus in Epigrammate* 135.

Memoria in Fastis.

Hanc Pater egregius aram FILIBERTUS habebit,
Plurima construxit qui loca sancta Deo.

Laudatur etiam Filibertus in aliis SS. Actis, Agili Resbacensis, Wandregisili Fontanellensis, Aicadri Gemeticensis, Abbatum; tum etiam in Vita S. Balthildis Reginæ aliisque.

5. *Monasteria duo construxit Filibertus, Gemeticense & Heriense; Quinciacense item virorum; ac Villarense seu Montivillarense, necnon Pauliacense Virginum ordinavit: ex quibus Gemeticense, Quinciacense, & Montivillarense etiamnunc perstant; Heriense post eversionem a Nortmannis factam conversum est in Prioratum Trenorciensi Abbatiæ subjectum; Pauliacense item in Prioratum, qui anno* 1060. *Monasterio sanctæ Catharinæ in monte Rotomagensi attributus est. Pro Quinciacensi lege Acta sancti Aicadri infra, & Vitam sanctæ Austrebertæ pro Pauliacensi ad annum* 704. *referendam. Gemeticense Monasterium infra cap.* 8. *describitur: ab ipsis fere primordiis legitur habuisse nongentos Monachos, quorum mediam partem Aicadro Abbate uno die obiisse & in cælum abiisse ipsius Aicadri Acta testantur. Eamdem numerum ante Nortmannorum cladem istic exstitisse, Willelmus Gemeticensis in lib.* 2. *Hist. Nortman. cap.* 6. *auctor est: ut vere Gemeticam Sanctorum seminarium esse diceris. In eo præter Filibertum floruerunt SS.* AICARDUS *Abbas*, SYDONIUS *Monachus sæculo septimo*, S. HUGO *Abbas & Antistes* Rutomagensis *& S. Eucherius Aurelianensis sæculo octavo*, S. MARTINUS *primus post Cœnobii restitutionem Abbas sæculo* 10. *de quibus agendum suis locis. Floret etiamnunc insigne istud Monasterium, quod a Patribus Congregationis Benedictinæ S. Mauri administratur.*

Monasteria.

Gemeticense.

6. ERMENTARIUS *supra laudatus Vitæ ab Auctore anonymo jam editæ præmisit Carmen & Præfationem ad* HILDUINUM *Abbatem hoc modo:*

PRÆFATIO ERMENTARII AD HILDUINUM ABB.

HILDUINO Abbatum summo sit vita salusque,
Sit felix vita, gloria perpes, Amen.
Tu meritis almi fultus valeas FILIBERTI,
Vitam & virtutes cujus habenda cape.
Sis memor oro sui, nostri quoque sis miserescens,
Utque tui ille memor sit, memor esto sui.
Ille preces pro te Dominum fundendo precetur,
Ut felix vivas, & jugiter vigeas.
Tu quoque posce pium Regem CAROLUM reverenter,

Quo

CIRCA AN. 684 20. August.

Quo nobis tandem det miserando locum *a*.
Vive diu felix, gaudens per tempora multa;
ERMEN-enim vester-TARIUS ista cupit.

Vitam Beati FILIBERTI atque miracula in ejus Translatione declarata, quæ * ego tunc temporis tirunculus minus culto composui stilo, Claritudini vestræ mittere curavi: quatenus talia recolentes, de ejus iterum transpositione consideretis. Quia sicut optime nostis, propter Nortmannorum infestationem a nullo ei præbetur officium: præsertim cum nec ibi consistere, nec alicubi locum quo transferri possit, obtinere valeamus. Si vero hoc negotium vestro peractum fuerit adjutorio, (potestis namque id facillime perficere, si posse comitatum fuerit velle, secundum quippe post Regem locum in omnibus tenetis) vobis quammaxime non modo impræsentiarum, verumetiam in futurum prospicietis. Nomen denique CAROLI gloriosissimi Regis nostri idcirco in Miraculorum Præfatiuncula inter Fratres tacetur, quia quando hæc gesta fuerunt, in aula Regia puer nutriebatur, erudiebatur, instruebatur. Igitur si vestra benignissima suggestione ejusque liberalissima largitione admonita effectum obtinuerint; sequens Libellus qui jamdicti Confessoris Miracula quæ supersunt, vel quæ adhuc (ut creditur) pandentur continebit, vestro adsignabitur nomini. Gratum sane judicavi sagacissimum vestrum petitum ire ingenium, ut si secus ac decet perspicacissimus in his vester inspexerit intuitus, non mordaci sed leni poliatur pumice.

* scilicet miracula

Ut valeas jugiter, Dominum deposco frequenter.
Supplico suppliciter ut valeas jugiter.

PROLOGUS AUCTORIS.

INCLYTUS ille Arbiter, in cujus laude sollemni Sanctorum chorus proclamat luculenter, ita ævi per circulum disposuit sapienter, ut miles ejus signifer non laboraret inaniter: sed in congressu victoriæ adjutus Divino munere & sequacibus præberet normam vitæ, & ipse soveretur cum gaudio palma regni. Quod cum divino spiritu Rex David Prophetico cerneret oraculo, dixit ad Dominum: *Valde honorati sunt amici tui Deus, nimis confortatus est principatus eorum*. Quapropter ego infimus intellectu vel opere, imperante Domno COSCHINO sancti agminis Gemeticensium Patre, quamquam indignus invoco clementiam Christi, ut ad scribendum Vitam beatissimi FILIBERTI ipse sensum meum erudiat, qui bruta labia asinæ fecit loqui, super quam cordis gressu claudicans Propheta sedebat.

Ps. 138. 17.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Filibertus Aquitanus in aula Dagoberti educatur. * esse

SANCTUS igitur FILIBERTUS Helisano *b* territorio ortus, sæculari prudentia non indoctus, undique juxta morem gentis strenuus, urbe Vico-Julii est tritus, ea de causa maxime quod genitorem ipsius FILIBAUDUM obtentu Regii muneris laicali administratione cessante, cives loci illius expetissent Pontificem. Qui cum prædictum adolescentem bonæ indolis fore * cerneret, eum Regi DAGOBERTO commendare studuit, qui inter reliquos Francorum Reges fortissimus fuit. Tunc ille nobilitatis lampade fulgens consortium indeptus est AUDOENI Optimatis, qui sub aureo balteo Deum valde diligens, inter reliquos Regni proceres valde habebatur illustris, & præfulgentibus vitæ meritis Cathedram subiit Rotomagensium Civitatis, & nunc virtutum signis fulgurante radio coruscat in terris.

Cum

---

a Carolus Calvus, hauddubium Hilduini rogatu, *Hilbodo Abbati & Monachis ex Monasterio S. Filiberti, a facie inimicorum Dei & sanctæ Ecclesiæ, crudelium scilicet Normannorum, fugientes, quasdam villas ad refugium concessisse* legitur, *Mescianum* & alias, *anno regni sui* 14. demumque *Abbatiam S. Valeriani* Trenorciensis *anno* 35. Christi 875. quarum donationum Literæ exstant in Chiffletii historia Trenorciensi.

b Illustriss. Petrus de Marca in Hist. Benarn. recte hunc locum interpretatur de Elusa Aquitaniæ urbe, Vico-Julio seu Aturensium civitati vulgo *Aire* finitima, cui Filibaudus S. Filiberti pater præfectus est Episcopus.

CIRCA AN. 684
20. August.

Cum igitur Filibertus juvenis quaternis annorum polleret lustris, Divina præcepta audiens elegit Christi discipulus fieri propriis omnibus derelictis. Nec tamen suo arbitrio credidit: quia hoc didicit ut præesse non audeat qui subesse non didicerit, nec obedientiam subjectis imperet quam Prælatis exhibere non novit; sed servum Dei inquirendum studuit, cujus vehemens religio probatissima foret. Agnito igitur quodam Dei milite AGILO * nomine qui præerat Cœnobio Resbacensi, quod S. Audoenus cum suis consortibus in propria construxerat tellure, & ipsum virum Dei ibi instituerat de Monasterio adductum Luxoviensium Patrem, quidquid habere potuit in eleemosynam idem erogavit. Nec quidquam exinde amicis vel parentibus gratis aliquid tribuit, sed totum acsi Regalia negotia sibi credita caute & fideliter dispensavit. Cumque ad prædictum Cœnobium pervenisset, B. Agilus illum gratanter recepit, ibique vir Domini Filibertus comam deposuit, ac jugum Christi suave & onus ejus leve suscepit: tantæque religionis culmine excrevit, ut viris perfectioribus imitabilis fieret.

II. Agili Abbatis disciplinæ se committit. * de eo supra

III. Gulæ vitium mortificat.

Jussus igitur ad priorem mensam sedere, studuit ipse omnibus ministrare, ut ipsum reficiendi solatium in Fratrum implicaret obsequium, ne satiatus a mensa consurgeret peracto convivio. Cumque antiquus hostis ejus invidens abstinentiæ pulsaret animum illius ut sumeret ampliora edulia, nutu Dei detectus viro Domini per somnium est ostensus. Nam cum quadam nocte fuisset cibo refectus, ipse ventrem illius palpare cœpit ac dicere: Modo hic bene, modo hic bene *a*. Tunc miles Domini cognoscens ignita jacula inimici, Crucis se vallans munimine rigorem abstinentiæ studuit triplicare & Dei auxilium implorare contra arma tyranni. Cumque noctibus singulis Ecclesiam frequentaret, in tribus se contra ipsum tentamentis dirus anguis erexit. Nam cum in ursi specie eum intra Ecclesiam tentasset terrere, & ipsum nocte alia ferreo candelabro nisus fuisset transfigere, vel nocte tertia ostium Ecclesiæ extensis brachiis vellet prohibere; omnia ejus machinamenta Filibertus expulit virtute Divina per sanctæ Crucis indagia *.

Dæmonem superat.

* Conch. victricia arma

IV. Abbas Resbacensis eligitur.

Igitur cum B. Agilus obiisset in Domino, Fratrum concordante consensu vir Domini Filibertus suscepit regiminis locum. Cœpit namque humilitate pollere, hospitalitatem sectari, abstinentia vigere, prudentiæ lampade radiare, florigera charitate vernare, zelo Dei succendi, domum sibi traditam strenue gubernare, nullius personam accipere, ioventa vitia radicitus exstirpare. Tunc nonnulli e Fratribus malignitatis spiritu inflammati, assumpta rebellione sanctum Dei ab Ecclesia præsumpserunt extrahere: sed ultrix manus Dei hoc impunitum non pertulit. Nam unus ex iis fulminis ictu interiit, alius more Arii in sterquilinium omnia sua intestina deposuit, atque indignam vitam digna morte finivit. Tunc reliqui timore perculsi petentes veniam pro facinore, eum in honorem pristinum studuerunt revocare, atque ei deinceps cum charitatis studio obedire.

Persecutionem patitur.

V. Cœnobia varia lustrat.

Sed quia perfecti viri semper perfectiora sectantur, cœpit Sacerdos Domini Sanctorum Cœnobia circuire, ut aliquid emolumenti ex susceptione sanctitatis valeret accipere. Lustrans Luxovium & Bobium, vel reliqua Cœnobia sub norma S. COLUMBANI degentia, atque omnia Monasteria quæ intra suum gremium Francia & Italia ac tota concludit Burgundia, astuta intentione providens ut prudentissima apis quidquid melioribus florere vidit studiis, hoc suis traxit exemplis. BASILII sancti charismata, MACARII Regulam, BENEDICTI Decreta, COLUMBANI Instituta sanctissima lectione frequentabat assidua: sicque onustus virtute aromatum sequacibus sanctum monstrabat exemplum.

VI. Gemeticense Monasterium condit.

Sed cum Divina virtus lumen illius super candelabrum vellet constituere, ut lampas sanctitatis illius longe lateque fulgurante virtutum radio deberet splendere; posuit in corde viri sanctissimi, ut ex proprio labore deberet Monasterium fabricare. Tunc a Rege Francorum CHLODOVEO nomine, atque ejus Regina voca-

a Hoc factum apud Grimlaicum Presbyterum in Regulæ Solitar. cap. 44. commemoratur.

CIRCA AN. 684 20. August.

vocabulo BALDECHILDE *a*, locum in pago Rotomagensi, quem vetusto vocabulo Gemeticum *b* antiquitas consueverat nuncupare, obtinens suggestione supplici, nobile ibidem Cœnobium visus est construxisse. Vere digna etymologia nominis Gemmeticum nuncupatum, qui diverso vernat decore more gemmarum. Hinc frondium coma silvestris, hinc multiplices arborum fruges; illinc placet uberrima tellus, illinc virentia prata graminibus, hinc hortorum odoriferi flores, hinc vinearum abundant botriones, qui in turgentibus gemmis lucentes rutilant in falernis. Cinctum undique aquis miratur inclyta cespis, pastui pecorum congrua, fundens frugem lectiferam, diversis venatibus apta; avium canora melodia. Sequana in parte trina millia gyrat *, in quino bisque quaterno stadio, quo non ictu pristino vergit cursum, unum tantummodo commeantibus dans ingressum. Nunc adscendens mare eructat, nunc ad sinum rediens aquarum impetus manat, compendia navium, commercia plurimorum, nihil pene indigens quidquid ministratur vehiculis pedestribus, & equinis plaustris, etiam atque ratibus. Ibidem Castrum condiderant antiqui. Ibi adstant in acie nobilia Castra Dei, ubi suspirantes præ desiderio paradisi gemunt, qui gementes rorantibus oculis, in flammis ultricibus gemituri non erunt. Ibi sacer almus, de quo præsens loquitur textus, multiplicibus laudibus est colendus, qui Patriarchæ Jacob more vetusto in septuaginta animarum numero istam descendit in eremum, addito septemplici virorum numero propter gratiam septiformem Spiritus-sancti.

Descriptio loci.

* Cod. gyrat bis quaterno stadio quod nostros in ictus pristinum vergit cursum.

VII. Fabricæ descriptio.

Ubi ejus providentia construxit per quadrum mœnia turrita mole surgentia, Claustra receptionis mira, adventantibus opportuna. Introrsus domus alma fulget habitantibus digna: ab Euro surgens Ecclesia Crucis instar erecta, cujus apicem obtinet alma Virgo MARIA, altare ante faciem lectuli condente beatissimo Filiberto pictum gemmarum lumine, comptum auri & argenti congerie, ab utroque latere Johannis & Columbani aræ dant gloriam Dei. Adetat a Borea Dionysii Martyris & Germani Confessoris Ædicula: in dexteris nobile permanet S. Petri oraculum, e latere sancti habens Martini Sacrarium *c*. Vergit a Meridie Cellula ipsius Sancti Dei petreo margine florescente. Operosa saxis claustra comitantur arcus, variumque decus oblectans animum, cinctum triumphantibus lymphis. Duplex vergens ad Austrum ducentorum nonaginta pedum longitudine, quinquaginta in latitudine eminet domus quiescendi obtentu. Singula per lecta lux radiat fenestras, vitrum penetrans lychnus fovet adspectus legentis. Subter ædes geminæ duobus officiis opportunæ. Hinc falerna servanda conduntur, hinc prandia clara parantur: ibique conveniunt qui digne Christo deserviunt, nihil habentes proprium, nullo egentes compendio, quia sperantes in Domino non deficient omni bono, ut vere in eis impleatur scriptum: *Pax multa diligentibus legem tuam, Domine, & non est illis scandalum.* Charitas ibidem fulget mira, abstinentia magna, humilitas summa, castitas per omnia.

Monachorum disciplina.

Ps. 118. 164.

VIII. Piscium commoditas.

Sed & illud mirum quod a sæculo non erat auditum, de belluis marinis invenerunt compendium. Nam uncis ibi retibus & ratibus capiuntur pisces marini quinquagenis pedibus longi, qui ob juvamina Fratrum sumpti in escas, etiam expel-

a Suffragatur coævus Auctor Vitæ S. Balthildis his verbis: *Ad Gemeticum Domno Filiberto viro religioso & silvam magnam ex fisco, ubi Cœnobium Fratrum situm est, & multa munera & pascua de fisco dominico ad ipsum Monasterium construendum concessit.* Errant ergo qui ad Dagobertum referunt Gemeticensis Cœnobii primordia, quæ anno circa 654. collocamus, postquam Filibertus annos aliquot regendo post Agilum Resbaco variisque peregrinationibus impendit. Confer Vitam S. Agili supra ad an. 650.

b Haud inepta etymologia, siquidem teste Percevallio Galli veteres materno idiomate efferebant *gemme*, pro eo quod latine dicimus *gemmatus*. Unde qui Latinæ linguæ rationem habebant antiqui Scriptores, geminata litera *Gemmeticum*; qui Gallicæ seu Romanicæ, neglecta geminatione *Gemeticum* pingebant. Qui Gemeticum a gemendo derivant, non satis attendunt ad rationem temporum. Prius enim Gemeticum seu Gemmeticum locus dicebatur, quam a Monachis quos gementes vocant inhabitaretur. Dudo S. Quintini Decanus in lib. 2. de Gest. Norman. Fulbertus in Vita S. Aicadri *Gimegias* ac *Gimesiense* Monasterium scribunt. Si quis a voce græca Gemeticum deducere velit (nam & Galli nostrates non raro græcizabant) occurrit vox γέμος, quæ plenitudinem significat.

c In cod. Cisterc. & Vallis Luc. hic locus paullo diversus sic effertur. *Hujus viri quippe laude per cuncta dignissima Basilica, in qua omnipotenti Deo sedulum exhibebat obsequium, a Meridie consistebat, cujus amœnitas incomparabilis omnes qui aderant incredibiliter delectabat. Dormitorium vero respiciens ad Austrum, in nonaginta pedum longitudine, & quinquaginta in latitudine tendebatur: in quo solis nimium singula per lecta lux radiat per fenestras vitrum penetrans, lumen optabile tribuens legentibus. Subter sunt ædes geminæ* &c.

expellunt tenebras per lucernas: atque contra naturam sui aqua quæ ignem consuevit exstinguere, per nutrimenta pinguedinis ignem mittit lucernæ. Agit hoc meritum sancti Filiberti & Sanctorum multiplices sepulturæ, qui Deo servientes assidue per pacis tempora, confixi Cruci propria voluntate, agonem impleverunt martyrii, & corpore Christo commortui exspectant diem Domini, coronam magni certaminis recepturi. Hæc de situ loci breviter diximus. Nunc ad gestorum ordinem redeamus. CIRCA AN. 684 20. August.

IX. Annona divinitus accipit.

Cum igitur vir Domini meritis fulgentibus cresceret in virtute, & quidquid sibi abstinentiæ rigore subtraheret, hoc pauperibus & hospitibus erogaret: quadam die laborantibus Fratribus panis defuit, itaut etiam unde fieret omnimodis non adesset. Sed cum ipse Fratres semper in studio religionis admoneret, dicens esse promissum quod Dominus animam Justi fame nequaquam affligeret, subito nutu Dei quidam Francus adfuit, qui septem panes & bis terna farinæ sata detulit hora qua reficiendi corpusculum necessitas poposcisset. Tunc illi fide firmius confortati, & exinde sufficienter habuerunt, & advenientibus cum gaudio obtulerunt, atque ex illa die inantea numquam defuerunt habitatoribus loci illius opportuna frumenta.

X. Monachi febrem imperio sanat.

Addantur paginæ nova Christi miracula. Cum vir Dei pro causa Monasterii ad HEBROINUM Francorum Principem vellet quemdam Monachum destinare; inveniens illum prostratum valida febre, injunxit ei causam obedientiæ in virtute Christi solo verbo usus imperii: Vade, inquiens, & revertere, & amplius noli febricitare. Statim ergo Monachus sanus factus perfecit quantocius quod a sancto Patre fuerat jussus. Ita viri Dei sermo & causam obtinuit, & morbum fugavit.

XI. Chirothecas miraculo recipit.

Quodam vero tempore Parisius Civitatem exigente causa discordiæ vir Domini pacem perrexerat reformare *a*. Obtento quod voluit, latro Wantos illius illicita præsumptione furatus est. Ipse dum in crastinum eos non invenisset, more solito patientiam tenuit, sed infelix ille percussus a Domino furtum quod fecerat patefecit, ardere se ejulans inclamabat, & aliud loqui non poterat, nisi extensis brachiis sinum cum furto abscondito demonstrabat. Illo morte mulctato cives loci illius ad sancti Dei Cœnobium prædictos Wantos ejus repræsentaverunt obtutibus.

XII. Qualis in oratione.

Quadam nocte dum in Basilica sancti Petri vigilans psalleret, quidam Monachus qui interius vigilabat, repente conspexit, tamquam duas lampades fulgentes, oculos illius in Spiritu-sancto micare prævidit. Erat enim ei gratia lachrymarum concessa, ut cum se ad orationem dedisset, subito lachrymarum flumina sancti illius oculi emanarent. Sed & maximum studium erat illi ut antea cibum non sumeret, quam eum Dominus per compunctionis gratiam visitaret.

XIII. Moribundo confitendi facultatem obtinet.

Cum unus Monachus venisset ad extremum mortis, mutus effectus est labiis. Ingressus Dei Sacerdos ad illum, blandiens suadere cœpit ut si haberet occultum facinus, unde pœnitentiam non egisset, manum ejus stringeret. Cumque ille ita fecisset, ingressus vir Dei Ecclesiam S. MARIÆ cœpit Dominum exorare, ut ægro dignaretur linguam reddere, ne adversarius animam pro absconso crimine valeret submergere in baratrum *b* inferni. Cumque Sanctus de oratione consurgeret, ei Frater alius nuntiavit quod æger loqui valeret, & confessionem ei dare satageret. Quod ita factum est: nam confessione data & recepta pœnitentia reddidit animam Domino, ut nec Sanctus de Domino diffideret, nec æger in desperationem transiret.

XIV. Procellam discutit.

Quadam die dum Fratres messem succiderent, & manipuli sparsim per agrum jacerent, tempestas frendens intonuit, & ventus cum turbine valido se ostendit. Tunc Sanctus ne Fratres laborem perderent, extensis brachiis Dominum JESUM-CHRISTUM inclamavit. Illo ab oratione surgente Divina virtus tempestatem abslu-

a Posthæc in cod. Conch. legitur: *Sed callidus hostis qui felicibus ejus actibus invidebat, ut supra diximus, semper ei adstabat causa bellandi, ut pro pace discordiam seminaret, mittens in cor uni e civibus, ut manicia quæ nos peregrina lingua wantos vocamus ipsius beati viri furaretur.*

b Hoc loco innuere videtur Auctor, Confessionem amissæ vocis officio per signa & nutus factam non valere, contra quam S. Leo Magnus in Epist. 91. ad Theodorum Forojuliensem Episcopum aperte docet.

CIRCA AN 682 abstulit, & in duabus divisam partibus effugavit. Mox serenitate reddita, reddiderunt Monachi Deo laudis præconia.

20. Aug. Dies erat Dominica, & vir Dei peracto itinere festinabat ad Cœnobium Missarum celebrare sollemnia: perveniensque ad Sequanam ipse cum Fratribus adscendit naviculam, caballos quos habuerat reliquit in pascuis. Quod Regius forestarius dum adspexit, equum cui vir Dei insederat furto abduxit. Sed cum se ad dormiendum locasset, repente surrexit, & totam domum suam flammis exitialibus ardere conspexit. Sed cum hoc uxor ipsius non videret, & ejus anxietatem conspiceret, subito & ipsa hoc quod vir ipsius videbat conspiciens, percunctari cœpit si aliquid de rebus Servorum Dei vir suus haberet in fraude. Quod ubi cognovit, ambo pariter nullam moram fecerunt, donec & direpta redderent, & pœnitentiam cum indulgentia recepissent.

XV. Equum furto abductum recipit.

XVI. Die quadam Monachus qui languentibus serviebat ex more, & ipse incommodum visus est incurrisse. Sed hoc vir Dei cognito dixit ei: Fidem habe, & ægrotantibus serviens tu noli amplius ægrotare. Mox Monachus ut audivit, jussionem Patris adimplens & ægrotis servivit, & ipse sanus permansit.

Monachum febricitantem sanat.

XVII. Dum vir Dei itineris agens cursum, super fluvium Isaram Romanorum *a* devenisset ad portum, non invento navigio orationis expetivit præsidium. Quo surgente de tellure, repente invenerunt a Domino missam navim, quam cum Dei laudibus adscendentes alveum transgressi sunt fluminis.

* l'Oyse

XVIII. Quædam religiosa femina Pinverno in villa virum Dei in propriam recepit ædiculam, rogans eum in cellarium ingredi, & vas vinarium quod tunna dicitur benedicere, atque in eadem domo refectione peracta dignaretur nocte eadem commanere. Quo obtento cum in honore Sancti cunctis habitatoribus vel hospitibus domui illius vinum fuisset largiter propinatum, illo maturius discedente prædicta femina ingressa cellarium, ita vas plenum reperit ipsum, acsi nihil ex eo fuisset expensum.

Vinum benedicendo auget.

XIX. Quadam vice cum ipsius pincerna percussus graviter a pustella, jam morte depasceretur acerba, mox ut ipse benedictionem super caput ipsius tradidit, æger vulnus in se mori persensit, & absque aliqua observantia medicinæ recepit pristinam sanitatem. Nec dissimile fuit illud, cum eo Sequanam transeuntenaves præ nimia tempestate periclitari cœpissent, ipso orationem fundente, navis sola in qua ipse stabat, remanentibus aliis, ad oram transvecta est litoris.

XX. Erat consuetudo Sancti de Monasterio circumquaque ad exhortandas animas Fratres transmittere: & confluebant ad eum viri nobiles & potentes proprias voluntates respuentes, & Christo Domino servientes. Cum igitur virorum increvisset in Monasterio multitudo, aliud construxit Cœnobium nomine Pauliacum decem millibus a Gemetico sequestratum, ubi sanctarum congregavit multitudinem feminarum, quas sub Religionis norma pro viri Dei obedientia gubernabat Mater prudentissima, orta nobili parentela, vocabulo AUSTROBERTA. Sed & multa Monasteria per ejus exemplum sunt constructa in Neustria *b*. Confluebant ad eum Sacerdotes Domini cupientes exemplum illius imitari, & de ejus Regula sua ornabant Cœnobia.

Austrebertam præficit Parthenoni Pauliacensi Pavilly.

XXI. Cumque & Regum munere & Fidelium largitate copia ei superveniret argenti, studebant omnes species decimare. Sed cum hoc rotatu anni faceret, semper plus inveniebat additum quam antea fuerat decimatum. Ipsam igitur decimam in captivorum redemptionem & pauperum alimoniam deputabat, intantum ut Monachos suos propter hoc cum onustis navibus partibus transmarinis transmitteret, & greges captivorum per ipsum redempti laudarent potentiam Christi. Sed & cum pro Fratrum compendiis mandaret exerceri negotia, amplius dare jubebat

Decima de rebus Monasterii facta captivos redimit.

NOTA.

a Conchensis codex *Rotomagorum*: at præferendum *Romanorum*. Est autem Romania, *le Roman*, tractus quidam Neustriæ, quem Sequana a Caletorum pago dirimit.

b Conch. addit: *Sed longum est enarrare cuncta per ordinem, quanta ejus opinio creverat magna, ut alii Abbates sua propria Monasteria relinquerent, vel Monachos probatissimos ad eam dirigerent, ut cum eo longo tempore demorantes discerent ejus vitam vel conversationem, ut in suis propriis recte prodesse deberent. Qui universis prædicans rectam Fidem Domini nostri J. C. tenere in unitate Deitatis & Trinitate personarum coæqualis natura vel scientia, totis viribus suis admonebat, ut unitam & mutuam inter se haberent charitatem*. Quod quidem in aliis MSS cod. desideratur.

CIRCA AN. 684

bat quam dari a sæcularibus consuetudo poscebat. Et propter hoc gaudente vicino populo de labore justo sanctum exuberabat commercium.

20. Aug. XXII. Ebruinum increpat.

Cum igitur pestifer HEBROINUS, qui a Francorum genere pro nimia crudelitate de palatino honore fuerat pulsus, coma detonsa Clericus Luxovium ingressus, apostata factus spiritu malignitatis armatus cœpisset rabidis dentibus fremere super nobiles Sacerdotes & Francos, atque consentientibus sibi plurimis contra mandatum Dei recepisset locum honoris; Sanctus ad eum Filibertus abiit & prædicationis verba impendit. Cumque ei ille dare munera magna vellet, vir Dei cuncta respuens ait apostatam esse eum, nec Christianum hominem cum eo participare debere, existimans quod potuisset hoc facto per acumen ferri palmam martyrii obtinere. Sed servavit illum Dominus ad multorum profectum, qui per eum vocandi erant ad regnum cœlorum.

XXIII. Truditur in carcerem jussu B. Audoeni. 1. Cor. 15. 33.

Fremens lupus rabidus animarum greges a suis rapi dentibus incitans, quosdam urbis Rotomagensium Clericos cœpit discordiam ingerere, & malevola verba sancto Audoeno Pontifici de Filiberto viro Dei incantare. Et quia dicente Apostolo, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*; credens sanctus Audoenus Clericorum colloquiis, virum Dei Filibertum quem ante dilexerat nimium, retrudi jussit ergastulo, quod ille ingressus est cum gaudio. Dum organum ibidem decantaret Davidicum, multitudo murium qui volandi retinent usum & ibidem erant congregati ad cumulum, Dei est fugata imperio, & locum illum sordidum & obscurum Divina virtus convertit in odorem nectareum.

XXIV. Egressus ad Ansoaldum Episc. Pictav. se recipit.

Egressus de carcere per litteras beati Audoeni, adiit ANSOALDUM virum nobilem Pictavorum Pontificem ob Monasterii gratiam construendi, quia multitudo hominum qui per prædicationem illius ad Dominum confluebant, uno in loco capi non poterant. Illis itaque diebus in sæculi potentia nimium fulgebat Ansoaldus, quem vir Dei secreto corripuit, & multa ei ventura prædixit, quæ postea rei eventus probavit. Cognoscens igitur electus Dei sacer Ansoaldus virum Dei spiritu prophetiæ repletum, culmine sanctitatis erectum, in ejus se consilio commendavit ex integro, & sub Religionis norma Episcopalem cœpit inclinare potentiam. Cumque eum vellet secum retinere in urbe, & S. Filibertus semper desideraret eremi vastitatem; largiente Domino Herio *a* maris Insula locavit Cœnobium Ansoaldus opere & eleemosynæ largitate. Filibertus religione, doctrina, opere & Monachorum congerie. In quem locum de gemmato favo Gemetici Divina mella perrexerunt cum animarum examine, quem Apostolicus vir Ansoaldus de rebus propriis ditavit muneribus magnis, acta commutatione villarum cum Ecclesia Pictavensi.

Eo opitulante Heriense Monasterium condit.

XXV. Quos successores in Gemetico habuerit.

Interim cum sanctus Filibertus nec cum Ebroino communionem jungere, nec in Neustriam redire vellet; sanctus Audoenus cum in loco illius vellet Abbatem constituere, & Monachi fortissimi absque permissu Rectoris sui nullatenus ad consensum potuissent minis ac terroribus vel blanditiis flecti, ut ei debuissent aliquatenus consentire, & fidem quam datam habebant infringere; quidam miser homunculus vocabulo CHRODOBERTUS, cujus filium in sæculo S. Filibertus de sacris susceperat fontibus, & ipse postea promissa obedientia ejus exstiterat Monachus, contra justitiæ modulum ipsum Monasterium suscepit ad regendum. Eadem namque die damnationis ictu percussus in pede tantum est cruciatus acerbissima peste, ut illo vivente ossa de ipso deciderent, & miserabilem vitam miserrima morte consumeret. Sed cum in loco hujus RAGERTRANNUS * Archidiaconus fuisset a B. Audoeno Antistite subrogatus, invento loco Abricantinæ Ecclesiæ Cathedræ est prælatus, atque Hebroinus Apostata interfectus.

* al. Rahentrannus

XXVI. Ebroino mortuo revocatur a S. Audoeno post octo annos.

Cœpit interim Spiritus-sanctus B. Audoeni præcordia charitatis lampade inflammare intantum ut ipse pro beato Filiberto missos dirigeret, quatenus in veræ pacis concordia se videre deberent : quo facto suum recepit Cœnobium.

a Herium seu Heriu insula in finibus Pictonum & Armoricorum, vulgo *l'Isle de Hermonstier*, corrupte *Nermonstier*, alias insula S. Filiberti dicta ob Monasterium, quod a Normannis destructum, postea redactum est in Prioratum, Trenorciensi, Abbatiæ subjectum. Joannes Beslius in Hist. Comit. Pictav. cap. 5. memorat & aliam insulam *Herensem* seu *Herum*, vulgo *Hieres en Marennes* appellatam, in regione *d'Aunis* prope Rupellam.

CIRCA AN. 684 20. Aug.

Gratulatur namque tota Neustria de tanti viri præsentia, obvia Monachorum turba cum laudibus & Reliquiis est egressa, sicque sanctum Dei infra proprii receperunt Claustra Monasterii. Cumque duo pariter Sacerdotes inclyti velut duo luminaria mundi, Audoenus & Filibertus, convenissent in unum, veniam mutuo postulantes, invicem colla & manus exosculantes, ita glutinati sunt in vinculo charitatis, ut numquam postea fuissent divisi a compage cordis. Ingressus est namque Gemeticum anno peracto octavo * incipiente nono : quod ita ante fururum a sancto prædictum fuerat Filiberto. Nam cum quidam infelix Diaconatus officio fungens crucem Monasterii involutam argento asportasset in furro : cum incipiente die nono facinus fuisset inventum, vir Dei quibus credidit, verbo tenus dixit, quod tot annis ipsum Monasterium sine Pastore degeret, quot diebus crucis stigmata perdidisset.

* nim. a sua egressione.

XXVII. Energumenum liberat.

Deinde cum firma charitas inter ipsum & Domnum Audoenum persisteret, convenit ut ubi Dominus Filibertus volebat perseverare deberet, & in alio do suis Monasteriis loco deputaret Rectoris præsentiam, quia longinqui itineris spatio ipsa Cœnobia inter se erant distantia. Conversante igitur illo Gemetico, ad visitandum Dei famulum contigit advenire Præsulem ANSOALDUM *a* : eumque simul conversarentur, nuntiatum est eis quod quemdam Monachum spiritus malignus vexaret. Cumque ingressi domum in qua æger jacebat pariter orationem fudissent, malignus hostis statim abscessit, & is qui captus mente tenebatur sanus remansit.

XXVIII. Villare Monasterium condit.

Eodem igitur tempore Princeps Palatii WARRATTO nomine in Caltivo territorio opidum tradidit ad Monasterium Virginum construendum, vocabulo *Villare b*, ubi usque hodie Religionis norma fulget in loco.

XXIX. Aicardum Gemetico præficit ac revertit Herium.

Regressus igitur Pictavo territorio ad suprascriptum Pontificem Ansoaldum, magno receptus cum gaudio perrexit Quinciaco Monasterio *c*, quod & ipsum nobili est constructum in loco, unde isdem sacer veteribus deturbatis erroribus ipsum impleverat Monachis, ubi Christus jugiter per famulos collaudatur in Sanctis : ibique accepto consilio unum de discipulis suis electum, AICARDUM nomine, virum idoneum direxit Gemeticum, ut ipse pastoralis officii illius subrogaretur in loco. Et licet mœrentes Monachi de prioris Patris corporali absentia, tamen præsentes per gratiam viri sancti impleverunt decreta, & eidem Aicardo promiserunt obedientiam. Sanctus autem vir Dei eos veniens visitare, commonebat attentius ut semper Religionis perseverarent in opere. Itaque commendans eos Domino, benedictione data, pace præmissa Herium est reversus in Insulam, & Quinciacum Monasterium alteri de suis Monachis tradidit ad regendum.

XXX. Miracula operatur.

Cumque Herio in Insula demoraretur, quidam Frater vasto dolore dentium torquebatur : qui cum petisset ex fide aquam sibi dari ubi Sancti pedes fuerant loti, mox ut aqua illa locum doloris tetigit, protinus in virtute Christi dentium dirus dolor recessit. Frater quidam ibidem dum febris incommodum sustineret, ad mensam sancti Patris accessit. Cumque vir Dei paullulum olei cum fragmento panis eidem porrexisset, præcepit verbo ut amplius non ægrotaret. Qui mox ut comedit bucellam panis cum oleo, repente sensit a Domino se sanum factum. Sed & alius Frater dum in coquina satageret, casu decidit, & brachium avulsum de suo loco cum dolore surrexit. Sed cum pene deficeret usque ad mortem, adveniente viro Dei petiit ut supra dolorem brachii crucis signaculum faceret. Tunc ille humilitatis gratia subtus casulam qua erat indutus contra brachium ægri vexillum crucis apposuit, & eum saluti pristinæ dicto citius reformavit.

Dum

---

a Concilio Rotomagensi sub Ansberto anno 689. interfuit Ansoaldus, cui Ursinus Vitam S. Leodegarii dedicavit. Præter Heriense Monasterium Ansoaldus. *Cœnobium S. Michaelis ad Eremum ædificasse* legitur in Chron. Mallesc. de quo infra.

b Montisvillare, *Montivilliers*, insigne Monacharum Benedictinarum Cœnobium adhuc floret in tractu Caletensi, vulgo *le pays de Caux*. Lege Vitam S. Austrebertæ ad ann. 704.

c Monasterium S. Benedicti de Quinciaco, vulgo *saint Beneist de Quincy* prope Pictavorum urbem, Benedicto Episcopo quem B. Hilarii coævum putant nuncupatum, hactenus subsistit, suaque debet primordia B. Filiberto, qui illuc coloniam ex Gemetico transmiserat. In Chron Malleacensi a Joanne *Besly* citato in Hist. Episc. Pictavens. idem Filibertus texisse dicitur *Cœnobium S. Mariæ Lucianensis, quod Lucius quidam Imperialis inceptis*. Lege Vitam S. Aicardi anno 687.

CIRCA AN. 684 20. Aug.

XXXI. Neceſſaria divinitus accipit.

Dum vir Dei clauſtra Monaſterii deambulans circuiret, Cellarius Monaſterii, SYDONIUS nomine, ei ſtuduit indicare quod liquorem olei non haberet, unde in Eccleſia lumen conſuetum arderet. Interrogatus ſi haberet aliquid olei, amplius non habere ſe dixit quam mediam libram olei, quam propter hoſpites vel in uſum illius tentaverat reſervare. Sed vir Dei præcipiens illud in lampadibus mitti, cœpit ei a Domino lumen olei ad totius anni ſpatium venturum promittere. Sed cum dies declinaret ad veſperam, nuntius de portu maris advenit qui ei adeſſe navim cum oleo nuntiavit, quæ ab Burdegalenſi urbe veniens directa ſervo Domini ab amicis, quadraginta modios ipſius deferebat liquoris : atque ita cum prophetiæ ſpiritu fecundavit eum Deus oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis. Vice denique alia cum egeret pinguedine ad luminaria concinnanda, & a Domino peteret oratione aſſidua ut ejus munere eorum ſuppleretur indigentia; mane facto Monachus veniens nuntiavit, quod magnum piſcem mortuum, Muſculum nomine, unda maris detuliſſet in litore, ex cujus carne triginta modios pinguedinis Fratres traxerunt in lumine. Sed alio tempore cum territorium Pictavenſe cœpiſſet gravis inedia anguſtiare, & vir Dei ſollicitus de neceſſitate Fratrum attentius incumberet orationis ſtudio; mane facto multitudinem piſcium, quos Marſuppas vocant, invenerunt in alveo, quæ ducentæ triginta & ſeptem recedente mari remanſerunt in ſicco. Unde & per totum anni ſpatium Fratres habuerunt conſolationis compendium, & plurima Monaſteria vel pauperes refectionis auxilium.

XXXII.

Alio quoque tempore adventantes Brittones nautici juvencum Monaſterii ſubripuerunt in ſcelere furti : dumque vellent ad propria remeare, cœpit mare intumeſcere, & ipſis periculum minari. Tunc quidam de nauticis ſenſus ſani intelligentes navigium culpa periclitari, ſollicite perſcrutantes invenerunt corium & carnem pariter bovis, & revertentes impellente vento ad Inſulam cum reddidiſſent direpta, accepta indulgentia, fidelitate promiſſa, benedictione percepta reverſi ſunt cum pace ad propria. Alio quoque tempore cum detinente vento naves Britannicæ morarentur in litore, nauticis periclitantibus fame, cum vir Dei pietate cogente duo animalia & farinam vel panes præcepiſſet eis tribuere, orationem pro eis cum Fratribus faciens, obtento vento a Domino in craſtinum eis impetravit a Chriſto proſperum navigii curſum. Una dierum ſedens cum Fratribus ſpiritu prophetiæ repletus ait eis : Vere, Fratres, Deo gratias agamus per omnia, quia cito nobis a partibus marinis advenient opportuna compendia. Nec multo poſt Scottorum navis diverſis mercimoniis plena ad litus maris adfuit, quæ calceamenta ac veſtimenta Fratribus larga copia miniſtravit.

XXXIII. Virtutum ejus epilogus.

Quid namque primum de eo dicatur, quid ultimum, non eſt noſtræ parvitatis explicare ſtilo, niſi illi Opifici ſummo qui numerat multitudinem ſtellarum. Tanta erat in eo ſagacitas, ut quidquid aliis prædicaret, ipſe prius implere ſatageret. Erat enim pietate repletus, miſericordia præditus, in prædicatione paratus, in intellectu profundus, diſcretus in jejuniis, colloquio amabilis, vigore fortis, per omnia hoſpitalis, captivorum redemptor; dolentium conſolator, Eccleſiarum conſtructor, abſtinentiæ ſectator : non ſolum autem ille, ſed etiam in exemplum illius multi. Ita fugiebat mendacium tamquam mortale venenum. Caſtiſſimus, ſobrius, in omni opere bono perfectus. Semper in ore illius Chriſtus, ſemper in corde illius refulgebat Spiritus-ſanctus. Nam 13. Kalend. Septemb. flentibus populis, gaudentibus Angelis, anima inclyti Sacerdotis de mundi ludibrio migravit ad Chriſtum [a], perceptura a Domino palmam gloriæ in triumpho. Corpus terra ſuſcepit, anima Chriſto reddita eſt regnante Domino JESU-CHRISTO, cui eſt honor & gloria in ſæcula ſæculorum, Amen. Mors.

[a] B. Filibertus poſt *Ebroini* necem ab exſilio revocatus, non longo tempore ſuperſtes fuit. Anno regni Theoderici 9. Ebroinum occiſum eſſe tradit Sigebertus, hoc eſt anno Chriſti 681. aut inſequenti. Proinde S. Filiberti obitus anno circa 684. collocandus videtur.

MONITUM.

De variis S. Filiberti Reliquiarum Translationibus primo quidem in Monasterium Deas anno Inc. Dom. 836. *postea in loca Conaldum, Mesciacum &c.* anno 862. *demum vero in castrum Trenorcium seu Tornutium anno 875. fusius agemus Sæculo 4. Bened.*

CIRCA AN. 685 25. Martii.

VITA SS. BARONTI ET DESIDERII

ANACHORETARUM PISTORII IN HETRURIA,

Auctore anonymo qui sæculo 11. vixisse videtur ex num. 6.

Ex Martio Bollandiano.

Barontus Longoreti Monachus, extra se rapitur.

1. THEODORICI Regis tempore, in ejus Regno nobili exortus Francorum genere vir claruit insignis BARONTUS nomine. Hic Divino succensus ardore, nato cum proprio AGLOALDO, nomine, omnem mundi postponens pompam, cœnobialem tota mente amplecti studuit conversationem. In beatissimi itaque Petri Apostolorum Principis Monasterio, Longoretum *a* vocato, proprii capitis comam deposuit, ubi in Dei opere devotissimus perseveravit. Eodem autem loco vir Domini tam mirifica monetur visione, ut Angelico subvectus officio, Sanctorum cœlestia contuendo * nosceret gaudia, & Averni dira prospectaret tormenta. Mox ergo sui Patrem Cœnobii sedulis deposcere cœpit precibus, ut ejus permissu Gallicum genitale solum sibi liceret deserere, & orationis causa diversa Sanctorum Oratoria adire, sicque demum anachoreticam vitam ducere. Post plurima tandem indesinentemque petitionis suæ instantiam ejus Pastor cum omni grege, licet inviti, suo satisfecere desiderio: quorum adepto consensu mox vir beatus Romam petiit, ut cœlorum Clavigeri, qui jam se a dæmoniaca eripuerat potestate, diu desideratum videre mereretur sepulchrum. Confessor itaque Christi Barontus, adepta sui Patris licentia, peregre profectus, dum orans plurimorum perlustrasset Memorias Sanctorum, Roma per Tusciam remeans, eremique sibi inveniendæ solitudini inhians, Pistoriensis *b* opidi applicuit territorio: ubi famosissimum audivit esse locum, solitariæ vitæ satis congruum, ab Orientali plaga montibus circumseptum.

* V. infra num. 7.

Pistoriensem in agrum secedit.

Fontis venam a Deo impetrat.

2. Venerabilis igitur vir Domini incolendæ sibi solitudinis visere exoptans locum, cujus laudabilem jam auditu perceperat famam, sancto se ducente Spiritu illucusque pervenit: & geminorum inter radices montium planitiem exiguam, valde tamen gratiam reperiens, mox illic parvam sibi construere cœpit cellulam. Postquam devotissimus Christi eremicola cœptum solitudinis suæ peregit ergastulum, quoniam ipse aquis carebat locus, ibidem se in orationem stravit, ubi a Domino indeficientem salientis aquæ impetrare meruit venam, vicinamque propriis manibus excavans crepidinem, vivi fontis munere a vivo Fonte donatur.

Desiderium aliosque ad se trahit. Psal. 83. 2.

3. Eo itaque Dei servus persistens loco, die aonocte in Domini meditabatur lege, ut de virtute in virtutem provectus, Deum deorum in Sion videre mereretur, cum Propheta decantans, *Quam dilecta sunt tua, Domine Deus virtutum, tabernacula, concupiscit & deficit in atriis tuis anima mea.* Cum autem jam beati viri celeberrima fama passim divulgata huc illucque spargeretur, quidam vir venerabilis, cognomento DESIDERIUS, constantia spei, fidei, charitatis armatus, ad hunc egregium accessit Patrem, ut ejus exemplo eruditus alta

a De Longoreto Monasterio diœcesis Bituricensis dictum est in Actis S. Sigiranni Abbatis ad ann. 655.
b Pistorium seu Pistoria urbs Episcopalis sub Metropoli Florentina ad Apennini radices, inter Florentiam & Lucam.

CIRCA AN. 682 25. Martii.

alta ſcanderet regna polorum. Hujus laudabile præconium ſubſecuti ſunt & alii adoleſcentuli quatuor, qui deferentes ea quæ carnis ſunt, placida mente, benigno amore, beati viri magiſterio flectere diſcunt colla, quatenus Dominicum adimplerent præceptum quo ait: Qui dereliquerit patrem aut matrem vel omnia quæ ſua ſunt, centuplum accipiet. Itaque dum & hi perfectiſſimi Magiſtri imitantur doctrinam, vitam & exemplum, ad ſummum culmen ſanctitatis conſcendere digni fuerunt.

Moritur.

4. Poſtquam autem B. Barontus præfulgidis ornatus moribus variiſque virtutum floribus coruſcus, longo jam foret ſenio feſſus, carnis univerſæ ſequendo tramitem, terræ terram relinquens, ſub die octavo Kalendarum Aprilium feliciter migravit ad regna cœlorum, cum Chriſto perenniter regnaturus. Cujus corporis pretioſiſſimam glebam diſcipuli ejus diligentiſſime procurarunt, & in Baſilica quam ipſe vivens fundaverat, honorifice depoſuerunt. In quo loco & idem ipſe B. Deſiderius, poſt plurimum ſpiritalis exercitationis ſuæ laborem, cum ex hoc mundo ad Dominum tranſmigraſſet, ſecus ejus veſtigia ſepulturam promeruit ſuſcipere cum laude & gloria. Illic & alii quatuor, quorum ſuperius mentionem fecimus, poſt nonnulla annorum curricula ſingillatim de hac luce ſubtracti, glorioſiſſime pariter ſunt tumulati. In quo loco mira Dei virtus per Confeſſores ſuos pretioſiſſimos cotidie refulget ſuper eos, qui devote illuc pro aliquibus infirmitatum impedimentis confugiunt. Simili modo & pervaſoribus, ſi qui forte eoſdem in aliquo offendere moliuntur, ultio gravis infertur.

Deſiderius & ipſe mortuus juxta eum ſepelitur cum aliis 4.

Corpus Baronti in Monaſterium transfertur.

5. Longo autem poſt tempore dum B. Baronti tumulus plurimis diverſiſque aſſidue coruſcaret miraculis, a quibuſdam ejus terræ Primatibus in ejus honore ibidem Monaſterium conſtructum eſt, in quod pretioſa ſui corporis membra a RESTALDO a Piſtorienſis urbis Epiſcopo tranſlata ſunt.

Deſiderii etiam & aliorum.

6. Poſt venerabilem autem atque admirabilem B. Baronti tranſlationem, ſanctæ recordationis ejuſdem contubernalis Deſiderius, cujus ſupra mentionem fecimus, nullatenus ferens ſe a ſancti Magiſtri corpore ſequeſtratum fore, creberrime minitando non ſolum Fratribus Cœnobii in viſione ſomnii apparere voluit, ſed & viris quamplurimis ac mulieribus ſeſe manifeſtavit. Rem quippe valde injuſtam ſibi factam revelabat, ut a collega ſuo in ſepultura ſtaret diviſus, cum quo in Catholica conjunctus Fide, & anachoreticæ vitæ converſationem unanimiter tenuit, & uſque in finem ultimo tempore exhalantis ſpiritus inventi ſunt uniti amore conſuetæ dilectionis. Multis itaque exterriti viſionibus, & certi jam redditi tam Abbas quam ceteri ipſius Monaſterii Fratres, Deum clementiſſimum bonorum omnium auctorem devotis mentibus exorare cœperunt, ut qui beatiſſimæ Helenæ noſtræ Redemptionis lignum quod per multorum labentia annorum curricula occultatum fuerat, manifeſtare dignatus eſt; ipſe eorum acceleraret perficere votum reperiendi corpus beati viri. Demum ventum eſt ad locum, in quo ſperabatur egregii Confeſſoris Deſiderii corpus quieſcere humatum, quoniam fontem lucidiſſimum emanare ex eo nonnulli jam viderant in viſione. Sed ne fruſtra videretur eſſe ſpes tantarum viſionum, quæ cœlitus revelatæ fuerant, e profundo terra evacuata ad venerandum excellentiſſimi corporis ſepulchrum pervenitur. Et quoniam perfecta & probata Sanctorum virtus aperte redarguere ſolet negligentes & incredulos, ne forte Fratrum corda aliqua de Sancti corporis inventione diutius turbaret diffidentia, lapis marmoreus inibi ab eiſdem eſt repertus Latinis apicibus per ſingulas figuras taliter exaratus: HIC REQUIESCIT CORPUS S. BARONTI ET S. DESIDERII CUM SOCIIS SUIS: qui poſtea novi Templi muro inſertus atque in propatulo poſitus, in teſtimonium Sanctorum corporum uſque in præſentem ſervatur diem, ab accurrentium populorum multitudine per ſæcula inſpiciendus ſive perlegendus. Ex his dehinc apicibus majori roboratione animati Fratres, huc atque illuc fodientes, ne titulus ille reprobus haberetur, alii ſingillatim requieſcentes, ab eiſdem in ſuis reperti ſunt monumentis. Et hi itaque cum B. Deſide-

a Reſtaldus ex Monacho Parmenſi Epiſcopus initio ſæculi 11. Piſtorienſi Eccleſiæ præfuit.

CIRCA AN. 685 23. Martii. Ann. 1018.

siderio pariter a reverendis Fratribus elevati in aulam novam Templi gloriosissime sunt translati, sub die sexto Kalendarum Aprilium, anno a Passione Domini millesimo octavo decimo. Beatus autem Desiderius ad Meridianam plagam Templi positus est in locello novo, ubi si aliquis fidelis petitor accedit, quodcumque fideliter suggerit Confessori tanto, ejus meritis sine dubio impetrare valet a Domino. Reliquorum vero sociorum ejus corpora a Septemtrionali plaga sunt reposita, & cum eorum nomina universis Fratribus essent incognita, Deo vero soli manifesta, post Dei Genitricis Mariæ altare, Sanctique Martini honorifice collocatæ eorum Reliquiæ fuerunt.

VISIO SANCTI BARONTI.

Ex MS. cod. nostro & Martio Bollandiano.

7. Memorare igitur vobis volo, Fratres carissimi, per ordinem, quid moderno tempore contigerit. In Monasterio S. Petri Apostoli, quod nomine Longoretus nuncupatur, quidam nobilis progenie BARONTUS nomine, nuper conversus, pervenit ad Monachatus Ordinem: qui cum Matutinas laudes Deo in Ecclesia cum Fratribus devote complesset, mox ut ad lectulum suum rediit, repente febre correptus, & ad extremum funus perductus, cœpit magnis doloribus exagitari, filiumque suum nomine AIGLOALDUM vocare, ut cum summa festinatione ad EODONEM Diaconem deberet ambulare, ut eum pro Fraterno amore venirer visitare. Tunc ipse puer cœpit cum ejulatu magno currere, & vocatum Fratrem secum adducere. At ubi Frater in eamdem domum intravit, in qua æger Barontus jacebat, cœpit eum bis terque appellare. Sed ille nihil homini valuit parabolare; sed digito gulam suam ei monstrabat, & ante oculos suos palmis fortiter repugnabat. Tunc tremefactus Frater ad cotidiana arma conversus, cœpit se signare, & cum gemitu gravi rogabat conspersum * in ipsam domum facere, ut turba malignorum spirituum exinde fugaretur. Sed ille Frater manibus ad latus suum extensis & oculis clausis, cœpit semivivus jacere, itaut nihil posset omnino videre.

* id est aquam benedictam spargere.

8. Tunc fere hora tertia Fratres convenerunt, ut pro ejus anima Deo subnixius preces funderent: quem ut viderunt nullum membrum agitare, lachrymare præ dolore vehementer nimis cœperunt, & pro ejus anima componere turmas cœperunt, qui Psalmodiæ cantus recitarent per ordinem, ut cœlestis Medicus mitteret animam in ejus corpore. Sicque factum est, ut psallentes Fratres tota die numquam interrumperent, usquedum pervenit Vespertinus ordo, in quo laudes Dei more solito in Ecclesia canendo imponerent. At ipse Frater sic tantisper defecit in corpore, itaut jam nullus qui eum videbat, de ejus vita temporali habere fiduciam posset. Sed Servi Dei ut viderunt, psallere fortiter cœperunt, & pro ejus anima cœlestem rogare Conditorem, ut qui eam de Ægypto tollebat, collocaret in æterna regione. Sicque pernoctantes in psallendo, pervenerunt ad pullorum cantum, in qua hora apparuit mirabilis virtus Christi ostensa, quæ non debet taceri per totam Catholicam Ecclesiam: ut qui audiunt expavescant de suis vitiis, & ex toto corde convertantur ad Christi servitia, ne in novissimo plangant in perpetua pœna, quæ hic emendare noluerunt per pœnitentiam veram. Mox illis psallentibus expergefactus, oculos aperuit bis terque, laudes Deo reddidit, & prima verba hæc ex ore edidit: Gloria tibi Deus: gloria tibi Deus: gloria tibi Deus. Contra Fratres ut viderunt eum, cum tremore magno gratias Deo agere cœperunt, qui sic suum servum reddidisset vivum in corpore, quem jam nullus sperabat audire loqui.

9. Tunc omnes congregati sunt in unum, & interrogaverunt illum per ordinem, ubi fuisset, vel quid vidisset, ut eis per singula exponeret. Ille vero

vero quasi ex gravissimo somno evigilans dixit ad eos : Quando me vidistis hesterna nocte Matutinas Christi laudes vobiscum incolumem consummare, mox ut ad proprium stratum sum reversus, tunc subito somno gravatus obdormivi, sed statim in ipso sopore venerunt duo tetri dæmones, quorum adspectum tremebundus ferre non poteram, quia me strangulare violenter cœperunt, cupientes me efferatis dentibus deglutire, & sic ad infernum deducere; & usque ad tertiam horam cædebant me audaciter. Adfuit autem mihi in adjutorium S. Raphael Archangelus in splendore claritatis fulgidus, qui illos cœpit prohibere, ne in me amplius dure agerent. Sed illi superbi contra eum reluctantes dixerunt : Si claritas Dei eum a nobis non auferat, tu nullatenus potes auferre. Tunc ait ad illos S. Raphael : Si ita est ut dicitis, eamus pariter ad Dei judicium, ubi repudietur vestra audacia. CIRCA AN. 685 25. Martii.

Hic late describitur visio Baronti & animæ ejus raptus ad cœlum & infernum, quæ hic carptim verbis Auctoris referimus.

10. Rapido cursu pervenimus super Monasterium quod vocatur Millebeccus, super quo S. Raphael oravit prolixe.... Post Archangeli visitationem & confortationem Monachi qui æger jacebat in isto Monasterio, Abba LEODOALDUS asserit, quod illa hora, quando ipse Frater Barontus se dicit adfuisse ibidem cum Sanctus Raphael (*nimirum tempore vespertini officii*) mirum splendorem super istam domum se vidisse testatur, in qua ipse æger præ infirmitate jacebat & multum in pectore dolore gravatus; & subsecutum sanctum Raphael super pectus ipsius impresso signo Crucis transeuntem : & illa hora de sua infirmitate sanatus est.

11. Post ista omnia ut ipsum Monasterium pertransivimus, occurrerunt nobis alii quatuor dæmones nigerrimi.... Sic postea secunda pugna peracta venimus ad Paradisi primam portam, ubi plures vidimus ex Fratribus Monasterii nostri, qui erant congregati præstolantes finem judicii, ubi gaudia æterna pleniter recipiant : quorum nomina sunt FRAUDOLENUS Presbyter qui dies suos bene custodivit, AUSTRULFUS Diaconus qui * bene operando in sæculo jussu Dei migravit, LEODOALDUS Lector quem Deo benedixit, Ibbo Lector Dei servus electus.... Illi intrinsecus tacti nimio dolore, ut cognoverunt me esse de illorum congregatione, gemere cœperunt & queri, quod numquam diabolus de eodem Monasterio ita laqueare præsumpsisset ullam animam ... Expleta oratione venimus ad secundam portam Paradisi... per medium Sanctorum infantium cœpimus iter agere usque ad aliam portam: sed tanta erat multitudo Virginum in utraque parte, &c. Deinde venimus ad tertiam portam Paradisi ..... ibi multitudo Sacerdotum, &c. Et Dum hæc omnia diligenter cernerem, adfuit unus ex Fratribus nostris nomine CORBOLENUS qui jam olim obiit, & ipse mihi in his locis monstravit mansionem magno opere constructam & ait : Hæc est mansio Abbatis nostri FRANCARDI, & nunc ejus merito eam Dominus præparavit. Ego enim pauca quæ de illius gestis vidi, ex ordine referam : quia ille me enutrivit ab infantia. Erat in Dei timore devotus, & sacra lectione instructus, & per illius religionem datæ sunt ad ipsius Monasterium nutu Dei possessiones, unde Servi Dei & peregrini habent plenam consolationem. Erat enim nutritor & doctor filiorum nobilium : quem longa ægritudo purgavit, & per ista bona facta præparavit illi Deus æterna gaudia. Deinde ingressi tertiam portam, viderunt nos sancti Martyres, &c. Deinde pervenimus ad quartam portam, & ibi cognovi unum Fratrem nostrum nomine BAUDOLENUM, qui aliquando jacuit ad portam Monasterii nostri contractus in grandi tribulatione. Post monitionem factam jussit S. Petrus duobus puerulis, ut me usque ad primam portam Paradisi deducerent, & inde ad infernum, ut ad omnia tormenta peccatorum inspicerem, & sic deinde usque ad Monasterium nostrum illæsum perducerent. Tunc ipsi pueri usque ad prædictum

* Boll. qui a momento de sæculo jussu Dei discessit.

Francardi Abb. elogium.

CIRCA AN. 685 25. Martii. ctum locum me duxerunt. Sed ut Fratres me viderunt, rogaverunt unum ex Fratribus nomine FRAMNOALDUM, qui io isto Monasterio nostro in puerili ætate a corpore migravit, & ad limen Ecclesiæ S. Petri corpusculum ejus jacet, ut ipse me ad Monasterium reduceret... Post ista omnia acta, cœpit beatissimus Ibbo Fratres rogare, ut ipsi me in itinere deducere deberent, & infernum visitarem... Ibi lassus WLFREDUS Episcopus cum turpissima veste in similitudine mendici sedebat; ibi DIDO Episcopus erat, & alii quos ex parentibus nostris recognovi... Sic postmodum ego & ipse Frater Framnoaldus iter carpentes, pervenimus ad nostrum Monasterium: ad ipsius adventum aperta sunt ostia Ecclesiæ & ingressus oravit prolixe, & expleta oratione pervenimus ad ipsius sepulchrum, super quod dixit hoc capitulum: Miserere mei & resuscita me in adventu tuo Domine, &c.

12. Sic postea omnia superius memorata, ego qui scribere præsumpsi, non ab alio dicta sed per memetipsum ad præseos probata didici. Si quis hoc opusculum a me factum legendum in manibus acceperit, potest me de rusticitate verbi reprehendere, non potest de mendacii culpa redarguere.

13. Quisnam ille est, Fratres charissimi, rogo, tam ferream mentem habens, quem non terreant ista denuntiata supplicia, ubi dæmones unumquemque peccatorem a corpore egredientem tam velociter rapiunt, & secum ad infernum trahuot? Hoc & S. Gregorius confirmat, quia animam peccatricem ideo Dominus diabolo a corpore trahere permittit, ut compulsa discat, cui se sponte in præsenti vita tradidit in culpa. Quis tam alienus erit a fide, qui seotentiam istius non credat? Sed ideo multi non credunt, quia plus eos delectat amor sæculi & commoda terrena, quam delectat amor Eccli. 5. 8. Dei & societas Angelorum atque Sanctorum. Clamat Propheta & dicit: *Non tardemus converti ad Dominum, & ne differamus de die in diem: subito enim venit ira ejus, & in tempore vindictæ disperdet nos: & quæ per cupiditatem congre-* Psal. 33. 12. *gavimus, quid nobis proderunt?* Vocat nos iterum dicens: *Venite filii audite me,* Mat. 11. 28. *timorem Domini docebo vos*; vocat nos per Evangelium dicens: *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis* sarcinis peccatorum, *& ego vos reficiam*; vo- Mat. 25. 34. cat per semetipsum & dicit: *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum,* Joh. 2. 15. *quod vobis paratum est ab origine mundi*. Prædicat nobis S. Johannes Apostolus: *Fratres nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt, &c.* Sed corda humana cupiditas indurat sæculi ut lapidem durum, ne resurgere possint ad rectitudinem. Recalescat ergo, Fratres dilectissimi, fides nostra, ad cœlestem vitam desideria nostra revocemus, consideremus quam districtus Judex venturus est, qui non solum de malis operibus, sed etiam de cogitationibus nostris judicare disponit. Mentem formemus ad lamenta, vita nostra amarescat in pœnitentia, ne per terrenum amorem vindictam sentiat in æterna damnatione, sed bona facta nos provocent ad æternam regionem: ut quando a corpore migraverimus, Angelus sanctus ducat ad cœleste regnum, & vitam æternam habere mereamur, quod ipse præstare dignetur, qui cum æterno Deo Patre vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Acta sunt hæc omnia 8. Kalend. Aprilis in sexto anno [a] regnante THEODORICO Rege Fraocorum.

VITA

[a] Ergo ineunte anno Domini concepti 679. nam Childericus anno 673. autumno ineunte exstinctus fuerat. Quamdiu superstes vixerit Barontus, incertum. Ejus obitum, dum certior calculus non suppetit, ad annum circa 685. revocamus. Prædicta Baronti visio antiquis ignota haud fuit. Chronographus Malleacensis Tomo 2. Biblioth. Labbeanæ decurtatus eam ex integro retulit: & Ratpertus Monachus in lib. de Casib. Monasterii S. Galli cap. 9. libros Hartmotti manu descriptos recensens, *Visiones Vvettini & Baronti* memorat. Hartmottus porro medio sæculo 9. florebat. Hic Philippi Ferrarii adnotationem ex Catalogo SS. Ital. referre juvat. Licet, inquit, Natalis SS. Baronti & Desiderii in Martyrologio Romano 8. Kalend. Aprilis descriptus sit, in Ecclesia tamen Pistoriensi festivitas 5. easdem Kalendas, quæ potius Translationis quam Natalis esse videtur, ex antiqua consuetudine celebratur. Nisi in hunc diem horum festum ob festum Annuntiationis, & festum S. Jacobi Apostoli quod agitur die 26. Martii translatum dicamus. Ita ille.

VITA S. BERCHARII ABBATIS

AN.CHR. 685

27. Martii.

ALTIVILLARENSIS ET DERVENSIS PRIMI,

Auctore ADSONE Abbate Dervensi qui anno 992. obiit.

Ex MS. cod. Compendiensi & Camuzati Promptuario.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Acta S. BERCHARII * *Abbatis primum quidem ab Auctore anonymo descripta stilo rudi & impolito, dein* ADSO *Abbas Dervensis post medium sæculum 10. expolivit.* Gesta hujus sancti ac piissimi Protectoris nostri BERCHARII, *inquit Monachus Dervensis anonymus in libro sequenti Mirac.* ad extremum quoad potuit comens lepore facundiæ spectabilis, sparsit totius Galliæ oris, quæ catenus inculte exarata habebantur & abdita. *Et Frodoardus Ecclesiæ Rhemensis Canonicus in Hist. Rhem. lib. 2. cap. 27. paullo ante Adsonem S. Bercharii gesta quædam perstrinxerat. Adsonis lucubrationem a Nicolao Camuzato jam editam una cum subjecto libro Miraculorum in Promptuario Trecassino, cum MS. cod. Abbatiæ nostræ Compendiensis collatam hic exhibemus, quando antiquiorem S. Bercharii historiam nancisci non licuit. In MSS. codd. isti Vitæ non præfigitur Adsonis auctoris nomen: at genuinum Adsonis esse fetum libri Miraculorum, qui subsequi solet, versus primi persuadent.*

* S. Bercaire Vitæ Scriptores.

2. *S. Bercharii nomen in antiquis Fastis desideratur. In veterrimo nostro Usuardi exemplari ab annis octingentis exarato S. Bercharius manu quidem secundaria, at quæ annos quadringentos facile præ se fert, memoratur* 17. Kalend. Novemb. (*quem Translationis ejus diem esse inferius docemus*) *his verbis:* Dervo Monasterio S. Bercharii Martyris atque Abbatis. *In Diplomatibus vero Ludovici Pii Augusti, Caroli Calvi aliorumque litteris* Bercharius Sanctus *prædicatur*, *ejusque* corpus in Dervensi Monasterio requiescere *dicitur*. *Eum* Martyrem *vocant pro more Auctorum mediæ ætatis, qui viros pios violenter necatos quacumque ex causa* Martyras *appellabant. Sic* S. Præjectum *Arvernorum*, Theodardum *Tungrorum*, Leodegarium *Æduorum Episcopos*; Arnulfum in Porciensi Comitiva (*uti in Chronico Mosomagensi To. 2. Spicil. Acheriani legitur*) a latronibus *interfectum*, Adalbaldum *S. Rictrudis maritum*, Eduardum *Anglorum Regem a noverca necatum, aliosque quamplures* Martyrum *nomine exornant. In Actis S. Leodegarii ab anonymo descriptis* * *leguntur hi versus cap. 5.* Nec enim adeo æstimandum est, eum (Leodegarium) formidasse martyrium. Nam cum pridem per quemdam Monachum nomine BERCHARIUM in Dominica Cœna de suo ei fuisset interitu nuntiatum, die Passionis Domini cruentum Regis adiit palatium &c. *Quod an S. Berchario Abbati possit aptari, Lectoris judicium esto. Certe S. Bercharius* Vvaimerum tormentorum S. Leodegarii reum *secum perduxisse Hierosolymam dicitur in lib. Mirac. num. 11.*

Memoria.

* supra ad ann. 678.

3. *S. Bercharius præter varia Oratoria ædificavit duo Monasteria, Altivillarense primum, postea Dervense, quibus ipse præfuit. Altivillarense * diœcesis Rhemensis ad Matronam fluvium, quarto milliari a civitate Rhemorum,* secundum Regulam Patrum S. Benedicti & Columbani (*uti in Nivonis seu Nivardi Rhemorum Antistitis Charta a Sammarthanis vulgata, a Frodoardo laudata præfertur*) *conditum est: Dervense * vero in Partensi * Campania pago, diœcesi Catalaunensi subjectum, Trecassinæ finitimum ad fluvium Vigeram ** sub Regula S. BENEDICTI *itidem constructum a S. Berchario fertur in Instrumento Ludovici Pii Imp. anno 815. concesso, quod Sammarthani post Chesnium retulerunt. Viget etiamnunc utrumque Monasterium sub Benedictina S. Vitoni Congregatione: Altivillarense quidem S. Helenæ Reliquiarum cultu illustratum; Dervense vero ejusdem Sancti capite, opidulo & jurisdictione spirituali, quam in ipsum opidulum & vicos quinque Monasterio subjectos exercet.*

Monasteria.

* Hautvillers

* Montieren-Der

* le Perthois

* la Voire

PROLOGUS AUCTORIS

1. CUM gloriosas virorum illustrium palmas, ac præmia meritorum, sancta per orbem & universalis competentis obsequii functionibus sollemniter persolvat passim mater Ecclesia Catholica; nos quoque pro infructuosi ignavia silentii multandos fore arbitror, si gesta ejus lateant, cujus specialiter apud nos & virtutum exuberat copia, & sanctæ institutionis refulgent incrementa: præcipue cum facta præcedentium, salutis fit materies ad memoriam relata posterorum. Actus igitur ac laborum certami-

AN.CHR. 685 27.Martii. tamina B. BERCHARII Abbatis & Martyris gloriosi summatim perstringere cupientes, tanto difficilius hanc narrandi materiam sumimus, quanto ad explicandam hujus operis magnitudinem nos impares esse sentimus: sed non est illi difficile elinguem in verba resolvere, quem constat muta etiam elementa consonis vocibus sollemniter prædicare. Ea itaque prosequi intendimus, quæ vel ab ipso domestico sanctissimoque ejus collegio notata claruerunt, vel postea Divino beneficio ipsius compensata meritis, ætati nostræ perferri potuerunt.

INCIPIT VITA.

Bercharius nobilis Aquitanus.

2. Prioris monimenta temporis pagum Aquitanicum ortus ejus tradidere ac generis fuisse exordium. Parentes ejus vita venerabiles & valde religiosi in vita sua, exteriore affluentia rerum non mediocriter decorati, & (quod longe est excellentius) quodam singularis innocentiæ ac inter suos felicium proventuum privilegio insigniti: qui cum conjugalis pudicitiæ jura fidei integritate servarent commodis temporalibus præcellentes, Divinorum tamen operum pia intentione studio perflagrantes, supernæ dispositione clementiæ tantam ac talem meruerunt sobolem accipere, cujus institutione & meritis in cœlestibus castris civeas militantium innumerabilis multitudo bonorum fructuum palmas perferret, & multiplex antiqui deceptoris versutia ablatis fidelium animarum spoliis deperiret. Quod facile est deprehendere, si quis altioribus abstinens, hæc pauca in consequentibus dignetur advertere. Cui videlicet ex matris utero cum Divini jam tunc sanctificatione muneris in luce prodeunti, more Aquitanico BERERUM * a parentibus inditum constat fuisse vocabulum, tamquam ab ipso jam nascendi exordio bonæ hereditatis herum.

* al. Bereum

Nivardo agente litteris imbuitur.

3. Eo tempore Francorum imperium Rege CHILDERICO *a* feliciſsime disponente, viro quidem rebus bellicis potentiſsimo, circa Ecclesiarum autem Dei cultum devotiſsimo, B. Pontifex NIVARDUS sanctitatis ac religionis magnitudine toto Francorum orbe famosiſsimus, Apostolica auctoritate cœlestem in terris vitam agens, sanctæ Remorum præsidebat Ecclesiæ. Qui quia esset plenus auctoritatis & gratiæ, cum peteretur quoque diversas terrarum vel nationum tam pro vitæ merito quam etiam doctrinæ affluentis eloquio partes invisere, fines Aquitaniæ aliquando contigit expetisse, atque ad illud usque prædium traditur pervenisse, in quo viri Dei parentes videbantur propria statione resedisse. Nam inter cetera quæ ex dote supernæ dispensationis hic vir sanctus acceperat, non mediocribus quoque paternæ hereditatis titulis a progenitoribus temporaliter etiam certum est floruisse, quod videlicet, si quis diligenter velit, in promptu est agnoscere, cum pene usque ad hæc nostra tempora ejus juris villas & prædia tam ultra Ligerim, ubi Diseias dicitur, quam etiam intra fines Aquitaniæ constituta, hi qui sibi in Monasterii sui regimine probantur successisse, per longa temporum curricula jure quieto visi sint possedisse. Sed ingruentium causa malorum, partim negligentia torpentium, partim etiam crudeli perversarum infestatione gentium videntur amissa, quæ quondam Monachorum fuerant usibus attributa. Sed ut ad id quod cœpimus exsequendum redeamus, cum prædictus Pontifex sanctus, a viri Dei parentibus debitæ venerationis liberalitate, ut par erat, officiosiſsime susceptus, quamdam futuræ habitudinis speciem mitaretur in puero boni operis candidato, Divino instinctu sacris mysteriis eum applicandum esse præcensuit. Hac itaque sanctiſsimi Pontificis auctoritate animati devotiſsimi genitores, infra teneros annos exactæ infantiæ, temporis opportunitatem nacti, litteratoriæ professionis salutaribus disciplinis mox mancipandum esse decernunt, in quo præeunte supernæ illustrationis

a Sollemne est Auctoribus, qui res gestas Sanctorum litteris mandaverunt, ut quo quisque Rege floruit, eodem natum esse affirment: quod hic quoque ab Adsone factum. Bercharius Chlotharii II. Principatu natus est, apud Luxovium admissus est non ab Eustasio, sed a Vvaldeberto seu Vvalberto Abbate: anno circa 650. Altivillarense Cœnobium erexit, Dervense anno circa 670. denique anno (ut ajunt) 654. obiit.

tionis munere, cum sacræ institutionis instantia spiritalium etiam donorum fulserunt incrementa. Qui scilicet non otiose passus illa de lucidissimo litterarum fonte commercia sub ætatis teneræ crepundiis ardentius aggregate, quibus postea in virile robut adsurgens, & sibi & aliis ad mensuram Dominicæ dispensationis potuisset prodesse. Ita jam tunc puerilis inconstantiæ motus, quibus sæpe illa ætas labilis & fluxa resolvitur, rigore virtutis ingenitæ & moderaminis justi componens honestate, ut præter hæc quibus addictus fuerat litterarum conamina nil in se aliud residere pateretur, nisi forte dum aut opera pietatis ageret, aut certe prout natura concesserit, sacris orationum exercitiis devotius insudaret. AN CHR. 685 27. Martii.

4. Igitur dum puer sanctæ indolis tam scientia quam virtute animi coævos suos brevi præcederet, atque paullatim bonæ intentionis primordiis ad cœlestis militiæ perfectius tirocinium decrevisset intendere; supernæ vitæ æstuantis animi desiderio cœpit altius adspirare, terrenarum rerum contemptu sufficiens atque ea quæ ad virtutum incrementa respiciunt perennis intuitu gloriæ totis nisibus attentas, æterna præ oculis indefessa constituere, peritura manentibus compensare, diversis afflictionum generibus affectionum carnalium molimina coartare, atque adolescentiæ gressus, Divini amoris virtute roborare. Spretis deinde propinquorum & patriæ retinaculis, diligenter replicans, quia qui novæ conversationis rudimenta suscipiunt, ramquam peregrinos & advenas non cives suos mundus adspiciat; præfatum sanctissimum Nivardum Remorum Pontificem flagrat ardore expetendi. Qui, sicut diximus, Apostolicæ institutionis prærogativa suffultus, nobilitatis honore clarissimus, variis virtutum generibus adornatus, inter Francorum Proceres primus in aula Regis, vita & conversatione dignissimus fulgebat. Per id temporis ea civitas Sanctorum stipata cohortibus, & licet inter militares alas sub Principe suo Childerico, capiti tamen suo consona, Divini amore cultus urbs populosa spirabat. Hujus itaque tantæ opinionis gratia provocatus felix adolescens Bercharius, Ecclesiasticis sacramentis, fide, habitu & actu aptissimus, cum illo beato sene, cui jampridem dictum a Domino fuerat, *Egredere de terra & de cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi, & faciam te crescere in gentem magnam*, fidem participans & meritum, cognationem relinquens & patriam, post longi laboris excursum, fines ingreditur Franciæ, futurus cum S. Nivardo Pontifice cives felicissimus (ut patulum est in sequentibus deprehendere) sanctæ Remensis Ecclesiæ, in augmentum videlicet operationis Divinæ, quam Domini omnipotentia Redemptoris, in lucrandis fidelium animarum quæstibus per hos duos synergos felicissimos præordinaverat adimplere. Hic igitur beatus Pontifex ut semper optaverat, tali ac tanto suppare adepto, quoniam ipse exterioribus tractandæ reipublicæ fuerat negotiis implicatus, regiæ dispositionis consiliis & actibus frequenter interesse, Pontificalis providentiæ pondus volens nolensve cœlesti ordinatione perferre, ministerium sibi injunctum tum publice tum privatim increpando, arguendo, obsecrando, ut perfectus agricola sedulus exercere, gaudio replebatur non modico, familiaris potitus adjutore atque in Divinis operibus devotissimo consorte. Remos ad Nivardum se recipit. Gen. 5.

5. Quapropter cupiens eum undecumque perfectius erudiri, sanctioribus ac religiosioribus Divinæ scientiæ viros, quos sibi undique collata familiaritate addiderat, copulandum esse constituit, ut videlicet plurimorum instituentium auctoritate disceret, quod postmodum plurimis ministraret. Inter quos tunc temporis in Regis Francorum aula præpollentis beatissimi REMACLI Procuratoris *a* quidem sacri scrinii palatii prudentiæ & sanctitatis titulis commendata ubique excreverat opinio veneranda: qui scilicet vir inclytus, Confessor postmodum Domini gloriosus, multis signorum virtutibus approbatus, placidus cunctis, benignus universis, in prosperitate modestus, in adversis patientissimus, vita laudabilis, eloquio affabilis, sic temporalia cautus exhibebat, ut æterna semper ab oculis non Remaclo informandus traditur.

a An Remaclus id munus in palatio gesserit, an etiam Bercharius in aula alibive cum eo vixerit, non satis constat. Lege Acta S. Remacli ad ann. 664.

AN.CHR. non averteret. Hujus talis ac tanti viri ſacris inſtitutionibus rore ſuperni nectaris illuſtrandum B. Bercharius nutu prædicti Pontificis ſe maluit pro tempore ire copulatum, ut in quo perfectam doctrinæ ſcientiam intellexerat, ipſe quoque per hunc ætatis ſuæ ac morum imbecillitati conſulens, non tam ſcientiæ quam ſanctæ puritatis commercia reportaret.

685

17. Martii.

Luxovium petit.

6. Interea cum beati viri juſtus adoleſcens per aliquod tempus magiſterio frueretur, & cœleſtis pro viribus prælibaſſet hauſtum ſapientiæ, Luxovienſe Monaſterium accepto tulit expetere, quoniam B. COLUMBANI diſtrictis commendata Regulis, ad ſe perlata fuerat fama Religionis. Erat enim eo tempore in cunctis Galliarum partibus hoc Cœnobium cum in multimodis rerum poſſeſſionibus, tum etiam Divinæ venerationis cultibus nomen ſingulare habens, quod illic & diſtrictior inſtitutio, & ſtudium ſapientiæ plenius haberetur: quem videlicet miræ ſpectationis locum idem B. Columbanus Pater in vaſta Voſagi eremo a fundamentis conſtruxerat, inventis antiquiſſimi operis ædificiis cum aquis natura ferventibus e terræ venis ultro prodeuntibus, ubi & ipſe poſtmodum aggregato fidelium numero ſexcentorum ferme Monachorum Rector exſtitit, longoque tempore eidem Monaſterio nobiliſſime præfuit; multiſque miraculorum ſignis in eodem loco claruit, donec BRUNECHILDIS Regina impiiſſima, eo quod duos filios ſuos quos ex adulterino THEODERICI neſandi Regis, filii videlicet regis Sigeberti, conjugio *a* ſuſceperat, ſuo colloquio & benedictione indignos judicaſſet, ab eo loco inſtinctu diabolico proturbavit. Qui non ſine magno mœrore & luctu omnium receſſurus inde, EUSTASIUM virum æque ſanctiſſimum dignitate generis & vita illuſtriſſimum, quem ipſe pago oriundum Lingonico a puero inſtituerat, eidem numeroſo Fratrum collegio Rectorem præfecit. Inde Italiam expetens, Bobienſe Cœnobium non minus decenti opere ſtatuit, in quo conſummatus virtutibus, beato fine quievit. Sanctus vero Euſtaſius loco Patris reſidens, non minimam Monachorum multitudinem in Domini ſervitute verbis & exemplis præmuniens, nominis & meriti magiſtri heres exſtitit. Audita igitur fama tanti nominis, viri religioſi illuc undecumque confluunt, ſe ſuoſque liberos plurimi certatim imbuendos offerunt, illud ante omnia ducentes per maximum, ſi vel poſt longævam probantis injuriæ tolerantiam, quodammodo admitti mereantur in Congregationem. Jam vero quis locus vel civitas non gaudeat, ex beati viri diſciplina Rectorem habere Pontificem vel Abbatem, cum conſtet ex hujus virtute magiſterii pene totum Francorum orbem decretis Regularibus fuiſſe primum decenter illuſtratum? Bercharius itaque famulus Chriſti ad altioris vitæ ſemper inſtituta conſcendere deſiderans, Pontificis ſui auctoritate & gratia, celeri greſſu ad locum hunc pro voto properat: præfati Patris *b* alacritate condignus approbatur ſanctæ Monachorum cohorti, non tam corpore quam mente & actu ſociatur.

Pie vitam inſtituit.

7. Suſceptus autem in commune cum ceteris, aggreſſuſque denuo tamquam athleta recentiſſimus militiæ gymnaſium cœleſtis, præteritorum immemor certaminum, & quaſi qui virtutum in ſcammate poſitus, ad perfectionem pugnæ nihil plene ante peregiſſet; cœpit rurſus Divinis operibus ſpiritum coercere, veluti eum cerneres Monaſticæ diſtrictionis tunc primum rudimenta ſuſcepiſſe, ſeipſo ſemper validior, & gratia ſupernæ illuſtrationis vitæ præcedentis qualitate jocundior. Jam vero ſtili non patitur opera, quanta in viro Dei fuerit humilitas, quanta virtus obedientiæ, quanta modeſtiæ gravitas, quanta charitas, quanta benignitas, quanta manſuetudo, quanta etiam patientiæ fortitudo. Obedientiæ ſibi injunctæ negotium ita jubentis percurrit imperio, ut mentem in ſublime dirigens, nec laudis humanæ compendia quæ-

a Fœde hallucinatur Auctor, ſi Brunechildem putat filios proprios ſuſcepiſſe ex Theoderico, qui Brunechildis nepos fuit, eique pronepotes ex pellice generavit.

b S. Euſtaſius Cœnobio Luxovienſi præfuit ab anno 613. ad 625. quo tempore Remenſi Cathedræ præerat Sonnatius, cui poſt Leudegiſlum, Engilbertum & Landonem Nivardus anno circa 650. ſucceſſit. Non ergo Bercharius Luxovium admiſſus eſt ab Euſtaſio, ſed fortaſſe a Vealberto ejus ſucceſſore, qui ab anno 625. ad 665. locum rexit.

AN.CHR. 685 27. Martii.

quæreret, & suæ præmium gloriæ, rei pereuntis pretio nullo compensaret. Studebat etiam aliorum consideratione seipsum despicere, & cum apud se cunctis judicaretor inferior, io humilitatis tamen culmine certabat omnibus inveniri soblimior: mœstissimum revolvens si quis in illo sancto collegio aliqua fortia attrectaret, quæ ille favente Dei gratia segnius attigisset.

Pincerna factus, miraculo commendatur obediens.

8. Traditur siquidem pet idem tempus, hunc in eo loco factum aliquando ministrum a caliculis *a*, in curam promptuarii, Rectoris nutu, vicibus successisse. Cumque ille hanc officinam corporum dispensandam acciperet, qoippe quem strenoum ad omoia sancta obedientia fecerat, quæ commissa fuerant prudentet inferebat. Quadam vero die dum talibus tenetur implicitus, jussu Patris est subito vocatus. Forte ille tunc promptuarium ingressus, ante vas steterat, & sudem quæ vulgo ducidulum a potu scilicet educendo dicitur in manu tenens, cerealem *b* amphoræ potum infundebat; mirum dictu ad unius jussionis nutum audito Abbatis nomine, relictis quæ habebat præ manibus concitus cucurrit, oblitus ardore obedientiæ & vasis observantiam & amphoræ cautelam. Cumque vocatus adstaret ante Abbatis præsentiam, interim potus ille in vasculum non cessans defluere subter positum, postquam ad superficiem vasis pervenerat, in modum columnæ superne constipatum in gyrum coronari cœpit. Ultro cerneres illud genus liquaminis, quod vix claustris contineri valeat, ut quondam Dei transeunte populo absque litoribus Jordanis fluenta in sublime tolli; ut liquido patesceret quanta esset virtus obedientiæ, cujus fructus nullomodo possit in terram deperire. At vero ille non sine Abbatis admiratione reversus, factum stupuit, quod prius potuisse a se fieri omoino non præsumpsit: tamen vir ille sanctus hoc qood acciderat non suo, sed totum Abbatis sui merito deputavit.

Remos reversus, Nivardo Monasterium construere cogitanti sociatur.

9. Ita vero cum jam esset Regularibus adprime disciplinis edoctus, Divinæ militiæ io utramque partem armis præmunitus, ot videlicet per hæc quæ longo exercitio didicisset, io lucri Dominici dispensationem jam plurimorum saluti consulere potuisset; in provinciam Remorum ad S. Nivardum Pontificem revertitur, qui tam virtutibus quam rebus, ut diximus, supra gregis sui custodiam vigilans, hostis insidias relidebat, atque Ecclesiasticam dignitatem profusis successibus ampliabat: cuique olim volventibus annis Divinæ inspirationis instinctu hic ardor sensibus inerat, uti in quolibet suæ diœcesis contubernio eo loci ad serviendum Deo viventi domum construeret, ubi rerum competentia aptiora Divinæ servitutis commoda prætulisset. Illa erat in hac deliberatione morarum causa permaxima, quoniam deesset persona voti ad id agendum socia, quæ & desiderium suppleret Pontificis, & strenua in Dei rebus inveniretur instantia suscipieodæ tantæ collaborationis. Sed diu in dubio suspensus animus nequaquam frustrari potuit spe jampridem conceptæ intentionis. Bercharium itaque præripit, voto applicat, consultu præeligit, virum quidem in Dei rebus idoneum, religione præditum, animo efficacem, exteriorum experientia non minus agilem quam prudentem. Cumque per id temporis urbs illa, ut diximus, & multorum floreret ingenio, & io admiratione Reipublicæ, Divinorum operum insignis haberetur commercio; hunc tamen solum, hunc sibi adsciscit præcipuum, cui consona auctoritate & merito futuræ fabricæ curam deponeret, & sani dispositione consilii omni illi structuræ specialiter præficiendum decerneret. Prædium est publicum in pago Rhemensi octo millibus ab urbe disparatum, cui videlicet ævo præcedenti Sparnacus* nomen fuisse constat impositum, quod olim quidem, tempore scilicet Chlodovei Francorum magni Principis, quem beatus Remigius Apostolica auctoritate & præditus & probatus, doctrina & virtutibus magnificus, cum suo exercitu, ut in gestis ejus legitur, Angelico ministerio sacro chrismate aquæ re-

* Espernay

 gene-

a Tametsi *caliculas* pro *caligulis* nonnumquam usurpant Auctores, hic tamen intelligendi videntur calices seu pocilla, uti ex sequentibus apparet.

b Ita cervisiam seu zitum vocant, eoquod ex cerere seu ex granis hordei potissimum eliciatur. Id genus miraculi refertur in Vita S. Columbani num. 26. at Berchario aptari non potest: siquidem factum dicitur Columbani imperio, quem Bercharius suppar videre non potuit.

AN. CHR. 685 27. Martii.

generantis illinierat; idem Pater mirificus non modicæ quantitatis pretio adquisierat, ac Remensem Ecclesiam, cui auctore Deo præsidebat, heredem constituerat. Denique gloriosissimus Dei Pontifex Nivardus Pastoralis sollertiæ condigne administrans officium, tum ad alia suæ diœcesis loca invisenda, tum quoque ad hunc sæpe vicum egrediens, non tam propriæ causas agebat utilitatis, quam cunctis se affabilem quoque exhibens, salutem subjectorum sedulus impendebat. Cumque dies ac noctes ædificandi Cœnobium in aliquo prædiorum suorum, quibus nobiliter temporali quoque emolumento pollebat, desiderii continuatione pervigiles duceret, assumpto suo illo, ut sæpe solebat, domestico beato Berchario, causa exstitit, qua præfatum vicum expetere pro more cogitaret. Hujus processu itineris, quo ad eumdem vicum Maternæ fluminis litoribus contiguum tenditur, quidam sui juris locus erat gratissimus, qui paullulum reducto sinu in montis latere amœnissimo herbis virentibus aquarumque rivulis ex sublimi vertice leniter effluentibus, arboribusque ac vineis in declivi circumquaque constipatus, intuentium oculis oblectamenta præstabat.

Nivardo in soporem verso.

10. Sanctus igitur Pontifex hoc iter aggressus, cum jam eas partes per clivum montis attigisset, qua decontra illa loci gradientis visibus se amœnitas propius objecisset, super equestre quo ferebatur vehiculum eo gravi sopore deprimitur ut omni protinus eundi facultate proscriptus, symmistem suum B. Bercharium inclamaret, omnemque illum equestrem qui tunc forte se comitabatur ordinem stare loco præciperet, & quibus ad soporem urgeretur stimulis patentius indicaret. Ecce, inquit, irruente soporis immanitate secus solito concutior: ita ut hinc gressum promovere, impotem me esse omnino confiderem. Procuretur ergo fessis artubus inter hæc virecta amœnitas paullulum divertendi, ut redeuntibus per soporem viribus cœptum reddatur facultas iter peragendi. Inter late patentia nemora diffusis frondibus, virentibus foliis instanti rei grata fagus eligitur.

Hæc alias inter tantum caput extulit alnos,
Quantum lenta solent inter viburna cupressi.

Huic itaque arbori ocius se subter injiciunt gratia quiescendi. Ita individui sui comitis B. Bercharii solo decumbentis festinans composito vertice gremio recipi, sternitur hic patulæ recubans sub tegmine fagi. Quid vero tunc miraculi cœlitus sit ostensum, stili duxi officio non improbe intimandum, ut supernæ illustrationis veritas ostenderet, qui essent quos silvarum densitas obtexisset. Interim Pontifice quiescente, sanctus vir Bercharius in cœlum defixis luminibus adspicit subito aere per serenum conspicuo columbam *a* e sublimibus descendere, niveo fulgore radiantem, atque eidem cui substrati manserant arbori leniter insidentem. Cumque in eam oculorum dirigeret aciem, diligenter explorare cupiens, quasnam in partes ales ille niveus declinare decerneret, repente alarum soluto remigio, ab arbore cui insederat prosilit, & rumpens aera vacuum, futuræ spatium fabricæ circumvolans, locum in quo Cœnobium construi debeat, gyro designat, præsentia sanctificat, expleto hoc lustramine, rursus nota recipitur arbore. Cumque eosdem sui ambitus circulos cœli nuntius ad futuræ rei firmitatis indicium tertio repetisset, patenti cœlo recondirur, & nihilominus hominibus in terra degentibus Divinæ voluntatis præsagium aperitur, & novæ admirationis vestigium relinquitur. Intelligit hic vir sanctus, puro ut erat animo, signum esse cœleste, quo & dubitantium animi firmarentur, & diu dilatum opus in Dei servitute fundaretur. O beatum virum cui ostenditur corporali intuitu Ange-

Loco per Angelum designato.

a Hanc historiam paullo aliter describit Frodoardus in lib. 2. Hist. Rem. cap. 7. Quippe Bercharius post visionem columbæ hic relatam *lacrymas fudisse* dicitur. *Expergefactus autem B. Præsul a somno, ex lacrymis ejus faciem sibi reperit udam: & interrogans quæ illi causa fletus exstiteret. Accepit eum propter futuram ruinam flevisse operis*, Ecclesiæ scilicet in Villari a Nivardo bis exstructæ, bisque casu incerto eversæ. *Invitamque sibi visa referentibus, traditur Pontifex hæc etiam Dei servo cuidam nomine Bavoni, cujus erat ipsa possessio, visa narrasse. Qui Oratorium in honore sanctæ Crucis illic habens, ibi conversabatur. Qui etiam postquam visionem Præsulis & ejus cognovit voluntatem, obtulit ei eamdem possessionem, partem quoque possessionis cujusdam fratris sui nomine Baldini*. Addit Frodoardus Theoderamnum alterum Bavonis fratrem, Reolum Comitem postea Episcopum Remensem ipsiusque filium Gedeonem illic Monasticum habitum suscepisse.

Angelicæ dignitas visionis, in specie columbæ rutilantis, ad comprobandum testimonium innocentiæ & puritatis. Est etiam in hac re illud quoque non minus admirabile, quia quod iste corporalibus deprehenderat oculis, hoc idem quiescens sanctus Pontifex senserat sopore cœlestis visionis. Qui cum post aliquantulum perceptæ quietis spatium somno excitus, caput ab imis superna revelatione prædoctus erigeret, O, inquit, votorum meorum compar fidelissime, quam gratum mihi est huc paullulum gratia soporis pro tempore divertisse, quem constat per Dei gratiam tantæ revelationis mysterium cœlitus agnovisse. Ecce enim hinc jam lætus progredior, cœlorum signa sequor, quod diu differens corde gestaveram, mirandæ visionis arcano maturius aggrediendum esse compellor: sed ne longius res inopinata te duxerit, quid viderim patenter expedio. Et prius præsentias hic esse domum Dei, ut felicissimo quondam antiquo Patriarchæ, & portam cœli mihi indigno Christi Domini famulo divinitus osteosam. Nam mox summissis artubus, subito hic sopore præreptus, cum vix in utramlibet partem vis naturæ quiescentem impelleret, videre mihi videor a supernis instar nivei candoris speciem adesse columbæ, quæ post hujus arboris sessum, non incerta quo tenderet, locum hunc præpeti cursu volando præcingit, trinoque gyro æque peracto cœli cacumen tendit. Credo equidem hoc spei conceptæ proficuum a Deo portentum, ut quod erat voto susceptum, jam cœlo præmonente fit celerius exsequendum. Sancto hæc Pontifice perorante; Me, inquit B. Bercharius qui sancto viro gremii sui reclinatorium fecerat, quidquid, Pater sanctissime, cœlesti prodigio in visione spiritus divinitus tibi testaris illatum, manifesta Dei virtute noveris etiam corporaliter fuisse conspicatum.

11. His igitur alternis ita conferentibus, altero quidem quod in somnis senserat, altero vero quod oculis corporeis adspexerat, res in prospectum deducitur, locum illum Angelica perlustratione signatum, ad agendum Divinæ servitutis obsequium mira dispositione a Deo esse quamdignanter electum. Ita vero percepta tantæ revelationis de cœlestibus simul & consolationis gratia certiores utrique facti, & quod erat ambiguum loci designatione specialiter edocti, inde ambo consurgunt, ac sic oculos Antistes beatissimus in cœlum dirigens, illum protinus tota cordis intentione collaudans, gratias egit in quem ab æterni Patris secreto Spiritus-sanctus corporali specie in columba descendit, ac fluenta Jordanis sacri corporis tinctione in nostrorum ablutionem scelerum cœlo patente beavit. Præcedente itaque in conditionem æterni tabernaculi tanto ac tali auspicio, Tibi, inquit ad B. Bercharium Præsul eximius, tuæque industriæ hoc sanctum opus dispono committere, ut quem prudentia & sanctitate perfectum esse non dubitem, principem quoque in constructione cœlestis fabricæ te jure consciscam. Quod vir Domini, ardens ut erat, totis affluens in Dominum visceribus, cui inimica profecto omnis ignavia, amica vero indefessa laboris efficacitas, libenter suscipiens, tanto amplectitur desiderio, quanta in eo superna gratia meritorum excreverat magnitudo. Et quoniam seipsum jam ante Spiritus-sancti templum virtutis effecerat, ipse quoque terreæ molis pulcritudine templum Domino oculis etiam spectabile fundare exoptabat, confisus videlicet undique tam Divino quam S. Pontificis in cunctis auxilio. Nam & universis sui temporis Francorum Regibus, Episcopis quoque ac Regiæ dignitatis Proceribus tam gratum acceptabilemque eum certum est exstitisse, ut si quid in Divinis cultibus seu etiam terrenæ commoditatis opportunitatibus cordi esset, ab eis facile obtineret: qood in consequentibus quoque diligens lector suo loco patenter poterit invenire, si ea quæ diversis temporibus Regiæ majestatis ac Francorum Principum munificentia sibi concessa fuerint, recensere voluerit beneficia. Quorum videlicet fultus auctoritate & gratia, jam maturius componendæ fabricæ negotiis accingitur, copias sumptuum præparat, & universa quæ tanto operi necessaria videbantur sedulus operator adsignat. Itaque in supradicti prædio loci quod in declivi montis latere (ut diximus) situm, reducto profusius sinu pulcherrimam blandientis amœnitatis planitiem reddit, atque in prospectu suo subjacentia Maternæ fluminis longe lateque litora circumdespicit, mulcenti qua-

mandatum de condendo Cœnobio Altivillarensi accipit.

AN.CHR. 685 dam visionis voluptate compellat, ab antiquo ALTUM-VILLARE nomen acceperat, Angelicæ designationis spatium ut cœlitus ostensum fuerat, murorum ambitu jactis fundamentis complectitur, omnesque illius parietes ædificii ad modum columbæ in aere permeantis suspecta permensione metatur. Nec ante Divini cultoris opera destitit, donec superna annuente providentia, CHILDERICI etiam Regis Francorum ac sacri Antistitis opitulante clementia, opus quod ad laudem Dei susceperat optata perfectione compleret.

27. Ma rt.

Childerico juvante.

Ecclesiam S. Petro.

12. Ea vero arbor, quæ quondam opulentissima fagus steterat, in qua columba cœlitus emissa pridem resederat, ac suo gyro situm Monasterii volando expresserat, habita deliberatione succiditur, & collatis in commune omnium votis, in loco cui affixa fuerat, aram in veneratione B. Petri Apostolorum Principis a statuit. Ad consecrationem vero Basilicæ cum S. Nivardo Metropolitano Pontifice, alii etiam Episcopi conveniunt, Clerus omnis & numerosæ plebes utriusque sexus irruunt, Proceres quoque Francorum non minori voto concurrunt, & per B. viri Bercharii opus laudabile in Dei laudibus pari omnes magnitudine jocunditatis exsultant. In australi vero ejusdem montis latere, aliam struxit vir sanctus Ecclesiam, quam Genitricis Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI semper Virginis MARIÆ nomine decrevit honorandam. Septa etiam Monasterii & universas competentes Ordinis officinas, ad sectandam vitæ Regularis observantiam prudentissime composuit, Monasticæ conversationis viros religiosos aggregavit, & cuncta quæ huic Ordini commoda judicabantur, diligenter implevit. Copiosos vero prædiorum sumptus sanctissimus Antistes, tam ea quæ sui juris esse videbantur, quam quæ etiam beato interveniente Berchario ab ipsis Francorum Primoribus obtineri poterant, in necessarios Servorum Dei delegavit usus, ut videlicet in eodem Cœnobio & merito & numero populus Deo serviens utriusque laboribus augeretur. Hæc sunt igitur hujus B. Patris nostri Bercharii magnorum operum sancta principia: sed adhuc restant ad Divinæ obsequium majestatis piorum laborum majora certamina, quæ in hoc postmodum monstrabit opere rerum consequentia. Qui videlicet cum esset in spiritalis exercitii sublimitate perfectus, in Divinæ legis meditatione continuus, temporalem tamen non auspicatus est gloriam, sed mentis puritate jugiter concupivit æternam, nec levi felicitati inclinari nec inani voluit laude resolvi. Jam vero consummata omni sacri illius templi structura, his duobus sanctissimis viris quanta fuerit immensitas exsultationis, quam grata societas unanimis affectionis, quantus Divinitatis amor, quantus vitæ cœlestis ardor; nec sermo capere, nec lingua ullo modo valet explicare.

aliam B. Mariæ curat dedicari.

Monasterium rebus & personis instruit.

Nivardo mortuo.

13. At vero cum in his sanctorum operum studiis quam gloriose tenerentur inserti, sanctæ exbortationis gratiam per populos infundentes & ad æternitatis gloriam quaquaversum animos Fidelium incitantes, cum jam superna clementia Antistitis sui Nivardi vitam laudabilem perpetuæ jocunditatis commercio compensare & pro labore brevi palmam decrevisset permanentis rependere gloriæ; opere perfectus, virtutibus consummatus, adveniente Kalendarum Septembrium die, mortis nexibus absolutus migravit ad Dominum, beatæ immortalitatis stolam consecutus, Angelorum agminibus in illa cœlestis curiæ dignitate concivis factus, Apostolorum particeps, Martyrum & Confessorum coheres, illius insatiabiliter adspectu fruitur, cujus amor ab ejus pectore numquam recessisse certum tenetur: qui licet pro lege carnis debitum solverit humanæ conditionis, vivit tamen in gloria perpetuæ exsultationis, nostris autem illic proculdubio miseriis præstantius, si ex corde rogatus fuerit, occurrere paratus, quanto nunc potentius illi summo atque invisibili spiritui cernitur esse conjunctus, per virtutem universa scientis ipse sciens omnium ac exauditor effectus. Ad cujus exsequias corporis tota Remorum civitas ruit, Clerus ac populus utriusque sexus convenit, ex vicinis etiam urbibus multi adfuerunt tanti Pastoris excessum admixtis pio mœrori hymnorum sollemnibus obsequiis adsignantes. Cujus quidem

corpus

a Additus in diplomate Nivardi a Sammarthanis relato, *& Pauli, seu etiam S. Ioannis & caeterorum Martyrum & Confessorum, quorum pignora ibidem venerari noscuntur.*

corpus diversis populorum catervis constipatum usque ad Basilicam S. Remigii a S. Berchario, necnon & sanctis Pontificibus qui ea die illuc confluxerant, universa gregis sui multitudine prosequente, condigno honore defertur, ac excellenti mausoleo condendum, decentissimam ibidem accepit sepulturam, sanctissimo viro Berchario in supradicto Altivillari Cœnobio glorioso Præsuli superstite relicto. Qui licet tanti Patris fuerit solamine destitutus, nequaquam tamen a cœpti operis intentione desistens, subjectorum animos exemplis instruebat & verbis. Locum vero, quem ædificare cœperat, rebus ac vario decore collustrans, nihil subtraxit industriæ, donec ad culmen proveheret perfectionis summæ. Spiritualium enim donorum, perfusus rore, vitæ jam consertus Angelicæ, civis cœlestis Patriæ,

AN. CHR. 685 27. Martii.

virtutibus, miraculis, & auctoritate clarescit.

Dogmate justitiæ, Christi resovebat ovile,
Constituens plebi cœlestia templa fideli.
Nec minus in magnis flagrans resplenduit actis,
Quæ gessere Patres fulti pietate priores,
Optima dans vitæ populis documenta beatæ.

Domini namque gratia præeunte, multis miraculorum signis in eo loco claruit, ac supervenientibus diversarum incommoditatum casibus se opponens, multa cœlestis beneficii emolumenta populis impendebat; sanitates corporum, salutem animarum. Francorum quoque Regibus diverso tempore sibi succedentibus ac palatii Optimatibus ita in cunctis erat affabilis, ut eorum usus pro voto familiaritatibus, quæ intenderet citius obtineret, & in construendis Servorum Dei habitaculis sumptus ei & copias eorum largitas pleniter ministraret. Si quis his hæsitans forte manet incredulus, prædicti loci miretur mœnia, adspiciat ædificia, perlustret diligenter opera: patebit scire cupienti quanti fuerit meriti, per quem Dominus tanta ac talia dignatus sit operari.

14. Rebus igitur tam exterioribus quam interioribus prædicti Altivillarensis Cœnobii secundum Dei cultum honorifice ordinatis, jamdictus Pater Bercharius corporeæ quietis impatiens, opportuna sibi loca lucrificandi gratia perquirebat. Abinde namque egressus, Dei munere præcurrente, vastam saltus Dervensis solitudinem petere contendit: quo in loco qua venerat intentionis non immemor, aptum ædificandi Cœnobii statum invigilando sollicite scrutabatur. Hæc igitur inter cogitandum, Dei gratia præduce contulit se ad quamdam matronam, WALTILDEM nomine, quæ superbo nobilitata sanguine, plurimorum a proavis prædiorum affluentia lætabatur: a qua vir sanctus condicti pretii dono emit sibi partem silvæ, eum scilicet locum qui dicitur vulgo Mangis-villare: ibique Cellulam *a* ædificans, eamque B. MARIÆ ad honorem consecrans, Puellarum cœtum Deo Matrique servituraram, prout posse fuit, diligentissime aggregavit. Nam viam publicam vulgo Cantillam dictam expetens, pretio a prætereuntibus suscepit captivas puellas octo, quas in sancta Religione edocens, Deo dicatas ibi manere constituit. Ex hoc igitur Christi adminiculante suffragio excrevit numerus Virginum adusque sexagenarii cumulum, quibus etiam prædictus Pater neptem supra scriptæ matronæ Waltildis sollemniter Abbatissam præfecit.

Parthenonium in saltu Dervensi ædificat.

15. His quoque rite peractis, secretiora saltus infatigabiliter excutiens, cognoscere summopere gestiebat, sicubi opportuniora loca ædificandi cellulas reperisset, veniens in quemdam locum, Lutosas *b* nomine, cellam construendi aptum reputans, nimia sollicitudine vota explere studebat. Hoc igitur propriis viribus nullo modo dignum ducens aggredi, cujus erat hoc prædium potestatis adiit. Eo siquidem tempore CHILDERICUS Rex Regnum Francorum nobilissime gubernans, libentissime sancti viri petitionibus adquiescebat. Hunc ergo Pater eximius adiit, atque sibi ad bona vota consortibus viris Dei amore ferventibus

Oratoria etiam diversa.

a Id est exiguum Monasterium Sanctimonialium, quod teste Camuzato septingentis abhinc annis funditus dirutum & eversum, Puellare-Monasterium dicebatur. Nostrates locum Gallico idiomate *Puelle-Monstier* appellant: qui locus vix tertio milliari distat a Cœnobio Dervensi, ad Vigeram fluvium itidem situs. Lege Mirac. num. 1.

b Vicus Lutosæ. *Louzes*, diœcesis Trecensis distinguendus est a Villa Lutosa *Leuze* diœcesis Cameracensis, de qua Baldericus in Chron. lib. 2, cap. 43.

AN.CHR. 685 27. Martii.

LEODEGARIO & MUMMULENO Episcopis, AMALRICO quoque & WLFAUDO Optimatibus, impetravit a Rege licentiam ædificandi sibi in eodem loco Basilicam, quam B. Martini in honore consecratam prædictus Rex Childericus circumquaque ab Ecclesia silvæ leuga una benigne donavit. Beatus vero Bercharius neque his contentus, cellulam sibi juxta locum qui dicitur Puteolus, ea in parte quæ nunc Monasteriolum *a* dicitur, ad honorem B. Mauricii condidit, sperans aptum se Monasterium ædificandi locum reperisse. Verum cum hoc etiam sibi habile non videretur, super fluvium Vigeræ * quamdam Ecclesiam S. Sulpicii honori dicavit. Neque ibi etiam statum Cœnobii aptum fore ducens, mente pervigili ut sapiens architectus, eum qui petentibus se adesse comprobat, dare votis congrua loca poscebat.

* la riviere de Voyre

Monasterio condendo locum invenit.

16. Quodam igitur tempore cum jam Divina clementia ulterius famulantis animum per diversa distrahi nollet, præcurrentibus indiciis locum votis congruum iri repertum dedit. Nam abdita silvæ perlustrans, casu quemdam ad locum devenit, ubi pastores subulcos reperit: quos blande allocutus, aureique illos numismatis munere donans, poposcit ostendi sibi quæ habiliora aliquando silvas circumeundo ad habitandum loca pervidissent, dicens sibi animum esse, uti congruo habitandi loco exstirpando silvas Cœnobitarum tabernacula designaret: se quidem diversa tentasse, sed nullo penitus loco commanendi habitacula fida invenisse. At illi præmio accepto, talibus animi votis sancto viro respondent: Nos quidem cum fides teneat firma, munerati tuis ad vota processibus parere decrevimus, locumque habitandi habilem pro nostro scire ostendere parati sumus: nam persæpe inibi suillos greges jam desperati invenimus, nec seductos aliorsum spes est requirere porcos, cum illum semper absque aliquo ductore perditi sues expetant locum. Adest quoque ibi, domine Pater, quædam non ignoti miraculi fagus, subter quam luminaria sæpe cum accensa absque hominum accessu viderimus, Divini aliquid fore suspicamur. Nunc, inquit B. Bercharius, ocius præite, tanti præsagii loca significate, meque consequentem jamjamque diu suspensum animo quietiorem reddendo, tanta curarum mole absolvite. His dictis prædictus Pater ad locum properat fidem dictorum excepturus: nec inaniter ferens testimonium pastorum divinitus credidit factum esse miraculum, & a Deo sibi locum ostensum, qui non pateretur servum suum diversis intentum, proprio labore frustrari. Nam qui eo cœtum bonorum exsecutione operum pollentem adunandum prænoverat, digne tali præsagio initia operum beati viri præsignavit: qui locus duobus integris milliariis a præfato loco, qui dicitur Puteolus, disparatur. Ibi ergo B. Bercharius multo labore silvis radicitus erutis, Cœnobii ædificandi statum præelegit. Exinde ad palatium progreditur, Regis super hoc negotio clementiæ supplicaturus. Auxiliantibus vero sibi per Divinam gratiam, ex cujus desiderio ista agebat, S. LEODEGARIO Episcopo & ALMARICO Majore-domus, FULCOALDO quoque & WLFAUDO, NIVARDO etiam & ATELANO *b* Episcopis, impetravit sibi dari a Rege silvam ex suo fisco qui vocatur Vassiacus *c* in circuitu præfati loci, sicut ex auctoritate Regia tenetur exterminatum, unde sumptus habere valeret ac prædia ad Cœnobium *d* constituendum. Cum etiam Deo disponente ad plurima sibi Rex libentissime faveret, ad hoc usque processit, ut aulam sibi decenti ornatu, ut Regiam decebat majestatem, in loco qui dicitur Puteolus fabricatam, ubi causa venandi crebro adventare consueverat, dono ei concederet: unde ipse Domnus Bercharius Ecclesiam Deo

Rege fundum concedente.

a Nunc locus redactus est in exiguum Oratorium S. Mauricii dictum, quod sesquimilliari distat a Dervo, versus Vigeræ fontem.

b Al. AZELANO, qui videtur fuisse Attila Episcopus Laudunensis, de quo Frodoardus in Hist. Rhem. lib. 2. cap. 7. Istius donationis diploma refert Camuzatus in Promptuario, fol. 80. An Amalricus hic memoratus Major-domus fuerit, dubitat Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 21. Certe Nivardus supra num. 13. mortuus dicitur, antequam Bercharius cogitaret de Cœnobio Dervensi, cujus primordia anno circa 665. revocamus. Childericus anno regni tertio in Neustria, seu anno Christi 672. prædia concessisse legitur in quadam charta a Camozato & Sammarthanis relata, cui subscribunt viri hic memorati; ubi *Vulfaudus* Major-domus, non Amalricus exprimitur.

c Vassiacus *Vassy*, opidum ad Blesam fluvium in Matronam influentem, alias a Vvasciaco Frodoardi, lib. 3. cap. 7.

d Dervense scilicet de quo in Observat. præviis dictum. Ejus primordia anno circa 665. collocanda sunt.

Deo in honore SS. Apostolorum Petri & Pauli consecrandam construxit, quam ex præfato loco Puteolum * appellavit.

AN.CHR. 685

17. Sanctus vero vir quando supramemoratas puellas emit, simul cum ipsis pretio suscepit viros octo captivos, quos in sancta Religione edocens, primos in eodem loco Monachos constituit. Multi vero sanctam conversationem illius ac religiositatem admirantes, per ipsius exhortationem Deo favente, qui neminem vult perire, relinquentes omnia quæ in sæculo habere videbantur, sub Monastica norma & sub doctrina sancti ipsius Patris Deo se mancipaverunt. Ipse ergo aquam ad ipsum Cœnobium de longe perduxit, officinas ad omnia necessaria paravit, habitacula quoque puellarum ordinate disponens, Hierosolymam adiit *a*, sacrasque plurimum Reliquias impetravit, tabulasque eburneas optimas secum deportavit: sicque Romam multoties adiens, plurimorum Sanctorum Reliquias detulit, & honorifice cum Episcopis in præfatis locis conservandas condidit: in quibus locis suffragantibus illorum Sanctorum meritis, quorum Reliquiæ ibi delatæ sunt, præstante Christo, uberiora fidelibus populis beneficia largiuntur.

17. Martii.

* Puysie

Locum Monachis, Reliquiis, &c. ditat.

18. Tantis igitur laborum certaminibus in hujusmundi stadio pro vitæ cœlestis bravio transcursis, cum jam Dominus operarium suum digna donare mercede disponeret, resolutionis corporeæ imminens tempus ante dedit agnoscere. Nam jam Paschali instante solemnitate, feria quinta qua Cœna Domini habebatur, gregis sibi commissi Pater sollicitus Monasterium Puellarum devote adiit, pro more Fidelium præcepta Domini expleturus. Inter igitur multa exhortationum verba & consolationum affamina, hoc quoque eis prædixit, quod de resolutione proprii corporis divinitus sibi notificatum manebat. Scitote, Filiolæ, superna instante vocatione, me in hoc ulterius corpore manere nullo modo posse: nec mæreatis quasi pastorem ablatum, eum vos æterno custodi Regique sponsatas certa cordis devotione teneatis fixum. Nullo igitur corporeo ex me adjutorio amplius sustentandas, cœlesti Rectori ut proprias commendo filias. Ad harum ergo consolationum affamina cum vehementi ululatu erumpentes in lachrymas, Pater sanctus dolorem verbis exhortationum mitigans, valedicens eis & benedicens abscessit. Cum psalmis autem & hymnis peractis omnibus, ad Cœnobium redeundi iter aggreditur, eadem Monachis pauperibus & peregrinis facturus.

Obitum suum prædicit.

19. Inter ordinandum igitur plurima forte accidit, ut filiolum suum quem de sacro fonte susceptum Monachum esse statuerat, DAGUINUM nomine, exigentibus culpis suis, verbere increpationis, ut moris est, feriendum decerneret. Nam hic, ut postea claruit, pessimus & flagitiosus, fronte polita sub ovina pelle, rapacis contegebat gestamina belluæ. Itaque ex merito suæ iniquitatis, diabolo cum Juda proditore traditus, indigne ferens doctrinalia Patris objurgamina, intumescente mascula sub pectore bili, contendit insanus sanctum virum injustæ tradere neci. Denique cum beatus Pater diurno anxietatis labore non modice fessus, una cum Fratribus lectulo reclinatus membra sopori dedisset; quia odium incurrit qui arguit criminosos, idem filius satanæ armis impietatis armatus, postquam eum fessum soporatum credidit, irruens in eum mortali vulnere attentavit. Nam cultello illum rabidus ferit, & patris sanguine manus proprias impudens filius maculavit. Arreptum vero Daguinus quo sanctum percusserat ferrum, reatus sui conscius in piscinam, quæ intra claustra Monasterii tunc temporis habebatur, quamcitissime potuit velut occultandum dejecit. Videres tunc laticem velut tanti sceleris cognitorem, ferrum in se receptare expavescere. Nam mox ut aquam tetigit, velut le-

A Filiolo suo indisciplinato appetitus cultro.

a Et quidem comite Vuarnero cui S. Leodegarius inedia consumendus commissus est: ut in libro Mirac. S. Bercharii num. 22. dicitur. Ex illo itinere S. Bercharius retulisse fertur corpus S. Theodosiæ, de qua hæc legimus in MS. cod. Dervensi: *Anno Verbi incarnati* 1108. *Epacta* 17. *Idus Septemb. eodemque anno quo obiit Rex Philippus, filiusque ejus in Regem unctus est, a* D. ROTGERO *Abbate anno ordinationis suæ* 22. *positum est in hoc scrinio corpus S. Theodosiæ Virginis, quæ pro Christi nomine multa tormenta etiam capitis abscissione in Cæsarea Palestina passa est. hanc tamen ex eadem urbe* S. BERCHARIUS *Abbas cum multorum Sanctorum Reliquiis detulit, ac in hoc Monasterio quod dono Regali extruxerat, decenter collocavit.*

AN. CHR. 685 27. Martii.

vissimæ pluma materiei super aquas mirabiliter natavit ; ipse autem homicida amens factus, Ecclesiam petiit, cruentisque manibus signum pulsare cœpit.

Percussori veniam indulget.

20. Fratres vero ut audierunt signum inconsueta hora, cum magna admiratione surgentes, & sanctum virum interfectum audientes, ad lectum illius cucurrerunt : sed adhuc anxietate nutantem in eo spiritum repererunt. Comprehensum igitur prædictum Daguinum Fratres sancto viro obtulerunt, scire cupientes quid de admisso tanto scelere severitas clementiæ ejus judicaret. Denique sanctus Pater verborum Domini non immemor, quibus Patri pro persecutoribus supplicavit, dicens: *Pater ignosce illis quia nesciunt quid faciunt*, clementer remisit illi, quam in se exercuerat culpam. Deum tibi, Frater, inquiens, pœnitentialiter placabilem fieri studeto : nam quantum ad me attinet omni te liberum impietate remitto. Romam ergo, Fili, progredere, ut te hoc scelere immunem exhibeat, qui ligandi solvendique potestate suscepta, diversis morborum generibus subvenit corporis umbra : Egressus igitur Daguinus, ex præcepto beati viri Romam petiit, unde postea non est reversus.

Moritur.

21. Beatus vero Bercharius diutissime angore vulneris morbidus, tandem carne solutus, cœlestis vitæ gaudia exsultanti spiritu fœlix petivit. Ad tanti quoque viri obitum viris undecumque religiosis confluentibus, sepultus est quodam loco extra Cœnobium *, multis inibi Deo donante miraculorum pollens effectibus. Sed cum jam Dominus ulterius Sanctum suum occultare nollet, ex præfato cultelli miraculo ceterisque ad tumulum sancti viri ostensis, servis Dei visum est inde corpus beati Patris debere transferri, ac illi inde translatum tumulaverunt retro altare in Basilica SS. Apostolorum Petri & Pauli, quam ipse vivens ædificaverat, ubi suffragantibus ejus meritis multa tribuuntur dona populis. Ex cujus sepulchro longo post tempore oleum pullulans in vas ad hoc paratum visum est defluxisse, cunctis morbo obsessis nimium salubre. Hujus igitur, quia peccatorum pondere prægravati summa operum adsequi propriis viribus nequaquam præsumimus, ejus qui dixit, Sine me nihil potestis facere, imploremus auxilium gratiæ, quatenus qui merito peccatorum deprimimur, dextera virtutis suæ sublevemur, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & gloriatur Deus in sæcula sæculorum. Amen.

* al. Ecclesiam

In Ecclesiam transf. fertur.

Oleum e tumulo manat.

A P P E N D I X

Ex MS. cod. Dervensi per R. P. Filibertum BOULANGER *Congreg. S. Vitoni Monachum Benedictinum communicato.*

Dies obitus.

22. Beatus Bercharius durissimi languore vulneris morbidus, licet trahens longa suspiria vix proloqueretur, fesso anhelitu tamen Dominicæ passionis & Resurrectionis solemnia, suæ etiam depositionis obsequium ac locum sepulturæ humiliter ordinans, discipulis multa ventura prædixit : indicendo eis sollicitudinem Divini timoris ac observantiam sanctæ Religionis. Tandem triumphanti Domino cum palma victoriæ occursurus, mane Dominica ipsius sacrosanctæ ab inferis Resurrectionis carne solutus, cœlestis vitæ gaudia exsultanti spiritu fœlix petivit. *a* Ad tanti viri quoque obitum viris undecumque religiosis confluentibus, sepultus est ut jusserat quodam loco extra Ecclesiam, multis inibi Deo donante miraculorum pollens effectibus.

Translationis dies & modus.

23. Sed cum jam Dominus ulterius Sanctum suum occultare nollet : ex præfato cultelli miraculo ceterisque ad tumulum sancti viri ostensis, servis Dei

a In eodem MS. hæc leguntur : *Extremum vitæ diem obivit hic B. P. Bercharius anno ab Incarnat. Domini 685. indict. 13. Epacta 11. 6. Kalend. Aprilis, mane sacro Dominicæ Resurrectionis.* Qui characteres chronologici non conveniunt, nisi legas 7. Kalend. Aprilis, in quem Pascha anno 685. incidebat. S. Bercharius inseritur in Addit. ad Usuardum 17 Kalend. Novemb. qui dies Translationis est ex dicendis infra num. 7. Corpus S. Bercharii in Ecclesia Dervensis Monasterii, caput quidem in scrinio argenteo, reliqua ossa in theca adservantur.

Dei visum est inde corpus beati Patris debere transferri. Habita itaque collatione cum plurimo collegio Sacerdotum ob hoc in unum convenientium decretum id fieri sexto-decimo Kalendas Martii. Nullam tamen capessunt audaciam tangendi glebam sanctissimi corporis: neque fatigandi longa bajulatione lapidei quo tegebatur sarcophagi, sed humillimam quam potuerunt, deliberant transferendi facilitatem. Nam decenti fornice perforata orientali maceria ipsius Ecclesiæ quæ proxima ejus sepulturæ erat; inde eo aditu infra cum sarcophago translatum, secundo tumulaverunt retro altare in ipsa Basilica Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli quam ipse vivens ædificaverat, ubi suffragantibus ejus meritis multa tribuuntur dona populis. Quando Deo disponente Domni ADSONIS tempore hoc Cœnobium cœpit germinare, &c. *ut infra num.* 15.

LIBER SECUNDUS,

De diversis casibus Dervensis Cœnobii, & Miraculis S. Berchari.

Scriptus a Monacho Dervensi anonymo jussu Bernonis Abb. num. 12.

Ex Trecassino Camuzati Promptuario.

1. HUJUS anterioris exsecutionem operis, Divinæ dignationis ordinatione, ad memoriam informandam posterorum, insignis prudentia solertissimi ADSONIS Abbatis sæpe denominatæ Ecclesiæ Dervensis luculentissimo sermone nobilitavit: ea ut prætulit intendens prosequi quæ qualicumque modo notata a successoribus sive discipulis sanctissimi Abbatis & Martyris Bercharii, ætati ejus potuere perferri, Quæ vero post obitum beati viri ipsius meritis Divino beneficio compensata se relaturum promiserat, minime explicuit, relinquens etiam intacta adnotatorum plurima, scilicet impedimentis diversarum actionum perturbatus, maximeque eventu festini obitus interceptus. Unde nostra ætas hactenus obnubilatur inscitia miraculorum almi prius sæpissime denominandi Bercharii, quæ innumeris antevolutis temporibus vel ad ejus tumulum, sive per diversa loca ipsius nominis invocatione Divinæ sublimitatis operatio mirifice præstiterat.

Adso librum miraculorum S. Bercharii non explevit.

2. Hæc intuli minime derogans vitæ simplicitati, aut affectans fastum modernæ adulationis, sed ne obloquatur alicujus levitas, quod ante venerabilis Adsonis tempora sit muta omnis nostra antiquitas: quod contigit non tam incuria & Scriptorum raritate, quam irrumpentium gentium barbara feritate, seu etiam crebra inter se populorum vicinorum concertatione. Nam haud longe post transitum gloriosi Martyris, exorta altercatione inter REGAFREDUM KAROLUMque, qui ob nimium & Christianis temporibus antea invisam inquietudinem MARTELLUS vocitatus est, innumeris nobilibus pene aporiatis *a*, Ecclesiæ plurimæ sunt ad nihilum penitus redactæ, distributis earum possessionibus, mancipiis quoque ac sacerdotalibus vasis & rebus, sæcularia arma & intestina bellorum negotia tractantibus. Hujusmodi perturbationis eventu compulsi sunt Fratres supradicti Dervensis loci cum Monastico habitu militaria arma arripere, decernentes proprio arbitrio sibi suisque posteris opprobriosæ fœditatis dedecus adscribi, si causa talis exercitii paterentur se perpetuo privari possessionibus rerum variæ opportunitatis, procuratione B. Bercharii eorum stipendiis diversis in locis delegatis. Hac occasione habitu potiti incongruo, primo a sacri Ordinis tramite expeditionibus studendo deviare, demum ipsa etiam vestimenta propria velut armorum impedimenta monstruosa habentes, ægre pati cœperunt: sicque priori paullo melius adjicientes consilium, spretis cucullis, Clericalibus sese indumentis ope-

Bellorum tempestate omnia confusa.

Ecclesiastica bona militibus data.

Monachi milites ac postea Clerici facti.

a Id est ad inopiam seu angustias redactis, nam græce ἀπορία inopiam signat.

AN.CHR. 685

operuere, judicantes se decentius eo ornamento Deo omnipotenti, mundanis quoque studiis famulari.

27. Martii. Ludovici Pii jussu Dervus in melius reformatur per Odonem Abb. Stabulensem.

3. Tali modo magnificentia ipsius loci facie mutata pessumdari atque in deterius labi variis impulsionibus cœpit, donec miseratione Divina & meritis beatissimi Protectoris nostri Bercharii, rumor tantæ proditionis attigit aures Augusti LUDOVICI. Hic adeo omni bonitatis luce refulsit, ut jure proprium sibi Pii nomen adsciverit, cujus prudentissimis consiliis assidue intererant Sacerdotes sanctissimi, Abbates etiam religiosissimi, inter quos spectabilis vitæ honestate, omnisque scientiæ probitate habebatur ODO Abbas loci quem Stabuletum *a* vocitatum anterioris textus descriptio prælibavit exstructum a S. Remaclo Pontifice, cujus conditioni fœlix Martyr Bercharius quondam tradidit imbuendos primævos flores suæ adolescentiæ, relinquens eo loci conspicuum memoriale proprii tirocinii. Cum itaque Rex memoratus Ecclesiarum Dei cultum variis tribulationibus depravatum satageret in melius restaurandum reformare, regalis decreto consilii supranominato Abbati curam delegavit Dervensis Cœnobii: quo ejus industria quiret capessere idem locus alimenta & monimenta priscæ institutionis ac nobilitatis, quam plurimam exstitisse etiam Annales Regii *b* testabantur. Itaque Domnus Odo Abbas venerandus, memorandæ operationis exsecutione suscepta, Pontificum ac Coabbatum collegio fultus, præfatum locum adiens, religiositate omni ab ævo proturbata, Fratribusque sui Ordinis strenuissimis inibi ordinatis, Ecclesiæ prædia sive xenia innumeris casibus profligata, Regia infimulque Pontificum auctoritate, distributa etiam pretii maxima quantitate, usibus Fratrum restituit, perquirens prisca Privilegia imperiali, ut decuit, munificentia roborata: nec destitit donec ad unguem polita cuncto Francorum orbi refulsit religio ipsius loci. Ipsis quoque ejusdem loci Fratribus haud defuit specialis provisoris Bercharii conspicua virtus, qua eis suam cœlitus adesse magnificam notificaret præsentiam.

S. Remacli meritis contractus erigitur.

4. Instante etenim annua solemnitate natalis S. Remacli Pontificis venerandi, Rectores delegati procurationis ejusdem Cœnobii, inter multa prædicamenta sacræ doctrinæ, etiam mirificos actus pretiosi Confessoris Christi, subditorum sæpissime inculcabant memoriæ: quibus accensi Fratrum animi, pari voluntate cuncti spondent in ipsius vigiliis sese celebrem sancto Berchario peragere noctem. Interea evenit Deo favente pridie ipsius celebritatis, adesse ibi quemdam contractum omnibus membris, adeout viderentur femoribus plantæ pedum ipsius conjunctæ, isque magnarum conatibus precum cœpit insistere, ut pernoctando in eadem Basilica, foret sibi licitum Dei expectare auxilium, dicens sibi cœlitus notificatum, quod in Ecclesia B. Martyris, festoque die S. Confessoris esset sibi initium optatæ sospitatis. Fratres vero hoc audientes, multo magis exhilarati, concedunt supplicanti omnem opportunitatem ut poposcerat pernoctandi. Celebrata itaque synaxi Completorii, capessentibus Fratribus quietem primi somni, æger repentinis clamoribus æditues templi ac eunctos excitat Fratres quiescentes in conclavi Dormitorii. Surgentes autem subita perturbatione stupefacti, intrant (ut ita dicam) inviti ad peragenda solemnia nocturni officii: riteque peractis omnibus, adeunt inspicere mirabile factum, scilicet membra contracti restituta in integrum statum. Inde nimium ut optaverant lætificati, iterum excitantur ad repetendas laudes omnipotentis Domini, reddentes altisonis vocibus supplicia vota, super prædictorum Sanctorum consolatione piissima. Interrogatus vero ægrotus quid illi visum fuisset, qua hora clamori ejus eorum insonuit auribus, retulit vidisse se quemdam Angelici vultus ac habitus Ecclesiam ingredientem, eique manum porrigentem, cujus visu in pedes constiterat, non

(*a*) In superiori Vita mentio occurrit num. 5. de S. Remaclo, nulla verò de Stabuleto Cœnobio, de quo in Vita S. Remacli supra ad ann. 664. diximus. Huc referendum est quod in libro Mirac. ejusdem S. Remacli narratur num. 6. de Monasterio Dervensi. *Erat Abbatis nostri*, inquit Monachus Stabulensis, *qui tunc temporis ambobus praerat locis, permaximum omnino studium, ut in superius denominato loco (Dervo) Regularis cresceret cultus, quia ad ejus usque tempora Canonici insudabant*, &c. ubi sequens factum Remacli meritis tribuitur. In Diplomate Ludovici Augusti apud Camuzatum & Sammarthanos *Hento* pro *Odone* scriptum habemus.

(*b*) Quinam sint isti Annales, nondum adsequi potuimus.

AN.CHR. 685 27. Martii.

non sine nimio angore nervorum & vertibulorum. Itaque sospitati redditus, qui ante aliorum fuerat subvectus auxilio, propriis jam gressibus cœpit iter carpere gratulabundus, relinquens eo loci stuporem ingentis miraculi, cum maximo studio ac dilectione Monastici propositi.

Hunnis & Nortmannis sævientibus Bercharii corpus in Burgundiam delatum.

5. Hoc modo primæ exorbitationis Dervensis Cœnobii meritis gloriosi Martyris Bercharii statu in melius reformato, per plurima temporum volumina sacræ Religionis tramitem & antiqui decoris inflexibiliter tenuit gloriam : sed tranquillitatem tam jocundæ pacis multis abusive vertentibus in augmentum impietatis, rursus severitas animadversionis, Hunnorum rabiei exponit depopulationem Christiani populi maxime addictis stragi Neustria & pleraque parte Gallici Regni. Tempora hujusmodi infelicitatis impediebantur regimine KAROLI junioris, qui Simplex ferebatur nomine, non tam innocentia quam ignavia omnis rei civilis ac militaris, omnino referens mores LUDOVICI genitoris, qui ob nimiam vecordiam vocitatus est Nihil-faciens *a*. Imperium ergo hujus, quippe justo Dei judicio instigatus parvipendens Hunnorum exercitus, quaquaversum debacchando insignes funditus evertens urbes, gladiis & incendio orationum domos plurimarumque gentium delevit populos. Itaque tam immanis crudelitatis frequentibus nuntiis territi Fratres supradicti Dervensis Cœnobii, erumpentibus etiam ab occiduis partibus ASTINGO duce Wisigotis, qui & Nortmanni, communi consilio, ut audierant aliarum greges Ecclesiarum, decemunt sumptis secum ossibus B. Bercharii fuga perquirere latibulum : hocque statuunt circa ripas Araris fluminis : quæ regio ipsis temporibus ferebatur immunis omnis inquietudinis regimine RODULFI filii nobilissimi RICHARDI Burgundiæ Ducis, qui justi tenax, ejusque famosissimus ultor exstitit.

Crux in igne servata.

6. Cum itaque deliberatione habita Fratres satagerent in quodam domicilio res Ecclesiasticas, ac suas qualescumque involucris componere sarcinulas, cruciculam quamdam a tempore S. Bercharii eidem loco venerabilem Secretarius Monasterii suspensam parieti ejusdem domicilii alio recurrens oblitus ad horam reliquit : cum repente ignis inibi accensus congeriem stipularum sibi vicinam nemine advertente corripiens, flammis intantum domum replevit, ut ingrediendi omnis abesset facultas. Fratres vero undique concurrentes, incendium domicilii utpote discessuri parvipendentes, incommodum patrocinii sibi a S. Martyre relicti ac per multa tempestatum discrimina eatenus reservati lachrymabili gemitu culpis exigentibus se admisisse deflebant, querimoniosis vocibus flagitantes id sibi vel ad solatium suæ exsultationis a beato Patrono reddi. Nec defuit pii Patris præsentia, solaturus mœstissimos solita clementia. Nam consumptis incendio contignatione parietibusque domatis, super prunas ardentes cruciculа adeo reperta est illæsa, ut etiam tenue ligamentum auro textum quo hactenus suspensa, a vi ignis fuerit omnino incontaminatum. Hoc fausto omine exhilarata Fratrum mœstitia, eximii protectoris sibi adesse munimen sentientes, ac spem quandoque remeandi nacti, alacriores deliberata petiere loca refugii. Quanta vero quibusve in locis hic Pater sanctus Divina dignatione miracula gesserit, nulla nostræ memoriæ retulit schedula vetustatis antiquæ : tantummodo innumera priscorum adstipulatione priores nostri nobis testati sunt extitisse, tam per spatia itineris, quam in loco destinatæ mansionis.

Rodulfus Rex Sancto cultum, Monachis opem impertit.

7. Quorum rumore celeberrimo accensus memoratus Princeps Rodulfus suscepturus insignia totius Francorum Imperii, supplex locum ipsum Reliquiarum B. Martyris adiit, se suamque felicitatem ejus committens suffragiis: multisque donatum muneribus, Fratrum necessitates plurimis relevavit largitionibus, & eos benignissime consolatos, spem proprie ac prospere remeandi, Dei sanctive Martyris auxilio, & sui laboris juvamine repromisit, quod feliciter Deo faven-

a Huc spectat illud ex Aimoino in lib. 2. Mirac. S. Benedicti cap. 1. qui Aimoini primus est. *Augusto Karolo rebus humanis exempto filius ejus Hludovicus successit, qui Nihil-fecisse prater nomen sortitus est, sive quod vix duobus annis Regno potitus nihil strenue gessit, sive quod Sanctimonialem quamdam (sicuti a majoribus accepimus) Kala Monasterio Puellarum abstractam conjugio copulans suo, peccatum quod nihil esse nescitur perpetrarit. Hludovico Principe post admin stratum biennio Regnum obeunte*, KAROLUS *ejus filius qui Simplex postea est dictus, in cunis ævum agens patre orbatus remansit*, anno tantum 893. regnare cœpit.

AN.CHR. 685 27.Martii.

favente contigit: Nam idem memoratus Princeps laturus auxilium præfatæ calamitati, Imperium Francorum fubiit, nequaquam tyrannice, fed Divinæ pietatis prædeftinatione ob meritum fuæ probitatis, electus a Pontificibus ac Proceribus totius Gallici Regni, ad effugandam inde rabiem paganæ perverfitatis. Ejus itaque formidine poteftatis, protinus exterrita omni feritate barbarica, reftaurata tranquillitate pacis, repedandi ad propria capeffunt audaciam, qui ob metum paganorum difperfi diverfa petierant loca exfilii.

Dervenfes Monachi Foffatenfibus juncti.

Grex quoque Ecclefiæ Dervenfis, juncto fibi cœtu Fratrum Foffatenfis Cœnobii, qui metu fupramemoratæ internecionis eo confugientes devexerunt fecum offa Confefforis Chrifti MAURI, pari confilio aggrediuntur iter repatriandi, pariter incedentes, fimulque Divina celebrantes officia, donec itineris progreffione attingerent, quo ab invicem difcefferunt, fines Dervenfes atque Campaniæ.

S. Bercharii corpus revehunt.

Igitur adventui pretiofiffimi Martyris occurrentibus cum plurima turba Sacerdotum Clericorumque multis ac ejus familia quaquaverfum difperfa undique recurrente, excipitur eximius protector patriæ liminibus Templi quod vivens exftruxerat in honore SS. Apoftolorum Petri & Pauli. Hoc longa folitudine incultum tribulis etiam & vepribus circum altaria horrentibus comentes undique Fratres famulique, cum gloria magnæ laudis iterum in eo recondunt offa pii Paftoris 17. Kalend. Novemb.

Sollemnitate indicta.

Hic dies eo loci celeberrimus habebatur ab antiquo, anniverfario Dedicationis ejufdem Bafilicæ operatione B. Bercharii ipfius Dei ordinatione confecratæ in honore ac nomine S. Salvatoris. Geminata itaque præfcripti diei follemnitate, auctoritate præfentium Sacerdotum decretum eft, perpetuo celebrari ipfo die Natalis paffionis gloriofi Martyris Bercharii, quam conftat eveniffe inftante feftivitate Pafchali, ob quam rem manebat incelebris more Chriftianæ Religionis. Hinc inolevit jocunditas hujus præclaræ celebritatis, qua hactenus exhilarantur tempora noftræ ætatis.

Dervenfis Monafterii horrida facies.

8. His fuccincte prælibatis, ocius exaretur feries inertium hæc fubfequentium temporum, quæ adeo obnubilavit infcitia negligentiaque facri Ordinis, ut Cœnobitæ iftius de quo tractamus loci publice intra clauftra Monafterii uterentur conjugibus, nuptiarum follemnia celebrantes, undique generos ac foceros adfcifcebant, diftribuentes generis ornamenta vel prædia, undecumque bonorum ftudio fummo labore antiquitus comparata. Hinc ad tantam pervenere rufticiatis ignaviam, ut fpretis militaribus expeditionibus, confpectuque Regalis ac Sacerdotalis conventus, non tam zelo facri Ordinis quam voluptate defidis otii maluerint irrecuperabiliter amittere diftribuendam vicinis militibus fummam mille quingentorum & quinquaginta manforum cum opportunitate ad ipfos pertinente, videlicet filvarum pafcui & agriculturæ. Abbatum tamen fibi faventium fubjacebant dominio, quorum quia infanda monimenta, etiam nomina a noftra funt abrafa memoria, excepto eorum penultimo Domno ALARDO, cui fucceffit lues tantæ perverfitatis Domnus BENZO, jufte ab ipfo deturbatus Cœnobio. Hujus itaque expulfio, ac ejufdem Monafterii iterata omnipotentis prædeftinatione interius exteriufve reftauratio ut liquidius pateat, fupramemorati excellentiffimi Regis RODULFI memorandorum geftorum referantur ad medium maxima præconia.

Regula S. Benedicti per fanctum Odonem Floriacenfibus reftituta.

9. Regula etenim fanctiffimi Patris noftri BENEDICTI [a] adhuc inaudita hominibus Francorum Imperii, follertiffima induftria iftius Principis jubar fuæ claritatis plurimis infudit Ecclefiis. Qui vero ipfis temporibus qualecumque præferebant Monafticum fchema, famofiffimi quondam Luxovienfis nominis fefe tuebantur confuetudine aliquantula. Sed Rex prudentiffimus ad decoranda jura fibi a Deo collati regiminis, ut juftitiæ fectator infuperabilis, ita Ecclefiarum

[a] Fœde hallucinatur Auctor hoc loco & fequenti, ubi dicit S. Odonem primum Cœnobio Floriacenfi Regulam Sancti Benedicti intuliffe. Id manifefte revincitur tum ex iftius ac primi Seculi Bened. Præfationibus, tum ex aliis quæ poftea edituri fumus; tum denique ex Inftrumento Ludovici Augufti an. 815. conceffo, de quo fupra. Quamquam adeo labefactatus erat eo tempore Monafticus ftatus, ut Sanctus Odo quafi alter Ordinis Benedictini Auctor in Gallia dicendus fit. Unde ipfe in Hymno quodam de Sancto Martino:

Monafticæ nunc Ordini jam pene lapfo fubveni.

AN.CHR. 685

27. Martii.

rum exsistens instaurator inflexibilis, nequaquam passus umbraticum Monachos gestantes habitum, absque aliqua ulterius aberrare doctrina, Cœnobium Floriacense, insigne Reliquiis corporis piissimi Patris Monachorum Benedicti, corrigendum tradidit S. ODONI Abbati Monasterii Cluniacensis. Gloriosus autem Abbas locum prædictum (ut in Gestis ipsius legitur) sibi a Sancto Benedicto adoptatum religiosissime ordinans, libellum Regulæ ejusdem Patris primus eidem loco intulit. Tantæ postmodum rei celeberrima fama excitus Domnus GAUSLINUS Leucorum urbis Pontifex nobilissimus, prædictum locum adiit, inspecturus rumore ad se perlatum ordinem Religionis: indeque remeans, sollicitus gregis a Deo sibi commissi, descriptionem omnis Monasticæ conversationis quam inibi religiosissimam inspexit, supradictam quoque Regulam beati Patris secum deferens, primus urbi Tullensi innovationem Monastici ostendit præpositi. Fretus igitur Pontifex sapientissimus multimodis Divinæ institutionis documentis, viris prudentibus undecumque collectis, Cœnobium S. Apri *a* situm in suburbio Tullensi Regularibus disciplinis strenue imbutum multorum commoditati profuturum decentissime reddidit illustratum. Hinc itaque exardescentibus etiam tyrannicis Principibus inordinatos actus habitatorum Dervensis Cœnobii, pari consensu totius regionis Domnus BENZO supradictus Abbas abinde proturbatus, coactus petere cui loco Abbatis præerat Cellam Bobini Germanicæ insulæ *b*, in suburbio Trecorum Augustæ. Discessurus tamen, clientum pravorum hortatu cuncta privilegia ornamentorumque aliquanta exosæ sibi Ecclesiæ secum tulit: Monachis vero suis metu invisæ Regulæ in diversa fugientibus, successerunt Fratres adducti a Monasterio S. Apri: qui memoriam suæ prudentiæ nostræ hactenus ætati ostentant etiam Ecclesiasticorum voluminum sagaci ordinatione. Sed quibus auctoribus intromissi, priores fuerint expulsi, supersedi scribere: ne ineptæ controversiæ aliquando videar fomentum præbuisse. Qui autem qualesve exstiterint quorum optimo studio idem locus post asperitatem tantæ hyemis quasi reviresccendo floruerit, decrevi promere scriptis, ut noscant posteri quantæ fuerint bonitatis, quos miseratio venerandi Bercharii præordinaverit Pastores posthac, & per hos suo felici ovili.

per Gauslinum Episc. Monachis S. Apri,

per hos Dervensibus.

10. Primus igitur eorum domnus claruit ALBERICUS, nobilissimis natalibus ortus, indigena Rhemensis, Monachusque S. Apri Tullensis, qui post supradictum Benzonem, competens suæ bonitati cum regimine pastorali suscepit nomen Abbatis, adoptato sibi ad supplementum omnis auxilii Domno ADSONE jamdicto ac frequentius memorando, doctrina philosophica ac vitæ probitate spectabili. Hic ditissimis nobilibusque parentibus Jurensi tellure satus, Luxovio diversis studiis litteratoriæ artis plenissime imbutus, quem in primævo flore juventutis affluentem verbo sanctæ eruditionis cum puritate vitæ innocentis perspicue agnoscens Pontifex Clerusque Tullensis, multis supplicationibus eductum a Vosago, substituerunt urbi Tullensi ad magisterium sacri Ordinis ut lumen lucernæ super statuam candelabri. Ibi per aliquanta temporum volumina variis infudans Divinæ præceptionis exercitiis, post maximam multorum instructionem, iterum claritas Divini splendoris videlicet Adso oppositur effugandis Dervensibus nebulis, ad inferenda plantaria superni obsequii.

Albericus Abbas primus.

11. Ibi postmodum excedente vita Domno Alberico Abbas effectus, Basilicam Sanctorum a B. Berchario quondam exstructam parvissimam reputans, maximi quod nunc frequentamus Templi fundamenta jecit amplissima. Villas duas Drejam *, & eam, quæ vocatur Puellare-Monasterium *, priorum incuria amissas, rusticis earumdem agresti rabie, ut sunt adhuc pessimæ institutionis, familiæ Sancti sibi vicinæ multas inferentibus injurias, coope-

Adsonis præclara facta.

* Dreyes

* Peullet-Monstier in Vita num. 14 & infra num. 14.

a Monasterium S. Apri, vulgo *S. Evre*, in suburbio Tullensi, etiamnunc viget sub Benedictina S. Vitoni Congregatione.

b De Cella Monasterio suburbii Tricassini diximus in Vita S. Frodoberti Cellensis Abbatis primi ad ann. 670.

AN.CHR. 685 27. Martii.

cooperante HERIBERTO [a] Trecassino Comite, expenso pretio quantitatis non modicæ, propriæ restituit Ecclesiæ, deponens ab ipsis & a pluribus aliis exactiones importunissimas tyrannica vi superpositas. Ipso etiam Comite adminiculante, Privilegia ejusdem loci quæ supra retulimus, a Domno Benzone insidiose deportata ad locum Insulæ Germanicæ, cuncta recuperaverit munificentia Domni ODONIS illius loci Abbatis, cujus precibus hic famosissimus Adso vitam Confessoris Christi Frodoberti * primi ipsius Monasterii instauratoris & Abbatis sermone veracissimo, simplici exaravit stilo. Hic etiam precibus ac jussione S. GERARDI Tullensis urbis Episcopi vitam B. Mansueti primi dirigente Petro Apostolo ipsius urbis Pontificis disertissime composuit. Gesta quoque S. Confessoris Basoli Præfationibus * facundis antepositis cum subsequentia miraculorum lepide edita digessit ad liquidum, hocque non præsumptive, sed interpellatus a sapiente Gerberto tunc Remensis urbis Archiepiscopo, atque a sibi cognomine præclarissimo viro scilicet ADSONE Abbate Monasterii prædicti Confessoris: cujus defuncti haud post multum temporis, tumulum gratia specialis dilectionis versibus honoraverit propriis, inquiens inter alia:

* supra an. 670.

* supra an. 620.

O felix Adso, titulum tibi condidit Adso.

Opuscula præterea plura versifice composuit, Hymnorum etiam aliquanta cantica, Ambrosianos hymnos elucidans glossulis. Sed & secundum librum Dialogorum S. Papæ Gregorii, videlicet Gesta Sancti Monachorum Patris BENEDICTI carmine nobilitavit heroico, priscorum Poetarum carminibus excellentiori omni modo, devictus supplicatione sibi familiarissimi ABBONIS Abbatis suprascripti Monasterii Floriacensis, qui vir maximæ prudentiæ ferro insons noscitur occubuisse. Gesta vero hujus sancti ac piissimi protectoris nostri Bercharii nostri ad extremum quoad potuit comens lepore facundiæ spectabilis, sparsit totius Galliæ oris, quæ eatenus inculte exarata habebantur & abdita. Nec vero tantummodo proderat Monachalibus Cœnobiis, verum plurimis Clericalibus Ecclesiis, inter alia commoda tradidit modos & horas orationum ac multiplicis psalmodiæ, tam æstatis quam hiemis Quadragesimæve tempore, ut hactenus palam testatur verbis & affectu Clerus Trecassinæ Ecclesiæ. Hujus tunc temporis MANASSES Præsul hunc Abbatem miro colebat affectu, se propriæque parrochiæ* actus ejus committens industriæ, Istius Pontificis frater HILDUINUS nomine, eo tempore Comes Arceiacensis Campaniæ, militari audacia multa crudelia commiserat facinora. Hunc Adso piissimus adeo est insecutus quorum erat affluentissimus verbis sanctæ prædicationis, ut eum in se reversum cogeret cuncta relinquere, & profiteri laborem Hierosolymitani itineris, sese ei dans comitem subeundi tanti laboris gratia piissimæ consolationis, referens actus B. Bercharii, qui adiens Hierosolymam fertur duxisse secum WAIMERUM tormentorum S. Leodegarii reum. Itaque hujusmodi opinionis promulgatione, multis viris illustribus excitis, determinatione istius Patris dies decernitur, loca cunctis congrua ordinantur subsequendi, aut opperiendi Adsonem doctissimum, operis paucis attentati famosum signiferum. Igitur anno verbi Incarnati 992. pius Pater vale dicens charissimis Filiis ac Fratribus ob hoc inibi plurimis congregatis, largiter flendo deosculatis omnibus, ipse prosecutus cunctorum ingenti ululatu & gemitu ingreditur iter viæ Hierusalem mundanæ, jam sibi pactis valvis matris nostræ Sion cœlestis. Secuti sunt autem eum a Cœnobio Frater quidam & famuli usque ad ingressum maris, inde deportatori ceteris consolatoria verba Patris. Ipse vero non tantum verba, verum manu propria conscriptas inde direxit litteras, intimans se die datarum litterarum intrasse mare ducens ad portum urbis Babylonicæ. Sed festinantem ad majora certamina dignatio Omnipotentis evocat ad bravium cœlestis remunera-tio-

*idest diœcesis

Adso moritur an. 992. in itinere Hierosolymitano.

[a] Heriberti Diploma exstat in Prompt. Trecass. fol. 85. *de mercato & Pentanatico in villa quæ dicitur Olamna, actum Monasterio Dervo 16. Kalend. Febr. anno 14. regnante D. Lothario Rege Francorum*, qui annus anno Christi 969. respondet.

tionis. Nam in ipso mari correptus languore ultimi exitus, cœpit urgeri extremi angoris singultibus, lingua tamen inrecuperabilis, minime vacans a laudibus piissimi Redemptoris, cujus flentes socios commendans custodiæ, beatam animam a puppi exsultationis transmisit ad gaudia patriæ cœlestis. Hujus corpus defuncti comites illustres viri ipsius sanctitatis conscii, nequaquam passi (ut mos est) pelagi fluctibus dari, sed maximo cum honore secum quatriduo devehentes, quinto die prospero cursu ad portum Insulæ quæ fertur Astilia appulsi, decentissimo, ut par erat, condiderunt inibi mausoleo. Inde plurimis ejusdem comitatus perpetuum voluntarie subeuntibus exsilium, aliquanti optati itineris labore peracto remeantes, diem obitus locumque sepulturæ ac extrema mandata diu exspectati Patris mœstissimis detulere discipulis. Præcedentibus succinčte transcursis, libuit paullisper immorari laudibus istius beati viri *, quia hic omni felicitate felix multorum Sanctorum gesta scriptis depinxit propriis, atque ab ejus in hunc locum cum Domno Alberico ingressu, omni infelicitate supradicta hæc caruit Ecclesia, nec dicam caruit solummodo, verum quod fausto utinam proferam omine, testor augmentatam omnis decoris honore usque ad exitum Domini BRUNONIS, septimi *a* a venerando Alberico Abbatis, septem annorum lustris hanc honorifice gubernantis.

AN.CHR. 685

27. Martii.

* de Adsone iterum infra

De BRUNONE *hujus loci Abbate*.

12. Hic vir prudentissimus ordinatus est Romæ a S. Papa LEONE IX. donatus ejus cognomine cum baculo pastorali, & benedictione condigna tanto Patri. Hic etiam inter multa suæ sagacitatis memoranda opera sæpe adiens Romana Concilia *b*, faventibus ejus probitati Archiepiscopis magnæ auctoritatis, ATHELENARDO Lugdunensi, HUGONE Chrysopolitano *, ac MAINARDO Senonensi, aliisque Sacerdotum quamplurimis, annuum censum Disciacensis prædii, post tempora suprememoratæ infelicitatis primus suo loco, cujus erat juris, restituit. Usus quoque sibi decenti familiaritate successorum supra denominati S. Papæ Leonis, scilicet STEPHANI, NICOLAI, VICTORIS atque ALEXANDRI; plurima prisca privilegia, multaque moderna eorum auctoritatis confirmatione roborata, sollicitus post se venturæ ætatis istius loci prudens secondidit Archivis. Ejus imperiis frequenter iteratis impulsus hoc arripui opusculum muta pagina a nomine auctoris, quæ (ut reor) stat aliquanti nimium loquacissima garrulitate inepti sermonis. Sed scienter malui patere irridentium cachinnis, quam non implere jussa tanti Patris, super miraculis B. Bercharii, quorum ipse plurima visa vel a cernentibus vel fidelium & veracium testimonio fulnixis tradita sæpe recensens, pariter ostentabat aliquantula suis manibus schedulis adnotata. Horum gratia multa præfatus sum minus utilia, scilicet causa excusationis, cur rara fiut memoriæ tradita ante tempora sæpe memorandi Adsonis, a cujus regimine quia narrandi inchoamus initium, eo vivente facta primum replicentur miracula.

* De Bosancon

Auctor Brunonis impulsu istud opus aggressus est.

Miracula S. Bercharii.

13. HERIBERTUS Comes qui cognominatus Vetulus, cujus supra meminimus, incurrit quondam validæ febris nimium incommodum: cujus ardoribus frigoribusque dum laboraret multo tempore, plurimorum quæsivit auxilia Sanctorum, ut eorum meritis quiret adipisci aliquod remedium. Parisius, Mettis, Trecis Sanctorum expetiit suffragia, sancti quoque Remigii, & beati Memmii * adiens sepulcra, aliorum etiam Sanctorum visitavit loca, quorum non placuit meritis, ut præstarent opem illius sanitatis. Novissime Vitriacum venit

Heribertus Comes sanatur.

* S Mange Catalauni.

Clavus Christi Vitriaci, Vitry urbs ad Matronam fl.

a Corrigendus ergo Syllabus a Chesnio & Sammarthanis editus, ubi inter Albericum (quem Albricum vocant) interponunt *Gratianum* contra istius historiæ fidem; & octavo post Albericum loco numerant Brunonem. Lege Indicem Abbatum Dervensium infra.

b Is Remensi Concilio interfuit anno 1049. uti Camuzatus adnotavit.

AN.CHR. 685 27. Martii.

venit nimis afflictus, auxilium Domini sperans, virtute qui inibi habetur Clavi ejus. Verum Dominus noster JESUS-CHRISTUS qui nec sic ei largitus est sanitatem, inspiravit ut super prædicandi Patris Bercharii interventu posceret Fratrum hujus loci orationum solamen. Mittens ergo ad magnum Abbatem Adsonem, obsecrat ut pro eo tam ipse quam omnis Congregatio Dei ac sancti Martyris imploraret meritum, quia vitæ suæ nullum ultra aliud sperabat auxilium, nec ei veniendi ad S. Bercharii limina aliqua suberat facultas. Hanc legationem recolendus Adso benigne suscipiens, quoniam (ut adhuc liquido patet) hujus loci utilia idem Princeps acsi sua procurabat; adscita omni Congregatione, statuit ut propriam ea nocte pro eo funderent orationem, soluturi in crastino Missæ matutinalis itidem pro eo celebrationem. Ipse quoque Deo devotissimus Abbas, Missa peracta, catenam S. Petri cum aliqua parte Reliquiarum S. Martyris lavans, ei in vase parvissimo transmisit ad potandum. Ipsam ergo lavationem ut libavit, mox somno corripitur: surgensque post longam pausationem, nullo monente cibum petiit, sanitati deinceps restitutus. Ipse aut Samaritanus Deo gratias reddens, ob memoriam tanti beneficii, medietatem terræ, quam habemus Ulcenias, SS. Petro & Paulo & B. Berchario Martyri dedit, ipsemet eo pergens, atque ad confirmationem largitionis inde se expelli a quodam nostro Monacho nomine ALBUINO fecit.

* num. 11. Fur cœlitus impeditus.

14. Relatum est supra *, studio memorandi Adsonis ac auxilio jamdicti Heriberti Comitis, restitutas dominio hujus Ecclesiæ villas duas, id est Dreiam & Puellare-Monasterium, quibus vicinus est locus parvissimæ insulæ, dictus ab antiquo Mangisvillare. Ibi B. Bercharius avidus vitæ solitariæ primam olim construxit Ecclesiam in honore S. Albini, perlustrans abdita Dervensis silvæ, quo postea vitans frequentias sæcularium, sæpe Deo fudit gratiarum libamina precum, solitus pernoctare ibi cum discipulis, si quando contigisset causa alicujus necessitatis demorari circa Puellarum-Monasterium, in villa istius nominis ab eo exstructum. Verum peccatis imminentibus Monasterium illud Monialium postmodum est adnullatum, & Ecclesia illa funditus redacta ad nihilum: non tamen omnino locus desolatus largitate cœlestium donorum. Namque villæ Puellaris Monasterii quidam rusticus nomine WULFARUS cernens studio venerandi ADSONIS undecumque saxa adunari ad ampliationem hujus Templi; parvipendens, utpote alienus, dominium Monachorum, adnexis plaustro quatuor paribus boum, pergit devehere lapidem altaris Ecclesiæ supradictæ insulæ. Hunc ergo plaustro impositum, rediens venit ad vadum per quod introierat, moxque tanto pondere fixi sunt boves, ut trahere ad aquam minime possent. Exclamat itaque rusticus, stimulo fustibusque agitando boves, sed nequaquam proficit: volens flectere animalia ad dexteram vel ad lævam, nec sic adipiscitur efficiendi aliquam possibilitatem. Ad hoc factum villæ jamdictæ multi convenientes, mirabantur super hac re, ac divinitus inspirati protestabantur nolle Deum, ut altare exstructum opere famuli sui, ab eo loco posset educi: quod audiens rusticus, versus ad Orientem, spondet Deo sanctoque Berchario lapidem sese loco proprio relocaturum, si ejus nutu reciperent animalia perditum gressum. Hæc dicens, boves concutit, & statim mirum in modum videres eos citius retro redire, quam antea fecissent in nullo recto itinere: atque ita suo loco restitutum est altare. Exinde Dominus illic multas virtutes operari, & locus cœpit venerationi haberi: ea occasione ac opera Adsonis Abbatis, qua sunt redditæ villæ supradictæ ditioni hujus loci.

Cæa Inmen recipit.

15. Quando Deo disponente Domni Adsonis tempore hoc Cœnobium cœpit germinare, ut iterum quasi virescendo relevaretur, sicut sæpe superius prorulimus, non solum villæ cœperunt rebabitari, sed etiam in locis & saltibus ubi numquam fuerant, cœperunt rustici qui undique confluebant incolæ fieri. Itaque per id temporis construebatur quoddam mansionile super Sufflanam *a* fluvium desuper Lutosas, quod adhuc a primi habitatoris nomine Haroatb-mansionile

a Sufflana, vulgo *la Soulaine*, amnis est paullo supra Dervum in Albam influens.

fionile nuncupatur. Ibi inter primos habitatores quædam vidua commanens, cæcam habebat filiam. Factum est autem ut monerentur a scientibus vicinis, quatinus ad Ecclesiam Lutosas, quam S Bercharius ædificavit ad honorem S. Martini, properarent imploraturæ Domini misericordiam, sancti quoque Bercharii ipsius constructoris, & S. Confessoris Martini, cujus nomini ac honori B. Martyr eam dedicando tradiderat. Mater ut hoc comperit, die statuto petitura Ecclesiam, ibi quam ferret filia plena fide paravit candelam. Dum ergo pergentes ad ostium venissent Ecclesiæ, filia cœca quæ a matre ducebatur, contemplatur divinitus accensam quam gerebat manibus suis candelam. Exclamans autem dicit matri suæ: Mater, candela mea accensa est. Genitrix respiciens videt candelæ flammam, & cum exsultatione interrogat filiam: Tenerrima filia quomodo scis? Et illa: Quoniam bene domina prospicio. Tunc utræque oblato munere ac fusa oratione Christi Martyri sanctoque Confessori, gaudentes & Deo gratias agentes, domum sunt reversæ. Ut autem comprobaretur juvencula utroque suffragatore sanitati reddita, palam ostendit se ibi suscepisse munus gratiæ duplicis, scilicet restaurationem luminis, & custodiam perpetuam virginitatis. Nam perfectissime lumen promerita, sacrum velamen suscepit, quod per plures annos usque ad obitum devotissime servavit.

AN.CHR. 685

27. Martii.

16. Locus Monasteriolus dictus cum Ecclesia quam ibi Beatus Bercharius in honorem Sancti Mauritii ædificaverat, ad nihilum ipsius temporibus fic erat redactus, ut nec super sacratissimi altaris lapidem remansisse contingeret operturam: nec etiam ab ullo frequentabatur, sed cura & juge studium officinas hujus Monasterii renovantium haud procul ab illo reperetat semitam, qua facilius possent lapides advehi. Ipse quidem locellus undique silva magna circumseptus, penitus vero circa præscriptum lapidem confusa fruectis gramina abundabant. In hac præterea Monasterii villa Johannes vocitatus quidam exstiterat homuncio, habens malæ institutionis filium nomine Dagobertum. Hic die quadam circa prædicti loci confinia, dum ob custodiam sequeretur animalia, ceteris cum pastoribus sequentibus gregem pro comperta fertilitate interiora penetrantem, ne quid adduceretur, adolescens nefandus solus remanens, sacrum adscendit altare, atque ipsum quod gestabat ferro tangens ait: Mea hic erit statio, pecusque meum cujus reversionem haud comperero, inreverenter ab hoc exigam Sancto. Tali vesaniæ insistentem socii ut repererunt, nimia vix supplicatione ut descenderet meruerunt. Sed ut ex tantæ benedictionis fastigio malesanus descendit, tantus nimiæ tribulationis vigor super eum adscendit, ut nisi per contribulium subvectionem, ad genitorum valeret repedare mansionem, plurimosque dies letali angore contritus & oculis orbatus, post modicum lamentandæ pravitatis indultum spatium, præsentis vitæ accepit terminum. Exinde arborum densitate radicitus eruta, Oratorium illud reædificatur, hactenus habitatorum assiduitate usitatum, fruunturque illic Dominica miseratione, qui tota eam expetierint devotione.

Violator altaris punitur.

17. Non minus mirabile accidit de lapide altaris, quem mellitus Pater & Pastor Bercharius ad honorem S. Sulpicii dedicavit. Quidam militaris ordinis vir fuerat generosus, plurimis excellens possessionibus, inter quas possidebat quoddam prædium, Cryptas vocitatum, cunctaopportunitate floridum, ac fecunditate, quam exigit simplex ruralis incolatus decoratum. Id vero duriter perturbabat eum, quoniam si terrenorum cunctæ adessent commoditates, illic quo primum Dei quæreretur regnum numquam fuerat Christi tabernaculum. Volens igitur in eo Basilicam ædificare, jubet devehi prædictum altare. Locus autem quo Ecclesia jamdicti S. Sulpicii fuerat, est juxta viculum, qui dicitur Tiliolus *, constans ex hujus Monasterii manso: sed cuncta ejus constructio præter memoratum lapidem, deleta * erat sub cœlo. Itaque plaustro adducto, quidam rusticus petram superponens, redditos semitæ boves deducere cum cœpisset, post modicum spatium boves exorbitantes minime ultra progredi valuerunt; miser vero homuncio nimium fatigatus, sæpissime conclamando & stimulando eos, quamquam parum proficeret, ut potiretur requie supra conscendens eo resedit, nesciens se magis dolori oppositum, quam fatigatione exutum. Mox ete-

Item alius.

* Til, dicc. Trecensf.

* f. detecta

Digitized by Google

AN.CHR. 685 27. Martii. etenim dolore obsidetur gravissimo, boves etiam non potuerunt pedes movere a loco. Sic tandem convictus descendit, lapidem deposuit, ac in loco illo eum relinquens domum petiit, eoque languore per aliquod tempus maceratus vitam amisit, animalia etiam peste consumpta sunt. Dominus vero qui hæc jusserat, videns quod acciderat, nec lapidem a loco ubi fuerat projectus removit, neque Oratorium quod ædificare disposuerat inchoavit, timens quod displiceret Omnipotenti: sed post quinquaginta & amplius annos filius prædicti divitis in viculo qui dicitur Villaris Ecclesiam condidit, ac sæpius dictum lapidem advexit, & ex eo altare ibi constituit.

Bercharius Dervum protegit. 18. Fidelissimus Dei Abbas BERENGERIUS successor dignissimus memorandi Adsonis, audiens quosdam a partibus Tullensium volentes cupiditate prædæ & spoliorum effringere istud Monasterium, indixit ut ipsa cortis Cœnobii valide muniretur, & vigiles ipsam circumeuntes omni nocte insisterent. Post aliquas vero noctes dum circumissent ambitum cortis vigiles, & partem Orientalis fenestræ secus altare S. Mariæ clamantes & clangentes, ut mos est castrorum, restitissent; ecce vox a parte Templi clamans vigilibus insonuit: Qui estis vos tanta inquietudine insistentes Deo & Sanctis ejus in hoc loco, quisve jussit ut hæ vigiliæ circa Dei agerentur tabernaculum? Illi respicientes ad Sanctuarium, imaginem loquentis testati sunt se vidisse circumfusam immensa claritate, & ob nimium pavorem nihil aliud sunt respondere ausi, quam quod illorum dominus Abbas hæc jusserit. Quibus vox loquentis talia intulit: Dicite Abbati: Numquid non prævalet adhuc servare hunc locum, qui hactenus protexit eum? Videte ne ultra convenientes taliter hic inveniamini. His dictis disparuit, & illi continuo halitum vix habentes, aufugerunt. Horum unus vocabatur Grimoldus de tribus Fontanis, alius Johannes. Hic Johannes circiter triginta postea vivens annos, meruit narrare multis hanc sancti Martyris servorum suorum consolationem: alter verbo Grimoldus metu ipsius visionis infirmitate captus, ante annum vitam finivit. In eodem autem loco nullus deinceps vigil deputatus est, & illi qui eo tempore hunc volebant infringere, convenientes circa urbem Tullensem, hospitiaque suscipientes, orta inter eos contentione plures ex eis inibi ferro interiere: qua de causa nimium perturbati reliqui, redierunt ad propria. Post aliquot etiam dies ductor eorum vita privatus est: sicque Deus protexit hunc locum, propter sui famuli & custodis nostri Bercharii meritum.

Claudus vegetos recipit gressus. 19. Quidam claudus ultra Mosam fluvium habitans nomine Girardus per visum docetur, ut si sanitatem recipere vellet, dilecti Dei Bercharii suffragium festinus quæreret. Optatum is callem dum requirendo teneret, ad cujusdam nostri Clerici qui BRUNO dicebatur mansionem pervenit, ac huic causam sui adventus aperuit. Qui prædictum debilem deduxit ad Monasterium gaudens 15. die ante festum Adscensionis Dominicæ. Deinde per tres dies ante Adscensionem, in quibus Litania fieri solet, ultra posse suum secutus est turbam Monachorum, semper orans qui ferebantur merita beatorum: id quoque in die Adscensionis non minus devote peregit. Feria vero sexta & sabbato sic fuit fatigatus, ut ex hospitii lecto, quod Deo plenus Abbas Bruno ei deputaverat, nequiret exire. Nocte igitur quam Dominicus dies sequebatur, iterum quare Monasterium reliquisset interrogatur, ac mox repetat jubetur. Mane facto Ecclesiam petiit, & usque ad publicam Missam ab eanon discessit. Dum autem legeretur Evangelium cœpit tremere, & paullatim vehementer planctus emittere. Ut enim perventum est ad Secreta, dum cogeretur ut quiesceret pro Missæ reverentia, personabat his vocibus: Ecce morior, ecce morior. Jacens enim ad terram secus dextri chori introitum, dirigebantur nervi ejus, ac velut ex aqua exisset, fluebat sudor per corpus ejus. Tali equidem passione vexatus est usque ad Completas; tunc denique totus fuit exteosus, sed manebat ut ad exitum spiritus. Quod quidam nostrorum ODO nomine Seniorum cernens, tactus Dei fiducia & validus corpore, jacentem qui fuerat claudus, feminecem arripuit, & ante S. Petri altare deposuit. Post modicum deinde spatii, ut ad se homo rediit, memo-

memoratus Senior cœpit eum deducere, quasi mater docens eum incedere. Senioribus autem hinc laude JESU bono psallentibus, omne suburbium accurrit, & tantus in eis ardor excrevit, ut quasi Salvatorem Dominum nostrum præsentem intuerentur, quisque certaret sacro altari deferre munus. Qui vero hæc ignorans superveniebat, & nil præter indumentum quo tegebatur detulerat, continuo illud offerebat Deo & suis Apostolis pro amore Bercharii sui Martyris. Nequaquam ex toto possumus exprimere, quam vehemens gaudium exstitit ipso die. Sed lachrymarum ubertas quæ a Monachorum gaudio procedebat, & occursus populorum quo affluebat, testimonium perhibuit, quod paralyticus, de quo lectum est in Evangelio præsen... Unde tantus odor hinc emanavit, ut ex multis partibus ante noctem multa plebs advenerit, & a partibus Campaniæ & de Barro super Albam, de cujus parte videlicet de vico qui Salex vocatur, quædam cæca affuit nomine Lamsendis, quæ continuo promeruit lumen; & hæc pro tanti muneris devotione sacrum excepit velamen, quod usque ad obitum magnifice gessit. Convenit etiam magna multitudo debilium videlicet, cœcorum, claudorum, ardentium aliorumque infirmorum, ex quibus plures visus, gressus, exstinctionis, variæque sanitatis gratiam adepti sunt; nemo tamen exstitit aliorum, qui non aliquod sentiret remedium. Is vero Girardus per plures annos in hoc loco mansit, deinde Monachilem habitum accepit.

AN.CHR. 685 27. Martii.

20. Altera die Rainardus quidam de Villa-carcerali corte adstitit, cui totus dexter jam arserat pollex. Hic athletam carissimum Domini Bercharium invocavit ad subventionem, & mox adipiscitur arsionis exstinctionem.

21. Crispiacus * villa quædam dicitur, sita in confinio castri Breonensis * & silvæ Dervensis: hæc ab antiquo latronum exstitit altrix, utpote admixta silvæ, quæ immensa circumquaque diffusa, præbet hujus studii hominibus grata latibula. Istius itaque villæ Miles quidam Berterus nomine, cum suorum complicium turma, elanculum aggressus villam quamdam super Maternam fluvium in Comitatu Pertensi *, maximam inde secum multitudinem adduxit. Hos insecuti viri ipsius regionis, nequaquam valentes attingere, per hanc reversi villam, ab hominibus hujus sancti Martyris sues suos cœperunt exigere, adserentes eorum ductu se eos amisisse. Istis vero hæc contradicentibus, sese illic adfirmant reversuros, nihilque in omni hac villa relicturos, verum neque S. Bercharii corpus. Plurima ergo insanissime comminati diem statuunt reversionis, interim obligantes sacramento omnes colonos supradictæ Pertensis regionis ad direptionem hujus loci. Tandem statuto tempore simul convenientes elegerunt septingentos ex tanta multitudine, jubentes ceteros ad propria remeare; validiores septingentos, ut diximus, retinentes non causa alicujus nostrorum timoris, sed ad ostendendam magnitudinem suæ potestatis, sibique præfecerunt quemdam virum nomine Badinum. Prænuntiatur hujus Ecclesiæ Fratribus, unde perterriti sunt non modice: hinc quoque amplius angebantur quoniam aberat Domni BERENGERII Abbatis venerabilis præsentia. Devotissimus etenim Deo Abbas WILLERMUS S. Benigni Divionensis Ecclesiam religione & parietibus per auxilium BRUNONIS Lingonensis Episcopi miro opere innovaverat, ad cujus dedicationem prædictum Patrem sibi familiarissimum invitaverat. Fratres itaque quod solum repererunt consilium, legatione directa hostes ut quiescerent oraverunt, promittentes reverso Patre, die statuto se suosque omne eis jus legaliter exhibere: ipsi interim psalmis & orationibus sancti Martyris notum flagitantes auxilium, signorum Ecclesiæ sonitu notificabant suo parvissimo populo hostium adventum. Adversarii autem humillima Fratrum legatione spreta, ac quia inde sæviores effecti cum fremitu valido appropinquantes, occupaverunt collem quo nunc habetur vinea prope Ecclesiam S. Remigii, quem ob pugnam inibi factam, hactenus incolæ Castellionem vocitant. Ruricolæ vero nostri fere viginti animati spiritu Domini, fractis obstaculis quibus detinebantur a Monachis eorum verentibus interitum, parvipendentes multitudinem hostium, pugnam inituri in eos irruunt, superve-

* Crespy
* Brienne
Latrones 700. Dervense Monasterium direpturi, a paucis repelluntur.
* la Partois

AN. CHR. 685 27. Martii.

nientibus aforis eorum auxilio septem equitibus tunc temporis in hac villa habitantibus, (nam ceteri equites & famuli diversa petierant causa obsequii Fratrum & Abbatis.) Itaque antequam convenirent, densitas fumi ingens inter utrosque apparuit: quod cernentes adversatii paucitati nostrorum neglexerunt occurrere; sed baculos quos omnes tantæ multitudinis cum lanceis gestabant, super eos jactantes, ut pulverem æstimaverunt consternere. Deus autem qui suorum servorum servos animaverat in rebelles suos, meritis S. Martyris ab ipsa baculorum grandine omnes ita reddidit illæsos, ut neminem eorum tetigerit tanta fustium multitudo. Hac defensione nostti alacriores effecti, continuo se miscentes adversariis suprascriptum ductorem illorum necaot, ruentibus ceteris, ut solia arborum vento tempore hiemis. Ita beati Martyris auxilio viginti septem virorum impetu cedentibus septingentis, silva proxima quam sibi rebantur auxilio fore fugientibus, causa perniciei cœpit furore Domini imminente exsistere. Nam frondes undique super eos cadentes plurimos vulnerabant, multos interficientes; quidam autem gemitu morientium, casu ramorum vel foliorum adeo terrebantur, ut magis certarent se fruticibus inserere, quam iter fugiendi arripere. Stupore igitur tantæ ultionis circumquaque territi hujus Ecclesiæ adversarii, haud parvo temporis spatio passi sunt quiescere familiam eximii protectoris Bercharii.

Hugo puer in Monasterio vivit.

22. Frater quidam HUGO nomine dictus, cujus mirificeam visionem simulque pia merita piissimæ Dei Genitricis MARIÆ, sancti quoque Bercharii Martyris ab ipsius inferorum claustris manifestam liberationem scribere conamur; loco .... sub strenua Monachorum disciplina, puer Deo fertur oblatus: cui a primis annis vivere ut libuit, majorum religio prohibuit, sed diversis artium exercitiis non mediocritet instruxit, & eorum rectos actus volens nolensve secutus est usque in tempora juvenilis ætatis, quando, ut illa fert ætas, nimis dissolute ut libuit vivere quæsivit. Sed quia Religionis usus talia prohibendo compescuit, exosum tenuit quod pie amare debuit, Fratrumque cum quibus fuerat altus collegio posthabito, fugit Catalaunum. Hujus tunc urbis Pontifex GIBUINUS agnita ejus scientia gratanti eum benignitate retinuit, impellens eum ad renovanda opera suæ Ecclesiæ, quæ etant obnubilata multorum temporum vetustate, suarum opum ei tribuens fruendi liberum arbitrium. Ille vero dum hujusmodi mortalis vitæ gloria fruitur libere, ultra modum cœpit oblivisci futuræ. Sed amator benignissimus, qui omnes vult magis salvos fieri quam perire; mirabiliter revocavit laqueis mortis devinctum misericordissima sua pietate. Nam prædictus Antistes cujus utebatur suffragio, ad consecranda mœnia templi SS. Apostolorum Petri & Pauli, sanctique Bercharii Martyris, cujus prima fundamenta (ut præmisimus) venerandus ADSO Abbas locaverat, ire disponens, Deo ordinante secum duxit hunc sibi familiarem. Itaque prudentiam studiosum hujus auditu percipiens honorandus Abbas Berengerius cum suis, ingenti supplicatione impetravit ab ipso eum sibi dimitti. Redeunte autem Pontifice ad propriæ Sedis Cathedram prædictus Abbas Fratresque hunc sibi favorabiliter relictum in remoto diversorio cum sibi necessariis manere constituerunt, ubi ad votum cuncta ei etiam superflua (quod dictu grave est) ministrantes, formam crucis Dominicæ jubent ut noverant eum posse formose componere. Sed Salvator sæculi qui lavit crimina mundi, non passus est impune formari imaginem sui vultus ab ejus neglectis manibus, quem longanimi tolerantia jam exspectaverat diu. Nam componens effigiem crucis, dum formose in ea sculperet imaginem Redemproris pro redemptione omnium patientis, acri languore correptus ad extrema perducitur. At vero oppressus supplicio vix tolerabili, lachrymosis supplicationibus auxilium Fratrum implorare cœpit, ut eum quamcitissime habitu Monastico renovarent, sub quo confitebatur se vixisse ut lupum sub ovina pelle fraudulenter. Fratres ergo ejus vehementissimæ angustiæ compatientes, diversorium in quo languens decumbebat compleverunt lacbrymantes, ac ferventi charitate quod petierat concesserunt regulariter. Invidus autem omnium bonorum & seductor animarum diabolus, cer-

Adolescens solute vivens Catalauni detinetur ab Episcopo.

Dervum perducitur.

Crucis effigiem exprimere tentantis morbo corripitur.

Monasticum habitum resumit.

AN. CHR. 685

cernens miserum jam reformatum indumentis dudum stolide spretis, diu conquestus injurias sibi inlatas ab Ordine Monachorum sacro eique odioso, infremuit in eum, renovans per multa machinamenta dolosum ac multiplex ingenium. Mox itaque cum immensa dæmonum turba duo adsunt teterrimi, qui barbarico impetu irrumpentes domicilium ægri, moliebantur, si foret possibile, violenter abstrahere miseram animam a corpore. In quorum contentione dum fierent moræ Deo protegente, unus alterum arguit cur inducias darent pro qua venerant animam rapiendi. Cui cum responsum opponeret, quod præclarissimus Dei Martyr Bercharius, cujus sacra ossa inibi tumulata venerabantur, eum protexerat: alter se non posse respondit, quoniam videret eum munitum Viatico corporis Christi, & defendi precibus Monachorum ipsius Martyris Bercharii. Sed dum prolongata altercatione, horrifico strepitu terrerent miserum, subito & mirabiliter ipsi ægro patienti cernentique hæc omnia apparuit manus sola, quæ eis ineffabili misericordia fecit dividuum atque aufugium, sic imperiosa Dei auctoritate liberans viribus defectum. Beata siquidem Dei Genitrix & vere beata omni refulgens pietate, dum piissimis auribus attenderet querimonias Fratrum exitum ægri orationibus præmunientium, non distulit mittere unici protectionem ad sustentandam imbecillitatem infirmi. Ipsa quoque Archangelorum Domina non multo post venit, sua benigna pietate manifeste visere dissoluta membra infirmi, ne raperet malignus, quem sacro sanguine suo JESUS-CHRISTUS ejus redemerat filius. Nam in titulo Crucis qui stabat ad pedes artificis decumbentis, subito visus est illucescere globus æthereus lacteis involutus circulis, & condecoratus per designata loca radiantibus stellis. Hic visus est mirabiliter Deo cooperante in binas partes dividi, ejusque in medio cœlestis Regina subtili & ineffabili veste fulgere, ut nulli foret dubium Genitricem Dei esse: in cujus apice, dum tam sancta micaret beatitudo, descensum fecit per mediam Crucem a summo usque ad imum strata via auro residens quasi domina in Filii solio. Tunc Fratrem non minus attritum gravissimis languoris tormentis quam dæmonum insidiis, Virgo piissima talibus dignata est roborare alloquiis: Ecce, miser homo, meis & famuli sui Bercharii precibus filius meus ad misericordiam flexus, tibi pœnitentiæ indulsit tempus, ut ad locum in quo Deo & Sanctis ejus oblatus fuisti rediens, vitam deinceps, ut expedit, corrigas. Hac dicens protensa manu misericordiæ pro turbato dæmonum agmine eum erexit, & reliquit bene se habentem, ac quæ pertulerat conspexeratque adstantibus flebiliter referentem.

27. Martii. A dæmonibus eppetitus, cœlitus defenditur.

23. Feriatus quidam dies fuerat, vel sicut qui illius temporis supersunt plurimi protestantur, sacratissimi JESU-CHRISTI Martyris Laurentii sollemnitas totum orbem gaudio repleverat. Qua die quidam homuncio miserandus, nescius sibi, sed irrationabiliter uti asinus vivens, messis campum quo immitteret falcem ingreditur: dumque insisteret incisioni, unus ex manipulis intrinsecus manui affirmatur *, quem nullo modo valuit abjicere, quoniam nec manum aperire poterat, neque unam ex spicis, quas durities manus articulis impresserant, expellere quibat. Angustia itaque ingenti perterritus, ad mansionem gressus dirigit, gestans vicinorum gregi admirationem, & Dei rebellium inobedientiæ ostentatorus confusionem. Vicinorum itaque animatur consilio, ac diversa jubetur circumire loca Sanctorum. Expetiit S. Mammetem Lingonis, Monachorum gemmam & Martyrum glorioso agmine septum Desiderium, simulque cœlestes Geminos cum innumerabilibus circumquaque Sanctorum meritis. Deinde perlustravit Trecis sanctorum Martyrum Saviniani & Patrocli sepulchra cum ceteris multis quos enumerare longum est, inter quos ut in cœlo Lucifer corusçat felix Lupus Antistes. Hi autem & alii Sanctorum spiritus, sicut ante conspectum Divinitatis summæ audierant deliberatum, quoniam alterius officium exsisteret, exaudire distulerunt hujus hominis preces. Verum JESUS noster, qui agmen suorum magnificat, hujus appulit sua pietate animum quatinus non infimi Martyrum Bercharii efflagitaret ad hanc necessitatem merita. Dum enim volens intrare cortem, venisset ad pontem qui de parte pratorum venientibus præbet

Violator diei festi punitur.
* id est adstringitur.

AN.CHR. 685

27. Martii.

Per S. Bercharium curatur, * id est domine, gallice Seigneur

præbet ingressum, supraque conaretur adscendere, vespertinale signum ilico forte sonuit, atque angustiatus homo sic ore clamavit : Senior * sancte Berchari, succurre huic meæ necessitati. Ad hanc vocem manus relaxatur, ac spicæ cadunt humotenus, quas collegere consequentes, & cum homine lætificato Senioribus perferunt : qui dum cantare habebant vespertinales hymnos, cœperunt psallere matutinales, siquidem *Te Deum laudamus*. Spicæ autem ad hujus rei testimonium multo tempore in hac Ecclesia pependerunt & in loco ubi ceciderunt, invito portatore usque ad hæc nostra tempora Crux erecta mansit.

Invasor rei Dervensis tertio punitur.

24. Milo nomine quidam miles terram de thesauro S. Petri in Baldulficorte ut causa advocationis teneret invasit, quam magis comprimebat quam defensabat. Multoties super hoc Abbatis jussu admonetur a Seniore, cujus providentia thesaurus regebatur : sed dum nullam honori superno reverentiam pertulit, febre valida corripitur. Cum autem ex nulla parte posset remedium excipere, ad B. patris Bercharii veniens subsidium, se confitebatur reum & invasionem possessionis non facturum. Mox ab infirmitate convaluit : & post aliquantum temporis relicta complectitur, prædictus dolor ac amplior eum arripuit, & ut prius promissa emendatione ante Sanctum se reddidit culpabilem & adsecutus est sanitatis gratiam. Veritas namque dixit, *qui quærit invenit*. Is mortem prosequebatur & reperit, nam tertio B. Martyris bona absorbuit, & triplex dolor eum contrivit. Coactus ergo restituit Sancto quod invaserat, & jurejurando non facturum amplius promittebat : Deus autem ut scriptum est, ne ab eo deinceps derideretur, vivendi finem illi largitur. Antequam vero moreretur, mandavit ut misericordiæ Patris corpus suum ferretur, quod & factum est, & intra Ecclesiam sepultus. Recipiens Ecclesia res suas solide possedit usque ad hæc nostra tempora, donec ut plurima Stephanus eas dolo obtiouit.

Putei Dervensis aqua cœcus visum recipit.

25. Locus piscinæ quo impius Daguinus velut occultandum quo S. Bercharium percusserat dejecit cultellum, priscis temporibus adeo oblivioni erat traditus, ut injecta humo par esset totius claustri planitiei ac prato, neque aliquis valde seniorum ipsum perfecte noverat. Exstitit autem vir quidam in ipsis Aquitaniæ partibus a quibus exstitit oriundus sæpe memoratus provisor noster Bercharius, qui multatus cœcitate angebatur non modice, assiduis precibus petens misereri sibi a Deo omnipotente. Monetur itaque per somnum ut S. Bercharii in saltu Dervensi adiret Cœnobium, ibique perquireret, quo projectum nataverar ejus occisionis ferrum, certus ex ipsius aqua sibi lumen posse restaurari cœcitate depulsa. Hac visione animatus prædictus cœcus, iter jussum ingressus, hoc ad Monasterium pervenit, narrans quæ sibi fuerant dicta Fratribus ac Abbati : qui retulerunt se nescire certius locum ulla ostensione antiquorum. At ille plenus fide obsecrat ut duceretur intra Claustra, indicareturve sibi locus cognitus vel aliqua fama. Quid multa? veniens ad locum, fodere terram manibus cœpit. Hujus Fratres cernentes fiduciam animi, vocatis famulis jusserunt ut ipsa humus foderetur ei. Nondum mensura trium pedum in profundo terræ effossa fuerat, & ecce cœcus manum ad fossam applicuit, & rerra humida orbes oculorum liniens, mox diu desideratum recipit lumen.

Corpus suum altari impositum non fert Bercharius.

26. Nocte quadam dum unus Fratrum custos videlicet Ecclesiæ lecto membra reclinasset, cœpit intra se cogitans revolvere, si Sancti corpus quod super debilem materiam jacebat, casu inde cecidisset, ingens peccatum omnibus adesset. Hinc timore perculsus eadem hora a lecto egreditur, summa cum devotione præparatus ad sanctum altare adscendit, & B. Patris ossa super ipsum deposuit : qui fusa oratione & amota casus sollicitudine, dormitum cum accepta securitate vadit. Cui mox adest B. Pater Bercharius, & baculo quem tenebar manu (sicuti narrare solebat) cum fremebundo vultu tangens eum vocavit. Quem prædictus custos adspiciens tremendo interrogat : Quis es tu domine? Ad quem beatus cum increpatione hæc intulit : Ego sum ille, cujus super Creatoris & Sal-

NOTA.

varoris nostri Domini JESU-CHRISTI mensa Corporis composuisti cinerem. Ergo propera surgens, & inde corpus meum ad priorem transvehito locum. An nescie-

AN CHR. 685
27. Martii.

ciebas quod ubique regnet Domini nostri potentia, & super timentes se illius semper sit custodia? Ex hoc idem Senior excitatus, sanctissimos artus in priori loco pro jubentis relocat imperio: & qnia tempus noctis urgebat, somno potiturus iterum repetit cubile. Tuoc secundo venit ad eum benedictus Pater Bercharius dicens: Quia simplici mente hæc fecisti, & ut sacra curares jussum fuerat tibi Abbatis tui, cessum est severitati: unde confitens hoo illi revela, simul castigatione adsumpta, nequaquam tale aliud præsumas.

Reliquiæ ejus ablatæ restituuntur.

26. Vicus est quidam non longe ab hoc Monasterio, cujus nomen nunc designare non cupio, qui non raro habitatore colebatur, & omni ubertate: in quo quidam exstitit Sacerdos, cui ea intentio adsurrexit, ut de hoc Patre nostro ac Protectore Berchario Reliquias deposceret, & in ejusdem vici Basilica reconderet. Quod sua perquisitione diffidens adsequi, ad tanti negotii supplementum copulavit sibi quemdam in hoc suburbio manentem Clericum, quemque si non propalo nomine, tamen cunctis notus agnoscitur familiaritate. Itaque obtentis Reliquiis Presbyter detulit, & in prædicta condidit Ecclesia. Nocte igitur sequenti is qui compos repedaverat, & Clericus qui impetrator fuerat, clementi per visum correctione percelluntur, audientes quod tanti Patris benedictione, indignum oppido excepissent suppresserant inde non per Dei imperium. Secunda siquidem nocte admonentur denuo, & tertia dum fuere admoniti, pro nihilo sunt arbitrati. Ecce postquam fuere a somno excussi, tanta eos inquietudo pervasit, ut in die nulla eis accederet comestionis delectatio, & nocte dum protinus oculis admisissent somnum, ambobus aderat quidam horror, quo ad requiem non sinebantur nisi momento, unde acrius attererentur. Igitur dum per dies octo tali detinerentur tormento, persona Clericalis Presbyterum coactus petiir, visa & perpessa pandit: qui rursus eadem se confirebatur patientem, ac percunctatur congruum hujus calamitatis remedium. Unde illorum neuter nihil salubrius quidquam arbitrantes, benedicti Patris quam quod redderentur pignora; secundus quamquam cum enormi reddidit mœstitia. Clericus ea deinde suo adhuc differens loco restituere, recondidit intra Monasterium. Domum ergo revertitur, optata ut jam salute potiretur; sed eodem testante amplius solito priori perturbatur in incommodo. Aliquantis namque diebus his angustiis compulsus, indicat feriatim æditu, quidquid sibi accidisset cum Presbytero, & quidquid solus præsumpsisset, quamque nunc proinde maceratur atrociter. Quid ultra? verissime credito mihi multoties est ut reciperentur oratum, qnamprimo ut largirentur quæsitum. Redditur utrumque, & B. Patris memoria quæ usque hodie servatur seposita; & perditæ sanitatis officium, ostentans hominem sanum. Itaque post dierum paucitatem villæ Domini hostes combusserunt Basilicam, ac deinde post aliquantulum temporis evelluntur ab ipso etiam vico incolæ, suarum merito quarumdam præsumptionum.

Locus mendosus.

Concilium Aiseyense.

27. Gloriosus Rex ROBERTUS, apud villam Aireyas[a] nomine noscitur Concilium habuisse, ubi cum innumeræ plebis multitudines, diversi utriusque sexus & ætatis concurrerent, ad cumulandam quoque populi proficiscentis devotionem, plurima Sanctorum corpora a fidelibus viris advehi cœperunt. Inter quorum veneranda pignora, seniores nostri de sacro Patroni nostri corpore non ignotas detulere Reliquias, convenienter in feretro ad earum translationem præparato. Factum est autem ut super quodam Comite, LANDRICO nomine, nostri Seniores facerent ob prædia B. protectoris nostri quæ Comes prædictus invaserat proclamationem: unde indignatus pretiosissimi Patris Reliquias diripere cogitabat, autumans in feretro esse sanctissimum corpus, sicut nostrates exterius testificabantur. Non ergo Regis potentiam veritus, quoniam ipse Rex mitissimus præ cunctis exsistebat, & magis mansuetudine quam feritate suos vincere cernebat; idcirco direptionem sancti corporis perperrare satagebat: quatinus non reddendi occasionem haberet injuste pervasa, cum possiderer heredem simul & here-

S. Bercharii Reliquiæ istbuc delatæ.

[a] In Aireyara villa diœcesis Augustodunensis, non Bituricensis, habitum est Concilium anno circa 1020. præsente Roberto Rege & Archiepiscopis Gauzlino Bituricensi & Leoterico Senonensi, ex Clario in Chron. S. Petri vivi, ut Philippus Labbeus in Specimine Concilii adnotavit.

AN CHR. 685

27. Martii.

ditatem. Post vero tanta spatia itineris veneruot ad aquam quæ Urmuntio * dicitur : antequam ad Castrum Florentini accessissent, invenere transitum difficilem. Nam crepido laticis profunda reperitur, & pons etiam soli homini strictissimus, ideoque equites ad transfretandum excipere non andebant, ne forte ab humeris eorum haberetur : pedites vero qui solebant ferre, præ strictura pontis nonquibant conducere, quoniam minus quatuor peditibus feretrum ferri non poterat. Ergo dum meditari vellent qualiter illius amnis transirent cursum, metus eos iovadebat, ne hostis persequeretur, dum ob feretri onus equites & pedites aqua protnrbaret. Tunc per admirabilem Patrem & Protectorem nostrum antiqua & divinitus jussu replicantur miracula. Nam, sicut dictum est, cum portitores & secutores Reliquiarum Sancti multum & diu turbarentur, unus ex eis velut quondam Moyses eos adhortatus est dicens : Eia, carissimi commilitones & beatissimi hujus domini nostri devotissimi servientes, pedibus transeamus per aquam, securius transferentes tam pretiosissimæ mercis pondus nostris humeris. Ad illius exhortationem & Dei nostri jussionem relinquentes pontem, & ex his quatuor pedites côllo feretrum apponentes, transierunt per prædictum amnem. Cum autem usque ad renes in fluvio fuissent, & absque impedimento egressi sunt, & amplius exsiccati quam fuissent ingressi, reperti sunt. Unde non solum ex nostris orta est exsultatio, sed & ex his qui nostrorum comitatui se junxerant magna laudatio. Cucurrit & jam non parva multimodo audientium & ex vicis circumjacentibus ad hoc miraculum.

* l'Arman. tio, l' Armancon

Pestis earumdem deportatione fugatur.

28. Tempore quodam exstitit ita hominum prægrandis mortalitas, ut plurimi uno in die uno in loco obirent. Factum est ut hac de causa utriusque dignitatis homines, Sanctorum quærerent suffragia : unde multi Patris optantes adminiculum petiere, ut eis perduceretur ejus sanctissimum corpus. Inter quos quædam potens persona obtinuit legatione sua, ut super Blesam * deferretur, quo procederet ipse obvius comitante populorum multitudioe. Glorificandi Patris illo delata funt membra, ubi undecumque & populi multitudo, & advenientium irruit magna devotio. Prædictæ personæ dum præstolaretur adventus, remandavit non licere sibi obviam exire; facerent de reditu quod Seniores vellent. Sancto tamen duabus illic noctibus custodito & a confluentibus venerabiliter ad adjutorium sibi invocato, quique rediere in sua : fed occulto Dei judicio illi ad octo dies fuit terminus vitæ. Relatis itaque artubus Sancti, venit intentio villæ rusticis, ut ubi sanctum manserat corpus ad memoriam tantæ benedictionis quam per ipsius merita senserant, signum Dominicæ Crucis configerent : nam Sancti cinere advecto fugit ipsa hominum mortalitas. Parata est materia, cujus onore boves decem onerati fnere. Coloni advenere, crucem erexere, sed elevata apparuit in transverso. Quod cernentes, rustica manus ingemuit, & eorum unus magna voce intonuit : Si vere tanti Patris huc fuit corpus delatum, istius Crucis dirigam lignum : sicque directum est, & quod omnes nitebantur, ille solus constituit.

* la Blaise fl. influens in Mattronam

Corpus alio defertur.

29. Nequaquam recordor qua pro causa devotio compulit quod cuncta Congregatio Ecclesiam S. Mariæ quæ est Summa Veræ * petiit, ac illic Patris glorificandi Berchari gestavere membra : perrectum est enim sexta feria Pentecostes. Finita autem oratione, post antiphonam quæ inchoatur ad introitum Ecclesiæ, dum cœpit vulgus adventare munera ferens ad altare, mox ingens advenit ventus, cum quo surrexit turbo eximius. Verum multitudo populi, quæ foris Ecclesiam remanserat, quoniam non omnis introire valuerat, cum huc illucque aufugisset pro turbine, quædam mulier cæca inibi remanet, quæ continuo lumine est donata. Deinde nostri Seoiores, dum pro more vellent psallere Rogationum preces, clamor attollitur pro re gesta populi, qui modulamina & preces cantatorum coegit vertere ad jubilamina laudum. Nam ut surrexerunt adclamantes omnes dicere, *Te Deum laudamus*, & applauserunt intonare : Ecce sancta Dei mater propalavit sæculo, quam sibi purissimo vel castissimo affectu Martyr Dei ac provisor nostri Bercharius servivit ejus filio. Ipsa quoque imperiosa Genitrix, merito deprecationem pauperum anticipat, quæ totius pietatis enixa est fontem,

* Somme-Voire

Cæca lumen recipit.

tem, ac antequam me invocetis, dicam vobis ecce adsum promittentem. ANCHR.
Nam propter sui fidelissimi servi & nostri benignissimi Domni Bercharii 685
amorem, non est passa diu clamores sufferre populi post tanti itineris labo- 27.Martii.
rem: felix grex & populus quibus Pater talis & Pastor tribuitur. Finita deinceps hymnorum canoritate & Missa, ingenti cum veneratione Dei ministrum ac nostri provisorem retulerunt lætantes, qui advenerunt gementes ad propriam sedem.

30. Miraculum quod patrum nostrorum relatione cognovimus fuisse patratum a bono Patre nostro Berchario temporibus priscis, quodque nostra ætate etsi dissimili modo, pari tamen virtute & merito factum præsentibus vidimus oculis, nosse optantibus velut poculum vini optimi propinamus: ut modernis idipsum, si devotio fidelium poposcerit, & opportunitas temporum exegerit, non ambigatur posse fieri in futuris. Nostra ætate ab ipsis fere gloriosæ Dominicæ Resurrectionis diebus usque in Natali SS. Apostolorum Petri & Pauli, ut credimus peccatis mundi hujus exigentibus, cœli facies prætendebatur ænea, & terra induruerat ut soliditas ferrea, adeout hæc bina elementa mortalibus intentarent mortem, exhibentia minime quæ oportet exhiberi ab eis opportuno tempore. Hoc igitur infortunio non modice pavefactis omnibus, majores natu plebis hujus Ecclesiæ in unum conglomerati, expetunt Domini Abbatis BRUNONIS præsentiam, postulantes concedi sibi B. Patris Bercharii corpus, quatinus liceret eis per agros suos & confinia famulari bajulatione illud circumferre, ut suo sancto interventu propitiatio cœlestis subveniret afflictis. Tali ergo prece efflagitatus, immo evictus Domnus Abbas cum Senioribus, annuit eis insumpsitque id fieri prænominata die SS. Apostolorum Petri & Pauli. Veniente autem die hujusmodi insumptionis explicitisque Matutinorum jubilationibus Apostolicæ sollemnitatis, cum præcepto Domni Abbatis quidam e Fratribus deposuerunt feretrum continens cœlestem margaritam de loco pausationis, ut acclamanti populo exhiberetur (ut præscriptum est) bajulandum. Liquet huic Martyri nostro tunc competisse, quod de quibusdam Sanctis * dicitur, quia linguæ eorum claves cœli factæ sunt. Nam eadem nocte cœpit cœlum nubibus obnubilari, & pluviæ guttas terris infundere. Sed ne glorificatio tanti luminis habitantibus nostra ætate in domo Domini occuleretur, sed magis in propatulo exhiberetur; lucescente aurora post crepusculum, sol rutilus jubar suum mundo huic pleniter invexit. Hora autem tertia qua creditur Spiritus-sanctus fidelium mentes implevisse sua gratia, adsunt multi populi in atrio & in Ecclesia, in foro & per platearum compita, obsecrantes ut respiciente eos de cœlo Divina misericordia, gestare mererentur Patris sui membra sanctissima, gestandoque impetrare de tribulatione tunc præsenti suffragia. Tunc munus Domini optatum tandemque collatum suscipientes a Fratribus, egrediuntur Ecclesiam. Læta catervatim currit plebs corde fidelis, nec desunt patres nec matres nec juniores. Portatur Pater Sanctus per servorum suorum confinia, pulsansque pro eis prece ad valvas sublimis misericordiæ, confestim obtinet postulata, pro bajulantium semetipsum inopia. Mira canam verbis, opto quæ tradere scriptis. Cum autem a Fratribus & populis præeuntibus & subsequentibus Pater sanctus portaretur, iterum cœpit obducere omnipotens cœli faciem nubibus atris, & quasi minaretur & diceret velle se luere, sed differre ne bajuli sui dilecti cum obsequentibus impedimentum objiceret. Tandem expleto itinere devotæ processionis cum ambitum Templi replesset populus, & facto silentio pulsatisque signis concentores imposuissent Introitum Missæ Apostolicæ sollemnitatis; ecce respectus misericordiæ cœlestis, qui demisit largitatem suæ benignitatis. Nam duritia cœlorum benignum suscepit a secretioribus imperium, rorem mittens dulcifluum, quo resoluta nubium tenacitas in largitate diu negatam terræ infudit abundantiam, terraque frugum suarum desideranti plebi parturivit copiam. Tantis ergo ac talibus tamque evidentibus miraculis refrenar,

Pluviam simili delatione obtinent.

* de SS. Johanne & Paulo.

AN.CHR. 685 27. Martii.

concludit, obstruit Dominus ora loquentium adversus justum iniquitatem in superbia & in abusione, largiens magna multitudine dulcedinis suæ quod absconderat timentibus se.

INDEX ABBATUM DERVENSIUM.

Legimus in MS. cod. Dervensi Syllabum ejusdem Monasterii Abbatum, quem quia Indice apud Chesnium & Sammarthanos edito accuratior est, juvat hic repræsentare. Sic autem se habet. S. BERCHARIUS Abbas & Martyr obiit 685. Sancto Berchario de hoc sæcolo translato SYNNAULIUS Abbas successit tempore Theodorici Fratris Childeriei. Soccessores ejus fuerunt HAHTO, PARDULUS, ADALGARIUS (*al.* Algarios) ALTIVARUS (*al.* Altiosrus) HUMFREDUS, WLFAUDUS, qui Wlfsudus (*alii* Wlfrandum & Wlfraudom *vocant*) præerat huic loco anoo 859. Post quem osqoe noogentesimum sexagesimum quartum annum per aooos 104. ignoramus qui fueroot successores ejus præter extremos, id est ALARDUM & BENZONEM. Beosone aotem expulso substitutus est Domoos ALBRICUS, (*de quo supra num.* 10.) AZO *vel* Adso (*cui Chesnius & Sammarthani perperam Gratianum quemdam præferunt, ou dictis supra num.* 10. & 11.) BERENGERUS, (*al.* Bereoeeros *de qua supra* num. 18.) NIVO, DUDO, MILO, BRUNO, GUENDELGERUS, (*ubi alii habent* Milo, Brimo, Vendelgerus cogoomento Bruno.) DUDO, NOCHERUS, ROGERUS anno 1097. electus, GUILLERMUS, THEOBALDUS, GUALTERUS, JORANNUS, EBALUS, RAYNAUDUS, WITERUS, EVRARDUS, NICOLAUS, RATHAUDUS s. AUCHERUS, RADULFUS, (*hos duos alii omittunt*) ANSELMUS, PETRUS, HENRICUS, RATHAUDUS, GUILLERMUS 2. FERICUS, JACOBUS; post Jaeobum secessit PONTIUS de Miravau, mortoos est aooo Domioi 1392. qui fere per viginti quinque aooos abbatizavit. Post eom Simoo de Ambouvilla, F. PETRUS de Changey, F. ODO de Ficonia, (*al.* de Ficocuria) SIMON GOY, F. JOHANNES de Bituoeyo, (*al.* Betigneio) F. Simon d'Yeure, Jacobus de Sancto Martino, de Riviere, (Jacobus *omittitur in aliis*) FRANCISCUS de Tiotavilla Episcopus Autissiodorensis Abbas Commendatarius &c. *De S. Berchario & Dervensi Monasterio satis.*

CIRCA AN. 685 21. Octobr.

VITA S. CONDEDI MONACHI FONTANELLENSIS ET ANACHORITÆ.

Ex MS. cod. Fontanell. eruta a nostro Alexio Breard.

OBSERVATIO PRÆVIA.

De hujusce Vitæ Scriptore nihil certi pronuntiare possumus. Ejus antiquitatem probat numerandi ratio ab annis Regum, non ab Incarnatione Christi: nec indignus est fetus, qui JONAE *Fontanellensi Monacho tribuatur.*

CAP. I. Condedus Britto in Galliam secedit. * S. Conde, Condede

TRANSLATO igitur ad cœlestia regna sancto Patre WANDREGISILO post multiplices Sancti labores, & in loco regiminis Cœnobii Fontanellæ subrogato venerando LANTBERTO Abbate, eodem tempore sanctus Presbyter & Anachorita CONDEDUS *, genere Britto, natus in Oceani insula Britannica, cui quondam Albion nomen fuerat, artioris vitæ ardore succensus & peregrinationis amore incitatus & Sanctorum conversatione instigatus, relicta præfata insula, propria videlicet patria, ob cœlestis patriæ amorem, Galliarum devenit in partes. Ac primum postquam Oceani æquor transvectus est, in loco qui vocatur Fontana walarici *a* aliquot annis dulcissimos supernæ contemplationis fructus, sæculo nudus Deoque plenus, solitaria cotidie hauriebat conversatione.

II. Inde discedens, noctu in hospitio cœlesti luce illustratur.

Ediscens autem fama pervolante S. Patris Lantberti Cœnobii Fontanellæ Congregationem non minus ceteris religionis venustate clarescere; disposuit animo eorum se uniri consortio. Eo deinde relicto loco mare ingressus, ac Divi-

a Sunt qui existimant hic designari locum, ubi nunc opidum S. Vvalarici in Caletis ad litus Oceani positum cernitur. An potius Fons S. Valarici prope Leuconaense Monasterium, ubi & ipse Vvalaricus in cellula diu seclusus vixit?

CIRCA AN. 685 21. Octobr.

Divina comitante gubernatione prospero cursus actus, nec mora, ostio appulit fluvii Sequanæ; atque fecunda navigans aqua, Arelaunium prædium pervenit, illicque velis depositis in portu ejusdem prædii consedit. Cumque apud quamdam religiosam Matronam hospitandi gratia divertisset, aliis in eodem prædio belluino more viventibus nec eum recipientibus, post indulta corporis necessaria ac Divinas decantatas laudes quieti membra dedisset una cum aliquibus discipulorum in domuncula sibi deputata, præfata mulier fidelis intempesta noctis quiete interrumpens torporem somni, aperiensque fenestram cubiculi, adspicit subito supra tectum domus in qua miles Christi requiescebat pharam igneam miræ magnitudinis, alta cœli sublimiter scandere. Patet namque cujus spiritu vir iste plenus fuerit, nimirum illius qui in deserti loco populum gradientem quadraginta annis in columna nubis per diem & in columna ignis præibat in nocte.

III. Fontanella lustrata in insulam Belcinnacam se recipit. * Reg. S. Ben. cap. 53.

Venit quoque vir Sanctus ad Monasterium Fontanellæ, & post orationes ad Dominum & salutationes fraternas & colloquia spiritalia, cum omnis humanitas (ut Monastica dictat norma *) eidem viro sancto cum suis omnibus fuisset exhibita, quos veluti Angelos S. Lantbertus susceperat Abbas, atque aliquot diebus in præfato moraretur Cœnobio *a*, ac tantorum Patrum dulcibus frueretur alloquiis; demum B. Condedus, votum sui cordis aperiens dixit, Non satis sibi videri in Religionis sanctitate sudare, si non & aliis quoque in prædicatione & exemplorum lumine radiando prodesset. Deinde ad consulta præfati Patris Lantberti locum aptum suæ devotioni ac religioni humiliter perquirendum deliberabat. Tunc cum benedictione & permissu prædicti Patris ad fluvium Sequanæ regressus ac navim ingressus, navigavit in insulam vocabulo Belcinnacam vicinam fisco Arelauno, quæ undique ambiebatur fluvio Sequanæ, quam de navi egressus lustrando circuibat, amœnitatemque ac secretum loci attentissime mirabatur, orans cunctipotentem Dominum, ut ipsum locum suo clementer largiri dignaretur famulo.

IV. Eam obtinet Theodorico concedente.

Sequenti autem nocte admonitus fuerat in visu Divina revelatione THEODERICUS gloriosus Rex, filius scilicet HLODOVEI Regis & BALTHILDIS Reginæ, qui ipso in tempore in saltu Arelaunensi *b* exercitio autumnalis venationis insistebat, ut servum Domini in præfata insula consistentem cum summo honore susciperet, & quod multorum populorum esset doctor futurus, nihilque ei negandum esse quidquid ab eo postulasset. Qua fatus Rex visione certus, extemplo ad eamdem insulam pervenit, & cum gaudio & honore summo eumdem servum Domini suscepit. Et ut cognovit in eo fidei fervorem, religionis devotionem, sapientiæ plenitudinem; secundum ejus sanctam petitionem præfatam insulam Belcinnacam per privilegium suæ auctoritatis perpetualiter ei tradidit possidendam *c*, sub perenni tutela ac defensione, ut tam ipse quam & posteri ejus Monachi videlicet in eodem loco consistentes nullius infestatione aut inquietudine turbarentur, quatenus malorum incursu remoto, pro se totiusque Regni sui pace libere Domini implorarent clementiam.

V. Aliaque prædia.

Largitus est etiam præfatus Rex in eodem Privilegio eidem servo Domini a plaga Orientali sive Aquilonari contiguos ejusdem insulæ agros, & prata amœna cum saltu densissimo, in quo greges aprorum & cervorum abundantissime omnibus commorantur temporibus, eoquod frugiferis arboribus plurimum

a Aigordus in Vita S. Ansberti affirmat, *Condedum Presbyterum & Anachoritam in Monasterio Fontanella Deo dignum nomen & habitum assumpsisse*, & quidem anno circa 673. quo Theodoricus regnare cœpit.

b Nunc vernacule *la forest de Bretonne*, quasi dicas Silvam Brittonis, quod eam S. Condedus Britto incoluerit.

c Exstat hujusce concessionis diploma relatum in Philippi ee. litteris, Belcinacam insulam Monasterio Fontanellæ confirmantis *Parisius anno Incarnati Verbi millesimo trecentesimo vigesimo nono, anno regni secundo, mense januario*. Theodoricus Rex pauca præfatus subdit: *Igitur agnoscat industria Fidelium Christi præsens pariter & futura, nos divinitus admonitos ad insulam in fluvio Secana sitam descendentes, viro Dei Domno* CONDEDO *illuc ab eo destinato, ipsam insulam quam antiquitas Lauum censuit, nunc vero Belcinnacam nuncupatam, cum omnibus rebus ad ipsam pertinentibus & toto alluvio quo eam voluerit Divina pietas augmentari, concessisse & condonasse*. Hæc insula sesquimilliari a Fontanella distans, longe post S. Condedi obitum aquis (ut infra cap. 12. dicitur) sepulta, paucis abhinc annis ex undarum illuvie emergere cœpit. Hæc ex Breardi nostri observationibus.

CIRCA AN. 685 21. Octobr.

rimum stipata constet, quæ competentem & fertilem sine defectu hujuscemodi generis animalibus indeficienter pastum præbent. Est etenim aptissimus locus omnis generis animalibus nutriendis, quamquam & aliorum compendiorum in multis probetur utillimus. Quem locum antiquitas Lutum appellari censuit, eoquod hiemis sive hiberno tempore ex inundatione fluvii Sequanæ quædam in eo reperiantur loca palustria & stagnosa. Est enim longitudinis trium millium, cum in latitudine mille quingentis passibus terminetur.

VI. Insulæ descriptio.

Præfata quoque insula Belcinnaca, quæ ut supra dictum est undique ambitur fluvio Sequanæ, tantum quietis ac silentii intra se retinet, ut omne desiderium eremi anachoreticam vitam desiderantibus penitus auferri videatur. Piscium autem tantam copiam emanat a mari & Sequana ubertim per disposita tempora, ut piscatoribus aliorum fluminum profunda rimantibus, nisi visu didicerint, incredibile auditu videatur. Hanc unda marina tempore malinæ ac lidonis ter per revolutionem diei ac noctis undique ambiendo invisere non negligit: quæ tanto sui vigoris impetu agitatur, ut ultra hanc insulam ad Orientalem plagam sexaginta millibus & amplius per lympham Sequanæ retrorsum incedens, usque ad locum qui dicitur Pistas *a* accedat, cum a mari usque ad hanc insulam lymphaticum iter triginta fere millibus æstimetur. Sicque hoc rheuma, quod de umbilico sive charybde maris egreditur, bis in die fluctus absorbet & rursum evomit, sicut per universa Sequanæ litora accedentibus ac recedentibus fluctibus celeritate nimia fieri comprobatur: quæ tam subitis inundationibus supplentur, ut qui forte aliquantulum introrsus a litore repertus fuerit, evadere vix possit. Videtur enim fluctus cursu velocissimo versus sursum relabi & in modum procerissimarum arborum in altitudinem se cum maximo rugitu subrigi, ac per multorum millium spatia fluminis lymphas in amaritudinem verti. Hæc de rheumate & situ loci ac inundatione fluminis dicta sint: nunc ad viri Dei opera largiente Domino revertamur.

VII. Basilicas duas ædificat.

Ingressus namque vir Sanctus cum auctoritate Regiæ largitionis præfatam insulam, ædificavit in ea Basilicam in honore S. MARIÆ perpetuæ Virginis; alteram quoque in nomine beatorum Apostolorum Petri & Pauli, in qua & memoriam constituit S. Confessoris Walarici. O quam felix & beata insula Belcinnaca belluarum quondam nutrix, nunc quoque fervorum Christi secretissima quies. Hic namque vir sanctus fervore sanctæ conversationis accensus, artiori animi studio seipsum macerando constringebat, & confluentium ad se turbas suavi fovebat alloquio, pandens de thesauro sui cordis nova & vetera.

VIII. Omnia Fontanellæ resignat.

Præfatam quoque insulam, quam largitione Regis adeptus fuerat, cum universis rebus ad eam pertinentibus; sed & aliquas possessiunculas, quas eidem quidam prædives ac nobilis SCHIWARDUS dono perenni contulerat, sub anno tertio præfati Regis, qui erat Lantberti Abbatis annus nonus *b*, per testamenti seriem ditioni præfati Cœnobii Fontanellæ perpetuo jure tradidit possidendas. Quarum possessionum ista sunt nomina: Campellos, quam ei præfatus Schivvardus ac reliqui viri locupletes contulerant. Item aliam possessiunculam Geldulfiacas nomine; simili modo etiam mansum in loco nuncupante Aolciaco super fluvio Sedanna cum molendino. Acta fuerat hæc largitio die decimo mensis Octobris, quod est 6. Idus Octobris. Item vero anno septimo Regis Theoderici aliam dedit largitionis auctoritatem de præfatæ insulæ Monasterio & rebus ibidem pertinentibus, quæ celebrata erat in Cœnobio Fontanella sub anno septimo Regis Theoderici, gubernante anno secundo B. ANSBERTO Fontanellam Cœnobium: quoniam vir Domini Lantbertus Præsulatum jam susceperat Ecclesiæ Lugdunensis, sicut in ejus Gestis plenissime scriptum constar. Aderat quoque illustris WARATTO Major-domus Regiæ in Fontanella Cœnobio, quando harum rerum largitio a præ-

a Pistæ, *Pistres*, vicus ad Andelam fluviolum, juxta Pontem-Arcæ, Conciliis Pistensibus celebratus. Lege Cellotii Notas in Concilium Duziacense.

b Nempe anno Christi 675. Hic calculus optime convenit cum epocha regni Theoderici qui anno 673. regnare cœpit, uti initio hujusce Seculi probavimus, & mortis S. Vvandregisili, quam anno 667. collocavimus.

præfato Sancto viro condita fuerat: qui etiam & consensit, & manus suæ signaculis roboravit, aliique viri nobiles nonnulli, quorum nomina in præfata nunc usque continentur largitione. BRANDULFUS Presbyter hujus testamenti conscripserat auctoritatem. Aderant præterea CINOMAHUS, ZACHÆUS & JOHANNES discipuli præfati viri S. Condedi, qui etiam olim cum eo de transmarinis advenerant partibus. O felix terra, quam militis Condedi illustravit præsentia! Membra sua cotidie mortificabat, hostiam vivam semetipsum Deo exhibuerat, Divina præcepta omnimodis adimplebat, digna etiam Deo Templa ædificavit.

CIRCA AN. 685 21. Octobr.

IX. Gallum gallinaceum a bestia raptum recuperat.

Morante autem in eodem loco viro sancto, bestia subdola & insecutrix avium & anfractuosa vulpis, alitem hominis Dei, diei videlicet nuntium, qui etiam a Gallis vocatur gallus, furtim præripiens, ad suum concite remeabat antrum. Quod cum ingredi omni conatu niteretur, nihilominus ante ostium speluncæ immobilis mansit. Nec multo post quasi sui reminiscens facinoris, alitem invita ore tulit, & spectantibus plurimis ad eumdem de quo ipsum sustulerat locum revexit. O Sacerdotis istius inclyta merita, quæ & verbis fulgent & miraculis coruscant, cui etiam mutæ obtemperant bestiæ.

X. Patribus antiquis comparatur.

Alio quoque tempore dum ob viri Dei compendia lintris in eadem fabricaretur insula, contigit ut hominum deesset copia, quæ eam ad fabricandum erigeret: quam vir Domini Divino fultus juvamine tam cito solus erexit, acsi multorum hominum solatio virum elevaretur. Ecce qui olim ex pastore ovium fecit Psalmistam, demum Condedum exsulem, egregium reddit agonithetam: qui armentarium caprarumque Amos sycamina *a* vellicantem elegit in Prophetam, Condedum postmodum in Ecclesia Catholica micantem accendit lampadem. Daniel olim vitæ merito leonum rabiem vicit in lacu, & Condedus anachoreticam eligens vitam, hostis antiqui laudabiliter superat machinamenta. Helias curru igneo in cœlum rapitur, & Condedus certamine viriliter expleto, Angelorum agminibus fultus in cœlo collocatur.

XI. Moritur & in sua insula sepelitur.

In eadem ergo insula contemplativam vitam agens, bonisque operibus sine defectu insistens, post incolatum mundi diutius prolongatum, ad æternæ felicitatis migravit requiem die duodecimo Kalendarum Novembrium *b*: sepultusque erat venerabiliter in Ecclesia beatorum Apostolorum Petri & Pauli quam ipse dudum construxerat, qua multa fiebant ejus in oratione beneficia, & laudabatur ibi ab omnibus Domini JESU-CHRISTI, cui est cum æterno Patre & Spiritu-sancto virtus & honor, nomen, imperium & gloria per cuncta sæcula sæculorum, Amen. *c*

XII. Insula subversa corpus Fontanellam transfertur.

Expletis vero annorum multorum curriculis, post obitum sancti viri eadem insula a rheumate maris attrita ac collapsa est. Translatum erat inde *d* a Fratribus S. Cœnobii Fontanellæ corpus sancti viri, & positum in Ecclesiam S. Apostoli Petri juxta Oratorium S. Martini ad plagam meridianam, scriptumque Epitaphium hujuscemodi supra tumbam ejus:

Exstitit in Galliis meritis dignissimus olim
  Cujus membra sacra hic tumulata jacent;
Nomine CONDEDUS, virtutum flore coruscus,
  Pro quibus in cœlis nunc viget eximius.
Qui THEODORICO Francorum sceptra regente
  Rura Britannorum transvena deseruit.

Gallo-

a Id est Sycomorus, quemadmodum Amos 7. versu 14. legitur.

b Ipso die in Monasterio Fontanellæ ab antiquis honoratur. Ejus obitum ad annum circa 695. collocamus.

c Hinc conjicimus, caput duodecimum a posteriori Auctore adjectum fuisse: ex quo etiam Auctoris ætas utcumque intelligitur.

d Quo anno hæc Translatio facta sit, incertum. Eam constat ante annum 1050. factam esse. Nam in Appendice secunda Chron. Fontanel. Tom. 3. Spicil. Rotbertus Rotomagensium Archiepiscopus *SS. Confessorum* HEREMBERTI *Tolosani Pontificis & Eremitæ* CONDEDI *corpora uno in loculo* dicitur *reposuisse anno Dominicæ Incarn. millesimo vigesimo septimo Kalendis Junii*: quo die hæc Translatio in Monasterio Fontanellæ celebratur.

CIRCA AN. 685 21. Octobr.

Gallorumque adiit partes lux Christicolarum
Insula hunc Sequanæ quæ Belcinnaca vocatur
Curriculis multis pavit & hunc sepelit.
Cujus sacratos cineres post tempora longa
Egregio cultu turba sacrata tulit,
Fontanellensi tumulans in cespite pulchro,
Nunc ubi poscentes muneribus cumulat.

CIRCA AN. 686 9. Aprilis.

VITA S. WALDETRUDIS ABBATIS
PRIMÆ CASTRILOCENSIS IN HANNONIA.

Ex apographo Compendiensi & ex PHILIPPO *Bonæ-Spei Abbate, cui hæc lucubratio perperam tribui videtur ex notandis infra ad cap. 24.*

PROLOGUS AUCTORIS.

SANCTORUM venerabilia gesta ad excitationem viventium scripturæ tradi debere, antiquorum consuetudo declarat, qui tot nobis volumina de his reliquerunt, ut numero comprehendi vix possint. Horum igitur exemplis provocatus & quorumdam religiosorum Fratrum ac Sororum charitate compulsus, hoc opus aggredi præsumpsi; prudentem quemque Lectorem supplex exorans, ut parcens rusticitati scribentis, benevolus potius corrector quam improbus cavillator exsistat: sciens me magis intendisse qualiter rogantibus Fratribus Sororibusque veritatem propositæ rei gestæ lucide pandetem, quam Grammaticorum regulas custodirem.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Miracula ac Vitæ Sanctorum utilia.

Ad illuminandam viam vitæ æternæ omnibus fidelibus Christianis Redemptor mundi post Adscensionem suam mittere dignatus est Apostolos, Apostolorumque sequaces electos, qui recte vivendo, adversa æquanimiter tolerando, visibilia & temporalia contemnendo, invisibilia autem & æterna appetendo, promissa æterni regni gaudia errantibus nuntiarent; &, ut ita dicam, ad hæc redire volentibus, gratia Spiritus magna refulgente, inter errorum tenebras, astrorum more viam ostenderent. Sed quia populus priori quidem tempore carnalis tunc erat, sola hæc visibilia esse existimans, invisibilia autem non appetens, quia nec esse suspicabatur; Sanctorum exempla vel prædicatio sola ad fidem invisibilium sufficere minime quiverat. Addita sunt ergo miracula ut fidem verbis declararet virtus ostensa. Ad hoc enim tunc visibilia illa miracula coruscabant, ut corda audientium ad fidem invisibilium pertraherent: & per hoc quod mirum foris agebatur, hoc quod intus erat longe mirabilius sentiretur. Nunc vero quia operante Deo numerositas Fidelium excrevit in mundo, illa corporalia miracula magna ex parte cessaverunt: non quod desint modo in Ecclesia qui vitam virtutum habeant, dum signa corporaliter non faciunt; sed quod hæc nostris jam temporibus necessaria non sint. Unde Apostolica vox ait: 1. Cor. 14. 22. *Linguæ in signum sunt, non fidelibus sed infidelibus*. Frustra igitur miraculum foris agitur, si desit quod intus operetur. Vita enim, & non signa, modo est quærenda. Vitæ enim veræ æstimatio in virtute est operum, non in ostensione signorum. Verumtamen & hæc cum fiunt, vitæ bonæ testimonium ferunt, & ad imitationem corda provocant proximorum. Unde indubitanter credimus ac stabili fide retinemus, desiderantibus terrena negotia funditus relinquere, ac lata & spatiosa hujus mundi itinera quæ ducunt ad per-

CIRCA AN. 686 9. Aprilis.

ad perditionem deferere volentibus, strictam quoque & angustam nostri Redemptoris viam quæ ducit ad vitam adire cupientibus, non mediocriter profuturum si de vita Sanctorum virorum seu feminarum, quæ in hac videlicet via duce gratia nos præcesserunt, suisque vestigiis tritam reliquerunt, exempla proferantur, ut omne quod impossibile sibi credere poterant, tanto eis ad sperandum fiat facilius, quanto per hoc transisse jam & alios vident. Sæpe etenim corda torpentia ad amorem Dei & vitæ æternæ desiderium plus Sanctorum exempla quam prædicamenta excitant: quia dum eorum opera vel miracula attendunt sublimia, ipsi in infimis turpiter jacere erubescunt. Unde Dominus dicit: *Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.* (Mat. 5, 16.)

II. *Valdetrudis ortus ac parentes.*

Igitur adjuvante gratia Christi de vita & conversatione & miraculis sanctæ ac beatissimæ WALDETRUDIS * Christi famulæ quæ gesta sunt haud procul a nostris temporibus, juxta quod veracium testium qui hæc videre vel audire meruerunt, relatione certa vulgatum est, ad laudem Dei & ad ædificationem proximorum aliqua licet pauca de multis conabimur aperire scribendo *a*. Hæc itaque temporibus DAGOBERTI inclyti Regis Francorum clarissimis & valde nobilibus orta parentibus, ex Regali prosapia edita fuit. Cujus Pater WALBERTUS, mater vero BERTILIA dicebatur. Inerat enim illi soror, virgo scilicet sacratissima nomine ALDEGUNDIS, quæ vitam multis plenam virtutibus ducens, seque in continentiæ arce custodiens, multis annis Melbodiensi præfuit Monasterio. Exstat autem libellus de vita & conversatione illius editus *, in quo si quis nosse desiderat, quam grata Deo & Angelis exstiterit, quamque cara hominibus fuerit, quantas & quales per eam Dominus ostendere dignatus est virtutes, facile poterit reperire. Sed nos ad hoc quod proposuimus calamum revocemus.

* Sainte Vaudru

* ad an. 684.

III. *Valdetrudis viro alligata pie vivit.*

Beata autem Waldetrudis adhuc adolescentula cum in paterna domo nutriretur & nimium a suis diligeretur, visum est ejus parentibus, ut eam secundum antiquam Dei ordinationem & Patriarcharum exemplum ad nuptias viro tradere debuissent. Erat autem pulchra facie decoraque adspectu, sed pulchrior fide, pudicitia & castitate. Sed Domini Dei occulta dispositione, qui eam fidei suæ annulo subarrhaverat, & sociam ac coheredem supradictæ sorori suæ Aldegundi Virgini in æterni regni gloria fieri prædestinaverat, nec ipsa carnis copula potuit immutari. Nam omnipotens Deus hanc ab ingressu mundi gratuito pietatis suæ munere citius retraxit, & amoris sui igne cor illius accendens, ab omnibus carnalibus illecebris & immoderato terrenarum rerum appetitu facile temperavit. Mutato namque animo, cœperunt subito vilescere quæ placebant, & quæ prius delectabant animum, postmodum fieri vehementer onerosa. Studebat inter hæc curas sæculi paullatim postponere, & solis desideriis inhiare æternis, substantiam suam pauperibus, orphanis, ac viduis, cum omni alacritate largiri, captivos redimere, hospites & peregrinos colligere, vitia quoque non solum ab actu corporis, sed etiam a cogitatione cordis funditus exstirpare.

IV. *A conjugii nexu solvi cupit.*

Interea sua tantum salute minime contenta, etiam jugalem suum, nobilem scilicet virum MADELGARIUM, ad amorem Dei & cœlestis patriæ desiderium, ac castimoniam conservandam, blandis cotidie ac salutiferis sermonibus excitare curabat, & igne charitatis quo ipsa suaviter flagrabat, illius mentem accendere satagebat. Denique quia carnalis affectus intentionem mentis multum diverberare, ejusque aciem obscurare solet, cœpit ipsam carnis copulam valde perhorrescere: non quod Dei munus ad propagandam sobolem hominibus concessum sperneret, sed quia scriptum noverat docente Apostolo: *Mulier innupta & virgo cogitat quæ Domini sunt, ut sit* (1. Cor. 7. 34.)

a Hic multa de Sanctis contemporaneis inferuntur apud Philippum Abbatem: qui idcirco potius istius Vitæ interpolator quam auctor forsitan dicendus est.

CIRCA AN. 686 9. April. *ut sit sancta corpore & spiritu; quæ autem nupta est cogitat quæ sunt mundi, quomodo placeat viro*. Ideoque soli Deo vacare desiderans, veluti quoddam impedimentum carnale pertimescebat, atque ut nutu Dei solveretur, & in se Domini voluntas fieret, cotidie cum lachrymis & gemitu exorabat.

V. Viro suo Monacho facto. Sed omnipotens Deus, qui hæc occulta dispositione in corde ancillæ suæ misericorditer suggerebat, etiam ut fieret potenter adjuvit. Nam prædictus vir ejus Madelgarius divina inspiratione compunctus & intimi amoris facibus accensus, solutis vinculis conjugalibus, manente autem charitate, ad Monasterium, cujus vocabulum est ALTUS-MONS, concitus perrexit, ibique Monastico habitu suscepto, in sanctis actibus temporalem hujus vitæ peregit cursum *.

* de eo anno 677.

VI. a S. Gaugerico ad sæculi contemptum inducitur. Religiosa autem Christi famula Waldetrudis adhuc in sæculari habitu posita, vigorem tamen animi in nullo relaxans, propriæ domus curam gerebat. Erat namque misericordiæ actibus dedita, bonis operibus intenta, hospitalitati studens, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Igitur omnipotens Deus qui novit omnem palmitem afferentem fructum excolere ut fructum plus afferat, famulam suam de acceptis muneribus fideliter ministrantem ad majora sanctitatis lucra cœlesti visione provocare dignatus est. Nam quadam nocte, cum post laborem fessa ad refocillandum corpusculum lectulo membra dedisset, mox sopore depressa, vidit in somnis quasi introisset in Basilicam, quæ sita est in villa, quam vulgus Buxutum *a* nominat. Et ecce apparuit illi vir sanctissimus GAUGERICUS Episcopus nimio refulgens decore, eamque summo honore & reverentia suscepit, deditque illi per visionem etiam calicem vino plenum. Quæ cum bibisset, sereno & hilari vultu dixit ad eam: Age quod agis; placent enim mihi valde quæ facis. Hac itaque visione roborata, & (ut ita dicam) Divinæ gratiæ vino debriata, terrena fastidire & ad amorem cœlestis patriæ vehementius flagrare cœpit, & quasi degustatam paullulum æternæ vitæ dulcedinem avidius appetere. Sed antiquus hostis unde bonos proficere

Consilio detectio turbatur. dolet, inde malos ad deteriora rapere nequitiæ suæ artibus conatur. Nam omnipotentis Dei famula, cum hanc visionem quibusdam suis consamulabus humiliter retulisset, atque ab eis, ut assolet, ad aures vulgi ignobilis perlata fuisset; statim humani generis inimicus sancto proposito in ipso sui initio resistere cupiens, hujus visionis occasione quorumdam corda reproborum invidiæ facibus accendit, atque ad inferendas illi detractiones, cavillationes, falsaque opprobria excitavit; &, ut ita dicam, contra Christi famulam pugnaturus, eorum se venenosis armavit lin-

Psal. 56. 5. guis. Unde scriptum est: *Filii hominum, dentes eorum arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*. Sed omnipotens Deus famulæ suæ inter diabolicas insidias titubanti velociter succurrit.

VI. Ab Angelo confirmatur. Nam cum animus illius utpote adhuc rudis, hujusmodi irrisionibus ac derogationibus fatigatus nimium turbaretur, ipsaque gravi mœrore depressa in lectulo decidisset; subito in virili specie Angelus cœlitus missus decore nimio refulgens apparuit. Qui cominus adsistens, eamque familiariter alloquens, causas tanti inquirit mœroris. Cur, inquiens, tanti mœroris pondere gravaris? quare hilaritatem tuæ mentis tristitiæ nubilo inordinate confundis? Cui cum illa respondisset quantas civibus suis derogationes, irrisiones, ac calumnias antiquo instigante adversario pateretur, subjunxit Angelus dicens: Confortare & esto robusta

2. Tim. 2. 5. contra obloquentes & calumniantes te, quoniam scriptum est: *Non coronabitur quis, nisi legitime certaverit*. Non ergo magnopere curandum est de vanis verborum favillis, quæ citius accensæ facile restinguuntur. Hæc etenim patiebantur Prophetæ, Apostoli & Martyres qui fuerunt ante te. Unde & Dominus

Matth. 10. 25. in Evangelio dicit: *Non est discipulus super magistrum*. Et paullo post: *Si paterfamilias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domesticos ejus*. His igitur & hujusmodi sermocinationibus & scripturarum testimoniis confortata, inutilem tristati cordis mœrorem, quem diabolica fraus suggerebat, spirituali gaudio superveniente statim repressit. O quam dilectam sibi hanc Dominus ostendit, quam nec ad modicum contristari permisit!

VIII. Interea erat quidam Sacerdos GISLENUS nomine, habitans in locis deserti circa

a Buxutum, *Bossu*, vicus est proximus Cellæ S. Gisleni in Hannonia.

ea fluvium cujus vocabulum eſt Hagna, qui habitum Monachi quem prætendebat ſpecie, moribus demonſtrabat, quique pro ſanctitatis ſuæ merito a cunctis qui hunc noſſe poterant valde colebatur. Hic itaque Divina monitus juſſione, ad prædictam Chriſti famulam Waldetrudem exhortationis gratia crebro venire conſueverat, & verbi Dei pabulo illius mentem reficere curabat. Quam cum vir Domini ab hujus mundi cupiditate frigeſcere, & cœleſti deſiderio accenſam, ſanctæ converſationis habitum quærere agnoviſſet, montem illi quemdam, qui nunc CASTRI-LOCUS [a] dicitur, deſignavit, & ut ſacro velamine accepto in eo ſibi cellulam ad omnipotenti Deo ſerviendum conſtrui faceret, ſollicita admonitione perſuaſit. Qui videlicet mons a prædicti viri Dei Gisleni Cellula quatuor fere millibus diſtans, in ſuperiori parte deſerti ſitus erat.

CIRCA AN. 686
9. Aprilis.
Gisleno hortatore Monaſterium conſtruere molitur.

IX. *Hildulfo prædium emente.*

Beata autem Waldetrudis admonitionem viri Dei libenter gratanterque ſuſcipiens, non diſtulit opere perficere, quod ſibi per famulum ſuum omnipotens Deus dignatus eſt imperare; ſed ſtatim miſit ad quemdam illuſtrem virum HILDULFUM nomine, qui per idem tempus valde inclytus ac nobilis & ſecundum temporalem hujus ſæculi dignitatem potentiſſimus erat, & per conjugem ſuam eidem famulæ Chriſti propinquus exſtiterat. Hunc ergo ſollicite poſtulavit, ut ſupradictum locum quem ſibi Divina clementia per famulum ſuum deſignaverat, a ſuis poſſeſſoribus dato pretio emere debuiſſet, illicque habitaculum ſibi ad Domino ſerviendum præparare non negaret. Cujus precibus mox ille libenter adquieſcens, locum quem Chriſti famula popoſcerat emere curavit, eique in vertice montis ipſius, arbuſtis & vepribus radicitus abſciſſis, domum ad habitandum magna paravit ſollertia.

X. *Ædificia ſumptuoſa averſatur.*

Nec ſilentio præterire debemus miraculum, quod omnipotens Deus ad oſtendendum quantam famulæ ſuæ curam gereret, in ipſo propoſiti tirocinio exhibuit. Nam cum religioſiſſima Chriſti tiruncula ad domum ſibi præparatam acceſſiſſet, hanc latam & ſpatioſam atque ſublimem intuens oculis abhorruit, & ex ipſa ſui magnitudine oculis ejus valde diſplicuit; humili ſcilicet mente humile atque remotum ab adſpectibus humanis quærens habitaculum in terris, ut celſum atque ſublime inter frequentiam Angelorum mereretur habere in cœlis. Mira res & vehementer ſtupenda mox ſecuta eſt. Nam recedente Chriſti famula, eadem nocte totius domus fabrica ſubito turbine a fundamentis everſa eſt, ac longe divinitus projecta. Tunc prædictus vir Hildulfus longe in ejuſdem montis latere, ei parvum & ſanctæ religioni congruum habitaculum ſimul & Oratorium in honore S. Petri Apoſtoli dedicatum, ubi ipſa illi deſignaverat, reſtruxit.

XI. *Velatur a S. Autberto, & recluditur.*

Interea dilectiſſima Chriſti famula Waldetrudis fervens ſpiritu & magis magiſque cœleſti deſiderio anhelans, juxta viri Dei Gisleni, cujus ſuperius mentionem fecimus, admonitionem ad beatiſſimum AUTBERTUM Epiſcopum acceſſit, & ut velamen ſacrum accipere mereretur petiit, & citius impetravit. Acceptis itaque ab eo ſanctimonialibus indumentis, ſtatim ſe ſuaque omni Deo omnipotenti tradidit, atque in cellula quam ſibi conſtrui fecerat ſe recludit, ibique eximiæ converſationis exempla circumquaque dedit. Erat enim morum gravitate, mentis ſobrietate, manſuetudinis lenitate, verborum moderatione incomparabiliter prædita; charitate autem erga Deum & proximum perfecta, curis pauperum ac peregrinorum provida, vigiliis quoque & orationibus ac jejuniis dedita. Studebat inter hæc toto mentis niſu cruciare carnem, voluntates proprias frangere, tumultuſque hominum devitare, & cotidianis ſe lachrymis in ara cordis Domino libare.

XII.

Quamobrem antiquus humani generis inimicus, qui ab initio bonis operibus reſiſtere contendit, invidiæ facibus accenſus, contra hanc totis viribus ſe in tentationem erexit. Denique quia publicum bellum ſe doluit perdidiſſe, adocculta ſeſe certamina iterum reparavit. Cœpit namque de fide & ſpe, quæ eſt in Chri-

[a] Anonymus Gisleninus qui Vitam S. Aldegundis ſcripſit, locum ita vocatum aſſerit, *quia ibi quondam Romanus exercitus caſtra locaverat*. Poſtea locus accrevit in opidum inſigne, quod Montes Hannoniæ, vulgo *Mons en Hainau* appellatur, eſtque totius Hannoniæ caput. Monaſterium Sanctimonialium Caſtrilocenſium ſeu Montenſium pridem converſum eſt in collegium nobilium Canonicarum, cujus Abbas & Advocatus perpetuus eſt Hannoniæ Comes.

CIRCA AN. 686 9. Aprilis. Christo JESU tentatione subdola mentem illius improbe pulsare, cogitationes quoque varias & illicitas cordi ejus importune ingerere. Et primo quidem immittens ei memoriam possessionum, generis nobilitatem, familiæ defensionem,

Diaboli varias tentationes superat. amorem rerum, superfluam sæculi gloriam, escæ variam delectationem, & reliqua vitæ remissioris blandimenta, dehinc virtutis arduum finem, & maximum perveniendi laborem, necnon corporis fragilitatem, ætatis spatia prolixa. His igitur & hujuscemodi tentationibus maximam ei cogitationum caliginem suscitabat, tentans si quo modo posset hanc a proposito sancto avocare. Sed valida omnipotentis Dei manus, hæc pestifera Diaboli molimina facile destruxit.

XIII. Eumdem fugat. Respectu namque Divinæ gratiæ ad seipsam citius rediit, & inter catervas Satanæ se in acie stare deprehendens ad sua mox arma cucurrit. Nam se se protinus in lamentum dedit, cum gemitu & lacrymis Dominum exorans, ut in hujusmodi certamine ne succumberet sibi solatium dignaretur largiri. Cumque die noctuque crebris & prolixioribus a Domino precibus remedium flagitaret, contigit aliquando ut hac de causa in oratione pernoctaret. Et ecce subito idem antiquus hostis in effigie hominis quasi insultans illi apparuit, extendensque manum super pectus ejus posuit. At illa, cum Christi nomen celeriter invocasset, statim hostis fugam petiit. Quem illa intrepida, Angelico videlicet roborata suffragio, huc illucque fugitantem cum vituperationibus & dignis opprobriis audacter persequebatur. Bene, inquiens, tibi contigit, miser; bene tibi contigit. Tu es ille qui dicebas in

Isa. 14. 13. corde tuo: *Super astra cœli exaltabo solium meum, similis ero Altissimo*; ecce propter superbiam tuam a sede cœli pulsus in tartarea morte, ut dignus es, a femina persequeris, & locum quem tu superbus perdidisti, Christus humilis humano generi suo sanguine redempto reparavit. His auditis dejectionem suam hostis erubescens, mox quasi fumus evanuit, mentemque famulæ Christi hac tentatione fatigare ulterius non præsumpsit; & cui volens certamina intulit virtute omnipotentis Dei compulsus est, occasiones victoriæ invitus ministrare.

XIV. Socias ad se trahit. Recedente igitur tentatione, Waldetrudis spinis erutis velut exculta terra uberius fructum dedit. Nam cum eximiæ conversationis illius fama longe lateque crebesceret, cœperunt nonnullæ nobilioris generis feminæ ad ejus magisterium concurrere, & Domino dedicata castitate *a* servire. Libera namque a tentatione, jure facta est magistra virtutum.

XV. Locum angustum & tenuem sororis suasu deserere recusat. Soror quoque ejus, Virgo scilicet sanctissima ALDEGUNDIS, cujus superius mentionem fecimus, visitationis gratia ex Monasterio suo certissimis diebus ad eam venire consueverat, ut dulcia sibi invicem vitæ verba transfunderent, & suavem cibum cœlestis patriæ, quia adhuc perfecte gaudendo non poterant, saltim suspirando gustarent. Quæ cum loci parvitatem cerneret, paucasque adhuc Sanctimoniales in obsequio sororis inesse videret, humano pulsata affectu, quasi compatiens paupertati illius, monuit ut locum illum desereret, & ad suum Monasterium properaret. Sed omnipotentis Dei famula plus appetens laboribus pro Deo fatigari, quam transitoriis hujus vitæ honoribus perfrui, nullatenus consensit. Sic quoque metuebat paupertatis suæ securitatem perdere, sicut avari divites solent divitias perituras custodire.

XVI. Basilicæ ostia sponte referata videt. Nec pretereundum est quod omnipotens Deus erga famulas suas ostendere dignatus est miraculum. Quadam namque die cum ex more ad æternæ vitæ colloquia perfruenda in invicem convenissent, repente causa exstitit, ob quam pro utilitate Monasterii paullulum extra claustra procedere cogebantur. Euntes itaque & omnibus, pro quibus ierant, rite dispositis, cum subito ad Monasterium rediissent, absente Ostiaria omnia ostia clausa & seris præmunita repererunt. Sed mira res mox contigit: nam ut famulæ Christi ad aditum Basili-

XVII. Angelica consolatione honoratur. cæ pervenerunt, statim ostia divinitus concussa ita summa celeritate patuerunt, acsi orationem earum impedire perhorrescerent.

Dehinc venerabilis Christi famula Waldetrudis relictis mundi illecebris, cœlestis

a Votum ergo castitatis emittebant, nec sæculi repetendi libertatem retinebant Sanctimoniales Castrilocenses, quas ab initio ante Nortmannorum cladem Benedictinis paruisse institutis censet Francisc. Vvinchantius in Annal. Hannon. cap. 13. *Lege Præfationem huic titulo præfixam.*

CIRCA AN. 686 9. April.

lestis Regis servituti non renuit humiliter subdi, denuo ad contemplationem cœlestium civium meruit sublimiter attolli. Nam rursus vidit in spiritu virum de cœlo descendere. Et cum Angelicam potestatem esse per spiritum agnovisset, statim tremefacta, quid de se vel germana sua in Divino examine dispositum esset percunctari studuit, & an Divini respectus gratiam aliquantulum mererentur ab eo humiliter sciscitari curavit. Quam Angelus blande confortans edocuit, quod semper super eas Dominus sereno pietatis suæ intuitu respiceret, sicut ipse per Prophetam ait: *Ad quem respiciam nisi ad humilem & quietum & trementem sermones meos?* Unde Psalmista ait: *Oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum.* (Isa. 66 2. Psal. 33 15.)

XVIII. De sua ac sororis gloria fit certior.

Post hæc fuit ei divinitus revelatum, quod ipsa & germana sua, beata scilicet Aldegundis, unam mansionem & eamdem beatitudinem in regno Dei pro merito laboris essent habituræ. Ad quam videlicet mansionem perveniunt alii sic, alii autem sic. His Diviois revelationibus omnipotentis Dei famula instructa, non inani jactantia mentem in superbiam elevat, sed sese in arce humilitatis custodiens, tanto post devotior ad referendas Creatori suo gratias exstitit, quanto erga se ejus beneficia majora cognovit. Et facta est eo instaotior in bono opere, quo certior de promissione. Interea omnipotens Deus famulam suam diutius intra seipsam latere noluit, sed quanti esset apud se meriti signis ac miraculis dignatus est declarare, ut posita super candelabrum lucerna claresceret, quatinus omnibus qui in domo Dei sunt luceret. De qua pauca virtutum bona, quæ ad memoriam redeunt, narrabimus, ut ex his paucis valeant ejus multa pensari. (Miraculis clarescit.)

XIX. Pecunia in captivos expendenda augetur.

Igitur cum die noctuque in lege Dei meditaretur, & ardenter quæreret, qualiter sibi lucra pietatis augere potuisset; occurrit animo ut aliquos captivos redimere debuisset. Vocato itaque uno puero ex ministris suis, tulit pecuoiam de qua ipsos captivos redimere cogitabat, & in stateram posuit, ut cognoscere posset, an sufficeret ad hoc quod volebat. Sed sicut scriptum est, *Omni habenti dabitur & abundabit*, cœpit ipsa pecunia in statera posita miro modo crescere & præponderare. Quod cum tremebundus puer adspiceret, valde admiratus est. Cui illa statim terribiliter præcepit dicens, ut dum ipsa in corpore viveret, hoc miraculum nulli indicaret, videlicet pertimescens ne in virtute facti humano pulsata favore, inde intus inanesceret, unde foris hominibus magna appareret: exemplum etiam Magistri sequens, qui ut nos ad viam humilitatis instrueret, de seipso Discipulis præcepit dicens, ut ea quæ vidissent nemini dicerent, quousque a mortuis resurgeret. (Luc. 19.29.)

XX. Liquor effusus divinitus colligitur.

Alio quoque tempore cum prædicta Christi famula Waldetrudis ad refectionem decubuisset, una ex puellis cellarium ex more ingressa vasculum implevit potu, ut Christi famulæ prandenti deportaret. Sed cum incaute ambulans rediret, subito pes ejus lapsus est. Quæ cum ipso vasculo corruens cecidit, & potum omnem, quem gerebat, in terram fudit. Surgens autem tremefacta ad cellarium redire cogitabat, ut vasculum iterum repleret. Sed cum repente oculos ad vasculum revocasset, ita in manu sua plenum invenit, acsi ex eo nec gutta quidem cecidisset.

XXI. Infirmus sanatur.

Post hæc quidam homo cum quadam ægritudine nimium fatigaretur, diuque jaceret afflictus, contigit ut quadam die in mentis excessu deveniret, & ecce vidit quasi a dæmonibus traheretur. Cumque nimia vociferatione ad B. Aldeguodem ac sororem ejus sanctam Waldetrudem clamaret, ut earum meritis & orationibus adjuvaretur, repente de manibus eorum ereptus conticuit, & voces nullas insaniens emisit. Tunc his qui aderant magnopere suggessit, ut ante præsentiam Christi famulæ Waldetrudis deportari debuisset. Quod cum impetrasset, atque positus in cathedra ante eam delatus fuisset; mox Christi famula ut eum nimia macie & defectione afflictum vidit, misericordia mota manus in orationem extendens super caput ejus posuit, & signo crucis edito, omnem languorem, quo detinebatur, protinus fugavit, ita ut sanitati pristinæ restitutus, de cathedra qua illic evectus est, surgeret & ambularet, cibumque solito more sume-

CIRCA ANN. 686

9. April.

sumeret, quia jam per triginta dies, ut asserebant hi qui hunc devexerant, nullum omnino cibum ore tetigerat.

XXII. Item Infans.

Die autem dehinc quarta, mulier quædam cum filio suo parvulo gravi ægritudine oppressa venit ad eam, magnisque precibus ab ea deposcens, ut ægrotantem filium manu sua tangere dignaretur. Christi autem famula, ut erat misericordissima, doloribus compatiens maternis adsensum præbuit, manusque super semivivum humiliter posuit puerum. Qui statim convaluit, cibum potumque de ejus mensa accepit, & materna solito more suxit ubera, cum jam transactis quatuor diebus nullum cibum ore tetigisset.

XXIII. Puer semianimis vitæ restituitur.

Dehinc oblatus est ei alter puer parvulus jam semivivus, & necdum Baptismatis unda perfusus: pro quo genitrix obnixis implorabat precibus, ut ejus meritis saltim ad Baptismi gratiam vivus pervenire mereretur. Cui mox Christi famula Divino auxilio freta manus imposuit: & cum signum Crucis capiti ipsius impressisset, ilico omne pueri corpusculum miro modo contremuit, & vocem emisit, oculosque, quos ante clausos habebat, aperuit, & ex illa hora sanus effectus, & posthæc Sacerdos ordinatus, usque ad senectutem in vita perseveravit.

XXIV. Alia omissa.

Sunt & alia multa virtutum opera ab ea mirabiliter gesta, quæ partim depereunte memoria oblivione narrare nequivimus, partim compendio brevitatis transscribere negleximus, ne prolixa scilicet lectio fastidium gigneret, cum possint legentibus hæc pauca quæ diximus, & quæ cotidie ad sacratissimas illius Reliquias fieri cernimus *a*, ad testimonium Vitæ ejus abunde sufficere. Quid enim opus est de vita illius multa narrare, cum nuncusque ad corpus ejus tot virtutum documenta teneamus? Cæcis quippe lumen reddere, claudis gressum restituere, ægros curare, quoties ex fide petitur, ut vivens consueverat, hoc indesinenter facere & apud mortua sua ossa perseverat. Non est mirum si in vita sua multa facere mirabiliter potuit, cujus ossa mortua in tot miraculis adhuc vivunt.

XXV. Vualdetrudis obit.

Obiit autem beata Waldetrudis quinto Idus Aprilis *b*, suscepta ab Angelis, deducta in cœlestibus habitaculis, vivit cum Christo, gaudet cum Patriarchis & Prophetis, exsultat cum Apostolis, triumphat cum Martyribus, æquata Virginibus, sociata Confessoribus. Hanc ergo nos quibus possumus precibus & laudibus prosequamur, orantes ut nostri memor esse dignetur, ut nobis ille tribuat indulgentiam peccatorum, qui huic omnium laborum suorum præmium largiter reddidit, cui est honor & gloria, laus & potestas cum Patre & Spiritu-sancto in sæcula sæculorum, Amen.

VITA

a Ex hoc loco & ex Prologo conjicimus, hunc Auctorem fuisse domesticum: proinde alium esse a Philippo Bonæ Spei Abbate. Certe Auctor in Prologo scribit, se *religiosorum Fratrum ac Sororum charitate compulsum fuisse* ad id operis. Quibus verbis Philippus non usurus fuisset: & quamvis intra Hannoniæ fines prope Binthium consistens, remotior tamen erat, quam ut miracula *quæ cotidie ad sacratissimas Vualdetrudis Reliquias* fiebant, propriis oculis cerneret, uti Auctor hic de seipso tradit.

b Quo anno decesserit S. Vualdetrudis, haud facile est definire. Supervixit sorori Aldegundi quæ quinta die ante obitum ipsi apparuit. Anno proinde circa 686. ejus obitum reponimus. Castrilocensi corpus ejus fuisse sepultum probat Franciscus Vinchantius in Annal. Hannon. capit. 15. ac deinde sæculo insequenti in Cœnobium Castrilocense seu Montense translatum. *Antiphonas super matutinales laudes in transitu Sancti Vualdetrudis* Olbertus Abbas Gemelacensis composuisse dicitur. Baldericus Episcopus Noviomagensis Chron. lib. 2. cap. 36. agit de S. Valdetrude, & l. 3. cap. 2. *Juxta Castrum-montem*, inquit, *fonticulus est per multos annos ab incolis S. Vualdetrudis veneratione servatus, ubi infirmi perfusi sospitatem meritis sanctæ Virginis* (id est Sanctimonialis, nam alioqui Vualdetrudis plures liberos tulit) *recuperare feruntur. Ubi cum eo tempore* (nempe anno 1012. teste Sigeberto) *quædam fæmina pergeret pro infirmitate lavatum, reperit quasi recenti cruore respersum, & dum lavaretur, visa est facie sanguinolenta. Quo prodigio domnus Episcopus bella imminere prædixit, quod ita ipsa res postea indicavit*. Hic fons (notat Colvenerius) etiamnum exstat in magna silva Montensi, a dextris viæ qua Bruxellam itur, uno prope milliari ab urbe in pago cui nomen Castrum: neque hodie sine veneratione est. Natalem S. Vualdetrudis 5. Idus Aprilis celebrant Montenses, Translationem 3. Nonas Februarii. Ejus Reliquiæ in propria Ecclesia Montensi adservantur. Caput a reliquo corpore sejunctum est sollemni pompa *crastino Octavarum S. Laurentii anno* 1250. uti Miræus in Fastis adnotavit. In Martyrol. Bened. *prid. Idus Augusti* Translatio S. Vualdetrudis memoratur: quo die a Johanne Lambiensi, Philippo Cellensi, Ægidio San-Dionysiano Abbatibus, jussu Petri de Mirapico Cameracensis Episcopi, in novam thecam anno 1313. Vualdetrudis corpus translatum fuisse docet Vinchantius. Quæ vero in Martyrol. Bened. alia ejus Translatio 4. Non. Novemb. notatur, nobis latet.

CIRCA AN. 686

VITA S. LANDELINI ABB. PRIMI

15. Junii.

CRISPINIENSIS IN HANNONIA.

A Surio expolita, ad apographum Bibliothecæ S. Cornelii Compend. restituta, alia ab ea quam PHILIPPUS *Bonæ-Spei Abbas composuit.*

PROLOGUS AUCTORIS

BENIGNITAS nostri Salvatoris semper adest parata in salutem eorum quos prædestinavit ad capescenda futuræ præmia vitæ & sicut ipse in Evangelio spiritualiter docuit quosdam mane, quosdam hora tertia, quosdam sexta & nona, quosdam etiam undecima ad excolendam vineam suam convocat: quia quibusdam in infantia, quibusdam in juventute & adolescentia, aliquibus in senectute spiritualis adsumere sationis concedit laborem. Nec difficile est manu ipsius inveteratos mores scelerum corrigere, qui etiam Leviathan dentibus absorptos armilla suæ misericordiæ revocavit ad vitam, & ad percipiendam suæ bonitatis fiduciam eos ipsos quos taliter dentibus ejus excussit, participes io cœlesti curia adscivit. Ex his enim scimus esse Prophetas, ex his quam maxime constat judex ille Apostolorum numerus, ex his Martyrum triumphalis exercitus, ex his insignis Confessorum numerus ac Monachorum mirabiliter consistit ornatus. De quorum collegio etiam S. LANDELINUM esse constat, de cujus vita ego pauperculus ingenio non sine magno timore aliquantulum proloqui præsumo; sed potens est Deus os meum ad propalanda servi sui magnalia aperire, qui os asinæ ad increpationem reseravit Prophetæ. Itaque ex his quæ mihi veridicorum narratione comperta sunt, aliqua incipiam enarrare. Num. 12. Auctoris fides.

INCIPIT VITA.

CAP. I. Landelinus nobilis a S. Autberto institutus.

Gloriosus igitur & acceptabilis Deo LANDELINUS ex progenie celsa Francorum ac nobilissima in pago Cameracensi & in villa quæ vocatur Vallis, temporibus DAGOBERTI inclyti Regis exstitit oriundus. Cumque bonæ indolis puerulus primis adolescere inciperet annis, genitores ipsius eum B. AUDBERTO Pontifici qui eum de sacro fonte susceperat, litteris imbuendum commendare studuerunt. Cumque jam ad juvenilem venisset ætatem, voluit eum supradictus Pontifex ad Clericatus officium tonsorare. Quod audientes quidam ex cognatis ejus, venientes cœperunt eum ab amore cœlestium suis persuasionibus revocare, dicentes: O quanta pulchritudo juventutis! persuadetur mundo renuntiare? ne quæsumus, Frater, ita agas: quia si ita egeris, nescimus si tibi aut tuis parentibus in nullo penitus utilis eris. Melius est ergo, Frater carissime, ut nobis consentiens relinquas Monasterium & nobiscum pergens utaris sæculo & deliciis ejus, quam velut mortuus hic quiescas. Nam si nobiscum pergas, dabimus tibi omnia quæ libuerint animo tuo, & faciemus te divitiis affluere & honore. Hæc & his similia revolventes persuaserunt ei, ac fugam iniens discessit a S. Audberto, ac simul cum eis pergens more latronum vivebat rapinis & cœdibus occupatus.

Seductus a suis vivit flagitiosissime.

II. Nomen suum mutat.

Pro quo pius Pater Audbertus mœrore confectus lugebat eum velut mortuum: & revera mortuus erat, quia diabolo serviebat. Orabat tamen S. Pontifex assidue Dominum ut libertatem redderet captivato, vitam mortuo, medelam tribueret diabolico vulnere sauciato. Quid plura? malesana mens quod inique cœperat, perficere laborabat, nomenque suum mutans, appellari se MAUROSUM * jubet, ne scilicet indicio inveniretur nominis, qui perditionis se occultarat latebris. Interea multis diebus in hoc nefario opere perdurans serviebat diabolo,

* Sic MSS. codd. al. Morosus

CIRCA AN. 686

25. Junii

qui fugitivus exstiterat Christo. Tandem Divina potentia precibus B. Audberti Pontificis invocata affuit, & solito more ac inolita benignitate erroneum filium disposuit reddere sanctæ Matri Ecclesiæ. Accidit igitur ut cujusdam divitis domum diripere cum suis complicibus solito more festinaret. Cumque adesset oox in qua tam nefarium opus perficere festinabant, accidit Dei dispositione, ut quidam de sodalibus ejus morte deprehensus spiritum exhalaret. Interea Maurosus dolore sodalis sui vehementer afflictus cum se dedisset quieti, vidit miseri illius animam a dæmonibus ad infernum deduci. Cumque hoc cum ingenti tremore adspiceret, adstitit Angelus Domini, trementique & terribiliter infit: O Landeline, modo respice remunerationem tui laboris cum quali pœna tui socii anima deducatur ad inferni loca. Vide ergo quod tibi melius sit, cum tali tormento deduci in batatbtum gehennæ, an nobiscum perfrui cœlesti mansione. Derelinque igitur opera diaboli, & adsume militiam Christi: abscide a te tenebrosi cordis cæcitatem, quo possis intueri clarissimum lumen. Refuge jam tune hostis antiqui servitutem, quo possis cum Christo regnare post mortem. Audi ergo B. Audbertum Antistitem, & recognosce tuum esse spiritualem patrem. Suscipe ab ore ejus monita cœlestis doctrinæ. Hæc vero aliaque multa eum edocens supernus ille Angelicus spiritus cœlos petiit.

Sodalis interitu & Angelico monitu resipiscit.

III. Exsurgens ergo Landelinus visu valde conterritus relinquens sodales suos omniaque sua, pedibus suis maturavit ire Cametacum, ubi sanctum noverat esse Audbertum, & pedibus ejus prostratus pœnitentiam sibi rogat dari retroactorum scelerum. At pius Pater ejus votis congaudens suscepit eum pœnitentem, quem diu fleverat a se recedentem, sinumque ei Divinæ misericordiæ aperiens, reddidit eum sanctæ Matri Ecclesiæ. Itaque sub sæculari habitu degens in Monasterio agebat præteritorum pœnitentiam criminum, macetans corpus jejuniis quod sæculi maculaverat illecebris. Diuturna igitur excoctus pœnitentia, destinavit ad purum relinquere sæculi negotia, ut plenius meditaretur cœlestia. Petiit denique supradictum Antistitem, ut ab eo perciperet capitis tonsuram militiæque cœlestis adsumeret chlamydem: ad quod gaudens sanctissimus Præsul abscidit ejus comam capitis, a quo jamdudum deposuerat maculas cordis.

Aurberti jussu secedit in Monasterium.

IV. Adeptus denique hanc dignitatis gloriam, destinavit ire Romam: ut qui jam dimiserat sæculi pompam, peregrinationis quoque mercaretur coronam. Cum benedictione igitur pii Patris profectus Audberti, squalida adsumens itinera, tandem Romam pervenit, quo noverat corpore quiescere Judices sæculi. Prædulcia ergo in eorum liminibus figens oscula, orabat ad purum sua mundari crimina. Perfecto autem desiderio celeriter Galliam rediit, diu nolens abesse a suo patrono. Tum vir Domini Audbertus sanctitatis in eo considerans vigere virtutem, promovit eum ad Diaconatus ordinationem: ad quod ita apparuit aptus, ut liquido clarescceret omnibus, quia Dei gratia ad hoc fuerat electus. Erat enim animo benignus, simplex, humilis ac devotus, obedientiam cunctis impendens, omnesque puro affectu diligens. Tantum etiam ardorem & cordis compunctionem ei Dominus largitus est, ut vita bonorum Cœnobitarum non esset contentus, sed magis semetipsum erigens in Dei famulatum, & cum gemitu & lacrymis in afflictione vigiliarum, jejuniorum & orationum frequenter positus nullo modo dabat suo corpori requiem, inediis, nuditate, frigore, siti ac multis tribulationibus seipsum macerans.

Romam petit.

Inde reversus ordinatur Diaconus.

V. Paucis autem transactis diebus iterum secundo Romam adiit: votaque optata complens ac feliciter remeans, a B. Audberto Episcopo Presbyterii suscepit officium. Sublimatus vero in hujus apicem honoris, enarrari non potest quantum excreverit culmine sanctitatis. Iterum ergo augmentare sibi labores cupiens quamvis defessus jam esset corpore, rursus Romam adiit cum duobus discipulis ADELENO videlicet & DOMITIANO, qui ei jamdudum in prædicatione verbi Dei adhæserant: & Apostolorum limina adoranda expetiit, feliciterque ad propria remeavit. Cumque igitur in pace reversus fuisset, licentia cum benedictione accepta a B. Pontifice Audberto, profectus est in pagum nuncupatum *Hainau*,

Romam iterum ac tertio Presbyter proficiscitur.

nau, in locum super fluvium Sambram situm, qui ex nomine rivuli decurrentis in præfatum flumen vocatur LAUBACUS *a*, & ibi construxit sibi & discipulis suis Monasteriales habitationes: & quod ille Deo annuente fideliter cœpit, postmodum a successoribus qui per ejus ministerium in loco eodem aggregati sunt, feliciter est peractum. Construxit etiam aliud Monasterium in pago Sambreo nomine ALNEO, discretum a Laubaco tribus juxta Sambram millibus, quod fulget Principis Apostolorum sacris pigneribus ac munitur præclaris ejus virtutibus. Tertium quoque ædificavit Cœnobium in Templutensi pago GUASLARIS *b* dictum, disparatum octo millibus a Laubiis primitivo suo Monasterio, quod ut superiora Clavigeri Regis superni, sancti scilicet Petri, consecrari fecit nomine atque sanctitate. Horum quidem duorum magnis ditavit commerciis habiracula, sed Laubias Regiis honoravit muneribus, ac villarum famulorumque indicibili replevit copia. Quidquid etiam piorum Regum munificentia passim per Francorum adquisivit Regna, præfato Laubiensi Cœnobio delegavit, ut veneranda Fratrum Congregatio ibidem Deo serviens non egeret, hisque Monachis feruntur esse congruentia.

CIRCA AN. 686

13. Junii.

Monasteria tria ædificat.

VI. Crispiniensem Cellam ædificat.

His ita gestis ac præscriptis locis honorifice structis, Fratribusque illic Christo militantibus victibus necessariis affatim attributis, Dei omnipotentis ut credimus instinctu ac provisione commigravit ad alium locum *c*, qui est situs super fluvium *Hon*, adjacetque ei silva nuncupata Ambidgis, ibique cum duobus discipulis suis Adeleno scilicet & Domitiano exstirpare cœpit adjacentia virgulta, & ibidem quoque sibi ac suis construere dignum habitationis locellum. Quo quidem tempore (mirum dicturus sum) cum instanter laborarent, & ut solet fieri cappæ eorum super arboris truncum jacerent positæ, contigit ut superveniens dominus loci illius silvamque suam eos exstirpantes inveniens, cappas eorum quasi pro vadio auferens abire inciperet. Sed mira omnipotentis clementia adest statim invocata. Nam dum isdem homo gressum verteret abeundi, mox omnibus membris stupefactus & velut in specie mortis deprehensus, in sua pœna sensit, quod non recte circa servos ageret Dei. Provolutus ergo eorum pedibus, rogat sibi veniam dari commissi sceleris, cappasque suas ut reciperent magnis cœpit vocibus expostulare, simulque vovens quod ejusdem silvæ medium Deo per manus traderet Sancti, si ei pius Dominus quod inique egerat donare dignaretur. Mox mirum in modum a B. Landelino pristinæ sanitati redditus, Divinaque prædicatione edoctus, ad propria est cum pace dimissus. Vir autem Domini gratias agens quod sibi adesset ubique misericordia Conditoris, construxit ibidem Oratoriolum in honore B. Martini Episcopi, & illic cum supradictis discipulis hymnis Divinis orationibusque vacans, benignitatem cotidie postulabat Domini.

VII. Illic fontem cælitus obtinet.

Quadam etiam die S. Sacerdos Dei Landelinus omnia circumquaque lustrans loca, reperit ibidem fontem deesse, quo Fratres aquam suis usibus haurire debuissent. Facta autem oratione, baculo suo ictu terram percussit uno, statimque fons miræ profunditatis atque suavitatis ebullivit, qui crispantibus undis decurrere cœpit. Ilico ob rem quæ accidit, locum illum CRISPINIUM nominavit. Cœperunt igitur tunc nonnulli audita ejus sanctitate e diversis partibus ca-

a Laubacus seu Lobacus, ita dictus sive e Laubaco rivulo præterfluente, sive a *Lo* quæ vox *obumbrationem*, & *Bach* quæ *rivum* Teutonice significat teste Folcuino Abbate in lib. de Gestis Abb. Lobiens. cap. 1. vicinam habet villam quondam Regiam *Lipsinas* dictam, nomenque dedit celebri Abbatiæ Laubiensi *Lobbes*, quam SS. URSMARUS, ERMINUS, VVLGISUS & THEODULFUS Sæculo octavo, RATHERIUS Veronensis Episcopus & FOLQUINUS Abbas Chronici Auctor anno 990. mortuus Sæculo decimo; HERIGERUS & OLBERTUS Abbates viri docti Sæculo undecimo, & alii illustrarunt. Perstat hucusque idem Cœnobium Ordini ac Regulæ Benedictinæ addictum: situm in diœcesi Cameracensi, sed in ditione Leodicensi. Lege Folcuini Chronicon Tomo 6. Spicilegii Acheriani.

b Baldericus Episcopus Noviomagensis in Chron. Camerac. lib. 2. cap. 33. primordia Cœnobii VVasleriensis Landelino etiam tribuit. Et tamen Folcuinus in lib. de gestis Abb. Laub. cap. 4. Alnense ac VVasleriense Monasteria a S. Ursmaro constructa fuisse asserit. Est autem Alna hodie Cœnobium Ordinis Cisterc. ad Sabim fluvium, uno milliari e Laubiis distans: Vvasleriense vero in silva Fania *prope Teroaciam* situm, a fluvio Vvaslero præterfluente ita dictum, modo eversum jacet. Huic Monasterio Landelinus teste Balderico in Chron. lib. 2. c. 33. præfecerat S. Dodonem, de quo alias.

c Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 37. nonnulla addit huc attinentia. *Secessurus*, inquit, *ex loci præfecit beatum virum* URSMARUM *piis moribus præditum, in fonctoria tantum prædicatione sacratum Episcopum*, &c. quod etiam in Vita S. Autberti per Folbertum Episcopum dicitur. Lege Vitam S. Ursmari Sæculo insequenti.

CIRCA AN. 686 25. Junii. tervatim ad ipsum confluere, adunataque est populi non minima multitudo in eodem loco. At vir Deo plenus multitudini misceri nolens, solitudinem præ omnibus sæculi rebus caram babens, ne scilicet multorum actiones suæ mentis ab statu rectitudinis hebetarent obtutum, non longe a loco eodem secedens, sequestrata mansione semoratur. In eo autem loco ubi fluvius in sese fontis Crispinii colligit sinum, in bonore Sancti Petri Apostolorum Priocipis condens Ecclesiam, inter ipsos, ut ita dicam, supernos Angelorum choros, etsi necdum visione carnis, mentis tamen contemplatione conversabatur, dicere valens Philip. 3. cum Apostolo Paulo: *Nostra conversatio in cælis est*.

VIII. Adelenum Crispinis, Domitia. nam Laubus præficit. Visum præterea est B. Landelioo, ut supradictos suos discipulos, Adelenum ac Domitianum, discretis mansionibus absentare deberet, quatinus & ipsi per Divini verbi ministerium lucrum animarum Domino suis unusquisque in locis omni die augmentarent, ipseque velut avidissimus veræ pbilosophiæ amator, contemplationi cœlestium liberius vacaret. Locavit igitur S. Adelenum procul a suo Monasterio prope leuga una super fluvium *Hon*, Domitianum vero ex * Hayne altera parte quasi leugis duabus super fluvium Hagnam *. Quibus auxiliante superna clementia peractis, sancta & immaculata Cbristi hostia multiplici contusiooe ignisque examinatione more holocausti Divinisque jam immolanda conspectibus, sanctus videlicet & vere Deo dignus Sacerdos Landelinus, ipsi, ut Ægrotat. ita fatear, cœlesti jam propinquabat altari. Cum enim eum omnipotens Deus pro laboribus quibus pro nomine ejus cotidie desudabat remunerare jam decrevisset, senilia membra quæ prolixa carceris bujus contriverat angustia, modica cœperunt pulsari febricula. Accersitis itaque undique Fratribus indicat se jam corporis ergastulo debere solvi. Flebilis mox personuit vox una dicentium; Quid, domine Pater, quid rogamus erit nobis ultra auxilium, cum tu Pastor oves Christo adquisitas relinquis devoraodas dentibus diaboli? Tunc vir Domini lacrymis sic fatur obortis: Non mea, optimi Fratres, vos contristet absentia: aderir vobis prorsus Pastor æternus Dominus omnium JESUS CHRISTUS, si ejus charitati inhærere studueritis attentius. Servite ei in timore & exsultate ei cum tremore. Nulla enim vobis nocere quibit adversitas, si nulla infestet In cilicio ac cinere mortuus sepelitur. iniquitas. His ergo & bujusmodi sermonibus Fratres adbortatus, super cineres ac cilicium stratus, adstantibus circumcirca quos Cbristo adquisierat carissimis Filiis, animam booorum actuum floribus adornatam ad Angelorum direxit gloriam. Discipuli autem bonorifice egregii Magistri venerabile corpus in eodem suo Cœnobio tradiderunt sepulturæ *a*, ubi ejus meritis iotervenientibus multa ac stupenda fiunt signa, præstaote Domino nostro JESU-CHRISTO cui est honor & potestas per omnia sæcula cum Patre & Spiritu-sancto. Amen.

a Nempe in Monasterio Crispiniensi, ut scribit Baldericus in Chron. lib. 2. cap. 41. cujus Auctoris tempore, id est Sæculo 11. *Hæc Abbatiola sanctæ Dei matris Ecclesiæ Cameracensium subjacuerat* (dono scilicet Caroli Regis cognomento Simplicis ex lib. 1. cap. 67.) tam vero *infestationibus gentium & mutatione Regni divulsa, militaribus viris beneficio infiscata erat*, ac *Monasterium Canonicorum*, nunc Monachorum Ord. S. Bened. quibus præest Abbas Regularis. Porro S. Landelinus obiit 17. Kalend. Julii, incertum quo anno. Fulcuinus Abbas in Chron. cap. 2. tradit, Landelinum *principatu Chlotharii* Chlodovei junioris filii latrociniis militisse S. Autbertus Cameracensis Episcopus anno circa 568. at S. Ursmarus Landelini successor anno 713. decesserunt. Proinde S. Landelini obitum anno circa 686. collocamus. Ejus Reliquiæ in Crispiniensi Monasterio religiose coluntur. De S. ALBERTO Crispiniensi Monacho agemus Sæculo 7. Bened. uem alios involvit Normannorum tempestas, qui anno 870. Crispiniensem Abbatiam & universa primævæ ejus dignitatis & sanctitatis monumenta pessumdederunt.

Digitized by Google

VITA S. CUTHBERTI EPISCOPI LINDISFARNENSIS.

AN. CHR. 687
20. Martii.

Auctore Venerabili BEDA fere æquali.

Ex MS. cod. Compend. Surio & Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores.

1. *Binam damus* S. CUTHBERTI *seu* CUBERHTI *Vitam, aliam soluta, aliam stricta oratione a Beda scriptam, prout ipse tum in utrusque Vitæ Præfatione, tum in lib. 4. Hist. cap. 28. tum denique in Indice Operum suorum testatur. Prosaicam, utpote magis integram & accuratius conditam & comprobatam, præferimus metricæ, quæ tamen prior scripta est. Tertiam Cuthberti Vitam anno circa 700. quatuor libris edidit Monachus Lindisfarnensis anonymus Cuthberti æqualis, gravis quidem Auctor; vulgaruntque primi in suo Martio Socii Bollandiani: nos singularia dumtaxat excerpentes, in Notulas referemus. Præter hos Auctores,* TURGOTTUS, *primum quidem Prior Monasterii Dunelmensis Ord. S. Bened. dein Sancti-Andreanus in Scotia Episcopus, sub finem Sæculi 11. gesta S. Cuthberti retulit in Historiam suam Dunelmensem, quam Simeon Monachus itidem Dunelmensis ac Præcentor paullo post in libros quatuor & in capitula distinuit, eamque suo nomine inscripsit: at Johannes Seldenus in Præfatione ad editionem Scriptorum decem Historiæ Anglicanæ genuino vindicavit auctori.*

Memoria.

2. *S. Cuthberti memoria celebratur in antiquis Bedæ, Usuardi, Vvandalberti, Adonis, Hrobani & Notkeri Martyrologiis: nec solum Northumbriæ Regnum, sed universam Britanniam insulam, adeoque omnem Ecclesiam suo splendore illustravit. Huc spectat id quod Alcuinus in Epigrammate 178. canit in hunc modum:*

Magnus & ipse Pater, Præsul Pastorque, Sacerdos
Cudbertus vestræ jam decus Ecclesiæ;
Quanta piis precibus Domino donante peregit,
Non opus est nostris dicere versiculis:
Dum prius heroicis præclarus BEDA Magister
Versibus explicuit indita gesta Patris.
Laudibus ac celebrat quem tota Britannia crebris,
Et precibus cogitat se auxiliare piis.

Festus dies.

Hinc festus ejus dies non tantum in Britanniæ Ecclesiis antiquitus celeberrimus fuit, verumetiam in aliis Regnis ac provinciis, maxime in Gallia 13. Kalend. Aprilis. *Quippe in Libro Sacramentorum, jussu Ratoldi Abbatis Corbejensis ante annum 980. scripto, habetur peculiare S. Cuthberti officium, Præfatio propria, & benedictio Episcopalis, quæ sollemnioribus dumtaxat diebus adhiberi solebat. In Collecta seu Oratione prima S. Cuthbertus* Martyr *appellatur.* Sanctus & gloriosus CUTHBERHTUS Martyr mirabilis atque potens Anachorita, cujus in opere gaudet Dominus, intercessor optimus & fortissimus protector, in Deo memento nostri semper in conspectu Domini, præsta hic auxilium & in æterna sæcula. *Deinde sequuntur Oratio* super oblata & Præfatio, *postremo* Benedictio; *quam hic commemorare juvat.* Domine Deus omnium gratiarum, respicere dignare omnem hunc populum tuum, qui in honore tuo Divinis famulatur obsequiis, & quidquid S. Martyri tuo CUTHBERHTO hodierna die profuit ad beatitudinem, prosit huic Ecclesiæ ad exemplum. Amen. Ut ipso intercedente sit in eis fides recta, imitabilis forma, casta sobrietas, hospitalis charitas; spiritualis prudentia, alta sapientia: mens humilis, vita sublimis. Amen. Ut cum ante tremendum judicii diem in conspectu tuo adstiterint, non damnandum sed mitem ex ore tuo audiant absolutionis sententiam. Quod ipse præstare dignetur, &c. *Quibus in locis* Martyris *nomen in stricta significatione pro* Confessore *usurpatur.*

Monastica professio.

3. *Cuthbertus adolescens in* Mailros *Cœnobio ad Tinidim seu Tuvedam, Regni Berniclorum, nunc hodiernæ Scotiæ fluvium in Marchia seu Mersia, Monachum induit anno 651. ibique conversatus est ad annum usque 664. Præpositi aliquamdiu gerens officium: quod postea in Lindisfarne insula exercuit ad annum 676. quo in Farne eremiticam vitam egregie ad annum electionis suæ in Episcopum 684. Lindisfarnensis locus, quem* Insulam sacram, *Anglice* Holy-Iland *ob sanctorum Monachorum habitationem vocant, accedente ac recedente rheumate, inquit Beda lib. 3. Hist. cap. 3.* bis cotidie instar insulæ, maris circumluitur undis, & bis renudato litore contiguus terræ redditur. *Lindisfarne dicitur* a Lindo flu-

AN.CHR. 687 20. Martii. fluvio, *cui ab ora Northambriæ objecta est*, excurrente in mare, qui duorum pedum habens latitudinem nonnisi cum recesserit mare videri potest, *ut refert Turgottus in lib. 2. Hist. Dunelm. cap. 5. Hinc ad septimum milliare Euro-Austrum versus Farne insula conspicitur, altissimo Oceano inclusa. Hic S. Cuthbertus diem supremum absolvit, illic sepulturam consecutus est.*

Regula. 4. *Quam Regulam tenuerit Cuthbertus, paucis inquirendum. Socii Bollandiani innuere videntur, S. Columbæ Abbatis Hijensis Regulam in Monasteriis a Cuthberto lustratis tum observatam fuisse: quod an ita sit, ex subjectis argumentis Lector dijudicet. Columba Abbas Scotus quoad coronam & Pascha Scotorum instituta sectabatur.* Hæc autem dissonantia Paschalis observantiæ, *inquit Beda lib. 3. cap. 25.* vivente Aidano patienter ab omnibus tolerabatur. Defuncto Finano qui post illum fuit, cum Colmanus in Episcopatu succederet & ipse missus a Scotia, gravior de observatione Paschæ, necnon & de aliis Ecclesiasticæ vitæ disciplinis controversia nata est. In Monasterio Strenaeshalch, cui tunc Hilda Abbatissa præfuit, Synodus facta est, anno 664. *eodem Auctore cap. inseq.* Finito conflictu Colmano videns spretam suam doctrinam sectamque esse despectam, assumptis his qui se sequi voluerunt, id est qui Pascha Catholicum & tonsuram coronæ recipere nolebant, Scotiam (*id est Hiberniam*) regressus est. Fratribus qui in Lindisfarnensi Ecclesia Scotis abeuntibus remanere maluerunt, præpositus est Abbatis Jure vir reverendissimus ac mansuetissimus Eata, qui erat Abbas in Monasterio quod vocatur Mailros: quod ajunt Colmanum abiturum petiisse & impetrasse a Rege Oswio, eoquod esset idem Eata unus de duodecim pueris Aidani, quos primo Episcopatus sui tempore de natione Anglorum erudiendos in Christo accepit. *Eata Cuthberto tonsuram habitumque Monasticum impertivit, tonsuram, inquam, non Scoticam,* sed Petri, in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, *teste anonymo Monacho Lindisfarnensi. Bollandi continuatores suspicantur, anonymi textum hoc loco interpolatum esse. Conjecturæ favere videtur Bedæ modo citati auctoritas, ex qua inferendum videtur, Scoticos usus in Cœnobiis Mailrosensi & Lindisfarnensi ad annum usque 664. quo celebrata est Synodus, retentos fuisse. Porro Cuthbertus anno 651. in Mailrosensi tonsuram acceperat. Verum Eata Abbas, Colmani licet discipulus, poterat utpote Anglus jam abdicasse Scoticos mores, & ad Romanos concessisse. Ut ut sit, saltem certum est, Cuthbertum post Synodum prælaudatam Romanæ parti ac Benedictinæ Regulæ adhæsisse. Certe Beda testante in Vitæ prosaicæ cap. 39. Cuthbertus morti proximus discipulos admonuisse fertur*, ut cum illis qui ab unitate Catholicæ pacis vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perversæ vivendo aberrant, nulla ipsis esset communio. *Et Anonymus in lib. 3.* Vivens quoque ibi, *inquit*, (*nempe in Farne insula*) secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis Regularem vitam primum componens constituit, quam usque hodie cum Regula Benedicti observamus. *Scribebat porro anonymus* Alfrido Rege pacifice tum regnante *ex lib. 3. num. 6. proinde ante annum 705. quo Rex ipse decessit. Jam ergo ante annum 700.* Regula S. Benedicti *a Monachis Lindisfarnensibus servabatur: imo vivente ipso Cuthberto.* Meridianam *enim* quietem *Cuthberto Præposito actitabant Monachi illi, haud dubio ex præscripto Benedictinæ Regulæ in cap. 48.* Post Sextam surgentes a mensa pausent in lectis suis. *Et* Præpositi *officium quod Boisilus ac Cuthbertus sub Abbate exercuerunt ex ejusdem Regulæ decreto in cap. 65. profectum videtur. Non enim facile reperias Præpositum cum Abbate in eodem Monasterio, præterquam in illis Monasteriis quæ Benedictinis institutis addicta erant. Denique Vuilfridus, eximius Regulæ Benedictinæ propagator consentientibus etiam adversariis, postquam Scotos in prædicta Synodo revicit, & ex Northumbria vi veritatis effugavit, sine dubio desertis Scotorum Cœnobiis Regulam S. Benedicti imposuit. Quamquam non dubitamus, decreta quædam seu statuta, præter Regulam S. Benedicti Monachis Lindisfarnensibus præscripta fuisse.*

Ecclesiarum aditus feminis interdictus. 5. In nullam pene Ecclesiarum, *ait Turgottus in lib. 2. cap. 17.* quas Confessor beatus sive ante sive in tempore fugæ vel post, sui sacri corporis præsentia illustravit, ulla usqua hodie feminis esse constat intrandi licentia. *Causam ab Auctore ibidem adsignatam infra ad cap. 10. adnotabimus.* Omnibus ergo & viris & feminis consentientibus, omne suis & in præsenti & post futuris temporibus muliebre interdixit consortium, earumque ab Ecclesiæ suæ ingresso penitus amovit introitum. Unde in insula Sedis Episcopalis ejus facta Ecclesia, quæ lingua indigenarum *Grenechirche*, id est viridis Ecclesia appellatur, eoquod in campi virentis planitie sita sit, jussit ut illo Missas & verbum Dei audituræ mulieres convenirent, ne propius Ecclesiæ in qua ipse cum Monachis conversabatur unquam accederent. Quæ consuetudo usque hodie diligenter observatur, in tantum ut nisi metus hostilis vel concrematio loci compellat, nec in cœmiteria quidem ipsarum Ecclesiarum, ubi ad tempus corpus ejus requieverat, mulieribus introire liceat. *Hæc latius in libro Mirac. S. Cuthberti cap. 8. & seqq. Sæculo 4. Bened. referenda.*

PRÆ

AN.CHR. 687 20. Martii.

PRÆFATIO

Ad EADFRIDUM Lindisfarnensem Episcopum.

1. DOMINO *sancto ac beatissimo Patri* EADFRIDO *a Episcopo, sed & omni Congregationi Fratrum qui in Lindisfarnensi insula Christo deserviunt, fidelis vester conservus* BEDA *salutem*. Quia jussistis, dilectissimi, ut in libro quem de vita beatæ memoriæ Patris nostri Cuthberti vestro rogatu composui, Præfationem aliquam in fronte juxta morem præfigerem, per quam legentibus universis & vestræ voluntatis desiderium & obeditionis nostræ pariter assensio fraterna claresceret; placuit in capite Præfationis, & vobis qui nostris ad memoriam revocare, & eis qui ignorant hæc forte legentibus notum facere, quia nec sine certissima exquisitione rerum gestarum aliquid de tanto viro scribere, nec tandem ea quæ scripseram, sine subtili examinatione testium indubiorum passim transcribenda quibusdam dare præsumpsisse: quin potius primo diligenter exordium, progressum, & terminum gloriosissimæ conversationis ac vitæ illius ab his qui noverant investigasse. Quorum etiam nomina in ipso libro aliquoties ob certum cognitæ veritatis indicium apponenda judicavi; & sic demum ad schedulas manum mittere incipio. At digesto opusculo, sed adhuc in schedulis retento, frequenter & reverentissimo Fratri nostro HEREFRIDO Presbytero huc adventanti, & aliis qui diutius cum viro Dei conversati vitam illius optime noverant, quæ scripsi legenda atque ex tempore præstiti retractanda, ac nonnulla ad arbitrium eorum, prout videbatur, sedulus emendavi: sicque ablatis omnibus scrupulorum ambagibus, ad purum certam veritatis indaginem simplicibus explicitam sermonibus commendare membranulis, atque ad vestræ quoque fraternitatis præsentiam asportare curavi: quatinus vestræ auctoritatis judicio vel emendarentur falsa, vel probarentur vera esse quæ scripta sunt. Quod cum Domino adjuvante patrarem, & coram Senioribus ac Doctoribus vestræ Congregationis libellus biduo legeretur, ac sollertissime per singula ad vestrum pensaretur examen: nullus omnimodis inventus est sermo qui mutari debuisset, sed cuncta quæ scripta erant communi consilio decernebantur absque ulla ambiguitate legenda: & his qui religionis studio vellent ad transcribendum esse tradenda. Sed & alia multa nec minora his quæ scripsimus præsentibus vobis ad invicem conferentes, de vita & virtutibus beati viri superintulistis, quæ prorsus memoria digna videbantur, si non deliberato ac perfecto operi nova interserere vel supradjicere minus congruum atque indecorum esse constaret.

Beda hanc historiam ab idoneis restibus didicit.

A pluribus accurate examinatam.

Quibusdam omissis.

2. Dehinc admonendam vestræ almitatis corona *b* ratus sum, ut sicut ipse munus obedientiæ meæ quod jubere estis dignati promptus solvere non distuli; ita vos quoque ad reddendum mihi vestræ intercessionis præmium pigri non sitis: sed cum eumdem librum relegentes, pia sanctissimi Patris memoria vestros animos ad desideria regni cœlestis ardentius attollitis, pro mea quoque parvitate memineritis Divinam exorare clementiam, quatinus & nunc pura mente desiderare, & in futuro perfecta beatitudine merear videre bona Domini in terra viventium: sed & me defuncto pro redemptione animæ meæ, quasi pro familiaris & vernaculi vestri orare & Missas facere, & nomen meum inter vestra scribere dignemini. Nam & tu, sanctissime Antistes, hoc te mihi promisisse jam retines. In cujus etiam testimonium futuræ conscriptionis, religioso Fratri nostro GUDFRIDO mansionario præcepisti, ut in albo vestræ sanctæ Congregationis meum nunc quoque

Lindisfarnensium suffragia poscit.

Fratrum in albo nomen suum inscribi postulat.

a Eadfridus sedi Lindisfarnensi post Eadbertum Cuthberti successorem suffectus est anno Domini 698. atque annis duobus supra viginti præfuit. Eidem inscripta est alia anonymi lucubratio de Vita S. Cuthberti in Martio Bollandiano edita.

b Sic olim Episcopos compellabant. Lege Salmasium in lib. de Coma, ubi nomine *Corona* non coronam (ut ajunt) Clericalem, sed dignitatem Episcopalem exprimi censet.

AN.CHR. 687 20. Martii. que nomen apponeret. Sciat autem Sanctitas vestra, quia vita ejusdem Deo dilecti Patris nostri, quam vobis prosa editam dedi, aliquanto quidem brevius, sed eodem tamen ordine rogantibus quibusdam e nostris Fratribus heroicis dudum versibus edidi: quos si vos habere delectat, a nobis exemplar accipere potestis. In cujus operis præfatione promisi me alias de vita & miraculis ejus latius esse scripturum: quam videlicet promissionem in præsenti opusculo, prout Deus dederit, adimplere satago. Orantem pro nobis Beatitudinem vestram Dominus omnipotens custodire dignetur incolumen, dilectissimi Fratres & domini mei. Amen.

INCIPIT LIBER DE VITA ET MIRACULIS, necnon & de transitu beati Patris CUTHBERTI Lindisfarnensis Episcopi.

CAPUT I. *Quomodo ipse octennis puer per trimum infantem de constantia animi & Episcopatus sit præmonitus.*

Thren. 3. 3. Principium nobis scribendi de vita beati Cuthberti Jeremias Propheta consecrat, qui anachoreticæ perfectionis statum glorificans ait: *Bonum est viro cum portaverit jugum ab adolescentia sua. Sedebit solitarius & tacebit, quia levavit se super se.* Hujus namque boni dulcedine accensus vir Domini Cuthbertus, ab ineunte adolescentia jugo Monachicæ institutionis collum subdidit, & ubi opportunitas juvit, arrepta etiam conversatione anachoretica non pauco tempore solitarius sedere, atque ob suavitatem Divinæ contemplationis ab humanis tacere delectabatur alloquiis. Sed ut hæc in majore ætate posset, superna illum gratia ad viam veritatis paullatim a primis jam pueritiæ incitaverat annis *a*. Siquidem usque ad octavum ætatis annum qui post infantiam pueritiæ primus est, solis parvulorum ludis & lasciviæ mentem dare noverat: itaut
1. Reg. 3. illud beati Samuelis tunc de ipso posset testimonium dici: Porro Cuthbertus necdum sciebat Dominum, neque revelatus fuerat ei sermo Domini. Quod in præconium laudis dictum est pueritiæ illius, qui ætate major perfecte jam cogniturus erat Dominum, ac sermonem Domini revelata cordis aure percepturus. Oblectabatur ergo, ut diximus, jocis & vagitibus; & juxta quod ætatis ordo poscebat, parvulorum conventiculis interesse cupiebat, ludentibus colludere desiderabat: & quia agilis natura atque acutus erat ingenio, contendentibus ludo sæpius prævalere consueverat, adeo ut fessis nonnumquam ceteris, ille indefessus adhuc, si quis ultra secum vellet certare, quasi victor lætabundus inquireret. Sive enim saltu, sive cursu, sive luctatu, sive quolibet alio membrorum sinuamine se exercerent, ille omnes æquævos & nonnullos etiam majores a se gloriabatur esse superatos. Cum enim esset parvulus, ut parvulus sapiebat, ut parvulus cogitabat: qui postmodum factus vir, plenissime ea quæ parvuli erant deposuit.

4. Et quidem Divina dispensatio primitus elationem animi puerilis digno se pædagogo compescere dignata est. Nam sicut beatæ memoriæ TRUMWINE *b* Episcopus ab ipso Cuthberto sibi dictum perhibebat, dum quadam die solito luctamini in campo quodam non modica puerorum turba insisteret, interesset & ipse, & sicut ludentium levitas solet, contra congruum naturæ statum variis flexibus membra plerique sinuarent; repente unus de parvulis triennis ferme ut videbatur accurrit ad eum, & quasi senili constantia cœpit hortari, ne jocis & otio indulgeret, sed stabilitati potius mentem simul & membra subjugaret. Quo mo-

a Nihil hic de patria & parentibus S. Cuthberti. Patriam infra cap. 4. indicabimus: parentes ejus ignobiles fuisse satis apparet ex opilionis ministerio, quod vir Sanctus exercuisse eodem loci dicitur.

b Anonymus lib 1. *Primum quidem ponimus, quod in prima ætate accidisse relatu multorum didicimus, ex quibus est sancta memoria Episcopus* TUMA, *qui spiritalem Dei electionem prædestinatam a S. Cuthberto audiens didicit; & Presbyter nostra Ecclesiæ* ELIAS S. Trumvvinum Pictorum Australium Episcopum Tabulis Benedictinis inscribunt 5. Idus Febr. at Bollandus die insequenti reponit ejus elogium, mortemque anno circa 700. consignat. De S. Trumvvini Reliquiarum inventione lege Vvillelmum Malmesb. lib. 3. de Pontif. Angl. De eo iterum infra cap. 24. & apud Bedam lib. 4. Hist. cap. 26.

monita spernente, luget ille corruens in terram, & faciem lachrymis rigans. AN.CHR.
Accurrunt consolaturi ceteri, sed ille perstat in fletibus. Interrogant quid 687
haberet repentinum, unde tantis afficeretur lamentis. At ille tandem excla- 20. Martii.
mans consolanti se Cuthberto: Quid, inquit, sancte Antistes & Presbyter Cuthberte, hæc & naturæ & gradui tuo contraria geris? Ludere te inter parvulos non decet, quem Dominus etiam majoribus natu Magistrum virtutis consecravit. Audiens hæc bonæ indolis puer fixa intentione suscepit: mœstumque infantem piis demulcens blanditiis, relicta continuo ludendi vanitate domum rediit, ac stabilior jam ex illo tempore animoque adolescentior exsistere cœpit: illo nimirum spiritu interius ejus præcordia docente,
qui per os infantis extrinsecus ejus auribus insonuit. Nec mirandum cuiquam Num. 22.
parvuli lasciviam per parvulum potuisse Domino agente cohiberi, qui ad prohibendam Prophetæ insipientiam, ore subjugalis muti rationabilia verba
cum voluit edidit, in cujus laude veraciter dictum est, quia ex ore infan- Psal. 8.
tium & lactentium perfecisti laudem.

II. *Quomodo genu dolente claudus effectus sit, & Angelo medicante sine mora sanatus.*

5. Verum quia omni habenti dabitur & abundabit, id est habenti propositum amoremque virtutum, harum copia superno munere donabitur; quoniam puer Domini Cuthbertus quæ per hominem accepit hortamenta, sedulo corde retinebat; etiam Angelico visu & affatu confortari promeruit. Nam subito dolore genu correptum illius gravi cœpit tumore grossescere, itaut nervis in poplite contractis, pedem primo a terra suspensum claudicans portaret: dehinc ingravescente molestia omni pene privaretur incessu. Qui die quadam deportatus foras a ministris atque sub divo recumbens, vidit repente venientem delonge equitem albis indutum vestimentis & honorabilem vultu, sed & equum cui sedebat incomparandi decoris: qui cum adveniens mansueto illum salutaret alloquio, addidit quasi per jocum inquirere, si aliquid tali hospiti præbere vellet obsequium. At ille: Jam, inquit, promptissime tuis cuperem adstare devotus obsequiis, si non exigentibus culpis hujus compede languoris retinerer. Diu namque est quod molestia genu tumentis oppressus, nulla cujuslibet medicorum industria possum sanari. Qui desiliens equo ac genu languidum diligentius considerans? Coque, inquit, triticeam in lacte farinam, & hac confectione calida tumorem superunge, & sanaberis. Et his dictis adscendens equum abiit. Ille jussis obtemperans, post dies paucos sanatus est: agnovitque Angelum fuisse, qui hæc sibi monita dedisset, mittente illo qui quondam Raphaelem Archangelum ad sanandos Tobiæ visus destinare dignatus est. Quod si cui videtur incredibile Angelum in equo apparuisse, legat historiam Machabæorum, in qua Angeli in 2.Mach 10.
equis & ad Judæ Machabæi & ad ipsius Templi defensionem advenisse memorantur.

III. *Quomodo ventis oratione mutatis rates in Oceanum delapsas ad litus revocaverit.*

6. Ab hoc autem tempore devotus Domino puer (sicut ipse postea familiaribus suis attestari solebat) sæpe in angustiis se vallantibus orans Dominum, Angelica meruit opitulatione defendi: necnon etiam pro aliis in periculo constitutis quia benigna supplicatione postulabat, exaudiebatur ab illo qui clamantem pauperem exaudire & de omnibus tribulationibus ejus consuevit eripere. Est denique Monasterium non longe ab ostio Tini *a* fluminis ad

a Hic intellige Tinum amnem hodiernæ Scotiæ in provincia Laudonia, ad quem amnem situm erat celebre Monasterium Tinningham; non vero Tinam Northumbriæ fluvium, ut recte ex consequentibus inferunt socii Bollandiani.

AN.CHR. 867 10. Martii.

ad meridiem situm, tunc quidem virorum, nunc autem (mutato solet per tempora rerum statu) Virginum Christo servientium nobili examine pollens. Qui videlicet famuli Christi dum ligna Monasterii usibus apta per memorati alveum fluminis delonge ratibus veherent, jamque eregione ejusdem Monasterii vehendo devenirent, ac rates ad terram educere conarentur; ecce ventus subito ab occasu tempestivus adsurgens abripuit rates, atque ad ostium fluminis trahere cœpit. Quod videntes e Monasterio Fratres, emissis in fluvium naviculis, eos qui in ratibus laborabant adjuvare nitebantur; sed vi fluminis ac ventorum molestia superati, nequaquam valebant: unde facta desperatione humani adjutorii confugerunt ad Divinum. Egressi namque de Monasterio & labentibus in Oceanum ratibus, collecti in proxima obice flectebant genua, supplicantes Domino pro his, quos in tantum morris discrimen jamjamque irruere cernebant. Sed provisione Divina, quamvis diu, precantium vota sunt dilata, ut videlicet quanta esset in Cuthberto virtus precandi patesceret. Stabat enim in altera amnis ripa vulgaris turba non modica, in qua stabat & ipse: quæ cum adspectantibus cum tristitia Monachis raptas porro per mare cerneret rates, adeout quasi quinque aves parvulæ (quinque enim erant rates) undis insidentes apparerent; cœpit irridere vitam conversationis eorum, quasi merito talia paterentur, qni communia mortalium jura spernentes, nova & ignota darent statuta vivendi. Prohibuit probra deridentium Cuthbertus: Quid agitis, inquiens, Fratres, maledicentes his quos in letum jam trahi videtis? nonne melius esset & humanius Dominum pro eorum deprecari salute, quam de illorum gaudere periculis? At illi rustico & animo & ore stomachantes adversus eum: Nullus, inquiunt, hominum pro eis roget, nullus eorum misereatur Deus, qui & veteres culturas hominum tulere, & novas qualiter observare debeant nemo novit. Quo accepto responso, ipse oraturus Dominum genua flexit, caput in terram declinavit: statimque retorta vis venturorum rates cum his qui ducebant gaudentibus integras ad terram ejecit, & juxta ipsum Monasterium in loco opportuno deposuit. Videntes autem rustici erubuerunt de sua infidelitate, fidemque venerabilis Cuthberti & tunc laude digna prædicabant, & deinceps prædicare nullatenus cessabant: adeout Frater quidam nostri Monasterii probatissimus, cujus ipse hæc relatione didici, sese hæc ab uno ipsorum rusticæ simplicitatis viro & simulandi prorsus ignaro coram multis sæpe adsidentibus audisse narraverit.

IV. *Quomodo cum pastoribus positus, animam S.* AIDANI *Lindisfarnensis ad cœlum ferri ab Angelis adspexerit.*

7. At ubi gubernatrix vitæ Fidelium gratia Christi voluit famulum suum artioris propositi subire virtutem, altioris præmii gloriam promereri; contigit eum remotis in montibus *a* commissorum sibi pecorum agere custodiam. Qui dum nocte quadam dormientibus sociis, ipse juxta morem pervigil in oratione duraret, vidit subito fusum de cœlo lumen, medias longæ noctis interrupisse tenebras: in quo cœlestium choros agminum terras petisse, nec mora rapta secum anima claritatis eximiæ supernam rediisse ad patriam. Compunctus est multum hoc visu Deo dilectus adolescens ad subeundam gratiam spiritualis exercitii, ac promerendæ inter magnificos viros vitæ felicitatisque perennis; confestimque Deo laudes gratiarumque referens actionem, sed & ad socios ad laudandum Deum fraterna exhortatione provocans: Heu miseri, inquit, qui somno & inertiæ dediti, non meremur semper vigilantium ministrorum Christi cernere lucem! en ipse cum modico noctis tempore pervigil orarem, tanta Dei magnalia conspexi. Aperta est janua cœli & inductus illuc Angelico comitatu spiritus cujusdam Sancti, qui nunc nobis in infima caligine versantibus supernæ man-

a Nempe *juxta fluvium qui dicitur Leder*, uti scribit Anonymus, Turgottu *Sedix*. Intelligendus videtur hodiernæ Scotiæ fluvius seu amnis *Lander* appellatus, qui e montanis in Tuidim seu Tuedum fluvium devolvitur. Hinc intellige, Cuthberium in Orientali hodiernæ Scotiæ regione, haud procul a Tuidi fluvio in Oceanum Germanicum influente natum esse.

mansionis gloriam, ac Regem illius Christum perpetuo beatus intuetur. Et quidem hunc vel Episcopum quemlibet sanctum, vel eximium de Fidelium numero virum fuisse existimo, quem tantæ splendore lucis, tot ducentium choris Angelorum cœlos allatum vidi. Hæc dicens vir Domini Cuthbertus, non parum corda Pastorum ad reverentiam Divinæ laudationis accendit, agnovitque mane facto Antistitem Lindisfarnensis Ecclesiæ AIDANUM, (magnæ utique virtutis virum, per id temporis quo viderat, raptum de corpore cœlestia regna petisse: ac statim commendans suis pecora quæ pascebat dominis, Monasterium petere decrevit *a*. AN.CHR. 687 20. Martii.

5. *Quomodo iter faciens, cibos Domino procurante perceperit.*

8. Cumque oovum vitæ continentioris ingressum sedulo jam corde meditaretur, affuit superna gratia quæ animum ejus artius io proposito firmaret, ac manifestis edoceret indiciis, quia quærentibus regnum Dei & justitiam ejus, ea quæ ad victum corporis pertinent beneficio Divinæ provisionis adjiciuntur. Quadam namque die cum iter solus ageret, divertit hora tertia in villam quam eminus positam forte reperit, intravitque domum cujusdam matrisfamilias paullulum ibidem quiescere desiderans: & jumento potius cui sedebat quam sibi alimentum poscere curans. Erant enim tempora incipientis brumæ. Suscepit ergo eum mulier benigne, rogavitque sollicite, ut prandium parare atque illum reficere liceret. Negavit vir Domini: Non possum, inquiens, adhuc manducare, quia dies jejunii est. Erat namque sexta Sabbati, qua plerique fidelium ob reverentiam Dominicæ Passionis usque ad horam nonam *b* solent protelare jejunium. Perstitit in rogando mulier hospitalitatis studio devota: Ecce, inquiens, itinere quo vadis, nullum viculum, nulla hominum habitacula reperies. Et quidem longum restat iter, neque ante solis occubitum valet consummari. Unde precor antequam egrediaris accipias cibos, ne tota die jejunium sustinere vel etiam procrastinare cogaris. At ille quamvis multum rogante fœmina, rogantis instantiam religionis amoris devincens, jejunus viam repetiit, jejunus diem duxit ad vesperam. NOTA

9. Cumque instante jam vespera, cemeret se iter quod proposuerat eodem die *c* non posse finire, neque ulla io proximo hominum hospitia ubi manere posset adesse; ecce subito iter faciens vidit, juxta tuguria Pastorum quæ æstate infirmiter posita, tunc jam deserta patebant. Huc propter manendum ingrediens, equum in quo venerat alligavit ad parietem, collectumque fœni fasciculum quem tecto ventus abstulerat, edendum illi apposuit: ipse orando horam ducere cœpit. At subito inter psallendum vidit equum clato sursum capite tecta casæ carpentem ore, visumque * trahentem: atque inter cadentia fœna tecti, involutum pariter decidere linteum: Volensque dignoscere certius quid esset, finita oratione accessit: & invenit involutum linteo dimidium panis calidi & carnem: quæ ad unam refectionem sibi sufficere possent. Laudemque decantans beneficiis cœlestibus: Deo, inquit, gratias, qui & mihi pro ejus amore jejunanti, & meo comiti cœnam providere dignatus est. Divisit ergo fragmen panis quod invenit, partemque ejus dimidiam equo dedit, reliquum suo esui reservavit: atque ex illo jam die promptior factus est ad jejunandum: quia nimirum intellexit, ejus dono sibi refectionem procuratam in solitodine, qui quondam Heliam solitarium, quia nullus hominum aderat qui ministraret, ejus-

* f. cibumque.

a *Anno Dominicæ Inc.* 651. inquit Simeon vel potius Turgottus in lib 1. Hist. Dunelm. cap. 3. *quo Pontifex Aidanus ad cœlestia transiit, juvenis ille sanctissimus, Christo soli famulaturus, Monasterium Mailrosense intravit, susceptus a reverentissimo Abbate Eatha.* Portu Mailros Scotiæ hodiernæ locus, *in ripa Tuidi fluminis* (vulgo *Tuede*) *positus* dicitur apud Bedam in Hist. lib 4. cap. 27.

b Beda in Hist. lib. 3. cap. 5. id laudis tribuit S. Aidano, de quo supra, Lindisfarnensi Episcopo, quod *ejus exemplis informati tempore illo religiosi quique viri ac feminæ consuetudinem fecerunt per totum annum, excepta remissione Quinquagesimæ Paschalis, quarta & sexta feria jejunium ad nonam usque horam protelare.*

c Apud Anonymum locus declaratur lib. 1. *Pergente namque eo ab Austro ad flumen quod Vuir nominatur, in eo loco ubi Lenaekester dicitur: & transuadato eo ad habitacula vernalia & æstivalia, propter imbrem & tempestatem reversus est.*

ejusdem modi cibo per volucres non pauco tempore pavit : cujus oculi super timentes eum, sperantes autem in misericordia ejus, ut arripiat a morte animas eorum & alat eos in fame. Hæc mihi religiosus nostri Monasterii, quod est ad ostium Wiri fluminis, Presbyter nomine INGVVALD, qui nunc longe gratia senectutis magis mundo corde cœlestia quam terrena carnalibus contemplatur adspectibus, ab ipso Cuthberto jam tunc Episcopo se audisse perhibuit *a*.

VI. *Quale testimonium illi ad Monasterium venienti* BOISILUS *vir sanctus in spiritu perhibuerit : utque ipse ibidem vixerit.*

10. Interea venerabilis Dei servus, relictis sæculi rebus, Monasterialem properat subire disciplinam, utpote cœlesti visione ad appetenda perpetuæ gaudia beatitudinis incitatus, ad tolerandam pro Domino esuriem sitimque temporalem epulis invitatus cœlestibus. Et quidem Lindisfarnensem Ecclesiam multos habere sanctos viros quorum doctrina & exemplis instrui posset noverat, sed fama præventus BOISILI sublimium virtutum Monachi & Sacerdotis Mailros petere maluit : casuque contigit, ut cum illo perveniens equo desilisset, ingressurusque ad orandum Ecclesiam, ipsum pariter equum & hastam quam tenuerat manu ministro dedisset, (necdum enim habitum deposuerat sæcularem) Boisilus ipse præ foribus Monasterii consistens prior illum videret. Prævidensque in spiritu quantus conversatione esset futurus quem cernebat, hoc unum dixit adstantibus. Ecce servus Dei. Imitatus illum qui venientem ad se Nathanael intuitus : *Ecce*, inquit, *vere Israelita in quo dolus non est*. (Joh. 1. 47.) Sicut religiosus ac veteranus Dei famulus & Presbyter SIGFRIDUS *b* solet attestari, qui eidem Boisilo hæc dicenti inter alios adstabat, tunc in ipso Monasterio adolescens, primis adhuc Monachicæ vitæ rudimentis institutus, nunc in nostro id est Gyrvensi Monasterio perfectum in Christo agens virum : & inter ægra spiritus extremi suspiria, lætum vitæ alterius sitiens introitum. Nec plura loquens Boisilus, pervenientem mox ad se Cuthbertum benigne suscepit, causamque itineris exponentem, quia videlicet Monasterium sæculo prætulerit, benignus secum retinuit. Erat enim Præpositus ejusdem Monasterii.

11. Et post dies paucos adveniente viro beatæ recordationis EATA tunc Presbytero & Abbate Monasterii ipsius, postea Lindisfarnensis Ecclesiæ simul & ejusdem loci Antistite, indicavit ei de Cuthberto, & quia boni propositi animum gereret exposuit : obtinuitque apud eum, ut accepta tonsura *c* Fratrum jungeretur consortio. Quod ingressus Monasterium, confestim æqualem ceteris Fratribus vitæ regularis observantiam tenere, vel etiam artioris disciplinæ studiis supergredi curabat : legenti videlicet, operandi, vigilandi atque orandi sollertior. Sed & juxta exempla Samsonis fortissimi quondam Nazaræi, ab omni quod inebriare potest sedulus abstinebat. Non autem tantam escarum valebat subire continentiam, ne necessariis minus idoneus efficeretur operibus. Erat enim robustus corpore & integer viribus: atque ad quæcumque volebat aptus exercitia laboris.

VII. *Quo-*

a Anonymus miracula compendio perstringens hæc addit in fine lib. 1. *Omitto quomodo in castris contra hostem cum exercitu sedens, ibique habens stipendia parva, tamen omne spatium abundanter vivens divine auctus est, sicut Daniel & tres pueri cibo regali non contenti, servili tamen & eo parvissimo mire saginati sunt. Necnon praeterea quomodo animam Praefecti in obitu suo ad cælum elevari vidit.* Quæ a Beda reticentur.

b Distinguendus Sigifridus iste a Sigifrido Abbate Vviremuthensi & Girvensi, quem anno 689. obiisse, in Actis S. Benedicti Biscopi dicemus.

c *Tonsura Petri formam, in modum coronæ spineæ caput Christi cingentis, Domino adjuvante susceperat*, inquit Anonymus initio lib. 2. Certe Northumbrii Catholicum Pascha & Romanam tonsuram anno 664. immo antea Monachi Hripenses susceperant, teste Beda in lib. 3. Hist. cap. 25. Hinc Cuthbertus morti proximus discipulos monet de fugiendis Schismaticis, infra cap. 39.

AN.CHR. 687 20. Martii.

VII. *Quomodo Angelum hospitio recipiens, dum panem quærit ministrare terrenum, cœlesti ab eo remunerari meruerit.*

12. Cumque post aliquot annos Regi ALCHFRIDO placeret pro redemptione animæ suæ locum quemdam Regni sui qui vocatur In-Hripum *a* ad construendum ibidem Monasterium Eatano Abbati donare; tollens idem Abbas quosdam e Fratribus secum, in quibus & Cuthbertum, condidit ibi quod petebatur Monasterium : atque eisdem quibus antea Mailros institutis disciplinæ regularis imbuit. Ubi famulus Domini Cuthbertus suscipiendorum officio præpositus hospitum probandæ suæ gratia devotionis, Angelum Domini suo suscepisse fertur hospitio. Exiens enim primo mane de interioribus Monasterii ædibus ad hospitum cellulam, invenit inibi quemdam sedentem juvenem : quem hominem æstimans, solito mox humanitatis more suscepit. Nam lavandis manibus aquam dedit, pedes ipse abluit, linteo extersit, fovendos humiliter manibus suo in sinu composuit : atque ut horam diei tertiam etiam cibo reficiendus exspectaret rogavit : ne si jejunus iret, fame pariter & frigore lassaretur hiberno. Putabat namque hominem nocturno itinere simul & flatibus defessum niveis, illo requiescendi gratia diluculo divertisse. Negavit ille; & se cito iturum, quia longius esset mansio ad quam properaret respondit. At Cuthbertus diu multumque rogans, tandem adjuratione addita Divini nominis ad manendum coegit. Statimque ut expletis horæ tertiæ precibus, vescendi tempus *b* aderat, apposuit mensam, sumendas obtulit escas : &, Obsecro te, inquit, Frater, reficias, dum rediens panem calidum affero, spero enim quia jam cocti sunt. At ubi rediit, non invenit hospitem, quem edentem reliquerat. Explorat vestigia qua iret, sed nulla uspiam invenit. Recens autem nix terram texerat, quæ facillime viantis iter proderet, & quo declinaret monstraret. Stupefactus ergo vir Dei & secum quærens de facto, reposuit mensam in conclavi. Quod ingressus, continuo obviam habuit miri odoris fragrantiam. Circumspiciens autem unde esset orta tanta odoris suavitas, vidit juxta positos tres panes calidos insoliti candoris & gratiæ pavensque talia secum loquitur : Cerno quod Angelus Dei erat quem suscepi, pascere non pasci veniens. Eu panes attulit, quales terra gignere nequit. Nam & lilia candore, & rosas odore, & mella præcellunt sapore. Unde constat, quia non de nostra tellure orti, sed de paradiso voluptatis sunt allati. Nec mirum quod epulas in terris sumere respuerit humanas, qui æterno vitæ pane fruitur in cœlo. Itaque vir Domini de ostensa miraculi virtute compunctus, majorem ex eo virtutum operibus curam impendebat. Crescentibus autem virtutibus, crevit & gratia cœlestis. Denique sæpius ex eo tempore Angelos videre & alloqui, sed & esuriens eibis speciali sibi munere a Domino præparatis meruit refici. Nam quia affabilis & jocundus erat moribus, plerumque dum ad exemplum vivendi præsentibus Patrum præcedentium gesta referret, etiam quid sibi doni spiritualis superna pietas contulerit, humiliter interserere solebat. Et aliquando quidem palam, aliquando autem velate quasi sub persona alterius id facere curabat. Quod tamen qui audiere quia de seipso dixerit intelligebant, juxta exemplum Magistri gentium, qui modo aperte suas virtutes replicat, modo sub prætextu alterius personæ loquitur dicens : *Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim, raptum usque ad tertium cœlum*, & cetera illius loci. 2. Cor. 12.

a *Rippam*, inquit Camdenus Saxonice *Hrippum* inter Urum fluvium ac limitem Septemtrionalis & Occidentalis Ducatus Eboracensis & Skell fluviolum locatum erat. De eo Beda non semel in historia sua loquitur, in lib. 3. cap. 25. ait Vvilfrido donatum ab Alchfrido Rege fuisse *Monasterium quadraginta familiarum in loco qui dicitur In-Hrippum, quem paullo ante eis qui Scotos sequebantur, in possessionem Monasterii dederat*. Isthic annis tribus vixisse ac demum sepultus fuisse Vvilfridus dicitur in lib. 5. cap. 20.

b Ergone vetitum erat tunc temporis ante horam tertiam sumere eibum? Certe Concilium Carthaginense cap. 12. convivia ante horam tertiam fieri cavet apud Burchardum lib. 2. cap. 165.

AN.CHR. 687 10. Martii.

VIII. *Quomodo sanato a languore Cuthberto, Boisilus, moriturus omnia quæ ei ventura erant prædixerit.*

13. Interea quia fragilis est & amore freti volubilis omnis sæculi status; instante subito turbine præfatus Abbas Eata cum Cuthberto & ceteris quos secum adduxerat Fratribus domum repulsus est: & locus Monasterii quod condiderat, aliis ad incolendum Monachis datus. Nec memoratus athleta Christi mutatione loci mutavit mentem ab arrepto semel proposito militiæ cœlestis: verum diligentissime juxta quod & ante facere consueverat, B. Boisili dictis pariter auscultabat & actis. Quo tempore sicut HEREFRIDUS familiaris ejus Presbyter & Abbas quondam Monasterii Lindisfarnensis ipsum referre solitum testatur; morbo pestilentiæ quo tunc plurimi per Britanniam longe lateque deficiebant correptus est. At Fratres Monasterii illius totam pro ejus vita & salute precantes duxere noctem pervigilem. Omnes enim quasi hominis sancti necessariam sibi ejus adhuc in carne præsentiam rebantur. Quod dum ipsi mane quidam de illis indicaret (nam nescio eo fecerant) respondens statim: Et quid jaceo, inquit? neque enim dubitandum est, quin tot taliumque virorum preces Deus non respexerit: date baculum & caligas. Statimque exsurgens, cœpit tentare incessum baculo innitens: & crescente per dies virtute sanitatem quidem recepit, sed quia tumor qui in femore parebat, paullatim a superficie detumescens corporis ad viscerum interiora perlapsus est, toto pene vitæ suæ tempore aliquantulum interaneorum non cessabat sentire dolorem: videlicet ut juxta
1.Cor.12 9. ta Apostolum, virtus in infirmitate perficeretur.

14. Quem cum famulus Domini Boisilus a valitudine sanatum cerneret, ait: Vides, Frater, quia liberatus es a molestia qua laborabas, & dico tibi quod ea jam ultra tangendus non es, neque hoc moriturus in tempore: simulque ut quia me mors vicina præstolatur, moneo doceri a me aliquid quamdiu dicere valeam non omittas. Non enim plusquam septem dies sunt: quibus mihi ad docendum sanitas corporis & linguæ suppetat virtus. Respondit Cuthbertus, nihil hæsitans de veritate dictorum illius: Et quid rogo optimum mihi est legere, quod tamen una valeam consummare septimana? At ille: Johannem, inquir, Evangelistam. Est autem codex *a* habens quaterniones septem, quas singulis diebus singulas possumus Domino adjuvante legendo, & quantum opus est inter nos conferendo percurrere. Factumque est ut dixerat. Quam ideo lectionem tam citissime complere valebant, quia solum in ea fidei quæ per dilectionem operatur simplicitatem, non autem quæstionum profunda tractabant. Completa ergo post dies septem lectione, memorato morbo arreptus vir Domini Boisilus diem pervenit ad ultimum, & hoc magna cum exsultatione transcenso ad gaudium perpetuæ lucis intravit *b*. Ferunt illum his septem diebus omnia Cuthberto, quæ ei futura restabant exposuisse: propheticus namque, ut dixi, & miræ sanctitatis erat homo. Denique præfatæ acerbitatem pestilentiæ triennio priusquam veniret Eatano Abbati suo filio futuram, nec se illa tollendum celavit: ipsum vero Abbatem suum non ea moriturum, sed illo potius morbo quem dysenteriam Medici appellant: veridico (ut retum exitus docuit) sermone præmonuit. Sed & Cuthberto inter alia, quia Episcopus esset ordinandus insinuavit. Unde idem Cuthbertus postmodum in successu anachoreseos positus, dicere quidem nulli volebat, quia Episcopum eum prædixerat futurum; sed tamen visitantibus se aliquoties Fratribus, solebat multo cum dolore protestari, quia etiamsi fieri posset, ut incaute per modicam domunculam habens deliteam, ubi circumferentes me undique fluctus Oceani tumescentis a cunctorum mortalium visu pariter & cognitione secludant; nec sic quidem liberum me

ab

---

a In lib. Mirac. S. Cuthberti cap. ultimo, dicitur iste codex in Ecclesia Dunelmensi adservari.

b Anno circa 664. & quidem 5. Idus Septemb. quo die in Fastis Benedict. celebratur. De eo agit etiam Beda in lib. 4. Hist. cap. 27. ubi statuit *Monasterium Mailros in ripa Tuidi fluminis positum* in Angliæ Scotiæque confiniis, cujus Monasterii postea ad Cistercienses devoluti vestigia quædam supersunt, testante Davide Camerario.

ab insidiis mundi fallentis æstimo, sed ibi quoque quia qualibet ex causa philargiria me tentans abripere possit vereor. AN.CHR. 687 20.Martii.

IX. *Quam sedulus erga ministerium verbi Cuthbertus exstiterit.*

15. Post obitum vero dilecti Deo Sacerdotis Boisili, memoratum Præpositi officium Cuthbertus suscepit, & per aliquot annos spirituali, ut sanctum decebat, exercens industria, non solum ipsi Monasterio regularis vitæ monita simul & exemplum præferebat, sed & vulgus circumpositum longe lateque a vita stultæ consuetudinis ad cœlestium gaudiorum convertere curabat amorem. Nam & multi fidem quam habebant iniquis profanabant operibus: & aliqui etiam tempore mortalitatis, neglecto fidei quo imbuti erant Sacramento, ad erratica idolatriæ *a* medicamina currebant: quasi missam a Deo Conditore plagam per incantationes vel alligaturas vel alia quælibet dœmoniacæ artis arcana cohibere valerent. Ad utrorumque ergo corrigendum errorem crebro ipse de Monasterio egressus, aliquoties equo sedens, sed sæpius pedes incedens, circumpositas veniebat ad villas, & viam veritatis prædicabat errantibus: quod ipsum etiam Boisilus suo tempore facere consueverat. Erat NOTA. quippe moris eo tempore populis Anglorum, ut veniente in villam Clerico vel Presbytero cuncti ad ejus imperium verbum audituri confluerent, libenter ea quæ dicerentur audirent, libentiusque quæ audire & intelligere poterant operando sequerentur. Porro Cuthberto tanta docendi peritia, tantus amor persuadendi quæ cœperat, tale vultus Angelici lumen erat, ut nullus præsentium latebras ei sui cordis celare præsumeret, omnes palam quæ gesserant confitendo proferrent, quia nimirum hæc eadem illam latere nullo modo putabant: & confessa dignis ut imperabat pœnitentiæ fructibus abstergerent. Solebat autem ea maxime loca peragrare, illis prædicare in viculis, qui in arduis asperisque montibus procul positi aliis horrori erant ad visendum: & paupertate pariter ac rusticitate sua doctorum prohibebant accessum. Quos tamen ille pio libenter mancipatus labori, tanta doctrinæ excolebat industria, ut de Monasterio egrediens sæpe hebdomada integra, aliquando duabus vel tribus, nonnumquam etiam mense pleno domum non rediret: sed demoratus in montanis, plebem rusticam verbo prædicationis simul & exemplo virtutis ad cœlestia vocaret.

X. *Quomodo animalia maris in quo pernox oraverat, illi egresso præbuerint obsequium, & Frater qui hoc videbat præ timore languescens, ejus sit oratione recreatus.*

16. Cum vero sanctus vir eodem Monasterio virtutibus signisque succresceret, famaque operum ejus circumquaque crebresceret, erat Sanctimonialis fœmina & Mater Ancillarum Christi nomine EBBE, regens Monasterium quod situm est in loco quem Coludi *b* urbem nuncupant, religione pariter & nobilitate cunctis honorabilis. Namque erat soror uterina Regis OSWINI. Hæc ad virum Dei mittens, rogavit ut se suumque Monasterium gratia exhortationis invisere dignaretur. Nec negare potuit quod ab eo charitas ex Ancillæ Dei corde poposcit. Venit ergo ad locum, diesque aliquot ibi permanens, viam justitiæ quam precabatur, omnibus actu pariter & sermone pandebat.

17. Qui cum more sibi solito quiescentibus noctu ceteris ad orationem solus exiret, & post longas intempestæ noctis vigilias, tandem instante hora com-

a Sic scribebant mediæ ætatis Scriptores, quamquam *idololatria* reponendum est.

b Turgottus in lib. 2. cap. 17. *urbem Coldingham* vocat. Urbs est hodiernæ Scotiæ in Marchiis seu Mersia: quo *in loco, diversis tamen separata mansionibus, erant Monachorum Sanctimonialiumque congregationes, qui paullatim a Regularis disciplinæ statu defluentes, inhonesta invicem familiaritate decipiendi occasionem inimico præbuerunt. Cuthbertus Episcopali sublimatus Cathedra, ne sui vel præsentes vel futuri quandoque tali exemplo Dei super se iram provocarent, omne ab eis feminarum separavit consortium.* Lege Observationes prævias. De S. Ebba Abbatissa Coludensi lege Vitam S. Etheldritæ ad ann. 679. Vixit aliquamdiu Ethildrita in eodem Monasterio, & S. Cuthberto *Stolam ac manipulum* donavisse dicitur in Vitæ propriæ cap. 9.

AN.CHR. 687 20. Martii. munis Synaxeos domum rediret; quadam nocte unus e Fratribus ejusdem Monasterii cum egredientem illum silentio cerneret, clanculo secutus ejus vestigia quo ire, quidve agere vellet dignoscere quærebat. At ille egressus Monasterio, sequente exploratore descendit ad mare, cujus ripæ Monasterium idem superpositum erat: ingressusque altitudinem maris donec ad collum usque & brachia unda tumens adsurgeret, pervigiles undisonis laudibus tenebras noctis exegit. Appropinquante autem diluculo adscendens in terram, denuo cœpit in litore flexis genibus orare. Quod dum ageret, venere continuo duo de profundo maris quadrupedia, quæ vulgo Lutreæ vocantur. Hæc ante illum strata in arena, anhelitu suo pedes ejus fovere cœperunt, ac villo satagebant extergere: completoque ministerio percepta ab eo benedictione, patrias sunt relapsa sub undas. Ipse quoque mox domum reversus, canonicos cum Fratribus hymnos hora competente complevit. At Frater qui eum de speculis præstolabatur, perculsus pavore ingenti, vix præ angustia premente domum nutante gressu pervenit: primoque mane accedens ad eum, sese in terram stravit, veniam de reatu stulti ausus cum lachrymis flagitavit: nil dubitans illum nosse quid ipse noctu egerit, quidve pateretur. Cui ille: Quid, inquit, habes Frater? quid fecisti? Num nostrum iter nocturnum lustrando explorare tentasti? Sed & ea solum conditione tibi hoc indulgeo commissum, si promiseris te quæ vidisti nulli ante meum obitum esse dicturum. In quo nimirum præcepto ejus secutus est exemplum, qui Discipulis in monte gloriam suæ Majestatis ostendens ait:
Matth. 17. *Nemini dixeritis visionem: donec filius hominis a mortuis resurgat*. Promittentem ergo quæ jusserat Fratrem benedixit, pariterque culpam & molestiam quam temerarius incurrerat abstersit. Qui virtutem quam viderat, ipso vivente silentio tegens, post obitum ejus plurimis indicare curabat *a*.

XI. *Quomodo nautis tempestate præculsis serenum mare ad certum prædixerit, & orando cibos impetraverit.*

18. Cœpit interea vir Dei etiam prophetiæ spiritu pollere, ventura prædicere, præsentibus absentia nuntiare. Quodam etenim tempore pergens de suo Monasterio pro necessitate causæ accidentis, ad terram Pictorum, qui Niduari vocantur, navigando pervenit, comitantibus eum duobus e Fratribus: unus postea Presbyterii functus officio, virtutem miraculi quam ibidem vir Domini monstravit, multorum notitiæ patefecit. Veneruot autem illo post Natalis Dominici diem, sperantes se quia undarum simul & aurarum arridebat temperies, citius esse redituros: ideoque nec cibaria secum tulere tamquam citius reversuri. Sed longe aliter quam putabant evenit. Nam mox ut terram attigere tempestas fera suborta est, quæ iter eis remeandi omne præcluderet. Cumque per dies aliquot ibidem inter famis & frigoris pericula taberent, quo tamen tempore vir Dei non marcida luxu otia gerere, nec somnis vacare volebat inertibus, sed pernox in oratione perstare satagebat: aderat sacratissima Dominica Apparitionis dies. Tum ille socios blando, ut jocundus atque affabilis erat, sermone alloquitur: Quid, rogo, tanta ignavia torpemus, & oon quacumque iter salutis inquirimus? En tellus nivibus, nebulis cœlum horrescit, aer flatibus adversis furit, fluctibus æquor: ipsi inopia deficimus, nec adest homo qui reficiat. Pulsemus ergo Dominum precibus, qui suo quondam populo maris Rubri viam aperuit, eumque in deserto mirabiliter pavit, orantes ut nostri quoque misereatur in periculis. Credo si non nostra fides titubat, non vult nos hodierna die jejunos permanere: quam ipse per tot ac tanta suæ miracula Majestatis illustrare curavit. Precorque eamus alicubi, quærentes quid nobis epularum in gaudium suæ festivitatis præstare dignetur. Hæc dicens, eduxit eos sub ripam quo ipse noctu pervigil orare consueverat: ubi advenientes invenerunt tria frusta delphininæ carnis quasi humano ministerio secta & præparata ad co-

a Præmissum factum *relatu multorum, ex quibus est Plecwlf Presbyter*, accepit Anonymus lib. 2.

coꝯturam : flexiſque genibus gratias egerunt Domino. Dixit autem Cuthbertus : Videtis, Dilectiſſimi, quæ ſit gratia confidendi & ſperandi in Domino. Ecce & cibaria famulis ſuis præparavit, & ternario quoque numero quot diebus hic reſidendum ſit nobis oſtendit. Sumite ergo munera, quæ miſit nobis Chriſtus, & abeuntes reficiamus nos, maneamuſque intrepidi : certiſſima enim nobis poſt triduum ſerenitas cœli & maris adveniet. Factum eſt ut dixerat : manente triduo tempeſtate prævalida, quarto demum die tranquillitas promiſſa ſecuta eſt, quæ illos ſecundis flatibus in patriam referret.

AN CHR. 687 20. Martii.

XII. *Quomodo iter faciens, aquila miniſtra viaticum & percepturum ſe eſſe prædixerit & perceperit.*

19. Quadam quoque die cum prædicaturus juxta conſuetudinem ſuam populis de Monaſterio exiret, uno comite puero, jamque diu gradiendo fatigatis non parum adhuc reſtaret itineris *a*, quouſque ad vicum quo tendebant pervenirent, ait ad puerum tenrans eum : Dic age ſodalis, ubi hodie reficí diſponas? an habeas aliquem in via ad quem divertere valeas hoſpitem? At ille reſpondens: Et hæc ipſa mecum, inquit, tacito in corde tractavi : quia nec viaticum ituri tulimus nobiſcum, neque aliquem in itinere notum habemus, qui nos recipere ſuo velit hoſpitio : & non parum adhuc itineris ſupereſt, quod jejuni ſine moleſtia complere nequimus. Cui vir Domini: Diſce, inquit, filiole, fidem ſemper & ſpem in Domino habere, quia numquam fame perit qui Deo fideliter ſervit. Et ſurſum adſpectans videſque aquilam in alto volantem : Cernis, inquit, aquilam illam porro volantem ? etiam per hujus miniſterium poſſibile eſt Domino nos hodie reficere. Talia confabulantes agebant iter juxta fluvium quemdam : & ecce ſubito vident aquilam in ripa reſidentem, dixitque vir Dei : Vides ubi noſtra quam prædixi miniſtra reſidet ? curre rogo, & quid epularum Domino mittente attulerit inſpice, & citius affert. Qui accurrens, attulit piſcem non modicum, quem illa nuper de fluvio prendiderat. At vir Dei : Quid, inquit, feciſti fili? Quare miniſtræ partem ſuam non dediſti ? Seca citius medium, & illi partem quam nobis miniſtrando meretur remitte. Fecit ut juſſerat, tultaque * ſecum parte reliqua, ubi tempus reficiendi aderat, diverterunt ad proximum vicum : & dato ad aſſandum piſciculo ſe pariter & eos, ad quos intrabant, gratiſſimo refecere convivio, prædicante Cuthberto verbum Dei atque ejus beneficia collaudante : & quia beatus vir cujus eſt nomen Domini ſpes ejus, & non reſpexit in vanitates & inſanias falſas. Ae ſie reſumpto itinere, ad docendum eos quos propoſuere profecti ſunt.

* Sic MS. cod. pro ſublata.

XIII. *Quomodo prædicans populis phantaſticum ſubito ignem diaboli & præviderit venturum, & venientem exſtinxerit.*

20. Eodem tempore dum congregatis in quadam villula perplurimis verbum Dei prædicaret, prævidit ſubito in ſpiritu antiquum hoſtem ad retardandum opus ſalutis adeſſe : moxque ejus inſidias quas futuras intellexit, docendo præoccupare curavit. Namque inter ea quæ diſputaverat, repente hujuſmodi monita inſeruit : Oportet, cariſſimi, ut quoties vobis myſteria regni cœleſtis prædicantur, intento hæc corde & ſenſu ſemper vigilantiſſimo audiatis : ne forte diabolus qui mille nocendi habet artes, ſupervacuus vos curis ab æternæ ſalutis auditione præpediat. Et hæc dicens denuo ſermonis quem prætermiſerat ordinem repetiit : ſtatimque hoſtis ille nequiſſimus phantaſticum deferens ignem domum juxta poſitam incendit : itaut viderentur faces ignium totam volitare per villam, ae juvante vento fragor aera concutere. Tunc exſiliens quaſi ad exſtinguendum ignem turba pene tota quam docebat (nam paucos ipſe manu

a Anonymus lib. 2. *Supradictus autem Presbyter Tydi aliud miraculum quod multis cognitum eſt indicavit : ſcilicet quodam die proficiſcebatur juxta fluvium Teſgeta tendens in Meridiem, inter montana docens ruſticanos & baptizabat. Habens quoque in puerum comitatu, &c.*

AN.CHR. missa retinuit) certatim aquas jactabat, nec tunc unda vera falsas potuit restin-
687 guere flammas, donec orante viro Dei Cuthberto, fugatus auctor fallaciarum
20. Martii. ficta secum incendia vacuas reportaret in auras. Quod videns turba multum salubriter erubuit, rursusque ad virum Dei ingressa, flexis genibus instabilis animi veniam precabatur : confitens se intellexisse, quia diabolus ab impedienda salute humana nec ad horam vacaret. At ipse confirmans inconstantiam fragilium, rursus quæ cœperat vitæ monita exsequitur.

XIV. *Quomodo flammas domus cujusdam vero igne ardentis orando restinxerit.*

21. Nec tantum ignem phantasticum, sed etiam verum, quem multi frigidis fontium undis minime valebant exstinguere, ipse solus ferventibus lachrymarum rivulis compressit. Siquidem dum more Apostolorum gratia salutiferæ instructionis universa pertransiret, devenit die quadam in domum cujusdam devotæ Deo feminæ *a* quam crebrius invisere curabat, quia & bonis operibus intentam noverat, & ipsa eum primis pueritiæ nutriebat ab annis : unde & mater ab eo cognominari solebat. Habebat autem domum in Occidentali parte viculi. Quam cum vir Domini Cuthbertus verbum seminaturus intraret, repente in Orientali plaga ejusdem vici per culpam incutiæ, domus incensa vehementer cœpit ardere. Nam & ventus ab eodem climate exsurgens non modicus abripiebat ignitos fœnei tecti fasciculos, & totam late jactabat per villam. Jactantes aquam qui aderant, fortior flamma repulit, longiusque fugavit. Tum præfata Dei famula cucurrit concita ad domum in qua virum Dei receperat, obsecrans ut orando succurreret, priusquam domus ipsius & tota simul villa periret. At ille: Ne timeas, inquit, mater : animæquior esto : non enim tibi tuisve hæc quamlibet ferox flamma nocebit. Statimque egressus, ante ostium sternitur in terram : quo adhuc orante, mutatur flatus ventorum, spiransque ab occasu totum tanti incendii periculum ab invasione villulæ quam vir Domini intraverat rejecit. Sicque in duobus miraculis duorum Patrum est virtutes imitatus : in phantasticis quidam prævisis & evacuatis incendiis virtutem reverentissimi & sanctissimi Patris BENEDICTI, qui simulatum ab antiquo hoste quasi ardentis coquinæ incendium ab oculis discipulorum orando pepulit. In veris vero æque victis ac retortis ignium globis, virtutem venerabilis Marcellini Anchonitani Antistitis, qui ardente eadem civitate, ipse contra ignem positus orando flammas compescuit, quas tanta civium manus aquam projiciendo nequiverat. Nec mirandum perfectos & fideliter Deo servientes viros tantam contra vim flammarum accipere potestatem, qui cotidiana virtutum industria & incentiva suæ carnis edomare, & omnia tela nequissimi ignea norunt exstinguere. Quibus aptissime congruit illud propheticum : *Cum transieris per ignem non combureris, & flamma non ardebit in te.* At ego & mei similes propriæ fragilitatis & inertiæ conscii, certi quidem sumus quia contra ignem materialem nil tale audemus; incerti autem an ignem illum inexstinguibilem futuræ castigationis immunes evadere queamus. Sed potens est & larga pietas Salvatoris nostri, quæ indignis nobis & nunc ad exstinguenda vitiorum incendia, & ad evadendas in futuro pœnarum flammas gratiam suæ protectionis impendat.

Greg. lib. 2. Dial. c. 10.

Id. lib. 1. Dial. c. 6.

Isa. 43.

XV. *Qualiter dæmonium ab uxore Præfecti necdum veniens ejecerit.*

22. Verum quia paullo superius quantum idem venerabilis Cuthbertus adversum simulatitias diaboli fraudes valuerit exposuimus; nunc etiam quid adversus verum apertumque ejus furorem valeat explicemus. Erat Præfectus

a Anonymi verba ex lib. 2. haud prætermittenda sunt. *Eodem tempore invitatus est sanctus homo Dei a quadam muliere quæ dicitur Kenspid, adhuc vivens, Sanctimonialis vidua, quæ enutrivit eum ab octo annorum usque ad perfectam ætatem, in qua servitium Dei arripuit : ideo namque eam Matrem appellavit, sæpe visitans eam. Venit quadam die ad villam in qua habitabat, quæ dicitur Hruringaham; tunc ardente domo quæ in extrema parte vici,* &c.

ctus EGFRIDI Regis HILDINER nomine, vir religiosis cum omni domo sua deditus operibus, ideoque a B. Cuthberto specialiter dilectus, & cum itineris propinquitas congrueret crebro ab eo visitatus. Cujus uxor cum eleemosynis & ceteris virtutum fructibus esset intenta, subito correpta a dæmone acerrime cœpit vexari: itaut stridendo dentibus, voces miserabiles emittendo, brachia vel cetera sui corporis membra in diversa raptando, non minimum cunctis intuentibus vel audientibus incuteret horrorem. Cumque jaceret explosa, jamjamque videretur esse moritura, adscendit vir ejus equum, & concitus venit ad hominem Dei, precatusque est eum dicens: Obsecro quia uxor mea male habet, & videtur jam proxima morti, ut mittas Presbyterum qui illam priusquam moriatur visitet, eique Dominici Corporis & Sanguinis sacramenta ministret: sed & corpus illius hic in locis sanctis sepeliri permittas. Erubescebat enim eam confiteri insanam, quam vir Domini sobriam semper videre consueverat. Qui cum parumper ab eo diverteret, visurus quem mitteret Presbyterum eum illo, cognovit repente in spiritu, quia non communi infirmitate, sed dæmonis infestatione premeretur conjux pro qua supplicabat. Reversusque ad eum: Non, inquit, alium, sed ipse ad visitandam eam tecum pergere debeo. Cumque agerent iter, cœpit flere homo, & dolorem cordis profluentibus in maxillam prodere lacbrymis. Timebat enim ne eum eam dæmoniosam inveniret, arbitrari inciperet, quia non integra Domino sed ficta fide servisset. Quem vir Domini blande consolatus: Noli, inquit, plorare quasi inventurus sim conjugem tuam qualem non velim: scio enim ipse, quamvis te dicere pudeat, quia dæmonio vexatur; scio etiam quia priusquam illo pervenerimus, fugato dæmonio liberabitur, ac nobis advenientibus cum gaudio occurrens, has ipsa habenas sanissima mente excipiet, nosque intrare citius obsecrans, ministerium quod consueverat nobis sedula impendet. Neque enim tali tormento soli subjiciuntur mali, sed occulto Dei judicio aliquoties etiam innocentes in hoc sæculo non tantum corpore, sed & mente captivantur a diabolo. Dumque hæc & hujusmodi verba in consolationem & eruditionem illius perorante Cuthberto appropinquarent domui, fugit repente spiritus nequam, adventum Spiritus-sancti, quo plenus erat vir Dei, ferre non valens. Cujus soluta vinculis mulier, quasi gravi expergefacta de somno, surrexit continuo ac viro Dei gratulabunda occurrens, jumentum quo sedebat per frenum tenuit. Moxque ad integrum recepto vigore mentis & corporis, eum cito descendere atque ad benedicendam domum suam precabatur ingredi: devotumque ministerium præbens, testabatur palam quomodo ad primum freni ejus tactum omni se molestia priscæ vexationis absolutam sensisset.

AN.CHR. 687 20.Martii.

XVI. *Qualiter in Lindisfarnensi Monasterio vixerit vel docuerit.*

23. Cum ergo venerabilis Domini famulus multos in Mailrosensi Monasterio degens annos, multis virtutum spiritualium claresceret signis; transtulit eum reverendissimus Abbas ipsius Eata in Monasterium, quod in Lindisfarnensium insula situm est, ut ibi quoque Regulam [a] Monachicæ perfectionis & Præpositi auctoritate doceret, & exemplo virtutis ostenderet. Nam & ipsum locum tunc idem reverentissimus Pater Abbatis jure regebat. Neque aliquis miretur quod in eadem insula Lindisfarnea cum permodica sit, & supra Episcopi & nunc Abbatis & Monachorum esse locum dixerimus: revera enim ita est. Namque una eademque servorum Dei habitatio utrosque simul tenet, immo omnes Monachos tenet. Aidanus quippe, qui primus ejusdem loci Episcopus fuit, Monachus erat: & Monachicam cum suis omnibus vitam semper agere solebat. Unde ab illo omnes loci ipsius Antistites usque hodie sic Episcopale exercent officium,

[a] Quam Regulam diserte exprimit Anonymus, in lib. 3. *Vivens quoque ibi secundum sanctam Scripturam, contemplativam vitam in actuali agens, & nobis regularem vitam componens constituit, quam usque hodie cum Regula* BENEDICTI *observamus.* Hæc Monachus Lindisfarnensis coævus.

AN.CHR. 867 20. Martii. ut regente Monasterium Abbate quem ipsi cum consilio Fratrum elegerint, omnes Presbyteri, Diacones, Cantores, Lectores, ceterique gradus Ecclesiastici Monachicam per omnia cum Episcopo ipso Regulam servent. Quam vivendi normam multum se diligere probavit beatus Papa Gregorius, cum sciscitanti per litteras Augustino, quem primum genti Anglorum Episcopum miserat,

Greg. in respons. ad August. ad calcem Registri.

„ qualiter Episcopi cum suis Clericis conversari debeant, respondit inter alia:
„ Sed quia tua fraternitas Monasterii Regulis erudita seorsum fieri non debet
„ a Clericis suis: in Ecclesia Anglorum, quæ Deo auctore nuper adhuc ad Fi-
„ dem perducta est, hanc debet conversationem instituere, quæ in initio na-
„ scentis Ecclesiæ fuit patribus nostris: in quibus nullus eorum ex his quæ pos-
„ sidebant aliquid suum esse dicebat: sed erant illis omnia communia. Igitur ad Lindisfarnensem Ecclesiam sive Monasterium vir Domini adveniens, mox Instituta monachica Fratribus vivendo pariter & docendo tradebat, sed & circumquaque morantem vulgi multitudinem more suo crebra visitatione ad cœlestia quærenda ac promerenda succendebat. Necnon etiam signis clarior effectus, plurimos variis languoribus & tormentis comprehensos orationum instantia priscæ sanitati restituit, & nonnullos ab immundorum spirituum vexatione non solum præsens orando, tangendo, imperando, exorcizando; sed & absens vel tantum orando, vel certe eorum sanationem prædicendo, curavit: in quibus erat & illa Præfecti uxor, de qua supra retulimus.

24. Erant autem quidam in Monasterio Fratres, qui priscæ suæ consuetudini quam regulari mallent obtemperare custodiæ. Quas tamen ille modesta patientiæ suæ virtute superabat, & cotidiano exercitio paullatim ad melioris propositi statum convertebat. Denique sæpius in cœtu Fratrum de Regula disputans, cum acerrimis contradicentium fatigaretur injuriis, exsurgebat repente, & placido vultu atque animo egrediens dimittebat conventum, ac sequente nihilominus die quasi nil objectionis pridie sustinuisset; eadem quæ prius monita eisdem dabat auditoribus, donec illos paullatim, ut diximus, ad ea quæ vellet converteret. Erat namque vir patientiæ virtute præcipuus, atque ad perferenda fortiter omnia, quæ vel animo vel corpore adversa ingerebantur invictissimus, nec minus inter tristia quæ contigissent faciem prætendens hilarem: itaut palam daretur intelligi, quia interna Spiritus-sancti consolatione pressuras contemneret extrinsecas.

NOTA.

25. Sed & vigiliarum atque orationis ita studiosus exsistebat, ut aliquoties tres sive quatuor noctes continuas pervigil transegisse credatur: cum per tantum temporis nec ad lectum proprium veniret, nec extra Dormitorium Fratrum locum aliquem in quo pausare posset haberet. Sive enim locis secretioribus solus orationi vacabat, sive inter psallendum operabatur manibus, torporemque dormiendi laborando propellebat, seu certe circuibat insulam, quomodo se singula quæque haberent pius explorator inquirens, pariter & longitudinem psalmodiæ ac vigiliarum incedendo alleviabat. Denique arguere solebat pusillanimitatem Fratrum, qui graviter ferrent, si qui se nocturnæ vel meridianæ quietis tempore importuna forte inquietudine suscitarent: Nemo, inquiens, mihi molestiam fa-
„ cit me excitando de somno: sed potius lætificat me qui excitat. Facit enim me
„ discusso torpore somni, utilitatis aliquid agere vel cogitare. Tantum autem compunctioni erat deditus, tantum cœlestibus ardebat desideriis, ut Missarum sollemnia celebrans, nequaquam sine profusione lachrymarum implere posset officium. Sed congruo satis ordine, dum Passionis Dominicæ mysteria celebraret, imitaretur ipse quod ageret, seipsum videlicet Deo in cordis contritione mactando: sed & adstantes populos sursum corda habere, & gratias agere Domino Deo nostro, magis ipse cor quam vocem exaltando potius gemendo quam canendo admoneret. Erat zelo justitiæ fervidus ad arguendum peccantes, erat spiritu mansuetudinis modestus ad ignoscendum pœnitentibus, itaut nonnumquam confitentibus *a* sibi peccata sua his qui deliquerant, prior ipse miserans infirmos, la-

a Confessionis utique Sacramentalis mentionem pluribus in locis facit Beda, nimirum in Hist. lib. 4. cap. 25. & lib. 5. cap. 13. & 14. & in ejus dictis relatis in Conc. Regul. cap. 36. §. 6. lege cap. 9. supra.

lacrymas funderet: & quid peccatori agendum esset, ipse justus suo præmonstraret exemplo.

20. Martii.

26. Vestimentis utebatur communibus: ita temperanter agens, ut horum neque munditiis, neque sordibus esset notabilis. Unde usque hodie in eodem Monasterio exemplo ejus observatur, ne quis varii aut pretiosi coloris habeat indumentum, sed ea maxime vestium specie sint contenti, quam naturalis ovium lana ministrat. His & hujusmodi spiritualibus exercitiis vir venerabilis & bonorum quorumque ad se imitandum provocabat affectum, & improbos quosque ac rebelles vitæ regularis a pertinacia sui revocabat erroris.

NOTA de Cuthberti vestimentis.

XVII. *Qualiter sibi in insula Farne pulsis dæmonibus habitationem fecerit.*

27. At postquam in eodem Monasterio multa annorum curricula *a* explevit, tandem diu concupita, quæsita, ac petita solitudinis secreta, comitante præfati Abbatis sui simul & Fratrum gratia, multum lætabundus adiit. Gaudebat namque quia de longa conversationis activæ perfectione ad otium Divinæ speculationis jam mereretur adscendere. Lætabatur ad eorum sortem se pertingere, de quibus canitur in Psalmo: *Ambulabunt de virtute in virtutem, videbitur Deus eorum in Sion.* Et quidem in primis vitæ solitariæ rudimentis secessit ad locum quemdam qui in exterioribus ejus Cellæ partibus secretior apparet. At cum ibidem aliquamdiu solitarius eum hoste invisibili orando ac jejunando certaret, tandem majora præsumens, longinquiorem ac remotiorem ab hominibus locum certaminis petiit. Farne dicitur insula medio in mari posita: quæ non sicut Lindisfarnensium incolarum regio, bis cotidie accedente æstu Oceani, quem rheuma vocant Græci, fit insula, bis renudatis abeunte rheumate litoribus contigua terræ redditur: sed aliquot millibus passuum ab hac semi insula ad Eurum secreta, & hinc altissimo & inde infinito clauditur Oceano. Nullus hanc facile ante famulum Dei Cuthbertum solus valebat inhabitare colonus, propter videlicet demorantium ibi phantasias dæmonum. Verum intrante eam milite Christi armato galea salutis, scuto fidei, & gladio spiritus, quod est verbum Dei, & omnia tela nequissimi exstincta, & ipse nequissimus cum omni satellitum suorum turba porro fugatus est hostis.

Psal. 83.

28. Qui videlicet miles Christi, ut devicta tyrannorum acie monarcha terræ quam adierat factus est, condidit civitatem * suo aptam imperio: & domos in hac æque civitati congruas erexit. Est autem ædificium situ pene rotundum, a muro usque ad murum mensura quatuor ferme sive quinque perticarum distentum: murus ipse deforis altior longitudine stantis hominis. Nam intrinsecus vivam cædendo rupem, multo illum fecit altiorem: quatinus ad cohibendam oculorum sive cogitationum lasciviam, ad erigendam in superna desideria totam mentis intentionem, pius incola nil de sua mansione præter cœlum posset intueri. Quem videlicet murum non de secto lapide vel latere vel cæmento; sed impolitis prorsus lapidibus & cespite quem de medio loci fodiendo tulerat composuit. E quibus quidam tantæ erant granditatis, ut vix a quatuor viris viderentur potuisse levari: quos tamen ipse Angelico adjutus auxilio illuc attulisse aliunde & muro imposuisse repertus est. Duas in mansione habebat domos; Oratorium scilicet, & aliud ad communes usus aptum habitaculum: quorum parietes quidem

* Id est, Monasterium

 de na-

a Nempe annos duodecim, sic enim Turgottus in Hist. Dunelm. lib. 1. cap. 7. *Anno ab Inc. Domini 676. qui est annus imperii Regis Egfridi sextus, cum vir Domini Cuthbertus in Lindisfarnensis Monasterii Prioratu duodecimum & eo amplius annum transegisset, tandem comitante præfati Abbatis sui simul & Fratrum gratia, anachoretica quoque contemplationis secreta silentia petiit.* Hinc apparet, hocce loquendi genere, *per longa annorum curricula*, aliisque similibus, non semper exprimi (ut quidam opinantur) numerosam quamdam annorum seriem apud medii ætatis Scriptores. Grimlaicus in Regula Solitar. cap. 1. scribit B. Arnulfum *post multa annorum curricula* in eremo exacta decessisse: tametsi Arnulfus vix integros decem annos in solitudine vixit. Mittimus exempla id genus sexcenta.

AN.CHR. 687 20. Martii. de naturali terra multum intus forisque circumfodiendo sive cædendo confecit, culmina vero de lignis informibus & fœno superposuit. Porro ad portum insulæ major erat domus, in qua visitantes eum Fratres suscipi & quiescere possent, nec longe ab ea fons eorumdem usibus accommodus.

XVIII. *Quomodo precibus aquam de arida produxerit, vel qualiter ipse in anachoresi vixerit.*

29. At vero ipsa ejus mansio aquæ erat indiga, utpote in durissima & prope saxea rupe condita. Accitis ergo vir Dei Fratribus, (necdum enim se ab advenientium secluserat adspectibus.) Cernitis, inquit, quia fontis inops sit mansio quam adii: sed rogemus obsecro illum qui convertit solidam petram in stagnum aquæ & rupes in fontes aquarum, ut non nobis sed nomini suo dans gloriam, de hac quoque rupe saxosa nobis venam fontis aperire dignetur. Fecerunt ergo foveam: quam in crastinum emanante ab internis unda repletam invenerunt. Unde dubium non erat, hanc orationibus viri Dei de aridissima ac durissima prius terra elicitam fuisse aquam. Quæ videlicet aqua mirum in modum primis contenta ripis, nec foras ebulliendo pavimentum invadere, nec hauriendo novit deficere, ita moderata gratia largitoris, ut nec necessitati accipientis superflueret, nec sustentandæ necessitati copia deesset.

30. Facta ergo juvantibus se Fratribus mansione ac domibus præfatis, incepit habitare solus vir Domini Cuthbertus: & primo quidem venientibus ad se Fratribus de sua cella egredi, eisque ministrare solebat. Quorum dum pedes aqua calida devotus lavaret, coactus est aliquoties ab eis etiam se discalciare, suosque pedes illis ad abluendum præbere. Namque intantum a cultu sui corporis animum sustulerat, atque ad animæ solius cultum contulerat, ut semel calciatus tibracis *a*, quas pellicias habere solebat, sic menses perduraret integros. Aliquando calciatus in Pascha, nonnisi post annum redeunte Paschæ tempore propter lavationem pedum quæ in Cœna Domini fieri solet se discalciasse dicatur. Unde ob crebras preces incurvationesque genuum quas calciatus exercebat, callum oblongum nec exilem in confinio pedum & tibiarum habuisse deprehensus est. Deinde increscente studio perfectionis includitur in suo Monasterio, atque ab hominum remotus adspectibus solitariam in jejuniis & orationibus & vigiliis discit agere vitam: rarum cum advenientibus deintus habens colloquium, & hoc per fenestram. Qua primitus aperta, & videri a Fratribus, & Fratres quos alloquebatur ipse videre gaudebat: exin procedente tempore & ipsam obclusit, nec nisi dandæ benedictionis vel alterius cujuslibet certæ necessitatis gratia reserabat.

NOTA Lotionem pedum in Cœna Domini.

XIX. *Qualiter a messe quam sua manu severat, verbo volucres abegerit.*

31. Et primum quidem permodicum ab eis panem quo vesceretur accipiebat, ac suo bibebat e fonte: postmodum vero proprio manuum labore juxta exempla Patrum vivere magis aptum ducebat. Rogavit ergo afferri sibi instrumenta quibus terram exerceret, & triticum quod fereret. Sed seminata verno tempore terra, nullos usque ad medium æstatis reddidit fructus. Unde visitantibus se juxta morem Fratribus ajebat vir Dei: Forsitan aut telluris hujusce natura, aut voluntas Dei non est, ut hoc in loco mihi triticum nascatur. Afferte rogo hordeum, si forte vel illud fructum facere possit. Quod si nec illi Deus incrementum dare voluerit, satius est mihi ad Cœnobium reverti, quam alieno hic labore sustentari. Allatumque hordeum dum ultra omne tempus ferendi, ultra omnem spem fructificandi terræ commendaret; mox

a Id est, tibialibus, quas Galli nostrates etiamnunc *des Tricouses* appellant.

mox abundanter exortum fecit fructum copiosum. Quod dum maturescere AN.CHR.
cœpisset, venere volucres, & huic depascendo certatim insidebant. Ad quos 687
piissimus Christi servus appropians, sicut ipse post referebat, (solebat enim 20. Martii.
sæpe quia læti vultus & affabilis erat, ad confirmandam fidem audientium
aliqua etiam de his quæ ipse credendo obtinuerat, in medium proferre.)
Quid tangitis, inquit, sata quæ non sevistis? An forte vos plus me his
opus habetis? Si tamen a Deo licentiam accepistis, facite quod ipse permisit.
Sin autem, recedite, neque ulterius aliena lædatis. Dixerat, & ad
primam jubentis vocem universa volucrum multitudo recessit, seque per
omnia deinceps ab ejusdem messis invasione continuit. Et hic quoque venerabilis
Christi famulus in duobus miraculis duorum Patrum est facta secutus:
in aqua videlicet elicita de rupe factum B. Patris BENEDICTI, qui Greg.lib.2.
idem pene & eodem modo legitur fecisse miraculum: sed idcirco uberius; Dial.cap.5.
quia plures erant qui aquæ inopia laborarent. Porro in arcessitis a messe
volatilibus, reverentissimi & sanctissimi Patris Antonii sequebatur exemplum: Athanas. in Vita S.Antonii.
qui a læsione hortuli quem ipse plantaverat, uno onagros sermone
compescuit.

XX. *Quomodo Corvi injuriam quam viro Dei intulerant, precibus & munere purgaverint.*

32. Libet etiam quoddam Beati Cuthberti in exemplum præfati Patris
BENEDICTI factum narrare miraculum, in quo avium obedientia & humilitate, Greg. ibid. cap. 1.
palam contumacia & superbia condemnatur humana. Erant siquidem
corvi multo ex tempore ejusdem insulæ sedibus assueti: quos cum
die quadam vir Dei nidificantes, hospitiolum Fratrum, de quo præfatus
sum, rostro lacerare, ablatosque culmos quibus tectum fuerat ad fabricam
nidi ore ferre conspiceret; coercuit eos levi protensione dexteræ, atque a
læsura Fratrum jam cessare præcepit. Sed illis imperium spernentibus: In
nomine, inquit, JESU-CHRISTI abite quantocius, neque in loco quem
læditis ultra manere præsumatis. Vix verba compleverat, & confestim
tristes abiere. Peracto autem triduo, unus e duobus rediit, & fodientem
reperiens famulum Christi, sparsis lamentabiliter pennis & summisso ad
pedes ejus capite atque humiliata voce, quibus valebat indiciis veniam
precabatur. Quod intelligens venerabilis Pater, dedit facultatem remeandi.
At ille impetrata redeundi licentia, mox sodalem adducturus abiit. Nec
mora redeunt ambo, & secum digna munera ferunt: dimidiam videlicet
axungiam *a* porcinam. Quam vir Domini adventantibus postea Fratribus
sæpius ostendere, atque ad ungendas caligas præbere solebat: contestans eis
quanta hominibus obedientiæ, quanta sit cura humilitatis habenda: cum
avis superbissima injuriam quam viro Dei intulerat, precibus, lamentis, &
muneribus festinabat abluere. Denique ad dandum hominibus exemplum
correctionis, multos deinceps annos in ipsa insula manebant & nidificabant,
neque aliud molestiæ cuiquam irrogare audebant. Nulli autem videatur absurdum
a volatilibus formam discere virtutis, cum Salomon dicat: *Vade* Prov. 6. 6.
ad formicam, o piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.

XXI. *Qualiter ejus necessitatibus mare servierit.*

33. Non solum autem aeris, sed & maris animalia, immo & ipsum
mare, sicut & aer & ignis, juxta quod in superioribus exposuimus, viro
venerabili præbuere obsequium. Qui enim Auctori omnium creaturarum
fideliter & integro corde famulatur, non est mirandum si ejus imperiis ao
votis omnis creatura deserviat. At nos plerumque idcirco subjectæ nobis
creaturæ dominium perdimus, quia Domino & Creatori omnium ipsi ser-
vire

a Id est, sagimen porcinum axibus ungendis, (unde vocabuli etymon) adhibeti solitum.

AN.CHR. 687 10. Martii. vire negligimus. Et ipsum inquam mare promptum famulo Christi ubi opus habuit impendebat officium. Disponebat namque parvulam sibi in suo Monasterio, sed cotidianis necessitatibus aptam condere casulam, cui a parte maris (qua alluvione frequentium gurgitum excavata rupis altissimum nec brevem fecerat hiatum) basis supponenda erat: & hæc juxta latitudinem hiatus, duodecim pedes longa. Rogavit ergo Fratres qui se visitaturi advenerant, ut cum redire vellent, lignum sibi longitudinis duodecim pedum ad faciendam domunculæ basim deferrent. Qui promiserunt se libentissime facturos quod petiit: sed accepta ab eo benedictione ubi domum sunt reversi, fugit mentem petitio Patris: reversique die debito ad eum non attulere quod rogabantur. Quibus ille benignissime receptis & oratione solita Deo commendatis; ubi est, inquit, lignum quod vos afferre rogabam? Tunc illis reminiscentes petitionem ejus, suamque confitentes oblivionem, veniam de admisso precabantur. At vir mitissimus blando illos sermone consolatus, usque ad mane in insula manere & quiescere præcepit dicens: Credo quia Deus non oblivisscetur meæ voluntatis & necessitatis. Fecerunt ut dixerat: & exsurgentes mane viderunt, quia noctumus Oceani æstus lignum memoratæ longitudinis attulit, & in ipso insuper loco deposuit, ubi in ædificium desuper erat imponendum. Videntes autem mox & viri venerabilis sanctitatem mirabantur, cui etiam elementa servirent: & suæ mentis tarditatem debito cum pudore culpabant, quod etiam insensibile elementum quam sit Sanctis obtemperandum doceret.

XXII. *Quomodo multis ad se venientibus monita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis insidias.*

34. Veniebant autem multi ad virum Dei, non solum de proximis Lindisfarnensium finibus, sed etiam de remotioribus Britanniæ partibus, fama nimirum virtutum ejus acciti: qui vel sua quæ commisissent errata, vel dæmonum quæ paterentur tentamenta profitentes, vel certe communia mortalium quibus affligerentur adversa patefacientes, a tantæ sanctitatis viro se consolandos sperabant. Nec eos fefellit spes. Namque nullus ab eo sine gaudio consolationis abibat: nullum dolor animi quem illo attulerat redeuntem comitatus est. Noverat quippe mœstos pia exhortatione refovere: sciebat angustiatis gaudia vitæ cœlestis ad memoriam revocare, fragilia sæculi hujus & prospera simul & adversa monstrare: didicerat tentatis multifarias antiqui hostis pandere versutias, quibus facile caperetur animus, qui vel fraterno vel Divino amore nudatus exsisteret; at qui integra fide roboratus incederet, insidias adversarii Domino auxiliante quasi casses transiret araneæ. Quoties, inquit, me ipsum de alta rupe per præceps misere, quoties quasi ad interficiendum me lapides jactabant, sed & aliis aliisque phantasiarum tentamentis me appetentes deterrere, ac de loco hujus certaminis conabantur eliminare; nec tamen ullatenus vel corpus meum læsura aliqua vel mentem timore contaminare valebant?

Cœnobitarum prærogativa. 35. Hoc quoque Fratribus solebat crebrius intimare, ne conversationem ejus quasi singulariter celsam mirarentur, quia contemptis sæcularibus curis secretus vivere mallet: sed jure, inquit, est Cœnobitarum vita miranda, qui Abbatis per omnia subjiciuntur imperiis, ad ejus arbitrium cuncta vigilandi, orandi, jejunandi, atque operandi tempora moderantur: quorum plurimos novi parvitatem meam longe & munditia mentis & culmine gratiæ prophetalis anteire. E quibus est venerabilis & cum omni honorificentia nominandus servus Christi BOISILUS, qui me in Mailrosensi Monasterio quondam senex adolescentem nutriebat, & inter enutriendum cuncta quæ mihi erant ventura prophetica veritate prædixit: & unum tantummodo restat ex omnibus ab eo mihi prædictis, quod utinam numquam impleatur. Hoc autem dicebat, quia præfatus Christi famulus Episcopatus eum

eum gradu significabat esse functurum : cujus perceptionem ipse non parum defiderio vitæ secretioris horrebat. AN.CHR. 687 20. Martii.

XXIII. *Quomodo Elfled Abbatissa & puella ejus per zonam ipsius sint sanatæ.*

36. Neque vero sanitatum miracula per hominem Dei tametsi longe ab hominibus positum fieri cessabant. Siquidem venerabilis ancilla Christi ELFLED *a*, quæ inter gaudia virginitatis non paucis famularum Christi agminibus maternæ pietatis curam adhibebat, ac regalis stemmata nobilitatis, potiori nobilitate summæ virtutis accumulabat, multo virum Dei semper excolebat amore. Hæc eo tempore, sicut ipsa postea reverentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ Presbytero HEREFRIDO & ille mihi referebat, gravi percussa languore ac diu vexata, pene visa est pervenisse ad mortem. Cui cum nil curationis possent adhibere medici, subito Divina intrinsecus gratia curante paullatim morti subtracta est; nec tamen plene sanata. Nam dolor quidem interaneorum abscessit, membrorum vigor rediit, sed facultas standi vel ambulandi prorsus defuit : quia nec ad standum erigi, nec nisi quadrupes valebat ingredi. Cœpit ergo tristis æternam timere debilitatem : nam & de medicorum auxilio jampridem fuerat facta desperatio. Cui cum die quadam inter angustias tristium cogitationum veniret in mentem beata & quieta conversatio reverentissimi Patris Cuthberti: Utinam, inquit, haberem aliquid de rebus Cuthberti mei! scio certe & credo & confido in Domino quia cito sanarer. Et non multo post advenit quidam qui ei zonam lineam ab eo missam deferret. Quæ multum gavisa de munere, & desiderium suum viro sancto jam cœlitus patefactum intelligens, succinxit se illa: & mane mox erecta ad standum, tertia vero die plene est reddita sanitati.

37. Post dies autem paucos cœpit ægrotare quædam de Virginibus Monasterii ipsius dolore capitis intolerabili. Quæ cum ingravescente morbo per dies videretur esse moritura, intravit ad visitandam eam venerabilis ejus Abbatissa. Cumque eam graviter afflictam conspiceret, tulit memoratam viri Dei zonam, & hac illi caput circumligare curavit : quæ eodem mox die, abeunte dolore curata est : tollensque zonam sua condidit in capsa. Quam cum post dies aliquot Abbatissa requireret, neque in capsa eadem neque uspiam potuit inveniri. Quod Divina dispensatione factum intelligitur : videlicet ut & per duo sanitatis miracula Deo dilecti Patris sanctitas appareret credentibus, & deinceps dubitandi de sanctitate illius occasio tolleretur incredulis. Si enim eadem zona semper adesset, semper ad hanc concurrere voluissent ægroti : & dum forte aliquis ex his non mereretur a sua infirmitate curari, derogaret impotentiæ non salvantis, cum ipse potius esset salutis indignus. Unde provida, ut dictum est, dispensatione supernæ pietatis, postquam fides credentium confirmata est, mox invidiæ perfidorum materia detrahendi est prorsus ablata. NOTA

XXIV. *Quid sciscitanti eidem Elfledi de vita Egfridi Regis, & Episcopatu suo prædixerit.*

38. Alio item tempore misit eadem reverentissima Virgo & mater Virginum Christi Elfled, rogavitque virum Dei adjurans in nomine Domini, ut eum videre & de necessariis mereretur alloqui. Quæ adscensa cum Fratribus navi, venit ad insulam quæ Coquedi fluminis ostio præjacens, ab eodem nomen accepit : & ipsa Monachorum cœtibus insignis. Nam præfata Abbatissa illo eum sibi occurrere rogaverat. Cujus potita colloquiis, cum

a De S. Elfleda Osvvii Regis filia Ecgfridi Regis sorore, Virgine & Abbatissa Streanesshalæ in Comitatu Eboracensi agemus, Deo dante, Sæculo insequenti.

AN.CHR. cum multa ab eo quæ ſciſcitabatur audiret, ecce repente in medio ſermone
687 advoluta pedibus ejus, adjuravit eum per illud nomen terribile ac venerabile
20. Martii. ſuperni Regis & Angelorum ejus, ut diceret illi quam longo tempore victurus eſſet Egfridus frater illius, & Regnum gubernaturus Anglorum. Scio enim, inquit, quia prophetiæ ſpiritu quo polles, etiam hoc dicere potes, ſi vis. At ille expavens ad juramentum, nec tamen volens aperte quod petebatur revelare ſecretum: Mirum, inquit, quare ſapiens femina & in ſanctis erudita
Pſal. 89. Scripturis, longa vocare velis humanæ tempora vitæ, dicente Pſalmiſta, quia
Eccl. 11. anni noſtri ſicut aranea meditabuntur; & cum moneat Salomon, ſi annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, meminiſſe debet tenebroſi temporis & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguuntur præterita: quanto magis is cui unius ſolum anni vita ſupereſt brevi videtur tempore vixiſſe, ubi mors adſtiterit in januis? Hæc audiens illa, fuſis lacrymis præſagia dira deflebat, exterſaque facie rurſus audacia feminea adjuravit per Majeſtatem ſummæ Divinitatis, ut diceret quem habiturus eſſet hæredem Regni, cum filiis careret & fratribus. Qui parum ſilens: Ne dicas, inquit, quia caret: habebit enim ſucceſſorem, quem germana ut ipſum Egfridum dilectione complectaris. At illa: Obſecro, inquit, dicas quibus in locis ſit ille. Qui ait: Cernis hoc mare magnum & ſpatioſum quot abundet inſulis? Facile eſt Deo de aliqua harum ſibi providere quem Regno præficiat Anglorum. Intellexit ergo quia de Aldfrido diceret, qui ferebatur filius fuiſſe patris illius: & tunc in inſulis Scottorum ob ſtudium litterarum exſulabat.

39. Sciebat autem quia Egfridus proponeret eum conſtituere Epiſcopum: volenſque dignoſcere ſi propoſitum ſequeretur effectus, ita quærendo exorſa eſt: O quam varia intentione dividuntur corda mortalium! Quidam adeptis divitiis gaudent, alii amantes divitias ſemper egent: tu gloriam mundi quamvis offeratur reſpuis, etiamſi ad Epiſcopatum pertingere poſſis, quo ſublimius apud mortales nihil eſt, tui clauſtra deſerti huic gradui præferres. At ille: Scio me, inquit, tanto gradu dignum non eſſe: nec tamen judicium ſuperni Gubernatoris uſpiam effugere queo. Qui ſi tanto oneri me ſubjiciendum diſpoſuit, credo quia poſt modicum liberum reddet: & fortaſſe non amplius quam duobus annis exactis ſolitam me meæ ſolitudinis remittet ad requiem. Præcipio autem tibi in nomine Domini & Salvatoris noſtri, ne cui ante meum obitum quæ a me audiviſti referas. Cumque illi hæc & multa alia quæ quærebat exponeret, atque eam de quibus opus habebat inſtrueret; reverſus ad inſulam & Monaſterium ſuum, ſolitariam ut cœperat agebat ſedulus vitam.

40. Nec multo poſt congregata Synodo *a* non parva, ſub præſentia piiſſimi ac Deo dilecti Regis Egfridi, cui beatæ memoriæ THEODORUS Archiepiſcopus præſidebat, unanimo omnium conſenſu ad Epiſcopatum Eccleſiæ Lindisfarnenſis electus eſt. Qui cum multis Legatariis ac litteris ad ſe præmiſſis nequaquam ſuo loco poſſet erui, tandem Rex ipſe præfatus una cum ſanctiſſimo Antiſtite TRUMWINE necnon & aliis quamplurimis religioſis ac potentibus viris ad inſulam navigavit: genuflectunt omnes, adjurant per Dominum, lacrymas fundunt, obſecrant: donec ipſum quoque lacrymis plenum dulcibus extrahunt latebris, atque ad Synodum pertrahunt. Quo dum perveniret, quamvis multum renitens, unanima omnium voluntate ſuperatur, atque ad ſuſcipiendum Epiſcopatus officium collum ſummittere compellitur. Nec tamen ſtatim ordina-

a Beda in Hiſt. lib. 4. cap. 28. hunc locum explicat. *Contigit ut congregata Synodo non parva ſub præſentia Regis Egfridi juxta fluvium Alna, in loco qui dicitur Adtuiforda, quod ſignificat ad duplex vadum, cui beatæ memoriæ Theodorus præſidebat*, &c. *Non tamen ſtatim ordinatio decreta, ſed peracta hieme quæ imminebat, in ipſa ſollemnitate Paſchali* (nimirum 7. Kalend. April. ut recte habet Turgottus in lib. 1. cap 9.) *completa eſt Eboraci ſub præſentia præfati Regis Egfridi convenientibus ad conſecrationem ejus ſeptem Epiſcopis, in quibus beatæ memoriæ Theodorus primatum tenebat. Electus eſt autem primo in Epiſcopatum Hagustaldenſis Eccleſiæ pro* TUMBERHTO *qui ab Epiſcopatu fuerat depoſitus. Sed quoniam ipſe plus Lindisfarnenſi Eccleſiæ in qua converſatus fuerat, dilexit præfici; placuit ut Eata reverſo ad ſedem Eccleſiæ Hagustaldenſis, cui regendæ primo fuerat ordinatus, Cudberthus Eccleſiæ Lindisfarnenſis gubernacula ſuſciperet.* Porro Cuthbertus ordinatus eſt *ipſo anno quo finem vitæ accepit Rex Egfridus*, eodem auctore cap. 27. ejuſdem libri, hoc eſt anno 685. ex notandis infra.

dinatio, sed peracta hieme quæ imminebat expleta est. Atque ut verbis ANCHR.
ejus propheticis per omnia satisfaceret, Egfridus post annum Pictorum gla- 687
dio trucidatur: & Aldfridus in Regnum frater ejus nothus substituitur, 20. Martii.
qui non paucis ante temporibus in regionibus Scottorum lectioni operam dabat, ibi ob amorem sapientiæ spontaneum passus exsilium.

XXV. *Quomodo electus ad Episcopatum, servum Comitis languentem aqua per se benedicta curaverit.*

41. Dum ergo electus ad Episcopatum vir Domini Cuthbertus suam remeasset ad insulam, atque aliquantulum temporis secretus Domino solita devotione militaret; evocavit eum venerabilis Episcopus ejus Eata, atque ad suum colloquium Mailros venire præcepit. Quo expleto colloquio, dum domum redire cœpisset, occurrit illi Comes *a* quidam Egfridi Regis, rogavitque obnixe ut ad benedictionem dandam in villulam suam domumque diverteret. Quo cum pervenisset, & gratifico omnium susceptus esset officio, indicavit ei vir de infirmitate famuli sui: Deo, inquiens, gratias sanctissime Pater, qui nos videre nostramque domum intrare dignatus es: & vere credimus quia maximum nobis lucrum & mentis & corporis præstet adventus tuus. Est autem famulus nobis pessima diutius infirmitate cruciatus, & intantum doloris hodie perductus, ut morienti similior quam languenti pareat. Extrema namque corporis parte præmortua, permodicum ore & naribus flatum trahere videtur. Qui confestim benedixit aquam: & dedit ministro Comitis nomine Baldehlmo qui nuncusque superest, & in Ecclesia Lindisfarnensi Presbyterii gradum officio tenens moribus implet: virtutesque viri Dei cunctis scire volentibus referre, melle dulcius habet, qui & mihi hoc ipsum quod refero miraculum narravit. Huic ergo dans aquam benedictam vir Dei: Vade, inquit, & gustandam præbe languenti. Qui dictis parens, attulit aquam ægrotanti. Quam dum tertio ori ejus infunderet, continuo contra morem se quietum dimisit in soporem. Erat enim jam vespera. Qui etiam silentio transegit noctem, & visitanti se domino suo salvus mane apparuit.

XXVI. *Qualiter in Episcopatu vixerit.*

42. Susceptum autem Episcopatus ordinem venerabilis vir Domini Cuthbertus juxta præcepta & exempla Apostolica virtutum ornabat operibus. Commissam namque sibi plebem & orationibus protegebat assiduis, & admonitionibus saluberrimis ad cœlestia vocabat: & quod maxime Doctores juvat, ea quæ agenda docebat, ipse prius agendo præmonstrabat. Eripiebat inopem de manu fortioris ejus, egenum & pauperem a diripientibus eum. Tristes ac pusillanimes consolari, male autem gaudentes ad tristitiam quæ secundum Deum est revocare curabat. Solitam sibi parsimoniam sedulus exercere, & inter frequentiam turbarum Monachicæ vitæ rigorem sollicitus observare gaudebat. Esurientibus alimenta, indumenta præbebat algentibus: ceterisque vitæ Pontificalis insignibus rite decoratus incedebat. Cujus internis, id est animi virtutibus, ea quoque quibus foras effulgebat miraculorum signa testimonium dabant: ex quibus aliqua breviter memoriæ commendare curavimus.

XXVII. *Quomodo interitum Egfridi Regis & militiæ ipsius quem præviderat absens, viderit in spiritu.*

43. Igitur dum Egfridus Rex ausu temerario exercitum in Pictos duceret *b*, eorum Regna atroci ac feroci sævitia devastaret; sciens vir Domini Cuth-

a Anonymus in lib. 4. *Sibbam Comitem vocat, juxta fluviam Opido habitantem.*

b *Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo quarto*, inquit Beda in lib. 4. Hist. cap. 26. *Egfridus Rex Nordanhymbrorum misso in Hiberniam cum exercitu Duce Berto, vastavit misere gentem innoxiam ... Anno post hunc proximo, cum temere exercitum ad vastandam Pictorum provinciam duxisset, multum prohibentibus amicis, & maxime beatæ memoriæ Cuthberto qui nuper fuerat ordinatus Episcopus, cum maxima parte copiarum quas adduxerat extinctus est anno ætatis suæ 40. regni autem 15. die 13. Kalendarum Juniarum.*

Digitized by Google

AN.CHR. 687 20. Martii. Cuthbertus adesse tempus, de quo anno præterito interroganti ejus sorori prædixerat, non eum amplius quam uno anno esse victurum; venit ad Lugubaliam * civitatem quæ a populis Anglorum corrupte *Luel* vocatur: ut alloqueretur Reginam *a* quæ ibidem in Monasterio suæ sororis eventum belli exspectare disposuit. Postera vero die deducentibus eum civibus, ut videret mœnia civitatis, fontemque in ea miro quondam Romanorum opere extructum, repente turbatus spiritu ut stabat super baculum, mœstam faciem deflexit ad terram, sursumque se erigens, atque ad cœlum oculos attollens ingemuit graviter, & non grandi voce ait: Forte modo discrimen factum est certaminis. At Presbyter qui adstabat intelligens de quo diceret, incauta velocitate ductus, respondit & dixit: Unde scis? Nolens autem ille amplius de hisquæ sibi erant revelata patefacere: None videtis, inquit, quam mire mutatus atque turbatus sit aer? Et quis mortalium sufficit investigare judicia Dei? Attamen confestim intravit ad Reginam: & secreto eam alloquens: (erat autem dies sabbati) Vide, inquit, mature illucescente secunda Sabbati adscendas currum, (quia die Dominico curru ire non licet:) vadasque & Regiam civitatem citissime introeas, ne forte occisus sit Rex. Ego autem quia crastina die ad vicinum Monasterium ob dedicandam ibi Ecclesiam venire rogatus sum, expleta dedicatione te continuo subsequor.

* nunc Carleolum Carlisle

NOTA religionem diei Dominicæ.

44. Veniente autem die Dominico, prædicans verbum Dei Fratribus ejusdem Monasterii, finito sermone & faventibus cunctis qui aderant, rursus ita cœpit: Obsecro, dilectissimi, juxta Apostoli monita, vigiletis, stetis in fide, viriliter agatis, & confortemini, ne forte superveniens aliqua tentatio vos imparatos inveniat: sed memores potius semper illius Dominici præcepti, Vigilate & orate ne intretis in tentationem. Putabant autem, quia non multo ante pestilentiæ clades & eos & multo circumquaque late cæde straverat, eum de hujusmodi plaga jam reditura fuisse locutum. At ipse rursus assumpto sermone: Quondam, inquit, cum adhuc in mea demorarer insula solitarius, venerunt ad me quidam de Fratribus die sancto Dominicæ Nativitatis, rogabantque ut de mea casula & mansione egrediens, sollemnem cum eis & lætum diem tantæ venerationis transigerem. Quorum ego precibus devotis adquiescens egrediebar, & consedimus ad epulas. At in media forte refectione dixi ad eos: Obsecro, Fratres, caute agamus & vigilanter, ne per incuriam forte & securitatem inducamur in tentationem. At illi responderunt: Obsecramus hodie lætum agamus diem: quia Natale est Domini nostri JESU-CHRISTI. Et ego: Sic, inquam, faciamus. Cumque post hæc aliquamdiu epulis, exsultationi, ac fabulis indulgeremus, rursus admonere cœpi ut solliciti exsisteremus in orationibus & vigiliis, atque ad omnes tentationum incursus parati. Et illi: Bene, inquiunt, & optime doces: sed tamen quia abundant dies jejuniorum, orationis & vigiliarum, hodie gaudeamus in Domino: nam Angelus nascente Domino evangelizabat pastoribus gaudium magnum quod esset omni populo celebrandum. Et ego: Bene, inquam, faciamus sic. Sed cum epulantibus nobis & diem lætum ducentibus tertio ejusdem admonitionis verba repeterem, intellexere illi quia non frustra hæc tam studiose suggererem: & expavescentes dicebant: Faciamus ut doces: quia necessitas nobis magna incumbit, ut contra insidias diaboli & omnia tentamenta semper accincti spiritualiter vigilemus. Hæc dicens, ego nesciebam sicut nec illi aliquid nobis occursurum novæ tentationis; sed tantum instinctu mentis admonitus sum adversus subitas tentationum procellas statum cordis semper esse muniendum. Sed ubi reversi a me mane ad suum, id est Lindisfarnense Monasterium redierunt, ecce quemdam de suis morbo pestilentiæ obisse reperiunt: & crescente ac sæviente per dies, immo etiam per menses & annum pene totum eadem clade, nobilissimus ille Patrum Fratrumque cœtus spiritualium pene universus migravit ad Dominum. Et nunc ergo, Fratres, vigilate & vos in orationibus: ut si quid vobis tribulationis ingruerit, vos jam paratos inveniat. Hæc dicente venerabili Antistite

1. Cor. 16. 13.

Matth. 26. 41.

a Ermentrudem scilicet ductam in locum Etheldridæ, uti in Vita S. Etheldridæ cap. 11. supra.

tistite Cuthberto rebantur (ut præfatus sum) quia de reditu pestilentiæ diceret: AN.CHR. sed post unum diem adveniens qui fugerat e bello, occulta viri Dei vaticinia miseris exponebat eloquiis. 687 Probatumque est ipsa die, eademque hora, 20. Martii. qua viro Dei juxta puteum stanti revelatum est, cæsis circum tutoribus Regem hostili gladio fuisse prostratum.

XXVIII. *Quomodo Hereberto Anachoritæ obitum suum prædixerit, comitatumque illius a Domino precibus obtinuerit sine mora.*

45. Non multo post tempore idem famulus Domini Cuthbertus ad eamdem Lugubaliam civitatem rogatus advenit, quatinus ibidem Sacerdotes consecrare, sed & ipsam Reginam dato habitu sanctæ conversationis benedicere deberet. Erat autem Presbyter vitæ venerabilis nomine HEREBERTUS jamdudum viro Dei Cuthberto spiritualis amicitiæ fœdere copulatus: qui in insula stagni illius prægrandis, de quo Deorwentionis *a* fluvii primordia erumpunt, vitam solitariam ducens, annis singulis ad eum venire & monita ab eo perpetuæ salutis accipere consueverat. Hic cum audisset eum illa in civitate demoratum, venit ex more cupiens salutaribus ejus exhortationibus ad superna desideria magis magisque inflammari. Qui dum sese alterutrum cœlestis sapientiæ poculis debriarent, dixit inter alia Cuthbertus: Memento, Frater Hereberte, ut modo quidquid opus habes me interroges, mecumque loquaris: quia postquam ab invicem digressi fuerimus, non ultra nos invicem in hoc sæculo carneis oculis videbimus. Certus enim sum, quia tempus meæ resolutionis instat, & velox est depositio tabernaculi mei. Qui hæc audiens, provolutus ejus pedibus, fusisque cum gemitu lacrymis: Obsecro, inquit, per Dominum, ne me derelinquas, sed tui sodalis memineris, rogesque supernam pietatem, ut cui pariter in terris servivimus, ad ejus videndam claritatem pariter transeamus ad cœlos. Nosti enim quia ad tui oris imperium semper vivere studui: & quidquid ignorantia vel fragilitate deliqui, æque ad tuæ voluntatis arbitrium castigare curavi. Incubuit precibus Episcopus, statimque edoctus in spiritu impetrasse se quod petierat a Domino: Surge, inquit, Frater mi, & noli plorare, sed gaudio gaude, quia donavit nobis superna clementia quod rogavimus eam. Cujus promissi & prophetiæ veritatem sequens rerum finis adstruxit: quia & digredientes ab invicem non amplius se corporaliter viderunt, & unius ejusdemque momento temporis egredientes e corpore spiritus eorum, mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque Angelico ministerio pariter ad regnum translati cœleste *b*. Sed Herebertus diutina prius infirmitate decoquitur, illa fortassis dispensatione Dominicæ pietatis, ut si quid minus haberet meriti a B. Cuthberto, suppleret dolor continuus longæ ægritudinis: quatinus æquatus gratia suo intercessori, sicut uno eodemque tempore cum eo de corpore egredi, ita etiam una atque indissimili sede perpetuæ beatitudinis mereretur recipi.

XXIX. *Quomodo uxorem Comitis per Presbyterum suum aqua benedicta sanaverit.*

46. Quadam autem die dum parrochiam * suam circuiens, monita salutis omnibus ruris casis & viculis largiretur, necnon etiam nuper baptizatis ad * id est diœcesim. accipiendam Spiritus-sancti gratiam manum imponeret; devenit ad villulam cujusdam Comitis cujus uxor male habens quasi proxima morti jacebat. Cui jam venienti occurrens ipse Comes, flexis genibus gratias egit Domino de adventu illius: & introducens illum benigne recepit hospitio. Cumque

a *Al. Derwventionis* seu *Derwentionis*, qui fluvius provinciam Cumbriæ alluens, in mare Hibernicum devolvitur.

b *Uno eodemque die*, inquit Beda in lib. 4. cap. 29. *hoc est Kalendarum Aprilium tertiadecima egredientes e corpore, spiritus eorum mox beata invicem visione conjuncti sunt, atque Angelico ministerio*, &c. De anno infra. Herebertus Presbyter eodem quo S. Cuthbertus die Fastis Benedictinis inscribitur.

AN.CHR. 687 20. Martii. lotis more hospitalitatis manibus & pedibus resedisset Antistes, cœpit referre illi vir de languore conjugis desperatæ, obsecrans ut ad spargendam eam aquam benediceret. Credo, inquit, quia mox aut sanitati Deo donanre restituatur, aut si moritura est, perpetuam de morte transeat ad vitam: citiusque moriendo compendium tam miserabilis ac diutinæ vexationis accipiat. Annuit deprecanti vir Dei: & allatam benedicens aquam dedit Presbytero, præcipiens ut super languidam adspergeret. Qui introgressus cubiculum in quo illa exanimi simillima jacebat, adspersit illam & lectulum ejus: sed & os illius aperiens, gustum salutiferi haustus immisit. Res mira & vehementer stupenda! mox ut eam aqua benedicta tetigit languentem, & quid erga eam ageretur prorsus ignorantem, ita plenam & mentis & corporis sanitatem recepit, ut confestim resipiscens benediceret Dominum, gratiasque referret ei, qui tales tantosque hospites ad se visitandam curandamque destinare dignatus sit. Nec mora exsurgens, ipsis suæ sanitatis ministris ministerium sana præbuit, pulchroque spectaculo ipsa prima de tota ranti viri familia Episcopo potum refectionis obtulit, quæ per ipsius benedictionem poculum mortis evasit: secuta exemplum socrus Apostoli Petri, quæ curata a febribus per Dominum, continuo surgens ministrabat illi ac discipulis ejus.

XXX. *Quomodo puellam oleo perunctam a dolore capitis laterisque curaverit.*

47. Neque huic dissimile sanitatis miraculum a venerabili Antistite Cuthberto factum, multi qui præsentes fuere testati sunt: e quibus est religiosus Presbyter EDILWALDUS *a* tunc minister viri Dei: nunc autem Abbas Cœnobii Mailrosensis. Dum enim more suo pertransiret universos docendo, devenit in vicum * quemdam, in quo erant feminæ Sanctimoniales non multæ: quibus timore Barbarici exercitus a Monasterio suo profugis, ibidem manendi sedem vir Domini paullo ante donaverat. Quarum una quæ erat cognata præfati Sacerdotis Edilvvaldi gravissimo tenebatur languore depressa: per integrum namque annum intolerabili capitis & totius lateris alterius dolore vexata, funditus a medicis erat desperata. Indicantibus autem de illa viro Dei & pro sanatione ejus obsecrantibus his qui venerant cum eo, miseratus ille miseram unxit oleo benedicto. Quæ ab illa mox hora meliorari incipiens, post dies paucos plena sospitate convaluit.

* scil. Bedesfeld. ex Anonymo.

XXXI. *Quomodo per panem ab eo benedictum infirmus sit sanatus.*

48. Nec silentio prætereundum arbitramur miraculum, quod ejusdem viri venerabilis virtute, quamvis ipso absente, patratum cognovimus. Meminimus supra * Hildmeri Præfecti, cujus uxorem vir Dei ab immundo spiritu liberaverat. Idem ergo Præfectus postea decidit in lectum, gravissima pressus infirmitate, adeout crescente molestia per dies, jamjamque videretur esse moriturus. Aderant multi amicorum, qui ad consolandum venerant languentem. Cumque lecto jacentis adsiderent, repente unus eorum intulit, quia secum haberet panem quem sibi nuper vir Domini Cuthbertus benedictionis gratia dedisset: & credo, inquir, quia hujus gustu possit, si tamen fidei nostræ tarditas non obsistit, medelam recipere salutis. Erant autem laici omnes, sed religiosi. Conversi igitur ad invicem, confitebantur singuli, quia absque ulla dubietate crederent, per ejusdem benedicti panis communionem eum posse sanari. Implentesque calicem aqua, immiserunt pauxillulum panis illius: & dederunt ei bibere. Cujus statim ut viscera gustus ille aquæ per panem sanctificatus attigit, fugit dolor interaneorum omnis, fugit exteriorum tabitudo membrorum. Nec mora expeditum a languore virum salus subsecuta confirmavit, atque ad laudan-

* cap. 15.

a Alii Ethelvveldum vocant, qui ex Abbate Mailrosensi creatus est Lindisfarnensis Episcopus post Eadbertum & Eadfridum S. Cuthberti successores, & in Sanctorum catalogo locum habere meruit. De eo Sæculo insequenti.

dandam famuli Christi sanctitatem, & admirandam fidei non fictæ virtutem, AN CHR. merito, & ipsum & omnes qui celeritatem tam inopinatæ salutis videre vel 687 audiere sustulit. 20. Matth.

XXXII. *Qualiter oblatum sibi in itinere puerum moriturum orando revocavit ad vitam sine omni mora.*

49. Quodam quoque tempore, dum sanctissimus gregis Dominici Pastor sua lustrando circuiret ovilia, devenit in montana & agrestia loca, ubi multi erant de circumpositis late villulis congregati, quibus manus erat imponenda *a*: nec tamen in montibus Ecclesia vel locus inveniri potuit aptus, qui Pontificem cum suo comitatu susciperet. Tetenderunt ergo ei tentoria in via: & cæsis de vicina silva ramusculis, sibi quique tabernacula ad manendum qualia potuere fixerunt. Ubi dum confluentibus ad se turbis vir Dei verbum biduo prædicaret, ac Spiritus-sancti gratiam nuper regeneratis in Christo per manus impositionem ministraret; ecce subito apparuerunt mulieres ferentes in grabato juvenem, longæ ægritudinis acerbitate tabefactum, ponentesque in exitu silvæ, miserunt ad Episcopum; rogantes ut ad accipiendam benedictionem ad se hunc afferri permitteret. Quem cum ad se perductum acerrime vexari conspiceret, jussit omnes secedere longius. Et ad solita orationis arma confugiens, data benedictione pepulit pestem, quam sollicita medicorum manus pigmentorum compositione nequiverat. Denique eadem hora surgens & accepto cibo confortatus, reddita Deo gratiarum actione regressus est ad eas quæ se portaverant feminas. Sicque factum est, ut quæ eum illo tristes languidum advexerant, cum eis inde gaudentibus & ipse sospes ac lætabundus domum rediret.

XXXIII. *Quomodo tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituerit.*

50. Eodem tempore pestilentia subito exorta illis in partibus gravissima nece incubuit: itaut in magnis quondam refertisque habitationibus, villis ac possessionibus vix parvæ raræque reliquiæ & interdum nullæ residerent. Unde sanctissimus Pater Cuthbertus diligentissime suam lustrans parrochiam, eisdem parvissimis quæ superfuere reliquiis ministerium verbi & necessariæ consolationis opem ferre non desiit. Adveniens autem in viculum quemdam *, ibidemque omnibus quos invenerat auxilio exhortationis adhibito, dixit ad Presbyterum suum: Putasne superest quispiam his in locis cui nostra visitatione & allocutione opus sit, an cunctis qui male habebant visis jam ad alios transire licet: Qui circumspiciens omnia, vidit mulierem eminus stantem, quæ exstincto paullo ante filio fratrem ejus jam mortui proximum tenebat in manibus, lacrymisque faciem rigantibus præteritam pariter & præsentem testabatur ærumnam. Quam cum viro Dei ostenderet, nil moratus ille accessit ad eam, & benedicens dedit osculum puero, dixitque ad matrem: Ne metuas nec mœsta sis: salvabitur enim & vivet infans, neque ullus ultra de domo tua hac mortalitatis peste deficiet. Cujus prophetiæ veritati ipsa cum filio mater multo exinde tempore vivens testimonium dabat.

* qui dicitur Medilporg, inquit Anon.

a Anonymus præter manuum impositionem exprimit etiam Unctionem seu Chrismationem, in Confirmationis Sacramento adhiberi solitam. Ita enim lib. 4. *Quodam tempore Episcopus sanctus proficiscens ab Hagustaldense, tendebat ad civitatem quæ Vel dicitur: mansio tamen in media via facta est, in regione ubi dicitur Alise. Namque congregato populo de montanis, manum ponens super capita singulorum, liniens Unctione consecrata quam benedixerat: Verbum Dei prædicans manserat ibi duos dies. Interea itaque venerunt mulieres portantes quemdam juvenem in grabato jacentem*, &c. Ergo supra cap. 29. ubi solam manuum impositionem Beda memorat, etiam chrismationem subintellige. Certe istud Sacramentum, Confirmationis scilicet, nonnumquam Veteres absolute *manuum impositionem* vocant. Quamquam olim alicubi usu venit, ut obsignationem seu Unctionem frontis Presbyteri baptizatis imponerent, sola manuum impositione Episcopis reservata: id quod apud Græcos etiam nunc actitatur. Lege Gregorii M. Epist. 9. & 10. lib. 3.

AN.CHR. 687 20. Martii.

XXXIV. *Qualiter animam cujusdam qui de arbore cadendo mortuus est, ad cœlum ferri conspexerit.*

51. Interea cum præscius vicini sui obitus vir Domini Cuthbertus jam decrevisset animo deposita cura Pastoralis officii solitariam redire ad vitam, quatinus excussa sollicitudine externa, inter libera orationum & psalmodiæ studia diem mortis, vel potius vitæ cœlestis præstolaretur ingressum, voluit prius non solum circuita sua parochia, sed & aliis circa Fidelium mansionibus visitatis cunctos necessario exhortationis verbo confirmare, ac sic ipse desideratæ solitudinis gaudio refoveri. Quod dum ageret, rogatus a nobilissima & sanctissima Virgine Christi Elflede Abbatissa, cujus superius memoriam feci, venit ad possessionem *a* Monasterii ipsius, quatinus ibidem & ipsam videre atque alloqui, & Ecclesiam dedicare deberet. Nam & ipsa possessio non pauco famulorum Christi examine pollebat. Ubi dum hora refectionis ad mensam consedissent, subito venerabilis Pater Cuthbertus aversam a carnalibus epulis mentem ad spiritualia contemplanda contulit. Unde lassatis ab officio suo membris corporis, mutato colore faciei, & quasi attonitis contra morem oculis, cultellus quoque quem tenebat decidit in mensam. Quod dum Presbyter ejus qui adstabat & administrabat adspiceret, inclinatus ad Abbatissam dixit silentio: Interroga Episcopum quid viderit: scio enim quia non sine causa manus ejus tremefacta cultellum deseruit, vultusque mutatur illius; sed vidit aliquid spirituale quod nos ceteri videre nequivimus. At illa statim conversa ad illum: Obsecro, inquit, Domine mi Episcope, dicas quid videris modo: neque enim frustra lassata tua dextera cultellum quem tenebat amisit. Qui dissimulare conatus vidisse se quippiam secreti, jocose respondit: Num tota die manducare valebam? jam aliquando quiescere debui. Illa autem diligentius adjurante ac flagitante ut exponeret visionem: Vidi, inquit, animam cujusdam Sancti manibus Angelicis ad gaudia regni cœlestis ferri. Rursus illa: De quo, inquit, loco adsumpta est? Respondit: De tuo Monasterio. Adjecit nomen inquirere. Et ille: Tu mihi, inquit, die crastino Missas celebranti nomen ejus indicabis. Hæc audiens illa, confestim misit ad majus suum Monasterium videre, qui nuper raptus esset e corpore. At nuntius omnes ibidem salvos incolumesque reperiens, postquam mane facto reverti ad dominam cœpit, obviam habuit eos qui corpus defuncti Fratris sepeliendum in carro deferrent. Interrogansque qui esset, didicit quia quidam de pastoribus bonæ actionis vir, incautius in arborem adscendens deciderat deorsum, & contrito corpore ipsa hora spiritum exhalavit, qua hunc vir Domini ad cœlestia ductum videbat. Quod dum rediens Abbatissæ referret, statim illa ingressa ad Episcopum jam tunc dedicantem Ecclesiam, stupore femineo quasi novum aliquid incertumque nuntiatura: Precor, inquit, mi Domine Episcope, memineris ad Missas HADWALDI * mei, (hoc enim viro erat nomen) quia heri cadendo de arbore defunctus est. Tunc liquido patuit, quia multiformis prophetiæ spiritus viri sancti præcordiis inerat: qui & in præsenti occultum animæ raptum videre, & quid sibi in futuro ab aliis indicandum esset potuit prævidere.

* Anon. Hadpuald

XXXV. *Quomodo aquam gustando in vini saporem converterit.*

52. Inde peragratis ex ordine superioribus locis venit ad Monasterium Virginum, quod non longe ab ostio Tini fluminis situm supra * docuimus: ubi a religiosa & ad sæculum quoque nobilissima famula Christi VERCA Abbatissa, magnifice susceptus, postquam de meridiana quiete surrexerunt, sitire se dicens ut biberet rogavit. Quærebant quid bibere vellet: rogantes ut vinum sive cervisiam afferri liceret. Aquam, inquit, date mihi. Qui haustam de fonte aquam obtu-

* cap. 3.

a *Nempe in parrochiam quæ dicitur Osingadum*, inquit Anonymus, lib. 4. qui rem gestam ab ipsa Elfleda accepisse se affirmat.

obtulerunt ei. At ille data benedictione, ubi paullulum gustavit, dedit adstanti Presbytero suo, qui reddidit ministro. Et minister accepto poculo: Licet, inquit, mihi bibere de potu de quo bibit Episcopus? Respondit: Etiam, quare non liceat? Erat autem & ille Presbyter ejusdem Monasterii. Bibit ergo, & visa est ei aqua quasi in saporem vini conversa: tantique sibi testem volens adhibere miraculi Fratrem qui proxime adstabat, porrexit ei poculum. Qui cum & ipse biberet, ejus quoque palato pro aqua vinum sapiebat. Adspectabant autem mirantes ad invicem: & ubi vacuum tempus ad loquendum acceperunt, confitebantur alterutrum, quia videretur sibi numquam melius vinum bibisse, sicut unus ex ipsis postea in nostro Monasterio, quod est ad ostium Witi fluminis, non parvo tempore demoratus; ibidemque nunc placida quiete sepultus, sua mihi relatione testatus est.

AN.CHR. 687 20. Martii.

XXXVI. *Quomodo inobedientes ei quosdam Fratres tempestas maris per septem dies obsedit.*

53. Duobus igitur annis in regimine Episcopali transactis, sciens in spiritu vir Domini Cuthbertus appropinquare diem sui transitus, abjecit pondus curæ Pastoralis, atque ad dilectum eremiticæ conversationis agonem quantocius remeare curavit, quatinus inolita sibi sollicitudinis mundanæ spineta liberior priscæ compunctionis flamma consumeret. Quo tempore sæpius ad visitantes se Fratres de mansione sua egredi, eosque præsens solebat alloqui. Libet autem referre quoddam tunc ab eo factum miraculum, quo clarius elucescat, quantum viris sanctis obtemperandum sit etiam in his quæ negligentius imperare videntur. Quadam die dum venissent quidam, egressusque ille exhortatorio illos sermone reficeret; post admonitionem completam subjunxit dicens: Jam hora est ut ad mansionem meam regrediar: vos autem quia proficisci disponitis, primo sumite cibos, & aucam *a* illam (pendebat enim auca in pariete) coquite & comedite, & sic in nomine Domini adscendite navem, ac domum redite. Dixerat hæc, & data oratione & benedictione suam mansionem introivit. Illi autem ut perceperat sumpsere cibos: sed quia abundabant cibis quos secum attulerant, aucam de qua præceperat, tangere non curabant.

54. At cum refecti naviculam vellent adscendere, exorta subito tempestas fera, omnem eis navigandi facultatem abstulit. Factumque est, ut septem diebus fervente unda conclusi, tristes in insula residerent; nec tunc culpam inobedientiæ pro qua hujusmodi carcerem patiebantur, ad memoriam revocarent. Qui cum sedulo ad Patris colloquium reversi, ac de redditus sui dispendio conquesti, patientiæ ab illo monita perciperent; septima tandem die egressus ipse ad eos volebat mœstitiam eorum suæ gratia visitationis & consolationis piæ verbo lenire. Ingressus autem domum in qua manebant, ut vidit aucam non fuisse comestam, placido vultu & læto potius sermone redarguit eorum inobedientiam: Nonne, inquiens, incomesta adhuc pendet auca? & quid mirum si vos mare non sinit abire? Citissime ergo mittite eam in caldariam: coquite & comedite, ut possit mare quiescere, & vos domum remittere. Fecerunt statim ut jusserat: contigitque miro ordine, ut cum ad præceptum viri Dei coctura in caldaria foco agente fervere cœpisset, eadem hora unda in mari cessantibus ventis suo a fervore quiesceret. Expleta itaque refectione: videntes mare placidum adscenderunt navem: & secundis flatibus cum gaudio simul & pudore domum remeaverunt. Pudebat namque eos inobedientiæ & sensus tardioris quo verebantur suum quoque inter flagella Conditoris dignoscere & emendare reatum. Gaudebant quia intellexere tantam fuisse Deo curam de fideli suo famulo,

a *Auca* nomine intelligendum esse anserem, Gallis *Oye* dictum, clarius est quam exemplis adductis probari indigeat. Nec mirum si Monachi illi anserina carne vescebantur, qui jam tum forsitan volatilia in piscium numero habe ant. Certe ex Actis S. Columbani, item S. Bertulfi Abbatum Bobiensium intelligimus, licitum quandoque fuisse discipulis S. Columbani vesci carnibus coturnicum & anatium: tametsi Columbanus in Regulis cap. 3. tantum *olera*, *legumina & farinam aquis mixtam cum parvo panis paximatio* discipulis suis concedit. Lege Ratramnum in lib. 4. contra Græcorum Oppos. c. 2. To. 2. Spicil. Acheriani.

AN.CHR. 687 10. Martii. mulo, ut contemptum ejus etiam per elementa vindicaret: gaudebant quia tantam videre fuimet curam suo fuisse Creatori, ut etiam manifesto miraculo ipsorum errata corrigeret. Hoc sane quod retuli miraculum, non quolibet auctore, sed uno eorum qui interfuere narrante cognovi, vitæ videlicet venerabilis Monacho & Presbytero ejusdem Monasterii CYNIMUNDO, qui plurimis late Fidelium longævitatis & vitæ gratia jam notus existit,

XXXVII. *Quanta ægrotus tentamenta pertulit, quidve de sua sepultura mandaverit.*

55. Repetit autem insulam mansionemque suam vir Dei Cuthbertus, mox peracto die sollemni Nativitatis Dominicæ. Cumque eum navem adscensurum caterva Fratrum circumstaret, interrogavit unus ex eis veteranus & venerabilis vitæ Monachus, fortis quidem fide sed dysenteriæ morbo corpore jam factus imbecillis: Dic nobis, inquiens, Domine Episcope, quando reditum tuum sperare debeamus? At ille simpliciter interroganti simpliciter & ipse quod verum noverat pandens: Quando, inquit, corpus meum huc referetis. Qui cum duos ferme menses in magna repetitæ suæ quietis exsultatione transigeret, multo consuetæ districtionis rigore corpus mentemque constringeret; arreptus infirmitate subita, temporalis igne doloris ad perpetuæ cœpit beatitudinis gaudia præparari. Cujus obitum libet verbis illius cujus relatione didici describere, HEREFRIDI videlicet devotæ religionis Presbyteri, qui etiam tunc Lindisfarnensi Monasterio Abbatis jure præfuit.
„ Tribus, inquit, hebdomadibus continuis infirmitate decoctus, sic ad extrema pervenit. Siquidem quarta feria cœpit ægrotare, & rursus quarta feria ægritudine migravit ad Dominum. At cum mane primo inchoatæ infirmitatis venirem (nam & ante triduum cum Fratribus insulam adieram) cupiens solitæ benedictionis & exhortationis ab eo solatia percipere, ut dato juxta morem signo me advenisse prodidi, processit ad fenestram: & salutanti se mihi suspirium pro responso reddidit. Cui ego: Quid habes, inquam, Domine mi Episcope? an forte nocte hac tuus te languor tetigit? At ille: Etiam, inquit, languor me tetigit nocte hac. Putabam quia de veteri sua infirmitate cujus cotidiana pene molestia consueverat excoqui, non autem de nova & insolita diceret. Nec plura interrogans: Da, inquam, benedictionem nobis; quia jam tempus navigandi ac domum remeandi adest. Facite, inquit, ut dicis: adscendite navem, ac domum salvi redite. Cum autem Deus susceperit animam meam, sepelite me in hac mansione juxta Oratorium meum ad meridiem contra Orientalem plagam sanctæ Crucis quam ibidem erexi. Est autem ad aquilonalem ejusdem Oratorii partem sarcophagum terræ cespite abditum, quod olim mihi CUDDA venerabilis Abbas donavit. In hoc corpus meum reponite: involventes in sindone quam invenietis isthic. Nolui quidem ea vivens indui: sed pro amore dilectæ Deo feminæ quæ hanc mihi misit, VERCÆ videlicet Abbatissæ, ad obvolvendum corpus meum reservare curavi. Hæc ego audiens: Obsecro, inquam, Pater, quia infirmantem & moriturum te audio, aliquos de Fratribus ad ministrandum tibi hic remanere permittas. At ille inquit: Ite modo; tempore autem opportuno redite. Cumque diligentius obsecrans ut ministrum susciperet, nequaquam impetrare valerem: tandem interrogavi quando deberemus reverti. Qui ait: Quando Deus voluerit, & ipse vobis ostenderit. Fecimus ut jusserat: convocatisque mox in Ecclesiam Fratribus cunctis jussi orationem fieri sine intermissione pro eo: quia videtur, inquiens, mihi ex quibusdam verbis illius appropinquare diem quo sit exiturus ad Dominum.
„ 56. Eram autem sollicitus de reditu propter infirmitatem ejus: sed quinque diebus obstitit tempestas ne redire possemus. Quod divinitus dispensatum fuisse rei probavit eventus. Ut enim Omnipotens Deus famulum suum ab omni labe mundanæ fragilitatis ad purum castigaret, utque adversariis ejus quam nihil contra fidei virtutem valerent ostenderet, voluit eum tanto tempore segregatum ab hominibus & suæ carnis dolore & antiqui hostis acriori certamine proba-

„ probari. Ut autem reddita tranquillitate insulam repetivimus, invenimus eum AN.CHR
„ suo Monasterio egressum, sedere in domo in qua nos manere solebamus. Et 687
„ quia necessitas quædam poscebat Fratres qui mecum venerant renavigare ad 20. Martii.
„ proximum litus; ipse remanens in insula, confestim Patri ministerium præbere
„ curavi. Siquidem calefaciens aquam abluebam pedem ejus, qui gratia diutini
„ timoris jam tunc ulcus habebat: ac profluente sanie cura indigebat. Sed & vi-
„ num calefaciens attuli, eumque gustare rogavi. Videbam namque in facie
„ ejus, quia multum inedia simul & languore erat defessus. Completa cura-
„ tione resedit quietus in stratu: resedi & ego juxta eum. Cumque sileret, dixi:
„ Video, Domine Episcope, quia multum vexatus es ab infirmitate postquam
„ recessimus a te: & mirum quare nolueris ut aliquos nostrum qui tibi ministrarent,
„ hic dimitteremus abeuntes. At ille: Dei, inquit providentia & voluntate ge-
„ stum est, ut præsentia & auxilio destitutus humano aliqua paterer adversa.
„ Postquam enim a me digressi estis, continuo cœpit languor ingravescere. Ideo-
„ que de mea mansione egrediens huc intravi, ut quicumque vestrum mihi mini-
„ stratori advenirent, hic me possent invenire: nec meam mansionem necesse ha-
„ berent ingredi. Ex quo autem ingrediens hac in sede membra composui, non
movi me hinc, sed quinque diebus his & noctibus hic quietus permansit. Cui ego:
Et quomodo, inquam, Domine mi Episcope, sic potuisti? num absque cibi per-
ceptione tanto tempore mansisti? Tum ille retecto lectisternio cui supersedebat,
„ ostendit ibi cepas quinque reconditas, & ait: Hic mihi victus erat quinque
„ diebus: quotiescumque enim os ariditate ac siti nimia aruit & ardebat, hæc
„ gustando me recreare ac refrigerare curavi. Videbatur autem una de cepis,
„ minus quam dimidia parte corrosa. Insuper ait: Et concertatores mei num-
„ quam per omne tempus ex quo in hac insula conversari cœpi, tot mihi perse-
„ cutiones quot in his quinque diebus intulere. Non audebam interrogare quæ
„ essent tentationes de quibus dixerat: tantum rogavi, ut ministros susciperet.
„ Annuit ille, & quosdam nostrum secum retinuit, in quibus erat major BE-
„ DA *a* Presbyter, qui ministerio ejus familiariter semper adesse consueverat:
„ ideoque donationum acceptionumque ejus omnium conscius erat indubius.
„ Quem ob id maxime secum manere voluit, ut si cujuslibet acceptis muneri-
„ bus digna recompensatione non respondisset, illius admonitione recoleret, &
„ priusquam obiret, sua cuique restitueret. Sed & alium quemdam de Fra-
„ tribus specialiter ut inter ministros sibi adesset designavit: qui longo quidem
„ ventris fluxu graviter ægrotabat, neque a medicis poterat curari: sed me-
„ rito religionis, prudentiæ & gravitatis dignus exstiterat, qui testis esset ver-
„ borum quæ vir Dei ultima diceret, vel quo ordine ad Dominum migraret.

„ 57. Interea rediens domum, narrabam Fratribus quia venerabilis Pater in
„ sua se insula sepeliri juberet: & videtur, inquam, mihi justius esse multo & di-
„ gnius impetrare ab eo, quatinus huc opus suum transferri, & juxta honorem
„ congruum in Ecclesia condi permittat. Placuerunt illis quæ dixeram: & venien-
„ tes ad Episcopum rogabamus dicentes: Non ausi sumus, Domine Episcope,
„ contemnere jussionem tuam, qua te hic tumulari mandasti: & tamen rogandum
„ videbatur nobis, ut te ad nos transferre & nobiscum habere mereamur. At il-
„ le: Et meæ, inquit, voluntatis erat hic quiescere corpore, ubi quantulum-
„ cumque pro Domino certamen certavi, ubi cursum consummare desidero, un-
„ de ad coronam justitiæ sublevandum me a pio Judice spero. Sed & vobis com-
„ modius quoque esse arbitror ut hic requiescam propter incursionem profugorum
„ vel noxiorum quorumlibet: qui cum ad corpus meum forte confugerint, quia
„ (qualiscumque sum) fama tamen exivit de me quia famulus Christi sum; ne-
„ cesse habetis sæpius pro talibus apud potentes sæculi intercedere, atque ideo
„ de præsentia corporis mei multum tolerare laborem. At nobis multum diu
„ precantibus, laboremque hujusmodi gratum nobis ac levem fore adseveranti-
„ bus, tandem cum consilio locutus vir Domini: Si meam, inquit, dispositionem
„ superare, & meum corpus illo reducere vultis; videtur mihi optimum ut in in-

a Non confundendus iste cum Beda venerabili, qui etiam discipulum cognominem habuisse dicitur.

AN.CHR. 687 20. Martii. „ terioribus Basilicæ vestræ illud tumuletis, quatinus & ipsi cum vultis meum „ sepulchrum visitare possitis, & in potestate sit vestra, an aliqui illo de ad„ venientibus accedant. Gratias egimus permissioni & consilio illius flexis ge„ nibus in terram: ac domum redeuntes frequentius illum exinde visitare non „ destitimus.

XXXVIII. *Quomodo ministrum suum a profluvio ventris sanaverit ægrotus vir beatus.*

„ 58. Cumque increscente languore videret tempus suæ resolutionis instare, „ præcepit se in suam mansiunculam atque Oratorium referri. Erat autem „ hora diei tertia. Portavimus ergo illum: quia præ molestia languoris ipse „ non valebat ingredi. At ubi ad portam pervenimus, rogabamus ut ali„ cui nostrum liceret ad ministrandum ei pariter intrare. Non enim per annos plurimos quispiam illic præter ipsum intraverat. Qui circumspectis omnibus vidit Fratrem, cujus supra memini, ventris fluxu languentem: & ait: „ WALCHSTOD * ingrediatur mecum. Hoc enim erat nomen Fratris. Qui „ cum ad nonam usque horam intus cum illo maneret, sic egrediens vocavit „ me: Episcopus, inquiens, te jussit ad se intrare. Possum autem tibi rem „ referre novam permirabilem, quia exquo ingrediens illuc tetigi Episcopum „ deducturus eum ad Oratorium, continuo sensi me omni illa longæ infirmi„ tatis molestia carere. Non autem dubitandum supernæ pietatis hoc dispensa„ tione procuratum: ut qui multos antea sospes adhuc valensque curaverat, „ hunc quoque moriturus curaret: quatinus hoc quoque indicio pateret, etiam „ corpore infirmatus vir sanctus quantum spiritu valeret. In qua profecto cu„ ratione sequebatur exemplum beatissimi & reverentissimi Patris Aurelii Au„ gustini Episcopi: qui dum pressus infirmitate qua & mortuus est decumbe„ ret, venit quidam eum suo ægroto rogans ut eidem manum imponeret, quo „ sanus esse posset. At ille: Si, inquit, aliquid in his possem, mihi hoc uti„ que primitus præstitissem. Rursus is qui venerat: Te, inquit, visitare præ„ ceptus sum, siquidem in somnis dictum accepi: Vade ad Augustinum Epi„ scopum ut eidem manum imponat, & salvus erit. Quo ille audito mox „ ægrotanti manum benedicens imposuit, nec mora sanatum ad propria re„ misit.

* Anonimo Pallistod.

XXXIX. *Quæ ultima mandata Fratribus dederit & percepto Viatico inter verba orationis spiritum reddiderit cœlis.*

„ 59. Intravi autem, inquit, ad eum circa horam diei circiter nonam: inve„ nique eum recumbentem in angulo sui Oratorii contra altare; adsidere cœpi „ & ipse. Nec multa loquebatur: quia pondus ægritudinis facilitatem loquen„ di minoraverat. Verum me diligentius inquirente, quem hereditarium sermo„ nem, quod ultimum vale Fratribus relinqueret; cœpit disserere pauca, sed for„ tia de pace & humilitate, cavendisque eis. Pacem, inquit, inter vos semper & „ charitatem custodite Divinam: & cum de vestro statu consilium vos agere neces„ sitas poposcerit, videte attentius ut unanimes exsistatis in consiliis. Sed & cum „ aliis Christi servis mutuam habetote concordiam, nec venientes ad vos hospi„ talitatis gratia domesticos fidei habeatis contemptui: sed familiariter ac beni„ gne tales suscipere, tenere ac dimittere curate, nequaquam vos meliores arbi„ trantes ceteris ejusdem Fidei & vitæ consortibus. Cum illis autem qui ab unita„ te Catholicæ pacis, vel Pascha non suo tempore celebrando, vel perverse vi„ vendo aberrant, vobis sit nulla communio: sciatisque & memoria retineatis, „ quia si vos unum e duobus adversis eligere necessitas coegerit, multo plus diligo „ ut eruentes de tumulo tollentesque vobiscum ossa mea recedatis ab his locis, „ & ubicumque Deus providerit incolæ maneatis, quam ut ulla ratione consen„ tientes iniquitati Schismaticorum jugo colla subdatis. Catholica Patrum sta-

„ tuta

„ tuta diligentissime discere atque observare contendite: ea quoque quæ per AN.CHR.
„ meum ministerium vobis Divina pietas Instituta vitæ regularis dare dignata 687
„ est, exercete solliciti. Scio enim quia etsi quibusdam contemptibilis vixi: 20. Martii.
„ post meum tamen obitum qualis fuerim, quam mea doctrina non sit con-
„ temnenda videbitis. Hæc & his similia vir Domini per intervalla locutus,
„ quia vis (ut diximus) infirmitatis possibilitatem loquendi ademerat, quie-
„ tum exspectatione futuræ beatitudinis diem duxit ad vesperam, cui etiam
„ pervigilem quietis in precibus continuavit & noctem. At ibi consuetum no-
„ cturnæ orationis tempus aderat, acceptis a me Sacramentis salutaribus *a* exi-
„ tum suum quem jam venisse cognovit, Dominici Corporis & Sanguinis com-
„ munione munivit, atque elevatis ad cœlum oculis, extensisque in altum ma-
„ nibus intentam supernis laudibus animam ad gaudia regni cœlestis emisit *b*.

XL. *Quomodo juxta prophetiam Psalmi quem eo moriente cantaverant, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino juvante iterum protecti.*

„ 60. At ego statim egressus, nuntiavi obitum ejus Fratribus qui & ipsi
„ noctem vigilando atque orando transegerant, & tunc forte sub ordine no-
„ cturnæ laudis dicebant Psalmum quinquagesimum nonum, cujus initium
„ est: *Deus repulisti nos & destruxisti nos, iratus es & misertus es nobis*. Nec
„ mora, currens unus ex eis, accendit duas candelas: & utraque manu te-
„ nens adscendit eminentiorem locum, ad ostendendum Fratribus qui in
„ Lindisfarnensi Monasterio manebant, quia illa sancta anima jam migrasset
„ ad Dominum. Tale namque inter se signum sanctissimi ejus obitus con-
„ dixerant. Quod cum videret Frater qui in specula Lindisfarnensis insulæ,
„ longe decontra eventus ejusdem pervigil exspectaverat horam, cucurrit ci-
„ tius ad Ecclesiam ubi collectus omnis Fratrum cœtus nocturnæ psalmodiæ
„ sollemnia celebrabat, contigitque ut ipsi quoque intrante illo præfatum
„ canerent Psalmum: quod superna dispensatione procuratum rerum exitus
„ ostendit. Siquidem sepulto viro Dei, tanta Ecclesiam illam tentationis
„ aura concussit, ut plures e Fratribus loco magis cedere quam talibus vel-
„ lent interesse periculis. Attamen post annum *c* ordinato in Episcopatu
„ EADBERTO magnarum virtutum viro & in Scripturis nobiliter erudito,
„ maximeque eleemosynarum operibus dedito, fugatis perturbationum pro-
„ cellis, ut Scripturæ verbis loquar, ædificavit Jerusalem, id est visionem
„ pacis Dominus, & dispersiones Israel congregavit. Sanavit contritos corde
„ & alligavit contritiones eorum: ut palam daretur intelligi quid significa-
„ ret Psalmus cum cognita beati viri morte cantatus: quia videlicet post
„ ejus obitum repellendi ac destruendi essent ejus cives, sed post ostensio-
„ nem iræ minantis, cœlesti protinus miseratione resovendi. Cujus sententia
„ quoque Psalmi, eidem sensui concordare qui retractat intelligit. Imposi-
„ tum autem navi venerabile corpus Patris ad insulam Lindisfarnensium re-
„ tulimus: quod magno occurrentium agmine, chorisque canentium susce-
„ ptum est *d*, atque in Ecclesia B. Apostoli Petri ad dexteram altaris pe-
„ trino in sarcophago repositum.

Iii iiiij XLI. *Quo-*

a Nimirum Pœnitentia & Unctione, nam de Viatico postea agit.

b Scilicet anno 686 quod diserte probat Turgotus in lib 1. cap 2. immo etiam Beda satis indicat, dum Cuthbertum anno (ut superius cap. 27. adnotavimus) 685. ad Episcopi dignitatem assumptum, & post biennium mortuum tradit capp. 24. 36 supra & alibi. Denique mortuus est 14. Kalend. April. & quidem *feria quarta* ex num. 55. anno proinde præcitato 687. quo dies Dominica litera F, feria quarta litera B. prædita erat. Ergo anni duo Pontificatus Cuthberti (quod notaverunt socii Bollandiani) non a die consecrationis anno 685. ipso Paschæ festo die celebratæ, sed ab ejus electione sub finem anni superioris facta computandi sunt.

c Quippe testante Beda in lib. 4. Hist. cap. 29. *Episcopatum Ecclesiæ illius anno uno servabat venerabilis Antistes* VVILFRIDUS, *donec eligeretur qui pro Cudberhto Antistes ordinari deberet. Ordinatus est autem postbac Eadberius*, &c. Eo tempore socii Bollandiani contigisse ajunt cladem hic descriptam, ob eam scilicet causam, quod *S. Vvilfridus antiqua Statuta Patrum & ipsius S. Cuthberti quæ hactenus observarant, & quæ S. Cuthbertus moribundus illis commendarat, voluerit abrogare, & Regulam S. Benedicti aut introduci, aut solam observari*. Verum ista prorsus incerta sunt.

d Notanda quædam addit Anonymus lib. 4. *A navigantibus ad insulam nostram delatus, toto corpore lavato, capite sudario circumdato, oblatis super sanctum pectus positis, vestimenta Sacerdotalia indutus, in obviam Christi calciamentis suis præparatis, in sindone cerata curatus, animam habens cum Christo gaudentem, corpus incorruptibile, requiescens & quasi dormiens in sepulcro lapideo honorabiliter in Basilica deposuerunt*. Oblatarum nomine intelligit forsitan calicem, &c. de quibus infra in Notis ad cap. 42.

Digitized by Google

AN CHR. 687 20. Martii.

XLI. *Quomodo puer dæmoniacus sit humo, cui lavacrum corporis ejus infusum est, in aquam missa sanatus.*

61. Sed nec defuncto ac tumulato Christi famulo signa sanitatum quæ vivens exercuerat, cessare potuerunt. Contigit namque puerum quemdam in territorio Lindisfarnensium, atrocissimo dæmone vexari, itaut sensu rationis funditus amisso clamaret, ejularet, & vel sua membra vel quidquid attingere posset morsibus dilaniare niteretur. Missus est ad energumenum Presbyter de Monasterio: qui cum solitus fuisset per exorcismi gratiam immundos fugare spiritus, huic tamen obsesso prodesse nil prorsus valebat. Unde dedit consilium patri illius, ut impositum carro puerum ad Monasterium deferret, atque ad Reliquias beatorum Martyrum, quæ ibi sunt, Dominum pro illo precaretur. Fecit ut monuerat: sed noluere sancti Dei Martyres ei petitam reddere sanitatem, ut quam celsum inter eos locum Cuthbertus haberet ostenderent. Cum ergo insanus ululando, ingemiscendo, & frendendo dentibus nimio cunctorum visus & auditus horrore concuteret, nec esset qui aliquod remedii genus excogitare quivisset, tunc ecce quidam de Presbyteris edoctus in Spiritu, per opitulationem B. Patris Cuthberti illum posse sanari, venit clanculo ad locum, ubi noverat effusam fuisse aquam, qua corpus ejus defunctum fuerat lotum: tollensque inde modicam humi particulam immisit in aquam. Quam deferens ad patientem, infudit in ore ejus, quo horribiliter hiante, voces diras ac flebiles emittebat. Statim autem ut attigit aquam, continuit clamorem, clausit os, clausit & oculos, qui sanguinei & furibundi patebant: caput & corpus totum reclinavit in requiem. Qui etiam placido sopore noctem transegit: & mane de somno simul & vesania consurgens, liberatum se a dæmonio quo premebatur beati Cuthberti meritis & intercessione cognovit. Mirandum & bonis omnibus delectabile spectaculum! cum videres filium cum patre sospitem loca sancta circuire, Sanctorum auxilio gratias sanissima mente referre, qui pridie præ insania mentis nec seipsum qui esset vel ubi esset poterat agnoscere. Qui ubi tota Fratrum caterva adstante, vidente, & congratulante, ad Reliquias Martyrum genibus flexis dedit laudem Deo Domino & Salvatori nostro JESU-CHRISTO, jam & ab hostis verbere liberatus, & in fide firmior quam fuerat effectus, ad propria rediit. Ostenditur usque hodie fossa illa cui memorabile infusum est lavacrum quadrato schemate facta, ligno undique circumdata, & lapillis impleta. Est autem juxta Ecclesiam in qua corpus ejus requiescit, ad partem meridianam. Factumque est ex eo tempore, ut plures sanitatum operationes per eosdem lapides vel eamdem terram Domino donante fierent.

XLII. *Quomodo corpus ejus post undecim annos sit sine corruptione inventum.*

62. Volens autem latius monstrare Divina dispensatio, quanta in gloria vir sanctus post mortem viveret, cujus ante mortem vita sublimis, crebris etiam miraculorum patebat indiciis; transactis sepulturæ ejus annis undecim *, immisit in animo Fratrum ut tollerent ossa illius; qui more mortuorum consumpto jam & in pulverem redacto corpore reliquo, sicca invenienda rebantur, atque in levi arca recondita, in eodem quidem loco, sed supra pavimentum dignæ venerationis gratia locarent. Quod dum sibi placuisse EADBERTO Antistiti suo medio ferme Quadragesimæ tempore referrent, annuit consilio eorum; jussitque ut die depositionis ejus, quæ est tertiadecima Kalendarum Aprilium, hoc facere meminissent. Fecerunt autem ita. Et aperientes sepulcrum, invenerunt corpus totum quasi adhuc viveret integrum: & flexibilibus artuum compaginibus multo dormienti quam mortuo similius. Sed & vestimenta quibus indutum erat non solum intemerata, verumetiam prisca novitate & claritudine miranda parebant. Quod ubi viderunt, nimio mox timore sunt & tremo-

* anno 698.

tremore perculsi, adeout vix aliquid loqui, vix auderent intueri miraculum quod parebat: vix ipsi quid agereot nossent. AN.CHR. 687

63. Extremam autem indumentorum ejus partem pro ostendendo incorruptionis signo tollentes, (nam quæ carni illius proxima aderant prorsus tangere timebant) festinarunt referre Antistiti quod invenerant: qui tum forte in remotiore a Monasterio loco, refluis undique maris fluctibus cincto solitarius manebat. In hoc etenim semper Quadragesimæ tempus agere in hoc quadraginta ante Dominicum Natale dies in magna continentiæ orationis & lacrymarum devotione ducere consueverat. In quo etiam venerabilis prædecessor ejus Cuthbertus priusquam Faroe peteret, sicut & supra docuimus, aliquamdiu secretus Domino militabat. Attulerunt autem & partem indumentorum: quæ corpus sanctum ambierant: quæ cum ille & munera gratanter acciperet, & miracula libenter audiret, (nam & ipsa indumenta quasi Patris adhuc corpori circumdata miro deosculabatur affectu) Nova, inquit, indumenta corpori pro his quæ tulistis circumdate *a*, & sic reponite in thecam quam parastis. Scio autem certissime, quia non diu vacuus remanebit locus, qui tanta cœlestis miraculi virtute consecratus est. Et beatus est multum, cui in eo sedem quiescendi Dominus veræ beatitudinis auctor atque largitor concedere dignatur. Adjecitque mirando quæ quondam versibus dixit, & ait: 20. Martii.

Quis Domini expediet cœlestia munera dictis,
Vel paradisiacas quæ capit auris opes?
Cum pius infesti dirupto pondere leti
Vivere siderea semper in arce dabit.
Mortua nunc tanto qui membra decorat honore.
Pulcraque perpetuæ pignera præstat opis.
Quamque beata domus sub tanto quæ hospite fulget,
Nescia quæ nævi lumine læta micat!
Nec tibi difficile Omnipotens mandare sub arvo,
Ne depasta voret funera labes edax.
Qui triduo servas ceti sub viscere vatem,
Lucis iter pandens mortis ab ore tuo.
Qui ignibus in mediis insontia membra tueris,
Ne Hebræum noceat b Chaldea flamma decus.
Dena quater renovas per frigora plebis amictum,
Quæ Phariam fugiens invia servat humum.
Qui rediviva levem formas in membra favillam,
Cum tremet Angelicis mundus ab axe tubis.

Hæc ubi multis cum lacrymis ac magna compunctione Pontifex tremente lingua complevit, fecerunt Fratres ut jusserat: & involutum novo amictu corpus levique in theca reconditum supra pavimentum Sanctuarii composuerunt.

XLIII. *Quomodo corpus Eadberti Episcopi in tumulo viri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt.*

64: Interea Deo dilectus Antistes Eadbertus morbo corripitur acerbo: & crescente per dies multumque ingravescente ardore languoris, non multo post, id est Nonas Majas *c* etiam ipse migravit ad Dominum: impetrato ab eo mu-

a In detectione sacri corporis anno 1104. facta præter *pallium*, *Dalmaticam ex purpura & linteamina*, invenerunt *pectinem eburneum*, *forcipes*, *altare argenteum*, *Corporalia cum Patena*, *etiam Calicem parvum quidem*, *sed materia & opere pretiosum: cujus inferior pars figuram Leonis ex auro purissimo habens gestat dorso lapidem onichinum arte pulcherrima cavatum*, uti in Libro Transl. Et Anonymus addit: *Nam sudarium revolventes quo caput ejus cingebatur, pristinæ candiditatis pulchritudinem custodiens, & ficones novi quibus calceatus est, in Basilica nostra inter Reliquias pro testimoniis usque hodie habemur*. Infra etiam sub finem lib. 4. *calceamenta seu ficones* Cuthberti ad paralytici curationem adhibita fuisse testatur.

b Recte: nam *nocere* apud probos Auctores non raro cum quarto casu conjungitur. Alii pro *noceat* corrigunt *lædat*.

c Ipso die colitur in Martyrol. Bened. S. Eadbertus, cujus obitus post annos a S. Cuthberti obitu undecim, Christi scilicet 698. quo S. Cuthberti translatio facta est, contigit. Lege Bedæ Historiam lib. 4. cap. 30.

Digitized by Google

AN.CHR. 687 20. Martii. eo munere quod diligentissime petierat, videlicet ut non repentina morte, sed longa excoctus ægritudine transiret e corpore. Cujus corpus in sepulcro B. Patris Cuthberti ponentes apposuerunt desuper arcam in qua incorrupta ejusdem Patris membra locaverant. Ubi nuncusque si petentium fides exigat, miraculorum signa fieri non desinunt. Sed & indumenta, quæ sanctissimum corpus ejus vel vivum vel sepultum vestierant, a gratia curandi non vacant.

XLIV. *Qualiter ægrotus ad tumbam orando sit sanatus.*

65. Denique adveniens transmarinis e partibus Clericus quidam reverentissimi & sanctissimi WILLEBRORDI Clementis Fresonum gentis Episcopi, dum aliquot dies ibidem hospes moraretur, decidit in infirmitatem gravissimam, itaut invalescente per longum tempus ægritudine jam desperatus jaceret. Qui cum victus dolore videretur sibi nec mori nec vivere posse, invento salubri consilio dixit ministro suo: Obsecro perducas me hodie post celebratas Missas adorare ad corpus sanctissimum viri Dei: (erat enim dies Dominica) spero per gratiam intercessionis ejus his cruciatibus eripiar, ut vel sanatus ad præsentem vitam redeam, vel defunctus perveniam ad æternam: Fecit ille ut rogaverat iste: baculoque innitentem ægrotum in Ecclesiam non parvo cum labore perduxit. Qui cum ad sanctissimi ac Deo dilecti Patris sepulcrum genua curvaret, caput in terram demitteret, pro sua sospitate rogaret, tantas continuo vires suum corpus de incorrupto illius corpore accepisse persensit, ut absque labore ipse ab oratione resurgeret; absque adminiculo vel ministri ducentis vel baculi sustentantis ad hospitium rediret. Qui post dies paucos, roborata ad integrum virtute viam quam disposuerat peregit.

XLV. *Quomodo paralyticus per ejus calciamenta sit sanatus.*

66. Erat in Monasterio quodam non procul inde posito adolescens, ea quam Græci paralysin vocant infirmitate omni membrorum officio destitutus. Unde Abbas ipsius sciens in Monasterio Lindisfarnensi medicos esse peritissimos, misit eum illo, rogans infirmanti si quid possent curationis conferrent. Qui cum suo quoque Abbate & Episcopo jubentibus diligenter illi adsisterent, & quidquid nossent erga eum industriæ medicinalis impenderent, nihil omnino proficere valebant: quin potius crescebat cotidie morbus, & paullatim in deteriora vergebat, adeout excepto ore nullum pene membrorum posset loco movere: Cumque a carnalibus medicis diu frustra laborantibus desperatus ac desertus jaceret, confugit ad Divinum Medici cœlestis auxilium: qui in veritate petitus, propitius fit omnibus iniquitatibus nostris, qui sanat omnes languores nostros. Rogavit namque ministrum suum, ut aliquam sibi portiunculam de incorruptibilibus sacri corporis afferret exuviis: quia crederet per hujus se virtutem ad gratiam sanitatis Domino largiente reversurum. Qui consulto Abbate attulit calciamenta quæ viri Dei in sepulcro pedes induerant, & ea pedibus dissolutis ægroti circumdedit; siquidem primo a pedibus eum paralysis apprehenderat. Fecit autem hoc noctis initio, cum tempus requiescendi adesset: statimque ille placidum dimissus in soporem, procedente intempestæ noctis silentio cœpit alternis palpitare pedibus: ut palam qui vigilabant & videbant ministri animadverterent, quia donata per Reliquias viri sancti virtute medicandi, sanitas optata a planta pedum per cetera membra esset transitura. At ubi consuetum in Monasterio nocturnæ orationis signum insonuit, excitatus sonitu resedit ipse. Nec mora, solidatis interna virtute nervis, artuumque compagibus universis, & dolore fugato, sanatum se esse intelligens surrexit: & in gratiarum actione Domino omne nocturnæ sive matutinæ psalmodiæ tempus stando persolvit. Mane autem jam facto processit ad Ecclesiam: videntibusque & congratulantibus universis, circuivit loca sancta orando, & suo Salvatori sacrificium laudis offerendo. Factum namque est pulcherrima rerum conversione, ut

ne, ut is qui dissolutus toto corpore illuc in vehiculo perlatus fuerat, inde stri- AN CHR.
ctus firmatisque membris omnibus domum per se rediret incolumis. Unde me- 687
minisse juvat, quia hæc est mutatio dexteræ Excelsi, cujus memoranda ab ini- 20. Martii
tio mirabilia mundo fulgere non cessant.

XLVI. *Qualiter Anachorita Felgidus operimento ejus parietis in vultu sit mundatus.*

67. Nec prætereundum arbitror quid miraculi cœlestis etiam tunc per Reliquias Sanctissimi Oratorii, in quo Pater venerabilis solitarius Domino militare consueverat, Divina pietas ostenderit. Quod tamen utrum meritis ejusdem B. Patris Cuthberti, an successoris ejus EDILWALDI *a*, viri æque Deo dediti, adscribendum sit, internus Arbiter noverit. Neque aliqua ratio vetat utriusque merito factum credi, comitante etiam fide reverentissimi Patris FELGIDI: per quem & in quo miraculum ipsum, quod refero, sanationis completum est. Ipse est qui tertius ejusdem loci & militiæ spiritualis heres, hodie major septuagenario, in magno vitæ futuræ desiderio terminum præsentis exspectat. Cum ergo viro Dei Cuthberto ad cœlestia regna translato, Edilvvaldus ejusdem insulæ & Monasterii colonus existere cœpisset, qui & ipse multos antea per annos in Monachica conversatione probatus, rite gradum Anachoriticæ sublimitatis adscenderat; reperit quia parietes præfati Oratorii, qui tabulis minus diligenter coaptatis erant compositi, longa essent vetustate dissoluti: & separatis ab invicem tabulis facilem turbinibus præbuissent ingressum. Sed vir venerabilis, qui cœlestis ædificii magis quam terreni decorem quærebat, sumpto feno vel argilla, vel quidquid hujusmodi materiæ reperisset stipaverat rimulas: ne cotidianis imbrium sive ventorum injuriis ab orandi retardaretur instantia. Cum hæc igitur Edilvvaldus ingressus locum vidisset, postulavit a frequentantibus se Fratribus pelliculam vituli, eamque illo in angulo quo & ipse & prædecessor ejus Cuthbertus sæpius orans stare vel genuflectere solebat, clavis affixam violentius procellarum opposuit. At postquam ipse quoque expletis ibi duodecim continuis annis, gaudium supernæ beatitudinis intravit, ac tertius locum eumdem Felgidus incolere cœpit; placuit reverentissimo Lindisfarnensis Ecclesiæ Pontifici EADFRIDO dissolutum vetustate Oratorium illud a fundamentis restaurare. Quod dum esset opus expletum, & multi devota religione a beato Christi Athleta Felgido postularent, quatinus aliquam illis particulam de Reliquiis Sancti ac Deo dilecti Patris Cuthberti sive successoris ejus Edilvvaldi dare debuisset, visum est illi divisam particulatim memoratam pelliculam petentibus dandam: sed daturus eam aliis, prius in se ipse quid hæc virtutis haberet expertus est. Habebat namque vultum deformi rubore simul & tumore perfusum: cujus quidem futuri in eo languoris, & prius cum adhuc communi inter Fratres vita degeret, adspicientibus in facie ejus signa patebant. At cum in solitudine remotus minorem corpori cultum & majorem adhiberet continentiam, & quasi diutino carcere inclusus, rarius vel fotu solis vel aeris uteretur afflatu; excrevit languor in majus, faciemque totam tumenti ardore replevit. Timens ergo ne forte magnitudine hujusmodi infirmitatis solitariam deserere vitam, & communem necesse esset conversationem repetere, fideli usus est præsumptione, speravitque se illorum esse ope curandum, quorum se mansionem tenere & vitam gaudebat imitari. Mittens enim præfatæ partem pelliculæ in aquam, ipsa aqua lavit faciem suam: statimque tumor omnis qui hanc obfœderat, & scabies fœda recessit, juxta quod mihi & primo religiosus quidam Presbyter hujus Monasterii Gyruensis indicavit, qui se vultum illius & prius tumentem ac deformem nosse, & postea mundatum per fenestram manu palpasse referebat; & ipse postmodum Felgidus retulit, adstruens quia res ita ut

Pres-

a De S. Edilvvaldo seu Ethelvvaldo venerabilis Beda agit in lib. 5. cap. 1. aitque eum post Cuthbertum mansisse in insula Farne annis 12. ibidemque defunctum esse, nimirum 8. Idus Januarii quo die in Tabulis Benedictinis celebratur) & in Lindisfarnensi B. Petri Ecclesia sepultum.

AN.CHR. 687 10. Martii. Presbyter narraverat esset expleta, & quod ex eo tempore cum inclusus per multa annorum curricula maneret, ut prius immunem ab hujusmodi molestia vultum semper haberet, agente gratia Dei omnipotentis, quæ & in præsenti multos & in futuro omnes cordis & corporis nostri languores sanare consuevit satiansque in bonis desiderium nostrum, sua nos in perpetuum misericordia & miseratione coronat.

ALIA VITA BEDA AUCTORE

Ex Tomo 5. Canisii & apographo Thuaneo.

PROLOGUS AD JOHANNEM PRESBYTERUM.

DOMINO *in Domino dominorum dilectissimo* JOHANNI *Presbytero* BEDA *famulus Christi salutem.* Dici non potest, dilectissime in Christo domine, inquantum tua charitate afficiar, tuaque (si fieri posset) præsentia semper delecter: tuæ quoque sanctæ dulcedinis, etiam inter longi itineris quod inire cupis angustias, perenni memoriæ stimulo compungar. Unde tibi vel ad memoriam meæ devotionis, vel ad tuæ peregrinationis levamentum, B. CUDBERTHI Episcopi, quæ nuper versibus edidi, gesta obtuli. Absque ulla enim dubietate confido, quod tanti viri comitatus multum felicitatis conferat. Nam illius & mœrentem dulcedo consolatur affabilis, & desidem compunctio cordis fervens excitat, & periclitantem intercessio firma defendit. Scire autem debes, quod nequaquam omnia gesta illius exponere potui: cotidie namque & nova per Reliquias ejus aguntur, & vetera noviter ab his qui scire poterant indicantur. E quibus unum est, quod in meipso, sicut jam tibi dixi, per linguæ curationem, dum miracula ejus canerem, expertus sum. Si vero vita comes fuerit, & nostræ dispositioni superna voluntas favendo annuerit, spero me in alio opere nonnulla ex his, quæ prætermiseram, memoriæ redditurum. Obsecro cum ad limina beatorum Apostolorum, Deo protegente, perveneris, pro me intercedere memineris.

P R O OE M I U M.

MULTA suis Dominus fulgescere lumina sæclis
Donavit, tetricas humanæ noctis ut umbras
Lustraret Divina poli de culmine flamma.
Et licet ipse Deo natus de lumine Christus
Lux sit summa Deus; Sanctos quoque jure lucernæ
Ecclesiæ rutilare dedit, quibus igne magistro
Sensibus instet amor, sermonibus æstuet ardor,
Multifidos varium lychnos qui sparsit in orbem,
Ut cunctum nova lux fidei face fusa sub axem
Omnia sidereis virtutibus arva repleret.
Roma Petri, Paulique jubar mirata gemellum,
Gaudet Apostolicis semper victura tropæis.
Ast Asiæ lucem verbis serit ore Johannes,
Hauserat e Domini quæ pectore mystica ructat.
Bartholomeus Eoa volat per regna triumphans,
Indomitosque armis lingua domat inclytus Indos.
Tu quoque Niliacos componens, Marce, furores,
Sicca Evangelicis satias de nubibus arva.
Africa Cypriani dictis meritisque refulget,
Spernere delicias suso qui sanguine suasit.
Pictavis Hilario multum radiata Magistro,
Discutit annorum vera jam luce tenebras.

Con-

Constantinopolim Chrysostomus ille Joannes, AN.CHR. 687 20. Martii.
Aurato nitidæ lustrat fulgore loquelæ.
Nec jam orbis contenta sinu, trans æquora lampas
Spargitur effulgens, hujusque Britannia consors
Temporibus genuit fulgur venerabile nostris,
Aurea qua Cudberthus agens per sidera vitam,
Scandere celsa suis docuit jam passibus Anglos.
Hunc virtutis honor jam primo a limine vitæ,
Ætheriumque decus signis comitatur apertis.
Cujus cuncta licet nequeam tamen ultima malim
Commemorans operum vestigia tangere versu,
Quis pateant interna sacræ fundamina mentis.
Tu, rogo, summe, juva, donorum spiritus auctor :
Te sine nam digne fari tua gratia nescit.
Flammivomisque soles dare qui nova famina linguis,
Munera da linguæ, verbi tua dona canentis.

CAP. I. *Quomodo puer Dei Cudberthus per infantem sit prædicto Episcopatu admonitus.*

ALMA Deo cari primo cœlestis ab ævo
Vita micat, famuli lator quem muneris alti
Vera vocat Christus speciali ad gaudia dono,
Aurivagasque seri pompas contemnere sæcli,
Corque polo stabilire docet, quem denique dulci
Prima magisterio per tempora dirigit ævi,
Quandoque provectum sublimibus inferat astris,
Forte vago gracilis dum gramine luderet ætas,
Intererat vacuis simul indoles alma palæstris,
Subque levi lætas sumpsit luctamine palmas.
Sed Dominus digno puerilia sensa magistro
Correxit : tenero nam de grege parvulus infans
Viribus admonuit dubiis ne fidere mallet,
Et festina brevi consumere tempora luxu :
Sed stabilem Domini mentem firmaret amore.
At puer infantis risit sacra famina nolens,
Octennis trimum despectus habere magistrum.
Qui gemit, & luctu faciem persundit amaro.
Solvitur in lachrymas luctus, cunctique vicissim
Unius incertos satagunt abstergere fletus :
Nec valuere tamen solatia rapta novari.
Hunc pia complexum Cudberthus ad oscula mulcet,
Obsecrans siccare genas, deponere luctus.
Excipit & mœsto justas de corde querelas:
Quid te, care, levi subdis per inania ludo,
Quem Deus ætherio sublimis honore sacravit,
Præficiens populis, cœli quibus atria pandas?
Ingenuum stadio numquid concurrere servis
Fas erit, aut vulgi Antistes similabitur actis?
Linque tuis ergo tam dissona frivola factis,
Devotusque Deo sacrum conjungere pectus.
Hæc ait, & pueri grandævum in pectore sensum
Spiritus instituit cunctum comes almus in ævum.
Nec mirum, infantes mysteria pandere Christi,
Lactentumque sacer repleat si viscera flatus,
Qui facit humanas asinam reboare loquelas.

II. *Quo-*

AN.CHR. 687 10. Martii.

II. *Quomodo genu dolente claudus effectus sit, & Angelo medicante curatus.*

PARVULUS interea subiti discrimine morbi
Plectitur, atque regit vestigia languida pino,
Cumque die quadam sub divo fessa locasset
Membra dolens solus mitis puer, ecce repente
Venit eques niveo venerandus tegmine, necnon
Gratia cornipedi similis, recubumque salutat,
Obsequium sibi ferre rogans. Cui talia reddit:
Obsequiis nunc ipse tuis adsistere promptus
Vellem, ni diro premeretur compede gressus.
Nam tumet ecce genu, nullis quod cura medentum
Tempore jam multo valuit mollire lagonis *a*.
Desilit hospes equo, palpat genu sedulus ægrum,
Sic fatus similæ nitidam cum lacte farinam
Olla coquat pariter ferventi ....
Hocque istum calido sanandus inungue tumorem.
Hæc memorans conscendit equum quo venerat, illo
Calle domum remeans. Monitus medicina secuta est;
Agnovitque sacer medicum venisse superni
Judicis a solio summo, qui munere clausos
Restituit visus piscis de felle Tobiæ.

III. *Quomodo ventis oratione mutatis, rates in Oceanum delapsas revocaverit ad litus.*

HINC sacra majori firmatus robore corda,
Celsithronum didicit precibus pulsare Tonantem.
Est locus insignis fluvii super ostia Tini,
Eximio jam tunc Monachorum examine pollens:
Qui veherent dum ligna feri per terga fluenti,
Fluminis & venti subito feriuntur ab ictu.
Quinque fuere rates, rapido quæ gurgite cunctæ
Oceani cavum pronæ labuntur in æquor,
Jamque oculis abstracta procul, velut aliger undis
Mergulus innaret, paret per cærula puppis.
Egreditur fraterna cohors, & poplite flexo
Æthera suspiciunt, vitam, pacemque precantes.
Servatur sed hoc puero victoria lecto *,
Qui tum forte aliæ jam stabat in obice ripæ,
Vulgus & innumerum grandisque caterva ridentum:
Gaudia nam reprobis sunt tristia fata proborum.
Noxia, qui dixit linquamus gaudia Fratres:
Condoleamus & his, quos verbera mœsta fatigant:
Vel Dominum potius, qui flabra creavit & undas,
Oremus, dignetur iter donare salutis.
Rustica sed justis dissentit turba suadelis;
Ille genu flexo vultu mox presserat arva:
Mutantur venti, ratibusque in litora jactis
Erubuit lætum viso pro numine vulgus,
Glorificatque Deum, firmet qui vota suorum.

* idest electo.

IV. Quo-

a Id est leporibus: nam leporum ossa mederi tibiarum morbis ajunt.

IV. *Quomodo cum pastoribus positus animam S. Ædani Episcopi ad cœlum ferri ab Angelis adspexerit.*

HÆC inter, teneros lætis dum collibus agnos
Pasceret, ecce vigil nocturnis cernit in hymnis,
Ignea sidereis fulgescere castra maniplis,
Atque polis Sanctum rutilæ per gaudia pompæ
Ferre animam, sociisque sopor quos presserat infit :
Heu miseri lento premimur qui pectora somno,
Cernere nec vigilum cœlestia facta meremur !
Pervigil en modico magnalia tempore crevi *
Tanta Dei, bifores portæ reserantur olympi,
Inditur ætheriæ felix qua spiritus aulæ
Angelicis comitatus ovans, qui sidera flammis
Transit, & altithronum gaudet modo visere Regem.
Antistes fuit iste reor, plebisve sacratæ,
Summus in arce nitens, comitum quem flammea tantis
Excipit æthra choris, lucisque ad limina vexit.
Discite, Pastores, vigili tutamine mandris
Insidias noctis, furvosque cavere leones,
Vobis ut Angelicæ pateant sacra carmina laudis,
Bethleaque Deum cernatis in arce potentem.
Hæc memorans trepidas socio sub pectore laudes
Accendit, miranda fides rerum. Ædanus ille
Tempore decessit Domini orans lætus ad aulam.

* idest adspexi

V. *Quomodo idem Ædanus tempestatem nautis prædicens, oleum quo mitigaretur dederit.*

GESTA Sacerdotis hujus veneranda per orbem,
Et doctrina nitet, memori narranda relatu.
Tangere sed breviter exemplis sufficit unum.
Presbyter undisoni quidam vada cærula ponti
Scandere jussus, adit supplex oracula vatis,
Seque suosque rogans precibus tutarier almi.
Antistes cui celsus ait : Petis æquor ut altum,
Obvius adverso insurget Septemtrio flatu :
Venti sed fremitus, tempestatesque sonoras
Chrismate quod dederim promptim lenire memento.
Unguine tunc sumpto nautæ præpinguis olivæ,
Æquora conscendunt, velique patentibus alis
Sulcabat media puppis secura profundum.
Cum subito gravis instat hiems, furit undique pontus,
Tardans abrepræ vestigia cœpta carinæ.
Immisso tandem pinguis medicamine guttæ,
Mansuefacta feros componens unda tumores
Pandit iter lætum. Virtus sic una gemello
Effulget radio, dictis qui tristibus ante
Terruerat, prompto relevat solamine mœstos :
Quique prophetali præfatur mente futura,
Ipse clementa suis refrenat turbida jussis.

AN.CHR. 687 20. Martii.

VI. *Quomodo Cuthbertus iter faciens, cibum caballo indice repererit.*

RURSUS casta Deo Cudberthus pectora plenus,
Ingrediens itiner *a*, pluvio concluditur Euro,
Frigora quaque volans percurrit sidera nimbus,
Divertitque rigens veteris sub tecta tabernæ,
Condiderat pecorum qua sola per avia custos,
Parieti & adnectit quo venerat ipse caballum.
Expectansque udos Dominum componere flatus,
Divinis horam dum sacrat laudibus almus,
Cernit equum subito ipsius decerpere morsu
Tecta casæ, fenique fluunt in fasce cadentis
Mista pio juveni summo convivia dono:
Qualia siccato meruisti gramine quondam
Flammeus ætherias vates qui scandis ad auras.
Ergo facer calidi panis, carnisque superna
Jam dape pastus agit grates, positisque procellis
Carpit iter gaudens Christo comitante serenum.

VII. *Quomodo Angelum hospitio recipiens dum panem quærit ministrare terrenum, cælesti ab eo remunerari meruerit.*

HINC majora petens Monachis Hrypensibus, almus
Corpore, mente, habitu factisque adjungitur: & mox
Ponitur hospitibus famulus, justoque libenter
Subditus obsequio, celsæ de mœnibus aulæ
Cernere promeruit gaudens, & pascere civem.
Hospitis hic habitum mediæ sub tempore brumæ
Advenit Vatisque humili de more receptus,
* f. artus Aptos * abluitur sacros, quique algida blando
Palmarum adclinis mulcet vestigia fotu;
Subnixusque rogat dignetur ut usque morari,
Defessus lætis dapibus quo membra noventur,
Ne frigusque famesque nivosaque flabra Decembri
Ingeminent itiner longo sub calle rigentis,
Qui matutinis advenerit algidus auris.
Atque reluctantem, summi per regna Tonantis
Adjurans, tandem sistitque famemque repellit,
Digreditur cupiens panem deferre calentem,
Hesternæ *b* quod tantum superessent fragmina cœnæ:
Convivam rediens quærit, sed nulla viantis
Signa pedum niveo quoquam conspexit in arvo.
Interiora petens roseo nidore referta
Repperit hæc, mirum dictu! pariterque tuetur
Tres inibi e nitido fulgentes polline panes.
Talia dum pavido Cudberthus pectore fatur:
Cerno quidem, ætheria descenderat hospes ab aula,
Cognatisque levis se reddidit aliger astris:
Pascere non pasci veniens, & fercula portans,
Qualia non surgunt nostræ de germine messis.
Lilia nec candent, nec sic rosa fulgida fragrat,
Nostraque mannifluo spernuntur mella sapore.

Non

a *Itiner* ac *iter* promiscue hic usurpat Beda. Plautus Mercat. Act. 2. Sc. 2. Lucretius in 6. Manilius lib. 1. aliique veteres apud Vossium in Etymologico memorati usurparunt. Lege Nonium Marcellum *de mutata declinatione*.

b Beda pronuntiasse videtur *sterna* pro *hesterna*: cum admodum quo quidam *Spania* pro *Hispania*.

Non hæc ergo meus tosto de viscere fornax, AN.CHR. 687
Sed paradise, tuus gignit sacra munera fructus. 20. Martii.
Nec mirum nostras dives quod respuit escas,
Perpetuum vitæ fruitur qui pane per ævum.
Nam vir mente Deo devotus, & ore jocundus,
Sanctificos Patrum Domini sub laudibus actus
Commemorare solens, proprios quoque sæpius infert,
Egerit ætherio tantum quos teste triumphos.

VIII. *Quomodo animalia maris in quo pernox oraverat, illi regresso præbuerint obsequium; & Frater qui hæc videbat præ timore languescens, ejus sit oratione recreatus.* al. cap. 10.

INTEREA juvenis solitos nocturnus ad hymnos
Digreditur: lento quidam quem calle secutus,
Illius incertos studuit dignoscere gressus.
Ad mare deveniunt: collo tenus inditus undis
Marmoreo Cudberthus agit sub carmine nocte
Egreditur ponto, genibusque in litore fixis,
Expandit geminas supplex ad sidera palmas.
Tum maris ecce duo veniunt animalia fundo,
Vatis & ante pedes fulva sternuntur arena:
Hinc gelidas villu *, flatuque foventia plantas, * villis
Æquoreum tergunt sancto de corpore frigus:
Supplice tum nutu sese benedicier orant.
Qui parens votis, verbo, dextraque ministris
Impendit grates, patriasque remittit ad undas,
Ac matutino tectis se tempore reddit.
Hæc comes ut vidit perculsus corde pavore,
Semianimem curvo flatum trahit abditus antro.
At revoluta dies noctis cum pelleret umbras,
Æger adest vati supplex, genibusque volutus
Se poscit Domino prece commendare profusa,
Inciderit mœstam subito quod pondere noctem.
Num nostrum e speculis, dixit tentando latenter
Lustrabas iter? sed nunc donabitur error
Jam tibi poscenti, retices si visa quousque
Decedam mundo. Summique exempla magistri
Exsequitur, misso renovans qui lumine cæco
Præcipit auctorem reducis celare salutis.
Tum prece languorem pellit, culpamque relaxat.
Inque dies meritis crescendi summa Tonantis
Gratia testis adest: pandunt miracula mentem;
Jamque prophetalis stellanti e culmine virtus
Candida prærutilo irradiat præcordia flatu.

IX. *Quomodo nautis tempestate preclusis serenum mare ad certum diem prædixerit, & orando cibos impetraverit.* al. cap. 11.

PICTORUM interea puppi defertur ad oras:
Sed reducem rigido tardant freta clausa Decembre.
Cumque fames, frigusque, marisque pericla furentis,
Nubila cum tonitrus, cum grando, polique micantes
Externo trepidos quaterent sub litore nautas.
Venerat alma dies, natus qua corpore signis
Enituit Christus cœlorum gloria terris.

AN CHR. 687 20. Martii.

Ille, ut erat placidus, blando sic pectore fatur :
Quid rogo, tanta tenet nostras ignavia mentes,
Tam feta quin ullo scindamus vincula nisu?
Cernitis æquoreo canescat ut aggère tellus,
Aer aquas manat, glacies mare, nox tegit æthram :
Corda fame tabent, hominumque juvamina desunt.
Ergo Deum testat precibus pulsare supinis,
Rubra suis quondam pelagi qui limina pandit,
Nube domum, nimbo panem dat, pocula saxo,
Noctis & horriferas flamma duce discutit umbras.
Tanta dies præsens cujus de munere dono
Promeruit, quaterna magi thesaura ferentes,
Mortalem, Regemque, Deumque tuentur & orant.
Quo lavat ipse suo Dominus Baptismate mundum,
Clausa diu reserans credentibus æthera seclis.
Dulcia quo fontes flagrant de gurgite vina,
Munere deque rubent Domini per pocula lymphæ.
Sic quoque nostra Deo remeant duce prospera credo,
Illum si rogitans firmet fiducia pectus.
Hæc ubi dicta, freti socios sub litore sistens,
Suerat ubi vigiles supplex jam ducere noctes :
Ceu decisa videt piscis tria viscera frusta,
Et genibus Dominum positis veneratus adorat,
Laudibus accumulans fidei venerabile donum.
Tot superant *, Vates, convivia solibus, inquit,
Conditor æquavit : quibus actis, æquora placata
Navigero patrium nos calle reducet ad arvum.
Tum laribus torrent epulas, gratesque gerendo,
Exhibita triduo recreant dape cœlitus artus,
Quæ nova mellito testantur dona sapore.
Jamque die quarto lætis cessantibus austris
Blanda salutiferum capiunt trans æquora portum.

* idest supersunt.

X. *Quomodo iter faciens, aquila ministra viaticum & percepturum se esse prædixerit & perceperit.*

INDE Sacerdotis meritoque graduque potitus
Tendebat populos vitæ renovare fluentis.
Forte viæ comiti, sed præscius ipse futuri,
Fare sodalis, ait, quo fercula sumere mens sit.
Hæc & ego, dixit, dubio sub pectore mecum,
Prandia non tulimus vasis, domus hospita non est :
Iejuni fessique itiner complere nequimus.
Respondit Senior : Domino si fidere discas,
Providet ille dapes, Vatem qui pascere corvos
Jussit. Jam adspectas aquilam vaga flabra secantem?
Nos valet hac etiam Omnipotens satiare ministra.
Dumque iter inceptum peragunt, venere sub amnem :
Et volucrem rubro quæ celsa sub axe volarat
Marmoris in ripa residere tuentur. At altus,
Cernis (ait Vatis) nostram super æquora servam?
Curre rogo, & Dominus misit quæ munera defer.
Attulit at piscem; medium secat, atque ministræ
Parte famem pellit, firmant sua pectora parte.
Utque viam superant jussis lymphisque salutis
Pandit iter populis, cœli per regna vocandis.

XI. *Quo-*

AN.CHR. 687 20. Martii.

XI. *Quomodo prædicans populis phantasticum subito ignem diaboli & præviderit venturum, & venientem exstinxerit.*

al. cap. 13.

TEMPORE non alio pandens cœlestia terris,
Impia jam pulchre ludibria prodidit anguis.
Namque repente sacris immiscet talia dictis :
Panduntur quoties vobis mysteria Regni,
Cor decet adtentum sensusque adhibere benignos :
Ne vaga pestiferi ludat vos aura chelydri.
Qui sacra perversus conanima vertere nitens,
Gaudet vel modica turbari nube Fideles :
Ut nos alloquio Regis visuque superni
Abducat fallax vilis quasi servulus hostis.
Hos inter monitus vacuo de fomite surgens
Vicinas rapit ignis edax sine viribus ædes;
Quaque faces volitant, ventus juvat, it fragror astris.
Exsilit elusum trepido phantasmate vulgus
Festinum, ignivomis unda succurrere tectis.
Nescia sed fusis fallacia cedere lymphis,
Ipsa sui levitate perit, patriasque sub umbras
Pompa redit, vanusque vagis dolus abditur antris
Confusi rediere domum : veniamque precantes
Exorant proni Vatem, fragilesque superbi
Se gaudent agnosse dolos; ac tela tyranni
Spiritus exstinxit, sacri quæ præscia virtus.

XII. *Quomodo flammas cujusdam domus ardentis oratione restinxerit.* al. cap. 14.

QUINETIAM veri flammis crepitantibus ignes
Arida diriperent tecti dum culmina quondam,
Incubuit precibus ventosque laresque retorquens
Voce pericla fugat, juvenum quæ dextra nequibat.
Nec mirum Vati fragilem cessisse caminum,
Igniferis satanæ qui spicula torta pharetris
Ætherio fuerat umbone relidere Christi.

XIII. *Qualiter dæmonium ab uxore cujusdam necdum adveniens ejecerit.* al. cap. 15.

VIR venit ad Procerem, tepidisque precamina supplex
Vocibus ingeminat : Leti sub limine conjunx
Cara jacet, jam artus sensu fugiente rigescunt:
Vita tremens tantum sub pectore fervet anhelo.
Mitte, precor, Christi modo qui mysteria portet :
Spiritus ante fugat quam pallida membra relinquat.
Dumque parat jam Vatis *a* iter quem mittat in istud,
(Tempore namque fuit Lindisfarnensis in illo
Præpositus Cellæ) secreto numine discit
Non leti commune genus, sed Dæmonis atri
Sævitiam misere diris incumbere pœnis.
Se magis exhibuit, subeunt iter, ecce repente
Solvitur in lachrymas ductor, & pectore tristi
Sedulus horrescit veniens ne Vatis amatam
Dilectamque diu vesano corda furore

a Sic passim Beda *Vatis* in recto usurpat, etiam ubi non cogit metri necessitas, ut infra cap. 17.

AN CHR. 687 10. Martii.

Pressam si cernat priscæ suspicio vitæ,
Surgat, & antiquam lædat nota improba famam.
Namque ministeriis adsistere sedula vatis
Consuerat, bibulasque aures præbere docenti.
Ille pio tetricas relevat solamine curas.
Quid gemis, & taciti liquefactus ab igne camini
Ablueris tristi jam pectoris indice lympha?
Anne putas ad eam caræ cum tecta sodalis
Illam posse capi nexu bacchante chelydri?
Vinci qui crebris solitus conflictibus, & nunc
Victrici fidei gladio superabitur hostis.
Femina quin potius venientibus obvia nobis
Istas excipiet sanæ jam mentis habenas.
Dicta fiunt: venere domum, fugit efferus anguis,
Occurrit mulier sospes, dextraque prehendens
Frena, rogat Vatem descendere adireque tecta
Dignetur famulæ, pandens nova dona salutis,
Ejus ad adventum fugiens ut cesserit hydros *.

* hydrus

al. cap. 16.

XIV. *Qualiter anachorisim meditatus, apud Lindisfarnenses Monachos vixerit.*

TALIA mirantum fragili ne laude, supernæ
Cœlestisque exsors famæ foret, abdita mavult
Secreti lustrare Deo, quo teste valeret
Laudis ab humanæ liber munirier aura,
Cumque sui primo jussis Antistitis actus
Fratribus exemplo virtutis pandere callem.
Fit Monachis socius, quos Lindisfarnea glauci
Insula clara maris refluis circumluit undis,
Inque brevi qua plura nites per signa coruscus
Erigit innumeros pulsis languoribus ægros,
Hostis & atra Crucis rutilo fugat arma tropæo.
Quæ facie quamvis absens, sed pectore præsens
Conterit, & fœdo Christi domum ab hospite mundat.
Internam quid enim coner describere vitam?
Quam dulcis sermone, gravisque actibus & quam
Accensam lachrymis acuarit * ad æthera mentem,
Cum decus externum puri sit pectoris index?

* al. levarit.

al. cap. 17.

XV. *Qualem sibi in insula Farne pulsis Dæmonibus habitationem fecerit.*

TANDEM Farne petit Senior, cupitisque potius
Sedibus, indigenas patria fugat impiger atros.
Illa prius nam horrens larvalibus insula flabris.
Arcebat humana minis consortio cæcis.
Quam Domini mox servus adit; Cruce territus atrox
Turbo fugit per inane vagi quasi portio fumi.
Illa serena tenens pereunte tyrannide regna,
Terrestri ætheriam sacer aggere condidit urbem,
Atque humiles celsis statuit sub mœnibus ædes.
E quibus astriferum tantum adspectare cacumen
Posset, & a celso secretus Rege tueri.
Hæc & ut in cunctis Divina patesceret almi
Virtus, missilibus firmavit mœnia saxis,

Vix

Vix quæ bis terni cervice ſubire potentes; AN.CHR. 687
Ille ſed aſportans muris imponere ſolus
Sufficeret, ſummi dextra comitante Tonantis. 20. Martii.

XVI. *Qualiter precibus aquam de arida produxerit, qui etiam bibendo quondam aquas in vina convertit.* al. cap. 18.

FONTIS inops fuerat locus hic, ſed Sanctus amœnam
Excutit inſolita precibus dulcedine lympham
Hæc ſacri media Cuthberti nata ſub aula
Præbet adhuc cunctis ſuavem potantibus hauſtum.
Nec mirum hoc Domini famulum potuiſſe mereri,
Qui quondam ſaliente ſitim dum pelleret unda,
In meracum latices valuit convertere nectar.

XVII. *Qualiter a meſſe quam ſua manu ſeverat volucres abegerit.* al. cap. 19.

QUIQUE ſuis cupiens victum conquirere palmis,
Incultam pertentat humum proſcindere ferro,
Et ſator edomitis anni ſpem credere glebis.
Dumque ſeges modico de ſemine ſurgeret ampla,
Tempus adeſt meſſis, rapidæ ſed forte volucres
Flaventes prædare ſenis nituntur ariſtas.
Talia qui placidus ſævis prædonibus infit :
Quid precor inlicito meſſem contingitis auſu,
Quæ veſtro ſulcis non eſt inſerta labore?
Pauperies an veſtra meam tranſcendit, ut iſtud
Incurvam merito falcem mittatis in æquor?
Quod ſi forte Deus jubet his inſtare rapinis,
Non veto; ſin alias, vos finibus indite veſtris.
Dixerat, & ceſſit mox plumea turba nec ultra
Militis audebat Domini jam lædere jura *, *f. rura
Quem potius dulci pacis quaſi fœdere nexu
Unanimemque ſui generis redamabat amicum.
Nam teneras ceu paſtor oves hanc ipſe gerebat.

XVIII. *Qualiter corvi noxam quam viro Dei intulerant, precibus & munere purgarint.* al. cap. 20.

DISSCINDUNT corvi nigro ſub crimine pactum,
Effringuntque domus, ruptoque e culmine culmos
In propriæ gaudent transferre cubilia prolis.
Hos Vatis ceſſare monet : ſpretiſque ſuadelis,
Hoſpitium Fratrum quid (ait) laceratis? abite,
Hujus & extorres patriæ durate per ævum.
Dixerat, & triſtes abeunt, triduoque peracto
Alter adeſt Vati, pedibuſque volutus & alis
Lugubre ſparſis veniam reditumque precatur.
Patrata qui pace redit, ſociumque reviſit.
Tandem ambo veniunt alacres, adipemque ſuillam
Secum digna ferunt voti dona, unguine cujus
Calciamenta pius mollire valeret, & exin
Innocuo condunt illic ſua tecta paratu.
Quid fera prætumido cervice ſuperbia ferves?
Cerne viam corvi, & cæcum depone furorem,
Qui precibus noxam fletuque & munere purgat.

AN. CHR. 687 20. Martii. Nec pudeat volucrum de pectore formam
Sumere : cum moneat Sapientia, Respice calles
Quos formica terat, sensumque addisce sagacem.

al. cap. 21. XIX. *Qualiter ejus necessitatibus etiam mare servierit.*

QUID referam æquoreas Justo famularier undas,
Obsequiumque illis elementa impendere, qui se
Imperiis subdunt devota mente supernis?
Namque suis casulam structurus ibi usibus aptam,
* l. basis Quam bases * a ponti fulciret parte, rogabat
Conveniens operi Fratres adducere lignum.
Qui obliti rediere, maris sed proximus æstus
Attulit; & mirum dictu ! jam limine in ipso
Quo fuerat corde illius, fundamina tecti
Pandere deposuit, hominumque oblivia pontus
Increpat, & nautas sua concutit unda pudore.

al. cap. 22. XX. *Quomodo multis ad se venientibus monita dans salutis, fragiles exposuerit antiqui hostis insidias.*

FAMA citat multos Vatis pia quærere dicta,
Et bibulas adhibere sonis cœlestibus aures,
Quos varia cordis fessos a clade levaret.
Mitis at ille sacro renovans solamine mœstos,
Gaudia summa poli cunctis fluxosque caduci
Commemorat luxus sæcli, variasque malignum
Tendere decipulas, Domini qua nudus amore
Labatur misere sensus : sed tela fidei
Perrumpant vacuas nullo discrimine fraudes.
Me quoties, inquit, celsa de rupe nefandi
Præcipitem mittunt ! quoties ad pectora saxa
Acta rotant ! nullo noceor sed hostis ab ictu,
Credite, nec læsit summas offensio plantas,
Nec modicus saltim tetigit præcordia terror.
Nec quasi summa meæ stupeatis culmina vitæ,
Blanditias quod ego luxu fallente superbas
Calce terens, Domino cupiam secretus adesse.
Artior est Monachi, quæ semper subdita jussis
Vita sub imperio servit devota parendi,
Excubiasque, famemque, preces, manuumque laborem
Ad votum gaudent proni frenare regentis.
Me quorum multos vitæ per culmina novi,
Perque prophetalis radios præire sophiæ,
BOISILUS e quibus est MAILROSI gloria cœtus,
Quem totam memini quondam mihi pandere vitam,
Quæ me venturi restabat in ordine sæcli,
* superest Unius & solum superat * sententia verbi,
Quam cuperem numquam, faciat Deus arbiter orbis.
Hæc sacer ajebat Senior, quia præscius ipsum
Pontificem altiloquo prædixerat ore futurum

al. cap. 23. XXI. *Prophetia ejusdem de vita Egfridi Regis, & Episcopatu suo.*

CUMQUE pium cuncti gauderent visere Vatem,
Ejus & oratu cordis componere fluctus;

Ecce alios inter fignis fublimibus acta AN.CHR. 687
Regia virgo * venit, Regis quæ fponfa perennis 20. Martii.
Virgineos, paradife, tui fub gaudia regni
Mater cafta choros generat, Vatemque precatur * Elfledis cap. 22.
Dignetur famulam monitis firmare fupernis.
Annuit, & pelagi fuperato gurgite puppi
Progreditur, dictifque illam dum affatur amicis,
Femineis fubito rogitat fic anxia curis.
Jam claret meriti te præ fulgore nitentis
Præfcia venturis intendere lumina fæclis.
Dic ergo, adjuro fummi per regna Tonantis,
Ecgfridus imperium quod fit recturus in ævum?
Vera cui dubio pandit fermone Prophetes
Regna vocas longæva virum, quæ quamlibet annis
Centenis extenta, brevi claudentur in hora,
Et nihili unius luxus reputabitur anni,
Mors ubi languentes diffunditur atra per artus.
Quæ gemit, & lachrymis præfagia triftia deflens,
Quem, rogo, linquet, ait, Regni qui fceptra gubernet,
Cum fratre & nato careat? Cui talia Vatis:
Cernis ut hoc pelagus late vaga regmina fundat?
Forfan & hæc inter Dominus fibi fervat, & hujus
Qui regat Imperii lectus moderator habenas,
Ecgfridus utque tibi fratris nectatur amore.
Audet adhuc fupplex virgo pulfare Prophetem:
O variis hominum finduntur pectora curis!
Pars nancto * gaudet mortalis culmine pompæ. * fic antiquis, recte
Pars cupiens gazas luxu populante fugaces
Pauperiem nullo deponit fine perennem.
Tu licet oblatum mundi contemnis honorem,
Vilibus & mavis fecretus condier antris.
Pontificis fummi quamvis potiundus honore,
Quo nil noftra gerit merito facratius ætas.
Non ego, refpondit, dignum me tanta fubire
Culmina, jam fateor Domini fed dextera nullis
Effugitur cœli terræve marifve latebris.
Qui fi tanta gradus jubeat me pondera ferre,
Credo brevi laxet, tranfacto & forte duorum
Curriculo annorum abfolvar, rurfumque adunatis
Gaudens fecretis reddar. Sed tu quoque noftrum
Ælfleda conloquium perpes reticere memento,
Abfolvar donec vinclis & carcere carnis.
Nec mora, veriloqui complentur in ordine dicta.
Ecclefiæ juffis, precibus, lachrymifque coactus,
Vatis & ipfe genas luctu perfufus amaro,
Dulcibus extrahitur latebris, populifque regendis
Præficitur, modio lateat ne tecta lucerna:
Sed jubar alticomum Domini diffundat in ædem.
Ecclefiam gemino qui rexit Epifcopus anno,
Et prifcis properavit ovans fe reddere luftris *. * id eft, antris
Utque fatis fieret Vatis per fingula dictis,
Sol magnum explevit folitis fub menfibus annum,
Pictorum infefto dum concidit Ecgfridus enfe,
Et nothus in Regni frater * fucceffit honorem, * Aldfridus cap. 24.
Scottorum qui cum verfatus in * incola terris * pro incola in terris
Cœleftem in tanto fpirabat corde fophiam.

AN.CHR. 687 10. Martii.

Nam patriæ fines & dulcia liquerat arva,
Sedulus ut Domini mysteria disceret exsul.
Hujus nunc Tyrio venerabile pignus in ostro
Jure datas patrio sceptri jam tractat habenas.
Utque novus Josia fideque animoque magis quam
Annis maturus, nostrum regit inclytus orbem.

al. cap. 26. XXIII. *Quomodo in Episcopatu Monasticam non deseruit vitam.*

ERgo Sacerdotis summi fastigia nanctus,
Mente, manu fulget CUTHBERTUS & ore coruscus,
Commissosque greges precibus monitisque tuetur.
Pauperibus qui dives, inops sibi, blandus amaris,
In turbis Monachus: neque enim vel tegmina sueta.
Arida vel eremi mutari fercula curat.
Virtutum titulis auget miracula mentis,
Quæ lyrico liceat cursim contingere plectro,
Ne potior lassis generet fastidia versus.

al. cap. 29. XXIIII. *Quomodo uxorem Comitis per Presbyterum suum aqua benedicta sanavit.*

DOctor ubique pius cœlestia dona ministrans,
Per Comitis tulit arva gradus, quem languida conjux
Tristabat perpessa luem letoque propinquans.
Alma salutiferæ cui Vatis munera lymphæ
Presbytero famulante dedit, tabemque removit:
Moxque illi obsequium præbebat femina sospes.

al. cap. 30. XXIV. *Quomodo puellam chrismate perunctam a dolore capitis laterisque curavit.*

TEmpore non alio laterali tacta dolore
Virgo premebatur, capitisque gravedine fessa;
Ægra diu gemuit sacro quam chrismate tinctam
Antistes rediviva novat per dona salutis.

al. cap. 31. XXV. *Pane a viro Dei benedicto sanatur infirmus.*

VIR pater ipse domus morbo depressus acerbo
Cogit amicorum suprema ad fata cohortes.
Conveniunt plures cui forte ibi protulit unus
Quem sibi quondam almi Doctoris dextra roganti
Sacrarat dederatque pio pro munere panem.
Intingunt lymphis potandum, suscipit æger
Moxque medelifero morbi cessere sub haustu,
Laxatosque salus rediviva subintrat in artus.

al. cap. 32. XXVI. *Oblatum in itinere juvenem moriturum oratione revocavit ad vitam.*

NAM commissa vigil dum lustrat ovilia Pastor,
Ecce iteris [a] medio juvenis torpentia lecto
Membra ferunt, ægre suspiria sæva trahentes,
Utque juvet miserum rogitant. Qui protinus omnes
Ejicit, & precibus languentes impiger artus
Erigit, & comitem sociis mirantibus addit.

XXVII. *Tem-*

[a] *Iteris* positum pro *itineris*, & quidem recte, inquit Nonius Marcellus *de mutata declinatione*. Quippe cum veteres promiscue usurparent *iter* & *itiner* ex notatis supra; ab *iter* formabant *iteris*, ab *itiner* *itineris*.

XXVII. *Tempore mortalitatis morientem puerum matri sanum restituit.* AN.CHR. 687 30. Martii. al. cap. 34.

TEMPORE quo pestis vastabat dira Britannos,
Dona Sacer cœlestia spargit ubique salutis.
Ferre videt mœstum nati moritura parentem :
Funera seminecis compassus & ipse dolenti
Basia dat puero, matremque affatur amaram :
Linque metum lacrymasque, puer sanabitur iste,
Et tua tota domus mortis hæc forte carebit.
Cujus dicta salus puerique domusque secuta est.

XXVIII. *Quod omnia gesta illius enumerari non possint.*

DICERE quid coner, quæ nullo edicere versu
Sufficiam? Quoties languorum tabe peresos
Invalidosque potens jam verbo erexerit artus,
Quotque focos febris sacra represserit unda ;
Qualiter egestas fontano e gurgite lymphas
Fecerit in lætum vini transire saporem.
Spirituum quoties per devia fugerit horror,
CUTHBERTI consueta minis se linquere fassus
Pectora, & ignivomas barathri sub cogier umbras,
Absentisque etiam pœnis se plectier atris.
Virtutesque Sacri numero quid prendere certem,
Tanta prophetalis quem gratia fulsit honoris
Jam puroque poli qui pervolat æthera visu?

XXIX. *Interitum Ecgfridi & militis ipsius quem prædixerat futurum, in spiritu videt absentem.*

PICTORUM interea premeret dum Regna duello
ECGFRIDUS, atroces misero jam fine furores.
Cedere mente vigil fatis prospexit : & ora
Perfusus lachrymis, suspiria fundere crebra
Ingeminat, nunc arva tremens nunc æthera cernens.
Forsan, ait, noster confecto miles agone
Sortitur Domino decretum judice finem.
Planius hunc rogitant eventum dicere pugnæ,
Agnita qui dubia sic celat voce pericla.
Cernite, Filioli, novus ut stupor aera turbat.
Nam Domini secreta latent arcana, nec ullus
Sufficit altithroni vestigia prendere Regis.
Non multi fluxere dies, cum dira nefandam
Fama necem caneret plebis Procerisque sub illa,
Confecta mœrens qua Vatis dixerat hora,
Absentem cernens quam creverat ante futuram,
Rectoris cum virgo rogans perquireret ævum.

XXX. *Quomodo vir Dei Herebertho Anachoritæ obitum illius prædixerit, comitatumque illius a Domino precibus obtinuerit.* al. cap. 28.

TUNC venit HEREBERTHUS, erat qui nexus amore
Præcipuo Vati, illiusque per avia celsa
Edoctus monitis vitam secretus agebat;
Sed cupiens solitis Sacri firmarier orsis *.

* idest dictis.

Qui

AN.CHR. 687 10. Martii.

Qui dum sidereis verbi devota vicissim
Corda rigant dapibus, CUTHBERTUS talia jungit:
Nunc decet hunc epulis & linguæ ducere festis,
Frater amate, diem: semper quia pectore nexos
Nos genitor rerum facie conjunxit, & ante
Visere nos tribuit leti quam jure resolvi.
Idcircoque poli callis nunc ore petendus.
Toto nunc animo pulsanda est janua vitæ,
Dum licet æthereis succendere mutua flammis
Pectora. Nam properans leti me tempus adurget.
Ille ubi percepit venerandi dicta Prophetæ,
Corruit, obsecrat, mœret, lachrymatur, & infit:
Me, rogo, ne linquas, carique memento sodalis,
Aurea ne rutili penetres cum limina Regni,
Carnis ego tenear solus sub carcere clausus:
Dignius alta poli famulo comitatus adibis
Regna libens: ideo supplex deposce Tonantem,
Ut parili terris premimur qui mortis in umbra,
Æternæ pariter lucis migremus ad oras.
Incubuit precibus Vatis, sociumque gementem
Exorat siccare genas, deponere fletus,
Se precis auditu Domino miserante potitum.
Quid morer? unius ambo sub lance diei
Decedunt mundo, Dominique feruntur ad aulam.
Longo sed torrens HEREBERTHUS membra camino,
Ignea decoctum tandem super æthera flatum
Emisit, credo flammis ut mundior illis
Æquaret socium, juncto qui sidera passu
Scandentes, juncta mercede fruuntur in ævum.

al. cap. 34. XXXI. *Animam cujusdam qui de arbore cadendo mortuus est, ad cælum ferri conspexit.*

SEDERAT ad mensas epulis sed pastus Olympi,
Vatis ab humanis subito secernitur escis,
Concutit ossa pavor, tremefactaque dextera cultrum
Linquit, & attonito vibratur corde timore.
ÆLFLEDA perquirit quæ forte adsederat illi,
Forte recens veniat tanti quo causa tremoris.
Venerat Angelicus, respondit ab æthere cœtus,
Deque tuis secum prælecto milite castris
Aurea dulcisonis remeabat ad astra triumphis.
Inquirit nomen. Cras mystica, dixit, ad altar
Obtulero cum sacra mihi, nomenque modusque
Quo petit astra, tuis pandetur in ordine dictis.
Quo misso festina suos cursore per omnes
Jam tandem mane edissit, Vatique sacrandis
Intento votis precibusque, renarrat ad aras,
Frondiferi quemdam nemoris dum scanderet alta,
Cæderet ut pecori arboreo de pabula cono,
Deciduum membris animam posuisse solutis,
Illoque humanis ablatum in tempore rebus,
Quo sacer ætherias raptum cernebat ad auras.

XXXII. *Post*

AN.CHR. 687

XXXII. *Post duos annos Episcopatus vitam repetit solitariam,* 20. Martii. al. cap. 36.

ECclesiam gemino qui postquam sedulus anno
Pontificis de jure regit, verbique fluentis
Vivida prata rigat, tanti venerandus honoris
Linquere perstat onus, eremique reclusus arena
Malebat satanæ tetricis pulsarier armis,
Quam imperiti vacuos vulgi captare favores.
Desidiam generat quia laus blandita clientum,
Perpetuis at lucta beat perfecta coronis,
Maxime præsagio admonitus cum spiritus orsis
Mortis adesse sibi gauderet tempus, & almam
Secretus cuperet mentem renovare, priusquam
Fluctivagis sæcli curis defessus obiret.

XXXIII. *Languens in ipsa insula corpus suum poni præcepit, simul & de gloria postbuma commemorans illius.* al. cap. 43.

QUem dilecta sacris mox reddidit insula muris,
Tangitur ingenti sensim pia membra dolore:
Inque dies instans cum increscerer ossibus ardor,
Dulcibus egreditur castris sociamque catervam
Quæ fesso gaudebat ovans servire parenti,
Blandiloquis studuit creber firmare suadelis:
Discite, Filioli, fragilis retinacula sæcli
Rumpere, & æternas animo jam condere gazas.
In dubio pendet contemptus honorque caducus
Stamine, quo discunt meritis pia pectora justis
Haudquaquam volucri sub tempore quærere laudem,
Quo nemo latebras clausi vel noscere cordis
Prævalet, inventis vel digna rependere gestis:
Puro sed visu portam speculantia regni,
Quod dabit ætheriæ dignis Rex inclytus aulæ
Condere oliviferis malunt sua lumina vasis.
En me sidereas animo spirasse supino
Jam stupuistis opes, sed pectoris abdita soli
Claustra patent Domino, carnis quæ pondere rupto
Incipient certis jam credo patescere signis.
Sed precor insistens pulsat quia limina letum,
Hos ut in his tumulo mandetis mœnibus artus:
Spero licet flabris gelidisve absumar in undis,
Obvius in puncto Christo veniente resurgam.

XXXIV. *Graviora se dicit in extremis superasse certamina.* Ibid.

TAlia dum senior socias iteraret in aures,
Præcipit ad tempus remeant *. Qui cærula puppi (al. * redeant)
Exsuperant, Fratrumque trahentes agmina secum.
Quinque dies postquam clausi ferventibus undis
Tardarant, tandem redeunt, ac supplice fletu
Impetrant cari secum genitoris ut artus
Condere jam liceat. Vatis quibus hæc superaddit:
Qui cupit altithronum victor conscendere regnum,
Turpiter infecto devitet cedere bello
Et magis extremi nevi superatus agonis

Jam

AN.CHR. 687 20. Martii.

Jam prope perceptis fraudetur ab hoste coronis :
Qui longo nitens vacuare labore fideles,
Ultima jam majore quatit sub tempora pulsu.
Denique me crebris primævo a flore nefandus
Insidiis agitabat, & hæc modo quinque dierum
Pugna dolos superat transacti temporis omnes.
Sed facile infandi Christo duce tela repressi
Cum nec parva cibi potusve alimenta darentur
Tabenti licet ista loco nec membra moverem.
Vos quoque celsa precor servetis jura perennes,
Cœlestis Patrum vobis quæ Regula cavit,
Ipse vel exiguis fueram quæ promere dictis,
Dum fata quæ Proceres summi seruere rigarem.
Quamlibet & rapidis adsurgat turbo procellis
Omnia ferte fide, regni vi quæritur aula
Fundatique petra gravibus ne cedite nimbis :
Torrentum furias, Aquilones temnite sævos,
Ultima jamque Patris maneat sententia cordi.
Expedit istius patriæ vos linquere fines,
Limite quam trepidos mentem deflectere ab illo,
Quem sacra Divinis depinxit littera chartis.
Nec quia multorum cineres locus iste sepultet,
Aurea flagranti peterent qui sidera cursu,
Vos favor aut vacuæ tentat vaga gloria laudis.
Illi nam meritis gaudent super astra coronis.
Haut aliter nostris stadio nos currere plantis
Convenit, & propriis bravium comprendere palmis,
Nec loca propter homo merito venerabilis exstat,
Sed locus ob homines exstat venerabilis almus.
Meque meæ rogito nunc indite mœnibus urbis,
Instat enim tempus carnis quod debita solvam.

al. cap 38.

XXXV. *Quomodo ministrum suum a profluvio ventris sanaverit.*

TALIBUS adtoniti lachrymant rogitantque gementes,
Saucia secretis condat ne membra latebris :
Sed leti & vitæ confinia summa tenentem
Fraterno coram relevet solamine flammam.
Vel sacra suscipiat saltim sub tecta ministrum,
Qui obsequio fragiles procuret sedulus artus.
His motus vertit dum lumina blanda per omnes,
Adspiciens Fratrem longa cui clade gravato
Tabida marcebant exhausto viscere membra,
Hic si vultis, ait, subeat mea tecta, mihique
Labe sub hac fesso solamina præstet amoris.
Qui Vatem comitatus adit mox limina sacra
Occurrens, inopina salus complectitur ægrum
Depulso languore sinus, dignumque * salutis
Cedere non ausos penetrare sub edita morbos.
Nec mora sospes abit qui intraverat æger, & illic
Presbyterum immittit digne CUTHBERTUS, ut illo
Sidera teste petat, quo vitam teste regebat.

* supple fuit

XXXVI. *Per-*

AN.CHR. 687 20. Martii.

XXXVI. *Percepto Viatico inter verba orationis spiritum reddidit.*

al.cap.39.

JAMQUE soporata torpebant omnia nocte,
Excubiis vigiles premeret dum Farne tenebras,
Quaque preces resonant modulis, fremit insula psalmis;
Vatis & ipse suæ prægustans gaudia palmæ
Æthereis expandit ovans sub laudibus umbras.
Ast ubi flammicomos ardescens lucifer ortus
Attulit, ecce sacer residens Antistes ad Altar
Pocula degustat vitæ Christique supinum
Sanguine munit iter, vultusque ad sidera & almas
Sustollit gaudens palmas, animamque supernis
Laudibus intentam lætantibus indidit astris.

XXXVII. *Quomodo juxta prophetiam Psalmi quem eo moriente cantaverunt, Lindisfarnenses sint impugnati, sed Domino juvante protecti.* al.cap.40.

PRESBYTER egrediens Vatis pia funera mœstis
Depromit sociis, cum forte canentibus hymnum
Hunc querula sub laude: Deus nos alme repellens
Destruis iratus, salvasque misertus ab hoste,
Arva moves, turbasque potens, & territa sanas
Propinasque tuis prætristia musta; sed hostis
Te duce bella ruunt, tu noxia comprimis arma,
Libera ut Electi potiantur luce per ævum.
Indice tum flamma Lindisfarnensibus illam
Qua vigil e speculis pernox servaverat horam,
Ætherias pandunt Vatem penetrasse sub auras.
Qui jam nocturnæ tum forte sub ordine laudis
Ipsi etiam mirum ejusdem modulamine Psalmi
Verbera mœsta sequi Domini pia dona canebant.
Nec suspecta diu tardant præsagia, nam mox
Vatis honorifico mandantur ut alma sepulcro
Altaris dextro sub condita marmore membra;
Insistens Aquilo niveis confisus in armis
Hinc atque hinc adeo Lindisfarnæa perosis
Tecta quatit flabris, ut nobilis illa parentum
Progenies fesso titubaret stamine rerum.
Cedere jamque loco quam extrema subire pericli
Eligeret; nec jam longum manet ira, sed almam
EADBERCHTUS renovat sedato turbine pacem,
Dispersosque sacrum revocat sub ovile bidentes:
Præscius & lyrico resonabat ut ordine Psalmus,
Pontificale decus plebisque instaurat honorem.

XXXVIII. *Quomodo corpus ipsius post undecim sit annos sine corruptione repertum.* al.cap.42.

CONSPICUIQUE sacer solio Patris inditus heres,
Undecim postquam cursum transcenderat anni,
Complacuit cineres tumuli de sede Beati
Elatos coram gremio levis inderet arte.
Sed canit ut Psalmus, quia mors pretiosa piorum
Ante Deum, retinet * calicem qui haurire salutis
Contrepidant celsi tutati nomine Regis.
Rursus & ut summo resonat lyra mystica cantu

* al. retinent

Nec

AN.CHR. 687 20. Martii.

Nec sanctum dabis. Alte, tuum corrupta videre
Aurea luciflux pandis cui culmina vitæ;
Humanis Divina nitent miracula membris,
Et Domini celso fulget quæ jure potestas
Participi fidis donatur munere servis.
Intemerata sacro promuntur membra sepulcro,
Nescia quam noxæ tam diræ immunia labis.
Nec durum ac rigidum sæva seu morte gravatum:
Sed veluti placidum capiunt dum pectora somnum,
Flexile jam tota corpus compage videtur.
Nec minor eximiæ renitebat gratia vestis
Incorrupta solo Sancti quæ texerat artus.
Hanc findi placuit, medium pia membra receptant.
Servatur medium signi memorabilis index.

al. cap. 43.

XXXIX. *Quomodo corpus Eadberti Episcopi in tumulo viri Dei ponentes, sarcophagum illius desuper posuerunt.*

EADBERTHUS postquam rerum miracula dignis
Laudibus extulerat, versu memorabat ut olim
Illius egregios referens Antistitis actus,
Febribus excoquitur, placidumque ad sidera flatum
Emittens, patriam conscendit corpore sedem.
Desuper at celsæ splendor componitur arcæ
Immortale decus, cohibens quæ Martyris almi
Præfulget mirum cœlestibus inclyta signis.
Morborum fugiunt labes, furor impius atri
Dæmonis; adsistit vivensque solebat ut ante
Signorum monstrare jubar, modo sic quoque passim
Spargitur & functos virtus miranda per artus.

al. cap. 42.

XL. *Puer dæmoniacus humo cui lavacrum corporis ejus infusum erat in aqua missa sanatur.*

VIR quidam nati misere quem cæca furore
Dæmonis ira terens sævas effundere voces
Compulit, & proprios consumere morsibus artus;
Membra per almorum rogitans sacra busta ferebat;
Pendere nec petitam Sancti voluere salutem,
CUTHBERTO potior virtus ut celsa micaret.
Tum pueri quidam fletus vagitumque perhorrens
Ad Patris auxilium fidus cucurrit amati,
Noverat alma sacri functos quæ laverat artus
Patroni quondam, terris ubi reddita lympha est.
Inde rapit grandem modico de rure * salutem,
Immiscet latici, dictis sacraverat almis:
Dat potum puero, stridor mox cedit amarus,
Nec mora plena salus redit. Ipse superna verenter
Munera conlaudat, lætoque per omnia passu
Cuthberti cunctis donum venerabile pandit.

* idest terra

al. cap. 44.

XLI. *Ægrotus ad tumulum ejus orando sanatur.*

ALTER morbigeni consumptus ab igne camini
Vix famulis manibus sanctam deducitur alti
Martyris ad tumbam, genu ponens obsecrat illis

Eri-

Eripiat vinclis tanti vox alma Patroni.
Surgit & ætherii firmatus munere doni.
Libera sospitibus ponit vestigia plantis,
Perque dies priscæ recipit jam dona salutis.

XLII. *Oculos quidam languentes Orario illius adtactus sanavit.*

TEGMINA quinetiam consortia corporis almi
Munere participi medica virtute redundant.
Lumina nam cuidam dolor & caligo pererrans
Dum premeret, Sancti accipiens Oraria Vatis
His orbes tangit geminos, reducemque saluti
Mox aperit callem venerandæ gratia vestis.

XLIII. *Paralyticus calciamentis ejus sanatur.* al. cap. 45.

AST alius resolnta gravi cui pondere membra
Officiis jacuere suis deserta, cuique
Inrita longævos auxit medicina dolores;
Calciamenta sacras tandem quæ Martyris almi
Vestierant plantas, plantis circumdedit ægris.
Mox primas suavis tenebras mitescere somnus.
Servus enim cellæ induerat sacra dona medelæ,
Fecit & interno firmatis robore nervis
Palpitat alterno læta inter somnia gressu,
Æquore deserti ludunt ceu litore pisces.
Evigilans baculo redivivos erigit artus:
Ac matutinas stando persolvere laudes
Incipit, & prisco solidatus membra vigore
Divinam conlaudat opem, justasque Tonanti
Offert sidereo sanus pro munere grates.

XLIV. *Quod tegmine parietis ejus infirmi curentur.* al. cap. 46.

NEC sanctnm ætherio vacuatur munere tectum,
Quo sacer astra petens corpus exsangue reliquit.
Nunc quoqne sed solitam partitur ubique medelam,
Altaque mirentur proles Davidica Templi
Tecta sui, gemmis quoniam stellantibus æthram
Equiparent, fulvisque micent redimita figuris.
Plus sed ego Vatis humili sub domate mirer
Pelliculam, Sanctus fragilem qua texerat anglum,
Ne plnvia aut Boreæ penetrabile frigus adurens
Inrueret passim, precibusque ardentia castis
Corda fatigaret; nec me sententia fallit.
Namque opus hoc Salomon fulvo quod fecerat auro,
Chaldea petrarum obtexit heu! flamma ruinis.
At sacra CUTHBERTI appendit quæ dextera vela,
Munera FELGELDI patulum divisa per orbem
Latius ingeniti fundunt medicamina doni:
Clarescitque chalibs libyco pretiosior auro,
Pellis & Eois præcellit fulgida gemmis.
Tertius hic Proceris servat nunc castra, beatum
Alta secuturus heres ad regna Parentem.

AN.CHR. 687 10. Martii.

XLV. *Quantum Oedelwoldus successor Viri Dei virtutes suas celare studuerit.*

HOS nam inter medius sociis non segnior almis,
OEDILWALDE, sacras rexisti providus arces.
Quem raro proprias ajunt voluisse cuiquam
Pandere virtutes, torviqoe cruenta chelydri
Tela quibus victor confregerit obvius armis.
Unde manet longum memorabilis illa beatis
Incaute prolapsa semel sententia labris:
Forte Sacer fidam monitis cœlestibus aurem
Dum rigat, accipit has socio de pectore voces:
Quæ, rogo, causa tuo toties quod ab ore fluentem
Perrumpant varientque silentia crebra loquelam,
Et mediis statuat metas oblivio dictis?
Cui responsa pius paucis ita reddidit heros:
Hoc te, dulcis amor, fixo memorique perennem
Corde tenere decet, studeat nisi quisqoe bidentum
Funditus alloquiis avertere sedulus aures;
Non queat ætherias inter dare verba catervas,
Pandere nec lætis cœli concentibus aures.
Dixerat, & trepido perculsus corda timore,
Singultu afficitur, fervens ac pectora pugnis
Casta ferit, tendemque gemens erumpit io istam
Persusus lachrymis post mœsta silentia vocem:
Obsecro te supplex summi per sceptra Tonantis
Hæc cunctis ut dicta tegas, moribunda quoosque
Membra solo reddam, gradiarque in calle parentum.
Sic sua summa Sacer conclavibus abdere quamvis
Mallet, ab ætherio panduntur munera teste.
At pia Cuthbertus memorans sæpe acta priorum,
Ætheria sub laude sui quoque Christos agonis
Ut fuerit socius, fuerat subnectere paucis.
Sicque duos vario jam munere spiritus idem
Lustravit per dona viros, atque ætheris alti
Tramite diviso regnum provexit ad unum.

al. cap. 46. XLVI. *Qualiter Anachorita Felgeldus ibidem sit a vultus tumore mundatus.*

ERGO age, FELGELDUS largitor muneris almi
Prima salutiferi ipse capit documenta vigoris.
Cum pridem facies informi tacta tumore,
Squalens, at rigido dum solus inabditur antro,
Latior ingenito surgit de somite flamma,
Atque genas maculis livor respergit adurens.
Qui nova pro veteri dum culmina pangeret æde,
Illud ovans fesso direptum a pariete velum
Partiri docuit fidæ spes certa salutis.
Primaque dum lymphis corrigia tinguitur almis,
Pervia cornigero pareat quo semita ferro;
Exsiliens lasciva sacro de gurgite gutta
Lumina respersit Sancti, vultumque rubentem.
Ille citus dextra lymphas abstergere curans,
Miratur pestem stupefactus abisse, foresque
Pandere jam reduci sana sub fronte medelæ.

Et ne

AN.CHR. 687 20. Martii.

Et ne forte putet mendum me dicere quisquam,
Teste Deo dicam, quia Presbyter ista fidelis
Pandebat Vatis fidam cui fatus in aurem;
En, inquit, nosti faciem quia presserit olim
Labis * acerba meam, sed jam modo gratia Christi

* labes

CUTHBERTI meritis placavit tristia flagra.
Mitte manum, & tangens me dicere vera probato.
Clausus namque oculi non quibat acumine cerni,
Fecerat & priscam morbo fugiente salutem.
adfore temporibus persensit ab æthere sanctus.

Oratio Bedæ Beati Presbyteri.

HÆC tibi cunctorum largitor Christe bonorum
Dona tui obtulimus summo de munere doni,
Magnaque pro modicis libantes gaudia dictis
Sanctorum attigimus certamina celsa tuorum:
Sperantes illis exoratoribus, ut tu
Sidereo dignos qui justus in axe coronas,
Indignis mitis laxes vel debita nobis.
Ultima sufficiunt illius in ædibus aulæ
Præmia, qua cunctos tua visio Christe beabit
Vita manens castis lumenque salusque per ævum.

MONITUM.

Præter superiorem historiam, eruimus ex codice Compendiensi librum Miraculorum & Translationum S. Cuthberti in Martio Bollandiano recens editum: quo in libro præmissis duobus miraculis ex Bedæ Ecclesiastica historia capp. 31. & 32. desumptis describitur Danorum in Britanniam insulam irruptio, Cuthberti Translatio in Hiberniam impedita anno circa 875. deinde alia in Riponensem Ecclesiam anno 948. facta, postquam Cuncacestre per centum & tredecim annos servatum fuerat: Tum alia Dunelmum post tres aut quatuor menses: quarta denique in novam thecam anno 1104. sollemniter celebrata. Animus erat eas hic subjicere omnes licet diversis temporibus factas, ne Auctoris lucubrationem in varias partes scinderemus, si unaquæque eo quo facta est Sæculo referretur. At cum hujusce voluminis moles excrescat, eas in Sæculum 4. Benedict. ablegamus.

VITA S. RICTRUDIS ABBATISSÆ MARCIANENSIS,

CIRCA AN. 687 12. Maji.

Ab HUCBALDO Elnonensi Monacho scripta anno 907.

A Surio expolita, at restituta ad cod. Marcianensem opera R. P. Simonis Guillemotti Subprioris Gisleniani.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. HUCBALDUS *Elnonensis Monachus, variis scriptis notus, Acta* S. RICTRUDIS *Northmannorum clade deperdita, partim ex seniorum relatione, partim ex variis schedis utcumque accepta restituit: qua de re Marcianensis Chronographus Ms. ita loquitur in lib. 1. cap. 17.* STEPHANUS Leodicensis Episcopus, vir grandævus & miræ sanctitatis, ab HUCBALDO S. Amandi Monacho Vitam ejus (Rictrudis) conscribi præcepit. Hic est autem Episcopus qui cantum scilicet Trinitatis & Vitam B. Lamberti Martyris tam devote quam eleganter composuit, & multa alia Deo inspirante locutus est, quæ mater Ecclesia memoriter & in auctoritate retinuit. Qui propterea Hucbaldum ad conscribendam Vitam ejus elegit, quod esset vir litteratus, & inter Monachos sana de ejus conversatione haberetur opinio: cujus dictis fidem faciunt ejus diuturna opera & conversationis tenor immunis a querela. *Porro Hucbaldus huic lucubrationi manum admovit anno 907. uti ipse in prologo diserte affirmat. Paullo post Hucbaldum eamdem Vitam metrice edidit* JOANNES Monachus *itidem* Elnonensis ad Stephanum Monachum Gandensem, rogante

Hucbaldus Vitæ Scriptor.

Item Joannes Monachus.

AN.CHR. 687

immo præcipiente Episcopo Cameracensis Ecclesiæ Erluino, *qui Erluinus in ea dignitate vixit ab anno 996. ad 1011. Verum unus instar omnium debet esse Hucbaldus, qui licet in nonnullis lapsus sit, ceteris tamen auctoritate & antiquitate præstat.*

20. Martii.

Marcianensis Monasterii status.

2. In antiquis Martyrologiis desideratur nomen sanctæ Rictrudis viduæ & Abbatissæ Marcianensis Cœnobii, cujus de origine pauca dicenda sunt. Marcianæ, *seu* Marceonæ *vulgo* Marchiennes, *villa quondam in Flandria ad Scarpum fluvium, inter Duacum & Audomaropolim, diœcesis Atrebatensis, nomen ac locum dedit* Marcianensi, *seu (ut scribunt)* Marchianensi *Monasterio, a S. Amando constructo & ab eodem una cum S. Autberto Episcopo 6. Kalend. Novemb. sollemniter dedicato in honorem Apostolorum Petri & Pauli, cui Monasterio* S. JONATUS *Abbas primus præfectus est. Duplex eo in loco a primo conditu fuit congregatio, Monachorum ac Sanctimonialium; illis Jonatus, his Rictrudis præerat. Monachos illic primum, deinde paullo post, hoc est anno circa 647. Virgines Deo sacras fuisse collocatas in gratiam sanctæ Rictrudis dotatricis, tradit Chronographus Marcianensis. Vastato a Normannis Monasterio anno 879. Sanctimoniales paullatim ad deteriora lapsæ sunt, donec* BALDUINUS *Comes, cognomento* Barbatus, *eliminatis feminis Monachos substituit *, accito* LIETVVINO *Vedastini Cœnobii Abbate clarissimo, qui postquam locum rexit annos novem, Alberico discipulo suo regimen Marchianense imposuit. Alberico anno 1048. mortuo* S. POPPO *Abbas Stabulensis, ac decurso mense Popponi Wido successit. Hæc summatim ex Chronico Marchianensi: de cujus etiam Auctore in Notis de Translationibus S. Rictrudis inferius dicemus. Floret nunc istud Monasterium Monachis Benedictinis addictum, in quo claruerunt ex viris* SS. JONATUS & POPPO; *itemque venerabilis* AMANDUS & B. HUGO *Abbates; ex feminis* S. RICTRUDIS, *ejusque filia ac post eam Abbatissa* S. CLOTSENDIS, *ut mittamus S. Maurontum & S. Eusebiam, qui eo in loco aliquamdiu conversati sunt.*

* Anno 1028. teste Meiero.

PROLOGUS AD STEPHANUM LEODICENSEM EPISC.

IN *Christi membrorum compage sicut excellentiori, sic merito honorabiliori domino Præsuli* STEPHANO *secundum nomen suum Apostolicæ reverentiæ signo ab hominibus quidem coronato, sed demum ob meritorum insignia cum eis quorum vices exsequitur a Deo coronando,* HUCBALDUS *omnium exiguus Sacerdotum ac Monachorum ejusdem, immarcessibilis vernantisque floribus virtutum optat coronæ gaudium.* Clericis & Sanctimonialibus Congregationis Dei dilectæ famulæ beatæ RICTRUDIS rogitat apponere novum ad conscribendum gesta ipsius natorumque ejus calamum, diu multumque renisus sum, vel quia meam quantulamcumque scientiolam tantæ imparem materiæ noveram, vel quia tanto traosacto tempore nulla certæ relationis de his scripta videram vel audieram, veritus ne forte dubia pro certis vel falsa pro veris afferrem. Cumque renitenti mihi quædam historiarum exemplaria suis ostenderent concordantia dictis, decetero illis quorum non contemnendæ videbantur personæ fidem mihi facientibus, quod hæc quæ referebant, eadem olim tradita litteris fuerunt, sed infectatione Normannicæ depopulationis deperierunt; postremo adjuratus tremendo Divinæ Majestatis nomine tandem adquievi: & si non ut debui, institi tamen ut potui, non phaleris deservire verborum, sed ædificationi consulere legentium cupiens vel audientium. Explicato vero jam opusculo cum ad recitandum, vel potius vestræ examinandum Excellentiæ traderetur, visum est prudentiæ vestræ ex iis quæ ad corroborandam uniuscujusque libri auctoritatem solent a Scholasticis requiri, quædam deesse, persona videlicet & locus cum tempore. Mihi tamen sacris superque videbatur suffecisse, si tam præclara tantorum virorum nomina & facta & loca loquentibus scriptis supprimeretur locus & persona Scriptoris, ne per eam veluti per atram nubem obnubilari viderentur astra tanti splendoris. Verum sicut placuit Sanctitati vestræ, famosa vestri nominis lampade præfulgente, nostri quoque licet terræ illuminabuntur tenebræ: & dum STEPHANUM Legiensem *a* inclytum Præsulem hujus libelli loquetur Præfatio, nostræ etiam exiguæ fiet personæ mentio. Porro locus (ut nostis) non est mihi cujuslibet nunc ut olim celeberrimæ urbis, cum potius libenter me infimum esse gloriarer Cœnobitam Monasterii S. Amandi egregii Christi Confessoris, vestri quoque dudum prædecessoris, nisi meis exigentibus peccatis; inde

Historia hæc partim ex scriptis partim ex relatione collecta.

Stephanus quatenus probata.

a Surius ita reddidit. *Dumque Stephanum inclytum Antistitem libelli hujus loquetur Præfatio, voce Legiensem* expuncta; ac Stephanum cui hæc Vita nuncupata est, Episcopum Cameracensem fuisse opinatus est.

de tam crebro fugarer metu barbaricæ insectationis. Quid autem dicam de tempore secundo quod (ut ita dictum sit) pessimum videtur fore *? Libet dumtaxat cum Psalmista ad Deum proclamare: Lætati sumus pro diebus quibus nos humiliasti, annis quibus vidimus mala. Respice Domine in servos tuos & in opera tua. Cogimur denique Apostolum monentem audire: Redimentes tempus quoniam dies mali sunt. Ne tamen prætergredi videar auctoritatem vestræ jussionis, nostratum Regum nominibus omissis, innotescat tempus nativitatis Christi summi Regis, cujus agebatur annus nongentesimus septimus, revoluto ordine in decimo Indictionis anno hujus editæ scriptionis. Ad profectum Ecclesiæ Catholicæ opto vos feliciter ad vota communia valere.

CIRCA AN. 687

12. Maji.

* esse

Psal. 89.

Ephes. 5.

anno 907. scripta.

Vestra sagax votis faveat prudentia nostris,
Quæ passim suavem famæ diffundit odorem:
Quod cultrix veri retegat quoque nubila falsi,
Nec nostrum placido dignetur visere vultu
Hoc opus, & justo pensans examine libram
Emendet mendas, si quas malus intulit error.
Quod si lanx nullo præponderat acta rotatu,
Imparibus neque me miscet fraus partibus ullis;
Congaudere pio justum, Pater, esse labori
Inclyte scis, dignas Domino persolvere grates
Quod sumus & sapimus, vitaque movemur in ista:
Cum potius veræ spectamus * gaudia vitæ,
Quæ nobis pariter Dominus det sumere Christus
Sanctorum precibus, quorum signavimus actus.

* f. speramus

INCIPIT VITA.

CAP. I.

Franci ad Fidem per S. Remigium adducti.

* hæc fabulosa

Dum Francorum gentem in suis olim primoribus de minore progressam Phrygia * atque ex Regali Trojanorum propagatam prosapia, diuque fanatica simulacrorum delusam dementia, ad agnitionem veritatis Divina voluisset venire gratia; quod ante tempora prædestinaverat sæcularia, pene in fine temporum sæculi cum industrius Rex CLODOVEUS ejusdem gentis regeret sceptra, beatissimi Præsulis Remigii devota perfici decrevit instantia. Qui sacratissimus Pontifex, & sancta morum probitate, & admirabile signorum pollens virtute, præfatum Regem, necnon & maximam ipsius exercitus partem, Fidei doctrina Catholicæ atque (ut ferunt) sumpto cœlitus chrismate, una die ad tria circiter millia Christi Baptismatis imbuit charismate. Ex illo deinceps tempore magis magisque, & sancta inter Francos Religio, & super Regna sibi collimitanea, seu etiam quædam procul posita a suis partim majoribus elaborata convaluit eorum dominatio quam non suorum feritate morum sunt adepti, a qua Franci putantur aquibusdam nuncupati, eo quod sit in illis velut naturalis quædam ferocitas animi, & mores in eis sint inconditi: sed quoniam geminis magnisque erant columnis fulti, quibus totus totius Ecclesiæ status videtur inniti, auctoritate videlicet sanctorum Pontificum, honore ejus cujus vice funguntur præcellenti, & præpotentium virtute Regum in administrandis reipublicæ negotiis in omnibus sagaci; idcirco Divina eos præveniente gratia ac subsequente ad potiora passim fastigia sunt provecti. Denique ubi quondam peccatum abundaverat, intantum Dei gratia superabundavit, ut sicut cœlum varia stellarum decoratur pulchritudine, sic & a Patre luminum a quo descendit omne datum optimum & omne donum perfectum, Francorum terra multiplici perfectorum Sanctorum tam indigenarum quam & ab exteris regionibus advenientium utriusque sexus & omnis ordinis illustraretur claritate.

NOTA.

Duabus columnis fulti.

II.

Rictrudis parentes nobiles.

De quorum sacrosancto refulsit collegio velut quoddam sidus splendore admodum venusto RICTRUDIS devota Christi famula, ipsi suo acceptabilis Deo atque bonis hominibus amabilis, ac laudabilis justitiæ atque sanctitatis merito. Hæc claro satis exstitit oriunda germine, ERNOLDO nobili edita genitore, & LICHIA genitrice ex agili pugnacique Wasconum gente. Hujus autem gentis anti-

CIRCA AN. 687. 12. Maji.

tiquiores primo dicti sunt Vaccei *a* a quodam opido juxta Pyreneum sito sic cognominati, sed postea Wascones quasi Vaccones demutata C in S literam nuncupati: & ipsorum regio quæ antea dicebatur Vacceia, appellata est Wasconia. Cujus incolæ licet illo tempore pene omnes dæmonicis essent dediti cultibus, a Deo tameo prælecta Rictrudis sic ex eisdem impiis & sine Deo prodiit hominibus, velut solet rosa de spinosis efflorere sentibus: quæ ab ipsis incunabulis cum ætatis teneræ provectibus, honestis est alta & instituta moribus. Fuit vero temporibus CHLOTHARII Regis magni, qui a Chlodoveo ex Francorum Regibus (ut præfatum est) primo ad Fidem Christi converso quartus exstitit, seu etiam filii ejus DAGOBERTI Regis inclyti, qui a beatissimo ARNULFO Mettensium Episcopo enutritus ut Patri conregnaret atque succederet, sicut de eo scriptum est, & industria dignus & viribus fuit. Hic post defunctionem Patris sui Chlotharii regalia sceptra regenda suscipiens, fratri suo HARIBERTO non sibi uterino ad regendum concessisse placuit pagos & civitates citra Ligerim & limitem quo tenditur partibus Wasconiæ seu & Pyreneos montes, sapienti usus consilio, ea scilicet pactionis facta firmitate, ne unquam adversus ipsum frater ejus amplius quid de Regno repeteret paterno. Haribertus igitur sedem tenens Tolosanam, cum & in partibus provinciæ regnaret Aquitaniæ, non post multum tempore etiam totam subegit Wasconiam ditioni suæ.

Hariberto commissi.

III. Præfatus autem Rex Dagobertus cum in multis optime regalia jura gubernaret, nimium tamen deditus amori mulierum, eam quam in conjugium sortitus fuerat, eo quod sterilis esse videretur reliquit, alteramque in matrimonium accipiens, Reginam esse voluit. Cumque super hoc scelere a Pontificibus, maximeque a sanctissimo viro & mirabilium patratore operum Præsule redargueretur AMANDO, ille indignatione & fastu permotus Regio, eumdem venerabilem Pontificem non absque injuria ab omni suo depulit Regno. Qui persecutionem pro veritate quæ Christus est patientissime tolerans sibi illatam, & quoniam libentissime pro ipso optabat proprium fundere sanguinem, per diversa serendo loca Divini verbi semen, tandem inter cetera genuinam beatæ Rictrudis aggressus patriam, scilicet Wasconiam, ut illic & plures & hanc pulchram sibi cœlitus infuso quo ardebat irradiaret lumine stellam, reputans etiam ob illius gentis sævitiam adipisci se posse inibi Martyrii palmam.

a S. Amando exsulare jussaeru- diti in Fide.

IV. Interea jam dictus Princeps atque Rex Dagobertus cum non haberet filium quem sibi gauderet fieri successorem, mœstus super hac re nimium, tertiamque suo adscivit lecto conjugem *b*. Tum demum conversus ad Dominum, ac plurimorum expetens suffragia virorum, ex eadem eodem habuit anno largiente Deo filium, multis precibus atque eleemosynarum largitionibus adquisitum. Sollicitus denique cui potissimum traderet eum sacro fonte diluendum Divinaque lege imbuendum, ut sicut ipse beatum Arnulfum habuerat pædagogum, sic & suum a quolibet maximo Dei servorum juxta Religionis Christianæ exercitium educari faceret puerum; factique prioris reminiscens & pœnitens quod tantum in tantæ commiserat sanctitatis viro flagitium; a ministris circumquaque studiosissime perquisitum, & vix repertum ad se reverendissimum petiit revocari Pontificem Amandum. Quid plura? reducitur ab exsilio verus prædicator & operator Evangelii venerandus Antistes, veluti novus de Pathmo rediens Evangelista Joannes: Fit commune tam Regi quam Optimatibus gaudium, omnique populo sollemne de ejus reversione tripudium. Prostratus itaque ejus pedibus Rex veniam rogat, facillime impetrat: fundit precem pro filio, sed ejus frustratur petitio. Respondit enim illi ille ter beatus voce Pauli noster Paulus, militantem Deo non oportere negotiis implicari sæcularibus. His dictis e conspectu Regis ilico abscedit; sed regalis fervor desiderio minime recedit. Denique quod per se nequit, bonorum suggestionibus virorum perficere gestit. AUDOENUM siquidem & ELIGIUM præcipuos in sanctitate & prudentia viros, ideoque Amando

Amandus a Dagoberto multo- so revocatur.

Regii pueri curam detrectat.

---

a Lege quæ ad Vitam S. Amandi ann 679. hac de re adnotavimus.

b Nempe Ragnetrudem, de qua Fredegarius Scholasticus in Chron. cap. 59. quod anno regni Dagoberti octavo, idest Christi 630. factum refert.

do harum amatori virtutum merito amatissimos ac familiarissimos Rex post eum CIRCA AN.
dirigit probabiles sui voti exsecutores. Quorum sanctæ petitioni, quia fas non 687
erat obviare Sancto, annuit licet coactus Regis placito. Igitur regius infans de- 12. Maji.
fertur, qui non amplius a nativitate quam dies circiter quadraginta habere
ferebatur, per beatum Sacerdotem sanctam benedictionis suscepturus gratiam,
sed jam naturalis amissurus nominis etymologiam. Namque dum ab eo Cate-
chumenus fieret, finitaque oratione nemo ex illius tantæ multitudinis exercitu
Amen responderet, Dominus qui aperit os mutum, & linguas infantium diser- Eum ba-
tas facit, os (ut ita dictum sit) non jam infantis sed pueri aperuit, & cunctis ptizat.
audientibus clara voce Amen respondit. Res satis stupenda & circumstantes coo-
tra morem siluisse, & hunc contra naturam locutum fuisse. Statimque illum
sanctus Pontifex vivifico Baptismate regeneravit, atque SIGEBERTUM, nomi-
nari instituit *a*, quem Haribertus Rex Regis frater de sacro lavacro excepit.
Sicque Dominus dum sanctum suum mirificavit, & in conspectu Regum ma-
gnificavit, & ipsos & utrumque exercitum magno gaudio atque admiratione in
hujusmodi signo replevit. Sequenti post hoc anno Haribertus Rex, nec mora
post ipsum filius ejus parvulus obiit, omneque regnum illius cum Wasconia Da-
gobertus Rex suæ potestati redegit. Hoc totum & propter quædam præce-
dentia, maximeque pro his quæ sequuntur interposui, ut legentes & audien-
tes noverint, quæ beatæ Rictrudis fuerit causa in Franciam veniendi.

Temporibus ergo præfatis cum crebro Francis Wasconia fieret permeabilis, V.
Rictrudis puella bonæ indolis jam facta nubilis videtur, diligitur, atque eligitur Adalbaldo nubit Ri-
a quodam Francigena ADALBALDO nomine, natalibus orto præclaris & justis. ctrudis.
Mater denique ejus GERBERTA fuerat filia sanctæ GERTRUDIS in Monasterio
nunc Hamaticensi a se ædificato requiescentis. Ipse etiam a puero optimis insti-
tutus disciplinis, copiosis pollebat fundis & divitiis, atque in aula Regis carus
valde erat & honorabilis, dignus plane vir qui maritus exsisteret dignæ Rictru-
dis. A quo juxta morem desponsatur, dotatur], atque in contubernium ma-
tronale licet quibusdam nolentibus puellæ consanguineis assumitur. Causa vero
uxoris ducendæ non fuit incontinentiæ, sed caræ sobolis habendæ. Sed ea con-
veniunt in utrisque quæ spectari solent io eligendo marito vel uxore. In viro
enim virtus, genus, pulchritudo, & sapientia, quæ ex his ad amoris affectum
potior est, inerat. Io uxore autem pulchritudo, genus, divitiæ, & mores,
qui magis quam cetera quærendi sunt, habebantur. Et ne multis immoremur,
secundum Apostolum erat illis honorabile connubium & thorus immaculatus.
Non enim surda audierant aure ejusdem Apostoli verba : *An nescitis quoniam* Hebr. 3.
membra vestra templum sunt spiritus-sancti quem habetis a Deo, & non estis ve- 1. Cor. 6.
stri? Empti enim estis pretio magno, glorificate & portate Deum in corpore vestro.
Igitur compage fidei & charitatis sic adhærentes sibi ut essent duo in carne una,
& non jam duo, quia una caro; unanimes uno ore & concordi operatione ho-
norificabant Deum & Patrem Domini nostri JESU-CHRISTI, omnibus diebus
suis servientes Domino in sanctitate & justitia coram ipso, qui habitare facit
unanimes in domo.

Nati quoque sunt eis filii secundum benedictionem Domini quam primo de- VI.
dit homini, *Crescite*, inquiens, *& multiplicamini* : fuitque eis primogenitus no- Liberos gignit.
mine MAURONTUS, postea Abbas & Levita sanctus, & filiæ tres sacræ virgines,
CLOTSENDIS post obitum matris ejus Monasterii Rectrix, EUSEBIA bona Dei
cultrix secundum interpretationem sui nominis; post has quoque ADALSENDIS.
Quos cum essent parentes eorum justi, & per seipsos, & per familiares sibi servos
Dei educaverunt & erudierunt in timore Domini, auctos ab iofantia benedictio-
ne cœlesti. Mauronto siquidem venerabilis Deoque dignus Sacerdos RICHARIUS
Pater spiritualis exstitit, eumque per sacrum Baptisma Deo regeneravit : Clot-
sendem egregius Pontifex Amandus quia sacris dignisque manibus e fonte salu-
tari excepit, in omnibus Deo dignam reddidit : Eusebiam vero ex sacro la-

a *Charibertus*, inquit Fredegarius cap. 62. *Aurelianis veniens*, *Sigibertum de sancto lavacro excepit*. Lege Vitam S. Amandi ad ann. 679.

CIRCA AN. 687 12. Maji.

vacro NANTHILDIS Regina uxor Dagoberti suscepit. Vere beata & Deo beneplacita progenies. De hac denique dicitur recte: *O quam pulchra est casta generatio cum claritate!* Vere etenim cum donis spiritualibus sic plerumque (Sap. 4.) ditantur justi etiam bonis temporalibus, sicut canit Psalmographus: *Beati omnes qui timent Dominum, &c.* In quibus verbis licet spiritualis sit intellectus, tamen secundum hæc datur aliquando justis & temporalis profectus.

VII. Maritum occisum luget.

Posthæc bonæ & laudabilis memoriæ Adalbaldus devotæ Christi famulæ Rictrudis maritus a pago Austrebatinse, *a* ubi etiam pluribus locupletabatur possessionibus, eundi Wasconiam nimium triste suis iter arripit. Quem nobilis matrona Rictrudis aliquantulum prosequitur, sed quamcitius domum prout ei jussum fuerat mœrens revertitur. Mens enim futuri quodammodo præsaga doloris jam portendebat quod adhuc ignorabat, & quod nondum patiebatur jam veluti lamentabatur. Quid multa? inter eundum insidiis malignorum, & (ut fertur) eorum quibus sanctum displicuerat matrimonium, vir justus appetitur, vulneratur, perimitur. Honorifico deinde ut decebat tumulatus obsequio, defunctus sæculo, vivit Deo. Vivit inquam, vivit ejus felix anima, illi cohærens quæ vera est vita: quod attestantur signa quæ ob illius declaranda merita, ad ejus mortua frequenter ostenduntur ossa. Neque multæ fiunt moræ in his nuntiandis Rictrudi Dei famulæ: quæ tam tristi perculsa relatione, non modico afficitur animi mœrore. Augescit sensum dolor dolore dolentium sobolum, crescit luctus luctu lugentium familiarium. Transacto tandem aliquando tanti fletus tempore, init cum philo-christis sibi familiaribus, maximeque cum Amando sanctissimo Dei Pontifice, & cœpit consilium salubre. Proponit denique ei ille verus consultor animarum il- (1. Cor. 7.) lud Pauli Apostoli: *Mulier alligata est viro, quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus liberata est, cui vult nubat, tantum in Domino. Beatior autem erit si sic permanserit secundum meum consilium.* Ad quod illa erigit aurem, erigit & mentem. Audit etiam ab eo, immo exaudit & (Matt. 19.) illam dulcem & amplectendam Christicolis Evangelicam vocem: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Et, *Qui non renunciaverit omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus.*

VIII. Nuptias secundas nuntium remittit.

In his sacris ac vitalibus verbis figens anchoram mentis Adalbaldi relicta, sed Dei dilectrix, & a Deo dilecta Rictrudis, omni postposita ancipitis mora deliberationis ejus salubribus se adquieturam pollicetur monitis. Sed ecce & salubri Præsulis consulto, & pio sanctæ matronæ voto invidia diaboli nititur obviare subreptio. Nec movet in his perturbandis infimos quoque vel mediocres, sed summos sæculi primores. Per ipsum denique Regem ejus tentat suadere animo, uti se suorum cuidam Optimatum secundo copulet connubio. Quod cum illa prorsus aspernaretur, plurima blandimentorum hortamenta sed incassum profunduntur. Cumque ad hæc penitus in Deo fixus illius status non moveretur, regalium terror minarum licet frustra illi proponitur. At illa pari modo sævientem parvipendit ut blandientem. Et quia ex tribus Philosophiæ partibus illam quam maxime quæ est in actione & causa recte conversandi apprehenderat, quæ græce Ethica, latine Moralis dicitur, & bene vivendi magistra cognoscitur, quæ etiam in quatuor principales virtutes, prudentiam scilicet, atque justitiam, fortitudinem & temperantiam dividitur: his singulis sua reddens, sicut per justitiam Deo magis quam hominibus obedire disposuerat, & per fortitudinem nec illecebris emolliri, nec adversis frangi poterat; sic per prudentiam caute indignationem a se regiam submovere, & per temperantiam humilitatis regulam modumque vitæ in omni verbo vel opere servare satagebat. Usa denique consilio sui Symmistæ, Deiferi scilicet Amandi, atque ad tempus dissimulans immo-

a Austrebatensis pagus, *Ostrevant*, in Belgio, includebatur fluviis Scarpo, Sensero & Scaldi, sic dictus, ut recte conjiciunt, quod limes fuerit Austrasiæ, *Bant* enim Belgis limitem sonat. De causa profectionis Adalbaldi & loco cædis varii varie sentiunt. Sepultus est in Monasterio Elnonensi, quædam ejus Reliquiæ Duacum anno 1223. translatæ. Colitur 4. Nonas Februarii, consule Bollandum.

immobile in Dei servitio sui propositum voti, acturam se ex hoc cum ejus CIRCA AN.
consilio vel permissione spondet Regi quod utilius judicaretur fore sibi. Et 687
quid multis immorer? cum ita Regem suspectum reddidisset veluti ejus vo- 22. Maji.
luntati parere vellet, in prædio suo, hoc est in villa Baireio * opiparum & * Boyri
regiæ condignum magnificentiæ instruit convivium. Invitat cum Optimati- prope urbem Atrabatum
bus Regem, & inter prandendum sale conditorum omnes lætificat suavitate
sermonum. Postquam exempta fames, & amor compressus edendi, tum mul-
to clara exhilarans convivia baccho, surgit & non trepide sed constanter, Velum adsumit coram Rege.
non tepide sed ferventer, non segniter sed sagaciter, non muliebriter sed
viriliter, quod conceperat mente, perficit opere: primoque sciscitatur a Re-
ge, si concederet sibi in domo sua quod vellet agere libera coram eo uti
potestate. Ille autem annuit propere, reputans quod sumpto poculo, ut mo-
ris est pluribus, in cogendo bibere se vel convivas suos deberet lætificare.
At illa secundum salubre sui consiliatoris Amandi inclyti Præsulis consilium,
ex suo sinu prolatum, invocato terribilis Dei nomine & auxilio, capiti sup-
ponit ipso Rege & cunctis stupentibus, jam benedictum ab eodem Pontifi-
ce velum. Quo facto Rex ira permotus ingratas derelinquens epulas abscef-
sit e convivio, illa vero jactans cogitatum suum in Domino, totam se suof-
que ejus commisit arbitrio, ut ab eo enutrirentur & solarentur misericordi
semper solatio. Ac primum facultatibus & possessionibus sibi relictis ordina-
tione prudenti distributis, & spinosis hujus sæculi euris a terra cordis sui
penitus exstirpatis, quæ antea in conjugali vita ferebat trigesimum, postmo-
dum duplicato germine fructum cœpit in viduitate ferre sexagesimum: &
quæ prius dum in membris suis Christo ministrare satageret fuerat Mar-
tha, jam secus pedes ejus residens audiendo & custodiendo verbum illius fa-
cta est Maria. Et quoniam ipso attestante optimam partem quæ ab ea non
auferretur elegit, optimum ejusdem partis dilectæ & electæ præmium in re-
compensatione percipere meruit.

Sane ut quod homo gerebat interior ostenderet quoque exterior; sicut mu- IX.
taverat habitum mentis, sic mutat & corporis. Pomposas projicit vestes qui-
bus ornabatur nupta, cogitans aliquando ea quæ sunt mundi quomodo pla-
ceret viro: & una cum eis exuitur omni sæculi hujus impedimento, ut
quamvis videretur vidua, idest divisa a viro, jam non esset divisa animo,
sed sollicita semper quæ Domini sunt, solummodo quomodo placeret Deo.
Induitur viduitatis vestibus, quæ ipsa sui specie monstrarent contemptum
mundi istius. Nam sicut albas vestes exaltationi & sollemni congruunt læti-
tiæ, ita nigræ humiliationi & lugubri conveniunt tristitiæ. Inde & caput
quod est principale corporis, tetro velatur amictu, ut principale animæ idest
mens velanda signetur mœroris & pœnitentiæ luctu. Qui cum brevis sit, &
ut ita dicam momentaneus, eam operatur consolationem de qua ait in E-
vangelio Dominus: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. Et ut quon- Matth. 5.
dam expertas corporis voluptates & molestas evinceret dæmonum suggestio-
nes, cum nimiis vigiliis & orationibus continuis crebra ducens jejunia, elephorio
amicitur cilicino, cujus assiduis punctionibus edomaret libidinis punctiones, &
ut dictum est a Poeta, sine Cerere & Libero Venus frigeret, atque veraci-
ter cum Psalmista caneret: *Ego autem cum mihi molesti essent induebar cilicio*, Psalm. 34.
& humiliabam in jejunio animam meam, & oratio mea in sinu meo convertetur.

Locum vero ubi spiritualibus daret operam exercitiis, cum consilio & auxi- X.
lio sæpedicti Præsulis, qui eidem erat a secretis, elegit valde congruum, Mona-
sterium scilicet Marcianas vocatum, quod ab eodem Pontifice super fluvium *Scarb* Marcianas cogitat.
fuerat constructum. Cui perficiendo & ordinando idem Præsul discipulum
suum præfecerat Abbatem sanctum JONATUM venerabilem virum, cujus ad-
huc in eodem Monasterio sacrum corpus habetur reconditum: in quo & Mo-
nachorum ordinem beatus Amandus haberi voluit, sed jamdictus Abbas Sancti-
moniales (prout sibi visum fuerat) aggregavit. Hunc ergo locum satis opportu-
ne remotum Dei famula Rictrudis expetiit, atque B. Amando consentiente &

CIRCA AN. 687 12. Maji. inter Regem & ipsam reconciliationis officium fungente, cum privilegio regiæ auctoritatis accepit, quatenus ibi licet in fragili posita corpore, corporeas fortiter concupiscentias superaret. Et non hoc solummodo, verumetiam adversus rectores mundi tenebrarum harum, contra spiritualia nequitiæ in cœlestibus colluctando, & ea pariter cum mundo divincendo, triumphum victoriæ & condigna certaminis præmia a superno spectatore exspectaret ac perciperet.

XI. Filias suas Deo sacrat. Matt. 5. Ut autem ad hæc feliciter peragenda sufficeret, omnibusque exempli gratia a quanta perfectione conversationem suam cœpisset, palam fieret, juxta illud Evangelicum, *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera & glorificent patrem vestrum qui in cœlis est*; post abjectas a se onerosas prædiorum & divitiarum sarcinas post professam Deo viduitatis continentiam, & post sumptum sanctum Sanctimonialis habitus indumentum, seipsam tantummodo exhibere oblationem vivam, sanctam, Deoque placentem non contenta, etiam terræ, hoc est ventris sui sacras ac præcipuas sanctæ & individuæ Trinitati offert primitias, præfatas videlicet tres filias candidas veluti columbas gratissimas illi fieri hostias: ut corde & corpore immaculatas & ut perpetuam virginitatem servantes, Agnum virginis Matris filium quocumque ierit sequantur sinceritate cordis, & carnis vernantes flore illibatæ Virginitatis in corpore, ac nitentes puritate inviolatæ veritatis in corde, ut sint semper sine macula ante Dei thronum cantantes ei canticum novum, hoc est gaudentes cum eo de carnis incorruptione in perpetuum. Quod canticum licet possint audire, nemo tamen poterit dicere Sanctorum, nisi illa candida turba incontaminatorum. Hæc cum verissime ita sint, audite obsecro & auribus percipite omnes qui habetis audiendi aures, quibus adhuc fas est ad Angelicæ privilegia castitatis assurgere, & tam præclari contubernii societatem acquirere, atque cum eis tam dulcem novi cantici melodiam personare. Properate, currite, festinate, ac memores uxoris Loth, retro respicere nolite. Putidam luxuriam fugite, carnales concupiscentias calcate. Omnis caro fenum, & omnis gloria ejus tamquam flos feni: Hæc exhortatoria cordis vestri penetrent intima, quæ non ex meis edita, sed ex Patris Augu-

August. de S. Virg. cap. 27. stini Doctoris egregii verbis, quibus Virgines hortatur, sunt mutuata. Pergite, inquiens, sancti Dei pueri & puellæ, mares ac feminæ cœlibes & innuptæ, pergite perseveranter in finem, laudate Dominum dulcius quam cogitatis uberius: Sperate felicius cui servitis instantius: Amate ardentius cui placetis attentius: lumbis accinctis & lucernis ardentibus exspectate Dominum quando veniat ad nuptias. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum quod cantabitis in citharis vestris, utique tale quale nemo poterit dicere nisi vos. Et sequitur post pauca: Sequimini eum, quia & Agni caro utique virgo est. Sequimini eum virginitate cordis & carnis quocumque ierit. Quid est enim sequi nisi imitari? quia Christus pro vobis passus est, relinquens vobis exemplum ut sequamini vestigia ejus.

XII. Marcianis se recludit. Rictrudis igitur Dei fidelis femina quæ se totam illi in sancta devoverat continentia, tres quoque filias uni despondens viro Christo in ætate adhuc tenera, ut Agni semper sequerentur vestigia, & canticum quod illa nequibat jam per se, per suarum citharas filiarum ei faceret personare; omnibus tam sapienter dispositis & cunctis exuta sæculi curis, gymnasium Monasteriale ubi stadium vitæ præsentis agonizando percurreret, & contra diabolum luctando decertaret, palestricorum more sic nuda ne in aliquo ab adversario maligno teneri posset, & oleo peruncta gratiæ cœlestis ingreditur, & juxta quod ait Apostolus, in agone contendens ab omnibus se abstinet, suoque exemplo filias vivere edocet. Mauronto primogenito suo adhuc in laicali habitu regalibus obsequiis ac negotiis militaribus corpore potius quam mente detento, de quo in sequentibus opportunus erit vobis sermo.

XIII. Adalsindæ filiæ mortem fert æquanimiter. Illis igitur diebus moritur Adalsendis novissima filiarum ejus, & quæ postrema

mo fuerat ingressa januam vitæ præsentis, prima ingreditur januam mortis. Et quare dicimus moritur, cum anniversaria circuli revolutione ipsa sacrosancta Dominicæ Nativitatis solemnitate, quando huic mundo peccatis mortuo advenit remedium quo mors cum suo fugatur principe, hæc non mortua, sed potius luci vitæque sit edita perpetuæ *a*? At bona Rictrudis inter adversa fortis & longanimis quid tunc ageret duobus sibi occurrentibus affectionibus animi valde contrariis gaudii scilicet ac mœroris; dum hinc intonantem toto orbi audiret Angelum, *Ecce evangelizo vobis gaudium magnum quod erit omni populo*; hinc filiam suam præ oculis haberet mortuam, quam esse dolendam ipsa naturæ cogeret conditio? Virilis tamen quod ei inerat animi robur muliebrem superavit affectum, nec passa est sibi dominari luctum mortis filiæ, vel esse ibi locum tristitiæ, ubi natalis celebratur vitæ.. Et ut paucis absolvam digna memoriæ, debitum sepeliendi officium completur Fidelium more, remota chaos suos lugendi consuetudine. Sic exactus est primus, sic secundus, sic tertius sequentium se solemnitatum dies. Quarto denique succedente die quo sancta recolit Ecclesia victimationem parvulorum pro Christo ab Herode jugulatorum, & miserabilem matrum tristitiam; prudens Rictrudis sciens quid cuique deberet impendere tempori, & quia tempus & tempora sint omni rei sub cœlo, ideoque distinguens tempus gaudendi & tempus flendi, post sacrorum expletiones mysteriorum, quibus ad Dei laudem eisdem sanctis Martyribus honor exhibetur non dolor, votaque dantur cerimoniarum non lacrymarum; cum sibi ceterisque Sanctimonialibus jam parata esset refectio corporum, illa convocatis omnibus, ait: Nunc vestra socialis, o dilectæ Sorores, charitas eat, & de donis Dei cum gratiarum actione participans gaudeat; me autem exemplo dominarum mearum, matrum scilicet sanctissimorum puerorum Innocentium, quarum hodierna die ploratus & ululatus auditus est multus, meam quoque Innocentulam quodammodo simili hoc est immatura morte præreptam lugere permittat. His dictis amicum mœrori locum secretum petiit, atque ut naturæ competebat dolori satisfecit. O laudabilem & imitabilem in prudentia, longanimitate & patientia feminam, quam laudant in portis opera ejus! o mulierem fortem, quæ in castitate accinxit fortitudine lumbos suos, & in boni perseverantia operis robotavit brachium suum; ideoque non est extincta in nocte lucerna ejus!

CIRCA AN. 687

12. Majii

Luc. 2.

XIV. Mauronti ejus filii gesta.

Verum quoniam in præcedentibus beati viri Mauronti facta est mentio, non ab re videtur breviter quid narrandum de eo. Hic igitur egregii Sacerdotis Christi Richarii baptismate spiritualis exstitit filius. Accidit vero aliquando, ut idem venerabilis Sacerdos tam pro sanctitate quam etiam pro familiaritate, beatam equo vectus inviseret Rictrudem. Cumque post sacra colloquia quibus pariter dulces vitæ cœlestis sumpserunt epulas, vir Dei conscenso equo redire vellet ad propria; eadem quoque Dei famula dilectionis causa a domo paullulum progressa est, gestans in ulnis suum quidem naturali generatione, illius autem spirituali generatione filiolum, ejus secuta vestigia quatenus ipse parvulus benedictione muniretur paterna. Sed cum jam vir Dei equo sedens eumdem in manibus accepisset infantem sive ad benedicendum sive ad deosculandum, omnium bonorum hostis & invidus diabolus insolitam immisit equo ejus ferocitatem. Arreptitiorum namque more insaniens, dentibus frendens, pedibus calcitrans, nimium valido huc illucque impetu discurrens, geminatum utrisque, sed unum Sacerdoti & matri incusserat timorem. Sacerdos denique sibi & puero, mater Sacerdoti metuebat & filio: & quid illa ageret anxia, jam pene exanimis quasi imminentem præ oculis spectans adesse mortem, offuscatum lacrymis avertebat vultum, ne amborum simul miserabilem cerneret occasum: sed & familia tristis, dolens & ejulans magnis instabat plangoribus ad triste congregata spectaculum. Servus autem Dei ne laberetur manu tenens parvulum, orationem fudit ad Dominum i qua

a S. Adalsindis in Martyrologio Benedictino aliisque celebratur S. Kalend. Januarii.

CIRCA AN. 687 12. Maji. qua completa, & puer ad terram delatus est incolumis quasi levis advolaret avicula, & equus pristinæ redditus est mansuetudini velut ovis placida. At mater tandem recepto spiritu filium quoque recepit sanum, & in ulnis levavit ridentem: sicque tam ingens tristitia in magnum cunctis qui aderant versa est gaudium. Quod nemo debet ambigere præstitum meritis amborum. Et quoniam tanta Dei omnipotentis est clementia, ut unde malignus hostis inhiat justos atterere, inde eos magis magisque faciat proficere; hæc quoque tentatio ad profectum virtutum provenit beato viro. Nam reputans secum Dominum Deumque suum dum ad humani generis pergeret redemptionem, ad insinuandum humilitatis exemplum non superbo schemate, id est non equo phalerato, sed strato sibi ab Apostolis vectum asello: ipse etiam postea si quando instaret illi alicubi necessitas eundi, simili exemplo eodem usus est gestatorio.

XV. Maurontus nuptias fugiens, tonsuratur.

Postquam vero ad viriles pervenit annos idem venerabilis Maurontus, regali adhærens, ut ejus poscebat nobilitas, lateri, ipsius continuis (ut dictum est) obsequiis mancipatus, etiam vinculis innectitur sponsalibus[a]. Sed carnalis citius amoris voluptuosos in quibus veluti pedem posuerat solvit compedes, animarum lucrifactore Amando Præsule ei suggerente spiritualis amoris suavitates & æternæ jucunditatis dulcedines. Sed cum suæ mentis votum sanctæ retulisset matri, quod nequaquam suæ contubernio sponsæ vellet uti; illa metuens ne forte per abruptos lasciviæ discursus, ut quorumdam moris est juvenum, latam & ad inferos ducentem deliberaret viam sequi, maxima percellitur mœstitia animi: rursumque poscit Amandum medicum morbidarum mentium succurreret sibi. Qui Marcianis adveniens, lenibus sibique notis verborum fomentis eam demulcens, pristinæ in Deum reddidit alacritati. Acta deinde ab eodem Antistite Missarum solemni celebritate, cum & ipse Maurontus adstaret in præsenti, adspicit sæpedictus Antistes apem ter gyrare ejusdem verticem viri. Vir autem Deo plenus, intelligens statim quid portenderet hujus præsagium signi, advocato eo hortatur, ut quam celeriter perficiat opere quod olim & ille jam cœperat corde, & sibi revelatum agnoverat Deo auspice. Quod & ipse

Coronæ Clericalis significatio.

nequaquam distulit facere. Tum sanctissimus Pontifex Amandus eum juxta morem Ecclesiasticum benedicens, decisa capitis ejus coma in Clericum totondit, & coronæ signum gestare fecit, per hæc quæ agebantur exterius, innuens quæ horum significatione servanda essent interius: scilicet ut summitas denudata capitis, esse nuda & aperta Deo significet omnia secreta cordis; & quidquid cogitatur vel agitur in occultis, oculis patere cuncta cernentes; frequens vero refectio capillorum doceret resecanda frequenter malarum superflua cogitationum. Decus quoque coronæ utrumque exprimeret, & summi tiaram Sacerdotis; & regalis diadema dignitatis: ut per hæc nosset ad regale pertinere se Sacerdotium, necnon & post expletam diversarum tentationum sufferentiam, atque in his probationem per patientiam, se merito percepturum vitæ æternæ coronam a Deo diligentibus se repromissam. Quod & idem sanctus vir Maurontus non solum ex salubri hujus Præsulis traditione, sed etiam ex sancta sanctæ Scripturæ suscipiens & memoriæ commendans lectione & admonitione, studuit devotissime ut assiduo semper impleret opere. Factus namque postmodum Levita, eidem nomini & officio condigna morigerari curavit conversatione & vita. Et ut clara editus prosapia, Regis quoque præclarus fulsit in aula, regia honoratus bulla, utpote prudens notarius regalium præceptorum conscribens edi-

[a] Hujusce loci sententiam ita reddidit Surius, quasi nequidem sponsalia admiserit Maurontus, sed oblatam sibi sponsam recusaverit. Maurontus iste distinguendus est a Mauronto *Silvarum regiarum procuratore* in Vita S. Richarii cap. 12. memorato. Id constat ex eo quod Maurontus, *Silvarum regiarum procurator*, jam ætate maturus florebat in aula Dagoberti, cujus principatu natus est Maurontus Rictrudis Marcianensis Abbatissæ filius. Deinde Maurontus in Vita S. Richarii laudatus non videtur diversus a Mauronto, qui in Actis S. Vvalarici c. 23. dicitur *summus inter Proceres palatii* vivente ipso Valarico. Atqui Vvalaricus annum Christi 622. non excessit, quo tempore jam conjugatus erat Maurontus ille Palatinus, Maurontus vero iste necdum natus. Denique Maurontus, silvarum Dagoberti custos, factus est Monachus sub Richarii disciplina in Cella Crisciacensi seu Foresti-cella; hic vero sub S. Amandi ferula primo quidem in Cœnobio Marcianensi, postea in Broilensi, cujus & Abbas fuit. At vero Maurontus Marcianensis idem fuisse videtur cum Richarii filio spirituali, cujus mater RICTRUDIS, *Deo devota femina* ab Alcuino in Actis S. Richarii prædicatur.

edicta. Cui etiam ad capessendum cumulandumque sanctæ conversationis emolumentum, sanctum sancti viri AMATI Episcopi Deus addit collegium: qui beatus vir electus & sublimatus ad Episcopatum urbis Sidunensium *a* eo tempore quo THEODORICUS Rex iniquam exercebat tyrannidem, insimulatus falso quasi de infidelitate apud ipsum, in Perona Monasterio sito in oppido Virmandorum, cui sanctus præerat Abbas ULTANUS, subire jussus est exsilium. Denique post excessum B. Ultani traditus est præfato Dei famulo Abbati Mauronto, ut eum custodiæ manciparet in suo qui Broilus *b* dicebatur Monasterio, ab eodem nuperrime constructo in territorio Letio vocato. Quo suscepto ut ejus religiosam expertus est conversationem, sicuti servando cœlesti thesauro omnem omnibus vitæ ejus diebus famulandi adhibuit diligentiam, habens in eo pulcherrimum suæ suorumque Confratrum vitæ & sanctitatis speculum *c*.

CIRCA AN. 687

12. Maji.

XVI. Gertrudi Abbatissæ Hamaticensi mortuæ sufficitur Eusebia duodennis:

Interea Dei famula GERTRUDIS, quæ fuerat avia Adalbaldi viri venerabilis, longævitatem vitæ accumulans operibus bonis, in Hamatico Monasterio a se ædificato, ubi etiam sacra virgo Eusebia ejus educabatur proneptis, viam ingreditur universæ carnis, cui velut loco regiminis eadem succedit EUSEBIA, puella quidem bonæ indolis, sed adhuc satis teneræ ætatis, utpote duodennis. Mater vero ejus Rictrudis vere Christicola profundiori usa consilio atque prudentia, bene sciens quod multos multis exercitatos virtutibus, maligni hostis seducat astutia in ætate quoque jam matura: metuebat pro filia, ne forte serpentina tentaretur fraudulentia, si libertate potiretur immatura. Quapropter ad se eam venire & secum voluit habitare. Illa vero renuente, atque in Hamatico conversari volente, mater ejus regales compulsa est aures pulsare, ut suam ipsius auctoritate filiam potuisset recipere. Quo concedente missaque epistola reverti præcipiente mœsta ad matrem sanctam regreditur Eusebia ad Monasterium Marcianas eum suæ proaviæ sanctæ Gertrudis corpore & cum sanctorum Reliquiis quæ ibidem fuerunt reconditæ, atque cum omni sua Congregatione. At mater ejus voti compos effecta, pluribusque filiam hortabatur monitis secum in spirituali Deo deservire militia. Quæ libentissime quidem ejus parebat dictis, Divinis se mancipando jugiter obsequiis: sed refragari ejus nequibat intentio ab amore loci sibi velut genialis. Quod fiebat frequentissime & noctibus pene singulis, ut post vespertinalis completionem synaxis, dum capere cum ceteris quietem putaretur corporis, illa pro dissimulatione relictis ante stratum sandaliis, ad Hamaticum pergeret silentio intempestæ noctis cum jam superius dicto sanctissimo Episcopo & Monacho, nomine & religiosa conversatione Amato *d*, illic sub cura Mauronti sancti Abbatis ad tempus exsulante, & cum sua collactanea aliisque fidis ut putabat sui secreti sociis: ibique celebratis vigiliis omniumque horarum officiis, ad

At matris jussu Marcianas revocatur.

Hamaticum noctu secedit cum Amato.

a Lege *Senonensium*, quod ex ipsius S. Amati Vita aliisque Auctoribus constat.

b Broilense Monasterium ad Legiam fluvium situm destructum est, ab anno circ. 870. quo imminente Danorum persecutione Fratres Deo & *S. Amato servientes apud Meurivillam*, (sic Broilum vocant, quasi *Mauronti villam* ex Vita S. Eusebiæ num. 8. infra) *corpus B. Amati Duacum deportaverunt, & in sui juris Ecclesia B. Mariæ posuerunt*. Nunc ista Deiparæ Ecclesia est Collegiata S. Amati dicta, ex cujus Ecclesiæ Archivis Colvenerius in Notis ad Chron. Camer. lib. 2. cap. 22 hæc aliaque descripsit.

c Legimus Vitam S. Amati ex MSS. codicibus Marcianensi & Compendiensi exceptam, in qua nihil fere observatione dignum occurrit, sed locorum communium tædiosa adaptatio: eam proinde omisimus. legendus Baldericus Episc. in Chron. lib. 2. cap. 22 Amatus Perona per Mauronteum deductus Cameracum, Ecclesiam B. Mariæ orationis causa, *Solis radio pro fereo usus est*, in eo *cappam suam deponeas*. Ambo *Amaticum devenient*, *quo in loco dintissime commorantes*, *non minimum profecerunt*. *Relicto denique Hamatico Cœnobio sacer Præsul*, *Broilumque perductus est*. *Ipse vero juxta Basilicam cellulam sibi fabricari præcepit*, *intra quam quandocumque opportunum erat sese continens*, *vigiliis*, *orationibus*, *atque jejuniis incessanter corpus fatigavit*, *usquedum tam egregium militem Dominus de terris ad cælos evocavit*, anno circa 690. uti in libro argenteo Ecclesiæ Collegiatæ S. Amati apud Duacum, ubi ejus Reliquiæ adservantur, quem in locum e Meurivilla sepulturæ loco, Broilo antiquitus dicto, anno 870. illatæ sunt: prout ex ipso apographo docet Colvenerius in Notis ad Balderici Chronicon. Lege Notas infra ad cap. 20

d Hæc prorsus cohærere non possunt. Amatus non ante annum 678. exsulavit, quo tempore Eusebia non jam duodennis sed quadragenaria erat, siquidem a Dagoberto & Nanthilde Regina e sacro fonte excepta est. Certe Gertrudis Hamaticensis Abbatissa, cui Eusebia proneptis successisse dicitur, annum 650. haud excessit, mortua 8. Idus Decembris, quo die coli solet. Hamaticense seu Hamatgiense Monasterium, haud procul a Marcianensi, redactum est in Prioratum Marcianis subjectum *Hamay* appellatum.

CIRCA AN. 687 17. Maji.

ad Monasteriom Marcianas fideli peracto furto revertebatur non satis hilaris, quatenus & ibi non deesse videretur nocturnalibus seu matutinalibus horis.

XVII. A matre ob hanc rem virgis correpta læditur.

Nec defuit qui hæc auribus intimaret maternis, itemque eam convocans & mulcendo blandis & terrendo sermonibus compellabat asperis, quatenus illam revocaret a suæ proposito voluntatis, sciens pro certo eam detineri secum corporis potius proximitate quam mentis. Cumque nec per se nec per amicos seu per familiares suos quidquam proficeret in re hujusmodi, inito consilio cum suo filio Mauronto Levita & Abbate venerabili, visum est utrisque verberibus illam pro ipsa inobedientia & quadam animi pertinacia debere castigari. Quod cum placuisset matri ab eodem fratre ejus fieri, eo jubente inter brachia coartata famuli adjudicatæ subditur correptioni: & quia isdem a quo tenebatur puer accinctus erat gladio, dum inter angustias verberum hac & illac se flectit virgo, ejus tenerum latus (ut fertur) ensis illius læditor capulo, intantum ut pluribus quibus postea supervixit annis purulentam mixtamque sanguine ejiceret salivam oris. Com vero neque sic a cœpta ejusdem sacræ Virginis cessaret intentio, convocant Episcopos vel Abbates illustresque viros e vicino, qui omnes agebant cum ea diverso modo, quatenus a tali revocaretur desiderio. Illa autem cunctis multum constanti renitebatur alloquio. Qui dum inflexibilem ejus cernerent animum, matri dederunt consilium; ut illam ad cupitum redire permitteret locum. Quod & mater annuit licet invita, religiosam illius conversationem suasoriis roborans monitis, Deoque precibus eam commendans sacris. Quæ diu desiderato potita votorum effectu, eum omni sua plebicula, accepto iterum sancto suæ proaviæ corpore cum venerandis Reliquiis Sanctorum, gaudio plena ad Monasterium repedavit Hamaticum. Ibique Angelicam agens vitam in terris, in mediis ipsius adolescentiæ annis rapitur ad thalamum sponsi cœlestis, ne, sicut dicit Scriptura, malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius: & consummata in brevi explevit tempora multa, placita enim erat Deo anima illius: propter hoc. properavit educere illam de medio iniquitatum.

Episcopis consulentibus Hamaticum redire sinitur.

Sap. 4.

XVIII. Objectioni facit satis Auctor.

Enimvero propter ineptam quorumdam garrulitatem libet paullisper exacuando stilum protelare, quo illorum perfodiantur linguæ qui loquuntur adversus Justos iniquitatem in superbia & in abusione: qui ponunt in cœlum os suum, dum eis detrahere non verentur, qui jam exempti de terrenis, cum Deo in cœlestibus regnare eredunt. Ajunt enim strophas commentantes hujusmodi: En quales isti dicuntur esse Sancti? mater innoxiam insequitur filiam Deo militare volentem, filia sicut hostem sic propriam exsecratur & refugit matrem: filius matre consentanea sororem refugam asportato elam signo proditam dirissimis velut furti ream afficit verberibus pene usque ad mortem. Quam etsi non statim perimit, longo tamen dolorum eruciatu tabescere facit. Hæccine Sanctos Deoque placitos efficiunt? quæ in istis sanctitas, quæ pax, quæ charitas? Quid ergo nos tam insani capitis hominibus respondebimus? O stulta vesanæ mentis arrogantia! o rabida fatuorum non hominum sed canum oblatratio! quid dabitur aut quid apponetur ad linguam dolosam, nisi sagittæ potentis acutæ, id est verborum Dei omnipotentia jacula, ex sanctarum prolata Scripturarum pharetra, quæ tam sunt efficacia, ut non modo ora loquacia, sed ipsa quoque tumida transfigant

Matth. 7.1. corda? Ac primum tales Evangelico percelluntur tonitruo: *Nolite*, inquit, *judicare & non judicabimini; nolite condemnare, & non condemnabimini*, &c. Audite si potestis & animadvertite, Rictrudis mater sancta non filiam persequitur innocuam, sed ejus immaturam considerat ætatem, sciens quia omnia tempus habent, & quod omni negotio tempus sit, & quoniam ut sapientissi-

Prov. 29. mus ait Salomon, *Puer qui dimittitur voluntati suæ, confundit matrem suam*.

Eccl. 7. Auditque Scripturam dicentem: *Filiæ tibi sunt, conserva corpus illarum*. Quin potius idcirco illam secum manere desiderat, ut suis eam potissimum exhortationi-

CIRCA AN. 687 12. Maji.

tationibus & exemplis ad perfectiora provehat. Filia quoque ejus Eusebia, licet cœlesti Regi sit desponsata, non tamen beatam tumide aspernatur aut despicit matrem, cum sui Sponsi tale noverit esse edictum, *Honora patrem & matrem, ut sis longævus super terram;* (Exod. 20.) sed in visu gratiæ ejus qui illam anulo suo subarrhaverat, ejusque solummodo flagrans dilectione, nullius alterius amoris, nec suæ quidem matris affectum sibi exhiberi volebat, ne se vel in modico ab insiti fervoris amore sejungeret. Sed & frater ipsius Christi minister Maurontus non odio, non crudelitate suam flagris torquet germanam, sed fraterna potius charitate quasi insolentem, & (ut ita dictum sit) veluti parenti inobedientem, ut ipsa poscebat ætas castigat infantulam, sciens scriptum: *Qui parcit virgæ, odit filium.* Et quia *virga atque correctio tribuunt sapientiam.* (Prov. 13. 24 & 29. 15.) Et quid mirum si mater & filius humano falluntur judicio in sacram corripiendo Virginem, ignorantes adhuc Divinam quæ inerat illi gratiam, cum Prophetæ sancti sic aliquando ex suo humanam quasi ex Dei spiritu proferant sententiam? Cessent ergo, cessent stulta stultorum vaniloquia: non enim poterunt adsignari operibus iniquitatis, quæ prodeunt ex radice charitatis, ipsa attestante Veritate quæ dicit: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit.* (Matt. 6.)

XIX. Item alii objectioni.

Ad hoc vero quod hujus occasione facti virgo beata corporali dum viveret subjacuisse dicitur infirmitati; quis non videat hoc ad cumulum jam collatæ gratiæ profecisse illius, ut dum deficeret corpore roboraretur spiritu juxta illud Apostoli: *Cum enim infirmor tunc potens sum.* (2. Cor. 12.) Obstruatur ergo os loquentinm iniqua, quoniam de his per Isaiam Prophetam vox intonat Divina. Dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis, & scietur in gentibus semen eorum & germen eorum in medio populorum. Omnes enim qui viderint eos cognoscent illos, quia isti sunt semen cui benedixit Dominus. Discessit autem vere bona cultrix Dei Eusebia virtutibus plena sextodecimo die Martii, qui est septimodecimo Kalend. Aprilis, anno 689. ætatis 46. *a*.

XX. Amatus moritur.

Postquam vero sanctum Episcopum sibi amabilem & Monachum Amatum Dominus ad cœlestem patriam ex hac molestæ peregrinationis ærumna Idibus Septembris *b* assumpsit, sacrum corpus illius sacer Maurontus in sua possessione honorifice tumulavit, totaque hereditatis suæ prædia per Chartarum instrumenta illi contradidit. Ipse quoque venerabilis Abbas Maurontus (Item Maurontus.) Deo dignus Levita, licet sanctæ Matri fuerit superstes in hac vita, post expleta piæ administrationis munia, tertio. Nonas Maji *c* functione liber debita, ut condigna laborum suorum perciperet præmia ad cœli subvectus palatia, perenni cum Christo vivens vita jugi cum eo lætatur gloria.

XXI. Rictrudis abdicato regimine moritur.

Sed ut ad ea quæ cœpimus redeamus explicanda, Rictrudis devotissima Dei famula toto nisu mentis, toto famulatu corporis bonis operibus dedita, ambulans de virtute in virtutem, dilatato corde cucurrit infatigabiliter viam mandatorum Dei, in stadio fidei & justitiæ, patula hauriens aure: Currite dum lucem habetis; ut digna haberetur accipere bravium cœleste, & ut in omnibus se exhiberet perfectissimam, illius imitatione qui dixit, *Non veni facere voluntatem meam;* (Joan. 6. 38.) se quoque alterius regimini subdens, ejus imperiis obedientissime paruit, ceterisque famularum more famulans, illud quod dictum est, *Non veni ministrari sed ministrare*, (Matt. 20.) præ oculis semper attendit, nec usquam vel unquam septa Monasterii egrediens, exemplum bonorum operum seipsam cunctis præbuit in humilitate, obedientia, in patientia, in castitate, in jejuniis, in vigiliis, & orationibus continuis, in longanimitate, in mansuetudi-

a Ita exemplar Marcianense: qui characteres Chronolngici desunt apud Sorium, & insiticii esse videntur, uti & qui inferius de S. Rictrudis ætate & prælaturæ diuturnitate referuntur. De S. Eusebia infra.

b Consentit codex Marcianensis S. Amati exhibens Vitam in cujus fine legitur, *B. Amati transitum Idib. Septembris ab Antecessoribus determinatum, a* STEPHANO *quodam 3. Kalend. Majas affixum fuisse temere*, ut patebat ex vetustis libris, *qui apud S. Medardum & in Archivo Marcianensi, atque multorum scriniis Cœnobiorum inveniuntur.*

c *Anno 702. obiit S. Maurontus Levita.* Ut Colvenerius ex cod. MS. Argenteo Ecclesiæ Duacenæ sancti Amati refert. De ejus Reliquiis infra.

Digitized by Google

CIRCA AN. tudine, in modestia & benignitate. Et quid multa? ut filia Dei semper ambulavit in luce, cujus fructus est in omni bonitate & justitia & veritate.
687
12. Maji. Sicque in sanctarum virtutum perseverans proposito, expletis septuaginta quatuor incolatus sui annis, quarto Idus Maji, diu desiderato potita votorum gaudio, corpusculum terræ, sanctam vero animam reddidit cœlo, anno 687. ætatis suæ 74. prælaturæ 40.

XXII. Sepelitur. Sepulta est autem in eodem loco *a* honorifice a Dei Sacerdotibus aliisque in Ecclesiasticæ dignitatis ordine ipsi militantibus seu etiam quamplurimis Christianæ Religionis viris ad exsequias tantæ Matris undique confluentibus, de temporali quidem ejus absentia mœrentibus, de æterna qua cum Christo fruitur gloria gaudentibus. Et nunc cum spe ineffabilis gratulationis præstolatur magnum diem potioris suæ glorificationis, quando illud quod seminatum est in corruptione, surget in incorruptione; & quod seminatum est in ignobilitate, surget in gloria; & quod in infirmitate, surget in virtute. Tunc denique illa felici resurrectione duplici glorificatione glorificanda in beata resurgens gloria cum Sanctis omnibus in parte dextera meritis suorum actuum feliciter coronanda.

XXIII. Miraculis claret. Ne quis vero ambigat de istius Dei famulæ vivacium meritorum efficacia, experimenta nobis præbent veracia plura ostensarum virtutum insignia ad examinata ejus corporis membra. Ibi etenim cæci visum, surdi auditum, muti sermonis officium, claudi gressum, febricitantes ac variis ægrotationibus laborantes, optatam frequentius receperunt, & nunc usque poscentes cum fide recipiunt sanitatem. Et hujus testes rei adhuc supersunt multi & eorum qui sanitatis desideratæ dona sunt consecuti, & illorum qui hæc videntes Deumque in Sanctis suis mirabilem laudantes, de ejus beneficiis sunt gratulati.

XXIV. Auctoris invocatio. Te igitur sancta ac Deo dilecta famula Rictrudis, toto quæsumus affectu cordis, ut tuis sacris intervenientibus precibus & meritis, quibus variarum nexus infirmitatum absolvis, nos quoque a nostrorum solvas peccatorum vinculis, quatenus cum benigni JESU gratia his expediti in tremendo sui die judicii, cœlis ardentibus ac terris, ipse nos a gehennalibus ereptos flammis, tecum ad æternæ rapiat gaudia felicitatis, cujus misericordiæ & miserationis nullus est finis, cui est cum Deo Patre sibi coæterno & sancto Spiritu regnum & virtus, honor & gloria per infinita sæcula sæculorum, Amen.

DE TRANSLATIONIBUS
ET MIRACULIS
SANCTÆ RICTRUDIS.

CHRONICON *Marcianense quod manu descriptum beneficio R.P. Simonis Guillemotti Supprioris Gisleniani accepimus, in duos libros distinguitur præmissa hac inscriptione:* Auctoris anonymi de Vita & Miraculis S. Rictrudis lib. 2. *Scribebat Auctor ille post medium sæculum 12. vivente adhuc Gosvino Aquiscinctensi Abbate, ex lib. 2. cap. 20. ubi agens de* Lietberti *Marchianensi Abbatis cessione*, Domnus Gosvinus, *inquit*, Aquiscinctensis Ecclesiæ Abbas qui adhuc superest, vir religiosus..... ipsum Abbatem restitui non approbabat. *Porro S. Gosvinus anno 1196. obiit. Idem Auctor in lib. 2. cap. 40. se Monachum testatur fuisse Abbate Joanne Marcianensi, illo scilicet qui anno circa 1158. B. Hugoni successit. Ex quibus conjicimus Auctorem istum haud alium esse ab* Andrea Silvio *Priore Marcianensi anno 1196. mortuo, qui libros tres de rebus Francicis composuit. Chronographus ille quicumque tandem sit, judicio satis maturo varias Cœnobii Marcianensis fortunas refert, ac passim inse-*

---

a Locum signantius exprimit Chronographos Marcianensis, *ante altare Joannis Baptistæ & Andreæ Apostoli in dextera parte Ecclesiæ.*

CIRCA AN. 688 22. Maji.

inserit miracula non pauca S. Rictrudis, ejusque Reliquiarum translationes commemorat, de quibus paucis agendam.

2. *In lib. 1. cap. 18. meminit diplomatis* Caroli Imperatoris Romani, *quo* præcepit omnia quæ juris erant Marcianensium, & a Fratribus Deo servientibus sine omni sæculari exactione libera inperpetuum possideri. Est autem, *inquit Auctor*, in Archivis Ecclesiæ subscriptio Imperatoria annuli ejus impressione roborata, in cujus Privilegii ultimo versu regia munificentia ob amorem prædictæ matronæ (Rictrudis) instituit, ut si Fratres vel Sorores eidem famulantes aliquo indigerent, de dominicatu regio suppleretur. *Hinc apparet, etiam sæculo 9. Monachos cum Sanctimonialibus Marcianis vixisse.*

3. *Post narrationem cladis Nortmannicæ ejusdem libri cap.* 20. *factam Auctor ista subjungit.* Dirutis quoque Monasteriis quæ super fluvium *Scarp* sita erant, etiam Marchianense Cœnobium, in quo B. Rictrudis corpus quiescebat, accolis terræ fugatis vel interfectis deletum est. Corpora vero Sanctorum quæ in destruendis Ecclesiis recondita fuerant, ad loca tutiora per Divinam providentiam salva transportata sunt. In qua destructione deperiit omnis ornatus Marchianensis Ecclesiæ, in Chartis videlicet & Privilegiis & libris, & Gestis Sanctorum & ceteris rebus ad decorem & usum loci pertinentibus. Quod si forte quis requirat, ubi fuerit translatum corpus supradictæ feminæ ob infestationem Paganorum; noverit quod adhuc in tumulo lapideo ante altare B. Johannis Baptistæ satis decenter quiescebat. Quando autem inde elevatum sit vel a quibus personis, non satis plane nobis elucet. Verum in disquisitione elevationis S. JONATI Abbatis, qui fuit discipulus egregii Confess. Amandi, scriptum invenimus, quod tempore Abbatissæ JUDITH quæ Marchianensi Monasterio præfuit tempore Lotharii Regis Francorum, adhuc quiescebant in tumulis lapideis, altaribus ante positis, corpora Sanctorum, videlicet B. Rictrudis nobilis matronæ, & bonorum Confessorum Mauronti atque supradicti Jonati. *Et cap.* 21. Cumque per Divinam revelationem Reliquiæ præfati Confessoris elevatæ fuissent, atque honeste in crypta reconditæ, ipse idem relator qui hæc scribit subinsert: „ Ibi quoque postea appositæ sunt Reliquiæ B. Rictrudis nobilis matronæ & Mauronti prolis venustæ, & venerantur a supervenientibus populis religiosa devotione: Nos „ vero diem Elevationis ipsius Beatissimæ 7. Idus Februarii, secundum morem a prædecessoribus nostris traditum, jam per annos sexagies * viginti devotissime celebramus.

Rictrudis elevatio.

* id est sexties

4. *In lib. 2. cap. 16. S. Mauronti Translatio describitur his verbis:* Reliquiæ S. Mauronti cum Reliquiis matris in Monasterio Marchianensi longo tempore quiescentes, postea nescio seu permittente, seu volente Deo furtim sublatæ Duacum translatæ sunt: ubi in Ecclesia sanctæ Dei Genitricis, quæ nunc S. Amati dicitur, juxta ejusdem Pontificis corpus qui tunc ibi Deo serviebant, eas in vasculo deaurato cum exsultatione decenter reposuerunt. *Et infra.* De Reliquiis igitur B. Mauronti ex parte maxima Duacum sublatis connivente Clero & populo statutum est, ut 3. Nonas Maji, quæ est dies depositionis ejus, ab universis ibi manentibus de eo quotannis memoria sollemniter repræsentaretur.

Mauronti Translatio.

5. *In ejusdem lib. cap.* 20. *Reliquiarum S. Rictrudis Translatio secunda late enarratur.* Antiquorum devotio ejusdem Sanctæ loculum auro & argento pretiosisque lapidibus satis decenter ornavit: sed eorum posteritas quæ longo tempore fuit ante nos, ornatum exterius nitentem, ad consentiendum concupiscentiis carnalibus totum expendere non timuit. *Abbatis & Fratrum consilio* præparantur sumptus, & novum vas auri & argenti non modicam habens quantitatem instauratur. *Interea aliique incolæ circumpositi* Abbatem (LIETBERTUM) adeuntes devote postulant, ut apud Rinengam antiquitus villam ipsius Sanctæ corpus sollemniter transponendum deferatur. Decimam & alios redditus quos Ecclesia per prædecessorum incuriam amisit, *restituere promittunt.* Annuit Abbas devotæ eorum postulationi, & res cum die determinato Episcopo Tervanensi (MILONI) nuntiatur. Quod cum in diœcesi sua celebrandum audisset, gavisus est, præsentiam suam affuturam omni sopita excusatione respondens. ALVISUS quoque reverendus Atrebatensis Episcopus rogatus ab Ecclesia nihilominus cum Clero suo illuc se venturum constituit. Tunc assumptis duobus loculis sacratissimum corpus cum summa omnium devotione usque ad Reningam deducitur, supradicti Episcopi Milonis præsentiam corporali molestia excusante. Quarto igitur die Pentecostes adstantibus Clero & Optimatibus terræ, & populi multitudine infinita sacris Atrebatensis Episcopi manibus sanctissimi corporis gleba in novum loculum reclusa est anno Verbi incarnati 1140. Deinde postquam idem Episcopus sermonem ad populum & Missarum explevit sollemnia, cum pari honorificentia sacro corpore Marcianis relato ad propria reversi sunt.

Rictrudis Translatio altera.

anno 1140.

6. *Denique iterum spoliatam B. Rictrudis thecam denuo instauraverant Marchianenses Monachi,* Fratre Hugone argenti marcas 40. *occulte suppeditante.* Vasculo igitur cum magno auri & argenti apparatu consummato D. HENRICUS venerabilis Remorum Archiepiscopus venerat in Flandriam. Hic 3. Nonas Augusti anno Verbi incarnati 1164. Archiepiscopatus autem sui tertio ad nos divertit: & annuens Johannis Abbatis & totius Ecclesiæ precibus, sub eodem die B. Rictrudis Reliquias manibus suis de veteri vasculo assumptas in novum collocavit. Aderat ANDREAS Atrebatensis Episcopus cum Clero suo & vicinis Abbatibus. Quicumque pro auctoritate sua quippiam de Reliquiis illis ab Abbate potuit impetrare, rem grandem se accepisse gavisus est. Ipse quoque Archiepiscopus aliquid sibi reponens ob sollemnem memoriam, cum debito honore secum portavit in Franciam.

Translatio tertia.

anno 1164.

7. *En his intelligitur, Raphaelem Beauchampium Cœnobitam Marcianensem in Appendice ad*

CIRCA AN. 687 12. Maji.

Synopsim Merovingicam non recte interpretari postremam hanc Translationem, quasi relatio fuerit Reliquiarum S. Rictrudis a Cœnobio Andernensi diœcesis Morinensis, cujus Cœnobii Monachi de sanctæ Rictrudis (quam Rotrudem vocant) possessione corporis gloriabantur. Lege Chronicon Cœnobii Andernensis auctore Vuillelmo Abbate Tomo 9. Spicilegii Acheriani. Quidquid juris fuerit Monachis Andernensibus in sanctæ Rictrudis Reliquias, eas constat modo in Marchianensi Ecclesia adservari.

CIRCA AN. 687 15. Sept.

VITA S. AICADRI ABBATIS GEMETICENSIS,

Auctore Monacho Anonymo, qui ineunte sæculo 10. vixit.

Ex MSS. codd. Gemeticensi & Vedastino.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita Scriptores. * S. Aicadre

1. SANCTUS AICADRUS * *seu* AICHADRUS, AICARDUSVE, *primum quidem Ansionensis, tum Quinciacensis Monachus apud Pictones, demum post S. Filibertum Abbas Gemeticensis, duos habuit Vitæ suæ Scriptores,* Anonymum *unum, alterum* FULBERTUM, *de quibus pauca dicenda sunt.*

Primus anonymus.

2. *Primus Auctor, Monachus Gemeticensis anonymus, vixit paullo post cladem Normannorum & Gemeticensis Monasterii instaurationem, quam circiter annum 920. Vuillelmo primo Normannorum Duce factam esse Vuillelmus Gemeticensis Monachus in lib. 3. Hist. cap. 7. testatur. Is enim Auctor anonymus* Aicadrum Patronum nostrum *in Præfatione sua vocat, & cap. 32.* S. Hugonem Rotomagensium Archiepiscopum, filium Karoli Imperatoris: *quæ opinio seu fabula uno minimum sæculo post Caroli Magni obitum nata est. Nec serius certe hæc Vita ab anonymo curata fuit: quod constat ex altero apographo Gemeticensi quo usi sumus, quod jussu* ANNONIS *Abbatis, utique anno circa 950. descriptum fuisse legitur.*

Fulbertus alter.

3. *Alter Auctor fuit* FULBERTUS *quidam, cujus Præfatio Vitæ præmissa sic incipit:* Dominis suis Gimesiensis Cœnobii scilicet Fratribus sanctissimis FULBERTUS peccator salutem. Quod in Vita B. Aicadri manum mittere toties a vobis jussus, toties distulisse accusor, si causam vobis libeat discutere, non irrationabiliter (ut mihi videtur) tanti oneris sarcinam subter fugisse reperies. Nam, ut vera fatear, Vitæ ipsius textum casu mihi repertum aliquando percurri, quem per loca sane verborum inanibus fulturis (ut ita dicam) impregnatum offendi. Quas, si juxta mandatum vestrum demere voluissem, & locum vacantem sine additamento dimisissem, dum interrupta verborum series male cohærentes efferret sententias, non castigatum, sed decurtatum potius & totum inconveniens opus reliquissem.... Ego igitur tam subtilis ingenii peritiam in me vigere non sentiens, decrevi aut ex toto omittere, aut ex toto, si fas esset, innovare. *Hinc apparet, Fulbertum habuisse aliam Vitam præ oculis, quam politiori sermone exornavit, & quidem pluribus in locis male interpolavit, uti inferius observabimus. Quis fuerit* Fulbertus *ille, non facile quis definierit. Gerardus Vossius in lib. 3. de Hist. Lat. eum* Monachum Gemeticensem *appellat: quod non satis liquet. Floruere sæculis 10. & 11. Episcopi duo cognomines,* Fulbertus *Cameracensis, qui Stephano anno 934. successit: &* Fulbertus *ex Cancellario Roberti Regis Præsul Carnotensis anno 1007. electus. Ille* librum de Vita S. Ansberti Episcopi *teste Balderico in Chron. Camerac. lib. 1. cap. 77.* jubente Domno Episcopo Gerardo inscripsit, *potuitque expolire Acta S. Aicadri, cujus Reliquiæ jam in diœcesi Atrebatensi quiescebant: hic vero id etiam præstare voluit, multis aliis ingenii monumentis clarus. Neutrum tamen Vitæ S. Aicadri interpolatorem existimamus. Quis enim credat, Fulbertum ex Cancellario Episcopum Carnotensem ita demisse allocutum fuisse, ut* dominos suos Gimesiensis Cœnobii Fratres *appellaret? Et Vita S. Aicadri interpolata est haud dubie post Annonis Abbatis Gemeticensis obitum, qui Anno Fulberto Cameracensi Episcopo anno 956. exstincto supervixit. Fuit & alius* FULBERTUS *Monasterii S. Audoeni apud Rotomagum Cœnobita, qui librum de Miraculis S. Audoeni hactenus ineditum* NICOLAO Abbati *nuncupavit, cui posteriorem S. Aicadri Vitam tribuimus. Nam & stilus utrobique parum dissimilis, & utriusque lucubrationis eadem causa fingitur, nimirum admonitio inertiæ excutiendæ & rei exsequendæ in somnis accepta. Hujus Fulberti ætatem intelligimus ex regimine Nicolai Abbatis Monasterii S. Audoeni: qui Nicolaus siquidem primus est, anno 1092. supremum diem absolvit. Fulberti omissa lucubratione quæ apud Surium exstat, solum exhibemus antiquiorem anonymum nusquam vulgatum, cujus scriptionem ex duobus MSS. codd. Gemeticensibus eruimus, contulimusque ad exemplum Vedastinæ Bibliothecæ, quod beneficio humanissimi viri Jacobi* de Boumarchiet, *Archiprioris celebris Abbatiæ S. Vedasti Atrebatensis accepimus.*

Aicadri memoria.

4. *Aicadri memoria in antiquis Martyrologiis desideratur. Auctor Vitæ S. Filiberti, homo octavi sæculi, honorificam Aicadri mentionem facit. Ejus cultum ab antiquo institutum fuisse duo argumenta confirmant: alterum quod ejus corpus ingruente Normannorum tempestate Haspram translatum*

Digitized by Google

latum eſt ; alterum quod Eccleſia Gemeticenſis jam ante Nortmannorum adventum Aicadri CIRCA AN.
nomine *inſignita erat . Siquidem Rollo Baptiſmo accepto anno 912. prædium conceſſit* S. 687
Petri & S. Aicadri Gemeticenſi Eccleſiæ, *inquit Willelmus Monachus Gemetic. in lib. 2.* 15. Sept.
cap. 18. quæ Eccleſia ea Nortmannica conflagratione ſupererat .

PROLOGUS AUCTORIS.

1. CUM plura ſint Electorum Dei geſta ſeu miracula deſidia ac hebetudine virorum ſub clanculo operta, & nemo horum quibus immerito Deus contulit flatum ſcientiæ ac ſapientiæ ad hoc elaborare conatur, ut pro amore Dei ac Sanctorum ejus aliquid utile pro tot ſpiritualibus donis efficiat; miror quare non recolit hoc quod Sapientia Dei dicit : *Sapientia occulta & theſaurus abſconditus, quæ utilitas in utriſque ?* De Eccli. 20. 32.
tali enim ac pro tanta re debet pro certo conſolatorium verbum recipere quamvis deſidioſus, quod alibi Scriptura dicit : *Aperi os tuum, & ego adimplebo illud .* Et, *Domine labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem* Pſal. 80. 11.
tuam . Nempe ſi Deus afflator ſpirituum velle alicui miniſtraverit, utique & poſſe pro bona voluntate ilico illi non deerit; ſed qui linguas infantium Pſal. 50. 17.
facit diſertas, & os mutum cotidie aperit, brutoque animali aliquando loqui conceſſit; ipſe etiam & os ejus illius videlicet Dei timentis aperire dignabitur, intantum ut Domino dicat : Spiritus alme veni . Qua gratia in commune miniſtratorem omnium bonitatum Dominum humiliter flagitemus, ut ad ſcribendam vitam B. AICADRI alicujus labium aperiat, ne tanta dignitas ac beatitudo regi ſilentio videatur, quæ multis ac proxime Monachis, ut reor, utilis eſſe videbitur.

2. Omnis frequentata laus, quæ a peritis viris dicitur gloria, hæc ſpeciatim convenit Patri & Filio ſanctoque Spiritui, quæ Trinitas redundat in unitatem omnipotentis Dei. Hæc namque eſt de qua Pſalmographus dicit ; Pſal. 149.
Gloria hæc eſt omnibus Sanctis ejus. In hac enim laudamus & veneramur illos viros glorioſos qui bene vivendo recteque operando vicerunt regna mundi, quorum omnium interventu poſcimus, ut Dominus nobis ſenſum tribuat, fidem adaugeat, ad enarrandum aliquid de beato Aicadro Patrono noſtro, qualiter & a Deo nobis inde ſubcreſcat remuneratio, & ab ipſo pro tantulo labore continuum impetremus ſuffragium.

INCIPIUNT CAPITULA;

De Virtutibus vel Vita beatiſſimi Patris noſtri Abbatis & Confeſſoris.

AN CHR. 687 15. Sept.

INCIPIT VITA.

CAP. I. *De genitoribus & ortu seu tirocinio B. Aicadri.*

Beatus itaque AICADRUS Aquitanicæ regiocis & Pictavis suburbio ortus, secundum magnitudinem hujus transitorii sæculi nobili patre ANSCHARIO & matre ERMENA fuit progenitus. Dicti enim parentes illius hac nativitate celebritatis veluti suavissimo liquore peruncti, post ablactationem pueri *a* summa cum diligentia tradiderunt illum ad erudiendum cuidam viro sapientia famosissimo nomine ANSFRIDO prædictæ civitatis ex Monasterio S. Hilarii Cœnobitæ justo, cujus doctrina atque sanctitas erat tanta, ut sine dubio quis cum eo morans nihil aliud videret nisi sancta, nihilque aliud ageret quam justa: tantoque religio in eo excreverat, ut rudis Martinus diceretur a suis concivibus pro sanctitate sua. Puerum autem a tanta paternitate susceptum cum reliquis scholaribus residere jussit. Et quia ejus tirocinium adhuc erat tenerrimum, utilior illi magistro in primævo flosculo videbatur auditus aliorum puerorum, quam educatio liberalium litterarum. Attamen quid ille in primordio egerit, non est silendum. Interrogatus a magistro quid primum discendæ rei illius esset cupiditas, respondit instinctu Divino: De his quæ Dei sunt, Domine & Magister, primum mihi dicito, deinde de rebus ruralibus mihimet insinuare memento. Nam ea quæ Dei sunt, intransitoria manent: ea vero quæ sæcularia, caduca ruinosaque habentur. Verbo hoc deinque locuto illius didascali mira res visa fuit. Sed quid imposterum egerit, fecit ut sibi fuerat a puero expetitum.

II. *Litteras discit.* Erat itaque infans decemnalis, quando resedit in scholari primo geniculo: dein biennio discens ea quæ a magistro petierat, florere jam cœpit & seu fructus suavissimos emittere, & de his quæ Dei erant nectareos odores trahere. Et post de virtute ad virtutem transiens, quinquennio transacto, visum illi fuit magistrum fore, & inter primores conscholasticos residere. Jam enim ad ipsum virtus Religionis transierat, & amoris hujus ævi defectus in ipso inchoaverat.

III. *Parentes revisit.* Tumque licentia a magistro impetrata, parentes revisit, ac ut prudentissima avis ad alta volare disposuit. Audiens enim Religionis famam in loco, qui vetusto vocabulo Ansionis *b* nominatur, ubi Domnus sanctusque JUVINUS Confessor cum aliorum Sanctorum pigneribus requiescit, ad ipsum migrare tentavit, aliquem cupiens emolumenti fructum de illorum mellifluis floribus carpere.

IV. *In Monasterio Ansionensi fit Monachus.* Tum cœptum iter * ad sanctum castrum devenit ibique cum omni honore receptus, loca atque sancta altaria orando, pro suis aliorumque piaculis perlustravit, & dignus corpore, digniorque animo hoc saoctum opus curiose adimplere curavit. Denique ab Abbate illius sancti loci simul cum suis parentibus deposcens,

** cœpto itinere*

a Fulbertus hoc loco interponit contentionem patris & matris S. Aicadri de eligendo statu seu conditione filii.

b Ansionense Monasterium, censu quidem modicum, hactenus subsistit, a nostris excultum, dictum S. JOVINI DE MARNIS, vulgo *S. Jouin*, diœcesis Pictavensis, Armoricam versus, prope Toarcium oppidum & Thoedam amnem, *le Toue*.

ANCHR. 687 25. Sept.

poscens, ut in illorum sancto collegio commorari aliquandiu quivisset, & faoctam Religionem qua illa beata familia vixerat vivendo imitari potuisset, ab Abbate caritative hanc gratiam licentiamque suscepit: hospitioque sancto susceptus & regularibus sanctis institutionibus edoctus, comam capitis deposuit, & jugum Christi suave onusque ejus leve suscipiens, suavibus amplexibus proprios artus tradidit: ibique vir Domini, qualiter in initio egerit, cæci & claudi, aliique quamplurimi infirmitate depressi illo in tempore per plateas, vicos atque Ecclesias propria sponte testabantur, & pro tanta concessa populo fideli beatitudine valenter Dominum JESUM Salvatorem omnium inclamabant. Nam ab illius sanctitate Domino propitio liberati, nequiverant illud silentio tegere, quæ pius Dominus pro merito tanti viri imposterum Fidelibus rememoranda propalari voluerat, quia scriptum est; Opera Dei confiteri & revelari honorificum est. Eratque illi inibi religio tanta in sua adolescentia, ut nullus senum illi coæquari valeret, licet alti meriti inter primos illius beatæ familiæ haberetur, quoniam speculum bonorum operum non solum illis quos ipse sejunxerat gloriosissimis Dei Athletis factus fuerat: sed etiam in vicino omnium positis ab omnibus gratiose novus ceu Angelus dicebatur.

Qualiter ibi vixerit.

V. *Ab Angelo de profectione monetur. Psal. 83.*

Jam enim quatuor lustra transegerat, & in sanctis moribus templum illius almi Cœnobii velut rudis Samuel excubabat. Sicque quadam die dictam obedientiam officiose peragens, audivit aliquem nesciens ubiubi dicentem: *Ibunt de virtute in virtutem*. Quam vocem audiens obstupefactus mirari cœpit, & huc illucque discurrere, & neminem ibidem reperiens sensim in seipsum modum retorsit, claraque voce respondit: *Videbitur Deus deorum in Sion*. Et quis Fidelium comes hoc dubitare velit, quod hæc vox illi soli ab Angelo perlustrata ob hoc audita fuerat, ut ille Sanctum pro hac re sanctior haberetur, & in suo sancto proposito tutior & firmior exhortativæ gratiæ io reliquum permaneret? Attamen in vita sua nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodo cuidam sancto viro ob confessionem, ne diabolo hæc vox tegeretur absconsa.

VI. *De Cœnobio construendo agitat.*

Interea cœpit animatim cogitare, qualiter se suosque commilitones ex propriis sumptibus & in propria tellure Deo aliquod munusculum potuisset offerre. Quod cum patri suo matrive innotuisset; (erant enim uterque Dei Cultores assidui, & radicitus in firma charitate consolidati) Gratias, inquiunt, agimus tibi Domine JESU, qui nostræ communi infirmitati & oobis immeritis tantum præstitisti solatium, & in nostro unico filio talem dedisti animum. Petimus itaque, o bone Salvator omnium, ut hoc confirmes nostrum commune consilium, & usque ad perfectum perducas: quoniam in tua dispositione manet hujus rei finis atque initium: & si tuo nisui hoc est libitum, cum tuo placito in te & per te nostrum roboretur consilium. Quo sermone peracto; En, inquiunt, fili, offerimus Domino Deo & S. Petro Apostolo, ac B. Filiberto egregio Abbati partem jure hereditatis nostræ, tibique nostri Quinciaci *a*, quæ nobis ex avita successione rite competit, ubi digne nunc memorabilis Abba Filibertus in honorem Dei & sancti Petri Apostoli novam construxit Ecclesiam, paucosque Monachos vere Dei famulos inibi ad serviendum Domino constituit, & sumptu omnium nostrorum reddituum fiatque illi tam acceptabile donum, ut sit nobis commune animarum remedium.

VII. *Ansoaldi Pictavorum Episc. licentiam expetit.*

Itaque oneratis plaustris ad eumdem venerunt locum: & quia idem vir beatus Aicadrus liberalibus studiis adplene erat eruditus, Canones etiam non ignorabat, legerat enim ut ne quis in alicujus Episcopio Ecclesiam construeret, altare erigeret sine licentia sui Episcopi denique ad ANSOALDUM bonæ memoriæ virum illustrem Pictavorum Episcopum adiit, suique animi dignum gratumque Deo propositum illi humillime innotuit, atque ut hoc sua sancta auctoritate roboraretur consilium libentissime poposcit. Sentiens aut Domnus vir Apostolicus Ansoaldus, hanc voluntatem in Sancto Dei a Deo esse collatam

a Nunc Monasterium S. Benedicti de Quinciaco dicitur, vulgo *S. Benoist de Quincy*, prope Augustoritum Pictonum, sic dictum a S. Benedicto (ut putant) Episcopo quodam, quem e civitate Samaria declinanda Paganorum persecutionis gratia ad S. Hilarium Pictavorum Episcopum perfugisse ferunt.

AN. CHR. 687 15. Sept.

toto nisu suæ sanctæ inhæsit cupiditati: & non solum illi juxta ejus animi voluntatem licentiam concessit, sed etiam ipse ad hoc peragendum opus cum suis fidelibus adscenso equo ilico properavit, in ea videlicet ratione ut & sanctum opus simul cum suo sumptu construeret, & fundamenta illius domus sua sancta benedictione dicaret. Qui pervenientes ad locum, primum gratias Deo egerunt, dehinc ad sanctum opus inchoandum sanctas manus simul cum reliquis cooperatoribus dederunt. Neque enim prædictus Dei Pontifex antea finem dedit huic sacro operi, quam ut & sanctum Dei Oratorium una cum sancto Dei consummatim duceret perfectum, & in honore almæ Dei Genitricis MARIÆ gloriosissimæ haberet dicatum. Quo facto & digne laudes Deo dederunt, & Missarum celebrationem officiose compleverunt. Postea vero completo Dei opere corporeæ refectioni se dederunt uterque. Prandio autem hymnidice peracto, Lector qui ad sanctam mensam legerat, in fine suæ lectionis suppsuit illud Davidicum: Hæc est dies quam fecit Dominus, exsultemus & lætemur in ea. Quo audito & alacriores inde Sancti Dei, Ansoaldus videlicet dignus Deo Pontifex atque Aicadrus dignæ beatitudinis Monachus extiterunt, & corporeæ jocunditati simul cum Dei timore se invicem dilexerunt: sicque illa sancta dies inter illos viros geminos Deo administrante lætabunda permansit.

Oratorium B. Mariæ dedicatur.

VIII. Eadem namque die vir Domini Aicadrus coram Domno Ansoaldo Episcopo glorioso se mancipavit B. Filiberti patrocinio, vovens se in Dei servitio in ipso Quinciaco. Vespertinali autem synaxi una cum Completorio officio peracto se alterutrum valedicentes nocte illa Deo opitulante quieverunt in pace quousque gallo canente nocturnale iterum initiantes officium usque ad finem duxerunt. Postea vero sanctum opus usque ad sanctum finem perductum, die orta sanctus Pontifex beatum virum ditavit Sactorum pigneribus: & tunc alter vale dicens alteri, ruerunt in sancto osculo. Oratione autem inter illos peracta, & Domnus Pontifex repedavit ad propria, & Sanctus Dei tunc tamquam in initio mansit in domo hereditaria excogitaturus utilia.

Aicadrus Filiberti instituto se subdit apud Quinciacum.

IX. Jam enim lustrum sextum in illo transierat, & qui antea in pueritia atque adolescentia totum se ad mansuetudinem innocentiæ seu sanctitatem transtulerat, isto jam in tempore ab omnibus, quos notos habebat, vir alius demonstrabatur, & erat. Et merito, quia ad mensuram jam plenitudinis Christi venerat, totum se in virum alium contemplative devinxerat. Cœpitque dehinc tanta frugalitate vivere, ut nemo illum denuo cibo potuque refectum cerneret, nullus somnolentum putaret. Erat enim in orationibus vigil, in castitate probus, & in charitate largus. Et quid plura necesse est dicere? omnibus erat datus speculum operum bonorum, ut ita dicam juxta Apostolum, & Angelis & hominibus. Ita factum est, ut omnes, quos in vicinitate habuerat, ad ejus dogmata convolarent, & de ejus ore mellifluo spiritualia mella traherent. Monachos quoque quindecim de vicinis locis quos probriores sanctitate & bonæ famæ nitidiores esse cognovit, hos ad se exhortando, blandiendoque contraxit, eos obsecrans ut in solita religionis sanctitate sine intermissione manerent. More sanctorum Monachorum sub patrocinio * B. Filiberti inibi degentium & in suo sancto proposito (ut Regula docebat) inreprehensibiliter viverent; quatenus & sibi more Sanctorum Deo placentium degerent, & aliis bene vivendo exemplum præbere quivissent. Cœpitque denuo crescere in bona fama dictum Cœnobiolum, quousque pro sua sanctissima continentia & religionis affluentia inter nominatissima Sanctorum loca dictum fuit Cœnobium egregium. Et quia lucerna non potest abscondi supra montem posita, crescere cœpit viri beatissimi fama, intantum ut de ejus conversatione sanctissima omnis gratularetur regio Aquitanica.

Quid in sexto ætatis lustro egerat.

* id est sub regimine seu instituto.

X. Morabatur autem in illis diebus vir bonæ indolis ac sanctissimæ conversationis in quodam nominatissimo Monasterio omni sanctitate & facultate præcipuo nomine Gemetico jamdictus FILIBERTUS nomine, Deo dignus, & omnium Sanctorum in Neustria famosissimus; ad quem ut pervenit beati viri notitia, ardenti amore & fervent dilectione, suos studuit ad ejus sanctitatem causa fraterni-

Venit in Filiberti notitiam, qui suos ad eum direxit nuntios.

AN.CHR. 687 15. Sept.

ternitatis & dilectionis missos dirigere, quatenus se in invicem diligerent; & in exercitio sacræ orationis alter pro altero Dominum exoraret, essentque præsentes in spiritu, ut fratres, quos longus terrarum sinus divisos corpore haberet. Et quia sanctus Spiritus per septiformis gratiam dividitur, spiritum consilii pietatisque idem vir sanctus, beatus scilicet Filibertus sedulo inclamabat, ut usque ad aures cordis prædicti beatissimi Aicadri dignanter descenderet, eumque suo sancto radio in fraterna dilectione inflammaret, ut in adventu suorum Fidelium *, & ipsi duo viri egregii atque athletæ Dei, uti os & caro post corporibus sacris flatu sancto connexi, simul sociati manerent, qualiter una illud Davidicum decantarent, *Quam bonum, & quam jocundum habitare Fratres in unum:* essentque denuo illa duo candelabra ad affectum fidelium animarum simul lucentia, quæ adhuc procul erant divisa. Directi itaque ad hanc accelerationem duo sancti Monachi, quorum unus vocabatur SIDONIUS a, alter PRÆDO, uterque strenui, & præcipuæ sanctitatis viri idonei, avide & celerate per paucos dies obedientiam compleverunt injunctam. Nec dubium quin cum illis & idem Angelus socius in itinere fuerat, qui quondam Abacuc Prophetam de Judæa in Caldæam ad locum Babilonium Danieli Vati sedenti indemnate in lacu leonum sine mora transtulerat. Sed quia Divinus Spiritus ubique sine mora discurrit, per orationes B. Filiberti uno die antequam ad sancti Patris devenirent locum nuntii, apparuit in nocte beato viro Aicadro splendido vultu Angelus ita ei alloquens: Ave præceptorum Dei remunerator & Fidelium fidelissimus orator. Pro tuo enim sanctissimo interventu, in quo pro commisso grege ac Dei Fidelibus incessanter laboras, a Deo tibi merces recompensata manet. Quin potius indubius esto: dies enim in qua nox ista lucescet, venient huc ad te duo sanctissimi Monachi Divinum nuntium perlaturi: & quia semper geminam dilectionem Dei ac proximi in ore ac in ara cordis affectuose habuisti, ecce nunc tibi a Deo collata sodalitas venit. Et licet adhuc de hac re inscius maneas, tamen in sancto collegio beatæ Gemeticensis familiæ illiusque Patroni, & electi Dei Filiberti veluti filius unicus viscere tenus diligeris, eisque sociaberis. Qua gratia tota charitate nuntios complecti memento, & sanctum Dei Filibertum qui ad te hos egregios viros direxit cum summa diligentia, ut patrem honore digno habeto. Hospitali alloquio finito, illico adventantes duæ olivæ, qui missi fuerant, retulerunt ea quæ a Sancto Dei divinitus erant disposita. Quæ audiens memoratus sanctus Dei Aicadrus Monachus religione summus, mox in eorum adventu sanctissimo Dominum adoravit, dignasque Deo gratias retulit, qui servo suo a remotis partibus hæc pondera charitatis direxerat.

* id est discipulorum seu Monachorum.

Psal. 132. 1.

XI. De susceptione B. Filiberti nuntiorum

Dehinc susceptis Monachis ad domum Auditorii eos perduxit, eorumque pedes lavit, & post ad sanctam refectionem post Missarum celebrationem dictos viros egregios cum summa reverentia * perduxit. Adveniens autem & illius loci in occursum eorum gratulabunda familia, adoravit Dominum qui in eis susceptus digne fuerat, ac osculantes se sancto osculo in invicem, præ gaudio flebant dicentes ore unanimi: Charitas fraternitatis quæ numquam patitur dissidium, maneat in nobis vernulis tuis, Domine, Deus pacis & dilectionis & sit semper tam in nobis præsentibus, quamque & in absentibus continuo. Dicto autem Amen ab omnibus, venerunt ad mensam, & benedictione data simulque lectione initiata, cœperunt epulari cum gratiarum actione in Domino, qui servos suos conjunxerat in illo sancto convivio. Lector vero qui Fratribus in hoc sancto epu-

* al. diligentia

a S. Sidonii Vitam legimus ex MS. cod. Fontanellensi acceptam, in qua exceptis iis quæ hic de eo commemorantur, pauca sunt observatione digna. Sidonius Scotus seu Hibernus e S. Filiberti discipulis, redimendorum captivorum gratia in Britanniam missis, adductus Gemeticum dicitur fuisse, & a S. Filiberto Monachorum numero adscriptus. Quo in ordine ita se gessit, ut a S. Abbate dignior sit judicatus, qui Aicadrum arcesseret Gemeticum. Deinde locum costruendo Cœnobio *ad S. Sidonium* postea dicto a Theodorico Rege accepisse. Isthuc S. Leutfredus futurus Abbas Madriacensis se recepisse legitur, & a Sidonio fuisse institutus. Sidonius vero Audoeno Romam proficiscenti comes adhæsisse, quod etiam Fridegodus in Vita S. Audoeni affirmat. Demum Sidonius 18. *Kal. Octobris* feliciter migravisse ad Christum. Monasterium S. Sidonii, vulgo *S. Saens*, in Caletis quarto milliari a civitate Rotomago, redactum est in Prioratum Fontanellæ subjectum, postquam ab Hastingo Nortmannorum Duce eversum est. Vicus Sancti nomine insignitus eodem loci exstat, in cujus Ecclesia parochiali brachium ejus adservatur. Lege Vitam S. Filiberti cap. 30. ubi *Cellarius* seu Cellerarius Monasterii Gemetici fuisse dicitur.

AN.CHR. 687. 23. Sept. 1. Cor. 13. 13.

epulo legerat, epistolam B. Pauli Apostoli recitabat dicens: *Maneat in vobis spes, fides, charitas, tria hæc, major autem his est charitas*, & reliqua, quæ lectio & Abbati congruit, & sanctæ familiæ exhortamentum præbuit. Posthæc sancto convivio finito & hymno decantato, simul residentes plura ex utraque parte loquebantur utilia, quæ & amorem insolubilem flante sancto-Spiritu excitabant, & suspiriosum fletum usque ad lacrymarum rivulos aliquibus ministrabant. Die itaque una & altera seu tertia illic in sanctis colloquiis commorantes qui missi fuerant, de viatico expediose tractabant: quæ ut venerabilis Abba comperit, refutando cum amore fraternitatis lacrymose renuit dicens: Pax vobiscum Fratres, absit etiam a vobis ut ita loquamini: necdum enim vestrorum equitum * ungulis data fuit requies, simulque vestræ almitati non fuit collata ulla commoditas. Quapropter vestrum insecabilem obnixe petimus animum, ut saltem vel triginta diebus nobiscum moremini ducti amore geminæ charitatis beatique Filiberti pii Patris nostri perennibus recreationibus. Neque enim fas est, Fratres dilectissimi, ut a nobis vestra spes consolatoria tam cito redeat, quæ nobis immeritis Patris vestri servulis libenter vestræ sanctitati ministratura subvenit. Non enim caro ab osse absque dolore in homine sequestratur aliquo, nec amor noster inextricabilis erga vestrum piissimum affectum, quem fixum tenemus in nostrorum intimis præcordiis, tam levi motu separari quit a nostris tenuis * visceribus: Os enim & caro vestra sumus. Qua de re hos paucos dies sine humana sollicitudine in amore fraternitatis cum sanctis colloquiis manete nobiscum: & post aucti benedictione Domini reportabitis nostram omnium servitutem & subjectionem ad nostrum communem dominum beatissimum Filibertum, obsecrantes ut in ista sarcina tamdiu moremur, quousque cum Dei adjutorio in invicem nos videre mereamur. Parati enim sumus nostri Domni P. Filiberti obedire subjectionibus, prout ipsa ejus jusserit sanctitas & JESU-CHRISTI Salvatoris nostri deliberaverit voluntas: in ipso enim, ut ait Apostolus, & movemur & sumus. Auditis itaque discipuli beati viri his sanctis efflagitationibus, huic sanctæ allocutioni animum dederunt, & dicto interstitio, ut a Sancto postulatum fuerat, cum omni subjectionis vinculo colla subposita humillime indiderunt, perdurantes in totius beatitatis * ligamine.

* id est equorum

* an. teneris?

Acta 17.28

* al. beatitudinis

XII.

Missi peracta legatione repedant ad propria.

Finitis denique tot sacrorum affectuum diebus de licentia impetranda diffinitive nuntii loquebantur tamquam in crastinum profecturi, loquebantur etiam sollicite & intenti animo hoc diffiniebant. Quod cernens sanctus vir & beatus Abbas simul cum omni illius sacri loci familia, licet invitus adsensum tamen huic voluntati dederunt: & paratis omnibus quæ illorum itineri erant necessaria, vale inter se luctuose faciendo, dimiserunt illos cum osculo sancto, obsecrantes ut prospera illis in via justitiæ subvenirent, quousque ad proprium dominium optabiliter cum felici gaudio pervenirent. Plures etiam ex illis eodem die exeuntes a Monasterio deduxerunt illos cum Abbatis jussione, multa cum illis sanctis viris sermocinantes utilia de his quæ in via erant commode habenda, seu etiam domino, a quo delati fuerant nuntianda. Et tunc iterum inter se vale dicentes dimiserunt illos in pace, & in timore Domini ad propria cum optabili gaudio profecturos. Gradientes autem jamdicti illi duo beati viri psallebant in invicem cursu felici dicentes Domino, Pedes nostros in viam pacis dirige, Domine, & salutem nobis accumula in tuo nomine nos deducendo, ut ad tua promissa, & domino nostro renuntiemus cum omni salubritate cordis ejus amabilia. Sicque opitulante Deo prospero cursu repedaverunt quantocius ad propria. Sentiens autem per spiritum B. Filibertus illorum adventum, triduo antequam ad illius sanctam præsentiam devenirent, Fratribus qui secum morabantur in sacris orationibus referebat dicens: Vere, Fratres, agamus Deo omnipotenti gratias juxta modulum nostræ parvitatis ut dignum est, quoniam servos suos Fratres nostros, quos ad partes Aquitaniæ regionis pro suo sancto famulatu destinavimus, si vita comes manserit, Deo annuente, post cras recepturi sumus. Vidi enim hac nocte per spiritum eorum Angelum, quem credo fore itineris eorum socium, ante me & dicentem mihi: Gaudium tibi in hoc maneat, Serve Dei, &

con-

AN.CHR. 687 25. Sept.

condigna exsultatio, quoniam illos Dei famulos quos mihi in via custodiendo commisisti, post cras salvos & incolumes tuæ iterum custodiæ servituros restituam. Deo enim in hoc decet laus & jocunda laudatio. Neque enim huic justo novoque prophetæ hoc latere potuit, qui multoties in vita sua (ut legitur) talia suis Fratribus pronuntiando innotuit, quæ postea eventus rei probavit. Denique veniente die tertia, ut servus Domini suis domesticis prædixerat, illi duo athletæ Dei qui ab eo missi fuerant, felici gressu remeaverunt ad propria. In quorum sacro adventu non solum Domnus Abba, sed etiam totus grex & reliqua familia gratulando occurrit, Benedicti qui veniunt in nomine Domini, decantantes feliciter. Sicque a sancto Patre ut justum erat excepti renuntiaverunt omnia quæ a B. Aicadro eis fuerant injuncta. Audiens autem hoc vir Domini lætabatur supra modum in sermonibus eorum, & gratias condignas referebat Deo in his quæ ab eis delata audierat.

XIII. Filibertus ad Aicadrum pergit.

Nec multo post idem beatus vir Filibertus in Domino cognoscens ea quæ in animo B. Aicadri Abbatis versabantur pro suo sancto missiatico, quam celerrime peractis omnibus quæ in via erant necessaria, ordinatisque cunctis quæ in Monasterio Fratribus erant commoda, & eorum religioni convenientia, assumptis sociis de suo sancto collegio, & ipse vale faciens Fratribus, Domino eosque commendans profectus est ad ANSOALDUM Pictavorum Episcopum bonæ indolis virum & omni sanctitate præcipuum. Qui adventus B. Filiberti Abbatis excellentissimi latere non potuit viro Dei Ansoaldo: sed quantocius cum omni laude ac condigna veneratione occurrit illi longe ab urbe cum omni ornatu Ecclesiæ. In quo sancto adventu horum Sanctorum, quis potest mente concipere quanta fuit lætitia quantaque laus Clericorum cum magno spectaculo decantantium? Omnis itaque ornatus Ecclesiæ & omnis ætas Fidelium inibi morantium huic sæculo * & desiderabili prospectu * interfuit, & usque ad domum orationis cum his duobus sanctissimis viris proficisci non distulit. Denique dicti jam duo gemini Sancti Dei Ansoaldus scilicet & Filibertus perlustrata Oratoria * orando & dignas preces simul faciendo Deo laudes reddiderunt, qui digne petentibus digna confert ubique in Deo degentibus.

* f. spectaculo
* prospectui
* pro perlustratis Oratoriis.

XIV. Excipitur ab Ansoaldo Episcopo.

Finitis denique sacris cærimoniis colloquiorum Ansoaldus bonæ memoriæ jamdictus Episcopus sanctum Dei Filibertum condignis excepit hospitiis: ac recolligens illud Apostoli, Quia non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale est; ad magnum simul convenerunt convivium; Epulantes itaque cum gaudio de bonis a Deo illis collatis, magnis in invicem syllogismorum strophis tangebant conquæstionibus semper benedicentes Dominum, qui servis suis & prospera tribuit non immerito, & adversa depellit, eorum sanctis orationibus juvando. Post celebrationem autem illius sancti epuli, hymno decantato, dederunt se servi Dei in sanctis simul colloquiis: in quibus conlocutionibus Beatus vir Filibertus professus est Domno Ansoaldo conatus sui animi, & ea quæ illi impediebantur in cœpto negotio. Duæ enim res erant quæ beato Dei Filiberto imminere videbantur, una mala, quæ injuste patiebatur ab Apostata EBROINO, altera quæ ab Angelo dictante Herio ad insulam causa Monasterii construendi erga se ordinaverat veniendo. De tertia vero non fuit illi sub clanculo silere quæ permaxima videbatur, quod beata familia Gemeticensis sacri Cœnobii non quiverat sui Patris absentiam ferre sine alterius Magistri regimine, ne tantus grex periclitaretur tamquam navis naufragio in undoso flumine.

XV. Filibertus Ansoaldo mentem suam aperit de substituendo sibi Aicadro.

Atque his enodatim ostentatis Abbas egregius Ansoaldo glorioso Episcopo animi sancti sui sollicitationibus, versus ad præfatum Præsulem cum sanctis præcordialibus lachrymis dixit: Tibi enim, vir Dei Ansoalde, in hoc negotio & pro his meis irremediabilibus suspiriis, si tuæ flante Spiritu inhæserit voluntati, a Deo merces collata manet, & in die remunerationis lumen inextinguibile lucebit. Ecce enim infra sanctum ovile tuum, beatissime

AN.CHR. 687 15. Sept. me Pater, in loco nostro qui Quinciacus dicitur, est mihi a Deo insinuata (si tuæ placuerit sanctæ Paternitati) fausta recuperatio. Pro quo obnixe tuam beneficentiam peto, ut in hac justissima sustentatione mihi manum porrigas, & alleves fessum, quem longa huc ad te Angelico (ut æstimo) ductu conduxit peregrinatio. Flagito etiam tuam sanctissimam munificentiam, quæ in tua justissima providentia undique pendet, ut mihi in hoc communi nostro exercitio mihi velut indigno conservo tuo & præviam licentiam ad hoc desiderabile opus peragendum tribuas, & supplementum ultra tuam diœcesim progrediendi cum peracto conatu impertire cures. Et ne longius hunc sermonem protraham, est hic in præscripto loco nostro Quinciaco sub umbra sancti tui regiminis nostrique patrocinii famulus Dei AICADRUS nomine vir justi meriti, ut fama vulgi testatur, vera lucerna ardens & lucens: hunc tuæ benignitatis pietatem postulo, ut mihi fideli famulo tuo pro solamine mei laboris jungendo copules, & usque ad locum meæ exiguitatis a Deo depositum veluti Philippum alterum cum tua sancta sodalitate confirmes. Ad hæc B. Ansoaldus flexus viri Dei dignis petitionibus ad misericordiam, surgens adoravit Dominum, & gratias Deo referens, viro Dei respondit: Vale, beatissime Pater, cum tuo sancto præconio, & omnia quæ versantur in tuo sancto proposito: & ego sodalis comesque itineris ac exhortationis cum omni affectione exsistam, & tu acceleratim ut deliberes oro. Attamen tuam inextricabilem firmitatem deposco, ut hac nocte & cras tuo corpori quietem tribuas, & post cœptum opus ac optabile desiderium cum Dei adjutorio usque ad dignum profectum oro ut perducere cures. Tui enim laboris exsistam socius & commoditatum adjutor. Non enim erit ultra in me mora ulla. Post cras igitur ad Quinciacum simul profecturi erimus in Dei servitio peracturi quidquid illi placuerit.

XVI. Aicadro apparent Ansoaldus & Filibertus. Eadem namque nocte per visum apparuerunt beato Abbati Aicadro illi duo viri sanctissimi Ansoaldus scilicet Episcopus & Filibertus Abbas egregius, unus ferens illi sub nomine Episcopi virgam pastoralem, alter vero REGULAM B. BENEDICTI, uno ore dicentes illi: Surge Frater noster a Deo electe, & accipe hoc munus quod tibi a Deo per servos suos dirigitur: Virgam scilicet ut per eam errata corrigas, & ad rectum tramitem devios inoffense reducas; librum etiam ut ea quæ inibi scripta sunt regulari institutione custodias, & subditis tibi ut in ipsis intentissime experiantur sub omni continuatione pie instituendo præcipias. Evigilans autem ille sanctus athleta Dei a somno dixit: adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum & terram. Sicque demum in his vigili mente cœpit meditari, obsecrans ut Deus pius hoc præsagium totum converteret in bonum. Verum nemini hoc manifestum fieri voluit, nisi solummodo cuidam spirituali viro occultorum suorum conscio.

XVII. Adventus Ansoaldi & Filiberti Quinciacum. Die altero transacto supradicti duo gemini viri gemina dilectione induti, cives Apostolorum & domestici Dei, Quinciacum advenerunt, portantes pacem, & ea quæ pacis erant secum ferentes. Equis descensis, sanctis petierunt orationibus. In quorum sanctissimo adventu Abbas & tota illius sacri Cœnobii familia cum capsis Evangeliorum & Sanctorum pignoribus occurrens, in commune laudaverunt Dominum dicentes: Benedicti qui veniunt in nomine Domini. Deinde ingressi in Ecclesiam, cum prece devota circuierunt illa sancta altaria, inter cetera & hoc deprecantes Dominum, ut Angelus ejus bonus dirigeret viam illorum. Surgentes autem a sanctis precibus, Domnus Abbas excepit illos in sancto hospitio, quemadmodum Loth duos Angelos suscepisse legitur aliquando. Er his tribus in nomine sanctæ Trinitatis sedentibus, vir Domini Ansoaldus Pictavorum Episcopus adorsus est: Vir Dei Domne Aicadre, cum tuis tibique subditis, ave: pacem nempe vobis adnuntiamus omnibus, & sanctam unanimitatem erga vos fore optamus. Ipsam namque a Deo sumentes, ad vos afferimus, qui in condignis suis pollicitationibus locutus est, dicens: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis*. Si ergo charitatem quæ Christus est in vestris visceribus manere senserimus, & in pacis tutelam firmos, quis Fidelis vos devios a

Jo. 14. 27.

via

via Fidei dicere audebit: Spem denique vitæ æternæ in vestris sacris animis jamdiu florere cognovimus, & ex ipsis floribus, fructus odoriferos & pulchre cæruleos in manibus ferre perspicimus. Si ergo juxta Apostolum hæc tria dona felicia, fidem scilicet, spem, & charitatem fixe in cordibus tenetis; cui dubium est, quod viri perfecti sitis? Et quia hoc pro certo comperimus, oramus ut Deus pacis maneat vobiscum, & ipse conteret satanam sub pedibus vestris velociter, gratiaque Domini nostri JESU-CHRISTI ubique mansionem vobiscum faciat, intantum ut de lumine vestro lumen inexstinguibile nobiscum maneat. Abbati autem Domno Aicadro, omnibusque suis sanctis discipulis Amen respondentibus, ecce quidam Monachus adveniens invitavit eos ad prandium. Quo audito Domnus Episcopus ilico promisit se ita manere incibatum, quousque de suis dignis petitionibus acceptabile reciperet verbum. Atque addidit: Jam nunc, alme Pater Aicadre, qui meis oratiunculis tuo sancto solamine Amen adnisus es respondere, precor ut nunc quantocius Deo omnipotenti obediens, sacrificium oblationis pro tuis spiritalibus responsionibus, quia amicabilis exsistis, amicabiliter confirmes. Non enim donum sancti-Spiritus a te paullo superius reboatum, casuale erga Sanctos licet intelligi: eum secundum Apostolum *, Disciplinæ effugiet fictum, & auferet se a cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. De lumine ergo sancto tuo juxta insolubilitatem verbi tui Deo annuente lumen videbimus; & in tuo sancto radio multos filios Israel sacræ Gemeticensis familiæ sine ulla excusatione ad Dominum convertes. Manus enim Domini adhuc manet extenta ut salvare valeat; & auris ejus pro peccatoribus a cunctis juste credentibus exaudibilis vere intelligitur. Tunc B. Aicadrus his conlocutionibus audiens respondisse fertur beato Dei Ansoaldo: Et si hoc verbum, sanctissime Pater, a Deo pio videtur fore collatum, non potest dissolvi. Ego enim quantuluscumque sim, pro infirmo servo Dei inter innumeros servorum Dei famulos computari desidero. Valeat ergo sanctum verbum tuum, Pater electe; profiteor enim me ut jusseris tuis censeri judiciis & obedire petitionibus, ut tua jusserit Paternitas & imperaverit sanctitas: fiat ergo voluntas Domini, & in manu ejus hoc præceptum tuæ beatitudinis dirigatur, fiatque hoc meum votum ut sacrificium acceptabile.

AN CHR. 687 25. Sept.

* immo Sap. 1. 5.

XVIII. De convivio Electorum Dei.

Et quia non omni tempore habile est regnum Dei, prædicti tres electi ejus cum timore sancto properantes ad convivium decantabant ut supra feliciter: Hæc dies quam fecit Dominus, exsultemus & lætemur in ea: fueruntque sancti Dei Ansoaldus, & Filibertus cum suis contuberniis, ut Moyses & Aaron in Sacerdotibus ejus, & B. Aicadrus more Samuel inter eos, eorumque omni sancta familia ut David laudes decantabat Domino in fine frequentata gloria, addito Alleluja. Convivio autem jam pene transacto, & fercula * ejus usque ad finem deducta, in commune vox exsultantium dedit laudes Domino, qui tot viros pretiosos copulaverat in suo sancto consortio. Neque enim famosus in Dei famulatu Filibertus Abba præpotentissimus finem dederat suis sanctis sollicitationibus, pulsabat enim athleta Dei Episcopum ut antea, qualiter de futuris in sancto itinere peragendis profectionibus certatim deliberaret. Fuerat autem in familia B. Aicadri jam ingravatus mœror, eum audierant profecturum eum cum instantibus viris, & ad altiora migraturum in sæculo cujus os jam longe antea sua sanctitate transtulerat cœlum. Aderat enim Electorum Dei comitatui sollemnis jocunditas, & indicibilis gloria, qui profecto compererant secum profecturum virum ad patriam, ubi tunc eo tempore pullulabat Christi laus, & indeficiens facundia. Tunc pretiosus Domini Ansoaldus Episcopus jussit Fratribus ejusdem loci morantibus ad domum refectionis venire quantocius. Ipse autem cum Domno Filiberto, beatoque Aicadro stipatus eorum sancto collegio post veniens, omnibus sufficiens poculum manu sancta sua eum sanctificatione protulit, hortans eos ut in vera pace cum gaudio fruerentur in Domino, semper mente disponens in crastinum se profecturum feliciter. Hospitalitate autem sancta cum cuncta hilaritate ad finem deducta, aliquantulum se Sancti Dei sopori dederunt, pernoctantes illuc eum timore Domini in omni sanctitate.

* pro ferculis deductis

Dein-

Digitized by Google

AN.CHR. 687 15. Sept.

XIX. Aicadrus alium inibi ordinat Abbatem.

Deinde in crastinum omni sancta professione patrata, vir Christi sæpe nominatus beatus scilicet Aicadrus fretus consilio justorum, cum consensu egregii Patris sui Filiberti, quemdam ex sanctis commilitonibus virum idoneum & sanctitate locupletem in suo loco decrevit ordinare Abbatem nomine PROBUM; quem ad sanctas manus Domini Ansoaldi Episcopi sui deduxit, eique commendans & Domino, prædicti officii dignum eum esse laudabat. Qui mox ordinatus Abbas & Paterfamilias a sancto Antistite effectus, locum regiminis Cœnobii dicti Quinciaci provisione B. Filiberti suscepit, eiqne omnes inibi degentes per commendatum Episcopi atque Domni Patris Aicadri regulariter obedientiam promiserunt, & subditos esse ultroneos se dederunt.

XX. De profectione servorum Dei.

Nec mora post longa peracta & Missarum sollemniis celebratis, post fractionem panis commendato grege Domino petierunt prosperum iter viamque salutis cum felici successu & gaudio opportuno. Gradientes autem hi tres sancti Dei lætitia æterna fruebantur in eo qui suis promisit omnia posse, & gratias condignas referebant illi cum felicibus psalmodiæ concentibus: ibantque ad locum destinatum quem præparaverat Dominus servo suo Aicadro pro meritis suis innumeris, quæ gloriose in suis sanctis moribus necnon & felicibus ejus actibus die ac nocte excreverant. Et vere nimium beata horum Electorum Dei societas, qnia his qui nequiverat quis mortalis discerni *, quis primus videretur esse inter illos, alter & tertius, sed sese invicem glutinati sanctæ charitatis glutino, Trinitatem figurabant in sancto contubernio. Eadem namque die optato cursu petierunt civitatem Pictavim, ubi a Domino delegata erat Cathedra viro Dei Ansoaldo. Qualis vero quantave inibi illorum tunc fuerit exceptio, non est necesse humanæ linguæ proferre. Charitas hæc quæ numquam excidit hoc donum suis Sanctis per jussum viri Dei Ansoaldi Episcopi longe ante præviderat. Perendie denique in eodem loco Domnus Episcopus cum suis sanctis collectaneis facientes, die tertia in lucem deducta moverunt se sancta castra profectura ad loca destinata, quo Spiritus-sanctus eos deducturus inerat, dicente Paulo, *Ubi spiritus Domini, ibi libertas*. Et alio in loco sancta Scriptura: *Ductor eorum fuisti Domine*.

* lege, quia ex his nequibat quis mortalium discernere

XXI. Gemeticum pervenit Aicadrus.

Et sic sanctos pedes a liminibus exsilii, sanctæque peregrinationis abstrahentes, die septima simul cum sancto Episcopo tandem ad locum sacrum Gemetici Domino simul cum eis comitante pervenere; ubi tantus electorum Dei obviam illis occurrit, ut ita dicam, Monachorum exercitus, ut vix alicujus animus credi se possibile dicat. Nam ut fama credibilis ejusdem loci testabatur,

NOTA. eo in tempore Monachorum erat numerus nongenrorum, & aliorum, quos famulos nominabant mille quingenrorum. Quæ si qnis veracius agnoscere velit, legat Vitam beati Filiberti, ubi de Dormitorio illius familiæ loquitur, & illic inveniet quo animum credibilem vertere valeat. De susceptione autem sancti Episcopi & servorum Dei in eodem loco, non est etiam necesse laborare, quoniam ut tres Angeli ministraverunt Sanctis Dei, quo perfruituri regnabunt in æterna quiete cum Domino. Similiter autem & de beato Dei Aicadro non est hic opus aliquam mentionem facere, quia & in prædicto libro beati Filiberti & loci commendario invenitur, & qualiter Abbas fuerit ordinatus, & totus ordo illius sancti loci Monachorum omnes concordatim promiserint ei obedientiam omnemque subjectionem, scriptum reperitur. Quomodo autem B. Filibertus simul cum sancto Episcopo Ansoaldo illic egerit, & quod solamen Domno Abbati Aicadro suisque Fratribus reliquerit, & quomodo in revertendo Herio ad insulam omnibus in pace & quiete sancta dimiserit, si quis hæc discere cupit, legat ejus Vitam, & illic de talibus invenier quod requirit. Et quia de his non habetur opus quidquam laboriosum ducere, revertamur ad cœptum opus de beato viro Dei Aicadro enarrandum Domino opitulante.

XXII. Aicadrus suscipit locum regiminis.

Susceptum * denique sanctus Dei locum regiminis quam sancte in eo vixerit, & quanta charitas & dilectio seu frugalitatis virtus in eo abundaverit, humana lingua ad plenum non valet enarrare, quoniam juxta Apostolum nemini de se procuraverat dare offensionem aliquam, ne videretur vituperare mini-

* pro suscepto loco

2. Cor. 6.

AN. CHR. 687

15. Sept.

ministerium sibi a Deo creditum, sed in omnibus decreverat seipsum irreprehensibilem ducere ut Dei ministrum & credulum ministratorem commendatæ familiæ. Erat namque multa patientia * deditus, in vigiliis assiduus, in jejuniis frequens, in castitate probus, & in omni virtute sanctitatum præcipuus. Quippe omnibus omnia factus fuerat ut cunctos lucrifaceret, & talentum sibi commissum a Domino duplicaret. Et quia perfecti viri semper perfectiora sequuntur, cœpit vir Domini ut lampas a Spiritu-sancto inflammata virtutibus crescere & in sanctis studiis bonorum animum informare, ac dilectione perenni omnibus * cum charitatis vinculo diligere. Non solum domesticis, ut auctoritas Apostolica jubet, sed etiam extraneis ut in nexu perfectionis mererent modis omnibus sollicitate; ac eos quos aliqua inedia tetigerat, sanctis administrationibus recreare.

* multa patientia

* l'omnes

Gal. 6. 10.

XXIII. Virtus orationis a Deo ipsi concessa.

Præviderat enim in juventute tamquam per visum in spiritu omnibus idoneis charitatis sanctæ ministrum fieri & omnibus obedire. Dederat enim illi omnipotens Deus pro sanctis suis meritis jam virtutem non modicam, intantum ut infirmos variis languoribus detentos sua sancta oratione curaret, & febricitantibus juxta morem magistri sui Domni ac beatissimi Filiberti verbo Dei præciperet; ut amplius non ægrotarent, quæ jubente Deo cum felici, ut ita dicam, fortuna prospere sine intercapedine temporis omnia succedebant. Nam ille erat illi præsens adjutor in hoc peragendo necessario negotio qui ad socrum Simonis veniens, super illam stetit, & imperans febri dimisit illam. Et ille de quo Psalmographus dicit: *Adjutor in opportunitatibus, in tribulatione.*

Psal. 9. 10.

XXIV. De arbore a dæmonio incisa.

Sicque Sanctus Dei de virtute ad virtutem transiens, die quadam simul cum Fratribus ad obedientiam properavit. In qua dum diu pariter cum illis staret, vidit in spiritu super quamdam arborem, quæ malus sive pomarius dicitur, retrum Angelum sedentem & securim in manu tenentem arborem incidere, quosdam e Fratribus per ruinam illius volentem periclitari. Tunc Fratribus illo in loco juxta arborem stantibus ad se evocatis, ostendit eis insidias, quæ ab iniquo patrata esse viderat, ac simul cum eis ad arborem perveniens signum Crucis opposuit, malumque quod a perfido minitabatur suo sancto ligamine sedavit. Sicque die transacta tertia Fratres ad eamdem obedientiam convenientes, prædictam arborem tamquam igne succensam viderunt & cicatricem quam securi fecerat diabolus patescentem, fructusque illius instar pruinarum nigros effectos: erat enim autumni tempus, quo solent omnia terrena maturescere.

XXV. Ob tonsuram sabbato factam reprehenditur a diabolo.

Præterea & illud dignum duximus commendare memoriæ, quod quadam die quæ nominatur sabbatum, quo solent Monachi exercere novitia, sanctus Dei Famulus præcepit cuidam Monacho Procuratori suo, ut capillos sancti sui capitis cum forcipe adæquaret. Qui ilico festinanter explens hoc quod a sancto Patre visum fuerat, forcipe allata hoc quod illicitum erat prætergredi, cum summa reverentia fieri procurabat. Eratque jam illo in die tamquam hora nona transacta, & hoc adtentissimus animarum sanctarum procurator aliis præventus & occupatus curis minime sancto suo studiosus hoc pro excolenda memoria commendabat. Quid plura memorator malorum & insultator hominum diabolus mox se huic exprobranter operi immiscuit, atque in angulo domus absconse manens accelerare velut in quodam membranulo scribebat. Quod administrante omnipotentis Dei pia prævidentia hoc Sancto Dei nequaquam latere potuit, sed versa facie ad eum homo Dei ait: Quænam reste callide & Deo odibilis huc accersiri voluit? num sponte an coactus ex tuis furiis in nostra latibula temere introisti, ut hic aliqua, quod absit, reperta explorares contagia? Tum ille cruentus vafer subsequenter inquit: Hoc quod hic, serve Dei, nunc te jubente in incompetenti hora in tuo servitio illicite contra mandatum Christi tui fieri video, hoc omnimodis reprehendo, & meæ chartulæ adjungo: hora namque nona transacta est, operari non licet *a*. Tunc ad hæc egregius famulator Dei respondisse fertur: Et hora nona transacta habetur; & hoc quod hic in proprio

NOTA.

a Ergo ab hora nona seu a vespera observatio diei Dominicæ tum incipiebat, uti in Sæculo 1. ad, librum Mirac. S. Theodorici Abb pag. 621, notatum est. Lege Præfationem huic Sæculo præfixam.

AN.CHR. 687 15. Sept.

prio corpore injuste egi ipse peccavi. Attamen opus male a me inceptum omittatur nunc imperfectum; tu tamen ad tuos & ad tua tormenta revertere, & cultorem Dei noli amplius inquietare. Ad quam vocem protinus tentator abscessit. Servus autem Dei Aicadrus ad Ecclesiam beati Petri Apostoli totus in timore Dei confugiens, coram cunctis Fratribus pro hoc commisso facinore ante Domini præsentiam expetivit veniam, totum se cum luctuosa facie in pavimento prosternens Ecclesiæ, cum multis lachrymis & contrito corde deprecans omnipotentem Dominum, ut pro hoc commisso piaculo ne periclitaretur ejus anima in tetro vallosoque tartareo: ac post hæc ut pro hac re mereretur beatus homo adipisci veniam, recepta pœnitentia pio totum se commisit Domino, voto se corrigibili obligans, ne ultra mens ejus tanto quateretur lubricoso excidio. Sicque eodem Dei famulo pro suis commissis orante, favente Domino & veniam obtinere meruit, & capillorum suorum incisio in sancto ejus capite ultra non paruit.

XXVI. Astadius Tortoniacum Gemetico tradit.

Neque hoc silendum est, quod quidam nobilis a parte Pictavorum de villa Tortoniaco nomine ASTSIUS ad beatum virum veniens tradidit Deo & sancto Petro in Gemetico, seu etiam Sanctis Dei Filiberto atque Aicadro res suas in dicta villa Tortoniaco dicta cum omni integritate pro remedio animæ suæ, necnon etiam & seipsum mancipavit ejusdem in loci servitio pro amore Dei vitaque perpetua acquirenda; ac comam capitis ibi deponens, jugum Christi suave & onus ejus leve suscepit. Dein etiam Monachus effectus regularibus se subdidit disciplinis: ac postea dum in vita mansit, cum Sanctis sancte permansit.

XXVII. Vvantos seu chirothecas in radio solis suspendit Aicadrus.

Quadam itaque die, ut Regula docet, Fratribus iterum ad obedientiam profectis, ipse Domnus Abbas cum duobus spiritualibus Fratribus ad partem aliquam declinare studuit ut more solito peculiaribus aliquid ageret, pro grege sibi credito Dominum, quemadmodum solitus erat, interpellaret: jam enim in benigni JESU-CHRISTI Domini nostri prævidentia sanctus Spiritus hoc definierat, ut beati viri sanctitas demum mundo patefceret, quæ diu mundialibus in vicinitate positis pro suo immerito clarere non poterat. Non enim ultra dignum erat ut lucerna ardens & lucens sub modio clanculata maneret, quæ jam in conspectu omnipotentis Dei super candelabrum sita, non solum pro se, sed etiam pro omnibus sibi a Deo commissis suæ almitatis radios lucide dispersérat. Ibat itaque progrediens & Davidicum cum dictis duobus Fratribus decantans, semperque quocumque finis Psalmi evenerat genuflexum faciens *: sicque contigit ut ad quoddam volutabrum cantando devenirent finemque cantici facerent. Qui mox vvantos seu manicas abstractos a manibus in solis radio velut io ramum arboris suspendens, more solito coram Deo poplitibus flexis sanctas preces ad Dominum profundunt, in quo genuflexu (ut ipsi testati sunt qui hujus sanctæ orationis studio interfuerunt) ita sanctum virum globus igneus undique gyravit, ut neuter horum duorum videret testium, quousque sancta oratio viri finem daret optabilem suæ sanctitati. Quodam * digna prece peracta verus Dei famulus ab humo surgens, vvantos quos Deo commendaverat radius soli restituit: quod servus Dei ut comperit, non sui meriti hoc donum Dei conferre voluit, sed aliorum secum in hac visione morantium. Attamen illis de verbo Dei præcepit, ut in vita sua nemini hoc propalarent, nec suæ justitiæ merito hoc fieri æstimarent. Et quod opus Dei revelari confiteri honorificum est. Ipse pius Deus qui in sua sancta transfiguratione Moysen & Heliam secum apparere voluit, ipse etiam & huic servo suo hos duos Fratres pro hujus sanctæ rei testimonio attribuit.

* ad mentem Regulæ S Benedicti cap. 50.

f. * Denique

XXVIII. De umbra horribili visa a B. viro.

Est sane & illud dignum memoriæ commendare, quod quadam nocte ille Pastor egregius vigilias Divinas super gregem Dominicum faciens, Fratribus omnibus præter custodias in lecto soporatis, vidit io parte meridiana umbram horribilem non modicam & ceu inaccessibilem lucernam, quæ servis Dei lumen ministrabat, exstinguere volens. Quod cernens athleta Dei, munimine sanctæ Crucis se vallando munivit, & contra hanc tentationem letiferam cum aqua benedicta ipsam undique semper adspergens, & lignum sanctæ Crucis secum deferens venire disposuit. Et quia non est conventio templi Dei cum idolis, in adventu servi

servi Dei umbra teterrima fugam iniit: & huc illucque diffugiens, qui Crucis sanctæ medicamine & aspersione aquæ benedictæ in circuitu Dormitorii munitum erat, per fenestram vitream a servo Dei coactus exivit, & sancta familia Deo protegente illæsa permansit. Tunc Paterfamilias & Deo dilectus B. Aicadrus per spiritum Dei prævidens, nocturnale ac matutinale officio celebrato, indixit Fratribus ut tribus diebus in sancta abstinentia manerent; & cinere & cilicio induti per sanctas preces orando & jejunando Dominum pium deposcerent, ne spiritus malignus inter illos sua tela jactaret: quatinus liberi a suis mortiferis tentationibus, in omni sanctitate & justitia Domino incolumes & mundi deservire valerent. Quod præceptum Domni Abbatis Fratres mente unanimi obsecundantes, quantocius hoc quod jussum fuerat mente devota compleverunt, postulantes a pio largitore omnium, ut sub sancta tuitione illius inexpugnabili mererentur clypeo protectionis suæ muniri. Et quia sub mitissimo Patre illud sanctum ovile ab omni turbine iniquitatum compererat fore munitum, hoc totum inter se inierunt cum sancta deliberatione consilium, ut ab illa die in reliquum a minimo usque ad maximum omnis grex cum sancta professione sine offendiculo aliquo peccaminum acclinis ad omne bonum totus sequeretur Magistrum dicentes: Sub umbra alarum tuarum tuere nos Domine. Et iterum per Prophetam: In sanctitate serviamus Domino, & liberabit nos ab inimicis nostris. Tanto denique inter se cuncti illi servi Dei uniti conamine in crastinum requisierunt omnes in vera confessione verum animarum medicum, parantes se ad omnia recipienda, quæ Deus jubere vellet sive bonum pro sanctorum Patrum levamine, sive malum pro suorum delictorum justissima ultione: hancque professionem omnium Domnus Abba felici gaudio suscipiens obtulit tam ipse quam tota sibi a Domino credita familia cum omni devotione cordium acceptabile Deo sacrificium, obsecrantes pium Dominum, ut cum odore suavitatis in conspectu ejus mereretur perferri per manus sancti Angeli, tamquam alterius Melchisedech remunerabile donum. Sicque onusta plebs sancta illius loci, virtute aromatum demum armati, spirituali romphæa imbelles coronam immarcessibilem recepturi sunt a benigno JESU in die examinis, fruituri æternæ remunerationis respirio. Et quia charitas non ficta minime patitur diffidia, dicente Apostolo, *Charitas numquam excidit*, itemque: *Quis nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an gladius?* quis mortalium positus in numero Fidelium hoc potest habere in dubium, quod Spiritus dilectionis seu perfectæ charitatis quæ cum B. Filiberto de loco ad locum immutabiliter transiens, simul etiam cum hac familia sibi a Deo suoque sancto patrocinio tamquam jure hereditario commissa, jugi amore Dei copulata ubique maneat? quos enim sancta charitas copulavit in sancto Dei servitio, longus tellurium sinus non poterat semotari pro nllo exigente periculo. Legimus enim beatum Paulum Apostolum Romæ in carcere trusum, simul etiam & in Epheso positum gentibus præcipiendo scribere, & omnibus illi incunctanter obedire. Patrocinium nempe simul cum sancto suo interventu quod beatus athleta Dei Filibertus cum hac sibi credita a Deo familia corpore degens habuerat, hoc præsens spiritu orando per Spiritumsanctum huic Clero incessabiliter ministrare curabat, & utinam in Deo ministret, Amen. Non enim derelinquit Deus sperantes in se. Attamen his omissis redeamus ad superiora.

AN. CHR. 687

15. Sept.

1. Cor. 13. 8.

Rom. 8. 35

XXIX. Aicadrus omnes ad se trahit.

Cœperat namque S. Aicadrus pollere in virtutibus, intantum ut omnis in gyro positus Monachorum cœtus confluerent ad eum, cupiens aliqua ex ejus sanctissimo ore trahere melliflua seu sanctitatis liquantia, quæ sibi & aliis postea mererentur fieri ad remedium opportuna. Erat enim omni parcitati deditus, sobrietate purus, orationibus frequens, atque assiduis vigiliis pernox, omni bonitate benevolus, subditis pius, & omnibus opportunus: & necesse erat ut quem sanctitas devinxerat, etiam & tentatio divinitus eveniret.

XXX. Ab Angelo futuram suorum stragem discit.

1. Cor. 8. 26.

Quadam itaque die omnibus ad se evocatis Fratribus reliqua exhortationum prædicamenta præcepit, ut omnes bono animo in omni sanctitate manerent, & vigiles in orationibus exsisterent, ne fur veniens soporatos inveniret juxta Apostolum

Digitized by Google

AN.CHR. 687 15. Sept. stolum dicentem : Videte vocationem vestram, Fratres, non enim longe abest, qui vocat nos : ecce prope adest in januis. Quapropter videamus nos, Fratres, interius, & mundemus corda nostra, ut cum venerit paratos nos inveniat. Eadem namque nocte Completorio decantato Domnus Abbas omnes sua sancta benedictione munivit *a*, & eos Domino commendans simul cum eis ad cubile devenit, non ut ipse se sopori daret, sed super gregem Domini commorando eminus vigilaret. Itaque Fratribus in lecto locatis totum Dormitorium lustrando gyravit, seque Dominicæ custodiæ in loco destinato statuit, hanc orationem decantans : Suscipe, Domine, preces nostras, & muro custodiæ tuæ hoc sanctum ovile circumda, & omni adversitate depulsa sit hoc semper domicilium incolumitatis & pacis, per Dominum nostrum, &c. Finita denique oratione & ob confirmationem Amen dicentes, convertit se ad Dominum tota conversione, incipiens Davidicum a capite : quod in spiritu flebili perorans, cœpit mens beati viri eum ad altiora transferre, & in sacris orationum sollemniis cor ejus spiritualibus exaltare, semper in fine Psalmi adjungens : Protexisti me Deus a conventu malignantium, a multitudine operantium iniquitatem. Sicque semper in sancta deprecatione ardentius vigilans usque ad noctis conticinium, vidit ad ostium domus tamquam duos Angelos, unum candida veste indutum, omni blanditie decoratum, & alterum tetrum atque inspidum instar cujusdam belluæ, omni formidine ignitum, flammeos habentem oculos, & in manu ejus nigram tenentem virgam, dicente sibi Angelo : Ecce hic data est tibi potestas a Domino percutiendi corpora non animas. Verumtamen non usque ad consummationem tuus gladius desæviat; quoniam non est hæc pro illorum reatibus exagitata tentatio, sed pro multorum correctione adhuc infidelium. Attamen hoc in loco subsiste paulisper, & ne extendas manum tuam ad aliquem, sed in revertendo quod præcepero tibi facito. Relicto autem maligno pestifero, Angelus Domini bonus festinavit propere ad locum in quo vir Dei super gregem vigilans pernoctaverat. Quod cernens Sanctus Dei, pronus in modum Crucis corruit, obsecrans pium Dominum, ut pie averteret iram suam a familia sua, ne morbo diabolico periclitaretur, quod manus Domini plantaverat. Veniens autem Dei nuntius ad servum Domini clementer ei allocutus est dicens : Ave, Serve Dei, age quod agis, ne cesset nunc sanctum labium tuum deprecandi Dominum pro te & pro commisso grege per Dominum. Ipse enim me misit ad te, Sancte Dei, quem toto corde diligis, & in cujus fidelitate super gregem istum vigilans laboras Quapropter noli supra modum pavere, nec te hæc res ultra modum terreat, cum non est hæc prædestinatio coram Deo pro damnatione animarum horum Fidelium, sed pro remedio Electorum Dei, qui nunc de isto sancto cœtu evocandi sunt ad vitæ æternæ præmium, quod illis est præparatum a Domino pro dignis meritis ipsorum, beatique Filiberti egregii Patris eorum per Jesum-Christum. Increvit enim multitudo hujus sanctæ plebis coram Domino, insuper & ultra vires unius hominis est negotium. Et quia solus ferre non potes, dextera pars hujus sanctæ plebis & medietas illius nunc assumptura est. Verumtamen hoc a Domino huic sancto loco concessum est pro interventu Sanctorum hic patrocinantium, quod nemo hujus sanctæ concionis periturus erit ultra ab hac pestifera clade, quæ nunc hic ventura est Domino disponente. Qua de re confortare nunc, conserve Dei, & præoccupa simul cum istis faciem Domini in confessione, ut instante agone certaminis contra hostem mereamini victoriose palmam tripudii ferre in conspectu Domini. Hodie enim & cras hæc sancta multitudo de ærumnis hujus caduci sæculi profectura est ad Dominum : & inde tertia vesperascente die consummabitur felici consummatione in Domino. Finito ergo hoc sancto Angelico colloquio, & sancto Dei longius abscedente, mandatum Dei quod prætergredi non poterat cœperunt quantocius consummare.

XXXI. Aicadri oratio. Quod cernens vir Domini, ruit in loco quo steterat in sancta prece, flens & seipsum nimium discerpens, cum magna animi districtione deprecans piissimum Dominum, ne faceret consummationem in domo sua suo sancto famulatui mancipata. Et

a Nota morem benedicendi Monachos ante somnum ab antiquis usurpatum.

Et addidit: Obsecro, mitissime Domine, verte iram tuam a servis tuis [a], multæ enim miserationes tuæ sunt: quare hominum memento quæso, Domine quod caro sumus. Et licet nimiis aculeis delictorum vulnerati sumus, tamen te nostrum communem Dominum non negamus, tui enim sumus. Ego itaque ultimus servus tuus, Domine, ego ipse sum, qui merito in hoc scelere, si a tua pietate hoc deliberatum est, periturus sum. Ego nempe plasma tuum, Domine, peccavi, quum pro isto sancto grege, ut debui, tuam omnipotentiam minime exoravi. Qua gratia, Domine, verte in me miserum servum tuum iram tuam, & parce huic insonti gregi, ut saltem reliquiæ salvæ fiant. Non enim est hoc tuum, Domine, qui judicas omnem carnem, ut deleas hereditatem tuam quam redemisti pretioso sanguine sancto tuo. Surgens denique servus Dei a terra lugubris & cinerosus, perfususque lachrymis, postquam oravit omnipotentem Dominum, vertit se ad Angelum stans inter misericordiam Dei atque judicium, dixitque: Quousque, Domine, tuus desæviet gladius? Hoc eo dicente delatam vocem Sanctus Dei audivit: Sufficit, cesset jam manus percutientis, exandivit enim Dominus preces clamantium ad se, & statim sanctus Angelus non comparuit. Quo comperto vir Dei apertis ostiis se cunctumque gregem sanctæ Crucis munivit signaculo, & propulsato signo, invitavit omnes ad Ecclesiam ut hymnos Davidicos inibi decantarent Domino, sicut mos docet Ecclesiasticus & ordo Fidelium. Atque hoc cooperante sancto Spiritu ita contigit, ut subito tamquam sub una hora omnes pariter in unum conglobati in Choro convenirent, & nullus a numero ac statu deesse videretur. Et vere non est mirandum quod isdem Angelus lucis qui eos ipsa nocte visitando ad cœnam Dominicam cum illo suisque coætaneis cœnaturos invitaverat, idem etiam sub momento unius horæ omnes religiose in Dei servitio convolare fecit.

AN.CHR. 687 15. Sept.

XXXII. De admonitione hominis Dei & data absolutione & sancto Viatico, simulque de obito Sanctorum.

Dein officio nocturnali ac matutinali simul peracto Domnus Abbas & athleta Dei egregius ita allocutus est omnibus: Dominus pacis cum his Fratribus, & Angelus ejus cum vestris spiritibus. Eia Fratres dilecti, more solito, ut supra dixi, bono animo estote & in Domino vigilate, moresque vestros ut pius Dominus annuerit emendare curate, ac de propriis occultis animos vestros per puram confessionem purgatos reddite; necnon & sanctum Viaticum, hoc est participationem Corporis & Sanguinis Domini nostri JESU-CHRISTI casto corpore & mundo corde in sanctis corporibus vestris ob munimen animarum vestrarum accipite. Et quia in vinea Domini laborastis feliciter, videte ut diumum denarium sero accipiatis, quatinus simul cum eo ad cœnam Dominicam venientes ipsam feliciter, sine offendiculo manducetis: Ecce enim qui nos vocat in januis adstat. Quapropter, Fratres, videamus ut fur dum venerit, nos vigilantes inveniat. Et exponens eis omnem confessionem reique veritatem per ordinem, dixit. Hodie enim, Fratres, & cras atque post cras cœnam ad quam vocati estis, digne cum Domino mereamini manducare. Nemo itaque, Fratres, vos seducat ullomodo, sed ita vos nunc paratos reddite, tamquam hac nocte eum Domino cœnaturi feliciter. Necdum enim vir Dei verba superius memorata compleverat, & ecce facies morborum jam lividæ morbo injecto paruerant, unus alterum monens de via recta ad quam veniendi erant, ut supra sermo beati viri enarrando transtulerat. Tumque Sanctus Dei ita omnibus dixit: Fratres agite nunc celeriter, ut Paulus monet Apostolus, & confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus, scientes quod labor vester non erit inanis in Domino. Et quia non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ nunc revelabitur in nobis, currite ad lucem dum tempus habetis, ne tenebræ mortis vos comprehendant. Quærite itaque juxta Prophetam Dominum dum inveniri potest, & invocate eum per sanctam confessiouem dum prope est. Hæc eo dicente prostraverunt se ad pedes beati viri, postulantes veniam Domino & sanctam absolutionem per puram confessionem ram cum Domno Abbate quam ad alterutrum omnes a minimo usque ad maximum, in invicem peccata confitentes sua flebiliter, ac orantes cum sancta prece in invicem receperunt sanctum Viaticum contrito corde ac spiritu a Patre sancto post hæc verba, ut illis esset salus atque pro-

[a] Et tamen Fulbertus in secunda Vita hoc ad Aicadri petitionem divinitus factum refert, & morituros virgæ tactu Ab Angelo designatos fuisse, cujus rei Auctor iste non meminit.

AN. CHR. 687 23. Sept. protectio in vita æterna cum Domino. Illis autem omnibus Amen respondentibus, data est illis a pio Patre absolutio suorum scelerum, & felix benedictio simul cum sancta licentia migrandi ad Dominum, cum quo vivant & regnent nunc & per sæcula sempiterna regnaturi cum eo, Amen. Quo luctuoso finito colloquio, cœpit jam beata plebs tamquam in hora diei tertia ad finem properare dispositum, nullus parcens alteri, sed sicut senex ita & mediocris, & ut juvenis ita puerulus. Omnis ætas in funere mortis disposuit divinæ præscientiæ obedire; atque itaut prædictum est superius contigit: occubuit enim medietas illius sanctæ familiæ numero quadringenti quadraginta duo in numero trium dierum, sicut prædictum supra fuerat a sancto Angelo. Tuncque miserante Deo furor illius versus est ad misericordiam, & vita omnium Christus finem dedit funeri. Ivitque in eo inaudito sancti loci excidio omnis illa regio in commune exorans pium omnipotentem Dominum, ut hunc amarissimum fletum sua largiente pia clementia converteret in gaudium, & residua plebs eo cooperante cum sua salubritate iterum reversionem habere quivisset in optabilem statum.

XXXIII. De sepultura Sanctorum. Tunc Domnus Abbas simul cum illo collecto Dei pabulo exsequias illorum sanctorum corporum digne, ut potuit, incessanter accelerare disposuit, & cœptum opus usque ad sanctam consummationem perduxit. Nam ita ut multis notum est, omnes illos electos Dei in uno cœmiterio in petreis sarcophagis honorifice (sicut mos habetur Ecclesiæ) cum timore Domini sepelivit & in illorum medio post obitus sui diem se cum illis locari in pace præcepit: in quo loco per illorum Sanctorum merita cooperante Dei gratia multa & inenarrabilia sunt ostensa miracula, quorum mors in conspectu Domini nimium est pretiosa. Lætantur etiam adhuc illic sancti Dei Pontifices atque beatissimi Confessores Christi, HUGO videlicet filius magni KAROLI Imperatoris, Rotomagensis Cathedræ Archiepiscopus *a*, & CONSTANTINUS

NOTA. Belvacensis Ecclesiæ sanctæ memoriæ Præsul, seu etiam beatus PEREGRINUS Anglorum Episcopus simul cum sancto FLAVIO de illorum sancta præsentia ac condigno suffragio, quorum sancta lipsana adhuc in Domino cum illis maneat humata: quorum interventu omnium nos petimus a cunctis protegi inimicorum tentationibus, & defendi periculis ipso adjuvante Christo, qui illis & gloriam sempiternam contulit, & vocatione sua sancta ad suæ sanctæ cœnæ convivium invitare illos voluit, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Beatus denique Aicadrus pro tanto imponderabili miseriarum luctu nimium corpore afflictus & permaxime animi doloribus gravatus, cœpit sine cessatione invocare consolatorem Dominum, ut delictorum suorum suæque residuæ familiæ piæ suspenderet vindictam, & corrigibilem tribueret illis efficaciam. Et persistens denuo simul cum subjectis omnibus diebus ac noctibus in sanctis vigiliis & puris orationibus, adjecta etiam abstinentia non modica, ut semivivus mundialem post obliviscens gloriam totum se convertit ad Dominum, in sua omnipotentia illum exorans continuo, ut animæ suæ suorumque omnium tribueret illis affluentiam salutarem, ne darentur ultra inimico in prædam, sed potius in sua misericordia reciperet eorum animas, quas cito per spiritum noverat ad vitam aliam esse evocandas. Et hoc suspensus felici suspirio beatus homo totus animo hærebat cœlo, spreto denique mundiali deliberative ruinoso consortio. Audierat enim inter cetera præceptorem suum beatissimum Filibertum jam ad superos esse translatum, de cujus abscessu sanctissimo nimio dolore cordis adstrictus, videbantur immorari illi hujus ruinosi sæculi adversa omnia, & veluti ad præcipitium irreparabile ruere miserrimum, quoniam dum in ista vita manserant, unus alteri sociabile ministrabat præsidium Filibertus scilicet patrocinando ut auriga navim gubernans in undoso æquore sine naufragii periculo, & Aicadrus tamquam propheta prævius decernens ne subito navis ad portum veniens læsionem pate-

a Hugo Rotomagensis Archiepiscopus non fuit Caroli M. filius, uti sæculo proximo videbimus, Constantinum Belvacensem Episcopum vulgati Indices ad sæculum sextum referunt, ex hoc proinde loco emendandi. Porro Peregrinus Episcopus Anglicanus & Flavius nobis ignoti sunt: an Fulvius in Vita S. Sigiranni memoratus?

pateretur aliquam in litore saxeo. Etenim Filibertus ut Moyses ducebat plebem sibi creditam, velut in Sinaico deserto: & Aicadrus illi jubendo ut Josue manebat in tabernaculo custodiam sibi commissam fideliter agendo. Uterque enim ut veri Israelitæ tamquam dictus Moyses & Aaron in his quæ Dei erant sine aliquo murmure offerebant tempore opportuno mensuram tritici injunctæ familiæ Domino largiente. AN.CHR. 687 13. Sept.

His itaque atque aliis beatus Abbas Aicadrus destitutus solatiis, seu fulcro tunc sustentationis ablato, omnino de dolendo pro tanto geminali damno gemebat, & ubique pallidus & lacrymosus ab omnibus sibi credulis videbatur, tamquam viribus corporeis præmortuis. Sed dolentium recreator Deus omnipotens, qui Fidelibus suis a primordio sæculi more Job & Tobiæ semper spem consolatoriam in angustia positis administrare voluit, hunc etiam servum suum non est passus longævis perire periculis. Veniens autem statim in ipsa nocte ad eum a Dei pietate missus Angelus Domini indutus veste candida, salutavit eum dicens: Gaudium tibi sit, Serve Dei, & jocunda exsultatio: ecce enim in tempore angustiæ tuæ misit me Dominus ad te suæ pietatis perferre nuntium, ut resumendo constantiam consolatioois reparares vires, quoniam in agone positus bene certasti, & absque defectu cursum consummasti, & in illatis tentationibus fidem servasti. Qua de re reposita est ribi a Domino corona justitiæ, quam reddet tibi Dominus in illa die remunerationis, in qua non solum tuæ beatitudini, sed etiam omnibus remuneraturus erit suis Fidelibus pro suorum actibus. Legimus enim, Sancte Dei, quia tribulatio corporalis si in patientia est, coronabitur. Ideo consortare nunc in eo qui misit me ad te, & viriliter age, quoniam Dominus hos quos a tuo grege & tuæ custodiæ commendatos recepit in domo sancta sua, sua clementia contulit: & beati illi, quoniam in sæculum sæculi laudabunt illum. Et sicut alio in loco Scriptura dicit: Beati quos elegisti, Domine, habitabunt io atriis tuis. Deinde, Sancte Dei, certa ut miles bonus in agone tui certaminis, & noli metuere; non est enim longe a te tempus vocationis tuæ. Quapropter viriliter age, & noli diffidere, Dominus tecum sit, & cum omnibus ribi creditis, Dei electe. Finita autem illa Angelica allocutione, mox Paterfamilias post matutinale officium suis valedicens Fratribus & clementer resalutatis, utrumque eis retulit & obitum beati Patris Filiberti & allocutionem Angelicam: præcepitque eis sicut solito, ut in bono animo manerent, & semper auxilium a Deo peterent, ut in sancta religione ac bono opere manentes, coram Deo accepte & coram sæculo inreprehensibiliter viverent, semper Dominum exorantes, ut eorum saltem reliquiæ salvæ fierent. Et quia in terra nihil fit sine causa, idipsum exhortatus est, ut abscessum sancti Patris eorum levius ferrent, & suas exsequias digne celebrando perficerent, quatinus ille Sanctus Dei pro eis apud pium Dominum intercederet ærumnis corporeis liberatus, qui multoties ab hoste eos tutaverat maligno, corpore plenus. His denique omissis monitionibus, & Fratres ut eis præceptum a sancto Patre fuerat pro B. Filiberto (ut dignum erat) orationes assiduas suderunt Domino, & per multas lacrymas ejus absentiam diutissime fleverunt, semper de suis sanctis memoriis in invicem sermocinantes, & suas multimodas benignitatum gratias recolentes.

XXXIV. Ab Angelo suam mortem prædiscit.

Psal. 64. 5.

Posthæc beatus Aicadrus vixit triennio in sanctis operibus, cursum dignum Deo peragens in multa abstinentia, & in sancta charitate Fratribus ministrans. Erat namque in suis sanctis moribus diu noctuque Deo serviens omnipotenti, & semper ultimam horam vocationis suæ exspectans, & juxta morem pristinum sui incolatus sancte vivens: ac quanto proximiorem se sui sancti obitus senserat revelante Angelo, tanto districtius se artabat juste vivendo. Erat enim annorum tunc sexagenarius, omni sanctitate plenus & pernox in suis sanctis orationibus, mundum fugiens aride vivendo, & semper Deo appropians bene perseverando. Fuit itaque pes claudo & oculus cæco, auxilium omnibus faciens, & cunctis pro Deo alimenta ministrans. Non enim poterat suos oculos corporeos claudere alicui indigenti, nec algentem sine indumento dimittere. Os enim illius sanctum patebat omnibus miseris in consortatione, & manus illius famelicis saturitatem

XXXV. Triennio se ad mortem disponit.

AN CHR. 687 15. Sept. ministrans. Si quempiam cerneret sitire, tribuebat poculum; & omnibus incommode (ut ita dicam) viventibus juxta capacitatem sui mos erat illi commoda ministrare. Et quia beati viri laus in fine canitur, istius beatitudo dum in hac voluptuositate duravit, debilibus, cæcis, claudis, necnon etiam & obsessis a dæmone, atque febre correptis, omnibus ad se accedentibus profuit. Et quia cursus illius jam ad sanctum finem pervenerat, cœpit beatus homo vires corporeas in imbecillitatem mutare, & febre validissima corripi: quod sentiens Sanctus Dei ruit ilico in sancta prece, gratias agens Deo qui juxta condictum Angeli servum suum dignatus fuerat ad suam misericordiam invitare. Sicque convocatis ad se omnibus Fratribus per septem dies non cessavit illis verbum Dei annuntiare, ac ordinatis cunctis quæ illis erant post decessum illius utilia, facta confessione & suscepto NOTA, sancto Viatico, vale dixit omnibus cum sancto dato osculo. Et tunc commendans eos Domino inter verba orationis, 17. Kal. Octob. migravit ad Dominum *a*, percepturus ab eo gloriam sempiternam, qui cum Patre & sancto-Spiritu vivit & regnat Deus per sæcula sempiterna, Amen.

CIRCA AN. 688 9 Januarii.

VITA S. WANINGI CONFESSORIS IN MONASTERIO FISCAMNENSI.

Ex variis codd. Mss. partim, partim ex Bollando.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Waningus non Monachus.

1. SANCTI WANINGI *seu* WARINGI *sive* WARINGONIS *Vitam integram reperire nobis non licuit, sed varia dumtaxat fragmenta, quarum primum Ballandus secundo loco edidit, secundum ex quodam Cœnobii Fiscamnensis apographo hic reddimus, alia itidem ex Bollando, cujus primum fragmentum omisimus prater paucos versus mox adducendos.*

2. *Waningum Monachum non fuisse, apparet tum ex narratione subjecta, tum ex primo Bollandi fragmento in hæc verba:* Piis officiis illustris Waningus, insignis adjutor B. Waodregisilo in constructione locorum sanctorum exstitit; & eidem plurima prædia felici munere ad usus servorum Christi devotissime contulit, atque eidem viro sancto filium suum & heredem DESIDERATUM Monasticis disciplinis sub forma & institutione S. P. BENEDICTI tradidit imbuendum. Hoc ideo fecit, ne idem Desideratus prædia Deo oblata fastu sacrilego subtraheret, propriæque ditioni, ut mos est divitum, injuste vindicaret. Cogitabat hic vir Deo devotus seipsum tradere Ordini Monachico, & terrena deserere cum sæculo. Sed hæc aliter Divina providentia Dei disposuerat fieri: diversis etenim ad Deum tenditur studiis. Erat igitur illi studium in restauratione Ecclesiarum, in ædificatione Cœnobiorum, &c. *In subjecto frag-*

a Anno scilicet Æræ Christianæ 687. Nam S. Aicadrus triennio (ut patet ex hujus capitis initio) superstes fuit B. Filiberto, quem anno 684. decessisse probavimus. Cum ergo Aicadrus vixerit annis tribus & sexaginta, natus anno 624. dicendus est. Deinde duodennis secessit in Monasterium Ansionense anno 636 postea tricennarius condidit Ecclesiam Quinciacensem anno 654. Ubi postquam annis aliquot præfuit, a B. Filiberto circa annum 670. directus est in Monasterium Gameticense, quod usque ad obitum suum rexit. S. Aicadri corpus una cum B. Hugonis Episcopi Rotomagensis Reliquiis ob Nortmannorum infestationes translatum est *ad villam Haspram*, inquit Baldericus in Chron. Camarac. & Atrebat. lib. 2. cap. 29. *quæ ab urbe nostra (Cameraco) non plus quam decem millibus disparatur. Quam villam utrum abantea possessam subjacuisse prælibato Monasterio, an tunc temporis aut a Rege aut a quolibet Principe pro remedio animæ, receptationi Sanctorum traditam fuisse dicamus, incertum est. His apud hanc villam postbac remanentibus, Monasterio facto, Monachis delegatis ad laudem eorum pius & misericors Deus multa immo & celeberrima virtutum prodigia dignatus est operari, intantum sane, ut nemo ex vicinis potentibus, aut in expeditionem aliquando transeuntibus, ullam præsumptionem antehac audeat irrogare. Sed quia Monachorum Abbas (Gemmeticensis) longe aberat, eosque rarissime pro difficultate longinquitatis visitare solebat, in libertatem soluti sæculum sectabantur irregulariter viventes usque ad tempus* GERARDI *Episcopi*, Cameracensis scilicet & Atrebatensis, cujus jussu Cella Haspreusis commutatione facta tradita est LEDUINO Abbati S. Vedasti. *Hæc autem commutatio coram Roberto Rege Franc. coramque Comitibus* BALDUINO *videlicet Flandrensium &* RICARDO *Rotomagensium facta est & ab eisdem corroborata.* Jacobus Guisianus in Chron. Hannoniæ Ms. hæc scribit: PIPPINUS *Majordomus Austrasiorum, vivo Theodorico Galliæ Rege, fundavit Haprensem cellam, Cœnobitis Benedictinis Gemetico celebri diœcesis Rotomagensis Monasterio evocatis. Porro anno Christi millesimo vigesimo-quarto, Gerardo ex nomine primo Cameracensi Episcopo procurante, facta est permutatio inter Vedastinum ac Gemeticense Monasteria, Vedastinis Angliruriam in diœcesi Bellovacensi sitam in usum Gemeticensium, Gemeticensibus vero Hasprum in usum Vedastinorum cedentibus.* Haspra hactenus est Præpositura Vadastina, medio fere itinere inter Cameracum & Valentinianas, ubi S. Aicadrus maxime in liberandis energumenis effulget.

Digitized by Google

fragmento, Waningus toto vitæ suæ cursu, totius famulatus humilitatem & obedientiam in eadem Ecclesia Fiscamnensi, ratione & consuetudine servientium exhibuisse *legitur num. 7.*

CIRCA AN. 687

3. *Vvaningi nomen in antiquis Martyrologiis non extat, neque in Actis SS. Vvandregisili ac Leodegarii* Sanctus *prædicatur, sed* vir illustris; *& cum S. Leodegario mitius egisse laudatur. Recentiores Martyrologiorum conditores, Vvion, Dorganius, Molanus, Saussajus Sanctorum catalogo eum inseraat 3. Idus Januarias: quo die in Breviario Fiscamnensi, jussu Henrici a Lotharingia Abbatis anno 1627. edito & recognito, ejus festum* cum 12. Lect. officio *collocatur.*

15. Sept.

Sanctus an dicendus?

4. *Monasterium Fiscamnense*, valgo Fescam, *in Caletis Neustriæ populis ad Oceanum positum*, quod a Rotomagensi urbe, *ut scribit Glaber Rodulfus in lib. 4. Hist. cap. 4.* quadraginta fere millibus distat, *sua debet primordia S. Vvaningo, qui ipsum Monasterium Virginibus trecentis sexaginta sex ac Childemarchæ Abbatissæ attribuit. Everso a Nortmannis Monasterio, Sanctimonialibus aliis cæsis, aliis fugatis, locus in solitudinem incultam redactus, a Richardo I. Normannorum Duce restitui cœpit. Richardo vero ejus filio procurante, Clericis qui istic solutiori more degebant expulsis, successerunt Monachi Benedictini, eo in loco instituti a S. Vvillelmo Abbate Divionensi, cujus Acta ad ann. 1031. referemus. Ab eo tempore Monasterium Fiscamnense fuit celeberrimum, ac modo Benedictinæ S. Mauri Congregationi subest.*

Fiscamni auctor.

1. MUltorum igitur profluxerunt temporum dies, & dignus inveniebatur nullus, qui non significatum Oraculum *a* ædificaret, aut cui summæ clementiæ ineffabilis Trinitas ædificandi significationem declararet. Exspectabat enim Divinæ providentiæ celsitudo virum, quem carnalia desiderii carne liberum sancto-Spiritu consecraret & custodiret templum delectabile. Oportebat quippe hominem, spirituale templum Domini, ædificare Domino corporale templum, qui sui interioris considerata imagine, conciperet qualiter exterius rerum universarum Creatori templum ordinare & ædificare deberet. Quocirca tandem tantæ deliberationis ædificando Oraculo sanctus & gloriosus Confessor Vvaningus eligitur, electus promovetur. Cujus nobilium actuum excellentiam Galli Proceres admirabantur, & cœlestium morum gratiæ cœlestis curia congratulabatur. Possidebat enim quod non multi, verum divites pauci possidere solent, & æternorum desiderium, & affluentiam temporalium bonorum: quorum clementi expensa nullorum recipiebat aut favorem aut retributionem mortalium.

Vvaningus ad Templi Fiscamnensis ædificationem eligitur.

2. Talium igitur meritorum gratia & Domino amicus, & mundo clarus, & Regi LOTHARIO habebatur familiaris & secretarius. Lotharius enim Rex B. Vvaningo Regni sui partem maximam commendaverat. Nihilominus etiam in totius summa ordinanda vel administranda beati viri prudens consilium sequebatur & audiebat. Commendaverat, inquam, B. Vvaningo Rex Lotharios provinciam Calciacensem, quam ob antiquarum silvarum abundantiam & ferarum diversarum venationem jucundam valde diligebat, nullique nisi familiari & fideli committere rationabiliter judicabat.

Caletibus præfectus

3. Commissas igitur silvas fideliter custodiens B. Vvaningus frequenter visitabat, visitando perlustrabat, non tantum capiendarum ludo, aut captarum ferarum lucro gaudens, quantum carnalium tumultuum refrigerationem umbra silvarum solitudinis quærens. Tali itaque studio commodiores Fiscamnenses saltus judicabat, judicando frequentabat, ignorans Ducis ANSEGISI revelationem; revelationne præterita sancti loci manifestationem, & futuri oraculi reverentiam observandam. Loco enim sancto S. Vvaningus reverentiam nullam exhibebat: verum ibi frequenter aut canes copulabat, aut retia tendebat, vel agitabat fugientes feras, vel suis privabat exuviis captas. Quam prævaricationem, immo viri ignorantiam corrigendam Divina sublimitas miserata, sanctum corripuit virum, & complendi oraculi manifestum dedit indicium. Ingentium quippe febrium virum sanctum repentinus ardor invasit; qui totius corporis compagem labefactans cunctisque viribus membra omnia inclementer privans, auferre vitam, & mortem minabatur inducere præsentem.

Venationi indulget.

4. Ingravescente ergo molestia, penitus vigor vitalis concluditur, conclusus extinguitur, atque consumpto exteriori suus homo interior cujusdam ecstasis translatione maxima extenditur & deducitur. Deducitur, inquam, S. Vvaningus ad beatorum virorum gloriosa loca, & ad hominum miserorum crudelia tormenta: ubi quantas & justorum coronas & reproborum cognovit pœnas, reversus narravit, suorumque actuum evidentia patenter exposuit. Visis gaudio beatitudinis, & miseriæ perpetuæ domibus, Judici cuidam S. Vvaningus præsentatur, atque excelso suæ majestatis throno deponitur & collocatur. Verum cum & sedis incircumscriptum fulgorem & sedentis adspectum terribilem circumstantiumque innumeram multitudinem contemplaretur, & contemplans terreretur, corruit, & toto corpore prostratus coram judicantis præsentia, velut exanimis & conturbatus jacuit. Tunc Judex: Quomodo, inquit, Vvaninge, Fiscamnensem vallem nomini meo consecrandam ignoras, & ignorando exhonoras? Qua ratione consecrationis meæ locum nequaquam attendens contaminare non exhorrescis? Non vereris incurrere iram meam, cujus fideliter cognoscis omnipotentem voluntatem? Dixerat, & circumstantium seniorum chorus sui Imperatoris sententiam gra-

Morbo correptus, videt justorum præmia & malorum tormenta.

a Id est Oratorium seu Templum, quod Ansegisus Dux, S. Arnulfi filius, ædificandum esse, divinitus acceperat, uti infra num. 3. dicitur.

CIRCA AN. 688 19. Januar.

vitatis severo vultu confirmabat. Sanctus autem Waningus valde perterritus nullatenus ora solvebat, aut caput solo erigere præsumebat. Sed sui animi puritate & fatebatur culpam, & postulabat veniam, & prætendebat ignorantiæ excusationem solam. Silentibus gloriosis cunctis adstantibus, suoque silentio & inferendam disciplinam & exhibendam indulgentiam contestantibus, sola sancta virgo EULALIA surrexit, & jacentis causam suscipiens, clementis Judicis severitatem delinivit, indulgentiamque ignoranti exoravit; suique familiaris & amici S. Waningi præsente vitam 50. annorum protelatione, interventu suo prolongavit. Virgo itaque sancta Eulalia exauditur, eique exaudita sanctus commendatur Vvaningus, quatenus eum perfecte instruat, qualiter sanctum Oraculum constituat, constitutumve quibus personis committere debeat. Cui virgo: Convalesces, inquit, Vvaninge, & vives, tuisque possessionibus restitueris. Adi Fiscamnensem vallem, & in Fiscamnensi valle Duci Ansegiso manifestatum locum ab incolis diligenter exquire, & inventum festinus excola. Ibi summæ & individuæ Trinitatis congruum Templum fideliter construe: completum autem templum sanctis Virginibus commendabis, quibus CHILDEMARCHAM Burdegalensem virginem, ibique multarum Virginum Matrem inclytam Abbatissam præponere curabis.

S. Eulalia petente, vitæ inducias impetrat.

Chlothario annuente, Fiscamnum construit.

5. Finitis demum tantæ revelationis sermonibus, cum vita sospitatem, & cum sospitate vitam S. Vvaningus suscepit: æqualiterque suis cunctis convalescentibus membris, Regem Lotharium expetiit, suæque revelationis seriem totam explicuit. Quibus Rex Lotharius compunctus & perterritus: Festinus, inquit, fili Vvaninge, regredere, & sanctum locum juxta relationis tuæ veritatem diligenter inquire: rebusque meis & tuis summum Imperatoris palatium, quam maturius gloriosiusve valueris, construe. Quod læto audiens animo B. Vvaningus ad Caleciacensem provinciam continuo remeavit: ingressusque Fiscamnensem silvam, prænominatum locum exquisivit, invenit, & excoluit. Adhibitis glorioso operi operariis, annosæ quercus cæduntur & prosternuntur, viminaque & vepres exstirpantur & comburuntur: & antiquæ solitudinis dumis ac sentibus locus cœlestis habitaculi perpurgatur & liberatur. Ponuntur fundamenta & ineffabili celeritate consurgunt parietes sacri, & velut Divinæ virtutis omnipotenti operatione collocantur tecta, complectunturque ædificia præmissæ revelationis.

Childemarcham Virginibus 366. præficit.

6. Consummato igitur completoque ædificio, Galliarum Rex Lotharius invitatur, multarum urbium sancti Patres convocantur & congregantur: & rerum omnium Creatoris & administratoris titulo, factumque Oraculum insignitur & consecratur, consecratumque regalibus gazis & prædiis liberaliter dotatur, & divitiarum cunctarum abundantiis ditatur & ampliatur. Imperat Rex Lotharius sanctas Virgines congregari, & congregatis Virginibus juxta B. Eulaliæ visionem Childemarcham summæ sanctitatis virginem præponi, totiusque Ecclesiæ summam & administrationem sanctis & beatissimis Confessoribus AUDOENO & WANDREGISILO committit & injungit devote. Virgines sacræ conveniunt, promissæ virginitatis cœlesti Sponso chirographa immobilia conscribunt, suæque conversationis aromaticis cunctis odoribus circumadjacentes provincias cunctipotenti famulari Domino admonent & accendunt. Congratulatur beata Trinitas, incommutabilis Deus, & completo Templo, & convenientium famulatui casto: quarum trecentarum sexaginta sex diurnas nocturnasque & continuas contemplans laudes, & mortis liberationem in mansura civitate promittit, & præparat beatæ retributionis immarcescibilem coronam.

Leodegarium isthic excipit.

7. Illo tempore beatus & gloriosus Martyr LEODEGARIUS Fiscamnum deducitur, quem efferus & nefandus apostata EBROINUS Episcopatus sui sede injuste expulerat, rerum affluentia multarum exspoliaverat, & lingua inclementer abscissa totius officio sermonis privaverat. Verum cum gloriosus Martyr & Episcopus summi & omnipotentis sacras ingrederetur ædes, & psallentium Virginum audiret Angelicas voces, ablatæ officium linguæ recepit: & per annorum vertiginem duorum cum sanctis virginibus conversatus, humilitatis & patientiæ formam exhibuit, & audientium corda voce cœlestis doctrinæ irrigavit & fecundavit. Cernens igitur B. Vvaningus inopinatam Templi gloriam sanctæque Congregationis religionem & multitudinem cœlestem, cunctas suæ proprietatis divitias recensuit, sanctarumque in usus Virginum delegavit, & toto vitæ suæ cursu, totius famulatus humilitatem & obedientiam in eadem Ecclesia ratione & consuetudine servientium exhibuit.

Monasterium a Normannis evertitur.

8. Defuncto *a* autem B. Vvaningo multorumque dierum transcurrente spatio, Dani hoc Monasterium destruxerunt, sanctas Virgines expulerunt & effugarunt. Multæ sanctæ Virgines, quas gloriosi Templi amor retinuerat, hostili gladio ante ipsam sacram aram corruerunt. Succensum est Templum, demolita omnia.

ALIUD FRAGMENTUM.

Vvaningus cœlitus correptus, Fiscamnum molitur.

1. IN diebus Lotharii Regis Francorum fuit quidam vir illustris prudentia eminens, bonitate valde clarus, Deoque obediens, nomine Vvaningus, qui multimoda Cœnobiorum habitacula in possessionibus propriis construxit ex quibus unum est quod vocatur Fiscamnum: quæ res hac ratione processit. Hic in eodem loco valetudine correptus acerrima, pene fuerat ad extrema deductus. Raptus autem in ecstasi, ostensa sunt ei pœnæ damnatorum, & felicitates justo-

a Quo anno mortuus sit S. Vvaningus non satis constat. Per ecstasim quam regnante Chlothario Chlodovei filio passus est, viginti annorum vitæ inducias obtinuit. Leodegario supervixit. Unde ejus obitum anno circa 688. reponimus.

Digitized by Google

CIRCA AN. 688

9. Januar.

justorum, audivitque oraculo cœlesti datione ostenso viginti annorum spatia se victurum fore, & hoc impetravisse a Domino sanctam Christi Martyrem Eulaliam, cujus precibus se sedulis commendare solitus erat. Sed & ipsa Martyr ei apparens commonuit, ut in prædicto prædio quo morabatur Monasterium construeret, & de sua stirpe nulli ad regendum committeret. Qui reversus ad superos *a*, Sacerdotem Christi Audoenum Rotomagensem Archiepiscopum, simulque virum Dei Wandregisillum Abbatem Fontanellensis Cœnobii ad se accersivit, & ejus ordinem visionis exposuit, simulque a febre qua premebatur, eorum precibus curatus, optatam recepit sospitatem, præfatumque Cœnobium, ut monitus erat, ilico construere cœpit.

Chlotario annuente.

2. In eodem conventu Rex adfuit Hlotharius Chlodovei junioris filius, illius miraculi famoso stupore vel maxime accitus, quod Waningo fuerat actum: quod videlicet precibus Sacerdotis & Abbatis de limine mortis fuerat ad vitæ januam restitutus; & quod ei per excessum rapto tartareum chaos fuerat referatum: & in morem Ezechiæ Regis per cœlestem visionem, vitæ illius viginti anni sunt superadditi. Unde ad hoc cœleste spectaculum rumor ingens Primates Francorum universos, & ingentem populi multitudinem commoverat. Igitur opus propter quod Pontifex & Abbas convenerant adimpletur, Monasterium dedicatur, numerus sacrarum Virginum colligitur, Regula vivendi disponitur. Erat enim tunc temporis apud Burdigalam urbem virgo Christi nomine Hildemarcha in quodam Monasterio Sanctimonialium sanctissima gubernatrix, ad quam quidam vir Dei Monachus ac Diaconus nomine Sindardus cum propter utilitatem servorum Dei Fontanellensium in illas partes mitteretur, causa hospitii declinare solitus erat. Cui illa intimavit in visu se esse monitam ut tellurem adiret Rotomagensem, virumque Domini Wandregisillum inviseret, atque sub illius regimine Divinis pareret edictis. Quæ, sicut in ejus scribitur Gestis, ad Christi famulum perveniens, ad præfatum illustrissimum Vvaningum perduxit, prædictumque Cœnobium Fiscamnum per testamenta B. Vvandregisilo isdem Vvaningus contradens, ejus consultu eidem religiosissimæ Virgini tradidit ad regendum; cujus vitam ac laudabilem conversationem libellus *b* qui de ejus scribitur actibus liquido narrat.

Hildemarcha Abbatissa constituta.

3. Defuncto igitur Rege CHLOTARIO CHILDERICUS Regnum Francorum suscepit: sed & iste non plene quatuor annos Regnum tenens vita decessit, cui successit THEODORICUS suus germanus. Hujus tempore Ebroinus Major domus Regiæ Leodegarium Augustodunensem Episcopum vinculis tenebat. Qui convocans præfatum Vvaningum: Accipe, inquit, Leodegarium quem aliquando vidisti virum superbum, erit enim tempus suæ mortis, recipiens quod meretur a suis inimicis. Tunc acceptum ad præfatum perduxit Cœnobium, in quo multis diebus *c* conversatus stetit sub custodia. Nam & lingua præcisa solitum recepit officium, & magnum doctrinæ semen ostendit in populo, ut quando posset Virgines accederent, & ita (ut fertur) dulcia sua fulgebant eloquia, ut mirarentur quicumque audierant, quanta Dei operabatur clementia, & conversi a pravis operibus velociter peterent pœnitentiæ fructus.

Leodegarium Fiscamni excipit.

4. Floruit autem idem locus a tempore præfatorum Regum, usque ad tempora Ludovici Imperatoris, filii CAROLI MAGNI. Tempore istius sævissima Danorum gens Franciam irrumpens, in oram maritimam non minimam Christianorum populorum stragem dedit. Unde factum est, ut idem locus ad solitudinem redigeretur, ita ut fieret ferarum habitatio, qui fuerat prius Christicolarum ornamentum.

Cœnobium a Nortmannis diripitur.

5. Anno igitur Dominicæ Incarnationis 876. Regnum Francurum gubernante Rege Carolo, Rollo quidam natione Danus, ritu gentilis, ordine miles, cum suis navigio Franciam intravit: quam terram multum devastans, a prædicto Rege Regnique Proceribus quamdam partem dono recipiens, ac Baptismi gratiam consecutus, de reliquo fidelis permansit. Ipsam autem terram quoad vixit optime regens, legesque & jura paterna ipsis habitatoribus componens, anno 917. ab Incarnatione Domini migravit a sæculo. Cui successit in Regnum Vvillelmus filius suus, qui palatium sibi Fiscamni mirifico opere construxit. Quo in loco dum moraretur, genuit ibi filium Richardum nomine, eleganti forma infantem, quem præcepit a Principibus suæ terræ liberalibus imbui disciplinis. Hoc in tempore in præfato Monasterio destructo non jam habitabatur, quia destructa maceria ibi grandis silva creverat. In ipso autem loco coloni ipsius villæ repertum altare ex virgultis quantum valuerunt ad præsens cooperuerunt, ex cujus initio, sicut ab antiquis audivimus, ipse Auctor & Redemptor humani generis, præscius sibi in ipso loco futuri servitii, grande miraculum ostendere est dignatus in forma cujusdam speciosissimi cervi.

Nortmannorum Duces.

Alia fragmenta ex Bollando.

Canonicis Monachi apud Fiscamnum substituuntur.

6. Interea contigit Fiscamnenses Canonicos aliorum Canonicorum mores imitari, latas perditionis vias ingredi, & rerum temporalium luxus & desidias voluptuose sectari. Quam Canonicorum miseram vitam & viventem miseriam Dux prudentissimus Richardus audiens, & au-

a Id est ad homines superstites seu in terra degentes, ut superius alibi exposuimus.

b Libellus iste de gestis S. Hildemarchæ, seu Childemarchæ excidit, quæ nullo festo peculiari colitur in Monasterio Fiscamnensi: tametsi Fastis Benedictinis 8. Kalend. Novemb. inscribitur. Ejus honorifica fit mentio in Vita secunda S. Vvandregisili cap. 17. & in Actis S. Leodegarii, ubi a primario auctore *Childemerga* dicitur.

d Nempe duobus annis, at infra in fragments altero num. 7. dicitur. Hic articulus fere ad verbum ex Vita S. Leodegarii desumptus est.

CIRCA AN. 688 9. Januar. & audiendo cognoscens, valde doluit, hominumque pravorum mores & conversationem exhorrens, legatos festinanter Cluniacum direxit, & S. Majolum magnæ humilitatis precibus Fiscamnum accersivit, atque secundum S Benedicti Regulam & institutionem disponi & ordinari novam Ecclesiam exoravit. Cui S. Majolus: Hujus, inquit, laboris magnitudinem talis rationis conditione, charissime fili Richarde, suscipiam, si per totum ducatum tuum consuetudinem, quæ vulgariter pasnagium dicitur, Domino donaveris, nullumque tuæ potestatis Principem aliquam amplius exigere decreveris. Ubi Richardus Dux, non morbo avaritiæ, verum occulta Divini providentia disponente, & S. Vvillelmo Abbati gloriam ordinandi sanctam Ecclesiam transferente, suorum hominum consilio adquievit, & S. Majoli sanctam interpellationem non exandivit. Unde contigit ut S. Majolus Cluniacum reverteretur, & Canonicorum correctio vel expulsio per aliquot tempora protelaretur. Idem Dux Richardus, ut ibidem habetur, morti proximus filio suo Richardo II. præcepit ut Canonicis inde ejectis Monachos substitueret.

Per S. Vvillelmum. 7. *Vir* nobilis Nortmanniæ Richardus, primi Richardi filius, a monasterio Fiscamnensi Canonicos Regulares expulit: qui legatos apud S. Benignum Divionem humiliter destinavit Guillelmo ejusdem loci præcipuo Pastori, magnis precibus compellit; Monasterii Fiscamnensis sub Regula B. Benedicti commisit gubernandum, anno ab Incarnatione Domini millesimo primo *a*.

CIRCA AN. 688 17. Octob.

VITA S. ANSTRUDIS ABBATISSÆ LAUDUNENSIS.

Auctore Anonymo fere contemporaneo.

Eruta ex MS. cod. Monasterii S. Joannis Laudunensis.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Sanctæ Anstrudis *(quam alii* Austrudem *corrupte vocant) binam legimus Vitam; alteram ab antiquo Scriptore & quidem (ut videtur) subpari descriptam, quam hic ex codice Ms. Monasterii S. Joannis Bapt. intra muros Laudunenses nunc primum vulgamus; alteram politiori stilo exaratam ab Auctore sæculi 12. quem etiam Auctorem exornandis S. Salabergæ Actis dedisse operam, supra ad annum 655. observavimus. Omissa lucubratione posteriori, solum hic repræsentamus scriptorem primarium, quem fere æqualem arbitramur. Certe in recensendis miraculis; nomina, aliasque (ut vocant) circumstantias ita diligenter notat, quasi iis interfuerit: & dum Balduini Austrudis fratris interfectores nominare injuriosum num. 6. dicit, viventium sine dubio verecundiæ parcit:* quorum nomina, *inquit*, & stirpem dicere injuriam esse putamus. *Quæ his Actis illustrandis deesse videntur, ex Vita S. Salabergæ ad ann. 655. repetenda sunt.*

Anstrudis piis orta parentibus pie educatur.

1. TEMPORIBUS DAGOBERTI Regis fuit in hoc mundo vir nobilis BASO, qui nobilibus ortus parentibus secundum naturam, nobilior factus moribus per gratiam, consilio Francorum Procerum duxit uxorem SALABERGAM, generosi & religiosi viri GUNDUINI religiosam filiam. Hæc post sterilitatem peperit sponso suo inter electam turmam natorum filiam quæ ANSTRUDIS appellata est. Nutritur autem a progenitoribus suis cum magno studio totius diligentiæ tradita Religioni Christianæ, discens etiam litteras in diebus teneræ infantiæ. Excedit itaque annos puellares, ambulans de virtute in virtutem Virgo noviter nata: & dum cessat vagire in cunabulis, laudes discit cantare Filio Virginis. Fit etiam per Divinam clementiam audiendo, legendo capax memoriæ, exercens se etiam in magisterio doctrinæ: insignis apparet carnali genere, insignior mentis sanctitate: pretiosa vultus specie, pretiosior corde: manifestatur mundo plena esse eloquentiæ, sed multo plus sapientiæ, dilecta Deo & hominibus anchoram voluntatis suæ copulavit virtutibus. Insuper tanta repleta est gratia, ut morum maturitas monstraretur in ejus ætate prima.

2. Præ-

a De S. Guillelmo Abbate Divionensi ac de Monachorum institutione apud Fiscamnum agemus ad ann. 1031.

Digitized by Google

2. Præterea cum esset in anno duodecimo, requiritur a quodam LANDRANNO ex progenie nobili progenito: delatasque secum multas opes auri & gemmarum & vestium tradidit manibus parentum, ut possit Astrudem virginem accipere sibi conjugem. Sed probatur frustra, pro Dei sponsa, sua dedisse, & frustra ampliora promisisse. Recusat namque Dei Virgo respuendo opes perituras & transitorias nuptias: nec jam cogitat mens ejus de maritali toro, sed de Evangelio. Munita enim muro virginitatis, sponsum despexit cum dote terrenæ facultatis. Sicque feliciter seducitur Landrannus in agro castitatis, cum putat sponsum se fieri posse de jam a Christo desponsata Virgine. Annulum fidei quem misit cœlestis sponsus Virgini, non viderat oculus terreni mariti. Quid plura? tandem sic fertur dixisse præsentibus sibi puellis servitio suo destinatis: Numquid iste est quem sponsum meum esse dicitis? eredite meis sermonibus: numquam nuptiarum legibus sociabitur mihi carnalis sponsus. His dictis accensa ardore cœlestis Sponsi, conjungitur choro in Ecclesia psallentium Clericorum, relictis corde & animo temporalibus amicitiis mundi.

CIRCA AN. 688

17. Octob.

Nuptias fugit.

3. Dum sic incipit militare Deo filia nobilium, lætantur ordines Clericorum: offerentibus Clericis illuminatos cereos & cruces in manibus portantibus & Dominum laudantibus pro tanta virtute, quam cognoverunt esse in virgine Anstrude. Sicque prosequitur cantantes Clericos eum magna devotione usque in locum quo manet Monasterium cui præfuit Salaberga sacra mater hujus sacræ puellæ, pie regendo catervam Sanctimonialium. Itaque regente Deo non est obruta virgo syrtibus vitiorum, non est decepta coloribus pretiosarum gemmarum, quæ sunt ambitiones sæcularium feminarum. Numquam avaritia in ea regnavit, quæ fidem & honestatem artesque bonas subvertit in avidis mentibus. Ecce prudens Virgo inter tempestates mundanas providi nautæ more vitando fugientis sæculi naufragia, sapienter servans Domino sui pectoris habitacula, nunc colitur, quoniam paupertate Christi nihil est ditius: quia non est laudis Ecclesiasticæ possidere divitias, sed pro Christo eas contemnere. Virgo enim quæ contemnit pompas mundi, habet in vase suo copiam olei. Propterea, Sorores eharissimæ, non exstinguuntur lampades gloriosæ hujus Anstrudis, quia remota fuit (sicut audistis) a sæcularibus pompis. Dulcius ergo sit vobis cum hac virgine sequi gloriam post victoriam, quam sine ipsa sequi ignominiam post carnis ruinam.

Monasterium Salabergæ matris petit.

4. Præterea venerabilis Abbatissa Salaberga sentiens resolutionem sui corporis imminere, pastoralem sollicitudinem filiæ suæ Anstrudi post fugam nuptiarum suarum olim Domino sacratæ, commonens eam habere curam ovilis Christi. Cum consilio itaque hujus Laudunensis Ecclesiæ Pontificis & Francorum Procerum qui præerant huic provinciæ atque adsensu & electione & acclamatione Sororum tunc in hoc loco degentium, sub regali licentia, benedictione Episcopali sacratur in Abbatissam. Eratque annorum viginti, quando gregem Christi sub suo suscepit regimine. Tota in Deo ejus cogitatio; quia non diebus, non noctibus a colloquiis & mandatis Divinis recessit. O Virginem per omnia repletam Dei gratia! quam voluit esse pulchram facie, sed pulchriorem fide; elegantem corpore, pollentem castitate, jejuniis intentam, orationibus devotam, in vigiliis sedulam, sobrietate assiduam, conversatione ecclesiasticam, in eleemosynis largam, in distributione suarum rerum lætissimam, in Congregatione mitissimam, in sermonibus lenissimam. Probatur esse humilis & pia sibi subditis & hospitum receptrix. Januæ ejus patefactæ sunt egenis & peregrinis, in carceribus retrusis vel vinculis vinctis personalem curam gerebat. Assidue autem orphanis & viduis, pupillis & miseris elementer misericordiam impendebat, escam esurientibus præbendo, potum sitientibus dando, dolentes consolando, tristes exhilarando, ægrotos visitando, irascentes mitigando, discordes in pacem revocando, ad ultimum mortuos sepeliendo.

Salabergæ vices subit.

Bonum a se factum Deo adscribit.

5. Quamvis fama bonorum operum apud Reges Franciæ & Principes ter-

CIRCA AN. 687 17. Octob. terræ magnum nomen & honorem huic dilectæ Domini adquisierit; nihil sibi de bono, sed totum imputabat Deo: quia illi intantum adhærebat, ut habitus ejus, sermo, vultus, incessus, doctrina virtutum esse videretur.

Balduini fratris nece affligitur. 6. Sed numquam in hoc sæculo deest perfidia pravorum, quæ probat patientiam bonorum. Semper enim pars malorum infesta est parti piorum, ex quo Cain fregit sarculo guttur fraternum. Dum B. Virgo Anstrudis conaretur exercere omnes dies vitæ suæ in Dei laudibus, sagittas doloris occulte fabricat ei humani generis adversarius. Erat namque ei frater charissimus nomine BALDUINUS: adversus hunc stimulante diabolo concipiunt & meditantur dolos qui videbantur esse amici & fideles hujus virginis & fratris. Sed rara fides est hominum, de quibus scriptum est: *Simulatores & callidi provocant iram Dei*. Tenerrime autem dilectus a sorore Balduinus in simplicitate cordis sui, dolose cum peste invidiæ vocatur ad placitum a ministris satanæ in quadam villa Laudunensis provinciæ: qui sumens secum duos tantummodo equites, tertius confestim ivit causa placiti ad hostes crudeles, omnium hominum quos terra sustinet sceleratissimos. Sed falso colore pacis mox deceptus est & confossus gladiis; sicque apparuerunt impii in occisione Justi, qui videbantur esse amici: quorum nomina & stirpem dicere, injuriam esse putamus.

7. Nuntiatur occisio fratris auribus sororis: illa autem inter amaras lacrymas nomen Domini benedixit, sicut & simplex Job de filiorum amisso numero. Credulitas namque cordis justitiæ deputatur; & salus, oris confessio. Sciensque statum humanæ conditionis esse fragilem, dixit: Quamvis sim hodie desolata & frustrata proprio fratre; reddo tamen tibi Deus multiplices gratias, & refero laudem & honorem majestati tuæ. Obsecro, piissime Christe, ut non sentiam iram judicii tui, neque auferas faciem misericordiæ tuæ a lacrymis oculorum meorum: sed concede mihi virtutem ut patienter possim & ferre & flere intempestivam amaritudinem commoti cordis mei, quæ mihi subito accidit pro damno occisi fratris. Laudo & glorifico & benedico nomen gloriæ tuæ quod est sanctum, quia fratrem quem dedisti recepisti: Heu me! (iterum dicens) frater innocens, ut quid te misi consiliis crudelissimorum hominum! Numqnam fuisset causa illa pro qua iredisposui te dure interfectum, qui eras baculus infirmitatis meæ. Et quoniam fraternus amor nescit modum; iterum flebiliter adjecit: Nunc qui carnales fratres habent, misericordiæ memores sint compatiendo lacrymis meis dolore plenis: non contemnant lacrymantem, sed me plorante provocentur ad pietatem, dum amarissime defleo germanum qui solus mihi remanserat, quem hodie perdidi. Esto mihi, Deus, misericors, adsis custos & consolator meus.

Sanctimoniales compatiuntur. 8. Post lacrymabilem autem querimoniam, licet corde tenus patiendo fraternos casus amaricata fuisset, rationabiliter tamen virilis appatebat ejus vultus & mitis, quia temperabat eam a fletibus dulcedo sancti Spiritus qui in ipsa manebat. Congregatio denique Sanctimonialium videns & audiens Abbatissæ suæ triste infortunium, non sine lacrymis plangit & mœrorem Sororis & martyrium occisi fratris. Nam in pavimento Ecclesiæ prostratæ ostendunt se singultibus & suspiriis dolere cum spirituali Matre, flere cum flente: Scriptum est enim: *Si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra*.

Anstrudis pro fratre orationes poscit. 9. Mota vero Abbatissa maximis gemitibus Sororum supra terram jacentium & pie pavimento se volutantium causa immoderatæ tristitiæ, accedit ad eas, sed sustentata manibus aliarum: non enim poterat libere incedere, fatigata flendo & dolendo. Stansque ante altare, elevatis manibus vix indicens silentium compescendo voces flentium ait: Audite me, dilectissimæ Sorores & Filiæ, pro hoc incommodo tam aspere clamando taliter vociferari nolite: sed ad memoriam reducite, quam dulciter & quam communiter vos omnes meus frater amavit qui hodie est injuste occisus. Affectu veræ dilectio-

ctionis erga vos usus est hactenus vobis bene optando & vestra utilia procurando: precor vos, licet sim turbata privatione fratris, ut animæ ejus memores sitis in orationibus vestris, ut crudeliter interempti anima possideat paradisi gaudia. CIRCA ANN. 688 17. Octob.

10. Recedens posthæc cum Sororibus & impotentia virtutis ejus, nec jam femineo sed virili more consolabatur. Nec finem plangendi sacra Virgo fecerat stans in excelso Lauduni mortis loco, cum subito feretrum vidit, in quo claudebatur corpus fratris sui. Sed quoniam, ut scriptum est, amor numquam est otiosus, operatur magna si est; dirigens aciem oculorum suorum in occisum ait: Jamjam redis ad me frater charissime, heri vivus, hodie occisus; heri dimisi te incolumem, hodie recipio te ad sepeliendum. Frater, frater animo meo amantissime, cur tibi immature & a quibus minime oportuit, vita erepta est! Quamvis mihi te tulerint occisores tui, tamen lætandum magis quam dolendum esse puto de occisione tua: non enim perdidisti vitam meliorem cum innocentia, sed labem, fugam & exsilium & egestatem & pericula hujus sæculi, & omnes has ærumnas quæ mortales premunt amisisti. Invitatus ad placitum cum duobus tertius ivisti, & nunc cum pluribus amicis te flentibus reverteris: quia tu simplex & innocens fraudulentiæ & dolosæ amicitiæ tuorum inimicorum credidisti, propterea me nunc solam sororem reliquisti. Et quis præsens tam ferrei pectoris esset, qui tantæ Virgini compassus non fuisset super fraterna occisione? Sed nemo potest enarrare per singula, quantus luctus & quantus dolor fuit in Lauduni civitate per plures dies, non solum apud illos quorum tutor & pastor fuerat hic vir; verumetiam apud cives hujus urbis. Sed Virgo beatissima omnia quæ sunt mundi transitoria esse intelligens, patientiæ se clypeo armabat: didicerat enim humilis esse inter prospera, & inter adversa esse secura, quæ sicut myrrha electa dedit Christo suavitatem odoris. Excipit cadaver defuncti.

11. Nec mirum est, Sorores charissimæ, si occisus est tantus vir a diaboli membris sicut audistis: cum sciatis hunc Martyrem *a* membrum esse illius, qui zelo Pharisæorum ad salutem mundi est crucifixus. Semper enim ab antiquo virtutes invidia persequitur: sicque fit, ut Deus qui est fons pietatis, clementer suscipiat quos hic mundus inclementer colaphizat: quia placent Deo semper quæ displicent mundo. Afflictio enim quæ est temporalis in hoc sæculo, Electorum materia est cælestis gloriæ præmiorum, quoniam hujus mundi tranquillitas animarum est tempestas. Igitur non sine causa Apostolus prohibet contristari de morientibus, relinquere tristitiam tantummodo illis qui spem resurgendi non habent. Defectus namque corporum, non mors, sed dormitio & somnus in Scripturis sacris appellantur: quia substantia humanæ corporalitatis non tollitur, sed per gloriam resurrectionis in perpetuas æternitates reformabitur ab illo, qui mortem sua morte dissipavit. Ex hoc colligitur, quia feliciter moritur qui pro Christo victurus occiditur. Securus cum Christo vir iste regnat, quia raptus est, ne malitia immutaret mentem ejus, &c. Ansimia oratio.

12. Interea occisores tanti viri Deo odibiles non cessabant inferre famulæ Dei Anstrudi injurias; utentes adversus eam suo malo dolo & pravo ingenio. Nam parvipendentes fusum a se sanguinem Justi, repleti furore malitiæ EBROINUM adeunt virum palatinum, qui in illis temporibus erat sub THEODORICO Regens potens opibus & consiliis regalibus. Accusantes igitur Virginis innocentiam in auribus Principis, convertunt ejus potentiam in iram suis falsis testimoniis, suadentes illi ut contra eam insurgeret, quatenus sacratæ Abbatissæ potestatem regendi animas auferret, & eam a Monasterio repelleret. Sed sicut scriptum est, *Corrumpunt mores bonos colloquia mala*, cor terreni Principis accensum est ira adversus mansuetudinem Virginis. Anstrudis apud Ebroinum accusatur. 1. Cor. 15. 13.

13. Ac-

a Balduinum ut Martyrem sanctum colunt Laudunenses 6. Idus Januarias, quod die in Martyrologio Laudunensi ejus festum pronuntiatur hoc modo: *Apud Laudunum S. Balduini Martyris & Levitæ, qui pro defensione Ecclesiasticæ justitiæ a nocentibus innocenter occisus est*. Quamvis modo in diem 28. Januarii ob Epiphaniæ octavam concurrentem hoc festum rejiciatur. S. Balduinum peste ingruente interpellare solent. Reliquiæ S. Balduini in Ecclesia nostra S. Joannis Baptistæ majori altari imposita religiose servantur. Eum Ecclesiæ Cathedralis Canonicum fuisse opinantur.

CIRCA AN. 688 17. Octob.

Coram Ebroine sistitur.

13. Accidit autem occasio & non devotio, ut Rex THEODORICUS hostiliter intraret Lauduni civitatem *a*. Adfuit autem Ebroinus cum exercitu, memor ad se accusatæ Virginis, cupiens militare Theodorico & non Deo: qui veniens ad Monasterium Puellarum non est usus desiderio bonæ voluntatis, sed tamquam lupus rapax Christi oves dispergere tentat, Sanctimonialium Matrem spiritualem exsilio deputaturus. Cum vero furibundus virgineum vultum Abbatissæ inspexisset, asperrime eam objurgare cœpit. Sed præclara Dei famula mitis & humilis corde, paucis ac lenissimis sermonibus respondebat, ostendens patienter se non timere minas & temerariam objurgationem superbi tyranni.

Sanctimonialibus orantibus divinitus servatur.

14. Dum Ebroinus male loquitur & pejus se facturum promittit, quidam vir boni desiderii AGGLIBERTUS accessit ad quasdam Sorores perfectæ ætatis & bonæ vitæ, dicens ad eas: Ancillæ Dei viriliter agite & in Domino confortamini: & omnes pariter & unanimiter quasi ex uno ore vociferantes Domini majestatem exorate, ut hodie nemo vos possit separare a vestra Matre spirituali. Tunc cohors sanctarum Sanctimonialium repetiris precibus exorabat, ut Deus omnipotens Abbatissam suam eriperet de manu & potestate contrariorum. Cumque voces psallentium Sanctimonialium audirent satellites & comites Ebroini qui cum illo erant, nimio timore exterriti, adspicientes sursum, viderunt de turriculo Ecclesiæ globum igneum exire usque ad cœlum. Qui pavore concussi, citissime hoc signum Ebroino nuntiaverunt. At ille hæc audiens expavit graviter, confestimque suam ferocitatem mutavit in maximam lenitatem: moxque Matris spiritualis vestigiis advolutus, devoto animo veniam postulavit, pollicitus se in omne reliquum tempus vitæ suæ congruo honore Dei famulam venerari, fidemque & amicitiam promittit se servaturum Cœnobio & Dei famulabus: sicque reversus est ad palatium amicus Religionis, qui fuerat hostis Deo dilectæ Virginis.

Ad necem quæsita, ad aram confugit.

15. Igitur post aliquot dies vir quidam nomine CHARIVEUS instigante diabolo cœpit proterve contendere contra Dei famulam Anstrudem, intantum ut evaginato gladio eam interficere niteretur: & ita plenus malæ voluntatis in Ecclesiam S. MARIÆ *b* semper Virginis Virginem persecutus intravit. Virgo autem Domini intrepida stans juxta cornu altaris, expansis manibus Dominum confidenter exorabat. Quam cernens impius persecutor tam fiducialiter minas contemnentem, propius ad aram accedere non præsumebat. In se autem reversus, metuens Divinum judicium, prostratus in terram veniam humiliter flagitabat. Statim ancilla Domini ut vidit eum indulgentiam & veniam postulantem, misericordia mota super illum, dimisit ei omnem injuriam sibi illatam, memor sententiæ Dominicæ dicentis: *Dimittite & dimittetur vobis*. Sed post paucos dies jamdictus Chariveus vitam finiens, in ipso loco quo contra Dei famulam rixaverat sepultus est, ipsa tamen Beatissima permittente, quæ secundum Apostolum non reddens malum pro malo, cum magna diligentia ei locum sepulturæ præparavit.

Inimico veniam & sepulturam tribuit.

Ebroharduss Monasterii fores violare tentans, cælitus perimitur.

16. Deinde post biennium quidam juvenis nomine EBROHARDUS cum satellitibus suis nocturnis horis castrum Lauduni hostiliter irruens, maximam partem urbis hujus igne succendit, fundere cupiens sanguinem proximi sui GISLEHARDI. Qui ut intellexit adesse Ebrohardum & civitatis incendium, non æstimavit se vivere posse per unius horæ spatium: nam quanto citius potuit aufugit, & sic manus inimicorum evasit. Ebrohardus autem diu quærens fugientem, & minime inveniens latitantem, commotus ira perrexit cum furore mentis ad Domnam Anstrudem, eamque aspere increpare cœpit quod ejus

a Hoc contigit paullo post mortem Dagoberti Austriæ Regis & Vvulfoaldi Majoris-domus anno circa 681. quibus mortuis cum Martinus & Pippinus occupato Austriæ regno bellum Theodorico Chlodovei II. filio intulissent devictique fuissent; Martinus *per fugam elapsus* (ut habent Gesta Franc. cap. 46. & Fredegarii continuator cap. 97.) *Landuno se reclusit*. Sed cum Ebroini sacramento deceptus, Erchericum villam ad Theodoricum accessisset, ibique contra fidem acceptam fuisset interfectus, Theodoricus *Laudunum hostiliter intrasse* hic dicitur. Et fortasse Anstrudis apud Ebroinum insimulabatur quasi Martino favisset, ob idque male ab Ebroino excepta fuit.

b Ecclesiam S. MARIÆ, Profunda dictæ intelligit, quæ una erat ex illis septem, quas e Salaberga conditas in ipsius Vita prænotavimus.

ejus fuerit adversaria, & quod faverit partibus eorum qui suum despexerunt dominium. Imperans autem cum magna sævitia ait: Affer mihi cunctis Monasterii hujus claves. Mox Christi Virgo ad mitigandam ejus vesaniam jussit afferri. Sed juxta nutum superni Judicis, acceptis clavibus primo diluculo alterius diei ante ostium Monasterii præsumptor secundum suum meritum crudelem mortem accepit. Hæc autem cernens Dei famula claves Monasterii recepit, & miserum corpusculum diligenter tradidit sepulturæ, obediens & huic Dominico præcepto quo dicitur: *Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est*; & iterum: *Benefacite his qui oderunt vos*.

CIRCA AN. 688

17. Octob.

17. Temporibus PIPPINI *a* Principis MADELGARIUS, qui tunc Laudunicæ urbis Pontifex esse videbatur, vana cupiditate deceptus voluit Cœnobium beatæ Anstrudis sibi usurpare. Quod Dei famula nullatenus adquiescens voluntati Præsulis, prudenter contradicebat, itaut fieret inter eos grandis altercatio. Virgo autem Domini frequentiam contentionis ferre non valens, per WLFOLDUM consanguineum suum cupiditatem Episcopi Pippino sapienter mandavit. Pippinus autem legationem sacratissimæ Virginis honorifice suscipiens, statim filium suum Grimaldum * Laudunum devotissime direxit, præcipiens cum omni diligentia, ut deinceps Madelgarius Episcopus nihil inquietudinis inferret Deo dilectæ Virgini. *b* Non est itaque mirandum, si a Domino tam cito de tribulationibus suis erepta est, quæ in isto sæculo proprias voluntates & curas carnis relinquens, solo desiderio videndi Dominum repleta est.

Madelgarius Episc. jussu Pippini a Monasterii usurpatione compescitur.

* Grimoaldum.

Anstrudis modus vivendi.

* addit Interpol. & Pentecostes

18. Exceptis namque diebus sollemnibus, idest Natalis Domini & die sancto Pascbæ * & diebus Dominicis, ceteris omnino diebus nihil cibi vel potus sumebat, nisi prius psalterium per ordinem cum hymnis & canticis spiritualibus Domino decantasset. Refectio vero illius nona aut vespertinis horis esse solebat. Nocturnis horis quantum se exercebat vigiliis & psalmodiis, longum est enarrare. Locum vero sibi ultimum post ostium elegit Ecclesiæ: ibique parvula cathedra posita erat, super quam residendo expleto cursu Horarum singularum paullulum quiescebat reliquum stratum lectuli sui jamdudum dimiserat. Lucescente quotidie hora diei surgens mox circuibat Ecclesias, invitando auxilia Sororum in adjutorium sibi. Deinde infirmantium cellulas cum tota cura pietatis visitabat: sicque omnibus Dominicis præceptis se subdebat cum toto studio, ut nullis horis nullisque momentis a Divinis operibus aliena appareret.

19. Illud non est omittendum, quoniam per illam Dominus primam dignatus est operari virtutem. Quædam namque femina ex famulabus suis oculorum lumen amiserat: cui electissima Virgo in visu apparuit dicens: Quid agis Soror? Quæ respondit: Bene, Domina: sed deprecor ut miserearis mei peccatricis. Dixitque illi: Prima die Dominica ego revertar huc ut lætificem te. Et confestim recessit. Veniente itaque die Dominica, quasi hora sexta Soror memorata CHRAMNEGUNDIS rogavit se per manus ad B. Anstrudem adduci, obviavitque illi in limine, & ait: Obsecro, Domina, ut manum tuam super oculos meos ponas. At illa fortiter denegare cœpit, seque indignam judicavit. Tunc cæca magis ac magis clamabat dicens: Vere non recedam a te, antequam me tangas, & lumen meum mihi restituas. Hæc audiens Dei Virgo cœpit lachrymari: & nihil dicens, nisi tantum oculos in cœlum levans, posuit manum dexteram super oculos ejus, statimque lumen pristinum reddidit oculorum.

Cæcam illuminat.

20. Alio quoque tempore quædam Dei famula, ADALSINDA nomine, capitis dolore fatigata, diu omnino jam per se levari non poterat. Ad quam Dei Virgo Anstrudis visitandi gratia venit, eique manum cum signo sanctæ Crucis in caput posuit, & statim omnis dolor evanuit ab ea.

Capitis dolorem levat.

21. Alio quoque die Dei famulam nomine SCHOLASTICAM Domna Anstrudis per

Mortuam suscitat.

a Is erat Pippinus Heristallius dictus, Pippini Laudunensis ex Ansegisilo & Begga nepos, Caroli Martelli pater: qui Dagoberto Austriæ Rege & Vulfoaldo Majore-domus mortuis, una cum Martino Duce occupavit Austriæ Regnum, ad quod Lugdunum Clavatum pertinebat.

b Addit Interpolator: *Et nullam post potestatem in eo habuerunt Laudunenses Pontifices, nisi tantummodo (dum adfuerunt inibi Sanctimoniales) Abbatissarum benedictionem, & Abbatum nihilominus post Monialium ejectionem.*

CIRCA AN. 688
17. Octob.

per Dominum a somno mortis suscitavit. Sic tamen mortua putabatur, quod neque per os suum, neque per nares ullum reddebat flatum. Hæc omnia & alia plura Dominus per manus ancillæ suæ dum viveret operari dignatus est.

Moritur claritate circumfusa.

22. Cum autem dies exitus suæ animæ appropinquaret, vocavit ad se turbam Sororum, eisque diem obitus sui celeriter indicavit, & indulgentiam cunctis dedit, & ut sibi indulgerent similiter petiit. Biduo namque antequam migraret ad Dominum quem tota mente dilexit, claritas immensa circumfulsit domum illam, in qua Virgo Christi fesso corpore quiescebat, & de ipsa claritate quasi stella radians residens in pectore, intravit in os ejus: factumque est ut hora eadem qua sancta illa anima egrederetur a corpore, quasi columba nivei candoris egressa ex ore ejus, cunctis qui adstabant videntibus evolaret ad superos *a*.

In specie columbæ anima cœlum petit.

Sepelitur non sine miraculis.

23. Cumque corpus ejus ex more compositum conderetur, cunctis præ foribus amarissime flentibus, ecce duæ aves inenarrabili splendore radiantes de supernis secretis evolantes sederunt super domum illius tecti, donec sanctum corpus cum omni diligentia tractaretur. Cumque sacrum corpus feretro in Basilicam S. Johannis fuisset allatum, Soror quædam vulnus sub ascella habens accessit ad feretrum, manumque ipsius Sanctæ super ipsum vulnus posuit cum summa reverentia: & statim sana facta est, acsi vulneris livor ibidem non esset.

Paralytica curatur.

24. Posthæc quædam Deo Sacrata paralytica jacebat: quæ sopore depressa vidit in somnis Dei famulam Anstrudem ante suum lectulum adsistentem, pelliciam quam sancta Virgo solebat induere super eam jactantem: quæ statim de somno expergefacta surrexit, omnibusque membris recuperatis in conspectu omnium Sororum incolumis ambulavit.

Reus solvitur.

25. Reus quidam ligatus ducebatur ad necem, qui dum nullam spem evadendi haberet, dixit: Væ mihi misero! væ mihi! Domina Anstrudis en altera vice vivens liberasti me: nunc vado ad mortem, & modo defuncta es, mihi ultra adjuvare non vales. Ad hunc sermonem statim funis ille de manibus suis disruptus est, illeque reus nullo persequente portis apertis locum reperit evadendi, ac velocissimo cursu ad sepulcrum sacræ Virginis properavit.

Cæca visum recipit.

26. Ipso quoque tempore Soror quædam amisso lumine oculorum suorum occubuit super sanctæ Virginis sepulcrum ut oraret: quæ depressa somno in ipso puncto evigilans, clare lumen amissum recepit.

Cæca & muta curatur.

27. Denique puella, nomine HELENA, cæca & muta inter manus Sororum ad ipsius Sanctæ sepulcrum adducta, sub una nocte lumen oculorum & eloquium linguæ ipsa opitulante recepit, ut ita quasi prius nullam anxietatem inde pateretur.

Dæmoniaca liberatur.

28. Illud quoque ad memoriam revocemus, quod Soror quædam nomine ODA, filia Gautsuini quondam Ducis, ab infantia a dæmonio graviter vexabatur: & cum eadem infirmitate veste Sanctimonialis accepta, Monacha in ipso Monasterio Laudunensi ipsam vexationem per quindecim annos passa fuit. Una autem sabbati, aurora diei incipiente venit ad eam quasi vox Sanctæ Anstrudis, rogans ut signo Dominicæ Crucis semetipsam armaret fortiter, & a lecto suo cum summa festinatione surgeret, ac pergeret ad sepulcrum sanctæ Virginis, & de ipsa petra in trinitate morderet. Quæ ita admonita per duas vices, surgere non audebat: timebat enim valde. Tertia autem vice vox ipsa objurgavit eam dicens: Cur dubitas, puella? Surge velociter, noli timere neque expavescere, sed vade ad sepulcrum meum & ego ero tecum: & de petra morde per tres vices, & sana eris. Quæ cito furgens, rapidissimo cursu pervenit ad sepulcrum illius: & ecce universa ostia Ecclesiæ quæ illis horis firmissime clavibus obserata esse solebant, patefacta sunt. Quæ veniens prostravit se & de ipsa petra momordit per tres vices, ut ei fuerat imperatum: quæ statim somno suavissimo detenta,

---

a S. Anstrudis anno circa 688. ad superos migravit, ut ex superioribus colligitur, & quidem 16. Kalend. Novemb. quo die in Additionibus Molani ad Usuardum commendatur his verbis: *Lauduno Clavato natale sanctæ & illustrissimæ* AUSTRUDIS (legendum Anstrudis) *Virg. & Abbatissæ, quæ ab ipsis infantiæ rudimentis mira Dei gratia prædicta, etiam virtutibus ac miraculis gloriosa migravit ad Christum*. S. Anstrudis sollemni cultu paullo post obitum honorata est, ut ex num. 31. constat: eique ADALSINDA Abbatissa altare erexisse num. 33. dicitur.

tenta, auditaque voce ſanctæ Anſtrudis, quæ & prius ei loquebatur, dixit ad illam : Surge modo, filia, quia jam curata es ab infirmitate, quam ab infantia nuncuſque fuiſti perpeſſa. Quæ cum magno gaudio inter ceteras Virgines ſana facta cum fiducia ambulavit.

CIRCA AN. 688

27. Octob.

29. Quædam vero ex Sororibus fluxum ſanguinis patiebatur graviſſimum: quæ vidit in ſomnis quamdam Monacham præcipientem ſibi, ut medicinam aliam nequaquam ſumeret, niſi raſum pulverem de ſepulcro ſanctæ Virginis in vino biberet calido. Quæ evigilans juſſa complevit, atque in ipſo momento a fluxu ſanguinis ſana effecta eſt.

Sanguinis fluxum patiens ſanatur.

30. Denique puella quam ſupra * a B. Anſtrude reſuſcitatam diximus, arrepta a dæmonio torquebatur, quam apprehenſam poſuerunt ſuper tumulum ſanctæ Virginis ; quæ ſopore depreſſa purgata eſt a dæmone, conſolidatiſque membris illa regreſſa eſt.

Arreptitia liberatur. * num. 21.

31. Item alia puella hydropica omnibus membris deſtitutis venit in ipſo die quo ſecundum morem anniverſarium diem ſuæ Depoſitionis ſummo honore venerabantur, & in conſpectu omnium ſuper ipſum ſepulcrum ſanctæ Virginis proſtravit ſe & obdormivit. Expergefacta autem puella quæ a duabus feminis ibi vix fuerat adducta, recuperatis membris omnibus per ſeipſam ad domum ſuam incolumis ambulavit.

Hydropica reſtituitur.

32. Quædam autem infirma, SIGRADA nomine, per octo annos paralytica jacebat, itaut nec manum ſuam ad os ſuum levare potuiſſet. Viditque in ſomnis S. Anſtrudem in veſte fulgenti, ampullam in manu ſua in ſimilitudine cryſtalli præclariſſimi olei plenam tenentem, & ex ea in modum Crucis cœpit ungere brachia vel manus & totum ejus corpus. Expergefacta autem ab eadem viſione, portare ſe fecit in Baſilicam S. Joannis Baptiſtæ, & deponi juxta cathedram, ubi ſancta Anſtrudis frequenti orationi vacare ſolebat : ſtatimque omni ſanitate recuperata, quaſi ſuper ſe prius nullum ſenſiſſet dolorem (*ſupple*) incolumis receſſit.

Paralytica convaleſcit.

33. Una autem ſabbati Sanctimonialis quædam dum oraret, ſopore confecta vidit S. Anſtrudem in Baſilica B. Joannis Baptiſtæ contra locum cathedræ ſuæ. Quæ dixit ad eam : Soror, vade ad Dei famulam ADALSINDAM a Abbatiſſam; & dic ei, ut iſto loco ubi me vides ſtantem, lectum citius faciat ædificari, & ibi quæ voluerint Sorores veniant orationes lucrari. Ad hunc ſermonem Soror ipſa evigilans perrexit quo juſſum fuerat : & narravit prædictæ Materfamilias quæ audivit & vidit. Quæ cum audiſſet, intelligit lectum illum ſignificare velle altare. Quæ dictis obediens, altare in eodem loco ſacrari fecit : ubi quicumque fideliter in nomine JESU petierit, quod popoſcerit impetrabit.

Anſtrudis monet ut ſibi altare erigatur.

34. Alia namque Soror fluxum ſanguinis quatuor annis patiebatur : quæ veniens in hunc ſacrum locum, rogans pro infirmitate ſua repente ſanata eſt.

Alia miracula.

35. Denique quædam ex Sororibus graviter vulnerata, itaut etiam a Medicis minime curari poſſet affligebatur. Quæ cum ad illam cathedram S. Anſtrudis ſe juſſit portari, ibi per virtutem ejus ſanata eſt, acſi nullum tumoris vulnus in corpore habuiſſet.

36. Igitur puella ab infantia in hoc ſacro Cœnobio enutrita, nomine PETRONILLA, vehementer ægrotans ita attenuata erat, ut vix anhelitum flebilem daret, ceteris membris ita deſtituta, ut nec oculos aperire poſſet. Nutrix vero ejus amariſſime flens pro defuncta, ad locum requietionis ſanctæ Anſtrudis deportavit, eamque devotiſſime extenſam impoſuit. Quo facto, ſuffragantibus meritis B. Anſtrudis Virginis, prædicta puella ſtatim oculos aperuit & cœpit loqui, reſtitutiſque membris ſanata eſt.

37. Nuper quidem contigit quamdam feminam ex progenie nobili una cum filia ſua, & duabus puellis graviſſime a dæmonibus fatigari : quæ dimiſſis

a Ipſa eſt Adalſinda, quæ a capitis dolore per B. Anſtrudem liberata num. 20. legitur, quæ ſine dubio Anſtrudi in Monaſterii regimen ſucceſſit.

CIRCA AN. 688 missis facultatibus suis plena devotione se Domino mancipaverunt, & in ipso Cœnobio habitum sanctarum Sanctimonialium susceperunt. Sed (ut
17. Octob. mos est) in primis eas longe in summitate Monasterii sequestraverunt, sta-
NOTA. timque crudelissime dæmones eas immaniter vexare cœperunt, ut pene nullæ Sororum ad ipsas auderent accedere, intantum ut alimoniam deputatam a longe posuissent & fugerent. Dum autem nutu & meritis sanctæ Anstrudis post celeberrimum diem Natalis Domini circa mediam noctem prædicta matrona cum filia & puellis pavore nimio concussæ de loco quo erant summo cursu pergentes, ad Basilicam S. MARIÆ a semper Virginis ubi sanctæ Reliquiæ requiescere videntur advenerunt, & procidentes ante sepulchrum jacuerunt ibi biduo. Nocte vero tertia ad pullorum cantum exstinctum est lumen lampadis illius quæ pependit super sepulchra Sancta-
* Salabergæ & Anstrudis. rum *, & post unius horæ spatium illuminata est: & ita usque ter exstinctum & iterum lumen recepit. Ut autem tertio illuminata est, tota Ecclesia quasi fulgore clarissimi luminis resplenduit. Quod videns præfata mulier cum suis, nimioque timore perterritæ obdormierunt, audieruntque sonitum membrorum suorum, & inde pavore concussæ exclamaverunt voce magna, timentes eadem hora vitam finire. At ubi claritas diei illuxit, steterunt super pedes suos. Ita namque favente Domino per intercessionem sanctæ Anstrudis prædicta matrona cum filia sua & duabus puellis a vexatione dæmonum liberatæ ac purificatæ apparuerunt, ut deinceps nullam a dæmonibus vexationem usque in diem sui obitus habuerint.

38. Multa quidem & alia quæ modo non occurrunt miracula Dominus qui semper est mirabilis in Sanctis suis per sanctam ac beatam famulam suam Anstrudem Virginem ostendit, & præstantur cotidie ad sepulchrum illius beneficio orationum ejus omnibus fideliter petentibus per Dominum & Salvatorem nostrum JESUM-CHRISTUM, qui cum æterno Patre & Filio & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 689
16. Martii.

VITA S. EUSEBIÆ ABBATISSÆ
HAMATICENSIS IN BELGIO.

Ex Martio Bollandiano.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ Scriptores. 1. Acta S. EUSEBIAE quidam scientiæ profundioris prosa & metro luculentissime edidit, *uti num. 3. subjectus testatur Auctor, qui sæculo 12. vixisse videtur. Utramque lucubrationem exhibet Martius Bollandianus, nos vero omisimus, tum quia* HUCBALDUS *in Vita S. Rictrudis superius relata S. Eusebiæ gesta descripsit; tum quia anonymus ille nihil habet ab Hucbaldo diversum, nihilque singulare præter Translationem, quam ab alio Auctore anonymo æque accipiemus. Quæ hic desunt de S. Eusebiæ Vita, ex Hucbaldo in Actis S. Rictrudis repetenda sunt.*

Hamatici situs & status. 2. Ecclesia Hamaticensis *ex dicendis infra num. 1.* quatuor stadiis distat a litore Marchianensi, *ubi* antiquissima erat Basilica in honore B. Petri Apostolorum Principis dicata, *nempe* a S. Amando, *testante Chronographo Marcianensi, de quo in observationibus ad Vitam Sanctæ Rictrudis dictum est. Istius Parthenonis varias fortunas discimus ex sequentibus numm. 7. 9. & seqq. Modo locus reductus est in Prioratum* Hamay *appellatum, Abbatiæ Marcianensi subjectum.*

1. Ec-

a In fine Vitæ S. Anstrudis ab Auctore anonymo sæculo 12. expolitæ sic legitur: *Monstratur autem locus in Ecclesia* B. MARIÆ (Profundæ scilicet) *semper Virginis, in qua sanctissimum corpus illud sepultum multis requievit annis: donec inde translatum, & una cum ossibus* B. SALABERGÆ *matris suæ reconditum est in superiori Ecclesia B. Joannis Baptistæ, &c.* Quo tempore facta fuerit hæc Translatio, an post Incendium Laudunense anno 1112. non liquet. In Monasterio S. Joannis Translatio S. Anstrudis 16. Kalend. Julii; Salabergæ vero 11. Kalend. Martii celebrantur.

Digitized by Google

1. ECCLESIA Hamaticensis quatuor stadiis distat a litore Marchianensi, CIRCA AN. in quo multorum annorum Basilica antiquissima cernitur, in honore 689
B. Petri Apostolorum Principis a prolixa retro ætate dicata. Huic 16. Martii.
loco præfuit S. GERTRUDIS, mater GERBERTÆ Adalbaldi inclyti Du- Hamatici
cis genitricis. Constat autem hanc Ecclesiam temporibus CHLOTHARII situs.
Regis magni, filii Chilperici, ædificatam esse. Quem locum multa laude in scriptis suis extulerunt qui ante nos fuerunt: quod videlicet paradisiacæ ibi fuerit exercitatio vitæ; quod Servorum Ancillarumque Dei frequentia conventicula; quod ibi in quibusdam tricesimus, in quibusdam sexagesimus, in quibusdam centesimus fructus spirituali fecunditate pullulaverit, cœlestibus horreis inferendus; quod ibi degentium Deoque servientium conversationi cœlum erat. Ibi aliquanto tempore Angelicæ dignitatis personæ utriusque sexus commorantes, atque sub castris Regis æterni strenua militia fortiter decertantes, crebris ictibus congressæ, antiquum hostem Salvatoris auxilio efficaciter
prostraverunt. Fuerunt hi, beatus scilicet AMATUS Senonensis Archiepisco- Viri illu-
pus jussu Theodorici Regis exsiliatus, Levita MAURONTUS Domnæ Ri- stres.
ctrudis filius, GERTRUDIS venerabilis ejusdem loci domina & rectrix, GERBERTA quoque venerabilis mater Adalbaldi Ducis. Hunc ergo locum virgo gloriosa EUSEBIA, B. Rictrudis filia, posthabitis aliis omnibus coluisse refertur.

2. Post emeritæ virtutis supradictæ Gertrudis famulæ Christi tranquillam Eusebia
dormitionem, quæ accidit octavo Idus Decembris, flos virgineus, candidissi- Gertrudi proaviæ
mus ut lilium, proneptis ejus præfata Eusebia, Virgo prudentissima, non ven- succedit.
tosæ ambitionis dominatu, sed caritate, cura & sollicitudine in loco successit duodennis, geminam plebem sagaci industria contuendo sollerter perlustrans, cœlestis exhortationis verbo & piæ operationis exemplo universis semetipsam virtutis speculum indesinenter ostentans, secundum eloquium Salvatoris, dicen-
tis: *Luceat lux vestra coram hominibus ut videant opera vestra bona, & glorificent* Matt. 5. 16.
Patrem vestrum qui in cælis est. Quod in bonis maturum esse intellexerat, forti perseverantia finetenus tueri, & in hoc persistere semper hortabatur: quod vero in quibusdam minus perfectum forte noverat, crebris conatibus ad meliorem profectum se se paullatim extendere, & ad virtutum culmina usque conscendere corroborando inculcabat assidue. Transmigratis autem inde beatis viris Amato Archiepiscopo & Levita Mauronto cum quibus sibi visum fuerat, ad Broilum ejusdem Mauronti Monasterium (quod postea loci incolæ Menri-
villam *, id est, Mauronti villam vocaverunt super fluvium Legiæ * situm, *Merghem
qui de partitione hereditatis matris suæ fundus præstantissimus sortito sibi pro- * le Lys
venerat;) B. Eusebia cum religiosi cultus matronis & ceteris fidelibus usque in finem decreverunt ibidem persistere in bonorum operum exercitatione, Christo fideliter servientes die nocteque.

3. Hujus sacratissimæ Virginis vitam vel actionum gesta non mihi propositum est currente calamo plenius explicare: quia quidam scientiæ profundioris prosa & metro ea luculentissime edidit. Hoc tamen dicendum & nullatenus alicui incredibile debet esse, quod in sanctæ conversationis proposito, dum advixit, in eisdem suis locis norma justitiæ & sanctitatis disciplina celeberrime floruit, opinionis quoque suæ rumor odorque beatarum virtutum longe lateque exinde diffusus ac dilatatus sit. Sed & hoc breviter attingendum, quod mundo cum illecebris & concupiscentiis ejus viriliter superato, & hoste maligno cum pravis suggestionibus ejus triumphato, virginitatis adeptura bravium & perpetuitatis emolumentum, septimo Kalendas Aprilis *a* gratanter migravit ad Christum.
Fabricata autem sibi fuerat minusculæ quantitatis ædicula, id est tredecim pedum Moritur ac
longitudinis & septem latitudinis, adhærens Ecclesiæ ab Australi plaga. In hac sepelitur.

a In alia Vita a nobis omissa hæc leguntur: *In hujusmodi exercitiis septem minus triennis vita hujus transcursis annis* (id est annis 23. quibus Hamatico præfuit) *cum ex Divina præmonstratione præscisset diem suæ glorificationis instare, convocat omnes qui sub se militabant in sancta professione*, &c. Hucbaldus seu ejus Interpolator in Vita S. Rictrudis cap. 20. Eusebiam decessisse scribit 17. *Kalend. Aprilis anno 689. ætatis 46.*

CIRCA AN. 689 18. Martii. ergo a parte pedum ara constructa & mausoleo composito, omni auro pretiosior sancti corporis ejus gleba in pace sepulta est. Hoc vero Oratorium salubre, sanctarum Reliquiarum virtute præstans beneficia populis, a quamplurimis vel febribus vel quibuslibet morbis gravatis sæpius frequentatur: qui solamen quærentes, in fide nihil hæsitantes, salutifero somno super tumbam cervice reflexa soporati, statim cœlestem sentiunt medelam & integræ sanitati restituuntur. Quod autem scriptorum tarditas & inertia, Dei omnipotentiam & miracula, quæ in Sanctis suis clementer operatur, occultari negligenter sinit; non mediocriter increpanda, sed vehementer culpanda est talis eorum incuria, quibus summi Largitoris providentia & scientiæ donum & efficaciam scribendi contulit.

Gertrudis ei succedit & Basilicam ædificat. 4. Ipso itaque in tempore a Fidelibus eo loci consistentibus, & a devotis diversis ex partibus illuc confluentibus & præcipue a quadam Gertrude, laudabilis meriti femina, cujus industria in sancta religione fuerat strenuissima, in honore beatissimæ Dei Genitricis & perpetuæ Virginis MARIÆ constructum est Templum non longe a memorata Basilica B. Petri in dextro latere fundatum. Quod VINDICIANUS, sanctæ Cameracensis Atrebatensisque Sedis honorabilis Episcopus, B. Autberti successor emeritus, nomini & venerationi ejusdem Sanctæ Dei Genitricis MARIÆ, quarto-decimo Kalendas Decembris celebriter dedicavit. In cujus consecrationis officio opportuno cum aliis Ecclesiasticis personis venerabilis HATTA interfuit, qui a Rege Theodorico electus, ab eodem Vindiciano Pontifice, secundo ordinationis suæ anno, Cœnobii Beati Vedasti Confessoris Christi Abbas benedictus exstiterat: ideoque simul Gandensem S. Petri Apostoli Abbatiam, quæ in monte Blandinio sita est, nobiliter regebat. S. Eusebiæ corpus transferri curat. Corpus vero Sanctum beatæ Virginis Eusebiæ, quod elevatum fuerat de Ecclesia S. Petri per revelationem Divinam quinto Kalendas Novembris, ipsa die Dedicationis translatum est in Ecclesiam B. Mariæ semper Virginis.

Gertrudis pie moritur. 5. Præfata autem Gertrudis sociæque ejus, post laboriosam administrationem hujus transeuntis vitæ, post agones continue perpessos in bonis actionibus & sancta conversatione, unaquæque earum in hora finis & vocationis suæ feliciter egrediuntur de corpore, tendentes ad Deum remuneratorem omnium cum certa spe pietatis illius & misericordiæ: cadaverum vero membra tumulata sunt in eadem B. Petri basilica cum magnifico honore. Quod etiamsi per Dei dispositionem quarumdam earum ossa exinde videntur esse sublata, carnis tamen & sanguinis ejus residuus pulvis ibi relictus est in terra, corpori proprio & speciei suæ restituendus in generali resurrectione & ultima. Vere locus iste sanctus est quamvis neglectus, & quamvis regentium culpanda incuria non fuerit, ut dignum est, decentissime compositus & sublimatus.

Nautis lux e Basilica cœlitus immissa. 6. Nisi fallor, narratum mihi fuisse reminiscor a quodam boni testimonii Presbytero & Monacho, quod quidam nautæ cum onusta nave ad sua revertentes nocturno tempore, fluvium qui præterfluit remigando sulcabant. Inhorruerat vero tenebrarum densissima caligo, nec luna, nec sideribus apparentibus, sed, ut sibi videbatur, a cœlo terratenus per inane aeris quasi omnem mundum tenebris eisdem occupantibus; cum ecce subito circa quartam vigiliam noctis per medium ejusdem terræ caliginis a longe intuentur per illius sanctæ Basilicæ patentes fenestras magni splendoris lucem emicuisse, itaut aqua quæ præ oculis prius latebat, conspectibus eorum fieret perspicabilis, & hinc arundinetum, inde etiam silvestrem clarius conspicerent; quæ lucis continuatio tamdiu ab eis visa est, donec levi allapsu vicinius adessent. Factum est autem cum nullatim rarescendo se fulgor ille diffusus reprimeret, ut indeficientis perspicuitate claritudinis odor quidam gratissimus nares eorum perstringeret: qui nimirum terrore attonitos plenius recrearet. Sic igitur prædicti remiges animati, patrocinia Sanctorum & locum præcipuum venerationi habentes & admirationi, cœptum iter perlegunt cum exsultatione ingenti.

Hamatici locus quondam excultus, modo desertus. 7. Sed væ væ malignitatibus hominum pessimorum, quorum infernalis improbitas & tyrannica rabies atque atrocitas diabolica pacis jura comminuit, & amœni-

CIRCA AN. 689 16. Martii.

amœnitatem in jocundo aere, in pascuis uberrimis opulentiam fertilis terræ frugibus diversis, sublato cultore & fugatis habitatoribus inviam, desolatam, inhabitabilemque reddidit. Annosi etenim viri satisque decrepiti sæpissime testati sunt, quod cum adhuc provincia meliuscule consisteret, & simplicitas hominum in omni negotio pluris esse videretur quam modo, ab exteriori atrio secus oram fluminis in Orientem longo ordine porrectæ erant civium mansiones per Wandingeias quasi stadiis duobus, quod est quarta pars milliarii. Ex parte vero altera ad meridiem simili tractu domorum habitacula nihilominus extendebantur usque ad silvam. Tunc piratæ non erant, neque sicarii, neque qui nunc confuso nomine dicuntur Hasfpalici *a*, quorum numerus modo ubique locorum pene innumerabilis est, qui diurni nocturnique raptores semper incumbunt & infestissimi sunt: vim faciunt, & pauperum conclavia, cubicula, omniaque secreta eorum violenter scrutantur, nec quietem habere patiuntur genus hominum. Non licet cuiquam ovem nutrire, nec suem, nec gallinam, nec anserem, quæ illi perditi non diripiant & diabolicis faucibus suis omnia deglutiant. Plangenda sunt talia & dolenda, & cum mœrore cordis clamandum quod jam olim dictum est: O tempora! o mores! Verum his interim omissis ad superioris narrationis ordinem redeamus.

Eusebiæ Translatio Marcianas.

8. De secunda autem translatione S. Eusebiæ, quomodo ab Hamatico Marchianas translata sit, quod stilo evidentius prosequendum sit, certum nihil occurrit. Sed & de Sanctis ceteris, quorum membra pretiosa meritis præclaris locum nostrum illustrant, quorum quotidie sancta intercessione & pio confovemur auxilio, nec littera nec traditio insinnat, quod merito conscribi oporteat. Quamobrem consultius de his censuimus reticere, quam fabulosum aliquid commentando referre. Tradunt tantummodo qui nunc supersunt & Cœnobitæ & loci incolæ, quod sæculo adhuc in meliori pace & gratiori prosperitate consistente, usus hujusmodi adoleverit, ut per singulos annos in dedicatione Ecclesiæ pridie ante diem festum illuc transferretur corpus Sanctæ cum Reliquiis & Crucibus, quibusdam de concione Fratrum simul comitantibus, qui cum reverentia & timore vespertinalem synaxim & nocturnalem consuetudinaliter quirent adimplere. In crastinum autem Domnus Abbas vel Decanus supetveniret cum collegii parte residua, & sic pariter officii diurni percelebrarent festiva gaudia. Jam vero die festo mediante celebratis Missarum sollemniis & mysteriorum cœlestium sacramentis, cum alacritate animi & jocunditate spiritali redirent ad sua in voce exsultationis.

Hamaticensis Cœnobii varii status.

9. Anno autem Domini octingentesimo quinquagesimo, cum Nortmanni Galliarum civitates & castella & Monasteria igni tradidissent, & habitatores interfecissent; hunc quoque locum Marchianensem deletis habitatoribus destruxerunt. Cum vero tempore CAROLI Regis cognomento Simplicis Nortmanni Christi Fidem suscepissent, Gallia pace recepta Ecclesias denuo restauravit, in quibus & istæ sunt restauratæ. Eo autem tempore *b* quo Sanctimoniales a Monasterio Marchianensi per BALDUINUM Comitem & LIETWINUM Abbatem S. Vedasti ejectæ sunt, in subjectionem Monachorum Marchianensium idem locus devenit: qui sub regimine FULCHARDI Abbatis ad summam paupertatem cum Marchianensi redactus, in tantum idem locus Hamaticensis venit despectum, ut cuidam rustico & uxori ejus Monasterii custodiam delegarent: Abbas quoque cuidam militi cognato suo debili & leproso totum concessit, quidquid ibi ad sui sustentationem posset accipere.

Instauratio ejusdem per Amandum Abbatem Marcianensem.

10. Usque ad tempus vero AMANDI Abbatis *c*, non fuit qui amovere paupertatis hujus sarcinam recogitaret. Sed hic ad laborem se destinatum non ignorans, dum Marchianis ad reædificandum intenderet; propter Hamaticensis Ecclesiæ destructionem, eo quod locus sanctus esset, animus ejus cœpit affligi. Et vocato ad

a Forsan *Raspalici*, inquit Heschenius, & illi sunt faces hominum undiquaque collectorum. Id genus homines Galli nostrates *Rateilles* & *Canailles* appellant.

b Nempe anno 1028, testante Meiero in Annal. Lege Observat. in Vitam S. Rictrudis.

c Amandus Fulcardo Adalardi seu Alardi successori fuerat suffectus anno circa 1120. laudatus in Chron. Marcian. lib. 2. cap. 9. ob Hamaticensis Cœnobii restitutionem hic memoratam.

CIRCA AN. 689 15. Martii. ad se Fratre quodam, qui religiosus & secundum sæculum sapiens erat, cum eo loci desolationem plangens: Frater, inquit, necesse est illic per tuam industriam aliquid reædificari. Vade ad locum pauperis obedientiæ diligens & lætus exsecutor, quia pro tua bona voluntate certus sum, quod tibi gratia Domini non deerit. In hoc verbo Frater stupefactus: Grandis, ait, labor apparet, sed utilitas nulla subsequetur. Locus enim jam multis retro temporibus neglectus est, & sumptus unde quæ destructa sunt reædificem non habeo. Sic altero humiliter excusante quod alter injungebat, Fratres nocte proxima, postquam in lectulis paullulum quieverant, secundum consuetudinem, ad confitendum Domino surrexerunt. Quibus in choro psallentibus Frater ille, cujus animus pro mandato suscipiendo nutabat, tamquam ad definiendum certius quid ageret, ante altare B. MARIÆ veniens, super lapidem caput suum cubito subnixus reclinavit: qui dum cogitationibus suis turbaretur, ut est mœrentium consuetudo, paullulum obdormivit. Et ecce virgo quædam inæstimabili decore, ut videbatur ei, stans ante ipsum blande leniterque ne turbaretur admonebat. Et cur, ait, obedientiam, quæ tibi injungitur, suscipere recusas? ne desperes: suscipe illam, tibi nostrum non deerit auxilium. Hoc dicto Frater expergefactus est, & hæc quæ cum eo loquebatur disparuit. Tunc visionem recordatus, inanem fuisse non credidit, & consolatione recepta, mane facto, Abbati quæcumque viderat enarravit. Et ego, inquit, Pater amantissime, ad locum destinatum cum benedictione vestra pergam, confidens in Domino, quia precibus vestris promisso non destituar auxilio. Gavisus est igitur uterque: sed de duabus, reverenda scilicet Dei Genitrice & B. Eusebia ignorabant, utra in apparitione illa suam ostendisset præsentiam.

11. Frater autem ad locum veniens, neminem invenit: rustico & uxore ejus qui custodes Monasterii constituti erant, ab Abbate jam expulsis. Dum vero præter locum desertum & Monasterii parietes nihil adspiceret, in rimulam quamdam parietis viginti marcas argenti ex improviso conspexit: unde magis exsultans accepit eas, tunc pro certo sciens, quod a Domino Deo fuisset visio quam viderat. Rebus igitur quibus indigebat comparatis, conductis quoque cœmentariis & lignorum cæsoribus, satagebat ut in primis parietes & tectum Monasterii restaurarentur. Sed cum trabes sustentaturæ tectum præparatæ fuissent, quædam in mensura trium pedum ceteris in longitudine minor inventa est. Qua de re artifices cum Monacho tristes effecti, quid agerent ignorabant. Rogantur ut iterum diligenter mensurare incipiant, ne forte errore decepti, aliter se res habeat, quam loquuntur: reiterant quod bis factum fuerat, sed mensura justa de trabium inæqualitate non aliter quam primitus respondit. Tunc inquiunt operarii: Propter trabem unam totum opus nostrum retardatur: & dum dies prætereunt, vacamus otio nihil lucrantes. Aut quæratur nobis, quod ad perficiendum opus necessarium est, aut ubicumque alteri serviemus, condictam pro labore nostro mercedem accepturi. Hoc audito Monachus tristis *recurrit ad* Abbatem. At ille: Vides, ait, fili, quod te juvare nequeo: vade: qui tibi nunc usque affuit, in consummandis rebus auxilium procuret. Tristior itaque quam venerat ad operarios revertitur, quibus volentibus abire: Ad aliam, inquit, trabem comparandam mihi pretium deest: sed precor ut istius longitudinem semel adhuc diligenter consideretis. Tunc illi irascentes, Ridetis, inquiunt, nos, cui semel adhuc & bis iterata, sed inaniter, geminatio non sufficit. Instantia precum denique victi cum summa repetunt diligentia rei longitudinem, quam toties consideratam non poterant fateri se ignorare. Res mira! inveniunt trabem illam non solum ceteris coæquari, sed mensura trium pedum in longitudinem ceteras omnes excedere. Unde pro evidenti miraculo collaudantes Dominum, tectum Oratorii cum gaudio perfecerunt. A diebus illis quatuor vel quinque Fratres ad serviendum Domino illic sunt deputati, & est locus ille Fratribus infirmis de conventu Marchianensi pro viribus corporis reparandis valde necessarius.

Adalardus Abbas thecam S. Eusebiæ denudat in gratiam pauperum.

12. Præcedenti tempore sub ADALARDO Abbate, cum villa Saliacensis *a* igne esset

a In Chron. Marcian. lib. 1. cap. 33. ubi hoc factum refertur, *villa de Sailly* appellatur.

effet concremata, qui prius ibi pauperem vitam duxerant, tunc ad inediam redacti sunt. Recurrunt ad Abbatem, pro sui sustentatione aliquid ab eo misericorditer postulantes: qui vase assumpto, quo B. Eusebiæ corpus erat reconditum, auro & argento quo desuper ornabatur spoliare non distulit: & erogans ea suis hominibus, prout singulis opus erat, alienæ mendicitati clementer indulsit.

CIRCA AN. 689 26. Martii.

13. Postea multis diebus transactis placuit superius dicto Abbati Amando Marchianensi piæque sub eodem Patre unanimitati Fratrum præparare sibi ipsius vasculum, utpote ex auro & argento componendum, in quo reconderentur sacra sacræ Virginis ossa, ad honorem Domini & majorem devotionem seu exspectationem fidelium virorum. Recondita sunt igitur præfatæ sacratissimæ Virginis Eusebiæ sacra ac veneranda ossa de veteri in novam ex auro & argento satis pulcro opere fabricatam & contextam lecticam, anno incarnati Verbi millesimo centesimo trigesimo-tertio, Indictione undecima, sexto concurrente, Epacta duodecima, sexto-decimo Kalendas Junii. Hæc autem festiva ac congrua lipsanorum & ossium denominatæ Virginis Eusebiæ repositio facta est concurrente utriusque sexus innumera multitudine cum nimia exsultatione & intima cordium devotione: hoc tamen factum est apud villam Asconium in beatæ Virginis Eusebiæ possessione, vivente bonæ memoriæ Amando Abbate Marchianensi, præsentibus inibi quibusdam Fratribus videlicet ejusdem Marchianensis Ecclesiæ. Beatæ Virginis ossa in vetusto vasculo reperta sunt integra, sed honestiori satis ornatu in nova theca sunt reposita cum sancta devotione ac gemituum & lacrymarum effusione, testimonio Monachorum necnon etiam scholarum puerorum, totum sine dubio repositum est feliciter. Nam pridie antequam deferretur Asconium, ad videndum confluenti catervæ populorum satisfactum est Marchianis de corpore B. Eusebiæ fidei Fratrum. Quo delato, ante conspectum eorum exposuerunt, inspexerunt, denotaveruntque per singula, quidquid ipsius ossium latebat infra vetus lipsanum *a*.

Eusebiæ corpus novæ thecæ includitur. anno 1133.

14. In Oratorio autem B. Petri ad sepulcrum beatæ Virginis sanitates multæ diversis temporibus infirmis fideliter accedentibus a Deo collatæ sunt: e quibus pauca, quæ ipsi vidimus, scribere dignum duximus. Quidam Monachus, nomine BARTHOLOMÆUS, qui inter religiosos ipsius temporis Monachos misericordia, pietate, & compassione erat præcipuus, validissimis febribus, quartanis scilicet, quodam tempore vexabatur. Qui cum esset præ vigiliis, labore & abstinentia, naturali quoque complexione imbecillis, supradicta eum infirmitas his admixta valde attrivit. Is Marchianis cum quibusdam Fratribus suæ Congregationis ad S. Rictrudem, quam nimis diligebat, causa orationis & Fratres videndi adveniens, Fratribus ipsius Monasterii suum incommodum patefecit. Fratres autem valde illi compatientes, hortati sunt ut ad sepulcrum memoratæ Virginis pro sua infirmitate Deum & ipsam oraturus properaret. Quibus auditis, vir fidelis minime hæsitans in corde suo, prædictos Fratres secum adsumens, Hamaticum venit: sicque fide plenus ad sepulcrum Virginis accessit, oravit, & obdormivit, & a somno surgens sanus & incolumis Deum in sancta Virgine mirabilem colloaudavit, & gratias agens recessit. Hæc ab ipsius viri venerabilis ore audivimus.

Monachus a febre liberatur.

Auctor testis.

15. Quædam ex Sororibus nostris honestæ vitæ valde laborabat capitis infirmitate quæ infirmitas tam crudeliter in ea cœpit grassari, ut auditum amitteret sinistræ auris. De sinistra surditas transit ad dexteram: quæ causa cum infirmitatis molestia magnam illi ingerebat verecundiam. Nam in domo, quæ ab Abbate illi erat commissa, famulos clamantes, famulas garrientes vix audiebat. Ipsa itaque sic afflicta venit ad sepulcrum venerabilis Eusebiæ Virginis, orationi prout potuit devota incubuit: post orationem arripuit pulverem in sepulcro jacentem, & ponit in utramque aurem. Fide igitur roborata surgit a terra gestans pulverem

Surda auditus facultatem recipit.

a Nunc Sanctæ Eusebiæ ossa Marcianis in theca argentea adservantur teste Miræo in Fastis Belg. costa vero in Duacena Sancti Petri Ecclesia una cum junctura majori manus Sanctæ Rictrudis a Joanne *Dorne* Abbate Marcianensi donata anno 1537. quo nova Reliquiarum Sanctæ Eusebiæ transpositio in novam capsam facta est.

CIRCA AN. 689 16. Martii.

rem in utraque auricula, excessit a loco & abiit, & clare omnia, sicut solebat, audivit nec solum salvata est a surditate per Domini gratiam, sed etiam ab ipsa capitis infirmitate. Hæc prædicta Soror nobiscum gaudio narravit, & locum supradictum infirmos visitare monuit.

Quidam ob irreligionem punitus.

16. Ut sanctis locis congruus honor exhibeatur, istud quoque exemplum subjungimus. Quidam ex servientibus ipsius Ecclesiæ ab opere sibi injuncto domum reversus est die advesperascente, pedes habebat nudos, & de cœnoso loco unde venerat luto repletos. Transiens autem juxta supradictam Ecclesiam S. Petri, lutum quod pedibus suis adhærebat, ad limen extersit ostii. Necdum plene pedes exterserat, cum repente virtute Divina percussus contremuit, & pedum simul & tibiarum usum amisit: tactusque dolore membrorum vehementissimo, clamores emittebat anxios. Fratres qui in proxima B. Mariæ Basilica excubabant, audientes illius miseri clamorem illuc citissime festinant. Illis percunctantibus causam edicit clamoris, & ob injuriam sanctæ ædi illatam se nimio dolore torqueri. Monachi hoc audito & Deum glorificantes, infirmum adsumunt; & quia ambulare vix poterat, aliorum manibus reducitur in domum. Post dies aliquot ad sepulcrum Virginis ductus, & facta oratione melioratus, eventu suo docuit loca sancta ab omnibus debere honorari. Hoc quoque a Domino WIDONE Seniore, loci illius Priore audivimus.

Febris extinguitur.

17. Engelramnus quidam juvenis de Piscatorum-curti quartano typo ita vexabatur atrociter, ut totius corporis vires amitteret. Nam accedente febre vix aliquem cognoscebat, nemini intendebat: illa vero recedente, non somnum capere vel cibum poterat. Hac itaque gravatus infirmitate, totus deficiebat. Hiems erat, nec aliquis medicorum ante vernale tempus illi sanitatem promittebat. Is itaque cum Domno THEOBALDO venerabili viro, qui prædicto præerat loco, loqui cupiens in nocte festivitatis S. Martini, quæ celebratur mense undecimo, illuc advenit. Præfato igitur viro suam patefaciens ægritudinem, ipsius concessione & consilio illa nocte ad sepulcrum Virginis solus pernoctavit. Mane igitur facto surrexit, & oratione facta febris ex integro illum reliquit. Et gratias agens Deo & beatæ Virgini recessit a loco & abiit.

Feminis in partu laborantibus fert opem S. Eusebia.

18. In pago Belvacensi est quædam villa peroptima, quæ ex nomine S. Eusebiæ S. Isoia vocatur, quæ quondam exstitit Monasterii Marcianensis: nunc vero possessio est Canonicorum Episcopii Belvacensis. Ibi est Ecclesia in honore ejusdem Virginis dedicata, ubi ejus memoria ab incolis celebratur devotione plenissima: sed festivitatem depositionis ejus, quam celebramus septimodecimo Kalendas Aprilis, ipsi festivam agunt in octavis S. Martini, in die scilicet primæ ejus Translationis. Nec silendum est quæ ibi agat Divina misericordia per sanctæ Virginis merita: nam ejusdem pagi mulieres cum in partus difficultate periclitantur, ex antiqua consuetudine edoctæ, invocant nomen ejus. Quæ fideliter invocant, absque mora partu emisso per Divinam clementiam sentiunt levamen. Expletis vero purgationis suæ diebus, consuetudinaliter ad Ecclesiam supradictam non manu vacua Sacerdoti se præsentantes, Deo & liberatrici suæ gratias agentes, ad proprias redeunt.

19. Neque illud prætereundum esse putavimus, quod in pago Suessionensi, LUDOVICO septimo regnante per S. Eusebiam operatus est Dominus. Est enim ibi villa quæ Verniacus dicitur, quam DAGOBERTUS Rex Francorum præcelsus & Regina NANTHILDIS dederunt ei [a], quando eam susceperunt de fonte salutari: hæc enim sola illi remansit ex omnibus quæ in illo pago regalis munificentia illi contulit. Inde singulis annis vinum Marchianis adducitur, unde altari Christi, hospitibus, infirmis & ceteris Fratribus & Sororibus, pro posse ministratur. Quodam autem tempore cum Monachus qui ibidem ex præcepto Abbatis præerat, lapides sibi necessarios de rupe proxima sibi prævidere vellet, quemdam cœmentarium cum servientibus suis direxit, & ut lapides de concavitate illius rupis certatim ejicerent, præcepit. At ille qui magister hujus operis

[a] Istius donationis mentionem facit sæpe laudatus Chronographus in lib. 2. cap. 39. ubi Verginiacus, *Vergny* dicitur.

ris erat, in foveam nimis profundam & adspectu terribilem descendens, malleo ferreo lapides de rupe præcidebat: Monachus vero per manum sibi servientium sursum rotali machina trahebat. Quadam vero die cum ille fortiter malleo rupem percuteret, subito omnis illa moles lapidea super eum cum horribili sonitu immutata cecidit. Accurrunt omnes villæ incolæ illum quasi mortuum plangentes. Quis enim non eum crederet mortuum, videns super eum tantam molem lapidum? Lapidibus autem cum magno omnium labore remotis a loco, invenerunt inter lapides sedentem vivum quem putabant mortuum. Fit cum stupore clamor, laus & exsultatio. Interrogatur homo, quomodo mortem evaserit. Ego, inquit, videns rupem super me ruentem, subito nomen S. Eusebiæ hujus loci dominæ invocavi; quo invocato lapides mihi cameram facientes, me non tetigerunt: hoc modo per Deum & ejus sanctam Virginem Eusebiam a morte salvatus sum. Ex his paucis quæ retulimus potest quisque fidelis perpendere merita beatæ Virginis. Pro his omnibus benedicendus est Deus per sæcula sæculorum a nobis, qui est mirabilis in sanctis suis. Amen.

CIRCA AN. 689 16. Martii.

VITA S. KILIANI EPISCOPI

ET MARTYRIS CUM SOCIIS, IN FRANCONIA.

AN CHR 689 8. Julii.

Ex Tomo 4. antiq. lection. Henrici Canisii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. *Nicolaus Serarius Soc.* JESU *Acta* S. KILIANI cum variis notationibus historicis & dogmaticis *anno* 1598. *edidit, eademque quinto post anno Henricus Canisius paullo ampliora iterum prelo subjecit, Auctorem esse suspicatus* EGILWAROUM *Cœnobii S. Burchardi Herbipolensis Monachum, qui teste Tritbemio Vitam S. Burchardi scripsit. Canisii conjectura inde petitur, quod Vitæ S. Kiliani Scriptor seu potius Interpolator in fine promittit Vitam S. Burchardi his verbis:* In Vita ipsius (Burchardi) prout poterimus, manifestare curabimus. *Quæ conjectura, inquit Cauisius, certa esset, si non alius Vitam S. Burchardi scripsisset. Vulgavit etiam Canisius ex membranis Mss. Aichstadiani Monasterii aliam breviorem S. Kiliani Vitam optimæ notæ, quam idcirco alteri ab Egilvvardo aut alio quovis auctore interpolatæ præferendam duximus. Legerat etiam Serarius ejusdem sancti historiam a* JOHANNE *Erfordiensi, Monacho Cœnobii S. Stephani ante annos ducentos quinquaginta versibus alligatam. Et Oedericus Vitalis in lib. 4. Hist. ad ann.* 1073. *laudat* AINARDUM *Teutonicum, Abbatiæ S. Petri ad Divam Abbatem primum, quod* historiam Kiliani Wirtzeeburgensis Episcopi caotibus *decoraverit.* Vita duplex.

2. *S. Kiliani mentionem faciunt Vuandalbertus, Usuardus, Hrabanus & Ado in suis Martyrologiis ad* 8. Idus Julias. Cilianum *codices manu exarati præferunt, si forte excipias Hrabanum, cujus hæc verba:* In pago Austriæ & castro nomine Virziburg juxta Moin fluvium, Sanctorum natale CHILIANI Martyris & duorum sociorum ejus, qui ab Hibernia Scottorum insula venientes, nomen Christi in prædictis locis prædicaverunt, ibique ob veritatis confessionem a quodam judice iniquo nomine GOZBERTO trucidati sunt, & postea multis signis veri Christi Martyres esse claruerunt. *Brevius Usuardo, & Ado,* S. CILIANI Martyris. *Hrabanus castrum Vvirziburgum* in pago Austriæ *locat, ubi* Austriæ *nomine non Austriæ Regnum, ut putat Serarius, sed pagum illum (quem alii* Franciam Theutonicam *seu* Orientalem, *Sigebertus* Ostro-Franciam, *recentiores* Franconiam *vocant) peculiari nomine designare voluit: alias pagi nomine usurus non fuisset. Francofordia caput est provinciæ, quæ ab* Occasu *Rhenum contingit.* Memoria in Fastis.

3. *Kilianum fuisse Monachum & Abbatem, (quod non diserte exprimit Auctor noster) affirmat Interpolator; & quidem Hiiensem, si Tritbemio credimus. Ex Hibernia Kilianus Conone Romano Pontifice, hoc est anno* 696. *in Franciam appulsus est: quo tempore nondum Hiienses Monachi Scottorum errores abjecerant, ut constat ex Beda in lib.* 5. *Hist. cap.* 16. & 23. *Unde dubium relinquitur, an Kilianus S. P. Benedicti Instituta sectatus sit. De Vvirzburgo seu Herbipoli plura in Actis S. Burchardi Episc. Sæculo insequenti.* Monastica professio.

1. FUIT vir vitæ venerabilis nomine KILLENA, quem Scotica tellus *a* de magno edidit genere. A puerili ætate magnum habuit studium sacras discere litteras; & in eis tam perfecte proficiens, ut exinde Pontificale didicit regere culmen. Et tunc alio vocabatur Kilianus Hibernus.

a Interpolator habet: *Scotia, quæ & Hibernia dicitur, insula est maris Oceani, fecunda quidem glebis, sed viris sanctissimis clarior: e quibus Columbano gaudet Italia, Gallo ditatur Alamannia, Kiliano Francia Teutonica nobilitatur.*

AN.CHR. 689 8. Julii.

tur nomine KILIANUS, habens gratiam ad Clerum & ad omnem populum, quietiam intimo amore Christi ac religione repletus, quidquid ad animarum lucrum, quidquid ad propagationem Fidei pertinere cognoscebat, devota mente & pio operari studio non cessabat.

Patriam deserit. Luc. 9. 23.

2. Contigit autem, ut quadam die Evangelica simul & voce Dominica admonitus ubi dicitur: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Hæc secum beatissimus vir toto cordis ac mentis affectu pertractans, congregatis in unum suis sociis atque discipulis, item COLOMANNO ac GALLONE, & ARNUVALA Presbyteris, & DONATO Diacono, aliis septem illis adjunctis, cœpit eis persuadere propria contemnere *a*, patriamque & parentes secundum Domini Evangelium relinquere, & nudos sequi Christum. Illi namque sacræ admonitioni beati viri obtemperantes, firmiter coadunati, relictis omnibus de propria perrexerunt patria, & venerunt in Australium partem,

Vvirzburgi sistitur.

ad castellum quod vocatur *Wirzbarch b*, ibique per aliquod tempus commorantes, regnante ibi eodem tempore quodam Duce GOZBERTO, filio HETANIS senioris, qui fuit filius HRUODIS: qui etiam ipse Gozbertus & omnis populus sibi subjectus adhuc paganico vivebant more; idola dæmonum colentes, Deum vivum cœli & terræ minime agnoscentes.

Romam petit.

3. Videns autem sanctissimus vir miræ amœnitatis locum, atque pulcherrimam ibi multitudinem nobilium virorum ab antiquo hoste obsessam, ultra quam dici potest, dolebat illorum cæcitatem, initque consilium cum suis, dicens: Fratres videtis locum elegantem, hominesque jocundus, licet in errore deceptos: si vobis videtur, sic, ut condiximus, usquedum in nostra fuimus patria, eamus Romam, & visitemus limina Principis Sanctorum Apostolorum, & præsentemus nos obtutibus B. Papæ JOHANNIS: & si Domini voluntas sit, ab Apostolica sede accepta licentia, cum illis consultu iterum revertamur, & prædicemus illis fiducialiter nomen Domini nostri JESU-CHRISTI. Non mora Sancti compleverunt dicta, veniendo ad limina sancti Petri Principis Apostolorum.

Prædicandi licentiam a Conone Papa accipit. * I. Conone

4. Sed illuc venientes, & Apostolicum virum non invenientes, quin a sancto Papa CANONA * prædictus Pontifex Kilianus amabiliter & honorabiliter susceptus est. Cum autem B. Papa Canon vidit unde venerat, & ad quem locum exinde prompta voluntate iturus fuerat; audita illius fide pariter & doctrina, ideo dedit illi ex S. Petro Principe Apostolorum licentiam & potestatem prædicandi & docendi *c*: & quoscumque sua convertere potuisset doctrina, libera atque firmissima hoc faceret potestate. Ipsi namque exinde pergentes itinere sequestrati sunt; tamen non corporaliter, sed spiritualiter adhærebant suo Episcopo Kiliano Colomannus Presbyter, & Totnanus Diaconus, & venerunt in par-

Vvirzburgum repetunt, ibique Christum adnuntiant.

tes Australium Francorum, ad castellum, quod dicitur *Wirzburch*, ibique prædicantes primitus verbum Domini. Quibus auditis Gozbertus Dux convocari eos fecit ad se.

Gozbertum Ducem baptizat.

5. Cum autem præsentati adessent, confabulationes invicem fecerunt Kilianus Episcopus & prædictus Dux Gozbertus. Non multo post tempore persuadebat illum devotus Domini Pontifex Kilianus, Christianum fieri. Qui etiam Domino volente illius sacris admonitionibus adquiescens, baptizatus est ab illo, & confirmatus est omnis populus, qui sub illius potestate erant.

Eumdem ob incestu conjugio revocat. * Deut. 25. 5.

6. Ipse autem Gozbertus Dux in matrimonio habuit uxorem fratris sui, sicut antiquitus fuit consuetudinis *. Sed sanctus Dei Pontifex sicut sapiens semper facit sapienter, noluit illi eam interdicere, antequam firmiter confirmatus esset in fide Christianitatis. Tunc talibus ad illum locutus est sermonibus: Fili dilecte Gozberte, modo Christianus & per omnia Deo amabilis factus es, si unam rem facis, quam maxime te oportet facere, ut dimittas conjugem tuam, quam injuste habes tibi copulatam: quoniam te non oportet habere uxorem fratris tui. Ad hæc dicta Dux Gozbertus quasi de gravi somno evigilans, respondit & dixit: Graviora & difficiliora modo suades & prædicas, quam ante. Sed per Dei omnipotentis amorem, quem prædicasti & prædicas, dereliqui omnia, quæ dilecta & amabilia mihi fuerunt habendo per eumdem amorem: & meam conjugem amantissimam, si non est licitum habere, dimittam; quoniam nihil Dei amore carius, nihilque amabilius est *d*.

7. Hic

a Hæc de monastica professione interpretatus Interpolator in hæc verba: *Spretis humanarum litterarum studiis cunctisque hujus mundi illecebris, Monasterium petiit, abnegansque semetipsum sibi, tulit crucem suam & secutus est Christum... Videntes autem Fratres Monasterii in virtutum profectibus beati viri perseverantiam, primo eum per Ecclesiasticos gradus ad Presbyteratus officium precibus adscendere, deinde ejusdem Monasterii gubernandi curam suscipere coegerunt... Verumtamen cum fama beati viri longe lateque crebresceret, metuens ipse ne popularis favor maculam aut labem aliquam sibi afferret, cœpit meditari, quemadmodum posset notos ac propinquos relinquere, & longe remotas petere regiones &c.*

b Recentiores Herbipolim vocant, vulgo *Vuirtzburg*, quasi Mustopolim: de cujus urbis etymo multa dicit Serarius. Urbs est Episcopalis ad Mœnum fluvium, sub metropoli Moguntiacensi. Primus Vvirtzburgensis Episcopus fuit Burchardus S. Bonifacii discipulus, ut constat ex litteris Zachariæ Papæ ad ipsum Burchardum. Nam Kilianus, licet Episcopus, nulli sedi addictus fuit: tametsi Herbipolis eum Patronum colit.

c Interpolatoris hæc verba sunt: *Itaque consensu totius urbis beatissimum virum in Præsulatus officio constituit, quo & chrisma conficere, & Ecclesias dedicare, & sacros Ordines conferre irreprehensibiliter valeret... Beatus igitur Kilianus urbe egressus, emensa itinere longissimo, cum Colomanno Presbytero & Totnano Levita ad locum sibi destinatum pervenit. Veniens autem ad prædictum oppidum Orientalis Franciæ Vvirtzburg, non eum quem prius in ea provincia Ducem invenit, sed alium Geibertum nomine.* Hic hallucinatur Interpolator circa Gozbertum Ducem, ut patet ex Auctore nostro supra.

d Interpolator addit: *Sed nunc mihi otium non suppetit inquirendi uti eam possim a me dimittere; festino enim contra hostes nostræ publicæ rei. Cum autem reversus fuero, inventa opportunitate dimittendi, separabor ab illa.* Belli opportunitatem sive absentiam Ducis captavit Geilana, quam alii Gerlam vocant, ut S. Kilianum sociosque e medio tolleret.

Digitized by Google

AN CHR 689

8. Julii.

7. His auditis conjunx Gozberti nobilissimi Ducis ira & invidiæ fomite accensa, diu noctuque cogitabat, quomodo Sanctos disperdere potuisset. Cum autem appropinquasset tempus passionis & remunerationis eorum præcedentibus meritis, vacabant supradicti Martytes Chtisti diu noctuque orationibus & jejnniis, læti sine tristitia, & devoti sine formidine, alacres exspectantes diem jam olim optatam, ut martyrio coronarentur.

Uxoris ejus exitum in se provocat.

8. Contigit autem, ut quadam nocte dum Dominus omnipotens suos finire voluisset milites temporale certamen, tempore nocturno, quando in Dei laudibus unanimiter consistebant, accessit lictor ad eos, ense acuto præparatus ad Dei amicos jugulandos, complens præcepta GEILANAE uxoris Gozberti Ducis. Quod videns Kyllena Pontifex Christi, dixit ad suos: O filii mei spirituales, jam adest dies diu optata: spirituale certamen mecum inite absque timore, sine trepidatione, secundum Domini vocem: *Nolite timere eos qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere*. His dictis omnes pariter capitibus truncati sunt *a*, & martyrio coronati sunt. Eadem etenim nocte cum omni celeritate in eodem loco furtim sepulti sunt, sed & illorum capsæ, crux & Evangelium, aliaque pontificalia vestimenta, simulque cum illis in sepulchro posita sunt.

Necatur cum suis.

Eorum corpora sepeliuntur.

9. Hoc videns quædam matrona nomine BURGUNDA, verbis facta narravit. Est enim loci illius consuetudinis in autumno vel hieme, necnon & verno, temporeque æstivo, quando aliquid non plus quam duorum pedum spatium potest fodi, nisi aqua contra erumpat. Sic Divina miserante gratia, quando Deus omnipotens corpora eorum de loco sepulturæ ad majorem voluit sublevare honorem, carnibus, sicut mos est, consumptis, cetera sana & bene custodita ioventa sunt, intantum ut nec folium librorum, vel fimbria de vestimentis ipsorum putredine consumpta esset. *b*

10. Veniente quoque Duce GOZBERTO, ubi supradicti Dei servi essent, inquirente, infidelis uxor ejus respondit, se nescire quo pergerent, vel ubi forent. Sed miser ille, qui necis eorum reus tenebatur, non potuit celare pœnam, quæ ei de vindicta Martyrum venit, currens huc illucque vagus & profugus, & veluti phreneticus, se esse reum de morte eorum semper asserebat, & insuper ajebat tremens & lugens: Kyllena sanctus Dei igne me ferocissimo exurit.

Gozbertus Dux eos inquirit.

Carnifex cælitus pœnae luit.

11. Hoc itaque audiens Gozbertus Dux, congregato omni populo, qui cum illo simul erat sacro baptismatis fonte a sancto Pontifice ablutus, interrogavit quid eidem misero facere debuisset. Erat enim ibi quidam homo eloquens, paratusque ad respondendum, secundum suggestionem Geilanæ infelicis, qui taliter dixit: Domine mi, Dux Gotbertus, cogita de temetipso, & de omnibus nobis, qui simul tecum baptisma suscepimus ab ipsis: & proba utrum Deus eorum tam præpotens sit & omnia sciens, retribuensque bonis bona, & in novissimia mala restituens malis, nisi se per pœnitentiam ante correxerint: & jube istum miserum resolvi a vinculis, & coram omni populo suo derelinqui arbitrio. Si enim est talis Deus eorum, sicut illi dixerunt, descendet super eum vindicta illius, & potenter suos vindicat servos. Sin autem alias, (ne irascatur Dominus meus, quod talia dico) tunc volumus servire magnæ Dianæ, sicut & anteriores nostri fecerunt patres, & prosperati sunt in eo usque in præsens. Factum est quoque secundum dictum hominis Tyranni, & dimissus est miser ille de medio populi. Cum vero dimissus esset, repente insanire, & semetipsum suis laniare dentibus, quousque vitam finiret. Quod cum viderent qui sacro baptismate abluti erant, omnes pariter gloriantes atque gaudentes, se obedire illorum doctrinæ, clamabant Deum illorum doctrinæ eos vindicare. Igitur his omnibus ita peractis, vindicta iræ Dei subsecuta est carnifices Sanctorum Martyrum. Nam Geilanam spiritus invasit malignus, atque intantum eam agitabat, usquedum vitam finiret. Gozbertum vero gladio suo sui occiderunt servi: HATANUM vero filium ejus populus Orientalium Francorum de regno ejecerunt. Intantum enim illius persecuti sunt progeniem, ut nec unus de illius stirpe remaneret.

Gozbertus malo consilio obsequitur.

Carnifex una cum Geilana & Gozberto male perit.

12. Post multum vero temporis in illo loco, ubi illorum sepulta sunt corpora, Divino nutu receperunt cæci visum, & claudi gressum, surdi auditum. Quotquot autem diversis infirmitatibus erant fatigati, ibi venientes sanitatem receperunt. Illustrante autem Domino merita eorum, cum consilio & præcepto ZACHARIAS Papæ, mediante BONIFACIO Archiepiscopo, de tumulo honorifice sublevati sunt, regnante PIPPINO primo Orientalium Francorum Rege *c*.

Sanctorum tumuli miraculis illustrantur & deteguntur.

a Non jussu Gozberti, ut in Martyrologio scribit Hrabanus, qui Gozbertum *Judicem* vocat (nam Duces tum temporis apud Francos jus dicebant;) sed impulsu Geilanæ ejus conjugis, eo absente, ut num. eo. infra S. Kiliani passio *in annum Inc. Dominica* 689. *incidisse* legitur in Vita S. Burchardi ab Egilvardo scripta.

b Rem aliter commemorat Interpolator. *Burgunda recedentibus carnificibus, linteolo munde fusum Sanctorum sanguinem collegit, ac terra diligenter infodit, vigiliis & orationibus jugiter vacans, ubi Sanctorum corpora noverat: excolebatque locum veneratione qua poterat, sed occulte, ne (sicut postea factum est) Geilæ jussu removerentur. Ea enim sceleratissima mulier stratis plancis stabulum equorum in loco ubi sancti Martyres humati fuerant, fieri jussit*, ne quo indicio secta corpora proderentur. *Ferunt autem ab his qui tunc fuere posteris relatum, jumenta ea in stabulo manentia, super sepulchra Martyrum nec stercus nec urinam reddidisse*. Burgunda *in extremo vita posita, quibusdam Fidelibus ubi condita essent revelavit*.

c Qua occasione id contigerit, fuse describit Interpolator, qualis ab Henrico Canisio editus est. Ait siquidem Gertrudem Pippini Regis Francorum filiam, nuptias detrectantem, *venisse in partes Orientalis Franciæ, in locum qui nunc corrupte* Carleburg *vocitatur: ibique de facultatibus suis in honorem beatissimæ Virginis* MARIÆ *Monasterium construxisse, ubi* ATALONGUM *Presbyterum & Bernardum Diaconum quos secum adduxerat ordinaverit*. De ista Gertrudis historia alias. Atalongus cum pueros in studio litterarum erudiret, *cœperunt hi qui juniores erant Divino impulsi spiritu vociferari: Kilianus signa facit: de loco in quo indigne jacet tolli debet*. Id cum Atalongus nimis prohiberet ne a pueris frequentaretur, cæcitate percussus dicitur, postea vero ad Sanctorum tumulum sanatus: quod levandorum corporum occasio fuerit S. Burchardo, *qui Episcopalem Sedem Vuirziburg primus promeruit*. De Ecclesia Cathedrali per S. Burchardum erecta, necnon & de S. Burchardi ac S. Stephani nunc S. Jacobi Monasteriis in Vita ipsius S. Burchardi proximo Sæculo agemus.

CIRCA AN. 688

7. Januarii.

VITA S. TILLONIS MONACHI SOLLEMNIACENSIS IN LEMOVICIBUS,

Ex Lectionario Sollemniacensi eruta a nostro Laurentio Dumas.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Theau. Vita duplex. 1. Vitam S. TILLONIS *seu* THILLONIS * *edidit Johannes Bollandus ad diem 7. Januarii ex MS. cod. Claromarescano exceptam: nos aliam melioris (ut quidem videtur) notæ ex Lectionario Sollemniacensi exhibemus, transmissam a nostro Laurentio* Dumas, *cujus ope nonnulla hic illustramus.*

an Abbas? 2. *In Actis a Bollando editis S. Tillo dicitur a B. Eligio electus*, ut præesset Monachis Sollemniacensis Ecclesiæ. *Et tamen Sollemniacenses nostri Tillonem in Abbatum suorum catalogo non numerant. Certe in Martyrologio Ecclesiæ Sollemniacensis ante annos (sicuti ajunt) quingentos exarato, S. Tillo solo* Monachi *nomine exprimitur hoc modo:* 7. Idus Januarii S. TILLONIS Monachi & Confess. Sollemniacensis, cujus vita virtutibus & sanctitatis gloria illustris fuit. *In Vita hic a nobis vulgata, de ejus dignitate Abbatiali mentio fit nulla; neque de Monasterio tricenisve seu (ut alii legunt) trecentis Monachis apud* Brajacensem *seu* Brajectensem *eremum congregatis: quod num. 7. advertere licet.* ejus cultus. *Quamquam S. Tillo, teste Molano*, in Yseghem *Flandriæ vico* ubi Patronus colitur, pingitur ut Abbas cum pedo in sinistra manu, cum calice in dextera, ex quo, eo vivente, infirmi sanitatem potabant. Cur autem in Yseghem Patronus colatur, causam allegant, quod S. Eligius cum ad Flandros convertendos e Francia venit, eum servum suum comitem assumpsit, & ad Ieseghemenses ut eos in Fide Catholica instrueret destinavit. Yseghem *Flandriæ pagus est Comitatus titulo ornatus, Cortracum inter & Rossellariam. Porro apud Rossellariam seu Rollariam* festum S. Tillonis in parochia Gids celebratur, ubi ad memoriam ejus multa edita sunt miracula.

S. Bonito invisitur. 3. *S. Bonitus Arvernorum Episcopus in propriis Actis sæculo proximo referendis legitur convenisse* S. TILLONEM cognomento PAULUM, ut ab eo accepto consilio, voto compleret, quod mente conceperat, *scilicet de abdicando Episcopatu. Quæ res quandoquidem in utraque S. Tillonis Vita recitetur, hic in Actis S. Boniti supplenda est. Hinc etiam patet, S. Tillonem ad annum circa 690. pervenisse: siquidem S. Bonitus haud ante annum 685. assumptus est in regimen Ecclesiæ Arvernensis.*

* Solignac, Soloignac. 4. *De Sollemniacensis* * *Monasterii primordiis egimus in Observationibus præviis ad Vitam Sancti Remacli anno 664. Nuper in manus nostras venit exemplum chartæ Sancti Eligii de conditu ejusdem Cœnobii, cujus chartæ apices aliquot inferius in Appendice additionum referemus.*

Tillo Saxo, 1. BEATUS TILLO ex Saxonum prosapia originem ducens, parentibus non infimis, gentilitatis tamen errore implicatis, oriundus exstitit. Sed nobilitatem quam habuit ex genere, opitulante Christi gratia qui sibi eum in Ecclesia vas electionis futurum præsciebat, magis ac magis pie & juste vivendo nobilitans, bonorum incrementis operum sublimare studuit atque virtutum celsitudine.

Venumdatus in Galliam abducitur. 2. Tenerioris vero infantiæ annis decursis, cum puerilem attigisset ætatem, egregiisque moribus pollens bonæ indolis puer esse cœpisset, superna disponente providentia a parentibus patriaque sublatus ad illam partem Galliarum Rheno contiguam, quæ ab antiquis Belgica vocabatur, more S. Joseph ad venumdandum est deductus. O mira Domini pietas! mira clementia! qui cum sit misericors & multæ miserationis, suis famulis in medio tribulationum constitutis suum semper impendere consuevit auxilium. Ita namque eos expellendo revocat, dispergendo congregat, flagellando castigat, sicut ipse Dominus per Beatum Johannem in Apoca-
Apoc. 3. 19. lypsi dicit: *Ego quos amo, arguo & castigo;* & per Salomonem: *Aurum*
Eccli. 2. 5. *igne probatur, & viri receptibiles in camino tribulationum.* Quantum enim beatissimus puer a solo discedere videbatur proprio, tantum proculdubio merebatur fieri vicinior cœlo. Et sicut sanctus ille Joseph a fratribus Ismaelitis negotiatoribus venumdatus atque in Ægyptum ductus, totius dominium obtinuit regionis; sic nimirum Tillo sanctissimus omnem pene Galliam

Digitized by Google

CIRCA AN. 690

3. Januar.

liam sanctitatis lampade atque virtutum fulgore mirabiliter illustravit. Non enim tantum lumen recondendum erat sub modio, sed manifeste superponendum candelabro, ut lumen vitæ subministraret omnibus commorantibus in Dei domo. Sicut Salvator discipulis in Evangelio ait : *Non potest civitas abscondi supra montem ædificata : neque accendunt lucernam & ponunt eam in absconditio, sed super candelabrum ut luceat omnibus qui in domo sunt . Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona , & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est.*

Matt 5. 14. & 15. 16.

3. Illo igitur in tempore B. ELEGIUS Noviomagensi urbi postea ordinatus Episcopus, Aquitaniæ regione, Lemovicino videlicet territorio ortus & nutritus, faber aurifex peritissimus, atque in omni fabricandi arte doctissimus, ut pene nullus qui ei in ejusmodi scientia æquiparari posset reperiretur in toto orbe terrarum, in Regis Francorum Chlotharii palatio sic potentissimus habebatur, ut nullum idem Rex tam familiarem tamque carissimum (sicut in gestis * reperitur) inter cunctos Regni sui Proceres habere videretur. O vere sanctum & Deo dignum Elegium ! cui merito illud aptari queat, quod Patriarchæ Abrahæ a Domino dictum esse perhibetur : *Egredere de terra & cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi, ibique te faciam in gentem magnam.* Et illud sancti Jacob : *In baculo meo transivi Jordanem istum : & nunc cum duabus turmis regredior.* Qui enim solus & nudus ex Aquitaniæ finibus sub pauperis schemate processit, inter cervicosam Francorum gentem peregrinus & advena commanens, Pontificalibus infulis, Deo annuente, decorari promeruit. Erexit nempe Dominus egenum de pulvere, ut cum principibus sedere & solium gloriæ faceret tenere. Vere promissionis suæ Dominus non immemor, quod Discipulis verbis in sancto promiserat Evangelio, hoc manifestissime completum demonstrari dignatus est in Elegio, *Quicumque*, ait, *domum, vel fratres aut sorores, aut patrem aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros dimiserit pro nomine meo, centuplum accipiet in isto sæculo, & vitam hereditabit æternam in futuro.* Cum itaque, ut prædictum est, S. Elegius in Regis palatio specietenus deserviret, ita se Dei servitio idoneum mancipavit, ut adhuc in laicali habitu constitutus Pontificis gratiam obtineret : qui inter cetera bonorum operum insignia, quibus velut refulgens inter astra Lucifer mundo rutilabat, ita erat in eleemosynis largus, atque in redemptione captivorum profusus, ut ubicumque venumdandum aliquod comperisset mancipium, illuc sine aliqua dilatione occurreret concitus. Et sicut de navibus egrediebantur captivi ex Romanorum * & Maurorum sive Britannorum, & præcipue ex Saxonum gente adducti, qui in illis diebus a propriis sedibus avulsi velut alii pecudum greges ad distrahendum ducebantur sparsim, nunc quinquaginta, nunc ducentos simul, nunc trecentos, omnibus quæ habere poterat, usque ad amphibalum & cingulum aureum, quo laicus secundum morem adhuc utebatur palatii, quodque magis sit mirandum usque ad calceamenta, distractis, plenus pietate & misericordia redimebat. Creverat enim cum illo misericordia, unde illud propheticum semper in corde retinebat : *Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes ; dimitte eos qui confracti sunt liberos, & onera eorum disrumpe.*

S. Eligius commendatur.

* To. 4. Spicil. Acherii

Gen. 12. 1.

Gen. 32. 10.

Mat. 19. 29.

Captivis redimendis sua expendit.

* idest Gallorum.

Isai. 58 6.

4. Cum autem inter alios, quos liberaverat, captivos, Sanctus iste, de quo loquimur, in sortem ejus devenisset *, nescio quid vir altioris ingenii Divinum in eo considerans, præ omnibus vernaculis ac domesticis suis amoris sui privilegio mox decernit esse dignissimum. Susceptum siquidem B. Tillonem Elegius S. Remaclo Sollemniacensis Monasterii sui Abbati tradidit nutriendum atque litteris imbuendum. Quem vir sanctus, sicut in mandatis acceperat, cum omni diligentia sub pietatis studio enutrivit, sacris litteris erudivit, Evangelicis atque Apostolicis documentis roboravit ; ac postremum S. Eligio fabrili officio mancipandum delegavit. Qui sic tam sæcularibus, quam Divinis institutionibus decenter instruendum, artius sibi eum adnectendum

S. Tillo liberatur a S. Eligio.

* lege Vitam S. Eligii lib. 1. c. 10.

S. Remaclo traditur pietate & litteris imbuendus.

CIRCA ANN. 690

7. Januar.

Eligio aurifici famulatur.

dum dignum esse judicans, suis semper adspectibus adstare præcepit. Erat enim forma corporis egregius, statura procerus, adspectu decorus, incessu compositus, excellenti ingenio præditus, & omni morum honestate præclarus. Adsistebat itaque sedulus minister sancto indesinenter Elegio; &, velut alter Elisæus, Eliæ felix virtutum ejus heres & successor, Deo donante futurus, famulabatur obsequiis. Fabricabant ambo simul indesesse apertos præ ocellis semper codices habentes, geminum inde fructum capientes, ut videlicet manus usibus hominum, mentes vero usibus manciparentur Divinis.

Fit Monachus Sollemniaci.

5. Processu quidem temporis nolens Deus duo tam præclara in uno occulere loco luminaria, sed ad exemplum plurimorum manifesta fieri in Ecclesia, S. Elegius ad Pontificatus honorem suscipiendum eligitur, Beatus vero Tillo superni amoris igne succensus mundi naufragia fugiens, omnibusqne hujus vitæ illecebris postpositis post Christi vestigia nudus incedere cupiens, Sollemniacense Monasterium adiit: ibique coma deposita, ex permissione ejusdem S. Elegii, leve Christi jugum & onus ejus suave Monachus effectus suscepit. Est autem istud Cœnobium haud procul a Lemovicina urbe situm ad plagam meridianam, sex circiter distans millibus: quod B. Elegius Rege Dagoberto annuente (sicut antiqua ejusdem Monasterii Privilegia protestantur) scalam per quam uterque ad cœlum conscendere posset construxit, centumque quinquaginta Monachos sub Dei servitio vivere paratos ibidem e diversis regionibus aggregavit, Patre eis constituto B. Remaclo *a*, Tungrensi Ecclesiæ postea subrogato Episcopo. Sanctum ergo amorem tantamque devotionem erga illum locum habere visus est, ut quidquid haberet, seu a Rege vel Optimatibus Regni adquirere valeret, totum prædicto Monasterio larga manu dispensaret. Quo in loco sacræ Religionis observantia ita florebat, ut nullum in observatione Regulæ simile ei reperiretur Monasterium in tota Gallia. O vere præcelsum & illustre Sollemniacense Cœnobium tribus præclaris luminibus Elegio, scilicet, Remaclo atque Tillone mirifice decoratum!

Regulam SS. Columbani & Benedicti professus, virtutibus fulget.

6. Cum igitur ad istud Monasterium, ut dicere cœperamus, Tillo beatissimus devenisset, & ab Abbate & Fratribus summa cum gratulatione susceptus fuisset, tirocinio Christi insignitus ardentissimo amore, solum Christum desiderans, sub sanctorum Patrum COLUMBANI atque BENEDICTI Regula inter Fratres habitare cœpit. Quis ergo digne explicari valeat, quantum se devotum, quam humilem, quamque idoneum se in Dei rebus exhibuit? secundum illud Apostoli: In vigiliis, in jejuniis, in castitate & longanimitate, in frigore & nuditate, carnem suam semper in servitutem redigens, ne forte in aliquo reprobus inveniretur: dolens cum dolentibus, gaudensqne cum gaudentibus, amori Christi nihil existimans præponendum. Erat profusus in lacrymis, sedulus in vigiliis, in charitate perfectus in castitate præcipuus, in humilitate devotus, in conversatione sanctissimus, nulla mundi compede catenatus: in cibo & potu parcus, in adversis & prosperis cœlo semper intentus. Compulsusque a S. Elegio sacrosanctum suscipere Sacerdotium, immolabat jugiter in suæ mentis sacrario acceptabile Deo sacrificium.

2. Cor. 11. 27.

Sacerdotio initiatur.

Honoris impatiens, clam in eremum fugit.

7. Cum igitur his & hujusmodi bonorum operum provectibus non mediocriter in Monasterio vernaret, ac quæ retro sunt oblivifcens, in anteriora se extendens, de virtute in virtutem adscendendo cotidie proficeret; videns Pater Monasterii & Fratres tantam ejus sanctitatem & animi devotionem, cœperunt eum omnes cum summo studio venerari, & miris attollere præconiis. Qui videns tantum sibi honorem contra suam voluntatem ab omnibus impendi, metuens ne temporali laude illectus, a Christi gratia decideret, illud in mente revolvens, *Qui hominibus placent confusi sunt, quoniam Deus sprevit eos*. Et illud

Psal. 13. 7.

a An Remaclus primus fuit Abbas Sollemniacensis? certe in ejus actis Sollemniaci sub Abbate institutus dicitur: attamen ex Charta S. Eligii primus fuisse videtur.

lud Apoſtoli; *Si hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem*, exceſſu *a* S. Eligii CIRCA AN.
inſtitutoris ſui comperto, clandeſtino diſceſſu Monaſterium deſeruit. Et quia 690
ex quo ſacræ Religionis habitum ſuſceperat, pro lege egerat ut nulli urbi ac- 7. Januarii.
cederet, nullum unquam caſtellum intraret, recogitabat enim in ſemetipſo NOTA.
neminem poſſe intereſſe choris Angelotum, qui ſæpius frequentare vellet conventicula populorum; per invia & deſerta loca aberrans, tandem auſpice Chriſto ad Avernum devenit territorium. Cumque per viam ſolitudinis incedens & omnia perluſtrans, locum in quo anachoreticam vitam ducere poſſet ſagax indagator perquireret, inter ſecretos aſperoſque montes, quo vix reptando manibus genibuſque poſſet adſcendi, tandem contemplatus eſt locum valde remotum, arboribus pomiferis atque irriguis aquis de ſupercilio collis irruentibus nimis amœnum, ſub ſpeculativa vita vivere cupienti ſatis aptiſſimum, qui pro ſui amœnitate novum hoſpitem invitabat ad habitandum. Cingebatur ſiquidem celſis & præciſis rupibus *b* & pene uſque ad cœlum pertingentibus, variis arborum generibus undique circumſeptus. Juxta quem fons emanabat ſplendidiſſimus, ſervo quippe Dei valde neceſſarius. Hunc locum, ut credimus, Dei providentia militi ſuo præparaverat ita gratiſſimum. Huic loco ſe inferens Confeſſor glorioſiſſimus, vitam agere theoricam eſt aggreſſus, ibique in jejuniis, & vigiliis, & orationibus Deo deſerviens, per longum temporis habitavit ſpatium, nulli mortalium agnitus.

8. Non repentina converſatione novitius, ſed ſecundum edictum B. BENE- Illic pie vivit & auſtere
DICTI & Sanctorum Patrum, diuturna Monaſterii probatione, velut autum
igne examinatum, ex fraterna acie contra diaboli tentamenta pugnare bene S. Bened.
edoctus, ſpiritualibus armis diligenter inſtructus, ad ſingulare eremi certamen Reg. c. 1.
Deo adjuvante proceſſit pugnaturus. Jugis ei erat contra dæmonum inſidias pugna, crebra certamina, de quibus viriliter ſe agens longis jejuniis, & orationibus continuis, atque dura corporis maceratione, tamquam fortis athleta clariſſimos reportabat triumphos. Pugnabat ore non gladio, oratione non ferro; viſus hominum fugiens, ſolis interni Inſpectoris obtutibus placere quærens, ſemper illud Davidicum in corde decantans: *Quis dabit mihi pennas ſi-*
cut columbæ & volabo & requieſcam? Ecce elongavi fugiens & manſi in ſolitudine; Pſal. 54. 7.
&, *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontem aquarum, ita deſiderat anima mea* Pſal. 41. 2.
ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei? Talem quippe virum Jeremias Propheta deſcribit dicens:
Beatus homo cum portaverit jugum ab adoleſcentia ſua: ſedebit ſolus & tacebit, quia
elevavit ſe ſuper ſe; Et alibi: *A facie manus tuæ ſolus ſedebam: quoniam amaritu-* Thre. 3.27.
*dine * repleſti me.* Eratque ei ſolitudo quaſi paradiſus, & habitationem eremi
pro ſummis ducebat deliciis, modico terræ contentus ſpatio, ut cœleſtibus * al. com-
Angelorum choris intereſſe poſſet in cœlo: adimebat ſibi ſatietatem cibi & minatione
potus, ut cœleſti pane, qui de cœlo deſcendit & dat vitam mundo, plenius refici mereretur. Sed mens cœleſti vitæ deſiderio ſemper ſuſpenſa, ſupernæ gratiæ pinguedine uberius ſaginata, terrenarum eſuriem epularum parvipendens, magis ac magis confortabatur in Chriſto. Erat namque ei cibus perexiguus, poma cruda ſive radices herbarum, quæ tamen nunc bis, nunc etiam ſemel in hebdomada, numquam tamen præ die Dominica & ſollemnioribus feſtis niſi poſt veſperum ſumebantur. Potus ejus aquæ liquor, ita tamen ut ſemper eſſet ſitibunda potatio; indumentum ejus valde erat viliſſimum, ſola tunica videlicet atque cuculla: & intrinſecus ad carnem cilicium, quod tamdiu donec præ nimia vetuſtate conſumptum nulli uſui aptum eſſet, portabat.

Si ve-

a Si Eligius annis novemdecim Eccleſiæ Noviomagenſi præfuit, ejus obitus anno 659. collocandus eſt, Tillonis ſeceſſus anno inſequenti: nam Eligius anno tertio Chlodovei ordinatus eſt Epiſcopus.

b Hic deſcribitur eremus Brejacum ſeu Brajecte, vulgo *Brajac* appellatus, haud procul ab oppido Mauriaco ſitus, ubi etiamnunc inter prærupros montium ſcopulos ſemirutum cernitur S. Tillonis *Eremitorium*, & Cœnobium Virginum Benedictinarum SS Coſmæ & Damiano nuncupatum. In Vita a Bollando edita dicitur S. Tillo condidiſſe *Cœnobium Braggelle*, *& plures ex diverſis provinciis uſque ad tricenum numerum* (alii legunt trecentenum) *Monachos congregaſſe*. Quod parum veriſimile videtur. Porro vir ſanctus priuſquam Brejacenſem ſeceſſum peteret, incoluiſſe fertur ſolitudinem Nodenſem, *de Nodo*, prope Exmonaſterium oppidum ad Vigennam fluvium, eo in loco ubi hactenus exiſtit Oratorium S. Tilloni ſacrum cum adjuncto fonte, a Fidelibus voti cauſa frequentatum.

CIRCA AN. 690 7. Januarii. Si vero somnus aliquando ingrueret, & lassitudine cogente natura posceret, ut aliquantulum quieti indulsisset, membra confecta jejuniis, prostrata nuda humo uno tantummodo subjecto cilicio collocabat. Neque enim mens sancta solo Christi desiderio exæstuans, longum inter cruciatus & dura tormenta capere poterat somnum. Et si aliquando dormiebat, hoc semper habebat in mente: *Ego dormio & cor meum vigilat*. Laborabat manibus suis secundum Ægyptiorum morem Monachorum operando terram, sciens quod otiositas & insolentia semper inimica sunt animæ: & quod Apostolus dicit: *Qui non laborat, non manducet*. Et, *quia labores manuum tuarum manducabis: beatus es, & bene tibi erit*.

Cant. 5. 2. S. Bened. Reg. c. 48. 2. Thess. 3. 10. Psal. 127. 2.

Paulus quare vocari voluerit. 9. Talibus ergo studiis occupatus cum Angelicam remotus ab hominum conversatione vitam ageret, emenso longioris temporis spatio compertum est, quod in tali loco Dei famulus habitaret, cœpitque ab hominibus regionis illius frequentari, & quoniam quantum in ipso fuit semper latere studuit & occulte vivere, ex industria nomen suum celaverat, & pro sua simplicitate (erat enim multum simplex) Paulus ab omnibus vocabatur. Habebat namque columbinam simplicitatem, serpentis tamen astutiam mire callebat; itaut simplicitatem columbæ in illo astutia serpentis accenderet, & calliditatem serpentis columbæ mansuetudo temperaret. Nam astutia sine simplicitate fraudulentia vocatur, & simplicitas nisi astuta fuerit, ignavia deputatur.

Ad se confluentes salutaribus monitis instruit. 10. Crescebat in eo cotidie famulatrix opinio virtutum, & fama volitante, gratia meritorum ejus per omnem Arvernorum populum percurrebat, veniebantque ad eum ex tota illa regione viri ac mulieres simul cum pueris, nobiles & ignobiles, pauperes & divites, verbum vitæ ab ipso audire cupientes, & orationibus ejus cum magna aviditate animas suas commendantes. Persistebat itaque in solitudine vir Deo plenus, & ad instar Johannis Baptistæ turmis ad se confluentibus salutaria monita prædicans, viam per quam ad cœlestem patriam incederent, verbo & exemplo demonstrabat. Sermo ejus mellifluus sufficienti erat sale conditus, gratiam præstans audientibus. Erat namque in doctrina præclarus, in sermone paratus, in locutione cautus, in differendis Scripturis subtilissimus, dicebatque populis ad se venientibus: Quod dico, Fratres, aure intenta percipite, & sedule in corde recogitate Deum Patrem, & Filium ejus Dominum JESUM-CHRISTUM, qui pro nobis dedit pretiosum sanguinem suum, toto animo & tota mente diligite: corda vestra a pravis & immundis cogitationibus munda servate, carnem ab omni immunditia impollutam custodire curate, charitatem fraternitatis ininvicem tenete; ea quæ in mundo sunt nolite diligere. Nolite attendere quid habetis, sed quid estis. Vultis audire quid estis? Propheta indicat dicens: *Omnis caro fœnum & omnis gloria ejus quasi flos fœni*. Vita præsens quam sit brevis perpendite, diem judicii semper metuentes præ oculis habete, peccata vestra eleemosynis ac bonis operibus, dum vacat, redimite. Talia ejus erant colloquia, talia monita; talibus semper exhortationibus populum ad se venientem ad exercenda Christi præcepta incitabat. Turpis sermo vel otiosus ex illius ore numquam procedebat, numquam in ore ejus, nisi Christus, nisi pax, nisi misericordia inerat.

Ejus exhortationes. Isa. 40. 6.

Miraculis claret. 11. Refulgebat etiam plurimis miraculorum signis, præstabat cæcis visum, claudis gressum, surdis auditum; paralyticos curabat, varios morbos oratione pellebat, dæmones ex obsessis corporibus effugabat. Numquam tamen pro his virtutum signis ad temporalem se extulit gloriam, non a se sed a Domino talem posse præstare medicinam; illud metuens quod de quibusdam in judicium venientibus, & inani miraculorum suorum ostentatione gloriantibus in Evangelio Veritas dicit: *Multi in illa die venient dicentes; Domine nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo multas virtutes fecimus, & tunc confitebor illis; discedite a me operarii iniquitatis, nescio vos unde sitis*.

Matt. 7. 22.

12. Cum

12. Cum autem gloriosissimus Christi Confessor post longos & diutinos agones senilem agens ætatem, ultimam vitæ præsentis cœpisset attingere metam; & tempus adesset, quo velut emeritus miles de tabernaculo carnis egrediens multos & præclarissimos de hoste referendo triumphos, donativum Regis cœlestis percepturus ad supernam patriam adveniret; præsciens diem adesse sibi supremam, convocatis ad se carissimis Fratribus suis Sollemniacensis Monasterii Monachis, indicavit eis dissolutionem imminere sui corporis, dicens: Audite, Fratres & Domini mei, quæ dico, Domino revelante, tempus resolutionis meæ instare cognovi, commendo exitum meum orationibus vestris. Quo audito Fratres præ nimio dolore a fletu abstinere se minime valentes, lacrymabili voce dixerunt: Cur nos Pater gloriosissime tam cito deseris, quos tuam absentiam ferre minime posse cognoscis, cum tua præmia dilatione numquam sunt minoranda, sed magis ac magis crescant ad gloriam protelata? Noli Pater sancte, noli nos orbatos relinquere, sed adhue quantulumcumque tua sacra patientia consolando nos protege. Cum autem hæc & alia multa inter singultus & amaras lacrymas deflentes dicerent, vir sanctus dixit ad eos: Non decet, Fratres, non decet vos de morte mea contristari, sed potius gaudere, cum sciatis me non ad peregrinationem sed ad patriam diu desideratam tendere. *Scio enim cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum servare in illum diem justus judex*. Hoc est, Fratres, quod semper optavi, quod desideravi, quod votis omnibus exquisivi; mihi enim vivere Christus est & mori lucrum. Observavi enim primam & secundam & tertiam vigiliam, & ideo spero me in æterna beatitudine percipere a Domino perpetuæ gloriæ coronam.

CIRCA AN. 690

7. Januarii.

Obitum suum prædicit.

2.Cor.1.12.

13. Et cum hæc dixisset non post multum levissima febre corripitur; cumque vehementer corpus illius tædio afficeretur, mens tamen sancta semper paradiso intenta numquam a Dei opere cessabat. Dies autem S. Epiphaniæ aderat tempore illo, quæ sancto viro ad æternam vitam migraturo congruere videbatur merito. Epiphania vero apparitio, vel interpreratur manifestatio: sic nimirum quod vir sanctus antea oculis fidei per speculum & in ænigmate speculari consueverat, amodo jam revelata facie absque ullo carnis obstaculo ipsa jam specie visurus erat. Cum autem languor vehementius ingravesceret, vocato ad se quodam puero præcepit ei dicens hoc modo: Perge, fili mi, ad urbem Lemovicum cum omni festinatione, & dic Pastori Ecclesiæ, ut huc veniat crastina die, & animam meam Deo commendet sua oratione, & corpusculum tradat sepulturæ. Et cum hoc dixisset, sacramentis Corporis & Sanguinis Domini susceptis, signo sanctæ Crucis se munivit, & sic adstantibus Fratribus & lugentibus inter verba orationis ultimum spiritum exalavit.

Febre correptus moritur.

14. Puer quippe ut vir Dei dixerat jussa complens, & ad urbem perveniens, ERMENUM Episcopum in gravi languore reperit jacentem, itaut neque stare, nec sedere, vel etiam se erigere, sed neque ad aliud latus poterat declinare. Sed mox ubi hoc quod vir Dei mandaverat audivit, ministris suis ut se erigerent præcepit: confestimque meritis B. Tillonis repentinam sanitatem a Domino accepisse se sentiens, de lectulo surrexit, & sicut ei mandatum fuerat, non equitando præ nimia devotione, sed propriis pedibus ambulando ad virum Dei pervenit: complensque sicut consuetudo exposcit funeris officium, ipse feretrum cum Monachis qui ibi aderant usque ad locum sepulcri gestavit, & sacrum corpus propriis manibus sepulturæ tradidit, sicque pro recuperata sanitate laudans & benedicens Dominum, ad propriam Sedem sanus rediit: transactoque parvo temporis spatio cryptam ex auro & argento & lapidibus pretiosis super ejus tumbam fieri præcepit.

Ab Hermeno Episcopo a se sanato sepelitur.

15. Sunt & alia multa quæ per servum suum Dominus operatus est miracula, sed vetustate subripiente oblivioni sunt tradita. Sed cur quæratur quis iste Sanctus fuerit, quid fecerit, vel qualiter vixerit, cum ad sacrum ejus tumulum tanta cotidie Dominus ostendere dignetur mirabilia? Ibi enim reci-

sanctus vir benedixit vasculum, atque a Monasterio discessit. Facto autem die altero, fortuitu minister ingressus cellarium, invenit tonnam quæ pridie vacua remanserat, usque ad os vino repletam. *Cetera desunt*. CIRC AN. 690 7. Januarij.

DE CELLA, RELIQUIIS, ET INVOCATIONE S. TILLONIS.

1. N*Ullum exstat vestigium istius cellæ, quæ juxta vicum Vicanum, vulgo* le Vigen, *uno lapide a Monasterio Sollemniaco, sita fuisse videtur. Hinc apparet S. Tillonem non in Braicciensi eremo, sed in cella Sollemniaco proxima decessisse. Apud Bollandum legitur revertisse Sollemniacum eo tempore, quo Monasterio* præerat venerabilis Abba CHILDOMARUS. *Tilla perstitit in Monasterio usque ad regimen* GODSBERTI *seu Gundeberti, cujus nutu in privatam cellulam se recepit. Sepultus fuit ab* HERMENO *Pontifice Lemovicino in Ecclesia Sollemniacensi, ubi in crypta subterranea ejus tumulus hodie quoque visitur.*

2. *Reliquias sancti viri possederunt Monachi Sollemniacenses ad sæculum proxime elapsum: cujus rei fidem facit charta quædam incanditis verbis scripta anno 602. in hunc modum:* A Verbo Domini mille quingentum ac duo pleni fluxerunt anni, ultimo nempe. Julii Dudum aurata TILLONIS pignora sacra: sed per Anglica olim certamina pisca, inculta diu steterant: per hos tunc qui aderant Abbatem & Monachos quos vocant Sollemniacos, sportella de veteri, sollemnitate mirabili gloriose sunt translata, sæpiusque venerata. Non tamen ex proprio crypta per hus est reformata: tota nam materies ab his est in sacrario reperta. Tanti eja largitoris nomen cujus ignoramus, o Tillo felix, animam tibi nunc commendamus. Aerem salubrem, imbrisqua temperiem, & pacam & gloriam exoramus.

3. *Discimus ex alio etiam instrumento vetustiore, S. Tillonis patrocinium antiquitus implorari solitum ad imbrem obtinendum. Nam* anno ab Inc. Domini 1067. die tertia mensis Septemb. festivitate S. Remacli erat tam magna siccitas caloris aquæ defectu & pluviæ, quod herbæ, homines, *&c.* moriebantur. Quibus visis Ecclesia & plebs Sollemniacensis vovit & ordinavit ad honorem Dei, B. MARIAE, & omnium Sanctorum & præcipua ad honorem beatissimi Conf. TILLONIS, cujus corpus in præsenti requiescit Ecclesia, cum omni devotione & reverentia portari Vicanum corpus B. Tillonis, UT CONSUSTUM SET FIERI IN TALE NECESSITATE, cum processione. Et hoc facto, & dicto corpore reposito in proprio loco, eadem hura & momento pluvia in tam magna abundantia, & largitate cecidit, ut & arbores vixerint, *&c. Quod etiam frequentibus posthac experimentis, recens anno 1636. comprobatum est. Præterea adversus infantium infirmitatem ac defectus populares interpellant S. Tillonem, cujus Reliquiæ crematæ a Calvinistis fuisse existimantur, præter ossa quædam semustulata, quæ Sollemniacenses nostri cum sacris ejus cineribus adservant.*

VITA S. BENEDICTI BISCOPI

ABBATIS VUIREMUTHENSIS PRIMI.

Et successorum ejus SIGFRIDI, CEOLFRIDI, & HUVETBERTI.

Scripta duobus libris a Venerabili BEDA Biscopi discipulo.

Ex Martyrol. Bened. Anglic. & Jacobi Waræi editione.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

1. Venerabilis BEDA *in Epitome Hist. Angl. ubi indicem suorum operum texit, mentionem facit historiæ Abbatum Monasterii sui his verbis:* Historiam Abbatum Monasterii hujus in quo supernæ pietati deservire gaudeo, BENEDICTI, CEOLFRIDI, (*adde* SIGFRIDI) & Huvetberthi in libellis duobus scripsi. *Hanc historiam in duo fragmenta divulsam anno 1625. ediderat Eduardus* Maihevv *Monachus Vvestmonasteriensis in Martyrologio Benedictino-Anglicano, partim quidem* in Tabula 2. Addendorum, *partim ad 25. Septembris: quam editionem quum ignoraret Iacobus Vvaræus Eques Auratus, aliam anno 1664. aggressus est Dublinienfibus typis, eamdemque Ludovicus* Billame *Bibliopola Parisiis biennio post recensuit. Illam ipsam historiam prædictorum Abbatum gesta continentem hic repræsentamus continua serie, tum quia Auctoris integrum opus exhibere satius visum est, tum quia permistam de eorumdem Abbatum factis narrationem dividere non licuit. An etiam Beda Sermonem de S. Biscopo composuerit postea inquirendum.* Beda hujus historiæ Auctor.

2. *Quanta sit Bedæ auctoritas, nemo nescit. Hic tamen eo potiorem meretur fidem, quod de rebus sibi notis ac perspectis scribit. Quippe* BEDA Dei famulus & Presbyter Monasterii beatorum Apostolorum Petri quod est apud Vvirimudam & Ingitunm *fuit:* qui natus in territorio ejusdem Monasterii, cum esset annorum septem, cura propinquorum datus est educandus reverendissimo Abbati BENEDICTO, ac deinde CEOLFRIDO, cunctumque ex eo tempus vitæ in ejusdem Monasterii habitatione peregit, *ut ipse de seipso loco citato testatur.* Ejus fides.

AN CHR. 690

12. Januar.

Monasteria S. Petri & S. Pauli.

3. *Monasterium S. Petri ad Viri fluminis ostia (unde* Vviremutheose *dictum) quinto fere milliari distabat a Cœnobio S. Pauli sito ad Tinam fluvium, in territorio Girvuensi, vulgo* Jarrovv, *ex quo* Girvoense *S. Pauli Monasterium dictum est. Vtrumque condidit Biscopus, ac eidem Abbati iisdemque Institutis subesse voluit. Quod in causa fuit, ut nonnumquam apud Bedam aliosque Auctores, quasi unius Monasterii vocabulo censeretur. Girvuense incoluit Beda, a Danis postea semel atque iterum destructum.*

Benedicti nomen ac cognomen.

4. S. Benedicti Biscopi *nomen ac cognomen varii varie efferunt. Venerabilis Beda Bi*scopum cognomento Benedictum *appellat, tum in subjecta historia, tum in Hist. Angl. lib. 4. cap. 18. & lib. 5. cap. 20. At Florentius Vuigorniensis ac recentiores passim,* Benedictum Biscopium *vocant.* Cognomentum *usurpare videtur Beda pro nomine altero seu voce cognomini & promiscua: quo sensu nonnumquam apud Auctores mediæ ætatis usurpatum advertimus. Binominis ergo erat Biscopus, nos tamen pro more usitato* Benedictum Biscopum *ubique exprimemus.*

Scripta ejus.

5. *Benedictus quædam scripsisse dicitur apud Pitseum,* Exhortationum ad Monachos librum 1. De suo Privilegio lib. 1. De celebratione festorum totius anni lib. 1. & alia: *de quibus nihil pronunciandum occurrit. Sunt qui ei tribuant librum* de Concordia Regularum, *quem constat esse alterius Benedicti Anianæ Abbatis. Menardus noster in Præfatione de Auctoribus Regularum quæ in Concordia citantur, suspicatur* Regulam Magistri *a Benedicto Biscopo scriptam fuisse. Verum potius Auctori Gallo tribuenda videtur: qua de re alias.*

Memoria in sacris fastis.

6. *S. Benedicti Biscopi mentio nulla reperitur in antiquis Bedæ aliorumque Martyrologiis: ex quo suboriri dubium possit, an homilia de hoc Sancto vulgata nomine Bedæ, genuina sit an alteri adscribenda. Quidquid sit, sine dubio composita est a quodam Monacho, qui ipsius Biscopi discipulos viderat, uti ex contextu apparet: ac proinde certum est, festum ejus diem*

Translatio.

antiquitus fuisse celebratum. Hujus ergo corpus, *inquit Vuillelmus Malmesburiæ Monachus, in lib. 4. de Pontif. Angl.* magno coemptum pretio Adelvuoldus (*Vuintoniensis Episcopus mortuus anno 984.*) Thorneiam advexit, & obscurioribus Sanctis luciflluum jubar invexit. *Porro Monasterium Thorneiense haud procul ab Eliensi urbe Comitatus Cantabrigiensis distabat.*

Regula ab eo servata.

7. *De Regula per Biscopum in Monasteriis suis instituta in Præfatione sæculi 1. Bened. §. 8. disseruimus. Quippe* Regulam Magni quondam Abbatis Benedicti *Biscopum & Ceolfridum discipulis suis commendasse, auctor est Beda in historia sequenti. Et in Monasterium Vviremuthensi erat* Ecclesia B. Patris Benedicti, *infra lib. 2. num. 19. Quinetiam Albinus Flaccus Alcuinus egregium huic rei testimonium nobis suppeditat in Epist.* 49. ad Vviremuthensis & Gyrvensis Ecclesiæ Fratres *his verbis*: Regularis vitæ observationem quam statuerunt vobis sanctissimi Patres BENEDICTUS scilicet & CEOLFRIDUS, diligentissime custodite. *Quam vero Regulam; exponit idem Auctor paullo infra*: Regula S. BENEDICTI in conventu Fratrum propria exponatur lingua, ut intelligi possit ab omnibus. *Hæc lectoribus æquis sufficere credimus.*

LIBER PRIMUS.

1. RELigiosus Christi famulus BISCOPUS cognomento BENEDICTUS, adspirante superna gratia Monasterium construxit in honorem beatissimi Apostolorum Principis Petri, juxta ostium fluminis Vviri ad Aquilonem, juvante se ac terram tribuente venerabili ac piissimo gentis illius Rege ECGFRIDO: idemque Monasterium annis sedecim, inter innumeros vel itinerum vel infirmitatum labores, eadem qua construxerat religione sedulus rexit. Qui ut beati Gregorii Papæ verbis, quibus cognominis ejus Abbatis vitam glorificat, utar, fuit vir vitæ venerabilis, gratia Benedictus & nomine, ab ipso pueritiæ suæ tempore cor gerens senile, ætatem quippe moribus transiliens, nulli animum voluptati dedit. Nobili quidem stirpe gentis Anglorum progenitus, sed non minori nobilitate mentis ad promerenda semper Angelorum consortia suspensus. Denique cum esset minister OSVVII Regis & possessionem terræ suo gradui competentem illo donante perciperet, annos natus circiter viginti & quinque, fastidivit possessionem caducam, ut adquirere posset æternam: despexit militiam cum corruptibili donativo terrestrem, ut vero Regi militaret, Regnum in superna civitate mereretur habere perpetuum: reliquit domum, cognatos & patriam propter Christum & propter Evangelium, ut centuplum acciperet, & vitam æternam possideret: respuit nuptiis servire carnalibus, ut sequi valeret Agnum virginitatis gloria candidum in regnis cœlestibus: abnuit liberos carne procreare mortales, prædestinatus a Christo ad educandos eis spirituali doctrina filios, cœlesti in vita perennes.

Greg. lib. 2. Dialog. cap. 1.

Benedictus nobilis, Osvvii Regis minister, mundo nuntium remittit.

2. Di-

Digitized by Google

AN. CHR. 690
12. Januar.

2. Dimissa ergo patria Romam adiit *a*, beatorum Apostolorum (quorum desiderio semper ardere consueverat) & loca corporum corporaliter visere atque adorare curavit. Ad patriam mox reversus, studiosus ea quæ vidit Ecclesiasticæ vitæ instituta, diligere, venerari, & quibus potuit prædicare non desiit. Quo tempore ALCHFRIDUS supradicti Regis Osvvii filius & ipse propter adoranda Apostolorum limina Romam venire disponens, comitem eum ejusdem itineris accepit. Quem cum pater suus ab intentione memorati itineris revocaret, atque in patria ac Regno suo faceret residere, nihilominus ipse, ut bonæ indolis adolescens, cœptum confestim explens iter, summa sub festinatione Romam rediit, tempore superbeatæ memoriæ VITALIANI Papæ: & non pauca scientiæ salutaris quemadmodum & prius hausta dulcedine, post menses aliquot inde digrediens ad Insulam Lirinensem, ibidem se Monachorum cœtui tradidit, tonsuram accepit, & disciplinam regularem Monachi voto insignitus debita cum solicitudine servavit: ubi per biennium, idonea Monasticæ conversationis doctrina institutus, rursus beati Petri Apostolorum principis amore devictus, sacratam ejus corpore civitatem repetere statuit.

Romam semel ac iterum peregrinatur.

Apud Lerinum biennio commoratus.

3. Nec post longum, adveniente nave mercatoria, desiderio satisfecit. Eo autem tempore miserat ECGBERTUS Cantuariorum Rex de Britannia electum ad Episcopatus officium virum nomine WIGHARDUM, qui a Romanis B. Gregorii Papæ discipulis in Cantia fuerat omni Ecclesiastica institutione sufficienter edoctus: cupiens eum sibi Romæ ordinari Episcopum, quatinus suæ gentis & linguæ habens Antistitem, tanto perfectius cum subjectis sibi populis vel verbis imbueret Fidei vel mysteriis, quanto hæc nempe non per interpretem, sed per cogniti & contribulis viri linguam simul manumque susciperet. Qui videlicet Wighardus Romam veniens, cum cunctis qui secum venere comitibus, antequam gradum Pontificatus perciperet, morbo ingruente defunctus est. At vero Papa Apostolicus ne legatariis obeuntibus legatio religiosa fidelium fructu competente careret, inito consilio elegit de suis quem Britannias Archiepiscopum mitteret; THEODORUM videlicet sæculari simul & Ecclesiastica Philosophia præditum virum, & hoc in utraque lingua, Græca scilicet, & Latina, & dato ei collega & consiliatore viro æque strenuissimo ac prudentissimo HADRIANO Abbate: & quia venerabilem BENEDICTUM sapientem, industrium, religiosum ac nobilem virum fore conspexit, huic ordinatum cum suis omnibus commendavit Episcopum, præcepitque ut relicta peregrinatione quam pro Christo susceperat, commodi altioris intuitu patriam reversus, doctorem ei veritatis quem sedulo quæsierat adduceret, cui vel illo pergenti vel ibidem docenti, pariter interpres existere posset & ductor. Fecit ut jusserat: venerunt Cantiam, gratissime sunt suscepti: Theodorus sedem Episcopatus conscendit, Benedictus suscepit Monasterium B. Petri Apostoli ad regendum, cujus postea præfatus Hadrianus factus est Abbas.

Romam tertio profectus, Theodorum & Hadrianum in Britanniam Papæ jussu deducit.

Cantuariense Monasterium suburbanum annis duobus regit.

4. Quod ubi duobus annis Monasterium rexit, tertium *b* de Britannia Romam iter arripiens solita prosperitate complevit, librosque omnis Divinæ eruditionis non paucos vel placito pretio emptos, vel amicorum dono largitos retulit. Rediens autem ubi Viennam pervenit, empticios sibi quos apud amicos commendaverat recepit. At ingressus Britanniam, ad Regem Occidentalium Saxonum nomine COYNVVALH conferendum putavit, cujus & ante non semel amicitiis usus, & beneficiis erat adjutus. Sed ipso eodem tempore immatura morte prærepto, tandem ad patriam gentem, solumque in quo natus est pedem convertens, ECGFRIDUM Transhumbranæ regionis Regem adiit: cuncta quæ egisset ex quo patriam adolescens deseruit replicavit, quo religionis desiderio arderet non celavit, quid Ecclesiasticæ, quid Monasticæ institutionis Romæ vel cir-

Romam quarto petit.

a Vvilfridum itineris socium habuit testante Beda in libr. 5. Hist. cap. 20. Id itineris suscepit Vvilfridus aut vivente Honorio Archiepiscopo Cantuariensi, aut certe paullo post ejus obitum, ex eodem loco & auctore, qui in lib. 3. cap. 20. Honorii mortem anno ab Inc. Domin. sexcentesimo quinquagesimo-tertio illigat. Secundam peregrinationem aggressus est Biscopus *tempore* VITALIANI *Papa*, cujus Pontificatus initium anno 658. statuere necesse est. Vvartous male legit, *tempore cujus supra B. mem. Vitaliani Papa*.

b Tertia quidem fuit Benedicti e Britannia peregrinatio Romana, at quarta in summa, siquidem in secunda e Britannia discessione bis Romam petiit, antequam in patriam remearet. Ergo sequentem ejus profectionem *quartam e Britannia* dictam a Beda, quintam absolute interpretare.

AN. CHR. 690 12. Januar.

Reversus Ecgfrida Rege juvante, Vviremuthense Monasterium condit anno 674. Operariis e Gallia accitis Ecclesiam Romano more ædificat.

cumquaque didicisset, quot Divina volumina, quantas beatorum Apostolorum sive Martyrum Christi Reliquias attulit patefecit, tantamque apud Regem gratiam familiaritatis invenit, ut confestim ei terram septuaginta familiarum de suo largitus, Monasterium inibi primo Pastori Ecclesiæ facere præcipetet. Quod factum est, sicut & in proœmio memini, ad ostium fluminis Vviri ad Aquilonem, anno ab Incarnatione Domini sexcentesimo septuagesimo-quarto, Indictione secunda, anno autem quarto Imperii ECGFRIDI Regis.

5. Nec plusquam unius anni spatio post fundatum Monasterium interjecto, Benedictus Oceano transmisso Gallias petens, cæmentarios qui lapideam *a* sibi Ecclesiam juxta Romanorum quem semper amabat morem facerent, postulavit, accepit, attulit. Et tantum in operando studium præ amore B. Petri in cujus honorem faciebat exhibuit, ut inter unius anni circulum ex quo fundamenta sunt jacta, culminibus superpositis, Missarum inibi solemnia celebrari videres. Proximante ad profectum opere, misit legatarios Galliam, qui vitri factores, artifices videlicet Britanniis eatenus incognitos, ad cancellandas Ecclesiæ, porticuumque & cœnaculorum ejus fenestras adducerent. Factumque est, & venerunt: oec solum postulatum opus compleverunt, sed & Anglorum ex eo gentem hujusmodi artificium nosse ac discere fecerunt. Artificium nimirum vel limpidis Ecclesiæ claustris, vel vasorum multifariis usibus non ignobiliter aptum: sed & cuncta quæ ad altaris & Ecclesiæ ministerium competebant, vasa scilicet vel vestimenta, qui domi invenire non potuit, de transmarinis regionibus advectare religiosus emptor curabat.

Romam quinto profectus, varia inde adducit ad Templi cultum.

6. Et ut ea quoque quæ nec in Gallia quidem reperiri valebant, Romanis e finibus Ecclesiæ suæ provisor impiger ornamenta ut munimenta conferret; quarta illa post compositum juxta regulam Monasterium profectione completa, multipliciore quam prius spiritualium mercium fœnore cumulatus rediit. Primo quod innumerabilem librorum omnis generis copiam apportavit: Secundo quod Reliquiarum Beatorum Apostolorum Martyrumque Christi abundantem gratiam multis Anglorum Ecclesiis profuturam advexit: Tertio quod ordinem cantandi, psallendi atque in Ecclesia ministrandi juxta morem Romanæ institutionis suo Monasterio contradidit, postulato videlicet atque accepto ab AGATHONE Papa, Archicantore Ecclesiæ B. Apostoli Petri, & Abbate Monasterii B. Martini JOHANNE *b*, quem sui futurum Magistrum Monasterii Britannias, Romanum Anglis adduceret. Qui illo perveniens, non solum viva voce quæ Romæ didicit Ecclesiastica discentibus tradidit; sed & non pauca etiam litteris mandata reliquit, quæ hactenus in ejusdem Monasterii Bibliotheca memoriæ gratia servantur. Quartum Benedictus non vile munus attulit, Epistolam Privilegii a venerabili Papa Agathone cum licentia, consensu, desiderio, & hortatu Ecgfridi Regis acceptam, qua Monasterium quod fecit, ab omni prorsus extriofeca irruptione tutum perpetuo redderetur ac liberum. Quintum, picturas imaginum Sanctarum quas ad ornandam Ecclesiam B. Petri Apostoli quam construxerat detulit, imaginem videlicet beatæ Dei Genitricis semperque Virginis MARIÆ simul & duodecim Apostolorum, quibus mediam & ejusdem Ecclesiæ testudinem, ductoa pariete ad parietem tabulato præcingeret; Imagines Evangelicæ historiæ quibus australem Ecclesiæ parietem decoraret; imagines visionum Apocalypsis B. Johannis quibus Septemtrionalem æque parietem ornaret: quatenus intrantes Ecclesiam omnes etiam litterarum ignari, quaquaversum intenderent, vel semper amabilem Christi Samctorumque ejus, quamvis in imagine contemplarentur adspectum; vel Dominicæ Incarnationis gratiam vigilan-

Joannem Abbatem.

Privilegium.

Imagines.

---

a Nempe Ecclesiam cum *tabulatu lapideo*, uti Vvillelmus Malmesburiensis explicat, seu cum fornice: nam longe ante jam Paulinus Episcopus teste ipsa Beda lib. 2. Hist. cap. 16. *in Lindocolina civitate Ecclesiam operis egregii de lapide fecit*. Quod etiam antea jam Eboraci præstiterat ex cap. 12. Quamquam non raro tum Templa in Britannia ex ligno fiebant. Finanus Episcopus Merciorum teste Beda lib. 3. cap. 25. *Ecclesiam more Scotorum, non de lapide, sed de robore secto totam composuit atque arundine texit. Sed Episcopus loci Eadberth, ablata arundine plumbeis laminis ea totam, hoc est tectum & parietes cooperire curavit*. Quod etiam in Gallia actitatum nonnumquam. Lege Gregorium Turon. In lib. de Gl. Conf. cap. 72. & lib. 1. de Gl. Mart. cap. 101. & alibi.

b De ipso Johanne ac Privilegio Agathonis Papæ latius agit Beda in lib. 4. Hist. cap. 18.

Digitized by Google

vigilantiore mente recolerent, vel extremi discrimen examinis, quasi coram oculis habentes, districtius se ipsi examinare meminissent.

AN.CHR 690

13. Januar.

Girvvicense Monasterium condit & Monachis 17. præficit Ceolfridum.

7. Igitur venerabilis Benedicti virtute, industria ac religione Rex Ecgfridus non minimum delectatus, terram quam ad construendum Monasterium ei donaverat, quia bene se ac fructuose donasse conspexit; quadraginta *a* adhuc familiarum data possessione augmentare curavit: ubi post annum missis Monachis numero ferme decem & septem, & præposito Abbate ac Presbytero CEOLFRIDO, Benedictus consultu, immo etiam jussu præfati Regis Ecgfridi, Monasterium B Pauli Apostoli construxit *b*, ea dumtaxat ratione, ut una utriusque loci pax & concordia, eadem perpetua familiaritas conservaretur & gratia: ut sicut verbi gratia, corpus a capite per quod spirat non potest avelli, caput corporis sine quo nec vivit, nequit oblivisci; ita nullus Monasteria primorum Apostolorum fraterna societate convincta, aliquo ab invicem tentaret disturbare conatu. Ceolfridus autem hic quem Abbatem constituit Benedictus, a primis instituti Monasterii prioris exordiis adjutor illi per omnia strenuissimus aderat; & cum eo, tempore congruo Romam discendi necessaria simul & adorandi gratia adierat. Quo tempore etiam Presbyterum EASTERVVINUM de Monasterio B Petri eligens Abbatem, eidem Monasterio regendi jure præfecit: ut quem solus non poterat laborem, socia dilectissimi commilitonis virtute levius ferret. Nec ab re videatur cuiquam duos unum Monasterium simul habuisse Abbates. Fecit hoc frequens illius pro Monasterii utilitate profectio, creber trans Oceanum egressus, incertusque regressus. Nam & Beatissimum Petrum Apostolum Romæ Pontifices sub se duos *c*, per ordinem, ad regendam Ecclesiam constituisse, causa instante necessaria tradunt historiæ: & ipse magnus Abbas BENEDICTUS, sicut de illo beatus Papa Gregorius scribit, duodecim Abbates suis discipulis, prout utile judicavit, sine charitatis detrimento, immo pro augmento charitatis præfecit.

Eastervvinum Monasterii Vviremuthensis Coabbatem sibi adsciscit.

Eastervvini vitæ compendium.

8. Suscepit igitur memoratus vir curam Monasterii regendi nono ex quo fundatum est anno: permansit in eo usque ad obitum suum annis quatuor, vir nobilis, sed insigne nobilitatis, non ad jactantiæ materiem, ut quidam, despectumque aliorum, sed ad majorem, ut Dei servum decet, animi nobilitatem convertens. Patruelis quippe erat Abbatis sui Benedicti, sed amborum tanta mentis ingenuitas, talis mundanæ ingenuitatis fuit pro nihilo contemptus; ut neque iste Monasterium ingressus, aliquem sibi præ ceteris ob intuitum consanguinitatis aut nobilitatis honorem quærendum, neque ille putaret offerendum: sed æquali cum Fratribus lance boni propositi juvenis gloriabatur se regularem per omnia servare disciplinam. Et quidem cum fuisset minister Ecgfridi Regis, relictis semel negotiis sæcularibus, depositis armis, assumpta militia spirituali tantum mansit humilis, Fratrumque simillimus aliorum, ut ventilare cum eis & triturare, oves vitulasque mulgere, in pistrino, in horto, in coquina in cunctis Monasterii operibus jocundus & obediens gauderet exerceri. Sed & Abbatis regimine graduque assumpto, eodem animo quo prius manebat, ad omnes, juxta id quod quidam Sapiens admonet dicens: *Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi unus ex illis*, mitis, affabilis, & benignus omnibus. Et quidem ubi opportunum reperiebat, peccantes regulari disciplina coercens, magis tamen ingenita diligendi consuetudine sedulus admonens ne quis peccare vellet, & limpidissimam vultus ejus lucem nubilo sibi suæ inquietudinis

NOTA.

a Etiam *quadragiata* legit Florentius Vvigorniensis: unde corrigendus Matthæus Vvestmonasteriensis Monachus, qui *sexaginta familias* habet. Porro *familia* nomine intelligit Beda *hidam* seu *carucatam*; & prisci homines *carucatam* æstimabant terræ portionem unius aratri culturæ quolibet anno sufficientem, quod Vvaræus adnotavit.

b Monasterium inchoavit Benedictus, perfecit Ceolfridus: id quod testatur vetus Inscriptio parieti Ecclesiæ quondam insculpta hunc in modum: *Dedicatio Ecclesiæ S. Pauli 8. Kalend. Maji, anno 15. Ecgfridi Regis, Ceolfridi Abbatis ejusdem Ecclesiæ Deo auctore conditoris anno* 4. Sic apud Vvaræum & Monasticum Anglicanum: nam Bollandus *anno* 16. *Ecgfridi Regis* habet.

c Meminit hujusce facti Epiphanius Hæresi 15. Sunt & alia id genus exempla apud Eusebium Pamphilum. Narcissus Hierosolymorum Episcopus Alexandrum in lib. 6. cap. 11. Theotecnus Cæsareæ Palæstinæ Episcopus Anatolium in lib. 7. cap. 32. collegas habuerunt. Et hocce Sæculo 7. S. Sulpicius Coadjutorem Vulfolendum adaptavit supra ad ann. 644. S. Præjectus Evodium ad ann. 674.

Sigfridus, ut diximus, longa interiorum molestia castigatus diem pervenit ad ultimum. Et Benedictus per triennium languore paullatim accrescente tanta paralysi dissolutus est, ut ab omni prorsus inferiorum membrorum factus sit parte præmortuus, superioribus solum sine quorum vita vivere nequit homo, ad officium patientiæ virtutemque reservatis. Studebant in dolore semper Auctori gratias referre, semper Dei laudibus fraternisve hortatibus vacare. Agebat Benedictus advenientes sæpius ad se Fratres de custodienda quam statuerat Regula firmare. Neque enim putare habetis, inquit, quod ex meo hæc quæ vobis statui decreta indoctus corde protulerim. „ Ex decem quippe & septem Monasteriis quæ inter longos meæ crebræ „ peregrinationis discursus optima comperi, hæc universa didici, & vobis „ salubriter observanda contradidi. Bibliothecam quam de Roma nobilissi„ mam copiosissimamque advexerat, ad instructionem Ecclesiæ necessariam, sollicite servari integram, nec per incuriam fœdari, aut sparsim dissipari præcepit. Sed & hoc sedulus eisdem solebat iterare mandatum, ne quis in „ electione Abbatis generis prosapiam, & non magis vivendi docendique „ probitatem putaret esse quærendam. Et vere, inquit, dico vobis, quia in „ comparatione duorum malorum, tolerabilius mihi multo est, totum hunc „ locum in quo Monasterium feci (si sic judicaverit Dominus) in solitudi„ nem sempiternam redigi, quam ut frater meus carnalis quem novimus viam „ veritatis non ingredi, in eo regendo post me Abbatis nomine succedat. Ideo„ que multum cavetote, Fratres, semper, ne secundum genus unquam, ne „ deforis aliunde vobis Patrem quæratis. Sed juxta quod Regula magni quon„ dam Abbatis BENEDICTI a, juxta quod Privilegii vestri continent decreta, „ in conventu vestræ Congregationis communi consilio perquiratis, qui secun„ dum vitæ meritum & sapientiæ doctrinam aptior ad tale ministerium perfi„ ciendum digniorque probetur: & quemcumque omnes unanimi charitatis in„ quisitione optimum cognoscentes elegeritis, hunc vobis accito Episcopo rogetis „ Abbatem consueta benedictione firmari. Nam qui carnali, inquit, ordine „ carnales filios generant, carnali necesse est ac terrenæ suæ hæreditati carnales „ terrenosque quærant hæredes: at qui spirituales filios spirituali semine verbi „ procreant, spiritualia oportet sint cuncta quæ agunt. Inter spirituales suos liberos „ eum majorem qui ampliori Spiritus gratia sit præditus æstiment, quomodo ter„ reni parentes quem primum partu fuderint, eum principium liberorum suorum „ cognoscere, & ceteris in partienda sua hæreditate præferendum ducere solent.

AN. CHR. 690

12. Januar.

Præclara ejus monita.

Præcipue de successore eligendo.

12. Neque hoc reticendum, quod venerabilis Abbas Benedictus ad temperandum sæpe longæ noctis tædium, quam præ infirmitatis onere ducebat insomnem, advocato lectore vel exemplar patientiæ Job, vel aliud quid Scripturatum quo consolaretur ægrotus, quo depressus in infimis vivacius ad superna erigeretur, coram se recitari jubebat. Et quia nullatenus ad orandum surgere, non facile ad explendum solitæ psalmodiæ Cursum linguam vocemve poterat levare; didicit vir prudens affectu religionis dictante, per singulas diurnæ sive nocturnæ orationis horas aliquos ad se Fratrum vocare quibus Psalmos consuetos duobus in choris resonantibus, & ipse cum eis quatinus poterat psallendo, quod per se solum nequiverat, eorum juvamine suppleret.

Noctis tædia sacra lectione relevat.

Psalmos coram se recitari jubet.

13. At ubi uterque Abbas lassatus infirmitate diutina jam se morti vicinum nec regendo Monasterio idoneum fore conspexit, (tanta namque eos affecit infirmitas carnis, ut perficeretur in eis virtus Christi, ut cum quadam die desiderantibus eis se invicem priusquam de hoc sæculo migrarent videre & alloqui, Sigfridus in feretro deportaretur ad cubiculum, ubi Benedictus & ipse suo jacebat in grabato: eisque uno in loco ministrorum manu compositis, caput utriusque in eodem cervicali locaretur lacrymabili spectaculo, nec tantum habuere virium, ut propius posita ora ad osculandum se alterutrum conjungere possent: sed &

Ceolfridum Abbatem utrique Monasterio præponit.

a Magnus Abbas Benedictus in Regulæ cap. 64. præcipit, ut *vita merito & sapientiæ doctrina eligatur* Abbas, *quem sibi omnis concors congregatio secundum timorem Dei elegerit*. Eamdem Regulam inculcat etiam Ceolfridus infra num. 16.

AN.CHR. 690 12. Januar.

hoc fraterno compleverunt officio:) inito Benedictus cum eo cumque universis Fratribus salubri consilio acciit Abbatem CEOLFRIDUM, quem Monasterio B. Pauli Apostoli præfecerat, virum videlicet sibi non tam carnis necessitudine, quam virtutum societate propinquum, & eum utrique Monasterio cunctis faventibus atque hoc utillimum judicantibus, præposuit Patrem, salubre ratus per omnia ad conservandam pacem, unitatem, concordiamque locorum, si unum perpetuo Patrem Rectoremque tenerent, commemorans sæpius Israelitici Regni exemplum, quod inexterminabile semper exteris nationibus inviolatumque perduravit, quamdiu unis iisdemque suæ gentis regebatur a Ducibus. At postquam præcedentium causa peccatorum inimico ab invicem est certamine diremptum, periit paullisper, & a sua concussum soliditate defecit. Sed & Evangelicam illam monebat sine intermissione recolendam esse sententiam: Quia omne regnum in seipso divisum desolabitur.

LIBER SECUNDUS.

Sigfridu mortuu, & ipse Benedictus moritur.

14. Igitur posthæc revolutis mensibus duobus, primo venerabilis ac Deo dilectus Abbas SIGFRIDUS, pertransito igne & aqua tribulationum temporalium inductus est in refrigerium sempiternæ quietis, introiit in domum regni cœlestis *a*, in holocaustis perpetuæ laudationis reddens sua vota Domino, quæ sedula labiorum mundorum distinctione promiserat, ac deinde adjunctis aliis mensibus quatuor, vitiorum victor Benedictus & virtutum patrator egregius, victus infirmitate carnis ad extrema pervenit, nox ruit hibernis algida flatibus, dies illi mox sancta nascitur æternæ felicitatis, serenitatis & lucis. Convenerunt Fratres ad Ecclesiam insomnes, orationibus & psalmis transigunt umbras noctis, & paternæ decessionis pondus, continua Divinæ laudis modulatione solantur. Alii cubiculum in quo æger animo robustus egressum mortis & vitæ exspectabat ingressum, non deserunt. Evangelium tota nocte pro doloris levamine (quod & aliis noctibus fieri consueverat) a Presbytero legitur, Dominici Corporis & Sanguinis Sacramentum, hora exitus instante pro Viatico datur. Et sic anima illa sancta longis flagellorum felicium excocta atque examinata flammis, luteam carnis fornacem deserit, & supernæ beatitudinis libera pervolat ad gloriam. Cujus egressui victoriosissimo, neque ab immundis spiritibus aliquatenus impediendo vel retardando, etiam psalmus qui rum pro eo canebatur, testimonium dat. Namque Fratres ad Ecclesiam principio noctis concurrentes, psalterium ex ordine decantantes, ad octogesimum tunc & secundum cantando pervenerant psalmum, qui habet in capite: *Deus quis similis erit tibi?* Cujus totus hoc resonat textus, quod inimici nominis Christi, sive carnales sive spirituales, semper Ecclesiam Christi, semper animam quamque fidelem disperdere ac dissipare conentur: sed econtra ipsi confusi & conturbati sint perituri in sæculum, enervante illos Domino, cui non est quisquam similis, qui est solus altissimus super omnem terram. Unde recte dabatur intelligi, cœlitus dispensatum ut talis diceretur Psalmus, ea hora qua exiret de corpore anima, cui juvante Domino nullus prævalere posset inimicus. Sextodecimo postquam Monasterium fundavit anno, quievit in Domino Confessor, pridie Iduum Januarii *b*, sepultus in Ecclesia B. Apostoli Petri, ut quem degens in carne semper solebat amare, quo pandente januam regni cœlestis intrabat, ab hujus Reliquiis & altari post mortem nec corpore longius abesset. Sexdecim (ut diximus) annos Monasterium rexit, primos octo per se, sine alterius assumptione Abbatis; reliquos totidem viris venerabilibus & san-

NOTA modum juvandi morientes.

Psal. 82. 2.

a Nempe 11. Kalend. Septemb. infra num. 19. ubi de ejus Translatione agitur: quo die in fastis Benedictinis memoratur: & quidem anno 699. quatuor mensibus ante Benedictum, qui Januario insequente mortuus est.

b Anno proinde, non 703. uti scribit Matthæus Westmonasterii Monachus, sed 690. ineunte, siquidem anno 674. Wiremutense Monasterium conditum est. Id confirmatur ex morte Easterwini superius num. 8. relata, quæ anno duodecimo conditi Cœnobii, & quidem anno 685. contigit. Item ex morte Ceolfridi Abbatis, *quam 7. Kalend. Octob. anno 716.* evenisse infra num. 21. Beda diserte affirmat. Ceolfridus vero sex ante Biscopi obitum mensibus Abbas utrique Cœnobio prælatus, regimen tenuit *viginti & octo annos* ex num. 13. nempe inchoatos: qui calculus a mense Julio anni 689. ad Octobrem anni 716. numeratur.

sanctis EASTERWINO, SIGFRIDO, CEOLFRIDO Abbatis se nomine, auctoritate & officio juvantibus, primo quatuor annos, secundo tres, tertio unum. AN.CHR. 690

15. Qui & ipse tertius, id est, Ceolfridus indnstrius per omnia vir, acutus ingenio, actu impiger, maturus animo, religionis zelo fervens, prius (sicut & supra meminimus) jubente pariter ac juvante Benedicto, Monasterium B. Pauli Apostoli septem annis fundavit, perfecit, rexit, ac deinde utrique Monasterio, vel sicut rectius dicere possumus, in duobus locis posito uni Monasterio beatorum Apostulorum Petri & Pauli viginti & octo annos, sollerti regimine præfuit, & cuncta quæ suus prædecessor egregia virtutum opera cœpit, ipse non segnius perficere curavit. Siquidem inter cetera Monasterii necessaria, quæ longo regendi tempore disponenda comperit, etiam plura fecit Oratoria; altaris & Ecclesiæ vasa, vel vestimenta omnis generis ampliavit, Bibliothecam utriusque Monasterii, quam Benedictus Abbas magna cœpit instantia, ipse non minori geminavit industria: itaut tres pandectes novæ Translationis quem de Roma attulerat, ipse superadjungeret, quorum unum senex Romam rediens secum inter alia pro munere sumpsit; duos utrique Monasterio reliquit; dato quoque Cosmographorum codice mirandi operis, quem Romæ Benedictus emerat. Terram octo familiarium juxta fluvium Fresca, ab ALDFRIDO Rege in Scripturis doctissimo, in possessionem Monasterii B. Pauli Apostoli comparavit: quem comparandi ordinem ipse dum adhuc viveret Benedictus cum eodem Rege Aldfrido taxaverat. Sed priusquam complere potuisset obiit. Verum pro hac terra postmodum OSREDO regnante, Ceolfridus addito pretio digno, terram viginti familiarum in loco qui incolarum lingua *Ad villam Sambuce* vocatur, quia hæc vicinior eidem Monasterio videbatur, accepit. Missis Rumam Monachis tempore recordationis Papæ SERGII *a*, Privilegium ab eo pro tuitione sui Monasterii instar illius quod AGATHO Papa Benedicto dederat accepit: quod Britannias perlatum, & coram Synodo patefactum, præsentium Episcoporum simul & magnifici Regis Aldfridi subscriptione confirmatum est, quomodo etiam prius illud sui temporis Regem & Episcopos in Synodo publice confirmasse non latet. Temporibus illius tradens se Monasterio B. Petri Apostoli quod regebat, veteranus ac religiosus & in omni tam sæculari quam Scripturarum scientia eruditus Christi famulus WITMER, terram decem familiarum quam ab Aldfrido Rege in possessionem acceperat, in loco villæ quæ *Daldun* nuncupatur, eidem Monasterio perpetuæ possessionis jure donavit.

12. Januar. Ceolfridi Abb. gesta.

16. At ubi Ceolfridus post multam Regularis observantiæ disciplinam quam sibi ipsi pariter ac suus Pater Benedictus providus ex priorum auctoritate contribuit, post incomparabilem orandi psallendique sollertiam, qua ipse exerceri non desiit, post mirabilem & coercendi improbos fervorem & modestiam consolandi infirmos, post insolitam recturibus escæ potusque parcitatem & habitus vilitatem, vidit se jam senior & plenus dierum non ultra posse subditis ob impedimentum supremæ ætatis debitam spiritualis exercitii vel docendo vel vivendo præcipere formam: & multa diu secum mente versans, utilius decrevit, dato Fratribus præcepto, ut juxta sui statuta Privilegii, juxtaque Regulam sancti Abbatis BENEDICTI, de suis ipsi Patrem qui aptior esset eligerent, ipsi * Beatorum Apostolorum, ubi juvenis cum Benedicto fuerat: quatinus & ipse ante mortem aliquamdiu sæculi curis absolutus, liberius sibimet secretus quiete vacaret, & illi sumpto Abbate juveniore perfectius juxta ætatem Magistri quæ vitæ Regularis essent instituta servarent.

Morti vicinus, pastoralem curam in alium transferri rogat.

* l. ipse pergeret ad limina B. Apostulorum

17. Obnitentibus licet primo omnibus, & in lacrymas singultusque genua cum obsecratione crebra flectentibus, factum est quod voluit. Tantaque erat proficiscendi cupido, ut tertio die ex quo Fratribus secretum sui propositi aperuit, iter arriperet. Timebat enim quod evenit, ne priusquam Romam pervenire posset, obiret, simul devitans, ne ab amicis sive viris principalibus quibus cunctis

Romam proficiscitur lugentibus Monachis.

a Extitar fragmentum epistolæ seu rescripti Sergii Papæ ad Ceolfridum apud Vvillelmum Malmesburiensem Monachum in lib 1. de Regib. Angl. cap. 3. in qua Sergius a Ceolfridu requirit, ut *religiosum Dei famulum Bedam Dei Presbyterum* dirigat Romam ad examinanda nonnulla *causarum Ecclesiasticarum capitula*: quod Beda modestiæ causa reticuit.

AN.CHR. 690 12. Januar.

erat honorabilis, ejus cœpta retardarentur, & ne pecunia daretur illi a quibusdam, quibus retribuere pro tempore nequiret: hanc habens semper consuetudinem, ut si quis ei aliquid muneris offerret, hoc illi vel statim, vel post intervallum competens, non minore gratia rependeret. Cantata ergo primo mane Missa, in Ecclesia beatæ Dei Genitricis semperque Virginis MARIÆ, & in Ecclesia Apostoli Petri, pridie Nonas Junias, quinta feria, & communicantibus qui aderant *a*, continuo præparatur ad eundum. Conveniunt omnes in Ecclesia B. Petri, ipse thure incenso & dicta oratione ad altare pacem dat omnibus, stans in gradibus thuribulum habens in manu: hinc fletibus universorum inter Letanias resonantibus exeunt, B. Laurentii Martyris Oratorium quod in Dormitorio Fratrum erat obvium intrant, vale dicens ultimum, de conservanda invicem dilectione & delinquentibus juxta Evangelium corripiendis admonet, omnibus sicubi forte deliquissent, gratiam suæ remissionis & placationis offert: omnes pro se orare, sibi placatos exsistere, si sint quos durius justo redarguisset obsecrat. Veniunt ad litus, rursum osculo pacis inter lacrymas omnibus dato, genua flectunt: dat orationem, adscendit navem cum comitibus. Accendunt & Diacones Ecclesiæ cereas ardentes & Crucem ferentes auream, transit flumen, adorat Crucem, adscendit equum, & abiit, relictis in Monasteriis suis Fratribus numero ferme sexcentis.

18. Illo autem abeunte cum sociis, redeunt ad Ecclesiam Fratres, se ac sua Domino fletibus & oratione commendant: & post non grande intervallum, completa horæ tertiæ psalmodia, rursum conveniunt omnes, quid agendum sit consuluut, orando, psallendo, & jejunando, Patrem citius a Deo quærendum decernunt; Monachis B. Pauli, Fratribus videlicet suis, per eorum quosdam qui aderant, necnon & suorum aliquos quod decreverint pandunt. Assentiunt & illi, fit utrorumque animus unus, omnium corda sursum, omnium levantur voces ad Dominum. Tandem die tertia, veniente Dominico die Pentecostes, conveniunt omnes qui erant in Monasterio B. Pauli seniorum non pauci. Fit una concordia, eadem utrorumque sententia. Eligitur itaque Abbas HUVETBERTUS, qui a primis pueritiæ temporibus eodem in Monasterio non solum Regularis observantia disciplinæ institutus, sed & scribendi, cantandi, legendi ac docendi fuerat non parva exercitatus industria. Romam quoque temporibus beatæ memoriæ Sergii Papæ occurrens, & non parvo ibidem temporis spatio demoratus, quæ sibi necessaria judicabat dixit, descripsit, retulit. Insuper & duodecim ante hæc annos, Presbyterii est functus officio. Hic igitur electus Abbas ab omnibus utriusque præfati Monasterii Fratribus, statim assumptis secum aliquibus Fratrum venit ad Abbatem Ceolfridum cursum navis qui oceanum transiret exspectantem, & quem elegerant Abbatem nuntiat: Deo gratias respondit, electionem confirmat, & commendatariam ab eo epistolam Apostolico Papæ Gregorio deferendam suscepit, cujus memoriæ causa putavimus in hoc opere versus aliquot esse ponendos.

Huvetbertus omnium consensu Abbas eligitur.

Ceolfrido probatur.

Epistolam Gregorio Papæ mittit.

„ DOMINO *in Domino dominorum dilectissimo terque beatissimo Papæ* GREGORIO, „ HUVETBERTUS *humilis servus vester, Abbas Cœnobii beatissimi Apostolorum* „ *Principis Petri in Saxonia; perpetuam in Domino salutem.* Gratias agere non „ cesso dispensationi supemi examinis una cum sanctis Fratribus, qui mecum „ in his locis ad inveniendam requiem animabus suis suavissimum Christi jugum „ portare desiderant, quod te nostris temporibus tam glorificum electionis vas re„ gimini totius Ecclesiæ præficere dignatus est, quatinus per hoc quo ipse impleris „ lumen veritatis & fidei, etiam minores quosque affatim jubare suæ pietatis ad„ spergeret. Commendamus autem tuæ sanctæ benignitati, dilectissime in Chri„ sto Pater & Domine, venerabiles Patris nostri dilectissimi canos, CEOLFRIDI vi„ delicet Abbatis ac nutritoris tutorisque nostræ spiritualis in Monastica quiete li„ bertatis & pacis. Et primum quidem gratias agimus sanctæ & individuæ Trinitati,

Ceolfridum commendat.

a Neque hinc excipit Presbyteros, qui plurimi sine dubio illic tum erant. Lege Præfationem nostram.

„ tati, quod ipse etsi non sine maximo nostro dolore, gemitu, luctu ac prosecutione „ lacrymarum a nobis abiit, ad suæ tamen diu desideratæ quietis gaudia sancta „ pervenit, dum ea quæ juvenem se adiisse, vidisse atque adorasse semper re„ cordans exsultabat, etiam senio defessus, beatorum Apostolorum devotus li„ mina repetiit. Et post longos amplius quadraginta annorum labores, curasque „ continuas quibus Monasteriis regendis Abbatis jure præfuit, incomparabili vir„ tutis amore, quasi nuper ad conversationem vitæ cœlestis accitus, ultima confe„ ctus ætate, & prope jam moriturus rursus incipit peregrinari pro Christo, quo „ liberius prisca sollicitudinum sæcularium spineta camino spirituali fervens com„ punctionis ignis absumat. Deinde etiam vestræ Paternitati supplicamus, ut quod „ nos facere non meruimus, vos erga illum ultimæ pietatis seduli munus explea„ tis, pro certo scientes quia etsi vos corpus habeatis ipsius, & vos tamen & nos „ Deo devotum ejus spiritum sive in corpore manentem, sive carneis vinculis ab„ solutum, magnum pro nostris excessibus apud supernam pietatem intercessorem „ habemus & patronum. Et cetera quæ epistolæ sequentia continent.

AN.CHR. 690

12. Januar.

19. Reverso autem domum Hovetberto, advocatur Episcopus ACCA, & solita illum in Abbatis officium benedictione *a* confirmat: quæ inter innumera Monasterii jura quæ juvenili sagax sollertia recuperabat, hoc in primis omnibus delectabile & gratificum fecit: sustulit ossa EASTERWINI Abbatis, quæ in porticu ingressus Ecclesiæ B. Apostoli Petri erant posita, necnon & ossa SIGFRIDI Abbatis ac Magistri quondam sui, quæ foris sacrarium ad meridiem fuerant condita, & utraque in una theca, sed medio pariete divisa recludens, intus in Ecclesia B. Patris Benedicti *b* composuit. Fecit autem hæc die natalis Sigfridi, idest undecimo Kalendarum Septembrium, quo etiam die contigit, mira Dei providentia, ut venerandus Christi famulus WITHMER, cujus supra meminimus, excederet, & in loco ubi prædicti Abbates prius sepulti fuerant, ipse qui eorum imitator fuerat conderetur.

Abbas ordinatus, ossa SS. Easterwini & Sigfridi transfert.

Withmer obit.

20. Christi vero famulus Ceolfridus (ut supradictum est) ad limina beatorum Apostolorum tendens, priusquam illo pervenisset tactus infirmitate diem clausit ultimum. Perveniens namque Lingonas circa horam diei tertiam, decima ipsius diei hora migravit ad Dominum, & crastino in Ecclesia beatorum Geminorum Martyrum honorifice sepultus est, non solum Anglis genere, qui plusquam octoginta numero in ejus fuerant comitatu, sed & illius loci accolis, pro retardato tam reverendi senis desiderio, in lacrymas luctusque solutis. Neque enim facile quisquam lacrymas tenere potuit, videns comites ipsius partim Patre amisso cœptum iter agere, partim mutata intentione qua Romam ire desiderarant, domum magis qua hunc sepultum nuntiarent reverti, partim ad tumbam defuncti inter eos quorum nec linguam noverant, pro inexstinguibili Patris affectu residere.

Ceolfridus apud Lingonas moritur.

21. Erat autem quando obiit annorum septuaginta quatuor, Presbyterii gradu functus annis quadraginta septem, Abbatis officium ministrans annis triginta quinque, vel potius annis quadraginta tribus *c*, quia scilicet a primo tempore quo Benedictus in honore beatissimi Apostolorum Principis suum cœpit condere Monasterium, ipse illi comes individuus, cooperator & Doctor Regularis & Monasticæ institutionis aderat. Cui ne prisci morem rigoris, vel ætatis, vel infirmitatis, vel itineris unquam minueret occasio, ex die quo de Monasterio suo profectus abiit usque ad diem quo defunctus est, id est a pridie Nonas Junias usque ad septimum Kalendarum Octobrium diem, per dies 114. exceptis canonicis orationum horis, quotidie bis Psalterium ex ordine decantare curavit, etiam

Ætas ejus.

Assiduitas in Psalmis & Missæ celebratione.

a Jam tunc ergo ab Episcopis benedicebantur Abbates, quod etiam supra lib. 2. num. 22. Benedictus testatur. Consule Observationes nostras in Præfatione ad istud Sæculum. Acca Episcopus fuit Hagulstadensis ab anno 716. ad 740. de quo Beda in Hist. lib 5. cap 21. perquam honorifice.

b En Beda Magnum Abbatem Benedictum suum ipsorum Patrem vocat, non certe Benedictum Biscopum, cum vivente Beda nullam Biscopus sibi sacram habuerit Ecclesiam, nec usquam hac in historia *Beatus* a Beda appelletur, immo nec in ipsius Bedæ Martyrologio locum habeat. Sane idem Beda in Vita S. Cuthberti cap. 13. S. Benedictum Cassinatem vocat *sanctissimum Patrem* BENEDICTUM, & cap. 23. *Beatum Patrem Benedictum*, & rursus cap 29.

c Sic recte legitur in Martyrologio Bened. Anglic. ex quo corrigenda Parisiensis editio hujus historiæ, in qua *annis tribus* reperitur.

Digitized by Google

AN. CHR. 690 12. Januar.

etiam cum ad hoc per infirmitatem deveniret, ut æquitare non valens feretro caballario veheretur, quotidie Missa cantata salutaris hostiæ Deo munus offerret, excepto uno quo Oceanum navigabat, & tribus ante exitum diebus.

Obitus ejus tempus.

22. Obiit autem septimo Kalendarum Octobrium die *a*, anno ab Incarnatione Domini septingentesimo sextodecimo, feria sexta, post horam nonam, in pratis memoratæ civitatis, sepultus in crastinum ad Austrum ejusdem civitatis, milliario primo, in Monasterio Geminorum *b*, adstante ac Psalmos resonante exercitu non parvo tam Anglorum qui cum eo advenerant, quam Monasterii ejusdem, vel civitatis incolarum. Sunt autem Gemini Martyres in quorum Monasterio & Ecclesia conditus est, Speusippus, Eleusippus, Meleusippus, qui uno partu matris editi, eadem Ecclesiæ fide renati, simul cum avia Leonilla, dignam loco illi sui martyrii reliquere memoriam: qui piam etiam nobis indignis & nostro parenti opem suæ intercessionis & protectionis impendant.

CIRCA AN. 690 3. Februar.

VITA S. HADALINI CONFESSORIS

CONDITORIS MONASTERII CELLENSIS PROPE DIONANTUM AD MOSAM,

Auctore NOTGERO Leodicensi Episcopi uti ex num. 6. intelligitur.

Ex MS. cod. Andaginensis Monast. & Bollando, omisso Prologo.

Hadalinus nobilis Aquitanus.

1 FUIT B. HADALINUS Aquitaniæ territorio cretus, nobili propagine ortus, in tenera ætate morum probitate grandævus, pueritiæ annos excedens, consortio senum Salomonis semper inesse cupiens, & dum sese cotidie ad majora niteretur extendere, etiam illius famosi Patriarchæ exempla conatus est pertentare, cui ait Dominus, *Exi de terra tua, &c.* (Gen. 12. 1.) Quod etiam jamdudum plures hoc ipsum audierat actitare, & pro viribus suis illorum impar nolebat apparere: Sanctus scilicet Agricius, Maximinus, Paulinus ejusdem patriæ exsules ad nostram, id est Francorum devenerant terram. Qui etiam postea Trevericæ Sedis Archiepiscopali infula sublimati, ibique mortem obientes, cum Domino miraculis attestantibus se vivere manifestant. Sic quoque B Remaclus Tungrensium Præsul almifluus & Deo dignus; Goar Rhenum fluvium circa Monasterium suum transeuntium consolator, ceterique ex eadem regione felici fines noscuntur nostros adiisse perplures *c*.

Cum Remaclo solitudinem petiit.

2. Cernens B. Hadalinus quem nimio diligebat amore a Deo & hominibus exaltatum & Pontificali Cathedra sublimatum, non est nostræ facultatis evolvere quanta cor ejus & lingua repletum fuerit exsultatione *d*. Porro cujus meriti religionisque integræ in eodem exstiterit regimine, qualiterve Stabulaus & Malmundarium Monasteria construxerit pio labore, in ejus vitæ libro quicumque velit poterit reperire. At vero postquam cultum servorum Dei in eisdem Cœnobiis aggregaverat, habitacula quoque religionis usui apta magna ex parte dispsofuerat; quod semper habuit in voto, remotioris scilicet vitæ solitudinem, sic Deo annuente nactus est occasionem. Tandem licet difficillime, impetravit tamen a Rege ut alius sibi succederet, & sibi diu desideratam eremum adire liceret, ubi remotus a curis sæcularibus, liberius inhiaret cœlestibus. Sancti

a Ipso die inscriptus est Benedictinis Fastis. Beda in Hist. lib. 5. cap. 22. persuasionem Pictis factam *de catholico Paschate & tonsura* tribuit Ceolfrido ejusdemque elegantem ac prolixam epistolam ea de re ad Naitonum Regem scriptam refert. *Reliquiæ ossium*, inquit Vvillelmus Malmesboriæ Monachus in lib. 3. de Regib. Angl. cap. 3 *posterioribus annis ad Monasterium* scilicet Vviremuthense; *Deinde Danica vastationis tempore Glasconiam portatæ sunt*.

b Illud Monasterium nunc est Prioratus Conventualis Canonicorum Regularium Ord. S. August. sesquimilliari Gallico a Lingonum civitate.

c Multa hic omisimus inserta de Vita S. Remacli ex ipsius Actis ann. 664. repetenda.

d Hinc colligit Bollandus, Hadalinum prius Remaclo adhæsisse, quam Stabuletum conderetur: siquidem Remaclus jam Episcopus istius Monasterii fundamenta jecit.

Sancti THEODARDI vitam satis probabilem Regi & Optimatibus ostentavit, eumque vicem suam supplere post se Cathedræ suæ subrogandum ex nomine designavit. Plebe itaque suis sacris benedictionibus insignita, B. Hadalino secum comitante, diu destinatum accipiunt callem *a*. CIRCA AN. 690 3. Febr.

3. Sed cum Dominus ipsius benedicti Hadalini sanctitatis jubar super candelabrum ponere popularis disponeret notionis, contigit dum iter agerent, ut accumberent quietis gratia ambo, dormientique de quo agitur Sancto, alter vigilans, benignus scilicet Remaclus, solis radium qui oberat vultui imminens soporantis, Angelico velari cerneret obumbramine. Evigilans autem ait ad eum beatus Pontifex: Frater dulcissime, si quam nunc visionem in somnis agnoscis tibi ostensam fore, mihi indicare non differas carissime. At ille vultu submisso primo renitens, sed post jubentis voci obtemperans, ait: Decreveram tibi, Pater beatissime, quæ videram in præsenti occulere, verum evolutis aliquot diebus humili pronus devotione patefacere. Sed cum tuæ jussioni quidquam negare fas non sit: Vidi, inquam, columbam cum blando sopore quiescere de cœlo super me indignum alis expansis descendere, oculosque meos aliquantulum circumvolitare, sicque caput meum supersedere, meque hoc omen quid boni portenderit fateor ignorare. At B. Pontifex Remaclus hilari etiam intuens vultu, Excellit, inquit, o Hadaline, dignitas tua modicitatem meam, indignumque me tali fateor socio, quem famulatu obumbrari conspexi Angelico. Te per diem sol non uret, neque luna per noctem, ait Psalmista, quia nec in Christo nec in illustrata per eum excedes Ecclesia. Columba quippe Spiritus-sanctus qui super Dominum in Jordanis fluminis baptismate requievit, & eum oleo exsultationis præ participibus suis unxit, ostendit; ipse gratia mitissimæ pietatis tuum cor illustravit, teque in sui servitio perenniter delegavit. Hæc & his similia sacræ eruditionis verba Hadalinus a Deo electus cordis aure audiebat, & ad majora se virtutum opera deinceps accingere cogitabat. Solis radio illustratur.

4. Rursus benignus Pontifex Remaclus futurorum præscius ait ad illum: Accelera ergo, fili mi, alio quantocius perfectionem Christum consectans præducem. Vallem contiguam saltui qui adjacet fluvio quem Letiam *b* dicunt vicini, adiens locum qui Inter-quatuor-montes vocatur inquire, & illic Deo cohospite tibi habitaculum atque Oratorium construe, Angelis ubi præsulibus Domino Christo digne valeas militare. Ille hæc præsagia hilari mente suscipiens, vestigiis Pontificis provolvere nisus est. At ille benigno hortatu illum elevans, ut locum cum aliquantis comitibus adiret, & procedente tempore ad se sæpe visitationis gratia rediret suadebat. Exorata itaque & impetrata benedictione progressus indagandi cupidine, viri cujusdam qui vocabatur BEO devenit domum, ægreque, uxoris scilicet juvamine, hospitio impetrato, inter versandum inquirere. Sanctus jamdictum cœpit locum, obtentoque subdulci ducamine locum invenit, Deo gratias egit, Adjutorium nostrum in nomine Domini cecinit. Deinceps habitaculum construit, Oratoriolum ut tunc temporis posse fuit perfecit, seseque Christi famulatui Angelorumque præsidio totum illic devotus contradit. In fame igitur & siti, in frigore & nuditate, in laboribus & diversis angoribus, ærumnis atque pressuris Dei Athleta sobrie & quiete & pie Domino non sæculo vivens, exspectabat illic beatam spem & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI: castigansque & servituti animi subjiciens proprium Remacli hortatu solitudinem petit & Oratorium construxit.

a Hinc S. Remacli cum Hadalino secessum anno fere 660 contigisse, in Actis S. Remacli diximus.

b Letia seu Latia, vulgo *Lesch*, *Lee*, oritur Arduenna, haud procul a Bullonio, ibique terra per duas leucas absorptus, erumpit inde e rupe in Hanum pagum, ac Mosæ miscetur media leuca supra Dionantum opidum, a quo sesquihoræ itinere distat vicus *Cella* appellatus a S. Hadalini Monasterio illic constructo. Lapsu temporis Monachi locum cesserunt Canonicis, qui & ipsi Baronum Cellensium vexationibus fatigati, Visetum translati sunt, uti infra dicemus. Nunc apud Cellas stat Ecclesia, ac titulus Præposituræ: at in acclivis collis latere haud longe a primaria Ecclesia, alia est ædicula, ubi cellulam primum exstruxit atque eremiticam vitam egit Hadalinus, in qua ejus tumulus cernitur. Hæc fere ex Bollando, qui recte arguit errorem Philippi Ferrarii, Lætas Cœnobium, Lætasse, & Cellam Sancti Gisleni in Hannonia, necnon Lessiniam Flandriæ opidum cum Cellis Hadalini ad Letiam fluvium confundentis in Catalogo gener. ad 3. Febr.

CIRCA AN. 690 3. Februar.

prium cotidie corpus, ipsam animam cœlestibus deputabat indesinenter excubiis; Regem in accubitu suo sedentem nardum mirifici odoris priorum actuum cotidie in ata cordis sacrificium delectabile mactando munificans.

Remaclum revisit.

5. Audiens autem famam sanctitatis, sanctæque conversationis monitoris sui, beati scilicet Remacli in Cœnobio prædicto Stabulaus, quod studebant undique ad eum velut apes ad alvearia confluere, nonnulli se omnipotentis servituti addere & leni jugo Christi colla subnectere; alii vero liberos suos liberalibus immo Monasticis instruendos disciplinis, & illic perpetuo inservituros contradere; multi etiam de facultatibus suis & reditibus suis Sanctorum necessitatibus communicare; studebat & ipse ad eum visitationis & nimio caritatis ardore sæpe venire, & de pomis paradisi Dei conversando illic convivari, sicuti in catalogo virorum illustrium qui ibidem super altare apparet assidue habetur insertum. Hæc sunt, inquit, nomina eorum qui cum B. Remaclo Monasterium Stabulaus prius inhabitare cœperunt: S. REMACLUS, S. HADALINUS, S. THEODARDUS, S. LAMBERTUS, ejus spiritualis procul dubio in Baptismate filius, S. HUBERTUS, CHRISTIANUS quoque sapientissimus, & ceteri multi.

A Pippino aliisque prædia accipit.

6. Sed ut ad ea unde paullo momento divertimus redeamus, cœpit beatus locum habitationis suæ Hadalinus excolere, sanctæ conversationis opere adornare, de die in diem Christi bonus odor Deo in omni loco esse. Sane quod cœlestis lucerna diu latere sub modii nequiverat umbra, nec civitas abscondi supra montem posita; pervenit fama sanctitatis ejus ad aures PIPPINI gloriosissimi tunc temporis Regis: qui ut Regina Saba ad veteris temporis Salomonem, ita ad istius pacifici ac sapientissimi Dei ministri accurrit humilis mansionem consiliisque saluberrimis ab eo de subjiciendo sese Regi Regum Christo & gubernando secundum ejus imperium Regno ab ipsius mellifluo susceptus eloquio, suffragioque quarumdam quæ adhuc a provisoribus loci tenentur villarum concesso, gaudens de beati viri colloquio sese reddidit palatio. Et quia nil deest timentibus Deum, multi de facultatibus & reditibus suis ejus voluntariam paupertatem suppeditare volebant, ut conversionis ejus in eodem loco augmentaretur affectus. Nam fuere in ejus vicinio tres germani, BEO scilicet jamdictus, TRICLINUS alter, tertius BALDUINUS, quorum quisque quod illic possederat concessit devotus.

Loci religio divinitus commendatur.

7. Nomen itaque ejus per vicina loca cunctis innotuit, factumque est, ut ex illo tempore a multis frequentari cœpisset: ipse enim cœlibem dignamque Deo inibi vitam ducebat. Omnes supervenientes non modo dulcedine verborum animæquiores reddebat, verum & caritatis officia eis pro modulo suo libentissime impendebat. Et quia eumdem locum sua sacra consecraverat conversione, voluit pius Dominus verba quæ ante dixerat, *Qui me*, inquit, *honorificaverit honorificabo eum*, in hoc famulo suo ostendere. Cumque locelli jam dilatari cœpisset angustia, duo equites cum duobus assuetis venatibus Umbris forte fortuna ignari cujus dignitatis esset vallicula venientes, experti sunt in semetipsis quid advenientibus agere competeret ceteris. Nam mane surgentes, exanimes quibus advecti fuerant invenerunt sonipedes, superque mortua cadavera canes. Hoc comperto qui tunc temporis aderat Præsul, cujus nunc Deo annuente nomine, non (pro nefas!) merito famulamur *a* sedi, auctoritate interminavit Episcopali, ne quis posthæc eques Oratorii illius attingeret fines: delegavit illic quoque ex reditibus, ut rem Ecclesiæ nostræ villam quæ Mons-Francherii *b* vocatur, ubi miraculum quod accidit & memoriæ nunc intervenit, nefas silere putamus.

1. Reg. 2, 30.

Auctor Leodicensis Episcopus.

Sanctus oratione fontem elicit.

8. Cum casu messores sibi laborarent heriles, dirigunt Sancto conquerentes ex suis legatum, humiliter exorantes remedium adhibere opportunum. Ille vero se misisse illis jam retulit potum, verum segnitie delatoris dilatum. Ne vero siti laborantes periclitarentur diutina, Sanctus ad locum adveniens, messores bacillum

---

a Hinc non immerito colligit Bollandus, istius Vitæ Auctorem esse Notgerum Leodicensem Episcopum, qui plura id genus scripta lucubravit, istique Ecclesiæ ab anno 971. ad 1007. præfuit.

b Vicus est inter Carolomontium & Mariæburgum opida, ad Canonicos Cellenses hodieque pertinens.

CIRCA AN. 690
3. Februar.

lum quo iverat figit, & affectu intimo cordis oravit. Cujus orationis verba cordis scrutator audivit, & fons largiflue scaturiens continuo erupit, sitibundos exsatiat, meritum viri declarat.

Mutæ reddit linguæ officium.

9. Emporium per idem tempus quod dicitur *Dionant*, dum præteriret, ecce quædam mulier accurrens, mugitumque vocis emittens, vestigia ejus osculabatur; sed quæ anhelabat corde, voce implere nequibat. Substitit ergo & populum circa se adstantem quænam esset, qualiterve id ei accidisset interrogavit. At illi ut multum temporis jam fluxerat quod muta affecta sit intimavit, & ut ei infortunii & infelicitatis misereri dignetur supplices omnes offerunt preces. Et ille: Non hæc, inquit, nostra sunt, sed sanctorum Patrum, quorum nos suppares esse meriti utinam contingeret vel extremi. Populus autem magis clamoribus suggerebat, ut qui pietatem & clementiam semper docuerat, ipse quoque in miseria illius mulierculæ dignaretur ostendere. Qui stat pietate motus, & de verbis Domini quæ discipulis suis promiserat: *Quæcumque orantes petitis, credentes accipietis*, (Mar. 11. 24.) confisus totum se ad Dominum contulit devotus, prostratusque humo lachrymis orabat, Oratione expleta, signum sanctæ Crucis ori ejus impressit: mox illa Deo gratias cunctis audientibus egit, vocem laudationis attollit, & posthæc Deo devota permansit.

Prædia accipit.

10. Cujus rei admiratione permota quædam, ut fertur, potens matrona nomine aquila, cujus tunc erat Anthegia *a* villa notissima, dedit Deo ad Sancti sustentaculum Ruffina quod dicitur mansum. Hoc exemplo & altera quædam Guiza vocata, cum tradere Deo per manum ejusdem beatissimi videlicet Hadalini prædium quod *Veltz* dicebatur vellet, cognomen a vocabulo deducens Sancti, Montem S. Hadalini imposterum vocari disposuit: didicerat namque quod redemptio animæ viri divitiæ ejus. Quibus ita gestis, infirmitate ultima præventa est. Cumque lectulum illius plurimorum circumstiparet fidelium turma, de absentia viri sancti flebili cum eis est voce conquesta: & cum interrogaretur a nostris cui illud delegare vellet, iterata sæpius voce respondit: Hadalino, Hadalino, Hadalino, inquam, beato. Cumque vvantum *b* in manu (ut moris est) legaliter tradenda teneret, & viri differretur adventus, exspiravit. Currens autem nuntius ad beatum qui tunc forte aberat Hadalinum, indicavit ei & dolorem morientis & causam tradendæ sibi possessionis. Veniente itaque Sancto, & cordis ejus pulsum manu rimante, si jam exstincta funditus esset, rigentes occiduo casu articulos (mirum dictu!) acsi vivens aperuit, & cunctis videntibus qui aderant locum Beato contradidit. Hujus rei tot ac tanti exsistunt testes, quot regionis illius constant inhabitatores. Patet etiam clarius luce, dum incolæ eumdem locum videntur possidere, qui dictis fidem faciunt usque hodie.

Etiam a matrona mortua per chirothecam.

Ostium signo Crucis restaurat.

11. Procedente rursus tempore taurus casu petulcus ostium cujusdam effregerat. Cumque ejus inhabitatrix muliercula ejulatu flebilissimo cuncta compleret, Heros benignus affuit, eamque quid sibi acciderit ut his eos clamoribus congregaret inquisivit: cognitaque rei notione, eam solatus est dicens: Ne perturberis misera in tugurioli tui ruina, se magis bonis operibus elabora, ut in illa qua mansiones multæ sunt merearis fieri incola. Et hæc dicens ostium signavit, integritati pristinæ verbo reddidit, admiratione cuncta replevit, seque jactantiam fugitans concitus abdidit.

Virtutes ejus.

12. Pauper igitur spiritu, quia casu nequibat, affectu regnum cœlorum emere contendebat mitissimaque mente terram viventium possidere sedulus affectabat, cumque esuriret & sitiret justitiam, satiari cum Christi manifestaretur gloria ambiens, famam sæculi pro nihilo ducebat. Et ut Deum mente conciperet limpidissimam cordis oculum a malivolentia & sæcularium curarum pulvere con-

a Anthegia, vulgo *Anthee*, est in medio itinere, quo ex opido Dionanto Florinas itur, inquit Bollandus

b Vvantos seu chirothecas, Galli *gants* vernacule vocant. Varios ritus tradendæ possessionis, *per festucam sive juncum aut stirpum, per cespitem sive glebam, per virgam seu baculum, per vvantum seu chirothecam, per cultellum cum cespite & festuca*, aliosque ab antiquis usurpatos refert Hieronymus Bignonius in Notis ad lib. 2. cap. 13. Formul. Marculfi.

CIRCA AN. 690 3. Februar.

conservare studebat. Et licet caro adversus spiritum, spiritus autem adversus carnem dum terrena inhabitatio sensum deprimit multa cogitantem semper concupiscere soleat, pacem iste mirificam faciens spiritum carni Deum spiritui dominari vigori compellebat herili, ut Deum cœlorum in Sion videre ejusque excubiis mereretur indeficue adhærere, & filius Dei non quidem natura, verum gratia vocari & esse. Sane internorum bonorum suorum formas & species sicut nemo ad plenum potuit inspicere, ita nemo sufficit explicare: quas sicut ille studuit excolere ita & laboravit occulere, & cum hæc vellet augeri nolebat agnosci neglector quietis, refuga voluptatis, appetitor laboris; patiens abjectionis, impatiens honoris; pauper in pecunia, dives in conscientia; humilis ad merita, superbus ad vitia: nulla illi ex omnibus propensior cura, nisi aut de Deo in lectione atque sermone, aut cum Deo in oratione loqueretur.

Oratione ad suos habita.

13. Per plura ergo *a* annorum curricula illic commorans, sanctissima conversatione post hujus vitæ multimodos laborum excursus, per plura beneficiorum & miraculorum commoda, hominibus Deoque carus ostensus, diem sibi vocationis intelligens imminere, quo recompensaret honor in cœlis quod labor triverat in terris, morem gerere decrevit subjectis. Quos accersitos fideles quosque non parvi numeri ante se positos & de abscessu suo mœstos his ultimis solatus est verbis: Ecce, carissimi Patres atque amantissimi Fratres, tempus resolutionis meæ instat, quo hæc torpentia membra spiritus relinquat, Judicique suo præsentandus occurrat. Non me terret proventus conditionis omni mortali communis, cum tota sapientium vita commentatio debeat esse mortis: vobis magis timeo, quos salvandos omnimodis volo. En ego viam universæ carnis sum ingressurus, & ad vos deinceps non reversurus: vos quoque morituros, carissimi, scitote, ideoque pœnitentiæ tempus indultum non patiamini quæso transire incassum. Quisquis ergo vestrum cujuscumque criminis se sentit perpetratione maculatum, atque fovea majoris peccati absorptum, cito salubre suo supponat vulneri medicamentum. Dum Judex porrigit pœnitenti misericordiæ manum, en patet dum advivitis janua misericordiæ, quæ post mortem obstruitur, sola patente quæ contemptores præceptorum Dominicorum desertoresque puniendos suscipiat porta gehennæ. Obsecro itaque vos per Christum, ut in quo vos nostis hactenus deviasse a vero, reconciliari satagite Deo. Orate ut vos Evangelica admonet lectio, ne fiat fuga vestra hieme vel sabbato. Quo loco nostræ res sitæ sint, in commune videtis: & quia hic mundus in maligno positus sit, juxta mecum omnes attenditis. Post has dulces paternæ pietatis admonitiones & extrema charitatis verba modica febre pulsatus, & sacrosancti Corporis & Sanguinis Domini Viatico confirmatus, illis dolentibus & flentibus, ipse autem exsultans tertio Nonas Februarii pervenit ad eum quem semper desideraverat Christum.

Moritur ac sepelitur.

Corpus ejus honorifice curatum cum melodia Psalmorum & hymnorum in loco quo ipse decreverat est sepultum: ubi per ejus merita Dominus usque in præsens operatur miraculorum beneficia ad laudem & gloriam nominis sui quod est benedictum in sæcula.

VITA

a In apographo Audzinensi legitur, *Per plura tredecim annorum curricula*. Verum diutius in Monasterio a se condito conversatus est Hadalinus, siquidem notus fuit Pippino Majori-domus, qui Pippinus hic ab Auctore Rex dictus, non ante annum 687. palatii præfectura quiete potitus est. S. Hadalini obitum anno circa 690. consignamus. Sacrum ejus corpus illic quievit ad annum usque 1338. quo in opidum Visetum Leodicensis diœcesis ad dextram Mosæ ripam invectum est, Cellensibus Canonicis isthuc translatis ob Baronum Cellensium infestationes. Hæc Translatio 5. Idus Octob. celebratur.

VITA S. HUNEGUNDIS VIRGINIS HUMOLARIENSIS,

CIRCA AN. 690
25. Aug.

Auctore (ut videtur) BERNERO Humolariensi Abbate Sæculo 10.

Expolita a Surio , at restituta ad codd. Mss. S. Theoderici Remens. & V. C. Claudii Jolii Canon. Paris.

OBSERVATIO PRÆVIA.

A quo Auctore , quove tempore scripta sit B. HUNEGUNDIS *Vita , non omnino est exploratum . A Scriptore subæquali fuisse litteris commendatam suspicari quis posset ex his Prologi verbis :* Cujus (HUNEGUNDIS) aggredior vitæ gestorumque pauca describere , prout comperi a Fidelibus enarrari . *Verum eo loquendi genere Auctor se aliorum relatione seu traditione potius quam scripto hanc historiam didicisse satis innuit . Episcopum fuisse Auctorem putavit Surius , qui hanc vitam stilo politiori primus edidit . At licet in Prologo* Sacerdotum se ultimum *dicat Biographus , quo nomine apud veteres Episcopi plurimum designantur ; tamen eo loci Presbyterum exprimi , & forte* BERNERUM *Abbatem Humolariensem primum , veri simile putamus . Nam Bernerus ipse enarravit B. Hunegundis historiam Translationis , quæ in cod. Ms. Monasterii S. Theoderici Remensis huic Vitæ subjicitur , non continua serie , uti apud Surium , sed distincta & prolixiori narratione . Hanc in eodem cod. sequitur* historia Mutationis *ab alio Auctore condita , in qua hæc verba de Bernero :* Cujus Inventionis necnon & Translationis descriptionem simulque miraculorum insignia inibi divinitus declarata volentibus agnoscere , claro stilo luculentoque sermone studuit elucubrare piæ memoriæ Domnus Abbas BERNERUS , qui Deo disponente primus huic successit locello , pulsis ob obscœna carnalis voluptatis lenocinia quæ ibi erant Monialibus . *Quod anno 948. contigisse suo loco dicemus . Est autem Humolariense Monasterium , vulgo* Humblieres , *prope muros Augustæ Veromanduorum ad Summam , cujus Monasterii primordia & auctores ignorantur . Istius Vitæ exemplum duplex , unum integrum , aliud mutilum cum accepissemus , diversi Auctoris fetum esse primum existimavimus : at re maturius expensa non duplex , sed una eademque lucubratio visa est . Hinc corrigendum id quod in Præfatione Sæculi 1. Bened. de duplici Vitæ S. Hunegundis scriptore diximus .*

PRÆFATIO AUCTORIS.

1. BEATORUM ac venerandorum Patrum memoranda descriptio , qui membra & versutias callidi hostis Evangelico perculerunt gladio , interiorem nostrum hominem Divino perflat alloquio : nec minus exteriorem & corruptibilem nostrum gravi affectum elogio materna ac virginalis inclyta vegetat collatio . Nempe ex his genus victoriæ exstitit egregium , quo diabolus cum suis armis omne perdidit dominium , & per quod primi parentes vitæ sensere dispendium , per id rursus in augmentum sui supernum dilatatum est imperium . Eadem ergo natura , quæ vito gustum necis obtulit , etiam per sanctas Virgines omnibus vitii parsimoniam propinavit : & quæ primum facile consentit ut caderet , & mater calamitatis exsisteret ; postmodum per Christi gratiam fortiter restitit ut zabulum prosterneret , sororque & mater Domini Salvatoris gratis electa feliciter fieret . Hujus igitur divinæ gratiæ sortem adepta gloriosa virgo HUNEGUNDIS , ab immaculato divini fontis utero renata prodiit , educata Catholicæ sinu matris Ecclesiæ , cujus aggredior Vitæ , gestorumque pauca describere , prout comperi a Fidelibus enarrari . Obsecro itaque me principem peccatorum & Sacerdotum ultimum vestris precibus suffragari , quatinus mihi sanctus dignetur adesse Spiritus , qui & facinorum nostrorum maculas deleat , & linguam ad enarranda quædam Virginis gesta disertam efficiat .

Digitized by Google

CIRCA AN. 690 25. Aug.

I N C I P I T V I T A.

2. SUMMA & incomprehensibilis providentia Divinitatis, cum ex sua omnipotentia mundi Principem debellaret, ejusque versutias penitus exstirpare disponeret, eum non solum potenter superavit atque arma abstulit, verumetiam ipsis armis misericorditer tam præclaram contulit flagrantiam, ut fugarent ac delerent sordidissimi Principis dominia, fierentque Christi luminaria quæ fuerant pridem arma tenebrosa. Tali igitur ordine mundi sceptra crudelissima immutantur, omnisque portio tenebrarum suis cum satellitibus tanto jubare restinguitur, oriturque per pagella nova lux & gaudium, submittentes colla Regi regum, & paullatim a solis ortu usque ad occasum Christi divulgatum est imperium. Inter quos gens Francigena, multis actuum insigniis splendida ac triumphis multis famosissima, licet Christo fide sancta tardius occurreret, tamen ut persensit Domini clementiam, cœpit passim pullulando novam atque sanctam Deo Patri prolem gignere. Ex cujus jam sacratissimo consortio sancta mater atque virgo Christi dilatata est Ecclesia, quæ oblita domum patris atque populum, unitati trinæ sinum cordis obtulit, unde sibi immaculatus Dominus impollutam consecraret familiam.

Hunegundis Veromandensis e fonte levatur a B. Eligio.

3. Ergo tellus Franciæ, pagus scilicet Vermandensis, præpollentissimi Martyris Quintini decorata suffragiis, anhelabat totis viribus ut offerret Domino munus gratum in odorem suavissimum. Quo in pago, atque villa quam Lembaidis nominant, sancta virgo HUNEGUNDIS generosa nata est prosapia, quæ processit velut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ & thuris & universi generis pigmentorum, dum nobilibus & Christum colentibus prodiit parentibus. Hanc e sacro fonte ferunt elevatam ab ELIGIO Pontifice Noviomensis ac Vermandensis Ecclesiæ, ubi sumpsit veri sponsi arrham, simulque vestem pretiosam immortalitatis signo candidatam & triumpho passionis perlustratam, atque castæ caritatis ordine regiam & sacerdotalem coronam mysticam. Ubi etiam in septem gradibus Baptismatis septem comprehendit dona Spiritus-sancti, Episcopali benedictione confirmata & sancto chrismate delibuta. Quibus undique fulta vivere studuit juvencula per septima dierum curricula, ut septem septies augmentatis & monade supposito, jubilei fructum in præsenti vita adquireret: hocque duplicato corpore & anima post peractum vitæ cursum fructum carperet centesimum sacratissimis virginibus consecratum. Unde quia erat gloriosæ indolis progenie, ab ipsis incunabulis fertur esse desponsata coæqualibus natalibus: sed dilecta magis Sponso cœlesti terrestris confunditur, occultoque Dei judicio mortis confinio clauditur.

Desponsata fieri cupit Monacha.

4. Postquam vero cœpit sancta virgo esse adolescens corpore candidoque vultu atque flava facie, desponsatur rursum a quodam nomine EUDALDO generosæ stirpis homine, a quo variis est dotata sponsalibus cum mancipiis & villulis: quæ omnia licet a parentibus coacta, vultu tamen placido & mente casta perferens, meditabatur jamdiu animo, qualiter se & sua Christo sponso traderet dotalia, fieretque Sanctimonialis fœmina sub tutela sanctæ Matris Virginis, insignita capitis velamine, ut cum adolescentulis veri Regis valeret edicere: *Nigra sum sed formosa filiæ Hierusalem, ideo dilexit me Rex, & introduxit me in cubiculum suum*. Et iterum: *Nolite me considerare quod fusca sim, quia decoloravit me sol*. Talis intentio & tam præclarum exercitium versabatur sedule in præcordiis puellaribus, flosque Genitricis virginalis in hac sancta redolebat virgine, radiantes plurimæ virtutum gratiæ ex virgineis successibus.

Cant. 1.

Sponsum ad piam hortatur peregrinationem.

5. Deinde cum sanctum suæ mentis propositum ad effectum operationis vellet perducere, sapienti usa consilio, sponsum qua potuit arte tentavit suaviter emollire, ac demulcendo subtilitate ingenii ab amplexibus omnino divellere. Cui talia blandissimis alloquens vocibus dixit: O dulcissime atque amantissime conjunx, quoniam Christianissimis & Orthodoxis parentibus geniti sumus, non decet nos coinquinari ac libidinosis commixtionibus pollui, velut gentes quæ igno-

ignorant Deum, & ſicut equus & mulus quibus non eſt intellectus. Placeat tibi, precor & conteſtor per Dominum, meum ſalubre conſilium, meiſque te accommoda dictis, & quæramus mutuo qualiter noſtra Deo placita efficiantur conjugia, ut de nobis non terrena ſed progenies cœleſtis emergat. Decet enim nimiumque valet nos Apoſtolorum Principem expetere, atque loca ſancta circuire, ut ſaltem fuſa ſuper nos benedictione Apoſtolica fiat nobis vita longa, ſalus continua, opulentia in rebus, fecunditas in propagine, tranquillitas in diuturna pace. O beata Virgo, o ſuperni Regis ſponſa, quam devota diceris: Ecce dicis quaſi optans tibi mundum efflorefcere, quem in corde jam deſpectum funditus ſpreveras, & velut ſtercus marcidum quod penitus calcaveras. Quid plura? ita quidem eſt deluſa ſollicitudo nuptialis, atque protelata dies matrimonii: & cum debuerant præparari nuptialia, præparantur ſumptus & vehicula tanto itineri neceſſaria. Nam quia erat virgo tenerrima, & tam voluntate quam ætate innuba, idemque ſponſus timoratus & Chriſticola, adquievit placide; & ut cognovit non eſſe fas reſiſtere, etiam ipſe cœpit eſſe auctor itineris, optans & exorans ita ſibi cuncta evenire, ut audierat affatibus puellulæ.

CIRCA AN. 690 25. Aug.

6. His rite peractis & paratis omnibus quæ ad uſum vel ad victum forent congrua cunctis iterantibus*, gratias agentes Deo viam pergunt publicam; Sponſus pompa ſæculari hilaris & alacer extrinſecus, virgo multo gaudentior lætabatur intrinſecus. Cuncta quippe ei Chriſtus tribuebat proſpera, cui jam cum fide vera, ſpe & caritate integra, ſamulari ſemper ſuam devovebat animam, poſcens JESUM CHRISTUM tacitis precibus cuſtodiri cor & corpus immaculatum, ne confunderetur illecebroſis voluptatibus. Ore tacito mens orabat, & protegentem ſe Dominum cordis oculis conſpiciebat. Suaviſſimis alloquiis legiones ſanctas Angelorum evocabat ſuum in auxilium, & cum lacrymis ſibi adeſſe poſcebat omnem chorum agminum cœleſtium. Exauditur Dei famula, & comitante illi Divina miſericordia, ſuperni reſpectus promeruit majora ſolatia. Sacroſancta utique præſidia ſibi mox adeſſe perſenſit, quæ defenſam omnibus incommodis Romæ præſentarunt Apoſtolicis conſpectibus, cum omni integritate fidei & corporis. Cumque percunctarentur loca urbis mundi dominæ, & ſuperbo faſtu ſponſus cum ſodalibus undique circumſeptus, varia Sanctorum circuiret pignera; illa vitans arrogantiæ comitatum, ſola ibat ad Apoſtolorum limina. Sponſus eam æſtimabat repauſare præ multæ viæ laſſitudine: illa velut mente renovata ac robuſtior effecta, omnia foris & intus urbis Romæ circuibat Oratoria. Ille ergo ruitura oculo corporeo mirabatur ædificia urbis Hiericontinæ; hæc in perpetuum manſura mentis intuitu inviſebat clara mœnia cœleſtis Hieroſolymæ, ſemper ob amorem patriæ cœleſtis in orationibus & vigiliis ac jejuniis ante Apoſtolorum limina ſolo recubans, & vix ad hoſpitium rediens.

Romam pergit cum ſponſo.

* itinerantibus.

7. Inde ſpretis rebus tranſitoriis relictoque ſponſo cum ſuis omnibus, pernox erat in orationibus, corpus vigiliis & inedia macerans, & omnia quæ habere poterat pauperibus erogans: ſicque Monacha efficitur quæ ſponſa putabatur; & terreſtris copula cum omni pompa dejicitur, cum a ſuperis caſtitas virtutum regina diffunditur. Erat certe gaudens quaſi quod optaverat diu poſſidens, unde nec ad momentum poterat relinquere quæ cum tanta claritate meruit invenire. Adveniente denuo die ſtationis Apoſtolicæ, provoluta eſt pedibus Antiſtitis ſanctæ Catholicæ matris Eccleſiæ, offerens protectam virginitatem Chriſto Domino ad exemplum Genitricis virginis, & expoſtulans ſe ſacrari ſigillo caſtimoniæ & capitis velamine ſub tutela & ſervitio incomparabilis Virginis MARIÆ. Cujus benigniſſimam intentionem & devotionem pius Pater audiens & a Domino ejus mentem illuſtratam intelligens, voce lacrymabili admirans tantam in puella ſapientiam, dixiſſe fertur: Benedictus es Domine Deus omnium, qui in toro virginali mentis caſtæ & corporis tuum locas domicilium, & in ſexu fragilis materiæ numeroſa operaris mirabilia. Laudem ergo tibi generaliter loquatur lingua omnium, quia dignum eſt in talibus geſtis adtollere te Dominum univerſorum. Equidem te, Domine, ſuper his in æternum laudabo, & glorificabo nomen tuum in ſæcula.

A Papa velum poſtulat.

CIRCA; AN. 690 25. Aug. Papæ gentem ac Fidem suam exponit.

8. Et conversus ad Dei castam Virginem infit ita inquiens: Cujas es puella, vel a quibus oris advenisti replica, nomenque tuum & Fidem tuæ gentis pariter designa. Æstimo enim te nobilissima stirpe progenitam, & ab ipsis infantiæ cunis Ecclesiasticæ disciplinæ litteris eruditam. Ad hæc illa mente & facie serenissima summisso vultu tali orsa est alloquio: Si de gente, Pater, quæris, & domine ego gentis sum Francicæ, atque HUNEGUNDIS dicor nomine, & in pago nata sum Vermandensi, a quo delata huc veni. Educata equidem sum parentibus Christicolis, & contra velle meum, & (ut credo) Dei placitum sponso rradita sum juvenculo, quem postpono & devito devincta Christi charitate, quo ducente & favente, toto corpore sum integra atque mente impolluta. Illi me devoveo qui creavit universa, atque fidem quam requiris, ipsi servo integram. Quam si plane vis audire, pandam tibi, Pater optime, quia licet barbara sim natione, tamen hanc fatemur Fidem veram atque sanctam, quæ nobis in fine temporis est delata ab hac sancta sede Apostolica & Catholica matre Ecclesia. Ecce etenim tua Sanctitas dum a nobis Fidem exigit, videtur nobis quasi Christus a Samaritana aquam fontis postulet: qui dum tali dignatus est perfrui alloquio, innuit latenter quod neminem a Fide ulla potest regio repellere. Unde nos quia Fidem non erubescimus, de provincia nequaquam confundimur, cum David præcipiat omnes gentes plaudere manibus & jubilare Deo in voce exsultationis, &c. Verum tamen quoniam Apostolicis institutionibus monemur, ut omnibus poscentibus rationem de spe & charitate quæ in nobis est proferamus, non moremur diutius gloriam Fidei nostræ, tuæ Beatitudini paucis demonstrare: Credimus quippe & confitemur absque principio temporis & fine summum & incircumscriptum Spiritum, Unum omnipotentem esse Deum, juxta quod ait Moyses: *Audi Israel:*
Deut. 6. *Dominus Deus tuus Deus unus est*. Unus est, inquam, Deus Pater ingenitus, unus Filius ejus unigenitus, unus Spiritus sanctus ab utroque procedens, Patri & Filio coæternus, sed semper idem Pater Deus, Filius Deus, Spiritus sanctus Deus, a quo omnia, per quem omnia, & in quo sunt omnia, & sine quo factum est nihil. Hæc tripartita conjunctio & conjuncta divisio, & in personis excludit unionem, & in personarum distinctione obtinet unitarem. Non autem sicut tres personas, ita & tres Deos credimus, sed in tribus personis unam Deitatem confitemur: Trinitatem sanctam credimus in subsistentibus personis, unitatem vero in natura & majestate ac substantia Deitatis. Omne igitur quod est, in duo dividimus. Absque sola nempe Trinitate omne quod in cœlis terrisque & mari potentatur vel agitur vel movetur, creaturam esse credimus & fatemur, Deum vero solum creatorem. Filium quoque Dei credimus in novissimis temporibus conceptum esse de Spiritu-sancto & natum ex Maria Virgine, carnemque naturæ humanæ & animam suscepisse. In qua carne crucifixum & sepultum ac resurrexisse a mortuis credimus & fatemur, & in eadem ipsa carne, licet alterius gloriæ, post resurrectionem adscendisse in cœlum, unde judicem venturum exspectamus vivorum & mortuorum. Carnis quoque nostræ resurrectionem fatemur integram atque perfectam, in qua nunc vivimus & movemur in præsenti vita, & in ipsa aut pro bonis actibus consequi bonorum præmia, aut pro malis sustinere pœnarum supplicia. Pœnitentiam peccatorum plenissima fide profitemur, ac velut secundam gratiam suscipimus, juxta quod Apostolus dicit ad Corinthios: *Volui per vos venire, ut secundam gratiam haberetis*. Hic est Fidei nostræ thesaurus,
2. Cor. 1. quem signatum Ecclesiastico Symbolo custodimus, quod in Baptismate suscepimus. Sic coram Deo corde credimus, sic coram omnibus hominibus ore confitemur, ut hominibus fidem sua cognitio faciat, & imago sua Deo restimonium reddat.

Pontifex ad eam verba facit.

9. Hæc & alia hujuscemodi innumera Fidei sacramenta palam omnibus replicans Hunegundis virgo devotissima, auribus adstantium salubre commercium præstitit, & faucibus virgineis optabile silentium. Tunc venerabilis Pontifex summæ Sedis Apostolicæ, reputans non sonare hominem, sed potius intelligens sanctum resonare Spiritum castis in visceribus, coram cunctis ita fatur: Benedicta filia tu a Domino Deo exercituum, quæ in tua mente pura jocundum Deo præparasti

parasti habitaculum. Non oportet ergo sanctum contristari Spiritum, cujus mens CIRCA AN:
pudica creditur esse sacrarium. Apostolus enim dicit, quia caste viventes templa 690
sunt Spiritus-sancti, & ideo quisquis templum Dei violaverit disperdet illum 25. Aug.
Deus. Multum est in te venerandus ille artifex summus, qui operatur omnia in 1. Cor. 12.
omnibus, dividens singulis prout vult. Eja virgo casta, eja mens pudica, suscipe
quod amori æterno proficiat; oblata etenim tibi a viro corruptibili sub specie
pietatis munuscula projecisti: suscipe nunc per nostram benedictionem tibi a
Domino concessa dotalia, per quæ sponsam Christi te in æternum recognoscas,
& transitoria contemnendo, sempiterna gaudia comprehendas. Ille enim in tua
mente quid facies prospicit, & quam decenter ejus Virgines comiteris adtendit.
Propterea ab adolescentulis ipsius ut diligaris vehementer decerta, & post odo-
rem unguentorum illius currere festinanter anhela, semper pro concessis Domi-
no gratias referens, & pro concedendis humiliter exorans. Hortorque te habe-
re in memoria quæ possidere concupiscis in vita æterna, ut cujus te sponsam fa-
teris in terra, ejus amplexibus perfrui merearis in perenni gloria.

10. His dictis velum capitis ac reliqua indumenta in humilitate castitatem cor- Velum ei
dis & corporis ac contemptum mundi significantia super sanctum altare composita cum benedictione
sanctus Papa *a* benedixit, atque more sancto consecrans effusa benedictione eam imponit.
Christo servituram, ut poposcerat, jure dedicavit. Et conversus ad Dominum
„ & exorans dixit: Respice, Domine, super hanc famulam tuam, ut sanctæ
„ virginitatis propositum, quod te inspirante suscepit, te gubernante custodiat.
„ Sit in ea, Domine, per donum Spiritus tui prudens modestia, gravis lenitas, ca-
„ sta libertas: ferveat in caritate, & nihil extra te diligat. Laudabiliter vivere stu-
„ deat, & laudari non appetat. Te timendo super omnia amet, & amando in om-
„ nibus te timeat. Tu ei, Domine, sis gaudium, tu in mœrore solatium, tu in am-
„ biguitate consilium. In injuria sis defensio, in paupertate abundantia, in jejunio ci-
„ bus, in infirmitate medicina. Quod est professa custodiat, ut hostem antiquum
„ devincat, & vitiorum sordes expurget, quatinus centesimo fructu cum decore
„ virginali ac virtutum lampadibus exornetur, & ad electarum Virginum coofor-
„ tium pervenire mereatur. Cumque omnes respondissent, Amen; sanctus An-
tistes deosculans caput sanctæ Virginis Hunegundis dimisit eam in pace.

11. Hæc audiens Eudaldus, qui pridem vocatus fuerat sponsus, cum cognovisset Hunegun-
se contemptum a virgine, indignatus est animo, & cunctis sensibus anxiari cœpit, dis a spon-
volvens in animo cum nimia æstuatione, ut eam gladio transverberaret. Sed ti- so irato re-
mens incurrere periculum homicidii, territusque audita sententia sermonis Apo- licta, pa-
stolici quam retulimus, quia non oportet sanctum contristari Spiritum, cujus triam repe-
sancta virgo erat domicilium, juxta Pauli vocem ubi dicit, quod caste viventes tit.
templa sunt Spiritus-sancti: ideoque quisquis templum Dei violare tentaverit 1. Cor. 3.
disperdet illum Deus. Pœnitentia ductus non est eam ausus contingere diutius.
Missis itaque nuntiis sanctam virginem sprevit a consortio & a comitatu suæ re-
versionis, derelinquens illam solam via publica, & subtrahens illi omnia ad
tanti itineris necessaria. Privata virgo humano solatio, cœpit viriliter agere &
confortari in Domino, dicens illa Psalmographi cantica: *Dominus pascit me &* Psalm. 22.
nihil mihi deerit, in loco pascuæ ibi me collocavit, &c. Deduxisti enim me in por-
tum voluntatis tuæ: misericordia tua, Christe, obsecro præcedat, & subse-
quatur me, ut merear pervenire ad optatum servitium sanctæ Virginis MARIÆ.
Et ut inhabitare valeam in tabernaculo tuo in sæcula, protegar rogo in vela-
mento alarum tuarum.

12. Igitur hac expleta oratione cœpit sola proficisci, & ad voluntatem Dei In itinere
Gallias remeare, lustrans devia & pervia, atque poscens sibi semper adfore San- quomodo
ctorum præsidia. Derelicta siquidem humano solatio, sed suffulta & protecta se gesserit.
Christi comitante gratia. Erat namque pergens in itinere, quasi jam degens sub
Monastico regimine, vel ut dicam altius, quasi sanctus Eremicola Christo famu-

a Martinum I. designat Ecclesia San-Quintinensis in Lectione 4. Breviarii. Quod quidem stare non poterit, nisi Eligius priusquam esset Episcopus Hunegundem de sacro fonte levaverit. Ante enim Sedi Noviomensi præfuit Eligius, quam Martinus Romanæ.

CIRCA AN. 690 23. Aug.

lans in remota eremi solitudine. Diebus quippe festis utens pane solo & aqua parcissima, reliquis pane cineribus commixto & herbarum arborumque pastionibus defessum refovebat corpusculum. Unde quod per sanctam virginem Dominus dignatus est operari miraculum, non est nostro silentio transeundum.

Bona sua Monasterio Humolariensi confert.

13. Cum prædictus Eudaldus nimia indignatione stomachatus se contemptum omnimodis comperisset, & in sanctam Virginem vellet sed non auderet gladio insurgere: accepto consilio a quodam quem secum duxerat itineris socium, concite ad paternam remeare disposuit hereditatem, vendens & distribuens onerosa, ut citius transmigraret ad propria. Hoc utique pertractans volvebat in animo, ut omnia patrimonia & jura hereditaria Virginis venderet, & quæ vendere non posset in nihilum redigeret, & sic funditus ea cum omni supellectili & mancipiis exstirparet. Itaque cum velocissimis equitibus * expeditam cœpit carpere viam, effetens se totum perficere in opere, quod olim doloso conceperat corde. Quod sanctam Virginem nequaquam latere potuit, quæ Dominum scientem omnia in cordis hospitiolo locare curavit. Itaque Dei ancilla Divino instinctu permota atque afflatu sancti Spiritus vigorata, ut erat pedes, cunctis equitibus & curribus velocior efficitur, immo per aliam viam gradiens, omnes & antevolans, veloces præcesserat currus. Denique prior in terram suæ nativitatis pervenit, & omnia sua pro voto & libitu in loco quem vulgo dicunt Humolarias, sanctæ Dei Genitrici Mariæ seque simul ut optaverat servituram inibi Christo dum adviveret contradidit.

* equis

Sponsus resipiscens, venia petita & ipse multa tribuit.

14. Non post multum vero temporis persecutus idem Eudaldus ad votum explendum devenit, seque omnium rerum Virginis possessorem & dominum prætulit, nesciens quod jam transissent omnia in cultum Dei & sanctæ Dei Genitricis tutamina. Qui cum cognovisset eventum rei, & tam auditu quam visu didicisset acta Virginis veridica, reversus in semetipsum secum tacitus mirari cœpit & venerari, recolens quæ & quanta per sanctam Virginem Dominus sit operatus miracula. Unde quales potuit mox Deo laudes & gratias retulit, qui ab actu & tactu malo eum custodivit, ne peccaret in sanctam Virginem, & furentem in reversione non permisit merito occumbere. Dignos igitur fructus pœnitentiæ peragens super his quæ gesserat in Virginem, non poterat invenire quibus laudibus eam extolleret, vel quibus muneribus ejus faciem complacaret, ut vel ab ea videri mereretur, aut ipsa pro eo preces Christo fundere dignaretur. Tandem salubri reperto consilio, semetipsum in humilitate cordis & corporis obtulit, ac prostrato corpore coram sacro altari Dei Genitricis MARIÆ veniam de commissis expoposcit: conversoque vultu quo residebat Virgo cœlebs, poscit sibi misereri, multumque precatur ut quem pridem voluerat habere sponsum, saltem tunc dignaretur suscipere servum. Quoniam me, inquit, ad injuriam corruptibilis amatoris non postposuisti, nec mihi qualemcumque personam potentem aut infimam præposuisti, sed Regem sæculorum & Creatorem omnium mihi prætulisti, tibique sponsum cœlestem in toro virginali adscivisti, ecce memet atque mea gratanter offero illi: & quæ tibi olim contuli dotalia, trade sponso vero JESU-CHRISTO in Sororum egenorumque alimoniam. Ego, inquam, dum advixero, dumque corpus hoc gestavero, tuus procurator in exterioribus esse curabo, & post mortem omnem meam supellectilem cum rebus & mancipiis per hoc auctoritatis testamentum perpetualiter trado in honorem Dei omnipotentis atque sanctæ Dei Genitricis Virginis. Et confirmans testamentum hujuscemodi voce palam omnibus dixit: Hæc a me nunc suscipe virgo castissima, meumque cadaver in hoc loco tumulandum tuis precibus impera; ut cum te Rex supernus ac cœlestis Sponsus in thalamum transduxerit virgineum, ego veste nuptiali circumdatus atque Agni vellere niveo succinctus, inter convivas mensæ Regis particeps vitæ cœlestis apparere merear vel ultimus.

Ipse pie deinceps vivit & in Monasterio sepelitur.

15. Obtinuit ergo quod expetiit & cum sancta animi devotione incolumis remeavit ad propria. Cui Dominus bene vivendi contulit efficaciam, ejusque votum ad optabilem perduxit effectum. Nam devotus Deo, ultra quam fuissent necessaria sacratissimæ studuit subministrare virgini, pariterque in statuto xenodochio

dochio victus & vestitus præbuit alimoniam. Fultus deinde multimoda Christi virtute, ac deducens tempus vitæ in hujuscemodi operatione, exutus est præsentis sæculi contagio, ac perfunctus luce transitoria, audivit de supernis vocem sibi hæc loqui: Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, eris princeps decem civitatum. Tunc beata virgo Hunegundis, mentem sanctam cum oblatione Sacrificii per Sacerdotum manus Regi regum Christo obtulit, deprecans & exorans subvenire illi sanctos Angelos, ac locari ejus spiritum inter choros agminum cælestium. Corpus vero poni jussit in feretro ac deferri ad se fecit infra Monasterium, & in condigno & optato tradidit sepulturæ loco. CIRCA AN. 690 25. August.

16. Post cujus abscessum, artiori se submisit vitæ & Christi servitio, puniens atque deflens cogitata seu nociva jam peracta opera, crebrisque jejuniis ac vigiliis tundebat corpus fatigatum, memorans quia non qui cœperit, sed qui perseveraverit salvus erit. In hac denique sancta animi meditatione ac devota fidei operatione moriens mundo & vivens Christo, totum tempus vitæ suæ duxisse fertur, adeo ut plerumque videretur causari & dicere illud propheticum: Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est, &c. Cujus longanimem sanctamque peregrinationem superna considerans elementia, ejus petitioni desiderantissimæ satisfacere dispofuit, ut quod hactenus viderat per speculum & in ænigmate, jam tunc inciperet facie ad faciem cernere. Hunegundis ad cœlum adspirat. Psal. 119.

17. Quadam namque die dum solo recubans manus extensas teneret in oratione, percussa est corporis gravedine ac nimio æstu infirmitatis corporeæ: sed consolari meruit Angelorum præsidio & Sanctorum omnium suffragio, quos invocare non cessabat etiam in ægroto corporis ergastulo. Verum adstantibus circumquaque utriusque sexus Christo famulantibus, qui ad decessum tantæ Matris atque Virginis convenere ex vicinis & longinquis regionibus, dolor ingens, mœror & singultus erat omnibus, quoniam videbant se frustrari nimio solatio, licet essent fidentes quod ejus semper in cœlis devotissimo tuerentur patrocinio. Inter hæc conversa ad eos qui adsidebant sibi Presbyteros, Unctionis oleum & communionem expetiit, dominumque fuimet misereri totis viribus exoravit. Sic tandem Dominici Corporis & Sanguinis Viaticum sumens, roseo vultu & decora facie, velut præsentanda Regi regum in cælesti thalamo imperat cunctis personare dulces & hymnidicos melos psalmodiæ, dicebatque inter cetera quasi prominens ex cilicio & cinere: Adsum ego, Christe, tua famula, veni rogo Rex piissime, atque me benigne suscipe. Cumque in hujuscemodi voce ab hora noctis media usque ad horam diei tertiam persisteret, ilico eum immenso lumine odor suavissimus adstantium ora perculit, itaut vix possent subsistere præ lumine, licet essent vigorati balsameo aromatum spiramine. Namque vox cum magno lumine etiam fertur descendisse, quæ dum omnibus terrorem intulit, minus ulli se cognoscibilem præbuit. Sed quid aliud videtur edicere, quam quod fertur proloqui cuique sanctæ animæ? Infit enim: Surge, propera, amica mea, columba mea, formosa mea & veni. Amica videlicet per amorem, columba per simplicitatem, formosa per morum pulchritudinem, &c. Ægrotans unctionem & Viaticum petit.

18. His & aliis hujuscemodi sancta atque felix anima dulcorata solaminibus, 8. Kalendas Septembris a migrasse creditur ad Dominum, qui est solus sine principio regnans in unitate & trinitate perfecta Deus nunc & semper & in omnia sæculorum sæcula. Ipsi gloria, laus, & jubilatio, honor & imperium per omnia sæcula sæculorum, Amen. Moritur:

MONITUM.

Corpus Sanctæ Hunegundis e tumulo elatum est anno Christi 946. pridie Nonas Octobris, (cujus rei historiam a nobis Sæculo 5. Benedictino referendam BERNERUS *Abbas descripsit) ac de-*

a Anno circiter 690. siquidem Hunegundis de sacro fonte levata est a B. Eligio, qui anno circa 660. ad superos migravit. Memoratur Hunegundis in additionibus ad Usuardum & in Martyrologiis Benedictino & Gallicano 8. Kalend. Septemb. tametsi ob festum S. Ludovici ejus officium a Canonicis Augustæ Veromanduorum in diem sequentem transfertur.

CIRCA AN. 690 25. Aug. *ac deinde in pretiosiorem thecam anno 1031. translatum est a* MACARIO *Humolariensis Cœnobii Abbate, uti testatur Auctor anonymus, qui prædictam* mutationem *posteris commendavit.*

Hic cum spatium vacuum per incogitantiam reliquissent Typographi, subjicienda duximus diplomata subscripta.

LUDOVICI REGIS DIPLOMA.

De expulsione Sanctimonialium & Monachorum introductione in Monasterium Humolariense.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. LUDOVICUS gratia Dei Francorum Rex. Si Divinis cultibus operam dantes Ecclesiam Dei ad summum sacræ Religionis statum sustollere conamur, Regio jure ac progenitorum nostrorum privilegiis utimur. Quocirca omnium sanctæ Dei Ecclesiæ Fidelium tam præsentium quam & futurorum noverit sollertia, quoniam nostram adeuntes præsentiam ADALBERTUS, inclytæ indolis Comes, una cum nobili viro EILBERTO & conjuge sua HERSENDI, suppliciter nostram exorantes munificentiam ut cuidam locello in pago Viromandensi sito qui volgo dicitur Humolarias, quo sacratissima sponsa Christi Hunegundis diem exspectat beatæ remunerationis, nostra dignaretur subvenire clementia, quatenus quibusdam Sanctimonialibus inibi non satis honeste viventibus, & Regulari districtioni subjici nolentibus inde remotis substituerentur Monachi, qui obedirent Regulæ & Abbati, quod nostra annuente auctoritate prædictos Elibertus prædictam Abbatiam domino suo Comiti videlicet Adalberto reddidit, isdem vero Comes nostræ ditioni eamdem obtulit, ea scilicet ratione ut Præcepto nostræ auctoritatis ita hanc muniri juberemus, quæ absque ulla omnino diminutione, & sine aliqua alicubi subjectione Abbati Regulari concessa inviolabilis in perpetuum permaneret. Favente igitur conjuge nostra & venerabili Archiepiscopo *a* ARTALDO cum Episcopis WIDONE *b* & GIBUINO *c*, & Clarissimo Abbate *d* HINCMARO & Monachis ejusdem Congregationis & Comitibus prædicto Adalberto & RAGENOLDO, cunctisque fidelibus nostris qui aderant precantibus & laudantibus, ita fieri decrevimus: cum quorum omnium consilio jam sæpedictam Abbatiam cum omni integritate pro Regula in eodem loco observanda Abbati Regulari habendam in perpetuum statuimus, & ut nostræ auctoritatis emolumentum per succedentia temporum curricula inviolabiliter conservetur manu nostra eum subtus firmantes sigillo corroborari præcipimus nostro.

a Remensi. *b* Suessionico. *c* Catalaunensi. *d* Monasterii S. Remigii Rem.

Sigillum Domini LUDOVICI Gloriosissimi
Regis Francorum.

ODILO Notarius ad vicem ARTALDI Archiepiscopi summique Cancellarii recognovit. Actum Remis civitate in Monasterio S. Remigii Kal. Octobris Indict. 6. anno 14. regnante Ludovico Rege glorioso, anno Incarnationis Domini 948.

JOANNIS *Papæ* XII. *Confirmatio.*

Johannes Episcopus servus servorum Dei, venerabili Abbati BERNERO beatæ Dei Genitricis MARIAE Virginis Ecclesiæ, & per eam cunctæ Congregationi in perpetuum. Si justis petitionibus præstabiles piorum assensum præbemus, voluntati Domini nos militare credimus. Ergo notum sit universis Catholicæ Matris Ecclesiæ filiis tam præsentibus quam futuris, quod misit ad nos filius noster gloriosæ indolis puer scilicet LOTHARIUS Rex Francorum paternitatem nostram humiliter obsecrans, ut quamdam Cellam in pago Veromandensi sitam, in honore beatæ Dei Genitricis Virginis Mariæ & S. Hunegundis Virginis constructam, auctoritatis præsidio muniremus: quam suggerentibus genitori suo Ludovico videlicet Regi Comite Adalberto & idoneo satis viro Gilberto, qui eamdem Abbatiolam jure beneficii possidebat, ad sacræ Religionis venerabilem cultum erigere conatur, atque Regiæ potestatis Præcepto corroborare nititur. Cujus petitioni congaudentes, Ecclesiastici vigoris manum exerimus, & ex ea qua fulcimur Apostolica auctoritate præcipimus, ut præfatam Abbatiam nemo unquam sæcularium possideat, neque ex rebus ejusdem Cellæ quidquam sibi aliquis usurpet, non Rex, non Comes, non Episcopus, nec quilibet Princeps quacumque potestate præditus, nisi forte tuendi ac defendendi causa, & hoc nonnisi ejusdem loci Regularis Abbatis fiat permissione. Si quis vero pro hac adipiscenda pecuniam vel quodlibet munus Regi aut cuilibet Principi dederit sive promiserit, subinferendæ maledictioni subjacebit. Sit igitur eidem Cellæ Abbas secundum Regulam S. BENEDICTI constitutus, & Monachi Regulari districtioni subjecti, quos de rebus ejusdem Cellæ aliquod dispendium perpeti cum omni imperio prohibemus. Res vero ejusdem Ecclesiæ sunt Humolarias villa, in qua eadem Cella constructa est, cum mansionibus cunctis ad se pertinentibus; Merulficurtis cum adjacentiis suis: Eudoldicurtis cum appendiciis suis; Caviniacus cum mansis ad se pertinentibus: in villa quæ dicitur Frisia super fluvium Somnam 12. mansi, quos pro commoditate piscium eidem Ecclesiæ perpetualiter habere liceat. Hæc itaque & si qua alia Ecclesia eidem Domino opitulante adquirere sibi potuerit, Apostolica fulta auctoritate licenter & sine aliqua contradictione possidebit, &c. Scriptum per manum LEONIS sacri scrinii sanctæ Sedis Apostolicæ in mense Janu. pro Indict. 14. Datum 4. Non. Janu. per manum GEORGII secundi Episcopi sanctæ Sedis Apostolicæ, anno primo Domino propitio pontificatus D. Johannis S. P. & universalis Papæ.

VITA

VITA S. THEODORI EPISCOPI CANTUARIENSIS,

AN. CHR. 690 19. Sept.

Ex Bedæ Venerabilis Hist. lib. 4. & 5.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vita scriptores.

1. THEODORUM *summis laudibus effert Venerabilis* BEDA, *qui ejus præcipua gesta descripsit, uti & WILLELMUS Malmesburiæ Monachus in lib. 1. de Pont. Angl. ac GERVASIUS Cœnobita Cantuariensis in lib. de Actib. Pontif. Cantuar. aliique rerum Britannicarum scriptores.*

Memoria.

2. *Theodorus in antiquis Martyrologiis haud expressus, apud Cantuarienses tamen semper in honore habitus est ac Sancti nomine exornatus, uti ex Beda & ex ejus Reliquiarum translatione sub finem sæculi 11. facta manifestum est. Eum recentioribus Martyrologiis inscripsere Wion, Galesinius aliique ad 12. Kalend. Octob. qui dies in ejus Epitaphio a Beda citato signatus est.*

Monastica professio.

3. *Theodorum professione Monachum, & quidem Græcorum Institutis addictum fuisse constat. An Latinis Monachis sese adjunxerit post suum in Italiam adventum, incerta res est. Certe Orientalium tonsuram retinuit, donec a Vitaliano Papa in Britanniam insulam missus est. Eum tamen majoribus typis donamus, quod ejus Acta alligata sint cum gestis S. ADRIANI Abbatis, quem Benedictinæ Regulæ paruisse conspicuum est. Nam præterquam quod Abbas erat in Monasterio Niridano prope Neapolim non ita procul a Cassino monte, Abbas institutus est Cœnobii S. Petri in suburbio Cantuariensi, quod Cœnobium Regulam S. Benedicti servabat.*

Arguitur de expulso S. Vuilfrido.

4. *Unum in Theodoro carpit Vuillelmus Malmesburiæ Monachus, quod Eboracensis urbis Pontifices* CADDAM & VUILFRIDUM seu vi, seu ratione *expulerit*. Ubi videri & doleri potest humana miseria, *inquit Vuillelmus*, quod videlicet quantumlibet quis sanctitate polleat, non ad plenum pervicaces mores exuat, quia illi duo oculi Britanniæ controversias inter se egerint. Siquidem Theodorus Vuilfridum injuste, quantum nostra habet conjectura, ejecerit, Vuilfridus Romæ Papæ Agathoni multis ante periculis jactatus querelam detulerit.
„ Ejus enim verba hæc sunt in suggestione quam obtulit Papæ. Quid autem acciderit ut
„ Theodorus sanctissimus Archiepiscopus, me superstite in sede quam licet indignus dis-
„ pensabam, sine consensu cujuslibet Episcopi, tres sua auctoritate mea humilitate non ad-
„ quiescente, ordinaret Episcopos, omittere magis quam urgere pro ejusdem viri reveren-
„ tia condecet: quem quidem pro eo quod ab hac Apostolicæ Sedis summitate directus est,
„ accusare non audeo. *Iohannes Papa V. in Epist. ad Ethelredum relata ab eodem Vuillelmo in lib. 3. de Pont. Angl. in Vuilfrido:* Dudum, *inquit*, sub Apostolicæ memoriæ Agathone Papa, cum Vuilfridus Episcopus pro sua causa Sedem hanc appellasset, & accusatores a Theodoro sanctæ Cantuariorum Ecclesiæ Archiepiscopo hinc illuc mandato, & ab Hilda religiosæ memoriæ Abbatissa missi venissent; Episcopi tunc hic de diversis partibus congregati rem regulariter quæsierunt & definierunt, eamdemque sententiam successores ejusdem Pontificia prædecessores nostri tenuerunt. *S. Vuilfridus semel & iterum a sede Eboracensi expulsus est, primo quidem anno* 678. & octo annis exsulavit, *inquit Richardus Prior Hagustaldensis in lib. de Episc. Hagust. cap.* 8. Interim vero in loco ejus a Theodoro duo Episcopi ordinantur, Bosa ad Eboracensem, & Eata ad Hagustaldensem & pariter ad Lindisfarnensem: *qua de re Beda infra num. 15. At Vuilfridus post octo annos restitutus*, iterum post quinque annos Rege Alfrido, & plurimis Episcopis eum falso accusantibus de transgressione præceptorum Theodori Cantuariensis Archiepiscopi de præsulatu suo pulsus est, *uti subdit Richardus cap. 12.* Sed postquam tredecim annis secundo exsulavit, a Romana sede item Angliam remeans, lectis litteris Johannis Papæ . . . præsulatum suum recuperavit. *Quo quidem in facto Theodorus humanum aliquid passus est: tametsi Beda in lib. 5. Hist. cap. 20. Theodori nomini parcit. Verum cum in mortem vergere cœpit Theodorus, arcessivit Vuilfridum & Erkenvvaldum Episcopum Londoniensem*, ipsis omnia peccata confessus illo se potissimum permoveri scrupulo dixit, quod in Sanctum commisisset, passus eum contra regulas spoliari vel aperta in-

Pœnitentiam agit.

„ stantia, vel occulta patientia. Et quia, inquit, finis mihi futuro anno imminet, sicut
„ Deo prænunciante cognovi, & frequens ægritudo admonet, rogo te, sanctissime Ponti-
„ fex, ut benignus mihi commissum indulgeas & sedem Archiepiscopatus mei subeas: quip-
„ pe qui sis omnium Anglorum in Romanis legibus peritissimus. Ego Deo donante cona-
„ bor, ut veteres offensas recenti officiorum sedulitate deleam, Reges & auctoritate &
„ precibus amicos facturus, &c. *Quæ Vuillelmus sæpe laudatus commemorat. Theodorus pro virili nisus est Vuilfridum habere successorem: id quod præ modestia Vuilfridus recusavit.*

Ejus auctoritas.

5. *Magna fuit Theodori in Ecclesia auctoritas, ut ejus gratia Agatho Papa sextam Synodum aliquamdiu distulerit.* Sperabamus, *inquit in Epist. ad Synodum Constant.* de Britannia Theodorum confamulum atque Coepiscopum nostrum, magnæ insulæ Britanniæ Archiepiscopum & Philosophum, cum aliis qui ibidem hactenus demorantur, exinde ad humilitatem no-

 stram

AN.CHR. 690 19. Sept.

ſtram conjungere : & hac de cauſa hucuſque Concilium diſtulimus. Vides, *inquit Malmesburienſis*, quanti eum fecerit, ut ejus exſpectatione univerſale Concilium differret.

Scripta.

6. *Scripſit teſtibus Beda in lib. de Temp. & Reginone Abbate Prumienſi, Pœnitentialem librum, in quo* a quantis annis pro unoquoque peccato quis pœnitere debeat, mirabili & diſcreta conſideratione deſcribit. *Spelmannus in Tomo 1. Conc. titulos dumtaxat capitulorum 78. ex Bibliotheca Cantabrigienſi S. Benedicti vulgavit. Præter librum Pœnitentialem Theodorus codicem Canonum compoſuiſſe videtur. Nam in Ordine Romano citatur* capitulum ex Canone Theodori in ordinatione Abbatis. *Et in Collect. Canon. Hibern. memoratur ejuſdem decretum*, ut in Monachorum ordinationibus Abbas debeat Miſſam agere. *Et tamen in Pœnitentialis libri titulis, quales edidit Spelmannus, nulla de Abbatum Monachorumve ordinatione mentio eſt.*

Ex lib. 4. cap. 1. Anno 664. Vvigardus Romam miſſus peſte extinguitur.

1. ANNO memorato *a* eclipſis ſolis & mox ſequentis peſtilentiæ, quo & COLMAN Epiſcopus unanimi Catholicorum intentione ſuperatus, ad ſuos reverſus eſt; DEUSDEDIT ſextus Eccleſiæ Dorovernenſis Epiſcopus obiit pridie Iduum Juliarum. Sed & ERCONBERTH Rex Cantuariorum eodem menſe ac die defunctus, ECGBERTO filio ſedem Regni reliquit, quam ille ſuſceptam per novem annos tenuit. Tunc ceſſante non pauco tempore Epiſcopatu, miſſus eſt Romam ab ipſo ſimul & a Rege Northanymbrorum OSWIO, ut jam diximus *, WICHARDUS Presbyter, vir in Eccleſiaſticis diſciplinis doctiſſimus, de genere Anglorum, petentibus hunc Eccleſiæ Anglorum Epiſcopum ordinari, miſſis pariter Apoſtolico Papæ donariis, & aureis atque argenteis vaſis non paucis. Qui ubi Romam pervenit, cui Sedi Apoſtolicæ tempore illo VITALIANUS præerat, poſtquam itineris ſui cauſam præfato Papæ Apoſtolico patefecit, non multo poſt & ipſe, & omnes pene qui cum eo advenerant ſocii ejus, peſtilentia ſuperveniente deleti ſunt.

*lib. 3. c. 29.

Adrianus & Theodorus pro eo mittuntur.

2. At Apoſtolicus Papa, habito de his conſilio quæſivit ſedulus, quem Eccleſiis Anglorum Archiepiſcopum mitteret. Erat autem in Monaſterio Niridano, quod eſt non longe a Neapoli Campaniæ, Abbas ADRIANUS, vir natione Afer *b*, ſacris litteris diligenter imbutus, Monaſterialibus ſimul & Eccleſiaſticis diſciplinis inſtitutus, Græcæ pariter & Latinæ linguæ peritiſſimus. Hunc ad ſe accitum Papa juſſit Epiſcopatu accepto in Britanniam venire. Qui indignum ſe tanto gradu reſpondens, oſtendere poſſe ſe dixit alium, cujus magis ad ſuſcipiendum Epiſcopatum & eruditio conveniret & ætas. Cumque Monachum quemdam de vicino Virginum Monaſterio nomine ANDREAM Pontifici offerret, hic ab omnibus qui eum novere, dignus Epiſcopatu judicatus eſt. Verum pondus corporeæ infirmitatis ne Epiſcopus fieri poſſet obſtitit, & rurſum Adrianus ad ſuſcipiendum Epiſcopatum actus eſt. Qui petiit inducias, ſi forte alium, qui ordinaretur Epiſcopus, ex tempore poſſet invenire.

3. Erat ipſo tempore Romæ Monachus Adriano notus, nomine THEODORUS, natus ex Tharſo Ciliciæ, vir & ſæculari & Divina litteratura græce & latine inſtructus, probus moribus, & ætate venerandus, id eſt annos habens ætatis ſexaginta ſex. Hunc offerens Adrianus Pontifici, ut Epiſcopus ordinaretur obtinuit, his tamen conditionibus interpoſitis, ut ipſe eum perduceret in Britanniam, eoquod jam bis partes Galliarum diverſis ex cauſis adiiſſet, & ob id majorem hujus itineris peragendi notitiam haberet, ſufficienſque eſſet in poſſeſſione hominum propriorum: & ut ei doctrinæ cooperator exſiſtens, diligenter attenderet, ne quid ille contrarium veritati Fidei, Græcorum more, in Eccleſiam cui præeſſet introduceret. Qui Subdiaconus ordinatus, quatuor exſpectavit menſes, donec illi coma creſceret, quo in coronam tonderi poſſet. Habuerat enim tonſu-

---

a Nempe *anno Dominicæ Inc. 664. die tertio menſis Maji, hora circiter decima diei*, inquit Beda lib. 3. cap. 27.

b Hæc tria vocabula deſunt in verſione Saxonica Aluredi Regis.

tonsuram more Orientalium *a* S. Pauli Apostoli. Qui ordinatus est a Vitaliano Papa anno Dominicæ incarnationis sexcentesimo sexagesimo octavo, sub die septimo Kalendarum Aprilium, Dominica. Et ita una cum Adriano sexto Kalendas Junias in Britanniam missus est. AN.CHR. 690 19. Sept. anno 668.

4. Qui eum pariter per mare ad Massiliam, ac deinde per terram Arelatem pervenissent, & tradidissent JOHANNI Archiepiscopo civitatis illius scripta commendaticia Vitaliani Pontificis, retenti sunt ab eo, quousque EBROINUS Major domus Regiæ copiam pergendi quoquo vellent tribuit eis. (Massiliæ detenti, postea Parisiis.) Qua accepta, Theodorus profectus est ad AGILBERHTUM Parisiorum Episcopum, & ab eo benigne susceptus, & multo tempore habitus est: ADRIANUS vero perrexit primum ad EMME Senonum, & postea ad FARONEM Meldorum, Episcopos; & bene cum eis diutius fuit. Coegerat enim eos imminens hiems, ut ubicumque potuissent, quieti manerent. Quod cum nuntii certi narrassent Regi Ecgberto, scilicet Episcopum quem petierant a Romano Antistite, in Regno Francorum esse; misit illo continuo REDFRIDUM Præfectum suum ad adducendum eum. Quo cum pervenisset, adsumpsit Theodorum cum Ebroini licentia, & perduxit eum ad portum, cui nomen est Quentavvic; ubi fatigatus infirmitate, aliquantisper moratus est. (Britanniam adeunt, unus post alterum.) Et cum convalescere cœpisset, navigavit in Britanniam. Adrianum autem Ebroinus retinuit, quoniam suspicabatur eum habere aliquam legationem Imperatoris ad Britanniæ Reges adversus Galliæ Regnum, cujus tunc ipse maximam curam gerebat. Sed cum tale nihil illum habere vel habuisse veraciter comperisset, absolvit eum, & post Theodorum ire permisit. Qui statim ut ad illum pervenit, dedit ei Monasterium B. Petri Apostoli, ubi Archiepiscopi Cantiæ sepeliri solent. (Petrus fit Abbas.) Præceperat enim Theodoro abeunti Dominus Apostolicus, ut in diœcesi sua provideret & daret ei locum, in quo cum suis apte degere potuisset.

5. Pervenit autem Theodorus ad Ecclesiam suam secundo postquam consecratus est anno, sub die sexta Kalendarum Juniarum, Dominica; & fecit in ea annos viginti & unum, menses tres, dies viginti sex: moxque peragrata insula tota, quaquaversum Anglorum gentes morabantur, (nam & libentissime ab omnibus suscipiebatur atque audiebatur) rectum vivendi ordinem, ritum celebrandi Paschæ canonicum, per omnia comitante & cooperante Adriano *b*, disseminabat. (Ex cap. 2. Theodorus sede inita Anglos recte docet, Adriano adjutore.) Isque primus erat in Archiepiscopis, cui omnis Anglorum Ecclesiæ manus dare consentiret. Et quia litteris sacris simul & sæcularibus, ut diximus, abundanter ambo erant instructi, congregata discipulorum caterva, scientiæ salutaris cotidie flumina irrigandis eorum cordibus emanabant: itaut etiam Metricæ artis, Astronomicæ & Arithmeticæ Ecclesiasticæ disciplinam inter sacrorum apicum volumina suis auditoribus contraderent. Indicio est quod usque hodie supersunt de eorum discipulis, qui Latinam Græcamque linguam æque ut propriam in qua nati sunt, norunt. Neque unquam prorsus ex quo Britanniam petierunt Angli, feliciora fuere tempora, dum & fortissimos Christianosque habentes Reges, cunctis Barbaris nationibus essent terrori, & omnium vota ad nuper audita cœlestis regni gaudia tenderent: & quicumque lectionibus sacris cuperent erudiri, haberent in promptu magistros qui docerent. Sed & sonos cantandi in Ecclesia, quos eatenus in Cantia tantum noverant, ab hoc

a Nempe Monachi Græci tunc temporis penitus detonsi erant talisque similes, *ad imitationem scilicet S. Jacobi Fratris Domini & Pauli Apostoli & ceterorum*, uti scribit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in Theoria, qui a Leone Isaurico circa ann. 730. sede pulsus est. *Τὸ δὲ κείρεσθαι τὴν κεφαλὴν ὁλοτελῶς, κατὰ μίμησιν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῦ ἀδελφοθέου καὶ Παύλου Ἀποστόλου καὶ τῶν λοιπῶν.* Ratramnus in lib. 4. contra Græc. oppos. cap 5. idem affirmat de Clericis Græcis, quibus *mos inest barbam quidem non tondere, caput vero crine totum nudare*. Id tamen ab Apostolis, nedum ab Apostolo Paulo profectum fuisse negant nonnulli, quos inter Salmasius in Epist. de cæsarie & coma. Lege Meuardum nostrum in Com. Regul. cap. 62. §. 10.

b Adrianus Abbas in Sanctorum numerum relatus est, mortuus teste Beda in Hist. lib. 5. cap. 21. *anno post obitum S. Vvilfridi proximo*, Christi 710. *& in Monasterio suo in Ecclesia Dei Genitricis sepultus*. Cujus doctrinæ, simul & Theodori, inter alia testimonium *perhibet*, *quod Albinus discipulus ejus qui Monasterio ipsius in regimine successit, Græcam linguam magna ex parte, Latinam vero non minus quam Anglorum quæ sibi naturalis est noverit*.

AN.CHR. 690 19. Sept.

hoc tempore per omnes Anglorum Ecclesias discere cœperunt: primusque, excepto Jacobo, de quo supra diximus, cantandi magister Northanymbrorum Ecclesiis EDDI cognomento Stephanus fuit, invitatus de Cantia a reverendissimo viro Wilfrido, qui primus inter Episcopos qui de Anglorum gente essent, Catholicum vivendi morem Ecclesiis Anglorum tradere didicit.

Ceaddam Episc. reordinat.

6. Itaque Theodorus perlustrans universa, ordinabat locis opportunis Episcopos, & ea quæ minus perfecta reperit, his quoque juvantibus corrigebat. In quibus & CEADDA Episcopum cum argueret non fuisse rite consecratum, respondens ipse voce humillima: Si me, inquit, nosti Episcopatum non rite suscepisse, libenter ab officio discedo: quippe qui neque me unquam hoc esse dignum arbitrabar, sed obedientiæ causa jussus subire, quamvis indignus consensi. At ille audiens responsionis ejus humilitatem, dixit non eum Episcopatum dimittere debere; sed ipse ordinationem ejus denuo Catholica ratione consummavit. Eo autem tempore, quo defuncto Deusdedit, Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus quærebatur ordinandusque mittebatur, Wilfridus quoque de Britannia in Galliam ordinandus est missus. Et quoniam ante Theodorum rediit, ipse etiam in Cantia Presbyteros & Diaconos, usquedum Archiepiscopus ad sedem suam perveniret, ordinabat. At ipse veniens mox in civitate Rofi, ubi defuncto DAMIANO Episcopatus jamdiu cessaverat, ordinavit virum magis Ecclesiasticis disciplinis institutum & vitæ simplicitate contentum, quam in sæculi rebus strenuum, cui nomen erat PUTTA, maxime autem modulandi in Ecclesia more Romanorum, quem a discipulis B. Papæ Gregorii didicerat, peritum.

Damianum Rofi Episc. constituit.

Ex cap. 5. Osvvio Rege mortuo Synodum cogit anno 673.

7. Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo, qui est annus secundus, ex quo in Britanniam venit Theodorus, Osvvi Rex Northanymbrorum pressus est infirmitate, qua & mortuus est anno ætatis suæ quinquagesimo octavo: qui intantum eo tempore tenebatur amore Romanæ & Apostolicæ institutionis, ut si ab infirmitate salvaretur, etiam Romam venire, ibique ad loca sancta vitam finire disponeret: Wilfridumque Episcopum ducem sibi itineris fieri, promissa non parva pecuniarum donatione, rogaret. Qui defunctus die decima-quinta Kalendarum Martiarum, ECGFRIDUM filium Regni hæredem reliquit. Cujus anno regni tertio Theodorus cogit Concilium Episcoporum una cum eis, qui canonica Patrum statuta diligerent & nossent, magistris Ecclesiæ pluribus. Quibus pariter congregatis, diligenter ea quæ unitati pacis Ecclesiasticæ congruerent, eo quo Pontificem decebat animo, cœpit observanda docere. Cujus Synodicæ actionis hujusmodi textus est.

Synodi Acta.

„ 8. In nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU-CHRISTI, regnante inperpetuum ac gubernante suam Ecclesiam eodem Domino nostro JESU-CHRISTO, placuit convenire nos juxta morem Canonum venerabilium, tractaturos de necessariis Ecclesiæ negotiis. Convenimus autem die quarta-decima * mensis Septembris; Indictione prima, in loco qui dicitur *Heorutford*. Ego quidem Theodorus, quamvis indignus ab Apostolica sede destinatus Dorovernensis Ecclesiæ Episcopus, & Consacerdos ac Frater noster reverendissimus BISI Orientalium Anglorum Episcopus, affuimus; cum quibus etiam Frater & Consacerdos noster WILFRIDUS Northanymbrorum gentis Episcopus per proprios Legatarios affuit. Affuerunt & Fratres & Consacerdotes nostri PUTTA Episcopus castelli Cantuariorum quod dicitur Rofecester, LEUTERIUS Episcopus Occidentalium Saxonum, WINFRIDUS Episcopus provinciæ Merciorum. Cumque in unum convenientes, juxta ordinem quique suum resedissemus: Rogo, inquam, dilectissimi Fratres, propter timorem & amorem Redemptoris nostri, ut in communi omnes pro nostra Fide tractemus, ut quæque decreta ac definita sunt a sanctis ac probabilibus Patribus, incorrupte ab omnibus nostris serventur. Hæc & alia complura

* al. 24.

„ quæ

" quæ ad charitatem pertinebant unitatemque Ecclesiæ conservandam pro- AN.CHR. 690 19. Sept.
" secutus sum. Cumque explessem prolocutionem, interrogavi unumquem-
" que eorum per ordinem, si consentirent ea, quæ a Patribus canonice
" sunt antiquitus decreta custodire. Ad quod omnes Consacerdotes nostri
" respondentes dixerunt: Optime omnibus placet, quæ definierunt sancto-
" rum Canones Patrum, nos quoque omnes alacri animo libentissime ser-
" vare. Quibus statim protuli eumdem librum Canonum: & ex eodem
" libro decem capitula quæ per loca notaveram, quia maxime nobis ne-
" cessaria sciebam, illis coram ostendi, & ut hæc diligentius ab omnibus
" susciperentur rogavi.

" 9. Primum capitulum, ut sanctum diem Paschæ in commune omnes
" servemus Dominica post quartam-decimam lunam primi mensis. 2. Ut
" nullus Episcoporum parochiam alterius invadat, sed contentus sit guber-
" natione creditæ sibi plebis. 3. Ut quæque Monasteria Deo consecrata,
" nulli Episcoporum liceat ea in aliquo inquietare, nec quidquam de eo-
" rum rebus violenter abstrahere. 4. Ut ipsi * Monachi non migrent de
" loco ad locum, hoc est de Monasterio ad Monasterium, nisi per dimis-
" sionem proprii Abbatis; sed in ea permaneant obedientia, quam tempore
" suæ conversionis promiserunt. 5. Ut nullus Clericorum relinquens pro-
" prium Episcopum, passim quo libet discurrat, neque alicubi veniens abs-
" que commendatitiis litteris sui Præsulis suscipiatur. Quod si semel susce-
" ptus est, & noluerit invitatus redire; & susceptor, & is qui susceptus
" est, excommunicationi subjacebit. 6. Ut Episcopi atque Clerici peregrini
" contenti sint hospitalitatis munere oblato, nullique eorum liceat ullum
" officium Sacerdotale absque permissu Episcopi, in cujus parochia esse co-
" gnoscitur, agere. 7. Ut bis in anno Synodus congregetur. Sed quia di-
" versæ causæ impediunt, placuit omnibus in commune, ut Kalendis Au-
" gusti in loco qui appellatur Clofeshooh semel in anno congregetur. 8. Ut
" nullus Episcoporum se præferat alteri per ambitionem, sed omnes agnos-
" cant tempus & ordinem consecrationis suæ. 9. Capitulum in commune
" tractatum est, ut plures Episcopi, crescente numero Fidelium, augeren-
" tur. Sed de hac re ad præsens siluimus. 10. Pro conjugiis, ut nulli li-
" ceat nisi legitimum habere connubium, nullus incestum faciat, nullus con-
" jugem propriam nisi ut sanctum Evangelium docet, fornicationis causa
" relinquat. Quod si quisquam propriam expulerit conjugem legitimo sibi
" matrimonio conjunctam, si Christianus esse recte voluerit, nulli alteri
" copuletur: sed ita permaneat, aut propriæ reconcilietur conjugi.

* al. Episcopi Monachi

NOTA hospitalitatem in Ecclesiis sæculo 7.

" 10. His itaque Capitulis in commune tractatis ac definitis, ut nullum
" deinceps ab aliquo nostrum oriatur contentionis scandalum, aut alia pro
" aliis divulgentur, placuit ut quæque definita sunt, unusquisque nostrum
" manus propriæ subscriptione confirmet. Quisquis igitur contra hanc sen-
" tentiam juxta decreta canonum, nostra etiam confessione ac subscriptione
" manus nostræ confirmatam quoquomodo minuere, eamque infringere ten-
" taverit, noverit se ab omni officio Sacerdotali & nostra societate separa-
" tum. Divina nos gratia in unitate sanctæ Ecclesiæ suæ viventes custodiat
incolumes.

11. Facta autem est hæc Synodus anno ab Incarnatione Domini 673. quo anno Rex Cantuariorum ECGBERHT mense Julio obierat, succedente in Regnum Fratre Lothere, quod ipse annos undecim & menses septem tenuit. BISI autem Episcopus Orientalium Anglorum, qui in præfata Synodo fuisse perhibetur, ipse erat successor BONIFACII, vir multæ sanctitatis & religionis. Nam Bonifacio post decem & septem annos Episcopatus sui defuncto, Episcopus pro eo, Theodoro ordinante, factus est. Quo adhuc superstite, sed gravissima infirmitate ab administrando Episcopatu prohibito, duo sunt pro illo Æcci & Badvvine electi & consecrati Episcopi. Ex quo usque hodie provincia illa duos habere solet Episcopos.

12. Non

AN. CHR. 690
19. Sept.

12. Non multo posthæc elapso tempore, offensus a Winfrido Merciorum Episcopo per meritum cujusdam inobedientiæ Theodorus Archiepiscopus, deposuit eum de Episcopatu, post annos accepti Episcopatus non multos, & in loco ejus ordinavit Episcopum SEXVULFUM, qui erat constructor & Abbas Monasterii quod dicitur Medeshamstede *a*, in regione Girviorum. Depositus vero Winfridus, rediit ad Monasterium suum quod dicitur Adbearve, ibique in optima conversatione vitam finivit.

Ex cap. 6. Vvinfridu deposito Sexvulfum Merciorum Episc. ordinat.

Ex cap. 12. Londoniæ Episcopi.

13. Quartus Occidentalium Saxonum Antistes LEUTHERIUS fuit: siquidem primus BIRINUS, secundus AGILBERHTUS, tertius exstitit WINI. Cumque mortuus esset Cenvvalch, quo regnante idem Leutherius Episcopus factus est, acceperunt subreguli Regnum gentis, & divisum inter se tenuerunt annis circiter decem. Ipsisque regnantibus defunctus est ille, & Episcopatu functus Heddi, qui pro eo consecratus est a Theodoro in civitate Londonia: cujus episcopatus tempore devictis atque amotis subregulis, Ceadvvalla suscepit Imperium. Et cum duobus annis hoc tenuisset, tandem superni regni amore compunctus, reliquit eodem adhuc Præsule Ecclesiam gubernante: ac Romam abiens, ibi vitam finivit.

14. Anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo septuagesimo sexto, cum EDILRED Rex Merciorum, adducto maligno exercitu Cantiam vastaret, & Ecclesias ac Monasteria sine respectu pietatis vel Divini timoris fœdaret, civitatem quoque Rofi in qua erat Putta Episcopus, quamvis eo tempore absens, communi clade absumpsit. Quod ille ubi comperit, Ecclesiam videlicet suam rebus ablatis omnibus depopulatam, divertit ad Sexvulfum Merciorum Antistitem, & accepta ab eo possessione Ecclesiæ cujusdam & agelli non grandis, ibidem in pace vitam finivit, nil omnino de restaurando Episcopatu suo agens, quia magis in Ecclesiasticis quam in mundanis rebus erat industrius: sed in illa solum Ecclesia Deo serviens, & ubicumque rogabatur, ad docenda Ecclesiastica carmina divertens. Pro quo Theodorus in civitate Rofi QUICHELMUM consecravit Episcopum. Sed illo post non multum temporis præ inopia rerum ab Episcopatu decedente, atque ad alia loca secedente, GEBMUNDUM pro eo substituit Antistitem.

Rofenses Episcopi.

Cometa anno 678.

15. Anno Dominicæ Inc. sexcentesimo septuagesimo octavo, qui est annus imperii Regis Ecgfridi octavus, apparuit mense Augusto stella quæ dicitur cometa, & tribus mensibus permanens, matutinis horis oriebatur, excelsam radiantis flammæ quasi columnam præferens. Quo etiam anno orta inter ipsum Regem Ecgfridum & reverendissimum Antistitem Wilfridum dissensione, pulsus est *b* idem Antistes a sede sui Episcopatus, & duo in locum ejus substituti Episcopi, qui Northanymbrorum genti præessent, BOSA videlicet, qui Deirorum; & Eata, qui Berniciorum provinciam gubernaret: hic in civitate Eboraci, ille in Hagustaldensi sive in Lindisfarnensi Ecclesia Cathedram habens Episcopalem: ambo de Monachorum collegio in Episcopatus gradum adsciti. Cum quibus & Eadhedus in provincia Lindisfarnorum, quam nuperrime Rex Ecgfridus superato in bello & fugato Wlfhere obtinuerat, ordinatur Episcopus. Et hunc primum eadem provincia proprium accepit Præsulem, secundum EDILUINUM, tertium EADGARUM, quartum Cymberhtum, quem in præsenti habet: habebat enim ante Eadhedum Antistitem Sexvulfum, qui etiam Merciorum & mediterraneorum Anglorum simul Episcopus fuit. Unde & expulsus de Lindissi, in illarum provinciarum regimine permansit. Ordinati sunt autem Eadhed, Bosa & Eata Eboraci ab Archiepiscopo Theodoro, qui etiam post tres abscessionis Wilfridi annos, horum numero duos addidit Antistites, TUMBERHTUM ad Ecclesiam Hagustaldensem, remanente Eata ad Lindis-

Vvilfridus pulsus.

Episcopos varios ordinat Theodorus.

a Monasterium *Medhamstede*, postea de Burgo nuncupatum, novissime Petriburgum, vulgo *Peterburgh*, euquod limina Romana S. Petri suppleret, ut constat ex litteris Agathonis Papæ a Spelmanno relatis Tom. 1. Conc. Brit. qui Agathu Abbatem Medehamstedensem Legatum in omnem Angliam constituit anno 680.

b Theodorum istius expulsionis conscium & auctorem fuisse nonnulli sentiunt, ut supra observatum.

Digitized by Google

Lindisfarnensem, & Trumvini ad provinciam Pictorum, quæ tunc temporis Anglorum erat imperio subjecta: Eadhedum de Lindissi reversum, eoquod Ethilredus provinciam recepisset, Rhipensi Ecclesiæ præfecit. ANCHR. 690 19 Sept.

16. His temporibus audiens Theodorus Fidem Ecclesiæ Constantinopoli per hæresim Eutychetis multum esse turbatam, & Ecclesias Anglorum quibus præerat, ab hujusmodi labe immunes perdurare desiderans, collecto venerabilium Sacerdotum Doctorumque plurimorum cœtu, cujus essent fidei singuli, sedulus inquirebat, omniumque unanimem in Fide Catholica reperit consensum. Et hunc Synodalibus litteris ad instructionem memoriamque sequentium commendare curavit. Quarum videlicet litterarum istud exordium est. Ex cap. 17. Theodorus contra Monothelitas convocat Synodum.

„ 17. In nomine Domini nostri JESU-CHRISTI Salvatoris, imperantibus „ dominis piissimis nostris, ECGFRIDO Rege Humbronensium, anno decimo regni ejus, sub die decimoquinto Kalendarum Octobris, Indictione „ octava, & ETHILREDO, Rege Mercinensium, anno sexto regni ejus; „ & ALDULFO Rege Estanglorum, anno decimo septimo regni ejus; & „ LOTHARIO Rege Cantuariorum, regni ejus anno septimo; præsidente „ ipso THEODORO, gratia Dei Archiepiscopo Britanniæ insulæ & civitatis Dorovernis, una cum eo sedentibus ceteris Episcopis Britanniæ insulæ, „ viris venerabilibus, propositis sacrosanctis Evangeliis, in loco qui Saxonico „ vocabulo *Haethfeld* nominatur, pariter tractantes, Fidem rectam & orthodoxam exposuimus, sicut Dominus noster JESUS incarnatus tradidit „ Discipulis, qui præsentialiter viderunt & audierunt sermones ejus; atque „ sanctorum Patrum tradidit Symbolum, & generaliter omnes Sancti, & „ universales Synodi, & omnis probabilium Catholicæ Ecclesiæ Doctorum „ chorus. Hos itaque sequentes nos pie atque orthodoxe, juxta divinitus „ inspiratam doctrinam eorum professi, credimus consonanter & confitemur „ secundum sanctos Patres, proprie & veraciter, Patrem & Filium & „ Spiritum-sanctum, Trinitatem in unitate consubstantialem & unitatem in „ Trinitate; hoc est unum Deum in tribus subsistentiis vel personis consubstantialibus, æqualis gloriæ & honoris. Et post multa hujusmodi, „ quæ ad rectæ Fidei confessionem pertinebant, hæc quoque sancta Synodus suis litteris addidit: Suscepimus sanctas & universales quinque „ Synodos beatorum & Deo acceptabilium Patrum, id est qui in Nicæa congregati fuerunt, trecentorum decem & octo, contra Arrium „ impiissimum & ejusdem dogmata: & in Constantinopoli 150. contra „ vesaniam Macedonii & Eudoxii & eorum dogmata: & in Ephesо „ primo ducentorum contra nequissimum Nestorium & ejusdem dogmata: „ & in Chalcedone ducentorum & triginta contra Eutychem & Nestorium, & eorum dogmata: & iterum in Constantinopoli quinto congregati sunt Concilio, in tempore Justiniani minoris contra Theodorum & „ Theodoretum & Ibæ epistolas & eorum dogmata, contra Cyrillum. Et „ paulo post: Et Synodum quæ facta est in Urbe Roma in tempore Martini Papæ beatissimi, Indictione octava, imperante Constantino piissimo, „ anno nono. Suscipimus & glorificamus Dominum nostrum JESUM-CHRISTUM, sicut isti glorificaverunt, nihil addentes vel subtrahentes, & anathematizamus corde & ore quos anathematizaverunt, & quos susceperunt, suscipimus, glorificantes Deum Patrem sine initio, & Filium ejus „ unigenitum ex Patre generatum ante sæcula, & Spiritum-sanctum procedentem ex Patre & Filio inenarrabiliter, sicut prædicaverunt hi quos „ memoravimus supra sancti Apostoli & Prophetæ & Doctores. Et nos „ omnes subscribimus, qui cum Theodoro Archiepiscopo Fidem catholicam „ exposuimus. Synodi Acta.

18. Intererat huic Synodo, pariterque Catholicæ Fidei decreta firmabat vir venerabilis JOHANNES Archicantor Ecclesiæ S. Apostoli Petri & Abbas Monasterii B. Martini, qui nuper venerat a Roma per jussionem Papæ AGA- Ex cap 18.

AN.CHR. 690 19. Sept.

Johannes Abbas cantum Romanum Britannos docet.

AGATHONIS, duce reverendissimo Abbate BISCOPO, cognomine BENEDICTO. Cum enim idem Benedictus construxisset Monasterium Britanniæ in honorem beatissimi Apostolorum Principis, juxta ostium fluminis Wiri, venit Romam cum cooperatore ac socio ejusdem operis CEOLFRIDO, qui post ipsum ejusdem Monasterii Abbas fuit, (quod & ante sæpius facere consueverat:) atque honorifice a beatæ memoriæ Papa Agathone susceptus est, petiitque & accepit ab eo monimentum libertatis Monasterii quod fecerat, epistolam privilegii ex auctoritate Apostolica firmatam, juxta quod Ecgfridum Regem voluisse, ac licentiam dedisse noverat: quo concedente & possessionem terræ largiente, ipsum Monasterium fecerat. Accepit & præfatum Johannem Abbatem in Britanniam perducendum, quatenus in Monasterio suo Cursum canendi annum, sicut ad S. Petrum Romæ agebatur, edoceret. Egitque Abbas Johannes, ut jussionem acceperat Pontificis, & ordinem videlicet & ritum canendi ac legendi viva voce præfati Monasterii Cantores edocendo, & ea quæ totius anni circulus in celebratione dierum festorum poscebat, etiam litteris mandando: quæ hactenus in eodem Mnnasterio servata, & a multis jam sunt circumquaque transscripta. Non solum autem idem Johannes ipsius Monasterii Fratres docebat, verum de omnibus pene ejusdem provinciæ Monasteriis ad audiendum eum qui cantandi erant periti confluebant.

Fidem eorum explorat.

19. Sed & ipsum per loca in quibus doceret multi invitare curabant. Ipse autem excepto cantandi vel legendi munere, & aliud in mandatis ab Apostolico Papa acceperat, ut cujus esset fidei Anglorum Ecclesia, diligenter edisceret, Romamque rediens referret. Nam & Synodum B. Papæ Martini centum quinque Episcoporum consensu non multo ante Romæ celebratam, contra eos maxime qui unam in Christo operationem & voluntatem prædicabant, secum veniens attulit, atque in præfato religiosissimi Abbatis Benedicti Monasterio rransscribendam commendavit. Tales namque eo tempore Constantinopolitanæ Ecclesiæ fidem multum conturbaverunt: sed Domino donante proditi jam tunc & victi sunt. Unde volens Agatho Papa sicut in aliis provinciis, ita etiam in Britannia, qualis esset status Ecclesiæ, quomodo ab hæreticorum contagiis castus, ediscere, hoc negotium reverendissimo Abbati Johanni in Britanniam destinato injunxit. Quamobrem collecta pro hoc in Britannia Synodo quam diximus, inventa est in omnibus Fides catholica inviolata, datumque illi exemplar ejus Romam perferendum. Verum ille patriam revertens, non multo postquam Oceanum transiit, arreptus infirmitate, ac defunctus est, corpusque ejus ab amicis propter amorem S. Martini, cujus Monasterio præerat, Turonis delatum, atque honorifice sepultum est. Nam & benigno Ecclesiæ illius hospitio, cum in Britanniam iret, exceptus est, rogatusque multum a Fratribus, ut Romam revertens, illo itinere reverteretur, atque ad eam diverteret Ecclesiam. Denique ibidem adjutores itineris & injuncti operis accepit, a quibus etsi in itinere defunctus est, nihilominus exemplum catholicæ Fidei Anglorum Romam perlatum est, atque ab Apostolico Papa omnibusque qui audiere vel legere, gratantissime susceptum.

Turonis sepelitur.

Ex cap. 21.

Theodorus Reges pacificatur.

20. Anno regni Ecgfridi nono, conserto gravi prœlio inter ipsum & Æthilredum Regem Merciorum juxta fluvium Treanta, occisus est Elfvuini frater Regis Ecgfridi, juvenis circiter decem & octo annorum, utrique provinciæ multum amabilis. Nam sororem ejus, quæ dicebatur Osthridi, Rex Æthilredus habebat uxorem. Cumque materies belli acrioris & inimicitiæ longioris inter Reges populosque feroces videretur exorta, Theodorus Deo dilectus Antistes, Divino fretus auxilio, salutifera exhortatione cœptum tanti periculi funditus exstinguit incendium, adeout pacatis alterutrum Regibus ac populis, nullius anima hominis pro interfecto Regis fratre, sed debita solummodo multa pecuniæ Regi ultori daretur: cujus fœdera pacis multo exinde tempore inter eosdem Reges eorumque Regna durarunt.

21. An-

21. Anno autem post hunc quo Ceadvvalla Romæ defunctus est proximo, id est sexcentesimo nonagesimo Ine. Dominicæ, Theodorus beatæ memoriæ, Archiepiscopus, senex & plenus dierum, idest, annorum octoginta & octo, defunctus est *a*. Quem se numerum annorum fuisse habiturum, ipse jamdudum somnii revelatione edoctus, suis prædicere solebat. Mansit autem in Episcopatu annis viginti duobus, sepultusque est in Ecclesia S. Petri, in qua omnium Episcoporum Dorovernensium sunt corpora deposita. De quo una cum consortibus ejusdem sui gradus recte & veraciter dici potest, quia corpora ipsorum in pace sepulta sunt, & nomen eorum vivet in generationes & generationes. Ut enim breviter dicam, tantum profectus spiritalis tempore præsulatus illius Anglorum Ecclesiæ, quantum numquam antea potuere, ceperunt. Cujus personam, vitam, ætatem & obitum, Epitaphium monumenti ipsius, versibus heroicis triginta & quatuor palam ac lucide cunctis illo advenientibus pandit: quorum primi sunt hi:

AN.CHR. 690
19. Sept.
ex lib. 5. c. S. Theodorus pie obit anno 690.

Hic sacer in tumba pausat cum corpore Præsul,
Quem nunc THEODORUM *lingua Pelasga vocat.*
Princeps Pontificum, felix, summusque Sacerdos:
Limpida discipulis dogmata disseruit.

Ultimi autem.

Namque diem nonamdecimam September habebat,
Cum carnis claustro spiritus egreditur.
Alma novæ scandens felix consortia vitæ,
Civibus Angelicis junctus in arce poli b.

DE B. THEODEFRIDO EPISCOPO

CIRCA AN. 690
8. Octobr.

EX ABBATE CORBEJENSI PRIMO.

Corbejæ exordia.

1. ANTEQUAM *de S. Theodefrido agamus, Corbejensis Monasterii primordia describere juvat. Exstat quarto milliari supra Ambianorum civitatem Picardiæ nobilissimam Corbeja oppidum ad Suminam fluvium, sic dictum ab amne Corbeja, (sic enim in S. Fursei libro Mirac. vocatur) qui eo in loco in Suminam influit. Illic cernitur inclytum Ord. S. Bened. Cœnobium Corbejense, litterarum studiis ac piorum hominum sanctitate florentissimum quondam, nunc etiam sub auspiciis Congregationis S. Mauri illustre, cujus incunabula, nomen ac celebritas S. Balthildi Francorum Reginæ ac Chlothario ejus filio accepta referri debent. Hujus rei fidem facit diploma Chlotharii tertii apud Sirmondum in Tomo 1. Conc. Gall. in hæc verba :* CHLOTHARIUS Rex Francorum, vir inluster. Ad mercedem nostram in Dei nomine credimus pertinere, quidquid pro animæ salute locis Sanctorum conferimus, ut ibidem perenniter proficiat, & gloriam Deo auxiliante habere mereamur. Igitur dum nos & præcelsa genitrix nostra Domna BALDECHILDIS Regina Monasterium in hono-

a Successit Theodoro in Episcopatu Berechtvualdus, qui erat Abbas in Monasterio quodam juxta ostium Aquilonare fluminis Genlade positum, quod Racvulf nuncupatur. Vir & ipse scientia scripturarum imbutus, & Ecclesiasticis simul ac monasterialibus disciplinis summe instructus, tametsi prædecessori suo minime comparandus. Qui electus est in Episcopatum anno Dominica Inc. 692. &c. Hæc Beda in lib. 5. cap. 9. qui rursus cap. 24. eumdem anno 622. decessisse scribit. Bertvualdus in recentioribus Martyrologiis etiam Benedictinis locum habet.

b S. Theodori corpus una cum S. Augustini aliorumque Reliquiis levatum est anno 1091. octavo Id. Septemb. teste Gotselino Monacho, cujus hæc verba in lib. 2. Transl. cap. 27. *Prænominatissimi autem* THEODORI *remoto in Translatione tumba operculo sua omnibus affatim satisfecit thurificatio, itaut in claustrum Fratrum etiam hæc erumperet oblectatio. Latebat uti a primordio erat depositus integra forma Metropolitani sacerdotii Pallio & monachili tantum obductus cuculla. Tanta erat gratia, ut arbitraretur adhuc solida vigere carne &c.*

CIRCA AN. 690 8. Octobr.

re SS. Petri & Pauli Apostolorum, & S. Stephani Protomartyris super fluvium Somna in loco qui dicitur Corbeja, quem GUNTLANDUS quondam possederat, & ad fiscum nostrum pervenerat, ubi præest venerabilis vir THEODEFRIDUS Abba, pro æterni Numinis intuitu ædificari præcepimus, ut Monachi sub sancta Regula ibidem debeant conversari. Cognoscat stenuitas vestra, quod nos ipsam villam Corbejam ad ipsum Monasterium cum adjacentiis suis in integrum, seu & alias villas nuncupantes Folieto, Gentilla, Cipiliaco, &c. a die præsenti sub integra immunitate absque introitu Judicum visi fuimus concessisse. *Corbeja ergo a Guntlando quondam, hoc est forsitan (uti Hadrianus Valesius suspicatur) a Gundolando viro inclyto & egregio, quem regnante Chlotbario istius Chlotbarii proavo Majorem-domus fuisse ex Erchamberto discimus, possessa Monasterio nomen suum dedit.*

quo anno?

2. *Quo anno constructum fuerit Cœnobium, colligimus ex Privilegio immunitatis quam Bertefridus Ambianensis Episcopus eidem concessit loco* anno septimo regnante Chlothario Rege, *hoc est anno Christi* 662. sub die octavo Idus Septemb. *Iam enim Monasterium exædificatum erat, regebaturque a Theodefrido Abbate: ut proinde anno Chlotharii Regis secundo aut tertio, Christi circa 657. a Balthilde inchoatum fuisse videatur. Sic enim Bertefridus in Privilegio suo apud Sirmondum loquitur.* Et quia gloriosissimus Domnus CHLOTHARIUS, necnon & præcelsa Domna BALTHILDIS Regina, Divino inluminati auxilio, Monasterium suo opere, Christo præsule, in loco nuncupante Corbeja construxerunt, religiosam petitionem nostris auribus patefecerunt, quæ viscerali pietatis affectu ita cor intrinsecus mollivit, ut petita non concedere, aut certe libentissime non implesse, noster animus inreligiosum fore putaret. Sancto igitur amore succensi nostræ vilitatis extremitatem petierunt, ut & nos & vestra fraternitas consentientes, pro reverentia SS. Petri & Pauli Apostolorum & S. Stephani Protomartyris, ad prædictum Monasterium in eorum honore constructum, Privilegium concedere deberemus. *Deinde explicat Privilegium suum, quod in tribus potissimum constituit, nempe ut res eidem Cœnobio collatas oblatasve nullus Pontifex aut Clericus Ambianensis Ecclesiæ* usurpare aut minorare *præsumat, ut* ad præfatum Monasterium *non accedat*, nisi ab Abbate sæpedicti Monasterii spontanea voluntate fuerit rogatus, & ut non ulla alia potestate in ipso Monasterio utatur, neque in Monasterio seu in rebus aut ornamentis ipsius neque in personis, *præter ordinationem Abbatis & Monachorum, altaris tabellarum ac chrismatis consecrationem. Id vero concessum a se dicit, tum ob* petitionem gloriosissimi Regis, *tum* quia ipsi Monasterium ipsum construxerunt & ditaverunt, *vel pro reverentia* SS. Apostolorum & Martyrum, seu ut quieti sub Regula Sancta ipsi Monachi vivere debeant ad ipsum Monasterium deservientes. *Additque* ut ipsi Monachi sub Regula S. BENEDICTI vel S. COLUMBANI conversari & vivere debeant *: quam Regulam paullo ante* Regulam SS. Patrum *appellaverat.*

Hujusce Privilegii mentionem facit Drogo Episc. Tarvenensis in simili Privilegio Ecclesiæ Messinensi concesso anno 1065. apud Miræum in Cod. Donat. cap. 56.

sub qua Regula?

3. *Hinc Carolus* le Cointe *ad ann. 662. occasione captata negat Monachos Corbejenses primitus vixisse* sub Regula S. Benedicti, *eaque vocabula existimat esse abradenda, quæ nos retinenda constanter asserimus. Hujus Auctoris ratio est, quoniam Theodefridus Abbas. primus Corbejensis arcessitus est Luxovio, ubi solam sancti Columbani Regulam tum servatam fuisse putat: quod in Præfatione nostra satis refutavimus. Illuc hoc loco libet commemorare, quod Patres Concilii Parisiensis in litteris Confirmationis Privilegii Corbejensis anno 846. Paschasio Ratberto Abbati concessis dicunt.* Nam sicuti comperimus, ipse locus venerabilis, Balthilde Regina a Chlothario filio suo impetrante a sanctis viris fundatus est, & sacræ Religionis normam quam primo tempore suscepit, INVIOLATAM DEINCEPS RETINUIT, intantum ut eos qui se fundaverant, non modo æquaverit religione, sed etiam pene superaverit. *En Patres Concilii affirmant, Regulam a primis Corbejensis Cœnobii Monachis primitus institutam, eatenus* inviolatam *in eodem loco viguisse. Porro tempore Concilii Regulam Benedictinam illic viguisse, manifeste declarant, statuentes*, ut sit in illo Monasterio semper privilegium electionis, sicut antiquitus in Ecclesiis electio conservata fuit, non supposita

Sirmond. To. 3. Conc. Gall.

aut

aut suffecta, sed libera juxta auctoritatem Canonicam & REGULAM S. BENEDICTI. *Quæ verba ne in alienum sensum detorqueantur, occurrit S. Adelardus & ipse Abbas Corbejensis Ratberto superior, qui in lib. 2. de* Statutis Corb. *c. 3. Regulam S Benedicti absolute* Regulam *non semel vocat, dum ejus verba & auctoritatem adducit. Sed quid istis immoramur, quando ipse Adelardus apud Corbejam aulicorum salutationes impatienter ferens, Cassinum secessit, ut in Ordinis sui Monasterio ignotus viveret? Non alia ergo initio sæculi octavi a Corbejensibus Monachis servabatur Regula quam Benedictina, quæ eadem ab ipsa Cœnobii origine ad illud usque tempus* inviolata *ibidem viguerat.* CIRCA AN. 690 8. Octobr. To 4. Spicil. Acher.

4. *Primus qui Corbejensi Asceterio præfuit Abbas* THEODEFRIDUS, *e Luxovio Monasterio a S. Vvalberto Abbate transmissus in Vita primaria S Balthildis num. 7. legitur.* Monasterium quod vocatur Corbegia in Ambianensi parochia suo opere construxit: ubi venerabilis vir TEUDOFREDUS, nunc enim * Episcopus, tunc vero Abbas, magno gregi Fratrum tunc præfuit, quem de Luxovio Monasterio præfata Domna Balthildis a reverentissimo viro Domno Galberto quondam Abbate expetivit, & mirabiliter ad ipsum Cœnobium Fratrum condirexit. *Addit Interpolator:* Ipsum autem Monasterium sicut a fundamento, ita villis & prædiis omnibusque sumptuum necessitatibus fundavit & ornavit. Quo in loco ejus memoria venerabiliter, ut decet, recolitur, atque laus ejus (Balthildis) dum in hac valle plorationis spiritus humanus rexerit artus canetur. Abbas primus Theodefridus. * f. jam

5. *Ex loco paullo supra recitato apparet, Theodefridum fuisse Episcopum, cum Vitam S. Balthildis primarius Auctor scribebat, scribebat autem Theoderico ejus filio etiamtunc regnante, uti ad annum* 680. *observavimus. Quod omnino exploratum est ex Præcepto Theoderici Regis, electionem* EREMBERTI *Abbatis Corbejensis in hunc modum confirmantis.* THEODERICUS Rex Franc. Episcopis & viris inlustribus... De sacrosancto Monasterio nuncupato Corbeja in pago Ambianense constructo ad Regalem nostram præsentiam Monachi & viri Dei venientes, serenitatis nostræ clementiæ auribus suggesserunt, ut dum & venerabilis vir Chrodegarius Abba secundum consuetudinem humanæ fragilitatis de hac luce ad Dominum migrasse dignoscetur, quem Apostolicus vir Domnus & Pater noster THEODEFREDUS Episcopus, dum & ille onus Pontificale meruit accipere, per nostram voluntatem & præceptionem ad regendum ac dominandum Monasterio suprascripto constituit; cum relatione & consensu totius congregationis ipsius Monasterii petierunt, ut liceret eis secundum eorum electionem & secundum sanctum Privilegium quod supra loco sancto ex Regali munificentia & Sacerdotum concessione indultum est, de semetipsis eligere Rectorem. Et dum eorum petitio nostræ serenitatis congrua esse & rationabilis in omnibus videretur, venerabilem virum EREMBERTUM qui in ipso Monasterio fuit nutritus, ipsi homines cum voluntate suprascripti Pontificis Domni THEODEFREDI Episcopi elegerunt: nostra clementia ipsis Monachis concessisse comperitur sicut suggesserunt. *Erat ergo Theodefridus Episcopus regnante Theoderico, quo tempore Erembertus Abbas tertius Corbejensis Chrodegario successit.* Episcopus quando? To. 2. Conc. Gall.

6. *Verum cujus loci Episcopus fuerit Theodefridus, non consentiunt Auctores. Tritbemius in lib. 4. de Vir. illust. Ord. S. Bened. c.* 209. Episcopum Albianensem *vocat, Vvion lib. 2. de Ligno Vitæ cap. 37. Albigensem interpretatur, ejusque festum diem 7. Kal. Feb. collocat. Joannes Chenu & Claudius Robertus post Vvionem adnumerant Episcopis Albigensibus Theodefridum, quem Guillelmus Marlotus in lib. 2. cap. 43.* Cameracensem; *Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 2. Sammarthani in fusiori Gallia Christ.* Ambianensem Episcopum *fuisse dicunt. Posteriorem sententiam amplectimur, quam tenuisse videtur Trithemius, dum librariorum errore* Albianensis *loco* Ambianensis *in ejus textum irrepsit. Certe nobis omnino constat, Theodefridum nec Albigensi, nec Cameracensi Ecclesiæ præfuisse. Sic vero rem conficimus. In Chronico Episcoporum Albigensium & Abbatum Castrensi. ante annos quadringentos composito, nullus Theodefrido locus. Quippe* anno Domini 647. CONSTANTIUS in Albigesio episcopabat. *Is est qui Synodo Remensi sub Sonnatio habitæ subscripsit.* Anno 673. RICARDUS episcopabat. Anno 692. CL- Cujus loci? To. 7. Spic. Acherii.

CIRC. AN. 690 — 8. Octobr.

692. CITRUINUS episcopabat. Anno 722. HUGO episcopabat. *Concedimus quidem catalogum forsitan integrum non esse : at Theodefridum virum sanctum ignotum fuisse vetusto illi Auctori, non facile assentimur. Quid quod Theodefridi Episcopi Albigensis natalem diem locant 7. Kalend. Febr. cum Theodefridus noster 7. Idus Octob. obierit, ut postea videbimus. Neque etiam Cameraci Episcopus fuit Theodefridus. Marlotus nititur fragmento quodam Chronici Ms. in quo* S. Theodefridus primus Abbas Corbejensis Monasterio suo præfuisse annis tribus *dicitur:* quibus expletis Cameracensis consecratur Episcopus post mortem venerabilis viri B. AUTBERTI, qui superiori anno dedicationi Ecclesiæ Corbejensis interfuerat. *Econtra Balduinus Episcopus Noviomagensis in Chronico Cameracensi ante annos sexcentos conscripto, cujus auctoritas plane præferenda est, Autberto substituit Vindicianum, quem principatu* Childerici, *Cameracensi Ecclesiæ jam præfuisse constat ex litteris* CHONEBERTI *Abbatis in Balduini lib. 1. cap. 27. relatis, quibus* VINDICIANUS Episcopus testis *subscripsit. Iam ergo ante principatum Theoderici, qui Childerico fratri successit, sedebat in Cathedra urbis Cameraci Vindicianus, cujus proinde antecessor non fuit Theodefridus, qui regnante Theoderico Episcopus erat. Sunt & alia errata in præcitato fragmento, quibus immorari non vacat. Itaque veri similius est, Theodefridum Sedi Ambianensi impositum fuisse post Berthefridum, quamvis ejus nomen in serie Episcoporum istius civitatis desideretur.*

Dies obitus.

7. *Quamdiu Ecclesiam suam rexerit, quidve rei gesserit Theodefridus, nobis latet. In veterrimo Corbejensi Martyrologio ab annis amplius septingentis exarato, quod libro Pastorali Gregorii M. præmittitur, sic Theodefridus laudatur 7. Idus Octob.* Corbeja Monasterio deposito THEODEFRIDI Abbatis *Nullam tamen ejus memoriam in Ecclesiasticis ejusdem Monasterii officiis unquam factam fuisse legimus.*

Sancti Corbejenses.

8. *Laudari numquam satis possunt prisci Monachi Corbejenses, quorum in rescribendis SS. Patrum veterumque Auctorum libris diligentia nullis cessit; quorum doctrina & eruditio viros illustres protulit Patribus adnumeratos; quorum sanctitas ac religio Sanctos insignes cœlo intulit* ADELARDUM *Abbatem*, ANSCHARIUM *Pontificem Servorum Apostolum*, PASCHASIUM RATBERTUM *Abbatem scriptis clarissimum, sæculo 9.* GERARDUM *Abbatem sæculo 11. aliosque, de quibus suis locis agendum erit.*

SANCTI VALERII ABBATIS

MONASTERII S. PETRI DE MONTIBUS IN HISPANIA

ELOGIUM HISTORICUM.

Valerius Sanctus.

1. VALERIUM *Abbatem Cœnobii S. Petri de Montibus in Callæcia prætermisit ad diem 25. Februarii Ioannes Bollandus, certiora expectaturus argumenta, quibus liquido constet, Valerium in Cœlitum numero palam haberi. Bollandi prudentiam ac religionem nemo non probare debet : in talibus enim rebus sententiam præcipitare non licet. Existimamus tamen non absque fundamento Valerium Sanctis viris accenseri posse : quamvis an ejus memoria aliqua celebritate colatur ignoremus. En duplex pro nostra, immo pro Valerii causa auctoritas. S. Gennadius Asturicensis sæculo 10. Episcopus in Testamento suo apud Prudentium Sandovalium & Autonium Tepezium vulgato Valerium appellat Sanctum his verbis :* Insignis meritis B. FRUCTUOSUS postquam Complutense condidit Cœnobium sub nomine S. Petri, brevi opere in hoc loco fecit Oratorium. Post quem non impar meritis VALERIUS Sanctus opus Ecclesiæ dilatavit. *Longe ante Gennadium* S. BENEDICTUS *Anianæ Abbas* Sanctum Valerium *laudaverat in Concord. Reg. cap. 3. §. 7. hoc modo:* Dicta S. Valerii de genere Monachorum. *Subjicitur posthæc fragmentum cujusdam sermonis*

monis a Valerio compositi de vitiis Monachorum sui temporis, inter alia sic loquente : Et cum in ista ultimæ extremitatis Occiduæ partis confinia rara videlicet & exigua pullularent sacræ Religionis crepundia, &c. *Quæ verba, inquit Menardus, homini Hispano eique Asturicensi plane conveniunt.* AN.CHR. 690 25.Februar.

2. *S. Valerii Vitam ex ipsius Sancti operibus aliisque Instrumentis Hispanico idiomate consarcinavit Prudentius Sandovalius in Parte 1. Fundat. Monast. Hispan. eamque Latine reddidit in Martyrologio Hispan. ad 25. Febr. Ioannes Tamayus: ex quibus nonnulla decerpemus. Valerius ex Asturicensi territorio oriundus, Complutense Monasterium Vitæ Religiosæ desiderio expetivit adolescens. Repulsam passus, in regionis suæ solitudinem juxta Castrum Petrense secessit, ubi a montanis incolis magnopere colebatur. Cum ecce* Floianus *Presbyter quidam invidia accensus, molestiam pio juveni facessit, eumque loco cedere compulit, & in profundiorem eremum fugientem vexare non distitit. Postea montanorum precibus revocatus Valerius, prope idem Petrense castrum, in loco* Ebronantis *dicto Oratorium construxit. Sed nec illic Valerio quieto esse licuit. Nam a Reccimiro prædii Domino, qui Oratorio in meliorem formam exstructo alium Presbyterum* JUSTUM *nomine præfecit, expulsus, cum Iusto tamen paullo post in gratiam rediit auxilio Simplicii Diaconi, a quo præcipuo amore diligebatur. Post annos quatuor & viginti Valerianus Ebronantensem solitudinem deserens, migravit in castrum Rupianum in montibus Aquilanis, ibique in Oratorio quod S. Fructuosus Bracarensis Episcopus Sanctis Petro & Martino posuerat, consedit: atque inde famam suam percircumpositas regiones sparsit. Isidorus Episcopus Asturicensis virum ob doctrinam adamavit, & ad proximum Concilium Toletanum duxisset invitum, nisi mors Isidori obstitisset. Oratorium ac Monasterium S. Petri ejus opera accrevit teste S. Gennadio superius relato, eumque Abbatem habere meruit. Plura scripsisse dicitur, in his Vitam sancti Fructuosi Episcopi ad annum 670. a nobis editam: Vitam B. Eucheriæ Sanctimonialis Monachis Complutensibus directam: historiam S. Abbatis Dodonei: historiam, revelationes & miracula Sanctorum Maximi & Bonelli Monachorum, & alia quædam, quæ in Bibliothecis Ecclesiæ Ovetensis & Cœnobii Carracedensis Ord. Cisterc. adservari feruntur.* Vita a quo scripta?

3. *Monasticæ rei statum sui temporis describit in fragmento relato cap. 3. §. 3. Concordiæ Reg. conquestus, quod in* sacratissimis locis paucissimi reperiantur electi viri, qui de toto corde convertantur ad Dominum. Et ne ipsa, *inquit*, Monasteria desolata desertaque remaneant, tolluntur ex familiis sibi pertinentibus subulci, de diversis gregibus servi, atque de possessionibus parvuli, qui pro officio supplendo inviti tondentur, & per Monasteria nutriuntur, falsoque nomine Monachi nuncupantur. Qui dum nec pridem foris in activa vita mundanis studiis sive servitiis vel operibus excocti eruditique patescunt; nec postea in Monasteriis, citra electionem Domini, non ultronee sed inviti sanctæ Religioni sociati, concipiunt in corde timoris Domini compunctionem aut desideria regni cœlestis. Non obedientiæ humilitate, aut sinceræ charitatis dilectione fundantur, sed crescunt typho superbiæ turgidi, fastu elationis inflati, &c. Status Monastici Ordinis deploratur.

4. *Quo tempore mortuus sit S. Valerius, discimus ex subjecto Epitaphio rudi & impolito.* Moritur.

In hoc cœmeterii jacet loco insigne VALERI
Corpus humo datum: sed anima ad astra volatum
Adsumpsit sancta. Nam sufficit gloria tanta
Nostro hoc Rupiano Cœnobio Petri-Montano
Implebit sepulcri cavas venerabilis Abbas.
Era septingentena tribus additis ad tricenam,
Mense Februario die quo minus in Kalendario;
Si bene perpendas, numeratur quinto Kalendas
Sequentis mensis, anno octavo Egicanensis.

Cui Epitaphio si qua fides est, Valerius era 733. Christi concepti anno 695. die 5. ante Kalendas Martias obiisse dicendus est. Ejus corpus etiamnunc servatur in Monasterio S. Petri de Montibus, quod Cisterciensibus Monachis modo subjectum esse asserit Tamayus.

AN.CHR. 696

8 Junii.

VITA S. CHLODULFI EPISCOPI METTENSIS.

Auctore anonymo qui sæculo 9. scripsisse videtur.

Ex MS. cod. V. C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Hujus *Vitæ Scriptor vixisse videtur Pippino regnante ex num. 7. At enim num. 2.* Gesta Mettensium Pontificum, *ea procul dubio quæ a Paulo Diacono scripta sunt, laudet, rejiciendus est post Caroli Magni tempus, quando sententia de Ansbertina B. Arnulfi familia invalescere cœpit. Certe Paulus ipse in libro de Mettensibus Episcopis dum de Chlodulfo agit,* * S. Clou. *ignota sibi fuisse ejus gesta disertis exprimit verbis. Post Godonem* CHLODULFUS * B. Patris Arnulfi genitalis filius, Anchisi quoque a quo semen propagatum est Regium germanus, ad Episcopale culmen ob paternæ sanctitatis gloriam tricesimus atque secundus adscendit. De quo nihil ad nos amplius, præter quod a tali radice exortus est, fama produxit. *Hæc vero Acta si Pippini principatu litteris commendata fuissent, ea certe accepisset Paulus ab Angelramno Mettensium Episcopo, cujus rogatu istius Sedis Pontificum historiam exaravit.*

Auctoris Præfatio. * al. Glodolfi * utilissimum.

1. BEATI CHODULFI * Mettensis urbis Pontificis gloriosi depositionem venerabilem annuo recursu commemorantes, Domini gratiam magnificare, collaudare & benedicere dignissimum decernimus & utillimum * judicamus, simul etiam summa humilitate monemus: ut qui notam semper in nationibus facit virtutem suam, & qui est Deus faciens mirabilia, quique gloriosus est in omnibus Sanctis suis, sicut eisdem Sanctis gloriam contulit sempiternam, sic nobis eorum festa celebrantibus peccatorum omnium conferat veniam, omnes in commune & singuli summa devotione exoremus. Siquidem Sancti qui per labores multimodos propriorum operum felicissima retributione æterna præmia assequuti, cum Christo Deo jam in æternum gaudentes regnant, & eidem Christo Domino summo capiti incorporati, devicto mundi Principe, devictis cunctis hostibus, stola immortalitatis induti, & laurea perennitatis adornati coram suo Domino victores semper adsistunt, & de præsentia sui Regis continua festivitate lætantur. Idcirco nostra non egent veneratione, nec nostris annuis sollemnitatibus indigent: sed provisa sunt nostræ infirmitati hæc Divina subsidia, ut quotiescumque per tempora revoluta perque assignatos dies Sanctorum merita recordamur, & in recordando dulces venerationis affectus exhibemus, eosdem Sanctos nobis ad evitanda mala & ad acquirenda bona dulces patronos & pios exoratores apud Deum deorum Dominumque dominorum mereamur.

Chlodulfi genus.

2. Scripturi vero aliquid ex B. CHLODULFI gestis & de tanto viro loquuturi, consueto ordine justæ narrationis, quis vel unde fuerit primum necesse est intimemus: prosapiaque sic nobilis, sic inclyta, quia præsentibus lucidissime patet, futuris etiam aperta fit justum est ut faciamus. Nam genealogiam paternam B. ARNULFUS hujus sanctæ Mettensis sedis Pontifex coruscam mirabiliter facit & decentissimam reddit, dum ejus genitor prædicatur & est. Qui ex antiquo Senatorum genere Patre ARNOALDO procreatus, Franciam omnem, immo totam Galliam nobilitate ac decentissima generositate superavit, & in superando ingenti gloria famosam reddit & honestam. Arnoaldus quem dicimus, patrem habuit ANSPERTUM, qui ditatus non solum rerum opulentia, verum fratrum dignitate & consociali excellentia gloriosus effulsit. S. nempe AIGULFUS Mettensium Præsul magnificus, quem Gesta Mettensium Pontificum ex filia CHLODOVEI Regis procreatum dicunt *, (qui Chlodoveus prædicante S. Remigio Remensium Pontifice & se & totam Franciam Christianæ religioni primus subdidit, & in honorem debitum decus Ecclesiæ prout numquam plus potuit dilatavit & exaltavit) LEOTARIUS ARISIDI a Pontifex, & FIRMINUS Uceciæ itidem Pontifex, & GAMARDUS S. GOERICI Præsulis genitor, & REMFRIDUS Fratres hujus Ansperti exstiterunt. Mater vero Domni & venerabilis Chlodulfi DODA nuncupata non minori nobilitate clara refulsit, sed hanc ipsam nobilitatem morum pietate & animi sanctitate gloriosissime illustravit ac decoravit. Quæ cum viro pudicissime prout fert mundus vivens, non patiebatur bonorum operum exhibitione se imparem fore: ut dum B. Arnulfus Pontificali Cathedra sublimatus est, ipsa etiam fer-

* Lege Paulum Diac. post Vitam S. Arnolfi Episc. ubi Aigulfus seu Agiulfus nepotem habuisse Arnoaldum, non Arnolfum leges.

a Leotarius, al. Deotarius Arisidum vicum in finibus Ruthenorum olim situm, provinciæ Narbonensi conterminum, construxisse, seu in Episcopatum erexisse dicitur, ibique a Fratre Aigulfo Mettensium Episcopo ordinatus asseritur ab Antonio Dominicin in Ansberti famil. red. cap. 6. quod tamen a Ludovico Fabro pernegatur. Qui auctor in Disquisit. hist. de Lotharing. famil. etiam Firminum ex Episcoporum Ucecensium (*Uzes*) catalogo expungens, ab Antonio mox laudato cap. 7. arguitur.

fervente in ea igne Spiritus-sancti non solum spirituali veste & velamine induta est, verumetiam apud Treverenses inclusione usque ad diem mortis sese retrusit atque relegavit. AN.CHR. 696

3. Igitur Chlodolfus venerabilis indolis puer, ut par erat, & ut nobilium filiis fieri solet, scholis traditur, & liberalibus litteris docendus exhibetur, proficiebatque ætate, nec minus vero spiritualis doctrinæ affluentia. In quo parabatur etiam thesaurus desiderabilis, qui requiesceret in ejus ore sapienti: studebantque pii & doctissimi magistri, ut eorum benignissimus auditor tempore præfioito effectus paterfamilias, sciret & haberet unde proferret nova & vetera. Hic itaque liberalissimus puer a pueritia in adolescentiam juventutemque humanis divinisque rebus & studiis bene adultus proficiens, satagebat sollertissime Deo & omnibus bonis hominihus verbis & factis perfectissimis complacere: malis autem favere & eorum amicitiis vel ad modicum jungi sic effugiebat & renitebatur, sicut pravam vitam & mores imitari prorsus abhorrebat ac despiciebat. Erat ætate & sapientia majoribus subditus, erat æqualibus æquus, erat minoribus benignus & mitis, & mira benevolentia ab omni ordine, sexu & professione dulcissime amabatur.

8. Junii. Doda ejus mater pie moritur. Chlodulfi educatio & virtutes.

4. Cum vero omnipotentis Dei antiqua pietas B. Arnulfi hujus B. Chlodulfi genitoris cor ad divina studia & ad cœlestia opera sua inspiratione intime accendisset, & ferventissime ardere coegisset, actum est defuncto PAPULO Mettensium Pontifice hunc eumdem B. Arnulfum summa instaotia a Clero & plebe postulari: & tanta vis in postulando erat, ut THEODABERTUS *a* Rex licet haberet hunc inter amicos amicissimum & inter consecretales secretissimum, esset etiam palatii rector, & audiendorum reddendorumque consiliorum primns auditor & sapienrissimus redditor; vicit tameo nobilissimæ plebis (ut ita dicam) admirabilis improbitas & inverecunda in rogando constantia, & B. Arnulfus eruditissimus Laicus & sanctissimos Major-domus derepente Clericus factus, Cathedræ Pontificali votis omnium populorum felicissime ad regendum esset elevatns.

Arnulfus ejus pater eligitur Mettensium Episcopus.

5. Dum autem ordinationis tempus immineret, & fugæ latebrarumque cunctarum desperatio jam facta fuisset, prædia & supellectiles multarum divitiarum, quas ditissimus possederat, honestissime partitus, multa sanctæ matri Ecclesiæ contulit, plurima etiam duobus filiis suis CHLODULFO & Anchisæ *b* jure hereditario habenda dereliquit: qoi paterna benedictione donati, in brevi locupletissimi efficiontur, & totius patriæ priocipatum post Regem regio munere gloriosissime asseqountur.

Facultates filiis & pauperibus distribuit.

6. Sed beatos Pontifex vel quæ ex soo retinuerat, quæ etiam in archivis sanctæ Ecclesiæ sibi commissæ thesaurorum ac pecuoiarum cuncta repererat, osibus pauperum distribuens, bonus fenerator dispersisset; multa necessitate coactus filios adiit, ut sui suisque misererentur humili prece supplex expoicit. Quia autem Dei providentia & ioevitabilis prædestinatio Chlodulfum adhoc dulcissimæ juventutis flore vernantem suæ sanctæ Ecclesiæ præficiendum decreverat, & plebi Cleroque Mettensi ad regeodum præficere disposuerat, res quas possidebat, & quas Deo & Christo ejus & filiis spiritualibus postea collaturus erat, ejusdem Dei & Domini nostri JESU-CHRISTI instioctu sibi retiouit, nec patri ex his quæ petierat multa contulit; verum ad similes usus inposterum eroganda servavit.

Chlodulfus erga pauperes parcus.

7. Ancbises beati viri junior filius petitionibus Patris in cunctis libentissime assentiens oniversa quæ habere videbatur voluntati ejus tradidit, & nibil de crastino cogitans pauperem Cbristum sequutus, ut haberet thesaurum in cœlo, manibus patris cuncta quæ habebat vendere & dare pauperibus deliberavit. Quapropter ejusdem piissimi patris, beati videlicet Arnulfi maguificis benedictionibus ditatus, spirituali ac per boc prophetali prævisione, quod totam Franciam, imo totam Galliam sibi & filiis suis, & filiorum filiis per multas generationum successiones omnipotens Deus collaturus esset, audire promeruit. Quod & accidit, dum isdem Anchises sicut pater fuerat Major regiæ domus effectus, ejusdem officii successionem filio & post filii filio dereliquit. Jam enim PIPPINUS ex eodem ministerio in Regem totins Galliæ a B. Papa Stephano consecratus & benedictus, primus ex B. Arnulfi felicissima stirpe regalibus sceptris seque & succedentem prolem felici hospitio & beatis initiis decoram reddidit & honestam.

Anchises munificus, de futura posterorum dignitate certior efficitur.

8. Sane ut cœpta prosequar, B. Chlodulfus dum vixit in sæcolo, vixit sine querela, quæ sibi fieri nolebat oulli facieos, quæ sibi fieri volebat proximo faciens, injuriam fratri non inferens, & illatam sibi patientissime sufferens: fide perfectissimus, spe ad ulteriora & bæc Divina valde diffusus, dilectione Dei & proximi ferveotissimus, visceribus pietatis ad dandas eleemosynas plenissimus, animumque & meotem io laicali proposito *c* positns sic informabar, quatinus dum postmodum Dei providentia aliis præesse cogeretur, ipse sibi prius præesse & doctus doctrinæ officium qoo subditorum mentibus erat infusurus assiduæ operationis studio

Chlodulfus virtutibus vacat.

a Arnulfum Chlutharii permissu Episcopum creatum fuisse in ejus Vita ad ann. 640. diximus.

b Ergo falluntur qui tertium fingunt Vualtchisum, S. Vvandregisili patrem. Lege Vitam S. Vvandregisili sopra ad ann. 667.

c Hinc colligas Chlodulfum nusquam Monachum fuisse Eremitamve, sed ex Laicali vite ad Episcopalem Sedem adsumptum, aut certe id huic Auctori ignotum fuisse. De ejus uxore & liberis multi multa fabulantur. Vvillelmus Malmesb. io L. 1. de Reg. Angl. c. 3. Chlodoaldo filium tribuit *Martinum* Ducem Austrasiorum, qui io Austria cum Pippioo Fratre patrueli dominatus, ab Ebroino interfectus est. Chlodoaldus velata uxore io Monasterium S. Maximini Treviroosis ante Episcopatum secessisse a nonnullis dicitur, alii ex Eremita Episcopus factus creditur, quod asseritur in Martyrologio Benedictino. Desiderius Caducorom Episcopus Chlodulfum adhuc Laicum, & Sigiberti Austrasiorum Regis Domesticum io epistula quadam *Dominum illustrem & virum excellentissimum* appellat, hortaturque *ut patris monitus & acta recordetur*.

AN.CHR. 696 studio instructus, & attritos semper doceret exemplo quos instruere compelleretur sermone.

8. Januarii. 9. Sic multorum annorum temporibus decurrentibus jam B. ARNULFO hujus sancti viri genitore post Episcopatus dignitatem, post eremi dulcissimam solitudinem, ad cœlestis patriæ

Sedi Mettensi præficitur. æterna gaudia translato, jam B. GOERICO successore ejus cœlestium virtutum & omnium Sanctorum societati adjuncto, Domno etiam GODONE Episcopo ad æterna translato, jam tandem his in omnium virtutum gymnasio nobilissime adsuetus, & bonæ actionis scholis decentissime informatus atque eruditus, qui interim aliis bene subesse noverat, ad Pontificium erectus deinceps subditis diligentissime præesse & commissos honestissime regere cœpit. Nam ut ordine rem referam, dum B. Godo Præsul ex hujus mortalitatis incolatu transisset, & Deo omnibusque Sanctis felicissime conjunctus esset; plebs & Clerus cœpit quærere precibus & vocibus Patrem atque Pastorem: rogabantque Regiam dignitatem, quod B. Chlodulfum nobilitate & sanctitate insignem sibi dare dignaretur Antistitem. Nam multos ex genere ipsius generositate in tota Francia primos sanctitatis ac virtutum & miraculorum gloria celeberrimos, per multos annorum recursus huic sanctæ civitati præfuisse & profuisse commemorabantur, & laudibus dignissimis quibus viribus poterant ad æthera usque efferebant. Regia vero majestas videns populi fidem ac devotionem, perpendens etiam virum ad hoc satis ingenuum; accersitum ut curam regendarum animarum suscipiat commonet, & utilitati Fratrum commoda administrare non denegaret, ex parte Dei & ex sua auctoritate imperat. Ille renuiri cupiens, sed omnino non prævalens, baculum & officium Pastoris suscipit, & votis populorum Pontifex factus Cathedræ Sacerdotali supersedere compellitur. Dantur voces in altum, laus, decus & honor Deo canitur, felicem se omnis sexus & ordo profitetur, dum se Sanctis invicem succedentibus animarum quotidiana lucra cumulantur, diaboli æterna detrimenta providentur & procurantur. Filicia tempora felicesque dies sibi affore plebs fidelis inclamat, & beatam se pro tanti Pastoris successione testatur, dum ejus pio exemplo ad bene agendum informatur, verbo & prædicatione eruditur, benedictionibus jucundatur, virtutum insigniis roboratur.

10. Igitur beatus Chlodulfus ordinatus Pontifex, non immemor commissi officii cœpit circuire datum Episcopatum, ut quæ corrigenda erant corrigeret, & quæ confirmanda erant

Qualiter in Episcopatu se gesserit. confirmaret, bona patrociniis & dignis favoribus attolleret, mala justa censura resecaret: sicque Deo & Christo ejus annuente in brevi apicem perfectionis obtinuit, ut omnium bonorum felicissimo applausu justus atque perfectus omnino diceretur & esset. Nam in laicali proposito constitutus dum viveret sine querela & esset verus Dei cultor, haberetque pacem cum omnibus hominibus, neque defenderet se, sed daret locum semper iræ, esurientem & sitientem inimicum cibans & potum dans, nec vellet unquam vinci a malo, sed vincere semper in bono malum; postquam Pontificale conscendit solium, hæc omnia parvissima deputans, cœpit demum Christo Deo præsule novus homo fieri, & ex bonis ad meliora proficere: & qui in activæ vitæ palæstra bene pugnare consueverat, jam in contemplativæ vitæ dulcedine seipsum fortissime atterens, orationum jugi instantia, lectionis & sacræ meditationis continua vigilantia, noctu & interdiu, horis & momentis omnibus cœlum depulsans, quia necdum corporis præsentia poterat, conversatione & morum probitate ac cupiditate avidissima in cœlestibus habitabat. Et quia erat parentibus non solum nobilissimis verum etiam sanctissimis procreatus, sanctitatem quidem priorum imitari, nobilitatem vero carnalem virtute animi & mentis vigore superare ac transcendere vivacissime procurabat.

* probablissimum. Sicque Divino fretus auxilio ad Divina opera exsequenda sese probabilimum * redebat, ut non solum sibi prodesset, verum subditis & cunctis se cernentibus specimen pietatis effectus, imitabilem atque sequendam vitam suam præstaret. Quid ultra? Fide perfectus, spe credulus, charitate dulcissimus, pietate insignis, sermone ad utilia promptissimus, ad vana dicenda rarissimus vel etiam nullus, castitate continentissimus, eleemosynis largissimus, vitæ innocentia probatissimus, eratque Christi bonus odor in omni loco, cujus nomen erat diffusum unguentum fragrans aromatibus & odoramentis optimis. Qui cum sancta Ecclesia sponsa

Cant. 1. sponsi cœlestis vere dicebat: *Trahe me post te, curremus in odorem unguentorum tuorum.*

11. Sane ut dicta & præconia quæ de Sancto protulimus, vera esse comprobemus, gesta ali-

Digressio de SS. Trudone & Remaclo. qua in medio deportabimus, ut sapiens auditor ex parvis magna conjicere, & ex aliquibus bonis multa optima compensare valeat. Igitur temporibus CHILDEBERTI Regis Francorum hoc eodem sancto viro civitati Mettensium præsidente, & super custodiam commissi gregis ferventissime vigilanta, erat in partibus Hasbaniæ vir magnæ nobilitatis & præcipuæ sanctitatis

* Vita ad ann. 698. TRUDO * nominatus, qui ab ipsis dulcissimæ infantiæ piissimis rudimentis Deo omnipotenti, prout ferebat tenera ætas, servire incipiens, etiam paupertatis summus appetitor, facultates & possessiones, quibus ditissime abundabat, Christo Deo tradere concupiscebat, & eumdem Christum Deum & Dominum nostrum nudus nudum sequi desiderabat. Cujus benignissimo desiderio & affectui justissimo Divina bonitas more consueto ut affectum daret illico affuit, & ordine quo dicemus, quod pie mente conceperat ut impleret, auxilium

* Vita ad ann. 664. consiliumque contulit. Erat in Tungrensi urbe REMACLIUS * dignissimus Pontifex, cui hic iste puer sanctus Trudo dulcissimo copulabatur affectu, cui etiam quod ei gratia Spiritus-sancti inspirare dignata est, & quia bonum heredem JESUM-CHRISTUM Dominum Dei filium habere deliberasset, cuncta ordine pandit &c.

Cetera

AN.CHR. 696
8. Junii.

Cetera quæ de B. Trudonis congreſſu cum S. Remaclo ſeu Remaclio, & de ejuſdem inſtitutione apud Mettas opidum facta hic inſerantur, ex Vita ipſius S. Trudonis infra ad ann. 689. repetenda ſunt.

Quid deinceps B. Trudo egerit, quanro animi ſervore Monaſterium & reliqua Servorom Dei habitacula conſtruxerit, & ad Deo ſerviendum ſanctos viros aggregaverit, quiſque curſos vitæ ejus fuerit, quam ſancte, qnam juſte, quam pie dum vixit vixerit, qui noſſe deſiderat ad libellum * ſanctorum geſtorum ejus recurrat, & ibi cuncta boneſtiſſime deſcripta reperit.

Clodulfus B. Arnolfi Vitam deſcribi juſſit.

12. Nos vero quantulacumqne ex Patris noſtri & Pontificis Chlodulfi geſtis ſeribere aggreſſi, qoantæ humilitatis exſtiterit, quamque vile mancipium ſe ſe adjudicaverit, paucis reſeremus, & ad imitandum fidelibus Chriſtianis proponemus. Certe Vitam felicis Patroni noſtri & Patris ſui, ſanctiſſimi videlicet Arnulfi, idem beatus Cblodulſus deſeribere fecit: in qua quid egerit, quid meruerit, qnid adſecutus fuerit, qoam largus erga pauperes, quam parcus ſibi, quam devotus in omnibus Divinis cultibus exſtiterit, prout potuit ſcriptor deſcribere ſtuduit.

Quid de ſeipſo Vitæ B. Arnulfi adjici voluerit.

13. Cui etiam libello hoc B. Chlodulſus inſerere juſſit, quod tempore quodam dum in pauperum uſibus B. Arnolſus ſuæ vel quæ ſanctæ Eccleſiæ fuerant cuncta expendiſſet, hunc Chlodulſum primum adiit, & ut ſui pauperumque Chriſti neceſſitatibus ſuccurreret multa prece depoſcit. Is vero denegavit vel joventute ſuadente, vel quod magis credibile eſt, Divina præſcientia id prævidente beatum Chlodulſum ad ſimiles uſus natum & prædeſtinatum, videlicet eidem ſanctæ Eccleſiæ poſtmodum præſerendum, & quæ paraviſſet itidem Chriſti pauperibus, viduis & orphanis & peregrinis ac Deo ſervientibus diſtributurum. Quis niſi eſſet mirifica humilitate virturis præditus & niſi vituperatione hominum magis gauderet quam delectaretur popularibus extolli ſavoribus, non ſolum non juberet, verom ne de ſe talia ſcriberentur ſummo conamine inhiberet?

Eleemoſynis vacat.

14. Nam factus Epiſcopus quanta eleemoſynarum largitate, quanro pietatis opere erga indigenas & advenas ſine aliqua perſonarum acceprione effluxerit, dum ipſe ſecretiſſimum eſſe omnino optabat; omnis ordo, eunctus ſexus, omniſque profeſſio paſſim reſonabat. O quanta ſollicitudo, quanta cura, quantomque deſiderium viro huic ſanctiſſimo inerat creditis ovibus divinu & humana domi foriſque, nocto & interdio, utilia ſubminiſtrara, & morum ac corporum infirmitatibus dulciſſime continuequa adeſſe, illud implens: Omni petenti da, & conclude eleemoſynam in ſinu pauperis & ipſe orabit pro te. Nam ut aqua ignem, ſic eleemoſyna exſtinguit peccatum.

Eccl. 29.

Aliæ ejus virtutes.
Pſal. 84.16.

15. Nam quod rarum eſt, in reſecandis vitiis ſeveritas & pietas in mentis ejus ſacrario eo pacis amore inter ſe conſœderebantur, ut proteſtatur Pſalmiſta Rex & Propheta David in mentibus Sanctorum obviare ſibi miſericordiam & veritatem, & oſculari pacem & juſtitiam. Quæ ſubditos verbo docebat, operis exhibitione prios implere ſtudebat, imitans illum de quo Scriptura teſtatur, quia cœpit, inqoiens, Jeſus facere & docere. Gaudebat cum gaudentibus, flebat cum flentibus. Non alta ſapiebat, ſed humilibus conſentiebat. Quæ ſunt Cæſaris Cæſari, & quæ ſunt Dei Deo reddebat. Dum regalia negotia & palatinas curas cum fratre Anchiſe prævidens & procurans animarum commiſſarum & gregis commiſſi, ad celebrandas vigilias intentiſſimus, & utrarumque rerum peritiſſimus, ſic hoc officium implebat, acſi de altero ad eum nihil attineret. Felices dies, ſelicia tempora quæ tanto Paſtore gubernari diſponique meruerunt! Felix populus qui hujus inſtitutis & monitis ad cœlicas aulas in dies plus pluſque provehebatur!

Act. 1.

Ægrotans Deo vacat.

16. His igitur hujuſmodique gymnaſiis cœleſtique palæſtra per multa annorum curricula Deo omnipotenti deſerviens, tactus infirmitatis moleſtia ad diem pervenit ultimum. Et licet corpus langooris moleſtia graviſſime premeretur, ſpiritus tamen Deo & Creatori ſuo ad id bene doctus & inſtitutus ſervire non deſiſtebat. Oculi cœlo ſemper & cœleſtibus intenti, manus itidem ad Deum & ad divina continue erectæ, mens & vox precibus quibus poterat animam ſuam Angelis & Archangelis & omnium Sanctorum agminibus, ut ſibi ſuffragio eſſent, ſtudioſiſſime invitabat. Anima ſiquidem viri ſanctiſſimi ad æterna gaudia & ad ſempiterna præmia perveniente & ſpiritu ejus ſummis ſpiritibus conſociato, diſcipulorum mœſta & luctuoſa turba, quæ non ſolum ex tota urbe, verum ex agris villiſque clamoſis vocibus undecumque irruperat, corpori ſanctiſſimo debitas excubias exſolvunt, ſeretroque impoſitum ad Eccleſiam quæ antea ad ſanctos Apoſtolos dicebatur, nunc autem jam ſancti Arnulfi ſanctiſſimo corpore inſignis, ad S. Arnulſum vocatur, intra Meridiem & Orientem ſitam deferunt, & ut devotius poterant ſepulturæ tradunt *a*, & per dies triginta animam ſpiritumque ejus Miſſarum ſollemniis, orationibus continuis, vigiliis & pſalmodiis continuis fideliſſimus populus Deo omnipotenti commendare ſtuduit.

Moritur ac ſepelitur.

Tricenario Miſſarum numero commendatur Deo.

a Anno ſcil. 696. quod ex epocha mortis S. Arnulfi ad ann. 640. ſuperius ſtabilita, & ex ſequentibus colligere licet. Dies obitus 6. Idus Junii in pleriſque Martyrologiis notatur, Translatio vero 8. Idus Septemb. facta dicitur ab Udelrico Remorum Epiſcopo quando Adalberonis Mettenſis Pontificis permiſſu S. Chlodolfi corpus in Monaſterium Layenſe, *Lay*, diœceſis Mettenſis in pago Calvomontenſi prope Nenceium anno 959. delatum eſt, ubi hodie quoque religioſe colitur, caput vero in Monaſterio S. Arnulfi apud Mettas opidum adſervatur. Eum fuiſſe etiam Archiepiſcopum Trevirenſem nonnulli aſſerunt. Id dubium eſſe conſtat ex iis quæ ad Vitam S. Gertrudis Virg. ad ann. 658. diximus.

AN.CHR. 696 8. Junii.

Successio Episcoporum Metensium & S. Chlodulfi ætas.

57. Quia autem plenus dierum virtutum atque sanctitate fuerit, & quia non sit revocatus in dimidio dierum suorum, hinc liquido clarescit, dum recurrentes ad Mettensium Pontificum catalogum invenimos B. ARNULFUM jam in perfecta ætate promotum votis populorum ad Episcopatum magis raptum quam electum, in quo sedit annis quindecim; cui succedens sanctus GOERICUS rexit Ecclesiam annis septemdecim, cui item venerabilis GODO subsequutus regimen Præsulatos administravit annis octo: huic vero is de quo impræsentiarum nobis sermo est CHLODULFUS beatissimus successit, & insula Sacerdotii felicissime dum adornatur, adornans rexit Ecclesiam annis quadraginta duobus. Poterat autem esse annorum triginta, dum pater ejus Domnus Arnulfus ad Pontificium sublimatus est: Sicque hinc inde colligentes æstimamus dies ejusdem Domni Chlodulfi Pontificis venerandi centum fuisse annorum [a]; gratias agentes Deo Patri & Filio & Spiritui sancto viventi & regnanti ante omnia tempora & nunc & in omnia futura sæcula sæculorum. Amen.

AN.CHR. 698 9. Februar.

VITA S. ANSBERTI EPISCOPI ROTOMAGENSIS.

Auctore AIGRADO Monacho Fontanellensi, fere æquali.

Ex Surio, Bollando & codd. Mss.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Ansbertus ex Abbate Fontanellensi tertio Rotomagensis Antistes sanctissimus, (alius ab S. ANSBERTO *S. Ebrulfi Uticensis Abbatis discipulo, & ab* ANSBERTO, *si quis est, Abbate Moissacensi) Vitæ scriptorem habuit antiquissimum ac fere æqualem, uti apparet ex Chron. Fontanell. cap. 15. ubi* HARDUINUS *Monachus anno 815. mortuus* librum Vitæ S. Ansberti proprio sudore *seu propria manu* conscriptum *reliquisse dicitur. Auctor* AIGRADUS *seu* AIGARDUS, *quem alii* Ansgardum Ansgradumve *appellant, opus suum nuncupat* HILTBERTO *post Ansbertum Fontanellæ Abbati, qui ex ejusdem Chron. cap. 2.* anno septimo Hildeberti Regis, *Christi 702. S. Bainum successorem habuit, in Appendice Martyrologii Gallicani Sanctorum numero adscriptus: tametsi ejus festum diem nusquam receptum legamus apud Fontanellenses, qui nihilominus ejus ossa religiose adservant. Aigradi lucubratio eruditis videtur locis aliquot interpolata, nempe ubi designantur anni Æræ Christianæ, qui calculi modus Aigradi tempore nondum in Gallia usum obtinebat. Certe clades Provinciæ ab Agarenis illata, quæ num. 15. indicatur, contigit anno circa 737. quo Hiltbertus Abbas jamdudum e vivis excesserat. Denique Vita ipsa politior eruditiorque videtur Prologo Vitæ præmisso, qui crassa ac rudi minerva constat. Est autem* Ansbertus *nomen ex* Anse *&* Berto *compositum, quorum alterum* Semideum *vel* Heroem, *alterum* clarum splendidumque *Germanorum lingua significat, ut Hadrianus Valesius in Rer. Franc. lib. 18. adnotavit. De Monasterio Fontanellensi plura in Actis S. Wandregisili ad ann. 667.*

PROLOGUS AIGRADI AD HILTBERTUM ABB.

1. VENERANDO *& omni honore amplectendo eximio Sacerdoti Christi* HILTBERTO *Abbati Cœnobii Fontanellensis minimus famulorum Domini servus* AIGRADUS * Largiente Divina misericordia narrare aggredimur actus eximiæ sanctitatis ANSBERTI Pontificis Ecclesiæ Rotomagensis, implendo humiliter vestræ devotionis jussionem. Sed duas ob causas in tali præcipuo opere valde coartor, hinc me retrahente exiguitate sensus ac vilitate sermonis, hinc provocante vestræ jucundæ Paternitatis præcepto, cui inobedientes exsistere nefas ducimus. Ea tamen fide qua ad nos claræ conversationis ejus actus pervenerunt, ipsius intercessionibus adjuvantibus, licet inerudito, fideli tamen promemus eloquio. Etenim ut Angelus inquit Tobiæ, Secreta Regis reticere bonum est, opera autem Dei reve-

* al. Aigardus.

Tob. 12. 7.

a Immo si valeret hujus Auctoris calculus, Chlodulfus annos centum ac duodecim excessisse dicendus esset.

Digitized by Google

AN. CHR. 698

revelare optimum fore * constat. Nam gesta Electorum Domini silentio tegere, & non ad utilitatem atque ad ædificationem audientium in lucem scriptis propalare, summi torporis & ignaviæ esse creditur. In gestis enim Sanctorum laus illius recolitur, & ædificatio innocentis desiderii in mentibus accenditur fidelium populorum. Sed ne longa prælocutio fastidium legentibus generet, magisque parva audientibus narratio fervorem excitet audiendi, jussis obtemperans vestris, Deo juvante narrandi carpamus iter. Nam si adesset mihi serenæ mentis facundia, & famolatu idoneo lingua pareret, laus conversationis ejus & sanctitatis ejus eloquiis meis proferri non poterit, quæ in vestræ religionis memoria manet.

9. Februar.

* esse

INCIPIT VITA.

Ansbertus nobilis Neustrasius.

2. Eo igitur tempore quo sceptra Regni Francorum gubernabat HLOTHARIUS filius HLODOVEI Regis & Balthildæ Reginæ una cum germanis suis, videlicet HILDERICO & THEODERICO, sanctæ recordationis Ecclesiæ Rotomagensis Antistes ANSBERTUS virtutibus clarus, ac Sacerdotio dignus, a patre nomine SIWINO, & pago Wilcassino, patrimonioque vocabulo Calcegio *a*, nobili erat ortus genere. Sed repudiato stemmate patrum, mox ut valuit, sola Conditoris paternitate elegit censeri. Denique præfatus genitor ipsius sub prædictis Regibus militavit, & post vitæ præsentis tramitem cunctis mortalibus commune debitum solvit. Sed hanc terrenæ dignitatis originem & patrum gloriam in beato viro non necesse remur enumerare, cum omnis ei gloria de amore veritatis & contemptu fuerit mundi. Nam nobilitatem sui generis in pueritiæ ævo jam quasi fastidiens, & solius Christi desiderio anhelans, cunctos supervacuos horrebat honores.

Litteris imbuitur.

3. Traditur deinde a parentibus magistris strenuis, sacris litteris erudiendus. Eruditur sine aliqua suorum instantia: fuerat namque in eo dulcis infantia, modesta pueritia, gravis adolescentia. Qui cum adultus pubertatis excederet annos, sæcularis ejus pater ut unicum eum diligens, venatibus eum occupari, & dulcedine sæculi armari copiebat. Sed quo oblectabatur grandævus pater, adolescens filius per cuncta fastidiebat.

Angadrisma ipsi desponsata, lepra fœdatur.

** de ea infra*

4. His diebus quidam illustris, ROTBERTUS nomine, generosa ex stirpe proditus, Gerulus fuerat annuli Regis Hlotharii. Cujus filiam religiosissimam ac nobilissimam ANGADRISMAM * nomine prædictus illustris Siwinus a præfato inclyto Rotberto expetiit, volens eam suo juveni filio Ansberto sociare. Nec mora, præbens assensum ejus petitioni prædictus illustris Rotbertus, constituta die, a casto juvene casta desponderetur & puella. Denique ambo integritatem mentis & corporis caste servare cupientes, omnipotentem deprecabantur Dominum, ut voluptatum venena a cordibus eorum dignaretur repellere. Deinde orante B. Angadrisma virgine ut speciositas illius in deformitatem verteretur, ilico Dominus preces ejus exaudivit. Nam facies illius ita exulcerata ac immundissima lepra cooperta mox apparuit, ut a consortiis hominum, quicumque eam vidisset, extemplo segregandam decerneret. Medicorum deinde concurrit frequentia jussu genitoris, ut soboli caræ si quivissent opitulari medelis collatis, præmiis dignis munerarentur. Sed quanto instantius huic operi insistebant, tanto Christi sponsa deformior ulcerosiorque apparebat.

Sponsalibus rescissis velata sanatur.

5. Tum Pater divinitus circa suam sobolem hoc fieri intelligens, inquirebat ab ea, utrum in virginitatis voto vitam elegisset definire. Opto, inquit, mi genitor, & totis nisibus exoro Altissimi pietatem, ut continentiæ & pudicitiæ, non effrenatæ luxuriæ effici merear famula. Nam Christus quem concupivi sponsum, ipse mihi hanc corporis infert molestiam, ut animæ tribuat nitorem: qui

---

a Calcegium *aliis* Calcium, *Chausy*, vicus ad Ittam seu Eptam amnem in pago Vvilcassino seu Veliocassino *le Vexin*, Metropoli Rotomagensi attributo.

AN.CHR. 698 9. Februar. qui mihi custos erit perpetuus, & in virginitatis proposito concedet perseverare perenniter. Delectat hæc vita præsens, pater pie, sed decipit: quia omne quod in mundo est, vanitas est & concupiscentia oculorum: & mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem fecerit voluntatem Dei, manet in æternum: sicut & Dominus manet in æternum. Hæc audiens Pater, illustrem accersivit Sivvinum, & quæ circa præfatam suam filiam gesta erant, lucide pandit. Ad hæc Sivvinus respondit: Voluntatem Domini in omnibus sequi oportet, neque ejus nutui ullo modo contraire velle: cujus judicia licet sint occulta, semper tamen justa. Vocatus quoque affuit & B. Ansbertus, ubi dissociabilem illi condit libellum, ut sancta virgo Andagadrisma, non sua, sed Christi vocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rotomagum urbem sancto Antistiti dirigitur AUDOENO, ut ejus benedictione percepta, & sacro velamine operta, in virginitatis proposito consecrari mereretur. Quo patrato, pristinæ pulchritudini & speciei eleganti extemplo est reddita, itaut cuncti auditorum dicerent, quia eam Christus sibi sponsam & famulam elegisset perennem.

Fit Abbatissa. * Oroer. 6. Sequenti tempore sancta gubernatrix efficitur Cœnobii Oratorii * quod est situm in pago Belloacensi, prope muros urbis Belloacus. Genitor quoque hujus sanctæ virginis illustris ROTBERTUS & frater ejus ALTBERTUS, avunculi erant sancti Patris LANTBERTI successoris in ordine regiminis B. Wandregisili, originem ducentes ex territorio Tarvennico. Ex quibus præfatus Altbertus sub prædicto Abbate Lantberto sequenti tempore in Fontanella Monasterio Monachus efficitur. Lantberti Abb. consanguinea.

Ansbertus Cancellarius in aula pie vivit. 7. Post hæc vir Domini Ansbertus in aulam Regis, licet nolens a genitore perductus, sicut erat acumine ingenii clarus, cœpit esse aulicus scriba doctus, conditorque regalium Privilegiorum, & Gerulus annuli regalis quo eadem signabantur Privilegia. Ubi positus, piæ doctrinæ atque humilitatis exemplis ad Dominum se convertens, sæculum relinquere, & ad Monasteria declinare curabat. Atque ita in laico adhuc habitu constitutus, prædicatione sancta & sapientiæ doctrina plures exhortando, invitabat ad præmia felicitatis æternæ, ac sic quotidie in Domino proficiens atque succrescens, gratiam sibi a Christo collatam augmentare curabat. Cum vero coram Rege, & Principibus consueto more diversa musicæ artis instrumenta in chordis & tibiis audiret personantia, ajebat sibi: O bone Conditor, quale erit te diligentibus canticum indeficiens in cœlestibus audire Angelorum, quamque suave ac delectabile Sanctorum choris concinentibus & laudes tibi Creatori indeficienter personantibus, si tantam mortalibus præbes industriam, ut peritia artis ac suavitate cantilenæ provocent animos audientium, ut te Deum creatorem omnium devote collaudent! Addebatque: Laudate Dominum omnes Fideles in tympano & choro, laudate eum in chordis & organo, &c. usque ad finem Psalmi.

Luc. 14. 33. Fontanellam clam secedit. 8. Denique in aula Regis manens, etiam Evangelii non immemor quod ait, nisi quis reliquerit omnia, non potest meus esse discipulus; Deo providente & sibi inspirante, elegit militiam relinquere terrenam, & cœlesti Regi militare. Tunc igne Divini amoris accensus ac sancti Spiritus lumine perfusus, a palatio egressus, nullique sodalium ac sibi famulantium confiteri volens suam voluntatem, arripuit iter quod ad provinciam ducit Rotomagensem, pervenitque ad Fontanellam Cœnobium, situm in territorio Rotomagensi, super magnum fluvium Sequanæ, ubi Sacerdos Domini magnus WANDREGISILUS Monasterium construxerat, atque cum magna Monachorum cohorte sub sanctæ Regulæ jugo laudabilem ducebat vitam. Cum vero in eodem Monasterio, jubente viro sancto secundum ordinem Monasticum in hospitio fuisset receptus, cœpit ministrum humiliter implorare, quatenus sanctum Monasterii Patrem mereretur videre. Et cum ministri pio Patri imperata nuntiassent, tandem præfatum elegantem juvenem in præsentiam sui adduci jussit. Tum humi prostratus, Christumque in tanto Patr-

Patre manentem humiliter adorans, postulabat ab eo Monachum se fieri. Nam corpore & mente sæculo se renuntiaturum ajebat, comamque sibi capitis in Christi amore ut juberet deponi, summisse flagitabat. Audiens autem venerandus Pater sanctam & Deo dignam ejus postulationem, inducias consulendi super hoc dicebat habere se velle, ut sicut Apostolica & Monastica docet Regula, sciret ad quid venerat. Quibus expletis, spiritalium Fratrum consulta suscipiens inclytus Pater, pia ejus vota veluti postulaverat impleverunt, Clericatusque habitu decorabilem reddiderunt.

AN.CHR. 698 9. Februar.

9. Sicque ex eo tempore cœpit ipse vir Dei amore sanctarum Scripturarum legendo fervere, assidueque dulcissimos earum fructus intelligendo carpere. Cumque acumen ingenii in præfato juvene B. Pater Wandregisilus pollere pervideret, diversorum voluminum copiam concite ei tribui jussit. Quæ cum sedulo legendo percurreret, cujusdam sancti Patris * sententiam reperit scriptam, continentem hunc modum: Monachus vivat in monasterio sub unius disciplina Patris consortioque multorum, ut ab uno discat humilitatem, ab alio patientiam. Hæc & cetera legendo percurrens, oculosque lacrymarum imbre perfundens, tractare attentissime cœpit, qualiter hæc operando valeret implere. Primo quidem omnium virtutum humilitatem in corde suo studuit fundamentum jacere, imitans illum qui ait: *Discite a me, quia mitis sum & humilis corde*. Et ita Christi jugo suavi & oneri ejus levi devota submittens colla, factus est in cœtu Monachorum cunctis humilior, omnibusque obediens, vigiliis frequens, orationibus strenuus, spiritu fervens, spe gaudens, Domino sine intermissione serviens: cui etiam data erat ex compunctione cordis per infusionem Spiritus-sancti effusio lacrymarum.

Lectioni sacræ & virtutibus dat operam.

* Hieron. Epist. ad Rustic. de Monastica Vita.

10. Et cum ante vigiliarum horas consurgens, precibus devotis incumbens lassesceret, signo tacto ad excitandos Fratres, quo laudes Domini decantarent, in conventu orationis prior omnibus se præsentabat, in hoc etiam, sicut & in ceteris actibus imitabilem Monachis viam demonstrans: itaut vir Dei qui regimini præerat loci, multos objurgando corriperet, & eorum pusillanimitatem redargueret, pro eo quod præfatus juvenis nuper conversus, in Dei opere & observatione legis eos præveniret. Et cœpit eum carius diligere, sicut Monastica docet Norma, nitore religionis pollentem omnimodis diligendum *a*. Quadam namque die in conventu omnium Monachorum præclarum Domini Sacerdotem Wandregisilum humiliter exorabat, ut licitum sibi foret in opere manuum quotidiano cum licentia Patris extra solitum Fratrum opus insistere, ut sua mortificaret membra, quæ erant sibi obstantia super terram. Hæc eo implorante, gratias omnipotenti Deo Fratres agentes, admirabantur super ejus Deo digna devotione. Cumque a Patre spiritali quod petierat sibi indultum gauderet, cœpit postulata cum magna implere devotione.

Fervens ad opus Dei & ad laborem manuum.

11. Quo tempore a climate meridiano, distantem a præfato Cœnobio passus fere quingentos, hortatu ejusdem viri Dei, B. Wandregisilus vineam plantare & excolere cœpit. Quo in loco præfatus vir Domini Ansbertus, dum una cum Fratribus operaretur, THEODERICUS adolescens, futurus Rex, venatibus (ut sibi gentilitium erat) insistens, ad præfatum Dei hominem accessit, quia noverat eum prudentem doctrina, humilem cultu, sanctissimum imitatione. Nam a sancto Pontifice Audoeno Rotomagensis Ecclesiæ jam fuerat Presbyter consecratus. Quem isdem homo Christi & sancta benedictione munivit, & Sacerdotali auctoritate de plurimis sanctæ doctrinæ hortamentis instruxit, insuper & Regem eum futurum esse prædixit. Quo negante minime id futurum fore, respondit vir Dei: Scias, quia honore Regni sublimaberis: sed noveris multa te adversa passurum, sicque laboriosissime triumphum de hostibus tuis adepturum,

Vineam excolit Sacerdos.

a Nempe Regula S. Benedicti, qui in cap. 2 Abbati præscribit, ut nullum Monachorum plus amet quam alium, *nisi quem in bonis actibus invenerit meliorem*. Hinc vides Monasticæ Regulæ nomine hic ut & supra cap. 8. Benedictinam intelligi: quod argumento est eam solam tum receptam, vel certe aliis prælatam fuisse.

Digitized by Google

AN.CHR. 698 9. Februar.

rum. Quod poftea rei probavit eventus. Ad hæc adolefcens intulit Theodericus: Si pia omnipotentis Dei ordinatio me in culmine dominantem conftituerit Regni, opto te dignum Deo fieri Antiftitem, ut per tuam fanctam doctrinam crefcat Ecclefia Fidelium. Cumque Sacerdos Domini indignum fe tanto onere ferendo diceret, ipfumque ex fucceffione hereditaria Regni faftigia amplius confcendere debere intimaret, & ille adhuc dubitans permaneret, adjecit vir fanctus: In hoc te noveris meis fidem accommodandam verbis, fi hodie hiemali tempore locus, in quo tabernaculum iftud confiftit, qui nunc tritus ob veftigia calcantium videtur, viridem produxerit herbam, ficque juxta veftigia ejufdem tentorii, ceteris agri partibus viridior maneat in ævum. Quod ita fecundum fermonem hominis Dei eveniffe, omnibus illo adventantibus indicium eft, itaut ufque hodie locus ille viridior reliqua agri parte appareat in modum tentorii ibi quondam fixi, five hiemali, five æftivo tempore. O magna & inclyta iftius Sancti gloria, cujus laudabile meritum tali voluit omnipotens figno demonftrare, ut qui veluti palma in domo Chrifti florebat, tali præfagio virtutis manifeftaretur in populis.

Laborem meditatione condit.

12. Et eum prædictus vir Dei ab opere manuum paullulum vacaffet, parviffimo refocillatus fomno, rurfum meditationi divinæ omni conatu erat infiftens. Cumque tantæ humilitatis atque obedientiæ feu devotionis lumine radiaret, veræ caritatis fervor omnium circa illum corda inflammaverat, ut miro a cunctis veneraretur affectu. Ipfe vero femper ardens defiderio futuræ gloriæ, indeficiens erat in opere Domini.

[illegible] Van- d[illegible] po[illegible] Lant- [illegible] A[illegible] defignatur.

13. Ergo operæpretium eft nunc narrare, qualiter vir fanctus in regiminis locum fubrogatus & conftitutus fit. Denique cum inclytus Domini Sacerdos Wandregifilus per vigintí fere annorum fpatia hoc Cœnobium a primo ædificationis die in regimine tenuiffet, jamque foret in decrepita ætate pofitus, interrogat eum ante tranfitus fui ex hac vita diem lacrymabili voce univerfum agmen Monachorum, quem ex femetipfis eligerent Rectorem. Quibus fertur tale reddidiffe eloquium: Duo funt in præfentia noftra cariffimi filii mei: hos fubrogate Rectores, meumque fragilem receffum precibus veftris protegite, atque mearum admonitionum femper mementote. Chrifto, fummo Paftori veftri hodie curam committo, qui vos ufque in finem perenni tutela confervet. Quo in cœleftis regni focietatem ab Angelicis choris fufcepto, omnis caterva Monachorum, Chrifti Domini exorat pietatem, triduanum celebrans jejunium. Quo expleto, jubente Deo elegit famulum Domini LANTBERTUM, religione præclarum & genere nobilem, ex territorio Tarvennenfi ortum: eujus genitor ERLEBERTUS vocabatur, qui plurima prædia prædicto loco Fontanellenfi in eadem Tarvennenfi regione felici munere largitus eft.

Lantbertus confilio Anfberti utitur.

14 Erat autem ifdem venerandus Pater Lantbertus caritate plenus, pudicitia fupereminens, fide firmus, confiliis providus, in bonitate laudabilis, in colloquiis affabilis, vultu & ftatura decorus, venerandus omnibus, & in Chrifti religione fervens. Et infpirante gratia divinæ caritatis, beatum Chrifti famulum Anfbertum ifdem venerabilis Pater venerabatur ut patrem, diligebat ut filium: eratque eis in Domino cor unum, & anima una. Is autem qui regiminis fufceperat curam, ad confulta fancti Patris Anfberti, in tractando grege Domini fecundum normam fanctorum Patrum ftrenue cuncta atque inreprehenfibiliter gerebat. Quorum exemplis piæ actionis ac verborum fedulis exhortationibus plurimi excitati, carpebant itinera fanctæ converfationis.

Monafterium in Provincia erigit.

15. Huic venerando Patri Lantberto THEODERICUS Rex, filius Hludovii regis & Balthildæ Reginæ, largitus eft patrimonium aliquod, eujus eft vocabulum Dufera, quod fitum erat ultra fluvium Rhodanum in regione quæ proprie vocatur Provincia*, eo videlicet modo ut hoc prædium Monachis in Cœnobio Fontanellæ morantibus luminaria miniftraret Ecclefiæ, in oleo & ceteris hujus rei neceffariis. In quo loco prædictus Pater egregium condidit Cœnobium Monachorum, directis ex Cœnobio Fontanella Monachis, qui illud laudabile opus diligenter exfecuti funt: & de prædio parvo magnum hactenus exftat Monafterium.

* la Provence

AN.CHR. 698
9. Februar.

rium Monachorum, & in illa regione ab aliis præcipuum. Quod per multa aonorum curricula ditioni præfati Monasterii Fontanellensis subjectum erat, donec divisiooe Regni, & discordia Principum, & discursione nefandæ gentis Agarenorum, cum aliis venerabilibus locis aliquo tempore depopulatum, finem subjectionis fecit.

16. Sub hujus etiam regimine B. ERMELANDUS *, ex prædicto Monasterio Fontanella, rogante venerabili Pontifice PASCHARIO Namnetensis urbis in eamdem regionem Namnetensem ab ipso Patre Lantberto directus, in quadam insula alvei Ligeris, quæ vocabatur Antrum, juxta nominis ejusdem proprietatem Monachorum venerabile ædificavit Cœnobium. In cujus largitione prædictus Antistes Paschariús statuit, ut post decessum ejusdem venerandi Patris Ermelandi, ex Monasterio Fontanella per cuncta succedentia tempora sibi instituant Rectores, universi præfati loci habitatores: veluti largitiooes ejusdem loci quæ adhuc in præfato Monasterio Fontanella servantur, apertissime declarant.

Aliud in Britannia per Ermelandum.
* Acta Sæculo sequenti.

17. Prædicto etiam Patre Lantberto regimeo loci tenente, B. Christi Pontifex EREMBERTUS Tolosæ urbis & sanctus Presbyter CONDEDUS * & Anachoreta, genere Britto, in prædicto Monasterio Fontanella Monachicum Deo dignum & nomen assumpserunt & habitum. Plurima enim de tanto Patre, nisi ad alia festinaremus, Deo digna & loco utilia, per eum & sub ejus regimine gesta dici poterant, quæ io ejus Gestis olim plenius memoriæ tradidimus *a* posteris intimanda.

Erembertum & Condedum suscipit.
* Acta utriusque supra.

18. Quo vero ordine in Lugduno, celeberrima urbe Galliæ, Pontifex fit subrogatus, brevi sermone narrabimus. Defuncto igitur sancto GENESIO *b* Præsule ejusdem urbis, cujus Deo dignam vitam laudabilia commendant gesta, ilico pius rex Theodericus & inclytus Princeps Pippinus Ansegisi filius, consobrinus videlicet Patris Waodregisili, cum Proceribus palatii salubre agentes consilium, Divina provideote jussione, in præfata urbe cum unanimo ejusdem regionis populi voto, ejusdem urbis eum constituerunt Aotistitem. Sed cum diu humilitate nimia renitens noller suscipere, regali jussione & Sacerdotali electione compulsus, præfatæ Metropoleos urbis ordinatur Pontifex. Sicque ad eamdem provinciam cum honore Sacerdotii sui condigno directus, humilitatis ac saoctæ prædicationis piæque actionis exemplis gregem Christi sedulo moderamioe inreprehensibiliter rexit: ibique a Domino vocatus, vioculis terreoæ corruptionis exutus, ad supernæ civitatis gaudia feliciter migravit.

Ordinatur Antistes Lugduni.

19. In prædicto vero cœnobio Fontanella post recessum ejusdem sancti Pontificis Lantberti, Divino nutu juvante, unanimes ejusdem congregatioois Monachi B. Ansbertum sibi elegerunt præesse Rectorem. Ipse autem post susceptam regiminis curam, assidue meditabatur, quale susceperat onus, videlicet commissi a Domino gregis regere animas, & multorum servire moribus. Et quia erat apprime sanctarum Scripturarum scientia imbutus, commisso sibi gregi indesinenter erogabat pabula æternæ viriditatis, verbis & actibus itinera monstrans sanctæ cooversationis. Erat enim sicut ceteris prælatus, ita cunctis humilior. In vestitu vilis, in cibo mediocris: abstinentiæ jugi deditus, pudicitia ornatissimus, hilaritate cordis & corporis clarus, patientiæ virtute ac caritatis obsequio, eleemosynarumque largitionibus abundantissime cumulatus. His virtutum sanctarum operibus adornatus, in medio Fratrum veluti lampas refulgebat accensa. Quadam namque die, cum more solito edicta legis Divinæ in conventu omnium recitaret, ita affluentia eloquiorum illius nimio caritatis ardore reddita suot audientium corda flammivoma, ut plurimi ex illis ad lacrymas com-

Ansbertus Abbas eximius post eum.
S. Bened. Reg. c. 2.

a Hinc intelligas, Acta S Lantberti ab istius Vitæ Auctore fuisse exarata: quæ diligenter perquisita excidisse dolemus ac dolemus. Eadem Lantberti Gesta item in Chron. Fontanell. cap. 9. citantur.

b Abbas fuit ante Pontificatum S Genesius, non Fontanellensis, ut quidam fingunt, sed Palatinus aut Castrensis, ut in Vita S. Balthildis supra ad ann. 680. vidimus. Auctor Vitæ S Condedi cap. 5. annum septimum regni Theodorici comparat cum anno secundo Ansberti in regimine Fontanellensi. Ut proinde Lantbertus anno quinto Theodorici principatus, Christi 675. Genesio successisse dicendus sit. Ejus festivitas in vetusto Breviario Fontanellensi rubeis literis exprimitur 18. Kalend. Maji, quo die in Martyrologiis recentioribus recolitur.

AN.CHR. 698

9. Februar.

S. benedict. ibid.

compulsi, immensas cunctipotenti Deo gratias redderent, dicentes: *Benedictus Deus, qui talem non nostri merito, sed suæ pietatis dono dignatus est nobis dare Pastorem animarum nostrarum cura sollicitum.* Diligebant enim eum omnes sicut patrem & ipse eos tamquam proprios filios. Ipse autem studebat semper plus amari, quam timeri, & pervigili cura in animabus salvandis animum defigere.

Externis beneficiis dat monita salutis.

20. Cum igitur ejusdem beati viri prærogativa meritorum longius clarescere t, confluebant passim ad eum plurimi, salvationis suæ salubria expetentes consilia. Et quoniam Sacerdotii dignitate fulgebat, confluentium ad se confessiones suscipiebat, monita eis impertiens, quomodo salvi esse possent, & vias justitiæ sine defectu alicujus tædii immobiliter retinerent. Cujus doctrina & exhortationibus plurimi corroborati munitique, ad conversionis festinantes gratiam, plurima deferebant dona in speciebus diversis pretiosorum metallorum, sed & possessionum prædia nonnulla, in diversis sita territoriis: quæ cuncta curiosus Lector, inspectis testamentis seu largitionibus eorumdem fidelium facile reperiet. Quæ etiam, ut multis liquido patet, multimodam millenarii numeri effecerunt summam. Erat enim secundum Deum religionis sanctitate omnimodis ornatus, in sæcularis quoque argumentationis astutia prudens: ejusque bonitatis ac religionis opinio longe lateque laudabilis, immo imitabilis ubique percurrit.

Xenodochium instituit.

21. In præfato namque venerabili Fontanellensi Monasterio, inter felicia bonitatis suæ gesta, etiam Xenodochium imbecillium ac decrepitorum pauperum, ad instar duodeni Apostolici numeri constituit, deputatis eisdem rebus, quæ sufficienter præberent alimoniam. Alias quoque duas constituit in eodem Monasterio pauperum Christi debilium mansiones, quos in octogenario ex multis sacrato numero, singillatim octonos habitare fecit: quibus sine indigentia quotidianum largiri victum perenniter censuit. Horum vacatio nulla erat alia, nisi horis constitutis diurnis nocturnisve in domo Domini residere, orationi ac vacationi divinæ devote insistere, ac tempore sancti sacrificii pro salute & salvatione populi Christiani, Ecclesiaque Catholica ubique diffusa victimam salutarem offerre. O magna & inclyta istius sancti Patris opera, quæ non tantum verbis volant, quantum virtutibus constant.

Audoeno in Sedem Rotomag. succedit.

22. Sed his interim omissis, nunc juvante supernæ pietatis gratia narrare aggredior, qualiter isdem vir venerandus Pontificatus conscenderit gradum. His enim diebus contigit, ut B. AUDOENUS Rotomagensis urbis Pontifex, plenus virtutibus & sanctis actibus a Domino vocatus migraret e mundo *a* feliciter. In cujus exsequiis B. Pater Ansbertus una cum aliquibus Monachorum suorum Clericorumque ac Sacerdotum Christi cohorte plurima affuit. Qui vigilias ejus sacræ depositionis sollemniter celebrantes, dignis exsequiarum honorarunt debitæ servitutis obsequiis. Post cujus sacrum transitum, ne Ecclesia de Pastore amisso jacturam pateretur, cuncti Rotomagensis urbis cives, missa petitione ad Theodericum gloriosum Regem, cum ejus permissu & auctoritate, B. Ansbertum sibi elegerunt consecrari Antistitem. Quorum electioni congaudens Rex, quoniam in eodem sancto Patre sapientiam affatim redundare & religionem pollere cognoverat, ilico eorum annuens petitioni & electioni, extemplo legatos dirigit, qui eumdem Christi famulum regias perducerent ad ædes. Nec mora, legati ad B. Patrem Ansbertum pervenientes mandata Regis pandunt, ad aulam Regiam ire compellunt. Morabatur enim præfatus Rex in villa Clypiaco *, quæ sita est in Parisiaco territorio, ubi conventum magnum populorum habens, de utilitate ac tutela Regni tractabat, ut ad ejus consultum, veluti agere consueverat, (nam Confessor illius erat) de regni negotiis tractaret. Sed cum

* Clichy

Regis Confessarius.

a Si S. Audoenus Ecclesiam Rotomagensem rexit *annos quadraginta tres, menses tres, dies decem*, ut in ejus Vita legitur; anno 684. *sub die nona Kalend. Septemb. Dominica* (verba sunt Fridegodi) obiisse dicendus est: siquidem Episcopalem ordinationem accepit anno tertio Chlodovei junioris mense Majo, uti ipse in lib. 2. de Vita S. Eligii cap. 2. testatur. In primaria Vita S. Audoeni non exprimitur tempus quo Sedem Rotomagensem tenuit: nec mentio fit de designatione Regi ab ipso facta de Ansberto successore, quod Fridegodus narrat. Confer Notas ad num. 27. infra.

cum supradictus vir Dei hoc audisset, ilico agnovit, non ob aliud istam evocationem fieri, nisi electioni civium Rotomagensium in ipso, Regem assensum præbere velle. Fertur etiam legatis Regis respondisse causa eximiæ humilitatis, indignum se fore * officio curæ Pastoralis. Qui festinanter retulerunt Regi, nuntiando quale responsum acceperant. Secundo quoque ad eum mittens Rex, callide intulit, nullo modo contra suam voluntatem, postquam una loquerentur, super ordine Pontificatus agere se velle. At ille, ut erat sanctæ simplicitatis sapientia plenus, ad eumdem Regem ire deliberavit. Tunc eligentibus civibus præfatæ urbis Metropoleos, cum unanimi voto sanctorum Sacerdotum, Regis & Principum eligitur, trahitur, atque in eodem palatio a S. Lantberto Archiepiscopo Sedis Lugdunensis, aliisque sanctis Præsulibus qui ad hoc generale Placitum convenerant, in Pontificem consecratur Ecclesiæ Rotomagensis, Divina utique providente ordinatione, ut qui in pauca fidelis exstiterat, supra multa a Domino constitutus, abundantem daret suæ in tempore familiæ tritici mensuram.

AN CHR. 698

9. Februar.

* esse

23. Deinde in Pontificatus honore & onere sublimatus, cœpit opere sanctitatis amplius clarescere prædicationis lumine ubique radiare, & velut lucerna accensa, non jam sub modio, sed super candelabrum posita errorum tenebris depulsis, viam veritatis cunctis monstrare, pietatis & misericordiæ erga omnes operam dare, pauperum indesinenter curam agere, viduarum & pupillorum causas defendere, peregrinorum & hospitum susceptionibus magnopere studere, eleemosynarum distributionem largiter & hilariter cunctis administrare. Hæc & his similia exempla subjectæ sibi plebi indesinenter festinavit monstrare. Floruit enim sub illo Christi Ecclesia, sicut Monasterium ante floruerat. Crevit gratiis, decrevit metallis. Aliquando enim ingrediens locum ubi Ecclesiæ thesauri reconditi erant, ipsos sibi jussit præsentari & aliqua distribui plurima reservans, ut eleemosynæ pia largitio e sinu sanctæ matris Ecclesiæ cum pietatis fructu benigne procederet. Nam quæ otiose diu congesta fuerant, ad reprimendam famis validæ penuriam; quæ tunc populos undique graviter premebat, dignis tandem indigentium usibus deputavit, & dudum defunctis thesauros suos misit. Alieni temporis vota, dispensationem fecit suam *. Contigit enim tunc pauperum turbam præ foribus clamare eleemosynam petendo. Quibus ille auditis, ac reminiscens Divinæ sententiæ dicentis: *Qui obturat aures suas ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur*; largiter eis eleemosynam tribuit, cunctosque gaudentes redire fecit ad propria.

Munus egregie obit.

* Idem ait S. Hilarius in Vita S. Honorati

Prov. 21. 13.

24. Sicque postmodum cum in sede urbis suæ Missarum sollemnia sollemniter celebraret, populi diœcesis suæ undique ad eum confluxerunt, virorum ac mulierum multitudo maxima. Lecta autem sancti Evangelii lectione conversus ad populum, multa cœpit eis ventura prædicere, adversa simul & prospera esse cavenda: & ut nec unum frangeret, nec alterum extolleret, æternæ felicitatis præmia, avida intentione esse quærenda commonuit. Et cum multa eis præsentia ac futura per illustrationem sancti Spiritus prænuntiaret, ex tam excellenti prædicationis gratia sibi data, omnes compuncti & igne divini timoris succensi ad pœnitentiam agendam & cetera bonorum operum exercitia peragenda accensi sunt, grates omnimodas agentes summo omnium bonorum largitori, qui talem eis non sui merito, sed propria pietate concesserat doctorem, ut eorum temperaret multiformiter mœrorem de eo quem nuper corporali visu amiserant Pastorem. Et quia cuncta gaudebat Ecclesia super pio Pastore, urbs congratulabatur egregio prædicatori, & patria omnis exsultabat magnifice in tam sancto sapiente ac prudente consiliario. Expletis autem Missarum sollemniis, cunctos cives, nobiles videlicet & ignobiles, introduci jussit ad præparata convivia. Ubi cum ordinate & disposite fecisset omnes discumbere, ipse ad mensam pauperum resedit, imitans illum qui cum esset dives, propter nos pauper factus est: qui etiam in retributione Justorum dicturum se esse promisit dicens: *Quamdiu fecistis uni de minimis his meis, mihi fecistis*. O quam præclarum Pon-

Ventura prædicit inter concionandum.

AN.CHR. 698 tificem, qui suæ familiæ duplicem dabat alimoniam quotidie, cum & corpora replebat cibo terreno, animasque reficiebat verbo Divino.

9. Februar. Templa instaurat &c. 25. Cum vero pro salute animarum attentissime vigilaret, etiam Archidiaconos convocans, de prædicatione populorum & Ecclesiarum restauratione, & honore maximam gerere curam sedule commonebat. Census etiam qui de vicis publicis canonico ordine ad partem Pontificis persolvi consueverant, gratuita benedictione in restaurationibus Ecclesiarum benignissime Presbyteris indulsit earumdem Dei ædium. Studebat etiam amore potius regere, quam terrore dominari. Denique ut primum Pontificali potitus est gradu, prima ei cura concordia fuit, & præcipuus labor fraternam dilectionem inviolabilem custodiri. Jam vero illam suam profluam in omnes charitatem, nulla unquam ad plenum effari valet lingua.

Fontanellæ Privilegium confirmat in Concilio. 26. Interea dum multimodam ejus in omnes gratiam memoro, etiam super Fontanellensis Cœnobii sancta Monachorum congregatione quantam sollicitudinem & pervigilem curam indesinenter habuerit, testatur inter reliqua prærogativæ ejus gesta etiam Privilegii sui auctoritas, quam prædicti Cœnobii habitatoribus ob Dei amorem & Sanctorum reverentiam summa devotione edidit. Denique cum sanctorum Sacerdotum & omnium civium Rotomagensium electione & gloriosi Regis Theoderici consensu, in Pontificem consecratus fuisset, nimio dilectionis fervore, quem erga prædictum venerabile Cœnobium semper habuerat, Privilegii sui auctoritatem eidem edidit, ut per succedentia tempora secundum S. P. BENEDICTI Regulam, & ut præcedentium Regum Hlodovii videlicet & Hlotharii, simulque Hilderici necnon & Theoderici Privilegiorum auctoritates docent, ex semetipsis sibi perennibus temporibus Abbatem eligerent. In qua etiam justæ alligationis verbo præsentes futurosque qui ibidem Domino militaturi erant constringit, ut sicuti sub ejus regimine, ita in antea *a* & ipsi & posteri eorum, secundum Regulam S. P. BENEDICTI fideliter Christo deservirent. Quod si aliquando peccatis exigentibus aut negligentia pastorali a via rectitudinis & observatione Regulæ S. BENEDICTI in futuro deviare conarentur aut cogerentur, tunc convocatio sanctorum Sacerdotum, reliquorumque militum Christi unanimiter fieret, eorumque per consilium in pristinum reducerentur statum. Si vero hac Pontificali auctoritate postposita, qualibet cavillatione sinistram elegissent vitam ac conversationem tenere, sub vinculo anathematis æternaliter se damnandos scirent.

Episcopis subscribentibus. 27. Facta est autem hæc Privilegii auctoritas sub anno Dominicæ Incarnationis sexcentesimo octogesimo secundo, Indictione decima, qui erat annus præfati gloriosi Regis Theoderici 16. *b* & præfati venerandi Præsulis pontificatus annus quintus, in Synodo generali, Rotomago urbe habita, ubi plurima Deo accepta & sanctæ Ecclesiæ utilitatibus profutura disputata sunt. Affuerunt quoque & sancti Pontifices, aliique venerabiles viri ab ipso præcipuo Præsule evocati, quorum subter tenentur nomina adscripta. ANSBERTUS Archiepiscopus urbis Rotomagensis, huic Concilio præsui & subscripsi. RADBERTUS * Episcopus, REGULUS * Episcopus, AIDRADUS Episcopus Carnotenæ urbis, ANSOALDUS Episcopus Pictavensis urbis, AQUILINUS Episcopus Ebroicin urbis, CADOENUS Episcopus, ARMONIUS Episcopus, SALVIUS Episcopus, DESIDERIUS Episcopus, FULCRAMNUS Episcopus, JOHANNES Episcopus, WILLEBERTUS Episcopus, GEREBALDUS Episcopus Bajocassinæ urbis, TAURINUS Episcopus, ANNOBERTUS Episcopus Sagiensis urbis. CELSUS Abba, AUDOMARUS Abba, SCLADIO Abba, BOSOCHINDUS Abba, GENARDUS Vicedominus gloriosus antefati magni Pontificis. ERMENTRAMNUS *, FERROCINCTUS, & FORTIANUS Archidia-

* Toronensis
* Remensis
* al. Erintrannus

a Ergo ante hanc Concilii Rotomagensis ordinationem Regula S. Benedicti in Fontanella Monasterio servabatur, quod jam ad Vitam S. Vvandregisili observavimus: immo ab ipsa origine Fontanellæ Monachis imposita est. En verba Chronographi Fontanell. qui principatu Ludovici Pii scribebat, ex cap. 9. *Status vitæ innocentis quem in eodem Cœnobio secundum eximii P.* BENEDICTI *normam excolendum fore B. P.* WANDREGISILUS *instituerat, fluctuare cœpit.*

b Tempus habiti Concilii metiendum est ex Regis Theodorici anno 16. qui anno Christi 689. illigatur. Cum ergo in eum annum Pontificatus Ausberti annus quintus incidat, Audoeni mors anno Christi 684. Ausberti vero ordinatio anno insequenti collocanda sunt. Surius & Bollandus legerunt 13.

chidiaconi venerandi. Aderat quoque Presbyterorum residentium & Diaconorum circumadstantium magnus numerus. RAGNOMIRUS Lector hujus sancti Concilii gesta & hanc Privilegii auctoritatem ipso sancto Pontifice jubente recognovit & subscripsit. AN.CHR. 698 9. Februar.

28. Confluentibus autem ad se potestatibus, ferventia Christi mandata devoto animo servari semper hortabatur idem Præsul venerandus, magnasque Christo gratias semper agendas commonebat, qui morte & resurrectione propria mortem nostram spe resurrectionis animavit, æternam vitam offerens discusso æterno mortis horrore. Sicque vitam suadebat tenendam, ne vitæ extrema timerentur. Inter reliqua autem bonitatis suæ opera quæ in Episcopatu gessit, qualiter etiam venerabile sancti Antistitis Audoeni corpus Christo propitio in eminentiorem locum Ecclesiæ S. Petri, quæ sita est in suburbano urbis Rotomagensis transtulerit *a*, narrare aggredimur. Cum itaque de diversis provinciis plures congregasset artifices, condidit super ejus sepulchrum repam miræ magnitudinis, pretiosis metallis auri argentique decoratam, gemmisque pretiosis adornatam, sicut usque in præsens humano visui apparet. Constituta ergo die, in sollemnitate Adscensionis Domini Christi, Sacerdotum ac Monachorum reliquorumque Clericorum adunata multitudine, ipsum sacrum corpus levari fecit cum reverentia magna & hymnorum laudibus Clero personante atque in absida præfati S. Petri Apostoli Ecclesiæ *b* recondidit feliciter cum gaudio & honorificentia magna. Intererat autem in hoc sancto conventu inter alios viros venerandos etiam clarissimus GENARDUS Vicedominus, qui magna præparari fecit convivia, quia plebs innumera ad tam venerandi Præsulis translationem sanctam undique convenerat. Completis autem Missarum sollemniis, præfatus Genardus cum viris nobilibus jussu sancti Pontificis ad convivandum resedit: Pontifex vero clarus Ansbertus more solito cum peregrinis & pauperibus discumbens, cum ipsis epulari gaudebat. Nam ipse die ministri officium gerens, pauperibus & egenis obsequium in eorum refectione humiliter exhibebat. Erat enim jucunda facie hilarique vultu, quia minister esse meruerat pauperum, immo Christi Domini, qui largitoribus eorumdem egenorum præmia se largiturum esse promisit æterna. Magna illi erat inter hæc advenarum & hospitum cura: aderat præterea munificentiæ animo par substantia pari fide ministrata. Et non solum indigentibus alimoniam tribuebat sufficienter, sed etiam tegumenta corporum & numismata largiter offerebat.

Audoeni Translationem curat.

Pauperibus in mensa ministrat.

29. Hinc jam ex diversis regionibus diversarum personarum frequens ad eum concursus erat, quos per se & per probatos viros, & munere exhortationis, & benedictione Pontificali Deo digna ditabat, & subsidia corporeæ necessitatis hilariter & sine defectu tribuebat. Mirabantur enim plurimi, unde tam proflua prodiret pii dispensatoris substantia. Nam etsi aliquando contigisset exhauriri dispensationis substantiam, fides tamen semper mansit solida. In prædicta vero sancti Præsulis Audoeni Translatione veneranda, omnes cives propriæ urbis Rotomagensis, necnon & habitatores Monasteriorum circumadjacentium, Clerici videlicet ac Sanctimoniales, de dato ipsius Præsulis venerando ubertim refici meruerunt. Factaque est deinceps per succedentia tempora in commemoratione B. Pontificis Audoeni illius urbis civibus hæc dies sollemniter celebris.

Omnibus subvenit.

30. Ipse autem egregiæ conversationis Pontifex, semper reminiscens plebis sibi a Domino commissæ, frequenter juxta ministerium sibi indictum parochias circumibat proprias, prædicationis sanctæ rorem & piæ conversationis dulcedinem indesinenter eorum instillando mentibus. Qui etiam ad hoc Divini ministerii opus, probatæ conversationis viros semper secum retinebat, quorum juva-

Diœcesim suam visitat.

a Scriptor antiquæ Vitæ S. Audoeni id factum dicit post annos tres & menses sex a morte Audoeni, & Ansbertum a tertiano typo seu febre tertiana Audoeni meritis fuisse sanatum. Ipse autem Pontifex *sudarium pro munere Reliquiarum desuper caput B. Audoeni sustulisse*, eoque multis sanitatem impertivisse legitur.

b Nunc Monasterium S. Audoeni muris civitatis inclusum, nuper unitum Benedictinæ S. Mauri congregationi. Corpus S. Audoeni ab hæreticis sæculo superiori combustum est.

AN.CHR. 698

juvamine fultus, populum sibi creditum æternæ visionis deduceret ad regnum. Sic unius prædicationis * gratia dispensatores multos habebat.

9. Februar.

* al. prædicatoris

Pippini jussu exsulat.

31. Sed humani generis hostis, æmulus semper bonorum, cujus invidia mors propinata est homini, callidissima egit arte, ut vir splendidus mundo, splendidior in Christo propria privaretur Pontificali sede, essetque detrimentum populis ablatio tanti Pastoris. Nam cum inter Principes Francorum secus esset exorta discordia, ob multiformem Regni divisionem, callidus humani generis hostis malignorum contra Dei famulum sævire fecit invidiam, qui Pippino Principi fraudulenter suggererent, præfatum virum sanctum adversus eum contraria tractasse consilia. Decedente enim de ordine principatus WARATTONE illustri & ejus filio ac supplantatore nefando GISLEMARO *a*, Pippinus Præfectoriam administrationem Domino largiente adeptus est. Quo tempore accusatus apud ipsum Principem præfatus Pontifex sanctus, jussu ejusdem exsilio deportatur in Altummontem Monasterium, quod est situm in territorio Hagnauvo * super Sambræ fluvium. Cui tempore illo præerat venerabilis HALDULFUS Abbas. Nullo enim exstante crimine, humiliter exsilii subiit ærumnam.

* Sor. Hannoniensi

Boll. Hagnauuo.

32. Perveniens vero ad præfatum Cœnobium, cœpit assuetis sanctæ conversationis ac piæ religionis operibus cunctis ejusdem loci habitatoribus monstrare lucis exempla. Quos quidem in Divina religione ferventes invenit, sed infra parvi temporis spatium exemplo & doctrina sua ferventiores reddidit. Etenim jejuniorum instantia ac vigiliarum prolixa pernoctatione indesinenter se affligebat, orationum ac lachrymarum imbre assidue rigabatur. Cui omnipotens hanc contulit gratiam, ut universi loci habitatores cernentes ejus in Christo imitabilem devotionem, extemplo eum unico diligerent affectu, nulloque temporis intervallo, opportuno ejus abesse vellent colloquio. Nam & infra ipsius ambitum Cœnobii plurima habitatorum utilitati dictavit opera *b*, quæ hodieque eorum necessitati manent utilia. Sed versutia hostis antiqui instigante, malignorum adversus eumdem virum Dei accensa est invidia, qui prædicto Principi iterum moliebantur suggerere, ut majora ei inferret exsilii detrimenta. Quapropter præfatum venerabilem Patrem Haldulfum accersiens idem præclarus Pastor, ad prædictum excellentissimum Principem una cum aliis viris venerandis direxit, satisfaciens humiliter ejus animi voluntati, adjiciens etiamsi non sua sponte Episcopatus suscepisse gradum, sed jussione Principum & electione civium humiliter suscepisse illud ministerium. Quapropter pergens prædictus Cœnobii Pater ad eumdem inclytum Principem, superno juvamine fultus, petita concite impetrare meruit. Reminiscens etiam idem Princeps propinqui sui S. P. Wandregisili, sub cujus sancta disciplina præfatus sanctus Pontifex Ansbertus olim regulari ordine alitus fuerat, quæcumque perperam gesta fuerant, clementer indulsit *c*: insuper & ad Sedem propriæ urbis revertendi licentiam tribuit. Sed ne hoc fieret, Divina vocatione præventus est, ut in sequentibus dicemus.

Sedi suæ restitui permittitur.

Nuntium humiliter excipit.

33. Rediens autem præfatus venerandus Abba Haldulfus, mandata Principis pandit. Adhæc isdem sanctus Pontifex: Gratias tibi ago, bone JESU, qui dirupisti vincula servi tui, & tribuisti verba placentia in conspectu Principis, & libetasti me de manu insurgentium contra me, & injecisti mihi etiam in hac exsilii ærumna vincula amoris tui. Memorans vero quod alicubi legerat, quia magni viri

a Pippinus Ansegisili filius, S. Arnulfi nepos, non statim post Gislemari necem Præfecturam palatii per Neustriam & Burgundiam obtinuit. Quippe mortuo Vulfoaldo Majoredomus in Austria successit unacum Martino Pippinus anno circa 680. Exstincto paullo post Ebroino, qui Neustriam & Burgundiam administrabat, suffectus est Vuaratto, qui a Pippino obsides cœpit ac pacem cum eo fecit. Gislemarus Vuarattonem patrem dignitate ejecit, & eodem quo Audoenus tempore obiit, restituto dein Vuarattone: qui morte dignitatem resignavit Berthario, Berecharius victori Pippino pactione facta reliquit: cumque Pippinus Majordomus Neustriæ ac Burgundiæ anno circa 687. esse cœpit.

b In Chron. Fontanell. cap. 15. Herduinus Monachus *quæstionum S. Ansberti ad Siwinum Reclausum volumen unum* exscripsisse fertur. De aliis S. Ansberti lucubrationibus nihil alibi legimus.

c In Chron. Fontanell. cap. 2. *Pippinus gloriosissimus Dux sub tempore S. Baini Abb. Floriacum Cœnobium in pago Veliocassino ædificasse* dicitur, *quoniam isdem Princeps per invidorum consulta admirabilem Ansbertum de Sede Rotomagensi Ecclesiæ expulerat.*

viri multa patiuntur, & ut alios pati doceant, nati sunt in exemplum; semetipsum in spiritu humiliato & animo contrito incessanter affligere non cessabat, offerens Altissimo quotidianæ laudis holocausta dignissima. Nam si tempore persecutionis Neronianæ aut Decianæ itersuisset, nulli dubium, quin pro confessione Christi Domini nec vim ignium, nec laniatum bestiarum, nec eculei suspendium, postremo nec gladium pertimesceret persecutorum. AN.CHR. 698 9. Februar.

34. Sentiens vero ex revelatione Divina diem vocationis suæ imminere, (nam & Angelicam super hoc meruit visitationem) misit iterum ad prædictum religiosum Principem Pippinum humilem petitionem, ut licitum foret ejus corporis membra ad Cœnobium referri Fontanellense, ubi dudum regulari ordine Domino militaverat. Qui ejus annuens petitioni, ut ita libere fieret extemplo concessit. Et licet pauci cum eo interessent e suis plurimum tamen confortabantur in Domino: quia valde minus indigebat idem Pater humano solatio, qui fruebatur Angelico obsequio. Die enim quinto Iduum Februariarum, imminente vocationis suæ hora, convocans Fratrum cohortem celebrari sibi sacra fecit Missarum sollemnia. Deinde perceptione Corporis & Sanguinis Domini se muniens, ac sanctæ Crucis vexillo se cunctosque circumadstantes signans, somno ultimo exceptus, in mortis quiete dormiens, transiit feliciter e mundo *, & ab Angelicis choris anima ejus sancta, generosa, sincera & ab omni contactu mundi incontaminata, in consortio Sanctorum & felicitatis perpetuæ in perpetuum collocanda suscepta est. Obitu suo prædicto moritur. * De anno in fine

35. Cum vero post lavationem sacri corporis ad induendum illud ventum esset, invenerunt in poplitibus genuum & brachiorum cubitis, ob prolixam precum instantiam, obduratam cutem. Sicque quod egerat vivens, mortificans membra sua, caro pandebat defuncta. Itaque sanctum illud corpus magna fidei ambitione vestitum est, ac desuper linteis ceratis obvolutum: quia ipse prædixerat hoc sibi a Domino impetratum fore, ut ossa sua in prædictum Fontanellense Cœnobium tumulanda deferrentur. Sicut enim sanctis altaribus Christi adsistere consueverat, ita indui eum Fratres curarunt. Sed cum sudarium cera litum capiti ejus imponere vellent, visus est aperuisse oculos, effigiem præferens viventis, ita ut aliqui dicerent eum esse redivivum. Nam & adspectus faciei ejus multum erat roseo perfusus colore. Quidam enim dicebant, pro sudario cera imbuto quasi indignatum esse. Viderunt enim non sine sua gloria gloriam Dei in sancto suo triumphantem. Nam & illa exsequiarum religio, fidei devotio erat. Et tam lætum erat talem habuisse Patronum, quam grave talem amisisse. Postea sepelierunt eum cum decore & honorificentia summa. Sepelitur cum vestibus sacris. NOTA.

36. Cum vero lampas liquore olei plena, ante ejus sepulchrum a Fidelibus accensa fuisset, & die noctuque indesinenter non solum arderet, sed etiam redundaret, & hoc factum Fratres mirarentur, ac Divinæ deputarent gloriæ; posuerunt aliud vas, in quo distillantia ejusdem olei divinitus dati refunderetur. O magna & inclyta, Pastor Ansberte clarissime, & felix gloria tua! Non enim indigebat meritum tuum signis probari, quia admirabilis & gloriosa tuæ conversationis operatio, plena virtutibus, perpetuum sanctarum virtutum signum ministravit. Sed quid plura? Multa quidem signorum miracula in eodem loco per eum operari dignatus est Dominus. Oleum ex ejus lampade peresfluit.

37. Cum vero septem decemque dierum orbita finiretur, legati qui ad præfatum Principem directi fuerant reversi sunt, licentia ab eo accepta ut licitum eis foret eum transferri, quo ipsius decreverat voluntas, nullo ejus sanctæ ordinationi resistente. Cumque sepulchrum ejus aperuissent, & putarent venerabile illius corpus ob tam prolixum temporis intervallum jam fœtere, tanta suavissimi fragrantia odoris inde manavit, quasi diversis aromatum floribus ac balsami guttulis omnis repleretur Ecclesia. Et cum Fratres qui ad eum visendum ex propria provincia advenerant, cum his quos secum in exsilio habuerat, ablatis ab eo vestibus cum quibus in sepulchro reconditus fuerat, mutare eas vellent, nova eum indumenta indui cupientes; veluti fecerunt, invenerunt in brachiis ejus Odore suavissimo & signo Crucis corpus ejus honoratus.

AN.CHR. 698 9. Februar.

ejus signum Dominicæ Crucis, rosei coloris similitudinem gerens, ut patenter cunctis Fidelibus daretur intelligi, quia cujus arma vivens portaverat in corde, ejus stigmata defuncti monstrarentur in corpore.

Fontanellam transfertur.

38. Indutum deinde veste Pontificali, positumque in lectica, prælatis ante ipsam aromatibus & incenso, susceperunt illud venerabile corpus cives qui advenerant Rotomagenses Monachique Cœnobii Fontanellensis: sicque pretiosum gestantes onus, ovantes flentesque arripiunt iter. Comitabatur etiam prædictus venerabilis Haldulfus Abba cum plurima suorum cohorte Monachorum ac plebe innumera utriusque sexus, cum sanctæ Crucis vexillis diversis cereisque ac lampadibus hymnorum nihilominus canticorumque divinorum carmina ejus laudibus dulci modulatione canentes, & in dissonis diversarum linguarum choris, amorem consonum habentes: quia ut valde lætum erat talem habuisse Pastorem, ita suave talem recepisse Patronum: & cujus ossa sancta venerabiliter gestabant in terris, in cœlestibus ejus sibi patrocinia confidebant adesse. His fidelium turmis populorum pretiosi Confessoris venerabile corpus stipatum, & canticis honoratum, usque ad Fontanellense perlatum est Cœnobium. Haldulfus tamen venerabilis Abba una cum comitibus sui itineris qui sibi famulabantur, usque ad Venittam villam Regiam, quæ sita est in pago Bellovacensi secus fluvium Iseram, cum ingenti reverentia prosecutus est.

Paralyticam curat.
* Solem in finib. Hannoniæ & Cameracesii.
* al. Salle seu Selle, vulgo. Sauve.

39. Cum autem iter cœptum peragentes, in villam quæ dicitur Solemnium *, quæ est posita super fluvium Save * in territorio *Hagnau*, causa hospitii, ob prolixi itineris fatigationem & refocillationem sui divertissent; ibi occurrit quidam homo filiam portans propriam paralytico morbo membris dissolutam, quæ nec pedibus incedere valebat, sed quasi mortua videbatur, clamans magnisque precibus flendo merita sancti Præsulis implorans Ansberti, ut unicam ejus sanaret filiam. Cumque a ministris & custodibus sanctissimi corporis secus feretrum ipsius ea permissa fuisset nocte morari, totaque nocte illa vigiliis ac hymnis insisteret divinis, mane facto invenit eam pater ejus sanam. Atque ita gaudens, gratesque omnimodas Deo ac sancto persolvens Præsuli Ansberto, cum filia propria ovans rediit in sua. Quam mirabilis Deus in Sanctis suis, qui per famuli sui Ansberti gloriosa merita, hujuscemodi fecit miraculum.

Corpus immobile postea movetur.
* Boll. non haberent

40. Cum ergo * haberent loca denominata, ad quæ manendi gratia declinare debuissent, ad quamdam accedentes villam, optabant in ea requiescendo venturam transigere noctem. Sed cum ad eam divertere vellent, sanctissimi Præsulis venerabile corpus veluti onus ingens inter manus ferentium immobile mansit. Dehinc addentes majora hominum solatia, sed nihilominus ut prius immobile erat. Cumque divinitus hoc intellexissent actitari, aliamque itineris se convertissent in partem, ilico motu celeri, comitante virtute divina, pervenerunt ad locum aptum, &, ut creditur, Deo sanctoque Antistite dignum ad manendum: ac sic deinceps per cuncta pii itineris loca tribuit omnipotens congrua servis suis adminicula, ad famuli sui membra deferenda.

Rotomagenses occurrunt.

41. Venientes vero ad præfatam villam Venittam, illic affuerunt obviam sancti Præsulis corpori comprovinciales urbis Rotomagensis Episcopi & sanctorum Cœnobiorum Patres cum venerabili Domini Clero, propinquique ejusdem sancti Pontificis, ac vulgus innumerabile utriusque sexus cum devotione magna: cœperuntque ante illud ire psallendo. Indeque Haldulfus venerabilis Abba cum comitibus itineris sui, ad propria revertitur Cœnobii habitacula.

Dæmoniaca liberatur.
* Fresnoy

42. Illud quoque miraculum quod in Fraxinido * villa, quæ sita est in pago Belloacensi, per eumdem Christi famulum gestum est, placuit conscriptionis stilo tradere. Cumque ad eamdem villam ejus delatum esset sanctum corpus, illuc quædam mulier a propinquis catenata, quæ a spiritu vexabatur immundo, perducta est. Clamabatque per obsessam mulierculam spiritus immun-

mundus : Cur introduxistis, inquit, in hanc provinciam Ansbertum, servum JESU-CHRISTI Domini, qui me a propriis expellit sedibus? Cumque appropinquasset eadem mulier, & tetigisset pallium quo tegebatur gestatorium, clamans voce magna, meritis S. Ansberti Pontificis statim evomuit cum cruore sanguinis inimicum humani generis : factumque est ibi grande miraculum. At illa gratias agens omnipotenti Deo & S. Ansberto, per quem fuerat a pestifero spiritu curata, sanitatique reddita, reversa est ad sua. Benedictus Christus Dominus, Rex omnium sæculorum, creatorque ac conservator omnium Sanctorum, qui ob famuli sui merita, talia dignatus est patrare miracula. In eadem denique villa Ecclesia in honorem S. Ansberti Episcopi a Fidelibus est ædificata, ejusque grabatum in eadem Ecclesia multo tempore mansit; signaque virtutum ob merita ejusdem Sancti ibidem fiunt divina.

AN. CHR. 698 9. Februar.

43. Cum vero jam transissent dierum viginti & eo amplius circiter curricula, venerunt in Rotomagense territorium, in locum qui dicitur Paldriacus : illicque cunctipotens Dominus, per merita ejusdem sancti Antistitis, simile superiori dignatus est ostendere miraculum. Nam mulier quædam a dæmone arrepta, a parentibus propriis ad Sancti patrocinia quærenda, vinculis constricta perducta est. Quæ cum pervenisset ad grabatum ubi Sancti servabatur corpus, ac tetigisset linteum quo operiebatur; magnas dans voces ad sidera, ilico gratia Dei ac meritis S. Ansberti, a dæmonio liberata ac sanissima effecta, incolumis proprii juris repedavit ad habitacula. Sit Deo nostro gloria honor & imperium, qui sic miraculorum signis sæpe in Sanctis suis triumphat.

Item alia

44. Hic vero locus in quo Omnipotens istud fecit miraculum, erat patrimonium quorumdam illustrium virorum, BERTOLDI scilicet & RADAMASTI, distans a Cœnobio Fontanellense millibus quatuor. Fertur vero quia cum inde elevare corpus sanctissimum conarentur, ita mansit immobile, quasi clavis ac retinaculis ferreis saxo niteretur ingenti. Cumque moveri non posset, talia possessor loci Radamastus intulisse dicitur : Euge Ansberte serve Christi fidelis, collocatus inter agmina Christicolarum, memento nostri, quos in vita dilexisti, quosque sæculi impugnant gaudia. Hinc jam nobis te Christus reducit : idcirco hoc prædium offero omnipotenti Deo, tibique Præsul sanctissime cedo per cuncta sæculorum curricula.

Locum possessores Ansberto donant.

45. Ipse vero Radamastus, vir honoratus ejusque frater Bertoldus, cuncta quæ possederant in prædiis ac mancipiis extemplo deferunt, ac B. Antistiti Ansberto, seque simul Cœnobio contradunt Fontanellæ. Sicque jugum libertatis excutiunt, ac jugum Dominicæ servitutis subditis cervicibus ilico suscipiunt, Monachicum pariter assumentes nomen & habitum. In præfata vero possessione eorumdem virorum, scilicet in via publica & delapidata *, quæ juxta eam jacet, ac Rotomagensem deducit ad urbem, ubi sanctissimi Pontificis Ansberti venerabile pausaverat corpus in honore & memoria ipsius a Fidelibus crux ponitur lignea, ubi infirmi a diversis vexati languoribus, Domino largiente, meritis S. Ansberti plura frequenter perceperunt sanitatum munera. Ubi circa diem pausationis sive adventus ejus ad eumdem locum, quod est 6. Idus Martii, ad honorem & intercessionem ejus plebes innumeræ concurrunt pia Domino sollemniter persolventes vota, vigiliarum videlicet ac divinorum hymnorum donorumque diversorum, cum devotione summa. Atque ibidem per merita ipsius multa assidue fiunt miraculorum signa, quæ enormitate sui relatoris transcendunt scientiam. Ibi enim amissio corporeæ lucis visum, ariditas gressum, ac retinacula linguæ verborum seriem, officiumque diu negatum aurium recipit auditum, dæmonumque frequens ab humanis corporibus fit expulsio.

Monachi fiunt.

* Sur. lapidibus strata

Crux ibidem erecta & miracula facta.

46. Redeunte autem tempore die sexto Iduum Aprilium, in eodem loco ubi sanctæ Crucis vexillum fuerat erectum, mulier quædam quæ per multa annorum curricula contracta exstiterat, cum fide recta ad eumdem pergens locum, pristinæ sanitati est reddita : tellusque quam diu debiles non presserant gressus, est stupefacta, se ab invalidis quondam tam subito contingi vestigiis.

AN. CHR. 698 9. Februar. Oratorium extruitur.

giis. Agamus grates Deo nostro innumeras, qui propter jamdicti famuli sui merita talia dignatur monstrare miracula. Sequenti quoque tempore in præfato loco Ecclesia est constructa in honore S. Ansberti Præsulis, augusto & polito opere, a venerabili Hiltberto Abbate, successore ejusdem S. Patris in ordine regiminis. Sed his omissis, ordinem translationis præfati famuli Christi conscriptionis prosequamur stilo.

Fontanellæ corpus tumulatur.

47. Pervenientes denique cum corpore ejus qui eum transferebant ad Cœnobium Fontanellam, intulerunt illud in Ecclesiam S. Pauli Apostoli. Flebant autem senes & juvenes: flebant pueri & infantes, omnisque Monachorum chorus. Postea vero accessit venerandus Abbas Hilrbertus ad venerabile corpus, assumptis secum probatæ vitæ Fratribus ac merito sanctitatis ornatis, æstimans illud ob tam prolixi intervallum temporis (nam dies tricesimus instabat) subito fœtere. Cumque sanctum illius caput velamine opertum denudassent, tantæ suavitatis fragrantia inde manavit, veluti si diversorum aromatum ac thymiamatum odoribus universa compleretur Ecclesia. Nam & facies illius ita in ruborem erat versa, quasi in sopore esser, viventis effigiem gerens. Multi quidem sancti Præsules & Patres venerandi, reliquumque vulgus contemplati sunt: quia universis qui affuerant fuit permissum hoc cernere stupendi miraculi signum. Deinde cum omni diligentia & timore in sindone munda ac pallio iovolutum, ejus venerabile corpus posuerunt in sepulcro, quod eidem præparaverant in eadem Ecclesia S. Pauli Apostoli, cum laudibus juxta sanctissimi Patris Wandregisili sepulcrum ad ejus lævam, die quinto Iduum Martiarum, sub anno sexcentesimo nonagesimo quinto *a* Incarnationis Domini Dei nostri Jesu-Christi: cui est honor & potestas, decus & imperium per infinita sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 696 14. Octobr.

DE S. ANGADRISMA ABBAT. BELLOVACENSI.

* S. Angadresmæ Angadrismæ Vita omissa.

1. VITAM S. ANGADRISMÆ * *legimus in pervetusto codice MS. quem V. C. Claudius Jolius Canonicus Ecclesiæ Parisiacæ nobis communicavit. Ea propius inspecta haudquaquam luce digna visa est, quod nihil pene aliud sit quam fragmentum ex Actis mox relatis S. Ansberti, cui Angadrismam parentes desponsaverant. En Vitæ prædictæ exordium.* Eo igitur tempore, quo sceptra Regni Francorum gubernabat Hlotharius filius Hlodovei Regis & Balthildæ Reginæ una cum germanis suis, videlicet Hilderico & Theoderico, sanctæ recordationis Ecclesiæ Rotomagensis Antistes ANSBERTUS virtutibus clarus ac Sacerdo-

a In quodam apographo Chronici Fontanellensis hæc leguntur: *Anno quarto regni* CHILDEBERTI *Regis Francorum, qui erat 8. Ducatus* PIPPINI *Majori Ducis, anno quinto præsidente in sede Apostolica* SERGIO *Papa, anno 10. imperante* JUSTINIANO *minore Augusto: gloriosæ memoriæ almificus vir Rotomagensis urbis Pontifex* ANSBERTUS *cælestia regna petiit, qui est annus Dominicæ Incarnationis 695. Indictione 8. 5. Iduum Februariarum in territorio* Haganau *& Cœnobio Altomonte sub* HALDULFO *Abbate, ibique digna traditur sepultura. Deinde post dies 17. ab eo loco sublatus ad Cœnobium defertur Fontanellam, comitantibus virtutum signis, die jam instante tricesima, sepeliturque in Ecclesia Doctoris Gentium juxta Evangelicum virum Patremque inclytum* VVANDREGISILUM. Annum regni Childeberti quartum, qui anno Christiano 698. respondet, retinendum existimamus: alios characteres vel incertos, uti Pippini Ducatus, vel a posteris inventos rejicimus. In vetustissimo nostro Usuardi exemplari Ansberti memoria 5. Id. Februar. consignatur his verbis: *Fontanella* S. ANSBERTI *Episc. & Conf.* In Chron. Fontanell. cap. 2 S. Ansberti corpus una cum S. Vvandregisili & Vulframni corporibus ex Ecclesia S. Pauli in Basilicam S. Petri a B. Baino translatum legitur *anno Dominicæ Inc. 704. Indict. 2. prid. Kalend. April. feria secunda* post Pascha, *qui erat annus decimus, gloriosi Regis* HILDEBERTI postquam *annis novem* in Ecclesia S. Pauli quieverat. Quod stare non potest, si anno quarto principatus ejusdem Regis mortuus est Ansbertus, cujus corpus annos dumtaxat sex aut septem in primario tumulo jacuit. De Translatione Reliquiarum S. Ansberti in Pontivum, ac deinde in Blandinium Monasterium Gandavense, ubi hactenus quiescunt, lege librum Mirac. S. Vvandregisili supra ad ann. 667. & historiam Translationis Blandinium Sæculo 5. Bened. ad ann. 944.

cerdotio dignus, a Patre nomine Sivvino. & pago Vilcassino, patrimonioque vocabulo Calcegio, nobili erat ortus genere: sed repudiato stemmate patrum, mox ut valuit, sola Conditoris paternitate elegit censeri. *Et infra:* His diebus quidam illustris HROTBERTUS nomine generosa ex stirpe proditus & gerulus fuerat anuli Regis Hlotharii, hujus filiam religiosissimam ac nobilissimam, ANGADRISMAM nomine, prædictus illustris Sivvinus a præfato inclyto Hrotberto expetiit, volens eam suo juveni filio Ansberto sociari. Nec mora præbet adsensum ejus petitioni prædictus illustris Hrotbertus: constituta die a casto juvene casta despondetur & puella... Deinde orante. B. Angadrisma Virgine ut speciositas illius in deformitatem verteretur, ilico Dominus preces exaudivit ejus. Nam facies ejus ita exulcerata ac immundissima lepra cooperta mox apparuit, ut a consortiis hominum quicumque eam vidisset: extimplo segregandam decerneret. *Postquam Angadrisma votum colendæ virginitatis patri suo exposuit, annuit ille*: vocatus quoque adfuit & B. Ansbertus, qui dissociabilem condidit libellum, ut sancta virgo Angadrisma non sua, sed Christi Domini vocaretur sponsa. Hoc facto, ad Rotomagum urbem sancto Antistiti dirigitur Audoeno, ut ejus benedictione percepta & sacro velamine operta in Virginitatis proposito consecrari mereretur. Quo pacto pristinæ pulcritudini & speciei eleganti extimplo est reddita, *& cetera quæ totidem verbis in S. Ansberti superioribus Actis ab Aigrado referuntur. Postea quædam singularia subdit Auctor libri de Vita S. Angadrismæ.*

CIRCA AN. 698

14. Octob.

Ansberto desponsata.

Ob deformitatem cœlitus impetratam dimittitur.

Velata censetur.

2. Sequenti quoque tempore sancta gubernatrix efficitur Cœnobii Oratorii, quod est situm in pago Bellovacensi prope muros urbis Bellovacus. *De primordiis Oratorii, vulgo Oroer, agit Scriptor Vitæ S. Ebrulfi Abbatis Bellovacensis Sæculo 1. vulgatæ in hunc modum.* Ebrulfus post aliquantum tempus Monasticæ conversationis habitum suscepit, constructoque sibi Oratorio in eo loco qui postmodum a posteris Oratorii appellatione designatus est, eoquod plures orationis domos haberet, sine intermissione ibi Domino famulabatur. *Et multis interjectis:* Beata denique Angadrisma Virgo & Abbatissa ibidem cum sanctis Virginibus & viduis religiosis sancta conversatione vixit, & vitæ suæ felix propositum consummavit. Cujus tempore accidit, ut Templum B. Mariæ semper Virginis incendio cremaretur. Et dum ad cerera comburendum Monasteria ignis vehementissimus evolveretur, sancta Virgo necessitate compulsa corpus B. Confessoris aperto sepulcro contra ignem extulit, & sic flamma incendii in seipsam reflexa ulterius transire nequivit. Quo peracto sana membra linteaminibus mundis & vestibus sericis involuta cum aromatibus iterum diligentissime clauserunt.

Abbatissa Oratorii.

S. Ebrulfi corpus incendio opponit.

3. *Hic observare juvat, Monasterium Oratorium a S. Ebrulfo conditum redactum esse in vicum cognominem, qui tertio fere milliario Gallico a civitate Bellovacorum distat Septemtrionem versus. Nonnulli persuadere conantur, Oratorium Angadrismæ Puellare Cœnobium eodemmet in loco exstitisse, ubi S. Pauli Parthenon Benedictinarum Virginum mœnibus civitatibus vicinum cernitur. Verum istud Parthenon vix annos sexcentos superat, nec Oratorium dictum uspiam reperitur. In litteris Odonis Episcopi Bellovacensis apud Louvetum lib. 1. Hist diœc. Bellovac. cap. 20. adductis dicitur* Cœnobium B. Mariæ de S. Paulo; *in Sententia vero (ut loquuntur) Cononis Legati Apostolici*, Monasterium S. Mariæ quod dicitur ad S. Paulum. *Proinde veri similius videtur, Oratorium S. Angadrismæ Puellare Cœnobium in loco Oratorio hactenus dicto positum fuisse, cujus Monasterii a Normannis eversi redditus & prædia, uti & Flaviacensis Abbatiæ, Nicolaus Papa I. Ecclesiæ Bellovacensi concessit* pro recompensatione Fontaneti Monasterii. *Lege Nicolai Epistolam ad Odonem Bellovacorum Episcopum apud Louvetum lib. 2. cap. 6. qua* Oratorium Puellare Cœnobium & Flaviacum *ea lege prædictæ Ecclesiæ attribuuntur*, ut juxta modum facultatum sibi collatarum restaurentur & conserventur, & illie Deo militantium, sive feminarum sive virorum fuerit sexus, subsidiis necessariis adjuventur. Quia nec pium nec justum esse cognoscitur, ut Ecclesiæ præfatæ ita suis rebus spolientur, &

Oratorii situs & status.

CIRCA AN. 698 14. Octob. alterius Ecclesiæ necessitatibus deserviant, ut earum necessitudinibus nulla prorsus cura videatur impendi. *Quæ præcipue causa movit Drogonem Episcopum ad instaurandum non solum Monasterium Flaviacense, sed & prædictum S. Pauli Parthenona, ut Oratorii Angadrismæ Monasterii vicem suppleret. Lege Louvetum in lib. 1. Hist. diœc. Bellovac. cap. 20. & lib. 4. cap. 7. ubi Drogonem Monasterii sancti Pauli conditorem agnoscit.*

Ecclesias frequentat. 4. *Subjungit Vitæ S. Angadrismæ consarcinator.* Illo quoque in loco quamvis per scriptoris fastidium hujus opusculi impletio non exsistat, verbotenus tamen replicare curamus, quam magna & innumera miraculorum signa per S. Virginem suam Dominus demonstrare dignatus est. *In summa, Angadrisma dicitur* die ac nocte circuisse Monasteria, *in his* Monasterium haud longe a civitate Belloaca, ubi SS. Martyrum corpora Luciani sociorumque ejus requiescunt: *quod Monasterium recens Congregationi nostræ adjunctum in suburbio ejusdem urbis situm est.*

Obit. 5. *Obiit S. Angadrisma anno circiter* 698. *memoraturque* 6. *Kal. Apriles in Martyrol. Benedictino, Dorganii, Ferrarii, aliisque. Et tamen Joannes Episcopus Bellovacensis litteris datis anno Domini* 1321. *S. Angadrismæ Natalem prid. Id. Octob. pro more antiquo feriandum decrevit, quarum Litterarum exemplar Louvetus To.* 2. *Hist. præcitatæ pag.* 535. *refert. Cum enim animadverteret Pontifex, B. Angadrismæ cultum apud Bellovacenses tepescere neglecto ejus festo,* quod in civitate & suburbio semel in anno, cessando ab omni opere servili olim consueverat observari ac etiam festivari; *ille priscam erga B. Angadrismam refricare devotionem volens,* sub excommunicationis pœna *ab opidanis ac suburbii incolis,* prout moris erat, *celebrari voluit,* secundo Idus Octob. *quo die ipsius Angadrismæ* festivitas seu Nativitas sollemniter *agebatur in Ecclesia Collegiata S. Michaelis, in qua sacræ B. Virginis Reliquiæ a Nortmannorum tempore ad hunc usque diem adservantur; ob idque Episcopus* vere pœnitentibus & confessis qui festivitatem Virginis memoratæ devote festivaverint, ac Ecclesiam Beati Michaelis prædictam ob reverentiam ipsius Virginis personaliter festo prædicto visitaverint, viginti dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxavit. *Ex quibus vides, Angadrismam ut Patronam a Bellovacensibus jampridem honoratam fuisse.*

AN. CHR. 698 6. Junii.

VITA S. CLAUDII EPISCOPI VESONTIONENSIS,

Ex Historia Vesontionensi Jo. Jacobi Chiffletii.

OBSERVATIO PRÆVIA.

Sequentis Vita Scriptor antiquus non est, ut putavit Joh. Jacobus Chiffletius. Nam præter annum Inc. Dominicæ *quo utitur Auctor num.* 5. *adhibet consensum ac confirmationem Romani Pontificis in Claudii electionem ad Episcopatum, & num.* 8. *ad Abbatialem dignitatem: quod utrumque recentiorum temporum est, uti & nomen* Prioris Claustralis *num.* 10. *usurpatum. In Martyrologiis antiquis Bedæ, Wandalberti, Usuardi, Adonis & aliorum, nulla S. Claudii mentio habetur. In appendice ad libros Petri Equilini Episcopi de Natali SS. Vita S. Claudii legitur cap. ult. totidem pene verbis, quibus hic describitur.*

1. IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Laudabili Fratrum Jurensium instantia commoniti, vitam B. CLAUDII & ejus miracula summatim delibare decrevimus: cujus vitæ meritum si ad plenum prosequamur, mendacem invidiam minime poterimus declinare: & ideo paucas ejus virtutes attingimus, ut nos lector parcos potius veritatis, quam prodigos falsitatis inveniat.

2. Bea-

AN.CHR. 698

2. Beatus igitur Claudius fuit ex nobili Salinensium * Principum seu Palatinorum genealogia: qui usque ad septimum annum cum decenti cura in domo parentum suorum nutritus fuit. Transacto autem septimo ætatis suæ anno, ab ipsis parentibus, probatissimis litterarum magistris instruendus traditus fuit, quibus artes quas liberales vocant, infra paucos annos plene didicit: infra cujus temporis spatium, non solum artes prædictas, verumetiam libros veteris & novi Testamenti, historias sive passiones Sanctorum Martyrum atque Vitas Sanctorum Confessorum, necnon & sermones seu homilias Sanctorum Doctorum, sub ipsis magistris adolescens sibi legendo percurreret. Erat enim jam in hac ætate, ingenio docilis, corde fervidus, & sanctis operibus totus deditus, nec sinebat diem transire absque bonis operibus.

6 Junii Claudius litteris imbuitur.

* de Salins

3. In hac autem ætate non solum (ut diximus) litterarum studio vacabat; verum & omnibus diebus, præcipue Dominicis & festivis, Ecclesiam frequentabat: Missam & horas canonicas ac divinæ Scripturæ sermones avide auscultabat, ac in armariolo sui pectoris recondebat. Personis vero religiosis aut honestis se admiscebat, & cum eis de virtutibus ac bonis operibus semper conferebat: inhonestis autem ac scurrilibus numquam juxta eorum inhonestatem aut scurrilitatem responsum dedit: sed potius mansuete verba sale sapientiæ condita, ac intantum rationabilia & dulcia, quod omnium in se provocabant affectum. Diligebant eum provecti & sapientes velut jam virum factum & virtuosum & sapientem; alii vero ut adolescentem affabilem atque prudentem. Numquam in foris, tripudiis seu quibuscumque mundanis spectaculis adstare visus fuit: numquam cum mulieribus juvenibus absque rationabili causa diu fuit: nec de qualicumque nefando opere notatus, non de risu, respectu, vel quocumque tam modico verbo dignus reprehendi judicatus. Hic sanctus erat vultu Angelicus, forma decorus, incessu maturus, moribus ornatus, sensu profundus, sermonibus affabilis, caritate præditus, intantum quod omnes qui eum intuebantur, judicabant eum esse verum Dei famulum. Hæc quæ supra diximus, in adolescentia sine reprehensione petegit.

Virtutibus vacat adolescens.

4. Factus autem ætatis viginti annorum, erat jam in Divinis eruditus, ac in bonis operibus adsuetus. Militiam elegit Clericalem, petiitque humiliter, ac pro suis meritis obtinuit se recipi in Canonicum Cathedralis Ecclesiæ Bisuntinensis. Qui creatus sive factus dictæ Ecclesiæ Canonicus, incepit in ipso Canonicorum collegio Ecclesiam frequentare, Missis, horis Canonicis, & aliis officiis Ecclesiasticis interesse; libros sacræ Scripturæ diligenter revolvere, lectiones ipsius sacræ Scripturæ ferventer & attente audire, magistrorum sermones devote auscultare, ac per omnia ur verus Christi famulus absque reprehensionis nota se habere: ac intantum infra breve temporis spatium, Divina gratia ipsum prosequente, in prædictis sanctis operibus profecit, quod sacræ paginæ probatissimus, ac talis, quod in tota Burgundiæ provincia suo tempore non fuit factus similis Magister & Professor. Prædictis autem donis & virtutibus ditatus, de die in diem in sanctitate proficiebat, Ecclesiam (ut diximus) frequentabat, Divina officia in suo gradu, & prout ad ipsum secundum ordinationem ipsius Ecclesiæ, absque defectu reverenter & devote exercebat; orationi prout temporis opportunitas se offerebat, frequenter incumbebat: omni pene tempore, exceptis Dominicis & Festis, semel in die refectionem sumebat; sæpe noctes in oratione, lectione, & sancta meditatione pervigiles ducebat; castum, & (ut credimus) virginem (utpote qui numquam de quacumque parva infamia notatus fuerit) se custodiebat; in vestimentis mediocrem se habebat; in moribus vero humilem, in verbis dulcem & affabilem se exhibebat; ac (ut uno verbo cuncta complectar) in omnibus virtutibus omnium judicio pollebat, itaut crederes illum jam probatissimum Monachum.

Canonicis Vesontionensibus adscriptus ut se gerit.

5. Completis autem in hujusmodi sanctis operibus duodecim annis, ejus suffragantibus meritis electus est in Archiepiscopum Bisuntinensis Ecclesiæ: quod quali-

Episcopus ejusdem Ecclesiæ divinitus instituitur.

AN.CHR. 698 6. Junii

qualiter factum fuerit, breviter enarrare dignum duximus. Infirmante enim dictæ Sedis Præsule infirmitate qua decessit, vir beatissimus timens quod post evenit, ne scilicet in Pontificem eligeretur, Ecclesiam ipsam ad tempus relinquere disposuit, & ad suos parentes, dominos scilicet Salinensium, devenire festinavit, & cum eisdem in ipsa Salinensium villa habitare cœpit. Dicto autem Præsule viam universæ carnis ingresso, Clerus & populus per aliquod tempus fuerunt in eligendo discordes, illis volentibus unum, aliis vero alium: tandem post multas altercationes inter se habitas ad se redierunt, & unanimes in oratione & fletu se prostraverunt, supplicantes humiliter, ut meritis beatæ Dei Genitricis, & S. Joannis eorum Patroni, & omnium Sanctorum, Dominus eis misericorditer inspirare dignaretur, quem in Pastorem dictæ Ecclesiæ eligere deberent. Orantibus autem illis, vox de cœlo intonuit, quæ ipsos Canonicos ut a fletu cessarent monuit, & B. Claudium eligerent. Tunc Canonici non modicum lætificati, sanctum virum unanimiter elegerunt, & facta hujusmodi electione non humana sed potius Divina, miserunt ad sanctum virum honorabiles totius Ecclesiæ & civitatis pro obtinendo & habendo ejus consensu, & pro reducendo ad ipsam Ecclesiam memoratam. Facta autem prædicta electione & beato viro præsentata ac in dicta Salinensi villa divulgata, non est nostrum dicere, quanta lætitia tota villa fuerit repleta, ad quantas ejus parentes eruperunt gratiarum actiones. Habito ejus quem denegare non potuit consensu, qui destinati fuerant, reduxerunt eum ad Bisuntinensem civitatem: & ibi ejus divulgato consensu, quis dicere potest in quanto gaudio civitas fuerit, quantasque gratiarum actiones Domino egerit? Puto vere ad hoc non sufficere Maronis eloquentiam. Celebratis autem gratiarum actionibus, Canonici miserunt ad Romanum Pontificem pro obtinendo ipsius electionis canonicam confirmationem: pro qua dictus Pontifex, comperta rei veritate, laudes immensas & gratiarum actiones cum lacrymis Domino retulit, & quantum necesse fuit, ipsam approbavit anno sexentesimo vicesimo-sexto Incarnationis Dominicæ. a

Id muneris recte exsequitur.

6. Factus autem Archiepiscopus, subito officium Pastorale ferventer exercere cœpit. In collegio namque residens, Ecclesiam devote frequentabat; Missas sollemnes reverenter celebrabat; horis canonicis continue intererat; sermones Clero & populo memoratu dignos faciebat; causas Ecclesiasticas horis debitis benigne audiebat, & decenter determinabat; nec propter ipsas, seu quævis alia negotia Ecclesiastica (quæ tamen irreprehensibiliter administrabat) nisi esset evidens necessitas, Ecclesiam horis, quibus divina officia celebrantur, dimisit. Exponebat disertissime sacratissimas sententias veteris & novi Testamenti, & per suos mellifluos sermones eradicabat vitia, virtutes inserebat. Erat namque profundissimæ litteraturæ & per omnia similis bono patrifamilias, qui profert de thesauro suo nova & vetera. Visitabat sæpe provinciam sibi commissam, sacram verbi doctrinam seminando: & ut plura uno verbo concludantur, per omnia fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam. Erat etiam, ut diximus, valde dulcis & affabilis, pius, & mitis: quibus virtutibus miro modo omnium ad se attrahebat affectum. Et nihilominus tantum erat in Dei amore elevatus, quod in contemplatione assidue fixus, vix poterat ad corporalem refectionem declinare: vocatus tandem, ab Oratorio & studio lætus & hilaris, ad mensam descendebat.

7. Anno

a Hic calculus nullatenus stare potest. Quippe S. Donatus Antistes Vesontionensis ante S. Claudium, uti mox probabimus, anno 625. subscripsit Concilio Remensi, & ad annum usque 650. superstes in eadem Sede vixit. Petrus Franciscus Chiffletius in Indicibus Episc. Vesont. & Abb. Jurensium in Gallia Christiana fusius editis, S. Claudii annos ac res gestas rectius ordinasse videtur. Claudius anno ætatis 20. Vesontionensi Ecclesiæ adscriptus est Canonicus. Post annos duodecim ad vitam perfectiorem anhelans, Jurensi Monasterio sese addixit: ubi cum annos quinque privatus egisset, excedenti INJURIOSO Abbati subrogatus est, Joanne Papa IV. Sedem Romanam tenente. Vacante interim per obitum GERVASII Episcopi sede Vesontionensi, jam tum grandævus magno omnium ordinum consensu successor eligitur. At dignitatem abdicavit post annos septem, suamque in eremum se recepit: ubi cum annis 55. qua Abbas qua Episcopus præfuisset, sanctissime obiit 8. Idus Junii, Childeberti Regis anno 4.

7. Anno autem septimo sui Episcopatus, Divino amore totus accensus, totis præcordiis delicias, pompasque hujus sæculi funditus volens relinquere, & Domino fonti vivo plenius vacare; cunctis strenue depositis, civitatem suam cum dignitate reliquit *a*, & in Monasterio S. Eugendi, quod est juxta fines dictæ diœcesis, omni Clero & populo dictæ civitatis renitente, ac lacrymis ipsum revocante, ab Angelo (ut ferunt) Monachis prænuntiatus, devenit: ibique habitum, vitamque Monachalem arripuit. Residens vero in dicto Monasterio, per omnia ut verus Monachus se gerebat. Erat enim in Divina contemplatione suspensus, in orationibus assiduus, in jejuniis continuus, in vigiliis fervidus, in sanctis lectionibus & meditationibus præclarus: comedebat, & dormiebat ut Monachus: in divinis vero officiis peragendis primus omnium Ecclesiam intrabat, & ultimus recedebat: suo sanctissimo exemplo omnes ad perfectionem Monasticam promovebat.

AN CHR. 698

6. Junii

Ad Monasterium S. Eugendi se recipit.

8. Per idem tempus sanctus INJURIOSUS Abbas, vir utique magnæ sanctitatis & prudentiæ, dictum Monasterium regebat: qui videns beati viri sanctitatem, ei humiliter præsentavit regimen ipsius Monasterii, supplicando quatenus dignaretur ipsum & oves Domini pascere & regere: quod vir sanctus cum grandi mansuetudine renuit. Completis autem quinque annis ab introitu S. Claudii, S. Injuriosus Abbas migravit ad Dominum: quo dato Ecclesiasticæ sepulturæ, Fratres venerabiles dicti loci communi consensu cum magno devotionis ardore præfatum beatissimum Præsulem elegerunt sibi in Pastorem: & habito ejus quem eximia caritate qua erat præditus dedit assensu, miserunt ad sedem Apostolicam, postulantes beatum virum sibi dari in Prælatum. Sanctus vero JOANNES sanctæ sedis Apostolicæ apicem tenens, qui prædictum Sanctum optime noverat, eisdem Fratribus ac Monasterio beatissimum virum concessit in Pastorem: quod non sine Divina dispositione factum esse creditur, quod in loco in quo plures floruerant sancti, beatissimus Præsul adnumeraretur, & locus ipse insignior efficeretur.

Injuriosa Abbati mortuo suf. ficitur.

9. Accepto autem regimine dicti Monasterii, multi Clerici tam Ecclesiæ Bisuntinensis, quam aliarum Ecclesiarum, necnon multi juvenes nobiles diversarum urbium, opidorum & terrarum ad eum catervatim confluebant, cupientes ei adhærere, ac cum magna instantia postulantes se recipi in Monasterio: quos beatissimus Pater absque difficultate & personarum acceptione recipiebat. Videns autem beatissimus Pater in dicto Monasterio magnum Monachorum numerum, disposuit recuperare oblationes olim dicto Monasterio per Reges & Principes factas. Unde primo hujus rei causa perrexit Parisios ad Regem CHLODOVEUM, cujus prædecessores, Reges scilicet Burgundiæ & Franciæ, dona seu pensiones largissimas prædicto obtulerant Monasterio. Apud dictum Regem ipsa dona seu pensiones repetiit: qui Rex benigne confessus est, se debere & solvere teneri dicto Monasterio & Fratribus ibidem Deo servientibus, pro supplemento victus & vestitus dictorum Fratrum, summam quinquaginta modiorum tritici & quinquaginta modiorum hordei & quinquaginta librarum denariorum argenti. Deum testor, quod ego propriis oculis vidi, & legi in Archivis dicti Monasterii, inter alias Chartas, unam diversis signis & characteribus signatam, super dictas summas confectam, sic incipientem: „ CHLODOVEUS Francorum Rex, omnibus „ præsentem paginam lectoris, salutem. Accessit ad nos vir venerabilis „ CLAUDIUS, &c.

Monachos ad se trahit.

Regiis beneficiis locum ditat

10. Et non solum Monachis qui tunc in ipso Monasterio in magno numero erant, necessaria administrabat, verumetiam pauperibus Christi & omnibus adventantibus alimenta sufficienter distribui faciebat. Non est nostrum enarrare, quatenus vir ipse beatissimus ipsum Monasterium augmentavit. Nam si de temporalibus libeat fieri sermonem, Ecclesias ipsius Monasterii munivit pretiosissi-

Monasterio plurima confert.

a Opinantur nonnulli, Donatum S. Claudio in Sedem Vesontionensem successisse. At cum S. Donatus anno 625. Synodo Remensi subscripserit, decessorem habere non potuit Claudium, qui non ante annum 603 natus est: siquidem anno 4. Childeberti Regis, id est anno Christi 698. nonagenario tribus annis major obiit.

Digitized by Google

AN.CHR. 698 6. Junii. tiosissimis indumentis, vasis, crucibus, & candelabris aureis & argenteis, libris decentissimis, pannis sericis: Sanctorum vero Reliquias reposuit in capsis argenteis, lapidibus pretiosis adornatis: Monasterium & domos ipsius ædificiis decenter reparavit & auxit: jura alienata recuperavit. In spiritualibus vero, dici non potest, quantum Monasterium auxerit. Nam libri sermonum ejus redditi Fratribus, ex quibus cognosci potest, qualis in doctrina fuerit: sed insuper ex scripturis ipsius Monasterii, & potissime B. RUSTICI (qui sub beato viro in Monasterio, officio Prioris claustralis functus, post ipsum Abbas exstitit) potest videri quales Fratres sub ipso Sancto fuerint. Patrator vero miraculorum fuisse dignoscitur, de quibus exstant libri conscripti *a*. Fuit autem Pater beatissimus in dicto Monasterio Abbas annis quinquaginta quinque. Fuit vero in hoc sæculo usque ad quartum annum CHILDEBERTI Francorum Regis. Nunc vero aliqua dicenda sunt de ejus gloriosissimo fine.

Oratione ad suos habita muniur Sacramentis moritur. 11. Expleto autem anno quinquagesimo quinto, a quo tempore Abbas electus fuit, sanus & immunis ab omni macula, licet esset antiquus & plenus dierum, incidit in quamdam levem infirmitatem: tertia autem die suæ infirmitatis convocari fecit omnes Fratres, quibus prolixum & luculentum fecit sermonem, in quo miris rationibus dulciter eos monuit primo de Divino amore, secundo de contemptu hujus mundi, tertio ne aliquo modo tristarentur de ejus recessu: & videns eos uberrime flentes, accepta ab omnibus pace, eos e cella sua abire præcepit, totamque exinde sequentem noctem in orationibus peregit. Quarta vero die, cum suorum adjutorio in Ecclesiam perrexit, & in ipsa sacramenta sacræ pœnitentiæ & Dominici corporis, totum profusus in lacrymas, veneranter recepit, & cupiens fugere pompas urbium, & honorem populorum, corpus suum in ipso Monasterio sepeliri jussit: deinde suorum adjutorio in cellam rediit. Quinta autem die, circa horam diei nonam, reclinatus super scamnum, super quod legendo & orando sedere solitus erat, erectis ad cœlum suspicientibus migravit ad Dominum *b*.

VITA S. TRUDONIS CONFESSORIS IN HASBANIA,

CIRCA AN. 698 23. Nov.

Auctore DONATO Diacono qui Sæculo VIII. vixit.

Ex Mſ. cod. V. C. Andreæ Chesnii.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

* S. Tron, S. Truyen. Vitæ Scriptores. apud Sur. 23. Novemb. 1. Gesta S. TRUDONIS * DONATUS Diaconus, & postea GUIKARDUS Abbas, utriusque linguæ usque ad interpretem uterque periti, latinitati tradiderunt, *inquit* THEODORICUS *Monachus, post Abbas Trudonianus, Vitæ S. Trudonis interpolator. Guikardi Abbatis lucubrationem recuperare nobis non licuit: ast unus instar omnium debet esse scriptio Donati Diaconi, qui ceteris antiquitate præstat. Ejus ætas petenda est a Pontificatu* ANGELRAMNI *Mettensis Episcopi, Caroli M. Archicapellani, anno Christi 800. demortui, cui Angelramno Donatus Vitam S. Trudonis a se scriptam nuncupavit, Theodoricus in Monasterio Gandav exsulare coactus ob eas causas quas in Observat. prævii ad Vitam S. Bavonis retulimus, hortatu* GERARDI *Abbatis & Monachorum Cœnobii Trudoniani*, novum libellum de Vita S. Trudonis cudere *aggressus est sub finem Sæculi 11. quo in opere nihil agnoscit sui proprium*, ad ann. 653. præter

a Libros illos de miraculis S. Claudii recuperare non potuimus.

b In appendice ad libros Petri Equilini Episc. Vita S. Claudii post hæc verba clauditur hoc modo: *Cujus corpus in prædicta Ecclesia S. Eugendi usque nunc omnibus advenientibus incorruptum & integrum demonstratur, innumeris coruscans miraculis. Festum autem ejus celebratur 8. Idus Junii.* Humbertus de Buenco Abbas anno 1243. thecas argenteas affabre elaborari curavit, quibus SS. Eugendi & Claudii corpora reconderentur. Corpus S. Claudii hactenus integrum magna religione a popularibus frequentatur in eodem Monasterio, quod postremis sæculis S. Claudii nomen accepit. Abbates sanctissimos habuit sæculo 5. Romanum & Lupicinum, Eugendum sæculo 6. Claudium 7. Hippolitum 8.

CIRCA AN. 698 23. Nov.

præter verba alio cursu derivantia, auctoritatem a scriptoribus receptissimis *mutuatus. Et tamen de ætate S. Trudonis inserit nonnulla, quæ cum recta chronologia convenire non possunt. Theodoricum demum etiam exornarunt Gerardus Moringus, & Bartholomæus Fisenus in Floribus Ecclesiæ Leodiensis, ut omittamus auctores illos, qui de gestis SS. Remacli & Chlodulfi Episcoporum scripsere, suisque libris multa de S. Trudone tradiderunt. De Donato infra ad cap. 29.*

Memoria in fastis sacris.

Monasterium.

2. *S. Trudonis memoriam in suis Martyrologiis celebrant Vvandalbertus, Florus, Usuardus & Hrabanus. Usuardus quidem sic :* 9. Kalend. Decemb. in pago Hasbanio S. Trudonis Presbyteri & Confessoris. *Florus addit :* qui mundum despiciens maximis enituit virtutibus. *Et veterrimum Corbeiæ Kalendarium :* In Gallia, vico Sarcingo depositio S. Trudonis Presb. & Conf. *In eo vico S. Trudo construxit rexitque Monasterium, quod ex nomine auctoris appellationem traxit, ac Sarcingo seu Sarchinio causa etiam nominis & incrementorum fuit, adeo ut ex vico oppidum evaserit. Et Cœnobium quidem illud licet in diœcesi Tungrensi positum ad Cisindriam fluvium, (qui inde defluens, id limitibus hodiernæ Brabantiæ Cetæ miscetur) tamen sub tutela Mettensium Episcoporum adquievit, propterea quod Truda res suas ipsumque Sarchinii vicum, consentiente S. Remaclo Tungrensi seu Trajectensi Episcopo, Mettensi S. Stephani Ecclesiæ tradiderat : donec Hugo de Petra-Ponte Leodicensis Episcopus a Johanne Mettensi Antistite Abbatiam & municipium Trudonianum in patrocinium suum anno 1227. recepit. Lege Ægidium Aureæ-Vallis Monachum de Gest. Pont. Leod. cap. 125. Perstat etiamnunc Monasterium S. Trudonis, Ordini Benedictino addictum, an ab ipsa origine, disquirendum.*

Monastica professio.

Tom. 7. Spicil.

Notit. Mitæ cap. 16.

3. *Audiendus* RODULFUS *Abbas Trudonianus in Præfatione de Gestis Abb. Trudon. in hæc verba :* Dum nostrum & piissimæ memoriæ S. Trudonem Clericum fuisse & Sacerdotem & Cœnobii nostri primum ædificatorem Vita ipsius docet, necnon & B. Remacli Tungrorum Episcopi : ubi aliqui leguntur de Principibus Regnorum & Rectoribus Ecclesiarum, quorum temporibus hoc nostrum sanctissimæ puritatis lilium effloruit. Sed hoc manifeste neque ibi, neque alias usquam datur intelligi, utrum per eum ipsum regeretur primo ædificatum Cœnobium nostrum, sive per alium : Clerici quoque sive Monachi fuerint, quos in eo constituerit, & quando Monachi in eo esse cœperint... Unde excusatum me rogo habete lectores hujus mei opusculi, si minus quam velletis, certos vos reddidero ex his, de quibus ipse certior esse non potui. *Hæc ingenue ac sincere Abbas Rodulfus, cujus vestigiis inhærere animus erat, nisi quædam argumenta suaderent, & S. Trudonem fuisse Monachum, & Monasterium ab ipso conditum non Clericis, sed Monachis a primordiis paruisse. Trudo, teste Donato cap.* 3. omni tempore hoc postulabat a Domino, ut sacras litteras disceret, quatinus SUB SANCTAE CONVERSATIONIS HABITU postmodum soli Domino militaret. *Quibus verbis scriptores antiqui Monasticum habitum & institutum designare solent. Postea vir sanctus* deposito laicali habitu comam suam in S. Stephani Protomartyris Ecclesia vovens se soli Domino servitorum totondisse *fertur cap. 11. Erunt forsitan qui existiment, hic significari habitum Canonicorum, quos Chrodegangus Episcopus in Ecclesia Mettensi instituerat. Illud tamen movet, quod Trudo in patriam reversus, cum apud quemdam hospitatus fuisset,* sanctæ Religionis habitum *gestasse dicitur cap. 14. quo nomine nusquam quis, nec Chrodegangus ipse in Regula, Canonicorum habitum exprimit. Adhæc* multi nobiliorum hominum filii, istius sæculi prospera despicientes, comamque suam deponentes, cum invicto milite Christi soli Domino deservierunt *ex cap. 15. Et commune illorum domicilium non tantum* Cella & Monasterium, *sed* Cœnobium *cap. 28. dicitur. Denique* GRIMO Abbas *ante medium sæculi 8. loco* regulariter præfuisse *memoratur in litteris Roberti Hasbaniæ Comitis,* anno 5. post obitum Theoderici Regis, *id est anno 742. aut insequenti datis, quibus* locum Dungo cum Basilica inibi constructa legitima traditione deputat ad Basilicam S. Trudonis, ubi ipse sanctus Dei in corpore requiescit : cui etiam Ecclesiæ venerabilis Abba Grimo nomine regulariter præesse videtur. *Atqui τὸ* regulariter *opponitur voci* canonice, *ut constat tum ex variis locis, tum ex Conc. Magontiacensi anno 813. habito, cujus hæc verba :* Quæ professionem S. Regulæ B. Benedicti fecerunt, regulariter vivant : sin autem, Canonice vivant. *De his satis.*

CAPITULA IN VITA SANCTI TRUDONIS.

PRÆFATIUNCULA *hujus opusculi ad* ANGELRAMNUM *Archiepiscopum.*

IV. *Quo-*

PRÆFATIO AD ANGELRAMNUM.

1. *Beatissimo Patri* ANGELRAMNO *Archiepiscopo* a DONATUS *exiguus, ultimusque exsul perennem in Domino salutem.* Beatitudine vestra suggerente, Pater beatissime, cogor compendiosa brevitate quædam de vita ac conversatione felicissimi Patris TRUDONIS Presbyteri meæ parvitatis stilo subnectere. Qua in re imbecillitas ingenii mei mentisque conscia facultatis ad eam dignum opus asserendi parvitas velut cujusdam gracilis cymbæ prora fluctibus undosi gurgitis spumantibusque salsi æquoris æstibus Austro urgente illiditur, & quasi contra quemdam præcipiti amnis impetum zephyro tumentia rates impellunt vela, repercussaque cedit sæpe immensis viribus fluviique spumante mole carina: & tamen inceptum itineris callem carpere non desistit instantibus austris. Haud secus indoctæ mentis meæ acies dum Beatitudinis vestræ jussionibus obtemperare compellitur, indignitatis suæ memor sæpius a cœpto tramite reflectitur. Sed tandem fluctuantem animum vestræ auctoritatis anchora solidavit. Dum enim mens intra pectusculi claustra hac longa trepi-

a Primus hoc Archiepiscopi nomine inter Mettenses Episcopos donatus est Chrodegangus, ut infra cap. 27. qui a Stephano Papa *Archiepiscopus ordinatus* fuisse & *Pallium accepisse* memoratur apud Anastasium. Quo etiam nomine Diogo & Vvalo ob Pallium a Summo Pontifice concessum insigniti leguntur.

trepidatione ancipitique formidine desudaret, utrum indignus hoc tam egregium opus subire debuerim, seu etiam ne detractionibus ullius subjacuissem, hoc adire minime tentarem; respondit mihi tacitæ mentis intentio, melius mihi esse ceteris deliquisse, quam vestræ Beatitudinis jussionem præterire. Itaque præbeo me omnibus quasi obnoxium, æmulorum jacula postponens, Felicitatis vestræ præceptis obtemperans, ut jussum operis arvum exerceam: beatissimique Trudonis suffragiis & vestræ Sanctitatis intercessionibus suffultus, Davidici carminis versum cantabo dicentis: *Domine labia mea aperies & os meum annuntiabit laudem tuam*. Laus enim Domini est annuntiatio operum sanctorum, qui est mirabilis in Sanctis suis. Obsecro itaque Domini clementiam per merita præfati Patroni, ut sicut quondam arentis silicis venas largifluas emanare jusserat aquas; haud aliter arentia ingenioli mei viscera & nullo prærogativæ scientiæ imbre perfusa, affluenti suæ sapientiæ dulcifluo rore irrigare dignetur. Potens namque est ille torporem ingenii mei durissimi in Sanctorum illius laudes excitare, qui dudum insueta eloquiis deditaque confusis vocibus bruti aselli ora in articulati sermonis decorem convertit. Supplico itaque per eumdem Dominum eos qui lecturi sunt hoc meæ parvitatis opusculum, quique acriori pollent ingenio & auctoritate eximiæ lectionis vigent, ne audaciæ me culpa redarguant, dum magnæ auctoritatis jussione coactus hoc opus me adire cognoverint; nec gracilis rudisque sermonis dicta contemnant, sed magis mediocriter a me relata eorum redundante scientia suppleantur. Certum namque est, quod in domo Domini cyathi mensura Deo jubente fabricata est: cujus etiam vasculi normam intra sanctam Ecclesiam minime contigisse me fateor: obtuli autem in domo Domini quæ potui. Illi autem non meæ exiguitatis dicta despiciant, dum manifestum sit illis Domino me detulisse quod valui, quamquam digne non rependi quod debui. Supplicatur itaque illorum larga scientia a me artius relatum opusculum ad cumulum videlicet laudis Domini*, & ut dignum est, eorum pretioso labore pretiosam etiam retributionem consequentur. Ast ego parvitatis meæ munusculo ab immortali Retributore mercedem dignam suscipere non diffido, & ne diutius his longis verborum anfractibus inhærere videar, ad cœpti itineris callem vestigia vertam.

CIRCA AN. 698 23. Nov.

Ps. 50. 17.

* supple exornatio.

2. Hæc igitur pauca ex innumerabilibus S. Patris miraculis, rustico quidem sermone, sed fideli narratione tibi, beatissime Pater ANGELRAMNE, congessi. Parce itaque obsecro insipientiæ meæ, alme Præceptor, & quæ obtusi ingenii mei scrupulo in hac succincta relatione obfuscata velantur, splendidissimæ sapientiæ tuæ fulgore irradiata refulgeant. Oramusque Dominum JESUM-CHRISTUM, ut per merita S. Trudonis te inter hujus mundi vaga discrimina per multos annorum cursus ob multorum hominum profectus sanum & incolumem absque peccati macula custodire dignetur, quatinus post longævam hujus vitæ felicitatem inter Angelorum agmina una cum eodem Confessore Christi perenni gaudio exsultare merearis præstante Domino nostro JESU-CHRISTO, cui est simul cum Patre & Spiritu-sancto honor, laus, virtus & imperium per immortalia sæcula sæculorum Amen.

INCIPIT VITA.

CAP. I.

VENERABILIS igitur TRUDO in Hasbaniæ finibus nobilissima Francorum prosapia ortus fuit. Erant autem parentes illius locupletes valde tam in pecuniæ, quam etiam in agrorum possessione. Erat vero Trudo elegans & pulcherrimus inter omnes suæ pubertatis coætaneos, sapiens verbis, prudens moribus, consilio firmus, ingenio vigens, decorus adspectu, blandus alloquio: & quod his majus est, a primo ætatis suæ tirocinio in amore supernæ patriæ ita exarsit, ut cuncta quibus mortalium fruitur vita despiceret, atqne immortalis vitæ appetitu magnopere desudaret. Cunctis enim virtutibus quibus cœleste regnum adipiscitur, sancti pueri nutriebatur infantia. Nihil de terrenis fastibus ambiens, mentis aciem in Creatoris omnium timore simul & amore fixam tenebat.

Digitized by Google

CIRCA AN. 698 23. Nov. Erat autem in eo tanta largitatis industria, ut omnia quæ præter simplex indumentum habere poterat, pauperibus & egenis erogaret: itaut sæpe accidisset, quod etiam singularis tegminis particulam aut integram sive etiam ob proprii corpusculi tutamen necessariam abscissam indigentibus distribueret. Itaque gestum est, ut frequenter pro talibus gestis parentes illius hoc graviter ferentes improperarent, & magnis minis sæpissime eum terrerent; sed nihilominus sanctus puer instantius acsi illum potius ad hoc opus instigarent quam vetarent, eleemosynarum segetem uberius seminabat, reticens in corde suo testimonium
Luc. 11. 41. 2. Cor. 9. 6. Evangelicæ lectionis: *Date eleemosynam & ecce omnia munda sunt vobis*. Et egregii Doctoris Gentium quo ait: *Fratres qui parce seminat, parce & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet*. Intellexit igitur beatus puer nihil aliud hoc verbo innuere, quam secundum eleemosynarum quantitatem etiam retributionis crescere augmentum. Hinc ille despiciens parentum minas, cotidie pauperibus largius eleemosynas erogabat.

II. Igitur dum beati pueri mens cœlestibus anhelaret desideriis, & a terrenorum cura ad Ecclesiasticas excubias flagranti animo prætararetur; quodam die nimio fervore Divini amoris succensus, dum in cujusdam agri planitie congeriem lapidum conspexisset, quoddam fundamentum ad modum Ecclesiæ ex eisdem lapidibus puerili arte construens, preces omnipotenti Domino fudit in eodem loco, votumque vovit Domino, quod si ei spatia vitæ dedisset ut parentum suorum heres exstitisset, in sua propria hereditate Ecclesiam ædificaret. Quam devotionem adjuvante Deo post plures annos adimplevit. Sed antiquus humani generis hostis votum beati pueri adspiciens, more solito invidens ingemuit. Contigit autem ut quædam mulier per eumdem transiret locum, in quo S. Trudo fundamentum Basilicæ statuit: quam invidus inimicus posse prosternere facile conspiciens, contra beatum puerum instigavit. Illa namque ilico dictum opus irridens procacique vultu aggrediens, nefandis calcibus lapides dispersit per agrum. Sed Dominus injuriam servi sui conspiciens, illam mulierem digna ultione perculit. Nam celeri ultione percussa est. Obstupuit igitur illa, magnisque clamare vocibus cœpit: Heu, inquit, quænam sunt hæ tenebræ quæ circumcinxerunt me! num usquam præsenti sole nox quemquam involvit? His itaque clamoribus & immensis plangoribus vicini habitatores loci illius concursu non modico velocius affuerunt, eamque diligentius interrogaverunt quid sibi acciderit, ut his eos clamoribus congregaret. Ast illa cum fletu & gemitu magno ob injuriam B. Trudonis confessa est sibi contingere cæcitatem. Accersitus autem sanctus puer celeriter affuit: rogaveruntque eum universi suppliciter, ut facinus quod in se mulier perpetraverat, clementer indulgeret, & pro delictis illius immortali Domino funderet preces. Ast ille misericordia motus, cum lacrymis pronus in terram omnipotentem Dominum pro illa deprecatus est: statimque exaudivit eum Dominus, & ecce mulieri amissum celerius reddidit visum. Noluit enim Sanctus propriam injuriam ulcisci, sed e contra præbuit indulgentiæ fructum. Audivit enim Prophetam dicentem:
Deut. 32. 35. Rom. 12. 21. *Mihi vindictam, ego retribuam, dicit Dominus*. Retinuit quoque Pauli Apostoli sententiam dicentis: *Noli vinci a malo, sed vince in bono malum*. Illa vero statim ut vidit, magnas Deo gratias agens, ad pedes sancti pueri prostrata cecidit, & sindonem qua induebatur super paullo ante derisum expandit locum; & puerum quem ante illuserat, simul cum loco magnis cœpit honoribus venerari. Sicque gestum est, ut protervitas mulieris ut dignum erat ab omnibus illuderetur, & S. Trudonis devotio a cunctis laudaretur.

III. Crescebat autem in B. Trudonis pectore simul cum sancti corporis robore animi sobrietas, morum constantia, stabilitas mentis, omniumque sanctarum copia virtutum. Contigit autem ut labentibus secundum humanam consuetudinem annis sanctus puer ad adolescentiæ pertingeret florem. Veniebant itaque ad eum, ut erat nobilissima stirpe procreatus, inclyti quique juvenes coætanei ejus, hortabanturque eum immo postulabant, ut una cum illis, ut mos est Regiis pueris, venandi exerceret ritum. Ille vero mentis intentionem unanimiter

miter in cœlestis patriæ amore roborans, illorum ſuggeſtioni animum minime ſubdebat, & cum illis ad tale ſtudium non iturum profeſſus eſt. Cum igitur hoc ſæpius ageretur, & beati pueri mentem nullis ſæcularium vanitatum ſordibus humana ſuggeſtio contaminare potuiſſet; cœperunt præfati juvenes deſpicere eum, & quaſi degenerem æſtimare. Beatus vero Trudo velut lenis Jacob habitabat in tabernaculis, pietatiſque obſequia parentibus ſolletti cura & magna ſollicitudine adhibebat, ſeſeque cotidie inter laicales habitus & ſæcularis vitæ tumultus in ſanctæ religionis cultu & mandatorum Domini obſervatione ſummopere exercebat: itaut forinſecus ob parentum pietatis obſervantiam laicus appareret, intrinſecus vero coram Domino ob nimiam abſtinentiam & magnæ religionis cultum Monachus exſiſteret. Itaque geſtum eſt ut in uno eodemque corpore geminam in Domino duceret vitam. Audivit enim per Moyſem Dominum dicentem: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*; meminitque verbum Domini dicentis: *Niſi quis reliquerit patrem aut matrem* &c *propter nomen meum, non poteſt ille meus eſſe diſcipulus*. His itaque duobus præceptis ſanctus vir coartatus, & pietatis miniſterium præbebat parentibus, & igne Divini amoris ſuccenſus abſtinentiæ, & caſtitatis orationiſque & aſſiduum vigiliarum & eleemoſynarum immortali Domino rependebat cultum. Erat autem ſingulare atque unicum ſancti viri deſiderium, omnique vitæ ſuæ tempore hoc poſtulabat a Domino, ut ſacras litteras diſceret, quatinus ſub ſanctæ converſationis habitu poſtmodum ſoli Domino militaret.

CIRCA AN. 698

21. Nov.

Exod. 20. 12.

Luc. 18.

IV. Igitur lapſis ſecundum mortalium ævi ſupputationem celeriter annis, dignatus eſt pius Dominus reſpicere devotionem ſervi ſui, & ſrequentium gemituum & lacrymarum miſertus eſt clementer. Quadam nocte dum ſanctus vir poſt conſuetum vigiliarum orationumque laborem paullulum ſomni propter inſertam humani generis naturam corpori concederet, apparuit ei vir formoſiſſimus miræque pulchritudinis, Angelico vultu, indutus fulgentibus veſtimentis, ſtanſque coram illo dicere cœpit: Orationes tuæ & eleemoſynæ, frater Trudo, quibus magnopere deſudaſti, acceptabiles ſunt apud Deum. Adimplevit itaque Dominus noſter JESUS CHRISTUS votum tuum quod ei voviſti in pueritia tua, conſolabiturque te Creator omnium, & dabit tibi deſiderium cordis tui: Sapientia enim ſua erudiet te, quia illam ab eo poſtulaſti. Docebit ergo te omnia mandata ſua, & præcepta ſua ſcribet in tabulis cordis tui. Tu vero deinceps docebis populum ſuum, & ad dignum Sacerdotale pervenies miniſterium. Quia enim hoc ſolum inceſſanter a Domino deprecatus es, largiri dignatus eſt tibi. Oratio enim Juſti aſſidua multum valet apud Dominum, & preces importunæ & inceſſabiles adſcendunt ad aures ejus. Gaviſus eſt itaque venerabilis Trudo valde, gratiaſque omnipotenti Deo reddidit in corde ſuo, & apud ſe tacitus admirans conferebat verbum Domini: *Petite & dabitur vobis, quærite & invenietis, pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulſanti aperietur*. Addidit quoque jam dictus formoſus vir loqui ad eum: Surge, inquit, & vade ad B. REMACLIUM Tungrenſis urbis Pontificem: ipſe enim eſt haud longe hinc in villa quæ nuncupatur Septimburias. Illi namque oſtendit Deus omnia quæ te oportet facere, docebitque te vias ſuas. Tu vero fac omnia quæcumque dixerit tibi. Dominus autem tecum erit, & cuſtodiet te in omnibus viis tuis. Surrexit itaque B. Trudo valde diluculo (perterritus enim erat illa maxima viſione) & volens velocius ſciſcitari eventum rei, aſſumpſit ſecum in comitatu duos pueros & ad villam quæ dicitur Septimburias pergere cœpit. Cum autem appropinquaret domui in qua Pontifex eſſe videbatur, admonuit Epiſcopus pueros ſuos dicens: Occurrite velociter viro Dei qui venit viſitare nos, ecce enim appropinquat. Suſcipite igitur eum cum omni diligentia & honore, & adducite ad me. Illi vero pueri cum feſtinatione currentes, obviaverunt ei in ipſo introitu portæ quæ ducebat ad domum Epiſcopi, cognoveruntque quod de illo dixiſſet Pontifex, & ſtatim ſuſceperunt eum cum ſumma veneratione.

Matth. 7.

CIRCA AN. 698 23. Nov. Adductus est itaque B. Trudo in præsentiam Pontificis: iotuitus autem eum benignissimus Remaclius, ilico surrexit & occurrit ei in medio pavimenti domus suæ. Piissimus vero famulus Dei Trudo nisus est prostrare se ad pedes ejus. Pontifex autem cum summa festinatione suscepit eum, & deosculans amplexus est illum, & cœpit pro nimia exsultatione flere super collum ipsius. Cumque diutissime hoc ageret, & uterque vultum largifluis rivis lacrymarum ob desiderium supernæ patriæ ubertim madidasset, sanctus Pontifex fari cœpit: Benedictus es, inquit, Domine Rex omnipotens, consolator omnium sperantium in te. Sit tibi Domine JESU-CHRISTE laus & jubilatio per infinita sæcula sæculorum, qui dignatus es hodie nos visitare per adventum servi tui. Hoc ait, conversusque ad beatissimum Trudonem ait: Benedictus esto, Fili mi, Deo altissimo, ipseque Deus qui direxit iter tuum ad nos, custodiat deinceps gressus tuos in semitis mandatorum illius, detque tibi propitius desiderium animæ tuæ, & tribuat tibi benignus petitionem cordis tui. His rite dictis sedit Pontifex, statuitque B. Trudonem ad dexteram suam, immensoque gaudio repletus ait: Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.

V. (margin at "tifex")

VI. At postquam hæc sanctæ salutationis verba cessaverunt & simul sancti Patres confederunt, cœpit beatus Pontifex loqui ad virum Dei & ait: Notum tibi sit, Fili mi, quia ex hac hora lege inviolabili filius meus eris, & ego locum patris tui perenniter spirituali jure renebo. Ut autem hoc audivit vir Dei, inclinavit se humiliter, gratias Deo referens, & voluit osculari genua Pontificis. At ille levavit eum, & sibi pulcherrimæ libavit oscula pacis. His rite peractis addidit venerandæ memoriæ Remaclius loqui ad pium Trudonem: Non possum tibi, inquit, Fili carissime, celare vias tuas. Nam Dominus mihi dignatus est ostendere omne quod te oportet facere. Inclina igitur aures tuas ad admonitionem patris tui: verbum enim Domini factum est ad me, ut ostendam tibi viam salutis tuæ. Perge ergo, Fili mi, feliciter ad CHLODULFUM Mettensis urbis Pontificem, omnemque possessionem tuam & cuncta quæ habere visus es in his partibus, per manus ipsius trade S. Stephano Protomartyri Christi, facque illum heredem tuæ terrenæ possessionis, ut ipsius suffragantibus meritis cohereditarius ejus sis in gaudio regni cœlestis. Revelatum est enim mihi a Domino, quia vovens vovisti votum in pueritia tua, ut si forte concedisset * Dominus maturæ ætatis spatium, Ecclesiam sibi in tua hereditate ædificaturus esses, ac ab illo tempore unicum desiderium tuum fuit ut sacras litteras didicisses. Suscepit igitur Christus votum benevolentiæ tuæ tradetque tibi desiderium cordis tui: tantum fac sicut præcipio tibi, ut perveniens ad Mettense opidum postquam S. Stephano tuam tradideris hereditatem, postules a præfato Pontifice ejusdem urbis, ut studio sacrorum apicum erudiat te: dabitque tibi Dominus gratiam in conspectu omnium videntium te. His & aliis plurimis sanctæ exhortationis verbis suis vir Dei admonitus est a S. Remaclio, hisque expletis sanctus Pontifex benedicens eum dimisit in pace.

* concessisset

VII. Postquam autem egressus est B. Trudo a conspectu Pontificis, cœperunt pueri adstantes eidem Episcopo superbiæ livore perculsi sancti viri habitum insipientibus verbis illudere dicentes: Quid putas qualem virum honoravit hodie dominus noster? Nonne pauper est qui tam despectis vestimentis indutus erat? cur ergo talem virum dominus noster juxta sedere præcepit? Audiens autem venerabilis Pontifex illos hæc apud se conferentes, intellexit quod de beato Trudone hæc dicerent: & increpans eos cum gravissimo opprobrio ait: Væ vobis, inquit, stulti & insipientes corde, qui personam hominum ex vestimentorum qualitate judicatis. Deus qui scrutator est cogitationum & inspector est cordium, quique interioris hominis pulchritudinem & ornatum quærit, & non exterioris, scit quia dives est vir iste qui visitavit nos, immortalibusque divitiis valde locuples. Dominus autem cum illo est, & ipse dignatus est hodie per illum nos visitare. Vos autem ob vestimentorum ipsius qualitatem eum judicare putatis; ipse vero coram Deo melior nostri est, & meruit hodie vocem Domini audire consolantem se, & pollicentem sibi adimplere omne desiderium cordis sui.

sui. Nolite despicere talem patronum : deprecamini potius Dominum omnipotentem, ut per merita illius de his otiosis verbis tribuat vobis veræ indulgentiæ fructum. Zelatus est namque Dominus erga servos suos, & vindex est injuriarum omnium Sanctorum illius. Hic enim vir beatitudinem evangelicam felici jure adeptus est, de qua Dominus ait : *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum cælorum*. Hic namque vir in hoc mundo dives esse potuit : at ille fallaces ac temporales divitias pro æternis & quæ fine carent divitiis vendidit, & in hac vita despectus esse ab hominibus non erubescit, ut in æterna patria coram immortali retributore decorus appareat. Tunc illi pueri simul prostraverunt se ad pedes Episcopi veniam ab eo postulantes. At ipse : Surgite, inquit, propitius sit vobis Deus : cavete autem ne ultra hujuscemodi crimen incurratis.

CIRCA AN. 698

23. Nov.

Matth. 5.

VIII. Beatissimus ergo Trudo reversus est in domum suam, & præparavit cuncta quæ necessaria illi erant in itinere, dimissisque omnibus quæ possidebat, felici gressu prosperoque cursu Mettensem urbem petiit, exemplum Patriarchæ Abrahæ gerens, qui jubente Domino exiit de terra sua & de cognatione & de domo patris sui. Intravit autem B. Trudo Dei famulus Mettense opidum, venitque ad gloriosam Ecclesiam S. Stephani primi Martyris, in qua summa ut dignum est reverentia pretiosissimus sanguis illius custoditur, quæ etiam Wandalorum tempore, defendente Divina gratia & meritis sancti Martyris, in medio urbis incendio sola illæsa permansit. Quam cum ingressus esset venerabilis Trudo, cum maxima humilitate prostravit se coram altari, devotissimasque omnipotenti Domino cum affluenti lacrymarum effusione fudit preces, invocavitque etiam suffragium beatissimi Stephani Martyris, ut orationes ipsius coram majestate Altissimi prævalerent, seque cum omnibus quæ possederat Deo & eodem Martyri Christi feliciter obtulit, hostiam videlicet (ut Paulus ait) vivam, Deo placentem. Dum autem vir Dei in illa sancta oratione diutissime perseveraret, custos Ecclesiæ diligentissime eum ituitus est. Vidit enim in eo sanctæ devotionis spiritum, & apud se tacitus admirabatur, cupiebatque sciscitari unde talis vir cum tanto fervore divini amoris exsisteret. Tandem ergo erigens se B. Trudo ab oratione, madidum lacrymis extergere vultum cœpit. Accessit autem ad eum custos præfatus Ecclesiæ cum humilitate, & ait : Ubi tuæ nativitatis sumpsisti exordium, frater, aut unde itineris tui ut huc venisses exstitit inceptio? Ad quem vir Dei pudicitiæ & humilitatis spiritu repletus respondens ait : In Hasbaniæ partibus meæ exiguæ nativitatis locus agnoscitur, indeque necessariæ causæ eventu cogente has vestras tentavi adire metas. Obsecro itaque charitatem tuam, frater, ut beato CHLODULFO Episcopo meæ parvitatis adventum innotescere studeas. Postulans ab eo, ut suæ sanctitatis obtutibus præsentari merear, ut sibi mearum necessitatum causas ostendere valeam. Ille igitur custos cum summa festinatione nuntiavit Episcopo, quod talis vir de Hasbaniæ partibus advenisset, & sanctitatis illius colloquium postulasset. Adquievit autem B. Pontifex precibus illius, atque statim præcepit ut eadem hora ipsius præsentaretur obtutibus.

NOTA

Rom. 12. 1.

IX. Adductus est igitur famulus Domini Trudo in conspectum Pontificis, statimque ut appropinquavit Episcopo, adoravit eum pronus in terram. Sanctus vero Chlodulfus festinanter elevavit eum, benedicensque illi ait : Propitius sit tibi, fili mi, Deus altissimus, ipseque tribuat tibi petitiones cordis tui. Intuitus autem eum diutius Episcopus, & videns in faciem ejus radium Spiritus-sancti admirabatur pulchritudinem illius. Erat enim, ut superius diximus, venerabilis Trudo miræ pulchritudinis donis ornatus, sapiens verbis, moribus maturus, corpore castus, ingenio valens, consilio firmus, sobrietate vigil, alloquio dulcis, pietate modestus, sapientia præditus, charitate repletus, veritate imbutus, religione laudabilis, mente docibilis, vultu amabilis, prudentia affabilis, orationi deditus, largitate clarus, humilitate decorus, obedientia non tardus, fide instructus, fraternitatis amore præcipuus, cunctis virtutibus adornatus, sancti quoque Spiritus gratia coruscabat in facie ipsius, ut Salomon ait : *Sapientia hominis lucet in vultu ejus*. Sapientiam autem veram nemo habet nisi per Spiritum-

Eccles. 8. 1.

CIRCA AN. 698 23. Nov. ſanctum qui dividit ſingulis prout vult. Tum demum prædictus Pontifex virum Dei his verbis interrogare cœpit: Quænam, inquit, fili cariſſime, cauſa exſtitit, ut de remotis partibus nos viſitaſſes? Num proſpera cuncta in itinere acciderunt? Cui ille: Proſpera, ait, omnia: S. Stephani fultus ſuffragiis & Sanctiratis veſtræ orationibus adjutus, nullus contrarietatis evenit occurſus. Cauſa autem paupertatis meæ vos viſitandi hæc eſt: admonitus namque ſum a Sancto viro Coepiſcopo videlicet veſtro Remaclio Tungrenſis urbis Antiſtite, ut beatiſſimi Stephani limina quæ in hac urbe magnis virtutibus florent appetiſſem, & idem primi Martyris pro æternæ vitæ conſortio cuncta quæ poſſidere viſus ſum in Haſbaniæ partibus tradidiſſem. Quamobrem devotiſſimo mentis affectu omnem poſſeſſionem meam, hereditatem ſcilicet parentum meorum quidquid *a* habeo in Haſbaniæ pago in loco qui dicitur Sarchinnio ſuper fluvio Cyſindria, a præſentis atticulo diei S. Stephano Rectoribuſque hujus ſanctæ Eccleſiæ incommutabili traditione condono. Confirmavit igitur vir Dei cunctam hereditatem ſuam in poſſeſſionem S. Stephano Pontificibuſque Mettenſis Eccleſiæ perpetua traditione ſub chartarum deſcriptione ſubnixa. His autem rite peractis, addidit B. Trudo loqui ad venerabilem Chlodulfum: Obſecro, inquit, piiſſime Pater, dum hoc meæ parvitatis munuſculum ſuſcipere non renuiſtis, nunc etiam preces meas exaudire dignemini. Oro enim ut ſanctarum litterarum ſtudio me erudire jubeatis. Hoc namque præceptum ſuſcepi a B. Remaclio, ut poſtquam poſſeſſionem meam S. Stephano tradidiſſem, tunc a Beatitudine veſtra ſacrorum apicum diſciplinam poſtulaſſem. Hoc autem audiens prædictus Epiſcopus, gavisus eſt valde: & petitionem viri Dei pio ſermone ſecutus eſt. Feliciter inquit, o fili mi, Deus omnipotens illuminator ſit ſenſus tui, & S. Stephanus propitius auxiliator tui exſiſtat. Et ſuſcipiens eum Pontifex oſculatus eſt illum. Tradidit itaque eum Epiſcopus in manum præfati cuſtodis Eccleſiæ, & omnino ei præcepit, ut eum eum magna diligentia docuiſſet. At ille cum gaudio ſuſcipiens illum, cum ſummo ſtudio erudire cœpit. Dedit autem Dominus ſancto Trudoni gratiam & capacem ſenſum ad omnia obtinenda quæ diſcere debuerat.

Reverendiſſimus igitur Trudo cœpit in ſanctarum litterarum ſtudio magnopere deſudare, hoc ſingulari certamine exercere, hoc toto cordis deſiderio ambire, nihil præter hoc in mundi circulo diligere. In jejuniorum parſimoniis ſe quotidie macerans, in vigiliarum cuſtodiis viriliter pernoctans, ineffabili fervore ſuccenſus, inceſſabiliter Dominum deprecabatur, ut ſe ſapientiæ ſuæ fluentis irrigare dignaretur. Invidit autem humani generis hoſtis cernens devotionem viri Dei & ingemens, more ſolito niſus eſt nocere illi.

X. Sed dum interiorum virtutum ædificationi qua vir Dei munitus fuerat nihil damni inferre potuiſſet, cœpit exterius more expugnatorum urbium nequitiæ ſuæ machinas adhibere. Inſtigavit etenim adverſus militem Chriſti illum diſpenſatorem, qui cotidiani alimonii ſumptus ſibi adminiſtrare debuerat. Ille namque eum gravibus verborum opprobriis quidquid ei cenſitum erat donare conſueverat: ſed vir Dei patientiæ armis inexpugnabiliter munitus, in ſuæ rectitudinis ſtatu perſeverans, his nefandis verborum objectionibus aurem cordis minime adhibebat. Quadam autem die dum in hujuſmodi conſuetudine inſtigante humani generis hoſte jam dictus diſpenſator perſeveranter inſiſteret, & beatiſſimus Trudo præſente viro Dei in ſua ſimplicitate permaneret, ille diſpenſator eum magna illuſione adſtantibus ſibi ait: Quid ſibi vult hic de Hasbaniæ partibus huc advenire, ut otioſus hic comederet panem? numquid in patria ſua defuit ei panis? At illi homines qui aderant, increpabant eum dicentes: Quieſce, frater, nihil eſt quod loqueris. Nam hic juvenis ob litterarum ſtudium huc advenit, non panis coactus inopia: jamque Pſalmos diſcere cœpit. At ille nefan-

a Rodulfus Abbas in Litteris ad Vvaleramum Ducem apud Miræum in Cod. Donat. cap. 53. relatis, *Tanta, inquit, & tot fuerunt prædia quæ B. protomartyri Stephano tradidit S. Trudo, ut exceptis his quæ dominus Mettenſis Epiſcopus ad dominicalia ſua tenet, & milites ejus multi in beneficiis habent, & exceptis quæ Eccleſia noſtra adhuc poſſidet aut perdidit,* (*nam inter cetera* Brugen *in* F*landria alodium* S. *Trudonis fuit, ubi & congregationem* 20. *Monachorum habuit*) *exceptis his inquam & aliis multis, tot & tanta fuerunt, ut vos habeatis inde in feodo pro advocatia mille & centum manſos &c.*

nefandus dispensator cum ingenti insultatione horribilique cachinno complosis manibus irridens ait : Opto, inquit, ut quando hic Psalmos per ordinem cantare potuerit, tunc mihi dentes dolere inchoent. Suffragante vero divina gratia quæ non dereliquit sperantes in se, annali circulo revoluto famulus Domini Trudo Psalterium per ordinem quo dispositum est cantare prævaluit. Recordatus est igitur Dominus opprobrii servi sui, sæpeque dictum dispensatorem, ut sibi ipse accidere optaverat, immanissimo dentium dolore percussum nimia vexatione acriter vexabat. Itaque illum ex sui oris judicio ingens dolor cœpit, ita ut pro intolerabili pena non dentium videretur habere passionem, sed nequissimum demonium. In his autem ineffabilibus incendiis diu detentus, in eisdem quoque ad extremum vitam finivit. Justus enim Dominus secundum pestiferum judicium oris sui damnavit eum. Illi autem homines quibus illi causa nota fuerat, cœperunt virum Dei venerari, & protervitatem dispensatoris illius irridere : atque ita gestum est, ut hoc factum minime sancto Episcopo latere. Qui etiam sanctitatem B. Trudonis cognoscens, cœpit eum summa cum reverentia venerari, & ut filium dilectissimum inspirante Divina gratia amplectere * & amare.

CIRCA AN. 698 21. Nov.

Dum vindicem habet.

* amplecti

XI. Crescebat autem cotidie venerabili Trudoni cum religione sapientia, cum humilitate modestia, cum pietate clementia, cum benignitate misericordia, cum charitate justitia, cum fraternitate concordia, cum sobrietate industria, cum taciturnitate prudentia, cum sanctitate scientia, cum castitate continentia, cum largitate abstinentia, cum fidelitate patientia, cum hilaritate obedientia. Omnibus quoque virtutibus quibus Sanctorum vita clarescit ita præditus fuit, ut a cunctis Mettensis urbis habitantibus maximo honore veneraretur, & apud Pontificem summæ venerationis obtineret locum. Dum vero sanctarum Scripturarum vir Dei abundanter præceptis imbutus fuisset, deposito laicali habitu ex consilio jamdicti Pontificis comam suam in S. Stephani Protomartyris Ecclesia vovens se soli Domino serviturum totondit. Fideliter jamque Deo deserviens in eadem Ecclesia sub venerabilis Chlodulphi regimine, per Ecclesiasticos gradus feliciter pergens, usque ad Sacerdotalem dignitatem vitæ merita perduxit. Meruit autem venerabilis Trudo divina misericordia opitulante tantam gratiam in conspectu Pontificis obtinere, ut carissimi filii locum apud eum habere videretur.

XII. Transactis igitur plurimis annis, cum jam vir Dei repletus esset Divina scientia, maturusque tam ætate quam moribus exsisteret, perfectusque miles ad sustinenda, immo vincenda omnia nequissima tela inimici excrevisset; illum sæpedictus Pontifex ad partes Hasbaniæ ob utilitatem beatissimi Stephani seu ob profectum cunctorum habitantium Hasbaniam felici jure destinavit, proficiscentemque ut pius pater ita admonuit dicens : Perge, o fili mi, & patrios jam visita fines : oporter enim te populum non parvum Deo & S. Stephano adquirere, perfectamque plebem Domino serviturum in tua hereditate parare. Nec tibi molestum videatur, carissime, quod hinc te proficisci jubeam : necesse est enim ut tuis exigentibus meritis plurimi religiosi viri in tua hereditate quam S. Stephano tradidisti Deo deserviant. Consensit autem B. Trudo pii Patris admonitionibus, lacrymansque ab eo benedictionem petiit. At Pontifex apprehenso capite ejus benedixit eum dicens : Perge, fili mi, & Deus sit in comitatu tuo, nec te deserat in omnibus viis tuis, conservetque te feliciter in vita præsenti, & perducat te in regnum gloriæ suæ, ubi læti percipere mereamur cum omnibus Sanctis præmia vitæ perpetuæ, præstante Domino nostro Jesu-Christo, qui cum Patre & Spiritu-sancto vivit & regnat per infinita sæcula sæculorum. Et cum lachrymis osculatus est eum, & sub hac benedictione dimisit.

XIII. Proficiscente autem venerabili Trudone a Mettensium urbe, flebant cuncti qui eum cognoscebant, & pro discessu tanti Patris clamabant dicentes : O quam felix patria ad quam Pater properas, & beatus populus inter quem habitabis. Heu ! cur servos tuos derelinquis & Fratres tuos deseris ? At ille lacrymans, pietate commotus illis respondens ait : Avete, carissimi Fratres, Deus-

CIRCA AN. 698 13. Nov. que consolator omnium propitietur vestri. En me oportet fines visitare paternos : orate ergo pro me ut cum vestra benedictione proficiscar. Benedixerunt autem eum unanimiter omnes Domino commendantes, & sic illum in pace dimiserunt. Profectus igitur inde vir Dei, comitante Divina gratia ad Tungrensem urbem usque pervenit, in qua suum spiritualem Patrem Remaclium Episcopum reperit : qui cum cognovisset adventum venerabilis Patris, gavisus est valde, & honorifice suscepit illum. Cum autem percunctasset * omnia quæ erga eum Dominus egisset, qualiterve in Divinis legibus eruditus exsisteret, magnas Deo gratias referens his verbis laudes Domino depromens ait : Laus sit tibi, Domine Deus, Pater cœli & terræ, quod adimplere dignatus es verbum quod mihi exiguo servo tuo revelasti, & quia incolumem reduxisti ornatum præceptis tuis carissimum hunc filium meum Trudonem. Concessit autem illi Episcopus verbum Domini in cuncta parrochia sua prædicare, & Missas in omnibus Ecclesiis celebrare : insuper & licentiam illi dedit, ut sicut in pueritia sua Deo voverat, Ecclesiam in sua hereditate ædificaret. Magnas autem gratias vir Dei retulit Episcopo : suaque benedictione suscepta viam, quæ ducebat ad domum patris sui felici cursu prosperoque gressu carpere cœpit.

* percunctatus esset

XIV. Venerabilis igitur Trudo dum in ipsius itineris calle consisteret, ad cujusdam fidelis viri domum vesperascente jam die declinavit. At ille vir cernens in eo spiritum sapientiæ & sanctæ Religionis habitum recognoscens, cum summa reverentia suscepit eum. Cum autem refecti essent & hora jam requiescendi spatium postulasset, vir Dei ab hospite suo petiit, ut in pomerio suo sibi ad requiescendum locus præpararetur : erat enim æstivum tempus. Consensit autem hospes viri Dei petitionibus, & illi ad dormiendum in pomerio honorifice paravit locum. Dum autem Dominus omnium ostendere voluisset qualem virum hospitio suscepissent, uxor ejusdem fidelis viri intempesto noctis silentio a somno expergefacta surrexit, apertoque ostio domus suæ in pomerium respexit, & ecce illi magnæ admirationis apparuit signum. Nam dum respexisset locum in quo venerabilis Pater jacebat, apparuerunt ei duo luminaria miri splendoris, quorum unum nimio fulgore coruscabat ad pedes illius, & aliud ad caput. Conterrita autem mulier cum festinatione reversa est ad virum suum, nuntiavitque ei mirabilem illam visionem. Ille vero statim surrexit, perrexeruntque simul ut viderent si adhuc illa luminaria arderent. Egressi vero illud admirabile lumen perseverantius coruscare viderunt. Non erat autem ipsius luminis candor sicut præsentium luminariorum, quibus ad effugandas nocturnas tenebras fungimur; sed in modum clarissimi radii Solis resplendens, itaut æstimarent quod per illum totus refulsisset. Ambo igitur nimio stupore perculsi, non ausi sunt ei propius accedere, sed cum magna admiratione gratias omnipotenti Deo retulerunt, quod talem virum in hospitio suscipere meruerunt. Cum autem gallicinii tempus afforet, venerabilis Pater more solito a somno surrexit, ultimam noctis partem in psalmodiis & orationibus ad lucem usque perduxit. Facta autem mane hospitibus suis gratias referens, voluit cœpti itineris perficere cursum. Surgentes vero hospites illius prostraverunt se ad pedes illius, postulantes ab eo, ut saltem illie unius diei spatium præsentis sanctitatis ipsius meruissent habere consortium. Adquievit vir Dei petitioni eorum, eosque toto illo die cœlestibus monitis salutisque æternæ remediis instanter erudivit. Petivit quoque ab illo isdem vir fidelis, ut filium suum sacro lavacri fonte baptizaret. Ille vero petitionibus ejus libenter obtemperans, statim baptizavit illum, & a sacro fonte suscepit, in utroque *a* pater illi spiritualis effectus. Læti autem pariter illum diem in præceptis Divinis usque ad vesperum perduxerunt. Peracto autem noctis spatio valde mane venerabilis vir Dei hospitibus suis valedicens, per viam suam pergere cœpit. Recedente autem viro Dei prædictus hospes illius surrexit, Oratoriumque in loco quo vene-

a Ergo antiquitus minister Baptismi gerebat etiam aliquando Patrini personam.

venerandus Pater requieverat ob memoriam admirandæ visionis construxit, totamque villam ex nomine sancti Patris Trudonecas appellavit, quo etiam vocabulo usque in præsentem diem ab omnibus nuncupatur. CIRCA AN. 698 23. Nov.

XV. Pervenit igitur beatissimus Trudo ad domum suam & hereditatem parentum suorum, quam olim lege inviolabili sub chartarum descriptione Deo & S. Stephano tradiderat. Quis autem enarrare poterit, quanto gaudio quantove honore cognati & vicini illius eum susceperint, & quanta lætitia omnes illic habitantes obtinuerit, immensas omnipotenti Domino gratias agentes, qui S. Trudonem illis incolumem retransmittere dignatus est? Igitur venerabilis Trudo memor verbi sui & voti quod Deo in sua pueritia voverat, Ecclesiam in sua hereditate construxit in honore B. Quintini Martyris & S. Remigii Confessoris, in loco qui vocatur Sarchinnio sito super fluvio Cysindria, ibique suffragante Domino magnam utilitatem animarum tam sanctæ exhortationis studio quam religiosissimæ vitæ exemplo operabatur. Instanter autem populum monitis cœlestibus erudiebat, nudis vestimenta præbebat, humiles diligebat, superbos castigabat, errantes corrigebat, infirmos visitabat, divitibus largitatem docebat. Innumerabiles itaque viri per doctrinam illius compuncti & ab erroris via conversi, sanctum Patrem sequentes soli Domino servierunt. Plurimos autem discipulos venerabilis Pater nutriebat in eodem loco, inditos * quoque pueros Divina sapientia eruditos mundi hujus caducos & temporales honores despicere docebat. Itaque factum est, ut multi nobiliorum hominum filii, istius sæculi prospera despicientes, comamque suam deponentes, cum invicto milite Christi soli Domino deservirent. Meritis igitur beati Patris exigentibus plurimi ad Dominum conversi sunt: & qui se solum in primis Christo serviturum obtulit, postmodum cum multis Domino servire promeruit; & cujus vitæ meritum in pueritia paucis innotuit, in perfecta jam ætate exemplum vitale plurimis exstitit: sicque omnipotentis Dei gratia in eo refulsit, ut a cunctis habitantibus Hasbaniam honore paterno veneraretur: acciditque ut is qui castitatis pudore refrenatus carnalem sobolem habere contempserat, innumerabilem in Christo progeniem possideret. Multa autem miraculorum insignia ostendit Dominus illis temporibus per servum suum, quorum ordinem ut gesta sunt succincti opusculi norma comprehendere minime præsumit. Compendiosa namque libelli brevitas postulat, ut pauca ex plurimis comprehendantur, ut intelligere tamen quisque ex his valeat, qualis coram Domino exsistat, qui etiam a me pauca relata signa jubente Domino operari potuerat. Innumerabilia ergo facta ab eo miracula nullus dubitet, sed per hujus opusculi exempla cognoscat in paucis, qualiter Dominus erga servum suum operatus sit in multis. In paucis vero miraculis Patris venerabilis vita ostenditur, ut sagacis lectoris acies ad plurima convertatur.

* f. inclytos

XVI. Primum igitur miraculum his sequentibus ponere visum est, in quo apertissime demonstretur, quo culmine indulgentiæ & humilitatis sancti Patris prædicetur. Quadam enim die dum venerabilis Pater in quadam Ecclesia Missarum sollemnia celebraret, per incuriam puerorum accidit, ut equus quo vir Dei sedere debuerat, furtim auferretur. Expleto autem Missarum officio, egrediente eodem Ecclesia, pueri ejus magna tristitia repleti ei equum suum furto sublatum esse tandem confessi sunt. Ipse vero hoc damnum leviter sufferens, eisque respondens ait: Quiescite, Domini est equus, cujus etiam ego servus sum. Si autem Domino placuerit ut ego possideam eum, restituet illum mihi: sin vero aliter ei videtur, fiat voluntas ejus, nomenque illius sit benedictum in sæcula. Contigit autem post paucos dies, ut ille fur arriperetur ab immanissimo dæmonio, qui etiam clamare absque intermissione cœpit, hoc ei ob equum B. Trudonis quem furtim abstulerat accidisse. Intelligentes autem parentes ipsius, ligatum duxerunt eum ad virum Dei, equumque illius simul offerentes. Cumque beatus Pater eum aspere impieque a dæmonio esse vexatum cerneret, misertus est ejus, factaque oratione imposuit manum super caput illius, & statim ejecit dæmonium, sanatoque latroni ait: Perge in pace, & cave ne hujusmodi

CIRCA AN. 698 13. Nov. culpam ulterius incurrere audeas. Hoc enim exemplo quis intelligere non valeat, quantæ patientiæ & humilitatis vir iste sanctus exstiterit, qui latroni culpam dimittere non destitit, insuper pro sua injuria salutis remedium rependere non negavit?

XVII. Sed neque hoc silendum puto miraculum, cujus usque ad præsentium populorum memoriam clarissimum perdurat indicium. Fuit enim quidam fidelis vir cognatus etiam venerabilis Patris habitans in villa quæ vocatur Amburnia, dives valde opibus & fide robustus. Quadam igitur die venerabilem Trudonem isdem vir invitavit ad domum suam, ut audiret ab eo sermonem salutis: cui vir Dei libenter obediens, ad domum illius perrexit. Suscepit autem eum vir supradictus cum maximo gaudio. Tunc vir sanctus tam illum, quam etiam totam domum ipsius spiritualibus erudivit Domini præceptis. His rite peractis famulus Domini Trudo & cognatus ejus deambulabant in pomerio. Ad quem vir Dei: O, inquit, amice, quam amœus esset locus iste, si aquam in proximo habuisset. Cui ille: Etiam Pater. Tunc venerabilis famulus Domini Trudo eodem loco foramen cum baculo suo cavavit: retracto autem a se baculo eruperunt simul aquæ largissimæ: quæ etiam ob necessitatem villam ipsam habitantium fluunt abundanter usque in hodiernum diem. Cognatus vero viri Dei ob commemorationem hujus miraculi Oratorium ibi in B. Trudonis honore construxit, quod etiam usque in præsens perdurare tempus cognoscitur. Sed & ob venerandi Patris merita, virtutes plurimas in eodem Oratorio Dominus operari dignatus est.

XVIII. Quadam quoque die quidam religiosus vir nomine GOTMUNDUS, cujus etiam filium Dei vir a sacro fonte susceperat, postulavit ab eo ut domum suam visitaret, & sua eam benedictione consecraret. Ille autem piissimus Pater petitionibus ejus libenter obediens, ad domum illius perrexit. Itaque more solito venerabilis Sacerdos verbo sanctæ exhortationis tam præfatum virum quam omnes domum ipsam habitantes affluenter satiavit. Duxerunt igitur pariter in sancta lætitia illius diei spatium. Cum autem adesset tempus ut sanctus vir Monasterium redire debuisset, amicus ejus qui eum invitaverat dixit illi: Unum verrem habeo, Pater, quem tibi devoveram: sed adeo inquietus est, ut nullo modo eum tibi præsentare valeam. Nam relicto porcorum consortio solus ut aper in silvis saltibusque commoratur. Si autem hominem viderit, dumosa & invia silvarum cursu immanissimo petit. Cui venerandus Pater respondit: Si autem eum mihi vovisti, Deus potens est feritatem ipsius in mansuetudinem convertere; & quem tu mihi præsentare minime potuisti, ille cui cunctæ creaturæ deserviunt, mihi facile præsentare poterit: tu vero voti tui ab æterno retributore dignam mercedem suscipere mereberis. Benedicens autem omnes sanctus vir ad Monasterium reversus est, ipsumque verrem reperit ita mansuetum, ut post a Monasterio nullatenus discedere voluisset.

XIX. Inter omnes autem venerabilis Patris sanctæ religionis observantias, hoc quoque studio clarus enituit. Habebat enim in consuetudinem cunctis diebus vitæ suæ, ut solus in obscuro noctis silentio ad vicum qui nuncupatur Falmio pergeret, in quo Ecclesia in honore S. Martini constructa esse dignoscitur, in qua sanctis Psalmorum hymnis Domino decantatis ad propriam remeabat Cellam. Distat vero illa Ecclesia a Sarchinnio, ubi nunc idem Confessor Christi in corpore requiescit, tertio milliario. Altera vero nocte pergebat ad villam quæ Septimburias dicitur, in qua ædificata est Basilica in honore S. Genovefæ Virginis, ubi eodem studio psalmodiis & orationibus Domino decantatis, ad suam revertebatur Ecclesiam: sicque alternatis noctibus hanc aut illam visitare consueverat. Quæ etiam Ecclesia eodem pene spatio a prædicto Sarchinnio viri Dei Cella distare videtur, hoc est milliario (ut diximus) tertio.

XX. Appropinquante autem venerabilis viri dissolutionis tempore, cum sibi jam immortalis retributor laborum suorum præmia vellet retribuere, eumque de hoc ergastulo fragilis vitæ eripere, & æterno gaudio Angelorum sociare; hoc sancto

sancto Patri minime latuit. Vocatis igitur ad se Fratribus, indicavit diem proximum affore, quo debitum carnis solveret, & omnium Judici præsentaturus esset. Contristati autem Fratres cœperunt omnes pro amissione tanti Patris amarissime flere. Beatissimus vero Trudo eos ne illum flerent his verbis compescuit dicens: Quiescite, Filii carissimi, obitumque meum cum gaudio potius quam eum tristitia exspectate. Jam enim appropinquat mihi optata dies, in qua Domino meo præsentari debeam, & de hoc carnali carcere liberatus exsistam. Gaudete ergo mecum & hanc tristitiam deponite, in orationibusque & studio vigilate, cum psalmis & hymnis spiritualibus exitum meum deducite. His dictis cœpit vir Dei admonere Fratres, ut in præceptis Divinis vitam deducerent, caduca & vana hujus vitæ desideria despicerent, & ad amorem semper æternæ patriæ mente tenderent. Longum est autem enarrare, qualiter vir sanctus discipulos suos per totam diem illam spiritualibus præceptis imbuisset, qualiterve eos a terrenis cupiditatibus ad cœlestia desideria transire præcepisset. Cum autem adesset hora qua illa sancta anima a corpore solveretur, venerabilis Pater Fratres admonuit, ut instantius cum ipso orarent. Post paullulum autem elevatis oculis ad cœlum, signum sibi sanctæ Crucis impressit, valedicensque Fratribus ait: Dirige Domine vias famuli tui in conspectu tuo. Hisque eum verbis sancta illa anima carne soluta est. Factus est autem ingens luctus tam Clericorum quam etiam laicorum, mulierumque & infantium. Tulerunt autem discipuli corpus venerabilis Patris feretro imponentes cum canticis & hymnis spiritualibus thuribulisque, & thimiamatibus in Ecclesiam quam ipse ædificaverat in honore S. Quintini Martyris & S. Remigii Confessoris, in qua illi honorificæ locum sepulturæ paraverant. Cum igitur tempus adesset quo pretiosum corpus flentibus cunctis qui aderant sepulturæ traderetur, inenarrabilis suavitatis odor illam Ecclesiam cum densissima nebula replevit, quæ etiam per unius fere horæ spatium perduravit. Erat autem, ut diximus, illa nebula tam densa cum suavissimo odore permixta, ut vix ullus ex eis exsistentibus proximum videre potuerit. Ex hac igitur ineffabili cœlestis odoris fragrantia ostenditur, cujus sanctitatis in vita exstirit, qui post obitum ad ultimum corporis obsequium Divinæ visitationis adesse prometuit.

CIRCA AN. 698

23. Nov.

XXI. Nec hoc silentio prætereundum esse miraculum arbitror, quod in tricesimo die post obitum S. Patris gestum est. Nam quædam nobilis matrona nomine WALDA non longe a Monasterio sancti viri habitabat. Hæc ob reverentiam B. Patris in tricesimo obitus ipsius die ad Ecclesiam in qua pretiosum corpus ejus venerabiliter humatum est, cum cereis & thymiamatibus venit: sed dum ad Basilicam pervenisset, ostia ipsius serata reperit. Illa vero elevata voce cum lacrymis dixit: O sanctissime Pater Trudo quamdiu te in hac vita vivum habere meruimus, semper apertas januas hujus Basilicæ reperimus. Ad cujus vocem statim ultro sic concito aperta est janua Ecclesiæ, ut nullis mortalium viribus tam velociter aperire quisquam valuisset, itaut cuncti patenter cognoscere potuissent, ibi præsentiam S. Patris spiritualiter affuisse; & is qui per substantiam carnis videretur abesse, spirituali virtute præsens videretur adesse. Illa vero religiosa matrona cum magno pavore illam Ecclesiam ingressa est, expletaque oratione cum gaudio ad domum suam reuersa est. Fama autem hujus miraculi longe lateque per totam illam regionem dispersa est.

XXII. PIPPINUS [a] igitur inclytissimus Major-domus, filius ANSIGISI, cum crebrescentem famam de S. Trudonis virtutibus audisset, ut erat religiosissimus Princeps, ad tumulum ipsius orationis causa venit. Qui statim, ut erat prudentissimus, Divinæ ibidem virtutis præsentiam adesse cognoscens, ilico devotissimo mentis affectu tradidit ad tumulum ipsius quidquid habere visus est in villa quæ cognominatur Ochinsala, & in altera villa quæ dicitur *Ham*: indeque (ut credimus)

[a] Is est Pippinus Caroli Martelli pater, Pippini Regis avus, qui anno Christi 714. morte decessit. Hinc collige tempus mortis S. Trudonis, tum etiam ex pontificatu Chlodulfi Mettensis Episcopi, ad quem S. Trudo jam adolescens studiorum causa se recepit. Porro Chlodulfus non ante annum 654. Sedem Mettensem iniit. Trudo ad eum anno circa 660. quindecennis aut forte vicennis accessit: proinde superstes fuit usque ad finem Seculi 7. Nec serius differri potest ejus obitus, ut memoria ejus ante Pippini obitum celebrandæ aliquod tempus relinquatur.

CIRCA AN. 698 23. Nov. dimus) mercedem æternam a Domino suscipere meruit, & perpetuam, ut omnibus patet, benedictionem sua progenies adepta est. Inclytissima quoque conjux ipsius PLECTRUDIS pro æternæ vitæ commercio altare in honorem S. Patris argento & auro fabricari præcepit.

XXIII. Hoc quoque huic narrationi addam miraculum, quod propinquo sancti viri accidit. Fuit namque quidam vir nomine ARIFRIDUS consanguinea lege S. Patri propinquus. Hic ergo admonitus fuerat a beatissimo Patre, ut ob castitatis observantiam numquam duxisset uxorem: at ille post obitum viri Dei hoc verbum postponens uxorem duxit. Sanctissimus vero Trudo illum per nocturnum somnium terribiliter admonuit dicens: Quare præterire præsumpsisti præceptum meum, ut uxorem acciperes? cur non obedisti mandatis meis? Inobedientiam ergo tuam digna ultio prosequetur: tibi enim in æternum soboles non nascetur. Hoc cum diceret, baculum quem manu tenebat elevavit, eumque in dextro femore percussit, atque hoc illi subjunxit: Hoc signum inobedientiæ tuæ omnibus diebus vitæ tuæ portabis. Hinc ille quamdiu vixit, illo femore claudicavit. Salubre autem isdem prædictus Harfridus exigentibus B. Patris meritis cogitans, relicto sæculari servitio ad limina B. Patris proficiscens, comam capitis sui deponens, cunctam hereditatem suam ad sepulcrum S. Trudonis tradidit, ibique in Domini famulatu usque ad vitæ suæ terminum sanctam conversationem perduxit. Sicque factum est, ut is qui per virginitatis victoriam admonitus blande ad cœleste regnum properare contempserat, post transgressionem acrius correptus per pœnitentiæ lamenta ad perennis vitæ solatia perveniret.

XXIV. Sed neque hoc magnæ admirationis signum narrando transiliam. Fuit namque in eisdem Hasbaniæ finibus vir quidam nomine GOTFRIDUS, fidelis moribus & nobilis prosapia. Contigit autem illi, ut oculorum lumine privaretur, sicque per multos annos cæcitatis caliginem patienter sustinuit. Hic cum gloriosam famam longe lateque dispersam de virtutibus & signis non mediocribus S. Patris divulgari audiret, venit ad sacratissima limina sanctæ aulæ, in qua pretiosum beati viri corpus glorifice humatum dignoscitur: ibique devotissimas Christo orationes fudit, aliquantisque diebus ibi commoratus, die noctuque per merita S. Trudonis Dominum invocabat. Quadam igitur die dum Missarum sollemnia in eadem Basilica celebrarentur, etiam prædictus Gotfridus ibidem adsisteret, subito auctore Deo per merita S. Patris illuminati sunt oculi ejus: circumque se circumspiciens, quasi de gravi somno evigilans, cunctosque qui aderant clare videre valuit; sed stupore & verecundia pressus, quod illuminatus esset nulli indicare potuit. Sed expleto Missarum officio cecidit in faciem suam, elevata voce Deo & S. Trudoni magnas gratias referens, eo quod eum de carcere cæcitatis ad lucem perduxisset. Stupefacti autem omnes qui aderant, simul cum illo nomen Domini benedixerunt, qui per merita servi sui cæcum illuminare dignatus est.

XXV. Hoc quoque inter sancti Patris manifestum signum enitens fiat. Quidam enim latro bovem beati viri furto abstulit: quod cum cognovisset servus ejus, investigavit eum usque ad locum in quo absconditus fuerat. Fur vero eum a longe conspiciens, puerum quem secum habebat ad illum transmisit: qui statim ut ad ipsum servum pervenit, evaginato gladio eum celeriter interemit. Venit autem ille latro, simulque corpus ejus apprehendentes, absconderunt sub palude quæ erat in eodem loco: Fratribus autem quis hoc fecerit, per aliquot dies latuit. Erat vero illis temporibus religiosus vir LEOTHARIUS Præpositus in Cœnobio sancti viri, qui cum per humana indicia nihil de hoc facto investigare valuisset, conversus ad Fratres ait: Deprecemur, inquit, Fratres, Dominum cum jejuniis & psalmodiis, ut ipse per merita nostri Patroni nobis revelare dignetur, quis illum servum nostrum occiderit. Igitur non post multos hos dies ille fur arreptus est a nequissimo dæmonio, & ibat incessanter vociferans, hoc illi accidisse ob scelus quod in servum S. Trudonis perpetrasset. Hanc autem dementiam ad dignam sui facinoris mercedem usque perduxit. Nam quadam die dum juxta profundam fossam cœno repletam ambularet, se ultro in eam projecit, volutabatque se in illa

illa quousque emitteret spiritum: ut ibi Divinæ ultionis æquitas appareret, quia CIRCA AN. quod in servo beati viri per iniquitatem patravit, eodem eum ultor spiritus vul- 698 nere interemit. Cum ergo de crudelissima latronis nece retulimus, hoc de pie- 23. Nov. tatis ope qua homicidam reumque morti puetum consolari dignatus est referamus. Nam pater illius pueri qui illum servum interfecit, cum cognovisset quod ille latro tam crudeli morte interemptus esset; ad Ecclesiam S. Trudonis una cum scelesto filio cucurrit. In quam dum introire debuissent, puer quasi validissimis fornacis flammis repercussus clamare cœpit: Uror, uror, inquit, Væ mihi quia validissima incendia me torrent. Hoc cum dixisset, inter manus eorum qui eum tenebant ad terram lapsus est, & velut acutissimo ferro subnervatus, statim contractus corruit. Qui ita debilis effectus est, ut de eodem loco nisi bajularetur, discedere non prævaleret. Pater vero pueri continuis septem diebus in oratione pro delictis filii sui beatum Patrem obsecrans, ut sibi reatum culpæ quam in servum suum commisit pietatis causa indulgeret. Cum autem adesset dies septimus, dum expleta fuissent Missarum sollemnia, puer ante januam Basilicæ incolumis surrexit, magnisque vocibus Deo & S. Trudoni grates condignas rependit. Tum demum adhibita peccati indulgentia flammaque facinoris exstincta puer in Ecclesiam intrare prævaluit, & ante lectum piissimi Patris se prosternens, hujusmodi culpam ultra se nequaquam incurrere promisit. Sicque viribus receptis simul cum patre ad domum suam profectus est. Dignam igitur illic Dominus latroni propter injuriam servi sui ultionem adhibuit. Hic vero quia iste puer patre urgente limina sua petiit, magnæ indulgentiæ largitatem ostendit. Quis ergo ibi quod petierit impetrare dubitet. dum is qui S. Patri reus fuerat, quod petivit obtinere prævaluit?

Inseram quoque huic narrationi aliud quoddam miraculum, quod pene XXVI. omnibus Hasbaniam habitantibus notum est. Fuit namque quidam vir habitans prope Ecclesiam S. Trudonis propter excubiam sacratissimæ aulæ, quem nos vulgo Matricularium * vocamus, cujus boves in obscuro noctis * Marguillier silentio furtim sublati sunt. Qui statim cum fiducia ad sepulcrum B. Trudonis cum lacrymis proruit, sibi pro sua misericordia ut perditos boves restituerent exoravit. Mane igitur facto boves simul cum latrone reperti sunt ad ostium Monasterii. Ille vero fur prævalentibus beatissimi Patris meritis non cognoscebat ubi erat: tota enim illa nocte ambulare non cessavit, æstimabat autem se longe in alio pago fuisse. At illi qui aderant illum latronem comprehenderunt, illique matriculario boves suos restituerunt. Sanctus etenim Pater servum suum contristare noluit, sed subvenit illi celeri adjutorio.

Sed nec hoc silentio prætereo miraculum, quod temporibus venerabilis XXVII. Patris HRODEGANDI Archiepiscopi gestum est. Nam quadam die dum idem venerandus Episcopus in Monasterio S. Trudonis fuisset, quod proprium est ad regendum (ut diximus) Mettensis urbis Episcopis, quidam ex pueris ipsius culpam non modicam commisit. Ille vero commotus jussit eum foras extrahere * ut cæderetur. Tunc ministri traxerunt eum foras, * extrahi sed ipse elapsus est de manibus eorum, & fugit ab eis usque ad altare S. Trudonis. Ministri autem ipsorum domini metu urgente persecuti sunt eum illuc, & conabantur eum avellere vi ab altari. Sed dum hoc agerent, subito nutu Divino illuminati sunt cerei qui erant coram altari. Illi vero ministri obstupuerunt, relictoque puero foras magno timore perterriti fugerunt: hocque miraculum beato Pontifici retulerunt. Tunc religiosissimus summus Sacerdos Hrodegandus cum festinatione ad Ecclesiam perrexit, seque ante sepulcrum beatissimi Patris in oratione prostravit, veniam ab eo postulans: surgensque ab oratione delictum puero statim indulsit.

De thesauro autem ejusdem sanctæ Ecclesiæ quod temporibus piissimi Regis XXVIII. PIPPINI furatum est, qualiter ablatum sit & inventum, breviter exponam. Fuit namque quidam latro nomine Adalbertus, qui habitum peregrini adsumens, ad Monasterium S. Trudonis quasi orationis causa venit. At ille speculabatur qualiter in illam Ecclesiam intrare potuisset. Fratres vero suscipientes eum hospi-

Digitized by Google

CIRCA AN. 698 13. Nov. hospitio, laverunt ei pedes, fecerunteque erga eum, sicut ceteris peregrinis facere consueti sunt. Ille vero alia nocte unam fenestramquam antea conspexerat fregit, & per eam in Ecclesiam intravit, indeque non parvum thesaurum abstulit. Hujus autem facti auctor qui exsisteret diu latuit. Cum igitur adesset tempus quo Dominus propter merita servi sui ut quis illum thesaurum furatus esset manifestare dignatus est; venit quidam peregrinus propinquus illius latronis, qui hujus facti conscius erat, ad Cœnobium S. Trudonis. Erat autem & alius peregrinus cum eo. Cumque appropinquassent illi Basilicæ, dixit ille peregrinus ad alterum: Vides hanc Ecclesiam? Cui ille: Etiam. At ipse: Ego scio, inquit, illum hominem qui illum thesaurum inde abstulit. Manserunt itaque ambo ibi eadem nocte. Mane autem facto exeuntes inde, intraverunt in vicum qui est ante fores Monasterii, in quo etiam rixati inter se fuerunt. Surgensque illius latronis proximus adversus illum peregrinum prævaluit, voluitque percutere illum: ille vero fugit ab eo. Iterum ingressus Monasterium vociferans dixit: Ille peregrinus qui me persequitur, scit quis ille sit qui illum thesaurum de hac Ecclesia furatus sit. Ille vero peregrinus cum contristatus esset, indicavit illum latronem ubi jam in vinculis tenebatur. Judicante ergo clementissimo Rege PIPPINO ille latro suspensus est in patibulo, & ille thesaurus ubicumque inventus est, ad S. Trudonis Ecclesiam restitutus est. Maximam autem partem illius thesauri ille fur in terra recondidit, erroreque deceptus iterum invenire non valuir. Beati vero Trudonis meritis exigentibus pastores in eodem loco ludentes ubi ille thesaurus repositus erat repererunt, totumque ad Basilicam beatissimi Patris Trudonis retulerunt. Sicque mitissimus Pater latroni locum pœnitentiæ concessit: sed negligentem ultio Divina percussit, & thesaurum Ecclesiæ ob reverentiam sancti Patroni Dominus misericorditer restituit.

XXIX. Nuper quoque in eadem Ecclesia, in qua viri venerabilis corpus humatum est, magnæ admirationis miraculum gestum est, quod plurimi, immo omnes qui in ipso Monasterio conversantur *a* se vidisse asserunt. Die namque festivitatis beatissimi Trudonis, dum innumerabilis plebs ad Missarum sollemnia adunata fuisset, quædam mulier quæ ex maxima parte corporis contracta erat, inter eos affuit, quæ etiam multis annis ita debilis exstitit, ut nisi forte ab aliquo bajularetur aut niteretur manibus, de loco se movere minime prævalebat. Hæc dum hora Sacrificii inter illum innumerabilem populum in medio pavimenti jaceret, subito exsilivit, sanaque super pedes suos surrexit; & ambulans laudabat Dominum & sanctum Confessorem, pro cujus meritis dignatus est pius Dominus sibi opem concedere sanitatis. Et omnis plebs ut vidit, glorificabat Deum & beatissimum Trudonem, pro cujus meritis illa contracta mulier receperat sanitatem.

XXX. Simile autem miraculo huic aliud quoque signum per *merita ejusdem* S. Patroni in eadem Ecclesia nuper contigit. Fuit quidam vir habitans in Hasbaniæ finibus nomine Imleof, qui plurimo tempore nescio qua ægritudine efficiente claudus exstiterat. Hic quadam die ad B. Patris sepulcrum orationis causa veniens, prostravit se humiliter coram altare, & devotas omnipotenti Deo fudit preces, invocans etiam suffragium meritorum B. Trudonis. Cumque subito se ab oratione levasset, statim pristinæ sanitati restitutus est. Sicque incolumis incedebat, acsi numquam ullius debilitatis perpessus esset injuriam. Magnas itaque Deo gratias referens, & S. Trudoni pro sanitatis munere laudem dignam rependens, is qui claudus venerat, incolumis ad domum suam reversus est. Hocque signum celebre factum est per totam regionem illam.

XXXI. Cæcus visum recipit. Fuit quoque quidam privatus oculorum lumine in eadem regione, nomine Adalbertus, quem multi ex vicinis loci illius habitantibus noverunt. Hic ergo multis annis patientes in atris cæcitatis tenebris permansit. Ast quadam die ad Ecclesiam Patris, orationis gratia pervenit, seque ante tumulum inquo pretiosum corpus viri Dei humatum est prostravit. Facta autem oratione surrexit, elevatis-

a Hinc apparet, Donatum non fuisse alumnum Monasterii Trudoniani, sed forsitan Diaconum Ecclesiæ Mettensis. Nam licet ipse se Diaconum non dicat, eo tamen nomine a Theodorico appellatur.

vatisque oculis clare videre potuit. Exclamansque magno repletus gaudio CIRCA AN.
dixit adstantibus sibi: Gratias ago Deo & S. Trudoni, quia illuminati sunt 698
oculi mei. Admirati sunt ergo omnes & glorificabant Deum, qui tantam 22. Nov.
gratiam suo largitus est servo, ut per suas orationes visum redderet cæco.
Reversus autem ille vir cum gaudio in domum suam, divulgatum est verbum hoc in universam regionem illam.

Explicit Vita sancti Trudonis Confessoris.

DE VARIIS TRANSLATIONIBUS AC MIRACULIS S. TRUDONIS.

1. ANNO Christi 880. *ut legitur in Ms. Chron. Trudonensi parte 1. lib. 2. cap. 6. teste Henschenio ad diem 20. Febr. in Vita S. Eucherii*, FRANCO Leodiensis Episcopus sanctum pignus pretiosorum corporum TRUDONIS & EUCHERII ab imo *elevavit*, *& in loco eminenti decenter collocavit. Anno sequento 881. (ut cap. 17. traditur) ob Nortmannorum metum*, corpora SS. Trudonis & Eucherii intra subterraneam cryptam seu voltam, quæ retro altare ipsius B. Trudonis ad hoc nuper constructa fuit, supinata & occultata sunt: ubi multis annis latuerunt usque ad tempora Wirici Abbatis, sub quo per Rodulfum Leodiensem Episcopum sollemniter iterato translata fuerunt, *quantumvis* GUNTRAMNUS *Abbas Trudonianus anno 1045. &* LANZO *Abbas anno 1085. corpora sacra perquisierint*, Tu. 7. Spic.
ac effodi tentaverint. Rodulfus Chronici editi auctor, anno 1108. Trudonianus Abbas creatus fecit capellam, quæ super sepulcra SS. Trudonis & Eucherii fere 30. annis computruerat, *uti de ipso testatur in lib. 10.* Anno Domini 1169. *habet Rodulfi continuator cap. 1. & seqq.* WIRICUS Abbas destructa capella quam exusto ante aliquot annos Monasterio super sepulcra SS. Trudonis & Eucherii construxerat, novi operis fundamenta positurus, terram altius fodi præcepit. *Et primo quidem* ad lævam chori partem, ad meridianam videlicet plagam secus ipsum ostii introitum, ossa LIBERTI Martyris * inventa sunt, *demumque aperta volta*, quæ retro altare ipsius capellæ *firmi operis cæmento compacta erat*, *corpora Sanctorum inventa sunt. Eodem anno*, *scilicet* Inc. Dominicæ 1169. imperii Frederici I. anno 16. ordinationis autem Domini Wirici Abbatis anno 14. episcopatus vero Rodulfi Leodiensis Episcopi III. *Rodulfus ipse ab Abbate & Monachis invitatus*, Sanctorum corpora inde elevavit: quæ ad spectandum populo in medio Monasterii prolata, in scrinio auro argentoque insigniter fabricato sunt recondita. *Episcopus* post canonem Missæ sollemni decreto constituit, ut dies Translationis eorum denuo festiva exsultatione ab omnibus locum incolentibus celebris ageretur, *nempe 3. Idus Augusti, quo die in Martyrologio Bened. aliisque nonnullis locum habet.*

* Is fuit Abbas Trudonianus a Nortmannia martyrio affectus, de quo agemus Sæculo 4. Bened.

2. *Quod attinet ad miracula S. Trudonis, legendus Rodulfus Abbas, in Chronici editi lib. 1. ubi hæc verba:* Hujus vitæ (Guntramni Abbatis) ultimis diebus *, domini nostri Tru- * obiit anno 1055.
donis sepulcrum frequentissime cœpit coruscare miraculis, quæ ille studiosissime satagebat NOTA.
occultare. Sagaci enim pectore concipiens quod futurum erat, signa data esse infidelibus non fidelibus, dicebat quod non longe post ipsum nonnulli de nostris experti sunt, qui inter ipsa quoque miracula Deum offendere non timuerunt. *Et paulo post:* Accedebat quoque ad augendam illi divitiarum multitudinem sepulcrum B. Trudonis, frequentissimis quotidie mirabilibusque coruscans miraculis, quæ tanta toto orbe terrarum fama resperserat, ut multitudinem peregrinorum non solum Templi aditus, sed & ipse quoque totus opidi nostri locus ferre minime posset &c. *Hæc patrata Abbate Adelardo, qui Guntramno successit.* STEPELINUS *Monachus Trudonianus litteris mandavit prædicta miracula, quæ si ad nos transmissa fuerint, suo loco vulgabimus.*

VITA

Digitized by Google

CIRCA AN. 610
25. Julii.

VITA S. GLODESINDIS ABBATISSÆ METTENSIS,

Auctore B. JOHANNE Abbate Gorziensi qui Sæculo 10. floruit.

Ex Tomo 1. Bibliothecæ Labbeanæ.

OBSERVATIONES PRÆVIÆ.

Vitæ auctor. * S Glosine * Pag. 5.

1. *Hæc Vita S.* CHLODSSINDIS *seu* GLODESINDIS * *superius omissa, suo loco reponenda* *, *auctorem habet non* BERNARDUM, *sed* JOHANNEM *Abbatem, prout in veteri codice Ms. legit Philippus Labbeus, qui eamdem Vitam, a Surio expolitam ac Bernardo Abbati attributam, genuino stilo restituit Tomo 1. Bibl. Quis vero ille Johannes Abbas? ut quidem veri simile est,* B. JOHANNES Abbas Gorziensis, *qui sæculo 10. floruit, litterarum studiis ati & virtutibus maxime instructus. Certe Johannes Abbas, Vitæ S.* GLODSSINDIS *conditor, vixit Pontificatu Adalberonis Mettensis Episcopi, Gorziensis Monasterii instauratoris, uti ipse in ejusdem Sanctæ Translationis historia quam prædictæ Vitæ subjecit, diserte testatur: quo eodem tempore S. Johannes Abbas Gorziensis clarescebat. Hic auctor aliam præ oculis habuit Glodesindis Vitam, quam a se exornatam fuisse in Præfatione tam Vitæ a seipso editæ, tum historiæ Translationis affirmat.*

Memoria.

2. *S. Glodesindis memoria celebris semper apud Mettenses, in antiquis Martyrologiis (si Mettenses Fastos excipias) desideratur. Sigebertus Monachus in Chron. ad ann. 615. ejus mentionem facit his verbis:* Glodesindis Mettensis claret, quæ sponsum fugiens, velamine capitis misso sibi a Deo per Angelum, se & sua Deo delegavit. *Ejus Monasterium* S. GLOSINAE, *truncato (ut fit) nomine, appellatum, Sanctimonialibus Benedictinis hactenus addictum intra Mettarum urbis mœnia subsistit. Lege S. Waldradæ Elogium ad ann. 620.*

PROLOGUS DOMNI JOHANNIS ABBATIS in Vitam S. GLODESINDIS *Virginis a se editam.*

1. MULTA jam diu prece Sanctitatis vestræ, Sorores in Christo charissimæ, paullo immoderatius me perurgente, ne quid vestro denegarem amori id demum effecit: quia quod petebatis, non modo honestum, verum omnino constabat religiosum, idque me recusare cum indignum, tum etiam sentiebam periculosum. Etsi vires aliquantulum reputabam præponderare negotium, rursus animum subibat, quod charitas quæ non sua, sed quæ proximorum sunt cogit curare, quo difficilioribus ejus causa instatur, eo tum faciliorum successuum novit aditus ministrare. Neque in causa Dei verendum, cum cui res agitur, pro se operanti deesse: tantum fide non infirmari contingat.

Auctoris fides.

Impellitis itaque, ut sacratissimæ Virginis Christi GLODSSINDIS, cui devotis continue adhæseris excubiis, quæ conversationis initia, qui medii actus in finem usque feliciter consummatum exstiterint, quantum ex scriptis quæ ad nostram ætatem qualibuscumque litteris adnotata perdurant, queam advertere, stilo quoquo possibile sit audeam pertentare. Quo tanto tempore tantaque instantia flagitatum, quia indecens videtur obniti, ope ejusdem præstantissimæ Virginis Deo spiritu mundo inhærentis virtutibus, tum vestris pariter fretus orationum subsidiis; etsi non sine quodam rubore, uti qui parcitatem proprii perpendam ingenii, non diu per longa moratus exordia ocius narrationi accedam.

INCIPIT TEXTUS NARRATIONIS.

Glodesindis nobilis.

2. Temporibus CHILDERICI *a* apud historicos celebratissimi Regis Francorum, in Gallia Belgica quæ ex gente postea Franciæ nomen mutavit, Virgo Domini GLODSSINDIS eximia, satis nobili generis stemmate procreata, Patre illustrissimo eodemque Duce clarissimo, cui vocabulum WINTRO *b*, Matre GODILA luce generositatis non dispari, ab ineuntis ætatis ingres-

---

a Legendum *Chilperici*: quamquam Auctor in Hist. Translationis S. Glodesindis, Regis *Childerici nomen tantum sub opinione appositum* fuisse fatetur, deficientibus aliis notis chronologicis.

b Is est QUINTRIO seu WINTRIO Dux Campaniæ, in Fredegarii Scholastici Chron. cap. 14. memoratus, qui rursus cap. 18. *instigante Brunechilde* dicitur *interfectus anno tertio regni Theudeberti*, Childeberti filii, id est anno eræ Christianæ 558.

CIRCA AN. 610 25. Julii.

ingressu multa virintum dote insignis, multisqua exemplo in via castitatis futura, vita & morihus clara anituit. Hæc cnm in domo parentum qnoad puellares annos excederet, integre & suh omni esset educata diligentia: uhi jam tempus qnn se dignis natalihus despondi deberet accessit, juveni cuidam nomine OAOLENO a parantihus ex more sponsa decernitur: Christo vero se uhique protegente, non minus corpore, qnam mente servatur intacta. Et (quam semper mira in electis suis Dei misereutis custodia) cum tempore desponsationis exacto juveois Virginam, ut fit, a parentihus suscepisset, domnm cum grandi frequentia nuptias paraturus deducit. Sed quia sancta Virgo cœlesti sponso jam corpus & animam suam consecraverat, aodem forte prædicto sponso, consilio utique Divioitatis, jussu Regio evocato, palatium juvenis sine mora contendit. Quo cum pervenisset, multis & nefariis ai ingestis sceleribus graviter in enm ragalis est iocensa severitas. Ita arta retrusus custodia, annoque integrn ihi digno squalore confectus, eo exacto eductns judiciali damnatus sententia capitn detruncatur. Sic virginitas saocta, dum toto nisu carnali oblectationi repngnat, cunctam gloriæ temporalis pompam oihili reputat; Domino Chritu quam omnihus lahentium rerum præferehat deliciis pro se decertante, ei uni quem semper optaverat, corde inhæreos & corpore, læta & victrix de totius jam damno corruptionis triumphat.

Obolenum sibi desponsatum amittit.

3. Nec se quoque adversæ potestatis defecere doli. Pater nece sponsi prioris audita puellam venerahilem rursus cngit ad thalamum. Illa quæ jam spnnsum Christum cordis medullis imhiberat, totis nisibus resultare, nec in eam lahem virtuti semel fixum aoimnm inductione qnalihar inelinare. Die interea nuptiarum ex coodicto parentum instanta, beata Virgo præ ejus specie quem oculis mentis incorrnptihilem, immarcessihilem, immortalem coneeperat, hunc pnst paullulum putredinem & filium hominis varmem attendens, patra pie contempto, Dei ac Sanctæ Matris Ecclesiæ confugium petiit. Erat patri soror memorandæ sanctiiatis ROTLINDIS nomine, fama religionis Treveris opinatissima. Ad hanc eam secum ahdncera tentabat, ut saltem ejus suasu animus pnellæ emollitus paternis nnn recusaret ohtemperare consiliis. Sed quid coutra lnmen æternitatis cæca molitur instantia? Sancta virgo patris jussis animo virili obluctans, urham populis, potaotia, iptaque sui antiquiiaie ierra marique memorahilem Mettim seu Mediomairicum maluit expeiendam. Est io eadem urhe Basilica beatissimi proenmartyris Stephani, qnam multis sæpe operatio Divina miraculis illustravit. Hanc ancilla Christi cum jam sihi res prope ad vim spectaret, ingressa, ihi intra altara & Confessinnem, uhi cum ajusdem Martyris sauguine a plurimorum continentur Sanctorum Reliquiæ, se prnfugam cnllneavir. O sæclis omnihus castitatis studium merito effereodum! Quo enim fluxa mortalitas natusa ipsa quamvis pœnaliter vitiata trahente dascendit captiva, hoc puella spiritns vigore se fortiter retinente, quasi immanis præcipitii voraginem exhorrescens, quia alias evadendi aditns sihi obdncitur, fugæ solius capit præsidium. Nec sane in sinn egens * aut qnicumque de tnrha erant qui cogerent. Dnx carte præpotens pater erat, qni & ipsis terrori locnpletihus esset, enmque circnmstipantium cohors minax instahat atqne terrihilis. Sed illa mori paratior qnam florem virginitatis & splendorem gloriosæ amittere integritatis, nec minis concussa, nec hlanditiis mota, tamqnam tutissimo portn manebat interrita. Discant Virgines præsenti exemplo non pulchtum sihi esse maritalihus subjici vinculis, non in possessionum amplitudine, non ln servorum ancillarumque gregihus, non in ornamentorum diversi generis apparatn, non in quorumcumque ohsequentium cuneis delectari, cum hæc omnia variis sibi casihus non fine multo ntique dolore noverint amittenda, nec qnidquam eorum se morte nmnia prorumpenta vel comitari posse, vel seqni: quin potius quæ majus omnibus est species heati pudoris, Deo Angelicisque unice cara agminihns, super omnia hæc infima & mundi caduca oblectamenta sui solius voluptate, sanctoque & immaculato allici desiderio.

Sponsum alterum declinans.

Mettas ad S. Stephani Basilicam consugit.

* mendum

4. Sed nt cœpta sequamur, parentes pnellam fugientem e vestigio insacuti, facto stupentes, iraqua incensi, maxime cum sponsalium administri se conquesti delusos acriori lostimularentur dolora; Ancillam Christi ex sacro confugii loco, si qua arte valerent, conahantur ahstrahere. Fit jugis ante ostium ædis sanctæ pernoctatio, intentaqua die noctuque ohsarvatio, ut qualibet forte sibi facnltate ohlata vi ahdncere properarent. Puella venerahilis spiritu rohnstiori, animoque se obstinato immohilem teneos, ut sacrosancto adhærehat altari, nulla inde ratione vel puncto temporis aliqnatenus quivit avalli, & (mirum dictu!) sex continuis diehus manens in Ecclesia, non modo non egressa, sed & omni prorins ciho abstinet & potu. Vernm qui dat escam omni carni, & replet omna animal henedictiona, famulam suam humanis frustratam, divinis racreat alimentis, eamque precihus assiduis cœlo intentam Angelica dumtaxat probatur pavisse sefectio. Fide interea tam constanti perseverantiæ suæ remunerationem exigente consolationis Divinæ, quæ tamdiu contractam nnbem mœroris ahstergeret, lux repenta grata resplenduit. Instante namqua jam septima die qnæ Dominica erat, ecca vir qnidam vultu Angelico, sequentihns pueris dnobus pnlcharrimis suh omninm conspectu advenit, partemqne altaris qua virgo sacratissima pudorem tuendo celahatur, recta ingressus, vela-

Illic persistens, cœlitus pascitur & velatur.

a Donatus in Vita S. Trudonis supra ad ann. 698. in Ecclesia S. Stephani *pretiosissimum ejus sanguinem custodiri* affirmat. cap. 8.

CIRCA AN. 610 25. Julii. mine in sanctæ specimen Religionis cernentibus cunctis B. Virginis caput obnubit. Nec mora, oculis intuentium, cum his quibus apparuit sublatus, magnitudine facti, stupore & miraculo perculit universos, cum terror ipse eos acsi stolidos & mentis vacuæ sic reddidisset, ut neque proloqui, neque unde, aut qui essent qui venerant, possent ediscere.

Insectatoribus suis dat veniam. 5. Cum vero post discessum tantæ visionis ad se reversi sanctam Virginem eo habitu adstantem perspicerent, facile animadvertentes Angelicam apparuisse præsentiam, totumque id divinitus factum esse quod viderant, nihil quo ultro resisterent erat. Tantum solo strati, vestigiisque Beatæ Virginis submissi, jam omni feritatis tumore supplicem in gestum converso, veniam solam pro illatis exorant injuriis. Non erat apud cor cui spiritus pietatis & Rex præsidebat mansuetudinis, hic labor difficilis indulgendi: ac repente tamquam nullis læsa, omnibus quæque ea exstiterant posthabitis, in integram cum parentibus & ceteris rediit gratiam. Attendant hic Virgines, & castitatis thesauro nihil Deo gratius vel Angelis discant familiarius. Virginitati Christus inter omnia adest discrimina, spiritus cœlestes uti sponsæ Imperatoris sui famuli devotissimi obsequuntur. Hæc sola immaculata Agnum sequitur ubique immaculatum: quantoque ei adhæret vicinius, tanto ad quælibet postulata auditur velocius. Ecce quam præsto huic ancillæ suæ gratia illa inæstimabilis adfuit. Vere prope Dominus omnibus qui obtriverunt cor, & prope timentes eum salutare ipsius. Quo vero putas oro eam tunc in laudem *sui* erupisse Creatoris, aut cujus genere vocis hymnum inæstimabili fudisse cum jubilo, cum oculos lucis illius invisibilis tam placide in se dejectos, & aures illas secretissimas voci suæ tam propere cognovit admotas, tamque facili via preces datas effectui, ut Angelum sanctum sub ipsis mortalium oculis ad se lætificandum & consolandum præpotenti majestate advenisse gauderet? Prophetica nimirum exsultatione, jam sponsa cœlestis effecta, uti poterat ac dicere:

Isa. 61. 10. *Induit me Dominus vestimento salutis & indumento justitiæ circumdedit me.* Itemque voce universalis Ecclesiæ ex utroque sexu collectæ uni capiti suo gratulabunda proclamare:

Ibid. juxta 70. *Sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornavit me ornamento.*

Treveris ab amita informatur. 6. Beata itaque Virgo cum (ut præmissum est) visceribus affluens pietatis cunctos sibi pridem infensos veniæ clementer admisisset, & parentibus deinceps in nullo impatiens placidam se subdidisset; ad prædictam amitam suam ROTHILDAM magnæ probitatis fama celebrem quam in secundo actu de nuptiis, pudori metuens, non contumaci mente refugerat, jam in gratia percepta non minimum gerens fiduciæ, Treviros sponte contendit. Ibi pro modo conversationis tempore non multo exacto, cunctis jam bonorum studiis morum actuumque statu ad normam cœlestis disciplinæ quidquid divinitus & humanitus æquo

Mettas reversa condit Cœnobium. competit & honesto plenissime informata, urbem sibi patrociniis divinis amicam Mettim reperiit. Vitæ ilico artioria ingressum, cui jam dudum sanctus ejus spiritus toto desiderio adspirabat, Ancillarum Christi se cum grege collecto summa vi atque ope nitens arripuit. Est locus infra mœnia urbis ipsius, jure hereditario tunc parentum possessio, religiosiori instituto admodum opportunus. Hunc Sancta Virgo Divinis usibus dono dari sibi expostulans, nec mora paratissima eorum liberalitate adeptum Monasterium puellarum Dei hodieusque insigne pulchro materialiter decore construxit, pulchriori nihilominus virtutum robore nobiliter gubernavit: in quo usque ad centenum numerum Collegium Christo famulantium adunavit, eique omni vigilanter sedulitate institit gloriosa. Quæ hujus dein-

Centum puellis illic adunatis præest. ceps sancti certaminis conversatio fuerit, qui in omni genere spiritalis incrementi ei profectus quotidiano usu accesserit, sub quo disciplinæ rigore & seipsam compresserit, & ceteris superoi dux facta itineris, in se quod sequerentur præstiterit, atque eis *potius*, quam sibi vixerit; fide atque arbitratu sanæ intelligentiæ, quam scriptis æstimo commendandum. Consideranti enim attentius, liquido claret quod B. Virgo visitationem illam in se tam a supernis jocunde effusam præ oculis cordis continue versans, exterioris operis exsecutionem interiori non disparem servabat fervori.

Tricenaria moritur. 7. Postquam idem Monasterium ad numerum sex illorum dierum, quibus præparationis sanctæ integritatis mirabili illo in Ecclesia duraverat jejunio; sex item annos feliciter rexerat, Deo hominibusque grata, vita quoque & signis magnifica; in sanctitatis proposito cursu fideliter consummato, coronam justitiæ perceptura a Domino, Sponsoque diu cupito cœlesti jam socianda in thalamo, immaculata migravit a sæculo a. Totum præterea hujus spatium mortalitatis triginta annorum cursu eam emensam esse confirmant. Nec sane de ætatis quid plenitudine perquirendum, cum quidquid fructuum annosæ senectuti esset ac-

Sap. 4. cessurum, hoc brevi consummata nihil juventus detraxerit. *Sunt* enim juxta Sapientiam, *cani sensus hominis, & ætas senectutis vita immaculata.* Quinpotius magno Dei dono Justi æterna quiete recepti mundo provide subtrahuntur, ne videntes mala quæ fiunt sub sole, aut internis paullulum remorentur deliciis; aut vitiis ipsius mortalitatis, quorum ipse quoque obnoxius est visus, contactu assiduo corrumpantur, attestante hoc eadem Sapientia:

Raptus,

---

a Nempe 8. Kalend. Aug. quo die in Addit. ad Usuardum & in Adonis Martyrologio interpolato ejus memoria celebratur. At quo anno S. Glodesindis obiisse dicenda est? certe annum 610. haud excessisse videtur. Quippe tricenaria obiit. postquam pater eam semel & iterum nuptiis devoverat. Quum secundis sponsalibus nuntium remisit, viginti circiter annos nata erat vivo adhuc patre, quem anno 598. exstinctum fuisse diximus. Porro S. Glodesindis ante S. Arnulfum anno circa 640. mortuum decessit, uti Auctor paullo infra tradit.

Raptas, inquit, *est*, *ne malitia mutaret sensum ejus*, *aut fictio deciperet animam illius*. Funus interea ex consequenti debito honore curatur, & de more a se in eodem Monasterio jam inde ab initio instituto corpus ad Basilicam sanctorum Apostolorum haud longe a mœnibus urbis ad portam Meridiem versus effertur, atque ibi in crypta longe inferius demersa ad latus sinistrum deponitur. Nam hoc idem ipsa vivens ut fieret jusserat: eoquod cœmeterium sanctarum Puellarum ejusdem loci in prædicta Apostolorum Ecclesia tunc temporis haberetur: needum *a* corpus gloriosissimi Confessoris Christi Arnulfi, quem post multa exinde tempora magnis vitæ & virtutum ibi constat enituisse insignibus, eadem Ecclesia augusto (ut nunc cernitur) tumulo suscepisset. Unde huic loco postea tam propter crebra miracula ejus, quam propter nobilitatem generis ejus nomen inditum, nec præterquam beati ipsius Antistitis nomine, ullius alterius Sancti apud vulgum ibi notatur memoria. Mansit venerabile pignus per annos circiter viginti & quinque in eodem loco in pace sepultum, spiritu inter præmia æternitatis omni jam temporis mutabilitate subacta ipsi qui vere solus habet immortalitatem, & lucem habitat inaccessibilem, adhærente, vitaque eo vere immortaliter, quo immutabiliter, cum ipso perfruente, cui immortalitati, invisibili soli Deo honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

CIRCA AN. 610
25. Julii.
Ibid. Sepelitur in Basilica SS. Apostolorum.
Lege Vitam S. Arnulfi ad ann. 645.

M O N I T U M.

De prima Translatione S. Glodesindis agemus Sæculo 4. Bened. ad annum 830. quo secunda ejusdem Translatio facta est.

A P P E N D I X

Ad Sæculum 2. Benedictinum.

EPISTOLA STABULENSIUM MONACHORUM AD SOLLEMNIACENSES.

VEnerabilibus Patribus, Confratribus & amicis in filio Dei prælectis, ARCHAMBAUDO Abbati Sollemniacensi, totique Collegio ejusdem loci; JOHANNES Decanus humilis, totusque Conventus Ecclesiæ Stabulensis salutem, & in abscondito vultus Dei consolationis fonti frequentius confoveri. Innotuit nobis quod vestra devotio summo adspirat desiderio ad aliquas habendum Reliquias de Patrono nostro glorioso videlicet B. REMACLO, aliquando in terris decorato gloria pastorali. Verum quia de corpore ejus ad præsens aliquid consolatorium vestræ Paternitati sincere, sicut desiderii nostri affectus expostulat, transmittere non valemus; ne vestra tamen precatio apud nos frustrari videatur, cum illam summo proponamus studio adimplere, DE BACULO PASTORALI, DE CASULA in qua jacuit tumulatus, & DE SANDALIIS ejus vestræ devotioni transmittimus ista vice: scientes indubitanter quod de corpore memorati Patroni nostri vestræ pietati condecentem transmitteremus portionem, cum de capsa in capsam, quam gloriosam fieri fecimus, transferri contigerit corpus: quod erit in brevi, Domino disponente. Datum Stabulaus, anno Domini 1263. Idibus Junii.

ALIA EPISTOLA AD EOSDEM.

REverendis in Christo Patribus ac dominis suis amantissimis venerabili Patri Domno ARCHAMBAUDO Abbati, totique Conventui Sollemniacensi, Decanus humilis, totumque Collegium Monasterii Stabulensis S. Remacli in Ardenia salutem, & se totos ad amorem intimum fœdere sempiterno. Quamquam locorum intervallum personalem nobis divisionem indixerit, individuæ tamen dilectionis inter nos sinceritas illucescens, ope Dei indivisos per sæcula conservabit. Hinc est, Patres ac Domini Reverendi, quod toto cordis ac mentis affectu veneramur atque adoramus collaudantes Altissimum qui nos & vos mediante nostro Patrono B. REMACLO cum suavi ac firmo vinculo, immo inviolabili mutua charitate firmato, adeo dulciter combinavit, quod nec tribulatio, nec persecutio, seu gladii pavor a charitate, divina bonitate compacta poterit separari, Dei misericordia suffragante. Propterea nos vestris receptis nuntiis, revera Confratribus, videlicet Domnis CLEMENTE vestro Cellerario atque VIVIANO Sacrista vestro simulque vestris litteris, perfusi sumus gaudio indicibili, & prosperitate vestri conventus in illis cognita, jocunditatem & translationem nostris cordibus super aurum & topazium, super odorem lilii & balsami infudistis. Assurgimus itaque vestræ Reverentiæ pro litteris tam affectuosis, plenis charitate melliflua, per Fratres nostros ac vestros prænotatos nobis transmissis, vobis humiliter inclinantes, quorum etiam videlicet Fratrum dictorum conversatione ac morum honestate potuimus & debuimus emendari, per quos etiam vestræ dilectioni transmittimus

a Hic locus aliter apud Labbeum legitur, sed Suriana lectio præferenda visa est.

CIRCA AN. BRACHIUM VENERABILIS PATRIS NOSTRI B. REMACLI, & de Reliquiis undecim millium
610 Virginum; necnon & de Reliquiis Thebæorum Martyrum. Rogantes suppliciter, ut
25. Julii. memoratas Reliquias honore debito cum sollemnitate congrua dignemini honorare. Datum anno Domini 1268. Dominica ante Adscensionem Domini.

anno 1268. *His litteris subjicere juvat litteras societatis inter utrumque Monasterium in hæc verba:*

anno 1234. Anno Dominicæ Incarnationis 1234. Indictione decima tertia; venit Sollemniacum Domnus GUIBALDUS Abbas Cœnobii S. Remacli in Arduenna siti, in loco qui ab incolis vocatur Stabulaus, cum tribus Fratribus Ecclesiæ suæ, ductus amore & desiderio Patriæ & Patroni sui videlicet Remacli, qui utriusque Cœnobii rector fuit, & fundatoris adjutor. Igitur in communi Capitulo, post sermonem quem de charitate ad Fratres devotissime habuit, ab utroque Abbate, Domno videlicet MAURICIO Sollemniacensi, & Domno GUIBALDO Stabulensi renovata, & confirmata est societas atque fraternitas inter Sollemniacense atque Stabulense Cœnobium & communi Fratrum consensu ad memoriam posterorum scripto mandata. Statutum est igitur ut quamvis præfata loca longis terrarum spatiis separentur, sit tamen inter Fratres cor unum, & anima una: præbenda communis, & oratio tam pro vivis quam defunctis. Et si forte alterius Cœnobii Frater ad alterum transierit, non tamquam peregrinus, sed tamquam Ecclesiæ filius in omni conventu, oratione, & præbenda habeatur & tractetur. Sed quia ob itineris longitudinem Fratrum obitus ad utrumque Monasterium pervenire nequit, provisum est ut ab utroque conventu, singulis annis septem plena officia pro defunctis generaliter celebremus; & a singulis Sacerdotibus septem Missæ cantentur: ab iis vero qui... psalmi dicantur, & omnes Ecclesiæ campanæ tam ad vespertinas vigilias, quam ad matutinalem Missam sollemniter compulsentur. Nomina vero defunctorum Fratrum Stabulensis Cœnobii Martyrologio Sollemniacensi conscripta, per singulos dies cum suorum Fratrum anniversariis recitabuntur, eisque debitum plenæ fraternitatis obsequium exsolvemus, Stabulensibus hoc propria stabilitate pro Sollemniacensi congregatione agendum. Quod si Abbatum obitus compertus fuerit, utraque congregatio, sicut proprii Abbatis, exequias ejus & officia celebrabit. Curabunt autem successores, ut sua vice missis nuntiis Ecclesiarum videlicet pro memorata fraternitate novos Fratrum obitus significent. Omnibus igitur Fratribus præsentem constitutionem observantibus pax & salus a Domino. Contra vero negligentes & violatores, nostri Domini & Apostolorum Petri & Pauli offensam, & SS. Eligii, Remacli, atque Tillonis occurrant. Nos vero ad petitionem Domni CLEMENTIS Cellerarii Sollemniacensis præsentem paginam sigillavimus.

anno 1238. Datum anno Domini 1238. Dominica ante Pentecostem.

PRIVILEGIUM B. AMANDI DE LOCO BARRISIACO*.

* De Barrisiaco Monasterio supra pag. 710.

Exscriptum ex MS. cod. Elnonensi & transmissum ab erudito viro D. Landoaldo Kimpensi ejusdem Monasterii Religioso ac Bibliothecario.

CUM præsentium rerum status celeri cursu noscitur dilabi ad ruinam, & tantummodo æternis comperimus sedibus permanere quæ in alimoniam Servorum Dei vel peregrinorum conferimus, hortante nos ac monente Scriptura Divina dicente: Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, qui vos recipiant in æterna tabernacula: Et alibi jubemur condere thesaurum in cœlo, ubi fur non appropiat. Proinde ego AMANDUS miserrimus & peccator, pro remedio animæ meæ vel retributione vitæ æternæ, ea quæ mihi a Deo vel ex munificentia Regum Domni HILDERICI Regis, necnon & præcellsæ Dominæ IMNECHILDIS Reginæ per eorum Præceptionem nobis fuerunt collata: hoc est villam nuncupatam Barrisiaco, in pago Laudunensi sitam, ubi Cœnobium in loco cognominato Favecolas in honore S. Petri & Pauli Apostoli vel reliquorum Dominorum, sub Regula Domni BENEDICTI seu Domni COLUMBANI construere inchoavimus: ubi virum venerabilem ANDREAM Abbatem præfecimus, & ipso loco vel villa superius nominata Barrisiaco cum omni integritate, vel adjacentia ad se pertinentia dedimus ad ædificandum: necnon & locella nuncupata Jucinciniaco, quæ vir illustris FULCOALDUS Dux per suam Epistolam cum jure & soliditate sua nobis pro animæ suæ remedio contulit: seu & mansum qui est infra muros civitatis Laudunensis, quem vir venerabilis CONSINUS* Archidiaconus nobis per chartulam donationis noscitur delegasse. Necnon & vineam in fine Crispiacense cum vinitore nomine Vuilbertone nobis vir illustris CHEDENOALDUS quondam dedit: seu & terram quam antedictus Chedenoaldus, necnon & illustris vir VVLSMARUS super fluvio Sesmersia ad Monasterium ædificandum, primitus dederunt. Hæc omnia superius nominata a die præsente ipsius Abbatis sua ditione ibidem consistente tradidimus atque transfudimus: ita ut ab hac die ipsum Monasterium seu villa sæpe nominata Barrisiacum, cum integritate vel adjacentiis suis seu & locellis superius conscriptis cum omni soliditate eorum, ut superius diximus; idest domibus, ædificiis, curtiferis *, accolis campis, vineis, pratis, pascuis, aquis, aquarum decursibus, vel reliquis quibuscumque beneficiis, habeat, teneat, possideat, suisque successoribus auxiliante Domino in perpetuum possidendum derelinquat. Si quis vero vel qualibet opposita persona (quod fieri non credimus) contra hanc chartulam deliberationis quam ego spontanea voluntate mea fieri rogavi, irrumpere aut attentare voluerit, in primitus iram Divinitatis incurrat, & ab omnibus liminibus Sanctorum excommunicatus appareat. & insuper inferat vobis cum socio * fisco auri libras x, argenti pondera xx, & coactus exsolvat: & nihilominus præsens chartula deliberationis omni tempore firma permaneat. Et ut circa nos chartula firmiorem obtineret vigorem, manus nostræ subscriptione subter eam subscripsimus. Actum Lauduno civitate 18. Kal. Septemb. anno 5. regni Domni nostri gloriosissimi Regis. In Christi nomine ego RADBERTUS Diaconus mea manu hanc chartulam deliberationis rogante Domno Amando & scripsi & subscripsi, notavi diem & tempora. Ego Amandus peccator hanc Epistolam a me factam subscripsi, & eos * qui subscriberent rogo. In Christi nomine ATTOLA ac si peccator Episcopus* subscripsi. Ego PAULUS Presbyter s. BERTUINUS s. VASUINUS Diaconus s. Altecharius Presbyter s. Iminus s. Erimbertus s. Cleoaldus quod manu Domni Amandi conscriptum vidi subscripsi. Dado s. Martinus Diaconus subscripsi.

exstat diploma Childerici apud Miræum in cod. Dipl. lib. 2. cap. 3. & apud Bolland. §. 2. Comment. in Vitam S. Amandi Febr. 6.

* s. alios

* Laudunensis

F I N I S.

INDEX

INDEX HISTORICUS

SECUNDI SÆCULI BENEDICTINI.

Litera (a) *initium paginæ usque ad medium ;* (m) *medium usque ad finem ;* (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

* *Monasteriorum nomina & series habentur sub voce* Monasterium.

* *Topographica vocabula Italicis typis distinguuntur.*

A

Digitized by Google

C

Digitized by Google

D

E

Digitized by Google

Jacum

Digitized by Google

V u u iiiiij Mau-

Digitized by Google

MONASTERIA VARIA.

Monaſt.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

T

Turbolt

INDEX MORALIS

SECUNDI SÆCULI BENEDICTINI.

Litera (a) *initium paginæ usque ad medium*, (m) *medium usque ad finem*, (n) *Notulas marginis inferioris designat.*

A

B

C

D

E

F & G

H & I

L

M

N & O

P

Patien-

Digitized by Google

INDEX ONOMASTICUS

VOCUM BARBARARUM ET EXOTICARUM

SECUNDI SÆCULI BENEDICTINI.

Fami-

NOTÆ PHILOLOGICÆ.

ANnorum multorum circuli, pro novem aut decem annis, apud Jonam in Vita S. Columbani, pag. 9. a *longinqua spatia temporum*, pro annis 40. aut 50. in Vita S. Virgilii, pag. 56. quo modo apud Audoenum, lib. 2. Vitæ S. Eligii, cap. 2. Eligius qui vix uno anno in humilibus Clericatus officiis ante suam ordinationem exerceri voluit; *sub normula Clericatus aliqua temporis curricula exegisse* dicitur. Et *multa annorum curricula* apud Bedam hic in Vita S. Cuthberti, pag. 893. a pro annis duodecim usurpatur. Hinc patet istiusmodi loquendi modis Auctores mediæ ætatis non semper exprimere (ut quidam opinantur) longam annorum seriem. Id confirmat Grimlaicus Presbyter in Regula Solit. c. 1. ubi S. Arnulfus fertur decessisse *post multa annorum curricula* in eremo exacta, qui vix novem aut decem annis in eremo est demoratus.

Cantare pro *recitare* voce submissa. Lege Præfat. num. 36. Observat. 1.

Equites pro *equi* 920. a 982. m *Fore* pro esse passim in his Actis.

Infra pro *in*, seu *intra*, usurpare solent Auctores mediæ Latinitatis, immo Augustinus ipse lib. 7. Conf. c. 5. *Si mare esset ubique .... & haberet infra se spongiam &c.*

Iter, *Iteris*. *Itiner*, *itineris*, pag. 890. a & *iterantibus* pro itinerantibus, pag. 979. m

Latere cum tertio casu personæ purioris orationis homines præferunt. Sic, *reliquis omnibus latuerunt*, usurpat Vvandalbertus Prumiensis Diaconus, vir certe politi sermonis haud ignarus, pag. 276. m Lege Scioppium.

Martyres dicti Sancti quocumque ex causa necati, 797. m S. Cuthbertus Martyr appellatus, 845. m & a Beda, 897. m

Naaclus pro *Naclus* præferunt antiquiores & melioris notæ codices: tum alibi, tum apud Bedam hic p. 889. m 890 a

Præter sæpe cum sexto casu. Jonas in Vita S. Columbani, pag. 15. num. 23. *præter pellis parvo retentaculo*. Et Beda, *præter immimentibus majoribus sollemnitatibus*, pag. 723. num. 36. Item Sallustius in libro de conjurat. Catilinæ, *præter rerum capitalium condemnatio*. Lege Priscianum.

Tandi pro *tanderi* apud Jonam hic, pag. 112. a Beda lib. 4. Hist. cap. *qua in caraunam tandi pessus*, uti libri MSS. præferunt.

Virgo pro vidua Sanctimoniali, 836. a

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google